Lexicon Latinum

SEU

CORPUS PHRASEOLOGIÆ.

LEXICON LATINUM

SEU A P. FRANC. WAGNER, SOCIETATIS JESU,

Universae Phraseologiae Corpus Congestum,

SECUNDIS CURIS A QUOPIAM EJUSDEM SOCIETATIS SALLUSTIANA, CÆSAREANA, LIVIANA, CORNELIANA, ETC, PHRASEOLOGIIS LOCUPLETATUM,

CUI TRIPLEX ADDITUR INDEX :

ALTER VOCUM BARBARARUM, ALTER VOCUM QUÆ IN FORO MILITARI, CIVILI SACROQUE OBTINENT, TERTIUS GALLICO-LATINUS.

Nova Editio

accuratissime recognita, aucta et de Germanica nunc primum in Gallicam linguam translata a P. AUG. BORGNET, *ejusdem Societatis, in collegio Ambianensi magistro.*

BRUGIS

MDCCCLXXVIII.

Préface de la nouvelle Édition.

EN *RÉIMPRIMANT ce livre, fameux en Allemagne au siècle dernier, notre unique but a été de rendre aux vrais amis des études latines un ouvrage destiné à développer la connaissance du latin. Nous avons voulu offrir aux professeurs et aux élèves, surtout à ces derniers, un manuel vraiment pratique, pour approfondir les beautés intimes de la langue qui* " seule entre toutes les langues mortes, est véritablement ressuscitée, et qui *UNE FOIS RESSUSCITÉE, NE MEURT PLUS!* " [1]

Avant d'indiquer le plan du livre et la manière de s'en servir utilement, qu'il nous soit permis de rappeler en quelques mots les principaux actes de la vie de l'auteur.

FRANÇOIS WAGNER *naquit à Wangen, en Souabe, le 14 août 1675. Il fut admis dans la Compagnie de Jésus au noviciat de Krems à l'âge de 15 ans. Après avoir terminé ses deux années d'épreuve, il enseigna pendant plus de 25 ans la rhétorique, dans les collèges de Krems, de Presbourg et de Tyrnau. Étant recteur du Séminaire de Vienne, il dirigea une congrégation et s'occupa de la composition de plusieurs ouvrages estimés. Il mourut à Vienne, le 8 février 1738, à l'âge de 62 ans.*

Tels sont les détails que nous fournit sur cet homme illustre la Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus. Le P. Jean Nép. Stœger, dans ses Scriptores Provinciæ Austriacæ Societatis Jesu, *nous a transmis la liste complète des nombreux ouvrages écrits par le Père Wagner, qui tour à tour, s'occupant de rhétorique, de grammaire, de géographie, d'histoire, nous a laissé dans ces diverses branches des connaissances humaines, des traces remarquables de son esprit actif et pénétrant.*

Notre but, dans cet avertissement, est de parler seulement de son Dictionnaire de Phraséologie. Mais laissons l'auteur lui-même nous raconter comment naquit ce livre, nous indiquer ce qu'il a voulu en le composant, et de quelle manière il est parvenu à mener à terme l'ouvrage que nous possédons. [2]

---

[1] de Maistre, *Du Pape.*

[2] Voici, d'après les Auteurs de la *Bibliothèque des Écrivains de la Compagnie de Jésus*, Tome 3e, pages 1467, 1468 et 1469, (Louvain, MDCCCLXXVI) les principales éditions de l'ouvrage que nous offrons aujourd'hui au public :

Universæ Phraseologiæ corpus congestum. Augustæ Vindelicorum, 1718. — Ratisbonæ, 1740, 8°.

Universæ Phraseologiæ corpus congestum a P. Francisco Wagner, Societatis Jesu Sacerdote, secundis curis a quopiam ejusdem Societatis Sallustiana, Cæsareana, Liviana, Corneliana, etc., Phraseologiis locupletatum. Editio novissima, auctior et emendatior. Cum Privilegio Sacræ Cæsareæ Majestatis et Permissu Superiorum. Ratisbonæ, Sumptibus Emerici Felicis Baderi, A. P. C. N. MDCCXLV, 8°, *pp.* 816 *à 2 col.*, sll. *L'épître dédicatoire, signée par l'auteur, est en date du 20 février 1718. La concession à l'imprimeur est du 4 janvier 1738. A la fin on a joint :* Latinitatis ars brevicula, seu syntaxis ornata, de tribus latinæ linguæ virtutibus, puritate, elegantia et copia, *pp.* 82. Index diffusior vocum barbararum vel minus elegantium, *p.* 1 *à* 48. Index Germanico-Latinus *p.* 49 *à* 96. — *Même titre.* Ratisbonæ, Sumptibus Emerici Felicis Baderi, A. P. C. N. MDCCLVIII, 8°, *pp.* 808, 80 *et* 83 — *Ibid.* id. 1751, 8°.

" *Étant professeur des jeunes religieux qui recommençaient leurs humanités, le but de tous mes soins était d'accomplir le sage précepte du P. Jouvency, sans contredit le premier parmi nous dans la connaissance parfaite de la langue latine*, Patris Juvencii, harum litterarum hodie inter nos facile Principis. " *Le premier " travail du maître, dit celui-ci, sera de montrer à ses élèves le style le plus pur et " de les aider à l'acquérir. " Je recherchais donc ce que je pouvais offrir de mieux à ces jeunes gens, pour les conduire aussi promptement que sûrement à l'acquisition des trois grandes qualités de la langue latine, la propriété, l'élégance, l'abondance. Pour la propriété, outre les* Thesaurus, *je faisais étudier tous les jours à mes élèves pendant un quart d'heure le* Flos Latinitatis *du P. Pomey, et au bout de deux mois, je remarquais des fruits merveilleux*, jam intra bimestre Latinum quid velut in herba efflorescere, non sine jucundo animi sensu animadverti. *Pour l'élégance, Tursellini, Schorus, Dolet, Hadrianus étaient les maîtres que je leur faisais étudier et copier. Enfin, pour l'abondance, Manusius, Bucher et Schönsleder. Mais, bientôt, je m'aperçus que cette foule de livres inondaient leurs pupitres, qu'ils per-*

Universæ Phraseologiæ Latinæ corpus congestum a P. Francisco Wagner, Societatis Jesu Sacerdote, secundis curis a quopiam ejusdem Societatis Sallustiana, Cæsareana, Liviana, Corneliana, etc., Phraseologiis ac denique Indice Verborum quæ in foro militari, civili sacroque obtinent, locupletatum. Editio Novissima, Auctior et Emendatior. Ratisbonæ et Viennæ, Sumptibus Emerici Felicis Baderi, 1760, 8°, *pp.* 808 *à 2 col.* sll. *A la fin on a joint :* Latinitatis ars brevicula, seu Syntaxis ornata, de tribus Latinæ linguæ virtutibus, puritate, elegantia et copia, *pp.* 80. Index diffusior vocum barbararum, aut minus elegantium, *p.* 1 *à* 48. Index vocum quæ in foro militari, civili, sacroque obtinent. Ex Iano, Noltenio, d'Aquino, Seyboldo, Strada, Maffejo, Galutio, *etc.*, collectus, *p.* 49 *à* 74. Index Germanico-Latinus, *p.* 75 *à* 111, *fin du volume.*

P. Francisci Wagner Universa Phraseologia Latina. Ab eodem secundis curis Sallustiana, Cæsareana, Liviana, Corneliana, etc. Phraseologiis ac denique Indice Verborum quæ in foro militari, civili sacroque obtinent, locupletata et ad usum juventutis litterarum studiosæ accommodata. Editio novissima, auctior et emendatior. Augustæ Vindelicorum, Sumptibus Matthæi Rieger p. m. filiorum. MDCCXCII, 8°, *pp.* XVI *à* 896. *A la fin :* Latinitatis ars brevicula, *etc.*, *pp.* 204.

Stœger dit : " **Universæ.... Corpus auctum ab alio Sacerdote,** S. J. Phraseologia Sallust. Cæsar. Liv. Cornel. etc., Augustæ Vindelicorum, 1801, 8°, et cum indice Viennæ, Geistinger, 1824, 8°. "

Fr. Wagner Universa Phraseologia Latina, edit. novissima, Schmidt, Viennæ et Tergesti, 1824, 8°.

Wagneri Universa Phraseologia Latina, aucta et emendata a Span. Viennæ, 1825.

Adjecta Phraseologia Germanico-Latina a P. Goldhagen, S. J. cum Indice Verborum in foro sacro, civili et militari obtinentium. Moguntiæ, 1751, 1766, 8°.

Wagner's deutsch-lateinische Phraseologie, bearbeitet von Seibt, Prag. 1846.

Universa Phraseologia Latina adjecta lingua hungarico slavonica. Tyrnaviæ, 1775, 8°.

Franc. Wagneri Universæ Phraseologiæ corpus idiomate slavico locupletatum. Tyrnaviæ, 1750, 8° *Par le P. B.* Zambal, S. J.

Compendiaria methodus addiscendi tres præcipuas latinæ linguæ virtutes, Puritatem, Elegantiam et Copiam, in usum juventutis emendatæ latinitatis studiosæ proposita. Authore R. P. Francisco Wagner Societatis Jesu. Cum facultate superiorum. Dilingæ, Sumptibus Wilhelmi Hausen, anno 1735, 8° *pp.* 96.

Supellex latinitatis ex Phraseologia Francisci Wagner, S. J. ad usum scholarum ejusdem Societatis collecta. Vilnæ, typ. Academ. S. J., 1751, 8°. (Editor est P. Fr. Bohomolec S. J., teste Ianocki.) — Idem, cum vocibus polonis. Calissii, typ. S. J., 1752, 12°. — Editio 2a Leopoli, typ. S. J., 1756, 8° *pp.* 42, 377 et 54. — Vilnæ, typ. Academ. S. J., 1757, 12°. — Calissii, typ. S. J., 1772, 12°.

Supellex latinitatis ex Phraseologia, P. Fr. Wagner S. J., ad usum scholarum ejusdem Societatis collecta. Editio 2a correctior. Leopoli, typ. S. J., 1756, 8°, *pp.* 23 *à* 77 *et* 102.

Outre ces 24 éditions, nous en possédons deux autres. La première appartient à la bibliothèque de St Acheul : **Universæ, etc... Corpus, demum linguis Hungarica, Germanica et Slavica locupletatum.** Budæ, typis typographiæ Regiæ Univers. Hungaricæ, 1822, 8°, 2 vol. *pp.* 1524 *à* 83. L'autre, appartenant à la bibliothèque de l'École libre de la Providence, est un peu plus ancienne. C'est une réimpression de l'édition de 1792, faite chez Mathias Rieger, pp. XVI *à* 896 ; supp. 204. Augustæ Vindelicorum, MDCCC.

daient un temps précieux à rechercher, ici les adverbes, là les épithètes ou les synonymes, ailleurs les développements, et c'est alors que je résolus de réunir avec ordre et méthode, dans un seul ouvrage, le fruit des veilles de tous ces hommes illustres. "

C'est ainsi que naquit le Universæ Phraseologiæ corpus congestum. *Il fut d'abord exclusivement composé de phrases et de tournures tirées de Cicéron, puis on y ajouta un petit nombre d'expressions appartenant aux grands auteurs du siècle d'or de la langue latine, Salluste, César, Tite-Live, Cornelius et quelques autres. Il faut remarquer que l'auteur ne cite pas toujours textuellement l'écrivain auquel il a emprunté sa citation, et c'est ce qui a empêché, dans cette édition, d'indiquer les sources, quoique nous puissions affirmer que nous avons vérifié presque toutes les citations au moyen de l'*Apparatus *de Nizzolius, de Forcellini et de Freund. Souvent il se contente de prendre la tournure et de l'appliquer au passage qu'il veut développer. Cependant, dans ce qui est rangé sous la rubrique* USUS : *les phrases qui servent à indiquer la Syntaxe particulière de chaque mot, sont empruntées textuellement à Cicéron et aux meilleurs auteurs du grand siècle. Souvent nous les avons rétablies et traduites, pour la plus grande utilité des élèves. " Leur lecture assidue, ajoute le P. Wagner, non-seulement donnera aux élèves les différentes significations d'un mot, mais encore leur prouvera que négliger d'en suivre la construction, c'est s'exposer à employer une tournure peu latine,* " si quampiam atque ab his alienam construendi formulam adhibuerint Discipuli, fere in Idiotismum se impactos admoneantur. "

Mais il ne suffit pas d'avoir un bon livre, il faut savoir s'en servir; or, à première vue, il semble que l'usage de ce Dictionnaire ne soit pas accessible à tout le monde. Il est hors de doute, et l'expérience le prouve, que si l'on parvient à en saisir l'économie, si l'on en a, pour ainsi dire, la clef, on parviendra en peu de temps à faire de rapides progrès dans la connaissance de la langue latine. L'auteur en avait constaté l'efficacité, quand il nous dit : " Noveram adolescentes qui orationem struerent tam elegantem, ut in volvendo Cicerone, multos annos posuisse videri potuissent hujus artificii ignari. Inest et illud commodi quod ea, quæ aliena fuerant, multiplici usu sua faciant; quodque dicitur, in succum et sanguinem suum vertant. "

Pour cela, il ne faut pas puiser indistinctement dans ce livre, coudre ensemble, sans suite et sans liens, des membres de phrase, qui, pris individuellement, sont très latins, mais qui doivent être rapprochés avec goût et discrétion. L'enfant intelligent doit faire sans dictionnaire son discours, sa narration ou son thème; il doit, après avoir médité profondément son sujet, après l'avoir ordonné dans toutes ses parties, l'écrire dans un latin plus ou moins pur, plus ou moins élégant, selon sa force et sa capacité. Ce travail, le plus important sans contredit, étant terminé, il devra, avec l'aide du dictionnaire de Phraséologie, débarrasser son devoir, que nous pouvons supposer correct, de toutes les tournures françaises, des gallicismes, des mots peu latins, et de cent autres imperfections, auxquelles il trouvera un remède assuré dans ce volume, s'il sait s'en servir avec intelligence et discernement.

Montrons, par un exemple facile, la vraie manière d'user avec fruit de ce livre. C'est une lettre d'un fils à son père pour lui demander de l'argent, dans le but

d'acheter des livres. Dans la première colonne, se trouve cette lettre dans le style d'un élève ordinaire de troisième; style simple et exempt de fautes contre les règles de la grammaire. Dans la seconde, la même lettre a été modifiée, rendue plus élégante au moyen du dictionnaire de Phraséologie. Du reste, les mots modifiés dans la première colonne sont soulignés, ce sont ceux-là qui doivent être l'objet du travail personnel de l'élève, quand il a jeté sur le papier les idées et qu'il veut donner à son style ce poli, cette perfection que demande la langue latine.

Scio equidem, te alioquin mei causa multos *sumptus facere;* ausus tamen sum, novam insuper gratiam *petere. Suadet* nobis magister, ut libros quos in schola *explicat*, *coemeremus*, *spondetque*, si eos domi *legerimus*, multum profecturos. Uti hactenus semper *conatus sum*, primo *loco* aut primis proximus esse, ita nihil *tristius* foret, quam si, ob hunc librorum defectum, priorem laudem *amitterem* et a discipulis *contemnerer. Spero* autem in causa tam æqua, te, ut fuisti, erga me *liberalem* fore.

Cognitum equidem habeo, multas alioquin impensas a te mei causa tolerari, id tamen mihi sumpsi, ut novam insuper gratiam etiam atque etiam a te contenderem. Auctor nobis fit magister, ut in coemendos eos libros, quos in schola nobis miro evolvit modo, pecuniæ aliquid collocaremus; fidemque suam obligat, fore ut, si eosdem domi etiam legendo contriverimus, magnos progressus faciamus. Uti hactenus nervis omnibus contendi, principem in schola locum vel primo proximum tenere, ita nihil tristitia majore me conficeret, atque si, ob hunc librorum defectum, priorum laudum jacturam facerem, et a condiscipulis despectui haberer. Spe autem ducor in causa tam æqua, fructus liberalitatis tuæ uberrimos, ut pervenere, ad me perventuros.

Après avoir souligné, dans mon devoir, les expressions qui me déplaisent, je cherche à les remplacer au moyen du dictionnaire de Phraséologie. Prenons, pour commencer, le verbe scio; *à cet article nous trouverons:* compertum habeo, cognitum habeo, etc. *Donc* compertum *vel* cognitum equidem habeo multas alioquin impensas a te mei causa tolerari, *en substituant ce verbe passif, forme essentiellement latine, au verbe* facere, *gallicisme français, dans le sens de* facere sumptus, *faire des dépenses. Nous remplacerons, toujours au moyen de la Phraséologie,* ausus tamen sum *par* id tamen mihi sumpsi, *et à la place du gallicisme* petere gratiam, *nous mettrons* contendere gratiam. *Avec le verbe* sumpsi *suivi du subjonctif, nous terminerons ainsi la période :* Id tamen mihi sumpsi ut novam insuper gratiam etiam atque etiam a te contenderem. *C'est ainsi que nous trouverons dans le Dictionnaire tous les autres changements à faire. Tantôt ce sera le substantif, tantôt l'adjectif, le verbe ou même les dérivés, qui seront l'objet des remarques de l'élève studieux, et il est évident que l'habitude prise de corriger ainsi, pendant une heure, un discours de deux pages, ne pourra manquer de produire, en peu de temps, des fruits merveilleux. L'enfant sera heureux de reconnaître dans son latin quelques unes de ces tournures qu'on lui a appris à admirer, et il fera des progrès rapides, s'il parvient à se garder contre l'écueil opposé, de vouloir tout farcir d'élégances plus ou moins bien employées* " ne omnia Elegantiis farcire velit, sed ut condimentum parce inspergat et cum judicio, quo discernat quæ Phrasis, cui voci ejus sententiæ aptior sit. "

Mais, me dira-t-on peut-être, à quoi bon cet amas d'élégances, de tours propres à la langue latine, qui ne peut servir qu'à tromper professeurs et élèves, à égarer

même ces derniers dans une forêt d'expressions dont ils ne sont pas capables de sentir la justesse et la portée? Ce double reproche serait sérieux, s'il était fondé. Pourquoi, dirai-je à mon tour, recommander aux élèves de choisir les expressions, les tournures les plus latines? Pourquoi ces cahiers où l'on recueille, jour par jour, les phrases les plus saillantes, les tournures les plus autorisées de la langue de Cicéron? Pourquoi ces leçons apprises chaque jour? Pourquoi ces imitations quotidiennes du prince des écrivains latins? Peut-être sera-t-il difficile, dans les commencements de saisir toute la portée du livre que nous offrons de nouveau au public lettré, mais un peu d'expérience en montrera certainement l'utilité. Ce livre a pour lui la sanction des années, et notre époque, quoique moins enthousiaste de la langue latine que les siècles précédents, conserve cependant assez de grands et nobles esprits, pour qu'il soit inutile de prouver l'utilité de l'étude des belles-lettres pour la véritable formation de l'homme et du chrétien.

Nous ne pouvons terminer ce travail sans indiquer les améliorations apportées à cette première édition française.

Les textes ont été revus soigneusement d'après trois éditions différentes. Quand ils étaient obscurs ou écourtés, ils ont été rétablis dans leur intégrité au moyen de Forcellini, de Freund ou des originaux, et traduits en français. Pour plus de clarté, on a établi des différences de caractères, qui permettent de trouver rapidement ce qu'on recherche. Ainsi que dans tous les lexiques modernes, la quantité a été indiquée sur les mots, pour permettre aux élèves d'observer la règle si importante de l'accent tonique.

Trois Index *complètent l'ouvrage: dans le premier, on a signalé les barbarismes les plus fréquents que peuvent commettre les élèves, et le mot latin qui les remplace. Le second est aussi curieux qu'instructif. Il rend une quantité de mots techniques et propres aux arts, aux sciences et à la jurisprudence.*

*Le troisième et le plus important est l'*Index Gallico-Latinus. *Les mots ont été placés par ordre alphabétique, en prenant le nom comme base du classement. Sous le nom sont placés les verbes, les adjectifs, les adverbes, et ainsi d'un seul coup-d'œil on voit les relations entre la langue française et la langue latine, les changements qui peuvent se produire dans la traduction du substantif, de l'adjectif et du verbe. Ce travail n'est pas un Dictionnaire français-latin; nous n'avons voulu faire qu'un* Index, *qui renvoyât au* Corpus Phraseologiæ.

Puissent ces divers travaux, entrepris pour la plus grande gloire de DIEU, édités avec le plus grand soin, répondre au but que s'est proposé l'auteur en les composant! Puissent-ils être utiles aux maîtres et aux élèves, augmenter dans les cœurs des uns et des autres l'amour de la langue latine, et avec cet amour, le désir de défendre et de protéger toujours la gardienne et la protectrice du latin, Celle qui a tant fait pour le succès des bonnes études, l'Église de DIEU!

AMIENS, *École libre de la Providence, 23 mai 1878.*

En la fête du bienheureux martyr ANDRÉ BOBOLA,
de la Compagnie de Jésus.
Aug. BORGNET, S. J.

PRÆFATIO

AD

HUMANIORUM SCHOLARUM PROFESSORES.

CUM eorum, qui humaniores litteras repetebant, domesticæ scholæ præfectus fuissem, id propositum habebam maxime, et eo industriam omnem convertendam existimabam, ut P. JUVENCII, harum litterarum hodie inter nos facile Principis, sapienti monito obtemperarem. Primus, ait ille, Magistri labor erit, Latinum stilum illis optimum demonstrare, et ut assequantur, adjuvare. Ergo putare mecum cœpi, quæ adjumenta offerrem præsentissima, queis viis Adolescentes non minus sciendi aviditate, quam ingenii præstantia, ad omnem hujus litteraturæ laudem paratissimos, ad Latinæ Linguæ Proprietatem, Elegantiam, Copiam quam celerrime commodissimeque perducerem.

Proprietatem ut condiscerent, hoc est, e barbarie vulgaris sermonis sordibusque emergerent, præter expositos barbararum vocum Indices multiplices, si quam vocem suspectam haberent, *Thesaurum Latinitatis*, seu *Forum Romanum* consulerent, jussi. Ex eodem præcipuorum verborum syntaxin usumque Latinitatis proprium ipse exscripsi: quo labore perfunctus admoneor a Collega, dudum id a P. POMÆIO in suis Flosculis præstitum. Etsi dolerem actum me egisse, deque libello tam pervulgato ignorasse puderet, in eamdem tamen cum viro egregio cogitationem, methodum ac prope verba incidisse mihi gratulabar. Hos ergo flores transcribendos dedi meis; seposui quot diebus quartam horulæ partem, qua suscitandos pertentarem singulos, constitutumque ejus diei pensum de memoria

repeterem; si qua adhærerent, explicabam; difficiliora paradigmatis illustrabam; et fiebat, ut quotidianæ scriptionis argumento fere aliquid inserere possent. Atque hisce scriptionis, auditionis, exercitationis industriis jam intra bimestre Latinum quid velut in herba efflorescere, non sine jucundo animi sensu animadverti.

Ut vero ad *Elegantiam* quoque perpolirentur, TURSELLINI particulas singulis, SHORUM illis aut DOLETUM, HADRIANUM aliis aut GOCLENIUM, etc., ut copia erat, divisi, monuique, ne legerent duntaxat, sed lecta in chartam compendio referrent, quo memoriæ commendarent altius, quæ ab lectione sæpe, ut fit, minus intenta facile devolatura erant.

Ut *Copiam* cum elegantia combiberent, MANUTIUM a BUCHLERO auctum, et SCHÖNSLEDERUM præbui, quos altera quavis periodo inspicerent, quorum opibus ad ornatum varietatemque nec timide et liberaliter tantisper uterentur, dum usu non admodum diutino in jus suum assererent quæ aliena fuerant, abjectisque centonibus, de suo liberum quid et nativum contexerent; cogitarent autem præterea: hæc incipientium subsidia ad proritandum duntaxat, Latinoque aliquo sapore imbuendum Tironum palatum excogitata; cæterum germanæ Latinitatis spem omnem in assidua CICERONIS, bonorumque ex aurea ætate Auctorum lectione collocandum; hos tanta cura pervolvendos velut si nihil peractum paratumque accepissent a majoribus, sed unis ipsis eruenda forent, quæ ex his venis tantis conatibus egessere, quidquid hactenus fuit Phraseologorum.

Hæc agenti cum illud incommodum videbatur, quod tot libellorum, queis Discipulorum pluteos onerarem, turba mihi undeunde corradenda esset, tum quid iisdem, dum hinc Adverbia, Epitheta inde, etc., fastidiose commendicant, plurimum utilissimi temporis volvendo revolvendoque inaniter elaberetur. Hoc tædio ut levaremur utrinque, optare cœpi, esset aliquis, qui sparsas has operas, eademque apud diversos repetita in

unum quoddam corpus conflandi consilium caperet. Tot jam exstare Criticorum, Grammaticorum, Phraseologorum Indices, Enchiridia, Gazophylacia, Thesauros, Elegantias observavi, ut felicem se reputare posset is, quem tantam, tam paratam materiam in unum volumen certo ordine ac methodo ædificandi animus incesseret; feliciores vero fore Discipulos, qui in magno viæ compendio progressiones tamen celeriores facerent, nec jam per rivulos concursare deberent, quos in unum fontem Vir adeo beneficus corrivasset.

Externis vero nostris scholasticis quam ejusmodi opera non opportuna modo, sed necessaria foret omnino! CICERONEM, CICERONEM ex alto suggestus Juvenibus inclamamus magistri, in hunc velut regulam omnisque Latinitatis exemplum respicere, hunc legere, imitari et scribere jubemus, sed iis juvenibus, quorum parti maximæ, præter fragmenta quædam suæ classis scholastico libro (quamquam et hunc quam pauci emant) inserta nullus domi CICERO; plurimis TERENTII, LIVII, SALLUSTII, etc. ipsa nomina peregrina, plerique, quid NIZZOLIUS aut Forum Romanum hominis vel rei sint, perinde ut maragnonius quispiam ignorent. Et hos stimulis fodiemus? hos Latinos Ciceronianos effici volumus? qua autem ope, ad quem lydium lapidem suspectæ fidei voces explorent? barbaras secernant, melioribus commutent? unde colores, verasque pro adulterinis pigmentis elegantias petant? unde ad copiolam aliquam parandam vel Synonymiam exsugant? Huc certe flagitii vidi devenisse nonnullos, ut Epistolam, chriam, orationem scripturi *in Synonymis, Gradibus ad Parnassum*, etc. habitarent, qua re quid horribilius et ad corrumpendum stilum aptius excogitari possit? quod si opulentiores quidam filii familias circumfluant etiam natentque Ciceronibus, Terentiis, etc. quam pauci iis urantur igniculis, ut formulas inde, phrases, etc. in adversaria excerperent, justam animi contentionem ad exhaurienda principiorum ardua afferent?

Eædem atque his majores difficultates, cum Poeticæ fores obsiderent, fuere qui *Flavissas*, *Synonyma*, *Gradus ad Parnassum*, etc, præclara adeo adjumenta elaborarent, ut brevi tempore Poeticum aliquem colorem inde caloremque trahere multos experiamur. Quid est igitur, quod nemo dum ad Oratoriam gradientibus de tali adminiculo de gradibus ad rostra gratificatus est? quid? quod optarunt hoc multi, nemo optantibus moram gessit? quid autem (aiebam), quin tute hanc spartam occupas, et lexicon aliquod Phraseologicum, aut quodvis demum nomen habeat, vel ipse conficis, vel si per temporis angustias excludaris, typum denique et summas lineas designas, quas tali provocatione commoti alii depingant denique et absolvant.

Consilii dubium duæ res magnopere retrahebant, magnitudo laboris et ignobilitas. Infida utebar parumque firma valetudine. Operosæ scholæ quotidianæ vacui utilisque temporis relinquebant minimum; et informaveram nonnulla, quorum Auctor minimum dici possem, cum e præsenti opere præter diligentis scribæ nomen nihil ad me rediturum cernerem. Titubantem Collega meus, externorum Rhetorum Magister, Vir et morum et Latinitatis purissimæ candore longe suavissimus, P. Gabriel Wimmert, iteratis identidem hortatibus in proposito retinuit, tantoque promptiorem habuit, quod ejusmodi, ut ego sum, hominum genus, ab omni fumo alienissimum esse, idque pro honestissimo ducere debet, si, magno quidem suo impendio, quæstu minimo, plurimorum commodis servire possit.

Re deliberata Phraseologos, quos nancisci poteram, omnes tres in classes partior; horum alii *Proprietatem* docerent, ut Niessii, Cellarii, Vossii, Vorstii, Borichii Commentarioli; alii *Elegantiam* præstarent, ut Hadrianus, Valla, Doletus, Tursellinus, Schorus, Fabri, etc., *Copiam* denique nonnulli suppeterent, quorum chorum Manutius duceret et Schönslederus. Horum, inquam, operas omnes in unum Corpus cogen-

das, eximenda, quæ apud singulos præcipua essent, atque sub unum conspectum objicienda constitui, ea tamen adjecta conditione, ut ne voluminis moles ita excresceret, quin ab juvenibus in scholam ad statas scriptiones comportari posset. Hanc vero, quam vides, methodum mihi descripsi:

I. NIZZOLIUM equidem pro solo operis stravi, ejusdemque ordinem alphabeticum sum secutus, quin tamen iisdem me carceribus includerem, iisdem religionibus obligarem; neque enim in ea sum hæresi, ut vel CICERONEM de omnibus argumentis disputasse, aut non iisdem cum VITRUVIO, VARRONE, LIVIO, CÆSARE, etc., si de iisdem rebus loqui voluisset, vocabulis usurum fuisse, existimem. Quare aliorum quoque ex aurea ætate Auctorum voces adjeci, asterisco notatas, ut ab Ciceronianis secernantur, non quod fugiendæ essent. Totus enim in ea sum sententia, juvenes intra hujus ætatis limites constringendos, et a Plinianis, Senecianis, etc. omnino abstinendos. Intelligent autem, quam hic vocem non repererint, nullum habere idoneum Auctorem: atque adeo meliore commutandam.

II. Vocabula nihilominus *sacra et religiosa* suis locis characterum forma diversa intexui, eademque e PONTANO, quo nemo melius christiane simul et Latine loqui docet, TYMPII opera collectis observationibus illustravi.

III. Per illud Cf. *confer*, passim, qua eundum esset, præsignavi.

IV. Synonyma, ut in NIZZOLIO sunt, simpliciter adscripsi.

V. Contraria signo)(notata, ut quæ se ipsis offerrent, non erat, ut multa vestigatione conquirerem.

VI. Vocum, quas fere pro idem significantibus usurpat vulgus, elegantiores vero haud paulum notionibus inter se differre observant, *Differentias*, e LAURENTIO VALLA dedi aliquas, ac revera cœpi potius, et quid voluissem ostendi.

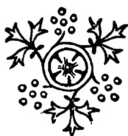
VII. Suam vocibus singulis syntaxim seu *Usum* peculiarem, sententiis formulisque lectissimis e NIZZOLIO, POMÆIO, aliisque

multo discrimine decerptis attexui, quarum iterata lectio cum alias utilitates afferret, tum si quampiam atque ab his alienam construendi formulam abhibuerint Discipuli, fere in Idiotismum se impactos admoneantur.

VIII. Vulgatiores barbarismos seu Idiotismos Syntaxi Latinæ locis quibusdam e SCHORO, etc. subjeci; ut venia sit ingenue confitenti, ubi minimum oportebat, præparcus fui; nec enim solum demonstranda erat via, qua incederent; sed infames quotidianis erroribus scopuli detegendi, ut suæ barbariei identidem admonerentur juvenes.

IX. Ad Copiam seu Phraseologiam quod attinet, nempe operis partem principem, ac discentibus desideratissimam, primæ Editiones nonnisi collectas ROTERODAMI, MANUTII, quique omnibus præstat, SCHÖNSLEDERI Phrases, paulum ad Juvenum captum deflexas habuere. In præsens opera cujusdam Collegæ mei, et tædii vere decumani labore, accessere Liviana, Cæsareana, Corneliana, Sallustiana, cum Indice diffusiore vocum barbararum, alioque Tironibus admodum desiderato Gallico-Latino; Opusque evasit ejusmodi, ut detrahi nihil, addi perparum possit. Ab viri modestia obtinere non potui, ut suum de studiosa Juventute tam præclare meriti nomen adscribi pateretur

Habetis hic humaniorum litterarum Professores, quo consilio primum cœptum sit Opus, et quantum ad ejus absolutionem recens accesserit. Si præterquam quid præstiterimus, quid insuper voluerimus, apud vos existimabitis, laboribus nostris, vestro vestrorumque commodo benevoli utemini, fruemini.

EXPLICATIONS DES SIGNES ET ABRÉVIATIONS.

a. . . . . Activus (actif).
abl. . . . . Ablativus (ablatif).
ADV. . . . . ADVERBIUM (adverbe).
anom. . . . . Anomalus (anomal, irrégulier).
c.-à-d. . . . . C'est-à-dire.
Cf. . . . . Confer (comparez).
gen. com . . . . Generis Communis (adjectif de deux genres).
dat. . . . . Dativus (datif).
dat. . . . . Deponens (verbe déponent).
d. a. . . . . Deponens Activum (déponent actif).
d. n. . . . . Deponens Neutrum (déponent neutre).
EPITH. . . . . EPITHETON (Épithète)
f. . . . . Femininus (féminin).
FIG . . . . Fig. (au figuré).
g. . . . . Genus (genre).
gen . . . . Genitivus (génitif).
imp . . . . Impersonalis (impersonnel).
indecl. . . . . Indéclinable.
ind. . . . . Indicativus (indicatif).
m. . . . . Masculinus (genre masculin).
m. à m . . . . Mot-à-mot.
n. . . . . Neuter (genre neutre).
nom . . . . Nominativus (nominatif).
omn. gen. . . . . Omnis generis (adjectif qui marque la même désinence au nominatif à tous les genres).
p. . . . . Passivus (passif).
part . . . . Participium (participe).
PHRAS. . . . . PHRASIS (phrase à développer).
pl. . . . . Pluralis (pluriel).
poet . . . . Poetice (d'une manière poétique).
pr. . . . . Au propre.
præt . . . . Præteritum (parfait).
q. . . . . Quasi.
q. d. . . . . Quod dicitur.
RAD. . . . . RADIX (racine).
Remp. . . . . Rempublicam.
Rep. . . . . Republica.
Resp. . . . . Respublica.
Rom. . . . . { Romani. / Romanorum.
sc. . . . . Scilicet.

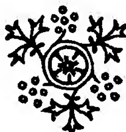
Signif	Significatio (différentes acceptions d'un mot).
Sing.	Singularis (singulier).
subaud	Subauditum (sous-entendu).
Syn.	Synonima (synonimes).
t.	Terme.
Transl.	Translatio (au figuré).
Usus:	Emploi fait par les auteurs latins du mot dont il s'agit.
v.	Verbum (verbe).
Vulg.	Vulgare est (expression vulgaire).

Le caractère bréviaire antique est employé pour les phrases qui sont l'objet de l'article et qui ne doivent pas être imitées.

La parenthèse ( ) renferme les expressions vulgaires.

* Indique que le mot n'est pas dans Cicéron, mais seulement dans Tite-Live, César ou Salluste.

)(Indique les contraires.

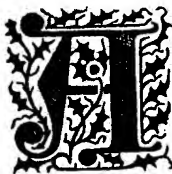

Ad : Majorem : Dei : Gloriam :

CORPUS PHRASEOLOGIÆ.

Ā. *De.* SYN. Ab, abs, de, ex, per. USUS: Ager a filio emptus; conductus a Censoribus. Libri per Duumviros aditi, *les livres consultés par les Duumvirs.* Clientelæ per Cæsarem comparatæ. SIGNIF. 1. **Motum de loco,** *de.* Redeo a villa. 2. **Servit tempori,** *depuis, dès.* A puero, a prima adolescentia, *dès l'enfance.* 3. **Notat causam,** *par suite de.* Caput a sole dolet. Ab odio furit. 4. **Patriam,** *patrie, origine.* Græcus a Phocide. Principum a Lavinio liberi. 5. **Viciniam,** *la proximité.* Ab theatro venit. 6. (**Cum abl. personæ**), **ejus domum,** *de la maison de.* A patre, ab amico, a nobis redit. 7. SIGNIF. **per,** *au moyen de.* Salus nobis a bonis allata est. 8. **Post,** *après.* A morte. A cœna. A prælio. 9. **Pro, cum verbis: Sto, sum, dico, facio).** A Senatu stat, *il est du parti du Sénat.* Hoc totum a me est, *cela est tout entier en ma faveur.* A nobis facit, *il le fait pour nous.* A reo dicit. 10. **Contra,** *contre.* A frigore, a sole se defendit. 11. **Ex parte,** *du côté de.* Ab Romanis tubæ cecinere. 12. **Munus aut procurationem,** *la charge ou la fonction.* A secretis. Ab epistolis Cæsari. A pedibus, *messager.* 13. **Quod attinet ad,** *rapport.* A memoria bene instructus. Firmus ab equitatu. Inops ab amicis. 14. (**Ponitur pro**) **nomine alterius,** *pour, au nom de quelqu'un.* A fratre, ab republica solvere.

ĀBACTUS, a, um, part. v. abigo. *Chassé, détourné.* SYN. Abductus, ablatus, dejectus, pulsus, expulsus, remotus, fugatus, actus, exactus. USUS: Abactus grex pecorum. Caius Magistratu abactus.

ĂBĂCUS, i, m. *Buffet, crédence.* SYN. Mensa structorum, vasorum receptaculum et ad usum, et ad pompam instructum. USUS: Abacos complures ornavit argento, auroque cælato.

ĂBĀLĬĒNĀTĬO, ōnis, f. *Aliénation.* USUS: Abalienatio est ejus rei, quæ mancipi est, aut traditio alteri nexu, aut in jure cessio.

ĂBĀLĬĒNĀTUS, a, um, part. v. abalieno. *Rejeté, abandonné.* USUS: 1. Abalienatum vectigal, *revenu abandonné.* 2. *Éloigné.* Abalienato esse animo, *être hostile.* 3. *Privé.* Abalienatus jure civium, *privé du droit de cité.*

ĂBĀLĬĒNO, as, avi, atum, are, a. *Éloigner de soi ou d'un autre.* SYN. Alieno. distraho, averto, disjungo, divello.)(**Concilio.** ADV. Celerrime, valde, vehementer. USUS: 1. **Jus rei in aliquem transfero,** *transporter à un autre le droit que l'on a sur une chose.* Vectigalia, agros populi vectigales, fundos, ædes abalienat. 2. TRANSL. **Ad voluntates,** *éloigner de soi les cœurs.* Studia hominum, judices a se, a sua causa abalienavit.

ĂBĂVUS, i, m. *Trisaïeul, ancêtre.* USUS: Jam duorum abavorum quam est illustre nomen. EPITH. Omnium sapientissimus.

ABBĀS, tis, m. *Abbé.* SYN. Cœnobiarcha, Archimandrita, Monachorum Præfectus *seu* Antistes, Monasterii Præsul, Cœnobii Præses *seu* Moderator.

ABBĀTISSA, æ, f. *Abbesse.* SYN. Antistita sacrarum Virginum, Ascetriarum præfecta, Mater Maxima, Moderatrix dicatarum Deo Virginum, Parthenonis præses, Cœnobii Antistita.

ABDĬCĀTĬO, ōnis, f. *Abdication.* USUS: Amotus abdicatione dictaturæ terror.

ABDĬCO, as, avi, atum, are, a. *Déshériter, renier, rejeter; se démettre d'une charge.* SYN. Abjicio, rejicio, depono, exuo, privo, spolio. PHRAS. **Abdica te honoribus;** missos fac honores, *laisse là les honneurs.* Foro te subtrahe. Curiæ et honoribus multam *vel* longam salutem dicito. De provincia decede. Imperium depone. Magistratu abito, tutela, patrocinio, annonariæ rei procuratione te abdicato. De foro discede. Provinciam successori trade, concede. Civilibus abscede muneribus. A forensi strepitu te remove. Nuntium forensibus curis remitte. Delega pro-

vinciæ procurationem alteri. USUS : 1. **Abdicare filium, generum,** *repousser, déshériter.* 2. **Magistratum ponere,** *se défaire d'une charge, abdiquer.* Præturam, consulatum, *vel* se Prætura abdicare.

ABDĪCO, is, xi, ictum, icere. a. *Rejeter.* Augurale est verbum.)(**Addicere.** USUS : Aves abdixere tres partes vineæ, *les augures interdirent trois portions d'une vigne.*

ABDĬTUS, a, um, part. v. abdo. *Caché.* SYN. Latens, latitans, opacus, latebrosus, obscurus, secretus, arcanus. ADV. Penitus, penitissime, prorsus, plane. PHRAS. **Locus abditus,** ab arbitris liber, *lieu sans témoins,* remotus. Res abstrusa et a natura involuta ; res magnis circumfusa tenebris. USUS : Abditi ac penetrales foci. Auri venæ penitus abditæ. Homo hic sensus, consilia, voluntates abditas gerit et retrusas, *cacher ses sentiments, ses desseins, ses projets.*

ABDO, is, idi, itum, ere, a. *Cacher.* SYN. Occulo, occulto, condo, abscondo, recondo, abstrudo, retrudo, tego, obtego, contego, velo, involvo, operio, celo.)(**Pervulgo palam.** PHRAS. **Abdo me,** *je me cache.* Conjicio me in latebram. In occulto me contineo. Committo me latebris. Conspectum fugio. USUS : Abdere se ex conspectu. Abdere se rus, in bibliothecam, in litteras, *se plonger dans l'étude.* Abdere se in scalarum tenebras *vel* tenebris, in scholarum pulveres. Abdere gladium sub vestem. Arte quadam stultitiam abdere, *dissimuler sa folie.* Cf. **Abscondo, Tego.**

ABDŌMĔN, ĭnis, n. *Ventre.* SYN. Venter. EPITH. Turgens, insaturabile, inexpletum, obesum, unctum, pingue. USUS : Homo abdomini natus, *gourmand.* Abdomini inservire, indulgere, operam dare. Cf. **Pinguis.**

ABDŪCO, is, xi, ctum, ere, a. *Emmener.* SYN. Amoveo, removeo, aufero, averto, abigo, tollo, abstraho.)(**Adduco.** ADV. Caute. USUS : Servum ab hero, discipulos a Præceptore, a Mario legiones, hominem a foro, rus, in latomias per vim abducere. Clavem de sera abducere, *enlever une clé.* 2. TRANSL. **Ad intelligendi vim,** *concernant l'intelligence.* Aciem mentis a consuetudine oculorum abducere, *juger d'après l'intelligence, non d'après les yeux.* Cognitionem a doloris sensu : animum a cognitione, commentatione, litteraria contentione, etc. abducere, *se reposer d'une étude.* 3. **Ad voluntatis studia,** *concernant la volonté.* Dabo operam, ut miserum a vitio, licentia, libidine, ira, turpi quæstu abducam, *éloigner du vice.* Respira, animum a molestiis, angoribus, sollicitudine, curis, negotiis, amicum ex acie **(judiciis ac foro)** abducito. Multos avaritia a fide, ab officio, a vero et honesto ad nequitiam etc. abduxit. Cave, ne fallaciis a veritate abducaris, abstraharis, avertaris, avoceris, abripiaris.

ĂBĔO, is, ivi *vel* **abii, ĭtum, ire.** n. *S'en aller.* SYN. Discedo, recedo, excedo, concedo, exeo, migro, egredior, proficiscor, facesso.)(**Adeo, accedo, maneo.** ADV. Longe, longius, parumper, plane, intra, peregre, obviam, isthuc, hinc, illinc, isthinc, inde ab *vel* ex oculis. PHRAS. 1. **Ex Italia non abibo,** *je ne quitterai pas l'Italie.* Non recedam, nec latum quidem digitum discedam. Ex Italia nulla ratione neque pelli, neque amoveri potero. Nunquam inde me commovebo. Pedem ex Italia non egrediar : nusquam hinc vestigium movebo. Pedem ex Italia non efferam. 2. **Absiste loco,** *retirez-vous, allez-vous en.* Aufer te hinc, facesse loco, age te hinc longius ; amove, amolire, subduc te istis ex ædibus, apage te cum isto tuo socio. USUS : 1. Ex urbe, ad mercaturam, e medio abire. Viam abire. Animus est in discessu, *je veux partir.* 2. TRANSL. **Negotium imperfectum relinquere,** *mettre fin à une chose, la laisser inachevée.* Ab inceptis, ab emptione, actione, petitione abiit. 3. **Ad tristia, (cum desinunt),** *s'éloigner, s'écouler, passer.* Nausea, pestilentia, timor, morbus sero demum abiit. 4. **Ad læta, (cum desinunt) :** Spes victis, animi quies, memoria rei abiit ; Salus exulatum abiit. Abierunt laudes meæ. Abit somnus, voluptas fluit, effluit, prona avolat. 5. **Ad tempus.** Abiit dies unus, alter ; abit hora, annus, ætas. 6. **Ad mutationem animi morumque,** *changer d'avis, quitter une idée.* Turpe est abire ad vulgi opinionem, ad peregrinos mores, ad sententiam alienam. A sensibus, ab homine **(ab omni humanitate)** abiit. A proposito sermone longius abimus. Mos vetus in desuetudinem ; beneficia in oblivionem abiere. Quid ad has ineptias abis ? In quantos sumptus abeunt vectigalia. 7. **Ad pœnam.** Non tibi abibit sic, *la chose ne se passera pas ainsi.* 8. **Ad imprecandum,** *imprécation.* Abi in malam rem, crucem, pestem, cruciatum, ad corvos. 9. **Ad mortem,** *mourir.* Vita abire, ad deos abire. 10. **Ad incrementum rei,** *s'accroître.* Oppidum in urbem abiit. Cf. **Discedo, Muto.**

ĂBERCĔO, es, ui, ĭtum, ēre, a. *Éloigner, chasser.* * SYN. Arceo, prohibeo. USUS : Domo conjugem abercet.

ĂBERRĀTĬO, onis, f. *Éloignement.* SYN. Digressio a recta via. EPITH. Liberalissima, dignissima. USUS : TRANSL. Avocamentum a dolore, *diversion à la douleur.* Aberratio a molestiis, doloribus erudito homini quærenda est.

ĂBERRO, as, avi, atum, are. n. *S'égarer.* SYN. Deflecto, devio, erro, deerro, vagor, recedo, declino de via deducor a via. ADV. Ab, de, ad, longius, unde. USUS :

1. Ab recta via per errorem deflecto. 2. TRANSL. **A fine proposito**, *s'écarter de la fin proposée.* Consilia tua a regula, et præscriptione vitæ, a communi utilitate, a proposito longissime aberrant. Aberrat oratio, cum extra fertur. 3. **In errore mentis**, *se tromper.* Conjectura, verbo aberravi. 4. **Discrepo**, *être différent.* Imago ab exemplari; filii vultus a matre, orationes a se aberrant. 5. **Declino a mœrore**, *se distraire.* Scribendis epistolis, amicorum sermonibus aberro a miseriis. Cf. **Erro.**

ĀBHINC, *De cet endroit, de ce moment.* **accus. et ablat. junctum refertur ad tempus præteritum ; non item futurum.** SYN. Ex, ab hac die; biduo ante. USUS: Annos abhinc, *vel* anni amplius viginti.

ĀBHORRĔO, es, ui, ere, a. et n. *Avoir en horreur.* SYN. Detestor, abominor, aspernor, exhorreo, religioni habeo, aversor. PHRAS. **Abhorreo ab hoc**, *j'ai cette chose en aversion.* ADV. Longe, longissime, multum, plane, plurimum, prorsus, valde, vehementer. Refugit animus, atque reformidat. Aspernatur animus ac respuit: specie calamitatis perturbor. Hominem ut pestem aliquam fugio. Odio feror incredibili in hominem scelestissimum. Abhorret animus, auris, studium ac voluntas a nefaria societate. Animo, si quisquam alius, alieno sum ab his consiliis, et averso. USUS: 1. Abhorret animus a nuptiis, litterarum studiis, forensi strepitu, *j'ai en horreur.* 2. **Repugno, alienus sum**, *répugner.* Abhorret hoc facinus ab optimi viri moribus, constantia, gravitate. Dictum hoc a veritate, ab hominum sensu, ac fide abhorret. Doctrina hæc a vulgi auribus, ab opinione generis humani admodum abhorret. Abhorret oratio tua aurium comprobatione. Cf. **Dissimilis, Alienus.**

ĂBĬEGNUS *vel* **ĀBIEGNUS, a, um**, *De sapin.* USUS: Abiegnæ trabes.

ĂBĬĒS, ĕtis *vel* **.ĀBIĒS, ĕtis, f.** *Sapin.* SYN. Alpina et procerior arbor. EPITH. Crispa.

ĂBĬGO, is, ēgi, actum, igere, a. *Chasser.* SYN. Expello, pello, depello, ejicio, ago, exigo, amoveo, fugo. USUS: Pecudes furto et latrocinio abigere, *voler des troupeaux.* Abigere muscas, delatores ab ædibus, anseres a *vel* ex frumento. Abigere partum medicamentis, *procurer l'avortement.* TRANSL. **Membris lassitudinem, animo molestias vini haustu abigere**, *noyer dans le vin la fatigue du corps et les ennuis de la vie.*

ĂBĬTĬO, onis, f. *Congé, départ.* * SYN. Abitus. USUS: Propter te hæc abitio evenit.

ĂBĬTŬS, ūs, m. *Départ.* SYN. Discessus, excessus, recessus, profectio, abitio, migratio. USUS: Post abitum importunissimæ pestis.

ABJECTĒ, *D'une manière basse.* SYN. Contemptim, abjecto animo. USUS: Nec abjecte, nec sine aliqua dignitate casum illum tulit.

ABJECTĬO, onis, f. *Abattement.* SYN. Rejectio, dejectio animi, defectio, et pæne desperatio, nimia trepidatio, debilitatio. Animi debilitas, remissio, ac solutio, languor, imbecillitas.

ABJECTUS, a, um, part. v. abjicio. *Abattu, abject, vil.* SYN. Desertus, contemptus, neglectus, despectus, spretus, vilis, humilis.)(**Se efferens.** ADV. Omnino, plane. PHRAS. **Abjecto es animo**, *vous avez l'âme abattue, découragée.* Animo sane es afflicto, fracto, humili, demisso, perculso metu, molli, enervato, languido. Terreum quiddam in te est, et molle, quod ægritudine quasi tempestate quatiatur. Submissum, effeminatum, fractum geris animum. Cavendum tibi foret, ut ne quid timide, ne quid ignave, ne quid serviliter muliebriterque facias, at tu animo es perculso et abjecto. Pusillus ille tuus animus, fractus et dissipatus; debilitas, abjectio, timiditas humilis tui animi palam est omnibus. Quam nihil in te virtutis, nihil animi, nihil nervorum insit omnes vident. Ut te animo demittas, ut frangaris malis, ut animo consterneris, quovis incommodo perturberis, neminem latet. Nota est mœstæ, et abjectæ indolis tuæ inertia. Fractum, nescio quid, pusillum, ac ipsa malevolentia jejunum in te est. Fabula jamdudum vulgi est animi illa tui remissio ac solutio. Angustiæ pectoris tui et egestas animi parvi, languentis ac debilitati in omnium ore ac sermone sunt, *tout le monde parle de votre pusillanimité.* Cf. **Vilis, Humilis.** USUS: Causam tuam abjectam excitavi. Oratio abjecta. Dii ad sensus, moresque nostros abjecti. Oratio humilis et abjecta.)(**Alta et exaggerata.**

ABJĬCĬO, is, jeci, jectum, ere, a. *Rejeter.* SYN. Depono, rejicio, relinquo, contemno, sperno, aspernor, despicio, negligo, respuo cum contemptu fere ac desperatione. ADV. Libenter, negligenter, prorsus. USUS: 1. Abjicere se humi, ad pedes Principis, *se jeter à terre, aux genoux de l'empereur.* Abjicere insigne regium de capite; in mare se abjicere. 2. TRANSL. **Abrumpo cœpta**, *renoncer à ses projets.* Consilium profectionis, ædificationem, voluntatem discendi, omnem de republica curam sibi abjiciendam putavit. 3. **Animi vitia, aut virtutes exuo**, *devenir vertueux, vicieux* Nunc demum socordiam veterem, superbiam, timorem etc. abjicito. Ecquid spem, honestæ gloriæ studium, ingenii famam, hastam, teipsum, humanitatem omnem turpiter abjicis. Cf. **Contemno, Relinquo.**

ABJŪDĬCO, as, avi, atum, are, a. *Enlever par un jugement.* SYN. Judicio ali-

quid alteri, aut ab altero aufero.)(**Adjudico.** Usus : Agros, causam, fundum Prætor Caio abjudicavit. Cf. **Judicium.**

ABJUNGO, is, nxi, nctum, ere, a. *Séparer.* Usus : Lacrymas non teneo, cum a me abjungaris, *je ne fais que pleurer, depuis que vous êtes loin de moi.* Abjunxit se ab illa factione. Cf. **Discedo.**

ABJŬRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Nier avec un faux serment.* Syn. Nego, pernego, abnuo, inficior jurejurando. Usus: Creditum, depositum, pecuniam abjurare, *nier une dette, un dépôt.* Cf. **Ejuro, Abnego.**

ABLĒGĀTĬO, onis, f. *Action d'envoyer.* * Usus : Ablegatione juventutis ad bellum, urbs levanda videbatur.

ABLĒGO, as, avi, atum, are, a. *Envoyer, reléguer, bannir.* Syn. Amando, ejicio, pello, expello, dimitto, amitto, amoveo. Adv. Aliquo, alio, foras. Usus : Odiosum hominem rus, in villam ablegavi. Consilium dimittit et ablegat. Hoc a fratris adventu me ablegat, *cette circonstance m'empêche d'assister à l'arrivée de mon frère.* Cf. **Pello.**

ABLĬGŪRĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Lécher.* Syn. Ligurio, voro, helluor. Transl. Patria bona abligurire, *dévorer son patrimoine.* Cf. **Vorax, Patrimonium.**

ABLŬDO, is, lusi, lusum, ere, n. *Différer.* Syn. Differo, discrepo, absum, abhorreo, dissimilis sum. Adv. Multum, non multum. Usus : Hæc imago a te non multum abludit, *ce portrait te ressemble assez.* Cf. **Discrepo, Dissimilis, Abhorreo.**

ABLŬO, is, lui, lūtum, ere, a. *Laver.* Syn. Lavo, purgo, eluo, rigo, expio, abstergo. Usus : 1. Quin tu maculas, sordes eluis? 2. **Corrigo,** *effacer.* Superioris vitæ maculas egregiis factis abluit. Perturbatio animi placatione abluitur.

ABNĔGO, as, avi, atum, are, a. *Renier.* Syn. Nego, pernego, abnuo, retracto, renuo, recuso. Phras. **Abnegare Deum ac fidem,** *apostasier.* A vera Religione desciscere. Religionem omnem fidemque ejurare. A DEO et fide discedere, deficere. DEO fidem, venerationem cultumque renunciare. Ejurare quidquid sacrum, sanctumque est. Sacrorum, religionumque omnium vincula abrumpere. Religioni DEOque nuntium remittere. Usus : Abnegare depositum, pecuniam, *nier un dépôt, une dette.*

ABNORMIS, e, gen. com. *Qui n'est pas dans la règle.* Syn. Vastus, immanis, enormis.

ABNŬO, is, ui, ūtum, ere, a. *Refuser.* Syn. Renuo, recuso, nego.)(**Annuo, aio, concedo.** Usus : Jussa abnuit miles, *le soldat refuse d'obéir.* Cognomen Bruti non abnuit. Nullum facinus abnuere solet. Tua erga me voluntas nihil unquam studio meo abnuit, *vous n'avez jamais rien refusé à mes désirs.*

ĂBŎLĔO, es, evi, ĭtum, ere, a. *Détruire, faire disparaître.* Syn. Antiquo, rescindo, tollo, deleo, exstinguo, oblitero. Phras. **Sylla, Senatus Consulta, tabulas abolevit,** *Sylla fit disparaître les actes publics et les décrets du sénat.* Legum sanctissimarum memoriam obscuravit. Imperia solo æquavit. Religiones dissolvit. Auspicia emovit, ac delevit. Senatus auctoritatem sustulit ac peremit. Usus : 1. Aquis aut igne abolere, *détruire par l'eau ou le feu.* Homo perditus magistratum civibus, senatui libertatem, vires Reipublicæ, ac leges abolevit ; conscientiam tamen generis humani, et infamiam sempiternam abolere non poterit. Crimina, et nomina reorum abolevit. *Faire disparaître le crime et le nom des coupables.* 2. Transl. **Ad animi affectus:** Tempus iram, dolorem etc. abolet. *Le temps affaiblit la colère, la douleur.* Cf. **Abrogo.**

ĂBŎLESCO, is, evi, ere, n. *Être détruit, périr insensiblement.* Syn. Antiquor, rescindor, obsolesco, tollor, deleor, decresco. Usus : Memoria rei prope jam aboleverat, *le souvenir de cet événement était à peu près effacé.* Constituta olim pœna penitus abolevit, *le châtiment que l'on appliquait autrefois est tout à fait tombé en désuétude.*

ĂBŎLĬTUS, a, um, part. v. aboleo. *Détruit, tombé en désuétude.* Syn. Antiquatus, obsoletus, abrogatus. Phras. **Mos abolitus est,** *la coutume est tombée en désuétude.* Sublatus ac sepultus est ; obsolevit ; consenuit ; sepultus ac situ obsitus ; summotus e republica ; oblitterratus ; situ ac senio emortuus est. Usus : Mores abolitos unus retinet. Libros, accusationes, leges abolitas protrahit. Ædes deûm igni abolitas instaurare, *rebâtir les temples des dieux détruits par l'incendie.*

ĂBŎMĬNANDUS, a, um, *Abominable, exécrable.* Syn. Detestabilis, detestandus, execrabilis, execrandus, horrendus, detestatione dignus. Usus : Infelicitas abominanda.

ĂBŎMĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Repousser comme un mauvais présage, détester, éloigner.* Syn. Execror, detestor, fugio, horreo, abhorreo. Phras. **Quis non abominetur civilis belli auctorem ?** *Qui ne haïrait le funeste auteur de la guerre civile ?* Cui non improbus, execrandus, et detestabilis videatur funesti, ac conscelerati belli auctor? quis non ut consceleratum ac contaminatum aversetur? quis non dignum pronuntiet, quem dira execratione, ac furiali carmine in ejus caput composito, omnes prosequantur? ut vomicæ quædam, ac carcinomata reipublicæ habendi sunt pestilentis hujuscemodi belli auctores. Cf. **Horreo, Abhorreo.** Usus : **Cum verbum aliquod, veluti sinistri ominis causa refugimus,** *quand nous repoussons quelque*

parole comme étant d'un mauvais augure. Regium insigne aut proferendum tibi est, aut (quod abominor) in te ruet. Nominata inter epulas incendia fusis aquis sub mensa abominantur, *si l'on parle d'incendie pendant le repas, on détourne le mauvais augure en répandant de l'eau sous la table.* **Formulæ abominantis.** O misera vitæ ratio! O rem miseram, et calamitosam! O me perditum! O me afflictum! O meam calamitosam senectutem! O rem odiosam! O factum male! Hoccine sæculum! O genera sacrilega! O hominem, caput scelestum et impium! Proh nefas! Væ ætati tuæ!

ĂBŎRĬOR, ĕris, ortus sum, iri, d. *Mourir, périr avant de naître.* Usus : Fœtus, arbores aboriuntur. Vocem aboriri videmus, *nous remarquons que la voix expire (dans le gosier).*

ĂBORTĬO, onis, f. *Avortement.* Syn. Immaturi fœtus ejectio. Usus : Abortionem persuadere.

ĂBORTĪVUS, a, um, *Avorton.* Syn. Abortu natus. Usus : Fœtus abortivus.

ĂBORTŬS, ūs, m. *Avortement.* Syn. Partus intempestivus, abortio. Phras. **Abortum procurare,** *faire avorter.* Partum medicamentis abegit. Abortioni operam dedit. Fœtum abortione perdidit. **Abortum pati,** *avorter.* Abortum facere, partum immaturum, fœtum abortivum edere, eniti, egerere. Usus : Abortum facere, pati, inferre.

ABRĀDO, is, rāsi, rāsum, ere, a. *Racler.* Syn. Rado, corrado, tollo, aufero, subripio. Adv. Penitus. Usus : 1. Barbam, supercilia abradere, *raser.* Transl. **Elicio, extorqueo,** *enlever, extorquer.* Vidit se litium terrore nihil ab eo abradere (pecuniæ) posse.

ABRĬPĬO, is, ripui, reptum, ere, a. *Emmener de force, arracher.* Syn. Rapio, surripio, eripio, abstraho, tollo, aufero. Usus : 1. Procul a terra tempestate abreptus est, *la tempête l'enleva loin de la terre.* In vincula, ad quæstionem abripi jussus est. Filius a complexu matris, senator a complexu reipublicæ, Epaminondas ex ipso victoriæ complexu abreptus est. A conjuge, liberis, aris, focisque abripi. 2. Transl. **Ad vehementes animi affectus,** *par métaph. quand il s'agit de mouvements violents de l'âme : emporter, enlever.* Quasi æstus quidam ingenii, iracundiæ, doloris eum in altum abripuit. Cf. **Aufero, Fur.**

ABRŌDO, is, rosi, rosum, ere, a. *Ronger.* Syn. Rodo, corrodo, exedo, dentibus abscindo.

ABRŎGĀTĬO, onis, f. *Abrogation, annulation.* Usus : Lex septa difficultate abrogationis, *loi qu'on ne peut que difficilement abroger.*

ABRŎGO, as, avi, atum, are, a. *Abroger.* Syn. Rescindo, dissolvo, aboleo, antiquo, adimo, aufero, minuo, interdico, refigo, abdico, consensu publico irritum facio, tollo, oblittero.)(**Rogare legem.** Adv. Æqualiter. Phras. **Abrogare leges,** *abroger une loi.* Solvere, exstinguere, evertere; legum severitatem amputare, circumcidere, edicta revocare, rescindere, abolere. 2. **Abrogare falsorum deorum cultum,** *détruire le culte des faux dieux.* Superstitiosum inanium deorum cultum emovere; demoliri fana; aras sacrilegis religionibus contaminatas diruere, exscindere; discutere nefandos cœtus; impia simulacra cum omni sacrificiorum apparatu obterere. 3. **Abrogare imperium, magistratum,** *enlever le commandement.* Extorquere hominibus ambitiosis diuturnum regnum; magistratus solo æquare; reges tollere; regiam potestatem dissolvere; exstinguere, delere senatus auctoritatem; movere magistratu; sacerdotium auferre. Usus : 1. Potestatem, jurisdictionem abrogare. 2. Legem, plebiscitum suffragiis, comitiis abrogare. 3. Fidem homini abrogare, *ôter à quelqu'un le crédit.* Cf. **Aboleo.**

ABRUMPO, is, rūpi, ruptum, ere, a. *Détacher violemment.* Syn. Rumpo, avello, abscindo; *item* : libero. Adv. Ex. Phras. **Abrumpo sermonem,** *interrompre un discours.* Sermonem, deliberationem incidit. Colloquium casus diremit. Segregemus sermonem, sermonis reliquum præcidere præstat, et amputare. Usus : 1. Abrumpere vincula, cornua ex acie. 2. Abrumpere se ab homine, latrocinio, *se détacher de.* 3. Abrumpere rem inchoatam, otium, consilium, *interrompre.* 4. Venas sibi, vitam, lucem invisam desperatione sibi abrumpere, *s'ouvrir les veines, mettre fin à ses jours.* 5. Transl. **Ad animi affect.** *renoncer à.* Spem, metum, medios amores, dissimulationem, fas omne, patientiam abrumpere.

ABRUPTĬO, ōnis, f. *Rupture.* Usus : Abruptio corrigiæ. Illa, quam scribis abruptio non placet.

ABRUPTUS, a, um, part. v. abrumpo. *Rompu.* Syn. Disruptus, confractus, præruptus. Usus : 1. Vallis in ingentem altitudinem abrupta, *vallée abrupte, d'un accès difficile.* Loca abrupta et ob id invia, quod descensum non habeant. 2. **Ad hominem præfervidum,** *homme inabordable, brusque.* Homo ingenii est præcipitis, et abrupti; contumaciæ abruptæ. 3. **Ad res impetu quodam effusas, aut inopinatas.** Orationis genere, initio, dictis, querelis abruptis utitur, *style coupé, haché.* Gavisus sum abrupto lucro, *gain inattendu.* Cf. **Abscissus.**

ABS RĒ, cum negat. *Il n'est pas inutile.* * Syn. Non est alienum te interesse.

ABSCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n. *S'éloigner de.* SYN. Recedo, discedo, abeo.)(**Accedo.** ADV. A, ab, de, procul, hinc, illinc, inde, retro, hac, aliquo, e. USUS : E conspectu, a Republica ne vestigium quidem abscessit, *ne pas mettre le pied hors de.* Sol, somnus abscedit. Incepto abscedendum. Humor noxius in apostema abscessit. Cf. **Abjungo, Discedo.**

ABSCESSĬO, ōnis, f. *Départ.* SYN. Abscessus, discessus.

ABSCESSUS, ūs, m. *Départ.* SYN. Recessus. EPITH. Longinquus. USUS : Longinquo solis abscessu, *distance considérable du soleil.*

ABSCINDO, is, scidi, scissum, ere, a. *Séparer.* SYN. Scindo, discindo, rescindo, seco, reseco, amputo, lacero, separo. ADV. A, ab. USUS : 1. Caput cervicibus abscindere, *couper.* 2. TRANSL. querelas, opera, etc. abscindere, *interrompre.* Abscindere sibi omnium rerum respectum, præterquam victoriæ, *n'avoir souci que de la victoire.*

ABSCISSUS, a, um, part. v. abscindo. *Séparé.* SYN. Abruptus, præruptus, præcisus. USUS : 1. Aditus ad arcem abscissus, et præruptus, *chemin escarpé.* Italiæ latus Sicilia ; insulæ a continenti abscissæ, *îles detachées du continent.* 2. TRANSL. **Ad res perditas:** Res et spes abscissæ. Genus castigationis abscissum, durum et asperum, *châtiment rigoureux.* Oratio aspera et abscissa, *style dur et haché.*

ABSCONDĬTĒ, adv. *En secret.* SYN. Occulte, clam. USUS : De voluptate nec acutissime, nec abscondite disserit.

ABSCONDĬTUS, a, um, part. v. abscondo, *Caché.* SYN. Abditus, reconditus, abstrusus. USUS : Absconditæ insidiæ, jus Pontificium absconditum, obscurum.

ABSCONDO, is, di, dĭtum, ere, a. *Cacher.* SYN. Occulto, celo, abdo, abstrudo, opprimo, condo.)(**Aperio, resero, recludo, emineo, appareo.** PHRAS. **Abscondit se,** *il se cache.* Ut cochlea se contegit, et retentat se tacitus. In latebras se abdit. Occultat et continet se domi. Nescio, quo latibulo se tegit. Ex conspectu se abdit, proripit. Oculis se subducit, subtrahit. Publico abstinet. Lucem vitat. Tenebris se involvit. E conspectu se aufert ; ab oculis removet. 2. **Consilia sua abscondit,** *il cache ses desseins.* Clausa habet consilia, voluntate est abdita et retrusa. Naturam suam tegit, et quasi quibusdam velis obtendit. Velat ingeniosa dissimulatione consilia sua, tegit, premit, celat, in latebris probe sita habet. Arte quadam cupiditatem suam, et mira simulatione occultat. Cf. **Abdo, Occulto, Tego, Clam.**

ABSENS, tis, gen. omn. *Absent.* SYN. Remotus, non præsens. USUS : Absentis desiderium epistolis leniamus. Absente altero secundum præsentem judicatum. Nulla absentis ratio est habita.

ABSENTĬA, æ, f. *Absence.* EPITH. Levior, longa, brevis, dura, mœsta, tristis. PHRAS. **Absentiam moleste fero,** *je supporte difficilement votre absence.* Desiderium tui non fero. Acre mihi desiderium movet, commovet absentia tua. Magnum relinquis tui desiderium. Ipsa absentia desiderium accendit videndi tui. Omnis mihi mora te absente longa est et molesta. Dum præsentia careo, dum conspectu tuo non fruor, dies mihi annus videtur. USUS : Vereor, ne absentia mea levior sit apud te, *je crains que mon éloignement ne vous semble facile à supporter.*

ABSĬLĬO, is, ii, ire, n. *Fuir en sautant.* SYN. Saltu alicunde recedo.

ABSĬMĬLIS, e, com. *Différent,* (**adhibetur sæpius cum negat.** non, haud, nec, neque **et dat**). SYN. Dissimilis, dispar, impar. USUS : Non absimilis Tiberio, *il ne différait pas de Tibère.* Cf. **Dissimilis, Discrepo.**

ABSISTO, is, stiti, ere, n. *S'éloigner.* SYN. Discedo, abscedo, abeo, cesso, desino, desisto. USUS : 1. Absistere a sole, *s'éloigner du soleil.* 2. TRANSL. **Ab incepto desisto,** *renoncer à une entreprise.* Absistere bello, pugna, furore, actione, obsidendo, peccando. Cf. **Desino, Desisto.**

ABSOLVO, is, solvi, sŏlūtum, ere, a. *Finir, terminer, acquitter; absoudre.* SYN. Perficio, conficio, perago, transigo, finem impono, ad exitum perduco : *item* libero. ADV. Aperte, bene, copiose, honeste, honestissime, perfecte, plane. PHRAS. 1. **Opus nondum absolvisti,** *vous n'avez pas encore fini l'ouvrage que vous aviez commencé.* Præclare inchoatis tuis summa, extrema manus nondum accessit. Consilia tua et instituta nondum ad exitum adducta sunt ; pervenerunt ; exitum nondum habent ; attigere ; longius adhuc absunt ab exitu. Nondum confectum, exactum opus est. Nondum ad calcem operis decursum, perventum est. 2. **Res brevi absolvetur,** *ce sera bientôt fait.* Res in exitu est ; in extrema operis parte ac conclusione est ; a perfectione operis non longe, non multum abest ; propediem metam attinget ; exitum habebit ; ad exitum provehetur ; ad fastigium perducetur. Operis molitioni brevi tempore summa manus admovebitur, adjicietur, imponetur. Jam calcem operis video ; lineas admoveri sentio. In eo sum, ut operi colophonem addam, coronidem, fastigium imponam. 3. **Absolvamus negotium,** *finissons cette affaire.* Negotio tandem modum finemque faciamus, statuamus, constituamus. Extrema

tandem rei persequamur. Finem inveniat tandem suum laboriosi operis institutum ; supremam manum exspectet. 4. **Bellum nondum absolutum est**, *la guerre n'est pas encore terminée.* Bellum hoc affectum est, (prope confectum) nondum confectum est ; magna ex parte profligatum, nondum sublatum est. Nondum bello defuncti sumus. Nondum ad exitum belli ventum est. Belli reliquiæ adhuc persequendæ sunt. Belli extrema sunt delenda. 5. **Annus absolvetur brevi**, *l'année touche à son terme.* Annus in exitu est. Annus præcipitat. Cf. **Perficio, Finis.** USUS : 1. **Perficio**, *finir.* Opus, pensum absolvo. 2. **Libero, solvo.** Fidem absolvere, solvere, liberare, *dégager sa foi.* 3. **Judicio vinco.** Injuriarum, affectati regni suspicione multis, ac non dubiis judicum sententiis absolutus est, *être absous.* 4. **Abire cupientem dimitto.** Absolve me tandem, ne me ultra morare, *laisse-moi partir, ne me retarde pas plus longtemps.* 5. **Contineo**, *contenir, comprendre.* Honestas omnis quatuor partibus absolvitur. 6. (**In rebus Sacris, a peccatis, et Ecclesiæ pœnis absolvere**), *absoudre des péchés et des peines ecclésiastiques.* Exsolvere criminum vinculis. Constrictos scelerum vinculis animos potestate divinitus collata relaxare. Expiare noxis, culpa confitentes reos. Admissa superioris vitæ crimina pro tribunali sacro donare, Ecclesiæ communioni restituere, *faire rentrer dans la communion des fidèles.* Pacem Ecclesiasticam reddere ; Ecclesiæ reconciliare.

ABSŎLŪTĒ, adv. *Parfaitement, complètement.* USUS : Perfecte atque absolute beatus.

ABSŎLŪTĬO, onis, f. *Perfection, plénitude.* SYN. Perfectio. EPITH. Perfecta, constans. USUS : 1. Ad hujus absolutionem operis multa desunt, *bien des qualités manquent à cet ouvrage pour qu'il soit parfait.* 2. **In Judicio.** *Acquittement.* Ego mea oratione absolutionem tibi confeci, *mon discours vous a valu un acquittement.* Cf. **Absolvo.**

ABSŎLŪTUS, a, um, part. v. absolvo, *Accompli, absous d'une accusation.* SYN. Perfectus, peractus : liber judicio, dimissus. ADV. Perfecte, plane. PHRAS. **Absolutus est a judicibus**, *les juges l'ont absous.* Judicio liberatus, absolutus, erutus ; supplicio exemptus est. Judicum sententiis insons, expers culpæ judicatus, pronuntiatus, declaratus est. Judicio evasit, elapsus est. Senatorum urna, sententia absolutionem consecutus, adeptus est. Sententia de homine lata est ea, quæ insontem, neque culpæ affinem, nullo constrictum, adstrictum, contaminatum, aspersum scelere declaravit. USUS : 1. Culpa, crimine absolutus, *absous d'une faute, d'un crime.* 2. Orator omnibus numeris absolutus, *orateur parfait sous tous les rapports.*

ABSŎNUS, a, um, *Discordant.* SYN. Dissonus, male consonus, non consonans, repugnans, male conveniens, discors, discrepans. USUS : 1. Vox absona, voce absonus. 2. TRANSL. Absoni fortunis motus ; dicta fidei absona ; absoni mores et inconditi, *mœurs déréglées et qui ne répondent pas à la condition.* Cf. **Inconveniens.**

ABSORBĔO, es, bui *vel* **sorpsi, sorptum, ere, a.** *Avaler entièrement ; ruiner.* SYN. Sorbeo, haurio, exhaurio, devoro, rapio, absumo, abligurio. USUS : Vide, ne te aut consuetudinis, aut gloriæ quidam æstus absorbeat, *prenez garde que la force de l'habitude ou l'ivresse de la gloire ne vous perde.* Quæ charybdis tam vorax, quæ tot res tam cito absorbere potuisset ? *Quel est ce gouffre si profond qui en si peu de temps a pu absorber tant de richesses ?* Cf. **Haurio, Abligurio.**

ABSQUĔ, cum ablat. *Sans.* SYN. Sine. USUS : Absque eo esset, recte mihi vidissem, *n'était cette seule chose, sans cette malheureuse circonstance, comme je serais heureux de tout point.* Absque te foret, alia fortuna uterer, *sans toi, je serais plus heureux.*

ABSTĒMĬUS, a, um, *Qui s'abstient de vin.* USUS: Vini abstemius, abstinens. Mulieres Romæ ætatem abstemiæ egerunt. Prandium abstemium. Cf. **Bibo.**

ABSTERGĔO, es, tersi, tersum, ere, a. *Essuyer.* SYN. Tergo, detergo, purgo, deleo, ADV. Plane. USUS: 1. Frontem abstergere ; frontem linteo effingere, 2. TRANSL. Sedo, tempero, fugo, *enlever, faire disparaître.* Epistola tua mihi metum omnem et luctum abstersit. Senectutis molestias, fastidia, ægritudinem blanda amicorum consuetudine abstergito.

ABSTERRĔO, ēs, ui, ĭtum, ēre, a. *Éloigner par la crainte.* SYN. Terreo, deterreo arceo, prohibeo ; terrorem incutio. PHRAS. **Non absterrebis me a consilio**, *vous ne me détournerez pas de mes desseins.* Minæ tuæ neutiquam a cœpto consilio me depellent, avocabunt. Minis tuis nihil moveor. Ad terrorem istum facile invictus ero. Terror iste minarum tuarum animum nequaquam franget, debilitabit. USUS: Absterrere a se supplicem. Cf. **Terreo, Prohibeo.**

ABSTĬNENS, tis, part. v. abstineo, *Qui s'abstient de, sobre.* SYN. Temperans, sobrius, moderatus, parcus, suo contentus, continens, modestus. ADV. Mirifice. USUS: Non manus duntaxat, sed et oculos abstinentes habet, *il commande non seulement à ses mains, mais à ses yeux.* Cf. **Sobrius, Jejunus.**

ABSTĬNENTĬA, æ, f. *Modération, abstinence.* SYN. Modestia, continentia, parcus victus, modicus cibus, sobrietas. DIFFER. Per

abstinentiam **cohibemus nos ab alienis, per continentiam a voluptatibus.** EPITH. Admirabilis, incredibilis, provincialis, summa, parca, sana, longa, sancta, dura. USUS: 1. Nulla re Prætor facilius Provincialium benevolentiam colligit, quam abstinentia et continentia, *simplicité et désintéressement.* 2. Vini, ciborumque abstinentia febris mitigatur, *calmer la fièvre par la diète.* Cf. **Abstineo, Diæta, Sobrius.**

ABSTINEO, ēs, ui, tentum, ere. n. et a. *S'abstenir de.* SYN. Prohibeo, tempero, contineo. ADV. Facile, vix. PHRAS. 1. **Abstinuit ab injuria,** *il évita toute injustice.* Ab injuria et maleficio temperavit, se prohibuit. A cædibus et injuriis parcendum sibi duxit. Iram tenuit; manus ab injuria abstinuit. Iram in potestate habuit, animumque a vindictæ dulcedine abduxit. 2. a. **Abstinet multo cibo,** *il se prive beaucoup de nourriture.* Multi cibi non est. Cibo utitur tenui. De cibi, potionisque mensura multum quotidie detrahit, minuit. Frugaliter ac parce vivit. Minime edax est. Arcte contenteque, sobrie, continenter; severe minimeque molliter ac delicate vivit. In cibi potionisque modo egregie sibi imperat, moderatur. Abdicat a se lautitias omnes; privat se multis suavitatibus cœnarum. Tenuissimo victu contentus est. Cibi, potionisque in eo est intra naturale desiderium usus. Continentiam in victu mirabilem tenet. Non modo delicias, sed et necessaria vitæ valetudinisque fomenta mira frugalitate restringit, finit, definit. In victu summam moderationem adhibet. Cibi potusque ratio parcissima illi est, et a sumptuosis cœnarum apparatibus remotissima. Cum in omni vita, tum in curando maxime corpore summa moderatione utitur. Cf. **Sobrius, Diæta.** USUS: 1. n. **A vitio se aut alios coercere,** *éloigner les autres du vice ou se l'interdire à soi-même.* De maledictis, a culpa; mentem a scelere; manus ab alienis pecuniis; sermonem de re abstinere. 2. a. **Arcere, prohibere,** *tenir éloigné, écarté.* Ægrum cibo; populum ab hæreditate abstinere. Vim et bellum a finibus; vim ab inimico et manus; ignem ab ædibus abstinere. 3. Pugna, bello, publico, urbe, mari abstinere, *éviter la mer.* 4. Sermonem abstinere de civium discordiis, *ne pas parler de désordres civils.*

ABSTRACTUS, a, um, part. v. abstraho. *Tiré de, séparé, entraîné.* SYN. Avulsus, disjunctus, abductus. PHRAS. **Abstractus a sensibus animus est,** *l'âme s'est isolée des sens.* Abstractus a corpore animus, divinoque instinctu concitatus; abductus a consuetudine sensuum. Vis animi sejuncta a corporis sensibus. Animus ex cœlestibus suspensus. Animus spreto corporis vinculo evolat ac excurrit foras. Expulsum repente sensibus oblata cœlestium species rapit, tenet. Quidam tanquam secessus mentis a corpore factus est. Mens a sensu corporis quasi emota, ac alienata est; divino impetu instincta et concitata; stupore ac silentio in contemplatione cœlestium defixa; a corporis sensu avocata. Cf. **Separo.** USUS: A conjuge abstractus, ac liberis. Abstractus a ratione sensus.

. **ABSTRAHO,** is, traxi, tractum, ere, a. *Séparer violemment.* SYN. Abripio, avello, avoco, abduco, removeo, dimoveo, divello. ADV. A, ab, de, e, ad, valde. PHRAS. (Barbara et vulg). **Abstrahendo ab impietate hominis, imperitissimus certe est.** Si impietatem etiam subtraxeris, semoveris; semota ea ratione; detracto, quod impius, rudis tamen est et imperitus, *outre son impiété, cet homme est un type de sottise et de grossièreté.* USUS: 1. Ab omni me sollicitudine, a rebus gerendis, e conspectu aliorum abstraham, *s'affranchir.* 2. Civitatem a moribus inquinatis, a servitute abstraxit, *purger.* 3. Incensos animos a certamine, a vincendi cupiditate abstraxit, avocavit, *arracher, détourner.*

ABSTRINGO, is, nxi, ictum, ere, a. *desserrer.*)(**Stringo.** USUS: Nodum abstringere, *dénouer.*

ABSTRŪDO, is, si, sum, ere, a. *Cacher, enfouir.* SYN. Abscondo, abdo, recondo, occulto. ADV. Penitus, foris, inter. USUS: Natura veritatem penitus in profundo abstrusit, *la nature a caché profondément la vérité.* Tristitiam abstrudere sapientis est. Cf. **Abscondo, Occulto, Abdo.**

ABSTRŪSUS, a, um, part. v. abstrudo. *caché.* SYN. Latens, occultus, abditus, reconditus. ADV. Penitus. USUS: Diu reconditus, et abstrusus animi dolor. Homo abstrusus, et intra se abditus, *homme impénétrable.* Cf. **Occultus.**

ABSUM, abēs, abfui, esse, n. *Être éloigné de.* SYN. Remotus, disjunctus sum, disto, desum.)(**Adsum.** ADV. Longe, longius, diutius, frustra, dolenter, haud procul, longe gentium, longissime, multum, non longe, paulisper, perpetuo, plurimum, procul, potius, prorsus nihil, nunquam, causa alicujus rei, biduo, biduum, parumper, hinc. PHRAS. **Absit istud,** *plaise à Dieu que cela n'arrive point!* Quod nolim; quod Dii (Superi) prohibeant; quod Dii (Superi) omen avertant, obruant, averruncent. Hæc absint, velim. Dii immortales faxint, ne sit! Dii meliora! Superi meliorem mentem illi! Detestabile omen avertat Jupiter! ne id Superi sinant, siverint! Abest, absitque procul a Republica fortuna talis! Ne istud Dii hominesque patiantur! Quod abominor; quod boni Superi prohibeant! USUS: 1. Abesse domo, a foro, urbe, a suis; desiderari, *être absent.* 2. **Alienus sum,** *être exempt de.* Nihil a me longius abest, quam

avaritia. A laude boni civis, cogitatione, spe recuperandæ libertatis ; a culpa, maleficio, infamia, officio boni civis longe abesse. 3. **Desero, desum.** Abesse amico in periculo, *faire défaut à.* Quid huic abest, nisi res et virtus? *Que lui manque-t-il?* 4. **In loquendi modis sequentibus:** Abesse non potest, quin, qui hoc facit sit improbissimus, *il ne peut se faire que..... ne soit pas....* Tantum abest, ut hoc inficier, ut plurimum affirmem etiam: *vel* tantum abest, ut inficier; affirmo etiam, *tant s'en faut que je nie, qu'au contraire j'affirme.*

ABSŪMO, is, sumpsi, sumptum, ere, a. *Consommer, détruire, ruiner.* SYN. Consumo, contero, conficio, perdo, exhaurio, dilapido, prodigo. PHRAS. **Absumpsit opes suas,** *il a dépensé toute sa fortune.* Adesa, devorata pecunia opes pristinas abligurivit ; per luxuriam effudit ac consumpsit. Rem veterem, recentemque comedit, ac devoravit, decoxit. Censum mersit. Opes luxu hausit. Laceravit rem domesticam, disperdidit, confregit. Pecuniæ ingentem vim in conviviorum luxum profudit. Opes attrivit et dissipavit. USUS : Fames hominem, et illuvies, denique mors fortuita absumpsit, *une mort soudaine l'a emporté.* Cf. **Consumo, Perdo.**

ABSURDUS, a, um, *Discordant, absurde.* SYN. Ineptus, turpis, alienus, absonus, minime consentaneus, inconveniens.)(**Conveniens, aptus.** ADV. Plane, valde. PHRAS. **Absurdum est,** *c'est une chose déraisonnable.* Pravum, atque alienum a moribus est ; inconcinnum atque absonum. Rus quidem id merum est. Res est, quam omnium mentes aspernentur, ac respuant. USUS : Homo, sonus, vox absurda, atque abhorrens, *incapable, discordant.*

ĀBUNDANS, antis, om. gen. part. v. Abundo, *qui abonde ou regorge, riche, opulent.* SYN. Affluens, circumfluens, copiosus, dives, fertilis, uber, plenus, refertus.)(**Inops, expers.** USUS : Abundanti doctrina vir, sed idem studio, otioque abundans. Supellex non quidem luxuriosi, sed tamen abundantis. Ex abundanti, *surabondamment.* Cf. **Divitiæ, Pecunia.**

ĀBUNDANTER, adv. *Avec abondance.* USUS : Copiose et abundanter loqui.

ĀBUNDANTĬA, æ, f. *Abondance.* SYN. Vis, numerus ut **pecoris,** copia, ubertas, affluentia, magnitudo, acervus, fertilitas.)(**Egestas, inopia.** EPITH. Infinita, magna, vitiosa, larga, dives. USUS : Ingenii juxta, et otii, et rerum omnium abundantia felix. Est hæc quædam abundantia amoris erga me tui.

ĀBUNDĒ, adv. *Abondamment.* SYN. Abundanter, copiose, affatim, largiter. USUS : Abunde magna præsidia.

ĀBUNDO, as, avi, atum, are, n. *Avoir en abondance.* SYN. Sum dives, affluo, circumfluo, redundo, magnam copiam habeo.)(**Deficior, egeo, deest.** PHRAS. **Abundat opibus,** *il regorge de richesses.* Floret, circumfluit omnibus copiis. Redundat omnibus ornamentis. Omnium rerum affluentibus copiis ditatur. Abunde illi copiarum est. Magna rerum omnium copia, affluentia gaudet. Omnium rerum facultates illi suppetunt. In omnium rerum abundantia vivit. USUS : Otio, ingenio consilio, copiis omnibus, familiaritatibus, propinquorum amore, ornamentis abundat, *il possède de nombreux loisirs, etc.* Cf. **Divitiæ, Copia.**

* **ĀBUSQUĒ,** *De, depuis,* cum Ablat. USUS : Abusque mane ad vesperum.

ĀBŪSŬS, ūs, m. *Abus, mauvais usage.* SYN. Malus usus.

ĀBŪTOR, eris, usus sum, uti, d. *Abuser.* SYN. Non recte, non suo loco, male, perverse utor. ADV. Prorsus, immoderate, insolentius, eleganter, ingrate, impudenter, intemperanter, licentius, perverse, privatim, publice. PHRAS. **Abuti fortunis,** *faire un mauvais usage des richesses.* Rem ad pestem bonorum, ad fraudem, aut luxum convertere. Fortunis intemperantius, insolentius uti. Effundere copias. Perverse, improbe, immodice, insolenter uti. Rem usu iniquo corrumpere. Fortunæ magnitudinem non capere. Fortunam per socordiam ac ignaviam corrumpere. USUS: 1. **(In malam plerumque partem) :** Tribunatu ad scelus; legibus, et Majestate judicum ad libidinem; alieno nomine ad suum quæstum; auribus, facilitate hominum, donatione, fortunis, gloria nominis et otio ad superbiam; Scelere et perfidia ad alicujus exitium abuti, *faire un mauvais usage, abuser.* 2. **(In bonam partem interdum) :** Omni tempore ad dicendum concesso abusus sum. Opera in studiis abutor. Ignoratione tua ad salutem miseri abusus sum, *ne pas user.*

AC, conj. *Et, que.* SYN. Et, que, atque, *vel* quam. **Eleganter periodum inchoat sequente consonante.** USUS : 1. Ac primum ex te quæro, *et d'abord je vous demande.* 2. **Quam,** *que.* Perinde doctus, ac pius. Aliter, secus, contra, ac existimabam, accidit, *la chose a tourné autrement que je ne le pensais.*

ĂCĂDĒMĬA, æ, f. *l'Académie.* SYN. Gymnasium, Athenis Ceramicus, Lycæum. EPITH. Adolescentior, antiqua, florens, media, nova, procax, recentior, recens, vetus, umbrifera, volatica, sui similis.

ĂCĂDĒMĬCI, orum, m. *les Académiciens ou philosophes de l'Académie.* EPITH. Sapientes, novi, veteres, diserti, antiqui, quasi certa cogitatione certi. USUS : Academici et Peripatetici rebus congruentes, nominibus differebant.

ACCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n., *non-*

nunquam a. *Marcher vers, approcher de qqn. ou de quelquechose.* SYN. Adeo, venio, appropinquo, appello, contingo, transeo ad, addor, advenio, propinquo, adjungor, advento, advolo.)(**Decedo.** ADV. Callide, extrinsecus, intempestive, invitius, magis et propius, maturrime, multum, sane post, omnino non occultius, pressius, promptius, propius ad, proxime ad, cominus, huc, obviam, voluntate, temere, timide, tuto, propius paulo, prudentius, quam proxime. PHRAS. **Accedere hominem est animus,** *j'ai dessein d'aborder cet homme.* Aditum molior. Admoveo me lateri. Appello me ad hominem. Gradum, pedem confero. Congredior propius. Viam affecto ad hominem. Gradum molior, cursum capesso, aditum quæro ad senem. Aspiro ad locum, convolo, subeo. USUS : 1. In Apuliam, ad urbem, in oppidum, ad ludos accedere, *s'approcher.* 2. **Suscipio,** *se charger de.* Ad causam alterius, ad conditiones certas, ad pactiones accedere. Ad dignitatem, ad amicitiam alicujus accedere. Ad periculum certum, ad Rempublicam gerendam accedere. 3. **Consentio,** *se ranger à l'avis de qqu'un.* Ciceronis sententiæ, Pompeii partibus accedo. 4. **Similis sum,** *ressembler.* Summa virtus proxime ad Deos, ad Deorum similitudinem accedit. Academici proxime ad nostram disciplinam accedunt. 5. **Additur,** *s'ajouter.* Ex ea re magnus dolor bonis viris accessit. Illi ætas accessit, *il a vieilli.* 6. (**Transeundi ad alia formula.**) **Accedit quod, huc accedit quod,** *à cette raison, ajoutez que....* **Accedit ut,** *joint à cela que; en outre.* Cf. **Appropinquo.**

ACCĔLĔRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Se hâter.* SYN. Maturo, celero, propero, festino, premo. urgeo.)(**Tardare.** PHRAS. **Accelero,** *je me hâte.* Celeritatem adhibeo, suscipio; celeritate, festinatione utor maxima. Maximis itineribus advolo. Cursu magno, rapidis passibus feror. Admatura negotium, *presse tes affaires.* Propera, quæ incepto usui esse possunt. Adde gradum. Moras tolle, *hâtez-vous.* USUS : Mortem, opus, cœpta, gradum accelerare, *accélérer, presser.* Cf. **Propero, Celer, Festino.**

ACCENDO, is, cendi, censum, ere, a. *Allumer.* SYN. Inflammo, incendo, uro, illumino, illustro.)(**Exstinguo.** ADV. Leniter, sensim, contra, in aliquem. PHRAS. **Accendit domum,** *il a mis le feu à la maison.* Ardentes faces in tecta jactavit, injecit. Ignem tectis intulit; flammas injecit; faces ingessit, subdidit. Ignem ædibus subjecit, admovit. Incendium per domus fudit. Cf. **Incendium, Inflammo.** USUS : 1. DEUS solem ut lumen quoddam accendit, DIEU *fait briller le soleil comme un vaste flambeau.* 2. TRANSL. **ad animi affectus,** *enflammer, exciter.* Ea mentione commoveri videbatur et accendi. Luctu accensus et cupidine, *irrité par la douleur et le désir.*

ACCENSUS, i, m. *Officier public.* SYN. Minister publicus, præco, apparitor consulis. EPITH. Conjunctus et proximus. USUS : Accensus eo sit numero, quo eum majores nostri esse voluerunt.

ACCEPTĬO, ōnis, f. *Action de recevoir.* USUS : 1. Nec deditio, nec donatio sine acceptione intelligi potest. 2. TRANSL. (**Sed barbare**) **sine acceptione personarum jus dicere,** *rendre la justice sans acception de personne.* Nullo hominum respectu, ratione, discrimine; nulla gratiæ habita ratione; nihil gratiæ dando, tribuendo, in judicio, causæ meritum, ac æquitatem spectare.

ACCEPTUS, a, um, *Agréable à.* SYN. Carus, gratus, gratiosus, gratia valens, pollens. USUS : 1. Rumor in vulgus acceptus. Nihil DEO virtute acceptius, *agréable à.* 2. **In acceptum refero,** *je porte au compte de la recette, je donne quittance.* Tabulis, *vel* codici acceptorum insero receptam a te pecuniam, in tabulas refero. 3. **Acceptum fero, refero,** *je tiens compte du bienfait.* Quod vivo, fortunas, liberos, Rempublicam, senectutis otium tibi acceptum refero. Nemo virtutem DEO acceptam refert. 4. TRANSL. Omnia mala alicui accepta referre, *imputer tous ses maux à quelqu'un.* Cf. **Gratus, Gratia, Gratiosa.**

ACCESSĬO, ōnis, f. *Accroissement, augmentation.* SYN. Additamentum, incrementum.)(**Decessio.** EPITH. Digna, jucunda, legitima, nec ea vulgaris, libera, magna, maxima, permagna, probabilis, parva atque exigua, quantacunque. USUS : 1. **Vectigalia extraordinaria supra stata tributa,** *tributs extraordinaires.* Pendit Sicilia modium sex et viginti millia, accessionem bis mille sestertium. 2. *Agrandissement.* Accessionem adjungere ædibus. 3. *Approche.* Accessio febris, *accès de fièvre.* 4. Magnæ tibi factæ sunt accessiones dignitatum et opum. Magna ad veteres clades, ad ægritudines priores ea re accessio facta, allata est. Accessio annorum lentiores facit. Cf. **Augeo, Lucrum, Quæstus.**

ACCESSŬS, ūs, m. *Approche, arrivée, accès, abord.* SYN. Appropinquatio, appulsus, adventus, aditus.)(**Recessus.** EPITH. Modicus, nocturnus ad urbem, popularis, ac tribunalis, proximus. PHRAS. **Accessum impedivit,** *il a empêché l'accès.* Aditum clausit, præclusit, interclusit, obstruxit. Aditu, limine prohibuit, arcuit. 2. **Accessum facile præbet,** *il se laisse approcher facilement.* Vir est congressu facilis, opportunus ; aditu comis ; in admittendo facilis ; cujus comitas ad se cuivis aditum aperit ; qui lenitatem, facilitatemque jucundam in congressu adhibet ; neninem a congressu suo arcet, absterret, prohibet. 3. **Accessum difficulter præbet,** *homme d'un accès difficile.* Durus et inhumanus est, ad quem obsepti undique aditus

et perquam difficiles ; qui vix ulli sui copiam faciat. Usus : Luna accessu et recessu lumen solis accipit, accessum et recessum marinum efficit. Differ. Accessus *est* **aditio** : accessio *autem*, **additamentum.**

ACCĬDĬT, *Il arrive (le plus souvent en mauvaise part).* **Impers. pertinetque ad res tristes : uti contingit ad res lætas.** Syn. Evenit, usu venit, cadit. Phras. **Accidit forte,** *il arriva par hasard.* Casus incidit, intervenit. Forte ita cecidit, ut. Forte ita inciderat. Casu factum est. Casus, fortuna tulit. Factum est. Fortuna fecit. Fortunæ placuit, ut. 2. **Si acciderit,** *s'il arrive jamais.* Si res, si tempus occasio tulerit, postulaverit, exegerit. Si se offerret, se daret, ostenderet occasio. Si fortuna occasionem obtulerit, detulerit, præbuerit. Si tempus, facultas accidet. Si fortuna feret, si tempus incidat. Cf. **Evenio, Eventus.** Usus : Si quid mali, adversi ; si quis dolor, si quæ calamitas acciderit, animo esto firmo, *s'il vous arrive quelque malheur, soyez courageux.*

ACCĪDO, is, i, ere, n. *Arriver, survenir.* Syn. Evenio, obtingo, contingo, cado, fio. Adv. Aliter ac, aliter atque, casu, contra, divinitus, fortuito, humanitus, incommode, inique, maturius, merito, opportune, optatius, percommode, perincommode, perraro, privatim, publice, separatim nihil, valde ex voluntate, permirum, acerbius ad, contra quam, sigillatim ad pedes. Usus : 1. **Evenire,** *survenir.* Si quid pupillo humanitus accideret. Calamitates ipsæ mihi non ingratæ acciderunt. 2. **Procumbere,** *tomber aux pieds de qqn.* Ad pedes, ad genua accidere. 3. Cadere juxta, *tomber auprès.* Missa a Gallis tela gravius accidere. Nescio, quæ vox mihi ad aures, *vel* auribus accidit, *je ne sais quel son a frappé mes oreilles.* Cf. **Evenio, Accidit.**

ACCĪDO, is, idi, isum, ere, a. *Couper.* Syn. Cædo, circumcido, consumo, absumo, extenuo, affligo, haurio. Usus : Transl. *Anéantir.* Uno prælio res, fortuna, opes Carthaginis accisæ sunt penitus, afflictæ, imminutæ, extenuatæ. Cf. **Affligo.**

ACCINCTUS, a, um, *Armé, préparé.* Syn. Industrius, paratus.)(**Discinctus, negligens.** Cf. **Paratus.**

ACCINGO, is, cinxi, cinctum, ere, a. *Préparer, disposer à.* Syn. Paro, comparo. Phras. **Accingit se ad prælium,** *il se prépare au combat.* Ultimæ dimicationi se instruit, comparat se ad pugnam. Nulla in eo mora est, quin in aciem procedat. Totus in eo est, ut in prælii casum quam optime comparatus descendat. Usus : Accingere se operi, prædæ. In discrimen accingi. Ad sordidum lucrum, magicas artes accingi. Cf. **Paro.**

ACCĪO, is, ivi *vel* **ii, itum, ire,** a. *Appeler.* Syn. Accerso, evoco, venire jubeo. Adv. Peregre, exultro. Usus : 1. Litteris ex Italia in regnum accitus. 2. Transl. Solet virtus magnam voluptatem accire, *causer.* Cf. **Accerso, Voco.**

ACCĬPĬO, is, cēpi, ceptum, ere, a. *Recevoir.* Syn. Suscipio, capio, recipio, sumo, assumo, prehendo.)(**Do.** Adv. Omnino, patienter, proxime, publice, recte, repugnanter, separatim, serius, vesperi, vicissim, aperte, amice, admirabiliter, asperius, bene, clam atque extra ordinem, clementer, contra ac dicitur, durius, eleganter, extrinsecus, fortiter, graviter, hilare, honorifice, libenter, leviter, libentissime, liberalius, male, male satis, mirabiliter, moderate, severe, vehementer. **Accepi** pessime, planius, valde copiose, privatim. Usus : 1. **Suscipio,** *accepter, se charger de.* Rempublicam, provinciam imperium, exercitum, leges a victoribus, jusjurandum a testibus, causam alicujus, satisfactionem, judicium accipere. Accipere conditionem, *accepter des conditions.* Admittere, non recusare, ad conditiones accedere, descendere ; pacis leges subire ; conditione uti. Nullam ex iis conditionibus non sequendam putare, ducere, censere. 2. **Tracto, excipio,** *recevoir chez soi, traiter, accueillir.* Conviviis, apparatis epulis, laute, magnifice, familiariter, hilari lepidoque ingenio accipere. Male, indignis modis, multis verberibus, aspere accipere. 3. **Fero, patior,** *supporter.* Animo æquo, moderate admonitionem meam accipit : pronis auribus, moderatione maxima, animo lubenti admittit ; summa voluntate complectitur. 4. **Interpretor in bonam partem,** *prendre une chose en bonne part.* Accepit in bonam partem, in partem optimam, moderate, amice, sine offensione ; æquis auribus, animisque ; animo, quod dictum est, optimo, in mitiorem, meliorem, dexteriorem partem accepit ; *alias :* Boni consuluit ; Æqui, bonique fecit. 5. **Interpretor in malam partem,** *prendre mal une chose.* In malam partem accipis. In sinistram, pejorem, deteriorem partem ; graviter ; asperius ; durius ; in contumeliam ; aliorsum ; aliter ; in alienam ac dictum est, partem accipis ; *alias :* In contumeliam vertis. In contumeliæ loco ponis. Graviter ; ægre ; indigne fers, ac moleste : in deteriorem partem rapis. 6. **Intelligo, audio,** *recevoir, apprendre.* A tabellario, a majoribus, auditione, fama id accepimus. Artes a Magistris, aliquid suo experimento, natura duce accipere, *la nature nous enseigne.* 7. **Assumo,** *recevoir.* In societatem, amicitiam, deditionem accipere. 8. **Capio,** *ressentir.* Animum in aliquem quietum, fiduciam, ignominiam, calamitatem, dolorem, offensionem, injuriam, metum, lætitiam, voluptatem de virtute alicujus. 9. **Sustineo,** *éprouver.* Plagam, detrimentum, repulsam accipere. Cf. **Obtineo, Acquiro, Tracto.**

ACCIPĬTER, tris. m. *Épervier, faucon.* **Ab accipiendo dictus.** EPITH. Præceps, ferus, velox, atrox, nulli avi satis æquus.

ACCLĀMĀTĬO, onis, f. *Cri, acclamation, clameur hostile.* SYN. Admurmuratio, exclamatio, plausus, applausus. EPITH. Acuta, attenuata nimis, adversa, levior, magna, maxima, secunda, ingens, læta, canora. USUS: Non acclamatione tantum, sed convicio et maledictis impeditus est Pompeius.

ACCLĀMO, as, avi, atum, are, a. *Crier.* **Dicitur de clamore populi rem probantis, vel improbantis.** PHRAS. **Acclamatur ab omnibus,** *tous se mettent à crier.* Admurmuratio omnium facta est. Conclamatur ab omnibus. Extollitur ab omni parte clamor. Clamore approbatur; adjuvatur ruentium in hostem impetus. Contumeliosissimo acclamationum genere reus laceratur. USUS: Oranti populus cum risu acclamavit. Cf. **Clamo, Applaudo.**

ACCLĪNO, as, avi, atum, are, a. *Pencher vers.* * SYN. Inclino, flecto ad aliquid. USUS: Acclinavit se ad illum.

ACCLĪVIS, e, gen. com. *Qui va en montant.* SYN. Arduus; fastigio leni subvexus; clementer, molliter assurgens. USUS: Pars viæ valde acclivis.

ACCLĪVĬTAS, atis, f. *Montée.* * SYN. Loci facilitas in ascensu. USUS: Ab eo flumine pari acclivitate collis nascebatur.

ACCŎLA, æ, m. *Habitant de.* SYN. Vicinus, finitimus habitator. USUS: Amnis vadosi accola.

ACCŎLO, is, colui, cultum, ere, a., *nonnunquam* n. *Habiter près de.* SYN. Juxta colo, habito. USUS: Lacum, fluvium, mare, silvam, montem accolere.

ACCOMMŎDĀTĬO, onis. f. *Conformité.* EPITH. Conveniens, decens, aptaque dispositio et collocatio. USUS: Elocutio est idoneorum verborum, et sententiarum ad intentionem accommodatio.

ACCOMMŎDĀTUS, a, um, part. v. accommodo. *Apte, propre à, conforme.* SYN. Paratus, aptatus, aptus, commodus, idoneus, habilis, opportunus. ADV. Consulto, vehementer. PHRAS. **Accommodatus est genio meo,** *il se conforme à mon caractère.* Optime convenit cum ingenio meo. Ad naturam meam mire factus est. Vehementer ad vitæ meæ rationem, et consuetudinem est accommodatus Cf. **Aptus.** USUS: Oratio ad persuadendum accommodata. Verres ad vim, ad facinus accommodatus. Tempora ad res gerendas accommodata.

ACCOMMŎDO, as, avi, atum, are, a. *Adapter à; conformer à.* SYN. Apto, comparo, concinno, commodo, applico. PHRAS. 1. **Me totum ad nutum tuum effingam et accommodabo,** *je vous obéirai, je ferai toutes vos volontés.* Totum me ad voluntatem tuam, nutumque convertam; ad ductum me tuum applicabo; tibi serviam, tuam ad voluntatem meam conformabo; mores ex moribus formabo tuis; tibi me dedam penitus; tuis obsequar studiis, subserviam; de studio tuo studia mea erunt omnia; voluntatibus ubique velificabor tuis; totum me ad arbitrium tuum, inque mores tuos fingam, formabo; cum tua voluntate mea facile congruet, consentiet, conspirabit. 2. **Se suamque fingit ad aliorum voluntates,** *il fait la volonté de tous.* In aliorum arbitrium concedit, discedit, descendit: se ad aliorum nutum et arbitrium flectit; eorum voluntatibus obtemperat; arbitrio morem gerit; ad aliorum ingenium, mores, voluntates, mores componit, conformat suos. 3. **Boni civis est, voluntatem suam ad Rempublicam accommodare,** adjungere, conferre, aggregare, *tout bon citoyen doit conformer sa volonté à celle de la république.* Conjungere voluntatem suam cum publica causa; in omni voluntate sua, quid rationes publicæ ferant, postulent, spectare, intueri, attendere; nihil unquam velle a publica re sejunctum, alienum, separatum, disjunctum, remotum; nihil agere, suscipere, moliri, quod Reipublicæ non conducat, expediat, quod ejus commoda non postulent. 4. **Rationes nostræ accommodandæ sunt tempori,** *il faut conformer nos manières d'agir au temps où nous vivons.* Temporibus est assentiendum, obsequendum, cedendum, serviendum, inserviendum, rationes nostræ ad temporis rationes accommodandæ sunt; Populo subinde et scenæ, ut dicitur, serviendum est; Cujusvis temporis, aut temporum hominem te esse convenit. Temporis rationem ducere; ad tempestatem rem, consilia, actiones dirigere; consilia et actiones tempore moderari, res ad tempus accommodare; consilia ad rationem temporis componere, comparare te oportet. Decet nos in agendis rebus quasi ducem, aut consiliarium habere tempus. Fortunæ, tempori, necessitati parendum. Tempore utendum. Spectandum in omni re, quid res ac tempus ferat, postulet. USUS: 1. Ensem lateri, coronam capiti etc. accommodare, *ceindre une épée, se mettre une couronne sur la tête, etc.* 2. *Se donner, s'appliquer.* Fac animum litteris; curam agriculturæ; voluntatem tuam ad Rempublicam, te ad aliorum nutum accommodes. 3. *Interposer.* Nomen tuum, testimonium, jusjurandum, ad amicorum causas libens accomodabo. 4. *Prêter.* Alicui de ædibus, suas amico ædes ad nuptias accommodare.

ACCOMMŎDUS, a, um, *Propre, convenable à.* SYN. Appositus, commodus, opportunus, aptus, idoneus.

ACCRESCO, is, crēvi, crētum, ere,

n. *S'accroître*. SYN. Cresco.)(**Decresco.** USUS: Flumen vehementer accrevit. Ex ea hæreditate patrimonio tuo non multum accrescet. Novi dolores, nova negotia veteribus accrevere. Hæc consuetudo cœpta a parvis, tecum simul accrevit. Cf. **Augeo, Augesco, Addo, Cresco.**

ACCRĒTĬO, onis, f. *Accroissement*. SYN. Incrementum. USUS: Luna accretione, et diminutione luminis dies notat.

ACCŬBĬTĬO, onis, f. *Action de se coucher pour manger*. USUS: Status, incessus, sessio, accubitio quam minime indecore fiant. EPITH. Epularis.

ACCŬBO, as, cubui, cŭbĭtum, are, n. *Être couché*. SYN. Assideo, accumbo, adjaceo. USUS: In convivio eodem lecto alicui *vel* apud aliquem accubare, *être couché à table près de quelqu'un*. 2. *Être situé auprès, adossé*. Theatrum Tarpeio monti accubat, imminet, adjacet.

ACCUMBO, is, cubui, cŭbĭtum, ere, n. *Se coucher, se mettre à table*. SYN. Accubo, cubo, adjaceo, recumbo. Discumbo (**semper de pluribus dicitur**). ADV. Infra, supra aliquem, in summo (**situs erat epulantium**). USUS: Supra, infraque accumbunt.

ACCŬMŬLO, as, avi, atum, are, a. *Accumuler, entasser*. SYN. Augeo, adaugeo, addo, coacervo, congero, exaggero, construo, compono, colligo, cogo.)(**Demo, imminuo.** ADV. Acervatim. USUS: Aliquem donis accumulare; alicui honorem accumulare. Cf. **Augeo, Copia.**

ACCŪRĀTĬO, onis, f. *Soin, exactitude*. SYN. Studium, diligentia, cura. EPITH. Diligentior, mera, major, veteratoria, oratoria. USUS: Accurationem adhibere, accuratione uti maxima, *grand soin*. Cf. **Diligentia, Cura.**

ACCŪRĀTUS, a, um, *Soigné, fait avec soin*. SYN. Meditatus, exquisitus, absolutus, perfectus; summo studio, summa industria elaboratus. USUS: Dicendi genus, sermo, commentatio accurata. Malitia accurata, *malice complète*. Cf. **Diligens, Sollicitus.**

ACCŪRO, as, avi, atum, are, a. *Soigner*. SYN. Curo, diligenter administro. ADV. Melius. USUS: Melius accurantur, quæ consilio geruntur.

ACCURRO, is, curri, cursum, ere, n. *Courir vers*. SYN. Ad aliquem curro, aliquo contendo, advolo, me confero, concurro. ADV. Cupide, libenter. PHRAS. **Accurrere,** *accourir*. Gradum, cursum flectere ad aliquem. Cf. **Curro.** USUS: 1. Romam accurre quæso, *venez vite à Rome*. 2. TRANSL. Istæ imagines ita nobis dicto audientes sunt, ut simul atque velimus, accurrant, *ces images s'offrent soudain*.

ACCŪSĀBĬLIS, e, gen. com. *Blâmable*. SYN. Accusatione et reprehensione dignus. USUS: Quorum omnium accusabilis est turpido.

ACCŪSĀTĬO, onis, f. *Accusation*. SYN. Incusatio, nominis delatio. EPITH. Honesta, diligens, illustris, mala, nugatoria, manifesta, nobilis, gloriosa, vera, vetus, usitata, acris, intenta, infans, muta, nova, opima, perpetua. USUS: Accusationem factitare, profiteri, *accuser, établir, préparer une accusation*. Cf. **Actio.**

ACCŪSĀTOR, oris, m. *Accusateur*. SYN. Actor.)(**Defensor.** EPITH. Acer, acerbus, vehemens, multum acrior, æmulus, amans, bonus, diligens et firmus, falsus, satis firmus, gravis et vehemens, iratus, odiosus et assiduus, ridiculus, molestus, frigidissimus, gravis, idoneus, imbecillus, melior, temerarius, voluntarius. USUS: Accusatorem comparare in aliquem; alicui accusatorem ponere, opponere, *susciter un accusateur à qqn*. Personam accusatoris, ut temere sumpsit, ita celeriter posuit. Cf. **Actor.**

ACCŪSĀTŌRĬĒ, adv. *En accusateur, avec passion*. USUS: Non hoc accusatorie, sed libere dixit.

ACCŪSĀTŌRĬUS, a, um, *Qui concerne l'accusateur*. USUS: Spiritus, artificium, jus accusatorium. Animo accusatorio, *avec animosité*.

ACCŪSO, as, avi, atum, are, a. *Accuser*. SYN. Defero, postulo, arcesso, arguo, *item*: Causam et culpam in aliquem confero; redarguo, insimulo, criminor.)(**Excuso, defendo.** ADV. Acrius, aspere et acerbe, constanter, copiose, diligenter, diligentissime, disposite, falso, graviter, gravius, gravissime, improbe, inhoneste, juste, justius, laboriosissime, leviter, libere, liberius, moderate, nefarie, pie, præclare, probabilius, publice, litteris, separatim, severe, vehementer, vere. PHRAS. **Æmuli Catonem quinquagies accusarunt,** *les ennemis de Caton le mirent 50 fois en accusation*. Catoni æmuli quinquagies diem dixere; litem intendere, intulere; Catonem judicio persecuti sunt; criminis reum fecere; in judicium, in crimen vocavere; reum citavere; in reos retulere; ejus nomen detulere. 2. **Periculosum est, alios accusare,** *c'est une chose dangereuse que d'accuser les autres*. Res periculi plena est, judicio exagitare alios; in judicium adducere; in jus rapere, trahere; criminis reos agere, peragere; crimen inferre; dicam alicui scribere, impingere; actionem intendere; ambitus, captæ pecuniæ etc. arcessere. 3. **Nihil sceleratius est, ac socium falso de crimine accusare,** *pas d'attentat plus odieux que d'accuser un ami d'un crime faux*. Immane facinus est, amico innoxio crimen affingere; accusationem conflare immerenti; innocentem in criminis suspicionem adducere; innoxium in culpam vocare, judicio exagitare; culpam, crimen conjicere, conferre

in insontem, criminis expertem ; amico nullo ejus merito crimen inferre. 4. **Cicero Verrem crimine capitali accusavit,** *Cicéron accusa Verrès d'un crime capital.* Cicero Verrem capitis accusavit ; judicio capitis arcessivit ; capitis reum egit, peregit ; in judicium capitis vocavit, adduxit ; rerum capitalium reum fecit ; capitale Verri crimen intendit. 5. **Manlius gravissime accusabatur,** *on accusait Manlius d'un crime très-grave.* Manlius in jus ire, ambulare ; in judicio periculum capitis adire ; causam capitis ex vinculis dicere cogebatur. Manlius judicio gravissime conflictabatur ; in judicio exagitatus reorum loco sedere; accusatorum impura maledicta, convicia audire; accusationis molestiam, judicium subire ; tribunal adire compulsus est. Manlio periculosum negotium ab accusatoribus exhibebatur, ambitus, ac majestatis postulato. USUS : 1. **In judicio,** accusare capitis, *accuser d'un crime capital.* 2. **Extra judicium,** de epistolarum negligentia, voluptatem accusare, *accuser, blâmer.*

ĀCER, cris, cre, gen. com. *Actif, pénétrant.* SYN. Vehemens, acutus, strenuus. ADV. Longe. USUS : Homo acerrimo ingenio ; consilio, memoria, *homme d'une intelligence très-vive, très-pénétrante.* In rebus agendis, pervestigandis solers et acer. Acerrima est libertatis recuperandæ cupiditas, *vif, énergique.* Acris oculorum acies. In acerrima et attentissima cogitatione tempus illud omne posui. Unguentum acerrima suavitate conditum, *parfum d'une suavité extrême et très-pénétrante.* Cf. **Vehemens.**

ĀCERBĒ, adv. *Amèrement.* SYN. Aspere. USUS : Accusationem acerbe tulit.

ĀCERBĬTAS, atis, f. *Amertume, affection.* SYN. 1. Ærumna, miseria, molestia, calamitas, tristitia. 2. Asperitas, feritas. EPITH. Diuturna, magna, subita, summa. USUS : 1. Nullam acerbitatem, dolorem, cruciatum recuso, *je ne refuse aucune douleur.* Lacrimas in tuis acerbitatibus plurimas profudi. 2. Objurgatio tua multum habet acerbitatis. Multa uteris acerbitate. Ad summum imperium naturæ acerbitatem adjungis. In obvium quemque virus acerbitatis tuæ evomis. Cf. **Calamitas, Asperitas.**

ĀCERBUS, a, um, *Apre au goût, vert; amer, fâcheux, triste.* **Proprie de fructibus dicitur.** SYN. Acer, asper. Pomum acerbum ; dolor, objurgatio acerba ; USUS : Homo in vituperando acerbus. Cf. **Asper, Difficilis, Acerbitas.**

ĀCERRA, æ, f. *Coffret à encens.* Ne coronæ, ne acerræ prætereantur.

ĀCERVĀTIM, *En monceaux, en tas.* SYN. Summatim. USUS : Acervatim jam reliqua dicam, *sommairement.*

ĀCERVUS, i, m. *Monceau, tas.* SYN. Cumulus. DIFFER. Acervus est **minutiorum fere rerum, Strues proprie lignorum aggesta moles.** USUS : Acervos tritici, nummorum construit avarus ; acervos corporum vicit miles.

ĀCĒTUM, i, n. *Vinaigre.* USUS : TRANSL. Acetum habet in pectore ; aceto hominem perfudit, *il l'abreuva de railleries mordantes.*

ĀCĬDUS, a, um, *Aigre.* * USUS : Culices acida petunt, ad dulcia non advolant.

ĀCĬĒS, ei, f. *Tranchant, pointe.* SYN. Pars acuta ferri. EPITH. Acris, hebes, obtusior, parva. TRANSL. 1. Acies. *Vivacité du regard.* SYN. Visio, vis oculi. EPITH. Hebes, obtusior 2. *Pénétration de l'esprit.* SYN. Acumen mentis, perspicacia. USUS : Ingenii acies disputando exercetur simul et exacuitur ; otio hebescit et obtunditur. Rerum magnitudo aciem mentis perstringit, præstringit. Sapiens ab oculorum consuetudine aciem mentis abducit. 3. Acies, *armée, troupe rangée en bataille.* SYN. Exercitus, copiæ in certos ordines distributæ. EPITH. Media, instructa. USUS : 1. **Aciem instruere,** *ranger, mettre en bataille.* Aciem struere, exornare, statuere, instituere, dirigere; Legiones in aciem collocare ; Copias suas in acie constituere ; aciem ordine disponere ; *alias :* in certos ordines militem cogere ; in certos numeros, partes distribuere ; ordines dispertiri. 2. **In aciem procedere,** *se présenter au combat,* prodire in aciem ; *alias :* Legiones in aciem deducere, educere, producere ; in prælium educere militem. 3. **Aciem varie formare,** *former divers corps de bataille;* extendere ; porrigere, seu extenuare ; promovere ; erigere in collem ; firmare subsidiis ; distrahere, distendere, laxare ; jungere ; mediam aciem exinanire ; *alias :* explicare cornua, alas, ordines. 4. **Acies turbatur, cedit,** *l'armée plie.* Cornibus nutat acies ; fluctuat ; inclinatur ; cornibus nudatur ; perfringitur, impellitur, movetur. 5. **Aciem primam perrumpere,** *battre l'avant-garde, les premiers rangs.* Aciei principia disjicere ; *alias :* frontem hostis urgere : prima signa, primam hostium coronam dividere ; in mediam aciem prorumpere, invehi, impetum facere. 6. **Aciem restituere,** *rétablir le combat.* Aciem sistere ; *alias :* frontem hostis urgere ; integrare ordines ; colligere, instaurare. 7. **Ex acie discedere,** *quitter le champ de bataille :* acie *vel* ex acie excedere, refugere, recedere. Cf. **Pugna, Prœlium.**

ĀCĬNĀCĒS, is, m. *Cimeterre.** SYN. Gladius Medorum, aut Persarum.

ĀCĬNUS, i, m. *vel* **ACINUM,** i, n. *Grain des fruits à grappe; pépin.* USUS : Acinus vinaceus.

ĀCĬPENSER, eris, m. *Esturgeon.* EPITH.

Decumanus. Usus : Acipenser iste paucorum hominum est.

ĂCŎNĪTUM, i, n. *Poison.* *Usus : Fallunt aconita legentes.

ACQUĬESCO, is, quievi, quietum, ere, n. *Se reposer.* Syn. Quiesco, mihi requies est. Adv. Aliquantum, facillime, libenter. Usus : 1. Tres in itinere horas acquieveram, *se reposer.* 2. In ore tuo, et vultu ; in libris, litteris ; in charitate erga me tua acquiesco, *mettre sa tranquillité dans, être sastisfait de.* Cf. **Quies, Quiesco.**

ACQUĪRO, is, sii *vel* **sivi, sītum, ere,** a. *Acquérir.* Syn. Obtineo, consequor, adipiscor, nanciscor ; paro, comparo, concilio, adjungo. Phras. 1. **Acquisivi dignitatem,** *j'ai obtenu une charge.* Ingeniō duce, auctore, virtute dignitatem nactus sum, reperi, abstuli ; dignitate auctus sum. Tribunatum mea virtute extorsi, non artibus expugnavi ; suffragia non eblanditus sum, sed meritis assecutus. Laboribus meis dignitatem mihi peperi, consecutus sum ; vigiliis meis hanc dignitatem acceptam refero, fero, possideo, teneo, debeo. Bonis artibus honor mihi obtigit ; data mihi ea est provincia, honorem inveni, impetravi, votorum compos factus sum. Non obrepsi ad honores, sed ascendi. Laboribus, vigiliis meis in magistratum veni ; dignitatem collegi, comparavi ; ad honores perveni, *je suis parvenu aux honneurs.* 2. **Malis artibus non exiguas opes acquisivit,** *il s'est procuré de grandes richesses par des moyens illégitimes.* Malis artibus non exiguam pecuniam collegit, confecit, creavit, nummorum magnam vim expressit, abrasit, extorsit ; rem ac pecuniam reperit, corrasit, eblanditus est. 3. **Litterarum studiis magnam sibi famam acquisivit,** *son amour pour les lettres lui à procuré une grande renommée.* Doctrinarum studio famam sibi ingentem ac dignitatem conciliavit ; nomen adeptus est ingens ; famam collegit non mediocrem et existimationem ; famam, existimationem sibi confecit, peperit ; splendorem nomini accersiit ; in existimationem venit. Usus : Acquirere honorem, dignitatem, opes. Cf. **Obtineo, Accipio, Fama, Pecunia.**

ACRĬMŌNĬA, æ, f. *Vivacité, énergie.* Syn. Vis animi, impetus, vehementia. Usus : Sit in vultu pudor, et acrimonia. Oratio tua multum habet acrimoniæ.

ACRĬTER, adv. *Fortement, vivement.* Syn. Acri animo, vehementer, fortiter. Usus : Intelligit, dicitque acriter. Acute videt, et acriter.

ACRŎĀMA, atis, n. *Tout ce qu'on entend avec plaisir : musique, lecture, symphonie etc.* Syn. Narratio jucunda. Musica, symphonia fabulæ actibus interponi solita. Epith. Festivum. Usus : Acroama Themistocli jucundissimum videbatur, quo sua cujusque virtus prædicaretur. Fuisti in hac fabula non modo spectator, sed actor et acroama.

ACRŎĀSIS, is, f. *Auditoire, réunion.* Syn. Auditio, auscultatio, auditorum conventus, *école de savants.* Usus : Hæc vel in acroasi audeam legere, (**in auditorio** Vulg.)

AC SĪ, *Comme si.* * Syn. Ut si ; tanquam si ; pro eo ac si, quasi ; perinde quasi ; similiter ac si ; juxta ac si ; non secus ac si. Usus : Tecum agam non secus ac si meus frater esses. Cf. **Quasi, Similiter, Æque.**

ACTA, orum, n. pl. *Actes officiels, registres.* Epith. Firma, irrita, multa, nefaria, præclara, publica, privata, rata et firma, reliqua, urbana. Usus : 1. **Aliquid in acta referre,** *consigner dans les actes publics.* Sui consulatus acta Cicero ipse confecit ; res suas in actis habebât, numerabat. 2. **Acta rescindere,** *annuler les ordonnances de qqn.* Acta Neronis sublata, rescissa sunt ; ejus actis auctoritas est derogata et fides. 3. **Acta rata habere,** *conserver tout ce qu'a fait qqn.* Acta Cæsaris firma erant, servabantur diligenter, cum laude commemorabantur.

ACTĬO, onis f. *Action, procès.* Syn. Actus, factum, negotium, lis, causa, procuratio. Epith. Aperta, ardentior, civilis, congruens menti, considerata, crudelis et importuna, non tribunitia, sed regia, divina, facilior, honesta, integra, levis, levior et facilior, liberalis, maxima, perjucunda gratiarum, comes eloquendi, popularis, prima, prior, singularis, tota, tragica, tribunitia, turpis, varia, vehemens, plena animi, plena spiritus, plena doloris, plena veritatis, vehemens et gravis, et copiosa, bona, certa, congruens virtutibus, consentanea appetitionibus, constantissima, atque optima, honesta, multa, periculosa, perpetua, præclara, publica, stultissima, forensis. Usus : 1. *Faculté d'agir, acte, fait, action.* Contemplatio sine actione manca est. Æqualitate vitæ, et omnium actionum nihil venustius. Ea pueris ludendi venia detur, quæ ab honestatis actionibus non sit aliena. Actio mentis et agitatio. Virtutis actio et usus. 2. *Action de l'orateur ou de l'acteur (contenance, geste, voix).* Epith. Congruens et apta, ad animos permovendos accommodata. Demosthenes tribuit primas, secundas, tertias actioni. 3. *Droit de poursuivre en justice, procès.* Syn. Oratio accusatoria, jus persequendi sibi debitum ; judicium, quæstio forensis, lis. Usus : **Actionem instituere,** *intenter un procès.* Constituere, informare, suscipere actionem. 5. **Actionem habere,** *avoir action contre qqn.* ; *demander la permission de poursuivre,* actionem alicui intendere ; actionem quærere, postulare. 6. **Actionem relinquere,** *abandonner sa plainte* actionem excludere, tollere.

ACTOR, oris, m. *Acteur, item : Qui*

poursuit au nom d'un autre; avocat. SYN. Qui agit, accusator. EPITH. Multo acrior, adversus, vehemens et fortis, fortissimus, idoneus, non invenustus, sed iners et inimicus fori, jucundus, optimus, summus, diligentissimus, industrius, malus. USUS : In theatro etiam mali actores perpetiendi sunt. Actor summus causarum. Idem inventor, compositor, actor.

ACTŬĀRĬUM, ii, n. *Bateau léger.* USUS : Actuaria minuta celeritate valent.

ACTUM EST, *C'en est fait.* **Rem desperatam significat.** SYN. Conclamatum est ; absumpti sumus ; ventum est ad finem ; deploranda in perpetuum libertas nobis est ; Res ad restim rediit ; pejore loco res mea esse non potest, quam quo nunc sita est ; perii, interii, nullus sum ; occidi, mortuus sum ; occisa res est ; nec salus mihi, si velit, saluti esse potest ; transactum est de me, actum de salute mea ; disperii ; omnes fortunæ perditæ sunt, et eversæ, eo redactus sum ut ipsa salus servare me haud possit ; eam fortunam subii, ut spes melioris eventus relicta sit nulla ; sepultus sum. Cf. **Despero.**

ACTŬŌSĒ, *Avec action, véhémence.* USUS : Leniter, remisse, non actuose agere.

ACTŬŌSUS, a, um, *Actif.* SYN. Qui ab agendo non cessat. USUS : Virtus actuosa sit oportet.

ACTŬS, ūs, m. *Acte.* SYN. Actio, factum. EPITH. Extremus, perfectissimus et ornatissimus, turpissimus et flagitiosissimus, vitæ non solum rectus, sed etiam pravus, varius. USUS : 1. Pravitas animi in actum erumpit, *se traduire en actes.* 2. Pars Comœdiæ *vel* Tragœdiæ, *Acte.* Vitæ nostræ, veluti fabulæ, mors extremus est actus.

ACTUS, a, um, part. v. ago. *Fait, fini, passé.* USUS : Bene tecum actum est. Acta ferme tibi ætas est, exacta. Acto negotio, sero venis. (VULG. **post festa**).

ACTŬTUM, *Bientôt, promptement.* SYN. Statim, illico, subito, mox, confestim.

ĂCŬLĔĀTUS, a, um, *Qui a un aiguillon, piquant.* USUS : Aculeatas ad me dedisti litteras, *vous m'avez écrit des lettres piquantes.*

ĂCŬLĔUS, i, m. *Aiguillon.* SYN. Vesparum, *vel* apum stimulus ; *item* : TRANSL. De iis, quæ pungunt, irritant, angunt. EPITH. Oratorii ac forenses, reconditi. USUS : 1. Dolor. Domesticarum sollicitudinum aculeos occultare soleo, *douleur, chagrin.* 2. **Jocus acerbus,** *raillerie piquante, sarcasme.* Genus facetiarum, in quo multi aculei, et contumeliæ insunt. 3. **Acerbitas.** Emittere aculeos severitatis in aliquem, *être sévère pour qqn.* Oratio sine forensium sententiarum aculeis. Cf. **Acerbitas, Contumelia.**

ĂCŬMEN, inis, n. *Pénétration, subtilité, vivacité de l'esprit.* SYN. Perspicaciæ, ingenii vis, subtilitas. EPITH. Flebile, nimium singulare, sæpe stomachosum, nonnunquam frigidum. USUS : Acumen Dialecticorum. Stili acumen et argutiæ.

ĂCŬO, is, cui, cūtum, ere, a. *Aiguiser.* SYN. Exacuo, excito.)(Obtundo. USUS : Usus prudentiam acuit. Gloria ingenium acuit, alit ; iram, metum acuere. Palatum acuere, *exciter l'appétit.* Palatum exacuere, famem obsonare, appetentiam cibi facere, præstare, excitare, incitare.

ĂCUS, ūs, m. *Aiguille.* PHRAS. Acu pingere, *broder.* Phrygio opere pingere, laborare ; acu telam, aut pannum variare. USUS : Vulnus acu punctum videbatur.

ĂCŪTĒ, *Ingénieusement, finement, avec esprit.* SYN. Subtiliter, ingeniose, argute, cum ingenio, non sine acumine. USUS : Acute colligere **in disputando,** respondere, tractare ; acute, argute conjicere.

ĂCŪTUS, a, um, *Aigu, fin, pénétrant, subtil.* SYN. Subtilis, acer ; perspicax, argutus.)(**Hebes,** obtusus. ADV. Valde. USUS : 1. *Aiguisé.* Culter acutus probe. 2. *Habile, adroit,* homo acutus, et natura perspicax. Motus animi celer, et acutus ad excogitandum. Dicendi genus acutum. Cf. **Ingenium.**

ĂD, a, *vers.* SYN. In, apud, circa etc. USUS : 1. **Motus ad locum,** *vel* **personam,** *à, vers,* ad Messanam ; ad montem ; ad Consules venit. 2. **Interdum statum in loco,** *dans.* Remansit ad urbem ; senatus habitus est ad Dianæ, Veneris, Castoris, subaud. **fanum, ædem.** 3. **Apud,** *au, chez.* Est mihi ad portum negotium. Hieme ad exercitum mansit. Ad mulieres nihil obtineri potuit. 4. **Circa,** *jusqu'à.* Exspectabo te ad ea tempora. 5. **Contra,** *contre.* Herba ad morsum bestiarum, ad oculos salubris. 6. **Post,** *après.* Ad hæc otii nonnihil fuit. 7. **Propter,** *dans, à cause de.* Abactæ boves ad desiderium relictarum immugiunt. 8. **Pro,** *pour.* Argentum ad statuam conferre. Adnotare rem ad memoriam posteritatis. 9. **Ante, coram,** *audevant.* Ad limen, ad pedes ejus adstitit. 10. **Comparantis,** *vel* **præferentis,** *en comparaison de.* Nihil ad tuum equitatum ; nihil est ad Ciceronem Brutus. 11. **Secundum,** *à, selon.* **(Similitudinem significat.)** Ad arbitrium illius ; ad nutum ; ad exemplum ; ad hunc modum, ad eamdem normam ; ad conjecturam alieni sensus ; ad præscriptum ; ad naturam ; ad rationem temporis ; ad aliorum similitudinem omnia gerere. 12. **Præter,** *en outre.* Ad cæteros dolores etiam illo premor. 13. **Circiter,** *à peu près.* Fuere ad ducentos. 14. **Usque,** *jusqu'à.* Ad hanc diem, horam ; ad multam lucem, noctem ; ad exactam ætatem ; ad insaniam concupiscere. 15. **Eleganter usum** *aut* **finem significat.** *Indiquant la cause.* Erit hoc tibi ad privatum

dolorem luctuosum, ad Reipublicæ rationes gloriosum. Callidus ad fraudem. Ad pugnam fit utiliter. Est ad aspectum venustum. Res varia et multiplex ad suspiciones. Ad laudem illustre. Vir ad suspicandum sagax, ad resistendum fortis. 16. **Eleganter in his adhibetur** : *à la lettre, mot à mot.* Ad litteram, ad verbum rem ediscere. Ad hæc; ad extremum; ad unguem.

ĀDÆQUO, as, avi, atum, are, a. *Égaler.* SYN. Æquo, exæquo, æqualem facio.)(**Superior, inferior sum.** USUS: Pompeius cum virtute fortunam adæquavit, *Pompée fut aussi courageux que fortuné.* Memoriam nominis sui cum omni posteritate adæquavit. Cf. **Exæquo.**

ĀDĀGĬUM, ii, n. *Adage, proverbe.** SYN. Proverbium. USUS : Vetus est adagium. Cf. **Proverbium.**

ĀDĀMAS, antis, m. *Acier, fer, diamant.* * USUS: Genera adamantis sex noscuntur.

ĀDĀMO, as, avi, atum, are, a. *S'éprendre de, aimer beaucoup.* SYN. Valde amo, ardenter desidero, percupio, concupisco, exopto. USUS : Adamas, quod nunquam vidisti. Cf. **Amo.**

ĀDAUGĔO, es, auxi, auctum, ere, a. *Augmenter.* SYN. Augeo, cumulo.)(**Extenuo, minuo.** USUS : Hæc indicia adaugent suspicionem. Cf. **Augeo.**

ADBĬBO, is, bibi, bibitum, ere, a. *Boire.* * SYN. Bibo largius. USUS : Adbibit plus paulo. TRANSL. *Écouter avidement.* Cf. **Bibo.**

ADDĔCET, imp. *Il convient.* SYN. Decet. Cf. **Decet.**

ADDĪCO, is, xi, ctum, ere, n. et a. *Accorder, adjuger, vendre.* SYN. Dedo, mancipo, destino, adjudico, licitanti rem auferendam permitto, trado.)(**Libero.** USUS : Antonius regna, senatus auctoritatem exteris pecunia addixit, *vendre, donner pour de l'argent.* Nemini me addixi. Judices corrupti sententiam suam, fidem, religionem pretio largitoribus addicere nil pensi habent. Amores suos, cupiditates, voluntates alterius libidini; juventutem suam omni intemperantiæ addicere. Cf. **Trado, Deditus.**

ADDICTĬO, ōnis, f. *Adjudication.* USUS: Addictio et condonatio bonorum.

ADDICTUS, a, um, part. v. addico. *Adjugé, engagé, lié à.* SYN. Adjudicatus, mancipatus. USUS : Me addictum, deditum, obstrictum habes, *vous avez en moi un homme dévoué.* Homo in servitutem addictus, *esclave.* Pretio addictam habere fidem alteri, et mancipatam, *se vendre à prix d'or.* Urbs jam vastitati addicta. Cf. **Deditus.**

ADDISCO, is, didici, ere, a. *Ajouter à ce qu'on sait, apprendre.* SYN. Disco; ad ea, quæ didici, aliquid adjicio.)(**Dedisco.** ADV. Velocius. USUS : Orationem, carmina, novi aliquid addiscere. Cf. **Disco.**

ADDĪTĀMENTUM, i, n. *Augmentation, supplément.* SYN. Accessio, appendicula. USUS : Inertissimi nobiles, in quibus præter nomen nihil est additamenti. Cf. **Accessio.**

ADDO, is, didi, ere, a. *Approcher de, ajouter.* SYN. Adjungo, adjicio, appono, adscribo, accessionem adjungo, facio, affero. ADV. Gradatim, minutim, paululum, recte. PHRAS. 1. **Me quoque amicis tuis adde,** *mettez-moi aussi au nombre de vos amis.* Amicis tuis aggrega, accerse, admisce, adjice; fac, ut tuorum amicorum additamentum sim; novum et adscriptitium amicum me habeto. Adscribe me amicorum tuorum numero. Familiarium tuorum numero me quoque adjice. 2. **Ad injuriam addita est contumelia,** *à l'injustice on joignit l'insulte.* Ad injuriam accessit contumelia; ad injuriam calumnia quoque admigravit; injuriæ auctarium adjectum est, contumelia; injuriæ cumulum attulit contumelia, injuriæ subjuncta, subtexta, mista, adnexa est contumelia; auxit injuriam contumelia nova. USUS : Addere aliquid de suo, *ajouter du sien.* Aliquid in orationem addere. Eas litteras in fasciculum tuarum addes, *ajouter.* Laude stimulos animis, alacritatem studendi discipulis addere, *stimuler.* Ad ornamenta nobilitatis doctrinæ laudem addere. Cf. **Augeo, Adjungo, Accedo.**

ADDŎCĔO, es, docui, doctum, ere, a. *Enseigner.* SYN. Doceo.

ADDŬBĬTO, as, avi, atum, are, n. *Pencher vers le doute, être incertain.* USUS : Addubitavi paululum, num et quomodo ita evenerit; de fide tua nihil addubito.

ADDŪCO, is, duxi, ductum, ere, a. *Amener; pousser, entraîner.* SYN, Deduco, induco, contendo, contraho.)(**Deduco, remitto.** SYN. TRANSL. Invito, impello, pellicio, permoveo. ADV. Magnopere, ocius, quamprimum. USUS : 1. Adducere vultum, habenas, lorum, arcum, *se rider, serrer le frein, bander un arc.* Cf. **Adstringere.** 2. **Permovere ad iram etc.** *pousser à la colère, au crime.* Aliquem in metum; ad iracundiam, indignationem, misericordiam, negligentiam, ad fletum; in dubitationem, dubium; summam exspectationem; in opinionem; ad nequitiam adducere. 3. **Redigere,** *réduire à la dernière extrémité etc.* Aliquem in angustum, in summas angustias, in discrimen, in odium, in invidiam; in fidem, in suspicionem adducere, *porter à croire, à soupçonner.* Cf. **Moveo, Allicio, Persuadeo.**

ADDŪCOR, eris, ductus sum, duci, p. *Être poussé.* SYN. Inducor, invitor. ADV.

Facile, fortuito. USUS : (Cum iis, quæ vim permovendi animos habent.) Non spe, non odio, non commendatione aliorum, non officio, nec pretio, nec oratione adduci potuit, ut a proposito discederet, *ni l'espoir, ni la haine etc. n'ont pu le détourner de son dessein.* Non adducar ; adduci non possum, ut credam, *je ne puis croire.*

ĂDĔDO, is, ēdi, ēsum, edere, a. *Entamer; consumer, miner.* SYN. Comedo. USUS: Non adesum, sed devoratum patrimonium. Jecur adesum. Cf. **Abligurio.**

ĂDEMPTĬO, ōnis, f. *Action d'enlever.* SYN. Ablatio. USUS : Ademptio civitatis. Cf. **Jactura.**

ĂDĔŌ, *A ce point, tellement.* SYN. Usque eo, tam, tantum. USUS : 1. Eo, *à ce point.* Adeo jam res rediit. 2. **Itaque,** *c'est pourquoi.* Propera adeo hinc tollere puerum. Unus adeo supersum. 3. **Vero,** *mais.* Id adeo, judices, considerate. 4. **Imo quod plus est,** *bien plus, de plus.* Adolescens tuus, atque adeo noster. Tune, atque adeo vos geminæ voragines. Aliquid atque adeo multa de suo addunt. Hostem intra mœnia, atque adeo in senatu videtis.

ĂDĔO, es, ii, *vel* **ivi, ĭtum, ire,** n. et a. *Aller trouver, visiter.* SYN. Accedo, convenio, viso, inviso, visito, eo, venio.)(**Abeo.** ADV. Caste, ad vivos, intempestive ad aliquem, libentius, necessario. USUS : Adire aliquem, ad aliquem, ædes, fores, locum. Vultum subire alterius, congredi. TRANSL. 1. **Aggredior, incipio, suscipio,** *entreprendre, essayer.* Nunc demum ad opus diu detrectatum ; ad rempublicam ; ad pactiones adiit. 2. **Subeo,** *subir, essuyer.* Nulli sunt labores, nulla pericula, quæ reipublicæ causa non adeam. Inimicitias, odia improborum adire non vereor. 3. **Hæreditatem adeo,** *se porter héritier.* Adiit hæreditates multorum civium Romanorum. Cf. **Accedo, Accessus.**

ĂDEPS, ĭpis, m. *Graisse.* SYN. Pingue intra carnem et cutem. USUS: Num mihi Lentuli somnus, Cassii adeps, Cethegi temeritas pertimescenda est? Cf. **Abdomen, Pinguis.**

ĂDEPTĬO, ōnis, f. *Acquisition.* USUS : Vita beata non in depulsione mali, sed adeptione bonorum sita est.

ĂDĔQUĬTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Aller à cheval vers.* SYN. Juxta, *vel* prope equito, equo citato advehor. USUS : Urbi adequitare, *se présenter à cheval auprès de la ville.*

ĂD HÆC, *En outre, à cela.* SYN. Præterea ; accedit, quod ; adde, quod.

ĂDHÆRĔO, es, hæsi, hæsum, ere, n. *Être attaché, s'attacher à.* SYN. Hæreo, adhæresco, nitor, infixus sum, adjungor, applicor, adjaceo, conjungor. ADV. Vix, extremum. omnino. PHRAS. **Adhæret Platoni,** *il prend Platon pour guide.* Platoni ut magistro affixus est ; nusquam ab ejus doctrina, nusquam a latere discedit ; inhæret menti ; in intimis animis insidet doctrina Platonis ; Platonem arcte complectitur, a Platonis doctrina vel tantillum declinare, religio illi est. USUS : 1. Adhæret saxo, ad saxum navis, *le navire est attaché au rocher.* 2. TRANSL. In freto æris alieni ; in certo studiorum genere adhærescere, *cultiver certaines études.* Vide, ne fax illa seditionis et conjurationis ad hanc materiem adhærescat. Argumentum, oratio nusquam adhærescit. Cf. **Hæreo, Conjungo.**

ĂDHÆSĬO, ōnis, f. *Adhésion.*

ĂDHĬBĔO, es, ui, ĭtum, ere, a. *Mettre auprès, approcher ; ajouter, joindre.* SYN. Affero, adjungo, admoveo, adapto, *item* utor.)(**Amoveo, removeo.** ADV. Alacriter, aperte, bene, extrinsecus, frequentius, liberaliter, nimirum, publice, recte, severius. PHRAS. 1. **Adhibebo diligentiam,** *je ferai preuve de travail.* Omni cura studioque enitar, elaborabo ; omnes vires, studia, omnem curam, industriam eo conferam ; omnia in adducendis ad exitum suum rebus tuis experiar ; operam dabo, navabo, dicabo maximam rationibus tuis ; omni studio id contendam ; omni ope, ac opera adnitar ; curæ mihi erunt res tuæ ; quantuscumque mihi labor suscipiendus est, vincam studio naturæ vires. In hoc cura mea omnis, ac industria versabitur, excubabit, ut commodis tuis accuratius inserviam ; omne studium in hoc ponam, consumam, collocabo ; huic rei vigilias dabo, dicabo, tradam, addicam meas, in hanc curam unice incumbam ; in hoc vires contendam meas ; in hoc curas figam, configam, infigam omnes ; ad hoc operam profitebor meam, ut res tuas, rationesque omnes, quanta maxima possum, cura complectar. 2. **Ut Aristotelem intelligas, ingenium adhibendum est,** *pour comprendre Aristote, il faut employer toute son intelligence.* Ingenii vis omnis conferenda ; ingenii acies intendenda ; acuendum ingenium est. USUS : 1. **Utor,** *employer, mettre en œuvre.* Vir bonus præter curam et diligentiam, artem etiam et fidem adhibet in amicorum periculis. Idem gravitatem in dolore ; modum, moderationem in rebus secundis ; studium et solertiam in negotiis adhibet. 2. **Admoveo,** *appeler, invoquer, avoir recours à.* In convivium, atque adeo in consilium, ad deliberationes, ad causas adhibere. Diis preces, equo calcaria, juventuti stimulos adhibere. Dicenti aures adhibere, *écouter, prêter l'oreille.* 3. **Gero, exhibeo,** *se montrer.* Ita se in imperio, ut privatum adhibuit. 4. **Affero,** *offrir, donner* Ægroto vinum, medicinam adhibere. Ad negotium curam, rationem, mentem, animum, virtutem, gravitatem adhibere. Litteris tuis aliquam mihi consolationem adhibeto.

ADHINNĬO, is, ivi, *vel* ii, ire, n. *Hennir à ou vers.* Proprie equorum est.

ADHORTĀTĬO, ōnis, f. *Exhortation.* SYN. Exhortatio, invitatio.

ADHORTOR, aris, atus sum, ari, d. *Exhorter.* SYN. Hortor, exhortor, accendo, inflammo.)(Dehortor. ADV. Merito, antequam iret. USUS : Ad libertatem recuperandam, ad bellum faciendum vos etiam atque etiam adhortor. Cf. Hortor, Moneo.

ADHŪC, *Encore, jusqu'ici.* Adv. temporis, q. ad hoc tempus. SYN. Etiam nunc, ad hoc tempus. USUS : Unam adhuc epistolam a te acceperam. Quæ adhuc dicta sunt, constare sibi videntur.

ADĬGO, is, ēgi, actum, ere, a. *Pousser, enfoncer.* SYN. Vi impello, (cuneum, clavum in lignum) ; cogo, compello. USUS : 1. Oves adigere in caulam, naves ad littus ; telum ad destinatum locum adigere, *pousser, lancer un trait.* 2. TRANSL. Impello. Ad insaniam, desperationem me adiges, *pousser à la folie, au désespoir. Item :* Legiones sacramento, *vel* ad sacramentum (jusjurandum) *vel* in verba Principis adigere, *faire prêter serment à qqn.* Cf. Cogo, Impello.

ADĬMO, is, ēmi, emptum, ere, a. *Oter, enlever.* SYN. Aufero, eripio, detraho, decido, tollo, extorqueo.)(Addo. ADV. Improbius, in posterum libertatem, industrie, magnopere, mature, repente. PHRAS. Omnia amico ademit, *il dépouilla son ami.* Spoliavit rebus omnibus amicum ; exuit facultatibus, agris, fundisque multavit. USUS : Dolor omnem mihi animi facultatem, somnum ipsum ademit, Pecuniam, libertatem, potestatem adimere. Civitatem alicui adimere, (jus Civitatis), *enlever le droit de cité.* Cf. Tollo, Eripio.

ADINVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, a. *Découvrir.* SYN. Invenio, comminiscor. USUS : Adinventa animo, sensibus percepta. Cf. Invenio.

ADĬPĀLIS, e, gen. com. *Gras, lourd.* USUS : Opimum quoddam, et adipale genus dictionis.

ADĬPISCOR, eris, adeptus sum, isci, d. *Acquérir.* SYN. Nanciscor, consequor, assequor, invenio, obtineo, acquiro, colligo. ADV. Aliquantum, mediocriter. USUS : Senectutem, honores adipisci nemo non exoptat. Cf. Obtineo, Acquiro, Habeo.

ADĬTŬS, ūs, m. *Accès, entrée.* USUS : Via, introitus, accessus, vestibulum, ascensus, os, portus, gradus.)(Exitus, discessus. EPITH. Difficilis, difficilior, diuturnus, facilis alicui, facilior, quam facillimus, interclusus, munitus, mirificis molibus obstructus, plenus atque integer, præclusus, primus, provincialis, unus, arduus, diurnus, atque nocturnus, illustris, inter se diversi. PHRAS. 1. Doctrina aditum illi fecit ad honores, *la science lui donna accès aux honneurs.* Doctrina illi aditum aperuit, patefecit, dedit, comparavit ; viam stravit ; gradum struxit ad honores. 2. Aditum claudit omnibus, *il ferme sa porte à tout le monde.* Aditu, limine omnes prohibet ; aditum omnibus præcludit, intercludit, obstruit ; a congressu suo arcet omnes ; ædes suas omnibus obserat, ab ædibus excludit omnes ; nemini sui copiam facit. 2. Aditus patet omnibus, *l'entrée est ouverte à tous.* Fores patent, apertæ sunt et expositæ ; aditus cuique liber est ; nemini difficiles sunt aditus ; nemo est, cui ædium mearum aditus denegetur, qui non recipiatur, non admittatur. USUS : 1. Difficiles sunt ad optimates aditus, *les grands se laissent difficilement approcher.* 2. TRANSL. *Accès à.* Eloquentia ad consulatum Ciceroni aditum aperuit. 3. *Facilité d'arriver.* Aditum ad hoc scelus sibi aliis sceleribus munivit. Primum velut aditum jecit. Pons iter hostibus dedit. 4. *Se fermer l'entrée.* Tuamet temeritate aditum tibi ad honores intercludes. Cf. Accessus.

ADJĂCĔO, es, cui, ere, n. *Être couché auprès ; être situé auprès.* SYN. Juxta *vel* prope jaceo, cubo prope. USUS: Tuscus ager Romano adjacet. Cf. Vicinus, Prope.

ADJĬCĬO, is, jēci, jectum, ere, a. *Jeter dans ; ajouter à.* SYN. Immitto, addo, applico, adhibeo, appello, adjungo.)(Adimo, detraho. USUS : Adjicere tela in castra hostium, *jeter des traits dans le camp ennemi.* 2. Addo, *joindre à.* Ad belli laudem doctrinæ gloriam adjecit. 3. TRANSL. De animo et oculo. Oculum adjecit hæreditati, *il jeta un regard de convoitise sur l'héritage.* Animum adjecit ad Poeticam, *il se livra à l'étude de la poésie.* Cf. Addo, Adjungo.

ADJŪDĬCO, as, avi, atum, are, a. *Adjuger, attribuer.* SYN. Aliquid alicui per judicium tribuo.)(Abjudico. ADV. Gratis. PHRAS. Spero fore, ut secundum me judicetur, decernatur, judicium fiat ; ut secundum me possessio detur ; pro me pronuntietur ; lis et possessio secundum tabulas mihi addicatur ; ut ego in possessionem mittar, *j'espère que l'on prononcera, que l'on jugera en ma faveur.* USUS : Ea domus, ea causa mihi demum adjudicata est. Miser ille in servitutem mihi adjudicatus est. Cf. Lis, Judicium.

ADJŪMENTUM, i, n. *Aide, secours, assistance.* SYN. Subsidium, præsidium, auxilium, perfugium, suppetiæ.)(Detrimentum, impedimentum. EPITH. Magnum, maximum, externum, adventitium, multum magnumque, parvum, plurimum, proprium oratorum. USUS : Adjumento illi fuit ad victoriam, *cela lui servit pour vaincre.* A philosophia omnia adjumenta beate vivendi

petenda sunt. Honorum avido adjumenta undique petenda, conquirenda sunt. Tua auctoritas maximo mihi ad res meas promovendas adjumento erit; maximum adjumentum afferet, importabit; multum habebit adjumenti ad res meas promovendas, *m'aidera fortement.* Cf. **Auxilium, Præsidium, Juvo.**

ADJUNCTĬO, ōnis, f. *Sympathie.* SYN. TRANSL. Animi propensio. EPITH. Similis. USUS: Beneficio, spe, adjunctione animi et voluntate ducuntur homines.

ADJUNCTOR, ōris, m. *Qui attache, ajoute, adjoint, réunit.* SYN. Qui aliquid adjungit. USUS: Ille Galliæ ulterioris adjunctor.

ADJUNCTUS, a, um, part. v. adjungo. *Lié, attaché.* SYN. Continens, propinquus. USUS: Summis viris quædam adjuncta est divinitus fortuna. Sunt hæc propria et causæ adjunctiora. Ei Drusus proxime adjunctus fuit.

ADJUNGO, is, junxi, junctum, ere, a. *Attacher, joindre, unir.* SYN. Adjicio, addo, adnecto, attexo, applico, aggrego, adhibeo, adscribo.)(**Disjungo.** ADV. Divinitus, foris, honeste, omnino, proxime, quam primum, recte, rectissime, separatius, studiosius, valde. PHRAS. **Adjunxisti me beneficio tibi,** *vous m'avez attaché par vos bienfaits.* Tuis beneficiis effecisti, ut me dem tibi; omnibus in rebus assentiar; voluntates meas ad tuam dignitatem aggregem; ut ad te transirem; ad te accederem; tuas partes tuendas susciperem; ad te me penitus applicarem; me tibi contribuerem; tecum faciam; in tuorum numerum adscribi, in tuam familiam me conjicere gestiam; ut constrictum me tibi addixerim; in tuam consuetudinem me insinuarim; societatem tecum coierim; ad ductum tuum, ad familiaritatem omnino applicarim. Beneficia tua me tibi junxere arctius; arctissimis amplexibus conjunxere. Beneficii tui is fructus fuit, ut in eadem tecum esse causa, tuis partibus misceri, vitæ periculum tecum sociare, consociare constituerem. USUS: 1. **Voluptatem ad virtutem adjungere insipienter cupis,** *joindre, unir.* 2. **Adjungere sibi alterum,** *s'attacher qqn.* Beneficiis tibi plebem, principes, civitates, multos socios adjunges. Urbanitate viros bonos ad tuam amicitiam, consuetudinem adjunges; benevolentiam, animos hominum, auxilium tibi adjunges. 3. **Adjungere se alicui,** *se joindre à qqn.* Est, ut me tibi, ut me ad tuas rationes, tuam causam, tuam factionem, ad senatus auctoritatem adjungam. Cf. **Addo, Adjicio, Faveo.**

ADJŪRO, as, avi, atum, are, a. *Affirmer par serment.* SYN. Juro. USUS: Adjurat ille sancte, nullum esse periculum.

ADJŪTO, as, avi, atum, are, a. *Aider.* * SYN. Juvo, adjuvo. USUS: An eum adjutem, dubito.

ADJŪTOR, ōris, m. *Aide, partisan.* SYN. Administer, particeps, socius, fautor. EPITH. Fortissimus, pragmaticus, improbus. USUS: Auctor in consiliis capiendis, adjutor in agendis. Sceleris esse adjutorem. In scelere perpetrando, *vel* scelus perpetrandum, *vel* sceleri perpetrando adjutorem se præbere, dare, profiteri. Adjutorem te, quam deprecatorem habere, capere, venire malo, *j'aime mieux vous avoir comme aide que comme défenseur.*

ADJŪTRIX, icis, *f. Celle qui aide.* USUS: Minerva consiliorum meorum adjutrix. Conjugem adjutricem sibi cepit.

ADJŬVO, as, jūvi, jūtum, are, a. *Aider, assister.* SYN. Juvo, opitulor, adminiculor, auxilior, adjumento sum, adjumentum affero, suffragor, sublevo, præsidio sum, præsidium, opem, subsidium, suppetias fero, affero, adjutor sum alicui contra aliquem.)(**Impedio.** ADV. Aliquantum, multum, plane nihil, plurimum, publice, vehementer. USUS: 1. Velim me in petitione consulatus, adjuves; Dolorem meum et mœrorem consilio adjuva. 2. **Augere.** Insaniam alterius, formam cultu adjuvare, *augmenter la folie de qqn., relever la beauté par la parure.* Cf. **Juvo, Opitulor, Auxilium.**

ADLĀBŌRO, as, avi, atum, are, n. *Travailler beaucoup.* SYN. Valde laboro, elaboro. USUS: Alicui adlaborare.

ADMĒTIOR, iris, mensus sum, iri, d. *Mesurer.* SYN. Metior. USUS: Frumentum admetiri militi.

ADMĬNĬCŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Soutenir, fortifier.* Adjuvo, fulcio. USUS: Vites adminiculari, *échalasser une vigne.*

ADMĬNĬCŬLUM, i, n. *Échalas, aide.* SYN. Fulcrum, auxilium. USUS: Vites claviculis adminicula quasi manibus apprehendunt, *les vignes se servent de vrilles comme de mains pour s'attacher aux échalas.* Adminiculorum ordines. 2. **Auxilium.** Nullius adminiculo rem confecit, *il a fait cela sans le secours, l'appui de personne.* Cf. **Adjumentum.**

ADMĬNISTER, tri, m. *Celui qui aide, instrument.* SYN. Minister. USUS: Timarchides omnium rerum transactor, cupiditatum administer. Scelerum administri et satellites. **Adjective in gen. fœm.** Multæ sunt artes hujus virtutis comites administræ. Cf. **Administrator.**

ADMĬNISTRĀTĬO, ōnis, f. *Aide, ministère; soin, direction, gouvernement.* SYN. Curatio, procuratio, gubernatio. EPITH. Communis cum aliquo, provincialis. USUS: Disceptant philosophi, an dii ab omni curatione,

et administratione rerum vacent. Cf. **Munus, Gubernatio.**

ADMĬNISTRĀTOR, ōris, m. *Administrateur.* SYN. Præfectus, curator, procurator, minister, gubernator, moderator. EPITH. Pulcher. USUS : Imperator est administrator belli, *le Général est celui qui dirige les opérations de la guerre.*

ADMĬNISTRO, as, avi, atum, are, n. et a. *Procurer, mettre la main à, s'occuper; gouverner.* SYN. Curo, procuro, gero, obeo, guberno. ADV. Accuratissime, admirabiliter, auspicato, bene, commode, diligentissime, lenius, melius, optime, quam commodissime, recte, temere, vigilanter. PHRAS. 1. **Ecquis hoctempore Rempublicam administraret?** *Qui donc maintenant voudrait gouverner la république?* Ecquis hac temporum calamitate Rempublicam attingat, capessat, suscipere, gerere, tractare audeat? quis sua studia ad Rempublicam conferat? operam det Reipublicæ, in Republica versari velit? 2. **Is nunc totam Rempublicam administrat,** *il est chargé maintenant du soin des affaires publiques.* Is nunc in procuratione Reipublicæ est, rempublicam summo cum imperio obtinet; tractat Reipublicæ gubernacula; summa ejus nunc est in Republica potestas; summum jus in curandis Reipublicæ rebus. Reipublicæ nunc præest, eo jure quod amplissimum esse potest; ea potestate, quæ potest esse maxima. Summo nunc utitur in Republica imperio. 3. **Res meæ melius haberent, si tu administrasses,** *mes affaires seraient dans un meilleur état, si vous en étiez chargé.* Si rerum mearum cura penes te fuisset, ad te pertinuisset; si in his tua opera usus essem; si te curatorem, procuratorem habuissem. Cf. **Rego, Provincia, Magistratus.** USUS : Rem familiarem, leges, judicia, provinciam, castellum, civitatem consilio ac ratione administrare.

ADMĪRĀBĬLIS, e, gen. com. *Admirable, merveilleux.* SYN. Admirandus, admiratione dignus, mirandus. USUS : Vir dicendo, et omnibus artibus admirabilis. Pro tua singulari et admirabili sapientia. Admirabilis fama virtutum. Cf **Mirus, Mirandus.**

ADMĪRĀBĬLĬTAS, ātis, f. *Ce qui excite l'admiration.* EPITH. Magna, maxima. USUS : Hæc rerum despicientia magnam admirabilitatem habet, *ce noble dédain est un grand sujet d'admiration.*

ADMĪRĀBĬLĬTER, *Admirablement.* SYN. Mirifice, mirum in modum, cum admiratione omnium, insigniter. USUS : Mundus consilio admirabiliter administratur.

ADMĪRĀTĬO, ōnis, f. *Admiration.* SYN. Miratio. EPITH. Familiaris, incredibilis, suavis, jucundissima, magna, major, maxima, mediocris, perspicua, popularis, similis, summa multa. PHRAS. **Res magnam admirationem excitavit,** *cette chose a excité une grande admiration.* Res ea non mediocrem movit, effecit admirationem; omnes in admirationem vertit, traduxit, rapuit, convertit. Res ea maxima omnes admiratione affecit, defixit, stupore omnium animos complevit; non mediocrem sui admirationem injecit. Res ea in admiratione erat omnium; omnium oculos mentesque admiratio rei tenuit, suspendit. Id facinus miraculo rei omnes obstupefecit. USUS : Eloquentiam, quæ admirationem non habet, nullam judico, *l'éloquence qui n'excite point l'admiration, n'est pas de l'éloquence.* Cf. **Miror, Stupeo.**

ADMĪROR, aris, atus sum, ari, a. *Admirer.* SYN. Suspicio, miror, demiror, admiratone afficior.)(**Contemno.** ADV. Communiter, recte, separatim aliquem, separatim in singulis, valde, vehementer. PHRAS. **Admiratus est eloquentiam,** *il admira son éloquence.* Magna hominem tenuit eloquentiæ hujus admiratio; magna erat hominis ad tantam eloquentiam admiratio; incessit hominem admiratio tantæ eloquentiæ. Eloquentia tam singularis homini pro miraculo fuit : summæ admirationi fuit. Magna eloquentiæ admiratione tenebatur, capiebatur. Cf. **Miror.** USUS : Platonem ex ore tuo admiror. De Dionysio sum admiratus. Cf. **Miror, Stupor.**

ADMISCĔO, es, cui, **mixtum** *vel* **mistum,** ere, a. *Mêler.* SYN. Misceo, immisceo, confundo. USUS : Cave, ne vulgi erroribus te admisceas. Nolo, me illis admisceas, *je vous en prie, ne me mêlez pas parmi ces gens.* Cf. **Misceo.**

ADMISSĀRĬUS, ii, m. *Étalon.* SYN. Equus, qui ad sobolem servatur.

ADMISSUM, i, n. *Mauvaise action, crime.* * SYN. Delictum, crimen, peccatum. USUS : Admissum hoc graviter puniri solet. Cf. **Crimen, Peccatum.**

ADMISSUS, a, um, part. v. admitto. *Commis.* SYN. Commissus, *item* incitatus, USUS : 1. Pudet me admissi dedecoris, *j'ai honte du déshonneur dont je me suis couvert.* 2. Equo admisso in mediam aciem irruit, *ayant lancé son cheval à toute bride, il se précipita au milieu de la mêlée.*

ADMISTĬO, ōnis, f. *Mélange.* SYN. Concretio. USUS : Animus omni admistione corporis liberatus, purus et integer, *l'âme débarassée de tout contact avec le corps, est pure et sans tache.*

ADMISTUS, a, um, part. v. admisceo. *Mêlé.* SYN. Commixtus, concretus. USUS : Aquæ admistus calor. Aer multo calore admistus. Nihil animis admistum, nihil concretum est.

ADMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Recevoir.* SYN. Recipio, excipio, suscipio, adhibeo, intromitto.)(**Prohibeo**, **arceo**, **repello**. PHRAS. 1. **Quoslibet ad me admisi**, *j'ai reçu chez moi n'importe qui.* Neminem a congressu meo absterrui; exclusi neminem; audivi omnes. Nullum onus officii cuiquam reliquum feci. Admissionum mearum facilitatem omnes deprædicant. Cf. **Accessus**, **Aditus facilis**. **Si tempus admiserit**, *si le temps le permet.* Si ætatis tempus; si rationes vestræ eam facultatem præbebunt; si commodum ita feret vestrum; si ita tulerit fortuna. USUS: 1. Aliquem in domum, ad *vel* in consilium, ad colloquium, ad causam dicendam, ad Principem admittere, *admettre, recevoir.* **Pecco**, **committo**, *commettre (une mauvaise action, un crime).* Integer adeo, ut nullam unquam noxiam, flagitium, fraudem, maleficium, culpam, facinus, dedecus in se admitteret. 3. **Concito**, *lancer à toute bride.* Equum in hostem admisit.

ADMŎDUM, *Beaucoup.* SYN. Valde, *item* fere. USUS: 1. Me tuæ litteræ admodum delectant, *fort, beaucoup.* 2. Fere, *presque.* Viginti admodum annos natus. Nullus admodum. Admodum nihil litterarum callet. 3. **In responsione affirmat.** Advenit? *Resp.* Admodum, *oui, certainement.* 4. **Cum adverbiis jungitur.** Nuper admodum, *tout dernièrement.* Raro admodum, *très-rarement.* Cf. **Valde**.

ADMŌLĬOR, iris, itus sum, iri, d. *Élever auprès.* * SYN. Admoveo. USUS: Rupès præaltas velut de industria natura admolita est.

ADMONĔO, es, ui, ĭtum, ere, a. *Avertir à l'avance.* SYN. Commoneo, commonefacio, ad memoriam rei aliquem excito. ADV. Amice, amicissime, breviter, præclare, obscure, recte, vulgo. USUS: Præclare, amice, ea de re me admonuisti. Locus ipse, ipsum nomen me admonet, ut etc. Cf. **Hortor**, **Moneo**.

ADMŎNĬTĬO, ōnis, f. *Avertissement, exhortation.* SYN. Monitum, præceptum, hortatio. EPITH. Accurata, familiaris, major, mediocris, similis. USUS: Nec precibus, nec admonitioni locum relinquit, *il ne s'inquiète ni de mes prières, ni de mes exhortations.* Cf. **Præceptum**, **Hortor**, **Incitamentum**.

ADMŎNĬTOR, ōris, m. *Qui excite, qui exhorte.* SYN. Hortator, impulsor. EPITH. Nimius, verecundus. USUS: Admonitore non eges. Verecundus admonitor.

ADMŎNĬTŬS, ūs, m. *(empl. à l'abl.) Conseil, exhortation.* SYN. Admonitio, monitum. EPITH. Similis. USUS: Amici hominis admonitu valde movemur.

ADMORDĔO, es, mordi, morsum, ere, a. *Mordre.* SYN. Mordeo, abrodo. USUS: Habet argentum: hunc mihi admordere lubet.

ADMŌTĬO, ōnis, f. *Action d'appliquer.* SYN. Applicatio. USUS: Admotione digitorum nervi sonum explorare, *essayer avec le secours des doigts la corde d'un instrument de musique.*

ADMŎVĔO, es, mōvi, mōtum, mŏvere, a. *Approcher, appliquer.* SYN. Appono, applico, adhibeo, porrigo, extendo.)(**Amoveo**. ADV. Propius se. USUS: 1. Applicare se, et propius admovere. Aurem admovere, et subauscultare, *prêter l'oreille.* Ignes alicui, cruciatus, aspidem ad corpus admovere, *appliquer le feu etc.* 2. TRANSL. Alicui stimulos, terrorem, preces, blanditias, vim admovere, *aiguillonner, employer la menace, la force, etc.* Vultum, oculos ad rem admovere, *regarder attentivement.* Cf. **Adhibeo**, **Applico**.

ADMURMŬRĀTĬO, ōnis, f. *Murmure d'approbation.* SYN. Approbatio, plausus, acclamatio, applausus murmure factus. EPITH. Divina, grata, multa et secunda. USUS: Grata, secunda concionis, senatus; aut adversa admurmuratio facta est. Cf. **Plausus**, **Applaudo**.

ADMURMŬRO, as, avi, atum, are, n. *Murmurer en signe d'approbation.* SYN. Admurmurationem facio. ADV. Valde. USUS: **Senatus aut concionis faventis.** Admurmurarunt universi. Cf. **Plaudo**, **Assentior**.

ADMŬTĬLO, as, avi, atum, are, a. *Tondre, écorcher, dépouiller.* SYN. Mutilo. USUS: Me usque ad cutem admutilasti.

ADNECTO, is, nexui, nexum, ere, a. *Attacher à.* SYN. Alligo, connecto. USUS: Naves littori adnectunt nautæ.

ADNĬTOR, eris, nisus sum, niti, d. *S'efforcer, travailler à, tâcher.* SYN. Nitor, molior, conor, adlaboro, applico. USUS: Vehementer Cæsar de triumpho adnisus est. Natura semper ad aliquid tanquam adminiculum adnititur. Cf. **Conor**, **Nitor**, **Laboro**.

ADNŬMĔRO *vel* **ANNUMERO**, as, avi, atum, are, a. *Compter, mettre au nombre.* SYN. Numero, connumero, ad numerum addo. PHRAS. **Tiro libertis Tullii adnumeratus est**, *Tiron est compté parmi les affranchis de Cicéron.* In numerum libertorum adscriptus, relatus, cooptatus, adscitus, receptus fuit, in numero, *vel* de numero libertorum fuit; in numerum libertorum venit, pervenit; in numero libertorum habitus, positus, collocatus est. USUS: Age, ut cum candidatis adnumerere.

ĀDŎLESCENS, entis, m. *Jeune homme.* SYN. Juvenis, ephebus, pubes. EPITH. Abstinens, acutus, bonus, bonus et eruditus, bonus et disertus, bonus et prudens, dignus illo loco ac nomine, bonus et strenuus, castus ac diligens, clarissimus atque fortissimus, omnium præstantissimus, princeps civitatis,

comicus, cupidus laudis, deditus mirifice alicui, deformis, delicatus, disertissimus, divinus, incolumis, fortunatus, gratissimus, gravis et doctus, honestus in primis, ornatus in primis, honestissimus, humanissimus atque optimus, imperitus, bonus, non tam insulsus, quam non verecundus, non acriter intelligens, lectissimus, modestissimus, optimus, mihique carissimus, prætorius, pecuniosus, perditus ac dissolutus, potens, potentissimus, præditus summa spe et animi et ingenii, primarius, probus, propinquus, prudens, prudentissimus, ætate multo robustior duce, sanctissimus, studiosissimus, maxime familiaris, non solum indoctus, sed etiam rusticus ; ingeniosissimus, et prope æqualis, locuples, loquax, miser, pernecessarius, et amicitia alicujus dignissimus, plenus ingenio, segnior. ADV. Admodum, multum. PHRAS. 1. **Adolescens nobilis**, *jeune homme de race noble.* Nobili loco natus ; nobilissimus ; princeps juventutis ; florentissimus urbis ; ornatissimus ; familia ortus amplissima. Cf. **Nobilis.** 2. **Adolescens ingeniosus et eruditus**, *jeune homme spirituel et instruit.* Acutus, et disertus ; plenus ingenio, rectissimis studiis, atque optimis artibus præditus ; summa spe et animi et ingenii, nec indoctus. Cf. **Doctus.** 3. **Adolescens optimis moribus**, *jeune homme bien élevé.* Honestus imprimis, humanissimus atque optimus ; castissimus ac modestissimus dignusque illo loco et nomine ; ordinatus omnibus rebus, et verecundus. Cf. **Mos.** 4. **Admodum adolescens erat**, *il était encore bien jeune.* Erat in flore ætatis primo ; vixdum e pueris excesserat, *vel* ex ephebis ; prætextatus etiamdum erat ; prope puberem ætatem erat ; primo ætatis flore pubescebat ; annos adolescentiæ vix attigerat ; ætas a puerili studio vixdum exierat ; pueritiæ annos vix egressus erat ; utebatur etiamdum ætatis initio ; integri sanguinis adolescens ; adulta ætate puer, sed adhuc imberbis erat. USUS : Bona indole, summæ spei : aut perditus, dissolutus adolescens. Cf. **Juvenis.**

ĂDŎLESCENTĬA, æ, f. *Jeunesse, adolescence.* SYN. Iniens ætas a 14. ad 25. *vel* 30. annum. EPITH. Impura, liberior, libidinosa, et intemperans, magna, modestissima, plena spei, prima, proclivior ad libidinem, proterva, tota, turpis. PHRAS. **Ab adolescentia**, *depuis la jeunesse.* Ab ineunte, a prima, a teneriore ætate ; a puero *vel* pueris ; a pueritia ; ab initio ætatis ; a primis temporibus ætatis ; a teneris. USUS : Libidinosa, intemperans adolescentia effœtum corpus tradit senectuti. Cf. **Juventus, Puer.**

ĂDŎLESCO, is, olēvi, ultum, ere, n. *Croître, grandir en âge.* SYN. Augeor ætate, cresco. ADV. Sensim. USUS : Uti ratio, ita cupiditas cum ætate adolescit. Cf. **Cresco.**

ĂDOPTĬO, onis, f. *Adoption.* EPITH. Innumerabilis. USUS : Adoptionem hæreditas nominis, pecuniæ, sacrorum sequitur. In adoptionem in alienam familiam dari ; assumi in nomen familiæ alienæ.

ĂDOPTĪVUS, a, um, *Adoptif, qui concerne l'adoption.* USUS : Sacra adoptiva, *sacrifices qui se font dans la famille d'adoption.*

ĂDOPTO, as, avi, atum, are, a. *Adopter (légalement).* SYN. Filium adscisco, deligo, instituo. ADV. Obscure. USUS : 1. Scipio Æmilium sibi legibus adoptavit. 2. **Deligo**, *choisir.* Adoptare aliquem defensorem juris sui, ultorem injuriarum, *faire choix d'un défenseur.* Cf. **Adscisco.**

ĂDŌRĔA, æ, f. *au fig. Récompense de la bravoure ; gloire militaire, victoire.* * SYN. Laus, gloria.

ĂDŌRĬOR, orēris, ortus sum, oriri, d. *Attaquer.* SYN. Aggredior, invado, irruo, involo. ADV. Tumultuosissime. PHRAS. **Hominem repente adortus est**, *il attaqua subitement cet homme.* Impetum fecit in hominem ; manus admolitus est ; infesto spiculo petiit ; ferro appetiit ; incurrit, involavit cæco in hominem impetu ; primum impetum effudit in hominem : arma in obvium vertit. Cf. **Aggredior, Invado.** USUS : Aliquem jurgio, gladiis, fustibus, a tergo adoriri.

ĂDORNO, as, avi, atum, are, a. *Préparer, équiper.* SYN. Orno, instruo, paro, apparo, comparo. ADV. 1. Pompeius Italiæ duo maria maximis classibus adornavit. Bellum, classem, nuptias, petitionem consulatus, testium copiam adornare, *apprêts de mariage, préparation des élections, équipement d'un vaisseau.* 2. **Honore afficio**, *orner, parer.* Omnes in hoc adolescente adornando conspirant. Cf. **Paro, Comparo.**

ĂDŌRO, as, avi, atum, are, a. *Adorer.* *SYN. DEUM religione propitio. PHRAS. **Adorare DEUM**, *adorer DIEU.* Auguste, sancteque venerari DEUM ; divinum Numen castissime colere ; venerabundum aris assistere, et adorantium more procumbere. Genua ponere, ac venerari DEUM ; religiosum DEO cultum adhibere, tribuere, impendere ; pio cultu, religiosa adoratione prosequi DEUM. *Item :* **Indi adhuc plures deos adorant**, *les Indiens adorent encore plusieurs dieux.* Cultum uni debitum DEO, simulacris, lapidibus, diisque vanissimis tribuunt, exhibent, impendunt ; deorum inani superstitione tenentur ; fictis numinibus divinos honores tribuunt, impertiuntur ; ridicula falsorum numinum simulacra sacrilego cultu venerantur, prosequuntur. USUS : Cæsar hostia pacem Deum adoravit. Cf. **Oro, Veneror.**

ADPRŎMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Se faire caution.* SYN. Promitto. Cf. **Promitto.**

ADRĔPO, is, repsi, ere. n. *Ramper vers, se glisser vers.* USUS : TRANSL. **Insinuare se in gratiam,** *s'insinuer.* In amicitiam alicujus ; in spem hæreditatis ; animo alicujus adrepere.

ADSCISCO, is, ivi, itum, ere. a. *Adopter, admettre.* 1. Romanas leges sibi adscivere Latini, *les Latins adoptèrent les lois de Rome.* 2. **Adscribo, adjungo, adjicio, annumero, seligo,** *s'adjoindre, s'associer.* Boni bonos sibi adsciscunt. Adsciscere sibi socios. Civem adsciscere. In civitatem adscisci, *être admis comme citoyen.* 3. **Comparo.** Romani a Græcis leges, ritus, consuetudines, sacra adscivere. Cura ut laudem tibi adsciscas. 4. **Arrogo, tribuo, sumo.** Non mihi tantam sapientiam adscisco, *s'arroger, s'attribuer.* Cf. **Adopto, Jungo, Adjungo.**

ADSCĪTUS, a, um, part. v. adscisco. *Venu du dehors, étranger.* ADV. Publice. USUS: Adscitus, non nativus color est.

ADSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere. a. *Attribuer.* SYN. Appono, adjungo, addo, adscisco, assigno. PHRAS. 1. **Victoria tibi adscribenda est,** *il faut vous attribuer la victoire.* Rei bene gestæ decus tuo consilio est assignandum; hæc victoria tui triumphi titulis accedat, oportet. Victoriæ decus omne ad te delegandum est; tuæ tribuendum virtuti. 2. **Noli tibi adscribere hanc laudem,** *ne vous attribuez pas cet honneur.* Noli rei bene gestæ tibi meritum uni inscribere; facti laudem tibi arrogare, asserere, vindicare; noli existimare, tuam esse in his rebus unius gratiam; noli alienam laudem pro tua tibi vindicare; noli te offerre in societatem alienæ gloriæ; noli quærere, ut præclaræ rei laus ac commendatio ad te perveniat. Quid tibi alieni facti gloriam adsciscis, sumis? 3. **Famulo adscripsit culpam,** *il imputa cette faute à son esclave.* Ad famulum delegavit culpam ; in famuli ignaviam eam culpam contulit, retulit, conjecit; ejus rei culpam ignavia famuli sustinet; culpam rei famulo tribuit, assignavit; ex ignavia famuli factum autumat ; ignaviæ famuli vult eam esse culpam; culpam suam in famuli ignaviam trajicit ac deonerat. USUS : 1. Utinam ego tertius vobis amicus, *vel* in amicitiam vestram adscriberer ! *Être inscrit.* 2. **Assigno, acceptum fero,** *attribuer.* Hanc cladem suæ socordiæ, hunc eventum fatis adscribant. 3. In civitatem, *vel* civitati adscribi, *avoir le droit de cité.* Meam tuæ adscribo sententiam, *je suis du même avis que vous.* 4. Aliquid ad epistolam adjicio, *ajouter à une lettre.* Doleo me hoc litteris non adscripsisse.

ADSCRIPTĪTIUS, a, um, *Inscrit, ajouté.* SYN. Adscriptus. USUS: Novi et **adscriptitii cives,** *citoyens nouveaux, de fraîche date.*

ADSCRIPTOR, ōris, m. *Le fauteur, qui contresigne, le partisan.* SYN. Subscriptor. USUS : Fuit is non modo defensor, sed adscriptor dignitatis meæ. Auctor et adscriptor honoris mei.

ADSTĪPŬLĀTOR, ōris, m. *Garant, répondant, caution.* SYN. Confirmator, defensor. USUS: In tua causa, patrono me, et adstipulatore uteris.

ADSTĪPŬLOR, aris, atus sum, ari, a. *Approuver, être du même avis.* SYN. Assentior. Cf. **Faveo, Assentior, Adjungo.**

ADSUM, adĕs, adfui, adesse, n. *Être présent.* SYN. Præsens sum, præsto sum, intersum, coram adsum, copiam mei facio. ADV. Frequenter in causa, multum, opportune, paulo ante, præsto, propius, publice, tardius. USUS: 1. Pugnis omnibus adfui, *je fis usage de mes deux poings.* Ad portam adest. Tempore ad judicium affuit, *il vint à temps au tribunal.* 2. **Faveo.** Difficillimis licet rebus semper adero, *prêter assistance, défendre, favoriser.* 3. **Animo præsenti tribuitur.** Adeste animis, mittite timorem, *n'ayez pas peur.* Cf. **Præsens, Coram.**

ĀDŬLĀTIO, ōnis, f. *Caresse, flatterie.* SYN. Assentatio, blanditiæ. EPITH. Amans dominorum. USUS : **Proprie adulantium heris canum est.** In amicitiis nulla major pestis est adulatione. Semper magnæ fortunæ comes est adulatio. Cf. **Assentatio.**

ĀDŬLĀTOR, ōris, m. *Flatteur.* SYN. Assentator, palpator, divitum arrosor, et quod sequitur, irrisor, simulator, homo levis, et fallax, ad voluntatem loquens omnia, nihil ad veritatem. Qui ad alterius non modo sensum et voluntatem, sed etiam vultum atque nutum convertitur. USUS : Nolo esse laudator, ne videar adulator. Cf. **Astutus.**

ĀDŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Flatter.* **Cum Accusat.** SYN. Blandior, assentor, auribus do ; omnia ad voluntatem, nihil ad veritatem loquor, palpo. ADV. Aperte. PHRAS. **Adularis, ut gratiam a me ineas,** *tu me flattes pour obtenir mes bonnes grâces.* Das hoc auribus meis, ut gratiam meam aucuperis. Auribus inservis. Blanda assentatione uteris. Assentationis artificio gratiam quæris. Blande loqueris, ut me tibi adjungas, ut in meam te amicitiam insinues. Lenocinaris. Blanditiis in aures meas influere laboras. Absurdam in adulationem progrederis. Palpo me percutis. Subparasitandi artem tenes. Ad gratiam loqueris. Laudibus me conciliare, expugnare ; in tuas partes, commoda, amicitiam pertrahere studes. In adulationem scite te componis ; spem et animos solita vanitate inflare nosti. Palpum obtrudis. Voluntati servis ; aures scalpis, mulces, permulces. Blanditiis fallis, delinis. Assentationibus demulces animum. Assentatoris partes agis egregie ; blandimentis benevolentiam non inscite colligis. USUS : Adulari fortunam alterius. Feræ

dominum adulantes. Cf. **Assentor, Accommodo.**

ĂDULTER, ĕri, m. *Adultère.* SYN. Mœchus, alienæ conjugis corruptor. EPITH. Sororius, temerarius, obscœnus, nocturnus, turpis.

ĂDULTĔRĪNUS, a, um, *Altéré, falsifié, faux.* SYN. Fucatus, adumbratus, non verus, non genuinus.)(**Verus, genuinus.** USUS: Nummi, gemmæ, moneta adulterina, *argent, pierres précieuses fausses.* Adulterino signo, annulo, testamentum corrumpere. Cf. **Falsus, Adumbratus.**

ĂDULTĔRĬUM, ii, n. *Adultère.* SYN. Stuprum conjugis. EPITH. Nefarium, quotidianum. PHRAS. **Adulterium committere,** *commettre un adultère.* Admittere adulterium ; thorum alicujus contaminare, violare ; adulterari, mœchari, fœdus, fidemque matrimonii frangere, derelinquere, deserere, fallere ; involare in alienum matrimonium ; nefario alterius uxorem polluere ; ad eam oculos impudicos, libidinis oculum adjicere ; jura legitimi thori fallere, pudicitiæ uxoris vitium addere ; impetere impudicitia alienam conjugem ; ejus corpus stupro complere ; consuescere cubilibus alienis ; alienum cubile inire ; capere usuram corporis. USUS : Adulterium committere, facere, inire. In adulterio deprehendi.

ĂDULTĔRO, as, atum, are, a. *Déshonorer, corrompre par un adultère.* SYN. Corrumpo, stupro, alienum cubile ineo. USUS: 1. Latrocinari, fraudare, adulterare turpe est. 2. **Fallaciter imitor aliquid.** Judicium pecuniis, testamenti tabulas adulterat, *altérer, falsifier.* Cf. **Corrumpo.**

ĂDULTUS, a, um, part. v. adolesco. *Qui a grandi, formé.* SYN. Grandior, progressa ætas, magis confirmata, major. PHRAS. **Grandis jam et adulta ætate,** *il est déjà âgé.* Ætate provectus ; matura, corroborata, confirmata ætate ; in ea ætate, cui roboris jam multum accessit ; qui se jam corroboravit, vir inter viros ; cujus ætas in medio virium robore ; medio juventæ robore, flore ; qui jam virilem togam sumpsit ; ætatis nec primæ, nec ultimæ, in viridi ætate ; cui primo florens vigore ætas ; qui ætatem transcendit primæ juventæ, postremæ necdum attigit ; qui juventam ingressus mediæ pollet ætatis nervo. Cf. **Adolescens.** USUS : Adulta jam Roma ; arbor adulta, adulta Reipublicæ pestis.

ĂDUMBRĀTĬO, ōnis, f. *Esquisse, ébauche.* SYN. Rudior imago, et species. USUS : Alicujus rei, si non perfectio, at conatus tamen, et adumbratio.

ĂDUMBRĀTŬS, a, um, part. v. adumbro. *Esquissé, ébauché.* SYN. Non absolutus.)(**Expressus.** USUS : 1. Sunt in hoc juvene maximarum non expressa signa, sed adumbrata virtutum. Principio adumbratas quasdam intelligentias concipimus. 2. **Fictus,** *superficiel, apparent, faux.* Gloria est solida quædam res, expressa non adumbrata. Homo adumbratus ; comitia, opinio virtutis, judicium, lætitia adumbrata, *joie qui n'est qu'apparente.*)(**Vera.**

ĂDUMBRO, as, avi, atum, are, a. *Esquisser, représenter par le dessin.* **Lineari pictura et umbratili aliquid signo.** SYN. Effingo, imitor, describo ; rude specimen edo, exhibeo. USUS : Conari Ciceronem et perfectæ eloquentiæ formam adumbrare, *imiter.* Facta alicujus dicendo, specimen et forman adumbrare, *retracer.*

ĂDUNCĬTAS, tātis, f. *Courbure.* USUS : Quædam aves aduncitate rostrorum cibum capiunt.

ĂDUNCŬS, a, um, *Crochu, recourbé.* SYN. Curvatus, tortuosus. USUS : Adunci ungues, serrula adunca.

ADVĔHO, is, vexi, vectum, ere, a. *Amener, apporter.* SYN. Apporto, importo, comporto.)(**Aveho.** USUS : Vis magna frumenti Romam advecta. Navi, an equo advectus es?

ADVĔNA, æ, m. *Étranger.* SYN. Peregrinus. Hospes, alienus, exterus, extraneus, alienigena.)(**Civis, domesticus.** USUS: In ipsa patria nostra peregrini videmur, et advenæ. Cf. **Peregrinus.**

ADVĔNĬO, is, vēni, ventum, īre, n. *Arriver.* SYN. Accedo, appropinquo, pervenio adeo, appello, contingo.)(**Discedo, recedo, abeo.** ADV. Præsto. USUS : Malum, quodcunque advenerit, ferendum est. Senectus, cum advenit, multa mala apportat. Cf. **Apello, Venio.**

ADVENTĪTĬUS, a, um, *Qui s'ajoute, supplémentaire.* SYN. Fortuitus, insperatus, non quæsitus.)(**Innatus, insitus.** USUS : 1. Mithridates multis nationum adventitiis copiis juvabatur, *troupes, soldats étrangers.* 2. **Externus, alienus, non innatus, adveniens,** *qui vient du dehors, étranger, emprunté.* Transmarina et adventitia Græcorum doctrina. Adventitiis adjumentis uti. Bona, pecunia adventitia, et assumpta.

ADVENTO, as, avi, atum, are, n. *Approcher de plus en plus.* SYN. Advenio, appropinquo, accedo.)(**Procul sum.** USUS : **De tempore, persona et re dicitur.** Adventat jam destinata dies. Legiones adventant.

ADVENTOR, ōris, m. *Étranger.* SYN. Externus, non domesticus. USUS : Vide, ne quis adventor auscultet.

ADVENTŬS, ūs, m. *Arrivée.* SYN. Accessus.)(**Discessus.** EPITH. Minus aptus ad res multas, clarus, exspectatissimus, gratus et

honestus, gratior, gratissimus, maturus, matutinus, nocturnus, occultus, optatissimus, primus, recens, repentinus, suavis, suavissimus, unus, gravis, improvisus, jucundus, modestus. USUS: Ut adventus tuus optatissimus fuit, ita discessus afflixit.

Adventus Domini, *Le temps de l'Avent.* Dies sacri Dominico adventui; hebdomades, quæ anniversariam Christi nascentis memoriam præcurrunt; dies virginei partus exspectationi sacri; tempus, quo exspectati divini partus memoria celebratur.

ADVERSĀRĬA, orum, n. pl. *Livret où l'on prend des notes, brouillon.* SYN. Præscriptiones, ephemerides, tabulæ, in quas utcumque memoriæ causa projiciuntur omnia, quæ postea in justas fidei tabulas codicesque referuntur. ÉPITH. Menstrua. USUS: Solertis est, in adversaria omnia minutim referre, *un homme habile rédige tous les jours son journal.*

ADVERSĀRĬUS, a, um, *Adversaire.* SYN. Adversus, oppositus, inimicus, hostis.)(**Amicus, defensor.** ADV. Maxime. USUS: Hic obtrectator laudum mearum, et adversarius semper fuit acerrimus, *il fut toujours l'ennemi de ma gloire.* Semper se adversarium in meam dignitatem intendit. Adversario te, et insectatore laudum mearum utor. Cf. **Hostis, Infensus, Inimicus, Adversor.**

ADVERSOR, aris, atus sum, ari, d. *Être contraire, s'opposer.* SYN. Repugno obsisto, contravenio, contra rem alicujus venio, contra pugno, contra facio, adversarius sum, in aliquem eo, resisto; reclamo, obtrecto; adversum me præbeo, oppono, objicio.)(**Suffragor.** ADV. Infensius, mediocriter, valde, vehementer. PHRAS. **Omnibus in rebus mihi adversaris,** *vous me nuisez toujours.* Me oppugnas quam potes acerrime et gravissime; nullam adversus me injuriam prætermittis. Tuis contra nos viribus uteris. Quidquid habes virium, in nos confers. Omnia conaris, nihil non agis, moves, tentas, moliris, experiris, machinaris; moves omnes machinas; nihil non tentas ad perniciem nostram. Adversario te utimur nimis acerbo, nimis infenso. Agis contra nos, in nos; pugnas adversus nos nimis infestis odiis. Irruis in nos, quo potes impetu; quam potes, maximo. Vim omnem in nos confers. Facis maximum impetum contra nos. Adversarius es nobis nimis infensus, infestus, vehemens, sævus, imminens in exitium nostrum; nostrum sanguinem nimis avide sitiens; totus incumbens in perniciem nostram. Nimis a nobis discrepas; contra honorem nostrum niteris, undique adversaris, refragaris; adversus nos tendis; contra nostrum, amicorumque studium stas. Perpetuum nobiscum bellum suscipis. Cf. **Inimicitia, Inimicus, Pugno.** USUS: Quibus ornamentis adversor tuis? Omnibus in disputando adversabere?

ADVERSUM et ADVERSUS, *Contre.* adv. SYN. Contra.)(**Pro.** USUS: 1. Homo adversus Rempublicam, leges, salutem civium armatus. Adversus hostem aciem struere. Adversus clivum tendere. 2. **Erga**, *envers.* Adhibenda est adversus deos pietas, adversus amicos humanitas, adversus omnes officium. Cf. **Contra, Erga.**

ADVERSUS, a, um, *Contraire.* SYN. Contrarius, incommodus, sinister.)(**Prosper, secundus.** PHRAS. **Viri non est, adversis rebus tam cito frangi,** *l'homme ne doit jamais se laisser abattre par l'adversité.* Ad omnem calamitatem animos submittere; rebus turbidis, gravi fortuna, casibus adversis; infortunio quovis nimiopere commoveri; rebus afflictis, tristibus, duris, asperis, perturbatis debilitari, et exanimari; adversus casus, quibus hominum vita subjecta est et exposita, adversus fortunæ vim, impetum, injurias, tela, animo esse tam fracto et infirmo; in rebus trepidis, fractis, gravibus, incommodis, statim animo contrahi, et succumbere dolori. Cf. **Infelix, Calamitas, Fortuna mala.** USUS: 1. Valetudo adversa, *mauvaise santé, maladie.* Adversa Reipublicæ tempora, *temps malheureux.* Bellum, prælium, fortuna, res adversa, *guerre malheureuse, malheur, adversité.* Homo adversa in vulgus fama, *avoir une mauvaise renommée.* 2. **Oppositus, ratione loci.** *Qui est à l'opposite, en face.* Antipodes adversis vestigiis. Adversum solem intueri. Adverso flumine navigare. Adversa ire via. In adversam ripam evadere. **In anteriore parte corporis.**)(**Aversus nempe in posteriore.** Cicatrices, vulnera adversa *id est,* adverso corpore excepta, *blessure reçue par devant.*

ADVERTO, is, verti, versum, ere, a. *Tourner, diriger vers; être attentif, remarquer.* SYN. Aliquo, *vel* ad aliquid verto, observo, attendo, animadverto. ADV. Obscurissime. PHRAS. **Adverto consilium tuum,** *je comprends bien ce que vous voulez.* Subolet mihi consilium tuum; intelligo, quo istud pertineat, quid spectes; consilium tuum dudum introspexi; odoratus sum. Sentio sententiam tuam. Advertit me consilii tui ratio; obscurus quidam consilii tui sensus ad me pervenit; animo prospicio, quo res illa spectet. USUS: 1. In hanc plateam te adverte, *tournez-vous vers cette place.* Urbi agmen, navem littori, pedem ripæ, aures monitis, cursum aliquo advertere. 2. TRANSL. **Ad res animi.** Advertere animum ad dicta, *écouter, faire attention. Vel* **absolute**: De re aliqua diligenter advertere, *faire grande attention à une chose.* 3. **Punio**, n., *punir.* Advertere in aliquem. Cf. **Attendo, Observo, Converto,**

ADVESPĔRASCIT, impers. *Il se fait tard, la nuit approche.* PHRAS. Vespertinum crepusculum adest; nox adventat; lucem tenebræ pellunt; vespera appropinquat; diei nox succedit; dies abit inclinante jam, vergente, prono in occasum sole; cedit jam nocti dies; præceps est in noctem diei tempus; obscura jam lux est; dies in vesperum inclinat. Cœlum vesperascit. Cf. **Vesperi.**

ADVĪGĬLO, as, avi, atum, are, n. *Veiller sur; être attentif à.* SYN. Vigilo, pervigilo. USUS: Pro negotii gravitate advigilandum est. Cf. **Vigilo.**

ADVŎCĀTĬO, ōnis, f. *Aide, assistance, plaidoirie, réunion d'avocats.* SYN. Patrocinium, advocati munus. EPITH. Copiosa. USUS: Homo in re militari, quam advocationibus cautior. Ea advocatio clamoribus, lapidatione discussa, perturbata, repulsa est.

ADVŎCĀTUS, i, m. *Avocat, défenseur.* SYN. Qui alteri adest in causa, qui in judicio aut jus suggerit, aut præsens est amico. EPITH. Armatus, perpauci. PHRAS. **Advocatum fieri**, *se faire avocat.* Agendis causis se dare; industriam in agendis causis exercere; in forum venire, se conferre; vocem in quæstum forensem conferre; actorem fori litigiosi esse; causas in judicio agere; causidicum fieri; ad causas adire; in foro versari; causarum actorem, patronum esse; opera forensi ætatem terere; forum celebrare; forensi in munere, forensibus in causis, in causarum patrociniis versari, ætatem agere; forensibus causis patrocinium præstare; causas orare; forum attingere. USUS: Invocare aliquem advocatum ad defendendam causam suam. Esse alicui advocatum. Alicui advocatum venire. Cf. **Patronus.**

ADVŎCO, as, avi, atum, are, a. *Appeler à soi, au secours.* SYN. Accerso, in auxilium voco, convoco.)(Avoco. USUS: In cœtum, ad concilium, ad se ipsum, a voluptate advocare, *réunir en conseil, rentrer en soi-même, se recueillir.* Advocare sibi, causæ suæ aliquem, *appeler à son aide, recourir.* Cf. **Voco, Accerso.**

ADVŎLĀTŬS, ūs, m. *Vol (des oiseaux).* EPITH. Tristis. USUS: Tristi advolatu aduncis lacerat unguibus.

ADVŎLO, as, avi, atum, are, n. *Voler, accourir vers.* SYN. Convolo, accurro.)(Avoco. ADV. Plane, repente, sublime. USUS: Romam, quam mox advolabo. Cum primum litteras recepero, in villam ad te advolabo. Cf. **Accurro.**

ADVOLVO, is, volvi, vŏlūtum, ere, a. *Rouler vers ou auprès.* USUS: Ad genua Principis advolvi, *se jeter, se prosterner aux pieds de qqn.*

ADŪRO, is, ussi, ustum, ere, a. *Brûler.* USUS: Barbam, capillum adurere. Cf. **Uro.**

ĂDYTUM, i, n. *Sanctuaire.* SYN. Pars templi secretior, et remotior, penetrale.

ÆDĔPOL, *Par Pollux.* **Jurandi verbum per ædem Pollucis.**

ÆDES, is, *Temple, maison.* SYN. Domus, domicilium. EPITH. Bona, magnifica, ornatissima, plena atque ornata, sacra, aliena, amœnissima, aurata, male materiata, nobilissima in palatio, opima, pestilens, salubris, profana, regia. USUS: 1. Ædes privatæ, magnificæ, *palais.* In intimis, mediis ædibus. 2. Templum, (**numero fere singulari,**) *temple.* Ædem consecrare, reparare. Ædium sacrarum et publicarum depopulatio. Cf. **Ædificium.**

ÆDĬCŬLA, æ, f. *Sanctuaire; maisonnette.* SYN. Tempellum, parva domus. USUS: Eam aram, ædiculam, et pulvinar dedicavit.

ÆDĬFĬCĀTĬO, ōnis, f. *Action de bâtir, construction.* SYN. Constructio ædium. EPITH. Immensa et intolerabilis. USUS: Ædificationem adjicere, deponere, *cesser de bâtir.* VULG. **ac barbarum est**: ædificationi esse, *faire l'édification, édifier les autres,* **pro quo**: PHRAS. Exempli esse optimi, eum esse, a quo exemplum petere, capere, sumere possint cæteri; qui exemplo *vel* exemplum esse possit cæteris; qui virtutis germanæ exemplum cæteris præbeat, relinquat. Cf. **Ædifico.**

ÆDĬFĬCĀTOR, ōris, m. *Architecte.* SYN. Fabricator. EPITH. Præstans. USUS: Opifex et ædificator mundi DEUS.

ÆDĬFĬCĬUM, ii, n. *Édifice, bâtiment.* SYN. Structura, ædes, domus. EPITH. Malum, magnificum, privatum, publicum, sacrum et profanum. USUS: Exstruere, *vel* deturbare in alieno ædificium. Ædificia in Tiberim versa, *maisons tournées du côté du Tibre.*

ÆDĬFĬCO, as, avi, atum, are, a. *Bâtir.* SYN. Exstruo, exædifico, construo, condo, constituo, pono, colloco, facio, parietem duco, fabrico, architector, muros tollo, attollo, erigo; ædificium struo, molior. ADV. Bene, belle, privatim, publice, sceleratius, strenue. PHRAS. **Ædificatur strenue,** *on se hâte de bâtir.* Excitata sunt jam ad aliquam altitudinem ædificia; saxo quadrato probe substructa surgunt, exsurgunt, crescunt, educuntur, attolluntur jam ædificia; etsi nondum ad culmen perductum, ad tectum tamen domus pæne pervenit. USUS: 1. Ædificare porticum, atrium, urbem. 2. Navim, classem ædificare. 3. **Sed barbare dicitur**: **Ædificare alios,** *édifier, donner de l'édification.* **Pro quo ista adhiberi possunt**: exempla edere virtutum, relinquere, præbere, in quæ posteritas sera respiciat; exemplo esse aliis ad virtutem; virtutis exempla non vulgaria prodere; exemplo ad virtutem prælucere aliis; exempli præclari facem præferre.

ÆDĪLIS, is, m. abl. e *vel* i. *Édile*. SYN. Curatores urbis, annonæ, ludorumque solemnium. EPITH. Curulis, designatus, religiosus.

ÆDĪLĪTĀS, ātis, f. *Édilité, charge d'édile*. SYN. Ædilitium munus. EPITH. Curulis, furiosa, magnificentissima, præclara, ornatissima. USUS : Ædilitatem petere, obtinere, ædilitate fungi.

ÆDĪLĪTĪUS, a, um, *Qui concerne l'édilité; qui est ou a été édile*. SYN. Spectans ad ædilitatem. *Item :* qui ædilis est, *aut* fuit. USUS : Homo ædilitius.

ÆDĪTŬUS, ui, m. *Gardien d'un temple*. SYN. Æditimus, sacræ ædis custos, qui custodiæ sacræ ædis præest.

ÆGER, ra, um, *Malade*. SYN. Ægrotus.)(**Valens.** ADV. Graviter, mediocriter, maxime. 1. **De corpore,** *être malade*. Corpore æger ; ex vulnere æger. Ægra Respublica, et deposita. Ægra et labans civitas. 2. **De animo mœrente, et afflicto,** *souffrant, triste, affligé*. Animi *vel* animo æger. Amore *vel* ex amore æger. Cf. **Infirmus, Tristis, Valetudo mala.**

ÆGRĒ, *Péniblement, difficilement, à regret*. SYN. Difficulter, vix, gravate, moleste.)(**Moderate, facile.** USUS : Inveterata vitia ægre depelluntur. Ægre te careo.

ÆGRĒ FĔRO, fers, tŭli, lātum, ferre, a. *Supporter difficilement, avec peine*. PHRAS. Immoderatius, graviter, moleste, perindigne, animo valde iniquo tuli ; stomachatus sum ; animo periniquo passus sum ; pupugit me res ea ; sane aspere, durius accepi ; subringebar, fremebam, momordit me haud modice ; discruciabar. Non leviter commotus, indignatus ; ægre, iniquo animo passus sum. Dolori mihi fuit, et ægritudini ; torquebat me misere, et cruciabat ; stomachi inde ac molestiæ non parum erat; acerbius mihi visum est ; angebar, confundebarque animo ; gravia hæc erant auribus meis ; invisa mihi erat rei memoria ; offendit ea me res vehementer ; magno me dolore affecit ; omnia facilius, quam illud perpeti poteram ; æquo haud ferebam animo ; animo æquo intueri haud poteram ; gravissime id dolebam ; dolebat id mihi ; magnus inde dolor incessit animo; urebat me, et lacerabat, quod etc. etc. Cf. **Invitus, Moleste, Repugno.**

ÆGRESCO, is, ere, n. *S'aigrir, s'irriter*. SYN. Ægrior fio.

ÆGRĪMŌNĪA, æ, f. *Chagrin, douleur, peine d'esprit*. SYN. Ægritudo animi, dolor, mœror, sollicitudo, cura. EPITH. Nova. USUS : Ferrem graviter, si novæ ægrimoniæ locus esset. Cf. **Ægritudo.**

ÆGRĪTŪDO, inis, f. *Douleur, maladie, chagrin*. SYN. Ægrimonia, molestia, angor, animi contractio, animi perturbatio.)(**Hilaritas.** EPITH. Acrior, amplificata, crucians, detestabilis, flebilis, inanis, laboriosa, levior, mœrens, maxima, misera, naturalis ; nova sed ea modica, premens, simillima ægris coporibus, permanens, tetra, universa, acerba, anxia atque acerba, gravior, gravissima, incredibilis. USUS : 1. **Ægritudinem accipere,** *concevoir du chagrin, de l'inquiétude*. Parvis sæpe rebus movetur, oritur ægritudo. Res non maximæ ægritudinem afferunt, efficiunt; ægritudine afficiunt, premunt, opprimunt, conficiunt, ex rebus minimis in ægritudinem incidimus, ægritudini nos dedimus, ægritudine debilitamur, qu timur, *la douleur nous abat*. 2. **Ægritudinem lenire,** *soulager la douleur*. Philosophia universam ægritudinem lenit, levat, sedat, extenuat, elevat. Levatio, sedatio, vacuitas ægritudinis consistit in avocatione a cogitanda molestia, et revocatione ad voluptates contemplandas. 3. **Ægritudine vacare,** *n'avoir jamais de douleur*. Ægritudinem Stoici, ut tetram, et immanem belluam fugiendam dicunt, exuendam, abjiciendam, exturbandam animo. Ægritudo vetustate tollitur, nobis eripitur, eximitur, repellitur. Cf. Dolor.

ÆGRŌTĀTĪO, ōnis, f. *Maladie du corps*. SYN. Corporis mala constitutio, functiones corrumpens, morbus. USUS : Velut ægrotatio in corpore, ita ægritudo in animo. **Hinc animadverte discrimen** morbi, vitii, ægrotationis. Morbum totius corporis corruptionem appellant; vitium, cum corporis partes inter se dissident. Cf. **Morbus, Valetudo infirma, Infirmitas.**

ÆGRŌTO, as, atum, avi, are, n. *Être malade*. SYN. Ægro corpore sum, morbo sum implicatus.)(**Valeo.** ADV. Graviter, gravius, gravissime, leviter, periculose, vehementer, diuque, viriliter. PHRAS. **Gravissime ægrotat,** *il est très-malade*. In morbum incidit gravissimum ; morbo afficitur difficillimo, dubia spe vitæ, morbo urgetur, qui vitam in discrimen adducat, in quo de vita prorsus agatur, in quo vita in dubium veniat. Affectus est graviter; morbo languet ; male se habet ; valetudine utitur adversa ; decumbit morbo oppressus ; morbo laborat gravi ; pessime valet ; nequaquam illi belle est. In morbo est sane difficili ac periculoso ; morbo impeditur, affligitur, conficitur, intabescit. Morbo *vel* in morbum implicatur ; morbum nactus est perquam difficilem ; morbo tentatur, torquetur, conflictatur, vexatur gravi et diuturno. In morbum incurrit, cecidit, delapsus est gravem ; adversa valetudine prostratus est, impeditus, affectus ; valetudo est illi perincommoda ; adversa illi valetudo incidit ; morbo correptus, circumventus est molestissimo ; morbum, adversam valetudinem contraxit ; morbo tenetur, constringitur, afflictatur, cruciatur miserrimo ; adversa valetudine premitur, morbo occupatur, debilitatur, frangitur ; inter ægrotos mœret ; lecto

tenetur. Cf. **Morbus, Valetudo infirma.** USUS : 1. Graviter, periculose ægrotare. Ægrotanti melius est factum, *le malade va mieux*. 2. TRANSL. **Ad animum.** Ægrotant in te artes animi tui, *tes finesses sont usées*.

ÆGRŌTUS, a, um, *Malade*. SYN. Æger. USUS : 1. Ægrotus corpore, *malade de corps*. 2. TRANS. Ægrota Respublica, animus, ægrotus, *esprit malade*. Cf. **Infirmus, Ægroto.**

ÆMŬLĀTĬO, ōnis, f. *Émulation; rivalité, jalousie*. SYN. Rivalitas, virtutis imitatio, invidia. **Unde laudis est, et vitii.** EPITH. Vitiosa. USUS: Æmulatio est ægritudo animi, si eo, quod concupierit, alius potiatur, ipse careat. Imitatio virtutis æmulatio dicitur. Cf. **Invidia.**

ÆMŬLĀTOR, ōris, m. *Qui cherche à égaler, à imiter*. SYN. Imitator, rivalis, æmulus. USUS : Servilius æmulator Catonis. Cf. **Invidus, Imitor.**

ÆMŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Imiter; rivaliser; envier*. SYN. Imitor, invideo. USUS : Æmulari alienam virtutem ; obtrectare, alicui æmulari. Cf. **Invideo.**

ÆMŬLUS, i, m. *Rival; envieux, jaloux*. EPITH. Non molestus, multi. USUS : Semper tu mearum laudum, meorum studiorum æmulus fuisti. Cf. **Invidus, Imitator.**

ÆNĔUS, a, um, *D'airain*. SYN. Æreus, aheneus, quod ex ære est. USUS : Signum æneum, equus æneus.

ÆNIGMA, ătis, n. *Énigme*. SYN. Quæstio obscurior et perplexa, oratio perpetuis verborum involucris texta. USUS : Obscuritates et ænigmata somniorum.

ÆQUĀBĬLIS, e, gen. com. *Égal, constant, juste*. SYN. Æquus, æqualis, par, similis, qui semper sibi constat. USUS: Æquabilem juris rationem tenere, *être impartial*. Prædæ æquabilis partitio. Motus certus et æquabilis. Temperatum et æquabile genus orationis. Cf. **Par, Æquus.**

ÆQUĀBĬLĬTAS, ātis, f. *Égalité, uniformité*. SYN. Constantia, tenor unus, moderatio.)(**Levitas.** EPITH. Maxime decora, præclara. USUS : Æquabilitas universæ vitæ præclara est, et idem semper vultus eademque frons. In juris æquabilitate adhibenda est facilitas. Lenitas et æquabilitas orationis. Cf. **Tenor, constantia.**

ÆQĀBĬLĬTER, *Également*. SYN. Cum æquabilitate. USUS : Oratio æquabiliter profluens. Cf. **Æqualiter.**

ÆQUĀLIS, e, gen. com. *Égal*. SYN. Par, similis, æquus.)(**Impar, dispar.** USUS : 1. Stoici aiunt peccata omnia æqualia. Oratio par et æqualis rebus ipsis. Æqualem verbis vitam agere, *qui convient, proportionné à*. 2. **Coævus, ejusdem ætatis,** *contemporain, camarade, compagnon*. Est eorumdem temporum æqualis. Livius Ennio æqualis fuit, Lælius Scipioni. Cf. **Similis, Par, Convenio.**

ÆQUĀLĬTAS, ātis, f. *Égalité*. SYN. Æqualium et parium conditio, similitudo. EPITH. Fraterna, legitima, usitata, summa. USUS : Est inter nos æqualitas propre fraterna. In Republica tuenda est civium æqualitas. Æqualitate judicandi offensio vitatur. Cf. **Similitudo.**

ÆQUĀLĬTER, *Également*. SYN. Æquabiliter, æque, æqua parte, æqua conditione, eodem tenore, constanter, æquo et pari jure, æqua societate, æquato Marte. USUS : Æqualiter in suos, ac alienos ferox. Hæreditas æqualiter distributa. Cf. **Similiter, Æque.**

ÆQUĀTĬO, ōnis, f. *Égalité*. SYN. Adæquatio. USUS : Æquatio juris, bonorum, gratiæ, dignitatis, suffragiorum.

ÆQUĒ, *Également, justement*. SYN. Tam, pariter, similiter, æqualiter, peræque. USUS : Nemo æque, atque ego, est occupatus, *personne n'est aussi occupé que moi*. Amicus æque utrique fidelis. Hoc ad meum æque, atque ad tuum officium pertinet. Velle et posse mihi in æquo positum est. Æque ac si ; juxta, ac si ; nihilominus; non minus, quam si frater esset, *comme s'il était son frère*. Cf. **Similiter.**

ÆQUĬLĪBRĬTAS, ātis, f. *Équilibre, juste proportion de doutes les parties*. SYN. Æquabilitas, æqualitas.

ÆQUĬNOCTĬUM, ii, n. *Équinoxe*. USUS: Æquinoctium navigationem nostram moratur.

ÆQŬIPĀRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Égaler, comparer, mettre en parallèle*. SYN. Æquo, comparo, compono.)(**Excedo, supero.** USUS : PHRAS. **Nemo te factis æquiparare potest,** *personne ne vous égalera jamais*. Nemo exæquandus, assimilandus est tibi ; nemo te virtute assequitur ; tecum conferri, contendere nemo potest; nemo est, qui tibi par sit, qui te vincat. Cf. **Comparo, Confero.**

ÆQUĬTAS, ātis, f. *Équité, justice*. SYN. Æquum et bonum, justitia, *vel* propensus in aliquem favor, studium.)(**Iniquitas.** EPITH. Humana, mira, propria maxime justitiæ, summa. USUS: 1. Summa bonitas, et æquitas causæ. Perspice æquitatem animi mei, *voyez ma modération*. Æquitatem rejicere; servare æquitatem. 2. Candor, probitas, tranquillitas, *égalité d'âme, calme*. Homo summa moderatione, summa animi æquitate. Cf. **Justitia, Honestum.**

ÆQUO, as, avi, atum, are, a. *Égaler*. SYN. Exæquo, parem facio gradus tollo, assequor.)(**Supero, excedo.** USUS: Cum Græcorum gloria Latinorum copia æquata est; cum aliquo æquari ; tenuiores cum principibus temperamento aliquo æquantur. Cf. **Æquiparo, Confero.**

ÆQUOR, ŏris, n. *Plaine.* SYN. Terræ *aut* aquæ planities. USUS : Babylonii in camporum patentium æquoribus habitant.

ÆQUUS, a, um, *Juste.* SYN. Habens æquitatem, non iniquus, verus, justus.)(**Injustus.** PHRAS. 1. **Æquum est,** *il est juste.* Jus et fas est ; rationi consentaneum est; jure receptum et approbatum est; jus merum est; jus bonum, optimum, æquissimum est, quod oras. 2. **Æquum non est,** *il n'est pas juste.* Haud par est; jus, fas non est; iniquum petis; nefas, flagitium est ; non decet; honestum non est; contra æquum, jus et fas est; inique, injuste; perperam agitur ; rationi minime consentaneum est; non licet ; decorum non est ; non convenit. USUS: 1. Æquum me tibi semper præbui ; æquus tibi semper fui ; æquum me tibi habuisti ; æquo me usus es, *j'ai toujours été pour vous le même.* Æquo cum civibus jure vivere. Æqua postulatio. 2. **Planus,** *uni, plat.* Locus æquus. Æquum et bonum impetrare ; ex æquo et bono statuere ; æqui, bonique facere, *supporter une chose, la bien prendre.* Cf. **Justus, Honestus, Dignus, Decet.**

ĀER, aĕris, m. acc. aerem *vel* aera, *Air.* SYN. Cœlum, anima, spiritus, æther. EPITH. Adversus, crassus, cretus, crassissimus, finitimus, fusus et extenuatus, natura maxime frigidus, et minime expers caloris, calore admistus. Immensus et infinitus, purus ac tenuis, proximus terræ, calidus, superior, temperatus, nihil proni habens, effluens huc illuc. PHRAS. **Aer salubris,** *climat salutaire.* Cœlum tenue purumque. Cœli temperies salubris. Cœli temperies refovendis membris idonea. Cœlum temperatum, sincerum, mite, clemens, salubre. Grata, blanda, mitis, placida, mollissima auræ temperies. Cœli clementia, salubritas. Cœli mira temperies verno tempori maxime similis, sed quæ omnes anni partes pari salubritate percurrit. 2. **Aer gravis,** *air lourd, malsain.* Crassus nobis aer offunditur, circumfunditur. Pingue et concretum cœlum. Palustre cœlum caput gravat. Vix sustineo gravitatem cœli. Aer piger. Cœlum caliginosum, nebulosum. USUS : Aer alitur expirationibus terræ. Oritur ex respiratione aquarum. Terræ proximus crassus est, concretus in nubes cogitur. Aerem spiritu ducimus. Cf. **Cœlum.**

ÆRĀRĬUM, ii, n. *Trésor public.* SYN. Pecunia publica ; locus, ubi ea asservatur. EPITH. Inops atque exhaustum, sanctius, vetus ac refertum. USUS : Rationes conferre ad ærarium. Ærarii depeculator, hirudo. Pecuniam in ærarium sanctius referre. Ærarium exhaurire.

ÆRĀRĬUS, a, um, *Relatif à l'argent.* USUS : Rationes ærariæ me sollicitum habent, *je suis dans l'inquiétude à cause de la différence des monnaies quant au titre, à la valeur.*

ÆRĀRĬUS, ii, m. *Simple contribuable, citoyen privé de suffrage et du droit de servir au dehors.* **Qui præter æra pro capite tributi nomine pendenda, cæteris civium juribus ignominiæ causa multabatur.** USUS : Ærarium aliquem facere ; in *vel* inter ærarios referre. Ex ærariis solvere.

ÆRĀTUS, a, um, *Couvert, orné d'airain.* SYN. Ære tectum. USUS : 1. Lecti ærati, candelabra ærata. 2. **Obstrictus alieno ære,** *criblé de dettes.* Tribuni non tam ærati quam ærarii, *tribuns moins riches en argent que préposés à l'argent.*

ĀĔRĬUS, a, um, *Aérien, de l'air.* SYN. Spirabilis, flabilis, animalis. USUS : Aerii volatus avium.

ÆRŪGO, ĭnis, f. *Rouille de cuivre, vert-de-gris.* SYN. Quasi quædam scabies æs corrumpens. USUS : Æs Corinthium in æruginem incidit : ærugine consumptum, exesum, corruptum est.

ÆRUMNA, æ, f. *Malheur, travail.* SYN. Calamitas, labor, ægritudo laboriosa. EPITH. Æterna, maxima. USUS : Graves, perpetuas ærumnas perpeti, superare. Ærumnis premi. Cf. **Angustia, Miseria.**

ÆRUMNŌSUS, a, um, *Malheureux.* SYN. Miser, calamitosus. USUS : Qui se ægritudini dedere, miseri sunt, afflicti, ærumnosi. Cf. **Miser, Calamitsous.**

ÆS, æris, n. *Airain ; monnaie, argent.* EPITH. Alienum, circumforaneum. USUS : 1. Æs temperare ; statuam ex ære facere. Leges, pacta in æs incidere. In ære varias figuras cælare. Æs signare, *graver sur l'airain.* 2. Æs alienum, *argent emprunté, dette.* USUS : 1. **Dəbita contrahere,** *faire des dettes.* Æs alienum cogere, conflare, facere, ære alieno se obligare ; nomina facere. 2. **Debitis laborare,** *être accablé de dettes.* Æs alienum habere ; in æs alienum incidere ; ære alieno laborare, premi, opprimi, obrui, obstringi ; esse in ære alieno ; in nominibus ; æs alienum crescit. 3. **Debita expungere,** *payer ses dettes.* Ære alieno liberari, levari, exire ; æs alienum dissolvere, relinquere, exonerare ; nomina expedire, explicare, solvere, expungere. **Dicitur etiam : Æs alienum meum, Patris, filii, quod a me, Patre** *vel* **filio contractum est, stipendio ignominiæ causa privatus.** Cf. **Debitum, Pecunia.**

ÆSTAS, ātis, f. *Été.* SYN. Anni pars ferventior, tempus æstivum, calores æstivi. EPITH. Iniens, integra, media, proxima, summa, tota. USUS : Æstas iniens, prope affecta, exacta. Ætas præfervida, nimiis caloribus et inusitatis torrida, sævissime candens.

ÆSTĬMĀBĬLIS, e, gen. com. *Appréciable.*)(**Inæstimabilis.** USUS : Æstimabile

est, quod pondus aliquod habeat. Dignum æstimatione.

ÆSTĪMĀTĬO, ōnis. f. *Estimation, appréciation.* SYN. Pretii judicium. EPITH. Æqua, æquior, communis, grata, mediocris, optima, non modo non incommoda, sed etiam grata, propria, remissior quam tolerabilis. USUS: 1. **Facere æstimationem** prædiorum, census, possessionum, *faire une estimation.* Cæsar æstimatione facta pecuniam pro præda solvit. 2. Æstimationem dare, **accipitur pro re ab arbitris æstimata.** Accipiendæ sunt tibi æstimationes Cæsaris voluntate. Litis æstimatio tibi persolvenda est. 3. Æstimationem permittere alteri; calculum de se permittere, porrigere; censendi potestatem facere.

ÆSTĪMĀTOR, ōris, m. *Celui qui estime, appréciateur, juge.* VULG. **Taxator.** SYN. Judex, arbiter. EPITH. Acerrimus, æquus, æquissimus, injustus, callidus. USUS: Acerrimus rerum æstimator. Frumenti æstimator callidus et iniquus fuisti. Cf. **Arbiter.**

ÆSTĪMO, as, avi, atum, are, a. *Estimer.* SYN. Æstimationem habeo, magni facio. ADV. Carius, care, large, liberaliter, necessario, severe, tenuissime, valde, illiberaliter. PHRAS. **Valde te æstimo,** *je vous ai en grande estime.* Quem apud me locum teneas; quo apud me loco sis, nosti. Quanta sit mea in te observantia; quantum tibi tribuam, deferam; quæ mea sit de te opinio; quæ in te voluntas, quod studium, quem apud me locum obtineas, quo numero sis; quantum te demirer, et efferam, non ignoras. E virtute tua te pondero, pendo. De te pro merito tuo existimo. In parentis, fratris, amici numero te puto, repono, duco, colloco. Gradum, caritatemque filii apud me habes. Inter clarissimos viros merito tuo te numero, annumero. Alter mihi Cicero etc. es. Magni te merito tuo dependo. Multum dignitatis tibi tribuo. In magno, summo pretio te habeo. Præclara de te existimo, sentio. Magnæ indolis speciem, veramque ex moribus tuis capio. Pluris facio neminem. Magnam tui rationem duco, habeo. Tecum paucos comparo, vel neminem. Summum tibi honorem habeo. Si quos in aliquo pono, existimo, habeo numero, principe tu loco es; inter eos es, qui principem apud me locum obtinent. 2. **Curandum tibi, ut ab omnibus æstimeris,** *vous devez avoir soin de vous faire estimer de tout le monde.* Ut eximium gratiæ locum apud omnes obtineas; ut apud omnes in ingenti sis gloria; in summa laude sis; magno in honore sis, ut egregium de te omnium sit judicium, opinio, existimatio; ut res tuæ fiant maximi; ut in te laus virtutis sit maxima; ut auctoritas apud omnes magna habeatur; ut gravissime de te judicetur; ut auctoritate valeas plurimum; ut auctoritas tua magni sit apud omnes ponderis, ac momenti; ut singularis tua sit apud omnes auctoritas; ut auctoritatis habeas plurimum; ut virtutis tuæ apud omnes opinio sit singularis, habeatur, capiatur. 3. **Virtus ab omnibus gentibus æstimatur,** *toutes les nations estiment la vertu.* Summus honos habetur virtuti; virtuti plurimum defertur. Virtuti ubique honos est, persolvitur. Virtutis nomen apud omnes gentes magnum inprimis, et honestum est; virtus in pretio, in honore est; virtus inter ea est, quæ prima dicuntur. Cf. **Judico, Pretium.** USUS: 1. **De re venali, et bonis.** Æstimandis possessionibus præfectus. Frumentum, litem æstimare, *fixer le prix du blé, le taux de l'amende.* 2. **Judico, existimo, magni** *vel* **parvi facio,** *estimer, faire cas de.* Ex veritate, non opinione res æstimandæ sunt. De aliis æstimare difficile est. Statua hæc non e materia, sed ex artificio æstimanda est.

ÆSTĪVA, ōrum, n. pl. *Quartiers d'été.* SYN. Locus, in quo æstatis ardorem devitantes bestiæ, et milites se continent.)(**Hiberna.** USUS: Æstiva attingere. In æstivis esse. Mediis caloribus militem in æstiva educere.

ÆSTĪVUS, a, um, *D'été.* USUS: Menses, dies æstivi.

ÆSTŬO, as, avi, atum, are, n. *Brûler, être échauffé.* SYN. Ardeo, ferveo; angor, irascor, tangor, vexor.)(**Algeo.** USUS: 1. Aer caloribus æstuat, *la température est brûlante.* TRANSL. **Ad animi affectiones.** Desiderio, dubitatione, ira, cupiditate, invidia æstuat, exæstuat, *brûler (d'amour, de jalousie etc.), être passionné.* Cf. **Calor, Caleo.**

ÆSTŬŌSUS, a, um, *Brûlant, chaud.* SYN. Æstu et calore plenus. USUS: Æstuosa et pulverulenta via.

ÆSTUS, ūs, m. *Agitation.* SYN. Fervor, agitatio fluctuum. EPITH. Magnus, marinus, maritimus. USUS: 1. Æstus marini a luna commoventur, *c'est la lune qui produit la marée.* Æstu, febrique jactatur. 2. TRANSL. **Vis et vehementia,** *force, violence, passion.* Consuetudinis æstus multos absorbet. Æstus quidam gloriæ, æstus ingenii multos abripit, transversum agit. Æstu abstractus. Cf. **Calor, Fervidus.**

ÆTAS, ātis, f. *Age.* Accipitur: *alias* **pro seculo;** *alias* **pro anno;** *alias* universim **pro tempore;** *alias* **pro tota vita hominis;** *alias* **pro vitæ humanæ partibus,** infantia, pueritia, adolescentia, virilitate, senectute; *quarum quælibet trifariam dividitur,* ut alia sit **viridis;** alia **adulta;** alia **præceps.** 1. **Ætas prima,** *enfance.* Iniens, puerilis, infirma, tenerior; ætatis initium; ætatis prima tempora; ætatis primæ infirmitas, imbecillitas; ætas viridis, flexibilis, mollior. Cf. **Pueritia.**

2. **Ætas media**, *âge mûr*. Progrediens, confirmata, constans, adulta, integra, integerrima, matura; ætatis progressus, cursus; maturitas corroborata; ætas bona, optima, florens. 3. **Ætas devexa**, *vieillesse*. Ingravescens, affecta; confecta, decrepita, decursa, exacta, demensa, grandior, præcipitata, valde provecta, deflectens; ætatis præcipitis flexus, et ingravescentis. Cf. **Senectus**. PHRAS. 1. **Ætate nostra**, *de nos jours*. Nostra ac patrum memoriâ; ad nostram memoriam; ad hanc ætatem; ante memoriam meam; majorum nostrorum ætate ac tempestate. 2. **Ætatem honestissime transigere**, *mener une vie très-honnête*. Optimis in studiis ætatem agere, degere, terere, conterere, consumere, exigere. USUS: Ætate progredi, procedere, provehi, *vieillir*, *avancer en âge*. Ætate præcurrere, anteire, præstare, antecellere alios, *surpasser en âge*. Homo id ætatis, *homme de cet âge*. Cf. **Tempus**.

ÆTĀTŬLA, æ, f. *Age tendre*, *bas âge*. USUS: Cave primam tuam ætatulam ad libidinem conferas.

ÆTERNĬTAS, ātis, f. *Éternité*. SYN. Tempus fine carens, immortalitas, perennitas. EPITH. Immutabilis, incredibilis, naturalis. USUS: Æternitatem nulla temporis circumscriptio. Immutabili æternitate veritas continetur. Mihi populus ea die non unius diei gratulationem, sed æternitatem, immortalitatemque donavit. Nomen tuum, et gesta immortalitati commendanda, consecranda sunt, *éterniser son nom*, *sa mémoire*, *s'immortaliser*. Cf. **Immortalitas**.

ÆTERNO, as, avi, atum, are, a. *Éterniser*, *immortaliser*. * SYN. Æternum, immortale facio.

ÆTERNUS, a, um, *Éternel*. SYN. Sempiternus, immortalis, perpetuus, quod tota vitæ æternitate continetur.)(**Caducus**, **mortalis**. PHRAS. **Æternum nomen**, *nom immortel*. Perenne, perpetuum, immortale; æterno tempore, perpetuo, in perpetuum; in omnium ætatum memoria duraturum; nominis fama, quæ finem nescit, terminum non habet; famæ gloria sempiterna; immortalitati commendanda; cum tota æternitate coæquanda; quod nomen vigebit per omnium seculorum memoriam; quod seculis innumerabilibus; quod ipsa æternitate continebitur; quod nulla delebit unquam oblivio; quod posteritas alet, ipsa æternitas intuebitur. USUS: Causæ immutabiles, et æternæ. Æterno DEO æternum simulacrum mundus est.

ÆTHER, ĕris, m. *Air subtil des régions supérieures*, *éther*. SYN. Cœlestium orbium, igniumque regio, *item:* Aer subtilior. EPITH. Æternus, ignifer, immensus, immoderatus, non satis aptus, tenuis, ac perlucens et æquabili calore suffusus. USUS: 1. Aerem complectitur æther. In æthere astra volvuntur. Æther fragoribus resonat. 2. Cœlum, *ciel*. Omnia cingens et coercens cœli complexus, qui idem æther vocatur; extrema ora, et determinatio mundi.

ÆTHĔRĔUS, *melius tamen* **ÆTHĔRĬUS** a, um, *Éthéré*, *de l'air*, *du ciel*. USUS: Æthereus ignis.

ÆVUM, i, n. *Éternité*. SYN. Ætas æternum duratura, sempiterna. EPITH. Æternum, sempiternum. USUS: Beati in cœlo ævo sempiterno fruuntur; æternum ævum agunt.

AFFĀBĬLIS, e, gen. com. *D'un abord facile*, *affable*, *poli*. SYN. Comis, placidus, mitis maxime in sermone. USUS: In omni sermone affabilem se præbebat. Cf. **Facilis**, **Comitas**, **Humanus**.

AFFĀBĬLĬTAS, atis, f. *Affabilité*. SYN. Comitas sermonis, facilitas in audiendo; alloquendi, audiendi lenitas. USUS: Difficile dictu est, quantum animos hominum conciliet affabilitas, lenitasque sermonis. Cf. **Comitas**, **Admitto**, **Facilis**, **Humanitas**.

AFFĀBRE, *Artistement*, *habilement*. SYN. Fabre, pulchre, artificiose. USUS: Statua miro artificio affabre facta.

AFFĀRĬS, fatus sum, fari, d. *Parler à*. SYN. Alloqui, compellare. USUS: Liceat mihi te versibus affari. Cf. **Alloquor**.

AFFĀTIM, *Amplement*, *abondamment*. SYN. Abunde. USUS: Affatim tibi satisfaciam. Satiaberis affatim. Cf. **Satis**.

AFFECTĬO, ōnis, f. *Disposition du corps ou de l'âme*. SYN. Perturbatio, commotio, incitatio animi, sensus, impetus, animi quidam dolor, studium, cupiditas. EPITH. Constans, conveniensque, non distorta, nec prava, firma corporis, invita, inconstans et a se ipsa dissentiens, laudabilis, interior, malitiosa animi, prima et optima, utilis, manens, recta. USUS: 1. Ut ad primam, optimamque animi affectionem pervenias, perturbatio ratione pellenda est. Ea est animi mei affectio, commodi mei causa neminem ut violem. O te extra omnes humanorum pectorum affectiones positum! quem non lætitia, mœror, ira, gaudium exagitent, jactent, incessant. 2. **Status**, **vis**, **constitutio**, *état*, *manière d'être*, *disposition*. Affectio astrorum varia multas res immutat. In puero refert, qua cœli affectione primum spiritum duxerit. Affectio corporis firma.

AFFECTO, as, avi, atum, are, a. *Désirer*, *rechercher ardemment*, *aspirer à*. SYN. Appeto, quasi arcesso, nimis inquiro; ambio. USUS: Lumina quædam orationis non quidem affectanda sunt, sed tamen adhibenda nonnunquam. Iter affectare. Munditiam non exquisitam affectare.

AFFECTUS, a, um, part v. afficio. *Qui est dans tel ou tel état de corps ou d'esprit.* SYN. Paratus, comparatus, constitutus *seu* corpore, *seu* animo. ADV. Male. PHRAS. **Omnes sunt tibi bene affecti,** *tout le monde vous aime.* Hoc animo animati sunt singuli, ut tua causa, gratia, omnia velint; ingenium est illis rectum erga te; animum habent erga te optimum ac rectissimum; is habitus amicorum est illis, ut omnia tibi secunda cupiant; ita animati, eo animo, ea mente sunt præditi; ita animo comparati sunt; hunc erga te gerunt animum; is sensus est animorum; ea animi propensio, voluntas, studium, ut cupiant tibi quam optime. USUS: 1. Oculi indicant, ut animo sis affectus, *les yeux sont le miroir de l'âme.* Nunc ita affectus sum, tecum ut vivere non possim. 2. **Præditus, cumulatus,** *pourvu de.* Honoribus, beneficio, præmiis abs te affectus sum. E litteris tuis magna molestia, lætitia, dolore affectus sum. Summis difficultatibus affectus. 3. **Vexatus, afflictus, tractatus, et acceptus male,** *affaibli, en mauvais état, abattu.* Affecta et prostrata respublica. Urbs ab illo prædone misere affecta. 4. **Ad finem vergens,** *qui touche à sa fin, presque terminé.* Affectum est bellum, nondum perfectum. Æstas affecta, carmen, oratio, *guerre qui touche à sa fin, ouvrage presque terminé.* 5. **Aptus,** *apte à.* Animus, oculus conturbatus non est probe affectus ad fungendum munus suum. 6. **Ægrotus,** *malade.* Cæsarem Neapoli reliqui graviter affectum.

AFFECTŬS, ûs, m. *Impression, sentiment.* * SYN. Affectio. EPITH. Laudabilis. USUS: Affectus animi sunt: amor, odium, ira, invidia, misericordia, spes, lætitia, timor, molestia. Cf. **Perturbatio.**

AFFĔRO, fers, attŭli, allātum, ferre, a. *Apporter, porter vers ou à.* SYN. Apporto, importo, adhibeo, induco, infero, dico, nuntio profero.)(**Aufero.** ADV. Divinitus, in perpetuum, nec ita multo post, repente, similiter, sero, violenter, ultro. USUS: 1. Ad id munus spiritus magnos, animos, auctoritatem afferas, necesse est. Ad eam facultatem dicendi, industriæ multum afferendum est. 2. **Do, exhibeo, præbeo,** *causer.* Afferre alicui fastidium, odium, molestiam, satietatem, calamitatem, miseriam, detrimentum, angorem, perniciem, necessitatem, metum, dubitationem, dolorem, egestatem, luctum, errorem animi, et perturbationem; *item:* Id consilium magnam tibi laudem, auctoritatem, dignitatem, voluptatem, solatium affert. 3. **Nuntio,** *annoncer.* Aliquid novi litteris affertur. Mandata odiosa, incerta afferre. Ex sermone rumor id attulit ad aures nostras. 4. VULG. **allegare,** *vel* **citare,** *alléguer.* Rationem facti, causam afferre. Scriptum, legem, exempla, similitudinem afferre. 5. **Infero,** *faire violence.* Vitæ alienæ, aut corpori vim afferre. Manus sibi afferre, *se suicider.* Sensibus vim afferre. Afferre consulatum in familiam. 6. **Propono,** *proposer.* Quæstionem afferre, in medium afferre.

AFFĬCIO, is, fēci, fectum, ere, a. *Affecter, émouvoir.* SYN. Commoveo, permoveo. ADV. Accommodatissime, avide, graviter, gravius, nominatim, optime, probe, recte, valde. USUS: 1. Litteræ tuæ me varie affecere. Varie animo affectus fui. 2. **Bene** *vel* **male afficio,** *bien traiter, maltraiter.* Aliquem summa lætitia, voluptate; *vel contra:* morte, exilio, satietate, tædio, pudore, ignominia, molestia afficere.

AFFĪGO, is, fixi, fixum, ere, a. *Attacher à.* SYN. Ad aliquid figo, insero, addo. ADV. Maxime, penitus, vehementer. USUS: 1. Minervæ talarium pinnas affigunt. 2. TRANSL. *Fixer, graver, inculquer.* Animum litteris affigere. Animo suo tenacius aliquid affigere. Num tu humi particulam divinitatis affiges? Cf. **Hæreo, Adhæreo.**

AFFINGO, is, finxi, fictum, ere, a. *Attribuer, supposer.* SYN. Fingo non vera, adorno.)(**Detraho.** USUS: Peccat poeta, qui probam orationem affingit improbo. Error multa, plus invidia affinxit. Rebus certis multa falsa affinguntur. Cf. **Calumnior.**

AFFĪNIS, e, gen. com. *Allié, parent par alliance.* SYN. Conjunctus affinitate. EPITH. Novus, ornatissimus omni virtute officiosusque, amans alicujus. USUS: 1. Affinem tuum a genibus repelles? 2. Particeps, conscius, *complice.* Sceleri illi, et flagitio, et turpitudini affinis judicatus est. Homines hujus affines suspicionis, facinoris, *aut* facinori affines, *ces hommes que l'on peut soupçonner, complices du crime.* Cf. **Propinquus.**

AFFĪNĬTAS, atis, f. *Alliance, parenté.* SYN. Conjunctio affinitatis, necessitudo. EPITH. Gravior, impurissima, nova. PHRAS. **Affinitate junctus est Lentulo,** *il est parent de Lentulus.* Est cum Lentulo maximis vinculis affinitatis et propinquitatis conjunctus; affinitate devinctus, junctus; affinitate Lentulum attingit; sanguinem cum Lentulo sociavit; affinitatem junxit; affinitate cum Lentulo adstrictus est, per affinitatem Lentuli familiæ immistus, innexus est. In affinitatem Lentuli pervenit, affinitate Lentulum contingit; suum cum Lentuli familia genus connubio miscuit, vinculum affinitatis cum Lentulo nexuit; vinculo affinitatis Lentulo obstrictus est. USUS: Affinitatibus, amicitiis, vicinitatibus conjunguntur cives. Cf. **Necessitudo, Cognatus.**

AFFIRMĀTE, *Affirmativement, positivement.* SYN. Asseveranter. USUS: Quod affirmate, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est. Cf. **Certe.**

AFFIRMĀTĬO, ōnis, f. *Affirmation.*)(**Dubitatio.** EPITH. Gravior, religiosa. USUS: Jusjurandum est affirmatio religiosa. Dubitationem illi omnem mea affirmatione exemi.

AFFIRMO, as, avi, atum, are, a. *Affirmer, donner pour certain.* SYN. Confirmo, assevero, aio, annuo, comprobo.)(**Nego.** ADV. Facile, nimis, temere, vere, valde. PHRAS. 1. **Affirmare id possum,** *je puis affirmer cela.* Confirmare hoc tibi liquido possum, id plane profiteor; præ me fero; asseveranter testificor; id certum tibi testatumque volo. Narro tibi; omni asseveratione tibi affirmo, asseveranter loquor. 2. **Formulæ affirmativæ:** Moriar, ni hæc plane contemno. Ne vivam, si ejus dictis moveor. Ita vivam, ut hominis vanitatem derideo. Incredibile est, quam ista parum curem. Ne sim salvus, si fallo; pendens plectar, si tanti eum facio. Quid? illum curarem? An dubia est hominis ineptia? USUS: 1. Ecquid tanta asseveratione rem affirmas? 2. **Firmo, stabilio,** *affermir, fortifier, prouver.* Dicta tua rationibus affirmes, oportet, *il vous faut prouver vos affirmations.* Is rumor opinionem, spemque conceptam valde affirmavit. Animo te affirmes, cura.

AFFIXUS, a, um, part. v. affigo. *Attaché à.* SYN. Infixus, adhærens, cohærens. Annexus, connexus, adjunctus. USUS: Opinio hæc in animo meo penitus affixa est, et insita, *cette opinion est profondément fixée dans mon esprit.* Ut magistro, ita mihi affixus es. Affixa ista sunt ad orationem tuam, non cohærent. Cf. **Hæreo, Adhæreo, Jungo.**

AFFLĀTŬS, ūs, m. *Souffle, inspiration.* SYN. Animi inflammatio, et quidam quasi furor, instinctus, impetus, anhelitus, concitatio, incitatio mentis. EPITH. Divinus. USUS: Nemo vir magnus sine afflatu divino, nemo poeta sine inflammatione quasi furoris unquam fuit. Oracula divino afflatu funduntur.

AFFLICTĀTĬO, ōnis, f. *Peine physique et morale.* SYN. Ægritudo cum vexatione corporis. Cf. **Miseria.**

AFFLICTĬO, ōnis, f. *Affliction, abattement.* SYN. Angor. USUS: Habet ardorem libido, sed ægritudo majora quædam, tabem, cruciatum, fœditatem, afflictionem. Cf. **Miseria.**

AFFLICTO, as, avi, atum, are, a. *Tourmenter, maltraiter, désoler.* SYN. Ango, vexo, affligo, conficio. USUS: Tu me accusas, quod me afflictem. Cf. **Affligo.**

AFFLICTOR, aris, atus sum, ari, p. *Être affligé, désolé.* SYN. Angor, vexor, affligor. ADV. Acerbissime, gravius, turpius, vehementius. PHRAS. **Valde afflictatur,** *il est très-affligé.* Malis conflictatur undique; calamitatibus, infortuniis premitur, torquetur, cruciatur, conficitur gravissimis; vitam ducit inter ærumnas miseram, infelicem, calamitosissimam, magnas quotidie acerbitates perferre, exhaurire cogitur; angoribus opprimitur; molestiis innumeris implicatur; malis ingentibus obruitur, oneratur. Multa sunt, ac gravia, quæ hominem angunt. USUS: Vide, quantum fratris morte afflictetur, squaleat. Vehementer afflictatur respublica.

AFFLICTOR, ōris, m. *Celui qui renverse, destructeur.* SYN. Qui affligit, et vexat. USUS: Odit te senatus afflictorem, et proditorem dignitatis, auctoritatis, ordinis, ac nominis sui.

AFFLICTŬS, ūs, m. *Choc, frottement, collision.* SYN. Afflictatio. USUS: Effœminata virtus afflictu occidit.

AFFLICTUS, a, um, part. v. affligo. *Abattu, malheureux.* SYN. Miser, prostratus, ærumnosus, calamitosus. PHRAS. Mœrore ac miseriis perditus; æger animi; æger et exulceratus animus, animus dolore, calamitate fractus; obrutus, oppressus malis; mœrore confectus, exanimatus, consternatus; calamitate vexatus, perturbatus, exagitatus. Cf. **Miser.** USUS: Afflictum erigere, perditum recreare.

AFFLĬGO, is, flixi, flictum, ere, a. *Abattre, ruiner, accabler.* SYN. Vexo, perturbo, perdo, pessumdo, prosterno, deprimo.)(**Levo, recreo, erigo.** PHRAS. **Galliam hæresis graviter afflixit,** *l'hérésie a été pour la France une source de maux.* Multa mala peperit hæresis; multa damna, detrimenta, incommoda, infortunia attulit, intulit, invexit, importavit; Gallia multa ab hæresi damna tulit, pertulit, passa, perpessa est; multa detrimenta cepit, accepit; multis damnis affecta est; in gravissima mala incidit, incurrit. Gravissimis afflicta malis, vehementer vexata, exercita, debilitata, comminuta est ab novarum religionum sectatoribus. Iidem summis difficultatibus universam Galliam affecere; in multas difficultates conjecere, impulere. Magnæ ex hæresi calamitates exstitere, accidere, evenere, obvenere, contigere; illatæ, allatæ, oblatæ sunt. Hæresis Galliæ exitiosa, perniciosa; exitio, damno, calamitati fuit; Galliam perdidit; fortunis omnibus evertit; in ultimum discrimen, in miserrimum statum, in hanc omnium deterrimam, miserrimamque conditionem adduxit. Hæresis Galliæ mala gravissima ingessit; multas sollicitudines confecit; exitium, perniciem creavit, peperit; salutem afflixit; calamitatem summam ac pestem importavit. Cf. **Torqueo, Doleo, Tristitia.** USUS: 1. Illius statuam proturbant, affligunt, comminuunt, dissipant, *renverser une statue.* Navim ad scopulos affligunt, *briser le navire contre les écueils.* 2. TRANSL. Curæ animos; prava exempla juventutem affligunt, *corrompre abattre.* Quoties afflictum, eversum, perditum te, fractum et afflictum calamitate erexi,

confirmavi? Luctu, mœrore, ægritudine, mœstitia afflictum; afflictam virtutem tuam, animum, salutem, fortunam, dignitatem levavi, restitui? afflicto, jacenti dexteram porrexi?

AFFLO, as, avi, atum, are, 1° a. *Souffler sur, communiquer en soufflant.* 2° n. *Se répandre, transpirer.* 3° p. *Être inspiré.* SYN. Aspiro, spiro, exhalo. USUS: Afflaverat nescio quid rumoris, *je ne sais quel bruit s'était répandu.* Cave, ne quid mali tibi afflet sociorum importuna licentia. Poetæ divino spiritu afflantur. Odor e floribus afflatur.

AFFLŬENTĬA, æ, f. *Abondance.* SYN. Ubertas, copia. USUS: Ex hac affluentia et copia omnium rerum arrogantia nascitur. Cf. **Copia.**

AFFLŬO, is, fluxi, fluxum, ere, n. *Affluer, être abondant.* SYN. Abundo, circumfluo. USUS: Urbs voluptatibus, divitiis, opibus, et copiis, hominibus, uberrimis ingeniis affluens, *ville qui regorge de richesses etc.* Homo bonitate, unguentis, lepore, ac venustate affluens. Cf. **Abundo, Copia.**

AFFULGĔO, es, fulsi, gere, n. *Luire, briller.* * USUS: Magna spes, magna nobis fortuna affulget, *la fortune nous sourit.*

ĂGĔ, *Allons, courage.* **Interjectio hortantis, excitantis, consentientis.** USUS: Age porro, age vero, age jam. **Plurali numero dicitur**: Agite porro.

ĂGĔDUM, *Allons, courage.* Idem USUS: Agedum, confer hujus vitam cum illius moribus. **Pro plurali numero**: Agitedum, ite mecum.

ĂGELLUS, i, m. *Petit champ.* USUS: Dii nec agellos, nec viticulas persequuntur.

ĂGENS, entis, part. v. ago. *Actif, efficace, passionné.* SYN. Efficax, vim habens. USUS: Utendum est imaginibus acribus, agentibus, insignitis.

ĂGER, gri, m. *Champ.* SYN. Arvum, campus, solum, territorium. EPITH. Colonus, communis, compascuus, cultissimus, decumanus, fertilis, fructuosus, miser atque jejunus, optimus et fructuosissimus; privatus, pulcherrimus, vectigalis, universus. PHRAS. 1. **Ager bonus**, *champ fertile.* Cultissimus; latus ac fertilis; qui plurimum efficit; optimus et fructuosissimus. Ager natura perbonus, et diligentia, culturaque melior, frugum fertilis, bonus pecori, arbori infœcundus, frugum, pabulique lætus. 2. **Ager malus**, *champ stérile.* Deformis atque horridus; aridus et frugum vacuus. Cf. **Fertilitas, Sterilitas.** USUS: **Agrum colere**, *cultiver un champ.* Ager quantumvis fertilis, fructuosus non est, nisi colatur, conseratur, seratur, aratro perstringatur, aretur, exerceatur. 2. Agri facile emaciantur; ab hostibus infestantur, *ravager les campagnes.* 3. **Agro exul**, exturbari, moveri, multari, *être dépouillé de ses propriétés.*

AGGER, ĕris, m. *Rempart, digue, retranchement.* SYN. Tumulus ex terra, cespite congestus ad munienda præcipue *vel* oppugnanda loca. EPITH. Maximus. USUS: Aggere urbem cingere. Aggerem fluvii inundationi objectum interscindere. Aggerem jacere, exstruere; cuniculis subvehere.

AGGĔRO, is, gessi, gestum, ere, a. *Amonceler.* SYN. Congero, cumulo. Cf. **Accumulo.**

AGGLŎMĔRO, as, avi, atum, are, a. *Amasser, réunir, assembler.* SYN. Glomero, conjungo, implico. USUS: Densis se cuneis agglomerant.

AGGLŪTĬNO, as, avi, atum, are, a. *Coller, attacher.* SYN. Adnecto. ·)(**Dissolvo.**

AGGRĂVESCO, is, ere. n. *S'aggraver* SYN. Gravior fio, ingravesco. USUS: Metuo, ne vulnus, aut morbus aggravescat.

AGGRĂVO, as, avi, atum, are, a. *Aggraver, empirer.* SYN. Valde gravo, onero, premo, exaggero. USUS: Res nostrae eo bello valde aggravatæ sunt. Cf. **Onero, Premo.**

AGGRĔDĬOR, eris, gressus sum, gredi, d. *Attaquer.* SYN. Invado, adorior. PHRAS. 1. **Latrones ex insidiis viatores aggrediuntur**, *les voleurs, sortant de leur embuscade, attaquent les voyageurs.* Ex occultis, subito, improviso, repentino, nec opinato impetu viatores adoriuntur, invadunt, petunt; in viatores irruunt; impetum, impressionem faciunt; incurrunt, insiliunt; in viatores sese inferunt, injiciunt, immitunt; viatores assiliunt; iteratis aggressionibus retentant; superfundunt se viatoribus; arma iis inferunt. Cf. **Adorior, Invado.** 2. **Hostes strenue aggressus est**, *il attaqua vigoureusement l'ennemi.* In hostium agmen strenue irrupit; in hostes se incitavit; in cornua hostium invectus est, signa strenue hostibus intulit; novissimum agmen moratus, in hostem animose proruit, incurrit, ivit; ordines hostiles magno animo invasit. Cf. **Impetus.** 3. **Rem aggreditur arduam**, *il entreprend une chose difficile.* Demittit se in causam ancipitem; ingreditur in causam multis obseptam difficultatibus; affectat viam ad rem factu arduam; molem capessit laboris improbi; rem suscipit arduo loco positam; magnis ille quidem animis ad rem vertitur, assilit, sed difficilem et inexplicabilem experietur. Animum adjicit, adjungit, applicat ad negotium permolestum; operam ponit, industriam exercet in re, quæ illi multum laboris dabit et curæ. Cf. **Inchoo, Incipio.** USUS: 1. Quis hominem importunum aggredi audeat? 2. Accedo, **incipio**, *entreprendre, commencer.* Antequam ad dicendum, ad negotium, ad rem quamlibet aggrediare, adhibenda est præparatio diligens. 3. Audeo, *tenter.* Aggrederis majora viribus.

AGGRĔGO, as, avi, atum, are, a. *Joindre, unir.* SYN. Adjicio, congrego, conjungo, addo. USUS : Studium suum, et voluntatem ad dignitatem alicujus aggregare, *associer.* Aliquem in amicorum numerum agregare, *admettre qqn au nombre de ses amis.* Eodem crimine aliquem aggregare, in societatem criminis vocare. Cf. **Adjungo, Annumero, Addo.**

AGGRESSĬO, ōnis, f. *Exorde.* SYN. Principium, exordium. EPITH. Contraria, prima. USUS : Operam det orator, ut animos prima aggressione occupet.

ĂGĬLIS, e, gen. com. *Agile, léger.* * SYN. Brevi et expedito corpore. USUS : Naves agiles. Cf. **Celer.**

ĂGĬLĬTAS, ātis, f. *Agilité.* Habilitas, agendi dexteritas. USUS : Agilitas, mollitiesque naturæ.

ĂGĬTĀTĬO, ōnis, f. *Agitation, mouvement.* SYN. Commotio. EPITH. Æqualis ; tanta, tam varia. USUS : 1. **Corporis**, *mouvement.* Agitatione linguæ cibus depellitur. 2. **Animi**, *activité.* Nunquam animus motu, et mentis agitatione vacuus esse potest.

ĂGĬTĀTOR, ōris, m. *Cocher.* SYN. Auriga qui currum, et equos agit. EPITH. Bonus, callidus. USUS : Bonus agitator equos vel in medio cursu sustinet.

ĂGĬTO, as, avi, atum, are, a. *Chasser devant soi.* ADV. Aliunde, belle, celerrime, simul, copiosius, immoderate, vehementer, mobiliter, celeriter, dissolute, populariter, severe. USUS : 1. **Verso, excito**, *poursuivre.* Feras agitare, excitare, insectari, *chasser.* Atomi agitantur concursu fortuito. 2. **Vexo, disturbo**, *inquiéter, troubler, tourmenter.* Impii sui sceleris furiis ut tædis ardentibus agitantur. Metu atque libidine diversum agitari. Animo formidines agitare.. 3. **Inquiro, verso in omnes partes, discutio**, *rouler (dans son esprit), penser.* Hæc sententia multis diebus in senatu est agitata, jactata tum in senatu, tum ad populum. Agraria lex vehementer agitata. Animus semper agitatur. Agitare et exquirere rationes. Aliquid animo secum agitare, commentari, reputare. Quæstionem, consilia cum vicinis agitare. Res hæc omnium sermonibus agitatur, jactatur. 4. **Ago**, *être, vivre, habiter.* Getuli in tuguriis agitant. Diem natalem, convivium agitare. Sacra, vigilias, vitam suavem, jocos, ludos, rem militarem agitare. Cf. **Vexo, Verso, Ago.**

AGMEN, ĭnis, n. *Troupe en marche, armée, bataillon.* SYN. Multitudo armata, turma, copiarum ordo. EPITH. Medium, perpetuum, quadratum. USUS : Redeuntem Ciceronem pepetuum Italiæ agmen comitatum est. Agmen constituere. Agmen extremum sagitarii claudunt, cogunt, *fermer.* Agmen ultimum, novissimum hostes premebant, morabantur. Cf. **Acies.**

AGNASCOR, nasceris, natus sum, nasci, d. *Naître après le testament du père.* USUS : Constat agnascendo testamentum rumpi.

AGNĀTĬO, ōnis, f. *Parenté du côté paternel.* SYN. Sanguinis conjunctio, et familiarum. USUS : 1. Lex agnationum ; Gentilitatum et agnationum jura, *droits qui régissent les agnations.* 2. **Communio et affinitas naturæ, sive societas et propinquitas**, *communauté d'origine.* Homines Deorum agnatione et stirpe tenentur.

AGNĀTUS, i, m. *Parenté du côté paternel.* SYN. Qui per virilis sexus personas conjuncti sunt, gentiles. Cf. **Affinis.**

ĂGNĪNUS, a, um, *D'agneau.* * USUS : Agnina caro, pellis.

AGNĬTĬO, ōnis, f. *Connaissance.* SYN. Cognitio. USUS : Res ad animi agnitionem pulcherrima.

ĂGNŌMEN, ĭnis, n. *Surnom.* SYN. Cognomen.

AGNOSCO, is, nōvi, nĭtum, ere, a. *Connaître, reconnaître.* SYN. Intelligo, nosco, sentio, audio, reperio ; percipio, assequor, perspicio. ADV. Facile, leviter, libenter, nuper. USUS : Quod mihi gratularis, agnosco humanitatem tuam DEUS ex operibus agnoscitur. Cf. **Intelligo, Percipio, Adverto.**

AGNUS, i. m. *Agneau.* SYN. Agnellus, fœtus ove natus.

Agnus DEI, SYN. Cereæ Agni cœlestis imagines, effigies. Agni e cera rite consecrata ficti. Sacrata in cera effigies Agni cœlestis. Divinus Agnus in cerea effigie. Sacra Agni DEI imago. Sigillata Agni divini imagine cera.

ĂGO, agis, ēgi, actum, agere, a. *Faire.* SYN. Tracto, curo, procuro, tento, molior, gero, agito, contendo, transigo, aggredior.)(**Cesso, quiesco.** ADV. Acerbe, acriter, acrius, acerrime, accurate, accuratius, accusatorie, actuose, ambitiose, aperte, apertius, astute, atrocissime, attentius, austere, bene, benignissime, calide, caute, publice, commodius. PHRAS. **Agendum est mihi cum homine importuno**, *j'ai à traiter avec cet importun.* Res est mihi cum homine ferrei oris, ac importuno. Negotium mihi est cum homine, cujus importunitatem oris non facile, quisquam sustineat. Miscendum est mihi negotium cum homine insigniter impudente. USUS : 1. Censorem, civem, partes alicujus, causam amici, lenonem agere, *faire, avoir l'emploi de.* Rem tuam, negotium egi optima fide. Egi cum amicis de rebus tuis. 2. **Litigo, discepto, judicio contendo**, *plaider, attaquer en justice.* Ego tecum non gladiis, sed ex jure, ex syngrapha, ex sponso

agam. Agere aliquem injuriarum, furti, **subintellige**, reum. Ad populum agere. 3. **Admoveo**, *pousser*, *approcher*. Turres, vineas ad urbem. 4. **Impello, urgeo**, *pousser*, *mener*. Agere asellum; aliquem in arma agere; in fraudem, in omnem libidinem agere. 5. **Celebro**, *célébrer*. Agere ludos, diem festum, choreas, triumphum. 6. **Vivo**, *vivre*. Agere in bona spe. Inter homines agere. Ætatem desidiose agere. Hiemem sub pellibus agere. 7. **Agito**, *au pas*. *être agité*. Diris agitur. Cf. **Facio. Sunt et aliæ formulæ, ut :** animam agere, *rendre l'âme*. Bene, male, præclare tecum agitur, *on a bien, mal agi à votre égard*. Alia omnia agis, **extra rem vagaris**, *vous n'êtes pas à la question, vous êtes distrait*. Nihil agis, actum agis, **frustra laboras**, *vous travaillez en vain*.

ĂGŌNĪA, æ, f. *Agonie*. SYN. Supremus morientis conflictus ; suprema cum morte luctatio; ultimæ morientium angustiæ. PHRAS. **In agonia est**, *il est à l'agonie*. Animam agit, cum morte luctatur, confligit; vita deficit; in supremo vitæ articulo versatur; in confinio mortis est ; animam jam ægre trahit; abest a morte proxime ; in extremis est ; extremo mortis discrimine tenetur; extremos ducit anhelitus, extremum spiritum. In confinio vitæ mortisque versatur. Ad supremas mortis angustias redactus, adductus est. Ad mortem, obitum recta fertur. Cf. **Morior.**

ĀGRĀRĬUS, a, um, *Agraire*. USUS: Res, lex agraria, *partage des terres*, *loi agraire*.

ĂGRESTIS, e, gen com. *Agreste*, *grossier*. SYN. Rusticus, incultus, asper, silvestris. PHRAS. **Homo agrestis est**, *c'est un paysan*, *un homme mal élevé*. Homo est incultis moribus , agrestibus , incompositis ; sub cœlo crasso; crassiore sub aere natus est; homo e robore dolatus, a morum urbanitate alienus. Rudis ac impolitus agrestibus vivit institutis; asper est moribus, ac incultus; vultu motuque corporis vastus est et agrestis; officii et humanitatis expers, ingenii illiberalis homo est; rusticitate, asperitate inter omnes insignite impudens. Cf. **Rusticus, Inhumanus.** USUS: Homines duri et agrestes. Fera et agrestis vita. Vox rustica et agrestis. Vultu motuque corporis vastus et agrestis.

ĂGRĬCŎLA, æ, m. *Cultivateur*, *laboureur*. SYN. Agricultor, colonus. EPITH. Assiduus, diligens, diligentissimus. USUS: Diligentissimus agricola, et pecuarius Cf. **Rusticus, Villicus, Agricultura.**

ĂGRĬCULTŪRĂ, æ, f. *Agriculture*. SYN. Cultura agri, cultio agri. EPITH. Bona, uber, dulcis, digna. PHRAS. **Agriculturæ operam dare, laudabile est**, *il est louable de cultiver la terre*. Insudare, inservire agrorum cultui; dare, dicare, tradere se colendis agris; agricolam agere ; ruri opus facere ; exercere se opere rustico. Cf. **Rus.** USUS : Nihil agricultura melius, nihil libero homine dignius.

ĂGRĬPĔTĂ, æ, f. *Partisan de la loi agraire*. SYN. Agri competitor. USUS : Agripetas ejectos, concisos fuisse gaudeo.

ĂĬO, is, *Dire*. SYN. Affirmo, dico, loquor. USUS: Quid ergo Aius iste? **Deus locutius**, ait, *qu'est-ce donc que cet Ajus? c'est le Dieu de la parole*, *dit-il*. Cf. **Affirmo.**

ĀLĂ, æ, f. *Aile*, **qua volant aves.** USUS : 1. **Alas extendere**, protendere, *étendre les ailes*. 2. TRANSL. **Turma, ordoque equitum**, *corps de cavalerie*. Dextra, sinistra ala, *l'aile droite*, *l'aile gauche*. Alam alicui committere; alæ aliquem præficere. Alam hostis sinistram fregimus, dissipavimus.

ĂLĂCER et ĂLĂCRIS, e, gen. com. *Prompt*, *agile*, *léger*. SYN. Erectus, hilaris, paratissimus.)(**Timidus, perterritus.** PHRAS. **Alacer juvenis est**, *ce jeune homme est actif*. Lætus, erectus, inflammato animo juvenis est; fortis et animosus; impiger ad labores; vigor illi ingens juventæ inest, lætus illi, erectusque animus est; celsus et spe propinqua animosior est juvenis; alacer est et plenus spiritu; insigni alacritate juvenis est; strenuus suopte ingenio, celsus corpore, vultuque ita læto, ut quos in studiorum contentione nactus est æmulos, vicisse jam crederetur. Alacri est, parato et expedito ad omnia animo. USUS : Lætus et alacer ad tutandam rempublicam : ad hostes invadendos. Animus, vultus alacer. Feræ bestiæ, alacres, et erectæ ad nocendum. Vide hominem erecto, alacri, prompto, celso vultu huc illuc intuentem. Cf. **Animus, Fortis.**

ĂLĂCRĬTAS, atis, f. *Vivacité*, *ardeur*. SYN. Lætitia gestiens, animi vigor, studium, cupiditas, nimia facilitas. PHRAS. **Alacritate summa in prœlium eunt**, *ils vont au combat avec une grande ardeur*. Inflammatis in prælium animis eunt ; feroces et suopte ingenio, et adhortantium pleni vocibus pugnam capessunt. Juvante vigore vividi, alacres et spiritu pleni in hostem irruunt. Hostem excipiunt celsi corpore, vultuque ita læto, ut vicisse jam crederes. USUS : 1. Inanis alacritas non multum ab amentia differt. 2. **Alacritatem afferre**, *mettre de l'entrain*. Frequentia auditorum miram alacritatem dicenti affert, addit, fert; in dicente excitat. 3. **Alacritatem tollere**, *enlever l'ardeur*. Contra infrequentia dicentis alacritatem omnem eripit, aufert, delet, extinguit.

ĀLĀRĬUS, a, um, *vel* **ĀLĀRIS**, e, gen. com. *Qui appartient aux ailes de l'armée*. Alarios sociis remisit. Alariis utendum non duxit, *cavaliers auxiliaires que l'on plaçait aux ailes*.

ALAUDÆ, arum, f. *La légion des Alaudes.* Legio quædam Romana, ab Alauda ave, *alouette*, dicta. USUS: Alaudæ, cæterique veterani rem strenue gessere.

ALBĀTUS, a, um, *Vêtu de blanc.* SYN. Albo indutus.)(Atratus. USUS: Ipse epuli dominus albatus accumbebat.

ALBESCIT, *Le jour commence.* SYN. Fit album. USUS: Mare a sole albescit, albescente die.

ALBUM, i, n. *Tableau, liste.* SYN. Tabula, in qua nomina alicujus ordinis, *vel* res gestæ breviter notabantur, ut populo fieret copia. USUS: Album Senatorium, Judicum, Decurionum.

ALBUS, a, um. *Blanc.* SYN. Candidus.)(Ater, niger. PHRAS. Manibus est mire candidis, *ses mains sont d'une extrême blancheur.* Manibus est gypsatissimis; eximio est manuum candore. Albidis, cretatis, candidulis est manibus. USUS: Albus color DEO decorus. Ater, an albus sis, ignoro, de homine ignoto, et parum curando. Quasi albam avem, sic probum virum respiciunt.

ĀLĔA, æ, f. *Jeu de dés; en gén. jeu de hasard.* SYN. Omnis ludus, in quo temeritas et casus, non ratio, aut consilium valet, qualiest talorum et tesserarum. USUS: 1. In lustris, popinis, alea, vino, tempus ætatis omne consumere. Alea ludere. Alios in aleam provocare. Aleæ multum tempus tribuere. De alea condemnari, propter hunc ludum reddi infamen, *être condamné comme joueur.* 2. Fortuna, casus, *chance, hasard.* Aleam universi certaminis adire, subire. Aleam jacere, rem fortunæ arbitrio committere, *confier tout au hasard, le sort en est jeté.* Aleam sequeris, eventum fortuitum, non rationem. Cf. Fortuna.

ĀLĔĀTOR, ōris, m. *Joueur.* SYN. Aleæ cupidus, aleæ lusor. USUS: Domus erat aleatoribus plena.

ĀLĔĀTŌRĬUS, a, um, *Relatif au jeu ou aux joueurs.* USUS: Memorabantur damna aleatoria. Ritus aleatorii; Forum aleatorium, *règle du jeu*; *académie des jeux.*

ĀLES, ĭtis, m. et f. *Oiseau.* Aut adjective: *qui a des ailes, ailé.* EPITH. Nuncius. SYN. Volucris. USUS: Aves, alites et oscines. Secunda alite, *sous d'heureux auspices.* Aves, angues alites.

ALGĔO, es, alsi, ere, n. *Avoir froid.* SYN. Frigeo)(Æstuo. ADV. Facile. USUS: Militibus et algendum est sæpe et esuriendum. Cf. Frigeo.

ALGĬDUS, a, um, *Froid, glacé.* SYN. Frigidus. USUS: Regio, loca algida.

ĀLĬAS, *Une autre fois.* SYN. Alio tempore, aliquando. USUS: 1. De præterito: De his rebus et sæpe alias commemoravi, et tum maxime etc., *autrefois, déjà.* 2. De præsenti et futuro: Homo alias beatus, alias miser, *tantôt heureux, tantôt malheureux.* Homo alias modestus et temperans, *du reste.* Hoc ad te scribam alias subtilius, *je vous écrirai plus en détail.* 3. Adhibetur a Livio pro unquam: Non alias dux militi familiarior. Non alias tanta ad spectaculum multitudo confluxit. 4. Jungitur et cum interdum: *Une autre fois. Tantôt.... tantôt.* Geminatio verborum alias vim habet, interdum leporem, *la répétition donne tantôt la force, tantôt l'agrément.*

ĀLĬBI, *Dans un autre endroit, ailleurs.* SYN. In alio loco. USUS: 1. Nusquam alibi reperiri potuit, *on n'a jamais pu le trouver autre part.* 2. Alia in re, *dans une autre chose.* Nolo alibi, quam innocentia spem habere. Non alibi spes salutis est, quam in innocentia, *il n'y a d'espoir de salut que dans l'innocence.*

ĀLĬCŬBI, *Quelque part, en quelque lieu.*

ĀLĬCUNDE, *De quelque lieu.* USUS: 1. Ab aliquo loco, *de quelque part.* Alicunde discedere, venire. 2. Ab aliquo homine, *de quelque personne.* Non alicunde audivi, quam ex te.

ĀLĬĔNĀTĬO, ōnis, f. *Éloignement, rupture.* SYN. Defectio, diductio, animorum diversio. EPITH. Nimia. USUS: Subita amicorum defectio, cognatorum alienatio res meas admodum perturbat.

ĀLĬĔNĀTUS, a, um, part. v. alieno. *Égaré, troublé.* SYN. Abhorrens, alienus, abalienatus. PHRAS. Alienatus mente, sensibus, *vel* a sensu est, *il est hors de lui.* Vix apud se est præ ira; vigilans dormit; vivus sanusque interit; animus illi abest: aberrat animus; aures, sensus animus peregrinantur; neque audit, neque prospicit satis oculis. USUS: Omnes sentiunt me ab illo alienatum. Animus alienatus et offensus.

ĀLĬĔNĬGĔNA, æ, m. *Étranger.* SYN. Alienus, peregrinus, externus, alia ex gente.)(Domesticus, indigena. USUS: Homo longinquus et alienigena. Dii, religiones alienigenæ. Hostes domestici, quam alienigenæ nocentiores.

ĀLĬĔNO, as, avi, atum, are, a. *Vendre; éloigner, écarter.* SYN. Abalieno, vendo, disjungo, avoco. ADV. In perpetuum, plane ab aliquo. PHRAS. Invidi te a me alienarunt, *des envieux vous ont irrité contre moi.* Mentem tuam a me averterunt; opera sua me a tua amicitia disjunxerunt; a tua me conjunctione avocarunt; offensionem tam gravem, tantam voluntatis commutationem attulere; te mihi immutarunt; animo mirandum in modum alienato, animo non amico reddidere, effecere, ut amici animum omnem de me

ejiceres. Æmulorum artes tuum a me studium alienavere ; mentem tuam a me abjunxere, a caritate veteris amici te diduxere, distraxere. Cf. **Infensus, Inimicus, Amicitiam dissolvo.** USUS : 1. Cur vectigalia, cur a majoribus accepta alienas. *Vendre, céder.* 2. Juvenem illum non tam allicere volui, quam alienare nolui. *Éloigner.* 3. Mente alienari, **delirare,** *devenir fou.*

ALĬĒNUS, a, um, *Étranger, qui est à un autre.* **Quod alterius est.** SYN. Abhorrens, adversus, non amicus, discrepans, alienatus. USUS : Alieni homines. Alieno more vivere. Alienæ domi esse. Alienum ab aliquo animum habere, gerere. Non alienum erit, **non absurdum,** de ea re disputare, *il ne me paraît pas hors de propos de discuter cette question.* Alienum hoc est dignitate tua, majestate reipublicæ, alienum etiam tuis rationibus, et vivendi instituto, alienum ingenio tuo, *étranger à vos habitudes.* Alienissimo reipublicæ tempore, **minime opportuno,** *temps malheureux.* Aliena loqui, **delirare,** *dire des choses extravagantes.* Aliena agere, curare, *s'occuper des choses d'autrui.* Ad alienam causam accedere, aspirare ; negotiis alienis se illigare, immiscere, immittere. Aliena melius videre, quam sua. Cf. **Disjunctus, Discordo.**

ALĬMENTĀRĬUS, a, um, *Alimentaire.* SYN. Ad alimenta pertinens. USUS : Lex alimentaria.

ALĬMENTUM, i, n. *Aliment.* SYN. Nutrimentum. USUS: Fruges et cætera alimenta. Cf. **Cibaria, Annona.**

ALĬO, *Ailleurs, autre part (avec mouv.).* SYN. In alium locum, ad aliam rem, in alium usum. USUS : Alio sermonem transferre. Alio responsionem derivare. Cupiditatem hanc tuam alio serves.

ALĬŎQUI et **ALĬŎQUIN,** *D'ailleurs du reste.* SYN. Alias, cæteroquin. USUS : Magnum delectum adhibeo, alioquin fallerer.

ALIPTES, æ, *vel* is, m. *Celui qui frotte, qui parfume les athlètes ou les baigneurs.* SYN. Unctor. USUS : Aliptæ virium et coloris rationem habent, *les soins des chefs dans les écoles de lutte, ont pour objet les forces et le teint.*

ALĬQUĀ, *De quelque côté.* SYN. Per aliquam partem, *vel* locum. USUS : 1. Cuperet aliqua evolare, evadere, si posset, *il désirerait, s'il le pouvait, s'échapper quelque part.* 2. **Aliquo pacto, modo,** *par quelque moyen, de manière ou d'autre.* Vereor, ne uxor aliqua resciscat.

ALĬQUĀMDĬU, *Quelque temps, pendant qq. temps.* USUS : Athenis aliquamdiu restiti.

ALĬQUANDO, *Autrefois ; un jour à venir.* SYN. Alias, nonnunquam, interdum ; quodam, aliquo tempore, tandem.)(**Nunquam,** PHRAS. **Erit aliqando ut me vindicem,** *il viendra enfin le temps de la vengeance.* Lucebit, illucescet ille dies ; veniet illud tempus ; lucem illam aliquando videbimus ; diem aliquando illum sol afferet mortalibus, quo pœnas de te sumam. USUS : Collegi me aliquando, *enfin je repris courage.* Sit aliquando discordiarum finis. Non diffido, fore aliquando, ut etc.

ALĬQUANTO, *Un peu.* SYN. Paulum. USUS : Aliquanto ante diluculum profectus est.

ALĬQUANTŬLUM, *Un peu.* SYN. Paululum, paulum, nonnihil, leviter, paulisper, aliqua ex parte, aliquid. USUS : Aliquantulum deflectere de itinere, de recto.

ALĬQUANTUM, *Un peu.* SYN. Paulum. USUS : Lectis tuis litteris aliquantum acquievi. Cf. **Aliquantulum.**

ALĬQUANTUS, a, um, *Assez grand.* SYN. Mediocris. USUS : Timor aliquantus, sed spes amplior.

ALĬQUIS, qua, quod et quid, *Quelque.* SYN. Quidam, quispiam, ullus, nonnullus, unus aliquis, non nemo. *In plur.* Aliquot, pauci.)(**Nullus.** USUS : Alicui succensere aliquid. Exime unum aliquem ex mense diem. Confugere ad unum aliquem virtute præstantem. Quid mihi ut alicui Græculo insultas ?

ALĬQUO, *Quelque part (avec mouv.).* SYN. In aliquem locum. USUS: Aliquo profugit militatum.

ALĬQUOT, *Quelques-uns.* **Nomen numerale.** USUS : Accepi a te aliquot epistolas.

ALĬQUŎTĬES, *Quelquefois.* **Adv. Numer.** USUS : Hanc causam aliquoties apud te egi ; semel, atque : iterum egi.

ALĬTER, *Autrement.* SYN. Secus alio modo, non eodem modo, non perinde, alia ratione, multo secus. PHRAS. **Aliter se res habet,** *la chose est tout autre.* **Commutata ratio est ; versa sunt omnia ; longe alia fortuna, aliis initiis, ac ominibus agendum est ; omnia contra opinionem acciderunt.** USUS : 1. **Aliter evenit, atque putaram. Eadem somnia aliis aliter evadunt.** 2. **Alioquin,** *autrement.* Aliter amicitiæ stabiles esse non possunt, *autrement aucune amitié ne peut être solide.* Jus æquabile sit, oportet, aliter jus non esset.

ALĬUNDE, *D'un autre lieu.* SYN. Ex alio loco, ex alia re. PHRAS. **Aliunde hoc descripsisti,** *vous avez pris cela ailleurs, c-à-d. vous l'avez copié.* **Ex alieno largiris ; non ex tuo sensu deprompta est hæc oratio ; ex alieno opere accersita.** Hoc quidem translatitium et adventitium auxilium est. Sermo

tuus insititius est, et inductus. USUS : Non poteras scire aliunde. Pro alioquin, **Barbarum est.**

ĂLĬUS, a, ud, *Autre.* SYN. Non idem, reliquus, alter, diversus. USUS: Aliud ex alio peccat, *il fait fautes sur fautes.* Me quotidie aliud ex alio impedit. Alius alio melior est. Res eadem aliis atque aliis effertur verbis. Ex alio alia nexa sunt. Alia solis lux est, et lychnorum. Aliud mihi respondes, ac rogo. Alium me esse censes, atque olim fsui. Nihil aliud ago, nisi ut cives mei salvi int. Quæ est alia pœna, præter mortem ?

ĂLĬUSMŎDI, *D'une autre manière.* SYN. Rationis disparis, alterius, dissimilis. USUS : Res aliusmodi est, ac putatur.

ĂLLĀBOR, eris, lapsus sum, labi, d. *Se glisser vers, arriver à.* SYN. Accedo, accido, adhæreo. USUS : Humor allapsus extrinsecus.

ALLĀTRO, as, avi, atum, are, a. *Aboyer après.* USUS : TRANSL. Aliquem, alicujus magnitudinem allatrare, **per invidiam criminari,** *se déchaîner contre l'élévation de quelqu'un.*

ALLECTO, as, are, a. *Inviter, attirer.* SYN. Allicio, prolecto, blande invito. USUS : Vani homines assentationem ipsi invitant, et allectant. Cf. **Allicio.**

ĂLLĒGĀTĬO, ōnis, f. *Envoi, députation.* SYN. Privata legatio. EPITH. Difficilis. USUS: Ad hunc hominem omnes allegationes difficiles, omnes aditus ardui sunt, et occlusi.

ALLĒGO, as, avi, atum, are, a. *Envoyer, députer.* SYN. Lego, mitto privati negotii causa. USUS : Amicos allegare ad rem conficiendam.

ALLĒGŎRĬA, æ, f. *Allégorie.* **Tropus Rhetoric.** USUS : Multæ Allegoriæ obscurant et enervant orationem.

ALLĔVĀMENTUM, i, n. *Soulagement.* SYN. Allevatio, remedium. USUS : E meis malis nullum allevamentum spero.

ALLĔVĀTĬO, ōnis, f. *Soulagement, consolation.* SYN. Allevamentum. USUS : In meis malis sine ulla allevatione permaneo. Cf. **Levamentum.**

ALLĔVO, as, avi, atum, are, a. *Soulager, consoler.* SYN. Leve facio, lenio, mitigo, levo, levamento sum, levationem affero. USUS : Allevor, cum tecum per litteras loquor, *je me console en vous écrivant.* Tuæ litteræ meas sollicitudines allevant, leniunt, demulcent. Cf. **Levo, Recreo.**

ALLĬCĬO, is, lexi, lectum, ere, a. *Attirer.* SYN. Allecto, invito, capio, capto, prolecto, traho, duco, attraho, pellicio, permulceo, induco, excito, titillo, illicio.)(**Alieno, avoco.** PHRAS. **Invitat, atque allicit incautam juventutem voluptas,** *la volupté invite et attire la jeunesse inconsidérée.* Suis illecebris voluptas ad omne dedecus trahit, rapit. Multa habet invitamenta libido, multas illecebras, quibus ad cupiditatem impellit juventutem. Quot juvenes voluptate, ut objecta esca, pelliciuntur ? Ad hanc illecebram quis non commovetur ? non æstuat ? Quis non inescatur delinimentis vitiorum ? Illecta et inflammata cupiditate juventus facile rapitur ad illicita. Voluptas in rudibus animis magnum commovet desiderium ; cupiditatem vehementer incitat ac inflammat. Ætatis primæ fervor cupiditati imprimis opportunus est, quam voluptas injicit. Voluptas mirum quantum illecebris suis juventutis animos afficit, ac incendit. Proritat hæc pestis rudes maxime annos, atque ad cupiditatem excitat et impellit. Irretit, delinit omnium quidem, sed juvenum præcipue mentes voluptas. Cf. **Attraho.** USUS: Hominum studia ad suas utilitates allicere.

ALLĪDO, is, lisi, lisum, ere, a. *Heurter contre, briser.* SYN. Impingo, incurro, affligo. USUS : Navis in scopulos allisa. In amicorum damnationibus allisus. Cf. **Impingo.**

ALLĬGO, as, avi, atum, are, a. *Lier à, attacher à.* SYN. Adstringo, obstringo, stringo, ligo, devincio.)(**Solvo.** USUS : 1. Alligare ad columnam, ad palum, *lier à une colonne, à un poteau.* 2. TRANSL. Aliquem stipulatione, beneficio alligare, *lier qqn par un contrat, par des bienfaits.* Scelere se alligare, *se rendre coupable d'un crime.*

ALLĬNO, is, lēvi, lĭtum, ere, a. *Mettre un enduit sur, communiquer.* SYN. Lino, aspergo. USUS : His sententiis nullæ sordes videbantur allini posse, *on ne pouvait plus flétrir cette sentence.*

ALLĬUM, ii, n. *Ail.* USUS : Fessis messoribus allium medetur.

ALLŎCŪTĬO, ōnis, f. *Allocution, paroles de consolation.* * USUS : Allocutione solari languentes.

ALLŎQUĬUM, ii, n. *Entretien, paroles de consolation.* SYN. Allocutio. USUS : Blando, benigno alloquio, comitate invitandi, beneficiisque sibi aliquem conciliare.

ALLŎQUOR, eris, lŏcūtus sum, loqui, d. *Parler à qqn; s'entretenir.* SYN. Affari, compello, appello ; sermonem cum altero jungo, habeo. PHRAS. **Aspere allocutus est hominem,** *il lui adressa durement la parole.* Verbis vehementioribus prosecutus hominem est ; duris appellavit : asperius, verbis gravibus in hominem invectus est. Verbis in hominem incurrit, incursavit sane asperis ; acriter, vehementer, acerbe hominem apellavit ; multos severitatis aculeos emisit in hominem ; multa dixit aspere, multa petulanter et contumeliose, Verbis accepit hominem haud sane

mollibus, omni verborum importunitate in hominem se concitavit, acriter, acerbe inclamavit, interpellavit hominem. USUS : Te nunc alloquor, Africane. Cf. **Loquor.**

ALLŬBESCO, is, lubui, lubitum, ere, n. *Commencer à plaire.* * USUS : Nunc mihi allubescit primulum. Cf. **Libet.**

ALLŪDO, is, ludi, lusum, ere, n., *nonunnquam* a. *Badiner, plaisanter.* SYN. Ludere, et quod dictum, alio referre. USUS : Galba varie et copiose alludens, varias similitudines afferebat. Alludere ad mulierem.

ALLŬO, is, lui, ere, a. *Baigner, arroser.* SYN. Juxta fluo. USUS : Fluvius mœnia alluit; mare terras.

ALLŬVĬO, ōnis, f. *Alluvion.* SYN. Eluvies. USUS : Alluvionum jura, *droits d'alluvion.*

ALMUS, a, um, *Sacré, auguste.* SYN. Sanctus, augustus. USUS : O fides alma ! quo te terrarum recepisti ?

ĂLO, is, alui, altum *vel* **altum, ere,** a. *Nourrir.* SYN. Educo, nutrio, pasco. DIFFER. Nutrire parvulorum, alere adultorum. ADV. Copiosius. PHRAS. **E prædiis alitur,** *son champ le nourrit.* Prædiorum fructibus sustinetur, spiritum et vitam ducit ; vitam propagat. Habet quasi nutriculas prædia. Ager educator et altor illum nutricatur. Alimenta prædiis expedit. Lacte, atque pecore vivit, vitam tolerat. Curandis agnis victitat, victum sibi quærit. Prædiorum fructus alimenta illi subministrant ; victum præbent ; opportuna illi vitæ subsidia conferunt, adjiciunt. USUS : 1. Alere exercitum, magnas copias, *entretenir une armée.* 2. TRANSL. Augere, *fortifier, soutenir, animer.* Impunitate alitur hominum improborum audacia, spes, furor. Hominis mens discendo, ingenium exercitatione, dicendi assiduitate, verborum copia alitur et crescit.

ALPES, ium, f. *les Alpes.* USUS : Alpium vallum, murum contra transgressionem Gallorum natura objecit. Cf. **Mons.**

ALSĬUS, *Comp. de l'in.* Alsus. *Plus frais.* USUS: Antio nihil quietius, nihil alsius.

ALSUS, a, um, *Frais.* SYN. Frigidus.

ALTĀRE, is, n. *Autel.* SYN. Ara. EPITH. Religiosum, religiosissimum. USUS : Altaria religiosissima diis struere. Ab altaribus abstrahere. (**Altare portatile,** VULG. *autel portatif.* SYN. Altare temporarium, mobile).

ALTE, *Haut, en haut.* SYN. Sublime. USUS: Alte extollere manum. Alte cadere.

ALTER, terius, *Autre.* USUS : Et altera dies intercessit, cum etc. Numa alter a Rumulo rex. Alterius crudelitate oppugnor, alterius blanditiis. Necesse est, ut sit alterum e duobus, aut etc. Primo, altero, tertio die senatus habitus est. Alter adjutus ab altero. **De amico intimo,** *un autre moi-même.* Ad te, tanquam ad alterum me proficiscar.

ALTERCĀTĬO, ōnis, f. *Altercation, dispute.* SYN. Jurgium, lis, contentio, concertatio, disceptatio, forensis dimicatio. EPITH. Magna, inutilis. USUS : 1. Altercationem cum altero quærere, aucupari, *chercher querelle à qqn.* 2. Habere altercationem maximis clamoribus. *se quereller à grands cris.* Orta est mihi cum illo gravis altercatio. Dies multi altercationibus consumpti. Fregi illum altercatione. Cf. **Controversia, Dissidium, Rixa.**

ALTERCOR, aris, atus sum, ari, d. *Se quereller.* SYN. Rixor, litigo, contendo. PHRAS. **Altercatus sum graviter cum adversario,** *j'ai eu une violente dispute avec mon adversaire.* Contentionem suscepi maximam ; verborum rixa non levis contracta est ; altercatio orta mihi gravis est ; contentio non mediocris mihi erat. Enata est gravis altercatio mihi cum adversario ; altercationem habui difficilem. Ex causa non magna altercatio ingens facta est. USUS : Cum Vatinio altercari incipit. Cf. **Contendo, Dissideo.**

ALTERNUS, a, um, *L'un l'autre, alternatif.* SYN. Quod vicissim fit, aut vicissitudinem habet. USUS : Epigramma alternis vicibus longiusculis. Alterni pedes ex iambis sint. Alternis verbis, **altero quoque verbo.** Alterna capita sibi contraria. Alternis, **absolute subintell. vicibus, annis, diebus.**

ALTĔRŬTER, utrius, *l'Un ou l'autre.* SYN. E duobus alter. USUS : Si in alterutro sit peccandum, malim videri nimis timidus, quam parum prudens. Alterutrum tibi eligendum est, *il vous faut choisir l'un ou l'autre.*

ALTĬTŪDO, inis, f. *Hauteur, élévation.* SYN. Celsitas, excelsitas. EPITH. Infinita, miranda, concava. USUS : 1. Arborum, montium altitudo. 2. Labes agri ad infinitam altitudinem descendit. Latumiæ opus ingens in mirandam altitudinem depressum, *carrière d'une profondeur immense.* Maris altitudo, *abîmes de la mer.* 3. TRANSL. Animi, fortunæ gloriæ altitudo. Altitudo et elatio orationis. Cf. **Altus.**

ALTOR, ōris, m. *Celui qui nourrit.* SYN. Educator. USUS : Omnium rerum seminator et altor DEUS.

ALTRINSĔCUS, *De l'autre côté.* * SYN. E regione, ex altera parte. USUS : Assiste altrinsecus.

ALTRIX, icis, *Celle qui nourrit.* SYN. Nutrix, educatrix, alumna. USUS : Terra patria, altrix nostra.

ALTUM, i, n. *La pleine mer.* USUS : Tempestate in alto jactantur nautæ. Ex alto emergere.

ALTUS, a, um, *Haut, élevé.* SYN. Sublimis, excelsus, celsus, erectus, editus, excitatus humo.)(**Abjectus, humilis.** PHRAS. 1. **Turris est altissima,** *cette tour est fort élevée.*

Turris in magnam altitudinem evecta; situ et opere multum edita, in ingens fastigium elata. 2. **Vienna altissimis ædibus est conspicua**, *Vienne est remarquable par la hauteur de ses édifices.* Vienna cœnaculis sublata, atque suspensa latissime eminet; ædibus editissimis, in altitudinem ingentem elatis, late eminentibus constructa; ædibus ad eximiam altitudinem perductis, mira altitudine ædium urbes cæteras superat, et excedit. 3. **Alto vir animo es**, et excellenti, *vous avez une âme noble et magnanime.* Vir sapiens es, et alta quadam mente præditus; nihil times, nemini cedis; altum quiddam spiras; invictum semper, et ad altiora quædam, et magnificentiora te natum meministi. Altum te natura videlicet, et humana despicientem genuit. Alta spectas, virtutis gloria ad cœlum te effers. Animo es super humanum fastigium elato; supra fortunam animos geris. USUS: 1. Sua virtute pervenire in altiorem locum, *parvenir par son mérite aux plus hautes dignités.* Virtus altissimis defixa radicibus. Cœli altissimus complexus. 2. TRANSL. **Ad animum**: Alta mens; humanarum rerum alta quædam despectio. Alta et exaggerata oratio. Altus et excellens vir. Nihil nisi altum, et magnificum suscipere, moliri. Cf. **Excelsus, Animus.**

ĂLUMNUS, i, m. *Qui est nourri, enfant, élève.* SYN. Qui alit, quique alitur; discipulus. USUS: Eloquentia bene constitutæ civitatis velut alumna est, et nutrix. Platonis, disciplinæ Platonicæ alumnus. Cf. **Discipulus.**

ĂLŪTA, æ, f. *Peau molle.* SYN. Pellis mollior. USUS: Pellis pro velis, alutæque molliter confectæ.

ALVEĀRĬUM, ii, n. *Ruche d'abeilles.* USUS: Apes in alvearium concesserant.

ALVĔŎLUS, i. m. *Petite cavité; petit damier, table à jouer.* SYN. Tabula, in qua tesseris, aut talis luditur. USUS: Ludum quærere, alveolum poscere.

ALVĔUS, i, m. *Excavation, cavité; baignoire.* SYN. Vas amplum, quo in balneis utebantur. USUS: In alveum descendere.

ALVUS, i, f. *Ventre.* SYN. Venter, intestina; uterus. EPITH. Multiplex, tortuosa. USUS: 1. Mater alvo filium continet. 2. Alvum ciere, medicamentis citare, movere, *lâcher le ventre.* 3. Alvum laxare, solvere, purgare dejicere, *aller à la selle.* 4. Alvum mollire, bonam facere, *ventre lâche.* 5. Alvum fluentem sistere, tardare, inhibere, *arrêter le flux de ventre.* 6. Astricta alvo esse, *être constipé.* Suppresso ventre alvum consistere; venter non reddit, non excernit. 7. Alvo esse fusa, citata, resoluta; *alias*: dejectionibus laborare, *avoir le flux de ventre.* Citata alvo exerceri; accidere frequentem alvi dejectionem; ventre esse liquido. 8. Ire ad alvum subtrahendam, *alias*: ire ad requisita naturæ; ire, quo saturi solent; naturæ parere; ventris causa de medio abire; ad necessaria secedere; ad reddenda ciborum onera se subducere, *aller à la selle.*

ĂMĀBĬLIS, e, gen. com. *Aimable.* SYN. Amore dignus, suavis, omnibus jucundus. PHRAS. **Amabilis est; dignus qui diligatur, qui ametur**, *il est aimable.* Sunt in eo multa, quæ amorem conciliant; possidet, quæ ad colligendam benevolentiam valent. Ad alliciendas voluntates, ad animos adjungendos, ad comparanda hominum studia nihil desideres, nihil in eo requiras, nihil deesse dicas. Causas amoris in eo plurimas, odii nullas invenio. Amandus est propter multas suavitates, ingenii, officii, humanitatis. Ejus suavitates, virtutes ipsi studium hominum adjungunt, pariunt, gratiam comparant, adipiscuntur. Ferreus sit, qui illum non amet. Aversus ab omni humanitate, expers humanitatis, prorsus homo non sit, qui illum amore non prosequatur. Nihil non est in eo, nulla non re commendatur, quæ homines ad illum amandum alliciat, qua ab omnibus gratiam ineat, qua adjungere sibi hominum benevolentiam possit. Nulla in eo desideres animi bona, ornamenta, quibus benevolentia colligitur. USUS: Virtute nihil amabilius. Mores, homines amabiles.

ĂMĀBĬLĬTER, *Avec amour.* SYN. Animo amico, suaviter, humaniter.

ĂMĀBO, *De grâce, je te prie.* SYN. Si me amas, **rogantis est.** USUS: Exspecta, amabo, dum te conveniam. Amabo te; incumbe in eam rem.

ĂMANDĀTĬO, onis, f. *Éloignement, exil.* SYN. Relegatio, rejectio. USUS: An hæc rusticana vita relegatio, atque amandatio appellabitur.

ĂMANDO, as, avi, atum, are, a. *Éloigner, reléguer, exiler.* SYN. Ablego, relego, removeo, dimitto, mitto. USUS: Amandato Catone, Tullio expulso.

ĂMANS, antis, part. v. amo. *Qui aime.* SYN. Observans, studiosus, fautor, benevolus. USUS: Ad nos tui amantissimos veni. Nemo me tui amantior. Lenissimis et amantissimis verbis accipere.

ĂMANTER, *En ami, tendrement.* SYN. Peramanter, studiose, prolixe. USUS: Valde hoc velim, amanter, diligenterque conficias. Conjunctissime et amantissime vivere cum aliquo.

ĂMĀRUS, a, um, *Amer.* SYN. Sapore præditus dulci adverso. USUS: 1. Sensus indicat dulce, et amarum, *les sens nous indiquent qu'une chose est douce ou amère.* 1. TRANSL. **Calamitosus, insuavis**, morosus, *désagréable, pénible.* Amariorem me et stomachantem omnia senectus facit.

ĂMĀSĬUS, ii, m. *Amant.* * SYN. Amator.

USUS : Miserrimum hunc hodie habebo amasium.

AMĀTOR, ōris, m. *Qui aime, ami de.* SYN. Amicus, cultor. EPITH. Acer, antiquissimus, communis. USUS : 1. **In bonam partem** : Sapientiæ me amatorem profiteor. Ciceronis amatores. 2. **In malam partem** : An tu amatorem, non adulterum dices ? Amatores puerorum.

AMĀTŌRĪE, *Avec amour, passionnément.* SYN. Amatorum more. USUS : Amatorie scripta, dicta.

AMĀTŌRĪUS, a, um, *Qui concerne l'amour, qui inspire l'amour.* SYN. Quod ad amorem pertinet, vel allicit. USUS : Amatorius sermo. Amatorium carmen.

AMBĀGES, um, f. *Détours, sinuosités ; ambiguïté.* SYN. Circuitio, anfractus, inflexus Mæandri, diverticula, inflexiones. USUS : Ambages fidei fallendæ exquirere.

AMBĪGO, is, ere, a. *Douter, disputer.* SYN. Dubito, in controversiam voco, adduco, discepto, in dubium traho, revoco. USUS : Ambigunt agnati cum hærede, *les parents sont en discussion avec l'héritier*, **disceptant**. Ambigere de re aliqua. Hoc inter nos ambigitur. Ex contrariis scriptis ambigere aliquid. Cf. **Dubito, Dubium, Controversia.**

AMBĪGŬE, *D'une manière douteuse, équivoque.* SYN. Dubie. USUS : Ambigue dicta, scripta, posita, dividenda sunt et explananda.

AMBĪGŬĬTAS, atis, f. *Équivoque, obscurité.* SYN. Anceps, dubia, incerta, multiplex verborum potestas ; verba media et suspensa ; quæ in duas vel plures sententias trahi possint. USUS : Nominum ambiguitas in multos errores inducit. Cf. **Dubitatio.**

AMBĪGŬUS, a, um, *Ambigu, incertain, équivoque, douteux.* SYN. Anceps, dubius, incertus, obscurus, multiplex, perplexus.)(**Perspicuus.** USUS : Non habeo ambiguum, *je ne balance point.* Oracula obscura, ambigua. Ex ambiguo dicta existunt argutissima. Invidiæ nomen ambiguum. Cf. **Dubius, Perplexus.**

AMBĪO, is, ivi, *vel* ii, itum, ire, a, *nonnunquam* n. *Entourer, briguer.* SYN. Circumeo, *vel* prenso. ADV. Valde, vicatim, PHRAS. **Consulatum artibus parum honestis ambit**, *il se sert de moyens peu honnêtes pour briguer le consulat.* Quibus artibus sibi viam ad consulatum muniat, quod iter affectet, video. Summa ambitione, honoris contentione, ambitu contendit. Circuit et prensat Patres juxta, ac tribules. Est in illo summa honoris contentio ; ambitus illi est in petendis honoribus incredibilis. Nullum in prensando studium prætermittit ; in prensandis, appellandis Patribus studium adhibet maximum. In aucupandis magistratibus nullos scopulos, nullos casus pertimescit ; aureis retibus venatur imperium. Honoribus operam dat, sed artibus parum decoris. Honorum in republica nullus est, quem non appetat, ad quem non aspiret, *il n'y a point de dignité qu'il n'ambitionne.* USUS : 1. Lunæ cursus terram proxime ambit, *la lune fait sa révolution autour de la terre.* 2. **Prensare, petere,** *solliciter.* Si comitia in senatu haberi placet, petamus, ambiamus.

AMBĪTĬO, ōnis, f. *Sollicitation, brigue.* SYN. Ambitus, studium cupiditasque honorum. EPITH. Levis, major, miserrima, nimia, perniciosa, popularis, summa, timida. USUS : Ambitione labi, ardere. In tuo favore mea ambitio nititur.

AMBĪTĬŌSĒ, *Par brigue ; avec faste.* SYN. Cum ambitione. USUS : Provinciam ambitiose petere. Facere aliquid, fovere aliquem ambitiose.

AMBĪTĬŌSUS, a, um, *Ambitieux.* SYN. Ambitione plenus, honorum cupidus. PHRAS. **Vir est ambitiosus**, avaritia gloriæ, et honoris cupiditate insatiabili, *c'est un ambitieux, un intrigant.* Ambitioni servit perdite, ardet infinita honorum cupiditate, in honorum studio pene modum nescit, ad ambitionem toto pectore incumbit, fertur incredibili gloriæ cupiditate ; honorum nusquam illi satis est, honoris est supra modum appetens. Cf. **Ambio, Gloria, Superbus, Arrogans.** USUS : Amicitiæ ambitiosæ, in quibus assentationis plurimum, nihil rei. Homo minime ambitiosus.

AMBĪTŬS, ūs, m. *Circuit, détour ; ambition.* SYN. Conversio, circuitus, orbis ; ambitio, ambitionis crimen. EPITH. Contractus et brevis, et vehemens verborum, immanis, infinitus, par, perfectus, completusque verborum, rotundus, totus verborum, argutus, certusque et circumscriptus verborum. USUS : 1. **Ambitus domus**, *le tour de la maison.* Rotundi stellarum ambitus. 2. **Circuitus verborum,** *périodes.* Comprehensio, et ambitus ille verborum, quem periodum vocamus. 3. **Ambitio,** *ambition.* Accusari, damnari ambitus.

AMBŬLĀCRUM, i, n. *Promenade couverte, galerie, allée d'arbres.* SYN. Locus in ædibus ad deambulandum accomodatus.

AMBŬLĀTĬO, ōnis, f. *Promenade.* EPITH. Aurea, meridiana, inferior, pomeridiana, compitalitia. Usus : 1. **Ambulandi actio**, *promenade, action de se promener.* Constituimus inter nos, ut ambulationem ruri conficeremus. 2. **Locus ambulationis**, *promenade, lieu où l'on se promène.* Nostram ambulationem, quæso, invisas. Hedera intercolumnia ambulationis convestit. Nondum absoluta est ambulatio, nondum sub tecto.

AMBŬLĀTĬUNCŬLA, æ, f. *Petite promenade.* EPITH. Tecta. USUS : Cum una ambulatiuncula, et sermone nostro delicias urbis omnes non permutavero.

AMBŬLO, as, avi, atum, are, n. *Se promener.* SYN. Deambulo, inambulo, obambulo, deambulationem perago, spatior, eo, decurro, abeo, iter facio, contendo, pedibus peragro. ADV. Artificiose, contentius, recte. USUS: Ambulare in sole. Ambulare lente, ut philosophi. Intra diem plura passuum millia ambulare. Xerxes, juncto classibus Hellesponto, Athoque perfosso, maria ambulavit, terram navigavit.

AMBŪRO, is, bussi, bustum, ere, a. *Brûler autour, consumer.* USUS: Num tu ex ambustis fortunarum mearum reliquiis spolium petes? Vicina Cremona incendio ambusta, Mantua tamen salva evasit.

ĀMENS, entis, gen. omn. *Troublé, égaré, insensé, fou.* SYN. Insanus, mente motus, perturbatus. PHRAS. Homo excors, omnibus consiliis præceps ac devius, mente captus, alienatus mente, amentia præceps, obcæcatus; prolapsus in furorem, mente paulum imminuta animo parum validus, mente orbatus. USUS: Homo amentissimus, vecors, ac consiliis omnibus præceps, ac devius. Cf. **Insanus.**

ĀMENTĀTUS, a, um, *Garni d'une courroie.* SYN. Loris religatus ad acrius feriendum USUS: 1. Hastæ amentatæ. *Javelot garni de sa courroie.* 2. TRANSL. Argumenta amentata præclari oratoris lacertis viribusque contorta, *arguments tout prêts.*

ĀMENTĬA, æ, f. *Démence, folie.* SYN. Insania. EPITH. Civilis, magna, mira, præceps, singularis, summa, tanta. PHRAS. **Hic homo in amentiam incidit**, *cet homme est devenu fou.* A se, a mente discessit; ad insaniam redactus est; impulsus, prolapsus in furorem est: mens reliquit hominem; injecta illi amentia est. Amentia incredibilis hunc hominem tenet, *un trouble incroyable s'est emparé de lui.* Amentia flagrat, torquetur, rapitur, tenetur, excæcatur plane insolita, alienata penitus mente est. Cf. **Amens, Alienatus, Furor, Insania, Stultitia.** USUS: Amentia est animi affectio lumine mentis carens. Qua amentia inductus hoc egisti?

ĀMĪCA, æ, f. *Amie, amante.* SYN. Mulier amata. USUS: Alcibiades amicæ amiculo tectus. Septem currus amicarum plenos secum trahebat Verres.

ĀMĪCĒ, *En ami.* SYN. Benevole, familiariter, animo amico, et conjunctissimo. USUS: Vivere simpliciter, vitæque hominum amice. Quod tantum mihi tribuis, facis, fecistique sane amice.

ĀMĬCĬO, is, cui, *vel* xi, ictum, ire, a. *Couvrir d'un vêtement, envelopper.* SYN. Vestio, operio. USUS: Amictus toga purpurea.

ĀMĪCĬTĬA, æ, f. *Amitié.* SYN. Benevolentia, conjunctio, familiaritas, necessitudo; vetus et assiduus inter æquales usus, ac vitæ consuetudo; jucunda vitæ, atque officiorum omnium societas, amabilissimus amicitiæ nexus; amoris vinculum arctissimum; omnes amicitiæ necessitudines; conjunctionis, ac necessitudinis vinculum; benevolentiæ conjunctio; familiaritatis nexus; summa voluntatum consensio. EPITH. Adjutrix virtutum, comes vitiorum, afflicta, non solum ampla, sed etiam jucunda, concors, conjunctior, consularis, desiderata, ditior, et affluentior, firmior, bona, gratuita, insignis, intempestiva, inveterata, justa veraque, magna, uber, jucundissima, molesta, naturalis, non brevis et suffragatoria, sed firma et perpetua, pulcherrima et maxime naturalis, pyladea, remissior, et liberior, et dulcior, et ad omnem comitatem facilitatemque proclivior, sancta, summa, vetus, vetusta, vulgaris aut mediocris, vera et perfecta. PHRAS. 1. **Amicitiam contrahere,** *contracter amitié.* Amicitiam cum aliquo appetere, expetere potentum amicitias, gratiam et amicitiam petere; adrepere sensim, applicare se ad alterius amicitiam; insinuare se in potentum amicitiam; adjungere se, conferre, aggregare ad alterius amicitiam; amicitiam sibi parare, comparare, conciliare; in consuetudinem alterius se dare, insinuare, immergere; amicitiis multorum implicari; amicitias sibi parere, gignere, jungere, conjungere, instituere; consuetudine alterius se implicare, devincire, jungere; amicitiæ fores sibi aperire; consuetudinem jungere cum altero; amicitiam conglutinare, conjugare, constituere; colligere, contrahere consuetudinem cum altero; amicitiæ et societatis vinculo se adstringere; incipere, conflare amicitiam; coire societatem cum altero; amicitiam sequi, ad amicitiam accedere; alterius amicitiæ se dedere ac devovere, sancire; ferire, percutere fœdus amicitiæ; amicitiæ fœdere se devincire. 2. **In amicitiam alicujus venire,** *devenir ami de quelqu'un.* In amicitiam accipi, recipi, adjungi; in familiaritatem alterius venire, pervenire; adscribi ad alterius amicitiam; inire cum altero societatem; jungi amicitia; incidere in improborum hominum amicitiam; familiaritatem alterius penitus intrare, consequi; amicitiam adipisci; in familiaris amicitiæ jura adduci. 3. **Amicitiam habere cum altero,** *être lié d'amitié avec un autre.* Necessitudo intercedit mihi cum illo, et vetus amicitiæ usus; necessitudo mihi cum illo constituta dudum est; est mihi amicitia, consuetudo, hospitium cum illo; amicitiam gero, habeo cum illo; intime utor homine; societatem habeo cum illo firmam ac perpetuam; intima illi familiaritate conjunctus sum; locum amicitiæ non infimum tenet apud me; est mihi cum homine magnus usus, vetus cunjunctio; conjunctissime et amantissime inter nos vivitur; arcta familiaritate hominem complector; longa consuetudine devinctum teneo hominem; mutua benevolentia implicatum habeo;

conjunctus sum longo familiaritatis usu; inveterata mihi cum illo est amicitiæ fides; perpetua gratia atque amicitia mihi cum illo est. 4. **Amicitiam observare,** *garder l'amitié.* Amicitiam colere, servare, retinere; obsequio amicitiam tueri; amicitiam præstare; necessitudinem colere, conservare; uno tenore fidem colere; in amicitia et fide manere, permanere. Par voluntas, ab unoquoque nostrum redditur, et accipitur. Amicitiæ nostræ fides sanctior est, quam ut malevolorum sermonibus labefactetur. Amicitiam gerimus non modo officiosam, sed veram et concordem. 5. **Amicitam firmare et augere,** *entretenir, augmenter l'amitié.* Amicitiam confirmare, firmiorem facere, reddere; in amicitia provehi; firmare obsequio gratiam; concordiam in perpetuum firmare; consuetudinem facere majorem; id agere, ut amicitia non modo vigeat, sed crescat, accrescat. 6. **Amicitia minuitur,** *l'amitié décroît.* Claudicat amicitia nostra, labefactatur sensim malevolorum sermonibus, et elevatur. Vacillat, inclinat amicitiæ nostræ stabilitas. Satietas quædam amicitiæ subit. Multis rebus quotidie violatur amicitia nostra. Non respondet animus tuus in amicitia meo. Non eum præstas animum mihi, quem debes. Parem in me benevolentiam non commonstras. Tuus in me amor cum meo conferendus non est; longe inferior meo est; longe infra est. Non es mutuo erga me animo; non æque, atque ego, animatus es. Conjunctio illa vetus, ac jucunda multum a te imminuitur, perfringitur, ac labefactatur. 7. **Amicitiam abrumpere,** *rompre une amitié.* Disrumpere, discindere, dissociare, dissolvere, dissuere, præcidere, extinguere, tollere, evertere amicitiam; deserere jus amicitiæ, spernere, negligere; extinguere necessitudinem pristinam; amicitiam dimittere, deponere, excludere; in inimicitiam convertere; ab amico se abrumpere; ab amicitia se removere; caritatem, conjunctionem dirimere; a conjunctione animos avocare; collectam diu gratiam momento effundere; amabilissimum amicitiæ nodum tollere; renunciare alteri societatem, hospitium, amicitiam; finem gratiæ ponere; amicitias diducere cohærentes; gratiam alterius repudiare, recusare; totum se ab amicitia alterius avertere; refugere a pristina consuetudine; ab amicitia deficere; sejungere se a veteri societate; conjunctionem solvere, amorem ex animo penitus ejicere. 8. **Amicitiam redintegrare,** *renouveler, rétablir l'amitié.* Redire cum altero in gratiam; renovare, redintegrare pristinam consuetudinem; gratiam novo beneficio redimere; ad gratiam et amicitiam receptum babere. Cf. **Amicus, Familiaritas, Necessitudo, Inimicitia.** USUS: Amicitia est omnium divinarum, humanarumque rerum cum benevolentia et caritate summa consensio. Amicitia nihil majus, uberius, jucundius. Hæc amicitia, hæc conjunctio, hæc jucundissima vitæ, atque officiorum omnium societas fictis sermonibus, falsis criminibus, sæpe dirimitur.

ĂMICTUS, a, um, *Vêtu, recouvert.* SYN. Vestitus, indutus, tectus, opertus. USUS: Amictus lana, toga purpurea, pallio, amiculo.

ĂMICTŪS, ūs, m. *Toute espèce de vêtement extérieur.* USUS: Imitari alicujus amictus statum, *aut* motum, *imiter qqn dans sa manière de porter la toge ou d'en disposer les plis.* Cf. **Vestis.**

ĂMĪCŬLA, æ, f. *Amante.* SYN. Amica. USUS: De amicula rixari.

ĂMĪCŬLUM, i, n. *Petit vêtement.* SYN. Palliolum, vestis. EPITH. Aureum, frigidum, grave. USUS: Dionysius aureum Jovi detraxit amiculum.

ĂMĪCŬLUS, i, m. *Cher petit ami.* SYN. Amicus.

ĂMĪCUS, i, m. *Ami.* SYN. Necessarius, familiaris.)(**Inimicus.** DIFFER. Amator, **in malam,** Amicus **in bonam partem accipitur.** EPITH. Amans et observans, antiquior, antiquissimus, benevolus, blandus, bonus, communis, firmus et fidelis, fortior, fortis, gravissimus, satis honestus, indignus fortuna aliqua, infidus, insolens, lepidus, locupletior, magnus, mediocris, multo justior, officiosissimus, paternus, ac pernecessarius, præceps, privatus, prudens, recens, simplex et communis, et consentiens, studiosus, observans, suavis, verus, vetus, voluntarius. PHRAS. 1. **Amicus meus est,** *il est mon ami.* Multis annis illo utor familiariter; est ex domesticis meis, et intimis familiaribus; necessarius meus est, et amantissimus mei; conjunctus mihi usu, est in intimis; me plane suum numerat; sunt mihi cum illo omnes amicitiæ necessitudines; utor hominis amicitia diu, et concorditer; in meis familiarissimis est, ac plane meus; longe omnium amicorum carissimus est; in intima ejus familiaritate versor; conjunctissimus illi sum; omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis; arctissimo mihi est amicitiæ vinculo copulatus, colligatus, connexus; est mihi amicitia cum eo non vulgaris; utor illo intime; est mihi intimus; nihil illo mihi conjunctius, carius, jucundius. Cf. **Familiaris, Adjungo, Amicitiam habere.** 2. **Amicos sibi paravit plurimos,** *il s'est fait beaucoup d'amis.* Multos ille sibi beneficio adjunxit; multos sibi consuetudine devinxit; animos multorum sibi conciliavit; multorum voluntates sibi obsequio demeritus est; amicitiam fecit cum plurimis; ex adversa factione suos sibi fecit quamplurimos; necessitudinem constituit, fecit, conjunxit cum multis, ad amicitiam adscripsit, aggregavit non paucos. Cf. **Amicitiam contrahere.** USUS: 1. Amici maxima amoris conspiratione consentientes. Mihi nemo te

amicior, carior, jucundior. 2. Amicum facere, diligere, eligere, acquirere ; conciliare sibi alterius voluntatem, gratiam, studium. 3. Amico uti et necessario, *avoir un ami*. 4. Amico orbari, vitam ab amicis desertam et incultam agere, *n'avoir pas d'amis*.

ĀMISSĬO, ōnis, f *Perte*. SYN. Jactura, detrimentum. EPITH. Tanta rerum, turpis. USUS : Amissio omnium rerum, desperatio recuperandi.

ĀMĬTA, æ, f. *Sœur du père*. SYN. Soror patris.

ĀMITTO, is, mīsi, missum, ere, a. *Perdre*. SYN. Dimitto, perdo, jacturam facio. ADV. Funditus, penitus, plane. PHRAS. **Amisisti omnia**, *vous avez tout perdu*. Jacturam fecisti fortunarum omnium. In hoc portu gloriæ, dignitatis naufragium fecisti. Eversus es rebus omnibus, captus, orbatus. Omnia tibi illo jactu perierunt, occiderunt. Gratia omnis, ac gloria tibi defluxit. Cum fortunis fama te simul, ac fides deseruit. Cf. **Perdo, Eripio, Evanesco**. USUS : 1. Amittere occasionem. Prædam de manibus amittere, *manquer, laisser échapper*. 2. Dignitatem, civitatem, jus imperii, memoriam, mentem, vitam, lucem amittere. Vires, et corpus ægritudine, vitam per dedecus amittere, *perdre*. 3. **Dimitto** ; *renvoyer, congédier*. 4. **Abjicio**, *abandonner*. Assiduitate malorum omnem sensum humanitatis ex animo amittere.

AMNIS, is, m. *Fleuve*. SYN. Fluvius. EPITH. Funestus, incitatior, sedatus, magnus, nobilis, obscurus, profluens, contortus, deflexus. USUS: Liquores perlucidi amnium, riparum vestitus viridissimi. Alter sine salebris amnis, alter incitatior fertur. Contortus et deflexus in alium cursum amnis. Cf. **Flumen**.

ĀMO, as, avi, atum, are, a. *Aimer*. SYN. Diligo, carum habeo, studio prosequor, benevolentia complector, magno studio et amore sum in aliquem ; faveo, cupio alicui maxime, honestissime. ADV. Admodum, æque atque, certatim, fraterne, illustrius, maxime, merito, mirabiliter, mirifice, multum, nimium se ; plus, plurimum, præcipue, recte, turpissime valde, vehementer, unice, vulgo. PHRAS. 1. **Amo te plurimum**, *je vous aime beaucoup*. Sic te diligo, ut neminem magis, ne me ipsum quidem. Singulari erga te amore sum, singulari sum in te benevolentia. Ego te, ut oculos, aut si quid oculis est carius, diligo. Nemo est omnium, in quem magis, quam in te, mea sit propensa benevolentia ; qui mihi te sit carior ; quem ego vehementius, quam te, diligam, quem ego majore, quam te benevolentia complectar ; quem ego magis ex animo, quam te, diligam. Quo amoris vinculo adstricti sumus, eo nihil potest esse arctius ; id ejusmodi est, ut laxari nullo modo possit. Summe, vehementer, valde, magnopere, maximopere, maxime, etiam atque etiam, mire, mirifice, incredibiliter, unice, singulariter, egregie, insigniter, ex animo, ex intimo sensu, cumprimis, imprimis, apprime, præcipue, admodum, oppido, majorem in modum, mirum in modum, minime vulgariter, non mediocriter te diligo. Omnibus tibi necessitudinis causis conjunctus sum maxime. Ita multæ mihi tecum sunt necessitudinis causæ, ut nihil possit esse jucundius. Omnes mihi necessitudines, necessitudinum causæ, omnia mihi necessitudinum summa jura tecum intercedunt Mihi tecum omnia sunt communia Amo te singulariter omnibus de causis. Omnibus ad te amandum causis adducor, moveor, impellor. Causam tui diligendi nullam non habeo. Arctissimo necessitudinis vinculo conjuncti sumus. Nihil est nostra necessitudine conjunctius. Pervenit ad summum amicitia nostra. Benevolentia in te mea ad summum pervenit, aucta sic est, ita jam crevit, ut nihil ad eam possit accedere. Amor in te meus is est, ita accumulatus est, ut addi nihil possit. Æque, similiter, pariter ac me ipsum ; itidem ut me ipsum ; non secus, ac me ipsum te diligo. In te amando nemini concedo. Qui te vehementius diligat, concedo nemini. Amorem in te meum cogitatione fortasse consequi, complecti possum, verbis quidem exprimere, explicare, expromere profecto non possum. Cum te multi diligant, in amore tamen omnes vinco, principatum appeto, primas partes mihi vindico, principem locum obtineo. Fero te in oculis. Mihi es in amoribus. Nihil mihi est te carius. Secundum DEUM, post DEUM, excepto DEO, cum a DEO discessi, nemo mihi te est carior. Primum in amore DEUM, te habeo proximum. Amor in te meus tantus est, quantus potest esse maximus. Hæres mihi in animo, in medullis, in intimis sensibus. Ut pater in filium, ita ego in te sum animatus. Habeo te fratris loco. Quid est, cur te non etiam atque etiam diligam ? Quod vinculum, quod studii genus aut officii, quæ omnino res amori nostro, amicitiæ, conjunctioni, necessitudini nostræ deest, in amicitia nostra requiri, ac desiderari potest ? Amorem in te meum verbis exprimere qui possum, quem cogitatione vix complector, cujus magnitudinem vix mente comprehendo ? 2. **Tu si me amas, communem amicum dilige**, *si vous m'aimez, aimez aussi mon ami*. Tu si me carum habes ; si tibi cordi sum ; si animum mihi dedisti tuum ; amicum omni benevolentia, caritate, officio complectere. Sit tibi ille in pectore, hæreat in venis, animo, visceribus. Tu si mei amore duceris ; si totus ego tuus sum ; si ardes, cales, teneris studio complectendi mei ; amicum in sinu, in oculis gesta ; hæreat ille tibi in medullis ; gradum ac caritatem filii apud te habeat. Si amore tibi conjungor ; si, ut tute affirmas, ita in oculis tuis habito ; in medullis inclusus sum ; amicum toto animo,

omni gratia, officio, caritate complectere. Si tanta propendes in me voluntatis inclinatione, quantam singularis in me tua benevolentia, eximia caritas, perpetua officia pollicentur, mea potiorem vita communem amicum habe. Siquis amor mei in te residet ; si amore mei caperis, incensus es ; si caritate flagras ; carissimum tibi amicum habe nostrum ; magisque quam oculos illum ama meos. Si quis amor penitus hæret mei ; si in medullis resideo tuis ; si in deliciis sum ; amicum oculis, animo, complexu tene ; omni amore prosequere; dignum profecto ob multas suavitates ingenii, ut animo tuo carus sit egregie. 3. **Amat intemperanter, inhoneste,** *il se livre à la débauche.* Amoribus servit ; turpius, quam par est, diligit ; differtur amore ; immodico amore flagrat. Deperit hominem misere ; amore occupatus est ; animum amori deditum habet; in amores effunditur ; amore amens, malesanus est ; perdite amat ; amore languet ; cæcis maceratur ignibus ; totus in amore est ; in castris Veneris militat ; versatur in amoris rota ; amore vadatus, ac vinctus attinetur ; in hospitium divertit ad Cupidinem. USUS : Quidam seipsos amant sine rivali. Me aut amabis, aut, quo contentus sum, diliges. DIFFER. **Amare plus est, Diligere minus.)(Odio habeo.**

ĀMŒNĬTAS, atis, f. *Agrément, charme.* SYN. Suavitas locorum. EPITH. Summa. USUS : Hortorum et littorum amœnitates. Cf. **Jucunditas.**

ĀMŒNUS, a, um, *Agréable.* SYN. Voluptuarius, jucundus. USUS : Amœnus sane, et arbitris semotus locus. Prædiola belle ædificata amœno loco, et salubri. Cf. **Jucundus.**

ĀMOR, oris, m. *Amour.* SYN. Benevolentia, gratia, pietas, studium, caritas.)(**Odium.** DIFFER. **Amor genus est ad omnia pertinens, Caritas species ad homines tantum.** EPITH. Gloriæ nimis acer, verumtamen honestus, communis, cultus, dulcis et optatus, flagitii et levitatis auctor, fraternus domesticusque, honestus, humanus, tam improvisus ac repentinus, tam castus, tam religiosus, tam sanctus, tam pius, inauditus, non ignotus, sed tamen gratus, et optatus, incredibilis, et bonus, insitus, jucundus, magnus, mediocris, mirificus, muliebris, mutuus, naturalis, novus, vetus, patrius, perpetuus, præcipuus, princeps, pristinus, sævus, singularis, sollicitus atque anxius, summus, turpissimus, vetus et fictus, veterrimus, verissimus, vetustus. PHRAS. 1. **Utinam excitare amorem patriæ in te possem !** *puissé-je vous inspirer l'amour de la patrie !* Utinam te patriæ amore inflammare, pietatem in patriam intendere, excitare, gignere, conciliare possem ! utinam efficere id possem, ut patriæ amor in te nascatur, oriatur, exoriatur ! utinam ea mihi facultas sit, ut meis hortatibus pietas illa in patriam rursus in te exsistat, emergat, ut ex natalis soli dulcedine amor ille effluat, emanet, progrediatur, proficiscatur, qui erga patriam optime de te meritam exstare, residere in animis civium debet. 2. **Amorem in te meum ubique declarabo,** *je vous prouverai partout mon affection.* Quem diu tecum constitutum habeo amorem, omnibus in rebus testificabor, demonstrabo. Respondebo profecto amori tuo, et omni officiorum genere tecum certabo. Recognosces non modo ex litteris, sed ex omnibus studiis, officiisque meum in te amorem. Amorem hunc meum, quem a pueró suscepi, omnibus officiis colam, præstabo, reddam amori tuo. Meam in te singularem benevolentiam, summum, incredibilemque amorem quovis officii genere testatum faciam ; officiis ac studiis illustrabo, approbabo. Nullum erga te officium hominis amantissimi prætermittam. Qui in me residet amor tui, eidem serviam semper ; hunc fovebo, et augebo. Non est quod vereare ; in amore egregie respondebo. Efficiam profecto, ut omnibus pateat, neminem ut fugiat, lateat, quæ mea sit in te benevolentia. Amorem tui, qui in animo insidet meo, non verbis modo præ me feram, sed rebus, factisque ostendam, patefaciam, confirmabo. 3. **Amorem in te meum semper conservabo,** *je serai toujours votre ami.* Amorem, quo semel tibi conjunctus fui, quo te adhuc prosecutus sum, fovebo semper, augebo, colam, servabo, confirmabo. In amore tui semper provehar. Illa pietas, id studium, quo te semel complexus sum, incrementa capiet maxima. Ad eum amorem, quem adhuc præstiti, accessiones fient maximæ. Ut amandi causæ semper novæ, ita nova semper officia ad pristini amoris significationem accedent. Idem dies amorem tui mihi eripiet, qui vitam. Dum spirabo, spirabit simul in me amor tui. 4. **Amorem exuit,** *il ne m'aime plus.* Amorem abjecit, excussit, deposuit omnem. Multum de vetere amore detractum, laxatum est. Amorem omnem ex animo ejecit. Nemo te, nisi tua illa inconstantia ab amore nostri avertit ; illa amorem diremit, illa exhausit. USUS : Amor verus et fictus non facile dijudicatur, *il n'est pas facile de distinguer la véritable amitié de la fausse.* Honestus amor e virtute nascitur. Judicio labitur, qui fortunam in amore, non virtutem spectat. Amor flagitii et levitatis auctor.

ĀMŌTĬO, onis, f. *Action d'éloigner, éloignement.* SYN. Remotio. USUS : Doloris amotio successionem efficit voluptatis.

ĀMŌVĔO, es, movi, motum, ere, a. *Éloigner, écarter.* SYN. Arceo, prohibeo, removeo. PHRAS. **Fames hostem ab urbe amovit,** *la famine a éloigné l'ennemi de la ville.* A mœnibus hostem detraxit, depulit, dejecit. Fames hostilem impetum propulit,

submovit, propulsavit ; emovit hostium multitudinem ; pestem illam a mœnibus urbis avertit. 2. **Amovet a se omnes**, *il éloigne de lui tout le monde.* Abstinet procul homines; segregat a se omnes, removet, submovet; emovet domo salutantium multitudinem; hospitum ac clientum turbam suis ab ædibus amolitur. 3. **Amovet se a rebus publicis**, *il ne prend aucune part aux affaires publiques.* Animum procul habet a republica ; animum abducit a forensi strepitu ; publicæ rei curam a se in alios transfert. USUS : Libidinem, odium, invidiam, metum, cupiditates omnes ab aliquo amovere, *éloigner, détourner.* Segnitiem, crapulam, calumnian a se amovere, depellere. Molestiam a foribus; suspicionem a domesticis amovere. Cf. **Repello, Arceo, Rejicio.**

AMPHĬBŎLĬA, æ. f. *Amphibologei.* VULG. **Amphibologia.** USUS : Amphibolias aucupantur Dialectici.

AMPHŎRA, æ. f. *Amphore.* USUS : In singulas vini amphoras quaternos denarios portorii nomine exigunt.

AMPLĒ, *Amplement. largement.* Amplissime. SYN. Magnifice, honorifice, honeste.)(**Abjecte, humiliter.** USUS: Ample, elateque dicebat Cicero ; honores idem amplissime sibi decretos, magnificentissime, amplissime gessit, *Cicéron avait un langage élevé et abondant; il exerça avec la plus grande distinction toutes les charges qui lui furent confiées.*

AMPLECTOR, eris, plexus sum, plecti, d. *Embrasser.* SYN. Amplexor, amplexu stringo, comprehendo. ADV. Amicissime, vehementer, ultro et citro, usu, vel officiis ; libenter, generatim, nequaquam satis. PHRAS. **Pater filium amantissime amplexus est**, *le père embrassa tendrement son fils.* Amplexatus est, brachia in collum filii injecit ; pectus pectori commisit, conjunxit, admovit ; amplexu filium petiit, aggressus est, vinxit, arcte tenuit, continuit, fovit ; apertis brachiis filium amplexurus, ad ejus caput advolavit ; in ejus amplexus effusus est, ruit ; ejus cervicibus se innexuit, et arctissimis complexibus illigavit ; pater filii cervicibus injecit manus, et toto pectore se adstrinxit. Filii collum invasit pater ; ad complexum concurrit ; tulit complexum filio, inque eum fimul corpore, fimul animo effusus est, circumfusus amplexibus filii pater, pectori collo eumdem admovit. Recepit filium sinu, complexuque pater ; dextera cervicem ejus manu strinxit ; amplexu filium cooperuit pater, et pectus pectore constrinxit. USUS : 1. Ille me amplexus, flere prohibebat, *celui-ci m'ayant embrassé, m'empêchait de pleurer.* 2. TRANSL. Amo, colo, *cultiver, s'adonner à.* Auctor tibi sum, ut rempublicam, bonas artes, jus civile amplectare. Cæsar me in dies amicius amplectitur. Amplector animum in me tuum. 3. **Comprehendo, stringo**, *comprendre, renfermer.* Non is est, qui res tantas consilio amplectatur, animo, ac mente circumspiciat. Paucis plurima ; artem omnem paucis præceptis amplector.

AMPLEXOR, aris, atus sum, ari, d. *Embrasser.* SYN. Amplector, amo, amplexibus excipio, foveo sinu, amplexu circumplico, circumplector. ADV. Familiariter, hilare, mirifice, recte, vehementius. USUS : Inimicum meum sic amplexabuntur, sic in manibus habebant, sic fovebant. Amplexari auctoritatem senatus. Certam sententiam amplexari. Cf. **Amplector.**

AMPLEXŪS, ūs, m. *Embrassement.* USUS : Pudici amplexus.

AMPLĬFĬCĀTĬO, ōnis, f. *Augmentation.* SYN. Cessio, incrementum, cumulus, exaggeratio.)(**Diminutio.** EPITH. Magna, nemini nocens, vehemens. USUS : Amplificatio gloriæ, honoris, pecuniæ, rei familiaris, *accroissement de richesses.* **Amplificatio Rhetorica.** Gravior quædam affirmatio, quæ motu animorum conciliat in dicendo fidem, *amplification.*

AMPLĬFĬCO, as, avi, atum, are, a. *Augmenter, agrandir.* SYN. Amplum facio, dilato ; rem parvam verbis majorem facio ; augeo, multiplico, locupleto.)(**Minuo, infirmo.** PHRAS. 1. **Amplificare imperium**, *reculer les frontières de son royaume.* Proferre imperium, imperii fines ; ingentibus incrementis rempublicam augere ; ampliare, dilatare, extendere, protendere imperium ; imperii fines promovere, propagare, magnas imperio accessiones adjungere. 2. **Amplificare dicendo**, *développer un sujet.* Augere rem, et tollere altius dicendo ; verbis exaggerare, extollere ; rem ornare, tragice et rhetorice, omnia dicendo augustiora, majora facere ; vero majora jactare ; in majus celebrare ; verbis in majus ferre, extollere. USUS : 1. Semper studui, tuam gloriam laudibus amplificare, *je me suis toujours efforcé d'augmenter votre gloire en vous louant.* Sermo tuus dolorem mihi meum amplificat. Urbs, fortuna urbis in dies amplificatur et augetur. 2. Amplificare atque ornare dicendo. Cf. **Augeo, Amplus.**

AMPLĬO, as, avi, atum, are, a. *Remettre, ajourner.* SYN. Comperendino, differo, temporis plus concedo causam dicturo. USUS : Hæc causa septies est ampliata. Quid hominem nefarium ampliatis ?

AMPLĬTER, *Amplement, largement.* SYN. Ample. USUS : Ampliter in cœna apposuit. Ampliter mentiri.

AMPLĬTŪDO, ĭnis, f. *Grandeur, dignité, rang.* SYN. Gloria, dignitas, splendor, auctoritas, gravitas, pondus, claritudo, præstantia,

majestas, claritas. EPITH. Rara, egregia, modica, summa. USUS : Amplitudo est potentiæ, *aut* majestatis, *aut* aliquarum copiarum abundantia. Ipsæ injuriæ tuam amplitudinem illustrabunt. Omne meum studium ad tuam amplitudinem amplificandam, retinendam conferam, *je ferai tous mes efforts pour vous élever en dignité et vous garder votre rang.* Pompeius posteris suis amplitudinem nominis, quam non acceperat, tradidit. Pervenisti ad summam amplitudinem. Cf. **Splendor, Dignitas, Præstantia, Magnitudo.**

AMPLĬUS, *En plus grande quantité, davantage.* SYN. Plusquam, plus, magis, supra, quod excurrit. USUS : Amplius est triennium, *vel* triennio. Non amplius decem cohortes pugnavere. Decem et amplius nummis, decem, et quod excurrit, nummis. Ita quidem Socrates ; hoc amplius Theophrastus, quod etc., *a cela de plus que, etc.* Morem tibi geram, hoc amplius, ut oraculum te audiam, *je vous obéirai, bien plus, je vous écouterai comme un oracle.*

AMPLUS, a, um, *Ample, spacieux, grand.*)(**Angustus, parvus.** USUS: 1. Ampla domus, *maison spacieuse.* Theatrum magnitudine amplissimum, celebritate refertissimum. Locus præter modum amplus, ingentis laxitatis, et qui multorum millium multitudinem capiat. Ædes amplæ, spatiosæ, effusæ. Forum, quantumvis amplum, laxandum videbatur. 2. Seges gloriæ ampla. Res ampla, et immensi operis. Copiæ amplissimæ, militum is numerus, ut virium jam non pœniteat. 3. Amplissimus civitate, amplissimo loco natus. Id curo unice, ut respublica opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit. Cf. **Clarus Magnificus, Magnus.**

AMPULLA, æ, f. *Petite fiole au corps bombé.* SYN. Vas vitreum ventre amplo et inflato.

AMPULLOR, aris, atus sum, ari, d. *S'exprimer avec emphase.* SYN. Turgeo, inflor. Cf. **Superbus, Facto.**

AMPŬTĀTĬO, ōnis, f. *Action de couper, d'émonder.* USUS : Sarmentorum amputatio.

AMPŬTO, as, avi, atum, are, a. *Couper, tailler ; supprimer, retrancher.* SYN. Reseco, circumcido, rejicio. USUS : Amputetur quidquid in republica est pestiferum. Sit aliquid in adolescentis ingenio quod circumcidam, quod amputem. Cf. **Præcido.**

AN, *Où, est-ce que ?* SYN. Ne, anne, utrum, num, ecquid ? USUS : Multum refert, utrum coram multis, an paucis dicatur. An licebit cunctis, tibi non licebit ? Patris partes suscipiam, an filii ? Eloquar, an sileam.

ĂNAGNOSTES, æ, m. *Lecteur.* SYN. Lector conductitius. USUS : Puer festivus anagnostes noster.

ĂNĂLŎGĬA, æ, f. *Conformité, rapport.* SYN. Proportio. USUS : Analogia ejus vocabuli me decepit.

ĂNAS, ătis, f. *Canard.* USUS : Anatum ova gallinis supponimus.

ĂNĂTŎCISMUS, i, m. *Intérêt de l'intérêt, intérêt composé.* SYN. Fœnus, quod ex fœnore capitur. USUS : Ille quidem ne centesimis, cum anatocismo contentus est.

ANCEPS, cipitis, omn. gen. *Douteux, incertain.* SYN. Dubius, incertus, ambiguus.)(**Certus.** USUS : 1. Incertus est exitus, et belli fortuna. Cura, disputatio, causa anceps. Anceps fatorum via. Anceps et multiplex verborum potestas. Cf. **Dubius, Ambiguus.** 2. Anceps gladius, *glaive à double tranchant.*

ANCHŎRA, æ, f. *Ancre.* SYN. Ferrum aduncum ad firmandas naves. USUS : Ergo ille malum erigi, vela fieri, anchoras præcidi, solvi jussit.

ANCILLA, æ, f. *Servante.* SYN. Famula, pedissequa. USUS : An partus ancillæ in fructu sit habendus, disputant.

ANCILLĀRIS, e, gen. com. *Servile, bas, dégradant.* USUS : Ancillare ac sordidum artificium.

ANCILLOR, aris, atus sum, ari, d. *Servir.* SYN. Servio. USUS : Nemini uni ancillatus sum, aut privatim me addixi. Cf. **Servio.**

ANCILLŬLA, æ, f. *Servante.* USUS : Juris scientiam eloquentiæ tanquam ancillam, et pedissequam adjungebant ; contra nunc est.

ANDĂBĂTA, æ, m. *Andabate, gladiateur qui combattait à cheval et les yeux couverts.* SYN. Gladiatorum genus velatis oculis pugnantium. USUS : Quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus.

ANFRACTŬS, ūs, m. *Tour, révolution.* SYN. Circuitio, flexus, ambitus. EPITH. Non longus, longus ad spiritum et aptus, annuus, septenus. USUS : Figura nihil habens incisum angulis, nihil anfractibus. Longo anfractu circumscripta oratio. Ætas tua septenos octies solis anfractus, reditusque convertit, *vous êtes agé de 56 ans.*

ANGĔLUS, i, m. *Ange.* SYN. Genius bonus, spiritus cœlestis, cœlestis internuntius, minister DEI et nuntius. PHRAS. 1. **Angelus custos,** *ange gardien.* Genius humanæ salutis custos ; cœlestis custos homini adjunctus, additus, addictus ; præses vitæ nostræ spiritus ; adjutor, defensor, patronus, auxiliarius vitæ nostræ genius ; cœlestis genius, qui hominem ab ortu suo suscipit ac tuetur ; qui defendit, custodit, incolumem servat traditum curæ suæ, custodiæ, tutelæ hominem ; cui a DEO, Parente optimo, demandatum est hominis patrocinium, cura credita, tutela commissa, et commendata. 2. **Angelorum chorus,** *chœur des anges.* Spiritus cœlestes ;

cœlestes internuntii ; mentes corporibus secretæ, beatæ et ab omni concretione mortali semotæ, segregatæ mentes ; cœlestes animæ atque ab omni admistione corporum remotæ, puræ atque sinceræ. Numinis administri ; DEI ad homines interpretes spiritus ; spiritus discriminum et periculorum comites mortalium vitæ adjuncti ; cœlestium spirituum cœtus, chorus.

ANGĪNA, æ, f. *Angine*. USUS : Sues angina moriuntur.

ANGĪPORTŬS, ūs et i, m. *Rue étroite, ruelle*. SYN. Vicus, angusta via et compendiaria inter domos. USUS : Effusum frumentum vias omnes et angiportus constravit.

ANGO, is, anxi, ere, a. *Serrer; attrister, tourmenter*. SYN. Constringo, sollicito, vexo, torqueo, premo, crucio, discrucio.)(**Recreo.** ADV. Vehementer. PHRAS. 1. **Filii morbus vehementer me angit,** *la maladie de mon fils m'inquiète fort*. Sollicitum habet, tenet, reddit, efficit ; miseris me sollicitat modis ; morbus filii non mediocrem mihi affert, conficit, struit sollicitudinem ; morbus filii sollicitudinem acuit, auget, duplicat ; sollicitudine afficit ingenti ; anxiis implet curis ; metum, sollicitudinem incutit. Sollicitudini est non exiguæ repentinus filii morbus. Morbus filii animum meum intempestiva sollicitudine turbat, perturbat, vexat, commovet. Morbus filii graviter me afficit ; multum curæ, molestiæ, ægritudinis affert ; acerbum animo vulnus infligit; curis me frangit, et sollicitudine. Morbus filii molestissime me exercet ; gravi mœstitia, atque animi ægritudine afficit, gravem animo sollicitudinem parit repentina filii invaletudo. 2. **Admissum a filio dedecus graviter angit patrem,** *la honte du fils attriste mortellement son père*. Susceptum a filio dedecus urit, mordet, pungit vehementer patrem. Ea labes filii acerba admodum videtur patri ; graviter eumdum urget concepti facinoris probrum, macerat, concoquit, exercitum habet ; ea dedecoris nota patri corpus, viresque exedit ; cor, corpusque cruciat ; ægritudine conficit. Cf. **Dolor, Tristis, Anxius, Cura, Affligo.** USUS : Illa me cura vehementer angit, et sollicitat. Ea me rès intimis sensibus, animis, dolore præcipue angit, et sollicitum habet.

ANGOR, ōris, m. *Angoisse, chagrin*. SYN. Ægritudo, sollicitudo animum vexans, premens, discrucians. EPITH. Utilis. USUS : 1. Noli angoribus te dare, dedere, *ne vous tourmentez pas*. Ecquid angoribus te implicas ? ecquid te metu diurno, nocturnoque tam misere conficis ? Sæpe pro amico angor capiendus est. 2. **Angorem tollere,** *faire cesser le chagrin*. Tuæ litteræ angores meos levaverunt ; ab angoribus me abduxere ; vacuitatem ab angoribus præstiterunt. Cf. **Angor, Mœror, Tristitia, Anxius.**

ANGUĪNUS, a, um, *De serpent*. USUS : Anguina cervix.

ANGUIS, is, m. *Serpent*. SYN. Serpens. EPITH. Fœmina, mas, neuter, ingens, volucris. USUS : Angues alites. Anguis ab ara exstitit.

ANGŬLĀTUS, a, um, *Anguleux*. USUS : Corpuscula rotunda alia, alia angulata.

ANGŬLUS, i, m. *Coin ; retraite*. EPITH. Summus, par. USUS : Angulum mihi provinciæ eligas reconditum, ac derelictum.

ANGUSTĒ, *Étroitement*. SYN. Arcte, stricte, presse, exigue, exiliter, tenuiter, jejune.)(**Late, fuse, ample.** USUS : Anguste urbem obsidere. Anguste, exiliter dicere. Presse, anguste definire. Anguste, tenuiter disputare.

ANGUSTĬÆ, arum, f. pl. *Espace étroit, défilés*. EPITH. Magna, incredibilis, summa. USUS : 1. **Fauces terræ marisque,** *détroits*. Corinthus in angustiis, et faucibus Græciæ. PHRAS. 1. **In angustias locorum redigi,** *être enfermé dans les défilés*. In exiguum gyrum compelli ; tanquam in pistrinum detrudi, ac compingi ; in angustum locum concludi, coangustari ; in angustum contrahi et adduci ; in exiguum orbem contrahi ; in arcto stipari, ad colligendum breviori spatio orbem adigi ; in arcto esse ; in angustias locorum incidere ; angustiis locorum claudi, premi. 2. **Paupertas,** *gêne, pénurie, pauvreté*. Incredibiles angustiæ ærarii, et pecuniæ publicæ. Ex meis rei familiaris angustiis ejus sustento tenuitatem. 3. **Difficultas,** *embarras, difficultés*. Quid me in has verborum angustias revocas? Cur me in Stoicorum dumeta, et angustias tantas adducis, compellis ? Angustiæ temporis breviorem me fecere. 4. **Infirmitas,** *petitesse, faiblesse*. Non capiunt angustiæ pectoris tui, non egestas animi tantam personam.

ANGUSTUS, a, um, *Étroit*. SYN. Arctus, brevis, (de loco præcipue). PHRAS. **Angusta loca sunt,** *ces lieux sont resserrés*. Angustæ fauces coarctant iter. Magnæ sunt, et admodum difficiles locorum angustiæ. Impedimento sunt magnæ locorum difficultates. Locus non capit tantam hominum multitudinem ; loci angustiæ non accipiunt, non patiuntur extendi copias. Angusta se loca crebro objiciunt ; difficilem ac laboriosam viam faciunt. Impeditissima ad iter faciendum loca sunt. Maximus hic labor ex locorum angustiis enascitur iter illuc habentibus. Montium illæ fauces multis locis arctissime coeunt. Via multis locis constringitur, coangustatur. USUS : 1. In angustum locum concludi, *être enfermé dans un défilé*. 2. Res angusta, *pauvreté*. Cf. **Angustiæ.**

ANHĒLĪTŬS, ūs, m. *Respiration, haleine, souffle*. SYN. Spiritus, respiratio. USUS :

1. Vix anhelitum recipiebam, *je respirais à peine.* Anhelitus latentem morbum indicat. 2. Terræ vapores, *exhalaisons.* Anhelitus terrarum, cum fluere cœperint, venti fiunt.

ĂNHĒLO, as, avi, atum, are, n. et a. *Respirer.* SYN. Spiro, respiro. USUS : Catilinam furentem audacia, scelus anhelantem, ex urbe vel ejecimus, vel emisimus. Species hominis est crudelitatem ex imo pectore anhelantis.

ĂNHĒLUS, a, um, *Haletant.* USUS : Equus anhelus.

ĂNICŬLA, æ, f. *Vieille femme.* SYN. Anus, mulier vetula. EPITH. Minime suspiciosa, indocta. USUS : Aniculæ sæpe inediam biduo, aut triduo ferunt.

ĂNĪLIS, e, gen. com. *De vieille femme.* SYN. Quod aniculam potius, quam virum decet. ADV. Pene. USUS : Ineptiæ, fabulæ aniles. Omnis superstitio anilis est, et imbecillis.

ĂNĪLĬTER, *A la manière des vieilles femmes.* SYN. Anicularum instar, more. USUS : Superstitiose, atque aniliter dicere aliquid.

ĂNĬMA, æ, f. *Ame.* EPITH. Æterna, infecta, particeps consilii atque rationis, pura, tenuis, carissima. USUS: (Anima vegetativa, VULG.) Anima altrix plantarum, cujus virtute eæ vigent, crescunt, germinant, frondescunt, florent. 2. (Anima sensitiva, VULG.) Anima sensu prædita, quæ sensu aliquo utitur, quæ sentientis vitæ beneficio fruitur. 3. (Anima rationalis, VULG.) *Ame raisonnable.* Anima rationis particeps, compos; ratione utens; ratione ac mente prædita. Sempiternarum rerum, ac sub intelligentiam cadentium compos, et particeps animus. Particeps consilii atque rationis anima. Immortalis mortali in corpore animus. 4. Anima a corpore separata, *âme séparée du corps.* Animus a corpore sejunctus; corporeis vinculis laxatus, relaxatus; qui ex vinculis, carcere corporis evolavit. Anima soluta legibus corporeæ servitutis; e corpore dimissa; e corporis custodia in libertatem asserta. 5. Animæ defunctorum. Manes; mortuorum, vita functorum animæ. 6. (Animæ in purgatorio, VULG.) Animæ piacularibus ignibus addictæ; piaculari flamma suas eluentes maculas; animæ, quæ purgantibus flammis torquentur; salutarium flammarum ignibus lustrantur. 7. Animæ in cœlo beatæ. Animæ cœlo redditæ; æterna jam in cœlo felicitate potitæ; donatæ sempiternæ mercede gloriæ; infinitis ac sempiternis in cœlesti regno gaudiis perfruentes. Cf. Beatus, Sancti. 8. (Animæ damnatæ, VULG.) Impii manes; animæ sempiternis suppliciis addictæ; æternis cruciandæ flammis; perpetuis inferorum incendiis mactandæ. Cf. Inferi. 9. Ponitur pro vita : In unius hominis anima spes nostras positas omnes habemus, *toutes nos espérances reposent sur lui seul.* Ægroto, dum anima, spes est. 10. Pro anhelitu, *souffle.* Continere, comprimere animam, *retenir sa respiration.* 11. Pro aere, *air.* Inter ignem ac terram aerem DEUS, animamque posuit. Anima, quæ spiritu in pulmones ducitur. 12. Pro causa et principio vitæ, *âme, principe de vie.* Animam agere, edere, efflare, amittere, *mourir.* 13. Pro mente, *intelligence, cœur.* Ea causa in anima, sensuque meo penitus insita est, et infixa.

ĂNĬMĀBĬLIS, e, gen. com. *Vivifiant.* Aer animabili, spirabilique natura.

ĂNĬMĀDVERSĬO, onis, f. *Remarque, réflexion.* SYN. Consideratio, attentio, notatio. EPITH. Censoria, humanissima, liberalissima, paterna, mediocris. USUS : 1. Notatio naturæ, et animadversio peperit artem. Nosse regiones animadversionis est, aut consuetudinis. 2. Pœna, castigatio, reprehensio, *correction, châtiment.* Animadversio omnis, ac castigatio contumelia vacare debet. Continere improbos metu animadversionis. Uti in aliquem animadversione. Remittere, condonare animadversionem. Cf. Pœna, Objurgatio.

ĂNĬMADVERSOR, oris, m. *Observateur, qui fait attention à.* EPITH. Acris, diligens. USUS : Si acres et diligentes judices esse volumus, animadversoresque vitiorum, magna intelligemus sæpe ex parvis.

ĂNĬMADVERTO, tis, verti, versum, ere, a. *Faire attention à, remarquer, observer.* SYN. Animum adverto, noto, attendo ; animum attendo, deprehendo, sentio, intelligo. ADV. Curiosius, attentius, diligentius, facile, graviter, maxime, plane, recte, rectissime, serius, vehementer, usque eo. PHRAS. Animadvertit, quid velim, *il fait attention à mes désirs.* Cernit animo, videt, quid velim. Quid agam, sentit. Præsentit, præsensione quapiam capit; nonnullum sensum habet; subolet illi, quid consilii parem. Non fugit hominem, non latet, ambiguum non est, quo mea spectent consilia. Cf. Noto, Adverto. USUS : 1. Animadverte, quæso, pro tua prudentia quæ fiant, *observez, je vous prie.* 2. Punio, castigo, *punir, châtier, sévir.* Crudeliter in aliquem animadvertere.

ĂNĬMAL, alis, n. *Ce qui respire, être animé.* SYN. Animans.)(Inanimatus, inanimis. EPITH. Aptissimum ad cultum, funestum, ac nefariis stupris concretum. USUS : Homo animal divinum, providum, sagax. Homo animal acutum, plenum consilii et rationis, sempiternum, particeps pudoris ac verecundiæ. Animalium alia sugunt, alia carpunt, alia vorant, alia mandunt cibum.

ĂNĬMĀLIS, e, gen. com. *D'air.* SYN. Spirabilis, aerius. USUS : 1. Natura animantis, *vel* terrena, *vel* ignea, *vel* animalis, *vel* humida. 2. Animæ proprium, vitale,

principe de vie, *âme*. Intelligentiam animalem quidam etiam astris tribuunt.

ĂNĬMANS, antis, m. f. *Au pl.* **ANIMANTES**, ium, m. f. *Vel* **ANIMANTIA**, ium, n. *Être animé*, *animal*. SYN. Animal. EPITH. Aquatile, dispar, divinum atque cœleste, mortale, pennigerum et aereum, terrestre. USUS : Animantes armatæ cornibus, obductæ plumis, hirsutæ spinis, tectæ coriis, vestitæ villis. Animantes aspiratione aeris sustinentur. Quidam mundum ipsum animantem, sapientemque dixerunt.

ĂNĬMĀTĬO, ōnis, f. *Action d'animer*. EPITH. Divina. USUS : Divinæ animationis species ex igne.

ĂNĬMĀTUS, a, um, *Animé*. USUS : 1. Animatum est, quod motu cietur interiore. 2. Bene, *vel* male affectus, *bien ou mal disposé à l'égard de qqn*. Ut homines abs te affecti sunt, ita in te sunt animati. PHRAS. **Erga te semper optime animatus fui**, *j'ai toujours été plein de bonnes intentions pour vous*. Animos gessi non modo benevolos tibi, sed addictos. Egregia semper in te fuit animi mei propensio. Cf. **Affectus**.

ĂNĬMO, as, avi, atum, are, a. *Animer; exciter*. SYN. Vitam do, animatum facio, anima dono : *vel* * excito, stimulo, exstimulo, impello. PHRAS. **Juvenes identidem animandi sunt**, *il faut exciter les jeunes gens*. Recreandi, excitandi, spei animorumque implendi sunt juvenes. Ad spem, fiduciam erigendi sunt torpentes, demissi juvenum animi. Addendi identidem sunt juvenibus animi, et laude confirmandi. Augere animos juventuti oportet, et adhortatione firmare. Juventuti ut consulas, animum dare necesse est ; stimulos ac spiritus subdere ; fortitudinem inspirare ; alacritatem accendere. Incalescant animi juventutis oportet, et alieno studio incitentur. Arrigendi juvenum animi, accendendi, inflammandi. Opera imprimis danda est, ut animus juvenum se colligat, atque confirmet ; ut ardor animis injiciatur ; alacritas addatur ; vigor mentium revocetur. Non desint, quæ juventuti incitamento esse possint ; quæ calorem pristinum reddant animis ; quæ animos novos afferant ; mentes excitent ; studium injiciant et alacritatem. Exemplis ac monitis spiritus identidem hauriat juventus ; animos renovet ; redintegret. Moderator juvenes animum habere bonum jubeat, ut animo forti sint ; ut animis vigeant ; ut spes languentes erigat, alacritas et fiducia incendatur, curet. Cf. **Impello, Excito, Incito**. USUS : 1. DEUS omnia animat, format, alit, auget, *animer*, *donner la vie*. 2. * Laude animandi sunt juvenes, *exciter*.

ĂNĬMŌSĒ, *Courageusement*. SYN. Magno animo, intrepide. USUS : Non solum id animose et fortiter sed considerate etiam sapienterque fecerunt.

ĂNĬMŌSUS, a, um, *Courageux*, *hardi*. SYN. Plenus animi, plenus roboris, intrepidus.)(**Timidus**. PHRAS. Homo ingentis spiritus, *homme de cœur*. Animæ prodigus ; capax ingentis spei pectus. Cf. **Fortis, Alacer**. USUS : Vir fortis et animosus.

ĂNĬMŬLA, æ, f. *Petite âme*, *faible existence*. USUS : In unius mulierculæ animula, quæ tandem jactura fit ?

ĂNĬMUS, i, m. *Ame; pensée; courage*. SYN. Mens, anima, ratio : *vel* benevolentia ; *vel* consilium, cogitatio. EPITH. Abjectus, abjectior, acer et magnus, præsens et acutus atque versatus, acrior, attentus, accusatorius, æger, æquus atque fortis, paratusque, æquior, æquissimus, æternus, afflictus, agrestis ac durus, alacer et erectus, alienus, gloriæ cupidus, amicus, amplus et excelsus, et patiens incommodorum, non omnino integer, angustus atque demissus et jejunus, tamque parvus. PHRAS. 1. **Animo magno est fortique**, *cet homme a un grand courage*. Animus illi magnus est, et ad omnes casus ferendos constans, atque paratus. Animo sane est virili. Est in illo animus amplus, excelsus, incommodorum patiens, acer, præsens, robustus, omni liber cura et angore. Est in illo viro animi altitudo, firmitudo, gravitas, constantia incredibilis. Quantum in ejus viri animo roboris et nervorum, quam eximia virtus insit, quo sit animi robore, qua virtutis indole, qua animi excelsitate, et quasi exaggeratione, quis non videt ? Animi firmitudine, gravitateque est singulari. Animo est erecto, et minime perturbato. Animi robore incredibili septus. Stat animo ; viget animo et celsitate quadam indolis incredibili. Plenus animorum est. Vigore animi est acerrimus. Vir est, cujus constantiam, vigoremque mentis res nulla labefactet. Vivit in vivido pectore ingenium plusquam pro ætate vegetum. Pectus est homini animorum plenum. Excellenti est animo præditus. Vigore animi inter suos excellit maxime. Est in illo animi excellentia quædam, excelsitas singularis. Animum induit maximis rebus parem. Cf. **Fortis, Alacer**. 2. **Animo est pusillo et abjecto**, *il a un cœur faible et pusillanime*. Homo est animo fracto, remisso, humili, et imbecillo. Est illi animus mollis, perturbatus, irritabilis. Videas in illo homine ridiculam animi debilitatem, summam animi remissionem, dissolutionem, languorem, imbecillitatem. Minimus terror ejus animum frangit, minuit, effeminat ; illi animum adimit. Ad minimum terrorem animus homini cadit ; animum despondet, contrahit, inflectit, demittit ; animo deficit, consternitur, concidit. Est quædam in eo homine animi humilitas, impotentia, contractio. Sensibus mirum quam

angustis est. Ad primum fortunæ impetum animos submittit. Terroris siquid increpuit, animus mox concidit ; frangitur metu ; timore debilitatur, exanimatur. Cf. **Abjectus, Timidus.** 3. **Animo est erga me benevolo,** *il est bien disposé à mon égard.* Animo in me est bono, optimo. Summa in me fide est, et animo amicissimo. Summa ejus semper in me voluntas fuit. Quæ ille confert in me officia, ab optimo animo proficiscuntur. Secunda est ejus in me voluntas. Cf. **Affectus, a, um.** 4. **Animo est a me alieno,** *il est mon ennemi.* Alienum a me habet, gerit animum. Animo et voluntate a me dissidet. Armatum retinet in me animum. Animo est mirum in modum abalienato ; aversissimo est a rebus meis animo. 5. **Animo est invido,** *il est envieux, jaloux.* Animo pravo est, et malevolentia suffuso. Cf. **Invidus.** 6. **Animum habeo discedendi,** *j'ai dessein de partir.* Animus est in discessu. In animo est ; in animo habeo ; cum animo ; apud animum statui ; deliberatum cum animo habeo, proxime migrare. Animus est in eo, ut proxime me hinc auferam. Animum induxi, *vel* in animum ; animum hunc suscepi ; animus mihi est, abire propediem. Id ago ; in eo nunc sum, ut quamprimum discedam. 7. **Animum non habeo,** *je n'ai pas le courage.* Abhorret animus ab hoc consilio. Studio toto, ac voluntate abhorreo a re. 8. **Animi causa ludit,** *il s'amuse pour se reposer.* Delectationis et otii consumendi causa ; ad oblectandum temporis otium ; fallendi otii gratia ; animi remittendi ergo ludo utitur. 9. **Animo hæc eo facta sunt,** *il a fait cela dans le dessein de....* Isto animo, atque ea opinione ; ea mente et cogitatione, ea voluntate ; eo consilio hæc gesta sunt. 10. **Animo cado,** *je perds courage.* Animo concido ; animo contrahor, animo succumbo ; spes me deserit ; animus cadit, deficit, deest ; animo deficere ; animum submittere ; frangi animo, debilitari ; mente consterni soleo. 11. **Animum excitare,** *enhardir.* Animum erigere ; a molestiis revocare, animum addere, augere, dare, renovare, afferre, reficere. 12. **Animum recepi,** *je suis remis de ma frayeur.* Collegi me ex timore ; recreavi me ex illo pavore, recepi me a timore ; recuperavi me ; redintegravi animum, ac collegi ex illo tumultu. Aberrationem ab iis molestiis nonnullam habeo ; animus accessit novus, animos sustuli, cœpi animo stare rursus, ac vigere. Fregit se tandem, ac deferbuit æstus ille animi. Cf. **Remitto.** USUS : **Mens, anima, ratio,** *âme, intelligence, raison.* Animus est, qui viget, sentit, moderatur, et movet corpus, cui præpositus est. Cernere animo, comprehendere, complecti, tenere. Animum a negotio ad seipsum avocare, secum esse cogere, a corpore abducere. Animo excubare. Animi motus, perturbatio, contentio. 2. **Ad benevolentiam refertur :** Ex animo diligo, *aimer du fond du cœur.* Quem tibi debeo animum, nunquam mutabo, *je vous aimerai toujours autant que je le dois.* 3. **Pro consilio et deliberatione,** *disposition naturelle, dessein, volonté.* Animus mihi est. In animo est. Animo volvo, cum animo reputo. Animo perspicio. Cum animo constituo. Statuo apud animum ; ex animi mei sententia ; animo lustro, intueor. Animus is nunquam excidet, discedet. Defigo animum. 4. **Ad mentis fortitudinem** *vel* **debilitatem refertur,** *âme élevée, caractère bas.* Animo esse magno, acri, ac præsente. Animo esse solutiore, fracto, jejuno, angustiore. 5. **Animo bono,** *bienveillance.* Animo amicissimo, summa fide ac voluntate. 6. **Temeritas, ferocitas,** *témérité, fierté.* Animos alicujus, ac impetus retardare.

ANNĀLES, ium, m. *Annales, histoire.* EPITH. Maximi. USUS : Ex vetustate annalium eruenda est memoria nobilitatis. Ex annalium monumentis, et vetustis commentariis hæc petenda sunt.

ANNĀLIS, e, *Annuel, relatif aux années.* USUS : Majores nostri leges annales non habebant, *nos aïeux n'avaient pas de lois annales (qui fixaient l'âge requis pour les magistratures).* Lex annalis est, **quæ certos annos Magistratui cuivis capessendo præscribit.**

ANNECTO, is, **nexui, nexum, ere,** a. *Attacher.* SYN. Agglutino, necto,)(**Avello.** USUS : Stomachus ad linguam annectitur.

ANNELLUS, i, m. *Anneau.* SYN. Annulus parvus. USUS : Epicuri imaginem in poculis, et annellis habebant.

ANNĬVERSĀRĬUS, a, um, *Qui revient tous les ans, annuel.* SYN. Quod singulis annis recurrit, revertitur. USUS : Agere sacra anniversaria ; festos dies anniversarios ; anniversariæ cœli vicissitudines.

ANNŌNA, æ, f. *Récolte de l'année ; vivres, denrées.* SYN. Res frumentaria, commeatus, cibaria. EPITH. Cara, carior, carissima, durior. PHRAS. 1. **Annonæ penuria est,** *il y a disette de vivres.* Annonæ summa est caritas ; rei frumentariæ inopia. Annonæ difficultas ingravescit ; premit urbem. Durior fit annona. Frugum est inopia ; arcti commeatus. Arctiorem annonam hostis, clausum mare facit. Annona laboratur graviter. Annus in summa caritate est. Gravi confligtamur annona. Clausa sunt annonæ subsidia. Consumpta re frumentaria magnis sumus in angustiis. Frumenti inopia, re frumentaria premimur. Rerum omnium ad victum spectantium tantam inopiam sentimus, ut jam non caritas, sed fames timeatur. Copia frumenti deficit. Ad summam frugum inopiam adducti sumus. Annona crescit indies, *puta* **pretio.** Res frumentaria in angusto est. Annonæ angustiis premimur. In difficultate nobis res est. Annonæ magnis

incommodis confliᴄtamur. Laboratur ab re frumentaria. Anguste utimur re frumentaria. Frumentum angustius provenit. Angustiis rei frumentariæ ac cibariorum inopia in summas difficultates incurrimus. 2. **Annonam intercluslt hostis,** *l'ennemi empêcha les vivres d'arriver.* Hostis re frumentaria nos exclusit, interclusit; frumento, commeatuque nos prohibuit; commeatu interclusit; annonam avertit, arctiorem annonam fecit. 3. **Annonam mittere,** *envoyer des vivres.* Commeatum mittere, subministrare, portare, supportare, subvehere, devehere, adducere, advehere, parare. Frumentum conferre; frumento juvare; rem frumentariam comparare, expedire, explicare. 4. **Annonæ difficultas non multum minuitur,** *la difficulté de se procurer des vivres ne diminue pas.* Annona haud multum laxaverat; nullum adeo momentum annonæ eo consilio factum est. 5. **Annonæ caritas imminuta est,** *la cherté des vivres a diminué.* Secuta tandem est annonæ levatio, vilitas. Consecuta est ex summa inopia summa vilitas. Levavit, laxavit, præstitit annonam magistratuum solertia. Apertis horreis frugum pretia levata sunt. Laxaverat tandem annona. Copia frumenti rursum suppetit. Utimur tandem expeditiore re frumentaria; a commeatu melius instructus, omnium rerum copia completus est exercitus. Commeatu, omnium rerum copia abundamus.

ANNŌSUS, a, um, *Vieux.* USUS: Annosa arbor. Cf. Senex.

ANNŎTO, as, avi, atum, are, a. *Annoter, prendre note de.* SYN. Noto, observo. PHRAS. **Rei gestæ series annotanda est,** *il faut consigner ces actions dans les annales.* Monumentis mandanda, commendanda, consecranda, celebranda; res ea in tabulas, in album est referenda; prodenda, committenda litteris; scripto relinquenda; memoriæ prodenda. Rei gestæ memoria posteris est prodenda. USUS: Et meminisse et annotare oportet. Cf. Noto, Consigno.

ANNŬLĀRĬUS, ii, m. *Fabricant d'anneaux.* SYN. Opifex annulorum.

ANNŬLĀTUS, a, um, *Qui porte un anneau.* * SYN. Annulis ornatus. USUS: Incedunt cum annulatis auribus.

ANNŬLUS, i, m. *Anneau.* EPITH. Aureus. USUS: Annulo in cera sigillum imprimere.

ANNŬMĔRO, as, avi, atum, are, a. *Compter, évaluer; mettre au nombre de.* SYN. In aliquorum numero pono, in eundem numerum refero, adscribo, adscisco, coopto, recipio. USUS: 1. **His libris annumerandi sunt illi de Republica,** *à tous ses ouvrages, il faut ajouter ses livres sur la République.* In horum numerum librorum et isti veniunt; de horum numero; in horum numero librorum et illi sunt de Republica, in horum numero librorum et illi habendi, reponendi, collocandi de Republica. 2. **Numerare simpliciter,** *compter.* Pecuniam alicui annumerare. Difficile fit omnes de finibus sententias annumerare. Cf. Adnumero.

ANNUNTĬO, as, avi, atum, are, a. *Annoncer; faire savoir.* SYN. Nuntio, denuntio. USUS: Ei salutem a me annuntiabitis.

ANNŬO, is, ui, nutum, ere, n. et a. *Donner son assentiment, affirmer.* SYN. Nutu capitis assentio. USUS: Id ille toto capite annuit. Si annuerit, salvus sum.

ANNUS, i, m. *An, année.* SYN. Tempus, spatium annuinum. EPITH. Absolutus perfectusque, egregius, exiens, fatalis, funestus, gravissimus, et pestilentissimus, integer, intolerabilis, judicialis, lenior, magnus, memorabilis, perfectissimus atque ornatissimus, pestifer, plenus, posterior, postremus, proximus, recentissimus, salubris, salutaris, similis, superior, totus, tranquillus aut certe munitissimus, uberrimus quæstuosissimusque, vertens. PHRAS. 1. **Anni principio,** *au commencement de l'année.* Anno ineunte; se aperiente, anni initio, exordio, ingressu. 2. **Sub finem anni,** *vers la fin de l'année.* Anno exeunte, vertente, circumacto, transacto. Dum annus se circumagit, dum annus in exitu est. Cum jam anni pars major processisset; cum extremum jam anni esset. Cum anni tempus circumactum esset. 3. **Anni duo abierunt,** *deux années se sont écoulées.* Anni duo intercessere, interfluxere. Biennium jam factum erat, postquam etc. Tertius est hic annus, ex quo etc. 4. **Annum agit tertium,** *il est âgé de trois ans.* Tres habet annos. Quadrimo minor est. Major est annis duobus. Annorum est trium. Nondum tertium egressus est ætatis annum. Annum agit tertium. Annos natus est, complevit tres. Trimulus est puer. Ætas universa ad tertium processit annum. Ætas est illi trium annorum. Hinc annus est illi tertius. Annum decurrit tertium. Annum tertium nondum explevit, excedit. Ad annum vitæ pervenit tertium. USUS: Homeri et Virgilii ætates non annis, sed seculis sunt disjunctæ. Annus integer, solidus, qui cursu solis, solstitiali orbe circumagitur. Annus abhinc alter abiit, exiit, præteriit. **Anno Domini,** *l'an du Seigneur, l'an de grâce.* Anno post Christum natum; Christi nati. Anno a salute humana hominum generi, restituta, data, recuperata. Anno a partu virginis; a partu virgineo; a puerpera virgine; a partu Matris semper virginis. Anno partus virginei; salutis per Christum restitutæ, reparatæ, recuperatæ salutis humanæ.

ANNŬUS, a, um, *Annuel.* SYN. Quod unius anni spatio continetur. USUS: Cursus annuus finitur ad rationem solis. Annuum tempus prope emeritum habes.

ANQUĪRO, is, quisivi, quisitum, ere, a. *Rechercher soigneusement.* SYN. Inquiro, quæro. USUS : Omnes artis locos anquirere. Judicio anquirere. Capite, *vel* capitis anquirere, *intenter une action capitale.*(VULG. Contra aliquem criminaliter procedere.) Cf. Inquiro.

ANSA, æ, f. *Anse, poignée.* SYN. Manubrium. EPITH. Plures. USUS : TRANSL. Pro occasione, *occasion, moyen.* Dare ansam ad agendum. Capere ansam dicendi. Retinere ansam ad aliquem exagitandum. Cf. Occasio.

ANSĀTUS, a, um, *Qui a une poignée.* * SYN. Quod ansam habet. USUS : Homo ansatus, qui subnixis alis sese infert, *homme qui a les poings sur les hanches.*

ANSER, ĕris, m. *Oie.* USUS : Anseribus in Capitolio, et canibus cibaria publice præbentur.

ANTE, *Avant, devant.* SYN. Præ, pro, a fronte, in conspectu, ob.)(Post. USUS: 1. Loci ratione: Ante tribunal, ante pedes, ante oculos ; ante suum fundum Clodius Miloni insidias parat. 2. Ratione temporis : Ante tempus consulatum inis. Idem jam quatriduo ante cogitarem. Proxime tu dices, ante ego censueram. (Interdum omittitur): Quarto (subintell. ante) Calendas, Idus, Nonas Novembres. 3. Magis (in comparatione) : Te ante alios diligo. Virgo longe ante alias specie insignis. Numidæ ante omnes barbaros in venerem effusi. Nulli mortalium armis, aut fide ante Germanos.

ANTĔA, *Auparavant.* SYN. Antehac, ante hoc tempus, superioribus diebus, superioribus temporibus. USUS : Ad te antea, atque adeo prius scripsi. Id magis nunc opportunum, quam unquam antea.

ANTĔACTUS, a, um, *Passé, écoulé.* SYN. Superior. USUS : Ex anteacta vita facere judicium de aliquo.

ANTĔCAPTUS, a, um, *Préconçu.* SYN. Ante conceptus, præceptus. USUS : Antecapta quædam animo totius rei informatio, opinio.

ANTĔCĒDO, is, cessi, cessum, ere, a. et n. *Marcher devant, devancer.* SYN. Anteeo, præeo, præcurro, prægredior, antegredior, anteverto.)(Sequor. ADV. Efficienter. USUS : Biduo illum antecessi. Aliquem auctoritate, ætate, usu rerum antecedere. Cf. Excello.

ANTĔCELLO, is, cellui, ere, a. et n. *Surpasser, l'emporter sur.* SYN. Excello, præsto, antesto, præcedo, antecedo.)(Inferior sum. ADV. Longe, longe et multum. USUS : Chaldæi astrorum scientia aliis gentibus antecellunt, *les Chaldéens n'ont point de rivaux dans la connaissance des astres.* Eloquentia, ingenii gloria, humanitate, integritate, militari laude antecellere. Cf. Potior.

ANTĔCESSĬO, ōnis, f. *Action de marcher devant ; cause antérieure.* SYN. Præcursio, prægressio.)(Consecutio. USUS : Vir sapiens causas rerum videt, earumque progressus, et quasi antecessiones non ignorat.

ANTĔCESSOR, ōris, m. *Soldat d'avant-garde.* * SYN. Qui præcedit. USUS : Res per speculatores, et antecessores equites enuntiatur, *il apprend l'affaire par ses éclaireurs.*

ANTĔCURSOR, ōris, m. *Éclaireur.* * USUS : Cum antecursoribus Cæsaris prælium commisit.

ANTĔDĪCO, is, dixi, dictum, ere, a. *Dire à l'avance, prédire.* SYN. Prædico, ante prædico. USUS : Augurum est, antedicere ea, quæ vitari possunt.

ANTĔEO, is, ii *vel* ivi, itum, ire, a. et n. *Précéder ; surpasser.* SYN. Antecedo, præeo, præcedo. USUS : Præstantia animi omnibus bonis corporis anteit. Si me amas, fortunam ipsam fortunis anteeo meis. Aliquem tempore, ætate, intelligentia, virtute anteire. Cf. Supero, Excello.

ANTĔFĔRO, fers, tuli, latum, ferre, a. *Préférer.* SYN. Antepono, præpono, præfero. ADV. Longe. USUS : Iniquissima pax justissimo bello ; bonus Imperator optimo Jurisperito anteferendus est. Catonis fortunam afflictam omnibus Cæsaris triumphis antefero. Cf. Antepono.

ANTĔGRĔDĬOR, eris, gressus sum, gredi, d. *Marcher devant, devancer.* SYN. Antecedo, anteverto, prægredior.)(Sequor. ADV. Fortuito. USUS : Lucifer, cum solem antegreditur ; cum subsequitur, Hesperus dicitur. Omnia quæ fiunt, causis fiunt antegressis. Cf. Præcedo.

ANTĔHAC, *Auparavant.* SYN. Antea. USUS : Antehac sperare licebat, nunc etiam spes erepta est.

ANTĔLŪCĀNUS, a, um, *Qui a lieu avant le jour.* SYN. Quod ante lucem est, *vel* fit. USUS : Tempus antelucanum. Cœnæ antelucanæ, *repas prolongés jusqu'au jour.* Litteratus antelucana opificum industria ne se vinci sinat.

ANTĔMĔRĬDĬĀNUS, a, um, *Qui a lieu avant midi.* SYN. Quod fit ante meridiem.)(Pomeridianus, vespertinus. USUS : Antemeridianus sermo. Antemeridianis litteris tuis me recreasti.

ANTENNA, æ, f. *Antenne, vergue.* SYN. Transversum in navi lignum ad malum, cui velum alligatur. USUS : Quid tam in navigio necessarium, quam prora, puppis, antennæ, vela, mali ?

ANTĔOCCŬPĀTĬO, ōnis, f. *Antéoccupation.* Figura Rhetorica. SYN. Impulsio.

ANTĔOCCŬPO, as, are, a. *Aller au-devant, prévenir.* SYN. Præoccupo. USUS: Ut anteoccupet, quod putat opponi.

ANTĔPĪLĀNI, ōrum, m. pl. *Soldats des deux premiers rangs.* USUS: Hoc agmen antepilanos vocabant.

ANTĔPŌNO, is, posui, positum, ere, a. *Mettre devant; préférer.* SYN. Præpono, præfero, antefero, præstabilius puto, primas do, primum et summum habeo. ADV. Longe, nimium, recte, stulte. PHRAS. **Publica commoda privatis antepono**, *je préfère l'intérêt de l'état à mes propres intérêts.* Reipublicæ commoda privatis potiora habeo; mihi reipublicæ prima est dignitas, vitaque potior. Majorem publicæ, quam privatæ utilitatis rationem duco. Ad publica magis, quam privata commoda, consilia mea, studia, ac cogitata refero. Pluris ego publica, quam privata facio commoda. In quærendis commodis non tam meas, quam reipublicæ utilitates specto; non tam mei, quam publici boni rationem habeo. In consiliis, ac cogitationibus ampliorem publicis, quam privatis utilitatibus locum do, tribuo, relinquo. Reipublicæ mihi cura potior est ac antiquior, quam privata rerum mearum commoda. USUS: Ego nec meum consilium nec judicium tuo, nec laude probitatis me tibi antepono.

ANTĔPRÆDĪCO, is, dixi, dictum, ere, a. *Dire à l'avance, prédire.* SYN. Prædico. USUS: Itaque hoc apud vos testificor, denuntio, anteprædico.

ANTĔQUAM, *Avant que.* SYN. Priusquam, antequam. USUS: Scribam, antequam discedo.

ANTĔSIGNĀNUS, i, m. *Soldat qui est devant les enseignes; chef.* SYN. Primipilus. USUS: Antesignanos constituere judices. Fuerat in acie Pharsalica antesignanus.

ANTESTO, stas, steti, statum, stare, a. et n. *Être au premier rang, surpasser, exceller.* SYN. Præsto, antecello, excello. ADV. Multum. USUS: Crotoniatæ olim corporis viribus omnibus antestetere.

ANTĔVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, a. et n. *Arriver avant, devancer.* SYN. Prævenio, anteverto, præverto. USUS: Consilia et insidias hostium antevenire. Omnibus rebus, credo, amorem prævenire. Cf. Præsto.

ANTĔVERTO, is, verti, versum, ere, a. et n. *Aller devant, prévenir.* SYN. Præverto, antecedo.)(Subsequor. USUS: 1. Itinere illum antevertit. Antequam tecum agerem, antevertisti. 2. Rebus aliis antevertam, quæ mandas mihi, *je m'occuperai avant tout de ce que vous m'ordonnez.* Cf. Prævenio.

ANTĬCĬPĀTĬO, ōnis, f. *Connaissance anticipée, préalable.* USUS: Quis non habet sine doctrina anticipationem quamdam Deorum? i. e. **anteceptam Deorum agnitionem**, *quel est celui qui, même sans instruction, n'a pas une certaine connaissance de la Divinité?*

ANTĬCĬPO, as, avi, atum, are, a. *Devancer, anticiper.* SYN. Anteoccupo, anteverto. USUS: Quid anticipas molestias diu post secuturas? Anticipatum est mentibus nostris, DEUM humana forma concipere.

ANTĬPŎDES, um, m. *Antipodes.* SYN. Gentes adversi orbis incolæ. USUS: Antipodes e regione nobis, adversis stant vestigiis, adversa urgent vestigia.

ANTĪQUĒ, *A l'antique.* USUS: Quædam antique, pleraque dure dicit, *employer des expressions vieillies, des archaïsmes.*

ANTĪQUĬTAS, ātis, f. *Antiquité.* SYN. Vetustas. EPITH. Incorrupta, mutata, ultima. USUS: 1. Antiquitas proxime ad Deos. In exemplis auctoritatem habet antiquitas. 2. **Priscorum mores**: Cato documentum virtutis, antiquitatis, prudentiæ, *Caton, ce modèle de vertu, de probité antique, de prudence.*

ANTĪQUO, as, avi, atum, are, a. *Rejeter.* SYN. Abrogo. USUS: Legem, rogationem antiquare. Cf. Aboleo, Abrogo.

ANTĪQUUS, a, um, *Antique, ancien*, SYN. Vetus, priscus.)(Recens. DIFFER. Senes, **quantum ad vitam privatam**; Veteres. **quantum ad publicum tempus.** Antiqui **utrique dicuntur, sed magis Veteres, quam Senes.** PHRAS. 1. **Quæ tu narras, antiqua sunt**, *ce que vous racontez est bien ancien.* Horum non satis explicata recordatio est, quæ propter vetustatem obsoleverunt. Hæc jam diu gesta, et a memoria nostra sunt remota. Perantiqua ista sunt, ex annalium monumentis, et Regum memoriis repetenda. Res sunt vetustate, senio, et situ oblitteratæ, vetustate nimia obscuræ, ut quæ ex magno intervallo non cernuntur. Exoleta vetustate annalium ista sunt exempla. Exesa sunt vetustate monumenta; profundæ vetustatis caligine obducta; ex veterrimis commentariis eruenda, conquirenda. Res sunt vetustate obrutæ; vexatæ; vetustatis rubigine obsitæ. Monumenta sunt vetustatis injuria victa. 2. **Antiqua verba adhibes, et obsoleta**, *vous vous servez d'expressions vieillies et qui ne sont plus en usage.* Versus affers, quos Fauni olim, vatesque canebant. Prisca verborum vetustate uteris. Verba adhibes ex Faunorum et Aboriginum seculo repetita. Quasi cum Evandri matre loquereris, ita verborum quævis monstra aucuparis. Videris inter Menenios, et Appios litteras didicisse. Verba affers a Sabinis usque, ac Curibus accita. Pacuvios sermone refers. Reconditæ istæ voces sunt et exoletæ, quarum tibi in sermone

usus est. 3. **Antiquarum rerum investigator est diligens,** *c'est un critique habile de l'antiquité.* Cognoscendæ vetustatis avidus est ; vir est morum et litterarum veterum studiosissimus ; mirifico antiquitatis studio tenetur. Diligentissimus est antiquitatis investigator. USUS : 1. Hæc nimis antiqua, et obsoleta sunt, *tout cela est bien vieux et passé de mode.* Hæc memoria nostra antiquiora sunt. Homo est antiquus, **simplex et antiqui moris,** qui ex sua natura cæteros fingat. In hoc homine vestigia antiqui officii remanent. 2. **Comparat.** Antiquior, pro **carior, melior, potior.** Nihil tibi sanctius sit, et antiquius, quam etc, *n'ayez rien de plus sacré, de plus à cœur que......* Nihil habui antiquius, quam salutem publicam. Hæc mihi cura erit antiquissima. Cf. **Potior.**

ANTISTES, stitis, m. *Prêtre, pontife.* SYN. Præsul. USUS : Sacrorum antistites, religionum interpretes.

ANTISTĪTA, æ, f. *Prêtresse.* USUS : Fani Cereris antistita.

ANTRUM, i, n. *Antre, caverne.* * SYN. Caverna, specus.

1. **ĀNUS,** i, m. *Anus, fondement.* USUS : Anum appellas alieno nomine, cur non suo potius?

2. **ĂNŬS,** ūs, f. *Vieille femme.* EPITH. Delira, excors, fatidica. USUS : Quæ anus, ita, ut tu, deliret.

ANXĬĒ, *Avec anxiété.* * SYN. Sollicite, curiose, religiose, cum anxietate. USUS : Anxie rem ferre videtur. Anxie quærit.

ANXĬĔTAS, atis, f. *Anxiété, tourment, souci.* SYN. Sollicitudo, dolor. DIFFER. Anxietas ab **angore** ut ebrietas ab **ebriositate.** Cf. **Afflictor.**

ANXĬUS, a, um, *Inquiet, tourmenté.* SYN. Natura proclivior ad angorem, sollicitus. PHRAS. 1. **Anxius sum,** *je suis inquiet.* In angustiis sum ; omnibus rebus urgeor ; in summas angustias adductus, inclusus sum ; valde suspenso animo exspecto, qui evadam. Angor animo ; metu conficior et angore. In sollicitudine sum ; non mediocrem habeo, sustineo sollicitudinem ; hæret in me sollicitudo illa ; discrucior animo ; sollicitor plurimis modis ; animo male est, exedor, excrucior, emaceror. Nullum mihi tempus sine sollicitudine intercedit ; vehementer re ista commoveor. Angitur intimis sensibus, *il est profondément troublé, inquiet.* Cruciatur, æstuat, titubat, hæsitat ; quo se vertat, nescit. Qui homini æstus, quis error, quæ tenebræ? quid ille, caput sinistra perfricans, secum commurmurat? nocturno metu, et diurno vitam agit angore plenissimam. Æger animi, trepidus rerum suarum, nec satis certus, quo loco res suæ sint ; afflictat se, manus supplices ad cœlum tendit ; cogitationibus animum exedit ; gravatum animi anxietate corpus ægre trahit. In angustum ejus coguntur copiæ. 2. **Anxio te animo esse video,** *je vois que vous êtes triste, inquiet.* Sentio te ægritudine confici ; multis curis urgeri ; affligi mœrore et consumi. Non me fugit, quantis curarum fluctibus, quantis perturbationibus animus jactetur tuus. Video, te in molestissimis esse curis ; mœrore contrahi ; ægritudine contabescere. Tristitia vexatum curis ; angoribus implicatum ; sollicitudine æstuantem te conspicio. Magnis mihi curis agi, magnis premi, angique sollicitudinibus videris. Nisi me conjectura fallit, multum acerbitatis tibi exortum est ; magnum mœrorem eo ex casu cepisti, suscepisti, hausisti ; ingentem ea tibi res sollicitudinem incussit ; multas tibi curas dedit. Angorem capis, ut video, nimium ; angori te das, dedis, implicas nimio ; speciem mali majorem anxio animo tibi figuras ; sollicitudine exsanguis es ; in angustiis versaris maximis. Noctem, reor, cum perpetuis vigiliis, et magno animi motu agis. Turbata magnopere, quantum conjectura consequor, tibi mens est ; gravis tibi injecta est cura ; magnus te incessit metus. Cf. **Affligo, Sollicitus, Timeo.** USUS : Morosi sunt, iracundi, anxii et difficiles senes. Sollicitus et anxius amor. Animo esse anxio. Cf. **Scrupulosus.**

ĂPĂGE et ĂPĂGĬTE ! *Ôte, retire-toi; arrière, loin d'ici.* **Abigentis vox est, et fastidientis aliquid.** USUS : Apage cum illo.

ĂPER, pri, m. *Sanglier.* SYN. Silvestris porcus. EPITH. Ingens. USUS : Hercules cum Erymanthio porco confligens.

ĂPĔRĬO, is, ui, ertum, ire, a. *Ouvrir.* SYN. Patefacio, recludo, resero. ADV. Aliquando, breviter, diligentius, paulum, studiosius. PHRAS. 1. **Domum meam amicis aperio,** *ma porte est ouverte à mes amis.* Domus mea patet omnibus ; nemini clausa est amicorum. Adapertæ, expansæ fores sunt ; angulos ædium mearum omnes amicis pervios facio, pando, resero. 2. **Jussit vi aperiri portam,** *il ordonna d'enfoncer la porte.* Militi negotium datum est, ut portas moliretur ; seras, claustraque refringeret, revelleret ; impetum in portas faceret. 3. **Aperuit litteras,** *il ouvrit les lettres.* Litteras resignavit ; vincula epistolæ solvit, laxavit. 4. **Animum aperire grave est,** *ouvrir son cœur est chose grave.* Grave est, denudare judicia sua ; animum patefacere ; occulta sua apud aliquem expromere. Res est periculi plena, significationem dare animi sui, sic ut sensus, voluntates ac studia quisque intelligat, perspiciat, cognoscat ; ut pateant, exstent, perspecta sint studia nostra ; ut ex signis quisque obviis de sensu nostro conjiciat. USUS : 1. Non ita claudenda est res familiaris, ut eam

benignitas aperire nesciat ; nec ita reseranda, ut pateat omnibus, *il ne faut être ni prodigue, ni avare.* 2. **Declaro, indico, explico, dissero aperte, facile reddo,** *découvrir, montrer, parler de...* Studia, consilia, cogitationes, sententiam meam tibi aperire soleo. Philosophiæ fontes Socrates primus aperuit. Ego in senatu sceleratorum consiliorum fontes omnes aperui. Virtus sibi reditum in patriam aperit. Fores amicitiæ, occasionem ad invadendum aperire.

ĂPERTĒ, *Ouvertement.* SYN. Publice, plane, palam, non obscure, non dissimulanter.)(**Tecte, ex insidiis, clam.** PHRAS. **Res in aperto,** ac propatulo loco ; in ore, atque oculis provinciæ ; luce palam, inspectantibus omnibus gesta, *chose faite ouvertement, au vu et au su de tout le monde.* Apertissime et planissime rem explicare. Proferre aliquid aperte falsum. Simpliciter, candide et aperte loqui. Cf. **Palam.**

ĂPERTŪRA, æ, f. *Ouverture.* * USUS : Contra eas cellas relinquantur aperturæ.

ĂPERTUS, a, um, *Ouvert.* SYN. Patens, manifestus, planus, ante oculos positus. PHRAS. **Homo est apertissimus,** *cet homme est très-ouvert.* Eo ingenio natus est, ut amicitiam et inimicitiam in fronte promptam gerat ; animo simplici est et aperto, animum in vultu et lingua promptum habet. Cf. **Sincerus.** USUS : 1. Nihil tam clausum, tam reconditum, quod istius cupiditati non apertissimum, promptissimumque foret. Apertam simultatem gerere. Apertum scelus. Nihil tam apertum, tam perspicuum. 2. **Facilis, perspicuus, sincerus,** *ouvert ; clair.* Multus tibi apertus est ad laudem cursus. Homo apertissimus. Aperta, dilucida oratio.

ĂPEX, icis, m. *Sommet.* SYN. Fastigium. USUS : 1. Apex senectutis est auctoritas. 2. **Diadema regium,** *diadème.* Aquila Tarquinio apicem imposuit.

ĂPHRACTUS, i, f. *Vaisseau sans pont.* USUS : Morata est navigationem aphractorum imbecillitas. **Genus est navigii Rhodiis usitati.**

ĀPIS, is, f. gen. pl. apium et apum, *Abeille.* USUS : Homines mollitia fluentes apis aculeum ferre non possunt. Apum examina, quibus plurimum natura ingenii atque artis tribuit.

ĂPŎLŎGUS, i, m. *Narration, fable, apologue.* SYN. Fabula, in qua bruta animalia inducuntur loquentia. USUS : Narrationes apologorum.

ĂPOPHTHEGMA, ătis, n. *Apophthègme.*

ĂPOSTĂTA, æ, *Apostat.* SYN. Datæ Christo fidei desertor impius ; desertor sacri instituti. PHRAS. 1. **Nuntium remisit religioni veræ,** *il a abjuré la vraie religion,* Ejuravit Christi sacra ; a fide Christo data impia defectione descivit ; ejurato Christi nomine ad superstitiones pristinas se recepit ; a vera Religione, ab recta in DEUM fide defecit ; desertis Christi castris ad sacrilegas superstitiones revertit. 2. Defecit a sacri ordinis instituto, *il a quitté son ordre, sa profession religieuse.* Deseruit religiosum, quod professus erat, institutum ; sua voluntate a religiosa se militia segregavit ; spreta votorum religione profanis se iterum curis, rebusque reddidit ; abruptis legum, religionumque vinculis in nefariam se libertatem restituit ; descivit a religiosæ familiæ institutis. Obligatam sacramento fidem nefaria instituti desertione impius fefelit.

ĂPOSTŎLI, ōrum, m. pl. *Les Apôtres.* PHRAS. Primi Christianæ legis Magistri, ac doctores ; duodecim Christianæ doctrinæ præcones ; legati a Christo missi ad omnes terrarum nationes ; Christianæ reipublicæ Duodecim viri ; Christianæ religionis signiferi ; primorum Ecclesiæ principum collegium.

ĂPŎTHĒCA, æ, f. *Magasin ; cellier, cave.* SYN. Cella vinaria, penuaria, etc. USUS : Domos omnium et apothecas scrutari.

APPĂRĀTĒ, *Avec appareil, somptueusement.* SYN. Cum apparatu, magnifice. USUS : Itaque edit, et bibit jucunde, sane et opipare, et apparate.

APPĂRĀTĬO, ōnis, f. *Magnificence.* USUS : Magnificentia, et apparatio popularium munerum, *pompe des jeux publics.*

APPĂRĀTŬS, ūs, m. *Préparatifs ; ornement, apparat.* SYN. Apparatio. EPITH. Epularum a magnificentia recedens, magnificus, non privatus, aut plebeius, sed patricius, et prætorius, major, maximus, minor, navalis, præclarus ; regius, tantus, tam præclarus, tenuissimus. USUS : Delectant me magnifici apparatus, vitæque cultus cum elegantia, et copia. Dies festus argento, veste, omni apparatu, ornatuque visendo agitur. Regio epularum apparatu accipi. Nullo apparatu pure et dilucide dicere. Hæc erat totius operis designatio, et apparatus. Apparatu nobis opus est, et rebus exquisitis undique, et collectis, accersitis, comportatis.

APPĀRĔO, es, ui, itum, ere, n. *Apparaître, se montrer.* SYN. Adsum, præsto sum, videor, compareo, in conspectum me do.)(**Occulto.** ADV. Leviter, clarius, facile, nusquam, prorsus, plane, serius. PHRAS. **Apparuit in somno,** *il apparut en songe.* In somnis observata hominis species ; repræsentatæ sunt illi species minarum, iræque cœlestes ; cœlo repente delapsa viri species se obviam dedit ; in quiete visus divina specie juvenis ; secundum quietem oblata illi species est hominis ; in somno spectabilem habuit

virum. Erat in oculis species hominis incogniti; per speciem se oculis obtulit; spectandum se præbuit vir ad eum diem ignotus. USUS: 1. Nulla uspiam navis prædonum, equi nulli, nulli equites apparuere. Deus ille sub anguis specie Syllæ apparuit. 2. Patet, liquet, *être évident, manifeste*. Ut apparet ex ejus orationibus, fuit vir doctus. Quo magis opprimitur, eo magis ejus virtus eminet, et apparet. Apparebunt demum fraudes tuæ, dilucebunt, detegentur. Cf. **Emineo.**

APPĀRĬTĬO, ōnis, f. *Fonction d'appariteur.* SYN. Apparitoris officium. EPITH. In longa ejus apparitione fidem ejus, et abstinentiam cognovi.

APPĀRĬTOR, ōris, m. *Appariteur, nom générique de tous les officiers subalternes attachés aux magistrats romains.* SYN. Satelles, stipator. EPITH. Humilis et abjectus, necessarius, recens. USUS: Quis unquam apparitor tam humilis, et abjectus.

APPĀRO, as, avi, atum, are, a. *Préparer.* SYN. Comparo, paro. ADV. Omnino, opipare. DIFFER. **Præparare est antea utilia parare; apparare pertinet ad dignitatem quamdam, ac verius pompam.** USUS: Bellum apparavit, suscepit, confecit. Convivium, cœnam, nuptias, prandium apparare et ornare. Crimina in insontem apparare. Ludi apparatissimi. Instructa et apparata domus rebus omnibus. Cf. **Paro, Instruo.**

APPELLĀTĬO, ōnis, *Appel (en justice); appellation, dénomination.* SYN. Compellatio. EPITH. Improbissima, inanis, levis, venalis. USUS: Regum appellationes venales erant. *Le titre de roi était à vendre.* Ea Tribunorum appellatio intercessit auxilii causa.

APELLĀTOR, ōris, m. *Appelant, qui interjette appel.* USUS: Vix manus ab illo appellatore abstinebantur.

APPELLO, as, avi, atum, are, a. *Adresser la parole.* ADV. Apertius, blande, blandissime, comiter, commode, communiter, durius, græce, gravissime, honorificentissime, identidem, inutiliter, ita sane, latine, melius, nimirum, recte, nominatim, nusquam, omnino non, pessime, prudenter, recte, rite, rectius, temere, valde, probe, vere, ultro, vulgo. USUS: 1. **Voco, compello, alloquor.** Rem suo nomine appellare. Salutare benigne, comiter, hilariter appellare unumquemque. Blando sermone milites appellare. Surperbius, asperius, duriore verbo appellare quemquam, *parler à.* 2. **Nomino, nuncupo,** *nommer, proclamer, mentionner.* Nunquam Cæsar Pompeium honorifice appellat. Nominatim, nomine aliquem, tertio quoque verbo appellare. 3. **In jus voco,** *appeler en justice.* Debitum reposco, *sommer un débiteur de payer.* Cur me post biennium primo appellas? Sponsores appellare. De pecunia quem appellare. 4. **Invoco, et confugio ad,** *appeler à son secours.* Quis mihi Deus appellandus, quæ hominum fides invocanda, imploranda? A Prætore ad Tribunos, *vel* Tribunos appellavit. (VULG. **Majorem potestatem imploro,** *en appeler à une juridiction supérieure.* Cf. **Nomino, Voco.**

APPELLO, is, pŭli, pulsum, ere, a. *Aborder.* SYN. Applico, admoveo, accedo. ADV. Valde, timide. PHRAS. **Navis ad littus appulit,** *le navire aborda au rivage.* Littori admovit; terræ applicuit; navi ad portum successit; in terram evasit; ad terram pervenit; littus attigit; aditum ad terram navibus habuit; portum tenuit; in portum delatus, invectus est; portus hominem accepit; littore potitus est; portum ingressus est, cepit, tenuit, subiit; ad portum accessit; in portum navim subduxit; portum tetigit, assecutus est, intravit. USUS: 1. Classem ad portum, ad littus appulit, *aborder.* 2. TRANSL. Animum ad litteras appellere, *s'appliquer à l'étude.* Animum ad uxorem, ad scribendum appellere. 3. **Pass.** Classis appulsa. Appulsi in navibus prædones Cf. **Accedo.**

APPENDĬCŬLA, æ, f. *Petit accessoire.* SYN. Corollarium, accessio. USUS: Est hæc quasi appendicula ejus causæ.

APPENDIX, ĭcis, *Appendice.* SYN. Additamentum, accessio, corollarium. USUS: Appendix animi corpus, *le corps est une dépendance de l'âme.*

APPENDO, is, di, sum, ere, a. *Peser.* SYN. Annecto, suspendo, pendo. DIFFER. Perpendo, expendo, **ejusdem fere significationis, rem exacte pondero: appendo, suspendo ad lancem;** *vel* **statera pondero.** USUS: Non annumero verba, sed appendo, *je ne compte pas les mots, mais j'en pèse la valeur.* Omnia sua tibi concessit, annumeravit, appendit. Aurum appendere artifici.

APPĔTENTĬA, æ, *Appétit, désir.* SYN. Appetitus. EPITH. Effrænata. USUS: Lætitia, profusam hilaritatem, libido effrænatam appetentiam efficit. Appetentiam cibi præstare; famem obsonare, *faire provision d'appétit.*

APPĔTĪTĬO, ōnis, f. et **APPĔTĪTŬS**, ūs, m. *Désir, convoitise; besoin.* SYN. Appetentia, impetus. EPITH. Immoderata, nimia, naturalis. USUS: Natura belluis dedit sensum, et motum, et cum quodam appetitu accessum ad res salutares. Appetitus rationi obediant, subjecti sint. Contrahere et sedare omnes appetitus, ut tranquilli sint, et omni perturbatione careant. Cf. **Desiderium.**

APPĔTO, is, ivi *vel* ii, itum, ere, a. *Rechercher, désirer.* SYN. Cupio, opto, desidero, expeto.)(**Refugio.** DIFFER. **Appeto cum affectu qualicunque: expeto cum ratione honesta et bona.** ADV. Ardentius,

cupide, frustra magnificentius, plus, semper, rapide, ultro. PHRAS. **Aliena bona appetit**, *il convoite le bien d'autrui.* Oculos ad prædia illa adjicit ; inhiat, imminet fundis illis. USUS : 1. Non solum non recuso ; sed appeto, reposco, *non seulement je ne refuse pas, mais je désire.* Homo voluptatum, gloriæ appetentior, laudis appetens. 2. **Invado, impeto**, *attaquer, assaillir.* Vita ejus sæpe ferro, insidiis appetita est. Lapidibus se appetitum, ac percussum clamitat. 3. **Appropinquo**, *approcher (en parl. du temps).* Dies appetebat septimus, *le septième jour approchait.* Cf. **Peto, Desidero.**

APPINGO, is, pinxi, pictum, ere, a. *Ajouter en écrivant.* USUS : Novi semper aliquid appingitur.

APPLAUDO, is, plausi, plausum, ere, a. *Battre des mains, applaudir.* SYN. Manuum *vel* pedum plausu favorem significo. USUS : Cui civium generi maxime applauditur. Cf. **Plaudo, Admurmuratio, Gratulor.**

APPLAUSŬS, ūs, m. *Applaudissement.* SYN. Favor popularis, secunda populi admurmuratio, festa acclamatio. EPITH. Magnus. USUS : Assentiente populo magno applausu dixit. Cf. **Plaudo, Plausus.**

APPLĬCĀTĬO, ōnis, f. *Attachement, sympathie.* SYN. Adjunctio, adjectio. USUS : Amicitia potius ex applicatione quadam animi cum sensu amandi, quam a cogitatione utilitatis secuturæ oritur.

APPLĬCO, as, cui, citum, are, a. *Appliquer, attacher, joindre.* SYN. Adjungo. ADV. Familiariter, maxime, studiose. PHRAS. **Ad bonas artes, se diligenter applicat**, *il s'applique à l'étude avec ardeur.* Mentem, animum, consilium, studium ad litterarum studia appellit ; mentem in bonarum artium studiis figit, locat. Animum ad doctrinarum studia adjungit. Bonarum artium studiis se addicit, operam dat ; operam et studium navat. Ad artes liberales animum applicat ; operam, studium, laborem confert; se ad bonarum artium studia transfert ; in iis elaborat, desudat ; operam ponit, consumit ; industriam suam exercet. Animum adjicit ad bonas artes ; nullam in iis consequendis industriam omittit ; nulli parcit operæ ; toto pectore, omni studio, cura, cogitatione in honestas artes incumbit ; in honestissimarum artium studio, ac cultura omnes curas intendit. USUS : 1. Applicare naves ad terram, terræ. Flumini castra ; se ad arborem applicat, *aborder; adosser, s'appuyer contre.* 2. **Adjungo**, *s'attacher à qqn.* Se ad aliquem præsidii causa ; se ad ductum alterius, ad fidem et amicitiam populi applicare, *s'appliquer à.* Alii ad jus civile ; ad eloquentiam alii se applicant. Animum denique ad frugem applicuit. Ad deteriorem partem animum ægrotum applicare, *se laisser aller au mal.* Cf. **Adjungo.**

APPŌNO, is, posui, positum, ere, a. *Placer auprès; ajouter.* SYN. Addo, adjungo, admoveo, adjicio, appingo, adscribo. USUS : 1. Ad ignem apponere aliquid, *mettre qq. chose sur le feu.* Notam alicui rei, ad rem aliquam, ad malum versum adscribere, apponere. Ad illa præcepta de suo aliquid apposuit. Nec dies tuæ epistolæ, nec signum appositum est. 2. **Pono**, *placer qqn auprès d'un autre.* Custodem alicui apponere. Lucro apponere aliquid. 3. **Ex composito adhibeo**, *aposter.* Accusatorem alicui, calumniatorem apponere, *aposter des accusateurs, des délateurs.* Cf. **Addo, Adjicio.**

APPORTO, as, avi, atum, are, a. *Apporter, amener.* SYN. Affero. ADV. Undique. USUS : 1. Multos secum morbos senectus apportat. Clitellis frumentum eo apportandum est. 2. **Nuntio**, *apporter une nouvelle.* Quid apportas novi ! gaudium apportas, an luctum? Cf. **Affero.**

APPŎSĬTĒ, *Convenablement.* SYN. Apte, accommodate, convenienter. USUS : Apposite ad persuadendum dicere. Cætera apposite tibi mandabo, *je vous écrirai le reste en temps utile.*

APPŎSĬTĬO, ōnis, f. *Citation.* SYN. Adjunctio. USUS : Obscuriora sunt præcepta sine appositione exemplorum.

APPŎSĬTUS, a, um, *Propre à, convenable.* SYN. Aptus, accommodatus. USUS : Locus minime appositus ad pietatem. Forma ad dignitatem apposita. Tempus ad bonarum artium studia appositissimum amici eripiunt. Cf. **Accommodatus, Aptus.**

APPRĔHENDO, is, di, sum, ere, a. *Prendre, saisir.* SYN. Accipio, arripio. USUS : 1. Alicujus manum apprehendere, *prendre qqn par la main.* 2. TRANSL. Quod ego apprehendebam, mox accusator eripiebat e manibus.

APPRIME, *Beaucoup, fort.* SYN. Valde, multum, perquam, plurimum. USUS : Homo apprime doctus, pius, nobilis.

APPRŎBĀTĬO, ōnis, f. *Approbation, assentiment.* SYN. Comprobatio. EPITH. Inutilis, magna, popularis, tanta, turpis. USUS : Id vulgi assensione, populari approbatione, et plausibus metiendum est.

APPRŎBĀTOR, ōris, m. *Approbateur.* SYN. Comprobator. USUS : Tu fuisti suasor, impulsor itineris mei, magis autem approbator.

APPRŎBO, as, avi, atum, are, a. *Approuver.* SYN. Comprobo, laudo, confirmo.)(**Improbo.** ADV. Honorifice, mirabiliter. Necessario, temere, valde, vehementer. PHRAS. **Approbavere omnes viri sententiam**, *tout*

le monde approuva cet avis. Summa assensione plebis, secundis admurmurationibus senatus auditus est. Conclamavere omnes, ita fieri oportere. Viri sententiam laudaverunt omnes et approbaverunt; ratam omnes habuere; assensu excepere. Itum est, pedibus itum est in ejus viri sententiam. In ejus sententiam discessio facta est; in ejus sententiam discessum est. Summa assensione Senatus, secundoque populo sententia comprobata est. Una omnium, consentiensque vox erat: æquum esse, quod postularet; standum esse ea viri sententia; ad ejus viri sententiam, suam adscribi voluere; album calculum adjecere. USUS: Milites ducis sententiam magno clamore, una voce approbarunt. Quod actum est, Dii approbent! Utinam tibi consilium, officium meum approbem! *puissent les dieux le trouver bon! puissiez-vous approuver mes desseins, mes services!* Cf. **Probo, Assentior, Astipulor.**

Approbandi formulæ: Festive, probe, optime! Non possum, quin exclamem: bene hercle factum est. Euge optime! o factum bene! beasti! vir es! Eugepæ nunc places! (**Iron.**)

APPRŌMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Répondre pour qqn, se faire caution.* SYN. Promitto. USUS: Factum est, ut volui, quod decies sestertium appromisisti.

APPRŎPĔRO, as, avi, atum, are, a. *Hâter, accélérer;* n. *se hâter.* SYN. Propero. USUS: Ut approperent, adhortabor. Cf. **Propero, Festino.**

APPRŎPINQUĀTĬO, ōnis, f. *Approche.* USUS: Senectus est appropinquatio mortis.

APPRŎPINQUO, as, avi, atum, are, n. *Approcher, s'approcher.* SYN. Accedo, advento prope, propius, proxime; propius sum, adsum; vicinus sum, impendeo, pedem confero; in oculis, in conspectu sum; in conspectum me do.)(**Absum.** ADV. Valde. USUS: Ejus rei maturitas nondum venit, etsi appropinquet. Impendet fatum aliquod, plane instat, certe appropinquat. Alicui, ad aliquem appropinquare. Cf. **Propinquus, Vicinus, Prope.**

APPULSŬS, ûs, m. *Accès; atteinte.* SYN. Accessus. EPITH. Nimius. USUS: 1. Tactus frigoris, et caloris omnes appulsus nimios sentit, *il sent toutes les atteintes un peu fortes du chaud et du froid.* 2. **Commotio,** *action, impulsion, influence.* Tribus modis Deorum appulsu homines somniant. Cf. **Adventus.**

ĀPRĬCĀTĬO, ōnis, f. *Action de se tenir au soleil.* USUS: Unam in tua villa apricationem omnibus istorum regnis antefero. Calescere apricatione, *vel* igni. Loci amœnitas libero sole fruentis; a tepore solis indefensi.

ĀPRĬCOR, aris, atus, sum, ari, d. *Se chauffer au soleil.* USUS: Alexander Diogeni apricanti officiebat.

ĀPRĬCUS, a, um, *Exposé au soleil.*)(**Opacus.** USUS: Hortus, locus, vinea aprica.

APTĒ, *Bien, convenablement, parfaitement.* SYN. Apposite, accommodate, decore, commode, congruenter, eleganter. USUS: Apte dicere et numerose. Facile judicamus, quid apte fiat, quid ab officio, naturaque discrepet.

APTO, as, avi, atum, are, a. *Adapter, ajuster.* SYN. Accommodo, compono, paro. USUS: Hoc verbum ad hanc sententiam bene aptatur. Pugnæ se aptare, *se préparer au combat.* Cf. **Accommodo.**

APTUS, a, um, *Propre à, apte à.* SYN. Accommodatus, appositus, conveniens, congruens, habilis, idoneus, consentaneus.)(**Ineptus, solutus.** ADV. Bene, communiter, maxime, mirabiliter, vehementer, mediocriter, omnino. PHRAS. **Natura aptus ad omnia,** *homme naturellement propre à tout.* Dederat hoc natura, quidquid aggrederetur, ut egregie conficeret. Natus ad omnia videbatur. Ingenium acceperat a natura ad omnes res appositum, atque accommodatum. Eo erat, eo utebatur ingenio quidvis ut exequi, præstare satis commode posset. Præcipuo quodam naturæ munere aptus erat, accommodatus ad omnia. Habebat hoc a natura, ut quamcunque ad rem se conferret, quamcumque rem capesseret, ea perfungeretur optime, ex ea cum laude discederet. Nemo erat illo commodior ad res quaslibet. Factus a natura videbatur ad res omnes. In omni re, in omni judicio elegantissimus est. Nihil agit non commode, non apte, non eleganter, laute, venuste, lepide, egregie. Lepores, elegantiam, venustatem habet in omni re. Quidquid agit, cum lepore agit, cum elegantia, sic ut gratiam ab omnibus ineat, ut aptior, accomodatior videatur esse nemo. Idoneus videbatur, et probe affectus ad fungendum munus suum; satis dexter: negotiis gerendis habilis; negotiorum haud quaquam rudis. Ingenio erat commodo et versatili, dignusque, cujus opera ad res quaslibet adhiberetur. Egregio ad res gerendas judicio perpolitus erat. Ad sustinendam cum dignitate quamlibet in republica personam omnem habebat aciem. Cf. **Accommodatus.** USUS: 1. Ad dicendum natus, aptus, *orateur.* Calceus habilis et aptus ad pedem. Homo non aptissimus ad jocandum. Aptum et consentaneum tempori et personæ. 2. **Cohærens, consentiens,** *enchaîné, lié.* Partes orationis omnes inter se aptæ, et connexæ. Facilius est, apta dissolvere, quam dissipata connectere. Multa dixit, parum apta inter se et cohærentia. Cf. **Accommodatus.**

ĂPUD, *Auprès* cum accus. SYN. Prope, juxta, non procul. USUS : 1. Prope, *près de.* Apud Corfinium, apud Romam castra posuit. 2. Cum, *chez.* Apud matrem erat. Apud Pompeium cœnavit. Apud me insidias sibi dixit esse factas. 3. Coram, *en présence de, devant.* Apud pontificem, apud populum dixit. 4. Cum citantur auctores etc, ut apud poetam, ut apud Terentium est, *ainsi que nous le voyons dans Térence.* Apud majores hoc erat in more positum. Apud priscos quæsitum est. Dicitur quoque : non sum apud me, *je ne me possède pas ; je ne suis pas maître de moi.*

ĂQUA, æ, f. *Eau.* SYN. Unda. EPITH. Alba, alumna, belle fluens, calida, dulcis, gelida, intercus, jugis, nigra, pluvia, profluens et uber, summa, turbida et cadaveribus inquinata, uberior, marina, perennis, pulchra. USUS : Aqua frigore concrescit. Aquam deducere in villam. Aquam ducere per fundum. Aqua illi hæret, *il ne sait que dire, il est dans l'embarras.* Aqua et igni interdicere, *interdire l'eau et le feu (bannir, exiler).* Aquarum fluxiones, ductus, divortia. Aquæ perennes. Aqua imbribus aucta. Aquæ eo anno ingentes fuere, *il y eut cette année-là de grandes inondations.* Aquam frigidam suffundere, *refroidir, opérer un refroidissement* (FIG.)

Aqua benedicta, (VULG.) *Eau bénite.* SYN. Aqua lustralis, consecrata. PHRAS. Aqua lustrali frontem tingere, *faire le signe de la croix avec de l'eau bénite.* Corpus aqua consecrata aspergere ; labeculas animæ aquæ lustralis aspersione abstergere. Aqua consecrata se lustrare.

Ăqua intercus, tis, f. *Hydropisie.* SYN. Hydrops. USUS : Medicamentum dare ad aquam intercutem.

ĂQUÆDUCTŪS, ūs, m. *Conduit d'eau, aqueduc.* USUS : De aquæductu probe fecisti.

ĂQUĀRĬUS, a, um, *Relatif à l'eau.* USUS : Provincia tibi obtigit aquaria, *vous avez obtenu l'intendance des eaux.*

ĂQUĀRĬUS, ii, m. *Porteur d'eau.* EPITH. Humidus. USUS : Cum aquariis mihi pugnandum fuit (scil. curatoribus), *je dus me disputer avec les inspecteurs des eaux.*

ĂQUĀTĬLIS, e, gen. com. *Aquatique.* SYN. In aquis vivens, agens, degens, aquarum incolæ. USUS : Bestiæ terrenæ, aquatiles, volatiles.

ĂQUĀTĬO, ōnis, f. *Action de s'approvisionner d'eau.* USUS : Hac aquatione carere non possunt. Milites aquationis causa longius progressi.

ĂQUĀTŎR, ōris, m. *Qui va à la provision d'eau.* USUS : Aquatores nostri ab hostibus pressi.

ĂQUĬLA, æ, f. *Aigle, oiseau.* EPITH. Argentea, ac omnibus perniciosa, ac funesta. USUS : 1. Nulla avis aquila vehementius volat. 2. Signum militare, *aigle, enseigne.* Aquilam inferre in medios hostes. Inter prædam decem aquilæ relatæ.

ĂQUĬLĪNUS, a, um, *D'aigle.* * USUS : Homo milvinis, aut aquilinis unguibus.

ĂQUĬLO, ōnis, m. *Aquilon, vent du nord.* SYN. Ventus ex Septentrione, *vel* Septemtrionibus spirans ; Septentrio ; ventus Septentrionalis ; ventus Austro obversus ; *item :* Pars ea mundi, quæ ad Septentriones spectat. USUS : Domus Aquiloni obversa ; Aquilonis frigori obnoxia.

ĂQUĬLŌNĀRIS, e, gen. com. *Du nord, septentrional.* USUS : Regio Aquilonaris.

ĂQUĬLUS, a, um, *Brun, foncé, noirâtre.* * SYN. Fuscus et subniger. USUS : Homo colore aquilo, corpore aquilus.

ĂQUOR, aris, aquatus sum, ari, d. *S'approvisionner d'eau.* USUS : Oppidani sine periculo aquari non poterant.

ĂQUŌSUS, a, um, *Aqueux, humide, pluvieux.* * USUS : Campus aquosus, *plaine marécageuse.*

ĂQUŬLA, æ, f. *Filet d'eau.* SYN. Aqua exigua.

ĀRA, æ, f. *Autel.* SYN. Altare. EPITH. Illustris, infima, princeps, vetus. USUS : Aram dedicare ; consecrare. Ad aram confugere. Pro aris et focis certare (pro religionibus). Aram tenere.

ĂRĀTĬO, ōnis, f. *Labour, labourage ;* pl. *terres labourables.* SYN. Agricultura, agri cultio ; arvum. EPITH. Desertæ, glandiferæ et fructuosæ, paternæ, relictæ totæ, vacuæ. USUS : Per bellum multæ arationes, fructuosæ alioquin, desertæ jacent. Vastatæ sunt arationes, et agri vectigales.

ĂRĀTOR, ōris, m. *Laboureur.* EPITH. Experientissimus ac diligentissimus fortis et experiens, invitus, nobilis, inimicus, laboriosissimus, locupletissimus, magnus et gnavus, miser, optimus, summus, remotissimus a foro. USUS : Ex aratore oratorem fieri. Ager ille habuit aratores ducentos. Cf. **Rusticus.**

ĂRĀTRUM, i, n. *Charrue.* USUS : Aratro terram perstringere. Circumducere aratrum. Boum vires ad extrahenda aratra.

ARBĬTER, ri, m. *Arbitre, juge, témoin.* SYN. Disceptator litis ; præses, testis. EPITH. Honorarius, remotus. USUS : 1. Ad disceptandas res meas te arbitrum adopto, statuo. Ad judicandas controversias meas cuperem te arbitrum mihi dari ; te arbitrum postulo, capio, sumo ; te arbitro mearum rerum utor. 2. Testis, *spectateur, témoin.* Aliquid agere arbitris remotis.

ARBĬTRĀTŬS, ūs, *Arbitrage, sentence; avis*. SYN. Sententia, opinio, judicium. USUS: 1. Meo arbitratu potius quam tuo agam. 2. **Libitum, desiderium**, *volonté, bon plaisir*. Illius arbitratu de pace agam. 3. **Potestas**, *autorité*. In arbitratum, ditionem alterius se dare, dedere. Cf. **Arbitrium, Sententia.**

ARBĬTRĬUM, ii, n. *Volonté, bon plaisir*. SYN. Arbitratus, voluntas, libido. EPITH. Honorarium. USUS: 1. Ad alterius nutum et arbitrium fingere se totum et accommodare. Omnia sua ad alterius arbitrium conferre. Num id faciendum sit, tuum esto arbitrium. 2. **Judicium arbitrii, sententia**, *sentence*. Minos severa facit arbitria apud inferos. Arbitrium ad senatum rejicio; judicem senatum capio, *je prends le sénat pour juge*.

ARBĬTROR, aris, atus sum, ari, d. *Penser, juger*. SYN. Judico, censeo, statuo, autumo, existimo, puto. ADV. Imprudenter, omnino, magis, necessario, nimirum, similiter, prorsus non, recte, similiter, usque eo. USUS: 1. Patris est, arbitrari de filii rebus, *un père doit surveiller les actes de son fils*. 2. **Æstimo**, *estimer*. Arbitrari facultates alterius; mores hominis, et facta arbitrari. Cf. **Judico, Existimo, Puto.**

ARBOR, ŏris, f. *Arbre*. EPITH. Aurifera, novella, vetula, infelix, senescens. USUS: Arbores vivere et senescere dicimus. Directæ in quincuncem arbores. Ambulatio a novellis arboribus opacata. Arbores serere, quæ alteri seculo prosint. Proceritates arborum.

ARBUSTUM, i, n. *Arbuste*. SYN. Arbores multæ ad fructum consitæ; solum arboribus consitum, convestitum. USUS: Arbusta foliorum tegmine ornata.

ARCA, æ, f. *Armoire, coffre-fort*. SYN. Armarium, capsa, cista. EPITH. Inanis, plena. USUS: Animus hominis dives, non arca appellari solet. Argentum in arca positum. Arcæ alicujus confidere, *compter sur la caisse de qqn*.

ARCĀNO, *En secret*. SYN. Secreto, clam, remotis arbitris. USUS: Arcano paucula cum illo collocutus sum.

ARCĀNUM, i, n. *Secret*.

ARCĀNUS, a, um, *Secret, caché*. SYN. Occultus. PHRAS. 1. **Non sunt ista arcana**, *ces choses ne sont pas secrètes*. Non ex occulto aliquo genere litterarum quæsita sed sumpta de medio. Non sunt ista interiora quæpiam; nihil est, quod non in concione recte legi possit. Nihil hic mysteriorum; nihil quod non committi omnibus possit. 2. **Arcana ista sunt**, *ces choses sont secrètes*. Si quid sancti est ad silentium, istud est. In secreto hæc cum amicis sunt volutanda, et non foras efferenda. Tecum ista tibi habeto, quæ committi omnibus haud tuto possunt. USUS: Arcana occultaque omnia foras extulit, *il a tout découvert et montré au grand jour*.

ARCĔO, es, cui, ere, a. *Enfermer, écarter, détourner*. SYN. Defendo, abigo, propulso, prohibeo. USUS: 1. Honestas, non pœna ab injuria homines arcere debet. Ferro arcere contumeliam. 2. **Prohibeo, pello, removeo, averto**, *repousser, éloigner de*. Hostem finibus pauperes aditu arcere. Juventus a libidinibus arcenda. Frigora, nives, solem arcere; defendere solem, hiemem, ardorem, *défendre du soleil, du froid etc*. 3. **Coerceo**, *emprisonner*. Servi custodiis arcendi sunt et vinculis.

ARCESSO, & ACCERSO, is, ivi, itum, ere, a. *Mander, appeler*. SYN. Voco, evoco. ADV. Aliunde, ultro. USUS: 1. Olim ab aratro arcessebantur consules. In senatum, in patriam arcessere aliquem. 2. **Repeto**, *tirer de, chercher*. A capite rem arcessere, *reprendre (une chose à son origine)*. Longius inde arcessere. 3. **Accuso**, *appeler en justice, accuser*. Capitis, in judicium capitis, arcessere quempiam, *accuser qqn d'un crime capital*. Judicio aliquem arcessere. 4. **Concilio**, *procurer*. Orationi splendorem arcessere, *donner de l'éclat à un discours*. Cf. **Voco, Accuso.**

ARCHĔTYPUS, i, m. *Original, modèle, archétype*. SYN. Prima forma, typus, exemplar. USUS: Archetypus crebris locis refectus et inculcatus.

ARCHĬPĪRĀTA, æ, m. *Chef de pirates*. SYN. Princeps piratarum. EPITH. Subdititius, terrestris, vetus. USUS: Archipirata a latrone productus.

ARCHĬTECTOR, aris, atus sum, ari, d. *Construire, bâtir*. SYN. Fabricor, struo. ADV. Optime. USUS: Mente quidlibet nobis fabricari possemus, et architectari. Voluptates invenire novas, et architectari, *inventer des plaisirs nouveaux*. Cf. **Ædifico.**

ARCHĬTECTŬRA, æ, f. *Architecture*. SYN. Architectandi ars. USUS: Honestæ artes sunt, medicina, architectura.

ARCHĬTECTUS, i, m. *Architecte*. SYN. Machinator, princeps architectandi. EPITH. Bellus, malus. USUS. Omnium architectorum et machinatorum princeps Chrysogonus. 2. TRANSL. **Auctor, magister**, *auteur, artisan*. Stoici, architecti verborum. Epicurus inventor voluptatis, et quasi architectus beatæ vitæ. Sceleris architectus.

ARCTĒ, *Étroitement*. SYN. Stricte. USUS: Arcte et graviter dormire. Arcte complecti aliquem.

ARCTO, as, avi, atum, are, a. *Serrer*. SYN. Constringo, coangusto, coarcto, in angustum cogo. USUS: Naves arctatæ. Cf. **Angustiæ.**

ARCTUS, a, um, *Étroit, resserré*. SYN.

Adstrictus, obstrictus, angustus.)(**Laxatus, latus.** USUS : Arctissimum amicitiæ vinculum. Arctioribus laqueis tenetur, quam ut evadat. Arctiora somni tempora, quam nectis. Arctus me somnus complexus est. Cf. **Angustus.**

ARCŬLA, æ, f. *Petite boite.* SYN. Arca parva, capsa. USUS : Liber meus omnes Isocratis arculas consumpsit, *mon livre a consumé tous les parfums d'Isocrate (en parlant des ornements du style).*

ARCŬO, as, atum, are, a. *Courber en arc.* SYN. In modum arcus curvo. USUS : Curru arcuato vectus, *assis dans un char couvert.*

ARCŬS, ūs, m. *Arc.* EPITH. Coloratus, intentus, pulcher. USUS : 1. Animum tanquam arcum intentum habere. Arcum intendere, adducere ; arcum remittere, laxare. 2. **Iris,** *arc-en-ciel.* Arcus ille e nubibus efficitur.

ARDENTER, *Avec ardeur.* SYN. Vehementer, intensius, majorem in modum cupere aliquid.

ARDĔO, es, arsi, arsum, ere, n. *Être enflammé, brûler.* SYN. Flagro, conflagro, deflagro. ADV. Accerrime. PHRAS. 1. **Helenæ causa Troja arsit,** *Hélène fut la cause de l'incendie de Troie.* Conflagravit ; igne periit, absumpta, consumpta est ; deflagravit, incensa est, in cineres abiit ; in bustum conversa est. 2. **Domus ardere cœpit,** *la maison commence à brûler.* In ea domo non mediocre incendium excitatum est ; domus igne correpta, absumpta, combusta est : gravis periculi, summi damni flamma exorta est. Domus ignem, flammam concepit, exarsit pars domus, et collucet continenti incendio; late fundit incendium ; flammam differt ; periit incendio domus ; incendio hausta, deleta est. USUS : 1. Domus ardebat non fortuito, sed oblato incendio. 2. TRANSL. Ira et dolore ardet, *il brûle de dépit et de douleur.* Bello ardet Gallia. Ardent oculi. Ardet illi ad ulciscendum animus. Cupiditate, amore, invidia ardet. Omnium bonorum odia in te ardent. Cf. **Flagro, Incendium, Accendo.**

ARDOR, ōris, m. *Ardeur, feu.* SYN. Æstus, flagrantia, incendium. EPITH. Accerrimus, et mobilissimus, cœlestis, clarus, expressus, imperatorius oculorum, integer et purus, et liber, restinctus, summus, nimius, temperatus, tenuis et nulla admixtione concretus, ultimus et altissimus atque undique circumfusus et extremus, omnia cingens, atque complexus. USUS : 1. Solis ardore torreri. Ardore conflagrare. Ardorem a vitibus pampini defendunt, propulsant. 2. **Fulgor, splendor,** *éclat.* Vide in eo ardorem vultus, atque motuum. 3. **Vehementia, vis ingens,** *désir, ardeur, passion.* Impetus animi, cupiditas vincendi, ardor mentis ad gloriam. Ardorem, cupiditatem restinguere, reprimere. Consedit ille animi ardor et studium. Cf. **Fervidus, Calor.**

ARDŬUS, a, um, *Escarpé, élevé.* SYN. Ascensu acclivi et aspero. ADV. Vehementer. USUS : 1. Oppidum difficili ascensu, et arduo. 2. TRANSL. **Difficilis,** *pénible, difficile.* Arduum longi temporis, magnæque cogitationis opus moliri. Cf. **Difficilis.**

ĀRĔA, æ, f. *Aire, surface plane, unie.* SYN. Locus sine ædificio in urbe ; ruri ager, et ubi frumenta excutiuntur. EPITH. Præclara, pulchra. USUS : Æstimatores magni æstimant tuas areas. In areis fraudare Decumanum, *tromper le percepteur de la dîme.* Nemo frumentum de area tollat.

ĀRĒNA, æ, f. Sable. USUS : Arenam emere aut paludem.

ARĒNŌSUS, a, um, *Sablonneux.* USUS : Terra, littus arenosum.

ĀRĔO, es, **arui, ere,** n. *Être desséché, aride.* * USUS : Fauces arent siti, *sa gorge brûle de soif.*

ĀRESCO, is, escere, n. *Se dessécher.* SYN. Viriditatem amitto.)(**Madeo.** USUS : Arescere herbæ, et interfici incipiunt. In alienis malis lacrima cito arescit.

ARGENTĀRĬA, æ, f. *Banque.* SYN. Argentariorum munus, functio, *vel* taberna. EPITH. Dissoluta, non ignobilis, maxima. USUS : Argentariam non ignobilem fecit. Dissolvere argentariam.

ARGENTĀRĬUS, ii, m. *Banquier.* SYN. Trapezita, collybista, qui argentariam facit. EPITH. Gratiosus apud omnes homines. USUS : Augusti avus fuit argentarius. Vidi hoc in argentariorum tabulis.

ARGENTĔUS, a, um, *D'argent.* Aquila, signa argentea.

ARGENTUM i, n. *Argent.* EPITH. Expositum, grande, optimum, plenum artis, purum, tam præclarum, tam nobile. USUS : 1. In illa insula ne scrupulus quidem argenti inventus est. 2. **Pecunia, nummi argentei,** *argent monnayé, pièces d'argent.* Navis erat plena argenti facti et signati. Argentum cælatum. Argento aliquem emungere. Cf. **Pecunia.** Argentum infectum, *argent non travaillé, en lingots.* **Cui opponitur :** Argentum factum, *aut* cælatum, *argent travaillé, ciselé* ; Argentum signatum, *argent monnayé.*

ARGILLA, æ, f. *Argile, terre de potier.* SYN. Terra tenax. USUS : Hic homulus ex argilla et luto fictus.

ARGŬMENTĀTĬO, ōnis, f. *Argumentation, raisonnement.* SYN. Ratio, argumentum, argumenti inventi artificiosa expolitio. EPITH. Aptissima ad judicationem, bipartita, expers artis, firma, firmior, firmissima, necessaria, probabilis, vehemens, accommodata,

contraria, longa et brevis, multa. USUS : Argumentatio est argumenti explicatio. Argumentationem quærere, invenire, concludere.

ARGŪMENTOR, aris, atus sum, ari, d. *Argumenter, raisonner.* SYN. Argumentis ostendo, probo ; argumentis *vel* conjecturis prosequor. ADV. Sedulo. USUS : Sed quid ego argumentor ? quid plura disputo ? Tu quidem sedulo argumentaris, quo ista pecunia pervenerit, quid de ea sperandum. Cf. **Argumentum.**

ARGŪMENTUM, i, n. *Argument, raison.* SYN. Ratio. EPITH. Accusatorium, probabile, inventum, certius, certissimum, commune, falsum, firmum, grave, gravissimum et firmissimum, magnum, majus, maximum, mediocre, molestum et difficile, multum, parvum, pertenue, præclarum et nobile, premendum, propositum, proprium, simile, universum, aptum quoddam et paratum singulis causarum generibus, certum, clarum, clarius luce, consimile, expeditum, exquisitum, firmius, gravius, insitum, *aut* assumptum, leve, levissimum, medium, plurimum, perfectum, probabile et necessarium, utile. PHRAS. 1. **Argumentis rem probare,** *prouver une chose.* Exquisitis rationibus confirmare ; accurate de re dicere ; rationibus conquisitis disputare ; argumentis uti gravibus et certis ; rationibus concludere ; rationes suggerere firmas, et certissimas ; causam rationibus persuadere, ostendere, agere, tueri, sustinere. 2. **Argumentum hoc affirmandi non leve habeo,** *j'ai de bonnes raisons pour affirmer ce que j'avance.* Rerum earum hæc maxima argumenta habeo ; argumentum non leve mihi nascitur ; pro argumento est mihi ; argumentum est ; argumentum duco, accipio, arripio ; argumento magno est. USUS : 1. Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem. Argumentum excogitare, proponere, afferre. Argumentum ducere ab adjunctis ; ex re obvia nancisci, arripere, accipere. Argumentum Stoicorum more breviter adstringere, premere, in pauca conferre, *serrer ses preuves.* Argumentum dilatare. 2. **Conjectura, signum, indicium, nota, causa, occasio,** *signe, indication, indice.* Exstant certissima argumenta et indicia sceleris. Id magno argumento est, hominem innocentem esse. Id ego jam antea multis argumentis judicaram. 3. **Poematis, Comœdiæ, Tragœdiæ materia,** *sujet d'un poëme, d'une comédie etc.* Tragici, cum explicare argumentum nequeunt, ad Deos confugiunt. 4. **Quæcunque res, de qua agendum, subjecta materia tractanda,** *sujet, matière.* Deest mihi argumentum scribendi, *je n'ai rien à vous écrire.* Argumentum epistolæ hoc erat. Audite concionis ejus argumentum. Cf. **Probo, Confirmo, Disputo.**

ARGŪO, is, ui, ūtum, ere, a. *Accuser, inculper, convaincre.* SYN. Accuso, incuso, insimulo.)(**Defendo.** ADV. Suspiciose. USUS : 1. Aliquem gravis sceleris, de gravi scelere, facinoris reum arguere. 2. **Affirmo,** *prouver, affirmer.* Arguo te pecunias in præmium sceleris accepisse. Tu arguis, ego nego. Cf. **Reprehendo, Insimulo, Accuso.**

ARGŪTĒ, *Finement, ingénieusement.* USUS : Acute mihi et argute respondit. Callide et argute aliquid conjicere. De difficillimis argumentis argute disputavit.

ARGŪTIÆ, arum, f. pl. *Traits ingénieux, grâce.* SYN. Acumen, elegantia, jocus, urbanitas. USUS : Illa oratio multum argutiarum, acuminis, urbanitatis habuit. Argutiæ digitorum (**celeritas**), *gesticulation des doigts.* Cf. **Acumen, Jocus.**

ARGŪTOR, aris, atus, sum, ari, d. *Babiller, bavarder.* USUS : Totam diem argutatur quasi cicada.

ARGŪTŬLUS, a, um, *Un peu subtil.* USUS : Perfeci libros sane argutulos.

ARGŪTUS, a, um, *Fin, ingénieux.* SYN. Qui argutias habet, callet, festivus, urbanus, concinnus, elegans, acutus. ADV. Nimium, plane. PHRAS. **Nihil illo argutius esse potest,** *personne n'est plus délicat que lui.* Multum argutiarum et urbanitatis habet ; insunt in eo homine argutiæ non inanes ac frivolæ ; acumen est singulare. USUS : 1. Poema est ita argutum, concinnum, elegans, ut nihil supra. Quis in sententiis subtilior ? quis argutior ? 2. **Mobilis,** *vif, mobile.* Oculi nimis arguti, ut affecti simus, arguunt. Manus minus arguta digitis. Cf. **Facetus.**

ĀRĬDUS, a, um, *Aride, sec, desséché.* SYN. Exsiccatus. USUS : 1. Folia arida. 2. TRANSL. **Tenuis,** *maigre, sec, chétif.* In hac arida, et horrida rusticorum vita. Genus dicendi aridum, exile, concisum, minutum, *style sec, maigre.*

ĂRĬES, ĕtis, m. *Bélier.* **Animal, signum cœleste, machina bellica.** USUS : Pellis inaurata arietis. Ariete murum verberare, quatere, percutere.

ĂRĬĔTĪNUS, a, um, *De bélier.* USUS : Arietinum jecur ad morbos utile.

ĂRĬĔTO, as, avi, atum, are, a. et n. *Choquer (en parl du bélier), heurter.* SYN. Cornibus peto, impeto. USUS : Nisus est cornibus in me arietare.

ĂRĬŎLĀTĬO, ōnis, f. *Oracle.* EPITH. Superstitiosæ ariolationes Accii.

ĂRĬŎLOR, aris, atus, sum, ari, d. *Débiter des oracles.* SYN. Divino, prædico. USUS : Sunt qui quæstus causa ariolentur. Cf. **Divino.**

ĂRĬŎLUS, i, m. *Devin.* SYN. Divinationi deditus, divinus. EPITH. Impudentes, *aut* inertes, *aut* insani. USUS : Aruspicum, ariolorum, augurum, vatum, conjectorum furiosæ prædictiones. Cf. **Vates.**

ARISTA, æ, f. *Barbe, pointe de l'épi.* USUS : Spica munitur vallo aristarum contra avium minorum morsum.

ARITHMETICA, æ, f. *Arithmétique.* SYN. Ars numerorum. USUS : Homo remotus a dialecticis, in arithmeticis satis versatus.

ARMA, orum, n. pl. *Arme.* SYN. Telum, ferrum. EPITH. Aliena, aptissima, avita, civilia, domestica, firma, impia, justa, nefanda, prava, perniciosa, salutaria, scelerata, sempiterna, servilia. USUS : 1. **Arma parare**, *préparer ses armes, s'en revêtir.* Arma capere, sumere, induere; armis se accingere, instruere, munire ; arma raptim capere, galeam sumere, clypeo corpus protegere, hastam vibrare. 2. **Ad arma vocare**, *appeler aux armes.* Ad arma concitare, ciere, conclamare ; arma dare imparatis. 3. **Ad arma descendere**, *en venir aux armes.* Ad arma venire, concurrere ; arma expedire ; in armis esse ; ire ad arma ; arma tentare ; rem armis committere. 4. **Armis decertare**, *combattre.* Armis contendere, disceptare, decernere ; arma movere, ferre, inferre, conferre. 5. **Ab armis discedere**, *cesser le combat.* Arma *vel* conditionibus ponere, deponere, relinquere ; *aut* defatigatione jactare, abjicere, projicere. 6. **Defensio**, *armes, moyen de défense.* Prudentiæ armis se tegere. Arma senectutis exercitationes virtutum. 7. **Bellum**, *guerre.* Res ad arma spectat, *tout tourne à la guerre.* Cf. Bellum.

ARMAMENTA, orum, n. pl. *Agrès, équipement d'un vaisseau ; arme de guerre etc.* SYN. Omnis generis instrumenta, ut navis, plaustri, belli. USUS : Caute armamenta locare omnia.

ARMAMENTARIUM, ii, n. *Arsenal.* SYN. Locus, ubi armamenta armaque servantur ; *item :* Navale. EPITH. Publica. USUS : Ex armamentariis publicis arma populo dividuntur.

ARMARIUM, ii, n. *Armoire.* SYN. Locus in quo vestes, stragula, et id genus alia servantur. USUS : Aurum ex armario proferre. Armarium perfringere.

ARMATURA, æ, f. *Armure.* EPITH. Levis, melior, varia. USUS : Levis armaturæ miles. Armatura Romana Transalpina melior.

ARMATUS, a, um, *Armé, équipé.* SYN. Armis instructus, ornatus. PHRAS. **Succinctus armis est**, *il est revêtu de ses armes.* Succinctus ferro est ; cum telo est ; in armis est ; arma fert ; telo paratus ornatusque est.)(**Inermis, togatus.** USUS : 1. Armatos vere appellare possumus, qui scutis telisque parati, ornatique sunt. 2. TRANSL. **Munitus, præditus**, *animé, doué.* Incredibili audacia armatus.

ARMENTUM, i, n. *Troupeau de gros bétail.* DIFFER. Grex minorum pecorum ; armentum, majorum. USUS : Bos armenta sui generis sequitur.

ARMIGER, eri, m. *Écuyer.* USUS : Armiger Catilinæ, stipator tui corporis, signifer seditionis.

ARMILLÆ, arum, f. pl. *Bracelets.* USUS : Armillæ, quæ brachialia appellantur.

ARMO, as, avi, atum, are, a. *Armer, équiper.* SYN. Arma do, arma induo, armis induo, armis instruo. ADV. Justius in aliquem. USUS : 1. Multitudinem hominum cogere, armare, instruere. 2. TRANSL. **Munio, orno, instruo, confirmo**, *armer, munir, pourvoir.* Perditos cives religione Deorum, temeritatem plebis auctoritate publica ; se eloquentia armare.

ARO, as, avi, atum, are, a. *Labourer.* SYN. Solum aratro perstringo ; terram proscindo, subigo ; sulcum imprimo ; solum opere renovo ; aratro terram verto, effringo, findo. USUS : Sulcum altius imprimere, ut ager aratus, novatus, iteratus meliores fœtus possit, et grandiores edere.

ARREPO *vel* **ADREPO**, is, repsi, ere, n. *S'insinuer.* ADV. Moderate, sensim. USUS : Sensim et moderate arrepere ad amicitiam alterius.

ARRHA, æ, f. *vel* **ARRHABO**, onis, m. *Gage.* * SYN. Pignus. USUS : Ea relicta est arrhaboni, *elle fut laissée en nantissement.*

ARRIDEO, es, risi, risum, ere, n., *nonnunquam* a. *Rire, sourire.* ADV. Facete, leniter, leviter, valde, vehementius, urbane. USUS : 1. Arridere alicui, *sourire à quelqu'un.* 2. TRANSL. **Placet**, *il plaît.* Quod mihi plurimum arridet, tibi valde displicet.

ARRIGO, is, rexi, rectum, ere, a. *Lever, dresser.* SYN. Erigo, excito. USUS : Arrigere aures, animum advertere. Animos oratione sua arrexit, *exciter.*

ARRIPIO, is, ripui, reptum, ere, a. *Prendre, enlever ; s'emparer de.* SYN. Apprehendo, rapio, accipio, capio, eligo, assumo, aggredior.)(**Relinquo.** ADV. Aliunde, avide, celeriter, sero, subito. USUS : 1. Arripere facultatem lædendi, maledictum ex trivio ; causam ad incendia, et cædes arripere. Arripere sermonem. 2. **Disco, intelligo.** Litteras Græcas avidissime arripui, *j'ai embrassé avec avidité l'étude des lettres.* Pueri celeriter res innumerabiles arripiunt. 3. **Prehendo**, *saisir.* Medium arripere aliquem. Illum collo arripuit.

ARRISIO, onis, f. *Sourire d'approbation.* USUS : Exordiemur ab arrisione.

ARRODO, is, rosi, rosum, ere, a. *Ronger.* SYN. Rodo, consumo, perdo. USUS : Rempublicam arrodere.

ARRŎGANS, antis, omn. gen. *Arrogant, présomptueux, hautain.* Syn. Insolens, superbus, temerarius. Adv. Stulte. Phras. **Arrogas tibi plus quam licet**, *vous êtes plus arrogant qu'il ne convient.* Altius, quam oporteat, te extollis. Nimium te effers, tibi places; Assentaris tibi ipsi, et amas. Cum de te judicas, non rationem consulis, non veritatem. Largiris ipse tibi plus, quam veritas concedat, *vel* plus quam veritati. Plus tibi assumis, quam deceat, conveniat, æquum sit, ratio ferat, patiatur, concedat. Ita superbe agis, ut ferri non possis. Superbia est prorsus non ferenda. Parem tibi neminem vis, te cunctis antefers. Omnes despicis, te unum suspicis. Tibi ipsi magnus es, atque eximius. Amas ipse te sine rivali. Omnia putas in te uno collocata. Fortunam ipsam minus esse te fortunatam putas. Persuasum habes, tuis te fortunis ipsam Fortunam anteire. Elati nimium animi es, et superbia tumes, turgescis, intumescis, turges, inflatus es nimia. Arrogantiam tibi sumis nimiam; spiritus sumis nimis arrogantes. Animos effers insolentes. Spiritus tollis. Fastu turges et insolentia intolerabili. Superbe te circumspicis. Te unum miraris; neminem præ te hominem putas. Cf. **Arrogo, Superbus, Insolens, Fastus.**

ARRŎGANTER, *Avec arrogance.* Syn. Superbe, contumaciter. Usus : Nihil aspere, nihil arroganter, turpiter, aut sordide quidquam ab illo dictum. Contumaciter et arroganter scribere.

ARRŎGANTĬA, æ, f. *Arrogance.* Syn. Superbia, insolentia, contumacia, intolerantia.)(**Modestia.** Epith. Desipiens, gravis atque intolerabilis, inanis, molestissima, odiosa, summa. Usus : Sermo odiosæ arrogantiæ plenus. Ex arrogantia odium, ex odio arrogantia nascitur. Alterius arrogantiam deprimere. Cf. **Ambitio, Superbia, Insolentia.**

ARRŎGO, as, avi, atum, are, a. *s'Arroger, s'approprier.* Syn. Temere mihi tribuo, mihi sumo.)(**Derogo.** Phras. **Non mihi tantum arrogo, tribuo, ut....** *je n'ai pas la prétention de....* Non eam de me opinionem suscepi. Non sumo, assumo mihi tantum. Non ita mihi assentor. Non ita mihi placeo. Non ita me effero. Non in me tantum statuo, pono, loco ; non ipse me tanti facio, æstimo, pendo, puto, duco. Ad hunc me sapientiæ gradum pervenisse non puto. Eam mihi sapientiam contigisse non sentio. Fateor eo me sapientiæ non pervenisse ; ea me sapientia non esse, non usque adeo sapere. Non præcerpo mihi hunc laboris tui fructum ; alienam hanc laudem mihi non appeto ; nihil mihi ex ea laude decerpo. Alii ad se trahant omnia ; assumant sibi in hoc præcipuam prudentiam; ego nihil istorum mihi vindico. Non istam adscisco mihi sapientiam ; non eos tollo spiritus ; non eam mihi sumo arrogantiam. Usus : Non hoc mihi sumo et arrogo. (*Vulgo :* non præsumo.) Multum tibi tribuo, illud mihi arrogo. Cf. **Vindico, Sumo.**

ARS, artis, f. *Art, science, métier, profession.* Syn. Artificium, ratio faciendi, facultas, doctrina, scientia, disciplina. Epith. Amplissima, absoluta et perfecta, bona, difficilis, difficillima, divina, dux certior quam natura, excellens, facilis, facillima, fidelis, humilis, inaudita, incompta, iners, intima, levis, loquax nimium, ludicra, magna et gloriosa, major et uberior, maxima, multa, mutua, nulla *aut* perennis, obscura et difficilis, opinabilis, optima, politissima, perfecta atque uber, plena delectationis, recondita, multiplex subtilisque; rhetorica, solers, sordida, summa, tanta tamque fructuosa, tanquam operosa, et perinde fructuosa, tanta tamque varia, tota. Phras. **Artes liberales discere**, *étudier les arts libéraux.* Artibus erudiri, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur. Omnibus artibus liberalium studiorum excoli. Bonis, ingenuis artibus; studiis bonarum artium ; omnibus doctrinis erudiri ; omnium doctrinarum studiis, omnibus disciplinis imbui, institui. Cf. **Litteræ, Humanus, Disco, Doceo.** Usus : 1. Ars est præceptio, quæ dat certam viam, rationemque discendi. Ars a natura proficiscitur. Artem efficit, parit animadversio naturæ. Non omnia ad artem et præcepta sunt revocanda. 2. **Artibus aliquem instituere**, *instruire qqn dans les arts.* Erudire, tingere, inficere. 3. **Homo artibus præditus**, *homme bien doué, instruit.* Qui disciplinas egregie coluit, percepit penitus, in arte multum versatus est. Ex omnibus ejus dictis ars exstat. Quam quisque norit artem, in hac se exerceat. 4. **Artem abjicere**, *quitter une profession.* Se ab arte abducere. 5. **Artem exercere**, *exercer un métier.* Artem facere, factitare, exercere, profiteri; operam dare arti.

ARTĒRĬA, æ, f. *La trachée-artère ; artère du pouls.* Epith. Aspera, crebra, multa. Usus : Micat arteria velut igneo motu, palpitat, facile læditur ; abactis febribus acquiescit.

ARTHRĪTĬCUS, a, um, *Goutteux.* Syn. Qui articulorum dolores habet.

ARTĬCŬLĀTĒ, *Clairement, distinctement.* Syn. Clare, aperte. Usus : Illam a me articulate salutabis.

ARTĬCŬLĀTIM, *Par morceaux, par pièces.* Syn. Separatim, seorsim. Usus : Quæ fuse olim, ac libere, nunc articulatim, distincteque dicentur. Membra articulatim dividit.

ARTĬCŬLUS, i, m. *Articulation, jointure.* Syn. Nodus, junctura. Epith. Singuli. Usus : 1. Terentia magnos habet articulorum

dolores. 2. **Momentum, occasio, opportunitas, punctum temporis,** *point, moment, occasion favorable.* In ipso articulo temporis supervenit. Omnes commoditatis articulos novit. 3. **Membra et intervalla orationis,** *membre de phrase, mot, article.* Oratio sine nervis, sine articulis fluctans, dissoluta. Articulis membrisque distincta oratio. 4. (**Articulus fidei.** VULG.) *article de foi.* Captus doctrinæ Christianæ, dogma Christianæ religionis præcipuum.

ARTĬFEX, ĭcis, m. *Artiste, artisan, auteur.* SYN. Opifex; *item:* Sciens, peritus.)(**Inscius.** EPITH. Callidus, egregius, politus, probus, summus, multus, scenicus. ADV. Plane. USUS : 1. Artificem non fortuito, sed quem præcepta, et comprehensa tenere videmus, appellamus. 2. **Magister,** auctor, *rhéteur, écrivain, créateur.* Græci dicendi artifices et doctores. Callidus comparandarum voluptatum artifex. DEUS mundi artifex. Cf. **Opifex.**

ARTĬFĬCĬŌSĒ, *Avec art, avec méthode; artistement.* SYN. Scite, venuste, summo artificio; opere mirabili; politissima arte; arte exquisita, summa, singulari; opera et artificio præclaro. USUS : Artificiose rem digerere.

ARTĬFĬCĬŌSUS, a, um, *Avec art, industrieux; artificiel.* SYN. Habens artem, et vim artificii.)(**Naturalis.** USUS : 1. Natura non artificiosa modo, sed plane artifex. 2. **Artificio præditus.** Artificiosum et divinum opus, *œuvre magnifique et vraiment divine.* Artificiosa divinandi genera, præsensio artificiosa. Cf. **Naturalis divinatio.**

ARTĬFĬCĬUM, ii, n. *Art, métier, profession; adresse, habileté.* SYN. Artificis industria, opus, actio, præstantia, opera; ars ipsa. EPITH. Accusatorium, alienum, antiquum, callidissimum, commodum, dissimile aliorum, incertum, intimum, levius, maximum, mirum, proprium, singulare, sordidum ancillareque, suburbanum, summum, tenue et leve, urbanum, elegantius, magnum, necessarium varium. USUS : 1. Omnia antiquo opere, et summo artificio facta. Non tam argenti illius, quam artificii cupidus fuerat. 2. Astus, dolus, *artifice, ruse, manège.* Homo artificio simulationis eruditus. Non tantum consilio, sed artificio pugnare. 3. **Ratio, disciplina, institutio, affectata diligentia, studium, apparatus,** *science, théorie, système.* Orator in artificio accusatorio callidus. Suspicio artificii minuit dicentis auctoritatem, fidem. Non eloquentia ex artificio nata est, sed contra, *l'éloquence n'est pas née de la théorie, mais la théorie de l'éloquence.* Cf. **Ars.**

ARTŎLĂGĂNUS, i, m. *Sorte de pâtisserie.* **Panis delicati genus, qualia sunt liba, et placentæ.** USUS : Dediscendæ sunt tibi sportellæ tuæ, et artolagani.

ARTŬS, ûs, m. *Sæpius* artus, artuum, tubus, m. pl. *Membre.* SYN. Membrum. EPITH. Mollis, tremulus. USUS : 1. Vehementer omnes ejus artus laborant. Omnibus artubus cruciatur. 2. **Articulus, commissura, nodus,** *articulation, jointure des os.* Omnibus artubus contremisco. Nervi atque artus sapientiæ sunt, non temere credere.

ĂRUNDO, ĭnis, f. *Roseau.* * USUS : Arundine texta; stramento intecta ædificia.

ĂRUSPEX, ĭcis, m. *Aruspice.* SYN. Extispex. USUS : Aruspices, augures, arioli, conjectores, vates prædicunt, quæ extis significentur.

ĂRUSPĬCĬNA, æ, f. *Science des aruspices.* SYN. Ars aruspicum. USUS : Aruspicinam facere, colere, exercere, *rendre des oracles d'après l'inspection des entrailles des victimes.*

ĂRUSPĬCĬNŬS, a, um, *Relatif aux aruspices.* USUS : Libri rituales et aruspicini.

ĂRVUM, i, n. *Plus ordin. au pl., champs, terre.* USUS : Ager, campus. EPITH. Frugiferum et fertile. USUS : Frugifera Asiæ arva.

ARX, arcis, f. *Citadelle.* SYN. Castellum. EPITH. Alta, communis, tota. USUS : 1. Amisso oppido arx munita retenta est. 2. **Perfugium, præsidium,** *place forte; refuge, asile.* Roma arx omnium gentium. Fecisti ex illo templo arcem improbitatis, castellum forensis latrocinii.

ĀS, assis, m. **Nummus minimus.** *Monnaie de cuivre.* USUS : 1. Negat, se vel assem daturum. 2. **Totum, cujus divisio est in duodecim assis partes,** *unité quelconque se divisant en douze parties.* Ex asse hæres, *légataire universel.*

ASCENDO, is, scendi, scensum, ere, n. et a. *Monter.* SYN. Scando.)(**Descendo.** ADV. Alte, gradatim, omnino non, sensim in partem. PHRAS. 1. **Ascendit in montem,** *il gravit la montagne.* Gradum fecit ad montis fastigium; in montem, in jugum montis ascensu arduo ac difficili evasit. Enisus est, et loci iniquitatem exsuperavit; montis jugum petiit; per ardua nisus, horrentibus scopulis gradum intulit; in summum clivi jugum leni gradu ductus est; in ardua evasit; montis fastigium cursu subiit. 2. **Ascendere in classem altiorem,** *monter dans une classe plus élevée.* Ingredi majorum studiorum rationem; gradum studiorum altiorem conscendere; gradum facere ad superiorem studiorum classem; in scholam superiorem adscisci; absolvi ab inferiore studiorum classe; donari altiore. 3. **Non ascendere ad classem altiorem,** *ne pas monter dans une classe supérieure.* Prohiberi aditu scholæ superioris; depelli de spe classis altioris; rejici, excludi, repulsam ferre, præteriri, cum de evehendis in classem

superiorem litterarum alumnis sententiæ feruntur. USUS : Quibus veluti gradibus in cœlum me ascendisse credebam. Ascendere in oppidum. Ascendere, et in altiorem locum virtute pervenire.

ASCENSĬO, ōnis, f *Ascension*. SYN. Ascensus. USUS : Quæ fuerit ascensio, dicam.

Ascensio Domini, *l'Ascension de Jésus-Christ*. Christi reparatoris in cœlum ascensus. Triumphalis Christi in cœlum reditus. Dies ascendenti in cœlum liberatori hominum Christo sacra. Dies memoria triumphalis Christi in cœlum reditus celeberrima.

ASCENSŬS, ūs, m. *Action de monter, ascension*. USUS : Oppidum est arduo ascensu et difficili. Ad honoris amplioris gradum hic primus ascensus esto.

ASCĬA, æ, f. *Hache pour travailler le bois, doloire*. SYN. Dolabra. USUS : Ascia polire lignum.

ASCISCO et ADSCISCO, is, scivi, scitum, ere, a. *Rechercher, approuver*. SYN. Appeto, approbo.)(**Repudio**. ADV. Undique. USUS : 1. Natura ipsa voluptatem asciscit, dolorem reprobat. Hæc senatus populusque ascivit, *adopter*. 2. **Adscribo, adjungo, annumero**, *s'associer qqn, s'adjoindre*. Plurimos ad ejus sceleris fœdus, societatem ascivit. Boni bonos sibi asciscunt, et diligunt. In civitatem asciscere quempiam. 3. **Retineo, comparo**, *adopter, acquérir, attirer à soi*. Consuetudinem aliquam, leges certas sibi asciscere. Laudem sibi asciscere. Me patronum ascivit. Inest in eo ascitus quidam, ac minime nativus lepor. Non eam mihi sapientiam ascisco. Cf. **Adjungo**.

ASCRĪBO et ADSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Mettre au nombre de, s'adjoindre*. SYN. Adjungo, ascisco, assigno. ADV. Vulgo. USUS : 1. Ad judicium tuum sententiam ascribo meam, *je joins mon opinion à la vôtre*. Tu me tuis laudibus socium ascribis. Quæso in numerum tuorum, in tuam amicitiam me ascribe. 2. **Assigno, tribuo**, *attribuer, rapporter, imputer à*. Bonos exitus Diis adscribimus ; (VULG. **imputamus**). 3. **Immatriculo, coopto, vulgo**, *inscrire, enrôler*. Homo Tarsensibus ascriptus. Smirnæ, Epheso ascriptus. 4. **Litteris aliquid inferre**, *ajouter à une lettre*. Caius salutem tibi adscribit, *Caius vous salue*.

ASCRIPTĬO, ōnis, f. *vel* **ADSCRIPTĬO**, *Addition (à un écrit), clause additionnelle*. USUS : Declarat ista ascriptio.

ASĬNŬS, i, m. *Ane*. EPITH. Onustus auro. USUS : 1. Longum est, persequi mulorum utilitates, et asinorum. 2. TRANSL. **Ad hominem segnem**, *imbécile, stupide*. Quid nunc te, asine, litteras doceam ? non opus est verbis, sed fustibus.

ASŌTŬS, i, m. *Voluptueux*. SYN. Prodigus, in luxum effusus. EPITH. Acerbus, mundus et elegans, non religiosus. USUS : Asoti mundi, et elegantes, optimis cocis, pistoribus, aucupio, piscatu, venatione.

ASPECTĀBĬLIS, e, gen. com. *Que l'on peut voir, regarder*. SYN. Quod sub aspectum cadit. USUS : Corporeum et aspectabile, itemque tractabile est omne, quod natum est.

ASPECTO et ADSPECTO, as, avi atum, are, a. *Regarder souvent*. SYN. Intueor, aspicio. USUS : Quid me aspectas ?

ASPECTŬS *vel* **ADSPECTŬS**, ūs, m. *Vue, regard*. SYN. Acies. EPITH. Acris, defixus. USUS : 1. Roma ad aspectum venusta. E primo tui aspectu voluptatem maximam cepi ; curæ omnes consedere. 2. **Præsentia, conspectus**, *aspect d'un objet, présence, extérieur*. Adducere copias in aspectum hostium. Aspectum, præsentiam hominum vitare. Plura sub uno aspectu ponere. ‡ **Acies oculorum**, *vue, yeux*. Solem intuens aspectum amisit. Ista sub aspectum cadunt, veniunt. Orator in contentione utatur aspectu acri.

ASPELLO, is, pŭli, pulsum, ere, a. *Chasser, bannir*. SYN. Pello, depello. USUS : Longe a patria aspellor. Cf. **Pello**.

ASPER, era, erum, *Rude, raboteux*. SYN. Scaber, durus, habens aliquid asperitatis.)(**Lenis, levis**. USUS : 1. Loca aspera, et insalubria. 2. TRANSL. Homo moribus asper et durus, *homme dur et intraitable*. Aspera, tristis, horrida oratio. Cf. **Agrestis, Durus**.

ASPĔRĒ, *Aprement, durement*. SYN. Dure, severe, rigide, acerbe.)(**Leniter**. USUS: Aspere et vehementer loqui, accusare. Aspere, ferociter, libere dicta. Asperrime eum tractavit.

ASPERGO *vel* **ADSPERGO**, is, spersi, spersum, ere, a. *Répandre sur, arroser, saupoudrer*. SYN. Respergo. ADV. Leniter, temere. USUS : 1. Sale carnem, aras sanguine aspergere. Aspersa temere pigmenta in tabula. 2. TRANSL. **Maculo**, *souiller*. Dignitati alicujus maculam, labemque aspergere. Hujus facti non modo infamia, sed ne suspicione unquam fui aspersus. 3. **Misceo, adjungo, tribuo**, *ajouter, parsemer*. Comitati gravitatem aspergere, sales orationi. Aliquid in litteris aspergere. Hæreditatis particulam homini aspergere. Cf. **Conspergo**.

ASPĔRĬTAS, atis, f. *Aspérité, inégalité*. SYN. Salebra. EPITH. Judicialis, rustica. USUS : 1. Viarum, saxorum asperitates, *les aspérités des pierres*. 2. TRANSL. In his rerum asperitatibus, temporum angustiis, morem tibi tamen gero, *dureté, rigueur, sévérité*. Agrestem, inconcinnam, nativam asperitatem humanitate adscita condire. Cf. **Durus, Inhumanus**.

ASPERNĀTĬO, ōnis, f. *Mépris.* SYN. Contemptio, contemptus. USUS : Perturbationes animi ex aspernatione rationis eveniunt. Cf. **Contemptus.**

ASPERNOR, aris, atus sum, ari, d. *Mépriser.* SYN. Respuo, repudio, recuso, rejicio, fugio, abhorreo.)(Appeto, amo, consector. ADV. Admodum, aperte. USUS : Hæ eorum querimoniæ aspernandæ non sunt. Nemo est, qui te oculis fugiat, auribus respuat, recordatione ipsa perhorrescat, ac animo aspernetur. Cf. **Abhorreo, Sperno, Contemno.**

ASPERSĬO *vel* **ADSPERSĬO**, ōnis, f. *Action de répandre, aspersion.* SYN. Respersio. EPITH. Fortuita, sumptuosa. USUS : Fortuita aspersione commaculatus.

ASPĬCĬO et ADSPĬCĬO, is, spexi, spectum, ere, a. *Regarder, voir.* SYN. Conspicio, intueor, contueor, aspecto, contemplor. ADV. Decore, furtim inter se, strictim. PHRAS. 1. **Hominem diu aspexi**, *j'ai longtemps considéré cet homme.* Conjeci in hominem oculos ; obtutumque in illo defixi. Oculos de homine nunquam dejeci; in ejus vultu diu habitarunt oculi mei. Os, oculosque in hominem converti. Hominem oculis probe collustravi. Aspectu ejus oculos diu pavi meos. Oculos adverti penitus. Oculos ad hominem adjeci illico ; intenta immotaque acie contemplatus sum. Oculos a vultu hominis nunquam movi. Intendi in hominem oculos, diu in ejus vultu moratus sum. 2. **Aspicio loci situm**, *je contemple les beautés de ce site.* Perlustro oculis ; oculis metior regionem omnem. Oculos collium nemorumque spectaculo, quæ locum coronant, impleo. Regionem loci omnem oculis obeo, usurpo. Ludentis eo loco tot naturæ spectacula oculis capesso. Oram omnem felicissimi littoris oculis mando, trado diligenter. 3. **Corpus tot vulneribus deformatum ab omnibus aspicitur**, *tout le monde regarde ce corps couvert de blessures.* Ante omnium oculos versatur ; in omnium oculos incurrit ; spectaculo est omnibus ; omnium in se oculos avertit. Omnium oculi in tam fœdum spectaculum sunt conversi. 4. **Torvo hominem oculo aspicere**, *regarder de travers, méchamment.* Terribili vultu, limis oculis intueri ; torvo lumine, acriterque intuente hominem obire. 5. **Nolo aspicere tam fœdum spectaculum**, *je ne veux pas voir ce spectacle horrible.* Contagionem aspectus fugio ; ne oculis quidem contingere sustineo tam fœdum spectaculum. Refugit oculus tam atrocis mali speciem ; aspectum flagitii aversor. A conspectu tam indigni facinoris me averto; oculos removeo. USUS : Orationis vim & incitationem aspexi. Cf. **Video.**

ASPĬRĀTĬO, *vel* **ADSPĬRĀTĬO**, ōnis, f. *Souffle.* SYN. Exhalatio. USUS : 1. Fiunt hæ ex cœli varietate, et disparili terrarum aspiratione. 2. **Spiritus**, *aspiration.* Romani aspiratione in solis vocalibus utebantur. 3. **Spiratio**, *exhalaison.* Est ejus cœli aspiratio gravis, ac pestilens. Aeris aspiratione animantes sustinentur.

ASPĬRO et ADSPĬRO, ās, avi, atum, are, n. *Souffler.* USUS : 1. **Spiro**, *souffler.* Aspirant auræ in noctem. 2. **Tendo, connitor**, *approcher de ; aspirer à.* Nemo ad alienam causam nisi vocatus, aspirare debet. Nemo ad laudem bellicam Scipionis adhuc aspiravit. In curiam aspirare. Aspirare ad fortunam meliorem ; animum ad spem liberalioris fortunæ adjicere, adjungere. 3. **Faveo**, *favoriser.* Labori fortuna aspiravit. In rebus difficillimis aspirare alicui. 4. **Accedo**, *s'approcher de.* Impedivi omnes aditus, ne hostes ad nos, ad urbem aspirent. Aspirare in curiam. Cf. **Desidero, Ambio.**

ASPIS, ĭdis, f. *Aspic.* USUS : Aspide ad corpus admota se sustulit.

ASPORTĀTĬO, ōnis, f. *Action de transporter, transport.* EPITH. Perdifficilis. USUS : Earum statuarum demolitio, et asportatio difficilis videbatur.

ASPORTO, as, avi, atum, are, a. *Transporter.* SYN. Aufero. USUS : Multa de suis rebus asportarunt. Cf. **Tollo, Removeo.**

ASPRĒTUM, i, n. *Lieu couvert de pierres et de broussailles.* SYN. Locus asper et abruptus. USUS : Tabernacula statuere in aspretis, et inæquabili solo.

ASSĔCLA, æ, m. *Qui est à la suite de, partisan.* SYN. Assectator. USUS : Assentatores omnium mensarum asseclæ. Legatorum, Prætorum asseclæ.

ASSECTĀTĬO, ōnis, f. *Action d'accompagner, cortège.* USUS : Tenues homines divitum assectatione se sustinent.

ASSECTĀTOR, ōris, m. *Celui qui accompagne, qui fait cortège ; disciple.* SYN. Assecla. EPITH. Vetus. USUS : Assidua eum assectatorum et amicorum copia obsidet.

ASSECTOR, aris, atus, sum, ari, d. *Accompagner, suivre.* SYN. Sector. DIFFER. comitari in itinere : assectari fere per urbem. USUS : Aliquem assectari in petendo magistratu. Cf. **Comitor, Sector.**

ASSENSĬO, ōnis, f. *Assentiment, adhésion, approbation.* SYN. Assensus, approbatio, applausus, plausus.)(**Dissensio.** EPITH. Falsa, firma, constans, imbecilla, popularis, voluntaria, crebra, vera, nec tacita, nec occulta. USUS : 1. Ea oratio omnium admiratione, approbatione populari, omnium assensione audita est, *de nombreuses approbations accueillirent ce discours.* 2. **Sensatio** *vulgo.* Assensio fieri non potest, nulla re foris excitata. Cf. **Consensio, Concordia.**

ASSENSOR, oris, m. *Approbateur.* Usus: Tu ex omnibus solus assensor non fuisti.

ASSENSŬS, ūs, m. *Assentiment, approbation.* Syn. Assensio, approbatio. Usus : Ab assensu se sustinere. Assensum retinere, cohibere, *suspendre son assentiment.* Assensu aliquid suo comprobare, *approuver quelque chose.*

ASSENTĀTĬO, ōnis, f. *Flatterie.* Syn. Adulatio, blanditiæ. Epith. Adjutrix vitiorum, callida, faceta, molesta, nimia, non digna homine aliquo, perniciosa, turpis. Usus: Assentationibus et blanditiis se in Cæsaris consuetudinem immersit, *ses flatteries et ses caresses l'ont fait entrer bien avant dans l'amitié de César.* Assentatione ejus benevolentiam collegit ; gratiam aucupatus est. Homo ad assentationem eruditus. Amovenda est vitiorum adjutrix assentatio.

ASSENTĀTĬUNCŬLA, æ, f. *Petite flatterie.* Usus : Assentatiuncula quadam aucupari gratiam.

ASSENTĀTOR, ōris, m. *Flatteur.* Syn. Adulator, homo ad assentationem eruditus, ad voluntatem dicens. Epith. Græculus, perniciosus. Usus : Cave, ne assentatoribus aurem patefacias, *prenez garde de prêter l'oreille aux flatteurs.* Assentator græculus ad alterius non modo sensum et voluntatem, sed vultum etiam, atque nutum convertitur. Assentatores divitum levitatem voluptate quasi titillantes. Cf. **Adulator.**

ASSENTĀTŌRĬĒ, *En flatteur.* Usus : Fraterne te, non assentatorie admoneo.

ASSENTĬO, is, sensi, sensum, ire, n. *Être du même avis, approuver.* Syn. Assentior, cum aliquo sentio, approbo, concedo.)(Nego, **dissentio.** Usus : Cave, ne multitudini temere assentias.

ASSENTĬOR, iris, sensus sum, iri, d. *Être du même avis, approuver.* Syn. Assentio, cum aliquo sentio, probo, in sententiam alicujus eo, discedo, discessionem facio.)(**Dissentio.** Adv. Aperte, arroganter, certe, facile, falso, frequenter, imbecillius, libenter, omnino, paulum, plane, prorsus, recte, temere, valde, vehementer. Phras. 1. **Senatus universus mihi assensus est,** *le sénat tout entier fut de mon avis.* Senatum assensorem habui universum. Senatus assensu suo sententiam meam approbavit ; adstipulatus mihi est ; in meam sententiam discessionem fecit. Universi ordinis senatorii assensionibus nec tacitis, nec occultis sententiam peregi. Favit sententiæ meæ ; probavit, toto capite annuit senatus, quæ dixi. Subscripsit orationi meæ, summa voluntate acquievit ; summo animo assensus est senatus. Accepta est sententia mea summa approbatione senatus. Senatus excepit assensu vocem meam ; mihi accessit ; in sententiam meam ivit. In sententiam meam senatorii ordinis omnes cursu vadere cœperunt. Sedere cœpit senatui mea opinio. Ad meum judicium certatim cæteri sententiam suam adscripsere ; sententiæ meæ se adscripsere ; calculum suum adjecere. 2. **Assentior illis, qui cum republica sentiunt,** *je suis de l'avis de ceux qui aiment la république.* Eorum sententiæ sum ; cum iis facio ; iis accedo, qui etc. Meus cum iis sensus congruit ; nihil ab iis mea dissentit, discrepat opinio ; eorum sequor sententiam ; meum judicium cum iis conjungo ; meam ad illorum sententiam aggrego ; ab illorum judicio non abhorret sententia mea, qui etc. Congruit cum illorum opinione sententia mea ; dissensio inter me, et eos nulla est ; controversiæ nihil est ; controversia mihi cum iis nulla intercedit ; convenit inter me et eos ; idem mihi atque iis placet, arridet ; idem est meus, ac eorum sensus, qui cum republica faciunt. Cf. **Consentio, Sentio idem.** Usus : De ea re tibi assentior. Omnia tibi assentiar.

ASSENTOR, aris, atus sum, ari, d. *Flatter.* Syn. Adulor, blandior. Phras. **Non deerunt, qui tibi assententur,** *vous ne manquerez pas de flatteurs.* Qui assentationibus, et blanditiis in tuam se consuetudinem insinuent ; gratiam aucupentur ; qui multa dent auribus ; auribus serviant ; omnia ad voluntatem dicant ; qui laudes auribus largiantur, non veritati ; qui id auribus ingestis spectent, ac sequantur, ut amorem sibi tuum eo artificio adjungant ; qui spem tuam ac animum solita vanitate inflent ; in omnem adulationem se componant ; auresque tuas blanditiis imbuant. Usus : Ne credas, me tibi assentari. Imperavi mihi, tibi assentari omnia. Cf. **Adulor.**

ASSĔQUOR, ĕris, secūtus sum, sequi, d. *Atteindre.* Syn. Consequor, nanciscor.)(**Amitto.** Adv. Amplius quid, celeriter, facile, gradatim, optime, prudentius, subtilius. Usus: 1. Summos honorum gradus, laudem, immortalitatem virtute assecutus est. Maturitatem assequi. 2. Æquo, *égaler.* Nemo illius prudentiam, eloquentiam, nemo ejus in rempublicam merita assequetur, *personne n'égalera jamais sa prudence, son éloquence, et personne ne rendra autant de services à la république.* 3. **Intelligo, conjicio,** *atteindre par l'intelligence, comprendre.* Eam rem dudum conjectura et suspicione assequebar. Scriptum tuum obscurum, et cogitationem nemo assequitur. Cf. **Obtineo.**

ASSĔR, ĕris, m. *Solive, poutre.* Syn. Tabula. Usus : Asseres ferreo unco præfigere. Querni asseres.

ASSĔRO, is, serui, sertum, ere, a. *Affirmer, réclamer.* Syn. Affirmo, vindico. Usus: Aliquem in servitutem asserere, *réclamer*

qqn comme esclave. In causa liberali aliquem manu asserere, **e servitute eximere,** *mettre en liberté, affranchir.* Procurationem aliquam, nomen sapientis sibi asserere. Cf. **Assevero, Affirmo.**

ASSERTĬO, ōnis, f. *Revendication; affirmation.* Usus : Dicunt Academici, nihil oportere neque profiteri, neque affirmare quemquam, neque assertione approbare.

ASSERTOR, ōris, m. *Libérateur, défenseur, qui réduit à l'esclavage.* Syn. Vindex alienæ libertatis. Usus : Assertorem puellæ vocat Claudium, *il appelle Claudius qui réclamait la jeune fille comme esclave.*

ASSERVĬO, is, ivi, itum, ire, n. *Travailler à* Syn. Servio. Usus : Qui volunt exclamare, toto corpore contentioni vocis asserviunt, *doivent s'efforcer de grossir leur voix.*

ASSERVO, as, avi, atum, are, a. *Garder avec soin.* Syn. Servo. Adv. Diligenter. Phras. **Fruges asservo diligenter,** *je garde avec soin mes récoltes.* Sepositas et reconditas habeo; intensissima custodia servo, conservo; hiemi repono, condo. Usus : Asservari interim hominem jussit. Scriptum tuum sub signo habeo, et fideli custodia asservo, *j'ai votre écrit cacheté et je le garde précieusement.*

ASSESSĬO, ōnis, f. *Assistance.* Usus : Oblitumne me putas, quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio.

ASSESSOR, ōris, m. *Assesseur.* Syn. Qui juris dicendi causa principi assidet. Usus : Lacedæmonii regibus suis augurum assesorem dedere.

ASSĔVĔRANTER, *Positivement, sérieusement.* Syn. Affirmate. Usus : Asseveranter cum eo locutus sum. Cf. **Certe.**

ASSĔVĔRĀTĬO, ōnis, f. *Affirmation sérieuse, assurance positive.* Usus : Omni asseveratione tibi affirmo.

ASSĔVĔRO, as, avis, atum, are, a. *Affirmer.* Syn. Affirmo. Adv. Firmissime, pulchre. Usus : Ego nec asseverare nec contendere ausim. Id sese facturum firmissime asseveravit. Cf. **Affirmo.**

ASSĬDĔO, es, sēdi, sessum, ere, n., *nonnunquam* a. *Être assis.* Syn. Prope sedeo. Usus : Simul ac assedisti, senatus omnis surrexit. Amicis in hortulo assidere.

ASSĪDO, is, sessum, ere, n. et a. *S'asseoir.* Syn. Consido, consideo, sedeo. Usus : Simul assidamus, si videtur.

ASSĬDŬĒ, *Assidûment, continuellement.* Syn. Continenter, totos dies, quotidie, omni tempore, dies et noctes, diem et noctem, nullo temporis puncto intermisso. Phras. 1. **Assidue litteris vacas,** *vous ne cessez pas d'étudier.* Assiduitate et consuetudine quotidiana litteris das operam. Hora tibi a lectione nulla abit vacua. Libros de manibus nunquam deponis. Nullam tibi indulges intercapedinem laboris. Nec noctu, nec interdiu a litteris conquiescis. Perseverantissimo studio ad libros hæres. In litteris volutaris. A litterarum tractatione nunquam animum remittis, abducis; a labore studiorum ne punctum quidem temporis respiras. Operam in litterarum studia sine intermissione confers. 2. **Assiduo causas agit,** *il plaide sans cesse.* Assiduus usque forum premit; per omnes dies forum calefacit; temporis omne otium forenses illi causæ eripiunt. Cf. **Semper.** Usus : Assiduissime mecum fuit, *il ne m'a pas quitté un moment.*

ASSĬDŬĬTAS, atis, f. *Assiduité, présence continuelle.* Syn. Perseverantia, opera quotidiana, et summa diligentia. Epith. Nimia, pergrata, præclara, quotidiana. Usus : 1. Talis erat ejus in rempublicam assiduitas, labor, dimicatio. Quotidiana amicorum assiduitas et frequentia. 2. **Frequentia,** *continuité, fréquence.* Assiduitate potius litterarum, quam excusatione officium explere stude. Assiduitate bellorum, malorum, sensum omnem humanitatis amisimus. Cf. **Assidue, Diligentia.**

ASSĬDŬUS, a, um, *Assidu.* Syn. Continuus, frequens, diligens. Usus : Assiduus mecum ruri est. Assidua et diligens scriptura. Ad incudem assidui. Febricula assidua.

ASSIGNĀTĬO, ōnis, f. *Assignation.* Syn. Attributio. Epith. Firma, nova, rata. Usus : Cæsar venditiones et assignationes Sullanas ratas habuit. Assignatio agrorum.

ASSIGNO, as, avi, atum, are, a. *Assigner, distribuer, donner.* Syn. Attribuo, tribuo; adscribo. Adv. Æqualiter, publice, quoquo versus. Usus : Duo jugera colono assignavit. Meis occupationibus assignato, si rarius scribo. Id non tam prudentiæ, quam perfidiæ assignandum est. Cf. **Adscribo.**

ASSĬLĬO, is, silui, sultum, ire, n., *nonnunquam* a. *Sauter sur, s'élancer vers.* Syn. Aggredior, invado. Phras. **Assilire in urbis mœnia,** *s'élancer sur les remparts de la ville.* Invadere urbem; impetum, impressionem facere in mœnia; irrumpere in mœnia; in mœnia cursu subire; crebris assultibus aditum urgere; extremam oppugnationem inferre; copias omnes ad expugnandam urbem admovere. Usus : Non assiliendum statim est ad argutum illud genus. Cf. **Impeto, Invado, Aggredior.**

ASSĬMĬLIS, e, gen. com. *Semblable.* Syn. Similis. Usus : Assimilis spongiæ mollitudo in pulmonibus.

ASSĬMĬLO, as, avi, atum, are, a. *Rendre semblable; par ext. imiter, représenter,*

reproduire. SYN. Confero, comparo, compono. USUS : Colores assimilare.

ASSĬMĬLĀTĬO, ōnis, f. *Ressemblance, similitude.*

ASSĬMŬLO, as, avi, atum, are, a. *Feindre.* SYN. Simulo. USUS : Non me capies assimulata illa specie virtutis. Assimulata amicitia. Cf. Simulo.

ASSĬMŬLĀTĬO, ōnis, f. *Détour, feinte de langage.*

ASSIS, is, m. *As.*

ASSISTO, *vel* **ADSISTO**, is, stĭti, ere, n. *Se placer auprès; être présent, assister.* SYN. Adsto, assideo. PHRAS. Assistere moribundo, *assister un moribond.* Confirmare aliquem supremo vitæ tempore, quo de salute anima disceptat ; succurrere in extremo certamine ; firmare in supremis ; comparare ad supremum certamen ; adjuvare morientem illa hora, quæ de omnibus annis fert sententiam ; morienti adesse ; animam agenti præsto esse ; ad ultimum usque anhelitum assidere ; quæ supremo vitæ tempori tribui solent, pietatis et caritatis officia præstare. USUS : Accede nate, assiste, aspice. Cocles contra omnes hostium copias unus in ponte astitit. Ad fores assistite. Cf. Juvo, Opitulor, Adjumentum.

ASSŎLET, *ab anom.* **ASSŎLĔO**, *Avoir coutume.* SYN. Soleo. USUS : Ille, quod assolet, me convenit.

ASSŬĔFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Accoutumer, habituer.* SYN. Usu doceo. USUS: In rebus, quibus me et natura, et voluntas, et consuetudo assuefecerat etc. Se labore quotidiano, se armis assuefacere. Legibus parere et Romanorum Imperio cæteras gentes assuefecit. Jungitur cum ablativo.

ASSŬESCO, is, suēvi, suētum, ere, n., *nonnunquam* a. n.: *S'accoutumer;* a.: *Habituer.* SYN. Consuetudinem, exercitationemque capio.)(Desuesco. PHRAS. 1. Nondum laboribus assuevisti, *vous n'êtes pas encore accoutumé à ces travaux.* Nondum laboribus assuetus, assuefactus es. Labores ferre nondum consuevisti ; labores nondum satis expertus es, sensisti, tulisti. Nondum in laboribus es plene versatus, exercitatus. Rudis, insolens es in laboribus. Nondum manus tuæ opere concalluere ; labor nondum callum induxit. In laborandi te consuetudinem nondum adduxisti. 2. Jam assuevi malis, *j'ai déjà l'habitude du malheur.* Diuturna desperatione obduruit animus ad novum dolorem. Obdurui jam ad ista. Jam usu obduruit, et percalluit patientia. Diuturna malorum consuetudine jam callum obduxit stomachus meus. Assuetudine malorum efferatus jam est animus. Innutritus, insuetus sum a puero his malis. Duratus jam est animus malis et laboribus. Consueta habeo pericula jam omnia. 3. Assuevi jam his negotiis, *je me suis déjà accoutumé à ces affaires.* In istarum rerum studio dudum versatus sum, consenui ; familiaria mihi jam sunt negotia ista ; jam in morem induxi earum rerum procurationem ; jam in consuetudinem veni eorum negotiorum. USUS: Assiduitate quotidiana assuescunt animi. Homo mendaciis assuetus. Cf. Consuetudo.

ASSŬĒTŪDO, ĭnis, f. *Habitude.* SYN. Consuetudo. USUS : Assuetudine mali efferaverant animos. Cf. Assuesco.

ASSŬLA, æ, f. *Fragment de bois, copeau.* SYN. Asserculus. USUS : Assulæ securibus excussæ.

ASSŬLĀTIM, *Par fragments.* * SYN. Minutatim, in assulas. USUS : Pulsando assulatim foribus exitium affero.

ASSULTŬS, ūs, m. *Assaut.* * SYN. Impetus, impressio assiliendo facta. USUS : Variis assultibus aditum urgere.

ASSŪMO, is, sumpsi, sumptum, ere, a. *Prendre.* SYN. Accipio, sumo ; *item :* coopto, recipio, adscisco. ADV. Aliunde, extrinsecus, foris. USUS : 1. Ad studia noctis aliquantum assumo, *j'étudie pendant une partie de la nuit.* Quod alteri detrahis, tibi assumis. In senatum, in consilium, societatem assumi, recipi, adscisci, cooptari. 2. Tribuo, arrogo, *prendre sur soi, s'attribuer, s'arroger.* Nihil mihi assumo, quod quemquam possit offendere. 3. Argumentor, concludo. Assumis, quod probare non potes, *vous affirmez ce que vous ne pouvez pas prouver.*

ASSUMPTĬO, ōnis, f. *Mineure d'une proposition.* Ratio argumentandi. EPITH. Extrema, infirma, perspicua. USUS : Assumptio est, per quam id, quod ex propositione ad ostendendum pertinet, assumitur.

Assumptio B. M. Virginis, *l'Assomption de la Sainte-Vierge.* Assumptæ in cœlum virgineæ Matris festus dies ; Augustissimæ DEI Parentis in cœlum commigratio ; assumptæ in cœlum magnæ Matris annua memoria; lux festa, triumphalis dies toto orbe festus, ac celeberrimus evectæ in cœleste domicilium cœli Reginæ ; sacer, sacratus memoria assumptæ in cœlum DEI genitricis dies.

ASSUMPTĪVUS, a, um, *Ajouté, emprunté, tiré du dehors.* USUS : Juridicialis partes duæ sunt ; altera absoluta, altera assumptiva.

ASSŬO, is, ui, ūtum, ere, a. *Coudre à.* SYN. Suendo annecto. USUS : Purpureum pannum assuere.

ASSURGO, is, surrexi, surrectum, ere, n. *Se lever par déférence.* SYN. Honoris causa surgo. USUS : Nemo tibi assurrexit, discessit, nemo salutavit, *personne ne s'est levé, ne t'a fait place, personne ne t'a salué.* 2. Altius

fio, *s'élever, croître.* Ædificium assurgit. Cf. Surgo.

ASSUS, a, um, *Rôti.* SYN. Torridus, aridus. USUS : Pro isto asso sole nitidum, unctumque repetemus. Sol assus, *soleil sec (auquel on s'expose sans s'être frotté d'essences).*

AST, *Mais.* USUS : Crebro scribis, ast ego sæpius.

ASTĬTŬO *vel* **ADSTĬTŬO**, is, ui, ūtum, ere, a. *Placer auprès ou sur.* SYN. Juxta colloco, admoveo. USUS : Ollas ad ignem astituere.

ASTO *vel* **ADSTO**, as, stiti, stare, n. *Se tenir auprès, debout.* USUS : In meo conspectu intrepidus astat. Cf. Assisto.

ASTRICTĒ (ADS), *Avec concession, brièveté.* USUS : Oratio non astricte, sed remissius numerosa.

ASTRICTUS, a, um, (ADS), *Serré; lié, enchaîné, obligé.* USUS : Non hæc tam arcta sunt et astricta, ut laxari nequeant. Nulla necessitate adstrictus. Verborum adstricta comprehensio.

ASTRINGO (ADS), is, strinxi, strictum, ere, a. *Attacher, lier.* SYN. Alligo, obligo.)(Relaxo. ADV. Arctius, breviter. USUS : Aliquem sibi *vel* metu, *vel* spe, *vel* præmiis, *vel* armis, *vel* legibus, vinculis sempiternis adstringere. Magno se scelere, voluptatibus, libidinibus astringere. Astringere suam fidem alicui ; orationem numeris, mercede se astringere. Jungitur cum Ablativo. Cf. Obligo, Adjungo.

ASTRŎLŎGĬA, æ, f. *Astronomie.* SYN. Astrorum scientia, astrorum cognitio, studium siderum ; studium dimetiendi cœli. USUS : Cave, Astrologiam divinantem contingas.

ASTRŎLŎGUS, i, m. *Astronome.* SYN. Interpres astrorum. EPITH. Novus, summus. PHRAS. Qui siderum cursus, et motus numeris persequitur, studio siderum ducitur ; unicus cœli, siderumque spectator ; qui siderum motus scire spectat ; cœlestium notitia gloriatur ; cœli ac siderum peritus ; studiosus rerum cœlestium ; qui siderum motus, ac statas temporum vices ostendit ; qui astrorum cognitione excellit ; qui in studio dimetiendi cœli versatur. USUS : Astrologorum vanissimæ prædictiones.

ASTRUM, i, n. *Astre, étoile.* SYN. Sidus, stella. EPITH. Clarum, conglobatum, cruentum, errans, rotundum. USUS : Astra suspicere. In aere volvuntur astra, et se suo nixu conglobata continent.

ASTŬS, ūs, m. *Ruse, fourberie.* SYN. Astutia. USUS : Non placuere majoribus nostris astus. Cf. Astutus.

ASTŪTĒ, *Avec ruse, adroitement.* SYN. Callide. USUS : Nihil temere dicas, nihil callide retineas. Cf. Callide.

ASTŪTĬA, æ, f. *Astuce, adresse.* EPITH. Confidens. USUS. Ejus *vel* confidenti astutiæ, *vel* callidæ audaciæ resistes. Cf. Dolus, Fraus, Malitia.

ASTŪTUS, a, um, *Fourbe, rusé, adroit.* SYN. Callidus, vafer, veterator, veteratorius, malitiosus.)(Apertus, simplex. ADV. Maxime. PHRAS. 1. Est homo ingenii occulti, multiplicis et tortuosi, *cet homme est fourbe, rusé, trompeur.* Ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur. Peritissime et callidissime se obtegit. Homo est, qui cornicum oculos configat, qui plura astu, quam virtute perficiat. Colubrino est ingenio ; expromtæ memoriæ et astutiæ homo ; veterator solertissimus. Versutior, quam rota figularis. Comice. Calliditate valet, dolos venditandi gnarus est ; ingenium gerit callidum. Vir calliditatis est acerrimæ ; emunctæ naris, *vel* purgatæ. Homo est, qui semper stropham inveniat. Vafritie, astutia, calliditate vincit, anteit reliquos. Astutia nemo illi conferendus, æquandus, componendus, comparandus ; ad eam astutiam, qua iste utitur, aspirare nemo potest. 2. Astuti mihi displicent, *les gens rusés me déplaisent.* Non amo astus, artes simulandi, fraudem artificio tectam ; mores ab aperta quadam simplicitate alienos. Fucum ac fallacias odi ; vafritiem, nimiam calliditatem, astuta, vafra ingenia naturali odio prosequor. Cf. Fraus, Malitiosus, Decipio. USUS : Homo versutus, obscurus ; astutus, fallax, malitiosus, callidus, veterator, vafer.

ĂSȲLUM, i, n. *Lieu inviolable, asile, refuge.* SYN. Locus perfugii. USUS : Asylum aperit. Plebs sub tutela inviolati templi aut libertatem, aut impunitatem adipiscitur. Ea religione, et eo jure sancto, quo sunt templa, quæ Asyla Græci appellant. Aram sibi parare et Asylum.

ĂT, *Mais.* SYN. Sed, atqui, verum. USUS : 1. Honorifice loqueris, at aspere agis. 2. Cæterum, *du reste.* At mecum quomodo egit ? At enim quærit Socrates, quid sit ? 3. Saltem, tamen, *du moins.* Si non bonam, at aliquam rationem afferto. Si minus re at verbis benevolus esto. Si minus sapiens est, at amicus certe. 4. Amplificantis, *mais, d'autre part.* Plato dixit, at quantus vir, *Platon a dit, et quel homme !* 5. Sibi objicientis, et respondentis. At moribus commodis est ? quis vero illo asperior ? *mais, dira-t-on, il a des mœurs douces ? Qui au contraire est plus dur que lui ?*

ĂTĂT, *ah ! oh ! eh !* Interjectio timentis.

ĂT ĔNIM, *Mais cependant.* SYN. Verum, verumenimvero.

ĀTER, ra, rum, *Noir.* SYN. Niger.)(Albus. USUS : Atra bilis hominem agitat. Atrum panem apposuit.

ĂTHĔUS, i, m. *Athée.* SYN. Homo sacrorum religionumque omnium hostis; homo sine ulla religione, et fide; abjudicati, ejurati Numinis reus; omnis divini cultus, religionisque expers. USUS: Athei aperte naturam Deorum sustulerunt.

ATHLĒTA, æ, m. *Athlète.* SYN. Ad luctationem et certamen institutus. USUS: Sine arte athletæ et gladitaores nec vitando faciunt caute, nec petendo vehementer.

ATHLĒTĬCĒ, *A la manière des athlètes.* USUS: Athletice, pancratice, pugilice valere.

ĂTŎMUS, i, m. *Non divisé, atome.* SYN. Inviduum corpusculum. EPITH. Errantes, innumerabiles. USUS: Infinita vis innumerabilium atomorum volitant, cohærescunt inter se. Atomorum corpusculorum concursio fortuita.

ATQUE, *Et.* USUS: 1. Is a constantia, atque a se ipse discessit. 2. **Quam**, *que.* Contra agis, atque oportet. Alia dicis, atque agis. Aliter, atque ominabar, res evenit. 3. **Uti, ut**, *que, comme.* Colitur æque, atque Deus. Similiter nos affectos esse convenit, atque illos. 4. **Immo, cum voce adeo**, *bien plus, que dis-je.* Consilio, atque adeo amentia tua impulsus. Ego princeps in adjutoribus, atque adeo secundus fui. (VULG. **Immo etiam.**) **Atque etiam**, *bien plus.*

ATQUĪ, *Mais.* SYN. Sed, sed enim, verum. USUS: 1. Atqui si tempus ullum est necandi hominis. 2. **At vero**, *or.* Ita quidem cogitabam; atqui in mora erat valetudo, tentari cœpta. 3. **Tamen**, *cependant.* Atqui ne ex eo quidem tempore hoc egit Sextilius.

ATRĀMENTUM, i, n. *Liqueur noire, encre.* EPITH. Sutorium, temperatum. USUS: Atramenti effusione sepiæ se tuentur, *la sèche se défend par l'émission d'une liqueur noirâtre.*

ATRĀTUS, a, um, *Vêtu de noir.* SYN. Funebri vestimento indutus. USUS: Quis unquam cœnavit atratus?

ATRĬENSIS, e, gen. com. *Gardien de l'atrium, intendant.* SYN. Servus, cui atrii cura demandatur. USUS: Servi atrienses.

ATRĬŎLUM, i, n, *Petit vestibule.* SYN. Atrium minus. USUS: In porticu atriolum fiat.

ATRĬUM, i, n. *Atrium, cour intérieure, vestibule, portique.* SYN. Primus intra ædes aditus. EPITH. Auctionarium majus. USUS: Atriolum non fere solet nisi in iis ædificiis fieri, in quibus est atrium majus.

ATRŎCĬTAS, atis, f. *Atrocité, violence.* SYN. Diritas, immanitas, crudelitas. EPITH. Indigna rerum, invidiosa, tanta, et tam indigna. USUS: Locus communis, per quem facti atrocitas, aut indignitas, aut culpa augeatur, *vel* levetur. Atrocitatem habere, **dicitur** res atrox. Cf. **Immanitas, Crudelitas.**

ATROX, ōcis, omn. gen. *Cruel, violent, atroce.* SYN. Crudelis, dirus, atro horrendoque aspectu.)(**Mitis, lenis.** USUS: Res scelesta, atrox, nefaria. Atrox suspicio; genus orationis vehemens et atrox. Cf. **Crudelis. Hinc per adverbium dicimus:** Atrociter minitari, atrociter respondere.

ĂTTĂCTŬS, ūs, m. (abl. sing.) *Attouchement, contact.* USUS: Levi attactu demulsit.

ATTĂMĔN, *Cependant.* SYN. Tamen, verumtamen. USUS: Si non æquabis ejus merita, attamen narra. Si non pari, at grato tamen munere.

ATTENDO, is, **tendi, tentum, ere**, n. et a. *Faire attention, être attentif.* SYN. Animadverto, animum adverto, noto, diligenter percipio; attento animo, summaque attentione audio; mentem, auresque erigo, silentium tribuo; animum et mentem adhibeo; aures admoveo; attentum animum teneo, adsum animo.)(**Remitto, negligo.** ADV. Admodum, belle, bene, commodius, diligenter, diligentius, paulo, magnopere, negligentius, parum, paulisper, paululum, postremo, recte, studiose, maxime. PHRAS. **Attendite**, *attention, faites attention.* Percipite quæso, quæ dicam, eaque penitus animis vestris, mentibus mandate. Perattentos vestros animos velim. Reficite vos ad ea, quæ dicturus sum. Adeste omnes animis, qui corporibus adestis. Adhibete animos, non solum aures ad orationem gravissimam. Audientiam mihi fieri deposco. Causam totam, quam maxime intentis oculis, ut aiunt, acerrime contemplemini; nemo obstrepat. Hoc agite nunc jam; auscultate, operam date, mea dicta devorate. Aures vacuas advertite. Studete mihi hodie, favete; adeste æquo animo, et rem cognoscite per silentium. Attendite, intendite animos; id cuique spectatissimum sit. Ad illa mihi pro se quisque intendat animum; id animo sequatur. Attentum animum præbete, tenete. Excipite, quæ memoraturus sum; intenti, et compressa voce audite. Perpurgatis auribus operam mihi hodie date. Inservite negotio præsenti, et attentos vos præbete. Defigite in ista animum. Mentis cogitationes ad hoc convertite. Captate sermonem diligenter, et mentis aciem intendite. Benignis auribus, quæ dicam, accipite, et ad animum referte. Aurium mihi hodie operam date. Cf. **Considero, Adverto.** USUS: Judex animum et aures diligenter attendat ad ea, quæ dicuntur. Attendere aliquem studiose, et verba aucupari. Attendite stuporem hominis. (VULG. **Attendere alicui.**)

ATTĔNTĒ, *Attentivement.* Attento animo, silentio, diligenter. USUS: Peto, ut pro me dicentem benigne, contra illum attente audiatis, Attente, et benignitate, qua soletis, me audite.

ATTENTĬO, ōnis, f. *Attention.* USUS: Cura, attentio, animi cogitatio, vigilantia,

assiduitas, labor, uno diligentiæ verbo continentur. Cf. **Attendo.**

ATTENTO, as, avi, atum, are, a. *Tenter, sonder; attaquer, attenter à.* SYN. Tento, pertento. USUS : Animos aliorum cognoscere, attentare. Urbem insidiis, pudicitiam virginis, fidem alicujus attentare. Cf. **Tento.**

ATTENTUS, a, um, *Attentif.* SYN. Intentus.)(**Negligens, remissus.** PHRAS. 1. **Attentos reddere,** *rendre attentifs.* Audientiam sibi facere ; arrectos suspensosque animos in se avertere ; attentionem captare. 2. **Attentum esse,** *être attentif.* Attentum se præbere ; attento animo excipere dicentem ; tempus omne in attentissima cogitatione, et accerrima ponere. Cf. **Attendo.** USUS : Attentus est ad rem, parcus, *économe.* Auditorem benevolum, docilem, attentum facito, teneto. Attentus in re aliqua, ad aliquid.

ATTĔNŬĀTĒ, *Simplement.* SYN. Jejune ne. USUS : Attenuate, presseque dicere.

ATTĔNŬĀTĬO, ōnis, f. *Diminution* SYN. Extenuatio, imminutio. USUS : Suspicionis attenuatione fidem facere, *se faire croire en affaiblissant les soupçons.*

ATTĔNŬĀTUS, a, um, *Amaigri, affaibli; simple.* SYN. Exilis, humilis, abjectus, demissus. USUS : Oratio nimis attenuata, ad usitatam quotidiani sermonis consuetudinem demissa.

ATTĔNŬO, as, avi, atum, are, a. *Affaiblir, diminuer, consumer.* SYN. Imminuo, extenuo.)(**Amplifico.** USUS : Grandia illa attenuanda sunt. Bellum attenuatum, atque imminutum. Attenuatæ prælio legiones. Cf. **Imminuo, Elevo.**

ATTĔRO, is, trīvi, trītum, ere, a. *Écraser, détruire.* USUS : Postquam famam ejus, et pudorem attriverat.

ATTESTOR, aris, atus sum, ari, d. *Attester, témoigner; prendre à témoin.* SYN. Testor, testem facio, comprobo. USUS : Pompeium attestatus est.

ATTEXO, is, texui, textum, ere, a. *Ajuster, ajouter à.* SYN. Addo, adjungo. USUS : Immortali parti mortalem attexere.

ATTĬNĔO, es, ui, tentum, ere, a. et n. *Tenir; toucher, être attenant à.* USUS : Cultros attinet, *il est sous le rasoir.*

ATTĬNĔT, impers. *Être important, utile; toucher, concerner.* SYN. Pertinet. PHRAS. **Ea res ad omnes attinet,** *cette chose concerne tout le monde.* Pertinet, spectat ; id curandum ita, ut si res omnium ageretur; ea res in rationem publicæ utilitatis cadit. Causa omnium ea re contingitur, admiscetur. In eo causa omnium vertitur ; conjuncta ejus rei causa est cum publica salute. Res omnium nostrum in hoc agitur. Hoc ad nostrum quemlibet. USUS : Quid sentiam, nihil attinet dicere. Quod ad me attinet. Quod ad abstinentiam attinet, ita me gessi. Quæ ad colendam vitam attinent. Cf. **Pertinet, Refert.**

ATTINGO, is, tĭgi, attactum, ere, a. *Toucher, atteindre.* SYN. Tango, ăgo, accedo, assequor. ADV. Breviter, cautius, diffidenter, leniter, leviter, proprie, prorsus non, sero ac leniter, sigillatim, strictim, timide. USUS : 1. Extremis labris gustare, extremis digitis attingere. Insulam, portum, attingere. Nihil de bonis meis, nihil de præda attigit. 2. TRANSL. Id ne suspicione quidem, aut conjectura attigit, *il n'a jamais soupçonné cela.* 3. **Specto,** *tenir à quelqu'un, concerner.* Civitates, quæ officiis, fide, vetustate, cognatione populum Romanum attingunt. Aliquem necessitudine, cognatione, sanguine attingere. Attingit me ea cura, sollicitudo. Partem ejus sceleris nullam attigit. 4. **Tracto, indico,** *s'occuper de, s'appliquer à, aborder (un sujet).* Bonas artes ne attigisti quidem. Illud breviter, et strictim attigi, et perstrinxi. 5. **Vicinus sum,** *toucher, être contigu.* Cappadociæ pars Ciliciam attingit.

ATTOLLO, is, ere, a. *Élever.* * SYN. Erigo. USUS : Cum se a gravi casu attollere et levare vellet. Attollunt se montes ingentes. Cf. **Erigo.**

ATTONDĔO, es, attondi, attonsum, dere, a. *Tondre.* USUS : Ulmos, virgulta attondere. TRANSL. Laudem alicujus attondere, *faire tort à la réputation de quelqu'un.*

ATTŎNĬTUS, a, um, *Frappé de stupeur, d'étonnement.* PHRAS. 1. **Attonitos reddidit ea res,** *cette chose les a frappés d'étonnement.* Suspensos ea res tenuit omnium animos; stupor omnes admiratione defixit intentos ad hoc spectaculum. 2. **Attoniti sunt,** *ils sont frappés de stupeur.* Miraculo stupentes et suspensi animo hærent. Stupent, et sibi pene excidunt ; exanimantur terrore aspectuque rei. Supini cœlum aspiciunt. USUS : Novitate ac miraculo attonitus. Cf. **Obstupefacio, Admiratio, Miror.**

ATTRĂHO, is, traxi, tractum, ere, a. *Attirer, entraîner.* SYN. Allicio, invito, allecto, adduco. ADV. Commode. PHRAS. 1. Tuis blanditiis me ad te pertraxisti, traduxisti ; me tibi plane adscivisti ; me totum ad te redegisti. Horum spe me ad tuam consuetudinem vocasti, pellexisti. 2. **Totam administrationem ad se attrahere,** *s'emparer de toute l'administration.* Omnium partes corripere atque amplecti ; omnia senatus munia ad se trahere ; arcessere sibi omnium curas, vigilias ; adsciscere sibi totam provinciæ procurationem. USUS : Cur id tibi malum ultro accersis atque attrahis ? Similitudo attrahit ad amicitiam. Cf. **Allicio, Adjungo.**

ATTRECTO, as, avi, atum, are, a. *Toucher à.* SYN. Sæpe tracto, et quasi manibus tero. USUS : Libros, quos tu contaminatis manibus attrectas. Cf. Tango.

ATTRĬBŬO, is, tribui, tribūtum ere, a. *Attribuer.* SYN. Adscribo, tribuo, assigno, confero, conjicio, refero, addico, adscisco, destino, affingo.)(Demo. ADV. Proprie. USUS : Culpam, calamitatis causam mihi attribuis, et adscribis. Eam curam, provinciam, procurationem, negotium tibi attribuit populus. Certum pecuniæ modum, mancipiorum numerum alteri attribuere. Cf. **Adscribo, Tribuo.**

ATTRĬBŪTĬO, ōnis, f. *Assignation, mandat pour le payement d'une dette.* SYN. Assignatio. USUS : Scribit, se de attributione omnia fecisse.

AT VĒRO, *Mais.* **Plerumque adversantis est, et in principio periodi usurpatur.** USUS : 1. Virtutem nemo unquam Deo acceptam retulit : at vero honoribus, opibus aucti Diis gratias agimus. 2. **Concludentis est interdum.** Qui socium fallit, vir bonus non est : at vero tu etc.

AUCEPS, cŭpis, m. *Oiseleur.* SYN. Venator avium. USUS : Peritissimus voluptatum auceps. Auceps syllabarum leguleius quispiam. Auceps concinnat aream, offundit cibum, aves allectat.

AUCTĬO, ōnis, f. *Vente publique, enchère, encan.* SYN. Publica venditio, in qua pretium augetur. EPITH. Hæreditaria. USUS : Bona alicujus auctione constituta vendere. Facere auctionem, publicare bona, sub corona vendere. Cf. **Publicatio.**

AUCTĬŌNĀRĬUS, a, um, *Relatif aux ventes publiques.* **Tabulæ auctionariæ,** *affiche de vente;* **atria auctionaria,** *salles de vente.*

AUCTĬŌNOR, aris, atus sum, ari, d. *Faire une vente à l'encan.* SYN. Auctionem facio, auctione vendo, per præconem vendo, sub hasta vendere, præconis voci bona subjicio. USUS : Dejotarus Rex auctionatus est. Cf. **Publico.**

AUCTOR, ōris, m. *Auteur.* SYN. Suasor, impulsor, hortator, machinator, architectus, opifex, adjutor, monitor. EPITH. Amicissimus atque sapientissimus, bonus imprimis, valde bonus, tam castus, tam religiosus, tam sanctus, divinus, domesticus, egregius, gravis, constans, præstans virtute, prudentia, religione, æquitate, gravior, gravissimus, idoneus, levis, locuples, locupletior, locupletissimus, luculentus, malus, melior, optimus, peritissimus, præclarus, præsens, privatus, recentior, religiosissimus, summus, certus, certissimus, eruditissimus, expers humanitatis. PHRAS. **Auctor malorum,** *l'auteur des maux.* Dux, architectus, machinator ac princeps sceleris ; tuba belli civilis ; caput, fax seditionum, impulsor, suasor, stirps ac semen malorum omnium ; seditionis stimulator ac concitator; litium sator ; signifer, pater, cujus opera civile bellum natum, conflatum, susceptum est; scelerum caput ; facinorum repertor, cujus ductu auspicioque scelus conflatum est. USUS : 1. Auctor tibi sum, ut naviges, *navigue, j'y consens.* Magnis auctoribus inductus id feci. 2. **Magister, doctor, scriptor.** Livius rerum Romanarum auctor locupletissimus. Malus latinitatis auctor Apuleius. Utraque sententia luculentos habet auctores 3. **Nuntius,** *autorité, garant, témoin.* Certis et idoneis auctoribus comperi. Quo auctore hic rumor fluxit ? 4. **Caput, princeps, dux.** Præbere se senatui auctorem, principem, ducem, *chef.* Consilii princeps et auctor sanctissimi fœderis. Deditionis auctor, hortator. Forensis latrocinii auctor nefarius, *instigateur.*

AUCTŌRĀMENTŬM, i, n. *Engagement contracté par les gladiateurs.* SYN. Obligatio, et nexus. USUS : In mercenariis ipsa est merces auctoramentum servitutis.

AUCTŌRĬTAS, atis, f. *Autorité, ascendant, crédit.* SYN. Existimatio, fides, vis, opinio, judicium, momentum, pondus, testimonium. EPITH. Æterna, apex senectutis, clara, censoria, clarissima, stabilis, consularis, digna mutatione, divina atque inaudita, domestica, equestris, excellens, gravis, gravissima, honesta, et digna verecundia, et cultu et honore, illustrior, immortalis, imminuta, interposita, legitima ante, levior, magna et imprimis gravis, major, maxima, mediocris, minima, minor, naturalis, patria, perdita antequam, pontificialis, publica, senatoria, summa, tenuis, vetus, contraria, certa, privata. PHRAS. **Auctoritatem sibi facere,** *s'acquérir du crédit.* Constituere sibi, colligere auctoritatem ; dignitatem sibi conciliare ; gratiam dignitatemque amplificare ; colligere magnam apud omnes famam, gloriam, existimationem ; conficere sibi nomen, famam ingentem ; multum auctoritatis consequi. 2. **Non cani, non rugæ auctoritatem dant,** sed morum gravitas et conspecta virtus, *ce ne sont ni les cheveux blancs, ni les rides qui nous donnent l'ascendant sur les autres, mais une conduite toujours grave et une vertu reconnue.* Non cani, non rugæ auctoritatem tribuunt, afferunt, attribuunt, constituunt, faciunt, conciliant. 3. **Auctoritatem habet magnam,** *il est fort estimé.* Magna est ejus apud omnes auctoritas. Non modo auctoritatem, sed et imperium in suos tenet, obtinet. Est in eo, residet in illo magna auctoritas. Floret apud omnes auctoritate. Multum est ejus nomen in iis locis. Inter ornatissimos homines est summo splendore. Venerabilis vir miraculo litterarum

ingens haberi cœptus est. Vis est in eo viro ingens ad socios civesque. Magnam auctoritatem constitutam habet apud omnes. Auctoritate anteit cæteros. Magna in eo viro inest auctoritas. Auctoritate potest plurimum. Auctoritas ejus valet plurimum ; magna habetur. Vir genere est famaque clarissimus. Principem inter suos locum habet. In magna est auctoritate. Excellit ejus auctoritas. In æstimatione magna habetur. Cf. **Gravitas.** 4. **Ausus est auctoritatem Magistratus violare,** *il a osé enfreindre les ordres de l'autorité.* Auctoritatem frangere, abjicere, extenuare; auctoritatem violare, infringere, imminuere ; solvere majestatem, projicere consulum imperia ; famam existimationemque lædere, atterere. 5. **Auctoritatem amisit,** *il a perdu tout crédit.* Eo uno facto hebescere cœpit ejus auctoritas ; eo facto jacturam dignitatis fecit ; gratiam omnem et auctoritatem effudit ; victa jacet ejus auctoritas facti unius indignitate elevata. USUS : Senatus suam interposuit auctoritatem. Intercessit Senatus auctoritas, *le Sénat a interposé son autorité.* Senatus auctoritati parere. Consulis auctoritatem sequi. Rationibus, non auctoritatibus pugnandum est. Cf. **Valeo multum, Dignitas, Honor.**

AUCTŌRO, as, avi, atum, are, a. *S'engager pour un salaire, (ordin. au service militaire).* SYN. Militiæ sacramento obligo. USUS : Ne auctoraretur, profugit.

AUCŬPIUM, ii, n. *Chasse aux oiseaux.* SYN. Avium captatio et venatio. USUS : TRANSL. Delectationis aucupium, elaborata concinnitas in oratione ne appareat. Aucupia verborum, litterarum tendiculæ, putidæ sunt, *recherches d'expressions, subtilités.*

AUCŬPOR, aris, atus sum, ari, d. *Chasser aux oiseaux ; rechercher ; capter ; éplucher les termes.* SYN. Capto, connector, quæro, venor.)(**Repudio.** ADV. Necessario. USUS : Ars dicendi plausus, et opiniones hominum aucupatur. Assentatione gratiam divitum, aliena obtrectatione famam aucupari. Levitatis est, inanem aucupari rumorem, et umbras omnes etiam falsæ gloriæ consectari. Inanes rumusculos, verba aucupari. Tempus idoneum, occasionem aucupatur. Cf. **Quæro, Capto.**

AUDĀCIA, æ, f. *Audace.* SYN. Confidentia, impudentia. EPITH. Aperta, callida, digna odio majori, effrenata, ficta, gemina, horribilis, humana, toleranda, immanis, impia, incredibilis, intolerabilis, levior, magna, manifesta, nimia, perspicua, scelerata, similis, singularis, summa, tanta et tam perspicua, tam varia et tam nova, vera, urbana. USUS : Incredibili importunitate, et projecta ad omne facinus audacia. Audacia fretus, armatus. Nosti os hominis, nosti audaciam. Projectæ audaciæ, et confidentiæ homulus. Cf. **Audax.**

AUDACTER, *Avec hardiesse, audacieusement.* SYN. Fidenter, confidenter ; summa audacia, inhumana audacia atque intoleranda; temeritate atque audacia incredibili ; virili animo ; vultu intrepido ; confidentia singulari ; alienatis a memoria periculi animis. USUS : Audacter loqui ac libere. Exultare audacius.

AUDAX, acis, gen. omn. *Hardi, audacieux.* SYN. Confidens, temerarius, impudens, petulans, projectus ad audendum.)(**Timidus.** ADV. Longe. PHRAS. 1. **Homo audax et protervus,** *homme effronté.* Ferrei oris homo ; promptissimæ vir audaciæ. Homo confidentia, ac temeritate incredibili ; audaciæ projectæ, præruptæ, inhumanæ, intolerandæ ; homo impotens, quem propter audaciam, ac importunitatem animi, nemo tecto recipere velit ; animal ex omnium scelerum importunitate concretum. Homo protervus ac petulans, cujus importunitatem oris nemo non reformidat ; qui animo sibi et audacia publicam rem omnem sustinere videtur. Inflati homo animi, atque incitati ; audacia ac temeritate insignis ; projectus ad audendum quidlibet. Incredibili importunitate, et ad omne facinus audacia armatus, inflammatus. 2. **Quam audax homo sit, qui Senatum ipsum criminetur ?** *Quelle effronterie dans cet homme, qui ose accuser le Sénat.* Quam ferrei oris hunc esse hominem necesse est, qui etc. cujus animi, cujus impudentiæ est, senatum ipsum criminari ? Quanta importunitate, quam eminenti audacia eum esse necesse est, qui etc. ; qua armatum confidentia, qua animi insolentia inflatum ac incitatum necesse est eum hominem, qui senatum ipsum in crimen vocare audeat ? 3. **Audax est imprimis,** *il est plein de hardiesse.* Audacia viget maxime ; plenus spei atque animi est ; fiduciæ plurimum ac spiritus inest in eo homine. Animi non minus est ad mortem, quam ad cædem. Multum animorum inest, et temeritatis. Nullum non facinus, quantumvis fortuna majus, intrepidus adibit. USUS : Audax ad omnia. Cf. **Animus, Alacer.**

AUDĔO, ēs, ausus sum, ēre, a. et n. *Oser.* SYN. Non dubito ; non vereor. ADV. Aperte, fidenter, nimium. PHRAS. 1. **Multum audes,** *tu risques beaucoup.* Multum suscipis ; multum tibi sumis ; ingentis rem periculi aggrederis ; aleam jacis periculi plenam ; magnum in te facinus suscipis ; magnam tibi confidentiam sumis ; magnum erit, si rem tantam sustineas ; audacia ferri mihi videris, et temere facere. Vereor ne modum non inveniat felix temeritas. Quid non cadet in hunc animum, quid non recipiet hæc temeritas, quæ tantum audet ? Vereor, ne hunc impetum temeritas effuderit. 2. **Tantum ego non auderem,** *et moi, je n'oserais pas autant.*

Religio mihi esset; animus deesset; metus me arceret; nefas haberem; tantum mihi non sumerem; istos mihi spiritus non sumerem; modestius ego mihi agendum putarem; animorum mihi ad ista haud satis esset. USUS: Tu me hoc rogare ausus es? Effecit, quod alius ne sperare quidem ausit. Cf. **Arrogo, Sumo, Audax.**

AUDĬENTĬA, æ, f. *Action d'écouter.* SYN. Attentio audiendi. EPITH. Maxima. USUS: Diserta oratio ipsa sibi audientiam facit. Rei pondus maximam audientiam mihi fecit dicenti, vulgi aures præparavit.

AUDĬO, is, ivi, itum, ire. a. *Entendre, écouter.* SYN. Auribus accipio, exaudio, excipio, auditione accipio, aures do, ad aures venit, pervenit, auditor sum, ausculto, operam do. ADV. Admodum, aliunde, aliquamdiu, aliquando, alicunde, amice, assidue, attente, attentius, attentissime, bene, benigne, benignius, celeriter, clementer, commode, commodo, coram, diligenter, diligentius, diutius, gratis, male, hilare, intelligenter, latine, leniter, libenter, male, studiose, libentius, liberius, liquido, male, melius, merito, nunc primum, omnino non, nunquam palam, pariter, perattente, perlibenter, perstudiose, propius, prorsus, nihil unquam, celerrime, quam tardissime, statim a principio, studiosius, valde, vere, vulgo. PHRAS. 1. **De tuis rebus libenter audio,** *j'entends volontiers parler de vos affaires.* Ad tuas res mihi aures semper patent; res tuas libenter auribus percipio. Gaudeo, si quid de te ad aures meas perveniat, accidat, veniat, permeet. Sitienties gero aures ad res tuas. Propitiis auribus accipio, capto de te nuntios. 2. **Dicentem libenter audio** *je vous écoute volontiers.* Gaudeo, si vox tua ad aures advolet; nimis libenter edo sermonem tuum. Cibus mihi est, quod fabulare. Orationem tuam placide persequor. Sermo tuus haud invito ad aures accedit. Aures tibi libenter dedo meas; pronis auribus admitto; in aures ac animos admitto; secundis auribus accipio, quæ dicis. Animo dicta recipio. Faciles tibi aures præbeo; libenter, haud iniquo animo accipio, quæ tu ad me. Dicenti libenter operam do; aurium operam dicare soleo. Siquid me vis, vacuas aures affero; aures adhibeo benevolas; aures meas in ditionem dedo; aures expetunt meæ; ad advertendum animus adest, et opera est auribus; quidquid id est, aures commodo, accomodo non aversas; perpurgatis auribus operam do dicenti; facilem me præbeo in audiendo. 3. **Auditus sum benevole,** *on m'a écouté avec bienveillance.* Usus sum auribus æquissimis; aures nactus sum benevolas; in aures suaviter influxi; facilem habui in audiendo Principem. 4. **Non audio libenter obtrectationes,** *je hais les méchantes langues.* Aures respuunt, abhorrent, refugiunt obtrectantium voces; maledicæ linguæ graves sunt auribus meis; haudquaquam gratæ sunt auribus criminationes istæ: offenduntur aures maledictis; magnam in alienis obtrectationibus audiendis molestiam sustineo; obtrectationum siquid auribus objectum est, ingens me tædium capit. 5. **Assidue hoc audio,** *j'écoute sans cesse cela.* Auribus ista inculcantur quotidie; aures mihi his vocibus calent assidue; circumsonant, obtunduntur aures; frequenti auditione accipio ista; aures his quotidie nuntiis celebrantur meæ. 6. **Audivi de morte fratris,** *j'ai appris la mort de votre frère.* Auribus accepi, percepi tristem de fratris obitu nuntium; aures meæ jam fama et auditione acceperunt mortem fratris tui. De morte fratris tui ad me jam perlatum erat. Ad aures jam venit, pervenit, accessit, permanavit mors fratris tui; fama, rumor jam in urbem allatus est de morte fratris. 7. **Cujus vocem audio?** *Qui parle?* Quæ vox ad aures meas accidit? cujus vox aures tetigit meas? aures verberat; ad aures advolat? cujus vox objecta est auribus meis? cujus vocis sonum usurpant aures meæ? quæ vox immissa in aures meas est; cujus ista vox est, quam auribus gusto, degusto? cujus sermonem excipio? quem auditu percipio? 8. **Nihil audiri potest,** *on ne peut rien entendre.* Nec aurium quidem usus superest; aurium usum intercepit fremitus; aurium usus aufertur, cessat. USUS. 1. Potest fieri, ut quod te audisse dicis, nunquam audieris. 2. **Exaudio,** *exaucer.* Dii preces meas audivere. 3. **Assentior,** *je suis docile.* Nec Homerum audio, qui etc. 4. **Sum discipulus,** *je suis le disciple.* Plato Socratem audiebat. 5. **Laudor,** *aut* **vituperor,** *je suis estimé ou blâmé.* Homo ingenuus vult bene audire. Male audire. 6. **Obtempero, obedio, morem gero,** *obéir.* Si me amicissime monentem audisses, aliter res tuæ haberent. Dicto audientem esse. Cf. **Auris.**

AUDĬTĬO, onis, f. *Bruit, rumeur.* SYN. Rumor, publicus sermo. EPITH. Ficta, tenuis, tenuissima. USUS: 1. Nolite fictis auditionibus, aut disseminato sparsoque rumori credere. De ea re tenuissimam quidem auditionem accepi. 2. **Auditus,** *action d'écouter, leçon.* Homines fabularum auditione ducuntur, *les hommes se plaisent à écouter des fables.*

AUDĬTOR, oris, m. *Disciple.* SYN. Discipulus. EPITH. Æqualis, in dicendo non nimis exercitatus, in jure civili non inferior, novus, æquus, attentus, benevolus, docilis, doctus, frequens alicujus, indoctus, intelligens, mitior, stultus et credulus, bonus, certior, infestus, tardus, vetus. USUS: 1. Platonis auditor Aristoteles. 2. **Audiens,** *auditeur.* Facere attentum auditorem.

AUDĬTŬS, ûs, m. *Ouïe.* SYN. Sensus

audiendi, auditio. USUS : Hoc non perinde auditu, quam cogitatione intelligi potest.

AUFĔRO, ers, abstŭli, ablātum, ferre, a. *Enlever.* SYN. Eripio, abripio, averto, adimo, tollo, abduco, detraho, removeo, præcido.)(**Do, affero.** ADV. Gratis, impudentius, longe hinc, mordicus, occulte, omnino non, publice, rectissime, undique. PHRAS. 1. **Omnia ei ab hostibus ablata, detracta, erepta sunt,** *les ennemis lui ont tout pris.* Omnia per scelus erepta et asportata sunt. Omne instrumentum direptum, familia abducta, abactum pecus, convulsa suis ex sedibus omnia. Spoliatus, denudatus, rebus omnibus executus est. Fortunæ cultus deletus omnis est, atque extinctus. Spoliata domus, denudati parietes, sanguinem adeo ipsum exsorbere visi sunt hostes. 2. **Tua oratio metum mihi omnem abstulit,** *vos paroles m'ont enlevé toute crainte.* Metum omnem ademit, exemit, præcidit, dempsit, detersit. Tua oratione metus omnis ablatus et sepultus est ; consedit, conquievit. Oratio tua metum omnem discussit, dissipavit, delevit, abstersit. Cf. **Abduco.** USUS. 1. Operis præstantia imitandi spem omnem abstulit. Aliquid judicio auferre ; alicui jus suum ; pecuniam de ærario ; ab aliquo amorem auferre. 2. **Obtineo, sequor,** *gagner, recevoir.* Benignum responsum ab illo, decretum amplissimum, præmia, opem a senatu abstuli. Ex eo facto laudem et gloriam maximam abstuli. 3. Abeo, *s'en aller.* Auferre se de convivio, de conspectu.

AUFŬGĬO, is, fūgi, fugere, n. *S'enfuir.* SYN. Fugio, fuga me aufero, fugam capesso. USUS. Furto facto aufugit, non impune laturus. Cf. **Fugio.**

AUGĔO, es, auxi, auctum, augēre, a. *Augmenter.* SYN. Majus facio, amplifico, addo, accessionem facio, exaggero, cumulo, multiplico.)(**Detraho, extenuo, diminuo, minuo.** ADV. Copiose, cumulatius, fuse, magnificentius, maxime, mirabilius, omnino, privatim, rhetorice, summe, valde, vehementer. PHRAS. 1. **Pompeius valde auxit imperium,** *Pompée recula les bornes de l'empire.* Amplificavit, multum protendit, produxit, protulit Imperii fines. Multum addidit, adjunxit ad ditionem Romani Imperii. Magna per Pompeium ad Imperii vires accessio facta est. Res Romanæ magnum incrementum ceperunt, acceperunt ; multo deinceps auctiores fuere, quam antea. Pompeius magnam terrarum partem hostibus demptam, ademptam, detractam, Romano Imperio adjecit. Multæ Provinciæ Pompeio victore Romani Imperii jura, potestatemque subiere. Pompeius latissime protendit Imperii terminos. Pompeius magnam orbis partem in potestatem Imperii redegit, ad imperium adjunxit. 2. **Tuæ litteræ mihi dolorem auxere,** *vos lettres n'ont fait qu'augmenter ma douleur.* Majorem fecere commemorando, retractando antiquum vulnus ; velut attrectatu, et quassu dolorem amplificaverunt ; gravarunt, duplicarunt conceptam animi ægritudinem, et dolorem ; onerarunt doloren metu. 3. **Ipse sibi invidiam auget,** *il accroît contre lui l'envie.* Novam flammam invidiæ adjicit ; materiam criminibus suggerit ; et unde gloriam inde invidiam intendit. 4. **Non mediocriter auxit opes suas,** *il s'est fort enrichi.* Cumulavit, adauxit, exaggeravit rem familiarem, auctarium non exiguum adjecit ad pristinas opes ; lucro quotidiano suas auctavit opes ; ad rem familiarem, ad domesticas copias accessiones fecit ingentes ; fortunis suis et copiis magnum incrementum attulit. 5. **Augetur malum indies,** *le mal s'accroît tous les jours.* Quotidie ingravescit malum, corroboratur, cumulatur ; longinquitate crescit malum, suis progressibus augetur. Res ab exiguis profecta initiis eo crevit, ut etc. Malum ingentibus incrementis augetur, maximis auctibus crescit ; tacitis augescit incrementis ; serpit quotidie malum et incrementum capit. Increbescit malum, majusque jam est, quam ut remedium possit afferri. In incremento malum est, robur quotidie accipit ; oneratur diuturnitate malum, et gravatur. Quantum tempori, tantum mali acerbitati accedit. Accessit in cumulum mali dolor novus. Nova quotidie fit mali accessio ; malum nova quotidie incrementa accipit. 6. **Augere cupiditatem, pretium, gloriam, formam, nequitiam, fortunam,** *augmenter ses désirs, sa gloire, sa beauté, sa malice, sa fortune.* Accendere cupiditatem ; pretium rei ; intendere gloriam ; formam cultu, nequitiam præceptis, fortunam comitate adjuvare. USUS : Honore, dignitate, divitiis, commodis augere aliquem. Beneficium tuum magno cumulo auxisti. Cf. **Amplifico, Cresco.**

AUGESCO, is, ere, n. *Croître, grandir.* SYN. Augeor, cresco. USUS. Semina temperatione caloris augescunt, aluntur, pubescunt.

AUGUR, ŭris, m. *Augure, prédisant l'avenir par le chant des oiseaux.* SYN. Interpres auguriorum ; peritus cælestium prodigiorum. EPITH. Bonus, optimus, perfectus, publicus, summus, verecundus, antiquissimus, interpres Jovis optimi maximi. USUS : Romulus ipse magnus augur fuit. Augurum ars, disciplina, jus, prædicta.

AUGŬRĀLIS, e, gen. com. *Augural, relatif aux augures.* USUS : Vir augularis, libri augulares.

AUGŬRĀTĬO, ōnis, f. *Action de prendre les augures.* SYN. Auspicium, divinatio. USUS : Quæ tandem auguratio ex passeribus ? *item :* **Auguratus, us,** *dignité et fonction d'augure.*

AUGŬRĬUM, ii, n. *Science des augures, divination par le chant ou le vol des oiseaux.*

SYN. Auspicium, auctoritas rei bene gerendæ. EPITH. Addubitatum, contrarium, non tam artificiosum, quam superstitiosum, extremum, sinistrum, verissimum. USUS : Augurium in arce agebant augures. Certo salutis augurio. Cf. **Divinatio.**

AUGŬRĬUS, a, um, *Augural.* SYN. Auguralis. USUS : Jus augurium.

AUGŬROR, aris, atus sum, ari, d. *Prédire d'après les augures; prédire, annoncer.* SYN. Augurium ago, auspicium ago, divino, auspicor, elicio ex mentibus divinis responsa. ADV. Fideliter, pulcherime, recte, vere. USUS : Quantum ego animo auguror et conjectura, non despero. Bellum auguror, *je prévois une guerre.* Cf. **Divino, Prædico, Vates.**

AUGUSTĒ, *Selon le rite, religieusement.* SYN. Pie, sancte, feliciter. USUS : Auguste, sancte venerari Deos, aliquem consecrare.

AUGŬSTUS, a, um, *Saint; auguste, majestueux, vénérable.* SYN. Sanctus, plenus majestate. USUS : Locus augustus, templum augustum. Augustior humano visu species. Ex hoc sancto, augustoque Platonis fonte omnis nostra manabit oratio. Cf. **Amplus.**

AULA, æ, f. *Cour, palais.* SYN. Atrium, regia. USUS: Ornamenta aulæ. Rex omni auctoritate aulæ communita.

AULÆUM, i, n. *Tapis.* SYN. Aulæ ornamenta, peripetasmata, peristromata, stragula, vestis stragula.

AŬLŒDUS, i, m. *Joueur de flûte.* SYN. Tibicen.

AURA, æ, f. *Souffle.* EPITH. Minima, pura, popularis, clarisona, inferna, subita, valida. USUS: 1. Aura spirat melior. 2. **Favor popularis,** *vent de la faveur populaire.* Illum popularis aura justo longius provexit. Fertur populari aura. Me honoris aura nunquam potuit a cursu dimovere. Totam opinionem parva nonnunquam rumoris aura commutat. Cf. **Aer.**

AURĀTUS, a, um, *Doré.* SYN. Inauratus. USUS : Aries Colchorum auratus.

AURĔŎLUS, a, um, *De couleur d'or.* USUS : Aureolus libellus, aureola oratio.

AURĔUS, a, um, *D'or.* SYN. Ex auro. USUS : Stellæ aureæ, nummus aureus.

AURĬCŬLA, æ, f. *Oreille.* SYN. Quod circa foramen auris eminet. EPITH. Infima. USUS : Sermo tuus adhuc mihi hæret ad auriculas. Auricula infima mollior, *plus souple que le bout de l'oreille.* **Adag. de effeminato.**

AURĬFĔR, era, um, *Qui produit de l'or.* USUS : Arbor aurifera, *arbre aux pommes d'or.*

AURĬFEX, icis, m. *Orfèvre.* USUS : Aurificis statera.

AURĬGA, æ, m. *Conducteur de char, cocher.* SYN. Curruum rector, agitator. EPITH. Indoctus. USUS : Currum, cum opus est, sustinet bonus agitator; auriga indoctus e curru trahitur, deripitur, eliditur, laniatur. Frænos inhibet, qui equos agit. Essedarius, rhedarius, *qui combat sur un char.*

AURĬS, is, f. *Oreille.* EPITH. Æquissima, aperta atque integra, avida, et capax, elegans, erudita, hebetior, jejuna, inhumana et agrestis, non obtusa criminatione, sed vacua, patientissima, teres et religiosa, trita. PHRAS. **Aures arrigere,** *dresser les oreilles, écouter attentivement.* Erigere aures, præbere, patefacere, dedere, admovere, commodare, adhibere. 2. **Aures obsidere,** *assiéger qqn de son bavardage.* Credulas aures implere, complere, imbuere; obtundere garritu; sermonibus refercire, verberare. Nescio quid in aures immittere, susurrare; ad aures oggannire; auribus inculcare. 3. **Aurium judicio rem ponderare,** *juger d'après ce qu'on a entendu.* Aurem suam interrogare; consilio et arbitrio aurium uti. USUS : Aures dare, *se faire l'auditeur de qqn.* Auribus aliquid dare, *flatter qqn.* In aures influere, *se faire écouter, captiver l'attention.* Calent adhuc aures sermonibus tuis, *j'ai les oreilles rebattues de ces discours.* Aures tuæ peregrinantur, *vous êtes distrait.* Auribus utor æquissimis, *je parle à qqn qui m'écoute favorablement.* Aliquid dignum hominum auribus efficere, *faire qq. chose digne d'être rapporté.* Aures his vocibus inconditis offenduntur, *ces paroles inconvenantes offensent les oreilles.* Aures claudere, *se boucher les oreilles.* Cf. **Audio.**

AURŌRA, æ, f. *Aurore.* SYN. Diluculum. EPITH. Humida, prænuntia clari solis. USUS : Quumprimum aurora se ostenderit. Cf. **Mane, Dies, Diluculum.**

AURUM, i, n. *Or.* SYN. Metallum præcipuum. EPITH. Melius, præclarum. USUS : Auri venæ reconditæ. Aurum cœlatum, factum, signatum, coronarium. Pateram ab labris auro circumcludere.

AUSCULTĀTĬO, onis, f. *Action d'écouter, espionnage.* * SYN. Auditio. USUS : Quæ hæc auscultatio est?

AUSCULTĀTOR, oris, m. *Auditeur.* USUS : Aut auscultator est tantum, aut disceptator.

AUSCULTO, as, avi, atum, are, a. et n. *Écouter, épier.* SYN. Aures admoveo, capto sermonem, aures arrigo, orationem clam sublego, sermoni vaco. USUS : 1. Sermonem meum auscultando excepit. Ad fores suspenso gradu accessi, animam compressi, aurem admovi, ita animum cœpi attendere et sermonem captare. 2. **Obedio,** *obéir.* Auscultemne seni? **Cum Dat.** Cf. **Audio, Obedio.**

AUSIM, sync. pro **Auserim,** *vel* **Ausus sim,** ex ant. præt. **Ausi** pro **Ausus sum,** *Oser.* USUS : Nec si sciam, dicere ausim.

AUSPEX, icis, *Augure*. USUS : Latores et auspices legis curiatæ. Auspice Deo, duce, *sous les auspices de Dieu*.

AUSPĬCĀTŌ, *Après avoir pris les auspices*. SYN. Bono auspicio, auspicio capto, bonis ominibus. USUS : Auspicato urbem condidit Romulus. Cf. **Feliciter**.

AUSPĬCĀTUS, a, um, *Consacré, saint, favorable*. SYN. Auguratus. USUS : Auspicato in loco consedit. Annus auspicatus. Cf. **Felix**.

AUSPĬCĬUM, ii, n. *Auspice*. SYN. Augurium. EPITH. Augustum, coactum, consulare, ementitum, extremum, optimum, præclarum, secundum, verum, salvum, bonum, divinum, juge, malum, militare, populare, ratum, sinistrum. USUS : Auspicium facere, agere, habere. Obtemperare auspiciis. Bono auspicio aliquid agere. Ductu, imperio, auspicio alicujus rem gerere.

AUSPĬCOR, aris, atus sum, ari, d. *Prendre les auspices*. SYN. De cœlo, terra auspicium ago. USUS : 1. Oblitus est auspicari. 2. **Incipio**, *commencer*. Annum, laborem, opus auspicari. Cf. **Incipio**, **Initium**.

AUSTĔR, ri, m. *Auster, vent du midi*. SYN. Ventus a meridie spirans. EPITH. Adversus, lenissimus, summus, vehemens. USUS : Belle nobis flavit ab Epiro mitissimus auster. Austro vehementi rejectus sum.

AUSTĒRĒ, *Durement, sévèrement*. SYN. Dure, severe, duriter. USUS : Severe mecum agit, et stoice.

AUSTĒRUS, a, um, *Dur, sévère*. SYN. Severus, acerbus.)(**Dulcis**, **Decoctus**. USUS : Austero more. Suavitas austera et solida. Cf. **Rigidus**, **Asper**, **Severus**.

AUSTRĀLIS, e, gen. com. *Du midi, méridional*. SYN. Ad meridiem, ad austrum. USUS : Australes regiones.

AUT, *Ou, ou bien*. SYN. Vel. USUS : Quid de pratorum viriditate, aut arborum ordinibus, aut vinearum specie dicam ? **Cave, huic particulæ particulam vel subjicias**.

AUTEM, *Mais*. SYN. Sed, vero. USUS : 1. Poeta numeris adstrictior, verbis autem liberior. 2. **Et**, *et, mais que*. Cum pecunia deesset, essent autem prædia, vendi ea jussi. 3. **An**, *est-ce que ?* Cur consurgitis ? vultis autem horum audaciam reprimere ? pro : an **vultis etc**. 4. **Præterea**, *mais que, que du reste*. Cum ita esset, suspicarer autem etc. 5. **In interrogatione servit correctioni**. Meum est, providere, quid fiat. Fiat autem ? Imo vero quid futurum sit, *je dois prévoir ce qui doit se faire. Se faire, ai-je dit ? Bien plus ce qui doit arriver*.

AUTUMNĀLIS, e, gen. com. *D'automne*. USUS : Autumnale frigus.

AUTUMNUS, i, m. *Automne*. PHRAS. Tempus senescenti æstati adjunctum ; autumnale æquinoctium instat ; æstatis non multum superest ; æstas in exitu est ; æstas præcipitat, *l'automne arrive*.

AUTŬMO, as, avi, atum, are, n. *Prétendre, soutenir, décider*. SYN. Opinor, censeo, puto. USUS : Ecquid autumas ?

AUXĬLIĀRĬUS, a, um, et **AUXĬLIĀRIS**, e, gen. com. *Auxiliaire*. PHRAS. **Milites auxiliarii**, *soldats auxiliaires*. Auxiliares copiæ ; adventitiæ copiæ ; auxilia ; conductitiæ cohortes ; subsidiarius miles ; milites in societatem armorum assumpti, qui socia arma junxere ; qui subsidio sunt legionibus. USUS : Miles, cohors auxiliaria.

AUXĬLĬOR, aris, atus sum, ari, d. *Aider, porter secours*. SYN. Juvo, adjuvo, opitulor ; opem auxiliumque fero, auxilio sum, succurro ; subsidio eo, *vel* venio, præsto sum, subvenio, adsum, præsidium fero ; adjumento, subsidio, præsidio sum. Suffragor, subsidio proficiscor. USUS : Auxiliari cuipiam. Cf. **Auxilium**, **Faveo**, **Opera**, **Opitulor**.

AUXĬLĬUM, ii, n. *Aide, secours*. SYN. Subsidium, præsidium, adjumentum, opis, adminiculum. EPITH. Adventitium, barbarum, bonum, certum, divinum, fidelissimum et gravissimum, et maximum, firmum, magnum, et varium, mediocre, multum, nefarium, novum, novissimum, præsens, summum, verum, voluntarium. PHRAS. 1. **Tu mihi auxilium tulisti**, *vous m'avez porté secours*. Tu primus afflicto, et jacenti consularem fidem dexteramque attulisti ; te patrono usus sum diligente ; tuo auxilio evasi. Tu summo semper studio mihi præsto fuisti. In te velut arcem rerum mearum habui ; tu labentem, ac prope cadentem fulciebas. Te pro perfugio utebar, postquam amicorum consilia et auxilia mihi occidere. Tu ad pericula mea propulsanda concurristi ; meas ruinas tua virtute sustinuisti. Egregiam mihi operam navasti ; labentem excepisti ; fortunis, fide fulcivisti. Amicum pendentem corruere non es passus. Patrocinium rerum mearum suscepisti. Tui auxilii umbra tectus ; sub umbra tua latens, auxilium reperi. Tu adjutor meus, tu monitor, confectorque negotiorum meorum. Tu studium tuum saluti meæ dicasti unice, tu ope tua me defendisti. Te ego auctorem salutis, defensoremque habeo. In te opis mihi erat tantum, quantum vix omnium studia conferre in me poterant ; adminiculo hoc uno erectus sum ; eodem innixus principe steti. Tuo patrocinio nitebar unice, tuo præsidio sustentabar. 2. **Auxilii nihil superest**, *tout le monde m'abandonne*. Omnia mihi præsidia amicorum, omnia auxilia civium, perfugia, jura, consilia occiderunt. Emortuum est mihi ad eam rem auxilium. Nihil mihi in quoquam opis est, nihil auxilii. Omnia mihi undique

auxilia detracta sunt. Nullus est auxilio locus. 3. **Auxilio venire,** *venir au secours.* Subsidio ire, proficisci ; subsidium parare, comparare ; adesse auxilio, suppetias ferre, adferre ; suppetias advenire ; adjutorem se profiteri ad rem ; ad subsidium venire, suppetias venire. 4. **Auxilia mittere,** *envoyer des troupes auxiliaires.* Subsidiarias cohortes, subsidium mittere ; submittere auxilia, subsidia, copias auxilio ; subministrare auxilia. USUS : Auxilium ab aliquo petere, *implorer le secours de quelqu'un.* Implorare, efflagitare. Auxilium ferre, adjungere. Auxilio esse, *aider.* Cf. **Adjumentum, Faveo, Affectus, a, um.**

ĀVĀRĒ, *Avidement.* SYN. Avide, parce, restricte. USUS : Avare crudeliterque agere.

ĀVĀRĬTĬA, æ, f. *Avarice.* SYN. Sordes, aviditas, cupiditas.)(**Liberalitas.** EPITH. Ardens, cæca, fœda, hians atque imminens, importuna, incredibilis, nimia, par, senilis, summa. USUS : Omnium bona spe atque avaritia devorare. Homo avido ingenio, infinita rerum cupiditate, ardenti avaritia. Avaritia est alienorum appetitio injuriosa. Nullum officium tam sanctum, tam solemne, quod non violet avaritia et comminuat. Cf. **Cupiditas.**

ĀVĀRUS, a, um, *Avare.* SYN. Alieni appetens, sui nimium tenax, adstrictus, parcus, avidus, sordidus, qui omnia in pecunia ponit.)(**Liberalis, munificus, effusus.** PHRAS. **Crassus Romanorum avarissimus putatur,** *Crassus est regardé comme le plus cupide des Romains.* Avaritiæ nomine male audiebat, suspectus erat. Avaritiæ crimen Crasso maxime objicitur, exprobratur. Crassus avaritiæ infamia flagrabat, graviter laborabat. Crasso avaritiæ nota inuritur. Exagitatur, ut in avaritiam pronior; ad avaritiam proclivior; divitiarum plus æquo, justo appetentior; immoderate sitiens; supra modum cupidus; cupidior, quam satis est ; in divitiarum cupiditate nimius. Auri sitientissimus putatur Crassus. Incumbere ad opes ; opibus inhiare unus maxime existimatur ; avaritiæ labe infectus ; propensus ad avaritiam, siquis alter. In re quærenda ; in opibus congerendis ; in divitiis colligendis, comparandis, contrahendis plus operæ posuisse, collocasse, quam æquum sit, creditur. Crassi avaritia ad summum pervenisse : eo esse progressa dicitur, quo maxime potuit. Crassus homo erat summa avaritia, infinita rerum cupiditate ; avaritia erat ardenti, inhiante ac imminente ; homo erat avidi ingenii. Crasso nullus adversus immodicas cupiditates steterat terminus; nulla res Crassi avaritiam morabatur; avaras et insatiabiles manus ad omnia porrigebat ; avaritia infinita aliorum bona devorabat, inexplebili auri cupiditate laborabat. Multi multa avare faciebant ; in aviditatem proni erant ; avidiores aliquando ad rem erant ; sed Crassus unus omnium avaritiam, cupiditatemque superabat. Nullum erat officium tam sanctum ac solemne, quod Crassi avaritia non violarit. USUS : Homo avarus et furax. Cf. **Avidus, Sordidus.**

Ave Maria recitare, *Réciter la salutation angélique.* Salutationem Angelicam ad Dei parentem Virginem pronuntiare, iterare. Voce Gabrielis Archangeli Virgineam Matrem salutare.

ĀVĔHO, is, vexi, vectum, ere, a. *Emmener.* USUS : Puerum a patria avehit, *il emmène l'esclave hors de sa patrie.*

ĀVELLO, is, vulsi, vulsum, ere, a. *Arracher de.* SYN. Abstraho, aufero, abjungo, distraho, detraho. USUS : Avellere filium de matris complexu. Avulsus a meis, ab amicis summo cum dolore. Cf. **Decerpo.**

ĀVĒNA, æ, f. *Avoine.* USUS : Si avenam in segete uspiam videris.

ĀVĔO, es, ere, a. *Désirer ardemment.* SYN. Cupio ; aviditas rei me tenet. ADV. Prorsus, valde. USUS : Valde aveo scire, quid agas. Cf. **Cupio, Desidero.**

ĀVERRUNCO, as, avi, atum, are, a. *Détourner (une calamité).* SYN. Prohibeo, averto. USUS : Dii omen averruncent. Cf. **Averto.**

ĀVERSOR, aris, atus sum, ari, d. *Se détourner (avec répugnance).* SYN. Refugio, abhorreo, recuso, me alio averto. USUS : Ad quæstionem repentinam hærere, aversari, rubere. Preces, mores, sermonem aversari ; defugere aditum, sermonem. Cf. **Alieno, Alienatio, Abhorreo, Adversor.**

ĀVERSOR, oris, m. *Qui détourne, distrait à son profit.* USUS : Aversor pecuniæ publicæ.

ĀVERSUS, a, um, *Qui a le dos tourné.* SYN. Qui terga dat.)(**Adversus.** USUS : Averso corpore vulneratus, *blessé par derrière.* Milites a prælio aversi, ad prædam conversi. Eo nuntio nihil a proposito aversus. Aversi Dii a salute populi Romani. Homo a litteris ; sermo a vero aversus, abhorrens. Cf. **Alienus.**

ĀVERTO, is, verti, versum, ere, a. *Détourner.* SYN. Arceo, removeo, abduco, prohibeo, propello.)(**Converto.** ADV. Manifeste, parumper, repente. PHRAS. 1. **Avertit animum a pristinis studiis,** *il a détourné son esprit de ces anciennes études.* Abduxit amimum, mentem, cogitationem a pristinis studiis ; deduxit a consilio pristino mentem ac studium et alio traduxit, transtulit. 2. **Avertit perniciem civium,** *éloigner un malheur pour ses concitoyens.* Ille suo consilio hostium furorem a pernicie civium repulit ; cladem a cervicibus depulit ; pestem ac exitium propulsavit. USUS : 1. Conatus improborum a republica, hostes ab urbe, pestem a

cervicibus avertere. 2. Verto, *attirer*. Omnium oculos in se avertit. Alio avertere flumen. Aufero, *détourner à son profit*, *dérober*. Pecuniam publicam, hæreditatem, prædam in suos usus avertere. 4. Sejungo, segrego, *se détacher*. Se ab amicitia alicujus avertere.

ĀVĬA, æ, f. *Aieule, grand'mère*. SYN. Parentis mater.

ĀVĬĀRĬUM, ii, n. *Volière*. SYN. Locus ubi aves domi nutriuntur.

ĀVĬDĒ, *Avidement*. SYN. Cupide. USUS: Avide exspecto tuas litteras. Avide litteras Græcas arripui, quasi diuturnam sitim explere cupiens.

ĀVĬDĬTAS, ātis, f. *Avidité*. SYN. Cupiditas, desiderium. EPITH. Infinita, inexhausta. USUS: 1. Infinita me gloriæ cupiditas tenet. Est in me summa aviditas; summa cupiditate, aviditate gloriæ rapior. 2. Avaritia, *cupidité*, *avarice*. Mendicitas aviditati conjuncta in alienas fortunas imminet. Cf. Avaritia, Avidus.

ĀVĬDUS, a, um, *Avide*. SYN. Valde appetens, cupidus. USUS: Appetentes gloriæ, præter cæteras gentes, atque avidi laudis fuere Romani. 2. Avarus, *cupide*, *avare*. Valde avidus in pecuniis locupletum est; auri argentique studio supra, quam dici potest tenetur; nemo minus illo a pecuniæ cupiditate abest; auri hominem cupiditas ingens tenet; est in eo summa auri aviditas; ad divitias inflammatus aviditate rapitur. Cf. Avarus, Cupio.

ĀVIS, is, f. *Oiseau*. EPITH. Adversa, interpres et satelles Jovis, postrema, excelsa, internuntia Jovis, minor, alba. USUS: Aves aliæ alites; aliæ oscines. Avium quædam ad imitandum humanæ vocis sonum sunt dociles. Aves libero fruuntur cælo. Quasi avem albam bene sentientem civem intuemur.

ĀVĪTUS, a, um, *Provenant de l'aïeul ou des aïeux*. USUS: Paterna et avita possessio. Patria et avita Philosophorum secta.

ĀVĬUM, ii, n. et sæpius ĀVĬA, ōrum, n. pl. *Lieux déserts*. USUS: Avium dulcedo ducit ad avium.

ĀVĬUS, a, um, *Désert; impraticable*. USUS: Nocturnis et aviis itineribus profectus. Silvæ, valles aviæ.

ĀVŎCĀTĬO, ōnis, f. *Diversion*. DIFFER. Avocatio a molestia cogitanda; revocatio ad contemplandas voluptates.

ĀVŎCO, as, avi, atum, are, a. *Détourner*, *éloigner*, *distraire*. SYN. Abstraho, abduco, arceo, removeo, traduco.)(Voco, adduco. ADV. Sapienter. USUS: Ab ea re me non commodum ullum abstrahet, non metus avocabit, non somnus retardabit. Aliquem a contentione, a discordis, a vitiis avocare. Cf. Abduco, Averto.

ĀVŎLO, as, avi, atum, are, n. *S'envoler; se retirer rapidement*, *s'enfuir*. SYN. Fugio, fluo, evanesco. USUS: Experiar ut hinc avolem, *je chercherai à m'enfuir d'ici*. Fluit corporis voluptas et prona avolat, *le plaisir s'envole et bientôt s'évanouit*.

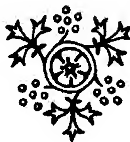
ĀVUNCŬLUS, i, m. *Oncle maternel*. SYN. Matris frater. EPITH. Divinus ac singularis, magnus.

ĀVUS, i, m. *Aïeul*, *grand-père*. SYN. Patris, *aut* matris pater. EPITH. Disertissimus, nobilis, sapientissimus.

AXILLA, æ, f. *Aisselle*. SYN. Locus subter brachium concavus.

AXĬŌMA, ătis, n. *Proposition*, *axiome (proposition qui n'a pas besoin de démonstration)*. SYN. Enuntiatio, effatum, pronuntiatum, sententia breviter enuntiata. EPITH. Falsum, verum.

AXIS, is, m. *Essieu*, et per product. *Char*. SYN. Linea per mundi centrum ducta, circum quam cœlum convertitur. USUS: 1. Terra, altrix nostra, trajecto axe sustinetur, *axe du monde*, *ligne imaginaire qui partant d'un pôle et passant par le centre de la terre*, *rejoint l'autre pôle*. USUS: 2. Sinuare, propellere axem.

BACCA, æ, f. *Baie*. Fructus arborum, quales sunt corni, oleæ. EPITH. Certæ, pulchellæ. USUS : Baccæ arborum terræque fruges.

BACCHĀNĀLĬA, ĭum, et ōrum, n. *Bacchanales, fêtes de Bacchus*. PHRAS. Hilaria, liberalia ; quibus diebus bacchatur hominum effrenata licentia, et temulentia ; dies, quibus proni esse in licentiam homines, et diffluere in luxum ac lasciviam solent. USUS : Bacchanalia vivere, *vivre dans la débauche*. Bacchanalia agere, agitare, *célébrer les orgies*.

BACCHĀTĬO, ōnis, f. *Célébration des bacchanales, orgie*. SYN. Bacchantium furor, insaniendi ratio varia. USUS : Nocturnæ bacchationes et vigiliæ. Cf. **Amentia.**

BACCHOR, āris, atus, sum, ari, d. *Célébrer les mystères de Bacchus, se livrer aux transports (de la joie, de la colère etc.)*. SYN. Furo, insanio. USUS : Quibus gaudiis exultabas, quanta voluptate bacchabare? *Quelle était l'ivresse de ta joie?* Cf. **Furo.**

BĂCILLUM, i, n. *Petit bâton, verges des licteurs*. SYN. Baculus, virga. EPITH. Incurvum, in summo inflexum. USUS : Lituus, id est, incurvum, et a summo leniter inflexum bacillum.

BĂCŬLUS, i, m. et **BĂCŬLUM**, i. n. *Bâton*. USUS : Inniti baculo.

BĀJŬLO, as, avi, atum, are, a. *Porter à bras ou sur le dos*. SYN. Porto. USUS: Ego bajulabo, tu inanis ante me ito.

BĀJŬLUS, i, m. *Portefaix*. SYN. Operarius, qui onera corpore suo victus quærendi causa portat. USUS : Operarii et bajuli.

BALBUS, a, um, *Bègue*. SYN. Lingua hæsitans. USUS: Demosthenes ita balbus erat, ut primam Rhetoricæ litteram non posset dicere.

BALBŬTĬO, is, ivi, ire, n. *Bégayer*. SYN. Lingua hæsito. TRANSL. *Parler obscurément*. Inepte dissero, male doceo, tracto, ago. *Vel:* Obscure, ambigue pronuntio, dico.)(**Aperta, et clara voce loquor.** USUS : De natura Dei balbutiebant.

BĀLISTA, æ, f. *Baliste, machine à lancer des pierres*. SYN. Arcus magnus cum manubrio. USUS : Balistæ eo vehementius feriunt, quo sunt contentæ, et adductæ magis. Cf. **Catapulta.**

BALNĔÆ, ārum, f. *Bains publics*. **Duo ædificia conjuncta, in quorum altero viri, altero feminæ lavabant.** USUS : Balneæ publicæ.

BALNĔĀRĬA, ōrum, n. *Salle de bains*. USUS : Nihil restat præter Balnearia, et ambulationem.

BALNĔĀTOR, ōris, m. *Baigneur, propriétaire de bains*. SYN. Balneorum præfectus. EPITH. Temperans.

BALNĔUM, *item:* **BĂLĬNĔUM**, i, n. *Salle de bains*. SYN. Locus, ubi domi privatim lavant. USUS : Balneum calefieri jussit.

BĀLO, as, avi, atum, are, n. *Bêler*. USUS : Balat ovis exclusa pascuis.

BALSĂMUM, i, n. *Baumier*. * SYN. Odorata Palæstinæ arbuscula. USUS : Balsamum est arbor ipsa ; opobalsamum est succus collectus ex arbore.

BALTĔUS, i, m. *Baudrier*. * SYN. Cingulum e corio bullis ornatum. USUS : Auratæ vaginæ, aurata illis baltea erant..

BAPTISMUS, i, m. *Baptême*. PHRAS. 1. **Baptismum conferre,** *baptiser*. Sacrosancto Christianorum ritu abluere ; aqua vitali abluere ; sacro fonte infantes aspergere. Salutari Christianorum lavacro tingere ; sacro baptismate respergere ; primis Christianorum sacris initiare. Sacro baptismate ablutus est, *il a reçu le baptême*. Sacrosancto æternæ salutis fonte ablutus, tinctus, aspersus est ; Baptismatis fonte auctoratus est ; Christianorum cœtui per sacrum baptisma insertus est, salutari aqua, lustrali fonte lotus est ; sospitalibus aquis ablutus est ; sacro baptismatis rore tinctus est ; sacro fonte lustratus, expiatus est. 3. **Ex baptismo levare,** *être parrain*. E sacro font : suscipere ; ad sacrum fontem pro aliquo sponsorem fieri ; qua hora pueris sacra aqua ad salutem tingendis opera impenditur, sponsionem facere. (VULG. **Patrinum agere.**)

BĂRĂTHRUM, i, n. *Gouffre*. SYN. Locus præceps, unde emergi non possit. TRANSL. Pro homine edace, potatore. *Item* : Pro meretrice omnia absorbente. USUS: Ex imo barathri emergere.

BARBA, æ, f. *Barbe*. SYN. Viri villus ad mentum. EPITH. Aurea, horrida atque intonsa, major, maxima. USUS : 1. **Barba crescit,** *sa barbe pousse*. Jam lanuginem emittit. Lanugo per malas serpit, malas vestit. 2. **Barbam longam fert,** *il laisse croître sa barbe*. Barbam promittit ; alit prolixam barbam ; barbam nutrit profusam, submissam, prominentem. Bene barbatus ; barba affatim instructus ; spissa, promissaque barba est conspicuus. Promissa, et fluente in pectus barba

est. 3. **Barbam deposuit,** *il s'est rasé.* Barbam totondit, dempsit, abrasit, posuit, rasit. 4. **Needum habet barbam.** Ne primam quidem barbæ lanuginem induit; ne lanugo quidem mentum obduxit; ne prima quidem barba mento inducta est. USUS: Capillatior quam ante, et barba majori.

BARBĂRĒ, *A la manière des étrangers; grossièrement.* SYN. Inquinate.)(**Pure, emendate.** USUS: Grammaticum se professus, barbare loquitur.

BARBĂRĬA, æ, et **BĂRBĂRĬES,** ei, f. *Pays étranger, race barbare.* SYN. Locus barbarus *vel* fera gens. EPITH. Agrestis, forensis, immanis atque intoleranda, inveterata, tota, vasta. 2. Tam atrox nullus in ulla barbaria tyrannus fuit. 2. Regiones feræ et alienæ, Scythæ, Syri et cuncta fere barbaries. 3. **Mores barbari, duri, feri, crudelitas, feritas,** *mœurs grossières, sauvages, barbarie.* Cæsar inveteratam quamdam barbariam ex Gaditanorum moribus delevit. Barbaria forensis. 4. **Vitiosa et a latinitate aliena locutio,** *barbarie de langage, ignorance.* Domestica aliqua barbaries eorum sermonem infuscavit, inquinavit. Barbara et solœca inspergunt.

BARBĂRĬCUS, a, um, *Barbare, étranger.* SYN. Barbarus. Barbaricæ vestes, leges, mores barbarici.

BARBĂRISMUS, i, m. *Barbarisme, faute contre la langue ou la prononciation d'un mot latin.* SYN. Vitium in locutione, cum verbum aliquod vitiose effertur. USUS: In barbarismos incurrere.

BARBĂRUS, a, um, *Barbare.* SYN. Immanis, incultus, agrestis, ferus, crudelis, atrox.)(**Humanus, cultus.** PHRAS. **Homines barbari,** *hommes barbares.* Gentes immanitate barbaræ, moribus efferatæ. Homines immani et intoleranda barbarie; immansueti, feri, omni diritate deterrimi; vultu, motuque corporis vasti, et agrestes; moribus, ritibusque efferati; magna ex parte latrociniis infames; homines natura immani et importuna, inculti, asperi; quique contra studia naturæ agrestibus institutis obduruere; expertes omnis juris ac conditionis, et linguæ prope humanæ; natura et moribus immites ac feri; agrestibus institutis vivere sueti; quorum terris nihil asperius, oppidis nihil incultius, indole ac moribus nihil immanius. Cf. **Agrestis, Inhumanus.**

BARBĀTŬLUS, a, um, *Qui porte une barbe naissante.* SYN. Fere imberbis; cum rara barba *aut* parva. USUS: Concursabant barbatuli juvenes.

BARBĀTUS, a, um, *Barbu.* USUS: Barbati illi veteres.

BARBŬLA, æ, f. *Petite barbe.* USUS: Non hac barbula, qua isti delectantur, usi sunt veteres.

BARDUS, a, um, *Lourd, stupide.* SYN. Stupidus, hebes. USUS: Quis stupidum Socratem dicet, aut bardum?

BĀRO, ōnis, m. *Imbécile.* SYN. Homo stupidus. USUS: 1. Hæc cum loqueris, nos barones stupemus. 2. **Vir princeps.** *M. L. Baron.* Apud reliquos Barones te in gratiam posui.

BĂSĬLĬCA, æ, f. *Basilique, édifice où l'on jugeait; Église chrétienne.* USUS: Basilicam struere, ornare.

BĂSĬLĬCĒ, *Royalement, magnifiquement.* * SYN. Magnifice. USUS: Basilice ornatus incedit.

BĂSĬLĬCUS, a, um, *Royal, splendide.* * SYN. Regalis, splendidus, magnificus. USUS: Basilicæ editiones. Victus basilicus.

BĀSĬO, as, are, a. *Baiser.* SYN. Osculor.

BĂSIS, is, f. acc. im, abl. i, *Base, piédestal d'une statue.* SYN. Pes, pars ima, substructio. EPITH. Adversa, altior, excelsa, inanis, index sui sceleris. USUS: Basi statuarum aliquid incidere, inscribere.

BĀSĬUM, ii, n. *Baiser.* * SYN. Osculum. USUS: Basium dare, figere. Cf. **Osculor.**

BĔĀTĒ, *Heureusement.* * SYN. Feliciter. USUS: Beate vivere in una virtute positum est.

BĔĀTĬFĬCO, as, are, a. *Béatifier.* PHRAS. Beatorum in cœlo numero addere; Beatorum in cælo ordinibus inserere, asserere; Beatis adscribere; ad numerum, in numerum Beatorum adscribere; Beatis annumerare; in Beatorum numero locare, collocare, reponere; Beatorum numero aggregare; in Beatorum numerum referre; Beatorum cultum, honoresque alicui decernere, constituere.

BĔĀTĬTAS, ātis, f. *Bonheur.* SYN. Beatitudo, vita beata. Cf. **Beatus.**

BĔĀTĬTŪDO, dĭnis f. *Béatitude.* SYN. Beatitas. USUS: Beatitatis et beatitudinis verbum durum, sed usu mollitum est. Cf. **Felicitas, Beatus.**

BĔĀTUS, a, um, *Heureux.* SYN. Felix, cui bene est. ADV. Absolute, ardenter, perfecte, summe. PHRAS. 1. **Beatus sum,** *je suis heureux.* Bene beateque est; in cœlo sum; cœlum digito contingo; Deorum vitam adeptus sum; quis me homo fortunatior? fortunam ipsam anteeo. Cf. **Felix.** 2. **Beati in cœlo,** *Bienheureux du ciel, les saints.* Felicissimi cœli incolæ; æternitatis felicissimæ lumina; in altissimum evecti cœlestium civium consessum; cœlestis patriæ cives; cœlestis aulæ beatissimi proceres; in augustissimo Numinis concilio collocati; qui ea florent inter cœlites gloria, quæ mortalium apices transcendit, intra se positos habet universos. 3. **Beata sempiternaque vita jam in cœlo fruitur,** *il jouit déjà dans le ciel d'une éternité de bonheur.* Ejus vitam virtutemque

beata jam immortalitas excepit ; piorum jam sedem ac locum est consecutus ; magnis jam, et perpetuis fruitur voluptatibus, nullo metu nec impediente, nec impendente ; ejus animus, postquam e corpore excessit, in cœlum jam, quasi in domicilium suum pervenit ; in æternam, ac plane jam suam in domum immigravit, ubi ævo sempiterno fruitur. Æternæ salutis, beatitudinis particeps ; hæres æternæ vitæ est ; particeps æternii gaudii in unica felicitatatis cognitione defixus est. Adest illi cumulata bonorum complexio, secretis malis omnibus. Beatitudinis sempiternæ portum jam contigit ; in illa perenni felicitatis sede jam collocatus est. Vita cœlitum, quæ sola est vita nominanda ; cœlesti gloria, et immortalitatis domicilio jam perfruitur. Vita beata et sempiterna ; quæ cumulata bonorum omnium, et nunquam interitura possessione gaudet, fruitur. Æternam gloriæ mercedem, a DEO mortalibus propositam, jam consecutus est. In beatissimam cœli regiam est deportatus ; hæreditatem divinæ gloriæ adiit ; evolavit jam in cœlestes orbes illos, ubi certus laborum finis, ubi vera et solida felicitas. Projectus jam est ad beatum illud sanctarum animarum concilium ; et felicissima cœlitum sede est receptus. USUS : Beatus esse sine virtute nemo potest. Quem tu ægritudine, metu, lætitia gestiente, et libidine liberum, solutum, vacuum videris, num dubitabis beatum dicere ? Qui beatus est, tutus sit oportet, inexpugnabilis, munitus, septus, sine timore, quem nulli metus terrent, nullæ ægritudines exedunt, nullæ libidines incitant, nullæ lætitiæ futiles languidis liquefaciunt voluptatibus. Cf. **Felix.**

BELLĀRĬA, ōrum, n. *Friandises, pâtisseries.* SYN. Cibi ad irritandam famem compositi. USUS : Mellita bellaria.

BELLĀTOR, ōris, m. *Guerrier.* SYN. Miles bellicosus. USUS : Is minus vehemens orator, quam bellator fuit. Cf. **Miles.**

BELLATRIX, icis, f. *Guerrière.* USUS : Bellatrix iracunda.

BELLĔ, *Bien.* SYN. Bene, apte, prospere, commode, æquo animo. USUS : Belle, et festive. Belle cecidit, cum etc. Dolorem illum belle fert. Aqua belle fluens.

BELLĬCŌSĔ, *D'une manière belliqueuse.* * USUS : Bellicose Romam aggressus est.

BELLĬCŌSUS, a, um, *Belliqueux, brave à la guerre.* SYN. Armis et belli virtute valens.)(**Imbellis.** PHRAS. 1. **Germani bellicosi sunt,** *les Germains sont belliqueux.* Belli gerendi peritissimi ; longe omnes belli gloria et virtute superant ; bellicis laudibus abundant ; operum militarium periti sunt ; bello invicti ; multis fortibus factis, gloria militari illustres ; in armis exercitatissimi ; pugnacissimi, promptissimi bellatores ; bello acres sunt, strenui, et consilio boni ; rem bellicam fortiter ac strenue tractant, gerunt, administrant. 2. **Scipio bellicosissimus erat,** *Scipion était un très-vaillant guerrier.* Vir erat in arma natus ; ferox viribus, et armorum arte; invictus bello juvenis ; Mars alter ; primus bellator ; magnum habebat usum in re militari ; summam scientiam rei militaris habebat; erat bello nobilis; manu strenuus, promptus; clarus militia ; acer bello juvenis; bonus militia, impiger manu ; gnarus, non inglorius, acer militiæ ; egregiæ erat militaris famæ. Sæpe se in armis strenuum, in bellis acrem, ac fortem probavit ; fortem ac strenuam in bello navavit operam ; erat in eo laus rei militaris maxima ; prudentia rei militaris clarus erat ; in re militari versatus erat egregie ; florebat militaris rei gloria ; militare munus præclare functus erat. USUS : Gentes bellicosæ. Cf. **Fortis, Audax.**

BELLĬCUM, i, n. *Signal de combat.* Bellicum canere, *sonner la charge.* SYN. Cantus ad arma vocans. USUS : Bellicum quasi canit Thucydides.

BELLĬCUS, a, um, *Relatif à la guerre.* USUS : Bellicam rem administrari majores nostri nisi auspicato noluerunt, *les affaires de la guerre, la guerre.* Bellica disciplina, *l'art de la guerre.* Bellica laus, gloria, *la gloire militaire.*

BELLĬGĔRO, as, avi, atum, are, n. *Faire la guerre.* SYN. Bellum gero. USUS : Cum fortuna nobis belligerandum est.

BELLO, as, avi, atum are, n. *Faire la guerre.* SYN. Belligero, bellum gero. USUS : Gigantum more cum Diis bellare. Cf. **Bellum.**

BELLŬA, æ, f. *Bête féroce.* SYN. Bestia. EPITH. Audax et nefaria, fera et immanis, immanis, et tetra, importuna, importunissima, impura, tetra et pestifera, teterrima, et vastifica, vasta, et immanis. Belluæ fluitantes, immanes et feræ, innantes et natantes. USUS : Ægritudo ut tetra et immanis bellua fugienda. Sed quid ego jus hospitii in hac bellua requiro ?

BELLUM, i, n. *Guerre.* SYN. Duellum, Mars, belli contentio, certamen belli, tempus belli, arma.)(**Pax.** DIFFER. **Bellum** totum militiæ tempus ; **prælium** solum armorum certamen est. EPITH. Bella acerba ac diuturna, civilia, continua, domestica, externa, gravia, gravissima, hostilia, inutilia, justa, leniora, magna, majora, maritima, terrestriaque, maxima, et periculosissima, pestifera, præclara, pristina, propria, superiora, varia, vetera, bellis superioribus. Bello proximo, bellum acerbum diuturnumque, intestinum, acerbissimum, et calamitosissimum, commune, crudele et exitiosum, crudelissimum, dubium, fœdissimum, gravissimum, horribile ac nefarium, impium, inexpiabile, indictum, infinitum, injustum,

luctuosissimum, necessarium, periculosum, vehemens, merum, miserum fataleque, miserrimum, mortiferum, muliebre, naturale, navale et maritimum, occultum, oppressum, periculosum magnitudine, turpe, perniciosissimum, piraticum, privatum, proximum, prudens, regium, repentinum, sacrilegum impiumque, sævissimum prope omnium, sceleratissimum, sempiternum, servile, tetrum periculosumque, tantum, tam crudele, tam nefarium, tam diuturnum, tam longe lateque dispersum diffusumque. PHRAS. 1. **Bellum imminet,** *la guerre est imminente.* Impendet nobis, imminet bellum formidolosum, anceps, difficile. Exardescet, orietur, nascetur, exsistet ex his scintillis bellum calamitosum, exitiabile. Versamur in præsenti belli discrimine. Adventat, appropinquat, adest jam grave bellum. Res ad arma spectat. Bellum jam evitari non potest. Gliscit jam scintilla belli, quæ brevi in apertum incendium erumpet. Magna belli moles imminet. Magnum bellum in manibus est. Bellum incidet non dubium. Bellum nobis jam propius admovetur. Grave bellum in metu est. Belli magni timor impendet; versamur in magno timore belli. Adesse jam grave bellum videtur. Bellum non dubium habemus. Bellum primo quoque tempore conflatum erit; natum jam est belli initium. 2. **Bellum excitare,** *allumer la guerre.* Concitare, suscitare, commovere, conflare, concire bellum; bellicum canere; ad arma vocare; arma induere civibus; in arma populos agere; ad bellum omnem Europam armare; ad arma conclamare, stimulare, concitare, sollicitare populos; bellum toto orbe consciscere; ad bellum inducere; quasi furiam quandam ac facem belli accendere, et impellere ad consilia tam funesta populos. 3. **Bellum parare,** *faire les préparatifs d'une guerre.* Bellum adornare, apparare, comparare, instruere; bellum coquere, ostendere; ad saga ire; de bello cogitare; ad bellum animum intendere; in bellum mente et animo insistere; ad belli cogitationem se recipere; de bello consilium inire; belli consilium quærere; in bellum incumbere. **Omnia belli apparatu strepunt,** *tout retentit de bruit de guerre.* Saga sumuntur, arma promuntur, dantur civibus; arma raptim capiuntur, induuntur. Armis cives accinguntur, muniuntur, instruuntur. 4. **Bellum indicere,** *déclarer la guerre.* Bellum denuntiare. 5. **Bellum suscipere,** *entreprendre une campagne.* Movere, commovere, facere, inferre, sumere, incipere, inchoare. Belli initium sumere; arma tentare; ad arma descendere, concurrere. Belli initium facere; bellum consciscere, contrahere; bellum moliri, inire; bellum capessere, decernere; otium bello interpellare; bello experiri; rem ad arma deducere; ad vim et arma descendere, decurrere; belli fortunam tentare, experiri; in bellum converti. 6. **Bello aggredi aliquem,** *attaquer quelqu'un les armes à la main.* Arma inferre, bello lacessere, tentare, petere aliquem; armis invadere, infestare; bello premere, opprimere; armis, bello persequi; bellum inferre, movere, commovere, facere alicui. 7. **Bellum gerendum committere,** *confier à quelqu'un le soin d'une guerre.* Bellum dare consulibus; præficere bello consules; bellum mandare consulibus; summam belli administrandi consulibus dare, permittere. 8. **Bellum gerere,** *faire la guerre.* Administrare, gubernare bellum; bellum suis viribus exequi. 9. **Bellum est in Italia,** *l'Italie est en feu.* Ardet, flagrat, conflagrat atroci bello Italia; miscetur belli turbine; belli dissidio distracta gemit; internecino bello premitur, affligitur, vexatur. Italia perculsa bello, ac prostrata jacet; belli flamma uritur, ac consumitur; magna belli contentione terra marique infestatur; igne ferroque vastatur; nefario ac durissimo bello inflammatur. Italia tota in armis est. Arma tota Italia concrepuere; strepitus armorum totam Italiam concutit; in sagis est omnis Italia. Nulla calamitas, nullum exitium, nihil tam durum et acerbum in bello est, quod Italia non persentiscat. Bellum diuturnum totam perdit, corrumpitque Italiam. Nullum non mali genus Italiæ infert, importat bellum. Bellum magnas calamitates, ae graves creat Italiæ; multis et gravibus damnis Italiam afficit; nullius mali expers est; nulla vacat calamitate Italia bello lacessita. Bellum ex pulcherimma Italiæ parte solitudinem facit. Undique se pugna movet in Italia; ubique armis contenditur, dimicatur, disceptatur. 10. **Bellum adhuc anceps est,** *l'issue de la guerre est encore douteuse.* Bellum ancipit. Marte geritur. Communis adhuc Mars belli. Varia adhuc belli fortuna, ancepsque Mars est. Bellum adhuc gestum ea fortuna est, quam belli casus ferunt, Marsque communis. 11. **Bellum protrahere,** *traîner la guerre en longueur.* Bellum ducere, trahere, alere, prorogare; lentum bellum per oppida circumferre. 12. Bello hostem circumducere. 13. **Bellum repellere,** *se défendre (guerre défensive).* Propulsare bellum, defendere bellum illatum; illatas injurias propulsare; bellum depellere, profligare, repellere; vim omnem belli tempestatemque alio convertere, avertere; bellum dividere, dispergere; in locum alium detrudere. 14. **Bellum remisit,** *la guerre est sur le point de finir.* Attenuatum, imminutum bellum est; senescit, consenescit bellum; affectum, non confectum bellum est. 15. **Bellum absolvere,** *terminer une guerre.* Restinguere, delere, conficere, componere; belli reliquias exstinguere; felici temeritate opprimere; bellum ad exitum perducere; bellum perficere, absolvere, perpetrare, victoria terminare; optato exitu concludere; belli extrema delere; belli reliquias auferre,

conficere; nullam partem belli relinquere; finem bello imponere, facere, statuere; nullam belli scintillam relinquere; belli reliquias persequi; bellum tollere et sepelire. 16. **A bello cessare,** *cesser la campagne.* Bellum dirimere, ponere, deponere, componere; bellum pace mutare; arma ponere; ab armis discedere; ab armis absistere; bellum sedare; ab armis conquiescere. 17. **Bellum renovare,** *recommencer la guerre.* Nondum satis oppressis belli reliquiis, fumantibus adhuc belli scintillis, belli consilium resumptum, instauratum, redintegratum est, ut adeo bellum ex bello feratur. Redit, renascitur de integro bellum; jam exstinctum denuo suscitatur. Novo iterum bello implicamur, involvimur. Novis fluctibus objicimur; in bellum denuo conjicimur. Ex præsenti tranquillitate novæ tempestates commoventur. Bellum integrum superest novis furoribus inflammatum. Bellum non finivit, sed mutavit. Omnia rursus in bellum consilia convertenda sunt. Usus: Bellum inferre, *porter la guerre.* Bellum defendere, *repousser la guerre.* Bellum accipere, non inferre, *guerre défensive et non offensive.* Bello parato, *après les préparatifs de guerre.* Bellum collatum est circa Corinthum, *on fit la guerre à Corinthe.* Bellum ad Placentiam constitit, *on cessa de combattre sous les murs de Plaisance.*

BELLUS, a, um, *Bon, convenable.* Syn. Aptus, conveniens. Adv. Plane, valde. Usus: 1. Erit hic locus pueris bellissimus. 2. **Lepidus,** *délicat.* Bellus puer, bellæ litteræ. 3. **Urbanus, honestus,** *poli, bien élevé.* Durius hoc accepit, quam homines belli soleant. Cf. **Pulcher.**

BĔNĔ, *Bien.* Syn. Præclare, commode, valde, ratione. Phras. 1. **Bene mecum agitur,** *je suis le plus heureux des hommes.* Pulchre mihi est. Beatus sum. Perbono loco res sunt meæ. Præclare se res habet. Bene me habeo. Rectissime apud me sunt omnia. Optime, commodissime mecum agitur. Belle me habeo. Expedita mihi sunt omnia et explicata. Florentissimis rebus utor. Optatis meis fortuna respondet. Pulcherrime stamus. Secundæ res sunt. Salva res est, integra, incolumis. Res facili cursu procedunt; prosperum cursum tenent. Prospere, et ex sententia res eunt meæ. Vitam vivo felicissimam. Facilem se mihi præbet fortuna et benignam. Optime mihi cum fortuna convenit. Nihil ad felicitatem deest. Vita mea omni felicitatis genere cumulata est. Omnia ad voluntatem fluunt; ex sententia procedunt. Utor rebus secundis. 2. **Bene an male,** *bien ou mal.* Recte an perperam; recte an secus; probe an secus egeris, ignoro. 3. **Bene fecisti,** *vous avez bien fait.* Recte et ordine, belle, rectissime et sapientissime; rite, providenterque fecisti. Usus: 1. Domus bene et ratione ædificata. 2. **Valdo,** *très, fort.* (Cum adject. *vel* adv.) Homo bene nummatus; bene multi, bene mane, bene magnus, longus etc.

BĔNĔDĪCO, is, xi, ctum, ere, n. Usus: 1. **Absolute est: bona verba dicere et boni ominis,** *dire des paroles de bon augure.* 2. **Laudo,** *dire du bien de quelqu'un, louer.* Cui benedixit unquam bono civi? *De quel homme de bien a-t-il jamais fait l'éloge?*

BENEDICO DEUM, a. *Je bénis DIEU.* Laudo, extollo, deprædico Numinis clementiam, ac largitatem. 2. **Benedicere populo, benedictionem dare,** *bénir le peuple, donner la bénédiction.* Bene precari; fausta cum prece dimittere; pacem et veniam populo a superis precari. Solemni precatione, faustis ad DEUM precationibus populum prosequi. 3. **Benedicere mensam, cibos,** *bénir la table, la nourriture.* Cœnam a sacris precibus auspicari; Christiano ritu, solemni precatione dapes lustrare.

BĔNĔDICTUM, i, n. *Bonne parole.*)(**Maledictum.** Usus: Benedicta male interpretari.

BĔNĔFĂCĬO, is, feci, factum, facere, n. *Faire du bien.* Syn. Beneficio afficio, benigne facio, beneficium tribuo, bene, optime mereor, beneficiis orno, bene promereor, beneficium confero, beneficio complector; beneficiis augeo, prosequor. Usus: Durum est, male tractari ab iis, quibus benefeceris. Cf. **Beneficium confero.**

BĔNĔFACTUM, i, n. *Ce qu'on fait de bien.* **Adhibetur sæpius in plur. num.** Syn. Bene, honeste factum, virtus.)(**Malefactum.** Usus: Benefactorum jucundissima est recordatio. 2. **Beneficium, meritum,** *bienfait.* Benefacta male locata, male facta arbitror.

BĔNĔFĪCENTĬA, æ, f. *Bienfaisance* Syn. Liberalitas, benignitas. Epith. Divina, præstans. Usus: Quid præstantius bonitate et beneficentia?

BĔNĔFĪCĬĀRĬUS, i, m. *Bénéficiaire, soldat promu par la faveur d'un tribun.* Syn. Cliens. Usus: Petreius cum paucis equitibus beneficiariis suis in hostem movit, *Pétreius se jeta au milieu de la mêlée avec quelques cavaliers qui lui étaient dévoués.* (Vulg. **Vasallus**).

BĔNĔFĪCĬUM, ii, n. *Bienfait.* Syn. Benefactum, meritum, officium, gratia, promeritum, munus. Epith. Æternum, amplissimum, divinum, immortaleque, excellens atque divinum, insigne et singulare, præclarum in rempublicam, publicum, recens, summum. Beneficia amplissima, clarissima. Divina in aliquem, fructuosa, et grata alicui, immortalia, innumerabilia, jucundiora, mutua, paterna, plurima, proxima, vera, vetera, vilia. Phras. 1. **Beneficium peto,** *je vous demande un service.* Hanc rem in beneficii loco a te

deposco ; tuo beneficio ut is mihi honor obveniat, peto. Cf. **Rogo.** 2. **Beneficium confero,** *je rends service.* Contuli, quæ in illum officia potui. Quantum in me fuit, quantum efficere, et consequi potui, pro meo studio, meaque industria complexus sum hominem ; auxi omnibus officiis. Nullum officii genus, aut studii; nullam omnino rem, quæ vel ad utilitatem illius, vel ad laudem spectaret, omisi, prætermisi, infectam reliqui. Omnia, quæ quidem præstare mihi licuit, profecta in illum sunt beneficia. Meam in illum voluntatem et benevolentiam, quandocumqne res tulit, ubi tempus, occasio postulavit, ostendi, significavi, declaravi, patefeci, probavi. Bene meritus de illo sum, quam potui, studiosissime. 3. **Nihil beatius est, quam beneficia multis conferre plurima,** *le comble de bonheur, c'est de pouvoir accabler de bienfaits un grand nombre de personnes.* Benigne facere plurimis ; beneficiis devincire, ornare, complecti, obligare, alligare plurimos ; felicitatis pars magna est, beneficiis cumulare, obruere; officiis colere, afficere; beneficiis et officiis prosequi quam plurimos ; mereri, bene promereri de plurimis ; in exhibendis, tribuendis, deferendis officiis, nullum benevolentiæ pignus, ac indicium omittere; emere sibi beneficiis plurimos; eximia esse in omnes benignitate. Quæ ista felicitas est, servire, commodare quam plurimis ; collocare, ponere apud gratos animos benefacta quam plurima ; et quidquid facultas, in beneficii loco deferre. 4. **Non magna in me beneficia contulisti,** *vous ne m'avez pas rendu de grands services.* Non valde de me meritus es. Beneficium a te vel nullum accepi, vel minimum. Exigua sunt, quæ pro beneficio dedisti ; quæ mihi detulisti, dedisti beneficia; quæ apud me beneficia collocasti, posuisti. Gravia non sunt, exigui momenti, parvi ponderis ea sunt, quæ mea causa fecisti. Beneficia tibi debeo, non ita magna. Obligasti, obstrinxisti me mediocribus officiis. 5. **Beneficium accipio,** *je reçois un service.* Plurima tibi debeo officia et beneficia ; innumerabilia tua in me exstant beneficia ; in me profecta sunt. Innumera tua in me beneficia et promerita sustinere vix possum. Quod vivo, pro tuo beneficio habeo ; in beneficii loco repono. 6. **Beneficium reddo,** *je m'acquitte envers mon bienfaiteur.* Quis beneficiis tuis pro merito respondebit ? quis parem referet gratiam ? quis benefacta tot in me tua solvet, remunerabitur? quis officia tua paribus officiis æquet, compenset ? cumulatis tuis in me meritis qui faciam satis ? Cf. **Remuneror.** 7. **Beneficii memor ero,** *je me souviendrai des services reçus.* Hujus mihi recordationem beneficii nulla dies eripiet. Immortali memoria percepta beneficia retinebo. Hujus in me meriti æternum meminero. Hoc officium inter maxima beneficia referam, numerabo ; singulare me beneficium tulisse credam ; beneficii non vulgaris locum apud me obtinebit, *je compterai ce service parmi les plus grands bienfaits.* Cf. **Gratus.** 8. **Beneficia præstita objectare,** *reprocher des services que l'on a rendus.* Liberalitatem suam pudori alterius gravem facere. Amplificare verbis sua in alterum officia. Beneficia sua verbis et sermonibus ambitiosius deprædicare. Beneficii gratiam invidiosa prædicatione corrumpere.

Beneficium Ecclesiasticum, *bénéfice ecclésiastique.* Sacerdotium opimum, opulentum, tenue, exile ; sacerdotium cura animarum præditum ; sacerdotium ab animarum cura immune. **Beneficium Ecclesiasticum alteri cedere,** *céder à quelqu'un un bénéfice.* Abdicare se sacerdotio aliquo, *vel* sacerdotii munere ac censu ; amico utendum, fruendum tradere; jus, possessionemque sacerdotii sui alteri transcribere ; cedere jure ac possessione sacerdotii.

BĔNĔFĬCUS, a, um, *Bienfaisant.* SYN. Benigne faciens, benignus. USUS : Beneficus est, qui non sua, sed aliena causa, benefica voluntate movetur. Cf. **Amicus.**

BĔNĔMĔRĔOR, eris, itus sum, eri, d. *Bien mériter.* SYN. Beneficio afficio, beneficium colloco. USUS : De republica, de nomine ac dignitate Rom. benemeritus civis. Benemereri de posteris ; posteritati servire.

BĔNĔVŎLĒ, *Avec bienveillance, affectueusement.* SYN. Amice. USUS : Præsto esse alicui benevole, et fideliter.

BĔNĔVŎLENS, tis, gen. omn. *Bienveillant.* SYN. Benevolus. USUS : Non sum molesta, sed benevolens. Cf. **Affectus, a, um.**

BĔNĔVŎLENTĬA, æ, f. *Bienveillance, bonté, obligeance.* SYN. Gratia, studium.)(**Odium.** EPITH. Æqualis ætati alicujus, bona, fidelis, firmissima, grata animi, impar, incredibilis in aliquem et maxima, perfectissima, præstans in aliquem, insignis in aliquem, Intemperata, major, mediocris, mirabilis, mutua, necessaria, non obscura, par et mutua, perpetua in aliquem et maxima, propensa et perpetua, sempiterna, singularis, summa erga aliquem, summa et par. PHRAS. 1. **Benevolentiam captare,** *rechercher la bienveillance.* Benevolentia beneficiis capitur maxime, conciliatur, colligitur, contrahitur, movetur. Ad benevolentiam officia alliciunt. Benevolentiam tibi facile beneficiis adjunges, conjunges. Gratiam amicorum expetis, et multorum civium amicitiam ; voluntates tibi multorum conciliare, benevolentiam consequi, experiri, perspicere cupis, beneficio consequeris. Gratiam aucuparis ; in gratiam te insinuare ; gratia crescere apud cives et optimates desideras ; benevolentia tibi eorum animi sunt devinciendi. Inire optimatum gratiam, benevolentiam magnam consequi exoptas ; officiis et

beneficiis est colligenda. 2. **Benevolentiam exhibere,** *montrer sa bienveillance pour quelqu'un.* Quam in te suscepi benevolentiam, semper tibi præstabo, servabo, tuebor, augebo. Quam semel in te contuli, declaravi benevolentiam, ea te semper complectar; hanc in te semper navabo; hanc experiere, perspicies plurimis indiciis. Qua in te semper eram benevolentia, ea deinceps quoque ero propensissima. Favebam adhuc rebus tuis, et cupiebam optime; neque desinam, in posterum te favore fulcire meo. Secunda in te erat voluntas mea; studiisque in te inclinabat; sed animo nihilominus in te benevolo, optimoque esse pergam. Si unquam me tibi benevolum dedi, si voluntate eram bona ac propitia; deinceps in re tua totus ero, nullumque benevolentiæ, aut gratiæ officium omittam; studio rerum tuarum agebar adhuc maximo, tuaque causa cupiebam tibi omnia; quidni addictus sim deinceps quoque, tuisque commodis studeam unice? Optime affectum me tibi fuisse adhuc, tu ipse testis eris locuples; quæ igitur res est, quæ dubiam reddere summam in te voluntatem possit? Cf. **Amicus,** 3. **Benevolentiam tollere,** *enlever à quelqu'un l'amitié.* Adimere, exstinguere, delere. Cf. **Amicitiam abrumpere, Gratia.**

BĔNĔVŎLUS, a, um, *Bienveillant.* SYN. Amans, amicus, propendens in aliquem inclinatione animi, studiosus. ADV. Sane, vere. PHRAS. Ardentibus sum in aliquem studiis; amicissimus sum; summa mea est in illum voluntas; eximiæ benevolentiæ, ac benignitatis sum in aliquem; voluntate in aliquem bona sum; animo bono sum in aliquem. Cf. **Benevolentiam exhibeo.** USUS: Amicissimi, benevolentissimique hominis officio semper sum functus. Cf. **Amicus, Amicitia.**

BĔNIGNĒ, *Avec bonté.* SYN. Comiter, liberaliter. USUS: Salutare benigne, comiter appellare aliquem. Alicui benigne facere et liberaliter.

BĔNIGNĬTAS, atis, f. *Bonté, bienveillance.* SYN. Clementia, comitas, humanitas, pietas, liberalitas. EPITH. Grata, honesta, incredibilis in aliquem, jucunda aditu, major, nimia, privata, propensa in calamitosos, quæstuosa, summa in aliquem, utilis alicui. USUS: Summa benignitate audire dicentem. Nunquam tibi meam benignitatem claudam. Non exhaurietur mea benignitas. Benignitas naturæ, agrorum. Cf. **Lenitas, Mitis, Benevolentia.**

BĔNIGNUS, a, um, *Bon, doux.* SYN. Comis, blandus.)(**Asper.** USUS: Benignus ad commodandum. Oratione benigna uti. 2. **Liberalis, munificus,** *généreux, libéral.* Benignus liberalisque dicitur, non qui fructum, sed officium sequitur. Cf. **Benevolentia.**

BĔO, as, avi, atum, are, a. *Rendre heureux, donner l'immortalité.* SYN. Beatum facio. USUS: Cœlo aliquem beare.

BESTĬA, æ, f. *Bête féroce et généralement toute espèce d'animal.* SYN. Bellua. EPITH. Immanis ac perniciosa, monstruosissima, præclara, valentissima. Bestiæ abditæ, terraque tectæ, agrestes, ancipites, in utraque sede viventes, aquarum incolæ, aquatiles, cicures, feræ, gradientes, nantes, natantes, pravæ, serpentes, solivagæ, congregatæ, terrenæ, volatiles, volitantes, volucres. USUS: Aliæ bestiæ nantes, volucres, serpentes.

BESTĬĀRĬUS, ii, m. *Bestiaire, gladiateur qui combattait contre les bêtes féroces.* SYN. Qui cum bestiis pugnat in ludis publicis. USUS: Gladiatoribus, bestiariis rempublicam, obsidere.

BESTĬŎLA, æ, f. *Petite bête, insecte.* USUS: Bestiolæ dissimillimæ communiter cibum quærunt. (VULG. **Animalcula.**)

BĒTA, æ, f. *Bette, poirée, plante.* **Herbæ genus.** USUS: Beta et malva.

BĬBLĬA, ōrum, n. pl. *Les saints livres.* SYN. Sacræ, sanctæ, Divinæ litteræ; libri Divini; Divinorum librorum, sacrorum scriptorum monumenta, instinctu afflatuque cœlesti conscripta. Divinarum legum volumina. Divina oracula. Cœlestis doctrinæ volumina. Scriptura sancta. Sacri codices.

BĬBLĬŎTHĒCA, æ, f. *Bibliothèque.* SYN. Librorum locus, multitudo. EPITH. Mirifica. USUS: De bibliotheca tua supplenda, libris commutandis, velim conficias.

BĬBO, is, bibi, bibitum, ere, a. *Boire.* SYN. Poto, perpoto, poculum exhaurio, potionem haurio, exhaurio, sorbeo. ADV. Jucundius, plurimum. PHRAS. **Vinum intemperanter bibunt Græci,** *les Grecs aiment à s'enivrer.* Vinum intemperantius hauriunt; avide siccant pocula; lagenas exsiccant totas. Ingens est in Græcis potandi libido. Cyathos sorbendo diem producunt. Poscunt majoribus poculis, provocant. Totos dies perpotant; vino se obruunt; furiosa vinolentia, circumpotationibus inundantur; vino se onerant. Merum ex cantharis scitissime exantlant: vini multum exhauriunt; largiore utuntur vino; largiter se invitant; diem noctemque potando continuant; multum vini absumunt; intemperantissimis perpotationibus indulgent; diem mero frangunt; nimio se vini potu ingurgitant; mero sopiuntur; vino sepeliuntur; vino ventrem distendunt; in potationibus sunt, agunt assidui; compotationes celebrant assidue, in potationibus assidue versantur. USUS: 1. **Lex Græci convivii:** Bibat, aut abeat. 2. (VULG. **Bibere sanitatem**), *boire à la santé de quelqu'un.* Libare alteri, *vel* alterius saluti poculum; bibere salutaria; bibere soteria.

BĬBŬLUS, i, m. *Qui aime à boire.* USUS:

Potor bibulus Falerni, *grand buveur de Falerne*. Cf. Vinolentus, Ebrius.

BĬCEPS, cĭpĭtis, omn. gen. *Qui a deux têtes*. Usus : Biceps puella nata est.

BĬDŬUM, i, n. *Espace de deux jours*. Syn. Duorum spatium dierum. Usus : 1. (De tempore, cum Gen. et Acc.) Bidui, *vel* biduum ibi fui, *je suis demeuré deux jours en cet endroit*. 2. (De loco, cum Gen., Acc. et Abl.) Castra bidui, biduum, *vel* biduo absunt ab urbe, *le camp est à deux journées de marche de la ville*.

BĬENNĬUM, ii, n. *Espace de deux ans*. Syn. Spatium duorum annorum. Usus : Biennio domo abfuit.

BĬFĀRĬAM, *En deux endroits*. Syn. Bipartito.

BĬGA, æ, f. *et sæpius* : **BĬGÆ**, ārum, f. pl. *Char à deux chevaux*. Syn. Currus duorum equorum jugo actus. Usus : Citatis bigis vehi.

BĪLIS, is, f. *Bile, humeur bilieuse*. Epith. Atra, secreta. Usus : 1. Mens sæpius iracundia graviore, *vel* dolore, *vel* timore, quam atra bile movetur. 2. Ira, *colère*. Ea res mihi bilem movit, commovit, concivit.

BĬMESTRIS, e, gen. com. *De deux mois*. Syn. Duorum mensium. Usus : Consulatus bimestris.

BĪMUS, a, um, *De deux ans*. Syn. Duorum annorum. Usus : Bimus infans.

BĪNI, æ, a, *Deux (nombre distributif), deux à deux*. Usus : Bis bina quid sint, Epicurus non didicit.

BĬPARTĬOR, iris, itus sum, iri, p. *Partager en deux*. Syn. In duas partes seco, distribuo. Usus : Prædam bipartiti sunt.

BĬPARTĪTO, *En deux parts, par moitié*. Syn. Dupliciter, bifariam. Usus : Bipartito classis, acies distributa est.

BĬPĔDĀLIS, e, gen. com. *De deux pieds*. Syn. Duorum pedum longitudine. Usus : Sol Epicuro bipedalis videtur.

BĬPES, ĕdis, omn. gen. *Bipède, qui a deux pieds*. Usus : Homo omnium non bipedum modo, sed et quadrupedum impurissimus.

BĬRĒMIS, is, f. *Birème, galère à deux rangs de rames*. Syn. Navis duobus remorum ordinibus instructa. Epith. Præclara.

BIS, *Deux fois*. Usus : In eodem facto bis improbus fuisti.

BĬVĬUM, ii, n. *Embranchement de deux voies*. Syn. Quod duas vias habet.

BLANDĒ, *D'une manière flatteuse, insinuante*. Syn. Comiter, suaviter, mansuete. Usus : Appellare aliquem blandissime. Blandius aliquid petere.

BLANDĬLŎQUENTĬA, æ, f. *Douces paroles*. Usus : Tanta illi blandiloquentia supplicavi.

BLANDĪMENTUM, i, n. *et sæpius* : **BLANDĪMENTA**, ōrum, n. pl. *Caressses*. Syn. Blanditia. Usus : Multa blandimenta nobis natura ipsa peperit. Blandimentis corrupta juventus. Cf. Blanditia.

BLANDĬOR, iris, itus sum, iri, d. *Caresser, flatter*. Syn. Amplexor. Adv. Mirifice, suaviter. Phras. Solet omnibus blandiri, *il flatte tout le monde*. Ubique suppliciter se insinuat ; aucupatur blanditiis omnium gratiam ; blando sermone omnes delinire ; lenocinari omnibus ; palpum obtrudere solet. Blandissime appellat omnes ; demulcet omnes suis blanditiis ; assentationis artificio omnium animos sibi adjungit. Cf. Adulor. Usus : Voluptas suaviter sensibus blanditur. Prosperitas vitæ hujus alludit tibi suaviter et blanditur. Cf. Blanditia.

BLANDĬTĬA, æ, f. *Caresses, flatterie*. Syn. Blandimentum, illecebræ, assentatio.)(Minæ. Epith. Apertæ, flagitiosæ, malitiosæ officiorum. Phras. Turpe est, blanditiis gratiam aucupari, *il est honteux de rechercher la popularité par la flatterie*. Populari assentatione, blanditiis civium benevolentiam colligere; ad colligendam potentiorum gratiam blanditias admovere, adhibere ; influere in aures populi blanditiis ; optimatum animos blanditiis obsidere; blandimentis corrumpere, blanditiis et illecebris irretire. Usus : Blanditiis nummos ab aliquo exprimere. Blanditiis in consuetudinem aliorum se immergere. Patris severitatem blanditiis et illecebris impedire.

BLANDUS, a, um, *Caressant, doux, aimable*. Syn. Benignus, comis, lenis, suavis. Usus : Blanda voce vocare quempiam. Blanda et supplici oratione fallere. Homo est minime blandus. Cf. Oratio blanda.

BLASPHĒMĬA, æ, f. *Blasphème*. Blasphemias effutire, *se répandre en blasphèmes*. Atroces in DEUM voces jactare; impia verba in DEUM profundere, jacere. Verborum impietate, scelesta lingua, quæ in cœlo terrisque sunt sanctissima, violare. Scelesta lingua DEUM lacessere. Impias in DEUM voces mittere. Maledictas et nefarias execrationes in DEUM et cœlites evomere ; nefariis maledictis, insanis vociferationibus in DEUM et superos insurgere.

BLĂTĔRO, as, avi, atum, are, n. *Babiller, criailler*. * Quid blaterat tanto cum clamore ?

BŎNA, ōrum, n. pl. *Biens, fortune*. Syn. Fortunæ, res, possessiones, divitiæ, fundi, prædia, voluptuariæ possessiones ; res patria et avita, facultates. Epith. Aliena, augusta,

brevior, diversa, divina et egregia, diuturna, externa, fraterna, magna et divina, quam maxima, multa, necessaria, nec opinata, paterna, et avita patria, pauciora, perexigua et minuta, plura, potiora, præsentia, præterita, propria alicujus, publica, publicata, summa et propria. PHRAS. 1. **Bona parare,** *amasser des biens.* Multa sibi bona industria peperit; sua cum industria multis possessionibus cumulavit, auxit; multas illi facultates paravit, tribuit. 2. **Bona adimere,** *enlever les biens.* Imminet fortunis omnium et bonis. Si nunc agit, ut tua bona publicentur, et erepta tibi, acerbissimæ præconis voci subjiciantur. Agri parte multatos mortales multos, bonis exuit, spoliat, avitis possessionibus evertit. 3. **Bona luxu perdere,** *perdre sa fortune dans la débauche.* Ingluvie avita bona, rem familiarem, prædiola sua brevi abligurivit, dilapidavitt, dissipavit, profudit, absumpsit. Cf. **Prodigo.** USUS: 1. **Bona fortunæ,** *richesses.* Ea sunt generis, propinquorum, amicorum, opum, valetudinis, formæ, virium, ingenii. Res moventes, *meubles.* Fundi, prædia, *immeubles.* 2. **Bona corporis,** *biens du corps.* Valetudo, firmitas, vires, pulchritudo, sensus integri, velocitas, dentium candor, venustas oculorum, coloris suavitas, linguæ solutio, vocis sonus, latera firma, conformatio quædam, et figura totius corporis, et oris. 3. **Animi bona,** *biens de l'âme.* Virtutes, dotes ingenii, judicii, memoriæ, artes, scientiæ. Cf. **Copiæ, Opes, Divitiæ, Felix, Bene.**

1. (**Bona Spiritualia,** VULG. *Biens spirituels.*) PHRAS. Animi bona nullis casibus, nullis temporibus subjecta. Interiora hominis bona, quibus animus sit pulchrior, ditior. Animi bona, quæ cœlum quodammodo ipsum continent. Vera et propria hominis bona, quæ hominem carum Deo efficiunt. 2. (**Bona temporalia.** VULG. *Biens temporels.*) Res fluxæ, fragiles, caducæ, externæ. Bona, quæ fortunæ casibus sunt obnoxia. Peritura, hominis bona, quæ fluxis hujus vitæ divitiis, honoribus et oblectationibus continentur. Corporis et fortunæ dona, quæ una cum corpore intereunt. Rerum fluxarum blandimenta; res fugaces, inanes, perituræ, mortales. Ea, quæ apud cœcos mortales prima putantur; opum, honorum, voluptatumque illecebræ. Bona caduca et incerta, posita non tam in nostris consiliis, quam in fortunæ temeritate. Res humanæ, quæque rationem habent cum terra.

BŎNĬTAS, atis, f. *Bonté.* SYN. Probitas, integritas, virtus, benignitas, clementia.)(**Malitia.** EPITH. Divina, inusitata, non inhumana virtus, non superba, pristina, singularis, summa, vera. USUS: Quidam bonitate naturæ, alii institutione, et disciplina rectam sectantur viam, *quelques-uns remplissent leurs devoirs par l'effet d'un bon naturel, etc.* Ejus fortunas tuæ bonitati commendo. Ingenii bonitate mira; singulari bonitate et modestia vir est. Cf. **Bonus.**

BŎNUS, a, um, *Bon.* SYN. Probus, frugi, integer, justus, præstabilis, salutaris. ADV. Æque, plane, sane, sat, valde. PHRAS. **Vir bonus est,** *c'est un homme de bien.* Vir est insigni bonitate; ita moderatus, ut præ se quandam probitatem, ingenuitatem ferat. Vir est et sapiens, et legibus parens, officii non ignarus, utilitati publicæ plus quam suæ consulens, intentus. Exemplum est innocentiæ; quo nemo integrior in civitate, nemo sanctior. Apertus, simplex, ingenuus, justus vir est, cujus fidem, bonitatemque omnes dilaudant. Probus est et antiqui moris; antiquis moribus, antiqua homo virtute et fide est. Vir est mira ingenii bonitate; singulari bonitate et modestia præditus. Frugi homo est et quantivis pretii. Vir notæ est et expertæ fidei, vitæque integerrimæ; vir, cujus multa sunt et illustria exempla probitatis et candoris. Viri boni officium fungi solitus. 1. (**Bona opera,** *bonnes œuvres.* VULG.) Piæ sanctæque actiones; actiones cum pietate suceptæ; virtutis exercitationes; usurpatio piorum munerum; virtutum officio fungi. USUS: Bonum solum, quod honestum. Summum bonum in voluptate ponit Epicurus. Bono uti Cæsare, benigno. (VULG. **Bona nova.**) Læti nuntii, *bonnes nouvelles.* (**Bonam diem sibi facere.** VULG. *Se donner du bon temps.*) Diem sumere hilarem. Cf. **Probus.**

BŎO, as, are, n. *Crier, retentir.* * SYN. Mugio.

BOS, bŏvis, gen. com., gen. pl. **boum,** dat. et abl. **bobus** et **bubus.** *Bœuf, vache.* EPITH. Opimus, sanctus, vivus; boves mollipedes, opimi. USUS: Boum cervices natæ ad jugum, et vires humerorum et latitudo ad aratra extrahenda.

BRĂCA, æ, f. *et sæpius:* **BRACÆ, arum,** f. pl. *Braies.* **Genus vestis apud Gallos Transalpinos.**

BRĂCĀTUS, a, um, *Qui porte des braies.* SYN. Bracis utens. USUS: Gallia bracata, *Gaule narbonnaise.*

BRĂCHĬUM, ii, n. *Bras.* EPITH. Extremum, leve, molle. USUS: Brachii projectio decet in contentionibus, contractio in remissis. Brachium cohibere, projicere, contrahere. Molli brachio aliquid agere.

BRACTĒA, æ, f. *Feuille de métal.* SYN. Lamina tenuissima.

BRASSĬCA, cæ, f. *Chou.* USUS. Caules et brassicam ne contigeris.

BRĔVĪ, *Bientôt, sous peu.* SYN. Propediem, in brevi, brevi tempore, exiguo tempore, paucis diebus. USUS: 1. Respublica brevi respirabit. 2. **Breviter,** *en peu de mots.* Ad ea, quæ petis, brevi respondebo.

BRĔVĬLŎQENS, tis, omn. gen. *Qui parle en peu de mots.* USUS : Breviloquentem me tempus ipsum facit.

BRĔVIS, e, gen. com. *Court, petit.* SYN. Parvus, pusillus, contractus, concisus, angustus, exiguus, præcisus temporis spatio. PHRAS. 1. Exiguum, et breve vitæ curriculum. Contractiora sunt vitæ spatia, quam ut, etc. 2. **Oratione** *vel* **dictione brevis**, *discours, précis.* Ambitus verborum contractus, et brevis. Amputata oratio et abscissa.

BRĔVĬTAS, atis, f. *Brièveté, petitesse.* EPITH. Amicissima alicui, concisa, distincta, exigua vitæ, nuda atque inornata, pura et illustris, summa. USUS : 1. Brevitas diei, temporis. 2. **Contractio**, *concision.* Brevitas non modo senatoris, sed et oratoris magna laus est. Multos imitatio decipit brevitatis.

BRĔVĬTER, *Brièvement.* SYN. Strictim, summatim, brevi, cum brevitate, paucis verbis.)(**Producte, pluribus verbis.** PHRAS. **Rem dicam breviter**, *je dirai la chose en peu de mots.* Rationem tribus versiculis comprehendam ; ne multa ; videamus nunc strictim, rem perstringam breviter ; tribus verbis; paucis percurret oratio. Brevitate utar, ut satietatem longæ orationis effugiam ; non obtundam pluribus ; ne longam orationem suscipiam, paucis ista habe, summatim dicam. Ut in pauca rem conferam ; ne longum sit ; perbreviter attingam ; coarctabo et peranguste resarciam dictionem; incidam media, ne nimis sero ad extrema veniam ; celeriter exigueque dicam ; paucis vos absolvam ; quam potero, in verba conferam paucissima ; verba quam maxime ad compendium conferam, capita rerum strictim percurram ; verbo me expediam. Compendia sequar. Paucis te volo ; pauculis verbis, dictis compendium fieri volo. Paucis rem dabo ; ad pauca ut redeam ; ut plura mittam. Ut paucis rem concludem ; uno verbo complectar ; ne multis morer ; teneam, ne longior sim, aut copiosior ; ne multa multis ; plura pluribus ; quid multa ? non vagabor longius ; summam complectar ; ad pauca redigam ; pluribus agere tecum non debeo ; quid plura ? quid pluribus ?

BRŪMA, æ, f. *Solstice d'hiver, hiver.* SYN. Brumale tempus, brumalis dies ; dies hiemis brevissimus. Cf. **Hiems.**

BRŪMĀLIS, e, gen. com. *D'hiver.* USUS: Brumalis dies.

BRŪTUS, a, um, *Lourd, pesant.* USUS : Fortuna bruta, *fortune aveugle.* Fulmen brutum, *foudres inertes, dont on ne peut tirer aucun présage.*

BŪBĪLE, is, n. *Étable à bœufs.* * SYN. Locus, ubi boves stabulantur.

BŪBO, ōnis, m. *Hibou.* USUS : Raro in conspectum bubones veniunt.

BŪBULCUS, i, m. *Bouvier.* SYN. Boum custos.

BUCCA, æ, f. *Bouche, au pl. Joues.* SYN. Os ipsum et interior malarum pars concava. USUS : Consul prodiit fluentibus buccis, gravibus oculis. Scribe, quod in buccam venerit. Buccæ fluentes, cerussatæ, atque dignæ Capua vetere.

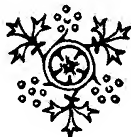
BUCCĬNA, æ, f. *Trompette.* SYN. Tuba belli. USUS : Signum datur buccina.

BUCCĬNĀTOR, ōris, m. *Le trompette.* SYN. Præco, tubicen. USUS : Promittit, se fore buccinatorem existimationis meæ.

BULLA, æ f. *Bulle ; petite boule d'or, d'argent ou d'autre métal que portaient au cou les jeunes patriciens jusqu'à l'âge de 17 ans.* **Bulla in toga prætexta erat ornamentum pueritiæ, in cordis figuram formatum.** EPITH. Aureæ, multæ et graves. USUS : 1. Prætexta toga sine bulla. 2. **In valvis clavus.** Verres bullas aureas a valvis abstulit. (**Bulla Pontificia.** VULG.) Litteræ Pontificiæ.

BUSTŬĀRĬUS, a, um, *Gladiateur qui combat autour du bûcher.* USUS : Si mihi cum illo bustuario gladiatore certandum fuisset.

BŪSTUM, i, n. *Bûcher.* SYN. Locus, ubi corpus hominis defuncti concrematum est ; monumentum, sepulcrum. USUS : 1. Bustum violare. 2. TRANSL. Homo impius, bustum legum omnium, bustum reipublicæ, *homme impie, destructeur des lois, tombeau de la république.*

CĂBALLUS, i, m. *Cheval.* * SYN. Equus.

CĂCHINNĀTĬO, ōnis, f. *Rire fou.* SYN. Risus solutior. USUS : Si ridere concessum, vituperatur cachinnatio.

CĂCHINNOR, aris, atus sum, ari, d. *Rire aux éclats.* SYN. Solutius rideo, cachinnum tollo. Cf. **Rideo.**

CĂCHINNUS, i, m. *Rire bruyant, fou rire.* SYN. Cachinnatio. USUS : Cachinnum sustulit ; ad cachinnos commovit omnes. Cf. **Risus.**

CĂCŬLA, æ, m. *Valet d'armée, goujat.* * SYN. Calo.

CĂCŪMEN, ĭnis, n. *Sommet, cime.* * SYN. Vertex cujuscumque rei. USUS : Cacumina arborum, montium.

CĂDĀVER, ĕris, n. *Cadavre.* SYN. Corpus exanime. EPITH. Incruentum, informe, semiustulatum. USUS : Ab hoc ejecto cadavere quidquam opis mihi spondeam ?

CĂDĀVĔRŌSUS, a, um, *Cadavéreux.* * USUS : Cadaverosa facies.

CĂDIT, impers. *Il arrive.* SYN. Evenit, accidit. USUS : Belle cecidit.

CĂDO, is, cĕcĭdi, cāsum, ere, n. *Tomber.* SYN. Concido, decido, labor, delabor, corruo. ADV. Cadere aliter rem, alte, apte comprehensionem, apte verba, aptissime, belle, concinnius, commodius, decore in pedes, fortiter, fortuito, graviter, jam pridem consilia, jucunde clausulas, jucunde orationem, levius, male, melius, melius verba in syllabas longiores, numerose et quadrate, omnino, optime in pedem, pariter, cum republica, percommode, peropportune, præclare in rempublicam, teterrime, quid venuste. PHRAS. 1. **Vulneribus exhaustus cecidit**, *il tomba criblé de blessures.* Ad terram defluxit ; vulneribus ad terram datus est ; de equo lapsus ; præceps ad terram datus ; miserabili casu, fœda prolapsione præcipitatus est ; ictu ad casum datus, ad terram delatus, detractus procubuit. 2. **Fallente vestigio cecidit**, *ayant fait un faux pas, il tomba.* In terram defluxit, procubuit, prolapsus, prostratus est. 3. **Cadebat animo**, *il se laissait abattre.* Animo concidit, defecit animo : frangebatur animo ; animus hominem reliquit ; relanguit animus ; animo se demisit admodum. Cf. **Concido.** 4. **Cadere in pristina peccata**, *retomber dans ses anciennes fautes.* Relabi, revolvi in mores pristinos et vitia ; in eundem scopulum offendere, impingere ; in idem vitiorum cœnum implicari ; iisdem sordibus involvi ; in eodem luto adhærescere. USUS : 1. **Evenio**, *arriver.* Belle, opportune, commode, fortuito cecidit. Verebar, quorsum illud casurum esset. 2. **Convenio**, *tomber.* Cadit in eum suspicio, *le soupçon tombe sur lui.* Hoc in virum bonum non cadit ; in virum sapientem dolor non cadit. 3. **Venio**, *se présenter, s'offrir à ; tomber (au pouvoir de).* Cadit sub aspectum, *cela est visible.* In deliberationem, in potestatem, sub imperium et ditionem alicujus. 4. **Desino, remitto**, *cesser, s'apaiser.* Ira, venti cadunt. Arma de manibus cadunt. 5. **Pereo**, *tomber en désuétude, périr.* Legum auctoritas, civitatis fides cecidit. 6. **Mori**, *tomber dans un combat, périr.* Duo millia cecidere. 7. **Vinci judicio**, *échouer, succomber en justice.* Causa cadere. (VULG. **Litem perdere.**) Cf. **Causa.** 8. *Se laisser abattre*, cadere animo, *vel* animis.

CĀDŪCĔĀTOR, ōris, m. *Héraut, parlementaire.* SYN. Legatus pacis causa.

CĀDŪCĔUM, i, n. *Caducée.* SYN. Mercurii virga et sceptrum.

CĂDŪCUS, a, um, *Enclin à tomber ; faible, caduc, périssable.* SYN. Facile cadens, brevis, fugax, fragilis, mobilis, mortalis, incertus.)(**Erectus, firmus, immortalis.** USUS : 1. Omnia alia falsa, incerta, caduca, mobilia, sola virtus est altissimis defixa radicibus. Corpus fragile, et caducum. Magna imperia mortalia sunt et caduca. 2. Bona caduca ; hæreditas caduca, *héritage caduc (qui revient au fisc et non à l'héritier présomptif).*

CĂDUS, i, m. *Vaisseau pour conserver le vin ; tonneau, baril.* * USUS : Vinum de meliore cado.

CÆCĬTAS, atis, f. *Cécité, privation de la vue.* SYN. Privatio sensus oculorum. EPITH. Horribilis, misera, odiosa. USUS : 1. An tibi luminis cæcitas plus obest, an libidinis ? 2. TRANSL. In furore animi, cæcitate et amentia.

CÆCO, as, avi, atum, are, a. *Priver de la vue, aveugler, éblouir.* SYN. Excæco, cæcum facio, efficio, reddo ; oculis privo ; oculis orbo. USUS : Voluptate cæcantur hominum animi. Vitiis et cupiditatibus cæcatus adolescens. Cf. **Excæco.**

CÆCUS, a, um, *Aveugle.* SYN. Captus oculis. PHRAS. 1. **Lumina amisit** ; **aspectum amisit** ; orbatus lumine ; lumine cassus ; caligat ad omnia ; cæcutit ; exstincto oculorum lumine in tenebris contabescit; caret acie oculorum ; usu oculorum destitutus est. TRANSL.

Cæcus est furore et cupiditate, *la fureur et la passion l'aveuglent.* Cæca cupiditate rapitur; cæcus furore, et scelere fertur; cæcus et amens furore est. Cæcitate animi rapitur incredibili; furor homini lumen animi exstinxit; eripuit consilium animo præceps amentia, furor. Exercet miserum insolita caligo mentis, et animi luminibus magnopere officit. USUS : 1. Catuli cæci nascuntur. 2. **Temerarius,** *aveugle, (téméraire).* Cæca cupiditate rapi. Fortuna cæca cæcos efficit, quos complectitur. 3. **Obscurus, abditus, dubius,** *obscur, impénétrable, mystérieux.* Nox cæca. Res cæcæ et ab aspectus judicio remotæ. Cur hoc ita obscurum est, et cæcum?

CÆCŬTĬO, is, ire, n. *Voir trouble.* USUS : Utrum oculi mihi cæcutiunt. Cf. Cæcus.

CÆDES, is, f. *Action de tuer, carnage.* SYN. Occisio. EPITH. Clara et recens, crudelissima ommium, cruenta, misera crudelisque, nefaria, nocturna, propinqua, quotidiana. PHRAS. 1. **Cædes multorum facta est,** *on fit un grand carnage.* Multum sanguinis haustum est; omnia hostium cæde strata erant. Cædes ibi omnia obtinuit. Magna clades accepta est; fœdatus multorum cæde locus; cædibus hausti mortalium plurimi; multum sanguinis in promiscua omnium generum cæde fuit. Solitudinem facere in urbe videbantur. Edita, perpetrata multorum hominum cædes. 2. **Hic a cæde cessatum est,** *alors cessa le carnage.* Is finis sanguinis fuit; hic cædes constitit, conquievit. USUS : Res ad cædem spectare videtur, *nous sommes menacés d'un massacre.* Cædem senatui moliuntur, quærunt cives improbi. Cædem facient, perpetrabunt, edent atrocem. Cædem quidem reprimerit alii; at illi tanto acerbius instaurabunt, redintegrabunt, renovabunt. Cf. **Mors, Occido, Prœlium.**

CÆDO, is, cĕcīdi, cæsum, ere, a. *Battre, frapper; massacrer.* SYN. Verbero, percutio, occido, trucido, interficio. PHRAS. 1. **Servum dirissime cecidit,** *il battit cruellement son esclave.* Multavit, accepit pessime; verberibus dirum in modum affecit, laceravit, excruciavit. Cf. **Verbero.** 2. **Hostem cædere,** *tailler l'ennemi en pièces.* Hostem fundere, profligere; armis opprimere; hostium copias cædere; ferro prosternere; fundere prælio; armis sternere, delere. Cf. **Cædes.** USUS : Aliquem loris, *vel* virgis cædere. Silvam, armenta, magnum numerum hostium cædere

CÆLĀTOR, ōris, m. *Graveur, ciseleur.* USUS : Artifices omnes, cælatores, et vascularios convocat.

CÆLĔBS, ĭbis, m. *Célibataire.* SYN. Expers conjugii, qui uxorem, quæ maritum non habet. USUS : Mulier cælebs. Cælibes esse, cælibem vitam vivere prohibentur.

CÆLO, as, āvi, ātum, āre, a. *Ciseler, graver.* USUS : Cælare aliquid argento *vel* in argento, *ciseler sur l'argent.*

CÆMENTĪTĬUS, a, um, *Bâti en moellons.* SYN. Quod cæmento constructum est. USUS : Cæmentitiis parietibus exstructæ altitudines.

CÆMENTUM, i, n. *Moellon.* SYN. Lapides rudes et fracti, quibus ædificia consurgunt. USUS : Materiam, cæmentum, calcem convexit.

CÆRŬLĔUS, a, um, *Bleu, de couleur azurée.* USUS : Oculos cæruleos esse Neptuni.

CÆSĀRĬES, ei, f. *Chevelure.* SYN. Coma, quæ cædi solet. USUS : Vide, cæsaries quam decet!

CÆSIM, *Par incises, d'une manière coupée.* SYN. Incisim. USUS : Membratim primo, dein cæsim diximus.

CÆSĬUS, a, um, *Gris-vert.* SYN. Cæruleus, glaucus; qualis color est oculis felium. USUS : Cæsiis oculis Minerva, *Minerve aux yeux pers.*

CÆSTŬS, ūs, m. *Ceste, gantelet pour le pugilat.* SYN. Clava ex corio et plumbo. USUS : Pugiles cæstibus contusi ne ingemiscunt quidem.

CÆTĔRA, orum, n. pl. **Rectius cetera,** *le reste, les autres choses; du reste.* SYN. Reliqua, alia, aliud, reliquum, *itemque* cætera, et quæ sequuntur; et alia hujus generis, hujusmodi; et si qua similia. USUS : Avarus, cætera doctus vir. Ut illud Sciponis: Agat asellum et cætera, *comme le mot de Scipion : Conduis ton âne, etc.*

CÆTĔRŎQUIN, *Au surplus, du reste, d'ailleurs.* SYN. Alioquin. USUS : Non poeta solum, verum etiam cæteroquin doctus et sapiens.

CÆTĔRUM, *Du reste, d'ailleurs.* USUS : Cæterum is mihi locus non displicet.

CĂLĂMISTER, ri, m. *Fer à friser.* SYN. Acus, qua calefacta capilli intorquentur. USUS : 1. Remove gemmarum ornatum, nec calamistri quidem adhibeantur. Frons calamistri notata vestigiis. 2. TRANSL. **Ornatus accersitus orationis.** Orationem calamistris inurere, *colifichets, faux ornements de style.*

CĂLĂMISTRĀTUS, a, um, *Frisé.* USUS : Calamistrata coma, puella.

CĂLĂMĬTAS, ātis, f. *Malheur, calamité.* SYN. Miseria, ærumna, adversa, *vel* incommoda fortuna, res incommoda, offensio.)(**Prosperitas.** EPITH. Civilis, communis, dissimilis, fatalis quædam, honestissima, improvisa, incredibilis et singularis, indignissima, injustissima, inveterata, magna, major, maxima, necessaria in re aliqua, nova, par, præsens, privata, publica, summa, tanta, tota, impendens. PHRAS. 1. **Calamitatem afferre,**

causer, apporter des malheurs. Inimici tui calamitatem tibi non exiguam machinantur ; maxima calamitate te afficient ; calamitatem afferent, importabunt. Inimici tui, ni caveris, plagam facient, injicient, infligent luculentam. Inimica factio calamitate te affliget maxima. Vulnus tibi imponet, inuret, infliget luculentum ; pestem afferet certissimam et importabit. Machinantur, nescio quam in caput tuum pestem inimici tui ; ad calamitatem maximam te tuosque depellent. Imminet rebus tuis ac fortunis ab inimicorum fraudibus et insidiis magna calamitas ; inimici tui in calamitatem gravissimam te tuosque trahent ; et jam nunc perniciem tibi comparant, et moliuntur. Cf. **Affligo.** 2. **In calamitatem incidere,** *devenir malheureux, tomber dans la détresse.* Respublica hoc anno maximam calamitatem cepit, accepit, subiit, hausit. Calamitas reipublicæ incidit, accidit maxima. Respublica in eam calamitatem venit, incidit; iis ærumnis premitur ; cum iis difficultatibus confligatur, quæ ferri, tolerari vix possint. Respublica hoc anno plagam accepit luculentam ; acerbo vulnere percussa est ; vulnus accepit gravissimum. Cf. **Miser, Affligo, Fortuna mala, Adversus.** 3. **Calamitate liberare,** *délivrer des calamités.* Cæsar nos non a calamitate modo, sed et metu calamitatis defendet, prohibebit ; calamitate nos, calamitatem levabit ; nobis detrahet, efficiet, ut a nobis absit calamitas : ærumnis nos istis exsolvet ; istis nos periculis et ærumnis explicabit ; istis nos ærumnis expediet. Cf. **Libero.** USUS : In calamitate tabescere. Calamitas latius serpsit.

CĂLĂMĬTŌSUS, a, um, *Malheureux.* SYN. Ærumnosus, miser, calamitatibus oppressus, affectus. ADV. Valde. USUS : Magis fortuna, quam culpa sua calamitosus. Fuga flagitiosa et calamitosa. Calamitosus ager cœlo et loco. Tempestas calamitosa, *ouragan dévastateur.* Cf. **Miser, Felix.**

CĂLĂMĬTŌSĒ, *Malheureusement.* USUS : Calamitose potius, quam turpiter vivendum.

CĂLĂMUS, i, m. *Roseau à écrire.* SYN. Frutex aquaticus ad scribendum aptus. EPITH. Bonus. USUS : Calamo et atramento temperato, charta etiam dentatâ res agetur.

CALCAR, āris, n. *Éperon.* SYN. Equi stimulus equitis calci alligatus. PHRAS. **Calcaribus equum urgere,** *pousser un cheval de l'éperon.* Calcaria admovere, adhibere, calcaria equo subdere. Calcaribus equum concitare, agitare. USUS : 1. Aliis calcaria adhibenda, aliis frena. 2. **Incitamentum,** *aiguillon, stimulant.* Currenti calcar addere.

CALCĔĂMENTUM, i, n. *Chaussure, soulier.* SYN. Calceus.

CALCĔO, as, avi, atum, are, a. *Chausser.* USUS : Nec satis commode calceati, nec vestiti.

CALCĔUS, i, m. *Chaussure, soulier.* SYN. Calceamentum, pedum vestitus, et tegmen. EPITH. Habiles, viriles. USUS : Redivi cum calceis et toga, nullis nec caligis, nec lacerna.

CALCĬTRO, as, are, n. *Regimber, se montrer récalcitrant.* SYN. Calce ferio, percutio. TRANSL. Renuo, resisto. USUS : Amicum eum non habebis, calcitrat, respuit.

CALCO, as, avi, atum, are, a. *Fouler aux pieds.* USUS : Calcare uvas ; calcare clientem.

CALCŬLUS, i, m. *Caillou.* SYN. Lapillus, ratio. USUS : 1. Demosthenes calculos in os injiciebat. 2. **Rationem inire,** ad calculos vocare ; ad calculum reducere ; calculos subducere, *compter, établir son compte avec qqn.* Turpe est, exigue nimis, et exiliter amicitiam ad calculos revocare, ut par sit ratio datorum, et acceptorum. 3. **Consilium omissum resumere.** Revertamur ad calculos, quos abjecimus, *revenons aux motifs que nous avons laissés de côté.*

CĂLĔFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Chauffer, échauffer ; exciter, inquiéter.* SYN. Calfacio. TRANSL. Irrito, commoveo. USUS : Egregie hominem sua oratione calefecit. Forum calefacere. Parthi vos calefacient, *les Parthes vous donneront un coup de fouet.*

Calendarium, ii, n. *Calendrier.* SYN. Fasti, ephemerides.

CĂLENDÆ, arum, f. pl. *Calendes, premier jour du mois chez les Romains.* USUS : Hæc scripsi ad VIII. Calendas Decembris.

CĂLĔO, es, ui, ere, n. *Être chaud.* SYN. Calidus sum. TRANSL. Vigeo. USUS. 1. Calent judicia ut cum maxime, *l'instruction de l'affaire va rondement.* Calent rumores. Dum res calet, insistendum est. Cum calent omnes, ego in negotio frigebo? 2. **Fervere, dum res adhuc recens est.** Calentes adhuc recenti pugna, et victoria feroces, *encore échauffés par le combat et fiers de leur victoire.* 3. **Æstuare, Inflammari,** *avoir la fureur de.* Studio scribendi, cupidine laudis calere. Cf. **Calor.**

CĂLESCO, is, ere, n. *S'échauffer, se réchauffer.* SYN. Calidus fio. USUS : Igni *vel* apricatione calescere.

CĂLĬDUS, a, um, *Chaud, enflammé.* USUS : Calidior est animus, quam hic aer.

CĂLĬGA, æ, f. *Chaussure militaire.* SYN. Tibiarum tegumentum.

CĂLĬGĬNŌSUS, a, um, *Sombre, ténébreux.* SYN. Obscurus, caligine tectus. USUS : Obscurius, nebulosum, humidum, caliginosum cœlum.

CĂLĪGO, as, avi, are, n. *Être aveuglé.* SYN. Cæcutio. USUS : In sole caligare, *ne pas voir clair en plein midi* (PROV.).

CĀLĪGO, ĭnis, f. *Brouillard, obscurité, ténèbres.* SYN. Tenebræ. EPITH. Cæca, obscura. USUS : TRANSL. Ex priore caligine temporum respublica in lucem aliquam respexit, *après la confusion, le désordre de ces derniers temps, la république a enfin un moment de repos.* Discussa nunc est caligo illa temporum et tetræ tenebræ. Videbam aliquid, sed quasi per caliginem. Cf. **Tenebræ.**

CĀLIX, ĭcis, m. *Coupe.* EPITH. Calices maximi. Calix mulsi, vini.

CALLĒO, es, ui, ere, n. *Savoir parfaitement.* SYN. Scio, teneo. USUS : Jura callet. Cf. **Scientia, Doctus.**

CALLĬDĒ, *Habilement ; avec ruse.* SYN. Astute, non incallide, caute, arguteque dicere.

CALLĬDĬTAS, ātis, f. *Habileté, astuce, ruse, fourberie.* SYN. Malitia, astutia. EPITH: Perversa, stulta, vetus. USUS : Pœni calliditate valent. Calliditas astuta prudentiam imitatur. Cf. **Astutia, Fraus, Dolus.**

CALLĬDUS, a, um, *Habile, ingénieux ; astucieux, rusé.* SYN. Astutus, versutus, vafer, malitiosus, eruditus artificio simulationis, veteratorius, veterator, non incallidus. USUS : Homo ad fraudem callidus. Astuta et callida interpretatio. Cf. **Astutus, Dolosus.**

CALLIS, is, m. *Sentier.* SYN. Semita.

CALLUM, i, n. *Cal, durillon.* SYN. Cutis usu densior. USUS : TRANSL. Diuturna consuetudo, diutinus dolor callum jam obduxit stomacho meo ; malorum usus mihi sensum ademit ; occalluit animus malorum usu, *endurcir.*

CĀLŌNES, um, m. pl. *Valets d'armée.* SYN. Militum ministri.

CĀLOR, ōris, m. *Chaleur.* SYN. Ardor, æstus.)(**Frigus.** EPITH. Æquabilis, corporeus, maximus, nimius, salutaris et vitalis, similis sui. PHRAS. 1. **Ecquid in iter te das caloribus summis ?** *Pourquoi vous mettre en route par une pareille chaleur?* ecquid hoc ardore ; hoc æstu flagrantissimo ; ista caloris intemperie ; istis cœli ardoribus ; æstuante tantis caloribus aere, solis radiis torrendum te præbes ? ecquid hac anni parte flagrantissima, hoc anni sidere itineri te committis ? 2. **Calores sunt maximi,** *la température est très-chaude.* Caloris nunc vis est maxima ; calores habemus nunc maximos, æstus sunt immodici ; æstivi cœli ardores nunc sunt maximi. Vapore solis omnia nunc torrentur, et accenduntur ; fervore solis exæstuat anni tempus calidissimum ; sol nunc omnia incendit ; cœlum nunc fervet, æstuat, ut cum maxime. Menses nunc incidunt ardore solis flagrantissimi. Æstivi calores, æstatis ardores nunc sunt intentissimi. Æstuosum imprimis cœlum est ; ab æstu fervet ; æstus intemperie flagrat ; immodicis caloribus torretur pars anni hæc ferventissima. 3. **Calor crescit,** *la chaleur augmente.* Intendit se calor, ingravescit, increscit, invalescit. Æstivi sideris calores graviore æstu exardescunt, effervescunt, invalescunt. 4. **Calor remittit,** *la chaleur diminue.* Frangit se calor, mitescit ; tempus anni gravissimum defervescit ; deflagrant tandem æstivi calores ; temperantur, sedantur, leniuntur, mitigantur. Inclinata jam æstas nimios solis ardores defendit ; caloris incommoda propulsat ; languescit jam flagrantis cœli ardor, et sensim defervescit. USUS : Frigora et calorum molestiæ viro ferenda sunt. Acquiesco in horto, dum se calor frangat.

CĂLUMNĬA, æ, f. *Calomnie, accusation injuste.* SYN. Obtrectatio, maledictum, injusta criminatio, vexatio. EPITH. Acerrima, nimis callida, frigida, jejuna, impudens, major, prætexta, calumniæ variæ. PHRAS. **Calumniam strinxit in innocentem,** *calomnier un innocent.* Integerrimi hominis laudem calumniis obterere satagebat ; criminari non destitit innocentem ; infamiam innocenti afferre ; infamia innocentem aspergere voluit ; calumnias in innocentem instruxit ; calumniis opprimere innocentem ; calumniis appetere satagebat. Cf. **Detraho, Maledictum.** USUS : Frigidam jejunamque calumniam adversus me adhibuit. Totus est in instruendis calumniis. Calumniam æquo animo fert. Coercenda est calumnia, et contundenda. Cf. **Convitium, Famam lædo, Maledicus.**

CĂLUMNĬĀTOR, ōris, m. *Calomniateur.* SYN. Qui falsum crimen objicit ; malitiosus interpres. EPITH. Egens improbus. USUS : Bono viro improbum calumniatorem apposuit.

CĂLUMNĬOR, aris, atus sum, ari, d. *Calomnier.* SYN. Calumniam adhibeo, vexo. USUS : Is aperte ludificari, et calumniari cœpit. Cf. **Calumnia, Detraho.**

CALVĀTĬCA, æ, f. *Coiffure de femme.* SYN. Tegmen capitis muliebre. USUS: Clodius calvaticam capiti suo accomodavit.

CALVĬTĬUM, ii, n. *Calvitie, manque de cheveux.* USUS : Calvitio mœror non levatur.

CALVUS, a, um, *Chauve.* SYN. Raro capillo, calvitio deformis.

CALX, calcis, f. *Talon.* SYN. Pars pedis posterior. PHRAS. **Calcibus impetere,** *frapper à coups de pieds.* Calcibus certare ; premere, conscindere obstantes ; calcibus cædere, ferire, contundere. USUS : 1. Certare pugnis et calcibus. 2. **Finis ac meta,** *bout de la carrière.* Ad calcem decurrit, pervenit opus. A calce ad carceres revocari (**a fine ad principium**), *être obligé de recommencer.* 3. **Lapis excoctus pro ædificio,** *chaux.* Calx viva, *chaux vive.* Calx macerata, *chaux éteinte.*

CĂMĒLUS, i, m. *Chameau*. USUS : Cameli adjuvantur proceritate collorum.

CĂMĔRA, æ, f. *Voûte*. SYN. Testudo, fornix. USUS : Cameras quasdam non probavi.

CĂMĪNUS, i, m. *Fourneau*. USUS : In hieme camino luculento utere.

CAMPESTER, ris, re, *De plaine*. Campestris exercitatio, *exercices du champ de Mars*.

CAMPUS, i, m. *Champ cultivé*. SYN. Ager, pratum, area, planities. EPITH. Deformis atque obsitus, fœnicularius, ingens, immensusque, latior, magnus, sanctus, tantus. USUS : 1. Agros nostros cum suis uberibus campis conferri posse negant. 2. TRANSL. **Amplitudo, copia, ubertas**, *champ, lice, carrière*. Magnus tibi campus patet in republica, apertus ad gloriam cursus. In hoc tanto, immensoque campo exultet oratio. 3. **Planities**, *plaine*. Camporum patentium æquora; camporum immensitates; immensa camporum spatia.

CĂNĀLIS, is, m. *Conduit, tuyau, canal*. USUS : Aquæ ductus fiunt tribus generibus, *vel* per canales structiles, *aut* fistulis plumbeis, *aut* tubulis fictilibus.

CANCELLI, ōrum, m. pl. *Grillage, treillis, barreaux*. EPITH. Forenses. SYN. Septa e lignis modico intervallo disjunctis, quibus tribunalia et fenestræ muniuntur. USUS : 1. Applausum est a totis cancellis. TRANSL. **Terminus, finis, limes**, *bornes, limites*. Non egrediar ex iis, quos mihi ipse circumdedi, circumscripsi, cancellis. (Inde est VULG. **Cancellaria**, *chancellerie*), tabularium sanctius; (et **Cancellarius**, *chancelier*), tabularii sanctioris præses, custos; magister scriniorum.

CANCER, cri, m. *Cancre, crabe*. USUS : Rubentes urere foco cancros.

CANDĔLĀBRUM, i, n. *Candélabre*. EPITH. Candelabra ærea. USUS : Candelabrum e gemmis clarissimis, et opere mirabili perfectum.

CANDĔO, es, ui, ere, n. *Être d'une blancheur éclatante*. SYN. Candore fulgeo. USUS : Candens orbis, **via lactea**, *voie lactée*. Candente carbone sibi capillum adurere. Cf. **Albus**.

CANDESCO, is, ere, n. *Blanchir*. * SYN. Ignesco, candidus fio. USUS : Ferrum candescit. Capillus, caput candescit.

CANDĪDĀTŌRĪUS, a, um, *Relatif à la candidature*. USUS : Candidatorio fungi munere.

CANDĪDĀTUS, a, um, *Vêtu de blanc, candidat*. SYN. Candida veste indutus (**Quales erant, qui magistratum petebant**); nomen professus. EPITH. Consulares gratuiti, pares, singuli, firmior, sapiens. USUS : Officiosissima candidatorum natio.

CANDĪDĒ, *Franchement, sincèrement*. SYN. Sincere, pure, benigne. USUS : Inimicitias simpliciter et candide posuit.

CANDĪDUS, a, um, *Blanc; candide, franc, sincère*. SYN. Albus, purus, sincerus. USUS : Purum et candidum dicendi genus. Candidum hominis ingenium. Candidæ vitæ homo, **innocentis**. Cf. **Sincerus, Apertus**.

CANDOR, ōris, m. *Éclat, beauté*. SYN. Splendor, fulgor, lux. EPITH. Exiguus, extremus, illustrior solis, nimius, candidissimus. USUS : 1. Vide speciem candoremque cœli. 2. **Albedo**, *blancheur*. Mixtus candore rubor. 3. **Simplicitas**, *candeur, sincérité*. Eximio morum candore vir. Cf. **Apertus**.

CANESCO, is, ere, n. *Devenir blanc (de vieillesse), grisonner*. SYN. Senesco, inveterasco. USUS : Canescit jam oratio tua, habetque suam jam maturitatem et senectutem, *votre éloquence commence à blanchir et votre style prend de la maturité*.

CANI, ōrum, m. pl. *Cheveux blancs*. SYN. Albi fenum capilli. USUS : Non cani, non rugæ auctoritatem afferunt.

CĂNĪCŬLA, æ, f. *Canicule*. **Sidus cœleste**.

CĂNĪNUS, a, um, *De chien*. USUS : Cœna canina, *repas de chien (où l'on ne boit que de l'eau)*.

CĂNIS, is, m. *Chien*. USUS : Canum fida custodia; incredibilis ad investigandum narium sagacitas; amans dominorum adulatio; alacritas in venando. Canis sollicitum animal. Cane pejus et angue.

CĂNISTRUM, i, n. *Corbeille*. SYN. Fiscina, cista viminea. EPITH. Splendidissima. USUS : Lancibus et splendidis canistris nos pascis.

CĂNĪTĬES, ei, f. *Vieillesse*. USUS : O turpem exacta dementique ætate canitiem!

CANNA, æ, f. *Canne, roseau*. SYN. Arundo.

CĂNO, is, cĕcĭni, cantum, ere, n. et a. *Chanter*. SYN. Canto, cantus edo. ADV. Canere absurde, diligenter, flebiliter, intus, intus sibi, modulate, præclare fidibus, similiter. PHRAS. **Pauci recte canere norunt**, *peu d'hommes savent bien chanter*. Pauci recte canendi artem callent, tenent; canendo vocem rite nunc intendere, nunc remittere sciunt; canendi modos probe callent. Paucis contigit in canendo eum tenere modum, ut in eorum modulatione nihil agnoscas absonum, inconditum, inconcinnum. Pauci vocem moderari; ita efferre; ea ratione componere sciunt, ut aures nihil respuant, rejiciant, improbent.

USUS : 1. Canere voce, *chanter*. Canere fidibus, tibiis, *jouer d'un instrument à cordes*, (pro VULG. **Ludere fidibus, inflare fistulas, ludere instrumentis musicis**). Canere bellicum, *sonner la charge*. Canere classicum, *idem*. Receptui canere, *sonner la retraite*. Cf. **Musica, Modulor**.

CĂNON, ŏnis, m. *Loi, règle, mesure*. SYN. Regula. USUS : 1. Tu canon es meorum scriptorum. 2. **Canon Missæ**, (vox Eccles.) *le canon de la Messe*. Arcana verba Divini Sacrificii, et silentio enuntianda. **Canones Sacri**, *les sacrés canons*. Scita Pontificum.

CĂNŎNĬCĀTŬS, ūs, m. *Canonicat*. SYN. Sacerdotium opulentum, amplum. Collegium, senatus sacratior sacerdotum, auctoritate præcipuorum. (VULG. **Capitulum Canonicorum**).

(**CĂNŎNĬZO**, as, are, a. VULG.) *Canoniser*. SYN. In Sanctorum numerum referre ; ad Sanctorum ordinem adscribere, aggregare ; Cœlestes honores, publicosque alicui decernere ; inter cœlites referre ; in album sanctorum cœlitum solemni ritu referre; inter cœlites annumerare ; solemni ritu alicujus memoriam consecrare. In concilio cœlestium collocare; in numero sanctorum collocare; sanctorum ordinibus asserere. In cœlitum cœtu ac numero reponere ; ad immortalitatem et religione et memoria consecrare. Cœlestes honores dare, habere; cœlitum honoribus cumulare. Superorum in censum referre. In **Divos** referre. Consecratæ immortalitatis auctoritatem a Pontifice Maximo accipere, *être canonisé*. Cœlestium numerum augere.

CĂNŎRUS, a, um, *Sonore, retentissant*. SYN. Ad cantum inflexus, clarus. USUS : Canora, suavis vox.

CANTĒRĬUS, ii, m. *Cheval hongre*. SYN. Equus castratus. USUS : Mulo vehare, qui canterium comedisti.

CANTHĂRIS, ĭdis, f. *Cantharide*. **Insecti genus**.

CANTĬCUM, i, n. *Chant*. USUS : Rhetorum epilogus pene canticum.

CANTĬLĒNA, æ, f. *Chanson*. SYN. Cantio. USUS : Crebro mihi cantilenam illam suam insusurrat. Eamdem cantilenam canere, *chanter toujours la même chanson, rabâcher*.

CANTĬO, ōnis, f. *Chant ; enchantement*. SYN. Carmen veneficum. USUS : Id veneficiis, et cantionibus Liciniæ factum.

CANTĬTO, as, avi, atum, are, a. *Chanter souvent*. USUS : Carmina in epulis cantitata.

CANTĬUNCŬLA, æ, f. *Petite chanson*. USUS : Cantiunculis otium oblectare.

CANTO, as, avi, atum, are, a. *Chanter*. SYN. Cano, cantus fundo, edo. USUS. Pueri lepidi cantare, et psallere docentur. Cf. Cano.

CANTOR, ōris, m. *Chanteur, musicien, poète ; acteur*. USUS : Leguleius, præco actionum, cantor formularum.

CANTŬS, ūs, *Chant*. SYN. Symphonia, vocis inflexio. EPITH. Dulcior, nauticus, obscurior, quotidianus vocum, lugubres, modici, remissiores. USUS : Tibicines cantus numerosque non suo, sed multitudinis arbitrio moderantur. Cantibus ipsæ bestiæ flectuntur, et consistunt. Fidium nervorumque cantibus ædes totæ personant. Suavitate modulorum aures tenere, cantibus animos impellere, incitare.

CĀNUS, a, um, m. *Blanc ; vieux ; vénérable*. SYN. Albus, candidus, canitie venerabilis, *aut* præmatura canitie deformis.

CĂPĂCĬTAS, ātis, f. *Capacité*. SYN. Amplitudo, spatium capiendi. EPITH. Tanta. USUS : Theatri, vasorum capacitas. Utrum capacitatem in animo putamus esse ? *Croyons-nous qu'il y ait dans l'âme une espèce de réservoir ?* (**ut putat vulgus et loquitur**).

CĂPAX, ācis, omn. gen. *Spacieux, ample, étendu*. SYN. Quod aliquid capere potest. USUS : Capax domus. Ita capaces sunt aures meæ, ut eas nec Demosthenes impleat.

CĂPĒDO, ĭnis, f. *Vase à anses*. **Vasis genus**. EPITH. Capedines gratæ. USUS : Capedines et fictiles urnulæ.

CĂPELLA, æ, f. *Petite chèvre*. SYN. Parva capra. (**Vulgus capellam vocat** Sacellum, ædiculam sacram, *chapelle*).

CĂPER, ri, m. *Bouc*.

CĂPESSO, is, ivi, *vel* ii, itum, ere, a. *Chercher à prendre, saisir*. SYN. Peto, capio. USUS : Rempublicam, magistratum capessere, *faire marcher les affaires de l'état, entrer en charge*. Quando meliora capesses ? Cibum capessere. Fugam capessere, capere. Capessere se domum, *se retirer chez soi*.

CĂPILLĀTUS, a, um, *Chevelu*. ADV. Bene capillatus adolescens. USUS : Corpore inculto et squalido capillatior, quam ante.

CĂPILLUS, i, m. *Cheveu*. SYN. Capitis pilus. EPITH. Compti. USUS : Capillus compositus et delibutus. Capilli fluunt, defluunt post morbum, *tomber*. Capilli rari et cedentes, *cheveux rares et qui dégarnissent le front*. Capillum promittere, submittere, *laisser croître ses cheveux*. Capillis, crinibus passis, *cheveux épars*. Capillus prolixus, promissus, *longue chevelure*. Capillus circa caput rejectus negligenter, *chevelure négligemment rejetée autour de la tête*. Cincinnorum fimbriæ, *extrémité bouclée des cheveux*. Capillum pectere, comere, componere, ornare, nodo substringere, in nodum cogere, *se peigner, se coiffer*. Capillum calamistris inurere, *se friser*. Capillum in gradus frangere, formare, *cheveux à*

étages. Capilli ficti, adsciti, adventitii, *perruque*, *alias* galericulus.

CĂPĬO, is, cēpi, captum, ere, a. *Prendre*, *recevoir*. SYN. Comprehendo, accipio.)(Do. ADV. Aliquando animum patrium, commode tempus adeundi aliquem, facillime conjecturam, invite, necessario consilium, strenue arma. Capi brevi, crudelissime, prædam et fortunas, mirifice facetiis, opportune locum, plane navim suo onere, atque deprimi, recte, sortito sacerdotem Jovis, vix gloriam cœlo. USUS : 1. Capere urbem, *prendre une ville*, oppido potiri. Cibum capere, *manger*, *prendre de la nourriture*. Manum capere, *saisir la main*. 2. TRANSL. **ad intellectum:** Capio rem, *comprendre*, teneo. Capere conjecturam ex *vel* de re aliqua. Consilium, rationem agendi capere. Admiratio me capit, *l'admiration m'emporte*. 3. **Ad actus voluntatis, et tum sumitur tam active, quam passive :** Cepit me voluptas ; captus sum voluptate, *le plaisir m'a séduit*. Capere lætitiam ex re. Amore capi. *Aut contra :* Luctus ingens, cura, metus, pavor urbem cepit, *s'emparer de*. Respublica magnam calamitatem, detrimentum, dolorem, angorem, luctum, terrorem, miseriam, metum cepit, *endurer*. 4. **Sumo**, *obtenir*, *se charger de*. Magistratum, consulatum, provinciam capere ; laborem inanem capere. Initia, primordia a Diis capienda sunt, *il faut remonter jusqu'aux dieux*. 5. **Delector**, *se réjouir de*, *avoir plaisir à*. Munditiis, argenti splendore etc. capitur. 6. **Decipio, delinio**, *gagner*, *séduire*, *tromper*. Verborum laqueis judicem ; aures velut per insidias cepit. 7. **Contineo**, *contenir*, *enfermer*. Gloriam consecutus, quæ vix cœlo capi possit. Amentiam ejus civitas, regna capere non poterant. 8. Capere pœnam de aliquo ; documentum, exemplum ex re capere. Locum castris capere etc. Cf. **Accipio, Urbem capio, Comprehendo, Captivus.**

CĂPISTRUM, i, n. *Baillon*, *licou*. USUS : Capistro constringi.

CĂPĬTĀLIS, e, gen.com. *Capital*, *où il y va de la vie*, *qui peut entraîner la mort*. USUS : Rerum capitalium rei. Capitali odio dissidere. Fraudem capitalem admittere. (Capitale, VULG. *Capitale*). Cf. **Caput.**

CĂPĬTO, ōnis m. *Qui a une grosse tête*. SYN. Magni capitis. USUS : Sili, flacci, frontones, capitones.

CĂPĬTŬLUM, i, n. *Chapitre*. EPITH. Parvum, pulcherrimum. USUS : Primum capitulum optimum prodere.

Capitulum Ordinis, *Salle du chapitre dans les ordres religieux*. Locus reprehendendis erratis destinatus. *Item :* Comitium familiæ sacræ. **Capitulum ordinis facere,** *rassembler le chapitre*. Comitia habere creandis magistratibus, *seu* moderatoribus familiæ sacræ. Conventum celebrare ; concilium habere instituendis novis Religiosi ordinis magistratibus. Capitulum Cathedrale, Collegium, senatus Ecclesiastici Ordinis, Præsulum.

CĂPRA, æ, f. *Chèvre*.

CĂPRĬFĪCUS, i, m. *Figuier sauvage*. SYN. Ficus silvestris.

CĂPRĪNUS, a, um, *De chèvre*. USUS : Pellis caprina.

CAPSA, æ, f. *Coffre*, *cassette*. SYN. Arca. USUS : Si te ad meas capsas admisero.

CAPTĀTĬO, ōnis, f. *Action de capter*, *captation; chicane de mots*. USUS : Disputandi prudentiam captatio verborum imitatur.

CAPTĀTOR, ōris, m. *Qui cherche à saisir*, *à surprendre*. SYN. Qui venatur aliquid, *aut* ambit quovis modo. USUS : Plebicola repente, omnisque auræ popularis captator, *avide de popularité*.

CAPTĬO, ōnis, f. *Subtilité; tromperie*, *fraude*. SYN. Argutiæ, Sophisma. USUS : Quasi præstigiis et captionibus a sententia sua depulsus, in alienam inductus est. Captiones refellere.

CAPTĬŌSĒ, *D'une manière captieuse*. SYN. Vafre, argute. USUS : Captiose interrogare.

CAPTĬŌSUS, a, um, *Captieux*. SYN. Quod captiones habet. USUS : Fallaces et captiosæ quæstiones. Societas captiosa.

CAPTĬUNCŬLA, æ, f. *Chicane*, *subtilité*. SYN. Captio. USUS : Omnes captiunculas pertimescere.

CAPTĪVĬTAS, atis, f. *Captivité*. USUS : Is dies finem diuturnæ captivitatis, turpitudinis, servitutis attulit. Cf. **Captivus.**

CAPTĪVUS, a, um, *Captif*, *prisonnier*. SYN. Captus et vinctus. PHRAS. 1. **Captivus tenetur,** *il est prisonnier*. In vincula conjicitur ; custodia tenetur ; in vinculis est ; in vinculis cohibetur ; in custodiam vinctus datur, conjicitur ; in carcerem conditur ; in vincula ductus, obnoxiam carnificis arbitrio ducit animam ; in custodiam traditur ; in carcere *vel* carcerem includitur ; vinculis mandatur ; in catenis tenetur. 2. **Captivos dimittere,** *renvoyer les captifs*. Eximere vinculis ; libertate donare ; exsolvere vinculis ; in libertatem asserere ; ergastula captivis solvere. USUS : Ducere aliquem captivum in triumphum. Captivos duriter habere. Captivos redimere ; reddito pretio liberare, recuperare, *racheter*. Captivos reddere, remitttere. Cf. **Custodia, Carcer, Vincula, Captus.**

CAPTO, as, avi, atum, are, a. *Saisir*, *prendre*. SYN. Allicio, aucupor. ADV. Mediocriter adventum. PHRAS. 1. **Captare occasionem,** *épier l'occasion*. Imminere in occasiones omnes ; intentum esse in occasionem ;

quærere locum injuriæ, insidiis ; aucupari tempus ; captare temporis momenta. 2. **Captare gloriam,** *rechercher la gloire.* Plausum captare, aucupari omnes umbras falsæ gloriæ; consectari adumbratæ quamvis gloriæ imaginem. Cf. **Gloria.** USUS : 1. Assentatione gratiam, aliquem objecta spe quæstus captare, *tromper.* 2. **Observo,** *épier.* Tempora, occasio, momenta captanda sunt. 3. **Consector, peto,** *rechercher, désirer.* Voluptatem, verba, plausum, benevolentiam populi captare. 4. Captare auram, *prendre l'air.* 5. Captare aliquem, *tromper quelqu'un.* Cf. **Quæro, Ambio, Cupio.**

CAPTUS, a, um, part. v. capio. *Pris, fait prisonnier.* PHRAS. **Bello captus est,** *il fut pris à la guerre.* Jure belli captus est ; in manus hostium venit ; in potestatem hostium pervenit ; hostium præda factus est. USUS : Mente, oculis, membris omnibus, auribus captus, *séduit, charmé, trompé.* Amore, misericordia captus, *touché.* Bello capta præda, spolia, pecunia ; captiva pecunia, *butin, argent pris ou gardé contre le droit, malversation.*

CAPTŬS, ūs, m. *Capacité (physique ou intellectuelle).* SYN. Ingenium, intelligentia. USUS : Prudens, ut est captus illorum hominum. Non malus, neque iners ut est captus servulorum. **Indoles,** *caractère.*

CĂPŬLĀRIS, e, gen. com. *Qui est voisin de la tombe.* SYN. Senex capulo mortique vicinus, proximus.

CĂPŬLUS, i, m. *Poignée, garde d'une épée ; cercueil.* SYN. Manubrium gladii. USUS: Quasi vero capulo esset occisus.

CĂPUT, ĭtis, n. *Tête.* USUS : 1. Caput aperire alicui, *se découvrir devant quelqu'un.* Salutare aperto capite. Caput tegere, operire, *se couvrir.* Caput cervicibus abscindere, *trancher la tête.* Securi ferire, percutere ; cervicem abscindere ; secare collum ; caput a cervicibus avellere ; ferro caput demetere ; incidere cervices, præcidere ; caput ense auferre ; jugulum ferro resolvere, caput a cervicibus amputare, obtruncare, *trancher.* (VULG. **Decapito.**) 2. **Vita, salus,** *vie, existence civile.* Causa, judicium capitis agitur. De ordine, de civitate, de libertate, de capite contentio est. Caput tuum, et fortunas semper defendi. 3. **Crimen capitale,** *crime capital.* Capitis aliquem accersere, accusare. 4. **Initium, principium, pars præcipua, origo,** *point essentiel, capital, sommaire; auteur, chef, personnage principal.* Ad consilium dandum caput est nosse rempublicam. Et quod caput est, novi hominem. Capita duntaxat orationis exposuit. Duo epistolæ capita. Caput factionum Timagenes fuit. Ad pontis capita castella sunt excitata, *en tête du pont on éleva deux postes fortifiés.* 5. *Vulgo :* **Capitale,** *capitale.* De capite, de summa, de sorte aliquid detrahere, remittere. 6. **In aliis loquendi modis:** Capita conferre, offensare, *s'aboucher, conférer avec quelqu'un (rapprocher les têtes), avoir un tête-à-tête.* Capite sancire, *porter la peine de mort.* Nec caput, nec pedes habet, *cela n'a ni queue, ni tête.* (PROV.)

CARBĂSĔUS, a, um, *De lin, de toile fine.* SYN. Ex lino optimo contextus. USUS : Vela carbasea.

CARBĂSUS, i, f. et **CĂRBĂSA,** ōrum, n. pl. *Lin, voile de navire.* USUS : Velum a carbaso factum, *seu* lino miræ tenuitatis.

CARBO, ōnis, m. *Charbon.* USUS : Candente carbone sibi adurebat capillum.

CĀRBŌNĀRĬUS, ii, m. *Charbonnier.* * SYN. Qui carbones conficit. USUS : Carbonaria fornax.

CARBUNCŬLUS, i, m. *Petit charbon, escarboucle.* SYN. Parvus carbo. USUS : Cum testa ambulans carbunculos corrogabat.

CARCER, ĕris, m. *Prison.* SYN. Custodia, vincula, locus, in quo asservantur rei. EPITH. Totus vindex nefariorum scelerum. PHRAS. 1. **In carcerem missus est,** *il fut mis en prison.* In carcerem ductus, compactus, conjectus, conditus, contrusus est ; in custodiam datus, traditus est ; obtorta gula in vincula et tenebras abreptus ; in ferrum et vincula conjectus; tenebris et vinculis mandatus; in carcerem, ergastulum datus, detrusus, raptus, tractus, inclusus est; carceri addictus est. 2. **In carcere asservare,** *retenir en prison.* Detinere; in vinculis servare; custodia septum tenere ; custodiis munire; in custodiis habere, tenere ; in vinculis cohibere ; carcere aliquem multare ; vinculis ac compedibus coercere. 3. **In vinculis obnoxiam tortorum arbitrio trahere animam,** *demeurer en prison.* In vinculis esse ; squalore carceris vexari ; in catenis teneri. Cf. **Captivus, Custodia, Vinculum.** USUS : In carcerem mittere. E carcere emittere.

CARDĬĂCUS, i, m. *Malade ou faible de l'estomac ; mal de cœur.* SYN. Ore ventriculi affectus.

Cardinalis, is, m. *Cardinal.* SYN. Purpuratus Ecclesiæ Pater, Princeps ; Vir sacræ purpuræ splendore conspicuus ; Romana, Vaticana purpura ornatus ; e senatu Pontificio; Christianæ reipubl. senator. PHRAS. 1. **Cardinalem creare,** *créer un cardinal.* Aliquem in purpuratorum Patrum numerum cooptare, referre, Purpuratis Ecclesiæ Principibus adscribere ; Purpuratorum Patrum ordini, cœtui aggregare ; ad Romanam purpuram evehere ; Vaticanæ purpuræ honore ornare, donare, decorare ; Purpuratorum Patrum concilio adjungere ; in senatum Pontificum adlegere.

2. Cardinalium Collegium. Orbis Christiani summum Consilium ; supremus Ecclesiæ Senatus ; illustrissimum Purpuratorum PP. Collegium ; Sanctissimum gravissimumque orbis terræ Consilium ; Sacrum Pontificis consilium ; Pontificii Senatus Patres ; amplissimus Ordo Purpuratorum Patrum. Romanæ Curiæ Patres.

CĀRDO, ĭnis, m. *Gond, pivot.* EPITH. Altisonus, duplex. USUS : Postes cardinibus emovere. In eo cardo rei vertitur, *c'est en cela qu'est le point important.*

CARDŬUS, i, m. *Chardon.* * USUS : **Arva horrebant carduis.**

CĀRĒ, *Cher, à haut prix.* SYN. Magno pretio, nimio. USUS : Dimidio carius emit domum.

CĀRĔO, es, ui, ere, n. *Manquer, être privé de ; se passer de.* SYN. Vaco, deficior, vacuus sum.)(**Abundo, potior, fruor.** ADV. Ægre, ægrius, diutius sermone, dupliciter culpa, facile in perpetuum, necessario, utilitate, nimium diu laude, omnino non voluptatibus, plane febri, sapienter rebus externis. USUS : Is non caret, qui non desiderat, *celui qui ne désire pas, ne manque pas, ou, on ne manque que de ce que l'on désire.* Carere voluptatibus, culpa, dolore, febri. Pompeius foro, postea senatu caruit. Carere publico, *ne pas se montrer en public.* Fide caret, quod dicis, *ce que vous dites n'est pas croyable.* Illo homine carere non possumus, *nous ne pouvons nous passer de cet homme.* Caret prudentiæ laude ; abest ab illo prudentiæ laus illa. Cf. **Pauper, Privo, Egenus.**

CĀRĬES, ei, f. *Pourriture.* * USUS : Cariem recipere, sentire ; carie infestari.

CĀRĪNA, æ, f. *Quille d'un vaisseau.* SYN. Navis dorsum, navis pars ima.

CĀRĬTAS, atis, f. *Cherté.* SYN. Inopia frumenti, *vel* alterius rei.)(**Vilitas, ubertas, copia.** EPITH. Admirabilior, diuturna, gratuita, humana, maxima annonæ, naturalis, præsens. PHRAS. **Caritas annonæ est,** *le blé est cher.* Sterilitas agrorum, inopia frugum, caritas et rerum omnium difficultas est ; annonæ eæ sunt angustiæ ; ita care veneunt omnia, tanti pretii sunt, ut incommodis gravissimis premamur, vexemur ; re frumentaria admodum anguste utimur. Gravi jamdiu annona conflictamur. Annonæ gravitas rerum pretia intendit. Caritate cibaria quotidie fiunt angustiora. Cf. **Annona, Penuria.** USUS : Præsens caritas, futura fames, e fame cædes, direptio, incendia.

CĀRĬTAS, atis, f. *Amour, tendresse; charité.* SYN. Amor, studiosa propensio. USUS : Hominum caritas, amicitia, benevolentia gratuita esse debet. Caritas inter natos et parentes. Omnes omnium caritates una patria complectitur. Satage, ut caritatem civium tibi concilies, gignas, retineas, ut caritate jungare cum civibus, ne hanc caritatem tibi quisquam adimat, dirimat. Cf. Amor, **Benevolentia, Affectus, a, um.**

CARMEN, ĭnis, n. *Vers, poëme, chant.* SYN. Versus ; argumentum carmine tractatum, oratio adstricta numeris. EPITH. Absurdum, aptius, grande, grave, lugubre, mollissimum, necessarium, præclarum, totum, triste. Carmina blandissima, mala, nova, probrosa. PHRAS. **Carmina fecit sane elegantia,** *il a fait des vers assez élégants.* Carmen condidit, scripsit, composuit omnibus numeris absolutissimum. Ejus versibus, quos extemporali quodam calore fudit, nihil tersius, nihil venustius. Luculentis sane versibus lusit. Carmina, quæ panxit, texuit, vena sane facili profluxere. Versus illi nascuntur pulchri sane, ac jucundi. Versus fecit, confecit, scripsit sane lectissimos. Cf. **Versus, Poeta.**

CARNĀRĬUM, ii, n. *Boucherie, garde-manger.* * SYN. Locus, ubi carnes venduntur, *vel* domi reponuntur. USUS : Cœnam e carnario emit.

CARNĬFEX, ĭcis, m. *Bourreau.* SYN. Tortor, lictor. EPITH. Crudelissimus civium, internecinus. USUS : Advolat, ut carnifex ad reliquias vitæ lacerandas. Non sicarius, sed crudelissimus carnifex.

CARNĬFĬCĪNA, æ, f. *Lieu des exécutions ; office de bourreau.* SYN. Supplicii locus, cruciatus, crudelitas. USUS : Carnificinam facere, subire, *faire le métier de bourreau, se soumettre à tous les tourments.* Ægritudo summa est carnificina, *le chagrin est un supplice.*

CARNĬFĬCO, as, avi, atum, are, a. *Torturer, égorger.* Carnificor, aris, atus sum. SYN. Excarnificor.

CĀRO, carnis, f. *Chair, viande.* EPITH. Multa, subrancida, putida, rancida, venenata. USUS : Caro piscium delicata.

CARPENTUM, i, n. *Voiture couverte.* **Genus vehiculi.** USUS : Carpentum agere. Matronæ Romanæ pilento ad sacra, carpentis festo, profestoque die utebantur.

CARPO, pis, carpsi, carptum, ere, a. *Cueillir ; mettre en pièces, déchirer.* SYN. Decerpo ; *item :* reprehendo, lacero. ADV. Undique et colligere. PHRAS. **Aliorum mores carpunt,** *ils censurent la conduite des autres.* In conviviis rodunt, in circulis vellicant ; maledico dente alienam magnitudinem allatrant, famam lacerant, confodiunt ; alienos mores malignis sermonibus exagitant ; acerbe insectantur, criminantur ; honestissimis etiam moribus notam inurunt; labem aspergunt. Cf.

Reprehendo, Vitupero, Infamia. USUS : 1. Maledico dente carpere. 2. **Imminuo,** *ravaler, déprécier.* Aliquid de alienis laudibus carpere. 3. **Insector,** *harceler, affaiblir.* Ultimum agmen hostis carpsit. 3. **Vitupero,** *blâmer, censurer.* Carpere aliquem, alicujus facta.

CARPTIM, *En cueillant çà et là.* SYN. Hinc atque illinc sine ordine decerpendo. USUS: Res gestas carptim perscribere, *raconter une histoire par extraits.*

CĀRUS, a, um, *Cher, coûteux, précieux.* SYN. Non vilis, magni pretii.)(**Vilis.** USUS : Annona in macello solito carior est ; amplificato pretio venit. Cf. **Caritas.**

CĀRUS, a, um, *Cher, aimé, chéri.* SYN. Acceptus, jucundus, antiquus, qui suavitatem filii apud aliquem obtinet. PHRAS. **Commendo juvenem mihi carissimum,** *je vous recommande ce jeune homme que j'aime beaucoup.* Mel meum, et delicias, mea desideria ; nolim eum dimittas e sinu tuo. Commendo tibi amores nostros, juvenem qui mihi in oculis est, quem in oculis fero ; qui mihi cordi est unice, ocellum meum, et dextellam. Delicias, ac vitam meam. Qui mihi in medullis et visceribus hæret; qui in desiderio civitatis, in ore, in sermone omnium habitat. Hoc dimisso videbar mihi partem viscerum abrumpere, qui unicus mihi, et unico magis est unicus; pro cujus caro capite meum caput libenter offeram. Commendo tibi oculum meum, quo nemo carior meo animo, meo cordi. Cf. **Amo, Cogito assiduo de te.** USUS : Comis, jucundus et carus. Sibi quisque carus est. Paucos æque, ac te caros habeo.

CĂSA, æ, f. *Cabane, chaumière.* SYN. Tugurium, mapale.

CĀSĔUS, i, m. *Fromage.*

CASSIS, ĭdis, f. *Casque.* SYN. Galea.

CASSIS, is, m. et **CASSES, ium,** m. pl. *Rets, filets de chasse.* SYN. Rete.

CASSUS, a, um, *Privé, dépourvu, manquant de.* SYN. Vacuus, inanis. USUS : Sanguine, luminibus cassus.

CASTĒ, *Purement, honnêtement, chastement.* SYN. Integre, pure. USUS : Bene, rite, caste Deos venerantur. In amicorum periculis caste et integre versari. Excellentis formæ virginem caste habuit.

CASTELLĀNUS, i, m. *Habitant d'une forteresse.* SYN. Qui castellum habitat. USUS : Decem millia cum castellanis agrestibus in armis habuit. Multi ex Liguribus castellani triumphi, **de capto castello acti,** *triomphe décerné pour la prise des forteresses de Ligurie.*

CASTELLĀTIM, *Par petits corps.* Hostes castellatim dissipati, *hommes répartis en petits corps, par groupes.*

CASTELLUM, i, n. *Forteresse, château-fort.* SYN. Munitio lignea, *aut* muro firmata ad arcendos hostes. ÉPITH. Castella multa munitissima, castellum munitum, necessarium. PHRAS. 1. Castellum munire, defendere. Castellis et aggeribus aditum hostium prohibere. 2. Castellum expugnare, capere, suæ ditionis facere; diruere.

CASTĪGĀTĬO, ōnis, f. *Blâme, réprimande.* SYN. Objurgatio, reprehensio. ÉPITH. Clemens. USUS : Omnis animadversio et castigatio contumelia carere debet.

CASTĪGĀTOR, ōris, m. *Censeur.* * USUS : Castigator minorum, *censeur de la jeunesse.*

CASTĪGO, as, avi, atum, are, a. *Blâmer, réprimander.* SYN. Objurgo, mulcto. USUS : Matres filios verbis et verberibus castigant. 2. Ad unguem castigare carmen, *polir et repolir des vers.* Castigati mores, *mœurs sévères.* 3. Castigatus animi dolor, *douleur contenue.* Cf. **Punio, Alloquor.**

CASTĪMŌNĬA æ, f. *Pureté.* SYN. Castitas. USUS : Summa corporis et animi castimonia vir, virgo, adolescens.

CASTĪTAS, ātis, f. *Chasteté.* SYN. Castimonia, virginitas. USUS : Castitatem impense colere. Cf. **Pudicitia, Integer, Verecundus.**

CASTRA, ōrum, n. pl. *Camp.* SYN. Tentoria, pelles, locus, ubi exercitus in tentoriis manet. ÉPITH. Æstiva, civilia, florentissima, maxima, media, infirma, nefaria, plena curæ, præclara, stativa. PHRAS. 1. **Castra metari,** *établir, asseoir son camp, camper.* Castra ponere, disponere, locare, constituere, habere, facere, metari, figere; tentoria erigere; posita habere ; tendere. Castra in aperto posuit. 2. **Castra movere,** *décamper, lever le camp.* Castra promovere; movere; conclamare vasa; vasa colligere. 3. **Castra extendere,** *étendre son camp.* Castra proferre. 4. **Castra arctius collocare,** *resserrer le camp.* Castra contrahere. 5. **Castra designare,** *choisir un lieu pour camper.* Castris locum capere, locum deligere. 6. **Castra propius admovere,** *rapprocher son camp.* Castra castris opponere, objicere, conferre; castra cum castris jungere ; castra oppido conferre. 7. **Castra mutare,** *changer le campement.* Castra convertere. 8. **In castris esse,** *camper, habiter dans un camp.* Sub pellibus agere, contineri, in castris agere. 9. **Castra aggredi,** *assiéger le camp.* Castra tentare, invadere, adoriri, circumvenire. 10. **Castra capere,** *s'emparer d'un camp.* Occupare, capere ; castris potiri; castris hostem exuere. 11. **Castra referre,** *porter son camp en arrière.* 12. **Castra opere et natura loci munita,** *camp fortifié par l'art et la position.* Castra aggeribus, propugnaculis munita. USUS : Pro portis castrorum, *portes du camp.* Castrorum circuitus, limes

extimus, *enceinte*. Castris se tenere, *demeurer sous la tente*. Castris hostium incidere, *se jeter dans le camp ennemi.*

CASTRĀTUS, a, um, *Châtré*. SYN. Exsectus. USUS : Nolo dici morte Africani "castratam" esse rempublicam, *je ne veux pas qu'on dise que la république a été "châtrée" par la mort de Scipion l'Africain.*

CASTRENSIS, e, gen. com. *Relatif au camp, à l'armée*. SYN. Militaris. USUS : Disciplina castrensis.

CASTRUM, i, n. *Fort, place-forte*. SYN. Locus muris munitus; Castellum majus. USUS: Vallo et fossa circumdedi, sex castellis, castrisque maximis sepsi.

CASTUS, a, um, *Pur, vertueux, chaste, pieux*. SYN. Purus, integer, incorruptus. ADV. Maxime. PHRAS. Corpore et animo integerrimus; insigni castimonia; summa castimonia et integritate; a voluptatum illecebris alienus, expers labis; immunis a fœda libidinis contagione; castimoniæ laude insignis; spectata integritate ac continentia; incorruptis castissimisque moribus; pudore septus. USUS : Pompeius vir integer, castus, gravis. Casta domus. Vir castus a cruore civili. Cf. **Purus, Integer, Verecundus, Pudicus.**

CĀSŬS, ūs, m. *Hasard, accident*. SYN. Fortuna, eventus, sors. EPITH. Acerbissimus, cæcus, calamitosus atque funestus, multis innocentibus communis, incertus, dissimilis, dubius, fatalis *vel* gloriosus, gravis et miserabilis, repentinus, improvisus incredibilis ac pene divinus, infestus, iniquissimus, mediocris, mirificus, fatalis, nec opinatus, pessimus, tristior, voluntarius, ultimus. Casus adversi, alieni, ancipites incertique dicendi, varii, barbari, bellici, conjunctiores reip., conversi, dubii, gladiatorii, graves civitatis, gravissimi, horribiles miserique, humani, innumerabiles, multi, novi, plures, rariores, similes exitu, tanti tamque præcipites, tetri, tristes. PHRAS. **Casu accidit**, *il arriva par hasard*. Forte evenit, ut etc. Repentina aliqua voluntate, ac fortuito; non consulto, sed casu in hoc iter incidi. Casus me in hoc negotium induxit. Forte fortuna factum est. Peropportune te mihi fortuna obtulit, qui me adjuvares. Casus hæc invexit. Forte ita casus tulit. Temere ac fortuito incidi in rem. Casus gubernabat consilium meum. Cf. **Accidit, Fortuna.** USUS: 1. Casus incidit mirificus, *il arriva un prodige étonnant*. Casus intervenit. Multa is casu potius et felicitate, quam virtute et consilio gessit. Varii sunt rerum humanarum casus. 2. **Infortunium**, *malheur, accident*. Meum illum casum gravissimum tecta ipsa urbis lugebant. Aliorum opibus casus meos sustento. 3. **Ruina**, *ruine*. Eo ictu me ad casum dedit. Cf. **Fortuna.**

Casus conscientiæ, *Cas de conscience*. PHRAS. (Docere **casus conscientiæ**. VULG.) Explicare quæstiones de moribus ad christianam vitam conscientiamque moderandam; tradere officia hominis christiani; res ad officium christianum pertinentes exponere; doctrinam de officio christiani hominis tradere; explicare controversias, quæ ad conscientiam pertinent, quæ docentur de finibus bonorum ac malorum in re christiana. Controversias, quæ ad forum interius pertinent, tractare.

CĂTĂCHRĒSIS, is, f. *Catachrèse. (fig. de rhét.)* SYN. Abusio verbi.

CĂTĂDŪPA, ōrum, n. pl. *Catadupes, une des cataractes du Nil*. SYN. Loca, ubi se Nilus ingenti sonitu præcipitat.

CĂTĂPULTA, æ, f. *Catapulte, machine de guerre à lancer des traits*. * SYN. Machina bellica, qua jaculum *aut* saxum longius torquetur. USUS : Catapultas, balistas, tormentaque alia oppugnandæ urbi comparata devehunt.

CĂTĂRACTA, æ, f. *Herse de bois ou de fer qui défend l'entrée d'une place de guerre.* * SYN. Fores pendulæ e ligno ferroque, quæ demitti, ac attolli possunt. USUS : Dejecta cataracta porta clausa erat.

CĀTE, *Habilement, adroitement*. SYN. Astute.

Catechismus, i, m. *Catéchisme*. PHRAS. **Catechismum tradere**, *enseigner le catéchisme*. Christianis præceptis pueritiam imbuere, expolire, excolere; christianæ disciplinæ elementa, fidei christianæ præceptiones, dogmata; initia legis christianæ pueris exponere; doctrina christiana, christianis rudimentis, lege christiana imbuere, erudire rudem ætatulam; fidei nostræ mysteriis, christiana institutione populum formare; christianæ doctrinæ rudimentis instituere pueros. Instituere pueritiam christianis præceptionibus. Prima sanctioris doctrinæ rudimenta tradere, fidei nostræ præceptionibus pueritiam formare.

Catechumenus, i, m. *Catéchumène*. SYN. Sacri lavacri candidatus; primæ christianæ disciplinæ auditor, discipulus, alumnus; qui rudimentis doctrinæ sacræ, quæ salutari lavacro præmitti solet, imbuitur.

CĂTĒNA, æ, f. *Chaîne*. SYN. Vinculum e connexis annulis. USUS : Legum catenis constringere, vincire, devincire aliquem. Innocenti catenas injicere.

CĂTĒNĀTUS, a, um, *Enchaîné*. SYN. Catenis vinctus.

CĂTERVA, æ, f. *Corps de troupe, bataillon; foule*. SYN. Turbæ, turma. EPITH. Imminens, magna, bene magna, nova, tota, catervæ magnæ amicorum armatæ. USUS : Forum armatis catervis hominum improborum obsidere. Catervæ atque conventus hominum. Cf. **Turba.**

CĂTERVĀTIM, *Par troupes, par bandes.* SYN. Turmatim, per catervas. USUS : Catervatim volant.

CĂTHĔDRA, æ, f. *Chaire, siége.* De cathedra surgere. De *vel* ex loco superiore.

Catholicus, a, um, *Catholique.* PHRAS. 1. **Catholicum fieri,** *devenir catholique.* Catholica sacra complecti ; amplecti catholica dogmata ; cum catholica religione reconciliari ; se ad catholica sacra transferre, conferre. In Catholicorum communionem venire. Catholicorum castra sequi. Ad Romana sacra transire. 2. **Catholica Ecclesia,** *l'Église catholique.* Christi Ecclesia sanctissimis institutis fundata, et orbis terrarum consensione mirabili nobilitata. Diffusa per omnes gentes ætatesque Christi Ecclesia. Christianus populus universus, eadem fidei doctrina, iisdem sacrorum, rituumque cerimoniis toto orbe terrarum mirabiliter consentiens, ac uno veluti fœdere devinctus. 3. **Catholica Fides,** *la Foi catholique.* Orthodoxa religio, fides ; Christiana fides, toto semper orbe mira credendorum consensione observata. Christiana religio toto orbe propagata. 4. **Homo catholicus,** *un catholique romain.* Orthodoxæ fidei sectator ; vir catholici nominis ; orthodoxæ professionis ; catholicis institutis ac moribus vivens ; recte de DEO rebusque Divinis sentiens. Sacrorum communione cum Ecclesia Romana consentiens.

CĂTĪNUM, i, n. et **CĂTĪNUS,** i, m. *Plat.*

CĂTŬLUS, i, m. *Petit chien.* EPITH. Catuli cæci. USUS : Omnia in perfectis meliora, ut in equo, quam equulo, in cane, quam catulo.

CĂTUS, a, um, *Avisé, fin, habile.* SYN. Acutus, callidus, prudens. USUS : Prudens, et ut ita dicam, catus.

CAUDA, æ, f. *Queue.* EPITH. Levis, lubrica, pinnata, spumifera, summa.

CAUDEX, ĭcis m. *Souche d'arbre.* SYN. Stirps arboris. USUS : TRANSL. pro **homine stupido,** *souche, homme stupide, bûche.* Caudex, stipes, asinus.

CĂVĔA, æ, f. *Cage, loge ; partie du théâtre où sont assis les spectateurs.* SYN. Septum, quo aves et bestiæ includuntur. *Item:* Locus, ubi populus sedens ludos spectabat. EPITH. Multa, tota, ultima. USUS : Cavea tota Plauto applausit. Qui clamores tota cavea ? Emissus e cavea leo.

CĂVĔO, es, **căvi, cautum, ere,** n. et a. *Prendre garde, éviter.* SYN. Vito, fugito, cautionem adhibeo, declino. ADV. Amplius populo, assidue, diligenter, diligentius aliquem, diligentissime alicui, magnopere, nominatim fœdere cavere et excipere, sancire, perscribere, omnino omnia, studiose ne, vigilantius aliquid. PHRAS. **Cave, ne malis confidas,** *gardez-vous de donner votre confiance aux méchants.* Vide, studium adhibe ; consilio utere, diligenter animadverte ; attende, quam diligenter potes. Summa tua cautio sit et provisio, ut ne temere confidas. Adhibe cautionem ; provide ante, et præcave ; disce, cui te credas, cui committas, a quibus caveas. Cauto est opus, ne ex ista nassa unquam escam petas. Declina a personatis amicis. USUS : Cavere ab homine nefario, *se garder d'un vaurien.* Cave a veneno. Cave putes, cave existimes, mihi quemquam te cariorem. Cave facias. Omnia cavebo. 3. **Prospicio, nequid detrimenti accipiatur,** *veiller sur ; stipuler (par un acte légal).* Tu mihi meisque multa sæpe cavisti. In jure cautum est, hæredi testamento cavere. Agris, fœnori, ædibus cavere.

CĂVERNA, æ, f. *Cavité, caverne.* SYN. Locus in terra cavus, antrum, spelunca. USUS : Terræ e cavernis ferrum eruimus.

CĂVILLĀTĬO, ōnis, f. *Plaisanterie mordante, raillerie.* SYN. Jocus amarior, dictum aculeatum ; sermonis aculeus. USUS : Hæc quidem cavillatio est, illa dicacitas fuit.

CĂVILLOR, aris, **atus sum, ari,** d. *Plaisanter, se moquer de.* SYN. Jocose ludo, dicta aculeata jacio. ADV. Familiariter. USUS : Cum aliquo, *vel* in aliquem aliquid cavillari. In togam illius multo hominum risu cavillatus sum. Familiariter cum illo cavillari soleo.

CAULÆ, ārum, f. pl. *Bergerie, parc à moutons.* SYN. Stabulum.

CAULIS, is, m. *Chou.* SYN. Brassica. USUS : Vites a caulibus et brassicis ut pestiferis, refugere dicuntur.

CĂVO, as **avi, atum, are,** a. *Creuser.* SYN. Excavo, fodio, evacuo. USUS : E ligno cavato navigium. Naves cavabant ex singulis arboribus.

CĂVUS, a, um, *Creux, profond.* SYN. Concavus. USUS : Vena cava, *veine cave.*

CAUPO, ōnis, m. *Aubergiste, cabaretier.* SYN. Tabernarius. USUS : Ad cauponem multorum hospitum divertere. Vinum a caupone petere.

CAUPŌNA, æ, f. *Auberge.* SYN. Taberna, cauponula, taberna diversoria.

CAUPŌNOR, aris, **atus sum, ari,** d. SYN. Lucri causa aliquid facio. USUS : Cauponari bellum, non belligerari, *faire un trafic de la guerre (la faire en marchands, avec de l'or, non avec des armes).*

CAUSA, æ, f. *Cause.* SYN. Caput origo, fons, radix, principium, occasio, ratio, nomen. EPITH. Absoluta et perfecta per se, absurda, adjuvans aliquid et socia quædam efficiendi,

adversa, æqua, æquissima, æterna, Alexandrina, aliena, anceps et gravis, antecedens, antiquior memoria alicujus; antiquior et pulchrior, et magis a natura ipsa profecta, antiquissima, aperta, assumptiva, bona, bona immo optima, certa, certa definitaque, certissima, civilis, clarissima, communis, communis ambitus, communis civitatis et libertatis, conjecturalis et definitiva, translativa, consimilis, consularis et senatoria, damnata, deliberativa, demonstrativa, judicialis, deterior, difficilis, manifesta, difficilior, difficillima, digna patrocinio alicujus, dispar, dissimilis, dubia, efficiens, expeditissima, externa, facilis atque explicata, facilior, falsa, firma, per se stabilis, firmissima, fœdissima, frumentaria, grata alicui, gratiosa arrogationis, gratissima, gravis, gravior, gravissima, honesta, necessaria, probabilis, honestior, honestissima, idonea quam maxime, tam illustris, tam gravis, tam impia, impudentissima, inferior, integra, infima, judiciaria, justa atque magna, justa atque maxima, justæ necessitudinis, etsi non justa, gravis tamen. PHRAS. 1. **Multas causas habebam te reprehendendi,** *j'avais bien des motifs de vous réprimander.* Justas magnasque rationes habui; magna ratione factum; multa erant, quæ afferrem, si reprehensionis ratio mihi danda esset. Multos titulos habebam; non longe quærenda erat materia reprehensionis. Non uno nomine; non uno ex capite; multis nominibus ea tibi reprehensio debebatur. Non una, nec temere oblata mihi causa erat te reprehendendi. Magno judicio, ac certo consilio ad istam reprehensionem descendi. 2. **Amici ipsi horum causa malorum fuere,** *les amis eux-mêmes furent la cause de mes maux.* In hanc me calamitatem induxere; ex illo fonte et seminario hæc mala fluxere. Ea calamitas ab amicis conflata, contracta, confecta est; eorum opera factum, ut miser sim; in hanc miseriam amicitia me detrusit. Ab his malum erupit; hinc illæ lacrimæ; hanc segetem ac materiem ægritudinis meæ amici præbuere, illi viam patefecere hostibus meis. Horum persuasu ac inductu hæ mihi calamitates importantur. Ab iis est natum istud mihi incommodum; illi periculum invexere; hi quidquid malorum est, mihi conscivere; horum amicitia me in hanc perditam causam imposuit. Horum omnium malorum fons unus amici sunt; hi mihi, quidquid malorum nunc sustineo, conflavere, contraxere. Principium malorum ex amicorum perfidia, velut pestilenti radice exstitit, profectum est, prodiit, provenit. Hæ calamitates principia sua amicis debent: referenda in amicos est tota hæc malorum acerbitas; ii ansam præbuere; ii occasionem dedere; horum e perversa amicitia, hoc quidquid est, exstitit; manavit, emanavit, profluxit; amicorum corrupta fides ista nobis incommoda accersiit, peperit, attulit; his malis aditum aperuit. Horum inconstantiæ ac levitati id, quidquid malorum mihi incubuit, tribuendum est, adscribendum, assignandum. Cf. **Adscribo, Assigno.** USUS: 1. Ut semina arborum, ita tu hujus belli causa ac auctor fuisti. Helena Trojanis causa exitii fuit. Rerum causæ quærendæ, inveniendæ, exponendæ, explicandæ, aperiendæ sunt. Quam facti causam affert? Quis causam dedit, occasionem? *Qui en a été la cause?* Causæ nihil est, quin abeas. Id faciendi nullas causas habui, rationes, *je n'avais aucune raison de faire cela.* II. **Lis, controversia,** *procès, cause.* 1. **Incipere causam,** *commencer un procès.* In causam se demittere; in causam descendere, ingredi; causam recipere, suscipere, accipere. 2. **Causam agere,** *plaider une cause.* Tractare, actitare, tueri, tutari, defendere, sustinere. Causam ipse meam informabo, orabo, declamabo; causam capitis dicam. Jus meum ipse persequar 3. **Causam perdere,** *perdre son procès.* Causam amittere, causa cadere; causam adversariis tradere. Cadere in judicio 4. **Causam obtinere,** *gagner son procès.* Causam tenere, obtinere. Causa illi adjudicata est; secundum illum judicatum est; pro illo pronunciatum. 5. **Causam negligenter tractare,** *s'occuper peu d'une cause.* Indormire causæ suæ. 6. **Causa est valde dubia,** *la cause est tout-à-fait douteuse.* Fluctuat ejus causa. 7. **Causam relinquere,** *abandonner un procès.* Causam deposuit. 8. **Amicabilem compositionem causæ facere,** *faire une transaction amicale.* Causam cum altero componere, controversiam sedare, dirimere litem, tollere, transigere. III. **Negotium, onus, provincia.** Hanc mihi causam dedit, **negotium demandavit,** *parti, action, cause, intérêt.* Suam causam, non reipublicæ curat. Exeundum tibi illa causa, dum adhuc integra est, *abandonnez cet intérêt tandis qu'il est encore intact.* IV. **Excusatio,** *raison.* Accipio causam, *j'accepte vos raisons.* V. **Propter,** *à cause de moi.* Non mea, sed omnium salutis causa abfui. Tua causa debeo, cupioque omnia. Cf. **Auctor, Origo, Lis, Negotium.**

CAUSĀRĬUS, a, um, *Infirme.* USUS: Causaria missio, *congé de réforme, pour raison de santé.*

CAUSĬDĬCUS, i, m. *Avocat, défenseur.* SYN. Causæ patronus. EPITH. Non amplus atque grandis, subtilis tamen et elegans. USUS: Non causidicum nescio quem, nec proclamatorem aut rabulam; sed amplum, grandem, vehementem et qui in forensibus causis possit præclare consistere, oratorem. Cf. **Patronus, Advocatus.**

CAUSOR, aris, atus sum, ari, d. *Donner pour raison, alléguer.* SYN. Causam affero. USUS: An ætatem causabitur? an ignorantiam? an morbum? (VULG. Pro prætextu afferre.) Cf. **Excuso.**

CAUTĒ, *Avec précaution, prudemment.* SYN. Callide, prudenter. USUS : Caute dic.

CAUTES, is, f. *Roche, rocher.* SYN. Saxum asperum, et abruptum.

CAUTĬO, onis, f. *Précaution.* SYN. Provisio. EPITH. Communis, diligens, facilis, græcula, multa, summa. USUS : A malis natura declinamus, quæ declinatio, si cum ratione fit, cautio appellatur. Rebus tuis cautionem adhibe et diligentiam, *usez de précaution et d'habileté dans vos affaires.* Ita bonus divinator, et ad prædictionem cautionem adhibeat. Cautio pecuniarum. Chirographi cautio, *la garantie de ma signature.* (VULG. **Securatio, quitantia.**) Cf. **Prudentia, Providentia, Caveo.**

CAUTOR, oris, m. *Celui qui garantit.* USUS : Cautor alieni periculi, *celui qui veille sur un autre.*

CAUTUS, a, um, *Prudent, circonspect, défiant.* SYN. Providus, prudens. PHRAS. Homo multæ cautionis et providentiæ ; qui nihil nisi caute et pedetentim, nihil non ex certa animi provisione suscipit. Quis illo consideratior? quis tectior? quis prudentior, qui nihil nisi explorate agat. Alienis malis eruditus, aliena calamitate doctus, cautissime omnia, omni cautione agit. Cf. **Providus, Prudens, Caveo.**

CĔDO, *Donne, dis, parle.* SYN. Da, dic, exhibe. USUS : Cedo tabulas ; cedo, quid affers ?

CĒDO, is, cessi, cessum, cedere, n., *nonnunquam* a. *Céder, laisser la place, se retirer.* SYN. Concedo, locum do, me retraho.)(**Maneo.** ADV. Honeste, male, non multum, aut nihil omnino. Cessisse omnino a gladiatore. PHRAS. I. **Cessit denique hostium machinationibus,** *il céda enfin devant les machinations de ses ennemis.* Ita tractus ac debilitatus est, ut succumberet fortunæ ; tandem manus dedit fortunæ; victus, et abjecto scuto exterritus campo cessit. Defecit hominem constantia, et labescere cœpit. 2. **Hostes retro cesserunt,** *les ennemis reculèrent.* Pedem retulere, se in castra recepere, receptu fugæ simillimo in castra retro iere, se abstulere. 3. **Uni cedit Homero,** *il ne le cède qu'à Homère.* Uni concedit Homero. Poetarum, præterquam Homero, nemini secundus est. Ab Homero proximus est. Homero collatus, haud ægre in secundo se gradu continet. 4. **Cedite omnes de via,** *allons, quittez tous le chemin.* Abscedite ; date viam ; fugæ totæ plateæ pateant ; ne quis mihi obstiterit obviam. Concedite, decedite de via. Illuc este; auferte vos hinc. Declinate paulum extra viam ; viam facite. 5. **Hoc consilium bene tibi cedat,** *puisse votre dessein réussir.* Res ea tibi bene, feliciter vertat, opto; res ex sententia tibi succedat ; feliciter eveniat ; procedat bene ac prospere, exopto ; optatis, votis fortuna subscribat, annuat, respondeat, faveat, aspiret ; cadat feliciter, ut exoptas ; ex animi sententia geratur, opto. 6. **Male cessit conatus iste,** *ses efforts ne réussirent pas.* In perniciem vertit ; abfuit fortuna cœpto, exitus non respondit ; eventus non satisfecit ; contra cecidit, aliter, secus cecidit ac optabam ; exitum res sortita a destinatione animi longe alienissimum ; optatum exitum res consecuta non est; ad exitum optatum res non pervenit ; pro voluntate non successit ; non is, quem volebam, exitus consecutus est ; speratum eventum sortita, nacta, adepta res non est. Cf. **Succedo, Evenio, Accidit.** 7. **Cedendum est tempori,** *il faut céder aux circonstances.* Consilii est, cedere tempori, temporibus servire ; necessitati parere ; rationem temporis habere ; confirmare se ad temporis rationem; consilia et actiones tempore moderari ; res ad tempus accommodare ; temporibus assentiendum est; tempestati obsequendum. 8. **Cur ego cedam minori ?** *pourquoi céderai-je à un homme qui ne me vaut pas ?* Quamobrem, qui infra me est, mihi patiar anteponi ? cur ei cedam loco, *vel* locum cedam, qui nihil ad me est, qui comparandus, æquandus, conferendus, par omnino mihi non est ? Quid est causæ, cur primas ei partes concedam ; primas ad eum partes deferri sinam ; præponi ; priore eum loco statui ; collocari ante me patiar, quem nulla res mecum æquat ; cujus meritis mea merita antecellunt ? Quid est causæ, cur honore superior habeatur, qui virtute, ætate, rebus omnibus inferior est. Cf. **Antepono.** USUS : I. Nihil Græcis cedunt Romani. Cesseram invidiæ, tempori, armis, pactioni, reipublicæ. Cessit tandem precibus, malis, oneri, **succubuit.** Ingenii laude nemo est, qui cuiquam cedat. 2. **Abeo, discedo,** *s'en aller, quitter.* Foro, urbe, Italia cessit. E vita cessit, *mourir.* 3. **Remitto,** *céder, concéder.* Nihil de jure suo cedere, concedere, remittere.

CĔDRUS, i, f. *Cèdre.*

CĔLĔBER, bris, bre, *Célèbre, illustre ; fréquenté.* SYN. Præclarus, laudatus, clarus, honestus, honorificus. Quod celebratur, frequentatur et colitur.)(**Desertus, ignotus.** PHRAS. I. **Victoria celebris erat,** *la victoire était fameuse.* Omnium sermonibus celebrata; in luce Asiæ, in oculis Europæ reportata ; illustri laude celebrata ; primi nominis erat victoria ; victoria ea maximam inter cæteras tulit laudem ; celebritatem habuit ; clara apud omnes gentes fama erat. Victoria ea non terras solum, sed mare etiam rerum gestarum fama implevit ; omnes provinciarum ac regionum sinus fama ejus victoria complevit. 2. **Vir est celeberrimus,** *c'est un homme très-célèbre.* Summo propter egregias virtutes

honore et nomine ; amplissimus vir et clarissimus ; summum splendorem sua virtute consecutus ; vir est, cujus virtutes majoribus quasi theatris expositæ, qui fama nominis sui non terras solum, sed et maria implet ; omnium studiis celebratus; quem fama conspectissimum facit ; quem rerum gestarum gloria mirifice illustrat. Vir est, qui non modo honestis artibus, sed bellicis laudibus summum inter suos splendorem est assecutus ; publice privatimque celebratus. Non sermonibus modo, sed omnium gentium litteris celebratus ; clarus vir ac illustri laude conspicuus ; spectatus vir, et primi inter suos nominis, fama inclitus, et claro inter suos nomine ; vir, qui magnam rebus gestis celebritatem consecutus ; qui in summa celebritate vivit ; qui celebritate floret inter suos maxima ; in gloria ingenti apud suos est ; cujus ingens nomen et gloria ; celebritate nominis insignis ; ingens haberi cœptus. Cf. **Gloria, Fama, Egregius.** USUS : Celeberrima et frequentissima urbis pars. Res celeberrima est, totaque urbe notissima. In foro, concione celeberrima, frequentissima.

CĔLĔBRĀTĬO, onis, f. *Distinction, gloire ; renom.* SYN. Laudatio. EPITH. Quotidiana. USUS : 1. Nihil equidem commemoravi in ea celebratione mearum rerum. 2. **Frequentatio,** *assemblée nombreuse.* Quæ domus ? quæ celebratio ?

CĔLĔBRĬTAS, atis, f. *Affluence, concours de monde.* SYN. Hominum cœtus, concursus, frequentia.)(**Solitudo.** EPITH. Domestica, frequentissima, magna, maxima, quinquennalis, tanta. USUS : Odi celebritatem, fugio homines, lucem aspicere vix possum. Nunquam comitia tanta omnis generis hominum celebritate floruere. Mercatus celebratus summa totius Græciæ celebritate. Theatri, judiciorum, fori celebritas et frequentia. 2. **Fama, laus, splendor, dignitas,** *célébrité, renommée.* Vir summa famæ celebritate. Summam celebritatem sermonis hominum consequi. Judiciorum celebritate distineri. Funeris celebritate aliquem spoliare.

CĔLĔBRO, as, avi, atum, are, a. *Honorer, célébrer, louer, rendre fameux.* SYN. Orno, honesto, laudo, comitor. ADV. Celebrari maxime, privatim, publice, vicatim, descriptionem servorum tota urbe. USUS : 1. Celebrare nomen, memoriam alicujus post mortem. Celebrata hæc sunt omnium litteris. Vir publice privatimque celebratus. Populus magna frequentia me ad Capitolium usque celebravit. 2. **Frequento,** *fréquenter.* Est hoc omnium sermonibus celebratum. Viam illam suo comitatu celebrat. Cf. **Laudo.**

CĔLER, eris, ere, *Prompt, rapide.* SYN. Velox, volucer, incitatus.)(**Tardus, segnis, lentus.** PHRAS. **Celeres sunt,** *ils marchent avec rapidité.* Ea velocitate sunt ut eos volare, non iter facere crederes ; tanta incitatione feruntur, ut celeritas, quanta sit, ne cogitari quidem possit. Utuntur festinatione, pernicitate, et velocitate præpropera ; maximo vigore ac levitate corporum veloces juvenes. Levium corporum et multa exercitatione pernicium homines ; juvenes summa agilitate corporum; ad summam celeritatem nihil reliqui sibi facere soliti ; celeritates suscipiunt incredibiles.

CĔLĔRĬTAS, atis, f. *Rapidité.* SYN. Velocitas, pernicitas, festinatio.)(**Tarditas.** EPITH. Admirabilis, divina ingenii, expedita et profluens quodammodo, gratior, ignea, incredibilis, ingens, major, maxima, mirabilis, præceps dicendi, prompta et parata in agendo et respondendo, summa. Celeritates dispares, et inter se dissimiles, nimiæ, pares. USUS : Expedita ac profluens in dicendo celeritas. Rapida et celeritate cæcata oratio. Homo volubili, præcipiti dicendi celeritate. Celeritate opus est ; celeritas in eo negotio adhibenda, suscipienda ; celeritate utendum est. Cf. **Celer.**

CĔLĔRĬTER, *Rapidement.* SYN. Cito, brevi tempore, mature, quamprimum, propediem. USUS : Celeriter de ea re scribam, transigam. Cf. **Cito.**

CĔLĔRO, as, avi, atum, are, a. *Accélérer, presser.* SYN. Accelero, celeritate utor, celeritatem suscipio.

CELLA, æ, f. *Cellier, magasin.* SYN. Locus, ubi aliquid conditur et asservatur, ut granum, oleum, vinum, carnes et quidquid ad penum pertinet. *Item :* sacellum, ædicula sacra. EPITH. Mellaria, olearia, penuaria, vinaria, cellæ plenæ. USUS : Semper boni domini referta cella vinaria, olearia, penuaria est. Sicilia cella penuaria reipub. Romanæ. Frumentum in cellam emit. In cella Concordiæ. In cella Jovis. (**Pro cella Monastica.** VULG.) *Cellule.* Cubiculum, conclave.

CELLĀRĬUS, ii, m. *Esclave chargé de l'office, économe.* * SYN. Qui præest cellæ, penui promendo, *vel* condendo. USUS : Cibus et potus sine fraude a cellariis præbeatur. Prome quodvis, te facio cellarium.

CĒLO, as, avi, atum, are, a. *Cacher.* SYN. Occulto, obscure fero. PHRAS. **Celat consilia sua,** *il cache ses projets.* Clam fert consilia ; premit animi sui sensa ; ab hominum conscientia solertissime removet. Ut cochlea abscondit, et retentat se tacitus. Cf. **Abscondo, Taceo, Tego.** USUS : Si Deos omnes, hominesque celare possemus, nihil injuste faciendum esset. Aliquem de consilio celare.

CELSĬTAS, atis, f. *Élévation, hauteur.* SYN. Altitudo, excelsitas. USUS : Celsitas animi et magnitudo. Cf. **Altitudo.**

CELSUS, a, um, *Élevé, haut; fier, superbe.* SYN. Sublimis, altus, erectus, elatus. USUS : Vir celsus et erectus ad omnia, quæ accidere possunt. Celsa dignitatis sede. Cf. **Altus, Sublimis.**

CENSĔO, es, ui, censum, ere, a. *Être d'avis, juger, penser.* SYN. Arbitror, puto, existimo, statuo, decerno. ADV. Amplius, ita, uti et republ., magnopere, nominatim videnda, plane prorsus, ita simpliciter. USUS : 1. Magnopere censeo tibi abeundum. Quid senserim, quid censuerim, scis. 2. Decerno, *décréter.* Consules censeant quid agendum. 3. Censum ago, *faire le recensement.* Quinto quoque anno Sicilia censetur, *tous les 5 ans on fait le recensement de la Sicile.* Cf. **Judico, Puto, Opinio, Æstimo.**

CENSOR, ōris, m. *Censeur, magistrat romain.* SYN. Qui præest censui, et moribus populi ; magister morum ; præfectus moribus. USUS : Magister veteris disciplinæ, severitatis censor.

CENSŌRĬUS, ii, m. *De censeur ; qui a été censeur.* SYN. Quod censoris est. Qui censor est, *vel* fuit. USUS : Censorium judicium, notatio, animadversio. Censoria gravitas. Censoriæ severitatis nota aliquem inurere.

CENSŪRA, æ, f. *Dignité de censeur.* SYN. Censoris dignitas, munus. EPITH. Egregia, tota. USUS : Censura morum severissima magistra. **Censura Ecclesiastica.** Cf. **Pœna sacra.**

CENSŬS, ūs, m. *Cens.* SYN. Bonorum æstimatio et ipsa bona. USUS : In censum venire. In censu habendo potestas omnis æstimationis habendæ censori permittitur. Aliquem spectare ex censu, æstimare, *estimer qqn d'après sa fortune.* Homo sine censu. Censum peragere, perficere. Aliquæ civitates censu liberatæ sunt. **Census annuus ex mutuo, locatione.** Cf. **Fœnus, Fructus.**

CENTĒNUS, a, um, *Cent (dans le sens distributif).* USUS : Centena sestertia, *cent mille sesterces.*

CENTĒSĬMÆ, ārum, f. pl. *Intérêt de un pour cent par mois.* USUS : Centesimis contentus non est. Tributum ex centesima collatum, *l'impôt du centième sur les ventes à l'encan.*

CENTĬES, *Cent fois.*

CENTO, ōnis, m. *Vêtement grossier, couverture.* * SYN. Stragula crassiora filis passim pendentibus. USUS : Centones injecerunt, ne tela contabulationem præfringerent.

CENTRUM, i, n. *Centre.* SYN. Locus medius in sphæra. USUS : Terra in medio mundi sita centrum obtinet.

CENTUM, *Cent.*

CENTŬRĬA, æ, f. *Centurie, division du peuple romain.* SYN. Centum homines. **Ita erat populus Rom. in centurias distributus.** EPITH. Prærogativa, centuriæ cunctæ, paucæ. USUS : Omnium prope centuriarum voce consul factus, creatus.

CENTŬRĬĀTIM, *Par centuries.* Per centurias. USUS : Tributim, et centuriatim descripti ordines.

CENTŬRĬĀTUS, a, um, *Réparti par centuries.* SYN. In centurias distributus, descriptus. USUS : Centuriata, et curiata comitia.

CENTŬRĬĀTŬS, ūs, m. *Grade de centurion.* SYN. Munus centurionis. USUS : Centuriatus in castris palam vendidit.

CENTŬRĬO, as, avi, atum, are, a. *Distribuer en centuries.* SYN. In centurias distribuo, tribuo, describo ; centurias conficio. USUS : Vidi conscribi homines et centuriari.

CENTŬRĬO, ōnis, m. *Centurion, qui commande 100 hommes.* SYN. Centuriæ præfectus, dux, ductor ; qui ordines ducit. EPITH. Nobilis sui generis. Centuriones pugnaces, lacertosi. USUS : Nihil sibi ex ista laude centurio, nihil præfectus decerpit.

CĒRA, æ, f. *Cire.* EPITH. Commutabilis, extrema, infamis et nefaria, legitima, mollissima. USUS : Mollem ceram ad nostrum arbitrium formamus et fingimus.

CĒRĀRĬUS, ii, m. *Marchand de cire.* SYN. Qui ceram tractat.

CĒRĀTUS, a, um, *Enduit de cire.* SYN. Cera inductus, illitus. USUS : Tabella cerata, *tablette pour écrire.*

CĔRĔBRŌSUS, a, um, *Emporté, bouillant.* SYN. Cui durum et pertinax cerebrum. USUS : Senex hic cerebrosus est certo, *ce bonhomme perd assurément la tête.* Cf. **Obstinatus, Pertinax.**

CĔRĔBRUM, i, n. *Cerveau, cervelle.* USUS : Alii dicunt in cerebro esse animæ sedem.

CĒRĔUS, a, um, *De cire.* SYN. E cera fictus. USUS : Cereæ figuræ.

CĒRĔUS, i, m. *Chandelle de cire, bougie, cierge.* SYN. Fax cerea. USUS : Ad illas statuas thus et cerea adhibentur.

CĒRĬMŌNĬA, æ, f. *Cérémonie, rit, coutume religieuse.* SYN. Ritus sacer, cultus religiosus, religio sacrorum. EPITH. Incredibilis, maxima, summa. USUS : Cerimonias prodere, *instruire des cérémonies, les transmettre.* Cerimonias polluere, *profaner les rites sacrés.* Cerimoniis præesse. Ea sacra maximis et occultissimis cerimoniis continentur. Sacra Cereris summa religione cerimoniaque conficiuntur. Cerimoniæ ludorum, sepulcrorum. Cerimonias sacras ex majorum instituto sancte

obire; sacros in rebus divinis ritus diligentissime tueri, retinere. In adhibendo ritu sacrarum cerimoniarum diligentem operam ponere; præceptas sacrorum cerimonias rite colere.

(**Cerimoniale**, **Cerimoniarius**, VULG.) SYN. Sacrorum rituum liber; liber, quo sacræ religionis cerimoniæ continentur. Rituum, officiorum in divino cultu magister; sacrarum cerimoniarum moderator, sacris cerimoniis præpositus, præfectus. **Cerimoniæ politicæ**. Cf. **Officium**, **Officiosus**.

CERNO, **is**, **crēvi**, **crētum**, **ere**, a. *Voir*, *distinguer*. SYN. Video oculis, *sed sæpius* animo. ADV. Civiliter, sine armis, melius, plane, penitus, subtilius, tacite. Cerni bipertito, extrinsecus. USUS: 1. Aut superum nihil, aut obscure admodum cernimus. Ne nunc quidem oculis cernimus. 2. **Cerno animo**, *comprendre*, *remarquer*. Cerno jam animo, mente video, quæ futura sint. Verecunde tu quidem, sed tamen ut cernerem tuum animum. 3. **Adeo**, **æstimo**, *faire acte d'héritier*, *accepter une succession*. Ex testamento hæreditatem hodie crevi. **Me quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ cernere sinas**, *laisse moi jouir à un faux titre d'une gloire qui ne m'appartient pas*. (VULG. **Dividere cum aliquo hæreditatem**). Cf. **Video**.

CERNŬUS, a, um, *Courbé*, *penché vers la terre*. SYN. Inclinatus, quasi quod terram cernat.

CĔRTĀMEN, **ĭnis**, n. *Combat*; *rivalité*, *conflit*. SYN. Contentio, pugna, certatio. EPITH. Æquum, difficile, extremum, forense, gladiatorium vitæ, grave belli, gymnicum, honestum, improbum, magnum, majus, mediocre, præsens. USUS: 1. Acre mihi tecum est pro aris et focis certamen. Descendam tecum in certamen honoris et dignitatis. Nihil me ab hoc certamine gloriæ removebit. In certamen et discrimen rerum omnium veniendum erit. 2. **Prœlium**, *bataille*, *lutte à main armée*. Certamen instat, oritur, accenditur, *le combat commence*. Exardescunt prælii initia; pugna capessitur; ad certamen descenditur; in certamen venitur; pugna, certamen, manus conseruntur. Certamen tentat, experitur, dimicationem subit, *en venir aux mains*. Ea res certamen præbuit, injecit, *telle fut la cause de la lutte*. Certamen serere, miscere, facere, *combattre*. Certamen extrahere, *prolonger la bataille*. Certamen sedare, dirimere, *terminer la lutte*. Certamen abnuere, defugere, *refuser la bataille*. Cf. **Pugno**, **Contendo**, **Prœlium**, **Pugna**.

CERTĀTIM, *A l'envi*. USUS: Omnes certatim accurrent.

CERTĀTĬO, **ōnis**, f. *Lutte*. SYN. Contentio. EPITH. Honesta, iniqua, magna, parva. USUS: Virtuti cum voluptate certatio est. Sit hæc inter eos honesta certatio. Cf. **Certamen**.

CERTĒ, *Certainement*. SYN. Scilicet, certo, profecto, sine dubio, sine ulla controversia. USUS: 1. Si me tanti facis. 2. **Concedentis**, *oui*, *certainement*. Epicurus parabiles dixit divitias, certe, nisi etc. 3. At certe, certe, i. e. **saltem**, *du reste*, *au moins*. Res fortasse veræ, certe graves. Victi sumus, at fracti certe et abjecti.

CERTO, *Certainement*. USUS: Id certo scio; id sane constat; id sine ulla dubitatione affirmem.

CERTO, **as**, **avi**, **atum**, **are**, n., *nonnunquam* a. *Lutter*, *combattre*. SYN. Decerto, contendo, belligero; certamen, certatio est mihi cum aliquo. ADV. Plane de sponsione, pugnaciter. PHRAS. **Certet necesse est, qui victoriam cupit**, *celui qui désire la victoire doit combattre*. Victoriam non aufert, nisi qui fortiter dimicat; nisi qui certamen nullum fugit; nisi qui cum hostibus confligatur, depugnat, armis disceptat; ferrum et manus cum hoste conserit, prœliis utitur secundis; confligit, signa confert; ad manus venit; certamina ferit; nisi qui in certamen venit, descendit; dimicationem subit; in dimicationem venit. Cf. **Pugno**, **Prœlium**, **Pugna**, **Contendo**, **Arma**.

CERTUS, **a**, **um**, *Certain*, *assuré*, *indubitable*. SYN. Non dubius, non incertus, compertus, apertus, manifestus, notus, exploratus, minime dubius, ratus, quod nihil habet dubitationis; in quo nulla dubitatio esse potest; quod manu tenetur; in manibus habetur; quod in præsentia est, atque ante oculos. PHRAS. **Certum est rem ita evenisse**, *il est certain que la chose s'est passée ainsi*. Exploratum habeo, mihi pro vero constat; pro inquisito et comperto habeo rei exitum. Certissimis indiciis comperi; ita animo video, quam quæ oculis cernimus; persuasissimum mihi est, rem ita se habere. Perspectum exploratumque habeo; perspicuum, non obscurum est; explorata res est; vocari in dubium non potest; venire in dubium, ambigi, dubitari non potest; nemini dubium esse potest, quin res ita evenerit. Cf. **Notus**, **Manifestus**. USUS: 1. Nihil certi et definiti habeo, quod nuntiem. Pro certo habeo, Pompeium abiturum. Certi cœlorum motus. 2. **Ratum et constitutum est**, *décidé*, *résolu*. Certum est, deliberatumque, omnia palam edicere. Certum mihi est, ad Brutum transire. 3. **Fidus**, **securus**, *éprouvé*, *sûr*. Habebam certos homines, quibus litteras dare poteram. (VULG. **Proprium nuntium**, *messager particulier*). 4. **Quidam definitus**, **peculiaris**, **proprius**, *fixe*, *déterminé*. Habet certos sui studiosos. Sunt certa vitia, quæ nemo libenter fugit. Rem

aliquam in certas partes dividere. 5. **Commonefactus** (in comparativo), *informer.* Utinam ejus rei certior factus essem. Fac me certiorem de consiliis tuis, *informez-moi de vos projets.* Significa mihi, expone, aperi, explica, qui sit rerum tuarum status, qui tuus animus, qui sensus, quæ tua sint consilia. Fac, ut te tuis consiliis cognoscam, intelligam, certior fiam, reddar; imaginem rerum tuarum, cogitationumque litteris exhibe, ostende. Cf. **Indico, Declaro, Significo, Nuntio.**

CĒRŬLA, æ, f. *Petit morceau de cire.*

CĒRUSSA, æ, f. *Céruse.* **Genus pigmenti ex ramentis plumbi compositum.** USUS : Cerussa malas oblinere.

CERUSSĀTUS, a, um, *Blanchi avec de la céruse.* SYN. Cerussa illitus, fucatus.

CERVĪCŬLA, æ, f. *Petite tête.* USUS: Cerviculam jactare, *balancer la tête, se dandiner.*

CERVIX, icis, f. *Cou, tête.* SYN. Aversa pars colli; audacia. EPITH. Anguina, dextera, longa, teres, cervices cruentæ, nefariæ, tumidæ, validæ. USUS : Imposuistis in cervicibus nostris dominum. Tyrannum a cervicibus nostris avertit. Rempublicam vestris cervicibus sustinetis. Cladem a cervicibus omnium avertere, repellere, depellere. Qui erunt tantis cervicibus, qui audeant prætori resistere? *Quels seront les hommes assez hardis pour oser résister au préteur?*

CERVUS, i, m. *Cerf.*

CESPES, ĭtis, m. *Motte de terre couverte de gazon.* Arva aut sunt cespites, aut glebæ.

CESSĀTĬO, ōnis, f. *Loisir, relâche.* SYN. Intermissio, otium. EPITH. Libera atque otiosa. USUS : Epicurus nihil cessatione melius existimat. Petit sibi liberam cessationem. Cessationem alicui dare. Damnare suam cessationem, *vel* excusare. Cf. **Otium.**

CESSĀTOR, ōris, m. *Fainéant, paresseux.* SYN. Otiosus, qui cessat, nihil agit. USUS : Non soleo esse cessator, præsertim in litteris. Nequam et cessator Davus. Cf. **Otiosus.**

CESSĬO, ōnis, f. *Action de céder, cession (en t. de droit).* Abalienatio est rei, quæ mancipi est, aut in jure cessio, aut etc.

CESSO, as, avi, atum, are, n. *Être oisif, se reposer.* SYN. Nihil ago, vaco, cessator sum, conquiesco, langueo. PHRAS. 1. **Cessemus a scriptione,** *cessons d'écrire.* Manum de tabula; conquiescamus a scriptione; supersedeamus tantisper molesto scribendi labore; intermittamus paulullum cœptum scribendi laborem. A molesta scriptione respiremus. Remittamus aliquantum de scribendi contentione. Cessationem aliquam fatigatæ longa scriptione dexteræ demus; otium concedamus. Cf. **Desino.** 2. **Cessavit jam ea cura,** *ces soucis l'ont enfin quitté.* Defluxit jam ea cura, conquievit, habet jam animus aberrationem quamdam a curarum molestiis; cura ea jam consedit, resedit; exempta jam animo est ea cura; sollicitudo conquievit. Cf. **Quies.** USUS : 1. Pueri, etiam cum cessant (vacant) exercitatione aliqua, delectantur. Scribo, ne tibi, plane cessasse videar. (VULG. **Feriari.**) 2. **Desino, finem facio, desisto,** *cesser, s'abstenir.* Litteras scribere nec cessavi, nec cesso. In opere ac studio nihil cesso. Cf. **Otio, Desino, Desisto, Piger.**

CĒTĀRĬUS, ii, m. *Marchand de gros poissons.* SYN. Qui magnorum piscium mercaturam exercet. USUS : Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores.

CĒTUS, i, m.; pl. **CETE,** dat. cetis, n. *Cétacé, monstre marin.* SYN. Pistrix, bellua marina.

CHĂRACTER, ĕris, m. *Caractère, genre de style.* SYN. Nota, figura, forma, genus dicendi. USUS : Num te orationis meæ character delectat? characterem optimi exponere difficillimum, quod aliud aliis optimum videatur.

CHARTA, æ, f. *Papier.* SYN. Chartula, membranula, macrocolum. USUS : Num charta tibi deest, quod non scribas. Impensam feci in macrocola, *j'ai acheté du papier royal, papier grand format.* **Charta regia,** *papier royal.* Scapus chartæ, *main de papier.* Chartæ pagina; plagula, *page de papier.* Charta bibula, *papier buvard.* Charta transmittit litteras.

CHĂRYBDIS, is, f. *Charybde, gouffre dans le détroit de Sicile.* Immanis, infesta, vorax. USUS : Charybdis bonorum voraginem potius dixerim; nulla charybdis tam infesta, quæ tot res tam cito absorbere potuisset.

CHĒLE, es, f. *Bras d'une catapulte.*

CHĪRŎGRĂPHUM, i, n. *Manuscrit, autographe.* (VULG. **Manu propria scriptum.**) EPITH. Chirographa falsa. USUS: Quo me teste convinces? an chirographo? Chirographum imitari. Misi tibi cautionem chirographi mei. Chirographa, testificationes, judicia, quæstiones. Falsum chirographum scripsit.

CHĪRURGĬA, æ, f. *Chirurgie.* SYN. Medicinæ pars, quæ manu medetur. USUS : Chirurgiæ tædet, diæta curari malo, *je suis las des remèdes violents, je préfère des traitements plus doux.*

CHLĂMYDĀTUS, a, um, *Vêtu d'une chlamyde.* USUS : Sylla Imperator chlamydatus.

CHLĂMYS, ĭdis, f. *Chlamyde.* SYN. Vestis militaris et regia, paludamentum. USUS : Chlamys purpurea, coloribus variis intexta.

CHŎRĂGĬUM, ii, n. *Mobilier, décors, costumes.* SYN. Scenicus apparatus et pompa. **Ponitur pro thrasonica aliqua ostentatione.** USUS : Fragile falsæ gloriæ choragium comparat.

CHORĂGUS, i, m. *Chorège, entrepreneur des spectacles.* SYN. Dux chori, qui subministrat instrumentum ludicrum, et impensas. USUS : Ornamenta a chorago sumere.

CHORDA, æ, f. *Corde d'un instrument de musique.* * SYN. Nervus. USUS : Voces ut chordæ sunt intentæ, quæ ad quemvis tactum respondeant.

CHŎRUS, i, m. *Chœur, assemblée, troupe.* SYN. Corona, multitudo, sodalitium, numerus. EPITH. Totus comessationis. USUS : Choro juventutis stipatus, *entouré d'une troupe de jeunes gens.* Epicurus e Philosophorum choro tollendus est. Chorus canentium, nisi numeris et certis modis præeuntis magistri consentiat, dissonum quid, et tumultuosum canit ; at si certis numeris ac pedibus, velut facta conspiratione consensit, ac concinuit, etc. **Chorus musicus pro loco** *vulg. est;* **rectius dicitur** odeum, *aut* statio musicorum.

Christianus, i, m. *Chrétien.* SYN. Qui Christi nomen profitetur, Christo initiatus, addictus, auctoratus, Christi disciplinam professus, Christi sectator, qui Christo nomen dedit ; Christi cultor, Christianis sacris imbutus. PHRAS. **Christianus factus est,** *il devint chrétien.* Christo nomen dedit; christiana sacra suscepit ; christianam doctrinam amplexus est ; christianæ militiæ adscriptus ; ad sanam religionem ab impia superstitione traductus est ; rejecto simulacrorum cultu ad Christi Ecclesiam se aggregavit ; damnatis erroribus ad Christianæ veritatis lucem respexit ; ad Christum se adjunxit; Christi nomen professus est ; Christo fide professioneque auctoratus est ; christianis mysteriis inauguratus ; initiatus est sacris christianis ; christiana sacra suscepit ; ad Christi signa transivit ; christianorum cœtum auxit ; christianæ militiæ nomen dedit ; signa secutus est ; christianæ militiæ castra secutus est ; Christi legem professus est ; Christo duce stipendia merere constituit.

Christus JESUS, m. *Jésus-Christ, fils de DIEU et de Marie.* PHRAS. 1. Redemptor generis humani, mundi liberator, vindex ac servator ; sequester noster, qui extra omnem culpam vixit, et humanorum delictorum nulla contagione fœdari potuit, qui inter cœlum et terram, inter DEUM et homines placidissimam firmissimamque pacem composuit, cujus dira morte a sempiterna morte vindicati sumus ; legatus, nuntius et sacerdos summi Patris, qui interclusum in cœlum aditum nobis aperuit, patefecit ; qui, ut nos liberaret, durissimis cruciatibus excarnificandum sese deridendumque objecit ; pro salute nostra vindicanda excarnificari se ac dilaniari passus est ; ut Patrem nobis propitiaret, concidi se et dilacerari, tanquam a feris immanissimis sustinuit ; qui fuso pro nobis sanguine interceptam et interclusam ad cœlum viam aperuit ; servile jugum a cervicibus nostris dejecit, hominum mentes expiavit; Patris Numen humano generi infensum placavit; qui Divinæ severitatis tela in homines intenta, unus pro universis excepit, sanguineque suo omne humanum nefas exstinxit. Mens divinæ mentis, Filius DEI, Verbum Patris, speculum sine macula Majestatis DEI ; fulgor sempiternus solis sempiterni ; incorruptissimus judex, et flagitiorum scelerumque vindex justissimus, atque acerrimus ; a quo exanimes ad vitam excitati, mutorum linguæ in sermones solutæ, surdorum aures ad audiendum patefactæ, claudis libera gradiendi data facultas, iis, qui omnibus capti membris, totius corporis firmitas restituta; in quo Christiani habent omne salutis præsidium constitutum. 2. **Christus Incarnatus,** *le Christ incarné.* Mysterium augustissimum et arcanissimum ; quo rerum universarum, adeoque hominum rector ac opifex humanis se membris cooperuit, et salvis utriusque naturæ discriminibus tam conjuncta DEUM inter ac hominem est instituta consociatio. Verbumque et caro tam arcto ac indissolubili nexu in unam personam coierunt, ut quiquid ibi DEI est, non sit ab humanitate ; quidquid autem hominis, non sit a Divinitate divisum. Mysterium, quo humana divinis, terrena cœlestibus, ima summis, pereuntia sempiternis nexu omnium arctissimo devincta et copulata sunt; interque nos ægros ac miseros, et beatos immortalesque spiritus, fœdus inviolabile percussum ac sancitum est ; quo natura divina humanis se artubus vestivit, velavit ; corpoream indutus naturam DEI Filius, humanis se artubus, humana se specie amicivit. 3. **Christus Natus,** *le Christ naissant.* Faustissimus post natos homines Christi Servatoris nostri ortus, quo idem reparationis nostræ auctor, ac humanæ salutis restitutor, humana carne circumdatus, in has luminis auras prodiit ; quo generis humani vindex, et salutis nostræ assertor, hominum parens DEUS, mortalibus artubus e virgine nasci voluit. 4. **Christus passus,** *le Christ souffrant.* Funestissima Christi Servatoris cædes, qui, ut nos sempiternis apud inferos suppliciis eriperet, in cruciatum ac necem se obtulit ; immanissimis cruciatibus excarnificandum se objecit, et divinæ severitatis tela, nostris jugulis intenta, in se unum avertit. Christi e cruce pendentis acerba supplicia, cruciatus, tormenta ; mors pro genere humano obita,

Singulare divinæ caritatis, humanique sceleris certamen Christo DEO moriente editum. Asserta mortalium generi vita, et victoria per necem immeritam Conditoris. Cf. **Passio Christi.** 5. **Christus Resurgens,** *le Christ ressuscitant.* Christi devicta morte reviviscentis triumphus, triumphalis Christi in vitam reditus. Redivivus a morte Servator noster. Christus ab inferis existens. Cf. **Pascha.** 6. **Christus ascendens in cœlum,** *le Christ montant aux cieux.* Triumphi pompa, qua Christus se in cœlestia templa transtulit, a nobis super astra in locum altissimum emigravit; in beatissimas illas sedes stupentibus Angelis ascendit, in oras felicissimas sese intulit. Cf. **Ascensio Domini.**

CĬBĀRĬA, ōrum, n. pl. *Aliments, nourriture, vivres.* SYN. Omnia, quibus animantes vescuntur, et aluntur. EPITH. Menstrua, uberiora. USUS : Cibaria coquere, conficere, petere, dare, præbere. Ex alienis cibariis liberaliter hospites tractare. Cf. Annona.

CĬBĀRĬUS, a, um, *Qui concerne la nourriture.* USUS : Cibarius panis, *pain commun, (pain des esclaves).*

CĬBUS, i, m. *Nourriture, repas, mets.* SYN. Esca, pastus, epulæ. EPITH. Animalis, gravis, divisus, modificatus, suavissimus, terrestris. PHRAS. 1. **Cibum capere,** *manger.* Cibaria sumere ; cibo curare corpora ; liberaliore victu, obsonio corpora firmare, vires firmare. Moderato cibo naturæ desideria explere; cibo se reficere; corpora curare, reficere. Cf. **Edo.** 2. **Cibo se onerare,** *se charger de nourriture.* Cibo immodico se ingurgitare, obruere; abdomen distendere; alvum degravare. Cf. **Vorax.** 3. **Cibos inferre,** *porter les mets sur la table.* Mensam cibis instruere ; ornare, adornare mensas, exquisitis epulis exstruere. 4. **Cibi parcus.** Cf. **Abstineo.** USUS : Epicurus utebatur eo cibo, qui suavissimus esset, et ad concoquendum facillimus, qui inflationem nullam haberet. Cibo et potione onustus esse, *indigestion.*

CĬCĀDA, æ, f. *Cigale.*

CĬCĀTRIX, icis, f. *Cicatrice.* SYN. Signum relictum ex vulnere. USUS : Ne obductam reipublicæ cicatricem refricem. Exceptæ adverso corpore cicatrices. Coit jam cicatrix.

CĬCER, ĕris, n. *Pois chiche.* (**Genus leguminis**).

CĬCUR, ŭris, omn. gen. *Apprivoisé.* SYN. Mansuetus, mansuefactus.)(**Ferus, immanis.** PHRAS. **Cicurem reddere hominem alioquin barbarum,** *adoucir un barbare, un sauvage.* Inveteratam barbariem ex hominis moribus delere; ex agresti immanique vita ad humanitatem, mansuetudinemque traducere ; ex feritate ad mansuetudinem transferre ; ad humanitatem informare ; mansuefacere hominis ingenium agreste et disciplina formare. USUS : Bestiarum immanes aliæ, aliæ cicures.

CĬĔO, es, civi, citum, ciēre, a. *Soulever, déterminer ; mouvoir.* SYN. Commoveo. USUS : Id venenum sævos cruciatus ciere solet. Animatum est, quod motu cietur interiore. 2. **Excito,** *provoquer, appeler.* Bella, pugnam, motus, lacrimas ciere.

CĬLĬCIUM, ii, n. *Étoffe grossière de poil de chèvre.* SYN. Vestis e pilis caprarum contexta. USUS : Coria, cilicia, saccos imperavit.

CINCINNĀTUS, a, um, *Qui a les cheveux bouclés.* USUS : Cincinnatus ganeo.

CINCĬNNUS, i, m. *Boucle de cheveux.* SYN. Capillus ad ornatum intortus. USUS : Erant illi capilli compti, et madentes cincinnorum fimbriæ.

CINGO, is, cinxi, cinctum, ere, a. *Ceindre, entourer.* SYN. Coerceo, circumdo, munio, tueor, contineo, sepio. ADV. Diligentius. USUS: Urbes diligentius religione, quam mœnibus cingendæ. Ea septa porticu cingemus. Regio mari cincta et periculis. Mare montibus cingitur, continetur. Cf. **Circumdo.**

CINGŬLUS, i, m. *Ceinture (de la terre).* SYN. Zona. EPITH. Australis, medius et maximus. USUS : Videmus terram quasi quibusdam cingulis redimitam, e quibus duo maxime inter se diversi.

CĬNIS, ĕris, m. *Cendre.* USUS : 1. Cur hunc dolorem cineri et ossibus parentis inuris ? Videbitis miserandum patriæ cinerem. 2. (VULG. **Cineres benedicti,**) *cendres bénites.* Cineres sacri, lustrales, piaculares. 3. (VULG. **Dies Cinerum,**) *jour des cendres.* Dies, cui sacris cineribus capiti aspersis nomen est, qui a sacro cinere frontibus aspergi solito nomen traxit, reperit. Postridie Hilariorum, Dionysiorum.

CIRCA, *Autour de.* **Ad locum refertur.** SYN. Circum. USUS : 1. Circa Capuam. Circa omnes portus misi exploratores. 2. **Ad personas** : Multos circa se habebat, *il avait beaucoup de monde autour de lui.*

CIRCENSES, ium, m. *Jeux de cirque.* USUS : Ludi circenses.

CIRCĬTER, *Environ, à peu près.* SYN. Ad, non multo secus, prope, fere. USUS : 1. **Refertur ad tempus** : Hora sexta circiter. Circiter noctem, meridiem. 2. **Ad numerum** : Pars tertia circiter, *le tiers à peu près.*

CIRCŬĔO, is, ivi, itum, ire, a. *Faire le tour de.* Cf. **Circumeo.**

CIRCŬĬTĬO, onis, f. *Ronde ; détour ; détour de parole, circonlocution.* SYN. Circonscriptio, anfractus, periphrasis. USUS : Quid circuitione opus est et anfractu ? rem palam edicito.

CIRCŬĬTUS, ûs, m. *Circuit, contour, enceinte ; révolution ; période*. SYN. Conversio, periodus, comprehensio et ambitus verborum, continuatio, circumscriptio, orbis. EPITH. Brevior verborum, longior, sapientissimus atque optimus, incitatior, naturalis, totus orationis. USUS : Circuitus solis diem et noctem efficit. Circuitus orationis, quem Græci periodum vocant.

CIRCŬLĀTOR, ōris, m. *Charlatan*. SYN. Circumforaneus, vagus. EPITH. Notissimus. USUS : Notissimus quidam circulator.

CIRCŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Se réunir en cercle*. SYN. Circulos facere, in circulum cogere homines colloquendi gratia. USUS : Oscitans judex, cum alio colloquens, nonnunquam etiam circulans.

CIRCŬLUS, i, m. *Cercle*. SYN. Orbis forma plana in orbem acta, gyrus, ambitus rotundus, corona hominum colloquentium. EPITH. Exiguus vitæ, immensus gloriæ, lacteus. USUS : Quidam circulis describendis delectationem capiunt. Circulum describere; orbem circumscribere, *faire un cercle*. 2. Conversio, *cercle céleste, révolution*. Stellæ circulos suos et orbes mirabili celeritate conficiunt. 3. Cœtus, corona, *cercle, assemblée, réunion*. Circulo se subduxit. Sermo in circulis et conviviis liberior.

CIRCUM, *Autour*. SYN. Circa. USUS : Refertur ad locum, *auprès de, dans, chez*. Prætorem circum omnia fora sectabantur. Circum hæc loca morabor.

CIRCŬMĂGO, is, ēgi, actum, ere, a. *Tourner, faire tourner; s'accomplir*. * USUS : Equum freno circumagere. Jam se annus circumegerat. Hostis se ad dissonos tumultus circumegerat.

CIRCUMCĪDO, is, cidi, cisum, ere, a. *Couper autour; retrancher*. SYN. Amputo, reseco, demo, aufero. USUS : Multitudinem sententiarum circumcidere; luxuriem sermonis stilo depasci. Locus omni aditu circumcisus. Hinc derivatur circumcidaneus, a um. * Mustum circumcidaneum, *vin de taille*.

Circumcisio Domini. (VULG. *Circoncision de N.-S.*) Dies circumcisi Infantis DEI memoria sacer. Octavis a natali dies, quo nato Servatori nostro nomen impositum est.

CIRCUMCIRCA. *Tout autour, de tous côtés*. SYN. Ab omni parte, undique. USUS : Cœpi regionem circumcirca prospicere. Contra citraque omnium hostium plena erant.

CIRCUMCLŪDO, is, clusi, clusum, ere, a. *Environner, enfermer de toutes parts*. Veritus, ne duobus exercitibus circumcluderetur. Mira diligentia circumclusus, ne commovere se posset. Cf. Claudo.

CIRCUMCŎLO, is, colui, cultum, ere, a. *Habiter autour, le long de*. Multi populi eam paludem circumcolunt.

CIRCUMCURSO, as, avi, atum, are, a. et n. *Courir çà et là, s'agiter*. * USUS: Obit, circumcumcursat villas suas.

CIRCUMDO, as, dĕdi, dătum, dăre, a. *Mettre autour*. SYN. Cingo, sepio, vallo, stipo, circumsepio, circumfundo, vestio, circumplico, circumplector, circumjicio, circumligo, circumsisto, circumveho, circumvenio, circumsideo, circumvallo, ambio. PHRAS. Circumdare urbem, *environner, entourer une ville*. Turmas circumfundere ; circumjicere multitudinem mœnibus ; circumplecti, circumvenire locum opere; circumvallare; medium ab utroque latere concludere; sinu quodam, flexuque frontem aversamque oppidi partem circumire. Cf. Obsideo. USUS : Non egrediar cancellis, quos ipse mihi circumdedi, *je ne sortirai pas des limites que je me suis tracées*. Milites ignem oppido circumdederunt. Oppidum fossa circumdatum. Fossa oppido circumdata.

CIRCUMDŪCO, is, xi, ctum, ere, a. *Conduire autour*. USUS : Aratrum circumducere, *tracer avec la charrue l'enceinte d'une ville*. Aliquem, ædes et conclavia circumducere.

CIRCŬMĔO, is, ivi, *vel* ii, itum, ire, a. et n. *Faire le tour, tourner autour de, cerner, envelopper*. SYN. Circueo, eo circum. USUS : Circumit veteranos.

CIRCUMFĔRO, fers, tŭli, lātum, ferre, a. *Faire mouvoir autour*. SYN. Circumgesto. USUS : Humani corporis sanguinem in pateris circumtulit, *il fit circuler une coupe remplie de sang*. Sol circumfertur ad brumale signum, *le soleil fait sa révolution du côté du tropique*.

CIRCUMFLECTO, is, flexi, flexum, ere. a. *Décrire en tournant*. USUS : Cursum circumflectere.

CIRCUMFLO, as, flavi, flatum, are, n. et a. *Souffler de tous côtés*. USUS : Ab omnibus ventis; a ventis invidiæ circumflari, *être battu par tous les orages de l'envie*.

CIRCUMFLŬO, is, fluxi, fluxum, ere, a. *Couler autour; regorger, être riche, abonder*. SYN. Abundo. USUS : Circumfluit gloria, rebus omnibus, copiis abundat. Oratio circumfluens.

CIRCUMFŎRĀNĔUS, a, um, *Qui est autour du forum*. SYN. Qui circum forum spatiatur, aliquid venditans. USUS: Pharmacopola circumforaneus, *médecin ambulant, charlatan*. Æs circumforaneum, non Corinthium, *dettes (les banquiers et les usuriers habitaient autour du forum)*.

CIRCUMFUNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Répandre autour.* SYN. Ambio. ADV. Undique. USUS : Terra mari circumfunditur. Latent omnia tenebris circumfusa.

CIRCUMGESTO, as, avi, atum, are, a. *Colporter.* SYN. Circumfero.

CIRCUMJĂCĔO, es, cui, ere, n. *Être étendu, situé autour.* USUS : Reliquæ regiones, quæ circumjacent Europæ.

CIRCUMJECTUS, us, m. *Enceinte.* SYN. Qui terram vasto circumjectu amplectitur.

CIRCUMJĬCĬO, is, jēci, jectum, ere, a. *Placer autour; entourer.* USUS : Circumjecta muris ædificia, campi circumjecti.

CIRCUMLĬGO, as, avi, atum, are, a. *Lier, attacher autour; entourer.* SYN. Implico, complico. USUS : Anguis eum circumligavit.

CIRCUMLŬO, is, ere, a. * *Baigner.* USUS : Peninsulæ in modum pars major circumluitur.

CIRCUMLŬVĬO, ōnis, f. *Atterrissement.* USUS : Jura circumluvionum et alluvionum.

CIRCUMMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Envoyer de tous côtés.* USUS : Hostis suorum multos post montes circummisit. Circummissi senatores delectus habuere.

CIRCUMMŪNĬO, is, ivi, itum, ire, a. * *Entourer, fortifier une place; investir.* USUS : Pene ut feminas, circummunitos se prohiberi aqua fremebant.

CIRCUMPĔDES, um, m. pl. *Laquais.* SYN. Servi a pedibus. USUS : Circumpedes formosi et litterati.

CIRCUMPLECTOR, eris, plexus sum, plecti, d. *Embrasser, entourer.* SYN. Circumplico.

CIRCUMPLĬCO, as, avi, atum, are, a. *Envelopper.* SYN. Circumplector.

CIRCUMPŌTĀTĬO, ōnis, f. *Action de boire à la ronde.* USUS : Omnis circumpotatio, qua pocula in circulum redeunt, est sublata.

CIRCUMRŌDO, is, rosi, rosum, ere, a. *Ronger autour.* SYN. Arrodo. USUS : Dudum circumrodo, quod devorandum est, *je tourne autour de ce qu'il faut aborder franchement* (PROV.).

CIRCUMSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Définir, expliquer.* SYN. Determino, constituo, definio, concludo. ADV. Scelerate senatum. Circumscribi brevi, et definiri numerose verba. USUS : 1 Natura exiguum vitæ curriculum nobis circumscripsit, æternum gloriæ. 2. **Constringo potestatem**, *borner, limiter, restreindre.* Senatus Prætorem circumscripsit. 3. **Concipio**, *concevoir.* Mente circumscribenda est prius sententia, et verba confestim concurrent. Cf. **Definio.**

CIRCUMSCRIPTĒ, *D'une manière précise.* SYN. Paucis, definite, breviter. USUS : Singulas res definimus, et circumscripte complectimur.

CIRCUMSCRIPTĬO, ōnis, f. *Limite; définition.* SYN. Definitio, circuitio. EPITH. Aperta. USUS : Æternitatem nulla circumscriptio temporis metitur.

CIRCUMSCRIPTOR, ōris, m. *Trompeur, fripon.* USUS : Quis testamentorum subjector ? quis circumscriptor ? quis ganeo ?

CIRCUMSĔCO, as, cui, sectum, are, a. *Couper autour.* SYN. Circumcido.

CIRCUMSĔDĔO, es, sēdi, sessum, ere, a. *Être assis autour de; assiéger, investir.* SYN. Circumsideo, obsideo, circumvenio, corona cingo, incingo. USUS : Urbs ab hostibus circumsedetur. Oppidum interclusum circumsedere. Cf. **Obsideo, Circumdo.**

CIRCUMSĒPĬO, is, sepsi, septum, ire, a. *Entourer.* SYN. Circumdo. USUS : Senatus armatis circumseptus.

CIRCUMSESSĬO, ōnis, f. *Siège d'une ville.* SYN. Obsessio. USUS : Circumsessionis causam in alium transtulit.

CIRCUMSĬDĔO, es, sēdi, sessum, ere, a. *Assiéger.* SYN. Obsideo. Cf. **Obsideo, Circumdo.**

CIRCUMSISTO, is, stĕti, stitum, ere, n. *Entourer.* USUS : Circumsistunt eum lictores valentissimi.

CIRCMUSŌNO, as, ui, ĭtum, are, n. *Retentir tout autour.* ADV. Undique vocibus talibus. USUS : Vocibus tuis aures meæ circumsonant.

CIRCŬMSPECTĬO, ōnis, f. *Vigilance.* SYN. Accurata consideratio. USUS : Circumspectione utendum est. Cf. **Cautio, Cautus.**

CIRCUMSPECTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Regarder tout autour.* SYN. Circumspicio.

CIRCUMSPECTŬS, ūs, m. *Action de voir autour.* USUS: Facilis est circumspectus, quo eam, etc., *je puis voir aisément où je vais, etc.*

CIRCUMSPĬCĬO, is, spexi, spectum, ere, a. *Observer, examiner.* SYN. Adverto, perpendo, oculis obeo, collustro, accurate considero. ADV. Celeriter animo, diligenter, diligentissime, magnifice se, paulisper. PHRAS. Aciem mentis in omnes partes intendere, *chercher à pénétrer.* Circumferre oculos; oculis aliquem requirere. Prospectum in urbem et agros captare. USUS : Circumspicite paulisper mentibus vestris. Circumspicite procellas imminentes. Magnifice se circumspicere, sibi placere, *s'admirer, (avoir une haute idée de soi-même).*

CIRCUMSTO, as, stĕti, stătum, are, n. et a. *Se tenir en cercle ; entourer, assiéger.* SYN. Circumdo, circumsisto. USUS : Noctes et dies omnia nos fata circumstant. Circumstant te summæ auctoritates, quæ te oblivisci domesticæ laudis non sinant. Frequentes me circumstetere. Cf. Circumdo.

CIRCUMVĀDO, is, vasi, ere, a. *Envahir.* USUS : Anceps terror circumvasit barbaros, hinc arce capta, illinc urbem scandente hoste.

CIRCUMVALLO, as, avi, atum, are, a. *Entourer d'un retranchement.* SYN. Munio vallo. USUS : Oppidum bidui labore circumvallarunt.

CIRCUMVECTĬO, ōnis, f. *Transport ; mouvement circulaire.* USUS : Solis circumvectio. Portorium circumvectionis.

CIRCUMVECTUS, a, um, *Qui s'est porté autour.* USUS : Equites jubet circumvectos ab tergo invadere aciem, *il ordonne à la cavalerie de tourner et de prendre à dos l'armée ennemie.*

CIRCUMVĔHO, is, vexi, vectum, ere, a. *Mener autour, côtoyer, doubler.* USUS : Equo circumvectus Dictator. Classe circumvehi insulam.

CIRCUMVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, a. *Accabler (par force et par ruse), circonvenir.* SYN. Decipio. ADV. Acute testes, indigne. USUS : Subvenire alicui, qui potentum opibus circumveniri urgerique videtur. Innocentem judicio circumvenire et opprimere. Cf. Decipio.

CIRCUMVESTĬO, is, ire, a. *Revêtir autour, envelopper.* USUS : Dictis circumvestire consilia sua, *cacher sa pensée sous ses discours.*

CIRCŬS, i, m. *Cirque, arène.* SYN. Campus, in quo populus ludos spectans considebat. EPITH. Candens, elucens candore, magnus, maximus. USUS : Ludi publici sunt cavea circoque divisi.

CIS, *En deçà de.* SYN. Citra.)(Trans. USUS : Cis Euphratem.

CĬSĬUM, ii, n. *Chaise à deux roues, voiture légère.* Genus vehiculi velocis.

CISTA, æ, f. *Corbeille, cassette ; armoire.* SYN. Arca, fiscina, canistrum. USUS : Cistas dejicit.

CĬTĔRĬOR, ōris, gen. com. *Plus rapproché ; plus récent.* SYN. Propinquior.)(Ulterior. USUS : Atque ut ad citeriora et notiora veniam.

CĬTHĂRA, æ, f. *Cithare.* SYN. Lyra. USUS : Cithara canere.

CĬTHĂRISTA, æ, m. *Joueur de cithare.* USUS : Saltatores, citharistæ. De eo, qui tantum pulsat citharam, non accinit.

CĬTHĂRŒDUS, i, m. *Qui chante en jouant de la cithare.* SYN. Qui cithara canit ; pulsat citharam, et canit.

CĬTĬMUS, a, um, *Très-proche.* SYN. Proximus.)(Ultimus. USUS : Luna cœlo ultima, citima terræ.

CĬTĬUS, *Plus vite.* SYN. Ocius, prius. USUS : 1. Citius repentinus morbus oculorum, quam diuturna lippitudo sanatur. 2. Potius, verius, magis, aptius, *plutôt.* Eum citius veteratorem quam oratorem dixeris.

CĬTO, *Vite, rapidement.* SYN. Celeriter, mature, quamprimum, sine mora, brevi tempore, mox.)(Tarde. PHRAS. Cito rem conficiam, *j'aurai bientôt terminé l'affaire.* Quamprimum, perceleriter, citius quam æstimas ; protinus, mature, momento rem confectam dabo ; impigre, propere, præpropere rem festinabo. Quam ocissime, quam maturrime ; solertissime, temporis puncto conficiam ; summam celeritatem adhibebo. Prius tua opinione, actutum, subito, prompte, strenue rem agam. Cf. Celer, Statim. USUS : Puer cito arripit, *l'enfant saisit facilement.*

CĬTO, as, avi, atum, are, a. *Citer en justice.* SYN. In jus voco, adesse jubeo, diem alicui dico, laudo, nomino. USUS : 1. Testem citabo totam Siciliam. Aliquem capitis reum in judicium per præconem citare. Citavit testes, *il assigna des témoins.* 2. Citato equo illuc contendit, *il se rendit en ce lieu à bride abattue.* 3. Citare auctores, *invoquer l'autorité d'un auteur;* rectius : Laudare auctorem, testem ; afferre testimonium auctorum.

CĬTRA, *En deçà de ; en avant de.* SYN. Cis.)(Ultro. USUS : 1. Exercitum habuit citra flumen. 2. Citra fastidium, *sans dégoût.*

CĬTRĔUS, a, um, *De citronnier.* USUS : Mensa citrea.

CĬTUS, a, um, *Prompt, rapide.* SYN. Celer, maturus. Cf. Celer, Propero.

CĪVĬCUS, a, um, *De cité, civique.* USUS : Corona civica.

CĪVĪLIS, e, omn. gen. *De cité, de citoyen ; civil.* USUS : Bellum civile, studium ; jus civile ; mos, consuetudo civilis. Pro civili parte rempublicam salvam cupio, *en ma qualité de citoyen, je désire le salut de la république.*

CĪVĪLITER, *En citoyen, comme il convient à un citoyen.* USUS : Civiliter vivere, cum aliquo civiliter contendere.

CĪVIS, is, m. *Citoyen.* SYN. Municeps, popularis. (VULG. Conterraneus, concivis, compatriota.) PHRAS. 1. Civem facere aliquem, *donner à qqn le droit de cité.* Civitatem alicui dare, donare, largiri, impertiri ; adscribere civitati, *vel* in civitatem ; in civitatem suscipere, recipere ; adsciscere civem ;

civitate donare; accipere in civitatem; ad civium numerum adscribere; referre inter cives. 2. **Civis factus est,** *il fut fait citoyen.* Civitate donatus est; jus civitatis consecutus est; civitatem impetravit; relatus est inter cives; particeps civilium munerum factus est; in civitatem receptus est; patuit illi Rom. civitas; virtutis præmium civitas Rom. fuit. 3. **Civium jure excidit,** *il perdit ses droits de citoyen.* Civitatem amisit, perdidit; segregatus a numero civium est. Civitas ei adempta est; in ærarios relatus est; ex albo civium erasus est. USUS: Civem aliquem designare, facere, habere. Civis reipublicæ amantissimus.

CĪVĬTAS, atis, f. *Cité, état.* SYN. Civium multitudo in unum locum congregata; jus civium, libertas. EPITH. Adjutrix scelerum, libidinum testis, fautorum receptrix. Aliena, amica alicui, amicissima et fidelissima, ampla, illustris, clara, nobilis, amplissima, beata, honesta, libera, bella, clara, commendatior, commentitia, communis, conjunctissima, antea copiosa, cuncta, erudita, fidelis, fidelior, *aut* copiis locupletior, auctoritate gravior, fidelissima, firma, valens, florens, florentissima, consilio et armis fœderata, grata, gravis et locuples, ornata, gravissima, moderatissima, illustris, immunis, improba, incolumis, ingrata, inutilissima, lauta, libera, liberta, locuples, maledicentissima, maledicta, misera atque inanis, bene morata, bene constituta, nobilissima quondam, et jam doctissima, nova, occupatissima, opportunissima ad aliquid, opulentissima et beatissima, orba, pacata et libera, prava, perdita, perprava et tenuis, potens, barbara, princeps omnium rerum, proxima alicui loco, pulcherrima, quieta, sancta, socia factorum et flagitiorum, sollicita, splendidissima, suspiciosa et maledica, tenuis, vitiosa, universa. Civitates afflictæ, alternæ, amplissimæ, egentissimæ, fœderatæ, invictissimæ, marinæ, maximæ, minimæ, minores, bene moratæ, ornatæ, pacatæ, tranquillæ, perditæ, salvæ et incolumes; amplæ atque potentes, tantæ et tam graves, totæ, universæ. USUS: 1. Concilia, cœtusque et conventicula hominum civitates appellantur. Cato ortu Tusculanus est, civitate Romanus. Romam urbem civitas incolit, *la ville de Rome est habitée par des citoyens.* Dicavit se in civitatem Romanam. 2. **Jus civitatis alicui impertiri,** *accorder à qqn le droit de cité.* Civitatem dare, donare, largiri alicui; in civitatem recipere, suscipere, adscribere aliquem. 3. **Civitatis jus amittere,** *perdre le droit de cité.* Civitatem perdere; civitatem adimere alicui. Civitatem nemo amittit, nisi sua culpa. 4. **Civitate mutari,** *devenir citoyen d'une autre ville.* Cf. **Civis.**

CLĀDES, is, f. *Perte, fléau; défaite.* SYN. Calamitas, damnum, cædes. EPITH. Horribilis, importuna, ingens, luctifica, subita, tanta, vetusta. USUS: 1. Cladem facere, afferre, inferre, *faire essuyer une grande défaite.* 2. Cladem accipere, *essuyer une défaite.* 3. Cladem reddere, *prendre une revanche.* Cf. **Cædes, Cædo, Damnum, Prœlium.**

CLAM, *En secret.* SYN. Furtim, occulte, ex occulto, ex insidiis.)(**Palam.** PHRAS. 1. **Clam nescio quid agitat,** *il médite je ne sais quoi au fond du cœur.* Clandestina consilia miscet; latenter, ex occulto, in occulto nescio quid parat, machinatur; occulte cuniculis me oppugnat; secreto, arbitris remotis, clanculum, in operto, occultis sermonibus, nescio, quid serit. 2. **Clam discessit,** *il est parti à l'insu de tous.* Silentio ex urbe egressus; imprudentibus omnibus, insciis, inscientibus omnibus; remota hominum conscientia fuga sibi consuluit. Cf. **Occulto, Tego, Celo.**

CLĀMĀTOR, ōris, m. *Criard, déclamateur.* USUS: Odiosi ac molesti clamatores.

CLĀMĀTŌRĬUS, a, um, *Qui crie.* USUS: Clamatorium genus.

CLĀMĬTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Crier fort, appeler à grands cris.* Supercilia illa tua calliditatem clamitare videntur, *vos sourcils semblent accuser l'astuce.*

CLĀMO, as, avi, atum, are, n. et a. *Crier.* SYN. Vocifero; clamorem edo, facio, profundo; voce contendo, persono. PHRAS. **Ingentem clamorem tollunt,** *ils poussent de grands cris.* Vociferatione utuntur maxima, clamore profuso; circumsonat hostilis clamor; truci cantu, clamoribus inconditis, horrendo cuncta complent sono. Ululatus, cantusque dissoni audiuntur. Clamoribus strepunt, perstrepunt; tumultu personant omnia. Terribilis inde sonus accidit; incertis clamoribus, stridore horrendo omnia personant, aures fatigantur. Nemora vallesque circumjectas terribili sono implent. Vocem emittunt, sustollunt, efferunt, intendunt, contendunt, mittunt; indicem voluntatis virtutisque clamorem efferunt, inconditum trucemque clamorem edunt; incondito clamore perturbant omnia; clamor barbaro ululatu permistus præsentes terret. USUS: Hoc me tua causa fecisse clamo ac testor.

CLĀMOR, ōris, m. *Cri, clameur.* SYN. Vociferatio. EPITH. Acutissimus, cœlestis, concionalis, incredibilis, infestus atque inimicus populi, magnus, major, maximus, par, profundus. Clamores gladiatorii, magni, majores, maximi. USUS: 1. Clamorem movere, excitare, *exciter les clameurs.* Clamorem edere, tollere, extollere, profundere, *jeter, pousser des cris.* Clamorem reddere, *répondre aux clameurs.* Clamorem proximis tradere, *transmettre le cri (de guerre) à ses voisins.* Clamorem arctare. Clamore facto, sublato.

2. **Acclamatio, admurmuratio,** *acclamations*. Hæc sunt, quæ clamores et admirationem in oratione efficiunt. Cf. **Clamo.**

CLĀMŌSUS, a, um, *Criard.*

CLANCŬLUM, *A la dérobée, en cachette.* SYN. Clam. USUS : Hæc clanculum dicta sunto. Cf. **Clam.**

CLANDESTĪNUS, a, um, *Qui se fait en cachette, clandestin.* SYN. Occultus. USUS : Clandestinum scelus. Clandestina cum hoste colloquia miscere. Cf. **Occultus.**

CLANGOR, ōris, m. *Son de la trompette.* SYN. Tubarum cantus, vox aquilæ, et aliarum avium. EPITH. Tremulus, vastus.

CLĀRĒ, *Clairement, nettement.* SYN. Clara voce, explicate, plane, aperte, dilucide, enodate, manifeste. USUS : Clare gemuit. Semper id periculum clarius apparet.

CLĀRĔO, es, ui, ere, n. *Briller; être illustre.* SYN. Emico.

CLĀRĬGĀTĬO, ōnis, f. *Action de réclamer solennellement une satisfaction.* SYN. Belli denuntiatio.

CLĀRĬSŎNUS, a, um, *Clair, retentissant.* SYN. Clare sonans, canorus.

CLĀRĬTAS, ātis, f. *Illustration, célébrité.* SYN. Splendor nominis, fortunæ, gloriæ nobilitas. USUS : Claritatem nominis aucupari, assequi, admittere. Claritas vocis. Cf. **Splendor.**

CLĀRĬTŪDO, ĭnis, f. *Célébrité, illustration, éclat.* USUS : Artes quibus summa claritudo paratur. Cf. **Splendor, Gloria, Dignitas, Clarus.**

CLĀRUS, a, um, *Clair*; *illustre.* SYN. 1. Planus, apertus, perspicuus, dilucidus, explicatus, evidens, pervulgatus, non obscurus.)(**Obscurus.** 2. Insignis, nobilis, illustris, celeber. PHRAS. 1. **Vir est clarissimus,** *cet homme est très-célèbre.* Clara est ejus viri virtus ; inclita religio. Magnum est ejus viri nomen et opinio ; amplissima auctoritas ; claritate nominis insigni præditus ; magna est in civibus gloria ; vir est omnis ætatis ac memoriæ clarissimus ; est in eo viro laus virtutis maxima ; fama fertur in primis ; maximum hujus in his regionibus nomen est, hujus viri clarissima virtus est et insignis ad posteros. Cf. **Celeber, Altus.** 2. **Rem clariorem reddere,** *rendre une chose plus claire, plus intelligible.* Claram spectatamque facere ; nobilitatem rebus dare ; rei dignitatem facere, addere, conciliare ; lucem rebus dare, splendorem afferre, illustrare rem, in bono lumine collocare. Cf. **Illustro.** 3. **Res clara est,** *la chose est claire, évidente.* Res ipsa se aperit ; præsentior jam res est, quam ut ignorari possit ; liquida res est et in medio posita. In luce res est. Cf. **Manifestus.** USUS : 1. Claris et illustribus exemplis usus sum. Clara hæc sunt, non immoror. Clara jam luce, *pendant le jour.* 2. **Insignis,** *illustre, distingué.* Vir clarus et nobilis ex doctrina. Claram mortem oppetere. Cf. **Præclarus, Honoratus, Celeber.**

CLASSĬĀRĬUS, a, um, *Soldat de marine, marin.* * USUS : Classiarius miles.

CLASSĬCUS, a, um, *Citoyen de la première classe.*

CLASSĬCUM, i, n. *Trompette guerrière.* SYN. Sonus tubarum. USUS : Advocare ad concionem, silentium facere classico, *sonner l'assemblée.* Canere, concinere classicum, *donner le signal du combat.*

CLASSIS, is, f. *Flotte.* SYN. Naves, navium multitudo. EPITH. Bella, bene magna et ornata, præclara in speciem, sed inops et infirma propter dissimilitudinem propugnatorum atque remigum, pulcherrima. USUS : 1. Classem ædificare, ornare, apparare, comparare, instruere, *équiper une flotte.* Classem deprimere, frangere, demergere, *détruire, couler bas une flotte.* 2. **Ordo civium, et distributio pro modo census,** *une des six classes dans lesquelles était réparti le peuple romain.* Tributim et centuriatim describere ordines, ætates, classes. Cf. **Navis.** Classis Præfectus. Cf. **Præfectus.**

CLATHRI, ōrum, m. pl. *Grille, barreaux.*

CLAUDĬCĀTĬO, ōnis, f. *Action de boiter, démarche de boiteux.* EPITH. Deformis. USUS : Apparet in eo claudicatio non deformis.

CLAUDĬCO, as, are, n. *Boiter.* SYN. Altero pede nuto. USUS : 1. Num claudicat vir bonus ? 2. TRANSL. **Titubo, vacillo, debilis, infirmus sum,** *chanceler, être défectueux, imparfait.* Claudicat hæc oratio. Claudicat amicitia nostra, vacillat et titubat. Claudicat in officio. Etiam summa felicitas semper ex parte aliqua claudicat.

CLAUDO, is, clausi, clausum, ere, a. *Fermer.* SYN. Obstruo, oppilo, obturo, intercludo, comprimo. PHRAS. **Urbs clausa est,** *la ville est fermée.* Fores portarum objectæ sunt ; claustra urbis objecta sunt ; obseptum est in urbem iter ; interclusa ad urbem via est. Urbs nemini patet ; non patet ad urbem aditus. Cf. **Aditus.** USUS : Alicui exitum, viam, transitum ; fugam hosti claudere. Consilia sua clausa habere. Claudere aures optimis consiliis. Ejus consuetudinem mihi adhuc meus pudor clausit. Mare clausum nuntios moratur. Nullius domus satis clausa tuæ libidini. Cf. **Includo.**

CLAUDUS, a, um, *Boiteux.* SYN. Altero pede læsus, *vel* captus.

CLĀVA, æ, f. *Bâton, massue.* USUS : Clava et fuste repulsus.

CLĂVĬCŬLA, æ, f. *Vrille, tendron de la vigne, au moyen duquel elle s'attache aux soutiens.* SYN. Capreolus in vite. USUS: Vitis claviculis suis, quasi manibus, quidquid est nacta, amplectitur.

CLĀVIS, is, f. *Clef.* USUS: Alicui claves tradere, credere. (VULG. **Claves Imperii**, *les clefs, le boulevard de l'empire.*) **Latine**: Claustra portæque Imperii.

CLAUSTRUM, i, n. **Sæpius plurali adhibetur.** *Porte; boulevard, défense, rempart.* SYN. Fores, loca clausa. USUS: Claustra urbis, regionis hostibus committenda non sunt. Effringi fores, revelli claustra. (VULG. **Claustrum Monachorum**, *cloître.*) Cœnobium. (VULG. **Clausura**, *clôture.*) Claustra cœnobii.

CLAUSŬLA, æ, f. *Conclusion, fin.* SYN. Extrema cujusque rei pars, præsertim in oratione, versu. Verborum conclusio, exitus. EPITH. Difficilis, præclara. USUS: Clausula numerose et jucunde cadens. Cum argumentum scribendi non suppetit, utor consueta clausula. Clausula edicti.

CLĀVUS, i, m. *Clou; gouvernail de navire, timon de l'état.* SYN. Gubernaculum navis. EPITH. Tractabilis. USUS: Clavum imperii tenere, *être au timon des affaires.* Tractare gubernacula reipublicæ.

CLĔMENS, entis, omn. gen. *Clément, doux, généreux.* SYN. Lenis, mitis, mansuetus, misericors, liberalis, humanus. PHRAS. **Princeps erat clementissimus**, *le prince était très-clément.* Princeps erat, ad cujus expertam clementiam nemini non tutus receptus erat; qui cives mirifice colebat; qui civium voluntati ac gratiæ deditissimus erat; qui oblivisci nihil solebat, nisi injurias; cujus incredibilem mansuetudinem, inusitatam inauditamque clementiam non æquare modo dicendo, sed ne adumbrare quidem quisquam possit; a quo nihil non benigne clementerque factum; clementia tanta, ut nemini supplici non dextram fidemque porrigeret, spem salutis ostenderet, indulgeret; nihil isto Principe clementius; nemo cum illo Principe clementiæ laude comparandus, æquandus, conferendus. Nemo illi hac clementiæ laude par, aut secundus; Princeps proprio quodam naturæ munere ad clementiam liberalitatemque factus videtur. Præcipua quadam laude florebat clementiæ; Principum nemo est, in quo plus quam in isto clementiæ esset ac humanitatis; clementiæ laude præstabat, antecellebat, anteibat omnes. Cf. **Lenis.** USUS: Clemens et misericors judex; clemens castigatio.

CLĔMENTER, *Avec clémence, bonté.* SYN. Mansuete. USUS: Clementer facere, audire.

CLĔMENTĬA, æ, f. *Clémence, douceur, bonté.* SYN. Lenitas, benignitas, humanitas, misericordia, mansuetudo, placabilitas, bonitas, moderatio animadvertendi. EPITH. Admirabilis, grata alicui, insidiosa, inusitata inauditaque, jucunda auditu, popularis, singularis. USUS: Clementia est, per quam animi temere in odium alicujus invectionis concitati, comitate retinentur. Cf. **Lenitas, Clemens.**

CLĔPO, is, psi, ptum, ere, a. *Voler, cacher, dissimuler.* SYN. Furor, rapio, subripio. USUS: Pueri Spartæ rapere et clepere discunt.

CLEPSYDRA, æ, f. *Clepsydre.* SYN. Vas, e quo aqua paulatim effluens horas distinguit, horologium. USUS: Ad clepsydram declamare, *déclamer, parler à l'heure.*

CLĬENS, entis, m. *Client.* SYN. Qui in fide alicujus est et clientela. EPITH. Proprius, vetus. Clientes novi, plurimi. USUS: Tibi nemo cliens esse, te nemo clientem habere volet.

CLĬENTĒLA, æ, f. *Patronage, clientèle.* SYN. Clientum defensio, tutela, procuratio. EPITH. Honesta, illustris, clientelæ maximæ, provinciales. PHRAS. **Se in fidem ac clientelam tradere**, dare, conferre, dicare, *se placer sous le patronage de qqn.* Alterius fidei se committere, mandare; in fidem alterius se permittere; tutelæ subjicere et commendare. USUS: Esse in fide et clientela alterius. Clientelam ad se traducere.

CLĬTELLÆ, arum, f. pl. *Bât.* SYN. Ephippia, quæ jumentis imponuntur ad melius ferendas sarcinas. USUS: Ea onera clitellis sunt apportata.

CLĬTELLĀRĬUS mulus, i, m. *Bête de somme.*

CLĪVŌSUS, a, um, *Qui s'élève en pente, montueux.* USUS: Clivosus locus.

CLĪVUS, i, m. *Pente, montée.* SYN. Collis. EPITH. Plenus servorum.

CLŎĀCA, æ, f. *Egout, cloaque.* SYN. Locus cavus, per quem sordes eluuntur. USUS: Cloacam maximam, receptaculum omnium purgamentorum urbis, sub terram agi jussit.

CLYPĔUS, i, m. *Bouclier.* USUS: Abjecto clypeo fugit.

CŎĂCERVĀTĬO, ōnis, f. *Action d'entasser, d'accumuler.* SYN. Copia, cumulus, acervus. EPITH. Universa. USUS: Coacervatio argumentorum, et frequentatio.

CŎĂCERVO, as, avi, atum, are, a. *Entasser, accumuler.* SYN. Aggrego, accumulo, cogo, congero, cumulo. USUS: Pecuniam immensam cogere et coacervare.

CŎĂCESCO, is, ere, n. *Devenir aigre.* SYN. Acidus fio, acesco. USUS: Vinum vetustate coacescit.

CŎACTĬO, ōnis, f. *Rassemblement.* SYN. Congregatio, conspiratio, conventiculum.

USUS : Nocturnis vigiliis et hominum coactione turbata civitas.

CŎACTOR, ōris, m. *Collecteur d'impôts; commis de recette*. SYN. Qui pecuniam cogit et recipit officii nomine. (VULG. **Perceptor particularis.**) USUS : 1. Non effugies nostros coactores.

CŎACTUS, a, um, part. v. cogo. *Forcé*. SYN. Expressus. USUS : 1. Hæc non nisi coactus scripsi. 2. **Congregatus**, *rassemblé*. Copiæ in unum locum coactæ. Cf. **Invitus, Nolo, Ægre.**

CŎACTŪS, ūs, m. *Impulsion*. SYN. Impulsus. USUS : Hæc tuo coactu scripsi.

Coadjutor Episcopi, *Coadjuteur d'un évêque*. SYN. Episcopus qui alterum adjuvat episcopum.

Coadjutor, Conservus, *aide, homme d'affaires*. SYN. Administrator rei domesticæ, qui domestico opere exercetur ; in re familiari adjutor ; adjutor operum ; ad domestica ministeria adscriptus.

CŎÆDĬFĬCO, as, avi, atum, are, a. *Bâtir avec*. SYN. Construo.

CŎÆQUO, as, avi, atum, are, a. *Égaliser, rendre égal*. SYN. Æquo. USUS : Coæquare gratiam omnium difficile est, *il est difficile que tous aient une égale autorité*. Coæquare omnia ad suas injurias et libidines, *faire peser sur tous également le joug de ses injustices et de ses caprices*.

CŎÆVUS, a, um, *Du même âge, contemporain*. SYN. Æqualis, ætate cum aliquo conjunctus.

CŎĂGĬTĀTĬO, ōnis, f. *Mouvement simultané*. SYN. Agitatio. USUS : Coagitatio pulmonum.

CŎAGMENTĀTĬO, ōnis, f. *Assemblage, réunion de parties*. SYN. Nexus, compositio, constructio, conjunctio. EPITH. Dissolubilis. USUS : Copulatio rerum et quasi consentiens ad mundi incolumitatem coagmentatio naturæ. Coagmentatio non dissolubilis.

CŎAGMENTO, as, avi, atum, are, a. *Assembler, réunir*. SYN. Compono, conjungo, construo, compingo.)(**Dissolvo.** USUS : 1. Nihil tam aptum, tam compositum ac coagmentatum inveniri potest. Struere verba, ac veluti coagmentare. 2. **Conficio, tracto**, *affermir*. Pacem coagmentare, *cimenter la paix*. Cf. **Conjungo.**

CŎĂGŬLUM, i, n. *Présure, ce qui sert à faire cailler le lait*. USUS : Lactis coagulum.

CŎĂLESCO, is, ălŭi, escere, n. *Se joindre, se figer; se réunir*. SYN. Cohæreo, concresco. USUS : Concordia coaluerant animi.

CŎANGUSTO, as, atum, are, a. *Rétrécir, resserrer*. SYN. Coarcto.)(**Dilato.** USUS : Hæc lex in cunctum ordinem dilatata coangustari potest.

CŎARCTĀTĬO, ōnis, f. *Action de presser, de réunir*. USUS : Coarctatio plurium in angusto tendentium.

CŎARCTO, as, avi, atum, are, a. *Presser, resserrer, rétrécir*. SYN. Constipo, coangusto.)(**Dilato, explico.** USUS : Fac, ut quæ arctavit et peranguste refersit, dilatet et explicet. Coarctari in oppido. Angustæ fauces iter coarctant.

CŎARGŬO, is, ere, a. *Accuser, convaincre, confondre*. SYN. Arguo, redarguo, accuso, convinco, detego, indico. USUS : Coarguere aliquem ; coarguere errorem, culpam, mendacium alicujus. Aliquem avaritiæ coarguere. Aliquem multis suspicionibus, conjecturis coarguere ; vitæ turpitudine sese ipse coarguit. Cf. **Convinco, Accuso.**

CŎCHLĔA, æ, f. *Limaçon*. EPITH. Domiporta, sanguine cassa. USUS : Iste tanquam cochlea abscondit et retentat sese tacitus.

CŎCHLĔAR *vel* **CŎCHLĔĀRE**, is, n. *Cuiller*. USUS : Cochlearis mensura, *cuillerée, mesure pour les liquides*.

CŎCLES, itis, m. *Borgne*. SYN. Luscus, altero captus oculo.

COCTUS, a, um, *Cuit, mûr*. SYN. TRANSL. Maturus.)(**Crudus.** USUS : Poma matura et cocta. Sermo bene coctus et conditus.

CŎCUS, *vel* **CŎQUUS**, i, m. *Cuisinier*. SYN. Qui cibos parat et condit. USUS : Mitto cocos, pistores, lecticarios. Cocus vilissimum antiquis mancipium, æstimatione et usu in pretio esse cœpit. Majoris pretii nunc cocus est, quam villicus.

CŌDEX, icis, m. *Livre, registre, écrit*. SYN. Tabulæ accepti et expensi ; *item :* liber, in quo acta publica scribebantur. EPITH. Falsus, interlitus. USUS : In codicem referre ; codicem obsignare ; e codice delere. Non habere se hoc nomen in codice accepti et expensi fatetur.

CŌDĬCILLI, orum, m. pl. *Tablettes à écrire*. SYN. Tabellæ, libelli. USUS : Exarare aliquid in codicillis, referre dicta in codicillos.

CŒLESTIS, e, com. gen. *Céleste, divin*. SYN. Divinus, immortalis.)(**Humanus.** USUS : Rem gessisti memorabilem, ac pene cœlestem. Cœlestes orbes. Fama Herculem in concilio cœlestium collocavit.

CŒLĬTES, um, m. pl. *Habitants du ciel, dieux*. SYN. Cœlicolæ. USUS : Cœlitum ira invectum est hoc malum.

CŒLUM, i, n. *Ciel*. SYN. Altissimum DEI domicilium ; regiones immortalitatis ; beatorum sedes, domicilium. PHRAS. 1. **Ad cœli**

gaudia pervenere Sancti, *les saints sont parvenus à la gloire du ciel.* Sancti corporibus laxati in cœlestia templa penetraverunt ; exuti corpore mortali ad superos migraverunt, ad bona nulla temporis longinquitate pereuntia ; cum DEO beatissimam vitam ævo infinito vivunt ; in beatorum domicilium accepti gaudiis omnibus affluunt et circumfluunt ; cœlesti civitate donati, torrente voluptatum inundantur ; hinc profecti recta ad concilium, ad domum sempiternam DEI, ad regiones immortalitatis evecti sunt, ubi placidissima quies et vita sempiterna vigent ; ubi bona ea nos manent, ut neque aspectu oculorum comprehendi, neque auribus percipi, neque ulla cogitatione queant adumbrari ; ubi nec visa cuiquam mortalium, nec auribus arrepta, nec mente unquam tractata vigent gaudia, et vigebunt spatiis sæculorum innumerabilium ; ubi Divinæ majestatis aspectu in omnium sæculorum perpetuitatem sine satietate perfruentur. Sancti ab his locis ærumnarum plenis, in illam innumerabilibus felicitatibus redundantem affluentemque regionem demigrarunt ; in cœlestes domos, in concilium Superum, in illam stabilem sedem ac domicilium Beatorum ; in illam Regis æterni aulam ; in illam cœlestem ac beatam domum felicitate æterna fruentium animorum ; in cœlestem Regiam, ubi cum DEO æternum degent ævoque beatissimo ac sempiterno fruentur. 2. Sæpe de cœlo **cogitandum,** *il faut souvent penser au ciel.* In beatissimam cœlitum sedem, in augustissimam illam Divinitatis sedem omnes cogitationes conferre decet. Erigenda mens est identidem et attollenda ad illum æternæ felicitatis portum. Obeundæ identidem mente cogitationeque oræ illæ cœlestes ac beatissimæ ; in iisque mente ac animo habitandum. Cf. **Beatus.** USUS : 1. Omnibus idem cursus ad cœlum patet. Homo divinus de cœlo delapsus videbatur, *cet homme divin semblait descendu du ciel.* **De præstantis virtutis viro.** Nocturna cœli forma siderum ornatus. Celerrima cœli conversio. 2. **Aer, spiritus circumfusus,** *air, atmosphère, température, temps.* Gravis et pestilens cœli aspiratio. Cœli gravitas, natura et temperatio. 3. TRANSL. **Summus locus et gradus,** *comble, faîte du bonheur, de la gloire.* Aliquem laudibus in cœlum ferre. In cœlo sum. Cœlum digito attingo. **Hominis vox est, felicis admodum, et lætitia gestientis.**

CŌĔMO, is, emi, emptum, ere, a. *Acheter.* SYN. Emo, coemptionem facio. Cf. **Emo.**

CŌEMPTĬO, ōnis, f. *Vente, coemption, une des formes du mariage romain.* USUS : Coemptiones facere. Cf. **Emptio.**

CŌEMPTĬŌNĀLIS, e, com. gen. *Relatif à la coemption.* SYN. Qui frequens est in coemptionibus.

CŒNA, æ, f. *Dîner, repas du soir.* USUS : Ad cœnam me vocavit, perduxit. Cœnam fecit, dedit lautam. Cœna me accepit lautissima. Condixi ad cœnam, promisi. Non soleo obire cœnas. Cœnæ adhibitus est.

Cæna Domini, *la Cène du Seigneur.* Dies sacer cœnæ Domini, sacrosanctæ Christi cœnæ memoria sacratus. Epulum Divinum.

CŒNĀCŬLUM, i, n. *Salle à manger.* SYN. Triclinium. USUS : Roma cœnaculis sublata et suspensa.

CŒNĬTO, as, are, n. *Dîner souvent.* SYN. Frequentius cœno. USUS : Foris apud alios cœnitare non soleo.

CŒNO, as, avi, atum, are, n. *Dîner.* ADV. Belle, frugaliter, honeste, libenter, male, melius, nequiter, prave, recte, turpiter. USUS : Cœnati discubuimus. Manus lava et cœna.

CŒNŬLA, æ, f. *Petit dîner.* SYN. Cœna parva.

CŒNUM, i, n. *Boue, ordure.* SYN. Lutum. USUS : 1. In cœno jacere. Cœno oblitus. 2. TRANSL. **Pro homine sordido, aut insigniter improbo,** *être immonde, dégradé, méprisable (t. d'inj.).* Cœnum olet homo sordidus, *cet homme malpropre sent la boue.* O cœnum ! O portentum !

CŎĔO, is, ivi *vel* ii, itum, ire, n. et a. *Aller ensemble, se réunir.* SYN. Convenio, adjungor, congredior. USUS : 1. Cum hoc coire ausus es ? colvere amici. 2. **Jungo, contraho,** *s'associer, s'unir ; former (une alliance, une société.)* Coire societatem cum aliquo sceleris, *vel* præmii. Coire de salute alterius. 3. **Coalesco,** *se refermer.* Vulnus, arteria coit ; cicatrix obducta est.

CŒPI, isti, isse, a. et n. *Commencer.* SYN. Incipio, instituo, suscipio. USUS : Magis pœnitet cœpisse, quam desistere libeat.

CŒPTO, as, are, n. *Commencer.* SYN. Incipio.

CŒPTUM, i, n. *Entreprise, projet, dessein.* USUS : Ingentia cœpta pertexere.

CŒPTUS, a, um. *Commencé.* USUS : Cœpti sumus de republica consuli, *on a commencé à nous consulter au sujet de la république.*

CŎĔQUĬTO, as, are, n. *Chevaucher ensemble.* * USUS : Coequitabant sex millia equitum.

CŎERCĔO, es, cui, citum, cere, a. *Contenir, réprimer, arrêter.* SYN. Contineo, refreno, domo, reprimo, cohibeo. PHRAS. **Coercenda est hominum licentia,** *il faut réprimer la licence des hommes.* Frangendæ cupiditates, frenandæ libidines, audacia illorum et conatus resecandi ; reprimendi sunt improbi, domandi, et veluti freni gestientibus eorum animis imponendi. Circumscribenda,

contundenda est exultantium prædonum audacia, ferocitas, jactatio ; debilitandi, comprimendi, exarmandi sunt penitus. Danda est opera, ut vis et impetus eorum reprimatur, cohibeatur, cupiditatibus eorum eatur obviam. Metus, necesse est, aliquis contineat exultantes illorum animos, iracundiam teneat, incensam cupiditatem restinguat. Excutienda est importuna illa levissimorum hominum audacia ; libertas illa nimia audiendi quidlibet arctiorem in gyrum revocanda ; castiganda petulantium hominum licentia et compescenda. Retardandi perversorum impetus et coercitione legumque vinculis restringendi. Revocandi ardentes animi ac incitati, et ab impiis consiliis, ad quæ cursu ruunt, reflectendi ac retrahendi. Cf. **Cohibeo, Compesco.** Usus : 1. **Mundus omnia complexu suo coercet et continet,** *le monde embrasse et renferme tout.* 2. **Refreno, reprimo,** *châtier, corriger.* Improbi vinculis, suppliciis, morte, exilio refrenandi et coercendi. Cf. **Cohibeo, Castigo.**

CŌERCĬTĬO, onis, f. *Répression; châtiment; réprimande.* Pronuntiaverunt coercitionem adversus tribuni intercessionem.

CŒTŬS, ûs, m. *Réunion d'hommes, assemblée, troupe.* Syn. Concilium, conventus. Epith. Populares, occulti, nefarii, solemnes ludorum. Usus : Cœtum hominum dicendo tenere. Dimittere cœtum. Cœtus hominum jure sociati.

CŌGĬTĀTĒ, *Avec réflexion.* Syn. Meditato, consulto. Usus : Accurate, consulto, cogitate scribere. Cf. **Prudens.**

CŌGĬTĀTĬO, onis, f. *Pensée, réflexion ; projet, résolution.* Syn. Mentis sensus, mentis agitatio, animi motus, animi sensus, reconditus sensus, intimus sensus, meditatio, commentatio, cura. Epith. Acerrima, atque attentissima, deformis, diuturna, multo difficilior, multo obscurior, dignissima virtutis alicujus, inanis, melior, multa, reliqua, summa, tacita. Cogitationes acerbæ, bonæ, certæ, intimæ, liberæ, malæ conscientiæ atque animi, mollissimæ, graves, posteriores, sapientiores, pristinæ, quietæ, quotidianæ, tacitæ. Phras. 1. **Sermo tuus, cogitationem mihi injecit,** *votre discours m'a donné cette pensée.* In eam me cogitationem induxit, adduxit ; ad eam me cogitationem deduxit ; ex sermone tuo subiit animum cogitatio; injecta est animo cogitatio. 2. **Cogitatione nostra quidlibet effingere nobis possumus,** *notre intelligence peut imaginer mille choses.* (Vulg. **Imaginor.**) Quidibet mens nostra cogitatione sibi depingere potest ; mundum totum cogitatione percurrere, amplecti potest. Concipere rerum imagines quaslibet animo possumus. Fingere animo, cogitatione depingere, adumbrare quidlibet possumus. Speciem rei quamlibet animo informare, cogitatione consequi, animo comprehendere mens humana potest. 3. **Seriam tandem cogitationem suscipe,** *prenez enfin une bonne résolution.* Suscipe cogitationem et curam te dignam; imperti, quæso, huic te cogitationi ; pone in hac cogitatione tempus aliquod ; versetur in animo tuo hæc cogitatio. In ea re cogitationem omnem loca, defige. Adverte tandem animum, cogitationemque hominis sobrii paulisper suscipe ; intende animum ; mente animoque considera ; mentis cogitationes aliquando tandem huc converte ; animadverte tandem diligentius ; meditare attentius ; considera cum animo tuo ; intento animo intuere ; diligenter eam rem animo agita ; in animo tracta et versa. Refer ad animum ; ante oculos tibi pone, propone, statue, constitue ; mentem huc intende tuam ; mentis aciem in hoc contende. Ini tandem consilia cum animo tuo, studioseque cogita ; versare in hujus meditatione rei. Cogita etiam atque etiam, ac cum animo reputa. 4. **Cogitationem eam abjeci,** *j'ai rejeté cette pensée.* Cogitationem alio averti, traduxi ; avocavi animum a molesta rei cogitatione, cogitationem ab his molestiis ; aberrat tandem animus a molesta rei cogitatione, meque mihi eripui ; libero tandem ac soluto sum animo, et rei molestæ cogitatione vacuo. Nulla jam rerum molestissimarum cura *vel* sollicitudo insidet animo; ejeci animo eam cogitationem mentemque ac sensum avocavi. 5. **Hic erat cogitationum mearum scopus,** *tel était le but de mes réflexions.* Consilium meum hoc erat ; hoc spectavi, hoc volui, hoc secutus sum ; id tum egi; huc consilia mea, huc cogitationes retuli; huc animum, huc mentem intendi ; huc spectabat animus meus ; huc mentem direxi et studia ; eo consilia contuli ; hoc animo agitabam ; hic animo meo meisque consiliis scopus fuit ; hæc meta, quo intendebantur cogitationes meæ ; hoc mihi propositum erat. 6. **Cogitationes meas explicare satis non possum,** *je ne puis bien vous expliquer ma pensée.* Mentis consilia, sensus intimos non est, ut possim verbis consequi, sermone exprimere ; exprimendis animi sensibus omnis impar oratio est; verba desunt, quibus animi mei sensa foras efferam. Mentem oratio non assequitur, non æquat. 7. **Cogitationibus distrahor variis,** *mille pensées m'obsèdent et m'accablent de distractions.* Perturbatis cogitationibus ab instituto itinere mens deducitur ; aberrat animus a re proposita ; aptæ ad rem propositam cogitationes dissipantur ; animus diversa agitat ; alienato a re proposita sum animo ; animus evagatur longius ac peregrinatur. Usus : Cogitationes posteriores plerumque sunt sapientiores. Quid in res tam viles cogitationem abjicis ?

CŌGĬTO, as, avi, atum, are, a. et n. *Penser, réfléchir ; avoir l'intention de.* Differ. **Cogito,** prius est, posterius **excogito.** Syn.

Meditor, commentor, contemplor, mente contrecto, mente complector, animo agito, mente agito; mecum quæro; existimo; in animo habeo, mihi in animo est, cogitationem rei alicujus habeo, omnem curam defigo in re aliqua, animo et cogitatione comprehendo; in aliqua re cogitationem pono, cogitationem in re defigo, memoriam meam ad rem aliquam excito; ratione animoque lustro, ante oculos meos propono, speciem alicujus rei cogitatione percipio, mente, et cogitatione versor, cogitationem alicujus rei capio, suscipio. ADV. Cogitare acerbe de pernicie reip., acrius, accuratius, acutissime, astute, attentius quid, bene aliquando, callide, crudeliter de exitio, crudelissime, diligenter, divine de rep., diu de aliquo, diutius, etiam atque etiam humaniter in aliquem, incondite, libidinose, longius, monstrose, multum secum, multum de aliquo, male, multum, nefarie de vita alicujus, obscure omnino, optime de rep., plane parum, plurimum, præpostere, prudenter, sæpe, sæpenumero, salutariter, sapienter de rep., sensim stulte, tantisper de reo, timide de se, valde, vere. PHRAS. 1. **Diu mecum cogitavi,** *j'ai longtemps réfléchi.* In animo volutavi; reputavi ipse mecum, cum animo meo. Acie mentis dispexi omnia; omnia mente complexus sum; circumspectavi, observavi omnia; omnia mente peragravi, animo me et cogitatione in omnes partes converti, diu in cogitatione versabar, omnia volvebam animo, omnia percurrebam. Diu multumque versabam animo; mente agitabam, tractabam, revolvebam. His cogitationibus diu intentus eram; diu mentem implicatam habebam. Diu deliberavi mecum; diu cum animo perquirebam. 2. **Nescio, quid facinoris cogitat,** *il médite je ne sais quel crime.* Majus in animo facinus est; nescio quod facinus molitur animo; nescio quid facinoris animo habet; magnum aliquid animo agitat; facinus, nescio quod, mente concepit; grandius aliquid animo parat; spes et ira tacitis sæpe cogitationibus volutat animum; oblata repente rei gerendæ opportunitas animum ad cogitationem facinoris a desperatione avertit; grande aliquid periculique plenum animus agitat; ad grandius aliquod facinus omni cogitatione fertur; animum intendit. Majus aliquid animo ac mente concipit. Amplectitur animo nescio quod majus facinus. 3. **Nihil nisi prælium cogitat,** *il ne rêve que batailles.* Una prælii imago oberrat oculis; arma tantum et pugnam cum animo cogitat; secreta æstimatione pensat; arma animo, arma oculis obversantur assidue. Pugnæ faciem omnem præcipit, atque animo secum ante peragit; destinatam in prælio mentem habet, suspensus animo in prælii eventu, nullis aliis cogitationibus impediri potest. 4. **Cogitare cœpit de incertis fortunæ vicibus,** *il commença à songer aux vicissitudes de la fortune.* Cogitatio incidit, injecta est de incertis fortunæ casibus; in mentem venit incertorum casuum; in eam cogitationem deductus est, venit, incidit, quam incertæ essent fortunæ vices; diem inter eam cogitationem absumpsit, quæ incertos fortunæ casus animo subjecerat. Ancipites fortunæ eventus assiduo tractabat animo, et noctes et dies cogitabat. Adjecit animum ad incertos fortunæ casus memoria repetendos. Institit reputare secum; his curis, cogitationibus animum agitabat; has assidue cogitationes volvebat; reputabat cum animo suo, secumque retractabat, quam essent incertæ terræ mortalium vices; existimare cœpit, quam instabiles essent fortunæ vices. 5. **Hinc inde cogito,** *mille pensées m'obsèdent.* Nunc in hanc, nunc in illam partem mente atque animo trahor, feror; animus diversa agitat; variæ cogitationes animum commovent; animus in diversas partes distrahitur. Non una cogitatio mentem agitat; verso me ad omnes cogitationes, aliud atque aliud, uti solet, cum prima damnamus, subjiciente animo. 6. **Cogito perpetuo de te,** *je songe sans cesse à vous.* Nunquam de te non cogito; nunquam mihi ex animo effluis, excidis, discedis. Meæ curæ omnes in te sunt. Te semper spectat animus meus. Meæ cogitationes ad te referuntur omnes. Nullum a me tempus prætermittitur de te, tuisque rebus cogitandi. In te tuisque rebus animus perpetuo est. Excubo animo tua tuarumque rerum causa. Meæ cogitationes in te tuisque rebus consumuntur omnes. Omnis mihi de te tuisque rebus cogitatio est. 7. **De tuis commodis assidue cogito,** *je m'occupe sans relâche de vos intérêts.* Toto animo de tuis commodis ornamentisque cogito; valde laboro de tuis commodis et ornamentis. Tuus mihi honor, res tuæ ac fortunæ vehementer mihi curæ sunt. Tuam utilitatem assidue specto. Hæret animo meo de tuis commodis assidua cogitatio. Siquid e re tua est, id maxime laboro Tuæ rationes quid postulent, nunquam non attendo. Meas curas ad tuum commodum omnes confero. Animus meus in tua utilitate fixus et locatus est. In hoc omnem meam cogitationem figo; in eo totus sum; hoc unum spectat industria mea; versor in hoc studio totus; ea in re atque cura mens mea versatur tota, ut quæ in rem tuam, *vel* e re tua sunt, eorum tibi desit nihil. Cf. **Cogitatio, Considero, Memini.** USUS: 1. Dies noctesque cum animo meo cogito. 2. In Tusculanum, Romam cogito, *je songe à aller à Tusculum, à Rome.* **Subintell. proficisci.**

COGNĀTĬO, ōnis, f. *Liens du sang, parenté, parents.* SYN. Conjunctio sanguinis, propinquitas. EPITH. Amplissima, continuata, materna, naturalis, propinqua, propior certiorque, proxima. USUS: Cupio, mihi tecum cognationem esse, cognatione tecum jungi, conjungi, te attingere. Quæ cognatio propior, quam patriæ? Cf. **Affinitas.**

COGNĀTUS, a, um, *Parent.* SYN. Sanguine conjunctus, propinquus. EPITH. Voluntarius, nobilissimus, optime convenientes. PHRAS. **Ille cognatus meus est,** *il est mon proche parent.* Propinqua me cognatione attingit, contingit ; sanguine me contingit ; genere mihi est proximus ; arcta propinquitate mihi junctus est ; sanguine mihi conjunctus est ; cognatione stirpi meæ adnexus est ; est mihi cum illo cognatio ; cognationem habeo cum illo ; necessitudine me attingit ; cognatione mecum conjungitur ; generis propinquitate, propinquitatis vinculo conjunctus est ; eadem mecum cognatione tenetur. USUS : Nihil est tam cognatum mentibus humanis, quam numeri ac voces. Cf. **Affinis, Propinquus.**

COGNĪTĬO, ōnis, f. *Connaissance.* SYN. Agnitio, intelligentia, notio, scientia. EPITH. Divina, facilis, facilior, insita, magna, satis magna, magna atque ardua, magna ac difficilis, manca quodammodo atque inchoata, naturæ necessaria, perfacilis, solivaga, jejuna, subtilior, summa rerum civilium, utilis, vulgaris. Cognitiones usitatæ perceptæque. USUS : 1. Ea res facilem habet cognitionem ; in facili cognitione versatur, **facile cognosci potest,** *cette chose est facile à connaître.* 2. **Judicium,** *connaissance légale, instruction judiciaire, enquête, procès.* Cum dies cognitionis adesset. Orbis terræ cognitionem quis uni sine consilio dederit ? Cf. **Notio.**

COGNĪTOR, ōris, m. *Représentant en justice, avoué, procureur.* Alicui in litem suam cognitorem dare. Nemo ejus causæ cognitor esse voluit. VULG. **Procurator judicialis.**

COGNĪTUS, a, um, *Connu.* SYN. Spectatus, perceptus, compertus, judicatus. USUS : Homo virtute cognita, et spectata fide, *homme d'une vertu reconnue, éprouvée.* In utraque fortuna cognitus. Nec injuria, nec beneficio mihi cognitus. Cognitum id, pervulgatum, compertum est. Cf. **Manifestus, Nosco.**

COGNŌMEN, ĭnis, n. *Surnom.* SYN. Cognomentum. EPITH. Hæreditarium. USUS : Gloriosum cognomen alicui addere. Magni cognomen a facto egregio traxit, invenit, tulit, sibi sumpsit, sibi peperit, habuit, reportavit. Cf. **Nomen.**

COGNŌMENTUM, i, n. *Surnom.* SYN. Cognomen.

CŌGNŌMĬNĀTUS, a, um, *Surnommé.* USUS : Verba cognominata, non vulgata, *termes synonymes.*

COGNOSCO, is, nōvi, nĭtum, ere, a. *Connaître.* SYN. Nosco, agnosco, percipio, attendo, disco, non me latet, non me fugit, assequor, teneo, habeo, animadverto, cognitum habeo, intelligo, mihi notum est, perspectum, exploratum est, cerno, notitiam rei habeo, cognitionem rei capio. ADV. Cognoscere bene aliquem, bene leges, instituta, breviter rem totam, commode consuetudinem, diligenter causas, verba, vim, naturam, explorate, facile majorum accurationem, libentissime ex litteris, maxime fidem, melius causam, optime, plane, penitus, prorsus non potuisse, quam primum, quam sæpissime, recte bonitatem, prudentiam, sensim, separatim de agro, sero, summatim, tarde. Cognosci facillime in partem optimam, modo, plene percipi. Cognitus bene, modo, diu, diligenter, facile, maxime, plane, penitus. PHRAS. **Animum tuum ex litteris tuis cognovi,** *vos lettres m'ont fait connaître toute votre pensée.* Consilia tua plane mihi nota sunt ex litteris tuis ; qui sit sensus tuus, quæ consilia, probe novi, præclare intelligo, non me latet. Cognitum habeo ac perspectum animum tuum ; teneo consilia tua, animum tuum, sensus tuos. Patent mihi sensus animi tui ; consiliorum tuorum nihil me fugit, latet, præterit. Mentis eas partes, quæ ab oculis remotæ sunt, introspexi, perlustravi, inspexi penitus. Cerno oculis mentis tuæ consilia ; intimos animi recessus detexere litteræ tuæ, aperuere, patefecere. Extat animus tuus illis in litteris ; argumenta non dubia animi, voluntatis tuæ præbuere litteræ tuæ ; animum, voluntatem, sensus tuos ac consilia non dubiis indiciis illis ex litteris perspexi ; litteræ tuæ non dubiam significationem dedere, quis sit animus, qui sensus tui ; litteræ tuæ consiliorum tuorum notionem in animo impressere ; in cognitionem voluntatis tuæ adduxere ; odoratus sum facile tuis ex litteris, et quid cuperes et quid sentires. Comprehendi animo consilia tua, illis mihi litteris declarata ; argumentis indiciisque non levibus patefactus est mihi aditus, apertus, tuis litteris est introitus ad omnia intima animi tui consilia sine ullo errore perveniendi. Cf. **Intelligo, Scio, Nosco, Notus.** USUS : 1. Cognovi e tuis litteris. Jus civile cognovit, *callait.* 2. **Cognosco causam,** *connaître (d'une affaire) ; instruire (un procès), juger.* Verres causam cognovit. Designavit, qui causam cognoscerent, jus dicerent, de controversiis, *vel* controversia disceptarent, jus administrarent. Cf. **Judico.**

CŌGO, is, cŏēgi, cŏactum, ere, a. *Chasser ; forcer ; rassembler.* SYN. Impello, adigo, vim facio, vim adhibeo, vim affero, necessitatem affero, necessitatem impono, compello. ADV. Cogere celeriter in senatum, quam celerrime pecuniam. PHRAS. **Coactus id feci,** *on m'a obligé à faire cela.* Tuo coactu atque efflagitatu hoc feci ; imperio, metu, vi adductus feci ; necessitate impulsus ; vi metuque subactus eam rem suscepi ; expressa mihi necessitas est id agendi ; impulsus coactusque hoc suscepi ; necessitate adactus sum ad id agendum. Vis metusque me in eam necessitatem

adduxit istud agendi; vis metusque subegit me ad necessitatem facinoris. USUS: 1. Legis est persuadere, non omnia vi et metu cogere. 2. **Congrego, colligo**, *rassembler, réunir.* Senatum, multitudinem hominum, armatos cogere, omnem militarem ætatem excire. Pecuniam e decimis; a civitatibus stipendia cogere. Aer cogitur in nubem. 3. **Concludo**, *conclure.* E tua argumentatione, quod volumus, efficitur et cogitur. Aliud, quam cogebatur, infers. 4. **Coarcto**, *resserrer, enfermer.* In angustum cogi. In ordinem cogere. 5. **Appello**, *aborder.* Naves in portum cogere. 6. **Condenso**, *condenser, épaissir.* Lac cogere. Cf. **Violentus, Nolo.**

CŎHÆRENTĬA, æ, f. *Cohésion, liaison.* SYN. Compositio, conjunctio. USUS: Siderum circuitus ad mundi cohærentiam pertinet.

CŎHÆRĔO, es, hæsi, hæsum, ere, n. *Adhérer, être attaché à.* SYN. Cohæresco, conjungor.)(**Disjungor.** ADV. Apte, necessario, præclare, quam aptissime, vehementer. PHRAS. **Virtutes omnes inter se cohærent**, *toutes les vertus sont unies entre elles.* Mirabilis est virtutum contextus; omnes inter se aptæ sunt, nexæ et jugatæ. Est quædam admirabilis continuatio seriesque virtutum, ut aliæ ex aliis nexæ, omnes inter se aptæ colligatæque videantur; aptissime inter se implicatæ sunt. Virtutum omnium societas est arctissima; virtutes omnes arctissime copulantur. USUS: Extrema cum primis aptissime cohærent. Mundus ita cohæret, ut dissolvi nullo modo possit. Non cohæret tua ratio. Cf. **Hæreo, Conjungo.**

CŎHÆRESCO, is, ere. n. *S'attacher à.* SYN. Cohæreo. USUS: Atomi inter se cohærescunt.

CŎHÆRES, ēdis, m. f. *Cohéritier.*

CŎHĬBĔO, es, hĭbŭi, hĭbĭtum, ere, a. *Retenir, réprimer, maîtriser.* SYN. Contineo, refreno. ADV. Ardentius assensionem. PHRAS. **Cohibuit se ab alienis appetendis**, *il s'abstint toujours de désirer le bien d'autrui.* Non revocavit se ipse, sed pæne refugit ab alienis appetendis; abstinuit se, tenuit, continuit, repressit, manus abstinuit ab alienis invadendis; nihil alieni usquam attigit; non manus solum, sed oculos etiam abstinentes habuit; moderatione magna et modestia est usus; mediocritatem sectatus, cupiditati suæ modum constituit; aspirare ad alienas opes religio erat homini; cupiditati frenum continuo adhibuit, injecit. Nihil illis manibus sanctius, atque ab omni cupiditate remotius; integras purasque atque ab omni cupiditate intactas manus habuit. Cf. **Comprimo, Coerceo, Tempero, Moderor.** USUS: Nisi Cæsar furentis impetus et conatus, furorem, importunitatem cohibuisset, actum erat de pulcherrima provincia. Iracundiam cohibere, animum vincere. Cohibere a rebus incertis assensionem, *refuser son assentiment à une chose incertaine.*

CŎHĬBĬTĬO, ōnis, f. *Empêchement, obstacle.* SYN. Interdictum.

CŎHŎNESTO, as, avi, atum, are, a. *Orner, embellir.* SYN. Honesto, decoro, orno. USUS: Exequias cohonestare. Auctoritate sua ac laude cohonestare aliquem. Cf. **Orno.**

CŎHORRĔO, es, horrui, ere, n. *Frissonner de tous ses membres.* SYN. Horreo, percellor. USUS: Sudore, cum cohorruissem, in febrim incidi. Cohorrui ad id spectaculum. Cf. **Horreo.**

CŎHORS, ortis, f. *Cohorte.* SYN. Militum manus. EPITH. Auxiliaria, impura, invita, nobilis, præclara, prætoria, studiosa alicujus, tota. USUS: 1. Quot potuit, cohortes contraxit, conscripsit, instruxit. Completas cohortes successori tradidit. 2. TRANSL. **Caterva, multitudo varia hominum**, *foule, bande, troupe.* Conferte hujus cohortem impuram cum illius comitatu sanctissimo.

CŎHORTĬCŬLA, æ, f. *Petite cohorte.* SYN. Parva cohors.

CŎHORTĀTĬO, ōnis, f. *Exhortation.* SYN. Hortatio, hortatus. EPITH. Gravior, inanis, mirifica. USUS: Incredibiliter me tua cohortatio commovit, incitavit, excitavit ad inquirendam veritatem.

CŎHORTOR, aris, atus sum, ari, d. *Exhorter.* SYN. Hortor, adhortor. ADV. Ardentius ad virtutem. USUS: Te semper ad studium virtutis ac summæ laudis cohortatus sum. Cf. **Hortor, Moneo.**

CŎINQUĬNO, as, avi, atum, are, a. *Souiller, infecter.* SYN. Turpifico, commaculo. Cf. **Maculo.**

CŎĬTĬO, ōnis, f. *Réunion, conciliabule, entente.* SYN. Societas, sodalitas, arcana pactio et factiosa. EPITH. Silvestris. USUS: Coitionem facere; in candidatorum coitione interfui.

CŎLĂPHUS, i, m. *Soufflet.* USUS: Infligere, infringere, impingere, incutere colaphos, in os pugnos ingerere; pugnis onerare, obtundere, concidere; pugnis obserere; incursare pugnis; pugno percutere; pugnis conscindere; pugno icere, *appliquer un coup de poing.*

COLLĂBĔFĪO, is, factus sum, fieri, p. *Être ébranlé, fracassé.* USUS: Naves perfracto rostro totæ collabefactæ.

COLLĀBOR, eris, lapsus sum, labi, d. *Tomber, s'écrouler, s'affaisser.* * SYN. Labor, corruo. USUS: Ruina collabi. Cf. **Cado.**

COLLĂCRĬMĀTĬO, ōnis, f. *Action de fondre en larmes.* USUS: Signa doloris vultu, voce, collacrimatione ostendit.

COLLĂCRĬMO, as, avi, are, n. *Pleurer ensemble*. SYN. Lugeo. USUS : Casum meum toties collacrimavit.

COLLĀTĬO, ōnis, f. *Action de réunir plusieurs objets ; souscription, offrande ; comparaison*. SYN. Comparatio, similitudo. USUS: Philosophia ex rationum collatione constat. Quæ est in ista collatione similitudo? Cf. **Confero.**

COLLĀTĀTUS, a, um, part. v. anom. collato. *Étendu, abondant (en parl. du style)*. SYN. Dilato.)(**Coangusto.** USUS : Oratio collatata et diffusa. Cf. **Amplifico.**

COLLAUDĀTĬO, ōnis, f. *Action de louer pleinement*. SYN. Laudatio. Cf. **Celebratio.**

COLLAUDO, as, avi, atum, are, a. *Louer sans réserve*. SYN. Comprobo, laudo. ADV. Indiserte. USUS : Clementiam Cæsaris diserte collaudavit. Cf. **Celebro, Laudo.**

COLLECTA, æ, f. *Collecte, écot*. SYN. Pecunia a multis colligi solita, ut a convivis et aliis. USUS : Collectam a conviva exigere.

COLLECTĬO, ōnis, f. *Réunion*. SYN. Congregatio. USUS : Eorum membrorum collectio dispersa celeritatem insequendi retardavit.

COLLECTĬTĬUS, a, um, *Réuni de côté et d'autre, rassemblé à la hâte*. SYN. Recens collectus, tumultuarius. USUS : Cum tirone et collectitio exercitu figna contulit.

COLLĒGA, æ, m. *Collègue*. SYN. Qui ejus cum altero officii est et potestatis. EPITH. Custos et vindex cupiditatis, cupidus provinciæ, immanis et impurus, non indisertus, perhonorificus in aliquem et partium studiosus, ac defensor bonorum, studiosus alicujus. USUS : Habuit collegam in prætura Sophoclem.

COLLĒGĬUM, ii, n. *Association, corps, compagnie, collège*. SYN. Conventus, sodalitas, cœtus, ut **Sacerdotum, opificum &c.** EPITH. Amplissimum, decemvirale, desperatum, frequens, maximum, prætorium, totum. Collegia innumerabilia, nova, vetera. USUS : Pontificum, tribunorum, sacerdotum, amplissimum collegium. Aliquem in collegium adoptare. Nullum concilium, societas, consilium commune, collegium superest.

COLLĬBET, libuit *vel* libitum est, ere, imp. *Il plaît, il prend fantaisie*. SYN. Libet. USUS : Simul ac mihi collibitum fuerit, adero. Cf. **Libet.**

COLLĪDO, is, lisi, lisum, ere, a. *Frapper, heurter contre, briser*. SYN. Frango, contero. USUS : Humor facile comprimi ac collidi potest, *le moindre choc divise l'eau*.

COLLĬGĀTĬO, ōnis, f. *Attache, lien*. SYN. Vinculum, connexio. EPITH. Arctior, naturalis. USUS : Colligationem omnium causarum animo perspicere. Arctior colligatio est propinquorum. Cf. **Necto.**

1. **COLLĬGO**, as, avi, atum, are, a. *Lier ensemble, enchaîner*. SYN. Necto, connecto, constringo, ligo, vincio.)(**Dissolvo.** USUS : Corpora naturalibus vinculis colligata. Colligatæ inter se et aptæ virtutes ; virtutes cognatione quadam inter se continentur. Cf. **Cohæreo, Necto.**

2. **COLLĬGO**, is, ēgi, ectum, ere, a. *Rassembler, réunir*. SYN. Cogo, congrego, in unum conjicio cumulum, in unum redigo. ADV. Colligere acute crimina, aliquando se, amice, benevole, breviter, commodius animo, copiose sententias, diligentius, divinitus omnia, eleganter, exquisitius, facete, memoriter, modice benevolentiam, præclare, propemodum rhetorice sententias, ridicule, singulatim ac diu, tenuiter argumenta voluntatis, undique, omnes copias, undique omnes perditos. PHRAS. 1. **Quantum potuit hominum, collegit**, *il a réuni le plus d'hommes qu'il a pu*. Magnam ex agrestibus manum effecit ; magnam hominum multitudinem coegit, contraxit, in unum locum compulit, ad belli societatem convocavit, ex agris oppidisque congregavit ; manum fecit, copias paravit non contemnendas ; omnem ætatem militarem excivit ; lecta armatorum manus et ad signa convocata. 2. **Collegi me tandem ex pavore**, *je me suis enfin remis de ma frayeur*. Respiravi, recreavi me a præteritis molestiis, recepi me ex illo terrore ; animos collegi tantæ rei cogitatione confusos ; collegi me tandem, et rationi et consilio locum dedi ; redii tandem ad me ; animum a timore recepi ; animus mihi rediit ; animum ex mœrore refeci ; animum tandem ad me advocavi. Abduxi a mœrore animum ; a molestiis avocavi animum et cogitationem. Cf. **Respiro.** USUS: 1. Exercitum ex agris collegi. Argumenta multa in unum collegi. Res undique collectæ et comportatæ ; lecti fructus, spolia, flores. 2. **Aucupor, acquiro, comparo**, *amasser, acquérir, contracter*. Benevolentiam civium assentatione ; ex labore magno gratiam et dignitatem colligere. Eo facto invidiam sibi collegit. 3. **Animum resumo**, *reprendre courage, se remettre*. Tu te collige. Quid est autem seipsum colligere, nisi dissipatas animi partes rursus in suum locum cogere. 4. **Concludo**, *comprendre, conclure*. Ex eo colligere potes, quam te amem. Hinc bene colligitur ; recte conficitur etc. 5. **Vasa colligere**, *plier bagage, lever le camp, décamper*.

COLLĪNEO, as, avi, atum, are, a. et n. *Viser un but, diriger en visant*. SYN. Dirigo, propositum assequor (*Vulgo* : **Scopum tango, album tango.**) USUS : Collinees, oportet, quo propositum assequaris. Quis tota die

jaculans, non aliquando collineat? Collineare hastam aliquo, vel sagittam.

COLLIS, is, m. *Colline, coteau.* SYN. Mons, clivus. EPITH. Colles excelsi, nitidissimi, viridissimi, deserti. PHRAS. Editus in saltu collis, aditu arduus impedito agmini, expedite haud difficilis, *colline boisée.* Collis in modum metæ, in acutum cacumen a fundo satis lato fastigiatus; collis leniter ab infimo acclivis; collis ex omni parte circumcisus; tumulus paulo editior; collis clementer et molliter assurgens; intercisus vallibus collis leniter editus. Cf. Mons.

COLLŎCĀTIO, ōnis, f. *Arrangement, disposition.* SYN. Dispositio. USUS: Collocationis est componere et sternere verba, ut ne asper eorum concursus, ne hiulcus, sed quasi coagmentatus sit. 2. Collocatio filiæ, *établissement, mariage (d'une fille).*

COLLŎCO, as, avi, atum, are, a. *Mettre, placer; disposer, arranger.* SYN. Loco, dispono, pono, statuo, accommodo. ADV. Aptissime inter se, bene, bene pretia apud aliquem et munera, diligenter res electas, diligenter verba, longe se ab, melius pecuniam, mirifice, palam se in vita meretricia, penitus legiones in hibernis, propalam signa, recte, uspiam in sollicitudinem. USUS: 1. Domicilium in aliquo loco; suo quidvis loco collocare. Legiones in cervicibus nostris collocavit. In tuto eum collocavi. Insidias alicui collocare. 2. **Cum fructu aliquid impendo, aut secus.** Beneficium bene apud hunc hominem, collocabis. Male apud illum beneficium collocasti. 3. **Nuptum do filiam**, *établir, marier (une femme).* Collocare alicui filiam, in matrimonium filiam collocare. Cf. **Nubo.**

COLLŎCŪTĬO, ōnis, f. *Entretien.* SYN. Colloquium, sermo. EPITH. Familiarissima cum aliquo. USUS: In familiarem collocutionem venire cum aliquo.

COLLŎQUĬUM, ii, n. *Entretien.* SYN. Collocutio, sermo, congressus, dialogus, sermonis communicatio. EPITH. Non incommodum, clandestinum. USUS: Rerum leviorum colloquia. Hostium duces ad colloquium evocavit. Venere illi in congressum et colloquium. Clandestina cum hostibus colloquia habere, facere. Colloquium amicorum absentium; **litteræ**, *lettre, correspondance.* Cf. **Alloquor.**

COLLŎQUOR, eris, lŏcūtus sum, loqui, d. *S'entretenir.* SYN. Cum aliquo sermonem habeo, *vel* confero; communico, colloquium facio. ADV. Postremum cum aliquo, quam sæpissime per litteras, secreto. PHRAS. **Velim sæpissime tecum colloqui**, *je voudrais souvent m'entretenir avec vous.* Verbis agere tecum; in colloquium tecum venire persæpe cuperem; nihil malim, quam tecum frequentissime sermonem sociare, conferre, multum sermonis invicem consumere; jucundum mihi esset, verba inter nos commeare; sermones cædere, orationem tecum habere; sermones conserere. Velim tecum congredi sæpissime; collocutionem habere; colloquia serere, confabulari, conferre; volupe esset horas quam plurimas suavissimo sermone consumere. In collocutionem venire tecum opto; aditum sermonis habere cuperem; nihil exoptatius evenire posset, quam si loquendi tecum, si sermonis copiam et potestatem faceres amplissimam. Velim loquendi mihi locum dares frequentissime. Utinam mihi aditus esset ad te sæpissime! sermonis communicatione, quæ tecum mihi esse solet suavissima, ægerrime careo. Jungeres, utinam! misceres sermones mecum sæpius! Vereor, ne me a congressione frequentiori prohibeas. Utinam frequentius inter nos fieret sermonis commercium! USUS: Velim sæpissime mecum per litteras colloquare, *je voudrais que vous m'écrivissiez souvent.* Inter nos colloquimur de eo negotio. Cf. **Sermo, Loquor.**

COLLŪCĔO, es, luxi, ere, n. *Briller, jeter un grand éclat, resplendir.* SYN. Luceo. ADV. Late, longe. USUS: Omnia tuis furtis collucent. Fulgore auri collucet et illustratur templum. Mare a sole collucet. Cf. **Luceo.**

COLLŪDO, is, lusi, lusum, ere, n. *Jouer avec; être de connivence.* SYN. Cum aliquo ludo; clandestina consilia cum altero confero. USUS: Cum hoste collusisse compertus est.

COLLUM, i, n. *Cou.* SYN. Cervici subjecta pars; cervix, cervices. EPITH. Procerum et tenue. USUS: In collum alicui invadere, *se jeter au cou de qqn.* Homini collum in laqueum inserenti subveni, *j'ai secouru cet homme qui se pendait.* Collo et cervicibus sustinere pœnam temeritatis, *porter les peines de sa témérité.* Collum hominis secuit, *il coupa le cou de cet homme.* Collum, jugulum pro tua salute præbui, *j'ai offert ma vie pour vous.*

COLLŪSĬO, ōnis, f. *Connivence, concert coupable.* SYN. Dissimulatio in rebus agendis, tacita conspiratio. USUS: Hominum nequissima collusio. Cf. **Conjuratio.**

COLLŪSOR, ōris, m. *Compagnon de jeu.* USUS: Compransores et collusores alicujus. Consessor et collusor.

COLLUSTRO, as, avi, atum, are, a. *Éclairer de tous côtés; parcourir des yeux.* SYN. Aspicio, illumino. USUS: Pictura collustrata. Sol omnia clarissima luce collustrat. Cum omnia oculis collustrarem. Cf. **Orno.**

COLLŪVĬES, ei, f. *Mélange impur.* SYN. Sordes, fæces, concursus sordium. USUS: Nempe in illa perditorum hominum colluvie regnabis?

COLLŪVĬO, ōnis, f. *Vil ramas, confusion, désordre.* SYN. Colluvies. USUS: Ille ex

omnium scelerum colluvione natus. Discede ex hac turba et colluvione.

COLLYBUS, i, m. *Change de monnaie.* SYN. Fœnus illud, quod pro permutatione pecuniæ argentariis solvitur. USUS: Collybus esse qui potest, cum utantur uno genere nummorum?

COLLYRĬUM, ii, n. *Collyre (pour les yeux).* SYN. Medicamentum oculorum.

CŎLO, is, colui, cultum, ere, a. *Honorer, respecter.* SYN. Observo, veneror, amo, diligo, honorem alicui habeo, aliquem præcipuo in honore habeo.)(**Negligo.** ADV. Colere æque atque observanter, æque jus, assidue, castissime Deos, commodius inter se, maxime, unumquemque mirifice, omnino prædia, pie, privatim, religiose, religiosissime templum, sancte necessitudinem, sanctissime amicitiam, sanctissime sacra, auspicia, cerimonias, studiose agros, suavissime aliquem. Coli castissime, frequentissime partem urbis, vehementius studia. Colendi Dii et retinendi. USUS: 1. Me ille mirifice coluit et amavit. Diligentissime, suavissime me colit. Memoriam tui beneficii colam benevolentia sempiterna. Aliquem patris loco summa observantia colere. Cf. **Honoro.** 2. **Diis tribuitur et sacris**, *honorer, solenniser.* Venerari et colere aliquem Deorum numero. DEUM auguste, sancte, pie; templa pie sancteque colere. Religiones Deorum sanctissime colere 3. **Studium in aliqua re pono.** Virtutem, litterarum studia, leges colere. Amicitiam, officium, fidem, jus et justum colere. Cf. **Virtutem colo, Justitiam colo.** 4. **Habito**, *habiter.* Terram, urbem, domum aliquam colere. 5. **Excolo**, *cultiver.* Agros, prædia, rem rusticam egregie colit; cultum, culturam adhibet; agros exercet; glebam subigit, *vel* terram; terram mollito et subacto gremio frugiferam reddit; terram ferro subjicit. Cf. **Agricultura.**

CŎLŌNĬA, æ, f. *Colonie.* SYN. Populus ex urbe, *aut* regione alio abductus, et translatus. EPITH. Fidelissima, fortissimaque, imprimis firma, illustris, splendidissima, florens, florentissima, nova. USUS: Aliquos in coloniam constituere, collocare. Deducere novas colonias. Lustrare, reficere veteres colonias.

CŎLŌNUS, i, m. *Colon.* SYN. Agricultor, agricola. EPITH. Frugalissimus, modestissimus, optimus, parcissimus; coloni honestissimi, novi. USUS: Coloni et aratores populi Romani. Colonis agros assignare. Colonos deducere.

CŎLOR, ōris, m. *Couleur (naturelle ou artificielle).* SYN. Pigmentum. EPITH. Albus, decorus, egregius, pristinus, servilis, suavis, succo illitus, sanguine diffusus. Colores clari, dispares, pauci. USUS: 1. Formæ dignitas coloris bonitate tuenda est. Color defluit, *ses couleurs disparaissent.* 2. TRANSL. Urbanitatis quidam color. Oratio quasi colore et succo quodam ornatur. Orationis ornamenta et lumina totidem velut colores sunt, quibus oratio se distinguit. 3. **Colorem assumere**, *se colorer.* Colorem ducit, trahit, combibit.

CŎLŌRO, as, avi, atum, are, a. *Colorer, donner une couleur.* SYN. Tingo, colorem induco, colore imbuo, inficio. USUS: Arcus e nubibus coloratus, *arc-en-ciel aux couleurs variées.* Oratio ipsa se colorat, et roborat.

CŎLUMBA, æ, f. *Colombe.* USUS: Plumæ versicolores columbis.

CŎLUMBĪNUS, a, um, *De pigeon, de colombe.* USUS: Pullus columbinus.

CŎLŬMELLA, æ, f. *Petite colonne.* SYN. Parva columna. EPITH. Eminens.

CŎLŬMEN, ĭnis, n. *Appui, soutien.* SYN. Fulcrum, princeps. USUS: Columen reipublicæ, amicorum, familiæ.

CŎLUMNA, æ, f. *Colonne.* EPITH. Aurea, excelsa, altior, execrata, nova, solida, summa. Columnæ æneæ, antiquæ, marmoreæ, rectæ, politæ. USUS: Columnæ rectæ et ad perpendiculum exactæ.

CŎLUMNĀRĬUM, ii, n. *Impôt sur les colonnes.* SYN. Tributum, quod in singulas columnas domum sustentantes exigebatur. USUS: Vide, ne columnarium debeamus. **Hinc præfecti** *seu* **coactores hujus tributi dicti sunt** Columnarii.

CŎLUS, i, *vel* ūs, f. *Quenouille.* SYN. Bacilli, ex quibus pensa trahuntur. USUS: Cum colo et lana.

CŎMA, æ, f. *Chevelure.* SYN. Capillus, cæsaries. EPITH. Calamistrata, intonsa, madens. USUS: Coma calamistrata, unguentis delibuta, unguento madens.

CŌMĀTUS, a, um, *Chevelu.* USUS: Galliam comatam remitto.

1. **COMBĬBO**, is, bĭbi, bĭbitum, ere, a. *Absorber, boire.* SYN. Bibo, haurio. USUS: Infici debet his artibus puer, quas si combiberit, ad majora erit paratior. Colorem combibit lana, *la laine s'imbibe de couleur.*

2. **COMBĬBO**, ōnis, m. *Compagnon de bouteille.* SYN. Compotor.

COMBŪRO, is, bussi, bustum, ere, a. *Brûler complètement.* SYN. Uro, cremo, inflammo, incendo, exuro. PHRAS. **Domus combusta est**, *la maison fut complètement brûlée.* Domus repentino incendio deflagravit, conflagravit; igni absumpta, concremata est; in cineres redacta, igne deusta est; incendio deleta, confecta est; incendio hausta, consumpta est; resedit in cineres. Domus repentino incendio exarsit et ad cineres rediit; in cineres redacta est. Cf. **Ardeo, Concremo, Incendium, Incendo, Flamma.** USUS: Vivus

combustus est ; cadaver infelicibus lignis semiustulatum.

CŎMĔDO, edis *vel* es, edit *vel* est, ēdīsum *vel* estum, edere *vel* esse, a. *Manger* SYN. Edo, cibum capio, cibum sumo. PHRAS. **Comede sobrie**, *manges sobrement.* Tantum cibi potionisque adhibeatur, ut reficiantur vires, non opprimantur. Cibi potionisque desiderio naturali, non voluptate modus finiatur. Cibo famem depelle, non ventrem distendito. Firmandæ cibo vires, non onerandæ. Accumbe, cœna, epulare, vescere apparate et opipare, dum cibus adversus famem sit, non ad voluptatem inflammandam. Cf. **Abstinentia.** USUS : 1. Muscæ te comedent. 2. **Prodigo, rapio**, *manger, dissiper (son bien).* Rem suam familiarem omnem comedit, devoravit. Ego te jacente tua bona comedam ? Quis tuos nummos comedit ? Cf. **Edo, Cibum capio.**

CŎMES, itis, m. *Compagnon.* SYN. Sectator, assectator, assecla, socius, deductor. EPITH. Carus atque jucundus, idoneus, importunissimus, mercenarius, mirificus, non molestus. Comites extremi, nequissimi, veteres. USUS : Fuisti mihi comes atque socius honoris et calamitatis. Comitem se alicui præbere, adjungere. Comes furoris. Voluptatum extrema comes est saltatio.

CŎMESSĀBUNDUS, a, um, *Qui fait la débauche.* USUS : Temulento cum agmine comessabundus incessit. Cf. **Vorax.**

CŎMESSĀTĬO, ōnis, f. *Débauche.* SYN. Intempestivum convivium, præsertim nocturnum. USUS : Totus ille Antonianæ comessationis chorus. Cf. **Convivium, Gula, Bibo.**

CŎMESSĀTOR, ōris, m. *Débauché, glouton.* SYN. Intempestivis conviviis indulgens, abdomini natus.

CŎMESSOR, aris, atus sum, ari, d. *Se livrer aux plaisirs de la table.* SYN. Intempestivis conviviis indulgeo. PHRAS. Intempestivis conviviis dies pariter noctesque consumo ; liberalius vino ciboque corpus onero ; ventrem cibo potuque distendo. Omnem mihi in cibo modum, omne judicium, omnem prope rationem gula eripit ; mihi vivere tuburcinari est. Quotidiana agito convivia. Cf. **Gula.**

CŎMĒTĒS, æ, m. *Comète.* SYN. Stella crinita ; crinita siderum flamma ; ardentes cœlo faces. ADV. Cometæ tremuli, magnarum calamitatum prænuntii. USUS : Cometæ magnarum calamitatum prænuntii.

CŎMĬCE, *Comiquement, d'une manière comique.* SYN. More comico. USUS : Tragica comice tractat.

CŎMĬCUS, i, m. *Comédien.* USUS : Comicus ex artificio comico spectatur, *le comédien est admiré à cause de son talent.*

CŎMĬNUS, *De près.* SYN. Propius, de propinquo loco.)(**Eminus.** USUS : Cum hoste cominus pugnare. Cominus accedito.

CŌMIS, e, gen. com. *Doux, affable, bienveillant.* SYN. Humanus, suavis, commodus, facilis, benignus, comitate præditus, præcellens.)(**Inhumanus.** PHRAS. **Comis una et gravis**, *tout à la fois doux et sérieux.* Comitatem cum gravitate conjungit ; gravitatem comitate condit ; gravitati comitatem aspergit. USUS : Lælio quis comior, modestior, simplicior ? Comis erga omnes. Cf. **Humanus, Urbanus, Condimentum.**

CŌMĬTAS, atis, f. *Douceur, bonté.* SYN. Facilitas, benignitas.)(**Severitas, gravitas.** EPITH. Jucunda, multa, singularis, summa. USUS : Comitas affabilitasque sermonis maxime conciliat animos hominum. In illo summa gravitas cum summa comitate conjungitur. Cf. **Comis, Humanitas, Facilis.**

CŎMĬTĀTŬS, ūs, m. *Cortége, suite, compagnie.* SYN. Comitum multitudo, cœtus, numerus, chorus, caterva. EPITH. Familiaris, improbissimus flagitiosissimusque, maximus ornatissimusque, muliebris et delicatus ancillarum puerorumque, multus magnusque, optimus beatissimusque, pulcherrimus, regius, turpissimus. PHRAS. **Comitatum habet amplum**, *il a un long cortége.* Ingens circumfusa turba ejus lateri est ; comitatu septus, vallatus, stipatus ingenti est ; ingenti clientum corona cinctus est ; septus corona militum est ; multi eum deducunt, assectantur ; multi se comites adjungunt ; lateri adhærent. Cf. **Comitor.** USUS : Legatus cum magno comitatu ingrediebatur. Regem cum toto comitatu hospitio recepit.

CŌMĬTER, *Avec douceur, bienveillance.* SYN. Humaniter, humane, benigne. USUS : Salutare benigne, comiter appellare singulos.

CŎMĬTĬA, ōrum, n. pl. *Comices, assemblées du peuple romain.* SYN. Conventus populi, commune consilium omnium ordinum ad creandos magistratus, ferendas leges et alia cum populo agenda. USUS : Consul edicit comitia, habet, gerit, obit ; differuntur, extrahuntur comitia ; sæpe largitione inquinantur, corrumpuntur.

CŎMĬTĬĀLIS, e, gen. com. *Relatif aux comices.* SYN. Ad comitia pertinens. USUS : 1. Mensis, dies comitialis. 2. Morbus comitialis, *épilepsie, mal caduc.*

CŎMĬTĬUM, ii, n. *Comitium, lieu où se tenaient les comices.* SYN. Locus, in quo comitia habentur. USUS : Comitium armatis obsidere.

CŎMĬTOR, aris, atus sum, ari, d. *Accompagner.* SYN. Assector, sector, deduco.

PHRAS. 1. **In omni fortuna te comitabor,** *je vous suivrai quelle que soit votre fortune.* Me tibi comitem adjungam, præbebo; in omni fortuna tibi comes ero; hærebo tibi; hærebo lateri tuo; tibi affixus ero; a te, a latere tuo non discedam, non divellar. Semper, nunquam non, in omni tempore ac loco assiduus tecum ero; nunquam abs te sejungar; non digrediar; non recedam abs te; nulla me res abs te avellet, amovebit, sejunget, disjunget, abjunget. 2. **Honoris causa me comitatus est,** *il m'accompagna pour me faire honneur.* Redeuntem deduxit; comitem se mihi dedit; comitatu suo me honestavit; inter deductores meos fuit; cum laudibus ac favore me domum prosecutus est. Cf. **Socius, Societas, Cohæreo.**

COMMĂCŪLO, as, avi, atum, are, a. *Souiller, tacher.* SYN. Maculo, turpifico, fœdo. USUS: Ambitu, avaritia se commaculare. Cf. **Macula, Labes.**

COMMĔĀTŬS, ūs, m. *Vivres, provisions; approvisionnements.* SYN. Cibaria ad alendam multitudinem aliquam. EPITH. Publicus et privatus. USUS: 1. Amici, socii annonam et commeatum parabunt, mittent, subvehent, devehent, portabunt, supportabunt; commeatus copiam subministrabunt. Commeatum recipiemus, commeatu abundabimus. Nisi hostis commeatu nos prohibeat; commeatus intercludat, intercipiat; a commeatu nos intercludat. Cf. **Annona.** 2. **Tempus facultasque eundi, redeundi, manendi, alicui præscripta.** Commeatum dare, sumere, *donner, prendre un congé.* Ad diem commeatus non venit, *expiration du congé.*

COMMĔDĪTOR, aris, atus sum, ari, d. *Méditer, étudier.* SYN. Meditor, verso. Cf. **Cogito, Meditor.**

COMMĔMĬNĪ, minisse. imp. *Se ressouvenir de.* SYN. Memini.

COMMĔMŎRĀBĬLIS, e, gen. com. *Mémorable.* Memorabilis. USUS: Vir commemorabili pietate ac virtute præditus. Cf. **Memorabilis.**

COMMĔMŎRĀTĬO, ōnis, f. *Mention, souvenir.* SYN. Mentio, recordatio. EPITH. Assidua, illustrior, multa, necessaria, splendidior, supervacanea. USUS: Me commemoratio posteritatis ad spem immortalitatis rapit. Totus est in commemóratione tuæ virtutis. Cf. **Mentio.**

COMMĔMŎRO, as, avi, atum, are, a. *Mentionner, rappeler.* SYN. Memoro, dico, memini, fero, narro, alicujus rei memoriam usurpo, crebis usurpo sermonibus, laudo. ADV. Breviter, creberrime, libentius laudes, planius, vere. USUS: Commemorare breviter. Quid tota die egerim, vesperi commemoro. Omnes de virtute tua commemorant. De te omnium celebratione commemoratum. Cf. **Memor, Narro.**

COMMENDĀTĬO, ōnis, f. *Recommandation.* EPITH. Accurata, communis hominum et inter homines, naturalis, diligens, diligentissima, dulcissima, gravissima, magna libertatis, major, non modo humana, sed etiam divina, obscura et incerta, perpetua, singularis, non vulgaris. USUS: 1. Effice, ut meam commendationem profuisse sibi sentiat. 2. **Laus, celebratio, comprobatio,** *titre de recommandation, prix, mérite.* Magna est in vulgus opinio de te, magna commendatio. Liber iste commendatione non eget. Per se cognitus vir nulla commendatione majorum. Eo facinore magnam sibi commendationem comparavit. Cf. **Laus, Commendo.**

COMMENDĀTĪTĬUS, a, um, *De recommandation.* USUS: Litteræ commendatitiæ, *lettres de recommandation.*

COMMENDATRIX, icis, f. *Celle qui recommande.* USUS: Lex est emendatrix vitiorum, commendatrix virtutum.

COMMENDO, as, avi, atum, are, a. *Recommander.* SYN. Fidei alicujus committo; in alicujus fide et religione depono; fidei alicujus trado; in fidem alicujus trado; alicujus fidei mando; permitto in fidem alicujus; alicujus virtuti, fidei, felicitati confido; alicui in fidem et custodiam concredo; alicujus tutelæ subjicio; in tutelam trado; in alicujus fide repono, colloco. PHRAS. 1. **Commendo tibi hunc magnopere,** *je vous recommande instamment cet homme.* Sic tibi eum commendo, ut majore cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim. Commendo tibi eum non vulgariter, sed ita prorsus, ut quos diligentissime, valdeque ex animo soleo. Eum tibi commendo ea commendatione, quæ potest esse maxima. Sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quemquam, neque justioribus de causis commendare possim. Maximopere, ut mea et tua dignum amicitia, tibi commendo. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione, quam maximas, quam plurimum, quam sæpissime gratias agat. Si me tanti facis, quanti et ipse æstimat, et ego sentio, cures, quam primum intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum et ipse speravit, nec ego dubitarim. Gratissimum mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum; si eum, quibuscumque rebus honeste, ac pro tua dignitate poteris, juveris atque ornaveris. Cura, quæso, ut is intelligat, hanc meam commendationem maximo sibi apud te adjumento fuisse. Hanc commendationem, quam his litteris consignari volui, scito, esse omnium gravissimam. Eum si tibi commendo verbis iis, quibus, cum diligentissime agimus, uti solemus, vix tamen studio meo satisfecisse mihi videor. Quanti

apud te sum, tantum valere apud te commendationem meam, effice, ut intelligam. Genere commendationis mirifico, planeque quod sit ex intimo depromptum animo, usum me putato. Si ulla mea apud te commendatio valuit, hæc ut valeat, rogo. Velim, tibi persuadeas, nihil me majori studio a te petere, nihil mihi gratius facere te posse, quam si omnibus tuis opibus, omni studio eum juveris. Velim, eum omnibus tuis officiis, atque omni liberalitate tueare. Velim, eum quam liberalissime complectare. Velim, eum quam honorificentissime pro tua humanitate, et quam liberalissime tractes. Peto a te majorem in modum, vel tuæ humanitatis, vel mea causa, ut eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conservatum velis. Ita a te peto, ut majori studio, magisque ex animo petere non possim, ut omne genus liberalitatis, quod et ab humanitate, et potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam verbis, vultu denique ipso exprimas. Peto a te majorem in modum, ut ei omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidesque patietur, commodes. Majorem in modum a te peto, ut cum omnes meos, æque ac tuos observare pro nostra necessitudine debeas, hunc imprimis ita in fidem tuam recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi majori usui, aut ornamento, quam meam commendationem esse potuisse. Vehementer mihi gratum erit, si eum humanitate tua, quæ est singularis, complexus fueris. Eum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me ipsum; commendo eum tibi de meliore nota. 2. **Commendavi me tibi dudum**, *je me suis depuis longtemps confié à vous.* In fidem tuam me dudum contuli ; me tibi commisi, et tuæ tradidi fidei ; in tutelam et patrocinium tuum me dudum contuli ; me, resque meas tuæ fidei dudum permisi, mandavi ; tuæ me tutelæ dudum commendavi et subjeci. Totum hominem tibi traditum de manu, ut aiunt, in manum habes, tu modo fac tueris, ut tua fides postulabit ; habes hominem mandatum fidei tuæ ac in tutelam traditum. Dudum me tuæ fidei credidi. 3. **Commendabo negotium DEO in precibus**, *je recommanderai la chose à DIEU dans mes prières.* De ea re consulam per preces DEUM. Divinæ mentis consilium precibus explorabo. Negotii successum a DEO suppliciter exorabo. Ad explicandas ejus rei difficultates divinum præsidium implorabo. Cœleste numen in spem felicis successus deprecabor. USUS : 1. Filios suos diis immortalibus ; tutelæ populi Romani commendavit. Salutem suam, rem familiarem fidei alicujus tradere, et commendare. Religiones, et sacra, sacerdotibus commendantur. 2. **Laudo, comprobo, laudando extollo, et confirmo**, *faire valoir, louer, vanter.* Eloquentiam vocis suavitas commendat. Cura formam commendat. Nihil eum præter simulatam tristitiam commendat. 3. **Mando.** Aliquid litterarum monumentis, memoriæ ; nomen suum et famam immortalitati ; se fugæ commendare. Cf. **Committo.**

COMMENTĂRĬŎLUM, i, n. *Petit mémoire, petit écrit.* SYN. Libellus.

COMMENTĂRĬUM, ii, n. *vel* **COMMENTĂRĬI**, ōrum, m. pl. *Mémorial, recueil de notes, mémoires ; journal.* SYN. Liber ad subsidium memoriæ comparatus, in quo rerum et negotiorum capita notantur. EPITH. Paulo plenius, plurima. USUS : Referre aliquid in commentarium suum. (VULG. **Registrare.**) Cæsar scripsit, confecit commentarios rerum suarum. Rerum urbanarum, Pontificum commentarii.

COMMENTĀTĬO, ōnis, f. *Méditation, réflexion, étude.* SYN. Meditatio, cogitatio. EPITH. Domestica, multa, plurima. USUS : Accuratæ et meditatæ commentationes multi sudoris sunt. Tantum potest exercitatio, meditatio, consuetudo. Commentationibus quotidianis se exercet. In commentationibus multum operæ ponit. Orator locos suos multa commentatione paratos habeat, oportet, et expeditos. Cf. **Meditor, Cogito, Considero, Cogitatio.**

COMMENTĪTĬUS, a, um, *Inventé ; faux, mensonger.* SYN. Fictus.)(**Verus.** USUS : Novum, commentitium, et futile crimen.

COMMENTOR, aris, atus sum, ari, d. *Réfléchir, méditer ; expliquer.* SYN. Meditor, cogito, considero, mecum conficio ; *item :* commentariis illustro, explano, explico, expono locum scriptoris. USUS : 1. Aliquid secum de re aliqua meditatur et commentatur. Orationem commentari, **componere.** 2. **Disputo,** *commenter, discuter.* Commentandi inter se et disputandi causa convenere. Cum litteratis omnibus quotidie commentatur. Cf. **Meditor, Cogito, Mens.**

COMMENTUM, i, n. *Fiction.* SYN. Res ficta, excogitatio, inventio. USUS : Opinionum commenta delet dies, *le temps fait justice des fausses opinions.* Commenta sua et scripta memorabat.

COMMĔO, as, avi, atum, are, n. *Aller et venir, circuler.* SYN. Venio, redeo, coeo. ADV. Vicissim, retro, undique. USUS : Crebro illius litteræ ad nos commeant. Tabellarius, navis ad insulas commeat. Animus per omnem rerum naturam commeat.

COMMERCĬUM, ii, n. *Commerce, rapports, relations.* SYN. Usus, familiaritas, consuetudo. USUS : Voluptas nullum habet cum virtute commercium. Mihi cum illo nullius rei commercium est, *je n'ai aucun rapport avec lui.* Nullius mihi rei cum illo est communitas ; ne minima quidem societate mihi conjungitur. Cf. **Mercor.**

COMMĔRĔO, es, ui, ĭtum, ere, a. *Mériter*. SYN. Mereor. USUS : Quid de me commeruisti ? Cf. **Mereor.**

COMMĒTĬOR, iris, mensus sum, iri, d. *Mesurer*. SYN. Metior. USUS : Oportet tempus cum negotio commetiri. Cf. **Metior.**

COMMĬGRO, as, avi, atum, are, n. *Passer d'un lieu dans un autre, aller s'établir.* SYN. Migro, domicilium muto, eo, redeo. USUS : In aliam domum commigrat. Cf. **Migro.**

COMMĬLĬTO, ōnis, m. *Compagnon d'armes.* SYN. In bello socius. USUS : Cæsar milites suos commilitones appellabat.

COMMĬNĀTĬO, ōnis, f. *Menace.* SYN. Minatio. USUS : Ne comminationibus quidem movetur. Cf. **Minor.**

COMMĬNISCOR, eris, mentus sum, i, d. *Inventer, imaginer.* SYN. Fingo, excogito. USUS : Ne putes eum tantum scelus comminisci. Cf. **Excogito, Fingo, Commentor.**

COMMĬNŬO, is, ui, ūtum, ere, a. *Briser, broyer, affaiblir.* SYN. Minuo, frango, deturbo, affligo, dissipo. USUS : Hostem comminuere, *écraser un ennemi.* Spiritus alicujus, arrogantiam, audaciam frangere et comminuere. Opes luxu; vires ingenii desidia; rem familiarem convivando comminuit, pessumdedit.

COMMISCĔO, es, cui, xtum *vel* stum, ere, a. *Mêler avec.* SYN. Misceo, permisceo, USUS : Nunquam sapientia cum temeritate commiscetur. Animum meum cum tuo commiscui. (VULG. **Unanimes sumus**, *nous sommes tout à fait du même avis).* Consilium meum cum tuo, res meas cum tuis commiscui. Cf. **Misceo.**

COMMĬSĔRĀTĬO, ōnis, f. *Action d'exciter la compassion.* SYN. Miseratio, misericordia. USUS : Commiserationem brevem esse oportet. Cf. **Misericordia, Commiseror.**

COMMĬSĔROR, aris, atus sum, ari, d. *Plaindre, déplorer.* SYN. Miseror, miseratione afficior, miserationem verbis, gestu exprimo. (VULG. Condoleo.) PHRAS. **Commiseror fortunam tuam**, *j'ai pitié de vos malheurs.* Casu tuo vehementer commoveor; doleo vicem tuam; in tanto dolore tuo prope pari molestia afficior; casum tuum vehementer miseror; doloris ejus, qui te excruciat, particeps sum tecum; vicem tuam prope æque doleo, ac tu. Animi dolorem prope eumdem adhibeo; societas pæne ægritudinis mihi tecum est. Dolorem, quem ex tuo casu cepi, declarare verbis non possum; ad aspectum casus tui lacrimas tenere non potui; misericordia moveri, commoveri, capi me sensi; casus ille tuus mentem meam miseratione permovit; percussit animum meum vehementer fortunæ tuæ iniquitas. Miseret me tui, tua causa vehementer doleo; commiseratione tangor afflictæ fortunæ tuæ; dolorem ex acerbitate casus tui capio gravissimum; moleste graviterque fero casum tuum; excruciat me, tangit mentem meam propter naturæ cognationem atque consensum ærumna tua; tua non minus, ac mea calamitate angor, crucior, affligor, vexor; sollicitor infelici illo fato tuo, et dolorem acerbissimum haurio; doleo dolore tuo, angoribus angor, infortunio tuo non tu magis, ac ego miser sum; par utriusque, communis, idem utriusque in tuo infortunio dolor est; tua me torquent infortunia; tuis uror malis; tuæ me miseriæ miserrimum faciunt; dolor meus ex tuo dolore pendet; est mihi acerbus imprimis tristissimus casus tuus; socius ægritudinis sum, particeps mœroris tui. Cf. **Doleo, Miseror.** USUS : Num conqueri et commiserari non licet ?

COMMISSĬO, ōnis, f. *Représentation théatrale.* SYN. Exhibitio plurium inter se concertantium. USUS : Commissio ludorum.

COMMISSUM, i, n. *Faute, délit, crime.* SYN. Factum, facinus, delictum. EPITH. Audacius, sacrum. USUS : Enuntiare commissa, prodere conscios. Audax commissum et facinus.

COMMISSŪRA, æ, f. *Assemblage, jointure.* SYN. Junctura. EPITH. Aptæ ad stabilitatem, et ad artus firmandos accommodatæ, mirabiles, molles digitorum. USUS : Ossium ac digitorum commissuræ, *articulations des os et des doigts.*

COMMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Commettre (une faute), se rendre coupable; confier, unir, assembler.* SYN. Admitto, patro, perpetro, pecco; *item :* patior, concredo, conjungo. PHRAS. 1. **Commisit magnum flagitium**, *il a commis un grand crime.* Magnum admisit in se facinus; magnum in se scelus concepit; sequius admisit aliquid; immani se scelere obstrinxit, adstrinxit; summum dedecus, nefarium scelus admisit; detestabile facinus suscepit; nefaria se culpa devinxit; immane flagitium conscivit. Cf. **Pecco, Peccatum.** 2. **Committo tibi hoc negotium**, *je vous confie cette affaire.* Id tibi negotii do; fidei tuæ eam rem concredo; curæ tuæ id negotii credo; legare tibi hoc negotium constitui; rerum omnium in eo negotio curam tibi demando, credo; tuæ fidei, ac potestati, hoc, quidquid est negotii, commendo; omnem tibi rem ac causam tuæ prudentiæ tractandam trado, relinquo, transcribo; ejus rei gerendæ provinciam tibi *vel* ad te delego. 3. **Quod tibi commisi, diligenter exequere**, *exécutez fidèlement ce que je vous ai confié.* Quod tibi munus imposui, quæ mandata dedi, quod negotium dedi, quod tibi mandavi; mandatum honoribus tuis volui; quod fidei tuæ, prudentiæque permisi; quam tibi mandavi provinciam, diligenter perfice, confice. USUS : 1. Ingens flagitium, scelus, facinus; multa in Deos,

multa in leges commisit. 2. **Patior, probo,** *permettre, approuver.* Non committam, ut tuis desim consiliis. Committendum non putavi, quin etc. 3. **Mando, credo, trado, do,** *confier, risquer.* Se itineri, fortunæ, discrimini, fidei alterius, in aciem, in discrimen committere. Aliquid litteris, alicui negotium committere. 4. **Facio, ineo,** *commencer, engager.* Prœlium committere cum hoste. 5. (VULG. **Confisco,** *confisquer, adjuger au fisc.*) Hæreditas templo Veneris commissa, *la succession était dévolue à Vénus.* Bona commissa, ad fiscum redeuntia; mulcta commissa. 6. **Jungo,** *joindre, assembler.* Duas inter se tabulas committere. Manus committere. 7. **Concitare unum adversus alterum,** *mettre aux prises.* Unum cum altero committere, duos inter se committere.

COMMŎDĒ, *Convenablement, bien.* SYN. Bene, recte, commodum.)(**Incommode.** PHRAS. Scribe, si commode potes; quod commodo tuo fiat; ex opportunitate; ex utriusque commodo scribes; cum erit commodum; cum se dabit, offeret rei opportunitas, commoditas; cum tempus, ratioque postulabit.

COMMŎDĬTAS, ātis, f. *Opportunité, utilité.* SYN. Opportunitas, utilitas. EPITH. Idonea ad aliquid faciendum, imitatrix prava virtutis, magna. Commoditates externæ, multæ, primæ, et maximæ, tantæ. USUS: Amicitia plurimas habet, continet commoditates. Ista ad vitæ commoditatem, et jucunditatem plurimum faciunt. Commoditatis omnes articulos scio, *je sais choisir les bons moments.* Cf. **Opportunitas.**

COMMŎDO, as, avi, atum, are, a. *Adapter, ajuster; fournir, être utile.* SYN. Accommodo, utendum do; *item:* gratificor, prosum. USUS: 1. Ædes alicui, aurem, aurum commodare. Hæc a virtute donata, cætera a fortuna commodata videntur. 2. **Aliquem juvo, inservio, benigne facio, commodo sum,** *être utile, aider.* Tibi ego omnibus in rebus libentissime commodabo. Cf. **Opitulor, Gratificor, Auxilium, Adjumentum.**

1. **COMMŎDUM,** *A propos, au bon moment.* SYN. Opportune, satis in tempore. USUS: Commodum in urbe eram, *je me trouvais à la ville fort à propos.* Commodum ad me venit.

2. **COMMŎDUM,** i, n. *Avantage, profit.* SYN. Utilitas, bonum, emolumentum. EPITH. Commune, magnum, majus, maximum, non mediocre, privatum, senatorium. Commoda communia, domestica, externa, majora, minima, multa, non paria, parva, aut mediocria, plurima, provincialia, aut urbana, publica, tanta, terrena. PHRAS. 1. **Suum tantum commodum quærit,** *il ne cherche que son propre avantage.* Omnia ad suam tantum utilitatem refert; utilitatem suam omnibus in rebus spectat, sequitur; rebus cunctis antefert; rerum omnium antiquissimam habet; primam ducit; omnes articulos commoditatis suæ captat; nullius rei, præterquam commodi sui rationem habet, ducit; suo ubique obsequitur animo; suis tantum consulit commodis; id unum spectat, unde multa in se congruant commoda; quid e re sit; quid in rem suam faciat; quid rebus suis expediat; quid sibi emolumento sit; omnia sua causa facit; commodi sui, ac privatarum rationum impendio studiosus est; commodis suis servit unice. 2. **Commoda nostra ubique impedit,** *il attaque sans cesse nos intérêts.* Commoda nostra oppugnat, labefactat ubique; commodis nostris obstat, officit, adversatur ubique. 3. **Ea res magna illi commoda comparavit,** *cette chose lui a apporté de grands profits.* Multas illi utilitates importavit, multa creavit commoda; multis eum commodis auxit, locupletavit; multa commoda attulit; ejus commodis egregie servivit, consuluit; ex ea re non pauca illi commoda enata sunt; non pauca ille commoda cepit, adeptus est; ex ea re multa illi commoda fluxerunt, manaverunt; ea res multis eum commodis affecit. Ex ea re fructum tulit, messuit, cepit non contemnendum; emolumenta collegit, percepit, reportavit nec levia, nec pauca. Ea res non parvo fuit emolumento. Cf. **Utilitas.** USUS: Commodis frui. Alienis servire commodis. Quod commodo reipublicæ fiat.

COMMŎDUS, a, um, *Avantageux, utile.* SYN. Opportunus, utilis.)(**Incommodus.** USUS: 1. Commodior via; tempus commodius. Res nostræ satis sunt commodæ. 2. **Facilis,** *doux, bienveillant.* Homo commodis moribus, *homme de mœurs faciles.* Catone nemo commodior, moderatior fuit.

COMMŎNĔFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Avertir.* SYN. Commoneo, admoneo. USUS: Aliquem etiam atque etiam de re commonefacere. Cf. **Moneo.**

COMMŎNĔO, es, ui, ĭtum, ere, a. *Avertir.* SYN. Admoneo. Cf. **Moneo.**

COMMŎNĬTĬO, ōnis, f. *Action de rappeler, de faire souvenir.* SYN. Admonitio.

COMMONSTRO, as, avi, atum, are, a. *Montrer, indiquer.* SYN. Indico, ostendo. USUS: Viam commonstrare, digitum ad fontes intendere. Cf. **Ostendo.**

COMMŎRĀTĬO, ōnis, f. *Séjour prolongé; retard.* SYN. Mora. EPITH. Diuturnior, urbana. USUS: Illa villæ amænitas diuturnioris commorationis est, non diversorii. Cf. **Mora.**

COMMŎROR, aris, atus sum, ari, d. *Demeurer, séjourner.* SYN. Maneo, subsisto, consisto. USUS: 1. Diem unum, triduum apud te commorabor diutius. Versare rem eamdem,

hærere et commorari in eadem sententia. 2. **Moror**, *arrêter, retarder*. Commorari aliquem. Cf. **Moror**.

COMMŌTĬO, ōnis, f. *Commotion, mouvement, secousse imprimée*. SYN. Motio, motus, perturbatio. EPITH. Suaves, contrariæ, vitiosæ. USUS : Temperantia moderatrix omnium commotionum. Cf. **Motio**.

COMMŌTĬUNCŬLA, æ, f. *Petit mouvement (de fièvre)*. SYN. Febricula. USUS : Tuis commotiunculis valde afficior.

COMMŌTUS, a, um, *Ému, emporté, troublé*. SYN. Perturbatus, affectus. USUS : Homo commotior paulo stomachari primum cœpit. Libidine *aut* ira commotus.

COMMŎVĔO, es, mōvi, mōtum, ere, a. *Mettre en mouvement, déplacer ; émouvoir, exciter*. SYN. Moveo, perturbo, afficio, excito. concito, commuto, invito. ADV. Acerrime sensus, aliquantum, facilius conquestione, graviter, gravius rebus, incredibiliter, leviter, maxime auctoritate, maxime, voce magnopere, mediocriter, non minime, parumper mentes, prorsus recte ac merito, sane, sane quam, similiter atque, tantulum, temere se alicunde, valde, valde commendatione, vehementer amorem multitudinis, vehementer animum, vehementer litteris, vehementer oratione, vehementer miseria. USUS : 1. Ea re tumultum maximum ac tantum non bellum, odium certe, iram, invidiam, suspiciones commovit, excitavit. Miseriis alienis, et querelis facile animo commoveor. Ea res bilem aliis, aliis misericordiam commovit ; certe multorum studia, exspectationem magnam concitavit. 2. **Locum muto, proficiscor**, *changer de lieu, partir*. Ne te inde commoveas. Cf. **Moveo, Causa**.

COMMŪNĬCĀTĬO, ōnis, f. *Communauté, conversation*. EPITH. Suavissima sermonis, summa cum aliquo, intermissa. USUS: Suavissima mihi tecum est sermonis, utilitatum, studiorum communicatio, societas et conjunctio. Cf. **Societas**.

COMMŪNĬCO, as, avi, atum, are, a. et n. *Communiquer, avoir des rapports avec*. SYN. Confero, credo, refero, participo. ADV. Audacter, cum aliquo, benignissime furta cum, coram ; inter se, una familiarissime. PHRAS. 1. **Consilia tua mecum communica**, *concertez-vous avec moi*. Confer mecum tua consilia ; participem me consiliorum tuorum facito, consilia tua ad me defer ; me expertem consiliorum tuorum amicum habe fidissimum. Fac me certiorem de consiliis tuis ; fac, ut te rebus consiliisque tuis cognoscam, intelligam, imaginem rerum tuarum, cogitationumque tuarum ostende aliquam ; quis animus, quis sensus sit, quæ tua consilia, me edoce. 2. **Prædam tecum communicabo**, *je partagerai avec vous la dépouille*. Prædæ mecum particeps eris ; partem capies prædæ ; communis erit inter nos præda ; non mihi magis, quam tibi ; non minus tibi, ac mihi ; tibi pariter, ac mihi ; æque utriusque nostrum hæc præda erit. Utemur communi jure, æquo jure, pari potestate hostium spoliis ; juris tibi tantum, quantum ipsi mihi, erit in prædam ; prædam mecum communem habebis; in partem te spoliorum vocabo, ut periculi ita prædæ nobis communio erit ; in communionem prædæ venias ; in commune conferam, quidquid est prædæ ; promiscuus nobis erit prædæ usus. Cf. **Particeps, Participo**. USUS : 1. Multa familiarissime inter se communicare. Utinam mihi homo sit, quicum omnia mea communicem. 2. **Partior, impertior, divido**, *prendre sa part de, s'associer à*. Cum amicis res adversas, commoda, gloriam, honores, laudem, pericula communicas. Cf. **Communis, Communio**.

COMMŪNĬO, ōnis, f. *Communauté, association*. SYN. Communitas, consociatio. USUS : Litterarum, vocum, conjugiorum, legum, juris, sanguinis communione junguntur homines. Ego fortunas meas in communionem temporum tuorum contuli. Cf. **Communitas, Societas**.

Commūnio Sacra, *Sainte communion, réception du Corps de N.-S. J.-C.* PHRAS. 1. **Sacram communionem dare**, *donner la sainte Communion*. Cœleste convivium populo præbere; divina dape pascere; cœleste epulum impertire ; mensæ divinæ convivam aliquem adhibere ; reficere cœlesti epulo ; sacrosancto Christi Corpore pascere; ad mensæ divinæ communionem admittere. 2. **Sacram communionem accipere**, *recevoir la sainte Communion*. Sacrosancto Christi Corpore, divino epulo vesci, pasci ; epulo cœlesti accumbere ; cœlesti dape refici ; cœlesti pane sese pascere et communire ; cœlesti mensæ accumbere ; cœlestibus epulis refici ; Christi Corpus suscipere ; ad divina mysteria accedere ; cœlestis agni epulis, divino pane recreari ; cœlestis epuli sacræ mensæ convivam esse. Cf. **Eucharistia**. 3. **Communio generalis**, *Communion générale*. Cœtus populi ad cœleste epulum celebrandum. Divinum epulum frequenti populo divisum. Conventus populi ad participandum sacrosanctum Christi Corpus. Sacrum convivium frequenti populo datum.

COMMŪNĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Fortifier*. SYN. Munio. USUS : Jus parum communitum. Auctoritas aulæ communita. Cf. **Munio**.

COMMŪNĪTĬO, ōnis, f. *Action de fortifier*. USUS : Aditus ad causam, et communitio, *faciliter l'accès d'une cause et la fortifier*.

COMMŪNIS, e, gen. com. *Commun, qui appartient à plusieurs*. SYN. Conjunctus.

PHRAS. 1. **Amicorum omnia sunt communia,** *entre amis, tout est commun.* Omnia sunt amicis cum necessariis suis consociata; sortem suam cum amicorum felicitate miscent. Honorum ac commodorum communio quædam inter amicos est; ut vitæ, ita fortunæ quædam communitas, societas, consociatio est; amici omnia communiter possident. 2. **Commune hoc vitium est,** *ce défaut est général.* Hoc vitium omnium animos occupat ac tenet; latissime patet hoc vitium; in omnium animos irrepsit, ubique gentium viget, regnat, dominatur; nusquam non est hoc vitium; infecti sunt omnes hoc vitio, et irretiti; orbem terrarum est complexum hoc vitium; pauci sunt hoc vitio intacti, hujus vitii expertes; a paucis abest hoc vitium; in plerorumque mortalium animis insedit, ac inveteravit hoc vitium; quem mihi dabitis hujus vitii contagione non aspersum? 3. **Commune hoc malum erit omnibus,** *ce mal sera commun à tous (tous auront à en souffrir).* Omnibus hoc impendet malum, omnibus minatur; miserrime cum omnibus atque infeliciter agetur; expers malorum nemo erit; vexabit omnes eadem calamitas; pari omnes calamitate prementur; omnes manet, omnibus imminet ea calamitas; communis, eadem, par, consimilis erit omnium fortuna. Miseriis his nemo vacabit; urgebit omnes pertinax malum; vis ea malorum, ac tempestas communis erit omnium. Nemo non communi hoc incendio deflagrabit. 4. **Communia sunt et vulgaria, quæ affers,** *tout ce que vous dites est vulgaire et banal.* Omnia posita sunt ante oculos; collocata in usu quotidiano; in congressione hominum, atque in foro decantata; ista posita sunt ante pedes; sita ante oculos; in medio sita, obsoleta; de medio sumpta; audita, pervulgata, percelebrata et contrita sermonibus, quæ affers; pervagata res est, in propatulo posita, quam affers. USUS: Erat hoc studium commune toti Græciæ. Scelera tibi cum illo communia sunt. Dolorem et laudem tecum mihi communem esse volui. Cf. **Particeps.** 2. **Vulgaris contritus, pervulgatus, de medio sumptus, late patens,** *ordinaire, vulgaire, banal.* Communis vita et vulgaris hominum consuetudo. Communis omnium sensus, pervagata opinio. Præcepta communia et contrita. De communibus et pervulgatis rebus loqui. Cf. **Consuetudo communis, Opinio communis.**

COMMŪNE, is, n. *Corps de nation, commune, état.* SYN. Respublica, universitas, collegium. USUS: Commune Siciliæ, vexatum est atrociter. Ex nostro aliquid in commune contulimus.

COMMŪNĬTAS, ātis, f. *Communauté, rapport commun; sociabilité.* SYN. Communio, societas. EPITH. Apta naturæ, civilis, humana, immanis, magna, naturalis. USUS: Quæ nobis cum isto gladiatore conditionis communitas esse potest? Homines ad societatem communitatemque humanæ vitæ nascuntur. Natura ad civilem communitatem conjuncti ac consociati sumus. A communitate disjuncti videbimur.

COMMŪNĬTER, *En commun, ensemble.* SYN. Promiscue.)(**Proprie, separatim.** USUS: Res cum aliis communiter gestæ; communiter alias tibi Arpinates commendavi, nunc peculiariter Caium. Aliquid cum alio communiter possidere. Communiter inter nos consulemus, *nous nous protégerons mutuellement.* Cf. **Simul.** (**Communiter hoc fit,** *vulgare est*), *cela se fait communément.* **Latine**: Plerumque fit, contingit fere. Cf. **Fere.**

COMMURMŬROR, aris, atus sum, ari, d. *Murmurer ensemble, sourdement.* USUS: Nescio, quid secum commurmuratus est.

COMMŪTĀBĬLIS, e, gen. com. *Changeant, sujet au changement.* SYN. Mutabilis, inconstans. USUS: Assentatoris animus varius, commutabilis, multiplex. Cf. **Varius.**

COMMŪTĀTĬO, ōnis, f. *Mutation, changement; révolution.* SYN. Mutatio, conversio, vicissitudo. EPITH. Misera, varia. Commutationes annuæ, aptæ ad maturitatem frugum, et ad temperationem, civiles. USUS: Brevi tempore magna fit morum voluntatumque commutatio.

COMMŪTO, as, avi, atum, are, a. *Changer.* SYN. Muto, converto, commutationem affero. USUS: Maline hoc nihil est, si Religionem pecunia, jura omnia cum quæstu, leve compendium fraude maxima commutent? Vitam morte commutavit. Commutavit se animo. Fabulam, sententiam, ordinem commutare. Cf. **Muto.**

CŌMO, is, compsi, comptum, ere, a. *Arranger, disposer (les cheveux).* * ‹SYN. Orno, compono. USUS: Mulieres dum comuntur, annus est. Cf. Orno.

CŌMŒDĬA, æ, f. *Comédie.* SYN. Fabula, comicorum ars. EPITH. Antiqua, vetus. USUS: Quo genere jocandi eleganti, urbano, ingenioso, faceto Plautus et antiqua comœdia referta est.

CŌMŒDUS, i, m. *Comédien.* USUS: Sæpe comœdum in tragœdiis placere vidimus.

COMPACTĬO, ōnis, f. *Assemblage, liaison.* SYN. Coagmentatio. USUS: Compactione membrorum valida.

COMPACTO, *D'après une convention, de concert.* SYN. Consulto, ex composito. USUS: Non committendum, ut compacto prohibiti videamur.

COMPACTUS, a, um, *Assemblé, joint.* SYN. Coagmentatus, compositus, vinctus.

COMPĀGES, is, f. *Assemblage, jointure, liaison.* SYN. Commissura, vincula. USUS : Dum sumus in compagibus corporis.

COMPAR, ăris, omn. gen. *Égal, pareil.* SYN. Par.

COMPĂRĀBĬLIS, e, gen. com. *Comparable.* SYN. Quod habet comparationem.)(**Dissimilis.** USUS : Comparabile est, quod in diversis rebus similem aliquam rationem continet.

COMPĂRĀTĒ, *Par comparaison.* SYN. Cum comparatione. (VULG. **Comparative, relative, respective.**) USUS : Cum quæritur, quid res sit, quæritur *aut* simpliciter, *aut* comparate.

COMPĂRĀTĬO, ōnis, f. *Comparaison, parallèle; analogie, rapport.* SYN. Collatio, contentio, similitudo, compensatio. EPITH. Æqualis, brevis, facilis, necessaria, utilis. USUS : 1. Duorum inter se bonorum comparationem facere. Duplicem lætitiam percepi in comparatione difficilem, utra major esset. Si contentio quædam et comparatio fiat. 2. **Apparatus, præparatio, cautio,** *action de préparer, apprêts.* Totum tempus in comparatione novi belli posuit. Nihil de mea comparatione diminuo. Comparationem criminis adornare, invenire. Cf. **Comparo.**

COMPĂRĀTĪVUS, a, um, *Qui compare, qui sert à comparer.* USUS : Oportebit ipsam illam comparativam judicationem exponere. *il faudra exposer cette cause comparative (où le fait est rapproché de l'intention.)*

COMPĀRĔO, es, ui, ere, n. *Apparaître, se montrer.* SYN. Videor, adsum, palam sum, (VULG. **Sisto me.**) PHRAS. **Coram Prætore comparuit,** *il comparut devant le préteur.* Prætoris vultum audacter subiit et vadimonium obivit; dicta die, ad constitutam diem in judicium venit, prætori copiam sui fecit ; ostendere atque offerre os suum judicibus nihil dubitavit, die dicta in conspectum se dedit ; in conspectu judicum fuit ; in jus adiit. USUS : 1. Comparere in illa multitudine bonorum. Pompeius nusquam comparet, *Pompée ne se montre jamais.* 2. **Appareo,** *être visible.* Ita a fortuna deformata, ut tamen a natura inchoata compareant. Cf. **Appareo.**

COMPĂRO, as, avi, atum, are, a. *Préparer, apprêter; comparer, rapprocher; acquérir.* SYN. Paro, præparo, *item :* acquiro, confero. ADV. Copiose pastum, diligenter argumenta argumentis, diligenter ex copia, diligentissime ducem, idonee animum ad, improbissime quæstum, prædam, in perpetuum præsidium, inique aliquem cum aliquo, inscite, large, pastum, occulte milites, magnifice convivium, magnopere, studiose tabulas pictas, studiosius supellectilem. PHRAS. **Nemo tibi comparari potest,** *on ne peut vous comparer personne.* Nemo se tibi ulla arte contulerit ; nemo in contentionem adduci, venire tecum potest ; tecum conferri nemo potest ; contendere tecum nemo potest. Quæ contentio, comparatio, te inter et alios esse potest ? quis par esse tibi potest ? qui præstantem illam tuam indolem, quis doctrinæ studia moresque adæquare possit ? quis aspirare ad pervulgatam virtutis tuæ laudem insanus audeat ? quis exæquari se tecum cupiat ? Cf. **Æquiparo.** USUS : 1. Convivium, insidias comparat. 2. **Acquiro,** *acquérir, se procurer, amasser.* Labore suo et industria supellectilem. Laudem, virtutem, amicitias, auxilia, delectationem sibi comparare. Cf. **Acquiro.** 3. **Confero, compono, comparationem, contentionem facio,** *comparer, confronter, rapprocher.* Quæso, hominem cum homine, tempus cum tempore compara, *comparer un homme, une époque à un autre.* Ætatem filiorum comparare. Similitudines comparare. 4. **Ordino, constituo,** *régler, établir.* More majorum, legibus, natura comparatum est, ut etc. Ita comparati natura, *vel* a natura sumus. Ita comparata est vitæ naturæque nostræ ratio, ut etc. Ita comparaverunt majores nostri, ut etc.

COMPASCO, is, āvi, pastum, ere, a. *Faire paître en commun.* USUS : Jus est compascere, *nous avons le droit de vaine pâture.*

COMPASCŬUS, a, um, *Qui concerne la vaine pâture.* USUS : Ubi ager compascuus est, jus est compascere.

COMPĔDES, um, f. pl. *Entraves, liens; chaînes.* SYN. Soleæ ligneæ, quibus pedes captivorum constringi solent. USUS : Compedes alicui imponere, indere, induere, impingere. In compedibus custodire, habere, retinere aliquem. Cf. **Carcer, Captivus.**

COMPELLĀTĬO, ōnis, f. *Apostrophe, interpellation.* SYN. Appellatio. EPITH. Crebræ, vel potius quotidianæ, præclaræ in laudatione. USUS : Edicto Ciceronem compellavit, cum ipse quotidianas compellationes non ferens urbe abiret.

COMPELLO, as, avi, atum, are, a. *Appeler, interpeller, apostropher.* SYN. Appello, nomine alloquor. ADV. Nominatim, vicissim aliquos. USUS : 1. Amice, honore magno, nominatim me compellavit. 2. **In judicium voco,** *attaquer en justice, accuser.* Lege, edicto aliquem apud populum compellare. Cf. **Voco, Appello.**

COMPELLO, is, pŭli, pulsum, ere, a. *Pousser, forcer; rassembler.* SYN. Cogo, congrego, impello.)(**Dispello.** USUS : Aliquem ad mortem, ad graves angustias compellere. Cf. **Cogo, Pello.**

COMPENDĬĀRĬUS, a, um, *Abrégé.* SYN. Brevis. USUS : Est hæc brevis et compendiaria via ad gloriam. Notis compendiariis uti. (VULG. **Abbreviare,** *abréger*).

COMPENDĬUM, ii, n. *Gain produit par l'épargne, profit, avantage; abréviation.* SYN. Utilitas, quæstus, lucrum, *puta* viæ, pecuniæ, operæ, temporis.)(**Dispendium.** USUS : Nihil agit compendii sui causa. Mercatores in quæstu et compendio versantur. Avaritia et egestas multos ad turpe compendium commovet. Magnum compendium facere. Cf. **Lucrum, Quæstus, Utilis.**

COMPENSĀTĬO, ōnis, f. *Compensation, équilibre, échange.* SYN. Comparatio, præmium, merces, remuneratio. USUS : Vitæ incommoda sapiens commodorum compensatione lenit. Compensatione uti.

COMPENSO, as, avi, atum, are, a. *Compenser, mettre en balance.* SYN. Comparo, remunero, repono, exæquo, assequor. PHRAS. 1. **Tua merita compensare non potero,** *je ne pourrai jamais vous dédommager des services que vous m'avez rendus.* Nullam tuorum meritorum partem assequar; nulla mihi est satis digna tot officiorum remuneratio, nunquam satis cumulate officium reddam; nullis officiis tuam humanitatem exæquabo, tuam voluntatem non satis ex æquo remetiar; nunquam te dignam gratiam referam; nunquam pro meritis tuis satis dignam vicem reddam, referam; in reddenda meritorum vice par pari nunquam referetur. Nunquam pro meritis in me tuis mutuæ tantum voluntatis a me tribuetur, ut non plura tibi debeam. Officia tua nunquam paribus officiis æquabo, remunerabo; nunquam tuis in me meritis satisfaciam, respondebo; nunquam omnino tibi, quantum debeo, a me solvetur. Nunquam non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia tua in me promerita consequar. Nunquam satis dignum officii ac benevolentiæ fructum a me feres. 2. **Quod a fortuna damnum accepisti, virtus compensabit,** *la vertu vous dédommagera de vos pertes de biens.* Resarciet virtus, quod a fortuna damnum retulisti, quibus te calamitatibus implicavit fortuna, iis te virtus expediet. Medebitur iis malis virtus, quibus te afflixit fortuna. Ut acerbam fortunam sensisti, ita dulcem ac suavem virtutem experieris. Quantum detrimenti, incommodi, calamitatis, malorum a fortuna retulisti, tantos a virtute, atque adeo majores fructus capies, percipies, feres, colliges; præteritam fortunæ culpam virtus cumulate redimet; quod a fortuna deminutum est, virtus, industria facile exæquabit; fortunæ dispendia virtus sarciet facile, et compensabit. Cf. **Reddo, Remuneror.** USUS : Maximis laboribus compensatur discendi voluptas. Auditorum patientiam brevitate, ingenii tarditatem virtute, socordiam fide compensare. Precibus compensatur pecunia.

COMPĔRENDĬNĀTŬS, ūs, m. *Ajournement, remise d'un jugement à trois jours.* USUS : Adimere alicui comperendinatum.

COMPĔRENDĬNO, as, avi, atum, are, a. et n. *Renvoyer à trois jours; demander le renvoi (en parl. d'un avocat).* SYN. Amplio, profero, procrastino, differo, amplius pronuntio. USUS : Reus comperendinatus. Cf. **Amplio.**

COMPĔRĬO, is, pĕri, pertum, ire, a. *Découvrir, apprendre.* SYN. Deprehendo, certi aliquid reperio, compertum habeo. ADV. Manifesto pestem capitis sui, manifesto indicia mortis, maxime. USUS : Eam rem, de ea re certis auctoribus, manifestis indiciis, oculorum testimonio comperi. Cf. **Consto, Certus.**

COMPERTUS, a, um, *Découvert, reconnu, constaté.* SYN. Certus, cognitus, exploratus. USUS : Facinus manifesto deprehensum et compertum. Nihil comperti aut cogniti habemus. Cf. **Certus, Manifestus, Consto, Publico.**

COMPESCO, is, scui, ere, a. *Retenir, arrêter.* SYN. Coerceo, cohibeo, frango. PHRAS. **Audaciam ejus compescuit,** *il réprima son audace.* Præferocis animi conatus compressit; petulantiam, furorem fregit; repressit, debilitavit feroces impetus; ferociam contudit; exultanti licentiæ frenum injecit; vim ac impetum cohibuit. Cf. **Coerceo, Cohibeo, Contineo, Abstineo.** USUS : Iram, dolorem, gemitus, lacrimas, linguam, famem compescere.

COMPĔTĪTOR, ōris, m. *Compétiteur, concurrent.* SYN. Qui cum alio in petitione concurrit. EPITH. Certus, liberalis, nobilis, pares suffragiis, peregrini, urbani. USUS : Cum petitore certamen est honoris et dignitatis. Cf. **Æmulus, Rivalis.**

COMPĪLĀTĬO, ōnis, f. *Pillage; compilation, recueil.* SYN. Furtum, fraus.

COMPĪLO, as, avi, atum, are, a. *Dépouiller, piller.* SYN. Diripio, spolio, furor, exhaurio. ADV. Apertissime provincias, ostiatim oppidum. USUS : Æraria exhaurire, templa, urbem, rempublicam compilare. Cf. **Furor.** *Pro* Congero exempla etc. **barbarum est.**

COMPINGO, is, pēgi, pactum, ere, a. *Assembler; construire, fabriquer.* SYN. Constringo, coarcto. USUS : Servi in pistrinum, carcerem, vincula compinguntur. Homo e luto et sanguine; scelere et ignorantia compactus.

COMPĬTA, ōrum, n. pl. *Carrefour.* USUS : In triviis et compitis auctionati.

COMPLĂCĔO, es, cui, ere, n. *Plaire.* SYN. Placeo. USUS: Si DEO complacitum est.

COMPLĀNO, as, avi, atum, are, a. *Raser (une maison).* USUS : Complanare domum, solo æquare. Sp. Melii domus, quod regnum appeteret, est complanata. Cf. **Planus.**

COMPLAUDO, is, ere, n. *Applaudir.* USUS : Stantes in re ficta complaudebant.

COMPLECTOR, eris, plexus sum, plecti, d. *Embrasser.* SYN. Complexu teneo; sinu complexuque recipio, in collum invado; complexum alicui fero. ADV. Æque benevolentia atque arctius, breviter memoriam rerum celeriter, circumscripte, extrinsecus, nimium multa, occulte viros amplissimos ad suum scelus, quam liberalissime aliquem, scientissime, etiam atque etiam officiis, liberalitate. USUS : 1. Complecti et lacrimis se aspergere. 2. **Amo, excipio, tracto amice, carum habeo, foveo, suscipio, defendo,** *aimer, cultiver, favoriser.* Aliquem beneficiis, benevolentia, caritate eximia, familiaritate, comitate maxima complecti. Complectere quæso adolescentem. 3. **Comprehendo, circumdo, ambio,** *entourer, embrasser.* Paucis multa, uno crimine complector omnia. Summum cœlum reliquos complectitur. 4. **Assequor, comprehendo, teneo,** *saisir (par la pensée).* Sapiens totum mundum mente, cogitatione, memoria complectitur. Tuas laudes oratione ac memoria complecti vix possum. Cf. **Amplector.**

COMPLĒMENTUM, i, n. *Complément.* SYN. Supplementum. USUS : Inania quædam verba, velut complementa numerorum.

COMPLĒO, es, ēvi, ētum, ere, a. *Remplir.* SYN. Impleo. ADV. Bene, perfecte, undique. USUS : 1. Aures sono, pectus maximarum et plurimarum rerum suavitate complere. Terrore, metu animum complere. 2. **Absolvo, perficio, conficio,** *compléter, achever.* Promissum complere, *accomplir une promesse.* Complent hæc et absolvunt beatissimam vitam. Annos sedecim complevit.

COMPLEXĬO, ōnis, f. *Assemblage, union; période.* SYN. Comprehensio verborum, periodus. EPITH. Brevis negotii, longissima verborum, mira verborum, perspicua, vera vel falsa. USUS : 1. Longissima verborum complexio, quæ uno spiritu volvi vix potest. 2. **Argumenti conclusio et summa rationum,** *conclusion d'un raisonnement.* Per complexionem id, quod ex omni argumentatione conficitur, breviter exponimus. Complexio *pro* corporis constitutione, habitu, habitudine, *seu* humorum temperamento, **barbarum est.**

COMPLEXŬS, ūs, m. *Embrassement, étreinte; amour, affection.* SYN. Amplexus. EPITH. Altissimus a domiciliis, extremus, omnia cingens, ultimus, indices falsi summæ benevolentiæ. USUS : 1. Illam respublica sinu, complexuque recipiet. Abstrahere filium de complexu matris. Ferre obviæ matri complexum, *embrasser.* 2. **Ambitus,** *action d'embrasser, d'entourer.* Mundus omnia complexu suo coercet et continet, *le ciel qui enveloppe l'univers.* Cf. **Amplexus.**

COMPLĬCO, as, avi *vel* ui, atum *vel* ĭtum, are, a. *Plier.* SYN. Involvo, claudo. USUS : Epistolam complicare.

COMPLŌRĀTĬO, ōnis, f. *Lamentation.* SYN. Lamentatio. USUS : Comploratio eorum lamentabilis, flebilesque voces. Cf. **Gemo, Fletus.**

COMPLŌRO, as, avi, atum, are, a. *Pleurer ensemble.* USUS: Complorare mortem, fortunam amicorum. Complorati mortui totam urbem lamentis impleverunt. Cf. **Gemo, Ploro, Fletus.**

COMPŌNO, is, sui, sĭtum, ere, a. *Mettre ensemble, réunir, rapprocher.* SYN. Conjungo, coagmento, construo, conglutino, congrego, conflo, misceo, tempero. ADV. Cautius, diligenter, generatim, communiter, Græce, scite, jam diu composita et comparata, lepide. USUS : 1. Componere et struere verba, et syllabas propemodum dinumerare et dimetiri. Vestem, crines componere. 1. **Dispono,** *arranger, organiser, régler.* Aciem, causam, fallaciam in aliquem, orationem componere. 3. **Fingo,** *se composer, feindre, simuler.* Ad modestiam, ad senatus reverentiam se composuit. Se ad exemplum, vultum, mores alterius componere. 4. **Facio, conficio,** *faire, composer, écrire.* Carmen, poema, librum, testamentum, historiam componere. 5. **Compositionem facio, concilio,** *apaiser, calmer, réconcilier.* Bellum, iras, aversos animos lenitate composuit. 6. **Comparo, confero,** *comparer.* Sophoclem cum Euripide componere et conferre.

COMPORTO, as, avi, atum, are, a. *Transporter dans un lieu, amasser.* SYN. In locum unum confero, congero, porto, conveho. ADV. Palam arma. USUS : Res undique accersitæ, collatæ, exquisitæ, comportatæ. Arma, frumentum comportare. Cf. **Colligo.**

COMPOS, ŏtis, gen. omn. *Qui est en possession de.* SYN. Particeps.)(**Inops.** USUS : Homines rationis, consilii, virtutis compotes, beati sunt. Aliquem urbis compotem facere. Cf. **Fruor, Acquiro, Particeps.**

COMPŎSĬTĒ, *Avec ordre, avec art.* SYN. Disposite. USUS : Composite et apte dicere.

COMPŎSĬTĬO, ōnis, f. *Action de disposer, construction, arrangement.* SYN. Structura, constructio, dispositio, ordo, concordia, compages, coagmentatio, confectio. USUS: 1. Compositiones unguentorum, ciborum conditiones. Compositio membrorum, conformatio lineamentorum. 2. **Concordia,** *accord, réconciliation.* Spes compositionis me fefellit. Auctor compositionis et pacis fuisti. Cf. **Pax.**

COMPŎSĬTOR, ōris, m. *Celui qui dispose.* USUS : Inventor et compositor.

COMPŎSĬTUS, a, um, *Apprêté, soigné.* SYN. Conflatus, concretus, conglutinatus,

factus, instructus. USUS : Oratio composita et ornata, et artificio quodam distincta. Certi homines compositi me monuerunt. Quomodo compositis sideribus homo oriatur. Nemo paratior, compositior unquam in judicium venit. Cf. **Modestus.**

COMPŌTĀTĬO, ōnis, f. *Réunion pour boire ensemble.* USUS : Græci convivium tum compotationem, tum concœnationem vocant. Cf. **Vinolentus, Bibo.**

COMPŌTOR, ōris, m. *Compagnon de bouteille.* SYN. Combibo.

COMPRANSOR, ōris, m. *Compagnon de table.* SYN. Qui simul prandet. USUS : Cum compransoribus, collusoribus, compotoribus agrum suum devorat.

COMPRĔCĀTĬO, ōnis, f. *Prière publique.* USUS : Necessaria fuit solemnis hæc Deorum comprecatio.

COMPRĔCOR, aris, atus sum, ari, d. *Prier publiquement.* USUS : Deos comprecari.

COMPRĔHENDO, is, di, sum, ere, a. *Saisir.* SYN. Capio, deprehendo.)(**Dimitto.** ADV. Apte sententiam verbis, brevi, breviter, celeriter, firmo animo, graviter, manifeste, penitus, solute et facile. USUS : 1. Ecquid comprehensum hostem emisistis ? 2. **Assequor, prosequor, explico, exprimo, absolvo,** *exprimer.* Verbis propriis rem comprehendere. 3. **Concipio, percipio, teneo, intelligo,** *comprendre.* Animo aliquid, ratione aliquam opinionem comprehendere. Habere aliquid cognitum, comprehensum. Vestris animis et cogitatione rem totam comprehendite. Comprehendo animo, mente intelligentiam rei; consequor rem omnem animo; animo, mente, cogitatione complector, *comprendre qqch.* 4. **Amplector, amore devincio,** *s'attacher (qqn).* Multos amicitia, beneficiis comprehendere; humanitate, officio aliquem comprehendere.

COMPRĔHENSĬBĬLIS, e, gen. com. *Perceptible (à la vue), intelligible.* USUS : Visum comprehensibile.

COMPRĔHENSĬO, ōnis, f. *Action de saisir avec les mains, arrestation.* EPITH. Apte cadens, firma, longa, numerosa, perfecta, plena, stabilis atque immutabilis, vera, ac fidelis, universa. USUS : 1. Comprehensio reorum, animadversio senatus. 2. **Apprehensio,** *enchaînement.* Ingressus, cursus, accubatio, inclinatio, sessio, comprehensio. 3. **Ambitus orationis,** *période.* Comprehensio et ambitus verborum, quem Græci periodum vocant. 4. **Agnitio,** *action de comprendre, conception.* Cognitiones comprehensionesque rerum appetitiones movent.

COMPRESSĒ, *D'une manière concise.* USUS : Rhetores latius loquuntur, Dialectici compressius.

COMPRESSĬO, ōnis, f. *Concision.* USUS : Oratores crebri sententiis, compressione rerum breves.

COMPRĬMO, is, pressi, pressum, ere, a. *Contenir, arrêter; réprimer, modérer.* SYN. Freno, sedo, coerceo, cohibeo, frango, reprimo, retardo. ADV. Arcte pugnum, vehementer, plane in perpetuum. PHRAS. **Magistratus hominum audaciam comprimat,** *le magistrat doit réprimer l'audace des méchants.* Obviam eat improborum hominum audaciæ ; impiorum conatus frangat ; furentium impetus reprimat ; effrenatos licentia animos in officio teneat, contineat. Cf. **Coerceo, Cohibeo, Compesco.** USUS : 1. Conatus furentium, furores, motus, turbas, iram, exultantem lætitiam comprimere. Comprimere ac restinguere cupiditatem hominis. Voluptates comprimere et constringere. 2. **Abscondo, occulto, tego, abdo,** *cacher, soustraire.* Multa tua delicta compressi. Frumentum comprimere. (VULG. **Apud se tenere, dum carius vendatur,** *garder, accaparer les grains.*) 3. **Constringo, stringo, claudo, adduco,** *presser, serrer, reserrer.* Digitos in pugnum comprimere, *fermer la main.*

COMPRŎBĀTĬO, ōnis, f. *Approbation.* SYN. Approbatio. USUS : Quis non movetur, et offensione turpitudinis, et comprobatione honestatis.

COMPRŎBĀTOR, ōris, m. *Approbateur.* SYN. Approbator. USUS : Auctoritatis ejus comprobatores.

COMPRŎBO, as, avi, atum, are, a. *Approuver.* SYN. Approbo, laudo, collaudo, affirmo. ADV. Firmius acta, omnino, studiose libenterque, vehementissime sententiam. USUS : Si tu honorem meum sententia tua comprobaris. Sententiam, decretum aliquod vehementer comprobare. Rem testimonio suo et judicio comprobare. Eam fidem eventus affirmavit, comprobavit, *l'événement a prouvé, montré la justesse de cette opinion.* Cf. **Assentior, Approbo, Probo.**

COMPRŎMISSUM, i, n. *Compromis.* SYN. Facultas a litigantibus arbitro data judicandi et sententiam ferendi. USUS : Arbitrum sumere, compromissum facere, interponere.

COMPRŎMITTO, is, misi, missum, ere, a. et n. *S'engager mutuellement; faire un compromis.* SYN. Compromissum facio. USUS : Tribuni compromiserunt, pecunia apud Catonem deposita, petere ejus arbitratu, ut, qui contra fecisset, ab eo condemnaretur.

COMPTUS, a, um, *Peigné, soigné, paré.* SYN. Ornatus, compositus. USUS : Compti capilli, compta oratio.

COMPUNGO, is, punxi, punctum, ere, a. *Piquer, marquer d'un signe.* SYN. Pungo,

figo. USUS : Dialectici ipsi se suis acuminibus compungunt. Barbatus Threiciis notis compunctus nudato ense anteibat. (**Compungi animo, compunctus corde,** *vulgaria sunt pro :*) Angi, discruciari animo ex recordatione scelerum; dolore confusus.

COMPŪTO, as, avi, atum, are, a. *Calculer, compter.* SYN. Subduco rationes, calculos revoco, rationes confero. PHRAS. **Computemus nunc summam totam,** *faisons maintenant le total.* Putemus nunc rationes; summam ad calculos revocemus; subducamus nunc rationem; numerum ineamus; rationes conferamus; calculos, summam subducamus, supputemus nunc rationes; subductis rationibus summam faciamus, colligamus, conficiamus; rationes ineamus totius summæ; expediamus nunc rationes, et colligamus. USUS: Compellat hospitem, computat, pecuniam numerat. Cf. **Puto.**

CŌNĀTŪS, ūs, m. *Effort.* SYN. Vis, impetus, studium, labor, opera. EPITH. Gratus, magnus, crudelissimi, impii, nefarii, occulti, optimi et præclarissimi, perditi. USUS: Id conatu omni studioque agit, ut etc. Omnem conatum suum in perniciem meam parat. Conatum refutare, prohibere, comprimere, frangere; conatibus obviam ire; a conatu aliquem repellere, *empêcher les efforts de qqn.* Cf. **Studium, Labor.** Conatu summo adniti, *faire tous ses efforts.* Manibus pedibusque; summa ope; omni ope, ac opera; pro virili parte adniti. Cf. **Conor, Adhibeo.**

CONCĂLĔFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Échauffer entièrement.* USUS : Eum nos sermonibus concalefecimus.

CONCĂLESCO, is, ui, ere, n. *Être très-chaud.* SYN. Concalefio, concaleo.

CONCALLESCO, is, ere, n. *S'endurcir.* SYN. Concalleo. USUS: Quorum manus opere, animus usu concalluit.

CONCĂVUS, a, um, *Concave, creux.* SYN. Cavus. USUS : Speluncarum concavæ altitudines.

CONCĒDO is, cessi, cessum, ere, a. et n. *Accorder, faire une concession, permettre.* SYN. Annuo, copiam facio, potestatem facio, permitto. ADV. Commodius, facete adversario, facile, honeste, libenter, multum perturbationi, necessario, minus honeste, prorsus beneficia, recte. USUS : 1. Sepulturæ locum alicui concedere. Primum illi locum concessit. Toto capite annuit, et postulata concessit. 2. **Do, tribuo, largior, facile patior, potestatem do, defero; summa voluntate, et animi æquitate fero, causæ nihi dico, quin etc.** Date hoc, ac concedite pudori meo. Date hoc precibus, *vel* dolori, concedite. 3. **Ignosco, condono,** *pardonner.* Sæpe liberum peccata parentum virtuti et misericordiæ conceduntur. Cupio mihi hunc reum concedi. 4. **Abeo, eo,** *s'en aller, se retirer d'un lieu.* Ab eorum oculis aliquo concessit. Apes in alvearium concessere; concessum est in conditiones, ut... *on arrêta pour conditions que...* 5. Cedo, *le céder, être inférieur.* Magistro suo de arte nihil concedit. Nemini concedo in tuenda patriæ salute. 6. **Morior,** *sortir de la vie, mourir.* Fato, *vel* naturæ concedere. Cf. **Permitto, Do.**

CONCĔLĔBRO, as, avi, atum, are, a. *Fréquenter; honorer par des réunions.* SYN. Celebro, frequento. ADV. Passim, tributim convivia. USUS: Convivia concelebrantur. Cf. **Celebro.**

CONCENTĬO, ōnis f. *Chant en chœur, concert.* SYN. Concentus.

CONCENTŬRĬO, as, are, a. *Assembler par centuries; arranger, ourdir.* USUS : Fraudes in corde concenturiare.

CONCENTŬS, ūs, m. *Accord de voix, concert; accord, harmonie, union.* SYN. Concentio. EPITH. Major et melior, tantus, varii. USUS : 1. Concentus avium. 2. TRANSL. Concentus virtutum, doctrinarum. Concentum efficere. Cf. **Musica, Cano.**

CONCEPTĬO, ōnis, f. *Action de concevoir; rédaction.* SYN. Conceptus. USUS : Mulæ conceptio contra naturam est. Conceptio judiciorum.

Conceptio Immaculata B. M. V., *L'Immaculée conception de la Sainte Vierge.* Singularis purissimæ Virginis conceptus, et ab originis labe illibatus. Divinæ Matris conceptus illibatus. Illibatæ Virginis conceptus purissimus, et ab originis labe remotissimus. Expers communis culpæ ab ortu nobis congenitæ purissimæ Virginis conceptio. Ortus Virginis beatissimæ, sine labe conceptæ.

CONCEPTŬS, ūs, m. *Conception.* SYN. Conceptio. USUS : Ex hominum conceptu et satu editi gigantes. (**Conceptus,** *concept, conception, pensée.* VULG.) **Latine :** Sensa mentis, cogitatio informata.

CONCERPO, is, psi, ptum, ere, a. *Déchirer.* SYN. Discerpo, conscindo, lacero. ADV. Ferventissime. USUS: Calet homo, nam ferventissime concerpitur. Cf. **Carpo.**

CONCERTĀTĬO, ōnis, f. *Dispute, débat.* SYN. Certamen, contentio. EPITH. Jejunæ, indignæ philosophia. USUS : Verborum concertationes jejunæ. Concertationum plenæ disputationes. Concertationis studio, æstu abripi. Cf. **Disputatio, Controversia, Certo.**

CONCERTĀTŌRĬUS, a, um, *Relatif à la discussion, polémique.* SYN. Contentiosus, vehemens. USUS : Concertatorium dicendi genus, **judiciale.**

CONCERTO, as, avi, atum, are, n. *Lutter, rivaliser, se battre.* SYN. Pugno,

discepto. USUS : Hercules cum Apolline de tripode concertavit. Sæpius cum hoste conflixit, quam quisquam cum inimico concertavit. Cf. Certo.

CONCESSĬO, ōnis, f. *Action d'accorder, concession.* USUS : Concessiones præmiorum. Nostra concessione hoc assecutus es.

CONCESSŪS, ūs, m. *Permission, consentement (seul. à l'abl. sing).* SYN. Permissio, permissus, potestas, concessio. USUS : Deorum concessu et munere Philosophia nobis data est. Omnium concessu aliquid juventuti dandum est. Cf. Venia.

CONCHA, æ, f. *Coquille.* Genus piscis testa contectum. EPITH. Patula, grandis. USUS : Conchas ad littus legere.

CONCHȲLĬĀTUS, a, um, *Teint en pourpre.* SYN. Murice tinctus. USUS : Peristromata conchyliata.

CONCHȲLĬUM, ii, n. *Huître (produisant la pourpre).* SYN. Murex. Conchæ genus, purpura. USUS : Ostrea, et conchylia omnia cum luna crescunt, et decrescunt.

1. **CONCĬDO**, is, cidi, ere, n. *Tomber tout d'un coup, s'écrouler.* SYN. Cado, ruo, corruo, procido. ADV. Funditus, indignissime, repente, subito, tarde nimium. PHRAS. Animo concidit, *il perdit courage.* Fractus animo, metu debilitatus est; defecit animo; animum contraxit, demisit, despondit, inflexit; animos submisit; defecit hominem animus, spesque deseruit. Cf. Cado, Animus. USUS : Animus concidit. Animo concidere. Senatus auctoritas, fides, spes ipsa concidit; artes omnes concidunt, *c'en est fait des arts.* Venti concidunt, *les vents tombent.* Pompeius in optima causa concidit, *Pompée succomba malgré la bonté de sa cause.*

2. **CONCĪDO**, is, cidi, cīsum, ere, a. *Couper en morceaux, battre, tailler en pièces.* SYN. Cædo, trucido, seco. USUS : Concidere nervos, cohortes, equites concidere. Virgis aliquem concidere. Concidere sententias, ac delumbare. Infringere, ac incidere numeros. 2. TRANSL. Senatus auctoritatem, dictis aliquem decretis, maledictis, ignominiis, judiciis concidere, *ruiner, anéantir l'autorité du Sénat, la réputation de qqn, etc.* Cf. Cædo, Cædes.

CONCĬĔO, es, cīvi, cĭtum, ere, a. *Assembler, convoquer.* SYN. Convoco, concito. USUS : Multitudinem ad se conciere. Lites alicui, turbas, seditionem, hostes conciere. Cf. Excito, Voco, Accerso.

CONCĬLĬĀBŬLUM, i, n. *Lieu d'assemblée, de réunion.* USUS : Conciliabula obire.

CONCĬLĬĀTĬO, ōnis, f. *Association, union.* SYN. Communio, communitas, consociatio. EPITH. Civilis, communis. USUS : 1. Communionem humani generis, consociationem et conciliationem tueri, colere debemus. Dii quasi civili conciliatione sunt conjuncti. 2. Captatio, comparatio, *bienveillance, faveur.* Dicere, facere aliquid ad conciliationem gratiæ, *pour se concilier les faveurs.*

CONCĬLĬĀTOR, ōris, m. *Médiateur.* USUS : Interpres conciliatoris.

CONCĬLĬĀTRĬCŬLA, æ, f. *Médiatrice.* USUS : Nobilitas, blanda conciliatricula.

CONCĬLĬĀTRIX, icis, f. *Celle qui procure.* USUS : Virtutis opinio conciliatrix amicitiæ. Forma, conciliatrix gratiæ et quasi lena.

CONCĬLĬO, as, avi, atum, are, a. *Réunir, réconcilier; s'attacher.* SYN. Reconcilio, devincio, benevolentiam pario, caritatem inter aliquos jungo, aliquem ad amicitiam adjungo, amicitiam cum aliquo constituo.)(Dirimo, disjungo, separo, distraho. PHRAS. 1. Illum mihi conciliavi, *je me le suis attaché.* Eum omnibus vinculis devinctum et obstrictum teneo; beneficio mihi obligavi; benevolentiam officiis allexi, donis obstrinxi; in ejus animum suaviter influxi; eum delinivi; delinimentum beneficiis objeci; meum plane reddidi; obnoxium mihi feci; adduxi hominem ad amicitiam; adjunxi hominem mihi beneficio. 2. Dissidentes inter se fratres conciliavit, *il a réconcilié deux frères ennemis.* Caritatem inter fratres junxit; fratres in concordiam adduxit, reduxit; ab odio ad gratiam reduxit; infensos fratrum inter se junxit animos; ut coalescerent distracti simultatibus animi, effecit; concordiam inter dissidentium animos redintegravit, reconciliavit; dissidentes odio fratres concordia conjunxit; redegit in gratiam et concordiam alienatos longa simultate fratrum animos; perfectum ab illo est, ut in gratiam redirent infensi dudum fratres. Cf. Reconcilio, Amicus, Amicitia, Adjungo, Gratia. USUS : 1. Conciliare sibi voluntatem alicujus, amorem, benevolentiam, gratiam, caritatem, animos, et ad usus suos adjungere, *se concilier l'amitié, etc.* 2. Paro, comparo, procuro, acquiro, *ménager, procurer.* Pacem inter cives conciliare. 3. Adjungo, *unir, assembler.* Oratio conciliat inter se homines conjungitque naturali quadam societate. Parentibus et patriæ nos natura, feras inter se conciliat. Largitione sibi potentiam et legiones conciliavit, adjunxit Cæsar. 4. Conciliare, arcessere splendorem. Cf. Concordia.

CONCĬLĬUM, ii, n. *Assemblée, réunion.* SYN. Cœtus, congregatio, conventus, consilium, numerus. EPITH. Amplissimum, laudabile, atque populare, privatum, publicum orbis terræ, summum. USUS : Concilia, cœtusque hominum jure sociati, qui civitates dicuntur. Concilium vocare, convocare. Concilium

plebis habere. Aliquem in concilium adducere, adhibere, mittere. E concilio aliquem secludere, dimittere. Concilium, conventum solvere.

Concilium Sacrum Œcumenicum, *Concile œcuménique*. Concilium ex universa Republica Christiana convocatum; coactum ex toto terrarum orbe. **Concilium Nationale**, *concile national*. Concilium ex universæ gentis, nationis Episcopis, Antistitibus, Præsulibus coactum, conflatum, habitum; Conventus Ecclesiæ Præsulum ex tota gente actus. **Concilium Provinciale**, *concile provincial*. Concilium, conventus coeuntibus ex tota Provincia Episcopis celebratus, collectus.

CONCINNĒ, *Élégamment*. SYN. Pulchre, facete. USUS : Concinne, ut multa, Timæus, *voici, entre beaucoup, un mot spirituel de Timée*. Concinne, sed non perite dicere et scribere.

CONCINNĬTAS, **atis**, f. *Arrangement, élégance*. SYN. Compositio levis et numerosa, concinnitudo, condecentia. USUS : Forma ipsa, et ornata verborum concinnitas.

CONCINNĬTŪDO, **inis**, f. *Apprêt (du style)*. SYN. Concinnitas.

CONCINNO, **as, avi, atum, are**, a. *Arranger, ajuster, mettre en ordre*. SYN. Adorno, apte compono. USUS : Concinnare munusculum, vestem, epulas. Cf. **Orno, Como.**

CONCINNUS, **a, um**, *Proportionné, régulier, gracieux, élégant*. SYN. Ornatus, numerosus, elegans, politus, facetus, aptus. USUS : Concinna, distincta, festiva, elegans oratio. Concinnæ acutæque sententiæ. Homo ad persuadendum concinnus. Concinnus heluo. Cf. **Elegans, Aptus.**

CONCĬNO, **is, nui, ere**, n. *Chanter ensemble*. SYN. Simul cano. USUS : 1. Pressis et flebilibus modis concinere. 2. **Convenio, consentio, quadro**, *être d'accord*. Omnia inter se mire concinunt; respondent extrema primis. Cf. **Cano.**

CONCĬO, **ōnis**, f. *Réunion, assemblée*. SYN. Conventus, cœtus, multitudo populi, corona, concilium. EPITH. Conciones accuratæ, acerbissimæ, celeberrimæ et gratissimæ, crebræ, furiosissimæ, graves, improbæ, lentæ; malæ, miseræ, molestæ, multæ magnæque, necessariæ, perditæ, quotidianæ, sceleratæ, secundæ, seditiosæ, temerariæ, timidissimæ, tumultuosæ, turbulentæ, vehementes. USUS : 1. In concionem prodire, procedere, *se rendre à l'assemblée*. Concionem convocare, *convoquer l'assemblée*. Concionem submovere, semovere, dimittere, solvere, *dissoudre l'assemblée*. 2. **Suggestum**, *tribune*. In concionem ascendere. 3. **Oratio ad populum**, *discours, harangue*. Conciones de me habuit luculentas et gravissimas. Legi concionem tuam. Cf. **Oratio.**

CONCĬŌNĀLIS, **e**, gen. com. *Relatif aux assemblées du peuple*. USUS : Clamor concionalis.

CONCĬŌNĀRĬUS, **a, um**, *Relatif aux assemblées populaires*. USUS : Populus concionarius.

CONCĬŌNĀTOR, **ōris**, m. *Orateur, harangueur*. SYN. Orator. USUS : 1. Multum interest inter levitatem concionatorum, et animum fere popularem. 2. *Prédicateur*, concionator, orator sacer; interpres, ac præco verbi divini.

CONCĬŌNOR, **aris, atus sum, ari**, d. *Haranguer, parler au peuple assemblé*. SYN. Concionem habeo. ADV. Impune de aliquo, sordide. PHRAS. **De rebus divinis ad populum dixit**, *il a prêché au peuple*. De rebus divinis verba fecit; sermonem habuit; de religionibus nostris concionem habuit; in concionem ascendit; sacris concionibus populum exhortatus est; animos populi inflammavit, accendit; verbi divini sementem sparsit, fecit. Ex suggestu verba fecit; ex altiore loco ad populum dixit. USUS: Cato de religionibus concionatus est. Cf. **Dico, Oratio.**

CONCĬPĬO, **is, cēpi, ceptum, ere**, a. *Concevoir, saisir*. SYN. Comprehendo, colligo, accipio, imbibo. ADV. Firme animo, jam diu. USUS : 1. Terra concipit semina. Multa concepit. 2. **Suscipio**, *contracter (une passion), concevoir (un sentiment)*. Ipsa senectus dedecus concipit. Materia facile ignem concipit. Odium, iram, in aliquem concipere. 3. **Cogito, intelligo, percipio, nosco, assequor.** Concipere animo flagitium, mente nefas; opinionem concipere, ac imbibere. Furorem ex maleficiis, maculam concipere. Voluptas animo concepta ac comprehensa. Cf. **Accipio.**

CONCĪSĬO, **ōnis**, f. *Concision*. USUS : Concisio verborum.

CONCĬTĀTĬO, **ōnis**, f. *Excitation*. SYN. Motus, commotio. EPITH. Popularis, graves, vehementiores. USUS : 1. Vehementes animi concitationes, et perturbationes. Concitatio mentis. 2. **Tumultus**, *soulèvement populaire, émeute*. Plebis concitatio et seditio.

CONCĬTĀTOR, **ōris**, m. *Émeutier*. USUS : Seditionis concitator et stimulator.

CONCĬTO, **as, avi, atum, are**, a. *Exciter, soulever*. SYN. Excito, incito, moveo, facio, conflo, sollicito, inflammo, agito, ago.)(Sedo. ADV. Concitatæ conciones, populariter, seditiose; concitatus tumultus publice; concitati animi temere in odium. USUS : 1. Concitare misericordiam, risum, invidiam in aliquem, gravem offensionem, magnum odium in aliquem, *exciter la haine contre qqn.*

Bellum exspectationem sui concitare, *donner de soi une bonne opinion.* 2. Concitari in aliquem, *s'irriter contre qqn.* Aliquos inter se, alios cum aliis committere, et concitare, *exciter, soulever.* Cf. **Moveo, Auctor sum, Impello.**

CONCĬTUS, a, um, *Excité.* SYN. Commotus, compulsus. USUS : Ad rixam concitus.

CONCĬUNCŬLA, æ, f. **Dimin.** *Petite harangue.*

CONCLĀMO, as, avi, atum, are, n. et a. *Crier ensemble.* 1. Conclamant omnes, et approbant. 2. Conclamare ad arma, *crier aux armes, appeler aux armes.* Conclamare vasa, signa convellere, *donner le signal du départ.* 3. Conclamatum est de salute tua, *c'en est fait de vous.* Cf. **Actum est, Clamo.**

CONCLĀVE, is, n. *Chambre fermant à clé.* SYN. Cubiculum. USUS : Cubitum ivit in conclave. Conclave proxima nocte corruit, concidit. Conclave optime instructum. *Pro* **Conclave Pontificium**, *conclave, réunion de cardinaux où l'on élit le pape.* Sacrum Comitium Vaticani Palatii. Locus purpuratis Ecclesiæ Patribus, novum demortuo Pontifici suffecturis, apparatus, adornatus.

CONCLŪDO, is, clūsi, clūsum, ere, a. *Enfermer, resserrer; terminer, finir.* SYN. Claudo, cogo, constringo. *Item* : Infero, finio, absolvo. ADV. Acriter, acute ad extremum, aliquando, angustius, aperte, numerose, breviter, commodius, contortius, inconsiderate, probabiliter, rectissime, vitiose, similiter, subtiliter. PHRAS : 1. **Ex eo argumento nihil concluditur**, *cet argument ne conclut pas.* Nihil ex hoc conficitur; nihil ex ea argumentatione efficitur; nihil eorum infertur, colligitur, quæ tu volebas; nihil eorum sequitur, quæ tu inferebas. 2. **Concludam epistolam**, *je finirai ma lettre.* Finem scribendi faciam; epistolæ hæc erit clausula; finem epistolæ faciam, imponam; absolvam epistolam, perficiam; institutæ narrationis exitum expediam. Cf. **Finio.** USUS : 1. Ne bestiæ quidem concludi se, constringique patiuntur, *enfermer.* 2. **Peroro, efficio, conficio, infero, complector, colligo,** *conclure, raisonner.* Argumentum concludere more Dialecticorum. Ratione concludere. Concludebas deinde, et colligebas, dolorem esse summum malum. 3. **Finio, termino, circumscribo, claudo, absolvo,** *se terminer.* Totum civile jus in pauca capita concludi potest. In hoc singulare judicium omnis causa concluditur. Ut aliquando totam actionem concludam, *pour finir mon plaidoyer.* Cf. **Finis, Absolvo.**

CONCLŪSĒ, *D'une manière périodique, arrondie.* SYN. Definite, circumscripte. USUS : Apte et concluse dicitur.

CONCLŪSĬO, ōnis, f. *Conclusion, fin.* SYN. Complexio, clausula, peroratio, epilogus; argumentatio ipsa. EPITH. Acuta, artificiosa verborum, necessaria, postrema, simplex, tota, non solum vera, sed perspicua, vetus et brevis. Breves et acutæ, innumerabiles, raræ. USUS : Conclusio est exitus et terminatio totius orationis. Hæc conclusio, argumentatio, quam habeat vim, considera.

CONCLŪSUS, a, um, *Entouré, enfermé.* SYN. Clausus, cinctus. USUS : Urbs portu conclusa. Continenti agmine armatorum septi et conclusi. Sententia apte verbis conclusa.

CONCŒNĀTĬO, ōnis, f. *Action de dîner ensemble.* SYN. Symposion. USUS : Græci convivium tum compotationem, tum concœnationem vocant.

CONCŎQUO, is, coxi, coctum, ere, a. *Digérer.* SYN. Digero. USUS : 1. Cibum concoquere. 2. TRANSL. **Perfero, fero,** *endurer, supporter.* Concoquere hominem nequeo. Odium illud, injuria, ira, non submovenda modo sunt, sed et concoquenda. 3. **Expendo,** *penser mûrement à.* Diu deliberandum et concoquendum est, utrum, etc.

CONCORDĬA, æ, f. *Concorde.* SYN. Consensus, conspiratio.)(**Discordia.** EPITH. Communis, gratissima, incredibilis, magna, pristina, singularis. PHRAS. 1. **Summa concordia provinciam administravimus,** *nous avons administré la province dans le plus grand accord.* Una voce ac mente; consentientibus animis ac sensibus; communi sententia; sine studio dissensionis; uno ore, animo conjunctissimo versati sumus in administratione rerum. Summe inter nos, pulcherrime conveniebat; communiter, quasi uno animo, una mente viveremus, rem gessimus. Nunquam cum illo, nec ille mecum in gratiam rediit; concordibus animis; fraterna unanimitate, ingenio plane concorde in provincia viximus. Cf. **Consensus.** 2. **Animos in concordiam reduxit,** *il ramena la paix et la concorde dans les cœurs.* Societate et fœdere aversos studiis animos junxit; copulavit pristinam inter socios concordiam; infensos plebis animos patribus junxit; ejus opera coaluere cum patribus plebis animi; feroces animos ad pacem et concordiam adduxit; veterem inter partes concordiam confirmavit, conglutinavit. 2. **Concilio, reconcilio.** USUS : 1. Equites senatui concordia conjuncti. 2. **Concordiam facio.** Id concordiam et pacem gignet gentibus; ad concordiam adducet gentes; concordia conjunget gentes. 3. **Concordiam dissolvo.** Vox una concordiam diremit. 4. **Concordiam renovo.** Concordiam reconciliare. In concordiam reducere. In concordiam redire.

CONCORDĬTER, *En bonne intelligence.* USUS : Cum illo concordissime vixi. Congruere concorditer inter se. Cf. **Concordia.**

CONCORDO, as, avi, atum, are, n. *Être d'accord, de même avis.* SYN. Congruo, consentio, idem sentio, cum aliquo sentio, concino.)(**Dissentio.** PHRAS. **Dicta factaque ejus mire consentiunt ac concordant,** *ses paroles sont parfaitement d'accord avec ses actions.* Dicta factaque belle inter se consentiunt ac concinunt; dictis facta mirifice respondent; facta cum dictis mirum quam cohærent; a verbis facta non abhorrent, abludunt. Facta verbis sunt consentanea; a dictis facta non aliena sunt; verbis facta egregie congruunt; verbis cum factis bellissime constat. Cf. **Congruo, Consentio, Conformo.** USUS : Opiniones, ac judicia concordant.

CONCORS, ordis, gen. omn. *Qui est d'accord, qui s'accorde, harmonieux.* SYN. Consentiens, conjunctus.)(**Discors.** USUS : Concordes sunt, quorum sensus in aliqua re congruunt. Senatus Principi concors. Moderatus et concors civitatis status. Mundus ipse se concordi quadam amicitia et caritate complectitur.

CONCRĒDO, is, credidi, creditum, ere, a. *Confier.* SYN. Credo, commendo, committo. USUS : Alicui rem suam, aliquem in custodiam alterius concredere. Cf. **Committo, Credo, Commendo.**

CONCRĔMO, as, avi, atum, are, a. *Brûler entièrement.* SYN. Exuro, comburo. USUS: Igni concremare. Cf. **Comburo.**

CONCRĔPO, as, pŭi, pitum, are, n. *Faire du bruit, retentir avec force.* SYN. Perstrepo. USUS: Scabella concrepant, aulæum tollitur. Digitis concrepare.

CONCRESCO, is, crēvi, crētum, ere, n. *S'accroître, se condenser.* USUS : Aqua nivibus, pruinaque concrescit, *l'eau se condense en frimas.*

CONCRĒTĬO, ōnis, f. *Agrégation, assemblage.* SYN. Compositio. USUS : DEUS, mens libera, atque ab omni concretione mortali segregata. Concretionis et liquoris causas investigare.

CONCRĒTUS, a, um, *Formé de diverses parties.* SYN. Mixtum, conflatum, compositum, quasi conglutinatum, coagmentatum, copulatum, fictum. USUS : Corpus ex elementis concretum, *le corps composé de plusieurs éléments.* Cœlum grave et concretum, *air condensé, épais.* In animis nihil mixtum est, nihil concretum. Animal ex nefariis stupris; ex civili cruore, ex flagitiorum impunitate concretum, *ce monstre, assemblage des forfaits les plus odieux.*

CONCŬBĪNA, æ, f. *Concubine.* SYN. Amica, pellex. USUS : In concubinæ locum uxorem ducere.

CONCŬBĪNĀTŬS, ūs, m. *Concubinage, commerce adultère.* USUS : Illam in concubinatu sibi emit.

CONCŬBĪTŬS, ūs, m. *Place à table; cohabitation, union de l'homme et de la femme.* SYN. Conjunctio, complexus venereus. USUS : Concubitus Deorum cum humano genere.

CONCŬBĪUS, a, um, non adhibetur nisi solo gen. fem. cum voce Nox, *Au milieu de la nuit.* USUS : Nocte concubia domo egreditur.

CONCULCO, as, avi, atum, are, a. *Fouler aux pieds.* SYN. Protero. USUS : 1. Proterere et conculcare aliquem. 2. TRANSL. *Écraser, fouler.* Conculcari miseram Italiam proxima æstate videbis. Cf. **Vasto.**

CONCUMBO, is, cŭbŭi, cŭbitum, ere, *Coucher avec.* SYN. Concubo. USUS : Si peperit, cum viro concubuit.

CONCŬPISCO, is, cupivi, cupitum, iscere, a. *Désirer ardemment.* SYN. Cupio.)(**Respuo.** ADV. Infinite, summe, vehementer. PHRAS. **Vehementer rem concupivit,** *il ambitionna cette chose.* Cupiditatis oculos ad rem adjecit; rei desiderio vehementer æstuabat; flagrabat, exardescebat cupiditate rei. Cf. **Cupiditas, Cupio, Desidero.**

CONCURRO, is, curri, cursum, ere, n. *Courir ensemble, fuir.* SYN. Convenio, convolo, fugio, concurso, confluo, concursus facio. ADV. Aspere verba, confestim, obscœnius litteras, statim, temere, undique. USUS : 1. Undique ad eum summa exspectatione concurritur. Tota ad eum Italia concurrit. Multorum sententiæ concurrere. 2. **Conflictum ineo,** *en venir aux mains.* Adversis signis, maximo clamore concurrere. 3. **Evenio,** *arriver, avoir lieu.* Multa sæpe fortuito concurrunt, *vulgo:* **coincidunt.** Res concurrere plane contrariæ. Sæpe concurrit, ut eodem tempore mihi multa agenda sint. Cf. **Congredior.**

CONCURSĀTĬO, ōnis, f. *Concours; rencontre.* USUS : Quid illa concursatio nocturna? Non est obscura hominis concursatio et contentio.

CONCURSĀTOR, ōris, m. *Qui court çà et là.* USUS : Concursator et levis hostis, *infanterie légère.*

CONCURSĬO, ōnis, f. *Rencontre.* SYN. Concursus. EPITH. Crebra verborum, fortuita, spirabilis, *id est,* animabilis, turbulenta, vitiosa. USUS : Concursio rerum fortuitarum. Crebrior vocalium concursio. Corpusculorum concursio fortuita.

CONCURSO, as, avi, atum, are, a. et n. *Courir çà et là, parcourir.* USUS : Templa, domus omnes, fora concursare. Armati, noctes diesque concursant. Cf. **Curro.**

CONCURSŬS, ūs, m. *Réunion; rencontre; concours.* SYN. Effusio hominum, concursio, conflictus. EPITH. Admirabilis, felix, fortuitus, gravis, incredibilis, magnificentissimus, magnus, maximus omnium, quotidianus.

PHRAS. **Concursus fiebant magni ad illum**, *la foule se pressait chez lui.* Confluxere in ejus domum omnium generum ætatumque homines; celebrabatur domus ejus maxima hominum multitudine et frequentia; effusiones hominum ex agris et oppidis sane erant ingentes; domus ejus frequentissimo hominum conventu celebrabatur; salutantium turba aditus omnes viasque insidebat; ædium vestibulum continenti agmine erat septum. Complebatur domus ejus maxima hominum frequentia. Cf. **Celebris.** USUS : 1. Fiebant ad eum audiendum concursus maximi. Quid dicam effusiones hominum ex agris, concursus ad me? Constantia calamitatum concursu labefactata. Studiorum honestissimus concursus. 2. **Conflictus.** Concursus asper litterarum, *rencontre de voyelles, hiatus.*

CONCŬTĬO, tis, cussi, cussum, ere, a. *Heurter, secouer.* SYN. Vehementer commoveo, perturbo. USUS : Rempublicam factionibus, urbem metu concutere. Concussa licentia, fractis cupiditatibus.

CONDĔCENTĬA, æ, f. *Convenance.* SYN. Ornatus, decorum, concinnitas. EPITH. Apta. USUS : Verba ad compositionem et condecentiam apta.

CONDĔCET, ere, imp. *Il convient.* SYN. Decet.

CONDĔCŎRO, as, avi, atum, are, a. *Orner, embellir.* USUS : Ludos condecorare.

CONDEMNO, as, avi, atum, are, a. *Condamner; accuser, faire condamner.* SYN. Damno; *item :* arguo.)(**Absolvo, libero.** ADV. Gratis, honeste reum. PHRAS. **Sæpius condemnatus est**, *il a subi un grand nombre de condamnations.* Multis judiciis confossus; sua, ac sociorum damnatione ambustus; jugulatus a judicibus; atrocibus sententiis perculsus est. USUS : 1. Aliquem crimine aliquo condemnare. De alea, de vi condemnare. Capitis, injuriarum, pecuniæ publicæ turpissimo judicio condemnari. Insigni nota et ignominia condemnare. 2. Arguo, *accuser.* Aliquem sceleris, inertiæ, impudentiæ condemnare. Cf. **Damno, Innocentem condemno.**

CONDENSO, as, avi, atum, are, a. *Serrer, grouper.* SYN. Cogo. USUS : Oves se in unum locum condensant.

CONDENSUS, a, um, *Compacte, épais.* USUS : Condensa turma, acies.

CONDĪCO, is, dixi, dictum, ere, n. *S'annoncer, s'inviter à dîner.* SYN. Dicto convenio, significo. USUS : Condicere ad cœnam, *vel* condicere. (*Vulgo :* **Promittere se ad cœnam.**) Alicui operam condicere. *s'engager à faire qqch. pour qqn, se charger d'une affaire.*

CONDIGNĒ, *D'une manière tout à fait digne.* SYN. Digne.

CONDIGNUS, a, um, *Tout à fait digne.* SYN. Dignus.

CONDĪMENTUM, i, n. *Condiment, assaisonnement.* SYN. Conditio; sapor, qui cibos commendat. EPITH. Mediocre, aptum. USUS : Optimum cibi condimentum fames. Sermonum suavitas amicitiæ condimentum. Humanitatis condimento temperare gravitatem.

CONDĬO, is, ivi, *vel* ii, itum, ire, a. *Conserver; assaisonner, accomoder.* SYN. Tempero, præparo. USUS : Gravitatem comitate, orationem salibus, tristitiam hilaritate condire. Nemo unquam urbanitate, lepore, suavitate conditior.

CONDISCĬPŬLUS, i, m. *Condisciple.* USUS : Multos condiscipulos habet.

CONDISCO, is, didici, discere, a. *Apprendre à fond.* SYN. Disco. USUS : Condiscas, quæso, paulo diligentius supplicare, *apprenez, je vous prie, à solliciter avec plus de soin.* Cf. **Disco.**

1. **CONDĪTĬO,** ōnis, f. *Assaisonnement.* SYN. Condimentum. USUS : Compositiones unguentorum, conditiones ciborum.

2. **CONDĬTĬO,** ōnis, f. *Condition, état, qualité.* SYN. Status, fortuna; modus, ratio, lex, pactum, pactio, conventio. EPITH. Æqua, afflictior, valde bona, certa juris, commodior, quam commodissima, communis, deterior, difficilior, durior, gravis, incerta, infima fortunæ, iniqua pacis, vitæ iniquissima, invidiosa, justior, melior, et honestior, misera et indigna, mortalis vitæ optima, perdita, præclara, regia, superior, tolerabilis, tota, tuta, valentior. Conditiones bellicæ et hostiles, æquæ ac verecundæ, duriores legum, malæ, bonæ. PHRAS. 1. **Hanc conditionem majores nostri statuere**, *nos ancêtres ont imposé aux vaincus cette condition.* Constituere, instituere; hanc victis conditionem imposuere, obtulere, tulere, dedere, proposuere; his conditionibus onerarunt victos et adstrinxerunt; has pacis leges dixere. 2. **Hanc conditionem facile accipiet**, *il subira facilement cette condition.* Ad has conditiones facile accedet; libenter descendet; conditionem hanc non invitus subibit, sequetur, accipiet; hac conditione, his legibus libenter utetur, ad has conditiones facile adducetur, veniet; in has leges facile transiget, paciscetur; his pactionibus, ac conditionibus libenter stabit; in hac conditione ac pacto manebit. 3. **Conditionem non accipit**, *il n'accepte pas la condition.* Respuit, repudiat, recusat conditionem; his conditionibus, in has leges adstringi se non patitur. Cf. **Abhorreo, Respuo.** 4. **Singularis est rerum mearum conditio**, *l'état de mes affaires est extraordinaire.* Ea est rerum mearum facies, ut conferri cum iis nihil possit; ea est fortuna, ut exemplum simile plane nullum exstet; præcipua, propria, minime communis fortuna mea

est; singulari sum fato; alia longe conditione sum ac cæteri. Usus: 1. Nulla conditione permoveri potuere, *aucune condition n'a pu les émouvoir*. 2. **Pactum, conventio,** *condition, clause, pacte*. Conditiones offerre honestissimas; ad pactiones, conditionesque accedere, descendere. Conditiones repudiare. A suis conditionibus ipse fugit; in conditione manere. Stare conditionibus, *s'en tenir aux conditions, les observer*. 3. **Status, fortuna,** *condition, fortune*. Ea est temporum conditio. Meliore conditione es, ac ego, *votre condition est supérieure à la mienne*. Hæc imperii conditio, et status. Conditio et fortuna servorum infima. Nascendi conditio. Cf. **Lex, Pactum, Fortuna.**

1. **CONDĪTOR,** oris, m. *Celui qui apprête un festin*. Syn. Cocus, qui cibos condit. Usus: Conditor et instructor convivii.

2. **CONDĪTOR,** oris, m. *Auteur, fondateur, créateur*. Syn. Auctor. Usus: Legum conditor.

CONDO, is, didi, ditum, ere, a. *Cacher; établir, créer, bâtir*. Syn. Abscondo, repono, recondo; *item:* Instituo, constituo, construo. Usus: 1. Frumentum, pecuniam condere. Aliquid in visceribus medullisque, aliquid animo condere. 2. **Constituo, instituo, construo,** *fonder*. Urbem condere. Rempublicam condere, et constituere. 3. **Compono,** *composer, écrire*. Carmen, orationem, leges condere.

CONDŎCĔFĂCĬO, is, feci, factum, ere, a. *Dresser, former, façonner*. Syn. Doceo, commoneo. Cf. **Doceo.**

CONDŎLĔO, es, ui, ere, n. *Souffrir beaucoup*. Syn. Doleo. Usus: Si pes, si dens, si corpus totum condoleat, *si le pied, si les dents, si le corps vous fait beaucoup souffrir*.

CONDŎLESCO, is, dolui, ere, n. *Souffrir beaucoup*. Syn. Condoleo.

CONDŌNĀTĬO, onis, f. *Donation*. Usus: Possessionum condonatio, et addictio.

CONDŌNO, as, avi, atum, are, a. *Donner; abandonner, livrer*. Syn. Dono, concedo, do, largior. Usus: 1. Bona aliena alteri condonare. Hunc tu mihi hominem condones, velim. Totum me vobis condono. 2. **Indulgeo, ignosco, remitto,** *remettre (une dette), faire grâce, pardonner*. Crimen suum alicui condonare. Supplicium, quo usurus eram in eum, remitto tibi et condono. Cf. **Parco, Clemens, Benignus.**

CONDŪCĬBĬLIS, e, gen. com. *Utile, avantageux*. Syn. Utilis. Usus: Amicum castigare utile est, et conducibile facinus. Cf. **Utilis.**

CONDŪCIT, *Il est utile*, imp. Syn. Utile est, prodest. Usus: Istud vero rationibus quidem tuis, non item reipublicæ conducit. Ea maxime conducunt, quæ sunt rectissima. Vide, num conducant ista ad commoditatem, ad facultates rerum. Cf. **Prosum.**

CONDŪCO, is, duxi, ductum, ere, a. *Rassembler, réunir*. Syn. Congrego, cogo. Adv. Breviter, in unum locum, mane domum; maxime rationibus. Phras. **Conduxit exercitum ex Hispanis militibus,** *il a levé une armée d'Espagnols*. Conscripsit milites, exercitum; delectum militum, quam acerrimum tota Hispania habuit; conquisitionem militum habuit per Hispaniam; copias conscripsit in Hispania. Usus: 1. Captivos unum in locum conduxit. 2. **Ad tempus redimo; operam alicujus emo,** *louer, faire marché pour un travail*. Domum, fundos conducere. Mercede conductus. Aliquod opus, statuam, pontem faciendum, operas conducere. Cf. **Conscribo.**

CONDUCTĬO, onis, f. *Location, bail*. Syn. Redemptio, collectio.

CONDUCTĪTĬUS, a, um, *Loué*. Usus: Operæ conductitiæ.

CONDUCTOR, oris, m. *Fermier, entrepreneur*. Syn. Redemptor. Usus: Ejus operis trecentis nummis conductor fuit.

CONDŬPLĬCĀTĬO, onis, f. *Répétition; (Fig. de Rhét)*.

CONDŬPLĬCO, as, avi, atum, are, a. *Doubler*. Usus: Tenebræ conduplicatæ.

CONFĀBŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Converser, s'entretenir*. Syn. Colloquor.

CONFECTĬO, onis, f. *Fin, achèvement (d'un ouvrage qqc.)*. Syn. Absolutio, perfectio, compositio. Usus: 1. Libri, belli confectio mihi jucunda fuit. 2. **Collectio,** *perception*. Confectio tributi. 3. *Trituration*. Ciborum confectio a dentibus simul, ac lingua adjuvatur.

CONFECTOR, oris, m. *Celui qui mène à fin*. Syn. Qui conficit et absolvit. Usus: Belli hujus confector erit, qui etc. Confector negotiorum.

CONFĔRO, fers, tuli, collatum, ferre, a. *Comparer, rapprocher*. Syn. Comparo, collationem facio. Adv. Expeditissime se ex loco, facillime causam cum causa, mature se in societatem. Necessario se in fluctus, novissime se aliquo, plurimum benignitatis, potissimum se ad hoc studium, rectissime parva magnis. Falso quid in aliquem conferre, falso causam criminis, falso verbum in aliquem, nunc primum suspicionem, propria crimina in aliquem. Collatum divinitus, conferenda maxime extrema. Usus: 1. Nostra cum externis, bellum cum pace, inter se aliquid conferre. Rationes conferre accepti et expensi, *comparer les recettes et les dépenses*. 2. Signif. **Motum.** In fugam se conferre. Iter aliquo conferre, *s'enfuir, se réfugier*. Ad amicitiam Pompeii me contuli. 3. **Transfero, rejicio,**

attribuer. Crimen, invidiam, culpam in aliquem conferre. Vitia tua falso in senectutem confers. In filium causam confert. 4. **Adhibeo, adjicio, colloco, pono studium et operam,** *appliquer, employer à.* Consilium, diligentiam, operam, officia, cogitationes, curas, studium ad alicujus dignitatem et amplitudinem conferre. Confer te, quæso, ad eam curam. Omne ingenium, cogitationes omnes ad Philosophiam contulit. Vocem suam in quæstum contulit, *il fit le métier de crieur public,* **præconem egit.** Se ad auctoritatem, ad socieatem, amicitiam alicujus conferre. 5. **Misceo, admoveo.** Manus, signa cum hoste conferre, *mettre aux prises; combattre.* Castra castris conferre. 6. **Communico,** *joindre, unir.* Capita conferre; sermones inter se; sollicitudines conferre. 7. **Contribuo,** *fournir, payer un tribut annuel.* Ex censu quotannis aliquid in commune conferre.

CONFERT, contŭlit, imp. *Il est utile.* SYN. Conducit. PHRAS. **Confert multum ad doctrinam,** *il est fort utile à la science.* Momentum magnum affert; momentum magnum habet; ad doctrinam multum adjuvat; plurimum refert ad doctrinam; multum commodi, emolumenti, utilitatis affert, præstat ad doctrinæ uberioris fructum. Cf. **Utilis.** USUS: Ea res ad bene vivendum nihil confert.

CONFERTIM, *En troupe serrée.* USUS: Acriter et confertim pugnabatur.

CONFERTUS, a, um, *Entassé, pressé.* SYN. Refertus, plenus. USUS: Vita omnium voluptatum varietate conferta. Cf. **Plenus.**

Confessārius, ii, m. *Confesseur.* PHRAS. A confessionibus sacris; conscientiæ judex, arbiter; qui delicta confitentibus aures dat, præbet, commodat; quo ad sacras confessiones utimur; qui pro sacro tribunali assidet; confitentes reos suorum sordibus scelerum expiat; constrictos peccatorum vinculis animos divina quadam potestate relaxat; quo moderatore conscientiæ utimur; qui solet operam dare peccata confitentibus; sacræ pœnitentiæ administer.

CONFESSĬO, ōnis, f. *Aveu, confession, déclaration, témoignage.* USUS: Sit erranti medicina confessio. Taciturnitas imitatur confessionem. Tua confessione convinceris, urgeris, teneris. Sua se confessione in laqueos induit, jugulavit.

Confessio sacra, *Confession, partie du sacrement de pénitence.* Scelerum suorum pro sacro tribunali expiatio; noxarum conscientiæ expiatio; exomologesis sacra; animi per noxarum confessionem facta cum DEO reconciliatio. PHRAS. 1. **Confessionem facere,** *faire sa confession, se confesser.* Eluere animum peccatorum sordibus; sacra confessione perpurgare animum; patefacere sacerdoti conscientiæ labes, vulnera; superioris vitæ commissa in sacro animi judicio detegere; noxarum conscientiam deonerare; scelerum quasi sarcinam apud sacerdotem deponere; turpitudinis suæ virus apud sacerdotem evomere; expiare peccatorum sordes; purgare se salutari noxarum confessione; vitæ noxas sacra confessione delere; obire confessionis mysterium sacrum; crimina sua apud sacerdotem exponere; suorum se criminum apud arcanum judicem accusare; reum agere, peragere. Conscientiæ suæ maculas pœnitentiæ lavacro eluere; sacerdoti se ritu Christiano aperire: peccata confessione deponere; confessione peccatorum sordes abstergere; maculas abolere; peccatorum confessione animum cum DEO reconciliare; pœnitentiæ sacramento animum suo nitori restituere; susceptas in vita maculas confessione abluere, expurgare; exomologesi animum purgare; conscientiam emaculare; perpurgandi animi causa pro sacro tribunali se sisterè, animi vulnera medico sacro detegere. 2. **Confessionem generalem facere,** *faire une confession générale.* Totius anteactæ vitæ noxas, ab ultima pueritia ducto initio in memoriam redigere, sacerdoti exponere, qui arctissimis iis vinculis, in quæ nos nostra sponte induimus, levatos dimittat; expiare superioris vitæ noxas omnes; omnis anteactæ vitæ, omnium annorum confessione expiari; aperire omnia peccata, quæ vel a pueritia meminimus; totius vitæ flagitia sacra confessione repetere; confiteri de peccatis tota vita admissis; animi labes, quas in omni vita contraximus expiare; totius vitæ maculas confessione eluere; non reticere quidquam eorum, quæ per omnem vitam deliquerimus; ut alterius quasi ordiamur vitæ initium, veteris vitæ omnis crimina sacerdoti aperiendo repetere; annorum omnium culpas exponere; de criminibus vel ab ipsa pueritia admissis absolvi; noxis, quas a prima ætate contraximus, confessione se exonerare; commissas jam inde a puero culpas confessione delere; noxas ab ineunte ætate contractas, quoad repetere mens potest, in sacrò judicio aperire; collectas longa ætate animi sordes pœnitentiæ lacrimis apud sacerdotem eluere. 3. **Confessiones audire,** *entendre les confessions, confesser.* Confitentibus de se reis pro sacro tribunali aures dare, præbere; confitentibus operam dare; judicem sedere in confitentes de se reos; de peccatis ad sacrum anim' judicium allatis cognoscere; jus potestatemque a DEO traditam cognoscendi et remittendi peccata in arcano judicio exercere; confitentibus peccata sua aures commodare, admovere; confitentes de criminibus suis reos audire; esse a sacris confessionibus; confitentes reos suorum vinculis criminum exsolvere; relaxare; animorum sordes eluere, expiare.

CONFESTIM, *Aussitôt.* SYN. Sine ulla mora, illico, statim, actutum. USUS : Confestim huc advolavit. Cf. **Statim, Breviter.**

CONFĬCĬO, is, fēci, fectum, ere, a. *Faire; accomplir; effectuer.* SYN. Facio, efficio, curo, præsto, exequor, compleo, expedio, transigo, absolvo. ADV. Accurate, amanter, bene cursum, bene dialogos, brevi, constantissime, diligenter tabulas, gloriosissime, jucunde, magnificentissime aliquid, nihilominus legationem, pene aliquem, plane animum, quam commodissime negotia, recte curriculum vivendi, strenue rem suam. USUS : 1. Manu sua vestem, pallium sibi confecit, *se faire, se confectionner.* Exercitum, bibliothecam, pecuniam conficere. Ea res famam tibi, et opes maximas conficiet. Reditum in patriam, negotium alicui conficere. Nuptias, sacra, rem divinam conficere. 2. **Perficio, ad finem deduco,** *achever, mener à bonne fin.* Negotium per alterum; rem e sententia confecit; bellum affectum confecit. Vitæ curriculum in litteris; diem otio confecit. Longam viam conficere. In senatu nihil confectum est. Perpolire orationem et conficere. 3. **Transigo,** *traiter d'une affaire (sens neutre).* Confice cum eo de hortis. Velim, id diligenter ut de libris conficias 4. **Concludo, efficio,** *conclure.* Ex hac argumentatione illud conficitur, fuisse te etc. *vulgo:* **consequentia deducitur.** 5. **Affligo, perdo, absumo, abligurio, pessumdo, vexo,** *accabler, tuer, détruire.* Mœror, curæ, sollicitudines me conficiunt. Conficit se curis, etc. Fame, frigore, senectute, morbo confici. Familiarem rem luxu confecit. Mœror animos exedit et conficit. Pudore conficior.

CONFICTĬO, ōnis, f. *Supposition.* SYN. Machinatio. USUS : Criminis confictionem Caius suscepit, *accusation calomnieuse.*

CONFĪDENTER, *Avec assurance, hardiment.* SYN. Animose, audacter. USUS : Aliquid confidenter, malitiose, flagitiose gestum.

CONFĪDENTĬA, æ, f. *Assurance, hardiesse; impudence.* SYN. Impudentia, temeritas, audacia (**arrogantis est**). USUS : Hæc quidem signa confidentiæ sunt, non innocentiæ. Magnam sibi sumit, magnam habet confidentiam. Cf. **Audacia.**

CONFĪDO, is, fisus sum, ere, n. *Se fier à, avoir confiance, compter sur.* SYN. Audeo, non timeo ; fido, spero, innitor.)(**Despero, diffido.** ADV. Confidere ferocius suæ causæ, magnopere et niti invidia, magnopere causæ, legionibus, plane plurimum sibi, valde litteris, malitiæ suæ, vehementer. PHRAS. 1. **Arcana mihi sua confidit,** *il me confie tous ses secrets.* Arcana, animum suum, consilia sua mihi credit omnia ; animum suum mihi dat ; summam rerum omnium fidem mihi habet ; de fide mea sibi omnia pollicetur ; meæ se fidei, suaque omnia committit ; in mea unius fide omnia statuit, ponit, collocat ; nihil mihi consiliorum ejus clausum est ; omnia in aperto sunt, omnia mecum communicata. Cf. **Aperio, Abscondo, Palam.** 2. **In opibus suis confidit plurimum.** *il met toute sa confiance en ses richesses.* In opibus positam spem habet omnem ; fretus opulentia sua ; spem omnem in fortunis suis constitutam habet ; spes suas fortunarum præsidiis delegat ; omnia sibi de fortunis suis ac copiis pollicetur. Cf. **Spes, Innitor, Spero.** USUS : Nimium sibi, causæ suæ confidit. Virtuti constantiæque tuæ plurimum confido. De re aliqua, de alterius voluntate confidere. Cf. **Fido, Spero.**

CONFĪGO, is, fixi, fixum, ere, a. *Clouer, percer, traverser.* SYN. Figo, vulnero. USUS : 1. Hercules, ut Eurysthei filios, ita suos configebat sagittis. Cornicum oculos configere, *tromper plus habile que soi* (PROV.). 1. **Figo,** pono, *employer.* Configere omnes curas et cogitationes in salute reipublicæ.

CONFINGO, is, finxi, fictum, ere, a. *Façonner; feindre, inventer.* SYN. Fingo. ADV. Credibiliter, suspiciose facinus. USUS : Confingere, comminisci rumorem. Confingere, conflare crimen, aliquid criminis, accusationem. Cf. **Fingo.**

CONFĪNIS, e, gen. com. *Qui confine, contigu.* SYN. Vicinus, finitimus. USUS : Est huic confine genus dicendi. Cf. **Vicinus.**

CONFĪNIUM, ii, n. *Voisinage, limite, confins.* SYN. Finis, limes; provinciæ extremum. USUS : Convenit in vicinitatibus et confiniis, æquum et facilem esse multa de suo jure concedentem. Cf. **Limes.**

CONFIRMĀTĬO, ōnis, f. *Confirmation (t. de rhet.).* SYN. Fides. EPITH. Gravior. USUS : 1. Confirmatio est, per quam causæ fidem, auctoritatem et firmamentum adjungit oratio. 2. **Consolatio,** *consolation.* Non egit confirmatione virtus tua. 3. **Vox Eccl.** *Confirmation (sacrement).* Cf. **Confirmo.**

CONFIRMĀTOR, ōris, m. *Garant, caution.* USUS : Confirmator et sequester pecuniæ desideratur.

CONFIRMO, as, avi, atum, are, a. *Affirmer, consolider; rassurer, encourager.* SYN. Affirmo, assevero, promitto ; stabilio, corroboro. ADV. Bene se, fidenter, liquido, magnopere, molestius, plane, præclare, temere. Confirmari impudentissime caput legis, mediocriter, necessario, vehementer, multum confirmatus animus. PHRAS. 1. **Eventus rumorem confirmavit,** *l'évènement prouva la réalité du bruit.* Fidem rei eventus affirmavit; rumori fidem eventus addidit; accrevit rumori fides rei eventu consecuto ; ad suspicionem et rumorem certissimæ res accesserunt; opinionem adjuvit consentiens rumori eventus ; rumorem ambiguum eventus rei ad certum redegit. 2. **Imperium sibi confirmavit,** *il s'assura le pouvoir.* Imperium diuturna pace

munivit; auctoritate et consilio roboravit; stabilivit rempublicam; confirmatiorem reddidit, effecit; temporum iniquitate, fortuna, collapsam affirmavit, constabilivit; præclara regni initia, ratum Regis nomen, imperiumque ei effecere. 3. (**Confirmavit decem millia hominum** VULG.), *l'évêque a confirmé dix mille personnes.* Christianæ palæstræ oleo ad ineundum animorum certamen decem capitum millia imbuit, perunxit; sacro Chrismate, consecrato oleo Christianorum, decem millibus haud pauciorum animos ad interiora certamina præparavit, corroboravit. Decem capitum millia sacro oleo delibuta, ad Christianæ palæstræ certamina ab illo sunt initiata; Christianæ militiæ auctorata; uncta Christiano ritu ad sacra certamina sunt decem hominum millia; Chrismatis sacramento confirmata; ministrata decem millibus hominum unctio illa sacra, qua animi vires ad arcana certamina muniuntur. USUS : 1. Exemplis, rationibus, argumentis rem confirmare. Hoc sine ulla dubitatione confirmaverim. De hoc tibi plane confirmo. 2. Consolor, *consoler, soulager.* Erigere, confirmare, afflictos bonorum animos. 3. Corroboro, stabilio, **firmum reddo, probo, comprobo, suffragor,** *fortifier, guérir.* Animum, se ad omnia confirmare. E morbo confirmari, *guérir d'une maladie.* Cf. **Probo, Consolor.**

CONFIT, fieri, (primis et secundis personis non adhibetur). p. *Être fait, avoir lieu.* SYN. Conficior. ADV. Facilius. USUS : Commodius cadere nihil poterat, quam si res sine sanguine confieret.

CONFĬTĔOR, eris, fessus sum, eri, d. *Avouer; proclamer.* SYN. Fateor, præ me fero, agnosco.)(**Inficior,** celo. ADV. Aperte, ingenue, impune, libere, necessario, palam adulterium, plane tandem, aliquando, timide, vere. USUS : Aperte et ingenue confiteri de crimine; crimen alicui confiteri. Cf. **Fateor, Confessio.**

CONFLĂGRO, as, avi, atum, are, n. *Brûler, être consumé.* SYN. Ardeo, exuror, comburor, concremor. PHRAS. **Prædia omnia conflagrarunt,** *toutes les fermes ont été brûlées.* Incendio hausta, consumpta, deleta sunt; incendio fumabant; igne corrupta absumpta sunt; in cineres abierunt. Cf. **Concremo, Comburo.** USUS : 1. Ardore flammæ conflagrare. 2. TRANSL. Invidiæ incendio, ira, odio conflagrare, *brûler, se consumer d'envie, de colère, de haine.* Cf. **Ardeo.**

CONFLICTĬO, ōnis, f. *Lutte, combat.* SYN. Conflictus, contentio, quasi concursus causarum. USUS : Rerum inter se pugnantium conflictio.

CONFLICTOR, aris, atus sum, ari, d. *Combattre.* USUS : Multis et magnis incommodis, duriore fortuna, morbis, annonæ difficultate conflictamur. Cum his conflictari, et pro reipublicæ salute dimicare oportet. Cf. **Affligo.**

CONFLICTŬS, ūs, m. *Combat.* SYN. Conflictio. USUS : Lapidum conflictu et tritu ignis elicitur. Nubium conflictus. Conflictu corporum magnæ acies pelluntur. Cf. **Certamen.**

CONFLĪGO, is, flixi, flictum, ere, n. *Attaquer, combattre.* SYN. Contendo, concurro, dimico, prœlior, prœlio decerto, prœlium facio, prœlium committo, signa confero, manus confero; certamen misceo. ADV. Temere cum aliquo. USUS: Manu cum hoste confligere. Armis cum hoste confligere, decertare. Cf. **Certo, Pugno.**

CONFLO, as, avi, atum, are, a. *Souffler, allumer, exciter.* SYN. Cogo, conficio, paro, comparo, acquiro. USUS : Bellum tua opera natum, conflatum, susceptum est. Unde hoc ductum et conflatum mendacium est? Ea res magnam invidiam atque infamiam, plurimum suspicionis, negotii, ac periculi conflavit. Venus totam illam scenam, accusationemque conflavit.

CONFLŬENS, entis, m. *Confluent.* USUS : A confluente Rhodani copias movit.

CONFLŬO, is, fluxi, fluxum, ere, n. *Accourir ensemble, affluer.* SYN. Concurro, convenio, pervenio, fluo. USUS : Laus, honor, dignitas in domum tuam confluxit. Omnis reipublicæ sentina in ea castra confluxit. Multi ex omni orbe Romam confluunt.

CONFŎDĬO, is, fodi, fossum, ere, a. *Percer, cribler de coups.* USUS : Confodere aliquem multis vulneribus; tot judiciis confossus.

CONFORMĀTĬO, ōnis, f. *Conformation, disposition.* SYN. Forma, compositio, exornatio. EPITH. Insignita, impressa. USUS : Conformatio lineamentorum, compositio membrorum. Animantis figura et conformatio totius oris ac corporis. Conformatio et moderatio continentiæ et temperantiæ. Vocis, sententiarum, verborum varietas et conformatio.

CONFORMO, as, avi, atum, are, a. *Former, façonner, arranger.* SYN. Compono, fingo, effingo, figuro, formo, informo. PHRAS. 1. **Conformare se ad ejus voluntatem studet,** *il cherche à se plier aux vues de cet homme.* Ad nutum, voluntatem fingere; suas voluntates ad alienum nutum componere; ejus voluntatibus, studiis obsequi; suam ad alienam voluntatem adjungere, accommodare. Se ad nutum ejus flectere; ejus voluntatem suam ducere; se suaque fingere, et dirigere ex aliena voluntate; totum se ad ejus voluntatem convertere; ejus voluntati morem gerere, obtemperare; cum ejus voluntate congruere, consentire; suam ad ejus voluntatem aggregare; pendere ex ejus consilio ac voluntate; sua consilia ac rationes omnes ex ejus præscripto moderari. Cf. **Accommodo.** 2. **Totum**

se divinæ voluntati conformavit, *il s'est conformé entièrement à la volonté de DIEU.* Suam ad Divini Numinis voluntatem aggregravit, in DEI voluntate placidissime acquievit; totum se ad exequendam Numinis voluntatem contulit; arbitrii sui jus omne, in jus arbitriumque Numinis transtulit; a divina voluntate ne latum quidem unguem discessit; ad omnia Divinæ de se mentis consilia promptus descendit; Divinæ de se voluntatis rationem duxit unice; Divinæ se voluntati totum permisit. 3. **Ad Magistri se mores conformat**, *il prend modèle sur la conduite de son maître.* Ad magistri se mores fingit, componit; speciem quamdam ac imaginem magistri sui moribus exprimit; de magistri sui moribus mores informat suos; magistri mores imitatione exprimit; in magistri mores abit. Cf. **Imitor, Exemplum.** USUS: Ad majora nos genuit natura et conformavit. Animum cogitatione excellentium virorum conformare. Conformare se ad voluntatem alterius. Ad illustre exemplum quoddam mores, vocem, animum conformare. Cf. **Accommodo.**

CONFRĂGŌSUS, a, um, *Apre, inégal, raboteux, rocailleux.* USUS: Loca aspera et confragosa.

CONFRINGO, is, frēgi, fractum, ere, a. *Briser, détruire.* SYN. Frango, infringo. USUS: Rem, jura, consilia confringere, dissipare, consumere. Cf. **Frango.**

CONFŬGĬO, is, fūgi, fūgĭtum, ere, n. *Se réfugier.* SYN. Perfugio; perfugium, præsidium et auxilium quæro, concurro. ADV. Levissime, privatim ad judices. PHRAS. **Miseri omnes ad te confugiunt**, *tous les malheureux ont recours à vous.* In fidem tuam et clientelam se conferunt, recipiunt; in æquitate tua paratissimum habent perfugium, confugium, receptum; non alius portus est, in quem mallent invehi miseri, te uno amico tecti ac beati; apud te velut arx, portus, ara miserorum; tu miserorum columen, receptaculum, adminiculum certissimum haberis. Cf. **DEI opem imploro.** USUS: Tot difficultatibus affectus, afflictus, in tuam fidem, veritatem, misericordiam confugio. Rebus meis diffidens, ad auctoritatis tuæ aram confugio.

CONFUNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Mélanger; réunir, confondre.* SYN. Misceo, conturbo, perturbo.)(**Distinguo.** USUS: Verum cum falsis confundere. Græcos cum Romanis confundere et conferre. Vis divina toto mundo confusa. Confusa et perturbata oratio. Animo, dolore confusus. (**Confundere aliquem**, *confondre qqn, lui prouver qu'il ment.* VULG.); **latine effertur hoc modo**: aliquem in ruborem dare; ruborem incutere; verecundiam afferre; pudore suffundere. Cf. **Misceo, Turbidus.**

CONFUSĒ, *Confusément, sans ordre.* SYN. Permiste, per tumultum, ac trepidationem.)(**Distincte, ordinate.** USUS: Loqui permiste et confuse. Cf. **Turbidus.**

CONFŪSĬO, ōnis, f. *Confusion, désordre.* SYN. Perturbatio, permistio. USUS: Perturbatio vitæ, et magna confusio temporum, religionum, rerum omnium confusio. Conjunctio, confusioque virtutum a Philosophis distinguitur.

CONFŪTĀTĬO, ōnis, f. *Réfutation, (t. de rhét.)* SYN. Dissolutio, reprehensio.

CONFŪTO, as, avi, atum, are, a. *Réfuter.* SYN. Refello, refuto, reprehendo, diluo, coarguo, infirmo, dissolvo, redarguo, explodo, convinco, frango, ejicio, abjicio, adversaria everto, falsa esse doceo, tollo. USUS: Argumenta alicujus confutare. Audaciam hominis confutavit, confregit. Cf. **Refello.**

CONGĔLO, as, avi, atum, are, a. et n. *Geler.* SYN. Conglacio, duresco in glaciem. PHRAS. **Amnis congelātur**, *le fleuve est gelé.* Amnem vis frigoris concreto gelu adstringit; amnis nive et pruina concrescit; duratus glacie amnis. USUS: Gaudebam illum otio congelasse. Cf. **Glacies.**

CONGĔMĬNĀTĬO, ōnis, f. *Redoublement, embrassement.* USUS: Quid hoc congeminationis?

CONGĔMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Redoubler.* SYN. Gemino. USUS: Omnes congeminavimus.

CONGĔMO, is, gĕmŭi, gĕmĭtum, ere, n. *Gémir profondément.* SYN. Gemo simul. USUS: Congemuit senatus frequens. Cf. **Gemo.**

CONGĔRO, is, gessi, gestum, ere, a. *Amonceler, entasser.* SYN. Congrego, accumulo, comporto.)(**Dissipo.** USUS: 1. Pecuniam aliquo, res direptas in regnum congerere. 2. TRANSL. **Confero.** **Maledicta**, crimina in aliquem congerere, *se répandre en injures, en calomnies contre qqn.* Cf. **Congrego, Colligo.**

CONGERRO, ōnis, m. *Compagnon de plaisir.* SYN. Cum quo familiariter et facete confabulamur.

CONGESTĪTĬUS, a, um, *De rapport, rapporté.* USUS: Locus congestitius, ad jacienda fundamenta ineptus.

CONGESTŬS, ūs, m. *Action d'amonceler, d'accumuler.* SYN. Comportatio. USUS: Avium congestu, non humanis manibus.

CONGĬĀRĬŬM, ii, n. *Vase qui tient un conge; don, présent, libéralité d'un prince.* SYN. Imperatoris donum a congio, mensuræ genere vini et similium sic dictum. USUS: Cæsar muneribus, monumentis, congiariis, epulis multitudinem imperitam lenierat.

CONGLĀCĬO, as, are, n. *Se glacer, se congeler.* SYN. Congelo, duresco. USUS: 1. Aqua

frigoribus conglaciat, nive et pruina concrescit. 2. TRANSL. Ejus consulatus consilia conglaciant, *son consulat se passe dans l'inaction.* Cf. Glacies.

CONGLŎBĀTIM, *En masse.* USUS: Conglobatim ac confertim pugnabant.

CONGLŎBO, as, avi, atum, are, a. *Rassembler, réunir.* SYN. Cogo, colligo. USUS: Mare undique conglobatur æqualiter. Milites se in unum conglobarunt.

CONGLUTĬNĀTĬO, ōnis, f. *Action de coller, de cimenter.* SYN. Conjunctio. EPITH. Recens, inveterata. USUS: Conglutinatio recens ægre divellitur, *les parties récemment unies se séparent difficilement.* 2. TRANSL. Conglutinatio verborum, *liaison des mots.*

CONGLUTĬNO, as, avi, atum, are, a. *Réunir, rapprocher.* SYN. Conjungo, copulo, conflo, compingo. USUS: Voluntates nostras consuetudo conglutinavit. Amicitias morum similitudo conglutinat. Cf. Jungo, Conjungo.

CONGRĀTŬLĀTĬO, ōnis, f. *Congratulation, félicitation.* USUS: Omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatio me commovet. Cf. Gratulatio.

CONGRĀTŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Se féliciter; féliciter.* SYN. Signis lætitiam ostendo, gaudeo cum aliquo. Cf. Gratulor.

CONGRĔDĬOR, eris, gressus sum, i, d. *Se rencontrer, aborder; en venir aux mains.* SYN. Convenio; infestis armis concurro. ADV. Coram. PHRAS. Cum hoste congressus est, *il en vint aux mains avec l'ennemi.* Gradum, pedem, manum cum hoste contulit; infestis armis, animisque cum hoste concurrit; in hostem ivit, ruit, invectus est; manum cum hoste conseruit; signa contulit; ut arma increpuere, micantesque fulsere gladii, concursus, impetus in hostem factus est. Cf. Arma, Pugno, Prœlium. USUS: 1. Luna cum sole congrediens. 2. Conferendi causa convenio, *avoir une entrevue.* Congredi cum aliquo, conferre gradum, pedem. Cum congressi fuerimus, tum si quid res feret, inter nos conferemus. 3. Pugno, *combattre.* Contra Cæsarem armatus congressus est. Non is sum, qui tecum congrediar, et lucter. Congredere mecum criminibus ipsis, remove calumnias.

CONGRĔGĀBĬLIS, e, gen. com. *Sociable.* SYN. Quod facile congregatur, amans societatis. USUS: Apum examina natura congregabilia sunt.

CONGRĔGĀTĬO, ōnis, f. *Réunion; société.* USUS: Nos ad conjunctionem congregationemque hominum, et ad naturalem communitatem nati sumus.

Congregatio Mariana, *Congrégation de la Sainte Vierge.* Sodalitas, sodalitium, cœtus, conventus Mariæ honoribus institutus; cœtus ex litteraria juventute collectus, conflatus ad Divinæ Matris honorem; sodalitium scholasticæ juventutis Virgineæ Matris nomine congregatum. (Congregationi inscribi se curavit. VULG.); in numerum sodalium adscribi, adlegi, referri, cooptari voluit; sodalium cœtui, albo inscribi, inseri exoptavit; sodalitati nomen dedit; inter candidatos Mariani sodalitii nomen est professus.

Congregatio Romana Cardinalium, *congrégation des cardinaux.* **Congregatio rituum.** Concilium *vel* Consilium Patrum Purpuratorum sacris ritibus sanciendis constitutum. **Congregatio de propaganda.** Sacer Vaticani Senatus conventus, de conservanda, *vel* propaganda per terrarum orbem fide, agi solitus.

CONGRĔGO, as, avi, atum, are, a. *Rassembler, réunir.* SYN. Colligo, contraho, convoco, coacervo, aggrego, cogo, conjungo, in unum locum compello.)(Dispergo, dissipo. USUS: Homines libenter se cum æqualibus congregant. Paulum in eumdem hunc numerum congregabimus. Tecum me et voluntas congregavit, et fortuna conjunxit. In unum locum congregata plebs. Cf. Convenio, Colligo, Convoco.

CONGRESSĬO, ōnis, f. *Fréquentation, entrevue, entretien.* SYN. Congressus, colloquium, sermo. EPITH. Acerba et misera, bellicosa, severa. USUS: Nemo illum aditu, congressione, sermone dignum putabat. Erat non modo familiaritate, sed congressione prohibendus. In congressionibus hominum. Familiaris congressio.

CONGRESSŬS, ūs, m. *Entretien.* SYN. Colloquium, conflictus. EPITH. Mediocris, quotidianus. USUS: 1. Venire in alicujus congressum. Sylla cum illis ne mediocri quidem sermone et congressu conjungebatur. Credebam, pacem fore non modo sermone et disputatione, sed conspectu ipso et congressu. Cf. Conventus. 2. Pugna, *attaque, combat.* Multa ante congressum fiunt. Nulli in eo congressu periere.

CONGRŬENTER, *D'une manière convenable, conformément à.* SYN. Convenienter. USUS. Congruenter naturæ convenienterque vivere.

CONGRŬO, is, grui, ere, n. *Se rapporter, convenir, cadrer.* SYN. Convenio, consentio. ADV. Mirifice, valde, vehementer. PHRAS. Color iste cum luctu congruit, *cette couleur va bien au deuil.* Non abhorret, non abludit luctu color; belle sibi respondent luctus et color hic obscurus. Consentit, concinit hic color luctui. USUS: Cum suis moribus ac natura parum congruere. Sententia mea congruit cum judicio senatus. Dicta factis congruunt. Oratio, sententia discrepans, verbis congruens. Cf. Consentio, Concino, Convenio, Similis.)(Discrepo, repugno, dissentio, dissideo.

CŎNISCO, as, are, n. *Heurter de la tête.* SYN. Arieto, fronte concurro. USUS: Caput opponis, cum eo coniscans, *tu te jettes sur lui, la tête en avant, comme un bélier.*

CONJECTĬO, ōnis, f. *Action de jeter, de lancer.* SYN. Conjectura, conjectus. USUS: 1. Conjectione telorum hostis fusus est. 2. TRANSL. *Conjecture.* Conjectionem somniorum ita definit. Cf. **Divinatio.**

CONJECTO, as, avi, atum, are, a. *Conjecturer.* USUS: Eventu aliquid conjectare. Quid dicam, aut quid conjectem, nescio, *je ne sais que dire, ni que penser.* Cf. **Conjicio.**

CONJECTOR, oris, m. *Devin.* SYN. Interpres somniorum, portentorum, vates. USUS: Conjector somniorum, *interprète des songes.* Vaticinationes et responsiones aruspicum, conjectorum.

CONJECTŪRA, æ, f. *Conjecture.* SYN. Opinio, suspicio, divinatio, auguratio, provisio. EPITH. Bona, crudelis, difficilis, domestica, facilis, infinita, levis, multa, perspicua, probabilis, vera, verior, certa. PHRAS. **Conjectura capi vix potest**, *on peut à peine en tirer une conjecture.* Ea res conjectura judicari, sciri vix potest; conjectura de eo re capi, fieri vix potest; ad conjecturam ejus rei evadere vix humana mens potest; ad conjecturam propius accedere; conjectura assequi, augurari non licet; nullus hic conjecturæ locus; nihil hinc conjicias, conjectes. Cf. **Conjicio.** USUS: Conjectura, quæ in varias partes duci potest, nihil incertius. Conjectura ducor ad suspicandum. Quantum conjectura assequi, consequi possum. Scis, quo me conjectura ducat, quid odorer, quid conjectura augurer. Ex vultu conjecturam facio, capio. Vultus mihi conjecturam animi affert. Quantum conjectura percipio, coarguere possum; quoties conjecturis nostris aberramus, fallimur.

CONJECTŪRĀLIS, e, gen. com. *Fondé sur des conjectures.* USUS: Causa, genus orationis conjecturale, *question de fait.*

CONJECTŬS, ūs, m. *Action de lancer.* SYN. Conjectio. USUS: Conjectus oculorum.

CONJĬCĬO, is, jēci, jectum, ere, n. et a. *Conjecturer, deviner.* SYN. Conjectura assequor, *vel* consequor; conjecturam facio; conjectura prospicio, *vel* perspicio, agnosco, interpretor, divino, existimo. ADV. Acute, bene, belle, male, præclare. PHRAS. 1. **Multa e facie conjici de homine possunt**, *le visage d'un homme peut nous le faire connaître beaucoup.* Multa ex fronte videri, colligi, deprehendi, percipi, conjectari possunt; multa conjecturis assequi, consequi licet; multa ex vultu conjectando augurari possumus. Frons multa ostendit, significat, indicat, coarguit, patefacit; frons ipsa persæpe exprimit, demonstrat latentes animi morbos; e vultu, qui est index et imago animi, nequaquam incerta conjectio, dubia aut obscura divinatio sumitur; frons ad animi faciem proxime accedit; haud aberrat conjectura, qui ex vultus indicio de animo suspicatur; ex vultu conjectura haud temere duci, capi, fieri potest; ex vultus indiciis haud ægre ad conjecturam de animi sensu evadimus; non fallit conjectura, quæ ex vultu de animorum habitu judicat; ex vultu, oculis, fronte conjectura ducimur, propius accedimus ad animi sensum explorandum. **Res sunt ejusmodi, de quibus ne conjicere quidem quidquam possumus**, *les affaires en sont à ce point qu'on ne peut rien conjecturer.* Quæ positæ non sunt in conjectura; quæ extra conjecturam sunt; quæ a conjectura procul absunt; quæ a conjectura minime pendent; ad quas conjectura accedere; de quibus conjecturam facere, capere; certus vates, conjector esse nemo possit: de quibus difficilis admodum conjectura sit, incerta divinatio, obscurum augurium est, in quibus, quid futurum sit, quid eventurum, quid afferre, parere dies, casus, fortuna possit, suspicari, divinare, providere, assequi nihil licet. Cf. **Conjectura.** USUS: 1. Se in fugam, in pedes, latebras, castra conjicere, *se jeter, se précipiter.* **Tela in aliquem conjicere**, *lancer.* 2. **Conjicere**, *jeter, lancer; pousser.* Maledicta in aliquem, causam turbarum, crimen in aliquem conjicere. Flammam illorum temporum in me conjecit. 3. **Distribuo**, *distribuer.* Causam totam in certos locos, multa in unum librum, epistolam conjeci. 4. **Intendo, converto**, *jeter.* Oculos in eum conjecit. 5. **Affero, redigo**, *mettre dans tel ou tel état.* Rempublicam in magnas difficultates conjecit. Ne me, quæso, in hanc tristitiam, hoc malum, has tricas conjicito. Cœli gravitas in morbum me conjecit. Conjecit se in nuptias. 6. **Divino, auguror, conjecto**, *conjecturer, deviner.* Argute, acute, hæc longe ante conjecerat. Cf. **Divino.**

CONJŬGĀTĬO, ōnis, f. *Mélange, union.* SYN. Colligatio. USUS: Capitum conjugatio et relegatio, et propagatio virium.

CONJŬGĬUM, ii, n. *Union conjugale.* SYN. Connubium, matrimonium. PHRAS. **In conjugio degit**, *elle est mariée.* Est illi connubium cum viro cumprimis nobili; sanguinem genusque miscuit cum Patritii generis viro; domesticum fœdus junxit cum viro clarissimis natalibus orto; locata est in matrimonio; in manum convenit viro honestissimo; in matrimonium data, collocata est viro clarissimi generis. Cf. **Matrimonium, Nubo.** USUS: Prima societas est in ipso conjugio.

CONJŬGO, as, avi, atum, are, a. *Unir.* SYN. Conjungo, copulo, socio. USUS: Jucundissima est amicitia, quam morum similitudo conjugavit. Cf. **Jungo.**

CONJUNCTĒ, *Conjointement.* SYN. Simul, conjunctim.)(Separatim. USUS : Conjunctissime et amicissime vivere cum aliquo.

CONJUNCTIM, *Conjointement, ensemble.* SYN. Simul, conjuncte. USUS : Conjunctim de ea re poterit referri.

CONJUNCTĬO, ōnis, f. *Assemblage; union, liaison.* SYN. Copulatio, necessitudo, societas, consociatio, cognatio, affinitas, consensio.)(Disjunctio, alienatio. EPITH. Æterna, humana, incolumis, invidiosa, jucundissima, magna, maxima, mediocris, nova, paterna, perdiuturna, perpetua, proxima necessitudini liberorum, repentina affinitatis, sempiterna. Suavis inter aliquos, suavissima summa, tanta, vera, vetus, infinita. USUS : Affinitatis, vicinitatis, benevolentiæ, naturæ, amicitiæ conjunctio. Conjunctionis mutuæ vinculum. Conciliare sibi conjunctionem multorum, *se faire beaucoup d'amis.* Veterem conjunctionem nostram labefactarunt, ac prope diremerunt malevolorum artes; a conjunctione nos prope avocarunt; de vetere conjunctione multum diminuere, *refroidir beaucoup une ancienne amitié.* Cf. Amicitia.

CONJUNCTUS, a, um, *Uni, lié.* SYN. Junctus, copulatus, adjunctus, cohærens, consentiens, sociatus, communis, connexus, habens societatem, conjunctionem gratiæ, quasi devinctus, necessarius.)(Divisus, disjunctus, solitarius. USUS : Habere aliquem usu, affinitate, consuetudine, officiis conjunctum; cognatione, amicitia inter se conjuncti. Familiaris et omnibus rebus conjunctus alicui, *vel* cum aliquo. Mea causa cum tua est conjuncta. Virtuti tuæ fortuna conjuncta est. Vitam agit cum honestate conjunctam. Vita flagitiis et probris conjuncta. Summa miseria cum summo dedecore conjuncta. Discessus tuus cum gloria potius erat conjunctus, quam cum probro. Cf. Amicus, Concors.

CONJUNGO, is, junxi, junctum, ere, a. *Joindre, unir, lier.* SYN. Copulo, conjungo, conglutino, consocio, congrego, coagmento, concilio, connecto.)(Disjungo. ADV. Conjungi maxime vetustate, lingua, societate, mirifice cum, quam maxime. USUS : Cum aliquo amicitias conjungere, *faire amitié avec qqn.* Conjungere cum gravitate comitatem. Nos ab ineunte ætate usus, consuetudo, studiorum societas et similitudo conjunxit. Cum aliquo necessitudinem conjungere. Sententiarum pondus cum elegantia verborum. Cf. Jungo, Adhæreo.

CONJŪRĀTĬO, ōnis, f. *Conjuration, conspiration, complot.* SYN. Conspiratio, consensio. EPITH. Civilis, constricta, exitiosa, impia, occulta, recens, scelerata, superior, vetus. USUS : Conjurationem facere, deprehendere, patefacere, aperire.

CONJŪRO, as, avi, atum, are, a. *Conspirer, faire des complots.* SYN. Conspiro, consentio. PHRAS. Multi nobiles conjurarunt, *beaucoup de nobles ont fait un complot.* Coitionem, conspirationem fecerunt; multi ex nobilibus conspirationem conflarunt ; conjurationem fecerunt; facinoris societatem inierunt; conspiratum a non paucis nobilibus; coivere in nefarii consilii societatem nobilium non pauci ; conflata ex nobilibus nefarii fœderis societas, impiis religionibus devincta. USUS : Cognitum est eos conjurasse. Hi quibuscum conjurasti, ubi sunt? Scito mihi æris alieni esse tantum, conjurare ut cupiam.

CONJUX, ŭgis, m. f. *Époux, épouse.* SYN. Particeps connubii, thori consors. EPITH. Minime avara, fidissima, fidelis, fidelissima, integra a petulantia alicujus, misera.

CONNECTO, is, nexui, nexum, ere, a. *Attacher, lier ensemble.* SYN. Conjungo, necto, colligo, nexa vincio, copulo.)(Separo. ADV. Leviter. USUS : Amicitia cum voluptate connectitur. Cf. Jungo.

CONNEXĬO, ōnis, f. *Liaison.*

CONNĪTOR, eris, isus *vel* nixus sum, niti, d. *Faire de grands efforts.* SYN. Nitor, operam do, conor, contendo, enitor, elaboro. USUS : Quantum conniti animo potes ; quantum labore contendere, tantum fac, ut efficias. Cf. Conor, Nitor, Contendo.

CONNĪVĒO, es, nivi *vel* nixi, ere, n. *Faire semblant de ne pas voir, dissimuler.* SYN. Dissimulo. USUS : 1. Dii sæpe in hominum sceleribus connivent. Quibusdam in rebus conniveo. Cf. Indulgeo. 2. Oculos nunc claudo, nunc aperio, *cligner les yeux.* Oculi somno conniventes.

CONNŬBĬUM, ii, n. *Mariage.* SYN. Conjugium. Cf. Matrimonium.

CŎNOR, aris, atus sum, ari, d. *Entreprendre, s'efforcer.* SYN. Enitor, connitor, molior, indago, experior, incumbo in, *vel* ad rem. PHRAS. 1. Conandum tibi erit magnopere, *il vous faudra faire beaucoup d'efforts.* Magno studio enitendum, contendendum, elaborandum tibi erit ; omni conatu id agendum, id moliendum ; intentus tibi animus habendus, qui nulli unquam labori succumbat ; in hoc tibi omni ope ac opera incumbendum ; ad id omnes cogitationes intendendæ ; toto pectore tibi ad hoc incumbendum erit ; toto pectore, omni ope huc annitendum ; summa ope in hoc elaborandum, desudandum erit ; omni cogitatione ad id feraris, eo nervis omnibus contendas, necesse erit. 2. Conare, quæso, ut solidam laudem consequare, *efforcez-vous, je vous prie, d'acquérir une gloire solide.* Accinge te, quæso, ad eam cogitationem ; da operam, id age, id molire, id unum machinare ; contende nervis omnibus et facultatibus ; omni ope annitere,

totis viribus accingere; age pro virili parte, pro tua parte, totis viribus; omnibus nervis, omni studio, quantum est in te positum; quantum in te situm est; quoad potes; quoad vales; quantum quidem præstare poteris; quantum viribus licebit consequi. Confer ad eam rem omnes vires, omnia studia; quidquid est in te industriæ, operæ, curæ, diligentiæ. Ne viribus peperceris; ne quid studii prætermiseris; da operam pro eo, quod in te erit; ita contende, ut nihil magis. Cf. **Studeo, Satago, Contendo.** USUS: Multa efficere, plura conari. Scelus conari.

CONQUASSĀTĬO, ōnis, f. *Ébranlement.* SYN. Agitatio, commotio. USUS: Morbus e corporis conquassatione et perturbatione ortus.

CONQUASSO, as, avi, atum, are, a. *Ébranler.* SYN. Commoveo, concutio. USUS: Omnes provinciæ bellis conquassatæ.

CONQUĔROR, eris, questus sum, queri, d. *Se plaindre.* SYN. Queror, deploro. ADV. Graviter, gravissime, mediocriter, publice de factis, verissime. USUS: Nihil tecum de injuria fratris conqueror. Conqueri fortunam adversam, non lamentari decet. Cf. **Queror, Querela.**

CONQUESTĬO, ōnis, f. *Plainte.* SYN. Querela.

CONQUĬESCO, is, ēvi, ētum, escere, n. *Se reposer.* SYN. Quiesco, consido, desino. ADV. Libentissime, paulum adventu alicujus. USUS: Bella hieme, litteræ bello conquiescunt. Nunquam a bellis conquiescemus? Ut ætas nostra gravior in caritate, atque adolescentia tua ex omnibus molestiis, et laboribus conquiescat. Animus a forensi strepitu conquiescat tantisper. Aspectu uno omnis cura consedit, ac conquievit. In libris conquiesco, *je trouve un délassement dans mes livres.* Cf. **Quiesco, Relaxo.**

CONQUĪRO, is, quisivi, quisitum, ere, a. *Chercher soigneusement, rechercher.* SYN. Investigo, magna diligentia quæro. ADV. Curiosius, diligentissime, studiose, undique pecuniam, undique suavitates. USUS: Aliorum facta et eventa conquirere. Suavitates undique et delicias conquirit. Cf. **Quæro, Colligo.**

CONQUĪSĪTĒ, *Avec recherche, avec un soin scrupuleux.* SYN. Exquisite, diligenter, docte. USUS: Aliquid conquisite scribere.

CONQUĪSĪTĬO, ōnis, f. *Recherche soigneuse.* USUS: Exercitus durissima conquisitione collectus. In conquisitione orationis durissimum est exordium. Conquisitionem habere, facere militum, *enrôler, lever des soldats.* Cf. **Delectus.**

CONQUĪSĪTOR, ōris, m. *Enrôleur, recruteur.* SYN. Cui aliquid conquirendum mandatur. USUS: Nullus delectus, neque enim conquisitores comparere audent.

CONQUĪSĪTUS, a, um, *Recherché.* SYN. Exquisitus, insignis. USUS: Conquisitissimi cibi, odores. Fictis, conquisitisque vitiis deformare hominem.

CONSĂLŪTĀTĬO, ōnis, f. *Salutation.* EPITH. Forensis, perhonorifica. USUS: Forensis consalutatio.

CONSĂLŪTO, as, avi, atum, are, a. *Saluer.* SYN. Saluto. ADV. Amicissime inter se. USUS: Qui inter se amicissime consalutarunt. Cf. **Saluto.**

CONSĀNESCO, is, sānŭi, escere, n. *Se rétablir, se guérir.* SYN. Sanus fio, sanor. USUS: Cum consanuisse videretur, recruduit vulnus. Cf. **Sano.**

CONSANGUĬNĔUS, a, um, *Du même sang.* SYN. Sanguine conjunctus, sanguinis communione, conjunctione proximus; consanguinitate propinquus. Cf. **Cognatus, Propinquus, Affinitas.** USUS: Nec intelligunt, esse se consanguineos.

CONSANGUĬNĬTAS, ātis, f. *Parenté du sang.* SYN. Sanguinis conjunctio, communio. USUS: Alteri consanguinitate propinquus. Cf. **Cognatio.**

CONSAUCĬO, as, avi, atum, are, a. *Blesser grièvement.* SYN. Saucio, vulnero. Cf. **Vulnero.**

CONSCĔLĔRĀTUS, a, um, *Souillé de crimes, criminel, scélérat.* SYN. Sceleratus. Cf. **Sceleratus.**

CONSCĔLĔRO, as, avi, atum, are, a. *Souiller, déshonorer.* * USUS: Conscelerare aures paternas, aures scelere implere.

CONSCENDO, is, scendi, scensum, ere, n. et a. *Monter sur.* SYN. Ascendo. USUS: Conscende, quæso, et ad nos trajice, subintell. navim, *s'embarquer.* Cf. **Ascendo.**

CONSCENSĬO, ōnis, f. *Action de monter dans.* USUS: Conscensio in naves.

CONSCĬENTĬA, æ, f. *Conscience.* SYN. Recordatio, animi quædam ratio, vis, et lex, a qua et de recte factis, et secus admonemur. EPITH. Comes, communis, jucundissima bene actæ vitæ, præclara, recta, scelerata, stabilis, digna supplicio. PHRAS. I. (**Conscientia bona.** VULG.) *Bonne conscience.* Conscientia bene actæ vitæ; conscientia recte factorum; mens bene sibi conscia; optimæ mentis conscientia; conscientia rectæ voluntatis; conscientia recta et præclara. (**Est homo bonæ conscientiæ**, VULG.), *cet homme a la conscience pure.* Vir est integerrimæ mentis; justus, integer, æqui ac recti amans; integer, et bonus; cui religio sit, quidquam præter fas et æquum agere; quidquam aggredi, quod cum recti honestique legibus non consentiat; vir est optimæ mentis conscientia tutus; qui, quæ agere parat, omnia ad leges divinas, ad rectæ rationis præscriptum erigit; qui nulla in re ab æqui et recti legibus discedit,

qui a recta conscientia ne transversum quidem unguem discedat; cui religiosum sit, præter æqui rectique leges quidquam agere. 2. (**Consolatur me bona conscientia**, VULG.), *l'intégrité de ma conscience me console.* Optimæ mentis conscientia me consolor; præclara conscientia sustentor; conscientia rectæ mentis recreor; nitor conscientia mea; non pertimesco conscientiam meam; fruor vitæ bene actæ conscientia; nixus rectæ mentis conscientia quid pertimescam? quæ me res perturbet, conscium probe sibi, a culpa me omni longissime abfuisse? Cf. **Probus.** 3. (**Hoc bona conscientia fieri non potest.** VULG.), *vous ne pouvez faire cela en sûreté de conscience.* Salvo officio, salvis legibus, salva fide fieri non potest, hoc sine scelere fieri nullo pacto potest; ista facere religio sit, religiosum sit; religione impedimur. II. (VULG. **Conscientia mala**), *conscience mauvaise, perverse.* Conscientia sceleris; facinorum conscientia; mens male sibi conscia; impedita et oppressa mens scelerum conscientia. I. (**Malam habet conscientiam**, VULG.), *cet homme a une conscience souillée.* Hominem scelus agitat; scelerum pœnis agitatur, et a mente consilioque deducitur; facinorum recordatione nunquam timore est vacuus; urit anxiam mentem facinorum memoria; agitatur et perterretur tædiis ardentibus furiarum; conscientia facinorum urgetur; flagitiorum suorum conscientia cruciatur, stimulatur, vexatur, constringitur; peccatorum conscientia oppresso pœna semper ante oculos versatur; exortus e peccatorum conscientia timor sollicitudine exedit; angore conscientiæ, et scelerum recordatione cruciatur; insectantur hominem non furiæ, non ardentes, ut est in fabulis, tædæ, sed impedita male factorum conscientia mens; sed confusa pœnarum metu scelerum conscientia, quæ hominem æternis sollicitudinibus dies et noctes exedit; conscientiæ stimulis agitatur; scelerum obstrepente conscientia quiescere non potest; tacito conscientiæ convicio verberatur; angore conscientiæ torquetur; flagitiorum memoria angitur, discruciatur. 2. (**Remorsus conscientiæ**, VULG.), *remords de conscience.* Insunt in scelere aculei, quibus animi dies atque noctes confodiuntur et cruentantur; stimuli, quibus mens diu noctuque compungitur, exeditur, dilaceratur; mentis angores, sollicitudines, metus, cruciatus, tacita conscientiæ convicia, quæ animum verberant, opprimunt, exedunt, excruciant. 3. (**Est homo nullius conscientiæ**, VULG.), *cet homme est sans conscience.* Homo impius, improbus, nefarius, sceleratus, consceleratus, qui sibi religioni nihil habet, ducit; qui religione non impeditur, quominus etc.; cui sanctum religiosumque nihil est; in quo nullum nec recti, nec æqui studium, aut vestigium; homo sine ulla religione et fide. 4. (**Facerem mihi conscientiam**, VULG.), *je me ferais un cas de conscience.* Religio mihi foret; religiosum esset; religioni mihi ducerem; religioni haberem; religione impediri me putarem. 5. (**Rationem conscientiæ reddere**, VULG.), *rendre compte de sa conscience.* Omnes animi latebras ac recessus aperire; arcana pectoris omnia alteri credere; vitæ suæ, rerumque omnium rationem reddere; reconditos, et penitus abstrusos animi sensus patefacere; intimos animi recessus pandere; arcana pectoris expromere. 6. (**Conscientiam examinare**, VULG.), *examiner sa conscience.* Suæ vitæ rationem ab se repetere, reposcere; in semetipsum descendere. Cf. **Examen conscientiæ.** USUS: 1. Magna vis est conscientiæ, ut pœnam semper ante oculos versari putent, qui peccarunt. 2. In conscientia recte factorum sat magnus laboris fructus est. 3. **Notitia**, *connaissance commune.* Conscientia tenetur conjuratio sua. Remota hominum conscientia quidlibet facturus videris, *sans tenir compte de la conscience universelle, tu parais vouloir faire ce que bon te semble.* 4. (**In conscientia obligatum esse**, VULG.), *être obligé en conscience.* **Latine**: Religione obstrictum esse; quæ vox **Religio plerumque ponitur in his pro** conscientia. Religionem alicui offerre, *faire naître des scrupules.* Religioni habeo, mihi duco, *se faire conscience de qqch.* Religione impedior, *ma conscience m'empêche.*

CONSCINDO, is, scidi, scissum, ere, a. *Mettre en pièces, déchirer.* SYN. Discindo, scindo, discerpo. USUS: 1. Epistolam tuam conscidi innocentem. 2. TRANSL. Aliquem sibilis, maledictis, pugnis, calcibus conscindere, *accabler qqn de sifflets, d'injures, etc.*

CONSCISCO, is, scivi, scitum, ere, a. *Se causer, se procurer; exécuter.* SYN. Infero, admitto. USUS: Mortem sibi veneno; necem sibi consciscere. Facinus consciscere.

CONSCĬUS, a, um, *Témoin, confident, complice.* SYN. Particeps, socius, testis.)(**Inscius, ignarus.** ADV. Maxime studiorum, officiorum. USUS: Nullius mihi culpæ conscius sum, *je ne me sens coupable d'aucune faute.* Conscius illi facinori esse putabar.

CONSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Composer, rédiger; écrire; enrôler.* SYN. Scribo, compono. ADV. Celeriter veteranos, communiter edictum, diligentius, nominatim, perspicue, perquisitius et diligenter, publice, separatim, subtilius, vicatim homines. Conscribi palam, et centuriari. PHRAS. Milites conscripsit, *il enrôla des soldats.* Novis delectibus militem contraxit; milites sacramento rogavit; copias comparavit, paravit, coegit, contraxit maximas; conquisitionem fecit, habuit acerrimam. Cf. **Conduco.** USUS: Exercitum, militem conscribere, *lever une armée.*

Librum, epistolam conscribere, *écrire*. Cf. **Scribo.**

CONSCRIPTĬO, ōnis, f. *Action d'écrire.* SYN. Scriptio. USUS : Conscriptiones quæstionum, *rédaction d'un interrogatoire.*

CONSĔCRATĬO, ōnis, f. *Consécration.* SYN. Dedicatio. USUS : In consecrationibus statuebantur aræ, quæ religionem afferrent.

CONSĔCRO, as, avi, atum, are, a. *Consacrer.* SYN. Dico, dedico, sacro, religiosum facio.)(**Profano, profanum facio.** ADV. Auguste, nefarie aram, sancte, publice, recte. USUS : 1. **Dare, donare, dicare,** *consacrer, vouer.* Consecrare aliquid Jovi. Aurum, argentum, agrum, ædem DEO consecrare. Se patriæ dedere, ac velut consecrare. 2. **Religiosum facio,** *dédier, consacrer.* Delubra sanctissimis religionibus consecrata. 3. **Immortalitate dono,** *immortaliser.* Urbes, in quibus tuas virtutes consecratas vides, et in Deorum numero collocatas. Virorum fortium memoria Deorum immortalium honore consecrata. Cf. **Sacro, Dedico.**

Consecro SS. Hostiam, *Consacrer la sainte Hostie, célébrer le saint Sacrifice de la Messe.* Prolatis, enuntiatis Christi verbis sanctissimis, panem ac vinum, in Ejus Corpus, ac Sanguinem converto; pronuntiata divinæ consecrationis formula, arcana vi, ac obstupescenda, Carnem Christi, ac Sanguinem efficio; arcanis ac traditis a Christo verbis, Eumdem in panis ac vini speciem transformo.

CONSECTĀRĬUS, a, um, *Qui se déduit.* USUS : Consectaria me Stoicorum brevia, et acuta delectant.

CONSECTĀTĬO, ōnis, f. *Recherche.* SYN. Captatio. USUS : In hujus concinnitatis consectatione princeps fuit Gorgias.

CONSECTĀTRIX, icis, f. *Celle qui recherche, qui poursuit.* SYN. Auceps. USUS : Libidines sunt consectatrices voluptatis, *les passions sont amies du plaisir.*

CONSECTĬO, ōnis, f. *Coupe.* SYN. Sectio. USUS : Consectio arborum.

CONSECTOR, aris, atus sum, ari, d. *Poursuivre; chercher à imiter.* SYN. Quæro, sequor, aucupo, capto, imitor. ADV. Pueriliter, studiose, studiosissime, vere, verba *vel* rem. USUS : 1. Inanem rumorem, omnes falsæ gloriæ umbras; opes, et potentiam consectatur. Alicujus benevolentiam largitione, assentatione consectari. Vitiosa, rivulos præ rebus consectantur. Consectari genus dicendi abruptum. 2. **Insequor, urgeo, vexo, premo, insector,** *poursuivre hostilement, pourchasser.* Aliquem clamoribus, conviciis, sibilis, lingua petulanti consectari. Cf. **Insector, Sequor.**

CONSĔCŪTĬO, ōnis, f. *Suite, conséquence; enchaînement, construction (des mots).* SYN. Consequentia, connexum. EPITH. Necessaria. USUS : Consecutiones, et causas rerum perspicere. Ipsa detractio molestiæ, consecutionem affert voluptatis. Consecutio verborum in conjunctione servanda.

CONSĔNESCO, is, sĕnŭi, escere, n. *Vieillir.* SYN. Senex fio, annis et ætate ingravesco, inveterasco. USUS : 1. In mœrore et lacrimis consenuit. 2. TRANSL. **Deficio, imminuor,** *dépérir, languir.* Consenuit jam rumor ille. Consenuit ejus gloria, potentia. Partis illius auctores nullo adversario consenuere. Cf. **Senectus, Ætas præceps, Desino.**

CONSENSĬO, ōnis, f. *Complot, ligue; accord.* SYN. Consensus, conjuratio. EPITH. Major, major et aptior, maxima, mira, mirifica senatus, incredibilis totius provinciæ, singularis bonorum omnium, scelerata, summa. USUS : Vis amicitiæ, voluntatum, studiorum, sententiarum summa consensio. Quorum societas, et sceleratæ consensionis, *conjurationis,* fides erupit. Bonorum omnium consensio. Nec ille consensionis globus unius dissensione disjici potuit. Cf. **Consensus.**

CONSENSŬS, ūs, m. *Accord, conformité de sentiment.* SYN. Consensio, conspiratio, concentus, convenientia, cognatio. EPITH. Gravissimus, incredibilis, magnus, major, optimus, præclarus judicum, privatus, publicus, singularis, summus, unus omnium, mirus. PHRAS. **Consensu omnium acta res est,** *la chose s'est faite du consentement de tout le monde.* Consensione omnium, *seu* omnium judicio; omnium sententia; consentientibus, approbantibus cunctis; nemine prorsus dissentiente; nulla cujusquam discrepante sententia res gesta est. Consensus omnium in re gerenda fuit idem; omnes omnium sententiæ, voluntates, opiniones, judicia congruebant. Nemo dissensit, sententiarum varietas nulla fuit. In eamdem omnes sententiam convenerunt; una fuit, eademque consentiens vox omnium; in eamdem sententiam itum ab omnibus; suffragantibus omnibus; refragante nemine; nemine reclamante, adversante, obsistente, intercedente; lubentibus omnibus; concordibus animis, studiis suffragiis. Cf. **Concordia.** USUS : Omnium consensus naturæ vox est. (VULG. **Vox populi, vox DEI.**) Rerum natura uno consensu juncta est atque continens. Omnium quasi consensus doctrinarum, concentusque. Ordinum consensus divulsus est.

CONSENTĀNĔUS, a, um, *Conforme à, d'accord avec, convenable.* SYN. Conveniens, consentiens, aptus.)(**Dissentaneus, repugnans.** USUS : Observa, quid tempori consentaneum, et personæ. Mors vitæ consentanea; quæ audivi, tuis litteris sunt consentanea. Triste, et his temporibus consentaneum dicendi genus. Cf. **Conveniens.**

CONSENTĬO, is, sensi, sensum, ire, n, *nonnunquam* a. *Consentir.* SYN. Idem sentio,

cum aliquo facio, sto judicio et opinione alicujus, in eadem sententia sum cum aliquo, conspiro, conjuro.)(**Dissentio.** ADV. Recte, valde, vehementer, undique, incredibiliter, consentiens voluntas. PHRAS. I. **Consensit senatus,** *le sénat donna son assentiment.* Ad consulis sententiam suam senatus adscripsit; in hanc sententiam discessionem fecit conjunctis prope sententiis; in eamdem sententiam itum ab omnibus; pedibus in sententiam itum est; uno ore, una voce senatus rem approbavit; secutus sententiam consulis senatus; sententiæ consulis subscripsit; senatus a consule stetit, ad consilium consulis senatus accessit; consilio huic suffragatus est; senatus ad omnia, quæ consules voluere, descendit; consilio senatus acquievit; vocem consulis senatus assensu excepit. Cf. **Concors.** 2. (**Consensit tentationi,** VULG.), *il succomba à la tentation.* Cessit præsentium voluptatum illecebris; succubuit fœdæ libidinis blanditiis; importunis voluptatum illecebris in præceps actus est; corruptelarum illecebris irretitus, implicatus, depravatus; ab amore virtutis, a continentia deductus est; ab imbelli voluptate vinci se passus est. USUS : I. Ad rempublicam conservandam Dii omnes consentiunt. Consentiunt, se urbem inflammaturos. 2. **Congruo, convenio, respondeo,** *s'accorder avec, se rapporter, être en harmonie.* Partes omnes inter se non sine lepore consentiunt. Mens mea cum tua voluntate et sententia semper consensit. Oratio moribus, extrema primis mire consentiunt. Unum si cognoris, omnes noris, ita inter se congruunt concorditer, ac consentiunt. Cf. **Sentire idem, Sententia, Congruo, Convenio, Concordo.**

CONSĔPĬO, is, sepsi, septum, ire, a. *Entourer d'une haie, enclore.* SYN. Sepio, claudo, munio. USUS : Ager conseptus, ac diligenter munitus.

CONSĔQUENS, entis, omn. gen. *Qui suit, suivant, conséquent.* SYN. Quod consequitur, futurus, sequens. USUS : Philosophi imprimis acuti, consequentia et repugnantia videntes. Perspicere, quid in quoque consentaneum, quid consequens, quid repugnans.

CONSĔQUENTĬA, æ, f. *Suite, succession.* SYN. Consecutio, consectarium, connexum. EPITH. Præclara, contraria. USUS : Cursum rerum, eventorumque consequentiam notarunt.

CONSĔQŬŎR, eris, sĕcūtus sum, sequi, d. *Atteindre, acquérir, obtenir.* SYN. Adipiscor, assequor, obtineo, acquiro, sequor. ADV. Amplissime, brevi, commodius, continuo. Difficillime sacerdotium, diligenter aliquid, facile omnia, honeste, injuste, similiter, confestim, studiose, repente, præclare. USUS : I. Victoriam, potentiam, dignitatem, gloriam, magistratum, honorem consequi. 2. **Assequor,** *atteindre.* Si properaveris, itinere nos prægressos consequeris. 3. **Sequor.** Cornelium ætate consecutus est Cato, *arriver au même âge.* Consequitur, ut videamus. In eam fabulam magni risus sunt consecuti. 4. **Comprehendo,** *saisir (par la pensée).* Non possum omnia ejus facta memoria consequi, aut verbis complecti. Nullis id verbis consequor. Cf. **Acquiro, Obtineo.**

I. **CONSĔRO, is, sĕrŭi, sertum, ere,** a. *Joindre, réunir; rapprocher, mettre aux prises.* SYN. Confero, conjungo, confligo. ADV. Leniter manus, quiete manus. USUS : Signa contulit, manum cum hoste conseruit. Manus inter se conserunt sanguine ac genere proximi.

2. **CONSĔRO, is, sēvi, sĭtum, ere,** *Ensemencer.* SYN. Sero, semino. USUS : Agros conserere.

CONSERTĒ, *Avec enchaînement.* USUS : Si omnia antecedentibus causis fiunt, omnia naturali colligatione, conserte contexteque fiunt.

CONSERVĀTĬO, ōnis, f. *Action de conserver; observation.* SYN. Custodia. EPITH. Tuta atque integra salutis. USUS : Fructuum perceptio, et conservatio. Æquitatis, juris conservatio.

CONSERVĀTOR, ōris, m. *Conservateur, sauveur.* SYN. Servator, custos. USUS : Custos, et conservator urbis et patriæ. Cf. **Custos.**

CONSERVĀTRIX, icis, f. *Celle qui conserve.* USUS : Omnis natura est conservatrix sui, *toute nature veille à sa conservation.*

CONSERVO, as, avi, atum, are, a. *Conserver; observer, respecter.* SYN. Custodio, tueor, servo, tutor, retineo, foveo, teneo. ADV. Benigne, comiter majestatem, constanter, facilius antiquitatem, proinde, diligenter studia, sanctissime, saltem incolumes cives, studiosissime aliquem, usquequaque religionem, maxime genus et nomen conservandum. PHRAS. I. **Rem mihi a parente traditam conservare satis est,** *c'est assez pour moi de conserver la fortune que m'a léguée mon père.* Incolumem tueri; non imminuere satis est; nullam patrimonii partem amittere satis habeo; nihil de patrimonio detrahere, id vero satis est. De augendo patrimonio nihil laboro, nihil cogito, curo; curam nullam suscipio; nulla me cura tenet, nulla sollicitat, exercet cura; patrimonio contentus sum. 2. **Arduum est, conservare auctoritatem,** *il est difficile de garder l'autorité.* Tueri ac sustinere auctoritatem; exspectationem de se concitatam alere ac fovere; continere honorifica de se hominum judicia; æquabili rerum gestarum gloria, virtutis existimatione, auctoritate florere; cavere, ne quid detrimenti accipiat; ne quid jacturæ faciat; ne quam jacturam subeat; ne quod discrimen incurrat; subeat collecta diu hominum opinio et existimatio; ne collecta apud homines gratia momento effundatur.

USUS : Ego hoc imperii domicilium, sartum tectum conservavi. Velim, tuam pristinam in me voluntatem, morem tuum conserves. Tuorum meritorum memoriam conservabo. Novissimos hos arborum fœtus conserva, conde, ac in hiemem repone. Cf. **Servo.**

CONSERVUS, i, m. *Compagnon d'esclavage.* SYN. Eidem domino cum alio serviens.

CONSESSOR, oris, m. *Assesseur, celui qui siège avec un autre juge.* SYN. Assessor, qui alteri assidet. USUS : Consessores convivæ. Consessores judices. Consessor et collusor.

CONSESSŬS, ûs, m. *Réunion, assemblée.* SYN. Homines in eodem loco considentes. EPITH. Frequens theatri, magnus, maximus, turpior. USUS : In conspectu consessuque senatorum frequentissimo.

CONSĪDĔRANTĬA, æ, f. *Attention, réflexion.* SYN. Circumspectio. USUS : Tuam hac in re considerantiam laudo. Cf. **Providentia.**

CONSĪDĔRĀTĒ, *Avec réflexion, prudemment.* SYN. Cogitate, consulto, meditate, prudenter, judicio. USUS : Cum ira nihil fieri recte, nihil considerate potest. Consideratius consuluisses.

CONSĪDĔRĀTĬO, onis, f. *Examen attentif, prudence.* SYN. Circumspectio, animadversio. EPITH. Accurata. USUS : Est enim animorum ingeniorumque naturale quasi pabulum, consideratio et contemplatio naturæ. Ex circumspectione et accurata consideratione. Cf. **Prudentia, Meditatio.**

CONSĪDĔRO, as, avi, atum, are, a. *Regarder avec soin, examiner.* SYN. Reputo, cogito, commentor, circumspicio, specto, existimo, contemplor, intueor, attendo, expendo, pondero, ante oculos pono, propono; ratione animoque lustro, animo et cogitatione complector; animum ad rem refero; mente circumspicio; animo intueor; animo complector; rationem habeo. ADV. Breviter, communiter, coram, diu, diutius, etiam atque etiam, diligenter, expeditius, facilius rationem ac viam, magnopere, mediocriter, otiose, optime, valde, vehementer, vere, bene. PHRAS. 1. **Considerare rem studiosius,** *examiner une chose avec plus de soin.* Acie mentis dispicere; in omnem partem considerationem intendere; omni ingenii vi contemplari, inquirere; animo lustrare; omni cogitatione pertractare; percontari se ipsum; circumspicere res omnes, rationesque subducere; totam causam quam maxime intentis oculis contemplari; omnia amplecti consilio; animo ac mente circumspicere; in animo secum versare, agitare; rem secum reputare; rationes omnes secum deputare. 2. **Considera, quæso, tantisper periculi magnitudinem,** *considérez un peu, je vous prie, la grandeur du péril.* Refer, obsecro, tantisper ad animum; mentem intende tuam; mentis aciem, animum intende ad periculi magnitudinem; considera cum animo tuo; ante oculos statue, constitue; etiam atque etiam cogita, quæ sit periculi magnitudo; defige, quæso, in hoc mentem, ac cogitationem, ut, quantum discriminis subeundum sit, cognoscas; spectet hoc animus tuus, inque una hac cogitatione defixus sit; subeat animum; succurrat animo periculi magnitudo; perpende, quæso, periculi magnitudinem, et justa æstimatione metire; animum, quæso, et mentem adhibe; animum adverte; cogitationem hominis sobrii paulisper suscipe, quoque in periculo sis, etiam atque etiam vide. 3. **Considera frequenter æternæ vitæ gaudia,** *pensez souvent aux joies de la vie éternelle.* Illa animum frequenter cogitatione occupa; illa mentem subeat cogitatio; animo obversetur; tibi proposita sit cogitatio; quæ beata immortalitatis sint gaudia. Veniat in mentem sæpe; animo altissime infigatur, inscribatur, inhæreat cœlestium gaudiorum consideratio; tempus frequenter pone in acerrima et attentissima cœlestium præmiorum contemplatione; ad hoc animum adjice; huc cogitationes converte; in hac una re cogitationes omnes consume; illa te teneat cogitatio, ut, quæ virtutis in cœlo sint præmia, animo percipias. USUS : Age nunc, animum refer sic ad veritatem, et considera. Velim, cum Pompeio de eo facto consideres. Mihi vivendi ratio considerata atque provisa est. Hoc lenti et considerati judicis est. Utitur considerata tarditate. Cf. **Meditor, Commentor, Cogito, Perpendo.**

CONSĪDO, is, sēdi, sessum, ere, n. *S'asseoir; siéger.* SYN. Assideo.)(Surgo. ADV. Distincte, varie. USUS : 1. Judices vix consederant 2. **Maneo, moror, sum,** *habiter, demeurer, se fixer.* Quædam religiones ex ultima India accersitæ apud nos consedere. In Platonis labellis examen apum consedit. Consedimus ad Capuam. Considamus in umbra. 3. **Minuor, sedo, conquiesco,** *s'abaisser, s'affaisser, tomber.* Aspectu hominis cura omnis consedit. Consedit tandem animi ille ardor, furor. Omnis de republica cura consedit.

CONSIGNO, as, avi, atum, are, a. *Consigner par écrit, marquer.* SYN. Signo, obsigno, firmo. USUS : Litteris consignare monumentis mandanda. Ea acta publicis privatisque monumentis consignata sunt. Harum rerum memoriam nullam publicis commentariis consignatam habemus. Tabulæ signis honestissimorum hominum consignatæ. (VULG. **Sigillatæ,** *signées.*)

CONSĬLĬĀRĬUS, ii, m. *Conseiller.* SYN. Auctor, suasor, qui consilium dat. USUS : Tu me consiliario non imperito usus es. Memineris, te magno Regi consiliarium datum. Cf. **Suadeo, Consilium, Auctor.**

CONSĬLĬOR, aris, atus sum, ari d. *Conseiller; demander des conseils.* SYN. Consi-

lium do, *vel* peto. USUS: Amicis consili ar:. Difficilis ad concil.andum legatio. Cf Consulo.

CONSĬLĬUM, ii, n. *Conseil.* SYN. Deliberatio, cogitátio, animadversio, ratio, cogitatum, quod aliquis sequitur, *aut* spectat, consultum, sententia. EPITH. Amantissimum, amplissimum, aptum ad facinus, arrogans, bellicum, bonum, callidius, cautum, certum, commune, consideratius, crudelissimum, cupidum et audax, temerarium, difficile, dispar vitæ, divinum et singulare, domesticum, extremum, fidele et salutare alicui, firmum, fixum, gratum acceptumque, gravissimum, honestum, humanum, integrum, inusitatum, jucundum, magnum, majus, maximum, medium, minime obscurum, non minimum, multum, necessarium, non gloriosum, sed tamen periculo vacuum et dolore, non mediocre, novum, optimum, par, paternum, periculosum, perutile sed minime honestum, pium, plenum sceleris et audaciæ, plenum prudentiæ et fidelitatis, præclarum, præstans, privatum, puerile, salutare, sanctissimum, sapiens, secretum, sempiternum, senatorium, severissimum, singulare, sordidum, stultum ac demens, suavissimum, summum, superbum, tacitum, temerarium ac repentinum, triste, vacuum periculo, vetus, urbanum. Consilia acerrima, alterna, bona, cautiora, clandestina, clariora luce, digna laude, perdita, dolosa, amantissima, fortuita, gloriosa, idonea ad negotium aliquod, meritissima, intima, justa, languidiora, mala, maxima, mediocria, nova, nova et periculosa, turbulenta, occulta, occultiora, optima, perdita amicorum, periculosa et callida, splendidiora et majora, perniciosa, perspicua, plena prudentiæ, præpostera, privata, publica, puerilia, recta, vera, honesta, salva, reipublicæ salutaria, reipublicæ sceleratissima, senatoria, singularia, socia pacis et togæ, superiora, turbulenta, vetera. PHRAS. 1. **Consilium petere**, *demander un conseil.* Exquirere consilium, sententiam alicujus, consulere, in consilium adhibere; alicujus consilio uti; consilii causa adire; deliberationem habere, instituere cum aliquo. Cf. Consulo. 2. **Consilium dare**, *donner un conseil.* Consilii alicujus auctorem, ducem, principem, moderatorem, adjutorem esse. Consilio aliquem juvare; consilio adesse; consilium promere; consilio non deesse; consilium dare, afferre. Cf. Consulo. 3. **Consilium capere**, *prendre conseil.* Consilium ex animi virtute capere; consilium inire; ad consilium descendere; consiliis uti; animum inducere, constituere. 4. **Consilium sequi**, *suivre le conseil de qqn.* De consilio alterius rem totam constituere; parere consiliis; morem gerere suadenti; ad consilium descendere; consiliis assentiri; consiliis uti; a consilio nusquam discedere; consilium non repudiare; pendere ab alienis consiliis; stare consilio; monentem audire; sequi consilii hujus ducem et auctorem; obtemperare monitis, et consiliis. Cf. Suadeo, Obedio. 5. **Alienis consiliis abduci se sinit**, *il se laisse entraîner par les conseils d'autrui.* In præcipitia agi consilia, auferri se aliorum consiliis, ducendum, regendum se alienis consiliis permittit. 6. **Consilia clandestina habuit**, *il eut une délibération secrète.* Clandestina coxit consilia; consilia secreto ab aliis coxit; consilia in privato et seducta a plurium conscientia habuit; ad consilia præter paucissimos adhibuit neminem; consilia clandestina miscuit; optimum quemque consiliorum expertem voluit, reliquit; participes habuit consiliorum paucissimos; paucos in consilium advocabat; cum paucis consilia contulit; paucos consilii sui conscios esse voluit; sedulo cavebat, ne quid consilii foras, in multorum conscientiam efferretur. 7. **Consilium mutare**, *changer de dessein.* Abjicere consilium; desistere a consilio; depelli a consiliis; decedere de sententia, consilio; desistere de sententia; discedere a sententia; deduci de sententia, dejici, detrudi, moveri, deterreri. 8. **Consilii incertum esse**, *vel* **inopem**, *être dans l'incertitude, sans résolution fixe.* Subitis trepidare consiliis, perturbari temeritate consiliorum; consilia torpent, labant, hærent; confusum esse, et consilii egentem. 9. **Consilium senile optimum**, *les avis des vieillards sont excellents.* Sapienter fere consulunt senes; non facile peccant, errant, labuntur, offendunt in consilio; optimis et firmissimis rationibus fere semper nititur senilis opinio, sententia; quorum grandior est ætas, qui ætate longius processerunt, eorum is esse solet sensus, qui a ratione non discedat, recedat, non procul absit, qui cum ratione congruat, quem ratio confirmet, a quo ratio non discedat. 10. **Alieno potius consilio quam judicio tuo uteris**, *vous suivez plutôt les avis des autres que vos propres résolutions.* Video te auferri aliorum consiliis; non tam tuo duci, quam alieno abduci consilio; non ipse te audis; non ipse tibi pares; morem geris; non ipse tibi obtemperas, obsequeris, assentiris, sed alieno uteris consilio; sed aliena te consilia regunt; sed ab alienis consiliis voluntas tua pendet; non ipse tibi dux es, non princeps consilii, sed minister. USUS: 1. Consilii copiam facere, *conseiller.* Consilio instruere. 2. Consilium petere, *demander conseil.* 3. Consilium capere, suscipere; rationem salutaris consilii accipere, *recevoir un conseil.* Consilio uti. 4. Consilium exponere, *exposer son sentiment, donner son avis.* Consilium promere, enuntiare; consilii fontes aperire; consiliorum rationem repetere. 5. Consiliis interesse, *assister aux délibérations.* 6. Consilia clausa habere, *avoir un conseil secret.* 7. Consilium explicare, *développer son avis.* 8. Consilio labi, *perdre la tête.* 9. Consiliis hostium occurrere, consilia adversario

extorquere, *prévoir les desseins des ennemis.* Consilia impedire, frangere. 10. Consilia cum hostibus jungere, *se joindre aux ennemis.* 11. Consilium abjicere, *rejeter un conseil.* 12. Consilii tui est, *c'est vous que cela regarde, c'est à vous de voir.* 13. Consilii hæc sunt, *ces choses sont importantes.* 14. De consilii sententia decretum est, *sur l'avis du conseil, on décréta.* 15. Consilium sanctius, *conseil privé.* 16. Consilio vires adjuvare, consilium viribus addere, *être à la fois fort et prudent.* 17. Fortunam in consilio habuit, *la fortune le conseilla.* 18. Consilii magni res est, *la chose demande une mûre délibération.* Cf. **Incertus consilii.**

CONSĬMĬLIS, e, gen. com. *Semblable.* SYN. Similis.)(**Dissimilis.** USUS : Res gessit meis consimiles. Cf. **Similis.**

CONSISTO, is, stiti, stitum, ere, n. *Se tenir droit, debout.* SYN. Sto. ADV. Diutius, in hoc multum, diu, nusquam, paulisper, plane, præclare in causis, recte et in loco nusquam. USUS : 1. In loco consistere. Si semel constiteris, nunquam cades. Hodie primo ex gravi morbo consistere cœpi. 2. **Moror, commoror,** *s'arrêter, être immobile.* In Italia consistere, commorari. 3. **Desino.** Labor ætatis flexu consistit. Atque hic bellum constitit. Tibicen tacuit, ludus constitit. 4. **Consto, firmus sum,** *se soutenir, être ferme.* Ille non mente, non lingua, non voce constitit. Impii animo tranquillo, mente quieta consistere non possunt. 5. **Versari, positum esse in aliquo,** *consister dans, reposer sur.* Salus reipublicæ in unius hominis. anima consistit, posita est. Omne bonum in honestate consistit. Causa ejus belli in te consistit. Causidicus in foro præclare consistit. Illo judice vix consistes.

CONSĬTĬO, onis, f. *Plantation.* SYN. Satio. USUS : Non consitiones modo delectant, sed et insitiones.

CONSĬTŪRA, æ, f. *Action d'ensemencer.* SYN. Consitio. USUS : Agri consitura, *terre ensemencée.*

CONSŎBRĪNUS, i, m. *Cousin germain.* SYN. Ex fratre, *vel* sorore matris genitus.

CONSŎCĬĀTĬO, onis, f. *Association.* SYN. Societas, communio. EPITH. Communis, humana. USUS : Communis hominum generis consociatio. Consociatio hominum, atque communitas.

CONSŎCĬO, as, avi, atum, are, a. *Associer.* SYN. Jungo, conjungo.)(**Dissocio.** USUS : Consociare consilia cum malis civibus. Natura ad civilem communitatem, consociati sumus. Nunquam populus cum senatu tam vehementer consociatus fuit. Cf. **Socio, Jungo.**

CONSŎLĀBĬLIS, e, gen. com. *Qui peut être consolé.* SYN. Quod consolationem admittit.

CONSŎLĀTĬO, onis, f. *Consolation.* SYN. Solatium, levamen, levatio, medicina, confirmatio. EPITH. Firmissima et usitata, grata, gravior, levis, longior, annua, magna, mediocris, misera, modica, multa, necessaria, nonnulla, optima, pervulgata, stulta, tenuis, vera, vulgaris, propria. PHRAS. **Hæc tibi cogitatio consolationi erit,** *cette pensée vous consolera.* Hæc te cogitatio non mediocriter confirmabit. Hæc si tibi propones, si animo agitabis, animo spectabis, levabis luctum tuum; luctu, ægritudine, sollicitudine te levabis; curam levabis; vulnus doloris tui ipse delinies. Cf. **Consolor, Solatium.**

CONSŎLĀTOR, oris, m. *Celui qui console, consolateur.* USUS : Consolatores ipsi se miseros confitentur.

CONSŎLĀTŌRĬUS, a, um, *Propre à consoler, de condoléance.* USUS : A Cæsare accepi litteras consolatorias.

CONSŎLĪDO, as, avi, atum, are, a. *Fortifier, affermir.* SYN. Firmo, corroboro, stabilio.

CONSŎLOR, aris, atus sum, ari, d. *Consoler.* SYN. Solor, levo, dolorem levo, mœrorem minuo, desiderium lenio, consolationem adhibeo, alicui perfugium et solatium præbeo, animum consolatione permulceo, consolatione sustento; dolorem, luctum, fletum abstergo. ADV. Amicissime, communiter, vehementer. PHRAS. 1. **Consolari afflictum,** *consoler un affligé.* Consolationem afferre afflicto; excitare, suis opibus sustentare casus miserorum; levationem afferre; levationi esse miseris; perculsos ægritudine levare; allevare jacentes; animum reddere; fomenta, oblectamenta dolorum præbere; diffidentes suis rebus confirmare; fulcire ruentes; afflictos erigere; perditos recreare; miserorum ærumnam dictis allevare. 2. **Nihil est, quod consolari me possit,** *rien ne peut me consoler.* Nihil est quod solatium afferre, parere mihi possit. Nihil est, quod solatio, consolationi mihi esse possit. Nulla est res, quæ animum meum possit recreare, relevare; vindicare dolore; liberare sollicitudine; eximere dolore; abducere a cura; avocare a molestia; abstrahere a mœrore, afflictum mœrore, languentem, jacentem animum erigere, excitare, confirmare nulla jam cogitatio potest. Affectum dolore animum sanare nulla ratio potest. Laboranti animo, ægrotanti, pessime affecto mederi satis nulla ratio valet; parum apta sunt remedia, quæ afferuntur; inutilis, infirma, inanis, supervacanea omnis medicina est. Frustra in me consolando ponitur opera; inanem operam sumit, qui ad me consolandum aggreditur; ita malis opprimor, prorsus ut respirare non liceat; nemo ut dolorem lenire, detrahere, depellere, adimere, levare ægritudinem; animum relevare; ægritudinem sedare; abducere ab angore contractum mœ-

rore animum possit; ita dolore obruor, ut emergere nulla ratione possim. Respuit jam animus, quasi desperata salute, omnem medicinam, remedia cuncta, omnia consolationum genera. Insitus, infixus in animo dolor ita penitus est, ut evelli nulla ratione possit; ut nulla vis rationum evellere, extrahere, educere eum possit. Finem facere dolori meo, finem imponere, modum statuere, dolorem moderari, neque homo est, neque res ulla, quæ possit. Non est, ut possim in dolore mihi temperare, dolorem sedare, abjicere; me ad hilaritatem, jucunditatem, quam dolor eripuit, ademit, revocare; referre me ad pristinam animi æquitatem, ad eum statum, unde dolor dejecit, deturbavit, depulit, detrusit, non possum. Quæ jam res aut quis homo animo meo virtutem dolore ereptam restituere possit? quis ea sanare vulnera? quis iis vulneribus mederi, medicinam afferre, remedium invenire possit, quæ mihi fortuna intulit, imposuit, inflixit? surdæ jam sunt ad omnia solatia aures; exulceratam ægritudine mentem ad sanitatem nemo revocabit; prostratum, jacentem beare jam nihil potest. 3. **Hoc unum consolari potest,** *cela seul peut me consoler.* Hoc unum relevare animum, erigere mentem ac confirmare; erigere in spem *vel* ad spem animum; detrahere ægritudinem; serenitatem mentis reducere potest. Hic unus relictus est consolationi locus; hac una consolatione utor, me sustento; hanc unam mens habet, suscipit consolationem, ac præterea nullam. Usus: Spe, eloquentia consolamur afflictos. Desiderium tui memoria commodorum consolabor. Dolorem, quem e republica capio, consolari domus non potest. Hoc mihi non sumo, ut de communibus miseriis te, *vel* dolorem tuum consoler.

CONSŎNO, as, ui, nĭtum, are, n. *Résonner, retentir.* Syn. Respondeo, consentio, convenio. Usus: 1. Vide, ut oratio moribus consonet, *être d'accord, répondre à.* Nemus consonat, *le bois retentit.*

CONSŎNUS, a, um, *Conforme, convenable.* Syn. Conveniens. Usus: Consonum, consentaneum non est, ut, etc.

CONSŌPĬO, is, īvi, ītum, īre, a. *Assoupir, endormir.* Syn. Somno obruo, opprimo. Usus: Somno consopiri sempiterno. Cf. **Sopio.**

CONSORS, ortis, omn. gen. *Compagnon de.* Syn. Particeps, socius. Usus: Socium et consortem te laboris, gloriæ habui. Consors alicui in lucris et furtis. Cf. **Particeps, Socius, Communis.**

CONSORTĬO, ōnis, f. *Association, communauté.* Syn. Consociatio. Epith. Humana. Usus: Dissolvatur, necesse est, omnis humana consortio. Cf. **Communio.**

CONSPECTŪS, ūs, m. *Regard; présence.* Syn. Aspectus, præsentia. Epith. Dulcior patriæ, frequens, jucundissimus. Phras. 1. **Dare se in conspectum alicui,** *se présenter aux regards de qqn.* In conspectum venire; vultum alicujus subire; populo se dare, et coronæ; in populi conspectum se committere; in oculis multitudinis, in ore omnium versari; ostendere, et offerre os suum; os præbere; in conspectum prodire. 2. **E conspectu abire,** *s'éloigner des regards.* Ab ore hominum concedere; vitare oculos hominum; hominum aspectum, lucemque vitare; ab oculis hominum aliquo concedere; hominum aspectum præsentiamque vitare; e conspectu discedere; evolare; hominum aspectum, lucemque defugere, fugere. Usus: 1. Dare se in conspectum, *s'offrir à la vue.* 2. In conspectu esse, *être en présence, visible.* Loco excelso sita est laus tua, in conspectu urbis posita. 3. In conspectu ponere, *mettre en présence, montrer.* 4. Animus non cadit in conspectum, *l'âme ne tombe pas sous la vue, n'est pas visible.* 5. Conspectum fugere, *fuir les regards des hommes.* 6. E conspectu amittere, *perdre qqn de vue.* 7. Conspectu suorum aliquem privare, *priver qqn de la vue des siens.*

CONSPERGO, is, spersi, spersum, ere, a. *Arroser, parsemer.* Syn. Aspergo, respergo. Usus: 1. Lacrimis me conspersit. 2. Scripta quadam hilaritate conspergere. Oratio, quasi quibusdam verborum floribus conspersa.

CONSPĬCĬO, is, spexi, spectum, ere, a. *Regarder, observer, remarquer.* Syn. Aspicio, video. Adv. Procul, prope. Usus: 1. Infestis omnium oculis conspici. 2. Transl. **Attendo, considero,** *considérer, comprendre.* Conspicite eam mentibus vestris, quam oculis non potestis. Cf. **Video, Intueor.**

CONSPĬCOR, aris, atus sum, ari, d. *Voir, s'apercevoir.* Syn. Video. Usus: Occisum ut conspicatur.

CONSPĬCŪUS, a, um, *Visible; remarquable, distingué.* Syn. Aspectabilis. Transl. Illustris, clarus. Phras. **Ea facti gloria eum conspicuum reddidit,** *cette action l'a rendu illustre.* Ea res illi dignitatem attulit, conciliavit; id factum illi dignitati fuit, dignitatem adjunxit; ea res clarum spectatumque fecit hominem. Cf. **Celebris, Clarus.** Usus: Mons late conspicuus.

CONSPĪRĀTĬO, ōnis, f. *Conspiration, complot.* Syn. Conjuratio, consensio. Epith. Incredibilis, conflata, restincta, magna, sceleratissima, tanta. Usus: 1. Conspirationem conflare, facere. Conspirationem restinguere, dirimere. 2. **Consensus,** *accord, union.* Summa erat inter eos animorum conspiratio. Summa est conspiratio consensusque virtutum. Cf. **Conjuratio, Consensio.**

CONSPĪRO, as, avi, atum, are, n. *S'accorder, conspirer au même but.* SYN. Consentio, conjuro. USUS : 1. Mirabiliter omnium ordinum consensus ad liberandam rempublicam conspiravit. Omnes ad dignitatem tuam defendendam conspirasse videntur. 2. Conjuro, *conjurer, comploter.* Mirum, ni senes vicini in unum nidum conspiraverint. Cf. **Consentio, Concors.**

CONSPONSOR, ōris, m. *Qui est caution avec d'autres.* SYN. Qui cum alio spondet. USUS : Communicabo rem cum consponsore tuo.

CONSPŬO, is, ui, ūtum, ere, a. *Souiller d'un crachat, conspuer.* USUS : Ab omnibus derisus, atque consputus.

CONSPŪTO, as, avi, atum, are, a. *Conspuer.* SYN. Sputo aliquem fœdo. USUS : Clodiani nostros consputarunt.

CONSTĂBĪLĬO, is, ivi, itum, ire, a. *établir solidement, fortifier.* SYN. Stabilem et firmum reddo. USUS : Rem suam constabilire.

CONSTANS, antis, omn. gen. *Solide, ferme, résolu.* SYN. Firmus, stabilis, gravis, perpetuus, æquabilis, moderatus, constantia præditus.)(**Levis, inconstans, mobilis.** PHRAS. **Animo est gravi et constanti,** *il a un caractère grave et résolu.* Animo est firmo, stabili, immutabili, minime levi, non fluxo, non variabili ; animo minime fluctuat, vacillat, claudicat, labitur; nihil in illo levitatis inest, aut inconstantiæ ; nunquam ille discedit a seipso. Nullam in illo animi infirmitatem, nullam consilii mentisque mutabilitatem deprehendas ; certum est illi constantiam tueri in sententia ; seipsum ab omni perturbatione invictum præstare ; animi æquitatem, præsentiam ubique præ se ferre ; constantia, animi firmitate est egregia ; propositi tenax constantiam in instituto retinet, servat ; ad res gerendas constantiam affert, adhibet singularem ; abunde constantis animi est ; nihil ex pristina voluntate mutat ; eadem constantia et florente, et sinistro rerum statu est ; consiliis ad exitum perducendis animo præsenti est. Cf. **Constantia.** USUS : Fortis animi est et constantis, non perturbari rebus adversis. Constans et perpetua vitæ ratio. Rumores afferuntur, iique satis constantes. Firmus, stabilis, constans amicus. Constans lunæ motus. Cf. **Fortis.**

CONSTANTER, *Constamment; avec persévérance, fermeté.* SYN. Fortiter, æqualiter, perpetuo.)(**Inconstanter.** USUS: Constanter et libere me gessi. Constanter et perpetuo placebit hoc consilium.

CONSTANTĬA, æ, f. *Constance, fermeté.* SYN. Firmitas, stabilitas, gravitas, æqualitas, perseverantia, firmitas animi, firmum consilium, constans et perpetua vitæ ratio.)(**Inconstantia.** EPITH. Admirabilis, incredibilis, conveniens et conjuncta, diuturna animi, humana, magna, perpetua, placida et quieta, singularis, summa. PHRAS. 1. **Novi tuam constantiam,** *je connais votre fermeté.* Nosco animi tui firmitatem, firmitudinem ; scio, te in sententia constare, præstare semper solitum ; nec de gradu dejici, dimoveri ; nec de sententia depelli posse ; scio, te in eodem consiliorum tenore obstinatum, perstiturum firmiter ; nihil de pristina sententia mutaturum ; quam æquali semper tenore sis, novi ; scio, quam non varius sis in causa ; quam firmitudinem animi obtineas ; quam constanter in sententia permaneas ; quam nulla vi labefactari constantia tua possit. 2. **Egregia constantia mihi esse videtur,** *sa constance me semble remarquable.* Is mihi semper visus est, qui sibi constet optime ; qui a sententia ægre discedat ; ægre mutet consilium ; susceptam opinionem non temere abjiciat, sensus deponat, de suo statu demigret ; quem nulla res facile abducat, avellat a sententia ; cujus mentem ægre in diversam partem traducas ; huc illuc, in hanc vel illam partem non facile flectas ; ea virum gravitate, eo animi robore ac constantia semper existimavi, ut non magis solem a suo cursu, quam ejus animum ab æquitatis studio deflectas ; idem illi vultus in omni re, eadem mens in omni fortuna videtur ; is mihi videtur, cujus animum nec prospera fortuna efferat, nec adversa infringat ; qui eodem vultu et res secundas et adversas excipiat ; qui pulcherrime secundam et adversam fortunam ferre, subire noverit ; in quem fortunæ nihil juris sit ; qui nec prosperis rebus insolescat, nec adversis frangatur ; quem nec in secundis rebus lætiorem quisquam viderit, nec in sinistris tristiorem ; qui eumdem vultum in omni fortuna retineat. Cf. **Animus fortis, Fortis.** USUS : Cato gravitatem suam perpetua constantia roboravit. Fortis animus sine æqualitate et constantia nullus esse potest. Retinenda igitur est animi constantia, firmitas, perseverantia, gravitas.

CONSTERNĀTĬO, ōnis, f. *Trouble, épouvante, consternation.* USUS : Pavore et consternatione territa cohors. Cf. **Perturbatio.** Ingens sollicitudo, ac pene jam luctus est. Cf. **Terror.**

CONSTERNO, is, strāvi, strātum, ere, a. *Couvrir, joncher.* SYN. Sterno, tego, spargo, effundo. USUS : Effusum frumentum vias omnes constraverat.

CONSTĪPO, as, avi, atum, are, a. *Serrer, rassembler.* SYN. Constringo, coerceo, coarcto, contrudo. USUS : Ecqui tantus numerus hominum in eum agrum constipabitur.

(**Constipatus**, *vulg. est, constipé.*) **Latine** : Ex alvi duritie cubare, laborare. Cf. **Angustus, Stipo.**

CONSTĬTŬO, is, ui, ūtum, ere, a. *Placer; organiser, régler.* SYN. Decerno, statuo, delibero, cogito, sancio, præscribo, designo. (VULG. **Propono mihi, propositum facio.**) ADV. Aliquando ante, bene de rebus domesticis, breviter, communiter, coram, diligenter jura, graviter de aliquo, impune supplicium, inique, in posterum legem, lente, libenter conditionem, maturius ex re et tempore, obscure regnum, omnino causam in verbo, optime, publice patronum, sanctissime, sapientissime, verissime. Constitutum bene, divinitus, moderatissime, providentissime, publice, præclarissime, prudenter. PHRAS. **Constitui abire,** *j'ai résolu de partir.* Animus erat in eo, ut hinc migrarem; in animo erat; cum animo statui, apud animum statui; deliberatum cum animo habebam; stabat jam sententia, ut solum verterem; animus in discessu erat; jam terras alias cogitabam; fixum et statutum erat animo, patria discedere; abeundi, discessus consilium cepi; in animo habui; animum induxi, demigrare hac ex urbe; ratum jam erat migrandi consilium. USUS : 1. Ut constitui, adero. Constitui cum amicis de profectione mea. Constitutum plane habeo. Constituendum denique tibi est, quod vitæ genus eligas. 2. **Præscribo, designo,** (*vulgo:* **Determino**) *établir, régler, déterminer.* Diem tempusque colloquio constituere. Pactam et constitutam diem habere. Ad diem dictam, præstitutam, præfinitam, constitutam adero. Provinciam alicui constituere. 3. **Decerno, destino,** (VULG. **Ordino**) *constituer, ordonner.* Accusatorem, testes, quæstionem, disceptationem, vadimonium, actionem constituere. Judicium capitis in aliquem, maleficio supplicium, pœnam constituere. 4. **Facio, condo, confirmo,** *construire, élever, créer, faire.* A diis omnia constituta sunt. Necessitudinem cum aliquo, et amicitiam constituere. Constituere urbem, pacem, rem familiarem suam. 5. **Pono, Propono,** *placer; amener.* Monumentum in aliquo loco; sibi aliquid ante oculos constituere. Aliquem in locum Prætoris constituere. Cf. **Decerno, Delibero.**

CONSTĬTŪTĬO, ōnis, f. *Constitution, état, nature; établissement.* SYN. Comparatio, institutio. EPITH. Firma corporis, simplex, tota, quam plurima. USUS : Quid sentis de hujus belli constitutione? Constitutio religionum Numæ debetur. 2. **Habitudo et Compositio.** Corporis firma constitutio, *bonne constitution physique.*

CONSTĬTŪTUM, i, n. *Convention, pacte.* SYN. Propositum. USUS : Aiunt, constitutum factum esse cum servis.

CONSTĬTŪTUS, a, um, *Placé, établi; disposé, réglé; constitué.* SYN. Institutus, confirmatus, compositus, decretus. USUS : Ad constitutam diem adesse. Constituta res est, et definita. Propositum et constitutum iter. Corpus, animus bene constitutus.

CONSTO, as, stĭti, stĭtum, are, n. *Être composé, être formé.* SYN. Componor, fio, constituor. ADV. Constare certatim, mutuo studia officii, gratis navim, melius sibi, multum, parum sibi, plane e numeris, plane, non satis, præclare sibi, summe. USUS : 1. Judiciorum ratio ex accusatione et defensione constat. Hic ex fallaciis constat totus. Concio ex imperitissimis constat. Prudentia constat ex scientia rerum bonarum et malarum. 2. **Sum,** *exister.* Virtus sine ratione constare non potest. Quæ in toto mundo moventur et constant. 3. **Patet,** *être évident; il est certain* (imp.). Res, de qua constat. Quæ res cum constet, liquida sit, *pro:* inquisita et comperta sit, etc. Cf. **Pateo.** Constat inter omnes. Constant mea in te beneficia. 4. **Convenio, congruo, cohæreo,** *être d'accord, être en règle.* Ista sententia cum priore non constat. Oratio ista nec cum re, nec secum ipsa constat. Constare sibi in vitæ perpetuitate, non constare sibi. Mente vix constat. 5. **Persevero, permaneo, perduro,** *persévérer.* Laudo, quod in sententia constiteris. Constabit tibi fructus otii tui. 6. **Pretii ratione,** *coûter.* Dimidio minoris tibi constabit. Magno stetit cunctatio homini. Ea res multorum sanguine stetit. Cf. **Pretium, Manifestus, Pateo.**

CONSTRINGO, is, strinxi, strictum, ere, a. *Lier, resserrer, enchaîner.* SYN. Stringo, vexo, arcto, concludo.)(**Laxo, solvo.** USUS : Rempublicam legibus constrinxit. Alicujus scelus supplicio constringere. Dare se libidinibus constringendum. Cf. **Stringo.**

CONSTRUCTĬO, ōnis, f. *Structure; arrangement, construction (des mots).* SYN. Compositio, quasi structura quædam, consecutio. EPITH. Apta et quasi rotunda verborum, magna et ornata, minuta, tota. USUS : Quanto artificio natura constructionem hominis fabricata est.

CONSTRŬO, is, struxi, structum, ere, a. *Élever, construire.* SYN. Conficio, ædifico, fabricor, coacervo.)(**Destruo.** USUS : Aves sibi nidos construunt. Acervos nummorum construere. Cf. **Struo.**

CONSTŬPRO, as, avi, atum, are, a. *Déshonorer, souiller.* SYN. Stupro, contamino. Cf. **Stupro.**

CONSŬĀSOR, ōris, m. *Conseiller.* SYN. Suasor.)(**Dissuasor.** USUS : Auctore et consuasore Nævio.

CONSŬESCO, is, ēvi, ētum, escere, n. *S'accoutumer.* SYN. Soleo, meæ consuetudinis est, consuetudinem habeo, multum cum aliquo sum; una sum; diem cum aliquo pono, cum aliquo conjunctissime et amicissime vivo; in consuetudinem me do; in consuetudinem

alicujus rei venio.)(Desuesco. USUS : Equo, quo consuevi, libentius utor. Cf. **Assuesco, Consuetudo.**

CONSŬĒTŪDO, ĭnis, f. *Coutume.* SYN. Mos, institutum, usus. EPITH. Altera natura, artifex suavitatis, non satis avida, bona, civilis, communis, consularis, senatoria, dissoluta, diuturna, domestica, elegans, familiaris, immanis, barbara, indigna, jucunda, summa, judicialis fori, jucundissima cum aliquo, lasciva, libera peccandi, magistra non contemnenda doloris ferendi, magna, mala et impia, mala ac molesta, militaris, mirifica, notissima, nová judiciorum, perpetua, popularis et forensis dicendi, pristina, quotidiana, regia, vetus, vitiosa et corrupta. PHRAS. 1. **A consuetudine longissime discedis,** *vous vous éloignez tout à fait de vos habitudes.* Recedis, desciscis, te removes, te abducis, alius plane es a te ipso ; a temetipso discedis ; tui dissimilem te præbes ; tui te similem non præstas ; eum, qui adhuc fuisti, te non præstas ; tibi parum constas ; consuetudinem tuam et inveteratam agendi, vivendi rationem abjecisti, deposuisti, oblivioni dedisti. 2. **Consuetudo communis est,** *tous ont cette coutume.* Mos hic omnium est ; omnium hæc consuetudo est ; institutum est, consuetudinis, instituti est ; mos hic ubique obtinuit, invaluit ; mos ita fert omnium ; ita fert consuetudo ; nemo non ita consuevit ; omnibus hoc est a natura tributum, insitum ; ita natura comparatum est ; habent hoc omnes a natura ; ita facti, ita instituti natura omnes sumus ; id in more jam positum est ; usu ac more comparatum est ; moris est, veteri exemplo et instituto inductus mos est ; more fit ; vetus hoc est. USUS : I. Vetus consuetudo naturæ vim obtinet, *une vieille coutume devient une autre nature.* 1. **Consuetudinem introducere,** *introduire une coutume.* Inducere, addiscere, afferre, excitare, aperire. 2. **Consuetudinem immutare,** *changer une coutume.* A vetere consuetudine recedere. 3. **Consuetudinem servare,** *conserver, garder certains usages.* Romani hac consuetudine utuntur. Consuetudo est Romanis. Veterum consuetudinem tenere, retinere, servare, præstare. Manet ea in præsens consuetudo, serpit, increbrescit. 4. **Ad consuetudinem redire,** *revenir aux vieilles habitudes.* Omnia ad veterem consuetudinem longo intervallo revocata sunt, reverterunt. II. **Vita communis, amicitia, familiaritas, convictus,** *commerce, intimité, liaison.* 1. In consuetudinem præstantium virorum se dare, se insinuare, se immergere. Cum iis consuetudinem jungere, facere, conjungere, consuetudine jungi, implicari, devinciri. Vetus mihi cum illo amicitia et consuetudo intercedit, *je suis son vieil ami.* 2. Consuetudinem intermittere ; a consuetudine refugere ; omnium consuetudine privari, *perdre ses amis.* 3. Ad consuetudinem redire ; in *vel* ad consuetudinem revocari, *renouer l'amitié.* 4. In consuetudine permanere, *demeurer en relations.* Cf. **Mos.**

CONSUL, ŭlis, m. *Consul, le premier des magistrats romains.* SYN. Reipublicæ, publici consilii princeps. USUS : Sine repulsa consul factus, effectus, designatus, renuntiatus.

CONSŬLĀRIS, e, gen. com. *De consul, consulaire.* SYN. Qui consulatu perfunctus erat, qui consulatu abiit, aliquando consul fuit. EPITH. Disertus, maximus. Consulares clarissimi, constantes et nobiles, meliores et fortiores et constantiores, timidi, turpissimi. USUS : Consulare officium. Provincia consularis. Consulares et prætorii viri.

CONSŬLĀTŬS, ūs, m. *Consulat.* SYN. Amplissima potestas in republica. USUS : 1. Consulatum sperare, cogitare, *penser au consulat.* 2. Consulatum petere, *briguer le consulat* 3. Consulatum demandare, *confier la charge du consul.* 4. Consulatum inire, *entrer en charge.* 5. Consulatum gerere, *s'acquitter des fonctions du consul.* 6. Consulatu aliquem dejicere, *enlever les fonctions de consul.* Cf. **Magistratus.**

CONSŬLO, is, sŭlŭi, sultum, ere, a, *Délibérer, consulter ; donner un conseil.* SYN. Consilium peto, delibero, consulo ; *item :* Consilium do, prospicio, provideo. ADV. Bene reip., bene de rebus, commode, consideratius, diligenter agris, diligentissime valetudini, gravius de se, gravius de salute, libere reipubl., male suis rebus, melius sibi, famæ, pudicitiæ, multum et diu, et optime alicui, sibi plurimum, serius, maxime. PHRAS. 1. **Consulere dubiis in rebus amicos sapientis est,** *le sage, dans les cas douteux, consulte ses amis.* Sapientis est in ancipiti rerum statu, incertis in rebus, ambiguis, obscuris, aliqua in difficultate constitutis, in controversia positis, amicos in consilium adhibere ; ad amicos, ad amicorum arbitrium referre ; amicorum judiciis stare ; ad consilium amicorum confugere ; amicorum consilio uti ; amicorum sententiam exquirere ; adire ad amicos consilii causa ; velle cognoscere, quid amicis videatur, quid amici sentiant, quid opinionis habeant, quod præbeant consilium ; quid censeant, judicent, faciendum existiment ; velle cognoscere ; quis sit amicorum sensus, quæ mens, quæ sententia ; referre ad consilium amicorum ; dare se in consilium amicis ; ab amicis consilium capere ; amicos auctores, duces, principes consiliorum suorum habere ; rogare, interrogare sententiam amicorum ; ex amicis, quid sibi auctores sint, exquirere ; nihil constituere, suscipere, nisi de amicorum suasu, ductu, hortatu, consilio, sententia, instinctu ; sine amicorum consilio ; nisi amicis suasoribus, consultoribus, auctoribus, impulsoribus, ducibus persuasum, permotum, adductum ; in neutram se partem

dare, nisi de consilio amicorum; nisi consilio nixum amicorum; nisi suadentibus, consulentibus amicis impulsum. Cf. **Consilium peto.** 2. (**DEUM precibus consulere**, VULG.), *consulter DIEU dans la prière.* Divinæ mentis consilium precibus explorare; ad DEUM consilia sua referre; cœleste lumen precibus exposcere; auctorem, ducem, principem consiliorum suorum DEUM habere; rebus in dubiis ad DEUM confugere; consilii lucem a DEO suppliciter exorare; res suas, ac consilia cum DEO quodammodo conferre. 3. (**Consulo tibi**, VULG.), *je vous conseille.* Hoc tibi do consilii; tibi suadeo; auctor tibi sum; consilium hoc meum est; mea hæc est sententia; meus hic est sensus, meum hoc est judicium; ita sentio; id mihi videtur, placet, probatur. Cf. **Auctor.** 4. **Si me putas recte tibi posse consulere, hoc facies**, *si vous pensez que je puisse vous donner un bon conseil, voici ce qu'il vous faudra faire.* Si mea tibi sententia probatur; si me putas aliquid videre; si meum consilium apud te habet aliquid ponderis, momenti; si me putas, quidquam sapere; si audire me vis; si consiliis meis aliquid tribuere; si sequi consilium meum; si ad meum accedere vis consilium, hoc ages; me auctore hoc tibi agendum putabis. Cf. **Consilium do.** 5. **Dignitati tuæ consule**, *songez à votre dignité.* Ducenda tibi ratio est dignitatis tuæ; serviendum dignitati tuæ; spectanda imprimis dignitas tua; cavendum, nequid detrimenti accipiat dignitas tua; nihil potius, nihil prius, nihil antiquius dignitate tua habendum; fac, ut dignitas tua tibi curæ sit; tuere dignitatem tuam; conserva dignitatem tuam. 6. **Haud satis rationibus tuis consulis**, *vous ne vous occupez pas assez de vos affaires, de vos intérêts.* Non pro eo, ac par esset, tuis commodis prospicis; male per te tibi provisum est; non satis tibi curæ est, quid rationes tuæ a te postulent; rerum tuarum cura parum te tangere videtur; abjecisse mihi videris rerum tuarum curam, aut in postremis habere. Cf. **Negligo.** USUS: 1. De hoc negotio te consulendum duxi, *j'ai cru devoir vous consulter.* Diu inter nos consuluimus, *délibérer.* 2. **Provideo, prospicio, rationem alicujus habeo, occurro, medeor**, *s'occuper de, veiller à, servir.* Consulite vobis, prospicite patriæ. Famæ ac pudicitiæ consulite. Deorum providentia humanis malis consulitur. 3. (Consulo, *pro* consilium do, *conseiller, vulg. est*). 4. Consulere in medium, *veiller au bien général, public; consulter ou servir l'intérêt général.* Consulere in publicum. 5. Pessime in se, *vel* alium consulere, *être mal inspiré pour soi ou pour les autres.* 6. Boni consulere, *approuver, s'applaudir.* Cf. **Prospicio, Suadeo, Delibero.**

CONSULTĀTĬO, ōnis, f. *Délibération.* SYN. Deliberatio. USUS: Ea res venit in deliberationem et consultationem. Exspecto, quid respondeas consultationi meæ.

CONSULTO, *Exprès, à dessein, de propos délibéré.* SYN. Cogitato, constituto, composito, compacto, dedita opera, de industria.)(**Temere, fortuito.** USUS: Simulat, se consulto fecisse, quod vel inscitia, vel perturbatione animi factum. Id consilio factum. Cf. **Prudens.**

CONSULTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Délibérer.* SYN. Delibero; in medium, in commune, in publicum consulo, consilium ineo. USUS: Inquirere et consultare de officio. Deliberationes consultandæ sunt. Cf. **Consilium.**

CONSULTOR, ōris, m. *Qui demande conseil, qui consulte; qui donne un conseil, conseiller.* SYN. Consulens. USUS: Consultoribus, quorum domus plena, respondere.

CONSULTRIX, icis, f. *Qui pourvoit à.* USUS: Natura consultrix, et provida utilitatum opportunitatumque omnium.

CONSULTUM, i, n. *Décision, décret.* SYN. Decretum, ut senatus consultum. USUS: Facta et consulta sapientum monumentis prodere.

CONSUMMO, as, avi, atum, are, a. *Compléter, achever; perfectionner.* SYN. Perficio. USUS: Gesta et consummata bella. Cf. **Perficio, Absolvo.**

CONSŪMO, is, sumpsi, sumptum, ere, a. *Absorber, consommer, manger; passer (le temps), employer.* SYN. Absumo, exhaurio, conficio, tero, contero, impendo, profundo, dissipo, comedo. ADV. Tranquille tempus. PHRAS. 1. **Consumere patrimonium suum**, *manger son patrimoine.* Adesa pecunia, devorata, profusa, patrimonium suum omne, fortunas suas abligurivit; res eum et fides deficere cœperunt; dissipavit conviviis patrimonium; rem confregit. Res illi per luxum dissipata periit; in deliciis omnia sua disperdidit; per luxuriam effudit; attrivit opes; patrimonii censum mersit; luxu hausit, dilapidavit, decoxit. Cf. **Absumo, Helluor, Prodigo, Dissipo, Nepos.** 2. **Tempus otio consumpsit**, *il passa son temps dans l'oisiveté.* Ætatem in otio exegit; tempus omne in luxu ac otio posuit; diem per summam inertiam absumpsit; tempus omne in otio trivit, contrivit; otiosa in foro concursatio diem illi unum ac alterum exemit; mensem illum in otio egit, confecit; dies non paucos otio combussit; diem unum, alterum, tertium potando, nugando condidit; temporis bonam partem otiosa concursatione traxit. USUS: 1. Aliqua in re plurimum operæ studiique consumere. Operam, curam, otium in rebus magnis, orationem facetiis consumere. 2. **Absumo**, *manger, dépenser.* Per luxuriam effundere et consumere bona omnia. Dolore confici ac consumi. In castris, popinis, aleis, ganea tempus ætatis omne consumere.

CONSUMPTĬO, ōnis, f. *Destruction.* USUS : Consumptione se hic et senio alebat.

CONSUMPTOR, ōris, m. *Destructeur.* USUS : Ignis noster confector et consumptor est omnium.

CONSŬO, is, ui, sūtum, ere, a. *Coudre; ourdir.* USUS : Dolos consuere. Consuta tapetia.

CONSURGO, is, surrexi, surrectum, ere, n. *Se lever.* SYN. Surgo, assurgo. ADV. Honorifice. USUS : Honorifice ei consurgitur. Consurrexit senatus cum clamore.

CONSURRECTĬO, ōnis, f. *Action de se lever (par déférence).* USUS : Cepi maximum fructum ex consurrectione omnium et comitatu.

CONTĀBESCO, is, tabui, escere, n. *Se fondre, dépérir.* SYN. Consumor, extabesco, labefio. USUS : Luctu confectus contabuit ; ad extremam tabem venit. Cf. **Tabesco.**

CONTĀBŬLĀTĬO, ōnis, f. *Plancher.* USUS : Ubi turris altitudo perducta est ad contabulationem. Turris quinque tabulatorum, (*vulgo* **Contignationum**), *étages.*

CONTĀBŬLO, as, avi, atum, are, a. *Construire en planches, couvrir de planches.* USUS : Totum murum turribus contabularunt. Turres contabulatas, aliaque machinamenta quatiendis muris portabant.

CONTĀGĬO, ōnis, f. *Contact; relation, rapport; contagion.* SYN. Fœditas, virus, venenum, pestis, lues. EPITH. Periculosa, servilis, interna. USUS : Contagione malorum, quæ ab uno serpunt latius. Animus a contagione corporis sevocatus. Latet, patet illius sceleris contagio. Est quædam contagio sceleris, si proditorem defendas. Contaminavit se ejus prædæ contagione. Ad illum contagio conscientiæ non pertinet. Contactus corporum, *seu* contagio vulgabat morbos.

CONTĀGĬUM, ii, n. *Contact ou contagion.* SYN. Contagio.

CONTĀMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Souiller.* SYN. Inquino, commaculo. PHRAS. **Omnia suis sceleribus contaminavit,** *il a tout souillé de ses crimes.* Macula sui sceleris imbuit ; flagitiorum cœno et sordibus inquinavit ; omnibus vitiis commaculavit ; religiones omnes suo scelere violavit ; aras ac templa polluit, funestavit ; omni dedecore maculavit ; omni scelere obligavit ; omnia intoleranda libidine fœda ac deformia effecit. Cf. **Macula.** USUS : Nullum est flagitium, quo se non contaminarit. Mortalium omnium post homines natos contaminatissimus, turpissimus. Contaminare veritatem mendacio, se omni scelere, stupris, flagitiis. Contagione prædæ contaminare. Omni scelere coopertus et contaminatus. Violatis sacris, piaculum meritus. Cf. **Sceleratus.**

CONTĔGO, is, texi, tectum, ere, a. *Couvrir.* SYN. Tego. USUS : Natura eas partes contexit. Medicorum errores terra injecta contegit. Cf. **Tego.**

CONTEMNO, is, tempsi, temptum, ere, a. *Mépriser.* SYN. Despicio, despicatui duco, sperno, abjicio, rejicio, inane ac leve existimo, pro nihilo puto, aspernor.)(**Expeto, æstimo, effero, admiror.** ADV. Aperte existimationem, constanter, magnopere, mirifice, omnino sententiam, penitus aliquem, plane, præclare res humanas, recte pecuniam, severissime voluptatem, valde elegantiam ludorum, vehementer hominem, vicissim, maxime. PHRAS. 1. **Humana omnia contemnit,** aspernatur et negligit, *il méprise toutes les choses d'ici-bas.* Humana omnia conculcat, levia ducit, nullo loco numerat ; flocci facit, contemptim habet ; despicatui habet ; est in eo summa rerum omnium contemptio et despicientia ; humana omnia proterenda ac conculcanda ducit ; alta quadam despectione intuetur ; sordent ista illi, risui sunt ; in summam contemptionem apud eum veniunt humanæ res omnes. 2. **Majores nostri divitias contemnebant,** *nos ancêtres méprisaient les richesses.* Apud majores nostros minima erat divitiarum ratio ; divitiæ apud majores nostros nullo loco, nullo numero erant ; majores nostri opes parvi pendebant, nihili faciebant, ducebant, reputabant, æstimabant ; postremæ omnium rerum divitiæ nostris erant majoribus ; postremum locum obtinebant. 3. **Contemno omnia,** *je méprise tout, je me moque de tout.* Omnia fastidio, respuo ; trahantur per me pedibus, non laboro, nihil me tangit ; nihil me afficit ; nulla re moveor, nulla res in pretio est ; nihili facio omnia ; inania ac levia, nullius momenti, nullius ponderis apud me sunt ; omnia despicatui, ludibrio habeo ; nihili dependo ; pro nihilo puto ; pro nihilo duco ; in minimis pono ; risui sunt. 4. **Pygmæi contemnuntur,** *on dédaigne les pygmées.* Contemptui est pygmæorum brevitas ; in contemptum, in contemptionem venit ; brevitas sua pygmæis contemptum affert ; pygmæi opportuni injuriæ ducuntur ; pygmæis brevitas contemptionem affert ; despectui est pygmæorum brevitas ; despicatui, ludibrio habetur ; contempta et abjecta res est pygmæus ; staturæ brevitas inertissimis etiam in pygmæos licentiam facit ; pygmæos brevitas sua in contemptionem adducit ; pygmæi contemptu laborant apud mortales cæteros ; pygmæorum brevitas pessimis habetur despicata modis ; pygmæos obterere quisque audet ; ludibrio, risui sunt omnibus pygmæi ; pygmæi in magno contemptu vivunt ; præbere ad contumeliam os coguntur ; fabula sunt populo ; nullo in honore sunt. 3. **Bonæ artes contemnuntur,** *on laisse de côté les bonnes études.* Jacent litterarum studia, ac nullo prope loco sunt ;

squalent bonarum artium studia, ac in postremis habentur; litterarum illa gloria in silentio et oblivione jacet; exolevit illud in omnium animis pulcherrimarum artium studium; non obtinent eum, quem merentur liberales disciplinæ, honoris, dignitatis locum; nullum jam bonis artibus est pretium, nulla existimatio; artes honestissimæ nullo jam in numero ponuntur, habentur, ducuntur. USUS: Contemnere aliquem, ac pro nihilo putare. Irridere et contemnere alios præ se. Contemnere, despicere, non curare, infra se ducere, pro nihilo habere. Cf. **Aspernor, Sperno.**

CONTEMPLĀTĬO, ōnis, f. *Contemplation, étude approfondie; considération.* SYN. Consideratio, cogitatio, mentis agitatio. EPITH. Diligens, magna ac diligens, manca naturæ atque inchoata. USUS: Res magna contemplatione digna. Contemplatio naturæ est animi pabulum. Cf. **Meditatio, Considero.**

CONTEMPLĀTOR, ōris, m. *Contemplateur, observateur.* USUS: Homo cœli contemplator.

CONTEMPLOR, aris, atus sum, ari, d. *Contempler, observer, méditer.* SYN. Meditor, considero, perspicio, intueor, animo intueor. ADV. Acerrime, otiose, studiose. PHRAS. **Contemplari res divinas**, *méditer les choses divines.* In rerum divinarum contemplatione aliquantum temporis ponere; aliquid temporis cœlestium rerum contemplationi tribuere; ad rerum divinarum contemplationem exsurgere, mentem erigere; vitam agere cœlestium rerum contemplatione suavissimam; animo esse in cœlestium rerum meditatione suspenso. USUS: Rem quamvis otiose et considerate, summo otio contemplatur. Intentis oculis rem contemplari. Cœli pulchritudinem oculis contemplari. Cf. **Considero, Meditor.**

CONTEMPTĬO, ōnis, f. *Mépris, dédain.* SYN. Contemptus, despicientia, despectio. EPITH. Firma, stabilis doloris, magna. USUS: Fortitudo est malorum dolorumque contemptio. Mortis, pecuniæ, rerum humanarum contemptio. Adversarios in contemptionem adduxit.

CONTEMPTŪS, ûs, m. *Mépris, dédain.* SYN. Contemptio, despectio. USUS: Contemptu laborabat apud socios. Cf. **Contemno.**

CONTENDO, is, tendi, tentum, ere, a. et n. *Tendre vers, s'efforcer; lutter, combattre, se disputer.* SYN. Nitor, curo, conor, laboro, enitor, *item:* Altercor, rixor, litigo.)(**Remitto.** ADV. Civiliter, contra, copiosissime, cupidissime, diligentissime, honeste, infestissime, inimicissime, magnopere, mirifice ab aliquo, plane, prorsus, summe, valde, vehementer ab aliquo, de salute verecundius. PHRAS. **Cum vicinis contendere solet**, *il est toujours en dispute avec ses voisins.* Contra vicinos identidem velitatur, depugnat, vociferatur; jurgia, disceptationes, altercationes suscipit; in altercando multus est; controversias a mane in noctem sæpe ducit; novas identidem turbas et rixas homo concitus, et ad jurgandum litigiosus commovet; cum omnibus certationem suscipit; cum vicinis bellum gerit, digladiatur; jurgiis contendit; omnibus obstrepit certatim; obloqui non desistit; certamina serit; verba omnia in altercationem vertit; vicinos in disceptationes perpetuas trahit; jurgantis ira sæpe ad manus pervenit; jurgia, discordias, iras cum vicinis exercet; manus simul intendit, simul probra vicinis ingerit; sæpe brevis altercatio inde ex iracundia muliebri in animorum contentionem exardescit; res sæpe parva studiis in diversa trahentibus, in magnum certamen excedit; frequens illi cum vicinis contentio; rixæ committendæ causa altercatio illi quotidiana; sæpe parva res est, quæ in altercationem vertit; contentiones frequenter excitat; movet, ciet rixas; altercationes, jurgia concitat; serit certamina et rixas cum vicinis. 2. **Juvenes magna spectare debent et rectis ad gloriam studiis contendere**, *les jeunes gens doivent chercher la gloire par le chemin de la vertu.* Debent grassari ad gloriam virtutis via; niti, tendere ad gloriam virtutis via; niti, tendere, ad gloriam nervos omnes industriæ contendere, et eniti ad gloriam; elaborare, ac animo conniti, ut nihil a se prætermissum, quo veræ laudis fructum sibi comparent, videatur; illuc juventuti summa ope, pertinaciter tendendum, ut veræ virtutis gloriam consequatur. USUS: 1. Contende ac elabora, animo connitere, *travailler, faire des efforts.* 2. **Litigo, pugno, certo, luctor, confligo, digladior, contentionem facio, contentionis aliquid cum aliquo habeo,** *lutter, combattre.* Cum aliquo, contra aliquem armis, vi, impetu, jure, verbis acerrime, inimicissime contendere. Sacramento contendas, mea non esse. Patere, quæso, rationem meam cum tua contendere. TRANSL. **Intendo, adduco,** *diriger, employer.* Nervos omnes contendere. Nihil usquam remittam, quin ætatis industriæque meæ nervos omnes contendam, ut, etc. 4. **Comparo, confero,** *opposer, comparer.* Contende inter se leges et confer. Accusationem nostram cum tua contendito. 5. **Eo, festino,** *aller, diriger ses pas.* Roma Brundusium contendit. 6. **Posco, flagito, peto, efflagito,** *demander avec instance; insister, prétendre.* Summe, omni studio, paulo impudentius contendo, ut mecum in gratiam redeas. Nihil ab invito contendam. Cf. **Conor, Laboro, Jurgo, Litigo.**

CONTENTĒ, *Avec effort.* SYN. Vehementer, magna contentione, acriter. USUS: Contentius ambulare. Alias contentius, alias submissius dicere.

CONTENTĬO, ōnis, f. *Lutte, combat, rivalité; effort.* SYN. Certatio, controversia,

luctatio, certamen, dimicatio, pugna; vis animi, labor corporis.)(**Relaxatio, remissio.** EPITH. Accurata, acerrima, anceps, clarissima, commodior alicui, dispar, dissimilis, effusa, forensis, gravis, gravis meritorum in remp., incredibilis, injusta, legitima, magna laterum, animi, parva vocis, major vocis, media, mediocris, minima verborum, mira, nimia vocis, par, parva, prima adversariorum, sapiens, similis animi, summa corporis, tanta, turpis, vehementissima, vera. Contentiones agrariæ, crebræ, gravissimæ, honestissimæ, inanes, inimicissimæ, magnæ, multæ et magnæ, periculosæ. USUS: 1. Accuratam et inimicitiis incensam contentionem suscipere. Multæ et magnæ contentiones mihi tecum, *vel* inter nos erunt; contentionem tecum habeo, faciam, *se disputer*. 2. **Controversia**, *discussion*. Illud vero in contentione ponitur; in contentionem venit, incidit, an, etc. 3. **Labor**, *travail, effort*. Omnem vitæ cursum in labore ac contentione conficere. A contentione quotidiana animum laxare. In id negotium magna animi contentio adhibenda erit. In arduam contentionem vocamur. Magna nobis de vita ac salute contentio impendet. 4. **Comparatio, collatio**, *comparaison, rapprochement*. Hominum, fortunarum, bonorum contentionem facere. Cf. **Certamen, Certo, Pugna.**

CONTENTUS, a, um, *Content, satisfait*. SYN. Quem non pœnitet, qui satis esse putat, qui facile patitur.)(**Cupidus.** ADV. Facile ad liberaliter vivendum. PHRAS. 1. **Contentus sum mea sorte**, *je suis content de mon sort*. Acquiesco in rebus meis; majora non appeto; plus a fortuna non postulo; satis, abunde est, sufficit, quod habeo. Continet se intra hos fines, non excurrit, non prolabitur animus meus; non se longius effert, non se altius tollit animus meus; non me pœnitet conditionis meæ; summa voluntate, summa animi æquitate fero hanc fortunam meam; mihi unice satisfacio; his me abunde expleo; eo res meas loco esse lætus sum, satis habeo. 2. **Hac mutatione plebs non contenta fuit**, *ce changement mécontenta le peuple*. Minime læta erat; mutationem eam aspernata plebs est; ea rerum conversio haud satis placebat plebi; haud probabatur plebi; huic rerum mutationi haud æqua satis multitudo fremere inter se occulte, obirata fortunæ conqueri, Deos denique hominesque palam accusare cœpit. Cf. **Displiceo.** 3. **Qualibet pœna contentus sum**, *j'agrée n'importe quel châtiment*. Nullam deprecor pœnam; sententiam in me latam summa voluntate suscipio; æqui bonique facio, quidquid de me statuitur; stabo judicum decretis, paratamque in omne supplicii genus voluntatem affero; acquiesco judicum sententiis; pœnam quamlibet in me constituant judices, placet, non repugno, haud refugio, admitto; conditionem quamlibet accipio; in potestate senatus, judicum ero. USUS: 1. Cultu parvo contenta est natura. Minimo contentus. 2. **Intentus**, *tendu, raidi, soutenu*.)(**Remissus.** Contento studio, labore, opera; cursu contento; tormenta contenta et vehementius adducta, *machines fortement tendues*. Vox contenta. Fides contentæ.

CONTĔRO, is, trivi, tritum, ere, a. *Broyer; consumer, dépenser*. SYN. Tero, consumo. ADV. Frustra tempus, melius diem. USUS: 1. In studiis litterarum, in litibus, in re quærenda totam ætatem, otium, tempus omne conterere, *employer entièrement*. Injurias omnes voluntaria oblivione contrivi, *j'ai effacé par un oubli volontaire le souvenir de toutes les injures que j'avais reçues*. 2. **Vinco**, *vaincre, accabler, détruire*. Cæsar cæteras nationes contrivit, domuit, pervicit. Cf. **Consumo.**

CONTERRĔO, es, ui, itum, ere, a. *Épouvanter*. SYN. Terreo. USUS: Vultu ipso aspectuque me conterruit. Cf. **Terreo.**

CONTESTĀTĬO, onis, f. *Instance, prière*. SYN. Obtestatio. USUS: Maxima contestatione a me petivit, ut, etc.

CONTESTOR, aris, atus sum, ari, d. *Prendre à témoin, invoquer; entamer, ouvrir un débat judiciaire (par l'appel des témoins)*. SYN. Obtestor, judicium committo constituoque. USUS: Procuratores litem non contestabuntur. Cum eo litem contestatam habeo. Perennis et contestata virtus. Deos hominesque contestari. Cf. **Testor.**

CONTEXO, is, xui, textum, ere, a. *Faire un tissu, confectionner, composer*. SYN. Texo, conjungo, compono. ADV. Conjuncte cum reliquis, facile, festive crimen, longius carmen. USUS: Carmen contexere. Extrema cum primis contexere. Crimen contexere.

CONTEXTĒ, *Avec enchaînement*. SYN. Conjuncte. USUS: Omnia naturali colligatione conserte contexteque fiunt.

CONTEXTŪS, ûs, m. *Tissu, assemblage; suite, enchaînement*. SYN. Complexio. EPITH. Mirabilis, totus. USUS: In toto contextu orationis hæc sunt servanda. Pennarum contextu corporis tegumenta faciunt. Mirabilis contextus rerum.

CONTĬCĔO, es, ui, ere, n. *Se taire*. SYN. Taceo, reticeo, obmutesco.)(**Loquor.** USUS: 1. Conscientia victus conticuit. 3. TRANSL. **Deficio**, *cesser*. Studium nostrum subito conticuit et obmutuit. Senatus obmutuit; judicia conticuere.

CONTĬCESCO, is, ticui, ere, n. *Se taire*. SYN. Taceo, obmutesco. ADV. Illico, parumper, repente, subito. PHRAS. **Omnes repente conticuerunt**, *tout à coup tous demeurèrent silencieux*. Mœstum aliquamdiu silentium obtinuit, silentium repente consecutum est; tenuit

silentium aliquot horis; suppressere vocem adstantes; vocem mittebat nemo : altum erat ab omnibus silentium. Muta circum omnia et elinguia videbantur. USUS: In bello artes nostræ conticescunt. Quando lamentatio urbis et gemitus conticescent? Cf. **Taceo, Silentium.**

CONTĬNENS, entis, omn. gen. *Contigu, proche, voisin.* SYN. Junctus, adjunctus, affixus, conjunctus, proximus, non interruptus. USUS: 1. Terræ continentes. Mari aer; Cappadocia Ciliciæ continens est. Natura rerum uno consensu continens est et juncta. Uno pene et continenti agmine. 2. **Terra mari vicina,** *attenant, contigu, limitrophe.* Mare dissimile est proximo ei continenti. 3. **Temperans,** *sobre, tempérant.* Vir continens et temperans. Cf. **Pudicus, Castus.**

CONTĬNENTER, *Continuellement.* SYN. Semper.)(**Interrupte.** USUS: 1. Continenter labuntur et fluunt omnia. 2. **Temperanter,** *sobrement, avec tempérance.* Parce, sobrie, continenter vivere. 3. **Continuate, conjuncte, perpetuo,** *de suite, sans interruption.* Uno spiritu continenter multa dicere. Cf. **Semper, Assidue.**

CONTĬNENTĬA, æ, f. *Modération, retenue; continence.* SYN. Temperantia. DIFFER. Continentia **Voluptati,** Abstinentia **Avaritiæ resistit.** USUS: Valetudo sustentatur continentia in victu omni et cultu. Nihil eum ab summa integritate ac continentia deducere potuit. Nulla re conciliatur facilius benevolentia populi, quam continentia et abstinentia. Cf. **Verecundia, Pudicus.**

CONTĬNĔO, es, ui, tentum, ere, a. et n. *Renfermer, embrasser (un espace); arrêter, retenir; conserver, garder intact.* SYN. Comprehendo, complector, includo, concludo, colligo; *vel* refreno, cohibeo, coerceo; *vel* conservo. ADV. Abscondite, arctius, consulto se domi, diligentissime linguam, modeste insolentiam, patientius et expeditius quæstionem, simpliciter quæstionem, vehementius, vix facile sese regionibus officii. Contineri apte, diu, in cupiditate. PHRAS. 1. **Columna universo ambitu denos pedes continet,** *cette colonne a dix pieds de tour.* Denos pedes colligit, complectitur; columnæ ambitus denum pedum est. 2. **Equus Trojanus multos mortales continere non poterat,** *le cheval de Troie ne pouvait contenir beaucoup d'hommes.* Multos capere non poterat; paucorum erat capax; admittere, complecti, cohibere non multos poterat; latere, delitescere, tegi, condi in equo Trojano non multi poterant; unius equi lignei angustiis claudi, constringi, arctari non multi poterant. 3. **Continere iram non potuit,** *il ne put maîtriser sa colère.* Sustinere iram non potuit, quin erumperet; temperare sibi non poterat, quin iracundia longius auferretur; iracundiæ modum imponere, facere, statuere, frenos injicere; iracundiam reprimere, cohibere, coercere, moderari non poterat. USUS: 1. Multa animo ac memoria continere. Quæ vitam omnem continent. Continere aliquid animo inclusum. Hæc disputatio uberrimos virtutis et doctrinæ fontes continet. Hac una virtute cæteræ omnes, hoc facinore omnia flagitia continentur. Tua salute nostra salus continetur. Vita corpore continetur et spiritu. Omnis honestas quatuor virtutibus continetur. 2. **Coerceo, refreno, cohibeo,** *réprimer, contenir, maîtriser.* Continere cupiditates. Te contine, ut alios contineas. Iracundiam, conceptum odium, vocem, gemitum continere. A pluribus exemplis, a respondendo, ab assentando se continere. 3. **Conservo,** *conserver, garder intact, retenir.* Fides rempublicam maxime continet. Continere aliquem in officio. 4. **Colligo,** *joindre, rattacher;* n. *vel* p. *être joint.* Artes cognatione quadam inter se continentur, *les arts se tiennent entre eux par une sorte de parenté.*

CONTINGIT, imp. *Il arrive.* SYN. Evenit, accidit. USUS : Si mihi vita contigerit, *si la vie m'est conservée,* prorogetur. Id facilitate potius, quam culpa mea contigit. Cf. **Accidit, Fortuna.**

CONTINGO, is, tĭgi, tactum, ere, a. et n. *Toucher; être proche.* SYN. Tango, attingo. USUS: Luna terram propius contingit, *la lune est l'astre le plus rapproché de la terre.* Atomus alia aliam contingit. Hujus auctoritatem loci contingere ausus non essem. Aliquem propinquitate, sanguine contingere, *être parent.* Cf. **Evenit.**

CONTĬNŬĀTĬO, onis, f. *Continuation, continuité.* SYN. Perpetuitas. EPITH. Admirabilis, fatalis quasi et immutabilis, non minus longa verborum, mirabilis, soluta, apta atque jucunda verborum, tota verborum. USUS : Mirabilis quædam continuatio seriesque rerum, ut alia ex aliis nexa, et omnes inter se aptæ colligatæque videantur. 2. **Sympathia,** *ordre non interrompu.* Immutabilis continuatio ordinis sempiterni. Continuatio causarum. 3. **Periodus.** Continuatio est densa et continens frequentatio verborum cum absolutione sententiarum.

1. **CONTĬNŬO,** *Aussitôt, sur-le-champ.* SYN. Statim, illico. USUS : Non continuo, si quis peccavit, puniendus est. Continuo omnes surrexere. Continuo te meæ voluptatis participem faciam. Cf. **Statim.**

2. **CONTĬNŬO,** as, avi, atum, are, a. *Rendre continu, mettre à la suite, réunir.* ADV. Perpetuo. USUS: Libertas hucusque continuata permansit. Natura cohærens cum omnibus partibus. Ager latissime continuatur. Atomi inter se nexu continuantur. Cf. **Continuus.**

CONTĬNŬUS, a, um, *Continu.* SYN. Continens, pepetuus, perennis. PHRAS.

Continuus illi labor est, *son travail est continuel, sans interruption.* Noctes diesque laboribus jungit; rem propositam continuo, *vel* continenti labore urget; in concepto labore perstat naviter; inceptum laborem naviter persequitur; assiduam rei navat operam; institutum suum in persequendo labore tenet naviter; assiduus est in opere; pertinaci studio in rem incumbit; nullum illi a labore cœpto otium; quies nulla; a cœpto labore ne punctum quidem temporis respirat; infinitus illi labor est; id ille saxum perpetuo volvit. Cf. **Assiduus.** USUS: Tot dies continuos quid egisti? Continuis itineribus Romam veni.

CONTORQUĔO, es, torsi, torsum, ere, a. *Brandir; détourner.* SYN. Convolvo, torqueo, jaculor, deflecto. USUS: Ut argumenta valide contorquet! aliquem alias ad lætitiam, alias ad tristitiam contorquere. Amnes in alium cursum contorquere. Contorta oratio. Contorta et aculeata sophismata.

CONTORTĒ, *D'une manière entortillée.* SYN. Oblique. USUS: Perturbate et contorte dicere, concludere aliquid.

CONTORTĬO, ōnis, f. *Entortillement, obscurité (du style).* SYN. Flexio. USUS: Majus est, has orationis contorsiones, quam siderum flexus perdiscere.

CONTORTUS, a, um, *Entortillé, embrouillé.* USUS: Stoici contortis quibusdam, et minutis conclusiunculis utuntur.

CONTRA, *Contre.* SYN. Adversum, adversus, in. USUS: 1. Facere contra aliquem, contra populi studium stare, *être contraire.* 2. **E contrario, immo potius,** *au contraire.* Quæ bona sunt, mala putant; contra quæ mala, bona. Non tua culpa est; contra summa laus. 3. **Aliter, secus,** *contrairement à.* Contra faciam, ac in reliquis causis. Contra, ac licet, factum est. Contra faciunt, quam polliceantur. 4. **Ex alia parte, ex opposita parte,** *en face, vis-à-vis.* Insulæ latus unum contra Galliam est. Agrum habes contra eum locum, qui, etc.

CONTRACTĬO, ōnis, f. *Contraction; brièveté.* SYN. Brevitas. EPITH. Facilis. USUS: Meam parcimoniam contractio naturæ significat. Idem vitium est effusio animi in lætitia, ac contractio in dolore. Frontis, brachii, digitorum, supercilii contractio.)(**Remissio, porrectio.** Contractio et brevitas gravitatem non habet.

CONTRACTĬUNCŬLA, æ, f. *Léger serrement (de cœur).* USUS: Morsus quidam, et contractiuncula animi relinquuntur.

CONTRACTUS, a, um, *Resserré, abrégé, diminué.* SYN. Brevis, adstrictus. USUS: 1. Res nostræ contractæ, et adductæ in angustum. Opus lucubratum contractioribus his noctibus. Studia in senectute contractiora esse debent, remissiora. 2. **Admissus, patratus,** *causé, produit.* Moleste ferimus, quæ nostra culpa contracta sunt. Consuetudines cum multis contractæ, *nombreuses relations d'amitié.* Cf. **Brevis, Angustus.**

CONTRĂDĪCO, is, dixi, dictum, ere, n. *Contredire, réfuter, s'opposer.* SYN. Reclamo, refragor, adversor. PHRAS. **Tibi ipsi contradicis,** *vous vous contredisez vous-même.* Tecum ipse pugnas; non modo non cohærentia loqueris, sed maxime disjuncta, contraria, dissentanea; contra te loqueris; contrarie simul procedentia, et inter se pugnantia dicis; non constas tibi; a te ipso dissides, discedis; tecum ipse dissentis, discrepas, discordas. USUS: Magna libertate palam contradixit. Cf. **Contrarius, Adversor.**

CONTRĂHO, is, traxi, tractum, ere, a. *Rassembler, réunir; lier, contracter.* SYN. Congrego, colligo, cogo; coarcto, coangusto, paciscor. ADV. Vocem inusitatius, male. PHRAS. 1. **Cum navita contraxit,** *il fit un traité avec le nautonnier.* Pactionem conflavit; pactionem fecit, confecit; ad pactionem venit cum navarcho; de pretio cum navarcho transegit; pactione se obstrinxit, obligavit; ad pactiones descendit. Cf. **Paciscor.** 2. **Quæ prius contraxit, postea rescidit,** *il déchira le traité qu'il avait conclu.* Non mansit in pactione; pactionem perturbavit; a pactione recessit; conventis non stetit; contra pactiones fecit; pacta conventa rescidit, infregit, violavit, labefactavit; a pactione abiit. (VULG. **Contractum non servavit**). Cf. **Paciscor, Conventum.** USUS: 1. Copias, cohortes in unum locum contrahere. Vela, orationem contrahere. Appetitus contrahere et sedare. Amicitia omnia contrahit, discordia dissipat, *l'amitié rassemble tout et la discorde désunit.* 2. **Coarcto, coangusto, in arctum, in breve cogo, constringo,** *resserrer, contracter, amoindrir, réduire.*)(**Explico, dilato, diffundo.** Animum in dolore contrahere. Varius canendi modus, alias contrahit animos, alias remittit. Collum, frontem, digitos contrahere. 3. **Conflo.** Æs alienum, nomina contrahere, *s'endetter.* 4. **Concilio, comparo, acquiro,** *produire, causer; s'attirer.* Sua liberalite multorum benevolentiam, amicitiam contraxit. Molestias sibi, odium, invidiam, negotium, offensionem, multum damni contraxit. Sua temeritate bellum, certamen contraxit. 5. **Paciscor,** *faire un traité.* Cum aliquo rem, *aut* rationem contrahere. Felix, qui nihil cum aliquo contraxit. Cum aliquo contrahere. Cf. **Brevis, Breviter, Angustus.**

CONTRĀRĬĒ, *D'une manière contraire.* SYN. Repugnanter. USUS: Contrarie scriptum, *aut* ambigue.

CŌNTRĀRĬUS, a, um, *Contraire.* SYN. Adversus, adversarius, pugnans, diversus. ADV. Maxime, valde. PHRAS. **Senatus contrarium sensit,** *le sénat décida le contraire.*

Contra censuit senatus; senatus in omnia alia ivit; contra putavit; e transverso non idem erat senatui de re sensus; dissensit senatus; senatui adversa sententia placuit; senatus judicia discrepabant, cum nostra sententia non congruebant; secus visum est senatui. Cf. **Dissentio.** Usus : Omnis voluptas honestati est contraria. Nihil tam contrarium rationi, et constantiæ, quam fortuna. Monstrum ex contrariis, diversis, ac inter se pugnantibus naturæ studiis conflatum. In contrariam partem dicere, disserere, contendere. Cf. **Adversor.**

CONTRĂVĔNĬO, is, vêni, ventum, ire, n. *S'opposer.* Syn. Adversor. Usus : Ita faveo tuæ sententiæ, ut ne in mentem quidem aliquid contravenerit. Quem contraveneris, caúsa cadet.

CONTRECTĀTĬO, ōnis, f. *Attouchement.* Syn. Tractatio. Usus : Taurus equæ contrectatione gestit.

CONTRECTO, as, avi, atum, are, a. *Toucher.* Syn. Tracto, attrecto. Usus : 1. Librum contrectare. 2. Transl. Mente varias voluptates contrectare, *repaître son esprit de choses agréables.*

CONTRĔMO, is, ui, ere, n. *Trembler.* Syn. Tremo. Usus : Cœlum tonitru contremit. Cf. **Tremo.**

CONTRĬBŬO, is, ui, ūtum, ere, a. *Fournir sa part, ajouter à la masse.* Syn. Confero, tribuo. Usus : Ad eam rem pecuniam contribuere. Cf. **Tribuo.**

CONTRISTO, as, avi, atum, are, a. *Rendre triste, attrister.* Syn. Mœrore afficio, ægritudinem affero, ægritudine afficio; mœstitiam infero; sollicitudinem alicui conficio, affero; angore implico. Usus : Contristavit hæc sententia Balbum. Cf. **Tristitia.**

CONTRĪTUS, a, um, *Usé, commun, méprisé.* Syn. Pervulgatus, vulgaris, communis, pervagatus. Usus : 1. Communia et contrita præcepta. 2. **Consumptus,** *passé.* Tota ætas in studiis contrita.

Contritus, et Contritio barbara sunt, cum ad dolorem animi de peccatis referuntur. Latine reddi possunt : Excruciatus dolore admissorum criminum, *contrit.* Dolor animi ex criminum recordatione susceptus, dolor animi de admisso crimine, *contrition.*

CONTRŌVERSĬA, æ, f. *Procès, débat judiciaire; discussion, dispute.* Syn. Disceptatio, contentio, dubium, lis. Epith. Brevis, civilis, conjecturalis, hæreditaria, judicialis, magna, parva, plena dissensionis, privata ac singularis, recens, similis, summa, tota. Controversiæ civiles remotissimæque, forenses, graves, legitimæ, et civiles, plurimæ. Phras. 1. (**Controversia Fidei,** Vulg.) *dispute sur la religion.* Fidei capita controversa; controversæ de Fide quæstiones; Fidei capita, quæ in controversiam vocantur, veniunt, adducuntur, deducuntur; quæ in controversia et contentione sunt, versantur; in quibus dissensionis aliquid inest; quæ in disceptationem veniunt, cadunt, vocantur; quæ in disceptatione versantur; quæ in dubium vocari, revocari ab errorum magistris solent; quæ dubitationis aliquid habere videntur novitiæ religionis auctoribus, ac sectatoribus. 2. **Controversiam de jure prædii movit,** *il contesta mes droits sur ce domaine.* Controversiam mihi intendit, fecit de jure prædii; in controversiam vocavit, adduxit, deduxit jura prædii nostri; contentionem excitavit, fecit de jure prædii; jus prædii in contentionem vocavit; controversia mihi orta *vel* nata est de jure prædii. Litem intulit, intendit de jure prædii; controversiam habeo; causa mihi nata est de jure prædii, implicor litibus de jure prædiorum. 3. **Controversia decisa est,** *le procès, la dispute est terminée.* Transacta, composita, sedata, dirempta, sublata, dijudicata est. Usus: 1. Alet ea res nostras controversias. Controversia mihi cum illo est. Certamen, causa, controversia mihi nascitur. Controversiam constituere, dirimere, componere. 2. Sine controversia optime scripsit. Fundus sine controversia meus est, *ce bien m'appartient sans conteste.* Cf. **Lis, Contendo, Certamen.**

CONTRŌVERSUS, a, um, *Controversé, discuté, mis en question.* Syn. Litigiosus, dubius. Usus : Homo natura controversus, *querelleur.* Jus, res, causa controversa, plena dissensionis, Cf. **Dubius, Anceps.**

CONTRŬCĪDO, as, avi, atum, are, a. *Massacrer, égorger.* Usus : Rempublicam impiis armis contrucidarunt. Cf. **Cædo.**

CONTRŪDO, is, trūsi, trūsum, ere, a. *Pousser avec force, entasser.* Syn. Constipo, coarcto, compingo. Usus : Multos homines in navim contrudi imperat. In carcerem contrusus est.

CONTŬBERNĀLIS, e, gen. com. *Camarade; collègue; serviteur.* Syn. Domesticus, familiaris ; domesticus convictor. Usus : In militia, in consulatu contubernalis. Vicinus est meus, immo prope contubernalis. Cf. **Socius, Familiaris.**

CONTŬBERNĬUM, ii, n. *Commerce, société, intimité.* Syn. Convictus, sodalitas. Usus : Consuetudo contubernii nos adeo conjunxit. Cf. **Convictus.**

CONTŬĔOR, eris, tūĭtus sum, eri, d. *Regarder attentivement; faire attention à.* Syn. Aspicio. Usus : Contuemini os hominis. Cf. **Intueor.**

CONTŬĬTŬS, ūs, m. *Regard.* Usus : Vester ille in me animorum oculorumque contuitus. Cf. **Aspectus.**

CONTŬMĀCĬA, æ, f. *Orgueil, obstination, révolte.* Syn. Pertinacia, pervicacia,

obstinatio, superbia. EPITH. Libera, magna, par, singularis. USUS: Illa tua singularis insolentia, superbia, contumacia. Adhibuit liberam contumaciam a magnitudine animi ductam, non a superbia. Non fero hominis contumaciam. Furit responsi contumacia. Fastidio et contumacia efferri. Cf. **Pervicacia, Obstinatus, Contumax.**

CONTŬMĂCĬTER, *Avec orgueil, fièrement.* SYN. Superbe, præfracte, pertinaciter. USUS: Contumaciter et arroganter solet scribere.

CONTŬMAX, acis, omn. gen. *Orgueilleux, fier; récalcitrant, rebelle.* SYN. Superbus, pertinax, obstinatus. PHRAS. **In moderatores contumax est,** *il est en lutte avec ses maîtres.* Inest contemptor animus; contumacia effertur; impune eludit moderatorum imperia; est illi animus arrogantia subnixus; nescio, quibus opinionibus inflatus est; supercilium, orisque et oculorum contumacia incredibilis; est ingenium ferox homini, et audacia stolidum; spiritus alit elatos, ac superbia tumidos: nullis satis æquus est imperiis; nulla satis auctoritate movetur; indomitum ingenium ac jugi impatiens; præferocis animi juvenis est, neque ulla satis ratione tractabilis. Cf. **Superbus, Ferox, Asper.** USUS: In superiores contumax, in æquos et pares fastidiosus, in inferiores crudelis. Cf. **Pervicax, Obstinatus.**

CONTŬMĒLĬA, æ, f. *Outrage, affront.* SYN. Convitium, ignominia, injuria. EPITH. Extrema ac miserrima, insignis et nova, maxima, quam minima, tanta. Contumeliæ gravissimæ, insatiabiles, maximæ, nefariæ, pertinaces, plurimæ, summæ. PHRAS. 1. **Contumeliam illi fecit,** *il l'a outragé.* Maledice et contumeliose multa in illum dixit; contumeliis illum oneravit; multa orationis acerbitate et iracundia usus est; asperrimis eum verbis accepit. Multo clamore et convitio illum jactavit, conscidit; omnibus probris oneravit; infandas contumelias in illum edidit; probrosis sermonibus absentem laceravit; quas non ad contumelias descendit homo improbe facetus? Quid non dictum ab illo cum contumelia? Quas non contumelias in illum jecit? Contumeliosissime illi maledixit; voces ab illo emissæ sane contumeliosæ; omnibus probris illum oneravit, laceravit; convitio, contumelia illum verberavit; contumeliam homini dixit, imposuit, intorsit sane gravissimam; contumeliis hominem operuit, vexavit atrocissimis; per obscœnam turpemque dictu contumeliam violavit, plaustra convitiorum in illum jactavit; linguam contumeliose in illum strinxit; contumelian novo modo illi fecit. 2. **Gravi contumelia affectus est,** *il a été violemment injurié.* Gravem sustinuit, accepit, passus est contumeliam; frequenti senatus convitio verberatus est; laceratus probris; contumeliis verberatus; jactatus convitio ac clamore est; multa de illo maledice contumelioseque dicta sunt. USUS: In epistola tua multi aculei contumeliarum insunt. Ad contumelias descendere. In contumeliam vertere. Contumeliam accipere. A contumelia prohibere, tutum reddere. Cf. **Maledictum, Convitium, Injuria, Probrum.**

CONTŬMĒLĬŌSĒ, *Outrageusement, injurieusement.* SYN. Per contumeliam, injuriose. USUS: De absentibus maledice, contumeliose detrahendi causa dicere.

CONTŬMĒLĬŌSUS, a, um, *Outrageux, injurieux.* SYN. Injuriosus. USUS: Litteræ, oratio, voces in aliquem contumeliose emissæ. In edictis, in congressu contumeliosus. Cf. **Injuria.**

CONTUNDO, is, ŭdi, ūsum, ere, a. *Écraser, broyer.* SYN. Obtero, frango. USUS: 1. Uxorem lapidibus, et fustibus debilitavit; manus ictibus contudit. 2. TRANSL. Audaciam exultantis prædonis, sævitiam, impetum frangere et contundere, *dompter, vaincre, briser.* Calumniam obtrivit, et contudit. Animum contudi, et fortasse vici.

CONTURBĀTĬO, ōnis, f. *Trouble (de l'âme, des idées).* USUS: Conturbatio est metus excutiens cogitata.

CONTURBO, as, avi, atum, are, a. *Troubler.* SYN. Perturbo, confundo. ADV. Magnopere, mirifice, valde. USUS: 1. Multa conturbant animos specie utilitatis. Id me maxime conturbat, quod. Frequentia hominum conturbat et infirmat imaginum notas. 2. **Decoquo, dissipo pecuniam domini, rationes perturbo, commisceo,** *brouiller, embrouiller; faire banqueroute.* Num igitur conturbare oportebat? Servus postquam conturbasset, profugit.

CONTUS, i, m. *Long bâton, perche.* SYN. Sudes, *seu* hasta longior sine ferro.

CŌNUS, i, m. *Cône.* Figura metæ, *vel* pyramidis *aut* turbinis inversi. USUS: Conum, ais, et cylindrum, et pyramidem pulchriorem, quam sphæram videri.

CONVĂLESCO, is, lui, escere, n. *Prendre des forces, se rétablir.* SYN. Consanesco, valentior fio, e gravi morbo recreor, sanor, ex morbo evado, morbo defungor, valetudine emergo, morbo levor. ADV. Commodissime illico, impune ad perniciem, tardius. USUS: 1. Non omnes, qui curantur, convalescunt. Si fatum est convalescere e morbo, sine medico convalesces. 2. TRANSL. **Cresco, augeor,** *croître, grandir, augmenter.* Ut convalescere aliquando civitas et sanari posset. Cf. **Confirmo, Valetudo, Morbus.**

CONVALLIS, is, f. *Plaine fermée de tous côtés.* SYN. Planities ex omni parte septa montibus. USUS: Roma in montibus et convallibus posita.

CONVĀSO, as, avi, atum, are, a. *Emballer, empaqueter*. SYN. Vasa colligo.

CONVĒHO, is, vexi, vectum, ere, a. *Voiturer, transporter*. SYN. Comporto. USUS : Materiem, lapides convexit.

CONVELLO, is, velli, vulsum, ere, a. *Arracher; ébranler, renverser*. SYN. Revello. USUS : 1. Simulacrum, gradus convellere. 2. TRANSL. Videbantur convulsuri statum reipublicæ. Vires, potentiam, acta, gratiam alicujus convellere. Aliquem e suis hortis, de pristino statu convellere. Opinionem inolitam, mentibus dudum insitam convellere.

CONVĔNÆ, ārum, m. pl. *Étrangers, réfugiés, aventuriers*. SYN. Qui e diversis locis in unam civitatem conveniunt. USUS : Romulus pastores et convenas consilio congregavit et sapientia.

CONVĔNĬENS, entis, omn. gen. *Qui est d'accord avec, conforme à*. SYN. Consonus, consentaneus, congruens, concors, aptus, par, decorus, decens, dignus.)(**Alienus**. USUS : Bene convenientes propinqui. Nihil naturæ tam aptum, tam conveniens ad res adversas et prosperas, quam amicitia. Quid Philosopho minus conveniens, quam Deos tollere? Cf. **Decet, Oportet.**

CONVĔNĬENTER, *Conformément*. SYN. Congruenter, secundum, pro. USUS : Convenienter naturæ vivere.

CONVĔNĬENTĬA, æ, f. *Convenance, conformité, rapport, harmonie*. SYN : Conjunctio, cognatio, quasi concentus. EPITH. Tanta. USUS : In amicitia est convenientia rerum, in ea stabilitas, in ea constantia. Pulchritudo, venustas, convenientia partium. Cf. **Amicitia.**

CONVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, n. et a. *Venir ensemble, se réunir, se rencontrer*. SYN. Concurro, coeo, congregor.)(**Dispergo.** ADV. Apte, clam inter se, maxime officio, mirifice, optime cum aliquo, paulisper, præclare. PHRAS. **Multi ad eum convenere**, *bien des gens vinrent le trouver*. Sibi eo convento opus ducebant; cuncta nobilitas accurrit; unum in locum congregata est. Coitio hominum facta est; in ejus congressum et colloquium venere plurimi, convolarunt, concurrerunt, affluxere. Concursus ad illum factus est maximus. Multi se ad eum salutandum conglobarunt. Ex tota urbe ad illum concursus fuit. USUS: 1. Copiæ omnes in unum locum convenere. Romam tota Italia convenit. Multæ causæ in unum locum convenisse, et inter se congruere videntur. 2. **Congruo, non abhorreo, aptus, conveniens sum**, *s'accorder, être d'accord*. Puto rem conventuram. Aliquid, *vel* nihil inter eos convenit. Hi mores nostræ ætati non conveniunt, *ces mœurs ne sont plus de notre temps*. Vide, quid conveniat, quid deceat. Sunt in te aliqua, quæ in nullum convenire possunt. Mihi tecum convenit, *il a été arrêté entre nous deux*. Inter omnes convenit, ita esse, *on s'accorde à dire, on reconnaît généralement que....* Neminem adhuc convenisse tecum puto. 3. **Adeo, ad aliquem eo, venio**, *aller trouver, venir chez*. Convenio quotidie plurimos. Nemo me convenit. 4. **Nubo**, *passer sous la main d'un mari, se marier*. Uxores, quæ in manum viri conveniunt, matresfamilias sunt. Cf. **Conventio, Societas.**

CONVĔNIT, imp. *Il convient*. SYN. Decet, æquum est. USUS : 1. Non convenit, ad referendam gratiam esse tardiores. 2. **Par est**, *c'est à vous*. Vos his malis mederi convenit. 3. **Constat**, *on convient*. Nominis quæstio est, cum de facto convenit. Convenit id mihi cum adversariis, *telles sont mes conventions avec mes adversaires*. Cf. **Decet, Oportet.**

CONVENTĬCŬLUM, i, n. *Réunion*. USUS : Conventicula hominum, et quasi concilia quædam. Coitiones et conventicula.

CONVENTUM, i, n. *Convention, pacte, accord*. SYN. Pactum. USUS : Stare conventis. Dictorum conventorumque constantia. Promissum et conventum. Cf. **Pactum.**

1. **CONVENTŬS**, ūs, m. *Convention*. SYN. Pactum, conventum. USUS : Pacta aliqua sine legibus servantur ex conventu.

2. **CONVENTŬS**, ūs, m. *Assemblée, réunion*. SYN. Turba, concio, cœtus, multitudo hominum in unum locum congregata. EPITH. Celeberrimus virorum mulierumque, dignissimus republica, elegans, honestus, honestissimus maximusque, magnus, nocturnus, tantus. USUS : Conventus celebrare, facere, agere, peragere, habere. Conventum dimittere; in quibus oppidis Prætores conventum agere solent. Conventus ille Capuæ me patronum adoptavit.

CONVERSĬO, ōnis, f. *Mouvement circulaire*. SYN. Circumvectio. EPITH. Annua, certa definitaque, conveniens constansque, incitatissima, longa, maxima, quotidiana, rotunda. Conversiones absolutæ, cœlestes, continuæ, naturales rerump. USUS : 1. Cœli conversio incitatior. Anni conversiones et commutationes. Perpetui cursus conversionesque cœlestes. 2. **Mutatio, vicissitudo**, *changement, mutation, révolution*. Naturales sunt conversiones rerumpublicarum. Conversio status, et inclinatio communium temporum.

Conversio a peccatis, *Conversion, résolution de mieux vivre*. PHRAS. 1. Correctio, emendatio morum; resipiscentis animi propositum; vitæ correctioris studium. 2. (**Convertere se a peccatis**, VULG.) *se convertir*. Redire in viam; abstinere a sceleribus, resipiscere; ab improba peccandi consuetudine se revocare; ad frugem redire; ex corruptis moribus ad emendatiorem vitam redire, sese

traducere; ad bonam frugem se recipere; e flagitiorum cœno emergere; emergere e vitiis, et ad curam sempiternæ salutis se revocare; redire ad officium hominis Christiani; animum suum ab omni alia cogitatione ad curandam tuendamque salutem traducere; animum ad melioris vitæ consilia appellere; ad frugem animum applicare; a malitia absistere; animum a vitæ pravitate abducere; ad sanam mentem redire; suos mores ad recti honestique leges conformare; se a pravis moribus ad virtutis studium convertere. 3. (**Convertere alium a peccatis**, VULG.) *convertir qqn.* E peccatorum, scelerum gurgite extrahere aliquem; errantem in viam reducere; a vitiis, a pravitate vitæ, a sceleribus avertere; ad bonam frugem adducere, reducere; ad melioris vitæ rationem a pravis moribus traducere; de vitæ pravitate deducere. Errantem ad bonam frugem, bonam mentem reducere, revocare. Cf. **Corrigo, Melius.**

Conversio idololatræ, *Conversion d'un idolâtre.* PHRAS. **Tota barbarorum natio ad Christi fidem conversa est**, *toute la nation des barbares s'est convertie, a embrassé la foi du Christ.* Rejectis tenebris vanarum superstitionum, luce divinitus immissa ad Christianam religionem se applicuit; simulacrorum cultu abjecto, unius Christi cultui se consecravit; Christianis se sacris addixit; ad Christi cultum animum adjecit; Christo adjuncta est; ad fidem adjuncta est; ad sanam religionem ac fidem traducta; a dæmonum stipendiis ad Christi signa, ad Christi castra traducta; a superstitiosis ritibus, ab erroribus ritibusque sacrilegis, a dæmonum servitute ad unius veri DEI notitiam cultumque est traducta; a dæmonum servitute in Christianam libertatem vindicata, asserta; ad Christum adducta, adjuncta; ad Christiani cœtus communionem aggregata; Christo sacri fontis aspersione auctorata est. Cf. **Baptismus.**

Conversio hæretici, *Conversion d'un hérétique.* PHRAS. 1. **Multi hæretici sunt conversi**, *il y a eu de nombreuses conversions d'hérétiques.* E summa caligine ac tenebris in lucem Catholicæ veritatis traducti, restituti; redditi Catholicæ religioni; ad Ecclesiam Catholicam reducti; qui posita contumacia suavissimo Ecclesiæ jugo cervices suas subjecere; ad sinum Catholicæ Ecclesiæ; ad Ecclesiæ auctoritatem redierunt; Religionem Catholicam respexerunt; Ecclesiæ reconciliati sunt; de pravis opinionibus deducti; hæresim abjecerunt, ejurarunt; orthodoxam doctrinam hauserunt; Ecclesiæ se reddiderunt; perversarum opinionum venenum, virus ejecerunt; ejurata hæresi se cum Ecclesia Catholica conjunxerunt; se a pravis de religione opinionibus ejecerunt; e seditiosis sectis se extulerunt; ad cœtum recte sentientium redierunt; ad imperium Romanæ Ecclesiæ se revocarunt; falsarum commenta opinionum repudiarunt; Romanæ Ecclesiæ manus dedere; pravas opiniones excusserunt; pestem, quam in animo habebant, ejecerunt; ab errorum caligine ad sinceræ fidei lucem pervenere; suavissimo Ecclesiæ jugo cervices subdidere, submisere; cum Ecclesia Romana in gratiam rediere. 2. **Ab hæresi aliquem convertere**, *faire abjurer à qqn l'hérésie.* In gratiam cum Romana Ecclesia reducere, restituere; Ecclesiæ Romanæ reconciliare; hominem pravis opinionibus addictum Catholicæ Religioni restituere; hæresium erroribus abductum ad Catholicam Religionem revocare; ex hæresium tenebris ad lucem veritatis evocare; ad Catholica castra, signa traducere; cum Romana Ecclesia in gratiam constituere; depravato ab errorum doctoribus animo veritatis lucem accendere; errorem eripere, eximere, extorquere.

CONVERSO, as, are, a. *Tourner.* SYN. Sæpe converto. USUS: Animus seipse conversans, *l'âme qui se replie sur elle-même.*

CONVERTO, is, ti, sum, ere, a. *Tourner; traduire.* SYN. Commuto, traduco, refero. ADV. Aliquando se ad sanitatem, male, repente se, recte, retro, festine. USUS: 1. Arma sua in perniciem patriæ, calamitatem aliquam ad salutem convertere. Animos ad crudelitatem, vim, religiones, risum et facetias convertere. Alienam rem in suam, omnia ad suum commodum convertere. Animos imperitorum a pravitate ad Deorum cultum convertit. In eumdem se habitum coloremque convertit. Aliquo se animo et cogitatione convertere. Se totum ad pacem, ad litteras convertere. 2. **Volvo, circumago**, *tourner.* Terra circa axem se convertit, ac torquet. 3. **Interpretor**, *traduire.* Græca in latinum convertere. Græca latine reddere. Demosthenis quædam in latinum converti, non ut verbum verbo redderem, sed vim verborum servavi, nec ea annumeranda lectori putavi, sed velut appendenda. Cf. **Muto.**

CONVESTĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Revêtir, envelopper.* SYN. Vestio, tego, orno. USUS: Hedera omnia convestivit. Cf. **Vestio.**

CONVEXUS, a, um, *De forme circulaire, convexe.* USUS: Cœlum convexum.

CONVICTĬO, ōnis, f. *Action de vivre ensemble, commerce, liaison.* SYN. Convictus. USUS: Jucundissima convictio.

CONVICTOR, ōris, m. *Commensal, convive.* EPITH. Familiaris, quotidianus. USUS: Domestici convictores. (VULG. **Commensales.**)

CONVICTŪS, ūs, m. *Vie commune, société.* SYN. Convictio. USUS: Quin redis ad convictum nostrum. Is tollit convictum humanum et societatem.

CONVINCO, is, vici, victum, ere, a. *Convaincre.* SYN. Arguo, coarguo, redarguo, cogo, revinco. USUS : Flagitii aliquem testibus, testimoniis manifestis, indiciis convincere. Convictus, fractus deprehensusque discessit. Etsi causa tua non manifestissimis indiciis teneretur, mores tamen et vita te convincerent. Convincam facile et elinguem faciam, reddam; tua te confessione induisti et jugulasti, *vos propres aveux vous ont convaincu et perdu.* Cf. **Arguo, Revinco.**

CONVĪTĬĀTŎR, ōris, m. *Celui qui injurie.* SYN. Maledicus. USUS : Huic convitiatori ego de mea vita respondeam?

CONVĪTĬUM, ii, n. *Injure.* SYN. Maledictum, probrum, contumelia, crimen, opprobrium, maledictio. EPITH. Ferreum, grande, grave, justissimum honestissimumque, magnum, turpe, maximum, quotidianum, tacitum. PHRAS. 1. **Convitium facere**, *injurier.* Probra ingerere; contumeliis agitare animos; maledicta in aliquem conferre, conjicere; maledictis opprimere, lacessere, appetere, vexare; contumeliis operire, opprimere; verbis violare, lacessere; maledictis figere, obruere; probrum objicere, objectare; maledicta in aliquem congerere; omnibus probris onerare; verbis obterere res cum laude gestas; nullis parcere verborum contumeliis; labem magistratui imponere; maledictorum notis inurere; probrum inferre; probris vexare. Cf. **Maledictum, Probrum, Contumelia.** 2. **Convitium pati**, *souffrir les injures.* Convitio jactari; convitiis urgeri; convitium sustinere; contumeliam accipere, pati; convitio verberari. USUS : Consectari aliquem convitiis. Convitio aliquid flagitare. Urgeor omnium vestrum convitio. Respondebo hominis furiosi convitio. Cf. **Dedecus, Ignominia.**

CONVĪVA, æ, m. *Convive.* SYN. Socius ad epulas, convictor. EPITH. Consiliarii, consilii alicujus, hilari et bene accepti, singuli. USUS : Collectam exigere a conviva. Convivas bene hilariterque accipere.

CONVĪVĀLIS, e, gen. com. *Relatif au repas, de table.* USUS : Convivalia ludionum oblectamenta addicta epulis.

CONVĪVĀTOR, ōris, m. *Celui qui donne un repas.* SYN. Qui convivium facit, parat.

CONVĪVĬUM, ii, n. *Repas.* SYN. Epulæ, accubatio epularis amicorum. EPITH. Delicatum, flagitiosissimum, gladiatorium, gratum, jucundum et gratum, maximum, mirificum, moderatum et honestum, præclarum, publicum, pudicum et sobrium, tempestivum, turpe. Convivia honesta, impura, intempestiva, moderata, modica, muliebria, nocturna. PHRAS. 1. **Convivium splendidum**, *festin magnifique.* Convivium opipare adornatum, omnibus rebus instructum et paratum; ornatum magnifice et splendide; epulum regia magnificentia dignum, lautum, exquisitum; mensa exquisitissimis dapibus exstructa. 2. **Convivium apparare**, *préparer un banquet.* Parare, ornare, instruere; epulum dare; mensam exquisitissimis dapibus exstruere; convivio aliquem accipere; convivium magnifice, splendide, apparatissime adornare. 3. **Convivio adesse**, *assister à un festin.* Convivium inire, celebrare, concelebrare; convivio accipi; ad convivium adhiberi; accubare in convivio; in convivio esse; convivio interesse; in convivio accumbere. USUS : Celebratur omnium sermone lætitiaque convivium. Agitare convivia, *donner un festin ou y prendre part.* Condicere, intell. ad convivium, *s'inviter à dîner chez qqn ou accepter une invitation.* Convivium ad multam noctem vario sermone producere.

CONVĪVOR, aris, atus sum, ari, d. *Donner ou prendre un repas.* SYN. Convivium ago, agito, epulum do. USUS : Quotidie in publico convivatur. Cf. **Convivium.**

CONVŎCĀTĬO, ōnis, f. *Appel, convocation.* SYN. Conventus, congregatio. USUS : Nulla ad defendendam rempublicam populi convocatio.

CONVŎCO, as, avi, atum, are, a. *Convoquer.* SYN. Voco, concieo, advoco, congrego. ADV. Aliquando, omnino, serius, fuse. PHRAS. **Populum convocavit**, *il convoqua le peuple.* Concionem advocavit; concilium indixit; concilium plebis habuit; ad concionem vocavit plebem; conventum fecit, egit, celebravit; concivit multitudinem, juvenum manum collegit, comparavit; agmen coegit; cœtus hominum sociavit; multitudinem coegit, congregavit. Cf. **Colligo.** USUS : Convocare et congregare dissipatos. In domos consulum senatum convocare, cœtum indicere. Concientur miraculo novæ rei homines, servitia edicto concitantur, arcessuntur.

CONVŎLO, as, avi, atum, are, n. *Accourir, voler ensemble.* SYN. Concurro. ADV. Statim. USUS: Convolant tota ex Italia nuntii. Vexillo elato ocius convolabunt. Cf. **Concurro.**

CONVOLVO, is, vi, vŏlūtum, ere, a. *Rouler, faire un tour.* SYN. Involvo. USUS : Sol se convolvens elabitur, ut abeat.

CŎŎPĔRĬO, is, ui, pertum, ire, a. *Couvrir entièrement.* SYN. Tego. USUS : Telis coopertum corpus. Homo sceleribus, miseriis coopertus. Cf. **Tego.**

CŎOPTĀTĬO, ōnis, f. *Choix, élection.* SYN. Constitutio. EPITH. Censoria. USUS : Cooptatio collegiorum ad populi beneficium transferebatur.

CŎOPTO, as, avi, atum, are, a. *Choisir.* SYN. Eligo, adscribo, recipio. USUS: Aliquem in amplissimum collegium, in senatum sua nominatione cooptare.

CŎŎRĬOR, **oreris, ortus sum, oriri,** d. *Naître, s'élever.* SYN. Orior. USUS : Tum subito coortæ tempestates sunt maximæ. Coorti ex insidiis hostes. Cf. **Orior.**

CŌPĬA, æ, f. *Abondance, foule; puissance, liberté.* SYN. Abundantia, ubertas, vis, facultas. EPITH. Accurata orationis, admirabilis, assidua, bona, digna gloria imperii, exilis. Copiæ adventitiæ, affluentes, amplissimæ patrimonii, domesticæ, desperatæ, equestres ac pares, exiguæ amicorum, extenuatissimæ, firmæ, innumerabiles, magnæ, bellicosæ, omnibus rebus ornatæ, nimiæ, pares, parvæ, pedestres, præclaræ, præsentes, veteranæ, veteres. PHRAS. 1. **Maxima frumenti copia advecta est,** *on importa une grande quantité de blé.* Magna vis, innumerabilis frumenti numerus, ingens frugum modus comportatus est ; urbs commeatus copia ad satietatem instructa est. 2. **Tellus magnam copiam præbet frugum,** *la terre produit une grande abondance de fruits.* Abundantiam gignit, suppeditat id genus frugum ; affluit frugum copia ; magna soli est benignitas ad maturandas fruges ; frugum eo loco abunde est ; tellus copia rerum saginat accolas ; tellus abundat frugibus ; copia frugum et ubertate anteit plerasque imperii provincias; lætissima ubique frugum ubertas est; nihil uberius ad fruges solo, ubertas frugum quanta potest esse maxima; ager est frugum imprimis fertilis. 3. **Vir copiis rei familiaris locuples,** *homme très riche.* Omnibus copiis floret, abundat, affluit, circumfluit; omnium rerum affluentibus copiis ditatus, præditus; in summa rerum abundantia vivit. Cf. **Dives.** 4. **Copias contrahere,** *lever des troupes.* Copias cogere, contrahere ; vires suas in unum conferre ; colligere ex dissipato cursu; castra castris conjungere. Cf. **Exercitum parare.** USUS : 1. Dicendi, verborum, ornamentorum copia, varietas, ubertas. Frugum ubertas et copia. 2. **Facultas, potestas, occasio,** *faculté, liberté, pouvoir.* Majori cura, quam copia et facultate rem gerere. Facere civibus omnibus sui consilii copiam. Hortensio summam copiam facultatemque dicendi natura largita est. 3. **Opes, fortunæ,** *richesses, biens de la terre.* Moderator rempublicam faciat opibus firmam, copiis locupletem, gloria amplam. Omnium rerum affluentibus copiis ditari. 4. **Exercitus, manus, cohors militum,** *troupes, forces militaires.* Copias conficere, comparare, parare, cogere, *lever, préparer des troupes.* Copias habet, copiis abundat, *avoir beaucoup de soldats.* Copias producere, educere in aciem, exponere, *lancer ses troupes en avant.* Copias armare, instruere, *armer ses soldats.* Copias profligare, *tailler en pièces une armée.* Cf. **Exercitus.**

CŌPĬŌSĒ, *Abondamment.* SYN. Uberrime. large. largiter. prolixe. abundanter. USUS : Pastum animalibus copiose et abundanter natura comparavit. Copiose de aliqua re dicere, disserere, disputare.

CŌPĬŌSUS, **a, um,** *Abondant, riche.* SYN. Abundans, uber, dives. ADV. Admodum, plane et locuples. PHRAS. **Est orator admodum copiosus,** *c'est un orateur très abondant.* Fuse, copiose, rhetorice auget, et ornat omnia ; fuse lateque disputat ; tractat, pertractat uberrime omnia ; est in eo flumen verborum ; est oratio plurimi sanguinis ; juvenili pene redundantia luxuriat ; verbis effervescentibus et paulo nimium redundantibus utitur. Sermonis plenus orator est, ac præ cæteris verbosus ; ore pleniore disputat et tractat omnia ; velut in immenso campo liberius vagatur. USUS : Homo inter suos imprimis copiosus. Omnibus rebus ornatus et copiosus. Lautum et copiosum patrimonium. Homo ad dicendum copiosus. Cf. **Dives, Oratio, Eloquentia.**

CŌPŬLA, æ, f. *Lien, chaîne.** SYN. Nexus, vinculum. USUS : Quæritant me, copulas gestant secum.

CŌPŬLĀTĬO, **ōnis,** f. *Agglomération, assemblage.* SYN. Conjunctio. USUS : Copulatio rerum coagmentatioque naturæ. Congressus, copulationesque consuetudinum. Complexiones, adhæsiones, copulationes atomorum. Cf. **Conjunctio.**

CŌPŬLO, **as, avi, atum, are,** a. *Associer, unir.* SYN. Jungo, adjungo, compono.)(**Disjungo, divello, distraho.** USUS : Disjuncta conjungere, futura cum præsentibus copulare. Animi cum corporibus copulati. Equester ordo cum senatu copulatus. Ista cogitatione differunt, re copulantur. Nihil amabilius, nihil copulatius morum similitudine bonorum. Cf. **Jungo, Adjungo.**

CŎQUO, **is, xi, ctum, ere,** a. *Faire cuire; tourmenter.* ADV. Bene. USUS : 1. Is, qui coxerat, condimenta addidit. 2. TRANSL. Vir bonus misere coquitur a curis. Sermone utitur bene cocto et condito, *longtemps médité.*

COR, **cordis,** n. *Cœur.* SYN. Pars in animante princeps, vitæ fons. PHRAS. 1. (**Ex corde,** VULG.), *de tout cœur.* Ex animo ; ex intimo animi sensu ; libenti animo ; propenso studio ; propensissima voluntate ; egregia animi alacritate ; impense, sincere, optimo animo. 2. (**Nihil sibi cordi sumit,** VULG.), *il n'a souci de rien.* Eorum nihil illi cordi est ; nihil in animum descendit ; eorum nihil in animum admittit ; parum, nihil his movetur, commovetur ; nihil illi istorum curæ est ; omisso ac soluto ad hæc est animo ; de his rebus minime laborat. Cf. **Cura, Sollicitus.** USUS : Nec cor habet, nec palatum. Animus mihi ardet, cor cumulatur ira. Res tua valde mihi cordi est. (VULG. **Cor,** *pro* **animo : habet cor. Duro, bono est corde,** *il a bon cœur, mauvais cœur*).

CŌRAM, *En présence, vis-à-vis.* SYN. Ad, apud, ante, in conspectu, ante oculos, ante pedes, in oculis.)(**Absens.** USUS : Coram, et absenti mihi promisere. Sed hæc pluribus et commodius coram. Cf. **Conspectus, Præsens.**

CORBIS, is, f. *Corbeille.* SYN. Canistrum, fiscina e vimine contexta. USUS : Messoria corbe se contexit.

CORBĪTA, æ, f. *Navire de transport.* SYN. Navis oneraria.

CORCŬLUM, i, n. *Petit cœur, terme de tendresse.* SYN. Cor parvum. **Vox amatoria.** USUS : Scipio corculum appellatus fuit.

CORDĀTĒ, *Sensément.* SYN. Sapienter, prudenter.

CORDĀTUS, a, um, *Sensé, prudent.* SYN. Prudens, sapiens. USUS : Scaurus homo egregie cordatus. (VULG. cordatus, cordate adhibet. *pro* forti, generoso, fortiter.) Cf. **Prudens.**

CORDŎLĬUM, ii, n. *Crève-cœur, chagrin.* * SYN. Dolor cordis. USUS : Rides ab cordolio. At mihi cordolium est.

CŎRĬUM, ii, n. *Peau, cuir.* USUS : Obvolutus, vestitus, tectus corio.

CORNĔŎLUS, a, um, *De corne, corné.* SYN. Corneus. USUS : Aures duros, et quasi corneolos habent introitus.

CORNĔUS, a, um, *De corne, dur comme la corne.* USUS : Corneum rostrum.

CORNIX, icis, f. *Corneille.* EPITH. Cursans, fusca. USUS : Cornicum oculos configere, *tromper plus habile que soi.* (PROV.).

CORNŪ, u, n. *Corne.* EPITH. Dexterius, firmius, sinisterius. Hebetiora, acutiora. USUS : Lunæ nascentis cornua. Animantia cornibus armata.

CŎROLLA, æ, f. *Petite couronne, guirlande.* SYN. Corona.

CŎROLLĀRĬUM, ii, n. *Supplément en général; en part. supplément de salaire, gratification.* SYN. Appendix, accessio. USUS : Ad solitos fructus arationum aliquot nummorum corollarium adjicere. Cf. **Addo.**

CŎRŌNA, æ, f. *Couronne.* SYN. Insigne regni, insigne regium, diadema, sertum. EPITH. Aurea, civica, illuminata, laurea, longa, maxima, multiplex, publica, subita. USUS : 1. Corona aurea fulgentibus gemmis illuminata, *couronne d'or enrichie de pierres précieuses.* Habere, ferre coronam auream in capite. Coronam civicam imponere. Ponere, deponere coronam. 2. **Circulus audientium, cœtus,** *cercle, assemblée, réunion.* Frequentissima corona cingi et sepiri. Causa erit ad maximam coronam dicenda. In corona hominum et consessu. 3. **(Corona clericalis,** VULG.), *tonsure.* Sacri Ordinis insigne, attonso in coronæ modum vertice, (VULG. **tonsura**). 4. **Coronam Marianam recitare,** *réciter le chapelet.* Statas ad DEI Matrem preces ad precarios globulos persolvere. Preces coronarias ad Divinæ Matris honorem persolvere. Corollam precariam pie sancteque volvere. Statis precibus DEI Parenti Virgini corollam texere. Piaculares sacræ corollæ globulos pie sancteque precando volvere. Preces coronariæ, corolla precaria, globuli precarii, piaculares, *chapelet.*

CŎRŌNĀRĬUS, a, um, *Qui se rapporte aux couronnes.* SYN. Quod ad coronas pertinet. USUS : Aurum coronarium dabatur consulibus ex provincia decedentibus ad decorandum triumphum.

CŎRŌNO, as, avi, atum, are, a. *Couronner.* SYN. Coronam impono, corona dono, venerabilem insignibus imperii facio, insignibus regni augustiorem reddo. USUS : Epulas coronati ineunt.

CORPŎRĀTUS, a, um, *Qui a un corps, matériel.* USUS : Mundus cernitur et tangitur, et undique est corporatus.

CORPŎRĔUS, a, um, *Qui a un corps, corporel, matériel.* SYN. Corporatus, concretus. USUS : Corporeum et aspectabile omne necesse est esse, quod natum est.

CORPŬLENTUS, a, um, *Gros, gras, qui a de l'embonpoint.* SYN. Obesi corporis homo. Cf. **Pinguis, Abdomen.**

CORPUS, ŏris, n. *Corps.* EPITH. Ægrum, bene constitutum, caducum et infirmum, castum, clarum, debile, externum, extremum, figuratum, firmum, fragile, grave, illustre, immane, immortale, imperfectum, impudicissimum, impurum, incultum, horridum, ingens, integrum, insipiens, inviolatum, maternum, mortale, mutabile, obliquum, æquabile, sanctissimum, sanum, semiferum, vitiosum. Corpora aspera, hamata, uncinataque, solida ac individua, terrena concretaque, viva. USUS : 1. Corpus, quasi vas animi et quoddam receptaculum. Corpus exercendum et ita afficiendum est, ut obedire rationi possit in exequendis negotiis, et in labore tolerando. Corporis infirmitas et imbecillitas. Corpora recalescunt, confirmantur, allevantur, revocantur agitatione et exercitatione. E morbo vires et corpus amisi. Dandum est tempus corpori. Serviendum est corpori. Voluptates ad corpus pertinentes. Corpus vulgare, **meretricium.** 2. TRANSL. **Corpus reipublicæ.** Non modo partes, sed corpus reipublicæ curasti, *prendre soin de la république tout entière.* 3. **Opus, volumen,** *volume; en part. les œuvres complètes d'un auteur.* Ex his modicum corpus confici posset. Corpus defensionis.

Corporis Christi festum, *la Fête-Dieu.* Dies, quem anniversario augustissimoque ritu, sanctissimo Christi Corpori sacrum voluit Ecclesia; qui sanctissimi Christi Corporis

honoribus a majoribus dicatus est; quo omni apparatus genere, triumphalem plane in modum, augustissimum mysterium celebrat Christianus orbis.

CORPUSCŬLA, ōrum, n. pl. *Petits corps, atomes.* EPITH. Levia, rotunda, angulata et curvata, et adunca. USUS : Democriti corpuscula quædam levia, alia aspera, rotunda alia, partim angulata, curvata quædam, et quasi adunca, ex his, etc.

CORRĀDŌ, **is, rāsi, rāsum, ere, a.** *Râfler, faire main basse sur.* USUS : Illi, credo, hæc pecunia corraditur.

CORRECTĬŌ, **ōnis**, f. *Correction, réforme.* SYN. Temperatio, emendatio. USUS : Correctionem alicui adhibere. Hæc est veteris Philosophiæ correctio et emendatio. Cf. **Emendatio, Reprehendo, Corrigo.**

CORRECTOR, **ōris**, m. *Censeur, réformateur.* SYN. Censor, emendator. USUS : Corrector et emendator civitatis.

CORRĒPO, **is, psi, ere, n.** *Se glisser, s'introduire.* SYN. Irrepo.

CORRĬGĬA, æ, f. *Courroie (de soulier).* SYN. Lorus *seu* cingulus e corio factus. Pedis offensio et corrigiæ abruptio erit cavenda.

CORRĬGO, **is, rexi, rectum, ere, a.** *Corriger.* SYN. Emendo, correctionem adhibeo, aliquem ab errore averto, compenso.)(**Depravo.** ADV. Ambitiose orationem. PHRAS. 1. **Spero fore, ut se corrigat,** *j'espère qu'il se corrigera.* Ut se flectat, et majores suos respiciat, ut sanetur; ut ne exemplum in perniciem civitatis manet; ut frugi evadat; ut virtute culpam corrigat, nova gloria flagitii memoriam aboleat; ut se restituat; se ad frugem corrigat; ad frugem animum applicet; ut in viam redeat; ab errore revocetur; objurgando melior fiat; ut correctionem subeat, suscipiat, admittat; ut correctorem patiatur; monitoribus et qui erranti viam monstrent, obtemperet, dicto audiens sit, morem gerat. 2. **Vix jam corrigi potest,** *il est presque incorrigible.* Nullum pene correctioni locum relinquit, reliquum facit; nullum prope melioris frugis spem facit; vix est, ut ad sanitatem flectatur; conclamatum videtur de ejus emendatione; insanabile pene malum est; is ut ad meliorem se frugem recipiat, sperari vix potest; deploranda in perpetuum videtur ejus emendatio; vix superest medicinæ locus; respuit jam inveterata vis mali, quasi desperata salute, medicinam; frustra jam in emendandis ejus moribus opera ponitur; altius jam animo insedit vitium, quam ut evelli ulla ratione possit. Cf. **Melius.** 3. **Correxit orationem,** *il a corrigé son discours.* Ad ineptos locos notam apposuit; orationem limavit; multis lituris delimavit, perpolivit; menda non pauca lituris sustulit; demendo, mutando, interpolando multis locis sensum restituit. USUS : Aliquem, mores aliorum, orationem, menda corrigere. Errorem pœnitendo correxit. Corrigere se et reprehendere Cf. **Melius.**

CORRĬPĬO, **is, ripui, reptum, ere, a.** *Prendre, saisir; blâmer, réprimander.* SYN. Comprehendo, reprehendo. ADV. Acerrime, occulte, severe. USUS: 1. Hominem corripi et suspendi jussit. Dolore, amentia, ira corripi; morbo subito corripi. 2. **Reprehendo, arguo, incuso, accuso,** *accuser, dénoncer.* Clamoribus maximis aliquem corripere. Cf. **Reprehendo, Objurgo, Impetus.**

CORRŌBŎRO, **as, avi, atum, are, a.** *Fortifier, consolider.* SYN. Firmo, confirmo, roboro, sancio.)(**Infirmo, frango.** USUS: Spem alicujus lenitate; factionem indulgentia corroborare. Cum se vox tua corroborarit. Corroborata jam vetustate audacia. Ætas corroborata, rerum cognitioni apta. Cf. **Firmus, Confirmo.**

CORRŌDO, **is, rósi, rōsum, ere, a.** *Ronger.* SYN. Rodo. USUS : Mures scuta corroserant.

CORRŎGO, **as, avi, atum, are, a.** *Prier, demander.* SYN. Rogo, peto, precibus quæro. USUS: 1. Necessarios suos corrogat, ut sibi adsint. 2. **Congrego,** *amasser en demandant.* Vestimenta, vasa, milites corrogare. Cf. **Colligo.**

CORRŪGO, **as, atum, are, a.** *Rider, plisser.* USUS: Frontem corrugare. Caperare, contrahere, adducere frontem. Cf. **Ruga.**

CORRUMPO, **is, rūpi, ruptum, ere, a.** *Corrompre; ruiner.* SYN. Depravo, vitio, in vitium impello, destruo. PHRAS. 1. **Cupiditates juventutem corrumpunt,** *les passions corrompent la jeunesse.* Deteriorem faciunt; a recto cursu et ratione detorquent, nervos omnes virtutis elidunt; corruptelarum illecebris irretiunt; facile in omnia vitia præcipitant. 2. **Juventus facile corrumpitur** (VULG. **Seducitur**), *les jeunes gens se laissent facilement séduire.* Contagione malorum juventus facile evertitur, in errorem facile inducitur, facile transversum agitur; malis moribus depravatur; ad mala consilia deducitur; ad nequitiam facile inducitur; in fraudem illicitur; sollicitando et pollicitando juvenum animi lactantur, labefactantur. Juventus veluti contactu facile recipit vitia, animi virus; morbi illi animorum facile pervadunt juventutem; facile serpunt contagiones malorum; morbi illi animorum veluti corporum contactu vulgantur; ætas illa flexibilis, pravis capta corruptelarum illecebris a continentia facile deducitur; ad inertiam et voluptates corporis pessumdatur. 3. **Hoc in se facinus nunquam concepisset, nisi a pravis sociis corruptus esset,** *il n'aurait jamais songé à ce crime, s'il n'avait*

été corrompu par de mauvais compagnons. Nisi exempli contagio juvenilem animum veluti pestilenti quodam sidere afflasset; nisi sociorum exempla transversum egissent; nisi pravitate sociorum ad hæc consilia traductus; hæc cum ageret, contagione quadam pestifera insaniit, sociorum pravitate auferri se passus; corruptelarum illecebris irretitus; contactus iis corruptelarum illiciis, quæ pravis a sociis sunt profecta. 4. **Bellicam laudem avaritia corrupit,** *l'avarice gâta sa gloire militaire.* Partam bello gloriam avaritia expunxit; avaritiæ sordes belli gloriam confregere; offecit bellicis laudibus, partoque armis decori avaritia importuna; armorum gloriæ avaritia labem imposuit, aspersit; illustrem belli gloriam avaritiæ sordibus inquinavit. Cf. **Macula.** 5. **Corruptus est pecunia judex,** *on a corrompu le juge à prix d'or.* Judex magna vi pecuniæ a sententiæ æquitate deductus est; ob rem judicandam pecuniam accepit; pretio addictam fidem habuit nummarius juris interpres; jus pecunia est adulteratum, spe et metu depravatum; judicis fides pretio labefactata concidit; saturatus infinita largitione judex, pecuniæ magnitudine facile ab instituto deductus est; mercenarius judex, cujus mens oppressa præmio, lingua adstricta mercede, vero pretium ac gratiam facile antetulit; judex venalem linguam fidemque habuit, judex mercede conductus; largitione cæcatus; pretio delinitus; auro corruptus est; adversarii mei infinita largitione adversum me usi sunt; judicem pretio mercati sunt; judicum voluntates largitione redemerunt; corruptelam judicii magna vi pecuniæ moliti sunt; tantum donis muneribusque perfecerunt, ut a sententia facile abiret, abduceretur; venalem pretio hominem et largitione devinctum, magnitudine pecuniæ facile a bono honestoque abstraxere. Judicem, a cupiditate auri haud intactum, qui adversus divitias haud quaquam invictum gerebat animum, facile donis ad suam causam perduxerunt. USUS: Aliquem pecunia, judicem largitione, pretio tribus corrumpere. Vitiosa et corrupta consuetudo. Corrupti ac depravati mores. Tabulæ publicæ lituris corruptæ. Oculi fletu, viæ luto, vestes usu, ædes situ corrumpuntur. Cf. **Deterius, Destruo.**

CORRŬO, is, ui, ere, n. et a. *Tomber, s'écrouler.* SYN. Ruo, cado.)(Sto. PHRAS. 1. **Vulneratus corruit,** *il tomba blessé.* Præceps in vulnus abiit; inter manus suorum collapsus est deficiens, ac jam vix spiritum ducens; moribundus labentibus super corpus armis ad terram defluxit; ruente equo saucius ipse, præceps ad terram datus est. 2. **Domus corruit,** *la maison s'est écroulée.* Domus convulsa sedibus suis cum fragore ingenti procidit, ruit, procubuit; diu quassata ac labefactata ruina tandem oppressa est. Cf. **Cado.** USUS: Ædes exesæ corruere. Uno meo fato tu, et omnes mei corruistis. Corruere urbis opes. Ille timore, ego risu pene corrui.

CORRUPTĒ, *Avec altération, avec corruption.* SYN. Male, prave, nequiter. USUS: Depravate et corrupte de re aliqua judicare.

CORRUPTĒLA, æ, f. *Ce qui sert à corrompre; action de corrompre.* SYN. Quod ad corrumpendum valet, **ut largitio, illecebræ,** etc. PHRAS. **Corruptelam judicis moliri,** *chercher à corrompre le juge.* Sollicitare judicem pecunia ad perniciem alterius; spe ac promissis prolectare; mercari pretio judicem; pretio ac largitione delinire; donis, muneribus tentare. Cf. **Corruptus judex.** USUS: Mores hac dulcedine, corruptelaque depravati. Corruptela malæ consuetudinis. Aliquem corruptelarum illecebris irretire.

CORRUPTĬO, ōnis, f. *Corruption, altération.* USUS: Morbum appellant totius corporis corruptionem.

CORRUPTOR, ōris, m. *Corrupteur, séducteur.* SYN. Largitor. USUS: Quis corruptor juventutis? Quem tu hujus tribus corruptorem ac venditorem clamitas.

CORRUPTRIX, īcis, f. *Corruptrice.* Corruptrix provincia.

CORS, ortis, f. *Cour fermée, basse-cour.* SYN. Arca villæ, spatium intra maceriem. USUS: Villam habes cum corte.

CORTEX, ĭcis, m. *Enveloppe des plantes, écorce.* USUS: Trunci obducuntur libro aut cortice quo sint a frigoribus et caloribus tutiores.

CORTĪNA, æ, f. *Tenture, rideau.* USUS: Cortina theatri.

CŎRUSCO, as, are, n. *Briller, étinceler.* SYN. Splendeo, emico. USUS: Flamma inter nubes coruscat.

CŎRUSCUS, a, um, *Brillant, étincelant.*

CORVUS, i, m. *Corbeau.* USUS: Milvo est bellum naturale cum corvo.

CŎRȲPHÆUS, ī, m. *Coryphée; chef.* SYN. Dux, princeps. USUS: Zenonem Philo coryphæum Epicureorum appellat. Cf. **Auctor.**

CŌS, cōtis, f. *Caillou, pierre à aiguiser.* SYN. Lapis, quo cultri acuuntur. USUS: Iracundia cos est fortitudinis, *la colère aiguise le courage.* Novacula cotem præcidere.

COSTA, æ, f. *Côte.* USUS: Animalium, navium costæ, *flancs des navires.*

CŎTHURNUS, i, m. *Cothurne, sorte de chaussure.* Calceamenti genus, tragœdis et virginibus familiare.

CRĀPŬLA, æ, f. *Pesanteur de tête, ivresse, indigestion.* SYN. Helluonum vitium, dissoluta victus ratio. PHRAS. 1. **Crapulam**

habet, *il est ivre.* Mero incalescit; sensus mero victi sunt; gravata ebrietate mens; vino gravis est; mero oneratus; vino epulisque obrutus est; appotus probe; invitavit se plusculum majoribus poculis; temulentus est; vino rationem obruit; vino mentem mersit; vino sepultus est; vino onustus, languidus, oppressus est; vino madet; crapula ac capitis errore titubat; nec mens, nec lingua homini consistit; mero victus est; vini flore se complevit; vino se ingurgitavit; crapula gravis et impos sui est. Cf. **Ebrius.** 2. **Crapulam edormivit,** *il a cuvé son vin.* Crapulam exhalavit; somno concoxit; quies mentem reddidit; ebrietatem discussit. USUS : Edormi et exhala crapulam. Cf. **Bibo.**

CRAS, *Demain.* SYN. Secundum hanc diem, crastina die.

CRASSĒ, *Grossièrement.* USUS : Crasse compositum aliquid.

CRASSĬTŪDO, ĭnis, f. *Épaisseur.* USUS : Crassitudo aeris mihi noxia.

CRASSUS, a, um, *Épais.* SYN. Densus, plenior, pinguis, concretus.)(**Tenuis.** USUS : Crassus et concretus aer. Omnia crassis circumfusa tenebris. Cœlum crassum.

CRASTĬNUS, a, um, *De demain.* USUS : Nisi me in crastinum differre velis.

CRĀTĒR, ēris, m. *Cratère, coupe.* SYN. Poculum, cratera.

CRĀTES, is, f. *Claie.* SYN. Tabula viminibus contexta. USUS: Locus conceptus cratibus.

CRĒĀTĬO, ōnis, f. *Création, élection.* USUS : Creatio magistratuum.

CRĒĀTOR, ōris, m. *Créateur, auteur; père.* SYN. Procreator, genitor, effector. PHRAS. **Creator universi DEUS,** *DIEU, créateur de l'univers.* Effector et molitor mundi; opifex, generator ædificatorque mundi DEUS; rerum, quæ in tota natura constant, omnium opifex; universi conditor ac parens DEUS; hujus immensi operis conditor, effector, mundi hujus architectus ac fabricator; temporum ac omnium rerum artifex. Cf. **DEUS.** USUS : Creator urbis Romulus.

CRĒĀTŪRA, æ, f. *Créature.* SYN. Res creata, ex nihilo producta; res condita ab opifice et ædificatore mundi, DEO; res a summo conditore DEO procreata; summi conditoris, creatoris, procreatoris opus; res mortalis. Creata omnia.

CRĒBER, bra, brum, *Fréquent.* SYN. Frequens, densus. USUS : Thucydides creber est rerum frequentia. Crebræ venæ toto corpore intextæ. Per hos dies creberrimus mihi sermo de te. Cf. **Sæpe, Frequento.**

CRĒBRĬTAS, ātis, f. *Fréquence, multiplicité.* SYN. Frequentia. EPITH. Pristina, tanta litterarum. USUS: Crebritate officiorum priora errata sarciam.

CRĒBRO, *Fréquemment.* SYN. Frequenter. USUS : Crebro litteras dare. Cf. **Sæpe.**

CRĒDĬBĬLIS, e, gen. com. *Croyable, vraisemblable.* SYN. Probabilis, verisimilis.)(**Incredibilis.** PHRAS. 1. **Credibile est,** *il est probable que* (cum **ut** *vel* **inf.**). Fidem est propius; ad fidem pronius est; verisimillimum est; a ratione haud alienum est, par est credere. Cf. **Verisimile.** 2. **Rem credibilem reddidit,** *il a rendu la chose vraisemblable.* Fidem ejus rei fecit allatus ab eo nuntius; suspicionem affirmavit rumor publicus, fidem rei addidit una consentiensque vox populi; ad suspicionem res certissimæ accesserunt ; opinionem adjuvit constans rei fama. USUS : Narratio credibilis esse debet. Credibile est, quod sine ullo teste auditoris opinione firmatur. Cf. **Incredibilis.**

CRĒDĬBĬLĬTER, *D'une manière croyable, vraisemblable.* SYN. Verisimiliter, probabiliter. USUS : Quam non modo non credibiliter, sed ne suspiciose quidem.

CRĒDĬTOR, ōris, m. *Créancier.* SYN. Is, cui quacumque causa aliquid debetur.)(**Debitor.** EPITH. Cæteri, familiares, universi. USUS : Fraudare creditores. Cum omnibus creditoribus suis male agit.

CRĒDO, is, dĭdi, dĭtum, ere, a. *Croire, ajouter foi.* SYN. Fidem habeo, tribuo; auctoritatem tribuo, auctoritatem et fidem adjungo, mihi persuadeo. ADV. Cito de aliquo, facile, firmius, prorsus, recte de aliquo, stulte, temere pecuniam, valde, dementer. PHRAS. 1. **Ne temere cuivis credas,** *ne croyez pas légèrement le premier venu.* Ne cujusvis testimonio fidem adjungas; ne omnibus credulum te præbeas; ne omnibus credulitatem tuam addixeris; segnior ad credendum esto ; caveas, ne fidem tibi quisque faciat, tibi aliquid persuadeat. 2. **Non cuivis est credendum,** *il ne faut pas croire tout le monde.* Quibusdam fidem et auctoritatem usta suspicio derogavit; quosdam leviores auctores rei culpa facit; sunt, quibus incerta, dubia, fluxa fides sit : quorum fide niti tuto haud possis; non cuivis adhibenda est fides. 3. **Crede mihi, rem ita se habere,** *croyez-moi, la chose est ainsi, telle que je vous le dis.* Persuasum tibi habe; induc animum; induc in animum, ita esse ; pro certo habe ; pro certo existima ; nihil dubita ; exploratum atque omnino certum habe ; pro comperto habeas, velim ; sit hoc apud te minime dubium ; sit exploratum ; pro inquisito et comperto sit, rem hoc loco esse; velim, sic habeas : tibi persuadeas, cum animo tuo constituas, in hoc statu rem esse. 4. **Est vir, cui merito credi possit,** *c'est un homme que vous pouvez croire.* Cujus conspecta fides et gravitas ; est fide dignissimus; vir est suspectæ minime fidei; cujus ingens apud omnes auctoritas ac fides; cujus auctoritas magni apud omnes est ponderis; qui auctoritate valeat, floreat

maxima; cujus ingens inter testes nomen; cui vel injurato credas. Cf. **Auctoritas.** USUS: 1. Aiunt, nervos atque artus esse sapientiæ, non temere credere. Adduci non possum, ut somniis credam. Non credo de numero militum. 2. **Concredo, committo,** *confier.* Se alicui, sua consilia; res omnes alienæ fidei; arcana libris; nocti se credere. Cf. **Fides, Judico, Firmus, Certus.**

CRĒDŬLĬTAS, ātis, f. *Crédulité, facilité à croire.* SYN. Credendi facilitas, animus simplex, credulus. USUS: Credulitas error potius est, quam culpa, et in optimi cujusque animum facillime irrepit.

CRĒDŬLUS, a, um, *Crédule, simple.* SYN. Simplex, antiqui moris homo, qui facile credit.)(**Prudens, sapiens.** USUS: Verba mihi dari facile patior, meque libenter præbeo credulum. Creduli et improvidi juvenes. Cf. **Incautus.**

CRĔMO, as, avi, atum, are, a. *Brûler.* SYN. Incendo, exuro, comburo, deuro, in ignem aliquid infero, flammis torreo.

CRĔO, as, avi, atum, are, a. *Créer, engendrer, produire.* SYN. Procreo, gigno, facio. ADV. De integro censores, injuste periculum, rite consules. PHRAS. 1. **DEUS hunc mundum creavit,** *DIEU a créé cet univers.* Ex nihilo procreavit; rerum omnium potentissimus ac sapientissimus opifex hoc pulcherrimum naturæ regnum ex nihilo condidit, effecit; commune hoc DEI ac hominum domicilium DEI consilio jussuque repente ex nihilo constitit; rerum hanc universitatem, qua omnia continentur, nullis ex elementis, nullis ex principiis molitus est DEUS; mundi hujus moles immensa non manibus hominum, sed DEI imperio surrexit; quidquid hic videmus, de nihilo natum est DEO imperante; DEUS est, qui cœlum et omnia, quæ cœli ambitu continentur; qui supera, media, infima condidit, architectatus est, ex nihilo excitavit, formavit, finxit. 2. **Regem creant,** *ils le créent roi.* Regem appellant, regem jubent, regnum ei deferunt; regem renuntiant; diadema ei imponunt; regem faciunt, dicunt; summam imperii ad eum deferunt. USUS: Artis proprium est creare et gignere. Periculum alicui creare. Luxuries in urbe creatur. Consules et prætores creantur. Errorem sæpe creat similitudo. Cf. **Facio.**

CRĔPĬDA, æ, f. *Sandale.* Calceamenti genus. USUS: Statua Scipionis cum chlamyde et crepidis. Ne sutor supra crepidam, *chacun son métier.* (PROV.).

CRĔPĬDĀTUS, a, um, *Qui porte des sandales.* SYN. Soleatus.

CRĔPĪDO, ĭnis, f. *Môle, jetée; rivage.* SYN. Ora terræ, quæ alluitur aqua, *vel* ripa paulo eminentior. USUS: Pirata ad omnes urbis crepidines accessit.

CRĔPĬTŬS, ūs, m. *Bruit retentissant, craquement.* SYN. Sonus collisione excitatus, *aut* percussione. EPITH. Honesti, liberi. USUS: Pallor et tremor et dentium crepitus consequitur. Inter plagarum crepitum doloremque. Stoici aiunt, crepitus æque ac ructus liberos esse oportere.

CRĔPO, as, ui, ĭtum, are, n. *Rendre un son, craquer.* SYN. Percrepo.

CRĔPUNDĬA, ōrum, n. pl. *Jouets d'enfant, hochets.* SYN. Quæ pueris dantur oblectandi causa.

CRĔPUSCŬLUM, i, n. *Crépuscule.* USUS: Primo crepusculo. Cf. **Vesper.**

CRESCO, is, crēvi, crētum, ere, n. *Croître.* SYN. Augesco, accresco, adolesco, ingravesco, serpo, propagor, augeor, ætate procedo, surgo, ascendo.)(**Decresco.** ADV. Incredibiliter, plurimum, pariter cum ætate studia. PHRAS. 1. **Herbæ e terra crescunt,** *les herbes sortent de la terre.* E terra nascuntur; e terra maturatæ pubescunt et maturitatem assequuntur. Diffundit terra et elicit herbescentem viriditaten; e terra germina omnia effunduntur; terra herbes gignit, creat, progenerat; herbæ proveniunt, prosiliunt, prorepunt, emicant, enascuntur, exeunt. 2. **Malum in dies crescit,** *le mal s'accroît de jour en jour.* Malum in dies longius manat; serpit latius; magis vulgatur; augescit, ingravescit; longius progreditur, procedit; majora in dies incrementa capit. Cf. **Augesco, Augeo.** 3. **Postquam crevit puer,** *dès que l'enfant fut devenu grand.* Ubi adolevit ætate; ubi ætate processit; sumpto jam corpore, animique robore; ubi ad justum corporis modum adolevit; ubi ad justum corporis proceritatem; corporis habitum processit. 4. **Ira dolorque crevit,** *la colère et la douleur ont augmenté.* Exarsit ira, vehementius efferbuit. Cf. **Augeo.** USUS: Respublica privatis inimicitiis crescit. Exspectatio rumore creverat. Eos elige, e quibus crescere possis. Locus præter modum crevit. Cf. **Augeo, Amplifico.**

CRĒTA, æ, f. *Craie.* SYN. Terra alba. USUS: Laudatio Asiatica illa creta obsignata.

CRĒTĀTUS, a, um, *Blanchi avec de la craie.* SYN. Creta infectus. USUS: Cretatæ fasciæ.

CRĪBRUM, i, n. *Crible.* SYN. Vas pistorum ad grana farinamque purgandam. USUS: Mures cribra arrosere.

CRĪMEN, ĭnis, n. *Crime.* SYN. Criminatio, infamia; *item:* facinus, peccatum, noxa, scelus, delictum, maleficium. EPITH. Atrocissimum, certum, commentitium, commune, decumanum, domesticum ac vernaculum, fictum, falsum, fœdissimum, grave et vehemens, inane, incredibile, ingens, iniquum, integrum, invidiosum, levius, nefarium, novum

inauditum, obscurum, perspicuum, probrosum, suspiciosum, manifestum, vinarium, verum, vetus. Crimina certa propriaque, dissoluta, falsa, infinita, absoluta, permulta, quotidiana, reliqua. PHRAS. **Magnum crimen commisisti**, *vous avez commis un grand crime.* Magnum crimen admisisti; in sceleratam ac nefariam fraudem decidisti; fraudem capitalem admisisti; in hoc facinore omnes insunt culpæ maximæ; id, quod in te concepisti scelus, in maximo, nefario crimine et capitali fraude ponitur; magno te adstrinxisti scelere; grave piaculum admisisti; nullum scelus abest ab eo scelere; in illo scelere omnia insunt scelera, quod in te admisisti. Cf. **Committo, Culpa, Scelus.** USUS: 1. **Criminatio,** *accusation.* Crimen effugere, e crimine elabi, *éviter une accusation.* Crimen dissolvere, *repousser une accusation, se laver d'un reproche.* 2. **Facinus, peccatum, fraus, noxa,** *délit, faute, crime.* Crimen in me quærit. Cædes ea illi crimini datur, vertitur. Proditionis crimen in te conjecit, contulit; tibi intulit, attulit, obtulit. Ista aut suspicionem afferunt, aut crimen. Isthoc tibi crimen adscribunt; hoc tibi in crimine ponunt. Crimine aliquem arcessere; condemnare crimine. Imprudens in crimen incurrit, in crimen venit. Staret hoc illi crimen, nisi refelleret, dilueret, dissolveret. In alium derivare crimen; extenuare nimium et elevare. Facile effugies crimen. Non abes ab omni crimine, non cares omni crimine. Videtur condonandum illud crimen. Cf. **Scelus, Criminatio, Criminor.**

CRĪMĬNĀTĬO, onis, f. *Accusation, calomnie.* SYN. Crimen, accusatio. EPITH. Accerrima, accusatorum falsa, inaudita, subita, tota. PHRAS. **Criminationem refutavit,** *il a réfuté l'accusation.* Oblatas ab adversariis criminationes depulit; crimen accurata confutatione dissolvit; meditata oratione diluit, refellit; inexspectato responso crimen effugit; e crimine elapsus est, e crimine se eripuit; oblatas criminationes aut extenuavit, aut elevavit. USUS: Nihil adhuc in Caium criminationis est. Oblatas criminationes depellere. Cf. **Accusatio, Coarguo.**

CRĪMĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Accuser; faire des reproches.* SYN. Criminationem, *vel* crimen offero, infero; culpæ, vitio do; crimini do, verto; criminatione utor, criminis loco pono, in crimen voco, revoco.)(**Crimen dissolvo.** PHRAS. **Nescio quid fraudis a me susceptum criminantur,** *ils me reprochent je ne sais quelle perfidie.* Nescio quid fraudis a me conceptæ in crimen vocatur; capitalis, nescio cujus fraudis crimen in me conjiciunt, conferunt; nescio quod fraudis crimen mihi inferunt, efferunt; fraudis, incertum cujus, crimen in me quærunt; cum alia, tum fraudis, nescio cuius, crimina in me ferunt; mihi adscribunt; fraus, nescio quæ, mihi in culpa ponitur, in crimine ponitur; crimini datur, fraudis, nescio quid, a me admissum; novum crimen afferunt, fraudem capitalem a me factam esse, fraudis crimine me arcessunt, condemnant; fraudis conceptæ crimen in me derivant; in fraudis crimen, certe suspicionem, ad populum incurro, venio. Cf. **Accuso, Insimulo, Culpa.** USUS: Invidiose meam potentiam ad populum criminantur. Non omnia libet criminari. De quibus illum criminatus es. Cf. **Detraho.**

CRĪMĬNŌSĒ, *En accusateur, avec passion.* SYN. Suspiciose, accusatorie, acerbe. USUS: Qui suspiciosius ac criminosius diceret, audivi neminem.

CRĪMĬNŌSUS, a, um, *Digne de reproche, blâmable; coupable, criminel.* SYN. Suspiciosus, quod criminis suspicionem affert, quod in crimine est, quod in crimine ponitur. USUS: Non credebam, hoc tibi criminosum fore. Orator acer, acerbus, criminosus. Officiosam amicitiam criminoso nomine inquinas.

CRĪNES, ium, m. pl. *Cheveux.* SYN. Capilli.

CRĪNĪTUS, a, um, *Qui a beaucoup de cheveux.* SYN. Capillatus, comatus. USUS: Gorgonis os anguibus crinitum, *la tête de la Gorgone avait des serpents pour cheveux.* Stellæ crinitæ, *comète.* Cf. **Cometæ.**

CRISPUS, a, um, *Crépu, frisé.*

CRISTA, æ, f. *Crête; aigrette, panache d'un casque.* USUS: Crista galeæ.

CRISTĀTUS, a, um, *Qui a une crête, une aigrette.* USUS: Galea cristata.

CRĪTĬCUS, i, m. *Critique, censeur.* SYN. Poematum, *aut* similium operum judex, Aristarchus. USUS: Ego tanquam criticus antiquus, ut Aristarchus quidam judicaturus sum.

CRŎCEUS, a, um, *De safran; couleur de safran, jaune, doré.* USUS: Chlamys crocea.

CRŎCŌDĪLUS, i, m. *Crocodile.* SYN. Lacerta Ægyptia magnitudinis immensæ.

CRŎCUS, i, m. *Safran.* USUS: Meliora sunt unguenta, quæ terram, quam quæ crocum olent.

CRŎTĂLUM, i, n. *Crotales, sorte de castagnettes.* SYN. Instrumentum musicum e laminis quibusdam æreis. USUS: Nec collegæ tui crotala et cymbala fugi.

CRŬCĬĀMENTUM, i, n. *Tourment, souffrance.* SYN. Cruciatus. EPITH. Gravia morborum. USUS: Cruciamenta morborum interdum sunt graviora, quam tormenta carnificum.

CRŬCĬĀTŬS, ūs, m. *Tourment, torture, supplice.* SYN. Cruciamentum, tormentum,

pœna, supplicium. EPITH. Acerbissimus, mœstus, magnus, malus, summus, miseri, tetri. USUS: Magno animi cruciatu vitam agere, *passer sa vie dans des chagrins perpétuels.* Is se vel in cruciatum dari cupit. Cruciatu afficere aliquem. Confectus cruciatu summorum dolorum. Cui morbus tetros cruciatus ciet. Summo cruciatu supplicioque perii. Cf. **Dolor, Affligo.**

CRŬCĬO, as, avi, atum, are, a. *Tourmenter, torturer.* SYN. Cruciatu afficio, conficio, afflicto, torqueo, premo, exanimo, excrucio, vexo; angoribus, suppliciis, majori malo macto. ADV. Diu, impune. PHRAS. 1. **Criminis insontem acerbe cruciavit,** *il a cruellement torturé un innocent.* Insonti barbara feritate tormenta admovit; omnia exempla cruciatus in insontem edidit; crudelitate naturæ asperius fecit aliquid insonti; in summum cruciatum dedit hominem insontem; omnibus cruciatibus affecit, per ultimos cruciatus hominem insontem laceravit, excarnificavit. 2. **Ea res me vehementer cruciat,** *cette affaire me tourmente beaucoup.* Res me urit vehementer et sollicitat; animum discruciat, exercet; angor animo, intimis sensibus; eam ob rem gravis mihi sollicitudo incumbit; acerba me sollicitudo incessit; maximam sollicitudinem sustineo; summam acerbitatem, ægritudinem, molestiam capio, sustineo; in acerba sollicitudine, in magno angore sum; magna premor, opprimor sollicitudine; magna cura ac sollicitudo animo insidet, animum occupat, torquet, exagitat; gravi conturbor, æstuo sollicitudine; suspenso et sollicito sum animo; ægritudine prope contabesco; curis pene conficior ac consumor. Cf. **Ango, Angor, Cura, Sollicitus.** USUS: Fame et vigiliis cruciatur. Tuæ te ærumnæ premunt ac cruciant. Dies noctesque tuæ te sollicitudines torquent ac cruciant. Dies noctesque cruciaris et consumeris. Cf. **Vexo, Torqueo.**

CRŪDĒLIS, e, gen. com. *Dur, cruel, inhumain.* SYN. Durus, inhumanus, ferreus, ferus, teter, immanis, importunus, omnis humanitatis expers, natura asper, singulari immanitate et crudelitate barbarus; barbarus atque immanis, inexorabilis, omni diritate atque immanitate deterrimus, immemor humanitatis, immansuetus, qui maxima asperitate et immanitate naturæ est.)(**Clemens, misericors.** PHRAS. 1. **Homo crudelis est,** *cet homme est cruel.* Ingenio sane est crudeli, quali nulla in barbaria quisquam tyrannus fuit; ejus immani et fœda crudelitate omnis Barbaria superata est; homo omni diritate deterrimus; cui volupe sit fœdum in modum lacerare miseros; omnia exempla cruciatus edere; omni sævitie, atrocitate plebem opprimere; optimum quemque per cruciatum necare, cum cruciatu interficere; omnibus tormentis excruciatos, omnibus cruciatibus affectos, laceratos interficere, necare; crudelitate utitur maxima; multa superbe, multa crudeliter facit; credas, feræ rabiem occupasse hominis animum, ita in quosvis sævus est et immanis; immanitate et crudelitate præditus est; crudelitatem vultu aspectuque horribili præ se fert; immanitate barbarus, sanguinarius, atrox, truculentus est; omnem humanitatem exuit; cum immanissimis feris crudelitate comparandus est; ab omni humanitate remotus, derelictus. Homo atrocis ingenii, animi trucis ac implacabilis; omnes mortales crudelitate vincit; cujus immanitas brutorum animantium ferocitatem non modo adæquat, verum etiam (horreo verba tam horrida) superat; est barbarie omni crudelior, expers omnis pietatis ac humanitatis; ea est morum, non asperitate, (levi enim illi vitium istud est) sed feritate, quam ne immanissimæ quidem ferarum omnium feræ possint attingere; anhelat imo e pectore crudelitatem; ea est importunitate naturæ, ut ejus crudelitas nulla miserorum calamitate expleri, satiari, saturari possit; ut crudelitatem in omnes promiscue expromat, exerceat, adhibeat; ut necare insontes crudelitate excogitata gaudeat. 2. **Severi, non crudeles in liberos esse debent parentes,** *les parents doivent user de sévérité et non de cruauté envers leurs enfants.* Bonum est, immo necesse, pueros in culpam lapsos a parentibus castigari, sed cavendum, ne crudelitati aditum patefaciant. Sicut parentum est, juveniles refrenare liberorum impetus, ita debent illi quoque manus, immo ipsum animum ab omni sævitiæ genere vindicare; sævitiam adversus liberos exercere, crudeliter agere cum filiis nunquam debent. Tanti esse nihil debet, ut crudeles in liberos simus; ut crudeles nos liberi experiantur. Si quid agitur cum filiis, crudelitas absit; nunquam crudelitati locus sit; dedecet parentes, pœnam de liberis sumere exempli parum memoris justæ severitatis; adhibere sævitiam in liberos; acerbe crudeliterque in liberos sævire. USUS: Animus ferus, crudelis, inhumanus. Bellum crudele. Pater in liberos crudelis.

CRŪDĒLĬTAS, atis, f. *Cruauté.* SYN. Sævitia, inhumanitas, feritas, acerbitas, atrocitas animi, importunitas, immanitas naturæ, morum acerbitas.)(**Clementia.** EPITH. Arrogans, domestica, gravior, crudelior, immanis et fera, importuna in aliquem, inaudita, incredibilis, inimica, insatiabilis, nefaria, regia, singularis, summa, tanta, teterrima. USUS: Misericordia in speciem crudelitatis labi; crudelitatis odio in crudelitatem ruere, *devenir cruel en haine de la cruauté.* Iste spumans ex ore scelus, anhelans ex infimo pectore crudelitatem, contorquet brachium. Ejus crudelitas nulla miserorum calamitate expleri,

saturari, satiari potest. Crudelitatem in omnes promiscue exprompit, adhibet, exercet. Crudelitate excogitata necare insontes gaudet, nec tam gustare civilem sanguinem, quam exsorbere optat.

CRŪDĒLĬTER, *Avec dureté; cruellement.* SYN. Dure, acerbe; per cruciatum, cum cruciatu, omni cruciatu.)(**Dissolute.** USUS: Crudeliter animadvertere in aliquem. Crudelissime periit.

CRŪDĬTAS, ātis, f. *Indigestion.* SYN. Stomachi affectio, cum male concoxit; stomachi redundantia ex ægra confectione ciborum. USUS: Cruditas morbi causa est.

CRŪDUS, a, um, *Qui n'est pas mûr, vert.* SYN. Immaturus. USUS: 1. Poma ex arboribus cruda avelluntur, matura et cocta decidunt. 2. **Cruditate affectus,** *qui digère mal, qui a l'estomac chargé.* Crudior ad prandium venit. Roscius, quia crudior, agere noluit. Cf. **Stomachus.**

CRŬENTO, as, avi, atum, are, a. *Ensanglanter.* SYN. Sanguine imbuo, sanguinem elicio. ADV. Impie. USUS: Nolebam propter me cæde civium cruentari rempublicam. Scelere cruentare secures suas. Cæde nefaria se cruentare.

CRŬENTUS, a, um, *Sanglant, ensanglanté.* USUS: Cruentus civium sanguine.

CRŬMĒNA, æ, f. *Bourse.* SYN. Loculus.

CRŬOR, ōris, n. *Sang répandu.* SYN. Sanguis e vulnere. EPITH. Jucundus, civilis, quam recentissimus inimici. USUS: Cruorem inimici recentissimum ostendere. Cf. **Sanguis.**

CRUS, crūris, f. *Jambe.* SYN. Tibia, pars pedis, quæ ex coxendice ad extremos pedis digitos pertinet. USUS: Crura alicui frangere, suffringere.

CRUSTA, æ, f. *Superficie, enveloppe, écaille, croûte.* USUS: Vasis crustæ detrahebantur.

CRUX, ŭcis, f. *Croix.* SYN. Patibulum. PHRAS. In crucem agere, rapere, tollere; cruci suffigere, affigere; crucem alicui figere, defigere, constituere; patibulo affigere; in cruce figere; cruce afficere; cruci aliquem dare; infelici arbori suspendere. (VULG. **Crucifigere**), *crucifier.* USUS: Verres civibus Romanis crucem minatus est. Crucem indemnatis fixit, constituit. Cruci hominem insontem dedit. Multos in crucem egit, sustulit. Multos cruciatu, cruce, morte affecit. (**Crux** *pro* molestia, rebus adversis, calamitatibus *vulg. est, peine, tourment*).

Crux SSma, *La Sainte Croix.* PHRAS. 1. Lignum, in quo salus nostra, ingemiscente rerum natura, pependit; in quo tribus clavis mundi salus affixa pependit. 2. (**Crucifixi imago,** VULG.), *Crucifix.* Imago Christi cruci affixi; simulacrum Christi e cruce pendentis; signum pendentis in cruce Servatoris nostri; simulacrum Christi in cruce morientis, in cruce exspirantis; effigies Christi in cruce suffixi. 3. (**Crucem facere,** VULG.), *se signer, faire le signe de la croix.* Crucis signum in fronte pingere, formare; cruce se signare; signum crucis in fronte effingere, exprimere; salutari se crucis signo munire; signum crucis fronti, pectori imprimere. Signum crucis Christiano more, Christiano ritu ducere.

CŬBĪCŬLĀRIS, e, gen. com. *Où l'on couche.* SYN. Quod ad cubiculum pertinet. USUS: Lectus cubicularis.

CŬBĪCŬLĀRIUS, ii, m. *Valet de chambre.* SYN. Cubiculi minister. USUS: Nihil per cubicularium, omnia per janitores.

CŬBĪCŬLUM, i, n. *Chambre à coucher.* SYN. Conclave. EPITH. Alienum, altum, amplum, hibernum, subgrande. USUS: Grande cubiculum, altum, hibernum valde probavi. In cubiculum introducere.

CŬBĪLE, is, n. *Lit.* SYN. Lectus. EPITH. Duplex. USUS: Cubilia ferarum. Inire alienum cubile, *commettre un adultère.* Nemo tam miser, qui non cubile suum, *aut* lectum salvum velit. Omnes mortales non solum vestigia, sed ipsa avaritiæ tuæ cubilia videre possunt, *siége.*

CŬBĬTĀLIS, e, gen. com. *Haut d'une coudée.* SYN. Cubitum altus.

CŬBĬTO, as, avi, are, n. *Être souvent couché.* SYN. Sæpe cubo.

CŬBĬTUS, i, m. *Coude; coudée.* SYN. Mensura, quantum e cubito brachii ad extremam manum est. USUS: Levato in cubitum corpore, suffulcire mentum columna, *s'appuyer sur son coude, appuyer son menton sur ses deux bras.* Triennio ille tres cubitos non processit. Columna tribus cubitis alta.

CŬBO, as, cubui, cubĭtum, are, n. *Être couché.* SYN. Recumbo, accumbo. PHRAS. **Cubitum ivi,** *j'allai me coucher.* Ad quietem ivi; quieti me tradidi; in lectum me recepi; cubitum discessi; conferre se cubitum parabat; strato se committere; lecto se commendavit; fessum diurno labore corpus quieti mandabat; lectum petiit; ad quietem se composuit. USUS: Deinde cubitum discessimus. Ægrotus in lecto cubans.

CŪDO, is, di, sum, ere, a. *Battre; forger.* SYN. Ferio, percutio. USUS: Cudere nummos, *vel* argentum, *battre monnaie.*

CŪJAS, ātis, gen. omn. *De quel pays?* SYN. Unde, qua ex gente? USUS: Socrates rogans, cujas esset? mundanum se respondit, totius mundi incolam, ac civem.

CŪJUS, a, um, *A qui appartenant? Dont, de qui.* USUS : Cuja res, cujum periculum. Cædes ei crimini detur, cuja interfuit.

CŪJUSDAMMŎDI, *De quelque manière.* USUS : Animus non esse solum, sed cujusdammodi debet esse.

CŪJUSMŎDI, *De quel genre.* USUS : Legem, cujusmodi sit, conservare.

CŪJUSQUĔMŎDI, *De toutes sortes.* USUS : Homines cujusquemodi.

CULCĪTA, æ, f. *Matelas, oreiller.* SYN. Pulvinus, lectulus, stragulum. USUS : Culcita plumea.

CŬLĔUS, i, m. *Sac de cuir.* SYN. Saccus e corio, *vel* lino factus. USUS : Parricidæ in culeum insuti in profluentem deferuntur.

CŬLĪNA, æ, f. *Cuisine.* EPITH. Ingentes. USUS : Tua quidem Philosophia in culina est.

CULMEN, inis, n. *Faîte, sommet.* SYN. Fastigium. EPITH. Parvum, transversum.

CULMUS, i, m. *Tige des plantes, chaume.* SYN. Frumenti calamus a radice ad spicam. EPITH. Geniculatus. USUS : Herbescens viriditas sensim adolescit, culmoque nixa geniculato vaginis jam quasi pubescens includitur.

CULPA, æ, f. *Faute.* SYN. Causa, meritum, crimen, reprehensio. EPITH. Aliena, magna, minor, paterna, perpetua, præterita, propria, similis, summa, turpis, varia. PHRAS. 1. **Tua culpa hæc acciderunt**, *cela est arrivé par votre faute.* Tu unus ejus rei culpam sustines; tu ipse in culpa es, in te uno culpa ejus rei est; hujus rei culpa in te residet, hæret, consistit; tu ejus rei culpa teneris; tuo vitio perimus; omnes tibi culpam ejus rei attribuunt, assignant; tot malorum causas in te omnes conferunt, transferunt, derivant, inclinant, congerunt; penes te unum ejus rei culpam esse aiunt; te ejus culpæ coarguunt; te culpæ omnis reum faciunt; tuum hoc vitium est, de quo plectimur; in vitio tu es; in te injicitur ejus rei culpa; tibi vitio et culpæ datur; te unum in culpa et suspicione ponunt; in te unum culpam conjiciunt, referunt; merito tuo te accusant; ejus te mali fontem esse ac principium; tu unus in noxia es; te ipse jure optimo incuses licet auctorem omnium malorum; hujus rei culpam omnes in te rejiciunt, tibi adscribunt; te hujus mali fontem, originem, causam esse prædicant; hanc in te culpam omnes impingunt; hujus culpæ notam tibi uni inurunt; hujus rei culpa te condemnant. Cf. **Causa, Adscribo, Criminor.** 2. **Gravem culpam admisit**, *il a commis une grande faute.* Gravem culpam commisit, contraxit, suscepit; magno se crimine adstrinxit; gravi culpa se contaminavit; non levem culpam commeruit, in se suscepit; sequius admisit aliquid; graviter offendit, deliquit; in gravem culpam incidit; gravi se scelere commaculavit, inquinavit; gravi culpa se obstrinxit. Cf. **Committo, Peccatum, Pecco, Crimen.** 3. **In culpa non est**, *il n'est pas en faute.* Abest ab ea culpa longissime; extra culpam est; extra causam culpamque positus est; nihil in eo culpæ hæret, residet; culpa ea non tenetur; hujus rei culpa penes illum non est; noxæ ejus reus non est; ejus virium non est; ejus culpa, vitio id factum non est. 4. **Expers omnis culpæ est**, *il est tout à fait innocent.* Culpa caret, vacat; ab omni culpa abest, ab omni culpa remotus est; culpa omnis procul abest ab eo; abhorret ab ejus integerrimis moribus, quidquid culpæ in eum confertur; purus ab omni culpa est. Cf. **Innocens.** 5. **Culpam a se facile removebit**, *il se disculpera facilement.* Culpam haud ægre a se amovebit, amolietur, dimovebit; ea se culpa facile liberabit; ea se ex culpa facile eximet; eam se extra causam culpamque facile ponet; facile effugiet hoc crimen; ex eo crimine facile elabetur. Cf. **Criminatio.** 6. **Culpam in alium rejicio**, *je rejette la faute sur un autre.* Culpam in alterum confero, transfero, derivo, injicio, conjicio; in alium amolior, averto, inclino. 7. **Culpam fateri**, *avouer une faute.* Culpam agnoscere; culpæ se reum agere, peragere; de se ultro confiteri; non defugere noxæ confessionem. 8. **Damna omnia, quæ culpa mea acciderunt, resarciam**, *je réparerai tous les dommages que j'ai causés par ma faute.* Præstabo culpam; culpam redimam; quidquid detrimenti mea culpa acceptum est, sarciam, compensabo. USUS : Nulla culpa subest. Senatus in culpa est. Ejus peccati culpam unus sustines. Omnes se culpæ insontes clamant. Tibi præstanda est ea culpa. Cf. **Crimen, Reprehendo.**

CULPO, as, avi, atum, are, a. *Reprendre, blâmer, critiquer.* SYN. Culpæ do, culpæ ejus tribuo, in culpa pono, reprehendo. USUS: Sæpe patientiam ejus culpavi. Cf. **Reprehendo.**

CULTER, tri, m. *Couteau.* USUS : Cultros metuit tonsorios; cultro succinctus; cultrum stringere.

CULTĬO, ōnis, f. *Action de cultiver, culture.* SYN. Cultura. USUS : Cultio agri.

CULTOR, ōris, m. *Celui qui cultive.* USUS : Agrorum cultores, *laboureurs.* Veritatis, justitiæ cultor, fraudis inimicus, *ami de la justice, de la vérité.*

CULTRIX, icis, f. *Celle qui cultive.*

CULTŪRA, æ, f. *Culture.* SYN. Cultio, cultus. EPITH. Multa, salutaris agrorum. USUS : Ager desertus a cultura hominum. Ager suapte bonus, diligentia et cultura melior. Ager nihil ferens, nisi magno labore ac cultura quæsitum.

CULTŪS, ūs, m. *Genre de vie.* SYN. Vitæ ratio. EPITH. Communis atque usitatus vitæ,

diligens, humanus civilisque, optimus, Deorum castisssimus atque sanctissimus, plenissimusque pietatis, malus, mollissimus, necessarius, parvus, pius, quotidianus, saluber, moderatus, senior, tenuis, magnus, magnificus. USUS : 1. Idem nobis cultus, idem victus. Homines a fera agrestique vita ad humanum cultum civilemque traducere. Delectant magnifici apparatus, vitæque cultus cum elegantia et copia. Cultus, et curatio corporis nobis adhibenda est. 2. **Cultura, cultio,** *culture de la terre.* Ager ex se fructum nullum edit sine cultura hominum. 3. **Cura,** *témoignage de respect, honneur.* Tribuere alicui officium et diligentem cultum. Cf. **Colo, Religio.**

1. **CŬM,** *Avec.* Præpositio. **Vim habet conjunctionis, societatis, interdum instrumenti.** USUS : Cum magno labore, cum magna spe agit. Cum gladio cruento comprehensus est. Cum ferro invadere in aliquem. Cum magno fletu, cum voluptate auditur. Considerate cum animis vestris. Habeo statutum cum animo meo. Cf. **Simul.**

2. **CUM,** *Lorsque.* Adv. SIGNIF. **Causam, occasionem, tempus. Antiquis quum.** USUS : Nox una intercessit, cum ille ita mutatus est. Aliquot sunt dies, cum te amo. Fuit id quondam tempus, cum, etc.

CUM, TUM, *D'un côté, de l'autre; non seulement, mais encore; tant.... que; soit.... soit que.* **Præcedit illud, hoc consequitur.** SYN. Et, et; non solum, sed etiam. **Cum minus quiddam, tum vero gravius et majus significat.** USUS : Hoc cum utile, tum illud longe honestissimum est, quod. Cum doctrina, tum imprimis pietate excellens. Id fecit cum sæpe alias, tum vero hoc tempore frequentissime. Cum cætera, tum hoc dictum vitupero.

CUMPRĪMUM, *Alors que.* SYN. Ut primum, ubi primum, simul atque. USUS : Cumprimum posse ingredi cœpit, non recusabat, etc.

CUMPRĪMIS, *Surtout, principalement.* SYN. Imprimis. USUS : Homo cumprimis locuples et honestus.

CŬMŬLĀTĒ, *Pleinement, abondamment.* SYN. Plane, abundanter, majori mensura. USUS : Cumulate mihi gratias egit, satisfecit. Non modo liberaliter, sed ornate etiam cumulateque tractatus sum. Cumulatius augere munus aliquod.

CŬMŬLO, as, avi, atum, are, a. *Entasser, accumuler; combler.* SYN. Augeo, adaugeo, expleo, compleo, perficio.)(**Detraho, imminuo.** USUS : Scipio bellicam laudem eloquentia cumulavit. Alio scelere id scelus cumulasti. Maximo gaudio, ira, voluptate cumulor. Mirabar, locum augendi in eo fuisse, quod dudum cumulatum videbatur. Homo omni laude cumulatus. Cf. **Augeo, Orno.**

CŬMŬLUS, i, m. *Amas considérable; comble.* SYN. Acervus, accessio, summa. USUS : Ad summam ex illius reditu lætitiam cumulus gaudii accessit ex adventu tuo. Beneficium tuum magno cumulo auxisti. Etsi alioquin illum amo, accedit tamen cumulus commendationis tuæ. Ad tua plurima de me merita maximus hoc facto cumulus accessit. De laudibus Dolabellæ cumulum deruam. Tua commendatione ad meam voluntatem cumulus accedit. Cumulos exstruere.

CŪNĀBŬLA, orum, n. pl. *Berceau d'enfant; origine.* SYN. Cunæ. TRANSL. Rudimenta. USUS : An alia putas esse rudimenta et cunabula virtutis ?

CŪNÆ, ārum, f. pl. *Berceau.* SYN. Incunabula, cunabula. USUS : Vagire in cunis.

CUNCTĀBUNDUS, a, um, *Qui hésite.* SYN. Segnis, resistens. ♣.

CUNCTANTER, *Avec hésitation, lentement.* SYN. Lente.

CUNCTĀTĬO, ōnis, f. *Retard, lenteur, hésitation.* SYN. Mora, tarditas. USUS : Studium semper adsit, cunctatio absit. Sæpe cunctatione et tarditate, cum otium volunt sine dignitate retinere, utrumque amittunt. Cf. **Mora.**

CUNCTĀTOR, ōris, m. *Qui temporise, qui hésite.* USUS : Nosti, quam Marcellus parum efficax sit, quam tardus, quam cunctator.

CUNCTOR, aris, atus sum, ari, d. *Temporiser, tarder, hésiter.* SYN. Remoror, retardo, differo.)(**Propero.** ADV. Diutius in vita. USUS : 1. In cursu bonorum consiliorum cunctandum non est aut tergiversandum. An etiam tum cunctabimini, quiescetis, timebitis? 2. **Percunctor,** *demander.* Cum ex me cunctaretur *pro* **percunctaretur.** Cf. **Remoror, Differo, Mora, Tardus.**

CUNCTUS, a, um, *Tout.* R. q. **Conjunctus.** SYN. Omnis, totus, universus. USUS : Cuncta sidera, cunctus populus; cuncta Ægyptus, cuncta terra.

CŪNĔĀTIM, *En forme de coin.* SYN. Per cuneos. USUS : Cuneatim urbem oppugnabant.

CŪNĔŎLUS, i, m. Dimin. *Petit coin.* SYN. Parvus cuneus.

CŪNĔUS, i, m. *Coin.* SYN. Quod inseritur in ligno findendo. USUS : Hos ille cuneos inserens prorupit artus.

CŪNĪCŬLUS, i, m. *Lapin; souterrain; mine (de guerre).* SYN. Fossa subterranea. PHRAS. (**Cuniculum fecerunt,** VULG.), *ils firent une galerie souterraine.* Cuniculum egerunt; cuniculis subtraxere aggerem. USUS : 1. Quatuor homines cuniculus oppressit. Cuniculum agere. Cuniculis oppugnare. 2. TRANSL.

Dolus, *moyen détourné, sourde menée.* Prius vi, nunc cuniculis me oppugnat.

CŪPA, æ, f. *Tonneau, barrique.* SYN. Vas vinarium, ubi mustum coquitur, et defæcatur. USUS : Vinum a propola, et de cupa.

CŪPĒDĬA, ōrum, n. pl. et **CŪPĒDĬÆ**, ārum, f. pl. *Mets de choix, friandises.* SYN. Suaviores epulæ, *vel* earum cupiditas ; deliciæ ciborum ; gulæ irritamenta. USUS : Ægrotationi subjecta sunt avaritia, liguritio, vinolentia, cupedia, mulierositas.

CŪPĒDĬNĀRĬUS, a, um, *Pâtissier, confiseur.* SYN. Esculentarum rerum venditor.

CŬPĬDĒ, *Ardemment, passionément.* SYN. Studiose, avide, callide. **Sæpius in vitium.** USUS : Agros suos studiose colit, non alienos cupide appetit. Moniti, ne cupide quid agerent. Multa a senatu cupide, multa temere fiebant.

CŬPĬDĬTAS, ātis, f. *Désir, ardeur, passion.* SYN. Aviditas, ardor, amor, animi impetus, cupiditatis sitis, libido, studium, desiderium, desideratio. EPITH. Acerrima, fortissima, acrior, insanior, apertior, cæca atque temeraria, dominatrix animi, effrenata et furiosa, excellens laudis in omnibus rebus, flagrans, honesta, impia, improbissima, inconsiderata, incredibilis, inexplebilis, infinita, inhonestissima, injusta dominatus, insatiabilis, levis, liberalior, non mediocris, obscura, occulta atque tecta, lubrica dominandi, projecta, sacra, summa, singularis, sollicita, turpior, vacua, tam varia, tam nova. Cupiditates contrariæ, diversæ et inter se pugnantes, extraordinariæ, faciles, intolerabiles, immensæ, et innatæ, inanes adolescentiæ, indomitæ animi, inexplebiles, innumerabiles, multæ, quam variæ, quam infinitæ, naturales et inanes, naturales et necessariæ. PHRAS. 1. **Cupiditatem alicui facere**, *enflammer les désirs de qqn.* Cupiditatem alicui injicere ; cupiditate incitare, incendere, inflammare, afficere ; in cupiditatem rei impellere ; cupiditatem erigere. 2. **Cupiditatem habere**, *désirer avec passion.* Magna cupiditate teneri ; inflammari, rapi, ferri, efferri cupiditate ; cupiditate flagrare ; cupiditatem præ se ferre ; magno studio in rem ferri ; esse in aliquo cupiditatem ; incensum esse desiderio ; studio inflammatum ; magno rei desiderio teneri, moveri, æstuare, flagrare, exardescere. Cf. **Desidero, Desiderium.** 3. **Cupiditatem comprimere**, *étouffer, arrêter ses désirs.* Docemur domitas habere cupiditates ; libidines coercere, frangere, cohibere ; restinguere cupiditates ; imminuere certe et debilitare ; modum ponere cupiditati ; imperare sibi ; nec parere libidini, nec morem gerere cupiditati ; regere consilii gubernatione cupiditatem ; cupiditatem comprimere. 4. **Cupiditatem explere**, *satisfaire ses passions.* Cupiditatibus suis servire, obsequi, parere, morem gerere ; rapi cupiditatibus suis ; inflammata ferri libidine ; cupiditati frena laxare ; cupiditate longius procedere ; efferri libidinis impetu ; cupiditati suæ satisfacere, obtemperare. USUS : Suffragari alterius cupiditati, *favoriser les passions de qqn.* Cupiditate se devincire, *se laisser enchaîner par ses désirs.* Cf. **Avaritia, Desiderium, Libido.**

CŬPĪDO, ĭnis, f. *Désir, envie, passion.* SYN. Cupiditas. USUS : Bona pars hominum decipitur cupidine.

CŬPĬDUS, a, um, *Qui désire, qui souhaite, qui aime.* SYN. Studiosus, appetens, avidus, amans, observans.)(**Moderatus.** ADV. Nimium decedendi, valde spectandi, vehementer. PHRAS. **Minime sum cupidus**, *je ne désire rien.* Remotus ab omni cupiditate sum ; careo omni cupiditate ; cupiditatem omnem abjeci ; nulla me tenet cupiditas ; nulla in me est cupiditas ; procul absum a cupiditate. Cf. **Cupiditas.** USUS : Est ille perstudiosus tui, et cupidus in perspicienda veritate. Græci contentionis quam veritatis cupidiores. Cf. **Avarus, Avidus.**

CŬPĬO, is, īvi, *vel* ii, ītum, ere, a. *Désirer, souhaiter.* SYN. Opto, exopto, aveo, desidero, expeto, appeto, concupisco, cupidus sum, studio et cupiditate ardeo, cupiditatem habeo, cupiditas me tenet, cupiditate flagro, inflammatus sum, cupidatate in aliquam rem immineo, desiderio teneor, studio efferor, alacer animo sum, aviditas me tenet, gestio, sitio, cupiditas alicujus rei est, studio trahor, incendor. ADV. Diu, mirabiliter, nefarie, plane, summe, valde, vehementer, vehementius. USUS : 1. Hoc nos vitare cupimus ; ardenter aliquid cupere. 2. **Faveo, studeo, benevolus sum**, *s'intéresser à, être bien disposé pour.* Dolabellæ causa cupio omnia, et debeo. Vehementer alicujus causa cupere. Tibi uni maxime cupio. Faveo Curioni, Cæsari honestissime cupio, pro Pompeio emori volo. Cf. **Desidero, Cupiditas.**

CUR ? *Pourquoi ?* SYN. Quare ? quamobrem ? quid est, quod ? qua ratione ? eccur ? quid est causæ? quid est? USUS : Quid est causæ, cur repudietur ? causa, cur cuperes, non erat.

CŪRA, æ, f. *Soin.* SYN. Diligentia, studium, cogitatio, meditatio, angor, metus, molestia, sollicitudo, acerbitas. EPITH. Acris, anceps, antiquissima, assidua et perpetua salutis, difficilis alicujus rei, dignissima virtutis alicujus, divina, domestica, fixa, gratissima, gravis, incredibilis, magna, majuscula, non mediocris, minor, parva, reliqua, sagax, sempiterna, simplex, summa, vetus animi. Curæ anxiferæ, honestæ, incredibiles, magnæ, miserrimæ, optimæ, plurimæ. PHRAS. 1. **Ea res tibi magnam curam afferet**, *cette affaire vous causera de grands soucis.* Magnam

curam injiciet, dabit; ex ea re magnæ tibi curæ nascentur; ea res magnis te curis afficiet, conficiet, implicabit; ea res multis franget te curis; multis curis te macerabit, excruciabit; cura ac sollicitudine animum occupabit. 2. **Curam, quæso, reipublicæ suscipe,** *acceptez, je vous en prie, le gouvernement de l'État.* Complectere, quæso, rempublicam tuis curis; curam omnem ad rempublicam conferto; ad reipublicæ curam te animumque conferto; in maximis negotiis tuis etiam huic cogitationi tempus impertire, quam reipublicæ cura injecerit; in his studiis omne studium tibi et cura ponatur, adhibeatur, consumatur; in ea re curas tuas omnes pone, fige, defige, infige, ut respublica salva sit; in eam curam toto pectore incumbe; in eo cura tua versetur omnis; perpetua illa cura apud te excubet, ut rempublicam salvam præstes; sustine, quæso, tantisper reipublicæ curam; animum ad publicæ rei curam converte; nullam aliam priorem, quam reipublicæ curam age; in eadem, quæso, cura rempublicam habe, qua privatam; curationem reipublicæ hoc maxime tempore age; publicis, quæso, negotiis inservi; nihil tibi potius, nihil antiquius sit reipublicæ cura; omnium rerum prima tibi sit et antiquissima reipublicæ cura. Cf. **Curo.** 3. **Si tibi salus mea curæ est,** *si ma vie vous tient à cœur.* Si tibi salus mea cordi est; si qua salutis meæ cura te tangit, attingit, tenet; si tibi cura est de salute mea; si curæ habes salutem meam; si salutis meæ rationem ducis aliquam. 4. **Curam mihi exemit,** *il m'a enlevé cette inquiétude.* Magna me cura levavit; curam meam levavit; multa me cura solvit, liberavit, laxavit; magnam curarum partem mihi ademit. 5. **Curam hanc dudum deposui,** *depuis longtemps j'ai laissé de côté ce souci.* Abjeci, dimisi, animum ab ea cura abduxi, traduxi; cura illa dudum consedit; cura ea me dudum expedivi. 6. **Cura mihi augetur,** *mes soucis augmentent.* Cura acuitur, cura in sollicitudinem vertitur. 7. **Curis consumi,** *je suis dévoré d'inquiétude.* Curis macerari, confici, absumi, exedi, frangi, discruciari. 8. **Alia ex alia me cura invadit,** *mille soucis m'envahissent.* Alia ex alia me cura excipit, mihi incumbit; mihi nascitur; me urget, premit, urit; animo insidet; animum obsidet, occupat, aggreditur, exagitat, discruciat, oppugnat, exercet; curarum agmine obsideo, oppugnor; curarum fluctibus occupor, obruor, crucior; alia ex alia cura me gravius angit, sauciat. 9. **Curas illas excute,** *quittez ce souci.* Abjice inanes has curas ac sollicitudines; mitte curas inanes; exue te his curis; animum avoca ab hac molestia; curas has infestas ex animo ejice; absterge et exclude istam ex animo ægritudinem; expue hanc animo molestiam, et te tibi vindica. 10. **Jam sine cura sum,** *je n'ai plus de soucis.* Cura omni vacuus sum; cura omnis jam consedit; animo otioso sum ac soluto; jam mihi in vado res est, timore expeditus, solutus a curis, expers curæ sum; nulla me cura coquit; nulla sollicitudo mordet; nulla tristitia exedit. Cf. **Sollicitudo.** USUS: Sit tibi mea dignitas curæ. Sit tibi cura de dignitate mea. Habeto curæ dignitatem meam. Fugere omnem de republica curam.

CŪRANTĬA, æ, f. *Diligence.* SYN: Cura.)(**Non curantia.** USUS: Quod me admones de non curantia, recte facis.

CŪRĀTĬO, ōnis, f. *Administration, charge, office.* SYN. Procuratio, administratio. EPITH. Agraria, regia, integra, periculosæ, ancipites, variæ. USUS: Cultus et curatio corporis est adhibenda. An Dii ab omni curatione et administratione vacent? Res annonaria est curationis meæ. Hæc curatio ad me delata est. Ejus provinciæ curationem suscepi, egi. Inter primam curationem exspiravit. Gravibus morbis ancipites et periculosæ curationes adhibentur, præscribuntur. Omni curatione vacare. Cf. **Administratio.**

CŪRĀTOR, ōris, m. *Préfet, commissaire.* SYN. Procurator, præfectus. USUS: Curatores urbis, annonæ. Ludorum curatorem constituere, præficere.

CŪRĬA, æ, f. *Assemblée du Sénat.* SYN. Sedes ac templum consilii publici, tribus, privatæ domus pars. EPITH. Crudelis, elinguis. major, minor, multa, nova. USUS: Curia vindex temeritatis, moderatrix officii. Curia, templum sanctitatis, amplitudinis, mentis, consilii, caput urbis, ara sociorum, portus omnium gentium.

CŪRĬĀLIS, is, m. *Habitant du même bourg.* SYN. Tribulis, municeps. USUS: Cimon in suos curiales hospitalis.

CŪRĬĀTUS, a, um, *De curie.* USUS: Lex curiata. Curiata, centuriata comitia.

CŪRĬO, ōnis, m. *Curion, prêtre d'une curie.* USUS: Curio maximus.

CŪRĬŌSĒ, *Soigneusement.* SYN. Diligenter. USUS: Quærere, conquirere aliquem, aliquid curiosius.

CŪRĬŌSITAS, ātis, f. *Soin, curiosité.* SYN. Nimia diligentia, cura humani ingenii. USUS: Sum in ejus rei curiositate.

CŪRĬŌSUS, a, um, *Soigneux, exact.* SYN. Nimium in quærendo diligens. ADV. Belle. USUS: Nihil de aliis inquirere, minimeque in aliena re curiosum esse. Homo curiosus et plenus negotiis. Servulus percuriosus. Non sum in exquirendis juribus curiosus. Non ita latet, quin curiosis oculis perspici possit. Cf. **Cura.**

CŪRO, as, avi, atum, are, a. *Soigner, avoir soin.* SYN. Do operam, laboro, elaboro, studeo; curam, diligentiam adhibeo, curam in

aliqua re pono; cura ac diligentia complector, diligentiam in aliquam rem confero; mihi curæ est, procuro, tracto, administro; *item:* medeor, curationem adhibeo. ADV. Diligenter aliquem, de aliquo, mandatum, valetudinem, perferendas litteras, diligentissime, etiam atque etiam, fideliter mercedes prædiorum, honorificentissime decernendum de rebus gestis, laxius, leviter ægrotantem, magnopere, mediocriter, omnino nihil, prope prorsus, nihil aliud, studiose omnia, maxime. PHRAS. 1. **Curabo res tuas diligenter,** *je prendrai grand soin de vos affaires.* Habebo rationem dignitatis tuæ; inserviam honori tuo; summa contentione pro te decertabo; suscipiam propugnationem, ac defensionem dignitatis tuæ; rerum tuarum rationem ducam; in negotia tua omni cogitatione, toto pectore curaque incumbam; rerum tuarum mihi semper antiquissima cura erit; de rebus tuis securus esto, curabo pulchre omnia; curam de te geram diligentem, tua negotia, quidquid ad te pertinebit, uti debeo, diligenter agam; res tuas, negotia, rationes pro virili parte tractabo, administrabo, procurabo. 2. **Ille curat, tractatque res meas,** *il s'occupe de mes affaires et les traite.* Procurator is rerum mearum est, curator et administer; ille sustinet rerum mearum curam; curationem agit, curam habet rerum mearum; is est, cui res meas tractandas, administrandas, procurandas commisi, credidi, commendavi; cujus fidei potestatique res meas commisi, mandavi; in cujus fidem tutelamque res meas tradidi, permisi. Cf. **Cura, Committo, Commendo.** 3. **Cura, quæso, res meas diligenter,** *occupez-vous avec soin de mes affaires, je vous prie.* Fac, ut meæ tibi rationes curæ sint; prospice, consule, provide rationibus meis; suscipe me, respice fortunas meas. Tuere me, fove, ac complectere. Cf. **Curam suscipere.** 4. **Res alienas diligenter, tuas negligenter curas,** *vous vous occupez avec ardeur des affaires d'autrui et vous négligez les vôtres.* De aliis plurimum, de te ipso rebusque tuis minime laboras; aliena tibi curæ sunt, tua negligis; aliorum rationes pluris apud te sunt, quam tuæ; propensior ad alios, quam ad te ipsum tua voluntas est; alienæ voluntati ut morem geras; obsequaris, te ipsum deseris, relinquis, destituis; ut aliis satisfacias, aliorum causa te ipsum destituis; quid aliis placeat, quid aliorum e re sit, attendis, at rerum tuarum ratio quid postulet, minime cogitas; alienæ causæ patronus, tuæ pene prævaricator es; alienis commodis omni studio, cura, labore inservis, invigilas, operam das, dicas, navas, præstas, tribuis, de tuis commodis nihil agis, tua commoda minime tibi cordi sunt; aliorum commoda dum captas, dum aliorum causam foves, juvas, agis, suscipis, tuam jacere, frigere, neglectam jacere pateris, tuam abjicis, nihil facis; de aliena causa sollicitus, tuæ oblitus es; alienæ causæ faves, tuam contemnis; quod tuæ causæ studium dicare deberes, id alienæ dicas, in aliena collocas. 5. **Nihil ille curat,** *il ne s'en occupe pas.* Haud in magno ponit discrimine; nec quidquam illi pensi est; nihil pensi habet; nihil moratur; nullo loco id numerat; ab rerum suarum sensu jam dudum abalienavit animum; se, libertatem, salutem dudum projecit; nihili hæc facit; omnia in minimis ponit, deputat. 6. **Curavit hominem,** *il a guéri l'homme.* Curationem illi adhibuit, admovit, attulit; morbum depulit, sustulit, profligavit; sanitati hominem restituit; ejus opera recreatus a morbo est; valetudinem, vires recepit. Cf. **Sano, Convalesco.** USUS: 1. Funus ei faciendum curavit. Deos non curat. Signa, quæ mihi curasti, reddita sunt. Corpora curare milites jussit, **cibo reficere.** 2. **Valetudini restituo,** *soigner, guérir (une maladie).* Violentis medicamentis curare eum, qui gravius ægrotat. Provinciam curavit, sanguinem misit.

CURRICŬLUM, i, n. *Endroit où l'on court, lice, carrière; course; char.* SYN. Spatium, quo curritur; stadium, cursus, currus. EPITH. Æternum, exiguum vitæ, æternum gloriæ, tam exiguum, tam breve vitæ, vetus. USUS: Deflexit de curriculo mos majorum. Animum de curriculo litterarum negotii alicujus causa deflectere. Vivendi curriculum honeste conficere. Exiguum vitæ curriculum nobis natura circumscripsit, æternum gloriæ. Hæ exercitationes ingenii, hæc curricula mentis. Curricula sermonum. Omne curriculum industriæ meæ in amicorum periculis elaboratum est. De proposito mihi curriculo nihil discedam.

CURRO, is, cŭcurri, cursum, ere, n. *Courir.* SYN. Cursum conficio, cursum teneo, cursum curro. ADV. Aperte eosdem cursus, certatim ad opus, furtim, longius, proclivius, raptim in sententiam. PHRAS. **Ad aliquem currere,** *courir vers qqn.* Cursu tendere, contendere ad aliquem; cursu effuso aliquo ferri, provolare; cursim ad aliquem pergere; cursu ad aliquem ire. USUS: Qui stadium currit, eniti debet, ut vincat.

CURRŬS, ūs, m. *Char.* SYN. Vehiculum, cisium, carpentum, pilentum. USUS: Visus est sibi in somnis curru quadrigarum vehi. Curru albis equis juncto invehitur. Cisio regionem pervolat. In rheda vehi. Aliquem de curru detrahere. De foro in Capitolium currum flexit, vehiculo eripuit se ex oppido. Curru sublimis ibat in regiam. Aurato eminens curru vehebatur.

CURSIM, *En courant, à la course.* SYN. Cursu, effuso cursu, effusissimis habenis, laxatis habenis. USUS: Cursim impetum facere, cursim aliquo pergere. Quæ ego sero et cursim, et subsecivis, ut aiunt, operis arripui. Cursim dicere.

CURSO, as, are, n. *Courir souvent, çà et là.* SYN. Frequenter curro. ADV. Temere, ultro. USUS: Cursare ultro citroque, huc illuc.

CURSOR, ōris, m. *Coureur.* USUS: Cursores in stadio. Cursor ad Olympia profecturus.

CURSŬS, ūs, m. *Course; voyage (sur terre ou sur mer); cours, durée.* SYN. Curriculum, iter, navigatio, lapsus. EPITH. Admirabilis orationis, æquus, æternus gloriæ, apertus ad laudem, assiduus, brevis, sempiternus celerior ætatis, certus, concitatior, contentus, decorus, facilior ad gloriam, forensis, incertus, incitatior, incredibilis, inusitatus verborum, legitimus, lunaris atque infimus, magnus, maritimus, maximus, olympiacus, otiosus vitæ, rectus, secundus, simillimus totius vitæ, summus, suspectus honorum, tantus verborum. Cursus æquabiles, æterni, ætherii, annui, celeres, certi et constantes, contrarii, dispares astrorum, immoderati, immutabiles, maritimi, ordinati, perennes ac perpetui, stati et immutabiles, vagantes, varii. USUS: 1. Contento cursu classis Italiam petebat. Brevi tempore magnos cursus conficere. Secundo vento cursum tenere. Vivendi cursus, solis, stellarum cursus. 2. TRANSL. **Cursus animi et industriæ**, *carrière, manière.* Vide, in quo cursu simus. Vita brevis est, cursus gloriæ sempiternus. Non omnibus idem cursus in cœlum patet. Per rectum cursum ad honores non pervenit. A genere cursuque meo vivendi nunquam desciscam.

CURTUS, a, um, *Écourté.* SYN. Decurtatus, mutilus. USUS: Nihil inconditum, nihil curtum, nihil claudicans. Meæ aures completo verborum ambitu gaudent, et curta sentiunt, nec amant redundantia.

CŬRŪLIS, e, gen. com. *Curule.* USUS: Sella curulis, ædilitas curulis.

CURVO, as, avi, atum, are, a. *Courber.* USUS: In arcum curvare.

CURVUS, a, um, *Recourbé.* SYN. Flexus, contortus.

CŪSOR, ōris, m. *Monnayeur.* USUS: Monetæ cusores.

CUSPIS, ĭdis, f. *Pointe.* SYN. Acuta pars gladii.

CUSTODĬA, æ, f. *Prison; gardes, sentinelle.* SYN. Carcer, præsidium, vigilia, excubiæ, conservatio. EPITH. Fida, infelix capitis, libera et non sollicita, liberalis, optima tutissimaque, privata, publica, regia, horribilis, mirifica. PHRAS. 1. **In custodiam dare**, *mettre en prison.* In custodiam tradere; in custodia includere; custodia septum tenere. Cf. **Carcer.** 2. **Ex custodia dimittere**, *relâcher.* E custodia emittere, amittere, educere, eripere; vinculis levare, exsolvere. Cf. **Carcer, Vinculum.** 3. **In custodia esse**, *être en prison.* In custodiis haberi, teneri, retineri. USUS: Exercitus, præsidium populi Rom., custodia provinciæ. Urbis custodiam agere. In urbis custodia te fortuna posuit, *la fortune vous a commis à la garde de la ville.* In hac custodia, velut in specula collocati sumus, ut populum metu vacuum nostra vigilia et providentia servemus. Illam coloniam ego meis vigiliis et custodiis munivi. Advigilare ad custodiam ignis. Illæ tabulæ privata custodia continentur.

CUSTŌDĬO, is, īvi, ītum, īre, a. *Garder.* SYN. Asservo, tueor, septum custodia teneo, in vigilia rei alicujus maneo, privata custodia contineo, incolumem servo, observo, præsidio sum, custodia teneo, præsidiis firmo, custodiis munio, præsidium impono, diligenti custodia asservo, speculor, conservo. ADV. Diligentissime librum, recte, sanctissime signa et ornamenta urbis. USUS: Me non solum amicorum fides, sed oculi universæ civitatis custodiunt. Posse percipere animo, et custodire memoria. Delecta juventus ejus corpus custodit. Custodire litteris magnorum virorum dicta.

CUSTOS, ōdis, m. *Gardien.* SYN. Conservator, vindex, defensor. EPITH. Bonus defensorque provinciæ, diligentissimus pacis et otii, præclarus ovium, malus, primus. Custodes certi, multi, severi. USUS: Custos, præses, conservator urbis et libertatis. Malus custos diuturnitatis metus. Fani, urbis custodes. Sapientia custos et procuratrix hominis. Præficere custodes alicui rei. In aliqua re custodes ponere.

CŬTIS, is, f. *Peau.* SYN. Pellis, corium. USUS: Aliquid intra cutem inest vulneris.

CYCNĒUS, *vel* **CYGNĒUS**, a, um, *De cygne.* USUS: Cygnea vox et oratio.

CYCNUS *vel* **CYGNUS**, i, m. *Cygne, oiseau.* SYN. Olor. EPITH. Providentes. USUS: Cygni non sine causa Apollini dicati sunt, sed quod ab eo divinitatem habere videantur, quia providentes, quid in morte boni sit, cum cantu et voluptate moriuntur.

CY̆LINDRUS, i, m. *Cylindre.* SYN. Quod volubile est, ut columna teres. USUS: Cylindrum volvere, versare.

CYMBA, æ, f. *Barque, canot, nacelle.* SYN. Scapha et parva navis. USUS: Cymbarum multitudo.

CYMBĂLUM, i, n. *Cymbale, instrument de musique.* USUS: Domus cantu et cymbalis personat.

DACTYLUS, i, m. *Dactyle.* SYN. Pes carminis heroici.

DACTYLICUS, a, um, *De dactyle.* USUS : Numerus dactylicus.

DÆMON, onis, m. *Esprit, génie.* SYN. Lar, genius. Cf. **Diabolus.**

DÆMONIUM, ii, n. *Génie.* SYN. Genius. USUS : Socrates ait, esse divinum quiddam quod dæmonium appellat, cui semper ipse paruerit, nunquam impellenti, sæpe revocanti.

DAMA, æ, f. *Daim, animal.*

DAMNATIO, onis, f. *Condamnation judiciaire.* SYN. Condemnatio EPITH. Aliena, misera, invidiosa. Damnationes acerbissimæ reorum, quotidianæ. USUS : Omnes damnatione ignominiaque digni. Reorum damnationes acerbissimæ.

DAMNATORIUS, a, um, *De condamnation.* USUS : Judicium damnatorium.

DAMNIFICUS, a, um, *Malfaisant, nuisible.* USUS : Bestia damnifica.

DAMNO, as, avi, atum, are, a. *Condamner.* SYN. Condemno, improbo, supplicio addico, damnatione afficio, vitam alicujus, *aut* sanguinem addico. ADV. Damnari honeste, inique a civibus, palam, voce omnium. USUS: Aliquem sceleris, injuriarum, stultitiæ damnare. Mulier unius peccati damnata uno judicio, multorum maleficiorum convicta putatur. Turpi judicio damnatus. Nomine conjurationis, de vi, de majestate damnatus. Capite damnatus. Causa judicata, convicta, damnata. Cf. **Condemno, Animæ damnatæ.**

DAMNOSE, *De manière à causer du tort.* USUS : Damnose bibere, *boire à ruiner qqn.*

DAMNUM, i, n. *Perte, dommage, détriment; tort, préjudice.* SYN. Jactura, detrimentum, incommodum, malum, fraus, dispendium. EPITH. Magnum, majus, minus, novum, quæstuosum, tantum, damna aleatoria, maxima. PHRAS. 1. **Ea res non parva tibi damna inferet,** *cette affaire vous causera de grands dommages.* Damna non levia dabit, afferet; multis gravibusque damnis te afficiet ; damno erit ac calamitati ; gravia detrimenta inferet, importabit; detrimenta non pauca injunget, invehet; plagam rebus tuis gravissimam injiciet ; imponet vulnus sane gravissimum ; ea res ad tuam perniciem pertinet ; res tuas magnopere labefactabit ; pestem tibi et exitium afferet ; tibi noxæ erit ; gravibus damnis te mulctabit ; plus damni ac mali datura est, quam credi possit ; ea res fraudi aliquando tibi futura est ; malo tibi erit ac calamitati ; calamitatem inferet certissimam ; exitium struet ; damna non levia pariet, creabit. 3. **Magnum damnum passus sum,** *j'ai essuyé de grandes pertes.* Ob eam rem in maximam fraudem incurri, incidi ; magna inde rei familiaris naufragia feci ; plagam inde odiosam accepi ; magnum meæ res vulnus acceperunt et mortiferum ; magnum mihi vulnus inustum, impositum est ; plaga mihi injecta est maxima ; multa detrimenta mihi sunt allata, importata ; magnam inde jacturam feci, accepi ; carpi me gravibus quotidianisque damnis comperi ; magna clades familiaris rei accepta est ; accisæ admodum ea clade res meæ sunt ; non parva clades rebus meis incidit ; magna rerum mearum imminutione id accidit ; existimatio mea graviter læsa, offensa est ; magnum incommodum accepi ; calamitatis aliquid acceptum est ; fractæ eo casu res nostræ sunt ; allisæ graviter ; gravi vulnere afflictæ ; damnum feci, contraxi maximum ; detrimentum cepi, accepi, feci sane gravissimum ; damnis non levibus affectus, mulctatus sum ; res meæ grave damnum subiere ; gravi ictu perculsæ sunt, ac pene prostratæ ; grave vulnus rebus meis inflictum est. 3. **Damnum mihi minatur,** *il me menace de grands dommages.* Machinam in caput meum comparat, intendit ; caput meum oppugnat ; exitium mihi parat ; ad perniciem capitis mei incumbit ; omnia ad perniciem meam instructa sunt ; pestem mihi et exitium denuntiat. 4. **Damnum compensare,** *réparer ses pertes.* Damnum præstare, illita damna sarcire, detrimenta resarcire. Cf. **Compenso.** USUS : 1. Damnis multis me affecit ; multum damni dedit, *causer du dommage.* In mercatura magnum damnum fecit, contraxit, *éprouver des pertes.* 3. Damna illata tibi præstanda, sarcienda sunt, *il vous faut réparer les dommages causés.* Cf. **Detrimentum, Incommodum, Noceo.**

DAPES, um, f. pl. anom. daps, *Sacrifice offert aux dieux; banquet, festin.* SYN. Epulæ in sacrificiis Deorum largiores et opipari apparatus. USUS : Lautæ, opimæ, festæ dapes. Cf. **Convivium.**

DAPSILIS, e, gen. com. *Abondant, riche, somptueux.* SYN. Abundans, largus, lautus. USUS : Sumptus dapsilis.

DAPSILITER, *En faisant bonne chère, magnifiquement, somptueusement.* SYN. Opipare, large, magnifice, spendide, abundanter, laute, liberaliter.

DE, præpos, *De.* USUS : 1. **Ex, ad personam relatum:** Audivi hoc de parente, *j'ai*

ouï dire à mon père, etc. Emit agrum de socero. 2. **Ex, ad locum refertur:** De via me inclamat, *il m'appelle de la route.* De schola venit. De Sicilia provincia decedit. 3. **Ad tempus refertur.** Vigilat de nocte, *il veille durant la nuit.* Navigat de mense Decembri. 4. **Ad gentem, multitudinem, conditionem accommodatur:** Accusator de plebe. Unus de multis. Is orator sane habeatur, sed de minoribus, *qu'il soit mis au nombre des orateurs, mais des moins importants.* 5. *Alias* **ad materiam:** Misit de argento, quantum visum est, *il envoya de son argent autant qu'il voulut.* Multa de suis rebus asportant. 6. **Super:** *au sujet de.* Regulus de captivis egit, *Régulus traita des prisonnirs.* Legati de pace, de captivis redimendis. 7. **Propter:** *à cause de.* Irascitur de nihilo, *il se fâche pour un rien.* Flebat de supplicio filii; maximis, gravibus de causis. 8. **Quod attinet ad:** *quant à.* De religione facile concedam, *quant à la religion, je vous concéderai facilement.* De pace aperta est simulatio. 9. **De consilio, de sententia alicujus:** *de l'avis de qqn.* De communi sententia. De tuo consilio hoc agam. 10. De industria, *de propos délibéré, exprès.* 11. De integro, *de nouveau.* 12. De scripto, *par écrit.* 13. **De meo, de tuo, de suo,** *du mien, du tien, du sien.* Potat de meo; sumptum faciam de meo. 14. **Ab:** *de, à.* Jugera aliquot de filio emi. Agri de hostibus capti, *champs pris sur les ennemis.* De nuntiis hoc accepi.

DĔA, dĕæ, f. *Déesse.* USUS: Dii, Deæque immortales. Deæ vindices facinorum ac scelerum.

DĔALBO, as, avi, atum, are, a. *Blanchir, crépir.* SYN. Tectorium induco. USUS: Duos parietes de eadem fidelia dealbare. (PROV.)

DĔAMBŬLĀTĬO, ōnis, f. *Promenade.* USUS: Vel hæc me deambulatio, quamvis non laboriosa, ad languorem dedit.

DĔAMBŬLO, as, avi, atum, are, n. *Se promener.* SYN. Ambulo, inambulo, obambulo, spatior. USUS: Eamus deambulatum.

DĔĀMO, as, avi, atum, are, a. *Aimer éperdûment.* SYN. Valde amo. Cf. **Amo.**

DĔARMO, as, avi, atum, are, a. *Désarmer.* SYN. Armis exuo. USUS: Dearmatum hostem, exercitum sub jugum misit.

DĔARTŬO, as, avi, atum, are, a. *Démembrer.* SYN. Quasi per artus concido. USUS: TRANSL. Deartuare opes, *ruiner.*

DĒBACCHOR, aris, atus sum, ari, d. *S'emporter, se déchaîner avec violence.* SYN. Præ ebrietate valde furo. Cf. **Furo.**

DĒBELLO, as, avi, atum, are, n. et a. *Terminer la guerre (par une victoire); vaincre complètement.* SYN. Expugno, victoria bellum finio. **Debellare est bello expugnare, pugnando vincere.** USUS: Cum Antiocho uno prœlio debellatum est. Cf. **Bellum finio, Vinco.**

DĒBĔO, es, ui, ĭtum, ere, a. *Devoir, être tenu à.* SYN. Oportet, convenit, opus est, faciendum est, ut, etc. USUS. 1. Juvare nos et maxime debebat, et poterat. 2. **Refertur ad æs alienum,** *devoir, être débiteur.* Multos mihi nummos debet. Talenta ducenta debet. 3. **Ad res alias,** *devoir, être forcé à faire telle ou telle chose.* Hoc tibi beneficium debeo. Debeo hoc necessitudini nostræ. Reipublicæ studia omnia, meipsum debeo. Summam tibi gratiam debeo. Cf. **Æs alienum, Debitum.**

DĒBĬLIS, e, gen. com. *Faible, infirme.* SYN. Infirmus, imbecillus, fractus, debilitatus, levis, mancus.)(**Firmus.** PHRAS. 1. **Intemperantia debilem te fecit,** *vos excès vous ont affaibli.* Vires corporis tibi ademit vitæ ratio minime moderata; vires corporis tibi minuit, diminuit, deminuit, comminuit, infirmavit, debilitavit, abstulit, afflixit tua incontinentia, nequitia, luxus, libido; vita intemperanter, immoderate, incontinenter acta, vita dissolute, nequiter, sine modo, luxuriose traducta ad infirmitatem, ad imbecillitatem, ad tenuitatem corporis te adegit, adduxit; minus te firmum, validum, valentem, robustum, infirmiorem, imbecilliorem reddidit; longa intemperantia paulatim vires tibi carpsit, exhausit; corporis vires labefecit, labefactavit; robur enervavit. 2. **Debili est stomacho,** *il a l'estomac malade.* Stomachus illi languet; stomachi vis debilitata est, jacet, stomacho est languente; stomacho laborat; stomachus parum concoquit; ventriculo esse languenti, infirmo, imbecillo; stomachus parum valet; marcescit cibi nondum concocti onere. Cf. **Stomachus.** 3. **Debili est valetudine,** *il a une santé faible.* Valetudine utitur infirma, imbecilla; viribus est parum firmis; corpore utitur non satis firmo; valetudine utitur incommoda, tenui, affecta; valetudine est valde imbecilla; magna in eo est virium imbecillitas; fractæ sunt admodum ac imminutæ vires. USUS: Homo animo debilis, et corpore. Debilem præturam gessit. Mancus, membris omnibus captus, ac debilis. Cf. **Valetudo, Infirmus.**

DĒBĬLĬTAS, atis, f. *Débilité, faiblesse, infirmité.* SYN. Infirmitas.)(**Firmitas, Integritas.** USUS: Tarditas ingenii, stupor debilitasque linguæ. Hoc agunt, ut a se morbos, debilitates, dolores repellant. Bonum integritas corporis, miseria debilitas. Cf. **Infirmitas.**

DĒBĬLĬTĀTĬO, ōnis, f. *Affaiblissement.* USUS: Debilitatio atque abjectio animi.

DĒBĬLĬTO, as, avi, atum, are, a. *Affaiblir.* SYN. Infirmo, frango, infringo,

debilem facio, minuo, comminuo, exhaurio, nervos incido, corrumpo, enervo, affligo.)(**Confirmo.** PHRAS. **Debilitamur indies magis,** *nos forces diminuent de jour en jour.* Carpuntur vires, exhauriuntur; fractæ fatiscunt opes viresque; vis senescit, et prope ad nihilum venit; incisis, exsectis, solutis nervis vires paulatim defluunt. USUS: Tribunitios furores debilitare et reprimere. Ea mentio vocem mihi debilitavit, mentem dolore impedivit. Noli me, meam virtutem, spem luctu debilitare. Debilitata virtute, fracto animo. Afflictus, debilitatus, mœrens, dolore exanimatus. Urbs ipsa nervis omnibus exsectis debilitata, et soluta, abjecta metu, muta, fracta malis relinquitur. Cf. **Affligo, Frango, Debilis.**

DĒBĬTĬO, ōnis f. *Action de devoir, dette.* SYN. Debitum. USUS: Nihil de emendo cogitat, debitione dotis satis torquetur. Dissimilis est pecuniæ debitio, et gratiæ.

DĒBĬTOR, ōris, m. *Débiteur.* SYN. Is, a quo invito exigi pecunia potest.)(**Creditor.** USUS: Pecunias creditas debitoribus condonare. Levior plaga est ab amico, quam a debitore.

DĒBĬTUM, i, n. *Dette, ce qui est dû.* SYN. Debitio, æs alienum, pecunia debita, nomen. ADV. Jam diu. PHRAS. 1. **Debita magna fecit,** *il a contracté de grandes dettes.* Æs alienum fecit, conflavit, contraxit; in æs alienum incidit; nomina fecit; nomina confecit plurima; æs alienum coegit; ære alieno se obstrinxit; æris alieni vim magnam contraxit. 2. **Magna habet debita,** *il est très-endetté.* Laborat vehementer ex ære alieno; ære alieno graviter premitur; urgentibus semper sortem usuris, gravi obrutus est fœnore; ære alieno oppressus est; in nominibus est plurimis; in ære alieno est; multum debet; æris alieni magnitudine demersus gemit; animam debet; magno ære obstrictus est, est in nominibus ex pecunia satis multa; æris alieni habet plurimum; ære alieno gravatus, obligatus est; obæratus plurimum. 3. **Debita reposcere,** *réclamer son argent.* Nomina exigere; convenire, appellare de credito debitorem; nomina urgere; appellare de pecunia; debitorem admonere de pecunia. 4. **Debita solvemus,** *nous paierons nos dettes.* Nomina dissolvemus, expediemus, exsolvemus, æs alienum exsolvemus, solvemus; ex ære alieno exibimus, libraque et ære nos liberabimus; ære alieno paulatim nos levabimus, liberabimus, contracta nomina expungemus, explicabimus, solvemus. 5. **Debitum antiquum novo debito expungere,** *payer ses vieilles dettes en en faisant de nouvelles.* Versuram facere, nomina transferre; versura solvere. 6. **Debita vix solventur,** *ils pourront à peine payer leurs dettes.* In ære alieno vacillant debitores; nomina impedita sunt ut plurimum; vix solvendo sunt debitores; vacillant nomina; inveterascit æs alienum. Cf. **Æs alienum.** USUS: Fidei conducit in loco debitum solvere, retribuere. Turpe, debito fraudare creditorem.

DĒBĬTUS, a, um, *Dû.* SYN. Meritus, justus. USUS: Debitam tibi justamque gratiam refero. Reddere officium alicui debitum. Mortem naturæ debitam patriæ impendit. Solvere justas debitasque pœnas. Debiti mihi honores sunt habiti. Non injusta merita, debita iracundia fuit.

DEBLĂTĔRO. as, avi, atum, are, n. et a. *Babiller, bavarder; débiter, raconter.* SYN. Stulte loquor. USUS: Rem totam vicinis omnibus deblaterasti.

DĔCANTO, as, avi, atum, are, a. *Chanter, réciter; vanter.* SYN. Canto, celebro, pervulgo. USUS: Decantata est fabula. Græcus doctor pervulgata præcepta decantat. Cf. **Cano.**

DĔCAS, ădis, f. *Décade.*

DĒCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n. *S'éloigner de.* SYN. Cedo, discedo.)(**Accedo.** ADV. Alicunde, aliquando, de sententia, plane. PHRAS. **Alicui de via decedere,** *se ranger devant qqn, céder le pas.* De via concedere; dare viam; declinare se paulum extra viam; deflectere a via; cedere, divertere, declinare de via; iter dare, præbere. USUS: 1. Metellus de civitate, quam de sententia decedere maluit. Inimicorum amentiæ, tribunitio furori, ac violentiæ decessit Cicero. Ex, *vel* de provincia decedere. De possessione, de jure suo decedere coactus. 2. **Morior,** *mourir.* Tum omnes decesserant. De vita, de statione vitæ cum decessero. Cf. **Cedo, Morior.**

DĔCEM, *Dix.*

DĔCEMBER, ris, m. *Décembre.*

DĔCEMPĔDA, æ, f. *Perche de dix pieds, mesure.* SYN. Instrumentum, quo terram metiuntur metatores. USUS: Solis magnitudinem tanquam decempeda metiuntur mathematici. Cum architectis et decempedis villas multorum peragravit.

DĔCEMPĔDĀTOR, ōris, m. *Arpenteur.* SYN. Agri metator. USUS: Æquissimus agri publici et privati decempedator Antonius.

DĔCEMVĬRI, ōrum, m. pl. *Les décemvirs.* Qui duodecim tabulas perscripsere.

DĔCEMVĬRĀLIS, e, gen. com. *Décemviral, des décemvirs.* USUS: Amplissimum collegium decemvirale.

DĔCEMVĬRĀTŬS, ūs, m. *Décemvirat.* SYN. Decemvirum magistratus et munus.

DĔCENTĔR, *Convenablement, avec bienséance.* SYN. Decore. USUS: Jura a majoribus decentissime scripta.

DĔCENTĬA, æ, f. *Convenance bienséance.* SYN. Convenientia, condecentia, venustas, decorum, ordo. USUS : Venustatem, ordinem, et ut ita dicam, decentiam oculi videant, judicent.

DĔCERNO, **is**, **crēvi**, **crētum**, **ere**, **a.** *Juger, décider, décréter.* SYN. Statuo, constituo, in animum induco, destino; mihi certum, fixum, ratum, destinatum est, consilium est, consilium capio, judico, censeo, sancio, decretum facio, decretum interpono, sententiam dico, *vel* fero. ADV. Atrocius, amplissime de salute, caute, communiter, diligenter, fortiter de rep., gratias, honores gravius, gravissime, honorificentissime, injuriose, juste, libere, mature, nominatim de aliquo, ornatissime, plane recte, sapienter, severe de religione, varie, vere. PHRAS. **Decrevi, me Philosophiæ dare,** *j'ai résolu de me livrer à l'étude de la philosophie.* Certum mihi est; definitum est; decretum mihi est; animus est; stat sententia; stabile est, ita est sententia; animum obfirmavi; in animo mihi est; id mihi consilii est; animo proposui; Philosophiam mihi persequi certa res est. Cf. **Constituo, Sententia, Consilium.** USUS : 1. Honores alicui, triumphum, provinciam decernere. Contra, *vel* secundum aliquem decernere, *décider contre qqn, ou en sa faveur.* De eadem re alius alia decernit. 2. **Pugno, decerto,** *lutter, combattre.* Uno judicio de fortunis omnibus decernere. Fac, ne ferro, ne armis decernatur. In ea pugna de salute reipublicæ decernitur. Cf. **Constituo, Volo, Statuo, Pugno.**

DĔCERPO, **is**, **cerpsi**, **cerptum**, **ere**, **a.** *Ôter, détacher, cueillir.* SYN. Carpo, delibo, excerpo, aufero. USUS : Nihil sibi de ista laude miles decerpsit. Cave, ne quid jocus de gravitate decerpat. Humanus animus decerptus e mente divina. Cf. **Minuo, Detraho.**

DĔCERTĀTĬO, **ōnis**, **f.** *Décision d'un combat.* SYN. Dimicatio, concertatio. USUS : Harum rerum decertatio Consulibus permissa est, *le jugement de ces questions a été abandonné aux consuls.* Cf. **Certamen.**

DĔCERTO, **as**, **avi**, **atum**, **are**, **n.** *Combattre, lutter.* SYN. Certo, depugno, dimico, concerto. ADV. Acerrime, cominus, ferro inter se, confestim, felicissime prœliis. USUS : Jure et legibus disceptando, vi et armis contra vim decertare. Summa contentione cum æmulis decertat; inter se acerrime decertant. Cf. **Certo.**

DĔCESSĬO, **ōnis**, **f.** *Départ.* SYN. Abitus, discessus. EPITH. Matura, molesta, tarda. USUS : 1. Sæpe de tua mansione et decessione communicat. Decessionis dies appropinquat. 2. **Detrimentum, diminutio,** *déchet, diminution.* Nescio, an accessionem *vel* decessionem de summa mihi attulerit. Nulla fieri accessio, *vel* decessio poterat.

DĔCESSŬS, **ūs**, **m.** *Départ, mort; sortie de charge d'un magistrat.* SYN. Decessio, mors. USUS : Amicorum decessu valde me ango. Decessus e provincia.

DĔCET, **cŭit**, **cēre**, **imp.** *Il convient, il est convenable, sénat; il faut.* SYN. Convenit, decorum est, æquum est, par est, postulat jus, dignum est, aptum est.)(**Dedecet.** PHRAS. 1. **Quod decet, sectare,** *étudiez les convenances et mettez-les en pratique.* Quod decorum; quod te dignum; quod e dignitate tua est; quod dignitati consonum; quod tuum est; quod jus fasque est; quod tuarum partium est; quod ingenium, genus ætatem tuam addecet, sectare. Quod nec inhonestum, nec tibi indecorum est, age; quod jus fasque concedit, nec præter decentiam est, id sequere. 2. **Sapientem decet non temere credere,** *le sage ne doit pas croire à la légère.* Sapientis est; sapientiæ istud est, non temere credere; sapientis hæ partes sunt; semper sapientis est habitum; sapientis officium est; pars magna prudentiæ est; ad sapientem pertinet, fidem non temere quibusvis rumusculis habere. Cf. **Honestum est, Refert, Convenit.** USUS : Nihil decet invita, ut aiunt, Minerva. Quid deceat, quid aptum personis sit, videat orator. Quem muliebris ornatus parum decet. Caput artis est decere.

1. **DĔCĬDO**, **is cĭdi**, **ere**, **n.** *Tomber.* SYN. Cado. PHRAS. **Ex equo decidit,** *il tomba de cheval.* Ad terram defluxit; ad terram delatus est; ex equo dejectus est; equo excussus est; ruente equo ad terram datus est; ex equo lapsus est, decidit; sternacis equi successu ad casum datus est; equus hominem super caput effudit. USUS : De omnibus rebus decidimus. In miserrimam conditionem decidit respublica. Cf. **Labor, Cado.**

2. **DĔCĪDO**, **is**, **cīdi**, **cīsum**, **ere**, **a.** *Décider, régler à l'amiable.* SYN. Decisionem facio; transigo, pactionem facio; decerno. PHRAS. **Nihil decidit,** *il n'a rien décidé.* Rem in medio reliquit; sententiam dicere, ferre, pronuntiare non est ausus; nondum illi stabat sententia; nondum explicatam habemus causæ nostræ rationem; hæret, pendet, suspensa etiamnum est causæ nostræ ratio. USUS : Transigere et decidere cum aliquo. De summa aliquid decidere. Talentis decem decidisti.

DĔCĬES, *Dix fois.*

DĔCĬMO, **as**, **avi**, **atum**, **are**, **a.** *Punir de mort un soldat sur dix, décimer.* SYN. Decimam partem accipio. PHRAS. **Decimare legiones,** *décimer les légions.* Decimum quemque e legione supplicio afficere.

DĔCĬMUS, **a**, **um**, *Dixième.* USUS : Hora diei decima.

DĔCĬPĬO, **is**, **cēpi**, **ceptum**, **ere**, **a.** *Tromper, abuser.* SYN. Capio, circumvenio, fraudo, circumscribo, alicui impono, fallo, supplanto, fucum facio, in fraudem impello, in errorem induco, verba do, errorem objicio, errorem incutio, in fraudem deduco, aucupor,

induco, eludo. PHRAS. 1. **Non erat, quod me deciperes,** *vous ne deviez pas me tromper.* Spem falleres; per dolum atque insidias ageres; meam imbecillitatem aucupareris; in fraudem impelleres; me ludificares, destitueres, adversariis traderes; omni fraude et perfidia falleres, improbissime fraudares. 2. **Sentio me a te deceptum,** *je sens que vous m'avez attrapé.* Sentio, me tuis retibus captum, circumscriptum, illusum, destitutum, inductum, circumventum; captionibus tuis deceptum; tuis laqueis irretitum; fallaciis abductum, in fraudem inductum; fraude irretitum, circumventum, captum. 3. **Artes decipiendi omnes tenes,** *vous connaissez toutes les manières de tromper.* Totus ex fraude et mendacio factus videris; ex fraude, fallaciis, mendaciis totus constare, consutus esse videris; ad omnem fraudem callidus, fallax, et omni artificio simulationis eruditus; ingenio ad fallendum parato; qui nihil nisi dolos, fallacias, machinas, præstigias animo disponas; nonnisi dolos nectas, intendas; non tam virtute, quam dolo contendas; insidiis nitaris. 4. **Facile est, puerum decipere,** *il est facile d'abuser un enfant.* Facile est, puerum in fraudem conjicere, deducere; puero errorem offundere; fucum facere, caliginem offundere puerorum mentibus; insidiis captare; dolis ludere; dolis ductare; fallaciis irretire; fallaciis eludere; in fraudem illicere; lactare verbis fallacibus; verba dare puero; falsa spe producere puerum; in errorem ducere; dolis incessere; circumducere puerum; facile est obrepere imprudenti; verba ex insidiis imprudenti dare; puerum dolo capere; in fraudem implicare. 5. **Graviter decepit,** *il l'a gravement trompé.* Fraudem concepit, suscepit maximam; fraudem fecit, admisit sane turpissimam; dolos consuit non paucos; dolum commolitus est, adhibuit nefarium; fallaciam intendit dictu audituque fœdam; fraude ac dolo aggressus est nefario; fraudem struxit, commentus est sane atrocem. 6. **Deceptus sum vehementer,** *j'ai été fortement attrapé.* Opinio me fefellit; falsa me opinio tenuit; ductus sum falsa spe, spes me frustrata est; in fraudem incurri, incidi; in fraudem delatus, deductus, inductus, conductus, conjectus sum; pro re vera falsam spem domum retuli; per imprudentiam, aliena perfidia deceptus sum; circumscriptus ac circumventus sum; error est mihi objectus; dolo captus sum; mendaciis oneratus sum; ludificatus et emunctus sum probe; fucus mihi factus est; in fraudem illectus; in errorem implicatus; in fraudem impulsus sum; in fraudem delapsus sum. USUS: Spem meam admodum decepit. Cf. **Fallo, Fraus.**

DĒCĪSĬO, ōnis, f. *Arrangement, accommodement, transaction.* SYN. Transactio. USUS: Decisionis arbiter Cæcilius.

DĒCLĀMĀTĬO, ōnis, f. *Déclamation, exercice oratoire.* SYN. Domestica et umbratilis exercitatio, qua tirones eloquentiæ a magistro exercentur. EPITH. Quotidiana, senilis, vulgaris, pervulgata. USUS : Vulgaris, pervulgata declamatio,

DĒCLĀMĀTOR, ōris, m. *Déclamateur.* USUS : Quis eum declamator ad clepsydram latrare docuit? Videor mihi cum aliquo declamatore disputare. Declamator de ludo.

DĒCLĀMĀTŌRĬUS, a, um, *Déclamatoire.* USUS : Pueri declamatorio illo genere delectantur.

DĒCLĀMĬTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Déclamer, s'exercer à la parole.* USUS : Græci annos plures sedentes declamitant.

DĒCLĀMO, as, avi, atum, are, n. et a. *Déclamer; crier, criailler contre qqn.* SYN. In declamationibus exerceor, exercitatione quasi ludicra prædisco et meditor. ADV. Impune in quemvis, vehementissime. USUS : Insanus ille contra me vehementer declamavit; causam declamare.

DĒCLĀRĀTĬO, ōnis, f. *Déclaration, manifestation.* EPITH. Jucundissima. USUS : Liber iste quantam habet declarationem amoris erga me tui!

DĒCLĀRO, as, avi, atum, are, a. *Rendre clair; nommer, proclamer.* SYN. Significo, planum facio, demonstro, ostendo, indico; pronuntio. **Frequentius ad facta pertinet, quam ad dicta.** ADV. Aperte, apertius litteris, facilius benevolentiam, obscure, parum, plane, maxime. USUS : Populus universus me consulem declaravit. Declaravit eo facto, quanti me faceret. Declarant ista acumen ingenii tui. Abundantia et satietas rerum copiam declarat. Mentem tuam illis litteris non satis declarasti. Cf. **Aperio, Significo, Explico.**

DĒCLĪNĀTĬO, ōnis, f. *Action de se détourner; aversion, répugnance pour qqche.* SYN. Flexio. EPITH. Honesta periculi, naturalis, parva. USUS : Nullum animal est, cui non sua appetitio naturalis est et declinatio. Declinatio brevis a proposito.

DĒCLĪNO, as, avi, atum, are, a. et n. *Détourner, s'écarter, écarter, fuir, éviter.* SYN. Deflecto, decedo, vito, de via deducor.)(Appeto, adscisco. ADV. Aliquantulum a proposito, diligentius a vitiis, naturaliter, paululum, recte, impetum declino. PHRAS. **Declinare ictum,** *parer un coup.* Parva declinatione corporis ictum effugere; exire, excedere tela, intentos gladios. USUS : 1. Declinat a proposito, deflectitque sententiam. De via declinavi paulum. 2. **Fugio, devito,** *fuir, éviter.* Laqueos judicii, vitia, periculum declinare. Declinare de statu suo. Cf. **Vito, Decedo.**

DĒCLĪVIS, e, gen. com. *Qui est en pente, penché, incliné.* SYN. Inclinatus, incurvus. USUS : Collis a summo æqualiter declivis; præceps et declivis locus.

DĒCLĪVĬTAS, atis, f. *Position inclinée, pente.* SYN. Inclinatio. USUS : Exiguum loci ad declivitatem fastigium magnum habet momentum.

DĒCOCTOR, ōris, m. *Dissipateur, banqueroutier.* SYN. Qui suam rem confecit, dilapidavit, inficiator, fraudator. USUS : Exercitus e senibus, mendicis, decoctoribus collectus.

DĒCŎLOR, ōris, omn. gen. *Décoloré, terne.* SYN. Sine colore, quod colorem amisit. USUS : Sanguis decolor. Cf. **Deformis.**

DĒCŎLŌRĀTĬO, ōnis, f. *Altération de la couleur, décoloration.* SYN. Livor, pallor.

DĒCŎLŌRO, as, avi, atum, are, a. *Décolorer, ternir.* USUS : Mortuum deformatum, rumore perditum, corpore decolorato constat fuisse.

DĒCŎQUO, is, coxi, coctum, ere, n. *Manger son bien, faire banqueroute.* SYN. Male rem gero, conturbo. USUS : Fortunæ vitio, non suo decoxit. Agrum suum intra annum decoxit. Alea, potatione, scortatione decoxit. Cf. **Nepos, Consumo, Abligurio, Prodigo.**

DĔCOR, ōris, m. *Tout ce qui sied bien, parure, ornement.* SYN. Species, formæ gratia, quod decet. USUS : Metaphrastus virtutem decore suo spoliavit.

DĔCŌRĒ, *Convenablement, décemment.* SYN. Decenter. USUS : Loqui ad rerum dignitatem apte et decore.

DĔCŌRŌ, as, avi, atum, are, a. *Décorer, orner, honorer.* SYN. Celebro, orno, honesto.)(**Dedecoro.** USUS : Hos majores nostri omni laude, triumpho, honoribus decorarunt, auxerunt, honestarunt. Cf. **Orno, Honesto, Colo.**

DĔCŌRUM, i, n. *Bienséance, convenance, décorum.* SYN. Decus. USUS : Ut in vita, sic in oratione nihil est difficilius, quam quod deceat. Scio, quid gravitas vestra, quid hæc advocatio, quid ille conventus, quid dignitas populi Romani, quid periculi magnitudo, ætas mea, honos, decorum denique postulet. Cf. **Indecorum, Decet.**

DĔCŌRUS, a, um, *Convenable; beau, orné.* SYN. Decens, conveniens, consonus. USUS : Mihi eo ire decorum visum non est. Aurum et ad usum aptum est, et ad ornatum decorum. Nihil magis decorum, quam æqualitas universæ vitæ. Quod non decorum est, nec Diis dignum.

DĒCRĔPĬTUS, a, um, *Décrépit.* SYN. Senectute confectus, invalidus, qui summa senectute est. USUS : Tristis ac decrepitus senex.

DĒCRESCO, is, crēvi, crētum, ere, n. *Décroître, diminuer.* SYN. Subsideo, decedo. USUS : Conchylia omnia cum luna crescunt et decrescunt, *seu* **exhauriuntur.**

DĒCRĒTUM, i, n. *Décision, jugement, décret.* SYN. Consultum, scitum, interdictum. EPITH. Egregium, justum, interpositum, severum, liberalissimum, obsignatum, præclarum, stabile, fixum, ratum, vetus. Decreta amplissima atque ornatissima, divina atque immortalia, falsa, firma, gravissima, honestiora, honorificentissima, magnificentissima, multa, nova, ornatissima, superiora. USUS : Decretum facere, interponere. Decreti tabulas figere. Quis consulum illorum decretum comprobabit; honestissimum a senatu decretum abstuli, obtinui. Cf. **Consilium, Sententia.**

DĔCŬMA, æ, f. *Dîme, 10ᵉ partie de ses biens que l'on paie au fisc.* SYN. Decima pars, quam arator decumano dat. EPITH. Certæ, magnæ, reliquæ. USUS : Decumas conducere, exigere acriter. Dare decumas, et accipere. Decumis rempublicam defraudare.

DĔCŬMĀNUS, i, m. *Fermier des dîmes, publicain.* SYN. Publicanus, qui decumas exigit. EPITH. Ministri ac satellites cupiditatum suarum, principes et quasi senatores publicanorum. USUS : Omnia consumis cum decumano.

DĒCUMBO, is, cŭbŭi, cŭbĭtum, ere, n. *Se mettre au lit, se coucher.* SYN. Cubo, jaceo.)(Sto. USUS : Honeste, turpiter decumbere. Cf. **Cubo.**

DĔCŬPLUS, a, um, *Décuple.* SYN. Decies tantum.

DĔCŬRIA, æ, f. *Décurie, corps judiciaire.* SYN. Classis, ordo judicum Romæ, a decies centenis judicibus appellatus, qui in singulis curiis sedebant. USUS : Non suæ decuriæ munere, neque ex lege sedit. Lex promulgata est de tertia decuria judicum.

DĔCŬRĬĀTĬO, ōnis, f. *Division par décuries.* SYN. In curias distinctio et descriptio. USUS : Decuriatio tribulium, descriptio populi.

DĔCŬRĬO, as, avi, atum, are, a. *Diviser par dizaines.* SYN. In curiam adscribo. USUS : Cum vicatim decuriarentur servi et conscriberentur. Decuriatos habere exercitus peditum.

DĔCURĬO, ōnis, m. *Décurion.* SYN. Quasi senator in municipio, *vel* conventu. USUS : Factus est Neapoli decurio.

DĒCURRO, is, curri, cursum, ere, n. et a. *Descendre en courant, arriver; parcourir, raconter.* SYN. Conficio, transigo. ADV. Bellissime, cupide ad jura, breviter. USUS : Jam ad calcem decursum est, nec velim decurso spatio ad carceres revocari. Prope

acta et decursa. Quæ a te breviter decursa sunt, audire cupio, *je voudrais entendre les points que tu as parcourus brièvement*

DĔCURSĬO, ōnis, f. *Marche militaire, incursion.* SYN. Excursio. USUS : Decursionibus equitum ea loca vastavit.

DĔCURSŬS, ūs, m. *Cours, espace.* SYN. Spatium, functio. USUS : Honorum decursus. Cf. Curriculum.

DĔCURTĀTUS, a, um, part. v. decurto. *Tronqué, mutilé.* Decurtata oratio.

DĔCUS, ŏris, n. *Ornement, parure; gloire, honneur.* SYN. Honor, laus, dignitas, honestas, ornamentum.)(Dedecus. USUS : Decus et ornamentum senatus Cicero. Populi decus et lumen Pompeius. Verum decus in virtute positum est. Nati sumus ad laudem et decus. Cf. Decet.

DĔCUSSO, as, avi, atum, are, a. *Croiser en forme d'X, en sautoir.* SYN. In formam litteræ X diduco, divido, constituo, per medium seco.

DĔCŬTĬO, is, cussi, cussum, ere, a. *Abattre.* SYN Dejicio. USUS : Summa papaverum capita decussit.

DĔDĔCET, cŭit, ere, *Il ne convient pas, il est malséant.* SYN. Indecorum est.)(Decet, decorum est. PHRAS. **Nostris moribus nefas habetur,** *cela ne sied pas à notre époque, ne va pas avec nos habitudes.* A decore alienum est; minime decorum est; abhorret a nostris moribus, moribus nostris non est consentaneum; haudquaquam decorum est; præter decorum est; nefas est. USUS : Oratorem irasci dedecet, simulare decet. Cf. Dedecus, Indecorum, Inhonestum.

DĔDĔCŎRO, as, avi, atum, are, a. *Déshonorer, souiller.* SYN. Turpifico. USUS : Urbis et magistri auctoritatem dedecorasti.

DĔDĔCUS, ŏris, n. *Déshonneur, honte, infamie, opprobre.* SYN. Turpitudo, nota turpitudinis, infamia, probrum, labes, macula, ignominia, labes turpitudinis, opprobrium, flagitium. EPITH. Æternum, commune, detestabile, domesticum, maximum, sempiternum, summum, tantum. PHRAS. 1. **Vide, ne dedecori sis majoribus,** *prenez garde de ternir la gloire de vos ancêtres.* Ne vita tua insigni turpitudine notata atque depressa dedecore et infamia illis probro vertat; ne ignominia afficias; ne macula turpissima genus tuum notes; generi tuo ignominiam inuras; ne hanc labem tot scelerum in familia relinquas; ne sempiternam turpitudinis notam inuras; dedecus tuis imprimas; majorum famam probris flagitiisque tuis violes; nomen familiæ tuæ iis maculis obscures, quæ nulla temporum longinquitate abstergi possint. 2. **Æternum dedecus incurristi,** *vous avez mérité un opprobre éternel.* Æternam ignominiæ labem subiisti; sempiternam tibi ignominiam imposuisti; æterna tibi est inusta infamiæ nota; aspersisti atque inquinasti te maculis infamiæ sempiternis; spem tibi omnem futuræ dignitatis ademisti; nullam tibi in posterum dignitatis partem reliquisti; infamia eris seculi tui; turpitudinis hanc labem, qua te infecisti, dedecus consequetur sempiternum; contractam turpitudinis notam nulla temporum diuturnitas delebit; hærebit ea labes nomini tuo; insidebit macula ac inveterascet, nec ulla temporis diuturnitate abolebitur. 3. **Dedecori sibi ducit,** *il regarde comme une honte pour lui.* Probro, dedecori, vitio sibi vertit, dat; pudori esse sibi reputat, turpe putat; haud a vitio abesse censet; maculam inferri, labem aspergi, notam inuri ea re sibi autumat; crimini, vitio sibi dandum, vertendum dedecori; fraudi fore existimat; dedecus, turpitudinem in ea re constitutam censet; ne qua inde in se redundet infamia, ne quod dedecus emergat, veretur. USUS : Vide ne quid dedecoris admittas, concipias, suscipias; ne in dedecus incurras, in dedecore voluteris. Cf. Contumelia, Infamia, Labes, Macula, Nota.

DĒDĬCĀTĬO, ōnis, f. *Consécration, dédicace.* SYN. Consecratio. EPITH. Religiosa, superstitiosa. USUS : Postem teneri in dedicationibus templorum oportet. Memoria consecrati solemni religione templi, *dédicace.*

DĒDĬCO, as, avi, atum, are, a. *Consacrer; dédier.* SYN. Sacro, consecro, religiosum facio, religionem in aliquem locum infero, aliquem locum religione devincio. PHRAS. 1. **Templum dedicavit,** *il consacra un temple.* Sempiterna religione obligavit; religione devinxit; religioso ritu consecravit; DEO sacravit; divino cultui addixit; dedicationem celebravit. 2. **Multis de causis hunc librum tibi dedicare volui,** *pour bien des raisons, j'ai voulu vous dédier ce livre.* Librum hunc nuncupare, inscribere, offerre volui; multæ me impellunt causæ, multæ sunt causæ, quæ me moveant, ut has meas vigilias sub tui nominis clypeo, auctoritate, fulgore, splendore edam, emittam; ut has lucubrationes meas prodire, exire; in lucem prodere, in publicum edere, sub nomine tuo apparere velim. Cf. Consecro. USUS : Smyrnæ delubrum Homero dedicatum est. Ædes Castori et Polluci dedicata, dicata, consecrata. Cf. Consecro, Dico.

DĒDIGNOR, aris, atus sum, ari, d. *Dédaigner.* SYN. Indignum habeo, contemno. USUS : Amicum dedignari. Cf. Contemno.

DĒDISCO, is, dĭdĭci, ere, a. *Désapprendre, oublier.* SYN. Quæ didici, obliviscor. USUS: Juventus nostra dediscit pene docendo.

DĒDITĬO, ōnis, f. *Reddition, capitulation.* SYN. Subjectio, cum quis se in hostium potestatem tradit. PHRAS. 1. **Ad deditionem**

obsessos invitare, *inviter les assiégés à capituler.* Spe honestarum pactionum, honestorum pactorum ad deditionem impellere, inducere; deditionem spe pactorum maturare. 2. **Ad deditionem cogere,** *forcer qqn à se rendre.* In deditionem redigere; ad deditionem subigere; ad deditionem trahere. 2. **Deditionem facere,** *capituler.* Deditionem subire; in deditionem venire, concedere; in jus deditionemque victoris dare obsessam urbem; potestatis alienæ facere; in hostium ditionem urbem, agros, divina humanaque omnia dare; urbem, aquam, agros, terminos, divina humanaque omnia in hostium ditionem dedere; libertatem suam fidei ditionique victoris permittere; se victori hosti permittere; in potestatem victoris fidemque permittere; ad conditiones descendere. Cf. **Conditio.** 4. **Per deditionem urbem capere,** *prendre une ville par capitulation.* In deditionem accipere, recipere, urbem in deditionem accipere. 5. **Deditionem omittere,** *refuser de se rendre.* Deditionem abrumpere, deserere; a paciscendi consilio abire, recedere. USUS : Ad deditionem invitare. Deditionem facere. Deditionem spectant, *ils se proposent de capituler.* Cf. **Conditio, Dedo.**

DĒDĬTĪTĬUS, a, um, *Qui a capitulé, qui s'est soumis à discrétion.* USUS : Id decretum ad dedititios pertinet.

DĒDĬTUS, a, um, *Abandonné, livré; dévoué, appliqué.* ADV. Mirifice. PHRAS. **Homo litteris deditus,** *homme livré à l'étude des belles-lettres.* Litterarum studio flagrans, unicus litterum sectator. USUS : Puer his studiis maxime deditus. Auctoritati senatus, gratiæ alicujus et voluntati deditus. Adstrictum me tibi semper, magnopere deditum, addictum penitus habebis. Cf. **Obnoxius.**

DĒDO, is, dĕdĭdi, dĕdĭtum, ere, a. *Donner, livrer; se rendre.* SYN. Addico, do, trado, mancipo, quasi consecro. PHRAS. **Dedere se victori,** *se rendre au vainqueur.* Armis positis ad victoris fidem confugere; ditioni victoris se permittere; se suaque omnia victoris arbitrio potestatique permittere; in victoris ditionem voluntaria deditione concedere; rempublicam sine dimicatione in manum victoris tradere. Cf. **Deditio.** USUS : Patriæ nos totos dedere, in ea nostra omnia ponere, et quasi consecrare debemus. Alicui arti se totum dedere. Toto animo libidini, desidiæ, ægritudini, luctui dedere. Mancinum hostibus dedidere Romani. Cf. **Trado, Deditio.**

DĒDŎCĔO, es, cŭi, ctum, ere, a. *Faire oublier ce qu'on avait appris.* SYN. Ab eo, quod quis doctus est, abduco, secus doceo. USUS : Dedocendus ille potius fuerat, quam docendus.

DĒDŪCO, is, xi, ctum, ere, a. *Tirer de, faire sortir; conduire; fonder une colonie.* SYN. Abduco, revoco, removeo, detraho, deductionem facio. ADV. Necessaria, gradatim, de publico, auspicato, omnino, sensim. USUS : 1. In campum aliquem, domum, ad judicium, ex provincia, de via deducere. Præsidia deducere oppidis. 2. **Adduco rem in locum aliquem et statum,** *conduire, amener une chose à ce point que....* Eum in locum res deducta est; huc rem deduxit, ut, etc. 3. **Transfertur ad animi motus,** *détourner; gagner, séduire.* Ab voluntate, mente, consilio bono, sententia, cœpto aliquem deducere, dimovere. Nunquam me divitiæ de fide, ab animi lenitate deducent. Oratione ab tristitia, de pravitate animi illum deduxit. 4. **Detraho,** *retrancher, soustraire.* Centum nummos ei deduxi. Addendo deducendoque vide, quæ summa fiat reliqua.

DĒDUCTĬO, onis, f. *Action de tirer de, de détourner.* SYN. Derivatio. EPITH. Admirabilis, crudelis, misera militum. USUS : 1. Mirabilis illa aquæ Albanæ deductio, *cette admirable dérivation du lac Albain.* Rivorum e fonte deductio. 2. **Detractio,** *déduction, retranchement, diminution.* Certis nominibus deductiones fieri solent.

DĒDUCTOR, ōris, m. *Celui qui accompagne, qui escorte un candidat.* Qui honoris causa aliquem deducit. USUS : Deductorum officium majus est, quam salutatorum.

DĒERRO, as, avi, atum, are, n. *S'écarter du droit chemin, se fourvoyer, s'égarer.* SYN. Erro, aberro. USUS : Ne deerret orator ab eo, quod cœpit exponere. In itinere deerravimus. Cf. **Erro, Aberro.**

DĒFÆCO, as, avi, atum, are, a. *Clarifier; purifier.* SYN. A fæcibus purgo. USUS : 1. Vinum defæcatum. 2. TRANSL. Animus defæcatus, omni anxietatum et dolorum sorde vacuus.

DĒFĀTĬGĀTĬO, onis, f. *Fatigue, lassitude.* SYN. Lassitudo. USUS : Ne qua possit defatigatio animum tuum retardare. Corpora defatigatione et exercitatione ingravescunt, animi levantur.

DĒFĀTĬGO, as, avi, atum, are, a. *Fatiguer, épuiser.* SYN. Defatigationem, laborem, lassitudinem, languorem affero. USUS : Aliquem negotio aliquo defatigare. Noli conservanda republica defatigari. Non conquiescam nec defatigabor, donec, etc. Cf. **Fatigo.**

DĒFECTĬO, ōnis, f. *Défection, désertion d'un parti.* SYN. Defectus. PHRAS. 1. **Defectionem suadere,** *conseiller la révolte.* Ad defectionem sermonibus seditiosis trahere, invitare, sollicitare. 2. **Defectionem parare,** *préparer les défections.* Defectionem moliri, attentare; ad defectionem spectare; defectionis tempus circumspectare. 3. **Defectionem facere,** *déserter, passer à l'ennemi.* Aperte ad

hostem desciscere; desciscere ad fortunam hostis; defectionem facere; defectionem inire; ad hostes deficere. USUS: 1. Solis ac lunæ defectiones, *éclipses*. Defectio virium adolescentiæ vitiis tribuenda est potius, quam senectuti. Defectio animi, *abattement, découragement; défaillance, faiblesse*. Intemperantia est a recta mente defectio, a virtute defectio. 2. **Animi, studiique abalienatio,** *éloignement, aversion*. Nescio, a quibus defectionis initium sit exortum. Cf. **Deficio, Descisco, Seditio, Rebellis.**

DĒFĔCTŬS, ūs, m. *Révolte, sédition; déclin, éclipse*. SYN. Defectio. USUS: Luna a defectu suo in initia recurrit. (**Defectus** *pro* animi vitio, *vel* labe, *défaut, vulgare est*).

DĒFENDO, is, di, sum, ere, a. *Défendre, protéger; écarter un mal*. Tego, protego, propugno, adsum, studeo, foveo; pro aliquo dico, verba facio, causam alicujus suscipio, *vel* ago, tueor, injuriam prohibeo; calamitate *vel* periculo prohibeo, complector, sustineo.)(**Oppugno.** ADV. Accurate, acerrime, animose, audacter, benigne, constantissime, copiosissime, diligentissime, diu multumque, facillime, feliciter, fortiter, gravissime et verissime, honestissime, uberius, libere, magnopere, negligenter, ornatissime, diligenter, præclare, precario, prudentissime, publice, pugnatissime, religiose, sane, animose, segnius, simpliciter, timide, vehementius, vere, versutius, vix satis honeste, usque ad extremum causæ, vulgo in judiciis, studiose. PHRAS. 1. **Semper te defendam,** *je vous protégerai toujours*. Pro tuis fortunis loquar; propugnationem et defensionem tuæ dignitatis suscipiam; in meis castris prædiisque versaberis; inimicorum impetus propulsabo; meo patrocinio te sustentabo; tuam causam quam accuratissime tutabor; tela a cervicibus tuis depellam; tui patrocinium suscipiam; defensor periculi tui, et propugnator; ultor hostium tuorum, restitutor salutis tuæ ero; sub umbra mea tuto delitesces; sub tutela mea acquiesces; innocentiam tuam protegam, fulciam; vim arcebo; propulsabo injuriam; ab injuria prohibebo; semper a te stabo; tuas partes sequar, tuebor; adero causæ tuæ; ab injuria vindicabo; vel capitis periculo tuebor; pro salute tua vel in capitis discrimen me offeram, vel corporis opposito intenta jugulo tela prohibebo. 2. **Urbem strenue defendit,** *il défendit vigoureusement la place*. Oppugnationem urbis fortiter sustinuit; urbem opposita corporum sustentavit, vim hostium feliciter prohibuit; urbem ab injuria hostium prohibuit, vindicavit; bellum illatum mœnibus fortiter sustinuit, propulsavit; nullum locum nocendi oppido dedit; pro nudata mœnibus patria corpora opposuit fortissimorum civium, urbemque e periculo eripuit; nihil ab illo prætermissum, quo vim hostium arceret; justitium indictum, custodiæ in portis, vigiliæ vicatim exactæ, arma, tela in muros congesta, juvenes sacramento adacti; vires omnes ad salutem patriæ collatæ; patriæ acerrimus propugnator ac defensor fuit; urbem ab exitio, interitu servavit, liberavit; urbem fortiter tutatus est; pro patriæ salute corpus suum hostibus strenue opposuit, objecit; tela, faces a civitatis jugulo depulit, avertit; pro salute patriæ defendenda nervos omnes contendit; propugnator ac custos urbis exstitit, terror hostium, spes, subsidiumque patriæ. 3. **Defendam me pro virili parte,** *pour ma part, je me défendrai de toutes mes forces*. Jus meum armis exequar; partes has suscipiam strenue; causam meam acturus sum fortiter; nullum nocendi mihi locum adversario dabo; impetum adversarii sustinebo fortiter, vimque armis repellam; injuriam vel capitis periculo propulsabo; honoris, dignitatis, fortunarum mearum defensionem strenue suscipiam. Cf. **Tueor, Foveo, Complector, Arceo, Prohibeo.** USUS: Pericula civium, injuriam prohibere, defendere. Uva vestita pampinis solis ardores defendit. Nunquam quid defendit Carneades, quod non probarit. Defendere aliquem de ambitu. Cf. **Tueor, Studeo, Faveo.**

DĒFENSĬO, ōnis, f. *Défense, action de défendre*. SYN. Propugnatio, patrocinium, tutela. USUS: Defensionem tui libenter suscepi, in suscepta perseverabo. Cf. **Defendo.**

DĒFENSĬTO, as, avi, atum, are, a. *Défendre souvent ou de toutes ses forces*. SYN. Defendo. ADV. Studiose. USUS: Causas defensitare.

DĒFENSOR, ōris, m. *Défenseur, protecteur; avocat, patron*. SYN. Propugnator, patronus, tutor, advocatus, adstipulator, custos, qui aliquem in fidem suam suscepit, quem quis patronum adoptat, qui aliquem habet suæ fidei commendatum.)(**Oppugnator, adversarius.** EPITH. Acerrimus, assiduus, constantissimus, diligentissimus, fidelis, idoneus, nimium litigiosus, consuetus ad rixas, ineptus ac stultus inter viros, inter mulieres, peritus juris ac callidus, magnus. Defensores studiosissimi, multi, perpetui. USUS: Defensor custosque libertatis. Propugnator senatus, patronus publici consilii, defensor vestræ voluntatis. Defensorem sibi aliquem constituere, adoptare, repudiare. Cf. **Patronus. Advocatus.**

DĒFĔRO, fers, tŭli, lātum, ferre, a. *Porter à la connaissance, rapporter*. SYN. Nuntio, afferro, significo. USUS: 1. Ille ad senatum detulit. Res ad senatum delata est. Te valere, omnes ad nos deferunt. Acerbum mihi nuntium defert. 2. **Tribuo, trado, credo, concedo, refero.** *présenter, offrir, décerner*. Universum studium meum et benevolentiam ad te defero. Regnum illi detulit. Volun-

tatem ei meam ac studium per litteras detulit. Plura, quam velim, mihi detulit senatus. Omnia illi defert. 3. **Adduco,** *porter, amener.* Munus ad aliquem deferre. Bona fortuna me ad hunc magistrum detulit. 4. **Accuso,** *dénoncer.* Meum nomen ad judices detulit. De ambitu, de parricidio me detulit. Cf. **Prodo.**

DĒFERVESCO, is, ferbui, vescere, n. *Se refroidir; se calmer, s'apaiser.* SYN. Refrigeror. USUS : TRANSL. **(Ad animum.)** Dum adolescentiæ cupiditates, dum ira defervescat. Cf. **Refrigero, Remitto.**

DĒFESSUS, a, um, *Las, harassé, fatigué.* SYN. Fatigatus, lassus, languens, fractus labore, in lassitudinem datus. USUS : Languentem et defessum ad pristinam virtutem revocavi. Animi negotiis defessi; aures convitio defessæ; defessus labore et itinere, æstu disputationis. Cf. **Fatigo.**

DĒFĪCĬO, is, fēci, fectum, ere, a. et n. *Manquer, faire défaut.* SYN. Desum.)(**Abundo.** ADV. Plane abaliquo. PHRAS. I. **Vires meæ deficiunt,** *mes forces m'abandonnent.* Vires mihi desunt; ætate oblanguere; mature nimium et celeriter deflorescunt anni; defessus, refrigeratus membrorum vigor decidit; defluit ætas, ac velut longo intervallo viriditatem amittit; flaccescit, claudicat valetudo; labitur, consenescit, ad extremam tabem corpus venit; defluunt lassitudine vires; effluunt lassitudine, decidunt, dilabuntur; vires me deserunt; vires senescunt; hebescit virtus; per ætatem vires et ingenium defluxere; vix spiritum duco, et inter manus sociorum collabor; exarescit vigor ille mentis; hebescit ingenii acies; corporis dignitas, ac oris gratia obsolescit. Cf. **Destituo, Debilis.** 2. **Multum defecit a seipso,** *il a été fort infidèle à ses principes.* Multum discessit a seipso, a fide, officio, mente, constantia; descivit a morum candore, a virtute; ab laudato vitæ cursu multum deflexit; in alios longe mores abivit; multum remisit de laudato virtutis studio; vix eumdem hominem dices, ita a se dissidet; parum jam constat sibi. Cf. **Dissimilis, Muto.** 3. **Defecerunt a Romanis multi populi,** *beaucoup de peuples abandonnèrent les Romains.* Descivere, detractarunt imperium; abrupere se ab Rom. imperio; magna defectio facta est; sollicitatis ad defectionem animis rebellionis crimen late vagatum est. Provinciæ ingenio feroces ac rebellatrices aperte descivere; jugum excussere; ditioni populi Rom. se subtraxere. Cf. **Defectio, Infidelis.** 4. **Deficere a fide,** *perdre la foi, apostasier.* Abrumpere se a recte credentium cœtu; Ecclesiæ Christi jugum excutere; ejurare avitam religionem; nuntium remittere sacris avitis; a data Christo fide desciscere; Christi sacra deserere; ad impiorum castra transfugere. Cf. **Apostata.** USUS : I. Vires, vox, solatia me omnia deficiunt. Spes me, non voluntas deficit. Tempus me citius et dies, quam oratio deficiet. **(Deficit mihi aliquid,** VULG.), 2. **Minuor, desum, patior,** *s'éclipser, s'éteindre; perdre courage.* Sol, luna deficiunt. Animo non deficiam. Calor nativus me deficit. Animo et consilio non deficiam. 3. **Desciseo, alienus sum,** *quitter un parti, renoncer à une alliance.* Multi ab imperio et nomine populi Romani defecere. Difficile est amicitiam manere, si a virtute defeceris. Quantum a te, a tua dignitate et constantia defecisti. Cf. **Minuo, Defectio, Infidelis.**

DĒFĪGO, is, fixi, fixum, ere, a. *Ficher, planter, enfoncer.* SYN. Colloco, pono, figo, intendo, immitto. USUS : I. Sicam in consulis corpore defigere, *enfoncer un poignard dans le corps du consul.* Virtutes altissimis radicibus defixæ. 2. TRANSL. Omnes curas in salute reipublicæ defigere. Sententiam suam in aliorum mentibus defigere, *faire pénétrer son sentiment dans l'esprit des autres.* In omnium fortunas oculos imprudentes spe ac cupiditate defigere.

DĒFĪNĬO, is, ivi, *vel* **ii, itum, ire,** a. *Expliquer, définir.* SYN. Definitione explico, quid aliquid sit, constituo, describo. ADV. Accomodatius ad intelligentiam popularem, bene, breviter, explanatius, generaliter, uberius, presse et anguste, pressius, probe, similiter, squalidius. USUS : I. Aliquid breviter illustrare, verbisque definire presse et anguste. Philosophorum more rem definire. 2. **Metior, terminis circumscribo, complector, termino,** *renfermer dans des bornes, circonscrire, décrire.* Mala dolore, bona voluptate definiunt Epicurei. Potestatem illi definit in quinquennium. Quam vitæ rationem teneam, mihi, quæso, definias. Optimas sibi sedes, hortosque definiunt. Illi orbes cœlestes, qui aspectum nostrum definiunt. Cf. **Termino, Finio.**

DĒFĪNĪTĒ, *D'une manière précise, formellement.* SYN. Aperte, finite. USUS : Lex illa definite Pompeio potestatem fecerat, civitatem donandi.

DĒFĪNĪTĬO, ōnis, f. *Définition.* SYN. Descriptio. EPITH. Aperta et apta, explicata, honesta, mala, subtilis, vera, utilis, definitiones conglobatæ, plures. USUS : Definitio est rerum opertarum patefactio, evolutio involutarum.

DĒFĪNĪTĪVUS, a, um, *Définitif, décisif.* USUS : Definitiva constitutio.

DĒFĪNĪTUS, a, um, *Délimité, défini, clair, précis.* SYN. Certus, decretus, constitutus. ADV. Fataliter, similiter, propemodum. USUS : Nondum certum et definitum est de itinere consilium. Definita animi moderatio.

DĒFIT, ieri, imp. *Il manque.* SYN. Deest. USUS : Mihi nunc animus potius defit, quam facultas. Cf. **Careo.**

DĒFLĀGRĀTĬO, ōnis, f. *Combustion, incendie.* SYN. Exustio, flamma, incendium. USUS : Deflagratio olim futura est cœli atque terrarum. Domus mea ardore suo deflagrationem urbi minabatur. Cf. **Incendium.**

DĒFLĀGRO, as, avi, atum, are, n. *Être brûlé entièrement.* SYN. Conflagro, comburor, ardeo. USUS : Quot templa tua manu deflagrarunt? Tuis facibus incensa domus mea deflagravit. Cf. **Comburo.**

DĒFLECTO, is, flexi, flexum, ere, n. *Se détourner.* SYN. Declino, detorqueo, averto. ADV. Aliquantulum de spatio, tantulum. USUS : 1. De via deflectere, *quitter la route.* TRANSL. Contortus amnis et deflexus. 2. De virtute, de curriculo et consuetudine majorum defleximus, *nous avons dégénéré de la vertu, des coutumes et des habitudes de nos ancêtres.* De amicitiis sapientum, ad leves amicitias deflectis. De proposito actionum mearum cursu tua causa deflexi. A veritate, a religione deflectere. Ætas a laboribus ad otium deflexa. Cf. **Inclino, Averto, Descisco.**

DĒFLĔO, es, flēvi, flētum, ere, a. *Pleurer, déplorer.* SYN. Deploro, comploro. ADV. Diu multumque. USUS : Civilis belli initia deflevi. Cf. **Lugeo.**

DĒFLŌRESCO, is, flōrui, escere, n. *Perdre sa fleur, se faner.* SYN. Flaccesco, florem venustatemque amitto, deficio. USUS : Formæ venustas, gratia principis, ingenium, opes, vires, mature ac celeriter deflorescunt. Cf. **Deficio.**

DĒFLŌRO, as, avi, atum, are, a. *Flétrir, faner, déshonorer.* SYN. Rei decus diminuo, corrumpo. USUS : Victoriæ gloria deflorata est. Cf. **Stuprum.**

DĒFLŬO, is, fluxi, fluxum, ere, n. *Passer, disparaître.* SYN. Labor, delabor. USUS : 1. Ipsæ corollæ defluebant. 2. Cesso, *cesser, s'écouler.* Ubi salutatio amicorum defluxit, litteris me involvo. 3. Accedo, delabor, *passer d'une chose à l'autre.* Nempe a vetere facundia ad elegantiora defluximus. 4. Alienor, *s'en aller, s'éloigner.* E multis amicis plerique defluxere. 5. Transeo, *descendre, tomber, sortir, être issu de.* E sophistarum fontibus id dicendi genus ad forum defluxit. Cf. **Delabor.**

DĒFŎDĬO, is, fōdi, fossum, ere, a. *Enfouir, enterrer.* USUS : Thesaurum defossum commonstrare.

DĒFORMĀTĬO, ōnis, f. *Action de défigurer, de flétrir.* USUS : Deformatio corporis et coloris.

DĒFORMĀTUS, a, um, *Souillé, flétri.* SYN. Turpis, forma atque ornamentis omnibus spoliatus, turpificatus. USUS : Deformatus corpore, fractus animo. Ludi deformati, inquinati, perversi, conturbati. Vitiis deformatus. Parietes nudos et deformatos reliquit. Cf. **Deformis.**

DĒFORMIS, e, gen. com. *Difforme, laid.* SYN. Turpis.)(**Formosus.** PHRAS. **Valde deformis es**, *vous êtes hideux.* Inhonesta facie, turpi facie et invenusta es. Corporis pravitates in te sunt insignes. Forma tua vacat omni decore. Non parum offensionis habet illa tua deformitas corporis. Non pauca insunt in te quæ formam exstinguant, color exsanguis, latentes sub fronte oculi, vultus distortus, ater, maculosus. Hominis in te præter vocem vix quidquam agnoscitur. Non vulgari deformitate es insignitus. USUS : Me nunquam pœnitet, deformem esse natum. Motus, statusque deformis. Deforme est de seipso prædicare. Cf. **Forma.**

DĒFORMĬTAS, ātis, f. *Difformité, laideur.* SYN. Pravitas, turpitudo.)(**Dignitas.** EPITH. Summa. USUS : Cave, ne mala consuetudo ad aliquam te pravitatem deformitatemque perducat. Nullum majus malum turpitudine, quæ si in deformitate corporis habeat aliquid offensionis, quanta illa depravatio et fœditas animi debet videri? Cf. **Turpitudo.**

1. **DĒFORMO**, as, avi, atum, are, a. *Défigurer, rendre difforme; altérer, souiller.* SYN. Fœdo, turpo, maculo, turpifico; formam exstinguo, ornamentis omnibus spolio.)(**Orno, exorno.** USUS : 1. Fortunam honestam vitiis, plebem licentia deformare. Deformare aliquem, et omnibus ornamentis spoliare. Pœni Italiam deformarunt, *les Carthaginois ont dévasté l'Italie.* Cf. **Maculo.**

2. **DĒFORMO**, as, avi, atum, are, a. *Dessiner, esquisser, ébaucher.* SYN. Depingo, primas lineas duco. USUS : Tabulam, imaginem deformare. Ille quem supra deformavi, *celui que je viens de peindre, que j'ai représenté plus haut.*

DĒFRAUDO, as, avi, atum, are, a. *Enlever par tromperie; tromper.* SYN. Decipio. USUS : Ne brevitas aures defraudet, ne longitudo obtundat. Cf. **Fraudo, Decipio.**

DĒFRĬCO, as, cŭi, cātum *vel* ctum, are, a. *Frotter fortement.* USUS : Cœpit in balneo defricari.

DĒFRINGO, is, frēgi, fractum, ere, a. *Rompre, casser.* SYN. Decerpo, frango. USUS : Ramum arboris defringere.

DĒFŬGĬO, is, fūgi, ere, a. *Fuir, éviter.* SYN. Refugio, recuso. USUS : Munus aliquod, disputationem defugere. Cf. **Vito, Declino.**

DĒFUNGOR, eris, functus sum, fungi, d. *S'acquitter de, accomplir, terminer.* SYN. Exantlo, fungor. USUS : Bello, certamine, curis, periculis defunctus, *qui a terminé la guerre; délivré des combats, des dangers, etc.* Morbo, imperio defungi. Cf. **Fungor.**

DĒGĔNER, ĕris, gen. omn. *Dégénéré, abâtardi.* SYN. Qui majorum moribus non respondet; patrii moris expers, quod ex progenie parum prosperum est. USUS : Degener animus. Cf. **Degenero.**

DĒGĔNĔRO, as, avi, atum, are. n. *Dégénérer.* SYN. Deflecto, descisco, deficio, discedo a moribus, non respondeo generi. PHRAS. **Filius a paternis moribus degeneravit,** *le fils a dégénéré des mœurs de son père.* Filius virtutem paternam projecit, abjecit; non insistit paternis vestigiis; a paterna virtute abest longissime; a parentis moribus discedit longissime; a patriis institutis moribusque abit, desciscit, alienus est; nullum paternæ virtutis in eo est vestigium; veteres majorum laudes ingenii asperitate obterit; paternæ indolis nihil refert; ingenio est patris moribus admodum dissimili; agendi ratio a ratione parentis distat longius; præter vultus speciem, patris nihil habet, nihil refert; credas hominem alio parente natum, ita moribus dissimilis est; ita mores a parentis optimi moribus abludunt, abhorrent, abeunt, dissident, dissentiunt; nemo parentem in filio cognoscat, ita longe a paterna consuetudine recedit; patris moribus haud respondet filius; haud sane in mores parentis abit filius; mores parentis persequi, vitam exprimere, consectari vestigia odiosum filio, nec jam pronum ingenio vitiis depravato. Cf. **Dissimilis, Abludo, Discrepo, Imitor.** USUS : Utinam ejus filii non degenerassent a virtute paterna; ab illa perenni et contestata majorum probitate descivissent! Cf. **Descisco, Deterius fieri.**

DĒGO, is, i, ere, a. *Passer, consumer (le temps).* SYN. Ago, transigo, traduco, vivo. USUS : Vitam, ætatem in exilio, egestate degere. Vitam cum virtute, sine molestia, in tranquillitate degere. Cf. **Vivo.**

DĒGRĂVO, as, atum, are, a. *Charger, appesantir.* SYN. Premo, gravem et ponderosum reddo. USUS : Etiam peritos nandi lassitudo et vulnera degravant.

DĒGRĔDĬOR, eris, gressus sum, gredi, d. *Sortir de, s'éloigner.* USUS : Eques ad pedes degressus, *cavalier qui a mis pied à terre.*

DĒGUSTO, as, avi, atum, are, a. *Goûter, essayer, effleurer.* SYN. Delibo, gusto, attingo, agnosco, conjicio. USUS : Vellem, aliquid de his exercitationibus degustasses. Odorare hominem, degusta convivam tuum. Vis degustare vitam et fortunam meam? Cf. **Gusto.**

DĔHINC, *De là, à partir de là.* SYN. Deinde, postea. USUS : Primum divertit, dehinc cœnavit. Cf. **Deinde.**

DĔHISCO, is, ere, n. *S'ouvrir, se fendre.* SYN. Discedo. PHRAS. **Dehiscit tellus,** *la terre s'entr'ouvre.* Collabitur in immensam altitudinem; in ingentem hiatum decidit. Cf. **Hiatus.** USUS : Tellus, mare dehiscit.

DĔHORTOR, aris, atus sum, ari, d. *Dissuader, détourner de.* SYN. Dissuadeo, deterreo, avoco, revoco, abstraho, abduco, abstineo. USUS : Res ipsa me invitabit, aut dehortabitur. Cf. **Deterreo, Avoco.**

DĔIN, *Ensuite.* SYN. Deinde. Cf. **Deinde.**

DĔINCEPS, *De suite, après; de nouveau.* SYN. Deinde, postea, posthac, rursus. USUS : Cavendum, ne, quod semel diximus, deinceps dicamus. Primum est, se conservare, deinceps, etc.

DĔINDE, *Ensuite.* SYN. Dein, exinde, exin, dehinc, post, postmodo, postmodum, tum, subinde, posthac, deinceps, secundo loco, secundum ea, posterius, post hæc, inde, post id locorum. USUS : Naturam primum videte, deinde inventionem, denique constantiam.

DĒ INTĔGRO, *Derechef, de nouveau.* SYN. Denuo. USUS : In morbum de integro incidi. Eas leges de integro ferri placet. Cf. **Iterum.**

DĒJECTĬO, ōnis, f. *Expropriation.* SYN. Depulsio. USUS : Qui illam vim dejectionemque fecerit.

DĒJECTŬS, ūs, m. *Abatis.* USUS : Viæ arborum dejectu impeditæ.

DĒJĔRO, as, avi, atum, are, n. *Jurer, faire serment.* SYN. Juro. USUS : Oneratus auro dejerat et clamat. Cf. **Perjurus.**

DĒJĬCĬO, is, jēci, jectum, ere, a. *Jeter à bas, précipiter, renverser.* SYN. Deturbo, demolior, depello, disturbo, exturbo, præcipito, dimoveo, dejectionem facio. PHRAS. 1. **De gradu suo hominem dejecit,** *il fit déchoir cet homme de son rang.* De cœlo detraxit hominem honoris insolentia elatum; magistratu hominem movit superbia inflatum; abactum magistratu hominem in ordinem redegit. 2. **Statuas Deorum dejecit,** *il renversa les statues des dieux.* Simulacra Deorum depulit, evertit; Deorum statuas deturbavit, afflixit, comminuit, dissipavit; in terram præcipitavit; ad terram dedit; ad terram afflixit. Deorum simulacra demolitus est; disjecta, disturbata subruit, evertit. USUS : 1. Aliquem consulatu, de gradu, de statu vitæ, de possessionibus dejicere, *déposséder, exproprier qqn de ses biens.* Magistratum a gubernaculis reipublicæ, jugum cervicibus dejicere. Spe amicisque dejectus. 2. **Adimo,** *enlever, retrancher.* Metum hunc Siciliæ dejeci. Vide, quantum Philosophia de doloris terrore dejecerit. 3. **Averto,** *abaisser, détourner de.* Nusquam a republica oculos dejeci.

DĒJUNGO, is, junctum, ere, a. *Désunir, séparer.* USUS : Quæ dejuncta fuere, sociantur.

DĒLĀBOR, eris, lapsus sum, labi, d. *Tomber de.* SYN. Defluo, devenio, deflecto. USUS: 1. Aqua e tectis delabitur. Homo e cœlo delapsus. 2. TRANSL. Delabi in vitium, in turpitudinem, in morbum, in magnas difficultates. Ad alia sermo delabitur. Quæ delapsa fluxerunt, severis legibus vincienda sunt. Rem familiarem delabi sinere flagitiosum est. Cf. Labor.

DĒLĀTĬO, ōnis, f. *Dénonciation, rapport.* SYN. Accusatio. EPITH. Salutaris et diligens. USUS: Delatio nominis ad judicem. Delationem dare alicui, *citer qqn en justice.* Cf. Accusatio, Criminatio.

DĒLECTĀMENTUM, i, n. *Plaisir, amusement.* SYN. Oblectamentum. EPITH. Inane, permulta delectamenta. USUS: Inania sunt hæc, et puerorum delectamenta. Cf. Delectatio.

DĒLECTĀTĬO, ōnis, f. *Délectation, plaisir.* SYN. Oblectatio, jucunditas, voluptas. EPITH. Aliena ab aliqua re, diurna, diuturna, ingenua, digna, levissima, mira, puerilis, summa, delectationes multæ, plurimæ, veteres. PHRAS. Multa est in litteris delectatio, *l'étude des lettres procure beaucoup de plaisir.* Mira me voluptate afficiunt litteræ; una senectutis meæ requies et oblectamentum sunt litteræ; cum splendore fructum quoque jucunditatis pariunt litteræ. Mira suavitate animum deliniunt litteræ. Habent aliquod tanquam pabulum bonarum artium studia ac doctrinæ, suavissimam voluptatem. Delectationem aucuparis, in litteris invenias et vitæ oblectamenta, et voluptates maximas. Mori videri possim in studio doctrinæ, adeo quæ usquam sunt remissionum suavitates, litterato in otio abunde consequor. Habent, mihi crede, bonarum artium doctrinæ magnam suavitatem et delectationem; titillant animum suavissime, delectationemque honestissimam afferunt. Cf. Delecto. USUS: Delectatio est voluptas suavitate sensus animum deliniens. Quæ popularem admirationem habent, mihi delectationem nullam afferunt. Negotiis ab omni delectatione impedior. Cf. Jucundus, Jucunditas.

DĒLECTO, as, avi, atum, are, a. *Délecter, plaire, amuser, divertir.* SYN. Oblecto, delectationem habeo, delectationem affero. ADV. Admodum, incredibiliter, mire, mediocriter, minus, diu, mirifice; plane prorsus, plus, similiter, unice. PHRAS. Horti me delectant, *les jardins me charment.* Hortorum aspectus me delectat unice; dolores meos levat; molestiis animum avocat, abducit; in hortis acquiesco suavissime, his oculos animumque pasco, hi animum voluptate maxima perfundunt; hortorum specie exsaturari oculi animusque nunquam possunt; habent hortorum amœnitates oblectationem suavissimam; voluptate afficiunt; oculis blandiuntur; oblectat me verna hortorum species, plurimumque voluptatis affert; est mihi in deliciis hortorum verna species; jucundus mihi est hortorum aspectus, animumque mirifice reficit; recreat me suavissime hortorum aspectus, ac voluptatem parit sincerissimam; animus mihi in hortis est, ii solum placent, arrident, in iis acquiesco unice. Cf. Delectatio, Delector, Placeo, Gratus. USUS: Pulchritudo movet oculos, et delectat. Cf. Delectatio, Delector.

DĒLECTOR, aris, atus sum, ari, d. *Charmer, plaire, amuser.* SYN. Oblector, ducor, capior, teneor, delectationem capio, suavissimum jucunditatis fructum ex re capio, voluptate afficior, morior in studio faciendi aliquid, pascor, perfruor, gaudeo, lætor. PHRAS. Libris delector magnopere, *les livres, c'est-à-dire, l'étude me plaît beaucoup.* In libris, quasi in aliquo opportuno diversorio requiesco; libri mihi voluptati sunt; legendi studio teneor incredibili; e lectione librorum humanissima voluptate animus completur, ac veluti saginatur; genus hoc est voluptatis suavissimum, multa quotidie legere; voluptatem capio e lectione suavissimam; si quid usquam est sinceræ voluptatis, id abunde in libris reperio; expleri animus non potest lectione librorum; jucundissimo voluptatis sensu perfundor in antiquorum monumentorum lectione; legendi studio incredibili ducor ac teneor; his ego rebus pascor, his delector, his perfruor, quæ ex doctorum hominum monumentis ad nostram ætatem perveniunt. Cf. Lætor, Delecto, Delectatio, Frequento, Rus, Ludus. USUS: Delectatur multitudo, et oratione ducitur. Musis delectamur et sapientiæ fama. Cf. Jucunditas.

DĒLECTŪS, ūs, m. *Choix, triage, discernement.* SYN. Discrimen, ratio, electio. EPITH. Elegans, percautus, diligens, provincialis. USUS: 1. Verborum delectus origo est eloquentiæ. Populus non delectu aliquo et sapientia judicat, sed impetu et temeritate. Beneficiorum delectus est habendus. 2. Delectus militaris, *levée de troupes, recrutement.* Delectum mandare, decernere, edicere. Militum superbissimum delectum instituere, conficere, habere. Delectum impedire, intermittere.

DĒLĒGĀTĬO, ōnis, f. *Délégation, substitution.* SYN. Mandatum, provincia.

DĒLĒGO, as, avi, atum, are, a. *Envoyer, déléguer, confier.* SYN. Mando, mitto. USUS: Hanc curam, provinciam, laborem alteri delegavi. Quæ ad me delegasti, admodum placuere.

DĒLĔO, es, ēvi, ētum, ere, a. *Effacer détruire, anéantir.* SYN. Tollo, exstinguo, adimo, obruo, abstergo, induco (nomina, pacta, verba). ADV. Funditus, omnino. USUS:

1. Delere epistolam lacrimis. 2. TRANSL. Delevit mihi omnem molestiam epistola sua. Oblivione beneficia, injurias delere. Is est, qui nummulis acceptis fas omne et æquum, leges, religionem, patriam deleat et exstinguat. Hujus insaniam e judiciis, hanc maculam nunquam ex hominum animis delebis. Bella præsentia, et futura consilio delevit. Urbem, exercitum, ædificium delere. Cf. Tollo, Adimo.

DĒLĒTRIX, icis, f. *Destructrice.* USUS: Illa deletrix hujus imperii sica.

DĒLĪBĔRĀBUNDUS, a, um, *Qui délibère.* USUS: Consules deliberabundi capita conferunt, diu colloquuntur.

DĒLĪBĔRĀTĬO, ōnis, f. *Délibération, consultation.* SYN. Consultatio, consilium. EPITH. Difficilis, difficilior, difficillima, magna, turpis, plurimæ. USUS: Etsi tibi assentior, habet res deliberationem, *bien que je sois de votre avis, cependant la chose demande qu'on y pense.* Non oportebat eam deliberationem introducere, suscipere. Deliberationes de republica habere. Cf. Consilium.

DĒLĪBĔRĀTĪVUS, a, um, *Délibératif.* USUS: Causæ genus deliberativum, *cause du genre délibératif.*

DĒLĪBĔRĀTOR, ōris, m. *Celui qui délibère.* SYN. Qui de re deliberat.

DĒLĪBĔRĀTUS, a, um, *Décidé, résolu.* USUS: Mihi certum est et deliberatum. Nihil mihi deliberatius, quam, etc.

DĒLĪBĔRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Peser, examiner, réfléchir mûrement.* SYN. Consulto, consulo, consilior, deliberationem habeo, consilium exquiro, consilium capio, considero, video, inquiro. PHRAS. Deliberandum est diu de vitæ genere deligendo, *il faut longtemps réfléchir avant de choisir un état de vie.* Diu deliberandum et concoquendum est, cui te vitæ generi addicas; consilii res est, et sane ardui, deligere vitæ genus optimum; jure in consultationem ac deliberationem venit vitæ genus, ad quod aspiras; diu multumque consilia agitanda; conferendum sedulo cum viris sapientibus de vitæ genere deligendo; comparanda multumque vitæ instituta, quorum ex numero aliquod amplectaris. Merito in deliberationem cadit vitæ in posterum exigendæ modus; multos dies ea consultatio teneat, necesse est, quæ de toto vitæ genere sententiam ferat; in deligendo vitæ instituto assumendi in societatem consilii viri sapientissimi; adhibendum virorum sapientum consilium; consilia conferenda sunt cum viris virtutis ac sapientiæ laude clarissimis; in deligendo tam arduo vitæ universæ instituto nihil sine consilio sapientum statuendum est; deliberationem non facilem habet vitæ genus eligendum; eundum in consilium; capita conferenda in tam arduo vitæ recte ordinandæ negotio; deliberatio capienda, habenda diligens; ineundum consilium; ineunda via, ratio vitæ in posterum instituendæ. Cf. Consulo, Consilium, Consulto, Consultatio, Cogito, Considero. USUS: Etiam cum hostibus deliberat. Tecum de capite et fortunis meis deliberabo et statuam.

DĒLĪBO, as, avi, atum, are, a. *Effleurer, goûter.* SYN. Quasi libando minuo, decerpo, degusto, labris primoribus gusto, attingo. USUS: Vix delibaverat honorem novum. Nihil de laude tua ac gloria delibabo, *je ne porterai aucune atteinte à votre gloire.*

DĒLĪBŪTUS, a, um, *Oint, frotté.* SYN. Unctus, oblitus. USUS: Multis medicamentis delibutus. Compositus et delibutus capillus.

DĒLĬCĀTĒ, *Mollement, d'une manière efféminée.* SYN. Molliter. USUS: Molliter et delicate vivere, accubare.

DĒLĬCĀTUS, a, um, *Mou, délicat, efféminé.* SYN. Mollis. USUS: Libidinosa ac delicata juventus. Delicatæ, obscœnæ voluptates. Delicatum sermonem inferre convivio. Convivium delicatum. Muliebri, lepido, delicato comitatu stipatus.

DĒLĬCĬÆ, arum, f. pl. *Délices, douceur; amour; libertinage.* SYN. Delectamentum, suavitas, voluptas, amores, mel, lenocinia, illecebræ, irritamenta, lautitiæ. EPITH. Magnæ, multæ, pueriles. USUS: Sinamus illi pueriles voluptates et delicias. Epularum exquisitæ deliciæ. Publicanos habeo in deliciis. Terentia mel meum et deliciæ. Delicias me facit, ludibrio me habet, *il s'amuse de moi, à mes dépens.* Cf. Delectatio, Voluptas, Carus.

DĒLĬCĬŎLÆ, arum, f. pl. *Délices.*

DĒLICTUM, i, n. *Délit, faute.* SYN. Peccatum, error. USUS: Quo delictum majus, eo gravior pœna. Homines sapientes delicto suo, non aliorum injuria commoventur. Cf. Error, Peccatum, Crimen, Scelus.

1. **DĒLĬGO**, as, avi, atum, are, a. *Attacher, lier.* SYN. Ligo. USUS: Deligare ad palum. Cf. Ligo.

2. **DĒLĬGO**, is, lēgi, lectum, ere, a. *Élire, choisir.* SYN. Lego, eligo, delectum habeo, delectum adhibeo.)(Rejicio. USUS: Bona deligere, rejicere contraria. Magistratus deligere. Castris locum; aliquem ad consilium deligere. Cf. Eligo.

DĒLĪNĪMENTUM, i, n. *Attrait, charme, séduction.* SYN. Delinitio. USUS: Delinimentis aliquem capere.

DĒLĪNIO, is, ivi, itum, ire, a. *Adoucir, charmer, séduire, captiver.* SYN. Lenio, placo, mitigo, demulceo, allicio.)(Irrito. USUS: Blando sermone milites, blanditiis, spe prædæ delinivit. Voluptatum illecebris delinitur. Cf. Demulceo, Placo.

DĒLĪNĬTĬO, ōnis, f. *Action de gagner, de séduire.* SYN. Mitigatio. USUS : Delinitio multitudinis.

DĒLĪNĪTOR, ōris, m. *Celui qui charme.* USUS : Judicis delinitor est orator.

DĒLINQUO, is, līqui, lictum, ere, n. et a. *Manquer à son devoir, commettre une faute.* SYN. Pecco, errorem committo. USUS : Delinquere in vita, in re aliqua. Cf. **Pecco, Erro.**

DĒLĬQUESCO, is, ere, n. *Se fondre, se liquéfier.* SYN. Dissolvor, liquefio, diffluo. USUS : Ne alacritate usus futili, gestiensque deliquescat.

DĒLĬQUĬUM, i, n. *Défaillance.* SYN. Defectus, diminutio PHRAS. (**Deliquium passus est,** VULG.), *il eut une défaillance.* Animus eum defecit, destituit, reliquit; animo concidit; animo defecit; ita captus animi sensu est, ut vita discessisse videretur; exanimi similis corruit; inter suorum manus pro mortuo collapsus est; subita animi defectione in genua subsidit; exsanguis et mortuo similis concidit; linqui animo, submitti genu cœpit; deficiens repente vix spiritum ducebat; oculis caligine confusis collapsus est, ne mentis quidem compos; caligine oculis offusa veluti moribundus extendebatur; animo male esse occœpit; repentina vis mali sensum animi expulit. USUS : Vereor, ne id mihi libertatis deliquio sit. Cf. **Concido, Animus.**

DĒLĪRĀMENTUM, i, n. *Folie, extravagance.* SYN. Deliratio. USUS : Deliramenta loquitur. Cf. **Deliro.**

DĒLĪRĀTĬO, ōnis, f. *Délire, folie.* SYN. Stultitia, error, insania. EPITH. Incredibilis, senilis. USUS : O delirationem incredibilem !

DĒLĪRO, as, avi, atum, are, n. *Délirer, extravaguer, radoter.* SYN. Desipio.)(**Sapio.** PHRAS. **Delirat,** *il est fou.* Mens officium suum non facit : mens et ratio hominem relinquit ; a mente discedit ; desertus, destitutus a mente est ; mente captus est ; mentem amisit; mente motus est; mentis lumine obcæcatus est ; mentis compos non est ; mentis impos, inops, expers est ; inops a mente est ; a ratione aversus ; ratione caret, deliramenta loquitur ; mentis vertigine agitur ; mentis errore affectus est ; nihil pro sano agit ; vigilans somniat. Cf. **Insania, Insanus, Furo, Mens.** USUS : Falli, errore labi, decipi tam dedecet, quam delirare. Delirare in re aliqua. Cf. **Stultus, Stultitia.**

DĒLĪRUS, a, um, *Qui délire, extravagant.* SYN. Stultus, insanus, mente captus, demens, emotæ mentis homo. PHRAS. **Delirum vis morbi reddidit,** *la violence de la maladie lui donna le délire.* De potestate mentis impotem fecit ; delirationem attulit homini ; de mentis statu deduxit hominem ; erroris et dementiæ complevit. Cf. **Stultus.** USUS : Quæ anus tam delira, ut ista timeat? Cf. **Demens.**

DĒLĬTESCO, is, tŭi escere, n. *Se cacher.* SYN. Lateo, abscondor. USUS : In alicujus auctoritate delitescere. Delitescit, dein repente prosilit. Cf. **Lateo, Abdo, Abscondo.**

DĒLŪBRUM, i, n. *Temple.* SYN. Templum, fanum. EPITH. Communia, consecrata, patria, religiosissima. USUS : Delubra sanctissimis religionibus consecrata. Cf. **Templum.**

DĒLŪDO, is, lūsi, lūsum, ere, a. *Abuser, tromper, se jouer de.* SYN. Ludo, eludo, illudo, derideo. USUS : Num deludi ac contemni majestatem senatus patiemini? Cf. **Illudo, Decipio, Derideo, Ludifico.**

DĒLUMBO, as, avi, atum, are, a. *Éreinter; affaiblir, énerver.* SYN. Debilito, enervo. USUS : Ne minutior numerus delumbet sententias.

DĒMANDO, as, avi, atum, are, a. *Remettre, confier à.* SYN. Committo. USUS : Demandare curam legato ; demandare curæ alicujus aliquid. Cf. **Mando, Committo.**

DĒMENS, entis, omn. gen. *Privé de la raison, insensé, fou.* SYN. De mente ac sanitate deturbatus, delirus, emota mente, insanus, amens.)(**Sanus.** USUS : Scelere suo demens. Tragico illo Oreste dementior. Cf. **Insanus, Amentia.**

DĒMENSUM, i, n. *Distribution mensuelle en nature ou en argent faite à l'esclave.* (VULG. **Portio**). USUS : De demenso suo dedit, defraudans genium suum.

DĒMENTER, *Follement.* SYN. Stulte.

DĒMENTĬA, æ, f. *Folie.* SYN. Amentia, insania, stultitia. EPITH. Popularis, turbulenta, summa, utilis. USUS : Dementia aliqua ex civibus hostes facti. Cf. **Amentia, Stultitia.**

DĒMĔRĔOR, eris, itus sum, eri, d. *Gagner par des services.* SYN. Merito aliquo mihi quempiam adstringo. USUS : Beneficio civitatem demereri. Cf. **Concilio, Mereor.**

DĒMERGO, is, mersi, mersum, ere, a. *Plonger, enfoncer.* SYN. Mergo, immergo, obruo. PHRAS. **In mari demersus est,** *il fut englouti dans la mer.* Gurgitibus haustus periit ; rapido gurgite ablatus nunquam deinceps apparuit ; fluctibus maris absorptus est ; aquarum fluctibus obrutus est ; aquis suffocatus, exstinctus est. Cf. **Mergo.** USUS : Ære alieno demergi. Opibus leges demergere, opprimere, *abaisser, anéantir.* Patriam demersam extuli. Cf. **Mergo.**

DĒMĒTĬOR, iris, mensus sum, iri, d. *Mesurer.* SYN. Metior, dimetior, describo. USUS : Solis cursum demetiri. Ut verba verbis demensa et paria respondeant. Cf. **Metior.**

DĒMĔTĬO, isi, messui, messum, ere, a. *Moissonner.* SYN. Meto. ADV. Tempestive.

Usus : Tempestive demetere et percipere fructus. Cf. **Meto.**

DĒMĬGRO, as, avi, atum, are, n. *Changer de séjour, aller habiter ailleurs, déloger.* SYN. Ad alias ædes, ad habitandum eo discedo. USUS : Nunquam de statu meo demigrabo. Demigrare et focos relinquere. Cf. **Migro.**

DĒMĬNŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Retrancher, diminuer, amoindrir.* SYN. Imminuo.

DĒMĪROR, aris, atus sum, ari, d. *Être fort étonné.* SYN. Valde miror. USUS : Hæc te exspectasse demiror. Cf. **Miror.**

DĒMISSĒ, *Bassement, humblement.* SYN. Humiliter. USUS : Suppliciter et demisse agere gratias. Demisse et humiliter loqui.

DĒMISSĬO, ōnis, f. *Bassesse; modestie.* SYN. Animi abjectio, infractio, debilitatio; *item :* Modestia animi. Cf. **Humilitas, Modestia.**

DĒMISSUS, a, um. *Abattu; doux, modeste, simple.* SYN. Humilis, fractus, sordidus; *item :* modestus, minime arrogans nec ambitiosus. PHRAS. **Animo est perquam demisso,** *il est très modeste.* Modestia animi est insigni; animo est modestissimo; præfert ubique insignem animi modestiam; a supercilio fastuque abest longissime; non elatus, non arrogans, non contumax est; non multum sibi defert, tribuit, arrogat; omni insolentia vacat; magna moderatione, modestia in omni officii parte utitur; submisse, modeste de se existimat; despicientia sui insignis est; nihil homine modestius, nihil ab omni fastu et arrogantia alienius. USUS : 1. Demisso capite perculsus domum abiit. 2. **Abjectus,** *abattu.* Sylla mœrens, demissus, afflictus. Fracto animo et demisso, non pertinax, non litigiosus, non acerbus. Cf. **Humilis, Modestus.**

DĒMĬTĬGO, as, avi, atum, are, a. *Adoucir, rendre aimable.* SYN. Mitigo, lenio. USUS : Nosmetipsi quotidie demitigamur, *nous-mêmes, nous nous humanisons chaque jour.* Cf. **Lenio.**

DĒMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Faire descendre, abattre; — se, s'abaisser, descendre.* SYN. Inclino, deprimo.)(**Effero.** ADV. Se penitus. PHRAS. 1. **Nimium te demittis,** *vous vous abaissez trop.* Æquo submissius agis; nulla decori ratione habita, plus quam par est, præter decorum te deprimis, abjicis, submittis; non sine summo dedecore animi tui magnitudinem plus æquo inflectis; dignitati tuæ parum consulis, dummodo infra omnium te pedes abjicere possis. Vix modum tenet animi illa tui demissio et abjectio. 2. **Demitte te, quantum potes,** *humiliez-vous, autant que vous le pouvez.* Dejice, submitte, deprime arrogantes spiritus tuos, animi vel magnitudinem, vel tumorem inflecte; nulli te antepone; tibi ipse displice; noli de te prædicare quidquam; noli ad honores aspirare, delatos etiam invitus suscipe; elatos spiritus inflatumque sui admiratione animum comprime, et quasi equum exultantem et lascivientem frenis ac vinculis compesce; modestiam ubique, fac, præ te feras; nihil in te elatum, nihil inflatum ac tumidum resideat; animos illos sese impotentius efferentes comprime, edoma, ac sub jugum mitte; pone arrogantes illos spiritus, ac quidquid tumoris superest, ex animo ejice. Cf. **Modestia.** USUS : Eam rem alte in pectus demisit. Metu vultum dejicere, demittere. Victores efferunt se lætitia, victi debilitantur, animosque demittunt. Cf. **Abjicio, Deprimo, Humilis.**

DĒMO, is, dempsi, ere, a. *Enlever, retrancher.* SYN. Adimo, detraho,)(**Addo.** USUS : Sollicitudinem alicui et metum demere. Fidem fabulis demere. Alicui de molestia demere. Cf. **Aufero, Tollo.**

DĒMŌLĬOR, iris, itus sum, iri, d. *Démolir, abattre, renverser.* SYN. Deturbo, dejicio, disturbo, everto, diruo, destruo. USUS : Demoliri muros, parietem, ædes. Cf. **Destruo.**

DĒMŌLĪTĬO, ōnis, f. *Démolition, destruction.* SYN. Eversio.

DĒMONSTRĀTĬO, ōnis, f. *Démonstration.* SYN. Ratio validior et apertior. EPITH. Necessaria, falsa, universa. USUS : Argumenti conclusio, *seu* demonstratio.

DĒMONSTRĀTĪVUS, a, um, *Démonstratif.* SYN. Epidicticus. USUS : Genus orationis demonstrativum.

DĒMONSTRĀTOR, ōris, m. *Celui qui indique, qui décrit.*

DĒMONSTRO, as, avi, atum, are, a. *Montrer, faire voir, indiquer; démontrer, exposer.* SYN. Commonstro, significo, declaro, præ me fero, non dissimulo, profiteor, digitum in rem intendo, testificor, indice digito monstro, digito ostendo, planum facio. ADV. Breviter, caute, commodius, diligentissime, lucide, necessario, proprie. USUS : Demonstrare amorem in aliquem. Demonstravi hoc senatui, simul id ostendi. Cf. **Ostendo.**

DĒMŎRĬOR, ĕris, mortŭus sum, mori, d. *Mourir.* SYN. Morior. USUS : Romæ demortuus est. Cf. **Morior.**

DĒMŎROR, aris, atus sum, ari, d. *Retarder, retenir.* SYN. Detineo, remoror. ADV. Diutius. USUS : Ne diutius te demorer. Cf. **Moror.**

DĒMŎVĔO, es, mōvi, mōtum, ere, a. *Déplacer, écarter de.* SYN. Removeo, dimoveo. USUS : Nunquam me de sententia, de cura, de recto demovebit. Alteros demovit, constituit alteros. Cf. **Moveo.**

DĒMULCĔO, es, mulsi, mulctum, ere, a. *Caresser.* SYN. Leniter mulceo, delinio,

permulceo. USUS : Equi tergum demulcere. Cf. **Blandior.**

DĒMUM, *Enfin.* SYN. Tandem, denique, postremo, ad extremum, ad ultimum. USUS : Exilium quantum demum a perpetua peregrinatione differt ? Cf. **Denique.**

DĒMŪTO, as, vi, atum, are, a. *Changer.* USUS : Mores ingenium demutant. Cf. **Muto.**

DĒNĀRĬUS, ii, m. *Denier, pièce de monnaie d'argent qui, dans l'origine, valait 10 as, plus tard 16.* SYN. Decima pars aurei nummi, *seu* coronati, et pondere drachmæ fere respondens. USUS : Emere denario, quod sit mille denariorum ; sperabam me ad denarios deventurum.

DĒNĔGO, as, avi, atum, are, a. *Nier fortement ; refuser.* SYN. Inficior, nego, recuso.)(**Annuo.** USUS : Etiam jucunda naturæ denego. Jure denegare posset occupatio tua, quod peto. Cf. **Nego.**

DĒNI, æ, a. *Dix par dix, dix à dix.* SYN. Decem. USUS : Puer denum annorum.

DĒNĬQUE, *Enfin.* SYN. Ad extremum, post omnia. PHRAS. **Nunc denique rediit in patriam,** *enfin, il est revenu dans sa patrie.* Tandem aliquando, diuturna mora interposita ; aliquando tandem ; denique ad extremum, demum postremo ; post diuturnum tempus ; longo temporis intervallo ; cum tempus jam multum abiisset ; transacto jam multorum annorum spatio ; longo post tempore ; interjecto longo temporis curriculo revertit in patriam ; ad sua se cunabula recepit. USUS : Urbes omnes ac oppida, agri denique ipsi.

DĒNŎMĬNĀTĬO, ōnis, f. *Métonymie.* **Figura rhetorica.**

DĒNŎMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Nommer, donner un nom.*

DĒNŎTO, as, avi, atum, are, a. et n. *Indiquer par un signe, désigner.* SYN. Designo, significo. USUS : Una epistola Mithridates Romanos in Asia omnes trucidandos denotavit. Cf. **Noto.**

DENS, entis, m. *Dent.* USUS : Dente extenuare, mandere, molere cibum, *mâcher avec les dents.* Dentes evellere, eximere, *arracher.* Dentes emittit, *il fait ses dents.* Dentes mobiles confirmare ; vacillantes dentes confirmare ; dentium mobilitates firmare, *raffermir, arranger des dents qui branlent.* Dente maledico aliquem carpere, *attaquer avec les dents de la médisance.* Terrorem dentium crepitus insequitur.

DENSUS, a, um. *Épais, pressé, serré.* SYN. Creber, crassus, confertus, spissus, stipatus, concretus.)(**Rarus.** USUS : Silva densa atque aspera. Loca silvestribus sepibus densa.

DENTĀTUS, a, um, *Mordant, pénétrant.* SYN. Mordax. USUS : Charta dentata res agetur, *on fera la chose sur du papier poli (avec une dent de sanglier).*

DĒNŪDO, as, avi, atum, are, a. *Mettre à nu, découvrir.* SYN. Nudo, spolio. ADV. Crudelissime. USUS : Spoliare et denudare aliquem suo ornatu. Cf. **Nudo.**

DĒNUNTĬĀTĬO, ōnis, f. *Annonce, avertissement, injonction.* SYN. Indicium, significatio. EPITH. Periculosa, præmatura. USUS : Denuntiatio belli. Terrere aliquem denuntiatione periculi. Quæ est illa a Diis profecta denuntiatio calamitatum ?

DĒNUNTĬO, as, avi, atum, are, a. *Annoncer, déclarer ; ordonner.* SYN. Indico, palam dico, testor, ostendo, significo, prænuntio. ADV. Ante, aperte, apertius, singillatim, multo ante, palam. USUS : Inimicitias ille mihi denuntiavit. Clodius metum, vim terrores jacit et denuntiat. Judici, *vel* in judicium, *vel* judicium alicui denuntiare. Expectanti litteras denuntiavit, ne scriberem.

DĒNŬO, *De nouveau.* SYN. De integro. Cf. **Iterum.**

DĒŎNĔRO, as, avi, atum, are, a. *Décharger.* SYN. Exonero, depono. USUS : Suæ invidiæ aliquid in me deonerare et trajicere voluit, *il a voulu décharger un peu sur moi de l'odieux qui l'accable.* Cf. **Onus.**

DĒORSUM, *En bas.*)(**Sursum.** USUS : Directe deorsum feror.

DĒPĂCISCOR, eris, pactus sum, pacisci, d. *Faire un pacte, un accord.* SYN. Paciscor, spondeo. USUS : Tria prædia sibi depactus est, *il prit trois métairies pour sa part.* Ad conditiones alicujus ; cum aliquo depacisci. Cf. **Pactum.**

DĒPASCO, is, pāvi, pastum, ere, a. *vel* **DĒPASCOR, eris, pastus sum, pasci,** d. *Brouter, se repaître.* SYN. Absumo, reseco. USUS : Pecora agrum depascunt ; orationis luxuriem stilo depascere, *retrancher, élaguer avec le stylet l'exubérance du discours.* Febris hominem misere depascitur.

DĒPĔCŪLĀTOR, ōris, m. *Déprédateur, voleur.* USUS : Depeculator, vexator provinciarum. Cf. **Fur.**

DĒPĔCŪLOR, aris, atus sum, ari, d. *Dépouiller, voler.* SYN. Furor, compilo. USUS : Civitates, regna, domos depeculatus est. Honorem alicujus et famam depeculari. Eum omni argento depeculatus est.

DĒPELLO, is, pūli, pulsum, ere, a. *Chasser ; éloigner, repousser.* SYN. Pello, repello, propulso, expello, arceo. ADV. Facile, ægrius. USUS : Virgines voluntaria morte nefariam turpitudinem a se depulere. Tribuni furor eam ad calamitatem, dolorem, suspicionem, mortem depulit. Cædem a vobis, vastitatem, incendia, furorem malorum, jugum a cervicibus, meis laboribus depuli. Aliquem de loco, consilio, sententia depellere. Cf. **Pello, Arceo, Ejicio.**

DĒPENDĔO, es, pendi, pensum, ere, n. *Être suspendu.* SYN. Deorsum pendeo. USUS : Lychni e laquearibus dependent.

DĒPENDO, is, pendi, pensum, ere, a. *Payer.* SYN. Pendo, solvo. USUS : Abjurare malo, quam dependere pœnas criminibus. Mercedem operis dependere. Quod spopondisti pro alio, dependendum est. Cf. **Pendo.**

DĒPERDO, is, perdĭdi, perdĭtum, ere, a. *Perdre.* SYN. Amitto, perdo. USUS : Nihil de laude deperdidisti, aut honestate. Cf. **Perdo, Amitto.**

DĒPĔRĔO, is, ivi *vel* ii, ire, n. *Périr, se perdre.* SYN. Pereo. USUS : 1. Cave, ne servus depereat. 2. Deperire aliquem amore, *aimer éperdument qqn.*

DĒPINGO, is, pinxi, pictum, ere, a. *Peindre.* SYN. Pingo, describo. ADV. Commode sane. USUS : Mente et cogitatione sibi aliquid depingere, *se représenter qqche dans l'esprit.* Cf. **Pingo.**

DĒPLŌRO, as, avi, atum, are, n. *Pleurer, gémir, se lamenter.* SYN. Lamentor, conqueror, defleo. ADV. Copiose, dolentius, divinitus. USUS : Si ad saxa de injuriis tuis conqueri et deplorare velim. Querelas deplorare. Quis pro rerum atrocitate tantas calamitates deploret ? Cf. **Lugeo, Gemo.**

DĒPŌNO, is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ere, a. *Mettre à terre; déposer, abandonner, quitter.* SYN. Repono, colloco, abjicio, exuo, pono. ADV. Honestius inimicitias, honestissime, humanissime, paulisper, plane. PHRAS. 1. **Depone metum,** *déposez toute crainte.* Mitte timores istos; missas fac sollicitudines; omitte anxias de te curas; expedi mentem iis angoribus; respira ab his timoribus; abduc ab iis molestiis tantisper animum; ejice hos animo timores; animum confirma; facessant istæ nunc curæ, quæ animum exedunt; aufer intempestivas sollicitudines. Animum curis depressum erige, excita. Cf. **Cura, Metus, Timor.** 2. (**Depositus est a suo magistratu,** VULG.), *il fut déposé de ses fonctions.* Abactus magistratu est; magistratu abire, decedere jussus; spoliatus omni dignitate; honoris gradu dejectus, exauctoratus est; detractum, abrogatum est illi imperium; in ordinem est redactus; adempta sunt illi magistratus insignia; motus est magistratu. Cf. **Abdico, Dejicio.** USUS : 1. In tuo sermone et suavitate curas omnes depono. Studium pristinum, amorem, amicitiam deponere; timores, curas, spem, metum, offensionem, memoriam doloris deponere. Factas contumelias ex animo deponere. Omnes molestias deposui et ejeci. 2. Imperium, provinciam deponere, *déposer un commandement, cesser de gouverner une province.* Cf. **Abdico.** 3. Ægrum deponere, desperare, *abandonner un malade.* Deposita et conclamata est respublica. 4. Apud aliquem, in alicujus fide, causam suam, pecuniam deponere, *confier à qqn sa cause, sa fortune.* Cf. **Abjicio.**

DĒPŎPŬLĀTĬO, ōnis, f. *Dévastation, ravage.* SYN. Vastatio, direptio, eversio. USUS : Quis excisionem, inflammationem, eversionem, depopulationem, vastitatem agris intulit ? Non me honorum direptio, non tectorum excisio, non ædium sacrarum, publicorum operum depopulatio movet.

DĒPŎPŬLĀTOR, ōris, m. *Dévastateur.* SYN. Prædator, direptor. USUS : Depopulator fori, obsessor patriæ.

DĒPŎPŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Dévaster, ravager.* SYN. Vasto, diripio, depopulationem infero, exscindo, everto, inflammo; hostilem in modum prædas ago. USUS : Agros depopulari. Cf. **Diripio, Vasto.**

DĒPORTO, as, avi, atum, are, a. *Emporter, transporter.* SYN. Exporto, porto, reporto, aufero; duco, deduco. ADV. Frugaliter, tuto, undique. USUS : Non opes modo, sed et humanitatem ex Italia deportasti. Bellum in Africam et exercitum deportavit Pompeius. Triumphum ex provincia deportare. Romam valetudinis causa se deportare. Deportare aliquem in exilium, *déporter.* Cf. **Porto.**

DĒPOSCO, is, pŏposci, poscere, a. *Demander avec instance.* SYN. Omnino posco, appeto, flagito, expeto.)(**Recuso.** USUS : Hoc non modo non recuso, sed deposco. Has sibi partes depoposcit. Hunc imperatorem sibi ad bellum miles deposcebat. Cf. **Peto, Posco.**

DĒPŎSĬTUM, i, n. *Dépôt.* SYN. Commendatum alicui, *vel* concreditum. USUS : Depositum non reddere, injustitiæ est.

DĒPRĀVĀTĒ, *De travers, mal.* SYN. Corrupte. USUS : Depravate de re aliqua judicare.

DĒPRĀVĀTĬO, ōnis, f. *Contorsion, altération.* SYN. Corruptio, distortio. USUS : Oris depravatio nobis indigna. Non te, sed depravatione verbi me urgebat. Depravatio et fœditas turpificati animi si videri possit. Depravatio consuetudinum, opinionum vanitas, animorum imbecillitas multos alio flectit. Cf. **Corrumpo.**

DĒPRĀVO, as, avi, atum, are, a. *Tordre; altérer, corrompre.* SYN. Corrumpo, pravis moribus imbuo; ab officio abduco, averto, avoco. USUS : Mores juvenum nostra indulgentia corruptelaque depravantur. Cf. **Corrumpo.**

DĒPRĔCĀTĬO, ōnis, f. *Prière.* SYN. Precatio, postulatio. USUS : Deprecatio est, in qua non defensio facti; sed ignoscendi postulatio continetur. Deprecatione uti. Afferet illi deprecationem periculi ætas illa, in qua tum fuit, *grâce.*

DĒPRĔCĀTOR, ōris, m. *Celui qui intercède.* SYN. Qui reo veniam et impunitatem deposcit, et eximit periculo. USUS : 1. Sperabam, me potius adjutorem tibi futurum, quam miseriarum deprecatorem. 2. **Defensor**, *défenseur.* Deprecator fortunarum ac salutis meæ fuisti. Cf. **Defensor, Patronus.**

DĒPRĔCOR, aris, atus sum, ari, d. *Prier; détourner, écarter.* SYN. Deprecatione impetro, supplico; removeo, recuso. ADV. Paulatim. PHRAS. 1. **Deprecare pro me**, *intercédez pour moi*, (VULG. **Intercede pro me**). Iratos, quæso, animos deprecare; deprecatorem te in meo periculo præbeto; deprecatoris munus suscipe; deprecatoris partes age; pro capite, pro salute mea deprecare; in deprecanda principis ira studium tuum adhibe; operam, studium, auctoritatem pro me interpone; precibus periculum averte. 2. **Iram divinam deprecari**, *apaiser par des prières la colère divine.* Pacem Superum precibus exposcere; finem irarum cœlestium exposcere. 3. (**Culpam suam deprecatus est**, VULG.), *il demanda pardon de sa faute.* Erroris veniam petiit, rogavit; culpam precibus eluit; ut ejus delicti sibi venia daretur; ut delicti gratia fieret; ut culpa ea sibi condonaretur, ut noxa remitteretur, oravit. Cf. **Venia.** USUS : Multorum vitam a tyranno deprecatus est, *il demanda au tyran la vie de nombre de citoyens.* Calamitatem a se, mortem, supplicium deprecari. Pro reditu Ciceronis amici deprecati sunt, *les amis de Cicéron demandèrent son rappel.* Nullum periculum pro republica; nullam pœnam, si fefellero, deprecor, *aut* refugio, *si je vous trompe, j'accepte tous les châtiments.*

DĒPRĔHENDO, is, di, sum, ere, a. *Arrêter, prendre; saisir, connaître, s'apercevoir.* SYN. Comprehendo, animadverto, agnosco, comperio, teneo. ADV. Itidem, manifesto. USUS : Aliquem in maleficio, in manifesto scelere, ipsis oculis facinus deprehendere. Cf. **Manifestus.**

DĒPRĔHENSĬO, ōnis, f. *Découverte.* EPITH. Manifesta. USUS : Manifesta veneni deprehensio.

DĒPRESSUS, a, um, *Abaissé, bas.* SYN. Demissus, abjectus, humilis. USUS : 1. Depressa domus. Voce sedata et depressa usus sum. 2. **Demersus**, *coulé à fond, englouti.* Aiunt hostium classem aut profligatam aut depressam. Cf. **Abjectus, Humilis.**

DĒPRĬMO, is, pressi, pressum, ere, a. *Abaisser, abattre, fouler aux pieds.* SYN. Affligo, protero, conculco, demitto.)(**Extollo, erigo, effero.** PHRAS. 1. **Satis hominem depressit**, *il a assez humilié cet homme.* Audaciam hominis egregie contudit; vim ac spiritus fregit; tumorem compressit; arrogantes hominis spiritus infregit, coercuit, debilitavit. Cf. **Frango, Coerceo.** 2. **Quid ita te deprimis?** *Pourquoi vous abaisser ainsi?* Quid ad ista descendis? quid in humiles has ac sordidas cogitationes te abjicis? cur nihil altum, nihil te dignum suscipis? cur ita aversus es ab omnis honestæ gloriæ studio? cur nihil spectas in laude positum? cur animum ita dejicis, demittis? cur animi magnitudinem ad infima hæc inflectis? Nimium mihi humilis, abjectus, depressus videtur animus tuus; humi serpere, humi jacere animum tam sublimem erectumque patiere? Cur ab animi præstantia adeo descivisti? Cf. **Humilis, Abjectus.** USUS: Vos etiam meam fortunam deprimitis, vestram attollitis. Me vituperando affligitis, exstinctum me vi atque impressione eversum cupitis. Cf. **Affligo.**

DĒPRŌMO, is, prompsi, promptum, ere, a. *Tirer hors ou de.* SYN. Expromo, profero, expono, eruo. USUS: Pecunia ex ærario deprompta. Argumentum ex intimo artificio deprompsi. Cf. **Promo.**

DĒPUGNO, as, avi, atum, are, a. *Combattre, livrer bataille.* SYN. Decerto, dimico. ADV. Gratis, peregre, valde. USUS: Cum facinorosis depugnandum, aut serviendum est. Cf. **Pugno.**

DĒPULSĬO, ōnis, f. *Action de repousser, d'écarter.* SYN. Expulsio, inficiatio. USUS: Adeptio boni, depulsio mali, servitutis, doloris.

DĒPULSOR, ōris, m. *Celui qui chasse, qui repousse.* SYN. Expulsor. USUS: Depulsor dominatus, quam particeps esse maluit.

DĒPURGO, as, avi, atum, are, a. *Nettoyer.* SYN. Purgo. USUS: Crimen depurgare, iram deprecari.

DĒPŬTO, as, avi, atum, are, a. *Compter, supputer; estimer.* SYN. Puto, censeo, existimo. USUS: Vide, ne te hebetem esse deputes. Deputabo mecum rationes, atque excutiam. Se indignum re aliqua; alterius operam parvi deputare. Eam rem in lucro deputavit. (*Pro* destino, *dépêcher*, **barbarum est.**)

DĒRĔLICTĬO, ōnis, f. *Abandon.* SYN. Contemptio. EPITH. Injusta. USUS: Communis utilitatis derelictio contra naturam est. Cf. **Solitudo.**

DĒRĔLINQUO, is, liqui, lictum, ere, a. *Abandonner.* SYN. Desero, destituo. USUS: Causam communem derelinquere. Perditus, nec a fortuna tantum, sed et spe derelictus. Incultus et derelictus ager. Cf. **Relinquo, Desero.**

DĒRĔPENTE, *Tout à coup, soudain.* USUS: Derepente corruit.

DĒRĪDĔO, es, risi, risum, ere, a. *Rire, se moquer de.* SYN. Eludo, irrideo. PHRAS. **Thrasones ubique deridentur**, *partout on se moque des fanfarons.* Thrasones fabula

sunt vulgi; ubique ludibrio sunt, ludibrio habentur; risum movent omnibus; risum cient, excutiunt; deridiculo sunt omnibus. Cf. **Irrideo, Ludibrium.** USUS: Contemnite illos, et deridete. Cf. **Contemno.**

DĒRĪDĬCŬLUM, i, n. *Moquerie, ridicule.* SYN. Irrisio. USUS: Verba alicui per deridiculum dare.

DĒRĪVĀTĬO, ōnis, f. *Action de détourner (les eaux).* SYN. Deductio. USUS: Ductus aquarum, derivationes fluminum.

DĒRĪVO, as, avi, atum, are, a. *Détourner.* SYN. Duco, deduco, traho, arcesso. PHRAS. **Laudis partem in se derivare,** *attirer sur soi une partie de la gloire.* Transmovere in se alienam laudem; in societatem gloriæ alienæ se offerre; de aliena laude sibi aliquid decerpere. Cf. **Adscribo.** USUS: TRANSL. Crimen culpamque in alium derivare, *faire retomber une faute sur un autre.* Partem curarum in aliud studii genus; rem aliquam in suum usum derivare, convertere. Cf. **Adscribo, Confero.**

DĒRŎGO, as, avi, atum, are, a. *Ôter, retrancher.* SYN. Detraho, delibo, minuo.)(**Arrogo.** ADV. Maxime. USUS: Fidem somniis merito derogant sapientes. Ea res multum de dignitate populi, de virtutis existimatione derogavit. Suspicio inimicitiarum auctoritatem et fidem ejus dictis derogavit. Legi, *aut* de lege aliquid derogare. Nimium tibi derogas, dum omnia arrogas. Cf. **Demo, Adimo.**

DĒRŌSUS, a, um, part. v. anom. derodo. *Rongé.* USUS: Clypei a muribus derosi.

DĒRŬO, is, rŭi, ere, a. *Détruire.* USUS: De laudibus Dolabellæ cumulum deruam, *je rabattrai bien le mérite de Dolabella.*

DĒSÆVĬO, is, ii, ire, n. * *Sévir avec violence; cesser de sévir, s'apaiser.* SYN. Sævire desino. Cf. **Crudelis.**

DĒSCENDO, is, di, sum, ere, n., *nonnunquam* a. *Descendre.* SYN. Delabor, e loco superiore venio, devolo, me demitto.)(**Ascendo.** ADV. Obviam, omnino, pedetentim, propere, timide. PHRAS. 1. **Descendit ex equo,** *il descendit de cheval.* Ad pedes se dedit; in pedes desiliit; ad pedes degressus est. 2. **Ad certamen descendere,** *en venir aux mains.* Certamini se offerre; dimicationem subire; in aciem et certamen rem committere; rem in casum certaminis dare. Cf. **Certamen, Pugna.** USUS: 1. Descendit de rostris in campum; in loca æquiora se demisit hostis. 2. **Accedo,** *venir.* Ad conditiones oblatas, *vel* in prœlium tibi descendendum erit. Ad extrema consilia, ad dimicationem capitis descendi. Ad accusandum, causam agendam, ad animi remissionem descendere. Alterutram ad conditionem descendere vult Cæsar.

DESCISCO, is, scivi, scitum, ere, n. *Se détacher de, quitter le parti de.* SYN. Deficio. ADV. Flagitiose. USUS: A senatu, a republica desciscere. A virtute, suis moribus, a seipso plane descivit. Cf. **Deficio.**

DESCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Copier, transcrire.* SYN. Exscribo, transcribo, in scripta mea transfero. ADV. Commodius, decentissime, fuse, generatim, mirifice, paulisper, summatim, varie. PHRAS. **Statum reipublicæ egregie mihi descripsit,** *il m'a parfaitement dépeint l'état de la république.* Formam reipublicæ expressam misit, exposuit, depinxit, adumbravit, deformavit, expinxit, oculis subjecit. USUS: 1. Librum describere. 2. **Exprimo,** *représenter, décrire, raconter.* Crassum egregie descripsit. Aliquem suis coloribus describere. Figuras in pulvere describere. 3. **Indico, designo,** *désigner, tracer, représenter.* Rem definire breviter et verbis describere. Tu mihi describe, quam viam ineam. Illi me latronem nimirum describebant. Neminem consciorum sceleris describam. 4. **Decerno, designo, distribuo, constituo, destino,** *imposer, taxer, assigner.* Singulis urbibus frumenti rationes, vectigalia, leges descripsit. Suum cuique jus, suum munus describere. Descripsisti urbis partes ad incendium. Descripsit pecuniam in bellum. Cf. **Explico.**

DESCRIPTĬO, ōnis, f. *Figure, représentation; ordonnance; répartition.* SYN. Designatio, figura, forma, distributio, definitio, dispositio. EPITH. Æqua, æquabilis, brevis, cœlestis, falsa, similis, solers, subtilis, vetus, apta, tanta. USUS: Descriptio civitatis a majoribus sapienter constituta. Magistratuum descriptione omnis reipublicæ forma continetur. Regionum, rerum, ordinum descriptio. Urbis salubritas, descriptio, pulchritudo. Juris æqua descriptio, certaque vivendi disciplina.

DĒSĔCO, as, cŭi, ctum, are, a. *Couper, tailler.* SYN. Seco.

DĒSĔRO, is, sĕrŭi, sertum, ere, a. *Abandonner.* SYN. Destituo, relinquo, derelinquo; non adsum, desertum esse patior, prodo, negligo, prætermitto; a causa alicujus recedo. PHRAS. **Aliorum curam geris, te ipsum deseris,** *vous vous occupez des autres et ne songez pas à vous-même.* De aliis plurimum, de te ipso tuisque rebus minime laboras. Aliena tibi curæ sunt, tua negligis. Aliorum rationes pluris apud te sunt, quam tuæ. Propensior ad alios, quam ad te ipsum tua voluntas est. Alienam voluntatem ut sequaris, tuam deseris. Alienæ ut voluntati morem geras, te ipsum negligis, derelinquis. Ut aliis satisfacias, aliorum causa te ipsum destituis. Quid aliis placeat, quid aliorum e re sit, attendis; ratio rerum tuarum quid postulet, minime cogitas. Ut sequaris alios, discedis

a te; deficis a te; desciscis a te ipso; alienis commodis omni studio, cura, labore inservis, invigilas, operam das, dicas, navas, præstas, tribuis, e tuis commodis nihil agis; tua commoda minime tibi cordi sunt. Aliorum commoda dum captas, tua negligis. Dum aliorum causam foves, juvas, agis, suscipis, tuam jacere, frigere, neglectam jacere pateris; tuam abjicis, nihili facis, parvi pendis. De aliena causa sollicitus es, tuam nihil curas; tuæ causæ oblitus es. Alienæ causæ faves multo magis ac tuæ. Causam tuam ut alienam, alienam ut tuam tractas. Quod tuæ causæ dicandum erat studium, dicas alienæ; id ponis, collocas in aliena. Cf. **Relinquo, Deficio, Apostata.** USUS: Causam suam, vadimonium, virtutis viam deserere. Turpe, auxilium implorantes deserere. A voluptatibus, a malitia deseruntur. A mente, consilio, spe deseritur, *il perd la tête*. A re familiari desertus, *pauvre*. Cf. **Destituo, Relinquo.**

DĒSERTĬO, ōnis, f. *Abandon.* Ista quidem velut desertio generis humani est.

DĒSERTOR, ōris, m. *Celui qui abandonne; déserteur.*)(Conservator. USUS: An proditores salutis meæ estis, an desertores, quos propugnatores speraveram. Cf. **Apostata.**

DĒSERTUS, a, um, *Abandonné, désert.* SYN. Relictus, incultus, vastus, vastatus, nudus.)(**Celebris, frequens.** PHRAS. **Locus desertus erat,** *le lieu était désert.* Locus erat humano cultu vacuus; solitudine et inopia vastus; locus inanis ac vastus a natura, et humano cultu; vasta erat in his locis solitudo. (VULG. **Desertum**). Cf. **Solitudo.** USUS: Ager ab hominum cultura desertus. Desertissima solitudo. Via deserta, inculta, frondibus inclusa. Desertus ab officiis amicorum et abjectus. Cf. **Solus.**

DĒSERVĬO, is, ire, n. *Rendre service, servir.* SYN. Servio. USUS: Officia mea, operæ, vigiliæ amicis deserviunt. Cf. **Servio, Curo.**

DĒSES, ĭdis, omn. gen. *Oisif, inoccupé.* SYN. Otiosus, nil agens. PHRAS. **Desides sumus,** *nous sommes inoccupés.* Marcescimus otio situque; senescimus otio; elanguescimus ignavia; socordius a nobis res agitur, geritur; luxuriantur animi otio; mulierum ritu sedemus desides, et cessamus; cessatores ignavi sumus. Cf. **Piger.** USUS: Sedemus desides domi, mulierum ritu inter nos altercantes.

DĒSĬDĔO, es, sēdi, sidere, n. *Être assis.* SYN. Subsideo. USUS: Frustra totum diem desedi.

DĒSĬDĔRĀBĬLIS, e, gen. com. *Désirable.* SYN. Expetendus. USUS: Nihil desiderabile concupiscunt.

DĒSĬDĔRĀTĬO, ōnis, f. *Désir.* SYN. Desiderium, cupiditas. USUS: In senibus nec tanta titillatio voluptatis est, nec desideratio. Cf. **Desiderium.**

DĒSĪDĔRĬUM, ii, n. *Désir, regret.* SYN. Cupiditas, studium, ardor, amor, sitis, igniculus desiderii.)(**Satietas.** EPITH. Diuturnum, gravissimum, incredibile, magnum, melius, minus, mirum, par, summum, tantum, triste. PHRAS. 1. **Desiderium magnum commovit,** *il a excité de grands regrets.* Injecit magnum sui desiderium; magno omnes sui desiderio affecit; magnum sui desiderium reliquit; est in desiderio civium suorum; desideria hominum mirifice incendit, excitavit, inflammavit; ingens sui apud omnes desiderium commovit. 2. **Desiderio tui ardeo,** *je désire vivement vous voir.* Æstuo, flagro, exardesco, incendor incredibili tui desiderio; tenet me desiderium ingens tui; teneor desiderio tui incredibili; summa cupiditate inflammor; totus sum in desiderio tui; vehementer te exspecto. Nihil mihi longius, quam ut te videam; studio teneor acerrimo; admirabili studio concitor; dici non potest, ut immineam in adventum tuum. Revolvor animo identidem in te; inflammato studio rapior. Ad insaniam te videre concupisco. Sitientissimum me tui profiteor; prægestit animus te videre. Efferor studio te complectendi; discupio tecum esse quamprimum. Ingens tui cupido incessit animum. Ingens ardor macerat, remordet animum cupido tui. Ingens animum cupido stimulat, invadit, incessit, me tui conspectu explendi. Dudum me cupido cepit videndi tui; in desiderium venit amicissimi hominis conspectus; magno animi fervore feror ad te complectendum; desiderium me tui ingens cepit; macerat me desiderio tui amicissima consuetudo nostra; jam dudum in amicissimi hominis amplexum trahi, rapi me sentio; ingens cupido animum stimulat videndi tui; accendi me incredibili cupiditate videndi tui persentisco. Cf. **Desidero, studium.** 3. **Desiderium urbis ferre jam non potest,** *il ne peut plus supporter d'être éloigné de Rome.* Impar jam ferendo est desiderio patriæ; premitur, agitur desiderio patriæ; laborat ex desiderio patriæ suæ, elanguescit, contabescit, moritur desiderio patriæ; remordet animum patriæ desiderium; desiderio urbis maceratur. 4. **Desiderium absentis amici lenire litteris possumus,** *nous pouvons par des lettres adoucir les regrets que nous cause l'absence d'un ami.* Minuere desiderium litteræ possunt, efficere, perficere tamen non possunt, ut omnino ponatur; litterarum subsidio consolari orbitatem nostram possumus; litteræ præstare possunt, ut intra modum amici desiderium se contineat; remittere, ac residere tantisper solet dolor ex amici absentia conceptus, ad conspectum litteratum. USUS: 1. Desiderium commovere, injicere, *faire désirer qqch.* Desiderium sui relinquere,

laisser de grands regrets. Desiderium hominis non fero, *je ne puis supporter l'absence de cet homme.* 3. Absentis desiderium lenire litteris, *adoucir par des lettres les regrets que cause l'absence d'un ami.* 4. Desiderium renovare, instaurare, augere, inflammare, *renouveler, augmenter le désir.* Cf. **Studium.**

DĒSĪDĔRO, as, avi, atum, are, a. *Désirer.* SYN. Desiderio rei flagro, in desiderio rei sum, desiderium me tenet, teneor studio rei; omnibus votis expeto, requiro, postulo, sitio, quæro, cupio, concupisco, aveo, opto, exopto, cupidus sum, avidus sum, inhio, aspiro, anhelo; in votis habeo; efferor studio, cupiditate ducor, rapior, inflammatus sum; studio incensus sum; æstuo, flagro, ardeo, exardesco. ADV. Diutius, in posterum, magnopere, manifestius, maxime, mediocriter, paulisper, plane, prorsus, valde, vehementer, graviter. PHRAS. 1. **Nihil aliud quam cœlum desidero,** *je ne soupire qu'après le ciel.* Animus meus in cœlo est; in desiderio cœlum est; æstuat animus, flagratque incredibili patriæ cœlestis cupiditate; cœlum spectat animus, nec præterea quidquam; tenet me beatarum in cœlo sedium ardor ingens, ac desiderium; efferor studio rapiorque cœlestis patriæ; ad cœlum acri animo tendo; incensus studio sum; animus exardescit cœlestis illius civitatis desiderio; ad cœlum studio inflammato rapior; dici non potest, quam flagrem desiderio patriæ cœlestis; quanto studio tenear beatorum sedibus quamprimum perfruendi; præter cœlum nihil aliud in desiderium venit. Cf. **Desiderium.** 2. **Mirum in modum tuam laudem desidero,** *je désire ardemment vous voir honoré.* Mire, mirifice, mirabiliter, mirandum in modum, admirabili quodam studio tuam laudem, tuum decus specto, cupio, aveo, exopto. Percupio tuam laudem; sum in desiderio tuæ laudis. Tuæ laudis cupiditate incredibili teneor, ardeo, flagro, sum incensus, sum inflammatus, ducor, trahor, rapior. Amore flagro tuæ laudis; studio sum incensus laudis tuæ. Alacris animo sum, ut honestissimum te videam; ut te videam honoratum, laude florentem. Tua mihi laus carissima est, cordi est, curæ est, prima est, inter primas ducitur, antiquissima est, in maximis est, inter ea, quæ apud me summa. Cf. **Aveo, Cupio.** USUS : 1. Desiderant te oculi mei. 2. **Desum,** *trouver qu'il y a manque.* Eo in negotio fidem tuam et diligentiam desideravi. Nihil in Catone ad summam diligentiam desideres. Desiderata dicuntur tria militum millia. Tuam operam et diligentiam desidero.

DĒSĪDĬA, æ, f. *Oisiveté, paresse.* SYN. Inertia, ignavia, languor, socordia, segnities.)(**Virtus.** USUS : Desidiæ se dedere. Plenum esse desidiæ. Non in umbris, deliciis, otio, languore, desidia animum affecimus. Cf. **Piger, Inertia.**

DĒSĪDĬŌSUS, a, um, *Oisif, négligent.* SYN. Ignavus, socors, iners, deses, otiosus. USUS : Desidiosam artem dicimus. Inertissimum otium et desidiosissimum. Cf. **Deses.**

DĒSĪDO, is, sēdi, ere, n. *S'abaisser, s'affaisser.* USUS : Terra hiatu vasto desedit.

DĒSIGNĀTĬO, ōnis, f. *Plan, indication.* SYN. Descriptio. USUS : Requiro totius urbis designationem et apparatum. Infinita quæstio sine designatione personarum et temporum.

DĒSIGNĀTOR, ōris, m. *Ordonnateur des jeux et pompes funèbres.* SYN. Qui ludis funebribus præest, quique locum, tempus personis designat ad agendum.

DĒSIGNO, as, avi, atum, are, a. *Marquer, indiquer, noter.* SYN. Describo, noto, significo, constituo, destino, definio, animo concipio, animo metor **locum, regionem.** USUS : Notat et designat oculis nos ad cædem. Facinus, consilium atrox designat. Castra, pontem, fabricam, operis totius formam designare. Designata sunt a DEO cuncta. Designatus, declaratus, decretus consul in annum sequentem.

DĒSĬLĬO, is, ŭi *vel* **ii, sultum, ire,** n. *Sauter, se jeter de.* SYN. Celeriter, et quasi saltu descendo, devolo, dejicio me per **gradus,** etc. USUS : Rejecta penula de rheda desiluit.

DĒSĬNO, is, sīvi *vel* **sii, sĭtum, ere,** n. et a. *Cesser, interrompre.* SYN. Desisto, cesso, finem facio, conquiesco, prætermitto, intermitto, omitto, evado.)(**Incipio.** PHRAS. **Cur litterarum studia desinis?** *Pourquoi interrompre vos études?* Ecquid in litterarum studio, velut perfecta re, conquiescis? cur litteris desistis? rationes litterarias deponis? Cur refrixit, defluxit, consenuit tam cito illud animi propositum ardens? cur exaruit tam cito illa vetus discendi cupiditas? ecquid erat, cur a mente tua tam cito recederes? ecquid litterarum studia tibi tam obsoleta? qua vetustate, aut negligentia emortuum est, evanuit, obsolevit, interiit tuum litterarum studium? ecquid tibi velut finitus labor constitit? cur doctrinarum studia abjicis turpi cessatione? cur cœptis absistis? cur conticescit, remisit tuus discendi ardor? Cf. **Deficio, Cesso, Finis.** USUS : Disputari desitum est. Libenter artem istam desinerem. Desine communibus locis. Cf. **Desisto.**

DĒSĬPĬO, is, pŭi, ere, n. *Avoir perdu l'esprit.* SYN. Demens sum, deliro. USUS : Nimio gaudio prope desipiebam. Populus Atheniensis prope jam desipiens vestutate. Cf. **Deliro, Insanio.**

DĒSISTO, is, stiti, stitum, ere, n. *S'arrêter, cesser, se désister.* SYN. Intermitto, cesso, demitto, discedo. PHRAS. 1. **Desiste**

a **lacrimis**, *cessez de pleurer*. Missas fac istas lacrimas; mitte istas tandem querelas; aufer lacrimas; emove hanc pectore tristitiam; lacrimas cohibe, inhibe, tene; tempera tandem a lacrimis; sit modus lacrimis; impera tandem dolori tuo, et lacrimas reprime. Cf. **Lacrima.** 2. **Dudum a litterarum studiis destitit**, *depuis longtemps il a abandonné l'étude.* Dudum litteris et scholæ multam salutem dixit; a musis, ut si bellum ipsis indixisset, se disjunxit; divortium fecit cum musis; litterarum studia abjecit; operam a studiis alio traduxit, transtulit; litterarum studia missa fecit; librorum usum dimisit, deposuit; a studio bonarum artium discessit, se abjunxit. Cf. **Desino.** 3. **Desistet, spero, a petitione consulatus**, *j'espère qu'il cessera de briguer le consulat.* Abibit, opinor, a petitione consulatus; ambitiosa hæc consilia abjiciet; abducet animum ab ambitioso hoc consilio; incepto absistet; deponet, nisi me fallit conjectura, voluntatem petendi consulatus; damnabit periculosa hæc consilia; voluntatem abjiciet. USUS: Causas tandem agere desiste. Auctionem facere destitit. Orare Pompeium non desisto. De sua sententia desistere, discedere. Cf. **Cesso, Desino, Abrumpo.**

DESPECTĬO, ōnis, f. *Mépris.* SYN. Contemptio. USUS: Consolabitur eum magnitudo animi, et humanarum opinionum alta quædam despectio. Cf. **Contemno.**

1. **DESPECTŬS**, ūs, m. *Mépris.* USUS: Despectui et ludibrio esse omnibus.

2. **DESPECTUS**, a, um, *Méprisé.* SYN. Contemptus, abjectus. Cf. **Contemptus, Vilis.**

DESPĒRANTER, *En désespéré, avec désespoir.* USUS: Desperanter mecum locutus est.

DESPĒRĀTĬO, ōnis, f. *Désespoir.* EPITH. Diuturna, falsa, magna. USUS: Desperatio est ægritudo sine ulla rerum exspectatione meliorum. A desperatione ad spem me vocarunt. Tanta est rerum omnium amissio, et recuperandi desperatio.

DESPĒRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Perdre toute espérence, désespérer de.* SYN. Diffido, spem perdo in perditis; ac desperatis habeo, animo cado, hastam abjicio, a spe absum.)(**Spero, confido, spem habeo.** PHRAS. 1. **Desperatis medicina adhibenda non est**, *il n'y a point de remède au désespoir.* Perditis jam, et in laqueum collum inserentibus; qui animo plane concidere; magna desperatione affectis; desperatione torpentibus, deploratis ac prope depositis; conclamatis, animo labentibus, qui malis obruti animos despondere, ægre medicinam afferas. 2. **Tametsi pauperrimus sim, non tamen desperabo**, *bien que je sois dans la plus extrême pauvreté, je ne désespèrerai point.* Etsi me fortuna iis orbavit rebus omnibus, quæ carissimæ sunt in vita, non faciam tamen, ut omnem spem abjiciam. Etsi fortuna mihi carissima quæque abstulit, eripuit, ademit, non tamen committam, ut ipse me plane deseram atque destituam; ut ab omni spe animum abducam; ut ad desperationem adducar, redigar. Ut cætera eripuerit fortuna, spe tamen salutis orbare me non poterit. Fortuna equidem adversa premor, nec tamen nihil spero. Licet exclusa spes omnis videatur, meliorum tamen rerum spe aliqua nitor etiamnum, sustentor, fulcior. 3. **Desperarunt de magnis illis consiliis**, *ils désespérèrent de leurs grands desseins.* Ex alta spe deciderunt; ex magna spe deturbati, dejecti, detrusi, depulsi jacent; spem illam, quam susceperant ingentem, abjecerunt, deposuerunt; non, ut antea, spe tenentur; non eos, quæ antea spes alit, fovet, pascit; spes omnis jam abiit, discessit, evanuit. Nulla prorsus jam spes est, quæ illos sustentet; firma se niti spe putabant, ea quam sit imbecillis, nunc intelligunt. 4. **In tanta rerum iniquitate desperaret alter**, *dans de telles difficultés, un autre perdrait toute espérance.* Spe excideret; ad desperationem perveniret, adduceretur; animos aliorum desperatio incesseret; desperatione torperet alter; spem salutis damnaret; nullius salubris consilii patiens esset; spem amitteret; spem sibi ademptam, spei nihil superesse, reliquum esse lamentaretur. In tam perdita re spes alium tota desereret, destitueret, a spe decideret alius, spem in perpetuum amitteret; præcisam sibi spem omnem, abscissum omnium rerum respectum clamitaret; in tam perturbata temporum calamitate, in exigua spe esset alius; in exigua spe traheret animam. 5. **Desperatum est**, *c'est fini.* Cf. **Actum est.** USUS: Nec temere desperandum est propter ignaviam, nec minus confidendum propter cupiditatem. Honores, vitam, salutem desperare. Desperatus morbus. Homo a se ipso desperatus, a cæteris relictus. Cf. **Spes.**

DESPĬCĀTĬO, ōnis, f. *Mépris, dédain.* SYN. Contemptus, despicatus, despicientia. USUS: Odia, despicationes adversantur voluptatibus. Cf. **Contemptus.**

DESPĬCĀTŬS, ūs, m. (dat. sing.). *Mépris.* SYN. Despicatio. USUS: **Despicatui habere**, *mépriser.* Si quis despicatui habetur, Mysorum ultimus dicitur.

DESPĬCĬENTĬA, æ, f. *Mépris.* SYN. Contemptio. USUS: Totam vim bene vivendi in despicientia rerum externarum collocemus.

DESPĬCĬO, is, spexi, spectum, ere, a. *Mépriser.* SYN. Contemno, negligo, despicatui habeo. USUS: 1. Omnes despicit, hominem præ se neminem putat. Omnia despicere et pro nihilo putare. 2. **Video, cerno,**

animadverto, *voir, remarquer*. Res tot, tam varias in illa reipublicae potestate sponte despexi. Despexit, quid illi moliantur. Cf. Contemno.

DESPŎLĬO, as, avi, atum, are, a. *Dépouiller, spolier*. SYN. Spolio. USUS: Templa despoliare. Cf. Spolio.

DESPONDĔO, es, spondi, sponsum, ere, a. *Promettre*. SYN. Paciscor, promitto, destino, spondeo. USUS: Filiam suam alicui despondere. Lentulus Hortensii sibi domum despondit, *se promettre*. Desponsam mihi laudem præripuit, et destinatam provinciam. Spes mihi nulla despondetur, *cet espoir ne se réalisera pas*. Animos despondere, *perdre courage*.

DESTĬNO, as, avi, atum, are, a. *Arrêter, fixer; désigner*. SYN. Designo, decerno, constituo, attribuo, despondeo. USUS: Animo, animis, in animo aliquid destinare et designare. Necem alteri destinare. Destinata hora adero. Cf. Propono, Statuo.

DESTĬTŬO, is, ŭi, ŭtum, ere, a. *Abandonner; tromper*. SYN. Desero. USUS: Roscius miseros socios induxit, decepit, destituit. Res suas, fortunas destituere. Viri boni sæpe illusi et destituti. Cf. Relinquo, Desero.

DESTĬTŪTĬO, onis, f. *Abandon, infidélité*. SYN. Derelictio, desertio. USUS: Destitutione illa perculsus hæsit.

DESTRŬO, is, struxi, structum, ere, a. *Détruire, ruiner*. SYN. Tollo, deleo, diruo, everto, diripio, excido, excindo, convello, vasto, opprimo, exstinguo, dissolvo, disturbo, demolior, nullum vestigium relinquo, ruinam edo, exstinguo et funditus deleo.)(Construo, ædifico, coagmento. PHRAS. 1. Hostis urbem destruxit, *l'ennemi ruina la ville*. Diruit, afflixit, inflammavit, funestavit; saxis, ignibus, ferro vastitatem urbi attulit, intulit; muros ab imo subruit; ad solum diruit; sedes tectaque convellit; urbem tectorum excisione dissipavit; dejecta murorum fundamenta, ne quod urbis vestigium exstaret; parietes cuniculis subrui jussit; templa ruinis et ignibus deleta, aditus demolitione sublati, disturbata tecta, exscisæ et complanatæ domus; vici deusti; labefactata vectibus et convulsa publica monumenta; urbs tota ab hoste excisa ac eversa, sic, ut præter famam nihil urbis in urbe duraret, permaneret. Cf. Vasto, Everto. 2. Pons destructus est, *le pont fut rompu*. Pontis compages crebris fluctibus verberatæ se laxabant; nulla tam firma moles erat, quam non exederent undæ per operum nexus manantes; interruptus aquarum incursu, pons ruina oppressus est; impulsi in latus pontis ruinæ pendebant; pontium capita a fundamentis proruta jacebant; convulsis pontium monimentis tabulata ac trabes in fluctus sparsæ sunt. Pontis facta demolitio est. 3. Annibal Italiam fœde destruxit, *Annibal saccagea l'Italie*. Annibal Italiam, effusis ac dissipatis pulcherrimæ regionis fructibus, ad exitium et vastitatem vocavit. Italiæ terror, vexator, perditor, afflictor, eversor, exterminator, Annibal, Romanam rem graviter labefactavit; magnis editis ruinis, magnis plagis impositis ac inflictis, Romanas opes vastatione fregit ac prostravit; cæde ac incendio omnia complevit; rempublicam multis cladibus attrivit, debilitavit, præcipitem dedit. Hujus crudelitate jacuit Italia prostrata, perculsa et abjecta, summis calamitatibus fracta et afflicta; hujus rapacitate lacerata, exhausta, exinanita; deleta scelere et exterminata; direpta ab Annibale Italia, ac barbaris condonata; belli impetu perculsa, ac prostrata; omnibus partibus quassata ac labefactata. Cf. Vasto, Bellum, Damnum, Populor. USUS: Navem, ædificium destruit facillime, qui construxit.

DĒSŬBĬTO, *Tout à coup, soudain*. SYN. Subito.

DĒSŪDO, as, avi, atum, are, n. *Suer beaucoup, suer*. SYN. Sudo, nitor, laboro. USUS: Desudare atque elaborare in re aliqua. Cf. Laboro, Contendo.

DĒSŬĒFĂCĬO, is, feci, factum, ere, a. *Déshabituer*. SYN. Consuetudinem tollo. PHRAS. A dicendo prope desuefactus sum, *j'ai presque perdu l'habitude de parler en public*. Prope oblivio me cepit dicendi; ea orandi consuetudo prope mihi detracta est; is dicendi usus prope exolevit. USUS: Multitudinem jam a concionibus desuefactam ad veterem consuetudinem revocavit.

DĒSŬESCO, is, sŭēvi, sŭētum, ere, a. et n. *Déshabituer; se déshabituer*. USUS: Res dudum desueta, *usage depuis longtemps aboli*.

DĒSŬĒTŪDO, ĭnis, f. *Perte d'une habitude*. USUS: Populus desuetudine armorum mollior.

DĒSULTŌRĬUS, a, um, *Relatif aux écuyers; volage, inconstant*. SYN. Qui ex equo in equum facile desilit; *item*: TRANSL. Inconstans, ingenii mobilis, levis. USUS: E prætorio candidato consularis quasi desultorius, etc. Cf. Levis.

DĒSUM, ĕs, fŭi, esse, n. *Être absent, manquer*. SYN. Absum, deficio, non adsum.)(Adsum. PHRAS. Deest, quod aliis largiar, *je n'ai pas de quoi faire l'aumône*. Omnia me deficiunt; omnium inopi, quod largiar, non est; in summa penuria ac egestate dego; nihil præsto est, nihil superest, nihil suppetit, quo aliorum inopiam sustentem. Cf. Careo. USUS: Doctrina mihi non defuit, nec ingenium. Tibi nullum a me pietatis officium defuit. Nunquam occasioni, officio, causæ defui.

DĒSŪMO, is, sumpsi, sumptum, ere, a. *Prendre, choisir*. USUS: Hostem sibi certum desumere. Cf. Eligo.

DĒTĔGO, is, texi, tectum, ere, a. *Découvrir, dévoiler.* SYN. Denudo, aperio. USUS: Insidias detegere. Cf. **Aperio, Manifestus.**

DĒTENDO, is, tendi, tensum, ere, a. *Détendre.* USUS: Tabernacula detendere, *plier les tentes.*

DĒTERGO, is, si, sum, ere, a. *Ôter en essuyant, essuyer.* SYN. Abstergo. USUS: Jucundo sermone fastidia, dolorem, molestias detergere.

DĒTĔRĬOR, ōris, gen. com. *Pire, plus mauvais.* SYN. Pejor, nequissimus. PHRAS. 1. **Rem omnem sua importunitate deteriorem effecit,** *il a gâté toute l'affaire par son défaut de politesse.* Diis hominibusque invitis negotium plane evertit; corrupit omnia et profligavit. Omnia nunc deteriora sunt; in statu, loco deteriore sunt. Versa et mutata in pejorem partem sunt omnia, sic ut nihil offensioni huic mederi jam queat. 2. **Deterior factus est,** *il est devenu plus mauvais.* Nimium quantum e pristina virtute deflexit; a se ipso degeneravit, discessit. Nimium descivit; nec gradu, sed præcipiti cursu in vitia transcurrit. Cf. **Corrumpo, Depravo, Disciplina solutior.**

DĒTĔRĬUS, *Pis, plus mal.*

DĒTERMĬNĀTĬO, ōnis, f. *Borne, limite, fin.* SYN. Terminus, conclusio, finis. USUS: Cœli complexus, extima ora et determinatio mundi. Conclusio est exitus et determinatio totius orationis.

DĒTERMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Borner, limiter, fixer.* SYN. Termino, concludo. USUS: Quod dicit, spiritu, non arte determinat.

DĒTĔRO, is, trivi, tritum, ere, a. *User.* SYN. Destruo, corrumpo. USUS: Calceos deterere. Laudes alicujus deterere, **imminuere,** *diminuer.*

DĒTERRĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Détourner, dissuader.* SYN. Dehortor, absterreo, revoco, avoco, deduco, repello, removeo, averto; studium alicujus retardo, *vel* restringo.)(**Impello.** USUS: A dimicatione aliquem, a scribendo deterrere. Aliquem ab officio, injuria, proposito deterrere. Cf. **Absterreo, Avoco, Abduco.**

DĒTESTĀBĬLIS, e, gen. com. *Détestable, abominable.* SYN. Execrandus. USUS: Scelus detestabile. Res pestifera, detestabilis, execranda.

DĒTESTĀTĬO, ōnis, f. *Exécration.* USUS: Pro detestatione tot scelerum unam aram consecravit.

DĒTESTOR, aris, atus sum, ari, d. *Maudire, exécrer.* SYN. Aversor, abominor. ADV. Diligenter. USUS: Omnes te vitant, et tanquam auspicium malum, memoriam tui, faciem ipsam tuam ac nomen detestantur. Belli exitum detestor. O Dii avertite et detestamini hoc omen! Cf. **Abominor.**

DĒTEXO, is, texŭi, textum, ere, a. *Tisser; poser en entier.* USUS: Rem a summo exordio detexam. Detexta retexere.

DĒTĬNĔO, es, ŭi, tentum, ere, a. *Retenir, arrêter; charmer.* SYN. Teneo, moror, demoror. ADV. Diutius, prope. USUS: Diu suspensum me detinet. In alienis fere negotiis detineor. Non te detinebo diutius. Cf. **Mora, Moror, Retineo.**

DĒTORQUĔO, es, torsi, tortum, ere, a. *Détourner.* SYN. Deflecto, averto. USUS: Voluptas animum a virtute detorquet. Voluntas testium facile flecti et detorqueri potest. Pars corporis imminuta et detorta. Cf. **Flecto.**

DĒTRACTĬO, ōnis, f. *Action de retrancher, vol; évacuation.* SYN. Diminutio. USUS: Detractio, et appetitio alieni. Detractio confecti et consumpti cibi.

DĒTRĂHO, is, traxi, tractum, ere, a. *Retrancher.* SYN. Minuo, delibo, derogo, defero, aufero, decerpo, detractionem facio.)(**Addo.** ADV. Facile. PHRAS. 1. **Detrahi de summa nihil potest,** *on ne peut rien retrancher à la somme.* Deduci, decidi de summa nihil potest; abesse a summa ne teruncius quidem potest; nulla hic decessio, nulla deductio ex præsenti ære potest. 2. **Detrahere de honore meo ubique nititur,** *il cherche à me dénigrer partout.* Famam meam detrimento afficere; de fama mea detrahere; famam lædere; famæ obesse, nocere, officere ubique studet. Laudes meas ubique obterit; sermones de me habet malignius. Id agit, ut æternas mihi infamiæ notas inurat. In id unum incumbit, ut iis meum nomen sordibus inquinetur; ut iis maculis nomen meum afficiat, inspergat, quas nulla dies, nulla deinde res possit eluere, abstergere, delere. Id unum ei studium est, id consilium, id spectat unice, ut me in perpetuum infamem reddat; ut me perpetua notet infamia, ut æternæ me infamiæ tradat; ut perpetuo male audiam; ut perpetuum in infamiam abducar; æterna ut infamia flagrem, laborem; ut in sordibus infamiæ nunquam non jaceam; ut perpetuo verser in infamia. 3. **Ille non parum de me detraxit,** *il ne m'a pas peu décrié.* Infamiam non levem mihi conflavit, intulit; non levem nomini meo infamiam aspersit; laudem, si qua fuit, non parum obtrivit, imminuit; de meis laudibus non parum delibavit; laudibus non nullam obscuritatem attulit; nomini non parum offecit meo; in famam meam violentus incurrit; malevolentissimis obtrectationibus cumulum facile de laudibus meis deruit; nihil non egit, quo virtutem meam obtereret; premendo, obtrectando, crimina serendo non parum me læsit; labem non unam aspersit nomini meo;

splendorem nominis inusta turpitudinis nota non parum obscuravit; non parum me notavit ignominia; nominis famam non parum læsit. 4. **Timeo, ne de fama mea detrahatur,** *j'ai peur qu'on ne me rabaisse.* Ne fama mea a malevolis laceretur; ne sinistris rumoribus per urbem differar; ne per ora hominum fœdum in modum traducar; ne fabula vulgi fiam; ne in ora vulgi perveniam, ne sinistra de me fama spargatur; ne existimatio mea sinistris hominum sermonibus deformetur; infamiæ maculis inficiatur, aspergatur, inquinetur; ne quædam probrosa nomini meo liberius dissipentur, disseminentur, jactentur. Cf. **Calumnia, Fama, Obtrecto, Criminor.** USUS : 1. Multum venustatis imagini diuturnitas detraxit. De suis commodis aliquem detrahere. Bona a fortuna data hominum perfidia tibi detraxit. Calamitatem alicui, damna, consuetudinem detrahere. 2. **Obtrecto,** *ravaler, déprécier.* Detrahere de aliquo, et in invidiam vocare. De honore, fama, honestate alicujus detrahere.

DĒTRECTĀTĬO, ōnis, f. *Refus.* Juniores Romani ad edictum sine detrectatione convenere. Detrectatio militiæ.

DĒTRECTĀTOR, ōris, m. *Celui qui refuse.* SYN. Qui renuit, recusat. USUS : Cato haud detrectator laudum suarum.

DĒTRECTO, as, avi, atum, are, a. *Refuser, repousser.* SYN. Fugio, aversor, vito, resisto. USUS : Pugnam detrectare. Cf. **Nolo, Invitus, Vito, Aversor.**

DĒTRĪMENTUM, i, n. *Perte, dommage.* SYN. Damnum.)(**Emolumentum.** EPITH. Magnum, majus, maximum, minus, summum, plura. PHRAS. **Ea seditio rempublicam gravi detrimento affecit,** *cette sédition causa un grand dommage à la république.* Multa damna reipubl. intulit, importavit, injunxit, imposuit, invexit; haud exiguum detrimentum respublica ex ea seditione accepit, fecit. Cf. **Damnum, Jactura.** USUS : 1. Detrimentum inferre, *causer un dommage.* 2. Detrimentum accipere, facere, *recevoir du dommage.* 3. Detrimentum sarcire, resarcire, reconcinnare, *réparer une perte, compenser un dommage.*

DĒTRŪDO, is, trūsi, trūsum, ere, a. *Pousser violemment, précipiter.* SYN. Deturbo, expello, depello. USUS : Necessitas me ad illa tentanda detrusit. Aliquem regno; in mendicitatem detrudere. De sententia hominem detrusi. In pistrinum aliquem detrudere. In maximum mœrorem sum detrusus. Cf. **Pello.**

DĒTRUNCO, as, avi, atum, are, a. *Couper, abattre.* SYN. Decido, seco. USUS : Detruncatis arboribus struem ingentem lignorum facit.

DĒŪNX, uncis, f. *Les 11/12 de l'once ou de tout autre objet.* SYN. Undecim unciæ, quasi una de asse dempta.

DĒŪRO, is, ussi, ustum, ere, a. *Brûler entièrement.* SYN. Uro, exuro.

DĔUS, i, m. *DIEU.* SYN. Numen præpotens, æternaque Natura. Procreator mundi, mens æterna; ille, qui cœlum atque terras tuetur et regit. Optimus, Maximus. Summi Rectoris et Domini Numen. Opifex ædificatorque mundi. Dominator rerum, ac omnia nutu regens. Præsens præpotens DEUS. Antiquissima et rerum omnium princeps Natura. Parens rerum, mundi fabricator ; universi machinator ac rector. Effector mundi atque molitor. Rerum summus arbiter. Universi auctor rectorque. Regnator omnium DEUS. Præpotens ille immensi hujus operis effector, princeps ac parens. Præses mundi, et rector universi. Bonorum fons ac Oceanus omnium. EPITH. Æternus, beatus, certissimus, effector mundi atque molitor. Fortis, immortalis, mens soluta quædam et libera, præditus summa mente, opifex ædificatorque mundi, omnia providens et cogitans. Præpotens, princeps ac præsens, pulcherrimus, sanctissimus, sapiens, sempiternus, summus, supremus, tantus, altissimus, atque undique circumfusus. PHRAS. 1. **DEUS est creator omnium,** *DIEU est le créateur de toutes choses.* Est omnium rerum auctor, conditor, opifex, effector. Nihil est in universo terrarum orbe, nihil amplissimis cœlestium orbium cancellis circumscribitur; nulla res, nulla virtus in cœlo ipso eminet, cujus auctorem DEUM fateri non debeamus. Ecquis spiritus, qui altissimum illum cœlestis regionis verticem incolit, quem non DEUS infinita vi sua ex nihilo condiderit? Omnes omnium rerum protectiones uni divinæ potentiæ referendæ sunt; divino Numini in acceptis referendæ. DEI unius a voluntate potestateque sunt omnia ; ejus a nutu, imperio pendent omnia; is cuncta ex nihilo creavit, formavit, finxit, condidit, architectatus est. Auctor idem rectorque. 2. **DEUS est gubernator omnium,** *DIEU gouverne toutes choses.* Summus est rerum omnium arbiter ac moderator; qui omnia regit, temperat, gubernat ; cui, ut auctori ac rectori rerum paret servitque universitas ; cujus potentissimo imperio natura tota obtemperat; in cujus potestate et arbitratu versantur omnia; qui rebus omnibus præest, dominatur, imperat; a quo uno, cujus unius a voluntate, nutu, imperio pendent omnia; cujus potestas omnia complectitur; quem verentur omnia, cui parent omnia ; cujus cœlesti providentia, divino nutu, numine, voluntate gubernantur universa; qui rerum universitati præsidet ; qui cœlum et omnia, quæ cœli ambitu continentur, æterno regit imperio, imperio sempiterno moderatur ;

cujus vi, consilio, voluntate moventur omnia et gubernantur; qui nutu terram concutit; ad cujus aspectum natura universa contremiscit; cujus immensa potestate omnia continentur; cujus nutu et ditione sola terrarum gubernantur; qui omnia supera, media, infima sempiterno imperio regit ac tuetur. Cf. **Possum, Potestas.** 3. **DEUS est benignissimus,** *DIEU est infiniment bon.* Amplissima est divina liberalitas. Patet omnibus latissime, amplissime patet divina benignitas. Cui non benefecit DEUS? Quis est, in quem DEI benignitas non exstet? Quis est, qui divinam benignitatem non senserit, non expertus sit, non re ipsa cognoverit, non perspicue viderit, non clarissime perspexerit? Subvenit DEUS invocantibus se; præsto est, opem fert, opitulatur implorantibus se, confugientibus ad se. DEUS miseros sublevat; desperatione debilitatos confirmat, fulcit, sustinet; aberrantibus subsidio est. Nemo divinam opem frustra imploravit. Est DEUS tranquillitas in nostris calamitatibus, naufragium timentibus portus est. Afflictos facile divina pietas excitat. Perfugium, receptum habemus ad DEUM in nostris calamitatibus. 4. **DEUS in omni genere perfectissimus est,** *DIEU est infiniment parfait.* Bonitas in DEO tanta est, quanta potest esse maxima. Fons est bonorum omnium perennis et inexhaustus. DEI benignitas nullis finibus circumscribi, nullis spatiis includi potest. Clementia nulla temporum, nulla locorum immensitate terminatur. DEUS nullo initio temporis circumscribitur, nullo sæculorum fine concluditur. DEO æternitatem nulla temporis circumscriptio metitur. DEI imperium in res omnes immutabile æternitate continetur. Immortalem ejus dominatum ipsa æternitas intuebitur, *DIEU est éternel.* DEI potentiæ nihil non subjectum est; quæ amplissimo cœli ambitu continentur, quæ toto terrarum orbe sunt imperia, ejus nutibus serviunt, ejus voluntatibus famulantur. Evertit imperia et instaurat; Reges de solio detrudit, et ad summum fastigium evehit; cumque infinitum in res omnes jus sit ac imperium, una voluntas pro lege est. *DIEU est tout-puissant.* Illa summa rerum potestas ac vis suprema semper et ubique præsens est, cumque nullis locorum spatiis constringi possit, per omnia commeat, eaque etiam, quæ densissimis occulta sunt tenebris, intuetur. Ille eventura novit omnia, ac velut præsentia contemplatur; ille intimos animorum recessus ac latebras contuetur; ille arcana mentis omnia inspicit ac scrutatur; ille cogitationes nostras omnes exploratas habet. *DIEU est présent partout et connaît tout.* Ejus rectissima judicia manes inferi pertimescunt; ejus voluntas omnium legum lex est, et norma æquitatis. *DIEU est infiniment juste.* Cumque idem et veritatis parens, et justitiæ tutor sit; cum summus totius honestatis, decoris ac virtutis princeps et architectus; dignissimus est, cujus augustissimum nomen omni sanctitate colatur, sempiternisque laudibus efferatur.

DEI opem implorare, *Implorer le secours de DIEU.* In molestiis ac calamitatibus oportet ad DEUM confugere, perfugere, præsidium in DEO statuere; receptum ad divinam opem habere. Cum ærumnis premimur, ad DEUM nos vertamus, convertamus, necesse est. Cf. **Auxilium, Perfugium.**

DEI consilio, *Par la volonté de DIEU.* Divino consilio; non sine divino numine; DEI ductu ac numine; DEI **(deorum immortalium)**, nutu atque consilio gesta hæc et provisa videntur.

DEO favente, *Avec la grâce de DIEU.* DEO bene opitulante; DEO juvante, approbante; si ita DEO cordi est; si ita visum superis; si ita cœlitum voluntas tulerit; si DEUS annuerit; si DEUS nos respexerit; immortalis DEI benignitate, ductu ac numine; DEO præsentiam suam declarante; DEO auspice. **Olim in usu hæc erant:** Diis bene juvantibus; si dii approbant; deum pace impetrata; deorum immortalium benignitate; diis adjuvantibus; diis præsentiam suam declarantibus.

DEUM adorare, invocare, *Adorer, invoquer DIEU.* Numen divinum precibus placare; DEUM (deos) venerari; DEO supplicare, vota facere; a DEO Optimo Maximo opem auxiliumque petere. DEUM ad auxilium devocare; DEO, quantum maximum possumus, honorem habere. **Olim in usu hæc erant:** A diis immortalibus pacem ac veniam petere; mentes deorum immortalium precibus placare; pacem deum exposcere; deos circa omnia pulvinaria obsecrare. Cf. **Adoro.**

In DEUM peccare, *Pécher contre DIEU.* DEUM scelere violare; verbis ferocibus DEUM increpare, lacessere; ultorem religionum DEUM provocare; nefarium cum DEO bellum gerere; arma ferre in divinum Numen. Cf. **Blasphemia.**

DEUS avertat, *Que DIEU détourne ce malheur.* Cf. **Absum.**

DEUS benedicat, *Que DIEU vous bénisse.* DEUS eam tibi rem fortunet: tuis rebus consulat: DEUS suo præsens numine atque auxilio te defendat.

DEUS res humanas curat, *DIEU prend soin des choses d'ici-bas.* Humanis rebus præsens interest DEUS; interest rebus humanis cœleste Numen; nihil rerum humanarum sine divino numine agitur, geritur.

DĒVASTO, as, avi, atum, are, a. *Dévaster, piller, ravager.* SYN. Spolio, vasto, depopulor. Cf. **Vasto, Depopulor.**

DĒVĔHO, is, vexi, vectum, ere, a. *Voiturer, transporter.* SYN. Veho. USUS : Veliam devectus Brutum vidi.

DĒVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, a. *Aller, se rendre, arriver.* SYN. Venio, pervenio. ADV. Necessario. USUS : In qualem fortunam deveni ? Nolebam has litteras in alienas manus devenire. Cf. **Venio.**

DĒVĔXUS, a, um, *Qui penche, incliné.* Deflexus, inclinatus. USUS : Ætas devexa ad otium. Sol paulum a meridie devexus.

DĒVINCĬO, is, vinxi, vinctum, ire, a. *Lier, attacher.* SYN. Obstringo, obligo, demereor, concilio ; constringo, alligo, comprehendo. PHRAS. **Beneficio illum mihi devinxi,** *je me le suis attaché par des bienfaits.* Voluntatem ejus beneficiis mihi conciliavi ; beneficio hominem mihi adjunxi ; beneficio gratiam ejus emi ; officio et beneficio hominem comprehendi ; liberalitate et officio devinctum teneo ; beneficio meum feci. Cf. **Concilio, Demereor, Adjungo, Amicitia.** USUS : Eum mihi fœdere, cautione omni et execratione devinxi. Beneficiis aliquem, suavitate sermonis, consuetudine, affinitate sibi devincire. Hic maximo se scelere devinxit. Fœderibus etiam cum hoste fides devincitur. Largitione aliquem, vinculis, liberalitate, officiis devinctum tenere. Cf. **Obligo, Obligatus, Obsequor.**

DĒVINCO, is, vici, victum, ere, a. *Vaincre complètement.* SYN. Vinco, supero. USUS : Duillius Pœnos classe devicit. Cf. **Vinco.**

DĒVĪTĀTĬO, ōnis, f. *Action d'éviter, d'esquiver.* SYN. Fuga, vitatio. EPITH. Facilior et exploratior.

DĒVĪTO, as, avi, atum, are, a. *Éviter, échapper à.* SYN. Vito. USUS : Procellam temporis devitavit. Putat se a me devitari. Dolorem devitare. Cf. **Vito.**

DĒVĬUS, a, um, *Écarté, éloigné, détourné.* SYN. Qui de recta via deflexit, a via remotus, alienus, aversus. USUS : Itineribus deviis profectus. Homo amentissimus, omnibus consiliis præceps et devius. Oppidum devium.

DĒVŎCO, as, avi, atum, are, a. *Appeler, faire descendre.* SYN. Voco, revoco. USUS: Ad triumphum, ad gloriam te devocant. Socrates primus Philosophiam e cœlo devocavit. In suspicionem devocari. Cf. **Avoco.**

DĒVŎLO, as, avi, atum, are, n. *S'envoler, s'enfuir ; passer rapidement (d'un objet à un autre).* SYN. Avolo, diffugio. USUS : Ab una amicitia ad aliam devolas. Simul ut fortuna defluxit, amici devolant. De tribunali in forum devolat prætor.

DĒVOLVO, is, volvi, vŏlūtum, ere, a. *Précipiter, faire tomber.* SYN. Præcipitem ago, impello. USUS : Omnes ad inanem spem pacis devoluti sunt.

DĒVŎRO, as, avi, atum, are, a. *Avaler, dévorer.* SYN. Ligurio, abligurio. USUS : 1. Verbum ipsum voluptatis devorabat, *dévorer avidement.* 2. **Inhio,** *soupirer, dévorer en espérance.* Spe et opinione eam hereditatem jam devorarat. 3. **Consumo, dissipo,** *engloutir, absorber.* Patrimonium omne, prædia, rem familiarem juvenis perditus devoravit. 4. **Fero, perfero,** *supporter, dévorer.* Erit ea molestia devoranda. Hominum ineptias et stultitiam sæpe devorare oportet. Cf. **Consumo, Comedo.**

DĒVŎTĬO, ōnis, f. *Dévouement, action de se dévouer.* SYN. Dedicatio, consecratio, addictio. USUS : Deciorum devotione placati sunt Dii. Devotione capitis mei servandam rempublicam putavi, *j'ai cru qu'il fallait sauver la république même au prix de ma vie.* **Cum ad pietatis studia refertur, rectius dicitur :** Religio, pietas in DEUM et Superos, *dévotion.*

DĒVŌTUS, a, um, *Voué, consacré.* SYN. Destinatus, constitutus. USUS : Miloni ea hostia devota videbatur. Devotus Orco, *voué aux dieux infernaux.*

Devotus, a, um, *Dévot, pieux.* PHRAS. 1. **(Devotus est,** VULG.), *il est pieux.* Religiosus, pius, DEUM colens ; pietatem et religionem colens ; pie et religiose vivens, ducem DEUM in omnibus sequens ; animum ac cogitationes ad DEUM referens. Qui humana respuens, ad divina solum incumbit ; deditus soli contemplationi rerum æternarum ; nihil non postponens Christianæ pietati ; qui exemplo vitæ et sanctissima doctrina animos ad exitium ruentes retrahit, et ad salutem dirigit ; præstanti religione in DEUM ; cœlestis Numinis amore magnopere devinctus ; cujus mens omnium fluxorum immemor, ad sola immortalia et cœlestia fertur ; qui rationis imperio affectiones humanas subigit ; cujus ratio cupiditati dominatur, qui lascivientes corporis motus ad rationis divinarumque legum præcepta coercet atque comprimit ; magna, antiqua religione ; maxima cum religione, ardore in DEUM, pietatem colit ; exemplar est religionis ; vitam sancte pieque exigit ; in quem tanquam in speculum intuentur, qui pietatem, qui religionem colunt ; insigni pietate est erga DEUM ; religiosus imprimis pietatis cultor est miræ pietatis ; raræ in DEUM religionis est ; ad omne Christianæ pietatis et officii decus mire factus, compositus, incensus, animatus. 2. **Singulariter devotus est B. Mariæ Virgini,** *il a une remarquable dévotion envers la Très Sainte Vierge.* Præcipuo quodam studio cultuque fertur in DEI Matrem ; præcipua pietare ac religione DEI Matrem

colit, veneratur; singulari cultu Matrem Virginem prosequitur; præcipua illi in Virginem DEI Matrem religio est et pietas; divinæ Matris præcipua quadam religione tenetur; ejus honoribus impense studet, deditus, addictus, devotus est; ardentiorem cultum erga DEI parentem Virginem hausit; suavissimo quodam pietatis studio in Virginem DEI Matrem exardescit; præcipuam pietatis operam in colenda rite sancteque Virgine DEI Matre ponit, collocat. Cf. **Religiosus.** USUS: Devota DEO mens, *esprit tout consacré à DIEU.*

DĔVŎVĔO, es, vōvi, vōtum, ere, a. *Vouer, consacrer; dévouer, livrer entièrement.* SYN. Voveo, destino, dedico, consecro. USUS: Devovere se pro ære alieno. Caput suum pro republica Diis devovere. Te tuumque caput hoc sanguine consecro devoveoque. Diris omnibus aliquem devovere. Devovit Agamemnon Dianæ se, etc.

DEXTELLA, æ, f. *Main droite.* SYN. Parva dextera. USUS: Antonii dextella est, *il est le bras droit d'Antoine.*

DEXTER, era, erum, *Droit.*)(Sinister. USUS: Dextra manus. Dextrum cornu.

DEXTĔRA, æ, f. *Main droite.* SYN. Dextra.)(Læva. EPITH. Consularis, fida, firmior, hostilis, impia, violatæ fidei testis. USUS: Jacenti et supplici dexteram porrigere. Græcia dexteram tendit Italiæ, eique præsidium pollicetur.

DĔXTĔRĔ, *Adroitement.* SYN. Apte. USUS: Dextere obire officia, uti fortuna.

DEXTĔRĬTAS, ātis, f. *Dextérité, adresse, habileté.* USUS: Naturalis ingenii dexteritas. Multa in eo et dexteritas et humanitas visa.

DEXTRORSUM, *A droite (avec mouvem.), du côté droit.* SYN. Ad dextram.

Diabolus, i, m. *Diable, démon.* PHRAS. 1. Adversarius dolis instructissimus; mille artium summus ille artifex qui olim esu pomi interdicti primos parentes, et per illos omnium sæculorum mortales in immensam calamitatum voraginem e celsissimo fastigio præcipitavit; impurus, immundus, inquinatus spiritus; malorum, quæ geruntur, auctor; perditor hominum, spiritus contaminatus et perditus; nequissimus inimicus ac vexator hominum; hostis perennis ac juratissimus humani generis; machinator, seminator omnium malorum; omnis honesti osor, veritatis et humanæ salutis sempiternus et infensissimus inimicus; qui nullam unquam rationem hominibus insidiandi intentatam relinquit; veterator ille magnus, qui ex altissimo cœli domicilio dejectus, qui parentes primos corrupit, ac mentes eorum in transversum egit; cujus venenatissimis artibus quovis pene momento appetimur. 2. Diabolum expellere, *chasser le démon.* Malum dæmonem ex corporibus ejicere, exigere, profligare; exturbare ex obsessis, correptis, occupatis hominum corporibus inquilinos, immundos spiritus; malos genios humanis e corporibus depellere, emovere; infernos inquilinos diuturna possessione dejicere, deturbare, movere, demovere. 3. Obsessus est a Diabolo, *il est obsédé par le démon.* Insessus est ab Orci genio; oppressus, occupatus a teterrimo humani generis hoste ac vexatore; correptus a Tartareo hoste; a tortoribus Orci spiritibus agitatus, vexatus; inquilino malo dæmoni ad pœnam datus.

DĬĀDĒMA, ătis, n. *Diadème.* SYN. Corona regni, insigne. USUS: Antonius collegæ diadema imposuit.

DIÆTA, æ, f. *Régime, diète.* SYN. Medicinæ pars, quæ victu morbos curat. PHRAS. Diæta nunquam oberit, *la tempérance ne nuit jamais.* Diæta uti; vivendi regulam et modum servare; in victu modo et lege quadam uti; certam quamdam in victu rationem tenere, servare; in cibi delectu rationem valetudinis ducere, spectare, habere, haud inutile fuerit. USUS: Diæta curari cupio, chirurgiæ tædet. Cf. **Abstineo a cibo.**

DĬĂLECTĬCA, æ, f. *Dialectique, logique* SYN. Disserendi ratio et scientia; Dialecticorum scientia; prudentia disputandi; veri ac falsi disceptatrix scientia et judex. EPITH. Dilatata, disceptatrix, judex veri et falsi, muta, loquax, similis pugno. USUS: Zeno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno comparavit. Dialectica confracta et stricta eloquentia. In dialectica exercebat. Dialectica cavet ratione, ne cui falso assentiamur, neve unquam captiosa probabilitate fallamur.

DĬĂLECTĬCĒ, *Selon les règles de la dialectique.* SYN. Dialecticorum more, subtiliter, tenuiter. USUS: Multa dialectice dicta.

DĬĂLECTĬCUS, a, um, *Qui concerne la dialectique, habile dans cet art.* EPITH. Valens. USUS: Dialecticæ captiones; acumen Dialecticorum; perversa et præpostera Dialecticorum sapientia. Ambigua ad Dialecticum referenda sunt.

DĬĂLŎGUS, i, m. *Dialogue, entretien.* SYN. Disputatio, sermo in personas distributus. EPITH. Mirificus. USUS: In iis sermonibus, qui dialogi appellantur. Nolunt personas viventes dialogis illigari.

DĬĀRĬUM, ii, n. *Ration journalière.* SYN. Stipendium militibus in dies singulos propositum. USUS: Cæsar celeritatem militum iter facientium diario incitat. *Pro* Ephemeride, *diarium, journal, vulgi est.*

DĬĀRRHÆA, æ, f. *Diarrhée, flux de ventre.* SYN. Ventris fluxio; alvus soluta, citata, profluens. USUS: Diarrhæa me arripuit tanta, ut vixdum cœperim consistere.

DĬBĂPHUS, i, m. *Robe de pourpre.* USUS : Dibaphum cogitat, sed eum infector moratur, *il rêve le consulat, mais le teinturier le retarde.*

DĬCA, æ, f. *Procès.* SYN. Judicium, actio. USUS : Dicam alicui scribere. Dicas sortiri, Cf. **Causa.**

DĬCĂCĬTAS, atis, f. *Causticité.* USUS : Sales, quorum duo genera : alterum facetiarum æqualiter in omni ratione fusum, ingenuum et liberale ; alterum dicacitatis scurrilis, quæ oratori fugienda. Cf. **Facetiæ.**

DĬCĀTĬO, ōnis, f. *Déclaration qu'on se fait citoyen d'une ville.* SYN. Cum aliquis in civitatem aliquam se dicat ac tradit. USUS : Non solum dicatione, sed etiam postliminio potest fieri civitatis mutatio.

DĬCAX, ācis, omn. gen. *Railleur, mordant.* SYN. Paulo facetior, promptus, paratus ad dicendum quidlibet. ADV. Impunius. USUS : Demosthenes non tam dicax, quam facetus, illud acrioris ingenii, hoc majoris artis. Dicacibus et facetis difficile est habere hominum rationem, et ea, cum falsissime dici possent, tenere. Cf. **Facetus.**

DICIS CAUSA, *Pour la forme, par manière d'acquit.* SYN. In speciem, per simulationem ; sic, ut factum esse, dici possit.

1. **DĬCO**, as, avi, atum, are, a. *Consacrer, dédier, vouer.* SYN. Nuncupo, consecro, dedico, addico. USUS : Dicare se in aliquam civitatem. Totum ego me Crasso ; totum me tuis commodis et laudi dicavi. Dicare se in clientelam, in servitutem alicui. Cf. **Addico.**

2. **DĪCO**, is, xi, ctum, ere, a. *Dire, parler, raconter.* SYN. Loquor, aio, narro ; verbum, *vel* verba facio ; verba, sermonem, orationem habeo, commemoro, memoro, profero, exprimo, in oratione mea pono. PHRAS. 1. **Aiunt te hoc dixisse,** *on prétend que vous avez dit cela.* Te in sermonibus ista dictitare solitum ; te illam conjecisse, tuam hanc fuisse vocem ; te hæc commemorasse ; te hoc sermone usum ; ista effudisse te temere ac evomuisse ; te auctorem hujus sermonis faciunt ; in te illa oratio confertur ; jactatæ, emissæ, conjectæ a te eæ voces feruntur ; ferunt, te ista effutiisse, exprompsisse, usurpasse ; his te vocibus personuisse palam affirmant. Cf. **Loquor, Sermo, Mentio.** 2. **Possum pro certo dicere,** *je puis affirmer.* Narro tibi ; istud tibi pro certo, comperto, explorato affirmo ; pro vero et certo assevero ; illud asseveratione omni confirmare audeo ; omni asseveratione hoc tibi affirmo ; affirmate proferre non vereor. 3. **Dic, quæso,** *dites, je vous prie.* Cedo, ne isthoc celaveris ; quin expromis, quid rei sit ; edissere, eloquere ; memora mihi ; istud expedi ; illud jam exequere. 4. **Sensum meum jam dixi,** *j'ai déjà exprimé mon opinion.* Quid de re tota sentiam, aperui ; sententiam meam de re exposui, explicui, aperui ; animi mei sensum expressi alias ; deprompsi alias, quæ mea sit de re tota sententia ; ex his, quæ a me disputata sunt, exstabit animi mei consilium. Cf. **Aperio.** 5. **Clam in aurem dicere,** *dire qqche à l'oreille.* In aures immittere, insusurrare ; voce depressa et submissa in aurem loqui, in fide ac silentio alicujus arcana quædam deponere. 6. **Quæ dicis, non possum credere,** *je ne puis croire ce que vous dites.* Monstra narras ; monstro, portento similia sunt, quæ tu memoras ; quæ tu hic prædicas, fidem superant. Cf. **Incredibilis.** 7. **Est verum quod dixisti ?** *Ce que vous avez dit est-il vrai ?* Ain tu, illum, etc. vera memoras ? Vera cantas ? Verane prædicas ? 8. **Dicitur,** *on dit.* Aiunt, ferunt, perhibent ; fertur, fama est, fama perhibet, exiit in vulgus rumor ; fama percrebuit ; vulgatur rumor ; fama, opinio exit ; manat tota urbe rumor ; fama fert ; multus est sermo ; in omnium ore ac sermone est ; fama ea in vulgus emanavit ; sermo tota urbe dissipatur ; rumor, nescio quis, ad nos affluxit ; nescio quid rumoris afflaverat te etc. ; fama in urbem pervasit, penetravit ; fama ea provinciam peragravit. Cf. **Fama, Rumor.** 9. **Omnes dicunt te hostem patriæ,** *tout le monde dit que vous êtes un ennemi de la patrie.* Una omnium consentiensque vox est ; omnes fremunt, te hostem patriæ exstitisse ; omnes palam jam in foro personant, non jam, ut ante, clam mussitantes, proditorem te esse patriæ. Aperte id jam præ se ferunt cives omnes, te unum repertum esse, qui civitatis jugulo sicam admoveas. Nulla vox auditur civium frequentius, ac quæ te hostem et proditorem patriæ proclamat ; nulla jam dudum vox ex reipublicæ ore missa crebrius ; nihil frequentioribus jactatum sermonibus, ac, proditorem te esse patriæ et reipublicæ hostem. 10. **De hoc multa dici possent,** *on pourrait dire sur cela bien des choses.* De hoc immensa sit oratio ; de hoc verborum nunquam satis sit ; dies me deficiat, omnia exequi si velim ; nimium longus sim ; otio abutar ; finem non reperiat oratio ; modum excedat oratio ; fines, cancellos egrediatur oratio, omnia si persequar ; istis explicandis quæ potest par oratio inveniri ? USUS : Causam, sententiam dicere ; salutem dicere. Diem alicui, *vel* mulctam dicere. Dicere ex superiore loco, *prêcher.* Aliud est oratio, quam disputatio ; nec idem dicere et loqui.

DĬCRŎTUM, i, n. *Navire à deux rangs de rames.* SYN. Navigium duplici serie remorum instructum. EPITH. Bona. USUS : Bono dicroto navigabam.

DICTĀTA, ōrum, n. pl. *Dictée, leçon, cahier.* SYN. Quæ magistri pueris dictant. USUS : Ipsa quasi dictata a te redduntur. Eadem dictata recantare.

DICTĀTOR, ōris, m. *Dictateur.* Syn. Summa Romanæ reipublicæ potestas, magister populi. Epith. Perpetuus, perspicuus, invidiosus, proximus. Usus : Dictatorem facere, efficere, dicere.

DICTĀTŌRĬUS, a, um, *De dictateur.* Usus : Gladius dictatorius.

DICTĀTŪRA, æ, f. *Dictature.* Syn. Dictatoris munus. Epith. Perpetua. Usus : Dictaturam exercere, abdicare.

DICTĒRĬUM, ii, n. *Bon mot, brocard.* Syn. False dictum. Usus : Quæ false, breviter, acute dicimus, dicteria vocantur. Cf. **Jocus, Facetia.**

DICTĬO, ōnis, *Action de dire; conversation, entretien.* Syn. Oratio, dicendi genus; actio. Epith. Attica, forensis, perpetua, popularis, reliqua, tota. Subitæ, oratoriæ. Usus : Se in dictionibus exercere. In forensibus causis mea dictio versatur. Dictionem totam in partes dividere oportet. *Pro* vocabulo uno, verbo uno, *parole*, **minus latinum est.**

DICTĬTO, as, avi, atum, are, a. *Dire souvent.* Syn. Sæpe dico. Usus : Causas dictitare.

DICTO, as, avi, atum, are, a. *Dire, dicter.* Syn. Dico, quæ alius excipiat. Usus : Orationem, epistolam dictare ad verbum.

DICTUM, i, n. *Mot, parole.* Usus : Nullum petulans dictum in vita proferatur. In me ac meos dicta multa dixit. Commode, breviter, facete, acute dictum. Dictum Ennii. Ob dictum capite et fortunis accusari. Quam vocem, quod dictum ad Catonem detulit. Dictum unum de melioribus.

DĪDŪCO, is, xi, ctum, ere, a. *Conduire, séparer, diviser.* Syn. Dispergo, aperio. Usus : 1. Pugnam diduxit. Aciem in cornua diducere, aquam in vias. 2. Transl. In varias curas diducitur animus. Cf. **Dilato, Separo.**

DĪES, ēi, m. et f. *Jour.* Syn. Lux, diecula, temporis diurni cursus; spatium, tempus. Epith. Acerbior, acerbissimus, æstivus, beatus, brevior, brumalis, calamitosus, certus, clarissimus, compitalitius, constitutus, dirus, extremus, faustus, festus, fœdus et flagitiosus, funestus, gloriosissimus, gravissimus, gratissimus, gravis, honestissimus, horribilis, inclinatus, lætificus, lætior, lætissimus, legitimus, liberior, medius, natalis, notus, perendinus, optatissimus, posterus, præclarus, propinquus, religiosus, ignotus, pulcher, solstitialis, summus, supremus, totus, tristis, turbulentissimus, turpis, vacuus, utilis et gratus. Dies festus, *jour de fête*, sanctissimus et celeberrimus. Dies æterna, annua, antiquior, certa, exigua, hesterna, hodierna, misera et infelix, satis laxa, perexigua, tota, utilis. Dies acerbi, festivi, apti, breviores, lætissimi, comitiales, compitalitii, continui, anniversarii, non honesti, jucundi, illustres, justi, lætiores, longiores, odiosi, pauci, plurimi, lautissimi, præteriti, proximi, quieti, reliqui, superiores, toti, vacui. Phras. 1. **Vix dies erat,** *il faisait à peine jour.* Vix lucescebat; appetente vix die; die vix albescente; aperiente se die; sub primum lucis exortum; sub primam auroram; albescente primum cœlo; vixdum prima se luce infundente; emergente vix sole. Cf. **Mane.** 2. **Adulta die,** *en plein jour.* Multa jam die; multum jam diei processerat; multa jam luce; res ad multum diei, in multum diem processerat, extracta erat. 3. **Vergente jam die,** *vers le soir, vers la fin du jour.* Inclinante in vesperum die; præcipitante jam die; abeunte jam in noctem die; cum haud multum diei jam superesset; inclinato in vesperam die; extabescente jam die; senescente jam die. Cf. **Vesper.** 4. **Ad certam diem,** *au jour fixé.* Ad constitutam, præstitutam, præfixam, præscriptam, certam, statutam, destinatam, præfinitam diem, ad diem solvere. 5. **Ubi constituta dies adfuit,** *dès que le jour fixé fut arrivé.* Dies ubi appetiit, illuxit, venit prœlio constitutus; dies ubi adventavit; cum jam in proximo esset destinata dies. 6. **Diem differre,** *différer le jour.* Diem proferre, prorogare, prolatare, ampliare, producere. 7. **Diem mihi totum confabulando subtraxit,** *il m'a fait perdre tout un jour en entretiens.* Diem mihi solidum confabulando exemit; dies mihi totus confabulando sublatus est; diem totum confabulando duxit, extraxit. 8. **Diem transigere in negotiis,** *passer le jour à ses affaires.* Diem in negotiis ponere, degere, consumere; diem negotiosis concursationibus terere, conterere, conficere necesse est. Dies et noctes laboriosa mihi opera exeduntur. Dierum ac noctium vicissitudines laborantem me inveniunt. Dies noctesque laborandum mihi est. Diu noctuque; noctu ac interdiu instandum operi est; nullum tempus mihi vacuum a laboribus fluit. Nullum tempus, neque diurnum neque nocturnum dimitto, quin laborem. Cf. **Tempus, Consumo.** 1. Sacri dies, et negotiosi, *jours fériés, jours ouvriers.* Dies sanctissimus ac celeberrimus, *jour très saint.* Dies ab exortu caniculæ proximi, *les jours de la canicule.* Dies, qui a rerum omnium Domino nomen traxit, *dimanche.* Dies jejunio sacratus, *jour de jeûne.* Dies omnium Sanctorum festa commemoratione sacra, *la Toussaint.* 2. Diem sibi sumere ad deliberandum, *prendre un jour pour délibérer.* Dare diem ad deliberandum, *indiquer le jour de la délibération.* Diem alicui dicere, scribere, *citer qqn en justice.* 3. Dies intercessit una, altera, tertia, *un, deux, trois jours se passèrent.* Ea mysteria in unum diem incidunt, incurrunt, *ces mystères durent un jour.* 4. Diem agere, celebrare, obire, *passer le jour.* Diem unum intermittere, *laisser passer un jour.* 5. Tempus, *temps.* Nullus

dolor est, quem dies, quem longinquitas temporis non leniat. Dies quoque stultis mederi solet. Impetret ratio, quod dies impetratura est. Invidiam dies mitigat, *le temps calme l'envie.* Cf. **Feriæ, Festus.**

DIFFĔRENTĬA, æ, f. *Différence.* SYN. Dissimilitudo, discrimen, varietas, distinctio, intervallum. USUS: Magna est differentia inter principia naturalia. Cf. **Dissimilitudo, Discrimen.**

DIFFĔRO, differs, distŭli, dilātum, ferre, 1. a. *Différer, tarder, remettre.* 2. n *Être différent.* SYN. 1. Rejicio, prorŏgo, reservo, produco, sustineo, profero, moram interpono, tardo, procrastino, moror, celeritatem de causa detraho, cunctor, extraho. 2. Discrepo, disto, alius sum, dissimilis sum.)(**Similis sum.** ADV. Multum, non fere multum, paulum, oppido, plurimum. PHRAS. 1. **Res differri non potest,** *on ne peut différer l'affaire.* Res extrahi, prorogari non potest; duci longius, suspendi non potest; trahi negotium sine dispendio non potest; res ista procrastinationem et tarditatem non fert; cunctationem non patitur; res illa moram et sustentationem non fert. 2. **Nimium differtur transactio litis,** *on diffère trop longtemps l'arrangement du procès.* Jacet jam biennium causa nostra; prolatatis comitiis tota jam elanguescit. Quis non damnet judicum lentitudinem, litem jam biennio trahentium; me toties ampliantium; in aliud aliudque tempus protrudentium; rei exitum morantium; diem ex die ducentium; diem tempusque proferentium, extrahentium, producentium? nimium quantum ampliatur causa; tempus ducitur; dies protrahitur. 3. **Vide ne meus e provincia discessus differatur,** *faites en sorte que l'on n'ajourne point mon départ de la province.* Vide, ne quid ad annuam in provincia commorationem temporis accedat; ne quæ fiat accessio temporis; ne res longius ducatur, aut in aliud tempus reservetur, ne quid mihi temporis prorogetur, protrahatur, extrahatur; ne diuturnior, longior mihi fiat in provincia commoratio. 4. **Differ rem in æstatem,** *remettez la chose à l'été.* Confer rem in longiorem diem; conjice in æstivos menses, mensem unum alterumque interjice; mora mensis unius illata, interposita, in æstatem extrahe, rejice. Cf. **Mora, Expedio.** 5. **Differt pœnam,** *il retarde le châtiment.* In sumendo supplicio temporis gratiam facit; iræ spatium, et consilio tempus dat; supplicii de reo sumendi diem laxius profert; inter culpam et pœnam moræ interjectum est aliquid. 6. **Quantum differt doctus ab indocto!** *Quelle différence il y a entre l'homme instruit et l'ignorant!* Quantum inter hos discriminis est! quantum inter hunc et illum interjectum intervallum est! quanta inter hunc et illum morum studiorumque est distantia! tanta certe, quanta maxima esse potest; quantum hunc inter et illum interest! 7. **Rationes meæ a tuis multum differunt,** *mes raisons sont fort différentes des vôtres.* Admodum discrepant, distant, dissentiunt; diversa imprimis rerum nostrarum ratio est; non eadem est mearum ac tuarum rerum ratio; meæ res aliter, dissimiliter, diverse, prorsus alio modo, ac tuæ se habent. Alio res meæ loco sunt, ac tuæ; non eodem loco, non ejusdem loci sunt. Alia, diversa, non eadem rerum mearum ratio est. Nihil simile habet res mea cum tuis; nihil habet similitudinis; quid simile, quid non dissimile habent res nostræ? nulla similitudo, dissimilitudo magna, dissimilia prorsus omnia, alia prorsus sunt omnia, inter res meas tuasque. Cf. **Abludo, Dissimilis.** 8. **Differre a patre.** Cf. **Degenero.** USUS: 1. Differs me in aliud tempus. Differre vadimonium. Alii tempus differebant, *remettre, différer.* 2. **Discrepo,** *se distinguer, différer, être différent.* Quantum inter se homines studiis moribus, vestitu, tota vitæ ratione differunt! Hæc cogitatione quidem inter se differunt, re vero copulata sunt. 3. **Spargo,** *disperser, pousser de tous côtés.* Ignem differunt in omnem locum.

DIFFĬCĬLE, *Difficilement.* SYN. Difficulter.

DIFFĬCĬLIS, e, gen. com. *Difficile, malaisé, pénible.* SYN. Laboriosus, operosus, habens multum difficultatis, arduus, habens difficultatem; in quo multum est negotii, vel operis; in labore multo est positus, magnus.)(**Facilis.** PHRAS. **Rem difficilem tentas,** *vous essayez, vous entreprenez une chose difficile.* Magnum est, quod moliris; rem magnam et multis difficultatibus impeditam aggrederis; perarduum est, quod suscipis, negotium. Elaborandum tibi erit in ea re. Multo tuo labore id fiet. Incidisti in difficilem nodum, quem vix expedies. In rem difficilem et inexplicabilem te conjecisti. Spissum sane opus lentum et fastidiosum moliris. In quantas te dimicationes isto tuo consilio immisisti! Viam sane arduam, asperam, confragosam, lubricam, plenam periculorum et laborum ingrederis. Subeundæ tibi erunt magnæ tempestates; res est multis obstructa difficultatibus. In salebras incidisti sane asperas et confragosas. Arduum factu est; res in difficili est; multis difficultatibus conflictaberis. Multæ tibi difficultates, asperitates superandæ, vincendæ, supervadendæ erunt. Satis in ea re sudabis. Res hæc laboris, negotii, difficultatis habebit plurimum; non ea res est, quæ facili vel parvo negotio, levi labore, non magno studio possit effici. Res erit magnæ difficultatis, multi laboris, non parvi negotii, non operis exigui. Magno tibi ea res stabit; in nodum incides sane difficilem; res est, in qua sudandum sit; in qua sustinendi labores, in qua multum operæ ponendum; in qua sit

vigilandum; animo excubandum; in qua non leviter sit laborandum, in qua studii multum, industriæ plurimum sit adhibendum. Res hæc multæ erit operæ ac laboris. Res ea quantas tibi dabit curas? ea re suscepta quantas in difficultates incurres, delaberis? quam ægre eum nodum expedies, solves explicabis? quoties ea te res in lassitudinem dabit? quantum oneris in humeros sustollis tuos? quam plenam periculi aleam tentas? quantum negotii tibi ipse facessis? Cf. **Arduus, Difficultas, Difficulter.** USUS : 1. Intelligo, quam loco difficili et scopuloso verser. Contortas res et difficiles discere. Difficillimis reipublicæ temporibus. 2. **Asper,** *difficile, exigeant, chagrin.* Difficilis et morosus senex. Parens illepidus, et in filios difficilis.

DIFFĪCULTAS, ātis, f. *Difficulté, obstacle, embarras.* SYN. Labor, angustia, asperitas. EPITH. Domestica, incredibilis, magna, nummaria, odiosa, pecuniaria, publica, summa, tanta. Majores, multæ, summæ, tot tantæque. PHRAS. 1. **Si hoc suscipis negotium, multum difficultatis senties,** *si vous entreprenez cette affaire, vous éprouverez de grandes difficultés.* Multum laboris habebis; in magnas difficultates incurres; feres laboris plurimum; magnus in te labor, grave in te onus incumbet; multum oneris, laboris; molestiæ sustinebis; si hoc aggrederis. Rem difficilem, gravem, laboriosam; rem operosam, molestam imprimis ac duram senties, experieris, cognosces; rem haud factu facilem, multis difficultatibus implicatam, obseptam et quasi circumvallatam comperies. 2. **Vide, quid difficultatis res ista habeat,** *voyez quelles difficultés présente cette affaire.* Etiam atque etiam vide, quantum facinus conere; quid suscipias, quidve sustinere possis; quantum tibi oneris imponas; animadverte, cujus operæ, cujus difficultatis ea res sit; quas vires, quos nervos, quantam facultatem, quantum roboris postulet id quod moliris. Cf. **Difficilis.** USUS : Difficultas vecturæ, navigandi. Res habet multum difficultatis et laboris. Incurrit in multas difficultates. Multis difficultatibus affectus et afflictus.

DIFFĪCULTER, *Difficilement, avec difficulté.* SYN. Difficile, ægre, vix, tristius, durius. PHRAS. **Difficulter impetrabis,** *vous obtiendrez difficilement.* Haud parvo negotio, haud levi brachio agendum erit, hoc ut consequare. Magnam fortunæ debebis gratiam, ista si impetres; magno tibi stabit ejus rei gratia. Non sine difficultate ea re potieris. Perdifficilis et lubrica erit ejus rei consequendæ ratio. Hæret ea res adhuc in salebra; res in difficili erit, dum voti compos fias; haud ita promptum erit, ista consequi; haud ex facili ista impetrabis; vix, aut ne vix quidem id consequere.

DIFFĪDENTER, *Avec défiance, timidité.* SYN. Timide.

DIFFĪDENTĬA, æ, f. *Défiance.*)(**Fidentia.** USUS : Metus est diffidentia exspectati mali. Cf. **Metus.**

DIFFĪDO, is, fisus sum, ere, n. *Ne pas se fier à, se défier de; désespérer de.* SYN. Quasi despero.)(**Confido.** ADV. Penitus, valde, summe. PHRAS. **Diffidit civibus suis,** *il se défie de ses concitoyens.* In caritate civium nihil spei reponit; in exigua spe est etiam inter cives suos; ne civibus quidem se credit suis; ne civium quidem fidei se permittit, committit. Nusquam tutam sibi esse fidem queritur; neque in civium fide caritateque acquiescit. Cf. **Spero, Despero.** USUS : Ita æger est, ut medicus diffidat. Ne defatigere, aut diffidas. Ingenio sane meo diffido. De Othone diffido. Jacet, diffidit, abjecit hastam.

DIFFINDO, is, fidi, fissum, ere, a. *Fendre, diviser, partager.* SYN. Findo, divido. USUS : Saxum diffindere novacula.

DIFFĪTĔOR, eris, eri, d. *Nier.* SYN. Nego, inficior. USUS : Non diffiteor errasse me. Cf. **Nego.**

DIFFLO, as, avi, atum, are, a. *Dissiper.* USUS : Tuo legiones spiritu difflasti, ut ventus folia.

DIFFLŬO, is, fluxi, fluxum, ere, n. *Couler de tous côtés, se répandre çà et là.* SYN. Liquesco, fluo. USUS: Otio, luxu, voluptatibus, sudore, risu diffluere.

DIFFŬGĬO, is, fūgi, ere, n. *Fuir çà et là.* SYN. Fugio, dilabor. USUS : Metu perterriti diffugiunt. Cf. **Fugio.**

DIFFUNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Verser, répandre.* SYN. Dispergo, dissipo, spargo, effundo, differo. ADV. Late, longe. USUS : 1. Terra semen suo complexu diffundit. 2. TRANSL. Animum, vultum diffundere. Laudes alicujus; rumorem late diffundere. Flendo dolorem, *vel* iram diffundere. Cf. **Spargo.**

DIFFŪSĒ, *Avec étendue, développement.* SYN. Disperse. USUS : Res diffuse dicta.

DIFFŪSUS, a, um, *Étendu.* USUS : Platanus ramis diffusa. Jus civile diffusum. Laus Pompeii late diffusa. Color sanguine diffusus.

DĬGĔRO, is, gessi, gestum, ere, a. *Digérer.* SYN. Concoquo. ADV. Discrete. USUS: 1. Stomachus cruda digerens. 2. TRANSL. **Ordino, distinguo, distribuo, divido,** *classer, arranger, répartir.* Tabulæ, acta, leges, argumenta in certa capita digesta. Crines digerere.

DĬGESTĬO, ōnis, f. *Digestion; classement; distribution.* SYN. Concoctio; distributio.

USUS : Digestio, quæ exornatio est, ea est partitio.

DĬGĬTUS, i, m. *Doigt.* SYN. Pars manus pedisque extrema. EPITH. Extremi, transversus. USUS. Extremis digitis aliquid contingere. Non discedam digitum a sententia. Digitum in aliquid intendere et commonstrare.

DĬGLĂDIOR, aris, atus sum, ari, d. *Combattre l'un contre l'autre.* SYN. Decerto, contendo. USUS : Digladientur licet, per me, Philosophi inter se. Cf. Certo.

DIGNĀTĬO, ōnis, f. *Estime, considération.* SYN. Dignitas. USUS : Nihil nisi de dignatione laborat.

DIGNĒ, *Dignement, avec dignité.* SYN. Pro dignitate. USUS : Philosophia nunquam satis digne laudari potest.

DIGNĬTAS, ātis, f. *Mérite, dignité.* SYN. Honor, gradus, gradus dignitatis, gradus honoris, honoris amplitudo, splendor, auctoritas, gloria, majestas, honestas, decentia, decor.)(**Indignitas.** EPITH. Admirabilis, admiranda, amplissima, cara, carissima, communis, conjuncta cum utilitate communi, consularis, excellens, eximia, familiaris, imperatoria, jucundior, liberalis, magna, major, maxima, minor, nefaria, nova, otiosa, par, parva, præstabilior, præstans, præstantissima, præsens, insperata, pristina, publica, singularis, summa, tota, vera, vetus, virilis, salva. PHRAS. 1. **Hoc ante omnia te moneo, ut præ cæteris dignitatis rationes habeas,** *avant tout je vous avertis de prendre le plus grand soin de votre dignité.* Ut referas ad dignitatem omnia; ut propositum decus tibi sit; ut ante omnia dignitati servias; dignitatem spectes, dignitatem sequaris; ut nihil cogites a dignitate sejunctum; ut nihil alienum a dignitate cogites; ut nihil non cum dignitate conjunctum cogites; ut consiliorum tuorum finis omnium honor sit; ut tuarum actionum terminus, scopus honor sit; ut prima tibi sit, præcipua, antiquissima dignitatis cura. 2. **Omnia ex dignitate fecisti,** *vous avez tout fait avec dignité.* Nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimæ dignitatis; omnia tua facta cum dignitate vehementer consentiunt. In omnibus tuis factis proposita tibi dignitas fuit. Omnia tua facta ad dignitatem retulisti. Quæcumque egisti, ad dignitatem omnia spectarunt. Scopus tibi ac finis in omni re dignitas fuit. Tuarum actionum norma quædam ac regula dignitas fuit. Tua sunt ejusmodi facta, ut eximiis ornanda præconiis; ut divinis decoranda laudibus; ut tollenda ad astra; ut ad cœlum efferenda videantur. Tuis omnibus factis æterna gloria, immortalitatisque præmia debentur. Gloriæ et dignitatis ratio semper in actionibus tuis primum apud te locum obtinuit; summo apud te loco fuit; maximi tibi semper fuit. 3. **Rationem dignitatis tuæ habebo,** *je prendrai soin de votre honneur.* Magnam omnibus in rebus dignitatis tuæ rationem ducam. Semper mihi dignitas tua ante oculos erit; antiquissima erit; semper meæ cogitationes dignitatem tuam spectabunt. Animus meus in honore tuo fixus erit et locatus. In omni re, quid honor tuus postulet, requiret, ferat, attendam. 4. **Modo conservem dignitatem meam, opum jacturam non curo,** *pourvu que je conserve mon honneur, peu m'importe la perte de ma fortune.* Divitias divitiarumque jacturam nihili facio, liceat modo tueri dignitatem meam. Adimi, detrahi de fortuna, fortunas comminui, fortunarum jacturam fieri, fortunæ detrimenta fieri non recuso, nihil duco, in minimis pono, sit modo dignitas incolumis; liceat modo incolumem servare dignitatem; modo permaneat dignitas in eo statu; modo ne cogar de statu dignitatis meæ demigrare; modo sit eadem dignitas; modo ne mutetur, ne diminuatur, ne lædatur dignitate mea; modo ne qua injuria, ne quo damno, ne quo detrimento afficiatur dignitas mea; modo ne quid damni faciat; ne quid jacturæ faciat dignitas mea; modo ne quam jacturam subeat, sustineat, ferat, patiatur dignitas mea; modo nequid de dignitate detrahatur, adimatur, imminuatur. 5. **Dabo operam, ut is dignitatem tuam defendat,** *je ferai en sorte que cet homme défende votre dignité.* Dabo operam, ut ejus animum ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducam, convertam; ut is omnia studia ad dignitatem tuam referat, conferat; suam ut operam in dignitate tua figat, locet, statuat, ponat; ut industriam omnem suam dignitati tuæ dicatam velit, dedat, dicet; ut tueatur dignitatem tuam; ut honorem tuum defendendum tuendumque suscipiat; ut honoris tui defensionem, certamen, contentionem suscipiat; ut pro honore ac dignitate tua pugnet, contendat, certet. 6. **Violari dignitatem tuam, moleste fero,** *je supporte avec peine qu'on porte atteinte à votre considération.* Dignitatem tuam offendi, lædi, minui, oppugnari, vehementer doleo; detrahi de tua dignitate; jacturam fieri dignitatis tuæ, dignitatem tuam labefactari, deformari, damno affici, fero molestissime; dolorem capio ingentem animo, cum deesse alios dignitati tuæ, alios invidere intelligo; cum impugnari, minui, detrahi tibi dignitatem tuam; cum dignitatem tuam contumelia attingi; spoliari te dignitate tua; cum de dignitatis gradu dimoveri te accipio. 7. **Quærere dignitatem,** *rechercher les honneurs.* Honoribus operam dare; honores petere; venari, aucupari, captare, expetere, ambire honores; affectare ad honores iter. Cf. **Ambio, Ambitiosus.** 8. **Conferre dignitatem,** *accorder des dignités.* Summum dignitatis gradum tribuere, concedere alicui; in dignitate aliquem locare; in dignitatis gradu aliquem ponere, collocare;

honores alicui mandare, deferre; ad honores evehere, evocare; ad honorum fastigia perducere; provehere ad summam dignitatem; efferre ad summos honores; collocare in amplissimo dignitatis gradu. Cf. **Honor, Magistratus.** 9. **Pervenire ad dignitatem,** *parvenir aux honneurs.* Ad amplissimos dignitatum gradus ascendere; emergere, evehi, efferri, extolli, provehi ad honores; augeri honoribus; dignitate crescere, augeri, amplificari, ornari, cumulari; collocari in amplissimo honoris gradu; in reipubl. custodia, velut in specula collocari; in anni custodia a fortuna positum esse; honoris gradum conscendere; attingere, assequi, adipisci; gradum facere ad honores; ad honores obrepere. 10. **Esse in dignitate,** *être dans les charges publiques.* Dignitate florere; honoribus fungi; honoribus uti; dignitate præditum esse; in fortunæ gradu positum esse; honoris gradum tenere, obtinere; in magno honore esse; honestum in republica locum obtinere; cum imperio et potestate esse; magistratum gerere; honores administrare. 11. **Dignitatem amittere,** *perdre ses dignités.* A summo dignitatis gradu dejici, detrahi, præcipitari, deturbari, depelli, dimoveri; de fastigio detrahi; capite diminui; gradu et statu dejici. 12. **Dignitate se abdicare,** *abdiquer un emploi honorable.* Dignitatem deponere; a dignitate discedere. Cf. **Abdico, Magistratus, Honor.** 13. **Dignitatis aditu impediri,** *ne pouvoir parvenir aux honneurs.* Cf. **Honoris aditu impediri.** 14. **Dignitatem amissam recuperare,** *recouvrer son ancienne considération.* Recipere pristinæ dignitatis speciem; ad pristinæ dignitatis gradum revocari; restitui in pristinæ dignitatis gradum; dignitatem alicui reddere, restituere. 15. **Dignitas tua augebitur,** *votre considération ne fera qu'y gagner.* Dignitatis tuæ accessiones fient in dies; multum ad dignitatem tuam accedet, addetur; crescet, augescet, amplificabitur non parvis incrementis dignitas tua; dignitas tua illustrior evadet; honore magis, quam unquam antea florebis et abundabis; illustrabit amplitudinem tuam ea ipsa res, quæ obscuratura atque exstinctura videbatur; plus in dies splendoris ad dignitatem tuam accedet; clarior fiet dignitas tua atque illustrior; clarius elucebit; illustrius patebit. Cf. **Augeo.** USUS : 1. Dignitas est alicujus honesta auctoritas, quæ et cultu, et honore, et verecundia digna est. Ea res tibi dignitati erit. Dignitatem, ea res tibi afferet, adjunget. Ea res dignitatem habet, *cette chose procure la considération.* Civitatis dignitatem tueri, sustinere, *soutenir l'honneur de la cité.* Dignitati alicujus consulere, *prendre soin de la dignité de qqn.* Servire dignitati, *pourvoir à la considération.* Alienæ dignitati suffragari, favere, *favoriser le mérite d'autrui.* Imaginem duntaxat et reliquias pristinæ dignitatis retinere, *ne retenir qu'une ombre et un reste de l'antique majesté.* 2. **Decor, pulchritudo, ornamentum, decus, forma liberalis, species,** *dignité, beauté noble, distinction.* In formis aliis dignitas inest, in aliis venustas. Liberalis species, et formæ dignitas. Formæ dignitas coloris bonitate defenditur. Tranquillitas animi affert dignitatem, *la tranquillité de l'âme donne de la noblesse.* Cf. **Honor, Magistratus.**

DIGNOR, aris, atus sum, ari, d. *Juger digne.* SYN. Dignum habeo, *vel* dignus habeor. USUS : Qui apud nos tali laude, observantia, cultu, honore virtutis ergo dignabatur. Vir probus summa existimatione dignandus.

DIGNOSCO, is, nŏvi, ere, a. *Distinguer, discerner.* SYN. Discerno. USUS : Hostem a cive dignoscere. Cf. **Discerno.**

DIGNUS, a, um, *Digne.* SYN. Honestus, qui meretur, meritus, dignitate præditus, plenus dignitatis, habens dignitatem, idoneus, par, egregius.)(**Indignus.** ADV. Omnino, maxime, parum. USUS : Quod non decorum, nec Diis dignum est. Majoribus suis dignus. Odio dignus. Efficere aliquid exspectatione publica, viribus suis dignum. Hoc te non est dignum.

DĪGRĔDĬOR, eris, gressus sum, gredi, d. *Se séparer, s'éloigner, s'en aller.* SYN. Declino, discedo, deflecto; aberro a via, proposito diverto. ADV. Longius, parumper, paululum. USUS : Sed ad id, unde digressi sumus, redeamus. Longius, quam voluntas fuit, a proposito digressa est oratio. Cf. **Aberro.**

DĪGRESSĬO, ōnis, f. *Départ, séparation; digression.* SYN. Declinatio. EPITH. Acerba et misera, non longa, perjucunda, superior. PHRAS. **Cavenda est nimia digressio in oratione,** *dans un discours, il faut éviter les trop longues digressions.* Danda est opera, ut unde aberrare cœperit, revocetur oratio; ne plus justo ab rerum ordine declinet; ne alio longius excedat, effundatur; ne alio longius auferatur; ne liberius latiusque procedat. USUS : Miserior fuit congressio, quam digressio nostra. Digressio a proposita oratione.

DĪGRESSŬS, ūs, m. *Départ, séparation.* SYN. Digressio, discessus.)(**Congressio, congressus.**

DĪJŪDĬCĀTĬO, ōnis, f. *Jugement, sentence.* SYN. Disceptatio, judicium, deliberatio. USUS : Ista quidem magna dijudicatio est.

DĪJŪDĬCO, as, avi, atum, are, a. *Juger, régler; discerner.* SYN. Discerno, distinguo, discepto. ADV. Callide, diligenter, sero. USUS : Verbis controversias, non æquitate dijudicas. Non facile dijudicatur verus amor, et fictus. Cf. **Distinguo.**

DĪJUNGO, is, junxi, junctum, ere, a. *Détacher, désunir.* SYN. Disjungo. ADV. Longius, facile, sæpe. USUS : Dijungere me ab illo volo. Cf. **Separo.**

DĪLĀBOR, eris, lapsus sum, labi, d. *S'écouler, se dissiper.* SYN. Diffugio, diffluo. ADV. Male, rapide. USUS: Fluvius rapide dilapsus. Vide, ne ea res memoria dilabatur. Dilapsa fortuna amici devolant; vectigalia, fides, vires reipublicæ dilabuntur. Cf. **Abeo, Labor.**

DĪLĂCĔRO, as, avi, atum, are, a. *Déchirer, mettre en pièces.* SYN. Lacero. USUS: Distractione humanorum animorum discerpi et dilacerari demum.

DĪLĂNĬO, as, avi, atum, are, a. *Déchirer, mettre en pièces.* SYN. Lanio. USUS: Cadaver canibus dilaniandum objicere.

DĪLĂPĬDO, as, avi, atum, are, a. *Dissiper, dilapider.* SYN. Decoquo, disperdo, consumo. USUS: Dilapidare pecuniam, exhaurire ærarium, minuere vectigalia, consumere. Cf. **Consumo, Nepos, Luxus.**

DĪLARGĬOR, iris, largitus sum, iri, d. *Faire des largesses.* SYN. Dono. USUS: Omnia dilargiri. Cf. **Largior.**

DĪLĀTĬO, onis, f. *Délai, remise, ajournement.* SYN. Mora, prolatio, retardatio. EPITH. Nimia. USUS: Dilatio et exspectatio comitiorum. Cf. **Differo.**

DĪLĀTO, as, avi, atum, are, a. *Étendre, élargir.* SYN. Collato, late explico, propago.)(**Coangusto, coarcto, contraho.** PHRAS. **Dilatavit imperium,** *il recula les frontières de l'empire.* Fines imperii longissime protulit; magnas ditioni suæ subjunxit provincias; amplissimas regiones imperii finibus adscripsit. Cf. **Augeo.** USUS: Argumenta, orationem dilatare ac diffundere. Late funditur ac dilatatur nomen vestrum. Cf. **Amplifico.**

DĪLAUDO, as, are, a. *Louer en tout point.* SYN. Prædico. USUS: Librum, quem dilaudas, emi. Cf. **Laudo.**

DĪLĬGENS, entis, omn. gen. *Qui aime, attaché à; actif, soigneux.* SYN. Attentus, sedulus, assiduus, studiosus, diligentiam adhibens. PHRAS. **Homo erat imprimis diligens,** *cet homme était très attaché à tous ses devoirs.* Homo erat prudens et rerum suarum attentus; homo summi laboris et industriæ; prorsus intentus in omnia, qui advigilaret sedulo, ac omnia accuraret; erat in omni officii genere navus ac diligens; anteibat omnes diligentia; nihil in eo diligentiæ requires, nihil industriæ. Cf. **Diligentia, Applico, Assidue, Opera.** USUS: Lentulus salutis meæ diligentissimus.

DĪLĬGENTĔR, *Exactement, soigneusement.* SYN. Accurate, exquisite, studiose, magna cum cura ac diligentia.)(**Negligenter.** PHRAS. I. **Diligenter litteris dat operam,** *il étudie avec zèle.* Accuratissima diligentia, mira accuratione, non indiligenter; sedulo, quam diligentissime; summa cura studioque; toto animo, atque omni cura; perstudiose, intentissima cura; enixo studio; summa industria; toto pectore; impense admodum; impensa opera; contente industrieque; contentione maxima litteras persequitur. 2. **Negotium tuum egit diligenter,** *il s'occupa soigneusement de votre affaire.* Solerti cura, cum cura, summa sedulitate, religiose admodum studioseque tractavit. Nullum in causa tua studium, nullum officium prætermisit; nemo in curandis negotiis tuis illo diligentior, nemo religiosior; exstat ejus in tractandis rebus tuis studium ingens ac industria; in gerendis negotiis tuis studium adhibebat maximum; in tractanda negotia tua, quo maxime potuit, studio incubuit, enixus est; in procurandis negotiis tuis nihil ab eo loci aut segnitiæ aut socordiæ datum est; intentiore, qua poterat, cura res tuas agebat; summo studio, maximoque opere; omnibus nervis viribusque, omni ope ac opera, summa ope, omni conatu, toto pectore, tota mente in res tuas ac commoda incubuit. Cf. **Diligentia.** USUS: Diligenter etiam atque etiam facere aliquid.

DĪLĬGENTĬA, æ, f. *Soin, zèle, attention, exactitude, application.* SYN. Assiduitas, sedulitas.)(**Negligentia.** EPITH. Accuratissima, acerbissima, amplissima, artificiosa, cognita, crudelis, egregia, singularis, excellens, grata, inanis, incredibilis, inepta, magna, major, non mediocris, minuta, misera, miserabilis, molesta, nimia, nova, pergrata, plena, privata, summa, tanta. PHRAS. I. **Summa diligentia rem tuam curabo,** *je prendrai le plus grand soin de votre affaire.* Omni mea cura, opera, vigiliis, omni sedulitate, omni non modo contentione, sed etiam dimicatione in rebus tuis elaborabo. Res tuas summa cura complectar. Pugnabo, enitar, contendam, efficiam, operam omnem ac diligentiam adhibebo, ut res tuæ rite curentur. Incumbam in tuam causam tota industria. Operæ studiique plurimum in tuis rebus ponam, consumam. Vigilabo dies atque noctes, et intentis oculis dispiciam, ut res tuæ salvæ sint; curam rerum tuarum suscipiam; operam summam; nervos omnes et industriam afferam. Ardore quodam ac studio incitato tua procurabo. Summa ope nitar, animum intendam, adjungam ut tibi bene sit. Non obscura erit contentio mea in rebus tuis; industria erit, quanta poterit, maxima. Cf. **Curo.** 2. **Majorem in scribendo diligentiam a te postulo,** *mettez plus d'exactitude à m'écrire.* Velim, te plus diligentiæ in scribendo ponere; velim, te plus operæ, curæ, industriæ, studii in scribendo locare, collocare, consumere. Plus diligentiæ ad scribendum conferri a te velim. Operam navari studio majori in scribendo expeterem. Tuis in scriptis diligentiam majorem desidero, requiro. Adderes, velim, ad

sedulitatem aliquid; plusculum, velim, sedulitatis in scribendo susciperes. 3. **In parandis opibus nulli diligentiæ parcimus,** *nous n'épargnons rien pour devenir riches.* Operam prætermittimus nullam; nulli operæ, labori nulli parcimus; exiguum ducimus, quidquid in parandis opibus industriæ adhibemus; in consectandis opibus nullus labor est nimius nobis, nulla contentio difficilis; ad rem augendam nullum non lapidem movemus; nullam laboris partem prætermittimus; in re quærenda omni studio, cura et opera laboramus; omnibus nervis ac viribus, omni ope ac industria contendimus; ad parandas opes omnes vires, omnia studia, quidquid est industriæ, conferimus; omnes curas cogitationesque referimus, opes ut consequamur; elaboratur pro viribus; quantum consequi viribus possumus, enitimur; opibus accumulandis operam damus, navamus, ponimus non indiligentem; laborem, curam ac diligentiam adhibemus, impendimus maximam. In quærenda re omnes sedulitatis nervos contendimus; multum operæ ponimus, multum laboramus, ac desudamus. Cf. **Cura, Curo, Sollicitudo.** USUS: Conferre diligentiam ad aliquam rem. Diligentiam in rebus tuis adhibui maximam. Magna cum cura, ac diligentia scripsi de re.

DĪLĬGO, is, lexi, lectum, ere, a. *Aimer.* SYN. Amo, carum habeo. ADV. Acrius, admodum, egregie, eximie, constantissime, fácile, gratis, libenter, magnifice, maxime, mirifice, multum, mutuo, plane, plus, plusquam in dies, præcipue, plurimum, quam maxime, quodammodo, separatim, singulariter, valde, hercle, vehementer, vehementius, vehementissime, vicissim, usque eo, generatim, vere, unice. USUS: Hunc amo, quem ante diligebam. Me aut amabis, aut diliges saltem. Eum non amore tantum, sed perpetuo quodam judicio diligebam. Cf. **Amo.**

DĪLŌRĪCO, as, are, a. *Ouvrir, entr'ouvrir.* SYN. Discindo, aperio. USUS: Rei diloricare tunicam, *déchirer la tunique de l'accusé.*

DĪLŪCĔO, es, luxi, ere, n. *Être clair, évident.* USUS: Res senatui plane dilucere visa est.

DĪLŪCESCIT, ēbat, imp. *Il fait jour.* SYN. Lucescit, lucere incipit. USUS: Discussa est illa caligo, diluxit. Cf. **Lucescit, Dies, Mane, Diluculum.**

DĪLŪCĪDĒ, *Clairement.* SYN. Lucide, perspicue, clare, aperte, plane. USUS: Dilucide planeque loqui.

DĪLŪCĪDO, as, are, a. *Éclaircir, rendre clair.* SYN. Declaro. USUS: Rei dilucidandæ causa. Cf. **Explico, Declaro.**

DĪLŪCĬDUS, a, um, *Clair, brillant.* SYN. Apertus, evidens. USUS: Quo brevior, eo dilucidior erit narratio. Dilucida et perspicua expositio.

DĪLŪCŬLUM, i, n. *Point du jour.* SYN. Summum mane, prima lux. PHRAS. **Sub diluculum,** *au point du jour.* Sub galli cantum; albescente cœlo; appetente die, summo mane, bene mane, dubia adhuc luce, incerta adhuc luce; cum lucescere, illucescere, lucere inciperet. Cf. **Mane, Dies.**

DĪLŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Détruire, repousser, effacer; laver.* SYN. Confuto, abstergo. ADV. Dilucide, facilius. USUS: Diluere objecta crimina; diluere et infirmare argumenta. Curas, molestias jucundo alloquio diluere. Cf. **Refello, Defendo.**

DĪMĀNO, as, avi, atum, are, n. *Se répandre, s'étendre.* SYN. Profluo. USUS: Meus is labor dimanavit ad æstimationem hominum latissime.

DĪMĔNSĪO, ōnis, f. *Dimension, mesure.* USUS: Dimensio quadrati.

DĪMETĪOR, iris, mensus sum, iri, d. *Mesurer.* SYN. Metior. USUS: Ab illo dimensa sunt omnia et descripta.

DĪMĒTO, as, avi, atum, are, a. *Borner, délimiter.* SYN. Distinguo, describo. USUS: Ita dimetata signa sunt, ut in tantis cœlorum descriptionibus divina solertia appareat. Siderum cursus dimetare. Locum castris dimetari jussit.

DĪMĪCĀTĪO, ōnis, f. *Combat, bataille, lutte.* SYN. Contentio, concertatio, discrimen. EPITH. Extrema, infinita, parva, periculosa, plena laudis, tanta maxima, tot ac tantæ. USUS: Dimicationem quærere. In dimicationem et aciem venire. Mihi fortunarum omnium dimicatio subeunda erit. Dimicationem mihi pro te nullam defugiendam putavi. Nemo me ab ea dimicatione continebit, deterrebit. Cf. **Certamen.**

DĪMĪCO, as, avi, atum, are, n. *Combattre.* SYN. Confligo, certo. ADV. Paratius. USUS: Prœlio dimicare cum hostibus. De omnibus fortunis, de potentia dimicare. Cf. **Certo, Confligo.**

DĪMĪDĪĀTUS, a, um, *Partagé par moitié, demi.* SYN. Medius.

DĪMĪDĪUS, a, um, *Moitié, demi.*)(**Totus.** USUS: Heres ex parte dimidia. Discipulos suos dimidio reddebat stultiores, quam acceperat. Dimidio carius emit domum, quam æstimata fuerat.

DĪMĪNŬO, is, ŭi, ūtum, ere a. *Diminuer.* SYN. Minuo, imminuo, attenuo, detraho, decerpo, ad pauciora redigo, diminutionem facio.)(**Augeo.** USUS: Vide, ne quid de bonis tuis diminuas. Sententia diminuta et infirmata. Cf. **Minuo.**

DĪMĪNŪTĪO, ōnis, f. *Diminution, amoindrissement.* SYN. Imminutio.)(**Accretio.**

USUS : Imperio magna diminutio facta est, Diminutio vectigalium.

DĪMISSĬO, ōnis, f. *Congé, licenciement.* USUS : Dimissio propugnatorum, relegatio amicorum.

DĪMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Congédier, renvoyer.* SYN. Amitto, missum facio; remitto, depono, omitto. ADV. Amantissime, continuo, contumeliose, libenter, multum, prorsus, nunquam. PHRAS. **Dimittere milites**, *licencier les soldats.* Legiones missas facere; missionem dare militibus; exercitum purgare seditiosorum hominum missionibus; exauctorare milites; milites sacramento solvere; milites exauctoratos dimittere. USUS : Dimittere senatum, concionem, *lever la séance.* Dimittere exercitum, legiones, remiges, *licencier.* Facultatem rei gerendæ dimisit, *il a négligé l'occasion de faire cette chose.* Utinam de sua gravitate aliquid Pompeius; de cupiditate Cæsar dimisisset, *renoncer à, mettre de côté.*

DĪMŎVĔO, es, mōvi, mōtum, ere, a. *Écarter, éloigner, détourner.* SYN. Depello, moveo, removeo, dejicio. USUS : Suspicionem a se in alium dimovere. Aliquem de suo cursu, sententia, institutis, more dimovere. De dignitatis gradu et loco suo aliquem dimovere. Cf. **Amoveo, Abstraho, Absterreo.**

DĪNŬMĔRĀTĬO, ōnis, f. *Énumeration.* **Exornatio quædam verborum.**

DĪNŬMĔRO, as, avi atum, are, a. *Compter, calculer.* SYN. Numero. ADV. Propemodum. USUS : Dinumerare pecuniam alicui.

DĬŒCĒSIS, ĕos, f. *Étendue d'une juridiction, d'un gouvernement; diocèse.* SYN. Procuratio, *vel* gubernatio. USUS : Mirifica exspectatio nostrarum diœcesium.

DĬŒCĒTES, æ, m. *Intendant, trésorier.* SYN. Qui procurationem, et quasi dispensationem regiam recepit.

DĬPLŌMA, ătis, n. *Lettre pliée doublement; licence de voyager aux frais de l'État, passeport.* SYN. Principum, et aliorum magistratuum codicilli, litteræque publicæ signo regio munitæ et sanctæ.

DĪRÆ, ārum, f. pl. *Furies; imprécations.* SYN. Furiæ, tristia omina, minæ, execrationes, imprecationes. USUS : Diras obnuntiare. Diræ, ut cætera auspicia, omina sunt, non causæ malorum. Homo diris devotus, credebatur affici maximo infortunio. Cf. **Furiæ.**

DĪRECTO, *Directement.* SYN. Directe. USUS : Directo deorsum ferri. Hæc ad fidem directo pertinent.

DĪRECTUS, a, um, *Placé droit, en ligne droite.* SYN. Rectus. USUS : Arbores directo ordine consitæ. Directa via. Quid opus est circuitione et anfractu potius, quam directo? Directum iter. Paries directus.

DĪREPTĬO, ōnis, f. *Pillage, sac (d'une ville).* EPITH. Acerba, fœda, impunita, libera, tanta. USUS : Vexatio et direptio urbis, sociorum. Impendebant fames, incendia, cædes, direptio.

DĪREPTOR, ōris, m. *Celui qui pille, brigand.* USUS : Direptor urbis et vexator.

DĪRĬBĔO, es, ŭi, ĭtum, ēre, a. *Trier, classer, compter.* SYN. Distribuo, dinumero, discerno, separo. USUS : Dum tabellæ diribentur, *pendant qu'on dépouille le scrutin.*

DĪRĬBĪTĬO, ōnis, f. *Compte, relevé (des votes).* SYN. Distributio. USUS : Populi diribitio jam non exspectetur.

DĪRĬBĪTOR, ōris, m. *Scrutateur.* SYN. Distributor, qui populum in suas classes ad ferenda suffragia distribuit. USUS. Vos rogatores, diribitores, custodes tabularum fuistis.

DĪRĬGO, is, rexi, rectum, ere, a. *Diriger; disposer, ordonner.* SYN. Refero, constituo, ordino, dispono. PHRAS. **Omnia ad utilitates suas dirigit**, *il tourne tout à son utilité.* Cursum vitæ omnem ad seipsum refert. Utilitas illi vitæ regula est; studia sua utilitatis regula metitur; vitam suam ita gubernat, ita moderatur, ut ab utilitate ne usquam discedat. Nihil ille spectat, nisi utilitatem suam; eam ille longissime antefert rebus omnibus; eam ille rerum omnium primam ducit, antiquissimam habet; omnem suum conatum ad opes parat atque meditatur; actiones omnes ad unam utilitatis rationem exigit. USUS : 1. Omnia ad rationem et artem dirigere. Ad similitudinem pictor artem manumque dirigit. Ad il am cynosuram vitæ tuæ cursum dirigas. 2. **Metior, delinio, describo, æstimo, circumscribo**, *conformer, régler.* Turpe est officium utilitate dirigere, non honestate. Omnia voluptate dirigunt Epicurei, *les Épicuriens rapportent tout à la volupté.* Cf. **Moderor, Collineo.**

DĪRĬMO, is, rēmi, remptum, ere, a. *Partager, séparer; rompre.* SYN. Divido, distraho.)(**Conjungo.** ADV. Acerbe, impudenter. PHRAS. **Diremit amicitiam**, *il rompit les liens de l'amitié.* Disrupit amicissimam vitæ conjunctionem; suavissimam vitæ societatem disturbavit. Cf. **Amicitia.** USUS : Hanc nostram societatem, hanc suavissimam vitæ conjunctionem falsis criminibus dirimere malevoli. Nox prœlium, iras, rixas diremit.

DĪRĬPĬO, is, ripui, reptum, ere, a. *Mettre à sac, piller.* SYN. Prædor, aufero, rapio. PHRAS. **Urbs direpta est**, *la ville fut saccagée.* Direptioni et incendiis relicta; omnibus parietibus disturbata, *aut* incensa; excisio, inflammatio, eversio, depopulatio, vastitas agris tectisque illata est; direptum auri argentique pondus ingens, detracta corporibus ornamenta, nihil in ædibus omni luxu atque opulentia instructis intactum est relictum; expilata

urbs, nudata, exhausta, depopulata; expoliata fana, domus pecuniis spoliatæ et exinanitæ. Discurrit ad prædam miles, fit auri argentique fœda direptio, victores rapiunt aguntque quidquid a flamma intactum, prædas undique exsorbent. Populata urbs vexataque, compilatæ domus, præda improbissime egesta. Oppidum prædæ datum, fortunis illatæ manus, miles rapto vivere assuetus, et in præda ac sanguine diu versatus, ferre agereque quidquid ignis reliquum fecisset, cœpit, prædamque avertere. Cf. **Depopulor, Depeculor, Destruo, Vasto, Præda.** USUS: Expilare, vexare, diripere socios, patrimonium alterius.

DĪRĪTĀS, atis, f. *Cruauté, barbarie.* SYN. Crudelitas. USUS: Homo omni diritate et immanitate deterrimus. Cf. **Crudelitas.**

DĪRUMPO, is, rūpi, ruptum, ere, a. *Fracasser, briser; rompre.* SYN. Dirimo, rumpo. ADV. Repente. USUS: Societatem, amicitiam dirumpere. Dolore prope se disrupit. Homo diruptus, dirutusque, infelix. Cf. **Rumpo.**

DĪRŬO, is, ŭi, ŭtum, ere, a. *Démolir, renverser, détruire.* SYN. Excido, exscindo, everto. USUS: Diruere, ædificare. Cf. **Destruo.**

DĪRUS, a, um, *Cruel, barbare.* SYN. Ferus, crudelis, immanis, infestus, infaustus. USUS: Quæ augur injusta, nefasta, vitiosa, dirave edixerit, irrita, infectaque sunto. Cf. **Crudelis.**

DIS, dītis, omn. gen. *Riche.* SYN. Dives. USUS: Midas ditissimus.

DISCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n. *S'éloigner, s'écarter.* SYN. Abeo, proficiscor, cedo, solvo, migro, demigro.)(**Accedo.** ADV. Aliquantum, commodum, fere, nonnunquam, flagitiosissime, honeste, impune, longe, longius, nec vero, non libenter, nusquam, omnino, parumper, proxime, temere, nunquam tardissime. PHRAS. **Discedere cogito,** *je songe à m'en aller.* Animus est in discessu; in animo est mutare locum; de discessu, *vel* discessum cogito; in animo habeo longius me auferre; discessum specto, meditor; migrandi mihi consilium est; jam dudum profectionis volvo consilia. Cf. **Abeo, Proficiscor.** USUS: 1. Roma, provincia, a foro discedere. 2. TRANSL. **Desino, deficio, mutor,** *abandonner; s'en aller, disparaître.* A sententia sua, ab officio, a consuetudine sua discedere. Febris quartana discessit. 3. **Alio me verto,** *se ranger à un autre avis.* Discessit in alia omnia senatus, *le sénat fut d'un avis tout contraire.* In aliam opinionem, partes, sectam discedere. 4. Cœlum bello Marsico discessit. Tellus discedit, *la terre s'entr'ouvre.* 5. Vita discedere, *mourir.*

DISCEPTĀTĬO, onis, f. *Dispute, discussion, débat.* SYN. Causa, controversia, lis, judicium. EPITH. Extrema, forensis, simplex. Forenses, infinitæ, legitimæ, liberæ. USUS: Disceptatio et cognitio veritatis. Rem in disceptationem vocare, *discuter une affaire.* Venit hoc, cadit in disceptationem. Hoc quidem in disceptatione versatur. Cf. **Controversia, Disputatio.**

DISCEPTĀTOR, ōris, m. *Juge, arbitre.* SYN. Judex, arbiter. EPITH. Domesticus, severissimus. USUS: Populum Romanum disceptatorem non tantum non recuso, non defugio, sed deposco. Hoc disceptatore ac sententiæ moderatore uti statui.

DISCEPTĀTRIX, īcis, f. *Celle qui examine, qui juge.* USUS: Dialectica veri et falsi disceptatrix et judex.

DISCEPTO, as, avi, atum, are, n. *Débattre, discuter, contester.* SYN. Contendo, decerto, disputo, dijudico, cognosco. ADV. Juste, latius, sapienter. PHRAS. **De hoc disceptari potest,** *on peut discuter cette question.* Hoc in disceptationem vocari potest; hoc cadit, venit in disceptationem; hoc in disceptatione versatur; hoc in controversiam venire, vocari, adduci, deduci potest; hoc in controversia est, versatur; hoc in contentione est. Disceptationi hic locus est; nonnulla de hoc disceptatio relicta. Cf. **Controversia, Disputatio.** USUS: Illi quæstioni præpositus, qui æquo jure disceptet. Inter se, cum aliquo disceptare de controversiis. Armis disceptant. Cf. **Disputo, Contendo.**

DISCERNO, is, crēvi, crētum, ere, a. *Distinguer, discerner.* SYN. Dijudico, distinguo, dispicio, discrimen facio, internosco, divido. USUS: Animus discernit verum a falso. Alba et atra vix discernit. Cf. **Dijudico.**

DISCERPO, is, cerpsi, cerptum, ere, a. *Mettre en pièces.* SYN. Dilacero. USUS: Unguibus aliquem Baccharum more discerpere. Animus nec distrahi, nec discerpi potest. Divulsum et discerptum genus dicendi. Cf. **Lacero.**

DISCESSĬO, ōnis, f. *Division, mode de vote du sénat romain.* SYN. Abitus, abitio, abscessus, recessus, digressus, profectio, remotio. EPITH. Matura. USUS: Si in meam sententiam consules discessionem facerent, *si les consuls demandaient au sénat de voter par division sur mon projet.* Sententia illa valuit, etsi discessio facta non est, *la sentence ressortit son effet, quoique l'on ne votât pas par division.*

DISCESSŬS, ūs, m. *Séparation, départ, éloignement.*)(**Accessus.** EPITH. Acerbus, calamitosus, misericordia dignior, diuturnus, fœdus ac perturbatus, fœdissimus, fructuosus, fructuosissimus, longinquus, longus, perhonorificus, præclarus, subitus, summus, voluntarius. USUS: Longinquus inter nos discessus. Solis accessus et discessus. O præclarum

discessum e vita! subitus discessus, præceps profectio.

DISCINDO, is, scidi, scissum, ere, a. *Déchirer.* SYN. Dilacero, dilorico. USUS: Vestem discindere.

DISCINGO, is, cinxi, cinctum, ere, a. *Désarmer.* USUS: Periculum prope est, ne discingere.

DISCĬPLĪNA, æ, f. *Éducation; règle, discipline.* SYN. Institutum, ratio, institutio, ars, mos, consuetudo. EPITH. Acerrima et equestris, antiqua, bellica, bona, certa, dialectica, digna studiosis ingenuarum artium, domestica, etrusca, fortior, gravis, constans, indocilis, inops, expedita, magna, mala, melior, meretricia, mollis, navalis, nobilis, nota, nova, optima, perfacilis, perfectissima, præclara, præstans, publica, sanctissima, severa, severissima, tota, vetus, vetusta, voluptuaria, delicata, vulgaris. Clarissimæ, consentaneæ, domesticæ, gravissimæ, ingenuæ, optimæ, pueriles, variæ. PHRAS. 1. **Servat bonam disciplinam**, *il maintient une forte discipline.* Arcte contenteque suos habet; disciplinam acerrime exigit; disciplinam severissime regit; disciplinam rigidius adstringit; disciplinam ad antiquam severitatem redigit, revocat. 2. **Disciplina sensim periit**, *la discipline a disparu peu à peu.* Prolapsa, dissoluta severior illa disciplina est; delapsa paulatim disciplina procubuit; deflexit jam aliquantum de spatio curriculoque consuetudo disciplinæ veteris; labat jam disciplina vetus et paulatim diffluit; disciplina custodum ignavia labefactari cœpta est; de statu suo declinavit; non gradu, sed præcipiti cursu a veteri egum severitate descitum est; consecuta non multo post ingens disciplinæ depravatio; disciplina vetus inertia præsidum quasi consenuit; disciplina sensim fluere ac inclinari cœpit. 3. **Disciplinam instaurare**, *faire revivre la discipline.* Omnia, quæ delapsa jam diffluxerunt severis legibus vincire; fluentem procumbentemque disciplinam restituere; labentem ac senescentem disciplinam erigere; depravatam corruptelis consuetudinem ad pristinam severitatem revocare. USUS: Senatores Rom. filios suos Etruscis in disciplinam tradebant. Plerasque disciplinas a Græcis traditas accepimus. Nemo bonus imperator, qui non ante Philosophiæ disciplinam perceperit, coluerit. Ratio vetustæ disciplinæ, quam majoribus accepimus. Homo disciplina juris civilis eruditissimus. Quidam parentum disciplina meliores fiunt. Bona disciplina exercitatus. Bellica disciplina soluta, prolapsa restituenda est. Et horum nos hominum institutionem, disciplinam, sectam persequemur?

Disciplinam facio, *Je prends la discipline, se flageller.* PHRAS. Pœnæ nomine se acerrime verberare; voluntariam de se pœnam verberibus sumere; voluntaria verberatione corpus coercere, flagellis se cædere; voluntario cruciatu se concidere; flagris verberibusque in suum corpus advertere; flagris se mulctare, supplicium de se voluntaria diverberatione sumere; acerbissimis flagris castigare corpus; voluntaria afflictatione sui divinæ justitiæ severitatem prævertere; flagris se cruentare, tergum lacerare, in se sævire; corpus suum flagris ad sanguinem, ad languorem cædere.

DISCĬPŬLUS, i, m. *Disciple, élève.* SYN. Auditor, qui accedit aliquem disciplinæ causa, qui se alicui in disciplinam tradit. EPITH. Rudis et integer. Dissimiles, probabiles. PHRAS. **Demosthenes fuit Platonis discipulus**, *Démosthène fut disciple de Platon.* Sub disciplina Platonis fuit; Platone usus est magistro; Platonem habuit præceptorem; e Platonis disciplina, schola prodiit; a Platone ad disciplinam eruditus est; a Platone eruditus fuit; excultus doctrina fuit; didicit; doctrinam hausit; litteris excultus fuit; Platonis inter discipulos fuit; Platonis academiam frequentavit, trivit; Platonis præceptis imbutus, institutus fuit; Platonem audivit; Platonis auditor fuit; apud Platonem litteris operam dedit; disciplinæ Platonicæ alumnus fuit. USUS: Rudem me discipulum atque integrum accipe. Cf. **Doceo, Erudio.**

DISCO, is, didici, discere, a. *Étudier, apprendre.* SYN. Percipio, disciplinam accipio, cognosco, perdisco, condisco, documentum accipio, exemplum ex aliquo capio, comprehendo, cognitionem accipio. ADV. Aliunde, diutius, facile, fortius, melius, multum, præclare, studiose, breviter, nimirum, perinde, ut. PHRAS. 1. **Græcas litteras ab illo didici**, *il m'a enseigné les lettres grecques.* Illo magistro Græcas litteras arte et cognitione comprehendi; litteras Græcas illo præceptore attigi, celeriterque arripui; annum unum in ejus disciplina permansi Græcis litteris excolendus, erudiendus, imbuendus; in ejus me disciplinam tradidi, ut ejus institutione Græcis in litteris doctior evaderem; ut ab eo Græcas litteras haurirem. Cf. **Discipulus.** 2. **Experientia multum discimus**, *l'expérience nous apprend bien des choses.* Ad scientiam rerum multarum experientia duce pervenimus. Erudimur valde, instruimur, expolimur, ex ignorantiæ tenebris educimur usu atque experientiæ beneficio. Multarum rerum scientiam consequimur, experientiam secuti, experientia docti. Experientia magistra multa cognoscuntur; multarum rerum scientia cognitio, intelligentia, doctrina capitur, sumitur, hauritur ab experientia et usu. Multarum rerum magister usus est. Multa docet, ostendit, patefacit experientia. Viam aperit usus ad multarum rerum scientiam. Cf. **Experientia.** 3. **Pauca admodum didicit**, *il ne sait*

encore que très peu de choses. Parum attigit doctrinæ; cursim arripuit eas artes, nec omnino perdidicit; perfusus potius, quam tinctus est iis litteris; artes eas vix a limine salutavit; litteras degustasse satis habuit; in litteris progressus fecit perexiguos; non ita longe profectus est a primo littore. Longe abest a perfecta litterarum cognitione; ex abdi is litterarum fontibus nihil hausit, delibavit; tiro etiamnum est in ea arte. Cf. **Rudis, Imperitus.** 4. **Memoriter discere,** *apprendre de mémoire, par cœur.* Ediscere, memoriter complecti; memoriæ mandare; memoria comprehendere, complecti. USUS : 1. Antiqui fidibus discebant. Discere apud aliquem Græcas litteras. 2. **Intelligo, percipio, accipio,** *apprendre, être informé.* E tuis litteris, e tabellario didici, te, etc.

DISCŎLOR, ōris, omn. gen. *Différent, opposé; de diverses couleurs.* SYN. Diversus, dispar, dissimilis, varius. USUS : Discoloribus signis sententias notare.

DISCONVĔNĬO, is, ire, n. *Ne pas s'accorder, n'être pas en harmonie.* SYN. Dissideo, discordo. USUS : Disconvenit inter nos et te. Cf. **Discordia.**

DISCORDĬA, æ, f. *Discorde, désaccord.* SYN. Dissidium, dissensio, seditio, odium.)(**Concordia, amicitia.** EPITH. Civilis, major, magnæ, maximæ, multæ, perniciosæ, stultæ, tacitæ discordiæ. PHRAS. 1. **Discordias concitare,** *fomenter la discorde.* Excitare, in civitatem inducere; discordiam moliri; discordias serere; lites creare; amicitias diducere cohærentes; conjunctionem animorum dirimere, solvere; a conjunctione animos avocare; in discordiam agere; discordiam concitare. Animorum consensionem dissolvere, labefactare; concordes animos disjungere, dissociare. Cf. **Amicitia, Seditio.** 2. **Discordiam tollere,** *apaiser les discordes.* Discordiam dissipare, sedare, placare; dissensiones frangere et exstinguere; discordiam in tranquillum conferre; pacem conciliare, coagmentare, reconciliare; pacis, concordiæ, compositionis auctorem esse; aversos animos, iras, longa dissidia componere. Cf. **Pax.** USUS : E cupiditatibus seditiones ac discordiæ oriuntur, impendent. Nullus discordiarum finis, nisi aut interitus, aut victoris dominatus. Urbs discordiis consumpta perit. Cf. **Dissensio, Discordo.**

DISCŎRDO, as, avi, are, n. *Être en désaccord, en dispute, en guerre.* SYN. Dissideo, discrepo, dissentio, non consentio. PHRAS. **Discordant inter se cives,** *la discorde règne parmi les citoyens.* Opinionum dissensione inter se discrepant; contentione et ambitione discordes dissident; magnas inimicitias agitant; intestino flagrant odio; nunquam a jurgiis conquiescunt; in alia omnia discedunt; urbs secum ipsa discors intestinis odiis laborat; inter cives magna discordiarum moles exorta est; dissensiones seruntur; intestinæ discordiæ fervent; consensus ordinum est divulsus; civitas secum ipsa discors intestino flagrat odio; civitas studiis divisa est et distracta; dissidia fiunt plura in dies et graviora; discordia coire in unum cives non sinit. Cf. **Dissentio, Alienus, Abhorreo.** USUS : Animus a seipso dissidens et discordans. Cf. **Discrepo.**

DISCORS, ordis, omn. gen. *Qui est en désaccord.* SYN. Dissentiens, discordans.)(**Concors.** USUS : Ambitione discordes, *divisés par l'ambition.* Cf. **Discordo.**

DISCRĔPANTĬA, æ, f. *Désaccord, disparité.* SYN. Dissensio, discordia. USUS : Scripti et voluntatis, rerum et verborum discrepantia.

DISCRĔPO, as, ŭi, are, n. *Être en désaccord, en opposition.* SYN. Discrepans sum, abhorreo, abludo.)(**Convenio, congruo.** ADV. Multum ab humanitate, paulum, valde. PHRAS. **Græcorum mores a Romana gravitate multum discrepant,** *les mœurs légères des Grecs diffèrent beaucoup de la gravité romaine.* Longe absunt; pugnant cum Romana gravitate. Abhorret a Græcorum levitate Romana constantia; aliena est a Græcorum moribus; ingens discrimen est inter Græcorum levitatem, et Romanam constantiam. Cf. **Abhorreo, Abludo.** USUS : Ego a tuis consiliis minime discrepo. Hæc verba inter se discrepant, non cohærent. Hæc multum ab humanitate discrepant. Cum aliquo, ab aliquo, in re aliqua, inter se discrepare. Cf. **Differo, Discordo.**

DISCRĒTĒ, *Séparément, à part.* SYN. Distincte.)(**Conjuncte, confuse.**

DISCRĒTĬO, ōnis, f. *Séparation.* SYN. Distinctio, sejunctio. USUS : **Barbarum:** *pro* prudentia in discrimine faciendo, *pro* delectu et judicio, *pro* moderatione et temperatione, *pro* arbitrio victoris. PHRAS. 1. (**Ad discretionem urbs se dedidit,** VULG.), *la ville se rendit à discrétion.* Se suaque omnia victoris potestati reliquit; deditionis conditionem quamvis subiit, accepit; armis positis ad victoris fidem confugit; victoris ditioni se permisit; nihil neque de vita, neque de libertate pacti cives in victoris fidem se permisere, tradidere. Cf. **Deditio.** 2. (**Nullam plane habet discretionem,** VULG.), *il n'a aucune discrétion.*) In puniendis de ictis nullam adhibet moderationem; moderatione et temperatione sublata, promiscue in omnes advertit; sine cura discriminis pœnas sumit; nullum adhibet in plectendo judicium; nemini ulla in re temperat. Cf. **Imprudens.** 3. (**Ad bene regendam rempublicam magna opus est discretione,** VULG.), *il faut un grand discernement pour bien gouverner la république.* Ad tractandam rempublicam opus es

prudentia in delectu bonorum; delectu atque judicio; prudentia atque scientia opportunitatis idoneorum ad agendum temporum; moderatione ac temperatione; rerum omnium hominumque delectu ac discrimine. In gubernanda republica caput est uti auctoritatis præsidiis moderate ac scienter. Cf. **Prudentia.** 4. **(Ludere pro discretione,** VULG.), *jouer une discrétion, c. a. d., que le perdant doit payer une somme à la discrétion du gagnant.* Ludere in spem lucri arbitrarii; ludere spe lucri alterius arbitrio permissa, delegata.

DISCRĪMEN, ĭnis, n. *Différence; crise, épreuve; hasard.* SYN. Differentia, delectus, judicium, moderatio. EPITH. Certissimum, externum, iniquum, magnum, majus, maximum, medium, pertenue, propinquum, summum, totum, extremum. PHRAS. 1. **Respublica est in discrimine,** *la république est en danger.* Versatur in discrimine; in summum discrimen adducta est, venit, incidit, vocatur, devenit. 2. **Discrimini se exposuit,** *il s'est exposé au danger.* Sponte se in discrimen objecit, obtulit, contulit, intulit; discrimini caput obtulit, objecit. Cf. **Periculum.** USUS: 1. Discrimem omne, et delectum tollere. Ex hoc discrimen inter gratiosos cives, et fortes, *de là différence entre les citoyens favorisés et ceux qui servent bien.* Non est consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia. Discrimine recte, an perperam facti confuso, *ne plus faire de différence entre le bien et le mal.* 2. **Periculum,** *danger.* Discrimen totius belli in unius capite positum est. Cf. **Discretio.**

DISCRĪMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Séparer.* SYN. Distinguo. USUS: Etruriam via Cassia discriminat.

DISCRŬCĬO, as, avi, atum, are, a., *sæpius* p. *Tourmenter cruellement.* SYN. Excarnifico. USUS: 1. Discruciatum aliquem necare. 2. TRANSL. Discrucior, talem fundum ab homine tam improbo possideri. Cf. **Crucio, Ango.**

DISCUMBO, is, cŭbŭi, cŭbĭtum, ere, n. *Se coucher.* SYN. Accumbo, cubo ad mensam. USUS: Cœnati discubuerunt.

DISCŬPĬO, is, ere, a. *Désirer vivement.* USUS: Te videre et omnia conferre discupio. Cf. **Cupio.**

DISCURRO, is, curri, cursum, ere, n. et a. *Courir de tous côtés.* USUS: Signo dato juventus Romana ad rapiendas virgines discurrit. *(Pro* Dissero, *discourir, vulg. est.)*

DISCURSŬS, ūs, m. *Action de courir çà et là.* USUS: Præcipiti discursu passim se fugæ mandat. *(Pro* **sermone,** *aut* **colloquio,** *discours, vulg. est.)*

DISCUS, i, m. *Disque, palet.* SYN. Patina.

DISCŬTĬO is, cussi, cussum, ere, a. *Dissiper, écarter.* SYN. Dispello, removeo, tollo, perturbo, disjicio. USUS: 1. Periculum consilio, factionem armis discutere, et comprimere. 2. Captiones alicujus et fraudes discutere, *débrouiller.*

DĪSERTĒ, *Éloquemment.* SYN. Docte, perite. USUS: Diserte et copiose dicere. Cf. **Eloquenter.**

DĪSERTUS, a, um, *Instruit, habile; disert, éloquent.* SYN. Doctus, peritus. USUS: Disertos novi multos, eloquentem neminem. Disertissima oratio. Cf. **Eloquens.**

DISJĬCĬO, is, jēci, jectum, ere, a. *Jeter çà et là, disperser.* SYN. Dispergo. USUS: Res disjectas et dispersas colligere. Cf. **Dissipo.**

DISJUNCTĬO, ōnis, f. *Séparation.* SYN. Separatio. EPITH. Falsa, molestissima, vera. USUS: Animorum disjunctio dissensionem facit. Cf. **Discordia.**

DISJUNCTUS, a, um, *Séparé.* SYN. Procul remotus, discrepans, distans. USUS: Vita a cupiditatibus maxime disjuncta, cum officio conjuncta. Mores ejus longe a tali scelere disjuncti; populus a senatu disjunctus. Cf. **Alienus, Discors.**

DISJUNGO, is, junxi, junctum, ere, a. *Séparer; désunir.* SYN. Separo, abalieno, distraho; dissidium, dissensionem, abalienationem, disjunctionem facio.)(**Conjungo.** ADV. Longe, longissime, maxime a cupiditate, procul. USUS: Hominem amicum a me, a mea familiaritate, amicitia disjunxisti. Disjungere jumenta. Ab oratoria me disjungo. Cf. **Alieno, Dirimo, Amicitia.**

DISPAR, ris, omn. gen. *Dissemblable.* SYN. Disparilis, dissimilis, diversus, varius, impar. ADV. Multum, longe. USUS: Varia et dispar conditio; dispares mores, disparia studia sequuntur. Par dignitas, dispar fortuna. Disparibus ætatibus alia placent. Cf. **Dissimilis.**

DĬSPĂRĀTUS, a, um, *Opposé, contradictoire.* (VULG. Contradictorium). USUS: Disparatum est, quod ab aliqua re per oppositionem negationis separatur; ut: sapere, non sapere.

DISPĂRĬLIS, e, gen. com. *Différent.* SYN. Dispar.

DISPELLO, is, pŭli, pulsum, ere, a. *Dissiper.* SYN. Discutio. USUS: Caliginem ab oculis dispellere. Cf. **Pello.**

DISPENDĬUM, ii, n. *Dépense, frais.* SYN. Quod immoderate, et consulte expenditur. USUS: Rem confeci sine sumptu, sine dispendio. Cf. **Detrimentum, Damnum.**

DISPENSĀTĬO, ōnis, f. *Administration.* SYN. Procuratio, administratio. USUS: Ærarii

dispensationem suscipere, dare alicui et committere. Senatus ei hanc dispensationem eripuit. (*Pro* solutione a legibus, *dispense*, *vulg. est*.)

DISPENSĀTOR, ōris, m. *Économe, intendant*. SYN. Distributor. USUS : Rationem a dispensatore accipere. Cf. **Promus condus**.

DISPENSO, as, avi, atum, are, a. *Administrer; distribuer*. SYN. Dispono, procuro. USUS : Res domesticas dispensare. Inventa ordine dispensare et disponere. (Dispensare cum aliquo, *vulg. est*), *dispenser*. Latine dicendum : legibus aliquem solvere; legis gratiam facere; sacramenti religione solvere, *dispenser du serment*.

DISPERDĬTĬO, ōnis, f. *Destruction, ruine*. SYN. Ruina. USUS: Antonius ad disperditionem urbis venire conatur. Cf. **Damnum**.

DISPERDO, is, dĭdi, dĭtum, ere, a. *Perdre entièrement, ruiner*. SYN. Dissipo. USUS : Possessiones a moribus acceptas disperdere. Cf. **Perdo, Consumo**.

DISPĔRĔO, is, ii, ire, n. *Périr entièrement*. SYN. Pereo. USUS : An pecuniam disperire patieris ? Cf. **Pereo**.

DISPERGO, is, spersi, spersum, ere, a. *Répandre çà et là*. SYN. Disjicio, dissipo, inspergo, respergo. ADV. Confuse, membratim, late, longe lateque. USUS : Cur DEUS tot mortifera terra marique disperserit, etc. Bellum longe lateque dispersum. Dispersa cogere. Cf. **Dissipo**.

DISPERSĒ, *Çà et là, sans suite*. SYN. Diffuse. USUS : Res disperse et diffuse dictæ.

DISPERSĬO, ōnis, f. *Dispersion*. SYN. Dissipatio. USUS : Dispersione civium urbs infirmatur.

DISPERTĬO et DISPARTĬO, is, īvi, *vel* ii, ītum, ire, *Distribuer, partager*. SYN. Divido, distribuo, distinguo. ADV. Æqualiter, valde. USUS : Dispertire orationem in membra. Tempora laboris et otii dispertire. Bona, pecunias dispertire. Leges et exempla civitatibus dispertire. Aliquid dispartire in minima. Juris consulti simplicia in infinita dispartiuntur. Cf. **Divido, Partior**.

DISPERTĬOR et DISPARTĬOR, iris, ītus sum, iri, d. *Ut superius*.

DISPĬCĬO, is, spexi, spectum, ere, a. *Bien voir, distinguer*. SYN. Video, nosco, intelligo. USUS : Imbecillis animus verum dispicere non potest. Acie mentis futura dispicere. Si quid dispicere cœpero, scribam ad te. Cf. **Nosco**.

DISPLĬCĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, n. *Déplaire*. SYN. Odiosus sum, injucundus sum.)(**Placeo, arrideo**. ADV. Vehementer, vehementius, vehementissime. PHRAS. **Displicuit illi**, *il lui déplut*. Male id habebat hominem; concoquere id non poterat; ea re offendebatur animus; vehementer ab eo reclamatum est; non delectabat hominem is sermo; haud probabatur; ægre, graviter molesteque ferebat id; molestiam haud parvam capiebat animo. USUS : Displicet mihi consilium tuum. Cf. **Odiosus, Molestus**.

DISPLŌDO, is, plōsi, plōsum, ere, a. *Éclater avec bruit*. USUS: Res Sicula displosa ac disrupta.

DISPŎLĬO, as, avi, atum, are, a. *Dépouiller*. SYN. Spolio, despolio, privo. USUS : Honore aliquem dispoliare. Cf. **Spolio**.

DISPŌNO, is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ere, a. *Disposer, arranger; ordonner*. SYN. Dispenso, distribuo, colloco, ordino.)(**Confundo**. USUS : Aciem, classem, signa, tormenta suo quæque loco disponere. Præsidia undique disposuit. Verba disponunt oratores, ut pictores colorum varietatem. Cf. **Ordino**.

DISPŎSĬTĒ, *Avec ordre*. SYN. Distincte. USUS : Non possum disposite illum accusare.

DISPŎSĬTĬO, ōnis, f. *Disposition, ordre, arrangement*. SYN. Distributio, ordo, collocatio, œconomia. USUS : Nihil pulchrius omni ratione vitæ, dispositione atque ordine. Dispositio est ordo atque distributio rerum. Dispositio locorum velut quædam est militum instructio.

DISPŪTĀTĬO, ōnis, f. *Discussion, débat*. SYN. Disceptatio. EPITH. Copiosa, communis, decora, paulo abstrusior, exigua, magis facilis, quam necessaria, pene intima, jocularia, longa bene, longa et satis litigiosa, perpetua, meditata, puerilis, nova, perjucunda, probabilis, propensior, propria, similis, simplex, splendida, subtilis, tota, verior, ad similitudinem veritatis propensior, universa. Disputationes ancipites, angustæ et concisæ, eruditissimæ, infinitæ, latæ eruditæque, multæ et variæ, plenæ, diversæ, voluptuariæ. USUS : Concertationum plenæ et litigiosæ disputationes. Nolo ambigua, quæ disputationibus huc illuc trahuntur. Disputationi interesse. Cf. **Disputo, Disceptatio, Discepto**.

DISPŪTĀTOR, ōris, m. *Argumentateur, dialecticien*. SYN. Dialecticus. USUS : Disputator subtilis, orator parum vehemens.

DISPŪTO, as, avi, atum, are, a. et n. *Discuter, débattre, disserter*. SYN. Dissero jure et legibus, disceptando decerto, dico. ADV. Acerrime, accurate, acute, amanter, argutissime, audacius, breviter, commodius, contra, copiose, coram, dialectice, diligenter, eleganter, enucleate, exiliter, exquisite, facetius, fortissime, fuse, fusius, graviter, uberius, jejune, inscite, insolenter, lentius, libenter, libere, liberius, necessario, omnino, optime, prudenter, rhetorice, separatim, severe, subtiliter, subtilius, varie, late, supra, satis, multum. PHRAS. 1. **Multum de ea re disputavi**,

J'ai beaucoup discuté cette affaire. Acriter eam disputationem ingressus sum; multum cum adversariis conflixi, contendi. Magna mihi fuit de ea re altercatio, certatio, contentio. Habui bene longam disputationem. Accurate et rationibus undique conquisitis, subtiliter, copiose disserui. Multa in eam rem probabiliter argumentatus sum. Contentione dicendi, quanta potui, maxima decertavi. Res ea non mediocri contentione est agitata. 2. **Qua de re disputatur?** *Sur quoi discute-t-on?* Quæ tandem res illa est, de qua quæritur, ambigitur, dubitatur, contenditur, disseritur, disceptatur; de qua lis est; quæ in dubium vocatur; quæ in controversiam adducitur; de qua est contentio; de qua enata, exorta est controversia; quæ in medio est; de qua argumentis disputatur? Cf. **Disceptatio, Controversia, Discepto.** 3. **Disputabit ex universa Philosophia,** *il répondra sur toute la philosophie.* Philosophiæ universæ capita disceptanda proponet; de controversis Philosophiæ universæ quæstionibus respondebit; Philosophiam universam erudito in certamine tuendam, propugnandam suscipiet. Doctrinæ specimen periculum facturis ex universa Philosophia dabit, præbebit. Philosophiæ scita academico in consessu propugnabit. Usus: Disputare de omni re in contrarias partes. Multa in eam sententiam disputavi. Dum de singulis sententiis breviter disputo, quæso, attendite. Rationem cum aliquo expediendæ rei disputare, inquirere. Cf. **Discepto, Controversia.**

DISQUĪSĪTĬO, ōnis, f. *Recherche, enquête.* Syn. Inquisitio, investigatio. Epith. Magna. Usus: Pro argumento sumere, quod est in disquisitione, vitiosum est, *question.* Ad criminis disquisitionem par est adesse quam plurimos.

DISRUMPO, is, rūpi, ruptum, ere, a. *Briser, crever; rompre.* Syn. Divido, rumpo. Usus: Disrumpuntur, qui invident. Disrumpor dolore. Disrumpitur eo pacto humani generis societas. Cf. **Rumpo.**

DISSĒMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Disséminer, répandre, publier.* Syn. Dispergo, spargo, dissipo. Adv. Latius. Usus: Disseminato sparsoque rumori ne fidem habeas. Latius opinione malum hoc disseminatur, manavit non solum, etc. Cf. **Sero.**

DISSENSĬO, ōnis, f. *Dissension; discorde, division.* Syn. Dissidium, contentio. Epith. Brevis, civilis, domestica. Phras. 1. **Dissensionem excitare,** *fomenter la division.* Commovere dissensionem; facere, constituere dissidium; discordiam inducere, concitare; dissensionem facere. 2. **Dissensionem sedare,** *apaiser la dissension.* Exstinguere tumultum, seditionem, dissensionem civium; tumultum comprimere; discordiam placare, dissipare, tollere. Cf. **Discordia.** 3. **Dissensiones civiles multas respublicas perdiderunt,** *les guerres civiles ont ruiné bien des états.* Multas respublicas opibus admodum florentes afflixerunt, exederunt, diruerunt, everterunt, solo æquarunt, sustulerunt domesticæ seditiones, intestina bella, variæ civium voluntates, controversiæ intra cives, civium discordiæ, partium contentiones. E civilibus discordiis, contentionibus multarum rerum publicarum pernicies fluxit, manavit, orta est. Multis urbibus perniciem, exitium, pestem, excidium, ruinam, interitum attulerunt; multis urbibus exitio fuere civiles seditiones. Cf. **Discordia, Alienus.** Usus: Fuit inter illos sine acerbitate dissensio. Philosophi in magna varietate ac dissensione constituti. Commovere, facere, exstinguere dissensionem.

DISSENTĀNĔUS, a, um, *Opposé, différent.*)(**Consentaneus.** Usus: Vel similia, vel dissimilia, consentanea, aut dissentanea.

DISSENTĬO, is, sensi, sensum, ire, n. *Être d'un avis différent, ne pas s'entendre.* Syn. Dissideo, discrepo, inter nos dissensio est, in alia opinione, *vel* voluntate sum, in alia omnia eo, *vel* discedo. Adv. Honeste, longe, magnopere, occulte, tantopere, valde, vehementer, vehementissime, multum, gravissime. Phras. 1. **Dissentiunt auctores,** *les auteurs sont d'un avis différent.* Discrepant, discordant, dissident inter se auctores; pugnant secum scriptores; tendunt in diversum auctores; variant auctores; auctores in diversum trahunt; differunt inter se auctorum sententiæ, magna est inter auctores opinionum dissimilitudo. 2. **Opinione dissentimus, non voluntate,** *nos opinions diffèrent, mais non pas nos cœurs.* Non idem sensus est, eadem tamen voluntas; diversa sentimus, eadem tamen volumus, opinionum est inter nos dissimilitudo, non est animorum. Animorum consensus est inter nos, opinionum tamen dissensio. Nostræ sententiæ non congruunt; cum tamen animi nostri in amore consentiant. Discrepant sententiæ nostræ, cum tamen æque inter nos amemus: cum mutuus inter nos amor sit. Non idem judicium inter nos est, eadem tamen benevolentia. 3. **Consulum alter dissensit,** *l'un des deux consuls ne fut pas du même avis.* Non idem visum est, non idem placuit, non idem probabatur consulum alteri; opinionum dissensione discrepabant consules; non idem sed aliter, diverse, varie sentiebat; in alia omnia ibat consulum alter; consiliis obstitit, intercessit. Cf. **Congruo, Consentio, Discordo, Discrepo, Sententia.** Usus: Galli a cæterarum gentium more dissentiunt. Verba factis, vita orationi dissentit.

DISSĔRO, is, sĕrŭi, sertum, ere, a. et n. *Discourir, discuter.* Syn. Disputo, dico. Adv. Abscondite, acerrime, accurate, accuratius, acute, acutius, acutissime, anguste, argute, bene, brevius, commodius, copiose,

dialectice, diutius, docte, dupliciter, durius, græce, uberius, inepte, latius, latine, nervosius, præclare, plurimum, prudenter, recte, remissius, splendidius, subtiliter, subtilius, tenuiter, verissime. USUS : Multa subtiliter de immortalitate animorum Socrates. Inter eos disseritur. Cf. **Disputo, Confero.**

DISSĬDĔO, es, sēdi, sessum, ere, n. *Être séparé, en désaccord, en guerre.* SYN. Dissentio, discordo.)(Congruo. ADV. Leviter, paululum, plurimum. USUS : Non cum homine, sed cum causa dissideo. Animis et voluntate, moribus et studiis inter se dissident et discordant. Armis etiam et castris dissidebamus. Cf. **Dissentio, Discordia, Altercor.**

DISSĬDĬUM, ii, n. *Mésintelligence, désunion.* SYN. Dissensio, divortium. EPITH. Justum, magnum, crudelissimum. USUS : Odia, dissidia, discordiæ inde enatæ sunt. Doce, qua causa dissidium factum sit. Cf. **Discordia.**

DISSĬLĬO, is, lŭi, sultum, ire, n. *Éclater, crever, s'entr'ouvrir.* SYN. Crepo, frangor, disrumpor. USUS : Nimio dissiluere frigore corpora.

DISSĬMĬLĬS, e, gen. com. *Différent, dissemblable.* SYN. Dispar, cum aliquo dissimilitudinem habens. ADV. Longe. PHRAS. 1. **Fratres sæpe inter se dissimiles sunt,** *souvent les frères ont des caractères différents.* Quasi natura ac genere disjuncti sint, ita animo et voluntate dissident; moribus inter se longissime remoti; magna naturarum differentia, diversis inter se voluntatibus, distractisque sententiis, dispari conditione, sermone, moribus dissoni; quibus non mos, non vultus, non lingua communis; alter ab altero abhorret. Cf. Differo. 2. **Non multum dissimilis est parenti,** *il a à peu près le même caractère que son père.* Non multum aberrat a moribus parentis; non longe hunc a paternis moribus genus abstulit; non magna est morum dissensio ac discrepantia; non longe a paternis moribus disjunctus est; non longe abest a parentis moribus; non multum abludit a paternis moribus; parentem non vultu magis, quam moribus reddit, repræsentat. Cf. **Degenero.** USUS : Aliquis mei dissimilis. Homo virtute et vita illius longe dissimilis.

DISSĬMĬLĬTER, *Différemment, autrement.* SYN. Dissimili ratione. USUS : Res dissimiliter radicatæ.

DISSĬMĬLĬTŪDO, ĭnis, f. *Dissemblance, différence.* SYN. Varietas, distantia, discrepantia, differentia. EPITH. Incredibilis, tanta. USUS : Genus institutorum dissimilitudinem habet cum illius vivendi ratione. Locorum, morum, civitatum, legum dissimilitudo. Cf. **Varietas, Dissimili.**

DISSĬMŬLANTER, *En dissimulant, en secret.* SYN. Obscure. USUS : Non dissimulanter iratus.

DISSĬMŬLANTĬA, æ, f. *Dissimulation, feinte.* SYN. Dissimulatio.

DISSĬMŬLĀTĬO, ōnis, f. *Dissimulation, feinte.* EPITH. Perjucunda, urbana. USUS : Dissimulatio est, cum alia dicuntur, ac sentias. Dissimulatione uti. Aliquando evolutus es ex illis integumentis dissimulationis tuæ. Ex omni vita simulatio atque dissimulatio tollenda est. Cf. **Dissimulo.**

DISSĬMŬLĀTOR, ōris, m. *Qui dissimule, qui cache.* USUS : Dissimulatores studiorum.

DISSĬMŬLO, as, avi, atum, are, a. *Dissimuler, cacher.* SYN. Occulto, conniveo. PHRAS. 1. **Cupiebam dissimulare dolorem animi mei,** *je voulais cacher la douleur de mon âme.* Animi vulnus vultu tegere, et taciturnitate celare : dissimulatione obtegere; plagam illam tacitus concoquere; fronte occultare, et quasi per dissimulationem premere cupiebam; obscure et dissimulanter ferre; conceptum animo dolorem premere satagebam; cavebam, ne quo se indicio latens animi dolor proderet, ne qua frontis nubecula acceptæ in animo plagæ indicium faceret; omnem illam molestiam animi tacitus apud me devorare cupiebam. 2. **Dissimulavit ille injuriæ sensum,** *il dissimula le sentiment de l'injure qu'il avait reçue.* Animo magis, quam vultu eam accepit injuriam, criminationem; ad tam atrocem injuriam vultus tamen constitit gravis et serenus; infracto ad criminationem animo, vultus constantia non respondit. Vultum, quominus animi imbecillitati responderet, obsequeretur, in potestate habuit; vultum finxit hominis ab injuriæ sensu alieni. Injuriæ sensum ingenti compressit animo, tacitum tulit; fefellit intuentes oris species ab injuriæ sensu intacta et aliena; injuriam tacite habuit, passusque est. USUS : Fingere, dissimulare, obtegere. Non id obscure ferebat, nec dissimulare poterat. Aliquid silentio dissimulare. Occultant ac dissimulant appetitum voluptatis Epicurei.

DISSĬPĀBĬLIS, e, gen. com. *Qui se dissipe, qui s'évapore facilement.* USUS : Aer natura maxime instabilis et dissipabilis.

DISSĬPĀTĬO, ōnis, f. *Dissipation, gaspillage.* SYN. Dissolutio. USUS : Dissipatio pecuniæ publicæ.

DISSĬPO, as, avi, atum, are, a. *Répandre çà et là; consumer, perdre, dissiper.* SYN. Disperdo, dispergo, dissolvo, diffundo, consumo, conficio, distraho.)(**Contraho, connecto.** PHRAS. **Rem tuam dissipas,** *vous gaspillez votre fortune.* Rem tuam perdis, disperdis, consumis; in luxum erogas. Rem partam, quæsitam, comparatam, congestam summis laboribus majorum tuorum, quam majorum tuorum

summa collegit industria, inaniter conficis. Cf. **Consumo, Dilapido, Prodigo, Abligurio, Nepos, Helluor.**

DISSŎCĬO, as, avi, atum, are, a. *Séparer; désunir, diviser.* SYN. Disjungo. Morum dissimilitudo dissociat amicitias. Cf. **Separo.**

DISSŎLŪBĬLIS, e, gen. com. *Séparable, divisible.* SYN. Dissipabilis)(**Indissolubilis.** USUS. Coagmentatio dissolubilis.

DISSOLVO, is, solui, sŏlūtum, ere, a. *Séparer, désunir; payer.* SYN. Solvo, ære alieno me libero, dirimo, disjungo, resolvo.)(**Connecto.** ADV. Festive, separatim, omnino, melius, prorsus. PHRAS. **Amicitia recens facile dissolvitur,** *une amitié récente se détruit facilement.* Perfringitur, divellitur, labefactatur, præciditur facile conglutinatio recens animorum. Cf. **Amicitia, Dirimo.** USUS : 1. Pecuniam creditori dissolvere, *payer ses dettes.* 2. **Dirimo, disjungo,** *désunir, séparer.* Amicitiam, societatem, dissolvere. Facilius est apta dissolvere, quam dissipata connectere. 3. **Resolvo,** *réfuter.* Dialectici multa inveniunt, quæ nec ipsi possunt dissolvere. 4. **Tollo, infringo,** *détruire.* Dissolvere potestatem, *renverser la puissance de qqn.*

DISSŎLŪTĒ, *Lâchement, mollement.* SYN. Remisse, indulgenter, negligenter, ignave. USUS : Non quidem severe, sed nec dissolute res confecta est. Nec crudeliter punire, nec dissolute remittere.

DISSŎLŪTĬO, ōnis, f. *Lâcheté, mollesse; réfutation.* SYN. Resolutio, infirmatio, confutatio, rejectio.)(**Constructio.** USUS : Mors est dissolutio naturæ. An hæc lex, an legum omnium dissolutio? An humanitas appellanda est in acerbissima injuria, remissio animi et dissolutio?

DISSŎLŪTUS, a, um, *Lâche, mou, paresseux.* SYN. Nimium remissus, negligens, effeminatus.)(**Fortis, animosus, intentus, diligens.** USUS : 1. Dissolutus, perditus, profusus. Dissoluto animo, imprudenti licentia. Dissolutus in re familiari et negligens. 2. **Infirmatus, fractus, dissipatus, afflictus,** *disjoint, détruit.* Ars quæ rem dissolutam coagmentaret. Leges dissolutæ. Cf. **Negligens, Mollis.**

DISSŎNUS, a, um, *Dissonant, discordant, confus.* USUS : Dissonum quid et tumultuosum canere videntur.

DISSUĀDĔO, es, suāsi, suāsum, ere, n. et a. *Dissuader, détourner.* SYN. Deterreo, a sententia avoco, dissuasor sum.)(**Auctor sum.** USUS : Dissuadere legem; de sententia, de proposito abducere. Cf. **Absterreo, Abduco, Avoco, Deduco, Dehortor, Deterreo.**

DISSŬĀSĬO, ōnis, f. *Action de dissuader.*)(**Suasio.** USUS : Dissuasio legis.

DISSUĀSOR, ōris, m. *Celui qui dissuade, qui détourne.*)(**Auctor.** USUS : Dissuasor consilii mei.

DISSUĀVĬOR, aris, ari, d. *Baiser tendrement.* SYN. Cum voluptate osculor. USUS : Te vel in medio foro dissuaviabor. Cf. **Osculor.**

DISSŬO, is, ūtum, ere, a. *Découdre.* SYN. Sensim, paulatim dissolvo. USUS : Dissuendæ sunt amicitiæ, non discindendæ, *il faut dénouer insensiblement.* Cf. **Dissolvo, Separo.**

DISTANTĬA, æ, f. *Différence; éloignement.* SYN. Differentia, discrimen. USUS : Magna est inter eos morum et studiorum distantia. Distantia locorum. Cf. **Longe.**

DISTENTUS, a, um, part. v. distendo, ere. *Divisé, distrait.* SYN. Occupatus, impeditus. USUS: Tot negotiis distentus sum, ut respirare vix possim; sum distentissimus. Opera distentus sum, animo longe magis. Cf. **Occupo, Distraho.**

DISTERMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Séparer, borner.* SYN. Separo, disjungo.

DISTILLO, as, avi, atum, are, n. *Tomber goutte à goutte.* SYN. Paulatim fluo.

DISTINCTĒ, *Avec ordre, méthode.* SYN. Disposite, distribute. USUS : Distincte, disposite, explicate, articulatim dicere.

DISTINCTĬO, ōnis, f. *Division, pause, ponctuation.* SYN. Discrimen, distributio, interpunctio, dissimilitudo. USUS : Facilis est distinctio ingenui et liberalis joci. Distinctio veri et falsi. Distinctio omnium siderum. Illam tuam distinctionem non probo.

DISTINCTĬO, a, um, *Séparé, distingué.* USUS : Distincta alios intervalla, moræ, interpunctiones, respirationes delectant. Littora urbibus, pocula gemmis, cœlum sideribus, oratio membris et articulis distincta.

DISTINGUO, is, xi, ctum, ere, a. *Séparer; discerner.* SYN. Separo, segrego, disjungo, secerno, discerno, interrumpo, vario. ADV. Acute, dilucide, melius, severe. USUS : Vera a falsis; quid inter naturam, et rationem intersit, distinguere. Orationem variare et distinguere verborum sententiarumque insignibus. Rem ambiguam distinguere. Voluntatem a simulatione distinguere. Distinguere et segregare causam publicam a privata.

DISTĬNĔO, es, tĭnŭi, tentum, ere, a. *Arrêter, retarder.* SYN. Impedio, impeditum teneo.)(**Otiosus sum, vaco.** ADV. Valde, vehementer. USUS : Ex hoc colligas, quanta occupatione distinear. Distineor tandem et divellor dolore. Cf. **Impedio, Occupo.**

DISTO, as, are, n. *Être éloigné.* SYN. Absum, differo, diversus sum, interest. USUS : Contraria sunt, quæ plurimum distant, ut vita, mors; calor, frigus. Mores hominis ab oratione, vultus ab animo distat. Cf. **Discrepo, Discordo, Dissimilis, Longe,**

DISTORQUĔO, es, torsi, tortum, ere, a. *Tourner en tous sens.* Oculos distorquere, *rouler de grands yeux.*

DISTORTĬO, ōnis, f. *Contorsion*. USUS : Distortio et depravatio membrorum.

DISTORTUS, a, um, *Contrefait, difforme*. SYN. Contortus. USUS : Sapientes, si vel distortissimi sint, formosi sunt. Genus dicendi distortum. Cf. **Pravus**.

DISTRACTĬO, ōnis, f. *Division; éloignement, séparation*. SYN. Disjunctio. EPITH. Summa. USUS : Non est nobis societas cum tyrannis, sed potius summa distractio. *(Pro* evagatione animi ; aberratione mentis a proposito ; animi tumultu, *distraction, vulg. est.)*. Cf. **Distractus**.

DISTRACTUS, a, um, *Séparé; brouillé, aliéné*. SYN. Disjunctus, divulsus, alienatus. USUS: Vita a rei familiaris cura, ambitionis labore distracta. Cæsar et Pompeius malorum perfidia distracti, de imperio dimicant. (**Sum distractus in oratione**, *vulg. est), je suis distrait dans la prière*. **Latine efferas** : Parum attentus, animo vagus sum ; a proposito aversus ; inter precandum animus aberrat longius ; evagatur liberius ; cum ad contemplandas res divinas me confero, animus peregrinatur longius ; a suo proposito perturbatis cogitationibus abducitur. Cf. **Distrahi, Cogitationibus distrahor**.

DISTRĂHO, is, traxi, tractum, ere, a. *Tirer de tous côtés, diviser*. SYN. Avello, disjungo, dissipo, diduco.)(Congrego. USUS : 1. Natura cohærentia distrahere. Lacerare et distrahere reliquias vitæ. Pugnam segregare ac distrahere. 2. **Abstraho**, *séparer de*. A complexu matris filium distrahere. Non possum a te distrahi sine dolore. 3. TRANSL. **Animo ancipiti, et variis rebus occupato tribuitur**, *partager, diviser*. Industriam alicujus in plura studia distrahere. In deliberando animus in plures partes distrahitur. (**Distrahere se**, *se distraire, vulg. est.)*, **latine dicas** : Animum a curis abducere ; abstrahere a sollicitudine animum ; aberrationem a molestia quærere ; a molestiis, curis aberrare ; a seriis curis avocare animum ; lenire curas aberratione animi ; sibi se vindicare ; respirare a negotiis.

DISTRĬBŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Distribuer, répartir, partager*. SYN. Divido, partior, tribuo, dispenso, describo. ADV. Æqualiter, bipartito, breviter, centuriatim, commode, commodissime, tributim, tripartito. USUS : Pecuniæ maximæ distribuuntur. In tres partes distributa est sapientia. Regnum in provincias tribuere, describere, distribuere. Cf. **Divido, Tribuo**.

DISTRĬBŪTĒ, *Avec ordre, méthode*. SYN. Distincte. USUS : Nec distribute, nec ornate scribit.

DISTRĬBŪTĬO, ōnis, f. *Division, distribution*. SYN. Divisio, partitio, descriptio. USUS : Temporum distributionem facere. Cœli distributio.

DISTRĬBŪTOR, ōris, m. *Distributeur* USUS : Distributores tabellarum.

DISTRICTUS, a, um, *Diversement occupé, tiraillé*. SYN. Strictus, occupatus, distentus. USUS : 1. Nunquam a laboribus districtior fui. Ejus vita ambitionis labore districta. 2. **Eductus e vagina**, *tiré*. Districti in rempublicam gladii.

DISTRINGO, is, strinxi, ere, a. *Lier, resserrer*. SYN. Constringo. ADV. Confestim. USUS : 1. Fraus distringit, non dissolvit perjurium. 2. Gladium distringere, *tirer l'épée*.

DISTURBĀTĬO, ōnis, f. *Démolition, ruine*. SYN. Eversio. USUS : Disturbatio urbis.

DISTURBO, as, avi, atum, are, a. *Détruire; anéantir*. SYN. Dijicio, disjicio, demolior, dissipo, perverto.)(**Construo, compono, dispono**. USUS : Rem totam disturbavi, *j'ai déconcerté tout le plan*. Judicium vi et armis disturbare voluit. Vitæ societatem disturbat, qui fidem lædit. Cf. **Impedio, Turbo**.

DĪTESCO, is, ere, n. *S'enrichir*. SYN. Dives fio. Cf. **Dives**.

DĪTHŸRAMBUS, i, m. *Dithyrambe, poème en l'honneur de Bacchus*.

DĪTĬO, ōnis, f. *Puissance, autorité*. SYN. Imperium, potestas, jurisdictio. PHRAS. 1. **Urbs ea est sub ditione Cæsaris**, *cette ville est sous la domination de César*. Urbs hæc sub tutela Romanæ magnitudinis acquiescit ; in ditione et potestate Cæsaris tenetur ; Romano paret Imperio ; jura legesque a Rom. Imperatore accipit. 2. **Provinciam suæ ditioni subjicere**, *soumettre une province*. Provinciam in ditionem suam redigere, sub ditionem subjungere ; provincia potiri ; ditione complecti ; dominatum provinciæ occupare ; armis sibi asserere, vindicare ; subigere provinciam ; ditionis suæ facere ; ditioni suæ adjicere. Cf. **Imperium, Occupo**. USUS: DEI nutu ac ditione omnia gubernantur. In ditionem redigere. Sub ditionem subjungere. In sua ditione ac potestate tenere. *(Pro* regione, provincia, *vulg. est.)*

· **DĪTO**, as, avi, atum, are, a. *Enrichir*. SYN. Locupleto. PHRAS. **Rex ditavit hominem**, *le roi a enrichi cet homme*. Divitiis auxit ; fortunis cumulavit ; amplificavit fortunas hominis ; facultates auxit ; fortunis locupletavit. Cf. **Divitiæ**. USUS : Urbs spoliis ditata ac triumphis. Cf. **Locupleto**.

DĬU, *Longtemps*. SYN. Perdiu, multos annos, multos dies, magnam partem diei, per multas ætates, longo intervallo. PHRAS. 1. **Diu ante** *longtemps avant*. Multo ante ; permultum ante ; jam pridem ; dudum ; multis ante tempestatibus. 2. **Diu post**, *longtemps après*. Longo ex intervallo ; magno ex intervallo ; post longam intercapedinem ; post

longum tempus; longo post tempore; cum temporis multum abiisset; transacto multorum annorum spatio. Usus: Quid est in vita hominis diu? Cf. **Duro.**

DĬURNUS, a, um, *Du jour, de jour.* Syn. Quod ad diem pertinet, *aut* fit de die. Usus: Nullam partem neque diurnæ, neque nocturnæ quietis cepi. Annuum, menstruum, diurnum spatium. Diurni et nocturni metus et dolores.

DĬŪTĬNUS, a, um, *Qui dure longtemps, de longue durée.* Syn. Diuturnus, longinquus. Usus: Errore, morbo diutino tenebatur. Cf. **Diuturnus.**

DĬŪTURNĬTAS, ātis, f. *Longue durée.* Longinquitas temporis, *vel* temporum; magnus numerus dierum. Usus: Diuturnitas pacis rempublicam firmavit. Diuturnitas maximos luctus vetustate tollit. Diuturnitas gloriæ, memoriæ.

DĬŪTURNUS, a, um, *Qui dure longtemps.* Syn. Diutinus, longus, longinqui temporis, longinquus. Phras. **Diuturno morbo laboravit**, *il fut longtemps malade.* Longinquo morbo implicatus jacuit, diutino morbo tenebatur; dolor morbi diuturnitate productus est; magnam anni partem ægrotabat. Usus: Nihil simulatum diuturnum. Diuturna sitis.

DĪVĀRĬCO, as, atum, are, a. *Écarteler.* Syn. Cruribus distrahor. Usus: Divaricari hominem ac deligari jubet.

DĪVELLO, is, velli, vulsum, ere, a. *Séparer de force.* Syn. Distraho, separo.)(**Conjungo.** Adv. Ægre. Usus: Nemo eum a me divellet ac distrahet. Magno dolore a te divellor. Cf. **Separo.**

DĪVENDO, is, vendĭdi, vendĭtum, ere, a. *Vendre (en détail).* Usus: Bona sua divendere. Cf. **Vendo.**

DĪVERSĒ, *Diversement.* Syn. Varie, non uno modo, alio atque alio modo.

DĪVERSOR, aris, atus sum, ari, d. *Loger en voyage, prendre gîte.* Syn. Apud hospitem sum, versor, utor hospitio. Usus: Tua in domo diversabor. Vedius Romæ apud Pompeium diversatus est admodum laute.

DĪVERSOR, ōris, m. *Celui qui loge qque part, hôte.* Syn. Hospes, qui recipitur, qui divertit. Usus: Caupo eum cum quibusdam diversoribus assequitur.

DĪVERSŌRĬŎLUM, i, n. *Petite auberge.*

DĪVERSŌRĬUM, i, n. *Hôtellerie, auberge.* Syn. Hospitium. Epith. Aptum, peropportunum. Usus: Varro villam illam studiorum voluit, non libidinum diversorium. Requiescam in tuo sermone, ut quodam opportuno diversorio. Ex vita discedo, tanquam ex diversorio.

DĪVERSUS, a, um, *Écarté; divers, différent.* Syn. Varius, dispar, non idem, distans, impar, dissimilis, disjunctus, contrarius, fere totus alter, alius, disparilis.)(**Idem.** Adv. Longe, longissime, maxime. Usus: Hoc est diversum a reliquis. Varia et diversa instituta multum inter se distantia. Cf. **Dissimilis, Alius, Dispar.**

DĪVERTĬCŎLUM, i, n. *Chemin écarté, détour.* Syn. Flexio viæ, anfractus. Usus: Quæ diverticula, quas flexiones quæris? Fraudis diverticulum mox reperit. Ne diverticula peccatis darentur.

DĪVERTO, is, verti, versum, ere, n. *Aller loger chez qqn; s'éloigner du chemin* Syn. Divertor, diversor; de via decedo. Usus: Apud hospitem amicum divertere. Redeamus unde divertimus. Cf. **Digredior, Digressio.**

DĪVES, ĭtis, gen. omn. *Riche.* Syn. Locuples, copiosus, opulentus, pecuniosus, fortunatus, beatus, opibus affluens, omnibus copiis circumfluens, copiis præditus, omni copiarum genere abundans, divitiis affluens, bene nummatus, a re paratus, a re firmus, a divitiis instructus, omnibus rebus ornatus, copiis amplissimus, bene peculiatus; homo re ampla et prolixa; pecunia princeps; cui amplissimæ fortunæ sunt; cui effuse affluunt opes; divitiis potens, præpollens; qui copia argenti aurique abundat; divitiis florens; opibus elatus; homo re fortunisque auctior; cui fortunæ auctæ et exaggeratæ; qui rem, qui copias, qui facultates habet; qui a fortuna instructissimus est, a re familiari paratissimus; qui opibus valet; divitiis refertus, munitus; qui rem possidet amplissimam; opibus auctus est amplissimis; cui facultates, opes, copiæ sunt maximæ; cui magnam bonorum copiam fortuna elargita est; qui fortunæ muneribus egregie ornatus est; cui res domestica, familiaris ampla et copiosa.)(**Pauper.** Usus: Dives animus est, non arca. Soli sapientes divites. Cf. **Divitiæ, Copiæ, Pecunia.**

DĪVEXO, as, avi, atum, are, a. *Ravager, dévaster.* Syn. Vasto. Adv. Fœde. Usus: Omnia divexare et diripere. Cf. **Vexo.**

DĪVĬDO, is, visi, visum, ere, a. *Diviser, partager; séparer (des ennemis).* Syn. Distribuo, partior, dispartior, dispertior, in partes tribuo, seco, digero, distinguo, discrimino, distraho, segrego, excludo.)(**Conjungo, confundo, commisceo.** Adv. Acute, æqualiter, articulatim, ineleganter, infinite, subtiliter, passim, ultro citroque, late. Phras. **Dividere exercitum**, *diviser son armée en plusieurs corps.* Bipartito ducere; militem partiri; in multas, parvasque partes carpere; in diversas regiones distrahere, diducere, latius distribuere, in duas partes abscindere exercitum; dimittere plures manus; diducere militem; vires dispartiri.

DĪVĬDŬUS, a, um, *Divisible.* Syn. Quod recipit divisionem. Usus: Dissolubile

et dividuum est omne animal mortale. Materia dividua gignitur.

DĪVĪNĀTĬO, ōnis, f. *Divination, art de deviner*. SYN. Vaticinatio, augurium, prædictio, præsensio, scientia rerum futurarum, auguratio, ariolatio, oraculum, conjectura. EPITH. Artificiosa, naturalis, opinabilis, vera. USUS : 1. Nescio qua animi divinatione hoc præsensi. Eo rem adducam, ut divinatione non sit opus. 2. **Genus causæ, quo de accusatore constituendo quæritur.** Divinatio in Verrem. Cf. **Conjectura.**

DĪVĪNĒ, *Divinement, parfaitement*. SYN. Divinitus. USUS : Multa divine præsensa et prædicta reperiuntur.

DĪVĪNĬTAS, ātis, f. *Divinité, puissance divine*. SYN. Numen, summa præstantia. USUS : Aristoteles menti tribuit omnem divinitatem, astris alii. Ex divinitate sua animum genuisse DEUS credebatur. Cf. **DEUS.**

DĪVĪNĬTUS, *De la part des dieux*. SYN. Divine, divino numine. PHRAS. **Divinitus id nobis auxilium oblatum est,** *ce secours nous a été accordé par un bienfait des dieux*. Divino munere, non humano consilio; dono deum, velut cœlo dimissa illa auxilia venere; velut divina virgula illa nobis bona suppeditata sunt. Cf. **DEO juvante.**

DĪVĪNO, as, avi, atum, are, a. *Deviner, prédire*. SYN. Vaticinor, auguror, conjicio, futura significo, in posterum præsentio, præsagio, ariolor, oraculum edo, conjectura prospicio. ADV. Mirabiliter, naturaliter, prorsus. PHRAS. **Eam tempestatem multi ante divinarant,** *bien des gens avaient prédit ce malheur longtemps à l'avance*. Multis vaticinationibus, non sine instinctu aliquo afflatuque divino, non sine mentis incitatione divina, ea prænuntiata sunt. Non tam aruspices et fulguratores, nec tam interpretes ostentorum, augures, aut vates furiosi, sed viri sapientes ac providi eam tempestatem augurabantur. Non somniorum conjectione, non vana augurandi scientia, non prognosticis; non e fatidicorum et vatum effatis incognitis; sed ex iis, quæ contra morem ac leges fierent, impendentem reipublicæ calamitatem, velut divina præsagitione præmonstrarunt, præcinuerunt, præsenserunt, præsignificarunt. USUS : Futura divinare. Cf. **Conjicio.**

DĪVĪNUS, a, um, *Divin*. SYN. Cœlestis. USUS : 1. Homo divinum ac cœleste animal a Philosophis quondam appellatus. Divina religio. Natura divina. 2. **Divinator, Magus,** *devin*. Falluntur sæpe divini et Chaldæi. Melancholicos habere aliquid in animo divinum et præsentiens, existimat Aristoteles. 2. **Excellens, illustris, minime vulgaris,** *extraordinaire, merveilleux, excellent*. Divina vir memoria, consilio, eloquentia, ingenio. Divinis me laudibus extulere illæ cœlestes divinæque legiones. Divina hominis auctoritas.

DĪVĪSĬO, ōnis, f. *Partage, distribution*. SYN. Distributio, partitio, divortium, dissidium, sectio. USUS : Causarum, orationis divisio in suas partes. Trium regnorum divisio, cœli, maris, inferorum.

DĪVĪSOR, ōris, m. *Celui qui partage; courtier d'élections*. USUS : 1. Italiæ divisores. 2. **Qui tribubus candidatorum nomine pecunias dividit ad suffragia corrumpenda.** Per quem sequestrem, quem divisorem tribus corrupta est? Pœna in divisores constituta.

DĪVĬTĬÆ, ārum, f. pl. *Richesses*. SYN. Opulentia, ampla fortuna, magnæ fortunæ atque copiæ; summa copia; opes et copiæ, omnium rerum abundantia.)(**Summa inopia, paupertas.** EPITH. Duces ad voluptatem et valetudinem bonam; inanes, ingentes, libidinosæ, maximæ, certissimæ, naturales, opportunæ, parabiles, veteres illibatæque. PHRAS. 1. **Divitias, quæris,** *vous poursuivez les richesses*. In re familiari augenda totus es. Præter divitias nihil spectas. Totus in divitias incumbis. Tuum omne studium in quærendis opibus consumis, locas, constituis. Id unum agis, ut divitias tibi pares, compares, colligas, congeras. Eo tantum spectas, ut opes possideas; eo tuum studium dirigis, ut opibus abundes, affluas; eo studium tuum confers, ut divitiæ tibi abundent. Tuum consilium illud est, ut divitiæ tibi adsint maximæ; ut divitiæ tuam in domum omnes confluant; ut dives, ut copiosus, ut locuples, ut bene nummatus sis. Nihil tibi potius est, quam ut sis multarum possessionum præsidio munitus; ut a re familiari sis instructus, paratus, minime inops; ut divitiis, copiis, opibus, fortunis abundes; ut cumulata possideas, et uberrima sint omnia; ut omnium rerum ubertate floreas; ut fortunæ tibi sint amplissimæ. Opes aucuparis; opibus inhias; rem facere; facultates augere; amplificare fortunas, ea tibi cura est unica. Animus est opes parare, congerere, cumulare, accumulare, coacervare, corradere, conficere; rem familiarem magnis accessionibus augere; pervenire ad opes, colligere amplas facultates; omnibus vis ornamentis, omnibus præsidiis redundare; rem augere cupis; opes expetis fundatas optime ac constitutas. 2. **Divitias habet amplissimas,** *il a d'immenses richesses*. Divitiis auctus, ornatus est amplissimis; opibus ac fortunis viget, pollet, præstat, excellit; re utitur ampla admodum ac prolixa; rem habet, tenet, possidet, nactus, adeptus est copiosam, uberrimam, bene magnam. Opes habet fundatas atque optime constitutas; pauci hominem excellunt opibus; opibus valet, præpollet. Cf. **Dives.** USUS : 1. Divitias expetere, quærere, parare. 2. Divitiis circumfluere; ad divitias pervenire;

divitiis augeri, ornari. Cf. **Bona, Copia, Abundo.**

DĪVORTĬUM, ii, n. *Divorce.* SYN. Dissidium inter conjuges; discidium. EPITH. Subitum. USUS : Quid audio, Lentulum fecisse divortium cum uxore? Multa doctrinarum divortia. Syria a Cilicia aquarum divortiis dividitur, *versants où les eaux se séparent.*

DĪVŬLGO, as, avi, atum, are, a. *Divulguer, publier.* SYN. Foras effero, vulgo, pervulgo, in medium profero, edo, patefacio. PHRAS. **Rei fama ubique divulgatur,** *le bruit de ce fait s'est répandu partout.* Fama rei tota urbe discurrit, edocet vulgus. Fama rei omnium sermonibus teritur, celebratur; in vulgus effertur; vulgi rumoribus differtur, dissipatur; res in omnium ore, ac sermone est, versatur. Manat per urbem rumor, non jam tacite serpit per urbem rumor; percrebrescit rei fama; crebris jactatur sermonibus. Cf. **Fama.** USUS : Librum divulgare. Inimici eam rem sermonibus divulgarunt. Cf. **Edo, Fama, Rumor.**

DĪVUS, a, um, *Divin;* subst. *Dieu, déesse.* SYN. Deus, homo divinus. USUS : Ad divos caste adeundum. (*Pro* Sancto, *un saint*, **minus proprie adhibetur**).

DO, das, dĕdi, dătum, dăre, a. *Donner.* SYN. Impertio, largior, defero, præbeo, exhibeo, trado, tribuo, dono.)(**Accipio.** PHRAS. **Dat libenter,** *il donne volontiers.* In dando est admodum munificus; omnia dilargitur; promit de suo; facile erogat, concedit, annumerat, annuit, ministrat, præbet promiscue et benigne; cumulate dat omnia. Cf. **Largus, Dono, Participo.** USUS : 1. Dare potestatem alicui, auctoritatem. 2. **Verto,** *concéder.* Dare aliquid laudi, honori, ignominiæ. 3. **Trado, dedo,** *livrer.* Aliquem in caveam, pistrinum, custodiam, carcerem, mortem, laqueum, cruciatus dare. 4. **Committo,** *mettre dans tel et tel état.* Se fugæ, labori, itineri, otio, deliciis, foro, somno dare. 5. **Confero,** *se livrer à.* Se in partes Cæsaris, in factionem, in consuetudinem, familiaritatem, amicitiam alicujus dare. Dare se ad lenitatem, ad dicendum, ad causas agendas. 6. Dare aliquid auribus; dare gratiæ alterius, **assentari,** *flatter.* 7. Dare pœnas, supplicium de se, *subir une peine.* 8. Impressionem, impetum dare, *s'élancer.* Malum alicui et incommodum dare, *nuire à qqn.* 9. Dare verba, **decipere,** *payer de mots, tromper.* 10. Pignori, fœnori aliquid dare, *prêter à usure.* 11. Senatum alicui; actionem dare, *admettre qqn à l'audience du sénat; permettre d'assigner.* Fabulam dare, *donner une pièce de théâtre.* 12. Operam dare libris, litteris, magistro. Cœnam, solatium, negotium dare alicui.

DŎCĔO, es, cŭi, doctum, ere, a. *Instruire, enseigner.* SYN. Instituo, erudio, edoceo, præcepta do, vias trado, disciplinam trado, informo. ADV. Diligenter, dilucide, fideliter, inepte, iracundius, laboriosius, latine potissimum, sero. PHRAS. **Docere adolescentes,** *instruire la jeunesse.* Informare ad omnem humanitatem; rebus optimis instituere; imperitos condocefacere; scientia augere; optimis institutis imbuere; salubria monita tradere; disciplinæ assuefacere; artibus adolescentes instruere, erudire, tingere; ludum aperire juventuti litterarium; doctrinis adolescentes impertire; præceptis erudire; artes iis tradere; honestis artibus juventutem ad omnem humanitatem formare; doctrinis ingenia expolire; doctrinam, eruditionem suam in alios dispertire, transfundere; doctrinæ heredes instituere ac relinquere plurimos; ad bonas artes iisdem itineribus, quibus ipse ad summam eruditionis laudem perveneris, deducere. Cf. **Disciplina, Erudio, Instituo, Doctrina.** USUS : Quid te, asine, litteras doceam? Juventutem mercede docere. Docere, tradere, inculcare. Docere judicem de injuriis suis. Senectus adolescentes docet, et ad omne officii munus instruit.

DŎCĬLIS, e, gen. com. *Qui apprend aisément, docile.* SYN. Qui facile, libenter, quæ docetur, arripit, intelligit; aptus ad disciplinas.)(**Indocilis.** PHRAS. **Est docilis,** *il apprend facilement.* Ingenium nactus est facile; cerea est indole, quam facile in quasvis figuras formes, fingas; quam nullo labore, nullo negotio in omnem partem verses, flectas, inflectas; docilitatem habet, disciplinas omnes facile arripit. USUS : Præbere se docilem ad aliquam artem, sententiam, disciplinam. Docilem facere auditorem.

DŎCĬLĬTAS, atis, f. *Aptitude ou facilité à apprendre.* SYN. Discendi facilitas. EPITH. Humana. USUS : Qui docilitatem memoriamque habent, ingeniosi vocantur. Cf. **Ingenium, Ingeniosus.**

DOCTĒ, *Savamment, habilement.* SYN. Perite, litterate. USUS : Satis docte ac perite.

DOCTOR, ōris, m. *Maître.* SYN. Magister, præceptor, interpres. EPITH. Intelligens, nobilis, summus, singularis, disjuncti, Rhetorici, summi, veteres. USUS : Græci dicendi artifices et doctores. Sapientiæ doctores, et vivendi præceptores. **Doctor Ecclesiæ,** *docteur de l'Église.* Religionis interpres, divinorum oraculorum interpres sanctissimus æque ac doctissimus; Christianæ sapientiæ princeps ac magister. **Doctorem creare,** *créer qqn docteur.* Doctoris nomine ac insignibus ornare, decorare; Juris, Theologiæ insignia tribuere; laurea cæterisque doctrinæ insignibus donare, cohonestare; Doctoris appellatione insignire; inter juris Doctores, *vel* Doctoribus adscribere; in Doctorum Juris Ordinem referre, reponere, collocare; doctrinæ gradum, honores conferre eos, quos habet Philosophia amplissimos. **Doctorem fieri,** *devenir docteur.*

Inter Juris Doctores cooptari; doctrinæ lauream, *vel* insignia capere, accipere; doctrinæ laurea donari; doctrinæ insignibus decorari, cohonestari, potiri. Inter Sapientiæ Senatores admitti, adscribi; in Senatum Sapientum cooptari; in Juris Doctorum Ordinem adlegi; Jurium insignibus nobilitari; Juris Doctorum gradu, dignitate potiri; eorum insignibus exornari.

DOCTRĪNA, æ, f. *Enseignement, instruction.* SYN. Eruditio, litteræ. EPITH. Abundans, elegans, eximia, exquisita, facilis, fidelis, liberalis, magistra, vetus, mediocris, non moderata, multa, optima, perridicula, politissima, puerilis, reliqua, singularis, subtilior, summa, transmarina, uberior, vulgaris, ingenua, mala. PHRAS. **Doctrinam sibi egregiam comparavit**, *il a acquis une grande science.* Animum disciplinis omnibus egregie excoluit; amplam rerum humanarum divinarumque cognitionem assecutus est; progressus in doctrinarum studiis fecit eximios; processus eos in artium cognitione fecit, nihil ut fugere ejus scientiam videatur posse; magnam rerum cognitionem mente complexus est, animo comprehendit; nullum doctrinæ genus est, quo ille pectus suum non conseverit; in doctrinarum studio multum sane promovit; processus in artium studio habuit sane maximos. Cf. **Doctus.** USUS: In maximis occupationibus nunquam intermittit studia doctrinæ. Relaxare, recolere animum doctrina, et ad sapientiam præparare. Doctrinarum omnium studiosus. Homo omni virtute et doctrina ornatissimus. Cf. **Litteræ, Disciplina.**

DOCTUS, a, um, *Instruit, savant, habile.* SYN. Litteratus, eruditus, litterarum intelligens. PHRAS. 1. **Est vir doctus**, *c'est un savant.* Vir est doctrina egregie excultus; litteris perpolitus; abundanti doctrina, atque optimarum artium studiis eruditus. Vir præclara ac recondita eruditione ornatus. Omnis antiquitatis peritus, græcis et latinis litteris institutus, a Philosophia instructior; omnibus artibus, quæ sunt libero homine dignæ, omnibus ingenuis disciplinis, incredibili quadam varietate rerum ac copia præstans, doctrina nobilis et clarus; litteris impense deditus, in bonarum artium studio præcellens; eleganti litteratura, a quo nemo nisi doctior redeat; doctrina liberaliter instructus; acerrimo vir ingenio, exquisitaque doctrina; qui cum humanitate, et cum doctrina frequens habet commercium; vir omni liberali doctrina politissimus; vir cui multæ et reconditæ sunt litteræ; in quo litteræ sunt plurimæ; litteris Græcis juxta atque latinis doctissime eruditus. Illustris liberalibus studiis; egregius vir ingenio, bonisque omnibus disciplinis ornatus; vir excellentis doctrinæ; in studiis doctrinarum egregius; litteris multis præditus, rerumque varia ac plurima scientia; ingenio vir eleganti, et haudquaquam rerum litterarumque veterum indoctus; homo in omnium bonarum artium disciplinis impense doctus; in studiis doctrinæ multi atque celebrati nominis; vir in artium studiis liberalissimis doctrinaque versatus; qui unus optime norit, non nostra solum, sed etiam Græciæ monumenta omnia; vir multarum litterarum; vir reconditæ, interioris, exquisitæ, singularis, non vulgaris doctrinæ, insignite doctus. Venerabilis vir miraculo litterarum. 2. **Homo non admodum doctus**, *cet homme n'est pas très-instruit.* Litteris parce aspersus, leviter tinctus; qui Musas vix a limine salutavit; qui litteras vix primis, ut aiunt, labris degustavit; qui in eruditorum natione nondum profiteri nomen audeat. 3. **Medica scientia doctus est**, *il est fort habile médecin.* Eruditus est medendi arte; sciens, peritus, intelligens est medicinæ; longe processit in medicinæ scientia. Medicinæ scientiam tenet, possidet, callet, ita est assecutus, ut paucos in ea arte pares reperias. Medicinæ scientia valet, floret, præstat, excellit. Medicinæ doctrina, cognitione, intelligentia cum paucis conferendus est, nemini est inferior. Nota ei præclare medicina est; patent ei, quæ multos latent ex medicinæ scientia, ex medendi arte. Multum hausit ex iis libris, unde manat ejus scientiæ cognitio. Medicinæ scientiam plane complexus est; mente atque animo comprehendit; ingenio sibi aperuit, peperit, comparavit. Cf. **Peritus, Ingenium.**

DŎCŬMENTUM, i, n. *Enseignement, leçon; exemple, modèle.* SYN. Admonitio, præceptum, exemplum, monumentum. EPITH. Maximum. USUS: Cato documentum antiquæ virtutis, integritatis, prudentiæ. Hinc documentum cape, quid possit fortuna; documentum statuere, ne quis in posterum, etc. Jam ab adolescentia documenta dederas maxima, qui vir futurus esses. Cf. **Exemplum.**

DODRANS, antis, m. *Les 9/12 ou les 3/4 d'un tout.* SYN. Novem unciæ, *seu* rei integræ partes tres. USUS: Ejus fundi dodrantem emit.

DOGMA, ătis, n. *Opinion, précepte, maxime.* SYN. Decretum, scitum, præceptum, placitum. EPITH. Commune, verum.

DŎLĀBRA, æ, f. *Dolabre, instrument servant à la fois de hache et de pic.* Instrumentum quo dolantur ligna.

DŎLENTER, *Avec douleur, peine.* USUS: Dolenter, hoc magis dico, quam contumeliose.

DŎLEO, es, ŭi, ere, n. et a. *Éprouver de la douleur.* SYN. Dolorem capio, *vel* accipio, condoleo, indoleo, mœreo, angor animo, dolore ardeo, ingemisco, acerbe fero, dolorem animo capio, molestiam capio, in dolore et mœstitia sum, dolor mihi accidit, in dolore sum, *vel* maximo mœrore potius. ADV. Graviter, impune, intoleranter, levius, maxime,

mediocriter, mirifice, pariter, postmodum, plus, proinde, valde, præcipue. PHRAS. 1. **Ea res valde mihi doluit,** *cette affaire m'a douloureusement impressionné.* Ea res gravem mihi dolorem inussit; angebar animo mœrore necessario et acerbo; sine acerbissimo animi sensu rem audire non potui; hausi dolorem acerbissimum, ferremque gravius, si novæ ægrimoniæ locus esset; dolor vocem mihi debilitat atque intercludit; rei memoria animum mœrore opprimit; rei memoria meum pectus effodit; fixus animo hæret dolor; pungit, perfodit, pervellit animum dolor; sensi doloris vehementiam eam, ut vix consolabilis videretur ægritudo; quasi faces quædam dolores admovebantur animo. Tabescere, confici, macerari, disrumpi mihi dolore videbatur. Cf. **Dolor, Crucio.** 2. (**Doleo de tuis miseriis,** VULG.). **Condoleo, Compatior tibi,** *je compatis à vos douleurs.* Doleo vicem tuam; commoveor miseriis tuis; gravissime afficior casu tuo; miseriam tuam meam puto; miseror fortunam tuam; doloris tecum sum particeps; misericordia tui capior, moveor, commoveor; calamitas tua in magnam me sollicitudinem adducit; commiseror fortunam tuam; acerbe me angit, vexat, sollicitat miseria tua. Cf. **Dolor, Ango, Sollicitus.** USUS: De febricula filiæ tuæ valde doleo. Tuum casum luctumque omnes doluimus.

DŎLĬUM, ii, n. *Tonneau.* SYN. Vas vinarium. USUS: Ut, si is potare velit, de dolio sibi hauriendum putet? *De sorte que, s'il veut boire, il faudra qu'il tire au tonneau, c. à d., boire son vin nouveau non encore soutiré.*

DŎLO, as, avi, atum, are, a. *Travailler, façonner (une pièce de bois); travailler un ouvrage (d'esprit).* SYN. Dedolo. USUS: Homo e robore dolatus. Dolare orationem.

DŎLOR, ōris, m. *Douleur.* SYN. Mœror, acerbitas, acerbus animi *vel* corporis sensus, animi cruciatus. EPITH. Acerbus, acerbissimus, acris, alienus, apertus, asper, molestus, odiosus, difficilis, brevis, communis, conjunctior, vix consolabilis, diuturnus, domesticus, fictus, gravis, longus, gravior, gravissimus, humanus, instabilis, incredibilis, index profectionis suæ, ingenuus, intestinus, intolerabilis, tolerabilis, inveteratus, justus, justissimus, lenis, levis, longinquus, longior, longissimus, longus, magnus, malus, major, maximus, mediocris, medius, minor, minimus, mirus, miserrimus, mœstus, mitior, molestus, muliebris, municipalis, naturalis, necessarius, nimius, novus, officiosus, perpetuus, pius, plebeius, præcipuus, præsens, præteritus, privatus, productior, sempiternus, stabilis, summus, tantus, verus, virilis, universus, asper, gravis, parvus, propior. PHRAS. 1. **Ea res mihi magnum dolorem attulit,** *cette affaire m'a causé de grandes douleurs.* Magnum mihi dolorem dedit, fecit, inussit, incussit; ea res dolore me incendit; dolori mihi fuit maximo; magno me dolore affecit, oppressit, magnum mihi dolorem peperit; perturbavit ea me res vehementer, afflixit, commovit; graviter ea res me pupugit, momordit, affecit. 2. **Gravis me invasit dolor,** *un grand chagrin s'est emparé de moi.* Dolor me incredibilis incessit, incursavit; accepi ex ea re acerbissimum dolorem; mœrorem ex ea re hausi, suscepi, concepi gravissimum; dolor me arripuit, oppressit, vexavit molestissimus. 3. **Dolorem sustineo gravem,** *j'éprouve de grandes peines.* Dolorem acerbum patior. Dolorem ejusmodi fero, qui ferri vix possit. Dolorem incredibilem capio, sustineo, suscipio, traho, haurio; gravissimo dolore angor, conficior, exerceor, torqueor, affligor, vexor, perturbor, frangor; acerbissimo dolore discrucior, divellor, disrumpor, perimor, interimor, exanimor, contabesco, opprimor, premor. Omnes mentis meæ partes dolor exagitat, divexat, perturbat, afficit. Concidit animus meus ictu doloris, vi curarum ac sollicitudinis, concursu molestiarum labefactatus atque convulsus. Ita cecidit animus meus dolore perculsus, ut nulla res eum ad æquitatem possit revocare. Jaceo in mœrore ac sordibus. Curis maceror; ægritudine contabesco. Vehementissime sollicitor; acerbissime doleo; ægritudine animi ita laboro, ut sanari vix possim, vel potius plane non possim; ut spem salutis omnem amiserim; ut spes salutis omnino supersit nulla. Versor in summo dolore ac mœrore; versor in mœrore et sordibus. Mœrori me totum dedi; tristitiæ me totum tradidi, jacet animus mœrore oppressus, nihil me tristius; mœrore urgeor, laceror; dolore consumor; mœror meus non is est, quem ulla ratio mitigare, nedum exhaurire possit. Dolore intolerabili impedior, ardeo, tactus sum; dolori pene succumbo; æstuat animus dolore; dolore efferor, differor; doleo, ut nemo magis; incendor dolore. 4. **Morbi dolores sunt intentissimi,** *les douleurs de la maladie sont intolérables.* Artus dolore ardent; artus vehementer labòrant; morbi dolor me gravissimus arripit, excruciat, premit, opprimit; acer est doloris morsus; torqueor incredibilem in modum morbi doloribus; tanta est morbi acerbitas, tantusque dolorum æstus, ut animam me positurum credam; exedit, dilaniat viscera dolor intolerabilis; morbi summam sentio acerbitatem; in dolores incidi gravissimos; in summis doloribus jaceo, dolore correptus sum gravissimo. 5. **Ingenti mihi dolori est discessus tuus,** *votre départ m'a profondément affligé.* A te cum divellor, videor mihi partem viscerum abrumpere; desiderio amittendi sodalis tam amabilis immensum excrucior, affligor; gravior est omni supplicio tuus mihi discessus; efferor dolore ex discessu tuo. 6. **Dolorem de peccatis habeo,** *j'ai de la douleur de mes péchés.* Præcipuo quodam dolore angor; lacrimas pœnitentis animi indices profundo;

dolorem ex peccatorum memoria conceptum gemitu patefacio, dolore admissorum excrucior; ex recordatione criminum dolor animi nunc ingens nascitur; cum recordatione scelerum dolor quoque animum subit. 7. **Dolorem ferre jam non possum,** *je ne puis plus supporter ces tourments.* Ferendo dolori jam non sum, impar dolori sum. Tantum doloris, acerbitatis sustineo, quantum ferri vix possit: dolori succumbo; impares dolori vires meæ sunt; vires meæ dolore franguntur; vim doloris minime sustinent; ad dolorem infirmæ sunt. Roboris in me tantum non est, ut acerbitatem tam gravem queam perpeti. 8. **Non decet virum dolori se totum tradere,** *un homme de cœur ne doit pas s'abandonner tout entier à sa douleur.* Indulgere, parere, servire dolori; dolore auferri viro gravi indignum est; non decet virum, dolori ita frena laxare; dolori ita cedere, ita se permittere; ita se totum dare, ut modum non reperiat. 9. **Quid dolorem tibi ipse renovas?** *Pourquoi renouveler vous-même vos tourments?* Quid dolorem tibi ipse refricas? sopitum excitas? quid dolorem, quem dies jam pene sanaverat renovas? quid dolorem, qui jam temporis longinquitate propemodum evanuerat, exstinctus erat, redintegras? quid obductam pene cicatricem refricas? quid plagam, quæ in cicatricem jam prope coiverat, ipse renovas? quid ipse tibi unguis in ulcere es? 10. **Dolorem lenire,** *adoucir le chagrin.* Dolorem exhaurire, mitigare, minuere, frangere, levare; dolorem detrahere; sermonis suavitate magnam alicui doloris partem abstergere, eripere, auferre. Cf. **Consolor.** 11. **Dolorem deponere,** *chasser le chagrin.* Dolorem abjicere, depellere; a dolore tantisper aberrare; doloris oblivisci. USUS: Dolor me incessit, *la douleur s'est emparée de moi.* Dolorem alicui dare, *causer à qqn du chagrin.* Dolorem capere, *ressentir.* Dolori parere, *obéir à la douleur.* Dolorem fovere, amplificare, *alimenter.* Dolore aliquem liberare, *délivrer.* Cf. **Mœror, Angor, Anxius, Afflictus, Tristis, Consolor, Doleo, Contristor, Sollicitudo, Cruciatus.**

DŎLŌSĒ, *Artificieusement, avec fourberie.* SYN. Malitiose, ex insidiis, ex occulto. USUS: Dolose, malo dolo agere.

DŎLŌSUS, a, um, *Fourbe, trompeur.* SYN. Malitiosus. USUS: Dolosis consiliis regno pulsus. Cf. **Vultus, Astutus.**

DŎLUS, i, m. *Adresse, ruse, fourberie.* SYN. Fraus, fallacia, machina, insidiæ, dolus malus.)(**Bona fides.** PHRAS. **Dolum facere,** *tromper.* Dolos commoliri, suere, consuere; adhibere dolos malos et fallacias. Dolis aliquem ludere, ductare; circumvenire fallaciis et præstigiis. Cf. **Decipio, Fraus, Fallacia, Astutia.**

DŎMĂBĬLIS, e, gen. com. *Domptable, qu'on peut dompter.* SYN. Qui domari potest.

DŎMESTĬCUS, i, m. *De la maison, de la famille; particulier, privé.* SYN. Familiaris, intestinus, vernaculus, privatus, intimus.)(**Externus, alienus,** USUS: Res familiaris, et domestica. Disciplina domestica. Domesticum, intestinum malum. Domestica exempla. Cf. **Familiaris.**

DŎMĬCĬLĬUM, ii, n. *Domicile, habitation.* SYN. Domus, habitatio, sedes, tectum. EPITH. Amplissimum, aptum, divinum, honestissimum, pristinum, proprium, sacrum, stabile et certum, terrestre, universum. USUS: 1. Humana figura domicilium mentis. Domicilium Romæ collocavit, ante non habuit. 2. TRANSL. In hoc domicilio imperii et gloriæ. Urbs hæc domicilium superbiæ et luxuriæ. Domicilium in alterius auribus, *vel* humanitate collocare. Cf. **Domus.**

DŎMĬNA, æ, f. *Maîtresse, souveraine.* SYN. Princeps, regina. EPITH. Dura, improvisa, vehemens, imperiosa, blandissima, gravis. USUS: Fortuna campi domina, et rerum humanarum. Prudentia domina et regina virtutum, *la prudence est la souveraine et la reine de toutes les vertus.* Voluptates blandissimæ dominæ.

DŎMĬNĀTĬO, ōnis, f. *Domination, empire, souveraineté.* SYN. Dominatus, tyrannis, regnum. EPITH. Accommodatissima, aliena, non modo crudelis, sed ignominiosa etiam et flagitiosa, firma et moderata, jucunda et honesta, misera, nova, regia. USUS: Vita sub dominatione misera est. Quærere, sibi comparare, habere dominationem.

DŎMĬNĀTOR, ōris, m. *Maître, souverain.* USUS: Rerum dominator DEUS.

DŎMĬNĀTRIX, īcis, f. *Maîtresse, souveraine.* SYN. Domina. EPITH. Cæca ac temeraria. USUS: Dominatrix animi cupiditas.

DŎMĬNĀTŬS, ūs, m. *Domination.* SYN. Dominatio, principatus. EPITH. Crudelis, impotens, novus, perpetuus, regius, superbus, deterrimus. USUS: Dignus dominatu omnium rerum. Dominatum Cæsar occupavit. Unius dominatu omnia tenebantur. Fortuna eum in summo dominatu locavit.

DŎMĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Être maître, dominer, commander, régner.* SYN. Rerum potior, regno, dominatum teneo; populos dominatu premo, teneo; imperium in populos teneo, in ditione habeo; provinciam cum imperio obtineo; præsum eo jure, quod amplissimum esse potest; præsum ea potestate, quæ potest esse maxima; imperito populis; imperio urbem rego. USUS: Dominari in judiciis. Eloquentia in liberis urbibus dominatur, et floret. Dominari in suos. Ubi libido dominatur, modestia exulat. Cf. **Regno, Impero, Imperium, Ditio, Rego.**

DŎMĬNUS, i, m. *Chef, souverain, arbitre, maître.* SYN. Imperator, Rex, Princeps, tyrannus.)(Servus. EPITH. Agrestis et furiosus, amicior, amicissimus, bonus et assiduus, clarissimus, dispar, familiaris, ignarus, impudicus, invitus, molestus, novus, crudelis, sempiternus, summus, vetus, clemens, incolumis, improbus, justus. PHRAS. **Dominus est,** *il est le maître, le chef suprême.* Is es, penes quem summa potestas; qui omnia tenet; ad quem unum delata sunt omnia; qui tenet rempublicam; in cujus potestate bona fortunæque omnium; terrarum omnium rector. Cf. **Dominor, Rego, Imperium.** USUS : Senatus est dominus publici consilii; Populus Rom. dominus regum, victor, ac imperator omnium gentium. DEUS animum, ut dominum et imperatorem præfecit obedienti corpori.

DŎMĬTOR, ōris, m. *Celui qui dompte, dompteur.* EPITH. Facetior. USUS : Equorum domitores non verbera solum adhibent, sed et pabulum subtrahunt.

DŎMO, as, ŭi, ĭtum, are, a. *Dompter; vaincre.* SYN. Edomo, condocefacio. PHRAS. **Cupiditates domandæ sunt,** *il faut subjuguer ses passions.* Vitiosa natura comprimenda est; improbitas infringenda, frangenda, elidenda, ab feritate insita mitiganda est; effrenatæ libidines sub jugum sunt mittendæ; id agendum a quovis, ut effrenes cupiditates non frenos modo, sed et jugum accipiant. Cf. **Comprimo, Coerceo, Cohibeo.** USUS : Domuisti gentes immanitate barbaras. Equos domare verberibus. Domatas habere libidines. Animal ad mansuetudinem domitum. Cf. **Edomo.**

DŎMUS, voc. us, gen. i, *vel* ūs, dat. ui, acc. um, abl. o; pl. nom. us, gen. uum et orum, dat. et abl. ibus, acc. os, f. *Maison.* SYN. Ædes, domicilium, tectum, penates, lares, sedes, foci patrii. EPITH. Æterna, aliena, ampla, angusta, antiqua, apertissima et perhospitalis, cæca, cœlestis ac divina, castissima, commune perfugium, communis, diligens, egregia, exornata, atque instructa.)(**Nuda, atque inanis.** Familiarissima, felix, fidelis, gratiosissima, honestissima, infamis, crudelis, facinorosa et libidinosa, plena integritatis, officii et religionis, inimica, instructior et apparatior, lætissima, mœrens, locuples, et referta, locupletior, expers hujus injuriæ, locupletissima et amplissima, magna pulchraque, ministra alicujus facinoris, modestior, naturalis, nota, notissima, et maxime hospitalis, operosa, optima, parva, paterna, pestilens, plena ornamentorum, plena signorum pulcherrimorum, plena dedecoris et flagitii, popularis, præclara et plena dignitatis, prætoria, privata, pudica, pulchra, referta donis, regia, religiosa, referta aleatoribus, plena ebriorum, stabilis, studiosissima cupidissimaque salutis, superior, tota, vacua atque nuda, vacua suspicione, pura, venalis. Domus inanes, locupletissimæ, magnæ et nobiles. PHRAS. **Domum habebat Cicero lautam et elegantem,** *Cicéron avait une demeure riche et élégante.* Utebatur domo cumprimis lauta, et pereleganti; habitabat lautissime; in ædibus Ciceronis neque lautitiam, neque elegantiam desiderares; erat in iis multum lautitiæ, et elegantiæ. Domus Ciceroni erat omnibus rebus instructa, atque exornata; domus ea non domino magis ornamento erat, quam civitati. USUS : 1. Domum ædificare plenam dignitatis, facere, convestire, reficere, restituere. 2. **Domo exire,** *quitter sa maison.* Excedere, emigrare, exulare, abesse. 3. **Domum ire,** *aller à sa maison.* Domos inde discedunt; in sua tecta dilabi; domum se recipere; convertere se domum. 4. **Domi manere,** *demeurer chez soi.* Domo se tenere; non commovere se domo; exspectare aliquem domum. 5. Luxu domum exinanire, exhaurire. Amico domum commendare. 6. **Familia.** *famille.* Offensam sibi domum reconciliavit.

DŌNĀTĬO, ōnis, f. *Largesse.* SYN. Amice, sponteque facta distributio. EPITH. Singulari impudentia prædita, nova, incredibilis, falsa. USUS : Donationem facere.

DŌNEC, *Jusqu'à ce que.* SYN. Dum, quoad usque. USUS : Exspectabo, donec ad locum venias.

DŌNO, as, avi, atum, are, a. *Gratifier de, faire des présents à.* SYN. Largior, munere afficio, munus do, affero; donum affero; muneribus orno; stipendio afficio; condono. ADV. Effuse, large, sigillatim, publice, consulto. PHRAS. **Ampliter illum, effuse largeque donavit,** *il lui fit de riches et nombreux présents.* Magna ei munera misit; amplissimis donis decoravit; opipare hominem muneratus est; magnis muneribus eum sibi obligavit; magna præmia rei pecuniariæ ei tribuit; locupletem ex egente effecit; dono dedit ampla munera; munera illi amplissima condonavit; talenta aliquot illi muneri misit; donaria dedit non exigua; honorario, congiario illum impertivit, prosecutus est. Muneri amplum congiarium dedit; magnas largitiones fecit; amplas donationes contulit; magna fuit, magna usus est in illum liberalitate; magnis hominem muneribus sibi devinxit; quantamlibet hominis cupiditatem muneribus explevit. Cf. **Do, Largior, Munus.** USUS : Inimicitias suas reipublicæ donare. Ciceroni populus Romanus immortalitatem donavit.

DŌNUM, i, n. *Don, présent.* SYN. Munus. EPITH. Castum, regium, dignum, divinum, eximium, pulcherrimum, regale. PHRAS. 1. **Dona naturæ nactus est egregia,** *il est naturellement bien doué.* Egregia ei bona a natura, studio, fortuna data sunt; nihil non ei a doctrina, a fortuna delatum videtur; ita rebus habilis, ita liberaliter naturæ muneribus ornatus est, ut non natus, sed ab aliquo Deo

fictus esse videatur; magnis dotibus ingenii, judicii, doctrinæ instructus est; quæ in eum natura ornamenta congessit, ea illum apud omnes in magna laude, et gratia ponunt; magnis naturæ dotibus cumulatus; naturæ ornamentis ampliter instructus; egregiis, singularibus animi corporisque dotibus præditus, ornatus. 2. **Dona naturæ perexigua sortitus est,** *la nature l'a peu doué.* A naturæ subsidiis pene imparatus; naturæ donis præparce instructus; male paratus a natura; nullis ornatus naturæ muneribus. Cf. **Natura.** USUS : Multa donis muneribusque conficiuntur. Donis deorum iræ placantur. Philosophia donum deorum.

DORMĬO, is, īvi *vel* **ii, ītum, īre, n.** *Dormir.* SYN. Somnum capio, sopitus sum, quieti me trado, cubo. PHRAS. 1. **Dormitum se confert,** *il va se coucher.* Quieti corpus dat; quieti se tradit; somno operam dat; confert se cubitum; cubitum it; ad quietem se confert; lecto se commendat; corpus diurnis laboribus fatigatum, quieti mandat; strato se committit. Cf. Cubo. 2. **Tota nocte dormivi,** *j'ai dormi toute la nuit.* Alte et graviter dormivi, nec nisi cum sole experrectus sum; arctissimus me somnus complexus est; sopor graviter me oppressit; in lucem quievi; alte condormivi; stertebam in altum diem; artus languidos longo sopore placavi; gravatum animi anxietate corpus diuturno somno refeci; gravi altoque somno oppressus fui; somno liberalissime acquievi; somno eam noctem indulsi liberalius; somno victus, quietem corpori haud parce dedi. Nihilo arctiora erant somni tempora, quam noctis; nox ea, quam longa fuit, somni mihi copiam faciebat; corpus somno solutum sine cura tota nocte quievit; nox ea quieti data; alti quies erat somni; somno continenti eam noctem egi, duxi, traduxi, transegi; somnum in lucem extraxi; totam noctem somno transmisi, somno fessos artus pavi, irrigavi in multum diem. 3. **Hac nocte nihil dormivi,** *je n'ai point fermé l'œil cette nuit.* Nihil erat somni; noctem hanc sine somno, vigilem, insomnem, somno vacuam, somno expertem egi, peregi, duxi, traduxi. Nox ea mihi insomnis, inter insomnia abiit, effluxit; perpetua vigilia sum vexatus; insomnio laboravi; somni carpere nihil poteram; somnus nullus hac nocte ad oculos meos accessit, somnus hac nocte effugit oculos meos; fugit ab oculis meis; nunquam se obtulit oculis meis; quietis nullam partem cepi; somnum hac nocte non vidi; hac nocte nunquam quievi; noctem totam pervigilavi; noctis partes mihi omnes expertes somni fluxere. Nox ea tota vigilem me habuit; somnum oculi non viderunt mei; somnum oculis non vidi meis, hac nocte oculi mei somno gravari, comprimi, claudi minime potuerunt. Cf. **Somnus, Obdormio, Lectus,** Cubo. USUS : Ex lassitudine dormire cœpi. Alte et graviter dormire.

DORMĪTO, as, avi, are, n. *Avoir envie de dormir, sommeiller.* SYN. Oscito, somnus me sollicitat, somnus accedit, somnus instat, et deserit, in soporem identidem delabor. USUS : Dormitantem illam et oscitantem sapientiam æstimo.

DORSUM, i, n. *Dos.* SYN. Aversa pars corporis.

DOS, dōtis, f. *Dot.* 1. Multum torquetur debitione dotis. Dotem filiæ nobili conficere. Dotem dicere alicui. 2. **Ornamentum,** *avantage, qualité, mérite, ornement.* Artem indotatam verborum dote ornavit et locupletavit. Cf. **Donum.**

DŌTĀLIS, e, gen. com. *De dot, donné ou apporté en dot.* USUS : Dotale matrimonium. Prædia dotalia.

DŌTO, as, avi, atum, are, a. *Pourvoir d'une dot, doter.* SYN. Orno, dotem do. USUS: Virgo bene dotata.

DRACHMA, æ, f. *Drachme, monnaie et poids.* SYN. Denarius, unciæ pars octava. USUS : Drachmas dare, petere.

DRĂCO, ōnis, m. *Dragon, serpent.* EPITH. Jubatus, lapideus, terribilis, tortus, torvus, totus. USUS : Patrimonium complexus, quasi thesaurum draco.

DŬBĬĒ, *D'une manière douteuse, incertaine.* USUS : Dubie datum pro certo accipere.

DŬBĬTANTER, *Avec doute, en doutant, en hésitant.* SYN. Timide, difficulter.)(**Fidenter.** USUS : Verecunde dubitanterque facere aliquid. Spe gloriæ sublata non dubitanter occidam.

DŬBĬTĀTĬO, ōnis, f. *Doute, hésitation.* SYN. Hæsitatio, dubium, scrupulus. EPITH. Ignota, infinita, digna, minor, tenuissima. USUS : 1. **Dubitationem injicere et scrupulum,** *faire douter, faire naître le doute.* Iter meum in dubitationem te adduxit; dubitationem tibi attulit, dedit, reliquit. 2. **Dubitatione æstuare, jactari,** *douter.* Id quidem dubitationem nullam habet. In illa re magna dubitatio est. 3. **Dubitationem tollere,** *dissiper, lever les doutes.* Dubitationem adimere, eripere; expellere omnem rei dubitationem; dubitationis nihil relinquere. Homo sine dubitatione deterrimus. Eum judices sine dubitatione absolvere. Cf. **Dubito, Dubium.**

DUBĬTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Douter.* Addubito, hæreo, ambigo, mihi in dubium venit, dubium mihi est, dubium habeo, animi pendeo, ambiguum habeo, in dubium venio; mihi diffido, timeo.)(**Certo scio, confido, persuasus sum.** ADV. Diu, multum, sane, plane, recte, valde. PHRAS. 1. **Omnibus prope de rebus dubitat,** *il doute presque*

de tout. Nutat plerumque animo; in contrarias sententias illi distrahitur in deliberando animus, affertque ancipitem cogitandi curam; implicatus fere tenetur, nec firmum consilium capessit; suspensus suspicionibus et dubitationibus tenetur. Aqua passim illi hæret; quid agat, dicat, respondeat, ipse nescit; titubantem, hæsitantem, labantem animo et fluctuantem fere videas. Confusus animi et incertus variis voluntatibus impellitur et repellitur; sententiæ incertus perplexe fere de rebus judicat, omnia in incerto relinquit; non satis in promptu habet, quo se vertat, quid probet, quid rejiciat; non satis constat sibi; in dubio ponit omnia; animum in diversa versat. 2. **Quid agam, dubito,** *je ne sais que faire.* Ancipiti cura distrahor, jactor, versor; animi pendeo, incertus animi sum; pendet animus; huc illuc inclinat animus, fluctuat, jactatur; animus incertus est. Quid consilii capiam, utram in partem me dem, ignoro. Explicare consilium; expedire me ex hac deliberatione; exitum meæ cogitationis invenire non possum. Distrahunt me diversa consilia. In utramque partem ita multa succurrunt, ut sit difficilis admodum, minime expedita, minime explicata, minime explorata, minime certa, perobscura, haud satis aperta deliberatio. Anceps valde sum; dubius sum; teneor implicatus; dubitatio me tenet; difficilis mihi deliberatio est; varie distrahor; dubia cogitatione distrahor; in ancipiti cura versor; nihil explico; explicare nihil queo; expedire me nequeo; valde hæreo; exitum non reperio. Consilium capere nescio; consilium deest. Inops consilii sum; a consilio inops sum. Consilium diu frustra quæro; non dispicio; dijudicare nequeo, utram in partem me dem; utrum sit rectius, utrum conducibilius, utrum sit eligendum consilium; exploratum, apertum, certum non habeo, utri parti assentiam; lubricus mihi est ad deliberandum locus; in utramque partem animus inclinat, animus in consilio labat, nutat, non consistit; nihil habet explorati; explicata, explorata mihi non est consilii ratio; impedita mihi est consilii ratio; ancipitem gero animum; animo fluctuor; suspensus et incertus cæca exspectatione pendeo; animo sum suspenso; ancipiti deliberatione distrahor; quid consilii capiam, in incerto est; in dubio est animus; in hac causa mihi aqua hæret; incertus sententiæ sum; animi dubius sum; mihi in incerto relictum est; non satis constat animo; in incerto habeo; in dubio pono; huc atque illuc diversus, fluctuans agitor; inter fugæ pugnæque consilium trepido; sententia nondum stare mihi potuit. Usus: Ille nihil tam veritus, quam ne dubitare videretur. In senatum venire non dubitavit. Illud, cave, dubites. Non dubito, quin, etc.

Dubitantis formulæ, *Fomules de doute:* Quid ergo est? nondum satis constat, molestiæne plus, an, etc. Age jam, molestiæ plus id afferet, an, etc. Quid faciam, aut quo me pacto geram? Nunquam in majori dubitatione fui. Tria sunt autem: Arpinum eam, an Romam, an Tusculum? Quid igitur est? Romæ manebo, an Arpinum abeam? Utrum molestiæ plus, an periculi subibo? Molestiæ plus, an discriminis instet, incertum habeo, hæreo, res mihi in incerto est.

DŬBĬUM, ii, n. *Doute, hésitation.* Syn. Dubitatio, difficultas, controversia. Phras. 1. **Dubium movit de ea re,** *il a élevé des doutes sur cette affaire.* Dubium fecit; rem in dubium vocavit, revocavit; rem in dubitationem adduxit; dubitationem injecit, attulit; scrupulum injecit; incertam rem effecit; rem in controversiam vocavit, adduxit, deduxit. 2. **Dubium de re exortum est,** *des doutes se sont élevés sur cette question.* In dubium adducta res est; res in dubium venit; in controversiam, in contentionem venit; res in disceptationem venit; orta est de re controversia; de ea re controversia exstitit; dubitari cœptum de re; res in dubium, in contentionem vocata, revocata est; **Dubium esse de re potest,** *la chose est douteuse.* Res dubitationem habet; in contentione posita est; in controversia versatur; in disceptationem cadit; res in conjectura posita est; in dubium, contentionem vocari potest; in disceptationem venire potest; res in disceptatione versatur. 4. **Rem in dubio relinquo,** *je laisse la chose douteuse.* Rem in medio relinquo; in opinione relinquo; rem ut incompertam, et in opinione positam in medio relinquo; rem ut in incerto positam, et parum exploratam affirmare mihi religio est. 5. **Sine dubio,** *sans doute, assurément; sans hésiter, sans balancer.* Sine dubitatione; dubitatione sublata; nulla interposita dubitatione. 6. **Est in ea re magnum dubium,** *cette chose est tout à fait douteuse.* Nihil vidi, quod minus explicari possit; residet ea de re non tenuis scrupulus; o rem odiosam, et inexplicabilem, in qua summa obscuritas! Ea res, cum in consultationem venit, mihi tenebræ sunt, expedire non possum; ea res in diversum me trahit, suspensum me tenet, detinet; incertus sententiæ sum; animus mihi pendet, dubitatione æstuat. Cf. **Dubito.** Usus: Rem in dubium vocare. Dubium facere. Dubium non habere. Res in dubium venit; in dubio est; sine dubio tibi accedam. Cf. **Dubitatio, Dubius.**

DŬBĬUS, a, um, *Douteux, incertain.* Syn. Incertus, anceps, controversus, lubricus, ancipiti cogitatione distractus. Habens dubitationem.)(Certus. Phras. 1. **Dubium est, quis sit belli eventus futurus,** *on ne peut prévoir quelle sera l'issue de la guerre.* In dubio est; est, cur dubitetur; dubitationem res habet; ambiguum est; in dubio versatur; in ambiguo; in ancipiti positum est; plane

non constat, non patet, non liquet; apertum, perspicuum, dilucidum non est; dilucide non patet; divinare non licet; certe conjicere, augurari, affirmare non licet; certa conjectura non est; exploratum non est, quis sit belli exitus futurus. Belli exitus suspensum adhuc habet animum; animum exspectatione suspendit; suspensum me tenet, detinet. De belli eventu potest ambigi. In dubium vocari potest eventus belli; in dubium venire potest exitus belli. Exitus belli in dubitationem adduci potest. In utramque partem judicari de belli exitu potest. Anceps, dubia, ambigua, incerta, difficilis, admodum obscura, quæ obscuritatis et erroris habet plurimum, de belli eventu divinatio est; de belli eventu conjectura est non aperta, non simplex, non perspicua; de belli eventu parum certa opinio est. Conjecturam de belli exitu facere cui licet? quo res belli casura sit, utram in partem inclinatura victoria, nemo dispicit, intelligit, novit. Exitum belli certa ratio non ostendit, non promittit. Cf. **Incertus, Dubito.** 2. **Dubius est amicus,** *cet ami est douteux.* Dubius, suspensæque ex fortuna fidei amicus; cujus incerta, ambigua, nec explorata satis fides; cui amicitia ex fortuna pendet; cujus fide niti haud tuto possis; cujus amicitia in casu posita est; fortunæ amicus, non homini. USUS: In ea re minime dubia tricatur. Eorum, quæ dubia sunt, rationes; quæ certa exempla afferentur. Dubium non habeo.

DŪCENTI, æ, a, *Au nombre de deux cents.*

DŪCENTĬES, *Deux cents fois.* USUS: Sestertium amplius ducenties retuli.

DŪCO, is, **duxi, ductum, ere,** a. *Conduire.* SYN. Deduco, sumo. ADV. Extrinsecus, omnino, publice, recte, bipartito, maxime, nimium, diu. PHRAS. **Duxit uxorem,** *il a pris femme, il s'est marié.* Uxorem sibi adjunxit; matrimonio sibi junxit virginem; domesticum fœdus junxit cum virgine. Cf. **Matrimonium.** USUS: 1. Viri fortes, qui ordines, exercitum duxere. 2. **Adduco, induco,** *amener à.* Ita me tua oratio ad credendum ducit. 3. **Judico, censeo, existimo,** *estimer, penser, juger.* Ducere aliquem in hostium numero. Parvi, despicatui ducere; neminem præ se hominem ducere. Humana omnia præ se ducit. 4. **Produco, profero, protraho, traho,** *traîner en longueur.* Ducere tempus, ducere bellum. 5. **Derivo,** *conduire.* Ducere aquam per fundum alterius. 6. **Concipio,** *prendre, recevoir.* Ducere, trahere, sumere opinionem, suspicionem in aliqua re. 7. **Obtineo,** *obtenir.* Similitudinem ex aliquo ducere. Commendationem e scelere ducit. 8. **Abeo latenter,** *s'en aller.* A gradibus, a domo se duxit. 9. **Rapio ad supplicium,** *mener (en prison, au supplice).* Hominem duci jussit. 10. **Nuptiis aliquam mihi adjungo,** *se marier, épouser.* Duxit Terentiam. 11. *Se laisser conduire, entraîner.* Duci opinione, errore, laude, gloria. 12. **Promiscue,** *locutions diverses:* Nomen a regione duxit. Spiritum et vitam ducere. Initium e re ducere. Vires ducere. Gloriæ, dedecori sibi aliquid ducere.

DUCTO, as, avi, atum, are, a. *Mener, tromper, duper.* USUS: Ductare aliquem dolis. Cf. **Decipio.**

DUCTOR, oris, m. *Conducteur, chef.* SYN. Dux, qui ordinem ducit. USUS: Quoties ductores nostri ad mortem non dubiam cucurrerunt.

DUCTŬS, ūs, m. *Action de conduire, de diriger.* USUS: Ductus aquarum, *aqueduc.* Ductus oris, *expression de la bouche.* Alterius ductu aliquid facere.

DŪDUM, *Précédemment, auparavant.* SYN. Jam pridem, multis ante tempestatibus. USUS: Dudum circumrodo, quod devorandum est.

DŬELLUM, i, n. *Guerre, combat.* SYN. Bellum. EPITH. Justum, grave. USUS: Antiqui nomina contrahebant, ut duellum, bellum. (*Pro certamine singulari inter duos, duel, vulg. est).*

DULCĒDO, ĭnis, f. *Douceur, charme, attrait.* SYN. Dulcitudo. EPITH. Concepta, maxima. USUS: Dulcedine quidam gloriæ moti, commoti, capti, depravati juvenes. Voluptas maxima dulcedine sensum movet. Pecuniæ dulcedine non capior. Ingenti dulcedine, summa suavitate me tua oratio perfundit.

DULCESCO, is, ere, n. *S'adoucir.* USUS: Uva maturata dulcescit.

DULCIS, e, gen. com. *Doux.* SYN. Suavis, carus, jucundus.)(**Amarus.** ADV. Valde. PHRAS. **Dulce mihi est audire,** *il m'est doux d'entendre.* Cantus is sensui suaviter blanditur; sensus dulciter ac jucunde movet; dulcedine quadam capior, perfundor, ista cum audio. USUS: Epistola dulcissima. Ingenium ejus tam dulce, quam acetum Ægyptium. Cf. **Suavis, Jucundus, Carus.**

DULCĬTER, *Agréablement.* SYN. Jucunde, suaviter.

DULCĬTŪDO, ĭnis, f. *Douceur.* SYN. Dulcedo. USUS: Dulcitudo orationis. Gustatus præter cæteros sensus dulcitudine commovetur.

DUM, *Tandis que.* USUS: 1. Hæc dum Romæ geruntur. 2. **Donec,** *jusqu'à ce que.* Mane tantisper, dum redeam. Nihil ei longius videbatur, quam dum nuntius rediret. 3. **Adhuc, nondum,** *encore.* Nihil dum audieram. Neque dum is locus satis. 4. **Dummodo,** *pourvu que.* Age, quod lubet, dum Romæ ne sis. Nihil mea curo, dum rempublicam conservem. 5. **Quamdiu,** *aussi longtemps que, tant que.* Utere rebus meis, dum velis.

DŪMĒTUM, i, n. *Lieu couvert de buissons.* SYN. Locus dumis consitus, spinis

abundans. USUS: Septum undique, et vestitum vepribus et dumetis locum quæsivi.

DUMMŎDO, *Pourvu que.* SYN. Dum, dum tamen, si modo, dum ut, modo ut. USUS: Omnia negligunt, dummodo potentes evadant.

DŪMŌSUS, a, um, *Couvert de buissons.* SYN. Spinosus, vepribus plenus. USUS: Locus, rupes dumosa.

DŪMUS, i, m. *Buisson.* SYN. Spina.

DUNTAXAT, *Seulement.* SYN. Tantum, solum. USUS: Animo duntaxat vigeo.

DŬO, æ, o, *Deux.*

DŬŎDĔCĬES, *Douze fois.*

DŬŎDĔCIM, *Douze.*

DŬŎDĒNI, æ, a, *Douze (sens distr.), par douze.* USUS: Duodena jugera.

DŬŎDĒVĪGINTI, *Dix-huit.* SYN. Decem et octo.

DŬPLEX, ĭcis, omn. gen. *Double, partagé en deux.* SYN. Geminus. USUS: Duplices pupillas habet. Duplex est hominum genus.

DŬPLĬCĬTER, *Doublement, de deux manières.* SYN. Bipartito. USUS: Dupliciter me tuæ litteræ delectarunt. Ista dupliciter accipi possunt.

DŬPLĬCO, as, avi, atum, are, a. *Doubler.* SYN. Gemino, itero. USUS: Duplicantur m hi curæ. Duplicata ex eo facto gloria discessi. Duplicata verba, et iterata.

DŬPLUS, a, um, *Double.* SYN. Alterum tantum. USUS: Subire pœnam dupli. Duplo major, et altero tanto major. Duplum et triplum intervallum. Mulcta in duplum ibit, *les dommages-intérêts seront doubles.*

DŬPONDĬUS, ii, m. *Monnaie valant deux as.* SYN. Asses duo, libræ æris duæ. Si dupondius tuus ageretur, *s'il s'agissait de deux as (de la moindre partie) de ton bien.*

DŪRESCO, is, ere, n. *Devenir dur, durcir.* SYN. Durus fio. USUS: Humor aquilonibus durescit.

DŪRĬTAS, ātis, f. *Dureté, rudesse.* SYN. Severitas, duritia, acerbitas.)(**Lenitas, comitas.** USUS: Duritas, severitas, mœstitia orationis. Quanta in hoc duritas, in illo comitas!

DŪRĬTER, *Durement.* USUS: Verba, duriter translata, *métaphores peu naturelles.* Durius accipere videris. Nihil dixi durius.

DŪRĬTĬA, æ, et **DŪRĬTĬES**, ēi, f. *Dureté, rudesse.* SYN. Firmitas, asperitas. EPITH. Immanis, virilis. USUS: Animi duritia, sicut corporis stupor. Duritia, et patientia virilis. In summa parcimonia et duritia vivere. Cf. **Severitas, Asperitas.**

DŪRO, as, avi, atum, are, n. *Durer, patienter; persévérer, subsister.* SYN. Maneo, diuturnus sum, stabilis permaneo, persevero. PHRAS. 1. **Tua hæc gloria non diu durabit,** *votre gloire ne sera pas de longue durée.* Perpetua non erit, non stabit, non consistet; vetustatem, ætatem non feret; æterna non erit; ad longinquum tempus non permanebit; non erit diuturna; fluxa nimium est et caduca. 2. **Hæc si bella durabunt, actum est de salute patriæ,** *si les guerres continuent, c'en est fait du salut de notre pays.* Hæc si bella perpetua, diuturna, fixa erunt; si, quo cœpere cursu, bella procedent; si longius producentur bella; nisi bello finis imponatur; nisi bella ad exitum perducantur, desperata omnis patriæ salus est. 3. **Tempestas tota nocte duravit,** *la tempête a duré toute la nuit.* Tempestas totam noctem tenuit, obtinuit; tempestas non nisi inclinata jam nocte posuit, remisit; tempestas non nisi aperiente se die conquievit, appetente die se fregit; a tempestate quies tota nocte non erat. USUS: Sensus moriendi ad exiguum tempus durat. Cf. **Persto, Persisto, Persevero, Diuturnus.**

DŪRUS, a, um, *Dur; cruel, inhumain.* SYN. TRANSL. Crudelis, asper, inhumanus, incultus, ferreus, horridus, agrestis, vehemens, inexorabilis, implacabilis, importunus, natura asper, inclemens, immitis, animo agresti et duro.)(**Mollis.** PHRAS. 1. **Homines duris assueti sunt,** *les hommes sont accoutumés à une vie dure, pénible.* Durati usu armorum, invicto ad laborem corpore; in patientia laboris et periculi ferrei prope corporis et animi; a parvulis duritiei et labori student; vitæ cultu sunt aspero; fatigatis humus cubile est; cibus eos, quem occupant, satiat; tempora somni arctiora, quam noctis sunt; multum ab omni luxu abhorrent. 2. **Est homo durus,** *c'est un homme cruel, méchant, sans cœur.* Mollitiem dudum animo ejecit omnem; benignitas in eo clausa est; duritiæ se a puero dedit; ut vita, sic oratione durus est et horridus; animo est inexpugnabili; asperi procul dubio animi est, ingenio duro est et inexorabili, quod nulla res frangat, nulla commoveat; durus est et ferreus; duriter omnia inclementerque agit. Cf. **Agrestis, Asper.** USUS: Durum se et agrestem præbere. Durissima reipublicæ tempora. Verbum durum, insolens. Moribus asper et durus. Dura servitus. Cf. **Inhumanus.**

DŬUMVĬRĀTUS, ūs, m. *Duumvirat.* USUS: Duumviratum gerere.

DŬŬMVĬRI, ōrum, m. p. *Les duumvirs.* Duumvirum judicium.

DUX, dŭcis, m. *Conducteur; chef, général; celui qui marche à la tête.* SYN. Qui ducit exercitum, ductor, imperator; signifer, præfectus, qui ducit ordines, auctor. EPITH. Clementissimus, certior, diligentissimus, idoneus, illustris, major, memor aliorum, oblitus sui, novus, paratior, præstantissimus, summus, togatus, verus. Duces acerrimi, adversari, audaces, boni, clarissimi, desperati, experti, firmi,

fortes, improbi, improvidi, innumerabiles, nefarii, negligentes, nobilissimi, notissimi, parati atque armati, præstantissimi, publici, summi, non solum veteres, sed etiam recentes, vivi et incolumes. Dux certissima, nocturna, optima, molesta, mirifica. PHRAS. 1. **Universa civitas eum ducem sequebatur,** ***toute la ville le suivait comme son chef.*** Universa civitas ei regendam se dederat; ad ejus ductum se applicaverat; ad ejus ductum se cives omnes contulerant, adjunxerant. 2. **Cæsar dux erat præstantissimus,** ***César était un grand capitaine.*** Cæsar præfuit exercitibus summa cum laude; imperator, rector exercituum, ductor copiarum fuit Cæsar nemini secundus. Copias duxit Cæsar admirabili rerum bellicarum scientia. Cæsar gessit bella suo ductu ea virtute ac vigilantia, non modo, ut non superiorem, sed nec omnino parem habuerit; nemo ut præstantior illo haberi posset. Cæsar erat, in quo tum summa rei bellicæ ponebatur. Cæsar erat belli artibus clarissimus; bellica laude, bellica virtute, altitudine animi, felicitate ante alios conspicuus. Cf. **Imperator.** USUS : Natura optima vivendi dux. Ducem se præbere facinoris. Dux et magister ad faciendum aliquid. Rationem ducem sequor.

DYSŪRĬA, æ, f. ***Dysurie, difficulté d'uriner.*** SYN. Urinæ difficultas.

E *vel* **ex**, *De, hors.* USUS : 1. **Originis**, *origine :* Eunuchi e Syria. Quidquid habuit, e disciplina habuit. 2. **Commodi, usus, utilitatis**, *usage, utilité :* Erit id ex usu, erit e republica. Decretum e republica factum.

E regione, *En droite ligne, en face, vis-à-vis.* SYN. In conspectu, ex adverso. USUS : Luna cum est e regione solis, deficit. Occurrunt sibi velut e regione contraria.

ĒA RE, *C'est pourquoi.* SYN. Propterea, ideo, ob eam rem. USUS : Is metuit, et ea re fugit. Id, quia turpe, ea re non est faciendum.

ĒĀTĔNUS, *Jusque là, jusqu'à ce point.* SYN. Hactenus, usque dum, usque ad eum finem, usque eo, quoad ; usque eo, ne. USUS : Ferre aliquem eatenus, quoad ipse negligat. Jus eatenus exercuere, quoad valuere.

ĒBĪBO, **is, i, bĭtum, ere**, a. *Épuiser, tarir.* SYN. Exhaurio. USUS : Ebibere sanguinem alicui.

ĒBLANDĪOR, **iris, itus, sum, iri**, d. *Obtenir à force de caresses.* SYN. Blanditiis extorqueo. USUS : Effice, eblandire, ut, etc.

ĒBRĬĔTAS, **ātis**, f. *Ivresse.* USUS : Inter ebrietatem et ebriositatem multum interest.

ĒBRĬŌSĬTAS, **ātis**, f. *Habitude de s'enivrer, ivrognerie.* SYN. Habitus ebrietatis, *vel* affectio ebrietatis.

ĒBRĬŌSUS, **a, um**, *Ivrogne.* SYN. Facilis ad ebrietatem. PHRAS. **Ebriosus est**, *c'est un ivrogne.* Gurges atque helluo est ; qui vino se ingurgitare, replere, obruere, devincire soleat ; vini pernicies ; vini nimius, vini immodicus, ebrietati deditus ; in potationibus assiduus ; natus ad vina perdenda ; cui tempus nullum sobrio relinquitur ; temulentiæ nota infamis. USUS : Stilponem ferunt et ebriosum et mulierosum fuisse. Cf. **Vinolentus, Ebrius.**

ĒBRĬUS, **a, um**, *Ivre.* SYN. Temulentus, vinolentus, vino languidus, vino obrutus, vino madens, languens, confectus.)(**Sobrius, siccus.** PHRAS. **Vino mersus jacet**, *il est encore ivre.* Nondum hesterni convivii crapulam exhalavit ; crapula gravis et inops est ; vini adhuc plenus est, vino obrutus, vino sopitus, vino gravatus est ; sensus mero adhuc victi jacent ; gravata ebrietate mens est ; mero incaluit ; appotus probe est ; invitavit se in cœna largius ; Bacchus hominem irritavit ; vino rationem obruit ; vino mentem mersit, sepelivit ; vino se oneravit intemperantius ; crapula ac capitis errore titubat ; vino oppressus, sepultus est ; vino gravis est ; vino madet ; plenus crapulæ est. Cf. **Vinolentus, Bibo.** USUS : Apud se ebrium factum esse dixit.

ĒBULLĬO, **is, ire**, 1. n. *Bouillonner.* 2. a. *Produire, dire avec emphase.* SYN. Effervesco. TRANSL. Jacto, ostendo. USUS : Solent illud ebullire Stoici ; virtutes ebulliunt et sapientiam.

ĔBUR, **ŏris**, n. *Ivoire.* SYN. Dens elephantis. EPITH. Castum, donum Deo gratum, non inutile, crebrum. USUS : Tecta ebore et auro fulgentia.

ĔBURNĔUS, **a, um**, *D'ivoire.* SYN. Ex ebore. USUS : Signum æneum, eburneum, marmoreum.

ECCE, *Voici, voilà.* SYN. En. USUS : Ecce litteræ de Varrone. Ecce autem nova turba et rixa ! Ecce miserum hominem !

Ecclēsĭa, **æ**, f. *Église.* Recte credentium cœtus, congregatio ; respublica Christiana. **Ecclesia Romana**, *l'Église romaine.* PHRAS. Ecclesia orbis terrarum princeps et magistra. Arx reipublicæ Christianæ. Religionis Christianæ arx ac sedes. Ecclesiarum omnium princeps ac mater. Veritatis magistra, ac morum custos Ecclesia ; princeps religionis, ac divinæ mentis interpres Ecclesia ; Pontificum sedes. **Ecclesia nascens**, *l'Église naissante.* Primordia Christianæ reipublicæ. Nascentis Ecclesiæ incunabula ; aureum nascentis post Christum pietatis sæculum ; Ecclesiæ orientis, lactentis sæculum. (VULG. **Primitiva Ecclesia.**) **Ab initio Ecclesiæ**, *depuis les premiers siècles de l'Église.* Ab exortu nascentis Ecclesiæ ; ab ipsis Ecclesiæ incunabulis ; ab institutis Christianis sacris ; a Christianæ religionis exordio. **Ecclesia Cathedralis**, *église cathédrale.* Ædes sacra, primaria ; Episcopi sedes ; templum summum. **Ecclesias visitare**, *visiter les églises.* Religionis causa ædes sacras obire ; pietatis causa ad loca sanctimonia nobiliora contendere ; urbis templa veteri religione sacra obire. Sacra loca venerari, veneratione prosequi. Cf. **Templum.**

Ēcho, **ūs**, f. *L'écho, son répercuté.* Saxa et solitudines voci respondentia ; vox *aut* sonus repercussæ ; valles clamoribus repercussæ. PHRAS. **Hic est echo**, *en cet endroit il y a un écho.* Redditur clamor jugis montium, vastisque saltibus repercussus ; circumjecta nemora, petræque, quam accepere, vocem multiplicato sono referunt ; vocibus juga montis collesque resonant ; montis anfractu repercussæ redduntur voces ; montium flexus, et concavi vallium sinus voces reciprocant ; saxa rupesque voci respondent.

ĒCLIPSIS, is, f. *Éclipse*. SYN. Obscuratio, defectio solis *aut* lunæ defectus, deliquium solis, labor lunæ. PHRAS. 1. **Eclipsis lunæ est**, *il y a éclipse de lune*. Luna incidit in umbram terræ; luna, e regione solis interpositu interjectuque terræ deficit; luna laborat; deficitur lumine; sole premitur; nitorem sideris condit; lumen omne fœdat; luna languescit, hebescit. 2. **Eclipsis solis erat**, *il y avait éclipse de soleil*. Solis orbis minui visus est; nox interdiu visa intendi; nox interdiu cœlo obtenta.

ECQUANDO? *Est-ce que jamais? Y a-t-il une fois que*. SYN. Quando. USUS: Ecquando his de rebus tales viros audituros existimasti? *As-tu quelquefois songé qu'il te faudrait répondre de tels crimes devant ces juges intègres?*

ECQUIS, a, od *vel* id? *Y a-t-il quelqu'un qui? Est-ce que ne pas?* USUS: Ecquo de homine id ais? ecquid narras? ecquid animadvertis horum silentium?

ECQUISNAM, quænam, quodnam? *Comme le précéd.*

Ecstăsis, is, f. *Extase*. SYN. Mentis, animi a corpore secessus, alienatio, mentis a sensibus evocatio. PHRAS. A se, a sensibus secedere, discedere; abstrahi a sensu mentis; in contemplationem cœlestium tota mente rapi; a sensibus avocari, *être en extase, avoir des extases*. Cf. **Abstractus, Alienatus.**

ĒDĂCĬTAS, ātis, f. *Voracité, appétit dévorant*. SYN. Vitium ventris et gutturis. USUS: Morbus edacitatis.

ĒDAX, ācis, omn. gen. *Vorace, glouton*. SYN. Vorax. USUS: Edacem hospitem amisisti. Cf. **Vorax, Gula.**

ĔDĔRA, æ, f. *vel* **HĔDĔRA**, æ, f. *Lierre*. USUS: Omnia convestivit edera.

ĒDĪCO, is, dixi, dictum, ere, a. *Proclamer, déterminer*. SYN. Indico. USUS: Consul senatum, comitia, conventum sociis, justitium edixit. Prætor edixit.

ĒDICTUM, i, n. *Ordre, ordonnance, édit*. SYN. Decretum, interdictum. EPITH. Æquum, atrox, improbum et inhumanum, inimicum, novum, peculiare, præclarum, provinciale, recens, repentinum, severum, totum, translativum, uberrimum et quæstuosissimum, urbanum. Edicta acerba, duriora, jucunda, molesta, nova et inaudita, præclara, prætoria, superiora. USUS: Qui Romæ edictum totum, omnia decreta evertit. Ex edicto in possessionem veni. Edictum edicere, scribere, componere, proponere. Edicto aliquid sancire. Edictum ne quis cum telo servus sit. Pronuntiat pœnam in armatos servos, et ne cum armis incedant, vinculorum minis, mortisque edicit. Cf. **Decretum.**

ĒDISCO, is, dĭdĭci, ere, a. *Apprendre par cœur*. SYN. Memoriæ mando. USUS: Homerum ediscat, habeat in ore puer suavissimus. Cf. **Disco memoriter.**

ĒDISSĔRO, is, sĕrŭi, sertum, ere, a. *Exposer, expliquer*. SYN. Expono. USUS: Non edisseram, quis rei finis fuerit. Cf. **Dissero.**

EDĬTĬO, ōnis, f. *Spectacle; choix, désignation*. USUS: Ista editio summam habet acerbitatem.

ĒDĬTĬTĬUS, a, um, *Indiqué, proposé*. USUS: Edititios tantum judices secutus sum.

ĒDĬTUS, a, um, *Publié*. PHRAS. 1. In vulgus editus. 2. **Altus**, *élevé, haut*. Locus editus, atque præcelsus.

1. **ĒDO**, is, ēdĭdi, ēdĭtum, ere, a. *Mettre au jour, publier*. SYN. Facio, profero, divulgo. ADV. Magnifice, libenter. PHRAS. **Librum edam**, *je publierai un livre*. Librum emittam; faciam, ut id opus tandem appareat; foras dabo; faciam, ut exeat liber meus; in publicum dabo librum; pervulgabo, divulgabo; in vulgus edam; in lucem prodam; exire, prodire lucubrationes meas patiar; in lucem dabo; edam, committam luci; juris publici faciam, vulgabo. USUS: 1. Edere clamores, magnam ruinam, facinus atrox. Edere exemplum severitatis. 2. **Divulgo**, *publier*. Libros edere. Apollo oracula edidit. Voluit, ut ipsi tuum nomen ederem; ut facti socium ederem. 3. **Animam edere**, *rendre l'âme*. Partum edere, *mettre au monde*. Ager molliores fetus edit, *produire*.

2. **ĔDO**, edis *vel* es, edit *vel* est, ēdi, ēsum, edere *vel* esse, a. *Manger*. SYN. Comedo, cibum capio, cibum sumo, cibo utor; famem depello, expleo, sedo; cœno. USUS: Jucunde, opipare, apparate edit, et bibit. Cf. **Comedo, Cibus, Vorax, Dapes.**

ĒDŎCĔO, es, cŭi, ctum, ere, a. *Enseigner, instruire*. SYN. Doceo, patefacio, certiorem facio. USUS: Id magis verisimiliter, quod usus reapse experiendo edocet. Cf. **Doceo.**

ĒDŎLO, as, avi, atum, are, a. *Travailler, façonner; composer*. SYN. Dolo. USUS: Orationem edolavi.

ĒDŎMO, as, ŭi, ĭtum, are, a. *Dompter complètement*. SYN. Domo. PHRAS. **Carnem edomare**, *subjuguer la chair*. Corpus vigiliis, *vel* labore frangere; corpus atterere; corpus pœnis sponte susceptis affligere, divexare, macerare, subigere; corpus aspere, contenteque habere; duriter accipere; inclementer tractare. Cf. **Domo, Disciplinam facio, Mortifico.** USUS: Vitiosam naturam oppressam et edomitam habere.

ĒDORMĪO, is, ivi *vel* ii, ire, n. *Dormir jusqu'au bout*. SYN. Ope somni conficio. PHRAS. **Edormivit crapulam**, *il a cuvé son vin*. Emovit crapulam; somnum una et

crapulam sepelivit; mentem gravatam ebrietate quies illi reddidit; crapulam exhalavit; ebrietatem somno discussit. USUS : Edormi crapulam, et exhala.

ĒDŬCĀTĬO, ōnis, f. *Éducation*. SYN. Institutio, disciplina. EPITH. Non dissimilis animantium, puerilis. USUS : Institutus liberaliter educatione, puerilique doctrina, *ayant reçu dès l'enfance une excellente éducation*. Cf. **Educo.**

ĒDŬCĀTOR, ōris, m. *Qui élève, nourricier*. SYN. Altor, nutritius. USUS : Omnium rerum sator, altor, educator DEUS.

ĒDŬCĀTRIX, icis, f. *Celle qui élève, nourrice*. SYN. Nutrix. USUS : Harum rerum educatrix, et nutrix est sapientia, *c'est la sagesse qui développe et entretient ces biens*.

1. **ĒDŬCO**, as, avi, atum, are, a. *Élever, nourrir*. SYN. Alo, nutrio, instituo. ADV. Ingenue, liberaliter. PHRAS. **A me educatus est**, *il fut élevé par moi*. Me educatorem habuit; mea in familia educatus ingenue, et institutus est. Omni industria eum, non humili cultu, in gremio veluti meo, et sinu educavi. Amavi pro meo, ingenium ejus enutrivi, præceptis utilissimis et saluberrimis finxi; claram ei ad omnem virtutem lampadem accendi. Puerum a parvo eductum habui pro meo. Eductus in manibus meis est; educationi ejus ipse præfui, optimisque moribus imbui. Ex mea institutione, disciplina illa prodiit. Cf. **Alo.** USUS : Non est boni parentis, quem procrearit et educarit, non vestire et ornare.

2. **ĒDŪCO**, is, duxi, ductum, ere, a. *Tirer de, emmener, délivrer*. SYN. Extraho, duco, libero. USUS : 1. Educere in aciem copias. Grandem molem, turrim educere. Educere aliquem in jus. 2. **Educare**, *élever, nourrir*. Qui puerum mesibi eduxerunt. Cf. **Extraho.**

EFFĀTUM, i, n. *Parole; sentence*. SYN. Pronuntiatum. EPITH. Verum, aut falsum, incognitum. USUS : Effata Philosophorum.

EFFECTĬO, ōnis, f. *Exécution*. SYN. Effectus, efficientia.

EFFECTOR, ōris, m. *Artisan, ouvrier, auteur*. SYN. Perfector, architectus, molitor, creator, auctor. EPITH. Optimus, præstantissimus. USUS : Stilus optimus dicendi effector, parens, magister. DEUS mundi molitor, omnium rerum effector.

EFFECTRIX, icis, f. *Celle qui fait, cause*. SYN. Pecunia est effectrix multarum voluptatum.

EFFECTŬS, ūs, m. *Effet, vertu, résultat, suite*. SYN. Quod effectum est. USUS: Effectus eloquentiæ est audientium approbatio. Radicum vim et effectum ignoramus.

EFFĒMĬNĀTĒ, *D'une manière efféminée, lâchement*. SYN. Muliebriter.)(**Fortiter**, USUS : Cave, ne quid effeminate facias.

EFFĒMĬNĀTUS, a, um, *Efféminé, lâche, mou*. SYN. Qui animum gerit muliebrem.)(**Fortis, virilis, durus.** USUS : Homo effeminatus, impudicus, mollis, fractus, abjectus, humilis, submissus. Cf. **Mollis, Voluptas.**

EFFĒMĬNO as, avi, atum, are, a. *Amollir, énerver*.)(**Corroboro.** PHRAS. **Sic effeminantur homines**, *ainsi s'amollissent les hommes*. His rebus animi relanguescunt, et virtus remittitur; animi emolliuntur; vigor animi otii dulcedine, et variis voluptatum delinimentis exstinguitur; sic robur animi elanguescit; muliebres animi induuntur. USUS : Effeminarunt aerem, quem Junoni tribuerunt Poetæ.

1. **EFFĔRO**, fers, extŭli, ēlātum, efferre, a. *Produire*. SYN. Edo. ADV. Aliquando se, altius se, insolenter, insolentius, amplissime, supremo die, foras, longissime, membratim, conjuncte. USUS : 1. Ager uberiores fructus effert. 2. **Profero, educo**, *sortir d'une maison, enterrer*. Pedem domo extulit. Filius patrem extulit ad sepulcrum. Demersam patriam efferre, *relever*. 3. **Extollo, celebro**, *louer, exalter*. Laudibus aliquem in cœlum efferre. Ad summum imperium, ad summam gloriam aliquem efferre et extollere. Quos fortuna evexit ad gloriam, virtus extulit ad laudem, ne insolenter se efferant. 4. **Afficio**, *s'enorgueillir, être transporté (de joie, d'orgueil)*. Dolore, ira, gaudio, lætitia efferri, extra se ferri. Cupiditatibus efferri. 5. **Promo, pronuntio**, *proférer, exprimer*. Efferre sententiam gravem verbis inconditis. 6. **Vulgo, divulgo**, *dire, raconter*. Cave, hæc foras efferas, ut ad vulgi aures perveniant. Ne has meas ineptias efferatis.

2. **EFFĒRO**, as, avi, atum, are, a. *Rendre sauvage, rendre furieux*. SYN. In iram accendo, rabiem accendo. USUS : Homines non patiuntur, terram immanitate belluarum efferari. Gentes immanitate efferatæ. In hominis figura animo efferato. Barba promissa speciem oris efferarat.

EFFERVESCO, is, ferbŭi, escere, n. *Bouillir, bouillonner; être enflammé*. SYN. Ebullio, erumpo. ADV. Vehementius. USUS : Nimium efferbuit hujus ferocitas, et in gerendis inimicitiis pertinacia. Undæ comitiorum ut mare profundum effervescunt. Effervescere in aliquem et erumpere. Cf. **Præceps, Impetus, Ira.**

EFFĒTUS, a, um, *Fatigué, usé, languissant*. SYN. Exhaustus, confectus, debilis. USUS: Intemperans adolescentia senectuti corpus effetum tradit.

EFFICĀCĬTAS, atis, f. *Efficacité, vertu, énergie*. SYN. Virtus, efficientia, efficiendi facilitas, facultas. USUS : Tantum habet in libidine artis et efficacitatis. Cf. **Facultas.**

EFFĬCAX, ācis, omn. gen. *Actif, énergique.* SYN. Qui multum habet efficacitatis. USUS : Nosti, quam tardus, quam parum efficax, quam cunctator sit.

EFFĬCĬENTER, *D'une manière efficace.* USUS : Quod cuique efficienter antecedit.

EFFĬCĬENTĬA, æ, f. *Efficacité, effet.* SYN. Vis efficiendi. USUS : Causæ in se continentes efficientiam naturalem. Cum solis pulchritudinem et efficientiam miraretur.

EFFĬCĬO, is, fēci, fectum, ere, a. *Faire, produire.* SYN. Facio, re ipsa efficiens sum, effector sum, effectum do, aliquid præsto, persequor, concludo, conflo, effero. ADV. Æqualiter, artificiosius, cautius, difficilius, facilius, funditus, libidinose, mirabiliter, necessario, perturbate, plurimum, plane, polite, propemodum, quamprimum, subtiliter, latenter, maxime, melius, omnino. PHRAS. **Utinam in tua causa aliquid efficiam !** *Puissé-je faire qqche pour vous !* Utinam in causa tua quoquo modo aliquid conficiam; rem e tua sententia conficiam; negotium tuum bene geram, in rebus tuis aliquid proficiam; operæ pretium faciam; exitum aliquem reperiam; eniti aliquid et navare liceat; aliquid momenti faciam; irrito incepto ne cogar abscedere; rem ad effectum adducam; in causa tua aliquid promoveam; rem tibi explicatam dem; efficacitatis aliquid habeam; rem tibi effectam reddam, tradam; de negotio utinam aliquid extricem ! USUS : 1. Nihil hominum auribus, nihil posterorum memoria dignum effecit. Admirationes et clamores efficere. Enitere, labora, effice, ut, etc. Mandata efficere. Mirabilia facinora effecit. Usus progrediens familiaritatem effecit. Magnos progressus efficiebat. 2. **Concludo**, *établir, prouver, démontrer.* Efficere et concludere orationem. Minutis interrogatiunculis quod proposuit, effecit. Argumentis et ratione assensum effecit. Cf. **Auctor.**

EFFICTĬO, ōnis, f. *Portrait, tableau.* (**Fig. rhet.**). USUS : Effictio corporis cujusdam figuram verbis exprimit.

EFFĬGĬES, ēi, f. *Représentation, image, portrait.* SYN. Species, imago, simulacrum. EPITH. Eminens virtutis, expressa, polita summis ingeniis, solida, germana. USUS : Filius effigies moris, sermonis, animi mei, humanitatis et probitatis tuæ. Eminens virtutis effigies. Virtutum effigiem posteris relinquere, summis ingeniis expressam et expolitam. Cf. **Imago.**

EFFINGO, is, finxi, fictum, ere, a. *Représenter, faire le portrait de qqn.* SYN. Exprimo. USUS : Formam alicujus et mores effingere. Oris lineamenta in tabula effingere. Effingere animo, quæ memoria tenere velis. Cf. **Fingo.**

EFFLĀGĬTĀTĬO, ōnis, f. *Demande pressante, instances.* SYN. Petitio, postulatio. EPITH. Insulsa. USUS : Omnium efflagitatio una fuit. Cf. **Flagito.**

EFFLĀGĬTĀTŬS, ūs, m. *Ut superius.* SYN. Efflagitatio.

EFFLĀGĬTO, as, avi, atum, are, a. *Demander avec instance.* SYN. Vehementer, magnopere flagito. USUS : Auxilium efflagitare et misericordiam. Cum epistolam a me convicio efflagites. Cf. **Peto.**

EFFLICTIM, *Violemment, ardemment.* Valde, vehementer. USUS : Efflictim deperire aliquem.

EFFLO, as, avi, atum, are, a. *Rendre, exhaler.* SYN. Emitto, flo. ADV. Graviter. USUS : Agere animam et efflare. Cf. **Flo.**

EFFLŌRESCO, is, rŭi, rescere, n. *Fleurir.* SYN. Splendesco, eluceo, eniteo, exsisto, mano. **Tribuitur iis, quæ cum copia quadam et venustate ex alio, ut flores ex caliculis, se exserunt, et evolvunt.** ADV. Penitus. USUS : E multa rerum cognitione oratio efflorescit; e familiaritate amor, ex asperitate vitæ castimonia efflorescit. Efflorescere laudibus ingenii. Cf. **Floreo.**

EFFLŬO, is, fluxi, fluxum, ere, n. *Couler.* SYN. Elabor, excido, abeo.)(**Influo.** ADV. Plane. PHRAS. **Rhenus in mare effluit,** *le Rhin se jette dans la mer.* In mare editur; in mare se evolvit; mari miscetur; in mare se exonerat; in mare præcipitat; mare Rheno flumine augetur; in mare lapsu suo profluit et infertur Rhenus; in mare devolvitur. Cf. **Flumen.** USUS: Animo, memoria dudum illa effluxere, quæ tu arcana putabas. Vita, ætas, tempus, voluptates effluunt, et momento dilabuntur. Cum sanguine vita effluxit. Nihil mihi deest, nec abundat, aut effluit. Cf. **Fluo, Elabor, Tempus.**

EFFŎDĬO, fōdi, fossum, ere, a. *Creuser; déterrer.* SYN. Eruo, terram altius molior, e cavernis terræ metalla elicio. USUS : Marcelli memoria meum pectus effodit. Aurum effodere. Cf. **Fodio.**

EFFOR, aris, atus sum, ari. d. *Exprimer, énoncer, émettre.* SYN. Loquor, enuntio. USUS : Nullum verbum effari potuit.

EFFRĒNĀTĒ, *D'une manière effrénée, sans retenue.* SYN. Temere. USUS : Effrenate in hostem irrupit legio.

EFFRĒNĀTĬO, ōnis, f. *Débordement, licence.* SYN. Impotentia, insolentia. USUS : Quæ effrenatio impotentis animi. Cf. **Licentia.**

EFFRĒNĀTUS, a, um, *Effréné, déréglé.* SYN. Projectus, præceps, indomitus, furiosus, impotens.)(**Domitus.** USUS. O libidinem ! o cupiditatem effrenatam ! Homines secundis rebus effrenatos, sibi præsidentes, in gyrum rationis ducere oportet.

EFFRĒNUS, a, um, *Qui n'a plus de frein.* USUS : Effreno equo in medios ignes infertur.

EFFRINGO, is, frēgi, fractum, ere, a. *Rompre, briser.* SYN. Frango, perfringo, revello, convello. USUS : Fores effringere. Convulsis repagulis, effractis valvis, revulsis claustris domum compilant.

EFFŬGĬO, is, fūgi, ere, 1. n. *S'enfuir.* 2. a. *Éviter, échapper.* SYN. Evito, elabor, evolo.)(Incido, occurro. PHRAS. **Periculum effugit**, *il échappa au danger.* Eripuit se instanti periculo ; ex communi exitio unus evasit ; periculum fuga declinavit ; idem, qui tot cives afflixit, casus hunc unum transiit. Cf. **Periculum, Fugio, Vito, Evado.** USUS: Vix omnem offensionem, crimen, maledictum, suspicionem effugies. Mori, et tanquam ex incendio effugere fortunæ. Nihil te effugiet, rescies omnia. Cf. **Vito.**

EFFŬGĬUM, ii, n. *Fuite; moyen d'évasion.* SYN. Refugium, profugium. USUS : Effugium quærere, consequi, habere. Patet tibi effugium.

EFFULGĔO, es, fulsi, ere, n. *Briller.* USUS : Sol inter graves imbre nubes effulgens. Cf. **Fulgeo.**

EFFUNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Répandre.* SYN. Profundo, emitto.)(**Infundo.** PHRAS. **Iram suam in me effudit omnem**, *il a déchargé sur moi toute sa colère.* Odium omne et furorem in me effudit ; evomuit in me virus accerbitatis suæ ; stomachum erupit in me. USUS : 1. Segetes effundunt herbas frugibus inimicas. Ætas hanc copiam effundit. 2. **Magnæ hominum multitudini tribuitur** : Tota civitas se effundebat. E carcere reos omnes effundere. Tota ad me effusa Italia. 3. **Prodigo, consumo**, *dissiper, dépenser.* Patrimonium, fortunas omnes, ærarium per luxuriam effundit. Multos in aliquem honores effundere. 4. **Animi motus prodo**, *se laisser aller, donner un libre cours.* Se in lacrimas, questus, vota effundere. Se in aliqua libidine effundere. Odium et furorem in me effudit. 5. **Effutio**, *révéler.* Effudi, quæ habui, omnia. 6. **Amitto**, *laisser échapper.* Collectam gratiam momento effundere, *perdre les bonnes grâces de qqn.* Cf. **Gratia.**

EFFŪSĒ, *Sans retenue, d'une manière immodérée.* SYN. Large, prolixe. USUS : Homo effuse petulans. Effuse donare, laudare. Inaniter et effuse exultat.

EFFŪSĬO, ōnis, f. *Largesses, profusion.* SYN. Largitio. EPITH. Facilis, honesta. USUS : 1. Liberalitatem effusio imitatur. Quas pecuniarum effusiones factas putatis ? 2. **Concursus populi**, *coucours de peuple.* Quis concursus ex agris, quæ effusiones populi? 3. Animi effusio in lætitia, contractio in dolore, *transport de joie*. Cf. **Liberalis.**

EFFŪTĬO, is, itum, ire, a. et n. *Dire ou parler inconsidérément.* SYN. Temere effundo. USUS : Quidam temere multa effutiunt. Cf. **Garrio.**

ĔGĒNUS, a, um, *Pauvre.* SYN. Pauper, egens. USUS : Egenus consilii. Cf. **Pauper.**

ĔGĔO, es, ŭi, ere, n. *Manquer de; avoir besoin de.* SYN. Indigeo, mihi opus est, quæsito opus est.)(Abundo. ADV. Indigne, magnopere, vehementer. PHRAS. **Non egeo tuis consiliis**, *je n'ai pas besoin de vos conseils.* Non indigeo tuis admonitionibus, consiliis ; tuis mihi monitis nequaquam opus est. Tuis carere monitis facile possum. Supervacanea, parum utilia, nullius emolumenti, minime necessaria sunt mihi præcepta tua. USUS : Incredibile, quam egeam tempore. Consilio, auxilio, consolatione egere. Nihil illo loco egentius, nihil spoliatius. Servi et egentes concurrunt. Cf. **Inopia, Pauper.**

ĔGĔRO, is, gessi, gestum, ere, a. *Emporter.* USUS : Egerere prædam ex hostium tectis.

ĔGESTAS, ātis, f. *Pauvreté, besoin.* SYN. Inopia, indigentia, mendicitas, domestica difficultas.)(**Abundantia, copia.** EPITH. Indignissima, summa. USUS : Ista paupertas, vel potius egestas. Egestatem, et luxuriem domestico latrocinio sustentavit. Non capiunt angustiæ pectoris tui, non egestas mentis tantam personam. Egestatem affert luxus. In egestate esse. Cf. **Paupertas, Inopia.**

ĔGO, *Je, moi.* SYN. Ipse. USUS : Ego sum ille Consul.

ĔGRĔDĬOR, eris, gressus, sum, gredi, d. *Sortir.* SYN. Exeo, prodeo. ADV. Tardius. USUS : 1. Certos mihi fines, terminos, cancellos describam, extra quos egredi non possim. Ex provincia, urbe, navi egredi. 2. **Exerro**, *dépasser, excéder.* Suo officio, a proposito egredi. Cf. **Exeo.**

ĔGRĔGĬĒ, *D'une manière supérieure.* SYN. Bene, valde, præclare, belle. PHRAS. **Egregie causam dixit**, *il plaida magnifiquement.* Divinitus, luculenter, gloriosissime, magnificentissime, festive, avite, composite, excellenter, cumulatissime, summa facundia dixit. Cf. **Valde.**

ĔGRĔGĬUS, a, um, *Excellent, supérieur.* SYN. Excellens, præstans, præclarus. ADV. Medius fidius, omnino. PHRAS. **Est vir egregius**, *c'est un homme accompli.* Est vir egregia, mirifica, incredibili, singulari virtute ; acerrimus vir et industrius ; summa in eo gravitas, et animi altitudo. Magnus, clarus, amplissimus, insignis ad laudem, ingenui animi, summam integritatis laudem consecutus, omnibus rebus vir ornatus; in quo

summa probitas, innocentia; genere, honore, copiis, existimatione facile princeps; in quo summa probitas, dignitas et splendor; flos, robur, lumen reipublicæ, et nobilitatis. Homo pene divinus, ornamentum et arx amicorum, decus urbis; in quo eximia et præstantia omnia; ab omni laude felix; excellenti animo et virtute; divinis quibusdam bonis instructus et ornatus; luculentus homo; quo nihil nobilius, sapientius; cumprimis honestus; summo honore et pudore, summo officio; spectatissimus ordinis sui, probatissimus, prudentissimus, frugalissimus, integerrimus, velut de cœlo delapsus; justitia et religione inclitus; vir exempli recti, ingentis spiritus; longe ante alios eminens, sanctus et innocens, virtute conspicuus; columen ac sidus reipublicæ; inclita justitia, religioque viri est; vir exempli recti, domi, militiæque; vir ingentis spiritus; multa morum elegantia, et ingenio illustri; viri quantæcunque fortunæ capax est ingenium; vir raræ et acerrimæ indolis; vir, quem viderim in vita optimum; flos nobilitatis; lumen reipublicæ. Cf. **Præclarus.** USUS: Egregia indoles. Egregius civis. In procuratione sua egregius. Cf. **Perfectus.**

ĒGRESSŬS, ūs, m. *Sortie, départ, débarquement.* USUS: Magna frequentia meum egressum celebravit.

ĒHEU, *Ah! hélas!* Doloris nota.

ĒHO, *Ho! hé! holà!* Vox admonentis. USUS: Eho! tu me non noscis?

ĒJECTĬO, ōnis, f. *Expulsion, bannissement.* USUS: Mortem timemus et ejectionem.

ĒJĔRO, as, avi, atum, are, a. *Repousser en jurant.* SYN. Ejuro.

ĒJĬCĬO, is, jēci, jectum, ere, a. *Chasser, exiler.* SYN. Expello, exturbo, extrudo, dejicio, extermino, effundo, profundo, emoveo. ADV. Nominatim, tandem, aliquando, funditus. USUS: 1. E domo illum ejecere. Ex numero hominum ejiciendus, ex finibus humanæ naturæ exterminandus. 2. TRANSL. Ejicere ex animo amorem insanum, dolorem, memoriam alicujus. 3. Ejicere partum. Cf. **Pello.**

ĒJŬLĀTĬO, ōnis, f. *Lamentations.* EPITH. Lugubris. USUS: Lessus quasi lugubris ejulatio.

ĒJŬLĀTŬS, ūs, m. *Lamentations.* SYN. Ejulatio. EPITH. Acerbus, miser. USUS: Ejulatus ne mulieri quidem est concessus.

ĒJŬLO, as, are, n. *Se plaindre, se lamenter.* SYN. Ploro, lamentor, ploratus edo, effundor in planctus indecoros. USUS: Magnitudine doloris ejulans. Gemere, ejulare, lamentari, frangi, debilitari dolore. Cf. **Gemo, Ploro.**

ĒJŪRO, as, avi, atum, are, a. *Protester en jurant, refuser.* SYN. Ejero, detestor. USUS: 1. De me querebantur, me ejurabant. 2. Abdico, *renoncer à, abandonner.* Magistratum ejurare.

ĒJUSDEMMŎDI, *De la même sorte* SYN. Ejusdem generis. USUS: Ejusdemmodi furias Orestes est expertus.

ĒJUSMŎDI, *De cette manière, de cette sorte.* SYN. Ejus generis, talis. USUS: 1. Genus belli est ejusmodi, ut, etc. Reliqua sunt ejusmodi, quæ, etc. 2. **Adeo, tam,** *tellement.* Ejusmodi cupidus est. Cf. **Similis.**

ĒLĀBOR, ĕris, lapsus sum, labi, d. *Se glisser hors, s'échapper, s'enfuir.* SYN. Excido, evado.)(**Teneo, complector.** PHRAS. 1. **Mensis elapsus est,** *un mois s'est écoulé.* Mensis abiit, fluxit, mensis actus, exactus est, præteriit; mensis unus se circumegit. 2. **Elapsus est e carcere,** *il s'est évadé de prison.* Vinculis elapsus est; elusit excubitorum vigilantiam; clam se custodibus subduxit; ex custodum manibus se eripuit; effugit, fefellit intentam excubitorum in se aciem; e carcere clam se proripuit. Cf. **Evado.** USUS: Criminibus, suspicione elapsus. Sol elabitur, et abit. Elapsus est e prœlio. Cf. **Dilabor.**

ĒLĀBŎRĀTĬO, ōnis, f. *Application, travail attentif.* SYN. Cura, labor. USUS: Id non sine elaboratione, et operæ consumptione.

ĒLĀBŎRO, as, avi, atum, are, 1. n. *Travailler avec soin.* 2. a. *Polir, perfectionner.* SYN. Laboro, curo, operam do, contendo, enitor, elucubro, excudo.)(**Negligo.** USUS: Qui in una tantum re elaborant. Contende, quæso, et elabora. Nullum tam asperum saxetum, in quo ruricolæ non elaborent. Diligenter elaborata, summa industria, cura et vigiliis ornata, elucubrataque oratio. Omni non modo contentione, sed dimicatione elaborabo. Cf. **Laboro, Perficio, Curo.**

ĒLANGUESCO, is, gŭi, guescere, n. *Devenir languissant, s'affaiblir.* SYN. Languore conficior, contabesco, infirmor. USUS: Elanguit cura hominum. Differendo res elanguit. Aliena invidia elanguescendum erit. Cf. **Langueo.**

ĒLARGĬOR, iris, itus, sum, iri, d. *Faire des largesses, donner largement.* SYN. Largior. USUS: Multa tibi fortuna elargita est. Cf. **Largior.**

ĒLĀTĒ, *Avec élévation, noblesse; avec orgueil.* USUS: Elate et ample loqui, et dicere.)(**Submisse, humiliter, demisse.**

ĒLĀTĬO, ōnis, f. *Élévation, noblesse; transport (de joie, d'orgueil, etc.).* SYN. Præstantia.)(**Submissio.** EPITH. Voluptuaria. USUS: Ex hac elatione, et magnitudine animi facile pertinacia nascitur. Lætitia quasi gestientis animi elatio voluptuaria. Cf. **Superbia, Arrogantia, Ambitio.**

ĒLĀTUS, a, um, *Grand, noble; fier, arrogant.* USUS: Hoc animo elato, et amplo factum est. Vi naturæ, et ingenii elatus. Cupiditate elatus, et gaudio. Cf. **Superbus, Arrogans, Altus.**

ĒLECTĒ, *Avec choix.* SYN. Distinctè, discrete. USUS : Electe gerere.)(**Permiste.**

ĒLECTĬO, ōnis, f. *Choix.* SYN. Lectio, selectio, delectus.)(**Neglectio, contemptus, rejectio.** USUS: Judicium, et electio verborum.

ĒLECTOR, ōris, m. *Qui choisit.* USUS : Boni electores existimari volunt. Cf. **Eligo.**

Eleemosyna, æ, f. *Aumône.* PHRAS. 1. **Libenter do eleemosynam,** *volontiers je fais l'aumône.* Liberaliter panem præbeo mendiculis; invitus ista hominum mendicabula a me inania dimitto; in egentes benigne stipem confero; tenuiorum fortunis succurro; impense misereor egentium, eorumque rationibus paterne succurro, *vel* provideo; egentes miseratione prosequor; iis pro facultatibus benigne facio; aliena liberalitate victitantibus penum gratuito suppedito. Adolescentes idoneos, erogata grandi in sumptum pecunia, ad mercatum honestatis, optimarumque artium transmitto; pauperum inopiæ liberaliter consulo; vitæ subsidia prolixe, religioseque tribuo; eorum egestatem liberali stipe consolor, sustento. 2. **Eleemosynam petere,** *demander l'aumône.* Stipem corrogare, petere; vitæ subsidia præcario efflagitare; victum, panem ostiatim quærere; vitæ alimenta ostiatim rogare, flagitare, colligere.

ĒLĔGANS, antis, omn. gen. *Délicat, distingué.* SYN. Luculentus, concinnus, politus.)(**Inelegans, contemptus, abjectus.** PHRAS. **Est orator admodum elegans,** *c'est un orateur distingué.* Scitus, quo nihil potest esse pictius; in singulis verbis florentissimus; venustissimus et politissimus; limatulo sane et polítulo judicio; quo nil venustius, limatius, lepidius, concinnius, nitidius. USUS : In omni judicio, in dicendo elegans. In epulis parandis elegans. Epistola elegantissima.

ĒLĔGANTER, *Avec choix; avec grâce.* SYN. Scite, ornate, polite.)(**Ineleganter.** PHRAS. **Eleganter dixit,** *il a parlé avec délicatesse.* Docte et delicate, blande et concinne, cum multa venustate et omni sale, apte et rotunde, cum dignitate et venustate, festive, cum multa munditia et luce verborum, facete, jucunde, lepide, munde, subtiliter verba fecit. USUS : Cæsar omnium fere oratorum latine loquitur elegantissime.

ĒLĔGANTĬA, æ, f. *Bon goût, grâce, élégance.* SYN. Munditia, lautitia, venustas, lepor, festivitas, concinnitas. EPITH. Accurata et sine molestia, diligens latine loquendi, inanis, sermonis necessaria, politior, summa. USUS : Eloquentia ab elegantia doctrinæ segregari non potest. Politior elegantia, et munditia scribendi. Scriptorum tuorum subtilitas et elegantia.

ĒLĔMENTUM, i, n. *Matière première, principe, élément.* SYN. Initium, principia rerum, e quibus omnia constant, omnia oriuntur. EPITH. Prima naturæ. USUS: Dialectica tradit elementa loquendi. Puerorum elementa. Quatuor principiorum genera, *seu* elementa, ex quibus terra infimum tenet locum; hanc inundat aqua; superior aeri; ignibus altissima ora redditur.

ĒLĔPHANTUS, i, et **ĒLĔPHAS,** antis, m. *Eléphant.* USUS : Elephanto belluarum nulla est prudentior. Manus est data elephantis, *trompe.*

Elevatio Sacræ Hostiæ, *L'élévation à la Sainte Messe.* PHRAS. Actio, qua sacerdos Cœlestem Hostiam supra verticem attollit; qua sublimem tollit Sacrosanctam Hostiam; qua Divinam Hostiam populo adorandam proponit, ostendit.

ĒLĔVO, as, avi, atum, are, a. *Lever, soulever.* SYN. Minuo, levo, sublevo.)(**Augeo.** USUS: **Minuo,** *abaisser, amoindrir, affaiblir.* Fidem adversarii, auctoritatem, famam victoriæ, gloriam elevare et minuere.

ĒLĬCĬO, is, licŭi, licitum, ere, a. *Tirer de, faire sortir; exciter, provoquer.* ADV. Curiosius. SYN. Educo, extraho, allicio, adduco. USUS: Ignem conflictu lapidum elicere. Elicere aliquem præmio, ut agat aliquid. Lacrimas, arcana, alicujus sententiam elicere, exprimere. Elicere, invitare ad certamen. Elicere et evocare mercede solertiam; blanditiis ad disputandum elicere. Cf. **Adduco, Allicio.**

ĒLĪDO, is, lisi, lisum, ere, a. *Briser, broyer.* SYN. Frango, incido. USUS: Poetæ nervos omnes virtutis elidunt. Ipsæ stirpes ægritudinis elidendæ sunt. Alicujus consilia elidere, funditus evertere. Cf. **Everto.**

ĒLĬGO, is, lēgi, lectum, ere, a. *Arracher en cueillant; choisir, élire.* SYN. Lego, deligo, carpo, excerpo, opto, adopto.)(**Negligo, contemno.** ADV. Diligenter, parum diligenter. PHRAS. 1. **Quem tandem consulem eligent?** *Qui donc éliront-ils enfin consul?* Quem adoptabunt, consulem esse volent, jubebunt? quem consulem legent, dicent, desument? cui imperium suffragiis mandabunt? quem præcipue consulem designabunt, nominabunt, optabunt? in quem tandem electorum suffragia inclinabunt, conspirabunt? ad quem summa reipublicæ deferetur? cui summa rerum demandabitur? 2. **Optimam partem elegisti, cum te DEO addixisti,** *vous avez choisi la meilleure part en vous consacrant au service de DIEU.* Sapienter vitam instituisti; rectum cursum cepisti; optimo judicio usus es; sapienter judicasti; exordium vitæ præclarum fecisti; optimum cœpisti cursum; optimam rationem iniisti; egregio vitam principio inivisti, cum tua omnia, teque ipsum DEO consecrasti. 3. **Diem sibi et locum quilibet eligat,** *que chacun choisisse le jour et le lieu.* Locum sibi quisque

capiat, diemque sumat; locum tempusque circumspiciat quisque; tempus locumque petat, statuat, deligat, carpat sibi quisque ex multis optimum. USUS: Eligere e malis minimum oportet. Elige de duobus, quem velis.

ĒLĪMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Faire sortir, mettre dehors, chasser*. SYN. Ejicio, extra limen trado. USUS: Extra ædes eliminatur. Cf. **Ejicio**.

ĒLĪMO, as, avi, atum, are, a. *Limer, perfectionner*. SYN. Perpolio, limo. USUS: Velim aliquid elimes ad me. Elimata oratio. Cf. **Polio**.

ĒLINGUIS, e, gen. com. *Muet*. SYN. Mutus, indisertus. USUS: Convicit hominem, elinguem reddidit, *il convainquit cet homme et le réduisit au silence*. Cf. Mutus, **Infans**.

ĒLIXUS, a, um, *Bouilli*. SYN. Quod aqua coctum est. USUS: Elixus cibus, quam assus suavior.

ĒLŎCO, as, avi, atum, are, a. *Affermer, donner à bail*. SYN. Loco. USUS: Fundum elocare.

ĒLŎCŪTĬO, onis, f. *Élocution, partie de la rhétorique*. SYN. Explicatio ornata et elaborata. EPITH. Commoda et perfecta, inanis et pene puerilis. USUS: Elocutio est idoneorum verborum et sententiarum ad inventionem accommodatio.

ĒLŎGIUM, ii, n. *Sentence; épitaphe*. SYN. Dictum, *seu* sententia laudem alicujus, *vel* aliud quidpiam declarans. EPITH. Censorium, unicum. USUS: Quid ipsa sepulcrorum monumenta, quid elogia admonent, nisi nos morituros? Solonis elogium.

ĒLŎQUENS, entis, gen. com. *Éloquent*. SYN. Rhetor, copiosus ad dicendum; copiose, sapienterque dicens; in dicendo suavis, ornatus; non infans. ADV. Perfecte. PHRAS. **Vir est admodum eloquens**, *cet homme est très éloquent*. Divinus in dicendo; perfectus in dicendo et perpolitus; dicendi gloria præstans, disertissimus; ad dicendum paratissimus; omnibus vel naturæ, vel doctrinæ præsidiis ad dicendum paratus; ea facundia, ut nemo lingua promptior in civitate haberetur; vir acer, nec infacundus, celebratæ eloquentiæ; claræ vir facundiæ. Multum dicendo valet; multum eloquentia valet; magnam oris commendationem habet, cui resistere nemo possit; dicendi veneres habet summas, principatum eloquentiæ tenet; juris ac eloquentiæ consultus est; cujus eloquentiam curia nulla capit; florentis homo facundiæ; vir, qui mentis suæ cogitata eloquenter, copiose, eleganter explicet, efferat, enuntiet; qui afficiat audientium animos multa suavitate; qui de quacumque re apte, prudenter, explicate, abundanter, illuminate, numeroseque dicat, disserat. Cf. **Eloquentia**. USUS: Is est eloquens, qui possit humilia subtiliter, magna graviter, mediocria temperate dicere. Cf. **Moveo**.

ĒLŎQUENTĬA, æ, f. *Éloquence, talent de la parole*. SYN. Eloquendi vis, dicendi gravitas et copia, summa copia et singularis facultas dicendi, divinum atque incredibile genus orationis, copiose loquens sapientia.)(**Infantia**. EPITH. Abundans sermonibus, verbis, accommodatior ad motus animorum et ad vulgi sensum, admirabilis, artificiosa, brevis, comes pacis sociaque otii et quasi alumna quædam constituta civitatis, excellens, forensis, inanis quædam et puerilis, incredibilis, justa, laudabilis, magna, major, mediocris, orba, perfecta, popularis, præclara, præstabilis, res una omnium difficillima, sapientia loquendi, summa, uberior atque latior, vera et absoluta, universa. PHRAS. **Qui vult sibi eloquentiam comparare, Ciceronem legat**, *celui qui veut devenir éloquent doit lire Cicéron*. Qui eloquentia valere, præstare, excellere cupit; qui orationis divitiis abundare; qui concinne, apposite, singulari eloquentia mentis suæ cogitata vult explicare; qui cum Pericle fulgurare, tonare, permiscere omnia, operam det Ciceroni. Qui non tenui dicendi vena aridus fluere, sed ingenti late copia, torrentis more redundare cupit; qui suavi et conspersa quasi verborum sententiarumque floribus oratione vult placere; qui acutis, conceptisque ingeniose sententiis auditorem excitare; qui agere rapereque obnitentes quantumvis animos in quamvis partem cupit; qui tenere dicendo animos; qui obfirmatos frangere et expugnare; qui ardentes flagrantesque restinguere, frigidos ac remissos subjectis veluti facibus inflammare; qui impellere inertes ac desides, præfervidos contra ac confidentes orando coercere; qui verbis allicere, pertrahere, movere, commovere, flectere; qui afficere audientium animos ac delectare; qui ab audientibus benevolentiam et attentionem venari, captare, elicere; qui eos, apud quos dicit, attentos, dociles et benevolos sibi vult reddere; qui de re quacunque eloquenter, ornate, numeroseque rebus ac verbis vult dicere, is, velim, existimet sibi Ciceronis lectionem non tam utilem, quam necessariam. Cf. **Oratio**, **Moveo**.

ĒLŎQUENTER, *Avec éloquence*. SYN. Diserte, eleganter.

ĒLŎQUĬUM, ii, n. *Langage, parole, discours*. SYN. Sermo. USUS: Dulci ac blando eloquio amicum solatur.

ĒLŎQUOR, eris, locutus sum, loqui, d. *Parler, s'énoncer, exprimer*. SYN. Dico, effero, enuntio, exprimo. ADV. Composite, copiose, ornate, polite, præclare, prudenter. USUS: Præclare eloqui cogitata mentis. Multi præclare sentiunt, nec id, quod sentiunt, polite eloqui possunt. Cf. **Effero**.

ĒLŪCĔO, es, luxi, ere, n. *Luire, briller.* SYN. Appareo, exsto, emineo, excello, vigeo. ADV. Densius, rarius. USUS: In ipso joco aliquid probi ingenii elucet. Amicitia magis elucet inter æquales. Tenuitas tua magis occultatur, magis elucet. Nemo eloquentiæ studet, nisi in foro eluceat. Cf. **Appareo, Emineo.**

ĒLUCTOR, aris, tātus sum, ari, d. *Sortir avec effort, se faire jour avec peine.* USUS: E tot tamque validis manibus, e quibus eluctandum erat, sese eripuit. Cf. **Evado.**

ĒLŪCŪBROR, aris, atus sum, ari, d. *Travailler avec soin à, faire à force de veilles.* SYN. Elaboro, excudo. USUS: Epistolam elucubratus sum. Elucubrata oratio.

ĒLŪDO, is, lūsi, lūsum, ere, n. et a. *Jouer, se jouer; se moquer; tromper.* SYN. Irrideo, fallo, fraudem facio. ADV. Facetius, impune. USUS: Quamdiu nos furor ille tuus eludet? Nos ab illo nebulone facete eludimur. Ille legis fraudem fecit, consulemque elusit. Cf. **Irrideo, Decipio.**

ĒLŪGĔO, es, luxi, gere, n. *Porter le deuil, pleurer.* SYN. Lugeo, defleo. USUS: Patriam eluxi gravius, quam ulla mater filium.

ĒLŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Laver, nettoyer, effacer.* SYN. Diluo, deleo, abstergo. USUS: Maculam hanc nemo eluet. Cf. **Lavo.**

ĒLŬVĬES, ēi, f. *Lie, honte, opprobre.* SYN. Macula, labes, contagio. USUS: Labes et eluvies civitatis.

ĒLŬVĬO, ōnis, f. *Inondation.* SYN. Terræ hiatus, vorago aquarum vi facta, aquarum intemperies. USUS: Eluviones pestilentiæ. Cf. **Inundo.**

ĒMĂCĬO, as, atum, are, a. *Amaigrir, épuiser.* SYN. Macie conficio. Cf. **Macies.**

ĒMANCĬPO, as, avi, atum, are, a. *Émanciper, affranchir.* SYN. Patria potestate libero, quasi manu mitto. USUS: Liberos proprie emancipari, servos manumitti dicimus.

ĒMĀNO, as, avi, atum, are, n. *Couler, sortir.* SYN. Exeo, effluo. USUS: Metuo, ne ea fama, ne mala nostra emanent. Ex philosophia eloquentia emanat. Vereor, ne is sermo emanet. Cf. **Effluo.**

ĒMAX, ācis, gen. omn. *Qui a la manie d'acheter.* SYN. Qui libenter emit. USUS: Non esse emacem vectigal est.

EMBLĒMA, ătis, n. *Ornement en relief.* SYN. Signa et ornamenta vasorum, etc. quæ detrahi possunt. USUS: Vasis crustas et emblemata avellenda curavit. Illigare et includere emblemata in aureis poculis. Emblema vermiculatum, de **pavimento,** *mosaïque.*

ĒMENDĀTĒ, *Correctement.* SYN. Castigate. USUS: Pure et emendate loqui.

ĒMENDĀTĬO, ōnis, f. *Correction.* EPITH. Felicior. USUS: Correctio philosophiæ veteris, et emendatio. Cf. **Correctio.**

ĒMENDĀTOR, ōris, m. *Celui qui corrige, réformateur.* SYN. Corrector. USUS: Sisenna quasi emendator sermonis usitati esse volebat.

ĒMENDĀTRIX, icis, f. *Celle qui corrige.* USUS: Lex est emendatrix vitiorum.

ĒMENDO, as, avi, atum, are, a. *Corriger; réformer.* SYN. Corrigo. ADV. Leviter. PHRAS. 1. **Emendavit se,** *il s'est corrigé.* In viam rediit; ad frugem applicuit animum; in rectam redivit semitam; ad frugem bonam se recepit; de pravitate deductus est; a scelere, cupiditate revocavit semetipse; emersit e cœno vitiorum; salutem dixit supremam cupiditatibus suis; ad mores vitamque continentem se dedit; a pristinæ vitæ licentia sese ipse coercuit, sibique frena injecit; animum ad meliora consilia applicuit, appulit; a malitia abstitit; animum a vitæ pravitate ad meliora convertit; vitia posuit; iniit meliorem vitæ rationem; emersit e vitiis; e corrupta adolescentia in bonam frugem emersit; ad sanitatem mentis rediit; vitiosas animi partes sanavit; vitiosam consuetudinem et corruptam pura et incorrupta emendavit. Cf. **Corrigo, Conversio.** 2. **Orationem emendavit,** *il a retouché son discours.* Elimavit, mendis expurgavit; correctionem adhibuit; ad limam revocavit; ad castigationem errata vocavit; detersis maculis forma meliore donavit. Cf. **Corrigo, Melius.** USUS: Vitium cutis, dolorem capitis pharmaco emendare. Principum continentia emendantur mores civitatis.

ĒMENTĬOR, iris, itus sum, iri, d. *Mentir, déguiser.* SYN. Mentior. USUS: Æschines legationem ementitus est. Genus suum ementitur. Cf. **Mentior.**

ĒMĔRĔOR, eris, mĕrĭtus sum, eri, d. *Finir le service militaire.* SYN. Mereo, stipendia facio. USUS: Annuæ mihi operæ emerentur. Emeritis stipendiis ambitionis quiescit.

ĒMERGO, is, mersi, mersum, ere, a. *Remonter, sortir.* SYN. Exeo, evado, exsisto. ADV. Aliquando, alte, commode. USUS: E servitute, mendicitate, valetudine sinistra, ære alieno emergere, respirare. Stellæ statis temporibus emergunt. Veritas e calicibus emergit. E corrupta adolescentia in bonam frugem emergere. Homo emersus e cœno vitiorum. Cf. **Evado, Libero.**

ĒMĒTĬOR, iris, mensus sum, iri, d. *Mesurer.* SYN. Metior. USUS: Ego voluntatem tibi emetiar, *moi, je vous promets ma bonne volonté.*

ĒMĬCO, as, ŭi, are, n. *S'élancer hors, jaillir; luire.* SYN. Effulgeo, resplendeo. USUS: Ex oculis quasi radii emicant. Pectus emicat, **subsultat,** *le cœur bondit.*

ĒMĬGRO, as, avi, atum, are, n. *Changer de pays, émigrer; mourir.* SYN. Discedo,

migro, excedo. USUS : E vita velut e domo emigrare. Cf. **Migro.**

ĒMĬNENS, entis, gen. omn. *Élevé, proéminent.* SYN. Editus. USUS : 1. Oculi eminentes. Genæ leniter eminentes. Eminens, porrecta in altum columna. 2. **Præstans, præclarus**, *éminent, distingué.* Vir eminenti litteratura. Cf. **Altus.**

ĒMĬNENTĬA, æ, f. *Saillie, bosse.* USUS : Multa vident pictores in umbris et eminentiis, quæ nos non videmus.

ĒMĬNĔO, es, ŭi, ere, n. *Former saillie, dépasser.* SYN. Exsto, excedo; præcello, duco familiam, classem. ADV. Foras, leviter. USUS. 1. Fistula aquam, *vel* ex aqua eminens. 2. **Appareo, eluceo, eniteo**, *sortir, paraître.* E fronte ipsa pudor eminet. Ex ore crudelitas, e voce atrocitas eminet. 3. **Præcello**, *se distinguer, surpasser.* Demosthenes unus eminet inter omnes in omni genere dicendi. Cf. **Excello, Præstantia.**

ĒMĬNUS, *De loin.* SYN. E longinquo.)(**Cominus.** USUS : Eminus hasta, cominus gladio uti.

ĒMISSĀRĬUS, ii, m. *Agent, espion.* SYN. Excursor, vexator, calumniator. USUS : Hunc præcursorem habere solebat, et emissarium, et excursorem omnium deterrimum.

ĒMISSĬO, ōnis, f. *Action de lancer.* SYN. Jactus, ictus, conjectio. EPITH. Mortifera, gravior. USUS· Tormentorum emissiones sunt graviores, quo pluribus ea pulveribus onerantur.

ĒMISSĪTĬUS, a, um, *Jeté en avant.* SYN. Quod emittitur. USUS : Circumspectatrix emissitiis oculis.

ĒMĬTTO, is, misi, missum, ere, a. *Lancer, jeter.* SYN. Dimitto, mitto. ADV. Repente, temere. USUS : 1. Emittere, conjicere telum. Nullum verbum emisit. Emittere oculos in omnem partem. Aculeum, maledictum in aliquem emittere et contorquere. Emissus e carcere, e vinculis. 2. **Edo**, *publier, mettre au jour.* Emittere librum. Cf. **Edo, Dimitto.**

ĔMO, is, ēmi, emptum, ĕre, a. *Acheter.* SYN. Coemo, mercor, paro, comparo, emptionem facio, nundinor)(**Vendo.** ADV. Æqualiter, apertissime, bene, carius, impune, libentius, male, melius, porro, publice. PHRAS. **Magno hortum pretio sum mercatus**, *j'ai acheté cher un jardin.* Difficulter hortum comparavi; non nisi magno ære addictus est, veniit mihi hortus; magno stetit, constitit mihi hortus; impenso paratus est pretio; haud benigne, haud liberaliter emptus est hortus. USUS : Emere parvo, *vel* magno. Emere præsenti ære. Emi de illo domum dimidio carius, quam æstimaretur. Ea emptione emisti bene. Cf. **Comparo, Mercor.**

ĒMOLLĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Amollir.* SYN. Effemino. USUS : Hostis Campaniæ amœnitate emollitus. Cf. **Mollio.**

ĒMŎLŬMENTUM, i, n. *Avantage, profit, intérêt.* SYN. Accessio, utilitas, commodum.)(**Detrimentum.** EPITH. Magnum, parvum. USUS : Erit hoc vobis honori, amicis utilitati, reipublicæ emolumento. Sine præmio et emolumento quidpiam facere. Afferet ea res magna emolumenta; magno emolumento erit. Cf. **Utilitas, Commodum.**

ĒMŎRĬOR, eris, mortŭus sum, mori, d. *Mourir.* SYN. Morior. ADV. Libenter, miserabiliter, pie. PHRAS. **Emoritur**, *il se meurt.* Ejus vita in desperatis numeranda est; in articulo discessus ex hac vita est; ad mortis limen perductus est; animam in momenta aget; frigescunt pedes, frons expallescit, livent labia, oculi hebetantur, os vultusque immutatur, venæ micare desinunt, mors per artus serpit lethali frigore adstrictos, sudor lethalis prorumpit, verbo, disturbatur domicilium, anima exturbatur. Cf. **Morior.** USUS : Pro amico emori possum. Cf. **Agonia.**

EMPŎRĬUM, ii, n. *Marché, entrepôt.* SYN. Mercatus. USUS : Emporium Puteolanum, Massiliense.

EMPTĬO, ōnis, f. *Achat, acquisition.* SYN. Coemptio. EPITH. Acerbior, falsa et simulata, præclara. USUS : Post hanc emptionem factam pecuniam dissolvit.

EMPTOR, ōris, m. *Acheteur.* EPITH. Malus; multi. USUS : Venalem urbem dicebat, si emptorem haberet. Bonorum emptores. Cf. **Mercator.**

ĒMUNGO, is, xi, ctum, ere, a. *Moucher,* — **se**, *se moucher.* SYN. Abstergo. USUS : 1. Tuus pater cubito emungere se solebat. 2. **Furari, pecuniam fraude extorquere**, *vel* **blanditiis**, *dépouiller de.* Argento aliquem naviter emungere. Cf. **Furor, Eripio.**

ĒMŪNĬO, is, ivi, *vel* ii, itum, ire, a. *Fortifier, munir.* SYN. Munio. USUS : Emunitus in modum arcis. Cf. **Munio.**

EN, *Voici, voilà.* Adv. demonstr. USUS : En crimen, en causa!

ĒNARRO, as, avi, atum, are, a. *Raconter en détail.* SYN. Explano, narro, propere expromo. USUS : Somnium suum enarravit. Cf. **Narro.**

ĒNASCOR, ĕris, nātus sum, nasci, d. *Naître de, s'élever.* SYN. Nascor. USUS : E multis curis una enata est. Cf. **Nascor.**

ĒNĀTO, as, avi, ari, n. *Se sauver à la nage.* SYN. Eno, evado, emergo. USUS : Ex ære alieno tandem enatavi. Cf. **Nato.**

ĒNĀVĬGO, as, avi, atum, are, n. *Éviter de, échapper à.* SYN. Evado. USUS : E logicis, velut scopulosis cotibus tandem enavigavit oratio.

ĒNĔCO, as, cŭi, nectum, are, a. *Tuer, faire périr.* SYN. Interficio. USUS : Enecta fame sitique provincia; frigore, squalore, illuvie enecti. Cf. **Interficio.**

ĒNERVO, as, avi, atum, are, a. *Affaiblir, énerver, épuiser.* SYN. Debilito, frango, effemino. USUS : Non te enervat, non debilitat senectus. Homo fractus, enervatus, muliebris, infirmus, afflictus. Cf. Debilito.

ĒNIM, *Car.* SYN. Nam, namque, etenim. USUS : Vos enim, etc. Ponitur subinde in principio orationis : Enim volo te adesse. Enim mihi morem geri æquum est.

ĒNIMVĒRO, *En effet, effectivement.* SYN. At enim, profecto et vero. USUS : Enimvero ferendum non est. Ille enimvero negat.

ĒNĬTĔO, es, tŭi, ere, n. *Briller, se distinguer.* SYN. Clareo, emineo, eluceo, emico.)(Obscurus sum, jaceo. USUS : In bello ejus virtus enituit. Nemo in omnibus eloquentiæ partibus enitere potest.

ĒNĬTESCO, is, tŭi, escere, n. *Commencer à briller.* USUS : Vetustate semper magis enitescit.

ĒNĪTOR, ĕris, nisus *vel* nixus sum, niti, d. *S'efforcer, tâcher de, tendre à.* SYN. Elaboro, connitor, contendo. ADV. Vigilantius. USUS : 1. Tu enitere, labora viribus omnibus. Consilio in ea re pugna et enitere. Omni opera et ope enitere, ut quam plurimis prosis. 2. Eniti ad consulatum, honores, magna opes, *tendre à, aspirer à.* 3. Eniti partum, fetum, filiam, *accoucher, enfanter.* Cf. Conor.

ĒNIXĒ, *Avec effort, énergie.* SYN. Cupide, conatu maximo. PHRAS. Enixe rogavit me, *il me supplia instamment.* Multis et supplicibus verbis ; precibus omnibus ; infimis precibus ; majorem in modum ; etiam atque etiam ; obnixe, magnopere, maximopere, impense, summopere ; summa cura ; quam studiose, quam suppliciter potuit ; singulari studio ; ex animo valde hoc oravit, a me petiit ; precibus mecum egit, quam potuit, diligentissimis. USUS : Meam causam omnes enixe susceperunt. Cf. Valde, Vehementer.

ĒNO, as, avi, are, n. *Se sauver à la nage.* SYN. Enato.

ĒNŌDĀTĒ, *Clairement, avec lucidité.*

ĒNŌDO, as, avi, atum, are, a. *Dénouer, expliquer.* SYN. Explico. USUS : Verba, voluntatem legis enodare.

ENSIS, is, m. *Glaive, épée.* SYN. Gladius.

ENTHȲMĒMA, ătis, n. *Enthymème, (t. de log.)* SYN. Contentio, conclusio ex repugnantibus sententiis.

ĒNŪBO, is, nupsi, nuptum, ere, n. *Se marier (hors de sa classe), se mésallier.* SYN. Nubo. USUS : Quod e patriciis enupsisset nobilis, reprehenditur.

ĒNŪCLĔĀTĒ, *Clairement, correctement.* USUS : Presse et enucleate de re aliqua dicere.

ĒNŪCLĔO, as, avi, atum, are, a. *Rendre clair, expliquer.* SYN. Explico, enarro, aperio. USUS : Genus dicendi enucleatum. Cf. Explico.

ĒNŬMĔRĀTĬO, onis, f. *Énumération, dénombrement ; récapitulation.* EPITH. Falsa, iniqua, necessaria, oratoria, reliqua, tota, vitiosa, utilis. USUS : Enumeratio res fusas et disperse dictas in unum cogit.

ĒNŬMĔRO, as, avi, atum, are, a. *Calculer, énumérer, récapituler.* SYN. Numero, recenseo, percenseo, oratione percurro, persequor. ADV. Copiose, memoriter. USUS : Quis tua beneficia enumerare et consequi possit?

ĒNUNTĬĀTĬO, onis, f. *Proposition, récit.* SYN. Effatum, pronuntiatum, axioma, enuntiatum, pronuntiatio. EPITH. Vera ac falsa. USUS : Explicanda est vis ratioque enuntiationum.

ĒNUNTĬO, as, avi, atum, are, a. *Énoncer, exprimer, proposer.* SYN. Pronuntio, propono, effero, dico. ADV. Repente. USUS : 1. Si quærit, quid sentiam, plane enuntiabo. Enuntiare mysteria religionum. 2. Patefacio, significo, aperio, *dévoiler, découvrir, révéler.* Sociorum consilia aliis enuntiavit. Cf. Affero.

1. **ĔO**, is, ivi *vel* ii, itum, ire, n. et a. *Aller, marcher.* SYN. Vado, iter facio, iter habeo, iter mihi est, aliquo proficiscor, pergo, concedo, iter persequor, iter confero. PHRAS. 1. Paucis horis multa passuum millia ivit, *en quelques heures, il fit plusieurs milles.* Multa passuum millia decurrit, pervolavit ; progressus est mirabili alacritate ad multa passuum millia ; emensus itinere est multa passuum millia ; multorum millium iter confecit. 2. Quo is? *Où allez-vous?* Quo te agis? quo te rapis? quo te capessis? quo te nunc corripis? quo te pedes? quo tendis? quo citato cursu concedis, pergis, ambulas? quo te nunc ducis? quo contendis? quem locum petis? quo tam celeri passu te confers? quo gressum dirigis? 3. (Ivit per postam, VULG.), *il alla en poste.* Per dispositos equos incredibili celeritate in urbem evolavit ; cisiis in urbem advolavit ; meritoriis equis citato cursu ad urbem contendit. Citatis equis ; equis publicis contento cursu ad urbem festinavit. 4. Pedetentim ire, *aller pas à pas, lentement.* Presso gradu incedere ; sedato gradu ; tardius, segnius incedere, progredi. 5. Tacite ire, *marcher en silence.* Suspenso gradu ; suspenso vestigio ; tacite adrepere ; placide, libratis ita vestigiis incedere, aures ut fallat. Laneo pede oberrare. Gradu clementi et silentio incedere. Furtivo pede adrepere. Cf. Abeo, Accedo. USUS : 1. In exilium ire, *aller en exil.* Inficias ire, *aller à l'encontre, nier.* In posessionem ire, *entrer en possession.* Ire in hominem, *s'élancer sur,* invado. 2. Progredior, *être, exister, se trouver.* Incipiunt

res melius ire. Prorsus res ibat. **Eo celeriter.** Cf. **Celer, Festino.**

2. **ĔO,** *Au point.* SYN. Idcirco; usque eo. PHRAS. **Eo res venit, ut prope desperandum sit,** *la chose en est venue à ce point qu'elle est presque désespérée.* Eo rem produxere; ad id loci ventum est; in eum locum res adducta, reducta, deducta est; eo progressi sumus. Res eo loci est. Id illorum hominum malitia effectum est; huc recidere illa; in eum casum venimus; ea tela texitur; eo devoluta res est; eo decursum est, in eo sumus; huc processum est, in id loci redacti sumus; eo res rediit, huc res nostræ evasere, ut pro desperatis habendæ sint. USUS: 1. Eo feci, non quod te egere putarim, sed quod, etc. Eo hæc dicta sunt, in eam partem disputata, ut, etc. 2. **Tanto,** *d'autant,* **cum Comparativis nominum et adverbiorum.** Ille confidebat, et eo magis, quod, etc. 3. **Ad illum terminum,** *jusque là (sans mouv.).* Si non ad extremum, sed usque eo, quo opus erit.

ĔPHĒBUS, i, m. *Adolescent, jeune homme (vers l'âge de 15 ans).* SYN. Adolescens; Puer nobilis ex regia cohorte. USUS : Postquam ex ephebis excessit, *étant sorti de l'adolescence.* E gregibus epheborum vix singuli pulchri.

ĔPHĒMĔRIS, ĭdis, f. *Journal.* SYN. Liber, commentarius, in quem quotidiana acta referuntur. USUS : In ephemeridem referre.

ĔPHIPPĬA, ōrum, *Couverture de cheval, housse.* SYN. Stragula, quibus insternuntur equorum ornamenta, præsertim sella. USUS: Puto, concedi nobis oportere, ut Græco verbo utamur, siquando minus occurreret Latinum, ne hoc solis ephippiis concedatur.

ĔPĬCUS, a, ŭm, *Épique.* SYN. Heroicus. USUS : Ennius, poeta epicus.

ĔPĬGRAMMA, ătis, n. *Petite pièce de vers, épigramme.* USUS : Epigramma in aliquem facere.

ĔPĬLŎGUS, i, m. *Épilogue, péroraison.* SYN. Peroratio, conclusio, orationis exitus, pars operis extrema. EPITH. Lenior, miserabilior, sane disertus. USUS: Exstat ejus peroratio, quæ epilogus dicitur. Conclusio est exitus et determinatio totius orationis, quæ a Græcis epilogus nominatur.

ĔPĬPHŎRA, æ, f. *Écoulement produit par une maladie, flux d'humeur.* SYN. Humoris destillatio. EPITH. Tanta. USUS : Tanta epiphora oppressus, ut loqui non posset.

ĔPISCŎPUS, i, m. *Inspecteur.* SYN. Custos, speculator. USUS : Pompeius me Campanæ oræ episcopum voluit, *Pompée me préposa à la garde des côtes de Campanie.*

Ĕpiscŏpus, i, m. *Évêque.* SYN. Antistes Sacrorum, Præsul. PHRAS. 1. **Episcopus creatus est,** *il fut créé évêque.* Ad Episcopi gradum, ordinem, honorem evectus est; in Antistitum sacrorum ordinem adscriptus, adlectus, cooptatus est. 2. **Episcopatum Albanensem accepit,** *il reçut l'évêché d'Albe.* Ad insulas Albanenses evocatus est; Albanensis Ecclesiæ cura illi demandata est. Rerum sacrarum princeps apud Albanenses; Albanensium Antistes renuntiatus est. Jus summum sacrorum apud Albanenses obtinuit; summo apud Albanenses sacerdotio auctus, ornatus est; Albanensium Ecclesiæ præfectus, præpositus est; Præsul datus est. Mitra pedoque in Albanensium Antistitem est inauguratus. 3. (**Episcopus suffraganeus,** VULG.), *Coadjuteur.* Episcopi vicarius; qui vicariam Ecclesiæ procurationem, administrationem habet; Episcopi partes agit; munus sustinet, peragit, exequitur, præstat. 4. **Episcopatum erigere,** *ériger un évêché.* Urbem Episcopi sede ornare; Episcopi sedem in urbe collocare.

ĔPISTŎLA, æ, f. *Lettre.* SYN. Litteræ. EPITH. Antiquissima, valde bella; brevis, brevior, brevissima, disertissima, dulcissima, elegantissima, extrema, falsa, grandis, gratissima, gravis, plena rerum, hodierna, inscripta patri suo, paulo gravior, inanis, innocens, tempestiva, interior, jucundior, levior, liberior, longior, longissima; maxima, minuscula, modestior, objurgatoria, optima, perhumana, pervetus, pervulgata, plena consilii summæque benevolentiæ, plena festinationis et pulveris, plena jucunditatis, plena stomachi et querelarum, plenior, ponderosa, plena omnium non modo actorum, sed etiam opinionum, præclara, propior, proxima, pusilla, recens, recentior, recentissima, suavis et gravis, superior, tantula, verbosior, vetus. Epistolæ crebræ longæque, dignæ, primum iniquæ, deinde contrariæ, postremo in aliquem contumeliosæ, jucundæ, molestæ, multæ, odiosæ, plenæ omnium probrorum, quotidianæ, selectæ, cum sparsæ sale humanitatis, tum amoris notis insignes, suavissimæ, subtiles. USUS : 1. Epistolam scribere plenam festivitatis et leporis; exarare, elucubrare. Dictare, texere epistolam plenam stomachi et querelarum; epistolam bene longam, sparsam sale humanitatis et amoris notis insignem mittere, *écrire une lettre.* 2. Epistolam elicere, *obtenir une lettre.* 3. Lacessere epistola, obtundere, *fatiguer qqn par des lettres.* 4. Afferre; reddere epistolam, requirere, exspectare, *rendre, attendre une lettre.* 5. Epistolam accipere, *recevoir une lettre.* 6. Epistolam complicare, obsignare, *plier, cacheter une lettre.* 7. Epistolam resignare, solvere, aperire, vinculum epistolæ solvere, *décacheter une lettre.* 8. Epistolæ rescribere, respondere, *répondre à une lettre.* 9. Epistolam dilacerare, conscindere, *déchirer une lettre.* 10. Epistolam comprimere, supprimere, premere, *anéantir une lettre.* Cf. **Litteræ, Scribo.**

ĔPĬTĂPHĬUM, ii, n. *Épitaphe, inscription tumulaire.* SYN. Sepulcri inscriptio.

ĔPĬTŎME, ēs, f. *Extrait, abrégé.* SYN. Compendium capita libri et summam complectens. USUS : Epitomen Bruti mihi mittas.

ĒPŌTO, as, avi, atum, are, a. *Boire entièrement.* USUS : Veneno epoto concidit.

ĔPŬLÆ, arum, f. pl. *Banquet, festin.* SYN. Cibi præstantes, exquisiti. EPITH. Conquisitissimæ, funestæ, horribiles, moderatæ, profusæ, pulcherrimæ, quotidianæ, solemnes. USUS : Epulis exquisitis mensas exstruere. Apud vos nec libidinum, nec epularum modus est. Mens cogitationum epulis saturata. Cf. **Convivium.**

ĔPŬLĀRIS, e, gen. com. *De table, de festin.* USUS : Epularis accubatio amicorum.

ĔPŬLĀTĬO, ōnis, f. *Repas, festin.* USUS : Quæ ad mensam et epulationem attinent. Cf. **Convivium.**

ĔPŬLO ōnis, m. *Épulon, prêtre qui présidait aux festins des sacrifices.* USUS : Epulones Jovis maximi. **Præfecti epularum, qui epulas Diis instituendi potestatem habebant.**

ĔPŬLOR, āris, atus sum, ari, d. *Assister à un festin, faire bonne chère.* SYN. Convivor; epulas do. ADV. Modice, opipare. USUS : Opipare, hilarem in modum cum sodalibus epulabamur. Cf. **Convivium.**

ĔPŬLUM, i, n. *Festin, banquet.* SYN. Convivium publicum. EPITH. Funebre, magnificum. USUS : Epulum dare populo. Sepulcrum alicujus cantibus, et epulis celebrare.

ĔQUA, æ, f. *Cavale.* USUS : Greges nobilissimarum equarum abacti.

ĔQUES, ĭtis, m. *Chevalier romain; cavalier.* SYN. Qui equo meret, vir equestris ordinis. USUS : Equitum turma; equitum manus. Equites ordini senatorio proximi. Equites desultorii, dimachi, *dragon*, loricati, *cuirassier.*

ĔQUESTRIS, e, gen. com. *Des chevaliers, de l'ordre équestre; de cavalier.* SYN. Quod equitum est. EPITH. Dignus contumelia, honestus, cumprimis honestus, eruditissimus et Græcis litteris antiquitatisque nostræ, scriptorum veterumque litterate peritus. Amicissimus, locuples, ornatissimus, spectatus, splendidus, gratiosus, splendidissimus. Auxiliarii, boni et locupletes, conjunctissimi concordia, cupidi alicujus rei, graves, non obscuri, neque ignoti, illustres, non optimi, veteres, nudi, plurimi, lautissimi et honestissimi, proximi dignitate ordinis senatorii. USUS : Equestres pedestresque copiæ. Equestris splendor. Statua equestris. Cicero equestri loco natus. Equestris pugna. Equestris procella, *charge de cavalerie.*

ĔQUĬDEM, *Certes, certainement.* SYN. Ego quidem, ego vero, et quidem, quidem. USUS : Equidem doleo, quod male habeas. Vestræ equidem cœnæ jucundæ sunt.

ĔQUĪNUS, a, um, *De cheval, de jument.* USUS : Seta equina.

ĔQUĬTĀTŬS, ūs, m. *Cavalerie.* SYN. Equitum turmæ; equitum munus, agmen equestre; alarii, equestres copiæ. USUS : Ita paratus ab equitatu et peditatu, ut, etc.

ĔQUĬTO, as, avi, atum, are, n. *Aller à cheval.* SYN. Equo vehor, *vel* vector, equo iter facio, in equo sedeo, vehor. USUS : Equitabat cum suis delectis equitibus. Cf. **Equus.**

1. **ĔQUŬLEUS**, ei, m. *Jeune cheval, poulain.* SYN. Equulus. USUS : Equuleorum vis effrenata fame debilitatur.

2. **ĔQUŬLEUS**, ei, m. *Chevalet.* USUS : Ex equuleo suspendi, equuleo torqueri, *éprouver les tourments du chevalet.* Ponite vobis ante oculos vincula, verbera, equuleum, carnificem, tortorem.

ĔQUŬLUS, i, m. *Poulain.* SYN. Junior equus, equuleus. EPITH. Nobilis, argenteus.

ĔQUUS, i, m. *Cheval.* EPITH. Æneus, alacer, ferocitate exsultans, fortis, victor, inanis, intractatus et novus, melior, nobilis, pretiosus, publicus. PHRAS. 1. **In equum ascendere,** *monter à cheval.* In equum insilire; conscendere, inscendere equum. 2. **Equo imponi,** *être hissé sur un cheval.* In equum sublatus, illatus, impositus, subjectus est. 3. **Equo insidere,** *être assis sur un cheval.* Equo vehi, vectari, in equo sedere, vehi, equo sublimem ire. 4. **Equo proficisci,** *partir à cheval.* Equo expeditum provolare, flumen transmittere; equo se conferre aliquo; advehi equo; citato equo ferri. 5. **Equum concitare,** *pousser un cheval, le faire courir.* Admittere equum in hostem, equo calcaria subdere, adhibere, admovere. Citare equum; equum calcaribus incendere, incitare; equum in hostem agere, jumentum calefacere, cursum equi incitare; equum calcaribus concitare. 6. **Equo celerrime provehi,** *courir au grand galop.* Citato equo; equo calcaribus incenso; subditis calcaribus, effuso cursu ire, ruere, proruere, provolare; laxatis habenis invehi; effusis habenis evehi; detractis frenis equum concitatum calcaribus permittere; effrenatum equum, equum effrenum in hostem immittere. 7. **Ex equo descendere,** *descendre de cheval.* Desilire in pedes; desilire, descendere ex equo. 8. **Equites jussit ex equis descendere,** *il ordonna aux cavaliers de descendre de cheval.* Equitem ad pedes deduxit. 9. **Ex equo decidit,** *il tomba de cheval.* Jam dudum ægre hærens in equo ad terram defluxit; ex equo cecidit, decidit; de equo lapsus est. 10. **Ex equo præcipitatus est,** *son cheval le jeta à bas.* Effusus in præceps est; equo dejectus est. Cf. **Cado, Decido.** 11. Circumagere frenis equum, *tourner bride.*

12. Frenos inhibere, *serrer le mors*. 13. **Equo advehi**, adequitare equo, advolare, *accourir à cheval*. 14. Equos jungere currum tracturos, *atteler des chevaux à un char*. 15. Equos abjungere, *dételer les chevaux*.

ĒRĀDĬCO, as, avi, atum, are, a. *Arracher*. SYN. Evello. Cf. **Destruo**.

ĒRĀDO, is, rāsi, rāsum, ere, a. *Arracher, extirper*. SYN. Ex animo cupidinem eradere.

ĒRECTUS, a, um, *Élevé; fier, superbe; animé*. SYN. Stans, celsus. USUS : Is vagatur lætus, et erectus toto foro. Alacri animo, et erecto. Erectior hac oratione senatus. Cf. **Alacris**.

ĒREPTĬO, ōnis, f. *Spoliation, vol*.

ĒREPTOR, ōris, m. *Voleur*. SYN. Direptor. USUS : Iste bonorum possessor, ereptor, expulsor. Civitatis, libertatis ereptor.

ERGA, *Envers, pour*. SYN. Adversum, adversus. USUS : Tua voluntas erga me, meaque erga te par et mutua. Habere benevolentiam erga aliquem. Summa Pompeii merita erga me meamque salutem. Tuum erga meam dignitatem studium.

ERGASTŬLUM, i, n. *Prison d'esclaves*. SYN. Mancipiorum carcer. USUS : Compingere aliquem in ergastulum. Ergastula solvere, **captivos liberare**.

ERGO, *A cause de; donc*. SYN. Igitur, causa. USUS : Ergo nemo non miser est. Virtutis ergo præmio donare, *récompenser la vertu, donner le prix de sagesse*. Funeris ergo ne plangant mulieres.

ĒRĬGO, is, rexi, rectum, ere, a. *Dresser, relever*. SYN. Tollo, extollo, excito.)(**Inclino, abjicio**. ADV. Alte, paululum se. USUS : 1. Natura cum cæteras animantes abjecit ad pastum, solum hominem erexit, et ad cœli conspectum excitavit. 2. **Excito, confirmo, consolor, invito**, *relever de l'abattement, rendre le courage, ranimer*. Erigere animum demissum et depressum, et respirare e metu. Erigere et recreare afflictum. Ad audiendum aures erigere, et animum attendere. Quem fortuna erexit ad gloriam, virtus extulit ad laudem. Erigere, rectum constituere, levare, attollere. Erigere se et in pedes excipere. Erigere se, et corpus in cubitum levare. Cf. **Confirmo, Consolor**.

ĒRĬPĬO, is, ŭi, reptum, ere, a. *Emporter, enlever de force; délivrer*. SYN. Aufero, adimo, extorqueo.)(**Do, confero**. ADV. Ad extremum e manibus, crudeliter, impune, plane, plane alacritatem animi, privatim, publice, indignissime civitati, nominatim, penitus, subito, undique PHRAS. **Vide, ne tantum tibi bonum eripiatur**, *veillez à ce que l'on ne vous ravisse un si grand bien*. E manibus extorqueatur; e manibus elabatur; tibi excutiatur; ne tanto bono frauderis; ne alius id bonum occupet, præcipiat. Cf. **Amitto, Jactura, Perdo**. USUS : 1. Eripere sibi tempus aliquod ex summis occupationibus. Facultatem simul ac voluntatem gerendæ rei mihi eripuit. Lucem alicui, vitam, conspectum rei optatissimæ eripere. 2. **Libero**. Aliquem e miseriis; alicui timorem eripere. E morte tuus te pudor eripuit. Cf. **Libero, Privo, Furor**.

ĒRŌDO, is, rōsi, rōsum, ere, a. *Ronger*. SYN. Arrodo, derodo.

ĒRŎGĀTĬO, ōnis, f. *Distribution*. SYN. Distributio. USUS : Erogatio pecuniæ.

ĒRŎGO, as, avi, atum, are, a. *Distribuer*. SYN. Distribuo. ADV. Privatim, publice. USUS : Erogasti pecunias ex ærario. Pecunia in classem erogata. Cf. **Largior**.

ERRĀBUNDUS, a, um, *Errant*. USUS : Errabundi domos pervagabuntur.

ERRĀTĬCUS, a, um, *Qui erre, vagabond*. USUS : Vitis erratico et multiplici lapsu serpens.

ERRĀTĬO, ōnis, f. *Action d'errer, de s'égarer*. SYN. Error. USUS : In cœlo nec fortuna, nec erratio, nec vanitas inest.

ERRĀTUM, i, n. *Erreur, faute (involontaire)*. SYN. Mendum, error. EPITH. Commune, fabrile, intolerabile, minimum. USUS : Agnoscere erratum; errato veniam petere. Defendas velim tolerabile erratum. Non hoc meum erratum est, sed tuum. Cf. **Error**.

ERRO, as, avi, atum, are, n. *Errer, se tromper*. SYN. Labor, pecco, offendo, prolabor, per errorem labor, errore ducor, in errore versor, error mihi objectus est, consilio labor, errore captus sum, in errorem rapior, in culpa sum; vagor, evagor. ADV. Diutius, latius, licenter, longe, multum, pariter, propemodum, valde, vehementer. PHRAS. 1. **Errare cujusvis hominis est**, *tout homme peut se tromper*. Imprudentia labi; titubare aliquando et hallucinari; vulgi opinione in errorem rapi, omnium est. Nemo est, qui non offendat sæpius, et aliquo incurrat; qui nihil peccati admittat; qui semper consistat; qui ab officii religione interdum non declinet; qui nihil peccet; cujus nullum sit delictum, lapsio, titubatio; cui nullus usquam error objiciatur, offundatur; qui de via, de recto non aberret; quem nullus error implicet. Cf. **Labor, Pecco**. 2. **Multum erras**, *vous vous trompez beaucoup*. Tota erras via; toto cœlo aberras; janua aberras; a via degrederis, deflectis, declinas, divertis. 3. **In portu impingis**, *vous bronchez dès le premier pas*. In limine offendis. USUS : Cujusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis, in errore perseverare. Errare malo cum Platone, quam cum his sapere. Cf. **Error, Aberro**.

ERROR, ōris m. *Erreur, faute*. SYN. Peccatum, erratum, erratio, lapsio, prolapsio,

falsa opinio; culpa, flagitium. EPITH. Communis, diuturnus, humanus, longus, magnus, maximus, mediocris, obscurus, perniciosus, similis, summus, tantus, turpis; magni, maximi, multi, privati, turbulenti, varii. PHRAS. 1. **In errorem conjicere aliquem,** ***induire qqn en erreur.*** In errorem inducere; errorem alicui objicere; errorem gignere, creare; errorem alicui offundere; erroris complere aliquem; erroris implere. 2. **In errore esse,** ***être dans l'erreur.*** Errore capi; falsa opinione duci, imbui, affici; errorem cum lacte sugere; in errore versari; error me tenet et veri ignoratio; error et caligo in animo effusa est; errores me implicant; erroribus cæcari; in errorem labi, mente labi. 3. **Errorem deprehendere,** ***saisir sa méprise.*** Erratum agnoscere; caliginem discutere; e tenebris in lucem emergere. 4. **Errorem alicui adimere,** ***ouvrir les yeux à qqn.*** Errorem eripere, depellere, tollere, eximere, extorquere. Deducere aliquem ab errore, avertere. Errore alterum exsolvere, levare. Errorem corrigere. 5. **Errorem deponere,** ***revenir d'une erreur.*** Redire rectam in semitem; veram in viam redire. 6. **Errore carere,** ***être sans faute.*** Cf. **Peccatum, Flagitium.**

ĒRŬBESCO, is, rŭbŭi, escere, n. *Rougir.* SYN. Rubeo, pudet. PHRAS. **Ad criminis suspicionem erubuit,** ***il rougit au seul soupçon de crime.*** Suffusus illi rubor est; rubore suffusus fuit; rubor consecutus est; capite demisso terram intuitus est; in ruborem datus est. Cf. **Pudet, Verecundus.** USUS: Non erubuit ille ora vestra. Pudici etiam de pudicitia loqui erubescunt. Digna res est, in qua omnes erubescant.

ĒRUCTO, as, avi, atum, are, a. et n. *Roter; vomir.* SYN. Ructo, jacto, crepo, erumpo. ADV. Turpissime. USUS: In convivio eructant cædem bonorum, ***dans leurs festins, ils vomissent des menaces de mort contre les gens de bien.***

ĒRŬDĬO, is, ivi *vel* ii, itum, ire, a. *Former, instruire.* SYN. Doceo, instituo, imbuo, instruo; ad humanitatem informo, expolio, operum initia trado. ADV. Egregie. USUS: Erudire juventutem laboribus; aliquem in jure civili. Erudire liberos ad pietatem, ad majorum instituta. Cf. **Doceo.**

ĒRŬDĪTĬO, ōnis, f. *Savoir, science, instruction.* SYN. Doctrina, institutio. EPITH. Digna, liberalis, perfecta, præclara, summa. USUS: Vir præstans ingenio, præclara eruditione, doctrina perfecta. Cf. **Litteræ, Eruditus.**

ĒRŬDĪTĒ, *Savamment, en homme instruit.* USUS: Eruditius disputare.

ĒRŬDĪTUS, a, um, *Instruit; savant, habile.* SYN. Doctus, perpolitus, philologus. ADV. Leviter, liberaliter, maxime, perfecte, plane. USUS: Eruditus, qui omnibus bonis artibus politus est. Doctrina et optimarum artium studiis eruditus. Socraticis disciplinis et institutionibus eruditus. Homo de schola et a magistro, et Græcis litteris eruditus; animus eruditus, qui semper aliquid ex se promat, quod delectet. Græci diutina servitute ad nimiam assentationem eruditi. Eruditus in Philosophia. Cf. **Doctus, Peritus, Discipulus, Ingeniosus.**

ĒRUMPO, is, rūpi, ruptum, ere, a. *Sortir avec impétuosité, s'élancer; éclater, se montrer.* SYN. Exeo, evado, eruptionem facio; exardeo, effervesco. ADV. Aliquando, undique fortiter. PHRAS. 1. **Erumpet tandem hoc malum ad perniciem civitatis,** ***ce mal éclatera enfin pour le malheur de la cité.*** Emerget, ebulliet, prorumpet latens malum; vincula claustraque omnia perfringet tecta eatenus et dissimulata perfidia; consilia illa nefaria, compressa ad hunc diem et constricta subito se profundent et ejicient. Fiet quædam velut vitiorum eruptio; effundet se ad urbis perniciem pestilens id malum. 2. **Erumpunt ex capta urbe,** ***ils se précipitent hors de la ville prise d'assaut.*** Effundunt se portis; ejiciunt se ex urbe; evolant ex urbe; projiciunt se ex urbe; erumpunt se portis foras; profundunt se portis; proripiunt se portis foras; eruptionem ex urbe faciunt; refractis portarum claustris ex urbe provolant, effunduntur. Cf. **Impetus.** USUS: Erupit tandem e latebris conceptus dudum furor. Vis improborum diu collecta et inveterata compresso odio erumpebat in actum; in fortunas civium. Venus, risus erupit; vitia erumpunt.

ĒRŬO, is ŭi, ŭtum, ere, a. *Extraire; découvrir; arracher, déraciner.* SYN. Eligo, eripio, extraho, protraho. USUS: Aliquid indagare, invenire; e tenebris, ex abdito eruere. Eruere obruta. Hoc nunquam mihi erues, ***vous ne m'enlèverez jamais cette idée de l'esprit.*** Cf. **Extraho.**

ĒRUPTĬO, ōnis, f. *Sortie; invasion, excursion.* EPITH. Præclara, salutaris. USUS: Fecere acrem eruptionem obsessi, ***les assiégés firent une sanglante sortie.*** Fortius obsidentes eruptionem sustinuere, repulere, repressere.

ESCA, æ, f. *Nourriture.* SYN. Cibus. EPITH. Contemptissima, temperata. USUS: Voluptas esca malorum, qua capiuntur, ut hamo pisces. Tenuissimo victu, contemptissimis escis et potionibus vivere. Escam cuidam objicere, spargere.

ESCŬLENTA, ōrum, n. pl. *Mets.* SYN. Escæ, cibi. USUS: Ea pars oris, qua esculentis et poculentis natura iter patefecit.

ESCŬLENTUS, a, um, *Nourrissant, succulent.* SYN. Escas redolens. USUS: Frusta esculenta. Eligere, quæ sunt esculenta.

ESSĔDĀRĬUS, ii, m. *Soldat qui combat sur un char.* SYN. Auriga essedi.

ESSĔDUM, i, n. *Char.* USUS : Vehebatur essedo tribunus. **Vehiculi genus.**

ESTO, *Soit.* **Vox concedentis.** USUS : Esto hoc imperite. Esto, concedatur hæc quoque acerbitas.

ĒSŬRĬES, ei, f. *Faim, appétit.* SYN. Fames. USUS : Miserebar ejus esuriei. Cf. **Fames.**

ĒSŬRĬO, is, ivi *vel* ii, ire, n. et a. *Avoir faim.* SYN. Fame fatigor, conficior ; famem tolero. USUS : Nostri milites esurire et algere consueverunt. Cf. **Fames.**

ET, *Et.* SYN. Que, etiam, jam vero etiam, item, itemque. USUS : Ille tamen et alacer venit. Agrum ei dedisti, et immunem.

ĔTĔNIM, *En effet, à la vérité.* SYN. Nam, enim, sed enim, quippe. USUS : Etenim rem totam breviter recognoscite.

ĔTĒSĬÆ, arum, f. pl. *Vents étésiens.* SYN. Venti stati, qui quotannis post Caniculæ exortum flant diebus quadraginta. USUS: Venti etesiæ tempestivi, et salutares hominibus juxta ac pecudibus, quorum flatu nimii temperantur calores, et maritimi cursus celeres et certi diriguntur.

Ethnicus, i, *Païen.* PHRAS. Qui nullam Christianæ Religionis disciplinam acceperunt; quos DEUS vera sui cognitione non afflavit ; quorum animi densissimis errorum tenebris involuti ea, quæ nobis divinitus affulsit, veritatis luce carent ; homines a vera DEI cognitione alieni ; expertes doctrinæ divinioris ; falsorum numinum cultores ; antiquæ superstitionis sectatores ; oppressi superstitionum tenebris, verique cultus divini expertes.

ĔTĬAM, *Même, aussi, encore.* SYN. Et, item, vel. USUS : Nobis etiam illa cognitio, nihil hoc proderit, etiam nocebit gravissime. Voce, motu, forma etiam magnifica.

ĔTĬAMNUNC, *Jusqu'à présent, encore maintenant.* SYN. Nunc etiam, etiamnum, adhuc etiam tum. USUS : Sed tota res etiamnunc fluctuat.

ĔTĬAMSI, *Quand même, quoique.* SYN. Etiam ut, quamvis, licet, quantumvis, tametsi, ut, utut, etsi. USUS : Etiamsi periculum foret nullum. Etiam, ut periculi nihil sit. Ut res sit minime periculosa, tamen, etc.

ĔTĬAM ATQUĔ ĔTĬAM, *A plusieurs reprises, bien des fois, souvent ; de plus en plus.* SYN. Magnopere ; magis ac magis ; magis magisque, majorem in modum.

ETSI, *Quoique, bien que.* SYN. Etiamsi, tametsi. USUS : Etsi non dubitabam, quin, etc.

ĔTȲMŎLŎGĬA, æ, f. *Étymologie.* SYN. Notatio, etymon vocabuli. USUS : Verborum interpretationem et etymologiam inquirere.

ĔTȲMON, i, n. *Étymologie.* SYN. Etymologia.

Euchăristia, æ, *L'Eucharistie, le Saint Sacrement de l'Autel.* PHRAS. 1. Sacrosanctum Christi Corpus ; cœleste convivium ; Epulum divinum ; Hostia divina augustissimumque Christi corporis mysterium ; Corporis ac sanguinis Christi divina mysteria ; arcanum latentis sub panis specie Christi DEI mysterium. Cf. **Communio S., Cœna Domini, Consecro S. Hostiam.** 2. **Eucharistiam suscipere,** *recevoir la sainte Communion.* Ad mensam divinam accedere ; cœlesti excipi convivio ; divinum convivium celebrare ; percipere sacrosancta mysteria ; ad sacram synaxin accedere ; inire divinum convivium ; a cœlesti convivatore cœlestibus et immortalibus epulis ad aram accipi ; divino pane sese reficere. Cf. **Communio sacra, Viaticum sacrum.**

EUGE ! *Courage !* **Interjectio laudantis, gratulantis.**

EUMĔNĬDUS, um, f. pl. *Les Furies, les Euménides.* SYN. Furiæ. USUS: Speculatrices et vindices facinorum et sceleris Eumenides.

EUNŬCHUS, i, m. *Eunuque.* SYN. Castratus.

EURĪPUS, i, m. *Détroit.* USUS : Quod fretum, quem Euripum tot motus, tantas ac tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quot iste, etc.

ĒVĀDO, is, ēvāsi, ēvāsum, ere, n. *Sortir, s'échapper.* SYN. Effugio, elabor, emergo. exeo. PHRAS. **Qui tandem ex hoc periculo evadam ?** *Comment enfin pourrai-je échapper à ce danger ?* Qua tandem ratione e discrimine emergam ? ex ista flamma ; ex hoc labyrintho elabar, evolabo ? ex hoc judicio me eripiam ? Quæ me salus hoc e periculo servabit ? Qua vi, qua ope ex his laqueis me exuam ? his vinculis me explicabo ? has insidias, hæc tela effugiam ? ex his angustiis enatabo ? ex scopulis his enavigabo ? Nullum exitum reperio, adeo res tota vacillat et claudicat. Ex hac nassa non exibo, nisi occulte surripiam me. Diverticulum nullum reperio. Non modo non effugiam, sed ne moram quidem mali assequar. Ni anguilla sim, non elabar. Cf. **Effugio.** USUS : 1. Summus vir, orator inclitus, ex humili evasit. In dies asperior evasit. 2. **Evenio, cado,** *parvenir à, aboutir à ; s'accomplir.* Videbo, quo hæc evasura sint ; quorsum hæc evadant. Aliquando id quod somniamus, evadit. Id, sicut prædictum fuerat, evasit. 3. **Erumpo, exeo, aufugio, evolo,** *passer, franchir, traverser.* Ægrotus evasit ex morbo, navis e periculo, exercitus ex insidiis. Cum animus hic e corpore evaserit. Cf. **Elabor.**

ĒVĂGOR, aris, atus sum, ari, d. *Errer, courir çà et là, s'écarter.* SYN. Vagor, decedo via. ADV. Longius. USUS : Appetitus longius evagantur, finemque et modum transeunt. Cf. Vagor.

ĒVĂNESCO, is, anui, escere, n. *S'évanouir, se dissiper.* SYN. Vánesco, ad nihilum recido, in nihilum occido; exaresco, obsolesco; e conspectu me aufero, oculis subducor. PHRAS. **Evanuit vigor tuus pristinus**, *votre vigueur première a disparu.* Consenuit tuus ille ardor ; vix, ac ne vix quidem de veteri vigore tuo apparet, superest, reliquum est ; diuturnitate, vetustate vigor ille tuus contabuit, obscuratus est, exolevit ; abiit vis illa corporis, et defluxit ; dilapsus est animi vigor, ut jam vix eumdem agnoscamus. USUS: Spes nostra extenuatur, evanescit. Jam prope evanuerat Hortensius, *déjà Hortensius n'était plus que l'ombre de lui-même.* Omnis gloria ejus, et memoria evanuit.

ĒVANGĔLĬA, ōrum, n. pl. *Présents accordés pour l'annonce d'une bonne nouvelle.* SYN. Præmia ob jucundum nuntium dari solita. USUS : Epistolis tuis evangelia quæ reddam, nescio. **Evangelium prædicare**, vox Eccles., *prêcher l'Évangile.* Evangelium promulgare ; Evangelii lumen terris barbaris inferre; legem JESU CHRISTI promulgare ; monumenta Christi, DEI res gestas institutionesque complexa populo exponere, explicare. Christianæ disciplinæ fontes ex Evangelii libris ostendere, detegere, aperire.

ĒVASTO, as, avi atum, are, a. *Ravager, dévaster entièrement.* SYN. Vasto. Cf. Vasto.

ĒVĔHO, is, vexi, vectum, ere, a. *Transporter, emporter.* SYN. Tollo, effero. USUS : Signa plaustris evecta et asportata.

ĒVELLO, is, velli *vel* vulsi, vulsum, ere, a. *Arracher; déraciner.* SYN. Exstirpo, convello.)(Infigo. ADV. Difficilius, penitus, radicitus, timide. USUS : Novas opiniones evellere. Hunc mihi ex animo scrupulum ; has spinas e memoria non evelles. Omnia mala e republica funditus evellit. Cf. Adimo, Libero.

ĒVĔNĬO, nis, vēni, ventum, ire, n. *Sortir de; arriver, avoir lieu.* SYN. Evado, obvenio, cado, fio, obtingo, exitum habeo, accidit, usu venit, intercedo. ADV. Bene, casu, contra, facile, fauste, feliciter, male, nec opinato, optime, perraro, profluenter, prospere, rare ac insolenter, temere, vulgo. PHRAS. 1. **Verebar ne res ita eveniat**, *je craignais que la chose n'arrivât ainsi.* Ne ita cadat; ita contingat ; eo evadat ; ne ea, quæ prædixi, consequantur ; ne ex illo consilio hæc emanent ; ne id quod usu venturum opinione præceperam, incidat. 2. **Res ea mihi feliciter evenit**, *l'affaire a bien tourné.* Fauste, belle, prospere cecidit ; ex sententia cessit ; prospere processit ; lepide sub manus successit, exitum optabilem habuit. Cf. Cedo. 3. **Id consilium male evenit**, *nos desseins ont échoué.* Male cessit ; secus cecidit, ac ominabamur ; bona initia non similes exitus habuere; haud quaquam prospere, cum ad effectum operis ventum est, cœptis successit ; secus omnia processere, nec quod intendebamus, effecimus ; haudquaquam ad consilium eventus respondit. Cf. Cedo, Accidit, Fortuna, Successus. USUS: Nihil nobis adversi evenit. Multa improbis incommoda eveniunt. Recta consilia haud bene evenerant. Mihi omnia, quæ ago, lepide prospereque eveniunt.

ĒVENTUM, i, n. *Événement, résultat, effet.* SYN. Eventus, exitus, casus, res, fortuna. EPITH. Commune, dubium. USUS : Eventa magis quam causas quæri oportet. Plerique consilia eventis ponderant. Causæ eventorum magis movent, quam eventa ipsa. Conscribe historiam eventorum meorum.

ĒVENTŬS, ūs, m. *Événement, issue, dénoûment, conclusion.* SYN. Exitus, casus, eventum. EPITH. Dubius, fatalis, humanus, incertus, adversus, secundus, prosper, varius. PHRAS. 1. **In omnem eventum, pugnam committere**, *livrer bataille à tout hasard.* Rem in casum pugnæ ancipitis committere ; rem in prœlii casum dare ; ad incertum casum et eventum acie confligere ; rem omnem in incerto pugnæ eventu collocare ; in pugnæ casum demittere ; ad casum objicere ; rem communi Marti relinquere. 2. **In omnem eventum aliquid peculi reservare**, *se réserver quelque argent pour n'importe quelle circonstance.* Ad incertum casum et eventum ; ad subita rerum ; ad incertos rerum exitus ; ad omnes casus subsidia parare. Cf. Casus. USUS : Eventus est alicujus exitus negotii. Consilia primum, deinde acta, postremo eventus. In omnem eventum forti animo et paratum esse. Cf. Accidit, Successus.

ĒVERRĬCŬLUM, i, n. *Sorte de filet de pêche.* **Ab everrendo dictum.** USUS : Indicium, everriculum malitiarum omnium, *jugement qui englobe toutes les malversations.*

ĒVERRO, is, i, rsum, ere, a. *Balayer, nettoyer ; dépouiller.* USUS : Omnes domos everrit.

ĒVERSĬO, onis, f. *Renversement, destruction, ruine.* SYN. Ruina, casus, pernicies, excisio, excidium. USUS : Rerum publicarum eversiones. Omnis vitæ eversio.

ĒVERSOR, oris, m. *Destructeur.* USUS : Eversor civitatis, regnorum.

ĒVERTO, is, ti, sum, ere, a. *Détruire, ruiner.* SYN. Deturbo, destruo, eversionem infero.)(Statuo, constituo, confirmo. ADV. Funditus, penitus, plane, sigillatim. PHRAS. 1. **Regnum evertit**, *il ruina le royaume.* Delevit, sustulit ; ejus viribus labefactus regni

status concidit, exstinctus est, periit; ejus armis ac potentia fractæ sunt regni opes; vires afflictæ; oppressa libertas; obtrita populi jura; urbes armorum vi perculsæ atque prostratæ. 2. **Domum evertit**, *il renversa la maison*. Ædes diruit, dissolvit, demolitus est, disturbavit; tecta solo æquavit, adæquavit; ab imo subruit; ad solum diruit. Cf. **Destruo.** 3. **Evertit consilia hominis**, *il ruina les desseins de cet homme*. Consilia dissolvit, disturbavit; consilia fregit; consiliis intercessit, occurrit. USUS: Sua confirmare, adversarii evertere. Vi me decrevit, et impressione evertere. Aliquem fortunis omnibus evertere. Virtutis lumen exstinxit; virtutem penitus evertit. Cf. **Destruo, Vasto, Ruina, Populor.**

Ē VESTĬGĬO, *Sur le champ, à l'instant même*. SYN. Mox, repente. USUS: E vestigio eo sum profectus. Cf. **Statim, Continuo.**

ĒVĬDENS, **entis**, omn. gen. *Visible, clair, manifeste*. SYN. Clarus, certus, perspicuus.)(**Obscurus, occultus, dubius.** USUS: Evidens est, de quo inter omnes convenitur. Narratio evidens. Res evidentes et perspicuæ. Argumentis agam evidentibus, et signis omni luce clarioribus. Cf. **Perspicuus.**

ĒVĬDENTER, *Évidemment, clairement*. USUS: Harum rerum tam evidenter pœnituit.

ĒVĬDENTĬA, **æ**, f. *Clarté, évidence*. SYN. Perspicuitas. USUS: Græci energiam, nos evidentiam appellamus. Nulla oratio illustrior est evidentia.

ĒVĬGĬLO, **as, avi, atum, are**, n. *Se réveiller*. SYN. Vigilo, elaboro, incumbo.)(**Indormio.** PHRAS. **Hoc mane maturius evigilavi**, *ce matin, je me suis éveillé plus tôt que de coutume*. Temporius experrectus; ex sommo excitatus; sommo excitus; somno solutus sum; maturius me somnus reliquit. USUS: In tuo negotio curæ meæ omnes et cogitationes evigilant. Cf. **Vigilo, Dormio, Somnus.**

ĒVINCĬO, **is, inxi, inctum, ire**, a. *Ceindre (la tête)*. SYN. Vincio. USUS: Corona tempora evincire.

ĒVINCO, **is, vici, victum, ere**, a. *Vaincre complètement; obtenir*. SYN. Vinco, pervinco; multa importunitate impetro. USUS: Verres tot testibus evictus.

ĒVISCĔRO, **as, atum, are**, a. *Éventrer*. SYN. Viscera eximo, confodio, discerpo. USUS: Ut tu unquam saxis fixus asperis evisceratus latere penderes.

ĒVĪTĀTĬO, **ōnis**, f. *Action d'éviter, fuite*. SYN. Declinatio. USUS: Evitatio incommodorum.

ĒVĪTO, **as, avi, atum, are**, a. *Éviter, fuir, échapper à*. SYN. Vito, effugio.)(**Expeto.** USUS: 1. Dolores omnes evitari non possunt. 2. **Vitam evito, vitam eripio**, *ôter la vie*. Cf. **Vito.**

ĒVŎCĀTĬO, **ōnis**, f. *Levée, appel en masse*. USUS: Evocationes hominum.

ĒVŎCĀTOR, **ōris**, m. *Qui appelle aux armes*. USUS: Evocator servorum et civium perditorum.

ĒVŎCĀTUS, **a, um**, *Enrôlé, levé*. SYN. Miles auxiliarius et externus, ex diversis locis coactus. USUS: 1. Evocatorum firma manus. 2. E patria evocatus, non expulsus, **arcessitus**, *appelé*.

ĒVŎCO, **as, avi, atum, are**, a. *Attirer, inviter; causer, produire*. SYN. Elicio, invito, excito, exsuscito. ADV. Magnopere. USUS: Misericordiam oratione evocare. Mercede probitas evocatur. Nulla turpitudo, nullum damnum est, quod non eliciatur et evocetur voluptate. Cf. **Voco, Provoco, Cieo.**

ĒVŎLO, **as, avi, atum, are**, n. *S'envoler; s'échapper, s'enfuir*. SYN. Avolo, aufugio. ADV. Altius, impune. USUS: 1. E vinculis corporis tanquam ex carcere evolare. Evolavit jam e conspectu nostro; evolavit e judicum severitate, ex illa judicii flamma. Tantus cursus verborum fuit, et adeo evolavit oratio. 2. **Ascendo**, *s'élever*. Consultum non est, ut ille altius evolet. 3. **Vito, effugio**, *fuir, se soustraire à*. Pœnam vix evolabit.

ĒVŎLŪTĬO, **ōnis**, f. *Action de dérouler, lecture*. SYN. Lectio. USUS: Poetarum, librorum evolutio.

ĒVOLVO, **is, volvi, vŏlūtum, ere**, a. *Déployer, dérouler; exposer, expliquer*. SYN. Explico, expono.)(**Complico**, ADV. Accuratius. USUS: 1. Hujus rei nec principium reperire, nec exitum evolvere possum. Involutam animi sui notionem evolvere; incubantes alienis thesauris ex præda clandestina evolvere. 2. **Expendo animo**, *pénétrer*. Evolvere naturam omnium rerum. Cf. **Explico.**

ĒVŎMO, **is, ŭi, ĭtum, ere**, a. *Vomir entièrement, rendre, rejeter*. SYN. Foras projicio, vomitu egero. ADV. Verius. USUS: Odium, virus acerbitatis suæ in me evomuit. Evomet hanc pestem patria. Quas devorarat pecunias, luxu evomet. Cf. **Vomo.**

ĒVULGO, **as, avi, atum, are**, a. *Divulguer, publier*. SYN. Vulgo. PHRAS. **Evulgare rumorem**, *répandre un bruit*. Differre famam, rumorem; dissipare sermones, rumorem; efferre alterius ineptias. Cf. **Differo, Vulgo, Divulgo.** USUS: Civile jus evulgavit, *il vulgarisa le droit civil*. Cf. **Edo, Spargo, Rumor.**

EVULSĬO, **ōnis**, f. *Action d'arracher*. USUS: Æsculapius primus dentium evulsionem invenit.

EX, *De*. USUS: 1. **Notat causam efficientem et occasionem, ex qua, a quo, quocirca, unde.** Peperit e Pamphilo. Gaudium tibi ex me præstabo. Nunquam ex me

doluisti. Ex te duplex me sollicitudo afficit. Ex lege, ex decreto, e formula, e testamento. 2. **Materiam designat**, *la matière, la composition, le mélange*. Poculum ex auro; e gemma. Simulacrum ex ære. 3. **Parti jungitur**, *la cause occasionnelle, le motif*. Laborat e renibus, ex oculis, capite. 4. **Ad numerum**, *seu* **multitudinem refertur**, *la subdivision*. Ex intimis unus. Unus ex plebe. Homo ex disertis. 5. **Ab**, *de*. Ex illo scivi; ex te totum negotium pendet. 6. **Post**, *après*. Diem ex die exspectare. Ex intervallo regustare litteras. Ex qua ætate, qui exerceri solent, laudantur. 7. **Propter**, *à cause*. Ex Cnei litteris te in amicitiam recipio. Ex doctrina clarus. 8. **Secundum**, *suivant, d'après*. Hic status maxime est e natura. Vita e Philosophiæ præceptis acta. E sua natura alios fingere. E communi hominum opinione hoc dixit. 9. **Modum significat**, *la manière*. Ex insidiis; ex improviso; ex insperato hoc mihi gaudium oblatum est; ex occulto. 10 Ex animo, ex animi sententia, *avec cœur*. 11. Ex tempore capere consilium; effutire aliquid, *à temps*.

EXĂCERBO, as, avi, atum, are, a. *Aigrir, chagriner*. SYN. Irrito, ad iracundiam provoco. USUS: Exacerbata superbia. Cf. **Ira, Irrito.**

EXACTĬO, ōnis, f. *Levée d'impôts*. SYN. Vectigal, tributum, pensio, stipendium. EPITH. Acerbissima, extrema, perfecta, superior, publica. PHRAS. **Exactiones facere**, *lever les impôts*. Pecunias describere; pecunias imperare. USUS: 1. Exactio capitum et ostiorum acerbissima, *perception odieuse de la cote personnelle et de l'impôt des portes*. Exactio pecuniarum, nominum. 2. **Expulsio**, *expulsion, bannissement*. Cf. **Vectigal.**

EXĂCŬO, is, ŭi, ăcūtum, ere, a. *Aiguiser*. SYN. Acuo, cohortor.)(**Deterreo.** USUS: 1. Mucronem exacuere in jugulum reipublicæ. 2. **Incito**, *stimuler, exciter*. Industriam alicujus, mentem hortatibus, stimulis exacuere. Cf. **Stimulo.**

EXADVERSUM, *En face*. SYN. E regione, ex adverso.

EXÆDĬFĬCĀTĬO, ōnis, f. *Construction*. SYN. Constructio, compositio.

EXÆDĬFĬCO, as, avi, atum, are, a. *Achever, mettre la dernière main*. SYN. Ædifico. USUS: Opus institutum exædifica. Templum, navim exædificare.

EXÆQUĀTĬO, ōnis, f. *Niveau, égalité*. USUS: Hanc exæquationem dignitatis non ferebat ille.

EXÆQUO, as, avi, atum, are, a. *Égaliser, mettre sur la même ligne*. SYN. Æquo, æqualem *vel* parem reddo, facio. USUS: Amici superiores se cum inferioribus exæquare debent. Pecunia omnem dignitatem exæquat. Pauci pluribus exæquari non possunt. Cf. **Æquo, Æquiparo.**

EXÆSTŬO, as, avi, atum, are, n. *S'élever en bouillonnant*. USUS: Mare exæstuat. Cf. **Ira.**

EXAGGĔRĀTĬO, ōnis, f. *Élévation (d'âme)*. SYN. Elatio. EPITH. Altissima, maxima animi. USUS: Animi quam altissimi exaggeratio.

EXAGGĔRĀTUS, a, um, *Élevé, sublime*. SYN. Erectus, cumulatus, amplus. USUS: Animus excelsus, auctus virtutibus, exaggeratus. Exaggerata oratio. Cf. **Amplus.**

EXAGGĔRO, as, avi, atum, are, a. *Accumuler, entasser; exalter*. SYN. Amplifico, augeo; verbis rem extollo, magnum facio.)(**Extenuo.** USUS: Beneficium tuum complector, exorno, exaggero. Rem familiarem omni ratione exaggerare; augere, amplificare orationem. Cf. **Amplifico.**

EXĂGĬTĀTOR, ōris, m. *Qui poursuit, qui combat*. SYN. Vexator. USUS: Plato exagitator omnium Rhetorum.

EXĂGĬTO, as, avi, atum, are, a. *Poursuivre; inquiéter, tourmenter*. SYN. Vexo, divexo, insector, jacto, exerceo. ADV. Scite, palam. USUS: 1. Exagitare aliquem. Exulceratus primum plebis sermonibus, dein palam a consulibus exagitatur. 2. **Tracto, commemoro, disceptando excutio**, *débattre, discuter*. Ea causa, ea dissensio diu fuit exagitata. Fraudes alicujus et fallacias exagitare. Errorem suum exagitare, commovendo augere. Cf. **Vexo, Agito.**

EXALBESCO, is, bŭi, ere, n. *Devenir blanc*. SYN. Expallesco, extimesco. USUS: Tremere metu et exalbescere. Exalbesco in principio dicendi; objecta re horribili.

EXĀMEN, ĭnis, n. *Essaim*. SYN. Apum congregatio. USUS: Examen apum in scenam venit.

Exāmen conscientiæ, *Examen de conscience*. SYN. Recognitio sui ac erratorum suorum; arcana disquisitio factorum dictorumque; quotidiana perscrutatio intimorum animi recessuum. PHRAS. **Examen conscientiæ facere**, *faire son examen de conscience*. Excutere conscientiam; in semetipsum diligenter inquirere; mente omni alia cogitatione soluta recognoscere delicta sua; recolere errata sua non sine acri doloris morsu; discutere cogitationes, sermones et actiones suas; sua dicta factaque diligentissime recognoscere; seipsum excutere; explorare quotidie latebras conscientiæ, et diurna facta, ad Christianæ legis pietatisque rationem exquirere; quotidiana perscrutatione intimos animorum recessus inspicere; totum diem secum scrutari et excutere; facta dictaque omnia noctu remetiri; cognoscere de moribus suis; quid dixeris,

quid egeris, commemorare vesperi; excutere se, et accusatoris primum partibus fungi, deinde judicis; in semetipsum descendere, suæque vitæ rationem a se repetere; dicta, facta, cogitata coram DEO quam diligentissime reputare; seipsum ad calculos vocare; quotidianarum actionum cognitionem exercere.

EXĀMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Apprécier, juger, examiner.* SYN. Perpendo, expendo, pondero, excutio, exquiro. PHRAS. 1. **Examinanda est diligenter hominis doctrina**, *il faut examiner avec soin la doctrine de cet homme.* Momentis suis ponderanda; cognoscenda accurate; cum rationis ac religionis legibus conferenda; revocanda ad rationis ac religionis leges; lente et fastidiose probanda; ad hujus doctrinæ disquisitionem magnam adhiberi attentionem necesse est; omnia ad rationis leges dirigenda, et ad solidæ disciplinæ præcepta sunt æstimanda. 2. **Examinare sub finem anni studiososi**, *examiner les progrès des élèves à la fin de l'année.* Quem in litteris progressum fecerint, explorare, perscrutari; periclitari doctrinam; periculum doctrinæ facere; quam studiose didicerint, inspicere, excutere. USUS: Rem suis ponderibus examinare. Rem non populari quadam trutina, sed artificis statera examinare. Cf. **Inquiro, Tento.**

EXĀMUSSIM, *Régulièrement, parfaitement.* USUS: Hic examussim rem narrat.

ĔXĀNĬMĀTĬO, ōnis, f. *Effroi, épouvante.* EPITH. Fracta. USUS: Examinatio est metus subsequens, et quasi comes palloris. In perturbationes et exanimationes incidere.

EXĀNĬMIS, e, *vel* **EXĀNĬMUS**, a, um, * *Mort, inanimé.* USUS: Ictu exanimem equo præcipitat.

EXĀNĬMĀTUS, a, um, *Saisi d'effroi, épouvanté.* SYN. Consternatus, metu conturbatus. USUS: Exanimatus sum tuis litteris. Exanimatus metu, abjectus, perterritus, mutus; vix vivus relinquebar.

EXĀNĬMO, as, avi, atum, are, a. *Effrayer, consterner, faire mourir.* SYN. Perturbo, perterrefacio. USUS: Me quidem exanimant et interimunt hæ voces. Tulliæ meæ morbus metu me exanimat. Cf. **Terreo.**

EXANTLO, as, avi, atum, are, a. *Épuiser, supporter.* SYN. Excipio, exhaurio, perfungor. USUS: Omnes labores exantlare. Cf. **Perfero.**

EXARDESCO, is, arsi, arsum, ere, n. *S'enflammer, s'allumer.* SYN. Inflammor. ADV. Acrius, subito, graviter. USUS: 1. Materia facilis ad exardescendum. 2. TRANSL. Amore, libidine, iracundia, libertatis desiderio, cupiditate exardescere. Mira in eum populi benevolentia exarsit. Ingenia multorum contra Stoicos exarsere.

EXĀRESCO, is, arŭi, ere, n. *Se sécher, s'épuiser.* SYN. Exsiccor, exhaurior.)(**Reviresco.** USUS: Exaruere omnes. 2. TRANSL. Consumor, *disparaître.* Exaruit in me penitus illa dicendi facultas. Vetus illa mea urbanitas plane exaruit, et vereor, ut revirescat.

EXĀRO, as, avi, atum, are, a. *Labourer.* SYN. Aro. ADV. Omnino. USUS: Plus frumenti colligunt, quam exararunt. 2. **Scribo**, *tracer sur des tablettes.* Hoc epistolium in senatu exaravi.

EXASPĔRO, as, avi, atum, are, a. *Hérisser; aigrir, exaspérer.* SYN. Asperiorem facio; exacerbo, exulcero, irrito, accendo, commoveo. USUS: Animo exasperatus. Comprimere ac sedare animos exasperatos.

EXAUCTŌRO, as, avi, atum, are, a. *Licencier.* USUS: Milites omnes exauctoravit. Cf. **Dimitto.**

EXAUDĪO, is, ivi, *vel* ii, itum, ire, a. *Écouter, exaucer.* SYN. Audio. PHRAS. (**DEUS preces nostras exaudiat**, VULG.), *que DIEU exauce nos prières.* **Latine**: DEUS ne aversetur; ne respuat; ne contemnat, ne despiciat; DEUS admittat; æquis auribus accipiat, suscipiat, perficiat; ne aversis auribus audiat preces nostras. DEUS nostris precibus flectatur, moveatur. Aures ne claudat DEUS; pateant aures DEI obsecrationibus nostris. DEUS nostris precibus aures det, præstet, præbeat; DEUS votis nostris precibusque annuat; preces nostras ratas habeat; precibus cedat nostris, relinquat locum; DEUS exorari se precibus nostris patiatur. USUS: Dicam voce clarissima, ut omnes exaudiant. Progressus aliquantulum, subito exaudit hinnitum. (**Exaudio**, *exaucer*, **vulgi est**). Cf. **Audio.**

EXCÆCO, as, atum, are, a. *Aveugler, rendre aveugle.* SYN. Sensu videndi orbo, privo; oculis orbo, privo, oculos alicui eripio, eruo, effodio, excludo, exsculpo, exturbo. PHRAS. **Palustris cœli vitio excæcatus est**, *l'air des marais le rendit aveugle.* Oculorum sensu destitutus est; oculis captus est; aspectum amisit; oculorum aciem amisit; cæcitatem contraxit, conscivit; cæcitate affectus, videndi sensu, luminibus orbatus est; exstincta est illi oculorum acies; adempta, erepta videndi facultas; usu oculorum privatus est. Cf. **Cæcus.**

EXCANDESCENTĬA, æ, f. *Emportement, excès de colère.* SYN. Ira nascens, repentina.

EXCANDESCO, cis, dŭi, descere, n. *Prendre feu, s'enflammer.* SYN. Exardesco. USUS: Excanduit, et me inimicitiarum causam quærere clamavit. Cf. **Impetus, Erumpo.**

EXCARNĬFĬCO, as, avi, atum, are, a. *Tourmenter, torturer.* SYN. Discrucio,

lacero omnibus, quæ pati corpus ullum potest, suppliciis. USUS : Democritus a Cyprio tyranno dire excarnificatus. Cf. **Crucio, Torqueo, Crudelis.**

EXCĂVO, as, atum, are, a. *Miner, creuser.* USUS : Trulla excavata cum manubrio aureo.

EXCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n. *Excéder, dépasser.* SYN. Emineo, præsto, abeo, emigro. ADV. Celerius. USUS : 1. Ejus virtus modum virtutis humanæ excedit. Partium nulla extra excedit. 2. **Abeo,** *se retirer, s'en aller, partir.* Cum animus e corpore excesserit. Cum primum e pueris, ex ephebis excessit. Qui e vita excessere. Id mihi nondum e memoria, nondum cura e pectore excessit. Cf. **Exeo.**

EXCELLENS, entis, omn. gen. *Qui surpasse, supérieur, distingué.* SYN. Præstans, præstabilis, præcellens, eximius, egregius, excellenti animo et virtute.)(**Vulgaris.** USUS : Vir excellens omni genere laudis. Excellenti animo et virtute vir. Pulchritudine excellens formæ muliebris. In arte illa excellens. Cf. **Egregius, Præclarus.**

EXCELLENTER, *D'une manière supérieure, remarquable.* SYN. Magnifice, excellenti quadam ratione. USUS : Quæ magno animo, et fortiter, et excellenter facta sunt.

EXCELLENTĬA, tiæ, f. *Supériorité, grandeur, élévation.* SYN. Præstantia. ADV. Magna. USUS : Animi excellentia et magnitudo. Personam nobis natura imposuit magna cum excellentia et præstantia reliquorum animalium. Cf. **Præstantia, Virtus.**

EXCELLO, is, lŭi, ere, n. *Être élevé au-dessus, être supérieur.* SYN. Præsto, antecello, emineo, eniteo, princeps sum, præcello, antesto.)(**Inferior sum.** ADV. Jam diu, longe, maxime, mirabiliter, quam maxime. PHRAS. **Longe excellit inter æquales,** *il est de beaucoup supérieur à tous ses égaux en âge.* Ingenio præstat ; multum ad honorem antecellit ; ingenio exsuperat ; animi viribus antestat ; eminet inter omnes ; ingenio primus habetur. Nobilis inter æquales fertur, clariusque exsplendescit, quam condiscipuli ferre æquo animo possint. Quem longe ingeniosissimum ætas nostra tulit ; qui ingenio priorem neminem patiatur, plerosque anteveniat. Haud dubie ingenii palmam possidet. USUS : In arte pictoria Zeuxis omnibus excellit. Excellere ingenio, doctrina, in aliquo genere virtutis.

EXCELSĒ, *Avec élévation, grandeur.* SYN. Magnifice. USUS : Excelsius dicere.

EXCELSĬTAS, ātis, f. *Grandeur d'âme, sentiments élevés.* SYN. Celsitas, altitudo. USUS : Excelsitas animi, et magnitudo.

EXCELSUS, a, um, *Élevé, haut.* SYN. Altus, sublimis.)(**Humilis.** USUS : Excelsi colles. Vir magnus et excelsus, et humana despiciens. Animi excelsi invictum robur. Excelso et illustri loco sita est laus tua. Cf. **Altus, Egregius.**

EXCEPTĬO, ōnis, f. *Exception, restriction, réserve.* EPITH. Absurda, quæstuosa, vetus atque usitata, prætoria, tacita. USUS : Est inter nos rerum sine exceptione communitas. Quid attinet, hominibus luxuriosis exceptionem, privilegium dare ? Non patiar, te cum exceptione laudari. Præcise, et sine exceptione id mihi, quod petebam, negavit. Quædam tacitis exceptionibus caventur.

EXCEPTO, as, are, a. *Prendre, recueillir.* SYN. Excipio, extraho.

EXCERPO, is, cerpsi, cerptum, ere, a. *Extraire ; détacher, recueillir.* SYN. Decerpo, deligo. USUS : Non solum ex malis minima eligenda, sed ex his etiam excerpendum est, si quid boni inest. Cf. **Colligo.**

EXCESSŬS, ūs, m. *Action de sortir.* SYN. Abitus. USUS : Romulus post excessum suum, *après sa mort.* (**Excessum facere in vino,** *vulgare est*), *faire des excès de vin.* **Latine :** Intemperantius bibere, se ingurgitare vino, largius se invitare. *Pro* Excessu, *excès :* Immoderatio, immoderatus usus in re, aberratio a modo, a **Latinis adhibetur.**

EXCĔTRA, æ, f. *L'hydre de Lerne.* USUS : Mactare excetram.

EXCĬDĬUM, ii, n. *Ruine.* SYN. Eversio. USUS : Excidio urbis magnum cæteris terrorem injecit. Cf. **Destruo.**

1. **EXCĬDO,** is, excidi, ere, n. *Tomber ; échapper.* SYN. Elabor, fluo, defluo. ADV. Fortuito, omnino, repente. USUS : 1. Gladius excidit, delapsus est de manibus. Nullum probum verbum ex ore hujus unquam excidit. Victoria excidit de manibus. 2. **Obliviscor,** *sortir de l'esprit, être oublié.* Ista mihi dudum exciderant. Ex animo, e memoria mihi ista exciderant. Cf. **Obliviscor.** 3. Spe plane omni excidi. Mens illi et oratio excidit, effluxit ; non constat sibi, *il perd la mémoire.* Cf. **Amitto, Perdo.**

2. **EXCĪDO,** is, cidi, cisum, ere, a. *Couper, abattre.* SYN. Cædo, exscindo ; excisionem, excidium infero. ADV. Penitus. USUS : Locum, urbem, tectum excidere. Urbes excidit, expugnavit, incendit. Cf. **Everto, Destruo.**

EXCĬO, is, civi, *vel* cii, citum, cire, a. *Appeler, exciter.* SYN. Evoco. USUS : Juventutem ad arma excire.

EXCĬPĬO, is, cēpi, ceptum, ere, a. *Excepter ; recevoir.* SYN. Excludo, secerno, accipio, suscipio, recipio. ADV. Extrinsecus, fortiter, humane, nominatim, nunquam, simillime, plane. PHRAS. 1. **Ille quoscunque benigne excipit,** *il les reçut fort bien tous.*

Summa lætitia, benigno vultu, incredibili honore ac amore, ingenti favore, hospitaliter, perhumaniter raccipit, complectitur, quicumque illum honoris causa adeunt, accedunt; omni genere humanitatis, quod vultu ac verbis exprimi potest, quam fieri potest, humanissime; incredibili comitate, eo vultu, qui facile gratiam ineat; benevolentiam conciliet; hominum animos amore devinciat; hominum animos ad amandum alliciat, excipit, recipit; dexteram porrigit; laute indulgenterque habet; laute prolixeque; liberaliter indulgenterque colit. Cf. **Tracto, Hospes, Accessus, Aditus.** 2. **Excepto Lælio omnes adfuere,** *tous étaient présents, excepté Lélius.* Si Lælium removeris; si a Lælio discesseris; excepto Lælio; præter unum Lælium; Lælium si demas, excipias, omnes adfuere; nemo nisi Lælius, præter Lælium abfuit; omnes præsto erant, excepto quod Lælium morbus impediret. 3. **Male verbis excepit hominem,** *il reçut fort mal cet homme.* Asperius hominem appellavit; graviore verbo appellavit; acerbe invectus est; contumeliosius, vehementius invectus est in hominem; indignis modis hominem accepit. USUS: 1. Ille ita edixit, ut me et Lælium nominatim exciperet et secerneret. Præter Xenophontem excipio neminem. 2. **Sustineo,** *soutenir, empêcher de tomber.* Labentem aliquem excipere. Se a lapsu in poplites, in pedes poplitibus excipere. 3. **Suscipio,** *supporter, endurer.* Amicorum causa magnos labores, molestias, luctus excepit. 4. **Sequor, succedo,** *succéder à, remplacer.* Una calamitas alteram excipit. 5. **Intercipio,** *surprendre.* Litteras hostium; aliquem in fuga excipere. 6. **Recipio, capio, arripio,** *recevoir, recueillir.* Herculis virtutem immortalitas excepit. Dicta mea omnia magna gratia accepit. Omnia magistri verba excipere et litteris mandare. Beatam patriam, quæ hunc virum exceperit! Rumores, ultimum filii spiritum excipere, *recevoir.* Omnia tela, omnem vim improborum meo corpore excepi. Aliquem e fuga excipere et confirmare.

EXCĪSĬO, ōnis, f. *Ruine, destruction.* Excisio tectorum. Cf. **Excidium.**

EXCĬTO, as, avi, atum, are, a. *Allumer, enflammer, exciter.* SYN. Adhortor, inflammo, impello, invito, incito, allicio, commoveo, concito, stimulo, stimulos admoveo, soporem discutio. ADV. Coram, omnino, sensim, valde, vehementius, aliquando, acriter, extrinsecus, maxime, facilius, improviso, latius, obscœnius, populariter. PHRAS. 1. **Epistola tua me ad litteras vehementer excitavit,** *votre lettre a éveillé en mon âme un ardent amour des lettres.* Ignes mihi subjecit, admovit; miram in me litterarum cupiditatem inflammavit. Calefecerunt me tuæ litteræ; faces admovere; discendi studia in me vehementer commoverunt; me ad discendum accenderunt; litterarum cupiditatem mihi moverunt, injecerunt; ingens mihi stimulus erat ad labores studiorum omnes superandos; acuere meam industriam; discendi ardorem, qui resederat, innovarunt; litteræ tuæ magno mihi incitamento fuere; animos meos arrexere; intendere ad litterarum studia ardentius persequenda; omnem mihi segnitiem et socordiam excussere; industriam mirifice auxere; ex torpente incensum me, et ex desidioso acrem ac industrium fecere. 2. **Præfectorum rapacitas seditionem excitavit,** *l'avarice des gouverneurs a excité une sédition.* Ejus seditionis fax erat præfectorum rapacitas; rapacitas ignem ac materiam seditioni subdidit; hæc illa fax erat, quæ tam triste excitavit incendium; qua tanquam flabello seditionis, furentis illa populi concio est ventilata; quæ armatas jam in cædem manus, ardentesque animos inflammavit. Irritatio animorum prima præfectorum rapacitas fuit; hanc tanquam furiam facemque hujus tumultus principia habuere; his irritamentis evocata est plebis audacia; hæc acriores ad ciendum tumultum faces subdidere. 3. **Excitare mortuos,** *ressusciter les morts.* Excitare ab inferis mortuos; a morte in vitam revocare; vitæ reddere, restituere mortuos; mortuis vitam reddere, restituere; revocare ab inferis; vitam donare mortuis; mortuos ad vitam revocare. USUS: 1. Dormientem excitare. Cunctantem et diffidentem laude, monitis, præmiis ad virtutem excitare. Memoriam alicujus ad recordationem priorum calamitatum excitare. 2. **Confirmo, erigo, sublevo, consolor,** *relever.* Confirmare et excitare animos; afflictos, abjectos, jacentes excitare, et ad pristinam dignitatem revocare. 3. **Concilio, occasionem præbeo,** *exciter, faire naître.* Risum ea res, clamorem, admirationem, excitavit. Incendium excitare. Sapientia, si videretur, magnos sui amores excitaret. Bellum, tempestatem, tragœdias excitare. Fletum, dolorem, iram excitare alicui. Cf. **Hortor, Impello.**

EXCLĀMĀTĬO, ōnis, f. *Éclats de voix, cris; exclamation.* SYN. Acclamatio, clamor. USUS: Exclamatio vel admirationis est, vel conquestionis.

EXCLĀMO, as, avi, atum, are, n. *Élever la voix, s'écrier.* ADV. Majus, nominatim, temere. USUS: Non possum, quin exclamem.

EXCLŪDO, is, clūsi, clūsum, ere, a. *Ne pas laisser entrer; repousser, chasser.* SYN. Arceo, prohibeo, extendo, portas alicui claudo.)(**Includo, recipio, admitto.** ADV. Aperte, nominatim, undique. PHRAS. **Exclusit hostem mœnibus,** *il repoussa l'ennemi des murailles.* Aditu prohibuit, aditum præclusit hosti; submovit hostem, eliminavit, foras exegit. Cf. **Arceo, Prohibeo.** 2. **Exclusit e scholis,** *il le chassa de son école.* Ex

corum, qui ludum frequentant, numero ejecit, sustulit, sejunxit; numero scholasticæ juventutis exemit; e scholis exegit; ex albo litterariæ juventutis erasit, delevit; e scholis exturbavit. 3. **Sollicitus eram, ne excluderreris consulatu,** *je craignais que l'on ne vous exclût du consulat.* Ne civitatis gubernaculis excluderere; ne spe honoris dejicerere, ne consulatus a te abiret; ne honoris ille aditus tibi præcluderetur. Usus : 1. Aliquem mœnibus, a republica excludere. Supplicem a se absterrere et excludere. Ratio vitia culpamque excludat. Aliquem præmiis, honoribus, hereditate excludere. 2. **Excipio,** *admettre.* Legati recepti, nec Pompeius exclusus. 3. Tempore excludor, quin, etc., *le temps m'empêche de....*

EXCŌGĬTĀTĬO, ōnis, f. *Action d'imaginer, invention.* Epith. Difficilis, diligens et considerata. Usus : Ea res non habet excogitationem difficilem.

EXCŌGĬTO, as, avi, atum, are, a. et n. *Imaginer, inventer.* Syn. Cogitando invenio, machinor, fingo, meditor, ineo viam, rationem; consilia struo. Adv. Callide, caute, diligenter, improbe, ingeniose, omnino, vere. Phras. **Multa præclara excogitasti,** *vous avez trouvé de remarquables inventions.* Præclara sunt inventa tua; rara multa pertinaci studio eruisti, meditatione reperisti; commentatus es. Cf. **Meditor, Ingenio.** Usus : Excogitare mira furandi genera. Igitur cogita, vel potius excogita.

EXCŎLO, is, lŭi, cultum, ere, a. *Cultiver; perfectionner.* Syn. Colo, exorno, expolio. Adv. Vehementer. Usus : 1. Animum doctrina excolere. 2. **Diligo,** *aimer, vénérer.* A propensis vehementer excolimur, et amamur.

Excommūnĭco, as, avi, atum, are, *Excommunier.* Phras. Proscribere, ac romanis sacris, societate, commercio, consuetudine, usu, communione, convictu piorum alicui interdicere; a piorum societate secludere, excludere, removere, arcere; ab Ecclesiæ communione repellere; extra Ecclesiæ septa ejicere, sacro fulmine percellere, jugulare; communione sacrorum depellere, secernere, semovere, spoliare, dejicere; sacrorum communionem alicui interdicere; anathemate sacro persequi; anathema dicere; abdicare aliquem; a corpore Ecclesiæ segregare; dirum, grave anathema in aliquem contorquere; a sacris amovere, submovere; execratione devincire; sacrificiis alicui interdicere; in numero impiorum, ac sceleratorum habere, quibus pii omnes decedant, quorum aditum sermonemque defugiant; cœtu, communione recte credentium aliquem movere, arcere, ejicere; usu sacrorum prohibere; ex cœtu piorum et communitate exterminare, extrudere, exturbare; sacro fulmine ferire; sacrum fulmen in aliquem vibrare; sacrorum usu, sacro civilique congressu alicui interdicere; a piorum cœtu communioneque sejungere, disjungere, arcere.

Excommūnĭcātĭo, ōnis, f. *Excommunication.* Syn. Sacrum Ecclesiæ fulmen, piorum cœtu aliquem moventis. Phras. **Ab excommunicatione absolvit,** *il lui donna l'absolution de son excommunication.* Piorum communioni restituit; Ecclesiæ reconciliavit; pacem illi ecclesiasticam reddidit; diris et execrationibus solvit, exsolvit.

Excommūnĭcātus, a, um, *Excommunié.* Phras. Diro carmine nominatim in ejus caput composito, inferis devotus; communione piorum ejectus; sacer, sacra detestatione jugulatus; piorum communione exterminatus; diris devotus; Ecclesiæ castris horrendo execrationis carmine expulsus.

EXCŎQUO, is, coxi coctum, ere, a. *Mûrir; machiner.* Usus : Excoquere malum alicui.

EXCORS, cordis, omn. gen. *Déraisonnable, fou, insensé.* Syn. Amens, vecors. Adv. Admodum. Usus : Quæ anus est tam excors? Qui hoc non videt, sentit, excors est. Cf. **Amens.**

EXCRĔO et **EXSCRĔO,** as, avi, atum, are, a. *Rendre en crachant, cracher.* Syn. Vi quadam, ac cum tussi exspuo.

EXCRŬCĬO, as, avi, atum, are, a. *Torturer, faire souffrir.* Syn. Crucio, conficio, exanimo, interimo. Adv. Mirabiliter. Usus : Non me meæ miseriæ magis excruciant, quam tuæ. Cf. **Crucio.**

EXCŬBĬÆ, ārum, f. pl. *Garde, faction.* Syn. Diurnæ nocturnæque vigiliæ. Epith. Miseræ. Usus : Excubias et custodias capitis mei cognovi, *j'ai reconnu avec quelle sollicitude il veillait sur ma vie.* Excubias agere.

EXCŬBĬTOR, ōris, m. *Sentinelle.* Usus: Castra excubitoribus et firmis præsidiis tenebantur.

EXCŬBO, as, bŭi, bĭtum, are, n. *Monter la garde, faire sentinelle.* Syn. Vigilo, vigilans sum, excubias ago. Usus : Animo hic semper excubandum est, ut nihil improvisum possit accidere. Ego excubo pro salute vestra, nec partem ullam quietis capio. Cf. **Vigilo.**

EXCŪDO, is, di, sum, ere, a. *Produire (par le travail), exécuter, composer; forger.* Syn. Compono, elucubro. Usus : Excudam tibi aliquid commentarii de gloria.

EXCULTUS, a, um, *Orné, paré; cultivé.* Syn. Ornatus, decoratus, præditus, institutus. Usus : Ingenia disciplinis exculta. Græcorum litteris et inventis, legibus et institutis omnem vitam excultam constitutamque habemus.

EXCURRO, is, curri, cursum, ere, n. *Courir hors; faire une sortie; s'étendre.* ADV. Longius, pariter, immoderatius. USUS: Excurrere ex Africa. Campus, in quo excurrere virtus et cognosci possit. Oratio producta et excurrens.

EXCURSĬO, ōnis, f. *Excursion; invasion.* SYN. Decursio, incursio. EPITH. Moderata, nocturna. USUS: Tueri fines suos ab excursionibus hostium, et latrociniis. Nocturnam excursionem facere, populabundi magis, quam justi belli more. Latrocinii modo procursare.

EXCURSOR, ōris, m. *Émissaire, espion.* SYN. Emissarius.

EXCŪSĀTĬO, ōnis, f. *Justification, excuse, prétexte.* SYN. Purgatio, satisfactio, causa.)(**Accusatio.** EPITH. Facilis, justa, justa et idonea, legitima, magna, misera quidem, sed tamen justa, sapiens et probabilis, similis, turpis. PHRAS. 1. **Excusationem suam afferre,** *apporter des excuses.* Excusatione justa et idonea uti; probabili excusatione rem defendere; excusationem afferre legitimam. Cf. **Excuso,** 2. **Excusationem accipio,** *je reçois vos excuses.* Probo excusationem tuam; admitto excusationem tuam; honesta oratio est; excusationem suo loco relinquo. Cf. **Causa, Causor.** USUS: Excusationem quærere, parare. Excusationem audio, non accipio. Excusationem ut parum probabilem refellere, rejicere. Ignosco illi, qui vel pietatis, vel ætatis, vel necessitatis excusationem affert. Pravorum consensio amicitiæ excusatione tegenda non est. Officii prætermissi, vel cessationis culpa imprudentiæ vel negligentiæ excusatione defenditur. Stultitiæ peccatum excusationem non habet.

EXCŪSO, as, avi, atum, are, a. *Excuser, justifier; alléguer, donner pour prétexte.* SYN. Purgo, excusatione utor, excusationem affero, satisfacio, crimen removeo, culpa libero, a culpa eximo, excusatione rei tego.)(**Accuso.** PHRAS 1. **Excusat absentiam suam per invaletudinem,** *il excuse son absence par une indisposition.* Excusat valetudinem, quin una veniat; causam in valetudinem confert; morbi excusatione absentiæ crimen depellit; purgat ille se, et firmissimo propugnaculo utitur, quod valetudine retineatur; morbum suæ absentiæ prætendit, prætexit, in morbum noxam suam avertit; titulum morbi suæ desidiæ præfert, prætexit, etsi sexcentas causas colligere possit, morbi excusatione se purgatum cupit; quominus præsto sit, morbum causatur; morbi excusatione absentiæ crimen amoliri, diluere cupit; culpam de se demoliri satagit; absentiæ culpam morbi excusatione defendit; absentiæ suæ excusationem hanc dat, affert, quod morbo esset impeditus. Absentiæ culpam ut levet, absentiæ noxam ut purget, morbi excusatione utitur; absentiam culpæ ut eximat, ut eam a se culpam dimoveat, ut ea se culpa liberet, morbi speciosus titulus præfertur. 2. **Res non facile excusari potest,** *on ne peut facilement justifier cela.* Res excusationem non habet facilem; non est facile id expurgatu; atrocitatem facti non facile verbis lenias; purgare factum, facinus id levare, colore quodam diluere, honesta aliqua specie tegere, non tam pronum est, aut expeditum; haud in promptu est, quo rem tantam a culpa eximas; de ea re haud facile satisfacies; in re tam ancipiti non video, quid excusationi tibi esse possit; quo excusationem tuam judici probare modo possis; culpam eam non facile præstabis; novam difficulter elues. 3. **Non est, cur te excuses,** *il n'y a point de quoi vous excuser.* Excusatione, satisfactione, expurgatione, purgatione minime opus est. Non opus est, ut excusatione apud me utaris; ut mihi te purges, ut excusationem proponas; expurgationem afferas; satisfactionem pares. Supervacanea est apud me tua excusatio; excusandi officium sine causa suscipis. Causam excusandi nullam habes; minime necessaria est excusatio tua; tuam excusationem non desidero, non requiro, non exigo, non exspecto. USUS: Atticæ ita me excuses, ut omnem culpam in te transferas. Quod te excusat, tuas causas nosco. Excusare tarditatem litterarum. Propinquitatem excusavit, antequam sententiam diceret.

EXCŬTĬO, is, cussi, cussum, ere, a. *Secouer, renverser; chasser.* SYN. Agito; exploro, examino; depello, rejicio. ADV. Radicitus. USUS: 1. Scrutari et excutere sigillatim omnes. 2. **Examino,** *examiner avec soin, rechercher.* Decemviri nostros magistratus excutiant. Non metuo, non excutio te. Explicare et excutere aliquod verbum, *scruter.* Cf. **Discepto.** 3. **Rejicio,** *repousser.* Excutiamus omnes eorum delicias, et ineptias. 4. **Excito,** *exciter, secouer.* Explica et excute intelligentiam tuam, ut videas. 5. **Aufero, eripio, abigo depello,** *chasser, détourner, arracher.* Excutiam hanc tibi opinionem, jactationem. Omnem tibi mœrorem ex animo, studia manibus excutiam. Cf. **Eripio.**

EXĔCRĀTĬO, ōnis, f. *Imprécation, malédiction.* SYN. Diræ, imprecatio. USUS: Pompeius omni cautione, fœdere, execratione me devinxerat. Exierunt malis ominibus, et execrationibus duo vulturii. Cf. **Execror.**

EXĔCROR, aris, atus sum, ari, d. *Maudire, charger d'imprécations.* SYN. Imprecor, male precor, abominor, detestor. PHRAS. **Omnes illum execrati sunt,** *tous l'ont chargé d'imprécations.* Omnes illi pestem optarunt; omnibus precibus detestati sunt, diris omnibus devoverunt; diras, exitium illi

imprecati sunt ; infaustis vocibus illum prosecuti sunt ; infaustas voces in illum jactarunt. Cf. **Abominor, Odium.** USUS : 1. Omnes te oderunt, tibi pestem optant, execrantur, tibi male precantur. 2. (**Execro, execratio,** *dépouiller du caractère sacré, vulgi sunt*), **Latine** : Exauguro, exauguratio. Exaugurare sacella statuit.

EXĔCŪTĬO, ōnis, f. *Poursuite judiciaire.* SYN. Persecutio. USUS : Quæritur, an actionem, petitionem ejus rei, et executionem habeat. Cf. **Officio.**

EXĔDO, edis *vel* es, edit *vel* est, ēdi, ēsum, edere *vel* esse, a. *Manger, dévorer; ronger, miner.* SYN. Consumo, conficio, corrodo. USUS : Ægrituto lacerat, exedit animum, planeque conficit. Mœrores animum exedunt, conficiuntque curis.

EXĔDRA, æ, f. *Salle de réunion, de conversation.* SYN. Locus, ubi sedes multæ paratæ. USUS : Offendi eum sedentem in exedra. Tamen illa moveor exedra.

EXEMPLAR, āris, n. *Original, exemple, modèle.* SYN. Exemplum, imago, species ad imitandum proposita. USUS : Homo exemplar antiquæ religionis. Fabricator magni operis perfectissimum sibi exemplar proponat, in illud intueatur, ne ab illo deficiat ; ut illud sequatur, exprimat, curet, si præclarum opus efficere velit. Cf. **Exemplum.**

EXEMPLUM, i, n. *Exemple, type, modèle.* SYN. Exemplar, imago, factum, documentum, specimen, clarissimis monumentis testata consignataque antiquitas. EPITH. Acerbum, brevissimum, domesticum, facile ac pervulgatum, generatum, æternum, illustre, insigne, laudabile, præstans, novum, maximum, pessimum, perditum, perniciosum, perspicuum, præclarissimum, rarum, recens, superius, vetus. Aliena, antiqua, gloriosa, grandiora, gravissima, honesta, innumerabilia, majora, maxima, mirabilia, notiora, oratoria, optima, perpauca, perspicua, grandi vitio prædita, plena dignitatis et antiquitatis, plurima, præsentia atque viva, tot, tanta ac tam nova, vetera. PHRAS. 1. **Cato exemplum innocentiæ, virtutis, etc.,** *Caton fut un modèle d'innocence, de vertu, etc.* Specimen, documentum fuit virtutis ; quem sibi omnes documento sumant ; imitatione exprimant, in cujus vitam, ut in speculum, omnes intueantur. Cato viri præstantis simulacrum ; specimen honestatis ; documentum virtutis posteritati. 2. (**Exemplum bonum dare,** *seu* **ædificare alios,** VULG.), *donner le bon exemple, édifier.* Documentum, in documentum, documento esse aliis; exemplum præbere, relinquere aliis antiquæ virtutis; exempla edere virtutum, in quæ posteritas omnis respiciat ; exemplo esse ad virtutem ; virtutis exempla non vulgaria prodere ; exemplo ad virtutem prælucere aliis ; præclari exempli facem præferre ; disciplinæ esse aliis ; documenta dare virtutis singularis. Exemplum esse salubre juventuti ; exemplo ad virtutem præire cæteris ; exempli esse rectissimi ; hominem esse, in quo multa adhuc antiquæ pietatis vestigia remanserint. Cf. **Ædificatio, Ædifico.** 3. **Multa exempla exstant inconstantis fortunæ,** *nous avons bien des preuves de l'inconstance de la fortune.* Documenta humanorum casuum proferri multa possunt ; nobilia maxime sortis mortalium exempla spectantur plurima ; nova identidem, inauditaque rebus humanis aperiuntur exempla ; humanorum casuum exemplis abundamus ; multi sunt, qui exemplo suo, ac exitio humanum genus doceant fortunæ inconstantiam. 4. **Exemplum sumere,** *prendre un exemple.* Exemplum capere, sumere ; documentum capere ; documento sibi habere ; exempla sibi ab aliis petere ; imitatione alterius se erudire ; inspicere, tanquam in speculum, in mores aliorum ; studio sibi habere, ad aliorum exemplum sese componere ; mores ex moribus fingere ; ante oculos sibi constituere aliquem, ejusque exemplum ad imitandum sibi proponere ; imitatione exprimere. 5. **Malo exemplo esse,** *être un mauvais exemple.* Ætati maxime lubricæ et incertæ exempla nequitiæ præbere, offensionem præbere ; periculosam exempli imitationem reliquis prodere, pessimo exemplo alios corrumpere, perniciem creare exemplo suo ; exemplum perniciosum prodere ; vitia sua in civitatem infundere ; exemplo aliis nocere. Cf. **Scandalum.** 6. **Exemplum statuere in improbis,** *faire un exemple pour effrayer les méchants.* In posterum documentum statuere, ne quis, etc.; insigne documentum mortalibus dare vindicis scelerum justitiæ ; exemplum edere, prodere, constituere in improbos. USUS : 1. **Refertur ad supplicium, et animadversionem,** *exemple, punition exemplaire.* Severitatis exemplum edere, prodere, statuere. 2. **Ad litteras,** *copie, modèle.* Exemplo eodem duas epistolas scribere, dare, *écrire deux lettres d'après la même formule,* (**eadem forma,** VULG.). Epistolæ exemplum mittere, *envoyer une copie d'une lettre,* (VULG. **Copiam epistolæ**). 3. **Sua peculiari significatione.** Exemplum rem ornatiorem reddit. Exempla clara et illustria a summis viris petam, ut ego sim liberis meis nobilitatis initium, et virtutis exemplum. Vitiosi principes, quod non solum vitia concipiant ipsi, sed ea etiam infundant in civitatem, plus exemplo, quam peccato nocent. Exemplum capere, expetere ab antiquitate. Exemplum prodere. Exemplo non probabili factum est. Quod exemplo sit, jure sit. Res in exemplum ibit, *la chose servira d'exemple.* Cf. **Imitor.**

EXENTĔRO, as, avi, atum, are, a.

Ôter les intestins; vider la bourse, dévaliser. Usus : Seni marsupium exenteravit.

EXĔO, is, ivi, *vel* ii, itum, ire, n. *Sortir de, s'en aller de.* Syn. Egredior, prodeo, progredior, pedem effero; foras me do, procedo, excedo, emergo, erumpo, emano, mano, evolo, evado, orior, nascor. Adv. Commodius, similiter, tuto. Phras. **Repente domo exivit**, *il sortit tout à coup de la maison.* Se domo proripuit; pedem limine extulit; domo se ejecit; in publicum processit; e domesticis tenebris emersit; ex latebris erupit; portis egressus est; extra ædes, *vel* ex ædibus se dedit, movit; duxit, eduxit se foras; foras se proruit; ex ædibus se penetravit. Cf. **Prodeo.** Usus : Exire legatum in provinciam. Consideratum nihil ex tuo ore exit. Exire urbe, patria, de navi, ex patriciis. Exiit de potestate mentis, *il est devenu fou.*

EX ĔO, *De là, de ce que.* Syn. Inde, ideo, idcirco, ea re, quia. Usus : Si quid in me est, ex eo est, quia. Ex eo, quod multa committeret, sæpe in judicium vocabatur.

EXERCĔO, es, cui, itum, ere, a. *Exercer, pratiquer; travailler.* Syn. Colo, excolo, exercitatione utor, versor in aliqua arte, consuetudinem atque exercitationem capio, artem facio. Adv. Acerrime, familiariter, nimium, scienter, vehementer, vehementissime, latine, studiose, studiosissime. Phras. 1. **Demosthenes se exercendo clarus orator evasit**, *Démosthène par l'exercice devint un brillant orateur.* Meditando, quasi ludicra exercitatione prædiscendo inclaruit; dum industrius est ac diligens in exercitationibus, dum in quotidianis commentationibus multum operæ ponit, ad summam laudem pervenit; exercitatione usuque discendi, consuetudine, agitatione mentis, litterarum tractatione assidua tantus orator evasit. 2. **Munus suum egregie exercet**, *il s'acquitte parfaitement de son emploi.* Munus præclare gerit; munere suo magna cum laude fungitur; personam suam, partes suas egregie sustinet; eo in munere pro dignitate elaborat. Cf. **Munus, Fungor.** Usus : 1. Exercere memoriam, vocem, vires, corpus. Quotidianis se commentationibus exercere. Armis exerceri. In arte se studiose exercere. 2. **Affligo**, *tourmenter.* Fortuna variis illum casibus exercet. Me litteræ tuæ, me fatum reipublicæ valde exercent. 3. **Affectibus malis tribuitur**, *poursuivre, persécuter.* Iracundiam in victos, inimicitias cum civibus, crudelitatem suam cum aliquo exercere. 4. **Ago, facio, factito, tracto**, *exercer, pratiquer.* Exercere jus civile. Vectigalia exercere et exigere. Judicium, quæstionem exercere. Exercere, facere piraticam, argentariam, medicinam.

EXERCĬTĀTĬO, onis, f. *Action de s'exercer; exercice; usage, pratique.* Syn. Usus, tractatio, actio, meditatio, commentatio, consuetudo, industria, agitatio, curriculum, studium. Epith. Acerbior, bona, campestris, communis, domestica, egregia, elegans, facilis, forensis, honesta, laboriosa, ludicra, magna, major, maxima, multa, non inutilis, parva, magna, perfecta, plurima, popularis, propria, pene puerilis, quotidiana. Accuratæ, crebræ atque magnæ, laboriosæ, maximæ, modicæ, oratoriæ, rhetoricæ, subitæ. Usus : Ingenii, corporis exercitatio. Consuetudo, exercitatio et intelligendi acuit prudentiam, et eloquendi incitat celeritatem. Nec medici, nec imperatores, nec oratores, quamvis artis præcepta perceperint, quidquam sine usu et exercitatione, magna laude dignum consequi possunt. Exercitatione scelerum assuefieri.

EXERCĬTĀTUS, a, um, *Exercé à, habile dans.* Syn. Versatus, exercitatione præditus.)(**Rudis.** Usus : Homo in Dialecticis, Arithmeticis, in rebus maximis gerendis probe exercitatus. In maritimis rebus exercitatissimus.

EXERCĬTĬUM, ii, n. *Exercice militaire, manœuvre.* * Phras. 1. **Exercitia spiritualia dare**, *donner les exercices spirituels.* Sacris exercitationibus aliquem excolere, perpolire; sacris commentationibus instituere, munire; adversus pravas animi affectiones et vitia piis exercitationibus munire, pias commentationes alicui tradere; sacris commentationibus aliquem exercere. 2. **Exercitia spiritualia facere**, *faire les exercices spirituels.* Sacras commentationes obire; a negotiis avocare sese, et ad divinarum rerum commentationem mentem traducere; rerum divinarum commentationi operam dare; sacris commentationibus excoli, perpoliri; in divinarum rerum contemplatione sese exercere, temporis aliquantum ponere.

EXERCĬTŬS, ûs, m. *Armée.* Syn. Copiæ, manus. Epith. Amplissimus, certus, clarus, consularis, cunctus, exiguus firmitate, fidelissimus et constantissimus, firmissimus, florentissimus, magnus, imbecillis, incolumis, infirmus, instructus, invictus, magnus et amplus, maximus et fortissimus, melior, novus, vetus, optimus, ornatissimus, parvus, periculosus, pessimus, pulcherrimus, robustus et victor, tiro et collectitius, veteranus, universus. Boni, sed rudes, clari et magni, contrarii, optimi, parati, paratiores et fortiores, permagni, proprii, regii, valentes, veterani. Phras. **Exercitum parare**, *mettre sur pied une armée.* Scribere, conscribere, colligere, cogere, parare, comparare, conflare, facere, conficere exercitum. Contrahere copias, cogere, comparare; militarem manum facere, cogere, milites facere, scribere, conquirere; ingentes peditum equitumque copias contrahere. 2. **Exercitum complere**, *compléter les*

cadres d'une armée. Exercitum reficere, recreare, confirmare, supplere, augere, multiplicare; exercitui supplementum scribere; legiones explere; legiones supplementis integrare, reficere. 3. **Exercitum habemus egregium,** *nous avons des troupes superbes.* Probe ornatum auxiliis; copias habemus, et genere, et numero et fidelitate præstantissimas; exercitum censemus superbissimo delectu, durissima conquisitione collectum, veteranum, robustum, valentem, victorem; magnam manum pedestrium, et equestrium copiarum. 4. **Cæsar exercitum habebat genere potius, quam numero firmum,** *dans l'armée de César, les soldats étaient plus vaillants que nombreux.* Frequentes admodum Cæsaris copiæ non erant, sed fortitudine præstabant. Erat in castris Cæsaris virtus, multitudo non erat; numero exiguus Cæsaris exercitus, firmitate amplissimus erat. Non militum copia, frequentia, numero sed, eorum virtute, robore, fortitudine, animi præstantia, corporis viribus valebat Cæsar. 5. **Ingentem quidem habet exercitum, sed temere collectum,** *à la vérité il a une grande armée, mais elle est composée de mauvais soldats.* Peditum equitumque nubes jactat, et consternit maria suis classibus, sed exercitus est tiro; et collectitius; numerosam quidem trahit, sed naufragorum ejectam ac debilitatam manum. Asiam quidem in nos omnem effundit, sed rarus in tanto exercitu miles, pauci quibus arma, quibus belli disciplina, nullus. USUS : 1. Exercitum scribere, *enrôler.* 2. Exercitum lustrare, recensere, *faire la revue.* 3. Exercitum ductare, ducere, *conduire.* 4. Exercitum adducere, *amener.* 5. Exercitum deducere, abducere, deportare de provincia, *faire sortir.* 6. Exercitum castris continere, *faire camper.* 7. Exercitum distribuere in stativa, *mettre en quartiers.* 8. Exercitum collocare, exponere, instruere, *disposer.* 9. Exercitum trajicere, *faire passer.* 10. Exercitum permutare, deponere, dimittere, *renvoyer.* 11. Exercitum dissipare, dilabi, *licencier.* 12. Exercitum reficere, recreare, supplere, supplementa exercitui scribere, *refaire, reconstituer.* Cf. **Bellum.**

EXHĀLĀTĬO, onis, f. *Exhalaison.* SYN. Vapor, anhelitus terræ, afflatus ex terra, exspiratio, aspiratio. USUS : Cœlum humidum et caliginosum propter exhalationes terræ cujus exspirationibus aer alitur. Vapores, qui a sole ex agris tepefactis, et ex aquis excitantur.

EXHĀLO, as, avi, are, a. *Exhaler, rendre (par le souffle).* SYN. Spiro, exspiro, emitto. USUS : Crapulam exhalare, *cuver son vin.* Flores exhalant odorem ; afflantur e floribus odores.

EXHAURĬO, is, hausi, haustum, ire, a. *Épuiser, enlever.* SYN. Aufero, minuo, exinanio, perfero, absumo.)(**Repleo.** ADV. Facile. PHRAS. **Provinciam totam exhausit,** *il ruina la province.* Quidquid potuit, sanguinis detraxit, et nudam, consumptam, enectam successori tradidit provinciam; quantas prædas exsorbuit? quot fana spoliavit, domos exinanivit? quot tributis civium vires attenuavit, opes egessit? Cf. **Vasto, Spolio.** USUS : 1. Ex Africa quas opes, quas ex ærario exhausit. 2. **Minuo,** *diminuer.* Malim meas laudes omnes ad te transferre, quam de tuis minimum exhaurire. 3. **Exequor,** *exécuter.* Mandata mea exhaurias. 4. **Exinanio.** spolio, *vider, tarir, épuiser.* Dilapidat pecuniam, ærarium exhaurit, minuit vectigalia. Sentinam exhaurire. Civitates omnibus rebus exhaustæ. 5. **Profero, sustineo,** *épuiser (la fortune, les forces, etc.).* Labores omnes, ærumnas, sollicitudines, tædia, sumptus tua causa exhausi. 6. **Voro, ingurgito,** *boire.* Tantum vini exhausit, ut necesse esset vomere.

EXHĒRĒDO, as, avi, atum, are, a. *Déshériter.* SYN. Hereditate privo, abdico; submoveo ab hereditate, jure hereditatis privo ; hereditate excludo. USUS : Pater filium exheredare cogitabat.

EXHĒRES, ēdis, omn. gen. *Déshérité.* SYN. Hereditate exclusus, in nullam sortem bonorum natus. USUS : Egit lege in hereditatem paternam testamento exheres filius.

EXHĬBĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Montrer, faire voir, produire.* SYN. Profero, ostendo, gero, præbeo.)(**Occulto.** PHRAS. **Semper me tibi exhibui amicissimum,** *je vous ai toujours montré une grande affection.* Omnibus de rebus ita tractavi, ut intelligeres me tibi amicissimum ; æquissimum me tibi semper præbui; eum me tibi præstiti, eo in te animo fui, quo solent amicissimi ; talem me exhibui tuis in rebus, ut mihi pro intimo esses. Ita me tractavi, ita gessi, nemo ut, quin amicissimus tibi essem, dubitaret. Optime semper ostendi me. Cf. **Præsto.** USUS : 1. Exhibe, cedo tabulas, *produire.* 2. **Facesso,** *causer, occasionner.* Exhibere molestiam, curam alteri. 3. **Gero me, ago,** præbeo, *montrer, présenter.* Auctorem salutis; supplicem se alicui exhibere. Mitem senatorem egit, se gessit, se exhibuit. Affectum patris alicui exhibere. 4. **Ostendo,** *faire voir.* Artis specimen exhibere, artes edere.

EXHĬLĂRO, as, avi, atum, are, a. *Réjouir, égayer.* SYN. Hilaro. PHRAS. **Exhilarat me aspectus vester,** *votre présence me réjouit.* Recreat me, reficitque aspectus vester ; mira me lætitia, suavitate, voluptate perfundit ; in lætitiam me injicit incredibilem ; lætitiam objicit mihi nullis verbis exæquandam ; lætitia me onerat aspectus vester ; ad hilaritatem traducit ; lætitia, hilaritate animum complet ; liberalissima, et honestissima

voluptate cumulat; voluptati mihi est; voluptatem affert. Cf. **Gaudium, Lætitia, Recreo.**

EXHORRESCO, is, horrŭi, ere, n. *Frissonner*. SYN. Horrore perfundor. PHRAS. **Exhorrui ad hoc spectaculum**, *ce spectacle me fit frémir d'horreur*. Animo perculsus sum; horruit, cohorruit animus ad id spectaculum; pavore concussus sum; sensus mihi erepti sunt, vultus expalluit, lingua obtorpuit, corpus contremuit; subito pavore pectus mihi perculsum est; commotus, exterritus, perterritus, consternatus sum. Cf. **Terreo.** USUS: Exhorrescere metu.

EXHORTĀTĬO, onis, f. *Exhortation*. USUS: Tua exhortatione impulsus feci.

EXHORTOR, aris, atus, sum, ari, d. *Exhorter*. SYN. Hortor, adhortor, cohortor, auctor sum alicui, incito, impello, inflammo, sollicito, cohortatione utor. USUS: Exhortari aliquem ad virtutis studium. Cf. **Hortor, Excito, Moneo.**

EXĬGO, is, ēgi, actum, ere, a. *Faire payer, réclamer, exiger*. SYN. Ad dissolutionem cogo, postulo, flagito, extorqueo, de pecunia appello. ADV. Acerbe, acerbius, amplius, facilius, plane, præclare. USUS: 1. Non urgeo, neque exigo, quæ polliceris. Tributa, vectigalia, pensionem, mercedem, benefacta, nomina acerbius exigere. 2. **Profligo, pello, ejicio**, *pousser dehors, renvoyer*. Reges civitate, uxorem toro exigere. 3. **Absolvo, perficio**, *endurer*. Opus, ærumnam exigere. 4. **Trans adigo**, *pousser, lancer*. Ferrum per medium corpus exegit. 5. **Transigo**, *passer*. Ævum, ætatem, annos, dies per desidiam exigere. 6. **Dispono, dirigo**, *placer, disposer*. Actiones suas ad normam rationis, columnas ad perpendiculum exigere.

EXĬGŬĒ, *Brièvement, faiblement*. SYN. Tenuiter, exiliter. USUS: Epistola, oratio exigue scripta. Exigue et exiliter ad calculos revocare amicitiam. Exigue tibi a principe tributum est.

EXĬGŬĬTAS, atis, f. *Petite quantité*. SYN. Exilitas. USUS: Exiguitas copiarum recessum magis, quam pugnam suadebat.

EXĬGŬUS, a, um, *Petit, court, restreint*. SYN. Exilis.)(**Ingens.** ADV. Valde, sane. USUS: Exiguis finibus provincia. Tenui et exiguo sermone disputare. Exiguo et angusto tempore aliquid absolvere. Tenues opes, facultates exiguæ, nullæ amicorum copiæ. Cf. **Parvus, Paucus.**

EXĪLIS, e, gen. com. *Petit, mince, faible*. SYN. Tenuis.)(**Plenus, nitidus.** ADV. Sane. USUS: Solum exile et macrum. Genus orationis exile, aridum, concisum, minutum. Spinosa et exilis oratio. Cf. **Parvus.**

EXĪLĬTAS, atis, f. *Ténuité, faiblesse, sécheresse* SYN. Tenuitas, jejunitas. USUS: Qui discernes horum copiam, et ubertatem ab illorum exilitate et penuria?

EXĪLĬTER, *Faiblement; avec sécheresse*. SYN. Tenuiter, jejune. USUS: Exiliter et jejune disputare.

EXĪLĬUM, ii, n. *Bannissement, exil*. SYN. Patriæ, *vel* civitatis privatio, exterminatio, pœna exilii, proscriptio. PHRAS. 1. **In exilium mittere**, *envoyer en exil*. In exilium ejicere, projicere, pellere, mittere; in exilium agere; patria extorrem expellere; exilio mulctare; in exilium expellere; exilio afficere; projicere in exilium; amandare aliquem in ultimas terras; aqua et igni alicui interdicere; ex urbe ejicere, exterminare; urbe regnoque expellere, pellere, exigere. Relegare aliquem. 2. **In exilium proficisci**, *partir pour l'exil*. Ire, abire, proficisci in exilium; exulatum abire; in exilium deportari, exportari; in ultimas maris terrarumque oras devehi; urbe cedere, excedere. Egredi, migrare; solum vertere, mutare; patriam relinquere exilii causa. Exilium sibi consciscere; exilio se mulctare, in voluntarium exilium secedere, *s'exiler volontairement*. 3. **De exilio redire**, *revenir de l'exil*. De exilio reduci; exilium patria sede mutare; in patriam revocari. 4. **Cicero in exilium missus est**, *Cicéron fut envoyé en exil*. Exilii causa solum vertere jussus est. Fluctibus reipublicæ expulsus, in terras alias exportatus exulavit. Extorris patria, expulsus, ejectus, finium interdictione mulctatus est; urbe, domo, penatibus, foro, luce, congressu æqualium prohibitus, relegatus est; damnatus exilio Thessalonicam habitatum concessit. Cf. **Exul, Exulo.** USUS: 1. In exilium mittere, pellere, ejicere. Exilio mulctare, *punir du bannissement*. 2. In exilium ire, proficisci, exportari, *aller en exil*. 3. In exilio esse, *être banni*. 4. Exilio reduci, *être rappelé de l'exil*.

EXĪMĬĒ, *Supérieurement; beaucoup*. SYN. Egregie. USUS: Eximie me dilexit, *il a eu pour moi une affection toute particulière*. Cf. **Valde.**

EXĪMĬUS, a, um, *Excellent, éminent, distingué*. SYN. Egregius, præstans. USUS: 1. Ea, quæ eximia aliis ac præclara videntur, parvi ducere. Pompeii singularis ac eximia virtus. Eximium ingenium. Eximia pulchritudo. 2. **Exceptus**, *exempté, privilégié*. Tu unus eximius es? Eximium facient neminem, (**nemo exceptus est, neminem excipient**), *ils n'y aura d'exception pour personne*. Cf. **Egregius, Summus, Clarus.**

EXĪMO, is, ēmi, emptum, ere, a. *Tirer de, enlever; délivrer de*. SYN. Excludo, excipio, libero, absolvo. PHRAS. 1. **Hominem eo onere exemit**, *il délivra cet homme de ses obligations*. Immunitatem homini dedit.

civilium munerum ; vacationem a muneribus dedit ; legibus eum solvit ; legum vinculis exsolvit ; gratiam legis homini fecit ; exemptum eo onere fecit ; eo onere levavit. 2. **Exemptus erat muneribus publicis**, *il était exempté des charges publiques*. Immunis erat muneribus ; muneribus vacabat ; immunitatem habebat ; vacationem habebat, nactus erat munerum publicorum ; vacabat a publicarum rerum curatione et administratione ; solutus erat ac liber ab iis muneribus. Cf. **Immunis, Privilegium.** USUS : 1. Exime e rebus humanis amicitiam, urbs nulla stare poterit. 2. **Libero,** *délivrer de, soustraire a.* Aliquem e vinculis, e culpa, miseria, servitute eximere. Nomen alicujus de tabulis, ex reis, ex ærariis eximere. Curas alicui, suspicionem, opinionem, scrupulum, lassitudinem eximere. Rem miraculo exemit, *il enleva à cette chose son caractère prodigieux.* 3. **Consumo, produco, protraho,** *faire perdre.* Diem, horam, tempus dicendo exemit, ne ad negotii caput perveniri possét. Cf. **Libero.**

EXIN, *De là; dès lors, ensuite.* SYN. Exinde.

EXĬNĀNĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Épuiser, détruire.* SYN. Exhaurio.)(**Impleo, repleo.** USUS : Agros, domos vastare et exinanire. Cf. **Exhaurio, Nihilum.**

EXINDE, *De là, ensuite, alors.* Exin, deinde.

EXISTĬMĀTĬO, ōnis, f. *Opinion, jugement ; estime, considération.* SYN. Auctoritas, fama, honestas, opinio, commendatio. EPITH. Bona, mala, cara, communis, facilior, gravis, honesta, incertissima, integra, magna, optima, perpetua, popularis, præclara, sanctissima, summa, tacita, turpis. USUS : 1. Existimationem colligere, *recueillir la considération.* Bonis artibus in magnam existimationem venire, *acquérir l'estime.* In existimatione esse, *être estimé.* Mei labores ad hominum existimationem dimanant, *obtenir le renom.* Existimationi consulere, et dignitati servire, *veiller à la réputation de qqn.* Omnium existimationi satisfacere, *donner satisfaction à l'attente générale.* Agitur existimatio ingenii, *il y va de ma réputation d'homme d'esprit.* In discrimen existimationis venire, *être en danger de perdre sa réputation.* 2. Alterius existimationem oppugnare, imminuere ; venire, facere contra existimationem alterius, *attaquer, ternir, flétrir, déchirer la réputation de qqn.* Existimationem omnem amittere, perdere, *perdre sa réputation.* 3. Existimationem reconciliare, *recouvrer l'estime.* Existimationem conservare, *conserver sa réputation.* Suam existimationem alteri committere, *confier à qqn le soin de sa réputation.* Existimationi hominum se venditare, *rechercher l'estime des hommes.* Cf. **Fama, Opinio, Honor.**

EXISTĬMĀTOR, ōris, m. *Connaisseur, appréciateur, juge.* SYN. Judex, arbiter, opinator. EPITH. Acerrimus, doctus et intelligens. USUS : Existimator alicujus artificii ; acerrimus, non stultus existimator.

EXISTĬMO, as, avi, atum, are, a. *Juger, apprécier.* SYN. Puto, reputo, sentio, æstimo, opinor, duco, judico, persuasum est animo. ADV. Bene, contra, falso, longe aliter, longe secus, male, melius, minus, optime, pejus, prorsus, recte, secus, valde, vere, usque eo, invidiose, privatim, vulgo, publice. PHRAS. **Existimo potius errorem, quam culpam fuisse,** *je pense que ce fut plutôt une erreur qu'une faute.* Magis adducor, ut errorem credam, quam culpam fuisse ; in opinionem venio ; in eam opinionem adducor ; in opinione ea sum, id factum errori magis, quam culpæ tribuendum. Cf. **Opinio, Judico, Puto.** USUS : Rem male, de aliquo minus bene existimare, *avoir mauvaise opinion de qqn.* Quid ex istis malim, non facile existimare possum. Alios suis moribus existimare. Ex eventu de consilio existimare. In existimando prudens.

EXĬTĬĀBĬLIS, e, gen. com. *Funeste, pernicieux.* USUS : Bellum exitiabile. Cf. **Noxius.**

EXĬTĬĀLIS, e, gen. com. *Funeste, fatal.* SYN. Mortifer, calamitosus. USUS : Exitus exitiales.

EXĬTĬŌSUS, a, um, *Funeste, pernicieux.* SYN. Perniciosus. USUS : Exitiosum consilium.

EXĬTĬUM, ii, n. *Ruine, perte.* SYN. Pernicies. EPITH. Crudelissimum, publicum, commune, summum, luctuosissimum. PHRAS. **Ille multis exitio fuit,** *cet homme causa la ruine d'un grand nombre de citoyens.* Multos in casum traxit ; ejus ruina multi concidere ; multorum ille salutem afflixit, perdidit ; multos ejus ruina involvit, oppressit ; in hanc omnium deterrimam miserrimamque conditionem adduxit ; multis exitium peperit ; perniciem attulit ; calamitatem ac pestem importavit. Cf. **Ruina, Affligo, Destruo.** USUS : Qui de hujus urbis exitio, de nostro interitu, de reipublicæ pernicie cogitant. Exitium alicui comparare, dare ; exitio esse.

EXĬTŬS, ūs, m. *Terme, résultat, effet.* SYN. Eventus, casus, finis, terminus.)(**Initium.** EPITH. Calamitosus, difficilis, dignus vita ac factis, dubius rerum, facilis, felix, perniciosus judici, fortunatus, gloriosus, incertus, iracundus, lautus, maritimus, molestus, notabilis, optabilis, perspicuus, prudens, similis, simillimus principio. Adversi, secundi, boni, contrarii, difficiles, diversi, exitiales, extremi, exitiosi. Fatales, gravissimi, improvisi, incerti, innumerabiles, maritimi, meliores, mirabiles, plurimi, prosperi, recentes, similes, spissi et producti, tristes, necessarii, utiles. USUS :

1. Contigit rebus nostris exitus, quem optabamus; bonum exitum et felicem habuit hæc æstas. Fugam quærebamus, quæ tamen exitum non habebat. Belli exitus semper incerti. Consulatus tuus in exitu est. Exitum exspectare debemus. 2. **Finis**, *fin.* Vitam turpem honesto exitu conclusit. Quæ pollicitus es, exitu præsta. Cf. **Eventus, Finis.**

EXLEX, légis, omn. gen. *Qui n'est pas soumis à la loi.* SYN. Qui lege aliqua non tenetur. USUS : Non quod Syllam exlegem putarent. Cf. **Dissolutus.**

EXŎLESCO, is, ēvi, ētum, ere, n. *Se dénaturer en vieillissant, dépérir.* SYN. Quasi inveterasco. USUS : Ætas tua jam exolevit.

EXŎNĔRO, as, avi, atum, are, a. *Décharger.* SYN. Allevo, onus detraho. USUS: Exonerare aliquem. Cf. **Levo.**

EXOPTO, as, avi, atum, are, a. *Désirer vivement.* SYN. Opto. USUS : Ut ea res tibi laudi sit, exopto. Cf. **Opto.**

EXŌRĀBĬLIS, e, gen. com. *Qui se laisse fléchir.* SYN. Placabilis.)(**Inexorabilis.** USUS : Exorabilis iracundia.

Exorcismus, i, m. *Exorcisme.* PHRAS. **Dæmones exorcismis e corporibus pellere**, *chasser les démons du corps.* Malos dæmones ex corporibus exturbare, exigere, profligare; correptos, vexatos a malo dæmone liberare; ex obsessis corporibus malum genium depellere; sacris carminibus malos genios ex miserorum corporibus ejicere, fugare. Cf. **Diabolus.**

EXORDĬOR, iris, orsus sum, iri, d. *Commencer.* SYN. Ordior, exordium capio, principium capio, duco.)(**Perficio.** ADV. Bene causam, gloriose, potissimum. USUS : Ab alio principio exorsus sum dicere. Exordiri a re ipsa. Pertexe, quod exorsus es. **Initium, Inchoo.**

EXORDIUM, ii, n. *Commencement; exorde.* SYN. Principium, exorsus, prooemium, dicendi initium, vestibulum et aditus ad causam. EPITH. Commune, commutabile, difficillimum, exile, nugatorium, vulgare, facillimum, separatum, longum, translatum, vehemens, pugnans. PHRAS. **Exordium longius petam**, *je reprendrai la chose de plus haut.* Altius repetam rationem consiliorum meorum; longinqua repetam, ut apertius exponam consilia mea; longe repetam mei sermonis initium, quo pateant illustrius consilia mea. Longinquum exordium capiet hic sermo, quem de meis consiliis habiturus sum. USUS : Difficillimum est in omni conquisitione exordium. Exordium ab aliqua re capere, ducere. Longum et alte petitum prooemium.

EXŎRĬOR, eris, ortus sum, oriri, d. *Naître, se lever, éclater.* SYN. Orior, exsisto, erumpo.)(**Occido.** ADV. Longius, paulum, repente, plane, perraro. USUS : 1. Ante exstinctum sidus, quam plane exortum, natumque esset. Repente exorta est Catilinæ nefaria libido. 2. **Sumo animum, recreor, levo**, *se relever.* Ego nunc paulo exorior e litteris Roma allatis. Qua gloria commotus Epicurus exoritur.

EXORNĀTĬO, ōnis, f. *Ornement; amplification.* SYN. Ornamentum, ornatus, conformatio, lepor, concinnitas, festivitas. EPITH. Egregia. USUS : Sine exornatione aliquid simpliciter exponere.

EXORNĀTOR, ōris, m. *Qui orne, qui embellit (les faits).* USUS : Cæteri non exornatores, sed tantummodo narratores fuere.

EXORNO, as, avi, atum, are, a. *Orner, embellir.* SYN. Expolio, illumino, illustro.)(**Deformo.** ADV. Ample, dilucide, magnifice, plane, privatim, publice. USUS : Exornare orationem. Pythagoras Italiam artibus exornavit. Exornare triclinium magnifice. Aliquem magistratu; urbem munimentis exornare. Cf. **Orno.**

EXŌRO, as, avi, atum, are, a. *Prier avec instance; fléchir par des prières.* SYN. Impero. ADV. Semel. USUS : Aiunt Stoici, viri non esse exorari, aut placari. Exoravit me frater, ut huc venirem. Cf. **Preces, Deprecor.**

EXORSŪS, ūs, m. *Exorde.* SYN. Exordium.

EXŌSUS, a, um, *Qui hait; qui est détesté.* Qui odio habet, *aut* habetur. USUS : Jupiter Trojanos exosus. Omnibus exosum esse. Cf. **Odium.**

EXŌTĬCUS, a, um, *Étranger.* SYN. Peregrinus, peregrini moris homo, adventitius. Cf. **Peregrinus.**

EXPALLESCO, is, ŭi, ere, n. et a. *Pâlir; redouter.* SYN. Exalbesco, pallore suffundor. USUS : Expalluisse, erubuisse, titubasse. Cf. **Pallesco.**

EXPĀVESCO, is, pāvi, escere, n. et a. *Être épouvanté; redouter.* USUS : Ensem expavescit muliebriter. Cf. **Metuo, Timor, Paveo.**

EXPECTŎRO, as, are, a. *Chasser du cœur.* SYN. Pectore ejicio, expello. USUS : Pavor mihi omnem ex animo sapientiam expectoravit. Cf. **Apertus.**

EXPĔDĬO, is, ivi, *vel* ii, itum, ire, a. *Dégager, délivrer.* SYN. Libero, explico, extrico.)(**Impedio, induo me in laqueos.** ADV. Brevi, breviter, elegantissime, facile, perspicue, plane, vehementer, celeriter. PHRAS. **Expediendum tibi sine cunctatione id negotium est**, *il vous faut terminer promptement cette affaire.* Cunctandum non est in eo negotio; producenda, differenda, proferenda, proroganda, protrahenda, longius ducenda res non est; immorandum non est; facienda

mora non est; omnis in ea re abjicienda mora est; languor omnis abjiciendus est; sine mora tentanda res est, sine cunctatione, sine ullo temporis intervallo, aggrediendа res est; immorari, cunctari, lente agere, indormire huic negotio non oportet. USUS: 1. Se omni molestia, occupatione, cura, suspicione expedire. Animum metu, mœrore expedire, *délivrer*. 2. **Absolvo**, *finir*, *terminer*. Negotia, rei institutæ exitum expedire. Nodum implicatum expedire. 3. **Promptum facio, impedimenta abjicio**, *démêler*, *débrouiller*, *expliquer*. Peto a te, ut eam expedias. Me aliud ex alio impedit, sed si me expediero, etc. Expedire se et evolvere negotiis. Cf. **Explico.**

EXPĔDIT, imp. *Il est avantageux, utile.* SYN. Utile est, conducit. USUS: Cæsaris id consilium ad diuturnitatem dominationis non expedit. Dubitat, quid sibi expediat. Cf. **Emolumentum, Commodum, Utilis.**

EXPĔDĪTĒ, *Facilement, aisément; vite.* SYN. Plane, prompte. USUS: Expedite explicat quæstionem.

EXPĔDĪTĬO, ōnis, f. *Développement, exposé.* SYN. Absolutio. USUS: 1. Habes hic breviter comprehensam multarum rerum expeditionem. 2. *Préparatifs de guerre, expédition.* Educere exercitum in expeditionem.

EXPĔDĪTUS, a, um, *Tout prêt.* SYN. Promptus, paratus, facilis, nulla re implicatus. USUS: Aditus ad cœlum bonis expeditissimus est. Expedito et prompto homine nobis opus est. A natura satis aptus et expeditus ad dicendum. Credebat ille viam sibi expeditiorem ad honorem. Expedita oratio. Clodius obviam fit expeditus in equo. Provinciam quam expeditissimam tradere, *laisser une province dans le meilleur état possible.* Cf. **Paratus, Promptus.**

EXPĔLLO, is, pŭli, pulsum, ere, a. *Pousser hors de, chasser.* SYN. Ejicio, exigo, detrudo, exturbo, amoveo, submoveo, loco moveo. PHRAS. **Parentem nefarium cum liberis improbis expulit**, *il chassa ce père criminel avec sa race coupable.* Parentem nefarium cum scelerata stirpe omni executus est; evomuit pestilentem eam familiam e foro; sceleratam eam stirpem foro submovit; foro exesse jussit. Cf. **Pello.** USUS: Ejici, exterminari, expelli ab urbe, prædiis.

EXPENDO, is, pendi, pensum, ere, a. *Peser, examiner, considérer.* SYN. Perpendo, exquiro, examino. ADV. Diligenter. PHRAS. **Expendendum est sedulo**, *il faut examiner avec soin.* Versanda res in animis; sermonibus agitanda; ad calculos vocanda, reducenda; cum animo, in corde agitanda est; calculus ponendus; subducendi sunt calculi; e us rei consilia animo probe circumspicienda sunt; pensanda sunt ista, ac mente agitanda crebrius; res est animo volvenda, volutanda diligenter; res ejusmodi est, in qua animus se ad omnes cogitationes verset; quam animus secreta æstimatione penset. Cf. **Examino, Cogito.** USUS: 1. Omnia diligenter expendere, seligere, æstimare. 2. Do, pendo. Pœnas alicui expendere, *être puni par quelqu'un.* 3. **Pondero, metior.** *peser avec soin.* Aurum expendere.

EXPĒNSUS, a, um, *Compté, prêté, déboursé.* SYN. Datus.)(**Acceptus.** USUS: Expensum ferre; **scribere, se alicui pecuniam dedisse**, *porter une somme comptée, payée ou avancée à qqn.* Quis tibi mille nummum ferret expensum? Cur iis, quibus credebas, expensum non ferebas?

EXPERGĔFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Éveiller.* SYN. Somno excito. USUS: Hic Italiam tumultus terrore subito expergefecit. Cf. **Excito, Evigilo.**

EXPERGISCOR, eris, perrectus sum, gisci, d. *S'éveiller.* SYN. A somno, de somno excitor, somno solvor.)(**Dormio.** PHRAS. **Ad gallorum cantum expergisceris** *vous vous éveillez au chant du coq.* Gallorum cantus te suscitat; tibi soporem discutit; somno te excire solet; somno te solvit. Cf. **Evigilo.**

EXPĔRĬENS, entis, omn. gen. *Actif, entreprenant.* SYN. Expertus. USUS: Homo navus, experientissimus, ac diligentissimus.

EXPĔRĬENTĬA, æ, f. *Essai, tentative, expérience.* SYN. Periclitatio, usus, exemplum. PHRAS. (**Est homo magnæ experientiæ**, VULG.), *c'est un homme d'une grande expérience.* Vir quem longa vita ususque rerum maximarum plurimum docuit; quem usus in plurimis rebus erudivit; magna prudentia, magno usu est atque experientia præditus; quem usus reapse experiendo docuit; multum imbutus usu; ætate et usu doctus. Non promptus ingenio tantum, sed usu etiam exercitatus; magnæ solertiæ et usus; in rebus admodum versatus et experiens; magnum habens usum in rebus; longo usu edoctus; qui multa usu ac tractatione cognovit; magno rerum usu in rebus agendis exercitatus. Cf. **Disco.** USUS: Experientia patrimonii amplificandi. Cf. **Usus, Peritus, Discipulus.**

EXPĔRĪMENTUM, i, n. *Preuve.* SYN. Argumentum. USUS: Sed hoc experimentum est maximum, quod etc. Cf. **Experior.**

EXPĔRĬOR, iris, pertus sum, iri, d. *Essayer; éprouver.* SYN. Periclitor, periculum facio, usu tractando cognosco, tento. ADV. Maxime, paulisper. PHRAS. **Omnia experiar**, *je tenterai tout.* Omnes vias persequar, quibus putabo ad id, quod volo, perveniri posse. Usu, tractando cognoscam; gustabo omnia; nihil non tentabo; nihil inexpertum et intentatum relinquam. Periclitabor omnia; periculum faciam; experimentum capiam

rerum omnium, quibus optata consequi possim; ultima experiar; nullum non movebo lapidem. Cf. **Tento.** USUS: Experiri noli, quod assequi te posse diffidas. Vim veneni in cane experiri. Par est eum multa experiri, qui res magnas animo volvit. Ultima experiri malo, quam, etc. Cf. **Experientia.**

EXPERS, ertis, omn. gen. *Privé, dépourvu.* SYN. Non particeps, vacuus, immunis.)(**Particeps.** USUS: Consilii, ingenii, eruditionis expers. Nulla pars vitæ summæ turpitudinis expers.

EXPERTUS, a, um, *Qui a essayé; passivᵗ: éprouvé, reconnu.* SYN. Qui habet usum multarum rerum, multarum rerum peritus, experiens.)(**Rudis.** USUS: Hoc experti scimus. Nec hoc conjectura, sed expertus dico. In aliqua re expertus; virtus præsens, experta perspectaque.

EXPĔTO, is, ii *vel* ivi, itum, ere, a. *Désirer vivement.* SYN. Opto, cupio, peto, adscisco.)(**Vito.** USUS: Expetere pœnas ab aliquo, *punir, tirer vengeance de qqn.* Vitam alicujus expetere, appetere. Probat Epicurus, voluptatem natura expeti. Cf. **Peto, Cupio, Desidero.**

EXPĬĀBĬLIS, e, gen. com. *Que l'on peut expier.*

EXPĬĀTĬO, ōnis, f. *Expiation.* SYN. Procuratio. USUS: Diis violatis expiatio debetur. Scelerum et impietatis quæ tandem erit expiatio?

EXPĪLĀTĬO, ōnis, f. *Pillage.* Direptio. EPITH. Tanta. USUS: Expilationes et direptiones sociorum. Cf. **Furtum.**

EXPĪLO, as, avi, atum, are, a. *Voler, dépouiller.* SYN. Diripio, exinanio, exhaurio; ago feroque res. USUS: Expilare socios, diripere provincias. Cf. **Fur.**

EXPINGO, is, pinxi, pictum, ere, a. *Peindre.* SYN. Pingo. USUS: Motus hominum et ferarum expingere. Cf. **Describo.**

EXPĬO, as, avi, atum, are, a. *Expier, réparer.* SYN. Procuro. PHRAS. Sua scelera expiare, *expier ses crimes.* Debitam DEO expiationem facere; placamina cœlestis iræ, et piacula conquirere; ipsum se cruciatibus offerre, piaculaque dare; abolere superioris vitæ maculas; piaculo diluere contractas in vita sordes. Cf. **Pœnitentia.** USUS: Expiare religiones; forum a vestigiis sceleris. Hoc scelus expiari, nisi supplicio tuo, nequit. Tua scelera Dii in nobis expiarunt. Expiare DEUM, *seu* placare, *apaiser la colère de DIEU.*

EXPISCOR, aris, atus, sum ari, d. *Chercher à tirer (un secret).* SYN. Indago, inquiro. USUS: Omnia ab illo expiscatus sum.

EXPLĀNĀTĒ, *D'une manière claire, intelligible.* USUS: Definire aliquid explanatius et uberius.

EXPLĀNĀTĬO, ōnis, f. *Explication.* SYN. Explicatio, enodatio, interpretatio. EPITH. Illustris. USUS: Dii nobis objiciunt, quorum neque scientiam, neque explanationem habemus. Explanatio, quæ reddit apertam, planamque orationem. Ad obscura et ambigua explanatio adhibetur.

EXPLĀNĀTOR, ōris, m. *Interprète, commentateur.* SYN. Interpres, explicator. USUS: Grammatici Poetarum explanatores.

EXPLĀNO, as, avi, atum, are, a. *Expliquer.* SYN. Interpretor, interpretationem *vel* explanationem facio; interpretatione explico, illustro *aut* expono, planum et perspicuum facio, explico, aperio, patefacio. USUS: Diligentius, apertius aliquid explanare. Cf. **Explico.**

EXPLĔO, es, ēvi, ētum, ere, a. *Remplir.* SYN. Impleo, compleo, saturo, satio, absolvo.)(**Exhaurio, Exinanio.** ADV. Aptius, nihilo, cumulate, insaturabiliter. USUS: Avaritiam suam pecunia, libidinem voluptatibus explere. Inimicitias, odium, diuturnam sitim satiare et explere. Mortalitatem, supremum diem explere. Legiones supplementis explere. Sic explevit, quod utrique defuit. Res perfecta expletaque omnibus numeris suis et partibus. Vita virtutibus expleta.

EXPLĬCĀBĬLIS, e, gen. com. *Explicable.* USUS: Difficilis res est, et vix explicabilis.

EXPLĬCĀTĒ, *Clairement, distinctement.* SYN. Enodate, explanate.)(**Implicite, abscondite.** USUS: Explicate et distincte dicere.

EXPLĬCĀTĬO, ōnis, f. *Explication.* EPITH. Brevis quædam et circumscripta, facilis, facilior, illustris perpolitaque, mira, suspiciosa. USUS: Explicatio illustris ac perpolita. Explicatio fabularum. Cf. **Explico.**

EXPLĬCĀTOR, ōris, m. *Qui explique.* EPITH. Gravior, commodior. USUS: Prudens. severus, gravis explicator.

EXPLĬCĀTRIX, icis, f. *Celle qui explique.* USUS: Oratoria, explicatrix perpetuæ orationis.

EXPLĬCĀTUS, ta, tum, *Expliqué, éclairci, clair.* SYN. Apertus, definitus. USUS: Veterum rerum non satis explicata recordatio. Litteræ tuæ, quibus nihil explicatius, illustrius. Explicata salutis ratio.

EXP ĬCĀTUS, ūs, m. *Explication.* USUS: Natura Deorum obscura est, et difficiles explicatus habet.

EXPLĬCO, as, avi, atum, are, a. *Expliquer, éclaircir, débrouiller.* SYN. Expono, explano, in medio pono, enodo, evolvo, aperio, extrico, interpretor, verbis rem complector, exitum reperio. ADV. Accurate, accuratius, acute, apertissime, brevi, breviter, commodius, copiose, diligenter, diligentissime, dilucide,

eleganter, enodatius, expedite, facete, facile, facilius, graviter, uberius, plane, planius, planissime, præclare, ridicule, similiter, sigillatim, subtilius, valde, varie, vere, facile, omnino, prope, sane, non satis. PHRAS. 1. **Ille locus difficulter explicatur,** *l'interprétation de ce passage est difficile.* Difficilis explicationis locus est; res est obscura, et difficiles explicatus habet; locus est inenodabilis, vix explicabilis; verba desunt, quibus loci hujus explicatam notionem exsequar, evolvam, vix satis enucleate, aperte, ac plane exponi, exprimi potest, explanatione opus est subtili. Loci hujus non est satis explicata ratio. Cf. **Obscurus.** 2. **Nondum me explicare et expedire ex his negotiis potui,** *je n'ai pas encore pu me débarrasser de ces affaires.* Nondum mihi explicata et expedita est ejus negotii ratio; nondum evolvere me iis ex negotiis potui; nondum explicare id negotium. Hæret adhuc, pendet negotii imperfecti moles; affectum, non confectum id negotium est. Cf. **Eximo.** USUS: 1. Explicare se dicendo; mentem suam et cogitationem litteris. Factum, sententiam suam explicare. 2. **Absolvo, libero, expedio,** *dégager, délivrer.* Urbem hostibus cinctam explicavit. Negotia, quæso, mea explica. Explica te, ut ad nos quamprimum venias. Se laqueis, insidiis, periculis explicare. Provinciam alicui explicatam tradere. 3. **Excutio, enarro,** *raconter, exposer.* Vitam alterius totam explicare, et sub conspectum ponere. 4. **Produco,** *déployer, dérouler.* Ædificium ad aliquem locum usque explicare. Aciem, ordines explicare.

EXPLŌDO, is, plōsi, plōsum, ere, a. *Pousser hors; mal accueillir.* SYN. Ejicio, exsibilo. ADV. Jam pridem. PHRAS. **Explodunt hominem merito clamoribus ac manuum collisione,** *c'est à bon droit que l'on rejette cet homme par des cris et des battements de mains.* Convitiis, sibilis, strepitu, fremitu consectantur; sibilis excipiunt, conscindunt; haud intactus a sibilo abibat; explodebatur non modo sibilis, sed etiam convitio; refrigeratus sibilis, convitiis exanimatus, communi explosione ejectus, expulsus, extrusus, exturbatus est. USUS: Crates comœdus non modo sibilis, sed etiam convitio e scena explodebatur. Tam explosam et ejectam sententiam sequeris.

EXPLŌRĀTĒ, *En toute sûreté.* SYN. Certe, plane. USUS: Explorate percepta res est et cognita. Explorate navigare.

EXPLŌRĀTOR, ōris, m. *Éclaireur.* USUS: Misit exploratores, qui observarent.

EXPLŌRĀTUS, a, um, *Examiné, reconnu.* SYN. Certus, explicatus.)(**Dubius.** USUS: Exploratum, perspectum, cognitum habere aliquid. Cui exploratum est, se ad vesperum victurum? Explorata nobis est victoria. Magna spe, et prope explorata. Cum mihi erit exploratum, scribam. Exploratus illi, et velut domi conditus videbatur consulatus.

EXPLŌRO, as, avi, atum, are, a. *Observer, examiner.* SYN. Indago, exquiro, observo, omni cura investigo. ADV. Diligenter, maxime, plane. USUS: Explora rem totam. Africam exploravit. Cf. **Observo, Indago.**

EXPLŌSĪO, ōnis, f. *Action de huer.* USUS: Ludorum explosiones.

EXPŌLĪO, is, ivi *vel* **ii, itum, ire, a.** *Polir, perfectionner; embellir.* SYN. Excolo, exorno, perpolio. USUS: Doctrinis omnibus vir expolitus. Nihil omni ex parte perfectum natura expolivit. Expolire partitiones, carmen, et castigare.

EXPŌLĪTĪO, ōnis, f. *Ornement.* SYN. Exornatio, explicatio. EPITH. Artificiosa alicujus inventi, urbana. USUS: Argumentatio, et inventi artificiosa expolitio. Numerorum expolitio.

EXPŌNO, is, pŏsui, pŏsĭtum, ere, a. *Exposer; expliquer.* SYN. Edissero, exprimo. ADV. Absolute, aperte, breviter, apte, brevissime, diligenter, diligentissime, dilucide, humanissime, indiligenter, memoriter, ornate, perbreviter, planius, planissime, probabiliter, prudenter, simpliciter, summatim, vere. PHRAS. **Omnibus periculis se exposuit,** *il s'est exposé à tous les dangers.* Ad omnes casus subitorum periculorum objecit; invidiæ malevolorum se dedidit; pro republica se in plurimas dimicationes, ac profligatorum hominum quotidianos impetus objecit; vitam suam hostium telis objecit; periculis se omnibus opposuit, exposuit; nudus ac expositus ad omnes ictus stetit; caput imperterritus discrimini obtulit; in omnem casum se demisit; in omne discrimen se obtulit. Cf. **Periculum, Fortis.** USUS: 1. Rem ut gesta est, exponam. Artem Rhetoricam exponere. Eam sententiam Cato in suis originibus exponit. 2. **Narro,** *faire connaître, raconter.* Summam cognitionum suarum, mandata alicujus alteri exponere. Quod ut planius exponam, paulo altius repetam. Reddere et exponere rationem facti. 3. **Propono, exhibeo, palam pono, in conspectu pono,** *mettre en vue, exposer, étaler.* Frumentum, merces, vasa Samia exponere, in conspectu ponere, numerare, vendere. Copias in terram exponere. Infantem exponere, *exposer.* Cf. **Explico, Exprimo.**

EXPORRĪGO, is, rexi, rectum, ere, a. *Étendre.* SYN. Extendo. USUS: Munitiones exporrigere, extendere. Frontem exporrigere, *dérider le front.*

EXPORTĀTĪO, ōnis, f. *Exportation.*)(**Invectio.** USUS: Earum rerum, quibus abundamus, exportatio, et quibus egemus, invectio.

EXPORTO, as, avi, atum, are, a. *Exporter.*)(**Inveho.** USUS: Frumentum in fame exportare ausus est.

EXPOSCO, is, pŏposci, ere, a. *Demander instamment.* SYN. Posco, flagito. Cf. Peto.

EXPŎSĬTĬO, ōnis, f. *Exposé du sujet.* USUS : Perspicua et dilucida expositio sententiæ.

EXPŎSĬTUS, a, um, *Exposé, raconté.* SYN. Explicatus, declaratus. USUS : 1. Capita multa exposita, nec explicata. 2. Obnoxius, objectus, *exposé, en butte à.* Domus patens, et adeo cupiditatibus exposita.

EXPOSTŬLĀTĬO, ōnis, f. *Réclamation, grief.* SYN. Criminatio, quædam accusatio.)(Purgatio. USUS : Flagitatur bonorum expostulatione. Cum esset expostulatio facta. Cf. Accusatio.

EXPOSTŬLO, as, avi, atum, are, a. *Demander; se plaindre.* SYN. Expostulationem facio, queror, exposco. ADV. Iracundius, vehementius. USUS : De injuriis expostulare iracunde et vehementer. Expostulare cum aliquo injuriam. Auxilium expostulare. Cf. Queror.

EXPRESSĒ, *Clairement.* SYN. Plane, aperte, diserte, dilucide, sine circuitione. USUS : Expresse conscripta ponere licebat exempla.

EXPRESSUS, a, um, *Exprimé clairement.* SYN. Firmus, confirmatus, apertus. USUS: Expressa sceleris vestigia exstant. Expressa signa virtutis. Imago nostræ vitæ in alienis moribus expressa. Bellum Mithridaticum totum ab Archia expressum est.

EXPRĬMO, is, pressi, pressum, ere, a. *Exprimer, exposer.* SYN. Expono, eloquor, oratione complector, declaro, imitor, effingo.)(Obscuro. ADV. Amplius, breviter, diligenter, late, necessario, subtiliter, planius, præclare, putidius, facilius. PHRAS. Exprimere non possum quæ sentio, *je ne puis exprimer ce que je ressens.* Mentis cogitata, animi sensa, sensus animi explicare; sermone depromere; oratione concipere, exsequi, efferre non possum. Exprimendis animi sensibus omnis impar est oratio ; oratio non sufficit; verba desunt ; non suppetunt ; evolvere mentis cogitata non satis possum. Oratione mentem assequi, æquare, exprimere nequeo. Verbo satis digno, ut velim maxime, appellari ea res non potest. USUS : 1. Exprimere similitudinem, mores, vultum alicujus dictione. Aliquem imitando effingere et exprimere. Expressa et polita effigies. Expressum et illustre exemplum. Sonus nec expressus, nec oppressus. 2. Aufero, extorqueo, cum labore obtineo, *arracher, obtenir par force.* Nummulos aliquot, vide, ut ab illis exprimas. Risum alicui, *vel* gemitum exprimere. Vitam exprimere tormentis. Cf. Extorqueo, Aufero.

EXPRŎBRĀTĬO, ōnis, f. *Reproche, blâme.* USUS : Hæc commemoratio quasi exprobratio est immemoris beneficii.

EXPRŎBRO, as, avi, atum, are, a. *Reprocher.* SYN. Objicio, probro; vitio, culpæ do, verto. PHRAS. Nihil tibi unquam exprobraxi, *je ne vous ai jamais rien reproché.* Nullum tibi probrum objectavi, objeci; non in calamitate insultavi, nec adversam fortunam objeci. Nullum tibi probrum intuli, impegi, inussi. Nunquam vecordiam tuam culpavi; vitio et culpæ dedi. Nullum in te exprobrationis telum ejeci; nihil in te criminis congessi. Non vecordiam probris increpui. Nihil in te criminis, nec mea in te merita commemoravi ; nullum in te probrum jeci. Cf. Objicio, Culpa. USUS : Exprobrare languorem alicui. Odiosum hominum genus officia exprobrantium.

EXPRŌMO, is, prompsi, promptum, ere, a. *Montrer, manifester.* SYN. Profero, expono.)(Occulto. ADV. Audacius. USUS : Odium, crudelitatem suam expromere. Leges, sententiam suam expromere. Causa hæc est, in qua omnis vis eloquentiæ possit expromi. Cf. Profero.

EXPUGNĀTOR, ōris, m. *Celui qui a pris d'assaut.* USUS : Urbis expugnator. Pudicitiæ expugnator.

EXPUGNĀTĬO, ōnis, f. *Prise d'assaut.* EPITH. Luctuosa fani alicujus et acerba, clara apud omnes, hostilis. USUS : Nocturnæ expugnationes.

EXPUGNO, as, avi, atum, are, a. *Prendre de vive force.* SYN. Vi capio. USUS : Sperabat, se ejus adolescentiam et fortunas expugnare posse. Sapientis animus nunquam vincitur, aut expugnatur. Cf. Urbem capio.

EXPULSĬO, ōnis, f. *Expulsion.* USUS : Expulsiones vicinorum.

EXPULSOR, ōris, m. *Celui qui chasse.* USUS : Iste bonorum possessor, expulsor, direptor.

EXPULTRIX, īcis, f. *Celle qui chasse.* USUS : Philosophia expultrix scelerum.

EXPUNGO, is, xi, ctum, ere, a. *Effacer.* USUS : Expungere nomen debitoris, *payer une dette.* Cf. Debitum.

EXPURGO, as, avi, atum, are, a. *Disculper, justifier.* SYN. Expio, quasi purgo. USUS : Expurgare suspicionem, dimovere crimen. Cf. Purgo, Excuso, Causor.

EXPŬTO, as, are, a. *Peser, examiner.* SYN. Excogito, reputo. USUS: Quid illi in mentem venerit, exputare non possum. Cf. Puto.

EXQUĪRO, is, quisivi, quisitum, ere, a. *Chercher avec soin.* SYN. Quæro, inquiro, requiro, perquiro, investigo, perscrutor. ADV. Accuratius, diligenter, diligentissime, magnopere, quam diligentissime, studiose, undique. USUS : Omissis auctoritatibus, in ipsa re et ratione exquirere veritatem. Exquirere de aliquo causam facti. Cf. Inquiro.

EXQUĪSĬTĒ, *Avec grand soin.* SYN. Accurate, diligenter. USUS : Accurate et exquisite aliquid facere. Rationes exquisitius colligere.

EXQUĪSĪTUS, a, um, *Choisi, recherché, distingué.* SYN. Accuratus, lectus, excellens. USUS : Tua exquisita et singularis doctrina. Verba exquisita. Dicendi genus exquisitum. Nihil apud hunc lautum, nihil elegans, nihil exquisitum. Reconditæ et exquisitæ sententiæ. Munditia odiosa et exquisita nimis. Exquisita supplicia. Cf. **Diligens, Accuratus.**

EXSANGUIS, e, gen. com. *Pâle ; faible.* SYN. Pallidus, decolor. USUS : Aliquis supremo spiritu exsanguis, enervatus, confectus. Aridum et exsanguque genus dicendi.

EXSĀTĬO, as, avi, atum, are, a. *Rassasier, assouvir.* SYN. Satio, exsaturo. USUS : Ne morte quidem Scipionis exsatiantur. Cf. **Satio.**

EXSĀTŬRO, as, avi, atum, are, a. *Rassasier, assouvir.* SYN. Exsatio. USUS : Pascere oculos, exsaturare animum cruciatu alicujus. Cf. **Satio.**

EXSCENDO, is, ere, n. *Débarquer.* SYN. Exscensionem facio. USUS : Navi in terram exscendo.

EXSCINDO, is, scidi, scissum, ere, a. *Ruiner, anéantir.* SYN. Ad internecionem redigo, ad internecionem funditus deleo. USUS : Scipio Numantiam exscidit. Urbs exscindi se potius pateretur, quam, etc. Cf. **Everto, Vasto, Destruo.**

EXSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, *Copier.* USUS : Tabulas exscripsit. Cf. **Describo.**

EXSĔCO, as cŭi, ctum, are, a. *Couper.* SYN. Seco, reseco. USUS : Qui exsecant pestem aliquam tamquam strumam civitatis. Medicina vitiosas partes exsecat.

EXSECTĬO, ōnis, f. *Amputation.* SYN. Excisio. USUS : Exsectio linguæ.

EXSĔQUĬÆ, ārum, f. pl. *Funérailles, obsèques.* SYN. Funus, pompa, justa, justa funeris, supremi diei celebritas, parentatio. PHRAS. **Exsequias facere,** *faire les funérailles.* Funus facere ; funeris exsequias celebrare ; cohonestare exsequias ; exsequias ducere, prosequi ; parentare ; justa funebria solvere ; funus ducere. Cf. **Funus.** USUS: 1. Funeris exsequias celebrare. 2. **Exsequiis privare,** *priver des derniers honneurs.* Exsequiarum honore, laudatione, pompa spoliare, orbare aliquem. 3. Exsequiarum honore carere, *être privé des derniers honneurs.*

EXSĔQUOR, *vel* **EXĔQUOR**, eris, secūtus sum, equi, d. *Suivre jusqu'au bout ; achever, exécuter.* SYN. Sequor, observo, præsto, perficio. ADV. Usque ad extremum. PHRAS. **Exsecutus est imperium,** *il exécuta l'ordre.* Defunctus est imperio ; injunctum negotium transegit, perfecit, expedivit, effectum reddidit, confecit, absolvit ; mandatum exhausit ; mandatum nec moræ, nec molestiæ sibi habuit, dum exhauriret. Cf. **Perficio, Efficax, Facio, Efficio.** USUS : 1. Exsequi officia *aut* mandata. 2. **Imitor,** *imiter.* Cur non factum illius executi sumus ? 3. **Perficio,** *achever, exécuter.* Quod semel cœpisti, quod ingressus es, exsequere. Fugam exsequi non omnes potuere. 4. **Explico, expono, attingo,** *exposer, développer.* Multa sunt præterea, quæ verbis exsequi non possum. Non exsequar peccata juventutis tuæ. 5. Jus suum exsequi, *soutenir son droit.* 6. Egestatem exsequi, *souffrir la pauvreté.*

EXSĔRO et **EXĔRO**, is, rŭi, ertum, ere, a. * *Mettre à découvert.* SYN. Extraho. USUS : Humeros exerere.

EXSĪBĪLO, as, avi, atum, are, a. *Siffler, huer.* SYN. Explodo. USUS : Histrio infacetus exploditur, exsibilatur, ejicitur. Cf. **Explodo, Irrideo.**

EXSICCO, as, avi, atum, are, a. *Vider.* ADV. Furtim. USUS : Lagenas furtim exsiccare. Exsiccatum genus dicendi.

EXSĪLĬO (exīlio), is, īi *vel* ŭi, ire, n. *Sauter hors, bondir, jaillir.* SYN. Prosilio, evado, me projicio, me proripio. USUS : Perlectis tuis litteris gaudio exsilii. Exsiliit conscientia sceleris excitatus. Repente exsilit et in publicum se proripit ; in forum se projicit.

EXSISTO, is, stĭti, stĭtum, ere, n. *S'élever, naître, paraître.* SYN. Sum, appareo, prodeo, emergo. ADV. Parumper, repente, subito. USUS : 1. Tua in me summa beneficia exstiterunt. Metuo, ne in filium exsistam crudelior. Ex luxuria exsistit avaritia. E vultu animi magnitudo exsistit, elucet, *se montrer, briller.* 2. **Prodeo, exeo, emergo,** *sortir de.* Utinam ille ab inferis exsistat ! E virtutibus beata vita solet exsistere. Anguis repente ex ara exstitit. E silice ignis exsistit. Lignum ex aqua exstitit.

EXSOLVO, is, vi, sŏlūtum, ere, a. *Dégager, délivrer.* SYN. Solvo, dissolvo, libero, absolvo. ADV. Plane. USUS : Nomina mea exsolvi, expedivi, *payer ses dettes.* Aliquem religione, religionum nodis, metu, pœna exsolvere. Se suspicione, pudore aliquem liberare et exsolvere ; fidem votaque exsolvere, *accomplir un vœu, une promesse.* Cf. **Solvo.**

EXSORBĔO, es, ui, ere, a. *Boire, s'abreuver.* SYN. Haurio, helluor. USUS : Civilem sanguinem exsorbueras. Quæ unquam Charybdis tantos gurgites haurire posset, quantas ille prædas exsorbuit ? Multas difficultates exsorbere.

EXSORS, ortis, gen. omn. *Exempt,*

exclu, privé. SYN. Non particeps. USUS : Amicitiæ, culpa exsors.

EXSPECTĀTĬO, ōnis, f. *Attente; espérance.* SYN. Spes. EPITH. Acerba, adversaria, brevis, cæca, diuturna supplicii, firma, gravis, incredibilis, indigna homine libero, longa, magna, major, maxima, mirabilis, mirifica, non parva, quotidiana, sollicita, summa, suspensa, tacita, ultima, crebra. PHRAS. 1. **Vereor, ne, quam tui exspectationem concitasti, hanc sustinere ac tueri non possis,** *je crains que vous ne répondiez pas aux espérances que vous avez fait concevoir.* Vereor, ut studia tua exspectationi hominum respondeant. Timeo, ne studiorum tuorum eventus ab exspectatione hominum dissentiat. Timeo, ne tuis studiis non is, qui exspectatur, sit exitus. Magna me dubitatio tenet, an eum, quem homines exspectant, studia tua fructum latura sint. Timeo, ne studia tua cum hominum opinione non consentiant ; alium, atque exspectatur, exitum habeant ; qui exspectatur, fructum non pariant ; fallas hominum spes de te conceptas. Timeo, ne studiorum tuorum eventus alius, atque exspectatur, exsistat. 2. **Exspectationem de te egregiam movisti,** *vous donnez de grandes espérances.* Exspectationem apud omnes, omnibus de te magnam commovisti, concitasti, fecisti, dedisti, attulisti ; magnam in exspectationem omnes adduxisti. 3. **Magna de te exspectatio est,** *on attend beaucoup de vous.* Scito, te in summa exspectatione esse ; summam esse tui exspectationem ; omnes exspectant a te, quæ a summa virtute, summoque ingenio exspectanda erant ; nihil humile, nihil vulgare, nihil angustum a te exspectatur ; magnum quiddam, et excellens ; excelsa omnia, ampla, divina sibi de te pollicentur ; civitas omnis exspectatione suspensa, in exspectationem erecta est. 4. **Exspectationem de te concitatam egregie sustinuisti,** *vous avez parfaitement rempli l'attente que vous aviez fait concevoir.* Exspectationem de te factam tuitus es præclare ; explevisti, quin vicisti, superasti desiderii nostri exspectationem ; conceptæ de te opinioni egregie respondisti. 5. **Exspectationi non respondisti,** *vous n'avez pas répondu à notre attente.* Fefellisti, decepisti exspectationem nostram ; id, quod a te præstitum, longe infra exspectationem est ; non æquasti spem de te conceptam ; longe absunt a præclara exspectatione studiorum tuorum fructus. Cf. **Opinio, Spes.**

EXSPECTO, as, avi, atum, are, a. *Attendre.* SYN. Præstolor, spero. ADV. Acriter, acerrime, admodum, amanter, amplius, avide, avidissime, commodissime, jam diu, maxime, melius, mirifice, omnino, privatim, prorsus, publice, quotidie, summe, valde, vehementer, recte, foris. PHRAS. 1. **Diu te jam exspecto,** *je vous attends depuis long-temps.* Diu te operior ; in diuturna exspectatione est adventus tuus ; acerrime, valde suspenso animo te præstolor ; magna tui est exspectatio ; vix fero jam desiderium tui ; animus jam præstolantem deficit ; angor singularum horarum exspectatione. 2. **Omnes exspectabant exitum rei,** *tous attendaient l'issue de cette affaire.* Omnes erecti exspectatione stabant ; in exspectatione civitas erat universa ; civitas in rei exspectationem erecta erat ; tot mortalium animi spe, metuque pendebant ; exspectationes ea res nonexiguas commovebat ; angebantur, cruciabantur, torquebantur omnes exspectatione rei. Civitas omnis cæca exspectatione suspensa tenebatur ; in eventum sortis intenta erat ; multiplici exspectatione commota erat. 3. **Cum omnes exspectarent,** *comme tous attendaient.* In tanta exspectatione rerum ; tot mortalium animis spe, metuque pendentibus ; intentis in rei eventum omnium animis oculisque. USUS : Reditum tuum spe exspecto, absentem memoria colo. Omnia, volo, a me postules et exspectes. Diem ex die exspectare. Carus omnibus et exspectatus venies. Exspectatus ad summam dignitatem. Cf. **Exspectatio.**

EXSPĪRĀTĬO (expiratio), ōnis, f. *Exhalaison, vapeur.* SYN. Exhalatio. USUS : Terræ exspirationibus aer alitur.

EXSPĪRO (expiro), as, avi, atum, are, a. et n. *Exhaler ; rendre le dernier soupir.* SYN. Spiritum emitto. USUS : Animam exspirare. Inter primam curationem exspiravit, *il mourut pendant le premier traitement.* Cf. **Morior.**

EXSPŎLĬO, as, avi, atum, are, a. *Dépouiller.* SYN. Exhaurio. PHRAS. **Exspoliavit provinciam,** *il a dépouillé une province.* Provinciam eam frumento, etc. exinanivit ; prædas ex omnibus locis egit ; prædæ loco eam provinciam habuit ; quidquid ferri agique potuit avertit. Cf. **Spolio, Diripio.** USUS : Exspoliare Pompeium exercitu et provincia.

EXSPŬO, is, ŭi, ŭtum, ere, a. *Rejeter, vomir.* SYN. Cum fastidio rejicio, expello.

EXSTINCTĬO, ōnis, f. *Mort, extinction.* SYN. Interitus. USUS : Supremus ille dies non exstinctionem, sed loci commutationem affert.

EXSTINCTOR, ōris, m. *Celui qui éteint.* USUS : Non exstinctor, sed auctor incendii, belli, seditionis. Exstinctor patriæ et proditor.

EXSTINGUO, is, xi, nctum, ere, a. *Éteindre.* SYN. Restinguo, opprimo.)(Incendo. ADV. Omnino, animum plane, maturius, simul, funditus, jam pridem. USUS : 1. Vir egregius mature exstinctus. Belli reliquias exstinguere. Memoria tanti sceleris non exstincta quidem, sed repressa vetustate. 2. **Deleo, interitum affero,** *faire périr, détruire.* Exstin-

guere senatum, leges, rempublicam, imperium, judicia. Alicujus salutem exstinguere, gloriam infringere. Furorem alicujus et audaciam opprimere, exstinguere. Cf. **Deleo.**

EXSTIRPO, as, avi, atum, are, a. *Déraciner, arracher.* SYN. Extraho, evello; stirpem tollo, interficio, funditus deleo. USUS : TRANSL. Nisi omnem humanitatem ex ejus animo exstirpatam credimus. Vitia funditus exstirpari non possunt.

EXSTO, as, tĭti, tĭtum, are, n. *Apparaître, se montrer.* SYN. Appareo, consto, sum. ADV. Aliunde, nusquam, repente, subito, divinitus. USUS : 1. Exstant multa fortitudinis exempla. Multa tua in me merita exstant. 2. **Emineo,** *dépasser, faire saillie.* Navis ab aquis exstat. Quod est illuminatum magis, exstare et eminere videtur. Cf. **Exsisto.**

EXSTRUCTĬO, ōnis, f. *Construction.* USUS : Exstructiones tectorum.

EXSTRŬO, is, uxi, uctum, ere, a. *Élever, dresser.* SYN. Ædifico. ADV. Accurate, vere. USUS : 1. Immortale monumentum exstruere. Ad cœlum exstruxit villam. 2. **Cogito,** *se représenter.* Age, exstrue animo altitudinem et excellentiam virtutis. 3. **Onero,** *charger.* Mensam exquisitis epulis exstruere. Cf. **Ædifico.**

EXSŪDO, as, avi, atum, are, a. *Faire avec peine.* USUS : Laborem exsudare.

EXSŪGO, is, suxi, suctum, ere, a. *Sucer entièrement; épuiser.* USUS : Sanguinem, fortunasque omnium exsugere.

EXSŬPĔRANTĬA, æ, f. *Supériorité.* USUS : Populus omnem exsuperantiam virtutis odit.

EXSŬPĔRO, as, avi, atum, are, a. *Surpasser.* SYN. Supero. USUS : Dum anima exsuperabo mea. Cf. **Supero, Excello.**

EXSURGO, is surrexi, surrectum, ere, n. *Se lever.* SYN. Surgo, erigor. ADV. Honestissime, paulisper. USUS : Exsurge et erige te. Recreatus morbo, ut exsurgere et erigere se posset. Cf. **Surgo.**

EXSUSCĬTĀTĬO, ōnis, f. *Appel fait à l'attention (de l'auditeur).* SYN. Commotio.

EXSUSCĬTO, as, avi, atum, are, a. *Éveiller; émouvoir, exciter.* SYN. Expergefacio. USUS : Hæc cura animos exsuscitat. Memoriam, se exsuscitat.

EXTA, ōrum, n. pl. *Entrailles des victimes.* SYN. Præcordia. EPITH. Argutissima, bona, prima, secunda, tristissima. USUS : Præsentio per exta. Exta pecudum interpretari.

EXTĀBESCO, is, tābŭi, escere, n. *Se sécher, devenir maigre.* SYN. Contabesco, lenta tabe conficior. USUS : Corpus macie, sententia illa diuturnitate extabuit. Cf. **Tabes.**

EXTEMPLO, *Sur le champ.* SYN. Illico Cf. **Statim.**

EXTEMPŎRĀLIS, e, gen. com. *Improvisé.*

EXTENDO, is, tendi, tensum, ere, a. *Étendre.* SYN. Projicio. PHRAS. 1. **Late se extendit tua industria ad alienas utilitates,** *vous vous occupez beaucoup des intérêts d'autrui.* Late se porrigit et explicat, late patet, fluit, manat; urbem totam complectitur tua industria; ad exteros etiam porrigis, profers tuam industriam; non constringi, contineri se patitur tua industria; certis finibus includi, circumscribi se non sinit, egreditur extra fines, quos muneris tui ratio constitutos habet. 2. **Peninsula late extenditur in mare,** *la péninsule se prolonge au loin dans la mer.* Excurrit late in mare; porrecta est in mare multis passuum millibus, peninsula late in mare projecta. 3. **Arbor ramos late extendit,** *l'arbre étend au loin ses branches.* Diffunditur vastis ramis arbor; in omnes partes funditur; late ramos promittit; passis late ramis, projectis brachiis procera arbor. USUS : Extensis brachiis aliquid de gestu addidit. Cf. **Dilato, Explico.**

EXTĔNŬĀTĬO, ōnis, f. *Atténuation* (**Fig. reth.**). EPITH. Concisa. USUS : Distincte concisa brevitas extenuatioque.

EXTĔNŬO, as, avi, atum, are, a. *Rendre mince, diminuer.* SYN. Minuo, attenuo, deprimo, elevo.)(**Augeo, exaggero, amplifico.** ADV. Sigillatim voluptates. USUS : Amor omnes molestias extenuat. Munus suum et beneficium verbis extenuare. Extenuatur spes nostra et evanescit. Extenuare atrocitatem facti, levare, elevare. Extenuabant angustiæ gradientium agmen. Extenuare suspicionem, offensionem, ignominiam et elevare. Cf. **Minuo.**

EXTĔRĔBRO, as, are, a. *Obtenir avec effort, arracher.* SYN. Perterebro, exterebrando extraho. USUS : Nummulos, aurum exterebrare ex aliquo.

EXTERGĔO, es, *vel* **EXTERGO, is, tersi, tersum, ere,** a. *Essuyer, nettoyer.* SYN. Tergendo purgo, ac mundum facio. Cf. **Tergo.**

EXTERMĬNĀTOR, ōris, m. *Celui qui chasse, qui bannit.* SYN. Expulsor.

EXTERMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Expulser, bannir.* SYN. Expello, ejicio. ADV. Contra. USUS : Exterminare ab urbe. Reipublicæ auctoritatem. Rempublicam exterminare. Peregrinos urbibus exterminare. Cf. **Pello, Ejicio.**

EXTERNUS, a, um, *Étranger.* SYN. Extrarius, extraneus, exterus, alienigena, extrinsecus accedens, adventitius, peregrinus, advena.)(**Domesticus.** USUS : Externa commoda, et ad corpus pertinentia. Canum amor in dominos, odium in externos. Animos externa et adventitia visione pulsare. Adjumenta externa et adventitia.

EXTĔRO, is, trivi, tritum, ere, a. *Broyer; digérer.* SYN. Comminuo, digero, conficio. USUS : Calor stomachi ad exterendum cibum.

EXTERRĔO, es, rŭi, ĭtum, ere, a. *Épouvanter.* SYN. Perterreo. ADV. Præter modum. USUS : Admotis dolorum facibus exterrentur plerique. Cf. **Terreo.**

EXTĔRUS, a, um, *Étranger.* SYN. Externus.)(**Domesticus.** USUS : Exteræ nationes. Cf. **Peregrinus.**

EXTĬMESCO, is, mŭi, escere, n. et a. *Être épouvanté; craindre, redouter.* SYN. Pertimesco. USUS : Unum extimescendum est, ne quid turpiter faciamus. Cf. **Timeo.**

EXTĬMUS, a, um, *Qui est à l'extrémité; le dernier.* SYN. Extremus. USUS : Orbis cœlestis extimus.

EXTISPEX, ĭcis, m. *Devin qui observait les entrailles des victimes.* SYN. Aruspex. USUS : Ars extispicum.

EXTOLLO, is, tŭli, ēlātum, ere, a. *Lever, relever; ranimer.* SYN. Effero, erigo, animos tollo, insolentem facio.)(**Deprimo.** USUS : Aliquem laudibus in cœlum ; rerum verbis in ma us extollere. Extollere jacentem et erigere. Libertas pressa tandem caput extollere, erigere, se recreare incipit. Opes illum admodum extollunt. **Cave addas :** Suos oculos, etc. Cf. **Laudo, Illustro.**

EXTORQUĔO, es, torsi, tortum, ere, a. *Arracher, obtenir violemment.* SYN. Exprimo, aufero, eripio. ADV. Ingratiis, sero. PHRAS. **Nummos aliquot extorsit,** *il m'a extorqué quelques écus.* Vi pecuniam ex me expressit; invito, atque ingratiis nummos aliquot extorsit; peculii sibi aliquid expugnavit ; nummorum aliquid a me exterebravit, exsculpsit ; argento me emunxit. USUS : Vi ferrum, arma de manibus alicui extorquere. Sententiam alicui extorquere. Hic mihi error, dum vivo, non extorquebitur. Cf. **Eripio.**

EXTORRIS, e, gen. com. *Banni, proscrit.* SYN. Exul. Cf. **Exul, Exilium.**

EXTRA, *Hors.* SYN. Extrinsecus, foris. **Vim exprimit remotioris loci.**)(**Intra.** USUS : 1. Extra urbem, ostium eminere foras. Ea, quæ extra sunt, contemplari. In corpore et extra, quædam bona sunt. 2. **Præter,** *à part.* Extra tumultum Gallicum multis armorum vacatio est. Sunt hæc extra modum absona. Extra culpam se ponere. Extra hanc causam, nemo arma ferat.

EXTRĂHO, is, traxi, tractum, ere, a. *Extraire, tirer; prolonger.* SYN. Exstirpo, evello ; produco, differo. ADV. Penitus, radicitus, stirpitus. PHRAS. **Res variis modis extrahitur,** *on prolonge l'affaire de toutes les façons.* Res trahitur; dies producitur ; res protrahitur, ducitur, differtur; mora rebus alia et alia injicitur, intercedit; dies unus, alter, tertius agendæ rei eximitur. Cf. **Differo.** USUS : 1. Epicurus ex hominum animis radicitus extrahit religionem. Extrahere ex animo sententiam alteri. 2. **Libero, eripio,** *arracher, délivrer.* Extrahere se e negotio. Rempublicam periculis extrahere. 3. **Produco, differo,** *traîner en longueur, prolonger.* Res variis calumniis extracta est. Diem, senatum, judicium extrahere. Certamen in noctem extrahere, *prolonger le combat jusqu'à la nuit.*

EXTRĀNĔUS, a, um, *Extérieur, étranger.* SYN. Extrarius. USUS : Res, bona extranea. Cf. **Externus, Peregrinus.**

EXTRAORDĬNĀRĬUS, a, um, *Extraordinaire, inusité.* SYN. Extra ordinem.)(**Legitimus.** USUS : Extraordinarios honores accipere. Pecunia extraordinaria. Cupiditatibus extraordinariis adeo non indulgeo, ut vix quotidianis satisfaciam.

EXTRĀRĬUS, a, um, *Extérieur.* SYN. Externus.)(**Interior.** USUS : Extraria defensio.

EXTRĔMĬTAS, ātis, f. *Extrémité, bout, fin.* SYN. Ora. USUS : Cœli nulla ora, nulla extremitas. Omnem infinitatem peragrabat, in nulla extremitate consistens.

EXTRĒMO, *A la fin.* SYN. Ad extremum, postremo.

EXTRĒMUM, *Terme, fin.* SYN. Ultimum, finis. USUS : 1. Quod non habet extremum, infinitum est. 2. ADV. Tandem, *cum* ad, *pour la fin.* Non illi animus, non fides ad extremum defuit.

EXTRĒMUS, a, um, *Extrême, dernier.* SYN. Postremus, ultimus, novissimus.)(**Infimus, primus.** PHRAS. **Res ad extremum venit,** *la chose est dans une situation désespérée.* Ad ultimum dimicationis ventum est. Ad ultimum laboris ac periculi ventum est. Res est in extremum deducta casum. Ad ultima propellimur; omnia extrema, ultima tentanda nunc sunt, et audenda. Cf. **Finis, Periculum, Despero.** USUS : Cœlum extremum atque ultimum mundi. Extremum discrimen ; in extremo libro. Extrema in oratione. In extremis litteris erat.

EXTRĪCO, as, avi, atum, are, a. *Débarrasser, démêler.* SYN. Explico, expedio, evolvo. USUS : De negotio tuo nihil adhuc extrico. Cf. **Expedio, Explico.**

EXTRINSĔCUS, *Au dehors, à l'extérieur.* SYN. Extra, foris. USUS : Pulmones adducunt spiritum extrinsecus. Extrinsecus inaurata columna. Re extrinsecus terribili objecta. Cf. **Extra.**

EXTRŪDO, is, trūsi, trūsum, ere, a. *Chasser, repousser, éloigner.* SYN. Ejicio, exturbo.)(**Retineo.** ADV. Quamprimum. USUS : Domo aliquem, quin amicitia extrudere. Cf. **Ejicio.**

EXTUNDO, is, tūdi, tūsum, ere, a. **Créer, produire; arracher*. Usus: Labor extundit artes, extundit fastidium. Cf. **Exprimo**.

EXTURBO, as, avi, atum, are, a. *Chasser par force, bannir.* Syn. Per vim ejicio, expello, dejicio, everto. Adv. Nominatim. Usus: 1. Exturbari domo, fortunis, numero vivorum. 2. Transl. Ægritudinem ex animo, lassitudinem ex membris exturbare. Cf. **Pello, Ejicio**.

EXŪBĔRANTĬA, æ, f. *Abondance.*

EXŪBĔRO, as, avi, are, n. *Regorger, abonder.* Syn. Abundo. Usus: Annus pomis exuberat. Cf. **Copia**.

EXUL, ŭlis, m. *Exilé.* Syn. Extorris, ejectus, relegatus.)(**Civis**. Phras. **Multi egregii viri exules facti sunt**, *un grand nombre d'hommes illustres furent exilés.* Complures viri insignes inique relegati; e patria amandati, expulsi, ejecti, ablegati sunt; exulaverunt; exilio mulctati, damnati sunt; patrium solum vertere compulsi, coacti sunt; patriam exules reliquerunt; urbe, domo, penatibus, foro, congressu civium extorres fuerunt; patria cedere coacti sunt; in exilium projecti sunt; patriæ finibus prohibiti; in ultimas terras deportati; in ultimum pene rerum humanarum terminum relegati, amandati sunt. Usus: Vagus exul errabat undique. Reducere, restituere exules. Cf. **Exilium, Exulo**.

EXULCĔRO, as, avi, atum, are, a. *Ulcérer; irriter, aigrir.* Syn. Ulcus facio, corrumpo.)(**Concilio**. Adv. Clam. Usus: Animus suspicionibus exulceratus. Non modo non exulcerasti ejus gratiam, sed conciliasti.

EXŬLO, as, avi, atum, are, n. *Être banni, proscrit, exilé.* Syn. Exul sum; exilii causa solum verto, *vel* muto; in exilio sum. Phras. 1. **Sponte sua exultavit**, *il s'exila volontairement.* Voluntarium conscivit exilium; sponte urbe cessit, migravit, excessit; exulatum iit, abiit; in exilium profectus est; patriam reliquit; solum vertit, mutavit; exilio patriam sedem mutavit. 2. **Tarquinii merito Roma exularunt**, *c'est justement que les Tarquins furent bannis de Rome.* Merito urbe pulsi; Roma exacti, extrusi, ejecti, exterminati sunt. Roma abire, egredi, cedere, migrare, recedere, exire; in exilium ire; exulatum abire jussi sunt; Romam relinquere coacti sunt. Cf. **Exul, Exilium**.

EXULTĀTĬO, ōnis, f. *Joie immodérée, transport.* Usus: Illa exultatio Athamantis.

EXULTO, as, avi, are, n. *Bondir de joie, d'orgueil, etc.* Syn. Efferor gaudio; gaudio triumpho; voluptate, *vel* lætitia nimia gestio.)(**Lamentor**. Adv. Audacius, effuse, immoderate, inaniter, palam lætitia, palam luctu, juveniliter. Usus: Alacris exultat improbitas in victoria. Otio, rebus secundis, gaudio exultare, et triumphare. Exultaret et triumpharet oratio. Elatus gaudio, animi lætitia exultans. Temere gestiens, furens, et exultans. Furor exultans. Cf. **Gaudium, Lætor**.

EXŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Dépouiller.* Syn. Spolio corpus, corpus nudo, vestem detraho, ornatu denudo.)(**Induo**. Usus: 1. Omnem humanitatem, fidem, obsequium, jus fasque exuere. Arrogantiam exuere; hominem exuere, *dépouiller tout sentiment d'humanité.* 2. **Extrico**, *se débarrasser de.* Laqueis se exuere. 3. **Vestem pono, depono**, *se déshabiller.* Vestem, se veste exuere.

EXŪRO, is, ussi, ustum, ere, a. *Brûler, consumer, anéantir.* Usus: Mihi ex animo exuri non potest, esse DEUM. Cf. **Comburo, Concremo, Ignis**.

EXUSTĬO, ōnis, f. *Combustion.* Usus: Exustiones, eluviones terrarum, *les inondations et les embrasements.*

EXŬVĬÆ, arum, f. pl. *Dépouilles.* Syn. Spolia. Usus: Locus exuviis nauticis, et classium spoliis ornatus. Exuviæ leonis, asini, serpentis; bubulæ exuviæ. Exuvias defuncti terræ demandare, *enterrer un mort.*

FĂBA, æ, f. *Fève.* SYN. Legumen maximum. USUS : Faba abstinuere Pythagorici, quasi eorum cibo mens, non venter infletur. Faba inflationem magnam habet.

FĂBELLA, æ, f. *Récit, anecdote, historiette, conte.* SYN. Fabula. EPITH. Tota, vetus, anilis, commentitia. Latina. USUS : Vetus fabella narratur. Cf. **Fabula.**

FĂBER, ri, m. *Ouvrier, artisan.* SYN. Opifex, artifex. EPITH. Lignarius et optimus. PHRAS. **Faber est admodum peritus,** *il est fort habile ouvrier.* Inventor et machinator bellicorum operum; qui miri artificii machinationes summa celeritate promoveat; fabrilium operum magister excellens est. USUS : Adhibere non modo ut architectos, sed ut fabros ad ædificandam rempublicam.

FĂBRĒ, *Artistement, habilement.* SYN. Affabre, artificiose, scite, miro opere, summo artificio. USUS : Argentum fabre factum.

FĂBRĒFĂCĬO, **facis, fēci, factum,** ere, a. *Construire, façonner avec art.* SYN. Artificiose compono, ædifico. USUS : Astutiam fabrefacere. Vasa fabrefacta.

FĂBRĬCA, æ, f. *Atelier; confection, structure.* SYN. Fabricatio, ars fabrilis. EPITH. Admirabilis, crudelis, diligens, divina, incredibilis. USUS: Incredibilis illa naturæ fabrica. Quam solers subtilisque descriptio, quamque admirabilis fabrica membrorum. Vulcanus Lemni fabricæ præest.

FĂBRĬCĀTĬO, **ōnis,** f. *Travail, mise en œuvre, construction.* SYN. Fabrica. USUS : Si erit tota hominis fabricatio perspecta.

FĂBRĬCĀTOR, **ōris,** m. *Constructeur, ouvrier.* SYN. Architectus, artifex, ædificator. USUS : Minutorum opusculorum fabricator. Ille fabricator tanti operis DEUS.

FĂBRĬCOR, **aris, atus sum, ari,** d. *Faire, façonner, fabriquer.* SYN. Fabrico, architector. ADV. Incredibiliter. USUS : Fabricemur verba, *forgeons, créons des mots.* Vim esse aliquam cum prudentia et consilio, quæ finxerit, et fabricata sit hominem. Cf. **Ædifico.**

FĂBRĬLIS, e, gen. com. *D'ouvrier, d'artisan.* USUS : Erratum fabrile.

FĂBŬLA, æ, f. *Récit, histoire; fable, conte.* SYN. Res commentitia, apologus, scenæ argumentum. EPITH. Decantata, falsa, ficta, commentitia, incredibilis, nova, obscœnissima. USUS : 1. Lupus in fabula. Decantata fabula. Num fabulis credam? 2. **Comœdia, Tragœdia,** *pièce de théâtre, poëme.* Festive fabulam egisti. Fabulam ætatis peregit. Fabulam dare, exigere, conficere. 3. **Deridiculo sum,** *devenir la fable de tout le monde.* Fabula sto. Vulgi fabulam fieri.

FĂBŬLŌSUS, a, um, *Fabuleux; dont on raconte beaucoup de fables.* SYN. Fabulis poeticis decorus; de quo multa finguntur. USUS : Fabulosa antiquitas.

FĂCESSO, **is, cessi,** *vel* **cessīvi, ītum,** ere, a. et n. *S'éloigner.* SYN. Abeo. ADV. Paulisper. USUS : Facessant homines importuni, *loin de nous ces importuns.* 2. **Creo, exhibeo,** *créer, produire, causer, susciter.* Periculum alicui, molestiam, negotium facessere, *susciter des ennuis, des affaires à qqn* Cf. **Abeo.**

FĂCĒTĒ, *Plaisamment; élégamment.* SYN. Concinne, venuste, ridicule, salse. USUS : Facete, venuste, breviter, acute dicere.

FĂCĒTĬÆ, **arum,** f. pl. *Traits d'esprit; plaisanteries.* SYN. Jocus, sales, lepor, argutiæ, suavitas, urbanitas, festivitas ; cavillatio, dicacitas. EPITH. Asperiores, multæ, perpetuæ, politissimæ. PHRAS. **Facetiis suis multos oblectat,** *il amuse tout le monde par ses plaisanteries fines, son enjouement.* Ita belle, scite, venuste; ita argute, ingeniose, festive, lepide jocatur, ut audientes mira voluptate perfundat; facetiis ita valet, ut singulis pene verbis risum commoveat, excitet; ejus facetiis et jocationibus mire capiuntur multorum animi; multæ politissimæque sunt in eo facetiæ. Nihil illo est festivius, lepidius ; lepore, festivitate, elegantia morum conferendus cum illo nemo est. Lepores tot habet, ac loquendi suavitates, multorum ut amorem sibi conciliet. Cf. **Jocus.** USUS : Libandus est ex omni genere urbanitatis facetiarum quidam lepor. Sale conditus et facetiis Cæsar. Sale tuo et lepore et politissimis facetiis multos erexisti.

FĂCĒTŬS, a, um, *Enjoué, fin, spirituel, divertissant.* SYN. Festivus, argutus, concinnus, scitus, urbanus, venustus, elegans, salsus, acutus, dicax.)(**Insulsus.** PHRAS. **Homo est mire facetus,** *cet homme est très spirituel.* Quo nemo lepore et festivitate conditior ; qui nusquam non urbanum et venustum sermonem inducat ; qui persalse una et perhumaniter jocatur ; longe a scurrili dicacitate remotus ; cujus joci nihil de gravitate decerpant. Homo est, jocosa dicta scite admodum in quoslibet jactare gnarus ; ingenio nec rustico, nec absurdo ; minime omnium severo

et tetrico; qui jocum movere, sermone uti vel molli, vel pervicaci queat; cui leporis plurimum inest; cujus facetiæ prorsus venustæ; qui ridiculus omnino ac festivus, vultu adjuvante et voce, et ipso genere sermonis; homo sale conditus et facetiis. Homo dulcis, festivique sermonis, ac perfacetus; in quo multus lepos, multæque facetiæ; qui dicendi sale, et acute faceteque dictis plurimum valet; ex quo rusticum nihil exeat, sed venusta multa, et perfaceta multa; natura dicax et festivitate conditus, ac ne inter seria quidem risu satis temperans. Cf. **Jocor.** Usus: Ante facete dictum emissum hærere debet, quam cogitari potuisse videatur. Faceti narratores quidam, vultu adjuvante, et voce, et ipso genere sermonis. Cavillator facetus et ridiculus.

FĂCĬES, ēi, f. *Visage, figure, physionomie.* Syn. Species oris, vultus. Epith. Clara, crebra, egregia, eximia, illustris, nova, pulchrior, formidolosa. Usus: 1. Quæ nobis fingere non possumus, facies, vultus, sonus. 2. **Forma, status, species, conditio,** *forme, figure, apparence, image.* Formam et tanquam faciem honesti vides. Faciem præsentis reipublicæ describere. Cf. **Vultus.**

FĂCĬLE, *Facilement.* Syn. Libenter, nullo negotio, nullo labore, cito.)(**Ægre, tristius, difficulter, vix.** Phras. **Sapiens facile fortunæ resistit,** *le sage résiste aisément à la fortune.* Non difficulter, haud gravatim, non laboriose, parvo negotio, nullo negotio fortunæ resistit. Sapienti difficile non est, laboriosum non est, nihil negotii est impetum fortunæ sustinere. Difficultatis non est, laboris non est, si quis sapientia valet, tueri se ab injuriis fortunæ. Difficilis operæ non est, si quis mente ac consilio præstet, secundam æque, ac adversam fortunam ferre. Usus: Homo facile deterrimus; ordinis hujus facile princeps. Qui sperant, facilius ad laudem nobilitatis perveniunt. Cf. **Facilis.**

FĂCĬLIS, e, gen. com. *Facile.* Syn. Proclivis, expeditus, explicatus, promptus.)(**Difficilis.** Phras. 1. **Facilis est causa et explicata,** *la cause est facile et claire.* Quid negotii est hic vincere? Facillime, nullo negotio, nutu impelles judices; ludus erit judices flectere. Facilis est et pervulgata causa, non laborabis admodum; perlevi momento rem efficies; nutu, quod velis, consequere; omnia ludibundus, dormiens etiam; per ludum perficies; si vel digitis concrepueris, rem perficies; non posset esse facilior et solutior causæ ratio. Omnia tibi in hac causa æqua erunt et plana, proclivia, prona, in proclivi erunt omnia; omnia in expedito; non ægerrime, non maxima contentione rem perficies, ad exitum perduces. Causæ exitus in facili erit; in promptu erit; dormienti id beneficium deferetur, ut a te stent judices; ex facili victoria tibi continget. 2. **Facile tibi erit, res meas curare,** *il vous sera facile de prendre soin de mes affaires.* Negotium tibi res meæ aut nullum, aut minimum exhibebunt, facessent; labori, aut molestiæ haud quaquam erunt; res meas optime constitutas, satis aptas, explicatas, expeditas, nullis difficultatibus implicatas offendes; haud ægre res meas curabis; facilem et solutam deprehendes rerum mearum rationem. Cf. **Facile.** Usus: 1. Mihi in causa facili et explicata perdifficilis et lubrica defensionis ratio est. Facilis et expeditus ad dicendum. Materia facilis ad exardescendum. 2. **Lenis, comis, indulgens, exorabilis,** *traitable, bon, doux, bienveillant.*)(**Fastidiosus.** Facilem se omnibus præbere. Comes, benigni, faciles homines. Facilis parens et indulgens.

FĂCĬLĬTAS, ātis, f. *Douceur, bonté, indulgence.* Syn. Lenitas, humanitas, comitas, indulgentia.)(**Difficultas.** Epith. Admirabilis, nimia. Usus: Qui dignitate principibus antecellit, facilitate par infimis videtur. Exercenda est facilitas et altitudo animi. Quis congressum ejus, quis facilitatem sermonis et humanitatis desideravit?

FĂCĬNŎRŌSUS, a, um, *Chargé de crimes.* Syn. Scelestus, flagitiosus. Usus: Cum facinorosis, audacibus, injuriosis hominibus versari. Cf. **Malus, Scelestus.**

FĂCĬNUS, ŏris, n. *Action bonne ou mauvaise; crime, forfait.* Syn. Factum; scelus, flagitium, nefas. Epith. Civile, commune, crudelissimum, teterrimum, dignum, ferum ac immane, improbum, inauditum, indignissimum, indignum, magnum, malum, manifestum, maximum, miserum, nefarium, nobile, multis sæpe locis commemoratum, tetrum, turpissimum, voluntarium. Phras. **Facinus atrocissimum admisit,** *il a commis un crime épouvantable.* Indignum, nefarium facinus fecit, commisit; tetrum ac turpissimum facinus patravit, facinus in suos fœdum ac immane conscivit. Facinus flagitii plenum ac dedecoris ab illo admissum est. Cf. **Scelus, Flagitium.** Usus: 1. Ad scelestum ac nefarium facinus aliquem adducere, impellere, incendere, *pousser au crime.* 2. **Egregium factum,** *action d'éclat, trait mémorable.* Facinus præclarissimum, pulcherrimum, rectissimum suscipere, obire, conficere, efficere. Cf. **Factum.**

FĂCĬO, făcis, fēci, factum, ere, a. *Faire, exécuter.* Syn. Ago, efficio, conficio, perficio, præsto, creo, transigo, conflo. Adv. Abjecte, absurde, accurate, ambitiose, amice mentionem alicujus, amplius, animose, aperte, arrogantius, aspere, astute, atrocius, audacter, belle, hercle, benigne, breviter, callide, caute, celeriter, clementer, commodo, communiter, considerate, constanter, consulto, copiose, coram, crebrius, cumulate, cupide, curiosius, decore, de integro, difficilius, diligenter, dissimulanter, diu quid, dolenter, effeminate, egregie, eleganter, enucleate, etiam atque etiam,

faciliter, fallacius, familiarius, feliciter, fortiter, fraterne, furiose, furtim, grate, graviter, hostiliter, honeste, honorifice, humane, jam dudum, ignave, immoderate, impensius, impie, improbe, improbius, imprudenter, impune, incontinenter, incaute, indecore, indocte, inepte, indulgenter, inhumane, inimice, inique, injuste, inscienter, insidiose, intemperanter, iracunde, justissime, libenter, prolixe, celeriter, liberaliter, libere, libidinose, liquidius, longe, magnifice, magnopere, male, malitiose, maturius, maxime, melius, modice, moderate, moleste, muliebriter, mutuo, necessario, omnino, optime, ornate, palam, parce, perbelle, perite, perperam, perpetuo, petulanter, plane, libenter, postremo, præclare, presse, pridem, probe, prolixe, prudenter, publice, pueriliter, pulcherrime, quam diligentissime, rabiose, recte, ridicule, rustice, sapienter, scelerate, scite, sedulo, serviliter, similiter, simulate, sortito, splendide, statim, studiose, stulte, subarroganter, tarde, temere, teterrime, timide, turbulenter, turpiter, vafre, vehementer, vere, vitiose, vulgo, sero. PHRAS. 1. **Fac diligenter quod imperatum est,** *faites promptement ce que l'on vous a commandé.* Rem age, pro virili parte confice; quas tibi imposui partes sustine; mandata nostra exhauri; noli committere, ut honoris nostri causa non libenter, et celeriter efficias; quod suscepisti onus officii, sustinendum est; postquam subiisti hanc conditionem, promissa tibi implenda sunt; standum pactis ac promissis. 2. **Hanc rem optime facies,** *vous ferez très-bien cette chose.* Rem optime tuo ductu geres; in negotii tractatione, gestione solertiam unus adhibebis maximam; prolixe, reor, cumulateque facies; rem pro dignitate administrabis, curabis, effectam dabis. A te res ista optime proficiscetur, et ad exitum perducetur. 3. **Omnia quæ vis faciam** *je ferai tout ce que vous voudrez.* Omnia cupio, quæ tu imperas; obsequar voluntati tuæ; omnibus in rebus fore me in potestate tua scito; vincam meis officiis cogitationes tuas; mandata exhauriam; quæ vis, quæque imperas, prolixe, cumulateque faciam, perficiam, exsequar; postulata peragam; quod mandas, factum et curatum dabo. 4. **Rerum gestarum gloria odiosum me facit,** *mes actions glorieuses m'ont valu l'envie de bien des gens.* Invidiam mihi fecit, confecit, conflavit, peperit, concitavit, attulit; in invidiam me adduxit. Cf. **Odium, Odiosus.** 5. **Quis hoc fecit?** *Qui a fait cela?* Ad quem id maleficium pertinet? Quis auctor delicti? Quis facinus istud conscivit, patravit? Quis dux, princeps, caput scelesti consilii? Quæ fax nefarii hujus incendii, belli, seditionis? Quo fonte profluxit, profectum est immane hoc facinus? Cf. **Causa.** 6. (**Ille est fac totum,** VULG.), *c'est un factotum.* Omnium rerum actor et administer est; idem est, per quem, quæ volumus, omnia auferemus; princeps est in amicitia et gratia Regis; heri sui dextella est. 7. **Omnia facit arbitratu suo,** *il fait tout à sa guise.* Suo utitur consilio; sibi uni obtemperat; præter se audit neminem; se unum adhibet in consilium; ad arbitrium libidinemque agit omnia; ut libido fert; ut quæque in mentem, aut libidinem venerint, ita exsequitur. USUS: 1. Facere aliquid humaniter, turpiter, studiose, libenter, consulto, contra leges. Sumptus, cœnam, impetum, sui copiam, injuriam, poema, versus facere. 2. **Æstimo, judico,** *estimer, priser.* Parvi, magni aliquem facere. 3. **Fingo, induco,** *supposer, feindre.* Plato facit Socratem disputantem. 4. **Colligo, cogo,** *se procurer, amasser.* Pecuniam facere; manum facere, copias facere. 5. **Affero, infero,** *apporter, causer, faire.* Convitium, plagam, cædem, favorem, honorem, timorem, vim facere. 6. **Exerceo,** *pratiquer, exercer.* Piraticam, argentariam, mercaturam, præconium, quæstum facere, *faire le métier de pirate, faire la banque, le commerce, l'usure, etc.* 7. **Sacrifico,** *faire un sacrifice.* Junoni consules facere debent. Rem divinam ad aras facere. 8. **Patior,** *souffrir.* Detrimentum, naufragium, jacturam gloriæ, rei facere. 9. **Procuro,** *faire, rendre, exécuter.* Facere judicium, funus, justa. 10. **Fingo, simulo** *feindre.* Facio me dormire. 11. **Convenio, partes alicujus sequor,** *être du parti de qqn.* Mecum facit; a me facit. 12. **Promiscue,** *locutions diverses:* Compendium, conjecturam, conjurationem, contumeliam, convitium, discessionem, exsecutionem, fallaciam, fidem, fœdus, frugem, fugam, gratiam, indicium, metum, medicinam, operæ pretium, obnoxium sibi aliquem, pactionem, pacem, periculum, verba, vim facere.

FĂCTĬO, ōnis, f. *Faction, parti, ligue.* SYN. Partes, secta. EPITH. Contraria. PHRAS. 1. **Civitas divisa est in duas factiones,** *la ville est divisée en deux factions.* In duas partes discessit, scissa est; dissociati civium animi sunt, aliis has, aliis illas partes foventibus. 2. **Factioni se adjunxit,** *il se joignit à ce parti.* Illarum partium est; partibus infectus est; partibus illis studet, favet; sectam illorum secutus est; illorum partes fovet; illorum partibus addictus, deditus est. USUS: Provinciam per vim et factionem obtinuisti. Respublica coitionibus factionibusque oppressa est. Adversariæ factionis duces. Cf. **Pars.**

FACTĬŌSUS, a, um, *Intrigant, factieux.* SYN. Seditiosus. USUS: Si quis potens et factiosus. Cf. **Seditiosus.**

FACTĪTO, as, avi, atum, are, a. *Pratiquer, faire métier de.* SYN. Exerceo, usurpo. ADV. Vafre omnia. USUS: Accusationem, versus factitare, *faire le métier d'accusateur, de poëte.*

FACTUM, i, n. *Action.* SYN. Facinus.

EPITH. Ambitiosum, avarum, audacius, commune, crudele, turbulentum, tranquillum, clementissimum, egregium, extremum, gloriosissimum, gratum, honestum, illustre, improbissimum, laudabile, luculentum, obscurum, plenum flagitii atque dedecoris, præclarum, necessarium, protervum, rectum, simile, singulare, tetrum, crudele, nefarium et tyrannicum, tantum, tamque præclarum, turpe, utile, honestum, versutum et callidum. PHRAS. 1. **Factum sane egregium edidisti,** *vous avez fait une belle action.* Gloriæ plenum et fortitudinis facinus patrasti; facinus nobile et commemorandum conscivisti; facinus edidisti, fecisti luculentum plane ac divinum. 2. **Multa exstant et egregia hominis facta,** *l'histoire nous a transmis sur cet homme beaucoup de faits glorieux.* Vigent etiamnum multa strenue fortiterque facta; ex immortalibus tot editis operibus, ex clarissimis et amplissimis rebus, ex maximis rebus gestis, ex ingentium rerum monumentis, quibus magnam orbis partem complevit, multa adhuc in memoria hærent hominum. Ex tantis rebus gestis, quantas audere vix hominis, perficere pene nullius sit, non paucæ etiamnum in ore ac sermone hominum sunt. Exstant hominis non pauca fortitudinis exempla, monumenta virtutis; partarum, gestarum rerum, maximorum in rempublicam meritorum, editorum bello paceque operum æquatus cœlo cumulus. USUS: Factum illud per se præclarum est et divinum. Illud pulcherrimum factum, quod ex auctoritate senatus gessit. Cf. **Facinus.**

FĂCULTAS, ātis, f. *Faculté, pouvoir, possibilité; occasion.* SYN. Commoditas, facilitas, occasio, ansa. EPITH. Absoluta et perfecta, agraria, aliena, bona, communis, grata et ornata, gravis dicendi et plena dignitatis, jejuna atque nuda, incredibilis, levior, magna, major ac maturior dicendi, maxima, oblata, optabilis, oratoria; perpetua, poetica, popularis propria, non communis, quantulacumque, singularis dicendi. USUS: 1. Facultatem lædendi expetere, comparare, largiri, suppeditare. Opes superbiæ materiem dant et facultatem. 2. **Facultatem adipisci,** *obtenir une permission.* Magnam in re difficillima facultatem consecutus, assecutus. Erit tibi, non deest facultas benefaciendi. Habes facultatem maximam. Est in te facultas maxima ad rem perficiendam. 3. Facultatem alicui adimere, eripere, *enlever une permission.* 4. Prætermittere scribendi facultatem, *laisser passer l'occasion d'écrire.* 5. **Ars, scientia,** *talent naturel, capacité, art.* Facultas disserendi; excellere in arte aliqua et facultate. 6. **Divitiæ,** *richesses, biens, fortune.* Facultates magnas corradere, habere, augere. Tantæ facultates, ingenii, gratiæ, consilii.

FĂCUNDĒ, *Éloquemment.* SYN. Diserte. USUS: Hostem sibi facunde eloquendo conciliare.

FĂCUNDĬA, æ, f. *Faculté d'élocution, éloquence.* SYN. Facultas disserendi cum gratia. Cf. **Eloquentia.**

FĂCUNDUS, a, um, f. *Éloquent, qui parle facilement.* SYN. Disertus; qui ea, quæ mente conceperit, facile atque ornate profert. Cf. **Eloquens.**

FALCĀRĬUS, ii, m. *Fabricant de faux; soldat armé de faux.* SYN. Milites falcibus armati.

FALLĀCĬA, æ, f. *Tromperie, fourberie.* SYN. Fraus, præstigiæ, dolus, simulatio, machinæ, verbi laqueus. USUS: Ex fraude, fallaciis, mendaciis totus constare videtur. Fallaciam intendere in aliquem. Fallaciis circumvenire. Cf. **Decipio, Fallo, Dolus.**

FALLĀCĬTER, *D'une manière trompeuse, avec perfidie.* SYN. Dolose, malitiose, ficte, insidiose, simulate. USUS: Fallacissime se alicui venditare.

FALLAX, ācis, omn. gen. *Trompeur, faux, perfide.* SYN. Dolosus, fraudulentus, simulator.)(**Verax.** USUS: Viciniam cupio non fucatam, non fallacem, non eruditam artificio simulationis. Malitia est versuta et fallax nocendi ratio. Astrologi vani, fallaces. Spes falsa et fallax. Cf. **Astutus, Decipio, Fraus.**

FALLO, is, fĕfelli, falsum, ere, a., *nonnunquam* n. *Tromper.* SYN. Decipio, induco, fraudo. ADV. Dulciter homines, longe, opinione, multum opinionem, occulte, omnino, plane, vehementer. PHRAS. 1. **Ubi falli se sensit, manus sibi afferre conatus est,** *dès qu'il s'aperçut qu'on le trompait, il essaya de se donner la mort.* Ubi se fraudatum, in fraudem inductum, fraude irretitum; circumventum, captum, deceptum; fictis verbis inductum; fallaciis a veritate abductum sensit, vidit, cognovit, intellexit, voluntariam sibi mortem afferre conatus est; ubi fraus illi patuit; ubi manifestæ fallaciæ fuerunt; ubi dolus illi patefactus est, voluntariam mortem sibi consciscere, voluntaria morte vitam abrumpere conatus est. 2. **Fallere non soleo,** *je n'ai pas l'habitude de tromper.* Nihil in me odiosum ac fallax; absum ab omni dolo animique fraude; nectendis fraudibus, parandis dolis, struendis insidiis assuetus non sum; alienus sum ab arte simulandi; non sum is qui fraudulenter agam, in fraudem impellam, fucum faciam, in fraudes illiciam, verba dem, dolis circumveniam. Cf. **Decipio, Fraus, Exspectatio.** USUS: Tempus, curas litteris, lusu fallere. Spem de te meam, fidem fefellisti. Opinione falleris. Nisi me fallunt omnia. Roscius socios induxit, decepit, destituit, adversariis tradidit, omni fraude et fallacia fefellit. Fallit me amor suscepti operis. Fallunt me oculi ac frustrantur.

FALSĬTAS, atis, f. *Fausseté, mensonge.* Syn. Vanitas.)(**Veritas.** Usus : Falsitas nihil virium habet.

FALSO, *Faussement, injustement.* Syn. Fallaciter. Usus : Hoc falso memoria proditum est. Falso alicui assentiri.

FALSUS, a, um, *Faux, trompeur.* Syn. Adulterinus, vanus, inanis, mendax.)(**Verus.** Adv. Aperte, perspicue. Phras. **Vana, falsa, fallentia natura odimus,** *naturellement nous abhorrons ce qui est feint, faux et trompeur.* Falsam, fucatam, adulterinam virtutem quis amet ? Vana, supposita, supposititia virtutis species quem caperet ? Quod procul a vero, quod a veritate remotum, quis æstimet ? Cf. **Vanus, Mendax.** Usus : In quo nihil est, nisi falsum et imitatione simulatum, *choses artificielles.* Complexus falsæ benevolentiæ exstiterunt in amore simulato. Falsus rumor. Spes falsa. Falsis et mendacibus visis homines conciliare. Quæ ratione vacant, et mentita et falsa et erroris plena sunt.

FALX, falcis, f. *Faux.* Ille arma misit, cornua, tubas, falces.

FĀMA, æ, f. *Renommée.* Syn. Opinio, existimatio, nomen, sermo, prædicatio, commemoratio, nominis celebritas, sermonis celebritas, rumor, ventus quidam popularis. Epith. Admirabilis, antiquior, bona, calamitosa, communis, constans, falsa, forensis, frequens, grata, gravis, illustris, incolumis, integra, perennis, popularis, temeraria atque inconsiderata, præclara, summa, tristis. Phras. I. **Fama est,** *on dit, on raconte.* Emanat fama ; in vulgus exit ; emanat rumor; in omnium ore ac sermone est ; rumoris aliquid ad nos affluit ; serpit latius etsi perobscura fama ; differtur, dissipatur, convalescit rumor; audimus sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio ; multus est sermo. Res sermonibus celebrantur. 1. **Fama de re vulgata est,** *le bruit s'est répandu.* Constante fama, omniumque sermone celebratum est ; multa pertulit ad nos rumor ; fama ea, nescio unde nata, mox totum imperium pervasit, peragravit ; fama de re percrebuit ; communi fama atque sermone accepimus ; fama erat ; rumoris nescio quid nos afflavit ; calent etiamnum ferventque crebri de re rumores, qui ad nos emanarunt ; dissipatus late sermo, disseminatus, dispersus ea de re est ; ea fama ante aliquando in urbem penetraverat ; ad nos pervenerat, venerat, manaverat ; incerta, multa vulgo jactabantur ; nuntii varios sermones excitarunt ; res ea dudum est agitata sermonibus dissipatus tota urbe rumor est ; discurrit tota urbe rumor ; fama ea diu tenuit ; vulgatus late rumor est. Cf. **Rumor.** 2. **Famam eam puto non fore diuturnam,** *je pense que ce bruit ne durera pas longtemps.* Refrigescet, opinor, brevi ea fama ; evanescet ; famam eam spero, propediem reprimendam, sedandam, restinguendam ; morituram brevi eam famam existimo, nec ævum laturam ; exstinguetur, spero, rumor iste brevi, certe raucus fiet. II. **Fama** *pro* existimatione, *renom, réputation, estime, honneur, gloire.* 1. **Famam captare,** *chercher la gloire, l'ambitionner.* Famam aucupari ; inanem aucupari rumorem, et umbras omnes, etiam falsæ gloriæ consectari ; nomen captare ; famam expetere ; colligere ventos omnes rumorum ; avidum esse præter modum gloriæ ; ferri incredibili cupiditate gloriæ. Cf. **Ambio, Ambitio, Capto.** 2. **Famæ suæ curam gerere,** *prendre soin de sa renommée.* Famæ ac dignitati servire ; famæ suæ parcere, consulere ; famam non abjicere ; famam tueri, conservare, tenere ; famæ rationem antiquissimam ducere. Cf. **Curo.** 3. **Famam consecutus est nonnullam,** *il a acquis quelque gloire.* Paucorum dierum studio consecutus est, ut aliquo apud homines loco esset ; ut memoriæ ac nomini ejus honos haberetur ; ut famam nomenque colligeret, sibi conficeret ; ut aliquo numero esset ; ut aliquid existimationis haberet apud homines ; ut aliquem inter homines locum obtineret ; ut aliquam sibi adscisceret existimationem ; ne prorsus jaceret ; ne prorsus ignobilis, vilis, abjectus, nullius honoris ac nominis esset ; ne nullo plane loco esset ; ne ejus esset inter homines obscura aut infima conditio. Parumper illum honestavit ; aliquo in numero constituit ; aliquem illi locum tribuit, comparavit, peperit paucorum dierum studium. 4. **Fama honesta cuivis exoptanda est,** *tout homme doit désirer une bonne renommée.* Id est cuique optandum, ut bene audiat ; ut honestam famam, ut egregium nomen, ut bonam apud homines opinionem consequatur; ut ejus nomen fama divulget, circumferat, circumgestet, per orbem terrarum dissipet ; ad ultimas terras provehat ; ut nominis ejus fama celebretur ; sit in ore omnium ; ad exteras terras perveniat, pervadat. 5. **Dux erat fama inclitus,** *c'était un général illustre.* Terras ac mare fama nominis sui implebat ; vagabatur nomen ejus longe lateque per omnes gentes ; illustris erat et pervagata nominis ejus fama ; in ore atque sermone omnium præclara ejus virtus versabatur ; per omnes gentes fama virtutis ejus volitabat ; in ingenti gloria apud omnes gentes erat. Cf. **Celebris.** 6. **Si tuis scriptis ultimam manum impones, famam immortalem habebis,** *si vous mettez la dernière main à vos écrits, vous aurez une gloire éternelle.* Si tua scripta ad exitum perduces, immortalis erit fama tua ; perpetua, æterna erit ; nunquam deficiet ; nunquam consenescet, nunquam peribit ; nunquam obscurabitur ; nullo tempore exstinguetur ; nulla temporis diuturnitate obscurabitur ; nulla dies famam tuam terminabit ; nullum temporis spatium circumscribet, nulla temporis vetustas corrumpet. Vigebit in

omnium temporum memoria nominis tui fama ; omnis te posteritas agnoscet ; tuas laudes excipiet ac tuebitur omnis posteritas ; de te posteritas omnis audiet et loquetur ; immortalitatis præmia consequeris ; non simul cum corpore nomen tuum mors exstinguet, delebit, auferet ; nomen tuum immortalitati commendabis ; immortalitati donabis ; ab interitu vindicabis, in hominum memoria retinebis ; æterna laude illustrabis ; nomen tuum nulla delebit oblivio ; nulla ætas, nulla posteritas de tuis laudibus conticescet. Cf. **Gloria.** 7. **Multum de boni viri fama amisit,** *il a perdu beaucoup de sa renommée d'homme de bien.* Hæret ad metas fama boni viri ; non parum de fama illi est detractum ; non defuere, qui famam ejus detererent, attererent, depecularentur, læderent ; qui fama eum spoliarent ; qui inconstantiæ famam ei notamque inurerent ; qui nomini ejus officerent ; labem inferrent, aspergerent ; dedecus inurerent ; existimationem ejus deformarent. Cf. **Detraho, Calumnia.** 8. **Famam restituere,** *rendre la gloire, réhabiliter.* Inustam famæ maculam detergere ; insontis famam vindicare ; violatæ existimationi satisfacere ; violatæ famæ injuriam sarcire, resarcire. Usus : Conficienda est fama bonorum, quæ vere sola gloria nominari potest. Hominis inconstantis famam subire. Fama illius agitur, *sa gloire est en jeu.* Omnis ingenii fama mihi abjicienda est, *il me faut renoncer à ma réputation de talent.* Cf. **Opinio, Existimatio.**

FĀMĒLĬCUS, a, um, *Affamé, famélique.* Syn. Qui edendi cupiditate agitur.

FĀMES, is, f. *Faim, appétit, famine.* Syn. Appetitus cibi, esuries : *item :* annonæ caritas. Epith. Integra, vetus. Phras. 1. **Fames me vexat,** *j'ai faim.* Fame premor, conficior, suffocor ; fessus inedia sum ; inediam vix jam fero ; fames me urget ; fame maceror ; vacuus mihi venter crepitat ; medullam ventris perrepsit fames ; stomachus exinanitus turbas dat ; præ fame vix spiritum traho ; exinanitum ventrem, sed famem integerrimam affero, apporto ; demensum suum venter flagitat ; extremam sustento famem. 2. **Fame mortui sunt,** *ils moururent de faim.* E vita per inediam discessere ; confecti fame necatique sunt ; enecti fame sunt, jugulati, suffocati ; fame absumpti, consumpti periere ; fame exstincti sunt, extabuere. 3. **Famem sedabimus,** *nous apaiserons notre faim.* Famem lacte tolerabimus, depellemus ; famem lacte propulsabimus, famem cibo explebimus, saturabimus ; desideria naturæ explebimus. 4. **Longa siccitas famem invexit,** *une longue sécheresse a causé la famine.* Arctiorem civibus annonam fecit ; cœlestium aquarum inopia laboratum est annona. Per longam siccitatem frumenti erat cum summa caritate inopia. Longa siccitate factum est, ut laxior annona necdum rediret ; ut annona premente in urbe trepidatum sit. Cf. **Annona.** Usus : 1. Cibi condimentum fames. Obsonare famem, *exciter l'appétit.* 2. **Caritas annonæ,** *disette, famine.* Qui in fame frumentum exportare ausus est.

FĂMĬLĬA, æ, f. *Famille, maison, race.* Syn. Agnatio, cognatio, stirps, domus. Epith. Abjecta et obscura, acerrima, equestris, severissima ad judicandum, ægra, amplissima, clarissima, consularis, diversa, florentissima, funesta, gladiatoria, speciosa, nobilis, gloriosa, honesta, magna, maxima, nobilissima, patricia, prætoria, pura, summa, tanta, tota, vera, vetus, universa, urbana. Usus : 1. Unus homo familia non est. Familiæ constans et gravis disciplina. In Lælios, *seu* Læliorum familiam insitus. Vetus, illustris, ampla familia. In familiam alicujus se conjicere ; in familiam venire, adoptari, recipi, inseri, *être adopté, reçu dans une famille.* Nasci familia antiquissima. 2. **Secta,** *école de philosophie, secte.* Peripatetici in plures quasi familias divisi sunt. 3. **Servorum numerus,** *domestiques, serviteurs, esclaves.* Homines conjugum, liberorum et familiarum suarum causa frumentum condunt. Arbiter familiæ. Familiam ducere, *être à la tête, tenir le premier rang.* Pater, mater, filiusfamilias, *père de famille, etc.*

FĂMĬLĬĀRIS, e gen. com. *Familier, ami.* Syn. Familiaritate conjunctus, necessarius, intimus, domesticus, qui in intima alicujus familiaritate versatur, usu conjunctus. Epith. Familiares domestici, intimi. Adv. Maxime, valde, omnino. Phras. **Familiaris mihi est,** *il est mon ami.* Multos annos utor eo familiariter, isque me vicissim. Valde familiariter eo utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. Nihil est nostra familiaritate conjunctius. Quotidiana mihi cum eo conjunctio est et consuetudo ; arctissima necessitudine, vinculis arctissimæ familiaritatis conjuncti sumus ; alter alteri familiares admodum sumus ; mutua est inter nos, eaque summa familiaritas. Multos annos magna mihi cum eo familiaritas, summus mihi cum eo usus, summæ mihi cum eo familiaritatis consuetudo intercessit, multis abhinc annis amicitia nostra summam ad familiaritatem pervenit. Cf. **Amicus, Amicitia, Consuetudo, Usus, Intimus, Necessitudo.** Usus : Homo familiarissimus, et mihi omnibus rebus conjunctus. Familiares cum altero conferre sermones. Res familiaris et domestica bene statuta. Fieri familiarem alicui.

FĂMĬLĬĀRĬTĀS, atis, f. *Amitié, liaison ; intimité,* Syn. Usus, consuetudo, necessitudo, conjunctio. Epith. Egregia, eximia, intima, magna, alicujus cum aliquo, maxima, memorabilis, nimia, notissima, pervetus, summa, tanta. Phras. 1. (**Familiaritatem cum illo feci,** Vulg.), *se lier avec qqn.* Familiaritatem cum illo contraxi, conflavi ; magna

familiaritate me cum illo conjunxi. Cf. **Amicitiam contrahere.** 2. **In familiaritatem alicujus venire,** *rechercher l'amitié de qqn.* In familiaritatem penitus intrare; ad alicujus familiaritatem se applicare, se dare, se insinuare, se immergere in consuetudinem. Cf. **In amicitiam venire.** 3. **In familiaritate alicujus versari,** *être l'intime de qqn.* Est mihi intima cum eo familiaritas; familiaritatem cum illo habeo; familiaritas mihi cum illo, cum officiis ejus multis, tum consuetudine quotidiana sic aucta, ut nihil sit hac nostra familiaritate conjunctius. Recepi hominem in familiaritatem; familiaritate devinxi. Familiaritate conjunctus sum illi; cum eo familiariter vivo; familiaritate implicitus sum tanta, ut revocare me non possim; intime illo utor; nec ab illo unquam recedam; nemo mihi carior; nemini magis studeo; eum omnibus in familiarite antepono; dudum ab eo in amicitiæ familiaris jura adductus sum; dudum familiaris haberi, et in arcanos sermones trahi cœptus sum. Cf. **Amicitiam habere cum altero.** USUS : Consuetudo familiaritatem inducit, constat, affert. Cf. **Necessitudo, Usus, Conjunctio.**

FĂMĬLĬĀRĬTER, *En ami, amicalement.* SYN. Libere, amice. USUS : Cum aliquo licentius, liberius, familiarius, amicissime, solutiore animo vivere.

FĀMŌSUS, a, um, *Diffamé, décrié.* SYN. Infamis. USUS : Mulier famosa, libelli famosi. Sparsa epigrammata, in aliquem vulgata, famosa, probrosa, contumeliosa. Cf. **Infamis. Ad laudem perperam adhibetur.**

FĂMŬLA, æ, f. *Servante.* SYN. Ancilla. USUS : Virtus famula fortunæ.

FĂMŬLĀRIS, e, gen. com. *D'esclave, de serviteur.* SYN. Servilis. USUS : Famularis vestis.

FĂMŬLĀTŬS, ūs, m. *Servitude, esclavage.* SYN. Servitus. USUS : In famulatu alicujus esse. Miser virtutis famulatus, servientis voluptati.

FĂMŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Être en service, être domestique.* SYN. Servio. USUS : Qui præesse deberent, famulantur. Cf. **Servio.**

FĂMŬLUS, i, m. *Serviteur, esclave.* SYN. Pedissequus. USUS : Adhibeant heri sævitiam in famulos, si aliter teneri non possunt. Cf. **Servus.**

FĀNĀTĬCUS, a, um, *Fanatique, superstitieux.* SYN. Delirus, furens. USUS : Homo superstitiosus et fanaticus. Cf. **Insanus.**

FĀNUM, i, n. *Temple.* SYN. Templum, locus religiosus. EPITH. Antiquum antiquissimumque; religiosum. USUS : Pro fanis et delubris pugnare. Athenienses fanum contumeliæ et impudentiæ fecere. Cf. **Templum.**

FAR, farris, n. *Blé.* SYN. Quidquid frugum terra fert. USUS : Farris seges.

FARCĬO, is, farsi, fartum, cire, a. *Remplir, bourrer.* SYN. Impleo. USUS : Pulvillus rosis fartus. Cf. **Impleo.**

FĀRĬS, fatur, fatus sum, fari, d. ab anom. for. *Parler.* SYN. Loquor. ADV. Probe. USUS : Aiunt ex oraculo ita fatam Pythiam. Tum ad Deos ita fatur.

FARTOR, ōris, m. *Celui qui engraisse des volailles.* SYN. Qui lucanicas facit et farcit, *sive* qui aves farcit et saginat. USUS: Cellarii, lanii, coci, fartores. Fartor scelerum.

FAS, indecl. *Droit, justice.* SYN. Jus, quod licet. USUS : Jus et fas omne delere. Si hoc dictu fas est. Clodium nihil delectat, quod aut per naturam fas sit, aut per leges liceat. Quoad fas est, quoad licet. Per fas et nefas, jure seu injuria; per æqua, per iniqua. Cf. **Honestum.**

FASCĬA, æ, f. *Bande, enveloppe pour les jambes, les pieds (servant de bas).* SYN. Fasciæ. USUS : Pedes vincire fasciis.

FASCĬCŬLUS, i, m. *Petit paquet.* USUS : Fasciculus litterarum, *liasse de lettres.* Aliquid in fasculum addere. Fasciculus florum, *bouquet.*

FASCĬNO, as, avi, atum, are, a. *Charmer, fasciner.* USUS : Oculis, lingua fascinare aliquem.

FASCĬŎLÆ, ārum, f. pl. *Bande (pour les jambes).* SYN. Fasciæ, crurum integumenta. EPITH. Purpuratæ. USUS : Purpureæ fasciolæ, muliebres saleæ.

FASCIS, is, f. *Faisceau.* EPITH. Fasces cruenti, ordinarii, formidolosi, laureati. USUS : Fasces prætoribus præferebantur, *les préteurs marchaient précédés des faisceaux.*

FASTI, ōrum, m. pl. *Fastes, calendrier des Romains.* SYN. Libri, in quibus diei cujusque et anni res gestæ continentur. (VULG. **Calendaria, Diaria.**) USUS : In fastis Bruti nomen adscribendum curavi. Gratissimæ victoriæ memoria in fastis ut esset nota, feci. Consules non modo ex memoria, sed et fastis eximendi.

FASTĪDĬO, is, ii, *vel* ivi, itum, ire, n. et a. *Avoir du dégoût, de la répugnance; dédaigner, mépriser.* SYN. Fastidio afficior, fastidium ad rem habeo.)(**Delector.** PHRAS. **Fastidio assentatorum officia,** *les flatteurs me remplissent de dégoût.* Molestiam capio, molestia afficior ex assentatorum officiis; molestiam mihi exhibent; satietatem pariunt, dant, faciunt, afferunt repetita assentatorum officia; oneri sunt ac tædio; fastidium, tædium pariunt, afferunt; stomachum, fastidium movent inania verborum officia; molestiam aspergunt, creant, facessunt tot assentatorum officia; tædium me capit tot inanium officiorum.

Cf. **Tædium, Odiosus.** Usus : Non solum improbitati irasci, sed et in recte factis fastidire. Cf. **Satietas.**

FASTĪDIŌSĒ, *Avec dégoût, avec dédain.* Syn. Ambitiose, lente.)(**Cupide, libenter.** Usus : Prudentius, vel invitius, vel etiam fastidiosius facere aliquid. Tum ego stomachans fastidiose. Diligenter, ac prope fastidiose judicare aliquid.

FASTĪDISŌUS, a, um, *Dégoûté; dédaigneux, superbe.* Syn. Difficilis.)(**Appetens, cupidus.** Adv. Sane. Usus : 1. Crassus in incipiendis causis fastidiosior. 2. **Abhorrens,** *qui éprouve du dégoût pour, qui dédaigne.* Homo litterarum fastidiosus. 3. **Insolens,** *insolent.* In æquos et pares fastidiosus. Cf. **Arrogans.**

FASTĪDĬUM, ii, n. *Dégoût, ennui.* Rad. ex **Fastus** et **Tædium.** Syn. Offensio, tædium.)(**Appetentia, cupiditas.** Epith. Delicatissimum, ingenuum liberumque, insolens, minimum. Usus : Magna insolentia hominis, magnum fastidium. Magnum horum, si arrogantes essent, non possem ferre fastidium. Ab aliquo celeriter et satietate, et fastidio abalienari. Cibi satietas et fastidium. Depellere, *seu* levare fastidium. Cf. **Fastidio, Tædium, Satietas.**

FASTĪGĬUM, ii, n. *Faîte, sommet.* Syn. Conus, culmen. Phras. **Ad fastigium domus evasit,** *il s'enfuit au sommet de la maison.* Fuga se abripuit ad summas ædes; abdidit se in summas ædes; fuga se contulit in summas ædes; fuga evasit ad superiores ædium partes. Usus : 1. Capitolii fastigium. Tectum multorum fastigiorum 2. **Finis,** *fin.* Imponere fastigium operi inchoato, *mettre comme le couronnement, (terminer) un ouvrage.*

FASTĪGO, as, avi, atum, are, a. *Élever en pointe.* Syn. In fastigium erigo. Usus : Collis in modum metæ in acutum cacumen fastigatus.

FĀTĀLIS, e, gen. com. *Fatal, nécessaire, marqué par le destin.* Syn. Ex omni æternitate definitus et constitutus.)(**Voluntarius.** Usus : Causæ fatales, fatalis necessitas, vis, casus, eventus. Hic annus fatalis videtur ad interitum reipublicæ. Clodius fatale portentum reipublicæ. Cf. **Necessitas.**

FĀTĀLĬTER, *Fatalement.* Syn. Necessario. Usus : Omnia, quæ fiunt, ea ab omni æternitate definita fataliter existimant.

FĂTĔOR, eris, fassus sum, eri, d. *Avouer.* Syn. Confiteor.)(**Nego, inficior.** Adv. Acute, satis aperte, plane. Phras. **Tandem fassus est delictum,** *enfin il avoua son crime.* Expressa tandem ex eo sceleris confessio ; adductus est ad facti confessionem ; fassus est de suo crimine ; patefactum indiciis, ipsiusque confessione crimen est ; tandem sese ipse indicavit ; patefactus est indiciis et confessionibus suis ; illud jam non obscure præ se tulit, admissum a se facinus. Usus : Non solum fateri, sed profiteri aliquid, et præ se ferre.

FĀTĬDĬCUS, a, um, *Devin, devineresse.* Usus : Anus fatidica. Fatidicorum et vatum effata incognita.

FĂTĪGO, as, avi, atum, are, a. *Fatiguer.* Syn. Defatigo. Phras. **Fatigatus oppido miles est,** *ce soldat est harassé de fatigue.* Vires militem lassitudine defecerunt ; fessum cursu corpus trahit miles; de via fessus procubuit ; effluxere jam lassitudine vires ; cursu exanimatus et lassitudine confectus ; longa via lassum reddidit militem, longa defatigatione militi genua succidere, lassitudo militem tenet ; militi longa lassitudine membra fluunt, arma labant ; itineris longitudo militem in languorem dedit ; miles in opere longinquo, et itinere sese trivit ; miles viribus exhaustus est ; quidquid virium erat militi, in longitudine itineris prostratum est ; defatigatione continuati itineris miles graviter affectus est ; itineris labore fractus est miles. Usus : Igne fatigatus.

FĂTISCO, is, ere, n. * *S'ouvrir; se fatiguer, s'épuiser, s'affaiblir.* Syn. Deficio, vitium facio, labem facio. Usus : Natura ætate fatiscit. Murus fatiscit, labem facit, vitium facit, *se crevasse.* Cf. **Fatigo.**

FĂTŬĬTAS, atis, f. *Sottise, impertinence.* Syn. Stultitia. Usus : Ostendit, non hanc imprudentiam, aut casum, sed inscitiam, negligentiam, fatuitatem nominari debere.

FĀTUM, i, n. *Destin, sort.* Syn. Vis fatalis, fortuna, fatalis necessitas ; series causarum sempiterna ; causæ æternæ rerum futurarum ; causæ immutabiles et æternæ ; causæ inclusæ in rerum natura. Fati vis inexsuperabilis, cujus lege immobilis rerum ordo seritur. Æterna constitutio.)(**Consilium.** Epith. Extremum reip., grave, miserum, funestum, perniciosum, publicum, singulare, supremum, totum. Usus : 1. Fati necessitas, quod a DEO designatum et constitutum est, ut eveniat. Fato aiunt fieri omnia. Fati vis inexsuperabilis. Fuit hoc fatum meum. Hoc sum fato natus, *je suis né pour ce destin.* Illud fati est, hoc consilii. Fatum illius fuit demergi. Dii omni ratione fata flexissent, mutassent. 2. **Infortunium,** *accident, fatalité, malheur.* Jam fatum reipublicæ extremum impendet. Meo fato omnes corruistis. 3. **Vaticinium,** *prédiction, oracle.* Fata Sibyllina. Cf. **Necessitas.**

FĂTŬUS, a, um, *Sot, impertinent; fou.* Syn. Stultus. Adv. Diutius, cum periculo, plane. Usus : Non modo nequam et improbus, sed fatuus et amens. Puer fatuus, et non gravis, nec continens. Cf. **Stultus.**

FAUCES, ium, f. *Gosier, gorge.* Syn. Angustiæ gutturis. Epith. Impurissimæ.

Usus : 1. Prædam lupo ex faucibus eripere. 2. **Locus augustus,** *passage étroit, gorge, défilé.* Corinthus posita in angustiis atque in faucibus Græciæ. 3. **Periculum,** *danger.* Urbem ex hostium impetu, ac totius belli ore ac faucibus ereptam restituit. 4. **Aditus,** *ouverture.* Sedens in faucibus macelli. Patefactis orci, terræ faucibus. Cf. **Angustiæ.**

FAUSTĒ, *Heureusement, avec succès.* Syn. Fortunate. Usus : Fauste, feliciter, prospere.

FAUSTUS, a, um, *Heureux, fortuné, propice.* Syn. Fortunatus. Usus : O nox fausta orbi ! " Quod bonum, felix, faustum fortunatumque sit, " veteres præfabantur, *les anciens faisaient précéder leurs actions de cette formule, " que tout ici soit bon, heureux, favorable et fortuné.* " Cf. **Felix, Fortuna prospera.**

FAUTOR, ōris, m. *Fauteur, partisan.* Syn. Studiosus, patronus. Epith. Improbissimus. Usus : Multi sunt cupidi tui, multi fautores laudis tuæ. Ei semper fautor et adjutor exstiti. Ego consiliorum tuorum auctor, dignitatis fautor et amplificator. Cf. **Patronus, Benevolus.**

FAUTRIX, icis, f. *Celle qui favorise, amie, protectrice.* Usus : Amicitiæ fautrices fidelissimæ voluptatum.

FĂVĔO, es, favi, fautum, ere, n. *Favoriser.* Syn. Studeo, amo, complector; æquus sum alicui, æquum me præbeo.)(**Invideo, odi.** Adv. Aperte, mirabiliter dignitati, mire, validissime alicui, vere. Phras. 1. **Favet tibi tota civitas,** *toute la ville vous est favorable, vous approuve, vous aime.* Mirabilis te bonorum virorum benevolentia comitatur; ardent omnes studio tui et amore; tua causa volunt cupiuntque omnes; uteris populo plane tuo; existimationis tuæ cupidissimum studiosissimumque habes populum totum; honori tuo omnes velificantur; divino omnes studio, constanti benevolentia exsistunt; tui honoris fautores habes plurimos; honestissime tibi cupiunt; tuorum studia ardentia habes; gratiosus es omnibus; animo in te sunt singulari; benevolentia te summa complectuntur, inclinatione voluntatis in te propendent; omnium animi ad dignitatem tuam sunt propensi; plebs omni te favore complectitur; tui sunt omnes, tibi gratificari cupiunt; in te civitas versa est tota; ita effusi sunt in te omnes, tanta et tam secunda in te voluntate, ut studia omnium in te unum inclinent, respiciant; firmissima hominum benevolentia munitus es; cives omnes unice tibi sunt dediti. 2. **Plebs tibi favebit,** *le peuple vous accueillera avec faveur.* Plebis gratiam unus maxime feres, civitas omnis in tua dignitate studia sua figet omnia, ejus studium honori tuo nullo loco deerit; omnem illa industriam, curam, operam, diligentiam ad honorem ac dignitatem tuam conferet; nullum in te ornando, honestando, colendo locum, aut tempus; nullum studii, officii, observantiæ genus prætermittet; præsens tibi ubique auctoritate, studio, gratia aderit. Cf. **Gratiosus, Favor, Gratia, Acceptus.** Usus : Saluti, dignitati, honori, laudi, industriæ et gloriæ tuæ mirabiliter faveo. Favete linguis, *gardez un religieux silence.* Favere alicujus voluntati, et adjutorem esse.

FĂVILLA, æ, f. *Cendres chaudes; étincelle.* Usus : Contectus ignis e se favillam discutit.

FĂVŌNIUS, ii, m. *Zéphyre.* Syn. Zephyrus, ventus ab occasu flans.

FĂVOR, ōris, m. *Faveur, bienveillance, sympathie.* Syn. Gratia, studium, aura cursusque popularis, prosper flatus fortunæ, benevolentia.)(**Invidia.** Phras. 1. **Est in maximo favore apud Principem,** *il est fort avant dans les bonnes grâces du prince.* Summa apud Principem gratia valet; floret præ aliis gratia Principis; in amore et deliciis est Principi; primum in gratia Principis locum obtinet; in magna apud Principem caritate est. Cf. **Gratiosus.** 2. (**Ille hoc pro favore habet,** Vulg.), *il regarde cela comme une faveur.* In summi beneficii loco ponit; inter maxima beneficia refert, numerat; ea res apud illum non vulgaris gratiæ locum obtine; 3. **Populi favorem captat,** *il recherche la faveur populaire.* Aucupatur gratiam populit. ventum popularem quærit, ubique colligit; captat auram popularem; in gratiam populi se ponere, vulgi gratiam inire, quærere, benevolentiam colligere studet. Cf. **Gratia, Faveo, Benevolentia.** Usus : Eum amorem, et, ut hoc verbo utar, favorem ad consilia advocabo.

FĂVŌRĂBĬLIS, e, gen. com. *Bienveillant, bien disposé.* Usus : Auram favorabilis populi ex Dictatoris invidia petiit.

FĂVUS, i, m. *Rayon de miel.* Usus : Apes favos fingunt.

FAX, făcis, f. *Torche.* Syn. Tæda, funale. Usus : Ardentes faces ad reipublicæ incendium furiis Clodianis ministrabat, in vicinorum tecta jactabat. Malleolos ad incendendam urbem, facesque comparabat. Non sunt parvis in rebus adhibendæ hæ dicendi faces. Dolorum faces admovere. Ad libidinem facem præferre. Antonius omnium Clodii incendiorum fax.

FĔBRĬCĬTO, as, avi, are, n. *Avoir la fièvre.* Syn. Febri corripior, *vel* tentor. Usus : Febricitavit aliquis, vel inhorruit. Cf. **Febris.**

FĔBRĬCŬLA, æ, f. *Petite fièvre.* Syn. Commotiuncula. Epith. Assidua et satis molesta. Usus : In febriculam incidi satis molestam.

FĔBRIS, is, f. *Fièvre.* Syn. Febricula tertiana, quartana. Phras. **Febri laborat,**

il a la fièvre. Febri jactatur, afflictatur; in febriculam incidit, lentis febribus detinetur; febribus corripitur, tentatur; febrim habet; febrim nactus est; quartanam patitur. USUS: Incommoda valetudine emersit febris; in quartanam conversa est vis morbi, *la maladie s'est changée en fièvre quarte.* Cum febri domum redii. In tertium diem febris incurrit, *la fièvre revient tous les trois jours.* Febris accedit, desinit, pares accessiones habet, levatur, continuat; per accessiones increscit, per discessiones mollitur, circuitum habere solita finitur. Febris assidue inhæret; se inclinat, et jam sine horrore est, *la fièvre diminue.* Febris decessit, *la fièvre l'a quitté.* Febri caruit. A febre relictus, liberatus est.

FĔBRŬĀRĬUS, ii, m. *Février, mois.* SYN. Mensis intercalaris. EPITH. Sterilis. USUS: Februarius mensis extremus anni olim apud Romanos.

FĒCĬĀLES, ium, m. pl. *Féciaux, prêtres chargés de la déclaration de la guerre et de la sanction des traités.* USUS: Fœderum, pacis, belli, induciarum feciales judices sunto.

FĒCĬĀLIS, e, gen. com. *Des féciaux, qui concerne les féciaux.* SYN. A feciali factum, constitutumque. USUS: Belli æquitas jure feciali sanctissime perscripta est.

FĒCUNDĬTAS, atis, f. *Fécondité, fertilité.* SYN. Ubertas, fertilitas.)(Sterilitas. EPITH. Calamitosa. USUS: Cœli temperatio, fecunditas terrarum, agri uberrimi maximeque fertiles, in quibus multa propter fecunditatem fingi gignique possunt. O miseram mulieris fecunditatem! Cf. Fertilis.

FĒCUNDO, as, are, a. *Féconder, fertiliser.* SYN. Fructiferum facio, fecunditatem do. USUS: Nilus Ægyptum fecundat.

FEL, fellis, n. *Fiel.* SYN. Flava bilis.

FĒLĪCĬTAS, atis, f. *Bonheur, félicité.* SYN. Beatitudo, prosperitas, res secundæ.)(Afflicta fortuna. EPITH. Incredibilis, par, perpetua, summa. PHRAS. 1. Nemo perpetuam hic felicitatem habet, *ici-bas, personne ne jouit d'un bonheur sans mélange.* Nemo fortuna utitur perpetuo bona; nemo est, cui prospere omnia succedant, cui ad voluntatem fluant omnia; cui nihil contra voluntatem eveniat; cui nullum accidat infortunium; cui secunda sint omnia; cui optata omnia contingant. Quis est, qui nihil unquam mali in vita videat? qui nihil sustineat incommodi? qui nullam ferat calamitatem? cujus felicitas sit perpetua, et nullis interrupta malis? Cf. Fortuna. 2. Felicitate omnibus es superior, *vous avez plus de bonheur que personne.* Tuas fortunas nemo superat; ea uteris fortuna, quæ potest esse maxima; tam beatus es, quam qui maxime; ita beatus es, ut nemo magis; iis vel ornamentis, vel præsidiis redundas, quibus majora nulla esse possunt. Nihil ad felicitatem tibi deest; nemo te potior iis rebus, in quibus sita est felicitas; ita prospere tecum agitur, ut invidere possis nemini; felicitate tecum conferri possunt aliqui, præferri, anteferri, præponi, anteponi tibi certe nemo potest. Æquas omnium fortunas; rebus omnibus affluis; non est, quod quidquam desideres; nihil non optabile consecutus es; ea possides, quæ, qui possidet, fortunam accusare nullo pacto possit, nullius fortunam sibi exoptare debeat; ea possides ac tenes, quæ vitam beatam efficiant; quæ sunt in vita expetenda. Optimus est rerum tuarum status; animi et fortunæ bona sic in te sunt, ut in nullo magis; tibi satis est vel ingenii, vel fortunæ ad bene beateque vivendum. Cf. Fortuna prospera, Eventus, Successus bonus, Felix.

FĒLĪCĬTER, *Heureusement, avec bonheur.* SYN. Prospere, fortunate, fauste; bonis avibus, secundis avibus, secundo omine; non invita Minerva; secunda fortuna, dextro Marte. PHRAS. Res feliciter successit, *l'affaire a eu un heureux succès.* Res secundissime processit; res plane ex sententia gesta est; res supra votum fluxit; rerum initia satis prospera fuere; non ancipiti fortuna res gesta est; secunda omnia cadebant; secunda admodum fortuna rerum fuit. Cf. Cedo, Succedo, Evenio, Bene, Fortuna. USUS: Respublica bene et feliciter gesta.

FĒLIS, is f. *Chat.* SYN. Domestica bestia, muribus infesta. USUS: Qui canem et felem ut deos colunt. Felis quo silentio, quam levibus vestigiis avibus obrepit?

FĒLIX, icis, omn. gen. *Heureux, content.* SYN. Beatus, fortunatus, florens, cui bene est. PHRAS. 1. Te amico felix sum et beatus, *avec votre amitié, je suis toujours heureux et content.* Digito cœlum attingo; in cœlo sum; secundum mihi vitæ sine ulla offensione cursum polliceor; tranquilla et pacata habeo omnia; fortunam ipsam anteibo fortunis meis; rebus utar secundissimis, rebus omnibus florebo; nemo hominum me vivet fortunatior. 2. Felix ad id tempus erat, *il était heureux jusqu'à ce jour.* Ad eam diem fortuna ei nihil non tribuit; fortuna indulgendo illi nunquam fatigata erat, fortunam in potestate habuit; secunda fortuna, magna felicitate usus erat; fortuna illi ubique præsto erat; nusquam illi aberat; perpetua felicitate florebat; ad eum diem felicitatis nihil illi defuit; prospera fungebatur fortuna; secundæ illi res erant; vitam vivebat omni felicitatis genere cumulatam; ab omni molestia remotam, sejunctam; mersus erat felicitate; mersus secundis rebus; luxuriari felicitate atque indulgentia fortunæ videbatur; divorum vitam adeptus videbatur. Cf. Beatus. USUS: Felix ad casum fortunamque.

FĔMEN, (anom.) ĭnis, n. *Cuisse (partie interne).* SYN. Coxendicis pars interior. USUS : Redundas pedibus, feminibus, cruribus.

FĒMĬNA, æ, f. *Femme.* SYN. Mulier. EPITH. Bona, et locuples, sanctissima, optima, præstantissima, primaria, probatissima et summo loco nata. USUS : Prudentissima, diligentissima, eximia forma, et summo loco nata femina. Cf. **Mulier.**

FĒMĬNĔUS, a, um, *De femme.* USUS : Femineus plangor.

FĔMUR, ŏris, n. *Cuisse (partie externe).* SYN. Coxendicis pars exterior.

FĔNĔSTRA, æ, f. *Fenêtre.* SYN. Locus apertus ad lumen accipiendum, ad admittendum solem, diem. USUS : Fenestrarum angustias reprehendis. Latis luminibus fenestræ. Oculi quasi fenestræ animi.

FĒNĔBRĬS, e, gen. com. *Qui concerne l'usure, usuraire.* SYN. Ad fenus pertinens.

FĒNĔRĀTĬO, ōnis, f. *Action de prêter à usure, usure.* SYN. Fenoris exercitatio, pecuniæ nundinatio. USUS : Non hoc beneficium habendum est, sed feneratio. Feneratio pecuniæ publicæ.

FĒNĔRĀTO, *Usurairement, avec usure, à usure.* USUS : Pallam fenerato abstulit.

FĒNĔRĀTOR, ōris, m. *Usurier.* SYN. Qui fenus exercet. USUS : Feneratorum quæstus odia hominum incurrit.

FĒNĔROR, aris, atus sum, ari, d. *Prêter à usure.* SYN. Fenori do, fenori loco. USUS : Non feneramur beneficium, *nous n'escomptons pas les bienfaits.* Pecuniam centesimis fenerari.

FĒNUS (fœnus), ŏris, n. *Intérêt de l'argent, usure.* SYN. Usura. EPITH. Grave, grande, iniquissimum, perpetuum, renovatum, tolerabile. USUS : Fenori dare, locare argentum, *prêter à intérêt.* Pecuniam gravissimo fenore sumere; fenori accipere, *emprunter.* Fenore iniquissimo trucidare cives, *accabler les citoyens par un intérêt exorbitant.* Cf. **Usura.**

FĔRA, æ, f. *Bête féroce.* SYN. Bestia. USUS : Feræ rationis et orationis expertes.

FĔRĀLĬA, ōrum, n. pl. *Féralies, fêtes en l'honneur des mânes.* **Dies erant diis manibus consecrati, quod ad tumulos epulas ferrent ibique cœnas agitarent.** USUS : Feralibus præfecta est.

FĔRAX, ācis, omn. gen. *Fertile.* SYN. Uber, secundus, fertilis, frugifer. USUS : Nihil feracius ingeniis. Cf. **Fertilis.**

FĔRCŬLUM, i, n. *Brancard sur lequel on portait dans les processions les dépouilles ou les objets sacrés; par ext. plat, services (à table).* USUS : Pomparum ferculis similis, ita lento gressu ingreditur.

FĔRE, *Presque.* SYN. Ferme, propemodum, prope. PHRAS. 1. **Similitudo fere me fefellit,** *la ressemblance m'a presque trompé.* Propius factum est nihil, ac ut alterum pro altero compellarem. Prope erat, non multum aberat, parum aberat, ut me similitudo vestra falleret; haud procul, minimum abfuit, quin similitudine vestra fallerer; pene, proxime me similitudo vestra fefellisset. 2. **Seditio fere orta esset,** *la sédition allait commencer.* Prope seditionem res erat; quid propius fuit, quam ut omnia discordiis miscerentur? res ad seditionem spectabat. Jam in eo res erat, ut seditionibus omnia arderent. 3. **Quingenti quatuor fere saucii fuere,** *il y eut à peu près 504 blessés.* Ad quatuor et quingenti saucii fuere. USUS : 1. Probabile est, quod fere fieri solet. Nihil ætate, aut fere nihil differunt. 2. **Tantum,** *seulement.* Hæc fere dicenda habui. 3. **Profecto,** *certainement.* Non fere quemquam invidia consecuta est. 4. **Potissimum, maxime,** *de cette façon, surtout.* Ad hunc fere modum; ad hunc maxime modum locutus est. Cf. **Quasi.**

FĔRĬÆ, ārum, f. pl. *Féries, jours de fêtes; vacances.* SYN. Dies festi cœlestium, dies quietis. EPITH. Forenses, novendiales, publicæ. USUS : Feriarum festorumque dierum ratio in liberis requietem habet litium et jurgiorum, in servis operum et laborum. Imperare ferias forenses. Feriæ quantum mihi temporis indulserint.

FĔRĬĀTUS, a, um, *Qui est oisif.* SYN. Otiosus, vacans. USUS : Epicurei DEUM feriatum volunt otio torpere. Non putes me feriatum a studiis futurum. Cf. **Otiosus.**

FĔRĪNUS, a, um, *De bête sauvage.* SYN. Feris communis. USUS : Ferinus victus.

FĔRĬO, is, ire, a. *Frapper, tuer.* SYN. Percutio. PHRAS. **Securi feritur,** *on lui tranche la tête.* Securi percutitur; securis in caput dejicitur; ferro caput demetitur; caput cervicibus abscinditur; jugulum ferro resolvitur; cervix abscinditur, præciditur, inciditur; caput a cervicibus avellitur, amputatur; caput ense aufertur; collum secatur, obtruncatur. USUS : 1. Feriunt hæc aures hominum. Oculi spectris feriuntur. Hostem ferire, *battre l'ennemi.* 2. Ferire fœdus cum aliquo, *conclure un traité, (parce qu'en même temps on immolait une victime).*

FĔRĬTAS, ātis, f. *Barbarie, cruauté.* SYN. Immanitas.)(**Mansuetudo animi.** EPITH. Humana. USUS : Pars animi, in qua feritas sit, et agrestis immanitas. Ex feritate aliquem ad humanitatem et mansuetudinem transferre. Cf. **Crudelitas.**

FERMĒ, *Presque.* SYN. Fere. USUS : Mihi ferme acta est ætas. Cf. **Fere.**

FERMENTUM, i, n. *Levain.* SYN. Portio farinæ subactæ acida. USUS : Uxor tota in fermento jacet, **vehementer irata est,** *ma femme est toute fâchée, tout en colère.*

FĔRO, **fers**, **tŭli**, **lātum**, **ferre**, a. *Porter.* SYN. Porto, gero. ADV. Abjecte, acerbe, acerbissime dissidium, ægre, æque adversam fortunam, aperte, apte, atrociter, clam, clementer, constanter, continenter, de integro, difficilius, diutius, egregie, facile, familiariter, fortiter, graviter humane, humaniter, jam dudum, immoderate, indigne, insolenter, læte, lente, levius, leviter, libenter, mediocriter, mirabiliter, moderate, modice, moleste, molliter, negligenter, nominatim, obscure, obviam sese, omnino, pariter, patienter, placate, placide, plane, pulcherrime, quam humanissime, quam lenissime, quiete, recte, remissius, sane, sapienter, sedate, stulte, submoleste, tacite, toleranter, tranquille, valde, graviter, vere, vitiose. PHRAS. **Ferre non possum hanc injuriam**, *je ne puis supporter cette injure.* Concoquere hanc injuriam non possum; grave est, hominis tot ineptias ac injurias devorare; acerbe me accipere hanc injuriam quid mirum? cujus indignitatem nullius nec oculi, nec aures ferebant. Cf. **Patior, Sustineo.** USUS: 1. Terra fert fruges. 2. **Opinor, conjicio, spero**, *permettre, admettre.* Ut mea fert opinio; ut conjectura fert. 3. **Constituo, nuntio, decerno**, *proposer.* Ferre ad populum de re aliqua. Ferre legem. 4. **Patior, tolero, perfero**, *supporter, souffrir, subir.* Æquo, *vel* iniquo animo; modeste, *vel* parum modeste; leviter, graviter; molliter, indigne; fortiter, sapienter, quieto animo; immoderate, adversos casus ferre. 5. **Requiro, postulo, volo, jubeo**, *demander, exiger, vouloir.* Uti natura, consuetudo tulerit. Si tuum commodum ita fert. Ita credebam, reipublicæ tempora ferre. Ut amor tuus fert, perscribe. 6. **Reporto, percipio**, *obtenir, remporter, recueillir.* Palmam, primas, prædæ partem tulit; responsum tulit; fructum ex ea re maximum tulit. 7. **Affero, do**, *porter, apporter, procurer.* Opem, auxilia, præsidium suffragium ferre. Hæc ætas primum oratorem tulit. 8. **Obtineo, consequor**, *avoir, obtenir.* Quot suffragia tulisti? 9. **Amo**, *aimer.* In oculis aliquem fero. 10. **Celebro, laudo**, *élever, porter.* In cœlum te omnes laudibus ferunt. 11. **Dico, prædico**, *dire; annoncer, prétendre.* Homo, ut ferunt, ut fertur, acerrimus. 12. **Attribuo, adscribo**, *porter au compte de.* Ferre alicui expensum.

FĔRŎCĬA, **æ**, f. *Orgueil, insolence; fierté.* SYN. Ferocitas. EPITH. Effrenata, intoleranda, tanta. USUS: Quos illorum animos, quos impetus, quam ferociam, quam intolerandam arrogantiam fuisse putatis? Cf. **Insolentia.**

FĔRŎCĬTAS, **atis**, f. *Orgueil.* SYN. Ferocia. USUS: Ferocitatem illius et audaciam frangere, reprimere.

FĔRŎCĬTER, *Avec dureté, orgueil.* USUS: Maledicta in aliquem aspere, ferociter et libere dicta, *paroles hautaines, dures et hardies.*

FĔROX, **ŏcis**, f. omn. gen. *Fier, orgueilleux, hautain; farouche, féroce.* SYN. Vehemens.)(**Humanus.** PHRAS. **Homo viribus ferox, et efferatis longa militia animis**, *homme fier de ses forces et rendu farouche par une longue habitude des camps.* Atrox ingenium, et accendi facile; homo truci ingenio; præferocis animi; irarum, et animorum plenus, indomitus, implacabilis; homo ingenio asper; vultu truci, voce accusatoria, stolida audacia ferox; homo vehemens feroxque natura; ferox et indomitum ingenium; ingenio violentus et inexorabilis; torvus et minax, voce, vultu, oculis ardescens. Cf. **Audax, Insolens, Agrestis.** USUS: Victoria reddidit hominem ferociorem ac impotentem.

FĔRRĀMENTUM, **i**, n. *Instrument de fer.* SYN. Ferrea instrumenta. EPITH. Bona. USUS: Dicebat se bonorum ferramentorum studiosum. Quæ ferramenta, qui vectes?

FĔRRĀRĬA, **æ**, f. *Mine de fer.* SYN. Montis caverna, ex qua ferrum extrahitur. USUS: Apud eos magnæ sunt ferrariæ.

FĔRRĀTUS, **a**, **um**, *Ferré, garni de fer.* SYN. Ferro devinctus. USUS: Hastæ ferratæ.

FĔRRĔUS, **a**, **um**, *De fer; dur, rigide, inflexible.* SYN. Durus. USUS: 1. O durum te, ferreum, ac inhumanum, qui ejus periculis non moveris! 2. **Impudens**, *impudent.* Os tuum ferreum.

FĔRRUM, **i**, n. *Fer.* **Metalli genus durissimum.** EPITH. Civile, impium. USUS: 1. E terræ cavernis ferrum elicimus, rem ad colendos agros necessariam. 2. **Arma, gladius**, *épée, javelot, arme en gen.* Patriæ igni ferroque minatur. Homines certis locis cum ferro collocati.

FĔRTĬLIS, **e**, gen. com. *Fertile, fécond.* SYN. Ferax, fecundus, uber, frugifer, fructuosus, opimus. ADV. Maxime. PHRAS. **Terra fertilis**, *terre fertile.* Tam uber et pingue solum est, ut repelli a pastu pecora dicantur, ne satietas perimat; solum pinguissimum, et pabuli fertile, idemque crebris fontibus rigatum. Uberrimum gignendis uvis solum; copiosus ager et opimus, quique et ubertate et varietate frugum facile omnibus terris antecellat; ager frugum fertilis, quem cum obsitum videas, annonæ caritatem non vereare; ager nobilissimæ fertilitatis; abundans omnium copia rerum regio. USUS: Agri opimi, maximeque fertiles. Asia tam fertilis est, ut ubertate agrorum, varietate fructuum, magnitudine pastionis, multitudine earum rerum, quæ exportantur, facile omnibus terris antecellat.

FĔRTĬLĬTAS, **atis**, f. *Fertilité, abondance.* SYN. Ubertas agrorum, rerumque abundantia omnium, bonitas agrorum et fecunditas.)(**Sterilitas agrorum.** EPITH. Barbara.

USUS : Quæ sit vel sterilitas agrorum, vel fertilitas. Cf. **Ager.**

FĔRUS, a, um, *Grossier; farouche, cruel.* SYN. Barbarus, immansuetus, immanis.)(**Mitis, mansuetus, cicur.** USUS : Homo ferus et agrestis; ferus ac ferreus. Gentes feræ, et omni diritate atque immanitate teterrimæ. Mores feri, immanis natura Scytharum. Cf. **Crudelis, Barbarus.**

FERVENTER, *Avec ardeur.* SYN. Vehementer. USUS : De damnatione ferventer loqui cœptum, *on commença à parler avec chaleur de sa condamnation.*

FERVĔO, es, bŭi, ere, n. *Bouillir, bouillonner.* SYN. Ebullio, caleo.)(**Frigeo.** USUS : Fervet æstu pelagus. Usque eo fervet, et fertur, et exæstuat avaritia. Lites fervent, calent judicia.

FERVĬDĒ, *Avec chaleur.* SYN. Ferventer.

FERVĬDUS, a, um, *Ardent, bouillant.* SYN. Ardens.)(**Frigidus.** PHRAS. **Juvenis est natura fervidus,** *le jeune homme est naturellement plein de feu.* Magnum ardorem vultu præ se ferens, animo ferventior; fervore quodam ætatis incitatior; effervescens sæpius; in verba effervescentia facilis; animo ardenti; ardore quodam et impetu ferox; præproperum et fervidum est ingenium. Cf. **Præceps, Vehemens, Ferox.** USUS : Oratio seria, fervida. Fervida ingenia prudenti et moderato viro adjunčto temperanda sunt.

FERVOR, ōris, m. *Ardeur, chaleur; fougue.* SYN. Ardor, calor.)(**Frigus.** EPITH. Purior, perlucidior nobiliorque, multo ob eas causas aptior ad sensus commovendos. USUS : Iracundia est fervor mentis. Fervor ætatis, maris, pelagi. Cf. **Impetus, Zelus.**

FESSUS, a, um, *Fatigué, épuisé, malade.* SYN. Defessus, languens, de via lassus, defatigatus. USUS : Fessus plorando, de via; fessus inedia. Cf. **Fatigo.**

FESTĬNANTER, *Avec précipitation, à la hâte.* SYN. Omni festinatione; equis velisque; equis et quadrigis. USUS : Nimium festinanter facere aliquid, proficisci, abire. Cf. **Celeriter.**

FESTĬNĀTĬO, ōnis, f. *Grande hâte, précipitation.* SYN. Properatio. USUS : In festinationibus ne suscipiamus nimias celeritates. Habes epistolam plenam festinationis et pulveris.

FESTĬNO, as, avi, atum, are, n. *Se hâter.* SYN. Propero, maturo.)(**Moror, commoror.** ADV. Valde. PHRAS. **Festinandum est,** *il faut se hâter.* Maturato opus est; res non recipit cunčtationem; abjicienda omnis cunčtatio est; summa celeritas adhibenda, suscipienda est; acriter instandum et urgendum; mora nulla interponenda est. Cf. **Accelero, Celeritas, Propero.** USUS : Jam ad reliqua festinat animus, oratio. Plura scripsissem, ni festinarent nuntii.

FESTĪNUS, a, um, *Qui se hâte, prompt, rapide.* SYN. Properans. USUS : Festino simillimus decurro.

FESTĪVĒ, *Gaiement, joyeusement.* SYN. Belle, apte. USUS : 1. At quam festive crimen contexitur ! 2. Accurate, *finement, avec esprit.* Belle et festive dicere. Dialečtica festive tradit elementa loquendi.

FESTĪVĬTAS, ātis, f. *Allégresse; plaisanterie spirituelle, délicatesse de style.* SYN. Lepor, jucunditas. USUS : Festivitas, splendor, concinnitudo, lepos hominis, orationis. USUS : Habet ea res festivitatem. Cf. **Jucunditas, Lepor.** (*Pro* Die festo, *fête, vulg. est*).

FESTĪVUS, a, um, *Gai, joyeux, plaisant.* SYN. Lepidus, facetus, venustus, omni lepore et venustate affluens, omni urbanitate, lepore, suavitate conditus. USUS : 1. Festivus materculæ suæ filius. Puer festivus. 2. **Egregius, eximius, magnus,** *aimable, gracieux charmant.* Habeo festivam librorum copiam, *j'ai une délicieuse collection de livres.* Festivum acroama, *amusant, bouffon.* Cf. **Facetus, Lepidus.** (**Festivus concionator,** VULG.), *prédicateur de fête.* Qui festis diebus pro concione dicit.

FESTUS, a, um, *De fête.* SYN. Sacer, religiosus, dies festus, feriæ. PHRAS. 1. (**Festum est,** VULG.), *c'est jour de fête.* Festus dies est; dies religiosus, et a laboribus feriatus. Dies festa, quæque summa religione ac cerimonia celebratur; dies sančti N. *aut* sančtæ N. memoria sacer; dies sančtorum NN. honoribus consecratus, dicatus. Feriæ Natales Servatoris nostri JESU CHRISTI, *fête de Noël.* Feriæ redivivi a morte Servatoris nostri memoria solemnes, *fête de Pâques.* Feriæ divini Spiritus adventu nobis celebres, *fête de la Pentecôte.* Dies Virgineæ Matris ortu; in cœlum transitu nobis religiosus, *fête de la Nativité, de l'Assomption de la B. V. MARIE.* 2. **Festum instituere,** *instituer une fête.* Ferias imperare; diem festum instituere, constituere; solemne instituere; diem festum indicere, solemnem esse velle; festa religione ac cerimonia observandum præcipere; ferias indicere. 3. **Festum celebrare,** *célébrer une fête.* Ferias agere, celebrare; festum diem anniversarium agere, agitare, celebrem omni cerimoniarum genere diem esse populo; diem religioni consecrare. 4. **Festum observare,** *observer les jours de fête.* Feriatum ab opere, dies festos agere, peragere, celebrare; ferias agere; per otium, sacro in otio agitare; vacuum ab opere diem religioni consecrare; rebus divinis tribuere; stata religione, et solemni ab opere vacatione diem festum celebrare. 5. **Festum violare,** *ne pas sanctifier les fêtes.* Festæ diei sančtitatem violare; diem

festum Christiano ritu religiosum ac sanctum non habere; diei religione non impediri, quo minus servili in opere tempus omne exigatur; indictam ab opere vacationem pensi nihil habere. Manus ab opere solemni die non abstinere; diem servili opere ex sacro profanum facere; diem festum profestumque promiscuum habere.

FĒTŪRA, (fœt.) æ, f. *Temps de la gestation.* USUS : Libertas lactis et feturæ.

FĒTUS, (fœt.) a, um, *Rempli, fécond.* SYN. Gravidus. USUS : Terra feta frugibus.

FĒTŬS, (fœt.) ûs, m. *Enfantement, production.* SYN. Partus, proles, soboles, fructus. EPITH. Majores, multiplices, uberiores et grandiores. USUS : Fetum procreare, fundere, edere, *mettre bas, enfanter.* Nulla ætate poetarum uberior fetus est, *à aucune époque, on ne vit plus ample moisson de poëtes.* Edit meliores fetus ager aratus, innovatus.

FĒX, fēcis, *vel* **FÆX**, fæcis, f. *Lie; tourbe, rebut.* SYN. Subsidens purgamentum. TRANSL. Sentina, sordes, eluvies, labes. USUS: Perditissima, infima fex populi. Sordes urbis et fex. Fex vulgi ac urbium purgamenta. Cf. **Vilis.**

FĪBER, bri, m. *Castor.* SYN. Castor. USUS : Fibri redimunt se ea corporis parte, propter quam maxime appetuntur.

FĪBRA, æ, f. *Fibre.* **Fibræ sunt veluti capilli, in extis animalium, radicibus stirpium et aliis rebus.** USUS : Non ramos solum amputare, sed et radicum fibras evellere.

FĪBŬLA, æ, f. *Agrafe, crochet.* **Ornamentum cinguli ad vestem sublevandam.** USUS : Prætor fibulis aureis donavit milites.

FĪCTĒ, *Avec feinte.* SYN. Simulate.)(**Vere.** USUS : Ficte, fallaciter conciliata gratia, *après un semblant de réconciliation.*

FICTĪLIS, e, gen. com. *De terre cuite, d'argile.* SYN. Quod ex terra, *aut* alia materia fictum est. USUS : Vasa fictilia. Urna fictilis.

FICTOR, ōris, m. *Ouvrier, statuaire, sculpteur.* SYN. Qui ex ære, *vel* alia materia fabricat. USUS : Pictores, fictores ex cera.

FICTRIX, īcis, f. *Celle qui façonne.* USUS: Divina providentia, fictrix et moderatrix naturæ.

FICTUS, a, um, *Feint, faux.* SYN. Commentitius, simulatus, adumbratus. PHRAS. **Ficti homines non diu placent,** *les fourbes ne plaisent pas longtemps.* Homines ficte et fallaciter virtutem professi; fictæ et adumbratæ virtutes hominum non diu in pretio sunt; ficta illa virtutis species ut flosculus decidit; virtutis ille color facile desinit; virtutis illa simulacra, vana utique, et ostentationi parata, ætatem non ferunt; personatam illam virtutis speciem dies delet; quorum in vita nihil nisi fictum, compositum, coloratum, eorum fama et gratia facile exstinguitur. USUS: Ficti et commentitii dii. Hæc causa a te per summam malitiam et fraudem ficta est. Res fictæ, et fabularum commenta. Cf. **Vanus, Simulatio.**

FĪCULNĒUS, a, um, *De figuier.* USUS: Ficulneum lignum.

1. **FĪCUS**, i, f. *Figue.* SYN. Pomum fici.

2. **FĪCŬS**, ûs, f. *Figuier.* SYN. Arbor fici. USUS : Suspendit se de ficu.

FĪDĒ, *Avec fidélité.* USUS : Fidissime et amantissime te horum admonitum volui.

FĪDĒLIA, æ, f. *Grand vase; jarre.* SYN. Vas Samium ad plurimos usus. USUS : Duos parietes de eadem fidelia dealbare, *faire d'une pierre deux coups* (PROV.).

FĪDĒLIS, e, gen. com. *Fidèle.* SYN. Fidus, qui fidem suam præstat, fide præditus. ADV. Egregie, maxime. PHRAS. **Famulus fidelis esse debet,** *un serviteur doit être fidèle.* Fide officioque singulari esse debet; oportet, ut famulus non sit ambigua fide, non fluxa, non levi, sed nota et explorata, sed optima et præstantissima; ut fidem colat; ut is sit, cui omnia credi possint. In famulo probo ac frugi fides potissimum requiritur; in famulo fidelitas præcipue spectatur; is sit famulus, in quo fidelitatem nemo desideret. Famulus ea fide sit, cui permittere se herus tuto possit; fidem colere vel cum periculo capitis famulum decet; famuli cavere debent, ne fluxam fidem gerant. Famulus frugi, studio ac fide erga dominum cedat nemini, oportet. Famulus in fide stet, oportet; fidem ad ultimum conservet; inviolatam fidem præstet; fide ad ultimum invicta sit; ultima pro fide experiatur. Famulus magna, eximia, præcipua in herum fide sit, oportet; famulus ejusmodi sit, in quo fides sita sit egregia. Cf. **Fidem servare.** USUS : 1. Firmus et fidelis amicus. 2. TRANSL. Ager, domus, doctrina, ars fidelis. (*Pro :* Christi legem ac disciplinam professo, *un fidèle, un chrétien,* **fidelis,** *vulg. est*).

FĪDĒLĪTAS, ātis, f. *Fidélité.* SYN. Fidei sanctior observatio.)(**Perfidia, infidelitas.** EPITH. Perutilis, summa. USUS : Amicorum me fidelitas et benevolentia custodit. Nunquam iis fidelitas erga me defecit. Quantum studio ac fidelitate consequi possunt, nutui præsto sunt. Nunquam eorum operam et fidelitatem requisivi, desideravi. Cf. **Fides, Fidelis.**

FĪDĒLĪTER, *D'une manière fidèle, sûre, loyalement.* SYN. Summa, constanti, integra, integerrima fide. USUS : Prædia tua fideliter curabuntur.

FĪDĒNS, entis, omn. gen. *Confiant; audacieux, intrépide.* SYN. Audens.)(**Dubius,**

timidus. Usus : Animus prudentia et consilio fidens. Fidenti animo ad mortem gradi. Dubitans magis de suis rebus, quam iis fidens.

FĪDENTER, *Avec audace.* Syn. Audacter.)(**Timide, dubitanter.** Usus : Fidenter respondere ; fidenter agere, aggredi, colloqui.

FĪDENTĬA, æ, f. *Confiance, audace.* Syn. Securitas, fiducia, confisio.)(**Diffidentia.** Usus : Fidentia est firma animi confisio. Fidentia est scientia quædam et opinio gravis non temere assentiens, per quam magnis in rebus multum ipse animus in se fiduciæ certa cum spe reponit. Cf. **Securitas.**

1. **FĪDĒS,** ei, *Fidélité, foi.* Syn. Constantia, promissum.)(**Perfidia, fraudatio.** Epith. Alma, apta, bona, clara, communis, consularis, egregia, singularis, incredibilis, infirmior, insignis, jucunda auditu, magna, mala, melior, mira, optima et speratissima, præstans ac singularis, prompta, publica, sancta. Phras. 1. **Fidem dedi nemini,** *je n'ai engagé ma parole à personne.* Fidem nemini obstrinxi, obligavi ; in eam pactionem fidem meam non interposui ; nemini fidem dedi ; vadem me nemo habuit. 2. **Fidem, quam dedi, servabo,** *je garderai la parole que j'ai donnée.* Fidem, quam dedi, præstabo; bona fide agam; stabo, perstabo in fide; tenebo, retinebo fidem; fidem meam liberabo, solvam; fidem, quam dedi, colam integerrime ; salvam præstabo ; fides, quam dedi, constabit mihi ; fidem integre exsolvam, exonerabo ; promissis stabo. 3. **Qui fidem publicam violat, humanam societatem convellit,** *celui qui viole la foi publique ruine les fondements de la société.* Qui fidem publicam frangit, prodit, violat, mutat, per scelus abrumpit; is, per quem stat, ut fides civitatis concidat, labefactetur; fluxa ac vana sit, ut fides publica labet, fluctuet, fluitet, infirmetur, concutiatur, angustior sit; commercium generis humani tollit, omnium commune præsidium oppugnat. 4. **Fidem alicujus minuere,** *diminuer le crédit de qqn.* Fidem infirmare, elevare ; vanam facere alicujus fidem ; alicui abrogare, imminuere, labefactare, derogare, concutere. 5. **Fidem non habet,** *on ne le croit pas.* Fundata leviter ejus fides est ; fidem non facit ; fides illi non habetur ; fluxa fide est; testis est haud sane locuples, haud fide dignus; non is est, quo satis certo auctore stetur; fluxa et vana hominis fides est ; angustior illi fides est, sublesta fide est. 6. **In fidem alicujus se dare,** *se mettre sous le patronage de qqn.* In alicujus se fidem conferre, tradere, permittere; alicujus se fidei mandare; in tutelam se tradere ; tutelæ se commendare, se subjicere. Cf. **Commendo, Cliens.** 7. **Fidem Christianam negare,** *renier sa foi, apostasier.* A Christo desciscere; religionem omnem ejurare; Christo fidem cultumque renuntiare. Cf. **Apostata.** Usus : 1. Fides, dictorum conventorumque constantia et veritas. Fidem dare, *donner sa parole.* Fidem servare, præstare, *garder sa parole, ses engagements.* Fidem violare, frangere, *manquer à la foi jurée, violer son serment.* 2. **Auctoritas, firma opinio, persuasio, confirmatio,** *garantie, authenticité, témoignage.* Fidem facere, *affirmer.* Fidem alicui habere, *croire qqn.* Fidem et auctoritatem afferre ; fidem affirmare, *affirmer positivement.* Fidem infirmare, abrogare, *ne pas garantir, rétracter.* 3. **Tutela, patrocinium, clientela, defensio,** *protection, appui, assistance.* In alicujus fidem se tradere, *se mettre sous le patronage de qqn.* In fidem accipere, recipere, *prendre sous sa protection.* In fide et clientela alicujus esse, *être le client de qqn.* Cf. **Fido, Fidelis.**

2. **FĪDES,** ium, f. pl. *Instrument à cordes, lyre.* Syn. Lyra. Epith. Contentæ, plurimæ. Usus : Dicere, canere fidibus, fidibus scire ; fides pulsare.

FĪDĬCEN, inis, m. *Joueur de lyre.* Syn. Qui fidibus, lyra canit, lyricus. Epith. Nobilissimus. Usus : Nobilissimus fidicen.

FĪDĬCŬLA, æ, f. *Petite lyre.* Syn. Lyra parva. Usus : Fidiculæ numerose sonantes, et tibiæ modulate canentes.

FĪDO, is, fisus sum, ere, n. *Se fier, avoir confiance, croire.* Syn. Credo, confido. Phras. **Fortunæ ne nimium fidas,** *ne vous fiez pas trop à la fortune.* Spem certam in fortuna ne reponas ; fortunæ ne nimium credas, confidas ; fidem ne habeas ; ne te fortunæ credas, committas ; ne multum in fortuna ponas, a fortuna exspectes ; ut caute agas cum fortuna ; minimum tibi de fortuna pollicearis ; spem nullam in fortuna constituas, ne fidam, stabilem, firmam, constantem, certam fortunam ducas ; auctor tibi sum, ut fortunæ instabilitatem, levitatem, inconstantiam, varietatem, mutationem, varios casus, vicissitudinem pertimescas, extimescas; fortunæ fidem ne habeas ; salutem resque tuas non credas. Cf. **Credo, Confido.** Usus : Somniis, amicorum præsidiis fidere.)(**Diffido, Dubito.**

FĪDŪCĬA, æ, f. *Confiance, assurance.* Syn. Spes certa. Epith. Stabilis. Phras. **In te fiduciam habeo,** *j'ai confiance en vous.* Quidquid est fiduciæ, in te uno certa cum spe repono ; spes mea, quantacumque est, in te recumbit, in te sita est ; fiduciam omnem in te locatam habeo ; spem omnem in te collocatam habeo ; præcipuam spem, ac propemodum unicam in te habeo. Cf. **Spes.** Usus : 1. Artis suæ fiducia insolescit. Hominis præpotentis fiducia ; tua fiducia ita se effert. 2. **Pactum cum conditione redimendi redhibendique, quod venditum est,**

(*vulgo:* Obligatio), *vente simulée*, *contrat fictif*, *fidéicommis.* Qui fiduciam accepit, debet præstare fidem. Commissam fiduciam tenere et possidere.

FĪDUS, a, um, *Fidèle.* SYN. Fidelis. PHRAS. Fidissimus amicorum est, *c'est le plus fidèle de mes amis.* Rara inter paucissimos est fidelitate; is est, quem secundæ adversæque res mecum copularint; cujus fidelitas nunquam erga me defecit; qui datam fidem et colere norit, et tueri; cujus fidei subnixus tutus mihi esse videar. Cf. Fidelis. USUS: Fidæ familiaritates amantium.

FĪGO, is, fixi, fixum, ere, a. *Enfoncer, assujettir.* SYN. Affigo. ADV. Omnimodo. USUS: Beneficium trabali clavo figere. 2. Pono, *appliquer.* Mentem totam, cogitationem omnem, operam, industriam, studia in consulatu tuo fixi et locavi. Garrulitati, cupiditati modum figere. 3. Configo, *percer, traverser.* Maledictis aliquem figere, vulnerare, perfodere.

FĬGŪRA, æ, f. *Figure, aspect.* SYN. Forma, species. EPITH. Apta, conglobata, dissimilis, divina, habilis, humana, miranda, muliebris, mira, optima, pulchra, reliqua, tacita, torva, vastior. USUS: Delectabant illum figura et lineamenta hospitæ. Tacita corporis figura conjecturam affert. Conformatio quædam et figura totius oris ac corporis. Corporis partes, forma, statura, figura. In hominis figura belluæ feritas. Formæ figura.

FĬGŪRO, as, avi, atum, are, a. *Façonner, former.* SYN. Formo, effingo. USUS: Terga boum non sunt ad onus ferendum figurata. Ita figuratum est hoc corpus, ut aliis excellat. DEUS mundum hac forma figuravit. Cf. Fingo.

FĪLĬA, æ, f. *Fille.* EPITH. Carissima, grandis, nubilis, major, optima, singularis, vetula, multarum nuptiarum unica. USUS: Filiam suscipere. Filiam habere. Filiam spondere alicui, pacisci, collocare; viro dare, mandare, committere, *promettre en mariage, marier.*

FĪLĬCĀTUS, a, um, *Garni de fougère.* SYN. Quod filicis, herbæ, speciem refert. USUS: Pateræ filicatæ, *coupes où sont sculptées des feuilles de fougère (ou dentelées comme la fougère).*

FĪLĬŎLA, æ, f. *Petite fille, fille chérie.* EPITH. Amabilis, carissima, dulcior, nostra vita, parva, jucunda, tristicula.

FĪLĬŎLUS, i, m. *Tout petit enfant, fils chéri.*

FĪLĬUS, ii, m. *Fils.* SYN. Stirps virilis, natus, gnatus; liberi, soboles virilis. EPITH. Assiduus, bellissimus, blandus et gratiosus, carus, consularis, delicatior, dignus tanto patre, disertus, dissolutus, festivus, gnavus, prudens, probus, grandis, honestissimus, imago animi et corporis paterni, imbecillus, immanis; impurus, innocens, avarus, non amans suorum, præditus patria virtute, probus, pupillus, rusticus, simillimus patris, studiosus, eruditus, modestus, suavissimus, venustissimus, unicus. USUS: Filius effigies probitatis paternæ, imago animi et corporis. Est is in me pietate filius, consiliis parens, amore frater. Filium gignere, suscipere, procreare, *enfanter un fils.* Filium adoptare, *adopter un fils.* Filium supponere, *supposer un enfant.* Filium exponere, *exposer son fils.* Filium efferre, *emporter un fils.* Filii caritate aliquem diligere, *aimer qqn comme un fils.*

FĪLUM, i, n. *Fil.* SYN. Linum. TRANSL. Orationis contextus. USUS: Munusculum levidense crasso filo. Argumentandi tenue filum orationis.

FIMBRĬÆ, arum, f. pl. *Bord, franges (d'un vêtement).* SYN. Vestium *aut* aliarum rerum extremitas. EPITH. Madentes. USUS: Cincinnorum fimbriæ, *extrémité bouclée des cheveux.*

FĪNDO, is, fidi, fissum, ere, a. *Fendre, ouvrir, diviser.* SYN. Diffindo, aperio, divido. USUS: Hoc quasi rostro finditur flumen. Paries finditur, et rimas agit.

FINGO, is, finxi, fictum, ere, a. *Faire, façonner.* SYN. Formo, informo, creo. ADV. Omnimodo, commode, extemplo, præclare. PHRAS. 1. Alium se fingit, *il se montre autre qu'il n'est.* Alium se, quam sit, ementitur, venditat; alium se gerit, alius est; novum sibi ingenium induit; nobilem se fert claro loco natum. Cf. Simulo. 2. Multa finxerunt, *ils ont imaginé, inventé beaucoup de choses.* Rem multis mendaciunculis adspersere; multa veris falsa affinxerunt; res magnam partem commentitiæ sunt; multa in his fabulis similia et composita videntur; fabulam dedere, qui ista commenti sunt. Cf. Fictus, Affingo. USUS: 1. E cera, e materia, e marmore suos avos fingere. Natura te ad honestatem finxit. Se totum ad nutum, arbitrium, voluntatem alicujus fingere. 2. Simulo, imitor, *contrefaire, déguiser.* Fingere sibi vultum et incessum. Fingere, dissimulare, obtegere. 3. Comminiscor, *inventer.* Fingere crimen. 4. Æstimo, *juger.* Alios ex sua natura fingunt, *ils jugent des autres par eux-mêmes.* 5. Concipio animo, *méditer, imaginer.* Fingere animo ac cogitatione aliquid.

FĪNĬO, is, ii *vel* ivi, itum, ire, a. *Finir, terminer.* SYN. Perficio, conficio, absolvo, finem facio, claudo, concludo, termino, modum statuo, finem affero, compleo, fastigium impono, perfungor, extrema persequor, modum facio, modum *vel* finem constituo, ad exitum perduco.)(Exordior, fundamenta jacio, PHRAS. 1. Bellum pace finiit, *il termina la guerre par la paix.* Ad belli exitum pervenit; bello defunctus est; bellum delevit;

exitum bello imposuit; bellum restinxit; victoria ac pace terminavit; belli reliquias confecit, sustulit, delevit; belli ne scintillam quidem reliquit; bellum pace conclusit; belli reliquias persecutus est ac confecit; a diurnis belli contentionibus conquievit. Cf. **Absolvo, Bellum.** 2. **Negotium brevi finiam,** *je terminerai bientôt cette affaire.* Negotio propediem supremam manum imponam; negotium propediem ad finem deducam; operi finem statuam; res propediem confecta erit; ad exitum perveniet, provehetur; negotio brevi finem afferam; negotium optato exitu concludam, terminabo. 3. **Finitæ jam erant induciæ,** *l'armistice était terminé.* Exierant, abierant jam induciæ. Cf. **Absolvo, Perficio, Finis.** USUS: Omnia utilitate finire, **definire,** *définir.*

FĪNIS, is, m. *Fin, terme.* SYN. Modus, terminus, exitus, ultimum, extremum.)(**Initium, principium.** EPITH. Similis, optimus, simplex, teterrimus, vetus. PHRAS. 1. (**Non multum deest ad finem,** VULG.), *je suis presque à la fin.* Parum abest a fine; parum abest, quin ad exitum res perveniat; res ab exitu non longe abest, in exitu res est; summam manum exspectat; affecta, nondum perfecta, confecta, absoluta res est. Cf. **Absolvo.** 2. **Sub autumni finem,** *vers la fin de l'automne.* Extremo jam autumno; autumno vertente, præcipitante, exeunte, prope exacto, circumacto. Cum in exitu jam autumnus esset; in extrema parte, ac conclusione autumni; autumno jam senescente; desinente in hiemem autumno; inclinante jam autumno. 3. **A principio usque ad finem,** *du commencement à la fin.* A capite ad calcem; a carceribus ad metam. 4. **A fine ad principium redire,** *revenir de la fin au commencement.* A calce ad carceres revocari; a meta ad carceres revocari; redire ad fontem; iter remetiri ad caput rei. 5. **Finis principio non respondet,** *la fin ne répond pas au commencement.* Extrema primis non respondent; extrema primis non congruunt; res exitum habet principio dissimilem; abludit a principio exitus. USUS: 1. Non faciam finem rogandi. Illa victoria finem bello attulit, præscripsit. Finem statuere, constituere, reperire, habere. 2. **Causa, cujus gratia,** *fin, but, dessein.* Cur? quem ad finem? Finis causa aliquid facimus. Finis honorum, quo referuntur et referenda sunt omnia. 3. **Locorum, provinciarum extrema, unde finitimi,** *contrée; frontières.* Lingua Latina finibus sane exiguis continetur. Imperii fines proferre, *reculer les bornes de l'empire.* Fines tueri, defendere ab incursionibus. Cf. **Extremus.**

FĪNĪTĒ, *Dans certaines limites, modérément.* SYN. Definite. USUS: Avarus erit, sed finite; adulter, sed habebit modum.

FĪNĬTĬMUS, a, um, *Voisin, proche.* SYN. Vicinus, propinquus, confinis, proximus. USUS: Finitimus oratori poeta est. Falsa veris, ægritudini finitimus est metus. Vitia propinqua inter se et finitima. Regnum, gens finitima, *peuples limitrophes.* Cf. **Vicinus.**

FĪNĪTOR, ōris, m. *Arpenteur.* SYN. Decempedator, metator, qui agrorum terminos constituit. USUS: Delecta finitorum juventus.

FĪO, fis, factus sum, fieri, p. verbi **FACIO,** *Être fait, se faire, se passer, arriver, devenir.* SYN. Evenio, accido, evado, confio, conflor. ADV. Acriter, acrius, acerrime, amantissime, animose, apte, arrogantius, atrociter, bellissime, benigne, benevole, casu, caute, clarius, cogitato, commode, considerate, constanter, consulto, crebro, cumulatius, cupide, difficile, diligenter, divinitus, diutius, dupliciter, faciliter, forte, fortuito, frequentius, honorifice, honeste, humane, improbe, improviso, inepte, injuste, insulse, iracunde, lepide, limatius, longius, mature, melius, modestissime, necessario, obscure, occultus, omnino, petulantissime, pie, privatim, publice, rite, sedulo, severius, simulate, suaviter, tardius, temere, turpiter, varie, vehementer, vere, viriliter, vitiose, utiliter. PHRAS. 1. **Vide ne inde seditio fiat,** *prenez garde que de là ne sorte quelque sédition.* Ne seditio exsistat, conflетur; ne tumultus aliquid enascatur; contentiones gignantur, consequantur; ne in seditionem res vertatur; ne tumultus hic in seditionem evadat, degeneret, delabatur. Cf. **Facio.** 2. **Si fieri potest,** *si cela peut se faire.* Si fortuna daret; si res et locus permittit; si confieri res potest; si integrum tibi est; si facultatem causa dat, præbet; si res facultatem habitura tibi videtur; si videris id, quod peto, posse consequi; si rem confici, effici, ad exitum deduci posse putas; si eventum speras cum animo meo congruentem; non alienum, non abhorrentem a voluntate mea. 3. **Tribunus factus est,** *il fut fait, il devint tribun.* Creatus, renuntiatus est tribunus; ordines ducere jussus est; tribunitia dignitate auctus; tribunis adscriptus; in tribunorum ordinem adlectus est. USUS: Sæpe fit, ut, etc. Fato fiunt omnia. Si ita factum esset, ut senatus haberetur, nobis magno usui fuisset. Cf. **Facio.**

FIRMĀMENTUM, i, n. *Support, soutien, appui.* SYN. Robur, vires. EPITH. Contrarium, gravissimum. USUS: Hic ordo est firmamentum cæterorum. Flos Italiæ, firmamentum imperii, ornamentum civitatis. Est hoc firmamentum disciplinæ. Firmamentum et robur accusationis.

FIRMĒ, *Solidement, fortement.* SYN. Firmiter. USUS: Habere aliquid bene cognitum et firme conceptum animo. Graviter, firmissime aliquid asseverare.

FIRMĬTAS, ātis, f. *Fermeté.*)(**Infirmitas.** USUS: Constantia et firmitas animi.

FIRMĬTER, *Fermement.* SYN. Firme.

FIRMĬTŪDO, ĭnis, f. *Solidité; constance.* SYN. Firmitas. EPITH. Gladiatoria. USUS : Firmitudo gravitasque animi. Cf. **Constantia.**

FIRMO, as, avi, atum, are, a. *Affermir.* SYN. Stabilio, firmum facio. USUS : Firmare imperium et augere. Nondum pro firmato jus stetit, *le droit n'est pas encore bien établi.* Aliquid rationibus firmare. Corpora juvenum labore firmantur. Cf. **Confirmo.**

FIRMUS, a, um, *Ferme, solide, stable.* SYN. Stabilis, ratus, fixus, constans, immortalis, quod multum firmamenti et virium habet; quod nulla vi labefactari, nunquam dimoveri loco potest. ADV. Bene. PHRAS. **Id quidem firmum teneo,** *je tiens cela pour indubitable.* Mihi id confirmatissimum est; hoc penitus mihi persuasum, ut adeo animo insitum innatumque videatur, nec convelli possit. Ab illa opinione nulla unquam conditione discedam; nemo me deducere, amovere poterit. Firmo concepta est animo ea opinio, quam nulla dies evellet, convellet extrahet, excutiet. USUS : Firma, stabilis, perpetua amicitia. Senatus tua auctoritate firmior. Tenere aliquid firmum. Firmus ab equitatu. Civitas firma et valens. Jam sum paulo firmior. Firmiore corpore esse. Cf. **Certus, Fixus.**

FISCĬNA, æ, f. *Corbeille.* SYN. Canistrum.

FISCUS, i, m. *Corbeille, panier, cassette; fisc, trésor public.* SYN. Sacculus ad majoris pecuniæ summam capiendam, et pecuniam publicam. PHRAS. (**Bona fisco addicta sunt,** *seu* **confiscata,** VULG.), *ses biens furent confisqués.* Bona in publicum redacta sunt, publicata sunt; hastæ, præconis voci subjecta sunt, pecunia in ærarium relata. USUS : Reperi fiscos complures cum pecunia Siciliensi.

FISSĬO, ōnis, f. *Action de briser.* Terræ subiguntur fissione glebarum.

FISSUM, i, n. *Fissure (dans le foie des victimes).* SYN. Fissio. EPITH. Familiare et vitale. USUS : Fissum jecoris; quid fissum in extis, quid fibra valeat.

FISTŪCA, æ, f. *Mouton (pour enfoncer des pilotis).* SYN. Machina, qua trabes in terram *vel* fluminis alveum panguntur.

FISTŪLA, æ, f. *Flûte.* **Musicum instrumentum diversum a tibia;** *item:* **Tubus.** EPITH. Eburnea, pastoritia. USUS : Fistula canere, modulari, (**fistulare,** VULG.), *jouer de la flûte.*

FISTŪLĀTOR, ōris, m. *Joueur de flûte.* USUS : Fistulatorem domi relinque.

FIXUS, a, um, *Fixé, immobile, arrêté.* SYN. Decretus, statutus, stabilis, firmus, ratus. USUS : Illud maneat ac fixum sit. Fixum in animo suo tenere. Cf. **Firmus, Decretum.**

FLĀBELLUM, i, n. *Éventail.* **Instrumentum, quo æstate ventum excitamus refrigerandi causa.** USUS : Cujus lingua quasi flabello seditionis est concio ventilata.

FLĀBĬLIS, e, gen. com. *D'air, aérien.* SYN. Spirabilis, aerius. USUS : Nihil est in animis flabile, humidum, igneum.

FLACCESCO, is, ere, n. *Devenir mou, perdre son énergie.* SYN. Languidus fio. USUS : Cum eum motus omnis animi, tanquam ventus deficeret, flaccescebat oratio. Cf. **Langueo.**

FLACCUS, a, um, *Qui a de longues oreilles.* SYN. Qui aures habent magnas et languidas. USUS : Sili, flacci, frontones, capitones.

FLĂGELLUM, i, n. *Fouet.* SYN. Lorum flagrum. PHRAS. 1. **Flagellis hominem atrociter cædi jussit,** *il ordonna de le battre cruellement de verges.* Flagellis conscindi, lacerari hominem jussit; depromi ad flagra hominem; lora in alterum expediri; flagris hominem excipi, mulctari, violari jussit. Cf. **Disciplina.** 2. **Si falsa dixeris, flagella senties,** *si vous mentez, vous aurez le fouet.* Si me celaveris, ferventem te flagris faciam, loris te flagrisque depexum dabo, loris excruciabere, dorsum liberaliter flagrorum vibicibus conscribetur, exarabitur, pro commerita noxa, flagris castigabere; loris vapulabis; verberatio te manet. USUS : Flagellis, loris aliquem cædere.

FLĀGĬTĀTOR, ōris, m. *Qui demande d'une manière pressante.* SYN. Qui assidue flagitat. USUS : Video flagitatorem fore, non quidem molestum, sed assiduum et acrem.

FLĀGĬTĬŌSĒ, *D'une manière déshonnête, infâme.* USUS : Flagitiose ac turpiter.

FLĀGĬTĬŌSUS, a, um, *Débauché, dissolu, infâme.* SYN. Flagitiis contaminatus, fœdus ac turpis. USUS : Homo flagitiosissimus, libidinosissimus, nequissimus. Cf. **Turpis, Scelestus, Sceleratus, Flagitium.**

FLĀGĬTĬUM, ii, n. *Crime, infamie.* SYN. Crimen cum dedecore ac turpitudine conjunctum. EPITH. Incestum, turpe, alienum, domesticum, fraternum, inauditum, manifestum, occultum. PHRAS. **Multa flagitia commisit,** *il est tout souillé d'infamies.* Flagitia multa fecit, admisit, commisit, suscepit; diu multumque in flagitiis versatus, volutatus est; plurimis flagitiis contaminatus, inquinatus, coopertus est; flagitiis tantum nobilitatus est; multa in flagitia se ingurgitavit; nulla prope pars vitæ turpitudinis expers est. Quæ libido ab oculis, quod facinus a manibus ejus, quod flagitium a toto corpore abfuit? Cf. **Crimen, Scelus, Facinus, Sceleratus.** USUS : Flagitium facere, suscipere, admittere, committere.

FLĀGĬTO, as, avi, atum, are, a. *Désirer vivement, demander avec instance.* SYN.

Ardenter peto. ADV. Admodum, privatim. USUS : Vide, quid acta vita, quid studia tua a te flagitent? Postulatur a te dudum, vel potius flagitatur historia. Postulo, non flagito. Cf. Peto.

FLĂGRANTĬA, æ, f. *Embrasement.* SYN. Ardor. USUS : Flagrantia oculorum, *feu, éclat des yeux.*

FLĂGRO, as, avi, atum, are, n. *Brûler, être enflammé.* SYN. Conflagro, ardeo. USUS : Flagrare odio, amentia, infamia et odio, *être animé d'une haine ardente.* Flagrare studio dicendi, desiderio. Convivium stupris flagrans. Flagrant in illo libidines. Cf. Ardeo.

FLĂGRUM, i, n. *Fouet, lanières.* SYN. Flagellum. USUS : Vestalis flagro cæsa. Cf. Flagellum.

1. **FLĀMEN**, inis, m. *Flamine.* USUS : Flamen quirinalis. Flaminem prodere, creare, *créer un flamine.*

2. **FLĀMEN**, inis, n. *Souffle.* SYN. Flatus, spiritus. USUS : Ad flamen austri inclinatior, *tourné du côté du sud.*

FLAMMA, æ, f. *Flamme.* SYN. Mobilior et splendentior pars ignis. EPITH. Fœdissima, perniciosissima, pestifera, nefaria, recens, tanta, inveterata, tremula, vehemens. Flammæ innumerabiles. USUS : TRANSL. Sulpitius in eadem invidiæ flamma, *malveillance.* Cf. Ignis.

FLAMMĔUS, a, um, *De flamme.* USUS : Stellæ natura flammeæ.

FLĂMMŬLA, æ, f. *Petite flamme.* USUS : Duæ e lucerna flammulæ visæ sunt.

FLĀTŬS, ūs, m. *Souffle.* SYN. Spiritus, flamen. EPITH. Prosper. USUS : Eo vela do, unde aliquis flatus ostenditur. Cum prospero flatu fortunæ utimur.

FLĀVĔO, es, ere, n. *Être jaune.* SYN. Auri colorem refero, fulgeo.

FLĀVUS, a, um, *Jaune.* SYN. Color fulvo clarior et albior. USUS : Flavi capilli, *cheveux blonds.*

FLĒBĬLĬS, e, gen. com. *Déplorable, regrettable.* USUS : O flebilem speciem et miseram.

FLĒBĬLĬTER, *En pleurant, tristement.* SYN. Miserabiliter. USUS : Flebilitet lamentatur. Cf. Lacrimæ.

FLECTO, is, xi, xum, ere, a. *Courber, plier.* SYN. Inflecto, torqueo, detorqueo, intorqueo. USUS : 1. Membra, quo vult, flectit, contorquet, porrigit, contrahit. Genu, caput leviter flectere, inflectere. Versare suam naturam, et ad tempus regere, atque huc illuc torquere et flectere. Flectere aliquem oratione, precibus. Flectere animum a virtute ad vitium, in ambitionem; mentem suam ad alicujus dignitatem. Flectebar animo, et frangebar. 2. Vito, caveo, muto, *se détourner.* Iter, consilium, sententiam flectere. Cf. Inclino, Moveo, Genu.

FLĔO, es, flēvi, flētum, ere, n. et a. *Pleurer, gémir.* SYN. Lacrimor, lacrimas effundo, profundo; lacrimis me dedo, trado; in muliebres me fletus projicio. ADV. Uberius, misere. USUS : Omnes de morte filii flebant, lamentabantur. Cf. Lacrimor, Lugeo, Fletus.

FLĒTŬS, ūs, m. *Larmes, pleurs.* SYN. Ejulatus, ploratus, planctus, lacrimæ, lamentatio. PHRAS. 1. **Ea res me ad fletum impulit**, *cette chose m'a fait verser des larmes.* Fletum movit; lacrimas commovit; lacrimas mihi expressit, vultum lacrimis implevit. 2. **Hæc inter fletus dixit**, *il parla ainsi en pleurant.* Manantibus lacrimis; obortis, profusis lacrimis hæc profatus est. Hæc inter gemitus et ploratus dixit; loquenti ista os lacrimæ sinumque implevere; hæc dicenti gemitus et lacrimæ vocem inclusere. Cf. Luctus, Lacrimæ. USUS : Fletus tota urbe gemitusque fit. Non possum præ fletu scribere, loqui.

FLEXĂNĬMUS, a, um, *Qui maîtrise les cœurs.* SYN. Suadens. USUS : Flexanima, atque omnium regina oratio.

FLEXĬBĬLIS, e, gen. com. *Souple, flexible.* SYN. Tener, mobilis. USUS : Materia omnium rerum flexibilis, commutabilis. Tenerum, flexibile, quod facile sequatur, quocumque ducas, quod tuo arbitrio fingas. Mollis, tenera, flexibilis oratio.

FLEXĬLŎQUUS, a, um, *Ambigu, énigmatique.* USUS : Oracula flexiloqua, et ambigua.

FLEXĬO, ōnis, f. *Action de courber; inflexion de la voix; détour.* SYN. Flexus, anfractus, conversio. EPITH. Virilis. USUS : Flexio vocis, laterum. Quos tu mæandros, dum omnes solitudines persequeris, qui diverticula flexionesque quæsiisti?

FLEXŬŌSUS, a, um, *Tortueux, sinueux.* SYN. Tortuosus.)(Rectus. USUS : Flexuosus introitus aurium.

FLEXŬS, ūs, m. *Détour, sinuosité.* SYN. Anfractus. EPITH. Multus. USUS : In hoc quasi flexu ætatis, *sur le déclin de l'âge (le retour).* Flexus viæ, fluminis.

FLO, as, avi, atum, are, n. *Souffler.* ADV. Belle. USUS : Suavissimus Auster nobis ab Epiro flavit.

FLOCCĬFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Ne faire aucun cas; mépriser.* SYN. Contemno, nihili facio.)(Magnifacio. USUS : Neque tamen floccifacio.

FLŌRĔO, es, rŭi, ere, n. *Fleurir, être en fleur.* SYN. Vigeo, floresco, eniteo, emineo, excellens sum. ADV. Honestissime. PHRAS. Arbores florent, *les arbres sont en fleurs.* Arbores frondent, frondes induunt; in florem

se induunt; folia, gemmas agunt; gemmant, fruticantur, luxuriant. USUS: 1. Hæc arbor floret. 2. TRANSL. Florere omni genere virtutis. Ingenii laude, acumine ingenii, lepore, honoribus, rerum gestarum gloria, existimatione innocentiæ, laudibus, amicitiis, gratia, auctoritate. Tu beatum te, et florentem, et potentem existimas. Fortuna utor florentissima. Cf. **Egregius, Vigor, Fama.**

FLŌRESCO, is, ere, n. *Commencer à fleurir.* SYN. Floreo. ADV. Quotidie magis, nunc primum. USUS: Sulpitius ad summam gloriam eloquentiæ florescens moritur, *Sulpitius meurt commençant à briller de tout l'éclat de l'éloquence.* Cf. Floreo.

FLŌRĔUS, a, um, *De fleur.* USUS: Corona florea.

FLŌRĬDUS, a, um, *Fleuri, brillant.* USUS: Floridior Cicerone, at minus gravis.

FLOS, flōris, m. *Fleur.* SYN. TRANSL. Lux, decus, honor, ornamentum, *beauté, éclat, lustre, puissance.* EPITH. Flores lectissimi. USUS: 1. Flores carpere, *cueillir des fleurs.* Legere, decerpere. Florum omnium varietas. Suavitates odorum, quæ afflantur e floribus. 2. TRANSL. Gratia non virtutis specie, sed ætatis flore conciliata. Flos nobilitatis et juventutis. Flos equitum, senatus, Italiæ.

FLOSCŬLUS, i, m. *Petite fleur.* USUS: Ficta omnia celeriter ut flosculi decidunt. Flosculos in oratione aucupari.

FLUCTŬĀTĬO, ōnis, f. *Agitation, irrésolution.* USUS: Fluctuatio animorum.

FLUCTŬO, ās, avi, atum, are, n. *Être agité, flotter.* SYN. Fluctibus jactor, vacillo, fluito. USUS: Tota res etiamnum fluctuat, *tout est encore incertain.* In decreto non decet fluctuare. Oratio fluctuans ac dissoluta, eo quod sine nervis et articulis fluctuet huc illuc.

FLUCTŬS, ūs, m. *Flot, vague.* SYN. Unda, procella. EPITH. Fluctus cani, magni, maximi, præsentes, sedati. USUS: Jactari, allui fluctibus. Fortunam tanquam fluctus a saxo frangi oportet. Sedatis reipublicæ fluctibus, et tempestate communita. Omnes tempestates et procellas in illo concionum fluctu subire. Motus, agitatio, fremitus fluctuum, et undarum sævientium fragor.

FLŬĬTO, as, avi, atum, are, n. *Couler, flotter; être flottant, irrésolu.* SYN. Fluctuo. ADV. Immoderate. USUS: Reipublicæ navis ereptis senatui gubernaculis fluitans in alto, tempestatibusque seditionum.

FLŪMEN, ĭnis, n. *Cours d'eau, fleuve, rivière.* SYN. Fluvius, amnis, profluens. EPITH. Aureum, frigidius, illustre, magnum, maximum, publicum, universum. PHRAS. 1. **Flumen profundum est,** *le fleuve est profond.* Fluvius est profundo alveo; agit undas magna vi ac mole; prææalto alveo defluit; vasta altitudine fluvius, ac navium patiens. 2. **Flumen non profundum,** *la rivière n'est pas profonde.* Vadosum. Flumen tenui fluens aqua; fluvius, qui vado nonnullis locis transitur; qui pedibus transiri, transmitti potest; haud difficili transitu flumen. Tenue flumen, nedum navium capax, aut ad comportanda, quæ necessaria sunt, opportunum. 3. **Flumen rapax est,** *le courant est rapide.* Citatum fertur flumen; violentus invehitur fluvius, et magna celeritate defluit. Undas agit magna vi et mole; rapide fluit, delabitur; cursu in mare profluit; vires suas concitat, rapido impetu decurrit. 4. **Flumen in monte oritur,** *le fleuve prend sa source dans la montagne.* Ex ipsis montis radicibus effunditur; ex monte decurrit, editur, devolvitur; prææalto e monte defluit; fluvius oritur fonte ad radices montis conspicuo; visendis ad montis pedem fontibus profluit, erumpit; originem in monte habet; excurrit ex summo montis; fontes vastissimi fluminis in montis jugo sunt; mons ille flumen non uno ore emittit; flumini duobus fontibus iter aperit. 5. **Flumen in mare fluit,** *le fleuve coule dans la mer.* In mare præcipitat, mari miscetur, lapsu suo et cursu in mare profluit, infertur; multis capitibus in Oceanum influit, se exonerat, se evolvit, aquas in mare defert, mare præceps subit, in mare cadit, in mare decidit, mari excipitur, accipitur, mergitur; Oceano exsorbetur; non uno ostio in mare devolvitur. 6. **Flumen agros præterfluit,** *la rivière coule à travers les campagnes.* Propter agros fluit; agros secat, alluit; agros præfluit, subluit; agros dispescit; agros pervagatur, prælabitur, interfluit; circum ectos agros rigat; agros dividit, dirimit, distinguit, oberrat. 7. **Flumen altissimas habet ripas,** *le fleuve a des rives très élevées.* Fluvium præaltæ coercent ripæ; præruptis undique ripis clauditur, cingitur fluvius; inter præaltas utrinque ripas decurrit. 8. **Flumen inundat,** *le fleuve déborde.* Magnis commotus tempestatibus fluvius, ita magnus et vehemens factus est, nullis ut ripis coerceri posset; fluvius super ripas effusus, sine ullis cœlestibus aquis in altitudinem insolitam crevit; fluvius agros inundavit cum magna strage tectorum, pecorumque et hominum pernicie; amnis late restagnavit; amnis continuis auctus imbribus, extra ripas diffluxit, excurrit; alveum excessit; ripis se superfudit; ripis torrens aggeres subruit, armenta, tecta, arborum truncos impulit, et se super ruinas evexit atque extulit. 9. **Flumen transire,** *passer un fleuve.* Superare, trajicere, transire flumen; in adversam ripam transmittere; flumen transgredi; milites fluvium traducere. USUS: 1. Flumine secundo, *en descendant le courant.* Flumine adverso, *en remontant le courant.* Flumen gravissimas naves perferens. Propter altitudinem, rapiditatem, altitudinem fluminis hausti pene aquis. Per

tortuosi fluminis sinus flexusque devolvebantur. Urbem a castris flumen dirimit, *une rivière sépare la ville du camp.* Flumen urbem mediam interfluit, *le fleuve traverse la ville.* 2. TRANSL. Flumen ingenii; flumen orationis.

FLŬO, is, fluxi, fluxum, ere, n. *Couler.* SYN. Labor, mano, excurro, defluo. ADV. Incitatius, libere, longe lateque, longius orationem, tardius numerum, æqualiter. USUS : 1. Quæ natura fluunt atque manant, ut aqua. 2. **Diffluo, dilabor,** *s'écouler, échapper, s'évanouir.* Fluit voluptas corporis. Fluunt omnia, nec diutius uno eodemque statu perdurant. Mollitia fluere. Quæ delapsa fluxerunt, severis legibus sunt vincienda. 3. **Orior,** *sortir, émaner, venir de.* Inde malum omne fluxit. Hæc ex eodem fonte fluunt. 4. Fracta quædam et fluens oratio. Cf. **Flumen.**

FLUVĬĀTĬLIS, e, gen. com. *De fleuve.* USUS : Bestiæ aquatiles, ut fluviatiles testudines.

FLŬVĬUS, ii, m. *Fleuve, rivière.* SYN. Flumen, amnis, profluens. EPITH. Atratus, magnus, jucundus. USUS : Fluvius sanguine fluxisse dicitur. Cf. **Flumen.**

FLUXĬO, onis, f. *Écoulement.* SYN. Cursus. USUS : Fluxiones aquarum.

FLUXUS, a, um, *Qui coule, liquide; fragile; éphémère.* SYN. Incertus, inconstans. USUS: Res nostræ, ut in secundis fluxæ, ita in adversis bonæ.

FŎCŬLUS, i, m. *Fourneau pour les sacrifices.* USUS : Posito in rostris foculo.

FŎCUS, i, m. *Foyer, feu.* SYN. Locus, ubi ignis fovetur. EPITH. Foci adyti, penetrales, patrii, privati, publici. USUS : Pro aris et focis pugnare. Ejicere aliquem domo nudum ac focis patriis, diisque penatibus, sedibus, aris exturbare. Cf. **Ignis.**

FŎDĬCO, as, avi, are, a. *Tourmenter, chagriner.* Res fodicantes, quas malas arbitramur, *ces choses qui inquiètent, que nous regardons comme mauvaises.*

FŎDĬO, is, odi, fossum, ere, a. *Creuser.* SYN. Effodio, perfodio. PHRAS. **Fodere terram,** *retourner la terre, bêcher.* Humum moliri; humum alte egerere; vertere terram. USUS : Fodit, invenit auri aliquantum. Pungit dolor, imofodit. Exspecta dum stimulis fodiam? Altius fodienti silex ferro impenetrabilis occurrit. Cf. **Cuniculus.**

FŒDĔRĀTUS, a, um, *Allié.* SYN. Fœdere et amicitia conjunctus; armorum socii, fœdere illigati. USUS : Fœderati populi, civitates. Cf. **Socius, Fœdus.**

FŒDISSĬME, *Indignement.* SYN. Turpissime.

FŒDĬFRĂGES, a, um, *Qui viole les traités, infidèle, perfide.* SYN. Qui fœdus frangit. USUS : Pœni fœdifragi.

FŒDĬTAS, atis, f. *Laideur, difformité souillure.* SYN. Turpitudo, macula. EPITH. Flagitiosa, intolerabilis. USUS : Depravatio et fœditas turpificati animi. Cf. **Turpis.**

FŒDO, as, avi, atum, are, a. *Défigurer, souiller, salir.* SYN. Maculo. USUS : Romam fœdavit adventus tuus. Templa omni turpitudine, aliquem nefario scelere fœdare. Cf. **Maculo, Commaculo.**

FŒDUS, a, um, *Laid, difforme; honteux, infâme.* SYN. Turpis, flagitiosus.)(**Purus.** USUS : Luxuria omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est. Cf. **Turpis.**

FŒDUS, ĕris, n. *Traité d'alliance, pacte, convention.* SYN. Pactio, fides, amicitia regum et populorum lege et religione sancita. PHRAS. 1. **Fœdus cum aliquo facere,** *faire un pacte, conclure un traité avec qqn.* Fœdus ferire, icere, percutere, peragere; societate ac fœdere se illigare; aliquem sibi adjungere; fœdus cum aliquo jungere; fœdus sancire, pacisci cum aliquo; fœderibus cum hoste devincire fidem; fœdus agere; fœdus conflare armorumque societatem cum altero; fœdus ac societatem inire; armorum societatem data atque accepta fide confirmare; fœdere conjungi. 2. **Ad fœdus accedere,** *se lier avec qqn.* Societatem cum aliquo coire; in fœdus transire; in amicitiam et societatem venire; societatem facere; fœdus pangere cum aliquo; accipi in jus æquum; inter socios amicosque pacto fœderis adscribi. 3. **Fœdus servare,** *garder, observer un traité.* Fœdere stare, in fide perstare; ultima pro fide experiri. Cf. **Fidelis, Fidem servo.** 4. **Fœdus frangere,** *fouler aux pieds, violer, rompre, déchirer un traité.* Fœdus infirmare, negligere, violare, frangere, rumpere; contra fœdus facere; fidem prodere; conventiones pactionesque perturbare; pacta ac conventa convellere, rescindere, irrita ac vana facere; pactis, conventis non stare. 5. **Fœdus renovare,** *renouer l'amitié,* confirmare; publicas fœderum religiones instaurare. Cf. **Amicitiam renovare.** USUS: Adversus fœdus stare. Fœdus scribere, tabulis incidere. Cf. **Societas.**

FŒNEUS, a, um, *De foin.* USUS: Fœnea hominum simulacra.

FŒNUM, i, n. *Foin.* USUS: Fœnum secare, demetere; furcillis versare, colligere, construere, in striam coarctare, in manipulos colligere, in metas exstruere, sub tectum congerere, in tabulata componere.

FŒTĔO, es, ere, n. *Sentir mauvais.* SYN. Male oleo. PHRAS. (**Fœtet ex ore,** VULG.), *il a mauvaise haleine.* Anima illi fœtet, fœtente est spiritu; ne quidem animam conservare puram potuit; ore fœtido teterrimam nobis pestem inhalat; homo contaminato spiritu, qui omnes ab se odoris gravitate ac fœditate

depellat, qui aliorum naribus maximam exhibeat molestiam; anima fœtida senis. USUS : Anima illi fœtet. Cf. **Fœtor.**

FŒTĬDUS, a, um, *Qui sent mauvais, fétide, infect.* USUS : Os fœtidum.

FŒTOR, ōris, m. *Mauvaise odeur, infection.* SYN. Putidus et malus odor. USUS : Jacebat in suo fœtore et fimo.

FOLĬUM, ii, n. *Feuille.* EPITH. Aridum. PHRAS. **Folia decidunt**, *les feuilles tombent.* Folia defluunt; arbor folia dimittit; foliis exuuntur, nudantur arbores. USUS : In arboribus truncus, rami, folia.

FOLLĬCŬLUS, i, m. *Petit sac.* **Saccus, quo parricidarum caput involvebatur.** EPITH. Lupinus. USUS: Os folliculo obvolutum.

FOLLIS, is, m. *Soufflet (pour le feu).* Instrumentum ad ignem excitandum. USUS : Id sine follibus et incudibus effici non potest. Admotis follibus, flatu ignem accendere.

FŌMENTUM, i, n. *Topique, calmant, lénitif.* SYN. Delinitio. USUS : Hæc sunt solatia, hæc fomenta humanorum malorum. Fortitudinis fomento mitigatur dolor. Cf. **Remedium.**

FONS, fontis, m. *Source, fontaine.* EPITH. Dulcis atque plenissimus piscium, perennis, sanctus augustusque, fontes recentes, reconditi. USUS : 1. Fons ex summo montis excurrit, et magno aquarum strepitu cadit, *prendre sa source.* Lucum fons perenni rigabat aqua, *arroser.* Fontis venas intercidere, venas avertere, *couper.* Fontem exhaurire, *tarir.* Fons aquæ dulcis. Fontium gelidæ perennitates. Summa loci salubritas et copia, pluribus circumjectis fontibus perennium aquarum. 2. **Principium, origo, caput**, *source, principe, origine, sujet.* E fontibus potius hauriant, quam rivulos doctrinæ consectentur. Philosophiæ fontes aperire. Consiliorum, calamitatum omnium fontes.

FŌRĀMEN, ĭnis, n. *Trou.* PHRAS. **Foramen in muro facere**, *percer un trou dans un mur.* Parietem perfodere, perforare, perrumpere; murum terebrare, transverberare, pertundere. USUS : Foramina illa, quæ patent ad animum a corpore. Cf. **Sensus.**

FŌRAS, *Dehors (avec mouv.).* SYN. Extra. USUS: Foras projicere, extrudere. Scripta foras dare. Accessio ædium foras projecta, foras eminens.

FORCEPS, ĭpis, m. et f. *Tenailles, pince.*

FŌRENSIS, e, gen. com. *De la place publique, du forum, judiciaire.* SYN. Judicialis, publicus. USUS : Oratio judicialis, forensis, concertatoria. Negotia forensia, et extranea.

FŌRES, ium, f. pl. *Porte.* SYN. Janua, ostium, aditus. USUS : 1. Fores aperire, claudere, effringere, pulsare. 2. **Ingressus, initium**, *ouverture, entrée, accès.* Amicitiæ et familiaritatis fores alicui aperire, patefacere.

FŌRI, ōrum, m. pl. *Tillac.* SYN. Tabulata navium a puppi ad proram per mediam navim. USUS : Alii malum scandunt, alii per foros currunt.

FŌRIS, *Dehors (sans mouv.).* SYN. Extra, extrinsecus, in luce atque oculis civium.)(**Domi, intus.** USUS : Consilium domi, arma foris. Foris delatæ merces.

FORMA, æ, f. *Forme, beauté.* SYN. Figura, species. EPITH. Certa, magna, maxime sibi cognata, duplex, egregia, eximia, formosior, generosa, magnifica, globosa, humana, ignea, impolita, rudis, insita in mentibus nostris, muliebris, mutabilis, nova, perfecta, rotunda, similis, tota, virilis, ultima, una et consentiens philosophiæ. PHRAS. 1. **Forma est non admodum venusta**, *il n'est pas très beau.* Figura et lineamentis non est admodum pulchris; habitu formaque corporis non optima; corporis et lineamentorum conformatio, membrorum compositio in eo non est venustissima; aspectu ac specie paulum horridiore est; multum abest ab elegantia formæque dignitate; nihil in illo est ad aspectum venusti ac præclari; honesta magis, quam liberali atque egregia forma est; nulla in eo oris dignitas, ac ne honestas quidem. Cf. **Deformis.** 2. **Forma est plena dignitatis ac majestatis**, *sa beauté est pleine de grâce et de majesté.* Habitus formaque viri aliquantulum amplior augustiorque humana. Habitudo corporis ea est, quæ facile indicaret, quantus animus lateret; mira in eo oris dignitas, ac forma plane regia. Vir est specie ac pulchritudine insignis; eximia homini corporis species est. Cf. **Pulcher.** USUS : 1. Omnium animantium formam vincit figura hominum. Imago, forma, nota, simulucrum. Liberali forma adolescens. 2. **Caracter, notio**, *idée, plan, modèle.* Exprimere formam reipublicæ horum temporum. Forma ædificii. Forma et figura dicendi; officii honesti forma.

FORMĬCA, æ, f. *Fourmi.* USUS : In formica non modo sensus, sed etiam mens, ratio, memoria videri possit.

FORMĬDO, ĭnis, f. *Crainte, frayeur.* SYN. Timor, pavor. EPITH. Horribilis, subita, improvisa, summa, tanta. USUS : Minas jactare, formidines, fugas, terrores. Formidinem injicere, imponere. Cf. **Metus.**

FORMĬDO, as, avi, atum, are, n. et a. *Avoir peur, craindre, redouter.* SYN. Metuo, paveo. USUS : Formidare omnia. Unus ausus est, quod omnium fugisset formidassetque audacia. Cf. **Timeo.**

FORMĬDŎLŌSĒ, *Avec timidité.* SYN. Timide. Cf. **Timide.**

FORMĬDŎLŌSUS, a, um, *Effrayant, terrible.* SYN. Horribilis. USUS : Dubium et formidolosissimum bellum. Cf. **Terribilis.**

FORMO, as, avi, atum, are, a. *Donner une forme, façonner.* SYN. Figuro, fingo, effingo.)(**Deformo.** ADV. Decore. USUS : Formare orationem, eamque variare ac distinguere. Nos verba, ut ceram fingimus et formamus. Ut temperatus est aer, ita pueri animantur et formantur. Juventutem præceptis; consuetudinem, mores formare, conformare. Se ad alterius mores fingere, formare. Cf. **Fingo.**

FORMŌSĬTAS, ātis, f. *Belles formes, beauté.* SYN. Pulchritudo, forma. USUS : Decorum positum est in tribus rebus, formositate, ordine, ornatu ad actionem apto. Cf. **Pulchritudo, Forma.**

FORMŌSUS, a, um, *Beau.* SYN. Pulcher, qui eximia facie est, ad aspectum venustus.)(**Deformis.** USUS : Formosissimæ virgines. Cf. **Pulcher.**

FORMŬLA, æ, f. *Règle, loi; formule de droit.* SYN. Præscriptum, norma. EPITH. Augustissima, antiquissima, certa, plena, consentanea rationi. USUS : 1. Testamentorum, sponsionum, postulationum, judiciorum, jurisconsultorum formulæ. 2. **Norma, regula,** *règle, loi.* Formula quædam constituenda, quam sequentes, ab officio nunquam aberremus. Erit hæc formula Stoicorum disciplinæ maxime consentanea.

FORNAX, ācis, f. *Four, fourneau.* USUS : Ardentes fornaces.

FORNĬCĀTUS, a, um, *Fait en voûte, cintré.* SYN. Qui fornicem habet. USUS : Paries fornicatus, *mur plein, en voûte.* (**Fornicor, fornicatio,** *fornication, vulg. sunt.*) Cf. **Scortor.**

FORNĬX, ĭcis, m. *Voûte, cintre, arc.* SYN. Testudo, camera, arcus. USUS : Fornix vitium fecit.

FORS, fortis, f. *Hasard, fortune, sort.* SYN. Fortuna. USUS : Fors domina campi. Ut fors tulerit, *à l'aventure, au gré du hasard.*

FORSĬTAN, *Peut-être.* SYN. Fortassis, fortasse. USUS : Forsitan quæratis, quid sit?

FORTASSE, *Peut-être.* SYN. Forsitan. USUS : Puer fortasse fatuus.

FORTASSIS, *Peut-être.* SYN. Fortasse.

FORTE, *Par hasard.* SYN. Casu, fortuna, fortasse, forsan. USUS : Forte evenit, ut Puteolos venirem. Cf. **Casus.**

FORTĬFĬCO, as, are, a. *Fortifier.* USUS : Animum fortificare.

FORTIS, e, gen. com. *Fort, courageux; solide.* SYN. Magnanimus, acer, strenuus, constans, potens, robustus, valens, invictus, animosus, multum roboris habens, in quo multum est roboris et virtutis, maximi animi; qui omnia in se esse posita ducit, et humanos casus virtute inferiores putat.)(**Ignavus.** ADV. Egregie, maxime, sane, vere. PHRAS. 1. **Est vir fortis,** *cet homme est courageux.* Vir est singulari animi magnitudine, qui humana omnia premat, casus contemnat humanos, omnia, quæ in hominem cadere possunt, subter se habeat, et despiciat. Est celsus et erectus, quique ea, quæ homini accidere possunt, omnia parva ducat; est stabili, firmo et magno animo; animo præditus firmo ac constanti. Vir altus et excellens, vere fortis, infra se omnia humana ducens; robusto animo, et invicta constantia; cui suppetunt animi ad invidiam sustinendam; quem nullus terror unquam dejiciat; cui magnitudo animi, ne fortuna quidem infracta; cui tantum roboris animo, tanta animi præsentia, nihil ut eum frangere, debilitare nihil possit. 2. **Fortis animo viribusque,** *homme au corps robuste et à l'âme intrépide.* Ingens animi viriumque, prævalidus pari viribus animo; viribus ingens bellatorque primus; vigebat animo corporeque, vix ut robur ejus viresque sustinere vis ulla posset. Cf. **Animus, Robustus, Expositus.** USUS: Viri fortes, quorum opera eximia in rebus gerendis exstitit. Vir fortis, acris animi magnique. Animi impetu fortissimo. Cf. **Fortitudo, Assuesco malis.**

FORTĬTER, *Fortement, solidement; énergiquement, bravement; avec courage.* SYN. Animose, viriliter, constanter, nervose, acriter, strenue, magno animo fortique; magno præsentique animo. PHRAS. **Fortiter tulit injuriam,** *il supporta courageusement cette injure.* In atroci calumnia virtus ejus nihil contremuit; magno elatoque animo; nullo trepidationis signo; animo strenuo ac impavido casum acerbissimum excepit. Cf. **Animus.**

FORTĬTŪDO, ĭnis, f. *Force d'âme, courage, fermeté.* SYN. Magnitudo animi, et robur; animi excelsi, atque invicti magnitudo; animi excellentia; elatio magnitudoque animi; animi excellentis præstantia; animi præsentia, robur, vis, excelsitas et magnitudo; acer animus et præsens, magna vi et incredibili animus.)(**Ignavia, inertia, timiditas.** EPITH. Custos dignitatis, incredibilis, jucunda auditu, præsens, princeps, propria viri, rabiosa, robusta et stabilis. PHRAS. **Ad omnes casus, quibus humana vita exposita est, animi fortitudine me defendo,** *la vigueur de mon âme me protége contre les malheurs auxquels la vie de l'homme est exposée.* Ad humana omnia, quibus vita humana subjecta est, fortis sum; contra fortunam firmus, paratus, armatus, validus, firmissimis animi præsidiis munitus sum; minimum laboro de humanis casibus; susque deque res humanas facio, contemno, negligo, despicio, aspernor; humanis casibus animi præstantia, virtute, fortitudine resisto. Fortunæ conatibus obviam eo, occurro; objicio me, oppono me fortiter atque acriter. Sperno fortunam fretus conscientia. Adversa, infesta, infensa, iniqua mihi est fortuna, valet tamen; seipso nititur, sua in seipso præsidia ponit; a

se ipso præsidium omne petit animus meus adversus fortunæ vim, impetum, conatus, injuriam, tela omnia. Mea me contra fortunam conscientia fortem facit, confirmat, auget viribus, validiorem reddit; mihi animos, virtutem, vires, fortitudinem, firmitatem addit. Acerbe me exagitat fortuna, tamen minimum res me humanæ commovent, afficiunt, perturbant. USUS: Fortitudo est considerata periculorum susceptio, laborum perpessio, dolorum laborumque contemptio. Fortitudinis proprium est nihil extimescere; omnia humana despicere; nihil quod homini accidere potest, intolerandum putare. Fortitudo præcipue in mortis ac doloris contemptione spectatur. Fortitudo est scientia perferendarum rerum, *vel* affectio animi in patiendo, humanæ legi parens sine timore. Ejus comites magnitudo animi, gravitas, patientia, rerum humanarum despicientia. Venientibus malis obstat. Fortitudo est rerum magnarum appetitio, rerum humilium contemptio, laboris cum utilitatis ratione perpessio.

FORTŬĬTO, *Par hasard, fortuitement.* SYN. Fortuitu, casu, temere, forte.)(Consulto. USUS: Casu et fortuito factum est. Repentina aliqua voluntate, et fortuito incidere in aliquid agendum. Cf. Casus.

FORTUĬTU, * *Par hasard, fortuitement.* SYN. Fortuito. USUS: Id tibi non excidit fortuitu, sed scriptum, meditatum, cogitatum attulisti. Temere, ac fortuitu, inconsiderate, negligenter aliquid facere. Casu et fortuitu navis in portum delata est.

FORTŬĬTUS, a, um, *Accidentel, fortuit.* SYN. In fortuna positus, non provisus. USUS: Fortuita bona. Fortuita atomorum concursio; fortuita et subita oratio, *discours improvisé.*

FORTŪNA, æ, f. *Fortune, sort, destin.* SYN. Sors, fors, casus, temeritas, eventus, mora, conditio.)(**Consilium, ratio.** EPITH. Adversa, aversa, afflicta, perdita, aliena, amplissima, anceps, cæca, communis, dispar, dissimilis, diuturna, domina rerum humanarum, dubia, dura, crudelis, egregia, excellens, exigua, eximia, externa, extrema, falsa et volucris, fatalis, florentissima, fluxa, fortunatior, fragilis, gravis acerbaque, inclinata et prope jacens, incolumis, incredibilis, inferior, infesta, infima, insana, integra, levis, magna, mala, mortalis, multa, optabilis, optima, particeps, perdita, popularis, præcipua, præstans florensque, pristina, propitia, prospera, æquabilis perpetuaque, singularis, spoliata, stabilis, summa, tanta, tuta tranquillaque, turpis, vaga volubilisque, vetus, volucris. PHRAS. 1. **Fortunam suam sibi quisque ipse parat,** *chaque homme est l'artisan de sa propre fortune.* Fortunæ quisque suæ faber est; mores cuique sui fortunam fingunt, conciliant; fortunam sibi quisque facit; sibi quisque, non fortunæ, incrementa sua debet. 2. **Quæcumque fortuna fuerit, tentabo rem,** *quoi qu'il arrive, j'essalerai.* Fortunæ periculum faciam; fortunam tentabo; fortunæ me committam; forti rem committam; in aleam quamvis dubiam ibo; rem in casum eventus, quamvis ancipitis, committam; fortunam, quæcumque oblata mihi fuerit, complectar; quemcumque cursum fortuna dederit; utcumque res cadet; quodcumque fors obtulerit; quemcumque fors casum tulerit; quocumque fortuna rem dederit; quicumque casus negotium gubernarit. 3. **In hoc bello partes sequar, quibus fortuna faverit,** *dans cette guerre, je suivrai le parti que favorisera la fortune.* Ad fortunam inclinabo; fortunæ mea consilia applicabo. Quo fortuna rem dederit, inclinarit; quibus partibus se fors dederit, quibus affulserit fortuna; quibus aspirarit; cum quibus ratio ac fortuna steterit, ad eas me aggregabo. 4. **Fortuna in bello multum potest,** *le hasard est puissant à la guerre.* Fortuna rerum quidem humanarum, sed maxime campi domina. Magna est vis fortunæ in utramque partem, seu ad res secundas, seu adversas. Bellicis in rebus sæpe fortuna plus, quam ratio potest. 5. **Fortuna modo prospera, modo adversa utimur,** *nous sommes tantôt heureux, tantôt malheureux.* Fere conjunctio est secundæ, dubiæque fortunæ. Ab excitata fortuna ad inclinatam fere desciscimus; jam florentissima utimur, jam duriore conflictamur. Varietate fortunæ jactamur, prosperis nunc rebus, nunc ambiguis. 6. **Fortuna prospera moderate utitur,** *il est modeste dans la prospérité.* In rebus secundis, et ad voluntatem fluentibus minime elatus est; in secundissimis rebus, etiam res maximas fortuna suffragante consecutus, minime insolescit; modum etiam secundis rebus novit imponere, nec nimis credere serenitati præsentis fortunæ. Prudens homo, et merito felix, qui cum præsto habeat ubique fortunam, eamdem tamen veretur, qua aspirante res maximas gessit. Quamquam omnia illi a fortuna data, tributa sint, nunquam tamen superbum se præbet in tanta fortuna; fortunam etiam secundam pulcherrime ferre novit; ejus animum non magis prospera effert fortuna, quam adversa dejicit. Virtute fortunam adæquat, nec secunda insolens, nec adversa dejectus. 7. **Fortuna utor adversa,** *je suis malheureux, la chance m'est contraire.* Fortuna mihi undique adversatur; nihil usquam secundi est; tempestates procellæque aliæ ex aliis mihi subeundæ sunt. Fortunæ fulminibus unus petor; undique me infestat, oppugnat, exagitat, vexat, premit; consilia mea evertit, discutit, profligat adversa fortuna. Pertinax me fortuna urgere, se mihi objicere non desinit. Inimicam ubique experior fortunam, male mihi cum fortuna convenit, percussus fortunæ vi jaceo; jacent res meæ ac fortunæ; alius ex alio casus rerum mearum tranquillitatem perturbat; fortuna

utor infesta, infensa, iniqua, dura, acerba, aspera, difficili; novis semper fortunæ telis ac ictibus expositus, subjectus sum; alius ex alio casus me affligit, pessumdat; novum identidem vulnus a fortuna accipio; fortuna afflicta opprimor; in novas semper difficultates, calamitates incurro; novis calamitatibus involvor, implicor; in maximas me difficultates fortuna conjicit; sempiterna nox fortunis meis offunditur; omnium, qui vivunt usquam, gentium sum miserrimus. Quis me homo est miserior? Omnes felicitates mihi adversantur; ærumnas omnes omnium supero ærumnis meis. Cf. **Miser.** 8. **Vita humana multis est exposita fortunæ injuriis,** *la vie de l'homme est exposée à tous les coups du sort.* Innumeris fortunæ telis patet hominum vita; innumera fortunæ tela impendent, imminent vitæ nostræ; casus plurimi, eventus rerum varii singulis prope horis extimescendi. Quisquis vitam ingreditur, quisquis in hanc lucem prodit, quisquis spiritum e cœlo ducit, quisquis hujus lucis usura fruitur, eum casus innumerabiles manent; ei, et quæ velit, et quæ nolit, exspectanda multa sunt; ejus animus ex vario rerum eventu perpetuo fluctuet, necesse est. Omnium rerum humanarum vicissitudo est, nulla nobis non timenda, non excitanda. Dum in terris sumus, degimus, ætatem exigimus; dum inter vivos agimus, est vicissitudo, est fortunæ inclementia, est fortunæ vis in utramque partem. Quam vaga volubilisque fortuna, tam varia commutabilisque vitæ nostræ ratio est; in casu atque fortuna bona corporis, et quæ extra corpus sita sunt et collocata. 9. **Fortuna est inconstans,** *la fortune est inconstante.* Varietas est propria fortunæ; volubilis ejus rota versatur semper; varii sunt incertique casus; usque variat fortuna; momento temporis vertitur, lubrica est et versatilis, nec invita teneri potest. Crebra fortunæ est varietas; jactamur invicem per ludibria fortunæ; nihil tam contrarium constantiæ, quam fortuna, fortuna amica varietati constantiam respuit; fortuna ab inconstantia sejungi non potest; vaga est volubilisque fortuna; nunquam eodem diu vestigio stat fortuna. 10. **Fortuna se vertit,** *la chance tourne.* Fortuna retro volvitur; hic casus vertenti nos præbet fortunæ, fortuna se inclinat, consiliis obstat et adversatur; a fortuna derelicti sumus; fortuna vertitur, variat nunc, dilabitur fortuna, fortuna nos destituit. USUS: 1. Fortuna prospera, æquabilis perpetuaque, *prospérité, bonne fortune.* Fortuna inclinata, et prope jacens, *malheur, fortune qui penche, qui déchoit.* Fortuna adversa, aversa, afflicta, perdita, acerba, *adversité, mauvaise fortune.* Fortuna varia, commutabilis, vaga, volubilis, fluxa, anceps, dubia, *fortune capricieuse, aveugle, hasard.* Fortuna utraque, *la bonne et la mauvaise fortune.* Fortunam belli tentare, periclitari, *tenter les hasards de la guerre.* Ferre, subire pulchèrrime secundam et adversam fortunam, *supporter parfaitement la bonne et la mauvaise fortune.* Fortunæ obsequi, cedere, *céder à la fortune.* Omnis spes, ratio et cogitatio illi ex fortuna pendet, *il abandonne tout au hasard.* Fortunæ consilia sua applicare, *rechercher la fortune, régler ses desseins d'après la fortune.* Cum virtute fortunam adæquare, *être aussi vertueux que fortuné.* 2. **Conditio,** *état, condition.* Homines infima fortuna, *hommes de la dernière classe.* Num versor tecum in eadem fortuna? Cf. **Felix, Felicitas, Calamitas, Miser, Miseria.**

FORTŪNÆ, arum, f. pl. *Biens, richesses, revenus, fortune.* SYN. Bona, copiæ, opes, divitiæ, dona fortunæ, res, quas fortuna tribuit, bona, quæ alicui a fortuna data sunt, res familiaris. PHRAS. **Fortunis aliquem privare,** *priver qqn de ses biens.* Fortunas alicujus prodere; in fortunas invadere, fortunis aliquem exuere, orbare, spoliare, evertere; deturbare aliquem de fortunis. USUS: Aliquem fortunis augere, cumulare, *combler de biens.* Alicujus fortunis imminere, *menacer la fortune de qqn.* Fortunas dissipare, *dissiper ses biens.* Fortunas amittere, *perdre sa fortune.* Fortunas cum morte dimittere, *abandonner.* Fortunas suas ac dignitatem obtinere. Fortunis frui. Per fortunas! (**formula obtestantis**). Cf. **Divitiæ, Opes, Bona.**

FORTŪNĀTĒ, *D'une manière heureuse.* SYN. Feliciter. USUS: Fortunate beateque vivere. Cf. **Feliciter.**

FORTŪNĀTUS, a, um, *Fortuné, riche, opulent; heureux.* SYN. Felix, cui venti valde secundi, cui fortuna ubique præsto est; incredibili fortuna cumulatus, cui ad felicitatem nihil deest; cui recte res omnes sub manus succedunt.)(**Infelix, miser.** ADV. USUS: Nobilis, fortunatus homo. Cf. **Felix.**

FORTŪNO, as, avi, atum, are, a. *Rendre heureux.* SYN. Servo, augeo. PHRAS. **DEUS te fortunet,** *que DIEU vous fasse réussir.* Tu quod agis, id velim DEUS approbet; DEUS inceptis tuis successus det prosperos; DEUS tibi optata ferat omnia; DEUS faxit, ut felicia faustaque sint, quæ suscipis; faveat aspiretque consilio tuo; felix adsit inceptis tuis; bene vertat DEUS, quod agis; DEUS votis tuis optatisque cumulate respondeat; faveant Superi tuis conatibus; fortunet DEUS, quod tibi in manibus est; divi te omnes adjuvent, ut bonis avibus cœpta res melioribus exeat; ut, quod Superis fortunantibus instituisti, id propitio Numine absolvas; ut, quod aggressus, quod auspicatus es, id succedat optime, id fauste ac feliciter eveniat, cadat; prosperum eventum sortiatur; ad felicem exitum perducatur; DEUM tibi hæc consilia fortunare cupio. Cf. **Precandi formulæ.** USUS: Tibi patrimonium dii fortunent! Honorem tibi deos fortunare volo.

FŎRUM, i, n. *Forum, place publique.* EPITH. Celeberrimum, commune, iniquum, maximum, medium, molestum, mutum, plenum, refertum militibus, totum, transversum, non modo vacuum a bonis, sed etiam a liberis inane. USUS: 1. Forum boarium, olitorium, piscarium. 2. **Judicia publica**, *tribunal, barreau.* Forum egit in provincia. Postquam forum attigisti, nihil fecisti, nisi plenum dignitatis. Forum colere. Forum refrixit.

FOSSA, æ, f. *Fosse, fossé.* EPITH. Abundans gurgitibus, lata. PHRAS. 1. **Fossam facere**, *faire une fosse.* Fossam deprimere; fossam obducere, ducere. 2. **Fossa munire oppidum**, *entourer la ville d'un fossé, d'un retranchement.* Oppidum fossa ac vallo circumdare, munire, circummunire, sepire. USUS: Fossæ pluribus locis objectæ iter abruperant. Rheni fossa gurgitibus abundans.

FOSSĬO, onis, f. *Action de creuser.* EPITH. Recens. USUS: Agri fossiones et repastinationes. Terra recenti fossione fumans.

FOSSOR, ōris, *Cultivateur; fossoyeur.* SYN. Qui fodit.

FŎVĔA, æ, f. *Trou, trappe, fosse; piège.* SYN. Fossa, scrobs. USUS: In foveam incidit.

FŎVĔO, es, fōvi, fōtum, ere, a. *Soigner, entretenir, protéger, aimer.* SYN. Tego, alo, tueor, retineo. USUS: Inimicum meum ita fovebant, ita in manibus habebant, ita osculabantur. Fove amorem, et auge, quo in me ferebaris. Semper te fovebo, et quibuscumque rebus potero, augebo. Omnibus me rebus semper fovit et ornavit. Hoc enimvero est alere vitium et fovere. Cf. Alo, **Tueor**, **Faveo**.

FRACTUS, a, um, *Brisé; abattu.* SYN. Infractus, debilitatus, afflictus. USUS: Qui me animo nimis fracto esse, atque afflicto, loquebantur.

FRĂGĬLIS, e, gen. com. *Fragile.* SYN. Caducus.)(**Firmus**, **stabilis**. USUS: Corpus fragile, caducum, animus sempiternus. Quis stabile futurum et firmum confidat, quod fragile et caducum sit? Cf. **Infirmus**, **Humanus**, **Debilis**.

FRĂGĬLĬTAS, ātis, f. *Fragilité; faiblesse.* USUS: Fragilitatem naturæ communis etimbecillitatem, et casus humanos et incertos eventus valetudinis pertimesco.

FRAGMENTUM, i, n. *Fragment, morceau, débris.* SYN. Rei fractæ pars, frustum. USUS: Fragmenta lapidum, lignorum.

FRĂGOR, ōris, m. *Bruit éclatant, fracas.* SYN. Rei fractæ sonitus, strepitus.

FRĂGRO, as, are, n. *Exhaler une odeur forte.* SYN. Odorem reddo, odorem afflo.

FRANGO, is, frēgi, fractum, ere, a. *Briser, détruire.* SYN. Infringo, confringo, perrumpo, comminuo, infirmo, contundo. ADV. Facile, vehementius. PHRAS. **Frangere munimenta oppidi**, *renverser les fortifications d'une ville.* Convellere, laxare, comminuere muros; compages operum interscindere; mœnia lacerare, pinnas detergere; repagula, valvas demoliri; valla quassare, vellere; claustra infringere; decutere portas, exscindere. USUS: 1. Fores frangere. Remos frangere et detergere. 2. **Cohibeo**, **coerceo**, *arrêter; réprimer, dompter.* Animos alicujus, spiritus, impetum, audaciam, furorem, cupiditates, libidines frangere, contundere. Pertinaciam frangere et expugnare. 3. **Debilito**, **infirmo**, *affaiblir, épuiser.* Metu, dolore, morbo, animo frangi; malorum diuturnitate frangi, et dolori succumbere. 4. **Violo**, *violer.* Fidem, fœdus frangere. 5. **Remitto**, *diminuer.* Frangit se calor. Cf. **Destruo**.

FRĂTER, tris, m. *Frère.* SYN. Germanus. EPITH. Amantissimus, carissimus, impius, levis, major, minimus, miser, optatissimus, optimus, ornatissimus, præditus pari pietate et industria, suavissimus. Fratres amantissimi et conjunctissimi. USUS: Volo, mi frater, fraterculo tuo credas. Concordissimi fratres.

FRĂTERCŬLUS, i, m. *Petit frère.* SYN. Frater.

FRĂTERNĒ, *Fraternellement.* SYN. Germane. USUS: Epistolæ non fraterne scriptæ. Fraterne debes ignoscere.

FRĂTERNUS, a, um, *Fraternel.* USUS: Fraterna necessitudo. Fraternum amorem demonstrare in aliquem.

FRATRĬCĪDA, æ, m. *Fratricide.* USUS: Parricida, fratricida.

FRAUDĀTĬO, ōnis, f. *Mauvaise foi.* SYN.)(**Fides**. USUS: Inter bonos bene agere oportet, et sine fraudatione.

FRAUDĀTOR, ōris, m. *Fripon.* SYN. Inficiator. USUS: Fraudator creditorum, *banqueroutier.*

FRAUDO, as, avi, atum, are, a. *Frauder, tromper, dépouiller.* SYN. Fraudem facio, fallo, destituo, ludifico. ADV. Improbissime, palam. USUS: Fraudare creditores. Qui socium pecunia fraudaverit. Cf. **Decipio**.

FRAUDŬLENTUS, a, um, *Fourbe, trompeur.* SYN. Fallax, dolosus, mendax, malitiosus. PHRAS. Fraudulentus homo est, *c'est un fourbe.* Ad fraudem acutus; fallaciis totus constat; fallaciis ac fraudibus consutus est. Cf. **Astutus**, **Fallax**, **Fallo**.

FRAUS, fraudis, f. *Mauvaise foi, ruse, fraude, perfidie.* SYN. Dolus, malitia, fallacia, machina, insidiæ, error, præstigiæ, circumscriptio. EPITH. Capitalis, familiaris, impia, minima, præsens, scelerata et nefaria, summa, valentior. PHRAS. 1. **In fraudem homines impellere**, *tromper les hommes.* In fraudem deducere, agere, conjicere; fucum, fallaciam

facere; ludificare homines; tenebras iis offundere; dolis eos circumvenire, circumducere. Cf. **Decipio, Fallo.** 2. **In fraudem inductus est,** *il a été pris au piége.* In fraudem delatus, delapsus est; in fraudem incidit; fraude irretitus, captus, circumventus est. Cf. **Fallo.** USUS : 1. Filio pietas erga patrem fraudi esse non debet. Hoc mihi ne fraudi sit, aut noxæ, *causer du tort, porter préjudice.* 2. **Fraudem admitto,** *commettre une mauvaise action.* Fraudem suscipere, concipere, facere. Fraudem capitalem ausus. Fraudem creare alicui. Cf. **Decipio.**

FRĔMĔBUNDUS, a, um, *Frémissant d'indignation.* SYN. Furens, indignatione plenus.

FRĔMĬTŬS, ūs, m. *Bruit, fracas; frémissement.* SYN. Strepitus horribilis. USUS : Fremitus armorum, *cliquetis des armes.*

FRĔMO, is, ŭi, ĭtum, ere, n. *Retentir, résonner; frémir, murmurer (de joie ou de colère).* SYN. Perstrepo. USUS : Fremuit ereptum sibi consulatum. Fremunt gaudio erecti. Fremant omnes, dicam, quod sentio. Cf. **Rabies.**

FRENDO, is, fressum *vel* frēsum, ere, n. *Grincer des dents.* SYN. Fremo, sævio. USUS : Leo frendens.

FRĒNO, as, avi, atum, are, a. *Retenir, modérer.* SYN. Reprimo, domo, cohibeo. USUS: Furores alicujus frenare; voluptates frenare. Cf. **Cohibeo, Coerceo, Comprimo, Domo.**

FRĒNUM, i, n.; pl. **frena, ōrum,** n. *vel* **freni, ōrum,** m. *Frein, bride, mors.* SYN. Instrumentum, quo equum moderamur. EPITH. Novum. USUS : Alteri calcaria adhibenda, alteri freni; frenos furenti injicere. Frenum recipere, mordere, *ronger son frein.* Frena ubi equus receperit.

FRĔQUENS, entis, omn. gen. *Nombreux.* SYN. Multus.)(**Infrequens, rarus.** USUS : 1. Frequentes fuimus ad ducentos. 2. **Numerosus,** *peuplé.* Frequens regio, municipium. Frequens senatus. Frequentissimum theatrum. 3. **Creber et crebro,** *souvent.* Frequens in senatum venio. Cf. **Copia, Sæpe.**

FRĔQUENTĀTĬO, ōnis, f. *Abondance.* SYN. Crebritas, multitudo, coacervatio. EPITH. Densa et continens, universa. USUS : Densa et continens verborum frequentatio.

FRĔQUENTER, *Souvent.* SYN. Frequens, crebro. USUS: Frequenter et assiduo. Cf. **Sæpe.**

FRĔQUENTĬA, æ, f. *Concours, affluence; abondance.* SYN. Crebritas, multitudo.)(**Paucitas, solitudo.** EPITH. Gravis et plena rerum, incredibilis, magna, similis, solida, tanta, usitata. USUS : Maxima frequentia domum deducebar. Summa hominum, assidua amicorum frequentia me celebrat et ornat. Cf. **Celebritas, Multi.**

FRĔQUENTO, as, avi atum, are, a. *Fréquenter, être assidu auprès; célébrer.* SYN. Celebro, sæpe adeo.)(**Desero.** ADV. Acervatim, summe. PHRAS. 1. **Maritima loca libenter frequento,** *volontiers je vais sur le bord de la mer.* Utor frequenter, nec sine voluptate maritima regione; maritimæ regionis aspectu libenter ac frequenter pascor; frequens ad maritimas regiones venio, accedo, quod eorum locorum aspectus mirifice me capiat, teneat, oblectet; frequenter et jucunde versor in locis maritimis; ut nihil jucundius est oculis meis maritimæ regionis aspectu, ita nusquam frequentior sum, quam in locis maritimis. Frequens sum in ora maritima, quod ex ejus aspectu miram hauriam voluptatem. Cf. **Adeo.** 2. **Jam in tertium annum frequentat scholam,** *c'est la troisième année qu'il fréquente l'école.* Jam in tertium annum magistro operam dat; in scholam itat; scholam terit; ea in schola versatur; in ludum commeat; scholam obit; magistrum audit. USUS : Maritima loca cum voluptate frequento, *fréquenter.* Vocem aliquam frequentare, *répéter, redire souvent,* **in ore habere.** Regionem aliquam coloniis, populis frequentare, *peupler.*

FRĒTUM, i, n. *Détroit.* SYN. Locus angustus in mari, maris æstus. EPITH. Horrisonum, medium. USUS : Freto ad Messanam transit. Quid de fretis, aut maritimis æstibus plura dicam?

FRĒTUS, a, um, *Appuyé sur, confiant en.* SYN. Confisus, nixus, fultus. USUS : Partim innocentia fretus, partim gratia potentum nixus, partim amicitiis fultus.

FRĬCO, as, cŭi, ctum, are, a. *Frotter.* Dentes fricare.

FRĬGĔO, es, ere, n. *Avoir froid.* SYN. Algeo, conglacio.)(**Caleo.** ADV. Plane, valde. USUS : Sine Baccho et Cerere Venus friget. Studia populi, judicia frigent. Cf. **Frigus.**

FRĬGESCO, is, ere, n. *Se refroidir.* USUS : Nos hic frigore frigescimus.

FRĬGĬDUS, a, um, *Froid, glacé.* SYN. Gelidus, algidus. USUS : Acumen frigidum; jejunia et frigida calumnia; lentus in dicendo ac prope frigidus orator. Cf. **Languidus.**

FRĬGUS, ŏris, n. *Froid, froidure.* SYN. Vis frigorum.)(**Calor.** EPITH. Gelidum, intolerabile, maximum, tantum, tremulum. PHRAS. **Ingens est regionis ejus frigus,** *ce pays est très froid.* Regio est propinquitate Alpium prægelida; infames frigoribus Alpes; incolarum corpora rigentia gelu torpent; torpentibus frigore nervis vix artus possunt flectere. Nunquam non humus illic gelu riget. Frigoris vis imbres concreto gelu adstringit; acrior ubique vis frigoris afflat e montibus; acrior ibi vis est frigoris; magnitudo frigorum tanta, ut corpora incolarum quamvis patientia algoris,

obrigescant; artus sæpe vi frigoris ambu-rantur. USUS : Frigus impendebat intolerabile. Vix in tectis ipsis frigus declinatur. Frigore obriguimus. Vis frigoris depellitur. Frigus se remittit.

FRĪVŎLUS, a, um, *Frivole, futile, léger.* SYN. Nugatorius. USUS : Frivolus sermo, et illiberalis. Cf. **Ineptus.**

FRONDES, ium, f. pl. *Feuilles, feuillage.* SYN. Arborum folia. USUS : Via deserta, et frondibus et virgultis interclusa.

FRONDESCO, is, ere, n. *Se couvrir de feuilles.* SYN. Frondes emitto. USUS : Arbores verno tempore tepefactæ frondescunt.

FRONDŌSUS, a, um, *Touffu, abondant en feuillage.* SYN. Frondibus abundans. USUS : Montes frondosi.

FRONS, frontis, f. *Front.* SYN. Pars illa vultus ab oculis ad capillos. EPITH. Bella, familiaris, pristina, verissima. USUS : Frons est animi janua. Frontis contractio gravitatis indicium. Tune ausus es, ista fronte te ostendere? Fronte et oratione magis, quam ipso beneficio capiuntur homines. Frontem contrahere, *plisser, rider le front.* Frontem corrugare, caperare, obducere. Frontem ferire, *se frapper le front (en signe de dépit ou d'indignation).* Frontem explicare, porrigere, exporrigere, *se dérider.* Cf. **Vultus.**

FRONTO, ōnis, m. *Qui a un large front.* SYN. Tumidamagnaque fronte præditus.

FRUCTŪĀRĬUS, a, um, *De fruit, à fruit.* USUS : Agri fructuarii, vectigales, *champs affermés (qui paient une taxe).*

FRUCTŬŌSUS, a, um, *Qui rapporte, fécond, fertile.* SYN. Frugifer, utilis. USUS : Ager fertilis natura, cultu fructuosus. Res rustica bene culta et fructuosa. Beneficia iis, a quibus proficiscuntur, fructuosa. Cf. **Fertilis, Utilis.**

FRUCTŬS, ûs, m. *Fruit; produit, rapport.* SYN. Fruges, fetus, partus, utilitas, commodum; voluptas, delectatio. EPITH. Amplissimi, annui, desperati, extremi, integri, læti, uberes, mirifici, novi, præsentes. PHRAS. **Magnum inde fructum habui,** *j'ai tiré de là un grand profit.* Lætos et uberes consilii, laboris, et vigiliarum mearum fructus cepi, percepi, messui; fructus mihi amplissimos id consilium tulit, reddidit, genuit. Hoc consilium maximo mihi fructui fuit; consilii fructus nec unus, nec vulgaris erat. Consilii ac laboris hoc præmium, hunc fructum abstuli, qui longe omnium pulcherrimus. Usus ex consilio nihilo minor, quam ex labore capiebatur. Cf. **Utilitas.** USUS : Liberalitas pecuniæ fructus est pulcherrimus. Arbor fructus reddit annuos. Magnum gloriæ fructum e rebus gestis percepi. Honestissimæ voluptatis fructus in virtute inest.

FRŪGĀLIS, e, gen. com. *Sobre, frugal, modéré.* SYN. Frugi.)(**Nequam.** PHRAS. **Frugalis sum,** *je suis sobre.* Ventrem affero parabili victu contentum, exquisitas delicias non appetentem; inimicus sum luxuriosis epulis; vini cibique parcissimus; singulari sum frugalitate; cibo utor, victuque honesto magis, quam splendido. USUS : Optimus colonus, parcissimus, frugalissimus. Frugalis homo et moderatus. Cf. **Parcus, Abstineo.**

FRŪGĀLĪTAS, atis, f. *Frugalité, modération, sobriété.*)(**Nequitia, intemperantia.** EPITH. Singularis et admiranda. USUS : Singulari vir, et admiranda frugalitate. Frugalitas, ut opinor, a fruge. Cf. **Abstinentia.**

FRŪGĀLĪTER, *D'une manière frugale, sobrement.* SYN. Modeste, moderate.)(**Nequiter.**

FRŪGES, frugum, f. pl. *Productions de la terre (blé, légumes, fruits, etc.).* SYN. Fructus terræ. EPITH. Certæ, inimicissimæ, minutæ, uberiores. PHRAS. **Magna fuit frugum ubertas,** *les récoltes furent abondantes.* Expedita fuit res frumentaria; egregia frumentatio fuit. Ingentes frumenti acervos sustulerunt coloni. Demessis segetibus summa annonæ vilitas exstitit. Cf. **Annona.** USUS : 1. Terra feta frugibus. Frugum ubertas, copia, perceptio, conservatio. Fruges et alimenta custodienda sunt claustris. Terra fruges fundit; natura fruges ad spicam producit. 2. **Melior vitæ ratio,** *vertu, honnêteté.* Ad bonam frugem se recipere, *rentrer dans la bonne voie.* Cf. **Fructus.**

FRŪGI, indecl. *Économe, sobre, frugal; rangé, sage, chaste.* SYN. Moderatus, modestus, temperans, abstinens, innocens,)(**Nequam.** USUS : Frugi homo. Vita frugi, honesta, sobria, serena. Cf. **Probus, Bonus.**

FRŪGĬFER, a, um, *Qui porte des fruits productif, fertile.* USUS : Tota Philosophia frugifera et fructuosa est, *la philosophie est féconde en résultats.* Cf. **Fertilis.**

1. **FRŪMENTĀRĬUS**, ii, m. *Marchand de blé.* USUS : Mercatores frumentarii.

2. **FRŪMENTĀRĬUS**, a, um, *Qui concerne les blés, les vivres.* USUS : Lex frumentaria. Lucrum frumentarium. Res frumentaria, *approvisionnements.*

FRŪMENTĀTĬO, ōnis, f. *Action de fourrager.* SYN. Frumenti collectio. USUS : Omnes nostras pabulationes frumentationesque observabat.

FRŪMENTĀTOR, ōris, m. * *Fourrageur.* USUS : Improviso impetu cum frumentatoribus est circumventus.

FRŪMENTOR, aris, atus sum, ari, d. *Fourrager.* SYN. Frumentum colligo. USUS : Milites frumentatum missi.

FRŪMENTUM, i, n. *Blé, vivres.* SYN. Triticum. EPITH. Copiosum, decumanum,

multum, privatum et publicum, unum et idem. USUS : 1. Frumentum serere, metere. Frumentum pulcherrime provenit, maturat. Frumentum supportare, importare, in loca tuta comportare, convehere, *importation de blé.* Frumentum imperare dedititiis, *imposer aux peuples vaincus un tribut de blé.* Frumentum condere, comprimere, *cacher le blé, l'enfermer sous terre dans les silos.* Frumentum corrumpere, hosti intercludere.

FRŬOR, ĕris, frŭĭtus sum, frŭi, d. *Jouir.* SYN. Potior; fructum voluptatemque percipio. PHRAS. **Fruere rebus meis,** *jouissez, servez-vous de ce qui m'appartieut.* Utere rebus meis; quos ex me capere potes fructus, tibi patent; mea omnia utenda tibi et possidenda dedi. Rebus meis ut tuis lætare et perfruere. Qui fructus, quæque utilitates e rebus meis percipiuntur, tuas existima. Quem ex rebus meis usum habere potes fidenter decerpe. Patent tibi fontes mei, unde haurias pro arbitratu. USUS : Tuo beneficio, incredibili fruor lætitiæ voluptate. Summo bono, pace, gratia, opibus, libertate frui. Utatur suis bonis et fruatur oportet, qui beatus est. Cf. **Utor, Possideo.**

FRUSTRA, *En vain.* SYN. Sine causa, necquidquam. PHRAS. 1. **Frustra tantos labores suscepi,** *c'est en vain qui j'ai entrepris ces travaux si difficiles.* Tantam operam profudi plane ac perdidi; omnia agendo, nihil demum egi, nihil profeci; oleum et opera perdita est; quam navavi operam, plane periit; actum egi; necquidquam, incassum tantum tempus contrivi. Irritus vanusque est omnis labor meus; frustra operam contrivi; nugas egi; operam lusi; omnis labor incassum occidit; opera abusus sum. Frustra operam insumpsi; inanem sumpsi operam; operam male posui, locavi; tanta cura ac labore momenti necquidquam factum est; tanto labore nullum operæ pretium factum est; actum et laboratum strenue, sed destituta exspectatio est. 2. **Frustra rogavi,** *j'ai prié en vain.* Incassum missæ preces; surdas aures pulsavi; mortuo verba facta sunt? surdo fabulam cecini. In dolium pertusum dicta ingessimus; e pumice aquam postulavimus. 3. **Vide ne frustra tantum gestias,** *prenez garde de trop vous réjouir.* Vide ne lætitia hæc luxuriet tibi ac vana evadat; ne spem tuam fractam abjectamque sero lugeas; ne fortuna spes tam lætas destituat. Cf. **Labor inanis, Irritus.** USUS : Frustra et sine causa DEUS nihil agit.

FRUSTRĀTĬO, ōnis, f. *Déception, désappointement.* SYN. Vanus conatus, labor inanis, error. USUS : Frustratio mihi majorem dolorem intulit.

FRUSTROR, aris, atus sum, ari, d. *Tromper, abuser, frustrer.* USUS : Provinciæ et honoris spes eum frustrata est. Amicus, vide ne frustretur. Cf. **Labor inanis, Irritus, Frustra.**

FRUSTUM, i, n. *Morceau, bouchée.* SYN. Fragmentum. USUS : Frusta esculenta.

FRŬTĬCOR, aris, atus, sum, ari, d. *Pousser des rejetons.* SYN. Surculos emitto, reviresco. USUS : Excisa est arbor, non evulsa, quam fruticari vides.

FŪCĀTUS, a, um, *Teint; faux, fardé.* SYN. Fallax, fucosus, eruditus artificio simulationis.)(**Naturalis.** USUS : Naturalis nitor inerat, non fucatus. Cf. **Fictus.**

FŪCO, as, avi, atum, are, a. *Teindre, farder.* SYN. Coloro. USUS : Formare, fucare, colorare, animare non possunt.

FUCŌSUS, a, um, *Fardé.* SYN. Fucatus. USUS : Amicitiæ ambitiosæ et fucosæ, *amitiés fardées, feintes, fausses.* Merces fallaces, fucosæ, *marchandises parées.*

FŪCUS, i, m. *Fard, déguisement, dehors trompeur.* SYN. Pigmentum, ornatus peregrinus et arcessitus; fallacia, fraus, simulatio. EPITH. Puerilis. USUS : In his inest quidam sine fuco veritatis color. Fucum facere alicui, fraudemque comparare. Sine pigmentis fucoque puerili. Color sanguine diffusus, non fuco illitus. Vitia corporis fuco occulere. Cf. **Fallacia, Simulatio.**

FŬGA, æ, f. *Fuite.* SYN. Aversio, omissio. EPITH. Acerbissima, communis, desperata, flagitiosa, calamitosa, nobis gloriosa, patriæ calamitosa, incerta et periculosa, misera, mœsta, nefaria, miserabilis, miserrima, molesta, nefaria, remotissima, repentina, scelerata, tota, turpissima. USUS : Fuga litterarum, laboris, doloris. **Fugam parare,** *se préparer à fuir.* Fugam adornare, ornare, quærere, consciscere, moliri, comparare. **In fugam se conferre,** *s'enfuir.* In fugam se dare, se conjicere; fugæ se mandare, dare, committere; fugam petere, capessere. **Hostem in fugam dare,** *mettre les ennemis en fuite.* In fugam vertere, fugam facere hostium. **Fugam reprimere,** *arrêter la déroute.* Suos a fuga revocare, reducere. Ex fuga aliquo se recipere, *chercher un refuge dans la fuite.* **Ex fuga ad conflictum redire,** *revenir au combat.* Fugam in impressionem acerrimam mutare; e fuga pugnam redintegrare, instaurare. **Hostibus fugam intercludere,** intercipere, excipere ex fuga hostem, *couper la retraite aux ennemis.* Cf. **Fugio, Fugo.**

FŬGAX, acis, omn. gen. *Fuyard.* SYN. Fluxus, ignavus, timidus, qui libenter fugit. USUS : Pedes fugaces. Bona brevia, fugacia, caduca, *biens passagers.* Cf. **Timidus, Caducus.**

FŬGĬO, is, fūgi, fŭgĭtum, ere, n. *Fuir, s'enfuir.* SYN. Vito, declino, abhorreo, aspernor.)(**Sequor.** ADV. Consulto multitudinem,

libentissime, magnopere conspectum, superbiam; dicacitatem perverse, valde urbem, maxime, vehementer. PHRAS. 1. **Mala natura fugimus**, *naturellement nous évitons ce qui nous nuit.* Temporum et fortunæ procellas summa cautione devitamus, declinamus. Naturalis nobis est declinatio et vitatio malorum. Natura defugimus res adversas. 2. **Miles noster fœde fugit**, *nos soldats ont pris honteusement la fuite.* Miles noster terga vertit, effuse loca tuta petiit; fugam capessivit, quæ sisti non poterat; militem fuga abstulit; qua cuique proximum fuit, in fugam effundebantur milites nostri; velut apium agmina ad primum missilium crepitum avolavere. Effuse ac sine respectu fugæ se dedere; fuga salutem petiere; in fuga sibi præsidium posuere. Metu præcipites, qua cuique via patebat, erupere; in pedes se conjecere; in fugam conversi sunt; in fugam se dederunt, conjecerunt; fugam arripuere; fuga salutem petiere; fuga sibi consuluere; fugæ se mandarunt, commiserunt. Fuga distracti, dispersi, disjecti, dissipati sunt; in fugam declinarunt, se contulerunt; fuga se eripuere; terga hostibus dedere; clam se subduxere ex acie; a signis discessere; præsidium sibi fuga cepere; in fuga sibi subsidium posuere; in fuga spem salutis collocavere; fugæ se commendavere; terga hosti præbuere; fugam effusis habenis capessivere; ne conspectum quidem hostis sustinuere. 3. **Hostes quaquaversus fugerunt**, *les ennemis s'enfuirent de tous les côtés.* Distraxit hostes fuga, dissipavit, disjecit; diversi dissipatique in omnes partes fugerunt; perterriti huc illuc feruntur; dispersi ac dissipati discesserunt; spatium ingens fuga emensi sunt; dilapsi, quocumque aut error, aut fortuitus animi impetus tulit; per vias inviaque, qua quemque aut consilium, aut terror tulit; quacumque via ad fugam patebat, dissipato cursu erupere, se effudere, fuga se abripuere; ubi fuga, aut turba fugientium acti ac ablati sunt; retrocedere in montes, petere rupes saltusque montium occultos, proxima quæque perfugia occupare consilium fuit. 4. **Fugientes sistere**, *arrêter les fuyards.* Fugam reprimere; recessum fugientibus non dare; cedentibus circumfundi; spem omnem fugæ tollere; fugam impedire, intercludere. 5. **Fugientibus institit**, *il poursuivit les fuyards.* Aversos protrivit; fugientes concidit; in tergis fugientium hæsit; imminebat fugientium tergis; fugientes persecutus est; aversis institit; terga cecidit; quantum vires ad persequendum, dexteræque ad cædendum valuere, tantum cædis fuit; fusis fugatisque nulla a victore requies fuit; fugientes periculum mutarunt, non evitarunt, victoria vestigia premente. Fuga explicari sine magna cæde non potuit. 6. **Fugit clam ex urbe**, *il s'enfuit secrètement de la ville.* Dilapsus per intermissa munimenta neglectasque custodias ex urbe est; fugam ex urbe conscivit, comparavit; foras se ejecit; fugam ex urbe molitus est; clam se ex urbe ejecit, subduxit; ex urbe clam se proripuit; fuga ex urbe elapsus est. USUS: 1. Vitium longa animi provisione fugiendum est. Inertia vituperationem fugere. 2. **Lateo**, *échapper à.* Nulla res est, quæ hujus viri scientiam fugiat. Non fugit Catonem. Nisi forte illa me fugiunt. 3. Vinum fugiens, *vin qui se gâte, éventé.* Cf. **Vito, Declino, Fuga.**

FŬGĪTĪVUS, a, um, *Fugitif.* SYN. Servus, qui a domino fugit. USUS: Athenio princeps fugitivorum.

FŬGĪTO, as, avi, are, n. *Fuir, prendre la fuite; éviter, redouter.* USUS: Qui quæstionem fugitant.

FŬGO, as, avi, atum, are, a. *Mettre en fuite.* SYN. Fugam facio, pello, repello. PHRAS. **Fugavit hostes**, *il mit en fuite les ennemis.* Hostium fugam fecit; hostes in fugam vertit; hostibus fugam ac terrorem injecit; in fugam hostes conjecit, dedit, avertit; in fugam compulit; terrorem fugamque fecit hostium; in fugam hostes impulit; in fugam egit; fudit hostes, profligavit, in fugam dedit. USUS: Armis, lapidibus et ferro fugare hostem. Fusi fugatique hostes, *ennemis en déroute.*

FULCĬO, is, fulsi, fultum, ire, a. *Soutenir, protéger, fortifier.* SYN. Sustineo, sustento. ADV. Undique. USUS: Rempublicam consiliis; amicos litteris fulcire. Labentem et cadentem corruere non sinit, fulcit, sustinet re, fortuna, fide. Labefactam rempublicam, consulum ruinas humeris fulcio. Cf. **Tueor, Sustineo, Faveo.**

FULCRUM, i, n. *Support de lit.* USUS: Lecti fulcrum aureum.

FULGĔO, es, fulsi, ere, n. *Éclairer, briller.* SYN. Splendeo, fulguro. ADV. Late. USUS: Si fulserit, si tonuerit, si tactum fuerit de cœlo. Jupiter tonans et fulgens. Tecta auro et ebore fulgentia.

FULGOR, ōris, m. *Lueur, éclat.* SYN. Splendor. EPITH. Eximius, micans, prosper et salutaris generi hominum, rutilus horribilisque, dexter. USUS: Auri fulgore facile oculi perstringuntur.

FULGUR, ŭris, n. *Éclair.* SYN. Fulgor. USUS: Fulgura interpretari.

FULGŬRĀLIS, e, gen. com. *Fulgural, de la foudre.* USUS: Etruscorum fulgurales libri.

FULGŬRĀTOR, ōris, m. *Interprète de la foudre.* SYN. Fulgurum interpres.

FULGŬRĪTUS, a, um,* *Foudroyé.* SYN. Fulmine *aut* pestifero sidere icti.

FULGŬRO, as, are, n. et FULGURAT, imp. *Lancer des éclairs.* SYN. Corrusco.

PHRAS. Fulgurat, *il éclaire.* Cœlum discedit; fulgura ab omni parte emicant. USUS : Jove tonante et fulgurante.

FŪLĪGO, ĭnis, f. *Suie.* SYN. Fumi nigra materies. USUS : Fuligine os alicui sublinere.

FŬLIX, ĭcis, f. *Foulque.* **Avis aquatilis.**

FULMEN, ĭnis, n. *Foudre.* SYN. Aeris ardor, fulgur. EPITH. Igneum, sinistrum, terribile, crispisulcans. PHRAS. 1. **Fulmine periit,** *il périt foudroyé.* Fulmine ictus concidit; tactus de cœlo est; afflatus fulmine est, nubium conflictu expressus ardor hominem exanimavit; cœlesti igne exanimatus est; de cœlo percussus, ex cœlo ictus est; ictu fulminis deflagravit. 2. **Fulmina aliquot ceciderunt,** *la foudre est tombée plusieurs fois.* Domos aliquot fulminibus tempestas deformavit; ædes aliquot de cœlo tactæ sunt; fulmine ictæ, discussæ sunt; cœlesti igne deflagrarunt; fulmine ictæ conflagrarunt. USUS : Ictu fulminis deflagrare. Jupiter fulmen jacit, emittit; fulmine icit, percutit. Scipiones belli fulmina. Doloris et fortunæ fulmina contemnere.

FULMĬNO, as, are, n. et **FULMĬNAT,** imp. *Lancer la foudre.* SYN. Fulmen emitto, fulmine percutio, fulmine afflo.

FULVUS, a, um, *Fauve, roux, brun.* SYN. Aureus.

FŪMO, as, atum, are, *Fumer, jeter de la fumée.* SYN. Fumum emitto, ardeo. USUS : Ita domus fumabat, ut multa ejus sermonis indicia redolerent, *la maison fumait (sentait les apprêts d'un festin).*

FŪMŌSUS, a, um, *Enfumé.* USUS : Fumosæ imagines, *portraits noircis par le temps.*

FŪMUS, i, m. *Fumée.* USUS : Fumo aliquem excruciare. In illo granearum nidore et fumo. Fumus ingens velut quadam nube cœlum absconderat, *une fumée intense avait obscurci le ciel comme un nuage.*

FŪNĀLE, is, n. *Torche.* SYN. Fax.

FUNCTĬO, ōnis, f. *Travail, exercice.* SYN. Actio. EPITH. Jucundior. USUS : Labor est functio quædam vel animi, vel corporis. Gravioris operis et muneris functio.

FUNDA, æ, f. *Fronde.* USUS : Balearica funda.

FUNDĀMENTUM, i, n. *Fondement, fondation.* SYN. Solum, sedes, gradus, aditus.)(**Perfectio.** USUS : Tantum abes a perfectione magnorum operum, ut ne fundamenta quidem jeceris. Sunt hæc fundamenta firmissima pacis et libertatis, quibus nititur respublica. Fundamenta et robur quæstionis, defensionis. Aream occupare fundamentis.

FUNDĬTOR, ōris, m. *Frondeur.* USUS : Expedita funditorum et sagittariorum manus.

FUNDĬTUS, *De fond en comble.* SYN. Prorsus. USUS : Funditus evertere, perdere, tollere fidem, amicitiam, religionem. Cf. **Penitus.**

1. **FUNDO, as, avi, atum, are,** a. *Asseoir solidement, fonder, bâtir.* SYN. Stabilio, constituo; fundamentum jacio, pono, ago. ADV. Accurate, vere, præclare. USUS: Magis laboribus fundatum imperium, multa virtute stabilita libertas. Illud maxime vestrum fundavit imperium. Status reipublicæ fixus et fundatus. Fundatæ opes, atque optime constitutæ. **Fundare ordinem, (Fundatorem esse,** VULG.), *fonder un ordre religieux.* **Latine:** Condere familiam sacram; auctorem, parentem, conditorem esse sacri alicujus instituti. Cf. **Servo, Conservo.**

2. **FUNDO, is, fūdi, fūsum, ere,** a. *Répandre, verser; jeter, lancer.* SYN. Emitto, edo. ADV. Æqualiter, late, incondite, latius, latissime, numerose, volubiliter orationem. USUS : 1. Quæ te belluam, non hominem ex utero fudit? 2. **Profero, cano, enuntio,** *proférer, émettre.* Fundere verba, versus, vocem. 3. **Gigno,** *produire, mettre au jour.* Terra flores, fruges, baccas fundit. 4. **Dissipo, dispergo,** *mettre en fuite.* Magnas hostium copias, exercitum fundere. 5. **Diffundo,** *se répandre.* Funditur malum latissime. Vitis funditur in omnes partes.

FUNDUS, i, *Fonds de terre, domaine, propriété.* SYN. Possessio, prædium. EPITH. Antiquus, communis, extremus, fructuosissimus, incertus, maritimus, melior, ornatissimus, paternus avitusque, privatus, proximus, publicus, pulcherrimus, suburbanus, venalis. Fundi alieni, nobilissimi, privati, optimi, fructuosissimi. USUS : Fundos suos, aut res rusticas obire vel fructus causa, vel delectationis. His fere rebus fundi fructus, et cultura continetur. Cf. **Bona.**

FŪNĔBRIS, e, gen. com. *Funèbre,* SYN. Lugubris. USUS : Laudatio ad funebrem concionem, *oraison funèbre.* Epulum, vestimentum funebre. Cf. **Funus.**

FŪNĔRO, as, avi, atum, are, a. * *Enterrer avec pompe.* SYN. Sepelio. USUS : Ictu arboris funeratus, *enterré, tué.* Cf. **Sepelio.**

FŪNESTO, as, avi, atum, are, a. *Souiller par un meurtre.* SYN. Quasi funere inquino, fœdo. USUS : Humanis hostiis Deorum aras funestare, *profaner les autels des dieux.* Curiam inflammari, incendi, funestari.

FŪNESTUS, a, um, *Funeste, mortel.* SYN. Inquinatus, perniciosus. USUS : Pestifer et funestus magistratus. Funesta reipublicæ pestis. Dies non funesta.

FUNGOR, eris, functus sum, fungi, d. *S'acquitter de.* SYN. Præsto, exerceo, facio, efficio, colo. USUS : Fungar officio, quo tu functus es in meo luctu. Munere, omni fortuna prospere fungi. Cf. **Facio.**

FUNGUS, i, m. *Champignon.*

FŪNĬCŬLUS, i, m. *Petite corde.* USUS : Funiculus e puppi religatus.

FŪNIS, is, f. *Corde, cordage.* USUS : Convellere, religare, incidere funes.

FŪNUS, ŏris, n. *Funérailles, obsèques, enterrement.* SYN. Exsequiæ, supremæ diei celebritas, exsequiæ funeris. EPITH. Acerbissimum, amplum, aptum, familiare, funestum, justum et indictum, miserum atque acerbum, paternum, perluctuosum. Funera acerba, magna, sumptuosa et lamentabilia. PHRAS. 1. **Funus ei satis amplum faciendum curavi**, *j'ai pris soin de lui faire faire d'honnêtes funérailles.* Funere ut honestissimo efferretur, curavi; justa illi facta, persoluta sunt pompa maxima; parentatum est illi honestissime; supremo die quam amplissime ut efferretur, operam dedi. 2. **Funus comitati sunt plurimi**, *bien des personnes assistaient à l'enterrement.* Exsequias funeris prosecuti sunt plurimi; exsequias ejus plurimi cohonestarunt; funus ejus ducebant, deducebant plurimi; funeri ejus operam dedere plurimi; supremum mortuo honorem persolvere; ad ejus funus curandum, efferendum, ad ejus exsequias celebrandas; ad justa ei solvenda, facienda, peragenda convenere plurimi; in funus ejus venere plurimi, accessere; exsequias funeris, pompam duxere, ad tumulum prosecuti sunt plurimi. Cf. **Effero, Exsequiæ, Sepelio.** USUS: Funus curare, ducere, efferre; funus facere; funeri operam dare; in funus venire, accedere. Funere efferri. Funeris pompa privare, orbare, spoliare, *priver de sépulture.*

FŪR, fūris, m. *Voleur.* SYN. Homo furax. EPITH. Nocturnus. PHRAS. **Fur est**, *c'est un voleur.* Rapinis, furtis vivit; furari, rapere, compilare aliena solet; trium litterarum homo est, quem si semel ad capsas admiseris, multis custodibus opus sit; cui non plus auri, quam monedulæ committas; qui omnium domos furacissime scrutetur. Nullum hujusmodi tota provincia est everriculum. USUS: Fures earum rerum, quas ceperint, signa commutant.

FŪRĀCISSĬMĒ, sup. ab anom. **Furaciter.** *Comme les voleurs.* USUS : Domos scrutatur furacissime.

FŪRAX, ācis, omn. gen. *Enclin au vol.* SYN. Qui facile furatur; qui furtis faciendis animum applicat. Cf. **Fur.**

FURCA, æ, f. *Fourche.* USUS : Hunc sub furca vinctum inter verbera et cruciatus videre potestis? Furcam ferens, *condamné à la peine de la fourche.*

FURCĬFER, ĕri, m. *Pendard, coquin.* SYN. Scelestus. USUS : Id tu furcifer tibi sumes?

FŬRENS, entis, omn. gen. *Égaré, hors de soi, furieux.* SYN. Furibundus, maximo furore inflammatus, concitus, insanus, vesanus, effrenatus, præceps, mente motus, violentus, qui mentis compos non est; cui mens e sede sua et statione demota est; præcipite amentia homo, qui de potestate, de mente, de consilio exiit. USUS: Furentis et violenti impetus. Furens audacia, scelus anhelans. Furentem et exultantem comprimere. Cf. **Insanus, Mente motus.**

FŬRENTER, *En furieux.* SYN. Furiose. USUS : Furenter irasci.

FŬRĬA, æ, *Furie; en gén. fléau, peste.* EPITH. Teterrima, assiduæ domesticæque. USUS : Illa furia et pestis patriæ, *ce fléau de la patrie.* Furiæ speculatrices, et vindices facinorum. Furiæ agitant et insectantur impios, non ardentibus tædis, sed angore conscientiæ, et fraudis cruciatu. Cf. **Conscientia mala.**

FŬRĬĀLIS, e, gen. com. *Furieux, forcené, atroce.* SYN. Furens. USUS : Furialis illa vox, *cette voix de furie.*

FŬRĬBUNDUS, a, um, *Furieux, furibond.* SYN. Mens alicujus furibunda. Crudeles et furibundos impetus latronis retardavit. Cf. **Furiosus.**

FŬRĬŌSĒ, *Comme un furieux.* SYN. Furenter.

FŬRĬŌSUS, a, um, *Furieux, en furie.* SYN. Furens, furibundus, vesanus, mente incitatus. PHRAS. **Homo furiosus**, *homme violent, furieux.* Furore captus, repentino ictus furore; amens agitantibus furiis; cui furoris nescio quid objectum; qui furiis agitatur, perterretur, vexatur, torquetur, rapitur, præceps fertur, incitatur. USUS : Furiosa vis cupiditatis quo te rapuit? Mulier non jam morbo, sed scelere furiosa. Fervidum, petulans, furiosum dictum. Cf. **Insanus, Furens, Furo.**

FŬRO, is, ere, n. *Être hors de soi, fou, en délire; être en colère, en fureur.* SYN. Insanio, bacchor, furore inflammor; abstrahor a sensu mentis; a me ipso discedo. ADV. Acerrime. PHRAS. 1. **Quid ita furis?** *Pourquoi ces fureurs?* Quæ te tanta pravitas mentis tenet, quis furor? Homo amentissime, et in omnibus consiliis præceps, et devie, quæ tibi res, quæ causa istam rabiem, nec enim audaciam appellare velim, accendit? Quis te furor, quæ mentis ad omnia cæcitas exagitat? Quo inflammato isto furore præceps raperis! Quo effrenatus ac prope amens furore ruis? Cujus feræ rabies occupavit animum tuum? Nullumne furori et effrenatæ violentiæ modum imponês? 2. **En! ut furit**, *voyez, comme il est en colère.* En! ut, velut lymphatus, aut Bacchi sacris commotus, ardentibus oculis rabiem ostendat! ut incitata et vecorde mente, ut inusitata rabie in omnes invadat promiscue! ut agitantibus furiis velut lymphatus et

attonitus, ira in rabiem versa, rabie accensus, fanatico furore percitus, in rabiem efferatus omnia conturbat ! En ! ut acriter exardescit ! ut furore ardet et scelere ! ut eum agitant furiæ, neque consistere usquam patiuntur ! En ! ut nefario furore instinctus, rapide omnia appetat, nec ruere demens, nec furere desinat ! En ! ut in rabiem furoremque conversus, nec jam mentis potens discurrat improbus ! Cf. **Furiosus, Furor.** USUS : Qui valetudinis vitio furunt, melancholici dicuntur. Luctu furere et dolore injuriæ.

1. **FŬROR, ōris,** m. *Fureur, colère, rage; folie.* SYN. Insania, rabies.)(**Sanitas.** EPITH. Comes sceleris et audaciæ, consceleratus, consularis, credibilis, divinus, effrenatus, exultans, incredibilis, inflammatus, infractus, libidinosus, magnus, maximus, mirus, nefarius, notissimus, perniciosus, præceps, similis, summus, tantus, totus, tribunitius, vetus, vinolentus. PHRAS. **Quia litem perdidit, furere cœpit,** *pour avoir perdu son procès, il est devenu fou.* Quia causa cecidit, ad insaniam, dementiam, amentiam, furorem redactus est; mente captus est; mentem amisit; mens eum defecit, destituit; incidit in insaniæ morbum, in furorem prolapsus est; a mente, a seipso discessit; de potestate mentis exiit. Cf. **Furens.** USUS : Furorem esse aiunt mentis ad omnia cæcitatem. Furore occæcari. Furor hominem invadit. Furorem improborum comprimere, sedare, mitigare, *apaiser la colère des méchants.* Furor consedit, remisit, detonuit, consenuit, *sa fureur est calmée.*

2. **FŪROR, aris, furatus sum, ari,** d. *Voler, dérober.* SYN. Furtum facio, compilo, expilo, surripio, averto, interverto, bonis alienis manus affero, aliena in rem meam converto, clam eripio. PHRAS. 1. **Nisi attenderis, furabitur,** *si vous n'y faites attention, il vous volera.* Nisi attentus ad rem eris, furtum faciet; pecuniam avertet; domum compilabit; prædam faciet; quidlibet, nunc hoc, nunc illud subducet; furti se adstringet; furti se alligabit; viscatis manibus quidquid obvium fuerit, leget; manus ærario afferet; a rebus tuis manum haud abstinebit; qui manus steriles ad te attulerit, gravidas foras reportabit; pecuniam fraude subtrahet. 2. **Ex illo libro multa furatus est,** *il a emprunté à ce livre bien des choses.* Ab eo auctore multa furatus est, ex illo libro multa sumpsit; quos non ille rivos ex aliorum fluminibus, ex illo fonte in suum agellum deduxit, duxit, derivavit ? Hos ille ingenii partus in suam rem convertit. USUS : Furatur aliquid, aut clam eripit, emisse se dicit. Si ego tuum ante legissem, furatum me abs te esse diceres.

FURTIM, *En cachette, furtivement.* SYN. Clam.)(**Palam, libere.** USUS : Furtim facere aliquid.

FURTĪVĒ, *A la dérobée, secrètement.* SYN. Furtim.

FURTĪVUS, a, um, *Caché, secret, clandestin.* SYN. Occultus. USUS : Furtivum iter facere.

FURTUM, i, n. *Vol, larcin.* SYN. Compilatio, rei alienæ fraudulenta tractatio. EPITH. Apertum, improbissimum, impudens, impudentissimum, manifestum, maximum. Furta minora, magis occulta, illustriora, mira, multo plura et majora, notissima sordidissima, tanta, tam aperta. USUS : Furtum facere. Furti se alligare; furti damnari. Cf. **Furor.**

FŬRUNCŬLUS, i, m. Dimin. ab **FUR,** *Petit larron.* USUS : Olim furunculus, nunc vero etiam rapax.

FUSCĬNA, æ, f. *Fourche (de fer), trident.* SYN. Tridens.

FUSCUS, a, um, *Brun.* USUS : Purpura plebeia, et pene fusca, *la pourpre plébeienne et presque brune (commune).*

FŪSĒ, *Avec étendue.* SYN. Diffuse, disperse.)(**Articulate, distincte.** USUS : Fuse lateque disputare et dicere.

FŪSĬO, ōnis, f. *Fusion, fonte; diffusion.* EPITH. Universa. USUS : Fusiones autem deorum.

FUSTIS, is, m. *Bâton.* PHRAS. **Fustibus vapulavit,** *il a été fustigé.* Fuste male mulctatus, male acceptus, percussus est ; impactus non levi manu ac repetitis ictibus illi fustis est; fustis vim pondusque sustinere, ferre, pati cogebatur; fustuario male acceptus, mulctatus est; fustibus male contusus est ac dedolatus; onustus fustibus pene exanimis concidit. USUS : Fustem alicui impingere; fustibus implere caput; fuste aliquem coercere.

FUSTŬĀRĬUM, ii, n. *Bastonnade.* SYN. Fustium castigatio, verberatio. USUS : Fustuarium meritus.

FŪSUS, a, um, *Large, abondant.* SYN. Dispersus. USUS : Genus sermonis fusum ac profluens, *discours abondant et plein d'harmonie.* Aer fusus, *air dilaté.*

FŪTĬLIS, e, gen. com. *Futile, de peu d'importance.* SYN. Vanus, levis.)(**Gravis.** USUS : Quis non odit vanos, futiles, sordidos, leves ? Futilis lætitia. Cf. **Vanus, Levis, Ineptus.**

FŪTĬLĬTAS, atis, f. *Futilité.* SYN. Vanitas. USUS : Hæc sunt plena futilitatis et summæ levitatis. Cf. **Vanus, Levis, Ineptia.**

FŪTŪRUS, a, um, *Qui doit arriver.* SYN. Consequens, posterior, reliquus, impendens, eventurus, venturus. PHRAS. **Quid futurum sit, nemo scit,** *personne ne connaît l'avenir.* Futura quis divinet? Reliqui temporis eventus in incerto est; consequentis, posterioris temporis ratio incerta est; quid dies ferat, plane latet; quid vesper ferat, incertum est. USUS : Prospicere, providere, quod futurum sit.

GĂLĔA, æ, f. *Casque*. SYN. Capitis armatura. EPITH. Ænea. USUS : Loricæ galeæque æneæ. Alii galeas bucculasque tergere.

GĂLĔĀTUS, a, um, *Coiffé d'un casque*. USUS : Minerva galeata. Prologus galeatus, *prologue justificatif.*

GALLĪNA, æ, f. *Poule*. USUS : Anatum ova gallinis supponimus.

GALLĪNĀCĔUS, a, um, *De poule*. USUS : Galli gallinacei, *coqs*.

GALLĪNĀRĬUS, ii, m. *Poulailler, qui élève la volaille*. SYN. Qui gallinas curat.

GALLUS, i, m. *Coq*. EPITH. Gallinaceus. USUS : 1. Galli victi silere solent, canere victores. Tegallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat. 2. **Oriundus e Gallia**, *Gaulois*. Galli robore, Pœni calliditate, Græci artibus valent.

GĀNĔÆ, ārum, f. pl. *Taverne, lieu de débauche*. SYN. Loca libidini et helluationibus apta, lustra. USUS : Ganearum fumus et nidor.

GĀNĔO, ōnis, m. *Coureur de cabarets, mauvais sujet*. SYN. Helluo. EPITH. Facinorosissimus, egentissimus, cincinnatus. USUS : Quis ganeo, quis nepos. Cf. **Nepos**.

GANNĬO, is, ire, n. *Grogner*. USUS : Quid ille gannit, quid vult? *Que marmotte-t-il, que veut-il?*

GARRĬO, is, īvi et ii, ītum, ire, n. *Bavarder*. SYN. Loquor sine delectu, garrulus, loquax sum. PHRAS. 1. **Libenter garrit**, *il aime à babiller*. Homo loquax est et odiosus : garrit, quidquid in buccam venit; totis diebus tinnit; linguæ immodicæ est et garrulus; futili et importuna loquacitate omnibus obstrepit; linguam gerit impense liberam et expeditam. 2. **Inepte garrit**, *il parle à tort et à travers*. Quidquid in buccam venit, deblaterat, effudit; garrit, quo neque pes, neque caput compareat; rimarum plenus est, hac, illac perfluit. Cf. **Loquor**. USUS : Garrimus, quidquid in buccam venerit.

GARRŬLUS, a, um, *Babillard*. SYN. Loquax. USUS : Garrulus ventosæ et immodicæ loquacitatis. Cf. Garrio.

GAUDĔO, es, gāvisus sum, ere, n. *Se réjouir*. SYN. Lætor, exulto, triumpho; lætitia, gaudio exulto; gaudio triumpho; lætitia afficior. PHRAS. 1. **De prospero rerum tuarum successu immortaliter gaudeo**, *je me réjouis infiniment de l'heureux succès de vos affaires*. Lætitia exsulto; gaudio efferor et exsilio. Res tuæ secundæ mihi summæ jucunditati sunt; capio ex illis voluptatem non mediocrem; res tuas eo esse loco cum intueor, summa lætitia profundor; omnibus lætitiis incedo; nimio gaudio pene desipio. Vix capio eam voluptatem, quæ ex rerum tuarum prospero successu enata mihi est. Ex florentissimo rerum tuarum statu lætitiam capio, voluptatem haurio incredibilem. Res tuas tam florentes cum aspicio, cumulor gaudio ingenti; lætitia efferor et triompho. 2. **Mire gavisus sum**, *je me suis grandement réjoui*. Tanta lætitia auctus sum, pene ut non constarem mihi; incredibili gaudio sum elatus; manus sustuli ego et amici, tuumque gaudium gaudebamus. Etsi turpis est effusio animi, et lætitia exsultans, gestiens, immoderata, comprimere tamen vim gaudii non potui; vix præ gaudio mei compos fui; superfundenti se lætitiæ non temperavi; lacrimæ mihi gaudio manarunt; tanta mihi lætitia oborta est, ut in vultum erumperet, ut voce manibusque lætitiam animi significarem. Cf. **Lætus, Lætor, Jucundus, Gaudium.**

GAUDĬUM, ii, n. *Joie*. SYN. Lætitia, voluptas. EPITH. Commune, exile, falsum; incredibile, insatiabile, maximum, nimium, summum. Gaudia perpetua, plena, vera. PHRAS. **Novus is honor magnum mihi gaudium attulit**, *cette nouvelle dignité m'a comblé de joie*. Ingenti me gaudio complevit, implevit; lætitia me extulit; animum gaudio explevit; in lætitiam insolitam me conjecit; delibutum gaudio me reddidit; lætitiam incredibilem mihi objecit; voluptate liquidissima me perfudit; lætitiam mihi præbuit; liberalissima me voluptate cumulavit; suavissimæ mihi voluptati fuit. Cf. **Delecto**. USUS : Gaudio affici, compleri, perfundi, cumulari. Gaudio efferri, exsilire, exsultare, triumphare. Gaudium erupit. Infausto nuntio publica gaudia contaminare. Cf. **Lætitia.**

GĀZA, æ, f. *Trésor royal; en gén. richesses*. **Vox persica**. SYN. Ærarium, pecunia, thesaurus, regiæ opes, bona fortunæque. EPITH. Maxima, regia, Gazæ pacatissimæ atque opulentissimæ. USUS : Ab auro gazaque regia manus abstinuit. Omnium locupletum fortunæ, omnium provinciarum fructus, omnium regum bona, vectigalia, divitiæ, Persicam gazam non adæquant. Cf. **Divitiæ, Copia.**

GĔLĬDĒ, TRANSL. *Froidement; mollement*. USUS : Res omnes gelide timideque ministrare.

GĔLĬDUS, a, um, *Glacé*. SYN. Frigidus. USUS : Gelidæ fontium perennitates, *sources toujours fraîches et courantes*.

GĔLŪ, indecl. n., **adhibetur fere tantum abl. sing.** *Glace*. SYN. Glacies. USUS : Hiems rura gelu claudit. Perpetuo gelu locus riget. Cf. **Frigus, Hiems.**

GĔMĬNĀTĬO, ōnis, f. *Redoublement.* **Figura**, *seu* **exornatio verborum.**

GĔMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Redoubler.* SYN. Duplico.

GĔMĬNUS, a, um, *Double; semblable.* SYN. Similis. USUS : 1. Par est avaritia, similis improbitas, eadem impudentia, gemina audacia, *leur audace va de pair.* 2. **Duplex**, *double.* Vos geminæ voragines reipublicæ. Gemini fratres, *jumeaux.*

GĔMĬTŬS ūs, m. *Gémissement.* SYN. Suspirium, vox dolore expressa. EPITH. Lamentabilis, imbecillus, adjectus, flebilis, liber, magnus, maximus, tantus. Gemitus acerbi, miseri. USUS : Tota urbe gemitus factus et fletus; lamentatio, ejulatio toto foro.

GEMMA, æ, f. *Pierre précieuse.* SYN. Lapillus pretiosus. EPITH. Prægrandis; gemmæ clarissimæ, durissimæ, fulgentes, magnæ; multæ, plurimæ. PHRAS. **Vestis ornata gemmis**, *vêtement enrichi de pierres précieuses.* Vestis distincta gemmis; fulgentibus gemmis illuminata; quam internitentes gemmæ distinguunt; vestis inclusis auro gemmis ornata. USUS : 1. Poculum ex auro gemmis distinctum clarissimis. 2. **Oculus in stirpibus**, *bourgeon, œil (de la vigne).* Gemma in vitibus, ineunte vere.

GEMMO, as, avi, atum, are, n. *Bourgeonner.* USUS : Gemmare vites rustici dicunt, sitire agros, lætas esse segetes, luxuriem esse in herbis.

GĔMO, is, ŭi, ĭtum, ere, n. *Gémir.* SYN. Gemitum facio, ingemo, ingemisco.)(Lætor. PHRAS. **Turpe est viro forti gemere**, *un homme courageux ne doit jamais se plaindre.* Malis suis ingemere; ejulatus, complorationes, voces indecoras edere; miserum se et infelicem lamentari, appellare. Turpe est miseros, crebros edere gemitus; lamentis et suspiriis se conficere. Cf. **Lugeo, Luctus.** USUS : Gemere tuam fortunam non desinam et lugere.

GĔNÆ, ārum, f. pl. *Joues.* SYN. Malæ. EPITH. Exlangues, subjectæ, leviterque eminentes, pilosæ. USUS : Pilosæ genæ. Muliebres lacerationes genarum.

GĔNĔĀLŎGUS, i, m. *Généalogiste, auteur de généalogie.* SYN. Qui de originibus scribunt. **Huc pertinent**: 1. **Arbor genealogica**, *arbre généalogique.* Gentis in stirpes et capita descriptio, tributio. Cognationum singularum ab uno stipite ducta designatio. Cognationis universæ in singula familiæ capita facta partitio 2. **Genealogiam facere**, *faire une généalogie.* Generis seriem describere, explicare; generis seriem a capite arcessere ac persequi. Generis stirpes et capita a primo stipite deducere, recensere, percensere. Ab ultimis majoribus generis gradus singulos ducere, deducere, evolvere, explicare.

GĔNER, ĕri, m. *Gendre.* SYN. Maritus filiæ.

GĔNĔRĀLIS, e, gen. com. *Général, universel.* SYN. Communis, universus, confusus, late manans, ad multa pertinens, late patens. PHRAS. 1. (**Generalissimus**, VULG.), *généralissime, commandant en chef de toute l'armée.* Exercitus imperator summus. Cui summa belli administrandi permissa est; penes quem in gerendo bello summa imperii est; bello gerendo cum summa potestate præfectus. Princeps ducum militarium; dux delectus ap bellum gerendum; cui summa imperii bellici delata, mandata est; ad quem summa imperii bellici rediit, translata est. 2. (**Generalis Marescallus.** VULG.), *maréchal de camp.* Supremus castrorum præfectus. 3. **Generalis armorum præfectus**, *grand maître de l'artillerie.* Rei tormentariæ cum imperio præfectus. 4. (**Generalis vigiliarum magister**, VULG.), *grand prévôt de l'armée.* Supremus vigiliarum præfectus; vigiliis cum summa potestate præfectus; aciei structor. 5. (**Generalis Auditor**, VULG.), *avocat général.* Prætor, judex causarum militarium supremus. 6. (**Generalatus**, VULG.), *généralat.* Imperium armorum. Imperii summa bellique administrandi; *aut:* Præfectura suprema legionis. 7. (**Generalitas**, VULG.), *généraux.* Delecti ordinum militarium præfecti. Ordinum militarium duces, principes. 8. (**Generalis ordinis**, VULG.), *général, supérieur d'un ordre religieux.* Summus religiosæ familiæ præfectus, moderator. Religiosæ familiæ summo cum imperio præfectus. Penes quem religiosi imperii summa est. USUS : Generale quoddam decorum est, quod in omni honestate versatur.

GĔNĔRĀLĬTER, *Généralement.* SYN. Communiter, una comprehensione. USUS : Generaliter aliquid definire. (VULG. **Universaliter**).

GĔNĔRĀTIM, *En général, en masse.* SYN. Generaliter, universe. USUS : Non nominatim, sed generatim instituta proscriptio. Quid singillatim potius, quam generatim loquar? sed generatim quæritur, an?

GĔNĔRĀTOR, ōris, m. *Celui qui engendre, père.* SYN. Genitor.

GĔNĔRO, as, avi, atum, are, a. *Engendrer, produire, faire, créer.* USUS : Gigno, creo, procreo. USUS : Hominem generavit et ornavit DEUS. An mundus nullo sit generatus ortu. Unde sit generatus, ortus, concretus. Liberos generare, procreare, gignere.

GĔNĔRŌSUS, a, um, *De bonne famille; magnanime, généreux.* SYN. Qui altiore animo est; magnanimus, præstans, magnificus, clarus. PHRAS. **Qui generosa stirpe natus est, is magis bonis artibus ac virtuti studere debet**, *tout enfant de noble famille doit surtout se livrer à l'étude des belles-lettres et à l'acquisition de la vertu.* Quicumque loco honesto natus, ei major, quam cæteris colendi

præclara studia necessitas imponitur. Quicumque claro, non obscuro, summo loco natus est; quicumque claris parentibus natus est; qui ex nobili familia, clara stirpe ortus est; qui præcipuæ inter cives conditionis est; qui egregia, nobili, illustri domo natus est, majori, quam quivis alius, urgetur virtutis exercendæ necessitate. Ad honestissimos quosque, ad honoratos, primarios in primis pertinent bonorum artium ac virtutis studia. Quem familiæ nobilitas, natalium splendor commendat, eum ad liberalium doctrinarum studia, ad studium summæ laudis, ad omnem laudem et decus eo studiosius incumbere; ad excellentem omnium rerum cupiditatem eo vehementius incitari oportet. Habet hoc nobilitas, familiæ splendor, ut vitæ laudabiliter et cum virtute traducendæ, non modo occasionem, verum etiam causam, neque causam tantum, sed etiam necessitatem afferat. Cf. **Nobilis.** Usus : Civili et generosa stirpe profectus. Forma magnifica et generosa. Generosus equus umbra quoque virgæ regitur, ignavus ne calcari quidem concitatur. Cf. **Animus magnus, Expositus, Fortis.**

GĔNĬĀLIS, e, gen. com. *De fête, de réjouissance.* Syn. Voluptuarius, nuptialis. Usus : Lectus genialis.

GĔNĬCŬLĀTUS, a, um, *Noueux.* Syn. Geniculis distinctus. Usus : Culmus geniculatus.

GĔNĬTĀLIS, e, gen. com. *De naissance.* Genitalis dies, lux, *jour de naissance.* Genitalis terra, sedes, genitale solum, *sol natal, patrie.* Syn. Gentilitius.

GĔNĬTOR, ŏris, m. *Père.* Syn. Generator. Epith. Optimus et præstantissimus. Usus : Imitari genitorem et effectorem suum.

GĔNĬTRIX, icis, f. *Mère.* Syn. Mater, procreatrix.

GĔNĬUS, ii, m. *Génie; appétit, gourmandise, plaisir de la table.* Usus: Curare genium, indulgere genio, *faire bonne chère, se livrer au plaisir.* Defraudare genium, *faire maigre chère, vivre chichement.*

GENS, entis, f. *Race, nation.* Syn. Natio. Epith. Acuta et controversa, barbara aut immanis, fallacissima, vera, fortis, humana, docta, mansueta, fera, sæva. Gentes antiquæ, multitudine innumerabiles, locis infinitæ, omni copiarum genere abundantes, bellicosæ, efferatæ, extremæ atque ultimæ, armatæ, finitimæ immanissimæque inimicæ, infidæ, incognitæ, integræ, integerrimæ, pacatissimæ, majores, maximæ, minores, multæ, plurimæ, tantæ ultimæ, universæ. Usus : 1. Gentes, immanitate barbaræ, multitudine innumerabiles, locis infinitæ. Cæteræ nationes et gentes. Propior est ejusdem gentis, nationis, linguæ. Ubi gentium sumus? 2. **Genus, familia,** *famille.* Gens Valeria, Cornelia, majorum *vel* minorum gentium patritii. Dii minorum gentium.

GENTĪLIS, e, gen. com. *Qui appartient à la race ou à la famille.* Usus : Gentiles sunt, qui inter se eodem sunt nomine ab ingenuis oriundi. Homines deorum quasi gentiles sunt. Degere in gentilium et agnatorum potestate.

GENTĪLĬTAS, ātis, f. *Parenté en ligne collatérale, famille.* Syn. Gentilium jus, conditio, ratio, habitudo, nexus. Usus : De toto gentilitatis jure disputandum fuit.

GENTĪLĬTĬUS, a, um, *Propre à une famille.* Syn. Genti et generi communis. Usus : Gentilitia sacra, *sacrifices héréditaires dans une famille.*

GĔNU, n. indecl.; pl. gĕnŭa *vel* gĕnuă genuum, *Genou.* Syn. Nodus, in quo femora desinunt, cujus pars posterior poples. Epith. Dexterum, flexum, sinistrum. Phras. 1. **Ad genua advolvi,** *se jeter ou se prosterner aux genoux de qqn.* Se ad pedes alicujus projicere; ad pedes accidere; genibus alicujus advolvi; ad genua alicujus jacere, volutari; ad pedes alterius se provolvere, prosternere, abjicere; ad alicujus pedes procumbere; ad genua se submittere. 2. **Genua flectere,** *fléchir le genou, s'agenouiller.* In genua subsidere, procumbere; genua ponere, submittere; in genua provolvi. Cf. **Flecto.** Usus : A genibus supplicem repellere. Genu flexo, positis in terra genibus, *à genoux.* Genu innixus.

GĔNUĪNUS, a, um, *Naturel; de la joue, de joue.* Syn. Proprius. Usus : Dentes genuini dicti, *dents molaires.*

GĔNUS, ĕris, n. *Race, famille.* Syn. Familia, stirps. Phras. 1. **Utrique illustre genus est,** *tous deux sont d'une naissance illustre.* Ambo summo loco nati, prosapia sunt illustri; genere inter suos clarissimo orti; ad illustrissimos majores genus suum et originem referunt; familiam suam a prima stirpe ad hanc ætatem ordine enumerare possunt; ambo sunt vetustæ prosapiæ et multarum imaginum; summo, honoratissimoque genere nati; claritudine generis præcellunt; claritate natalium sunt insigni. Cf. **Nobilis, Generosus.** 2. **Genere humili et obscuro natus est,** *il est né de parents obscurs.* Ipse sui generis est initium; videtur ex se natus; est unus de multis terræ filius. Cf. **Ignobilis.** Usus: 1. Genus est notio ad plures differentias pertinens. Genus humanum. 2. **Ratio, modus, discrimen, res, ordo,** *espèce, nature, sorte, manière.* Tuum consilium de toto genere belli. Prudentia tua in omni genere singularis. Varia furandi genera. In omni genere et varietate artium excellere. 3. **Familia, stirps,** *souche,*

extraction. Genus ab aliquo ducere, ementiri. Nobili genere ortus, natus.

GĚŎGRĂPHĬA, æ, f. *Géographie.*

GĚŎMĚTRA *vel* **GĚŎMĚTRES**, æ, m. *Géomètre.* USUS : Geometræ, Musici, Grammatici.

GĚŎMĚTRĬA, æ, f. *Géométrie.* USUS : In Geometria lineamenta, formæ, intervalla, magnitudines. Geometriam discere, tractare, in summo honore habere.

GĚŎMĚTRĬCUS, a, um, *Géométrique.* USUS : Geometricum quid explicare.

GERMĀNĒ, *Fraternellement.* SYN. Fraterne.

GERMĀNĬTAS, ātis, *Fraternité.* SYN. Communio sanguinis. (VULG. **Fraternitas**). USUS : Moveat te horum pietas, moveat germanitas.

GERMĀNUS, a, um, *De frère, fraternel.* SYN. Ex eadem stirpe et genere orti, præsertim fratres et sorores. USUS: 1. Hic cum mutilum nescio quid locutus est, germanum se Thucydidem arbitrabatur. Frater germanus, soror germana. 2. **Verus, sincerus,** *vrai, véritable.* Num hoc germanum esset? Veteres illi et germani Latini. Veræ et germanæ justitiæ effigies. 3. **Similis,** *semblable.* Homo Stoicis germanissimus, *un Stoïcien tout pur.*

GERMEN, ĭnis n. *Rejeton.* USUS : Alieno ex sanguine germen.

GĔRO, is, gessi, gestum, ere, a. *Faire, exécuter.* SYN. Facio, administro, servo. ADV. Abstinenter se, acerbe bellum, apte, auspicato, bene negotium, constanter se, excellentius, felicius, felicissime, fortiter, fortuito, graviter consulatum, honeste, juste bellum, libenter negotium, libere se, magnificentissime consulatum, male negotium, malitiosius rem mandatam, modeste, se negligentius, omnino nihil jure. Optime rempublicam, otiose negotium suum, palam rem, perdite se, pie bellum, præclare negotium, privatim, publice, sanctissime se, severe consulatum, submissius se, teterrime se in provincia, truculentius se, turpissime se, tuto magistratum, valde bene, valde honeste. Geri bene, obscure quid, pulcherrime. PHRAS. 1. **Bene se gerit,** *il se conduit bien.* Eximia ejus in rebus gerendis opera exsistit. Ejus labor in reipublicæ negotiis caste integreque versatur. Egregia ejus in tota vitæ ratione virtus enitet; excellenter, sanctissime et prudenter se gerit. In rebus tractandis præcipua est ejus gloria, virtus eximia; operam dat, ne quis civium virtute præstet. Exemplo et spectaculo est omnibus. In eo munere ita se tractat, ut venire in contentionem cum laudatissimis possit. 2. **Male se gerit,** *il se conduit mal.* Turpissime, flagitiosissime se gerit; res libidine gerit, non ratione; admodum degeneravit; veteres suas laudes imminuit; nihil fortiter, nihil moderate gerit; ejus opera non sat caste in eo munere versatur; multa superbe, multa libidinose facit. 3. **Munus suum bene gerit,** *il s'acquitte bien de son emploi.* Munus suum, provinciam cum laude sustinet; partes officii omnes egregie tuetur, colit; muneri suo satisfacit; nihil in eo officii ad exsequendum munus suum desideres, exspectes; nihil in muneris functione curæ aut diligentiæ prætermittit; muneris sui partes non languide aut indiligenter præstat. **Pro rege se gerit,** *il se conduit en roi.* Partes sibi regis sumit; personam regis in republica tuetur. USUS : 1. Susceptum negotium pro tua fide et diligentia ex voluntate Cæsaris gerito. Bene sapienterque rempublicam gerere. Inimicitias, bellum, personam rem alicujus gerere. Ingenium muliebre, animum laude dignum gerere. 2. **Vivo, me exhibeo,** *cum vocibus:* **me, te,** *se conduire, se comporter.* Turpissime, male, prudenter se gerere. Gerere se pro cive, *se comporter comme un citoyen.* 3. **Morem gerere, obtemperare,** *être complaisant pour qqn, condescendre à ses désirs.*

GESTĬO, is, īvi et ii, ire, n. *Tressaillir de joie.* SYN. Gestu corporis desiderium rei ostendo, prægestio; studio, lætitia efferor; tanta lætitia affectus sum, ut mihi vix constem.)(**Mœreo, afflictus sum.** ADV. Temere. PHRAS. **Nimia voluptate gestio,** *je suis au comble du bonheur.* Exsulto gaudio; onustum lætitia pectus apporto; vix apud me sum, ita gaudio animus colliquescit; gaudio pene desipio. Cf. **Gaudeo.** USUS : Gestio scire omnia. Lætitia gestire.

GESTĬO, ōnis, f. *Gestion, action de gérer.* SYN. Actio, tractatio. USUS : Gestio negotii.

GESTO, as, avi, atum, are, a. *Porter.* SYN. Fero, porto, sustineo. USUS : Male sustinenti arma scutum quoque, quod gestabat, excidit.

GESTŬS, ūs, m. *Geste.* SYN. Actio, motus corporis. EPITH. Imminens, scenicus, venustus. USUS : Gestum agere; gestu decenti moveri; gestum elegantem habere. In gestu nimium esse. Nimio gestu uti. Histrionum aliqui gestus ineptiis non vacant.

GĪGANTES, antum, m. *Les géants.* USUS : Gigantum more pugnare cum diis. Cf. **Magnus.**

GIGNO, is, gĕnŭi, gĕnĭtum, ere, a. *Engendrer.* SYN. Genero, creo, procreo, suscipio. TRANSL. Pario. ADV. Aliunde. USUS : Ad majora quædam nos natura genuit. Inde pax extraneis gignetur. Liberos genuit, sustulit.

GLĂCĬES, ēi, f. *Glace.* EPITH. Liquefacta, dilapsa. PHRAS. 1. **Glacies fit,** *il gèle.* Aquæ gelu durantur, constringuntur; aquilonibus durescit humor. Aquæ gelu clauduntur, adstringuntur. Aqua nivibus et pruina concrescit.

2. **Per glaciem ingredi,** *marcher sur la glace.* Per nudam glaciem fluentemque labem liquescentis nivis ingredi. 3. Lubrico vestigio per glaciem decurrere, sese agere, se invehere, *glisser.* Per glaciem labi; fluente vestigio ferri, deferri; glaciem fluente vestigio decurrere, emetiri. 4. **In glacie prolabi,** *tomber sur la glace.* Labi, prolabi in lubrico; fallente vestigio cadere; fallente pede prolabi. 5. **In glacie pedem figere non possum,** *je ne puis fixer le pied sur la glace.* Gradienti planta nusquam consistit, constat; fugiente, fluxo, instabili gressu inceditur; pedes insistere nusquam possunt; via lubrica pedes fluunt. USUS : Glacies calore liquefacta et dilapsa, diffunditur. Glacies tepefacta tabescit. Indurata glacies. Cf. **Hiems, Frigus, Gelu.**

GLĂDĬĀTOR, ōris, m. *Gladiateur.* SYN. Lanista, mirmillo. EPITH. Amens, bonus, rudis, bustuarius, certissimus, confectus, saucius, crudelissimus, dictatorius, furiosus, importunissimus, mediocris, nefarius, nequissimus, nobilis, sceleratus, sceleratissimus, timidus, vetus, vetulus. Gladiatores nobiles, nobilissimi, theatrales. USUS : Ex mirmillone dux, e gladiatore imperator. Plurimarum palmarum vetus et nobilis gladiator.

GLĂDIĀTŌRĬUS, a, um, *De gladiateur.* USUS : Certamen gladiatorium. Gladiatoria corporis firmitas.

GLĂDĬUS, ii, m. *Glaive, épée.* SYN. Sica, pugio, ensis. EPITH. Cruentus, fulgens, plumbeus, reconditus in vagina, strictus, vacuus vagina. PHRAS. 1. **Gladium evaginare,** *tirer l'épée du fourreau.* Gladium nudare, stringere, distringere, e vagina educere; gladium educere. 2. **Gladium in vaginam recondere,** *remettre l'épée dans le fourreau.* Vaginæ reddere; gladium condere. USUS : Gladio plumbeo jugulare aliquem, **levi futilique argumento oppugnare,** *avec une épée de plomb (avec un sabre de bois), c.-à-d. sans peine.* (PROV.). Suo gladio se jugulat, *il se frappe de ses propres armes.* **Suo dicto se capiendum præbet.** Gladiis rem gerere, *se battre en duel.* In gladium incumbere, *se percer de son glaive.* Gladio confici, *être tué d'un coup d'épée.*

GLANDĬFER, a, um, *Qui porte des glands.* USUS : Glandifera quercus.

GLANS, dis, f. *Gland, fruit du chêne.* SYN. Nux e quercu. USUS : Sues glande pascuntur.

GLĀRĔA, æ, f. *Gravier.* SYN. Arena, *vel* lapides minutissimi cum arena.

GLĒBA, æ, f. *Motte de terre, glèbe.* USUS : Injecta gleba tumulis.

GLĬSCO, is, ere, n. *Croître, se développer.* SYN. Cresco. USUS: Ad juvenilem libidinem copia voluptatum gliscit, ut ignis, oleo, *enflamme.*

GLŎBŌSUS, a, um, *Rond, sphérique.* SYN. Rotundus. USUS : Stellæ globosæ. Globosus mundus.

GLŎBUS, i, m. *Globe.* EPITH. Cœlestis, eminens, extimus, habitabilis, cultus, medius. USUS : Terræ globus, stellarum globi.

GLŎMĔRO, as, avi, atum, are, a. *Rassembler, grouper, accumuler.* USUS : Glomerare clades. Venæ inter se glomerantur.

GLŌRĬA, æ, f. *Gloire.* SYN. Claritas, splendor, lux, amplitudo.)(**Turpitudo, probrum.** EPITH. Abjecta, admirabilis facti, æterna, non æterna sed ne diuturna quidem, aliena, amplissima, antiqua, antiquior, bellica, pura, comes mortis, comes recte factorum, communis cum aliquo, continuata, divina, dulcis, eximia atque immortalis, dulcior, falsa, ficta, frequens de aliquo, illustris et pervagata, illustrior, immensa, intemperans, non insolita adolescentibus, justa, merita, magna, major, maxima, militaris, minor, muliebris, navalis, necessaria, salutaris alicui, nota, nova, par, paterna, avita, popularis, præstantior omni patrimonio, virtutis præstantissima, pristina, propria ingenii, sempiterna, singularis, solida veraque, stabilis, summa, perfecta, tanta bonorum, sibi necessaria, et salutaris, gravis, solida, verissima, universa. PHRAS. 1. **Gloriæ appetens est admodum,** *il désire beaucoup la gloire.* Fertur ille vir gloria; flagrat, volitat, ardet cupiditate laudis; summus ardor mentis ad gloriam eum rapit; in concupiscenda gloria modum non novit; gloriæ stimulis, æstu ingenti agitur. Mirum in modum dulcedine gloriæ tangitur, capitur, excitatur. 2. **Gloriam etiam inanem cupide quærit,** *il recherche même un vain renom.* Inanem etiam venatur, aucupatur gloriam; popularis auræ captator est; umbras etiam falsæ gloriæ consectatur; adumbratam etiam gloriæ imaginem consectatur; laborem nullum refugit, ut aliquod falsæ choragium gloriæ comparet. 3. **Quam sis gloriæ cupidus, non ignoro,** *je sais combien vous désirez la gloire.* Omnes tuos ad laudem impetus novi. Quam sis ad laudem propensus, inclinatus; quanti sit apud te laus; quantum labores de laude; quam vehementer in laudem incumbas; quam laudi servias, studeas; quo studio laudem sequaris, quæ tua sit laudis cupiditas, præclare novi, habeo cognitum. 4. **A puero gloriæ cupidus eras,** *dès votre enfance, vous désiriez la gloire.* Jam inde a pueritia gloriæ studio atque amore flagrabas; inflammatus ad gloriam a puero fuisti. Spectasti gloriam ante omnes res a primis annis; ab ineunte ætate erat tibi gloria omnium rerum antiquissima; tibi gloria in animo erat; tibi gloria in oculis erat; in amoribus erat; in desideriis erat. A puero laudis cupiditate, stu dio gloriæ ferebare; gloria ducebaris; laudis studio trahebaris, ad gloriam ferebaris; laudis

amore tenebaris, capiebaris; ex laude pendebas; æstu gloriæ percitus eras; gloriæ stimulis agitabaris. 5. **Ex laboribus tuis gloriam immortalem consequeris,** *vos travaux vous procureront une gloire immortelle.* Quos nunc suscipis labores, ii te apud posteros æterna gloria donabunt, afficient, illustrabunt, ornabunt, decorabunt; tuum nomen immortalitati commendabunt; ab hominum oblivione, et interitu vindicabunt; tui nominis famam in omnes temporum ætates dissipabunt; tuum nomen posteritati tradent omnium sermonibus et scriptis exornandum, extollendum, celebrandum, honestandum, tuendum. Editis tot immortalibus operibus id consecutus es, ne dies tui nominis famam delere possis, ut omnis de te posteritas loquatur, ut tuas laudes litteræ ac monumenta loquantur; nullæ ut litteræ de tuis laudibus conticescant; nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in cœlum susceptos labores tuos debitis laudibus ferat. 6. **Nihil aliud, quam divinam gloriam intendo,** *je n'ai en vue que la gloire de DIEU.* Ad DEI gloriam omnia refero; divinam unice gloriam in omnibus specto; nihil ago, quod non sit cum divina gloria conjunctum. Prima mihi, præcipua, antiquissima est divinæ gloriæ propagandæ cura. Meorum consiliorum, actionum mearum finis est major DEI gloria. Omnibus in rebus divinus mihi honor propositus est. Ante omnia mihi divinus honor est; summo apud me loco divinus honor est; is primum apud me locum obtinet; actionum mearum norma quædam, et regula est; semper est ante oculos. Huc mentem intendo; huc animum refero; huc specto; ad hunc finem consilia, cogitationes, mentis aciem intendo. Cf. **Fama.** USUS: Gloria est frequens de aliquo fama cum laude; illustris et pervagata multorum et magnorum in suos, patriam, humanum genus fama meritorum; consentiens laus bonorum, incorrupta vox bene judicantium de excellente virtute, cujus gradibus videntur homines in cœlum ascendere. Ex omnibus virtutibus, præmiis amplissimum est gloria. 1. **Gloriam appetere,** *désirer la gloire.* Quærere, aucupari, venari, captare, consectari; gloriæ servire; ad gloriam virtutis via grassari. 2. **Gloriam acquirere,** *se couvrir de gloire.* Parere sibi amplissimam gloriam, capere, consequi, adipisci; in gloriam venire, gloriam sibi comparare. 3. **Gloriam augere,** *augmenter sa gloire.* Alere, multiplicare, duplicare, amplificare. 4. **Gloriam minuere,** *perdre son renom.* Imminuere, infringere. 5. **A gloriæ studio aliquem revocare,** refrenare, *détourner qqn d'un désir immodéré de la gloire.* 6. **Gloriam abjicere,** *mépriser la gloire.* 7. **Gloria florere,** circumfluere, *être renommé.* 8. Gloriam in se transmovere, *s'attirer la gloire.* Cf. **Fama, Honor, Laus, Amplitudo, Existimatio, Arrogans, Ambitiosus, Superbus.**

GLŌRĬĀTĬO, ōnis, f. *Action de se glorifier.* USUS: Gloriatione digna est beata vita, *la vie heureuse mérite qu'on s'en glorifie.*

GLŌRĬŎLA, æ, f. *Faible gloire.* USUS: Etiam hisce eum gloriolæ insignibusornemus.

GLŌRĬOR, aris, atus sum, ari, d. *Se glorifier.* SYN. Prædico, gloria me et prædicatione effero. ADV. Honeste, bene, insolenter, intolerantissime de divitiis, quadammodo, recte. PHRAS. **De sua nobilitate valde gloriatur,** *il tire vanité de sa noblesse.* De majoribus se jactat insolentius; venditat genus suum; sublatius de se deque natalium splendore asciscendæ laudis causa prædicat, dicit, loquitur; est in hoc homine summa venditatio generis atque ostentatio. Martem ipsum sui generis conditorem fert immodicus sui æstimator, præ se ignobiles omnes et plebeios prædicat; laudat venditatque genus suum homo inepte gloriosus; jactatio generis ac venditatio confessa in hoc homine vitia sunt. Cf. **Jacto, Ostentatio.** USUS: De divitiis, de rebus gestis insolenter gloriaris.

GLŌRĬŌSĒ, *Avec gloire, glorieusement.* SYN. Magnifice, elate. USUS: De seipso gloriosius prædicare.

GLŌRĬŌSUS, a, um, *Glorieux, honorable; fier, présomptueux.* SYN. Ostentator: clarus, amplissimi nominis. PHRAS. **Gloriosum id ducebat,** *il regardait comme honorable de...* In gloria id ponebat; amplum, et ad memoriam insigne id putabat; pulcherrimum id sibi fore ratus; decus id suum arbitratus est. USUS: 1. Militem gloriosum imitaris, *vous imitez le soldat fanfaron.* 2. **Præclarus, qui in maxima gloria est et gratia,** *glorieux, illustre, renommé.* Mihi exilium ad reipublicæ rationes gloriosum fuit. Facta illustria et gloriosa. Magnifica et gloriosa ostentatio civitatis. Cf. **Clarus, Gloria, Ostentator, Fama.**

GLŪTĬNĀTOR, ōris, m. *Celui qui colle.* USUS: Librorum glutinatores, *relieurs.*

GNĀRUS, a, um, *Qui sait, qui connait.* SYN. Peritus, sciens. USUS: Gnarus reipublicæ. Gnarus malorum impendentium. Gnari, prudentes locorum. Cf. **Peritus.**

GNĀTUS, i, m. *Fils.* SYN. Filius.

GNĀVĬTER, *Avec ardeur.* SYN. Diligenter. USUS: Gnaviter pugnare, agere.

GNĀVUS, a, um, *Ardent, habile.* SYN. Strenuus, celer. Cf. **Diligens.**

GRĀBĀTUS, i, m. *Lit, grabat.* SYN. Lectulus.

GRĂCĬLIS, e, gen. com. *Mince, grêle.* SYN. Tenuis corpore, macilentus. USUS: Virgo gracilis.

GRĂCĬLĬTAS, atis, f. *Finesse, maigreur.* SYN. Corporis habitudo tenuior, subtilitas.)(**Crassitudo.** EPITH. Summa. USUS: Est in illo summa gracilitas et infirmitas corporis.

GRĂDĀTIM, *Par degrés, graduellement.* SYN. Gradibus, per gradus. USUS : Ab humilibus ad superiora, ad honores gradatim ascendere. Minutatim et gradatim interrogare.

GRĂDĀTĬO, ōnis, f. *Gradation.* **Figura Rhetorica.**

GRĂDĬOR, ĕris, gressus sum, gradi, d. *Marcher.* Ambulo, eo, ingredior.)(Serpo. USUS : Fidenti animo gradi ad mortem. Cf. **Eo.**

GRĂDŬS, ūs, m. *Degré.* SYN. TRANSL. Locus, dignitas, momentum, progressus, ordo, aditus. EPITH. Altus dignitatis, altior, altissimus amplissimusque dignitatis, facilis, inferior, facilior, infimus, plenus, primus, senatorius, stabilis, non expers dignitatis. Gradus beati, male hærentes, multi, novi, pares honorum, dispares gloriæ, plures, reliqui. PHRAS. 1. **Ad eum, quem volebas, gradum evectus fuisti,** *vous êtes arrivé à la place que vous ambitionniez.* Ad eum, quem volebas, gradum ascendisti, evolasti, pervenisti, pervasisti, elatus fuisti; eum gradum, ad quem aspirabas, attigisti, adeptus, assecutus es; in eo, ad quem tendebas, gradu positus, locatus, collocatus es; gradum eum obtines, quem optabas. USUS : 1. Sunt certi gradus officiorum, ut prima caritas diis, secunda parentibus, tertia patriæ debeatur. 2. Assequi gradum altissimum civitatis, *obtenir le premier rang dans la cité.* Consequi, ascendere, obtinere, pervenire ad summum honoris gradum; poni, locari, collocari in altissimo gradu. 3. De gradu dejici, dimoveri, *perdre sa place.* Cf. **Promoveo.**

GRÆCĒ, *A la grecque, en langue grecque.* USUS : M. Cicero senex dicebat, ut quisque optime græce sciret, ita esse nequissimum. Græce loqui, *parler grec.*

GRÆCĬA, æ, f. *Grèce.* EPITH. Magna, princeps eloquentiæ, vera, integra, vetus. USUS : Interdum verborum inops Græcia.

GRÆCŬLUS, i, m. *Grec (dans un sens de mépris).* USUS : Græculus assentator; græculi contentionis cupidiores, quam veritatis. Quid mihi tanquam græculo otioso et loquaci quæstionem ponis ?

GRÆCUS, a, um, *Grec, grecque.* EPITH. Græci leves, immanes atque barbari, sacrilegi et jam pridem improbi. USUS : Homo levitate Græcus, crudelitate barbarus. Eruditissima Græcorum natio. Græcæ litteræ. Latina lingua tam copiosa est, quam Græca. Libri Græco sermone confecti.

GRĀMEN, ĭnis, n. *Gazon.* SYN. Herba.

GRĀMĬNĔUS, a, um, *De gazon.* USUS : Etiamne gramineas hastas eripuit (Verres)? *Verrès a-t-il été jusqu'à enlever aux statues leurs lances de roseau ?*

GRAMMĂTĬCA, æ, f. *Grammaire.* SYN. Grammaticorum instituta.

GRAMMĂTĬCUS, a, um, *Grammatical.* USUS : Ars Grammatica.

GRAMMĂTĬCUS, i, m. *Grammairien.* USUS : Grammatici est Poetarum tractatio, verborum interpretatio, pronuntiandi quidam sonus.

GRĀNĀRĬA, ōrum, n. pl. *Greniers.* USUS : Adstringere et laxare granaria.

GRANDÆVUS, a, um, *Vieux.* USUS : Grandis ævi, provectioris ætatis. Cf. **Senex.**

GRANDESCO, is, ere, n. * *Grandir, croître, se développer.* SYN. Cresco. Cf. **Cresco.**

GRANDĬLŎQUUS, a, um, *Qui a un style élevé, pompeux.* SYN. In oratione grandis, gravis, plenus, copiosus, amplus. USUS : Nam et grandiloqui fuerunt ampla sententiarum gravitate, et majestate verborum. Cf. **Thraso.**

GRANDIS, e, gen. com. *Grand, gros.* SYN. Magnus, ingens, immanis. USUS : Jam grandis puer. Grandis et tragicus orator. Perspicuum et grande vitium. Ætate provectus, non tamen grandis natu.

GRANDĬTAS, atis, f. *Grandeur.* USUS : Id apparet ex genere et granditate verborum.

GRANDO, ĭnis, f. *Grêle.* RAD. **A granis ;** pluvia congelata in granorum forma decidens. EPITH. Minuta, subita præcipitans. PHRAS. **Grando cecidit,** *il a grêlé.* Concreta in nubibus aqua, magnam vim nivosæ grandinis dejecit; grandinem venti glomeratam in terras egerunt; procella cœli fragore ingenti effusa est; imber grandinem incutiens torrentis modo effusus est. Excussa e nubibus grandinis procella. USUS : Grando mista imbri cadit.

GRĀNUM, i, n. *Grain.* USUS : Tritici grana.

GRĂPHĬCĒ, *Parfaitement.* SYN. Eleganter, scite. USUS : Graphice ornatus, graphice facetus.

GRASSĀTOR, ōris, m. *Brigand.* SYN. Latro. Cf. **Latro.**

GRASSOR, aris, atus sum, ari, d. *Faire irruption, attaquer.* SYN. Sævio. USUS : Grassari in possessionem agri publici. Jure grassari, non vi. Grassari ad gloriam virtutis via.

GRĀTĒ, *Avec plaisir.* SYN. Animo grato USUS : Quid pie, quid grate, quid humaniter ab illo factum unquam ?

GRĀTES, um, f. *Action de grâces.* SYN. Gratiæ. USUS : Grates tibi ago. Cf. **Gratia.**

GRĀTĬA, æ, f. *Grâce, bienfait, reconnaissance.* SYN. Grates, favor popularis, beneficium. EPITH. Æquabilis, bona, excellens, fidelissima, illustris, non invidiosa, justa et debita, magna, major, mala, maxima, merita Diis immortalibus, muliebris, mutua, nimia, par, permagna, popularis, præclara, præsens, reconciliata, subita, summa, tanta, vetus, equestris.

Gratiæ bonæ, multæ, excellentes, immortales, incredibiles, justissimæ, magnæ, majores, maximæ, meritæ, miræ, mirificæ, plurimæ, reliquæ, singulares. PHRAS. 1. **Gratias tibi ago,** *je vous rends grâces.* Si non parem tuis meritis, at pro nostro tamen studio meritam debitamque gratiam refero, reddo, habeo, persolvo, tribuo; etsi tanta, quantam debeo, referri gratia non potest, habeo tamen, quantam maximam capere animus meus potest; pro tuo isto in me studio gratiam et habeo, et habiturus sum immortalem; gratias tibi ago maximas, quandoquidem pares referre non possum. 2. **Gratiam alicujus quærere,** *rechercher les bonnes grâces de qqn.* Gratiam alicujus aucupari; locum gratiæ quærere apud aliquem; gratiam sibi conciliare; benevolentiam alicujus captare; in gratiam et amicitiam sese insinuare; inire gratiam ab aliquo velle; admitti in gratiam alicujus cupere. 3. **Est in gratia apud illum,** *il est tout puissant près de cet homme.* Principem apud illum gratiæ locum tenet, obtinet; amplissimam sibi apud illum collegit, peperit gratiam; magna apud illum positus est in gratia; floret principis sui gratia; excellit, magnam iniit apud illum, ab illo gratiam. Cf. Favor. 4. **Non tua, sed aliorum culpa cecidisti e populi gratia,** *ce n'est pas par votre faute, mais par celle des autres que vous avez perdu la faveur populaire.* Non tua, sed aliorum culpa, vitio, injuria studium populi amisisti; populi gratiam et benevolentiam perdidisti; et studio et benevolentia excidisti; aliena culpa factum est, non tua, ut populus non amplius tibi faveat, suffragetur; ut populus nec tam bene in te animatus sit, nec tam tui honoris studiosus; ut, qua florebas hominum gratia, eam amitteres; ut ea gratia hominum, qua fruebaris antea, prorsus excideres; ut amitteres hominum studia; ut ex animis atque favore hominum excideres; ut gratiosus apud populum minime sis; ut carus populo non amplius sis; ut nullum populi studium teneas; nullam ut populi gratiam obtineas; ut populum tui studiosum, bene in te animatum, tibi amicum non habeas; ut favente, benigno, tibi æquo, amico populo non utaris; ut ex amore populi effluxeris; ut perierit, quod habebas gratiæ. Studium populi, gratiam populi non tua, sed aliorum culpa exstinxit, perdidit, afflixit; non tua, sed aliorum culpa veterem gratiam exulceravit; benevolentiam populi non tua, sed aliorum culpa delevit, tibi eripuit, abstulit, ademit. Non tuum aliquod factum gratiam apud populum exstinxit, effudit, sed aliorum invidentia. 5. **In gratiam cum adversario redii,** *je me suis réconcilié avec mon ennemi.* Ego et adversarius meus voluntates rursum copulavimus; reconciliata inter nos ex inimicitiis gratia est; simultatem humanissime deposuimus; placatæ inter nos sunt iræ discordiæque nostræ; oblivione præteritorum discordias finivimus; ad amicitiam consuetudinemque pristinam nos traduximus. Gravi odio et simultate, qua diu conflictati sumus, deposita, complexi sumus inter nos, conjunctisque jam voluntatibus amicissime vivimus. Cf. Reconcilio. USUS: 1. Gratia, in qua amicitiarum et officiorum alterius memoria, alterius remunerandi voluntas continetur. Maximam tibi gratiam debeo. Maximam tibi gratiam habere et agere debeo. Gratiam memori mente persolvere, gratiæ alicui apponere, *faire un mérite à qqn.* Gratiam repetere, *demander grâce.* 2. **Favor, amicitia, amor,** *faveur, amitié, crédit.* Gratiam alicujus sequi, aucupari, assequi, consequi. Aliquem in magna gratia apud alterum ponere. Gratiam inire ab aliquo, cum aliquo, apud aliquem. Aliquo facto veterem gratiam exulcerare; effundere collectam gratiam, *perdre l'amitié de qqn.* In gratiam redire. In gratiam admittere, recipere aliquem. Aliquem in gratiam reducere, restituere; gratiam componere inter aliquos et reconciliare. 3. **Auctoritas, plausus, favor popularis,** *autorité, crédit, faveur populaire.* Gratiam aucupari, quærere; gratiam colligere, acquirere, consequi; gratia florere. Gratiam debilitare, exstinguere. 4. **Causa,** *en considération de, pour.* Prolis, quæstus, oblectationis gratia aliquid facere.

GRĀTĬFĬCĀTĬO, ōnis, f. *Bienfait, faveur, service.* SYN. Gratia, beneficium.)(Injuria. EPITH. Imprudens. USUS: Gratificationem et benevolentiam ponere. Cf. Favor.

GRATĬFĬCOR, aris, atus sum, ari, d. *Être agréable à qqn, faire plaisir.* SYN. Beneficium, gratiam facio. ADV. Honesto. PHRAS. 1. **Gratificare mihi in ea re,** *rendez-moi ce service.* Obsequere voluntati meæ; studiis nostris servias velim; da hoc mihi, da amicitiæ nostræ; non est, cur non velificeris nobis; obsequere amico; in justam hanc meam cupiditatem incumbe, quæso; da hoc generi, da nomini nostro; pro tuo in me officio, pro meo in te studio, largire hoc voluntati meæ. 2. **Volo tibi amicisque tuis gratificari,** *je veux vous faire plaisir, à vous et à vos amis.* Volo non solum tua, verum etiam tuorum amicorum causa vestris commodis servire; cupio, studeo agere, quod tibi amicisque tuis gratum sit; quod tibi, tuisque gratum ac jucundum accidat; quod tibi tuisque placeat, lætitiam ac voluptatem afferat; inire gratiam officiis meis non a te modo, verum etiam ab amicis tuis velim. Opto rem gratam tibi tuisque facere. Opto aliquid præstare, navare tua tuorumque causa. Ad id unum mea studia converto, ut aliquid efficiam, ex quo tu et amici tui voluptatem capiant. Servire non solum tibi sed etiam amicis tuis cupio. Servire voluptati et commodo non solum tuo, verum etiam amicorum tuorum volo; tuam amicorumque tuorum gratiam officiis meis quærere studeo. Cf. Faveo. USUS: Gratificari cuiquam aliquid,

quo ei obsit. Cur tibi de ea re non gratificer, nescio.

GRĀTĬŌSUS, a, um, *Qui a du crédit.* SYN. Qui gratia multum potest apud alios. PHRAS. 1. **Illi gratiosi nunc solum sunt, qui opibus valent**, *les gens riches sont seuls aujourd'hui considérés.* Qui magis ab opibus firmi, parati sunt, qui magis instructi sunt copiis, illi gratia excellunt; gratia florent, gratiam ineunt apud populum; in eos sua studia liberalius homines conferunt; iis favent suffragantur, student, præsto sunt. Cf. **Gratia.** 2. **Assentatores gratiosi sunt apud illum**, *les flatteurs sont en faveur près de lui.* Qui ad voluntatem ejus loquuntur, hi gratia valent, possuntque plurimum; hi summos quosque gratia adæquant apud illum; hi pollent plurimum, hi largiter possunt apud illum; horum nomen apud illum est in gratia; in his omnia apud illum sunt ad gratiam. USUS : Homo potens, gratiosus, disertus. Homines in civitatibus suis apud omnes ordines gratiosi. Cf. **Carus, Acceptus.**

GRĀTIS, *Gratuitement, pour rien.* SYN. Gratuito, sine mercede, sine præmio, pecunia. PHRAS. **Gratis omnibus servit**, *il rend à tous des services désintéressés.* Sine ullo munere opem ac operam præstat omnibus; ejus officia minime sunt mercenaria; gratuita est ejus comitas, nec præmiorum mercedibus evocata; gratis, non pretio officiosus est; gratuito servit; non exigit gratiam, nec beneficium feneratur. USUS : Habitare gratis in alieno. Gratis mihi res constat.

GRĀTŬĪTŌ, *Gratuitement.* SYN. Gratis.

GRĀTŬĪTUS, a, um, *Gratuit.* SYN. Sine præmio et mercede.)(**Mercenarius, conductus.** USUS : Innata est homini probitas gratuita, non præmiorum mercedibus evocata; liberalitas gratuita, non mercenaria.

GRĀTŬLĀTĬO, onis, f. *Félicitation, compliment, sujet de joie.* SYN. Communis gaudii demonstratio, lætitia publica.)(**Lamentatio.** EPITH. Celeberrima, exigua, exoptatissima, jucunda, maxima, multa civium, nova, præpostera, probatissima, recens, sera, summa. Gratulationes gratæ, maximæ, innumerabiles, tantæ. USUS : 1. Nos in hominum cœtibus gratiis agendis et gratulationibus habendis et omni sermone celebramur. Maxima illi gratulatio facta est. Diana summa civium lætitia et gratulatione reducta. 2. **Supplicatio ad fana**, *actions de grâces (en l'honneur des dieux).* Decernere, facere alicui servatæ reipublicæ gratulationem, *félicitations.*

GRĀTŬLĀTOR, oris, m. *Celui qui félicite.* USUS : Sæpe gratulator lætior est, quam is, cui gratulatur.

GRĀTŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Féliciter.* SYN. Congratulor, gratulationem facio, gratulatione utor. ADV. Publice, serius, tardius, valde, vehementer, vere, verecunde, nimis. PHRAS. **Suum Ciceroni reditum omnes gratulabantur**, *tous les Romains félicitaient Cicéron de son retour.* Ejus ad urbem accessus incredibili hominum multitudine et gratulatione florebat; ominibus optimis eumdem omnes prosequebantur; Cicero non sine magnis gratulantium clamoribus Romam repetit; Ciceronem Romani ovantes ac gratulantes accepere, festis vocibus excepere. Non fere quisquam fuit, qui non complecteretur, exoscularetur, laudibus ejus reditum cumularet; Ciceroni in urbem reduci auditi omnes uno ore omnia bona dicere et laudare fortunam reipublicæ, quæ talem virum recepisset. USUS : Quod mihi de filia gratularis, agnosco humanitatem tuam. Gratulor reipublicæ recuperatam libertatem, et gaudeo. Alacres et læti inter se gratulantur.

GRĀTUS, a, um, *Reconnaissant, agréable.* SYN. Officii memor, non ingratus, qui meritam alicui gratiam memori mente persolvit, qui beneficii accepti meminit; *item :* Acceptus, jucundus, carus. PHRAS. 1. **Gratum te esse decet erga patronum**, *il convient que vous vous montriez reconnaissant envers votre patron.* Memorem te animum præstare decet; decet, ut spectata tua sit in referenda gratia pietas; ut perpetua tibi sit referendæ gratiæ voluntas; ut viro optime de te merito referas, quod debes; ut meritam gratiam memori mente persolvas; ut gratus in te sit animus, et beneficii memor; ut grati animi fidelis memoria plurimum apud te valeat; ut parem et cumulatissimam gratiam referas patrono tuo. 2. **Tuis beneficiis semper gratum me exhibebo**, *je serai toujours reconnaissant de vos bienfaits.* Tua in me beneficia nunquam obliviscar; tua erga me merita, magnitudinem tuorum erga me meritorum semper meminero; memoria tenebo; perpetua memoria tuebor, custodiam conservabo. Nulla dies, nulla temporis vetustas, non casus ullus, non fortuna magnitudinem tuorum erga me meritorum imminuet; ex animo delebit, tollet, auferet; oblivione delebit, obruet, obscurabit, exstinguet. Vigebit in me tuorum beneficiorum æterna, perpetua, nunquam interitura memoria. Nunquam apud me tuum beneficium intermoriturum existima. Tuam in me singularem benignitatem, tuam in me incredibilem liberalitatem semper in animo, semper in oculis habebo; perire apud me, evanescere non patiar. Hærebunt mihi in animo, mente, memoria tua beneficia. Fixa permanebunt, impressa in animo ac mente exstabunt tua beneficia. Vitæ par et æqualis erit recordatio meritorum tuorum. Dies nonnisi ille, qui vitam mihi adimet, tuorum officiorum memoriam terminabit; finis mihi ac terminus et vitæ et memoriæ benignitatis in me tuæ idem erit, futurus idem est. Semper memoria tenebo; tuebor mente atque

animo; nunquam obliviscar, nunquam apud me delebit oblivio beneficia, officia, merita erga me tua; memorem me tibi, quæcumque se occasio dederit, obtulerit, probabo. Gratum me tibi memoremque præstabo; præstabo tibi eam, quam debeo, memoriam meritorum tuorum. Gratum me nullo non loco, nullo non tempore memorem, nunquam non gratiæ referendæ memorem et studiosum senties, experieris, cognosces. Grati animi laudem in me non requires, non desiderabis. Non committam, ut ingratum me appellare possis; ut in illo officio, quod bene merentibus debetur, jure me, ac merito quisquam reprehendat. Enitar, ut in ingrati animi vitium, crimen non incidam; ne quis mihi turpem ingrati animi notam possit inurere; ne quis mihi ingrati animi culpam objicere possit. Enitar, ut ab ingrati animi vitio, crimine, culpa, turpi infamia longissime sejungar, discedam, absim; ut ea culpa vacem, vacuus sim, caream; ejus culpæ sim expers, quam committunt, qui nullam referendæ gratiæ curam suscipiunt; qui de referenda gratia minimum laborant; enitar, et, ut spero, consequar, ut de me optime esse meritum læteris, ut officia erga me tua voluntati, ac lætitiæ tibi sint; ut ex tuis in me officiis voluptatem capias; ut officiorum tuorum fructum feras, percipias, colligas; ut gratiæ tuæ gratiam a me feras; ut parem tibi referam gratiam; ut par pari referam; ut officia tua omnibus officiis æquem, compensem, remunerer. Quam amanter me tractaveris, quam benigne mihi feceris, quam studiose in omni re me commendaveris, quam humaniter ac benefice, quibus officiis amicitiam nostram colueris, prosecutus sis, quibus me rebus auxeris, ornaveris, honestaveris, ipse mihi atque etiam aliis commemorabo; ita diu recordabor, ut vita me prius defectura sit, quam tuorum in me beneficiorum recordatio. Beneficia tua, dum vivam, grata memoria prosequar; quoad vixero, dabo operam diligenter, id agam omni studio, id curabo, contendam, in eam curam, in id studium incumbam, id mihi propositum erit in omni vita, eo spectabit animus, eo curæ cogitationesque meæ referentur; eo consilia mea referentur, dirigentur, ut me gratum tibi esse sentias. 3. **Gratum me non verbis modo, sed rebus ipsis experiere,** ***non seulement mes paroles, mais mes actes vous prouveront toujours ma reconnaissance.*** Feneratum hoc beneficium tibi pulchre dices; efficiam, ut ad te non sine fenore redeat id beneficium; pro isto tuo in me officio omnia vicissim a me officia exspecta; in omni vitæ meæ cursu nihil mihi prius, nihil antiquius erit, quam ut officia tua paribus a me officiis compensentur, commoda vicissim tua meis quantiscumque occupationibus anteponam; meus animus vicissim erga te is erit, quem tu jure postulaveris; qui tibi ex me debentur fructus, eos uberrimos capies, colliges, metes, feres; paribus officiis tuis in me meritis cumulate satisfaciam; quibuscumque officiis potero, tuam erga me humanitatem exæquabo. Cf. **Compenso.** 4. **Non possum tibi satis gratus esse pro beneficiis tuis,** ***je ne puis assez vous rendre grâces pour tant de bienfaits.*** Quibus verbis tibi gratias agam, non reperio. Qui respondebo tuæ tam liberali in me voluntati? Utinam tua in me merita referenda gratia consequi aliquo modo possim! Vellem, officium istud officiis meis exæquare liceret: sed quis tandem est, qui non intelligat, tuis me muneribus in omne consequentis ævi spatium teneri obstrictum? Arctiore me tibi vinculo obstrinxisti, quam ut exsolvere beneficiorum tuorum partem ullam possim; vivendum mihi, ac moriendum erit ingrato. Studium tibi quidem meum vel agnoscendo, vel prædicando beneficio lubens declarabo, sed eo me nomine plus tibi debere sentio, quam ut solvendo unquam esse possim. Mea quidem in te omnia vel studii, vel observantiæ officia constabunt integra, sed tuorum in me promeritorum partem in referenda gratia nullam assequar. Incredibile tuum in me studium studio quidem colam sempiterno, sed tuorum in me meritorum tanta est magnitudo, exæquari ut nulla grati animi significatione possit. USUS: 1. Bene de me meritis gratum me præbeo reipsa atque animo gratissimum. Nomen alicujus et beneficia grata memoria prosequi. Erga salutis suæ auctores gratus. Gratus est, qui in referenda gratia non commodum, sed eum ipsum, cui refert gratiam, cernit. 2. **Acceptus, jucundus, optatus,** *agréable, charmant, délicieux.* Officium tuum, judicium, mihi pergratum fuit. Rebus grata, gratiora verbis facere. Officium mire gratum. Cf. **Jucundus, Carus.**

GRĂVĀTĒ, *Avec peine.* SYN. Difficulter, ægre.)(**Benigne, comiter.** USUS: Benigne, non gravate.

GRĂVĒDĬNŌSUS, a, um, *Catarrheux, sujet aux rhumes de cerveau.* SYN. Ad gravedinem proclivis. USUS: Gravedinosos quosdam dicimus, quosdam herniosos, non quia jam sint, sed quia sæpe sint.

GRĂVĒDO, inis, f. *Rhume de cerveau, lourdeur de tête.* SYN. Destillatio capitis nares claudens, vocem obtundens, siccam tussim movens. EPITH. Molesta. USUS: Gravedine tentari, laborare. Gravedini subvenire, occurrere, obsistere. Gravedinem removere, abigere, repellere.

GRĂVĬDĬTAS, ātis, f. *Grossesse.* USUS: Graviditates et partus affert luna a sole illuminata.

GRĂVĬDO, as, avi, atum, are, a. *Rendre mère.* SYN. Gravidam facio. USUS: Terra seminibus gravidata, *fécondée.*

GRĂVĬDUS, a, um, *Chargé, plein.* SYN. Prægnans, fetus, plenus. PHRAS. **Gravida est,**

elle est enceinte. Fert uterum, gestat uterum; fert ventrem, partum. USUS : Ubera gravida vitali rore.

GRĂVIS, e, gen. com. *Lourd*. SYN. Ponderosus.)(**Levis**. USUS : 1. Gravia omnia suo pondere in terram feruntur. 2. **Arduus, difficilis, molestus**, *difficile, pénible, funeste*. Vereor, ne tibi gravis sim. Eum ne graviore quidem verbulo compellavi, *je ne lui ai pas adressé le moindre reproche*. Tempus reipublicæ, anni gravisimum. 3. **Magnæ auctoritatis, ponderis, dignitatis**, *grave (en parl. d'un homme), sérieux, influent*. Vir prudens et auctoritate gravis. Nomen vestrum mihi grave et sanctum est. 4. **Severus**, *sévère, rigide*. Gravis sine arrogantia. Cato omnium gravissimus et severissimus. 5. **Depressus**, *grave*. Vox gravis.)(**Acuta**.

GRĂVĬTAS, atis, f. *Pesanteur; dignité, noblesse*. SYN. Pondus; auctoritas.)(**Levitas**. EPITH. Acrior verborum, admirabilis, ampla sententiarum, censoria, digna exspectatione, divina orationis, plena antiquitatis, incredibilis et inaudita, major, naturalis ac necessaria, paterna, perpetua orationis, singularis ac pene divina, summa, tanta, vetus judiciorum. PHRAS. **Cato vir erat maximæ gravitatis**, *Caton était un citoyen plein de gravité*. Vir erat divina quadam gravitate, morum majestate incredibili; nihil unquam nisi severissime et gravissime fecit. Erat in illo gravitas condita comitate; in ejus non sententia solum, sed nutu residebat auctoritas; erat in eo viro summa auctoritas et amplitudo; Cato prisci moris vir, et sanctus, in quo nihil solutum, leve, inconsideratum. Catoni incredibilem natura tribuit gravitatem; Cato admirabili vitæ gravitate præstabat; in Catonis vultu inerat prisca severitas, in verbis fides. Cf. **Auctoritas**. USUS : 1. In omnibus rebus adhibere, tenere, servare, tueri gravitatem. 2. Cœli gravitas tanta est, quantam vix sustinebo, (VULG. **Non est bonus aer**), *l'air est lourd, malsain*.

GRĂVĬTER, *Avec peine, difficilement*. SYN. Ægre, moleste. USUS : 1. Graviter aliquid ferre, accipere. Graviter queri, ægrotare. 2. **Severe**, *sévèrement*. Graviter narrare, dicere, se gerere.

GRĂVOR, aris, atus sum, ari, d. *Souffrir avec peine*. SYN. Gravate aliquid facio, grave mihi duco, pigror. USUS : Non gravabor dicere, quod sentio. Non sum tam inhumanus, ut eo graver, quod vobis expedit.

GRĔGĀLIS, e, gen. com. *Compagnon*. SYN. Sodalis ex eodem grege. USUS : Gregales Catilinæ et consiliarii, *la bande de Catilina, ses complices*.

GRĔGĀRIUS, a, um, *De la foule, du commun*. SYN. Collectitius, vulgaris. USUS : Gregarii milites, *simples soldats*.

GRĔGĀTIM, *En troupeaux, par troupes*. SYN. Per greges. USUS : Gregatim in supplicium rapti cives.

GRĔMĬUM, ii, n. *Giron, sein*. SYN. Sinus, complexus. USUS : E sinu gremioque patriæ abstractus Cicero. Filius in gremio matris educatus.

GRESSŬS, ûs, m. *Marche, pas*. SYN. Incessus, ingressus.

GREX, grĕgis, m. *Troupeau, troupe, bande*. SYN. Congregatio, cœtus, turba. EPITH. Impurissimus prædonum, medius, totus, vetus. Greges flagitiosi hominum, magni amicorum, mercenarii, sordidissimi. USUS: Greges armentorum, equorum, amicorum, philosophorum. Unus e grege. In grege patronorum annumerer?

GRUNNĪTŬS, ûs, m. *Grognement (du cochon)*. SYN. Vox porcorum.

GRUS, grŭis, f. *Grue*. USUS : Grues in tergo prævolantium capita reponunt.

GŬBERNĂCŬLUM, i, n. *Gouvernail*. SYN. Clavus. TRANSL. Administratio, procuratio, gubernatio. USUS : 1. Reipublicæ, imperii gubernacula prendere, tractare; ad gubernacula admoveri, sedere. 2. A gubernaculis aliquem repellere, dejicere. Recedere a reipublicæ gubernaculis.

GŬBERNĀTĬO, ōnis, f. *Direction, gouvernement*. SYN. Administratio, procuratio. EPITH. Facilis, magna. USUS : Cupiditas consilii gubernatione regitur. Gubernationi præficitur. A gubernatione removere quempiam. Cf. **Potestas, Administratio**.

GŬBERNĀTOR, ōris, m. *Qui dirige, gouverneur*. SYN. Rector. EPITH. Bonus, scientissimus. PHRAS. **Est gubernator provinciæ**, *il est gouverneur de province*. Provinciæ præesti, provinciæ procurationem gerit; ad provinciæ clavum, gubernaculum sedet; provinciæ procuratio, administratio penes illum est; provinciam obtinet cum imperio. Cf. **Guberno, Præsum**. USUS : Custos et gubernator reipublicæ. Probo navigio, gubernatore perito, summa tranquillitate navigare.

GŬBERNĀTRIX, icis, f. *Celle qui gouverne, régente*. EPITH. Præclara. USUS : Eloquentia gubernatrix civitatum, *l'éloquence gouvernante des cités*.

GŬBERNO, as, avi, atum, are, a. *Diriger, gouverner*. SYN. Administro, procuro, rego, gero, moderor, clavum teneo, gubernaculum teneo, ad clavum, ad gubernacula sedeo.)(**Everto**. ADV. Bene, directius, pulcherrime. PHRAS. 1. **Ad gubernandam rempublicam admotus est**, *il a été chargé du gouvernement de la république*. Ad gubernacula reipublicæ admotus est, reipublicæ gubernacula prendere, tractare jussus est; delata ad illum rerum summa est; ejus fidei, potestati reipublicæ procuratio commissa,

commendata, demandata est; ad lucem reipubl. evocatus est; præesse reipublicæ cum imperio, cum potestate jussus est; ad capessendam rempublicam evocatus est; reipublicæ operam dare, reipublicæ gubernaculis manum admovere, rempubl. attingere, suscipere, ad rempubl. accedere, se conferre jussus est. 2. **Rempublicam optime gubernavit,** *il a parfaitement gouverné la république.* Rempublicam cum laude gessit; præclare rexit; vigilanter ac sapienter administravit; magna virtute et innocentiæ fama reipubl. præfuit; in administratione reipubl. virtus enituit; in gerenda provincia laudes eorum æquavit, quorum nomina vivunt, vigentque rerum gestarum fama in animis hominum; quorum memoria viget multis testata expressaque recte factorum monumentis; quorum memoriam æternitas alit ac intuetur. Cf. **Imperium.** 3. **Gubernandi tempus annuum absolvit,** *il a terminé son année de gouvernement.* Annuum munus decurrit, confecit, absolvit; annuo munere perfunctus est; annui imperii tempus explevit; annui imperii finem attigit; ad finem annuæ administrationis pervenit; annuum munus in exitu est; emeritæ sunt illi annuæ operæ. Annum ipsum in republica versatus est. Cf. **Abdico, Honor, Magistratus, Imperium.** Usus: Sed hæc deus aliquis gubernabit. Fortunæ motum, dolorem ratione gubernare. Rem totam ita gubernes, ut nemo queri possit. Cf. **Rego, Moderor.**

GŬLA, æ, f. *Gosier, gorge; gourmandise.* Syn. Collum, guttur; *item:* edacitas. Vitium ventris et gutturis. Epith. Immensa, insulsa, obtorta. Phras. 1. **Non facile convalescunt, qui gulæ indulgent,** *ceux qui se livrent à la gourmandise se rétablissent difficilement.* Quibus nec quid comedant, nec quantum comedant, curæ est; qui, quod comedunt, neque quantum, neque qualesit, animadvertunt; quibus omnem in cibis modum, omne judicium, omnem prope rationem gula eripuit; quibus neque modus edendi, neque ulla deligendi cibi ratio est; qui et plus appetunt in mensa, quam satis sit et ex eo genere, quod obsit. 2. **Multos gula occidit,** *la gourmandise a tué un grand nombre d'hommes.* Multos perdidit immoderata victus ratio; multos conficit; immatura morte afficit cruditas, crapula, dissoluta victus ratio; multis gulæ deditis immaturæ mortis causam affert, quod largiore, uberiore cibo utantur, quam ut vitæ conducat; quam ut stomachus digerere, ferre, sustinere possit. Cf. **Vorax.** Usus: 1. Gulam alicui elidere, stringere, frangere, *étrangler.* Obtorta gula aliquem in vincula rapere, *emmener en prison la corde au cou.* 2. Gulam irritare, *provoquer l'appétit.* Gulæ indulgere, deditum esse, *satisfaire sa gourmandise.*

GURGES, itis, m. *Gouffre.* Rad. **quasi in gyrum agens.** Syn. Vorago. Epith. Helluatus, immensus, profundissimus, rapidus. Usus: Gurges et vorago patrimonii et libidinum, *gouffre.* Immensa vitiorum vorago, turpitudinum omnium gurges. Gurges est natus abdomini suo. Cf. **Gula.**

GURGUSTĬUM, ii, n. *Mauvaise auberge, gargote.* Syn. Locus *seu* taberna obscura et angusta. Usus: Nescio, e quo gurgustio prodiit.

GUSTĀTŬS, ūs, m. *Goût, palais; action de goûter.* Syn. Gustus. Epith. Jucundus. Usus: Gustatus est sensus ex omnibus maxime voluptarius, qui dulcedine præter cæteros sensus commovetur. Pomorum jucundus non gustatus solum, sed odoratus et conspectus.

GUSTO, as, avi, atum, are, a. *Goûter.* Syn. Degusto, gustatu exploro, libo, cibos attingo, delibo. Adv. Paulum, perpaululum, summatim causas et genera. Usus: Primoribus labris vix gustavit philosophiam. Aliquam partem voluptatis gustare.

GUSTŬS, ūs, m. *Goût.* Gustatus. Usus: Uva gustui peracerba. Libidinosi veræ gustum laudis non habent.

GUTTA, æ, f. *Goutte.* Epith. Guttæ cadentes, cruentæ, liquatæ. Usus: Guttæ imbrium quasi cruentæ, *pluie de sang.*

GUTTUR, ŭris, n. *Gosier.* Syn. Gula. Epith. Tremulum. Usus: Vitium ventris et gutturis.

GYMNĂSĬARCHUS. i, m. *Gymnasiarque, chef du gymnase.* Syn. Gymnasio præfectus.

GYMNĂSĬUM, ii, n. *Gymnase, école de philosophie.* Syn. Locus ad exercendum, ut palæstra, schola. Epith. Amplissimum, nobilissimum, suburbanum, superius totum. Usus: Seculis multis ante gymnasia, inventa sunt, quam in his Philosophi garrire cœperant, qui nunc omnia gymnasia tenent. Cf. **Schola.**

GYMNĬCUS, a, um, *Gymnique, de lutte.* Usus: Ludi gymnici.

GYNÆCĒUM, i, n. *Gynécée, appartement des femmes.* Syn. Locus ædium sepositus, ubi solæ mulieres versantur.

GYPSĀTUS, a, um, *Plâtré.* Syn. Candidus, tenax, quale gypsum est. Usus: Medea manibus gypsatissimis, *Médée aux mains couvertes de plâtre (comme les avaient les acteurs dans les rôles de femme).*

GYRUS, i, m. *Cercle.* Syn. Circulus, ambitus. Epith. Exiguus Phras. **Equum in gyrum agere,** *faire tournoyer, faire des voltes (en parlant d'un cheval).* In gyrum ducere, in orbem agere, versare, circumagere, flectere. Usus: Homines secundis rebus effrenatos in gyrum rationis duci oportet, *il faut ramener aux lois de la raison les hommes qui se laissent emporter par leurs succès.*

HĂBĒNA, æ, f. *Bride, rênes.* SYN. Lora, quæ freno utrinque alligantur ad equum regendum. EPITH. Laxissimæ. USUS: Commodissimum est, quam laxissimas habenas habere amicitiæ, quas vel adducas, cum velis, vel remittas. Moderandi sui habenas ac postestatem alicui tradere.

HĂBĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Avoir, posséder.* SYN. Possideo, utor, est mihi, non deest, penes me est.)(Careo. ADV. Accurate orationem, acerrime delectum, amplius centum cives, angustius, belle, belle se, bene, commodius se, rem, copiose et diligenter constitutam disciplinam, diutius sollicitos, deterius se, diligenter rationem, diligentius prædam notatam, descriptam, diligentissime delectam, extrinsecus rationes suspensas vivendi, generatim honores, graviter se, jam pridem multa, aliquem in promptu, liberius mulierem, melius se, memoriter orationem, nauci, non necessario, omnino non locum, optime se, palam decretum in aliquem, plane inimicum, plane nihil, quod scribas, præcipue hoc juris, præclare se, publice honores, quam plurimum secum aliquem, quaquaversus pedes quinque, recte, satis superque tuto, libere senatum, vere quod narres, vitiose se, ultro citroque verba. Haberi commodissime, de integro quæstionem, quam liberalissime victu, prudentissimum sapientissimumque. PHRAS. 1. **Amicos multos et opes habet**, *il a beaucoup d'amis et de richesses.* Beatissimus est ab opibus; nummorum plurimum possidet; copiosus est ab opibus; summa rerum abundantia potitur; amicis et fortunis floret, præditus est; amicis utitur potentissimis; plurimorum amicitias tenet, obtinet; et opibus ornatus est et amicis; facultas nummorum ingens illi est, suppetit, nec amicitiæ pauciores. Cf. **Dives, Amicus.** 2. **Habemus totam Italiam**, *nous possédons toute l'Italie.* Tota Italia in potestate nostra est, Italia nostra est; omnes Italiæ fines, oræ atque littora claustris imperii nostri continentur; Italiam tenemus totam, Italia potimur. Italiam totam obtinemus, Italia imperio nostro paret. 3. **Habeo hominis chirographum**, *j'ai en mains un autographe de cet homme.* Ad manum est, in manibus est hominis chirographum. 4. **(Habebatur pro pigro**, VULG.), *on le regardait comme un paresseux.* In ejus nomine insedit penitus atque inveteravit pigritiæ macula; in desidum numero ducebatur; pigritiæ nota illi inurebatur alias; haud intactus erat a pigritiæ vitio; pigritia ejus nomini labem nonnullam asperserat. Cf. **Infamia.** USUS: 1. Habere animum magnum; habere aliquem *vel* aliquid in potestate sua; habere cum aliquo commercium, inimicitias. 2. **Scio, possum**, *avoir (à dire ou à répondre.)* Nihil habeo scribere; tantum habeo polliceri; sic habeto, quod. 3. **Tracto, facio**, *faire, prononcer.* Habere verba, sermonem. 4. **Judico**, *regarder, juger.* Aliquid in bonis, in perditis, in desperatis habere. Aliquid in beneficio, pro derelicto; aliquem in loco aliquo et numero habere. 5. **Tracto arcte, duriter**, *traiter qqn.* Parce aliquem, arcte contenteque habere. Habere aliquem in deliciis. 6. **Notat statum rei**, *être, se trouver (dans tel et tel état).* Præclare se res habet, (VULG. **Res bene stat**), *l'affaire va bien.* Ego me belle habeo. 7. **Cum participiis passivis**: Ita persuasum, perspectum, exploratum habeo, *avoir (comme en français l'auxiliaire).* 8. **Promiscue**: Habere in votis, *désirer.* Religioni habere, *se faire scrupule.* Honorem alicui, gratias habere, *rendre grâces.* Rationem absentis habere, *tenir compte d'un absent.*

HĂBĬLIS, e, gen. com. *Habile, convenable.* SYN. Aptus, accommodatus.)(**Ineptus.** USUS: Res habiles, accommodatæ ad naturam. Habilis ad pedes calceus. Cf. **Aptus.**

HĂBĬLĬTAS, ātis, f. *Habileté.* SYN. Agilitas. USUS: Omitto habilitates, opportunitatesque reliqui corporis.

HĂBĬTĀBĬLIS, e, gen. com. *Habitable.* USUS: Regio habitabilis.

HĂBĬTĀTĬO, ōnis, f. *Habitation.* SYN. Usus domicilii. USUS: De habitatione alicui accommodare. Cf. **Domus.**

HĂBĬTĀTOR, ōris, m. *Habitant.* SYN. Incola.

HĂBĬTO, as, avi, atum, are, a. *Habiter.* SYN. Colo, domicilium habeo, incolo, habeo, sum. ADV. Frequentissime. PHRAS. **Romæ habitare constituit**, *il résolut de résider à Rome.* Domum Romæ conduxit, comparavit; sedem Romæ et domicilium comparavit, collocavit; sedem omnium rerum ac fortunarum suarum Romæ collocavit; Romam incolere, colere statuit; Romæ sedem perpetuam statuere, figere decrevit. USUS: 1. Laxe et magnifice habitare. 2. **Moror, assiduus sum**, *ne pas quitter.* Habitare in foro, in libris. In vultu illius mei oculi habitant.

HĂBĬTŪDO, ĭnis, f. *Manière d'être, état.* SYN. Habitus. EPITH. Bona. USUS: Corporis habitudo.

HĂBĬTŬS, ūs, m. *Habitude, disposition.* SYN. Affectio manens, consuetudo, exercitatio, confirmatio. EPITH. Consentaneus naturæ,

moderati æquabilesque opimi corporis, præclarus, solidus. USUS : 1. Habitus est animi *aut* corporis constans et absoluta in re aliqua perfectio, ut virtutis *vel* artis. Justitia est habitus animi. Quiquam sine doctrina, naturæ ipsius habitu prope divino moderati exstitere et graves. 2. **Forma, figura, habitudo, ratio corporis,** *manière d'être (au physique), santé, état.* Metellus integerrima ætate, optimo habitu, maximis viribus corporis. Oris et vultus habitus. Orationis ejus habitus non erat inurbanus. 3. *Pro* **habitu pravo,** *mauvaise habitude,* **rectius dicetur** : Corroborata jam studio et consuetudine, *vel* usu ac vetustate malitia.

HACTĔNUS, *Jusqu'ici.* SYN. Hucusque, ad hunc locum. **Servit loco rectius quam tempori.** PHRAS. **Hactenus nihil de his auditum est,** *c'est la première fois que nous entendons parler de cela.* Ante hoc tempus, ad hunc diem, usque ad hoc tempus, ad id locorum ; adhuc locorum inaudita hæc sunt et peregrina ; adhuc ista nos fugerant. USUS : Hoc hactenus, redeo ad urbana. Hæc artem duntaxat hactenus requirunt, ut certis dicendi luminibus ornentur. Cf. **Eatenus.**

HÆDUS, i, m. *Chevreau.* SYN. Capræ fetus.

HÆDĪNUS, a, um, *De bouc, de chevreau.* USUS : Hædinæ pelliculæ.

HÆRĔO, es, hæsi, hæsum, ere, n. *Être ou demeurer attaché, adhérent, fixé à...* SYN. Adhæreo, adhæresco, defixus sum, habito. ADV. Communiter, male. PHRAS. **Hæret animo ea opinio,** *cette opinion est profondément gravée dans l'esprit.* In animis omnium insedit ; insitum est in natura et ingenitum, ut ita sentiamus ; ingenerata est omnibus ea sententia ; in ipsa natura posita est et infixa ; omnibus innata est, et in animis quasi insculpta ea opinio. Cf. **Adhæreo.** USUS : 1. In medullis, in visceribus, in æterna memoria hærent beneficia mihi tua. Memoria tuorum factorum hærebit in omnium gentium sermonibus ac mentibus. 2. **Dubito,** *être en suspens, hésiter.* Hærere in aliqua re. Aqua illi hæret, hæret in salebris, *ne pouvoir aller plus loin, être embourbé.* Cavendum est, ne implicatus hæream. Cf. **Dubito.**

HÆRĔSIS, is, f. *Secte; opinion contraire à la foi, hérésie.* SYN. Secta, opinio a vera doctrina aberrans, prava de religionibus opinio ; impium dogma. PHRAS. 1. **Hæreses suas sparsit,** *il a répandu ses erreurs.* Late in populos pravæ doctrinæ suæ virus disseminavit ; Christianæ reipublicæ partes præcipuas pravis religionibus turbavit ; hæresis venenum ad populorum perniciem evomuit ; dissidentium opinionum procellis Ecclesiæ navem jactavit ; hæresium pestem variam ac luem in populos diffundere ; perniciosis erroribus animos hominum implicare cœpit. 2. **Hæresis in dies latius propagatur,** *l'hérésie se propage de plus en plus.* Serpit in dies latius hæreticæ pravitatis lues ; quotidie magis novis errorum maculis veræ religionis doctrina polluitur ; novæ sectæ scelere quotidie magis vera religio premitur et affligitur ; impii errores latius in dies disseminantur, diffunduntur ; errorum contagiones pestiferæ in dies latius serpunt, et jam sinceras etiam Ecclesiæ partes inficiunt. 3. **Magno animo hæresi resistit,** *il résiste courageusement aux hérétiques.* Id agit strenue, ut quæ pestilentes hæresis magistri edocuere, dedoceantur populi ; ut hæresium errores ex animis evellantur ; ut, quæ in populo hæresium contagione contracta sunt, summa ope amputentur ; ut errores impii religionum, rudium populorum e mentibus exturbentur ; ut exscindantur deliræ religiones atque sacrilegæ ; ut iis doctoribus resistatur, a quibus regno universo pestem et exitium comparatum videmus. Egregio est animo ad propulsandos religionis errores, ad exscindendas pravas de religionibus opiniones ; ad expurgandas noxiis erroribus provincias ; ad præcidendas errorum omnium fibras ; ad infelices errorum propagines amputandas, resecandas. 4. **In hæresim prolapsus est,** *il est devenu hérétique.* Ad pravas in fide opiniones descivit, deflexit ; sinceræ religionis castra deseruit ; a veteri avitaque majorum religione ad sectam novitiam transfugit ac devolavit ; novitiæ sectæ erroribus implicari se passus est ; novarum opinionum fluctibus involutus, abreptus est ; pravarum opinionum commentis in errorem inductus est ; ab avita religione ad sectam novitiam infelix transfuga descivit ; pestiferum pravarum opinionum virus hausit. 5. **Hæresim palam ejuravit,** *il a abjuré ouvertement ses erreurs.* In æde sacra, maximaque hominum frequentia hæresim abjuravit ; impios religionum errores exsecratus, detestatus, cum Ecclesia in gratiam rediit ; hæresium erroribus palam nuntium remisit ; ejuratis hæresis erroribus piorum communioni se reddidit. Cf. **Conversio hæretici.** USUS : Cato est in ea hæresi, *Caton est de cet avis, de cette opinion.*

HÆRĔTĬCUS, i, m. *Hérétique.* PHRAS. 1. Homo pestiferis opinionibus corruptus, contaminatus, infectus, pollutus ; alienus a sincera religionis doctrina ; depravatæ religionis erroribus imbutus. 2. **Hæreticorum antesignanus, hæresiarcha,** *hérésiarque.* Impii dogmatis architectus. Novæ fabricator hæresis, falsæ impiæque opinionis auctor ac propagator. Erroris impii procreator.

HÆSĬTANTĬA, æ, f. *Embarras.* SYN. Hæsitatio, titubatio. USUS : Hæsitantia linguæ.

HÆSĬTĀTĬO, ōnis, f. *Hésitation, incertitude.* SYN. Dubitatio. USUS : Quæ hæsitatio, quæ dubitatio tractusque verborum ? Cf. **Dubitatio.**

HÆSĬTO, as, avi, atum, are, n. *Être incertain, irrésolu, hésiter.* SYN. Dubito, titubo ; timeo. PHRAS. **Ad testis conspectum hæsitavit,** *à la vue du témoin, il s'embarassa.* Ad testis conspectum consilia torpuere; titubatum est aliquantulum; titubanter locutus est; subita titubatione ac offensione impediri visus est. USUS : Dubitant, hæsitant, revocant se interdum. Cum hæsitaret, cum teneretur, quæsivi, an.... ? Cf. **Dubito, Fluctuo.**

HĀLĬTŬS, ūs, m. *Souffle, soupir.* SYN. Spiritus, anima. EPITH. Extremus. USUS : Extremum halitum efflare.

HALLŪCĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Errer, extravaguer.* SYN. Aberro. USUS : Epistola hallucinatur, *lettre extravagante.* Cf. **Aberro.**

HĀMĀTUS, ta, tum, *Crochu.* SYN. Aduncus.

HĀMUS, i, m. *Hameçon.* USUS : Plato escam malorum voluptatem appellat, quod ea capiantur homines, ut hamo pisces.

HĂRA, æ, f. *Étable à porcs.* SYN. Stabulum porcorum. USUS : Epicurus ex hara productus, non schola.

HARMŎNĬA, æ, f. *Harmonie.* SYN. Concentus. USUS : Harmoniam ex intervallis sonorum noscere.

HASTA, æ, f. *Javelot, trait, lance.* SYN. Telum, hastile. USUS : 1. Hastam torquere, jactare; hastis ora hostium fodere. Hastam abjicere, *quitter la partie* (PROV.). 2. **Venditio, publicatio,** *encan, vente publique (annoncée par une pique).* Hastam venditionis in foro posuit, fixit. Hastæ subjicere bona alicujus.

HASTĀTUS, a, um, *Armé d'un javelot, d'une lance.* SYN. Hasta armatus.

HASTĪLE, is, n. *Bois d'une lance, hampe; lance.* USUS : Hastili niti.

HAUD, *Non.* SYN. Non. USUS : Quem haud scio, an recte compellarim.

HAUDQUAQUAM, *Nullement.* SYN. Nequaquam. USUS : Haudquaquam id est difficile.

HAURĬO, is, hausi, haustum, ire, a. *Puiser.* SYN. Traho. USUS : E re aliqua magnam voluptatem, dolorem, calamitatem haurire. E fontibus Stoicorum abditis et reconditis, quoquo modo videbitur, hauries potius, quam consecteris rivulos. Artes et scientias ab Græcis hausimus. Animi nostri e divinitate hausti, accepti, libati. Cf. **Traho.**

HAUSTŬS, ūs, *Action de humer, d'aspirer.* USUS : Purioris cœli haustus, *respirer l'air pur.*

HEBDŎMAS, ădis, f. *Semaine.* SYN. Septem dies. PHRAS. **Hebdomas sancta,** *seu* **major,** *semaine sainte.* Hebdomas Christi patientis cruciatibus recolendis sacra; solemnes feriæ, quibus cœlestes iras in omne genus humanum olim intentas Christus suo potissimum capite excepit; sanctior anni hebdomas. USUS : Vide, ne in quartam hebdomadem incidas.

HĔBES, ĕtis, omn. gen. *Émoussé; stupide.* SYN. Tardus, pinguis, obtusus, retusus, natura tardior.)(**Acutus, acer.** USUS : Hebes æque ac pecus. Sensus hebetes, tardi et pingues. Erat aliquis dolor, sed hebes. Ingenio est hebetiore. Cf. **Stupor, Stupidus, Indoctus.**

HĔBESCO, is, ere, n. *S'émousser.* SYN. Obtundor, retundor, hebetor. USUS : Hebescere et languere in otio. An patiemur hebescere aciem auctoritatis nostræ ?

HĔBĔTO, as, avi, atum, are, a. *Émousser, affaiblir.* SYN. Obtundo, retundo. PHRAS. **Nimia luce hebetantur oculi,** *trop de lumière obscurcit la vue.* Præstringit oculorum aciem lux nimia ; aciem oculorum obtundit lux velo non castigata. USUS : Gladii hebetati. Hebetare et obtundere ferri aciem.

HELLŬĀTĬO, ōnis, f. *Gloutonnerie.* USUS : In lustris et helluationibus vitam degere. Cf. **Convivium, Vorax, Bibo, Comessor.**

HELLŬO, ōnis, *Glouton.* SYN. Gurges, comessator, natus abdomini suo, ventri deditus, decoctor. EPITH. Concinnus ; musicus, immanis, impurus, nequissimus, spurcissimus. USUS : Helluo patriæ, patrimonii. Helluo librorum Cato. Cf. **Nepos, Vorax, Comessor.**

HELLŬOR, aris, atus sum, ari, d. *Manger avidement, engloutir.* SYN. Comessor, pergræcor, epulis et potationibus inservio; crapulæ, gulæ, intempestivis conviviis confringo, devoro, absorbeo, abligurio. USUS : Ille gurges helluatus est simul tecum reipublicæ sanguinem. Cf. **Consumo, Prodigo, Comessor.**

HEM ! *Ah ! oh ! voyez donc ! hein !* **Vox indignantis.** USUS : Hem ! nos homuli indignamur !

HĔRA, æ, f. *Maîtresse de maison.* SYN. Domina, materfamilias.

HERBA, æ, f. *Herbe.* USUS : Quarumdam herbarum utilitates longinqui temporis usu et periclitatione percepimus. Herbas arescere et interfici videmus.

HERBESCO, is, ere, n. *Pousser de l'herbe.* USUS : Herbescens viriditas.

HERBĔUS, a, um, *De couleur d'herbe, vert.* USUS : Color herbeus.

HERCISCO, is, ere, n. *Procéder au partage d'une succession.* RAD. **Herctum** *pro* bono dicebant et **cisco** inchoat. a **cieo.** SYN. Partior, divido. USUS : Nescit, quibus verbis herctum cieri oporteat, *ignorer dans quels*

termes se rédige un acte de partage. Arbiter familiæ herciscundæ, *arbitre d'un partage.*

HERCLE! *Par Hercule!* USUS: Bene hercle faciunt. Mehercle.

HĔRCŬLE! *Par Hercule!* SYN. Hercle. USUS: Nam hercule, inquit. **Vox jurantis per Herculem.**

HĒRĒDĬTĀRĬUS, a, um, *Héréditaire.* USUS: Controversia hereditaria. Jure hereditario.

HĒRĒDĬTAS, **atis**, *Héritage.* SYN. Bona hereditaria, patrimonium. EPITH. Communis, falsa, fraterna, magna, major, optima, paterna, permagna, molesta, reliqua, tanta; hereditates caducæ, non honestæ, privatæ. PHRAS. 1. **Hereditatem obtinere,** *hériter.* Hereditatem adire, cernere, capere, tenere; heredem in alicujus bona succedere; in rei possessionem per hereditatem venire; hereditatem obtinere, adipisci. 2. **Hereditatem alicui adimere,** *enlever un héritage à qqn.* Hereditatem alio avertere; detorquere; hereditatem eripere alicui; hereditate aliquem excludere; ab hereditate submovere; paternis bonis ex hereditate obvenientibus aliquem orbare, spoliare, evertere. 3. **Hereditatem meam sedulo conservabo,** *je conserverai soigneusement mon héritage.* Rem a parente traditam custodire, servare, tueri mihi curæ erit; de patrimonio nihil patiar mihi detrahi, minui, imminui; quæ ex paternorum bonorum hereditate ad me jure devenere, ea ut integra conservem, ea ut constent, ne qua pars inde detrahatur, minuatur, providebo sedulo. Hereditatem a parente mihi relictam, sartam tectam tuebor semper, et conservabo. Cf. **Heres, Exheredo.** USUS: Hereditas est pecunia, *aut* res quælibet, quæ morte alicujus ad quempiam jure devenit. In partem hereditatis vocare aliquem, *faire participer à un héritage.* Hereditatem paternorum bonorum tradere. Hereditatis particulam homini aspersit, *il a laissé tomber sur cet homme une parcelle de son héritage.*

HĒRES, **ēdis**, m. *Héritier.* SYN. Bonorum dominus ab alicujus morte. EPITH. Extraordinarius, proximus, repentinus, secundus, verus. PHRAS. 1. **Heredem fecit nepotem,** *il a institué son petit-fils héritier de ses biens.* Heredem instituit, scripsit, reliquit nepotem. Hereditatem testamento nepoti tradidit; nepotem ad hereditatem vocavit; bonis suis heredem fecit; in bona avita ire jussit. 2. **Cicero fuit plurium amicorum heres,** *Cicéron hérita de plusieurs de ses amis.* Multorum factus, relictus est heres; multorum bonorum successor ex testamento fuit; multorum bona ex hereditate adeptus est. Ciceroni contigerunt, venerunt, obvenerunt, obtigerunt multorum bona; Ciceroni testamento relictæ sunt fortunæ multorum. Multorum res, hereditatem adiit, cepit, tenuit, obtinuit Cicero; multorum bona ad Ciceronem hereditate venerunt, pervenerunt; multis amicis heres successit Cicero; multorum hereditate auctus est Cicero. Cf. **Hereditas.** USUS: Aliquem heredem facere, scribere, instituere, *instituer qqn son héritier.* Heredem alicui esse, succedere. Heres ex asse, ex parte dimidia.

HĔRI, *Hier.* SYN. Hesterno die.

HĒRŌĬCUS, a, um, *Héroïque.* SYN. Herous. USUS: Heroicis temporibus, ætatibus, sæculis.

HĒROS, **ōis**, m. *Héros.* SYN. Princeps. USUS: Ignari, quantum in illo heroe esset animi. Heroum veteres casus fictique.

HĒRŌUS, a, um, *Héroïque, épique.* SYN. Heroicus.

HĔRUS, **i**, m. *Maître de maison.* SYN. Dominus, paterfamilias.

HĔSTERNUS, a, um, *D'hier.* USUS: Hesternus dies.

HEU! *Ah! Hélas!* SYN. Eheu! USUS: Heu me!

HEUS! *Hé! Holà!* **Vox vocantis** *seu* **attentionem postulantis.** USUS: Heus tu!

HĬĀTŬS, ūs, m. *Ouverture.* SYN. Labes, eluvio. PHRAS. 1. **Terræ hiatus ex pluvia factus est,** *la pluie a creusé des crevasses.* Terra imbribus discessit; in ingentem sinum, hiatum desedit; in immensam altitudinem collapsa est; in ingentem hiatum consedit; labes facta est multis locis, terraque ad infinitam alitudinem desedit. 2. **Murus hiatum habet,** *le mur a une fente.* Paries labem *aut* vitium fecit; labem duxit; rimas egit. Cf. **Labes.** USUS: Repentini terrarum hiatus. Cœlum findi visum velut magno hiatu. Patentes murorum hiatus, qui expleri non possent. Cf. **Dehisco.**

HĪBERNA, **ōrum**, n. pl. *Quartiers d'hiver.* SYN. Loca, in quibus milites hiemant. USUS: In hiberna ducere, dimittere; ex hibernis educere exercitum. In hiberna deducere; in hibernis collocare milites.

HĪBERNĀCŬLUM, **i**, n. *Quartiers d'hiver (pour les soldats).* USUS: Communia hibernacula.

HĪBERNO, **as**, **avi**, **atum**, **are**, n. *Hiverner, être en quartiers d'hiver.* SYN. Hiemo.

HĪBERNUS, a, um, *D'hiver.* SYN. Hiemalis.)(**Æstivus.** USUS: Hiberni menses.

HIC, HÆC, HOC, *Ce, cet, cette.* USUS: Hunc pacis hostem.

HIC, *Ici.* USUS: Hic tu moraris?

HIĔMĀLIS, **e**, gen. com. *D'hiver.* SYN. Hibernus. USUS: Nudi hiemalem vim perferunt.

HĬĔMO, as, avi, atum, are, n. *Passer l'hiver.* SYN. Hiberno. ADV. Jucunde. USUS : Ubi hiemabis ?

HĬEMS, ĕmis, f. *Hiver.* SYN. Hibernum tempus, hiemale tempus, durum anni tempus.)(**Æstas.** EPITH. Extrema, maxima, summa, teterrima. PHRAS. **Aspera hoc anno hiems fuit,** *l'hiver a été rude cette année.* Hiems hoc anno nive sæva, et omni tempestatum genere fuit insignis ; erat hic annus hieme gelida et nivosa adeo, ut viæ clausæ, flumina innavigabilia fierent ; tempus brumæ erat asperrimum, prægelidum, nivale ; hiems erat teterrima et fœdissima. Hieme usi sumus injucunda, tristi et odiosa ; hieme hujus anni nihil fœdius erat ; nihil horribilius, arbores quæ rigoribus obnoxiæ erant, deussit omnes ; nivis altitudo inexsuperabiles montes fecit, vimque frigorum vix urbis tectis sustinere, defendere potuimus. Cf. **Frigus.** USUS : Hiems præcipitat, senescit, conficitur, abit, *l'hiver passe, le froid diminue.* Hiemem tolerare. Hanc vim frigorum hiememque vix urbis hujus tectis sustinemus. Propter hiemis magnitudinem navigare non potui.

HĬLĀRE, *Gaiement.* SYN. Hilariter.

HĬLĀRIS, e, gen. com. *Gai, content, heureux.* SYN. Hilarus, promptus.)(**Tristis, mœstus.** PHRAS. **Hilaris est,** *il est gai.* Hilaritas in eo multa est ; plenus est hilaritatis ; frontem hilariter explicat, porrigit, exporrigit ; fronte est læta, hilari, experrecta ; vultu oculisque animi alacritatem prodit ; animo est erecto, pleno lætitiæ et alacritatis ; omnium mœrorem ac tristitiam abstergere, condire hilaritate sua possit ; mirifica semper hilaritate redundat. Cf. **Jucundus, Lætus, Jocus.** USUS : Vultu, animo hilari ad jocandum.

HĬLĀRĬTAS, ātis, f. *Gaieté.* SYN. Festivitas, jucunditas.)(**Mœstitia, tristitia.** EPITH. Multa, perpetua, profusa, summa. USUS : Hilaritate condiamus temporum tristitiam. Erepta est mihi omnis illa hilaritas et suavitas, quæ te adeo oblectabat. Est in illo multa hilaritas, lepor, gratia. Cf. **Jucunditas, Festivitas.**

HĬLĀRĬTER, *Gaiement.* SYN. Hilare.

HĬLĀRO, as, avi, atum, are, a. *Égayer, réjouir.* SYN. Exhilaro. USUS : Accessus solis lætificat terram, ut cum cœlo hilarata videatur. Cf. **Recreo.**

HĬLĀRUS, a, um, *Gai.* SYN. Hilaris. USUS : Vita hilara.

HĪLUM, i, n. *Petit point noir au bout des fèves ; par ext. un peu, un rien.* SYN. Res minimi pretii.

HINC, *D'ici.* SYN. Ex hoc loco. USUS : 1. Via, quæ hinc est in Indiam. Hinc in cœlum profectus. 2. TRANSL. Hinc odium, hinc offensio, hinc sicæ, hinc venena nascuntur. 3. Hinc et illinc exhibent mihi negotium, *des deux côtés, de part et d'autre.*

HINNĬO, is, ire, n. *Hennir.*

HINNĪTŬS, ūs, m. *Hennissement.* SYN. Vox equi.

HĬO, as, avi, atum, are, n. *Être ouvert, se fendre.* SYN. Apertum esse, disjunctum esse, male hærere, laxatis operum compagibus. USUS : Versus hiantes. Aspero vocalium consursu hians oratio.

HIRCUS, i, m. *Bouc.* SYN. Caper. USUS : Hircum olet.

HIRSŪTUS, a, um, *Hérissé.* SYN. Asper, horridus.)(**Glaber.** USUS : Animalia spinis hirsuta.

HĪRŪDO, ĭnis, f. *Sangsue.* USUS : Hirudo ærarii, *sangsue du trésor public.* (VULG. **Sanguisuga**).

HĪRUNDO, ĭnis, f. *Hirondelle.* USUS : Hirundines æstivo tempore præsto sunt, frigore pulsæ recedunt.

HISCO, is, ere, n. *Ouvrir la bouche.* USUS : Respondebisne ad hæc, aut hiscere audebis ?

HISPĬDUS, a, um, *Hérissé, velu.* SYN. Setosus, horridus.

HISTŎRĬA, æ, f. *Histoire.* SYN. Rerum gestarum expositio, annales, memoria publica, memoria rerum veterum ; monumenta temporum, locorum, hominum, rerum gestarum ; omnium sæculorum memoria ; monumenta rerum gestarum et vetustatis exempla ; res veterum gestæ, et litteris consignatæ. Publica famæ monumenta litteris tradita, prodita ; monumenta rerum, quæ in litteris exstant ; antiquitatis memoria. EPITH. Finitima, mendacior, multa, plena exemplorum, testis temporis, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nuntia veritatis, perpetua, pura et illustris. PHRAS. 1. **Historia diligenter legenda est,** *il faut lire attentivement l'histoire.* Veterum monumenta volutanda sunt identidem ; annales rerum gestarum versandi sunt continenti opera ; adeunda sunt frequenter antiquitatis monumenta ; evolvenda identidem sunt publicæ famæ monumenta ; tenenda est omnis antiquitas, et exemplorum vis. Res gestæ superiorum temporum legendæ identidem, et in memoriam revocandæ ; animus crebro ad vetera est referendus ; excitanda, renovanda est identidem ex annalium fide antiquitatis memoria ; antiquitatis species ex priscis monumentis animo est repræsentanda. Cf. **Memoria.** 2. **Historiam scripsit,** *il a écrit l'histoire, c'est un historien.* Res gestas ad memoriam perscripsit ; monumentis consignavit ; litteris complexus est ; memoriæ ac litteris mandavit ; litteris prosecutus est ; historiam condidit ; annalium monumentis res

gestas commendavit; res gestas litteris prodidit, memoriæ prodidit. 3. **In historia legitur,** *on lit dans les annales.* Annales memorant, perhibent, loquuntur; memoriæ proditum est; annalium monumentis celebratur; litteris consignatum novimus; ex annalium fide constat. USUS: Historiam scribere, tenere, legere; aliquid historiæ mandare. Historia testis temporum, vita memoriæ.

HISTŎRĬCUS, i, m. *Historien.* SYN. Rerum gestarum et memorabilium scriptor. Rerum Rom. florentissimus auctor.

HISTRĬO, ōnis, m. *Histrion, comédien.* SYN. Actor scenicus, comœdus, tragœdus. EPITH. Exterior, pessimus, facetus; histriones exercitati, novissimi. USUS: Histrionum levis ars. Roscius et Æsopus histriones clari. Histrio motu corporis amorem sibi ab omnibus conciliat, qui omnem personam in scenam tractat.

HĬULCĒ, *Avec des hiatus.* USUS: Aspere, vaste, hiulce, rustice loqui, *parler en faisant des hiatus, durement.*

HĬULCUS, a, um, *Fendu.* SYN. Hians.)(**Concinnus,** USUS: Hiulcus et asper verborum concursus, *rencontre de mots dure, heurtée, qui forme des hiatus.*

HOC, *Pour cela;* **sequente quod** *vel* **quo**: *d'autant plus... que.* SYN. Eo. USUS: Consilio tuo utar hoc libentius, quod... Hoc scribe parcius, quo...

HŎDĬE, *Aujourd'hui.* SYN. Hoc die, hodierno die, nunc, hoc tempore.

HŎDĬERNUS, a, um, *D'aujourd'hui.* USUS: Disputatio hodierni et hesterni diei.

HŎMĬCĪDA, æ, m. *Homicide, meurtrier.* SYN. Sicarius.

HŎMĬCĪDĬUM, ii, n. *Homicide, meurtre.* SYN. Cædes. USUS: Homicidii reus.

HŎMO, inis, m. *Homme.* SYN. Mortalis, vir; caput. PHRAS. 1. **Homines fugit,** *il fuit les hommes.* Odit celebritatem, fugit homines, lucem aspicere vix potest; celebritas illi odio est, qui lucem ipsam, si possit, fugiat; nunquam ille inter homines est, nunquam cum homine colloquitur, nunquam in oppido consistit, sed solitudines captat et secessus. 2. **Homo est raræ et insolitæ virtutis,** *c'est un homme d'une éminente vertu.* Divina hominis virtus est, auctoritas, tanquam de cœlo lapsus, delapsus homo est. 3. **Homo vilissimus,** *homme de rien, vaurien.* Ignotum ac vile caput; terræ filius; emptus de lapide: unus de multis; homulus ex argilla et luto factus. USUS: Homo, animal providum, sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis et consilii, ad cœli, quasi domicilii sui conspectum excitatum. Homo ortus ad mundum contemplandum, ad imitandum DEUM. Homo Deorum immortalium quasi gentilis, omnium animantium principatum tenens, ad intelligendum et agendum ortus.

HŎMŬLUS, i, m. *Petit homme, avorton.* SYN. Homuncio.

HŎMUNCĬO, ōnis, m. *Être vil, faible mortel.* SYN. Homulus.

HŎMUNCŬLUS, i, *Homme chétif.* SYN. Homuncio.

HŎNESTAS, ātis, f. *Considération, vertu, probité.* SYN. Honestum, dignitas, decus, laus.)(**Turpitudo.** USUS: In officio colendo pulchrum atque decorum, atque adeo tota honestas vitæ sita est. Ubi dignitas, nisi ubi honestas? Virtus, honestas, pudor me in Pompeii partes traxere. Una honestate continetur vita beata. Honestatem cum voluptate, ut hominem cum bellua copulare. Honestate omni privatus, spoliatus. Cf. **Virtus, Pudor.**

HŎNESTĒ, *D'une manière honorable, noblement.* SYN. Decore, laudate, recte, laudabiliter, graviter. PHRAS. **Honeste vixit,** *sa vie a été digne.* Vitam egit cum summa integritate et elegantia morum; vitam vixit integerrimam; vita illi cum laude acta est; vitam degebat cum virtute honestissimam; vitæ curriculum fama integerrima decurrit; nihil ejus vitæ, nihil moribus labis adhæsit. Cf. **Probus.** USUS: Honeste se gerere. Honeste acta vita.

HŎNESTO, as, avi, atum, are, a. *Honorer, orner.* SYN. Orno, decoro, honoro.)(**Contamino.** USUS: Laude, decretis honorificis aliquem honestare. Beneficium honestare, augere. Commendat faciem pudor, et honestat. Cf. **Orno, Honoro.**

HŎNESTUS, a, um, *Honoré, noble, considéré.* SYN. Decorus, honoratus.)(**Inhonestus, turpis.** USUS: 1. Cæsarem honestum, honoratum cupio. Ampla, honesta civitas. Is mihi dies honestissimus fuit. Nihil, nisi quod honestum decorumque sit, expetere. Homo honestus, ingenuus, liberaliterque educatus. 2. **Modestus, moderatus,** *honnête, vertueux.* Convivium, honestum ac moderatum. Cf. **Honoratus, Probus, Moderatus.**

HŎNESTUM, i, n. *L'honnête, l'honnêteté, le bien.* SYN. Decens, fas, æquum, rectum, decorum. ADV. Mirifice, vere. USUS: Nihil utile, nisi quod rectum honestumque. Tanta vis est honesti, ut utilitatis speciem obscuret. Honestum etiam detracta omni utilitate, sine ullis præmii fructibus, per se potest laudari. Illud honestum, quod ex animo celso magnificoque quærimus.

HŎNOR, ōris, et **HŎNOS,** ōris, m. *Gloire, estime.* SYN. Ornamentum, laus, gloria, decus, amplitudo, dignitas, honestas.)(**Ignominia.** EPITH. Ambitiosus, amplior, communis, contumeliosus, debitus, diuturnus, extraordinarius, falsus, honestissimus, incredibilis,

infimus, jucundus alicui, justus, magnus, paternus, popularis, pristinus, senatorius, singularis, summus, tantus, utilior, usitatus pervulgatusque. Honores amplissimi, divini immortalesque, eximii, leves, meriti et debiti, necessarii, tanti, viles, vulgares. PHRAS. 1. **Majoribus honorem tribuere decet,** *nous devons honorer les personnes de haut rang.* Decet majores colere; honore, observantia, studio prosequi; convenit, ut majores honore afficias, observantia colas; ut iis honorem habeas, præstes, exhibeas; ut observantiam iis ac studium præstes. Majores revereri, observare, honorare necesse est; oportet unumquemque erga majores esse reverentem; se gerere cum majoribus reverenter; reverenter cum iis agere. Debet quisque majoribus pie reverentiam, quam merentur, atque observantiam præstare, exhibere, deferre. Majoribus debetur honos, observantia, reverentia, veneratio; majores in honore sint, necesse est; æquum est, ut majores omni officii genere prosequamur; decet nos majoribus reverenter assurgere; majorum rationem summam ducere; eos in parentum loco habere; præcipuo in honore habere; omni genere honoris pro merito prosequi, producere; multum deferendum est majoribus; summa erga majores observantia esse te velim; majores summa observantia complecti convenit; honorificos nos esse in majores decet. 2. **Honorem amplissimum consequeris,** *vous obtiendrez de grands honneurs.* Si cursum institutum tenebis, omnia, quæ sunt in republica amplissima, consequeris; præmium feres tuæ virtutis, eximios honores; ad summos honores viam tibi aperies, patefacies, strues, munies; honorem in republica nullum frustra petes, multi etiam non petenti deferentur; optima consequetur fama, hominum existimatio; ad ea, quæ summa sunt in republica, tua te virtus efferet; merces tuorum meritorum erit amplissima dignitas; in magno apud omnes honore eris; summum dignitatis gradum tenebis, obtinebis; gloria circumflues; ad summum gloriæ fastigium eveheris; ampla honorum accessione augebere; locaberis, collocaberis in amplissimo dignitatis gradu; amplissimi honores in te conferentur, effundentur; honoribus procedes in dies amplioribus; honores omnes in te confluent; plus in dies honoris ad dignitatem tuam accedet; auctam dignitatem tuam amplificatamque intuebere; cumulaberis gloria, et ad altissimos honorum gradus provehere; omnes honorum gradus assequere, ad amplissimum honoris gradum ascendes, evolabis; summus honoris et amplitudinis culmen conscendes. Cf. **Dignitas, Altus.** 3. **Honori tuo favebo,** *je prendrai soin de votre gloire, je l'augmenterai.* Omnia in te ornamenta a me proficiscentur; nullum in te ornando, honestando, colendo locum, aut tempus prætermittam; favebo tuæ dignitati, existimationi, honori nullo non loco, nullo non tempore, quibuscumque rebus potero; conferam, referam, intendam ad honorem ac dignitatem tuam omnia mea studia, officia; omnem meam industriam, curam, operam diligentiam configam in amplificanda dignitate tua; omnia mea studia in tua dignitate figam et locabo; augebitur meo studio dignitas tua, tuæ dignitatis accessiones meo studio consequeris; meum studium tuo honori nullo loco deerit; serviam ubicumque res feret, dignitati et existimationi tuæ; rationibus tuis, nominisque amplitudini pro virili parte consulam; omnia in te ornamenta congeram; ampliabo honorem, amplificabo auctoritatem tuam, quibuscumque rebus potero; si quid gratia, vel auctoritate possum, ut ad summam dignitatem pervenias, perducaris, satagam; nervos omnes ac vires contendam, dabo operam diligenter, enitar omni studio ac industria, ne quis in republ. honoris gradus sit, ad quem aditus tibi non patescat. 4. **Hæc lædunt honorem tuum,** *tout cela nuit à votre réputation.* Hæc honori tuo adversantur, dignitati tuæ adversa sunt; hæc tuis laudibus nocent, officiunt, labem inferunt, maculam aspergunt; hæc splendori nominis tui tenebras offundunt, damno sunt, jacturam afferunt, notam inurunt; hæc lædunt, imminuunt, turpi labe inficiunt, obscurant honorem tuum; tua dignitas hæc non patitur. 5. **Nihil potest nocere honori tuo,** *rien ne peut nuire à la considération dont vous jouissez.* Nihil potest nominis splendori officere; nihil potest nominis tui splendorem perstringere; tui nominis lumini officere; nomen tuum obscurum reddere; tui nominis splendori tenebras obducere, offundere; tuo nomini lucem eripere; tuo nomini obscuritatem afferre. 6. **Hoc unum cura, ne honori tuo ipse officias,** *prenez bien garde de ruiner vous-même votre gloire.* Incumbe toto pectore, tuasque huc vires omnes confer, ne quid adversi tua dignitas patiatur; ne de tua dignitate detrahatur; ne quod in tua dignitate damnum facias; ne quid in honore tuo feras detrimenti; ne jacturam facias dignitatis tuæ; ne qua labe aspergatur, inficiatur; ne quam labem suscipias, contrahat honor tuus; ne splendor dignitatis tuæ obscuretur; ne quid agas unquam, quod contra tuam existimationem esse queat. 7. **Aggreditur honorem meum,** *il attaque mon honneur, il me calomnie.* Existimationem oppugnat meam; impugnat dignitatem meam; venit contra existimationem meam; existimationem meam violat, imminuit. Cf. **Detraho.** 8. **Honor meus periclitatur,** *ma gloire s'obscurcit.* In discrimen existimationis venio; agitur existimatio mea; in eo fama atque existimatio mea vertitur; ad famam nominis mei hoc pertinet, ne, etc. Cf. **Periclitor.** 9. **Paupertas aditum multis ad honores intercludit,** *la pauvreté empêche bien des*

hommes de parvenir aux honneurs. Inopia sæpe in causa est, ut honoribus procedere non liceat; ut cursum tenere in honorum via, ut honores consequi, ut emergere atque ad altiorem honoris gradum progredi, ascendere non possint. Prohibet, submovet, arcet ab honoribus rei familiaris inopia. Impedimento egestas est, quominus ad ea, quæ sunt in republ. amplissima liceat pervenire; aditum ad honores intercludit rei domesticæ difficultas. Euntibus ad honores magnas difficultates objicit, magna impedimenta opponit, viam obstruit inopia. Imparatis a re domestica honores obtinere non facile est, multi negotii, magni operis est. Repulsam ut plurimum pauperes ferunt, accipiunt in petitione honorum; non patent honores inopiæ. 10. **Honoribus spoliatus est,** *il a été dépouillé de ses dignités.* Honore dejectus, honoris insignibus, ornamentis, titulis spoliatus est; sublata eidem sunt omnia dignitatis ornamenta, vel certe minuta; honoribus privatus est, et in ordinem redactus. Cf. **Dignitas, Depono, Abdico.** USUS : 1. Honoris mei causa id feci. Honoris causa illum nomino. 2. **Honores deferre,** *combler d'honneurs.* Viris fortibus merito honores decernuntur, deferuntur, tribuuntur, mandantur. In viros fortes merito honores amplissimi conferuntur, effunduntur. 3. Honores petere, affectare, *rechercher les dignités.* 4. **Honores consequi,** *arriver aux honneurs.* Ad honores ascendere; ad honores obrepere, *se glisser aux honneurs par surprise.* Honorem consequi, recipere. 5. **Honores administrare,** *remplir les fonctions les plus importantes.* Honoribus fungi, uti, florere. 6. Honoribus augeri, abundare, procedere, *être comblé d'honneurs.* 7. Honores missos facere, *mépriser les honneurs.* 8. Honore dejici, *être dépouillé de ses dignités.* 9. Honorem alicujus imminuere, depeculari, honore privare, *priver qqn de sa charge.* 10. Honorem præfari, **cum aliquid obscœni dicendum est,** *demander pardon d'une expression.* Cf. **Dignitas, Magistratus, Ornamentum, Existimatio, Fama.**

HŎNŌRĀBĬLIS, e, gen. com. *Honorable.* USUS : Hæc ipsa sunt honorabilia.

HŎNŌRĀRĬUM, ii, n. *Somme versée au trésor public par ceux qui obtenaient une charge.* SYN. Munus honoris causa datum. USUS : Vi extortum non potest dici honorarium.

HŎNŌRĀRĬUS, a, um, *Honoraire; par ext. officieux.* USUS : Honorarius arbiter. Honorariam operam alicui accommodare.

HŎNŌRĀTĒ, *Honorablement.* SYN. Honorifice. USUS : Honorate de aliquo loqui.

HŎNŌRĀTUS, a, um, *Honoré, honorable.* SYN. Qui in honore et pretio est.)(**Inglorius.** ADV. Valde. PHRAS. **Vir honoratus,** *un homme honorable.* Vir honestus et honoratus amplissima dignitate, semper in laude versatus, insolens infamiæ, circumfluens gloria; omnibus præsidiis ornatus, florens in urbe; cui omnes exhibeant levia quidem illa, sed honorabilia : salutare, appetere, assurgere, deducere, reducere, consulere; de quo omnes mirabiliter loquuntur et sentiunt. Vir communi omnium laude, magnificentissimis sæpe decretis honestatus. Vir in maximis muneribus spectatus, cui præcipuus honor habetur; qui magna cum dignitate vivit; qui splendore vitæ, ac dignitate plerosque superat; summis functus honoribus; cui nullus honor defuit; quem pauci honore antecedunt. USUS : Clarus et honoratus vir. Cf. **Clarus.**

HŎNŌRĬFĬCĒ, *Honorablement, avec distinction.* SYN. Honorate. PHRAS. **Honorifice de te sum locutus,** *j'ai parlé honorablement de vous.* Mea in te honorifica fuit oratio; verbum nullum ex ore meo exiit, nisi tua cum laude conjunctum; laudavi, extuli, ornavi te; laudes haud parce in te contuli; iis verbis usus sum, quæ ad te honestandum valerent plurimum; honorificis te verbis prosecutus sum absentem. Cf. **Laudo.** USUS : Liberaliter aliquem et honorifice tractare. Ornate et honorifice de aliquo prædicare.

HŎNŌRĬFĬCUS, a, um, *Qui honore, glorieux.* SYN. Decorus, dignus. USUS : Honorificus in aliquem. Oratio honorifica.

HŎNŌRO, as, avi, atum, are, a. *Honorer; récompenser.* SYN. Honorem habeo, adhibeo; honesto, honorificis verbis prosequor; honorem debitum præsto, honore augeo, orno. USUS : Nusquam non virtus honoratur. Cf. **Honor.**

HŌRA, æ, f. *Heure.* EPITH. Antecedens, consequens, calamitosior, vacua periculis. USUS : Horam consumere, terere. Hora abit. In horam vivere. Hora amplius ludunt. Suis horis uti. Horæ subsecivæ, et quod a negotiis necessariis subtrahitur tempus, *moments perdus, loisirs, (temps dérobé aux affaires).* Horæ dimidium, *demi-heure.* Horæ dodrans, *trois quarts d'heure.*

Horæ Canonicæ, *Heures canoniques, bréviaire.* SYN. Preces horariæ, horarium sacerdotis pensum, divini officii pensum certas in horas distributum, statæ certis horarum intervallis sacerdotum precationes ex Ecclesiæ ritu præscriptæ. PHRAS. **Orare ex Breviario horas Canonicas,** *dire son bréviaire.* Ex libro precum horarium sacerdotale pensum persolvere; imperatum sacerdotibus precum diurnarum pensum conficere, absolvere; preces, quæ stato horarum intervallo distinguuntur, suadere, peragere; divini officii pensum exsolvere. Cf. **Oro.**

HORDĔUM, i, n. *Orge.*

HŎRĪZON, ontis, m. *Horizon.* SYN. Finiens. USUS : Illi orbes, qui cœlum quasi

medium dividunt, et aspectum nostrum definiunt, quos Græci ὁρίζοντας nominant, a nobis finientes recte nominari possunt.

HORNŌTĬNUS, a, um, *De l'année, produit de l'année*. SYN. Hujus anni, hornus. USUS : Frumentum, vinum hornotinum.

HORNUS, a, um, *De l'année*. SYN. Hornotinus, hujus anni. USUS : Vinum hornum.

HŌRŎLŎGĬUM, ii, n. *Horloge, cadran solaire*. SYN. Solarium.

HORRENDUS, a, um, *Horrible*. SYN. Horrificus, horribilis, formidolosus, metuendus, pertimescendus, res multæ trepidationis. Cf. **Horribilis**.

HORREO, es, ŭi, ere, n. *Craindre, avoir horreur*. SYN. Metuo, cohorreo, formido, timeo. ADV. Imbecillius. PHRAS. 1. **Naturaliter horremus et formidamus dolorem**, *naturellement la douleur ne nous inspire que crainte et répulsion*. Horrore nos dolor perfundit; nomen ipsum doloris horrori est; abhorrent omnes, et ut immanem quamdam ac perniciosam bestiam pestemque refugiunt dolorem; mortis instar putant dolorem; ut ab inimico hoste refugiunt plerique a dolore. 2. **Horruerunt omnes ad impii hominis conspectum**, *à la vue de cet impie, tous furent saisis d'horreur*. Horror omnes perstrinxit ingens; jamque decedere ab eo, aditumque ac sermonem ejus defugere, ne quid ex ejus contagione incommodi acciperent, velle videbantur. 3. **Horreo ad tam atrox spectaculum**, *je tremble à la vue de ce spectacle atroce*. Horresco totus, tremo totus; totis artibus contremisco; capilli horrent; horror me perstringit; refugit animus ac reformidat. Cf. **Timeo, Terreo**. USUS : Horrere minas alicujus. Horreo, quorsum id evadat. Horret corpus frigore.

HORRESCO, is, ere, n. *Avoir en horreur, trembler*. SYN. Perhorresco. USUS : Injecto terrore mortis horrescunt. Cf. **Horreo**.

HORRĔUM, i, n. *Grenier*. SYN. Cella. USUS : Neque in segetibus, neque in areis, neque in horreis.

HORRĬBĬLIS, e, gen. com. *Horrible*. SYN. Horrendus, horrificus, formidabilis. USUS : Hanc tam tetram, tam horribilem, tam infestam ac pertimescendam reipublicæ pestem effugimus. Horribiles et miseri casus aliorum. Cf. **Horreo**.

HORRĬDĒ, *Sévèrement, durement*. SYN. Aspere, duriter. USUS : Inculte, horride dicere, vivere.

HORRĬDŬLUS, a, um, *Un peu inculte, négligé*. USUS : Orationes horridulæ, *discours peu soignés*.

HORRĬDUS, a, um, *Rude, grossier, négligé, terrible*. SYN. Incultus, asper, durus.)(**Nitens, nitidus**. ADV. Omnino, semper, plane. PHRAS. **Quam teter incedebat, quam truculentus, quam terribilis aspectu !** *Quel aspect terrible !* Quam agrestis homo et inurbanus ! Natura asper et iniquus omnibus, doctrina asperior et durior. Cf. **Efferate, Agrestis**. USUS : Cum eum incultum, horridum mœstumque vidissem. Horridioribus verbis uti.

HORRĬFER, a, um, *Effrayant*. SYN. Horrificus. USUS : Horrifernum portentum.

HORRĬFĬCUS, a, um, *Terrible, affreux*. USUS : Horrificum bellum. Cf. **Horridus**.

HORRĬSŎNUS, a, um, *Qui fait un bruit horrible, retentissant*. USUS : Horrisonum fretum.

HORROR, ōris, m. *Tremblement, agitation, frisson*. USUS : Qui me horror perfudit? Cf. **Metus, Timor, Terror**.

HORTĀTĬO, ōnis, f. *Exhortation*. SYN. Cohortatio. EPITH. Grata, maxima, necessaria. USUS : Non hortatione, neque præceptis, sed precibus tecum fraternis ago. Cf. **Monitio**.

HORTĀTOR, ōris, m. *Celui qui exhorte*. SYN. Suasor, consuasor, auctor. EPITH. Assiduus. USUS : Auctor, adjutor, hortator ad agendum aliquid. Hortatore non eges, sponte enim exardescis ad litterarum studia. Cf. **Auctor**.

HORTĀTŬS, ūs, m. *Exhortation*. SYN. Hortatio. USUS : Id feci aliorum consilio, auctoritate, hortatu. Cf. **Monitum**.

HORTOR, aris, atus sum, ari, d. *Exhorter*. SYN. Adhortor, suadeo, auctor sum, cohortor, excito, impello, acuo.)(**Dehortor, deterreo**. ADV. Aliquando, amice, etiam atque etiam, jam dudum, magnopere, separatim, vehementer. PHRAS. 1. **Non opus est te hortari**, *vous n'avez pas besoin d'exhortations*. Hortatione mea non indiges; currentem quid incitem? Hoc non eo dico, ut te oratio mea dormientem excitet, sed potius currentem incitet, atque ad majorem tuorum imitationem cohortetur; cum ad omnem laudem tua sponte properes, non impulsu meo, non est, quod te exhorter ad virtutis studium, quod adhortatione animum firmem, quod ad virtutem arrigam; frustra sim, si longa cohortatione utar, si cohortationem suscipiam, si acri cohortatione ad virtutis studium incitare te velim, si pluribus rationibus ad virtutis studium te impellam; hortatore non eget virtus tua. 2. **Parentes filios hortari ad bonas artes debent**, *les parents doivent exciter leurs enfants à la pratique de la vertu*. Impellere filios parentes debent ad eas artes, quarum est æterna possessio; debent incitare, consilio, rationibus, argumentis adducere ad eas artes; ostendere filiis parentes debent bonarum artium fructum; debent hortatores esse filiis, laudare eas artes; id consilii dare, ita consulere, ut eas artes complectantur; auctores

filiis parentes esse debent, ut ad eas artes, ut ad earum artium studia sese conferant, applicent *seu* animum adjungant, toto animo incumbant, quarum possessio vitam æquat, quarum nobis fructum una mors adimit. Ea demum est ad filios egregia parentum cohortatio, qua impelluntur ad eas disciplinas, quarum usus interitu tantum vitæ, nulla re præterea terminetur. Decet parentes illos, qui liberis consultum volunt, non eos ad rem cohortari, quam facile, nullo negotio, arbitratu suo tum largitur, tum eripit fortuna, verum ad eas artes, quarum vitæ par usus et possessio est. Cf. **Excito, Moneo, Simulo.** 3. **Formulæ hortantis,** *formules d'exhortation:* Age, age vero, agedum; studia, amabo, prosequere. Macte virtute; persequere cœpta, si vir es; sodes, **si audes,** age, si quid agis.

HORTŬLUS, i, m. *Petit jardin.* EPITH. Jucundior, hortuli propinqui. USUS: Democriti fontibus Demetrius hortulos suos irrigavit.

HORTUS, i, m. *Jardin.* EPITH. Apricus; horti paterni, pretiosi, venales. USUS: Deliciarum causa et voluptatis quosdam in hortis suburbanis suis cum Mitrella sæpe videmus.

HOSPES, itis, m *Hôte, celui qui reçoit ou qui donne l'hospitalité.* SYN. Qui divertit, *aut* apud quem aliquis divertit. DIFF. Hospes, *hôte,* **qui gratis et amicitiæ causa alium domo recipit;** Caupo, **qui pretio** *aut* **lucri causa.** EPITH. Antiquus, edax, minime edax, tam inimicus cœnæ et sumptuosus, gravis, nobilis, nobilissimus, sanctissimus et splendidissimus ornatissimusque vetus et amicus. PHRAS. 1. **Hospitem me in ædibus suis habuit,** *il m'a donné l'hospitalité dans sa maison.* Hospitii jus, et amicitiæ officium præstitit; commodo hospitio, hospitali mensa blande et benigne me accepit; domus eus mihi sociisque hospitibus patuit; hospitem me admisit; suis me ædibus hospitem excepit; hospitio me humanissime excepit; hospitium lautissimum mihi præbuit; hospite usus sum perhumano. 2. **Hospes meus, cum Viennæ essem, affinis tuus fuit,** *quand j'étais à Vienne, j'avais pour hôte votre parent.* Hospite usus sum affini tuo; ad affinem tuum summa illius voluntate diverti; apud affinem tuum laute admodum diversatus sum; deductus sum ad affinem hospitem; apud affinem tuum collocatus sum; cum affine tuo hospitium jungebam, faciebam. Cf. **Excipio.** USUS: 1. Ad hospitem divertere. 2. Hospites admittere, accipere, recipere. 3. Orator nulla in re rudis aut tiro, nec hospes, aut peregrinus esse debet. Adeone tu hospes hac in urbe? *Étranger.*

HOSPĬTA, æ, f. *Hôtesse.* EPITH. Vetus. USUS: Ego ipsa sum, inquit, hospita.

HOSPĬTĀLIS, e, gen. com. *Hospitalier.* SYN. Qui libenter recipit. USUS: Domus omnibus apertissima, et hospitalis. (**Hospitale,** *hôpital, vulg. est)* **rectius dicetur:** Diversorium publicum peregrinorum, *aut* græco **vocabulo:** Xenodochium; *aut,* **si ægrotis is locus destinatus sit:** valetudinarium publicum, græce: Nosocomium, *aut* Nosodochium, *hôtel-Dieu.*

HOSPĬTĀLĬTAS, atis, f. *Hospitalité.* USUS: Valde a Theophraste laudatur hospitalitas. Cf. **Excipio.**

HOSPĬTĀLĬTER, *D'une manière hospitalière.* USUS: Invitari hospitaliter per domos.

HOSPĬTĬUM, ii, n. *Hospitalité, logement; lien qui unit les hôtes.* SYN. Diversorium, domus, quæ gratis amicis patet, sedes hospitalis; *item:* Familiaritas, amicitia. EPITH. Agreste, avitum, liberale, magnificentissimum, publicum, vetus, vetustum. USUS: Hospitium facere cum aliquo. Hospitio jungi. Hospitio accipere, recipere quempiam. Est mihi vetus cum illo hospitium. Hospitio renuntiare. Cf. **Hospes.**

HOSTĬA, æ, f. *Hostie, victime.* SYN. Victima. EPITH. Maxima, proxima; hostiæ balantes, decoræ gratæque, humanæ, majores. USUS: Diis hostias immolare; humanis hostiis Deum placare. Præbere hostias ad sacrificandum; hostias adducere, ducere, cædere. Cf. **Consecro, Eucharistia.**

HOSTĬCUS, a, um, *D'ennemi, ennemi.* SYN. Hostilis. USUS: Vagi milites in hostico errabant, *sur le territoire ennemi.* Ensis hosticus.

HOSTĪLIS, e, gen. com. *Ennemi, de l'ennemi.* SYN. Inimicus, infestus, hosticus. USUS: Hostilem in modum vexare quempiam, *traiter qqn en ennemi.* Hostili in rempublicam animo.

HOSTĪLĬTER, *D'une manière ennemie.* SYN. Inimice, hostilem in modum, infeste, iniquo animo. PHRAS. **Hostiliter agere,** *se conduire en ennemi.* Hostiliter facere; hostilem in modum vexare; hostiles spiritus gerere, et nullum non genus calamitatis contumeliæque in aliquos edere.

HOSTIS, is, m. *Ennemi (génér. public ou de guerre).* SYN. Inimicus, perduellis, qui contra rempublicam arma fert, qui patriæ bellum indicit; qui adversus, qui contra arma fert. EPITH. Acerbissimus, acerrimus atque infestissimus, amentissimus, profligatissimus, antiquus, antiquissimus, armatus, capitalis, certus, crudelis, domesticus, externus, ferus et immanis, fœdissimus, importunissimus, impurus, impius, justus et legitimus, nefarius, perditus, perpetuus, potens, præsens, sceleratus, teter, teterrimus, togatus. USUS: 1. **Ad hostes deficere,** *passer à l'ennemi.* Transire, se conferre, confugere, transfugere. 2. **Hostem arcere,** *repousser l'ennemi.* Hostem submovere,

prohibere vim hostium bellumque defendere, hostes rejicere. 3. **Hostes dissipare**, *mettre les ennemis en fuite.* Fundere, obterere, prosternere, occidere, delere, *les détruire.* Cf. **Inimicus, Adversarius, Infestus.**

HUC *Ici (avec mouv.).* SYN. Ad hoc, ad hanc rem. USUS : 1. Huc te pares, hæc cogites. 2. **Horsum**, *çà et là, de tous côtés, en tous sens.* Huc hominem et illuc rapere. Rem huc adduxi.

HUI, *Oh! Ho!* **Admirationis et optationis vox.** USUS : Hui, quam hoc velim scire !

HŬJUSMŎDI, *De cette sorte, tel, semblable.* SYN. Id genus, hujus exempli.

HŪMĀNĒ, *Humainement.* SYN. Humaniter, benigne. USUS : Fecisti humane, quod.

HŪMĀNĬTAS, **atis**, f. *Humanité, douceur, bienveillance.* SYN. Lenitas, facilitas, comitas, urbanitas, suavitas morum, morum atque sermonum lepos, benignitas, placabilitas, mansuetudo ; *item :* Eruditio, doctrina ; *item :* Natura humana, indoles, ingenium humanum. EPITH. Communis, digna scientia, in aliquem excellentior, mira, multa, politior, singularis, summa, tanta. PHRAS. **Cæsar rara erat erga omnes humanitate**, *la bonté de César pour tout le monde était prodigieuse.* Cæsar præter multas virtutes, quibus floruit, ea fuit humanitate, ut nihil supra posset ; ejus humanitatis fuit, ut nemo cum illo conferendus, comparandus, æquandus esset ; ea præditus fuit humanitate, ut nemo par illi fuisse videatur. Humanitate Cæsar excelluit, omnibus antecelluit, præstitit ; omnes vicit, superavit. Nihil Cæsare humanius. Humanitatem Cæsar ita coluit, ut nemo magis. Cæsare nemo fuit ad humanitatem propensior. Cæsar proprio quodam naturæ munere factus ad benignitatem videbatur. Singularem in comitate morum, ac præcipua quadam laude dignum jure Cæsarem duxeris. Laudem suavissimæ comitatis præter cæteros Cæsar tulit. Laus humanitatis et comitatis uni maxime Cæsari debetur. Qui sit Cæsari humanitate præferendus ; qui plus habeat, ostendat humanitatis ; in quo plus, quam in Cæsare humanitatis sit, resideat ; Cæsare qui magis ad humanitatem propendeat ; qui humanitatis laude sit Cæsare præstantior ; qui præstaret, antecelleret humanitati Cæsaris, neminem reperiri posse puto, neminem adhuc novimus. Nemo Cæsarem humanitate vincere potuit. Nemo unquam Cæsare humanitate magis abundavit. Nemo fuit Cæsare humaniore sensu. Cf. **Humani mores.** USUS : 1. Nemo Catone commodior, comior, moderatior fuit ad omnem rationem humanitatis et morum suavitatem ; humanitatem alicui tribuere, habere. Difficillima est illa societas gravitatis cum humanitate. 2. **Natura humana, ingenium, indoles humana**, *affections de l'homme, sentiments humains, bonté.* Humanitatem omnem exuere, abjicere, exstirpare. Petere veniam errato ex humanitatis communis jure et misericordia. Omnem humanitatis sensum amittere. 3. **Eruditio, doctrina, artes politiores**, *instruction, éducation, politesse, urbanité.* Artes, quibus ætas puerilis ad humanitatem erudiri solet. Homo humanitate politus, neque communium litterarum et politioris doctrinæ expers. Cf. **Humaniores litteræ**, *les humanités, classe de belles-lettres. Pro:* humanitatem assumere, *prendre la forme humaine*, **rectius dices** : humanam induere naturam, hominum se natura formaque induere. Cf. **Humanus.**

HŪMĀNĬTER, *Humainement.* SYN. Humane, benigne, vultu benigno, omni genere humanitatis, quod vultu ac verbis exprimi potest, quam licet humanissime ; eo vultu, qui facile gratiam ineat, benevolentiam conciliet ; hominum animos amore devinciat, ad amandum alliciat. USUS : 1. Humaniter fecit, quod ad me venit, *il a bien fait de venir me voir.* 2. *Avec résignation :* Sin aliter acciderit, humaniter feremus, *si l'affaire tourne autrement que nous ne l'avions pensé, nous le supporterons avec résignation.*

HŪMĀNĬTUS, *Conformément à la nature humaine.* SYN. Humano more, ut solet, ut fere fit. USUS: Siquid humanitus acciderit.

HŪMĀNUS, a, um, *D'homme, humain.* SYN. Ad hominem pertinens.)(**Inhumanus.** Affabilis, benignus, comis, blandus, facilis, commodus, urbanus. PHRAS. 1. **Humanæ res omnes fragiles caducæque sunt**, *les choses humaines sont fragiles et caduques.* Humanarum rerum imbecillitatem fragilitatemque quis non extimescat? Summa est humanarum rerum infirmitas ; incerta omnia et mobilia, et caduca. Casus humanos, et eventus incertos valetudinis, et naturæ communis fragilitatem quis non extimescat ? Incerta sunt omnia, posita non tam in nostris consiliis, quam in fortunæ temeritate. Nihil humanis in rebus certi est. Vice fortunarum humanarum quis non commoveatur? humanæ sorti quis non illacrimetur ? Humanæ res omnes fluxæ sunt ac mobiles ; mortalia omnia fortuita sunt et peritura. 2. **Moribus est perhumanus**, *cet homme est excellent.* Nihil illo amantius, suavius, comius, jucundius ; in omni sermone est affabilis ; benigno alloquio, comitate invitando, beneficiis, quos potest, conciliando, vultu ac sermone in omnes placato, omnium sibi amores colligit ; summa omnes comitate complectitur ; facillimum se præbet omnibus, eosque familiariter ac hilariter amplexatur ; mira in eo suavitas, mira comitas, affabilitasque sermonis. Moribus est suavissimis, cultissimisque. Morum elegantia ac suavitate est mirabili ; mira facilitate, ac venustate morum est præditus, conspicuus. Cf. **Humanitas.** 3. **Hoc ex humanitate fecisti,**

c'est par politesse que vous avez fait cela. Egisti hoc humanitate adductus, impulsus, incitatus; dedisti hoc humanitati tuæ; debet hoc humanitati tuæ referri; ad hoc te incitavit naturæ tuæ ad humanitatem propensio; agnosco in hoc humanitatem tuam; fructus hic est humanitatis tuæ. Mirifica in hoc elucescit urbanitas tua. 4. **Humanioribus litteris a pueritia eruditus es,** *vous avez été instruit dans les belles-lettres dès votre enfance.* A teneris annis humaniores disciplinas studiose amplexus es; a puero floruisti artibus iis, quæ ab humanitate nomen acceperunt; jam inde ab ineunte ætate disciplinas eas coluisti, quæ humaniores nuncupantur; ab ætatis initio humanitatis studia complexus es. A teneris ad eas artes animum adjunxisti, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet; quæ repertæ sunt, ut puerorum mentes ad humanitatem fingerentur; quæ ad humanitatem pertinent; a puero in doctrinarum ac humanitatis studio versatus, humanitate perpolitus es; communium litterarum et politioris doctrinæ studiis excultus es. Cf. **Litteræ.** USUS: 1. Aliquem a fera et agresti vita ad humanum cultum civilemque traducere. 2. **Elegans moribus, comis, urbanus,** *poli, courtois.* Vir humanissimus, et facillimus. Cf. **Officium.**

HŬMĀTĬO, onis, f. *Inhumation.* SYN. Sepultura.

HŪMECTO, as, avi, atum, are, á. *Humecter, mouiller, arroser.* SYN. Humidum facio, humore aspergo. USUS: Vultum lacrimis humectare.

HŬMĔRUS, i, m. *Épaule.* SYN. Suprema pars brachii. EPITH. Lævus, levis, sinister. USUS: Italia Ciceronem suis humeris reportavit. Totum negotium unus ille gubernat, et humeris suis sustinet; in humeros aliquem efferre.

HŪMESCO, is, ere, n. *Devenir humide, se mouiller.* SYN. Madeo; madidus, humidus fio. ADV. Modice. USUS: Terra humescens.

HŪMĬDUS, a, um, *Humide, mouillé.* SYN. Humorem habens. USUS: Ligna viridia et humida.

HŬMĬLIS, e, gen. com. *Humble.* SYN. Demissus, jacens, abjectus.)(**Altus, alacer, clarus, præstans.** PHRAS. **Homo est animo humili et abjecto,** *cet homme a l'âme basse et vile.* Summam in eo homine animi humilitatem; summam animi abjectionem, infirmitatem, imbecillitatem, tenuitatem deprehendas; summas animi angustias in eo expertus sum. Hominem esse video exigui admodum animi, nihil spectantem in laude positum, nullius laudis cupiditate flagrantem, adversum ab omni gloriæ studio, in humiles, ac plane sordidas cogitationes dejectum, tanquam humi serpentem. Cf. **Abjectus, Vilis.** USUS: 1. **Ratione loci,** *bas, petit.* Vites, et quæ humiliora sunt, se attollere a terra non possunt. 2. TRANSL. **Conditione, statu, fortuna demissus, mœrens, afflictus,** *bas, abject, lâche, rampant.* Humilis, imbecillis, infirmus, minime generosus animus. Qui altiore animo sunt, nihil humile, nihil abjectum captant, cogitant. 3. **Judicio, voluntate, artificio, consilio abjectus,** *humble.* Fracto atque humili animo supplicare. Mens angusta et humilis. Modestus homo, animi submissi. Cf. **Demissus.** *Pro*: (Humiliare se, VULG.), *s'humilier,* **Latine:** Submittere se, submisse se gerere, submittere animos. Cf. **Demitto.**

HŬMĬLĬTAS, atis, f. *Abaissement, bassesse, obscurité (de la naissance).* SYN. TRANSL. Abjectio, ignobilitas, obscuritas, vilitas. PHRAS. **Humilitas ista nimia est et abjectio,** *abaissement qui va jusqu'à l'abjection.* Animos nimium submittis; infractos animos geris; fractos esse video spiritus tuos; ea humilitate dignitati tuæ haud consulis; præter modum te humilem præbes, et abjectum reddis. Cf. **Demitto, Abjectus, Vilis, Animus abjectus et imbecillis.** USUS: 1. **Ratione loci,** *le peu d'élévation (d'une chose); petitesse de taille.* Sidera inter se altitudine et humilitate distantia. 2. **Abjectio, ignobilitas,** *abaissement, état humble.* Despicere humilitatem alicujus. Propter humilitatem et obscuritatem generis in ignoratione hominum versatur. 3. **Humilitas,** *humilité.* Modestia animi, submissio animi, demissio animi, sui despicientia, sui contemptio; moderatio animi modeste de se existimantis. Cf. **Modestia.**

HŬMĬLĬTER, *Bassement.* SYN. Submisse, demisse, animo humili et imbecillo. **Cum de virtute sermo est:** *humblement.* Magna animi modestia, submissione, demissione.

HŬMO, as, avi, atum, are, a. *Enterrer.* SYN. Sepelio. USUS: Humare corpora. Cf. **Sepelio, Funus, Effero.**

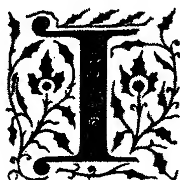
HŪMOR, oris, m. *Liquide en général.* SYN. Aqua, liquor. EPITH. Non inutilis ad aliquid depellendum, mollis. USUS: Frigoribus durescit humor. Humor infusus in corpore.

HŬMUS, i, f. *Terre.* SYN. Tellus, gleba, terra. USUS: Humus subacta.

HYDRA, æ, *Serpent.* SYN. Excetra, anguis.

HYDRĬA, æ, f. *Urne.* SYN. Urna.

HYDROPS, opis, m. *Hydropisie.* SYN. Aqua intercus.

IAMBĬCUS, a, um, *Iambique*. USUS : Iambicus versus orationi simillimus.

ĬAMBUS, i, m. *Iambe, pied composé d'une brève et d'une longue.* **Pes carminis.** EPITH. Duplex, extremus, frequentissimus. USUS : Iambus in oratione vitiosus, si extremus ponatur.

ĬBI, *Là, dans ce lieu (sans mouv.).* SYN. In eo loco, eo loci, inibi, in illisce ædibus. USUS : 1. Nemo est, qui non ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit. 2. **Ea occasione**, *alors, en ce moment.* Ibi Cæcinna postulare cœpit.

ĬBĪDEM, *Là même, au même lieu (sans mouv.).* SYN. In eodem loco. USUS : Ibidem, in quo læsi, solabor. Ibidem te operiar.

ĬCO, is, ici, **ictum**, ere, a. *Frapper.* SYN. Ferio, ictum do. USUS : In pactione fœdus icere.

ĬCTŬS, ûs, m. *Coup, blessure.* SYN. Percussio, petitio. EPITH. Contrarius, flammatus, levis, non tribunitius sed consularis, validus. PHRAS. **Multis et gravibus ictibus concidit**, *il est tombé percé de coups.* Pugnis calcibusque fœde conscissus, multis plagis confectus interiit; inter dolorem crepitumque plagarum multis ictibus acceptis datisque corruit; acceptis gravissimis plagis, corpore recentibus verberum vestigiis livido, semianimis procubuit. USUS : Ictu fulminis deflagravit. Ictu et conjectione telorum cominus magnæ sæpe copiæ pulsæ sunt. Eodem tecum ictu concidi.

ID, *Cela.* SYN. Hoc, istud. USUS : Venit ad me et quidem id temporis. Id ætatis vir.

IDCIRCO, *C'est pour cela, c'est pourquoi.* SYN. Ideo, ob eam rem, ea re.

(**IDĔA**, æ, VULG.), *Type, image, notion, idée.* SYN. Forma, species, species rerum, prima et inchoata intelligentia. PHRAS. **Concepit animo eloquentiæ quamdam ideam**, *il s'est formé un certain idéal de l'éloquence.* Insidebat in ejus mente species eloquentiæ: habebat comprehensam animo quamdam formam eloquentiæ; simulacrum quoddam et exemplar eloquentiæ apud se informarat. Cf. **Imago.** USUS: Has rerum formas Plato appellat ideas.

ĪDEM, ĕădem, idem, *Le même, la même.* SYN. Hic ipse, is ipse, unus, par, perpetuus, geminus.)(**Alius.** PHRAS. 1. **Idem fere dicebat, quod alter**, *il parlait à peu près comme l'autre.* Rebus congruentes, nominibus differebant; nulla in re discrepabant; non abhorret, non abludit ab ejus dictis hujus sententia. Cf. **Congruo, Convenio**, 2. **Eadem utriusque est causa**, *tous deux ont la même cause.* Hujus causa et illius sejungi non potest; eodem revolvitur; eamdem cum illo incudem tundit. Cf. **Similis.** USUS: Amicus tanquam alter idem. Hoc unum et idem videtur esse. Fuere, qui idem ornate, idem graviter dixere. Causæ inter se simillimæ, vel potius eædem. Vir bonus, idemque eruditus.

IDENTĬDEM, *A diverses reprises, souvent.* USUS : Hoc identidem dicitis.

ĬDĔO, *C'est pour cela, c'est pourquoi.* SYN. Idcirco, eo quod, ea re quod, digna causa cur, ob hasce res, ea gratia quod; ei rei, id quod; hoc quod, ea de causa, ejus rei gratia, ob id, eam ob causam. USUS: Hæc ideo diligentius pertracto. Cf. **Ex eo.**

ĬDIŌTA, æ, m. *Ignorant, sot, (idiot).* SYN. Rudis, imperitus, illitteratus. USUS : Illi idiotæ, ut tu appellas. Cf. **Rudis.**

Idololatra, æ, m. *Idolâtre.* Cultor falsorum numinum; inanium deorum cultor; qui inanibus et commentitiis diis divinum cultum tribuit, divinos honores adhibet, impertit; qui cultum uni debitum DEO simulacris impiorum hominum, lapidibusque exhibet; inanes et commentitios deos adorat, religioso cultu veneratur; qui deorum inanium simulacra impio et sacrilego cultu veneratur; qui superstitionum deterrima caligine mersus, qui superstitionum tenebris altissimis obsessus et sepultus cultum uni DEO debitum in plures impia et sacrilega partitione distribuit. Huc spectat **Idololatria**, æ, f. *Idolâtrie.* Cultus falsorum numinum.

ĪDŌLUM, i, n. *Image.* SYN. Simulacrum, imago. USUS : Imagines, quæ idola nuncupantur, *les idoles.* **Rectius appellatur**: simulacrum ficti ac commentitii numinis.

ĬDŌNĔE, *Convenablement.* SYN. Apte, commode. USUS : Exordio idonee comparatur auditor ad reliquam orationem.

ĬDŌNĔUS, a, um, *Convenable.* SYN. Aptus, commodus, tempestivus, dignus. USUS: Non est idoneus auctor. In deligendis idoneis hominibus judicium et delectum adhibere. Idoneum tempus, locus opportunus. Idonea verba. Imagines ad monendum idoneæ. Cf. **Accommodatus, Aptus.**

ĪDUS, ŭum, f. *Ides, une des divisions du mois chez les Romains.* SYN. Dies, qui singulis mensibus nonas sequuntur. USUS : Idibus martiis, *le 15 Mars.*

ĬGĬTUR, *Donc.* SYN. Ergo. USUS : Jejunas igitur aures affers.

IGNĀRUS, a, um, *Qui ne sait pas, qui ignore*. SYN. Imprudens, inscius, rudis, imperitus, indoctus, nec opinans, in re peregrinus et hospes; in re aliqua tiro. USUS : Quid agatur, ignarus sum. Ignarus rerum mearum. Facundæ orationis ignarus. Cf. **Rudis, Ignorans.**

IGNĀVĬA, æ, f. *Inaction, nonchalance, lâcheté*. SYN. Inertia.)(**Fortitudo.** EPITH. Moderata, summa. PHRAS. **Causam hujusce rei in ignaviam conferebant**, *ils attribuaient ce résultat à son indolence*. Ad ignaviam, inertiam, desidiam, languorem referebant; hoc ignavi esse hominis aiebant; in hoc omnibus negligentiæ nomine suspectus erat; hoc ignaviæ adscribebant, assignabant; hic vero ejus diligentia desiderabatur. Cf. **Animus imbecillus, Negligentia.** USUS : Fortitudini contraria est ignavia. Ignaviam suam, inertiam, desidiam parietum custodiis tegere. Ignaviæ se dedere. Ignavia oblanguere. Cf. **Ignavus.**

IGNĀVĒ, *Lâchement, faiblement*. SYN. Per summam inertiam, desidiam.)(**Contente.** USUS : Vide, ne quid ignave, muliebriter, abjecte, serviliter facias. Cf. **Negligenter.**

IGNĀVĬTER, *Lâchement*. SYN. Ignave.

IGNĀVUS, a, um, *Indolent, mou, lâche*. SYN. Iners.)(**Fortis, audax.** PHRAS. **Hic omnes ignavi sunt**, *ici, tout le monde est paresseux*. Hic omnes pigritiæ morbo laborant, omnes languent; omnes torpent, omnes frigent; hic omnia jacent; hic veternus omnes occupat; hic ignavia oblanguent omnes; hic nemo est, in quo diligentiam non requiras, cui satis sit animorum. Cf. **Piger, Negligens.** USUS : Ignava, iners, somniculosa senectus.

IGNESCO, is, ere, n. *Prendre feu, s'embraser*. SYN. Ardeo, candeo, conflagro. USUS: Ad extremum omnis mundus ignescat.

IGNĔUS, a, um, *De feu, enflammé, embrasé*. USUS : Ignea dixit sidera Cleanthes. Igneo motu arteriæ micant.

IGNĬCŬLUS, i, m. *Petit feu, étincelle*. SYN. Parvus ignis. TRANSL. Facilitas ingenita. EPITH. Matutini igniculi, parvuli, viriles, USUS : Virtutum igniculi et semina. Igniculos viriles jacere.

IGNIS, is, m. *Feu*. SYN. Flamma, incendium. EPITH. Æthereus, æternus, artificiosus, clarus, confector et consumptor omnium, exiguus, hibernus, novus, perpetuus et sempiternus, vitalis, salutaris. PHRAS. 1. **Ignem excitare**, *allumer*. Ignem lapidum conflictu atque tritu elicere; ignem conflictu lapidum excutere, elidere; flammam ciere, suscitare; ignem e silice elicere. 2. **Ignes injicere tectis**, *mettre le feu aux maisons*. Ignes facere; ignes tectis inferre, admovere. USUS : Ignem exstinguere; arefacta materia ignem concipere facile solet. Ignis omnibus rebus vitalem impertit calorem. Hic noster ignis, quem usus vitæ requirit, confector est et consumptor omnium. Vicina domus nihil ab igne passa est.

IGNĪTUS, a, um, *Enflammé, ardent*. USUS : Inflammatus atque ignitus furor.

IGNŌBĬLIS, e, gen. com. *Inconnu, obscur*. SYN. Humilis, ignobili loco natus, infimo loco natus, obscuris ortus parentibus, unus de multis, unus e populo, humili et obscuro loco natus, inferiore genere ortus, ex infimo genere et fortunæ gradu; homo tenuis, cujus vis, et fortunæ conditio infima est, cujus stirps et genus ignoratur, qui natus parentibus est humilibus; homo ignotus et sordidus, obscurus, abjecta et obscura familia; nulla commendatione majorum; homo per se cognitus; humilis sane et minime generosus; terræ filius, minorum gentium; homo tenui loco, obscuris majoribus ortus; nulla sanguinis claritate commendatus, honestatus, nobilitatus. PHRAS. **Virtus multos etiam ignobiles evexit altius**, *bien des hommes obscurs se sont élevés par leur vertu aux plus hautes dignités*. Multos infimæ conditionis extulit atque illustravit virtus; multos humillimæ sortis, obscuri loci, nulla parentum aut majorum laude commendatos, obscuro loco natos, ignobili, obscuro, infimo genere editos nobilitavit; multos generis humilitate jacentes virtus erexit; multi genere ignobiles et obscuri virtute honestantur, ac nobilitantur. Cf. **Vilis, Humilis, Abjectus.**)(**Nobilis, Clarus.**

IGNŌBĬLĬTAS, atis, f. *Naissance obscure, obscurité*. SYN. Humilitas generis, obscuritas; conditio atque fortuna hominum infimi generis.)(**Nobilitas.** USUS: Aderit paupertas, ignobilitas, humilitas. Cf. **Humilitas.**

IGNŌMĬNĬA, æ, f. *Ignominie, affront, déshonneur*. SYN. Infamia, dedecus, contumelia, macula, nota, probrum, labes. PHRAS. **Ignominia me affecit**, *il m'a fait un affront*. Ignominia me appetiit, notavit, deformavit; ignominiam mihi inussit, imposuit; ignominiam ab eo gravem accepi. Cf. **Decus, Contumelia, Probrum.** USUS: Ignominia aliquem afficere, *noter d'infamie*. Ignominiam accipere, *recevoir un affront*. Ignominiam graviter ferre, *supporter difficilement un affront*. Ignominiam alicui et flagitium demere, *réhabiliter qqn*.

IGNŌMĬNĬŌSUS, a, um, *Ignominieux, flétrissant*. USUS : Dominatio ignominiosa.

IGNŌRĀBĬLIS, e, gen. com. *Inconnu, ignoré*. SYN. Quod ignorari potest. USUS : Quod non ignorabile, non fortuitum.

IGNŌRANS, tis, omn. gen. *Ignorant*. SYN. Ignarus. PHRAS. **Turpe est, in patriæ rebus esse ignorantem**, *il est honteux de ne pas être au courant des affaires de son pays*. Turpe imprimis hospitem esse in iis rebus,

quæ ad patriam pertinent; in patria peregrinari, dedecus est; ea non tenere, ea scientia non comprehendere, ea usu doctrinaque non percipere, in quibus res patriæ agitur; turpe imprimis est, in ea re rudem ac tironem, hospitem ac peregrinum esse; in ejus rei ignoratione versari; ejus rei inscitia laborare, quæ cum patriæ rebus est conjunctissima. Cf. **Rudis, Imperitus.** USUS: Ignorantem superbire flagitiosum est. Cf. **Ignorantia.**

IGNŌRANTĬA, æ, f. *Ignorance.* SYN. Ignoratio, inscitia, inscientia. PHRAS. **Non est mirum, errare eum, cujus tanta est ignorantia,** *il n'est pas étonnant qu'un homme si ignorant se trompe.* Non est, cur miremur, si sæpe labitur is, qui est omnium imperitissimus; cujus ignorantia, inscitia summa est; qui omnes inscitia vincit; cui neminem inscitia parem invenias; quem omnia latent; qui nihil prorsus novit, qui nullam partem doctrinæ tenet; qui doctrinæ expers, in maxima rerum omnium ignoratione versatur. Cf. **Ignorans.** USUS: Ignorantia litterarum.

IGNŌRĀTĬO, ōnis, f. *Ignorance, manque de savoir.* SYN. Ignorantia.)(**Scientia.** USUS: Versari in summa rerum ignoratione. Nescio, quis nos teneat error et misera veri ignoratio.

IGNŌRO, as, avi, atum, are, a. *Ignorer.* SYN. Sum ignarus, sum nescius; nec usu, nec ratione cognitum habeo. ADV. Diutius, impune, omnino, ne quid, turpiter aliquid, vehementer causam. PHRAS. **Quid eventurum sit, ignoro,** *je ne sais ce qui arrivera.* Quo res casura sit, quid consequi possit, nescio; non dispicio, quid allatura sit dies; explorata non habeo, latent me, quæ inde nasci possunt incommoda; quid futurum sit, me fugit, non assequor, conjectura assequi non possum; divinare non possum, quæ dies ipsa feret, patefaciet; mente percipere non possum, quo res, quem in locum res evasura sit; futuri casus mihi non patent, non aperti sunt. Cf. **Nescio.** USUS: Ignoro plane de filio.

IGNOSCO, is, nōvi, nōtum, ere, a. et n. *Pardonner.* SYN. Parco, veniam do, remitto. PHRAS. **Ignosco tibi,** *je vous pardonne.* Omnium, quæ alia super alia ausus es, veniam facio; voluntaria oblivione injurias contero; gratiam injuriarum omnium facio; condono præterita; condono amici precibus vitam tuam; dolorem meum amici voluntati ac precibus condono; iracundiam meam amicorum caritati dimitto, impunitatem injuriæ do, concedo; remitto culpam, ejusque memoriam abjicio. Cf. **Parco, Venia, Condono.** USUS: Sceleris pœnam prætermittere, ignoscere vocatur. Præteritis ignoscere. Hoc mihi, quæso, ignosce.

IGNŌTUS, a, um, *Inconnu.* SYN. Obscurus, qui in hominum ignoratione versatur. PHRAS. **Homo est ignotus,** *cet homme n'est pas connu.* Omnibus incognitus; quem nemo viderit unquam; nemo, qui mortalis esset, audiverit. Albus, aterve homo sit, ignoramus, cujus omnis ætas propter humilitatem in hominum ignoratione versatur; cujus nomen, famaque in obscuro est; quem generis humilitas arbitrantium judiciis subduxit. Cf. **Nescio.** USUS: Homo ignotus. Res in vulgus ignota.

ĪLĬA, ōrum, n. pl. *Flanc, ventre.* SYN. Molles et cavæ ad latera partes, et ad lumbos. USUS: Inflata dolore ilia rumpere.

ILLĀBOR, ĕris, lapsus sum, abi, d. *Tomber dans.* SYN. Influo. USUS: Sensim pernicies illapsa in civium animos, sensim avaritia immigravit. Voluptas ad sensus affluit et illabitur.

ILLĂCRĬMOR, aris, atus sum, ari, d. *Pleurer.* USUS: Socratis morti semper illacrimor. Cf. **Lacrimor.**

ILLĂQUĔO, as, avi, atum, are, a. *Prendre au lacet; enlacer, prendre, séduire.* SYN. Irretio, implico, capio. USUS: Illaqueatus legum periculis. Cf. **Implico.**

ILLE, A, UD, *Celui-ci, celle-ci; ce, cet, cette.* USUS: Ipsum quidem illud. Ego ille ipse sum. Illa ista virtus. Homines minime mali illi quidem.

ILLĔCĔBRA, æ, f. *Attrait, charme.* SYN. Incitamentum, invitamentum, lenocinium, stimulus, blandimentum, blanditia, illicium. EPITH. Maxima, tanta. USUS: Vitiorum, corruptelarum et libidinum illecebris juvenum animos invitare, delinire, irretire, capere, excitare, trahere. Illecebris se dedere. Cf. **Blanditiæ, Voluptas.**

ILLĔPĬDĒ, *Sans grâce.* SYN. Injucunde, infacete. USUS: Crasse et illepide conquisitum aliquid.

ILLĔPĬDUS, a, um, *Peu élégant, grossier; morose, difficile.* SYN. Infacetus, putidus.)(**Lepidus.** USUS: Parens avarus, illepidus, in liberos difficilis. Cf. **Ineptus.**

ILLĪBĀTUS, a, um, *Non souillé, sans tache.* SYN. Intactus, purus, integer, intaminatus, intemeratus, inviolatus, incorruptus. USUS: Flos illibatus populi. Veteres et illibatas majorum divitias profundere. Cf. **Purus.**

ILLĪBĔRĀLIS, e, gen. com. *Peu noble, peu généreux, avare.* SYN. Ignobilis, sordidus, avarus.)(**Liberalis.** PHRAS. **Illiberaliorem hoc homine vidi neminem,** *je ne connais pas d'homme moins généreux.* Neminem, qui tam esset alienus ab humanitate, qui ita expers esset humanitatis, vidi unquam. Humanitatem liberalitatemque ignorare videtur; ita nihil agit liberaliter, ut illiberalitatem esse virtutem existimare videatur. Ille, si quisquam alius, inofficiosus est maxime; de humanitate

minime laborat; officii tam negligens est, ut nemo magis. USUS : Genus jocandi illiberale; quæstus illiberalis. Cf. Parcus, Sordidus, Illiberalitas.

ILLĬBĔRĀLĬTAS, ātis, f. *Caractère peu généreux, avarice, lésinerie.* SYN. Sordes, avaritia.)(Liberalitas, humanitas. Cf. Agrestis, Inhumanus.

ILLĬBĔRĀLĬTER, *Peu noblement; d'une manière sordide.* SYN. Sordide, avare, ingrate USUS : Neque indiligenter, neque illiberaliter.

ILLIC, *Ici, là.* USUS : Illic sum.

ILLĬCET *vel* ILĬCET, *Allez, vous pouvez vous retirer, (formule pour congédier). Aussitôt, sur-le-champ.*

ILLĬCĬO, is, lexi, lectum, ere, a. *Charmer, gagner, attirer, séduire.* SYN. Allicio, induco, allecto. USUS : Similitudo illicit ad amicitiam. Cf. Allicio.

ILLĬCĬTUS, a, um, *Défendu, illicite.* SYN. Nefas, non licitum.

ILLĬCĬUM, ii, n. *Appât, charme.* SYN. Invitamentum, incitamentum. USUS : Profectionis meæ frater illicium fuit. Cf. Illecebra.

ILLĬCO, *Sur-le-champ, aussitôt.* SYN. Continuo. USUS: Simul atque bellum cœpit, artes nostræ illico conticescunt. Cf. Statim.

ILLĪDO, is, līsi, līsum, ere, a. *Frapper, briser, broyer contre.* SYN. Contundo, comfringo. USUS : Serpens illisus et compressus morietur.

ILLĬGO, as, avi, atum, are, a. *Lier, attacher, assujettir.* SYN. Implico, irretio. ADV. Scite, commodissime. USUS : In oratione aliqua omnes illigare dicendi lepores. Bello aliquem, sermoni illigare.

ILLINC, *De là.* SYN. Inde, loci et personæ ratione.)(Hinc. USUS: Omnem amorem ejecit illinc, atque in hanc transfudit.

ILLĬNO, is, lēvi, lĭtum, ere, a. *Oindre.* SYN. Induco, inungo, inficio. USUS : Color fuco illitus. Sordes illinere.

ILLITTĔRĀTUS, a, um, *Illettré, ignorant.* SYN. Idiota, litterarum ac doctrinæ expers.)(Litteratus. USUS: Incidunt in sermone varia, nec illiterata, nec insulsa. Cf. Rudis, Imperitus.

ILLO, *Là, vers cet endroit-là (avec mouv.).* USUS : Illo facile venies.

ILLŌTUS, a, um, *Qui n'est pas lavé, sale.* SYN. Sordidus. USUS : Sermone illoto uti et inhonesto, *langage grossier.*

ILLUC, *Là, vers ce lieu-là.* Huc atque illuc intueri, (VULG. hinc inde), *çà et là.*

ILLŪCĔO, es, luxi, ere, n. Adhibetur temp. præter. *Luire sur.* SYN. Eluceo, appareo.

ILLŪCESCO, is, luxi, ere, n. (Solis tertiis pers. et partic. præs. adhibetur). *Commencer à luire, luire, briller.* SYN. Illuceo, exorior, appareo. ADV. Aliquando, repente. USUS : Hic lætus tibi dies illucescit. Tantæ perturbationi repente vox et auctoritas consulum illuxit. Ut dies illuxit.

ILLŪDO, is, lūsi, lūsum, ere, n. et a. *Se moquer de, railler.* SYN. Ludo, ludificor. ADV. Diutius, vicissim, merito, plane, ultro. USUS : Carneades Rhetorum præcepta et nimium acumen illudere solebat. Miseriis alicujus, auctoritati senatus illudere. Dialecticam totam illudere. In aliquem illudere. Cf. Irrideo.

ILLŪMĬNĀTĒ, *Avec éclat.* SYN. Ornate.

ILLŪMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Éclairer; faire briller.* SYN. Lucem *vel* lumen affero, lumen præfero, collustro, illustro, orno; colorum varietate distinguo.)(Obscuro. USUS: Quod tanquam stellis quibusdam notat et illuminat orationem. Cf. Orno, Illustro.

ILLŪSĬO, ōnis, f. *Ironie, raillerie.* SYN. Irrisio.

ILLUSTRĀTĬO, ōnis, f. *Éclat.* SYN. Fulgor, splendor. USUS : Solis illustratio.

ILLUSTRIS, e, gen. com. *Illustre, célèbre, distingué.* SYN. Nobilis, clarus.)(Obscurus. USUS : Homo illustris honore et nomine. Illustris ac nobilis domus. Testatum et gloriosum et illustre factum. Hoc erit tibi ad laudem illustre. Erunt hæc tanto expressiora et illustriora. Cf. Clarus, Nobilis, Summus.

ILLUSTRO, as, avi, atum, are, a. *Éclairer; rendre célèbre, illustrer.* SYN. Illumino, collustro, orno.)(Obscuro. ADV. Breviter, maxime, valde. PHRAS. 1. Illustrabit tuam amplitudinem inimicorum injuria, *l'injustice de vos ennemis ne fera que relever votre dignité.* Quo magis obscurare atque exstinguere tuam dignitatem inimici conabuntur, eo plus ad eam splendoris accedet; eo clarius elucebit, eo apparebit illustrius, eo fiet clarior et illustrior. 2. Oratoris est obscura illustrare, *l'orateur doit éclairer tout ce qui est obscur.* Obscuris dare lucem; lumen afferre; splendorem afferre; in bono lumine collocare obscura. USUS : Patefacere et illustrare veritatem, obscura. Illustrare laudibus aliquem.

ILLŬVĬES, ēi, f. *Saleté, malpropreté.* SYN. Sordes. USUS : Pectus illuvie scabrum. Cf. Sordes.

(Ĭmāgĭnor, aris, atus sum, ari, d. VULG.) *S'imaginer, se figurer.* PHRAS. 1. Vos ante oculos animosque vestros proponite; vultum ejus et incessum animis intuemini; id animo contemplemini, quod oculis non potestis; cogitatione vobis hominis hujus mores depingite, constituite; cogitatione, animo fingite, exstruite animo altitudinem præstantiamque virtutum quamlibet; sumatur vobis.

vir præstans, et ante oculos ponatur; concipite, comprehendite animo quantamlibet virtutis magnitudinem; reputate apud vos, atque animis repræsentate; obversetur ante oculos animosque divina vir virtute; speciem tantæ virtutis animo informate, adumbrate; virtutis tantæ imaginem, si potestis, animo fingite, comprehendite, describite; mente concipite. 2. (**Imaginor mihi facile,** VULG.), *je m'imagine facilement.* Persuasum habeo; animo mihi repræsento; facile animum induco, in animum induco; in eam opinionem facile adducor; in ea opinione sum; facile mente concipio. Cf. **Opinio, Cogito.**

ĬMĀGO, ĭnis, f. *Image.* SYN. Simulacrum, species, exemplar. EPITH. Larvata, expressa, multa. PHRAS. **Juvat præstantiorum virorum imagines intueri,** *on aime à regarder les portraits des grands hommes.* Simulacra magnorum virorum; monumenta formæ ac nominis; effigiem clarorum hominum identidem respicere; picturæ, tabulæ, imagines ex ære *vel* marmore præclare factæ ad virtutem adhortantur. Cf. **Idea.**

IMBĒCILLIS, e, gen. com. *vel* **IMBĒCILLUS, a, um,** *Faible.* SYN. Infirmus, debilis, enervatus, exsanguis; parum firmamenti ac virium habens, fracta et tenui valetudine.)(**Valens.** USUS: Homo a valetudine et natura infirmior. Omnis superstitio animi imbecillis et anilis est. Imbecilla ad pugnandum respublica. Cf. **Infirmus, Debilis.**

IMBĒCILLĬTAS, ātis, f. *Faiblesse.* SYN. Infirmitas, debilitas, defatigatio, fragilitas. EPITH. Humana, maxima. USUS: Nosti imbecillitatem hominis, luxum, mollitiem. Susceptum onus propter animi imbecillitatem deponere. Ætatis et virium imbecillitas illum moratur. Cf. **Debilitas, Infirmitas.**

IMBĒCILLĬTER, *Faiblement (au fig.).* **Nonnisi soli comparativo Imbecillius adhibetur.** SYN. Languide.

IMBELLIS, e, gen. com. *Lâche, pusillanime.* SYN. Ignavus. USUS: Nunquam periculi fuga faciendum est, ut imbelles et ignavi videamur. Cf. **Timidus.**

IMBER, bris, m. *Pluie.* EPITH. Lapideus, sanguineus, maximus, assiduus, magnus. USUS: Magnos et assiduos imbres habuimus. Maximo imbri ad locum pervenimus. Ingentibus procellis fusus imber. Cf. **Tempestas, Pluvia.**

IMBERBIS, e, gen. com. *Imberbe.* USUS: Imberbis adolescentulus.

IMBĬBO, is, bĭbi, bĭbĭtum, ere, a. *Pomper, aspirer; concevoir.* SYN. Haurio, concipio. USUS: Malam animo opinionem de aliquo imbibere, *se former une mauvaise opinion de qqn.*

IMBREX, ĭcis, *Tuile faîtière.* SYN. Tegula curta et obtorta, quæ tectis applicari solet.

IMBŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Imbiber, imprégner; instruire, façonner.* SYN. Inficio, tingo; instituo. USUS: Tela veneno, lanam colore imbuere. Pueri animum bonis opinionibus, ingenium artibus, pectus pietate imbuere. Bellum odio, gladium scelere imbuere. Errorum pravitate imbui. Cf. **Doceo.**

ĬMĬTĀBĬLIS, e, gen. com. *Imitable.* SYN. Quod imitatione aliquis assequi potest. USUS: Imitabilis orationis sublimitas.

ĬMĬTĀTĬO, ōnis, f. *Imitation.* SYN. Æmulatio. EPITH. Depravata, fallax, nimia, periculosa. USUS: Excellentium hominum virtus est imitatione digna. Periculosam exempli imitationem posteris prodere. Imitatione consequi virtutem alicujus. Comœdia est imitatio vitæ.

ĬMĬTĀTOR, ōris, m. *Imitateur.* Æmulator, æmulus. EPITH. Imitatores faceti, multi, permulti. USUS: Æmulus et imitator studiorum meorum. Majorum suorum, veterum facinorum imitator.

ĬMĬTĀTRIX, īcis, f. *Imitatrice.* EPITH. Prava, temeraria et inconsiderata. USUS: Gloriæ imitatrix fama popularis.

ĬMĬTOR, aris, atus sum, ari, d. *Imiter.* SYN. Adumbro, exprimo, imitatione exprimo; exemplum ab aliquo transfero, sequor, exsequor. Simulo, fingo. PHRAS. 1. **Decet te majores imitari,** *il vous convient d'imiter vos ancêtres.* Majorum laudem cupidissime persequi; vitam avorum et consuetudinem exprimere; imitando consequi; e majoribus similitudinem ducere; majorum vestigia persequi, ad majorum facta te exercere; in majorum velut unici exempli, mores et instituta abire; pedem in majorum vestigiis ponere; per calcatam a majoribus semitam incedere; rationes tuas ad majorum rationes adjungere, ad æmulandum patrum decus accendi te convenit; majorum insistere, ingredi vestigia; facta eorum et consulta sectari, adumbrare. 2. **Non deest ex majoribus tuis, quem imitere,** *vous trouvez parmi vos ancêtres des modèles à imiter.* Non deest ex majoribus, unde tibi, quod imitere, capias; quam sequare; cujus teras vestigia; cujus vestigia sequaris; cujus vestigiis inhæreas, insistas; a quo tibi exemplum capias, sumas, habeas; quem tibi exemplar proponas; cujus exemplo vivas; cujus exemplum sequare; qui tibi exemplo sit; cujus ad imitationem vivas; cujus sis imitator, discipulus; quem auctorem habeas; cujus exempla intueare; a quo vivendi normam et exempla petas; in cujus vestigia incurras; cujus imaginem morum vitæque imitatione referas. Cf. **Exemplum, Conformo, Sequor.** USUS: Heroum veteres casus imitari et exprimere.

IMMĀNIS, e, gen. com. *Énorme, immense; cruel, féroce.* SYN. Ferus, importunus.

)(**Mitis, mansuetus.** PHRAS. **Homo immanis,** *un homme barbare.* Homo, in quo nec hominis quidquam est præter figuram et speciem, neque Romani, præter habitum et sonum linguæ, pestis ac bellua immanis; homo omni diritate et agresti immanitate teterrimus. Cf. **Barbarus.** USUS : Immanis et fera natura, audacia; immane facinus. Cf. **Crudelis.**

IMMĀNĬTAS, atis, f. *Cruauté, inhumanité.* SYN. Feritas, diritas. EPITH. Silvestris, barbara, detestabilis, nefaria, nova, singularis, tanta, vetus. USUS : Omni diritate, et immanitate teterrimus, efferatus. Cf. **Barbaries.**

IMMANSUĒTUS, a, um, *Sauvage, cruel.* SYN. Ferus, barbarus)(**Mansuetus.** Cf. **Atrox.**

IMMĀTŪRĬTAS, atis, f. *Précipitation.* SYN. Nimia celeritas, acerbitas, importunitas. EPITH. Tanta. USUS : Quid hæc festinatio, hæc tanta immaturitas.

IMMĀTŪRUS, a, um, *Qui n'est pas mûr; prématuré.* SYN. Crudus, acerbus, acerbitate permistus, intempestivus, præposterus, qui a maturitate longe abest.)(**Maturus.** USUS: Mors immatura, et alienissimo tempore nuntiata.

IMMĔDĬCĀBĬLIS, e, gen. com. *Incurable.* USUS : Malum immedicabile. Cf. **Despero.**

IMMĔMOR, ŏris, gen. com. *Qui ne se souvient pas.* SYN. Oblitus. USUS : Mandati immemor. Cf. **Obliviscor.**

IMMENSĬTAS, atis, f. *Immensité.* SYN. Infinitas. USUS : Immensit tes camporum.

IMMENSUS, a, um, *Immense, infini.* SYN. Infinitus, profundus.)(**Finitus, dimensus.** USUS : Ingens, immoderata, infinita, immensa cupiditas, vitiorum vorago.

IMMĔRENS, entis, gen. com. *Qui n'a pas mérité, innocent.* USUS : Inoncentem et immerentem premis.

IMMERGO, is, mersi, mersum, ere, a. *Plonger dans.* SYN. Ingurgito. ADV. Penitus. USUS : In alicujus se consuetudinem immergere, *s'insinuer fort avant dans l'amitié de qqn:* Cf. **Mergo.**

IMMĔRĬTO, *Injustement.* SYN. Injuria, de nihilo. USUS : Immerito et de nihilo irasceris. Cf. **Injuria.**

IMMĬGRO, as, avi, atum, are, n. *Passer dans, s'introduire.* SYN. Migro, commigro, solum coloniis occupo. USUS : Immigrare in aliam domum; in mores alienos. Avaritia et luxuria pedetentim in rempublicam immigrat. Cf. **Migro.**

IMMĬNĔO, es, ere, n. *Menacer.* SYN. Impendeo. PHRAS. 1. **Hostis nobis imminet,** *l'ennemi nous menace.* Bellum non in animis modo, sed prope in oculis est; bellum nos *vel* nobis manet, et jam impendet, et hostes in capite ac cervicibus nostris hærent; in tergis nostris hærent hostes; supra caput est hostis. 2. **Infortunium nobis imminet,** *un malheur nous menace.* Fatum nobis aliquid impendet, aut instat jam plane, aut certe appropinquat; eadem in nos fortuna ingruit, quæ alios afflixit; in propinquo est malum. Faba aliqua in nos cuditur; haud longe aberit infortunium. USUS : Carthago diu Romæ imminebat. Cupiditate imminere in alienam hereditatem, *convoiter.* Animis in spem propinquam, in occasionem hostis evertendi imminere. Cf. **Insidiæ, Prope.**

IMMĬNŬO, is, i, ūtum, ere, a. *Diminuer.* SYN. Diminuo, attenuo. USUS : Imminuere de voluptate alicujus; opes accisæ et imminutæ. Cf. **Minuo, Detraho.**

IMMĬNŪTĬO, ōnis, f. *Retranchement, diminution.* SYN. Diminutio. USUS : Sine imminutione dignitatis tuæ id fiet.

IMMĬSĔRĬCORS, ordis, omn. gen. *Qui est sans pitié, impitoyable.* SYN. Immansuetus, superbus, infestus. Cf. **Durus, Superbus.**

IMMISSĬO, ōnis, f. *Action de laisser en liberté.* USUS : Sarmentorum aliorum amputatio, aliorum immissio, *couper des sarments, en laisser d'autres se développer.*

IMMĪTIS, e, gen. com. *Sauvage, cruel.* SYN. Asper, sævus, crudelis, immansuetus. USUS : Princeps immitis ac sævus. Uva immitis, cruda ac immatura, *raisin vert, qui n'est pas mûr.* Cf. **Asper, Crudelis.**

IMMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Envoyer.* SYN. Mitto, facio, impello.)(**Emitto.** USUS : Jacere et immittere injuriam in aliquem. Immittere se in armatos hostes, in voluptates.

IMMO *vel* **ĪMO,** *Oui, certes; bien, plus.* SYN. Etiam atque etiam, jam vero etiam, citius dixerim; quin etiam; haud scio, an non etiam. USUS : Causa igitur non bona est? immo optima.

IMMŌBĬLIS, e, gen. com. *Immobile.* SYN. Torpens. USUS : Terra immobilis, manens, ima sede semper hærens.

IMMŌDĔRĀTĒ, *Sans mesure.* SYN. Immodice, immodeste, extra modum, non moderate.)(**Moderate.** USUS : Adversas res ut secundas immoderate ferre, levitatis est.

IMMŌDĔRĀTIO, ōnis, f. *Défaut de mesure, excès.* SYN. Procacitas, petulantia. USUS : Efferri immoderatione verborum, *se laisser aller à un flux de paroles.*

IMMŌDĔRĀTUS, a, um, *Immodéré, excessif.* SYN. Immodestus, intemperans, nimius, modum egressus. USUS : Alexander superbus, immoderatus, crudelis. Immensa,

infinita, immoderata cupiditas; lætitia immoderata et nimis luxuriosa. Cf. **Immodestus.**

IMMŎDESTĒ, *Avec excès, outre mesure.* Syn. Immoderate.

IMMŎDESTĬA, æ, f. *Excès, dérèglement.* Syn. Immoderatio, intemperantia. Usus: Incogitantia excors, immodestia summa.

IMMŎDESTUS, a, um, *Qui est sans retenue, immodéré, déréglé.* Syn. Immoderatus.)(**Modestus.** Phras. **Immodestus est,** *il est sans retenue.* Parum modestus est; non satis modeste vivit; ratione non utitur; modestiam ignorat; longe abest a modestia; parum modestis est moribus; de modestia nihil laborat; nullum illi modestiæ studium est; expers est modestiæ, judicii, prudentiæ, rationis; temere, imprudenter, sine ratione, sine modo agit; immoderate, immodice, inconsiderate, inconsulte agit; inconsultus est, imprudens, temerarius, inconsideratus, immoderatus.

IMMŎDĬCĒ, *Sans mesure, excessivement.* Syn. Immoderate.

IMMŎDĬCUS, a, um, *Démesuré, excessif.* Syn. Immoderatus. Cf. **Immodestus.**

IMMŎLĀTOR, ōris, m. *Sacrificateur.*

IMMŎLO, as, avi, atum, are, a. *Immoler, sacrifier.* Syn. Sacrifico. Adv. Studiosius, crebrius. Usus: Hostias immolare. Cf. **Sacrum, Sacra.**

IMMŎRĬOR, eris, mortuus sum, mori, d. *Mourir sur ou dans.* Usus: Studiis immortuus est, *il s'est tué à travailler.*

IMMORTĀLIS, e, gen. com. *Immortel.* Syn. Indissolubilis, sempiternus.)(**Mortalis.** Usus: Quorum vivit immortalis gloria et fama. Immortalem fructum ex re aliqua capere.

IMMORTĀLĬTAS, atis, f. *Immortalité.* Syn. Immortalis memoria nominis; sempiterna, immortalis gloria; perpetuitas, immortalis vitæ conditio, memoria hominum sempiterna; æternitatis memoria.)(**Mortalis.** Phras. et Usus: 1. **Facta alicujus et famam immortalitati tradere,** *immortaliser les actions et la renommée d'un homme.* Nominis memoriam sempiternæ gloriæ ac immortalitati commendare; facta nomenque immortalitati mandare, donare; ad immortalitatem consecrare, immortalitatem alicui donare. 2. **Ea res immortalitatem nominis tibi pariet,** *cette action rendra votre nom immortel.* Te ad posteros sempiterna gloria donabit, afficiet, illustrabit; laudem nominis ad sempiternam memoriam temporis propagabit; nomen tuum posteritati tradet, omnium scriptis et sermonibus exornandum, extollendum, celebrandum; nominis tui gloriam cum omni posteritate adæquabit; ab hominum oblivione, ab interitu vindicabit; memoriam tui reddet immortalem; ea re id consequeris, ne qua res tui nominis famam delere possit; ut omnis de te posteritas loquatur; ut fama tua nunquam consenescat; nunquam obscuretur; nullo unquam tempore exstinguatur; nulla temporis diuturnitate deleatur; ut nomen tuum vigeat memoria sæculorum omnium; ut de te posteritas omnis audiat et loquatur; ut memoriam tui excipiat, alat et tueatur æternitas. Cf. **Fama, Posteritas.**

IMMORTĀLĬTER, *A la manière des immortels.* Syn. Incredibiliter, maximopere. Usus: Immortaliter gaudere, *ressentir une joie infinie.*

IMMŌTUS, a, um, *Qui est sans mouvement, immobile.* Usus: Firmum immotumque animo sedet.

IMMUNDUS, a, um, *Sale, impur, malpropre.* Syn. Impurus, illotus, sordidus, contaminatus. Usus: Humus immunda.

IMMŪNIS, e, gen. com. *Exempt d'impôts.* Syn. Vacuus a munere, qui munere vacat. Phras. **Immunis est a tributis et publicis oneribus,** *il est exempté des impôts et des charges publiques.* Virtute id consecutus est, nihil ut publice penderet; ut vectigalis non esset; ut ex eorum numero, qui publice aliquid pendunt, eximeretur; ut esset expers eorum onerum, quæ publice imponuntur; ut nullam pecuniam in commune conferret; ut publicis oneribus vacaret; tributarius ne esset; tributum ut nullum conferret. Usus: Agri, civitates immunes, *terres, cités sans redevances.* Cf. **Privilegium.**

IMMŪNĬTAS, atis, f. *Exemption (d'impôts, de service).* Syn. Vacatio, libertas. Epith. Infinita. Usus: Dare alicui immunitatem munerum.

IMMŪNĬTUS, a, um, *Non fortifié.* Syn. Apertus, non septus.)(**Munitus, septus.**

IMMŪTĀBĬLIS, e, gen. com. *Qui ne change point, immuable.* Syn. Immobilis, perennis.)(**Mutabilis.** Usus: Res stabilis et immutabilis. Æternum et immutabile fatum.

IMMŪTĀBĬLĬTAS, atis, f. *Immutabilité.* Syn. Necessitas.)(**Mutabilitas.**

IMMŪTĀTĬO, onis, f. *Changement.* Epith. Crebra, parva.

IMMŪTO, as, avi, atum, are, a. *Changer.* Syn. Muto. Usus: Ne quid move, et immuta. Quibusdam in rebus me immutavi. Ille te mihi immutavit. Cave, ne quid de prioribus institutis immutes. Cf. **Muto, Vario.**

IMPAR, ăris, omn. gen. *Inégal; impair.* Syn. Dispar.)(**Par.** Usus: Ab hoc impari certamine, atque injusta contentione avocabat. Numerus par, impar.

IMPĂRĀTUS, a, um, *Non préparé; surpris.* Syn. Non paratus, incautus, immunitus. Usus: A militibus, et pecunia imparatus. Imparatus in paratos inciderat. Inermem, et imparatum aggredi, adoriri.

IMPĀRTĬO, is, īvi, ītum, īre, a. *Faire part de, communiquer, donner.* SYN. Impertio, impertior, do, tribuo. USUS: Sua impartire civibus, communicare cum proximis. Cf. **Largior, Participo.**

IMPĀTĬBĬLIS, e, gen. com. *Intolérable.* SYN. Quod ferri non potest.)(**Patibilis, tolerabilis.** USUS : Dolor impatibilis malis, bonis tolerabilis.

IMPĀVĬDĒ, *Sans crainte.* SYN. Audacter. USUS : Nullo trepidationis signo dato, impavide poculum hausit. Cf. **Intrepide.**

IMPĀVĬDUS, a, um, *Inaccessible à la crainte, courageux.* SYN. Qui nihil timet, audax, intrepidus. Cf. **Audax.**

IMPĔDĪMENTUM, i, n. *Empêchement.* SYN. Impeditio, mora. PHRAS. 1. **Timeo ne tibi impedimento fuerim ad res tuas,** *je crains de vous gêner dans vos affaires.* Timeo, ne tua negotia disturbaverim, interruperim, impediverim, interturbaverim; ne tuis rebus aliquid moræ, aliquid impedimenti attulerim; ne tibi rebusque tuis molestus fuerim; ne tibi molestiam exhibuerim; ne me tibi intempestive obtulerim. 2. **Nolo tibi impedimento esse,** *je ne veux pas vous embarrasser.* Nolo tuas occupationes interpellare; nolo jam tibi occupato molestus esse; molestiam adhibere; nolo obstrepere; nolo tuorum negotiorum cursum impedire; nolo avocare te a tuis negotiis, curis, occupationibus. Cf. **Impedio.** USUS: 1. Inferre moram alicui et impedimentum. 2. **In re bellica,** *les bagages :* Impedimenta abdere, in tuto collocare. Impedimenta diripere. Impedimentis hostem exuere; hostium impedimentis potiri.

IMPĔDĬO, is, īvi, ītum, īre, a. *Embarrasser.* SYN. Impedimento sum, impedimentum affero, infero; interpello, intercedo, obsto, excludo, me interpono.)(**Permitto.** ADV. Foris, præclare. PHRAS. 1. **Ego nolui hominem impedire,** *je n'ai pas voulu gêner cet homme.* Rem prope explicatam perturbare, disturbare nolui; ego reprimendum hominem, cœpta ejus perimenda non putavi; ego cœpta pertexendi facultatem illi eripere, a cœptis eum prohibere, obstare illi et officere, rationes ejus conturbare, ejus cœpta præcidere, disjicere nolui; ejus commoda labefactanda, aut jura oppugnanda non censui; ejus consilia discutere, comprimere, retardare, ejus rebus obstrepere, intercedere nolui. 2. **Crebræ amicorum salutationes me studiis impediunt,** *mes amis en venant me saluer fréquemment m'empêchent de travailler.* Crebræ amicorum salutationes ita me interpellant, ut prorsus me a studiis avocent, abstrahant, abripiant, avellant, amoveant; omnem prorsus colendi studii facultatem eripiunt; nullam mihi studiorum copiam, nullam ad colenda studia, ac tractandas litteras horam vacuam, nullum ad colendas artes nostras liberum tempus relinquunt. Fit salutationibus amicorum adeuntium ad me, ad me ventitantium, fit amicorum officio, ut spatii nihil habeam ad animum litteris excolendum, ad ingenium studiis exercendum. Ita sum occupatus, occupationes habeo tantum in excipiendis iis, qui ad me officii causa adeunt, ut otii nihil supersit ad studia litterarum tractanda; ut nullam diei partem arbitratu meo in studiis ponere, ad studia conferre liceat 3. **Ego progressus tuos non impedio,** *je ne vous empêche pas d'avancer.* Ego luminibus tuis non obstruo, non officio; viam tibi ad honorem non præcludo; non remoror commoda tua, et progressus; ego honorum cursus non moror; aditum tibi ad honores non includo; per me non stat, quominus expeditus tibi honorum cursus sit; quominus cursum tuum teneas, non intercedo; ad honores viam tibi non obstruo; iter tibi ad honores per me interseptum non erit; non est, quod viam tibi ad honores per me obseptam querare. 4. **Casu impedita res est,** *le hasard a apporté des obstacles à l'accomplissement de cette affaire.* Cœptis casus intervenit; turbatum est rei initium, nescio quo casu; ejus rei persequendæ facultatem casus eripuit; casus rem interpellavit, disturbavit; res improvisa tempora rei gerendæ exemit; moram cœptis attulit; rei consilium casus conturbavit, discussit, compressit; casus, qui forte tum incidit, rebus moram invexit. 5. **Prava hominis consilia amicus impedivit,** *son ami a détourné cet homme de ces mauvais desseins.* Pravis ejus consiliis amicus intercessit, se interposuit; ejus cupiditatibus amicus se objecit, opposuit; improba consilia et conatus amicus infregit; pravis consiliis amicus obviam iit, et facultatem una voluntatemque homini eripuit; intercessor rei malæ, amicus fuit; materiem furori amicus subtraxit; prava hominis consilia amicus discussit, depulit, repressit; ne inique cogitata perficeret, ne improba consilia ad exitum perduceret, ne pravo cupiditatum impetu longius auferretur, amicus præpedivit. USUS : Ea mentio mentem dolore impedivit. Curis se et negotiis impedire. Me quotidie aliud ex alio impedit. Impedire se in plagas, *enlacer, embarrasser.* Cf. **Impedimentum.**

IMPĔDĪTĬO, ōnis, f. *Obstacle, empêchement.* SYN. Occupatio. USUS : Animus ab omni impeditione curarum liber.

IMPELLO, is, pŭli, pulsum, ere, a. *Pousser, exciter; provoquer.* SYN. Urgeo, adduco, induco, incito.)(**Revoco, retardo.** ADV. Gravissime, leviter, minime. PHRAS. 1. **Ad gloriæ studium te impellere non desinam,** *je ne cesserai pas de vous faire aimer la gloire.* Incitare, incendere animum, ad gloriam sectandam sollicitare, instigare te non desistam; animum tuum gloriæ stimulis concitare atque admonere non desinam. 2. **Muliebres blanditiæ virum ad id facinus impulerunt,** *les caresses de sa femme l'ont*

poussé à commettre ce crime. Maxima illecebra ad audendum facinus muliebres erant blanditiæ; prima invitamenta ad audendum facinus in uxorio homine conjugis erant lacrimæ ac blanditiæ; stimulatrix improbi facinoris uxor erat; conjugis lacrimæ ingens ad audendum incitamentum, non mediocre telum, haud parvum irritamentum ad rem tentandam muliebres lacrimæ erant ac preces; quod suscepit facinus, muliebribus instinctus illecebris, ac furiis suscepit; muliebres illecebræ hominem ad id facinus egerunt, perpulerunt; uxor hominem ad id audendum suis illecebris compulit et perpulit; uxor virum implevit temeritatis suæ. Cf. **Excito.** USUS: In scelus, spem, maleficium, metum, fraudem impellere aliquem. Ratio me et auctoritas impulit, ut crederem. Impellere præcipitantem, perditum prosternere. Cf. **Allicio, Stimulo, Incito.**

IMPENDĔO, es, ere, n. *Être suspendu au dessus, approcher, menacer.* SYN. Immineo, jamjam adsum, appropinquo, insto, maneo. USUS: Magnæ reipublicæ formidines, procellæ, calamitates, terrores ab improbis civibus impendent. Cf. **Immineo, Prope.**

IMPENDĬO, *Beaucoup.* SYN. Multo. USUS: Nunc impendio magis odit senatum.

IMPENDĬUM, ii, n. *Dépense.* SYN. Impensa. USUS: 1. Quæstum sibi instituit sine impendio. 2. **Usura,** *bénéfice, intérêt.* Fenus et impendium recusare.

IMPENDO, is, di, sum, ere, a. *Employer, se donner à.* SYN. Insumo; impensam ago, facio; pecuniam in rem aliquam conjicio, consumo. PHRAS. 1. **Totum se eloquentiæ impendit,** *il se donne tout entier à l'éloquence.* Totum se dat eloquentiæ; tempus dat omne eloquentiæ; plurimum studii in eloquentia comparanda consumit; nihil non temporis eloquentiæ studiis tribuit; animum, mentem, cogitationem, curas omnes in eloquentiæ studiis defigit; operam, industriam, mentemque denique omnem in paranda eloquentia figit, locat, collocat, ad eloquentiam curas omnes ac cogitationes refert; eloquentiæ tempus omne ac studium impertitur; huic uni operam, studiumque navat; in hoc uno curam omnem ac operam conterit et consumit. **Beneficium bene impensum est,** *ce bienfait a été bien placé.* Bene utiliterque locata est opera; bene collocatum beneficium est; operam hic locasse, fenerari beneficium fuit. USUS: Postquam aliquid impendit, mediocri quæstu contentus non erat. Laborem et sumptum impendere in rem aliquam. Cf. **Sumptus.**

IMPĔNĔTRĀBĬLIS, e, gen. com. *Impénétrable, inaccessible.* USUS: Stagnum impenetrabile.

IMPENSA, æ, f. *Dépense.* SYN. Sumptus. USUS: Ne molestiam tibi cum impensa exhibeam. Impensas facere, agere in rem aliquam. Cf. **Sumptus.**

IMPENSĒ, *Beaucoup, fort.* SYN. Vehementer, valde. USUS: Impense rogat. Id eo facio impensius. Eo impensius accendor. Cf. **Valde.**

IMPĔRĀTOR, ōris, m. *Chef, général; général victorieux.* SYN. Dux, qui exercitui præpositus est; quem penes summa imperii est, princeps ducum; bello præfectus, omnibus copiis præfectus. EPITH. Acutus, ambitiosus, invidus, bonus, fortis, certus, clarissimus, dignus aliquo nomine, egregie fortis et bonus, gravis, ignavior, infelicissimus, invictissimus, liberalissimus, magnus, melior, nobilis, novus, optimus, præclarus, præposterus, rudis, severus, singularis, summus atque perfectus, vetus. USUS: Imperatorem exercitui præficere ducem veteranum, bello fortissimum. In summo imperatore quatuor has res inesse oportet: scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Imperatorem ac belli gerendi administratorem eum esse oportebat, qui patriæ consuleret, vitæ non parceret. Universi exercitus acclamatione imperator salutatur. Omnem cogitationem, omnia consilia, mentem prorsus a bellis abduxit, avocavit imperator. Cf. **Imperium, Generalis.**

IMPĔRĀTŌRĬUS, a, um, *De général.* USUS: Imperatorius ardor oculorum. Laus imperatoria.

IMPĔRĀTRIX, icis, f. *Celle qui commande, maîtresse, dominatrice.*

IMPERFECTUS, a, um, *Imparfait.* SYN. Inchoatus, pendens; non absolutus, præcisus; impolitus, adumbratus, affectus. PHRAS. **Opus est imperfectum,** *l'œuvre n'est point terminée.* Multum abest ab operis perfectione; operis fundamenta jacta sunt, sed a fastigio longe abest; res institutam quidem, sed necdum perpolitam habemus. Cf. **Absolvo.** USUS: Imperfectum et rude, nec absolutum.

IMPĔRĬŌSUS, a, um, *Impérieux, hautain.* SYN. Superbus, imperii nimius. USUS: Cupiditas honoris, quam dura, quam imperiosa! imperiosi populi et illustres. Cf. **Superbus, Insolens.**

IMPĔRĪTĒ, *En ignorant.* SYN. Inscite, indocte, imprudenter.

IMPĔRĪTUS, a, um, *Ignorant.* SYN. Inscius, rudis, ignarus, indoctus.)(**Peritus.** PHRAS. **Homo omnium rerum imperitus rempublicam audet attingere,** *comment cet homme neuf en toutes choses ose-t-il aspirer aux fonctions publiques?* Homo non ætate modo, sed et usu rerum tiro ad rempublicam veniat nudus et inermis? nulla cognitione rerum, nulla scientia ornatus? Rerum indoctus et ignarus; qui inscite faciat omnia, dicatque; omnis eruditionis expers, hebes, inexercitatus, impolitus; litterarum ac humanitatis expers; rabula indoctus, inurbanus; dicendi

arte rudis, moribus agrestis; in quo litterarum nihil; homo remotus a dialecticis, sine ulla bona arte, sine humanitate, sine ingenio, sine litteris ad rempublicam se conferre audet? Cf. **Rudis.** Usus : Homo dicendi, juris, rerum omnium imperitus et rudis.

IMPĔRĬUM, ii, n. *Commandement, autorité.* Syn. Potestas, ditio; dignitas, magistratus, provincia, dominutio; mandatum. Epith. Annuum, clarissimum, commune, consulare, cruentum atque funestum, diligens, moderatum, divinum, domesticum, extraordinarium, honorificum, illustre, infinitum, justum, legitimum, magnum, majus, maritimum, maximum, militare, molestum, necessarium, novum, populare, præclarum, prætorium, regium, severum, summum, vetus. Phras. 1. **Imperium alicui decernere**, *conférer à qqn l'autorité.* Imperium alicui deferre; imperii summam tradere alicui et committere; imperium mandare; imperio præficere; summam imperii ad aliquem transferre, deferre; summam rerum alicui dare; summam potestatem alicui permittere; imperatorem ac rectorem generis humani salutare aliquem. 2. **Imperium capere**, accipere, obtinere, *prendre le commandement.* 3. **Imperium administrare**, *exercer une charge.* Imperii summam in suos tenere, gerere, habere; cum imperio esse. 4. **Pompeius imperium ampliavit**, *Pompée recula les bornes de la république.* Romanum imperium victoriis fundavit, dilatavit, propagavit; multa regna ad imperium adjunxit; fines imperii latissime protulit; Pompeio duce multi populi sub imperium et ditionem Romanæ gentis venere. Cf. **Amplifico.** 5. **Optabile est imperium in multos habere**, *on aime à commander à beaucoup d'hommes.* Habere multos, qui pareant imperanti; quorum opera jure tuo, pro tuo jure, pro potestate, tuo arbitratu uti possis; multis dominari, multis præesse; paratos ad voluntatem, ad imperium, ad nutum habere multos. 6. **Gessi maxima imperia**, *j'ai exercé les plus grandes charges.* Summis rebus cum potestate præfui; summa mihi commissa credita, mandata, tradita sunt imperia; mea cura ac vigilantia maximis sæpe in rebus imperii est spectata. Usus : 1. Imperium alicui mandare. Imperium gerere. Ab imperiore movere; imperium alicui abrogare, adimere. 2. **Mandatum, jussum**, *ordre.* Imperium observare, revereri, exsequi, persequi; imperio parere.

IMPĔRO, as, avi, atum, are, n. et a. *Commander.* Syn. Leges alicui impono, præscribo.)(**Pareo.** Phras. **Audio provinciæ te imperare**, *j'apprends que vous avez le gouvernement d'une province.* Audio, provinciam te summo cum imperio obtinere; tuam esse summam ea in provincia potestatem; tuam esse summam in administrandis provinciæ rebus potestatem; præesse te provinciæ eo jure, quod amplissimum esse potest; præesse te provinciæ ea potestate, quæ potest esse maxima; regere te provinciam, sic ut summo utaris imperio. Cf. **Rego, Potestas, Dominus.** Usus : Cupiditatibus suis imperare. Imperare frumentum, stipendium.

IMPERTERRĬTUS, a, um, *Qui est sans effroi.* Syn. Qui nulla re terretur. Cf. **Audax.**

IMPERTĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Faire part de, communiquer, donner.* Syn. Impartio, impertior, do, tribuo. Adv. Gratuito. Usus : Studium suum, laborem suum hominum periculis sublevandis impertire; alicui suum dolorem, multam salutem, laudem et misericordiam impertire. Cf. **Do, Largior, Communico, Particeps, Dono.**

IMPERTĬOR, iris, itus sum, iri, d. *Faire partager à.* Syn. Impertio.

IMPĔTO, is, itum, ere, a. *Se jeter sur, attaquer.* Syn. Invado. Cf. **Impetus, Invado.**

IMPĔTRĀBĬLIS, e, gen. com. *Qu'on peut obtenir.* Syn. Quod facile impetrari et obtineri potest. Usus : Votum impetrabile. Omnia impetrabilia et tuta.

IMPĔTRĀTĬO, ônis, *Action d'obtenir.* Usus : Impetrationes nostræ nihil valent.

IMPĔTRO, as, avi, atum, are, a. *Obtenir.* Syn. Exoro, exigo, aufero, induco, ut fiat aliquid; invenio, fero, voti compos fio, voti damnor. Adv. Libenter. Usus : Impetrare vitam, salutem alicui. Omnia in hac gratia ac potentia tua me impetraturum confido. Nec fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare. Cf. **Acquiro.**

IMPĔTŬS, ûs, m. *Impétuosité, choc, attaque.* Syn. Impressio, vis, violentia, incursio, incursus, ferocia, conatus. Epith. Acerrimus, cæcus, crudelis, furibundus, fortissimus, hostilis, immanis, inconsideratus, justus, magnus, nocturnus, par, perceler, rectus, regius, repentinus, sceleratus, similis, singularis, subitus, tantus, totus, tribunitius. Phras. 1. **Impetum in ejus fortunas fecere hostes**, *les ennemis firent une incursion sur ses domaines.* In fortunas ejus invaserunt; agros incursavere; opes ejus vexarunt; infestis prope signis in eum inferebantur; incursio atque impetus armatorum in eum factus est; in eum homines concitati irruere; eum impetu perculere; in ejus domum irrupere; impressionem gravem dedere; in eum ivere; in ejus fortunas impetum dedere; in ejus fortunas magna violentia incurrere; cæco impetu grassati sunt. 2. **Impetum in hostes fecere**, *ils s'élancèrent sur les ennemis.* Magnum in hostes impetum dedere; in hostem se concitavere; illati primo impetu signa hostium turbavere; adversus hostiles cuneos equestrem procellam effudere. Subito incursu fudere hostem, ferociter citato

agmine invecti, infestis hastis provolarunt; summa vi se in medios hostes intulere; omnibus repente copiis provolarunt; confertissimo agmine incurrere, incursum fecere. 3. **Adversarii tui sæpius impetum in te facient,** *souvent vos adversaires chercheront à vous attaquer.* Multum studii ad te oppugnandum conferent, evertere te ac tua commoda conabuntur; frequentius in te incurrent, irruent, impressionem facient; mucrones in te exacuent; jugulum ferro vitamque petent. Cf. **Adorior, Aggredior.** 4. **Impetus hostis** *aut* **frangere,** *aut* **retardare,** *ou briser, ou soutenir le choc des ennemis.* Impetus hominis aut comprimere, cohibere, propulsare; aut impetum excipere, ferre, perferre, tardare, sustinere; petitiones ejus eludere, vitare, effugere, declinare. USUS: Impetus quidam et commotio animi. Multi multa faciunt temeritate quadam, sine judicio *vel* modo; impetu quodam mentis et voluntatis. Impetu ferri in aliquem. Impetum dare, facere in hostes. Impetum perferre, reflectere. Impetum frangere, comprimere. Impetum capere. Impetum effundere.

IMPEXUS, a, um, *Non peigné, en désordre.* USUS: Barba impexa.

IMPĬĒ, *D'une manière impie.* SYN. Barbare, nefarie, scelerate.

IMPĬĔTAS, atis, f. *Impiété.* SYN. Impia fraus. USUS: Nihil tam miseros facit, quam impietas et fraus.

IMPĬGER, ra, um, *Qui n'est pas paresseux, actif.* SYN. Diligens.)(**Piger.** USUS: Impiger ad labores belli. Patientem et impigrum se præbere. Cf. **Diligens.**

IMPĬGRE, *Activement.* SYN. Alacriter, diligenter.

IMPĬGRĬTAS, ātis, f. *Activité.* SYN. Diligentia.

IMPINGO, is, pēgi, pactum, ere, a. *Pousser, jeter ou frapper contre.* SYN. Jacio, impello, objicio, allido, obtrudo. PHRAS. **Improvidi in multos scopulos impingunt,** *les gens imprévoyants vont donner contre beaucoup d'écueils.* In multis periculis offendunt; in multa pericula incurrunt, inferuntur. Quis est ex imprudentum horum genere hominum, qui nihil offendat, nusquam incurrat? Cf. **Labor, eris.** USUS: Fustem alicui, culpam in aliquem impingere.

IMPĬUS, a, um, *Impie.* SYN. A pietate remotus, alienus; consceleratus.)(**Pius.** ADV. Admodum. PHRAS. **Est homo impius,** *c'est un impie.* Impurus homo est, religionumque omnium ac sacrorum hostis; in hoc homine perfidia est plus quam Punica, nihil veri, nihil sancti, nullus deum metus, nullum jusjurandum, nulla religio; homo est, qui unus omnium impurrissime teterrimeque religionem violet. Cf. **Sceleratus, Malus, Nequam, Mores mali.** USUS: Sunt suæ impiis assiduæ furiæ. In consceleratos et impios certæ a Diis immortalibus pœnæ sunt constitutæ.

IMPLĀCĀBĬLIS, e, gen. com. *Implacable.* SYN. Inexorabilis. USUS: Durum se et implacabilem alicui præbere. Cf. **Durus.**

IMPLĔO, es, ēvi, ētum, ere, a. *Emplir, remplir.* SYN. Compleo, expleo, augeo.)(**Exhaurio.** USUS: Demosthenes non semper implet aures meas, *Démosthène ne satisfait pas toujours mon oreille.* Profiteri, quod non possis implere, imprudentiæ est. Numeros omnes boni Principis, officia et munia consulatus implere. Aliquem spei, formidinis implere. Cf. **Plenus.**

IMPLĬCĀTĬO, ōnis, f. *Entrelacement, enchaînement.* USUS: Nervorum implicatio in toto corpore.

IMPLĬCĬTĒ, *D'une manière embrouillée; obscur.* SYN. Abscondite.)(**Explicate.**

IMPLĬCO, as, āvi, ātum, *vel* **etiam: implicŭi,** citum, are, a. *Enlacer, embarrasser.* SYN. Irretio, illaqueo.)(**Explico.** ADV. Penitus. PHRAS. **Multis periculis implicatus tenetur,** *il est environné de dangers.* In multos se laqueos induit, quorum ex nullo se explicare possit; imprudens eo, quo minime vellet, revolvitur; nihil expedit; ita res contractas habet et inexplicabiles, tot controversiis implicatas, ut exitum non videat; irretitus est multis periculis et litibus. USUS: Homo multis familiaritatibus, officiis, occupationibus implicatus. Aliquem responsis incertis, molestiis, religionibus implicare. Reipublicæ procuratione implicari et adstringi. Maleficio aliquo, severitate judiciorum, morbo implicari.

IMPLŌRĀTĬO, ōnis, f. *Action d'implorer, invocation.* USUS: Si te illius acerba imploratio et vox miserabilis non inhibebat, ne civium quidem fletu commoveberis?

IMPLŌRO, as, avi, atum, are, a. *Implorer, invoquer.* SYN. Invoco, exposco, flagito, posco, appello, obtestor, voce miserabili opem peto, ad aliquem confugio, ad alicujus opem confugio. ADV. Etiam atque etiam. USUS: Deum hominumque fidem, auxilium, jura civitatis implorare. Cf. **Peto, Preces, Auxilium.**

IMPLŪMIS, e, gen. com. *Qui n'a pas encore de plumes.* USUS: Implumes pulli.

IMPLŬVĬUM, ii, n. *Bassin qui se trouvait dans l'intérieur des maisons de Rome et où étaient recueillies les eaux pluviales.* SYN. Locus sine tecto in ædibus, quo descendere imber possit.

IMPŎLĪTĒ, *Sans élégance.* SYN. Inornate, inculte.

IMPŎLĪTUS, a, um, *Inculte, grossier.* SYN. Rudis. ADV. Admodum. USUS : Genus hominum rude ac impolitum ; forma dicendi impolita. Cf. **Rudis, Agrestis.**

IMPŌNO, is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ĕre, a. *Placer sur.* SYN. Pono super aliquid. USUS : 1. Diadema alicui, victori coronam imponere. Leges alicui per vim imponere. 2. **Injungo**, *imposer, ordonner.* Magnum onus alicui, multos labores, negotia imponere, injungere. Has mihi partes, hanc personam, hanc necessitatem Cæsar imposuit. 3. **Mando, impero**, *ordonner.* Frumentum, pecuniam in remiges imponere. 4. **Præficio**, *préposer, mettre à la tête.* Villicum pecori, agro imponere. 5. **Infero**, *porter.* Vulnera alicui, plagam mortiferam reipublicæ, injurias et contumelias imponere. 6. **Decipio**, *en imposer, tromper.* Imponere alicui.

IMPORTO, as, avi, atum, are, a. *Apporter, causer, susciter.* SYN. Infero, affero, præbeo, exhibeo.)(**Exporto.** USUS : Ea res magnam nobis calamitatem, multa odia, suspiciones, pericula importavit. Cf. **Affero.**

IMPORTŪNĒ, *Mal à propos, à contre temps.* SYN. Moleste, minus idoneo tempore.

IMPORTŪNĬTAS, ātis, f. *Mauvais caractère; cruauté.* SYN. Immanitas, violentia. EPITH. Incredibilis, molesta, tanta. USUS : Quem propter audaciam et importunitatem animi nemo tecto vellet recipere. Animal ex omni scelerum importunitate concretum.

IMPORTŪNUS, a, um, *Funeste, cruel, pénible.* SYN. Immanis, infestus.)(**Opportunus.** USUS : Immanis et importuna natura. Incommoda et importuna clades civitatis. Cf. **Odiosus, Molestus.**

IMPOS, ŏtis, omn. gen. *Qui n'est pas maître de soi.* USUS : Adolescens animi impos, **animi parum sani.**

IMPŎTENS, entis, omn. gen. *Qui ne se possède pas, emporté, violent.* SYN. Effrenatus, qui in sua potestate non est, qui dolori *vel* iracundiæ paret, obsequitur, qui iracundia, etc. effertur. USUS : 1. Victoria feroces reddit et impotentes. Effrenatio impotentis animi. Iratus fecit, et impotenti animo. Lætitia impotenti efferri. 2. **Invalidus, infirmus**, *faible, impuissant.* Valeant hæc ad salutem impotentium. Cf. **Ferocia, Præceps, Immoderatus.**

IMPŎTENTER, *Immodérément, violemment.* USUS : Impotenter se gerere. Impotentius regi.

IMPŎTENTĬA, æ, f. *Impuissance; violence, insolence.* SYN. Animi effrenatio. USUS: Dictorum atque factorum impotentia. Cf. **Insolentia.**

IMPRĔCOR, aris, atus sum, ari, d. *Souhaiter (du mal à qqn.).* SYN. Precor. In malam fere partem accipitur. Cf. **Maledictum.**

IMPRESSĬO, ōnis, f. *Choc, attaque.* SYN. Efficientia, effectio, vis, violentia, incursio, impetus. EPITH. Explanata. USUS : Impressionem in hostes facere, dare ; impressione aciem hostilem fundere, evertere, *fondre sur, faire irruption sur, mettre en déroute les bataillons ennemis.* Cf. **Impetus.**

IMPRĪMO, is, pressi, pressum, ere, a. *Imprimer, graver (au pr. et au fig.).* SYN. Signo, inscribo ; quasi informo in animo; *vel* in animum alte defigo. ADV. Similiter, subtiliter. USUS : In omnium animis deorum notitiam impressit natura. Aliquid alte in mente et animo imprimere. Dedecus reipublicæ, vestigia flagitiorum omnibus provinciis imprimere. Hæc eum viderem tot vestigiis impressa.

IMPRŎBĀBĬLIS, e, gen. com. *Qu'on ne peut approuver, insoutenable.* SYN. Non probabilis. USUS : Nos alia improbabilia, alia probabilia dicimus.

IMPRŎBĀTĬO, ōnis, f. *Désapprobation.*)(**Approbatio.** USUS : Hæc ad improbationem testium pertinent.

IMPRŎBĒ, *Méchamment, injustement.* SYN. Injuste, inique, perverse, nequiter. USUS: Præda improbe parta.

IMPRŎBĬTAS, ātis, f. *Méchanceté, malice.* SYN. Perversitas. EPITH. Alacris, aperta, insignis, mirifica, perspicua, robustior, similis, singularis, summa, varia. Cf. **Malitia.**

IMPRŎBO, as, avi, atum, are, a. *Désapprouver, critiquer.* SYN. Vitupero, rejicio, damno.)(**Approbo.** USUS : Ego ista studia non improbo. Cf. **Dissentio.**

IMPRŎBUS, a, um, *Méchant, pervers.* SYN. Impius, sceleratus.)(**Probus.** PHRAS. 1. **Est homo improbus**, *cet homme est méchant.* Homo est perditis, profligatis, impuris, turpissimis moribus ; scelere corruptus, et omni impuritatis genere contaminatissimus ; homo est ingenio malo pravoque ; omnibus vitiis et flagitiis coopertus. Cf. **Malus, Nequam, Sceleratus.** USUS : Homo post natos homines improbissimus. Cf. **Impius, Gerere se male, Conscientia mala.**

IMPRŎVĬDĒ, *Inconsidérément.* SYN. Incaute. USUS : Non pro veteri prudentia se et rempubl. improvide in præceps dederat.

IMPRŎVĬDUS, a, um, *Inconsidéré.* SYN. Incautus.)(**Providus, pendens.** USUS : Improvidus et credulus senex. Ætas improvida. Cf. **Imprudens.**

IMPRŎVĪSO, *A l'improviste.* SYN. Ex improviso, ex inopinato, de improviso, derepente, subito, repente, repentino, insperato. PHRAS. **Improviso hoc mihi accidit**, *cela m'est arrivé à l'improviste.* Præter opinionem,

insperanti mihi accidit; fuit hæc vis sane inexspectata, inopinata; inscio, ignaro, nec opinanti oblata. Imprudenti, ex insperato id mihi evenit.

IMPRŎVĪSUS, a, um, *Imprévu.* SYN. Inopinatus, novus, repentinus, nec opinatus, fortuitus, subito et improviso natus.)(**Provisus.** USUS: Malum improvisum gravius. Fortuna efficit multa improvisa nobis.

IMPRŪDENS, entis, *Qui ignore; imprudent, inconsidéré.* SYN. Insciens, inscius, ignarus, errore lapsus, lapsus per imprudentiam.)(**Sciens.** ADV. Bene, insigniter, naviter. PHRAS. **Nimium te imprudentem cognovi,** *je vous sais bien imprudent, bien inconsidéré.* Nimium te inconsideratum, expertem consilii, rationis; inopem consilii, rationis; a ratione aversum; præcipitis consilii; nimis in agendo præcipitem cognovi; scio, quam facile a ratione discedas, decedas, deducare; quam multa temere, imprudenter, inconsulte, sine ratione, sine consilio agas; scio, tibi deesse rationem ac consilium; consilium ac prudentiam dudum in te desidero; scio, quam longe absis a prudentiæ maturitate; quoties per imprudentiam incurras aliquo ac offendas; quanta judicii inopia labores; quam infirma tibi sit a prudentia ætas; quam parum videas, dispicias ac intelligas. Cf. **Temere.** USUS: 1. Id imprudenti mihi ac invito excidit. Imprudens feci, quod maxime nolebam. 2. **Ignarus,** *ignorant.* Imprudentes legis vitulum immolarunt nautæ.

IMPRŪDENTER, *Par ignorance, imprudemment.* SYN. Per imprudentiam, per ignorantiam, inscienter.)(**Scienter, Prudenter.** Cf. **Temere.**

IMPRŪDENTĬA, æ, f. *Ignorance.* SYN. Inscitia, inscientia.)(**Scientia, prudentia.** USUS: 1. Id non imprudentiæ, sed pefidiæ assignandum. 2. **Error,** *erreur, imprudence.* Imprudentia in purgationem confertur, cujus partes sunt inscitia, casus, necessitas. Emissi teli imprudentia. Cf. **Error, Temere, Aberro.**

IMPŪBES, is, et ĕris, m. *Qui n'a pas atteint l'âge de puberté.* SYN. Adolescentulus.

IMPŪDENS, entis, gen. com. *Effronté, impudent.* SYN Inverecundus.)(**Pudens.** PHRAS. 1. **Homo est plane impudens,** *cet homme est sans pudeur.* Homo est, qui audacter, impudenter dicat faciatque omnia; dudum os perfricuit; pudorem dimisit; homo est præmortui jam pudoris; perfrictæ frontis; ingenio inverecundo, incredibili importunitate et audacia insigniter impudens; qui verecundiæ fines omnes transilierit; os hominis insignemque impudentiam quis ignoret? Ore est durissimo ac plane ferreo; homo est, qui verecundiam dudum ab ecerit; pudorem exuerit; frontem perfricuerit; exhausti pudoris homo est; homo est pudoris expers ac modestiæ; qui verecundiæ repagula refregerit omnia; qui omnem a se verecundiam removit, longissimeque projecit; qui pudorem omnem abstersit; qui pudorem omnem dedidicit, proscripsit; qui verecundiæ septa finesque transilivit. 2. **Impudens es in petendo,** *vous demandez avec impudence.* Quæ, malum! ista tua est in petendo confidentia? quam inverecundum animi ingenium? Nihil te pudet, non vereris, non erubescis, res tantas toties a me petere? Petitiones tuæ omni rubore carent; oris impudentis es, atque aversi a pudore animi in petendo; tanta cum petas, pudore nullo suffunderis. USUS: Qui verecundiæ fines semel transierit, eum naviter oportet esse impudentem.

IMPUDENTER, *Impudemment.* SYN. Confidenter, audacter.

IMPUDENTIA, æ, f. *Effronterie, impudence.* SYN. Confidentia, os impudens, durum, ferreum.)(**Verecundia.** EPITH. Admirabilis, impudica, incredibilis, insignis, non minor, mira, perspicua, similis, singularis, summa, tanta, tam varia. USUS: Os hominis insignemque impudentiam agnoscite. Audacia fretus et impudentia in omnem licentiam effunditur. Cf. **Impudens.**

IMPŪDĪCITĬA, æ, f. *Impudicité.* USUS: Impudicitiæ se dedere. Cf. **Luxuria.**

IMPŪDĪCUS, a, um, *Impudique.* SYN. Lascivus, libidonosus, luxuriosus.)(**Pudicus.** PHRAS. **Homo impudicus,** *débauché.* Homo petulans ac protervus, qui eo semper trahitur, quo libido rapit; plenus stupri, sceleris, flagitii, quem non modo nequitiæ nomen oblectet. Quæ nota domesticæ turpitudinis non inusta vitæ est? Quod privatarum rerum dedecus non hæret infamiæ? Quæ libido oculis, quod facinus a manibus, quod flagitium a toto corpore abfuit? Homo omnis turpitudinis exemplum, probrum juventutis, senectutis ludibrium. Homo perdita nequitia, libidine, intemperentia; quem nec pudor ab infamia, nec generis macula a turpitudine avocare possit; qui omnia pudoris ac honestatis repagula perfregerit. Cf. **Luxuria, Libidinosus.** USUS: Impudica loqui. Mulier impudica.

IMPUGNĀTĬO, onis, f. *Attaque, assaut.* SYN. Oppugnatio.

IMPUGNO, as, avi, atum, are, a. *Attaquer.* SYN. Oppugno. Cf. **Oppugno.**

IMPULSĬO, onis, f. *Impulsion, sollicitation.* SYN. Impulsus, commotio. EPITH. Vehemens. USUS: Impulsio est, quæ sine cogitatione per quamdam affectionem animi facere aliquid hortatur, ut amor, iracundia.

IMPULSOR, oris, m. *Instigateur, conseiller.* SYN. Suasor, auctor.)(**Dehortator.**

IMPULSŬS, ûs, m. *Conseil.* SYN. Impulsio, inductus. EPITH. Alienus, externus, primus, similis, summus. USUS : 1. Non alieno impulsu, sed sua sponte moveri. 2. **Impetus**, *mouvement.* Sonus impulsu et motu efficitur.

IMPŪNE, *Impunément.* SYN. Sine pœna *vel* periculo, tuto, tranquille. PHRAS. **Hoc factum impune non feres**, *vous ne jouirez pas de l'impunité, ou cet outrage ne demeurera pas impuni.* Impune tibi non abibit; non dimittam inultam impunitamque hanc injuriam; non tibi impune dilabetur atrox hæc injuria; nondum assecutus es sceleris hujus impunitatem. Cf. **Impunitas, Impunitus.**

IMPŪNĬTAS, atis, f. *Impunité.* SYN. Licentia, venia. EPITH. Diuturna, juvenilis, sempiterna, summa, tanta. PHRAS. **Impunitatem consecutus est**, *il ne fut pas puni.* Pœnam effugit, elapsus est; impune fecit; evasit ex judicio; absolutus est; impunitas sceleri data est. Cf. **Impune, Impunitus.** USUS : Errorem suum deponentibus veniam et impunitatem dandam existimo. Juvenilis impunitas, et licentia dicendi. Impunitatis spes maxima est illecebra peccandi. Garriendi tanta est impunitas.

IMPŪNĬTUS, a, um, *Impuni.* SYN. Inultus.)(**Punitus, mulctatus.** PHRAS. **Nocentes sæpe impuniti manent**, *souvent les coupables ne sont pas punis.* Supplicium de nocentibus sæpe nullum sumitur; sæpe non animadvertitur in homines nocentes; sæpe homines improbi judicio liberantur judicum sententiis; pœna eximuntur; pœnas vitant, evadunt ex judicio; merita pœna non coercentur; pœnas non dant; pœnas non luunt; pœnas non pendunt; debitas pœnas non persolvunt; debito supplicio non mulctantur; debita pœna non afficiuntur; supplicio vindicantur; pœnam effugiunt; debita improbitati pœna non plectuntur; pœnas factis moribusque dignas non ferunt, non sustinent, non patiuntur, non sentiunt. Cf. **Impune, Impunitas.** USUS : Possumusne hanc injuriam inultam permittere? Num hæc tanta injuria impunita discedet? Num impunitam feremus tantam audaciam?

IMPŪRĒ, *D'une manière impure, honteuse.* SYN. Spurce, fœde, obscœne, turpiter. USUS : Impura flagitiose, intemperanter multa facere.

IMPŪRĬTAS, atis, f. *Impureté.* SYN. Flagitia, turpitudines. USUS : Cum omnes impuritates tua in domo susciperes. Cf. **Luxuria.**

IMPŪRUS, a, um, *Impur.* SYN. Contaminatus, lutulentus, spurcus, improbus, sceleratus.)(**Purus.** USUS : Omnium non modo bipedum, sed quadrupedum impurissimus. Cf. **Luxuria, Impudicus.**

ĪMUS, a, um, *Le plus bas, le plus profond.* SYN. Infimus.)(**Summus.** USUS : A summo, a medio, ab imo. Ab imis unguibus ad summum verticem.

IN, præpos. *Dans, sur.* USUS : 1. Actio constituta in diem posterum; in annos multos solis defectiones prædicuntur. 2. **In dies**, *de jour en jour.* In singulos dies vitium crescit. In dies opinio magis invalescit. 3. **In diem** vivere barbari solent, *au jour le jour.* 4. **In posterum, in perpetuum**, *pour l'avenir, dans la suite, plus tard.* Aliquem a se in perpetuum alienare. 5. **Distributioni servit**, *par, (dans un sens distributif).* Pretium in capita statuere; singulas in militem tunicas imperare. 6. **Ad pretium rei statuendum**, *par, pour, (pour indiquer le prix).* Quaternos denarios in singulas vini amphoras exegit. 7. **In modum**, *comme, à la manière de.* Ornatus peregrinum in modum; servilem in modum; miserandum in modum; mirandum, mirabilem in modum. 8. **In hanc sententiam**, *de la façon.* In eamdem sententiam cum multa dixissent. 9. **In speciem**, *en apparence.* In speciem validus exercitus, re vera infirmus et inops. 10. **In manibus esse**, *aux mains de qqn.* Victoria est in manibus. 11. **In manibus habere**, *avoir dans ses mains, posséder.* Omisi ea, quæ in manibus habebam. 12. **In orbem**, *en cercle, tour à tour.* Senæ horæ in orbem operi attributæ, *pro* per vices. 13. **Contra**, *contre.* In aliquem peccare. 14. **Secundum**, *sous.* In hanc formulam omnia judicia conclusa sunt. 15. **Supra**, *sur.* In humeros puerum extulit. 16. **Ante**, *sous, devant.* Cædes facta in oculis hominum. 17. **Inter**, *parmi.* In magnis viris non est habendus. 18. **Pro**, *pour, en faveur de.* Pecunia decreta in rem frumentariam. 19. **Per**, *dans, à travers.* Sanguis a corde in totum corpus effunditur. 20. **Erga**, *pour.* Amor in patriam, religio in DEUM. 21. **In, ante diem XV Calendas** *vel* Calendarum distuli, *j'ai remis l'affaire au 15e jour avant les Calendes.*

INACCESSUS, a, um, *Inaccessible.* SYN. Ex omni parte clausus, obstructus, præclusus; qui adiri non potest, qui aditus habet difficiles. USUS : Aditus inaccessi. Cf. **Angustus.**

INÆDĬFĬCO, as, avi, atum, are, a. *Bâtir sur, construire dans.* USUS : In domo tua est inædificatum sacellum.

INÆQUĀBĬLIS, a, gen. com. *Inégal.* USUS : Inæquabilis varietas.

INÆQUĀLIS, e, gen. com. *Inégal.* USUS : Annus inæqualis.

INÆQUĀLĬTER, *Inégalement.* USUS : Inæqualiter eminentes rupes scandere.

INÆQUO, as, are, a. *Égaliser.* SYN. Complano.

INÆSTĬMĀBĬLIS, e, gen. com. *Inestimable.*)(**Æstimabilis.** Cf. **Pretium.**

INAMBŬLĀTIO, ōnis, f. *Action de se promener, promenade.* SYN. Ambulatio.

INAMBŬLO, as, are, n. *Se promener.* SYN. Deambulo. Cf. **Ambulo.**

INĀNIMĀTUS, a, um, *Inanimé.* SYN. Inanimus, expers vitæ.

INĀNIMUS, a, um, *Privé de la vie.* SYN. Inanimatus. USUS: Inanimum est omne, quod pulsu agitatur exteriore.

INĀNIS, e, gen. com. *Vain, de peu de valeur.* SYN. Vacuus, supervacuus, levis, cassus, vanus, sine causa.)(**Plenus.** PHRAS. **Inania sectaris,** *vous poursuivez des futilités.* Levioribus rebus tuum studium dicas; amas, colis, sequeris ea, quæ non consistunt; quæ nihil habent firmitatis, nihil gravitatis, nihil ponderis; quæ levia, nullius ponderis, infirma, minime solida sunt. Cf. **Levis, Vanus.** USUS: Inanissimarum cupiditatum nullus modus. Consilium prudentiæ inanissimum. Inanis elocutio et puerilis.

INĀNĬTAS, atis, f. *Futilité.* SYN. Vanitas, inane. EPITH. Summa. USUS: In summa inanitate versamur. Cf. **Levitas.**

INĀNĬTER, *En vain, sans raison.* SYN. Falso, frustra, sine causa. USUS: Inaniter sæpe animus exsultat.

INAPPĀRĀTIO, ōnis, *Défaut de préparation, négligence.* SYN. Nullus apparatus.

INAUDIBĬLIS, e, gen. com. *Qu'on ne peut entendre.* SYN. Qui non est audiendus, qui audiri non meretur. USUS: Fidem infirmare alicui inaudibili.

INAUDĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Entendre dire, apprendre.* Audio, exaudio, de rebus fere occultis. USUS: Erupit tandem vox illa, de qua ego aliquid inaudieram. Cf. **Audio.**

INAUDĬTUS, a, um, *Inouï.* SYN. Inusitatus. ADV. Omnino, ante hoc tempus. USUS: Nihil dicam inauditum, novum, insolens. Res in omni memoria inaudita. Cf. **Novus, Rarus.**

INAUGŬRO, as, avi, atum, are, n. *Consacrer, inaugurer.* SYN. Initior, consecro, dedico. USUS: Templum inaugurare. Cf. **Dedico.**

INAURIS, is, et rectius: **INAURES**, ium, f. pl. *Pendants, boucles d'oreilles.* SYN. Ornamentum aurium, quo mulieres utuntur.

INAURO, as, avi, atum, are, a. *Dorer.* SYN. Auro tego, illino, obduco; aurum rei induco. ADV. Extrinsecus. USUS: Palla inaurata inductus. Malo consuli a Cæsare quam inaurari.

INAUSPĬCĀTO, *Sans avoir pris les auspices.* SYN. Vitio, auspicio non capto, malis ominibus.

INCĂLESCO, is, călŭi, ere, n. *Devenir chaud, s'échauffer.* USUS: Vino incalescere.

INCALLĬDĒ, *Sans adresse.* SYN. Incaute. USUS: Non incallide tergiversari.

INCALLĬDUS, a, um, *Simple, franc, ouvert.* SYN. Simplex, incautus, antiquus, credulus. USUS: Servus non incallidus, sed frugi et integer. Cf. **Simplex, Apertus.**

INCANDESCO, is, dŭi, descere, n. *S'échauffer.* USUS: Æstu, ira, furore incandescere.

INCĀNESCO, is, ŭi, escere, n. *Devenir blanc, blanchir.* SYN. Canus fio.

INCANTO, as, avi, atum, are, n. *Enchanter.* SYN. Carmine magico veneficium affero. Animum magicis illecebris pellicio, fascino; magicis sacris utor; nefaria mysteria nuncupo.

INCASSUM, *En vain.* Incassum tela jactantur. Cf. **Frustra.**

INCAUTĒ, *Sans précaution, imprudemment.* SYN. Incallide, imprudenter, temere. Cf. **Temere.**

INCAUTUS, a, um, *Imprudent.* SYN. Improvidus. Cf. **Imprudens, Simplex.**

INCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n., *nonnunquam* a. *Avancer, marcher.* SYN. Ingredior, ambulo. ADV. Sensim. PHRAS. **Modeste incedendum est,** *il faut marcher modestement.* Non utamur aut tarditatibus in gressu mollioribus, ne pomparum ferculis similes videamur, nec in festinationibus nimias suscipiamus celeritates. Pleno modestoque gradu ingrediamur; alacriter, sed modeste se inferat, oportet, qui decorum amat. USUS: Quam teter incedebat! incessi repente omnibus lætitiis.

INCENDĬUM, ii, n. *Incendie.* SYN. Ardor, flamma. EPITH. Acerrimum, commune, domesticum; fortissimum, impium, malum, præsens, tantum, universum. PHRAS. **Ortum est ingens incendium,** *il s'est élevé un grand incendie.* Incendium deflagrationem toti urbi minatur; exuruntur tecta, templa incendio fumant; latius usque funditur incendium; prope adest, ut urbs tota incendio hauriatur, deleatur. Non fortuito, sed oblato incendio tecta conflagrant; urbs tota conjectis ignibus inflammata ardet; concepto igne urbs tota continenti incendio collucet. Urbs tota ignibus ac ruinis miscetur. Cf. **Ardeo, Comburo, Flamma.** USUS: Incendium facere, excitare, *allumer.* Incendio conflagrare, *brûler.* Incendium ruinis exstinguere, *éteindre.* Ab incendio eripere, liberare, *sauver des flammes.*

INCENDO, is, si, sum, ere, a. *Incendier.* SYN. Inflammo, incendium facio; ignem *vel* faces infero, admoveo, subjicio; concremo, uro, exuro; ignem injicio, conjicio. Cf. **Accendo, Comburo.** ADV. Vehementius. USUS: 1. Naves incendi jussit. 2. TRANSL. Hortor,

incito, excito, *exhorter, animer.* Aliorum in se odia; cupiditatem, desideria alicujus incendere. Gloriæ studio incendi. Cf. **Excito, Impello.**

INCENSĬO, ōnis, f. *Incendie, embrasement.* SYN. Incendium. USUS: Incensione urbem, internecione cives, vastitate Italiam liberavi.

INCENSŬS, a, um, *Enflammé.* USUS: Mulier incensa odio. Imperator incensus ad rempublicam pene gerendam. Cf. **Fervidus.**

INCERTUS, a, um, *Incertain.* SYN. Obscurus, fallax, dubius, in dubia opinione, in casu positus, non constans. PHRAS. 1. **Incerta res est,** *la chose est incertaine.* Res est in incerto posita, in incerto relicta; in casu res est; res etiamnum fluctuat; quid nox diesque ferat, incertum est; ejus rei ratio explicata, explorata, expedita nondum est. 2. **Quid de me futurum sit, incertum est,** *je ne sais ce qui m'arrivera.* Suspensas habeo vivendi rationes; suspenso animo sum; metu, exspectatione suspensus hæreo; fluctuat animus, pendet, jactatur; ancipiti cura distrahor. Cf. **Dubito, Dubius.** 3. **Quod vitæ genus amplectar, incertus sum,** *j'ignore encore quel genre de vie je dois suivre.* Nulli fortunæ adhæret animus per omnia vitæ genera errans; jam dudum inquiro, si qua ad portum via fluctuantem ferat; nondum stat sententia, quam in partem suspensæ vitæ rationes inclinaturæ sint; consiliis distrahor magis, quam feror. USUS: Incerti animi hominum, et exitus prœliorum. Ætas puerilis maxime lubrica et incerta. Suspensus et incertus obscura spe pendeo; omnia in dubium incertumque revoco. Cf. **Dubius, Dubito, Inconstans.**

INCESSO, is, cessi, ere, a. *Attaquer, assaillir.* SYN. Invado, adorior. USUS: Jaculis hostes incessere. Incessit omnes admiratio, cura, cupido, religio. Cf. **Invado, Impetus.**

INCESSŬS, ūs, m. *Démarche.* SYN. Ingressus, gressus. EPITH. Equestris, gravis, acutus, rarus, nec ita longus. USUS: Fingere sibi vultum et incessum. Muliebris ornatus et incessus.

INCESTĒ, *Criminellement.* SYN. Fœde, nefarie, turpiter.

INCESTUM, i, n. et **INCESTŬS,** ūs, m. *Inceste.* USUS: Facere incestum; incesto aliquem liberare.

INCHŎO, as, avi, atum, are, a. *Commencer.* SYN. Incipio, exordior, attingo, informo.)(**Pertexo, finio, perficio.** PHRAS. **Inchoatum potius quam perfectum opus est,** *l'ouvrage loin d'être achevé est à peine commencé.* Tantum abest, ut opus ad finem perduxeris, ut minimum ultra principium processeris; ut in ipsis pene principiis consistat, hæreat. Tantum abes a perfectione operis, ut principia vix appareant, vix opus instituisti, vix operis initium fecisti; rem tu quidem habes institutam, informatam, sed perfectam perpolitamque non habes. Operis ut quidem fundamenta jecisti, fastigium adhuc nullum habemus. Cf. **Incipio.** USUS: Si idem extrema persequitur, qui inchoavit, jam perfecta omnia videbimus. Inchoare, et informare oratorem perfectum. Natura hominem inchoat, sapientia perficit.

1. **INCĪDO,** is, cidi, ere, n. *Tomber dans ou sur; arriver par hasard.* SYN. Accido, contingo, evenio, incurro. PHRAS. 1. **Incidit in hostes,** *il est tombé au milieu des ennemis.* In hostem imprudens præcipitavit; in manus hostium delatus est; in hostes incurrit; medios in hostes delapsus est. 2. **Incidit mihi ea cogitatio,** *il m'est venu à l'esprit.* Subiit animum ea cogitatio; occurit animo; incidit in mentem illud; succurrit mihi; in mentem venit. USUS: 1. Si casus inciderit, nec mori recusabo. Tales casus sæpe fortissimis viris incidunt. Incidit ætas mea in illa tempora. Nihil mali incidit civitati. Quocumque mens et oculi inciderint. 2. **Incurro,** *tomber malade, devenir fou, etc.* In morbum, in febriculam, in insaniam, furorem, peccatum incidere. In manus hostium, in scopulos vitæ incidere. 3. **Venio,** *tomber, venir.* In æs alienum, in amorem, contentionem, in mentionem alicuius rei, in sermonem incidere, ac velut improviso venire. Homini sane præter opinionem incidi. Cf. **Accidit.**

2. **INCĪDO** is, cidi, cisum, ere, a. *Entailler, couper.* SYN. Cædo, reseco, præcido, amputo, securim injicio. ADV. Æquàliter, consulto, crudelissime, de improviso, de integro, divinitus, fœdissime, fortuito, improviso, plane, retro. USUS: Alicui nervos, pennas incidere. Deliberationem omnem ac spem inciderè. Cf. **Abrumpo.**

INCĪPĬO, is, cēpi, ceptum, ere, a. et n. *Commencer.* SYN. Cœpi, instituo, ingredior, initium facio, duco, sumo, do, affero, introduco; principium do, capio, duco, habeo; primordium, exordium capio; exordior, ordior, inchoo, informo; fundamenta jacio, rudimentum pono, tirocinium pono. PHRAS. 1. **Nunc demum spirare incipio,** *je commence enfin à respirer.* Nunc demum ingredior in spem; in spem inducor, nunc demum spes aliqua mihi nascitur, affulget; nunc demum in spem venio. 2. **Unde dicere incipiam?** *Comment commencerai-je?* Unde mihi nascetur exordium orationis? Unde ingrediar in orationem? Unde proficiscetur oratio? Unde exordium ducam, capiam? Unde initium ducetur? 3. **Respublica bellum incipiet,** *la république commencera la guerre.* Initium bello e Republica dabitur; quod conceptum Respublica bellum parturit, propediem nascetur; respublica bellum suscipiet; nascentis belli primordia a

republica capientur; bellum grande propediem exsurget a republica commovendum. 4. **Inceptum bellum brevi sopietur,** *la guerre commencée s'apaisera bientôt.* Vim nascentis, orientis, exsurgentis belli nostri facile consilio discutient, et comprimen. Quamquam qua noluimus janua, ingressi sumus in bellum, facile tamen exitum reperiemus. Cf. **Bellum.** USUS: Bellum gerere nostri duces incipiunt. Cf. **Inchoo.**

INCĪSĒ et **INCĪSIM,** *Par incises.* SYN. Cæsim. USUS: Incise membratimque dicere.

INCĪSĬO, ōnis, f. *Incise, membre de phrase.* USUS: De membris et incisis, *vel* incisionibus.

INCĪSUM, i, n. *Incise.* SYN. Incisio.

INCĬTA, æ, et **INCĬTÆ** ārum f. pl. *Extrémité.* SYN. Paupertas, indigentia. USUS: Ad incitas redactus, *réduit au désespoir, à la dernière extrémité.* Cf. **Paupertas.**

INCĬTĀMENTUM, i, n. *Aiguillon, stimulant.* SYN. Invitamentum, illecebra. EPITH. Summum. USUS: Hoc hominibus maximorum laborum et periculorum incitamentum est. Cf. **Excito, Animus.**

INCĬTĀTĒ, *Précipitamment.* SYN. Incitatius ferri.

INCĬTĀTĬO, ōnis, f. *Mouvement rapide, véhémence.* EPITH. Acris, vehemens, divina. USUS: Acri et vehementi incitatione inflammare animum. Incitatio languentis, moderatio effrenati populi.

INCĬTĀTUS, a, um, *Poussé, lancé, mis en mouvement, rapide.* ADV. Plane, vehementius. USUS: Totius mundi incitatissima conversio.

INCĬTO, as, avi, atum, are, a. *Mettre en mouvement.* Impello, exacuo, excito, suscito, incendo, irrito, stimulos admoveo, cohortor. ADV. Effrenate, temere. PHRAS. **Ad præclarum facinus incitare,** *pousser à une action éclatante.* Ad audendum animos addere, augere; alacritatem addere, afferre; animos dare, erigere, excitare, afferre; spei ac fiduciæ implere; incitamento esse; desiderium rari decoris admovere. Cf. **Excito, Impello, Hortor, Animo.** USUS: Incitare aliquem spe laudis ad aliquid agendum. Mentem alicujus incitare. Incitata odia, ira; studium ad investigandum incitatum. Incitat se vis aquæ. Naves se incitant.

INCLĀMO, as, avi, atum, are, a. et n. *Crier.* SYN. Voco, altiore voce clamo. USUS: Expeditus, facito, ut sis, ut, cum inclamavero, advoles. Cf. **Voco.**

INCLĒMENS, entis, omn. gen. *Dur, rigoureux.* SYN. Asper. Cf. **Durus.**

INCLĒMENTER, *Durement.* USUS: Inclementer in aliquem dicere.

INCLĒMENTĬA, æ, f. *Dureté, rigueur.* SYN. Duritas. Cf. **Inhumanitas.**

INCLĪNĀTĬO, ōnis, f. *Action de pencher, inclinaison; inclination, penchant, propension.* SYN. Conversio, status, mutatio, conatus, flexio, inflexio. EPITH. Divina, magna, repentina, tanta, maxima, parva. USUS: Minimis momentis maximæ inclinationes temporum fiunt. Inclinatio quædam ad meliorem spem visa est fieri. Inclinatione voluntatis propendere in aliquem. Conversio status, inclinatio reipublicæ.

INCLĪNO, as, avi, atum, are, a. et n. *Faire pencher, se pencher.* SYN. Vergo, propendeo.)(**Sto, erectus sum.** PHRAS. **Inclinat ad lenitatem,** *il est porté à la douceur.* Ad lenitatem se dat; proclivior est ad lenitatem; ad lenitatem sua sponte propendet; summa propensione in leniora fertur; inclinatissimo est ad lenitatem animo. 2. **Inclinat ex natura ad avaritiam,** *il est naturellement avare.* Natura propensus est ad exsecrabile vitium avaritiæ; ad avaritiam natura propendet; ad avaritiam natura illum sua ducit; natura hortante, naturali quodam studio ad avaritiam fertur, rapitur; naturali quadam inductione animi avaritiam sequitur; suopte ingenio, impetu quodam naturæ, naturali quadam voluntatis inclinatione ad avaritiam incitatur. USUS: 1. Sententia senatus inclinat ad pacem. In vitium, in fugam inclinare. 2. **Deficio,** *manquer, faire défaut, être à son déclin.* Eloquentia, opes, forma reipublicæ inclinat. Inclinat acies, animi militum. 3. **Flecto,** *pencher pour ou vers.* Inclinat se ad Stoicos. Inclinare omnia ad suum commodum.

INCLĪTUS, a, um, *Illustre.* SYN. Clarus, nobilis, insignis. Cf. **Clarus, Nobilis.**

INCLŪDO, is, si, sum, ere, a. *Enfermer.* SYN. Claudo, comprehendo.)(**Excludo.** ADV. Apte, intus, argute, divinitus, diutius. PHRAS. **Certis finibus orationem includam,** *je renfermerai mon discours dans des bornes marquées.* Certis finibus circumscribam; cancellos, quibus me ipsum circumscripsi, non egrediar. Certos mihi fines terminosque constituam, extra quos egredi non possim, si maxime velim. Cf. **Termino.** USUS: Imaginem alicujus in clypeo aureo includere. Orationem in epistolam inclusi. Dolor mihi et admiratio vocem inclusit. Cf. **Carcer, Claudo.**

INCLŪSĬO, ōnis, f. *Emprisonnement.* USUS: Inclusione contentus non eras, interficere volueras.

INCŒPTĬO, *rectius:* **INCEPTĬO,** ōnis, f. *Action de commencer, entreprise.* SYN. Initium, principium.

INCOGNĬTUS, a, um, *Inconnu.* SYN. Ignotus.)(**Notus.** USUS: Condemnare aliquem causa incognita. Cf. **Ignotus.**

INCŌGĬTANS, tis, omn. gen. *Irréfléchi, inconsidéré.* USUS : Incogitantem, imprudentem oppressit.

INCŌGĬTANTĬA, æ, f. *Irréflexion.* SYN. Imprudentia. Cf. **Imprudentia.**

INCŎLA, æ, m. *Habitant.* SYN. Habitator. USUS : Socrates totius mundi civis et incola.

INCŎLO, is, ŭi, cultum, ere, n. et a. *Habiter.* SYN. Habito, incola sum. USUS : Qui earum civitatum fines incolunt. Cf. **Habito, Domus.**

INCŎLŬMIS, e, gen. com. *Sain et sauf, intact.* SYN. Salvus, integer. ADV. Aliquamdiu. PHRAS. **Incolumes tibi sunt adhuc res tuæ**, *vos affaires sont encore en bon état.* Salva sunt apud te omnia, nihildum perdidisti; status idem est, qui antea rerum tuarum. Eodem loco sunt, quo antea, fortunæ tuæ; nihil detractum est de fortunis tuis; nullam res aut fortunæ tuæ jacturam fecere; nullum res tuæ damnum tulere, detrimentum cepere, accepere, passæ sunt. Nihil adversi res tuæ subierunt; nihil tibi eripuit, abstulit, ademit, detraxit, avertit fortuna; incolumitatem obtinent res, rationes, fortunæ tuæ; nihil secus, nihil contra, quam velles, rebus tuis factum est. Nulla rerum tuarum facta est imminutio; sarta tectaque tua sunt omnia, et ab omni incommodo sincera integraque sunt conservata. Cf. **Salvus, Sanus.** USUS : Domum suam incolumem a calamitate servare non potuit. Cives integros et incolumes servavi.

INCŎLŬMĬTAS, atis, f. *Conservation, salut, sûreté.* SYN. Salus. EPITH. Explorata. PHRAS. **Quamdiu reipublicæ sua constabat incolumitas**, *tant que la république se conserva dans un bon état.* Dum reipublicæ salus erat integra; salvis rebus; rebus nondum perditis; ante reipublicæ inclinationem; stante, vigente, incolumi republica; cum respublica suum jus obtineret, cum suo jure uteretur, cum salvus esset reipublicæ status; ante casum reipublicæ; antequam respublica concideret, occideret, periret. Cf. **Salus, Status bonus.** USUS : Incolumitas est salutis tuta atque integra conservatio. Alicujus salutem et incolumitatem deserere.

INCŎMĬTĀTUS, a, um, *Non accompagné, seul.* SYN. Sine comite, solus. USUS: Ars indotata, incompta, incomitata. Cf. **Solus.**

INCOMMŎDĒ, *D'une façon peu convenable, fâcheuse.* SYN. Moleste. USUS : Cum illo actum optime, mecum autem incommode.

INCOMMŎDĬTAS, atis, *Désagrément, incommodité, dommage.* SYN. Incommodum. USUS : In hac incommoditate illud inest commodi, *il y a cela de bon dans ce malheur.* Cf. **Incommodum.**

INCOMMŎDO, as, avi, atum, are, n. *Causer du désagrément, nuire, incommoder.* SYN. Officio, incommodum affero. PHRAS. **Incommodare tibi nolo**, *je ne veux pas vous causer du désagrément.* Nolo incommodo tibi esse; incommodo te afficere; incommodum tibi afferre, parere, præbere; nolo tibi molestiam exhibere; nolo commodis tuis officere, commoda tua oppugnare, labefactare; nolo tibi negotium facessere; nolo tibi gravis, molestus esse; nolo tibi importune obstrepere; nolo tibi per me incommodi quidquam accidat. Cf. **Noceo, Molestia, Molestus.** USUS : Qui alteri nihil scientes incommodant, nihil ipsis jure incommodi accidere potest.

INCOMMŎDUM, i, n. *Désagrément, dommage, inconvénient, malheur.* SYN. Damnum, detrimentum.)(**Commodum.** EPITH. Alienum, commune, domesticum, insperatum, magnum, parvum, præcipuum. PHRAS. 1. **Id ego concedam, modo sine tuo incommodo fiat**, *j'accorderai facilement cette chose, pourvu que vous ne ressentiez aucun inconvénient.* Facile id patiar, modo ne tibi incommodes; modo ne contra tuum commodum sit; modo ne tuis commodis adversetur; modo ne commodis tuis officiat. Dabo id perlibenter, quod sine incommodo tuo facere possis; quod commode, quod sine molestia tua fiat. 2. **Multa patior incommoda**, *je suis accablé d'ennuis.* Multa me incommoda circumveniunt; undique oppugnantur, labefactantur commoda mea; incommoda non pauca capio, accipio; multis incommodis et difficultatibus angor, premor; quotidie novis incommodis afficior; quotidie nova mihi incommoda dantur, invehuntur, importantur; alia ex aliis accedunt incommoda; nova quotidie incommoda mihi nascuntur. Cf. **Damnum, Molestia.** USUS : 1. Incommodum invehere, ferre, dare; afficere incommodis, *porter préjudice à qqn.* 2. Incommodum capere, accipere, *éprouver un dommage, un échec.* 3. Incommodum propulsare, rejicere, refutare, *repousser.* 4. Incommodum levare, diminuere, incommodis mederi, *diminuer.* 5. Incommodum sarcire, *réparer.* 6. Incommodum devitare, *éviter.* 7. Incommodi expers, ab incommodo integer, sincerus, *qui ne souffre point de dommage.* Illud etiam in incommodis est, illud quoque accessit incommodum, *il faut ajouter à tout cela cet autre malheur.* Cf. **Detrimentum.**

INCOMMŎDUS, a, um, *Inopportun, contraire, fâcheux.* SYN. Adversus, alienus, molestus, iniquus. USUS : Valetudine uti incommoda. Pater alioquin facilis, sed filio incommodus. In rebus incommodis sublevare aliquem. Cf. **Alienus.**

INCOMPERTUS, a, um, *Inconnu, obscur.* USUS : Res vetustate incomperta. Quid rei fuerit, incompertum est. Cf. **Ignotus.**

INCOMPŎSĬTĒ, *Sans ordre.* USUS : In hostem negligenter et incomposite occurrunt.

INCOMPŎSĬTUS, a, um, *Désordonné, sans ordre.* USUS : Agmen incompositum, *troupe qui marche à la débandade.* Cf. **Dissolutus.**

INCOMPRĔHENSŬS, a, um, *Non saisi, insaisissable.* SYN. Non perceptus ; incognitus.)(**Comprehensus.**

INCOMPTUS, a, um, *Négligé, grossier.* SYN. Inornatus, incultus.)(**Concinnus.** USUS : Oratio incompta et horridula.

INCONCINNUS, a, um, *Négligé, sans grâce, maladroit.* SYN. Molestus, inurbanus, præposterus, absurdus, ineptus. Cf. **Ineptus.**

INCONDĬTĒ, *Sans ordre, confusément.* SYN. Insulse. USUS : Nihil tam incondite, tam præpostere, tam monstruose dici potest, quod non possimus somniare.

INCONDĬTUS, a, um, *Confus, grossier, sans art.* SYN. Inconcinnus, insulsus, non compositus. USUS : Inconditum jus, orator, oratio. Cf. **Odiosus.**

INCONSĬDĔRANS, tis, omn. gen. *Inconsidéré.* SYN. Inconsideratus.

INCONSĬDĔRANTĬA, æ, f. *Inattention, défaut de réflexion.* SYN. Inconsulta ratio, temeritas. Cf. **Temere.**

INCONSĬDĔRĀTĒ, *Inconsidérément, sans réflexion.* SYN. Inconsulte, temere, leviter, negligenter dicere *aut* facere aliquid.

INCONSĬDĔRĀTUS, a, um, *Inconsidéré.* SYN. Inconsiderans, inconsultus, amentissimus, temerarius.)(**Consideratus.** USUS : Inconsideratissima et dementissima temeritas. Cf. **Incautus, Imprudens.**

INCONSTANS, tis, omn. gen. *Inconstant, changeant, léger.* SYN. Mobilis, levis, volaticus, qui a seipso desciscit, levissimus transfuga; qui sibi non constat, neque in hac, neque illa parte fidem habet.)(**Constans.** PHRAS. **Inconstantes sunt hominum voluntates,** *la volonté de l'homme est inconstante.* Homines mobili sunt in omnem partem animo et fluctuante; mobilia sunt hominum ingenia; pluma *aut* folio facilius moventur ; vaga et mutabili ratione, summa levitate et inconstantia huc illuc feruntur ; parum constanter in cœpto permanent. Nihil tam flexibile, lubricum, devium, quam hominum consilia. Cf. **Levis, Mutabilis.** USUS : Ridicule mihi visus es inconstans.

INCONSTANTER, *D'une manière inconséquente.* SYN. Leviter. USUS : Inconstanter, turbide jactari.

INCONSTANTĬA, æ, f. *Inconstance.* SYN. Levitas, mutabilitas, mobilitas, varietas.)(**Constantia.** EPITH. Maxima, tanta. PHRAS. 1. **Non puto meam inconstantiam reprehendendam,** *je ne crois pas qu'on me puisse accuser de légèreté* Non puto mihi famam inconstantiæ pertimescendam ; non vereor, ne quis inconstantiæ, levitati tribuat, adscribat, assignet, si, etc. ; ne quis in me inconstantis, levis, mobilis, instabilis, parum firmi in officio animi vitium conferat ; ne quis mihi notam inconstantiæ inurat ; inconstantiæ maculam aspergat nomini meo ; ne inconstantiæ nomine male audiam, suspectus sim ; ne quis me accuset, quasi discesserim a pristina consuetudine, a me ipso. 2. **Tantam in te inconstantiam non exspectassem,** *je n'aurais pas cru que vous fussiez si capricieux.* Tam mobili in me animo te esse non putabam; tanta levitate et inconstantia, tanta mutabilitate mentis te esse non putabam. Tam fluxa fide ; tam mobili ingenio te esse quis putasset ? USUS : Fortuna ab inconstantia et temeritate sejungi non potest. Nemo doctus unquam mutationem consilii inconstantiam dixit.

INCONSULTĒ, *Inconsidérément, imprudemment.* SYN. Inconsiderate, impudenter ac imprudenter, temere dicere aliquid *aut* facere.

INCONSULTUS, a, um, *Inconsidéré, irréfléchi.* SAN. Inconsideratus, temerarius. Cf. **Imprudens.**

INCONTĀMĬNĀTUS, a, um, *Qui n'est pas souillé, pur.* USUS : Ne quid sinceri, ne quid incontaminati sit. Cf. **Integer, Purus.**

INCONTENTUS, a, um, *Qui n'est pas tendu, lâche.* SYN. Remissus.)(**Contentus.** USUS : Fides omnes æque incontentæ.

INCONTĬNENS, entis, omn. gen. *Intempérant, voluptueux.* SYN. Libidinosus.

INCONTĬNENTER, *Sans retenue, avec excès, intempérance.* SYN. Intemperanter, dissolute, libidinose.

INCONTĬNENTĬA, æ, f. *Excès, intempérance, dérèglement.* SYN. Intemperantia.)(**Continentia.** Cf. **Luxuria.**

INCONVĔNĬENS, entis, omn. gen. *Inconvenant, messéant.*)(**Conveniens.** PHRAS. **Nihil inconveniens egit,** *il n'a rien fait d'inconvenant.* Nihil odiosum, aut a moribus suis alienum; quod a moribus ejus abhorreret; quod non reliquæ ætati ejus responderet; quod absonum, quod indecorum suo generi admisit. Cf. **Absurdus.** USUS : Hæc nostra facta sunt nec subita, nec inconvenientia.

INCŎQUO, is, coxi, coctum, ere, a. *Faire cuire, faire bouillir dans.* USUS : Radices vino incoquere.

INCORPŎRĔUS, a, um, *Incorporel, immatériel.* SYN. Quod corpore caret. USUS : Rerum incorporearum æstimatio.

INCORRUPTĒ, *Avec intégrité.* SYN. Caste.

INCORRUPTUS, a, um, *Non corrumpu, bien conservé, pur, chaste*. SYN. Integer, purus, inviolatus, sanus, sincerus, castus, naturalis, non fucatus, religiosus.)(**Vitiosus, corruptus, fucatus.** USUS: Sanitas, latinitas, vestis incorrupta. Sanguis, testis incorruptus, Cf. **Integer, Sanctus.**

INCREBRESCO, is, buī, ere, n. *S'augmenter, se répandre*. SYN. Percrebesco, pervagor. USUS: Hæc consuetudo dudum jam increbuit. Numerus oratorum; sermo, fama, rumor, increbescit.

INCRĒDĬBĬLIS, e, gen. com. *Incroyable*. SYN. Inauditus, monstro *vel* portento similis, singularis, humanam fidem excedens, ultra fidem.)(**Credibilis.** ADV. Prorsus. PHRAS. **Incredibile est**, *c'est incroyable*. Non est, ut credi possit; non est ut habeatur fides; fidem superat; abhorret a fide; verisimile non est; ejusmodi est, ut fide careat, ut adjungi fides nulla possit; mendacii speciem habet; mendacium præfert; veritatis imaginem nullam ostendit; fidem excedit; alienum est a ratione; vero, rationi consentaneum non est; supra, quam credi possit. USUS: Singularis et incredibilis virtus, audacia; agere alicui gratias incredibiles.

INCRĒDĬBĬLĬTER, *D'une manière incroyable, étonnamment*. SYN. Immortaliter.)(**Credibiliter.** USUS: Incredibiliter gavisus sum.

INCRĒDŬLUS, a, um, *Incrédule*.

INCRĒMENTUM, i, n. *Accroissement, développement*. SYN. Accessio. USUS: Incrementum afferre. Maximis incrementis augetur hostium potentia. Cf. **Accessio, Augeo.**

INCRĔPO, as, ŭi, ĭtum, are, n. *Faire du bruit, craquer; gronder, accuser*. SYN. Redarguo, accuso. USUS: Alicujus ignorantiam increpare. Quidquid increpuerit, jam ille pertimescit. Cf. **Reprehendo.**

INCRESCO, is, crēvi, ere, n. *S'accroître*. USUS: Increscit audacia; increscente certamine. Cf. **Cresco.**

INCRŬENTUS, a, um, *Non ensanglanté*. USUS: Victoriam incruentam referre.

INCRUSTO, as, avi, atum, are, *Couvrir d'un enduit*. SYN. Crustam duco, crusta obduco, applico crustam.

INCŬBO, as, ŭi, ĭtum, are, n. *Se coucher sur, couver*. SYN. TRANSL. Inhio. USUS: Spe atque animis thesauro incubare. Litteris incubare.

INCULCO, as, avi, atum, are, *Faire entrer de force, introduire, (famil. fourrer)*. SYN. Ingero, infercio. USUS: Animis aliquid, auribus inculcare. Versus leviores inculcat identidem.

INCULTĒ, *D'une manière sauvage, sans élégance*. SYN. Inornate.)(**Concinne, nitide.** USUS: Horride, inculte dicere.

INCULTŬS, a, um, *Grossier, sauvage, qui n'a pas été cultivé*. SYN. Horridus, incomptus, squalidus, inornatus.)(**Cultus.** USUS: Inhabitabilis terræ regio, et inculta, et derelicta; inculta et silvestris vita; homo durus, horridus, incultus.

INCUMBO, is, cŭbŭi, cŭbĭtum, ere, n., *nonnunquam* a. *Se coucher sur; s'appliquer à*. SYN. Innitor; operam do, applico animum ad rem; curam, studium, confero; studia, curas in re figo, loco, consumo; animum adjicio, adjungo ad aliquid; operam dico, navo; confero operam ad rem; operam in re pono, figo, consumo; mente et animo totus in rem insisto. ADV. Acrius, eo maxime, gravius. USUS: 1. Murus in lævam incumbit. 2. TRANSL. In perniciem alicujus; in salutem reipubl. incumbere. Toto pectore, omni studio, omni cogitatione curaque, toto animo ad litteras incumbere; voluntatum inclinatio in illum incubuit. Cf. **Inclino, Impendo.**

INCŪNĀBŬLA, ōrum, n. pl. *Berceau; commencement*. SYN. Cunabula, cunæ; rudimenta. USUS: Ab incunabulis nostræ veteris doctrinæ.

INCŪRĬA, æ, f. *Négligence, incurie*. SYN. Negligentia. EPITH. Tanta.)(**Cura.** Cf. **Negligentia.**

INCURRO, is, curri, cursum, ere, n., *nonnunquam* a. *Courir, se jeter sur; tomber*. SYN. Incido. ADV. Necessario. USUS: In eadem vestigia incurris. In hastas incurrere, hastis se induere, *s'enferrer, s'embarrasser dans des lances*. Incurrere in apertam perniciem, in odia hominum, morbos, difficultates, varias reprehensiones. Quis est, qui nihil offendat, nusquam incurrat? In oculos alio-rum et invidiam incurrere. Cf. **Impingo.**

INCURSĬO, ōnis, f. *Incursion, invasion*. SYN. Excursio, incursus. EPITH. Sempiterna. PHRAS. **Incursiones facere**, *faire des incursions*. Incursare agros; vexare incursionibus, in agros hostiles impetum dare. Cf. **Impetus.** USUS: Incursio atque impetus armorum; incursio seditionis, vis multitudinis. In hostes incursionem facere; hostium incursionem sustinere.

INCURSO, as, avi, atum, are, n. et a. *Courir, se jeter sur; faire une incursion*. SYN. Incurro, excurro, infesto, invado. USUS: Incursare in fortunas omnium. Incursabit in te dolor meus. Agros incursare. Cf. **Impetus.**

INCURSŬS, ūs, m. *Incursion*. SYN. Incursio.

INCURVESCO, is, ere, *Se courber, plier*. USUS: Rami solent incurvescere.

INCURVO, **as**, **avi**, **atum**, **are**, **a.** *Courber, plier.* USUS : Bacillus de industria incurvatus.

INCURVUS, a, um, *Courbé.* SYN. Incurvatus.

INCUS, **ūdis**, f. *Enclume.* USUS : Eamdem incudem noctu diuque tundere. (PROV.).

INCŪSATĬO, **ōnis**, f. *Accusation.* USUS: Loci communes incusationem habent, aut querelam.

INCŪSO, **as**, **avi**, **atum**, **are**, **a.** *Accuser.* SYN. Accuso, reprehendo, crimini do aliquid; aliquem in crimen voco; crimen in aliquem confero, conjicio; crimine accenso; crimen alicui infero. Cf. **Accuso.**

INCŬTĬO, **is**, **cussi**, **cussum**, **tere**, **a.** *Susciter, faire naître, causer.* SYN. Defigo. injicio. USUS : Errorem, terrorem, metum, dolorem incutere alicui.

INDĀGĀTĬO, **ōnis**, f. *Recherche soigneuse.* SYN. Investigatio, inquisitio.

INDĀGĀTRIX, **īcis**, f. *Celle qui cherche.* USUS : Philosophia virtutis indagatrix, expultrix vitiorum.

1. **INDĀGO**, **as**, **avi**, **atum are**, **a.** *Rechercher.* SYN. Vestigo, investigo, inquiro. ADV. Acutissime. PHRAS. 1. **Philosophia veritatem indagat**, *la philosophie recherche la vérité.* Omnibus vestigiis, diligentissimis disquisitionibus verum perscrutatur; pertentat, vestigat omnia, ut verum perspiciat; omni contentione verum invenire, summa cura studioque veritatem exquirere, protrahere in lucem allaborat; rimatur omnia; velut odore verum, aut aliquo leviter presso vestigio persequitur; scrutatur omnia et excutit; odoratur omnia, et e tenebris eruere nititur. 2. **Hostem indagare**, *examiner les positions de l'ennemi.* E tuto hostem speculari; discurrere circa vias, et oculis perlustrare omnia; conquisitores emittere. USUS: Initia exitii indagavi. Agitata occultis conjurationibus consilia necdum vulgata indagavi, patefeci. Acutissime indagare, odorari omnia, e tenebris eruere. Cf. **Inquiro**, **Quæro.**

2. **INDĀGO**, **inis**, f. *Action d'entourer, de cerner le gibier.* SYN. Investigatio, inquisitio. USUS : Saltum indagine cingere, *entourer la forêt d'un cordon de chasseurs.*

INDE, *De là.* SYN. Illinc. USUS: Jam inde a principio, ab ortu hujus imperii. Inde has litteras dedi.

INDĔCENTER, *D'une manière inconvenante.* USUS : Indecenter obstrepunt.

INDĔCŌRĒ, *D'une manière inconvenante.* SYN. Præter decorum. USUS : Cave, ne quid indecore, aut effeminate facias.

ĬNDECŌRUS, a, um, *Inconvenant, messéant, déplacé.* SYN. Turpis, inhonestus, pravus, quod non decet. USUS : Indecorum de rebus parvis amplissime dicere. Cf. **Turpis.**

INDĒFENSUS, a, um, *Qui est sans défense.* USUS : Indefensi, inulti peribitis ?

INDEMNĀTUS, a, um, *Qui n'a pas été jugé (condamné juridiquement).* SYN. Non damnatus, judicio elapsus.)(**Condemnatus.** USUS : Indemnatum, innocentem civem occidere.

INDEX, **īcis**, m. *Qui montre, signe, indice.* SYN. Qui aliquid indicat. EPITH. Neque obscurus, neque incertus, falsus, verus. USUS: Vox index stultitiæ. Animi indices oculi. Indices detulerunt, rei confessi sunt.

INDĬCĬUM, **ii**, n. *Indication; trace, signe, marque.* SYN. Signum, argumentum, documentum, vestigium, nota, species, insigne. USUS: 1. Certissima indicia et argumenta sceleris ostendere, afferre, deferre, patefacere, *prouver, faire voir.* Indicium sceleris habere, accipere, *avoir des indices.* PHRAS. **Cædis factæ indicia certa sunt**, *il y a des marques palpables du meurtre qui a été commis.* Locus ipse, impressa loco cruenta vestigia cædem loquuntur; peractæ cædis indicio sunt vestigia cruenta sabulo impressa; cædem factam hæc testantur, ostendunt, coarguunt; cædis peractæ fidem faciunt, index cædis ipse locus est, et impressa solo cruenta vestigia. Cf. **Signum**, **Indico.**

1. **INDĬCO**, **as**, **avi**, **atum**, **are**, **a.** *Faire connaître, découvrir.* SYN. Indicium facio, do, affero, ostendo, defero; indicio sum, ostendo, monstro, coarguo, innuo, signa patefacio, loquor. AD. Ridicule, aperte, aliquando, aliter. PHRAS. **Puer omnia dominæ indicavit**, *l'esclave a tout révélé à sa maîtresse.* Rem omnem ad dominam retulit, pertulit; heræ exposuit, proposuit; quid facere cogitares, demonstravit; rei indicium edidit; ad dominam rei indicium detulit; protulit omnia et detexit; enuntiavit, prodidit; dominam de re tota certiorem fecit; rem omnem dominæ aperuit, patefecit; indicium rei totius puer fecit; rem omnem ad dominam detulit, attulit. Cf. **Prodo**, **Ostendo**, **Defero.** USUS : Vultus indicat mores. Ut apertissimus est, indicavit, quæ alii celata volebant.

2. **INDĪCO**, **is**, **dixi**, **dictum**, **ere**, **a.** *Faire savoir, annoncer, publier; déclarer.* SYN. Denuntio, promulgo. ADV. Omnino. USUS : Bellum voluptatibus, justitiam foro, funus reipublicæ indicere. Cœnam, tributum, legem, mortem indicere.

INDICTUS, a, um, *Non plaidé.* SYN. Non indicatus. USUS : Indicta causa civem condemnare, *condamner un citoyen sans l'entendre.*

INDĬDEM, *Du même lieu.* SYN. Inde, ex eodem loco.

INDIFFĔRENS, **entis**, omn. gen. *Indifférent.* PHRAS. **Plane indifferens sum**, *je*

suis dans la plus complète indifférence. Neutram in partem moveor, inclino ; suspensam teneo sententiam ; neutris me partibus addico; neutram in partem propendeo ; nec in bonis, nec in malis rem pono ; in utrumque paratus sum. USUS : Quod Græci ἀδιάφορον dicunt, id mihi occurrit, ut indifferens dicerem. Cf. **Neuter.**

INDĬGĔNA, æ, m. *Indigène.* USUS : Majores eorum non indigenæ, sed advenæ fuerunt.

INDĬGENTĬA, æ, f. *Indigence, pauvreté.* SYN. Egestas. USUS : Indigentia est libido inexplebilis. Cf. **Paupertas.**

INDĬGĔO, es, ŭi, ere, n. *Manquer de ; avoir besoin de.* SYN. Egeo, indigus sum.)(**Habeo, abundo.** ADV. Separatim. USUS : Tu mei ad illud negotium non indiges. Consolatione mea indiget. Cf. **Egeo, Opus est.**

INDIGNĂBUNDUS, a, um, *Rempli d'indignation.* SYN. Indignans, obiratus.

INDIGNĀTĬO, ōnis, f. *Indignation.* SYN. Stomachus, ira. EPITH. Mala. PHRAS. **Indignationem ex ea re concepi,** *cette chose m'a indigné.* Stomachum movit ea res ; stomachum mihi fecit; majori, quam credi potest, res ista mihi stomacho fuit; bilem mihi ea res concivit, commovit. Cf. **Ira.** USUS : In aliquem gravem offensionem et indignationem concitare, concipere.

INDIGNĒ, *Indignement.* SYN. Miserabiliter, inique ; moleste. USUS : 1. Indignissime necari. 2. **Ægre, moleste,** *avec peine.* Indigne pati, *s'indigner de.*

INDIGNĬTAS, ātis, f. *Indignité.* SYN. Turpitudo, atrocitas. EPITH. Summa. USUS : Nequeo verbis consequi indignitatem rei. Non satis severe pro indignitate rei decretum est.

INDIGNOR, aris, atus sum, ari, d. *S'indigner, supporter avec peine.* SYN. Graviter fero, stomachor, mihi indignum videtur, pro indignissimo habeo. USUS : Eum periisse sane indignor. Cf. **Irascor.**

INDIGNUS, a, um, *Indigne.* SYN. Turpis, iniquus ; non dignus, alienus.)(**Dignus.** ADV. Valde. PHRAS. 1. **Res est plane indigna,** *c'est une indignité.* Quæ, malum ! ista est indignitas ? Quod portentum ? Quid hoc acerbius, quid iniquius proferri potest ? Res enimvero ista indigna plane est et intolerabilis ; res est ejusmodi, quæ indigna atque nefaria, quæ indigna atque intoleranda videatur omnibus ; ut nihil indignius ferendum videatur ; res est acerba, indigna, luctuosa ; pro indignissimo haberi id potest ; quis indignitates has diutius ferat ? Facti atrocitate impensius rei indignitas crescit. 2. **Indignus est amore ac benevolentia filius tuus,** *votre fils ne mérite ni amour ni bienveillance.* Indignus est, qui ametur ; non est, qui ametur ; nulla re præditus est, qua amorem conciliet ; nihil non eorum animi bonorum et ornamentorum in filio tuo desideratur, quæ ad colligendam, comparandam benevolentiam faciunt, valent, spectant, idonea sunt et apposita ; nihil est in filio tuo, quod homines ad se amandum alliciat ; quod aliorum benevolentiam invitet ; nulla re commendatur filius tuus, quæ inire gratiam ab hominibus queat ; non ita natus ita, educatus est filius tuus, ut adjungere sibi homines aliqua benevolentia possit. 3. **Indignus es eo beneficio,** *vous n'êtes pas digne de ce bienfait.* Non is es, in quem tanta gratia conferatur ; non ita meritus, non ea merita sunt tua, ut hoc affici beneficio debeas; ut ferre tantum beneficium debeas. Non is est animus tuus ; qui tantam gratiam capiat. Beneficii magnitudo tua merita vincit ; impar est tanto beneficio. USUS : Hoc te indignum est. Indignum est a pari vinci, indignius ab inferiore.

INDĬGUS, a, um, *Qui manque, qui a besoin.* USUS : Opis indigus. Cf. **Egeo, Pauper.**

INDĪLĬGENS, entis, omn. gen. *Négligent, paresseux.* USUS : Homo nimium indiligens. Cf. **Piger.**

INDĪLĬGENTER, *Avec négligence.* SYN. Negligenter. USUS : Rem non indiligenter exposui.

INDĪLĬGENTĬA, æ, f. *Négligence.* SYN. Negligentia.)(**Diligentia.**

INDĪSERTĒ, *Sans élégance.* SYN. Inornate.

INDĪSERTUS, a, um, *Peu éloquent.* SYN. Inornatus, parum eloquens, infans.)(**Disertus.**

INDISSŎLŪBĬLIS, e, gen. com. *Indissoluble.* SYN. Qui dissolvi non potest.)(**Dissolubilis.**

INDISSŎLŪTUS, a, um, *Non interrompu.* SYN. Non dissolutus.

INDĪVĬDŬUS, a, um, *Indivisible.* SYN. Simplex.)(**Dividuus.** USUS : 1. Atomi, corpuscula scilicet individua. 2. **Quod dirimi distrahique non potest,** *qui ne peut se séparer.* Individua comes corporis umbra.

INDĪVĬDŬUM, i, n. *Atome.* USUS : Species ex individuis innumerabilibus exsistens.

INDO, is, dĭdi, dĭtum, ere, a. *Mettre sur.* SYN. Impono. USUS : Nomen, cognomen alicui indere, *donner à qqn un nom, un prénom.* Cf. **Impono.**

INDŎCĬLIS, e, gen. com. *Qui ne peut être instruit ; ignorant, grossier.* SYN. Tardus, hebes ; crassi, stolidi, plumbei ingenii.

INDOCTĒ, *En ignorant.* SYN. Imperite.

INDOCTUS, a, um, *Ignorant.* SYN. Rudis, ineruditus, imperitus.)(**Doctus.** ADV.

Plane. PHRAS. **Valde indoctus est,** *c'est un parfait ignorant.* Expers eruditionis est; nullis bonis litteris excultus est; longe abest a doctrina; litteras vix attigit; vix primoribus labris degustavit; litteris aspersus potius, quam tinctus est; litteras vix a limine salutavit. Cf. **Doctus, Imperitus, Rudis.** USUS: Indoctus homo et agrestis; rudis et indocta oratio.

INDŎLENTĬA, æ, f. *Absence de tout sentiment de douleur, insensibilité.* SYN. Vacuitas doloris. EPITH. Major, maxima.)(**Dolor.** USUS: Num voluptas idem est, quod indolentia?

INDŎLĔO, es, ŭi, ere, et **INDŎLESCO,** is, dŏlŭi, ere, n., *nonnunquam* a. *Ressentir de la douleur, souffrir.* SYN. Doleo. USUS: Quis non indoluit te tam sero cognitum? Cf. **Doleo.**

INDŎLES, is, f. *Nature, caractère, talent.* SYN. Indicium animi, specimen futuræ virtutis, spes summæ virtutis. EPITH. Bona, egregia, magna, mirifica, præclara, summa. PHRAS. **Præclaræ indolis puer,** *enfant d'un talent remarquable.* Puer ad decus natus; alta mente præditus; puer præcipuo quodam munere naturæ ad summa quæque natus; ad laudem et decus a natura factus; optima indole præditus puer. Cf. **Ingenium.** USUS: Bona spes, magna indoles in adolescente. Summa ingenii indoles summaque virtus. Cf. **Natura bona.**

INDŎMĂBĬLIS, e, gen. com. *Indomptable.*

INDŎMĬTUS, a, um, *Indompté.* SYN. Qui imperium recusat, effrenatus, intractatus, novus, ferocitate exsultans, insociabilis.)(**Domitus.** Cf. **Ferocia.**

INDORMĬO, is, ĭi *vel* ivi, itum, ire, n. *Dormir sur.* USUS: Malis suis, negotio, legationi, causæ indormire, **rem segniter tractare,** *négliger.* Cf. **Negligo, Dormio.**

INDŎTĀTUS, a, um, *Non doté.* SYN. Sine dote, sine ornatu.)(**Dotatus.**

INDŪCĬÆ, arum, f. pl. *Suspension d'armes, armistice.* SYN. Belli ad tempus cessatio. PHRAS. **Hostis inducias iniit,** *l'ennemi a fait une trève.* Hostis inducias fecit, pepigit, pactus est; quies aliquantum ab armis fuit; aliquantum in induciis res erat; induciæ petitæ dierum aliquot, datæque hosti sunt; pari consilio in certas leges ad tempus ab armis discessum est; agitari dies aliquot induciæ sunt cœptæ; actæ per eos dies castrenses quædam feriæ, et a belli injuriis temperatum. USUS: Inducias petere, dare, facere, pacisci.

INDŪCO, is, duxi, ductum, ere, a. *Pousser.* SYN. Adigo, impello, adduco, introduco. ADV. Diligentius, paulisper animum, porro, recte, subtiliter. USUS: 1. Jacentem amicum in spem meliorem inducere. Aliquem promissis, spe dotis, hereditatis ad aliquid inducere. 2. **Affero, introduco,** *introduire.* Novum morem, consuetudinem, novas religiones, leges inducere. 3. **Obduco,** *mettre sur, appliquer sur.* Parietes marmore; scuta pellibus inducere. 4. **Deleo,** *rayer, biffer, effacer.* Inducere nomina, imaginem, scripturam. 5. **Applico** (VULG. **me resolvo**), *amener à.* Animum inducere non potui. Induxi animum divitias contemnere. Nunquam in animum inducam. Cf. **Persuadeo.**

INDUCTĬO, ōnis, f. *Action d'amener.* SYN. Derivatio. EPITH. Ficta. USUS: 1. Aquarum inductionibus terris fecunditatem damus, *par les irrigations, nous donnons à la terre la fécondité.* 2. **Introductio.** Personarum facta inductio, *prosopopée.* 3. **Applicatio.** Tantum firma animi inductio valet, *tant a de force la conviction de l'âme.*

INDUCTŬS, ūs, m. *Instigation, conseil.* USUS: Alieno inductu feci.

INDULGENTER, *Avec bonté, bienveillance.* SYN. Leniter, molliter, familiariter. USUS: Ne nimis indulgenter, sed potius cum gravitate aliqua loquar.

INDULGENTĬA, æ, f. *Bonté, indulgence.* SYN. Obsequium, patientia, lenitas (**præsertim in filios**). EPITH. Maxima, naturalis, nimia, patria, similis. USUS: Homines naturali quadam inter se indulgentia et benevolentia continentur. Animo a corporis obsequio indulgentiaque discedendum est. Multi filii patrum indulgentia depravantur. (**Indulgentia plenaria,** VULG.), *indulgence plénière.* **Rectius appellatur:** Plena noxarum pœnarumque condonatio; noxarum venia, expiatio.

INDULGĔO, es, dulsi, dultum, ere, n., *nonnunquam* a. *Être indulgent pour.* SYN. Obsequor, facilis sum in aliquem. PHRAS. 1. **Nimium indulget filio,** *il est trop indulgent pour son fils.* Peccatis indulgens præcipitem filium ferri sinit; nimia ejus in filium indulgentia ad perspicienda pericula eum minus sagacem fecit; male consulit filio, qui solute et negligenter eum habet; qui laxiore imperio habet; qui solum lenitate utitur; omnibus in rebus connivet; illius libidini omnia malefacta condonat; ejus amoribus obsequitur; delicti cujusvis gratiam facit; animum explere sinit; inepta lenitate, prava facilitate ad vitia invitat. 2. **Indulget genio suo,** *il s'abandonne à ses passions.* Obsequitur animo suo; animo suo morem gerit; voluptatibus obsequitur; quæcumque animo libitum est, facit; animum explet suum; genium suum curat; genio indulget; nulla in re defraudat genium suum; molliter se et indulgenter habet. USUS: Genio, animo, lusui, amori, dolori, iræ indulgere. Indulgere se alicui ejusque voluntati et gratiæ deditum

esse. Indulgens in aliquem. Cf. **Facilis, Lenis, Venia.**

INDŪMENTUM, i, n. *Vêtement.* SYN. Vestimentum. Cf. **Vestis.**

INDŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Revêtir.* R. ab ἐνδύω. SYN. Vestio, induco.)(**Exuo.** PHRAS. 1. **Hispanorum more indutus erat,** *il était vêtu à l'espagnole.* Speciem Hispani vestitus referebat, præferebat; Hispaniensi ornatu visendus erat; cultu corporis utebatur, ornabatur, quo Hispani solent; ut Hispaniæ mos fert et consuetudo. 2. **Pallium induit,** *il met son manteau.* Pallium humeris injicit; humerum pallio onerat; pallio se tegit, amicit. 3. **Calceos induit,** *il se chausse.* Calceos pedibus induit; calceat sese. USUS: 1. Talaria sibi induit. 2. TRANSL. **Assumo,** *prendre.* Exuere amici personam, judicis induere. Mores pudicos, novum ingenium, philosophi personam, hostiles spiritus induere. 3. **Implico,** *s'embarrasser.* Se in laqueos, magnas difficultates fraudes, negotia induere. Sua se confessione induit et jugulavit, *il s'est perdu par ses propres aveux.*

INDŪRO, as, avi, atum, are, a. *Durcir.* USUS: Indurata glacies.

INDUSTRĬA, æ, f. *Activité, zèle.* SYN. Solertia, diligentia, sedulitas, labor. EPITH. Aliena, antelucana, aperta, forensis, illustris, incredibilis, major, multa, par, probabilis, singularis, summa, tanta. PHRAS. 1. **De industria id fecit,** *il l'a fait exprès, de propos délibéré.* Compacto rem gessit; consulto, composito, dedita opera. USUS: Ingenium alitur industria, industriam in re aliqua ponere. Illius industria late manat. Languescit ejus industria. De industria aliquid facere. Cf. **Diligentia, Cura, Labor.**

INDUSTRĬĒ, *Avec activité, soin, zèle.* SYN. Diligenter, artificiose.

INDUSTRĬUS, a, um, *Actif, zélé, laborieux.* SYN. Ingeniosus, laboriosus, solers, navus, vigilans; in rebus gerendis acer, diligentissimus, experientissimus. Cf. **Practicus, Sedulus.**

ĬNĒDĬA, æ, f. *Abstinence, privation de nourriture, inanition.* SYN. Fames, esuries. USUS: E vita per inediam discedere; inedia necari, consumi. Cf. **Fames.**

ĬNĒLĔGANS, tis, omn. gen. *Qui est sans élégance, grossier.* SYN. Impolitus, inconcinnus.)(**Elegans.**

ĬNĒLĔGANTER, *Sans élégance; sans goût.* SYN. Impolite, inconcinne.)(**Eleganter.**

ĬNĒNŌDĀBĬLIS, e, gen. com. *Inextricable, inexplicable.* SYN. Inexplicabilis.

ĬNĔO, is, ĭi *vel* ivi, ĭtum, ire, n. et a. *Entrer dans; commencer.* SYN. Adeo, ingredior.)(**Exeo.** USUS: 1. Convivia inire. 2. **Incipio,** *engager.* Prœlium, magistratum inire. 3. **Invenio,** *trouver.* Inire gratiam ab aliquo, *trouver grâce devant qqn.* 4. **Suscipio, aggredior,** *adopter, exécuter, conclure.* Societatem cum aliquo, connubium, rationem facinoris, vitæ societatem, consilia inire. Ineunda est ratio et via.

ĬNEPTĒ, *Maladroitement, sottement.* SYN. Insulse.)(**Bene, apte.** USUS: Inepte, odiose, putide dicere.

ĬNEPTĬÆ, ārum, f. p. *Sottises, niaiseries.* SYN. Nugæ. EPITH. Aniles, innumerabiles. PHRAS. 1. **Quæ istæ sunt ineptiæ?** *Que signifient toutes ces sottises?* Ad quas ineptias abis? Quas tu hic nugas agis? Quam frigida, jejuna, levia, nugatoria sunt, quæ deblateras? Quæ ista deliramenta sunt, quam puerilia, quæ effutis? O licentiam jocularem! quam plena futilitatis sunt summæque levitatis, quæ a te dicuntur stultissime? 2. **Quis ineptias hominis toleret?** *Qui pourra entendre toutes les sornettes de cet homme?* Hominis intemperiem, fastidium, insulsitatem quis ferat? Quis aniles ineptias ferat hominis portenta et miracula non disserentis, sed somniantis? Quis otio ita abutatur, operam ut det homini, qui puerilibus fabulis sermonem implet? Cf. **Nugor.** USUS: Summa ineptia de quacumque re, quocumque in loco argutissime disputare.

ĬNEPTĬO, is, ire, n. *Dire des sornettes, des sottises.* USUS: Non desines ineptire? Cf. **Nugor.**

ĬNEPTUS, a, um, *Sot.* SYN. Stolidus, inconcinnus, insulsus; qui *aut* tempus quid postulet, non videt, *aut* plura loquitur, ut se ostendat, *aut* eorum, quibuscum est, *vel* dignitatis, *vel* commodi rationem non habet, *aut* denique in aliquo genere *vel* inconcinnus, *vel* multus est. PHRAS. 1. **Quem tu hominem hoc ineptiorem vidisti?** *Avez-vous jamais vu un homme aussi insensé que celui-là?* Quem futiliorem, intolerabiliorem, stultiorem vidisti unquam, qui ita pueriliter faciat; tantas turbas, cum tam nugax esset, commoverit? Dii, quam ineptus, quam sui amans est sine rivali! Quem mihi dabis fatuum, ridiculum, inconditum, insolentem, unum omnium loquacissimum, quem nugator iste stolidus, ac inscitus suis ineptiis non superet? 2. **Oratio inepta,** *discours ennuyeux.* Oratio nec caput, nec pedes habens; oratio diffluens, dissoluta, neque perfecta, neque conclusa; ab auribus vulgi abhorrens, et incondita; imperitissime elaborata. Cf. **Oratio.** USUS: Ineptus ad summam impudentiam. Interdum inepte stultus es. Cf. **Inurbanus, Stolidus.**

ĬNERMIS, e, gen. com. et **ĬNERMUS**, a, um, *Qui est sans armes, désarmé.*)(**Armatus.** USUS: Perterritos, inermes, saucios, nudos, armis exutos duces persecuti non sunt.

INERS, ertis, omn. gen. *Oisif, timide.* SYN. Ignavus, piger, desidiosus, somniculosus, vecors, languidus.)(**Operosus, semper agens aliquid et moliens.** USUS : Artes, quibus qui carebant, inertes a majoribus dicebantur. Iners otium. Cf. **Piger.**

INERTIA, æ, f. *Oisiveté, lâcheté.* SYN. Ignavia, desidia, segnities, negligentia, pigritia, fuga laboris. EPITH. Singularis, turpis. USUS : Condemnare aliquem inertiæ. Cf. **Pigritia.**

INĒRŬDĪTUS, a, um, *Ignorant, peu éclairé.* SYN. Indoctus, rudis.)(**Eruditus.** Cf. **Rudis, Imperitus.**

INESCO, as, avi, atum, are, a. * *Amorcer, allécher.* SYN. Illecebris quibusdam animos invito, irretio, traho; decipio. USUS : Eo successu inescata est consulis temeritas. Cf. **Allicio.**

INEXERCĬTĀTUS, a, um, *Non exercé, novice.* SYN. Rudis, tiro, qui usum non habet. USUS : Miles promptus, nec inexercitatus.

INEXHAUSTUS, a, um, * *Non épuisé, inépuisable; insatiable.* USUS : Aviditas immensa, inexhausta.

INEXŌRĀBĪLIS, e, gen. com. *Inexorable.* SYN. Implacabilis, inexpugnabilis, inexplebilis.)(**Exorabilis, Placabilis.** USUS : Vehemens, inexorabilis in alios. Cf. **Durus.**

INEXPERTUS, a, um, *Inexpérimenté.* USUS : Nihil inexpertum relinquere, *non éprouvé.* Miles inexpertus.

INEXPIĀBĪLIS, e, gen. com. *Inexpiable.* SYN. Quod expiari purgarique non potest. USUS : Fraus, scelus, bellum inexpiabile.

INEXPLĒBĪLIS, e, gen. com. *Insatiable.* SYN. Insatiabilis, insaturabilis. USUS : Inexplebilis cupiditas.

INEXPLĬCĀBĪLIS, e, gen. com. *Inextricable.* SYN. Inenodabilis, difficilis.

INEXPUGNĀBĪLIS, e, gen. com. *Inexpugnable.* SYN. Tutus, munitus, invictus.

INEXSPECTĀTUS, a, um, *Inattendu.* SYN. Insperatus, repentinus. Cf. **Improviso.**

INEXSŬPĔRĀBĪLIS, e, gen. com. *Infranchissable, invincible.* USUS : Vis fati, Alpes inexsuperabiles.

INFĂCĒTUS, a, um, (**inficetus**), *Grossier.* SYN. Inurbanus, inconcinnus. USUS : Mendacium infacetum.

INFĀCUNDUS, a, um, *Peu éloquent.* USUS : Vir acer, nec infacundus.

INFĀMĬA, æ, f. *Mauvaise renommée.* SYN. Dedecus, nota, macula, probrum, labes, ignominia, nota turpitudinis. EPITH. Communis, gravis, falsa, insignis, magna, sempiterna, summa, tanta, vera, vetus. PHRAS. 1. **Infamiam alicui creare,** *diffamer qqn.* Conflare infamiam alicui; infamia aliquem aspergere; notam infamiæ alicui inurere; labem inferre nomini; labem aspergere; maculam inurere; macula afficere; aspergere aliquem; turpitudine nomen alicujus fœdare; ignominiæ labem inurere; notam inurere ad ignominiam sempiternam; infamiæ nomen subjicere. Cf. **Labes, Macula, Fama, Detraho, Infamo.** 2. **Infamiam purgare,** *se réhabiliter.* Effugere, levare, sarcire infamiam; labem eluere; turpitudinem delere. 3. **Infamiam habere,** *être déshonoré.* Laborare, flagrare infamia; in infamia esse; infamiam subire; venire in sermonem et vituperationem hominum; notam subire ac turpitudinem; in turpitudinem venire; turpitudine notari; traduci per ora hominum; infamia aspergi. Cf. **Infamis, Infamo, Dedecus.** USUS : Infamiam conflare. Infamia aspergere, inurere. Infamiam magnam concipere.

INFĀMIS, e, gen. com. *Malfamé, perdu d'honneur, déshonoré.* SYN. Turpis; omnium scelerum libidinumque maculis notissimus; sceleribus notatus, omni dedecore coopertus, tristi nota insignis; ignominia notatus; insignis omnibus notis turpitudinis; oppressus dedecore et infamia; infamia flagrans; omni dedecore infamis. USUS : Turpis adolescentia, vita infamis, omni dedecore cooperta. Cf. **Dedecus.**

INFĀMO, as, avi, atum, are, a. *Décrier, diffamer, calomnier.* SYN. Noto; ignominiam, notam, maculam inuro; ignominia noto; existimationem offendo, deformo; famæ detraho; infamiam affero; maledictorum notis inuro. PHRAS. 1. **Non leve crimen est alios infamare,** *c'est un grand crime que de diffamer les autres.* Infamiam inferre; crimen in alicujus vitam moresque jacere, conjicere; sempiternam alicui ignominiam imponere; in alienam famam involare; existimationem offendere; alicujus honori labem inferre. Cf. **Infamiam creare, Detraho.** 2. **Infamatus est graviter,** *il a été gravement déshonoré.* Infamiam magnam subiit; inusta illi nota est ad ignominiam sempiternam; dedecore et infamia pressus, oppressus est; infamia, gravi ignominia notatus. Cf. **Infamiam habere, Detraho, Labes, Macula.** 3. **Illi magis, quam tu, infamabuntur,** *ils seront plus déshonorés que vous.* Plus illi subibunt dedecoris, quam tu; plus illis afferet ea res infamiæ, quam tibi; majori illi infamia, quam tu flagrabunt; gravior ad eos redundabit infamia, quam in te; hoc illis potius fraudi erit, quam tibi; plus illi ferent ignominiæ quam tu. Cf. **Infamia.** USUS : Tua moderatio aliorum infamat injuriam.

INFANDUS, a, um, *Horrible, affreux.* SYN. Nefandus, exsecrandus.

1. **INFANS**, antis, m. f. *Enfant.* SYN. Vagiens puer. USUS : Nutrices omnia mansa pueris infantibus in os inferunt. Infantum incunabula. Non infantibus pepercerunt.

2. **INFANS**, antis, omn. gen. *Sans éloquence, muet.* SYN. Indisertus.)(**Eloquens, disertus.** USUS : 1. Dialectici infantissimi. Nihil illo accusatore infantius. Oratio neque nimis infans, neque perfecte diserta.

INFANTĬA, æ, f. *Défaut d'éloquence.* SYN. Jejunitas orationis, orationis inopia.)(**Eloquentia.** EPITH. Incredibilis, naturalis. USUS : 1. Infantia ejus et inscitia causam perdidit. 2. *Enfance.* Prima ab infantia.

INFĂTŬO, as, avi, atum, are, a. *Rendre fou, infatuer.* SYN. Fatuum, stultum reddo. ADV. Magis. USUS: Aliquem mercede infatuare.

INFECTOR, ōris, m. *Teinturier.* USUS: Infector me moratur.

INFECTUS, a, um, *Inachevé, incomplet.* USUS : 1. Habere aliquid factum pro infecto. Re infecta abire, irrita re abire, *s'en aller sans terminer l'affaire.* Irrita sunt infectaque, quæ augur nefasta dixerit et odiosa. 2. **Tinctus,** *imprégné, teint.* Infectus purpura. 3. **Vitiatus,** *souillé, corrompu.* Animi hominum infecti partibus.

INFĔCUNDUS, a, um, *Infécond, stérile.* SYN. Sterilis.

INFĒLĪCĬTAS, ātis, f. *Malheur.* SYN. Adversa *vel* incommoda fortuna; res sinistræ, res incommoda, calamitas. USUS : Infelicitatem omnem in dolore ponunt. Sit hoc infelicitatis tuæ. Cf. **Miseria, Adversus, Fortuna, Infortunium.**

INFĒLIX, īcis, omn. gen. *Malheureux.* SYN. Miser, calamitosus, dejectus ad calamitatem, dura et crudeli fortuna usus, infortunatus, funestus, inauspicatus. PHRAS. **Infelix sum,** *je suis malheureux.* Omnes felicitates mihi adversæ sunt; homo sum duro fato, et in pœnam genitus; omnium, qui vivunt usquam gentium, sum miserrimus; quas in procellas fortuna me conjecit ! Sempiterna nox meis fortunis offusa est; aliud ex alio vulnus a fortuna accipio; omnibus fortunæ telis sum expositus; quidquid usquam malorum est, in me incurrit; nihil ad voluntatem fluit; nihil ex sententia succedit; fortuna utor periniqua. Cf. **Miser.** USUS: Si quis reipublicæ est infelix, is felix esse non potest. Cf. **Fortuna adversa.**

INFENSĒ, *En ennemi.* USUS: Nemo mihi infensius est adversatus.

INFENSUS, a, um, *Ennemi.* SYN. Inimicus. ADV. Vehementer. USUS : In te civitati infensique sunt. Esse infensum fortunis alicujus. Civibus suspectus, graviterque infensus. Cf. **Inimicus, Alienus.**

INFERCĬO (infarcio), is, fersi, tum, ire, a. *Remplir, accumuler.* SYN. Infarcio, inculco. USUS : Ne inferciens verba, quasi rimas expleat.

INFĔRI, ōrum, m. pl. *Enfers.* SYN. Inferorum carcer; impiorum a morte sedes, locus pœnarum et cruciatuum æternorum, ubi impii seclusi a concilio cœlestium in perpetuis miseriis versabuntur ; Dii manes. PHRAS. 1. **Ad inferos detrusus est,** *il fut précipité dans les enfers.* Eum inferi excepere æternis exurendum ignibus; ad cruciatus nullo ævo finiendos, ad sempiternos ignes deturbatus est; ad inferos migravit, descendit, expensurus supplicia sempiternis sæculorum ætatibus luenda; ad inferos præceps actus, sceleratorum sedem ac regionem. 2. **Ad inferos pœnas luit scelerum,** *il expie ses crimes en enfer.* Pœnas dat apud inferos; supplicia luit in omne ævum duratura; nullius ævi longinquitate finienda; æternis apud inferos suppliciis mactatur. Cf. **Animæ damnatæ.** USUS: Ab inferis revocare, excitare, elicere testem veritatis. Apud inferos impiorum supplicia perferre. Ad inferos pœnas parricidii luere.

INFĔRĬÆ, ārum, f. pl. *Sacrifice offert aux mânes.* RAD. **Ab inferis, quo mortui apud gentiles descendere credebantur.** SYN. Justa, feralia, mortuorum sacra. USUS : Inferias alicui dare, afferre.

INFĔRĬOR, ōris, omn. gen. *Plus bas, inférieur.*)(**Superior.** USUS : Prudentia et usu me non est inferior. Inferioris ordinis amici. In inferiores crudelis, in superiores contumax, in æquos et pares fastidiosus. Superior ordine, inferior fortuna.

INFERNUS, a, um, *Infernal.* USUS : Inferna sedes.

INFĔRO, fers, tŭli, illātum, ferre, a. *Porter dans.* SYN. Inveho, importo, induco, intrudo.)(**Effero.** ADV. Mature, posterius, ultro. USUS : Terrorem, metum, cladem, calamitatem alicui inferre, *inspirer de l'effroi.* Inferre sermonem de re aliqua, *parler de quelque chose.* Vim alicui, manus, periculum capitis inferre, *faire violence à qqn, lui donner la mort.* Pedem inferre; inferre se in senatum, *entrer.* Inferre facinus in famam et fortunas alterius, *déshonorer qqn, lui enlever ses biens.*

INFĔRUS, a, um, *Qui est au-dessous, inférieur.* RAD. Ab infra. SYN. Infernus.)(**Superus.**

INFESTĒ, *En ennemi.* SYN. Inimice, hostiliter, hostilem in modum.

INFESTUS, a, um, *Ennemi.* SYN. Infensus, inimicus, adversus, molestus.)(**Propitius.** ADV. Maxime. USUS : 1. Fortuna mihi olim propitia, nunc infesta est. Omnia mihi summam per injuriam sunt infesta. Infestis omnium oculis conspicior. Fertur infestus in omnes. Iniquo infestoque animo intueri aliquem. 2. **Plenus discriminis,** *attaqué, infesté, peu sûr.* Viæ excursionibus infestæ. Saltus latrociniis infestus. Agrum Rom. hostes infestum reddidere. Cf. **Alienus, Inimicus, Vexo.**

INFĬCĬĀTĬO, ōnis, f. *Dénégation*. SYN. Negatio, depulsio. USUS : Crimina plerumque inficiatione defendimus.

INFĬCĬĀTOR, ōris, m. *Fripon, qui nie une dette, un dépôt*. USUS : Una eademque est fraudatoribus et inficiatoribus impudentia.

INFĬCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Mélanger, imprégner*. SYN. Imbuo. ADV. Plane. USUS : 1. Teneros et rudes inficere et flectere. 2. **Corrumpo, vitio**, *gâter, corrompre, infecter, empoisonner*. Opinionum pravitate, languore, otio, desidia infecimus et corrupimus. Cf. **Corrumpo.**

INFĬCĬOR (**infitior**), aris, atus sum, ari, d. *Nier*. SYN. Nego.)(**Confiteor.** ADV. Vere. USUS : Cum posset inficiari crimen, cum in alios derivare, confessus est. Cf. **Nego.**

INFĬDĒLIS, e, gen. com. *Infidèle, inconstant*. SYN. Infidus.)(**Bonus, fidelis.** PHRAS. **Sunt infideles**, *ils sont infidèles*. Improbi sunt et perfidiosi; est in iis perfidia plusquam Punica; omnia in iis insidiosa sunt et fallacia; nihil in iis veri, nihil sancti, nullus dĕum metus, nullum jusjurandum, nulla religio; fidem non præstant; in fide non manent; fluxa iis est fides. USUS : Non do, non dedi cuiquam infideli fidem. Cf. **Perfidus, Perjurus. Infidelis** (VULG.), *les infidèles, ceux qui adorent les idoles*, **rectius dicitur**: Religionum nostrarum mysteriis non initiatus. **Idololatra.**

INFĬDĒLĬTAS, atis, f. *Infidélité*. SYN. Perfidia. PHRAS. **Suspectus eris de infidelitate**, *vous serez suspect de trahison*. Erit cur de fide tua non bene homines existiment; venies in suspicionem infidelitatis, parum bonæ, parum rectæ fidei; fides tua in suspicionem adducetur, in dubium veniet, in dubium vocabitur; causam afferes de tua fide secus existimandi. USUS : Quantæ infidelitates in amicis !

INFĬDĒLĬTER, *D'une manière peu loyale*. SYN. Perfidiose.

INFĬDUS, a, um, *Peu sûr, infidèle, changeant*. SYN. Infidelis.)(**Fidus.** USUS : Nihil enim stabile, quod infidum est. Cf. **Infidelis.**

INFĬGO, is, fixi, fixum, ere, a. *Ficher dans, enfoncer; imprimer*. SYN. Impingo.)(**Evello.** ADV. Fidenter. USUS : Hæc cura semper mihi erit animoque meo infixa. Infixus animo hæret dolor. Infixum in patriæ caritate animum gerit. Cf. **Imprimo.**

INFĬMUS, a, um, *Le plus bas, le dernier, infime*.)(**Summus.** USUS : Ex infimo genere et fortunæ gradu. Infima fæx populi. Infimo cuique gratissima animadversio. Infima conditio servorum.

INFĬNĬTAS, atis, f. *Immensité*. SYN. Immensitas, infinitio, innumerabilitas. USUS : Infinitas locorum, rerum atque naturæ. Infinitatem omnem mente peragrare.

INFĬNĬTĒ, *A l'infini*. SYN. Sine modo et fine. USUS : Divitias infinite concupiscit. Materia infinite dividi et secari potest.

INFĬNĬTĬO, ōnis, f. *Immensité*. SYN. Infinitas.

INFĬNĬTUS, a, um, *Infini*. SYN. Immensus, innumerabilis, inexhaustus, indeterminatus, cujus nulla est ora, nulla extremitas.)(**Definitus.** USUS: Immensa, infinita, immoderata cupiditas. Infinitam potestatem alicui permittere. Infinita posteritas.

INFIRMĀTĬO, ōnis, f. *Réfutation*. SYN. Debilitatio, confutatio, refutatio. EPITH. Conjecturalis, comparativa. USUS : Infirmatio rerum judicatarum.

INFIRMĒ, *Faiblement*. SYN. Parum. USUS : Videbam infirme animatos.

INFIRMĬTAS, atis, f. *Faiblesse*. SYN. Imbecillitas, debilitas. USUS : Me conficit sollicitudo, ex qua etiam infirmitas corporis. Infirmitatem corporis animi virtute superare. Infirmitas laterum, virium, animi, ætatis, valetudinis. Cf. **Debilitas.**

INFIRMO, as, avi, atum, are, a. *Affaiblir*. SYN. Infirmum facio, debilito, frango.)(**Confirmo.** USUS : Infirmare fidem alicujus et convellere. Pacta infirmare. Legem, senatum, veritatem infirmare. Infirmare objecta et diluere. Cf. **Debilito, Frango.**

INFIRMUS, a, um, *Faible, malade (d'esprit et de corps)*. SYN. Imbecillis, debilis, enervatus, fractus, carens viribus.)(**Firmus.** ADV. Omnino. PHRAS. 1. **Corpore est admodum infirmo**, *il est d'une très faible complexion*. Corpore est effeto, fracto et debilitato; parum firmamenti, parum in eo virium est ; qua imbecillitate, qua macie? Summa gracilitate atque infirmitate corporis. Cf. **Debilis, Valetudo.** 2. **Animo adhuc est infirmo**, *il n'a pas encore assez de prudence*. Animo est nondum consilio ac ratione firmato; pectoris ejus angustiæ nondum capiunt tantam consilii firmitatem; non recipit levitas ista, non egestas animi; non infirmitas ingenii sustinet personam tam gravem, tam severam. Cf. **Animus.** USUS : Homo ætate affecta, infirmis viribus, afflictus, caducus.

INFLAMMĀTĬO, ōnis, f. *Inflammation; enthousiasme*. SYN. Ardor. USUS : Inflammatio animi et quidam quasi afflatus furoris.

INFLAMMO, as, avi, atum, are, a. *Mettre le feu à, allumer, brûler*. SYN. Incendo, ignem infero, faces admoveo.)(**Restinguo, exstinguo.** ADV. Necessario. USUS: 1. Templa inflammare. 2. **Hortor, incito, impello,** *exciter, échauffer*. Animos inflammare. Inflammare populum ; inflammare motus animorum, *vel* exstinguere. Inflammatus ira. Cf. **Impello, Excito.** Inflammatur et exardescit in dicendo.

Cf. **Hortor, Excito, Impello**; *item*: **Ignis, Incendo, Accendo, Flamma.**

INFLĀTĬO, ōnis, f. *Enflure.* SYN. Tumor. EPILH. Magna. USUS : Fabæ magnam inflationem habent.

1. **INFLĀTUS**, a, um, *Enflé.* SYN. Tumidus. ADV. Vehementius, gravius. USUS : 1. Serpens inflato collo. 2. **Superbus, elatus,** *enflé, enorgueilli.* Hostes spe animisque inflati. Lætitia inflatus et insolens. Errore, opinionibus inflati. Cf. **Superbus, Arrogans.**

2. **INFLĀTŬS**, ūs, m. *Insufflation, souffle.* SYN. Afflatus. EPITH. Divinus, primus. USUS : Primo tibicinis inflatu, *au premier son de la flûte.* Instinctu inflatuque divino.

INFLECTO, is, flexi, flexum, ere, a. *Courber; fléchir, désarmer.* ADV. Leviter, oblique. USUS: Jus civile non gratia inflectitur, non potentia perfringitur. Ne injuria animi tui magnitudinem inflectat. Inflexa, mollis et tenera oratio.

INFLEXĬO, ōnis, f. *Action de plier, courbure.* SYN. Flexio. EPITH. Fortis ac virilis. USUS : Inflexio laterum.

INFLĪGO, is, flixi, flictum, ere, a. *Causer, infliger.* SYN. Infero. USUS : Mortiferam plagam reipublicæ infligere. Id tibi dedecus, turpitudinem sempiternam infliget. Cf. **Impingo.**

INFLO, as, avi, atum, are, a. *Enfler, enorgueillir.* SYN. Efferor, intumesco. PHRAS. 1. **Ex re tantilla inflaris ?** *Quoi ! vous vous enorgueillissez pour si peu de chose ?* Res tantilla tibi dat animos ? Res tam exigua tibi animos facit ? Res tantilla tibi eos affert spiritus ? Ex re tantilla tollis animos ? Res tantilla adeo effert animum ? Ex re tantilla adeo te extollis ? Cf. **Superbus.** USUS : Insolentia, timore, spe, lætitia inflari.

INFLŬO, is, fluxi, fluxum, ere, a. et n. *Couler dans.* SYN. Illabor.)(Effluo. PHRAS. 1. **Savus in Danubium influit,** *la Save se jette dans le Danube.* Savus Danubio flumini miscetur; in Danubium præcipitat, se evolvit ; in Danubium devolvitur; Istro flumine excipitur; leni aquarum tractu Istro se insinuat; Danubium auget. Cf. **Flumen.** USUS : In animos, in aures concionis blanditiis orationis influere. Ex illa lenitate ad hanc vim influat aliquid, oportet. Influunt in urbem hostes.

INFŎDĬO, is, fōdi, fossum, ere, a. *Enfouir, enterrer.* USUS : Corpus terræ infodere.

INFORMĀTĬO, ōnis, f. *Formation, forme.* SYN. Notio. EPITH. Antecepta, insita in animo. USUS : Antecepta quædam animo rei informatio. Habemus in animo insitam informationem quamdam DEI, *nous avons dans l'âme une notion innée de la Divinité.* In unius verbi imagine sæpe totius sententiæ informatio est.

INFORMIS, e, gen. com. *Informe.* USUS: Cum res muta et informis fit eloquens et formata.

INFORMO, as, avi, atum, are, a. *Façonner.* SYN. Adumbro, formo, instituo. USUS : 1. Consilium quoddam, cogitationem, judicium informare, **rudi modo adumbrare.** 2. **Imbuo,** *instruire.* Juventutem artibus informare. Cf. **Doceo.**

INFORTŪNĀTUS, a, um, *Malheureux.* SYN. Calamitosus, ærumnosus. Cf. **Miser, Infelix.**

INFORTŪNĬUM, ii, n. *Malheur, infortune.* SYN. Calamitas, ærumna, adversi casus. PHRAS. 1. **Invidia in hoc infortunium me conjecit,** *c'est l'envie qui m'a causé ce malheur.* In eum me casum demisit ; hoc me malo, hoc infortunio mactavit; aliena me invidia, non culpa mea me perculit, afflixit ; in eam me calamitatem traxit, hoc mihi vulnus inflixit; hanc mihi plagam imposuit; hac me ruina involvit; tantum mihi malorum importavit; me in ruinam impulit. 2. **Duo infortunia mihi accidere,** *deux accidents me sont arrivés.* Duo fulmina per hos dies me perculere; calamitatem unam, quam casus infestus tulit, altera crudelius aggravavit fortuna; cum vix primus turbo immani fragore detonuisset, secunda mox procella in me desæviit; vix ex ea fortunæ sævitia emersi, in novam calamitatem incidi; dedecoris acerbitatem casus haud paulo infestior cumulavit. Cf. **Calamitas, Miseria, Adversa res.** USUS : Magnum sibi infortunium invenit.

INFRA, *Au-dessous.* SYN. Sub.)(**Supra.** USUS : Non modo ex numero vivorum, sed infra mortuos amandandus. Humanas res infra se ducere.

INFRACTĬO, ōnis, f. *Abattement.* SYN. Abjectio. USUS : Infractio quædam animi et demissio.

INFRACTŬS, a, um, *Abattu.* SYN. Fractus, demissus. USUS : Non modo non infracto, sed etiam confirmato erat animo. Cf. **Animus, Abjectus.**

INFRĒNO as, are, a. * *Brider, mettre un frein.* SYN. Equis frenum impono.

INFRĔQUENS, entis, omn. gen. *Peu assidu; peu nombreux.* SYN. Parum frequens. USUS : Senatus infrequens, *le sénat qui n'est pas en nombre.* Et Romæ, et in prædiis sum infrequens. Cf. **Rarus.**

INFRĔQUENTĬA, æ, f. *Petit nombre, rareté.* SYN. Paucitas, solitudo.

INFRINGO, is, frēgi, fractum, ere, a. *Briser, anéantir, ruiner.* SYN. Frango, concido, debilito. USUS : Animos alicujus, spem, audaciam, vires, dignitatem, auctoritatem infringere. Elanguescit, debilitatur, infringitur

tua industria. Manus infringere, *faire claquer ses doigts.* Cf. **Frango.**

INFŪCĀTUS, a, um, *Fardé.* SYN. Fucatus, coloratus. Cf. **Sincerus.**

INFŬGĬO, is, fūgi, ĭtum, ere, *S'enfuir.* SYN. Confugio. USUS : Ne in tribunatus portum infugeret.

INFŬLA, æ, f. *Ruban, bandelette.* SYN. Mitra, diadema. USUS : Sacerdotes cum infulis et verbenis. Venditis imperii infulis, *fleurons.*

INFŪMĀTUS, a, um, *Séché à la fumée.* USUS : Carnes infumatæ.

INFUNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Verser dans, répandre, faire pénétrer.* SYN. Fundo, instillo.)(**Effundo.** USUS : Luxum, vitia in civitatem infundere; se in stirpem, genus alienum infundere; in memoriam ut in vas, ea, quæ discimus, infunduntur. Infusa in urbem barbaries, peregrinitas.

INFUSCO, as, avi, atum, are, a. *Rendre brun; gâter, corrompre.* SYN. Inficio. USUS: Quos aliqua barbaries domestica infuscat. Vicinitas non infuscata malevolentia. Cf. **Inficio.**

INGĔMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Redoubler.* SYN. Gemino.

INGĔMISCO, is, ere, n. *Gémir, se lamenter.* SYN. Gemo. USUS : Pueri Spartani non ingemiscunt verberum dolore laniati. Cf. **Gemo.**

INGĔNĔRO, as, avi, atum, are, a. *Implanter, inculquer.* SYN. Ingigno. USUS : Natura amorem in filios parentibus ingenerat, *la nature a gravé dans le cœur des parents l'amour de leurs enfants.* Ei familiæ ingenerata frugalitas videtur.

INGĔNĬŌSĒ, *D'une manière ingénieuse.* SYN. Solerter, acute, subtiliter,

INGĔNĬŌSUS, a, um, *Ingénieux, habile.* SYN. Multum habens ingenii, acutus, solers; eximio, acerrimo ingenio.)(**Hebes, tardus.** PHRAS. **Vir ingeniosus est et peracutus,** *cet homme est plein d'esprit.* Acer investigator rerum est, quæ a natura involutæ videntur; mira quædam, et nova excogitare solitus; vir est, quo nihil solertius; qui solertissime perspiciat omnia; sagax, providus ad futura prospicienda; mente acri et perspicaci, prudentia præditus; egregia est ingenii acie; in quo multa docilitas et memoria quæ fere ingenii nomine appellantur; animi motibus celebribus, ad inveniendum acutis, ad memoriam firmis, ad explicandum ornandumque expeditis, quem summum excellensque ingenium armavit ad omnia; vir summa indole, abundantia quadam ingenii præstans; incredibili ingenii magnitudine; singulari ac prope divina quadam vi ingenii; indoles in illo magna, ingeniumque versatile sic pariter ad omnia, ut natum ad id unum diceres, quodcumque ageret; floret ingenii acumine; acri et perspicaci pollet ingenio; ea est homini ingenii acies, ea intelligendi acrimonia, is vigor, id acumen, ea mirifica vis ingenii, nihil ut non videat, nihil non scientia comprehendat; est in eo, non quale multis contingit, ingenium, sed egregium, exquisitum, singulare ac prope divinum; dotibus ingenii instructus est eximiis. Cf. **Ingenium.** USUS : Aristoteles docet omnes ingeniosos melancholicos esse.

INGĔNĬUM, ii, n. *Talent, intelligence, génie.* SYN. Vis ingenii, ingenii acies, acumen, perspicacitas mentis, solertia, ingenii celeritas, indoles. EPITH. Acre, acutum, bonum, dignum immortalitate, divinum, elegans, excellens, exiguum, eximium, fidum, hebes, humanum, illustre, immemor, inverecundum, lene, magnum, mediocre, mirum, miserum, muliebre, multiplex, optimum, oratorium, par, parvum, præclare, præstans, sane probabile, probum, singulare, splendidissimum, summum, tantum, tardum. PHRAS. 1. **Ingenium sentio in te esse summum,** *je m'aperçois que votre intelligence est supérieure.* Ingenium in te sentio esse eximium, non mediocre, non vulgare; non quale multis contigit, sed exquisitum, rarum, singulare, præstans, acutissimum et plane divinum; acutissimam esse aciem ingenii tui, egregio te a natura instructum esse ingenio, minimo te esse hebetem ad id, quod melius sit intelligendum judico. Eam esse ingenii tui aciem judico, nihil, ut non videas, assequaris, facile intelligas, mente comprehendas. Ingenii tantum in te esse duco, quantum potest esse plurimum; de ingenii tui præstantia, vi, acie ita statuo, neminem anteferri tibi, paucos admodum conferri posse; præstare, excellere, valere, florere te ingenio; ingenio te vel omnibus antecellere, vel certe nemini concedere judico; ingenii tui præstantiæ tantum tribuo, ut paucos comparem, neminem tibi anteponam; omnibus te ingenii laudibus efflorescere; extra omnem ingenii aleam esse positum judico; mentem sagacem, ingenium acerrimum in te esse sentio. 2. **Hoc ingenium meum superat,** *cela surpasse la portée de mon esprit.* Non hoc ingenii est mei; non capiunt rem tantam ingenii mei angustiæ; vires ingenii hoc superat; hoc ingenii facultatem excedit; hæc illi disputent, quibus vires ingenii pares; modus ingenii contractior, haud adeo patent ingenii mei fines, ut ista comprehendant. 3. **Totum ingenium ad causam cognoscendam impendere,** *employer tout son talent à la connaissance d'une cause.* Nervos omnes ingenii contendere; ingenium exacuere; omnes ingenii vires ad causæ cognitionem conferre; toto pectore in causæ cognitionem incumbere; nihil ingenii, nihil industriæ prætermittere in causis cognoscendis. 4. **Præstanti est indole atque**

ingenio, *il a un naturel et un talent remarquable.* Rara hominis, summaque indoles; alta animi indoles, rectum ingenium, vis naturæ pulcherrima. Cf. **Indoles.** USUS: 1. Industria alit, suppeditat, acuit ingenium. Abundat, valet, floret ingenio. Effulget, elucet in rebus omnibus ejus ingenium. Ingenii opinio. 2. **Natura, Indoles,** *caractère, nature.* Inverecundum animi ingenium; unius in bono constans, quam navum in malitia ingenium; ferox, mutabile, servile ingenium. Suo vivere ingenio. Ad ingenium redire, se recipere, *retourner à son naturel.* Cf. **Ingeniosus, Natura.**

INGENS, entis, omn. gen. *Grand, immense.* SYN. Immanis, grandis, immensus. USUS: Ingens, immanis præda, pecunia. Cf. **Magnus.**

INGĔNŬĒ, *En homme libre; ouvertement, franchement.* SYN. Candide, libere, sincere. USUS: 1. Ingenue educatus. 2. Cupere me laudari, aperte et ingenue fateor.

INGĔNŬĬTAS, atis, f. *Sentiments nobles, honnêteté, réserve.* SYN. Liberalitas, honestas, probitas. USUS: Præ se ferre probitatem quamdam et ingenuitatem. Vitanda verborum turpitudine ingenuitatem suam et ruborem præstare. Cf. **Honestas, Decet.**

INGĔNŬUS, a, um, *Libre; honnête.* SYN. Liberalis, liber, honestus. ADV. Imprimis, maxime. USUS: Nihil in eo apparet moderatum, pudens, pudicum, ingenuum. Homo ingenuus, liberaliter educatus. Vita, animus, artes ingenuæ et liberales. Cf. **Honestus.**

INGĔRO, is, gessi, gestum, ere, a. *Apporter, offrir, présenter; accumuler.* SYN. Infero, intrudo. USUS: Sed quid ego ingero præterita?

INGIGNO, is, gĕnŭi, gĕnĭtum, ere, a. **Adhibetur tantum præter. tempore ac supino.** *Inculquer dès la naissance.* SYN. Ingenero. USUS: Ingenita naturæ virtus. Veri inveniendi cupiditatem nobis natura ingenuit.

INGLŌRĬUS, a, um, *Qui vit sans gloire.* SYN. Inhonoratus.)(**Honoratus.** USUS: Vita inhonorata, ignobilis, ingloria. Cf. **Contemptus.**

INGLŬVĬES, ei, f. *Voracité, gourmandise.* SYN. Voracitas. Cf. **Gula, Vorax.**

INGRĀTĒ, *En ingrat.* SYN. Animo ingrato, illiberaliter. USUS: Ingrate nostra facilitate abutuntur.

INGRĀTĬIS, abl. **adverbii loco sumptus.** *A regret, à contre-cœur, contre le gré de.* USUS: Tuis ingratiis abibo (**te invito ac repugnante**). Cf. **Invitus.**

INGRĀTIS, *Malgré qqn.* SYN. Invito, cum mala gratia.)(**Cum bona gratia.** USUS: Extorquendum est invito et ingratis, quod debet.

INGRĀTUS, a, um, *Ingrat.* SYN. Immemor beneficii, gratiæ.)(**Gratus.** ADV. Crudeliter, impie. PHRAS. 1. **Ingratus es,** *vous êtes un ingrat.* Ingratum te præbes; ingrate agis; gratiam non refers; gratiam non reddis; gratiam a te non fero; officium in te requiro, desidero; officium non præstas; meis in te meritis non respondes; mea in te officia non rependis; officia officiis non compensas; memorem beneficii animum non præstas; in vitium animi ingrati incidisti; turpem ingrati animi culpam sustines; de referenda gratia parum es sollicitus, parum laboras, parum cogitas; referendæ gratiæ haudquaquam studiosus es. 2. **Nihil pejus odi, quam animi ingrati vitium (VULG. Ingratitudinem),** *je ne hais rien tant que l'ingratitude.* Nullum odiosius mihi crimen est ingrati animi culpa; nullum hominum genus acerbius odi, acerbiore insector odio, quam qui gratiam bene meritis non referunt; qui de gratia referenda minimum cogitant, parum laborant; cum omne crimen, tum vero prætermissæ gratiæ, neglecti officii culpa gravis admodum, molesta et odiosa mihi est; odi immemorem beneficii animum, et ingrati animi crimen detestor. USUS: 1. Nihil cognovi ingratius, in quo vitio nihil non mali inest. Ingrati animi crimen horreo. Ingratus animus. 2. **Molestus, odiosus,** *désagréable.* Si ingrata tibi sunt officia mea, non committam, ut tibi insanire videar. Cf. **Odiosus, Molestus.**

INGRĂVESCO, is, ere, n. *Croître, s'accroître, augmenter.* SYN. Glisco, cresco, gravior fio. ADV. Vehementius. USUS: Ingravescit in dies malum. Annona ingravescit. Corpora defatigatione ingravescunt. Cf. **Augeo.**

INGRĔDĬOR, ĕris, gressus sum, grĕdi, d. *Entrer; marcher sur ou vers.* SYN. Intro, introeo, me infero, ineo, pedem infero, pedem pono, adeo, accedo. ADV. Audacius, æqualiter, paulo secius, pedetentim, penitus, similiter, tarde, timide. USUS: 1. Iter, causam, vitam honestam ingredi. Hoc die primum in spem libertatis ad dicendum ingressus sum. Vestigiis majorum ingredi. 2. **Aggredior, incipio,** *commencer.* Id nunc facere ingredimur. De iis dicere ingressus sum. Consilium, rationem vivendi, bellum ingredi. 3. **Gradior, eo,** *aller, marcher.* Libere ingredi. Hanc viam vix sine casu aliquo, aut prolapsione ingrediere. Cf. **Incedo, Aditus.**

INGRESSĬO, onis, f. *Entrée dans; marche.* SYN. Introitus, aggressio, incessus. EPITH. Obscura, antiqua, moderata. USUS: Interdum orationis cursus est incitatior, interdum ingressio moderatior.

INGRESSŬS, ūs, m. *Commencement, début; marche.* SYN. Incessus. USUS: Vestigiis odorari ingressus cujuspiam. Orationis vestigia ingressumque non vidi.

INGRŬO, is, ŭi, ere, n. *Menacer, être imminent.* SYN. Impendeo. USUS : Periculum, metus, morbus ingruit. Cf. **Immineo.**

INGURGĬTO, as, avi, atum, are, a. — se, *Se précipiter, se ruer sur.* SYN. Infero, immitto. USUS : Se in copias alicujus, in multa flagitia ingurgitare, *se ruer sur la fortune de qqn, se plonger dans tous les vices.* Cf. **Immergo.**

ĬNHĂBĬLIS, e, gen. com. *Inhabile.* SYN. Ineptus.

ĬNHĂBĬTĀBĬLIS, e, gen. com. *Inhabitable.* SYN. Vastus, incultus, desertus.)(**Habitabilis.**

ĬNHĂBĬTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Habiter dans.* SYN. Habito.

ĬNHÆRĔO, es, hæsi, hæsum, ere, n. *Rester attaché à, adhérer.* SYN. Hæreo, insideo. ADV. Penitus. USUS : Animi corporibus inhærentes. Inhæret visceribus dolor. Inhæret id in mentibus omnium. Cf. **Hæreo, Adhæreo.**

ĬNHĀLO, as, avi, atum, are, a. *Exhaler.* SYN. Exhalo, afflo. USUS : Teterrimam nobis popinam inhalabas.

ĬNHĬBĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Retenir, arrêter.* SYN. Cohibeo, coerceo. USUS : Inhibere remos, remiges. An te non inhibet vox miserorum ? Cf. **Cohibeo, Comprimo, Coerceo.**

ĬNHĬBĬTĬO, ōnis, f. *Action de retenir.* USUS : Inhibitio remigum, *action de ramer en sens contraire.*

ĬNHĬO, as, avi, atum, are, n. *Désirer avec ardeur.* USUS : Uberibus puer inhians. Cf. **Desidero, Aspiro, Capto, Aucupor.**

ĬNHŎNESTĒ, *Malhonnêtement.* SYN. Spurce.

ĬNHŎNESTUS, a, um, *Malhonnête.* SYN. Turpis.)(**Honestus.** PHRAS. **Patrem senio confectum deserere, inhonestum est,** *abandonner un père accablé de vieillesse est un crime honteux.* Non decet, non convenit, haud æquum est ; nefas est, iniquum est ; flagitium est ; minime honestum, minime rationi consentaneum est. Cf. **Decet, Turpis.** USUS : Quæ honeste nominari non possunt, inhonestissima sunt.

ĬNHŎNŎRĀTUS, a, um, *Qui n'a pas reçu de récompense.* SYN. Inglorius.)(**Honoratus.** Cf. **Vilis.**

ĬNHORRESCO, is, horrŭi, ere, n. *prop. Se hérisser; devenir effrayant (par l'obscurité).* USUS : Inhorrescit mare, tenebræ conduplicantur, *la mer se couvre de ténèbres.* Cf. **Horror.**

ĬNHOSPĬTĀLIS, e, gen. com. *Inhospitalier.* SYN. Desertus, incultus, asper.

ĬNHOSPĬTĀLĬTAS, atis f. *Inhospitalité.* EPITH. Domestica, molesta, impudens, crudelis, moderata. USUS : Inhospitalitas est opinio vehemens, fugiendum esse hospitem.

ĬNHŪMĀNĒ, *Durement.* SYN. Inhumaniter.

ĬNHŪMĀNĬTAS, tātis, f. *Dureté, cruauté.* SYN. Immanitas, crudelitas. USUS : Mansuetudinem in inhumanitatem convertere. Cf. **Crudelitas.**

ĬNHŪMĀNĬTER, *Durement.* SYN. Inhumane.

ĬNHŪMĀNUS, a, um, *Inhumain, cruel.* SYN. Crudelis, communi hominum sensu carens, asper, ferus, durus, difficilis, agrestis; morum insuavium, vitæ communis ignarus; humanitatis expers, immemor, nunquam particeps; inops humanitatis et inurbanus; ab humanitate derelictus. PHRAS. 1. **Homo ferus et inhumanus est,** *cet homme est barbare et inhumain.* Nihil tam ferum ac inhumanum, quam hominis hujus indoles asperrima ; humanitatem exuere videtur, ita dificilis aditus, gravis vultus, superba responsa, insolens ęst vita ; summa morum acerbitate et immanitate natura omni humano generi insociabilis; ut feræ quædam nunquam mitescunt, sic immitis et implacabilis est ejus hominis animus et a cultu ac humanitate longissime remotus. Cf. **Barbarus, Durus, Crudelis.** 2. **Brasiliæ populi plane inhumani sunt,** *les peuples du Brésil sont tout à fait sauvages.* Brasiliæ gentes humanitatis immemores sunt ; humanitatem omnem exuerunt, abjecerunt ; omnem humanitatis sensum amisere, ab humanitate derelicti sunt ; humanitatem a se omnem exstirparunt. USUS : In hoc animo nihil inhumanum, nihil agreste est. Cf. **Agrestis.**

ĬNHŬMĀTUS, a, um, *Qui n'a pas reçu de sépulture.* SYN. Insepultus. USUS : Diogenes se inhumatum projici jussit.

ĬNĬBI, *Là (sans mouv.).* SYN. Ibidem.

ĬNĬMĪCĒ, *En ennemi.* SYN. Infeste, inimico animo.)(**Amice.** USUS : Infestissime, inimicissime agere, contendere cum aliquo, insectari aliquem.

ĬNĬMĪCĬTĬA, f. *Inimitié.* SYN. Simultas, alienatio, disjunctio. EPITH. Aperta, summa. PHRAS. 1. **Graves inimicitias inde habebis,** *vous vous ferez par là d'implacables ennemis.* Graves inimicitias suscipies, subibis, adibis ; grandes tibi inimicitiæ erunt, nascentur ; ad inimicitias graves venies, descendes ; intercedent tibi cum aliis graves inimicitiæ ; grave odium adversus te concitabis ; odium subibis, incurres acerbissimum ; habebis tibi infensos multos ; gerendæ tibi erunt, exercendæ capitales inimicitiæ ; ab inimicitia tua eam ob rem deficient plurimi, et societatem dissolvent ; in simultate non cum paucis eris ; plurimos a te avertes ; alii ex aliis se a conjunctione tua avellent ; non pauci alieno in

te erunt animo, seseque a te disjungent ; infestis deinceps animis dissidebitur; inimicitias graves contrahes; alia ex aliis simultas incidet, atrocioribus inimicitiæ certaminibus exercenda. Cf. **Amicitiam dissolvo, Odium.** 2. **Ponite tandem inimicitias,** *réconciliez-vous enfin.* Inimicitias tandem candide et simpliciter ponite, deponite ; exstinguite veteres simultates ; inimicitias diuturnas caritati patriæ condonate ; discedite tandem ab inimicitiis et odiis inveteratis, vosque ex inimicitia in gratiam revocate. Cf. **Amicitiam redintegro, Concilio.** USUS : 1. **Inimicitias appetere,** *concevoir, avoir de la haine.* Indicere, concipere, denuntiare ; ad inimicitias vocare. 2. **Inimicitias capere,** *se faire des ennemis.* Suscipere, adire, subire, habere, exercere, gerere ; ad inimicitias venire, descendere; inimicitiæ mihi tecum sunt, intercedunt. 3. **Inimicitias deponere,** *se réconcilier.* Ponere, patriæ concedere inimicitias ; ab inimicitiis discedere. Cf. **Odium.**

INĬMĬCUS, a, um, *Ennemi. Item :*

INĬMĬCUS, i, m. *Ennemi.* SYN. Hostis, infestus, infensus, adversarius, alienatus, non æquus, iniquus, invidus, obtrectator. EPITH. Acer, acerbus, communis, gravis, incolumis, innocens, magnus, odiosus, paternus, pecuniosus, potentissimus, valens, verecundus, voluntarius. ADV. Acrius, aperte, crudeliter, graviter, valde, usque eo. PHRAS. **Inimicus est perpetuus,** *c'est un ennemi éternel.* Alienissimo est a me animo; inimicissimum se mihi reddidit ; animum ostendit mihi crudeliter inimicum ; immortales in me gerit, exercet iras ; infestissimus est meis fortunis et laudibus ; inimicitias jam diu susceptas et, ut videtur, posteris tradendas, pertinacissime persequitur ; resident etiamnum in animo ejus graves atrocesque inimicitiæ; sunt mihi cum eo homine inimicitiæ et veteres et atrocibus celebratæ certaminibus ; odio me insectatur capitali ; adversario illo utor gravi sane et infenso, qui, quidquid virium habet et acerbitatis, id totum in me confert ac effundit ; qui adversatur mihi acerrime et gravissime ; qui mihi pestem ac perniciem molitur, exitum machinatur ; qui totus incumbit in meam perniciem ; me ubique meaque commoda oppugnat ; nullam adversus me injuriam prætermittit. Cf. **Hostis, Odium, Injuria.** USUS : Aspicere te non potest, adeo inimico in te est animo.

INĬQUĒ, *Injustement.* SYN. Injuste. USUS : Ita iniquissime comparatum est ; iniquissime expulsus. Inique, contra jus fasque agere.

INĬQUĬTAS, atis, f. *Injustice.* SYN. Injuria. EPITH. Tanta.)(**Æquitas.** USUS : Æquitas certat cum iniquitate. Habet ea res magnam iniquitatem. In tanta hominum perfidia et iniquitate vivimus. Cf. **Injuria.**

INĬQUUS, a, um, *Injuste, méchant.* SYN. Injustus, injurius, inimicus, non habens æquitatem. ADV. Obscurius, valde.)(**Æquus.** USUS : Quæ res iniquissima et acerbissima est, nec ferenda. Homo natura asper, et omnibus iniquus ; iniquo infestoque animo intueri aliquem ; iniquo loco ad hostes subire, *attaquer les ennemis dans une position défavorable.* Cf. **Injustus, Inhonestus.**

INĬTĬA, orum, n. pl. *Mystères de Cérès.* SYN. Sacra Cereris.

INĬTĬO, as, avi, atum, are, a. **Sæpius usurpatur passiva voce.** *Être initié.* SYN. Inauguror, consecror, devoveor, sacris imbuor. USUS : Initiari sacris. Sacra initiata, et devota.

INĬTĬUM, ii, n. *Principe.* SYN. Principium, fundamentum, elementum. EPITH. Accomodatum naturæ, falsum. PHRAS. 1. **Hæc erant initia doctrinæ nostræ,** *tels étaient les fondements de notre doctrine.* Hæc erant incunabula doctrinæ nostræ ; hæ primæ origines et elementa studiorum nostrorum ; ab his profecta initiis est doctrina nostra ; hæc principia erant, et quædam quasi semina doctrinæ nostræ ; hæc doctrinæ erant primordia ; hæc rudimenta, hæc prima velut vestigia ac lineamenta erant doctrinae nostræ. Hoc a fonte omnis nostra doctrina manavit. 2. **Adhuc inter initia hæremus operum,** *nous sommes encore au commencement de nos travaux.* Adhuc in operum primordio stamus ; non in exitu, sed in limine operum nostrorum stamus ; vestibulum magni operis ingressi sumus ; longe absumus a metis, vix e carceribus digressi ; informatam habemus operis totius molem, non perfectam. 3. **Ab initio mundi,** *depuis le commencement du monde.* Ab orbe condito ; ab ultima mundi origine ; post hominum memoriam ; post natos homines. 4. **Belli initium satis fortunatum fuit,** *le début de la guerre fut assez heureux.* Lætissima erant armorum principia ; initia belli se dabant optime ; primo belli progressu satis felices fuimus; belli primordium satis lætum erat ; in limine, exordio, ingressu belli res nostræ habebant satis belle ; principio belli res ex sententia gestæ ; sub belli primordia optatis fortuna respondit. Cf. **Successus.** USUS : Belli initium ducere, capere, sumere a levibus prœliis. Belli initium inde profectum est, quod ; levi ex principio magnum bellum conflatum est, sed ut initia inchoavimus, ita persequenda sunt cœpta. Bonis initiis orsus male finiit. Ut male posuimus initia, sic cætera sequentur. Ut se dant initia, *comme on commence.* Cf. **Incipio, Inchoo, Exordium.**

INJĬCĬO, is, jeci, jectum, ere, a. *Jeter dans ; faire naître, susciter.* SYN. Objicio, immitto. USUS : Dubitationem alicui et scrupulum injicere. Cogitationem alicui, ardorem,

spem, metum, religionem, cupiditatem injicere. Frenos furori alicui manus injicere. Cf. **Impono.**

INJŪCUNDĬTAS, atis, f. *Défaut d'agrément.* SYN. Asperitas.

INJŪCŬNDĒ, *Désagréablement.*)(**Jucunde.**

INJŪCUNDUS, a, um, *Désagréable.* SYN. Insuavis, acerbus. USUS : Labor mihi minime injucundus. Cf. **Odiosus, Molestus.**

INJUNGO, is, junxi, junctum, ere, a. *Imposer; susciter.* SYN. Impono, affero, importo. USUS : Aliquid damni reipublicæ; servitutem alicui, onus, necessitatem injungere.

INJŪRĀTUS, a, um, *Qui n'a pas juré.* SYN. Qui non juravit, sine jurejurando. USUS : Tibi vel injurato credendum. Lingua juravi, mentem injuratam gero.

INJŪRĬA, æ, f. *Injustice.* SYN. Iniquitas.)(**Jus, beneficium.** PHRAS. 1. **Injuriam alicui facere,** *causer à qqn du préjudice.* Injuriam alicui inferre, afferre, imponere, conflare; injuria aliquem afficere, onerare, lacerare, lacessere, vexare, exagitare, insectari; injuriam jacere, mittere in aliquem; injuriosius tractare aliquem; patientiam alicujus tentare; ejus patientia abuti; injuriam alicui contexere; injuriis aliquem et maledictis proscindere, lædere, configere; injuriis ac maledictis appetere aliquem, incessere, jactare, violare, provocare. 2. **Gravem a te passus sum injuriam,** *j'ai souffert de votre part une grande injustice.* Injuriam a te accepi gravissimam; a te orta, nata est mihi illa injuria; gravi injuria a te afflictus sum; hæc mihi a te oblata, imposita est injuria; iniquius a te mecum est actum; injuriosus sane in me fuisti et iniquior; injuriose me tractasti; injurium, injuriosum, iniquum, gravem te sensi, expertus sum; gravem abs te pertuli injuriam; graviter læsus, offensus sum; gravem a te molestiam accepit animus meus; gravi a te injuria affectus, lacessitus, provocatus sum; appetitus injuria sum nullo meo merito, nulla mea culpa, nihil tale meritus; injuriose, acerbe, inique, contra jus omne, contra, quam meritus sum, immerentem, innocentem, nullius affinem culpæ, omnis culpæ expertem, ab omni vacuum culpa me tractasti. 3. **Injuriam ulciscar,** *je vengerai mes injures.* Persequar tot tuas in me injurias; parem brevi pro injuria gratiam referam; par pari referam; merita meritis compensabo; erit propediem, cum idem tibi reponam; cum pari te munere remunerabor; is sum, qui injuriam facile referre possim; feres a me, quod intulisti; impune tibi non erit, non abibit sic, quod injuria me affeceris; impunita non erit, inulta non relinquetur injuria tua. Memorem me injuriæ senties, experieris. Cf. **Ulciscor, Impune.** 4. **Adversus injuriam se defendit,** *il s'est défendu contre l'injustice.* Injuriam magno animo propulsavit; ab injuria hominem deterruit; injuriis restitit animo præsenti; ea injuria ut se levaret, nihil non egit; eam ut a se injuriam prohiberet, depelleret, ab injuria hominem ut detraheret, ut illa is, injuria abstineret, presentia animi effecit. 5. **Injuriam æquo animo pertulit,** *il a supporté cette injustice avec courage.* Plagam illam eo animo accepit, par ut injuriæ videretur; injuriam eo animo tulit, passus, perpessus est, tanquam ad se nihil ea pertineret; Cf. **Patior, Fero.** 6. **Injuriam omnium obliviscor,** *j'oublie toutes les injustices.* Injurias omnes oblivione contero; omnem acceptæ injuriæ memoriam ex animo deleo; animus ultionem non spectat; ultionis consilium omne libenter abjicio, omitto, depono; ab ulciscendi consilio animum abduco; non persequar injurias meas; injuriæ eæ omnes in amicitiæ gremio sunt sepultæ. Cf. **Obliviscor.** USUS : 1. Injuria est, quæ aut pulsatione corpus, aut convitio aures, aut aliqua turpitudine vitam alicujus violat. Injuria duobus modis fit : vi et fraude. 2. **Immerito,** *à tort.* Non injuria suspectus es. Cf. **Convitium, Contumelia, Ignominia.**

INJŪRĬŌSĒ, *Injustement.* SYN. Per contumeliam, contumeliose.)(**Jure.** USUS : Temere atque injuriose de aliquo suspicari.

INJURĬŌSUS, a, um, *Injuste.* SYN. Injurius. USUS : Injuriosa et facinorosa vita. Cf. **Injuria.**

INJŪRĬUS, a, um, *Injuste.* SYN. Iniquus.

INJUSSŪS, ūs, m. (adhibetur tantum abl.) *Sans l'ordre de.* SYN. Sine jussu, auctoritate, concessu.)(**Jussus.** USUS : Injussu populi hoc fecisti.

INJUSTĒ, *Injustement.* SYN. Inique, injuriose, contra fas. USUS : Injuste in quemquam impetum facere.

INJUSTĬTĬA, æ, f. *Injustice.* SYN. Iniquitas. EPITH. Capitalior, moderata.)(**Justitia.** USUS : Injustitiæ duo sunt genera, alterum eorum, qui inferunt, alterum eorum, qui ab iis, quibus infertur, non propulsant injuriam.

INJUSTUS, a, um, *Injuste.* SYN. Iniquus, injurius, injuriosus, immeritus, non debitus.)(**Justus.** ADV. Dupliciter. USUS : Qui perniciosa et injusta populis jussa describunt. Vir maleficus natara, et injustus. Ira non injusta, sed merita et debita. Injustum onus alicui imponere. Cf. **Injuria.**

INNASCŎR, ĕris, natus sum, nasci, d. *Naître dans.* SYN. Ingignor. USUS : Quibus recta ratio constansque innascitur.

INNĀTO, as, are, n. *Nager dans.* USUS : Pisciculi in concham innatant. Cf. **Nato.**

INNĀTUS, a, um, *Naturel, inné.* SYN. Insitus, ingenitus, ingeneratus.)(**Assumptus,**

adventitius. USUS : Innata est homini probitas, vel potius insita.

INNĀVĬGĀBĬLIS, e, gen. com. *Qui n'est pas navigable.*

INNECTO, is, nexŭi, nexum, ere, a. *Lier avec.* SYN. Necto.

INNĪTOR, ĕris, nixus *vel* **nīsus sum, niti, d.** *S'appuyer sur.* SYN. Inclinor, reclinor. PHRAS. **In te uno respublica innititur,** *la république s'appuie sur vous seul, c-à-d., vous êtes le seul soutien de la république.* Tuum est fulcire labefactatam rempublicam. In te uno nititur salus civitatis ; in te uno, atque in spe consilii tui requiescit ; fortunæ omnium nostrum tuæ fidei innituntur. USUS : Fortuna hostium uni viro innititur. Respublica in tuis humeris innititur.

INNO, ās, avi, are, n. et a. *Nager dans.* SYN. Innato.

INNŎCENS, entis, omn. gen. *Innocent.* SYN. Qui nihil nocet, qui nulli injuriam facit, integer, culpa vacans, ad quem ne suspicio quidem criminis perveniat; ab omni culpæ suspicione remotissimus, nullius probri compertus, a culpa vacuus, crimine innoxius. PHRAS. 1. **Innocens sum in ea causa,** *je suis innocent dans cette affaire.* Longe remotus a culpa sum ; procul absum ab ejus rei culpa ; culpa careo ; culpa vaco ; culpam ejus rei non sustineo ; expers culpæ sum ; affinis culpæ non sum ; purus a culpa sum ; tam absum a culpa, quam qui maxime ; culpæ ejus mihi non sum conscius ; extra culpam sum ; in culpa non sum ; in me conferri culpa non potest ; culpa ea in me conferenda, mihi assignanda, adscribenda, attribuenda non est ; ejus rei culpa hærere in me non potest ; abest a me ea culpa longissime ; abhorret ab ea culpa vitæ meæ institutique ratio ; procul a me hæc culpa est ; extra noxam sum ; is sum, quem nulla ejus culpæ suspicio violarit. 2. **Innocentem accusas,** *vous accusez un innocent.* Insontem, immerentem, nullo meo merito, injuria, injuste, inique, contra jus et æquum in crimen vocas ; nihil peccavi, nihil admisi, nullo me scelere adstrinxi, abs te tamen accusor ; expertem, criminis innoxium me exagitas ; vacuum a culpa in judicium vocas, reum facis, persequeris ; tu me sine causa, immerito in culpam vocas, in infamiam adducis. Cf. **Accuso.** 3. **Multi innocentes condemnantur,** *on condamne bien des innocents.* Sæpe, qui culpam non admiserunt, judicio, judicum sententiis damnantur ; multi falso scelere damnantur ; multi oblato falso crimine insontes opprimuntur ; multi nullius probri comperti, in quibus nullius inest peccati infamia, innoxii damnantur ; multi immerita damnatione afficiuntur, iniquis judiciis circumveniuntur, opprimuntur, expertes culpæ criminis pœnas luunt. USUS : Innocens dicitur, non qui leviter nocet, sed qui nihil nocet. Vir innocens, integer, religiosus. C. **Integer.**

INNŎCENTER, *Honnêtement, d'une manière irréprochable.* USUS : Vita innocenter acta.

INNŎCENTĬA, æ, f. *Innocence, intégrité, vertu.* SYN. Integritas vitæ et morum. EPITH. Par, singularis, vetus, summa. USUS : Innocentia est talis affectio animi, quæ noceat nemini. Vir summa integritate et innocentia. Cf. **Integer.**

INNŎCŬUS, a, um, *Inoffensif, qui ne fait pas de mal.* SYN. Innocens.

INNŎVO, as, avi, atum, are, a. *Renouveler.* SYN. Renovo, novum facio.

INNOXĬUS, a, um, *Innocent, vertueux ; qui n'éprouve pas de dommage, sain et sauf.* SYN. Innocens. Cf. **Innocens.**

INNŬMĔRĀBĬLIS, e, gen. com. *Innombrable.* SYN. Innumerus, infinitus numero, quod omnem excedit numerum. USUS : Infinita vis innumerabilum atomorum. Cf. **Multi.**

INNŬMĔRĀBĬLĬTAS, atis, f. *Nombre infini.* USUS : Innumerabilitas atomorum.

INNŬMĔRUS, a, um, *Innombrable.* SYN. Innumerabilis.

INNŬO, is, ŭi, ere, n. *Faire signe.* SYN. Nutu aliquid significo, nutu capitis loquor. USUS : Huic aditum modo patefacio et innuo.

INNUPTUS, a, um, *Qui n'est pas marié.* SYN. Non nuptus.)(**Nuptus.** USUS : Paris Helenam innuptis junxit nuptiis, *Pâris se lia à Hélène par un hymen infortuné et coupable.*

ĬNOBSCŪRO, as, are, a. *Obscurcir.* SYN. Infusco.)(**Declaro, illustro.**

ĬNOFFENSUS, a, um, *Qui ne heurte pas, qui ne rencontre pas d'obstacle.* USUS : Pedem inoffensum referre, *revenir sans encombre.*

ĬNOFFĬCĬŌSUS, a, um, *Qui manque d'égards.* SYN. Inhumanus, illiberalis. Cf. **Illiberalis.**

ĬNŎPĬA, æ, f. *Manque, disette.* SYN. Egestas, indigentia.)(**Copia.** EPITH. Magna, summa, tanta. PHRAS. **Cæsar Hispaniensi bello Pompeii copias ad summam inopiam redegit,** *César, dans la guerre d'Espagne, réduisit les troupes de Pompée à la dernière extrémité.* In summas angustias compulit ; in maximas omnium rerum difficultates conjecit ; copias eo redegit, ut omnium rerum penuria laborarent ; ut inopia premerentur et conficerentur extrema ; ut rerum omnium inopia pessime acciperentur ; ut in maximis angustiis ac difficultatibus versarentur ; ut nullis non incommodis afficerentur ; ut plurima incommoda sustinerent ; ut summis cum incommodis conflictari cogerentur. Cæsar Pompeii copias ad rerum omnium egestatem adduxit ;

non solum ad summam rerum bellicarum indigentiam, sed ad extremas quotidiani victus angustias redegit. Cæsar Hispaniensi bello id egit maxime, ut Pompeii copiis arctiora in dies fierent omnia. Cf. **Annona.** 2. **Inopiam sublevare,** *soulager la misère.* Mederi inopiam; rebus mature occurrere; tutari inopiam; incommodum novis commodis sanare; inopia levare. USUS : Aliquem ad inopiam redigere. Inopia consilii laborare. Inopiam æquo animo ferre ac tolerare. Inopia oratoris et jejunitas. Cf. **Egeo, Pauper.**

ĬNŎPĪNANS, antis, omn. gen. *Pris au dépourvu, surpris.* USUS: Multos in agris inopinantes deprehendit.

ĬNŎPĪNĀTĒ, *Inopinément, à l'improviste.* USUS : Inopinate, præter spem accidit. Cf. **Casu.**

ĬNŎPĪNĀTUS, a, um, *Inattendu, imprévu.* SYN. Nec opinatus, improvisus. USUS : Omnia repentina et inopinata graviora. Dictu inopinatum atque mirabile. Ex inopinato observare aliquem. Cf. **Improviso.**

ĬNOPPORTŪNUS, a, um, *Peu convenable, peu favorable.* SYN. Alienus, incommodus.)(**Opportunus.** USUS : Sedes eo in loco non inopportuna sermoni nostro.

ĬNOPS, ŏpis, omn. gen. *Pauvre, dépourvu de.* SYN. Pauper, nudus, impotens.)(**Abundans.** USUS: Inops rei alicujus, *vel* a re aliqua. Inops ærarium et exhaustum. Humanitatis inops et inurbanus homo. Cf. **Pauper, Inopia.**

ĬNORDĬNĀTUS, a, um, *Mal ordonné, confus, en désordre.* SYN. Perturbatus, confusus.)(**Ordinatus.** USUS : Ex inordinato in ordinem reducere.

ĬNORNĀTĒ, *Sans ornement.* SYN. Inculte, ineleganter.

ĬNORNĀTUS, a, um, *Peu orné, grossier, sans art.* SYN. Inconditus, incomptus, agrestis, rudis, horridus, sine nitore et palæstra.)(**Ornatus.** USUS : Inornata mulier, oratio. Nuda et inornata inventio. Cf. **Incultus.**

INPRĪMIS, mel. : **IMPRĪMIS,** *Avant tout, d'abord.* SYN. Cumprimis. USUS : Imprimis te amo. Argumentum imprimis firmum.

INQUAM, *Dis-je.* SYN. Dico, ut dixi, ut institui dicere. USUS : Hoc, inquam, dico.

INQUĬES, ētis, omn. gen. *(Très-rare aux cas obliques). Remuant, agité, inquiet.* SYN. Inquietus. USUS : Humanum genus inquies et indomitum. Cf. **Inquietus.**

INQUĬĒTĀTĬO, ōnis, f. *Mouvement, agitation.*

INQUĬĒTO, as, avi, atum, are, a. *Agiter, inquiéter.* SYN. Turbo. Cf. **Inquietus.**

INQUĬĒTUS, a, um, *Remuant, turbulent.* SYN. Turbulentus. PHRAS. 1. **Homo est inquieto plane ingenio,** *cet homme a l'esprit remuant.* Sine furore ac amentia consistere ejus animus non potest; nec vigilans, nec in somnis mente consistit; acer, ad vim promptus, ad seditionem paratus, turbulenter et turbide facit omnia; vir moribus turbidus, et ingenio minime otium patiente; homo impiger, factiosus, novarum rerum avidus, cui solemne nihil, cujus ea una agendi ratio, nihil neque intactum, neque quietum pati, omnia agitare, qui moveri omnia, quam senescere malit. 2. **Curæ hominem inquietum reddunt,** *ses soucis l'inquiètent.* Inopia rerum et scelerum conscientia indies magis ejus animus agitatur; agitant hominem imminentium rerum tristes imagines; nec somnum capere, nec pati quietem potest. Cf. **Cura.** USUS : Ingenio inquieto, et ad novas res avido.

INQUĬLĪNUS, i, m. *Locataire.* SYN. Qui in ædibus alienis habitat, præsertim conductis. USUS : Non inquilini solum sed et mures ex ædibus migrarunt. Philosophia inquilina.

INQUĬNĀTĒ, *Sans pureté.* SYN. Barbare, incompte, prave.

INQUĬNO, as, avi, atum, are, a. *Souiller, salir.* SYN. Contamino, fœdo. USUS : Vitiis se, flagitiis, omnibus scelerum sordibus, libidinibus inquinat. Famam alicujus criminibus, humanitatem civitatis sævitia inquinare. Voluptatibus inquinari. Cf. **Maculo.**

INQUĪRO, is, quisivi, quisitum, ere, a. et n. *Rechercher soigneusement.* SYN. Perquiro, indago. USUS : In se, in civium mores, in reum inquirere. Inquirere in ea, quæ memoriæ sunt prodita. Cf. **Indago.**

INQUĪSĪTĬO, ōnis, f. *Recherche attentive, investigation.* SYN. Disquisitio, investigatio veri. EPITH. Prænuntia, propria. USUS : Reus absens contra inquisitionem accusationis est defensus.

INQUĪSĪTOR, ōris, m. *Juge instructeur* SYN. Quæsitor. USUS : Reorum inquisitorem sapientem esse decet.

INSĀNĀBĬLĬS, e, gen. com. *Incurable.* SYN. Desperatus; quod curationem, medicinam non admittit. USUS : Morbus, plaga, contumelia insanabilis. Cf. **Desperatus.**

INSĀNĒ, *A l'excès, à la folie.* SYN. Vehementer, cum impetu.

INSĀNĬA, æ, f. *Folie.* SYN. Furor. EPITH. Non mediocris, molesta naturalis, præstans, ridicula, tolerablilis, utilis. PHRAS. 1. **Vi doloris in eam insaniam incidit, ut mentem inde nunquam receperit,** *la douleur l'a rendu tellement fou, qu'il n'a plus jamais recouvré l'intelligence.* Vi doloris ita a mente discessit, ita mentem perdidit, ita sibi excidit, insaniæ morbo ita affectus est, ita de potestate mentis exiit, ita mente

motus est, ita de mente deturbatus est, ita a mente desertus est, ut rationem in perpetuum amiserit; ut ad sanitatem inde nunquam redierit; ut furorem deinceps nunquam deposuerit; ut ad bonam mentem revocari nunquam potuerit; ut a furore et dementia nunquam se ad sanitatem retulerit; ut illum postea nemo ratione præditum viderit; ut nunquam postea convaluerit. 2. **Lis amissa eum ad insaniam adegit,** *la perte de son procès l'a rendu fou.* Mentem illi exturbavit; de sanitate illum ac mente deturbavit; in rabiem hominem egit; ad insaniam impulit, adegit, redegit; mentem illi emovit omnem. USUS: Insania est mentis ægrotatio et morbus. In insaniam incidere. Aliquem ad insaniam adigere. Insania et dementia deflagrare. Cf. **Furor, Deliro, Delirus, Amens.**

INSĀNĬO, is, īvi *vel* ii, ītum, īre, n. *Être fou.* SYN. Desipio, furo, mentem amitto, mente captus sum, sanus non sum, deliro. ADV. Apertissime. USUS: Inter omnes, qui insaniunt, insanissimus. In alienos insanus insaniisti. Cf. **Furor, Deliro.**

INSĀNUS, a, um, *Fou, insensé.* SYN. Non sanus, amens, furens; fanaticus, vesanus, alienus a mente; a sanitate, a se ipso discedens; remotæ mentis; mentis impos. PHRAS. **Insanus est,** *il est fou.* Præceps amentia fertur; mente captus est; tragico Oreste et Athamante dementior, et vinculis constringendus; a mente desertus; lymphato similis; a ratione aversus; mens eum reliquit; mens a sua illi sede locoque dejecta est; in potestate mentis non est; de potestate mentis, de consilio, de ratione, de mente exiit; de sanitate, de statu mentis deturbatus est; a mente discessit; mens illi sua a sede dimota est. Cf. **Furiosus, Delirus, Deliro, Insania.** USUS: Homo fraternis flagitiis, sororis stupris insanus.

INSĀTĬĀBĬLIS, e, gen. com. *Insatiable.* SYN. Insaturabilis. USUS: Insatiabili gaudio completur. Insatiabilis voluptas, cupiditas.

INSĀTŬRĀBĬLIS, e, gen. com. *Insatiable.* SYN. Insatiabilis. USUS: Insaturabile abdomen.

INSĀTŬRĀBĬLĬTER, *Sans pouvoir être rassasié.* SYN. Sine satietate.

INSCENDO, is, di, sum, ere, n. et a. *Monter sur.* USUS: Inscendere in arborem.

INSCĬENS, entis, omn. gen. *Qui ne sait pas, qui ignore.* SYN. Imprudens.)(**Sciens.** USUS: Insciens fecisti, an sciens? Cf. **Imprudens.**

INSCĬENTER, *Avec ignorance.* SYN. Imprudenter.

INSCĬENTĬA, æ, f. *Ignorance.* SYN. Inscitia, ignorantia.)(**Scientia.** EPITH. Multa. USUS: In maximis mihi erroris et inscientiæ tenebris lumen prætulisti. Inscientia multa versatur in vitio. Cf. **Ignorantia.**

INSCĪTĒ, *En ignorant, maladroitement.* SYN. Imperite.)(**Scite.** USUS: Inscite nugari.

INSCĪTĬA, æ, f. *Ignorance, sottise.* SYN. Inscientia, imprudentia, stultitia. EPITH. Miserabilis, summa. USUS: Ineuntis ætatis inscitia senum prudentia est regenda. Magna est in illo inscitia.

INSCĪTUS, a, um, *Ignorant, sot.* SYN. Inelegans, male compositus et absurdus. Cf. **Ineptus.**

INSCĬUS, a, um, *Ignorant, qui ne sait pas.* SYN. Insciens, rudis, imperitus; imprudens. USUS: Tu me ignaro, inscio, nec opinante hoc ausus es? Non sum inscius, magnam esse historiæ utilitatem. Cf. **Ignarus.**

INSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Écrire; orner d'une inscription.* SYN. Incido, imprimo, mando litteris, in codicem refero. USUS: Vestris monimentis, in vestris monimentis nomen suum inscripsit. Libellum meum Oratorem inscripsi. Epistola patri inscripta. Sibi aliquid in animo inscribere. Cf. **Scribo.**

INSCRIPTĬO, ōnis, f. *Inscription.* SYN. Titulus. EPITH. Plenior, præclara, falsa. USUS: Decernere alicui statuam cum inscriptione præclara.

INSCULPO, is, psi, ptum, ere, a. *Graver sur ou dans.* SYN. Incido, imprimo, inscribo. USUS: Res animo insculptas habere. Omnibus insita est et insculpta Deorum notitia. Natura insculpsit in mentibus nostris. Cf. **Scalpo.**

INSĔCO, as, cŭi, ctum, are, a. *Couper.* SYN. Incido, seco. USUS: Aliquem dentibus insecare, *déchirer qqn avec les dents, le mordre.*

INSECTĀTĬO, ōnis, f. *Poursuite, attaque.* USUS: Abstinere aliorum insectatione.

INSECTOR, aris, atus sum, ari, d. *Poursuivre, attaquer.* SYN. Consector, insequor; peto, agito, exagito. ADV. Inimice, insolenter, petulantissime, vehementer. USUS: Clamore aliquem; contumeliis, minis, maledictis insectari. Insector ultro et insto accusatori et urgeo. Miserorum fortunam insectari. Cf. **Agito, Vexo, Inimicus.**

INSĒDĀTUS, a, um, *Soulevé.* SYN. Commotus.)(**Sedatus.** USUS: Grave, turbulentum, insedatum genus hominum.

INSĔPULTUS, a, um, *Non enseveli.* SYN. Inhumatus.)(**Sepultus.** USUS: Miseri et insepulti acervi civium.

INSĔQUOR, ĕris, sĕcūtus sum, sequi, d. *Suivre, poursuivre.* SYN. Insector, sequor, persequor, subsequor, excipio. ADV. Acriter, longius, undique, necessario. USUS: Insequor fugientem. Insequi aliquem stricto gladio.

Quæ non insequens hora antecedente populo Romano illuxit? Cf. **Sequor.**

1. **INSĔRO, is, sĕrŭi, sertum, ere,** a. *Mettre dans, insérer.* SYN. Impono, immitto. USUS : Pueris cibum in os inserere. Collum in laqueum, manum in peram inserere. 2. **Immisceo,** *mêler.* Deos minimis rebus, alsa veris, se negotiis inserere.

2. **INSĔRO, is, sēvi, sītum, ere,** a. *Semer, planter.* USUS : Inserere oleam vitibus.

INSERVĪO, is, īvi *vel* **ĭi, ītum, ire,** n. *Donner ses soins, s'appliquer à.* SYN. Servio, operam do *vel* navo. ADV. Fideliter, studiose. USUS : A quo plurimum sperant, huic plurimum inserviunt. Inservire suis commodis, reipublicæ commodo, alterius honori, voluptati, auribus. Cf. **Servio.**

INSĪDĔO, est, sēdi, sessum, ere, n. et a. *Être assis ou situé sur, se fixer sur, occuper.* SYN. Hæreo, inhæreo. ADV. Penitus. USUS : Macula in republica insedit penitus et inveteravit. Ita tibi insidet suspicio, ut penitus evelli non possit. Insidet in animo dictum, opinio, dolor.

INSĬDĬÆ, ārum, f. pl. *Embuscade, embûche.* SYN. Fraus. EPITH. Abstrusæ, clariores luce, crudeles, domesticæ, fictæ, manifestæ, mediæ, multæ, nefariæ, occultæ, præsentes, quotidianæ, tantæ ac tam absconditæ, urbanæ. PHRAS. 1. **Insidias illi struxit,** *il lui a dressé des embûches.* Insidias fortunis ejus tetendit, molitus, machinatus est; laqueos ejus fortunis non paucos tetendit; dolum ejus capiti alium ex alio nexuit ; insidias in ejus caput ac fortunas non semel comparavit ; caput ejus non semel clandestinis consiliis petiit, appetiit ; aditum nefariis ad ejus direptionem consiliis præparavit ; capiti ejus et fortunis imminuit. Cf. **Insidior, Observo.** 2. **Ejus insidias vix effugit,** *il a eu de la peine à se dérober à ses embûches.* Prope aberat, quin in ejus insidias præcipitaret ; ægre ejus tot petitiones ac laqueos declinavit ; vix tot ejus ex insidiis elapsus est; vix periculum, quod capiti impendebat, depulit ; vix occultas, quibus petebatur, insidias vitavit. USUS : 1. Insidias facere, *dresser une embuscade.* Insidias alicui tendere, ponere, instruere, parare, collocare. 2. In insidias incidere, venire, intrare, *tomber dans une embuscade.* 3. In insidiis considere, subsidere, *se mettre en embuscade.* 4. In insidiis ponere, locare, collocare milites, *placer ses soldats en embuscade.* 5. Ex insidiis consurgere, *s'élancer d'une embuscade.* 6. Insidias cavere, *éviter une embuscade.* Insidias antevenire, vitare, patefacere, detegere.

INSĬDĬĀTOR, ōris, m. *Celui qui tend des piéges.* USUS : Insidiator bonorum.

INSĬDĬOR, aris, atus sum, ari, d. *Dresser des embûches.* SYN. Insidias facio, pono, tendo ; periculum intendo ; insidias adhibeo, molior, paro, comparo, instruo, machinor, loco, colloco, oppono, observo ; vim *vel* arma intendo. PHRAS. **Quibus plurimum fidebam, ii mihi insidiati sunt,** *mes amis les plus chers m'ont tendu des piéges.* Quorum ege fide nitebar plurimum, quorum esse minime dubiam et infirmam fidem existimabam, quorum in fide ponebam plurimum, ii mihi insidias fecerunt ; ii me insidiose tractarunt ; insidiis me petiverunt, obsederunt, oppresserunt, prodiderunt ; ii mihi insidias collocarunt, compararunt ; ex insidiis caput meum petiverunt ; insidiis jugulum meum petiverunt ; ii mihi insidias, periculum, pestem, perniciem moliti sunt; ii in perniciem meam incubuerex; ii vitam ferro atque insidiis appetivere ; illi nefarios in caput meum homines subornarunt; multis me insidiis captavere ; fraude ac insidiis de vita nefarie cogitarunt. Cf. **Insidiæ.** USUS : Catilina insidiatus est.

INSĬDĬŌSĒ, *Perfidement.* SYN. Fraudulenter, ex insidiis. USUS : Insidiosissime et perfidissime tractare aliquem ; insidiose redire in gratiam.

INSĬDĬŌSUS, a, um, *Perfide.* SYN. Fraudulentus, dolosus, perfidiosus, simulator, fallax. USUS : Apertis inimicis resistere, insidiosis amicis non credere. Cf. **Insidior.**

INSIGNE, is, n. *Insigne, ornement, parure.* SYN. Signum, indicium, nota, monimentum, ornamentum. EPITH. Clarissimum, obscurum, oppressum, regium, singulare. USUS : Fasces et secures dignitatis insignia. Bulla ornamentum pueritiæ, insigne fortunæ. Omnia honoris, imperii insignia et ornamenta cecidere. Multi insignia virtutis sine virtute consequuntur. Toga pacis insigne et otii. Insignia et lumina orationis.

INSIGNĪO, is, īvi *vel* **ii, ītum, ire,** a. *Rendre remarquable, distinguer.* SYN. Signis noto, distinguo. USUS : Insignitæ notæ veritatis.

INSIGNIS, e, *Remarquable, illustre.* SYN. Manifestus, clarus, apertus ; nobilis, nobilitatus, conspiciendus, egregius, præstans; notatus. USUS : Vir genere insignis. Res ad laudem et gloriam insignis. Vir notis turpitudinis insignis. Insigne indicium mei in te amoris habes. Cf. **Egregius.**

INSIGNĪTĒ, *D'une manière remarquable.* SYN. Insigniter, aperte. USUS : Homo insignite improbus.

INSIGNĪTER, *Fortement, fort, beaucoup.* SYN. Insignite. USUS : Insigniter impudens. Insigniter aliquem diligere. Cf. **Egregie.**

INSĬLĪO, is, ŭi, ire, n. et a. *Sauter sur.* USUS : Insilire in equum.

INSĬMŬLĀTĬO, ōnis, f. *Accusaition.* SYN. Accusatio.

INSĬMŬLO, as, avi, atum, are, a. *Accuser*. SYN. Accuso, criminor, arguo. ADV. Communiter, falso. USUS : Probri, flagitii insimulare aliquem. Cf. **Culpa, Culpo.**

INSĬNŬĀTĬO, ōnis, f. *Action de s'insinuer; exorde insinuant*. USUS : Insinuatio ejusmodi esse debet, ut occulte per dissimulationem benevolum faciat auditorem.

INSĬNŬO, as, avi, atum, are, a. *Faire entrer dans, introduire; s'insinuer*. SYN. Influo, irrepo. ADV. Familiariter, penitus. USUS : Insinuare se et immergere in familiaritatem, consuetudinem aliorum. In sermonem, in causam se insinuare. Ut se insinuat improbus. Dolorem animis insinuare. Sol æstum per tecta insinuat.

INSĬPĬENS, entis, omn. gen. *Sot, déraisonnable*. SYN. Stultus, excors, vecors, sine corde et palato. USUS : Animus insipiens. Nihil insipiente fortunato intolerabilius. Cf. **Stultus.**

INSĬPĬENTER, *Follement, sottement d'une manière insensée*. SYN. Stulte.

INSĬPĬENTĬA, æ, f. *Sottise*. SYN. Stultitia. USUS : Nullum insipientia majus malum est. Cf. **Stultitia, Ineptiæ.**

INSISTO, is, stiti, stitum, sistere, n., *nonnunquam* a. *S'arrêter*. SYN. Consisto. ADV. Importune. USUS : 1. Donec ad finem perveniat oratio, et insistat. Exercitus non referet pedem, sed insistet. Insistere singulis gradibus. 2. **Urgeo,** *appuyer sur, insister*. Curæ, rebus magnis, vestigiis majorum insistere. Munus suum, negotia, iter insistere. 3. **Firmiter sto,** *se tenir ferme*. Via lubrica, in qua insistere vix possis.

INSĬTĬO, ōnis, f. *Action de greffer*. SYN. Consitio.

INSĬTĬVUS, a, um, *Greffé; étranger, emprunté*. SYN. Insitus, non nativus.

INSĬTUS, a, um, *Donné par la nature, naturel, inné*. SYN. Innatus, ingenitus, naturalis, ingeneratus; inhærens, inustus.)(**Assumptus, adventitius.** USUS : 1. Quod est penitus insitum in moribus. Quod in animo penitus insitum est, et infixum. Huic populo libertas est insita. Insitæ et cognatæ in animo notiones. 2. **Insertus,** *incorporé, adopté*. In Læliorum gentem subito insitus. Cf. **Hæreo.**

INSŎCĬĀBĬLĬS, e, gen. com. *Insociable*. USUS : Homo omnibus insociabilis.

INSŎLENS, entis, omn. gen. *Fier, superbe, insolent; qui n'a pas l'habitude de*. SYN. Superbus, elatus, insolitus, imperitus. PHRAS. 1. **Homo est ex honoribus admodum insolens,** *ses dignités l'ont rendu fort arrogant*. Honores ei multam verborum jactationem excutiunt; insolentia dominatus animos ei extulit; nemo hominem exsultantem honoribus, sibi præfidentem, insultantem in omnes, insolenter se efferentem, satis contineat, aut legum laqueis constringat. Quanta insolentia hominis, quantum fastidium? Qui ejus animi, quis impetus, quæ ferocia, quæ intemperies? Non privati insaniam sed regis insolentiam diceres; unius animos ac spiritus vix urbs capit, adeo jam diu per summam licentiam leges eludens magistratibus insultat. Ferocem honores faciunt, quoque impunitiorem, eo effrenatiorem. Nimius animis omnes spernit; ingenio ferox, et amicis fretus, secundis rebus immodestus et intolerabilis tantam sibi arrogantiam, tantos spiritus sumit, ut ferendus non videatur. Incedit per ora vulgi magnifice, seseque circumspicit. Animos mirum quantum tollit ex perpetuis honorum insignibus; insolentia est incredibili, insolentia effertur tanta, neminem ut præ se hominem putet; non jam civiliter nimiis opibus ac continuatis magistratibus utitur; eo insolentiæ progreditur, quam diuturna impunitate munivit, nullæ ut legum habenæ reprimere exsultantem possint; ut alacer lætusque per medium forum volitet; quanta hominem ex secundis rebus insolentia cepit? USUS : 1. Honores insolentem te faciunt. 2. **Insolitus,** *nouveau, extraordinaire*. Nullum verbum insolens ponere audebat. 3. Imperitus, insuetus, *peu habile, ignorant*. Harum rerum plane sum insolens et ignarus. 4. **Prodigus,** *prodigue dissipateur*. Insolens in pecunia. 5. **Molestus,** *immodéré*. In re pervulgata multus sum et insolens.

INSŎLENTER, *Fièrement, avec arrogance*. SYN. Immoderate, arroganter, superbe. USUS : Efferre se, gloriari insolenter.

INSŎLENTĬA, æ, f. *Fierté, arrogance*. SYN. Intolerantia. EPITH. Singularis. USUS : Illa tua singularis insolentia, superbia, contumacia. Tanta insolentia, ut neminem liberum ducat. 2. Moveor loci insolentia, *la nouveauté du lieu me fait impression*. Cf. **Arrogantia, Superbia.**

INSŎLĬTUS, a um, *Inaccoutumé*. SYN. Insolens, insuetus, novus, inusitatus, minime tritus, inexpertus. PHRAS. **Insolito more,** *contre la coutume*. Præter morem; non ex more; non ad exemplum aliorum; non ut mos erat; non ut mos fert. USUS : Insolitam lucem aspicere. Insolita gloria mihi advenit. Cf. **Novus.**

INSOMNĬUM, ii, n. *Songe*. SYN. Somnium. USUS : Hæc metuo, ne insomnia sint.

INSPECTĬO, ōnis, f. *Examen*. Nos nuntiationem solum habemus, consules etiam inspectionem.

INSPECTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Examiner*. USUS : Me inspectante hoc fecisti.

INSPĒRANS, antis, omn. gen. *Qui n'espère pas*. USUS : Salutem insperantibus reddidisti.

INSPĒRĀTUS, a, um, *Inattendu, inespéré*. USUS : Insperatum gaudium. Occasio insperata, nec opinata. Cf. **Improvisus.**

INSPERGO, is, si, sum, ere, a. *Répandre, saupoudrer de.* SYN. Aspergo, respergo. USUS : Inspergere aliquem lingua. Molam ac vinum extis inspergere.

INSPĬCĬO, is, pexi, pectum, ere, n. et a. *Visiter, inspecter.* SYN. Aspicio, conspicio, inspecto. USUS : Hortos, ædes, tabulam, agros inspicere. Quid discat puer, inspiciam sæpissime. Cf. Lustro.

INSPĪRO, as, avi, atum, are, n. et a. * *Introduire.* USUS: Venenum inspirare, *épancher son venin.* Cf. Instinctus.

INSTĀBĬLIS, e, gen. com. *Inconstant.* SYN. Mutabilis. Cf. Inconstans.

INSTANS, antis, omn. gen. *Présent, actuel.* SYN. Præsens tempus, punctum temporis, vestigium temporis. USUS : 1. Fit ad punctum temporis, quod dicant, in instanti. 2. Imminens, *imminent.* Instans periculum.

INSTAR, *A la ressemblance de, comme.* SYN. Quasi. PHRAS. 1. Instar supplicis ad pedes ei accidit, *il se jeta à ses pieds en suppliant.* Fortuna et specie supplicis; supplicis more ejus se pedibus advolvit; salutatio prima proxime formam supplicantis venerat. 2. Patruus illi instar parentis fuit, *son oncle lui tint lieu de père.* Patruus illi in gradu, numero, loco, existimatione parentis fuit; pro parente fuit. USUS : Navis instar urbis. Tu mihi es instar omnium. Latere est mortis instar. Cf. Quasi.

INSTAURĀTĬO, onis, f. *Renouvellement.* SYN. Renovatio.

INSTAURĀTĪVUS, a, um, *Renouvelé.* USUS : Ludi instaurativi, *jeux qui recommencent.*

INSTAURO, as, avi, atum, are, a. *Renouveler.* SYN. Renovo, redintegro, itero. PHRAS. Ut animum instauravit, *dès qu'il eut repris courage.* Ut animum refecit, redintegravit; ut se collegit paululum; ut animum paulisper revocavit. USUS : Instaurare animum collapsum. Aciem, bellum, cædem instaurare.

INSTĪGĀTĬO, onis, f. *Action d'exciter.* SYN. Fermotio, impulsio.

INSTĪGO, as, avi, atum, are, a. *Pousser, exciter.* SYN. Sollicito, impello, incito, stimulo; stimulos animis subdo; stimulis concito; calcaria addo, admoveo; incendo; tanquam quibusdam verborum tædis ac facibus inflammo; lacesso Cf. Impello, Incito, Concito, Fucito.

1. **INSTINCTUS**, a, um, *Excité, animé.* SYN. Instigatus, plenus adhortantium vocibus. USUS : Homo nefario furore, ira, audacia instinctus.

2. **INSTINCTŬS**, ūs, m. *Impulsion, excitation.* SYN. Instigatio, afflatus, impulsus. PHRAS. Id non sine cœlesti afflatu atque instinctu divino factum est, *cela fut fait sous l'inspiration et le souffle de la Divinité.* Non sine cœlesti admonitu; non sine arcana cœlestique mentis incitatione; non sine Numinis certo afflatu factum est. Divino tactus spiritu; divino instinctus Numine; divino afflatus spiritu id consilium arripuit. DEUS illi eam mentem objecit ; DEUS eum in eam mentem impulit; divini afflatus is spiritus fuit, qui ei hanc mentem dedit, qui ad id agendum hominem permovit. USUS : Instinctu divino afflatuque.

INSTĪTOR, oris, *Vendeur, marchand.* SYN. Negotiator. USUS : Institorum et opificum multitudo. Cf. Mercator.

INSTĪTUO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Établir, fonder, instituer.* SYN. Decerno, constituo, incipio, erudio. ADV. Occulte, sapienter, male, bene, liberaliter, non ita, optime, parum. USUS : 1. Portorium, pœnam instituere. Institueram ad te scribere. Iniquam legem et conditionem instituit. 2. Incipio, *commencer.* Picturam, sermonen instituere. Perge, ut instituisti. Adhibe diligentiam, quam instituisti. 3. Compono, ordino, dispono, *régler, organiser, disposer.* Actionem, rationem rei peragendæ, litem instituere; civitates, collegia opicum conflare et instituere. Officinam instituere. 4. Facio, *faire, instituer.* Instituere heredem, tutorem, testes, accusatores. 5. Erudio, *instruire.* Instituere filios ad majorum instituta. Vir litteris, omnibus disciplinis institutus. Vita instituta præceptis philosophorum. Cf. Incipio, Ordino, Doceo, Erudio, Propono.

INSTĪTŪTĬO, onis, f. *Instruction, éducation.* SYN. Institutum, disciplina, educatio. EPITH. Antiqua, firma, præclara, puerilis. USUS: Institutio doctoris ad cujuscumque naturam accommodanda est. Iisdem præceptis, eadem institutione formatur. Ratio et institutio gubernandæ reipublicæ. Stoicorum sectam et institutionem persequi. Cf. Disciplina.

INSTĪTŪTUM, i, n. *Règle de conduite, principes, habitudes.* SYN. Instituta ratio, mos, consuetudo. EPITH. Meretricium, nefandum atque inauditum, novum, nefarium, patrium, vetus. USUS : Civitatis leges, juris publici instituta, mores, consuetudinem nosse. Tenere idem institutum et servare. Non natura, sed instituto moderatus. Suo instituto uti. Ab instituto aliquem abducere. Ad institutum redire, reverti. Cf. Consuetudo, Mos.

INSTO, as, stiti, stitum, are, n., *nonnunquam* a. *Presser, demander avec instances.* SYN. Urgeo, pertinaciter tendo. ADV. Cupidius, plane, remissius, vehementius. USUS : 1. Victui ferociter instare. Operi, vestigiis majorum instare. Cupide instare alicui de re quapiam 2. Immineo, impendo, *menacer.* Fatum aliquod impendet *aut* instat jam plane.

Iter, bellum instat. Cf. **Immineo, Insisto, Urgeo.**

INSTRĒNŬUS, a, um, *Nonchalant, paresseux*. SYN. Indiligens ad res gerendas, minime promptus. USUS : Est hoc signum animi prudentis et non instrenui. Cf. **Timidus.**

INSTRĔPO, is, ŭi, ĭtum, ere, n. *Faire du bruit*. USUS : Si quid terroris instrepat.

INSTRUCTĬO, ōnis, f. *Ordre, disposition*. SYN. Apparatio, dispositio. USUS : Instructio militum, rei bellicæ. (**Instructio**, *instruction, leçons, vulg. est*).

INSTRUCTOR, ōris, m. *Préparateur, ordonnateur*. SYN. Structor, qui convivii et mensæ instruendæ curam habet. USUS : Instructores et conditores convivii. Instructores legionum.

INSTRUCTŬS, ūs, m. *Appareil*. SYN. Apparatus. USUS: Eodem instructu ornatuque comitatus.

INSTRŪMENTUM, i, n. *Ameublement, mobilier*. SYN. Supellex, apparatus, subsidium ad aliquid agendum. EPITH. Forense, litigiosum, acre, fractum ex vulgi opinione, exiguum sane atque modicum, magnum, præclarum, tantum, vulgare. USUS : Homo multa instrumenta habet ad discendum. Æs et ferrum belli instrumenta. Arationes magna impensa magnoque instrumento tueri. Eloquentiam graviorum disciplinarum instrumento locupletare.

INSTRŬO, is, uxi, ctum, ere, a. *Construire, disposer, équiper*. SYN. Paro, apparo, molior, orno, adorno, comparo, armo, instituo, ordino, compono. ADV. Diligenter, magnifice, scite, augustius, bene, mediocriter, separatim. USUS : Domum, hortos, convivium instruere et ornare. Naves, classem instruere, armare, adornare. Actionem, calumniam alicui, bellum, consilia instruere et apparare. Aliquem ad omne officii munus, consiliis ad negotium idoneis, cultioribus ad eloquentiam acuendam doctrinis instruere et comparare. Accusator instructus et subornatus. Homo ab historia instructus. Provincia copiis et exercitu instructa. Exercitu ita ornato atque instructo. Cf. **Doceo.**

INSUĀVIS, e, gen. com. *Désagréable*. SYN. Injucundus, insulsus.)(**Suavis**. USUS: Insuavis sine litteris vita. Cf. **Odiosus.**

INSUĔFACTUS, a, um, *Dressé, habitué*. SYN. Assuefactus. Cf. **Assuefacio.**

INSUESCO, is, ēvi ētum, escere, n. *S'accoutumer à*. SYN. Assuesco. Cf. **Assuesco.**

INSUĒTUS, a, um, *Qui n'a pas l'habitude*. SYN. Insolens, imperitus.)(**Assuetus.** USUS : Insuetus belli, armorum insolens. Cf. **Imperitus.**

INSŬLA, æ, f. *Ile*. SYN. Terra ubique aquis cincta. EPITH. Extrema, inculta, magna, media, parva et referta divitiis, plena, atque ornata, sacra, tenera, tota, venalis. Insulæ fructuosissimæ, multæ. USUS : Fabulæ ferunt, in beatorum insulis eos, qui caste ætatem egerint suam, immortale ævum degere.

INSULSĒ, *Sottement*. USUS : Inepte, frigide, insulse loqui.

INSULSĬTAS, ātis, f. *Sottise*. SYN. Stultitia, ineptiæ. USUS : Quis ejus insulsitatem ferat ? Cf. **Ineptiæ.**

INSULSUS, a, um, *Sot, niais*. SYN. Ineptus, frigidus, absurdus. USUS: Adolescens non insulsus. O gulam insulsam. Cf. **Ineptus.**

INSŬLTO, as, avi, atum, are, n., *nonnunquam* a. *Sauter, attaquer; se moquer, insulter*. SYN. Irrideo, illudo, irruo. ADV. Vehementius. USUS : In miserias alicujus, in omnes, in rempublicam insultare. In calamitate insultare. Cf. **Insolens.**

INSUM, ines, esse, n. *Être dans, exister*. SYN. Sum, insideo. USUS : Nullum dedecus reperiri potest, quod in hoc non insit. Inest in oratore perfecto omnium scientiarum absolutio. In hac vita nihil inest, nisi miseria.

INSŪMO, is, sumpsi, sumptum, ere, a. *Dépenser, employer à*. SYN. Consumo, impendo. USUS : Insumere laborem *aut* sumptum in rem aliquam. Cf. **Consumo, Impendo, Sumptus.**

INSŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Coudre dans*. SYN. Includo. USUS : Insui in culeum, *être cousu dans un sac*.

INSUPER, *De plus*. SYN. Præterea.

INSUPĔRABĬLĬS, e, gen. com. *Insurmontable*. USUS : Insuperabilis Alpium transitus.

INSURGO, is, surrexi, surrectum, ere, a. *S'élever sur, se dresser*. PHRAS. (VULG. **Insurgere in auctorem consilii**), *s'élever contre, attaquer l'auteur d'un avis perfide*. Contra auctorem nefarii consilii ausi consistere ; coorti in auctorem consilii ; in auctorem consilii eorum subito ingenia exarsere; in eum hominem consurgere universi cœpere. Cf. **Adversor, Resisto.** USUS : Insurgere altius, *s'élever plus haut*.

INSŬSURRO, as, avi, atum, are, n. et a. *Murmurer à l'oreille*. SYN. In aurem loquor. ADV. Familiariter, simulate. PHRAS. **Insusurrabo, si quod verbum memoriæ non occurrerit**, *je vous soufflerai, si la mémoire vous fait défaut*. Dissimulanter suggeram ; in aurem dicam, subveniam depressa et submissa voce, ubi te memoria fugerit, ubi memoria vacillarit ; suggerendo hærentem in salebris expediam. USUS : In aurem ejus quædam insusurravit. Insusurrare eamdem cantilenam.

INTĀBESCO, is, bŭi, escere, n. *Se dessécher, se consumer*. SYN. Extabesco. USUS : Diuturno morbo intabescere.

INTACTUS, a, um, *Pur, non souillé; libre, exempt.* SYN. Integer, inviolatus. USUS : Intactus a sibilo Hortensius pervenerat ad senectutem. Provinciæ bello intactæ. Cf. **Integer.**

INTĀMĬNĀTUS, a, um, *Non souillé.* SYN. Incontaminatus, intactus, integer.

INTĔGER, ra, rum, *Pur; sain et sauf.* SYN. Incorruptus, inviolatus, intactus, castus; solidus, plenus, incolumis.)(**Contaminatus, vitiosus.** ADV. Diutissime, plane. PHRAS. **Tibi omnia eo bello manebunt integra**, *vous ne subirez aucune perte dans cette guerre.* Salva ac integra tibi erunt omnia; sincera omnia sanctaque, integra inviolataque servabuntur; in vastatione omnium possessiones tuas sacrosanctas futuras tibi promitto; tuta tibi omnia sanctaque fore polliceor; incolumes manebunt fortunæ tuæ et illibatæ; intactæ a bello et, quod aiunt, sarta tecta restabit fortuna domus tuæ. Integræ florentesque, nusquam libatis opibus, erunt fortunæ tuæ. USUS : 1. Quo nemo integrior, nemo sanctior. Exemplum innocentiæ, vitæque integerrimæ. Integerrimas gentes belloque intactas aggressus est. Dum valetudo, dum existimatio est integra. 2. **Liber**, *libre.* Omnem causam alicui integram reservare. Rem ad meum reditum integram esse jussi. Rem ad senatum integram referre. Recipe me rudem et integrum discipulum. 3. **Quod licet**, *loisible, permis.* Si mihi libera essent omnia ac integra. Mihi integrum est facere, vel non facere. Viderint, quibus integrum est. 4. In integro res est, *l'affaire n'a subi aucun dommage.* 5. De integro homini gratulare, *féliciter de nouveau.* 6. In integrum restituere, *remettre dans son premier état.* Cf. **Innocens, Totus.**

INTĔGRĒ, *Avec intégrité.* USUS : Vita integerrime acta. In amicorum periculis caste ac integre versari.

INTĔGRĬTAS, tis, f. *Honnêteté, probité.* SYN. Innocentia. EPITH. Cautior, et diligentior, gratissima, incorrupta, par, provincialis, singularis, spectata, summa, tanta. USUS : 1. Integritas corporis, valetudinis, *bonne santé.* 2. Singularis integritas et continentia, fidesque magnis in rebus spectata. Integritas incorrupta Latini sermonis. Cf. **Innocentia, Virtus, Honestus, Probus.**

INTĔGRO, as, avi, atum, are, a. *Compléter, rétablir.* SYN. Reficio, recreo. USUS : Animus defessus audiendo, risu vel admiratione integratur.

INTĔGŪMENTUM, i, n. *Couverture, vêtement; masque.* SYN. Involucrum. USUS : Frontis integumento uti ad occultanda vitia. Aliquando evolutus es integumentis dissimulationis tuæ, *vous êtes enfin dépouillé des voiles de la dissimulation.* Per quædam involucra et integumenta perspicere aliquid.

INTELLECTĬO, onis, f. *Synecdoque, (fig. de rhét.).* USUS : Intellectio est, cum totum de parte *vel* contra intelligitur.

INTELLĬGENS, entis, omn. gen. *Intelligent, éclairé.* USUS : Teretes aures habet, et intelligens judicium. Existimatur doctus, et cujusvis generis intelligens.

INTELLĬGENTER, *D'une manière intelligente.* (VULG. **Intelligibiliter**). USUS : Intelligenter auditur.

INTELLĬGENTĬA, æ, f. *Intelligence, connaissance, science.* SYN. Prudentia, scientia, notio, cognitio. EPITH. Animalis, communis, difficilis, magna, mediocris, popularis, præstans, propria, vitiosa, vulgaris. USUS : Homines principio rerum omnium adumbratas intelligentias animo ac mente concipiunt. Ratione aliquid ac intelligentia comprehendere. Honestum in nostram intelligentiam cadit. Intelligentiam suam intendere, infigere in aliquid. Intelligentia præstare, et aliis anteire. Pars animæ, intelligentiæ et rationis particeps. Commune judicium et popularis intelligentia.

INTELLĬGO, is, lexi, lectum, ere, a. et n. *Comprendre.* SYN. Cognosco, sentio, capio, teneo, percipio; mente complector, perspicio; cogitatione comprehendo, complector; animadverto, intelligentiam rei habeo; accipio, disco, animo percipio; intelligentia et ratione comprehendo. ADV. Acriter, diligenter, haud, sane, male, melius; non fere; non tam, optime, penitus, plane, præclare, prorsus, prudenter, pulchre, quamprimum, recte. PHRAS. 1. **Omnia se intelligere arbitratur**, *il pense tout savoir.* Præcipua se intelligentia esse, solertissime se perspicere omnia, nihil suæ intelligentiæ vim et notionem fugere, omnia se videre, intelligere et sapere plus, quam cæteros, arbitratur; omnia se comprehendere animo, omnia intelligentia complecti, unum se eruditos habere oculos, superbe existimat. 2. **Quantum e litteris intelligere potui**, *autant que l'étude a pu me l'apprendre.* Quantum conjectura consequi; quantum assequi, conjicere, sentire; quantum ex litteris percipere, colligere, animadvertere potui; ut animo, mente, cogitatione comprehendere potui; quantum quidem e litteris interpretari potui. 3. **Dialecticam præclare intelligit**, *il sait fort bien la dialectique.* Dialecticam animo menteque comprehensam habet; disceptandi artem tenet, callet penitissime; acri mente cogitationeque complectitur; in dialecticis, etiam quæ a vulgari intelligentia remotiora sunt, solertissime perspicit. Cf. **Calleo.** USUS : Cernere et intelligere aliquid animo. Intellexi ex epistolis tuis.

INTEMPĔRANS, antis, omn. gen. *Immodéré, intempérant.* SYN. Immoderatus, libidinosus, impurus, cupidus, in libidinem effusus.

)(**Temperans.** ADV. Valde. USUS : Intemperans in rei alicujus cupiditate. Libidinosa, intemperans adolescentia. Cf. **Immodestus.**

INTEMPĔRANTER, *D'une manière intempérante.* SYN. Intemperate, insolenter, immoderate.

INTEMPĔRANTĬA, æ, f. *Intempérance.* SYN. Intemperies, incontinentia, insolentia.)(**Temperantia.** EPITH. Immoderata, impudentior, impura, inimica, moderata, multa, tanta, turpior. PHRAS. **Quæ ista hominis est intemperantia?** *Combien grande est l'intempérance de cet homme?* Quæ est ista immoderatæ vitæ ratio? Quæ ista est vita, quam immoderate, intemperanter, luxuriose traducta? Quis iste luxus est, quam profusæ libidines, quam intemperatæ perpotationes? Ista hominis vita sit, fortunis, opibus, flore ætatis tam intemperanter uti, abuti? modum cupiditatibus nullum ponere, nihil non libidinose, nihil non incontinenter audere? Cf. **Luxuria.** USUS : Intemperantia est a tota mente et recta ratione defectio, omnium eadem perturbationum mater. Explere alicujus intemperantiam.

INTEMPĔRĀTĒ, *Dans les excès.* SYN. Intemperanter.

INTEMPĔRĀTUS, a, um, *Immodéré.* SYN. Intemperans, immoderatus. USUS : Intemperatissimæ perpotationes. Cf. **Immodestus, Immoderatus.**

INTEMPĔRĬÆ, ārum, f. p. *Emportement, fureur.* USUS : Quæ te intemperiæ agitant? Cf. **Furiæ.**

INTEMPĔRĬES, ēi, f. *Incontinence, violence, caprices.* SYN. Immoderatio, procacitas. USUS: Intemperiem hominis ferre non possum. Cf. **Immodestus.**

INTEMPESTĪVĒ, *Mal à propos, à contre-temps.* SYN. Præpostere.

INTEMPESTĪVUS, a, um, *Intempestif.* SYN. Præposterus, perversus. USUS : Intempestivum convivium. Intempestiva loquacitas, epistola.

INTEMPESTUS, a, um, *Intempestif.* SYN. Concubius. USUS : Nocte intempesta adfuit, *il arriva au milieu de la nuit.*

INTENDO, is, di, tentum et tensum, ere, a. et n. *Tendre, diriger vers.* SYN. Porrigo, extendo, intento.)(**Remitto.** ADV. Longius, malitiose, quam maxime. USUS : 1. Intendere oculos, mentem, cogitationem ad rem aliquam, ad negotia. 2. **Contendo,** *tendre, bander.* Intendere arcum. Intendere et remittere vocem. 3. **Cogito, enitor,** *tendre l'esprit, s'efforcer.* Quid intendit, quid cogitat! Aliquo suam cupiditatem intendere. Curam rei alicui intendere. Animos intendere aliquo ac defigere. 4. **Infero, paro, molior,** *préparer, intenter.* Litem, crimen, actionem in aliquem intendere; se adversarium in magistratum alicujus intendere. 5. **Constipo,** *tendre sur, couvrir.* Intendunt se cœlo nubes. Cf. **Cogito, Conor.**

INTENSĒ, comp. adhib. *Avec ardeur.* SYN. Ardenter, vehementer, acriter, magno studio, magna cupiditate. USUS: Illud longe intensius concupiscimus, quod, etc.

INTENTĬO, ōnis, f. *Effort; dessein, intention.* SYN. Contentio, consilium, finis, scopus, animus. PHRAS. (**Hoc ea intentione feci,** VULG.), *je l'ai fait dans cette intention.* Id ea mente, cogitatione, eo consilio a me factum est; id tum contendebam, id volebam, spectabam, destinabam; eo consilia nostra spectabant; id animo disignabam; huc ferebar cogitatione; propositum mihi id unum erat. Ea mens erat, id consilium eo in facto. Cf. **Scopus, Finis, Propositum.** USUS: 1. Mentem a cogitationum intentione ad tranquillitatem revocare. Animi intentio *seu* contentio. 2. **Mens, consilium, scopus, animus,** *dessein, volonté.* Facti *vel* intentionis adversariorum cum scripto contentio.

INTENTO, as, avi, atum, are, a. *Diriger vers, menacer.* SYN. Minor. USUS : Arma, crimen, vim, faces, periculum capitis intentare alicui. Cf. **Minor.**

INTENTŬS, ūs, m. *Action de tendre, de présenter.* SYN. Porrectio, projectio.

INTENTUS, a, um, *Attentif.* SYN. Attentus. PHRAS. 1. **Intenti erant omnes ad id spectaculum,** *tous étaient attentifs à ce spectacle.* Mentem omnes oculosque intentos defixosque habebant in id spectaculum; erecti suspensique in spectaculum animo intendebantur; deditæ eo mentes cum oculis erant; intenti in id unum toti se avertebant; intentis oculis acerrime rem omnem contemplabantur; ea res omnium oculos mentesque in se avertebat. Cf. **Attentus.** USUS : 1. Animus intentus ad faciendum. Dux intentus recipiendo exercitui. 2. **Vehemens,** *véhément.* Sermo paulo intentior. 3. **Intentatus,** *dirigé vers, lancé contre.* Tela jugulis civium in patriam intenta, *traits dirigés contre la patrie en la privant de ses citoyens.*

INTER, *Entre.* PHRAS. **Inter doctos numerari potest,** *on peut le considérer comme un homme instruit.* In numerum doctorum hominum referri, conferri; in doctis censeri; in doctorum hominum numero reponi; ad doctos aggregari potest. Cf. **Adnumero.** USUS: 1. Galba inter tot æquales unus excellens. Inter me et te multa sæpe disceptatio. 2. **Vicissim,** *l'un l'autre.* Homines inter se amant; loquuntur inter se. Mirum, quod vos inter vos risum tenere possitis.

INTERCĂLĀRIS, e, gen. com. *Intercalaire, intercalé.* USUS : Annus incercalaris,

année bissextile. Mensis intercalaris, *mois intercalaire.* Februarius. Dies intercalaris, *jour intercalaire.*

INTERCĂLĀRĬUS, a, um, *Intercalaire*, SYN. Intercalaris.

INTERCĂLO, as, avi, atum, are, a. et n. *Intercaler.* SYN. Interpono, adjungo, prorogo. USUS : Num Romæ intercalatum sit ad me perscribe. Cura, ut simus annui, ne intercaletur, *faites tous vos efforts, pour que l'année demeure ce qu'elle est, et qu'il n'y ait point d'intercalation.*

INTERCĂPĒDO, ĭnis, f. *Intervalle.* SYN. Intervallum, intermissio. USUS : Non pœnitet me, intercapedinem scribendi studendique fecisse, *je ne me repens pas d'avoir interrompu ma correspondance et mes études.*

INTERCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n. *Venir entre.* SYN. Intervenio. PHRAS. **Inter urbem colliculi aliquot intercedebant,** *quelques collines séparaient les divers quartiers de la ville.* Intercurrebant colliculi ; urbi interjecti erant colliculi ; inter urbem flumenque colliculi intererant, interjacebant. USUS : 1. Gaudiis fere ægritudo, lœta tristibus intercedunt. Inter nos vetus usus, consuetudo, amicitia, magna officia, et paria intercedunt. Inimicitiæ mihi cum illo intercedunt. Nox una intercesserat. 2. **Obsto, adversor, refragor,** *s'opposer à, faire obstacle.* Sententiæ, legi, auctoritati alicujus intercedere. Meæ rogationi nemo tribunorum intercessit. 3. **Rogando impetro,** *aut* **fidem meam interpono,** *intervenir (comme répondant), cautionner.* Intercessi pro eo magnam pecuniam. (**Intercedo,** *intercéder, vulg. est*), **pro quo dicendum :** supplico, deprecor pro, etc.

INTERCEPTĬO, ōnis, f. *Soustraction, vol.* USUS : Interceptio poculi, prædæ, manubiarum.

INTERCEPTOR, ōris, m. *Celui qui dérobe, qui intercepte.* USUS : Prædæ interceptor et fraudator.

INTERCESSĬO, ōnis, f. *Intervention; caution.* EPITH. Pestifera. USUS : Intercessio stultitiam intercessoris arguebat. (**Intercessio,** *intercession, vulg. est*), **pro quo dicendum :** Deprecatio.

INTERCESSOR, ōris, m. *Garant.* EPITH. Gravissimus, iniquissimus. USUS : Nullo intercessore legem perculi. Intercessorem parare. (**Intercessor,** *intercesseur, vulg. est*), **pro quo dicendum :** Deprecator.

1. **INTERCĬDO**, is, cidi, cisum, ere, a. *Couper par le milieu.* SYN. Interscindo. USUS : Meæ ædes intercisæ. Cf. **Cædo.**

2. **INTERCĬDO**, is, cĭdi, ere, n. *Tomber, périr, disparaître.* SYN. Cado. USUS : Pereant amici, dum una intercidunt inimici. Cf. **Cado.**

INTERCĬPĬO, is, cēpi, ceptum, ere, a. *Prendre, intercepter.* SYN. In itinere capio, aufero. USUS : Litteras intercipere et aperire.

INTERCĪSĒ, *En coupant (les phrases), par incises.* USUS : Intercise dicere.

INTERCLŪDO, is, clūsi, clūsum, ere, a. *Fermer, couper, arrêter.* SYN. Prohibeo, nego. USUS. Iter, fugam, commeatum, adversæ fortunæ perfugium, libertatem alicui intercludere. Aditus ad aliquem omnes intercludere. Locum præsidiis interclusum tenere. Legio a reliquo exercitu interclusa. Locus frondibus interclusus. Animam alicui intercludere. Cf. **Impedio.**

INTERCLŪSĬO, ōnis, f. *Action de boucher.* SYN. Impedimentum, occupatio. USUS : Animæ interclusio, atque spiritus angustiæ, *suffocation.*

INTERCŎLUMNĬUM, ii, n. *Entre-colonne.* SYN. Columnarum intervallum. USUS : Signa omnibus intercolumniis disposita.

INTERCURRO, is, curri, cursum, ere, n. *Survenir, s'interposer.* SYN. Intercedo, intervenio. USUS : Pugnantibus intercurrere civitatis principes. Cf. **Intervenio.**

INTERCURSŬS, ūs, m. *Intervention.* SYN. Interventus, intercessio. USUS : Consulum intercursu rixa sedata est.

INTERCUS, ŭtis, omn. gen. *Qui est sous la peau.* USUS : Aqua intercus est morbus, quem Græci hydropem vocant, *hydropisie.* Medicamentum dare ad aquam intercutem.

INTERDĪCO, is, dixi, dictum, ere, a. et n. *Interdire.* SYN. Prohibeo, veto, decretum interpono. USUS : Aqua et igni interdictus. Prætor de fossis minimisque rebus interdicit. Huic fune vox interdicatur. Cf. **Prohibeo, Interdictum, Veto.**

INTERDICTĬO, ōnis, f. *Interdiction.* SYN. Interdictum.

INTERDICTUM, i, n. *Arrêt, sentence du préteur.* SYN. Prætoris edictum, vitandi formula. EPITH. Tyrannicum, quotidianum. PHRAS. **Tota urbs sub interdicto est,** *(en lang. ecclés.:) toute la ville est sous l'interdit.* Urbs tota divinis interdicta est ; cives omnes sacrorum aditu arcentur, prohibentur. Interdictum est Pontificia auctoritate, ne qua divina fierent in templis ejus urbis. Pontificium interdictum. Pontificia interdictio cives omnes ab officiis divinis arcet ; civitas omnis Pontificio interdicto affecta, perculsa, mulctata est ; Pontificia auctoritate divinorum usu privata, sacris interdicta est. Pontificio edicto triste silentium aris, templisque indictum est ; sacris, sacrorum usu, templorum adytis cives omnes Pontificio edicto excluduntur. USUS : Cum aliquo interdicto contendere. Interdicta respuere.

INTERDĬU, *Pendant le jour.* Noctu, an interdiu.

INTERDUCTŪS, ūs, m. *Ponctuation.* SYN. Distractio *vel* nota. USUS : Oratio non spiritu pronuntiantis, nec interductu librarii, sed numero coacta debet insistere.

INTERDUM, *Quelquefois, parfois.* SYN. Est, cum, nonnunquam. USUS : Geminatio verborum interdum vim habet, alias leporem.

INTĔRĔA, *Cependant, tandis que.* SYN. Interim, tantisper, mediis diebus, hoc interim spatio, inter hæc.)(**Postea.** USUS : Hæc dum Romæ geruntur, Quintius interea, etc. Tu interea cessabis.

INTĔRĔO, is, ii *vel* ivi, itum, ire, n. *Mourir.* SYN. Morior, pereo. ADV. Funditus. PHRAS. 1. **Multi cives peste interiere**, *bien des personnes sont mortes de la peste.* Magna civium interitio facta est ; peste civium plurimi sunt confecti, deleti ; peste velut incendio civitas deflagravit ; res civitatis viresque pestilentia admodum sunt accisæ ; peste, perinde ac si internecino bello certatum esset, exhausta est civitas. 2. **Omnia interitura videntur**, *tout semble devoir périr.* Ad occasum, exitium, interitum civitatis vergunt omnia ; ad interitum ruunt omnia ; pessumire videntur omnia ; prope absunt ab exitio res urbis ; omnia nobiscum peritura videntur ; omnia labi, fluere, occidere videntur. Cf. **Pereo.** USUS : Sine dolore interire. Tabulæ illæ incendio interiere.

INTĔRĔQUĬTO, as, are, n. *Parcourir à cheval.* Dux interequitans suos alloquebatur.

INTĔREST, imp. *Il importe.* SYN. Refert. PHRAS. 1. **Hoc tua minimum interest**, *cela vous importe peu.* Hoc tua nullam in partem interest ; hoc ad te nihil ; tua res in hoc nulla agitur ; hoc ad res tuas parum pertinet, hoc tua nihil refert, hoc ad res tuas momenti nihil habet, vim nullam habet. 2. **Mea hoc multum interest**, *cela m'importe beaucoup.* Mea hoc multum refert ; res in hoc agitur mea ; hoc ad me valde pertinet ; hoc ad res meas valet in omnem partem, in omnes partes plurimum ; ad res meas multum interest, refert ; permagni ponderis, maximi momenti ad res meas est ; momenti, ponderis habet plurimum. Inest in ea re momenti plurimum ad causam meam. USUS : 1. Tuarum rerum multum interest. Omnium interest. Plus, multum, permagni interest, quibus modis res fiant. 2. **Differt, differentia est, discrimen est**, *il y a une différence.* Inter doctum et rudem multum interest. Inter Zenonem et Aristotelem præter verborum novitatem nihil interest. Hoc inter dignitatis fortunæque gradus interest, interlucet.

INTERFĀRIS, atus sum, d. * *Interrompre, couper la parole.* USUS : Tum Appius interfatur.

INTERFECTOR, ōris, m. *Meurtrier, assassin.* SYN. Percussor. USUS : Hostes et interfectores reipublicæ.

INTERFĬCIO, is, feci, fectum, ere, a. *Tuer, massacrer.* SYN. Neco, eneco, occido, ferro vitam eripio, morte mulcto, interimo, mortem affero. ADV. Impune, nefarie, apertissime, publice. PHRAS. 1. **Multi sane interfecti sunt**, *bien des gens ont été tués.* Cædes maxima est facta ; internecio civium est consecuta ; cives occisione deleti ; mors allata, oblata multis ; acerbissima morte affecti, numero viventium exturbati ; jugulati, trucidati, de medio sublati, interempti, perempti, luce privati plurimi ; multi cervices jugulum ferro præbuere, ferrum corpore recepere ; lux erepta multis ; multi vita expulsi ferro concidere ; obtruncati multi ; magna cædes perpetrata ; multi mortiferis vulneribus icti cecidere ; multi spiculis perfossi, gladiis per adversum pectus transfixi ; securi percussi procubuere ; magna strages, magna cædes est edita ; ingenti cæde prostrati sunt plurimi, internecioni dati ; morti dediti, pecoris modo conscissi. 2. **Ipse se interfecit**, *il s'est suicidé.* Mortem sibi ipse conscivit ; vim, manus sibi attulit ; sua sibi manu vitam exhausit ; ipse sibi ferro pectus trajecit ; suo sanguine manus ipse suas imbuit ; liberum mortis arbitrium occupavit ; voluntariam mortem occupavit, sibi conscivit ; occupavit fati diem ipse adacto in pectus gladio, infelici dextera, suoque ictu mortem invenit ; ferrum ipse sibi in pectus demisit ; in ferrum pectore incubuit ; sua manu cecidit ; hausto veneno, intercisis venis, abruptis venis, misso per venas sanguine longæ ætatis cruciatus antevertit, effugit ; infamem vitam turpissimo exitu fœdavit ; sibi mortis diem admovit ; vitam sibi abrupit, extorsit ; vitæ finem fecit ; vim, manus sibi intulit. USUS : Per insidias eum interfecisti. Cf. **Cædes, Interimo, Occido.**

INTĔRIM, *Pendant ce temps, cependant.* SYN. Interea, tantisper, inter hæc. USUS : Interim Varus Uticam venit.

INTĔRĬMO, is, ēmi, emptum, ere, a. *Tuer, détruire.* SYN. Interficio, interitum affero. PHRAS. **A furioso homine interemptus est**, *il fut tué par un homme en fureur.* Furiosi hominis manu percussus interiit, sublatus est ; lux, vita illi erepta est ; furiosi hominis manu ictus occubuit, mortem oppetit ; eum homo furiosus ab jugulo, ita ut per costas ferrum emineret, terræ affixit ; stricto gladio pectus transegit ; cultrum illi in corde defixit ; gladium superne jugulo defixit ; mortifero vulnere furiosi manu ictus præceps in vulnus obiit ; prolapsus in vulnus cecidit exanimis ; ejus latus homo furiosus gladio hausit ; ejus pectus stricto gladio homo furiosus semel iterumque percussit. Cf. **Interficio.** USUS : Lucretia se ipsam interemit.

INTĔRĬOR, ōris, com. gen. *Intérieur.*)(**Exterior.** USUS : Nihil mente interius.

Interior ædium pars. Interiores litteræ, et reconditæ.

INTERITUS, ūs, m. *Mort, destruction.* SYN. Occasus, obitus. EPITH. Acerbus, crudelis, immaturus, justus, optatissimus, paternus, perceler, repentinus, similis, universus, voluntarius. USUS : Natura omnium rerum interitus atque obitus conficit. Nihil non aliquando ad interitum redigetur. Ea res interitum reipublicæ afferet. Interitus et dissipatio. Cf. **Ruina, Excidium.**

INTERJĂCEO, es, jăcŭi, ere, n. *Être situé entre.* USUS : Interjacebat campus, colles imminebant.

INTERJECTIO, ōnis, f. *Insertion.* SYN. Interpositio. USUS : Interjectio verborum.

INTERJECTUS, ūs, m. *Interposition.* SYN. Interjectio. USUS : Luna terræ interpositu interjectuque deficit, *la lune s'éclipse quand la terre se place entre elle et le soleil.*

INTERJICIO, is, jēci, jectum, ere, a. *Mettre entre.* SYN. Interpono. USUS : Nasus quasi murus oculis interjicitur. Inter illorum ætates interjectus Cato. In voluptatibus nullo intervallo interjecto dies noctesque versari. Alii aliis interjecti.

INTERLŎQUOR, ĕris, lŏcūtus sum, loqui, d. *Interrompre.* USUS : Siccine mihi interloqueris ?

INTERLŪCEO, es, ere, n. *Paraître, briller entre ; luire.* SYN. Eluceo, emineo. Inter dignitatis fortunæque gradus hoc interlucet, **hoc discrimen est**, *il y a cette différence.*

INTERMĔDIUS, a, um, *Interposé, intercalé.* SYN. Medius, interjectus, intermissus. USUS: Planities intermissa collibus, urbemque inter et flumen intermedia. Est quidam interjectus, intermedius, et quasi temperatus, in neutro excellens, utriusque particeps, vel utriusque potius expers. Cf. **Medius.**

INTERMĪNĀTUS, a, um, *Non limité, qui est sans fin.* SYN. Infinitus, immensus, æternus.)(**Terminatus.**

INTERMĪNOR, aris, atus sum, ari, d. *Menacer.* SYN. Minor. Cf. **Minari.**

INTERMISSIO, ōnis, f. *Interruption.* SYN. Intervallum, intercapedo, relaxatio. USUS: Nunc, propter intermissionem forensis operæ, sine ulla intermissione temporis dies noctesque litteris vaco.

INTERMITTO, is, mīsi, missum, ere, a. *Suspendre, interrompre.* SYN. Interdum conquiesco, intermissionem facio.)(**Retineo.** ADV. Jam diu. USUS : 1. In maximis occupationibus nonnunquam intermitto studia doctrinæ, consuetudinem pristinam. 2. Planities intermissa collibus. Paucis diebus intermissis, *après quelques jours d'intervalle.*

INTERMŎRIOR, ĕris, mortŭus sum, mori, d. *Mourir dans l'intervalle, être oublié.* SYN. Pereo, morior. USUS : Nullum apud te officium intermoritur.

INTERMUNDIA, ōrum, pl. n. *Espaces entre les mondes.* SYN. Spatium inter mundos Epicuri interjectum. USUS : Tanquam modo ex Epicuri intermundiis descendisset.

INTERNĔCĪNUS, a, um, *Meurtrier.* SYN. Crudelis, inexpiabilis, ubi necesse sit omnes necari. USUS : Bellum internecinum, *guerre d'extermination.*

INTERNĔCIO, ōnis, f. *Tuerie, mort, carnage.* SYN. Exitium, interitus, exstinctio. EPITH. Magna. USUS : Internecionem facere. Internecione cives liberare. Cf. **Cædes.**

INTERNĔCO, as, cŭi, ctum, are, a. *Tuer.* USUS : Hostibus internectis. Cf. **Interficio.**

INTERNOSCO, is, nōvi, ere, a. *Distinguer.* SYN. Secerno, discerno. ADV. Difficulter, perdifficiliter. USUS : Verum a falso, dignumque an indignum sit, internoscere. Cf. **Discerno.**

INTERNUNTIUS, ii, m. *Messager, parlementaire.* SYN. Interpres. EPITH. Assiduus. USUS : Assiduis cum illo internuntiis egi.

INTĔRO, is, trīvi, trītum, ere, a. *Broyer dans.* USUS : Tu intrivisti, tibi exedendum est (PROV.), *le vin est tiré, il faut le boire.*

INTERPELLĀTIO, ōnis, f. *Interruption.* SYN. Interventus. USUS : Interpellatione mei familiaris interrupta est mea epistola.

INTERPELLĀTOR, ōris, m. *Importun, fâcheux.* SYN. Interventor. EPITH. Minus molestus. USUS : In litteris sine interpellatoribus molestis versor.

INTERPELLO, as, avi, atum, are, a. *Interrompre.* SYN. Interrumpo, impedimento sum. ADV. Odiose, paulum. USUS : Tu vero ut me interpelles et appelles, ut obloquare et colloquare, velim. Ab aliquo interpellari. Cf. **Impedio.**

INTERPŎLO, as, avi, atum, are, a. *Modifier, réparer.* SYN. Renovo. USUS : Togam prætextam quotannis interpolare. Ædes interpolare. Demendo, mutando, curando, ne littera appareat, interpolando.

INTERPŌNO, is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ere, a. *Mettre entre, insérer.* SYN. Interjicio, in medio colloco. ADV. Facete. PHRAS. 1. **Mediæ orationi leviora argumenta interponimus**, *au milieu du discours, nous plaçons des arguments plus faibles.* Leviora argumenta mediæ orationi inteximus, includimus, inserimus, interjicimus ; in mediam orationem conjicimus, conferimus ; levioribus argumentis in media oratione locum damus. 2. **His me causis non interponam**, *je ne me mêlerai pas à ces affaires.* In res tam ancipites et tumultuosas

me non immittam; non inferam, non intrudam, non offeram, non implicabo, non miscebo; curando aliena non me eo sciens prudensque demittam, unde exitum videam nullum. Cf. Implico. USUS : Sæpe etiam versus interponitur. Se, suam fidem in aliquam rem interponere. Auctoritatem suam ac operam, studium, laborem pro aliquo interponere. Non interpono meum judicium. Audaciæ alicujus se, legem, religionem interponere.

INTERPŎSĬTĬO, ōnis, f. *Interposition.* EPITH: Difficilior. USUS : Cum personarum certarum interpositione.

INTERPŎSĬTŬS, ūs, m. *Interposition.* SYN. Interjectio. USUS : Interpositus terræ.

INTERPRES, ĕtis, m. *Qui explique, interprète.* SYN. Explanator, internuntius, conjector. EPITH. Præclarus, religiosus, vaferrimus. Interpretes exercitatissimi, fallaces, indiserti, molles, prudentissimi, publici, veteres. USUS : Interpretes Poetarum Grammatici. Astrologus cœli interpres. Per interpretem agere, loqui. Per amicos, sequestres et interpretes judicium corrumpere.

INTERPRĔTĀTĬO, ōnis, f. *Interprétation, sens.* SYN. Notatio, etymologia. EPITH. Satis acuta, nimis callida, indigna, magna, malitiosa, mendax, non molesta. USUS : Juris, verbi, scripti vis et interpretatio. Somnia interpretatione explicare.

INTERPRĔTOR, aris, atus sum, ari, d. *Interpréter, expliquer.* SYN. Interpretationem facio, expono, interpretatione explico, expono; rem obscuram declaro. PHRAS. 1. **Interpretari Græcos Platonis libros**, *expliquer les livres de Platon.* Platonem de Græcis convertere; Græca prope iisdem verbis Latine versa dicere. Quæ Plato Græco sermone tractavit, Latinis litteris mandare. Græca Latine reddere; in Latinum convertere; de Græcis latine dicere, in Latinum transferre; Latino sermoni, Latinæ consuetudini tradere. 2. **Eam rem varie interpretabantur homines**, *les hommes interprêtaient différemment cette action.* Eam rem alii alio trahebant; alii civile id rebantur, quidam ad sævitiam trahebant; ea res non uno modo ab omnibus accepta est, aliis in superbiam vertentibus, ac per ambitionem factam memorantibus, aliis benignius interpretantibus; res accepta aspere a plerisque omnia prave æstimantibus, in deterius referentibus, in deterius recta detorquentibus, mollius contra ab aliis, ex indole mitiore, facta æstimantibus. Cf. **Accipio in bonam** *vel* **malam partem.** USUS : Legum, verborum vim interpretari. Interpretari voluntatem alicujus ex facto. Dicta male, *vel* mitiorem in partem interpretari. Neque recte, an perperam, interpretor, *est-ce bien, est-ce mal? Je ne me prononce pas.*

INTERPUNCTĬO, ōnis, *Signe de ponctuation.* SYN. Interpunctum, interductus. USUS : Res parvæ prope in singulis litteris, atque interpunctionibus verborum occupatæ.

INTERPUNCTUM, i, n. *Pause, signe de ponctuation.* SYN. Interpunctio, distinctio. USUS : Interpuncta verborum.

INTERPUNCTUS, a, um, *Ponctué.* SYN. Distinctus. USUS : Interpuncta alias et distincta intervalla orationis delectant.

INTERQUĬESCO, is, quĭēvi, quĭētum, ere, n. *Se reposer de temps en temps.* SYN. Requiesco. ADV. Paulum.

INTERREGNUM, i, n. *Interrègne.* SYN. Tempus, quo rege vacat regnum, dum novus creetur. USUS : Res ad interregnum spectat, venit, deducta est.

INTERREX, rēgis, m. *Interroi.* SYN. Qui demortui regis locum tenet. USUS : Interregem facere, creare, eligere, prodere.

INTERRŎGĀTĬO, ōnis, f. *Interrogation, question.* EPITH. Interrogationes captiosæ, fallaces, faciles, aptæ, paucissimæ, stultissimæ.

INTERRŎGĀTĬUNCŬLA, æ, f. *Petite interrogation.* EPITH. Interrogatiunculæ angustæ, minutæ. USUS : Cato minutis interrogatiunculis, quasi punctis, quod proposuit, effecit.

INTERRŎGO, as, avi, atum, are, a. *Interroger.* SYN. Quæro, percunctor, rogo, requiro, sciscitor, rogito. PHRAS. **Multis eum interrogavi**, *je l'ai longuement interrogé.* Interrogando ursi, quæsivi de eo, quid egisset; requirebam ex eo, sciscitabar; captioso etiam interrogationis genere utebar; percontabar sollicite, rogitabam, nihil tamen percontationibus ex eo exsculpere poteram. USUS : Interrogari ab aliquo de aliqua re.

INTERRUMPO, is, rūpi, ruptum, ere, a. *Rompre par le milieu, briser; interrompre.* SYN. Interpello, dirimo. USUS : Pontem interrumpere. Amicitiam interruptam instaurare. Interruptis ac morientibus vocibus.

INTERRUPTĒ, *D'une manière coupée.*)(**Continenter.** SYN. Intercise, incisim.

INTERSCINDO, is, scidi, scissum, ere, a. *Couper par le milieu, détruire.* USUS : Pontem ei a tergo interscindi jussit.

INTERSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Écrire entre deux lignes.* USUS : In litteris tuis aliquid interscripsi.

INTERSĔCO, as, cŭi, sectum, are, a. *Couper par le milieu.* SYN. Seco.

INTERSĒPĬO, is, sepsi, septum, ire, a. *Fermer, enclore.* USUS : Urbem vallo intersepire.

INTERSEPTUS, a, um, *Bouché, interdit.* SYN. Interclusus, obstructus, vallatus, munitus. USUS : Iter ad gloriam nemini est interseptum.

INTERSPĪRĀTĬO, ōnis, f. *Respiration.* SYN. Respiratio. USUS : Æqualibus interspirationibus uti.

INTERSUM, es, fŭi, esse, n. *Être présent.* SYN. Adsum.)(**Absum.** USUS : 1. Consiliis, in consiliis aliorum interesse. Ipse interfui, præsens vidi. 2. **Intercedo,** *être placé entre.* Inter eos Tiberis et pons interest. Cf. **Præsens, Coram.**

INTERTRĪMENTUM, i, n. *Usure, dommage.* SYN. Detrimentum

INTERTURBĀTĬO, ōnis, f. *Trouble, émotion.* USUS : Animi interturbatio.

INTERTURBO, as, avi, atum, are, a. *Troubler, inquiéter.* SYN. Valde turbo.

INTERVALLUM, i, n. *Séparation, intervalle.* SYN. Spatium, discrimen. EPITH. Infinitum, longum, majus, minimum, perlongum, latum, tantum; intervalla æqualia, certa, distincta, interpuncta, dupla et tripla, imparia, modica, multa, reliqua, sesquialtera. USUS : 1. Temporum locorumque intervallo longo disjuncti sumus. Dolor si longus, est levior, dat enim intervalla et relaxat. Intervalla vocis, sonorum in loquendo. 2. **Temporis spatium,** *intervalle (de temps).* Tanto intervallo ad te revisi. Longo intervallo te non vidi. Atticismus mihi ex intervallo regustandus est. Cf. **Spatium.**

INTERVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, n., *nonnunquam* a. *Venir à l'improviste.* SYN. De improviso venio, incurro; intercedo, intersum. USUS : Vereor, ne molesti quidam loquentibus nobis interveniant. Casu interventum est.

INTERVĔNTOR, ōris, m. *Visiteur.* USUS : Vacuo ac ab interventoribus liberiore die.

INTERVENTŬS, ūs, m. *Arrivée imprévue.* SYN. Inopinatus adventus. USUS : Interventu ejus et interpellatione jurgium discussum est.

INTERVERTO, is, verti, versum, ere, a. *Soustraire, détourner; dépouiller, frustrer qqn de qqch.* SYN. Præripio, intercipio. USUS : Dona, pecunias, ædilitatem intervertere alicui atque ad se transferre.

INTERVĪSO, is, ere, a. *Aller voir, visiter, rendre visite.* SYN. Inviso. ADV. Crebro. Cf. **Viso.**

INTESTĀBĪLIS, e, gen. com. *Qui ne peut témoigner (en justice).* SYN. Qui nec testem agere, nec testimonium facere potest. USUS : Homo sacer, sceleratus et intestabilis.

INTESTĀTO, *Intestat, qui n'a pas testé.* SYN. Nullo facto testamento. USUS : Intestato mortuus est.

INTESTĀTUS, a, um, *Qui n'a pas fait de testament.* SYN. Intestato mortuus.

INTESTĪNUM, i, *sæpissime :* **INTESTĪNA**, orum, n. pl. *Intestins, entrailles.* SYN. Ilia, viscera. EPITH. Medium. USUS : Graviter ex intestinis laborabam. Tum adstringentibus se intestinis, tum relaxantibus.

INTESTĪNUS, a, um, *Intérieur, domestique.* SYN. Domesticus, interior.)(**Extraneus.** USUS : Occultum, intestinum bellum, *guerre civile.* Intestinum, inclusum malum. Intestinus timor, dolor.

INTEXO, is, xŭi, textum, ere, a. *Tisser dans ou sur.* SYN. Contexo, interpono, implico. ADV. Prudenter. USUS : Aliquid in causa prudenter intexere, *glisser prudemment qq. chose dans une cause.* Vestis coloribus variis intexta.

INTĪMĒ, *Affectueusement.* SYN. Enixe, ex animo. USUS : Intime aliquem commendare.

INTĪMUS, a, um, *Intérieur, caché.* SYN. Reconditus, arcanus, familiaris. PHRAS. **Intima sua mihi concredit,** *il me confie tous ses secrets.* Ad intima ejus consilia perveni; arcana omnia, abditosque sensus speculor; arcana omnia vel ipso prodente cognosco; arcana ejus omnia elicio. Intimus sum ejus consiliis; nihil consiliorum ejus me latet. Cf. **Arcanus.** USUS : 1. Intimi sensus animi, consilia intima. Ex intima arte et philosophia multa disputavi. 2. **Domesticus, familiaris,** *intime.* Antonius Clodio intimus. Est in meis intimis. Tectissimus ad alienos, intimis apertior sum.

INTINGO, is, tinxi, tinctum, ere, a. *Tremper dans.* SYN. Madefacio, humecto.

INTŎLĔRĀBĬLIS, e, gen. com. *Intolérable, insupportable.* SYN. Non ferendus, intolerandus.)(**Tolerabilis.** ADV. Admodum. PHRAS. **Intolerabilis est ejus arrogantia,** *son orgueil est intolérable.* Res est indigna, acerba et omnibus intoleranda; immensa est ejus, nec ferenda insolentia. Quis hominem cum ea superbia et insolentia ferat? USUS : Dolor, fœditas intolerabilis.

INTŎLĔRANDUS, a, um, *Intolérable.* SYN. Intolerabilis. USUS : Intoleranda licentia.

INTŎLĔRANS, antis, omn. gen. *Qui ne peut supporter.* SYN. Impatiens, impotens. USUS : Corpora laboris intolerantissima. Cf. **Impatiens.**

INTŎLĔRĀNTER, *D'une manière insupportable.* SYN. Insolenter. USUS : Intoleranter dolere, se jactare.

INTŎLĔRANTĬA, æ, f. *Insolence, tyrannie insupportable.* SYN. Insolentia. USUS : Hæc non privati insania sed regis intolerantia est.

INTŎNO, as, ŭi, ātum, are, a. *Tonner; crier avec force.* SYN. Tono, sono. USUS : Hesterna concione vox ejus intonuit.

INTONSUS, a, um, *Qui n'est pas tondu.*)(**Tonsus.** Coma intonsa, *longs cheveux.*

INTORQUĔO, es, torsi, tortum, ere, a. *Brandir, lancer contre.* Immitto, jacio, jaculor. USUS : Telum, calumniam intorquere in aliquem.

INTRA, *A l'intérieur, dans.* SYN. Inter, in interiore parte. USUS : 1. Intra muros. Hæc intra decem annos sunt gesta. 2. **Minus quam necesse sit**, *au-dessous de.* Intra modum loqui. Epulamur non modo non contra legem, sed etiam intra legem.

INTRACTĀTUS, a, um, *Indompté.* USUS : Equus intractatus, indomitus.

INTREMO, is, ŭi, ere, n. *Trembler.* SYN. Tremo.

INTRĔPĬDĒ, *Sans trembler.* SYN. Sine pavore, audacter, posito metu.

INTRĔPĬDUS, a, um, *Intrépide.* SYN. Impavidus, timore solutus. Cf. **Audax.**

INTRĪCO, as, avi, atum, are, a. *Embarrasser, embrouiller.*)(**Extrico.** Cf. **Implico.**

INTRO, *A l'intérieur.* USUS : Ire, ferre intro.

INTRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Entrer.* SYN. Introeo, ineo, subeo, ingredior, accedo.)(**Exeo.** ADV. Penitus. PHRAS. **Tu meam domum intrare ausus es?** *Quoi! vous osez entrer dans ma maison?* Tu meas ædes accedere; tu vestigium in ædes facere; tu intro te conjicere ausus es? Tu eo pedem inferre; tu vestigium ibi ponere; eo te inferre; pedem ibi ponere ausus es? Cf. **Ingredior.** USUS : Intrare limen, domum, regnum. In alicujus familiaritatem intrare. Cf. **Ineo.**

INTRŎDŪCO, is, duxi, ductum ere, a. *Introduire.* SYN. Induco, facio, adduco, fingo. USUS : Consuetudinem, ambitionem in urbem introducere. Illum reprehende, qui initium introduxit. Introducere aliquem loquentem.

INTRŎDUCTĬO, ōnis, f. *Introduction.* USUS: Adolescentum nobilium introductiones judicibus pro præmio fuere.

INTRŎĔO, is, ĭi *vel* īvi, ĭtum, īre, n. *Entrer.* SYN. Intro.)(**Exeo.** ADV. Honeste. USUS : In urbem, in vitam introire. Cf. **Intro, Ingredior.**

INTRŎFĔRO, fers, tŭli, lātum, ferre, v. anom. a. *Porter dans.* USUS : Lectica introferri solitus est in urbem.

INTRŎĬTŬS, ūs, m. *Entrée.* SYN. Aditus. EPITH. Apertus, clandestinus, desertus, nocturnus, primus. USUS : 1. Ad omnes portas et introitus armatos homines opponit. 2. **Ingressio, initium,** *commencement.* Hic sit introitus defensionis.

INTRŎMITTO, is, mīsi, missum, ere, a. *Introduire.*)(**Emitto.** USUS : Limen patefactum est, ut intromissus me in lecto trucidaret.

INTRORSUM *vel* **INTRORSUS**, *Au dedans, à l'intérieur.* USUS : Introrsum turpis, *foncièrement vicieux.*

INTROSPĬCĬO, is, spexi, spectum, ere, a. et n. *Regarder dans, examiner à fond.* SYN. Inspicio. ADV. Penitus. USUS : Agite, inferte oculos in curiam, introspicite omnes reipublicæ partes, perspicite omnium mentes. Cf. **Considero.**

INTRŎVŎCO, as, avi, atum, are, a. *Appeler au dedans, faire entrer.* SYN. Accerso, advoco.)(**Evoco.**

INTRŪDO, is, trūsi, trūsum, ere, a. *Pousser par force, — se, s'imposer.* USUS : Ipse se inferebat, intrudebat. Cf. **Implico, Interpono.**

INTŬĔOR, ēris, tŭĭtus sum, eri, d. *Regarder.* SYN. Video, contueor, contemplor, aspicio. ADV. Acriter, bene, paulisper, studiose. PHRAS. **Hic mos est hominum, ut in repentinis adversisque casibus cœlum intueantur,** *c'est la coutume des hommes, quand il leur arrive quelque malheur, de regarder le ciel.* Ut si quid præter opinionem et contra voluntatem accidit, cœlum suspiciant, aspectent; ad cœlum spectent, oculos tollant, aciem oculorum intendant. 2. **Immotis oculis me intuetur,** *il me regarde fixement.* Aciem in me intendit, exacuit, exercet; oculos in me defigit; hæret in vultu meo; oculos a vultu non movet. Cf. **Aspicio.** USUS : Intuebamur, nec tuendi satietas nos capere poterat. Intueri aliquid oculis, animo complecti. Animo aliquem infesto, iniquo, infenso intueri. Aliquid acriter intueri. Cf. **Video.**

INTŬMĔO *vel* **INTŬMESCO**, is, tŭmŭi, ere, n. *S'enfler.* SYN. Inflor, in tumorem convertor. Cf. **Tumeo.**

INTUS, *Au dedans.*)(**Foris.** USUS : Intus inclusum periculum, intus equus Trojanus.

ĬNULTUS, a, um, *Impuni.* SYN. Impunitus. USUS: Inultum aliquid pati, relinquere. Cf. **Impunitus.**

ĬNUNDO, as, avi, atum, are, n. et a. *Inonder.* SYN. Alluo, obruo. PHRAS. 1. **Aqua inundat late omnia,** *l'eau inonde au loin la plaine.* Effert aqua se alveo; alveum exit; extra alveum effunditur; littora superat, transgreditur; diffunditur unda, camposque circumjectos rigat; fluctibus terram occupat; effusus super ripas amnis campos segetesque operit. USUS : Terram inundat aqua.

ĬNURBĀNĒ, *Sans élégance, sans esprit.* SYN. Insulse, inconcinne.

ĬNURBANUS, a, um, *Incivil, grossier.* SYN. Insulsus, infacetus, inhumanus, inops humanitatis, ineptus, odiosus, putidus.)(**Urbanus.** Cf. **Ineptus.**

ĬNŪRO, is, ussi, ustum, ere, a. *Brûler sur, graver, imprimer; imprimer (une tache),*

appliquer, imposer. SYN. Infligo, imprimo. USUS : Æternas alicujus nomini maculas, famam superbiæ alicui, dolorem ossibus et et cineri alicujus inurere. Censoriæ severitatis notam alicui inurere. Odium inustum penitus hominum mentibus.

INŪSĬTĀTĒ, *Contre l'usage.* SYN. Insolenter.

INŪSĬTĀTUS, a, um, *Inusité.* SYN. Insolens, inauditus, præter consuetudinem novus.)(**Usitatus.** USUS : Inusitata sunt, prisca fere et vetusta, ac ab usu quotidiani sermonis intermissa. Ecquid in rebus inusitatis Græcorum more verbis etiam utamur inauditis. Cf. **Insolitus, Novus.**

INŪTĬLIS, e, gen. com. *Inutile.* SYN. Ad nullam rem utilis, ad nullam partem utilis, qui nulli usui est.)(**Utilis.** ADV. Summe. USUS : Perniciosus et inutilis civis.

INŪTĬLĬTAS, ātis, f. *Inutilité ; danger.* SYN. Damnum.

INŪTĬLĬTER, *Inutilement, en vain.* SYN. Frustra. USUS : Frustra aliquid proferre et inutiliter. Cf. **Frustra.**

INVĀDO, is, vāsi, vāsum, ere, n. et a. *Attaquer, se jeter sur.* SYN. Adorior, impetum facio, involo, irruo, irrumpo, peto, vim facio, incurro in aliquem, incurso, invehor. PHRAS. **Invasit hominem terror,** *la frayeur s'est emparée de cet homme.* Incidit terror animo hominis ; incessit hominem terror ; repentino terrore perculsus est. Cf. **Terror.** USUS : Invadere aliquem, in alicujus nomen ; in prædam. Mirus hominem furor, dolor, terror invasit. Cf. **Aggredior, Impetus, Adorior.**

INVĂLESCO, is, lŭi, ere, n. *Se fortifier.* SYN. Novas vires sumo, corroboror, confirmor, firmior fio. USUS : Invaluit, potentius jam malum est quam ut sedari possit. Invaluit adeo ejus audacia, et vetustate corroborata est. Cf. **Cresco.**

INVĂLĒTŪDO, inis, f. *Indisposition, mauvaise santé.* SYN. Valetudo infirma. USUS : Invaletudine tua valde commoveor et conturbor.

INVĂLĬDUS, a, um, *Faible, malade.* SYN. Infirmus. USUS : Invalidi milites. Cf. **Debilis, Infirmus.**

INVECTĬO, ōnis, f. *Importation.*)(**Exportatio.** USUS : Rerum, quibus abundamus, exportatio, quibus egemus, invectio.

INVĔHO, is, vexi, vectum, ere, a. *Amener, importer.* SYN. Importo. ADV. Acerbius, aperte, asperius, contumeliosius, copiose, graviter, liberius, paratius, petulanter, rhetorice, vehementius. USUS : 1. Pecuniæ in ærarium invectæ. Quemcumque casum fortuna invexerit, feram. 2. **Insurgo in aliquem, objurgo,** *se jeter, s'emporter contre qqn.* Acerbe in aliquem invehi, maledicere, insectari. Vehementius in illum nugatorem invehebat. Invehens in Catonem Cæsar. Cf. **Objurgo.**

INVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, a. *Trouver.* SYN. Reperio, deprehendo, pervestigo, nanciscor, excogito. ADV. Acute, plane, sapientius, subdole, versute. PHRAS. **Plerasque artes Græci invenere,** *les Grecs ont inventé presque tous les arts.* Græcia inventrix doctrinarum ; primi artes peperere, protulere Græci ; artium plerarumque cognitionem Græcia aperuit ; artium incunabula plurimarum in Græcia sunt. Cf. **Excogito.** USUS : Facinus, astutiam, crimen, remedium, rationem invenire et comminisci. Invenio te in culpa esse.

INVENTĬO, ōnis, f. *Découverte.* Illa, quæ investigat occulta, inventio et excogitatio dicitur.

INVENTOR, ōris, m. *Auteur.* SYN. Auctor. USUS : Cicero princeps et auctor copiæ verborum, inventor, compositor, architectus.

INVENTRIX, icis, *Celle qui découvre.* Inventrix et magistra legum Philosophia, *la Philosophie est la mère des lois.*

INVENTUM, i, n. *Découverte.* EPITH. Probabile, necessarium, antiquis divinum. USUS : Tot artes, tot scientiæ, tot inventa. Eorum inventis et legibus omnem rempublicam constitutam habemus.

INVĔNUSTUS, a, um, *Qui est sans beauté, sans grâce.* USUS : Quod proposuit, explicat expedite non invenustus auctor.

INVĔRĔCUNDUS, a, um, *Impudent.* SYN. Impudens, non verecundus.)(**Verecundus.** USUS : Inverecundum animi ingenium possidet. Cf. **Impudens.**

INVERSĬO, ōnis, f. *Ironie.* SYN. Ironia. USUS : Inversio verborum.

INVERTO, is, verti, versum, ere, a. *Retourner, changer.* SYN. Immuto, verto, perverto. USUS : Pompeius totum nobis negotium invertit. Quam cito se invertit. Cf. **Verto.**

INVESTĬGĀTĬO, ōnis, f. *Recherche attentive.* SYN. Inquisitio, indagatio, conquisitio veri. EPITH. Facilior, propria.

INVESTĬGĀTOR, ōris, m. *Investigateur.* EPITH. Acer et diligens. USUS : Varro diligentissimus investigator antiquitatis.

INVESTĬGO, as, avi, atum, are, a. *Rechercher attentivement.* SYN. Exquiro, indago, scrutor, perscrutor, perquiro, persequor, vestigiis odoror. ADV. Diligentius. USUS : Perquirere, patefacere, investigare conjurationem. Cf. **Indago, Quæro.**

INVĔTĔRASCO, is, ere, n. et a. *Item :*

INVĔTĔRO, as, avi, atum, are, a. *Vieillir, s'affaiblir avec le temps.* SYN. Consenesco. USUS : Nihil inveterascere, nihil exstingui, nihil cadere debet eorum, in quibus

beata vita consistit. Inveteravit jam ea opinio. Macula hæc insedit, et inveteravit in nomine populi Romani. Inveterata nostra amicitia.

INVĔTĔRĀTĬO, ōnis, f. *Maladie invétérée.* USUS : Ut in corporibus inveteratio ægre pellitur, sic in animis perturbatio.

INVĬCEM, *Tour à tour, mutuellement.* SYN. Mutuo, vicissim. USUS : Totos dies eramus simul invicem.

INVICTUS, a, um, *Invincible.* SYN. Qui vinci non potest, inexpugnabilis, insuperabilis.)(**Devictus.** USUS : Quibus viris respublica invicta stat ? nomen invictissimi imperatoris consecutus. Animi excelsi atque invicti magnitudo. Cf. **Fortis, Facta egregia.**

INVĬDENTĬA, æ, f. *Sentiment de jalousie.*)(**Misericordia.** USUS : Invidentia est ægritudo suscepta propter alterius res secundas, quæ nihil nocent invidenti. Cf. **Invidia.**

INVĬDEO, es, idi, isum, ere, n., *nonnunquam* a. *Porter envie.* SYN. Alienis bonis mœreo.)(**Faveo.** ADV. Aperte, maxime, obscure, occulte, paululum, vehementer, valde, sane. PHRAS. **Multi mihi invident,** *bien des hommes me jalousent.* Sunt, quos meus in hac republ. splendor offendat, lædat, pungat, angat, sollicitet, afficiat, urat, torqueat, excruciet, gravius afficiat. Non desunt, quos mea dignitas, mea amplitudo male habeat ; quibus dolori sit meus honor. Florere me dignitate, existimatione, honore ; tantum honoris mihi haberi nonnulli moleste, graviter, acerbe, ægre, iniquo animo, non satis æquo animo ferunt. Angit animos quorumdam hic splendor meus ; sollicitos habet quosdam hæc dignitas mea. Valde me multorum invidia exercet ; multum est mihi cum invidis negotii ; novi multorum animos in me malevolentia suffusos ; invident multi mihi, mordent clanculum. Cf. **Invidus.** USUS : Alterius honori, virtuti, fortunis præstantibus et florentibus invidere.

INVĬDĬA, æ, f. *Jalousie, envie ; haine, malveillance.* SYN. Malevolentia, offensio. EPITH. Aliena, communis, detestanda, falsa, imbecilla, iniquissima, inveterata, justissima, magna, par, popularis, recens, senatoria, singularis, summa, tribunitia, vehemens. PHRAS. 1. **Invidiam alicui conflare,** *rendre quelqu'un odieux.* Invidiam alicui concitare, commovere, facere, parare ; in invidiam rapere, vocare, adducere ; invidiam facti conferre in alterum ; invidia gratiæ externæ onerare aliquem ; lacerare invidia clarissimum quemque ; invidiæ mactare. 2. **Invidiam incurri,** *on a excité contre moi l'envie.* In invidiam veni ; invidiam subii ; in invidiam adductus sum ; invidiam contraxi. 3. **In invidia sum apud omnes,** *tout le monde me jalouse.* Invidiam omnem omnium habeo, sustineo ; in invidia sum ; ex invidia laboro ; invidia premor, flagro, conflagro, ardeo aliena. Invidia sum præcipua inter omnes. Cf. **Odiosus, Invidiosus, Odium.** 4. **Modestia invidiam lenit,** *la modération empêche l'envie.* Invidiam modestia sedat, comprimit, restinguit, exstinguit ; modesta vivendi ratio multum de invidia opum deonerat ; invidiam levat, liberat ; efficit, ut invidia ponatur, deponatur, decedat ; ut invidiæ quasi sanguis mittatur. USUS : Invidiam alicui conflare. Invidiam augere, inflammare, *exciter l'envie.* Invidiam a se transferre, *écarter de soi l'envie.* Aliena splendere invidia, *s'élever en calomniant les autres.* Disrumpi, æstuare invidia, *crever de dépit.*

INVĬDIŎLA, æ, f. *Petite jalousie.* USUS : Nescio, quid inter eos invidiolæ exortum est.

INVĬDĬŌSĒ, *Par jalousie, par haine.* SYN. Odiose. USUS : Invidiose aliquem criminari.

INVĬDĬŌSUS, a, um, *Qui excite l'envie.* SYN. Odiosus, invisus, invidiam habens. PHRAS. 1. **Invidiosa est ea dignitas,** *cette dignité excite l'envie.* Magnam habet ea dignitas invidiam ; multorum luminibus officit ; multorum luminibus obstruit ea fortunæ meæ amplitudo ; invidiæ est ; in invidia est ea dignitatis amplitudo ; urit animos multorum dignitatis ista species. Cf. **Invideo.** 2. **Invidiosus est multisque invisus,** *il est haï de tous.* In summam plurimorum invidiam incidit ; nulla fruitur hominum benevolentia ; premitur odio multorum ; in odio, in invidia est apud multos ; pauci sunt, qui illi faveant ; qui bene sint in illum animati ; qui bene de illo existiment. Cf. **Odiosus, Invisus.** USUS : Invidiosæ possessiones. Erit hoc tibi invidiosum. Aliquis invidiosus, ac multis offensus.

INVĪDUS, a, um, *Envieux, jaloux.* SYN. Obtrectator, niger, malevolus, lividus, iniquus, maledicus, inimicus, alienis bonis mœrens. PHRAS. **Multi sunt tibi invidi,** *bien des gens sont jaloux de vous.* Multi sunt tuæ laudis inimici ; multos habes obtrectatores malevolentissimos ; multorum de te minus commodi sermones a malevolentia profecti volitant, lacerant te, famamque tuam invidi non pauci ; magna invidiæ pestis tibi imminet, in te conflata est. 2. **Nunquam desunt invidi,** *jamais les envieux ne manquent.* Nunquam desunt pestes quædam hominum aliena laude dolentium, alienis bonis mœrentium ; ubique incurras in homines malevolos, lividos, et ad criminationem expeditos. Quis est, quem nulla unquam attigit invidia ? qui invidiam non experiatur ? quem non mordeat aliorum invidentia ? Cf. **Invideo, Invidia.**

INVĬGĬLO, as, avi, atum, are, n. *Veiller à.* SYN. Cum cura et sollicitudine vigilo. PHRAS. **Scito me quieti publicæ invigilare,** *sachez que je veille au repos de la république.* Scito, me in speculis esse ; in specula collocatum, constitutum ; scito, mihi quietem

publicam curæ esse ; meæ curæ ac vigilantiæ esse demandatum excubare; me animo; curas meas omnes, consilia, cogitationes in tuenda quiete publica evigilare. Cf. **Sollicitus.**

INVĬŎLĀTĒ, *Inviolablement.* SYN. **Integre, incorrupte.**

INVĬŎLĀTŬS, a, um, *Inviolable; sacré, respecté.* SYN. Integer, incorruptus.)(**Violatus.** USUS: Inviolata stabit vestra amicitia.

INVĪSO, is, i, um, ere, a. *Visiter.* SYN. Viso, visito. USUS : Sæpius dominam nostram invisas, rogo. Cf. **Viso.**

INVĪSUS, a, um, *Odieux, haï, détesté.* SYN. Odiosus, quem æquo animo videre, ferre, intueri non possumus ; qui in odio est apud aliquem. USUS : Quo quis callidor et versutior, hoc invisior et suspectior est. Cf. **Odiosus.**

INVĪTĀMENTUM, i, n. *Attrait, charme.* SYN. Invitatio, incitamentum. EPITH. Multum. USUS : Multa habet invitamenta urbis et fori. Invitamentum afferre. Cf. **Illecebra.**

INVĪTĀTĬO, ōnis, f. *Invitation.* EPITH. Crebra, liberalis. USUS : Invitationes, adventusque nostrorum hominum.

INVĪTĀTŬS, ūs, m. *(à l'abl. sing.). Invitation.* SYN. Invitatio. USUS : Primo mea sponte, deinde invitatu tuo hoc egi.

INVĪTĒ, *Non volontiers, malgré soi.* SYN. Repugnanter, invito.

INVĪTO, as, avi, atum, are, a. *Inviter.* SYN. Voco, allicio.)(**Deterreo, dehortor.** ADV. Aliquoties, benigne, honorificentissime, liberaliter, magnopere, passim, publice, studiose, valde, vulgo. PHRAS. **Ad cœnam me invitavit,** *il m'a invité à dîner.* Ad cœnam me devocavit; adhibuit ad convivium; convivam sibi esse me voluit; vocatu ejus cœnandum mihi erat apud illum; ad cœnam me vocavit; cœnam dedit; cœna me accepit. USUS : Tu invita mulieres, ego vires accivero. Quis est, qui eum tecto domoque non invitet? Invitare aliquem, et allicere præmiis ad agendum aliquid. Gloria invitari ad magna audenda. Cf. **Voco.**

INVĪTUS, a, um, *Qui agit à contrecœur, malgré soi.* SYN. Non libenter, rogatus, recusans, tergiversatus, contra voluntatem, repugnans, repugnanter, coactus, dolens, perinvitus. PHRAS. 1. **Invitus illum adii,** *c'est malgré moi que je suis allé le trouver.* Cum magna mea molestia illum compellavi; adversante et repugnante natura ; contra voluntatem meam; cunctabundus, diuque reluctans, ac tergiversatus ; prope resistens ad eum pertractus fui ; ingratiis et coactus ad illum attrahendus fui. 2. **Quanquam invitus, munus tamen in republica suscepi,** *malgré moi, j'ai accepté une charge dans la république.* Quanquam gravatus, accessi tamen ad rempublicam ; quanquam abhorrerem reipublicæ tractationem, quanquam mihi nihil inimicius, nihil molestius forensi illo strepitu, tamen, ingratiis licet meis, in has quotidianas dimicationes me obtuli; non sine aliqua molestia et resistenti similis dignitatem eam admisi; commovebar equidem oblato eo honore, onusque impositum fremens mœrensque accepi; extorquendum erat invito, atque ingratiis, ut honorem eum admitterem ; prope resistenti munus id injunctum est; ad honoris ejus insignia frontem cum adducerem, vultum averterem, jugum tamen ad extremum, quanquam invitus, recepi. Cf. **Abhorreo, Nolo.** USUS : Invitus, per vim et imperium feci. Sapiens nihil facit invitus, dolens, coactus. Eæ molestiæ, dudum enim circumrodo, invito devorandæ sunt.

INVĬUS, a, um, *Inaccessible, inabordable.*)(**Pervius.** USUS : Invii saltus.

INVŎCO, as, avi, atum, are, a. *Appeler, invoquer.* SYN. Imploro. USUS : Lucinam in pariendo invocant. Sociorum subsidium invocare. Cf. **Imploro.**

INVŎLĀTŬS, ūs, m. *(à l'abl. sing.). Vol.* SYN. Volatus avium.

INVŎLO, as, avi, atum, are, a. *Se jeter sur, attaquer qqn.* SYN. Invado. USUS: Involare in aliena. Cf. **Impetus.**

INVŎLUCRUM, i, n. *Enveloppe.* SYN. Integumentum. EPITH. Involucra multa. USUS: Multis simulationum involucris tegitur, et quasi velis quibusdam obtenditur hominis natura. Clypei involucrum.

INVOLVŌ, is, vi, vŏlūtum, ere, a. *Envelopper.* SYN. Circumplico.)(**Evolvo.** USUS : Litteris me involvo. Virtute sua se involvere. Occulta, involuta, latentia aperire. Videbam pacis nomine involutum fore bellum.

INVULNĔRĀTŬS, a, um, *Qui n'a reçu aucune blessure.* SYN. Integer, inviolatus.)(**Vulneratus.**

IPSE, a, um, *Même; ce, cet; lui-même.*)(**Alter.** USUS : Illo ipso tempore. Ille ipse Cæsar. Decem ipsos dies ibi fui. Istud ipsum miserrimum puto. Hoc quid sit, per se ipsum non video, sed ex sequentibus.

ĪRA, æ, f. *Colère.* SYN. Iracundia, indignatio, stomachus, excandescentia. EPITH. Acerbior, inveterata, naturalis, recens. PHRAS. 1. **Atrox calumnia ad iram me concitavit,** *cette atroce calomnie m'a mis en colère.* Bilem mihi movit, commovit, concivit; ad iracundiam me adduxit; stomachum mihi movit; stomachum mihi fecit; ad iram me impulit, induxit, incitavit; calumniæ indignitas movit animum, iram mihi movit, animum vehementer sollicitavit, accendit; animum exasperavit, odium exacerbavit, irritavit; iram provocavit; animum indignatione accendit atrocis calumniæ injuria, ira me implevit; iram exacuit, stomacho fuit atrocis calumniæ indignitas. 2. **Gravem iram concepi,** *je me*

suis mis fort en colère. Iram imbibi vehementem et acerbam; ira animum cepit; ingentem molem irarum alto ex animo ciebam; exarsi graviter iracundia; excandui; stomachabar, commovebar vehementius; exarsi iracundia et stomacho; ingentes jam dudum iras in pectore volvebam; ira repente efferbui. Cf. **Irascor.** 3. **Iram suam in aliquem effundere,** *accabler qqn du poids de sa colère.* Vertere iram in aliquem, factis simul dictisque odium explere; iracundiæ in aliquem indulgere; iracundiam exercere; iracundiæ servire, obsequi, parere; iram odiumque profundere in aliquem; omne virus acerbitatis in aliquem evomere, effundere; stomachum in aliquem erumpere, fremere, sævire, furere, nec iræ modum reperire. 4. **Ira jam deficit,** *sa colère se calme.* Defervescit ira, remittit, decedit, abscedit; mollitur ira; deflagrat paulatim; animorum ille ardor residet; ira cadit. 5. **Iram deposuit,** *il n'est plus en colère.* Iracundiam omisit, demisit; iram repressit, sedavit, coercuit, continuit; iram expedivit; missam fecit; ex animo ejecit. 6. **Iram sedavit,** *il a apaisé sa colère.* Leniter permulsit iram; iras lenivit; iracundiæ faces exstinxit; impetum animi delinivit; ardorem animi compressit. USUS: Ira est libido puniendi ejus, qui videatur læsisse injuria, cum qua nihil recte, aut considerate fieri potest. Facere aliquid per iram. Iram gerere, concire, evomere. Ira incendi, ardere. Orta est inter illos ira. Ira decessit.

ĪRĀCUNDĒ, *Avec colère.* SYN. Per iram, cum iracundia, cum stomacho.)(**Leniter, quiete.** USUS : Vehementer ago, non iracunde. Iracunde et intemperanter facere.

ĪRĀCUNDĬA, æ, f. *Penchant à la colère, colère.* SYN. Ira, acerbitas quædam naturæ et rabies.)(**Lenitas.** EPITH. Bellatrix, effervescens, gladiatoria, gravior, inimica, injusta, justa, præsens, vehemens, utilis. USUS : Aliquem ad iracundiam adducere, *mettre qqn en colère.* Iracundia et stomacho effervescere, efferri, inflammari, ardere, furere, *être enflammé par la colère.* Iracundiam exercere; iracundiæ servire, obsequi, parere, *céder à la colère.* Iracundiæ resistere, *résister à la colère.* Iracundiam continere, *contenir sa colère.* Iracundiam omittere, dimittere, *éviter la colère.* Iracundiam sedare, *se calmer.*

ĪRĀCUNDUS, a, um, *Qui se met facilement en colère, irascible.* SYN. Qui facile et cito irascitur, proclivis ad iram, irritabilis. PHRAS. 1. **Natura iracundus est,** *il est naturellement irascible.* Animi quodam impetu dolori fere et iracundiæ paret; summa est naturæ acerbitate; nullum animo spatium dat, nec indignationem intra se premit, aut continet, sed ira ac cupiditate, pessimis consultoribus, grassatur; ingenio præceps in iram est; ægritudinem animi non facile dissimulat; præcipitis in iram animi est; iræ potens non est; iram nec premere novit, nec tenere; iracundia illi præfervida; natura præceps in iram; iram in promptu gerit; natura stomachosior est, et facile excandescit. Cf. **Ira.** 2. **Natura non adeo iracundus sum,** *je ne suis pas naturellement très irascible.* Non adeo pronus, propensus ad iram sum; iræ non admodum deditus sum; juris in me parum habet ira; non admodum inclino, propendeo ad iram, ira mihi minime dominatur; alienus, remotus, intactus ab ira sum; animus is est meus, in quo nulla pars iracundiæ locum habeat, resideat. USUS : Morosi, anxii, iracundi et difficiles senes sunt. Iracundus est factus.

ĪRASCOR, ĕris, rātus sum, asci, d. *S'irriter, se fâcher.* SYN. Incendor; ira incendor, iratus fio; succenseo; animo incitor, excandesco, stomacho et iracundia excandesco *vel* effervesco. ADV. Admodum, facile, furenter, justius, occulte, omnino, temere. PHRAS. 1. **Non facile irascor amicis,** *je ne me mets pas facilement en colère contre mes amis.* Non temere excandesco, commoveor, animo incitor, tametsi læsus ab amicis. Non facile indignatio oboritur, indignatione non facile accendor, non facile stomacho effervesco, iram gero in amicos; etiam in stomacho ridere soleo. 2. **Irascor etiamnum,** *je suis encore en colère.* Iracundias adhuc recentes habeo; ira etiamnum, et tacita indignatio animum stimulant; necdum ira resedit; nondum ira mihi cecidit; nondum deflagrarunt conceptæ in hominem iræ; frustra indignationem premo; frustra animi ægritudinem dissimulo; clausæ etiamnum aures sunt obstrepente ira; nondum rabies consedit; suis adhuc ardet ignibus concepta indignatio. Ardet adhuc ira et dolore animus; erumpere adhuc ira gestit et in nefarium hominis caput effundi; non mediocri etiamnum incedo iratus iracundia; adhuc totus in fermento sum. 3. **En, ut irascitur homo improbus!** *Voyez, comme ce drôle se fâche!* En, ut ira implacabilis implicat animum; en, ut in rabiem ira degenerat; ut exardescit homo improbus iracundia! quam commotus, quam incensus est! ut ira inflammatus est, ut excandescit, ut furit, ut stomachatur! En, quis furor hominem invasit! qua ira, quo furore percitus, quam irato animo, quam percito agit omnia! En, quæ hominem intemperies agitat! Vide, ut stomacho effervescat; ut iracundia efferatur, inflammetur, ardeat, excandescat! ut vultum adducat, supercilia contrahat, ut scintillet oculis, spumet ore, rabiem furoremque toto pectore anhelet? En quas animo iras ingentes concipiat! ut ira ac dolore confusus, præceps amentia feratur! ut bile turgeat ac intumescat! ut iram animo capere vix possit! USUS : Peripatetici virum negant esse, qui nesciat irasci.

ĪRĀTUS, a, um, *Irrité.* SYN. Incensus,

ira incensus; iracundia percitus, incitatus, inflammatus; in aliquem infestus, infensus; qui animo alieno et averso est ab aliquo)(Propitius. ADV. Dissimulanter, merito. PHRAS. **Illud iratus dixit,** *il a parlé étant en colère.* Ira incensus; animo irato et percito; incensus odio; iracundiæ permittens dominatum animi; ira flagrans, occæcatus, tumens; impotens iræ in eas contumelias erupit; irarum plenus; ira infensus; efferatus odio; ira motus, victus, percitus; ardens ira; furens, inflammatus ira; accensus ira tam inclementer locutus est; elatus iracundia sic stomachum erupit. USUS: Irati proprium est cupere, a quo læsus videatur, ei quam maximum dolorem inurere. Iratum proprie dicimus, exisse de potestate. Cf. **Ira, Irascor.**

ĪRŌNĬA, æ, f. *Ironie.* SYN. Inversio, dissimulatio, dissimulantia. USUS: Licenter usus est dissimulatione, quam ironiam Græci vocant.

IRRAUCĔO, es, ausi, ere, n. *S'enrouer.* SYN. Raucus fio. USUS: Æsopus, si paulum irrauserit, ridetur.

IRRĔPĂRĀBĬLIS, e, gen. com. *Irréparable.* USUS: Tempus irreparabile.

IRRĒPO, is, psi, ere, n. *Ramper vers; se glisser, s'insinuer.* SYN. Adrepo, obrepo, influo, illabor. USUS: In gratiam, familiaritatem, in sensus alterius, in testamenta irrepere. Credulitas in optimi cujusque mentem facile irrepit.

IRRĒTĬO, is, īvi *vel* ĭi, ītum, ire, a. *Embarrasser; captiver.* SYN. Implico, illaqueo, impedio laqueis. USUS: His se erratis irretiit ætate improvida. Disputationum laqueis aliquem irretire. Irretitus odio bonorum omnium. Adolescentulos illecebris corruptelarum irretire. Cf. **Implico.**

IRRĔTORTUS, a, um, *Qu'on ne détourne pas.* SYN. Rectus. USUS: Oculo irretorto aliquem spectare.

IRRĔVŎCĀBĬLIS, e, gen. com. *Qu'on ne peut rappeler.* USUS: Ætas irrevocabilis.

IRRĪDĔO, es, risi, risum, ere, n. et a. *Se moquer.* SYN. Derideo, rideo. ADV. Facete, turpiter, maxime. PHRAS. 1. **Hominem irrident omnes,** *tous se moquent de cet homme.* Est ejusmodi, quem omnes per risum ac jocum contemnant; cujus levitati ac imprudentiæ illudant omnes; quem pueri sectentur, et derideant; qui irrisionibus omnium sit subjectus; qui ludibrium sit cæterorum; qui ludibrio sit omnibus; quem omnes eludant, ludificentur; qui in ora hominum pro ludibrio abeat; quem omnes ludibrio habeant; qui risui sit omnibus; qui omnibus civibus spectaculo sit; per ora hominum traducatur; cui convitium facere, quem ludibrio lædere, in quem ea dicere, quibus totus explodatur, impune quisque audeat; qui ostentui, deridiculo sit omnibus; quem pro ridiculo ac delectamento habeant cæteri: omnes illum idoneum arbitrantur, quem ludos faciant; quem albis dentibus derideant; quem deridendum propinent; quem deridiculi gratia indignis modis ludificent. 2. **Ille ipse præbet ansam irridendi sui,** *il prête lui-même le flanc à la moquerie.* Sese ipse deridendum propinat; risui, ludibrio sibilisque aliorum os præbet, sese offert, objicit. USUS: Irridens insontes, olim vicissim irridebitur. Cf. **Explodo.**

IRRĬGĀTĬO, ōnis, f. *Irrigation.* USUS: Agrorum irrigationnes.

IRRĬGO, as, avi, atum, are, a. *Arroser.* SYN. Rigo. USUS: Ægyptum Nilus irrigat.

IRRĬGŬUS, a, um, *Arrosé.* SYN. Quod facile irrigari potest. USUS: Hortus irriguus.

IRRĪSĬO, onis, f. *Moquerie.* SYN. Ludibrium. USUS: Cum irrisione audientium imitari militem gloriosum.

IRRĪSOR, ōris, *Moqueur.* USUS: Irrisores orationis.

IRRĪTĀBĬLIS, e, gen. com. *Irritable, susceptible.* SYN. Iracundus, qui facile irritatur, et accenditur.

IRRĪTĀMENTUM, i, n. *Stimulant, aiguillon.* USUS: Certaminum irritamentum.

IRRĪTĀTĬO, ōnis, f. *Stimulant.* USUS: Animorum irritatio.

IRRĪTO, as, avi, atum, are, a. *Irriter, aigrir; exciter.* USUS: Irritare et lacessere aliquem. Cf. **Excito.**

IRRĬTUS, a, um, *Sans effet, inutile, vain, stérile.* SYN. Vanus, inanis.)(**Ratus.** PHRAS. 1. **Irritus fuit omnis labor meus,** *tout mon travail a été inutile.* Quæ gesseram, concidere omnia; ad nihilum recidere; ad irritum cecidere; vana atque irrita evasere. Labor meus omnis in irritum redactus est. 2. **Spes irrita fuit,** *cette espérance a été vaine.* Incisa spes erat; spes erat in irritum redacta, ad irritum spes cecidit; spes ea luxuriaverat, et vana evaserat; vana atque irrita ea spes fuit. 3. **Acta mea irrita declaravit senatus,** *le sénat a annulé tous mes actes.* Acta mea senatus rescidit, irrita fecit, irrita esse jussit, sustulit, radicitus evellit, dissolvit, infirmavit, labefactavit, evertit, subvertit. Cf. **Frustra, Labor inanis.** USUS: Irritum et infectum facere aliquid. Testamentum irritum.

IRRŎGĀTĬO, ōnis, f. *Condamnation.* USUS: Irrogatio mulctæ.

IRRŎGO, as, avi, atum, are, a. *Imposer, infliger, decréter.* SYN. Legem fero, constituo. USUS: Irrogare leges, pœnas, mulctam.

IRRUMPO, is, rūpi, ruptum, ere, n. et a. *Se précipiter sur, attaquer.* SYN. Irruo, invado.)(**Erumpo.** ADV. Æquabiliter, temere, cursim; derepente, effrenatius, extrinsecus, improviso. PHRAS. **Irrumpere in latus hostium,** *attaquer l'ennemi en flanc.* In

cornua impressionem facere, irruptionem facere ; impetum, vim facere ; irrumpere cornua ; permittere se in medios hostium cuneos ; incursu petere; impetu oppugnare nuda peditatu cornua, incursionem in dextrum latus facere. Cf. **Impetus.** USUS : Hostis in castra irrupit. Invidi in meas fortunas irrupere. Cf. **Impressio.**

IRRŬO, is, ŭi, ere, n., *nonnunquam* a. *Se jeter sur ; attaquer.* SYN. Impetum in aliquem facio, invado, in aliquem me permitto, irrumpo. USUS : In alienas possessiones irruit. Cf. **Impetus, Adorior, Invado.**

IRRUPTĬO, ōnis, *Irruption.* SYN. Incursio.)(**Eruptio.** USUS: Irruptionem facere. Cf. **Irrumpo.**

IS, ĕa, id, *Ce, cet.* SYN. Ille, talis. USUS : Is tu vir es ; neque enim is eras, qui, etc.

ISTE, a, ud, *Celui-ci, celle-ci.* USUS. Atque ego ex istis sæpe audivi.

ISTHIC, *Ici, là, (sans mouv.).* USUS : Ubi malis esse, quam isthic ?

ISTHINC, *D'ici, de ce côté.* USUS : Qui isthinc veniunt.

ISTĬUSMŎDI, *De cette manière, de cette sorte.* USUS : Delectantur disputationibus istiusmodi.

ISTHUC, *Là (avec mouv.).* SYN. Istud. USUS : Idem isthuc dicunt, quod dictum a te est.

ĬTA, *Ainsi.* SYN. Sic, ita enimvero, præclare, certe, sicut dicis, dici aliter non potest, vero quidem, admodum, ut maxime, næ, profecto. USUS : 1. Ita est ; ita censeo. 2. **Valde,** *fort, très.* Simulacra quidem præclara, sed non ita antiqua. 3. **Adeo,** *tellement, ainsi.* O Dave, itane contemnor abs te !

ĬTĂQUE, *C'est pourquoi.* SYN. Idcirco, quam ob rem. USUS : Itaque ex me quærunt.

ĬTEM, *De même, pareillement.* SYN. Similiter, etiam, quoque, non minus. USUS : 1. Solis defectiones itemque lunæ. 2. **Ita, sic,** *comme.* Fecisti item, uti prædones solent. Si e meo capite natus sis item, ut aiunt Minervam. 3. **Vicissim,** *à mon tour.* Tu meas epistolas concerpito, ego item tuas.

ĬTER, itĭnĕris, n. *Route, chemin.* EPITH. Alienum, devium, difficillimum, festivum, flexuosum, gloriosum, ineptum, longum, medium, molestum, necessarium, nefarium, reliquum, simplex, solemne, subitum, totum, tritum, tutum, verum. PHRAS. 1. **Iter aliquo suscipere,** *faire route pour quelque endroit.* Iter aliquo apparare, suscipere, petere, habere, ingredi, facere, dirigere, convertere, maturare; itineri se committere ; committere se viæ ; in viam se dare ; iter aggredi. Cf. **Proficiscor.** 2. **Iter prosequi,** *continuer son chemin.* Pergere iter cœptum ; iter insistere ; cursum perseverare, *seu* exsequi ; iter conficere. 3. **Iter suum suspendere,** *s'arrêter.* Iter supprimere; profectionis consilium abjicere, omittere, dimittere ; itinere desistere. 4. **Iter molestum habui,** *avoir une route ennuyeuse.* Iter conficiebam æstuosa et pulverulenta via ; profectio ea fuit, in qua et luctandum mihi cum tenacissimo sabulo et vestigiis cedente, et cum via inepta, qua ægre moliuntur pedes. Iter parum commode explicui, iniquitate locorum viæ errores ubique implicante. 5. **Romam iter mihi faciendum est,** *il me faut aller à Rome.* Roma mihi terrestri itinere petenda est ; longum iter graveque instat. Italia percursanda, emetienda, peragranda. Romam terrestri itinere contendendum est. Romam iter suscipiendum, pedibusque conficiendum. Cf. **Proficiscor.** USUS : Iter gubernare, *diriger un voyage.* Iter equo, pedibus conficere, *voyager à pied, à cheval.* Iter alio flectere, *se détourner de sa route.* Iter impedire, intercludere, *empêcher un voyage.* Iter belle processit, *le voyage fut heureux.*

ĬTĔRĀTĬO, ōnis, f. *Répétition.* SYN. Geminatio, repetitio, redintegratio.

ĬTĔRO, as, avi, atum, are, a. *Faire une seconde fois, répéter.* SYN. Gemino, repeto, duplico. USUS : Verbum iterare.

ĬTĔRUM, *De nouveau.* SYN. Rursum. PHRAS. **Dicta iterum dicenda fuere,** *je dus répéter mes paroles.* Locus ille de integro retractandus fuit ; ad prius dicta redeundum mihi erat ; eodem devolvi oratio debebat ; ad priora reverti ; priora recolere debebam ; decurso jam spatio, tanquam a meta ad carceres revocanda erat oratio ; novus mihi renascebatur labor ; novus erat de integro exsudandus labor, et quæ dixeram, repetenda. Cf. **Repeto.** USUS : Iterum atque iterum te rogo. Iterum ac tertium consul.

ĬTĬDEM, *De la même manière, semblablement.* SYN. Similiter, pariter, item. USUS : Vinctus itidem a Saturno filius. Cf. **Item.**

ĬTĬO, ōnis, f. *Action d'aller.* SYN. Iter, itus, incessus. USUS: De obviam itione faciam, ut suades. Illi domum itio concessa est ac data. Crebræ itiones, *allées et venues.*

ITO, as, are, n. *Aller souvent.* SYN. Frequenter eo. USUS : Ad cænas itare.

ITŬS, ūs, *Marche.* SYN. Itio. USUS : Quis noster itus, incessus, vultus ?

JĂCĒO, es, cŭi, ere, n. *Être couché.* SYN. Prostratus sum, procumbo.)(**Vigeo, floreo.** ADV. In perpetuum, longe, obscure, sæpe et diu stratum ad pedes, sigillatim, tam diu, turpiter, valde. PHRAS. **Vix erat, ubi jacerent,** *il y avait à peine de la place pour se coucher.* Vix erat, ubi sternerent corpora; quo se conjicerent cui incubarent, ubi acquiescerent; vix erat, ut fusi in herba recubarent. USUS : 1. Mater diu ad pedes misere strata jacuit; mœrens jacebat in loco. 2. **Negligor,** *être négligé, délaissé.* Jacent litteræ, ingenia, religiones, leges, studia. Absens in tenebris, in oblivione diu jacuit, dum in lucem reipublicæ extraheretur. In sordibus et luctu jacere.

JĂCĬO, is, jēci, jactum, ere, a. *Jeter, lancer.* SYN. Immitto, objicio, conjicio. PHRAS. **Tela jacere,** *lancer des traits.* Emittere, conjicere in hostem; tela effundere, intorquere, ingerere n subeuntes; missilibus incessere hostem; quidquid sors in manus dedit, jaculari, mittere in hostem. USUS : Saxa, tela jacere; jacere contumeliam, probrum, injurias; terrores, minas, periculum in aliquem jacere, **denuntiare,** *faire entendre, proférer.* Is casus me in mediam contentionem jecit. Jacere fundamenta, suspicionem, gradum, aditum ad gloriam. Cf. **Conjicio.**

JACTĀTĬO, ōnis, f. *Jactance, faveur populaire.* SYN. Favor, aura popularis, ostentatio, concitatio. EPITH. Magna, inanis, modica, multa. USUS : 1. Non jactatione populari, sed dignitate et innocentia se tuetur. 2. **Ostentatio,** *ostentation, vanité.* Jactatione verborum et periculorum terrere aliquem. 3. **Concitatio,** *mouvement, agitation.* Jactatione maris fessus. Jactatio corporis exigua. Cf. **Glorior, Ostentatio.**

JACTO, as, avi, atum, are, a. *Publier, vanter;* — se *(exprimé ou sous-entendu), se vanter, être fier de.* SYN. Magnifice loquor, glorior, verbis me magnum facio, gloria me et prædicatione effero, me ostento, de me prædico. ADV. Dupliciter se, gravissime, inconstanter, insolentius, intolerantius, leniter primas hastas, magnificentissime, non ita diu sumptuosius, turbide, valde, vehementius, vehementissime. Jactari facetius, gravius, immoderate, petulantius, vulgo, inique. PHRAS. **Solet se insolenter jactare,** *il se vante sans mesure.* Insolenter gloriari de rebus suis; res suas inflatius commemorare; de suis laudibus verbosius prædicare; plenas ostentationis voces mittere; facta sua prædicando extollere; sese verbis insolenter efferre; magnificis verbis de se suisque rebus loqui; agere suarum rerum ambitiosum ostentatorem; laudis suæ buccinatorem; sui suarumque rerum odiosum prædicatorem; agere ubique militem gloriosum, et insolentius de se prædicare; ostentare ac venditare res suas putide; nullum sui ostentandi finem facere; omnia naturæ ingeniique instrumenta ad laudis jactationem convertere; gloriæ ac existimationi suæ falsa etiam laudis commemoratione servire. Cf. **Glorior, Superbus.** USUS : 1. Magnifice se et insolenter de re aliqua jactare. 2. **Jacio, agito, commoveo,** *remuer, secouer, agiter.* Oculos, caput, cerviculam jactare. 3. **Injicio, infero,** *dire, proférer, répandre.* Terrorem, minas, pericula jactare. 4. **Exagito,** *poursuivre.* Convitiis, clamore aliquem; æquitatem multis modis jactare. Æstu, febribus, labore forensi, tempestate populi jactari. 5. **Huc illuc impelli,** *être ballotté.* Turbato mari jactatur navis, ventoque rapitur.

JACTŪRA, æ, f. *Perte.* SYN. Damnum. EPITH. Immanis, magna, mediocris, minima, tanta, tolerabilis, turpis. USUS : Rei familiaris jacturam facere. Magna jactura pecuniæ, *vel* in pecunia est facta. Cf. **Damnum, Detrimentum.**

JACTŬS, ūs, m. *Action de jeter, de lancer.* SYN. Conjectus. USUS : Fulminum jactus, *action de foudroyer.*

JĂCŬLĀTOR, ōris, m. *Qui jette, qui lance.* Qui jaculum emittit, telum mittit. USUS : Sæpe optimi juculatores errant.

JĂCŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Brandir, lancer.* SYN. Torqueo, conjicio, jacio. PHRAS. **Jaculari,** *frapper, atteindre.* Jaculo petere, ferire; jacula in hostem ingerere; telorum ingentem vim effundere, hostibus injicere. USUS : Jaculari ad metam. Cf. **Jacio.**

JĂCŬLUM, i, n. *Trait, javelot.* SYN. Telum. USUS : Murum jaculo trajicere.

JAM, *Déjà, depuis.* USUS : Jam illo tempore, cum; jam a principio belli; jam inde ab adolescentia; jam a Socrate; jam usque ab heroicis temporibus; jam, jamque pluit; jam delector. Jam vero.

JAMDĪU, *Depuis longtemps.* SYN. Jampridem, jam dudum, aliquot jam per annos, multorum jam dierum intervallo. USUS : Res jamdiu gestæ.

JAMPRĪDEM, *Depuis longtemps.* SYN. Jamdiu. USUS : Jam sum pridem tuus.

JĀNĬTOR, ōris, m. *Portier.* SYN. Januæ custos *seu* præfectus.

JĀNŬA, æ, f. *Porte.* SYN. Ostium, aditus. EPITH. Consularis, effracta et evulsa. PHRAS.

1. **Januam claudere,** *fermer la porte.* Fores adducere, obserare, occludere; foribus pessulum obdere; fores firmare pessulis. 2. **Januam effringere,** *briser la porte.* Fores arietare; postes, limina securibus comminuere; moliri fores; foribus proterve injuriam facere; exitium ferre; impetum facere in januam; januam refringere. 3. **Ad januam multi exspectant,** *bien des gens attendent à la porte.* Multi assistunt ad fores; obversantur vestibulo; ejus janua et vestibulum magna hominum frequentia celebratur.

1. **JĀNŬĀRUS,** a, um, *De janvier.* Usus: Calendæ Januariæ.

2. **JĀNŬĀRĬUS,** ii, m. *Janvier.* Usus: Mensis primus Januarius.

JĔCUR, cŏris et jĕcĭnŏris, n. *Foie.* Syn. Hepar. Epith. Nitidum, plenum, horridum et exile, optimum. Usus: Cerebrum, cor, pulmones, jecur.

JĔCUSCŬLUM, i, n. *Petit foie.*

JĒJŪNĒ, *D'une manière sèche, pauvrement.* Syn. Tenuiter, exiliter. Usus: Jejune dicere agere.

JĒJŪNĬTAS, ātis, f. *Manque de; sécheresse (de style).* Syn. Tenuitas.)(**Ubertas, copia.** Usus: Cavenda oratori jejunitas, siccitas, inopia. Verborum jejunitatem ac famem, quam ubertatem nimiam malo.

JĒJŪNĬUM, ii, n. *Privation de nourriture, jeûne.* Syn. Inedia; indicta, stata a certa ciborum usu abstinentia. Phras. 1. (**Jejunium quadragesimale,** Vulg.), *Carême.* Feriæ esuriales; verni jejunii quadraginta dies; jejunium quadragenum dierum; hebdomades, quæ anniversariam Christi morientis reviviscentisque memoriam præcurrunt; solemnis jejunii quadraginta dies; jejunium maximum, quadragenarium. 2. **Jejunium servare,** *jeûner.* Abstinere se certo ciborum usu, parciusque ac frugalius vivere; esuriales serias agere; quadraginta continenter dies vescendi voluptatem reprimere, coercere, cibis contentum inanimis; interposito quadraginta dierum jejunio corpus exhaurire; jejunium servare; inedia voluntaria se macerare; inedia, jejunio corpus affligere; gulæ ventrique bellum indicere; jejunium sancte colere; adhibere inediam; certo ciborum usu sibi intercedere; parco inopique victu corpus domare, frangere; avidum ventrem jejuniis domare, corpori cibos lautiores subtrahere; voluntariam inediam in plures dies tolerare, sustinere, proferre; corpus arctius contentiusque certorum obsoniorum abstinentia habere. Cf. **Abstineo.**

JĒJŪNUS, a, um, *Qui est à jeun; sec, maigre, décharné (en parl. du style).* Syn. Qui nihil edit, aridus, siccus, tenuis. Phras. **Biduo jejunus sum,** *je n'ai pas mangé depuis deux jours.* Biduo nihil cibi cepi; jejunum, fessumque mihi corpus est bidui inedia; biduum sine alimento traho; bidui abstinentia siccus et languens; biduo impransus, incœnatus persto; esuriales ferias ago biduum. Cf. **Jejunium, Tenuis.**

JENTĀCŬLUM, i, n. *Déjeuner.* Syn. Cibus, qui ante prandium sumitur.

JŎCĀTĬO, ōnis, f. *Plaisanterie.* Syn. Jocus, urbanitas, cavillatio. Cf. **Facetiæ, Jocus.**

JŎCOR, aris, atus sum, ari, d. *Plaisanter, badiner.* Syn. Cavillor, ludo; joco aliquid dico *vel* facio. Adv. Familiarius, humanissime, libere. Phras. **Jocatur interdum,** *il plaisante de temps en temps.* Ludit interdum, ac familiariter per risum et jocum facete cavillatur; jocos interdum cum familiaribus miscet; jocose satis ludit interdum; jocularia interdum fundit; multa ridicula dicit; salibus utitur interdum; facetiarum et urbanitatis leporibus amicos exhilarat; sales nonnunquam orationi aspergit. Cf. **Nugor.** Usus: Familiariter cum ipso cavillor et jocor. Homo in jocando suavis.

JŎCŌSĒ, *En plaisantant.* Syn. Facete, urbane. Usus: Hominem lusi jocose satis.

JŎCŌSUS, a, um, *Enjoué, badin, gai.* Syn. Facetus, urbanus.)(**Serius.** Cf. **Facetus, Jocus.**

JŎCŬLĀRIS, e, gen. com. *Plaisant, drôle, risible.* Syn. Ridiculus, ludicrus. Usus: O licentiam jocularem! Cf. **Ineptus.**

JŎCŬLĀTOR, oris, m. *Rieur, plaisant, railleur.* Syn. Nugator, narrator facetus, ad jocandum aptus. Cf. **Facetus.**

JŎCŬLĀTŌRĬUS, a, um, *Plaisant, badin.* Syn. Jocosus, festivus. Usus: Joculatoria disputatio.

JŎCUS, i, m. *Plaisanterie.* Syn. Ludus, risus, facetiæ, lepor, sales, hilaritas, festivitas, cavillatio. Epith. Comis, dignus, familiaris, ingenuus, oratorius, scurrilis, suavis. Phras. 1. **Ex joco fecit,** *il l'a fait en riant.* Per jocum, per ludum et jocum, per risum ac jocum; animi causa, joci causa, joci gratia, joco; ridiculi causa hæc facta sunt. 2. **Sine joco,** *sans plaisanter, sérieusement.* Extra jocum; remoto joco; aufer nugas, et rem serio edissere. 3. (**Jocum ex re facere,** Vulg.), *se moquer de qqch.* In jocum vertere, trahere, convertere; rem joco accipere; in risum vertere. 4. **Nemo ad jocos faciendos illo est aptior,** *personne ne badine mieux que lui.* Gratiæ hominem finxerint, lepores Attici educarint, necesse est, adeo prompto est ac extemporali ad jocationes ingenio; a Gratiis videtur fictus, adeo multus est in eo lepos, adeo venustæ sermonis facetiæ; sale facetiisque omnibus antestat; oratio omnibus salibus facetiisque abundat; nihil est illo homine festivius, facetius; sermonis festivitate ingenuisque salibus

nemo cum illo est conferendus; ejus festive dictis ac facetiis mire capiuntur omnes; ita scite, ita venuste, lepide, argute sermonem condit, ut audientes mira voluptate perfundat; ita facetiis valet, ut verba prope singula audientium risus consequatur; comis in eo verborum urbanitas, jocique facetiarum pleni. 5. **Fugiendi obscœni verborum joci,** *il faut éviter les plaisanteries obscènes.* Omnis verborum obscœnitas vitanda; abstinendum prætextatis verbis; joci ne infra soccum liberi sint ac soluti; genus jocandi illiberale ac petulans; Atellanæ fabulæ, versusque Fescennini nostro in sermone locum ne habeant. Omnis verborum lascivia procul a congressu nostro arceatur. USUS: Dicere aliquid per jocum, extra jocum. Non hilaritate, non lascivia, nec risu, nec joco, qui levitatis comes, beati sumus, nec enim ad ludum et jocum facti sumus.

JŬBA, æ, f. *Crinière.* SYN. Crines leonum *aut* equorum collo fluentes. USUS: Equus jubam quatiens.

JŬBĀTUS, a, um, *Qui a une crinière.* SYN. Juba ornatus. USUS: Jubatus draco, *serpent qui a une crête.*

JŬBĔO, es, jussi, jussum, ere, n. et a. *Ordonner, commander.* SYN. Impero, mando, præcipio, edico, in mandatis do, mandata do, negotium do.)(**Veto.** ADV. Liberaliter, publice, valde, aperte. PHRAS. **Rem imperas difficilem,** *vous commandez une chose difficile.* Mandata das ardua, negotium das difficile; fieri, præstari a me vis, quæ vires meas exsuperant; magni negotii est, summæ difficultatis, operæ non exiguæ est, quod mandas; rem in mandatis das, quam exsequi, efficere, præstare, sustinere vix possum; jubes, ut mandata tua digeram, exsequar, persequar, conficiam, ad exitum perducam, sed ea ejusmodi sunt, quæ vires meas exsuperent; quæ in mandatis a te habeo, non istarum sunt virium. Cf. **Impero, Mando, Præscribo,** USUS: Jubeo te bene sperare, salvere. Populus hanc legem jussit. Senatus decrevit, populus jussit.

JŪCUNDĒ, *Agréablement.* SYN. Suaviter, dulciter. USUS: In convivio comiter et jucunde fuimus.

JŪCUNDĬTĀS, atis, f. *Charme, agrément, plaisir, gaieté.* SYN. Festivitas, lepor, hilaritas, fructus suavissimæ jucunditatis.)(**Molestia.** EPITH. Prima, major, multa, summa, tanta. USUS: Relaxare animum, et dare se jucunditati. Ex re aliqua jucunditatem fructumque percipere. Delectatio, tranquillitas jucunditasque animi. Hoc conducit ad vitæ commoditatem jucunditatemque. Urbani agri jucunditas. Cf. **Jocus.**

JŪCUNDUS, a, um, *Agréable, gai.* SYN. Amœnus, dulcis, suavis, gratus. ADV. Magnopere, maxime, summe, vehementer. PHRAS. **Jucundus erit mihi reditus tuus,** *votre retour me sera agréable.* Dulcissimus erit mihi reditus tuus; omnes amœnitates in te uno habeo; gratiæ omnes tecum remigrabunt; plurimum suavitatis habebit reditus tuus; optatissimus erit reditus tuus, hilariora mihi tecum erunt omnia; adventu tuo læta mihi erunt omnia et candida. 2. **Te præsente convivium jucundius erit,** *si vous êtes présent le repas sera plus gai.* Te præsente non magis epulis corpus, quam animus jucundissimæ consuetudinis tuæ voluptate explebitur; tu si conviva accesseris, epulæ ipsæ plus suavitatis accipient, habebunt; quadam hilaritate conspersa erunt omnia. Tali conviva, in quo tantum leporis est, luculente hunc habebimus diem. USUS: Est mihi jucunda et grata in malis meis voluntas tua. Comes alicui carus et jucundus. Ager, conspectus, odor jucundus. Cf. **Hilaris.**

JŪDEX, icis, m. *Juge, arbitre.* RAD. a Jus dico. SYN. Arbiter, disceptator, animadversor, recuperator, cognitor, existimator, æstimator, censor, quæsitor. EPITH. Acer, æquus, attentus, benevolus, bonus, cupidus, durus, erectus, fortis, gratissimus, satis idoneus, immanis, iniquus, integer, iratus, juratus, misericors, nequam, obscurus, sapiens, severus, tristis, verissimus. USUS: Judicem sortiri, legere, accipere, sibi sumere, *choisir qqn pour arbitre.* Judicem alicui decernere, dare, constituere, ponere, *donner un juge à qqn.* Is mihi obvenit judex. Cf. **Judico, Judicium.**

JŪDĬCATĬO, onis, f. *Action de juger, jugement.* SYN. Disceptatio, quæstio. EPITH. Comparativa, dubia, simplex. USUS: Quæstio in conjecturali eadem, quæ judicatio.

JŪDĬCĀTUM, i, n. *Action de juger.* SYN. Res judicata. EPITH. Difficilius, majus, solitarium, rarius. USUS: Judicatum est, de quo jam ante sententia constituta est. Judicatum facere, *rendre un arrêt.* Judicato stare, *s'en tenir au jugement.* Judicatum solvere, rescindere, infirmare, irritum facere, negare, *casser un jugement.*

JŪDĬCĬĀLIS, e, gen. com. *Judiciaire.* SYN. Forensis, pertinens ad judicium. USUS: Judiciali jure, et consuetudine. Judiciale dicendi genus.

JŪDĬCĬĀRĬUS, a, um, *Judiciaire.* SYN. Judicialis. USUS: Lex, quæstio, controversia judiciaria.

JUDĬCĬUM, ii, n. *Jugement; discernement, goût.* SYN. Judicum deliberatio legitima, cognitio, controversia causarum; *item:* Sententia, opinio, existimatio. EPITH. Acerbum, acre, admirabile, æquum, alienum, amplum, certum, civile, commune, corruptum, damnatorium, divinum, domesticum, exquisitum, gratum, grave, honestum, incertum, inclitum,

infinitum, iniquum, insolitum, integrum, invidiosum, leve, liberum, singulare, sociale, stabile, usitatum. PHRAS. 1. **In judicium vocare**, *citer en justice*. In judicium arcessere, adducere, deducere; periculum judicii alicui intendere; in jus adducere ; diem alicui dicere; in jus rapere; obtorto collo ad prætorem rapere; in jus adducere; legibus experiri; lege cum aliquo agere; jure experiri, ex jure agere cum aliquo. 2. **In judicium venire**, *se présenter devant les juges*. Judicio conflictari; judicio certare; jure, legibus experiri; in jus adire; vadimonium obire; descendere in ambiguam litem. 3. **Judiciis iniquis vexari**, *être persécuté d'arrêts iniques*. Judiciis conflictari, judicii laqueis stringi, irretiri; in majores identidem plagas incidere. 4. **Judicio iniquo opprimi**, *être condamné injustement*. Judicio iniquo jugulari, circumveniri; iniqui judicii procella everti; judiciis iniquissimis exsorberi sanguinem; turpi judicio vinci, condemnari; litem amittere; causam perdere, causa cadere; iniquis judiciis interire. 5. **Judicium corrumpere**, *corrompre ses juges*. Judicium contaminare, constuprare. 6. **In judicio absolvi**, *être absous en justice*. Judicio liberari, evadere, elabi. 7. **Judicia non exercentur**, *on ne rend plus la justice*. Judicia frigent, silent, conglaciant, conticescunt. 8. **Judicia excercebat**, *il remplissait les fonctions de juge*. In ea causa judex sedebat; judicium exercebat; sella posita jus dicebat; cognitionem causæ per se solus exercebat, summa æquitate res constituebat; jus petenti reddebat; arbitria de summa ei agebat, de ea controversia constituebat; judicia reddebat; jura in quoslibet distribuebat; judicium de reo legibus faciebat; sententiam ferebat. Cf. **Judico**. 9. **Judicio vir acerrimo**, *homme d'un sens, d'un discernement éprouvé*. Judicio valet, utitur optimo; judicio præstat, excellit, abundat inter omnes unus maxime. Est in eo viro mira quædam judicii præstantia, excellentia, vis, subtilitas. Multum videt vir ille judicio, si quisquam alius, gravissimo; inest in eo homine mira ingenii perspicacia. Cf. **Ingenium**. USUS : 1. Judicia domi conflare. Judicia calent. Judicia tollere, dissolvere, disturbare, *dissoudre le tribunal*. Judicia extrahere, comperendinare, *renvoyer un jugement à trois jours*. Judicia sistere. Judicia rescindere. 2. **Opinio, sententia**, *opinion, avis*. Tui judicii est, quid faciendum censeas. Alterius judicium exquirere. Suum judicium interponere, dicere, edere. Ferre judicium. Mutare, flectere judicium suum; alieno judicio, quam suo stare præstat. Judicio meo, *à mon avis, à mon sens*. Quantum quidem judicio assequi meo possum. Cf. **Opinio, Sententia, Judico**.

Judicii extremi dies, *le jour du jugement dernier*. PHRAS. Extremus seculorum dies; dies ille formidolosus, quo universi mortales in judicium vocabuntur, totius vitæ rationem reddituri ; dies ille, quo hominum corpora e somno mortis ad lucem alterius vitæ excitabuntur; dies quo ad Christi severum judicium omnes sistemur; quando ad vitam revocatis, quotquot unquam nati sunt, DEI Filius e cœlo ad judicium exercendum, sententiamque pronuntiandam descendet. Dies ab omni æternitate præstitutus quo in vitam genus humanum revocabitur, et pro se quisque apud divinum tribunal causam dicet. Dies ille novissimus, quo omnium seculorum mortui reviviscent; dies ille de omnibus annis nostris, et transacta vita sententiam laturus. Extremus volventium seculorum dies, cum animæ vita functæ rursum corpora induerint; cum DEUS ipse judex in celeberrimo superum inferumque conventu sententiam feret; cum supremus dies volventibus annis advenerit.

JUDICO, as, avi, atum, are, a. *Juger, rendre la justice*. SYN. Judicium facio, cognosco, discepto ; litem decerno, statuo, constituo; sententiam dico, fero ; jus dico, dijudico. ADV. Aperte, acrius, acutius, bene, corrupte, diligenter, dissolute, explorate, fortiter, gratis, honeste, incorrupte, libere, longe, male, optime, perperam, publice, recte, religiose, ridicule, severe, temere, vere. PHRAS. 1. **Vestrum est de hac controversia judicare**, *c'est à vous de juger dans cette dispute*. Vestrum est, qui in hac controversia judices considetis, de hac causa judicium pronuntiare, jus dicere, causam cognoscere, controversiam disceptare, de controversia constituere, judicio decernere, jus administrare, forum agere, judicium exercere. Cf. **Judicium**. 2. **Ex æquitate causæ judicandum est**, *il faut rendre un jugement d'après l'équité de la cause*. Rectum animi sensum in judicio sequi nos oportet; illud demum rectum judicium est, quod ratio dirigit ac moderatur; quod ratio præscribit ac probat. Judicium cum ratione et æquitate congruat, necesse est; qui sententiam fert de causa, in consilio habeat necesse est, legem, æquitatem, fidem ; qui judicia exercet, libidinem, odium, invidiam, metum, et quidquid eripere recte judicandi facultatem potest, procul habeat. In sententia dicenda summa habenda est æquitatis ratio; una spectanda est causæ æquitas; de una justitia laborandum est. In causis forensibus dijudicandis consilia omnia, actionesque ad justitiam referenda sunt. Justitiæ serviendum ne tantillum, ne latum quidem unguem ab æquitate deflectendum est. 3. **Rem totam tibi judicandam relinquo**, *je vous laisse à juger le tout*. Id omne arbitrium ad te justum æstimatorem defero; rem omnem ad arbitrium tuum confero; rem tuo ingenio, et conjecturæ committo; tu velim, de re tota existimes ; tua erit de re tota æstimatio; ejus rei arbitrium ad te rejicio; ejus causæ cognitio penes te erit; tua æstima-

tione res metienda est; tu velim, causam hanc omnem arbitrere; propter infirmitatem mei consilii tuo judicio stabo; malo tuæ prudentiæ confidere, quam meæ; e judicio tuo judicium pendebit meum; ad judicium tuum sententiam aggregabo meam. USUS: Judicare de re inter aliquos ex vero et bono. Serviendum est iis judicibus, qui multis post seculis de nobis judicabunt. Judica et perpende. Tu de re a certo sensu judicas. Cf. **Judicium.**

JŬGĀTUS, a, um, *Uni.* SYN. Junctus. USUS: Omnes virtutes inter se jugatæ nexæque sunt.

JŬGĔRUM, i, n.; pl. **JŪGĔRA**, um, ibus, *Arpent, mesure agraire.* SYN. Agri modus, quantum uno boum jugo diu exarari potest. USUS: Ut aratores jugera sationum suarum profiterentur.

JŪGIS, e, gen. com. *Qui coule toujours.* SYN. Perennis. USUS: Juges putei; aqua jugis.

JŪGĬTER, *Sans interruption.* SYN. Semper, continenter.

JUGLANS, andis, f. *Noix, noyer.* SYN. Nux arbor et fructus.

JŬGO, as, avi, atum, are, a. *Unir.* USUS: Virtutes inter se jugatæ.

JŬGŬLĀTĬO, ōnis, f. *Action d'égorger, massacre.*

JŬGŬLO, as, avi, atum, are, a. *Égorger.* SYN. Jugulum ferio, neco. USUS: Se suam causam, suo gladio, suo argumento et concessione jugulare. Cf. **Interficio.**

JŬGŬLUM, i, n. et **JŬGŬLUS**, i, m. *Clavicule, gorge.* **Pars colli anterior.** USUS: Dare, ostentare jugulum hosti. A jugulo civitatis crudelitatem hostis avertere. Jugulum alicujus petere, *viser à la gorge, prendre qqn à la gorge.*

JŬGUM, i, n. *Joug.* EPITH. Crudelissimum servitutis, commune, grave, nefarium, servile. USUS: 1. Boum cervices natæ ad jugum. Multis jugis arare. 2. **Dominatus,** *esclavage, servitude.* Hostes sub jugum imponere. Jugum excutere, dejicere. 3. **Montis vertex,** *crête d'une montagne.* Constitit in summis jugis.

JŪMENTUM, i, n. *Bête de somme.* **Ut**: Equus, mulus, bos. USUS: Age jumentum, quo velis. Jumenta dorso onera portantia.

JUNCTĬO, ōnis, f. *Union.* SYN. Conjunctio. USUS: Partes junctione aliqua tenentur.

JUNGO, is, junxi, junctum, ere, a. *Joindre, unir, lier.* SYN. Conjungo, coagmento.)(**Disjungo.** PHRAS. 1. **Omnia membra apte inter se junguntur,** *tous les membres du corps sont parfaitement unis entre eux.* Inter se implicata et connexa sunt; inter se cohærent, coalescunt; aptas commissuras habent; ipsa secum, et inter se ex commissuris junguntur; alia ex aliis nectuntur, arcteque inter se continentur. 2. **Libenter me tibi jungam,** *je me joindrai volontiers à vous.* Libenter ad tuas rationes me adjungam; acclinabo me libenter ad tuas partes; tuis tuorumque necessitudinibus misceri me libenter feram; tecum me et voluntas congregat, et fortuna conjungit; res meas cum tuis libenter consociabo; ad te unum omnia mea conferam; societatem tecum et fœdus inibo; summa conjunctione tecum agam. Cf. **Amicus, Conjungo.** USUS: Prudentiam jungere cum eloquentia. Consuetudinem cum aliquo et amicitiam jungere. Puellam matrimonio jungere. Dies noctesque fletibus jungere, *pleurer jour et nuit.*

JŪNĬOR, ōris, gen. omn. *Plus jeune.* SYN. Adolescentior, natu minor, ætate posterior, aliquot annis minor.

JŪRE, *A bon droit, à juste titre.* SYN. Recte, non injuria, merito, superis hominibusque approbantibus; jure optimo; merito et optimo jure; haud secus ac par est; jure meritoque; jure ac merito meritissimo.)(**Immerito.** USUS: Jure optimo ridemus. Jure occidi potuit. Jure, an injuria; recte, an perperam.

JURGĬUM, ii n. *Querelle, dispute.* SYN. Contentio, rixa. USUS: Exsistet ex ea ingens jurgium. Jurgio contendo. Jurgiis et litibus abstinere se. Cf. **Lis, Contentio.**

JŪRGO, as, avi, atum, are, n. *Être en procès, plaider.* SYN. Jurgio contendo, rixor. USUS: Vicini inter se jurgant, non litigant. Cf. **Contendo.**

JŪRĬDĬCĬĀLĬS, e, gen. com. *Relatif à un point de droit.* USUS: Juridicialis constitutio vocetur, quamvis molestum hoc nomen sit, *qu'on l'appelle question juridiciale, quoique ce mot me semble ridicule.*

JŪRĬSCONSULTUS, i, m. *Jurisconsulte, légiste.* SYN. Jureconsultus, interpres legum, jurisperitus, legum peritus. PHRAS. **Jurisconsultus præstans erat,** *c'était un légiste célèbre.* Consultissimus ea ætate omnis divini atque humani juris erat; vir erat juris scientissimus; divini humanique juris auctor celeberrimus; legum jurisque Romani apprime doctus; in disciplina juris atque legibus interpretandis auctoritate illustri fuit; vir erat, qui simul ac toga forumque placere cœpit, oraculum civitatis habebatur. USUS: Jurisconsulti domus est oraculum civitatis. Jureconsultorum ingeniis pleraque corrupta sunt.

JŪRĬSDĬCTĬO, ōnis, f. *Action de rendre la justice, judicature.* SYN. Facultas et potestas juris dicendi. USUS: Jurisdictionem absolvere. Subigere gentem sub jus, juridisctionem ac potestatem suam. Venalem jurisdictionem habere. Cf. **Ditio, Potestas.**

JŪRISPĔRĪTUS, i, m. *Jurisconsulte.* SYN. Jurisconsultus, causidicus. USUS : Jurisperitorum eloquentissimus, eloquentium jurisperitissimus.

JŪRO, as, avi, atum, are, n. et a. *Jurer, affirmer avec serment.* SYN. Jurejurando me devincio, juratus testor, adjuro, jusjurandum do. PHRAS. 1. **Juravi rem esse meam,** *j'ai juré que cela m'appartenait.* Sacramento contendi, rem esse meam; juratus testabor; jusjurandum interposui; DEUM testem feci; DEUM obtestatus sum, i. e. testatus sum; conceptis verbis juravi; DEUM testem laudavi, rem, uti dixeram, esse meam. 2. **Juravit se in fide mansurum,** *il a juré qu'il gardera sa promesse.* Jurejurando se suamque fidem obstrinxit; jurejurando fidem firmavit; sacramentum dixit de perpetua sua in rempublicam fide. Per genium, per nomen Cæsaris dejeravit, perstiturum se in fide. DEUM testem esse voluit perpetuæ suæ in rempublicam voluntatis. Testem DEUM advocavit, appellavit integerrimæ suæ in rempublicam fidei; exsecratione se, caput suum devinxit, si datam unquam violaret fidem. De constanti in rempublicam fide jusjurandum dedit; fidem in rempublicam sacramento sanxit; sacramenti religione se adstrinxit ad præstandam reipublicæ fidem; jurejurando se alligavit, ad servandam reipublicæ fidem. Cf. **Jusjurandum.** USUS : In certa verba, ex animi sententia, non lingua tantum jurare. Jurare conceptis verbis majorum more. Jurare Jovem lapidem. Magna voce pulcherrimum jusjurandum juravi.

Jurandi Formulæ, *formules de serment:* Ita me DEUS amet! ita mihi propitius sit DEUS! ita mihi benefaciat, faveat, adsit DEUS! ita me DEUS adjuvet! ita propitium mihi DEUM velim! ita me DEUS respiciat, juvet, tueatur! ita mihi a DEO prospera contingant omnia! ita mihi optata contingant omnia! ita, quæ opto, feliciter eveniant! ita mihi bene sit! ita rebus meis feliciter eveniat! ita vivam! ita diu feliciterque vivam! ita ad voluntatem cuncta fluant! ita diuturna lucis usura fruar! ita mihi cum diuturnus vitæ cursus, tum facilis contingat; ita meis optatis fortuna respondeat! ita sim incolumis, felix, beatus, malorum expers, ignarus adversæ fortunæ! ita nihil adversi videam in vita! ita nunquam adversam fortunam experiar! ita fortuna utar perpetuo prospera! Contra : Ita male mihi faciat DEUS! ita perdat me DEUS! moriar, si; peream, si; ne vivam! ne sim salvus! dispeream! sentiam iratum DEUM! male mihi sit! nihil mihi ex animi sententia succedat! adversa mihi sint omnia! cadat infeliciter, quidquid ago! infensa, iniqua, adversa omnia experiar, si sciens fallo!

JUS, jūris, n. *Droit, justice.* SYN. Æquum, æquitas, justitia.)(**Injuria.** EPITH. Accusatorium, æquum, bellicum, callidum, civile, consulare, equestre, feciale, firmum, hereditarium, imperatorium, iniquum, patrium, pontificale, prætorium, regium, tribunitium. USUS : Jus postulare, *demander justice.* Jus dare, tribuere, *rendre justice.* Jus dicere, *juger, rendre la justice.* In jus vocare, adducere, *appeler en justice.* In jus adire, *aller en justice.* Jus suum persequi, exsequi, *réclamer ses droits.* Jus suum obtinere, adipisci, tenere, retinere, *obtenir gain de cause.* Jure agere, decertare cum aliquo, jure experiri, *avoir recours aux lois.* De suo jure aliquid concedere, detrahi sinere, decedere, *concéder qqc.e de son droit.* A jure abire, *s'éloigner de la justice.* Id jus ratumque est. Meo jure hoc dico facioque. Jus et æquitas vincula sunt civitatis. Cf. **Æquum, Jure.**

JUSJŪRANDUM, jūrisjūrandi, n. *Serment.* SYN. Sacramenti fides, sacramenti religio, jurisjurandi religio, fides. PHRAS. **Jusjurandum a militibus exegit,** *il exigea le serment des soldats.* Milites ad jusjurandum adegit; milites sacramento rogavit; in sua verba adegit; jurejurando adstrinxit; sacramentum sibi dici a militibus jussit; sacramento teneri, religione constringi, adstringi milites voluit. Cf. **Juro.** USUS : Ad jusjurandum adigere, *obliger au serment.* Jusjurandum dare, *prêter serment.* Jusjurandum negligere, violare, *se parjurer.* Religio jurisjurandi est metus Deorum immortalium in testimonio dicendo. Jurejurando devincta auctoritas. Aliquid jurejurando firmare, affirmare diis interpositis. Jurejurando nullum vinculum ad stringendam fidem arctius esse voluerunt majores.

JUSSUM, i, n. *Ordre.*)(**Vetitum.** EPITH. Ratum atque firmum. USUS : Injusta jussa populis describere. Jussa nostra comprobat populus.

JUSSŪS, ūs, m. (solo abl. sing.) *Ordre, commandement.* SYN. Imperium. USUS : Meo jussu. Cf. **Imperium.**

JUSTA, orum, n. pl. *Derniers devoirs, honneurs funèbres.* SYN. Inferiæ, exsequiæ. USUS : Paterno funeri justa solvere, peragere, facere.

JUSTĒ, *Justement; d'une manière convenable.* SYN. Jure, recte, legitime. USUS : Juste et legitime imperare.

JUSTĬTĬA, æ, f. *Justice, équité.* SYN. Æquitas, jus, fas, justum. EPITH. Germana, jucunda, magna, necessaria, optabilis, summa, vera, utilis. PHRAS. **Justitia virtutes omnes complectitur,** *la justice embrasse toutes les vertus.* Virtutes omnes continet, comprehendit. Omnes insunt in una justitia virtutes; omnes virtutes ab una justitia pendent; in una justitia includuntur. Nulla virtus abesse justitia potest; conjunctæ sunt, colligatæ sunt cum justitia

virtutes omnes. USUS : Justitia, quæ suum cuique tribuit, societatem humanæ conjunctionis magnifice tuetur. Fundamentum justitiæ est fides. In laude justitiæ sunt fides et æqualitas.

JUSTĬTĬUM, ii, n. *Vacances, vacations des tribunaux.* SYN. Jurisdictionis intermissio. USUS : Justitium edici, jurisdictiones intermitti, claudi ærarium, judicia tolli oportet.

JUSTUS, a, um, *Juste.* SYN. Æquus, verus, meritus, debitus, legitimus.)(**Iniquus.** ADV. Vere. PHRAS. **Justus est**, *c'est un homme juste.* Justitiæ laude floret; vir est, qui juris civilis rationem ab æquitate nunquam sejunxerit; in testimonio religiosus, in judicando severus; vir est, qui immortalem sibi famam æquitate, fide, miserorum defensione comparavit; qui licere sibi nihil putat, nisi quod cum æquitate conjunctum; qui in ferenda sententia legem, æquitatem, fidem unice in consilium adhibet; apud quem unum maxime justitiæ locus est. Cf. **Judico ex æquitate.** USUS : Justum id est debitumque. Justum et jus alere.

JŬVĔNĪLIS, e, gen. com. *De jeune homme, de jeunesse.* USUS : Juvenilis libido, redundantia, licentia. Cf. **Levis.**

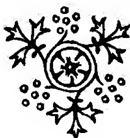
JŬVĔNĪLĬTER, *En, comme un jeune homme.* SYN. More juvenum. USUS : Juveniliter exsultare.

JŬVĔNIS, is, m. *Jeune homme.* SYN. Adolescens. EPITH. Mobilis. USUS : Infirmitas puerorum est ferocia juvenum.

JŬVENTUS, ūtis, f. *Jeunesse.* SYN. Ætas florens, medium juventæ robur, ætas injuriæ opportuna; flos ætatis. EPITH. Delicata, formosa, libidinosa. PHRAS. **Adhuc intra juventutis annos tua versatur ætas**, *vous êtes encore jeune.* In ea es ætate, quæ valet viribus quidem, sed a prudentia infirma est; ea es ætate, quæ viribus floret, sed a prudentiæ maturitate procul abest; juventutem nondum egressus es, quæ, cum ætatis quoddam veluti ver sit, caret usu rerum et experientia; a prudentia distat, vacua est consilio, inopia judicii laborat, expers est prudentiæ et gravitatis; ætatem agis, in qua prudentiæ illa maturitas locum nondum habet. Cf. **Adolescentia.** USUS : Omnem sobolem juventutis ad arma vocat.

JŬVO, as, jūvi, jutum, are, a. et n. *Aider, favoriser.* SYN. Adjuvo, opem fero. PHRAS. 1. **Pauperes libenter juvat**, *volontiers il secourt les pauvres.* Afflictis fidem manumque libenter porrigit; inopiam eorum facultatibus sublevat; egestatem eorum facultatibus sublevat; egestatem eorum subsidiis et liberalitate sustentat et recreat; egentibus libenter subsidio venit; opem porrigit, affert, præsidio est. Cf. **Auxilium.** 2. **Alter alterum jŭvat**, *ils s'aident l'un l'autre, ils se prêtent un mutuel appui.* Alter alteri operam commodat; mutua se opera juvant; mutuam sibi operam præstant; alter alteri præsidium est, ac dubiis in rebus lumen. 3. **Philosophia eloquentiam juvat**, *la philosophie sert à l'éloquence.* Philosophia eloquentiæ adjumento est; ad gravem illam moratamque eloquentiam adjumenta habet, affert, importat non pauca rerum naturalium cognitio. Cf. **Adjuvo, Conduco, Faveo.** USUS : 1. Juvare, ornare quempiam, quibuscumque rebus possis. 2. **Delectat**, *faire plaisir, réjouir.* Juvat, in parte operis præfari.

JUXTA, præp. *Auprès de, proche de.* SYN. Prope, propter. USUS : 1. Sepultus juxta viam Appiam. 2. **Non secus, tanquam, similiter**, *autant, également, comme si.* Juvit me, juxta ac si meus frater esset. 3. **Pariter, una**, *ensemble.* Juxta boni malique, armati ac imbelles obtruncati sunt.

LĂBĔFĂCIO, is, feci, factum, ere, a. *Ébranler, renverser.* SYN. Labefacto, corrumpo, perfringo. dissolvo, conquasso, concutio, solvo, enervo, frango, debilito, infirmo.)(Sustento, restituo. USUS : Virum fortem nulla unquam vis, nullæ minæ, nullæ invidiæ labefecerunt. Is pugnis mihi omnes dentes labefecit. Cf. Labefacto.

LĂBĔFACTO, as, avi, atum, are, a. *Ébranler, détruire.* ADV. Mediocriter. USUS : 1. Homo improbus rempublicam, jura, leges, vitam hominum, probe ab aliis constituta, societatem et conspirationem bonorum, dignitatem, consulatum vehementer labefactavit. Ecquid commoda mea, ecquid oratores labefactas et oppugnas? 2. Commoveo, a proposito averto, *ébranler la fidélité, séduire.* Firmus sum, non me labefactabis. Ne crede, te fidem meam pecunia, cogitationem, sententiam, amicitiam insidiis labefactare posse.

LĀBES, is, f. *Chute ; fléau, maladie ; tache, souillure.* SYN. Ruina, pernicies ; macula, dedecus, ignominia, infamia, vitium, nævus. EPITH. Domestica, nefaria et perniciosa, USUS : Multis locis labes agrorum facta, terræque desederunt, *dans bien des endroits, il y a eu des éboulements de terrain.* 2. Macula, *tache, souillure.* Labem ejus dignitati aspersit, intulit. Vide, ne qua labes integris, probrum castis, infamia bonis inferatur. 3. Vitium, *mal, défaut.* Num tu hanc conscientiæ, animique labem, et vulnera perferre diutius potes? 4. Pernicies, pestis, lues, *fléau.* Hunc hominem reipublicæ, provinciæ labem fore prævideo. Cf. Macula, Dedecus.

LĂBĬUM, ii, n. *sæpius* **LĂBĬA**, ōrum, n. pl. *Lèvre.* SYN. Labellum.

LĂBO, as, are, n. *Être ébranlé, chanceler.* SYN. Ruo, repente concido, vacillo, nuto, in casum vergo ; casum, ruinam minor ; corruo, cado, ruinæ proximus sum. USUS : 1. Refice ædes labantes. 2. TRANSL. Vides consilium tuum, animos militum labare atque deficere. Sana, confirma rempublicam, fortunam civitatis labantem magnopere et inclinantem.

1. **LĀBOR**, ĕris, lapsus sum, labi, d. *Tomber ; faillir, se tromper.* SYN. Prolabor, cado, ruo ; *item :* dilabor, deficio ; *item :* erro, fallor, decipior. ADV. Continenter, longius, proclivius, turpissime, tuto. PHRAS. Quis in tam lubrica, tam difficili rerum humanarum via non labitur ? *Qui ne chancelle parfois dans ce chemin de la vie si glissant et si difficile ?* Quis non offendit ? Quis vitat, effugit omnem offensionem ? Quis est, qui nusquam incurrat imprudens ; quis de se præstare offensionem omnem possit ? USUS : 1. Labuntur omnia, fluunt, occidunt. Res cum semel labi cœperit, proclivis est in perniciem. 2. Deficio, *se laisser aller, être entraîné.* Mores civitatis in perniciem lapsi. Cave, ne ad illorum opiniones delabaris. 3. Erro, fallor, *se tromper.* Imprudentia, consilio, opinione mea lapsus sum. Ambitione labi. Si me audies, nunquam laberis.

2. **LĂBOR**, ōris, m. *Travail ; peine.* SYN. Opera, opus, sudor, vigiliæ, assiduitas, contentio animi, studium, industria. EPITH. Alienus a nostra ætate et dignitate, assiduus et quotidianus, continuatus, certus, clarus et nobilitatus, gravior, medius, vitæ tolerabilis, domesticus, gloriosus, incredibilis, major, extremus, facilis, jucundus, maximus, forensis, summus, illiberalis, gravis, oratorius, tum infinitus, tum puerilis, injucundus, levis, magnus, parvus, superior industria, tantus, durus, justus, honestus, militaris, minor, multus, minime necessarius, plurimus, pristinus, utilis, sollicitus, insomnis. Labores nocturni, officiosi, patibiles, quotidiani, reliqui, tanti, veteres. PHRAS. 1. Magnos habeo labores, *je suis accablé de travaux.* Multis oneribus susceptarum rerum premor, assiduis laboribus et vigiliis conficior ; multum mihi oneris imposui, injunxi ; deprimit me laborum moles ; quæ res operam exercet meam, immensi est operis multique certaminis ; opera, quam sumpsi, suscepi, multi sudoris est, ac contentionis non mediocris ; onus, quod in me recepi, suscepi, onus, quod sustuli, quod sustineo, grave sane est, ac multiplex ; multis magnisque perfungor laboribus ; magnæ mihi quotidie in iis, quos subeo, laboribus molestiæ sunt exsorbendæ. Cf. Laboro. 2. Frustra laboravi, *c'est en vain que j'ai travaillé.* Laborem inanem sumpsi, suscepi ; spes meæ infirmis et labantibus fundamentis nitebantur ; spem secutus sum cæcam et incertam ; arido solo, campo infructuoso, arenæ semina mandavi, commisi ; oleum ac operam perdidi ; operam inutiliter consumpsi ; inani studio ductus operam lusi ; tanto labore nihil egi, nihil profeci ; irato genio in rem ingressus sum, nullus mei laboris fructus exstat ; studium omne ac operam inutiliter locavi. USUS : Suscipere, ferre, sustinere, finire laborem. Multum laboris ac operæ in Latinitatem, in his studiis insumpsi, impendi, consumpsi, exantlavi.

LĂBŌRĬŌSĒ, *Soigneusement.* SYN. Diligenter.

LĂBŌRO, as, avi, atum, are, n. *Travailler ; souffrir.* SYN. Elaboro, contendo,

labórem suscipio, opus facio, labore me exerceo, laboribus me frango, operam do. ADV. Æque ut, graviter, magnopere, mediocriter, non ita valde, præcipue, vehementer, vehementius. PHRAS. 1. **Improbe laborat,** *il travaille énormément.* Infinitum laborem suscipit; naturam pene studio vincit; semper operis aliquid facit, ac improbo labore pene se conficit; laborem unum ex alio capit; noctes adeo totas operi dat; quotidiana opera pene se frangit. 2. **Nunquam deerit quod labores,** *vous aurez toujours assez de travail.* Non deerit, in quo operam quotidianam edas; in quo operam præbeas aliis; in quo nervos omnes ætatis industriæque contendas; in quo omne vitæ tuæ curriculum conficias; in quo studium, atque opera elaboret tua; in quo operam utiliter ponas, consumas; in quo industriam, ac vigilandi laborem expromas tuum; in quo novus de integro exsudetur labor. 3. **Vides quantum laborem?** *Voyez-vous comme je me fatigue?* Videsne, ut sudem? ut diligentia omni enitar? quantum certamen mihi exsudandum sit? quantum laboris sumam, subeam, exhauriam? quantum operæ his rebus tribuam? quot curis angar ac vigiliis? quantum laborem capiam, quantum molestiæ assumam? ut in iis studiis me conteram, ut laboribus frangam? 4. **Diu jam in hoc laboro,** *depuis longtemps déjà je travaille à cette affaire.* Satis diu hoc saxum volvo; diu jam in hoc pistrino hæreo; diu jam in his desudo atque elaboro; diu multumque jam labor is me exercet; magnos jam in hoc opere exantlavi labores et diuturnos. Cf. **Labor.** USUS: 1. Quid enim laboravi; quid egi? 2. **Curo, sollicitus sum,** *se mettre en peine de, s'inquiéter.* De republica magis, quam de tuis rebus laboras. Nihil de me, de fama mea laboro. Nunc in minimis habeo, de quibus antea maxime laborabam. 3. **Afficior, vexor, discrucior: relatum ad morbos corporis,** *souffrir, être malade.* Ex intestinis, renibus, pedibus, stomacho laborare. 4. **Vexor: relatum ad morbos animi,** *être accablé.* Inscitia, ambitione, animo, ex desiderio alicujus laborare. Ex invidia laborat, *il est en butte aux coups de l'envie.* 5. **Affligor: relatum ad mala aliunde provenientia,** *être fatigué, succomber.* Aliena injuria laboro, commoveor, afficior. Domestica crudelitate, intestinis hostibus laborat. 6. **Inopia premor,** *manquer.* Re frumentaria laboramus. Cf. Conor.

LĂBŌRĬŌSUS, a, um, *Laborieux; fatigant, pénible, difficile.* SYN. Industrius, sedulus, sollicitus, assiduus, operosus, studiosus; *item*: Molestus, difficilis. PHRAS. 1. **Laboriosus homo est,** *cet homme est laborieux.* Quid eo homine sollicitum magis ac exercitum fingi potest? Homo est multæ industriæ, et magni laboris. Operosus, et semper aliquid agens, aliquid moliens; homo, cui de communi quidem otio otiosum esse liceat. 2. **Laboriosa res est,** *cette chose est fatigante.* Res est multi sudoris; non mediocris contentionis; magni certaminis; magni laboris; multæ operæ; res est immensi operis. USUS: 1. Quid nobis laboriosius, quid magis sollicitum, magis exercitum fingi potest? 2. Laboriosa exercitatio, deambulatio. Cf. **Diligens, Difficilis.**

LĀBRUM, i, n. *Lèvre.* SYN. Labium, labellum. EPITH. Tremens. USUS: 1. Oris humani extrema labra sunt. Summis, primoribus labris gustavit philosophiam, **leviter attigit,** *toucher à qqche du bout des lèvres, effleurer; étudier ou connaître superficiellement.* Versatur mihi in primoribus labris, *je l'ai sur le bout des lèvres.* 2. **Extrema ora fontis, etc.** *bord d'une fontaine, d'un vase, etc.* **Vasis genus ad lavandum aptum,** *baignoire, cuve.* Labrum si in balneo non est, fac, ut sit.

LAC, actis, n. *Lait.* EPITH. Lætum, dulce, pingue, primum. USUS: Lacte fetum depellere.

LĂCER, ĕra, ĕrum, *Déchiré, mis en pièces.* Artus laceri.

LĂCĔRĀTĬO, ōnis, f. *Action de déchirer.* SYN. Laniatio. USUS: Muliebres lacerationes genarum. Tui corporis laceratio mihi dolori fuit.

LĂCERNA, æ, f. *Vêtement d'homme.* Vestis virilis ac fere militum.

LĂCĔRO, as, avi, atum, are, a. *Déchirer, mettre en pièces.* SYN. Concerpo, conscindo, discindo, dilacero, dilanio, carpo, dirumpo. USUS: 1. Laceratum fœde corpus abjicere. Virgis tergum lacerare. 2. TRANSL. **Graviter lædo,** *blâmer, critiquer; ruiner, détruire.* Meus me mœror, animum ægritudo, patriam improbi cives omni scelere ac injuria lacerant, exedunt, conficiunt. Verborum contumeliis, oratione virulenta laceravit illum et cruentavit. Num et vitæ, quæ superest, reliquias lacerabis et distrahes?

LĂCERTŌSUS, a, um, *Musculeux, robuste.* SYN. Robustus, nervosus. USUS: Pugnaces et lacertosi centuriones. Cf. **Robustus.**

LĂCERTUS, i, m. *Force, muscles.* SYN. Vires, nervi, robur, torus. EPITH. Obesior, carnosus. USUS: Oratoriis lacertis viribusque argumenta torquere.

LĂCESSO, is, ivi *vel* ii, itum, ere, a. *Provoquer, harceler, entreprendre.* SYN. Provoco, irrito, tento.)(Respondeo. ADV. Ultro, mediocriter. USUS: Neque te ferro, nec maledictis, nec injuria, ne verbo quidem unquam lacessivi. Non sum ad lacessendum procax.

LĂCRĬMA, æ, f. *Larme, pleurs.* SYN. Fletus. EPITH. Diuturnæ, gratæ, invidiosæ, multæ et assiduæ, plures, plurimæ, populares, pueriles, quotidianæ. PHRAS. 1. **Ad lacrimas me movit,** *il m'a ému jusqu'aux larmes.* Lacrimas mihi commovit, excivit; lacrimas nolenti excussit ea commemoratio; fletum movit

ea commemoratio; lacrimas expressit, extorsit; in lacrimas me solvit. 2. **Eccur tot lacrimas fundis?** *Pourquoi répandre tant de larmes?* Ecquid te lacrimis adeo dedis, tradis? Lamentis te conficis? Ecquid tot lacrimas effundis, profundis? Quid istas tot eduxit lacrimas? Quid est, quod totus lacrimis diffluas? Quid ita vim tantam profundis lacrimarum? Quid ita totus abis in lacrimas? 3. **Viri est comprimere lacrimas,** *un homme doit retenir ses larmes.* Viri est, tenere lacrimas, cohibere, reprimere; imperare dolori, temperare lacrimis. 4. **Præ lacrimis scribere non possum,** *mes larmes m'empêchent de vous écrire.* Fletu impedior, quominus pleniores dem ad te litteras; epistolam lacrimis prope deleo; defluentes ex oculis lacrimæ scribendi facultatem eripiunt; perfusus fletu vix pauculos hos versus exarare sine litura possum. Fletu reprimor, ne scribam reliqua; non queo reliqua scribere, tanta vis lacrimarum est. Cf. **Fleo, Fletus.** USUS: Lacrimis nihil citius arescit. Consumitur lacrima in alienis malis.

LĂCRĬMĀBĬLIS, e, gen. com. *Digne d'être pleuré.* Lacrimabile bellum.

LĂCRĬMĀBUNDUS, a, um, *Baigné de larmes.* Atque ille lacrimabundus : Gratum est, inquit, etc.

LĂCRĬMO, as, are, n. et **LĂCRĬMOR,** aris, atus sum, ari, d. *Pleurer.* SYN. Illacrimor, ploro, fleo, lugeo. PHRAS. 1. **Cœpit lacrimari,** *il se mit à pleurer.* Obortæ repente lacrimæ, manare ab oculis lacrimæ, effusæ oculis lacrimæ os totum opplere, fluere ex oculis lacrimæ, decurrentes ex oculis lacrimæ vultum omnem humectare cœpere. 2. **Non cessat lacrimari,** *il pleure toujours.* Modum lugendi nullum facit; in lacrimis jacet; totus in luctu versatur; luctu consumitur et contabescit; lacrimis usque indulget; lacrimis oculos terit, corrumpit; lacrimis debilitatur et conficitur; lacrimæ illi vocem pene et spiritum intercludunt; lacrimis totus diffluit. 3. **Ad hoc spectaculum omnes lacrimabantur,** *à cette vue, tous se prirent à pleurer.* Omnium in ore erant lacrimæ; ingens comploratio ab omni turba exorta erat; eum casum lamentabilis omnium comploratio excepit; rei atrocissimæ species omnia misto puerorum ac mulierum ploratu complebat; hæc cum aspicerent, omnium ex oculis lacrimæ se subito profuderunt; omnibus lacrimæ cecidere, prosiliere, prorupere. USUS: Lacrimasse te in discessu meo, moleste ferebam. Ecquis erat omnium, quin lacrimaretur? Cf. **Gemo, Fleo, Tristitia, Luctus.**

LĂCRĬMŌSUS, a, um, *Lamentable.* Poemata lacrimosa.

LACTENS, entis, omn. gen. *Qui tette.* SYN. Lac sugens. USUS : Lactens puer.

LACTESCO, is, ere, n. *Se convertir en lait.* SYN. In lac convertor, lacte impleor. USUS: In iis animantibus, quæ lacte utuntur, omnis fere cibus lactescere incipit.

LACTĔUS, a, um, *De lait.* USUS : Orbis lacteus, circulus lacteus, *la voie lactée.*

LACTO, as, avi, atum, are, a. *Allaiter.* SYN. Lac præbeo, mammam submissam præbeo.)(Lacte depello, *sevrer.* USUS : 1. Lactare fetum. 2. TRANSL. **Per blanditias circumducio, decipio,** *séduire, tromper.* Lactasti nempe me, et falsa spe produxisti.

LĂCŪNA, æ, f. *Fosse; creux, enfoncement.* SYN. Fossa; *item :* Vacuitas, hiatus. EPITH. Cæca. USUS : Vide, ut illam rei familiaris lacunam expleas, **damnum sarcias,** *faites en sorte de réparer la brèche faite à votre patrimoine.*

LĂCŪNAR, aris, n. *Plafond, lambris.* SYN. Laqueare. USUS : Gladius a lacunari equina seta pendens.

LĂCŬS, ūs, m. *Lac.* RAD. a λάκκος.

LÆDO, is, si, sum, ere, a. *Heurter violemment; blesser, outrager.* SYN. Offendo, violo, injuriam facio, mali aliquid infero. ADV. Aperte, contumeliose, gravissime, imprudenter, injuste. PHRAS. 1. **Tu te ipse læsisti,** *vous vous êtes fait tort à vous-même.* Tuo, ut dicitur, gladio te jugulasti; in tuum ipse mucronem incurristi; si quid offensionis, incommodi oblatum est, a temetipso id accidit; causa tua a temetipso graviter vulnerata est. 2. **Eo lapsu se læsit,** *il s'est blessé en tombant.* Ex illo lapsu crus vitiatum, perstrictum, afflictum est; a vexatione non intactum fuit; crus fœde mulctatum saxisque laceratum est, sauciatum, cruentatum. 3. **Verba illa me graviter læserunt,** *ces paroles m'ont fort offensé.* Hæc me oratio, si qua superest pars sensus, numquid laceret, et cruentet? vox ea me graviter violavit; verborum ea asperitate graviter vulneratus sum; confectus mihi ac trucidatus videbar ea verborum contumelia. 4. **Ejus maledicta parum lædent honorem tuum,** *ses calomnies nuiront peu à votre réputation.* Ejus maledicta nomini tuo non officient, labem inferent, maculam injicient et aspergent; maledicta ea nominis existimationi jacturam non afferent, detrimento non erunt, non obscurabunt honorem tuum, splendorem nominis non perstringent, nomini tuo obscuritatem non afferent, tenebras non obducent, lucem non eripient; ejus ex maledictis nihil adversi patietur tua dignitas; nihil de tua dignitate detrahetur; dignitatis damnum non facies; dignitas tua nulla labe afficietur; nullam maculam tuus honor contrahet. Cf. **Offendo, Detraho.** USUS : Perjurio, dictis aut factis, ludibriis aliquem lædere.

LÆNA, æ, f. *Vêtement de dessus, manteau.* SYN. Amiculum.

LÆSĬO, ōnis, f. *Attaque.* Cf. **Offensio.**

LÆTĀBĬLIS, e, gen. com. *Agréable*. SYN. Lætitia dignus. Ut ea res lætabilis tibi sit et gloriosa opto. Cf. **Lætus**.

LÆTĒ, *Joyeusement*. SYN. Jucunde, hilariter.

LÆTĬFĬCO, as, avi, atum, are, a. *Réjouir*. SYN. Lætitiam affero, lætitia afficio, hilaro, exhilaro, oblecto, recreo. USUS : Solis accessus terram, agros lætificat. Cf. **Lætitia**.

LÆTĬTIA, æ, f. *Joie, allégresse*. SYN. Voluptas, hilaritas, gaudium. EPITH. Ingens, insolens, insolita. PHRAS. 1. **Is nuntius magnam mihi fecit lætitiam**, *cette nouvelle m'a comblé de joie*. Magnam mihi lætitiam attulit, dedit, objecit; insolitam in lætitiam me conjecit; magna lætitia me affecit; magnæ voluptati fuit; animum mira voluptate perfudit. Cf. **Gratus, Jucundus**. 2. **Lætitiam inde percepi magnam**, *j'ai reçu de là une grande joie*. Lætitiam cepi non mediocrem; actus sum inde lætitia non mediocri et voluptate; omnibus lætitiis incessi accepto hoc nuntio; efferebar lætitia; exsilii, exsultavi lætitia ad eum nuntium. Cf. **Lætor, Gaudeo**. 3. **Hominis adventus lætitiam omnem ademit**, *l'arrivée de cet homme a enlevé toute la joie*. Omnem lætitiam mihi detraxit, ademit, labefactavit. Cf. **Gaudium**.

LÆTOR, aris, atus sum, ari, d. *Se réjouir*. SYN. Exsulto, triumpho, lætitia efferor, omnibus lætitiis incedo. ADV. Magnopere, mirabiliter, valde, vehementer, vehementissime. PHRAS. **Tuis rebus valde lætor**, *je me réjouis du succès de vos affaires* Lætitiam sumo, haurio, suscipio ex rebus tuis; gaudium mihi res tuæ pariunt, præbent; gaudio me afficiunt res tuæ; magna mihi e rebus tuis voluptas, jucunditas, delectatio oritur; lætitia me res tuæ secundæ complent, cumulant, perfundunt; magnam hilaritatem colligo ex secundis rebus tuis. Cf. **Gaudeo**. USUS : De tua fortuna lætor. Tuis præclaris operibus, in tuis progressionibus magnopere mihi lætandum est. Lætanti animo et erecto fortunam subiit.

LÆTUS, a, um, *Joyeux*. SYN. Alacer, hilaris, jucundus. USUS : Vultus lætus; lætissimi fructus. Cf. **Hilaris, Jucundus, Gaudeo**.

LÆVĬGO, as, avi, atum, are, a. *Polir, rendre lisse*. USUS : Parietes tectorio lævigantur, *les murs sont recouverts d'un enduit bien poli*.

LÆVUS, a, um, *Gauche*. SYN. Sinister. USUS : Læva manus, auris. Lævus homo, *seu* **ineptus**. Lævum tonitru, **fausti ominis**.

LĂGĒNA, æ, f. *Bouteille*. **Genus vasis**.

LAMBO, is, bi, bitum, ere, a. *Lécher*. USUS : Bos lingua se lambit. Mel mihi lambere videor.

LĀMENTĀTĬO, onis, f. *Lamentation, gémissement*. SYN. Querimonia, questus, lessus, plangor, gemitus, querela. EPITH. Mœrens, lugubris. USUS : Lamentatione forum complevere. Fletus mulierum et lamentationes fieri solitæ. Cf. **Gemitus, Luctus, Querela**.

LĀMENTOR, aris, atus sum, ari, d. *Se lamenter*. SYN. Deploro, lamentationem facio. ADV. Flebiliter, modice, temere. PHRAS. **Misere lamentatus est**, *il s'est fort désolé*. Clamore et fletu omnia complevit; lamentis, querelis se totum dedidit; lamentis omnia, lamentis cœlum complevit; in questus effundebatur totus. USUS : Lapides ipsi cæcitatem tuam flevissent, et lamentati essent. Cf. **Gemo, Queror, Luctus**.

LĀMENTUM, i, n. *Lamentation*. SYN. Lamentatio. USUS : In lacrimis, lamentis, sordibus jacuisti. Num lamentis querelisque te dedes? Cf. **Luctus, Querela, Gemitus**.

LĀMĬNA, æ, f. *Feuille, lame, plaque*. USUS : Titulus laminæ aureæ inscriptus.

LAMPAS, ădis, f. *Torche, flambeau*. SYN. Lucerna, lychnus. USUS : Templum multis lampadibus illustratum. Cœli lampades stellæ.

LĀNA, æ, f. *Laine*. EPITH. Candidior, alba, tenera. USUS : Lanam carpere; lanam facere; lanæ manus admovere; lanæ deditum esse, *être occupé à filer*. Lana colorem ducit, *la laine peut se teindre*.

LĀNĔUS, a, um, *De laine*. USUS : Pallium laneum injecit.

LANGUĔFĂCĬO, is, feci, factum, ere, a. *Rendre faible, languissant*. SYN. Languorem affero.)(**Incito**. USUS : Incitare languentes, et languefacere excitatos.

LANGUĔO, es, ere, n. et **LANGUESCO**, is, gui, ere, n. *Être faible; devenir faible*. SYN. Flaccesco, languidus fio, torpeo, torpesco, marcesco. ADV. Plane. PHRAS. **Languet juventus nostra**, *notre jeunesse est sans énergie*. Ut pulcherrime calebat, ita ignaviter nunc facit omnia; indormit juventus nostra restincto studiorum ardore; ita frigide agit, ut nolle existimetur; juventute utimur frigidissima; ardor omnis refrixit penitus, et obriguit; elanguescit fractis jam dudum animis, et noxia cessatione torpet; veternus quidam invasit, occupavit juventutem nostram, et tam leviter tam solute, tam oscitanter agit omnia; nisi faces admoveamus, nisi calefaciamus, frigore conglaciant eorum studia; otio senescere, hebescere videmus juventutem nostram; juventus non gloria movetur, non utilitate; non jam eadem est juventus nostra, ita tarde commovetur, ita raro incalescit; socordius aguntur omnia, sic ut incisos industriæ nervos esse nemo non intelligat; industria elanguit, ardor animi restinctus est; dormit juventus nostra, aut nescio quæ torpedo animos oppressit. Frigore frigescunt plurimi, dici non potest,

quam jaceant omnia et torpescant; paucis ad studia litterarum animus, segniores plerique, qui ab honestis consiliis plurimum refugiant. USUS : Otio, senectute, corpore languescit. Ne patere industriam languere tuam. Languet tua oratio, et jacet.

LANGUIDÈ, *Languissamment, mollement, lentement.* SYN. Cunctanter, negligenter.

LANGUIDUS, a, um, *Languissant, débile, paresseux.* SYN. Languens, tardus, debilitatus, mollis, enervatus, remissus, solutus, frigidus.)(Operosus, strenuus. USUS : Senectus, oratio, studia languida. Languidiore studio in causa fuistis. Nos etiam languidiores facti sumus, et pene frigidi. Cf. Langueo, Debilis.

LANGUOR, ōris, m. *Faiblesse, fatigue, paresse.* SYN. Torpor, desidia. EPITH. Gravis, segnis, lentus. USUS : Exspectatio diutina, otium et solitudo magnam affert languorem. Languori se dare, permittere, dedere.

LĂNIĀTIO, ōnis, f. *Action de déchirer.* SYN. Laniatus.

LĂNIĀTŬS, ūs, m. *Action de mettre en pièces.* USUS : Quid mihi ferarum laniatus oberit nihil sentienti.

LĂNIĒNA, æ, f. *Étal de boucher, boucherie.*

LĂNIO, as, avi, atum, are, a. *Déchirer, mettre en pièces.* SYN. Dilanio, lacero.

LĂNISTA, æ, m. *Celui qui forme les gladiateurs.* SYN. Gladiatorum magister.

LĂNIUS, ii, m. *Boucher.* SYN. Carnarius.

LĂNŪGO, ĭnis, f. *Poil follet, duvet.* Prima pilorum eruptio : ita dicta a lanæ similitudine, qualis in adolescentum genis, et pomis quibusdam. EPITH. Prima.

LANX, ancis, f. *Plat, écuelle, plateau, balance.* SYN. Patina, statera, libra. USUS : Lancibus et canistris esculenta inferre. Virtutis amplitudo, lanci imposita, terram mihi crede, et maria deprimat, *placez la vertu dans un des plateaux d'une balance : ce plateau, croyez-moi, emportera par son poids la terre et les mers.*

LĂPĬCĬDĬNÆ, ārum, f. pl. *Carrière à pierres.* SYN. Latomia. Alii Lapicidina scribunt, sed perperam.

LĂPĬDĀTIO, ōnis, f. *Action de lapider; pluie, grêle de pierres.* SYN. Lapidum jactus. USUS : Inde fit saxis magna lapidatio. Lapidatione et hominum concursu prohibitus est a nostris.

LĂPĬDĀTOR, ōris, m. *Celui qui lance des pierres.* SYN. Percussor. De homine improbo et seditioso.

LĂPĬDĔUS, a, um, *De pierre.* USUS : Murus lapideus.

LĂPĬDO, as, avi, atum, are, a. *Lapider.* SYN. Lapidibus obruo, cooperio, operio. Cf. Lapis.

LĂPĬDŌSUS, a, um, *Pierreux.* USUS : Terra, ager, loca lapidosa.

LĂPIS, ĭdis, m. *Pierre.* PHRAS. Lapides in eum jacti sunt, *on lui jeta des pierres, on le lapida.* Lapides in eum missi, saxa conjecta sunt; lapidibus appetitus, ictus, percussus est; vis ingens lapidum grandinis modo in eum effusa est; non defuere, qui lapidibus eum incesserent, qui saxa in eum jacerent, lapidum conjectu arcerent, lapidum saxorumque nimbo operirent. USUS : Fracta domus conjectu lapidum. Homo de lapide emptus, e quo præco venalia mancipia prædicabat; de capite quoque vilissimo dicitur, *homme vendu, soudoyé; méprisable.* Ad tertium, quartum lapidem, *à la troisième, à la quatrième pierre ou borne millaire.* Nam lapidibus per intervalla defixis milliaria designabant veteres.

LAPSŬS, ūs, m. *Chute, faux pas, erreur.* SYN. Prolapsio, lapsio, casus. EPITH. Certus, multiplex, præceps, vetustus. Multi, populares variique. USUS : Lapsus fluminis et cursus. Continere temeritatem in lapsu arduum est. Cf. Error.

LĂQUĔAR, āris, n. * *Lambris.* SYN. Lacunar. USUS : Tecti laquearia.

LĂQUĔUS, i, m. *Lacet; piège.* SYN. Vinculum, restis, funis; *item :* Dolus, et res quæcumque, qua irretiri *aut* capi possumus. USUS: Disputationum, legum, verborum laqueis irretire, tenere, constringere. Laqueos alteri tendere. In laqueum collum inseruit. Laqueo vitam finivit. Judicii laqueos solertia declinare, evitare.

LĂQUĔĀTUS, a, um, *Lambrissé.* USUS: Considerat templum, videt undique tectum pulcherrime laqueatum.

LĀRES, lărum et ărium, m. pl. *Dieux lares, protecteurs du foyer; de là : Foyer, habitation, maison.* SYN. Penates, focus, ædes. EPITH. Familiaris. USUS : Relinquere, redire ad larem suum.

LARGĒ, *Largement.* SYN. Largiter, liberaliter, copiose, munifice, effuse. USUS : Large dare, large promittere, large parare convivium.

LARGĬOR, īris, itus sum, iri, d. *Donner libéralement, prodiguer.* SYN. Dono, gratificor, largitionem facio. ADV. Apertissime, inconsulto, liberalissime. USUS : Natura tua facultatem insignem, et copiam dicendi largitur. Largire hoc amori nostro. Cf. Do, Dono.

LARGĬTAS, ātis, f. *Largesse.* SYN. Liberalitas. USUS : Terra fruges maxima largitate fundit. Cf. Liberalitas.

LARGĪTIO, ōnis, f. *Largesses, libéralité.* SYN. Effusio, corruptela. EPITH. Agraria,

frumentaria, infinita, maxima, modica, intolerabilis, necessaria, perniciosa, popularis, regia, salutaris, singularis, turpis, maxima. USUS : 1. Largitione quemdam corrumpere, emere, animos conciliare. 2. **Concessio.** In largitione civitatis haud difficiles fuere Romani, *les Romains accordaient facilement le droit de cité.* Cf. **Corruptela.**

LARGĬTOR, ōris, m. *Celui qui fait des largesses, corrupteur.* SYN. Corruptor. EPITH. Factiosus, prodigus.

LARGUS, a, um, *Libéral.* SYN. Liberalis. USUS : Duo genera sunt largorum, quorum alteri prodigi, alii liberales. Larga compensatio. Cf. **Beneficus, Liberalis.**

LARVA, æ, f. *Spectre, fantôme.* USUS : 1. Num hunc hominem larvæ, intemperiæ, furiæ agitant? 2. **Persona,** *masque de théatre.* Non illa larva opus est. Larvam deponere, *jeter le masque.*

LARVĀTUS, a, um, *Ensorcelé, furieux; masqué.* SYN. A larvis exterritus; furiosus; *item :* Personatus.

LASCĬVĬA, æ, f. *Libertinage, effronterie.* SYN. Petulantia, procacitas. Cf. **Luxuria.**

LĂSCĬVĬO, is, ii, ītum, īre, n. *S'abandonner à la licence, au désordre.* USUS : Petulanter agere, lascivire. Longo otio plebs lascivire cœpit.

LASCĪVUS, a, um, *Enjoué; licencieux.* SYN. Petulans, procax. Cf. **Petulans, Luxuriosus, Impudicus.**

LASSĬTŪDO, ĭnis, f. *Lassitude, fatigue.* SYN. Defatigatio. USUS : Vino, interposita quiete, lassitudinem abstergere, membris eximere.

LASSUS, a, um, *Las, fatigué.* SYN. Labore tum animi, tum corporis fatigatus. PHRAS. **Lassus sum,** *je suis fatigué.* A viribus deficior; vires lassitudine me deficiunt; labori succumbo ; labore fractus sum. Cf. **Fatigo, Fessus.**

LĀTĒ, *Au loin.* SYN. Laxe. PHRAS. **Malum late se extendit,** *le mal s'étend au loin.* Longe lateque dispersum est, latius opinione disseminatum, late diffusum est malum, latius serpit, quam credatur, ad plures pertinet, latissime fluxit, manavit. USUS : Vagabitur nomen tuum longe lateque. Fuse lateque dicere.

LĂTĔBRA, æ, f. *Cachette, refuge.* SYN. Recessus, locus in quo latere quis possit. EPITH. Malefica, parva, tanta. USUS : 1. Multæ sunt animorum latebræ, multi recessus. Erupit e latebris tenebrisque conspiratio. 2. TRANSL. **Excusatio, declinatio rei objectæ,** *excuse, prétexte.* Quære latebram tuo perjurio. Suspicionum, obscuritatis latebræ.

LĂTĔBRŌSUS, a, um, *Secret, caché.* USUS : Via latebrosa.

LĂTENS, entis, omn. gen. *Caché, secret.* SYN. Obscurus, involutus.

LĂTENTER, *En secret.* SYN. Clam, occulte.

LĂTĔO, es, ŭi, ere, n. *Se cacher.* SYN. Delitesco, clam sum. ADV. Abdite, occulto, utiliter. PHRAS. 1. **Latuit homo improbus,** *ce brigand s'est caché.* Fefellit quæsitorum industriam ; occultorum locorum latibulis delituit ; latitavit in tenebris abditus et retrusus ; nequitiam suam tenebrarum ac parietum custodiis texit, condidit, occuluit, occultavit. 2. **Scelera latere diu non possunt,** *les crimes ne peuvent demeurer longtemps cachés.* Nullum crimen diu esse potest, quin indicio se prodat aliquo ; quin in lucem prodeat ; quin emanet ; nullum scelus tegi, premi, tenebris involvi perpetuo potest. 3. **Latere optat,** *il aime la retraite.* Abstinet publico ; latebris se involvit; latebris se commendat studiose ; id agit studiose, ut ex hominum se conspectu subducat. Cf. **Abdo, Abscondo.** USUS : Non latebat me tuum flagitium. Sub nomine pacis bellum latet. Non id abditum latebat in tenebris, sed in oculis erat positum. Cf. **Ignoro.**

LĀTERNA, æ, f. *Lanterne.*

LĂTĬBŬLUM, i, n. *Retraite, tanière.* USUS : Latibula quærere. Latibulis se tegere. Cf. **Latebra.**

LĂTĪNĒ, *En latin.* USUS : Plane ac Latine loqui. Græca Latine reddere. Latine scire; non pessime Latine loqui.

LĂTĪNĬTAS, ātis, f. *Latinité, la langue latine dans sa pureté.* SYN. Sermonis Latini puritas. PHRAS. **Latinitate utitur optima,** *il se sert d'un latin très pur.* Incorrupta utitur Latini sermonis integritate ; caste pureque utitur Latina lingua ; elucet in ejus sermone mira Latinæ linguæ elegantia ; in ejus dictione inest mirus Latini sermonis candor ; stilo dicendique genere utitur terso et castigato ; quod in Latina lingua cultissimum ac ornatissimum, id totum in ejus sermone ita deprehendas, ut per manus tradita, ac velut testamento legata illi Latinitas videatur ; casti incorruptique sermonis laude floret ; nemo illo purius ac emendatius Latino sermone utitur ; inest in ejus sermone nativa et omnibus numeris absoluta Latinitas ; hunc tu cum audies, Musas ipsas Latine loqui putabis. USUS : Latinitas est, quæ sermonem purum conservat, et ab omni vitio remotum. Cæcilius non bonus auctor Latinitatis. Epistolam Græcam Latinitate donare.

LĂTĪNUS, a, um, *Latin.* USUS : Latinus es ; Latinas litteras præclare calles, tenes, exhausisti.

LĀTĬO, ōnis, f. *Action de porter.* USUS : Exspecto legis lationem, *j'attends la proposition de la loi.*

LĂTĬTO, as, avi, atum, are, n. *Être caché*. Usus : Non latitabis diutius.

LĀTĬTŪDO, ĭnis, f. *Étendue, grandeur.*)(Angustia. Usus : Tuarum latitudinem possessionum tueri non poteris.

LĀTOR, ōris, m. *Celui qui propose une loi.* Usus : Quis talis latorem legis perferret?

LĀTRĀTŬS, ūs, m. *Aboiement.*

LĀTRO, as, avi, atum, are, n. et a. *Aboyer, hurler.* Usus : Latrant hi oratores, non loquuntur. Transl. Vociferari.

LĀTRO, ōnis, m. *Bandit, voleur.* Syn. Grassator, prædo, excursor, sicarius. Epith. Funestus, demens, paratissimus ad omnia, expeditus, perditus abiectusque, fortis, impurus, maleficus, sceleratus, agens, sceleratissimus, deterrimus ; impune latrocinans, turpissimus. Latrones armati, conscelerati, fœdissimi, furentes, importunissimi, noti ac insignes, nefarii, perditissimi. Phras. Latronem agit, *il vit en brigand.* In cæde atque ex cæde vivit ; maleficio et scelere pascitur ; per latrocinia et rapinas vitam tolerat ; latrociniis se alit ; in latrocinium versus vias insidet et itinera, prædasque agit. Cf. Prædo.

LĀTRŌCĬNĬUM, ii, n. *Brigandage.* Syn. Excursio. Epith. Apertum, castrense, civile, domesticum, forense, honestum, impium, intolerabile, intestinum, nefarium, nocturnum, novum ac singulare, sceleratissimum ac deterrimum. Usus : Hoc equidem latrocinium est, non judicium. Tueri fines ab excursionibus et latrociniis. Per latrocinium hunc hominem despoliasti ; latrocinio oppressisti innocentem.

LĀTRŌCĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Voler à main armée.* Syn. Prædor, excurro, grassor. Usus : Duo millia latrocinari dicuntur.

LĀTŬMĬÆ *vel* **LĀTŌMĬÆ**, arum, f. pl. *Carrières servant de prison. Item :* Carcer Syracusanus.

1. **LĀTUS**, a, um, *Large, étendu.* Syn. Amplus, laxus.)(Angustus. Usus : 1. Satis lato a Sicilia mari. 2. Particip. a Fero. Nulla rogatio, nulla lex est lata, *porté.*

2. **LĂTUS**, ĕris, n. *Flanc, côté.* Syn. Pars dextra *vel* sinistra corporis *vel* regionis. Epith. Bonum, valens. Usus : 1. Latus ei condoluit. Lateris dolore consumptus est. Ad Cæsaris latus assedit. Per alicujus latus petere, ferire alterum. Latera cingebant filii. 2. Provincia altero latere mari alluitur.

LAUDĀBĬLIS, e, gen. com. *Louable.* Syn. Laudandus, probabilis, prædicabilis, prædicandus, laude dignus. Usus : Honestum, etsi a nullo laudetur, laudabile est natura et prædicabile.

LAUDĀBĬLĬTER, *D'une manière louable.* Syn. Recte, laudate, honeste, cum laude.

LAUDĀTĬO, ōnis, f. *Louange.* Syn. Præconium, commendatio.)(Vituperatio. Epith. Gravis et honesta. Usus : Laudatio alicui data.

LAUDĀTOR, oris, m. *Celui qui loue, approbateur ; témoin à décharge.* Syn. Præco virtutis, testis innocentiæ. Usus : Te mihi laudatorem mearum rerum, testem, auctorem cupio. Habebis in me tuæ virtutis præconem, laudatorem ac probatorem rerum tuarum.

LAUDĀTRIX, icis, f. *Celle qui loue.* Usus : Vitiorum laudatrix fama popularis.

LAUDĀTUS, a, um, *Loué.* Syn. Spectatus, probatus.)(Obscurus. Phras. Laudatissimum te omnes sciunt, *tout le monde sait que vous êtes très renommé.* Cumulatum te omni laude, omnibus laudibus abundantem, illustri laude florentem, celebratum omnes norunt ; neminem fugit, quam excelso illustrique loco sita sit laus tua ; quanta in te sit commendatio virtutis ; quanta in laude sis apud omnes. Cf. Laudo. Usus : Homo omnium consentione laudatus.

LAUDO, as, avi, atum, are, a. *Louer, célébrer.* Syn. Commendo, celebro, laudem tribuo, impertio *vel* impertior ; eximia laude orno, nomen orno ; verbis amplissimis, maximis laudibus orno ; laudibus effero, afficio ; in cœlum laudibus tollo, extollo, fero ; nobilito, laudem alicujus celebro ; in majus celebro ; laudibus onero ; gloria et prædicatione effero ; in aliquem laudes confero ; aliquid verbis probo, approbo. Adv. Aperte, commode, copiose, copiosissime, egregie, graviter, honorificentissime, merito, mirifice, nimis, valde, nominatim, ornatius, plane, privatim, publice, recte, valde, vehementer, vere, verissime, unice. Phras. 1. Vir dignus est qui ab omnibus laudetur, *cet homme mérite les louanges de tous.* Qui omnium vocibus scriptisque decoretur ; qui omnium laudibus ornetur, cumuletur ; cujus fama æternis laudibus floreat ; quem semper omnes in ore animisque habeant. Vir est, cujus laudes nemo consequitur ; cujus virtus satis extolli nequit ; quem omnes laudibus ad cœlum ferant ; laudibus æternis prosequantur ; qui fama et litteris celebretur ; cujus mentionem cum honore inferant omnes posteri ; de quo sermonem nemo, nisi cum admiratione laudum instituat ; cujus nomen cum æternitate conjungatur ; cujus virtutes et res gestas posteritas omnis æternis laudibus exornet, prosequatur ; cujus virtutem omnium sermones monumentaque illustrent. 2. Laudatur in eo mira erga omnes caritas, *il est surtout recommandable par sa grande bonté.* Præcipua laude fertur, magnis in laudibus est, magnis in cœlum laudibus effertur, in summa apud omnes laude est ejus caritas ; egregia adversus omnes caritate magnam adeptus est gloriam ; laudem præcipuam habet ejus caritas ; præcipua in laude ponitur ejus caritas ; præcipua laus ejus caritati

tribuitur ; præcipua in eo est caritatis commendatio, æterna in laude versatur ; caritas ejus ad summam laudem pervenit ; fertur in primis ejus caritas omniumque sermonibus celebratur ; pleno ore laudatur. Cf. **Laus**, **Illustro**. USUS : Hunc pro dignitate laudare nemo satis potest.

LAURĔA, æ, f. *Couronne de laurier.* SYN. Corona laurea, laureola. USUS : Quem currum, quam lauream cum laudatione tua conferam ?

LAURĔĀTUS, a, um, *Couronné de laurier.* USUS : Lictores, fasces laureati ; litteræ laureatæ, *bulletin d'une victoire*, *lettre d'un général victorieux.*

LAURĔŎLA, æ, f. *Rameau de laurier.*

LAURUS, i, f. *Laurier ; triomphe.* USUS : Sed incurrit hæc laurus nostra in oculos malevolorum. Lauri baccæ.

LAUS, **audis**, f. *Éloge, renom, célébrité.* SYN. Præconium, commendatio, gloria, splendor, decus. EPITH. Summa, divina, domestica, publica, admirabilis, æqua, aliena, amplior, antiquior, bellica, communis, consimilis, immortalis, egregia, eximia, exigua, forensis, gratissima, honesta, satis idonea, illustris, imperatoria, inanis, infinita, jucunda, magna, digna, media, non mediocris, militaris, mira, modica, nova, oratoria, par, perennis, perfecta, popularis, præcipua, præclara, propria sempiterna, singularis, solida, summa, tenuis, sera, falsa, una, regia.)(**Dedecus**, **vitium**. PHRAS. 1. **Laudem quærere**, *rechercher la gloire.* Laudem petere ; toto pectore, totis animis incumbere in laudem ; duci laude, gloria ; gloriæ studio atque amore flagrare ; spectare laudem unam ; nihil habere antiquius laude et gloria. Servire laudi atque gloriæ ; nihil in vita magnopere expetere, nisi laudem ac honestatem, et in ea persequenda omnia pericula parvi ducere ; laudis studio efferri ; inflammato rapi ad laudem studio. 2. **Laudi inhiare**, *soupirer après la célébrité.* Laudes venari ; aucupari opinionem ; auram popularem captare ; æstu gloriæ esse percitum ; gloriæ stimulis agitari. Cf. **Gloria**. 3. **Laudem sibi parare**, *tirer honneur de qqchose.* Laudem sibi comparare, sibi adsciscere, nancisci, consequi ; existimationem colligere ; in existimationem venire. Cf. **Gloria**. 4. **Laudem habere**, *être honoré.* In laude esse, laudibus florere, abundare, procedere, cumulari ; præcipua laude ferri. Cf. **Laudo**. 5. **Laudem alteri tribuere**, *combler qqn d'éloges.* Laudes suas in alterum transfundere, transmovere ; servire, subservire, suffragari, favere alterius laudibus ; laudes cum altero communicare ; in alterum omnia laudum ornamenta congerere, conferre, transferre. 6. **Laudem alterius sibi vindicare**, *s'attribuer la gloire d'un autre.* De alterius laudibus delibare ; alienas laudes in se transmovere ; offerre se in societatem, communionem alienæ laudis ; laudem alteri præripere ; ex alienis laboribus suo nomini libare laudem. 7. **De laude detrahere**, *détruire la réputation.* Laudes alterius obterere, minuere, imminuere, obscurare. Cf. **Detraho**.

LAUTĒ, *Somptueusement.* USUS : Laute vivere, et curare se molliter.

LAUTĬA, ōrum, n. pl. *Hospitalité, présents offerts aux ambassadeurs étrangers.* SYN. Munera, quæ legatis exteris per quæstores præbebantur a Romanis. Cf. **Donum**.

LAUTĬTĬA, æ, f. *Magnificence, luxe.* SYN. Munditia, elegantia. EPITH. Nova.

LAUTUS, a, um, *Somptueux, riche.* SYN. Elegans, splendidus, dives, mollis, delicatus. USUS : Lautus victus et elegans. Villa lautius ædificata, in qua nihil non lautum, exquisitum, magnopere sumptuosum. Patrimonium sane lautum, copiosum, splendidum luxu dissipavit. Lautus homo et urbanus, *personnage riche et élégant.*

LĂVĀTĬO, ōnis, f. *Bain.* SYN. Balneum. USUS : Cura ut, cum venero, lavatio parata sit.

LĂVO, as, **lāvi**, **lautum** *vel* **lōtum**, are, a. *Laver, baigner.* SYN. Abluo ; *item* : Perfundor vivo flumine, perluor flumine. USUS : Ubi nos laverimus, tu, si voles, lavato.

LAXĀMENTUM, i, n. *Action d'étendre ; adoucissement, repos.* SYN. Dilatatio. TRANSL. Remissio, relaxatio. USUS : A curis paulum laxamenti nactus sum. Causæ tuæ nihil laxamenti datum est.

LAXĬTAS, atis, f. *Étendue, espace.* SYN. Amplitudo, dilatatio. USUS : In ædibus adhibenda cura laxitatis.

LAXO, as, avi, atum, are, a. *Agrandir ; relâcher.* SYN. Dilato, solvo, remitto. PHRAS. **Disciplina laxatur**, *la discipline se relâche.* Diffluit, dilabitur, remittit disciplinæ severitas, disceditur a pristina consuetudine et legum severitate ; diciplinæ frena laxantur, remittuntur. USUS : 1. Quam te a libidinum vinculis laxatum vellem ! Animi corpore laxati in cœlum evolant. 2. **Remitto**, *soulager, donner du relâche.* Curis et molestiis, animum a contentione laxa. Cf. **Relaxo**.

LAXUS, a, um, *Large, ample.* SYN. Amplus.)(**Adductus**, **angustus**. USUS : 1. Laxæ ædes. Amicitiæ frena laxissima sint oportet, quæ ex usu adducas et remittas. 2. **Longus**, *long.* Diem tibi statuo satis laxum ; **tempus sat longum**, *j'accorde un terme assez long.* Cf. **Amplus**.

LECTĪCA, æ, f. *Litière.* SYN. Lecticula, hexaphorus, octophorus. EPITH. Aperta, operta. USUS : Lecticula in curiam illatus, delatus est.

LECTĪCĀRĬUS, ii, m. *Porteur de litière.* SYN. Qui lecticam fert.

LECTĬO, ōnis, f. *Lecture; choix.* SYN. Legendi actus; *item:* Electio. USUS : Hac tali judicum lectione grande reipublicæ inustum est dedecus.

LECTOR, ōris, m. *Lecteur.* SYN. Recitator, anagnostes.

1. **LECTUS**, i, m. *Lit.* SYN. Lectulus, cubile, torus, stratum, grabatus. EPITH. Ligneus, ceratus, genialis, cubicularis. USUS : 1. In lecto collocare; lecto se commendare, *se coucher.* 2. In lecto est; in lecto pellibus constrato jacet, *être couché.* Dolor eum in lectulo affixit. 3. Lectum sternere, ornare, componere, *faire, arranger un lit.*

2. **LECTUS**, a, um, *Choisi; de choix.* USUS : Adolescens lectissimus. Femina lectissima et ornatissimis moribus.

LĒGĀTĬO, ōnis, f. *Ambassade, légation.* EPITH. Libera, quæ honoris causa, titulotenus deferebatur alioquin sua negotia agendi in provincia. Votiva, voti prætextu suscepta. USUS : Legationem accipere, suscipere, gerere, habere, obire, perficere, *remplir les fonctions d'ambassadeur.* In legatione esse. Legationem renuntiare, **referre acta legationis.** Legatio benigne audita.

LĒGĀTUS, i, m. *Ambassadeur.* SYN. Orator, nuntius pacis et belli. EPITH. Consularis, dignus imperatoribus, clarissimis exercitibus, ornatissimis provinciis, improbissimus, quæstorius, regius, temperatissimus. PHRAS. **Est legatus apud Turcas,** *il est ambassadeur près la Sublime Porte.* Est orator Cæsareus apud Turcas; in legatione turcica est; legati apud Turcas locum obtinet, lègatione fungitur; legationem obit, gerit apud Turcas. USUS : Legatos adhibuit et deprecatores.

LĒGĬO, ōnis, f. *Légion romaine.* RAD. a **legendo milite dicta. Dividitur in 10 cohortes; cohors in 60 manipulos; manipulus in 10 milites, quibus adduntur equites 600, Centuriones 66.** EPITH. Acris *aut* pugnax, avida, cœlestis et divina, digna imperatore, hiberna, luculentissima, martia, veterana, universa, aliena, firma, fortis. Legiones frequentes, inimicissimæ, idoneæ, invictæ, honestæ, paratissimæ ad liberandam patriam. USUS : 1. Legiones scribere, conscribere, legere, conficere, *enrôler.* 2. **Complere legiones,** *compléter.* Supplementa legionibus scribere, legiones implere. 3. Legionibus præesse, legiones accipere, habere, *être à la tête d'une légion, la commander.* Cf. **Exercitus.**

LĒGĬŌNĀRĬUS, a, um, *De légion, légionnaire.* Miles *aut* res ad legionem pertinens.

LĒGISLĀTOR, ōris, m. *Législateur.* SYN. Lator legis, legis scriptor, auctor, conditor, qui legem dat, leges fert; jura statuit, præscribit

LĒGĬTĬMĒ, *Conformément aux lois.* SYN. Juste, jure, more majorum. USUS : Nihil legitime, nihil jure, nihil legibus actum.

LĒGĬTĬMUS, a, um, *Régulier, juste, légal.* SYN. Justus, verus, æquus, secundum legem. USUS : Justa et legitima potestas, concio, quæstio. Dies habendis comitiis legitimus. Jus legitimum.

1. **LĒGO**, as, avi, atum, are, a. *Envoyer en ambassade.* SYN. Legatum mitto. USUS : 1. Siculi Andronem ad senatum legarunt. 2. Testamento *aut* codicillo aliquid alteri relinquo, *léguer.* Usumfructum omnium bonorum uxori legavit.

2. **LĔGO**, is, gi, ctum, ere, a. *Lire.* Recito, volvo, voluto, evolvo, verso. ADV. Attente, diligenter, diligentius, libentius, nihil, studiose, curiose atque contente, cursim, suavissime et peritissime, clare et intente, de plano. PHRAS. **Ciceronem unum lego,** *je ne lis que Cicéron.* Ciceronis libros unice legendo contero; in his acquiesco unice; hos inexhausta aviditate volvo; in his volutandis tempus omne pono, consumo; hos assidua lectione evolvo; Cicero mihi assidue in manibus est; est mihi voluptas plurima in ejus commentationibus identidem regustandis, accurate lectitandis, assidue tractandis; Ciceronis libros semper in sinu circumfero, circumgesto. Unius Ciceronis lectio animum meum pascit; unus Cicero mihi placet; me delectat, me tenet; in uno Cicerone studium omne colloco; uni Ciceroni studium meum omne dicavi; ad unum Ciceronem operam omnem confero; meas uni Ciceroni vigilias do, dico, trado, addico; ab hoc avelli non possum. Ciceronis lectioni ita affixus sum totis animis, ut, etc. Unus sibi horas meas omnes vindicat, rapit Cicero. USUS. 1. Omnium bonarum artium auctores legendi sunt, et pervolutandi. 2. Colligo, *cueillir, recueillir.* Flores, nuces, poma legere. 3. **Seligo,** *choisir.* Senatum, milites legere. Aliquem in demortui locum legere.

LĒGŬLĒIUS, a, um, *Procédurier, formaliste.* SYN. Formularum cantor, præco actionum. **Formularum duntaxat forensium et albi gnarus.** EPITH. Lautus et acutus.

LĔGŪMEN, ĭnis, n. *Légume.* **Quod legitur e terra; ut pisa, fabæ, ciceres, lentes, phaseol, milium, panicum, sesama, lupinum, linum, etc.**

LEMBUS, i, m. *Nacelle, barque.* SYN. Navicula brevis et velox.

LEMMA, ătis, n. * *Ce qui sert à démontrer; thèse.* SYN. Assumptum.

LĒNA, æ, f. *Séductrice.* SYN. TRANSL. Conciliatrix. USUS : Vide, ut blanda conciliatrix et veluti lena natura sit, *voyez combien la nature est attentive et habile à se rendre aimable.*

LĒNĪO, is, īvi *vel* iī, ītum, īre, a. *Adoucir, calmer.* SYN. Placo, mitigo, flecto, sedo.)(Inflammo. PHRAS. **Furor populi apposita oratione lenitur,** *on apaise la fureur du peuple en lui faisant un discours.* Placatur, sedatur, componitur; plebs permulcendo, sensimque alio trahendo mansuescit, ad mansuetudinem traducitur; seditio ac furentis populi tumultus apposita oratione comprimitur. 2. **Iratum Principem tandem lenivit,** *il a enfin calmé la colère du prince.* Permulsit tandem blanda oratione efferatum Principis animum et quas daturus erat, tempestates eloquentia discussit; tranquillum fecit ac placabilem Principis animum, placatum effecit; permulcendo tractandoque mansuefecit; iram sedavit, permulsit; animum mollivit; animi intemperiem omnem in tranquillum contulit; faces omnes irarum restinxit. 3. **Lenita tandem est hominis ira,** *la colère de cet homme a cessé.* Dedit se tandem ad lenitatem homo iracundia præceps, remisit indomitos spiritus, compressit animum; ira relanguit; ætas, dies intemperiem illam mitigavit; vehementes illi impetus consenuere, omnisque iræ impetus, quasi ventus hominem defecit; sedata est ac restincta diuturna illa perturbatio animi; resedit, deferbuit, refrixit æstus ille; impetus ille animi ardorque tandem remisit. 4. **Temporis diuturnitas dolorem leniet,** *le temps apaisera votre douleur.* Dies dolorem minuet *vel* exhauriet; temporis longinquitas multum de dolore detrahet; medicinam dolori dies afferet; longa dies malorum memoriam ex animo delebit; dolori medebitur tempus; dolorem animo infixum tempus evellet atque ejiciet; vetustate inflicta a fortuna vulnera sanabuntur. USUS: Cæsar irritatos muneribus lenivit. Incommoda commodorum compensatione lenienda sunt. Desiderium tui litteris accipiendis leniam. Cf. **Lenio, Placo.**

LĒNIS, e, gen. com. *Doux, calme, paisible.* SYN. Facilis, mitis, indulgens, clemens, placidus, mansuetus, comis, humanus, minime austerus.)(**Asper, severus, durus.** PHRAS. **Leni homo est animo,** *cet homme a un caractère doux.* Leni est animo natus; natura lenissimus; nonnullis ad lenitatem propensior; nonnullis ejus lenitas solutior est visa; est in eo summa lenitas, mollisque ad accipiendam et deponendam offensionem animus; omnibus se placabilem exorabilemque præbet; summa placabilitate, summa animi facilitate est; nihil illo lenius aut mitius. Cf. **Mitis, Mansuetus.** USUS: Romani in hostes lenissimi. Tractus orationis lenis et æquabilis.

LĒNĪTAS, ātis, f. *Douceur, bonté.* SYN. Lenitudo. EPITH. Æquabilis, grata, nova, perpetua, pristina, soluta. USUS: Lenitatem mollitia quadam animi imitatur. Nostrum est, mentes ad lenitatem et misericordiam revocare, traducere. Asperitate tua hominem de lenitate sua deduxisti. Profluens oratio æquabili lenitate. Cf. **Mansuetudo.**

LĒNĪTER, *Doucement, légèrement.* SYN. Molliter, suaviter, molli manu, molli brachio.)(**Aspere.** USUS: Leniter sentire et dicere. Leniter arridere alicui. Sensim ac leniter accendere animos. Remisse ac leniter dicere, procedere, **minime festinanter.**

LĒNĪTŪDO, ĭnis, f. *Douceur du style; douceur du caractère.* SYN. Clementia, suavitas. EPITH. Nimia. USUS: Lenitudo orationis, mollitudo corporis.

LĒNO, ōnis, m. *Corrupteur.* SYN. **Minister** libidinis, minister improbissimæ cupiditatis. EPITH. Impudentissimus, improbissimus, perjurissimus, turpissimus, impurissimus.

LĒNŌCĬNĬUM, ĭi, n. *Trafic de l'entremetteur; caresses.* SYN. Delinimentum, allectamentum. EPITH. Domesticum. USUS: Nempe lenocinio se sustentat. Lenocinium facit; cupiditatum lenociniis se dediderunt.

LĒNŌCĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Flatter bassement, caresser.* SYN. Blandior, allicio. USUS: Tibi serviet, tibi lenocinabitur. Cf. **Assentor, Allicio.**

LENS, entis, accus. lentim, f. *Lentille.*

LENTĒ, *Lentement.* SYN. Remisse. USUS: Lente aliquid ferre, lente respondere.

LENTĬTŪDO, ĭnis, f. *Lenteur; insensibilité, indolence.* SYN. Tarditas. EPITH. Semper viridis. USUS: Quod nos lenitatem dicimus, illi vitioso lentitudinis vocabulo appellant, *ce que nous appelons douceur, ils l'appellent indolence, faisant ainsi d'une qualité un défaut.* Omnino non irasci est non solum gravitatis, sed nonnunquam etiam lentitudinis.

LENTUS a, um, *Souple; lent; calme.* SYN. Tardus, frigidus, remissus, lentulus, flexibilis. USUS: Lentior fuit pugna; lentum negotium; lentus homo ac prope frigidus. Lenta salix; lentiora vincula. Cf. **Tardus.**

LĔO, ōnis, m. *Lion.* EPITH. Magnus. USUS: Fraus quasi vulpeculæ, vis leonis videtur.

LĔPĬDĒ, *Joliment, élégamment.* SYN. Venuste, eleganter, festive. USUS: Lepide hoc tibi effectum dabo.

LĔPĬDUS, a, um, *Charmant, agréable, spirituel.* SYN. Venustus, festivus, elegans. PHRAS. **Nihil illo lepidius,** *rien de plus aimable que cet homme.* Nemo illo est urbanitate, lepore, suavitate conditior; agnoscas in eo homine imaginem germanæ festivitatis; atticis et urbanis salibus, omni venustate et lepore mire affluit; summa est in ejus moribus festivitas, lepor, concinnitudo. Cf. **Facetus.**

LĔPOR, ōris, m. *Grâce, beauté, charme.* SYN. Festivitas, jucunditas, venustas, hilaritas, humanitas, urbanitas. EPITH. Admirabilis,

eximius, inusitatus, magnus, major, multus, oratorius, tantus, vetus. USUS : Sunt in oratione tua omnes verborum, omnes sententiarum lepores. Elucet in ea species humanitatis, suavitatis, leporis. Facetiarum oratorius non scurrilis lepor.

LĔPRA, æ, f.* *Lèpre.* USUS: Morbus elephantiacus.

LĔPUS, ŏris, m. *Lièvre.* USUS : Lepus tute es, et lepores quæris, *comment ! gibier que tu es, il te faut des lièvres.*

LESSUS, acc. um, (adhib. tantum accus. sing.) *Gémissement, lamentation.* SYN. Lugubris cantus. USUS : Mulier genas ne carpito, ne lessum funeris ergo habeto.

LĒTĀLIS, e, gen. com. *Mortel.* SYN. Mortifer. USUS : Vulnus letale.

LĒTHARGUS, i, m. * *Léthargie.* SYN. Veternus, torpor. USUS : Gravi lethargo oppressus.

LĒTUM, i, n. *Mort.* SYN. Mors. USUS : Vide, quam turpi leto pereamus.

LĔVĀMEN, ĭnis, n. *Soulagement, adoucissement.* USUS : Si quod esset levamen, esset in te uno.

LĔVĀMENTUM, i, n. *Soulagement, consolation.* SYN. Allevamentum, levamen, allevatio, levatio, fomentum. USUS: Erit ea res tibi levamento. Cf. **Foveo, Auxilium.**

LĔVĀTĬO, ōnis, f. *Adoucissement.* SYN. Levamentum, levamen. EPITH. Magna, summa. USUS : Id majorem, quam exspectas, tibi levationem afferet. Reperies malis tuis, dolori, ægritudini levationem maximam. Cf. **Auxilium.**

1. **LĒVIS**, e, gen. com. *Lisse, poli.* SYN. Quod tactu asperum non est, lubricus, glaber. Cf. **Lævis.**

2. **LĔVIS**, e, gen. com. *Léger ; inconsidéré.* SYN. Minime gravis, ponderosus ; *item :* Vanus, inanis, futilis, parvi momenti. PHRAS. **Homo est levissimus,** *cet homme a un caractère très mobile.* Homo est ventosissimus ; ventosi est ingenii ; summa est mobilitate, vanitate, animi levitate ; de grege nugatorum est ; mire est leviculus ; vanus homo, et mobili ingenio ; nihil in eo gravitatis ; homo est, qui neque dicere, neque facere quidquam pensi habeat; qui nunquam sibi constet ; quo vaniorem, inaniorem vidi neminem. Cf. **Inanis, Vanus.** USUS : 1. Democriti corpuscula levia alia, alia rotunda. 2. **Minime ponderosus, gravis,** *léger, peu pesant.* Levis armaturæ milites. 3. **Vanus, futilis,** *insignifiant, vain, inconsidéré.* Hoc minime grave iis videtur, qui ipsi leves sunt.

LĔVĬTAS, ātis, f. *Légèreté.* SYN. Inconstantia, mobilitas, vanitas, futilitas. EPITH. Aliena, nimia, perpetua, popularis, propria, sublimis, sui similis, summa, amatoria, comica. USUS : 1. In ipso actu est modus et mollitudinis et levitatis. 2. **Vanitas,** *caprice.* Amatoriis levitatibus deditus. Levitate Græcus, crudelitate Barbarus. Quid levitate et inconstantia turpius ? Cf. **Inanis, Vanus.**

LĔVĬTER, *Légèrement ; facilement.* SYN. Tenuiter, leniter, molliter, levi manu et brachio.)(**Graviter.** USUS : Leviter ægrotare. Leviter eruditus, saucius. Mala mea levissime fero. Leviter pauca tangam. Leviter succensere. Ut levissime dicam, **obiter,** *pour me servir du terme le plus doux.*

LĔVO, as, avi, ātum, are, a. *Alléger ; ranimer ; soutenir.* SYN. Allevo, relevo, sublevo, minuo, lenio, levationem facio *vel* affero, laborem detraho, levationi sum.)(**Affligo, aggravo.** ADV. Magnopere, mitius, multum, valde, sensim, paulum. USUS : 1. Curas animi et angores, laborem, dolorem, calamitatem, sumptum mihi sermo tuus, tuæ litteræ, tua liberalitas levarunt. Ægritudine me sæpe levasti. Uti levavit me adventus tuus, ita afflixit discessus. Is sum, qui levari non possum, consolationem non admitto. Caritatem annonæ, annonam suppeditato frumento levare. Animi levantur exercendo. 2. **Elevo, minuo,** *adoucir, diminuer.* Studuit levare suspicionem, atrocitatem rei. Auctoritatem ejus inconstantia levat, **leviorem facit.** Cf. **Auxilium, Tueor, Minuo.**

LEX, lēgis, f. *Loi.* SYN. Juris et æqui regula, quæ *vel* **est privata et continetur** pactis, conditionibus, jure; *vel* **est publica, qua respublica constituitur,** rogatione, scito, senatusconsulto, privilegio, decreto, judicis sententia. EPITH. Acerbissima, acerrima, commodata alicui, accusatoria, æqua, agraria, alimentaria, annalis, apta, bona, mala, censoria, certa, civilis, publica, contraria, communis, curiata, consularis, sancta, diligentissima, divina, fecialis, frumentaria, grata populo, gravis, improba, multo impudentior, iniquâ, invidiosa, justa, nefaria, naturalis, perfecta, popularis, princeps et ultima, recens, sancta, salva, non scripta sed nata, sempiterna, tribunitia, viaria, utilis. Annales antiquæ, censoriæ, fatales, necessariæ, honestæ, militares, perniciosæ, præclaræ, proximæ, rariores, sacratæ, salutares, tyrannicæ, usitatæ. PHRAS. 1. **Legem dare,** *édicter une loi.* Legem perferre, sancire, rogare, sciscere, condere, facere, scribere, edere ; legis auctorem fieri ; legem civitati dare, imponere, injungere, ponere, constituere, instituere, promulgare ; aliquid sub legis superbissimæ vincula conjicere ; tabulas figere ; jura dare, legem in æs incidere ; legibus munire urbem ; describere jussa populo ; legibus constringere, adstringere, devincire populum. 2. **Legem accipere,** *recevoir la loi.* Jurare in legem ; lege se obstringere ; legi se subjicere ; legibus se devincire. 3. **Lex est de ea re,** *il y a une défense.* Lege

tenemur ; lege sanctum habemus ; lege cautum est. 4. **Legem servare**, *observer la loi.* Legi cedere, parere ; obtemperare legi; legem observare, servare, sequi ; legi satisfacere ; implere officii partes, quas lex jubet, poscit, imperat. 5. **Legem violare**, *violer une loi.* Fraudem legi facere ; contra legem facere, jus, legem violare; leges perfringere, perrumpere ; a legibus discedere ; legem conculcare ; in *vel* contra leges committere ; legi non parere. 6. **Legem abrogare**, *abroger une loi.* Legem infirmare, irritam facere, dissolvere, antiquare, convellere, tollere, delere, rescindere. 7. (**Dispensare in lege**, VULG.), *dispenser d'une loi.* Gratiam legis facere ; lege aliquem solvere. Cf. **Dispenso.** USUS : Lege agere, **jure constituto certare**, *vel* **judicis sententiam exsequi**, *agir conformément à la loi.* Legem promulgare.

LĪBĀTĬO, ōnis, f. *Libation.* SYN. Libamentum. USUS : Libationes epulæque ludorum. Sacrificiorum libamenta.

LĪBELLA, æ, f. *As, petite monnaie d'argent.* SYN. As. USUS : 1. Quis illi vel libellam unam dedisset? 2. **Norma, perpendiculum,** *niveau.*

LĪBELLUS, i, m. *Petit livre.* SYN. Commentarius, codex, parvus liber, commentariolus, codicillus, chirographum. EPITH. Parvus, exilis, non magnus, pusilli contemptique, Rhetorici. USUS : Libellum componere ; in libellum memoriæ causa referre. Libellum tradere supplicem, *faire une supplique.*

LĪBENS, entis, omn. gen. *Volontiers.* SYN. Lubens. USUS : Libenti animo hæc tolerabo. Libentissimis omnibus hoc munus consequere. Cf. **Libenter.**

LĪBENTER, *Volontiers, avec plaisir.* SYN. Libenti animo, magna voluntate, studiose, non repugnanter, non gravate, non modo non recusans, sed ultro etiam, et sponte offerens ; non repugnans ; sine excusatione, summo studio, summa voluntate, egregia animi alacritate.)(**Invitus.** PHRAS. 1. **Libenter tibi gratificabor**, *je vous ferai volontiers plaisir.* Animo libenti prolixoque ; non gravate, benigne, studiose, perlibenter, animo lubenti, æquo, immo vero gaudenti ; propense; pronis animis ; effuso studio, utraque manu, alacritate summa ; animo libentissimo; animo non invito dabo omnia. 2. **Reducem te libenter videbo**, *je verrai avec joie votre retour.* Delectabit me tuus reditus ; cupide exspecto reditum tuum; lætabor, acquiescam tuo reditu; est in optatis, te coram amplecti ; lætus te videbo ; læte ac hilare te accipiam.

1. **LĪBER**, era, ĕrum, *Libre, indépendant.* SYN. Non impeditus, expeditus, solutus, nulla re implicatus ; nullius dominationi parens, ingenuus ; qui sui juris est et mancipi ; qui in sua potestate est ; suo jure libertateque utitur ; jus suum retinet ; nemini mancipatus, addictus ; vacuus, purus, integer.)(**Servus, impeditus, implicatus.** PHRAS. 1. **Liber sum**, *je suis libre.* Nullius imperio contineor; libertate utor integerrima ; omnia mihi integra sunt ac libera ; in potestate mea sum ; nullis neque imperii, neque juris inclusus sum angustiis, quominus meo arbitratu vivam, in nullius jure aut ditione sum ; non ea conditione natus sum, ut legibus quidquam debeam. 2. **Liber est a publicis oneribus**, *il est délivré des charges publiques.* Rerum omnium vacatione commodissima utor, operum immunis agito ; immunitatem rerum omnium habeo. Cf. **Immunis, Vocatio.** 3. **Liberum legibus esse voluit**, *il voulut être exempt de toute loi, de tout frein.* Nullis legibus alligatum, constrictum, impeditum esse voluit ; legibus solutum ; liberum exsolutumque legum vinculis ; nullis adstrictum legibus ; extra legem esse voluit ; nullis legibus teneri ; nullis legum angustiis inclusum esse voluit. USUS : Integro, soluto expedito ac libero animo vivere, agere. Homo a cupiditatibus animi, ac perturbationibus liber ac solutus.

2. **LĪBER**, bri, m. *Livre.* SYN. Opus, volumen, commentarius, monumentum, lucubratio, codex, libellus. EPITH. Auguralis, extremus, gravissimus, improbus, magnus, notior, optimus, plenus, refertus sententiis, suavissimus, superior. PHRAS. **Multos libros scripsit**, *il a écrit beaucoup de livres.* Composuit, contexuit, scriptos reliquit ; grandia variarum commentationum, eademque utilissima monumenta reliquit, chartis ad posteros transmisit; copiosos in omni genere libros emisit, edidit, foras dedit, in lucem emisit ; cogitationes suas litteris monumentisque explicuit, consignavit, mandavit, commendavit, vulgavit, evulgavit ; publici juris fecit ; eo auctore multi libri exivere. USUS : 1. Librum evolvere, percurrere, pervolutare, *feuilleter.* 2. Librum scribere, facere, absolvere, perpolire, *écrire, achever un ouvrage.* 3. Liber imprudenti excidit, in lucem prodiit, *publier.* Liber vetustate corruptus, situ exesus, blattas passus et tineas, a tineis corrosus, et fugientibus litteris male deformatus, *livre très ancien et très précieux.*

LĪBĔRĀLIS, e, gen. com. *Libéral, généreux.* SYN. Largus, munificus, beneficus, prolixus.)(**Avarus, parcus, sordidus.** PHRAS. **Erga omnes æque liberalis es**, *vous êtes généreux pour tout le monde.* Totum te in alios effundis, profundis ; benigne facis omnibus ; est in te benignitas incredibilis ; prolixior fere voluntas est, quam res patitur ; nemo non a te liberalissime tractatur ; natura ad beneficentiam propensus es, nihil ut supra. Fructus liberalitatis tuæ uberrimi ad omnes pertinent, perveniunt. Nulli fides tua, nulli opera, nulli res familiaris deest ; liberalitate uteris in omnes effusissima; liberalitate tibi omnes devincis;

intactus es ab avaritiæ sordibus, nemo est, qui non beneficiis ornetur tuis. Cf. **Beneficium.** USUS : 1. Liberalis dicitur, qui officium, non fructum sequitur. 2. **Ingenuus, honestus,** *libre, de condition libre, non esclave.* Artes, quæstus, artificia liberalia et ingenua. Cf. **Litteræ, Ars.**

LĪBĔRĀLĬTAS, ātis, f. *Générosité, noblesse ; largesses, libéralités.* SYN. Benignitas, beneficentia, largitas, benefica voluntas, voluntas bene merendi de aliquo. EPITH. Cautior, dissolutior, moderata, divina, præstans, commemoranda.)(**Avaritia.** USUS : Liberalitate uti, liberalitate sibi alios devincire. Liberalitatem exercere, maximus est divitiarum fructus. Cf. **Beneficentia, Largus, Dono.**

LĪBĔRĀLĬTER, *Richement, largement; noblement.* SYN. Large, munifice, benigne ; ingenue. USUS : 1. Benigne liberaliterque dedit. 2. Homo liberaliter educatus.

LĪBĔRĀTĬO, ōnis, f. *Délivrance, absolution, acquittement.* SYN. Absolutio. USUS: Liberationem culpæ simul et errati veniam impetravi. Liberatio et vacuitas omnis molestiæ.

LĪBĔRĀTOR, ōris, m. *Celui qui affranchit, libérateur.* SYN. Vindex libertatis. USUS: Patriæ liberatores urbe carebunt, qui a cervicibus jugum servile dejecerant ?

LĪBĔRĒ, *Librement.* SYN. Solute. PHRAS. **Libere locutus sum,** *j'ai parlé avec franchise.* Libertate animoque maximo erupit ex me vox, et sine cunctatione dixi, quod senseram ; tum primum memorem libertatis vocem misi ; incurri enimvero magna libertate verborum, fidenterque locutus sum ; libero ore, et pro causa fidenter locutus sum. USUS : Licenter peccat, et libere. Constanter se gerit, et libere.

LĪBĔRI, ōrum, m. pl. *Enfants.* SYN. Filii, proles, soboles, nati. EPITH. Suavissimi, carissimi. PHRAS. 1. **Liberos gignere,** *devenir père.* Liberos suscipere, tollere ex uxore ; liberis operam dare ; sobolem stirpis parare ; liberos procreare ; augeri liberis ; liberos gignere. USUS : Liberos mater, generis præsidia, fortunarumque omnium socios peperit complures. Oro te, per quæcumque jura liberos parentibus jungunt, *je vous prie par les liens qui unissent les parents à leurs enfants.* Cf. **Pario.**

LĪBĔRO, as, avi, atum, are, a. *Affranchir, mettre en liberté, délivrer.* SYN. Vindico, libertatem do ; in libertatem vindico, restituo ; in integrum restituo ; expedio, solvo, laxo, relaxo, levo. PHRAS. 1. **Liberabo vos hostili vi et metu,** *je vous débarrasserai de la violence et de la crainte des ennemis.* Ex cæde et vinculis eripiam ; jugum a vestris cervicibus depellam, removebo ; ex improborum faucibus ac manibus eripiam ; ab hostili terrore vindicabo ; metum vobis omnem dejiciam ; laqueos servitutis abrumpam ; metum animi abstergam ; faciam, ut ex illo metu reviviscat, ut cura omni relevetur, ut emergat ; ut metu defungatur respublica ; explicabo urbem periculo, et ex ærumna extraham. 2. **Illo metu sensim liberor,** *cette frayeur se dissipe peu à peu.* Metus mihi adimitur ; metu me sensim exonero ; metu me exsolvo ; a longa formidine respiro ; metum sensim amoveo ; expedio me tandem cura et metu ; curis solvitur animus. 3. **Libera me, quæso, hoc metu,** *délivrez-moi de cette crainte.* Metu me longo exime ; metum hunc mihi exime, deme, absterge ; expedi hac me sollicitudine ; exsolve me ista sollicitudine ; leva animum hac molestia ; scrupulum mihi istum exime ; istis me molestiis relaxa ; exonera animum hoc metu. Cf. **Libertas.** USUS : Aliquem metu, sollicitudine, crimine, suspicione cupiditatis, molestiis animum liberare. Aliquem ære alieno liberare, *payer les dettes de qqn.*

LĪBERTAS, ātis, f. *Liberté.* SYN. Immunitas, licentia.)(**Servitus.** EPITH. Carissima, dulcissima, non infesta, acerbitate suppliciorum jucundior, licita, præclara, sancta, summa, otiosa, tranquilla, equestris. PHRAS. 1. **In libertatem se vindicarunt,** *ils recouvrèrent la liberté.* In libertatem se asseruere ; expedivere se e servitute ; jugum exuere, excussere ; servitutem exuere ; in libertatem se restituere. USUS. 1. Libertatem dare, *donner la liberté, affranchir.* Largiri, concedere libertatem ; libertatem *vel* libertate donare. 2. Libertatem habere, accipere, recipere, tenere, *être libre.* 3. Libertatem adimere, præcidere, occludere, *enlever la liberté, réduire en esclavage.* 4. Libertatem amittere, se libertate abdicare, *perdre la liberté.* 5. Libertatem recuperare, vindicare ; se in libertatem restituere, *recouvrer la liberté.* 7. **Licentia,** *liberté, licence.* Libertate immoderata et concionum licentia Romana res concidit.

LĪBERTĪNUS, i, m. *Affranchi, fils d'affranchi.* SYN. Liberti filius.)(**Ingenuus.** USUS : Patre libertino natus.

LĪBERTUS, i, m. *Affranchi.* SYN. Justa servitute manumissus, manu assertus ; ad pileum vocatus. EPITH. Gratiosus, paternus et probatissimus, nequam, improbus.

LĪBET, bŭit et lĭbĭtum, est, imp. *Il plaît, il convient.* SYN. Placet, delectat, non displicet, volo, juvat. PHRAS. **Si ita libet,** *si cela vous plaît.* Si collibitum est ; si ita commodum tibi est ; si cordi est, si ita fert libido. Cf. **Placeo.** (VULG. **Pro libitu,** *à sa guise, selon son caprice*). Cf. **Libido.**

LĪBĪDĬNŌSĒ, *Selon son caprice, avec licence.* SYN. Intemperanter, luxuriose. USUS : Cave, ne quid per libidinem, libidinose, nefarie dicas aut cogites.

LĪBĪDĬNŌSUS, a, um, *Voluptueux, licencieux; capricieux*. SYN. Intemperans, mulierosus, lascivus, impudicus, procax, salax, voluptarius.)(**Temperans, castus.** PHRAS. **Est homo libidinosus**, *cet homme est dissolu*. Homo turpissima libidine incensus; qui parum honeste pudicitiam habeat; qui vitam intemperanter, dissolute, nequiter, luxuriose, traducat; voluptatibus deditus; mollitia et luxu diffluens; qui omnia ad libidinem et voluptatem referat; in voluptate omnia ponat; in quo flagrant libidinum vitia; qui cupiditate, libidine impeditus, luxu perditus, una libidine capiatur; luxuria et lascivia diffluat; homo intemperantissimæ libidinis; in Venerem effusus. Cf. **Luxuriosus, Impudicus.**

LĪBĪDO, ĭnis, f. *Désir déréglé, passion*. SYN. Furor, impetus non rectus, effrenata cupiditas. EPITH. Effusa, nefaria, non mediocris, profana, indomita. PHRAS 1. **Turpe est libidinem suam sequi**, *il est honteux de s'abandonner à ses passions*. Turpe est, parere libidini et indulgere; abripi cupiditate; libidinem voluptatibus explere; volutari in voluptatibus et cœno libidinum; servire, inservire libidini; in Venerem se effundere; libidinum incendiis ita exæstuare, ut non libido ab oculis, non facinus a manibus, non agitium a toto corpore abesse videatur; turpe est, ferarum ritu vulgare concubitus; pecorum ritu promiscue in concubitus ruere. 2. **Casti etiam animi libidine tentari possunt**, *les âmes chastes elles-mêmes peuvent être tentées de sensualité*. Castæ etiam mentes libidine concitari, stimulis libidinum compungi, fervore libidinis inflammari possunt; castis etiam mentibus cum formis animo se per oculos insinuantibus continens sæpe bellum gerendum est; flammæ libidinis per castas etiam mentes serpere, easque depasci possunt; castas etiam mentes afflare pestilens is spiritus potest. 3. **Libidinem comprimere nascentem**, *réprimer les passions naissantes*. Coercere cupiditatem; gliscentem in animo cupiditatem restinguere; impuros igniculos, antequam mentem depascant, ex animo amovere. 4. **Pro libidine agit omnia**, (VULG. **pro libitu**), *il suit en tout son caprice*. Ad arbitrium libidinemque agit omnia; arbitratu suo agit omnia; quæ in mentem, aut libidinem venerint, exsequitur; ut animo lubet, collibitum est; ex libidine sua agit omnia; una illi agendi lex est sua cujusque rei libido. Cf. **Impudicus, Voluptas.**

LĪBO, as, avi, atum, are, a. *Toucher, effleurer, enlever; sacrifier*. SYN. Delibo, degusto; carpo, decerpo. ADV: Publice. USUS: 1. Libanda sunt ex omnibus, quæ veritatis specie maxime moveant. Libavimus ex maximis ingeniis excellentissima quæque et excerpsimus optima. 2. **Sacrifico**, *sacrifier*. Sacerdotes fruges libant. Cf. **Gusto.**

LĪBRA, æ, f. *Balance*. SYN. Statera, trutina, lanx. EPITH. Anceps. USUS: In altera libræ lance ponere, *mettre dans un des plateaux de la balance*.

LĪBRĀMENTUM, i, n. *Poids, masse*. USUS. Libramenta plumbi.

LĪBRĀRĬA, æ, f. * *Librairie*. SYN. Taberna libraria, bibliotheca.

LĪBRĀRĬUS, ii, m. *Copiste*. EPITH. Librarii plurimi, accurati. SYN. Scriba qui exscribit, describit libros. USUS: Legem illam per plures librarios scribi feci.

LĪBRO, as, avi, atum, are, a. *Peser; balancer; examiner*. SYN. Pondero, statera examino. USUS: Terra suis librata ponderibus.

LĬCENTER, *Librement, hardiment*. SYN. Immoderate, nimis libere, audacter, fidenter, confidenter. Cf. **Libere.**

LĬCENTĬA, æ, f. *Liberté, permission; licence*. SYN. Libertas immoderata, impunitas; intemperantia, protervitas, improbitas; *item:* Venia. EPITH. Infinita, intoleranda. USUS: 1. **Licentiam dare**, *donner une permission, permettre*. Magistratus improbus his sceleribus licentiam dat, permittit, largitur, concedit. 2. **Licentiam habere**, *avoir la permission*. Summam licentiam nancisci, adipisci; patere alicui licentiam omnem, quam sibi arrogat, quidlibet audendi. Cf. **Audeo.** 3. **Licentiam morum compescere**, *réprimer la licence des mœurs*. Severis edictis tollere, præcidere, comprimere; populum a licentia arcere. Cf. **Impunitas, Audax.**

LĬCĔO, es, cŭi, cĭtum, cere, n. *Être en vente; évalué, mis à prix*. SYN. Æstimor. USUS: Quanti licet is hortus? *Combien est évalué ce jardin?*

LĬCĔOR, ēris, cĭtus sum, ceri, d. *Enchérir*. SYN. Licitationem facio, pretium defero. USUS: Liceri contra aliquem. Heredes liceri cogitant.

1. **LĬCET**, cŭit et cĭtum est, ere, imp. *Il est permis, licite, on peut, on doit*. SYN. Licitum est, jus est, integrum est, jus habeo, fas est, datur hæc venia; datur; legibus conceditur; copia est. USUS: Hoc tibi per leges non licet. Nefas est violare hospitem, neque Romano homini licet.

2. **LĬCET**, *Quoique*. SYN. Quanquam, quamvis, etsi, quantumvis.

LĬCĬTĀTĬO, ōnis, f. *Vente aux enchères*. SYN. Auctio. USUS: Licitationem facere.

LĬCĬTĀTOR, ōris, m. *Qui enchérit*. SYN. Qui rei sub hasta positæ pretium auget.

LICTOR, ōris, m. *Licteur*. SYN. Apparitor. **Lictores duodecim virgas fascesque præferebant Consuli.** USUS: I, Lictor, colliga manus. **Vetus formula.**

LĪEN, ēnis, m. *Rate*. SYN. Splen.

LIGNĀTĬO, ōnis, f. *Action de faire du bois.* SYN. Lignorum sectio, deportatio. USUS: Lignationis causa Cæsaris milites egressi castris sunt.

LIGNĀTOR, ōris, m. *Fourrageur.* Oppressis subito lignatoribus.

LIGNĔUS, a, um, *De bois, en bois.* SYN. Quod est ex ligno. USUS : Signum ligneum.

LIGNOR, aris, atus sum, ari, d. *Faire du bois, aller à la provision de bois.* SYN. Cædendæ materiæ causa silvas peto, ad ferenda ligna eo ; lignationis causa exeo ; ligna colligo ; ligna, materiam cædo. USUS : Pars cohortum lignatum ac pabulatum missa est.

LIGNUM, i, n. *Bois.* SYN. Materia, lignea materia. EPITH. Infelicissima, humida, viridis. USUS : Struem lignorum ingentem faciunt.

1. **LĬGO**, as, avi, atum, are, a. *Lier.* SYN. Vincio, constringo.)(Dissolvo. USUS : Catenis ligo. Cf. Vincio, Vinculum.

2. **LĬGO**, ōnis, m. *Hoyau.* Instrumentum rusticum ad culturam hortorum, agrorum, vinearum.

LĬGŪRĬO, is, ii *vel* ivi, itum, ire, a. *Lécher; dévorer; convoiter.* SYN. Helluor. USUS : Non liguriunt pecuniam, sed devorant. Cf. Nepos, Abligurio.

LĬGŪRĪTĬO, ōnis, f. *Gourmandise.* SYN. Helluatio.

LĪMĀTUS, a, um, *Limé, poli.* SYN. Perpolitus, elimatus, limatulus. USUS : TRANSL. *Correct, châtié.* Judicium limatum. Vir urbanitate multa limatus. Limata oratio.

LIMBUS, i, m. *Bande, bordure.* SYN. Pars vestis extrema ; vestis ora.

LĪMEN, ĭnis, n. *Seuil, porte.* SYN. Introitus, janua, ostium. EPITH. Sanctissimum. USUS : Limine aliquem, aditu et vestibulo prohibere. Pedem limine, extra limen efferre ; pro limine adstare.

LĪMES, ĭtis, *Borne, frontière.* SYN. Finis, terminus. PHRAS. 1. Limites provinciæ constituere, *tracer les frontières d'une province.* Definire regionibus limites ; ponere limites, circumscribere ; provinciam suis finibus describere, circumscribere ; fines provinciæ designare ; certis spatiis, terminis finire, terminare, circumscribere. 2. Limites sibi figere, *se fixer une limite.* Cancellos sibi circumdari ; cancellis certis rem omnem circumscribere ; fines sibi præscribere, statuere, constituere, adhibere. 3. Limites transgredi, *dépasser les bornes.* Modum transire ; finem prætergredi ; lineas transire ; egredi præscriptum limitem, cancellos. USUS : Limes agro positus.

LĪMO, as, avi, atum, are, a. *Limer, polir.* SYN. Elimo, polio, expolio. USUS : Animi acumen arte limandum est. Limare se ad causas dicendas. Stilus omnia polit ac limat.

LĪMŌSUS, a, um, *Bourbeux, fangeux.* SYN. Limo plenus, cœnosus.

1. **LĪMUS**, a, um, *Oblique, louche.* SYN. Transversus, obliquus. USUS : Limis oculis aliquem intueri. Cf. Torve, Oblique.

2. **LĪMUS**, i, m. *Vase, boue.* SYN. Lutum.

LĪNĔA, æ, f. *Fil ; cordeau ; ligne.* Filum quo fabri materiarii utuntur ad signandam materiam. EPITH. Recta. USUS : TRANSL. In dicendo, agendo lineam teneto, ne exerrato. Peccare, est tanquam lineas transire. (Vix lineam scribere potui, VULG.), *j'ai pu à peine écrire une ligne.* Latine dicendum : vix versum unum exarare potui.

LĪNĔĀMENTUM, i, n. *Trait de plume, ligne, linéament, contour.* SYN. Linea, figura, ductus linearum. EPITH. Extremum, pulchrum. USUS : Compositio membrorum, conformatio lineamentorum. Oris lineamenta. Numerus orationi velut extrema lineamenta affert.

LINGO, is, nxi, nctum, ere, a. *Lécher, sucer.* USUS : Mel mihi lingere videbar.

LINGUA, æ, f. *Langue ; langage.* RAD. a lingendo. SYN. Sermo. EPITH. Hæsitans. titubans, volubilis, celer, impigra, exercitata, USUS : 1. Linguam comprimere, adstringere. compescere, *garder le silence.* Lingua adhucdum illi constitit, *il a perdu l'usage de la parole.* Lingua soluta est, *sa langue s'est déliée.* Lingua hæsitavit, titubavit, *il balbutia, bégaya.* Favete linguis, silete. 2. Sermo, *langue d'un peuple.* Lingua latina inops est, uberior græca. Cura, ut latinam linguam probe noris, luculenter calleas, teneas, scias. Hujus commercio linguæ ad discendi aviditatem exciteris. Cf. Latinitas.

LĪNO, is, livi, litum, ere, a. *Oindre, frotter.* USUS : Sagittas veneno linere. Alias etiam LĪNĬO, is, ire, reperitur.

LINTER, tris, f. *Barque, nacelle.* SYN. Navicula ex arbore cavata.

LINTĔĀTUS, a, um, *Vêtu de lin.* SYN. Linteo indutus. USUS : Ea legio linteata ab integumento consepti, quo sacrata nobilitas erat, appellata est, *cette légion a été appelée linteata à cause de la toile de lin qui couvrait l'enceinte où les patriciens faisaient le serment d'initiation.*

LINTĔUM, i, f. *Lin, toile.* EPITH. Purum, tenuissimum. USUS : Linteis indutus.

LINTĔUS, a, um, *De lin.* USUS : Vestis lintea.

LIPPĬO, is, ivi, itum, ire, n. *Être chassieux, avoir mal aux yeux.* USUS : Cum leviter lippirem, has litteras dedi.

LIPPĬTŪDO, ĭnis, f. *Chassie, ophthalmie.* EPITH. Diuturna, molesta, odiosa, perodiosa. USUS : Non occupatione, sed parvula lippitudine adductus sum, ut dictarem hanc epistolam.

LĬQUĔFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Rendre liquide, liquéfier.* SYN. Mollio. USUS: Cave, ne voluptates liquefaciant animum.

LĬQUĔFĪO, is, factus sum, fieri, p. *Se liquéfier, se fondre.* SYN. Liquesco, fluo. USUS: Glacies liquefacta.

LĬQUESCO, is, ere, n. *Se fondre, se dissoudre, se consumer.* USUS: Liquescere voluptate.

LĬQUET, ere, imp. *Il est évident.* SYN. Constat. USUS: Dicebant judices, non liquere, *les juges disaient qu'ils n'avaient pas de preuves suffisantes (pour condamner).*

LĬQUĬDĒ *vel* **LĬQUĬDO**, *Clairement; d'une manière sûre, certaine.* SYN. Certo, manifesto. USUS: Confirmare hoc possum liquido.

LĬQUĬDUS, a, um, *Liquide, fluide, coulant.*)(Siccus, aridus. USUS: Liquida voluptas. Genus orationis liquidum, profluens, profusum.

LĬQUO, as, avi, atum, are, a. *Liquéfier, fondre.* SYN. Liquefacio, liquidum facio. USUS: Guttæ solis ardore liquatæ.

LĬQUOR, ōris, m. *Fluidité; substance liquide.* SYN. Humor.)(Concretio. EPITH. Vivens, inamœnus, jucundus, purus. USUS: Liquores amnium. Causæ concretionis et liquoris, *causes qui sont les principes du sec et de l'humide.*

LIS, ītis, f. *Dispute, procès.* SYN. Controversia, concertatio, causa, disceptatio. EPITH. Intestata, insolita, nova, privata, tota. Lites privatæ, reliquæ. PHRAS. 1 **Litem intendit homo improbus**, *cet homme méchant m'intente un procès.* Litem mihi infert; causa mihi nascitur cum homine improbo; jure experiri vult homo improbus; controversiam infert; dicam impingere audet; in contentionem, disceptationem vocat; in controversiam vocat, adducit, deducit; controversiam mihi facit, intendit; controversia mihi oritur, exsistit cum illo; litibus implicor; lege agere, legibus experiri audet homo improbus. Cf. **Causa, Controversia**. 2. **Litem perdet**, *il perdra son procès.* Litem amittet; causa cadet; causam amittet; causam adversariis tradet. 3. **Lites semper novas excitare**, *renouveler sans cesse des différends.* Lites ex litibus serere; movere rixas; litibus identidem lacessere; lites et contentiones excitare. 4. **In litem se immittere**, *s'engager dans un procès.* In causam descendere, ingredi, demittere se; in dimicationem descendere; diminicationem subire. 5. **Litem componere**, *accorder, arranger un différend.* Litem transigere, tollere, componere, dirimere; sedare controversiam. USUS: Litem contestari, **rem in judicium adducere**, *intenter un procès.* Litem dare secundum tabulas, *juger sur preuves.* Litem æstimare; litis æstimationem facere. **Expensarum in litem factarum totiusque damni rationem inire**, *estimer les frais d'un procès.* Litem suam facere, tanquam **suam suscipere**, *en parl. de l'avocat: plaider pour soi, se défendre soi-même; en parl. du juge: épouser une cause, se faire juge et partie.* Litem in rem suam vertere. Cf. **Judex, Judicium.**

Litaniæ, arum, f. *Litanies.* Supplicationes religiosæ, quibus sanctorum suffragationes exposcimus.

LĬTĀTĬO, ōnis, f. *Sacrifice agréable aux dieux.* USUS: Hostiæ sine litatione cæsæ, *victimes immolées sans résultat favorable.*

LĬTĀTO, *Avec l'agrément des dieux.* SYN. Auspicato.

LĬTĬGĀTOR, ōris, m. *Celui qui dispute; plaideur.* USUS: Rusticus illiteratusque litigator.

LĪTĬGĬŌSUS, a, um, *Qui aime les procès; qui donne lieu à des discussions.* SYN. Litium cupidus. USUS: Litigiosus homo. Litigiosum prædium.

LĪTĬGĬUM, ĭi, n. *Contestation.* SYN. Lis. USUS: Numquid ego litigii inter vos contrahere cupio? Cf. **Lis.**

LĪTĬGO, as, avi, atum, are, a. *Disputer.* SYN. Discepto, contendo, altercor. USUS: Litigare cum aliquo et judicio confligtari. Cf. **Contendo.**

LĪTO, as, avi, atum, are, n. *Faire un sacrifice avec d'heureux présages.* SYN. Sacrificio DEUM placo. USUS: Mola salsa litant, qui thura non habent, *quand on n'a pas d'encens, on sacrifie tout simplement avec de la farine mêlée de sel.* (PROV.) Qui fit ut litetur uni, alteri non litetur? *D'où vient que le sacrifice apaise les uns, irrite les autres?*

LITTĔRA, æ, f. *Caractère d'écriture, lettre.* SYN. Nota, scriptura, elementa litterarum. EPITH. Brevis, longa, forensis, insuavissima, nulla, prima, salutaris, vastior, tristior. USUS: Una et viginti sunt formæ litterarum. Epistola vacillantibus litteris exarata. Litteras venuste pingere, formare. Figuras litterarum fœde et inscite effingere. Nomen grandibus litteris in marmore incisum. Litteræ compositissimæ.

LITTĔRÆ, ārum, f. pl. *Littérature, belles-lettres; lettre, épître.* SYN. 1. Eruditio, doctrina, bonæ artes et ingenuæ. 2. Memoria, monumenta. 3. Epistola. EPITH. Non vulgares, reconditæ, interiores, exquisitæ, disertæ. PHRAS. 1. **Litteris humanioribus me impendam**, *je me livrerai à l'étude des belles-lettres.* Ingenuas artes colam; in studiis humanitatis, tanquam in mercatura bonarum artium diligenter versabor; cum Musis me delectabo; cum omnibus Musis rationem habere cogito; totum me ad studia doctrinæ conferam; ad studium doctrinæ atque humanitatis, quo teneor, me applicabo; in humanioribus studiis omne curriculum meæ industriæ elaborabitur; mansuetiores artes, Musas totis animis persequar; in his bonarum artium studiis ætatem

omnem ponam, agam, exigam; in has politiores artes toto pectore incumbam. Cf. **Humanus.** 2. **Litteras mittis amoris plenas,** *vous envoyez des lettres pleines d'affection.* Litteras mittis multo officio refertas; litteræ tuæ insignes multis amoris notis; amor tuus ex omnibus sese partibus ostendit in tuis litteris. Cf. **Epistola.** USUS: 1. **Bonæ artes,** *sciences, belles-lettres, études.* Totum se ille ad litteras abdit, litteris involvit. Sunt in eo multæ litteræ; litteris est egregie politus, eruditus. 2. **Monumenta,** *monuments écrits, littérature.* Mandare litteris, ac memoriæ posterorum cogitationes suas. Litteris artes omnes continentur. 3. **Epistola,** *lettre.* 1. **Litteras scribere,** *écrire une lettre.* Exarare, conficere, appellare aliquem; obstrepere alicui litteris; per litteras colloqui. 2. **Litteras mittere,** *envoyer une lettre.* Dare alicui, **latori**; ad aliquem, **cui scribimus**; committere fido homini litteras. 3. **Litteras perferre,** *porter une lettre.* Afferre ad aliquem; dare alicui, reddere litteras. 4. **Litteras accipere,** *recevoir une lettre.* Commearunt ad me celeriter, volarunt tuæ; crebræ mihi ab amicis veniunt litteræ. 5. **Litteras intermittere,** *cesser d'écrire.* Ecquid oblanguit, conquievit tuus ardor scribendi? 6. **Litteras exspectare,** *attendre une lettre.* Diu tuas litteras requiro, desidero; multum jam temporis ab his litteris mutum esse doleo. 7. **Litteras intercipere,** *intercepter une lettre.* In alienas manus incidere litteræ. 8. **Litteris rescribere,** *répondre à une lettre.* Respondere; litteras persolvo; litterarum officium reddere. 9. **Litteras aperire,** *ouvrir une lettre.* Resignare litteras; solvere epistolam; vincula epistolæ laxare. 10. **Litteras claudere,** *fermer, cacheter une lettre.* Litteras obsignare, signare. 11. **(Post-Scriptum litterarum,** VULG.), *post-scriptum.* In extremis litterarum, in extrema parte epistolæ adjungere aliquid. Cf. **Epistola.**

LĬTTĔRĀTĒ, *Savamment, en homme instruit.* SYN. Scite, docte, eleganter. USUS: Litteratius cæteris loquitur.

LITTĔRĀTŪRA, ræ, f. *Connaisance.* USUS: 1. Memoria litteraturæ velut germana soror est. 2. **Varia eruditio,** *instruction, science, littérature.* Erat in Cæsare ingenium, ratio, litteratura, cogitatio.

LITTĔRĀTUS, a, um, *Savant, lettré.* SYN. Liberaliter eruditus, doctus et sciens, omnibus artibus liberalium studiorum excultus; litteris instructus; in omni bonarum litterarum artiumque genere versatus; doctrina atque optimarum artium studiis perpolitus; ornatus iis artibus, quibus ingenia ad doctrinam excoluntur. USUS: Litteratum otium. Senectus litterata. Cf. **Doctus, Applico.**

LITTŎRĔUS, a, um, *De rivage.* USUS: Arbores, aves littoreæ.

LĬTŪRA, æ, f. *Rature.* SYN. Linea inducta ad aliquid delendum. EPITH. Flagitiosa. USUS: Menda lituris corriguntur. Hoc nomen in litura est.

LITTUS, ŏris, n. *Rivage.* SYN. Ora, ripa. EPITH. Delicatissimum, desertum. USUS: Delectat me orarum ac littorum amœnitas.

LĬTŬUS, i, m. *Bâton augural courbé par le bout; trompette.* SYN. Bacillum leniter incurvum a litando dictum. EPITH. Auguralis, insignis, clarissimus. USUS: Lituus auguralis ab ejus litui, quo canitur, similitudine nomen accepit. Lituus auguratus insigne.

LĪVĔO, es, *vel* **LĪVESCO,** is, ere, n. *Être, devenir bleuâtre.* USUS: 1. Digiti livescunt. 2. **Invidus fio,** *Être envieux, jaloux.* Livescere fas non est.

LĪVĬDUS, a, um, *Livide; envieux, jaloux.* SYN. Invidus, malevolus.

LIXA, æ, m. *Vivandier.* USUS: Impedimenta subsequi jussit, et calones, lixasque, et invalidos senes.

LŎCĀTIO, ōnis, f. *Arrangement; location, loyer.* EPITH. Scelerata, falsa, inanis. USUS: Porticus, quæ ex locatione reficiebatur. Postularunt, ut induceretur locatio.

LŎCO, as, avi, atum, are, a. *Placer, établir.* ADV. Publice. SYN. Repono, colloco. USUS: 1. Locare aliquem in amplissimo dignitatis gradu. Civitatem in fide alicujus locare. Membra suo locata loco. 2. **Eloco, curandum do mercede constituta, conductori trado,** *donner à loyer, louer, faire une adjudication.* Fundum locavi. Statuam, opus, viam sternendam alicui locare. 2. **In matrimonium colloco.** Filiam suam alicui locare, *marier.*

LŎCŬPLES, ētis, omn. gen. *Riche, opulent.* SYN. Dives, copiosus, abundans.)(**Egens.** ADV. Maxime, parum, quidem, certe, sane. USUS: Locuples domus, oratio locuples. Cicero locuples testis et auctor. Cf. **Dives.**

LŎCŬPLĒTO, as, avi, atum, are, a. *Enrichir.* SYN. Dito, divitiis augeo, orno, fortunis augeo, cumulo, fortunis amplifico. USUS: Orationem locupletasti graviorum artium instrumento. Villam picturis, civitatem fortunis locupletasti. Cf. **Dito, Dives, Divitiæ.**

LŎCUS, i, m. *Lieu, place.* SYN. Status, conditio; pretium, æstimatio, amor, gratia, occasio, tempus, genus. EPITH. Opacus, frigidus, amœnus, remotus ab arbitris, opportunus, commodus, saluber. I. USUS: 1. **Locus sacer,** *lieu sacré.* Locus vetusta religione inclitus, celeberrimus. 2. **Locus solitarius,** *lieu solitaire.* Locus ab omni turba interpellantium vacuus, abditus certe, et ab arbitris liber ac remotus. Loci secessus a strepitu, clamore, turba vacuus. 3. **Locus amœnus,** *lieu agréable.* Locus ædificiis frequens,

uberrimo agro, mitissimo cœlo, clementibus accolarum ingeniis. 4. **Locus munitus**, *place fortifiée*. Locus natura et arte munitus; natura et opere munitus; arcis in modum emunitus. 5. **Locus horridus**, *lieu sauvage*. Locus asper et incultus; latronum occultator et receptator locus; furiarum quoddam castrum; locus septus densis sentibus, virgultis obsitus, arduus, iniquus, in una parte præceps. Avius commeatibus locus; difficilis aditu; loca confragosa, implicata vallium flexibus, et difficilis exitus, tetra, inculta, formidolosa. Asperitas, squalor locorum. 6. **Locus spatiosus**, *endroit spacieux*. Locus in amplam camporum planitiem explicatus; locus, ubi se laxant montium sinus, et immensam planitiem aperiunt; loci amplitudo tanta ut subjectos campos terminare oculis haud facile posses. Ex superiore loco dicere, **ex rostris**. II. **Status, conditio**, *situation, état*. In eum locum res rediit, venit, adducta, reducta est, *l'affaire en est venue à ce point*. Quo loco res tuæ sunt? *Où en sont vos affaires?* Pessimo loco res nostræ ac fortunæ sunt. Optimo loco stat respublica, *la république est dans une excellente situation*. III. **Pretium, gratia**, *position, crédit*. Est magno loco; summum tenet, primum, principem apud Cæsarem locum, *il est en grand crédit près de César*. IV. **Dignitas**, *dignité*. Ascendit in summum civitatis locum. Summum locum tenet, obtinet. Loco motus, deturbatus, dejectus est. V. **Occasio, tempus**, *occasion, opportunité*. Lenitati locus non est; nihil loci est dubitationi. Locus gratificandi nullus est. Priore loco dicere, posteriore loco causam dicere. VI. **Genus**, *condition, famille*. Homo honesto, equestri, summo, clarissimo; *aut contra:* ignobili, obscuro, infimo loco natus. VII. **Loci Rhetorici**, proprii, communes, sedes ac domicilia argumentorum, *lieux communs*. VIII. **Locus auctoris** *vel* **libri**, *endroit, passage*. Platonis hunc locum tangendum non putavi, integrum reliqui. Eum locum fuse persequitur in suis libris Carneades.

LŎCO, *A la place de, au lieu de, pour*. SYN. Vice. PHRAS. 1. **Loco parentis te colo**, *je vous respecte comme un père*. Parentis mihi numero es; duco, numero, habeo te in parentis loco; locum parentis caritatemque tenes, obtines; pietatem filii tibi præsto. 2. **Tuo loco negotium agam**, *je ferai l'affaire à votre place*. Tuis vicibus fungar; vicariam tibi operam præstabo. Tuis curis, tuo muneri quasi vicarius succedam; sollicitudinem tuam in negotio præstabo; tuam vicem supplebo; tuas partes sumam, suscipiam, agam; tuam vicem hoc in negotio præstabo, vicem implebo; operæ ego tuæ vicariam supponam fidem. 3. **Loco parentis filius successit in consulatum**, *le fils fut nommé consul à la place de son père*. Filius in parentis locum substitutus est; parenti a filio successum est; in demortui parentis locum suffectus, sublectus, subrogatus est filius; parentis fortuna in filium transiit. Cf. **Succedo**.

LŎCŪTĬO, ōnis, f. *Langage, parole*. SYN. Sermo. EPITH. Emendata et Latina. USUS: Sermo est oratio remissa, et finitima quotidianæ locutioni.

LŎGI, ōrum, m. pl. *Vaines paroles, sornettes*. SYN. Dictum ridiculum, nugæ, fabulæ.

LŎGĬCA, æ, *Logique*. SYN. Dialectica. USUS: Logica, quam rationem disserendi voco.

LŎLĬUM, i, n. *Ivraie*. **Herbæ genus segetibus inimicum.**

LONGĒ, *Loin, à une grande distance*. SYN. Procul.)(**Prope**. PHRAS. 1. **Longe distamus**, *nous sommes fort éloignés*. Magno locorum intervallo disjuncti sumus; locorum longinquitate nimia disjungimur; in iis locis sum, quo propter longinquitatem tarde omnia perferuntur; regiones amplæ, et maria inter nos intersunt, interjacent, interjecta sunt. 2. **Longe remotus es**, *vous êtes fort éloigné*. Devectus es in ultimas marium terrarumque oras; ablegatus eo, unde ad nos nec nomen, nec fama de te accedere possit; iis locis agis, eas regiones colis, quas natura longe submovit. USUS: 1. Longe, **loci**: Longe hinc Romam est. Longe a nobis, a domo abes. 2. **Temporis**: Diu, *loin dans l'avenir, en parl. du temps*. Tempus muneris dandi longe abest. 3. **Multum**, *beaucoup, grandement*. Longe falleris opinione. Longe omnes superas. Longe prospicis; a vitio abes longissime. **Cum superlativo**. Longe optimus. 4. **Longe rem petere; rei seriem ab ultimis principiis repetere**. Cf. **Procul**.

LONGINQUĬTAS, ātis, f. *Longueur de temps, longue durée; grande distance, éloignement*. SYN. Diuturnitas; locorum intervallum, distantia.)(**Propinquitas**. PHRAS. **Longinquitas temporis dolorem minuit**, *la douleur s'adoucit à la longue*. Dolorem mollit, minuit dies; diuturnitas dolorem animi vetustate tollit; mora oblanguescit animi dolor. USUS: 1. Dolor corporis longinquitate productus vehementius torquet. Nihil est, quod longinquitas temporis non efficiat. 2. **Loci**. Nihil audio de te ob locorum longinquitatem.

LONGINQUUS, a, um, *Éloigné, distant; qui dure longtemps*. SYN. Longe remotus; longus, diuturnus.)(**Propinquus**. USUS: 1. Longinquus locus et reconditus. 2. Longinqui temporis usu multa discuntur. Rem deferre in longinquum.

LONGĬTŪDO, ĭnis, f. *Longueur, étendue en long*. SYN. Diuturnitas, longinquitas; proceritas. USUS: Longitudo orationis. Longitudo itineris me retardavit.

LONGUS, a, um, *Long, grand*. SYN.

Procerus, longinquus, diuturnus, temporis longinquitate productus.)(**Brevis.** PHRAS. **Longus homo,** ***homme de grande taille.*** Est in eo proceritas corporis ingens; est proceritatis eximiæ; corpore excelso est, ut ejus humeri aliorum vertices æquare facile possint; est staturæ præcipuæ, corporis magnitudine eximia; statura illi longior et productior, ut ad domus limen caput ei demittere necesse sit. USUS : Breve tempus ætatis satis est longum ad bene honesteque vivendum. Nihil mihi longius fuit, ac te videre. Nihil illi longius, ac argento illo potiri, *il lui tardait beaucoup de s'emparer de cet argent.*

LŎQUĀCĬTAS, ātis, f. *Bavardage.* EPITH. Insolita, perennis et profluens, quotidiana, rudis et indiserta. USUS : Facit non loquacitas mea, sed benevolentia epistolas longiores.

LŎQUĀCĬTER, *Verbeusement.* USUS : Homo loquaciter litigiosus.

LŎQUAX, ācis, omn. gen. *Bavard.* SYN. Multus in loquendo, garrulus. USUS : Malo indisertam prudentiam, quam stultitiam loquacem. Cf. Loquor.

LŎQUOR, ŏris, cūtus sum, i, d. *Parler.* SYN. Sermonem habeo, commemoro, dico, aio, verbum facio, vocem mitto, sermonem confero; mihi oratio est cum aliquo. ADV. Abundanter, accuratius, accusatorie, acute, amicissime, ample, aspere, asseveranter, belle, commode, confuse, copiose, desperanter, dilucide, gloriose, græce, graviter, hiulce, honorifice, humane, improbe, indulgenter, inquinate, imprudenter, Latine, eleganter, libere, liberalissime, magnifice, obscure, ornate, placide, plane, populariter, propediem, pulchre, splendide, sincere, suaviter, vere, verecunde, usitate, vulgo. PHRAS. 1. **De te frequenter loquimur,** ***nous parlons souvent de vous.*** De te frequenter sermocinamur; frequens nobis est de te sermocinatio; multum nobis sermonis dant res tuæ; sæpe in sermonem veniunt; de rebus tuis nunquam nos oratio deficit; in rebus tuis nec infacundi sumus, nec imprompti. Res tuæ nobis in ore sunt frequenter; res tuas frequenter in sermone habemus; res tuas laudesque crebris sermonibus usurpamus, agitamus; nullus nobis crebrior infertur sermo, ac de te; res tuæ crebris sermonibus feruntur; sæpe inter nos de tuis rebus verba facimus. Sermones, qui inter nos feruntur, fere de rebus tuis sunt. 2. **Vix loqui poterat præ stupore,** ***la stupéfaction l'empêchait presque de parler.*** Lingua non suppetebat animo; vocem prope admiratio incluserat; vocem adeo suppresserat stupor; hærebat homini lingua, vox, oratio; effari verbum nullum potuit; infantissimus erat; diu vocem mittere non poterat, vix hiscere poterat *vel* audebat; vix mutire ausus; intercepta homini vox est; vocem emittere nullam potuit. 3. **Nihil insolentius locutus est,** ***il n'a rien dit qui ait dépassé les bornes.*** Nihil neque insolens, nec protervum ex ore ejus exiit; verbum nullum durius imprudenti excidit *vel* elapsum est; nihil durius disseruit; nihil linguæ intemperantia temere jactum; nihil temere; nihil inconsiderate, nihil contra, ac fas erat, dicere auditus est. 4. **Ut insolenter locutus est!** ***comme il a parlé avec insolence!*** Ut temere effutiit multa! ut incondita multa ebulliit! ut nihil pro sano homine locutus est! quanta efferebatur verborum immoderatione! quoties vox ejus stolida, ac prope vecors audita est! quam insolenter vox ejus intonuit! quoties emissæ voces sunt stultitiæ indices, ac insolentissimæ temeritatis! 5. **Loquere cum illis,** ***causez avec eux.*** Da te in sermonem; infer te in circulos; aptos tempori sermones sere; socia sermonem; veni in sermonem illorum. Cf. Colloquor. 6. **Omnes de tuis laudibus loquentur,** ***tout le monde redira votre gloire.*** De te semper omnes gentes loquentur; nulla unquam vetustas obmutescet; nunquam de tuis rebus gratæ posteritatis sermo conticescet. Versaberis in ore hominum et sermonibus, tuæque illæ laudes per omnes temporum ætates cantabuntur. Cf. Laudo. 7. **Tandem post longum silentium loqui cœpit,** ***enfin il prit la parole après un long silence.*** Obstinatum tantum silentium rupit; constrictam diu mœrore linguam resolvit, liberique hominis ore sermonem exsecutus est. 8. **Frustra loquimur de hac re,** ***c'est en vain que nous parlons de cela.*** Frustra de re verba consumimus; frustra sermones cædimus, verba commutamus; sermones conferimus, sermonem miscemus. USUS : Inter nos locuti sumus. Tu quidem hæc ex ore alterius, tuo tamen sensu loqueris. Mulsa loqui, *dire de douces paroles.*

LŌRĪCA, æ, f. *Cuirasse.* SYN. Ferreum pectoris adversus tela munimentum. EPITH. Firmissima, ferrea, insignis; ænea. USUS : Cum lorica descendit in campum.

LŌRĪCĀTUS, a, um, *Revêtu d'une cuirasse.* USUS : Loricati milites, quos cataphractos vocant.

LŌRĬPES, dis, omn. gen. *Qui a les jambes tortues, cagneux.* USUS : Distortis pedibus in modum loripedis.

LŌRUM, i, n. *Courroie, lanière.* USUS : Loris aliquem cædere.

LŬBENS, entis, omn. gen. *Qui agit de bon gré, volontiers; content, satisfait.* SYN. Libens. USUS : Non me lubente hoc facies. Cf. Libenter.

LŬBENTER, *Volontiers.* SYN. Libenter.

LŬBET, ŭit, imp. *Il plaît, il convient.* SYN. Libet. Cf. Libet.

LŬBĪDO, ĭnis, f. *Caprice, fantaisie, passion.* SYN. Libido. Cf. Libido.

LŪBRĬCUS, a, um, *Glissant.* SYN. Præceps, periculosus, in proclive labens.)(Stabilis, planus. PHRAS. **Solum lubricum,** *sol glissant.* Solum non recipiens vestigium; solum, quod vestigia fallat facile; cui insisti sine prolapsione haud facile potest; ubi fallente vestigio proclivis in lapsum gradus; ubi gradum firmare nemo possit. USUS : Ætas puerilis maxime lubrica est, et incerta. Natura oculos fecit lubricos et mobiles. Viæ adolescentiæ lubricæ, quibus illa insistere aut ingredi sine casu aliquo *aut* prolapsione vix potest.

LŬCELLUM, i, n. *Petit gain, léger profit.* SYN. Lucrum exiguum.

LŪCĒO, es, xi, ere, n. *Luire, éclairer, briller.* SYN. Splendeo. ADV. Fere, jam nihilominus. USUS: Imperii nostri splendor illis gentibus lucet. Æquitas, virtus per se ipsa lucet. Ornamenta in virtute et industria posita lucent.

LŬCĒRNA, æ, f. *Lampe.* SYN. Lumen, lychnus. USUS : In sole lucernam adhibere.

LŪCESCIT, imp. *Il commence à faire jour.* SYN. Dilucescit, lucere incipit. Cf. **Dies, Aurora.**

LŪCET, imp. *Il fait jour.* USUS : Nondum satis lucebat; exivi, antequam luceret.

LŪCĬDĒ, *D'une manière lumineuse, claire.* USUS : Dilucide et breviter definire.

LUCĬFER, fĕri, m. *Lucifer, étoile du matin.* SYN. Stella Veneris.

LUCĬFŬGUS, a, um, *Qui craint la lumière du jour.* USUS: Ecce autem alii minuti et angusti et omnia semper desperantes, alii malevoli, invidi, difficiles, lucifugi, maledici.

LŬCRĬFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Gagner, avoir en gain, en bénéfice.* SYN. Lucror. Cf. **Lucrum, Quæstus.**

LŬCROR, aris, atus sum, ari, d. *Gagner, avoir en gain, en profit.* SYN. Lucrifacio, lucrum facio, quæstum facio, compendium facio. ADV. Impune.)(Perdo. PHRAS. **Causidici multi fiunt, ut plurimum lucrentur,** *bien des gens se font avocats pour gagner plus d'argent,* In forum se multi conferunt, ut lucri plurimum faciant; ut quæstus faciant maximos, lucri spe et cupiditate adducti, lucelli dulcedine illecti; lucrum dum spectant, dum sequuntur, in forum veniunt. Multos ad agendas causas lucri cupiditas impellit. Facit augendæ rei cupiditas, spes ditescendi, ut multi vocem in quæstum conferant; multi agendis causis se dant, ut compendii ex iis faciant aliquid. Multi industriam suam in agendis causis exercent, ut lucri inde aliquid colligant, ut pecuniæ aliquid inde redigant. USUS : Auri pondo decem lucrari, *gagner dix livres pesant d'or.*

LŬCRUM, i, n. *Gain, profit, bénéfice.* SYN. Quæstus, compendium; feneratio. EPITH. Immensum atque infinitum, invitum, non magnum, præclarum, præsens. PHRAS. 1. **Homo est uni lucro intentus,** *cet homme ne songe qu'au lucre.* Omnia ad quæstum et nundinationem traducit; ut lacunam rei familiaris expleat, audet agitque omnia; rem quærit omnibus modis, dum quæstum ex re faciat, omnia honesta atque inhonesta perinde habet; quovis lucello capitur, ducitur. Id unum spectat et sequitur, ut quæstus faciat maximos; nihil turpe putat modo cum quæstu conjunctum sit, rem ut faciat, lucrum ut consequatur; nullas artes, quantumvis sordidissimas, aspernatur. Tanti lucrum putat, ut expetendum sibi vel cum dedecore existimet; ea cupiditate ad lucrum incumbit, ut quærendum sibi vel cum infamia ducat. 2. **Ex ea re nihil lucri habeo,** *je ne retire aucun profit de cela.* Nihil ad me redit ex his; isthic mihi neque seritur, neque metitur; nihil inde pecuniæ redigitur; nihil inde lucri ad me derivatur; nihil lucri in me redundat. USUS : Plerique quæstu ducuntur et lucro. De lucro vivere. Omnia ad lucrum revocare. Hoc in lucro, in lucris ponendum. Cf. **Quæstus.**

LUCTĀTĬO, ōnis, f. *Lutte, action de lutter.* SYN. Concertatio. EPITH. Incerta, magna. USUS : Sine adversario nulla est luctatio. Cf. **Certatio.**

LUCTĀTOR, ōris, m. *Lutteur, athlète.*

LUCTĬFĬCUS, a, um, *Affligeant, triste, funeste.* USUS: Clades luctificæ.

LUCTOR, aris, atus sum, ari, d. *Lutter.* SYN. Concerto, contendo. ADV. Amplius. USUS : Luctari cum aliquo. Cf. **Contendo.**

LUCTUŌSUS, a, um, *Douloureux, funeste.* SYN. Funestus, luctu plenus, quod habet luctum. USUS : Afflicta et prostrata virtus maxime luctuosa est. Dies populo acerbus et luctuosus. Cf. **Tristis.**

LUCTŬS, ūs, m. *Deuil, affliction.* SYN. Mœstitia, mœror, squalor, sordes, lacrimæ, fletus. EPITH. Acerbissimus, continuatus, domesticus, gravissimus, impudens, magnus, publicus, summus, tantus, tristis. PHRAS. **Civitas universa in luctu erat,** *toute la cité était plongée dans le deuil et la consternation.* In squalore erat civitas; in sordibus, lamentis luctuque jacebant omnes; luctu occupati erant omnium animi; luctu conficiebantur; squalebat urbs tota, in luctu erat, versabatur; luctus non continebatur parietibus unius domus, sed totam urbem pervadebat; quem luctum hauserint, perceperint cives omnes, sordida scissaque veste alii, alii lacrimis ac querelis testabantur; concessum in omnem formam luctus est; jacebant alii in squalore et sordibus, alii lacrimis prope ac gemitibus contabescebant. Cf. **Lugeo, Lacrimor, Gemo, Mœror, Tristitia.** USUS : Luctus est ægritudo ex ejus, qui carus fuerat, acerbo interitu. Habet ea res luctum. Nolo

te in eumdem luctum vocare. Incidere in maximos luctus. Luctum levare, sedare, tollere. Luctum deponere.

LŪCŪBRĀTĬO, ōnis, f. *Veillée; travail fait la nuit.* SYN. Vigiliæ nocturnæ, commentatio.

LŪCŪBRO, as, avi, atum, are, n. et a. *Travailler la nuit.* SYN. Elaboro, elucubro. USUS : Accipe opusculum his contractioribus noctibus lucubratum, *reçois donc ce petit opuscule, fruit de mes veilles pendant ces nuits déjà plus courtes.* Cf. Compono.

LŪCŪLENTĒ, *Très bien, parfaitement.* SYN. Copiose, splendide. USUS : Luculente scribere, dicere.

LŪCŪLENTER, *D'une manière excellente, magnifique.* SYN. Luculente, egregie.

LŪCULENTUS, a, um, *Clair, brillant; excellent, remarquable; digne de foi.* SYN. Elegans, præstans, insignis, grandis. USUS : Luculentus scriptor. Luculentam plagam mihi inflixit. Homo luculentus.

LŪCUS, i, m. *Bois sacré.* SYN. Nemus sacrum. EPITH. Sanctus.

LŪDĬBRĬUM, i, n. *Jeu; plaisanterie; outrage.* SYN. Irrisio. PHRAS. **Ludibrio aliis esse nolo**, *je ne veux pas être l'objet de la risée publique.* Ludibrio, irrisui, despectui esse nolo; nolo ad contumeliam os præbere aliis; nolo spectaculo esse aliis et traduci per ora hominum, ludibrio haberi nolo; nolo vulgi ludibria experiri. USUS : Ludibria fortunæ expertus. Cf. Contemptus, Irrideo.

LŪDĬBUNDUS, a, um, *Qui plaisante, qui folâtre.* SYN. Alacer, per jocum et ludum. USUS : Omnia ludibundus perficies.

LŪDĬCRUS, a, um, *Divertissant, récréatif.* SYN. Jocularis. USUS : Sermo ludicrus. Armorum exercitatio ludicra.

LŪDĬFĬCĀTĬO, ōnis, f. *Moquerie, plaisanterie.* USUS : Omni ludificatione senatum remoratur. Ludificatio in usum venerat.

LŪDĬFĬCO, as, avi, atum, are, n. et a. *Se jouer, se moquer de.* SYN. Illudo, decipio. USUS : Si quis latere et ludificare diutius velit. Cf. Decipio.

LŪDĬUS, ii, m. *Histrion.* SYN. Histrio.

LŪDO, is, lusi, lusum, ere, a. et n. *Jouer.* SYN. Ludo utor, animi causa exerceor. ADV. Jocose, satis, familiariter, lautissime, lepide, studiose, multum ac diu. PHRAS. **Non libenter ludo**, *je ne joue pas volontiers.* Ludo non delector, non capior; non soleo libenter ludo indulgere, ludis operam dare; non libenter me ludendo exerceo; non multum reperio in ludendo voluptatis; exiguam ex ludo voluptatem capio; magnam ex ludo non haurio voluptatem. USUS : 1. Pila ludere. 2. Deludo, *se jouer, se moquer.* Lusit in me, ut solet. 3. Jocor, *plaisanter.* Ludens id dixeram. 4. Operam in re ludere, *perdre, employer, consumer inutilement son temps et sa peine.*

LŪDUS, i, m. *Jeu.* SYN. Munus, spectaculum, ludicrum; *item:* Schola; jocus. EPITH. Campestris, compitalitius, gladiatorius, jucundus, novus, talarius. Ædiles, amplissimi, antiquissimi, apparatissimi, magnificentissimi, casti, solemnes, castissimi, lætiores, magni, grati, maximi, mediocres, plebeii, primi, publici, Romani, sanctissimi, scenici, summi, sumptuosi, votivi. PHRAS. **Ludi magnifice sunt curati**, *les jeux publics se firent avec une grande magnificence.* Ludi dati sunt magnificentissimi; ludi more institutoque habiti, editi, commissi sunt apparatissimi. Maxima fuit ludorum celebritas, apparatus, splendor; maxima munerum fuit magnificentia; spectacula præbita sunt luculentia; ludi opulentius instructiusque, quam antehac, sunt celebrati. USUS : 1. Ludos publicos apparare, curare, edere, committere, *commencer, engager les jeux.* Ludos instaurare, intermittere. Ludos spectare. 2. **Exercitatio ludicra**, *jeu, passe-temps, récréation.* Detur aliquis ludus illi ætati; exercitatione ludoque campestri uti, *aller aux exercices du champ de Mars.* 3. Jocus, *plaisanterie.* Per jocum et ludum aliquem evertere. Ista perdiscere ludus est. 3. Schola, *école.* Ludum aperire. Ex eo ludo ac pueritiæ disciplina multi clari viri profecti sunt. Ludus et officina discendi.

LŪES, is, f. *Peste, contagion.* SYN. Pestis. EPITH. Impura. TRANSL. Morum contagio. Cf. Pestis, Contagio.

LŪGĔO, es, luxi, ere. n. et a. *Pleurer, être triste.* SYN. In luctu sum, squaleo, mœreo.)(Lætor. PHRAS. **Mortuum merito omnes lugebant**, *c'est à bon droit que l'on pleurait la mort de cet homme.* Flebant de morte tanti viri; mortuum lugubri lamentatione et fletu prosequebantur; mœrebat senatus, tota civitas confecta senio, squalebant municipia, afflictabantur coloniæ, agri denique tam mansuetum, tam beneficum civem desiderabant. Propter unum hic totus civium squalor, hic luctus, hæ sordes susceptæ sunt. Eluxere eum gravius et diutius, quam ulla mater unicum filium. Tanti luctus gemitusque fiebant, ut acerbissimus tota urbe luctus versari videretur. Complorata mors viri totam urbem lamentis implevit. Nemo unquam dolentius deploratus est; mœrebant boni omnes, et in luctu vivebant; accepto ejus mortis nuntio nemo erat, qui lacrimas teneret; qui lamentis non se dederet; qui in questus se flebiles non profunderet; lacrimis justoque comploratu mortuum non prosequeretur; audita ejus morte lamentis, ploratuque urbs tota personabat, ubique comploratio et flebiles voces exaudiebantur, coortæ ubique lacrimæ et voces doloris indices, nec deerant, qui muliebres in fletus se projicerent, qui lacrimis, querelis, sordida scissaque veste totam

urbem planctu lamentisque implorarent; concessum in omnem formam luctus, nec lamentis parcebatur. Cf. **Luctus**, **Mœror**. USUS : Lugere mortem filii, fortunam reipublicæ.

LŪGŬBRIS, e, gen. com. *Relatif au deuil, lugubre*. SYN. Funebris. USUS : Fratris mei lacrimæ sordesque lugubres. Cf. **Tristis**.

LUMBUS, i, m. *Rein*. USUS : Lumborum tenus.

LŪMEN, ĭnis, n. *Lumière*. SYN. Lux.)(**Tenebræ**. EPITH. Æternum, altum, autumnale, bonum, clarum, dilucidum, breve, probabile, illustre, suave, divinum, gravissimum, honestum, lætum, magnum, mediocre, obscurum, perpetuum, plenum, rutilum, summum, supremum, tenue, tenuissimum, varium, vernum, certum, fervidum, vitale, volitans. USUS : 1. Lumen alicui in tenebris præferre. Tabulæ pictæ in bono lumine collocatæ. Animi, consilii, ingenii lumen porrigere ac tendere. Luminibus alienis obstruere, *masquer la vue*. Luminibus officere, *idem*. 2. **Fenestra**, *fenêtre*. Credebat ab ædium venditore mutata lumina. 3. **Oculus**, *œil, vue*. Amissis luminibus.

LŪMĬNAR, āris, n. *Lumière, flambeau*. SYN. Lumen. USUS : Incolumi senatu, nondum tot luminaribus reipublicæ exstinctis.

LŪMĬNŌSUS, a, um, *Bien éclairé; brillant, distingué*. USUS : Partes maxime luminosæ et quasi actuosæ.

LŪNA, æ, f. *Lune*. EPITH. Major, nova. PHRAS. 1. **Luna nova**, *nouvelle lune*. Luna nascens ; luna cum se curvat in cornua ; cum cornua lunæ eminent. 2. **Luna plena**, *pleine lune*. Luna, cum totum orbem sidere impleret ; cum orbem sidus impleverit ; cum recessu, digressu longissimo a sole lumen accipit plenissimum. 3. **Luna crescens**, *lune dans son croissant*. Luna adolescens ; luna se reficiens ; luna cum flexu modico sinum facit. 4. **Luna decrescens**, *lune en décours*. Luna senescens ; cum exiguo jam cornu fulget luna. Lūna deficiens. 5. **Eclipsis lunæ**, *éclipse de lune*. Luna laborante ; luna deficiens, cum primum nitorem sideris sui conderet ; cum sanguinis colore suffuso lumen omne fœdaret. Lunæ defectio. Cf. **Eclipsis**. USUS : Luna summa humilitate fertur, prope contingens terram. Accessu suo et recessu solis lumen accipit. Solis annuam lustrationem menstruo spatio consequitur. Ortus et obitus lunæ. Luna crescens et decrescens. Luna ortus nascentium moderatur ; maritimorum motuum accessus et recessus motibus suis gubernat ; accretione et diminutione luminis fastorum dies notat et significat.

LŪNĀRIS, e, gen. com. *Relatif à la lune, lunaire*. USUS : Lunaris et infimus cursus.

LŬO, is, lŭi, ere, a. *Payer; expier, porter la peine; nettoyer, purifier*. SYN. Persolvo pœnas, pœnas do ; *item :* expio, abstergo. PHRAS. 1. **Unus ille luet culpam pro omnibus**, *seul, il sera puni pour tous les autres*. Ille pro omnibus pœnas pendet, persolvet ; de unius tergo satis fiet populo ; pro omnium peccato unus illle supplicium sufferet ; omnes omnium pœnæ in eum expetunt ; unius pœna defungendum erit senatui ; unus ille piaculum fiet pro cæteris. 2. **Statim luit temeritatem suam**, *aussitôt il porta la peine de sa témérité*. Non celerius, quam timeri poterat, fortuna deprehendit ejus temeritatem. Non effugit pœnam temeritas ; erroris sui mox pœnas dedit, dependit, solvit. Cf. **Pœna**, **Punio**.

LŬPĪNUS, a, um, *De loup*, subst., *lupin, légume*. USUS : Folliculus lupinus.

LŬPUS, i, m. *Loup*. USUS : Lupus in fabula, *c'est le loup de la fable, quand on parle du loup, on en voit la queue (quand on parle de qqn. il arrive)*. (PROV.)

LURCO, ōnis, m. *Gourmand, mangeur*. USUS : Lurco tribunus plebis.

LŪRĬDUS, a, um, *Pâle, blême, livide*. SYN. Supra modum pallidus. USUS : Corpus luridis maculis deforme.

LUSCUS, a, um, *Qui n'a qu'un œil, borgne*. SYN. Uno captus oculo, cocles.

LŪSĬO, ōnis, f. *Jeu, récréation*. EPITH. Laboriosæ, multæ. USUS : Pueri lusionibus laboriosis delectantur, senibus ex tot lusionibus tali demum relinquuntur.

LŪSOR, ōris, m. *Joueur; railleur*. SYN. Qui ludit, aut decipit. USUS : Lusorem suum deludere.

LUSTRĀLIS, e, gen. com. *Qui sert à purifier, expiatoire*. USUS : Sacrificium lustrale.

LUSTRĀTĬO, ōnis, f. *Expiation; action de parcourir*. SYN. Peragratio. USUS : Peragratio, itinerum lustratio municipiorum.

LUSTRO, as, avi, atum are, a. *Purifier; passer en revue; parcourir*. SYN. Inspicio ; peragro. PHRAS. **Exercitum lustrare**, *passer l'armée en revue*. Copias recognoscere ; legiones recensere ; numerum copiarum inire ; delectum agere, habere militum. USUS : Lustrare oculis, animo totam terram. Lustrare exercitum, populum.

LUSTRUM, i, n. *Lustre, espace de cinq ans*. SYN. Quinquennale spatium. Olympias. EPITH. Infelix, superius. USUS : 1. Lustrum condere. Superioris lustri nomina exstinguere. 2. **Ganea**, **popina**, *tanière, repaire, bouge*. Emersus e tenebris lustrorum. In lustris ac popinis tempus ætatis omne consumpsit.

LŪTĔUS, a, um, *De boue, vil, méprisable*. SYN. Nullius pretii *aut* ponderis, levis, ineptus, homulus ex luto et argilla factus. USUS : Luteum negotium est, nec dignum, in quo, etc. Homo luteus.

LŬTŬLENTUS, a, um, *Couvert de boue, fangeux.* SYN. Impurus, luto cœnoque oblitus, luto plenus. USUS : Lutulenta vitia. Humus lutulenta. Ut sus lutulenta in cœno volutatur.

LŪTUM, i, n. *Boue, fange.* SYN. Terra humore soluta et putris. USUS: O lutum! o sordes ! Homulus ex luto et argilla factus.

LUX, lūcis, f. *Lumière.* SYN. Lumen.)(**Tenebræ.** EPITH. Aliena, centesima, clara, communis, dulcis, forensis, illustris, insolita, larga, suavissima, supera, tenuis, varia, verissima. PHRAS. **Lux iterum rediit serenior,** *la lumière est revenue plus pure.* Lucem caliganti mundo reddidit dies, et spissas cœli tenebras serenitate discussit; liquidior lux apparuit. Reddita terris dies est. USUS : Communem lucem accipere. In lucem proferre. Luce privari. 2. **Perspicuitas,** *notoriété, grand jour.* Auctoris sententiæ lucem desiderant. 3. **Dignitas,** honor, *gloire, honneur.* Lucem reipublicæ afferre. In clarissima luce versari. In Asiæ luce degit. Lucem fugere. 4. **Dies,** *jour.* Luce palam in foro saltare. Ad eum ante lucem veni. 5. **Vita,** *vie.* Lucis usuram alicui eripere.

LUXŬRĬA, æ, et **LUXŬRĬES**, ēi, f. *Exubérance; faste, luxure, débauche.* SYN. Luxus, libido. EPITH. Agrestis, nova et inaudita, privata, profusa, singularis, vitiosa, PHRAS. **Turpe est luxuriæ se dedere,** *il est honteux de se laisser entraîner à la débauche.* Turpe est luxuria diffluere, luxuria solvi, vitio ventris et corporis indulgere, molliter, luxuriose vivere, vitam mollem et confertam voluptatibus vivere, per luxum et lasciviam in Venerem effundi ; fortunæ indulgentia ad lasciviam abuti, marcere luxuria, vino scortis lustrisque confectum. Cf. **Libido, Impudicitia.** USUS : 1. In urbe luxuries creatur, e luxuria avaritia, ex avaritia erumpat audacia necesse est. Per luxuriam sua bona profundere, consumere, effundere. Luxuria cum omni ætati turpis, tum senectuti fœdissima est. 2. **Inutilis sine fructu redundantia,** *trop grande abondance, excès.* Herbarum, frondium, stili luxuries.

LUXŬRĬO, as, avi, atum, are, n. *Prendre ses ébats, se livrer à des excès.* SYN. Lascivio, abundo. USUS : Deposito periculorum metu luxuriaverant animi. Mersus secundis rebus luxuriaverat animus.

LUXŬRĬŌSĒ, *Sans retenue, avec excès.*

LUXŬRĬŌSUS, a, um, *Excessif, immodéré; débauché.* SYN. Intemperans. PHRAS. **Est luxuriosus,** *cet homme est voluptueux.* Effusus in vinum, et quæ ebrietatem sequuntur, mollitia et lascivia diffluit; pudoris profanandi nulla illi est verecundia; in castris veneris veteranus miles. Cf. **Libidinosus, Impudicus.**

LŪXŬS, ūs, m. *Intempérance, faste, excès, dissolution.* SYN. Intemperantia profusioque in victu et cultu corporis, cultus opulentia. Cf. **Consumo, Nepos.** USUS : Luxu fluentem et liberalius sibi indulgentem repente calamitas oppressit.

LҮ̆CĒUM, i, n. *Lycée, gymnase où Aristote donnait ses leçons; école.*

LYCHNĬCUS, i, m. *Porte-lampe.* SYN. Quod lucernam sustinet. USUS : Ad lychnicum ligneolum scripsi.

LYCHNUS, i, m. *Lampe.* SYN. Lucerna. USUS : Alia solis lux et lychni.

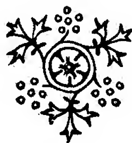
LYMPHĀTĬCUS, a, um, *Furieux.* SYN. Furiosus. USUS : Pavor lymphaticus.

LYMPHĀTUS, a, um, *Jeté dans le délire, troublé, fou.* SYN. Furens, insanus. USUS: Velut lymphati et attoniti munimentis se continebant. Cf. **Furens.**

LYNCĒUS, a, um, *Qui a la vue perçante, clairvoyant.* SYN. Perspicax. USUS : Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat?

LҮ̆RA, æ, f. *Lyre.* SYN. Fides. USUS : Lyra canere.

LҮ̆RĬCUS, a, um, *Lyrique.* USUS: Poeta lyricus.

MĂCELLUM, i, n. *Marché.* SYN. Locus, in quo venduntur omnia, quæ in urbem vescendi causa afferuntur.

MĂCER, cra, crum, *Maigre.*)(**Pinguis.** PHRAS. **Valde macer est**, *il est très maigre.* Macie extenuatus, ac prope confectus est; macie exesus est; macie deformatus; umbra hominis videtur, fame ac illuvie enecti; facie lurida, refugientibus introrsum oculis habitum refert corporis pallore et macie perempti. Cf. **Macies.** USUS: Solum exile et macrum.

MĀCĔRĬA, æ, f. *Mur de clôture qui entoure un jardin ou une vigne.* SYN. Murus in agro *aut* vinea.

MĀCĔRO, as, avi, atum, are, a. * *Amomollir, attendrir, macérer.* SYN. Attenuo, contero. USUS: Aliquem sollicitudine, fame macerare. Curis, invidia confici et macerari. Nos fame macerant, *il nous épuisent par la faim.*

MĀCHĬNA, æ, f. *Instrument, machine.* SYN. Machinatio. USUS. 1. Hæc tota lex ad te evertendum quasi machina comparatur. 2. **Astutia, dolus, ars**, *ruse, artifice.* Adhibere, comparare, commoliri dolum, machinam, fallaciam, præstigias.

MĀCHĬNĀMENTUM, i, n. *Machine.* SYN. Machina. USUS: Varia quatiendis muris machinamenta.

MĀCHĬNĀTĬO, onis, f. *Machination, ruse.* SYN. Artificium. USUS: Judex velut machinatione quadam et solertia in rei partes est flectendus.

MĀCHĬNĀTOR, oris, m. *Mécanicien, architecte.* SYN. Architectus, fabricator.

MĀCHĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Inventer; machiner, ourdir qqchose de mal.* SYN. TRANSL. Struo, molior, excogito. PHRAS. **Machinatur dolum**, *il médite quelque ruse.* Dolum comparat; fraudem molitur; monstri aliquid alit; flagitii aliquid conficit; fallaciam portat homini. Cf. **Fraus, Dolus, Decipio.** USUS: Sibi ipsi pestem, aliis necem *vel* calamitatem machinari. ADV. Jamdiu, scelestissime.

MĂCĬES, ei, f. *Maigreur.* SYN. Corporis siccitas, gracilitas, tenuitas. EPITH. Grandis. USUS: Equi macie corrupti. Homo macie torridus. Corpus macie contabuit, extabuit, consenuit. Macie tabescere et consenecere.

MĂCĬLENTUS, a, um, *Maigre.* SYN. Macer, macie extenuatus. Cf. Macer.

MĂCRŎCŌLUM, i, n. *Papier de grand format, papier royal.* SYN. Charta, membranula.

MACTE, *Courage! bien, bravo!* **Vox hortantis.** USUS: Macte virtute et hac pietate in patrem patriamque! macti virtute milites estote! macte animo.

MACTO, as, avi, atum, are, a. *Sacrifier, immoler; affliger de.* SYN. Neco, interficio. USUS: Æternis suppliciis mactabuntur improbi. Quam lentulo victimam gratiorem mactabis? Majori aliquem malo mactare, **afficere.** Cf. **Hostia.**

MĂCŬLA, æ, f. *Tache.* SYN. Labes, probrum, dedecus, vitium.)(**Splendor.** EPITH. Insignis, magna, minuta; maculæ æternæ. PHRAS. 1. **Macula afficere**, *souiller d'une tache, imprimer une tache.* Maculam alicui et et notam inurere; macula aliquem *vel* maculam alicui aspergere; labem inferre, aspergere; labe afficere, fœdare. 2. **Maculam delere**, *effacer, laver une tache.* Maculam eluere et delere; abolere nova gloria flagitii memoriam; turpitudinem delere; sarcire infamiam; flagitium, incommodum expiare; maculam abstergere. 3. **Maculam contrahere**, *se tacher, se souiller.* Maculam ex re aliqua concipere, suscipere; labem contrahere. Cf. **Dedecus, Ignominia.**

MĂCŬLO, as, avi, atum, are, a. *Marquer; souiller, déshonorer, flétrir.* SYN. Macula afficio, contamino, commaculo, inquino, polluo, fœdo, labem infero, maculis aspergo. USUS: Omni dedecore maculare splendorem alicujus. Cf. **Macula, Commaculo.**

MĂCŬLŌSUS, a, um, *Tacheté; souillé.* SYN. Maculis aspersus, respersus. USUS: Maculosa vestis. Maculosi senatores.

MĂDĔFĂCĬO, is, feci, factum, ere, a.; pass. **Madefio**, is, factus sum, fieri, *Rendre humide, humecter, mouiller, imbiber, etc; gorger, enivrer.* SYN. Perfundor, respergo. Imbuti sanguine gladii vel madefacti potius, *glaives abreuvés ou plutôt enivrés de sang.* Vaticinatus est, madefactum iri minus triginta diebus Græciam sanguine, *qu'avant trente jours la Grèce serait inondée de sang.*

MĂDĔO, es, ui, ere, n. *Être humide, dégoutter.* SYN. Madefio.

MĂDĬDUS, a, um, *Humide, mouillé.* SYN. Perfusus. USUS: Fasciculus ille totus aqua madidus redditus est.

MĂGĬCUS, a, um, *Magique.* USUS: Carmen magicum.

MĂGIS, *Plus.* SYN. Plus, plusque, mage.)(**Minus.** USUS: Semper magis magisque suspicor. Annos natus magis quadraginta. Magis est, quod lugent, quam quod, etc.

MĂGISTER, tri, m. *Maître.* SYN. Præceptor, doctor, auctor.)(**Discipulus.** EPITH. Bonus et eruditus, familiaris, gratissimus, imbecillis, magnus et sapiens, molestus, novus, præstantissimus, perfectior, senior, summus, exquisitus, germanus, ineptus rhetoricus. USUS : Magistrum habere; aliquo magistro uti. Apud magistrum pueri excercentur. Dux et magister ad faciendum aliquid. Plato auctor et magister intelligendi, virtutis, animi. Stilus perfector dicendi et magister. Timor non diuturni magister officii. Sub haud pœnitendo magistro litteras didicit. Cf. **Doctor.**

MĂGISTĒRĬUM, ii, n. *Fonction de chef, de surveillant, de gouverneur.* SYN. Magistri munus, officium, cura, dignitas. EPITH. Novum, nequissimum. USUS : Magisterium morum. Magisteria a majoribus instituta me delectant.

MĂGISTRA, æ, f. *Maîtresse, celle qui guide.* USUS : Legis æternæ vis, quasi dux et magistra vitæ et officiorum.

MĂGISTRĀTŬS, ūs, m. *Magistrature; magistrat.* SYN. Dignitas, honor, potestas, fasces, procuratio muneris publici; qui cum potestate est; qui potestatem gerit.)(**Privatus.** EPITH. Æquus, amplus, annuus, certus, furibundus, levissimus et divulgatus, mutus, lex loquens, patricius, provincialis, sanctissimus, summus. Amentes, annui, avariores, egregii, improbi et rapaces, inepti, liberi, maximi, ministri, minores. PHRAS. 1. **Magistratus honorem, cu, vuti, tribuit,** *il donne à qui il veut, les honneurs de la magistrature.* Honores, quibus vult, mandat; imperii summam, quibus vult, tradit, committit; imperium, quibus vult, mandat, defert; magistratum, quibus vult, dat, committit, mandat; reipublicæ, quos vult, præficit; summam rerum, quibus vult, permittit; summum imperium potestatemque rerum omnium, quibus vult, committit; summam rerum ad eos, quos privata necessitudo potiores efficit, pro libidine defert; summam rerum dat; reipublicæ principatum iis concedit; principes in republica ponit; in summo imperio locat, quos non merita, sed privata necessitudo commendat. 2. **Multos magistratus gessit,** *il exerça de nombreuses charges.* Multos honores gessit; imperii summam sæpe tenuit; imperium gessit sæpe; sæpius cum imperio fuit; in magistratu fuit sæpius; summa rerum sæpe ad ejus arbitrium rediit; sæpius summo magistratu reipublicæ præfuit; non raro summa imperii ad hunc virum respexit; principatum suæ civitatis sæpe obtinuit. 3. **Ad summum magistratum pervenies,** *vous parviendrez au souverain pouvoir.* Summum, atque altissimum civitatis gradum obtinebis; ea consequeris, quæ in republica sunt amplissima; honestissimo loco, summo loco tua in civitate futurus es; in magistratum venies; in summo imperio locabere. 4. **Quis in tanta perturbatione temporum magistratum suscipere audeat?** *Qui au milieu de tant de révolutions oserait prendre possession de qqe charge?* Quis magistratum capere, rempublicam capessere, quis attingere rempublicam, magistratum inire impendentibus tot periculis audeat, animum inducat? USUS: Munus est magistratus, intelligere, se gerere personam civitatis, debereque ejusdem decus, et dignitatem sustinere, servare leges, jura describere, eaque fidei suæ commissa meminisse. Magistratum petere. Magistratum creare, ordinare, constituere. Magistratum alicui mandare. Magistratum assequi, adipisci, accipere. Magistratum gerere. Magistratum deponere; magistratu abire. Cf. **Dignitas, Honor, Officium, Imperium.**

MAGNĂNĬMĬTAS, ātis, f. *Grandeur d'âme, magnanimité.* SYN. Magnitudo animi, animi celsitas, amplitudo, præstantia, altitudo; magnus animus et excelsus. PHRAS. 1. **Novi magnanimitatem tuam,** *je connais votre grandeur d'âme.* Novi animi tui firmitatem, constantiam, vim, fortitudinem, excellentiam, sublimitatem; novi, quam non humili et fracto sis animo; quam ad omnem eventum, ad omnes casus ferendos, ad omnem fortunam, omnes temporum motus ac vicissitudines stabili ac parato sis animo; quæ in te sit indoles virtutis; quæ amplitudo animi ac consilii. Novi, quod animi tibi robur sit; nihil esse tam arduum, aut periculi plenum, quod aut non alto quodam aggrediaris animo, aut consilii præsentia non perfringas. Cf. **Animus fortis.**

MAGNĂNĬMUS, a, um, *Noble, généreux, magnanime.* SYN. Magni animi vir et excellentis. USUS : Vir fortis et magnanimus. Cf. **Animus, Altus.**

MAGNES, ētis, m. *Aimant.* SYN. Lapis ferrum ad se alliciens.

MAGNĬFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Faire grand cas de, priser.* SYN. Magni æstimo. PHRAS. **Tui libri passim magnifiunt,** *vos livres sont fort estimés de tout le monde.* Tui libri apud omnes in pretio et honore sunt; egregia de tuis libris opinio, existimatio est; præclare de tuis libris omnes existimant, sentiunt, judicant; tui libri omnium judicio probantur, omnium laudibus ornantur, omnium in manibus versantur, omnibus manibus teruntur, omnium sinu foventur, circumferuntur, circumgestantur, assidue tractantur et lectitantur. Cf. **Æstimo.**

MAGNĬFĬCĒ, *D'une manière magnifique, noble.* SYN. Splendide. USUS : Magnifice ac spendide convivium ornare, laudari ab aliquo. Ample, laxe, magnifice habitare. Magnifice loqui, se jactare.

MAGNĬFĬCENTĬA, æ, f. *Grandeur, magnificence, splendeur, somptuosité.* SYN. Splendor. EPITH. Laudanda, publica. USUS : Magnificentia, apparatio et sumptus epularum.

In omnibus rebus magnificentiam adhibere. Cf. **Splendor.**

MAGNĬFĬCO, as, avi, atum, are, a. *Estimer beaucoup; louer, vanter* SYN. Te unum ex omnibus magnificare volui, *j'ai voulu que seul entre tous vous eussiez mon estime.* Cf. **Laudo.**

MAGNĬFĬCUS, a, um, *Magnifique, pompeux, splendide, somptueux.* SYN. Lautus, spendidus, amplus, gloriosus, summo splendore præditus. USUS: Magnificus ornatus, munera, cæna, oratio, animus. Cf. **Splendidus.**

MAGNĬLŎQUENTĬA, æ, f. *Langage élevé, grandeur, élévation.* USUS: Homeri magniloquentia, *la sublime éloquence, l'admirable langage d'Homère.*

MAGNĬTŪDO, inis, f. *Grandeur.* SYN. Amplitudo, granditas, moles. EPITH. Admirabilis, singularis, immensa, excellens, eximia, incredibilis, interminabilis, insignis, inusitata, mirabilis, multa, nova, par, paterna, præsens, subita, summa, tanta, tenuis, vera et sapiens. USUS: Magnitudinem animi tui inflecti sinas. Amoris, odii, frigorum magnitudo. Cf. **Magnus.**

MAGNI, esse, facere, habere, etc. *Estimer beaucoup, être fort estimé.* USUS: Magni erunt mihi tuæ litteræ.

MAGNO, *Cher, à un prix élevé.* SYN. Magno pretio.)(**Parvo.** USUS: Agros illos magno emit.

MAGNŎPĔRE, *Grandement, fortement.* SYN. Majorem in modum, vehementer, nimio opere. Summe, etiam atque etiam, vehementer, maxime, mire, valde, mirifice, incredibiliter, singulariter, insigniter, præcipue, unice, egregie, apprime, admodum, oppido, eximie, cumprimis, imprimis, majorem in modum, mirum in modum, mirandum in modum, supra modum, extra modum, non vulgariter, non mediocriter, non parum, non ad aliorum exemplum, non ex more exemploque aliorum; non, ut solet; non ut mos est; sic, ut nihil magis; sic ut nihil supra; sic, ut conferri nihil possit, sic, ut par, æquale nihil. USUS: Magno hic te opere rogat. Magnopere tibi auctor sum. Cf. **Valde.**

MAGNUS, a, um, *Grand; étendu, élevé; large.* SYN. Amplus, grandis, non mediocris, non parvus, longe lateque patens, immanis, vastus. ADV. Æque, plene, plane, hercle, ita, mirifice, sane, valde. PHRAS. 1. **Res magnas aggreditur**, *il entreprend de grandes choses.* Res magnitudine præstabiles, novitate primas, genere singulares suscipit; nihil medium, nec spem, nec curam, sed immensa omnia volvit animo; res immensæ molis animo non minore suscipit; ad ea se servat, ea spectat, quæ magnitudinem ejus capiant; in moliendis rebus vires animo metitur. 2. **Magnus est corpore**, *cet homme est énorme.* Corporis magnitudine est inusitata; eximia illi corporis species et magnitudo; ingens illi corpus; species corporis ampla et magnifica; egregia est corporis amplitudine et specie; vasta corporis mole, et humanæ magnitudinis formam propemodum excedente; multum inter omnes corporis specie eminet. Cf. **Longus.** 3. **Magnus auctoritate inter homines**, *homme puissant, considérable.* Vir summus, potentissimus, florentissimus; ornamentum ac lumen reipublicæ. Vir amplissimus et clarissimus. Omnium gentium, omnium sæculorum, omnis memoriæ facile princeps.

MĂGUS, i, m. *Mage, savant; magicien.* PHRAS. **Magus est**, *il est magicien.* Est magicæ artis professione celebris; magicis carminibus, veneficiis et incantationibus utitur; inaudita et nefaria sacra exercet; diris carminibus inferorum umbras manesque elicere, puerorum extis deos manes placare solitus. USUS: In Persis magi augurantur et divinant. Magi genus sapientum et doctorum habebantur in Persis.

MĀIUS, i, m. *De mai, le mois de mai.* USUS: Mensis maius, Idus maiæ.

MĀJESTAS, ătis, f. *Grandeur, élévation, puissance, majesté.* SYN. Summa amplitudo, dignitas, summa gravitas. USUS: Majestas est amplitudo et dignitas civitatis, quam qui solvit *aut* imminuit, capitis pœna afficiendus est. Magnum nomen, magna dignitas, magna majestas consulis. Majestatem conservare. Cf. **Dignitas, Amplitudo, Magistratus.**

MĀJOR, us; ōris, gen. com. *Plus grand.* USUS: Majora omnia re quam fama videbantur.

MĀJŌRES, um, m. pl. *Ancêtres, aïeux.* SYN. Patres, avi.)(**Posteri.** EPITH. Nostri, obscuri. USUS: Patres majoresque nostri optimi et probatissimi.

MĀLA, æ, f. *Mâchoire.* SYN. Genæ, Maxilla.

MĂLĂCĬA, æ, f. *Mollesse; calme de la mer, bonace.* SYN. Maris tranquillitas. USUS: Tanta repente malacia exstitit, ut se movere loco non possent.

MĂLĔ, *Mal.* SYN. Flagitiose, prave, nequiter, turpiter, improbe, incommode, duriter, aspere, perperam, perverse. PHRAS. 1. **Male res nostræ habent**, *nos affaires vont mal.* Male, pessime agitur mecum; claudicant res nostræ; res nostræ pessimo loco sunt; incommode mecum agitur; parum recte res nostræ sub manus succedunt. 2. **Male ageres**, *vous feriez mal.* Pessime publico facturus esses; neque recte, neque pro bono feceris; male tibi nobisque consuleres. 3. **Male illos habuit**, *cela les a inquiétés.* Acerbum indignumque visum id est omnibus; incommode id accidit omnibus; ea res offensionem

attulit ; molestiam illi ea ex re cepere non exiguam ; res accepta est non æquis animis ; graviter id illi molesteque tulere. 4. **Male me tractavit,** *il m'a maltraité.* Graviter in me consuluit ; aspere admodum ac duriter me accepit ; arcte contenteque habuit ; indignis modis me accepit. 5. **Male vertit ea res,** *cette affaire a mal tourné.* Res in magnum malum evasit ; minus prospere res processit; consiliis obstitit fortuna, resque in perniciem vertit. 6. **Male** precandi formulæ : Dii te eradicent ! magnus te perdat Jupiter ! Superi inferique màlis te exemplis perdant, interficiant! quod tuo capiti male sit! ea res tibi male vertat ! in perniciem vertat! abi in malam crucem ! abi in malam rem! USUS : O factum male ! male agere, audire, loqui.

MĂLĔDĪCĒ, *En médisant, par des médisances.* USUS : De absentibus maledice contumelioseque loqui.

MĂLĔDĪCO, is, xi, ctum, ere, n. *Parler mal, médire de; injurier, insulter.* SYN. Maledictis figo, carpo, rodo, vellico; petulanti lingua consector, maledictis onero, maledicta in aliquem confero, probris et maledictis vexo, lacero, lacesso; maledictorum notis inuro, convitium facio, convitiis consector, maledicta in aliquem congero; inclementer, injuste dico in aliquem; maledictis, convitiis aliquem prosequor, configo, proscindo, concido, maledicta in aliquem evomo, conjicio. ADV. Contumeliosissime, petulanter, turpissime. USUS : Si quis alteri maledicit, petulans videtur. Cf. **Maledictum, Blasphemia.**

MĂLĔDICTĬO, ònis, f. *Médisance, injure.* SYN. Maledictum.

MĂLĔDICTUM, i, n. *Injure, outrage; malédiction.* SYN. Convitium, probrum, contumelia. EPITH. Pervulgatum, commune, volucre. PHRAS. 1. **Maledictis se mutuo impetunt,** *ils s'accablent mutuellement d'injures.* Certatur maledictis inter eos ; gravissime sibi obtrectant; maledictis se mutuis appetunt, onerant, proscindunt, lacerant, vellicant ; omne virus acerbitatis in se mutuo evomunt, erumpunt ; liberrime mutuis in se convitiis invehuntur. Cf. **Maledico, Detraho, Convitium, Blasphemia.** 2. **Maledictis aliquem devovere,** *maudire qqn.* Diras alicui imprecari ; diris devovere aliquem ; diris precationibus defigere; diris exsecrationibus prosequi, devovere. USUS : Maledictum arripere de trivio. In maledicti loco objicere. Maledictis appetere, obruere, opprimere. Maledicta in aliquem conjicere, conferre. Omne maledictum effugere, exstinguere. Cf. **Contumelia.**

MĂLĔDĪCUS, a, um, *Qui parle mal, médisant ; qui outrage.* SYN. Obtrectator, mordax, petulans. USUS : Convitiator maledicus. Quis in maledicentissima civitate crimen omne effugiat? Cf. **Maledictum.**

MĂLĔFĂCIO, is, fēci, factum, ere, n. *Faire du mal, faire du tort, nuire à qqn.* SYN. Male mereor de aliquo.)(**Benefacio.** PHRAS. 1. **Nulli malefeci,** *je n'ai fait de mal à personne.* Neminem oppugnavi; cum nullo hominum improbitate certavi ; nulli unquam aut dicto protervo, aut facto nocui; ab omni semper injuria et maleficio manus abstinui, temperavi ; nullum meum exstat in quemquam maleficium ; nulli molestiam attuli ; nulli ægre feci. Cf. **Molestia, Injuria.** 2. **Quid malefeci unquam ?** *Quel crime ai-je jamais commis ?* Quodnam concepi tantum scelus? Quod in me facinus admisi ? Quid unquam petulanter, superbe, flagitiose a me factum ? Quid unquam turpiter aut nequiter a me factum ? Quod tantum dedecus admissum est ? Quid ego peccavi unquam aut scelerate feci? Quod tantum facinus malo exemplo a me commissum ? Quid factum improbe aut nefarie ? Cf. **Delictum, Pecco.** USUS : Dii homini huic malefaciant!

MĂLĔFACTUM, i, n *Mauvaise action, faute.*)(**Benefactum.** USUS : Benefacta male locata, malefacta arbitror.

MĂLĔFĪCĒ, *Méchamment.* SYN. Malitiose, nefarie.

MĂLĔFĪCIUM, ii, n. *Mauvaise action ; fraude, tromperie.* SYN. Malefactum, damnum. EPITH. Cogitatum, levius, majus, manifestum, minimum, præsens, recens, simile, tantum, tam atrox, tam singulare, vehementissimum, voluntarium, vulgare. USUS : Sine ullo maleficio iter per provinciam facere, *dommage.* Committere, admittere, suscipere, facere maleficium. Contaminare se maleficio. A maleficio temperare. Prohibere maleficium.

MĂLĔFĪCUS, a, um, *Qui fait le mal, malfaisant, criminel ; malfaiteur.* SYN. Reus. USUS : In maleficiorum sceleratorumque custodias hominem innocentem includere ausus es ? Homo natura maleficus et injustus.

MĂLĔVŎLENTĬA, æ, f. *Mauvaise intention, malveillance.* SYN. Livor. EPITH. Abscondita, non infuscata, non assueta, non fucata, non fallax, non erudita artificio simulationis. USUS: Malevolentia voluptas ex malo alterius sine emolumento suo. Novi animum tuum malevolentia suffusum, infuscatum. Cf. **Invidia.**

MĂLĔVŎLUS, a, um, *Malveillant; jaloux, envieux.* SYN. Malevolentia suffusus, infuscatus.)(**Benevolus.** ADV. Turpiter. USUS : Sermones malevoli. Homo malevolus et cujus voluntas in me offensa est. Cf. **Invidus, Æmulus.**

MĂLIGNĒ, *Méchamment.* SYN. Perverse. USUS : Ager maligne divisus.

MĂLIGNĬTAS, atis, f. *Méchanceté, jalousie, envie.* SYN. Perversum et depravatum ingenium; ingens parcimonia, dandi difficultas, *parcimonie.* Cf. **Malitia.**

MĂLIGNUS, a, um, *Méchant; avare, chiche.* SYN. Invidus ; difficilis, avarus, parcus. USUS : Mente maligna aliquid facere.

MĂLĬTĬA, æ, f. *Mauvaise nature, méchanceté, malice.* SYN. Fraus, calliditas, nequitia. EPITH. Summa, vetus, usitata. USUS : Malitia est versuta et fallax nocendi ratio. Discedere a malitia.

MĂLĬTĬŌSĒ, *Malicieusement, avec ruse.* SYN. Callide, subdole, versute, vafre, dolose, nequiter.

MĂLĬTĬŌSUS, a, um, *Méchant, rusé.* SYN. Versutus, callidus, astutus, fallax, tectus, obscurus, veterator, dolosus, vafer. USUS : Nimis callida et malitiosa juris interpretatio. Num malitiosum te negas et fraudulentum ? Cf. **Nequam, Malus, Improbus.**

MALLĔUS, i, m. *Marteau, maillet.* **Instrumentum fabrile.**

MALLĔŎLUS, i, m. *Petit marteau; petite branche d'un arbre qu'on coupe pour l'enfoncer en terre.* **Surculus utrinque capilatus**, præsertim vitis. USUS : 1. Malleoli plantæ. 2. **Manipulus sparteus pice confectus,** *malléole, trait contenant des matières combustibles pour incendier les villes, les maisons.* Malleolorum plena omnia ad urbem incendendam.

MĀLO, **mavis, lŭi, malle,** *Aimer mieux, préférer.* SYN. Magis volo. ADV. Omnino, plane. PHRAS. **Malo solitudinem quam fori frequentiam,** *je préfère la solitude à l'affluence du forum.* Solitudo mihi quavis populi frequentia est optatior, potior ; solitudinem fori frequentiæ libenter antepono ; animus inclinat potius in solitudinem quam fori strepitum ; solitudinem præ omni frequentia et celebritate præopto ; latere mihi satius est, quam in urbis luce versari. Forum libens cum solitudine commutavero ; non mihi tantæ voluptati est forum, quantæ solitudo ; citius, æquius foro, quam solitudine caruero ; nullo pretio solitudinem dimisero. USUS : Multis partibus id malo, quam, etc. Malo cum Pompeio vinci, quam vincere cum Cæsare.

1. **MĀLUM**, i, n. *Pomme ; en gén. fruit à pépin ou à noyau, opposé à* **nux.** SYN. Pomum.

2. **MĂLUM**, i, n. *Mal, malheur.* SYN. Damnum, incommodum, pestis, detrimentum. PHRAS. 1. **Malum ingens minatur nobis,** *un grand malheur nous menace.* Magnam mali molem meditatur; ad veteres nostras ruinas, quibus oppressi sumus, multum acerbitatis addet ; malum ab homine improbo nobis ingens imminet ; insanabilis pernicies ab hoc homine nobis impendet ; nulla facies mali est, quæ ab hujus importunitate hominis non sit pertimescenda ; multis nos malis onerabit; multa nobis mala afferet ; mali nobis multum dabit hominis improbitas ; mali nobis plurimum hoc auctore subeundum, exhauriendum erit ; erumpet ex hujus importunitate furiæ malum ingens et in dies ingravescet. 2. **Quis malum hoc a nobis avertet ?** *Qui éloignera de nous ce malheur?* Quis pestem hanc avertet ? Quis pestem hanc et perniciem a cervicibus nostris depellet ? Quis pestem hanc comprimet, reprimet, exsecabit, exstinguet ? Quis medebitur huic malo ? Quis malis his nos eripiet ? Cf. **Libero.** USUS : Malum imminet, impendet, *menacer.* Erumpet malum ac late manabit, *sortir, se faire jour et s'étendre.* Serpit, crescit, ingravescit malum in dies, *croître.* Malum afferre, dare ; malis aliquem onerare et urgere, *combler.* Malum contrahere, *devenir malheureux.* Malum sustinere, subire, exhaurire, *supporter.* Esse, jacere in maximis malis, *être sous le coup d'un malheur.* Malum cavere, depellere, sanare, *guérir.* E malis emergere, liberari, *être délivré.*

3. **MĂLUM !** *Fi ! quel malheur ! quelle misère !* **Vox indignantis.** USUS : Quæ, malum ! ista est dementia?

1. **MĂLUS**, a, um, *Mauvais; malheureux.* SYN. Improbus, perditus, perversus, facinorosus ; *item :* Incommodus, molestus. PHRAS. **Homo est insigniter malus,** *cet homme est tout à fait méchant.* Insigniter improbus ; portentum hominis perditissimi ; labes ac flamma reipublicæ ; homo est unus omnium nequissimus ; hostis bonorum omnium ; jam pridem ad pœnam et exitium præceps. Homo est omnibus flagitiis coopertus, contaminatus ; singulari cupiditate, audacia, scelere, cui nil divini, nihil humani sanctum ; homo post hominum memoriam turpissimus ; unus post natos homines deterrimus ; impurus helluo, vita turpis, existimatione damnatus ; homo perdita nequitia, effuse petulans ; homo scelere amentissimus ; homo ex omnium scelerum importunitate concretus ; pravæ mentis homo ; nihil illo levius, nihil inquinatius ; labes seculi et incommodum ; caput post natos homines deterrimum ac spurcissimum ; funesta fax reipublicæ. Cf. **Nequam, Improbus, Sceleratus.** USUS : Philosophi non illi mali quidem, sed parum acuti. Malo dolo agere.

2. **MĀLUS**, i, m. *Mât de vaisseau.* EPITH. Celsi, alti. USUS : 1. Malum erigere, scandere, incidere. Malus vento quassatur. 2. Pomus, arbor pomifera, *pommier, arbre.*

MAMMA, æ, f. *Mamelle, sein.* SYN. Uber. USUS: Puer lactens, mammam appetens. Lupa submissas infantibus adeo mitis præbuit mammas.

MANCEPS, cĭpis, m. *Enchérisseur dans une vente publique ; adjudicataire ; entrepreneur.* RAD. **Manu capiens, dum publicum aliquid emit.** SYN. Qui conducit *aut* emit publicum aliquid. USUS : Mancipes a civitatibus pecunias pro frumento exegere.

MANCĬPI, contr. *pro:* mancipii. *Mancipation, forme de vente ou d'achat particulière au droit civil des romains, et qui consistait à porter la main en présence de cinq témoins sur l'objet cédé, comme symbole de la prise de possession.* USUS : Abalienatio est rei, quæ mancipi est, aut traditio alteri facta, aut in jure cessio.

MANCĬPĬUM, ĭi, n. *Ce que l'on possède comme propriété, esclave.* SYN. Res mancipi ; servus. EPITH. Aliena, honestissima, pauca, plurima, pretiosissima, sordidata, frequentia. USUS : 1. Ager ille meus est mancipio et nexu, tuus autem usu et fructu, *ce champ est ma propriété, tandis que vous n'avez que l'usufruit du vôtre.* Sui jam juris, et mancipii est respublica. Mancipio aliquid alteri dare. Mancipio accipere. 2. **Servus, captivus**, *esclave.* Italia a mancipiis conculcatur. Cf. **Servitus.**

MANCĬPO, as, avi, atum, are, a. *Manciper, c. à. d., livrer, transmettre en toute propriété.* SYN. Subjicio, in alicujus potestatem trado. USUS : Senectus honesta est, si nemini mancipata. Venditum ac mancipatum tribunatum plebi addixit.

MANCUS, a, um, *Privé d'un membre ; défectueux, imparfait.* SYN. Cui ad summam aliquid deest, imperfectus, curtus, mutilus. USUS : Cognitio naturæ sine actione manca est. Mancus, et membris omnibus captus.

MANDĀTUM, i, n. *Charge, commission ; ordre.* SYN. Res mandata, imperium, voluntas, jussum. PHRAS. 1. **Mandatum dedit centurioni, ut milites plecteret,** *il ordonna au centurion de punir les soldats.* Pœnæ capiendæ ministerium centurioni imposuit ; centurioni in mandatis dedit, ut pœnam de militibus reposceret ; mandatis oneravit centurionem ; mandata dedit ; mandata edidit ; triste edidit imperium de supplicio militum a centurione sumendum. Cf. **Impero, Jubeo.** 2. **Mandata fecit,** *il a accompli les ordres donnés.* Mandata egit, curavit, confecit, exhausit, exsecutus est ; mandatis satisfecit ; imperata fecit. Cf. **Pareo, Obedio.** USUS : Cum mandatis mittere, mandata dare, *charger d'une commission.* Mandata accipere, recipere, habere, *recevoir une commission.* Mandata alicujus perferre ad aliquem, deferre, exponere, *transmettre des instructions, des propositions.* Mandata exsequi, persequi, digerere, *exécuter un ordre.*

1. **MANDO**, as, avi, atum, are, a. *Charger de, prescrire, ordonner.* SYN. Jubeo, impero, impono, præscribo, mandatum do, in mandatis do, præcipio. ADV. Accuratissime litteris, diligenter, nominatim, penitus, plane, privatim, probe, publice. USUS : 1. Mandavi filio, quæ fieri velim. 2. **Commendo, committo, trado, consigno,** *confier.* Honores alicui, magistratum, sacerdotium mandare. Vitam suam solitudini et tenebris, se fugæ, mortui cadaver humo mandare. Res gestas scriptis, litteris, monumentis historiæ, versibus mandare. Rem posteris, annalibus mandare, *consigner dans les annales.* Cf. **Impero, Jubeo, Mandatum.**

2. **MANDO**, is, di, sum, ere, a. *Mâcher.* SYN. Dentibus conficio. USUS : Dentibus manditur, extenuatur, mollitur cibus.

MĀNE, *Le matin.* SYN. Diluculo, primo diluculo ; prima luce ; cum prima luce ; antelucano tempore ; matutino tempore ; cum luceret ; simul atque luceret ; cum nondum luceret ; ad primam auroram ; sub noctis extremum ; luce appetente ; ante ortum solis ; sole oriente ; orta luce ; sub lucem ; albente cœlo ; sub diei ortum ; ubi dies cœpit ; cum ortu solis, dubia adhuc luce ; dubio adhuc die ; lucis principio ; ubi illuxit ; circa lucis ortum ; aperiente se die ; albescente cœlo ; primo mane ; illucescente die ; multo mane ; bene mane ; cum ipsa luce ; vergente ad lucem nocte ; simul ac dies illuxerit. Cf. **Aurora, Diluculum.**

MĀNĔO, es, mansi, mansum, ere, n. *Rester, demeurer.* SYN. Remaneo, commoror, resto, sto, hæreo.)(**Abeo, discedo.** ADV. Constanter, diutius, firmius, in perpetuum, perpetuo, propemodum, recte, bene. PHRAS. 1. **Domi libenter maneo,** *je reste volontiers chez moi.* Domi me ut plurimum teneo ; tectis et tenebris me contineo ; domi assidue hæreo ; parietum umbris me occulto ; domo pedem non facile effero ; parietum præsidio a fori strepitu me tueor ; publico ut plurimum abstineo. 2. **Manebo apud te,** *je demeurerai près de vous.* Semper præsto tibi ero ; adero ubique, assiduumque comitem me tibi præbebo, adjungam ; hærebo lateri tuo ; a latere nusquam discedam ; nulla me res a te avellet, divellet, abjunget ; nusquam abs te recedam, digrediar ; affixus ero lateri tuo ; nulla me dies a te disjunget. 3. **Manet in sententia sua,** *il persiste dans son opinion.* Stat in eadem sententia ; perstat in sententia ; propositum tenet ; antiquum obtinet ; deduci de sententia non potest ; a sententia non discedit ; flecti, depelli, dimoveri a sententia non potest ; animum obfirmat in sententia ; in dicenda sententia egregie sibi constat. Cf. **Sententia.** 4. **Mansit idem color,** *la couleur resta la même.* Ori color suus constitit ; nihil mutavit oris color ; perstitit idem in vultu color. 5. **Mansit incolume patrimonium mihi,** *mon patrimoine m'est resté tout entier.* Stetit mihi tutorum præsidio patrimonium integrum ; nihil de paterna hereditate libatum, imminutum est ; paterna hereditas nihil detrimenti accepit. USUS : In vita, in voluntate, in officio, in conditione, in sententia manere. Id animo fixum manet. Manet mihi vetus cum illo contentio ; illud maneat, fixumque sit, *qu'il reste bien entendu, qu'il demeure bien établi que.* Idem te fatum manet, *le même sort vous est réservé.*

MĀNES, ium, m. pl. *Mânes, ombres.* SYN. Animæ vita defunctorum. USUS : Mortuorum manes re aliqua expiare. Dii manes.

MĀNĬCA, æ, f. *Manche longue.* USUS : Antonius solet accipere manicas.

MĀNĬCĀTUS, a, um, *Pourvu de longues manches.* USUS : Manicatæ et talares tunicæ.

MĀNĬFESTO, *Manifestement, évidemment.* SYN. Manifeste ; palam, aperte, perspicue, clare, non obscure. USUS : Aliquid manifesto deprehensum.

MĀNĬFESTUS, a, um, *Manifeste, visible, évident.* SYN. Clarus, perspicuus, non obscurus, apertus, testatus, contestatus, de quo constat, de quo liquet, quod luce clarius, quod patet, quod notum est omnibus. PHRAS. **Res manifesta est,** *la chose est évidente.* Res est ante oculos, ante oculos posita, in medio posita ; res non conjectura, sed oculis tenetur; res ipsa certa, majoribus quasi theatris proposita ; in clara res luce est ; comperta sunt omnia ; omnis res palam est ; in confesso res est ; manu res tenetur ; hoc quidem minime latet ; tam id perspicuum est, ut oculis judicare possitis ; tam ea aperta sunt, quasi ea, quæ oculis cernuntur; non obscura res est, neque abscondita ; illustrata, patefacta, comperta sunt omnia; res ipsa loquitur; sole ipso clariora sunt et illustriora ; manifesta, confessa res est ; nonne vobis hæc oculis cernere videmini ? Illustria sunt omnia et in aperto ; patescit res tota, et in forum ac lucem prolata est ; e tenebris in lucem extracta est. USUS : Scelus manifestum et deprehensum.

MĀNĬPŬLĀRIS, e, gen. com. *De manipule, simple soldat.* SYN. Qui de manipulo *seu* parva militum manu est. USUS : Me una hæc res torquet, quod non Pompeium, tanquam unus manipularis, non secutus sim.

MĀNĬPŬLĀTIM, *Par manipules, par compagnies.* SYN. Per manipulos. USUS : Acies manipulatim structa.

MĀNĬPŬLUS, i, m. *Javelle, gerbe ; compagnie de soldats.* SYN. Fasciculus, quem metentes manu comprehendunt ; exigua manus militum, pars cohortis. USUS : Armatos manipulos ad signa convocat.

MĀNO, as, avi, atum, are, n. et a. *Couler, se répandre ; pénétrer.* SYN. Fluo, redundo ; fundor, disseminor, dispergor, latius dissipor, serpo, percrebresco. ADV. Late, communiter, longe. USUS : Serpit malum, rumor, sermo, et manat latius. Non patiar eam rem ad urbis perniciem manare. Omnis honestas e quatuor fontibus manat. Hoc consilium e tuo capite manat. Rem a capite arcessere, et videre, unde cætera manent. Manat in omnes partes virus, et per omne corpus funditur ; manavit ea pestis latius, nec jam obscure serpens totas provincias occupat. Cf. **Fluo.**

MANSĬO, ōnis, f. *Séjour, demeure.*)(Decessio. EPITH. Cautior. USUS : Mansio in vita.

MANSŬĒFACTUS, a, um, *Adouci, apprivoisé.* SYN. Domitus. USUS : Mansuefacti et exculti ad elegantiora defluximus. Cf. **Mansuetus.**

MANSŬĒFĂCĬO, is, feci, factum, ere, a. *Adoucir, dompter.* SYN. Mansuetum reddere. USUS : Plebs mansuefacta et exculta. Cf. **Mansuetus.**

MANSŬĒTĒ, *Doucement, d'une manière calme.* USUS : Mansuete facere aliquid.

MANSŬĒTŪDO, inis, f. *Douceur, mansuétude.* SYN. Lenitas, facilitas.)(**Atrocitas.** EPITH. Incredibilis. USUS : Omnia plena clementiæ, mansuetudinis, liberalitatis.

MANSŬĒTUS, a, um, *Doux ; apprivoisé, dompté.* SYN. Mitis, lenis, facilis ; homo mitis ingenii.)(**Ferus, immanis, atrox.** PHRAS. 1. **Equus mansuetus,** *cheval dompté.* Animal ad mansuetudinem domitum, mansuefactum, condocefactum, insuefactum ; a ferocitate ad mansuetudinem traductum. 2. **Jam mansuetiores sunt barbari illi,** *déjà ces barbares sont un peu moins farouches.* A ferocitate ingenita ad humanum cultum deducti ; ad humanitatem, mansuetudinem traducti sunt ; ferocitatem exuerunt ; resedit jam barbara illa ferocitas in illorum animis ; cultum jam, et mores humanos induere ; mitius ingenium induere. USUS : Mansuetus civis. Hominem te cognovi natura, consuetudine, disciplina lenissimum et mansuetissimum. Oratio placida, submissa, lenis, mansueta. Cf. **Lenis.**

MANTĬCA, æ, f. *Besace, valise.* SYN. Pera viatoria. USUS : Non videt, manticæ quod a tergo est.

MANŬBĬÆ, ārum, f. pl. *Butin.* SYN. Præda, spolia ex hostibus capta. EPITH. Imperatoriæ ; tantæ. USUS : Manubias Marti consecrare. Manubiis rostra ornare.

MĀNŬBRĬUM, ii, n. *Manche, poignée.* SYN. Capulus. EPITH. Aureum.

MĀNŬMISSĬO, ōnis, f. *Affranchissement d'un esclave.*

MĀNŬMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Affranchir un esclave, lui donner la liberté.* SYN. Libertatem do.

MĂNŬS, ūs, f. *Main.* SYN. Dextra. EPITH. Adversa, antiqua, apta, arguta, confracta, contaminata et cruenta, dextra, facinorosissima, firma, hostilis, impia, importuna, sancta, sinistra, tremebunda, victrix. USUS : 1. Sumere in manus aliquid ; in manu tenere ; de manibus extorquere ; e manibus rem non dimittere, deponere. Disciplina per manus tradita (VULG. **de manu in manum**), *transmettre de main en main, par la tradition orale.* Per manus demitti. Cedo manum, *donner la main.* Deligatis,

vinctis post terga manibus. Manu abnuit. Litteræ tua, mea manu scriptæ, (VULG. propria manu). Manus porrigo. 2. **Facultas, potestas,** *puissance, pouvoir.* Est hoc in manu tua. Manibus victoria excidit. 3. **In promptu est, suppetit,** *avoir sous la main, à sa disposition.* Res est in manu. In manu tenemus, habemus victoriam. Præ manibus habere aliquid, *sous la main, tout près.* 4. **Vis, arma, ferrum,** *violence, combat.* Manus afferre alicui; manum abstinere, continere. Ad manus ventum est; manus conferre, conserere. 5. **Copiæ,** *corps de troupes.* Militarem manum cogere, facere, habere. 6. **Cedere,** *se rendre, se déclarer vaincu.* Manus do.

MĀPĀLE, is, n. *Hutte, cabane.* SYN. Casa agrestis.

MAPPA, æ, f. *Serviette de table.*

MARCĒO, es, cŭi, cere, *vel* **Marcesco,** is, ere, n. *Être fané, flétri; se faner, se flétrir.* SYN. Torpesco, putresco. USUS: Luxuria vinoque marcere, *être épuisé par la débauche.* Desidia et otio marcescere, *s'énerver, languir dans le repos.*

MĂRE, is, abl. mari, n. *Mer.* SYN. Æquor, altum, pontus pelagus, salum. EPITH. Portuosum, scopulosum, infestum, inflatum, murmurans, purpureum, refertum, præclarum, tempestivum, tranquillum, tutum, vastissimum, universum. PHRAS. **Mare erat turbatum,** *la mer était agitée.* Horrescebat mare, crebrosque fluctus in littus evolvebat; exæstuabat mare, quoque arctius intra faucium angustias claudebatur, eo acrius furebat; exterrebat nos fremitus murmurantis maris, vix ut in altum evehi auderemus; levabatur inhorrescens mare ventoque acriori concitatum fluctus ciebat, nautarumque ministeria turbabat. USUS: Turbatum agitatum mare. Mare cœlo miscere, *remuer ciel et terre.* Mare ingredi, *aller sur mer, naviguer.* Terra marique conquirere aliquid, *chercher qqchose sur terre et sur mer, c. à. d., partout.*

MARGĂRĪTA, æ, f. *Perle.* SYN. Unio. USUS: Nego ullam margaritam fuisse, quin abstulerit.

MĂRĬA, æ, f. *MARIE, mère de DIEU.* PHRAS. Mater DEI; Virgo Mater; Cœlitum Regina; mundi Domina; generis humani decus ac præsidium; Parens Auctoris sui, æterni Regis Mater; Templum augustissimum Divinitatis; mortalium immortaliumque Regina.

MĂRĪNUS, a, um, *De mer, marin.* SYN. Maritimus. USUS: Æstus marini, *marée, flux et reflux.*

MĂRĬTĬMUS, a, um, *Maritime.* USUS: In maritimis sum, *je suis sur les bords de la mer.*

MĂRĪTUS, i, m. *Mari, époux.* SYN. Vir. EPITH. Carior. USUS: Ut maritus sis quam optimæ mulieris, et hæc quam optimo viro nupta sit.

MĂRMOR, ŏris, n. *Marbre.* USUS: Simulacrum, signum e marmore.

MARMŎRĔUS, a, um, *De marbre.* USUS: Columnæ, signa marmorea.

MARS, artis, *Dieu de la guerre.* FIG. *Guerre, combat.* USUS: Quum omnis belli Mars communis et quum semper incerti exitus prœliorum sint, *les chances de la guerre étant les mêmes pour tous, et l'issue des combats étant incertaine.* Suo rem Marte gerit, *il fait ses affaires sans secours étranger.* Cf. **Bellum.**

MARTYR, ris, gen. com. *Martyr, f. re.* PHRAS. 1. Purpuratus suo sanguine Fidei testis; invictus Christi athleta; laureatus Fidei pugil; qui sanguinis sui pignore Christum testatus, pro veritate Fidei supplicium mortis subiit; propter Christum carnifici collum præbuit; mortem pro Christi nomine fortiter obiit; qui inter ultimos cruciatus ad extremum usque spiritum in veræ Fidei confessione permansit; qui pro Christo per summos cruciatus vitam cum sanguine profudit. 2. **Sancti Martyres,** *les saints martyrs.* Qui pro Christi confessione strenue dimicarunt, et summa alacritate vario leti genere animas liquerunt; qui vita et sanguine Fidei nostræ sanctitatem commendarunt, confirmarunt; qui plantatam suis sudoribus fidem, fuso etiam sanguine rigarunt; qui per vulnera et mortes Regi suo Christo præclarum testimonium dederunt; qui DEI causa quæcumque cruciamenta, ipsamque mortem, cujus imaginem oculis fugimus, mentionem auribus respuimus, quam animis aversamur, et sola recordatione perhorrescimus, constantissime oppetivere; qui tormentis immanissimis excarnificati; qui dirissimos Christi causa cruciatus exhauserunt, seque in mortem acerbissimam obtulerunt; quos nulla tormentorum vis ad mutandam in proposito sententiam adigere potuit; qui direptis facultatibus in exilium ejecti, fustibus ad mortem contusi, sagittis confixi, qui compressis laqueo faucibus elisi, gladio desectis cervicibus in mortem dati, de impiis superstitionibus, de barbara immanitate moriendo triumpharunt.

MAS, ăris, m. *Mâle, du sexe masculin.* USUS: Deos mares et feminas esse dicitis.

MASCŬLUS, a, um, *Masculin; mâle, viril.* SYN. Virilis, fortis. PHRAS. **Prolem masculam habuit,** *il ne laissa que des fils.* Virilis stirps e matrimonio fuit; virilem sexum reliquit.

MASSA, æ, f. *Pâte, masse, gâteau.* Auri, ferri, picis, farinæ massa.

MĀTER, tris, f. *Mère.* SYN. Parens, genitrix. EPITH. Cæca, conscelerata, egregia, gravida, præclara, infesta, libera, magna, misera lamentansque et abjecta, plena pietatis, victrix, optima. USUS: Sapientia mater omnium

bonarum artium. Matris terræ sinus et gremium.

MĀTERFĀMĬLĬAS, matrisfamilias, f. *Mère de famille.* USUS : Matremfamilias secus, quam matronarum sanctitas postulat, nominamus.

MĀTĒRĬA, æ, et **Materies**, ēi, f. *Matière dont une chose se compose; sujet.* SYN. Res, ex qua fit aliquid ; apparatus, argumentum. PHRAS. 1. **Materia scribendi non deest**, *je ne manque pas de sujets de vous écrire.* Semper est aliquod epistolæ argumentum; copia rerum, quas scribam, se magna mihi offert. Voluntas deesse, non res, ad scribendum potest; silva se mihi rerum ad scribendum objicit; materiem scribendi amplam dat, præbet dies quælibet. USUS : 1. Plato ex materia in se omnia recipiente esse mundum factum censet. 2. **Lignorum, lapidum, etc. apparatus**, *matériaux.* Materiam comportare milites jubet. Ex insula materiam, calcem advexere. 3. **Id, de quo agunt artes, leges, etc.**, *matière d'un art, sujet, thème.* Materia artis est, in qua ars versatur. Quid illum odisset, segetem et materiem gloriæ suæ? Scribendi materies. Deformitas corporum apta ad jocandum materies. 4. **Facultas**, *ressources.* Opes libidini materiem dant, præbent. Moderatio subtrahit, adimit materiam furori. Cf. **Occasio.**

MĀTĒRĬĀRĬUS, a, um, *Celui qui travaille le bois, charpentier.* SYN. Faber.

MĀTĒRĬĀTUS, a, um, *Qui a une charpente.* SYN. Quod ex materia constat. USUS: Domus male materiata, *maison qui pèche par la charpente.*

MĀTĒRĬOR, aris, atus sum, ari, d. *Aller couper des bois.* SYN. Lignor. USUS : Eodem tempore et materiari et frumentari necesse erat.

MĀTERNUS, a, um, *De mère, maternel.* USUS: Nomen maternum amantius et indulgentius.

MĀTERTĒRA, æ, f. *Sœur de la mère, tante maternelle.* SYN. Matris soror.

MĂTHĒMĂTĬCUS, a, um, *Relatif aux mathématiques, mathématique.* EPITH. Magnus, sapiens, sempiternus. USUS : Mathematicæ artes, scientiæ. Pulvis Mathematicorum eruditus, *poussière savante, sable sur lequel les mathématiciens tracent des figures à l'aide d'une baguette nommée* radius. Mathematici magna in obscuritate rerum, et recondita in arte, in arte multiplici subtilique versantur.

MĀTRĬCĪDA, æ, gen. com. *Meurtrier de sa mère.* SYN. Qui matrem occidit, parricida. EPITH. Certissimus, crudelissimus, impius.

MĀTRĬCĪDĬUM, ii, n. *Meurtre d'une mère.* USUS : Matricidii accusatur Orestes.

MATRĬMŌNĬUM, ii, n. *Mariage.* SYN. Conjugium, connubium. EPITH. Dotale, stabile et certum. PHRAS. 1. **Matrimonium inire**, *contracter mariage (en parl. d'une femme).* Contrahere, inire matrimonium; nuptias facere; nuptiis jungi; inire societatem vitæ perpetuam, nec nisi morte dirimendam, dissolvendam; ad rem uxoriam animum adjungere; tori consortem accipere; uxorem ducere; in sanctum connubii fœdus, et indissolubilem vitæ torique societatem convenire; in matrimonium ducere; matrimonio, conjugio se alicui devincire; matrimonio aliquam sibi conjungere; matrimonii fœdere, vinculis conjungi. 2. **In matrimonio habere conjugem**, *avoir pour femme.* Habere conjugem, matrimonii fœdere junctam; vinculis socialibus sibi junctam; vivere cum aliqua in matrimonio, conjugio; nuptiis junctam, conjunctam habere tori sociam et consortem. 3. **Ad secundum matrimonium transire**, *convoler à de secondes noces.* Ad alteras nuptias procedere; ad secundos thalamos procedere. Conjugio secundo se devincire. 4. **Copulare matrimonium**, *faire, bénir un mariage* Nuptias solemni precatione conjungere; matrimonio sponsos conjungere, copulare; indissolubili fœdere sponsos copulare; nuptiarum pompam sacris cerimoniis augustiorem reddere. USUS: Collocare aliquam in matrimonium. Aliquam in matrimonio habere. Cf. **Loco, Nubo.**

MĀTRĪMUS, a, um, *Qui a encore sa mère.* USUS : Puer matrimus.

MĀTRŌNA, æ, f. *Femme mariée, femme honorable.* SYN. Materfamilias, mulier, uxor. EPITH. Opulentæ, optimates. USUS : Matronarum dignitas et sanctitas.

MĀTRŌNĀLIS, e, gen. com. *Qui convient à une femme mariée, à une mère de famille.* USUS : Matronalis gravitas, pudor, decus.

MĀTŪRĀTĬO, onis, f. *Célérité, précipitation.* SYN. Festinatio, properatio.

MĀTŪRĒ, *De bonne heure, vite, à la hâte.* SYN. Cito, celeriter, tempori, sine mora, tempestive. USUS : Eo, quo intendit, mature perveniet.

MĀTŪRESCO, is, ere, n. *Devenir mûr, mûrir.* SYN. Perficior, absolvor. PHRAS. **Fruges maturescunt**, *les moissons mûrissent.* Maturitatem assequuntur ; arborum fructus jam mitescunt; maturitatem suam propediem habebunt; prope maturitatem sunt ; ad maturitatem perveniunt.

MĀTŪRĬTAS, atis, f. *Maturité.* SYN. Tempestivitas, tempus maturum. EPITH. Prima dicendi, tanta. USUS : Hæc studia in adolescentia tanquam in herba significant, quæ virtutis maturitas, et quantæ fruges industriæ sint futuræ. Canescit jam tua eloquentia, et quamdam maturitatem est assecuta.

Ejus rei maturitas nondum venit. Videtur id jam perfectum, et maturitatem habere suam. Usus maturitatem dat, affert.

MĀTŪRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Mûrir; accélérer, hâter.* SYN. Maturitatem affero; accelero, propero. USUS: Maturare mortem alicui. Quæso, matures venire.

MĀTŪRUS, a, um, *Mûr.* SYN. Coctus, tempestivus, mitis.)(Præcox, immaturus. USUS: Poma matura et cocta decidunt. Ætas matura. Maturus orator. Vitæ satietas maturum affert mortis tempus.

MĀTŪTĪNUS, a, um, *Du matin, qui a lieu le matin.*)(Vespertinus. USUS: Matutina tempora lectione consumo.

MAXILLA, æ, f. *Mâchoire.* SYN. Mala.

MAXĪMĒ, *Au plus haut degré, le plus possible.* SYN. Summe, potissimum, magnopere. USUS: 1. Ut quisque maxime indigus, ita ope dignissimus. Tam sum amicus reipublicæ, quam qui maxime. Domus celebratur, ut cum maxime. 2. Præsertim, cumprimis, *surtout, beaucoup.* Eos amo maxime, qui, etc. Eo maxime te amo, quod, etc.

MAXĪMŎPĔRE, superl. a magnopere. SYN. Summopere, maxime, potissimum. USUS: A te maximopere peto, *je vous demande avec les plus vives instances.*

MAXĪMUS, a, um, superl. a Magnus, *Très grand.* SYN. Amplissimus, summus, singularis, ingens, incredibilis, divinus, immortalis. PHRAS. Maximum habet luxum, *son luxe est extraordinaire.* Luxus in eo est tantus, ut nihil supra possit esse; nihil ut addi ad tantas opum effusiones posse videatur; ut eum ne tota quidem patrimonia capere, sustinere, aut explere possint.

MĔĀTŬS, ūs, m. *Passage, marche, cours.* USUS: Solis cursus et meatus.

MĒCUM, *Avec moi.* USUS: Mecum sum; mecum vivo.

MĔDĔOR, eris, eri, d. n. *Guérir, apporter du remède.* SYN. Sano, curationem adhibeo, medicinam affero, facio, adhibeo; remedium affero, adhibeo. ADV. Facile. PHRAS. 1. Temporis longitudo malis medetur, *le temps guérit tous les maux.* Quæ nobis a fortuna infliguntur vulnera, levantur, sanantur vetustate; vis doloris temporis mora languescit; detrahit de dolore dies, aut etiam penitus tollit et exstinguit. Quovis malo affectis, laborantibus medicinam dies affert. Habet hoc tempus, ut dolorem quemvis, tametsi alte in animo insitum evellat. Est hoc temporis, ut omnem malorum sensum ac memoriam, omnem adversæ fortunæ recordationem ex animo deleat, auferat, eripiat, expellat, amoveat, proscribat. 2. Medendum est huic malo, *il faut remédier à ce mal.* Occurendum est huic malo; remedium dandum est huic malo; præsidia comparanda sunt ad istos casus; comparanda, quærenda sunt remedia huic malo; faciendo medicina malo est; curatio diligens adhibenda. USUS: Afflicta reipublicæ, capiti, oculis mederi; mederi ægris.

MĔDĬASTĪNUS, i, m. *Esclave du plus bas étage.* SYN. Mancipium vilissimum.

MĔDĬCĀMEN, inis, n, *Médicament, médecine.* SYN. Medicamentum. EPITH. Violentum.

MĔDĬCĀMENTUM, i, n. *Médicament, remède.* SYN. Medicamen, medicina, remedium. EPITH. Multa, salutaria, violenta. USUS: Medicamentis delibutus. Medicamentis malum abigere. Fucata candoris medicamenta. Medicamentum dare ad aquam intercutem. Cf. Remedium.

MĔDĬCĪNA, æ, f. *Médecine, remède.* SYN. Medicamentum, remedium, ars medendi. EPITH. Consularis, animi grata et multis probata, pluribus suspecta et invisa, imbecillior, major, perpetua; tarda sed magna, tempestiva. PHRAS. (Medicina operatur, VULG.), *le remède produit son effet.* Medicina venis concipitur; in venas diffundit se medicamentum, sic, ut sensim toto corpore ejus salubritas percipiatur. USUS: 1. Facere, afferre medicinam alicui. Accipere, sumere medicinam. Nulla tot incommodis medicina reperietur. 2. Ars medendi, *art de guérir.* Medicinam exercere, facere. Cf. Remedium.

MĔDĬCOR, aris, atus sum, ari, d. *Traiter, guérir.* SYN. Medeor.

MĔDĬCUS, i, m. *Médecin.* SYN. Medicinæ peritus, medicinæ cognitione clarus; medicinam professus. EPITH. Callidus, jam incognitus et sæpe victor, diligens, ignobilis, index, nobilissimus, optimus, studiosior, suavis, summus. USUS: Ad morbos difficillimos nobilissimus medicus quæritur. Medicum adhibere; medico uti. Medico honos habendus. Medico non solum morbus, sed consuetudo valentis et natura corporis cognoscenda. Medici ex quibusdam signis et advenientes, et crescentes morbos intelligunt.

MĔDĬĔTAS, atis, f. *Le milieu.* SYN. Media pars, medium. USUS: Bina media, vix enim audeo dicere medietates.

MĔDIMNUM, i, n. *Médimne, mesure grecque qui contenait* 6 modii romani. USUS: Quod jugera sunt sata, totidem medimna decumæ debentur.

MĔDĬŎCRIS, e, gen. com. *Médiocre.* SYN. Nonnullus, modicus. USUS: Ingenio, prudentia est mediocri. Mediocris est in dicendo.

MĔDĬŎCRĬTAS, atis, f. *Juste milieu, terme moyen, modération.* SYN. Modus, nec parum nec nimium. EPITH. Inhabilis. USUS: Virtutes omnes mediocritate quadam esse moderatas constat. Mediocritas dicendi. Certus

est villarum modus, et ad mediocritatem revocandus.

MĔDĬŎCRĬTER, *Médiocrement.* SYN. Modice. USUS : Injurias mediocriter ferre. Possum mediocriter lacessitus leviter repungere. Mediocriter a natura instructus, angustius etiam a labore et disciplina.

MĔDĬTERRĀNĔUS, a, um, *Qui habite l'intérieur des terres, éloigné de la mer.* USUS : Mediterranei mare esse non credunt. Enna mediterranea est maxime.

MĔDĬTĀTĒ, *De propos délibéré.* USUS : Rem perquam meditate tenes, *vous connaissez la chose à merveille.*

MĔDĬTĀTĬO, ōnis, f. *Action de méditer, de réfléchir, projet.* SYN. Commentatio, exercitatio. EPITH. Multa, stulta, quotidiana, pia. USUS : Multi naturæ vitium meditatione atque exercitatione sustulerunt.

MĔDĬTOR, aris, atus sum, ari, d. *Méditer, réfléchir, examiner.* SYN. Attente cogito, commentor, contemplor. ADV. Maxime, multo ante. PHRAS. **Semper cœlestia meditatur,** *il médite sans cesse les choses célestes.* In perpetua rerum cœlestium meditatione versatur; animum in rerum cœlestium contemplatione defixum habet; semper aliquid de rebus cœlestibus cogitat, secum volvit; in res cœlestes fere semper animum intendit; tempus omne in acerrima atque attentissima rerum cœlestium meditatione ponit; cœlestium rerum spectator et contemplator est assiduus; consideratione ac contemplatione rerum cœlestium animum pascit, oblectat; mentem cogitationemque per omnes cœlestium rerum species circumducit. Cf. **Cogito.** USUS : Accusationem meditatur. Quæ in foro agenda sunt, exercitatione quasi ludicra perdisco et meditor. Nihil fecit non diu ante meditatum. Meditatus ad dicendum accesseram. Accurata et meditata commentatio. Meditatum scelus. Cf. **Cogito, Cogitatio.**

MEDĬUS, a, um, *Qui est au milieu, intermédiaire.* SYN. Interjectus inter duos, dimidiatus, intermedius. PHRAS. **Mediam viam amplecti in re quapiam,** *en toutes choses, suivre toujours une voie intermédiaire, c.-à.-d., n'aller jamais aux extrêmes.* Mediam consequi consilii viam; media via consilium capere; mediis consiliis stare; consilio neutri parti acerbo rem expedire. USUS : Oratio vel oriens, vel media, vel cadens. In medio jure civili versari. Qui se medium esse vult, in patria manet, qui proficiscitur, aliquid de alterutra parte vindicat, *celui qui veut demeurer neutre, etc.* In mediam turbam se injecit. Interjectus inter duas ætates mediusque. Inter bellum et pacem nihil est medium. In mediam dimicationem se offerre. De medio tollere, removere, recedere. Res est in medio posita. Res de medio sumptæ, *choses communes, vulgaires.*

MĒDĬUSFĬDĬUS, *(pro* **me dius Fidius, subauditur juvet). Jurandi formula apud veteres,** *Certes (m. à. m. que le Dieu Fidius me soit en aide).*

MĒDULLA, æ, f. *Moelle.* SYN. TRANSL. Intimus animus. USUS : Venis et medullis insidet malum. In medullis mihi et visceribus hæret.

MEL, mellis, n. *Miel.* RAD. ab μέλι. Villa abundat lacte, caseo, melle. Sermo melle dulcior.

MĔLANCHŎLĬA, æ, f. *Mélancolie, humeur noire.* SYN. Atra bilis. USUS : Quem nos furorem, Græci melancholiam vocant, quasi atra solum bile mens moveatur.

MĔLANCHŎLĬCUS, a, um, *Mélancolique.* SYN. Natura tristi et recondita; ingenita affectus tristitia; indole, ingenio subtristi. USUS : Aristoteles ait, omnes ingeniosos melancholicos esse, ut ego me tardiorem esse, moleste non feram, *Aristote dit que la mélancolie est le partage des grands génies; c'est ce qui me console de ma lenteur.*

MĔLĬOR, us, gen. com. **compar. adj. Bonus,** *Meilleur.* SYN. Potior, commodior, præstabilior.)(**Deterior.** PHRAS. **Nemo doctus quemquam se meliorem arbitratur,** *tout savant pense qu'il n'a point de supérieur.* Neminem se potiorem ducit; aliis se præfert omnibus; superiorem se cæteris, nemini inferiorem se existimat doctus. Doctus præcipuam putat suam esse doctrinam, nec communem ulli; doctrina se omnibus præcellere, præstare, antecellere, certissimum habet; doctrinam suam longe anteponit cæterorum scientiis. Cf. **Potior.** USUS : Res meliori in loco est. Incipit res melius ire, quam putaram.

MĔLĬUS, *Mieux.* SYN. Commodius, satius, potius, præstabilius. PHRAS. **Melius habet civitas ejus opera,** *la ville s'est rétablie par ses soins.* Species est adeo reviviscentis reipublicæ; surrexit ejus opera ex intolerabili statu respublica; fieri quædam ad meliorem spem inclinatio videtur; ad sanitatem revertitur civitas; auctoritate ejus et opera emergit tandem civitas, et in tolerabili statu consistit; lux quædam affulgere videtur civitatis rebus; melius jam res civitatis ire incipit; correxit urbem ejus industria, et affectis partibus medicinam attulit; rempublicam velut in sedes ac statum suum revocavit; in antiquum statum restituit; urbem consilio recreavit, perditamque ac afflictam erexit; reperta demum ejus opera est medicina tot incommodis civitatis; rem prolapsam superiorum temporum negligentia restituit, inque veterem dignitatem rempublicam vindicavit ejus industria; convalescere ac sanari, reviviscere ac recreari postliminio civitas ejus opera videtur. Cf. **Emendo, Corrigo.** USUS : Philosophia et ad melius vivendum, et ad commodius disserendum vim habet maximam.

MĔLĬUSCŬLĒ, *Un peu mieux.* SYN. Aliquanto melius. USUS : Cum meliuscule tibi erit, fac ad nos quamprimum redeas.

MELLĀRĬUS, a, um, *De miel.* USUS : Mellaria cella.

MELLĪTUS, a, um, *De miel, doux comme le miel.* SYN. Suavis, jucundus. USUS : Mellitus puer.

MĔLOS, indecl. *Ton doux, agréable.* SYN. Cantus. USUS : Dulce melos.

MEMBRĀNA, æ, f. *Peau, enveloppe ; parchemin.* EPITH. Tenuissima, pellucida. USUS : Natura oculos membranis tenuissimis sepsit.

MEMBRUM, i, n. *Membre.* Pars corporis. TRANSL. Aliarum quoque rerum. SYN. Artus. EPITH. Proximum, turbidum, turgidum, tumidum. Membra commutabilia, humana, imbecilla, minutiora, reliqua, tenuisssima. USUS: Membrorum alia videntur a natura donata ad usum, alia ad ornatum. Partes et membra Philosophiæ.

MEMĬNI, isse, n. *Se souvenir.* SYN. Memoria teneo, memoria repeto, commemini, recordor, reminiscor, commemoro.)(Obliviscor. ADV. Diligentissime, grate, jucunde, melius, omnino, probe, recte, suaviter. PHRAS. 1. **Semper tui meminero,** *je me souviendrai toujours de vous.* Nunquam ex animo meo discedet tui memoria. Anni consequentes excipient tui memoriam. In memoria mea penitus insedisti; semper in memoria hærebis; erit infixa menti meæ tua imago; complectar absentem te cogitatione. Virtutes tuas grata semper memoria persequar; memoriam tui in me officii colam benevolentia sempiterna. Cf. Obliviscor, Memoria. 2. **Memini eorum quæ dixeras,** *je me souviens de ce que vous avez dit.* In memoria habeo; in memoria sunt; memoria teneo; memoriæ infixa sunt; hærent, insident in memoria; memoria repeto, complector ea, quæ dixeras. USUS : Memini, nec obliviscar noctis illius. Memini mandata tua.

MĔMOR, ŏris, omn. gen. *Qui se souvient.* SYN. Qui non obliviscitur. USUS : Memorem in bene meritos animum præstare. Cf. Memoria.

MĔMŎRĀBĬLIS, e, gen. com. *Digne de mémoire, mémorable, glorieux.* SYN. Memorandus, memoria dignus, commemorabilis, dignus memoratu, ad memoriam insignis. ADV. Maxime. PHRAS. **Memorabile facinus,** *action fameuse, remarquable.* Facinus, cujus memoriam posteritas alet; quod vivet in omnium pectoribus; cujus memoriam nulla dies obscurabit; cujus memoria apud posteros nunquam morietur; facinus ad memoriam posteritatis insigne, commendandum hominum memoriæ sempiternæ, celebrandum memoria seculorum omnium, prædicandum posteris, omnis posteritatis memoria dignissimum; facinus, quo annalium memoria nullum conspectius. USUS : Memorabilis et divina virtus. Res a te gesta memorabilis, et pene cœlestis. Cf. Clarus.

MĔMŎRĬA, æ, f. *Mémoire, souvenir.* SYN. Facultas animæ rerum perceptarum custos; recordatio, monumentum. EPITH. Acris, acerba, æqualis, æterna, altior, bona, brevis, clara, custos rerum, digna, divina, diuturna, excellens, fidelis, grata, germana, hebes, immortalis, infinita, non ingrata, insignis, mira, jucunda, naturalis, nimia, præsens, publica, recens, singularis, suavis, superior, tanta, thesaurus omnium, vetus, viva, ingratissima, ultima pueritiæ. PHRAS. 1. **Ab hominum memoria nemo illi similis erat,** *jamais, de mémoire d'homme, on ne rencontra un homme semblable à lui.* Vir post hominum memoriam; post natos homines; post genus hominum natum rerum gestarum gloria maximus. 2. **Memoriam sibi immortalem comparavit,** *il s'est acquis un renom immortel.* Eo facto immortalitatem sibi donavit; nomen suum ad immortalitatem consecravit; ab oblivionis injuria nomen suum vindicavit; memoriam nominis sui cum omni posteritate adæquavit; memoriam sui reliquit immortalem. Cf. Fama, Gloria. 3. **Memoriam tanti viri litteris consignavit,** *il consigna par écrit le souvenir d'un si grand homme.* Res tanti viri posteritatis memoriæ tradidit, prodidit, consecravit; res tanti viri ad memoriam posteritatis propagavit; litteris firmavit; immortalitati, scriptis ac monumentis mandavit, commendavit. 4. **Est adhuc in memoria factum hominis improbum,** *je me souviens encore de sa mauvaise action.* Memoriam facti improbissimi etiamnum servo, conservo, usurpo, teneo; hæret etiamnum in memoria factum improbum; memoria teneo, retineo facti improbitatem; memoriam improbissimi facti nondum deposui, abjeci; nondum abolevit, excidit facti improbissimi memoria; non delapsum est e memoria factum improbum. Cf. Obliviscor. 5. **Juvat interdum tempora superiora in memoriam revocare,** *il est parfois utile de se souvenir des siècles passés.* Juvat, superiorum temporum memoriam commemorando renovare; superiorum temporum res gestas recognoscere; memoria repetere; excitare antiquitatis memoriam, mentem ad antiqua revocare; animum ad vetera referre; antiquitatis speciem repræsentare animis; superiorum temporum memoriam refricare, redintegrare; in memoriam reducere. 6. **In memoriam sæpe venit ætatis primæ petulantia,** *je me rappelle souvent les étourderies de ma jeunesse.* In mentem venit mihi petulantia adolescentiæ meæ; in memoriam redeo ætatis primæ petulantissime exactæ; in memoriam nunc demum regredior adolescentiæ per summam petulantiam exactæ. Versatur mihi in mente cum acerba recordatione ætatis primæ petulantia; subit

persæpe animum ætatis primæ memoria in jocum et petulantiam effusæ. 7 **Memoria es bona,** *vous aves une bonne mémoire.* Fideli es memoria, præsenti, non vulgari, singulari, incredibili, tenacissima; memoria mirum quantum vales; memoria præstas, excellis; eximia in te est vis memoriæ; memoria tenes, quæcumque legis vel audis; nihil e memoria effluit. 8. **Memoria est imbecilla,** *il a une mémoire ingrate.* Fallit hominem sæpe memoria; memoria vacillat; memoria illi haud satis constat; memoria homini segnis admodum est et lenta; memoria offendit sæpius; fluxa homini memoria est et infida; memoria labat interdum; facile e memoria, quæ dixerit vel audierit, homini excidunt, effluunt, elabuntur. Cf. **Obliviosus.** USUS: Bella nostra et patrum memoria gesta. Memoriæ studere, *cultiver, exercer la mémoire.* Memoriam remittere, *négliger de cultiver la mémoire.* Memoria aliquid comprehendere, et complecti. In memoria habere aliquid. In memoria res est, hæret, insidet. Memoria aliquid repetere. In memoriam rei redire. Memoriam beneficii obscurare, abstergere, delere. Memoria aliquid deponere. In memoriam redire, revocare alteri. Fortium virorum memoriam honore prosequi, amplissimis monumentis consecrare.

MĔMŎRĬTER, *De mémoire, par cœur.* SYN. E memoria, sine scripto. PHRAS. 1. **Memoriter didicit,** *il a appris par cœur.* Memoriæ mandavit; edidicit; memoria complexus est; memoria comprehendit; memoriter complexus est. 2. **Memoriter dicere,** *réciter de mémoire.* Ex memoria recitare, proferre, exponere, reddere, pronuntiare. USUS: Memoriter pronuntiavit.

MĔMŎRO, as, avi, atum, are, a. *Rappeler qqchose à qqn; raconter.* SYN. Commemoro, narro, refero. ADV. Nimis obscure. USUS: Clarorum virorum laudes memorare. Cf. **Loquor, Mentio, Narro.**

MENDĀCĬUM, ii, n. *Mensonge, fiction.* Falsitas, orationis vanitas. EPITH. Magnum atque impudens, modestum et non infacetum, honestum ac misericors, crassum, perniciosum, officiosum, jocosum, turpissimum, infestum, splendidum, triumphale. USUS: Improbi hominis est mendacio fallere, mendacium dicere. Sermonem mendaciis aspergere. Cf. **Mentior.**

MENDAX, acis, omn. gen. *Menteur; mensonger.* SYN. Vanus, fraudulentus.)(**Verax.** PHRAS. **Homo mendax est,** *c'est un menteur.* Ex fraude et mendacio constare totus videtur; ex fraude et mendacio compositus, qui omnia mendaciunculis aspergit; qui veritatem mendaciis contaminare nihil veretur; qui insignem orationis vanitatem adhibet; qui compostis ad fraudem mendaciis semper est instructus; qui mendacia struit alia ex aliis; qui mera fundit mendacia. USUS: Mendaci homini ne verum quidem dicenti credere solemus.

MENDĪCĬTAS, atis, f. *Mendicité, pauvreté.* SYN. Paupertas, inopia. EPITH. Aviditati conjuncta, summa. USUS: Ad mendicitatem redigi. In summa mendicitate esse, vivere. Mendicitatem perpeti. E mendicitate emergere. Cf. **Paupertas, Inopia.**

MENDĪCO, as, avi, atum, are, a. *Mendier.* SYN. Vitæ alimenta ostiatim quæro; stipem peto, colligo; precario victum conquiro, corrogo.

MENDĪCŬLUS, i, m. *Mendiant.* USUS: Exercitus e mendiculis rusticis collectus.

MENDĪCUS, i, m. *Mendiant.* SYN. Pauper, qui pedem in suo ponere non potest. Cui res ad manticam rediit, qui manum ad stipem porrigit; qui in summa mendicitate est, vivit. EPITH. Beatus, dives, sapiens. USUS: 1. Si paupertas malum est, nemo mendicus beatus. 2. **Adjective,** *pauvre, misérable.* Hoc genus forense exiguum est, et mendicum. Cf. **Pauper.**

MENDŌSĒ, *D'une manière défectueuse, incorrecte.* USUS: Libri mendose et vitiose scripti.

MENDŌSUS, a, um, *Plein de fautes, incorrect.* SYN. Vitiosus. USUS: Historia mendosa, in qua pars aliqua deest.

MENDUM, i, n. *Défaut, faute.* SYN. Vitium, erratum libri, etc. EPITH. Magnum. USUS: Mendum litura corrigere. Menda tollere.

MENS, entis, f. *Esprit, raison, intelligence.* SYN. Ratio, princeps animi pars, intelligentia. EPITH. Acrior, humilis, conscelerata, constans, divina, domestica, civilis, effrenata, præceps, firma, fons sensuum, humana, impia, imbecilla, incredibilis, infinita, integra, intenta, liberalis, provida, sagax, præstans, tranquilla, vegeta, demens, improvida, nefaria, singularis, sancta, tarda. PHRAS. 1. **Mente motus,** *privé de raison, insensé.* Mentis errore affectus est; a mente discessit; mente captus est; emota mente est; de mente dejectus; de stata mentis deturbatus; a mente desertus est; mentis inops est; mente non consistit. Cf. **Insania.** 2. **DEUS tibi hanc mentem indidit,** *c'est DIEU qui vous a donné cette pensée.* DEUS tibi hanc mentem dedit, injecit, indidit; in eam mentem te impulit; a DEO factum est, eam ut mentem susciperes; eo ut mentem appelleres; consilii hujus dux auctorque DEUS fuit. 3. **Ab hoc consilio mentem nemo avertet,** *personne ne pourra me détourner de ce projet.* Nemo me ab hac mente deducet, avocabit; nemo mentem meam flectet, mutabit; ab hac mente nullius suasu aut consilio deflectam, desistem. Cf. **Consilium.** USUS: 1. Mente tota, omnique animi impetu in rem incumbere. 2. **Consilium, sententia, propositum,** *intention, projet, dessein.* Dii tibi illam mentem injecere. Ab hac

mente nihil me deducet. 3. **Memoria**, *souvenir.* Venit mihi in mentem illius temporis.

MENSA, æ, f. *Table.* EPITH. Argentea, exstructa, hospitalis, maxima, publica, sancta, sana, secunda, extrema, solemnis. USUS: Mensam exquisitissimis epulis exstruere, ornare, construere, *couvrir, charger une table des mets les plus succulents.* Mensæ accumbere, accubare, *être couché à table.* Mensam tollere, removere. Secundam mensam apponere. Cibos mensæ inferre. Manum in mensam porrigere. De mensa aliquid alteri mittere. Mensarum assecla, *parasite.* Quæ ad mensam quotidianam atque epulationem pertinent. Cf. **Convivium**.

MENSĀRĬUS, ii, n. *Banquier, changeur.* SYN. Argentarius, trapezita, qui argentariam facit. USUS: Mensarii a dispensatione pecuniæ appellantur, q. **Rei nummariæ publicæ curatores**.

MENSĬO, ōnis, f. *Action de mesurer, mesurage.* SYN. Dimensio.

MENSIS, is, m. *Mois.* USUS: Mensis, quando luna solem lustrato suo cursu consecuta est. Lunæ cursus, quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur.

MENSTRŬUS, a, um, *Mensuel, qui revient tous les mois, ou qui dure un mois.* SYN. Quod mensem unum durat, et singulis mensibus fit. USUS: Menstrua cibaria. Menstruum spatium. Solis lustrationem luna menstruo spatio complet.

MENSŪRA, æ, f. *Mesure.* SYN. Modus. EPITH. Cumulatior, evidens, major. USUS: Quæ acceperis utenda, majore, si possis, mensura reddito. Cumulatiore mensura uti.

MENTHA, æ, f. *Menthe.* **Herba**.

MENTĬO, ōnis, f. *Mention, action de mentionner, de rappeler.* SYN. Sermo, commemoratio. EPITH. Fatua, honorifica, indigna. PHRAS. **Mentio de illa re nulla fuit**, *on ne fit aucune mention de cela.* Intermissa rei mentio; mentio ejus rei in perpetuum finita videbatur; nemo mentionem ea de re fecit; altum ab omnibus ea de re silentium fuit; nemo verbum injecit ea de re; mentionem ejus rei nemo intulit; nec memoria ejus rei cuiquam præsentium fuit; in oblivione jacuit ea res; nec quisquam ea de re meminit; nulla de re ferebatur mentio; nulla tum agitata est ejus rei mentio. USUS: Mentionem facere Cæsaris, de Cæsare. Mentio illata est; intermissa est. Casu incidi in eam mentionem.

MENTĬOR, īris, ītus sum, īri, d. *Mentir.* SYN. Ementior, mendacium dico, orationis vanitatem adhibeo, temporis causa fingo, vera falsis involvo, rumoribus affingo, mendacia struo, mendacii religione me obstringo. PHRAS. **Mentiris quidquid loqueris**, *tout ce que vous dites est faux, toutes vos assertions sont des mensonges.* Quidquid loqueris, a vero abest longissime; alienum a veritate est; abhorret a veritate. Quidquid loqueris, mendaciis aspergis. Mera fundis mendacia; falsa est omnis oratio tua. Quidquid loqueris, falso loqueris. Ne speciem quidem veritatis habent, quæ tu deblateras. Nullum non modo verum, sed ne verisimile quidem dictum exstat in longissima oratione tua; omnia veritati adversantur. Cf. **Mendax**. USUS: Mentiri in aliqua re, de aliqua.

MENTUM, i, n. *Menton.* **Pars subjecta ori**. EPITH. Paulo attritius. USUS: Mentum in dicendo intorquere. Sinistra mentum sublevare.

MĔRĀCUS, a, um, *Pur, sans mélange.* SYN. Merus. USUS: Vinum meracius sumere.

MERCĀTOR, ōris, m. *Marchand, commerçant.* SYN. Negotiator, qui mercaturam facit. EPITH. Callidus, peritus. USUS: Sordidi putandi sunt, qui mercantur a mercatoribus, ut statim vendant.

MERCĀTŪRA, æ, f. *Commerce de marchandises, négoce.* SYN. Negotiatio, nundinatio. EPITH. Æqua, certa, iniqua, magna, parva, pauca, publica, fucosa, fallax. PHRAS. **Mercaturam exercet** *il fait le négoce, le commerce.* Mercaturam facit; mercaturis faciendis rem quærit; mercaturæ operam dat. USUS: Ad gymnasium tanquam ad mercaturam bonarum artium profectus.

MERCĀTŬS, ūs, m. *Commerce, marché.* SYN. Nundinæ, emptorium. EPITH. Domesticus, tantus, turpissimus. USUS: Domi suæ turpissimo mercatu omnia habet venalia. Mercatum instituere, edicere.

MERCĒNĀRĬUS, a, um, *Qui fait qq. che pour une récompense ou pour un salaire.* Subst. *Journalier, mercenaire.* SYN. Conductus cum mercede, operarius, qui manuum mercede inopiam tolerat.)(**Gratuitus**. USUS: Liberalitas mercenaria non est. Illiberales et sordidi quæstus mercenariorum, quorum opera, non artes emuntur. Cf. **Merces**.

MERCES, ēdis, f. *Salaire, récompense, gain.* RAD. a **Mereo**. SYN. Pensio, præmium, pretium, fructus. EPITH. Æqua, iniqua, magna, parva, pauca, publica. PHRAS. 1. **Nihil agit sine mercede**, *il ne fait rien sans argent.* Nonnisi mercedula adductus, evocatus, quidquam officii præstat; venalis illius opera est, non liberalis; mercede agit, quidquid agit; cessat opera ejus sine manupretio. 2. **Magnam mercedem petit**, *il demande une grande récompense.* Magnum suæ arti pretium statuit; magnum operæ suæ pretium petit, exigit; laboris præmium non exiguum petit. 3. **Mercedem tuam accipies**, *vous recevrez votre récompense.* Laboris præmia feres, capies large, cumulateque; exstabit operæ tuæ merces sane cumulata; dabitur merces operæ,

persolvetur; pretium feres operæ tuæ; operæ pretium habebis; mercede donaberis promissa. USUS: Mercedem laborum constituere, promittere, proponere. Mercedem exigere, mercedem dare, tribuere, solvere, persolvere. Mercedem accipere, recipere. In loco mercedis numerare. Mercede docere.

MERCĬMŌNĬUM, ĭi, n. *Marchandise.* SYN. Merx.

MERCOR, aris, atus sum, ari, d. *Faire le commerce, trafiquer, acheter.* SYN. Nundinor, emo. USUS: Pretio aliquid mercari de aliquo. Cf. **Emo.**

MĔRĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. et **MĔREOR, ēris, ĭtus sum, eri**, d. *Mériter.* SYN. Commereo, promereor. ADV. Male, melius. PHRAS. 1. **Non mereor tantum**, *je ne mérite pas autant.* Non id est meritum meum, ut, etc. Nullum exstat in te officii tanti meritum, ut, etc. Qui mereri tantum de te potui? Majus id est meritis in te meis. 2. **Quid male de te merui?** *De quelle faute me suis-je rendu coupable à votre égard?* Quid feci, quid commerui, quid peccavi? Quam in te culpam commerui? Quod crimen in te meum est? Cf. **Delinquo, Pecco.** USUS: 1. Diurna opera decem nummos meretur. Bene de aliquo, male, perniciose merere. Pro eo, ac quisquis meretur, gratiam referre. 2. **Milito**, *servir à l'armée, être soldat.* Equo, pedibus merere, *servir dans la cavalerie, l'infanterie.* Bina stipendia in bello meruit, *il fit deux campagnes.* Cf. **Meritum, Obligatus.**

MĔRĔTRĪCĬUS, a, um, *De courtisane.* USUS: Meretricia vita, quæstus, mores.

MĔRĔTRIX, icis, f. *Courtisane.* SYN. Scortum, lupa vulgato corpore, prostibulum, quæ corpore quæstum facit; quæ pudicitiam in propatulo habet; quæ venalem habet cum forma pudicitiam; quæ copiam sui corporis facit omnibus; mulier prostituti pudoris; promortui pudoris; prostituti corporis. EPITH. Publica. PHRAS. **Meretrices conversæ sunt**, *ces courtisanes se sont converties.* A meretricio quæstu sunt abductæ; e cœno libidinis extractæ; e cœno turpitudinis emerserunt; ad vitæ honestatem sunt traductæ; ad amorem pudicitiæ sunt revocatæ; a flagitiosa consuetudine sunt abstractæ; vitam turpem cum honesta mutarunt. Multæ, quæ corpus vulgarant antea, ad frugem redierunt; ad bonam mentem sunt reductæ; e vago concubitu se ejecerunt; a turpi quæstu deserta nequitia ad bonam frugem se receperunt. Cf. **Converto.**

MERGO, is, mersi, mersum, ere, a. *Plonger dans l'eau, submerger.* SYN. Demergo, submergo; haurio.)(**Emergo.** PHRAS. **Mersus est aqua**, *il fut englouti dans l'eau.* Voraginibus submersus periit; in præruptum gurgitem haustus est; haustus est fluctibus; in profluentem mersus statim ad ima ferebatur, ima petiit, ad ima delatus est; in aquam mersum, in mare excussum, præcipitem gurgites hauserunt; infesto gurgite procella circumegit, atque hausit. USUS: Quæ se in mari mergunt et emergunt. Mergere in aquam. Mersa navis, et depressa omnes destituit.

MĔRĪDĬĀNUS, a, um, *De midi.* SYN. Tempus meridianum.

MĔRĪDĬĀTĬO, onis, f. *Le repos de midi, la sieste.* SYN. Somnus meridianus. USUS: Nunc, valetudinis causa, quod non solebam, et lucubrationes detraxi, et meridiationes addidi.

MĔRĪDĬES, ēi, f. *Midi, le milieu du jour.* SYN. Tempus meridianum, diei tempus fervidissimum. PHRAS. **Meridies erat**, *il était midi.* Medium fere diei erat; prius sol meridie se inclinaverat; appetente jam meridie; prono, devexo jam in meridiem sole. Dies jam ad umbilicum erat. USUS: 1. Ante meridiem, post meridiem. Ambulatio antemeridiana, sessio pomeridiana. 2. **Australis mundi regio**, *le midi, le sud.* Sol ad meridiem devexus.

MĔRĬTO, *A bon droit.* SYN. Jure, optimo jure, non injuria, perinde ac debuit; haud secus, quam par erat; haud injuria; pro eo ac merebatur.)(**Immerito.** Cf. **Jure.**

MĔRĬTŌRĬUS, a, um, *Qui produit un salaire, un gain; qui se loue.* USUS: Meritoria taberna, *garni, hôtel pour les gens de passage.* Meritorium vehiculum, *voiture de louage.*

MĔRĬTUM, i, n. *Mérite, bienfait.* SYN. Promeritum, beneficium. EPITH. Amplissimum, divinum, egregium, immortale, innumerabile, magnum, perpetuum, præcipuum, singulare, summum, præstantissimum. USUS: Nullam tuorum meritorum partem non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Tot tua exstant, constant in me merita. Id si feceris, omnia tua priora merita ad nihilum venient. Nullis suffragantibus meritis consulatum est consecutus. Hoc meo merito peto. Ejus merito Pisonem amo.

MĔRĬTUS, a, um, *Mérité, juste.* SYN. Justus, debitus. ADV. Omnino, populariter, recte. USUS: Merita iracundia.

MĔRŬLA, æ, f. *Merle.* USUS: Merula fusca.

MĔRUS, a, um, *Pur, simple.* SYN. Purus, liquidus. USUS: Mera monstra nuntiat. Merum bellum loquitur, *il ne parle que guerre.* Meræ nugæ. Merus veterator, purus sycophanta est.

MERX, mercis, f. *Marchandise.* SYN. Res venalis. USUS: In eam insulam omnes cum mercibus et oneribus commeant. Proba merx facile emptorem reperit.

MESSIS, is, f. *Moisson.* USUS: Messis eo anno nulla fuit. Messem facere.

MESSOR, ōris, m. *Moissonneur.* USUS: Messores videris imitari.

MESSŌRĬUS, a, um, *De moisson, de moissonneur.* Usus : Corbis, falx messoria.

MĒTA, æ, f. *Cône, pyramide; borne, fin, limite.* Syn. Conus, terminus. Usus : Umbra terræ, quæ est meta noctis. Fama ejus paulum ad metas hæsit.

MĔTALLUM, i, n. *Métal.* Epith. Perfectum. Usus : Metallum gignitur, torretur, utitur. Metallum factum, infectum, *métal travaillé, brut.*

MĒTĀTOR, ōris, m. *Celui qui mesure, qui trace une enceinte.* Usus : Castrorum ante metator, nunc urbis, quam decempeda divisit.

MĔTHŎDUS, i, f. *Méthode.* Syn. Via, ars, ratio.

MĒTĬOR, īris, mensus sum, īri, d. *Mesurer.* Syn. Dimetior, permetior, definio, norma *seu* regula describo ; pondero. Phras. **Metiebatur hominem ex se,** *il mesurait cet homme à sa propre taille, c. à. d., d'après lui-même.* Animum hominis ex suo spectabat; suo illum metiebatur pede ; exquirebat hominis indolem non ad antiquæ probitatis rationem, sed ad mores suos ; e suis moribus, non ejus vita hominem spectabat, metiebatur. Usus : Sua omnia voluptate metiri. Pecuniæ fructum utilitate metiri ; non brevitate orationis, sed rerum magnitudine orator metiendus est. E sua natura cæteros metiri.

MĔTO, is, messŭi, messum, ere, a. *Moissonner.* Syn. Demeto, frumentum succido, deseco segetem, messem facio. Usus : Ut sementem feceris, ita metes. Serito beneficium, ut metere possis fructum.

MĒTOR, aris, atus sum, ari, d. *Mesurer, limiter, délimiter.* Usus : Castra metari, *tracer le camp, dresser le camp, camper.* Uno loco metari.

MĔTŬO, is, ŭi, ere, a. et n. *Craindre, redouter.* Syn. Timeo, vereor, in metu sum, metum habeo.)(Spero. Adv. Diligentius, magnopere, plane, valde. Usus : Non tam de vita sua, quam republica metuit. Cf. **Metus, Timeo.**

MĔTŬS, ūs, m. *Crainte, frayeur.* Syn. Timor, formido, suspicio, pavor, exanimatio. Epith. Amplior, communis, consularis, diurnus ac nocturnus, falsus atque inanis, finitimus, instinctus furore, magnus, non mediocris, novus, parvus, permanens, præcipuus, præsens, quotidianus, reliquus, subsequens, summus, tantus, temerarius, inanis. Phras. 1. **Magnum ea res mihi metum incussit,** *cette affaire m'a causé de grandes craintes.* Metum attulit, obtulit, injecit, objecit, incussit ; magnum me in metum adduxit ; metu me affecit ingenti; non parvam formidinem injecit; metu me exanimavit ; percussit animum graviter ea res, et perculit. Cf. **Terreo.** 2. **In metu eram,** *je craignais, j'étais épouvanté.* Ingens me incesserat metus; metu suspensus eram ; metu frangi, debilitari, exanimari me sentiebam; cecidere animi vultu ipso timorem ex conscientia facinoris significante. 3. **Sermo tuus mihi metum omnem sustulit,** *vos paroles ont dissipé toutes mes frayeurs.* Metu me levavit; metu animum exoneravit ; metum dempsit; metu me solvit, liberavit; metum mihi levavit, ademit, depulit, abstersit ; ex metu me exemit ; metum amovit. 4. **Metum omnem posui,** *je ne crains plus du tout.* Metum omnem deposui; formidinem posui ; metum abjeci, a metu respiravi. Usus: Metus est mali exspectatio. Metum habere, *craindre, éprouver de la crainte et qqf. en inspirer.* Metu vacuum esse, *être exempt de crainte.* In metu esse, *être effrayé.* Unum in metu est, *je ne crains qu'une chose.* In metu aliquid ponere, *faire de qqchose un objet d'effroi.* In metu habeo Quintilem, *je redoute le mois de Juillet.* Cf. **Timeo, Terror.**

MĔUS, a, um, *Mon, mien, le mien.* Usus: Nihil addo de meo.

MĪCO, as, cŭi, are, n. *Se mouvoir rapidement, trembler, briller.* Syn. Vibro. Usus : 1. Venæ et arteriæ micant, *les veines et les artères ne cessent de battre.* 2. **Digitis jactis ludo,** *jouer à la mourre.* Dignus est, quicum in tenebris mices. **Est, cui tuto possis fideri,** *on peut sans crainte jouer à la mourre avec lui, même durant la nuit; on peut s'en rapporter à lui.* (Prov.)

MĪGRĀTĬO, ōnis, f. *Migration, passage d'un lieu dans un autre.* Syn. Loci mutatio, discessus. Epith. Multæ in alienum solum. Usus : Mors est quasi migratio, commutatioque vitæ.

MĪGRO, as, avi, atum, are, n. et a. *Passer d'un lieu dans un autre, s'en aller.* Syn. Alio ad habitandum eo, solum muto, verto.)(Maneo. Phras. **Ex urbe migrat,** *il quitte la ville.* In alia loca demigrat ; urbe emigrat ; aliud domicilium, alias sedes petit ; hujus civitatis solum mutatione vertit, domicilium, solum mutat ; alias sedes quærit ; alio se confert, recipit ; sedem omnium rerum et fortunarum suarum alibi collocat. Usus : 1. Migrare de vita. In cœlum migrare. Hospitium alicui renuntiare, et alio migràre. 2. **Negligo, transgredior,** *transgresser, enfreindre.* Qui jus conservat, justus, qui migrat, injustus est. Cf. **Abeo, Discedo.**

MĪLES, itis, m. *Soldat.* Syn. Bellator. Epith. Ignavus, timidus, inexercitatus, prudens, veteranus, non legionarius, ne auxiliarius quidem, fortissimus, gloriosus, horridus, nocturnus. Milites acres, boni, crudelissimi, sanctissimi, firmi ad tuendum aliquid, optimi, paratissimi, fame et egestate perditi, egentes, permulti, veteres. Phras. 1. **Milites conducere,** *enrôler des soldats.* Milites scribere, facere, conquirere, legere ; copias cogere; legiones scribere, conscribere, conficere ; exercitum scribere, conscribere, cogere, colligere,

parare, comparare, conflare, facere, conficere. Legiones explere, legionibus supplementa scribere. Delectum instituere, conficere, habere; delectu acerbo juventutem agitare; conquisitionem per agros habere. 2. **Milites fieri,** *devenir soldats.* Nomina dare in militiam; inter milites nomina dare, edere, profiteri; ad nomina danda præsto esse. 3. **Milites dimittere,** *congédier des soldats.* Milites sacramento solvere, exauctorare; exercitum dimittere 4. **Milites præclari,** *vétérans.* Durum in armis genus, longa militia efferati; omni disciplina militari eruditi; usu belli præstantes; magnorum exercituum animos gerentes; bello armisque unice facti; bello florentes ac impigri; militari indole feroces; egregia bello manus, cujus virtuti committi nihil non posset; flos roburque exercitus. 5. **Miles egregius,** *soldat illustre.* Incredibili virtute atque exercitatione in armis est; magnum in re militari usum habet; summam scientiam rei militaris habet; vir præstans animi magnitudine, et rei militaris scientia; vir bello spectatissimus; disciplina militari nobilitatus; qui in re militari floret; in armis multum studii consumpsit; vetus miles, manu strenuus et per tot annos omnes militiæ artes edoctus. USUS : Miles tiro, veteranus, auxiliarius, legionarius. Milites imperare. Milites conscribere. Milites a signis dimittere. Milites dilabuntur.

MĪLĬTĀRIS, e, gen. com. *De soldat, de guerre.* SYN. Bellicus, castrensis. USUS : Militaris labor, ratio. Res militaris. Militaris ætas **eorum, qui arma ferre possunt.**

MĪLĬTĀRĬTER, *A la manière des soldats, militairement.* SYN. More militari. USUS: Oratio militariter gravis.

MĪLĬTĬA, æ, f. *État de soldat, service militaire, guerre.* SYN. Res militaris, bellum. EPITH. Communis, muliebris, plena sollicitudinis, prima, vetus, urbana. PHRAS. **Militiam sequi,** *se faire soldat, s'engager.* In militiam nomen dare; proficisci in militiæ disciplinam; rei militari se dare; ad militiam animum adjungere. USUS : Obligare aliquem militiæ sacramento. Militiam subterfugere, detrectare, *se soustraire à l'obligation du service militaire.*

MĪLĬTO, as, avi, atum, are, n. *Être soldat, faire la guerre.* SYN. Mereo sub signis alicujus, stipendia facio, stipendia mereo. USUS : In Catonis exercitu juvenis militarat.

MILLE, *Mille.* USUS : Quid illa fortissimorum virorum millia.

MILLĒSĬMUS, a, um, *Millième.* USUS: Millesima pars.

MILLĬĀRE, is, et **MILLĬĀRIUM,** ĭi, n. *Borne, pierre milliaire.* SYN. Mille passus, millium. USUS: Ad quintum milliarium tibi occurram. A tertio milliario.

MILLĬES, *Mille fois.* USUS : Mori millies præstat, quam hæc pati.

MILLĬUM, ĭi, n. *Mille romain.* SYN. Milliare. USUS : Quot millia tuus fundus abest ab urbe? **Romani millia explicabant** sæpe **per lapides,** ut : ad tertium lapidem, *à la troisième borne.*

MILVĪNUS, a, um, *De milan.* USUS : Pullus milvinus.

MILVUS, i, m. *Milan.* Avis rapax et gallinis infesta.

MĪMA, æ, f. *Mime, comédienne.* EPITH. Comis. USUS : Omnia mimæ condonavit.

MĪMĬCUS, a, um, *De comédien, plaisant.* USUS : Scurrilis jocus et mimicus.

MĪMUS, i, m. *Mime, comédien.* SYN. Qui dicta factaque aliorum gestu quodam cum lascivia et obscœnitate imitatur. EPITH. Communes, ethologi. USUS : Alter mimos commentatur, tragœdias agit alter.

MĬNA, æ, f. *Mine, monnaie grecque d'argent ou d'or.* USUS : Aquæ sextarium mina emere.

MĬNĀCĬTER, *En menaçant, avec menaces.* SYN. Minis, aspere.

MĬNÆ, arum, f. pl. *Menace.* SYN. Minatio, comminatio, terror, terror verborum.)(**Blanditiæ.** EPITH. Facetæ, inanes, magnæ. USUS : Minæ, quæ jactantur, parum me tangunt. Alicujus minis et terrore commoveri. Clamore et minis insectari aliquem. Non ultra minas processum est. Cf. **Minor.**

MĬNĀTĬO, ōnis, f. *Action de menacer.* SYN. Comminatio.

MĬNAX, ācis, omn. gen. *Menaçant.* SYN. Horrificus. USUS : Minaces et acerbæ litteræ. Homo minax et arrogans.

MĬNĬĀTUS, a, um, *Fardé avec du minium, coloré, peint en rouge.* SYN. Ruber, miniatulus.

MĬNĬMĒ, *Le moins possible, pas du tout.* SYN. Minimum, minime omnium, nequaquam, nullo pacto, nullis conditionibus, nulla ex parte.

MĬNĬMUM, *Le moins du monde, très peu.* SYN. Perparum. PHRAS. **Minimum res meas curas,** *vous vous occupez le moins possible de mes intérêts.* In minimis res meas ponis; in extremis habes; nullo apud te numero res meæ sunt; nec digito quidem res meas attingis. USUS : Præmia apud me minimum valent.

MĬNĬMUS, a, um, *Très petit, très faible.* SYN. Tenuissimus, tantulus. USUS : Omnia minima, maxima ad me scribas velim.

MĬNISTER, tri, m. *Serviteur; aide, agent, ministre, instrument.* SYN. Administer, administrator, qui a latere est. EPITH. Impurissimus, publicus. USUS : Minister ac satelles cupiditatum. Manus multarum artium ministræ. Magistratus legum ministri. Ministrum se præbere ad aliquid.

MĬNISTRĀTOR, ōris, m. *Serviteur, domestique.* SYN. Minister.

MĬNISTRĀTRIX, icis, f. *Servante.* SYN. Ministra.

MĬNISTRO, as, avi, atum, are, a. *Servir; fournir, donner.* SYN. Servio. ADV. Diligenter, commodius. USUS : Ministrare alicui pocula. Formosi pueri ministrabant.

MĬNĬTĀBUNDUS, a, um, *Menaçant.* SYN. Minax, minitans.

MĬNĬTOR, aris, atus sum, ari, d. *Menacer.* SYN. Minor. ADV. Atrociter. USUS : Horribilia nobis omnia ferro igneque minitatur.

MĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Menacer, faire des menaces.* SYN. Minitor, terreo; vim, periculum intendo; periculum, judicium denuntio.)(**Promitto benigne.** ADV. Acerrime, crudeliter, gravius, mediocriter, vehementer, quotidie. PHRAS. **Minari atrociter cœpit**, *il commença à proférer d'horribles menaces.* Cœpit jam non per ambages minas jacere, minas jactare; terrores, et pericula denuntiare; clamore, et minis insequi; denuntiatione periculi terrere; periculum capitis ostendere; vim denuntiare; periculi metum inferre; errorem in'icere; terrores jactare et opponere; terrorem inferre; minas admovere; minas, periculum intendere; minacibus verbis perstringere; periculum capitis ostentare; minaciter fremere; minis territare; formidines opponere; clamore et minis insectari. USUS : Hostis teterrimus omnibus bonis tormenta et cruces minatur.

MĬNŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Rendre plus petit, diminuer, amoindrir.* SYN. Diminuo, detraho, derogo, delibo, exhaurio, extenuo, levo, elevo, debilito, frango. PHRAS. 1. **Homo improbus gloriam meam opesque minuit**, *ce scélérat a ruiné ma gloire et ma fortune.* Pennas mihi, facultatesque meas incidit; de laudibus æque, ac fortunis cumulum deruit; de opibus, ac amplitudine multum detraxit; de fortunis, et honorum præsidiis multum deripuit. 2. **Minuere dignitatem meam satagit**, *il s'efforce d'affaiblir ma gloire.* Deformandi mei causa, detrahendæ spoliandæque dignitatis gratia multa molitur. Non modo ad salutem meam exstinguendam, sed et gloriam infringendam contendit; invidia laudem virtutis meæ obterit, gloriam eludit; id spectat unice, ut meam elevet auctoritatem, gloriam dignitatemque infringat. 3. **Res tua in dies minuitur**, *vos ressources diminuent de jour en jour.* Res tua in dies deterior fit, deficit, consumitur, minor evadit, in deterius ruit, corroditur, dilabitur; non solum non augetur, verum etiam aliquid deperdit; fortunæ tuæ in dies aliquid detrimenti capiunt, comminuuntur, diminuuntur; fortunarum in dies aliqua fit diminutio. 4. **Oratio tua mirifice mihi dolorem minuit**, *vos paroles ont considérablement apaisé ma douleur.* Dolorem leniit, levationem doloris attulit; magna de dolore diminutio facta est ex sermone tuo; decrevit dolor ac prope evanuit; sublata ac sepulta est omnis tristitia. Tuæ orationis fomentis mitigatus dolor est, attenuatus, imminutus, doloris ille æstus deferbuit, subsedit, consenuit, infractus est et debilitatus; levare dolorem, luctum oratio tua sic visa est, ut pene exhauriret. 5. **Res meas et mĕrita, quantum potest, minuit**, *il affaiblit, autant qu'il peut, ma fortune et ma réputation.* Laudem meritorum meorum verbis elevat, verbis extenuat, eludit; de meritorum meorum laudibus cumulum deruit; de meritorum meorum amplitudine multum detrahit, decerpit. Cf. **Detraho.** USUS : Minuere vectigalia, sumptus.

MĬNUS, *Moins.*)(**Plus.** USUS : Præstitimus patriæ non minus, quam debuimus. Quatuor mensibus, sex diebus minus navigavimus. Sæpe, quæ prædicta sunt, minus eveniunt.

MĬNŪTĀTIM, *Par petits morceaux, en détail.* SYN. Gradatim, tenuiter, parce, exiliter, jejune. USUS : Minutatim interrogare, *interroger par petites questions de détail.*

MĬNŪTĒ, *En petites parties; d'une manière commune, mesquine.* SYN. Exiliter, jejune, anguste, tenuiter. USUS : Grandia minute dicere, *dire des choses importantes dans un style mesquin.*

MĬNŪTUS, a, um, *Petit; mesquin, pauvre.* SYN. Angustus, parvus.)(**Grandis.** ADV. Sane. USUS : Genus orationis minutum, exile, aridum, concisum, fractum. Animus minutus et angustus. Orator præstat minutis imperatoribus. Minuta diligentia utitur, et anxia. Minutissimis ictibus excarnificatus, *tué à coups d'épingles, qu'on a torturé à petit feu.*

MĪRĀBĬLIS, e, gen. com. *Prodigieux, étonnant, admirable.* SYN. Admirabilis, mirus, mirificus, mirandus. USUS : Hæc non modo mirabilia sunt, sed prodigiis simillima. Re et dictu inopinatum et mirabile. Mirabilis copia dicendi. Cf. **Mirandus.**

MĪRĀBĬLĬTER, *D'une manière merveilleuse, admirable.* SYN. Admirabiliter, mirandum in modum, mire, mirifice. USUS : Omnes mirabiliter de te loquuntur et sentiunt.

MĪRĀCŬLUM, i, n. *Prodige, merveille, miracle.* SYN. Prodigium, portentum. PHRAS. 1. **Miracula patrat**, *il fait des prodiges.* Res supra naturæ vim et ordinem multas efficit; miranda quædam opera, et humanis viribus majora efficit; miracula edit; majora naturæ viribus exsequitur; multa ejus exstant opera, non humana, sed divina virtute perpetrata. 2. **Vir miraculis clarus**, (VULG. miraculosus), *homme qui fait des miracles.* Vir, per quem divina virtus admiranda multa patravit;

operibus supra vim ordinemque naturæ patratis; miraculorum gloria, multis supra naturæ vim editis operibus clarus. USUS : Miracula edere. Miraculo illud mihi erat.

MĪRANDUS, a, um, *Étonnant, merveilleux.* SYN. Mirabilis, admirabilis, quod multum habet admirabilitatis. PHRAS. **Miranda res visa est omnibus,** *la chose parut à tous digne d'admiration, surprenante, merveilleuse.* Miraculo erat omnibus; nulli non admirationem movit rei insolentia; omnium in se oculos convertit; admirabilitatem magnam ea res habuit; res humana major visa est omnibus; res ea omnes stupore ac silentio defixit. Cf. **Admiratio.** USUS : Opus mirandam in altitudinem exstructum.

MĪRĀTĬO, ōnis, f. *Admiration, étonnement.* SYN. Admiratio. USUS : Causarum ignoratio in re nova mirationem facit, *dans un fait nouveau l'ignorance de la cause fait naître l'étonnement.*

MĪRĒ, *Étonnamment, beaucoup, fort.* SYN. Mirabiliter. USUS : Omnes tibi mire favent.

MĪRĬFĬCE, *D'une façon merveilleuse, surprenante.* SYN. Mire, admirabiliter. USUS : Mirifice me delectat hoc.

MĪRĬFĬCUS, a, um, *Qui produit l'étonnement, l'admiration; merveilleux.* SYN. Mirus, admirandus, admirabilis. USUS : Mirificam cepi voluptatem.

MIRMILLO, ōnis, m. *Gladiateur.* SYN. Gladiator.

MĪROR, aris, atus sum, ari, d. *Admirer, s'étonner.* SYN. Admiror, demiror, obstupesco; mirum, mirandum, mirabile mihi videtur. ADV. Admodum, magnopere, vehementer, maxime. PHRAS. **Miror de ea re vehementer,** *cette chose m'étonne considérablement.* Magna me tenet admiratio hujus rei; magna hujus rei capior admiratione; magna me incessit eo de negotio admiratio; admirationi mihi ea res est; admiratione afficior, cum intelligo etc.; movet admirationem ea res. Cf. **Admiror, Obstupesco, Stupor.** USUS : Non dubito, quin mireris et stomacheris etiam. Miror, quid causæ sit, ea de re. Id vehementer miror. Cf. **Mirandus.**

MĪRŬS, a, um, *Étonnant, merveilleux.* SYN. Mirabilis, mirificus. PHRAS. **Mira sunt quæ narras,** *vous racontez des choses bien surprenantes.* Portento similia narras; mera monstra nuntias. Quid tam novum, tam præter consuetudinem, quid vero tam inauditum, tam inusitatum, tam singulare, tam incredibile, ac illud, quod memoras? Non hæc mirabilia modo, sed prodigiis similia sunt, quæ commemoras. USUS : Mirum, ni videas. Mirum me desiderium tenet. Sales in dicendo mirum quantum valent. Nec mirum, si, etc. Cf. **Mirandus.**

MISCĔO, es, cŭi, mistum et mixtum, ere, a. *Mêler, unir, confondre.* SYN. Permisceo, turbo, confundo, perturbo. PHRAS. **Miscere se negotiis,** *s'immiscer dans les affaires.* Immiscere se, se ingerere, se inserere negotiis; offerre se negotiorum tumultui; implicare se alienis negotiis. 2. **Miscebuntur omnia et turbabuntur,** *tout sera bouleversé et confondu.* Ingens inde perturbatio rerum omnium, et confusio consequetur. Confuse omnia agentur; omnia in motu, conversione rerum, confusione et perturbatione versabuntur. Cf. **Turbo.** USUS : Miscere venenum, potionem. Rempublicam turbare et miscere.

MĪSELLUS, a, um, *Pauvre, malheureux.* SYN. Miser.

MĬSER, ĕra, ĕrum, *Misérable, malheureux, triste; mauvais.* SYN. Calamitosus, ærumnosus, infelix, afflictus, prostratus, jacens.)(**Beatus.** PHRAS. **Miser sum,** *je suis malheureux.* In magna calamitate versor; in summa infelicitate versor; premor, circumventus sum, conflictor, afficior maximis calamitatibus; jaceo in calamitate; vitam vivo, ago, duco, exigo calamitosam; miserrima sum conditione; ea videor conditione natus, nihil ut boni videam in vita, nihil ut mali non sustineam. Nemo omnium, qui vivunt, infelicior me est et infortunatior. Meas miserias nulla æquat infelicitas. Mea est miserrima conditio. Omnibus vexor, perturbor, exagitor infortunii casibus, calamitatibus, miseriis, malis. Omnes me premunt miseriæ. Infesta, infensa, adversa, iniqua mihi sunt omnia. Nulla est tam misera fortuna, quam mea fortuna non superet, quæ sit cum mea fortuna conferenda, quæ non infra meam fortunam sit. Miserrimo sum fato natus; nemo, qui in terris degunt mortalium, deteriore fato est, ac ego. Fatum hoc meum est, ut miserrima quæque subeam, sustineam. Hæc mihi nascendi dicta lex est; ut amarissimam fortunam in omni vita degustarem; nunquam ut secunda fortuna uterer; nunquam ut miser non essem; perpetuis ut vexarer miseriis: perpetuis ut angerer, cruciarer, torquerer, afficerer malis. Infausto nimium adversoque sidere natus sum. Mecum infeliciter agitur. Prorsus infeliciter ago. Suas in me vires fortuna nunquam non exercet. Nihil fingi potest mali, quo non urgear. Omnibus me fortuna machinis, omni me telorum genere, suis me fortuna, quantascumque habet, opibus ac viribus oppugnat. Non adversa tantum, sed eversa penitus est mea fortuna. Sortem meam fortuna crudelius aggravat; eo redactus sum, ut melioris spei nullus mihi relictus locus sit; morte graviorem vitam exigo. Cf. **Actum est, affligo.** USUS : Nihil tam miserabile, quam e beato miser, *rien n'est si digne de pitié que celui qui d'heureux est devenu malheureux.*

MĬSĔRĀBĬLIS, e, gen. com. *Digne de pitié; lamentable.* SYN. Miserandus. ADV. Mire. PHRAS. **Miserabilis est,** *il est digne de pitié.* Homo fractus ac prope dissipatus; gravissimo

fortunæ vulnere percussus ; circumventus morbo et inopia ; afflictus, debilitatus et omni spe salutis orbatus ; afflictus atque eversus ; mœrore ac miseriis perditus ; fractus malis, debilitatus et abjectus metu ; malis confectus ; deformatus ærumnis ; coopertus miseriis ; ad summam infelicitatem redactus. USUS : Casus fortunæ miserabilis. Cf. **Miser, Miseria.**

MĬSĔRĀBĬLĬTER, *D'une manière lamentable, misérablement.* SYN. Miserandum in modum. USUS : Miserabiliter emori. Epistola miserabiliter scripta, *lettre touchante, écrite dans des termes pathétiques.*

MĬSĔRANDUS, a, um, *Digne de pitié, à plaindre.* SYN. Miserabilis. USUS : Oratio tua omnibus miseranda est visa. Cf. **Miser, Misericordia.**

MĬSĔRĀTĬO, ōnis, f. *Compassion, pitié.* SYN. Commiseratio, misericordia. EPITH. Multa, flebilis. USUS : Miseratio nascitur, odia concitantur. Ad miserationem promovere judices. Cf. **Misericordia.**

MĬSĔRĒ, *Misérablement, malheureusement.* USUS : An pace turpiter, an bello misere vivendum esset, nondum sciebamus.

MĬSĔRĔOR, ēris, ertus sum, eri, d. *Avoir pitié, compassion de qqn.* SYN. Me miseret, miseror, misericordia me tenet alicujus ; misericordia commoveor. PHRAS. **Misereor egentium,** *j'ai compassion des pauvres.* Frangor sæpe misericordia egentium; egentium misericordia me cepit; miseror illorum fortunam; egentium subit me sæpe miseratio; moveor egestate hominum ; eorum inopia et egestate ad misericordiam adducor ; misericordiam in egentes verto. Cf. **Commiseror.** USUS : Supplicum tandem miserere.

MĬSĔRET, imp. *J'ai pitié de qqn ou de qqchose.* USUS : Miseret me tui. Cf. **Misericordia.**

MĬSĔRĬA, æ, f. *Misère, détresse; peine, embarras; douleur.* SYN. Calamitas, ærumna.)(**Felicitas.** EPITH. Diuturna, insignis, perennis, præsens, sempiterna, summa, summo dedecore conjuncta, voluntaria, afflicta, aliena, communis, maxima, tanta. PHRAS. I. **In summis miseriis versatur respublica,** *la république est dans la plus grande détresse.* Res ubique asperæ sunt et turbidæ ; durissima sunt reipublicæ tempora ; in discrimen extremum venimus. Nihil est, unde nos reficiamus, aut ubi lapsi resistamus. In fortuna miserrima et luctuosissima destituti sumus. Quanta hæc caligo temporum ! quæ flammæ quassatæ reipublicæ ! quæ pestes, quæ bonorum omnium naufragia ! quot incommodis conflictamur? in quas miserias projecti sumus et præcipitati? quibus in angustiis res est ? quibus difficultatibus premimur? quibus undique miseriis obsidemur? Ita sunt debilitata omnia et prope exstincta ; tanta malorum impendet Ilias ; adeo nihil consilio, nihil ordine, nihil ratione agitur, ut nihil possit esse miserius, perditius, fœdius. 2. **In tantis miseriis quæ potest esse consolatio reliqua ?** *Dans de si grands malheurs, quelle consolation peut nous rester!* In tantis tenebris ; tam turbidis in rebus ; in hac flamma rerum, et perturbatione temporum ; in his asperitatibus rerum, acerbitatibus temporum ; in hac orbis terrarum perturbatione ; in tanta rerum omnium amissione, et desperatione recuperandi ; in fortuna adeo afflicta ; in hac iniquissima vitæ conditione ; in his, quibus jactamur, fluctibus ; in hac injustissima temporum calamitate ; in tanta vi ac acerbitate ; in hac temporum iniquitate ; in ista caligine ac tenebris, quæ totam rempublicam occuparunt ; in tanta difficultate, summisque angustiis rerum necessariarum ; tam dubiis in rebus, quibus æternam mihi impositam ærumnam arbitrarer ; in tanto reipublicæ vulnere ; in tam ægra, et prope deposita reipublicæ fortuna ; in hac vexatione, in hoc squalore et lacrimis reipublicæ ; cum patriæ eversiones, exilia civium, liberorum orbitates prope in oculis sint, quid miserius, quid acerbius, quid luctuosius esse potest? cum tam multiplici clade fœdetur annus ; cum amissio meorum, interitus patriæ, exilium, servitus impendeant, jaceo sine sermone, sine cogitatione, inque lacrimis et sordibus tabescendum mihi video. USUS : **In maximam miseriam incidere,** *tomber dans de grands malheurs.* In miseriis esse, versari. Miseriis premi, cooperiri, *être dans le malheur.* Miseriam levare, lenire, *soulager les maux.* E miseriis eripere, a miseria vindicare, *arracher au malheur.* Tantisper a miseria aberrare, *se distraire un peu.*

MĬSĔRĬCORDĬA, diæ, f. *Compassion, commisération, miséricorde.* SYN. Miseratio, clementia. EPITH. Aliena, grata et jucunda, magna, maxima, mira, pristina, similis, singularis. PHRAS. I. **Est misericordia dignus,** *il est digne de commisération.* Dignus est, qui perfugium in vestra misericordia habeat; cui misericordia impertiatur, tribuatur, adhibeatur ; is est, qui misericordiam moveat merito suo; qui facile alliciat ad misericordiam quemlibet; dignus est, cujus misericordia quemlibet teneat; cujus calamitas perspecta misericordiam concitet, commoveat; ad misericordiam quoslibet adducat ; qui receptum ad vestram misericordiam habeat. 2. **Misericordiam tuam implorat,** *il implore votre pitié.* Misericordiam tuam exposcit, requirit, captat, implorat; ut ignoscas, ut miserearis sui, orat; ut ex ista se ærumna extrahas, rogat atque obsecrat; orat, obsecrat, ut misericordia sui te capiat ; ut vicem ejus misertus misericordiam tribuas, impertiaris. USUS: Misericordiam alicujus implorare, *implorer.* Misericordiam movere, commovere, concitare, *exciter.*

Ad misericordiam allicere, vocare, revocare, adducere, *amener à la miséricorde*. Misericordia capi, teneri, moveri, commoveri, *être touché de pitié*. Misericordiam tribuere, impertiri, adhibere, *accorder sa pitié à qqn, témoigner de la compassion*. Misericordiam magnam habere, *inspirer une profonde pitié*.

MĬSĔRĬCORS, dis, omn. gen. *Compatissant, miséricordieux*. Syn. Clemens, propensus ad misericordiam, cujus animus alieno incommodo facile commovetur.)(**Severus, crudelis.** Usus : Misericordem se vir bonus mitemque præbuit. Cf. **Misericordia.**

MĬSĔROR, aris, atus sum, ari, d. *Avoir compassion, avoir pitié*. Syn. Commiseror. Usus : Non queo satis communem omnium nostrum conditionem et hujus fortunam miserari, *je ne puis trop déplorer notre condition commune et la mauvaise chance de cet homme*. Cf. **Misereor.**

MISSA, æ, f. *Messe, office divin*. Syn. Sacrificium divinum, res divina, res sacra. Epith. Sacrosancta, celebrata pro defunctis. Phras. 1. **Missam facere**, *célébrer la messe*. Sacrificare; sacrificium, sacrum, rem divinam facere, conficere, peragere; sacris operari; rem sacram perpetrare; cœlestem hostiam immolare; cœlesti victima litare. 2. (**Missam solemnem celebrare**, Vulg.), *chanter une messe solennelle*. Apparatissima pompa rem divinam facere; augustiori ritu, pompa, cerimonia sacris operari; divinam hostiam offerre; maximis cerimoniis inter symphoniacos *vel* musicos concentus rem divinam conficere. 2. **Ad missam ministrare**, *servir la messe*. Sacerdoti sacris operanti ministrare; sacrificanti, rem sacram peragenti inservire. 4. **Missam audire**, *entendre la messe*. Interesse divinis sacris, divino sacrificio. Rem divinam obire; divinis assistere; sacrificio adesse. 5. **Parare se ad sacrum Missæ officium**, *se préparer à la célébration du saint Sacrifice*. Ad rem divinam se comparare! se ornatu sacrificantis induere. 6. **Missam pro defunctis legere**, *dire la messe pour les morts*. Sacrum piaculare facere; funebre sacrum facere; rem divinam in subsidium piorum manium facere; offerre cœlestem hostiam in subsidium vita functorum. 7. **Intra Missam**, *pendant la messe*. Inter sacrificandum; inter rem divinam; sub sacrificio divino. 8. **Post Missam**, *après la messe*. Re divina peracta; perpetratis rebus divinis; secundum rem divinam; perpetratis sacris; peracto sacrificio; ab re sacra; a sacris.

MISSĬLIS, e, gen. com. *Ce qu'on jette, ce qu'on lance;* subst. e, is, n. *Trait, javelot*. Usus: Saxa; tela missilia.

MISSĬO, ōnis, f. *Action d'envoyer, envoi*. Usus : 1. De litterarum rariore missione frustra accusor. 2. **Dimissio**, *congé*. Missione militem donare. 2. (**Sacra Missio**, *mission*, Vulg.), **Latine** : Expeditio sacra.

MISSŪS, ūs, m. *Envoi; portée*. Syn. Missio. Usus : Balbus ad me venit, missu Cæsaris. Missus telorum, lapidum.

MĪTESCO, is, ere, n. *Devenir doux, tendre; mûrir*. Syn. Mitior fio. Usus : Uvæ a sole mitescunt.

MĪTĬGĀTĬO, ōnis, f. *Adoucissement*. Syn. Delinitio, excusatio. Usus : Licentia, si nimium acrimoniæ habueris, multis mitigationibus lenietur.

MĪTĬGO, as, avi, atum, are, a. *Rendre doux, adoucir, calmer, fléchir*. Syn. Mitiorem facio, lenio, placo, sedo, flecto. Adv. Facile. Usus : Eum ordinem tibi reconcilies, multisque humanitatis condimentis mitiges. Dolor vetustate mitigatur. Ætas omnia, et dies mitigabit. Ex agresti vita ad humanitatem mitigatus. Cf. **Lenio.**

MĪTIS, e, gen. com. *Doux*. Syn. Moderatus, placatus, lenis, mansuetus.)(**Asper, durus, ferus, immanis.** Usus : Homo mitissimus et lenissimus. Est illi mite ac tractabile ingenium. Cf. **Lenis, Mansuetus.**

MĪTRA, æ, f. *Mitre, coiffure orientale*. Syn. Redimiculum, muliebre capitis ornamentum in coronæ modum.

MITTO, is, misi, missum, ere, a. *Envoyer, députer*. Syn. Ablego.)(**Accipio.** Phras. **Hominem statim mitte**, *envoyez aussitôt un homme*. Hominem, si nondum profectus est, quamprimum fac extrudas, dimittas, submittas, amandes in Græciam; ad illum alleges. Usus : 1. Mitto tibi, ad te litteras. Nullam pro republica vocem misit, *il n'a pas fait entendre sa voix pour la défense de la république*. 2. **Omitto**, *congédier, bannir, chasser*. Certamen, iram, lacrimas mitte. 3. **Invado**, *jeter, lancer, etc.* Mittere se in hostem. 4. **Educo**, *émettre, tirer*. Mittere sanguinem alicui, *saigner qqn*.

MIXTUS, a, um, *Mêlé*. Syn. Confusus, concretus. Usus : Voluptate et molestia mixtus amor.

MŎBĬLIS, e, gen. com. *Mobile, changeant*. Syn. Volaticus, volubilis, instabilis, inconstans, fluxus, quod modo huc, modo illuc transfertur.)(**Constans, stabilis.** Usus : 1. Oculus mobilis et lubricus. 2. **Levis, caducus, mutabilis, fluxus**, *inconstant*. Te tam mobili in me animo fore non putabam. Cf. **Inconstans, Varius.** (**Mobilia**, Vulg.), *les biens meubles, le mobilier*. **Latine** : Res moventes, supellex, instrumentum domesticum, quæ moveri possunt. Præda, quæ rerum moventium sit.

MŎBĬLĬTAS, atis, f. *Inconstance, légèreté*. Syn. Inconstantia.)(**Constantia.** Epith. Celerrima. Usus : Quid inconstantia, mobilitate, levitate turpius? Cf. **Inconstantia.**

MŎBĬLĬTER, *Rapidement, promptement*. Usus : Animus mobiliter agitatus.

MŎDĔRĀTĒ, *D'une manière modérée, avec mesure.* SYN. Modeste, modice, temperate, temperanter, parce, restricte, abstinenter. PHRAS. **Dignitate moderate usus est,** *il usa de son autorité avec modération.* Modice et scienter usus est; modice et modeste; modeste et abstinenter se in prætura gessit; parce et molliter potestate usus est; in jubendo parcus erat et verecundus; temperate magistratu suo usus est; parce ac restricte potestate sua usus est.

MŎDĔRĀTĬO, ōnis, f. *Modération, mesure.* SYN. Modestia, modus, temperantia, mediocritas, temperatio, gravitas.)(**Superbia, libido, incitatio.** EPITH. Certa, continens, divina, facilis, magna, singularis, summa. USUS: Etiam in jocando adhibenda, tenenda, servanda est moderatio. Ad usum nostrum definita moderatio rei familiaris. Cf. **Moderatus.**

MŎDĔRĀTOR, ōris, m. *Qui dirige, qui gouverne.* SYN. Rector, gubernator. USUS: Tu eris moderator omnium consiliorum meorum. Divina providentia fictrix et moderatrix materiæ.

MŎDĔRĀTUS, a, um, *Modéré, sage, tempérant.* SYN. Temperatus, æquabilis.)(**Asper, durus.** PHRAS. **Vir est moderatissimus,** *cet homme est très modéré.* Vir est summa æquitate, temperantia, et bonitate naturæ; qui rebus in omnibus mediocritatem sectatur; in quo summa verecundia et quidam quasi ornatus vitæ temperantia et modestia; quo justiorem, temperantioremque habemus neminem; vir est moderationis expertæ; medii et moderati consilii; qui et temperare suos impetus, et severitatem comitate miscere pulchre norit. Vir est, qui et iram tenere, et in ordinem sese ipse norit cogere; qui in rebus omnibus consilium et modum adhibeat; in quo nihil materiæ neque ad cupiditatem, neque ad audaciam esse videtur; qui acerbiore in neminem imperio, præterquam in se utatur. Cf. **Modestus.** USUS: Vir castus, moderatus, sanctus. Nihil in eo, nisi ingenuum, moderatum, pudens, pudicum. Convivium moderatum et modestum.

MŎDĔROR, aris, atus sum, ari, d. *Modérer; régler, disposer, gouverner.* SYN. Modum abhibeo, rego, tempero, guberno, moderationem adhibeo, metior. ADV. Diligenter, vehementer, magnopere. PHRAS. I. **Moderari sibi novit,** *il a appris à se modérer.* Novit imperare animo, sibi, cupiditatibus; continere linguam, manus a præcipiti impetu; dare spatium iræ, continere dolorem, odium, etc.; cohibere iram, libidinem; modum figere effrenatæ cupiditati; effrenatos animi impetus tanquam in gyrum rationis ducere. Cf. **Cohibeo, Coerceo, Frenum, Domo.** 2. **Vix moderari mihi possum, quin, etc.** *je puis à peine m'empêcher de...* Vix me teneo, vix teneri possum, quin, etc.; vix tempero manibus; vix me retineo; temperatum ægre est. USUS: Te hortor, ut omnia gubernes et modereris prudentia tua. Sententiam suam non sua, sed reip. utilitate moderari. Auditorum aures moderantur oratori.

MŎDESTĒ, *Avec modération, mesure, modestie.* SYN. Moderate. USUS: Modeste, temperanter et graviter se gessit. Cf. **Moderate.**

MŎDESTĬA, æ, f. *Modération, mesure, réserve, retenue, modestie.* SYN. Modus, moderatio, pudor. EPITH. Singularis, summa, virginalis. USUS: Modestia est in animo continens moderatio cupiditatum omnium, per quam pudor honestus claram et stabilem comparat auctoritatem. Cf. **Modestus.**

MŎDESTUS, a, um, *Modéré, modeste, réservé, sage.* SYN. Pudens, minime ambitiosus, commodus. PHRAS. I. **Homo est perquam modestus,** *cet homme est on ne peut plus réservé.* Modestissimis est moribus; summo pudore ac temperantia; ad omnem modestiam compositus; ita compositis est moribus, ut nec manum, nec oculum sine causa moveat, et decorum in statu ac incessu teneat; motu omni, ac statu pudorem, ingenuitatemque præstat; modestiæ speciem præ se fert pulcherrimam; commendat hominem verecundus pudor, index probitatis, virtutumque custos. 2. **Homo est animo perquam modesto,** *cet homme est très modéré.* Minime ambitiosus est; animo egregie imperare novit; is est, qui et fortunæ magnitudinem possit capere, nec insolentius se efferre; qui fortunam utramque modeste ferat; qui a cupiditate remotissimus; cujus ex ore nunquam neque insolens, neque gloriosum quidquam exire soleat; qui a fastu omni, ac supercilio absit quam longissime. USUS: Modestus et frugi vir. Cf. **Moderatus.**

MŎDĬCĒ, *Dans la mesure convenable, discrètement; médiocrement.* SYN. Moderate, mediocriter, modeste. USUS: Modice et scienter honore usus est. Modice illum laudabo, aut etiam intra modum.

MŎDĬCUS, a, um, *Médiocre, modique.* SYN. Mediocris, paucus. ADV. Valde. USUS: I. Pecunia mea est ad vulgi opinionem mediocris, ad meam modica. 2. **Mediocris, temperatus,** *moyen, tempéré.* Genus dicendi modicum. Esca modica uti. Cf. **Paucus.**

MŎDĬFĬCĀTUS, a, um, *Mesuré, modifié.* SYN. Ad certum modum traductus. USUS: Verba ab oratore modificata et inflexa quodammodo, *mots dont le sens a été modifié et en qq sorte détourné par l'orateur.*

MŎDĬUS, ii, m. *Mesure pour le blé; boisseau contenant 16 setiers ou la sixième partie d'un médimne grec.* SYN. Sexta pars medimni. EPITH. Multi, pleni.

MŎDO, *Récemment, tout à l'heure, naguère.* SYN. Paulo ante, memoria nostra, nunc,

solum. USUS : 1. Modo uno tempore tot viri clari interiere. 2. **Saltem**, *au moins, du moins*. Qui hæc mediocriter modo considerarit. 3. **Nunc**, *maintenant*. A studiis ante solatium, modo salutem petimus. 4. **Tantummodo**, *seulement, exactement*. Hæc omnibus, si ea mediocriter modo considerentur, pertractata esse possunt.

MŎDŬLĀTĒ, *D'une manière mesurée, cadencée*. SYN. Concinne, numerose, composite. USUS : Fidibus modulate canere.

MŎDŬLOR, **aris**, **atus sum**, **ari**, d. *Mesurer, diriger, régler*. SYN. Metior, moderor. USUS : Hominum auribus vocem natura modulatur ipsa. Ipsa natura quasi modulatur hominum orationem. Cf. **Cano**.

MŎDŬLUS, **i**, m. *Petite mesure*. SYN. Parvus modus. USUS : Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est, *il est vrai que chacun se mesure à sa taille et se chausse à son pied* (PROV.).

MŎDUS, **i**, m. *Mesure ; manière*. SYN. Mensura. EPITH. Amabilissimus, antiquus, aptus, austerus, bonus, certissimus, florentior, gravis, humanus, magnus, bonus, naturalis, novus, simplex, varius. Hostilis, incredibilis, major, mirandus, miserandus, saliaris, servilis; multi, pressi, flebiles, tardiores, toti. PHRAS. 1. **Perge, quo cœpisti modo**, *continuez à agir de la même façon*. Quam eatenus viam, quam rationem rerum gerendarum secutus es, persequere ; quam viam, quam rationem rerum tuarum inivisti, instituisti, ingressus es, tene ; quo tenore res tuæ fluere cœpere, eodem ut decurrant, vide. Quæ tibi ratio viaque principio tentata est in rebus tuis, eadem procedant reliqua. Perge tenere viam, quam instituisti. 2. **Nunc primum intelligo, quo modo ad honores sit contendendum**, *je comprends maintenant comment on peut parvenir aux honneurs*. Qua ratione via munienda sit ad honores ; qua via grassandum ad honores ; quo artificio, quibus artibus aditus ad honores recludendus. Nunc tandem vias teneo, nosco, quibus ad honores pervenitur. 3. **Modus omnibus in rebus servandus est**, *en toutes choses, il faut garder la mesure convenable*. Omnibus in rebus tenendus, servandus modus est; modum unicuique rei statuere, constituere, finire, definire, terminare, necesse est; ordo in rebus omnibus adhibendus est, et modus. Omnibus in rebus modum retineas ; lineam teneas, necesse est. 4. **Cave modum excedas**, *prenez garde de dépasser les bornes*. Cave, lineam transeas; fines transeas ; modum transgrediaris ; modum transeas, excedas ; extra modum prodeas. Cf. **Transeo**. USUS : 1. Id more et modo fecit. Tristitiæ modum res ipsæ terminabunt. Magnum agri modum possidet. Extra, præter, supra modum sumptu prodire. Homo mirum in modum, mirandum, admirabilem in modum, servilem in modum patiens. Modum finire. Modum transire. 2. **Finis**, *terme, bornes, fin*. Modum tandem orationis faciamus. Quare faciam modum lugendi. 3. **Conditio**, *condition, genre*. Homines cujusquemodi. Ejusdemmodi labor. Jus prætorum uniusmodi et simplex. 4. **In musicis**, *les modes en musique*. In musicis numeri et voces et modi.

MŒCHUS, **i**, m. *Adultère, débauché*. SYN. Adulter. Cf. **Adulterium**.

MŒNĬA, **ōrum**, n. pl. *Murs de défense, remparts*. SYN. Muri urbis. EPITH. Extrema. USUS : Urbes mœnibus sepire, circumdare, cingere, vallare. Mœnia quatere.

MŒRĔO, **es**, **ere**, n. et a. *Être triste, affligé ; déplorer*. SYN. Doleo, lugeo, gemo, in mœstitia sum, in mœrore jaceo, voce et querelis dolorem indico, significo. USUS : Filii mortem, de filii morte graviter mœrebat. Cf. **Lugeo**, **Mœror**, **Tristis**, **Gemo**.

MŒROR, **ōris**, m. *Tristesse, deuil, gémissement*. SYN. Mœstitia, tristitia, luctus, squalor, ægritudo. EPITH. Assiduus, communis, dignus, domesticus, incredibilis, infinitus, luctuosus, magnus, novus, major, patrius, quotidianus, summus, tantus. PHRAS. **In magno mœrore sum**, *je suis accablé de tristesse*. In maximo mœrore jaceo, versor ; mœrori me dedi ; mœrore laceror, urgeor, conficior, affligor; in mœstitia sum; in squalore et luctu sum; sordibus et squalore obsitus sum. Cf. **Luctus**, **Tristitia**, **Lacrimæ**. USUS : Mœrorem suscipere, *ressentir du chagrin*. Mœrorem minuere, deponere, *mettre un terme à sa douleur*. A mœrore recreari, *être soulagé, ranimé*.

MŒSTE, *Tristement*. SYN. Cum mœrore.

MŒSTĬTĬA, **æ**, f. *Tristesse, chagrin, affliction*. SYN. Mœror, tristitia.)(**Hilaritas**. EPITH. Præsens, tanta. Severitas et quasi mœstitia orationis. Graves modi mœstitiam inferunt. In mœstitia esse. Mœstitiæ resistere. Cf. **Mœror**.

MŒSTUS, **a**, **um**, *Triste, affligé*. SYN. Tristis, mœrens, sordidatus, incultus, horridus, capillatus, squalidus.)(**Hilaris**. USUS : Vultu mœsto, conturbato. Mœstum senem excitavi, in spem erexi. Cf. **Tristis**.

MŎLA, **æ**, f. *Farine sacrée, c.-à.-d., grains de blé torréfié, mêlé de sel, qu'on répandait sur la tête des victimes*. SYN. Far tostum et sale respersum, libatio. USUS : 1. Extis molam simul et vinum inspergunt. 2. **Lapis quo frumentum frangitur**, *meule, moulin*. Rhodi molis potius, quam Moloni operam dedit.

MŌLES, **is**, f. *Masse informe, grande, lourde*. EPITH. Tanta, major, insana, mirifica. USUS : Moles oppositæ fluctibus. Ad utrumque portus cornu moles jecimus. Molem injuriæ vix sustineo. Molem mali a cervicibus reipubl. depellere. Quas aras ille cæsis lucis,

substructionum insanis molibus oppresserat. Moles superba, magnifica.

MŎLESTĒ, *Avec peine, à regret.* SYN. Graviter. PHRAS. **Moleste fero nonnullorum stultitiam**, *je supporte difficilement la sottise de quelques personnes.* Ægre sustineo ; haud satis æquo animo fero; adduci non possum, impetrare a me non possum, dementiam nonnullorum ut animo non iniquo feram. Cf. **Ægre.** USUS : Rem moleste tulit.

MŎLESTĬA, æ, f. *Peine, ennui, chagrin.* SYN. Cura, sollicitudo, angor, ægritudo, negotium. EPITH. Consequens, honestissima, incredibilis, ingens, judicialis, magna, minor, par, propria, provincialis, vetus. Undique confusæ, diuturniores, maximæ, inultæ, magnæ, variæ, tantæ. PHRAS. 1. **Nolo te molestia afficere**, *je ne veux point vous causer de désagrément.* Nolo molestiam tibi afferre, exhibere, aspergere ; molestiæ causam dare ; molestia afficere; pluribus molestiis implicare; nolo tibi negotium facessere, exhibere ; nolo tibi ægre facere ; litteris aut querelis aures tuas obtundere ; nolo importunis his querelis sæpius tibi obstrepere. 2. **Magnam molestiam capio ex perfidia amicorum**, *la perfidie de mes amis m'accable de chagrin.* Magnam molestiam traho, contraho, suscipio, habeo ex perfidia amicorum ; in magna molestia sum ; magnis molestiis conflictor, vehementer angor, discrucior ex tanta amicorum perfidia. Cf. **Ango.** 3. **Epistola tua omnem mihi ademit molestiam**, *votre lettre m'a enlevé tout mon chagrin.* Omnem mihi delevit molestiam ; omni me molestia expedivit, liberavit; omnem molestiam laxavit, diluit, dimovit, depulit, dempsit, levavit; omni a molestia me vindicavit ; animum ab omni molestia abduxit ; omnem aculeum, qui me adhuc pupugit, evellit. Cf. **Levo, Adimo.** 4. **Molestia ista me tandem liberavi**, *enfin je me suis débarrassé de ce souci.* Exspui tandem hanc animo molestiam ; molestiam omnem deposui ; a molestiis tandem aberrare cœpi; aberrationem a molestiis tandem reperi. USUS : Hoc molestiæ ea res aspersit. Molestias omnes devoravi ; a molestiis absum ; vacuus sum molestiis. Ea res mihi renovat, refricat, auget molestiam. Molestiis maximis perfunctus sum. Cf. **Molestus.**

MŎLESTUS, a, um, *Qui est à charge, embarrassant, incommode, fâcheux.* SYN. Gravis, intempestivus, odiosus, laboriosus, negotiosus. ADV. Omnino, valde, magnopere, sane, diuturne. PHRAS. 1. **Molestum mihi illud est**, *cela m'est à charge.* Illud me pungit ; mordet me illud ; illud grave mihi est ; oneri mihi illud est ; odio mihi illud est, et fastidio ; negotium illud facessit, conflat, exhibet ; urit me illud gravissime. 2. **Non ero tibi molestus litterarum crebritate**, *je ne vous ennuierai point par mes lettres fréquentes.* Non obtundam sæpius aures tuas crebritate litterarum ; non erunt tam frequentes epistolæ, ut pertimescas ; litterarum frequentia multum molestiæ tibi non aspergam ; non obstrepam multis epistolis ; non obtundam te pluribus epistolis. 3. **Non ero molestus pluribus querelis**, *je ne vous incommoderai point en me plaignant davantage.* Non obturbabo, nec aures crebritate querelarum violabo ; non offendam aures; non gravis ero auribus tuis; non onerabo aures tuas pluribus querelis ; non pergam aures tundere querelis odiosis ; non obtundam ea de re sæpius ; non committam, ut importunitatem meam accusare possis. Cf. **Interpello.** USUS: Nihil negotiosius aut molestius hac provincia. Amicitia nunquam molesta est. Cf. **Odiosus.**

MŌLĪMEN, ĭnis, n. *Effort pour atteindre un but; grandeur, importance.* SYN. Molitio. USUS : Res suo ipsa molimine gravis.

MŌLĬOR, īris, ītus sum, īri, d. *Mettre qqchose en mouvement, préparer, disposer.* SYN. Ago, struo, conor, machinor, paro, comparo. ADV. Aliquando, amplius, maxime, nefarie, occulte, obscure, palam. PHRAS. **Molitur magnum aliquid**, *il entreprend qqchose de grand.* Nihil medium, sed immensa omnia volvit animo ; rem suscipit, aggreditur, sibi sumit plenam periculi et laboris. Cf. **Magnus.** USUS : Moliri alicui calamitatem, bellum, periculum, insidias, pestem, corruptelam judicii. Moliri semper aliquid et agere. Moliri e terra naves. Cf. **Conor, Contendo.**

MŌLĪTĬO, ōnis, f. *Travail difficile, entreprise pénible ; moyens d'action.* SYN. Machinatio, fabricatio. EPITH. Nova, tanta. USUS : *En parl. de la création du monde :* Quæ molitio, quæ ferramenta, qui vectes, quæ machinæ, qui ministri tanti muneris fuerunt? *Quels puissants moyens d'action, etc. (a dû employer l'Architecte du monde).*

MŌLĪTOR, ōris, m. *Celui qui dispose, constructeur.* SYN. Machinator, fabricator, architectus. USUS: Effector mundi et molitor DEUS, *DIEU créateur et architecte de l'univers.*

MOLLĬO, is, īvi et ĭi, ītum, īre, a. *Rendre mou, amollir, assouplir.* SYN. Mitigo, mulceo.)(**Durum facio.** USUS: Poetæ molliunt animos et effeminant.

MOLLIS, e, gen. com. *Mou, flexible ; efféminé.* SYN. Tener, tractabilis, flexibilis, effeminatus.)(**Durus.** ADV. Nimis. PHRAS. **Homo est nimium mollis et effeminatus**, *cet homme est trop mou, trop efféminé.* Homo est mollitia liquescens et fluens; unguentis oblitus ; vino luxuque languidus ; coma calamistrata, quique omnia ad voluptatem corporis referat ; qui unguentis niteat ; cui capilli compti, madentes cincinnorum fimbriæ, fluentes, cerussatæque buccæ ; cujus domus cantu et cymbalis semper personat ; homo cogitationibus mollissimis effeminatus ; enervato

animo ac muliebri ; mollis natura, cultu mollissimo ; cujus animus umbris, deliciis, otio, languore, desidia dudum infectus. Cf. **Voluptas.** USUS : Philosophus mollis, enervatus, languidus. Infima auricula mollior. Oratio mollior. Modestior et ad præcepta capienda mollior adolescens.

MOLLĬTER, *Mollement; de bonne grâce.* SYN. Cum luxu.)(**Duriter.** USUS : 1. Molliter ac delicate vivere. Molliter recubare. 2. Quod ferendum est molliter sapienti, *ce que le sage doit supporter de bonne grâce.*

MOLLĬTIA, æ, et **MOLLĬTIES,** ēi, f. *Sensibilité, délicatesse, défaut d'énergie, mollesse.* SYN. Mollitudo, teneritas.)(**Duritia.** USUS: Civitatis mores lapsi ad mollitiem. Quæ ista animi est mollities. Ejicienda enim vero hæc mollities animi. Liquescimus fluimusque mollitia. Cf. **Mollis.**

MOLLĬTŪDO, ĭnis, f. *Souplesse, flexibilité.* EPITH. Spongiæ similis. USUS : Mollitudo corporis, vocis, pulmonum.

MŎMENTUM, i, n. *Moment; poids, importance.* SYN. Punctum temporis, pondus, vis. EPITH. Magnum, parvum, par, perleve. PHRAS. 1. **Momento evanuit,** *il disparut en un clin d'œil.* Ad punctum temporis ; momento temporis ; puncto temporis ; e vestigio temporis evanuit. 2. **Res est magni momenti,** *l'affaire est très importante.* Res est, in qua existimatio agitur ; multum in ea re momenti est; magnum habet ea res momentum ; agitur salus multorum, aguntur vectigalia, etc., ea in re; agitur, geritur negotium anceps et periculosæ plenum aleæ. Cf. **Gravis, Magnus.** USUS : 1. Minimis momentis maximæ fiunt temporis inclinationes, *les plus petites causes amènent les plus grandes variations.* Observare omnia temporis momenta. 2. **Pondus,** *valeur, prix, cas, importance.* Res æstimare, suisque momentis ponderare. Si quid habet momenti commendatio mea. Magno momento est ad beate vivendum. Nihil in his est momenti. Rei alicui momentum facere, *faire grand cas de qqchose.* Hujus testimonium propter turpitudinem vitæ nullius momenti putatur, *son témoignage est considéré comme de nulle valeur, n'a aucune autorité.*

MŎNĂCHUS, i, m. *Moine, solitaire.* PHRAS. **Monachus factus est,** *il se fit moine.* Rebus humanis et caducis, vitæ hujus commodis ac voluptatibus nuntium remisit; omnia vitæ hujus blandimenta abjecit, deseruit, despexit, conculcavit ; rebus mortalibus valere jussis, DEO se in sacra familia devovit; in sacram ac religiosam se familiam dicavit ; sacræ familiæ instituta professus est ; ad religiosorum virorum ordinem animum appulit ; christianæ militiæ sub vexillo ac nomine Sancti N. nomen dedit ; religiosa castra secutus est ; in ordinem, sacram familiam S. N. adscitus, adscriptus, cooptatus est. Religiosæ familiæ se addixit, sacramento se obligavit, auctoratus est. In familiam sacram, in cœnobium se contulit religionis causa ; in Religiosorum domicilium se inclusit ; in cœnobium se conclusit : ad Christi vexilla confugit, convolavit ; religiosæ militiæ sacramento se obligavit, Christo duce stipendia meriturus. In familiam se sacram abdidit ; inter sacri ordinis homines nomen professus est ; in familiam DEO dicatam aggregatus est.

MŎNĒDŬLA, æ, f. *Choucas, oiseau.* **Avis monetæ cupida, et sic dicta, quod aurum furetur.** USUS : Non plus aurum tibi, quam monedulæ committebant.

MŎNĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Faire penser à, avertir; exhorter, engager; instruire.* SYN. Admoneo, suadeo, hortor, præcipio, prædico, auctor sum *vel* fio. ADV. Acrius, accuratissime, amice, diligenter, identidem, magnopere, prudenter, recte, sapienter, sero, temere, varie. PHRAS. 1. **Monere non desistam,** *je ne cesserai de vous avertir.* Monitis, consiliis perurgebo ; officii te commonere, commonefacere non desistam ; auctor hortatorque tibi ubique adero ; instabo monitis, consiliis, hortatibus ; non deero, monebo, prædicabo, denuntiabo, testabor DEUM ac homines. 2. **Monuit me amicus de visendo patruo,** *mon ami m'a engagé à aller voir mon oncle.* Amicus in eam mentem me impulit, eam mentem dedit, mentem injecit, ut patruum inviserem ; amicus auctor mihi fuit, ut patruum salutarem. Amici admonitu et invitatu patruum accessi. USUS : Accuratissime me de re monuit. Cf. **Hortor, Impello, Incito, Excito.**

MŎNĒTA, æ, f. *Surnom de Junon, dont le temple à Rome était le lieu où on fabriquait la monnaie;* **inde metaph.** *Hôtel des monnaies; monnaie.* USUS : Juno moneta.

MŎNĒTĀLIS, e, gen. com. *Relatif à la monnaie, monétaire.* SYN. Qui monetam cudit. USUS : Triumviri monetales, *triumvirs monétaires, directeurs de la monnaie.*

Mŏnĭālis, is, f. *Religieuse.* PHRAS. Virgo Christo consecrata ; virgo DEO sacra *vel* dicata ; quæ virginitatis sponsione DEO sese obligavit ; virginitatem suam in perpetuum DEO consecravit ; quæ se in sacrarum virginum collegium abdidit ; quæ se a profanarum rerum strepitu, amore abstractam uni DEO sacras inter virgines devovit ; quæ virginitatem suam uni DEO consecratam religiosos inter parietes conclusit. Cf. **Monachus.**

MŎNĪLE, is, m. *Collier, ornement.* USUS : Monile ex auro et gemmis.

MŎNĬMENTUM et **MŎNŬMENTUM,** i, n. *Monument, souvenir, tout ce qui rappelle le souvenir d'une personne ou d'une chose.* SYN. Memoria, litteræ, commentarii, moles, opus publicum, tropæum. EPITH.

Æternum, amplissimum, celeberrimum, clarum, gloriosum, gratum, illustrissimum, immortale, amplissimum, marmoreum, atticum, certum, gravissimum, perenne, ære perennius. Pauca, plena, præclara, publica, pulcherrima, religiosa, sempiterna, summa, tecta, vetera. USUS. 1. Cupio, res meas monimentis litterarum commendari, mandari. Amplissimis monimentis consecrare memoriam nominis. Monimentis proditum testatumque reperimus. Publicis monimentis rerum gestarum, annalium monimentis celebrare. Monimentum statuere, ponere, relinquere, præbere ; in animis condere et collocare. Testimonium ac monimentum virtutis, honoris, gloriæ, rerum gestarum. 2. Sepulcrum, *tombeau*. Sepulcrorum monimenta et elogia. Aditus monimentorum suorum carminibus exornare.

MŎNĬTĬO, ōnis, f. *Avertissement, avis, exhortation*. SYN. Admonitio, monitum. USUS: Monitio acerbitate, objurgatio contumelia vacare debet.

MŎNĬTOR, ōris, m. *Celui qui avertit, qui fait souvenir*. SYN. Admonitor. EPITH. Fatuus. USUS: Cæsar auctor et monitor hujus sententiæ.

MŎNĬTUM, i, n. *Avis ; conseil*. SYN. Præceptum, monitio. PHRAS. **Monitis tuis parui**, *j'ai obéi à vos conseils*. Meæ aures tuis monitis semper patuere ; præcepta nequaquam surdis auribus cecinisti ; tuis monitis ac præceptis ducendum me præbui ; tuis monitis auscultavi. Cf. **Obedio**. USUS: Tuis monitis et consiliis nitar. Cf. **Consilium**.

MŎNĬTŪS, ūs, m. *Avertissement*. SYN. Monitio. USUS. Divino monitu.

MONS, tis, m. *Montagne*. SYN. Alpes. EPITH. Communis, altus, apricus, sacer ; altissimi, impendentes, patrii, silvestres, vestiti. PHRAS. 1. **Regio tota undique montes habet**, *tout le pays est couvert de montagnes*. Perpetuis montibus continetur ; perpetuo jugo montis asperi et prærupti includitur ; regio cincta, circumvallata montibus; regio circumjectis montibus tanquam vallo septa. 2. **Mons altus**, *montagne élevée*. Mons editi in altitudinem ingentem cacuminis ; jugum montis cœlo junctum ; mons in ingentem altitudinem exsurgens, surgens. 3. **Mons in acutum cacumen desinens**, *montagne finissant en une cime aiguë*. Mons in angustum dorsum cuneatus ; mons, cujus jugum in acutum cacumen exsurgit. 4. **Mons rupibus horridus**, *mont couvert de rochers*. Mons præruptus, saxisque et cotibus impeditus, mons vastus ab natura et humano cultu. USUS. Infimæ radices montis, *le pied d'une montagne*. Jugum montium cepit, quorum perpetuum jugum in Persidem excurrit. Edita montium occupat. Qua se montium jugum paulatim demittit. Dorsum ejus montis æquum satis, sed angustum. Danubius molli et clementer edito montis jugo effusus.

Mons Calvariæ, *Le Calvaire*. PHRAS. Mons morientis in cruce Servatoris nostri memoriæ consecratus. Mons obitu acerbissima Christi morte ad memoriam insignis.

MONSTRO, as, avi, atum, are, a. *Montrer, indiquer, désigner*. SYN. Demonstro, commonstro, ostendo, doceo, patefacio, digitum ad rem, in aliquem intendo. ADV. Benigne, comiter, non gravate. USUS: Viam erranti comiter monstrare. Monstrabis, quæ non intelligo. Cf. **Ostendo**.

MONSTRŌSĒ *vel* **MONSTRŬŌSĒ**, *Monstrueusement, contre nature*. USUS: Nihil tam incondite, tam præpostere, tam monstrose cogitari potest, quod non possimus somniare.

MONSTRŌSUS *vel* **MONSTRŬŌSUS**, a, um, *Prodigieux, monstrueux*. SYN. Portentosus. USUS : Monstrosus partus. Vita scriptisque monstrosus.

MONSTRUM, i, n. *Présage divin; prodige, monstre*. SYN. Portentum, ostentum, prodigium, errantis in alienos fetus naturæ partus. USUS : Fœdissimum monstrum, naturæque ludibrium.

MONTĀNUS, a, um, *De montagne*. USUS : Ligures montani, duri et agrestes, *les Ligures, peuple de montagnards*.

MONTŌSUS *vel* **MONTŬŌSUS**, a, um, *Montueux, montagneux*.)(**Planus**. PHRAS. **Montosa regio**, *région montagneuse*. Regio præaltis montibus intersecta, distincta, intersepta ; impendentibus ubique montium jugis, interjectis montibus coarctata. USUS : Aspera et montuosa regio.

MŎRA, æ, *Délai, retard* SYN. Cunctatio, dilatio, prolatio, procrastinatio, tergiversatio, retardatio, tarditas.)(**Celeritas**. EPITH. Justa, longa, minima, multa, parva, utilior, procabilis. PHRAS. 1. **Moram non faciam**, *je ne retarderai pas*. Neminem morabor, remorabor; moram non injiciam; moram non interponam; non retardabo, non extraham vestra consilia; cunctationem non injiciam ; tempus longius non ducam; moram non producam; non distinebo longius; moram non afferam; non demorabor vos diutius. 2. **Res moram non patitur**, *l'affaire ne souffre point de retard*. Res dilationem non recipit; cunctationem non recipit; dilationem non patitur. 3. **Moram res postulat**, *la chose demande un délai*. Res ipsa locum tempusque dari sibi aptum postulat ; res ipsa quodammodo manum injicit, et paulisper consistere cogit ; res ipsa moram et cunctationem injicit; res ipsa ut aliquid esset moræ, interpellat ; intervalli aliquid sibi dari postulat, moram consiliis creat. 4. **Ego ipse non ero in mora**, *pour moi, je ne serai pas en retard*. Mora in me nulla erit; moras non traham ; nihil erit in me moræ ; sine mora,

abjecta omni cunctatione adero; non cunctabor. Usus : Ista legatio moram bello afferet. Non modo non effugium, sed ne moram quidem mortis assequi potuit.

MŌRĀLIS, e, gen. com. *Moral.* Usus : Decet augentem Latinam linguam, philosophiam moralem appellare, quæ de virtutibus et vitiis, omninoque de bonis et malis quærit, *mais en enrichissant la langue latine d'un mot nouveau, il convient de l'appeler morale, cette philosophie qui, etc.*

MŌRĀTOR, ōris, m. *Celui qui retarde, qui empêche.* Usus : Adversus unum moratorem publici commodi, etc., *contre un seul qui faisait obstacle au bien de l'État, etc.*

MŌRĀTUS, a, um, *Qui a telles ou telles mœurs; constitué, bien réglé.* Syn. Moribus præditus, perpolitus, constitutus, institutus. Adv. Bene, mirabiliter. Usus : Bene morata civitas. Institutus, ac bene moratus adolescens. Cf. **Mores boni.**

MORBĬDUS, a, um, *Malade, indisposé.* Syn. Morbosus. Usus : Morbidum corpus, pecus. Cf. **Debilis, Morbosus.**

MORBŌSUS, a, um, *Malade, maladif.* Syn. Morbis obnoxius. Usus : Majores nostri iracundos solos morbosos nominarunt.

MORBUS, i, m. *Maladie.* Syn. Invaletudo, malum corporis, ægrotatio. Epith. Difficillimus, gravis, perniciosus, diuturnus, ingravescens, miser, mortifer, novus, perpetuus, relevatus, senescens, tantus, vetus. Alieni, insanabiles, odiosi, opinabiles, voluntarii. Phras. 1. **In morbum incidit,** *il est tombé malade.* In morbum cecidit, delapsus est; morbo oppressus, correptus; implicitus est; valetudinis quodam genere tentatus est; in morbum injectus est; eum ingens vis morbi adorta est; in morbum implicitus est; morbum nactus est; morbo infestari cœpit. 2. **Ex morbo decumbo,** *la maladie m'oblige à garder le lit.* Morbo urgeor, impedior, implicor, teneor, afficior, affligor, opprimor; morbo intabesco; in morbo cubo; ex gravi diuturnoque morbo infirmus sum; graviter æger sum; morbo exerceor; incommoda mihi valetudo est; morbo conflictor. 3. **Morbus augetur,** *le mal s'aggrave, empire.* Crescit morbus et ingravescit in dies; ad morbi vehementiam nova in dies fit accessio. 4. **Morbus decrescit,** *la maladie diminue.* Laxatur vis morbi; senescit vis morbi, et remittit; morbi fit inclinatio ad sanitatem. 5. **Ex morbo nondum plene convalui,** *je ne suis pas encore complètement rétabli.* Etsi contra vim gravitatemque morbi contendam, redeunt tamen commotiunculæ aliquæ, ut malo me liberatum, aut omnino confirmatum dicere non possim; levari morbo me sentio, nondum ex illa virium debilitate recreari. 6. **Ex morbo convalui,** *je suis guéri de ma maladie.* Morbo defunctus sum; morbum medicamentis depuli, removi; e morbo evasi; recreor ex gravissimi morbi longinquitate. 7. **Morbi latius serpunt,** *la contagion gagne au loin.* Vulgantur contactu in homines morbi; cœlestis ira urbes morbis populatur; morbi in agrestes irruunt; ingruunt morbi, et vis mali latissime vagatur. Usus : Senescentis morbi remissio profuit. Vi morbi consumptus est; morbo exstinctus est, *il est mort de maladie.*

MORDAX, ācis, omn. gen. *Qui mord facilement; piquant; amer.* Syn. Aculeatus, dentatus. Usus : Mordax sollicitudo; homo mordax.

MORDĔO, es, mŏmordi, morsum, ere, a. *Mordre; chagriner, tourmenter.* Syn. Morsu, dente peto, appeto; perstringo, carpo. Usus : Transl. Valde me momordit epistola tua. Si ignominia pupugit, par pari referam, nec deerit, quod te mordeat.

MORDĬCUS, adv. 1. *En mordant.* 2. *Au fig. tenir à, persister dans.* Syn. Arcte, tenaciter. Usus : Auriculam mordicus abstulit. Perspicuitas, quam mordicus tenere debemus, *la clarté, à laquelle nous devons nous attacher.*

MŌRĬBUNDUS, a, um, *Mourant, moribond.* Syn. In exigua spe trahens animam, moriens. Usus : Moribundum vidistis illum. Cf. **Assisto.**

MŌRĬGĔROR, aris, atus sum, ari, d. *Condescendre à, être complaisant.* Syn. Morem gero, obsequor, satisfacio, obsecundo. Usus : Voluptati aurium morigerari debet oratio, *le style doit flatter l'oreille.* Cf. **Obedio.**

MŎRĬOR, ĕris, mortuus sum, mori, d. *Mourir.* Syn. Emorior, occido, intereo, decedo, animam ago, mortem obeo, mortem oppeto, de vita decedo; e vita discedo, recedo, migro, emigro, demigro, excedo; vitam cum morte commuto; vitam amitto; extremum vitæ spiritum edo; vitam desero; ab hominibus demigro; ago supremum vitæ diem; extremum vitæ diem morte conficio; morte occumbo; diem obeo; de vita exeo; naturæ concedo, satisfacio; e corpore excedo, emigro; morte occumbo; finem vitæ facio; animam efflo; vitæ cursum, vitæ curriculum conficio; morte deleor; animam, vitam edo; vita fungor; naturæ cedo; e vita cedo; fato concedo; mortalitatem, supremum diem expleo; fato perfungor; ex conspectu hominum morte decedo; rebus humanis eripior; ad DEUM excedo; de medio excedo; vitam pono; mortem cum vita commuto; vitam reddo; spiritum reddo; e vita tanquam ex theatro exeo; e vita, e medio abeo; ex his tenebris ad sempiternam lucem excedo; morti occumbo; occido et exstinguor; istis corporis custodiis liberor; animus corporis se vinculis relaxat; vita me deserit; anima me relinquit; letum oppeto; morte defungor; naturæ debitum reddo; mors me occupat;

mors me aufert. PHRAS. 1. **Ex morbo mortuus est,** *il est mort de maladie.* Morbo absumptus est; vis morbi hominem consumpsit; vitam homini ademit; vitam abstulit: vi morbi oppressus vitam amisit; morbo exstinctus est; morbo naturæ debitum reddidit. 2. **Ex vulnere mortuus est,** *sa blessure l'a fait mourir.* Prolapsus in vulnus, moribundus cecidit; multis vulneribus confectum anima, ultimus spiritus defecit, recepto altius ferro exspirans corruit; vitam in vulnere posuit; sauciatum telo, spiritus pariter ac sanguis liquit; accepto vulnere animam deposuit; linquente spiritu pariter ac sanguine moribundus in arma procubuit. Vulnus vitæ finem attulit; sub oculis hostium vitam profudit; vitam finivit. 3. **Mortuus est senex admodum,** *il est mort dans un âge très avancé.* Naturæ modum explevit; naturæ cessit, concessit; naturæ satisfecit; naturæ debitum reddidit; natura ipsa hominem consumpsit; corpus senectus solverat; naturæ dissolutione exstinctus est; diem suum non immatura morte obiit; mortalitalitatem explevit; vivendi curriculum a natura concessum confecit. 4. **Pie sanctèque mortuus est,** *il est mort en bienheureux.* Plenus recte factorum gloria ad DEUM excessit; ex vitæ hujus tenebris ad sempiternam lucem excessit; de vitæ statione discessit; in cœlum migravit; in vivis, inter vivos esse desiit; ad beatam immortalitatem demigravit; e custodia corporis evolavit; ereptus, exemptus rebus humanis in cœlum abiit; amorem hujus lucis immortalium spe bonorum lætus projecit, et ad divinum illud animorum concilium plenus meritis migravit; diem supremum, omnibus morientium præsidiis comparatus ad vitæ exitum, sacris mysteriis rite procuratus et expiatus, rite munitus et confirmatus, pie religioseque confecit. 5. **Repente mortuus est,** *il est mort tout à coup.* Mora hominem repente occupavit, abstulit, subita morte correptus est; supremus eum dies ante occupavit, quam instare crederet; morte repentina oppressus, ereptus est; nihil cogitantem vita deseruit, anima reliquit; vis repentina mortis sustulit. 6. **Si mori fors ante contingeret,** *s'il m'arrivait de mourir auparavant.* Si quid me fieret; si quid humanitus accideret; si me fatum præriperet. Si quid mihi accideret; si mors ante obreperet. 7. **Libenter pro patria moriar,** *volontiers je donnerai ma vie pour mon pays.* Libenter pro patria vitam profundam, vitam reddam; spiritum, quem naturæ debeo, patriæ reddam; pro patria morti occumbam; libenter pro patria fatum excipiam; patriæ sanguinem meum largiar; impendam libenter meum patriæ spiritum; pro patria ingenti animo letum oppetam. 8. **Cupio mori,** *je désire mourir.* Cupio e vinculis corporis elabi, evolare; cupio relictis rebus mortalibus ad exoptatam immortalitatem discedere; cupio ad vitæ metas pertingere, ex hoc carcere emitti; e vitæ hujus ærumnis ac calamitatibus morte abduci; de vita exire; lucis hujus usuram reddere; ab hoc exilio ad illam bonis omnibus affluentem regionem transire. 9. **Omnibus moriendum est,** *tous les hommes doivent mourir.* Mors omnibus impendet; omnia hac lege creata sunt ut morte deleantur, exstinguantur; mortem nemo effugiet; omnibus ad mortem irrevocabili decreto decurrendum est; suprema necessitas omnibus est subeunda. USUS: Sapientissimus quisque æquissimo animo moritur.

MŎROR, aris, atus sum, ari, d., n. et a. *S'arrêter, séjourner; tarder.* SYN. Cunctor, in mora sum; maneo, commoror. ADV. Diutius, parum, valde. PHRAS. 1. **Nescio, quamdiu Venetiis moraturus sim,** *je ne sais combien de temps je resterai à Venise.* Nescio quantum temporis positurus sim, quot mensium mea Venetiis commoratio futura sit; quantam moram Venetiis facturus sim; quanto tempore Venetiis detinendus sim. 2. **Alia ex aliis me morantur,** *mille choses m'arrêtent, me retiennent.* Moram injiciunt; distinent me alia ex aliis; alia ex aliis me tenent, remorantur. Cf. **Mora.** USUS: 1. Brutus valde moratur, non tergiversans sed exspectans. 2. **Impedio, retardo, moram affero.** *arrêter, retarder.* Non morabor te quin mox conscendas. Cf. **Differo.**

MŌRŌSĒ, *Avec une humeur chagrine, morose.* SYN. Fastidiose, importune. USUS: Piso iracundius respuebat ineptias hominum, sive morose, sive ingenuo liberoque fastidio.

MŌRŌSĬTAS, atis, f. *Humeur chagrine, difficile.* SYN. Difficultas.)(**Comitas, humanitas.** EPITH. Inutilis, odiosa. USUS: Ne irascamur importune petentibus, ne in morositatem inutilem et odiosam incidamus, *ne témoignons pas notre mauvaise humeur contre les solliciteurs importuns, de peur de nous faire des ennemis sans nécessité.*

MŌRŌSUS, a, um, *Capricieux, chagrin, fantasque.* SYN. Difficilis, inhumanus, importunus.)(**Facilis, comis.** USUS: Senes anxii sunt, morosi, iracundi, difficiles. Mulier stomachosa et submorosa. Cf. **Durus, Asper, Inhumanus.**

MORS, mortis, f. *Mort.* SYN. Interitus, occasus, fatum, letum, exitus, discessus, supremus alicujus dies, excessus e vita, dissolutio naturæ. EPITH. Acerba, atrocior, beata, bellica, peregrina, bona, certa, communis, consentanea vitæ, crudelis, miserabilis, divinior, dubia, extrema, fatalis, fœda, gloriosa, fortunata, fraterna, matura, honesta, indigna, immatura, levior, media, melior, misera, nefaria, paterna, perniciosa, propinqua, repentina, teterrima, stabilis, subita, turpis, voluntaria, vulgaris. USUS: Mortem alicui minitari, *menacer de mort.* Mortem alicui afferre, offerre, morte afficere, mulctare, *donner la mort.* Ad mortem mittere, dare aliquem, *envoyer à la*

mort. Mortem sibi accelerare, mortem sibi consciscere, *se suicider.* Mortem oppetere, obire, cum vita commutare, morte deleri, *mourir.* Cf. **Morior.**

MORSŬS, ūs, m. *Action de mordre, morsure.* EPITH. Acer, immanis, viperinus, ulceratus. USUS : Acer morsus doloris.

(**Mortale peccatum**, VULG.) *Péché mortel.* Crimen mortiferum, letiferum, capitale; letalis noxa, letalis noxæ piaculum, pestifera animi macula. Cf. **Pecco.**

MORTĀLIS, e, gen. com. *Mortel, sujet à la mort.* SYN. Morti obnoxius, dissolubilis.)(**Immortalis.** USUS : Mens soluta et libera, segregata ab omni concretione mortali. Pro mortali conditione vitæ immortalitatem estis consecuti. Sciebam me genuisse mortalem. Cf. **Homo.**

MORTĀLĬTAS, ātis, f. *Mortalité.* SYN. Mortalis vitæ conditio, naturæ communis fragilitas. USUS : Omne, quod ortum est, mortalitas consequitur. Multa illi supra mortalitatem sunt attributa.

MORTĀRĬUM, ĭi, n. *Mortier.* USUS : Contundere in mortario.

MORTĬFER, ĕra, ĕrum, *Mortel, qui cause la mort.* SYN. Pestifer, perniciosus, letalis, mortem afferens.)(**Salutaris.** USUS : Morbus, plaga, vulnus mortiferum.

Mortĭfĭcātĭo, ōnis, f. *Mortification.* Corporis afflictatio, asperitas vitæ voluntaria.

Mortĭfĭco, as, are, *Mortifier.* Corpori ægre facio, acriter mihi impero; arcte et contente me habeo; noxias frango cupiditates; duriter ac inclementer me tracto; genium defraudo. Cf. **Domo, Edomo, Disciplina.**

MORTŬUS, a, um, *Mort, décédé, défunt.* SYN. Morte deletus, consumptus; fato perfunctus; sensu ac vita carens. ADV. Brevi, intestato, omnino, proxime, repentino, acerbe. USUS : A mortuis excitare. Infra mortuos amandare.

MŌRES, rum, m. pl. *Mœurs, caractère.* PHRAS. 1. **Est optimis moribus adolescens,** *ce jeune homme a un caractère excellent, des mœurs irréprochables.* Moribus est gratissimis et humanissimis; natura sanctis et religiosis; modestis, et ad capienda præcepta mollioribus; summa facilitate et comitate; mira facilitate et jucunditate naturæ. Mitis ingenii juvenis est, moribus placidis, liberalibus, summa suavitate temperatis *vel* conditis; ingenui, placidi et comiter facilis multa documenta sunt; singulari est morum elegantia; cultissimis est moribus et omni humanitate perpolitis. 2. **Moribus est malis,** *il a des mœurs dépravées.* Pravis est moribus et protervis; barbaris et immanibus; corruptis et perditis; violento est ingenio, et indomito; summa est ingenii asperitate; homo est effuse petulans, nequam et improbus; protervus, petulans, ignavus; homo semissis, *homme sans valeur, qui ne vaut pas deux sous.* 3. **Ad mores suos cito rediit,** *il est vite revenu à ses mauvaises habitudes.* Cito rediit ad ingenium; recepit se ad ingenium suum; in eamdem vitam revolutus est; ad pristinam vitæ consuetudinem revertit, se retulit, revocavit. 4. **Mores deficiunt,** *les bonnes mœurs s'en vont, la corruption s'accroît.* Desident mores, labuntur; ire cœperunt præcipites; disciplina morum paulatim fluere ac inclinari cœpit. Cf. **Disciplina.** USUS : Aliquem in suos mores formare, *former quelqu'un à son image.*

MOS, mōris, m. *Conduite, usage, coutume.* SYN. Consuetudo, institutum, ritus, disciplina, usus, modus. EPITH. Accusatorius, antiquus, austerus, civilis, communis, conscius, perversus, usitatus, verus, novus, patrius, domesticus, regius, rhetoricus. Amabiles, boni, modesti, commodi, corrupti, dispares, extremi, faciles, feri, grati, immanes, improbi, imperiti, barbari, justi, integri, religiosi, timidi, mali, molesti, perditi, rustici, suaves, severi, temperati, feri. PHRAS. 1. **Moris est,** *il est d'usage, c'est l'usage.* In more est; in more positum est; more comparatum, confirmatum est; consuetudo fert; consuetudinis hoc est; consuetudo est, mos est; mos obtinuit; mos fert; more receptum est; jam inde a majoribus consuetudo tenet, obtinet, ita fert; vetus hoc est, ut, etc. 2. **Morem suum servat,** *il garde ses habitudes.* Instituto suo utitur; institutum suum tenet, servat; solemne suum servat; morem suum obtinet, tenet, retinet; propositum suum tenet; institutum suum sequitur; antiquum obtinet. USUS : Hoc factum est more et modo. In more majorum id non fuit. Meo more agam. More barbarorum fungi, *agir en barbare.* Abhorret id a more nostro, *cela est contraire à nos usages.* Decedere de more et instituto, *abandonner les anciennes coutumes.* Revocare veterem morem, *ramener une vieille coutume.* Morem inducere, in morem aliquid inducere, transferre, perducere, *faire passer qqchose en coutume.* Morem eum posteri acceperunt, *leurs descendants ont adopté ces usages.* Tenues reliquiæ pristini moris hærent, *il ne reste plus que des vestiges des anciennes coutumes.* Mos ille ac consuetudo inveteravit, *cette habitude s'est enracinée.* Non recedam a more et consuetudine, *je n'abandonnerai pas mes coutumes et mes habitudes.* Morem alicui gerere, *faire les volontés de qqn.* Cf. **Consuetudo.**

MŌTĬO, ōnis, f. *Mouvement, impulsion.* SYN. Motus, commotio. EPITH. Continuata, perennis, transversa, dispar, suavis. USUS : 1. Orbium cœlestium motio. 2. **Affectus,** motiones animi, *les mouvements, les passions de l'âme.*

MŌTŬS, ūs, m. *Mouvement, agitation.* SYN. Motio, agitatio, impulsus.)(**Status.** EPITH. Acerrimus, alienus, asper, celer, certus, neces-

sarius, constans, deformis, divinus, dulcis, externus, igneus, inanis, incertus, incredibilis, interior, jucundus, magnificus, minimus, naturalis, novus, opinabilis, oratorius, pronus, obliquus, supinus, repentinus, sempiternus, solutus, temerarius, turbidus, venustus, voluntarius. Accommodati, admirabiles, aversi, uberes, acuti, constantes et rati, dispares, dissimiles, finiti, æquabiles, inimici, non temperantes, liberi, magni, odiosi, palæstrici, mediocres, soluti, vagi, turbulenti, volucres. USUS : 1. DEUS motum dedit cœlo. Animalia motu cientur interiori. In maximis motibus et mutationibus cœli. 2. **Affectus, perturbatio, commotio,** *mouvements de l'âme, pensée, idée, passion.* Magnos animorum motus efficere. Motus animi rationi obtemperantes. Motus cogitationis celeriter agitatus. Nunquam animus agitatione motuque vacuus est. 3. **Concursus, turba, tumultus,** *mouvement politique, émeute, révolution.* In quo motu temporum, quanta conversione rerum versamur! Catilinæ insanos motus cohibuit, compressit. Motum concitare, moliri. Motus Reipublicæ afferre. Magno res in motu est. (**Motu proprio,** VULG.), *de son propre mouvement.* **Latine:** sua sponte.

MŎVĔO, es, mōvi, mōtum, ere, a. et n. *Mouvoir, mettre en mouvement ; exciter, causer, produire ;* n. *Se mouvoir.* SYN. Cieo, agito, impello, pello, verso, ago; efficio, excito; allicio, pellicio, induco. ADV. Conjuncte, leviter, longius, magnopere, mirabiliter, necessario, permultum, valde, vehementius, acute, constanter, dulciter, facile, fortuito, immoderate, inaniter, jucunde, libere, mediocriter, non ita placide, solute, peracute, tardius, vehementer, velociter, vere. PHRAS. 1. **Movit oratione sua hominum animos,** *son discours a remué les auditeurs.* Animos flexit; animos incendit, accendit; motum animis attulit ; mentes hominum allexit, voluntates impulit, quo volebat. Valebat ejus oratio ad fingendas hominum voluntates, et quo vellet, ducendas; valebat ad motus inflammandos. Motus animorum ita miscuit, sensus mentesque hominum ita pertractavit, nemo ut resisteret; flexit mentes hominum fregitque ejus oratio ; uno sermone animos omnium, quo vellet, perduxit. Perculit animos ejus oratio, et in audientium animis aculeum defixit, reliquit. Ad stimulandos hominum animos aculeum habuit ejus oratio ; ita percussit ac quatefecit hominum animos, tanquam in ejus manu omnium voluntates essent ; ad sententiam suam populi animos deduxit ; in suam sententiam omnium mentes oratione convertit. 2. **Motus sum ejus precibus,** *ses prières m'ont touché.* Adductus precibus, impulsus lacrimis, invitatus, inductus precibus cessi. USUS : 1. Ursere illi, ut nos loco moverent. 2. **Abduco,** *ébranler.* Movere aliquem de sententia. Senatu movere. 3. **Muto,** *changer qqche.* Tot annorum possessiones movere intutum. 4. **Discedo,** *s'éloigner, quitter.* Ne te Roma moveris. 5. **Sollicito,** *exciter.* Multa me movent in discessu. 6. **Allicio, invito, hortor,** *inviter.* Illa me causa movet. 7. **Efficio, excito,** *produire, causer.* Clamores, risus, lacrimas, hominum studia, suspicionem movere. Cf. **Persuadeo.**

MOX, *Bientôt.* SYN. Quam mox, ocius, statim. USUS : Mox revertor. Cf. **Statim.**

MŪCRO, ōnis, m. *Pointe aiguë; pointe de l'épée.* EPITH. Cruentus, tribunitius. USUS: Hic est mucro defensionis meæ. Censorii stili mucro. Mucrones jam in civium jugulis fixos rejecimus.

MŪGĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Perdre le temps, lambiner.* SYN. Cunctor, moror, dissimulo, **verbum antiquum.**

MŪGĬO, is, ii *vel* **ivi, itum, ire,** n. *Mugir, beugler.* SYN. Boo.

MŪGĪTŬS, ūs, m. *Mugissement, beuglement; bruit, grondement.* USUS : Terræ mugitus et fremitus. Mugitus ciere, edere. Mugitibus implere viciniam.

MŪLA, æ, f. *Mule.* USUS : Mulæ partus mirabilis, quia rarus.

MULCĔO, es, mulsi, mulsum, ere, a. *Caresser; adoucir, apaiser.* SYN. Permulceo, lenio. USUS : Carmina mulcent mentes. Cervix mulcetur dextera. Cantu cervi mulcentur.

MULCTA et **MULTA, æ,** f. *Peine.* SYN. Pœna. USUS : Mulctam alicui dicere, irrogare, ab aliquo petere, *infliger une amende.* Mulctam remittere, condonare, mulcta gratiam facere, *remettre une peine.* Cf. **Pœna.**

MULCTĀTĬO, ōnis, f. *Punition.* SYN. Direptio. USUS : Misera mulctatio bonorum, exilium civium.

MULCTĀTĬCĬUS, a, um, *D'amende.* USUS : Mulctatitia pecunia.

MULCTO et **MULTO, as, avi, atum, are,** a. *Punir par une amende, infliger une peine.* SYN. Mulcta afficio, punio, mulctam irrogo. ADV. Crudelissime, male. USUS : 1. Morte mulctare reos, exilio. 2. **Male accipio, male tracto,** *maltraiter.* Discessit ab oppugnatione male mulctatus. Mulctatus virgis, fustibus. Cf. **Punio.**

MULGĔO, es, si, sum, ere, a. *Traire.* SYN. Lac e mammis exprimo. USUS : Mulgere oves. Mulgere hircos ; **de re palam absurda,** *traire les boucs, c.-à.-d., tenter une chose impossible* (PROV.).

MŬLĬĔBRIS, e, gen. com. *De femme; mou, efféminé.* SYN. Femineus, mollis, effeminatus. USUS : Mundus muliebris. Forma muliebris. Sententia muliebris et enervata.

MŬLĬĔBRĬTER, *A la manière des femmes, comme une femme.* SYN. Effeminate. USUS: Lamentis se et lacrimis muliebriter dedere. Nequid muliebriter et serviliter faciamus.

MŬLĬER, ĕris, f. *Femme*. SYN. Femina. EPITH. Ægra, ærumnosa, aliena, amens, avara, audax, beata, nobilis ; consularis, copiosa, locuples, crudelis, importuna, deterrima, digna, dives, felix, furiosa, gravida, ignota, immoderata, imperita, ingeniosa, insana, libera, libidinosa, misella, misera, molesta, nefaria, nobilis, nota, optima, pecuniosa, propinqua, proterva, seditiosa, suavis, temeraria, procax, irata, timida Beatissimæ, castiores, miseræ, formosæ, inornatæ. PHRAS. 1. **Mulier importuna est**, *cette femme est insupportable*. Mulier abundat audacia, consilio et ratione deficitur ; mulier est proterva, seditiosa, parvis rebus sæpe mobilis ; mulier est ex earum numero, quæ impotenti naturæ frenos dant, nullumque licentiæ modum faciunt, quæ indomitæ et animi impotes feruntur. 2. **Mulier est præstans**, *cette femme est remarquable*. Feminarum præstantissima, spectatissima, primaria, lectissima ; virilis animi femina ; matrona gravis et spectata. USUS : Mulierum famam ut multorum oculis lux clara custodiat, diligenter sanciendum est. Mulieres omnes propter infirmitatem consilii, majores in tutorum potestate esse voluere.

MŬLĬERĀRĬUS, a, um, *De femme*. USUS : Manus mulieraria, *troupe de femmes*.

MŬLĬERCŬLA, æ, f. *Faible femme, femmelette ; femme du commun*. EPITH. Impura, deterrima, publica. USUS : Bellum cum mulierculis gestum. Ista quidem pueris et mulierculis grata sunt.

MŪLĬO, ōnis, m. *Muletier*. SYN. Qui mulos agit, agaso. USUS : Mulionem agere.

MŪLĬŌNĬUS, a, um, *De muletier*. USUS : Penula mulionia.

MULLUS, i, m. *Rouget, mulet*. Genus piscis. USUS : Mulli barbati in piscinis sunt.

MULSUM, i, n. *Vin mêlé avec du miel*. SYN. Potio e melle vinoque confecta. USUS : Calicem mulsi ei impingamus, ut plorare desinat.

MULTĬFĀRĬAM, *Dans beaucoup d'endroits*. SYN. Multis locis. USUS : Aurum multifariam defossum, *or enfoui en différents endroits*.

MULTĬFORMIS, e, gen. com. *Qui a plusieurs formes, varié*. SYN. Varius, diversus. USUS : Principis qualitates sunt variæ, et quasi multiformes.

MULTĬJŬGUS, a, um, et **MULTĬJŬGIS**, e, gen. com. *Attelé avec plusieurs, multiple, nombreux*. SYN. Multus et varius, multiplex. USUS : Multijugas epistolas simul accepi, *j'ai reçu plusieurs lettres ensemble*.

MULTĬMŎDIS, *De beaucoup de manières*. SYN. Multis modis. USUS : Multimodis sum circumventus.

MULTĬMŎDUS, a, um, *Varié, divers*. USUS : Multimoda ars.

MULTĬPLEX, ĭcis, omn. gen. *Multiple, varié ; nombreux ; considérable*. SYN. Multus, varius, copiosus. USUS : Varia multiplexque natura. Genus orationis vagum et multiplex. Anceps et multiplex verbi potestas. Multiplex et tortuosum ingenium.

MULTĬPLĬCĀBĬLIS, e, gen. com. *Multiplié, nombreux*. SYN. Multiplex.

MULTĬPLĬCO, as, avi, atum, are, a. *Multiplier, augmenter*. SYN. Augeo. USUS : Aucto exercitu multiplicatis auxiliis, multiplicata cum gloria redii.

MULTĬTŪDO, ĭnis, f. *Multitude, foule*. SYN. Frequentia, celebritas, turba, cœtus, caterva, populus, vulgus, corona, manus, chorus, colluvies. EPITH. Armata, concitata, congregata, domestica, egens, imperita, incredibilis, indocta, infima, infinita, innumerabilis, magna, miranda, repentina, splendidior, tanta, turpis, urbana, universa. USUS : Hominum multitudinem congregare, cogere. Quanta multitudo, quanta vis hominum ! Multitudo beneficiorum. Cf. **Copia, Numerus**.

MULTO, *Bien, beaucoup, de beaucoup*. SYN. Longe, multis *vel* omnibus partibus, non paulo, haud paulo, impendio, longo intervallo. USUS : Multo doctior. Meo judicio multo stare malo, quam aliorum.

MULTUM, *Beaucoup, souvent, longtemps*. SYN. Valde, sane, non parum, sane quam ; nescio, quid.)(**Parum**. USUS : Res diu multumque agitata. Multum ad salutem alicujus conferre.

MULTUS, a, um, *Nombreux, en grand nombre*. SYN. Multiplex, frequens, non pauci. ADV. Ita, ut, non ita, non parum, quam minime, nimis, fortasse, valde, minus. PHRAS. 1. **Multi affuere**, *ils vinrent en grand nombre*. Frequentes, conferti aderant ; magnus numerus erat eorum, qui præsentes interfuere ; multitudo hominum forum inundaverat, impleverat. 2. **Multa et varia erant consilia**, *les avis étaient nombreux et différents*. Mille indies nova consilia ; sexcenta erant de re consilia. Longum sit explicare quot in sententias abierint senatores ; plura, quam pro numero senatorum, erant consilia ; quot capita, tot erant sententiæ ; plura pene consilia, quam capita numerabantur. USUS : 1. Multæ et magnæ res. 2. **Præclarus**, *grand, illustre*. Tuum nomen multum est in his locis. 3. **Prolixus, longus, nimius**, *long, diffus*. Multus est in laudando. Multus sermo, ad multum diem extractus. Ne in re tenui multus ac insolens sim, *pour n'être pas trop long*.

MŪLUS, i, m. *Mulet*. USUS : Mulus clitellarius. Mutuum muli scabunt (PROV.), *ce sont deux mulets qui se grattent, en parl. de deux personnes qui se louent mutuellement*.

MUNDĀNUS, a, um, *Du monde, de l'univers*. SYN. Mundi civis et incola. PHRAS.

1. (**Res mundanæ**, VULG.), *choses de la terre.* Res caducæ, perituræ, fugaces, profanæ, inanes, infimæ, mortales, humanæ, fluxæ res et fragiles. 2. (**Homo mundanus**, VULG.), *mondain.* Homo rerum fluxarum blandimentis implicitus ; humanæ vitæ deliciis ac commodis impense deditus ; illecebris vanarum oblectationum captus, et irretitus ; qui res fugaces et caducas ardenti studio persequitur ; omnibus humanæ vitæ voluptatibus obsequitur. USUS : Socrates rogatus, cujas esset ? mundanum se dixit, nempe mundi civem et incolam. Cf. **Mundus.**

MUNDĬTĬA, æ, f. *Propreté.* SYN. Elegantia, lautitia. EPITH. Non odiosa. USUS : Adhibenda est munditia, non odiosa, nec exquisita nimis, *il faut avoir une propreté, une élégance qui ne dégénère pas en insupportable recherche.*

1. **MUNDUS**, a, um, *Propre, élégant.* SYN. Elegans, lautus.)(**Sordidus.** USUS : Vir mundus et elegans.

2. **MUNDUS**, i, m. *Monde, univers.* SYN. Orbis terrarum, orbis universus, rerum universitas ; pulcherrimum naturæ regnum ; orbis theatrum ; universitas rerum, qua omnia continentur ; natura universa ; mundi moles ; civitas communis mortalium atque immortalium. EPITH. Æternus, amens, sapiens, aptus, beatus, bonus, pulcher, salutaris, ornatus aspectu, constans, communis, disertus quidem, et mathematicus et musicus, omnium doctrinarum eruditus, postremo philosophus ; expers consilii, globosus, immensus, immundus, parum mundus, levis undique, æquabilis et a medio ad summum par, perfectus et absolutus, litterratus, melior, mortalis, sempiternus, præditus animo et sensibus, rotundus, ardens, pulcher, quietus, similis, singularis, unigenus, omnium rerum, quæ naturæ administrantur, seminator et parens et educator atque auctor, universus, stabilis, volubilis. PHRAS. 1. (**Sic agitur in mundo**, VULG.), *ainsi on se conduit dans le monde.* Sic est vita hominum ; sic vivitur ; sic natura comparatum est ; ita fert hominum consuetudo ; sic sunt homines. 2. **Quamdiu mundus stetit**, *depuis la création du monde.* Post natos homines ; post hominum memoriam ; post natum hominum genus. 3. **Quamdiu mundus stabit**, *jusqu'à la fin du monde.* Dum genus hominum erit. 4. **Quidquid in mundo est**, *tout ce qu'il y a dans le monde, sous le soleil.* Quidquid cœlum suo ambitu complectitur ; quidquid in se continet orbis terrarum ; quidquid in orbe terrarum est. 5. (**Egregie se accommodare novit mundo**, VULG.), *il sait se faire tout à tous.* Mores ex hominum moribus feliciter effingit ; vitæ rationem ad communem vivendi modum belle exigit ; vitam ex usu hominum agit ; ex communi lege metitur, ad communem vivendi morem mores fingit suos. Cf. **Sæculum.** USUS : Naturàm mundi, et pulchritudinem contemplari. Democritus ait innumerabiles esse mundos. Mundi ætates, partes.

MŪNĔRO, as, avi, atum, are, a. *et :*

MŪNĔROR, aris, atus sum, ari, d. *Donner en présent, gratifier de.* SYN. Largior. ADV. Opipare. USUS : Opipare me muneratus est. Cf. **Remuneror.**

MŪNĬA, ōrum, n. pl. *Affaires, devoirs, offices ; charges publiques, magistrature.* SYN. Munera, onera. USUS : Suis cervicibus publica munia sustinere. Obire munia. Cf. **Officium, Munus, Magistratus.**

MŪNĬCEPS, ĭpis, m. *Citoyen d'un municipe, d'une ville libre.* SYN. Civis, popularis, qui e municipio est. EPITH. Honestissimus, ornatissimus. USUS : Municipes sunt cives Romani suo jure et legibus suis utentes, muneris tantum cum populo Romano honorarii participes, a quo munere capessendo appellari videntur.

MŪNĬCĬPĀLIS, e, gen. com. *De municipe, municipal.* SYN. Ex municipio. USUS : Homines municipales et rusticani.

MŪNĬCĬPIUM, ii, n. *Ville municipale, municipe.* SYN. Conventus, colonia. EPITH. Antiquissimum et fidelissimum, frequentissimum, frequens mœstumque, gratum, grave, firmum, honestum, illustre, immune, integerrimum, rusticanum, totum. Reliqua, rusticana, vetera. USUS : Scis cujus municipii sim.

MŪNĬFĬCĒ, *Généreusement.* SYN. Liberaliter, large, prolixe. USUS : Munifice et large dare aliquid.

MŪNĬFĬCUS, a, um, *Généreux, libéral.* SYN. Liberalis, largus. Cf. **Liberalis.**

MŪNĪMEN, ĭnis, et **MŪNĪMENTUM**, ti, n. *Rempart, fortification.* USUS : Illa quoque fossa haud parvum urbis munimentum.

MŪNĬO, is, ivi *vel* ii, itum, ire, a. *Entourer un lieu d'une muraille, fortifier.* SYN. Firmo, confirmo, obvallo, sepio, obsepio ; paro, adorno. ADV. Præclare. PHRAS. 1. **Urbem munire**, *fortifier une ville.* Firmissimis præsidiis munimentisque firmare ; vallo fossaque cingere ; quasi sepimento aliquo vallare ; fossam et alia munimenta urbi circumjicere ; aditus omnes fossis aggeribusque præsepire ; novo munimenti genere impedire, sepire. 2. **Castra egregie munita habemus**, *notre camp est parfaitement fortifié.* Castra ita firmavimus, ut nihil tam clausum ad exitus, tam septum undique, tam tutum ad custodiam nec fieri, aut cogitari possit ; castra ex omni parte præmunita, præsidiis militum tecta, probe obvallata ; munitionibus valida habemus ; castra vallo, vallum congestis arboribus septum habemus, ne qua intrare in munimenta hostis possit. Cf. **Munitus.** USUS : 1. Munite com-

munem arcem bonorum, obstruite perfugia improborum. 2. **Sterno, facio,** *frayer le chemin.* Munire viam sibi ad honores. 3. **Reparo, reficio,** *défendre, protéger.* Munire alveum, ripam, aditum. 4. TRANSL. Viam et aditum ad aliquem sibi munire. Tueri et munire se adversus incumbentia discrimina; benevolentia multorum se munire, *se faire un rempart de l'affection publique.*

MŪNĪTĬO, ōnis, f. *Fortifications, ouvrages de défense, murs, remparts.* USUS : Operibus et munitionibus sepire urbem. Operis munitione, et concursu militum, et telorum repulsu submotus hostis.

MŪNĪTŎR, ōris, m. *Celui qui fortifie, ingénieur militaire.*

MŪNĪTUS, a, um, *Muni, fortifié, défendu.* SYN. Septus, vallatus; armatus, stipatus. PHRAS. 1. **Locus natura munitus,** *lieu fortifié par la nature.* Oppidum positu munitum; locus ipso satis positu defensus; oppidum loci natura tutum a periculo; defendit se ipse locus; ipsa loci natura facile repellit periculum, in ipso loco satis est ad firmitatem præsidii; oppidum ingenio situs, locique natura, firmum. 2. **Locus arte munitus,** *lieu fortifié par l'art.* Munitum manu oppidum. Munitus opere locus. Locus munitionibus obseptus; objectis aggeribus a periculo tutus. Cf. **Munio.** USUS : 1. Munitus firmissima hominum benevolentia. Urbs natura ac loco munita, succincta portubus, armata muris. Regulus virtutum præsidio munitus. Munitus ad vitæ custodiam. 2. TRANSL. Sapientia munitum pectus gerere.

MŪNUS, ŏris, n. *Don, présent; service, office, devoirs, fonctions.* SYN. Donum, beneficium, largitio; officium, provincia. EPITH. Ædilitium, amplum, gratum, annuum, candidatorium, consulare, dignum, expletum, divinum, exiguum, extraordinarium, latum, magnificum, mediocre; perfectum, præclarum, provinciale, proprium, publicum, servile, sordidum, pristinum, senatorium, certum. PHRAS. 1. **Muneribus corrumpi se sinit,** *il se laisse corrompre par les présents.* Muneribus facile delenitur; pretio sollicitari atque etiam labefactari fides ejus solet; pretio addictam fidem gerit; est, quem pecunia non oppugnes modo, sed expugnes; venalem habet pretio fidem; quæstui omnia in illo sunt venalia, fides, jusjurandum, æquitas. 2. **Munus alicui imponere,** *imposer une charge à qqn.* Muneri aliquem præficere, præponere; munus alicui assignare; partes judicis, quæstoris, etc. dare, imponere; imponere alicui personam judicis, etc. Provinciam alicui decernere, dare, tradere; provinciæ, procurationi præficere; procurationem committere. 3. **Munus aliquod gerere,** *remplir une fonction.* Munus sustinere, obire, exsequi; muneri præesse; munere fungi; provinciam habere, sustinere, obire, administrare; liberaliter dextereque munia obire; procurationem habere; personam judicis, etc. sustinere, gerere, tenere, tueri; partes judicis agere. 4. **Munus mihi obtigit,** *on m'a confié une charge.* Munus mihi obvenit; mihi mandatum est; ad procurationem ejus muneris vocatus sum; provincia mihi obvenit; obtigit; provinciam cepi, accepi. 5. **Munere hoc orbatus est,** *il a été privé de cette charge.* Munus illi ereptum est; a procuratione amotus; procuratione privatus; munere exutus est; ea provincia illi abrogata est; ejus muneris partes illi ereptæ sunt. 6. **Muneri suo satisfecit,** *il a satisfait aux devoirs de sa charge.* Munere egregie perfunctus est; munus pro sua et reipublicæ dignitate gessit; partes eas egregie sustinuit, egit, tuitus est; nihil in eo munere gerendo officii, nihil diligentiæ desiderari passus est; summam ex eo munere laudem collegit, tulit, retulit, sibi peperit, comparavit; officium integre cumulateque præstitit. 7. **Hoc tui muneris est,** *c'est votre office, cela vous regarde.* Hæ partes tuæ sunt; id tuum est; tui officii est; tuum id munus est, tuarum id partium est; ad te, ad tuum officium pertinet, tuæ curationis res ista est; tua ista curatio est. USUS : Munera dare, largiri, mittere, afferre. Munera sua apud aliquem bene collocare. Munus concinnare. Munus verbis ornare. Muneribus populum delinire. 2. **Officium, provincia,** *dignité, emploi public.* Ad munus aliquem instruere. Muneri præficere aliquem. Munus, partes, personam Consulis suscipere. Muneri succedere. Munus defugere. Munerum immunitatem alicui dare. Cf. **Donum, Officium, Magistratus.**

MŪNUSCŬLUM, i, n. *Petit présent, léger don.* SYN. Donum exiguum, tenue munus. EPITH. Tenue. USUS : Munuscula non ingrata misit.

MŪRĀLIS, e, gen. com. *De mur, mural.* USUS : Tormentum murale, *machine de guerre pour ébranler les murailles, bélier.* Muralis corona, *couronne murale.*

MŬRĬA, æ, f. *Saumure, eau salée.* SYN. Aqua multo sale condita. USUS : Caro muria condita. Piscis muriæ incoctus.

MURMUR, ŭris, n. *Murmure, bruit sourd; bruit, son.* SYN. Fremitus, mugitus, strepitus. USUS : Murmur ortum aliorum cum assensu, aliorum assentientes increpantium.

MURMŬRO, as, avi, atum, are, n. *Murmurer, faire entendre des murmures; gronder.* USUS : Fremitus murmurantis maris, *frémissements de la mer qui murmure.*

MŪRUS, i, m. *Mur; rempart, le plus souv. au pluriel.* SYN. Mœnia, paries. EPITH. Firmissimus. PHRAS. 1. **Muri pars tormentis dejecta est,** *les machines ont abattu une partie des murailles.* Pars muri tormentis labefactata est; murorum pinnæ frequentibus tormentorum ictibus detersæ sunt; pars mœ-

nium tormentis prostrata, diruta, deturbata, aditum hosti patefecit; verberata crebris tormentorum ictibus mœnia ruinam traxere; disjecta tormentis mœnia; pars una muri tormentis diruta continentibus ruinis urbem nudavit; murus cum ingenti fragore procidit; oppidum ruinis mœnium est patefactum; tormentorum tot ictibus secuta murorum strages; murorum hiatus; mœnium ruina; quassati muri labes; imposita muris plaga ruinam impulit. Quassata pars muri ruinam dedit, ruina collapsa est, ruinam fecit; crebri tormentorum ictus muri ruinam, stragem edidere. Convulsa tormentorum ictibus mœnia et disjecta sunt. 2. **Muros tormentis ferire,** *ouvrir une brèche à coups de canon.* Muros tormentis quatere, labefactare; munimentorum ruina aditum in urbem moliri; crebris tormentorum ictibus mœnia verberare; in muros impressionem facere. 3. **Murorum hiatum reparare,** *réparer une brèche.* Quassatam muri partem objectis saxis reficere; mœnium ruinam instaurare; muri labem obducta raptim lorica defendere; pinnas loricasque ex cratibus attexere; pluteos vallo addere; desidentem murorum labem pluteis cratibusque reficere, sarcire. 4. **Hostes ex murorum ruina depellere,** *chasser les ennemis des murailles en ruines.* Ad prostrati muri ruinas; ad ruinosam muri labem; ad quassatum muri hiatum; ad labefactam muri partem hostes irruptionem molientes arcere; hostem impressionem in munimentorum ruinas facientem depellere; ex ipsis mœnium ruinis hostem submovere. USUS : Leges propugnacula et muri sunt tranquillitatis et otii. Muro urbem sepire, cingere; circumdare. Murum ingentis altitudinis duximus. Facile subruitur ex imo murus quod cæmenta non calce durata sunt, sed interlita luto, structuræ antiquæ genere. Murus humilior, et scalis facile superabilis.

MUS, mūris, m. *Souris, rat.* USUS : Platonis Politiam nuper mures apud me corroserunt. Clypei a muribus derosi.

MŪSA, æ, f. *Muse, chant.* **MŪSÆ, ārum,** f. pl. *Les muses; sciences, études.* EPITH. Agrestiores, mansuetiores, proximæ, pulchellæ, superiores. USUS : Cum omnibus Musis rationem habere cogito. Quis tam aversus a Musis? *Qui est si ennemi des études?* Quis cum musis, id est, cum humanitate ac doctrina, non habet commercium? Cum musis commercium habet unice. Mansuetiores musæ. Cum musis se delectare. Cf. **Litteræ.**

MUSCA, æ, f. *Mouche.* USUS : Puer, abige muscas. Depellere muscas. Ne musca quidem.

MUSCŌSUS, a, um, *Couvert de mousse.* USUS : Nihil alsius, nihil muscosius.

MUSCUS, i, m. *Mousse.* USUS : Saxum sæpius volutum non obducitur musco, *pierre qui roule n'amasse pas mousse.* (PROV).

MUSĬCA, æ, et **MUSĬCE,** es, f. *Art musical, musique.* SYN. Cantus, symphonia. PHRAS. 1. **Musica valde delector,** *j'aime beaucoup la musique.* Musicæ studio teneor; studio sonorum capior; nervorum vocumque cantibus delector; fidibus, tibiis modulate canentibus; fidiculis numerose sonantibus, varietate sonorum; mollissimis et delicatissimis in cantu flexionibus mirifice delector; pulsis scienter fidium nervis, vocum gravitate ac varietate concitari animum vehementer sentio. 2. (**Ille textum fecit, ego musicam,** VULG.), *il a fait les paroles et moi la musique.* Ille materiam subjecit, ego modulate illam descripsi; ille verba, modos ego ac numeros adinveni; voces ille subjecit, ego modis musicis illigavi. 3. (**Interea musica instrumentalis fuit,** VULG.), *pendant ce temps il y eut un concert instrumental.* Interea tibiis fidibusque modulate canebatur; sub hæc cantus nervorum et tibiarum personabat; cantatum interea tibiis fidibusque; interea symphonia, pulsis scienter fidium nervis canebat. USUS : Leges musicæ. Musicam Damon et Aristoxenus tractaverunt. Cf. **Cano.**

MŪSĬCUS, i, m. *Musicien.* SYN. Musicis eruditus, symphoniacus, qui voce, fidibus, etc. canit. USUS : Musici, qui erant quondam iidem Poetæ.

MUSTĀCĔUM, i, n. *Sorte de gâteau où il entrait du vin doux et que l'on faisait cuire sur des feuilles de laurier.* **Cibi genus.** USUS : Laureolam in mustaceo quærere, *chercher une couronne de laurier dans un gâteau au laurier, c-à-d., se faire valoir par des bagatelles* (PROV.).

MUSTĒLA, æ, f. *Belette, fouine.* USUS : Mustela catulos suos quotidie transfert.

MUSTUM, i, n. *Moût, vin doux.* EPITH. Novum, dulce. USUS : Nova ista quasi de musto et lacu fervida oratio.

MŪTĀBĬLIS, e, gen. com. *Changeant, variable, inconstant.* SYN. Quod habet mutationem. PHRAS. (**Valde mutabilis homo est,** VULG.), *cet homme est très inconstant.* Animum ex levibus fortunæ momentis suspensum gerit; parum constat. Cf. **Varius, Inconstans.** USUS : Omne corpus mutabile. Mutabile vulgus. Polypo mutabilior. Sidera mutabili ratione labuntur. Cf. **Varius, Inconstans.**

MŪTĀBĬLĬTAS, ātis, f. *Mobilité, mutabilité.* USUS : Inconstantia et mutabilitas mentis.

MUTĀTĬO, ōnis, f. *Changement, variation.* SYN. Permutatio, motus, conversio, inclinatio. EPITH. Crebra, magna, manifesta, misera, suspiciosa, imbecillis, minuta, varia. USUS : Optimus est portus pœnitenti mutatio consilii. Coloris, morum, officiorum mutatio. Mutationes quatuor temporum. Mutationem moliri, facere, subire. Magnam voluntatis mutationem afferre.

MŬTĬLO, as, avi, atum, are, a. *Mutiler, couper, estropier.* SYN. Diminuo. USUS : Mutilatum exercitum in Galliam duxit. Naso, auribus, membrorum parte mutilati.

MŬTĬLUS, a, um, *Mutilé, tronqué.* SYN. Diminutus, mutilatus.)(Integer. USUS : Mutila quædam et hiantia loqui, *prononcer des phrases tronquées, parler sans suite.* Cornibus mutilus.

MŪTO, as, avi, atum, are, a. *Mouvoir, déplacer; changer, modifier.* SYN. Mutationem facio, permuto, inverto, converto, immuto, commuto, vario. ADV. Turpissime, leviter, paulatim, repente, valde. PHRAS. 1. **Locum mutavit, non ingenium,** *il changea de lieu, non de conduite.* Nihil de suis institutis immutavit; mores antiquos non exuit, non correxit; novum ingenium non induit, nec in diversum animum mutavit; nihil de actionum suarum cursu deflexit; loci mutatione nihil a versus a prioribus institutis, nec ad alia se consilia contulit, in alios mores non abivit; commutatio loci quidem facta est, sed ab ingenio suo nihil variavit. 2. **Fortuna mutata est,** *la fortune a tourné.* Fortuna jam verterat; fortuna jam variaverat; fortunæ inclinatio quædam facta erat; eam rem conversio rerum, et inclinatio temporum secuta est; fortunæ mutatio in contrarium facta est; paucis diebus magna erat rerum facta commutatio, ac se fortuna inclinaverat. Res in contrarium verterat. 3. **Mutare consilium,** *changer de résolution, de plan, de projet.* Calculum reducere; decedere de sententia; discedere a sententia. 4. **Mutare feroclam,** *changer son naturel sauvage.* De asperitate multum lenire atque submittere; in mores a veteri asperitate alienos verti; supercilium remittere, ponere. 5. **Tempus concedere ad mutandam sententiam,** *accorder du temps pour changer d'idée.* Tempus dare ad receptum pertinacis sententiæ. USUS : Pactiones, consilium, genus dicendi, moris, vestem, sententiam mutare. Civitatem, solum mutare. Nihil mutavit odor, **nihil mutatus est.**

MŪTŬĀTĬO, onis, f. *Action d'emprunter, emprunt.* USUS : Multos minutis mutuationibus defraudavit.

MŪTŬĒ, *Réciproquement, en retour.* SYN. Vicissim, mutuo. USUS : Officiis mutue respondere, *répondre aux bons offices.*

MŪTŬO, *Mutuellement, réciproquement.* SYN. Mutue. USUS : Fac, valeas meque mutuo diligas.

MŪTŬOR, aris, atus sum, ari, d. *Emprunter qqche à qqn.* SYN. Mutuam sumo pecuniam; utendum aliquid accipio. ADV. Aliunde. USUS : Orator subtilitatem e philosophia mutuatur, et vicissim reddit ubertatem orationis et ornamenta dicendi.

MŪTUS, a, um, *Muet.* SYN. Elinguis, tacitus.)(**Loquens, eloquens.** USUS : Civitas fracta malis, muta, debilitata metu. Curia elinguis, mutum forum. Tempus mutum a litteris. Cf. **Obmutesco.**

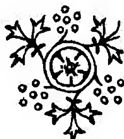
MŪTŬUM, i, n. *Emprunt.* USUS : Pecuniam sumere mutuum.

MŪTŬUS, a, um, *Emprunté, prêté; mutuel, réciproque.* SYN. Par, æqualiter, respondens. USUS : Pecuniam dare mutuam, sumere mutuam. Mutuas operas tradere. Beneficentia mutua esse debet. Voluntas mutua. Mutua inter nos officia. In mutua benevolentia amici conquiescunt.

MŸŎPĂRO, onis, m. *Sorte de navire léger à l'usage des pirates.* SYN. Navis piratica, lembus piraticus. EPITH. Perennes, inopes, relicti. Egregius, pulcherrimus.

MYSTĂGŌGUS, i, m. *Celui qui conduit qqn dans les lieux consacrés aux mystères.* SYN. Rex sacrorum.

MYSTĒRĬUM, ii, n. *Cérémonies secrètes; mystère.* SYN. Sacra res occulta. EPITH. Augustum, tantum. USUS : Hoc tacitum tanquam mysterium teneas. Mysteria aperire, enuntiare nefas. Epistolæ nostræ multum habent mysteriorum.

NÆ, *Assurément.* SYN. Profectò, valde. USUS : Næ illi vehementer errant.

NÆNĬA, æ, f. *Chant funèbre.* USUS : Næniæ nomine Græci lugubres cantus appellant.

NÆVUS, i, m. *Tache sur le corps.* SYN. Corporis macula. USUS : Farina decocta in aceto nævos tollit.

NAM, *Car.* SYN. Enim, namque, etenim, siquidem, quippe, nimirum, videlicet, sane.

NAMQUE, *En effet, à savoir.* SYN. Siquidem.

NANCISCOR, ĕris, nactus sum, nancisci, d. *Acquérir, obtenir, recevoir, trouver.* SYN. Invenio, adipiscor, consequor, assequor, mihi obvenit, offertur mihi. USUS : Si quid firmitatis, virium, laxamenti nactus fuero. Cf. Acquiro.

NĀRIS, is, f. *Narine; au pl.* **NĀRES,** ĭum, f. *Les narines, le nez.* SYN. Foramen nasi geminum. USUS : Nares semper patent. Fasciculum ad nares admovere.

NARRĀTĬO, ōnis, f. *Narration, récit.* SYN. Rerum gestarum expositio. EPITH. Aperta, ficta, brevis, probabilis, dilucida, jucunda, longa, obscura, perspicua, suavis, verisimilis; breves, incredibiles, indoctæ, molestæ. USUS : Narrationes non historico modo, sed prope quotidiano sermone exponere, explicare.

NARRĀTOR, ōris, m. *Narrateur, conteur, historien.* USUS : Imitator et narrator facetus.

NARRO, as, avi, atum, are, a. *Raconter.* SYN. Rem gestam narratione expono, demonstro, dico. ADV. Bene, hercule, breviter, diligenter, dilucide, enodate, graviter, sane et probe, jucunde, male, memoriter, multum, novissime, probabiliter, venuste, interrupte, ornate, palam, pervarie. PHRAS. 1. **Narratur,** *on raconte, on rapporte, le bruit court.* Traditum memoriæ est; tenet fama; incorruptis rerum gestarum monumentis traditur; fama est; variorum sermonibus jactatur; fama nascitur, surgit, manat, percrebescit, dissipatur, peragrat, pervadit urbem, venit, pervenit ad aures; fama exit de re; memoriæ proditum est. 2. **Res dupliciter narratur,** *il y a deux récits différents.* Duplex inde fama est; duplex inde de re prodita est memoria; variat fama. 3. **Rem omnem ex ordine narrabo,** *je vous raconterai tout en détail.* Dicam, eloquar, aperiam, significabo, exponam, explicabo rem omnem, ut gesta est. Scies, cognosces, audies ex me, quæ facta sunt. 4. **Rem eamdem sæpissime narrat,** *il raconte toujours la même chose.* Rei gestæ narratione aures complet, implet, obtundit; rem eamdem sæpe auribus inculcat. USUS : Plurima de tuis narrantem multa voluptate audivi.

NARTHĒCĬUM, ĭi, n. *Vase ou boîte à médicaments, à parfums.* SYN. Myrothecium. USUS : Medicamenta illa tanquam de narthecio promebat.

NASCOR, ĕris, nātus sum, nasci, d. *Naître.* SYN. Orior, in vitam venio, introeo, ingredior; ortum habeo, in lucem edor, suscipior, primam lucem aspicio, lucem accipio, alicujus satu edor, procedo, vitæ lumen adeo, in lucem prodeo.)(Morior. ADV. De integro, improviso, similiter. USUS : Suapte sponte nasci. Pestis homini ab homine nascitur. Cf. Orior.

NASSA, æ, f. *Nasse de pêcheur.* SYN. Vas vimineum ad capiendos pisces. USUS : Ex hac nassa exire cupio, non ad fugam sed in spem mortis melioris, *je veux sortir de cette nasse, de ce mauvais pas.*

NASTURTĬUM, ĭi, n. *Cresson.* RAD. a nasi tormento, ex acri ejus odore. USUS : Persas negat Xenophon ad panem adhibere quidquam præter nasturtium.

NĀSUS, i, m. *Nez.* USUS : Nasus ita locatus, ut quasi murus oculis interjectus videatur. Naso suspendere aliquem, *se moquer de qqn.* Illudere aliquem.

NĀSŪTŬLUS, a, um, *Moqueur, railleur.* USUS : Uxor didacula et nasutula.

NĀSŪTUS, a, um, *Qui a un grand nez; fin, spirituel, moqueur.* USUS : Homo nasutus, *homme fin, avisé, railleur.*

1. **NĀTĀLIS,** is, m. *Le jour de la naissance.* USUS : Agere diem natalem. Scripsi hæc natali meo.

2. **NĀTĀLIS,** e, gen. com. *De naissance, natal.* USUS : Natale solum, Patria. Natalis dies.

NĀTĀLĬTĬA, ōrum, n. pl. *Fête pour célébrer le jour de la naissance.* USUS : Natalitia dare, celebrare. Natalitia in hortis dedi.

NĀTĀLĬTĬUS, a, um, *Relatif au jour de la naissance.* SYN. Ad natalem diem pertinens. USUS : Natalitia sidera omnia, *tous les astres peuvent présider à la naissance.*

NĀTĀTĬO, ōnis, f. *Natation.*

NĀTĬO, ōnis, f. *Nation, peuple.* SYN. Gens. EPITH. Eruditissima, levissima, magna, officiosissima, religiosa, tota; acerrimæ, bellicosissimæ, cæteræ, communes, deditæ scientiis.

exteræ, externæ, conquassatæ, immanes, inimicissimæ, miseræ, multæ, sociæ, ultimæ. USUS : 1. Cæsar natione Romanus. Erudita Græcorum natio. 2. Ordo, *race*, *gent*. Tota natio candidatorum. Natio optimatum.

Nativitas Domini, *La Nativité de JÉSUS-CHRIST*. PHRAS. Augustissimus et omnium, qui post homines natos illuxerunt orbi, faustissimus dies, quo rerum universarum opifex, DEUS, humanis indutus artubus, ex Matre Virgine natus est. Ortus natalis Christi Servatoris nostri.

NĀTĪVUS, a, um, *De naissance; naturel, natif.* USUS : Hujus gentis domesticus et nativus sensus est. Malum nativum. Verba nativa et simplicia, **quasi sponte nata,** *mots racines, radicaux.*

NĂTO, as, avi, atum, are, n. *Nager.* SYN. Trano. PHRAS. 1. **Trans flumen natavit,** *il passa le fleuve à la nage.* Flumen natando trajecit; in adversum littus natatione evasit; flumen transnavit; incubans cortici nando in littus evasit; secundo primum flumine delatus, brevi post trajectu, utribus innatans in tutum pervenit; inflati utres eum transvexere; subivit aquam et fluctus diverberando in littus enatavit; utribus incubans in adversum littus deferebatur. 2. **Sub aqua natavit ad urbem,** *il arriva à la ville en nageant sous l'eau.* Aquam subivit et occulto lapsu ad urbem usque penetravit. USUS : Natabant pavimenta vino.

NĂTRIX, icis, f. *Hydre, serpent d'eau.* **Serpentis genus.**

NĀTU, *Par la naissance, l'âge, les années.* SYN. Ætate. USUS : Grandis natu matrona. Natu major, minor. Natu maximus, minimus, **stirpis maximus,** etc.

NĀTŪRA, æ, f. *Nature.* SYN. Communis hominum parens, DEUS ipse; provida solersque mater rerum omnium; vis ingenita, causa intima in rebus universis; mundi moles, rerum universitas; *item:* Ingenium, indoles, conditio, status. EPITH. Paulo acrior, admirabilis, angusta, animalis, antiqua, apta, aspera, beata, mortalis, sempiterna, blanda, cœlestis, communis, commutabilis, conservatrix, congrua, continuata, depravata, deterrima, eximia, expers rationis, fera, immanis, fervida, generata, humida, idonea, ignea, ignota, imbecilla, importuna, impurissima, inanima, infensa, intelligens, sapiens, invicta, locupletior, quasi lena sui, mira, mitis, clemens, mortalis, multiplex, firmior, obscura, præstans, parens, patibilis, perfecta, perpetua, plenior, præpotens, prolixa, benefica, propria, provida, solers, pulcherrima, recta, simplex, singularis, socors, spirabilis, superior, tacita, terrena, tristis, recondita, vana, varia, vitiosa, universa. Dissimiles, divinæ, multæ, optimæ. PHRAS. 1. **Natura parum in te benigna fuit,** *la nature a été pour vous une marâtre.* Naturam expertus es parum liberalem; satis angusta natura te suis copiis instruxit; suis te bonis abundare natura noluit; natura sic tecum egit, ut noverca potius, quam mater fuisse videatur; non optime de te merita est natura; non multum naturæ debes. Non est, cur naturæ gratias agas. Possum in te quidvis potius, quam naturæ subsidia laudare. Naturæ bona, quibus abundant alii, in te desiderantur, requiruntur, non agnoscuntur. Inops es a naturæ bonis; desunt ea, quæ natura alioquin impertit, largitur præsidia. 2. (**Nescio quam nunc naturam sibi assumat,** VULG.), *je ne sais quel caractère nouveau il se forme.* Nescio, quod novum induat nunc ingenium; in quos mores abeat; in quos mores se formet; quæ instituta sequatur. Cf. Degenero. 3. **Naturam nactus est bonam,** *il a un bon naturel.* Naturæ bonitas in eo eximia, præclara indoles, humanitas singularis; naturam nactus est eximiam atque illustrem; naturam fautricem habuit in tribuendis animi virtutibus; naturæ habitus in eo singularis, ac prope divinus; animus illi e natura bene informatus; animi ingenium magnarum rerum capax et appetens; iis bonis, quæ natura data sunt, naturæ donis, naturæ muneribus, animi dotibus ita ornatus, quidvis ut consequi natura duce posse videatur. 4. **Natura tetrica est,** *il est naturellement triste.* Ea est asperitate naturæ, tam acerba indole ac intractata, nihil ut fingi difficilius ac morosius possit; tristi est ingenio ac illepido; asper moribus ac natura, quæ consuetudinem reddit difficilem. 5. (**Natura mea talis est,** VULG.), *tel est mon caractère, je suis ainsi.* Ita natura fert mea; in hos mores me natura finxit; ingenio hoc sum ac indole; ita natura factus sum; sic homo sum. USUS : 1. Ad majora nos genuit natura. Natura est, quæ mundum omnem continet ac tuetur. 2. **Vis ingenita et potestas rerum,** *nature.* Natura ipsa nos admonet. Ita natura comparatum. Naturæ speculator. 3. **Rerum universitas, mundus,** *le monde, l'univers, l'ensemble des êtres.* Naturæ fabrica incredibilis. In rerum natura quærenda sunt, quæ materia, quæ forma. 4. (**Essentia,** VULG.), *essence, qualité naturelle.* Cujus rei ea vis est, ea natura. Vis et natura justitiæ. 5. **Ingenium, mores,** *nature, naturel, caractère.* Victoria natura insolens. Natura in pueris, ut in spectaculis, cernitur. Homo optima, tristi, recondita natura. Naturæ asperitas. Ad naturam eximia quoque ars accedit. 6. **Judicium, ratio naturalis,** *raison naturelle.* Natura duce errari non potest. 7. **Temperatio, habitudo,** *habitude.* Corporis natura in ægroto cognoscenda est. 8. **Ortus, origo, principium,** *naissance.*)(**Ars, institutum.** Non natura, sed instituto quodam id fit. Natura ita erat factus, ut, etc. Hæc vitia a natura habet. 9. **Status, conditio, cursus,** *cours naturel des choses.* Ea erat natura temporum, is cursus, etc.

NĀTŪRĀLIS, e, gen. com. *Naturel*. SYN. Nativus, innatus, insitus, a natura profectus *vel* ortus ; secundum naturam, naturæ congruens, quod a natura est, quod homini naturaliter, insitum est.)(**Fucatus, artificiosus.** ADV. Maxime. USUS : Naturalis non fucatus nitor. Milvio naturale bellum est cum corvo. Quæstiones, res naturales, physicæ.

NĀTŪRĀLĬTER, *Naturellement, conformément à la nature*. SYN. A natura, secundum naturam, natura, ipsius naturæ habitu. USUS : Quod homini naturaliter insitum est, eo uti decet.

1. **NĀTUS**, i, m. *Fils*. SYN. Filius.)(**Parens, procreator.** USUS : Naturaliter a procreatoribus nati diliguntur. **Vox alioquin Poetis frequentius in usu quam oratoribus.**

2. **NĀTUS**, a, um, *Né, issu*. SYN. Ortus, editus, procreatus, progenitus, prognatus, alicujus satu *vel* partu editus, in lucem editus. ADV. Fortuito, necessarie, optime, ex improviso. USUS : Honesto, amplo, obscuro loco natus; patricio sanguine natus. Scipio ad excidium Carthaginis natus, aptus, factus; aptus, natus ad omnem eloquentiam. Quidam ita habiles, ut non nati, sed ab aliquo Deo ficti videantur. Natus servituti, abdomini.

NAUCUS, i, m. *Chose sans aucune valeur, un rien, un zeste de noix*. SYN. Juglandis putamen, res nihili. USUS : Nauci facio, non nauci habeo, *je ne fais aucun cas, je n'attache aucune valeur.*

NAUFRĂGĬUM, ii, n. *Naufrage*. SYN. Jactura, quæ fit nave fracta. EPITH. Æterna, maxima, missa, extrema. PHRAS. **Naufragium passus est,** *il fit naufrage*. Navem fregit, naufragium fecit ; naufragio interiit ; fractæ navis et fortunarum jacturam fecit ; naufragio periit ; navis onere suo plane capta atque depressa est. Navis expulsa atque ejecta fluctu, fracta est, elisa est ; navis hausta mari est ; confracta illi navis est ; navis procellis diu quassata, prostremo demersa est ; navis jactata ventis, tempestatibus vexata, postremo fluctibus cessit. USUS : 1. Naufragium reficere, colligere. Naufragio projici, expelli. 2. TRANSL. **Calamitas,** *malheur, désastre, ruine*. In naufragio reipublicæ, fortunarum, rerum, rei familiaris, patrimonii. Hæc una e naufragio tabula mihi superest. Tot clarissimorum regum ducumque naufragia considera. Cf. **Navis.**

NAUFRĂGUS, a, um, *Qui fait ou qui a fait naufrage, naufragé*. SYN. Naufragio ejectus, mari haustus, qui naufragium facit. EPITH. Natans, sapiens. USUS : Corpora, saxa naufraga.

NAUSĔA, æ, f. *Mal de mer, nausée*. SYN. Stomachi fastidium. USUS : Navigavimus sine timore et nausea. Ne nauseæ molestiam susciperes æger.

NAUSĔO, as, avi, atum, are, a. *Avoir des nausées, mal au cœur*. SYN. Stomachi fastidio laboro, abhorreo. PHRAS. **Nauseo pisces,** *je déteste les poissons*. Fastidio sunt pisces; fastidium stomacho movent, generant pisces ; nauseam movent, afferunt, generant pisces. USUS : Sudet, palleat, quidlibet, modo ne nauseet, faciat.

NAUTA, æ, *vel* **NĀVĬTA**, æ, m. *Navigateur, matelot, marin, pilote*. SYN. Naviculator, navicularius, remex. EPITH. Inviti, timidi. USUS : Nautarum alii malos scandunt, alii sentinam exhauriunt, gubernator clavum tenens ad puppim sedet quietus.

NAUTĬCUS, a, um, *De nautonnier, naval, nautique*. USUS: Nauticarum rerum scientia. Nautica impedire ministeria.

NĀVĀLE, is, n. *Chantiers de construction, lieu où l'on construisait et radoubait les navires*. SYN. Armamentarium, locus in quo naves ac opera navalia fiunt et servantur. USUS : Muri, portus, navalia.

NĀVĀLIS, e, gen. com. *De vaisseau, naval*. USUS : Pugna, disciplina navalis, bellum navale.

NĀVARCHUS, i, m. *Capitaine, commandant de vaisseau*. SYN. Gubernator et magister navis, navicularius.

NĀVĬCŬLA, æ, f. *Petit bateau, barque*. SYN. Parva navis, lembus, navigiolum.

NĀVĬCŬLĀRĬA, æ, f. *Métier d'armateur, commerce maritime*. SYN. Ars nautica. USUS : Naviculariam facere.

NĀVĬCŬLĀRĬUS, ii, m. *Propriétaire de navires, armateur*. SYN. Naviculator, navarchus, navis gubernator.

NĀVĬCŬLĀTOR, oris, m. *Armateur* SYN. Navicularius.

NĀVĬGĀBĬLIS, e, gen. com. *Navigable, où l'on peut naviguer*. USUS : Flumen navigabile.

NĀVĬGĀTĬO, onis, f. *Navigation*. SYN. Navigationis cursus, cursus navalis. EPITH. Bona, hiberna, odiosa, longa, hiemalis, portuosa, perdifficilis, vehementior. USUS : Tandem e diutina navigatione in portum veni.

NĀVĬGĬUM, ii, n. *Toute espèce de navire, vaisseau, bâtiment, barque*. SYN. Navis. USUS : Proficisci probo navigio, bono gubernatore ac tranquillitate. Cf. **Navis.**

NĀVĬGO, as, avi, atum, are, a. et n. *Naviguer, voguer*. SYN. Navi, in navi vehor navem ago. ADV. Bellissime, bene, caute, commode, considerate, diligenter, expeditius, explorate, feliciter, incommode, omnino, periculose, prospere, quam cautissime, recte, strenue, tarde, tardius, temere, tuto, ultro citroque. PHRAS. 1. **Tempus est navigandi,** *c'est la*

saison de naviguer, de se mettre en mer. Non solum nauta significat, sed etiam favonius ipse insusurrat, navigandi tempus esse. Anni tempus navigabile jam præbet mare; nacti idoneum tempus et ventum, e portu exeamus. 2. **Vix navigavimus ex portu,** *à peine étions-nous sortis du port.* Vix navim solvimus; vix oras resolvimus, anchoras præcidimus, vellimus; vix conscendimus; vix anchoras præcidimus; vix e portu exivimus; vix e conspectu terræ ablati sumus; vix malum ereximus, vela pandimus; vix navi profecti sumus; vix in altum vela dedimus; vix in altum provecta navis; vix anchoras sustulimus; a terra solvimus, vento nos dedimus. 3. **In Græciam navigat,** *il fait voile pour la Grèce.* In Græciam transmittit; in Græciam flectit; in Græciam cursum dirigit; in Græciam transportatur, cursum tenet, navibus proficiscitur, trajicit; in Græciam transvehitur, vela dat, vela facit. 4. **Ex Austria in Hungariam navigavit,** *il descendit d'Autriche en Hongrie.* Secundo Danubio descendit, defluxit in Hungariam; secundo flumine in Hungariam delatus est; secundo flumine bellissime in Hungariam decurrit. 5. **Cum prope Africæ littora navigarem,** *quand je côtoyais les rivages de l'Afrique.* Cum oram Africæ legerem; navi prætervcherem; Africæ littus raderem; cum præter Africæ littus velis ferrer; cum Africæ littus prætervcherer. 6. **Genuam navigavi,** *je suis allé par mer à Gênes.* Ad Genuam navibus accessi; in portum Genuensem descensionem feci, exscensionem feci; navim adverti Genuensem in portum; navim appuli, navi appulsus sum Genuensem ad portum. Cf. **Appello.**

NĀVIS, is, f. *Vaisseau, navire.* SYN. Navigium. EPITH. Bona, constrata, magna, idonea, inanis, instructa, ornata, longa, maxima, oneraria, onusta, optima, parva, plena, postrema, pulcherrima, referta, recta, rostrata, salva, tuta ac fidelis. USUS: Navim ædificare, comparare, instruere, fabricare, ornare, *construire, équiper un vaisseau.* Navim conscendere; in navem ascendere, se collocare, *monter dans un navire.* Navem ex portu educere, *faire sortir un vaisseau du port, lever l'ancre.* Navem subducere, *tirer un navire sur le rivage.* Navim ad littus appellere, *toucher terre, aborder.* E navi egredi, desilire, se projicere, *descendre de vaisseau.* Navem frangere, in ipso portu evertere, ex maximis turbinibus ereptam in portu amittere, *faire naufrage.* Navis tormentis hostilibus depressa interiit, *le navire a péri sous les boulets ennemis.* Navis in vadum illisa est, *le vaisseau a été brisé sur un écueil.* Naves in vadis affligantur, eliduntur, *les navires font naufrage contre les récifs.* Navim reficere laceratam, colligere de integro, et ornare, *radouber un navire, le réparer.* Naves firmare, et anchoris infrenare, *mettre le navire à l'ancre.* Naves in anchoris exspectant, commorantur, *les navires sont à l'ancre.*

NĀVĬTAS, ātis, f. *Empressement, zèle, ardeur, activité.* SYN. Industria, opera.)(**Ignavia.** USUS: Navitas tua et animus in rempublicam est admirationi. Cf. **Diligentia.**

NĀVĬTER, *Avec zèle, ardeur.* SYN. Strenue. USUS: Naviter dicere, pugnare. Cf. **Diligenter.**

NĀVO, as, avi, atum, are, *Faire qqchose avec zèle; rendre un service à qqn.* SYN. Præsto, exhibeo. USUS: Operam alicui et studium navare. Suffragia alicui, benevolentiamque navare. Navare atque venditare suam operam alicui.

NĀVUS, a, um, *Empressé, soigneux, attentif.* SYN. Strenuus, impiger, industrius.)(**Ignavus.** Cf. **Diligens, applico.**

NE, *Ne.... pas, non.* SYN. Ut ne, quo ne, neque. USUS: 1. Quidvis age, dumne abieris. 2. **Non,** *ne.* Illud ne quis admiretur. 3. **Neque,** *pas même.* Ne istius quidem laudis sum cupidus. Nullas a te litteras habeo, ne famam quidem. 4. **An, utrum,** *si.* Humine, an sublime putrescat, nihil interest.

NĔBŬLA, æ, f. *Brouillard, vapeur.* USUS: Quasi per nebulam aliquid videre. Depulsa nebula diem aperuit.

NĔBŬLO, ōnis, m. *Vaurien, polisson; charlatan; dissipateur.* SYN. Nugator, nequam, qui mendaciis et dolis nebulas offundit et tenebras. EPITH. Certior, magnus. USUS: Hærebat nebulo, quo se verteret, non habebat. Cf. **Nequam, Malus.**

NĔBŬLŌSUS, a, um, *Plein de brouillards.* SYN. Caliginosus. PHRAS. **Nebulosum erat,** *l'air était plein de brouillards.* Humidi montes effundebant caliginem, quæ universam rei faciem, quæ prospectum oculorum auferebat; quæ liberum oculorum prospectum prohibebat. Nebulosum erat cœlum et caliginosum; nebula erat ad multum diei, densa adeo, ut lucis usum eriperet, non prospectu modo extra vallum adempto, sed propinquo etiam congredientium inter se conspectu; orta ex lacu nebula campo quam montibus densior sederat; prima luce densa nebula saltum omnem camposque circa intexuit. USUS: Caliginosum, nebulosum cœlum.

NEC, *Non, ne pas, ni.* SYN. Non, neque. USUS: Nec bona, nec mala.

NECDUM, *Et pas encore.* SYN. Nondum.

NĔCESSĀRIĒ *vel* **NĔCESSĀRĬO,** *Nécessairement, forcément, par nécessité.* SYN. Necessitate, ex necessitate, necessariis et maximis de causis.

1. **NĔCESSĒRĬUS,** ii, m. *Parent, parente, ami, amie.* SYN. Conjunctus, intimus, familiaris, necessitudine conjunctus, aliquem necessitudine attingens. EPITH. Cari, honesti, paterni; communis, conjunctus, inferior. USUS: Inter necessarios mihi conjunctissimus. Eos

necessarios habere oportet, quos ineunte ætate dileximus. Necessarius et propinquus meus. Cf. **Familiaris.**

2. **NĔCESSĀRĬUS, a, um,** *Nécessaire, absolu, inévitable, forcé.* SYN. Opus, fatalis.)(**Voluntarius.** ADV. Æque, maxime, eo magis, vehementissime, summe. USUS: Necessarium est, quod imperatur: voluntarium, quod permittitur. Leges fatales et necessariæ. Necessaria consecutio. Cf. **Necessitas.**

NĔCESSE, *Nécessaire, forcé, indispensable.* SYN. Necessum, necessarium, opus. ADV. Plane, quodammodo, valde. PHRAS. **Necesse erat id facere,** *il était nécessaire de faire cela.* Casus erat fatalis et necessarius; imposita mihi fuit necessitas id agendi; parendum erat necessitati; serviendum erat necessitati; necessitas me ad ea detrusit; ista experiri necessitas subigebat; coactus rerum necessitudine id suscepi; necessitudo, quæ timidos etiam fortes reddit, eo me adegit; necessitate adductus, compulsus id egi. Necessitas ultimum ac maximum telum huc me adegit; ultima necessitas, id ut facerem, admonuit, expressit; invitus hoc feci et necessitate pressus, adstrictus, coactus. Id factum, quod sic tempus et necessitas flagitaret, quod sic usus posceret, quod sic ratio postularet; consilium necessitas subjecit. Id facere necesse habui. USUS: Comitas omnibus necesse est. Necesse non habui scribere. Necesse puto. Cf. **Opus, Decet, Necessitas.**

NĔCESSĬTAS, ātis, f. *Nécessité, besoin absolu.* SYN. Necessitudo, fatum, vis. EPITH. Crudelis, divina, fatalis, honesta, magna, multa, nimia, nova, probabilis, summa, tanta. USUS: 1. Necessitatem alicui imponere, afferre. Necessitate pressus. Ea mihi necessitas obvenit. Necessitati parere, servire. Necessitatem effugere. In rationem versa necessitas, *faire de nécessité vertu.* 2. **Vinculum conjunctioque amoris,** *parenté, amitié, intimité.* Necessitatem amicitiamque violare. Cf. **Necesse.**

NĔCESSĬTŪDO, ĭnis, f. *Liens étroits, rapports intimes, parenté, amitié.* SYN. Familiaritas, amicitia, intima consuetudo, conjunctio, necessitas. EPITH. Absoluta, certissima, communis, conjuncta, fraterna, justa, levissima, magna, paterna, privata, recens, sanctior, simplex, singularis, summa, tanta, vetus, magna, nova; simplices et absolutæ. PHRAS. **Necessitudinem cum aliquo facere,** *lier amitié avec qqn.* Conjungere necessitudinem cum aliquo; ad suam necessitudinem adjungere aliquem; cum aliquo necessitudinem constituere; aliquem in necessitudinem recipere. Cf. **Amicitia.** USUS: 1. Quos natura *aut* voluntas necessitudine *aut* benevolentia conjunxit. Vetus mihi cum illo necessitudo intercessit. Necessitudinem cum aliquo habere; colere, conservare necessitudinem. Necessitudine me attingit, *il est mon ami.* 2. **Necessitas,** *nécessité.* Necessitudo est, cui vi nulla obsisti potest. In necessitudinem causam confere, *faire de qqche une nécessité.*

NEC NE, *Ou non.* SYN. An non. USUS: Sit missum, nec ne, nescio.

NĔCO, as, avi, atum, are, a. *Faire périr, tuer.* SYN. Necem affero, occido, interficio. ADV. Manifesto, recte, acerbe, crudelissime. USUS: Fame, verberibus aliquem necare. Cf. **Interficio, Occido.**

NECTAR, ăris, n. *Nectar, le breuvage des dieux.* SYN. Deorum immortalium potus.

NECTO, is, nexui, nexum, ere, a. *Nouer, attacher, unir, joindre.* SYN. Connecto, colligo. USUS: Videtis, quanta sit rerum series, ut alia ex aliis nectantur.

NĒDUM, *Ce n'est pas pour que, bien loin de, à plus forte raison non.* SYN. Non modo, ne dicam, ut ne addam. USUS: Optimis temporibus non potuere, nedum istis miseris.

NĔFANDUS, a, um, *Impie, affreux.* SYN. Nefarius, detestabilis.

NĔFĀRĬĒ, *D'une manière impie, abominable, criminelle.* SYN. Turpiter, scelerate. USUS: Nefarie, libidinose, crudeliter egit.

NĔFĀRĬUS, a, um, *Impie, maudit, scélérat, affreux.* SYN. Sceleratus, consceleratus, scelestus, impius. ADV. Maxime. USUS: Scelus nefarium facere. Cf. **Sceleratus.**

NĔFAS, *Tout ce qui est impie, illicite, injuste; sacrilége.* SYN. Scelus detestandum, non fas.)(**Licet.** USUS: Nefas dictu. Aiebat id sibi nefas esse. Tu nihil mihi nefas censes.

NĔFASTUS, a, um, *Malheureux, funeste, impie.* SYN. Nefarius, impius, infelix. USUS: Quæ augur injusta, nefasta, dura, vitiosa dixerit, irrita infectaque sunto.

NĔGANTĬA, æ, f. *Négation, proposition négative.* **Vox technica.** USUS: Deinde addunt conjunctionum negantiam sic: non, si hoc est et illud; hoc autem non, igitur illud.

NĔGĀTĬO, ōnis, f. *Action de nier, dénégation.* SYN. Infitiatio. USUS: Negatio et infitiatio facti.

NĔGLECTĬO, ōnis, f. *Négligence.* SYN. Neglectus.)(**Curatio.**

NĔGLECTŬS, ūs, m. *Négligence.* SYN. Neglectio. USUS: Rem neglectui habere. Cf. **Negligo.**

NĔGLĬGENS, entis, omn. gen. *Négligent, indifférent, insouciant.* SYN. Socors, indormiens, dissolutus.)(**Sedulus, diligens.** PHRAS. **Negligens est in rebus suis,** *il néglige ses affaires.* Rebus suis plane indormit; segnis est ad imperata; dormitat in rebus suis; solute, indiligenter, oscitanter agit omnia; cum maxima illum negotia circumstent, sedet, et oscitatur; segniter, otiose, negligenter

agit omnia. Negligentia, inertia, pigritia est incredibili. Cf. **Negligo.** USUS : Eum socors et negligens natura tardavit.

NĔGLĬGENTER, *Négligemment, sans soin.* SYN. Indiligenter, oscitanter, pro cætera socordia.

NĔGLĬGENTĬA, æ, f. *Négligence, incurie, indifférence, etc.* SYN. Indiligentia, pigritia, socordia, inertia, incuria.)(**Diligentia.** EPITH. Agrestis et inhumana, diligens, diserta, non ingrata, mira, plena, summa, turpis. USUS : Negligentia corrumpit animum. Fugere agrestem et inhumanam negligentiam. Negligentiæ se dedere. Negligentia languere, obtorpescere. Cf. **Pigritia.**

NĔGLĬGO, is, lexi, lectum, ere, a. *Ne pas faire attention à, ne pas s'occuper de, négliger.* SYN. Mitto, non curo, curare omitto, leviter fero, dissimulandum puto, contemno.)(**Curo.** ADV. Omnino, maxime, necesse, plane, crudeliter. PHRAS. 1. **Litteras olim diligenter cultas nunc plane negligit,** *il ne s'occupe plus des lettres qu'il cultivait autrefois avec ardeur.* Litteras jam ad se nihil pertinere arbitratur ; non laborat jam de paranda doctrinæ fama, nec progressus sui in litteris rationem ullam ducit ; nulla illum de litteris cura jam tangit ; obduruit plane ad litteras. Famam ingenii plane abjecit ; soluto et quieto in tantis æmulantium studiis agit animo ; animo ad litterarum studia est omisso ; nihil de studiis litterarum sollicitus est. Litteras nil pensi habet. Jacet, refrixit ille discendi labor. Oblivio litterarum eum cepit ; summa apud eum rei maxime necessariæ incuria. Motam jam dudum remisit industriam. 2. **Negligit officium suum,** *il néglige son devoir.* Cessat in officio ; claudicat in officio ; deest officio, occasione, sibi ; causam suam ipse prodit ; causam ipse suam damnat ; abest illi cura, diligentia ; remisso ac languido est animo in rebus suis ; languidius versatur in opere. 3. **Hæc omnia sunt ab iis neglecta,** *ils négligent toutes ces choses.* Nihil obedienter curatum ; id totum pro cætera socordia actum ; dimissa maximarum rerum opportunitas ; res tanta ex omnium cura est omissa. 4. **Negligant, per me licet, isti commoda publica,** *qu'ils se soucient peu, je le veux bien, des intérêts de la république.* Neglectui, per me licet, sint istis commoda publica ; pedibus, per me licet, ista trahantur ; fiat jactura istorum omnium, et salutis communis oblivio capiat levissimorum hominum pectora. Dissolvantur instituta omnia, quibus saluti publicæ cavetur ; obterantur et conculcentur. Jaceant leges, instituta majorum obsolescant, frigeant bonorum civium studia, langueant, senescant : ego ista nec moveo, nec curo. Vilia habeantur, susque deque habeantur publica commoda, ego ne manum quidem verterim. 5. **Adeone negligis sinistram famam ?** *Est-ce ainsi que vous vous inquiétez peu d'une mauvaise renommée ?* Adeone parum abhorres sinistram de te famam ? adeone parvi facis ? adeone parum pensi tibi est ? nihil igitur pensi habes, nihil laboras ; nihil ad te pertinere arbitraris, quis hominum de te sermo sit ? adeone famam abjecisti ? adeo nec bonæ, nec sinistræ famæ cura cogitatioque te tangit ulla ? USUS : Exempla majorum, leges, auctoritatem senatus, religiones, jura publica neglexisti. Cf. **Piger.**

NĔGO, as, avi, atum, are, n. et a. *Nier ; refuser, ne point accorder.* SYN. Inficior, abnuo, denego, recuso.)(**Affirmo, fateor, promitto.** ADV. Ad extremum, belle, jucunde, liquido, omnino, molestius, palam, plane, præcise, prorsus, recte, valde, verius, usquam, vulgo. PHRAS. 1. **Negat se a te quidquam accepisse,** *il affirme qu'il n'a rien reçu de vous.* Pernegat, se quidquam a te accepisse, inficias it, præcise negat ; plane sine ulla excusatione præcidit ; pari animi vultusque constantia abnuit, tibi a se quidquam deberi. 2. **Negat sibi omnes delicias,** *il se refuse toute satisfaction.* Genium ubique defraudat ; deliciis se fraudat omnibus ; ab innocentibus etiam deliciis manum abstinet. 3. **Negat opem,** *il refuse son secours.* Spe auxilii rogantem frustratur. Cf. **Nolo.**

NĔGŌTĬĀLIS, e, gen. com. *Relatif à une affaire.* USUS : Pars negotialis ea constitutione contenta.

NĔGŌTĬĀTĬO, onis, f. *Commerce, négoce.* SYN. Mercatura. EPITH. Vetus.

NĔGŌTĬĀTOR, oris, m. *Marchand.* SYN. Mercator. EPITH. Germanus, obscurus, improbus. Cf. **Mercator.**

NĔGŌTĬŎLUM, i, n. *Petite affaire.* USUS : Erit aliquid negotioli.

NĔGŌTĬOR, aris, atus sum, ari, d. *Faire le commerce.* SYN. Negotium gero ; mercaturam facio, exerceo. Cf. **Mercator.**

NĔGŌTĬŌSUS, a, um, *Fort occupé, très affairé.* SYN. Plenus negotiorum. USUS : Provincia est molesta et negotiosa.

NĔGŌTĬUM, ii, n. *Affaire, occupation, devoir, obligation.* SYN. Res, munus, cura, labor, provincia, molestia. EPITH. Audax, certum, jucundum, dignum, facetissimum, impudens, ineptum et græculum, fortunatum, lautum, lentum, luteum, odiosum, salubre et honestum, suspiciosissimum, turbulentum, vulgare et notum, molestum et operosum, invidiosum, plenum laboris et periculorum, assiduitate molestum, a dignitate alienum, expeditum, forense. PHRAS. 1. **Multa habeo negotia,** *j'ai beaucoup d'affaires.* Multa me circumstant negotia ; res mihi multæ tractandæ sunt, et curandæ ; maxima onera in republica sustineo. Multis distineor laboribus ; negotiorum mole obruor ; procuratio quædam multis

officiis implicatum me tenet et constrictum; pluribus nunc curis sum adstrictus; res suscepi plurimas et maximas; multis negotiis implicor; tument, ut cum maxime, negotia; occupatissimus sum; multæ ad me quotidie maximarum rerum procurationes deferuntur; multis quotidie urgeor, impedior negotiis. 2. **An tibi negotium facesso?** *Est-ce que je vous crée, vous suscite des embarras?* An molestiam tibi exhibeo? An molestia te afficio? An tibi mecum res est? An tibi negotium præbeo, exhibeo? An gravis auribus tuis, an fastidio sum? Num quæ tibi ægritudo a me objecta est? An negotii tibi aliquid a me seritur, conflatur? An alieno tempore incommodus obversor? Num sermonis insolentia aures tuæ offenduntur? Cf. **Molestus.** USUS: 1. Nullo negotio rem efficiam. Id non magni negotii est, *cela n'est pas difficile.* Negotium alicui mandare, imponere, dare, deferre; in negotium mittere; negotio aliquem præficere, præponere, *préposer qqn à une affaire, l'en charger.* Negotium suscipere; negotium attingere, contrahere, *entreprendre une affaire, s'en charger.* Negotium administrare, curare, tractare, agere, obire, gerere, sustinere, *s'occuper d'une affaire.* Negotium expedire, explicare, conficere, transigere cum aliquo, *conclure une affaire avec qqn.* Multis negotiis implicari, impediri, detineri, obrui, distineri, *être embarrassé dans une multitude d'affaires.* E negotiis emergere, *sortir d'une affaire, s'en tirer.* Negotio præesse, *être à la tête d'une affaire.* In negotio versari, *être embarqué dans une affaire.* Negotia tueri, *prendre soin d'une affaire.* Negotia fugere, se a negotiis removere, negotia deponere, *fuir les affaires.* Negotium invertere, *changer les affaires.* Est mihi tecum aliquid negotii, *j'ai affaire avec vous.* 2. **Molestia,** *difficulté, embarras.* Negotium alicui facessere, præbere, exhibere, *créer, susciter des ambarras.* Cf. **Res, Occupo.**

NĔMO, ĭnis, m. *Personne, nul.* SYN. Nullus, nemo omnium, quis omnium?)(**Aliquis.** ADV. Omnino. USUS: 1. Nemo de Senatoribus affuit. Te amo, ut neminem. Magis te idoneum scio neminem. 2. **Ullus,** *quelqu'un, une personne.* Contingit tibi, quod haud scio, an nemini.

NĔMŎRŌSUS, a, um, *Plein de bois, bien boisé.* USUS: Insula nemorosa.

NĔMUS, ŏris, n. *Bois, forêt.* USUS: Agros et nemora peragrare.

NEMPE, *Car, en effet, c'est-à-dire, sans doute.* SYN. Scilicet, videlicet, nimirum, quippe, certe. USUS: Quibus autem hostibus? nempe, qui, etc. Nempe igitur ea restant.

NĔO, nes, nēvi, nētum, nere, a. *Filer.* SYN. Fila duco, deduco, torqueo, pensum carpo, manus lanæ admoveo, lanam in fila attenuo.

NĔPOS, ōtis, m. *Petit-fils; prodigue, dissipateur.* SYN. Qui ex filio *vel* filia natus; *item:* Prodigus. PHRAS. **Est in patrimonio nepos,** *il est prodigue de son patrimoine.* Gurges est atque helluo, natus abdomini suo. Patrimonium ejus profundæ libidines devorant. In vino ac luxu, in suo fœtore ac vino jacet; patria bona lacerat, abligurit; notos dies bibit, ludit, vomit. Totos dies in caupona delitescit, ad vesperum perpotat, pergræcatur, voluptati obsequitur. Cf. **Consumo, Luxurio.**

NEPTIS, is, f. *Petite-fille.* SYN. Ex filio *vel* filia nata.

NEPTŪNUS, i, m. *Neptune, dieu de la mer.* SYN. Maris Deus.

NĒQUAM, omn. gen. indecl. *Mauvais, méchant, vaurien.* SYN. Homo nihili, improbus, impurus.)(**Frugi.** PHRAS. **Homo nequam et improbus,** *homme méchant et malhonnête.* Bipedum nequissimus, quo inertior nemo, nemo ignavior proferri potest. Nemo est unquam inventus tam profligatus, tam perditus, tam ab omni non modo honestate, sed etiam simulatione honestatis remotus, relictus. Quæ nota domesticæ turpitudinis non inusta est vitæ ejus? Nequissimus omnium qui sunt, quique unquam fuere, mortalium. Officina nequitiæ, diversorium omnium flagitiorum. Cf. **Malus, Nequitia, Improbus.**

NĒQUĀQUAM, *En aucune façon, pas du tout, nullement.* SYN. Nullo pacto, nulla ex parte, minime, haudquaquam, neutiquam; minime gentium, minime vero; fabulæ. USUS: Illud nequaquam præterire possum, quod, etc.

NĔQUE, *Non, ne... pas.* SYN. Nec. USUS: Neque tunc peccavi, neque modo.

NĔQUĔO, is, ivi, ĭtum, ire, n. *Ne pouvoir pas, n'être pas en état de.* SYN. Non queo, non possum, non habeo, quemadmodum et integrum mihi non est. USUS: Istud præterire nequeo. Cf. **Possum.**

NĒQUIDQUAM, *En vain, inutilement.* SYN. Frustra. USUS: Ea res mihi nequidquam angorem attulit.

NĒQUĬTER, *Tristement, injustement; honteusement.* USUS: Ille prave, turpiter, nequiter egit.

NĒQUĬTĬA, æ, f. *Mauvaise qualité; dissolution; honte, infamie.* SYN. Flagitium, malitia, inertia.)(**Frugalitas.** EPITH. Insignis, perdita, singularis, summa, victrix. USUS: Homo singulari nequitia præditus. Summa nequitia et libidinum infamia. Officina nequitiæ. Cf. **Malus, Nequam, Improbus.**

NERVŌSĒ, *Fortement, vigoureusement, énergiquement.* SYN. Enixe, fortiter, valide. firmiter. USUS: Nervose disserere.

NERVŌSUS, a, um, *Nerveux, musculeux; fort, énergique.* SYN. Fortis, robustus.)(**Dissolutus.** USUS: Quis Aristotele nervosior?

NERVUS, i, m. *Nerf; force, vigueur, énergie.* SYN. Torus, vis, vires, robur. EPITH. Forenses, honesti. USUS. 1. Nervi in omne corpus ducuntur. Nervorum implicatio toto corpore pertinens. 2. **Nervi musici**, *corde (d'instrument).* Nervi fidium ita sonant, ut a digitis sunt pulsi. 3. **Virtus, vis, robur.** TRANSL. *nerf, force, vigueur.* Quantum in tuo animo roboris est, et nervorum! Contendere, intendere, adhibere nervos omnes in re aliqua, *employer tous ses efforts pour une chose.* Incidere nervos virtutis reipublicæ, *énerver le courage de la république.* Pecunia belli nervus. Pecunia nervus rerum, *l'argent est le nerf de tout.*

NESCIO, is, ivi *vel* ii, itum, ire, n. *Ne pas savoir, ignorer.* SYN. Ignoro, sum ignarus, inscius sum et rudis, id scientiam meam fugit, id latet me, juxta cum ignarissimis ignoro. PHRAS. 1. **Quis vero id nescit ?** *Qui donc ne sait pas cela ?* Quis in ea re adeo hospes? cujus aures ita peregrinantur? quis omnium tam est ignarus, tam rudis in Republ., tam nihil de se cogitans? quem præterit, fugit? quem id fallere potest? Quis in sua patria tam peregrinus est, et advena, ut rem adeo vulgatam ignoret? Quis in tanta ignoratione rerum omnium versatur? Quis tanta laborat inscientia, cui id incompertum esse possit? 2. **Quid agam nescio ?** *Je ne sais ce que je ferai.* Hæret aqua; nondum habeo exploratam *aut* explicatam rationem consilii mei; res necdum est ad liquidum ratione perducta ; sententia mihi necdum stare potuit ; incertum mihi est, quid fieri conveniat. 3. **Nesciente me factum est**, *cela s'est fait à mon insu.* Me ignaro, nec opinante ; me inscio, imprudente me, insciente me, me inconsulto factum est. Cf. **Ignoro.** USUS: Nemo in eo, quod nescit, disertus esse potest. Homo nescio quis. Nescio quid timere videtur.

NESCIUS, a, um, *Qui ne sait pas, qui ignore.* SYN. Inscius. USUS : Non eram nescius quantum is, etc., *je n'ignorais pas combien celui-ci, etc.* Cf. **Ignarus.**

NEUTER, tra, trum, *Aucun des deux, ni l'un ni l'autre.* SYN. Indifferens, nullarum partium, qui in neutram partem movetur, medius, neutrius factionis, partis ; qui medium quemdam cursum tenet ; qui ancipitem se et medium gerit ; qui nihil magnopere ad ullam partem inclinatur, qui ex ancipiti temporum mutatione pendet, a studio partium alienus. **Neutralis**, VULG.)(**Alter, uterque.** USUS: In neutram partem commoveri. Neuter vestrum mihi carior est. Neuter anguis, **nec mas, nec femina.**

NEUTIQUAM, *En aucune façon, nullement.* SYN. Nequaquam.

NEUTRO, *Ni d'un côté ni de l'autre.* SYN. In neutram partem. USUS : Tempus teritur neutro inclinata spe.

NEX, nĕcis, f. *Mort violente, meurtre.* Mors violenta. USUS: Necem sibi consciscere, *se donner la mort, se suicider.* Necem alteri afferre. Cf. **Mors, Interficio, Occido.**

NEXŪS, ūs, m. *vel* **NEXUM**, i, n. *Prise de corps, contrainte par corps, emprisonnement pour dettes.* SYN. Obligatio quædam civilis. USUS: Nexorum et mancipiorum multa sunt jura. Nexu obligari alicui. Nexum inire, **se et corpore, et bonis devincire creditori**, *tomber sous la dépendance de son créancier, encourir la détention pour dettes, tomber en servitude.* Nexu solutus, post **dissolutum æs alienum**, *rendu à la liberté après payement des dettes.*

NI, *Si ne... pas.* SYN. Nisi. USUS: Mirum, ni domi est.

NĪDOR, ōris, m. *Odeur, exhalaison d'une chose rôtie.* SYN. Odor rerum præsertim assarum. USUS: In illo nidore ganearum tuarum.

NĪDUS, i, m. *Nid.* USUS. Aves cubilia nidosque fingunt, construunt, eosque quam possunt, mollissime substernunt. Nidos ponere, texere.

NĬGER, gra, grum, *Noir.* SYN. Ater, atratus, fuscus.)(**Albus.** Quæ alba sunt, nigra dicere.

NĬGROR, ōris, m. *Le noir, la couleur noire.* (**Nigredo**, VULG.) USUS: Noctis excæcat nigror.

NĬHIL, *Rien.* Nihilum, nequidquam, non quidquam, nihil quidquam, nulla pars, ne pilus quidem. PHRAS. 1. **Nihil penitus reliquit**, *il ne laissa absolument rien.* Ne vestigium quidem rei est reliquum ; tegulam in urbe nullam reliquit ; ne minimam quidem rem fecit reliquam ; nec argenti scrupulum, nec umbram quidem ; non modo granum nullum, sed ne paleam quidem, non glebam ulli reliquit ; ne imago quidem veteris opulentiæ nobis relicta est ; nihilo minus habemus ex tantis opibus. 2. **Nihil de virtute habet**, *il n'a aucune vertu.* Virtutem ne de facie quidem noscit ; ne pilum quidem viri boni habet ; ne umbram quidem honesti unquam vidit ; pristinæ virtutis ne vestigium quidem ullum superest. USUS : Nihil potest fieri nec commodius, neo melius. Nihil tibi obligor. Illa nocte nihil aliud, præterquam vigilatum est, *cette nuit-là, on ne fit que veiller.* Nihil ad Persium Lælius, *Lælius n'a rien à voir avec Persius.* Hostes nihil aliud, quam abeunt. Hominem nihil amplius, quam urbe submovit. Tene ego defraudem, cui ipsi nihil est in manu, *n'avoir rien.*

NĬHILDUM, *Rien encore.* SYN. Nihil adhuc, non adhuc, nondum quidquam.

NĬHILŌMĬNUS, *Pour le moins, pas moins.* SYN. Nihilo secius.

NĬHĬLUM, i, n. *Rien.* RAD. ex ne et

hilum. PHRAS. Omnia in nihilum interibunt, *tout sera anéanti.* Omnia in nihilum occident ; recident ; ad nihilum venient ; in nihilum redigentur. USUS: Ex nihilo orta sunt omnia ; nihilo majori in discrimine es ac ego. Nihilo magis, quam tu, certus sum. Pro nihilo ducere hominem. Nihili facere, pendere. Homo nihili.

NĪL, *Rien.* SYN. Nihil.

NIMBŌSUS, a, um, *Plein d'orages, orageux; pluvieux.* USUS : Ventus, sidus nimbosum.

NIMBUS, i, m. *Averse, pluie ; nuage.* SYN. Imber, pluvia. USUS : Nimbi, nives, grandines. Cf. Imber.

NĪMĪRUM, *Assurément, certainement.* SYN. Nempe, scilicet, videlicet. USUS. Hoc nimirum est illud, etc.

NĪMIŌPĔRE, *Trop.* SYN. Maximopere. USUS : Nimiopere ædificia me delectant.

NĪMĬO, *Trop, extrêmement, beaucoup.* USUS : Nimio plus te diligo.

NĪMIS *vel* **NĪMĬUM,** *Trop.* SYN. Immoderate, extra modum, præter modum, ultra quam satis est, ultra justum, plus æquo, nimiopere, nimio plus.)(Parum. PHRAS. 1. Nimis in dicendo longus es, *vous êtes trop long dans vos discours.* Nimius es in dicendo ; præter modum profusus es in dicendo ; nimis progrederis in dicendo ; satietate enecas audientes ; est quædam in te dicendi exuberantia ; immoderatione verborum efferris ; immoderata, immensa, infinita est tua oratio ; modum excedis, egrederis in dicendo ; profusum dicendi genus sequeris ; abuteris patientia auditorum ; stili luxuriem depascas, nimia reseces, oportet. 2. Potentia nimis magna, *puissance trop grande.* Magnitudine jam laborat sua ; vires præpotentis populi sese ipsæ conficiunt. USUS: Magis offendit nimium, quam parum. Sed hæc nimis requiro. Ne quid nimis (PROV.). Nimis insidiarum. Nimis valde.

NĪMĬUS, a, um, *Excessif, démesuré; trop grand, trop nombreux.* SYN. Immoderatus, immodicus, intemperans, plus æquo, nimio plus, nimis magnus, etc.)(Modicus. USUS : Nullam ego in re tanta diligentiam nimiam puto. Nimius animi, imperii. Nimio plus mobilia ingenia. Nimius in decernendis præmiis, et tanquam prodigus. Cf. Nimis.

NINGIT, ebat, ninxit, imp. *Il neige.* USUS : Toto ningit æthere. Cf. Nix.

NĪSI, *Si... ne pas ; si toutefois... ne pas ; à moins que ne....* SYN. Ni, si non, nisi si, quod nisi ; præter, præterquam. USUS : Veniam, nisi impeditus fuero. Nisi si se forte jactat. Quem civem senatus, nisi me commendavit ? Cur id respuis, nisi quod turpe est ? Si nihil aliud fecerunt, nisi rem retulerunt, nonne satis fuit, illis gratias agi ?

NĪSŬS, ūs, m. *Effort.* SYN. Conatus, gressus. USUS: Pedetentim ire, et sedato nisu. Cf. Conor, Labor.

NĪTĒDŬLA, æ, f. *Mulot, petite souris des champs.* Muris genus agreste.

NĪTĔO, es, ere, n. *Luire, briller.* SYN. Splendeo, nitesco, floreo.)(Squaleo, obsolesco. ADV. Valde. USUS : Nitet oratio. Unguentis nitet. Cf. Splendeo.

NĪTESCO, is, ere, n. *Devenir brillant.* SYN. Niteo. USUS : Cœlum nitescit.

NĪTĬDĒ, *D'une manière brillante, magnifique.* SYN. Splendide, eleganter.

NĪTĬDUS, a, um, *Luisant, brillant, poli, resplendissant.* SYN. Nitens, cultus.)(Incultus, horridus, agrestis. USUS: Verba, oratio nitida. Pexo capillo nitidus, *bien peigné.* Nitidi colles, campi. Cf. Cultus.

1. **NĪTOR,** ōris, m. *Éclat, splendeur.* SYN. Cultus, munditia.)(Squalor. EPITH. Naturalis, non fucatus, nimius, parilis. USUS : Inest in eo naturalis nitor, non fucatus. Ejus nitor urbis Italiam illustrat. Intuens ejus purpuram, et nitorem corporis.

2. **NĪTOR,** ĕris, nixus et nīsus sum, niti, d. *S'appuyer à ou sur qqche; reposer sur qqche; tendre vers.* SYN. Enitor, connitor, adnitor. PHRAS. Salus nostra in illo nititur, *notre salut repose en lui.* Salus publica unius hominis incolumitate continetur ; ex unius vita, vita pendet omnium; unius consilio ac præsidio Respublica nititur. Ex unius viri consilio, auctoritate, gratia suspensæ sunt omnium nostrum rationes. Cf. Innitor. USUS: 1. Ad immortalitatem nominis niti. Consilio, studio, labore omni nitebar. 2. Innitor, sustentor, *s'appuyer, reposer sur.* Egone hujus pecudis consilio aut præsidio niterer ? Divinatio conjectura nititur, *la divination repose sur la conjecture.* Sustentabimus nos ac omni spe nitemur. Cf. Conor, Laboro.

NĪVĀLIS, e, gen. com. *De neige, neigeux.* SYN. Nive plenus. USUS : Tumuli nivales, dies nivalis.

NĪVĔUS, a, um, *De neige, blanc comme neige.* USUS : Candor niveus.

NĪVŌSUS, a, um, *Plein de neige.* USUS: Nivosa grando.

NIX, nĭvis, f. *Neige.* PHRAS. Omnia erant plena nivibus, *tout était plein de neige.* Densam procella nivem effuderat; nives omnia oppleverant; iter perpetuis obsitum erat nivibus, quas frigoris vis gelu adstrinxerat; prata erant alta nive obruta; cumulata nive tecta laborabant. USUS : Risi nivem atram. Nix vento cumulata ingredientes fatigabat.

NIXŬS, ūs, m. *Action de s'appuyer, effort, peine.* SYN. Nisus. USUS: 1. Magno nixu

aggredi aliquem. 2. **Partus,** *accouchement.* Fetum acerbo nixu edere.

NO, as, avi, atum, are, n. *Nager.* SYN. Nato. USUS: Natura bestias nantes aquarum incolas esse voluit. Cf. **Nato.**

NŌBĬLIS, e, gen. com. *Célèbre, renommé; de noble origine.* SYN. Clarus, insignis, genere nobili natus; honesto, summo loco natus; bono loco natus; clarissimo patre satus *vel* natus, non ignobili, equestri loco, nobilissima familia, inclitis avis *seu* majoribus natus; stirpe antiquissima, in summa familia ortus; natus in antiquissima amplissimaque familia; bonis parentibus, ampla et honesta familia editus; generosa stirpe profectus; honestissimi et nobilissimi generis; generosus, non ignobilis, non obscurus, in veteri dignitate fortunaque natus; genere insignis, vir honestissimæ imaginis, veteris prosapiæ, multarum imaginum, de summo loco; prognatus genere summo, et summis divitiis, clarus genere; inclitus nobilitate; nobilitate florens, præcellens; regali sanguine creatus; regio semine ortus; vir honoratissimæ imaginis.)(**Obscurus, Ignobilis.** PHRAS. 1. **Nobilis est,** *il est noble.* Domestico summo genere est; inter populares nobilitas illi et opes eminent; nobilitatem generis summam habet; antiquo genere in spem magnæ fortunæ genitus est; antiquitate generis et gloria majorum floret; multas insignesque familias paterna nobilitate complexus est; multa claritudine generis, illustri sanguine est; majorum commendatione insignis est. 2. **Materna stirpe non est nobilis,** *sa mère n'est pas de race noble.* Materno genere impar est; paterno summo genere, materno humili atque obscuro. 3. **(Nobilis novus,** VULG.), *noble de fraîche date.* Homo novus; una imagine nobilis; per se cognitus nulla majorum commendatione; nullis imaginibus decorus; qui sibi omnia fortunæ incrementa *vel* ornamenta debet; qui nobilitatis insignia primus in familiam invexit; splendorem generi suo accersiit; natales suos novo dignitatis splendore illustravit. 4. **Nobilibus adscriptus est,** *il fait partie de la noblesse.* In nobilium ordinem adscriptus, adscitus, adlectus, cooptatus est; inter nobiles lectus est; nobilitatis jure, ac prærogativa donatus, ornatus est; collata est illi dignitas equestris. USUS: Vir inter suos illustris, ac nobilis. Nequaquam tam genere insignes, quam vitiis nobiles. Ex pietate nobilis et clarus. Cf. **Familia, Genus, Generosus.**

NŌBĬLĬTAS, atis, f. *Célébrité; noble naissance, noblesse.* SYN. Claritas, antiquitas, dignitas generis; vetustas familiæ, splendor, claritudo generis.)(**Ignobilitas.** EPITH. Excellens, clarissima, gloriosa, inimica, integra, innocens, major, notior, par, præclara, præstans, summa, tanta, vera, insignis, princeps, illustris, antiqua, nulli secunda, ingenua, obscurior. USUS: Nobilitate florere, præcellere. Ad memoriam laudum domesticarum et illustrandam nobilitatem tuam. Cf. **Genus, Nobilis.**

NŌBĬLĬTO, as, avi, atum, are, a. *Faire connaître, rendre célèbre.* SYN. Illustro, orno, celebro. USUS: Poetæ et opifices post mortem nobilitari volunt. Nobilitatus multitudine rerum gestarum. Spectata et nobilitata viri virtus. Cf. **Illustro, Nobilis.**

NŎCENS, entis, omn. gen. *Nuisible.* SYN. Noxius.)(**Innocens.** USUS: Reus nocens. Libido hominum pestiferorum et nocentissimorum. Cf. **Reus.**

NŎCĔO, es, cŭi, ere, n. *Nuire.* SYN. Officio, obsto, fraudi sum, detrimentum affero, incommodo afficio, calamitatem importo, mali aliquid inveho. ADV. Inepte, leviter, mediocriter, quam minimum. USUS: Non licet, sui commodi causa nocere alteri. Nihil nocuerit, si cum Balbo fueris locutus. Cf. **Damnum, Detrimentum, Incommodum, Incommodo.**

NOCTŬA, æ, f. *Hibou, chouette.* SYN. Noctuam Athenas mittere, *porter de l'eau à la rivière* (PROV.).

NOCTU, *Pendant la nuit.* SYN. Nocturno tempore, in tenebris, nocte. USUS: Noctu, an interdiu. Cf. **Nox.**

NOCTŬĀBUNDUS, a, um, *Qui a lieu, qui se fait la nuit.* SYN. De multa nocte ambulans.

NOCTURNUS, a, um, *De nuit, nocturne.*)(**Diurnus.** USUS: Nocturni diurnique labores. Fur nocturnus.

NŌDŌSUS, a, um, *Plein de nœuds, noueux.* SYN. Quod multos habet nodos.

NŌDUS, i, *Nœud, lien.* SYN. Colligatio, vinculum. EPITH. Æternus, difficilis, magnus, cœlestis. USUS: 1. Amabilissimus nodus amicitiæ. Adstrictum pluribus nodis in semetipsos implicatis, et celantibus nexus. Solvere, explicare nodum, cujus nexus, unde inciperet quove se conderet, nec ratione, nec visu percipi poterat. 2. **Difficilis ad explicandum locus, res, quæstio,** *difficulté, embarras, obstacle.* Incideramus in nodum difficilem. Dum hic nodus expediatur. Inopia rei frumentariæ magnus in Republica nodus.

NŌLO, non vis, nōlŭi, nolle, v. anom. *Ne pas vouloir.* SYN. Non volo, non libet, negligo. ADV. Minime, omnino, plane, prorsus, valde. PHRAS. 1. **Nolo in hoc negotio ultra progredi,** *je ne veux pas m'occuper davantage de cette affaire.* Totum simul consilium abjeci; non committam, ut magis eo negotio implicer; studeo effugere, quod male cœptum est negotium; parcam longiori labori; animum posthac talibus curis vacuum et integrum servabo; ejusmodi negotiis ultra me non

dabo; aversatur plane animus, abnuit, detrectat illam procurationem. Nego me progressurum, atque in hoc perstabo, neque restitantem quisquam ac tergiversantem ad aliud consilium traduxerit. Tædet me illorum laborum, ac pœnitet. 2. **Pactiones tam inhonestas nolo,** *je ne veux pas de compromis si honteux.* Non recipit pactiones tam absonas honestas mea, aspernatur, repellit; ab his pactionibus infamia me rejicit; sibi habeant, quibus istæ probantur, pactiones, ego animum non inducam, ut ad eas conditiones descendam. Absum a tam turpi pactione longissime, neque me unquam ad paciscendum dabo. USUS : Noli putare, cave existimes, *n'allez pas croire, ne pensez pas.* Cf. **Invitus.**

NŌMEN, inis, n. *Nom, dénomination, appellation.* SYN. Vocabulum, appellatio ; causa, titulus, debitum ; fama, existimatio. EPITH. Æternum, alienum, ambiguum, amantius, amplissimum, aureum, carum, certum, clarum, bonum, commune, consulare, contrarium, divinum, divulgatum, dulce, durius, falsum, fatale, finitimum, frumentarium, geminum, gratissimum, gravans, grave, honestum, hostile, illustre, inane, inauditum, incolume, infimum, inimicum, invidiosum, invisum, leve, magnum, miserum, molle, molestum, nobile, notum, novum, obscurum, paternum, patrium, perditum, plenum, populare, pulchrum, recens, regale, regium, sanctum, splendidum, triste, tutum, vitiosum usitatum, vulgare. Aptiora, læta. PHRAS. 1. **Nomen victa Africa habet Africanus,** *Scipion reçut le nom d'Africain pour avoir dompté l'Afrique.* Africanus a sua victoria nomen traxit, invenit, reperit, adeptus est ; cognomen ex victoria invenit, cepit ; appellationem a victa Africa traxit ; Africano nomen a victoria inditum est ; a victa Africa sumpsit, consecutus est; cognomen Africani cum victoriæ insignibus ex Africæ spoliis induit ; cognomen Africani ex Africa devicta adscitum est ; Africani nomen a victa Africa obtinuit, meruit ; Africa devicta Scipioni nomen dedit, cognomen fecit, titulum Africani adscripsit, adjecit. 2. **Hoc nomen habet,** *cela s'appelle.* Hoc nomine est ; hoc illi nomen est ; hoc illi nomen inditum ; hoc illi cognomentum est, hoc nomine salutatur ; nuncupatur, appellatur. Cf. **Nomino.** 3. **Saluta illum meo nomine,** *saluez-le en mon nom.* Verbis meis dic salutem homini ; ex me saluta hominem ; salvere illum verbis meis jube. 4. **Nomen sine re habent,** *ils ont le nom sans la chose.* Honorum vocabula habent, non dignitatis insignia ; in amplissimis honorum nominibus, non modo dignitas nulla est, sed et summa deformitas. Honoris inane nomen gerunt. Non tam solido, quam specioso nomine Consules appellantur. USUS : 1. Nomina nova rebus novis ponenda, imponenda, danda. Res novæ nomine etiam novo appellandæ, signandæ, notandæ. Hoc, puto, nomine est. Meo illum nomine roges velim. 2. **Causa, titulus,** *titre, cause, occasion.* Græci multis nominibus reprehendendi. Nomine reipublicæ, nullum laborem defugere. Voluptatis nomine omnia facere. Eo nomine nihil de fortuna queri possum. Justæ severitatis nomen barbaris tuis moribus prætendis. 3. **Debitum,** *titre de créance, obligation.* Nomina facere. Nomina exigere. Nomen solvere, expedire, explicare, expingere, de tabula tollere, *acquitter une dette, dégager sa parole.* Decem millia in nominibus habeo, in numerato nihil, *j'ai dix mille francs en obligations, et pas un sou en numéraire.* 4. **Fama, existimatio, auctoritas,** *nom, renom, célébrité, réputation.* Clarum nomen captare, consequi adipisci, obtinere, habere. Viget, floret invictum ejus nomen. Ejus nomen nulla vetustas delebit, exstinguet, obscurabit. 5. **Ad rem bellicam,** *nom (donner son nom, s'enrôler pour le service militaire).* In militiam nomen dare. Nomina profiteri. Ad nomen respondere. Nomen alicujus accipere, *inscrire le nom de qqn (l'enrôler).* Cf. **Debitum, Æs, Fama, Detraho, Gloria.**

NŌMENCLĀTĬO, onis, f. *Désignation de qqn par son nom.* SYN. Appellatio, nominatio.

NŌMENCLĀTOR, oris, m. *Nomenclateur, esclave qui indiquait à son maître le nom des clients et des personnes qu'ils rencontraient.* SYN. Servus monitor, qui civium nomina tenebat *seu* noverat.

NŌMĬNĀTIM, *Nommément, formellement.*)(**Generatim.** USUS : Nominatim honore aliquo excludi. Nominatim appellare.

NŌMĬNĀTĬO, onis, f. *Appellation, dénomination.* USUS : Facere nominationem alicujus, *faire l'appel de qqn.*

NŌMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Nommer, appeler.* SYN. Appello, nuncupo, voco, nomen pono, impono ; nomine appello, compello ; verbo noto, certo nomine noto. ADV. Acerrime, bene, brevi, imperite, iterum, melius, præclare, vere. PHRAS. 1. **Filium suum Ascanium nominari voluit,** *il voulut que son fils s'appelât Ascagne.* Parens Ascanio filio nomen dixit, edidit ; Ascanio nomen dedit, indidit ; Ascanii nomine filium prædicari et nominari voluit ; Ascanium nuncupari voluit ; Ascanio ut nomen esset filio *vel* Ascanius ut illi nomen esset ; Ascanium salutari voluit ; Ascanium filio nomen dixit, edidit. 2. **Virgilius opus de agrorum cultu Georgica nominavit,** *Virgile appela Géorgiques son poème sur la culture des champs.* Georgica inscripsit, nuncupari voluit ; Georgicorum titulum ferre, habere voluit ; Georgicorum appellationem dedit, indidit libris suis ; Georgicorum nomine insignivit ; Georgicorum nomine prodire, circumferri, legi voluit. USUS : Rem suo certo, ac

proprio nomine nominare. Brutus, quem ego honoris causa nomino. Cf. **Nomen.**

NON, *Non, ne pas.* SYN. Haud, neutiquam, haudquaquam, minus.)(**Etiam.** PHRAS. **Non est opus tibi monitore,** *vous n'avez pas besoin d'instructeur, de conseiller.* Nihil admonendus es ; nihil est, quod te admoneam ; nefas est, te monere ; facies, etiamsi nullus moneam ; quis est tam demens, quin sentiat, monitore tibi haud opus esse. USUS : Non enim, si mundus non erat, DEUS non erat. Non ita valde cupio.

NŌNÆ, ārum, f. pl. *Les nones, le cinquième jour de tous les mois de l'année, excepté mars, mai, juillet et octobre, où les nones tombaient le septième jour.*

NŌNĀGĒSĬMUS, a, um, *Le quatre-vingt-dixième.*

NŌNĀGĬES, *Quatre-vingt-dix fois.*

NŌNĀGINTA, *Quatre-vingt-dix.*

NONDUM, *Pas encore.* SYN. Necdum, neque dum, neque etiam dum, nihildum, etiam nunc non, non adhuc. USUS : Nondum scit rem pater.

NONGENTI, æ, a, *Neuf cents.*

NONNE, *N'est-ce pas? est-ce que ne.... pas?* SYN. An non? USUS : Nonne ita est? nonne oportuit præscisse me?

NONNĬHIL, *Non rien, c. à. d., quelque chose.* SYN. Aliquantum. USUS : Nonnihil commoveor, *un peu.*

NONNULLUS, a, um, *Non aucun, c. à. d., quelque.* USUS : Nonnullus honor. Nonnulli dicunt.

NONNUNQUAM, *Non, ne...jamais, c. à. d., quelquefois.* SYN. Aliquando, interdum ; est cum, etc.

NŌNUS, a, um, *Neuvième.*

NORMA, æ, f. *Equerre; règle, modèle, type, exemple.* SYN. Lex, regula, præscriptum. EPITH. Acerrima, certa, naturalis. USUS: Non hæc sunt Philosophorum acerrima regula, ac norma dirigenda. Natura est norma legis. Non est Epicurus ad istam normam sapiens. Plura homines judicant odio aut amore, quam veritate aut præscripto, aut rationis norma aliqua. Cf. **Regula.**

NOSCO, is, nōvi, nōtum, ere, a. *Chercher à connaître, étudier; connaître, savoir.* SYN. Cognosco; cognitum, notum, perspectum habeo; notitiam rei habeo, perspicio, comprehendo. ADV. Bene, funditus, omnino, paululum, modo, plane, penitus, probe, pulchre, recte, satis. PHRAS. **Nosco perbene adolescentem illum,** *je connais très bien ce jeune homme.* Ita mihi notus est, ut sensum ejus et naturam plane perspexerim; pertractatas penitus perceptasque res illius habeo ; percalleo res ejus omnes ac rationes ; pulchre novi hominem ; nihil ignoro rerum ejus ; sensus ejus omnes cognitos habeo, et perspectos ; ingenium hominis et mores probe, optime teneo ; animi ejus ignarus non sum. Cf. **Notus, Intelligo.** USUS : Jubet nos Pythius Apollo noscere nos ipsos. Non leges civitatis, non jura novit. Si Cæsarem bene novi, is est, qui, etc.

NOSTER, ra, rum, *Notre, le nôtre.* USUS: Noster est. Noster socer, video, venit.

NOSTRAS, ātis, omn. gen. *De notre pays, indigène, compatriote.* SYN. Noster, nostræ gentis, consuetudinis, artis, sectæ. USUS. Capior facetiis maxime nostratibus. Nostratia verba.

NŌTA, æ, f. *Signe, marque, indice, symptôme; reproche, infamie, flétrissure.* SYN. Signum, insigne, vestigium ; infamia, dedecus, ignominia. EPITH. Certa, falsa, insignis, justa, melior, quasi naturalis, propria, sempiterna, turpis ; certæ, inscriptæ, infinitæ, optimæ, tenues, obscuræ, verisimiles, verissimæ. PHRAS. 1. **Notam incurrit,** *il a encouru un reproche.* In dedecus incurrit ; nota inustus est ; in reprehensiones hominum incurrit : reprehensionem non effugit. Cf. **Reprehensio.** USUS : 1. Nomina sunt tanquam rerum notæ. Ego illum de meliori nota commendavi. Optimæ notæ homo. 2. **Infamia, ignominia, dedecus,** *opprobre, honte, infamie.* Quæ nota domesticæ turpitudinis non est inusta vitæ tuæ? quod dedecus hæret infamiæ? Notam inurere alicui. Censoriæ severitatis nota inustus. 3. (**Signum, cifra,** VULG.), *signe, marque.* Notam apponere ad malum versum. Epistolis notam apponam, quæ mihi tecum convenit, *j'apposerai à mes lettres le signe convenu entre nous.* Cf. **Signum.**

NŌTĀBĬLIS, e, gen. com. *Notable, remarquable, insigne.* SYN. Insignis, conspicuus, conspiciendus. USUS : Si exitu notabili concluduntur.

NŌTĀTĬO, ōnis, f. *Observation.* SYN. Etymologia, interpretatio nominis, observatio. USUS : 1. Notatio naturæ peperit artem. Diligens notatio imaginum. 2. **Castigatio,** *correction.* Notatio censoria.

NŌTĬO, ōnis, f. *Idée, notion, connaissance.* SYN. Cognitio, intelligentia, notitia, significatio. EPITH. Certa, complicata, naturalis atque insita. Communes, informatæ, consignatæ, USUS : Notiones rerum animis imprimuntur, e quibus non principia solum, sed latiores quædam ad rationem inveniendam viæ aperiuntur. Notionem rei capere, ac intelligentiam. Insitæ et quasi consignatæ in animis notiones. Informata, impressa est in animo DEI notio. Rerum omnium quasi adumbratas intelligentias *seu* notiones mente concipimus. Huic verbo **Beatus** subjecta est notio gravissima, *à ce mot de Bienheureux est attaché un sens très grave.*

NŌTĬTIA, æ, f. *Connaissance, science, notion, idée.* SYN. Notio, cognitio, prudentia,

EPITH. Dura, nova. USUS : Nullum animal præter hominem DEI notitiam habet. Natura ingenuit nobis notitias rerum plurimarum. Notitia rerum definiendo aperienda est.

NŎTO, as, avi, atum, are, a. *Marquer, faire une marque; noter, observer, signaler.* SYN. Observo, animadverto, signo. ADV. Aspere, insigniter, maxime, scienter, turpiter, sero, separatim. PHRAS. **Notanda sunt quæ in auctoribus leguntur,** *il faut noter ce qu'on lit dans les auteurs.* In adversaria referenda sunt; notatis auctorum locis memoriæ consulendum est; exscribenda quædam ex auctoribus sunt, et in adversaria transferenda; excerpenda quædam et in chartis consignanda. USUS : 1. Hæc vulgus ipse notat, *le vulgaire même remarque cela.* Notare locum, tempus. Multa diutius usus notavit. 2. **Signo, indico,** *désigner, signaler.* Notare res novis nominibus, *désigner les choses par des noms nouveaux.* Id præcipue notavi et descriptum tibi misi, *j'ai noté surtout cela, je l'ai transcrit et je te l'ai envoyé.* 3. **Ignominia afficere, reprehendere,** *marquer d'une mauvaise note, blâmer, censurer.* Aliquem dedecore, macula, ignominia notare. Eum censores furti nomine notarunt, *les censeurs le flétrirent pour vol.*

NŎTUS, a, um, *Connu.* SYN. Cognitus, pervulgatus, exploratus, manifestus, testatus, quod omnibus patet, quod tenetur, omnium sermone celebratur.)(**Ignotus.** ADV. Maturius, penitus, sane. PHRAS. 1. **Nihil nisi notum afferam,** *je n'avancerai rien que de bien connu.* Quæ minime sunt obscura, quæ pervulgata ac toti populo testata, quæ planæ perspecta, cognita, explorata habemus, afferam. Ea, quæ jam decantata, quæ in medio posita, de quibus inter omnes constat, commemorabo. Res, quæ in omnium sermone versantur, hoc loco afferam. 2. **Res est nota,** *la chose est connue.* Res est tam illustris et ante oculos posita, ut ne recensenda quidem videatur. Res in confesso est; pro explorato habetur; res est omnium sermone celebrata, et quasi majoribus theatris proposita; res est constante fama notissima; res est confessa et manifesta; decantata fabula est, et tota urbe celeberrima. In re versamur celebratissima sermone omnium. USUS : Clara res est et tota Sicilia notissima. Notus est tractatusque locus. Res nota est et apud omnes pervulgata. Cf. **Nosco.**

NŎVĀCŬLA, æ, f. *Rasoir.* SYN. Culter tonsorius. USUS : Versari in acie novaculæ, **in præsentissimo discrimine,** *être sous le tranchant du rasoir, c-à-d., dans un péril imminent.*

NŎVĒ, *D'une manière nouvelle, inusitée.* USUS : Ne quid ambigue, ne quid nove dicamus, *pour éviter toute équivoque, tout néologisme.*

NŎVELLUS, a, um, *Nouveau, jeune.*)(**Vetulus.** USUS : Arbores novellæ.

NŎVEM, *Neuf.*

NŎVENDĬĀLIS, e, gen. com. *De neuf jours, qui dure neuf jours.* USUS : Sacrum novendiale. Feriæ novendiales.

NŎVERCA, æ, f. *Belle-mère, marâtre.* USUS : Noverca filii.

NŎVISSĬMĒ, *Récemment, naguère.* SYN. Nuperrime, postremo. USUS : Primum, deinde, novissime. Cf. **Nuper.**

NŎVISSĬMUS, a, um, *Le dernier.* SYN. Postremus.)(**Primus.** USUS : Novissimus ego in castra veni.

NŎVĬTAS, atis, f. *Nouveauté, chose nouvelle.* SYN. Novæ rei ratio, conditio.)(**Vetustas.** PHRAS. **Novitatem amas,** *vous aimez la nouveauté.* Novitatis amans, studiosus es; rerum novarum cupidus es; novitati studes; novis rebus studes; delectat te status hic novus. USUS : Magnam cupiditatem hominibus injicit novitas. Novitate ad causas inquirendas excitamur. Commovit me ea novitas.

NŎVĬTIUS, a, um, *Nouveau, récent.* SYN. Novus. PHRAS. (**Novitius Sacri Ordinis,** *novice d'un ordre religieux,* VULG.). Tiro religiosus; in tirocinium nuper cooptatus; qui nuper nomen dedit in religiosam militiam, in sacram familiam; nuper inter S. Ordinis tirones adscriptus, adlectus. Cf. **Tiro, Tirocinium.** USUS : Syrus, nescio quis, de genere novitiorum factus consul.

NŎVO, as, avi, atum, are, a. *Rendre nouveau; renouveler, refaire.* SYN. Innovo. USUS : Verba novamus ipsi, *nous créons nous-mêmes des mots nouveaux.* Multa novare volebant. Cf. **Reparo.**

NŎVUS, a, um, *Nouveau, récent.* SYN. Recens, inauditus, inusitatus, per se cognitus, a se ortus, monstri similis, peregrinus, inopinatus, præter consuetudinem; nuperus.)(**Vetus.** ADV. Plane, omnino. PHRAS. 1. (**Bona nova affero,** VULG.), *j'apporte de bonnes nouvelles.* Læta apporto omnia; exoptatum nuntium affero; læta narro ac prospera. 2. (**Tristia nova affers,** VULG.), *vous apportez de mauvaises nouvelles.* Tristes affers nuntios; malum apportas, narrando enecas. 3. (**Sunt nova incerta,** VULG.), *ces nouvelles sont incertaines.* Rumores sunt incerti; rumor sine auctore; rumores temere sine ullis auctoribus orti; nuntii non optimis auctoribus; rumores temere, incertis auctoribus, vulgati. 4. (**Nova affers incredibilia,** VULG.), *vous rapportez des choses incroyables.* Monstra narras; ficti sermones, conficti rumusculi sunt, quos tu nuntias; res narras fidem non habituras; monstri simile est, quod narras. Cf. **Nuntius.** USUS : Novum id et admirabile. Hoc mihi plane novum accidit, ac præter opinionem. Numquid processit ad forum hodie novi? Rebus novis studere, *être partisan des idées nouvelles, travailler à*

des changements politiques. (Nova, VULG.), *nouvelles, nouveautés.* Commentarii rerum novarum, commentarii rerum urbanarum *vel* publicarum. Ephemerides rerum novarum.

NOX, noctis, f. *Nuit.* SYN. Tenebræ. EPITH. Acerbissima, cæca, prope extrema, hiberna, obscura, atra, serena, fausta, funesta, luctuosa, intempesta, præceps, longa, proxima, media, multa, sempiterna, socia, stellans. Noctes contractiores, *nuits plus courtes.* PHRAS. 1. **De nocte ad me venit,** *il vint chez moi de nuit.* Multa nocte, intempesta nocte, concubia nocte, media nocte, medio noctis silentio, provecta jam nocte, adulta jam nocte ad me venit; cum jam multum noctis processisset; noctis silentio, quod tempus mortales altissimo somno premit, ad me accessit; intempestæ noctis silentio, profunda jam nocte ad me venit. 2. **Nocte ingruente,** *au soir, au commencement de la nuit.* Nocte appetente; nocte prima; sub primam facem; intendentibus se primis tenebris; primoribus noctis tenebris; cum jam terras nox opacasset; primæ noctis silentio. 3. **Studere in seram noctem,** *étudier fort avant dans la nuit.* Producere ad multam noctem litterarum studia; in serum noctis lucubrare aliquid operis; lucubrationes in multam noctem extrahere; bonam partem noctis ad elucubrandos commentarios assumere; bonam noctis partem in litterarum studiis ponere, collocare. 4. **Nox me obruit proficiscentem,** *la nuit me surprit pendant mon voyage.* Profisciscentem nox oppressit; itineris pars magna in noctem conjecta est. 5. **Tota nocte profectus est,** *il voyagea toute la nuit.* Nullam partem noctis iter intermisit; ea nocte continenter profectus est; iter totam eam noctem tenuit. USUS : 1. Ipsa terræ umbra soli officiens noctem efficit. Sermo in serum noctis extractus. Noctes atque dies. Nocte ad me venit. 2. TRANSL. Noctem rebus etiam claris offundere, *répandre sur des choses claires une certaine obscurité.*

NOXA, æ, f. *Tort, préjudice, dommage; faute, délit.* SYN. Culpa, noxia. EPITH. Minima. USUS : In noxa esse; extra noxam esse. Eximere noxæ aliquem. Noxæ dedere aliquem, *livrer le coupable à la just*·. Sine noxa esse. Cf. **Culpa, Crimen.**

NOXĬA, æ, f. *Tort, dommage, méfait, crime.* SYN. Noxa, culpa, crimen. USUS : Castigare aliquem ob meritam noxiam. Noxiæ pœna par esto.

NOXĬUS, a, um, *Nuisible, funeste; coupable.* SYN. Malus, perniciosus. USUS : Noxius civis coerceatur.

NŪBĔCŬLA, æ, f. *Petit nuage, air sombre, front sévère.* USUS : Frontis tuæ nubeculam pertimesco.

NŪBES, is, f. *Nue, nuage.* SYN. Concretus in aere vapor. EPITH. Opacæ, atræ, acres, cæcæ, densæ, cœlestes, cæruleæ. PHRAS. **Cœlum nubibus obducitur,** *le ciel est couvert de nuages.* Intendunt se spissæ in cœlo nubes; concreti in aere vapores se in nubes induunt; cœlum nubibus obscuratur; obductæ cœlo nubes solem condunt, lucem eripiunt; aer in nubes cogitur. USUS : Aer concretus in nubem humoremque colligens terram auget imbribus. Conflictu nubium ardor exprimitur. Cum illi anhelitus se in nubem induerent. In illis reipubl. tenebris, nubibus ac procellis. Objicere nubem fraudibus, *étendre un nuage, un voile sur des méfaits.*

NŪBĬLĬS, e, gen. com. *Nubile, en âge d'être marié.* SYN. Apta viro, matura viro. USUS : Grandis et nubilis filia.

NŪBO, is, psi *vel* **nupta sum, nuptum, ere,** n. *Se voiler (pour le fiancé), de là: épouser.* **Feminis proprium.** SYN. Locor, collocor in matrimonium. PHRAS. **Filia nupsit viro nobili,** *sa fille a épousé un gentilhomme.* Collocata est in matrimonium, juncta matrimonio est viro nobili; cum viro nobili conjuncta est; in nobilem familiam nupsit; in manum convenit viro nobili; in matrimonium data, locata, mandata est viro nobili; filia domesticum fœdus junxit cum viro nobili; nuptum data, collocata, locata est viro nobili. Cf. **Matrimonium.** USUS: Venerem Adonidi nuptam tradunt. Nubere in amplam familiam. Cf. **Nuptiæ.**

NŪDĬUS tertius, *Il y a aujourd'hui trois jours, c.-à.-d., avant-hier.* q. d. **Nunc est dies tertius.**

NŪDO, as, avi, atum, are, a. *Mettre à nu, dépouiller.* SYN. Spolio.)(**Vestio, lego.** USUS : Aliquem omnibus præsidiis nudare et exuere. Flagitii principium est nudare inter cives corpora. Cf. **Privo.**

NŪDUS, a, um, *Nu, dépouillé, privé, vide.* SYN. Nudatus, spoliatus, vacuus.)(**Vestitus.** USUS : Urbs nuda præsidio, ab omnibus rebus vacua. Decore nuda mulier. Nudus ab amicis.

NŪGÆ, ārum, f. pl. *Bagatelles, plaisanteries.* SYN. Ineptiæ.)(**Res graves, seriæ.** EPITH. Meræ, tantæ. PHRAS. **Omitte nugas,** *cessez de plaisanter.* Nugas tandem relinque; mitte has ineptias; nugas aufer. Quid ad has ineptias abis? USUS : Nugas agit; næ illa magnas nugas dixerit. Delectari nugis. Cf. **Facetiæ, Ineptiæ.**

NŪGĀTOR, ōris, m. *Diseur de riens, radoteur; menteur.* SYN. Nugax. Cf. **Ineptus.**

NŪGĀTŌRĬĒ, *D'une manière frivole, légère.* SYN. Inaniter, inepte.

NŪGĀTŌRĬUS, a, um, *Futile, léger, puéril.* SYN. Ineptus, levis, futilis. USUS : Nugatoria argumentatio, *argumentation futile, qui n'appartient pas à la cause.*

NŪGAX, ācis, omn. gen. *Vain, léger; sot.* Syn. Nugator.

NŪGOR, aris, atus sum, ari, d. *Dire des riens, plaisanter.* Syn. Jocor, ludo, nugas ago, nugas garrio, nugas dico, nugax sum, ad ineptias abeo, aures ineptiis obtundo. Adv. Inscite, omnino. Usus: Democritus non inscite nugatur. Cf. **Ineptus.**

NULLUS, a, um, *Nul, aucun, personne.* Syn. Non ullus, nemo, nec quisquam unus, ne ullus quidem, nemo unus, nemo quisquam.)(**Omnis, aliquis.** Adv. Omnino. Usus: 1. Res, quæ nulli usui sit. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit. Nulla re una magis orator commendatur. 2. **Levis, irritus,** *qui n'a aucune valeur, nul, sans importance.* Homo nulla memoria. Argumentum hoc nullum est. 3. **Non,** *ne... pas.* Nullus dubito. Exinde vir ille summus nullus est.

NUM? *Est-ce que?* Syn. An, ecquid, numquid, utrum. Usus. Num quod vestigium, num quæ trepidatio?

NŪMEN, inis, n. *Signe de tête; volonté divine, volonté puissante, ordre des dieux.* Syn. Divina vis, potestas, providentia. Epith. Divinum, grave, sanctum, ingens, lætum, magnum, summum, vetustum. Usus: Omnes naturæ divino Numini parent. Vos, qui apud me vim et numen deorum tenetis. Numen honore, precibus placare. Accidit id non sine numine. Numen senatus, **auctoritas et potestas.** Vis cœlestis numenque divinum. Cf. **Deus.**

NŪMĔRĀTUM, i, n. *Argent comptant.* Usus: Placet conditio, sed numerato malim, quam æstimatione, *la condition me plaît; mais j'aime mieux traiter argent comptant que par échange.*

NŪMĔRO, as, avi, atum, are, a. *Compter.* Syn. Dinumero, annumero, numerum ineo, numerando percenseo, numero commetior. Adv. Recte, adstricte, numerosius. Usus: 1. Numerare pecuniam de suo. 2. **Censeo, judico, existimo,** *compter parmi, mettre au nombre de, regarder comme.* Voluptatem nullo loco numerant. Numerare aliquid in bonis, in loco mercedis, beneficii. Prope alter Cicero numeratur. Hostem te numero, non amicum. Prodigii id simile numeratur. Cf. **Computo.**

NŪMĔRŌSĒ, *Avec mesure, harmonieusement.* Usus: Fundere orationem numerose, volubiliter, apte, circumscripte. Numerose cadit sententia, *la phrase finit avec nombre.*

NŪMĔRŌSUS, a, um, *Nombreux; qui a de la proportion, du rhythme, de la cadence.* Syn. Aptus numeris, copiosus. Usus: Numerosum est in omnibus sonis ac vocibus, quod metiri possumus intervallis æqualibus. Oratio numerosa, *style nombreux, harmonieux.* Quæstus numerosior; exercitus numerosus.

NŪMĔRUS, i, m. *Nombre.* Syn. Multitudo, vis summa, copia. Epith. Perfectus, accommodatior, magniloquentior, adstrictus, solutus, æquus, aptus, certus, difficilis, exiguus, frequens, grandior, iambicus et dactilicus, impar, incolumis, ingens, innumerabilis, integer, legitimus, longior, mollis, musicus, oratorius, par, plenus, poeticus, procerior, proprius, repentinus, simillimus, verus, vitiosus, tantus, magnus, novus, invidiosus. Usus: 1. Frumenti, mellis, vini maximus numerus, *une grande quantité de...* Classis mille numero navium. Aliquem in amicorum numerum adscribere, referre; in amicorum numero ponere, existimare, putare, habere, colere, *mettre qqn au nombre de ses amis, le compter parmi ses amis.* Is aliquo numero erit; nullo numero est; aliquem numerum obtinere, *tenir un certain rang, jouir d'une certaine considération.* Opus omnibus numeris absolutum, *chose parfaite, accomplie, où rien ne manque;* omnibus partibus et numeris expletum quod omnes numeros habet, *complètement terminé;* omnibus numeris absolutus adolescens, *jeune homme accompli.* Ex numero amicorum sejungere, tollere, eximere, ejicere aliquem. 2. **Musicæ ac oratoriæ modus ac mensura,** *mesure, cadence, rhythme, nombre, harmonie.* Numerus in cantu, in soluta oratione. Attici maxime numero serviunt. Oratio adstricta certa quadam numerorum ratione et pedum.

NUMMĀRĬUS, a, um, *Relatif à l'argent, d'argent.* Syn. Quod ad nummos pertinet. Usus: Esse in summa difficultate nummaria, *gêne financière, embarras d'argent.* Rem nummariam bene constituere.

NUMMĀTUS, a, um, *Muni; pourvu d'argent, riche.* Usus: Homo bene nummatus.

NUMMUS, i, m. *Pièce de monnaie, monnaie, argent.* Syn. Pecunia. Usus: Adventus noster ne nummo quidem sumptui fuit. Nummos cudere, *battre monnaie.* Ad nummos pervenire. Quid in nummis habeam, ipse ignoro. Subducere ad nummum. Nummos adulterinos pro veris dare. Nummos corrogare. Cf. **Pecunia.**

NUMQUAM (nunquam), *Jamais.* Syn. Nullo tempore, nulla ætate, non post hominum memoriam, non ex omnium sæculorum memoria; post natos homines, ex omni memoria nihil unquam. Usus: Frigidum, ut nunquam antea. Nunquam pertinacius dimicatum, sic ut contra omnia vetustatis exempla nemo victor ex arena discesserit.

NUMQUID? *Si en quelque chose?* Syn. Anne, num, ecquid. Usus: Numquid duas habetis patrias? *Avez-vous deux patries?*

NUMQUIS, quæ, quod? *Est-ce que ce?* Numquis fundus venalis est? Cf. **Numquis.**

NUNC, *Maintenant.* Syn. Hoc tempore, in præsentia, hodie, per hæc tempora.)(**Tunc.** Usus: Erat tunc excusatio, nunc nulla est.

Nunc autem; nunc vero ea vis est in nomine, ut, etc.

NUNCŬPO, as, avi, atum, are, a. *Appeler*. SYN. Appello, nomino. ADV. Plenius. Nuncupare aliquem suo nomine. Nuncupare vota pro imperio, *prononcer des vœux solennels, prononcer la formule solennelle des vœux (pour l'empereur, pour l'État, etc.)*.

NUNDĬNÆ, ārum, f. pl. *Jour de marché*. SYN. Mercatus. EPITH. Domesticæ, flagitiosissimæ, mutæ. USUS : In hujus ædibus totius reipublicæ nundinæ, *marché*.

NUNDĬNĀTĬO, ōnis, f. *Tenue d'un marché, foire; commerce, trafic*. EPITH. Plena, referta, nova. USUS : Nundinatio juris.

NUNDĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Être au marché, faire du commerce, trafiquer*. SYN. Mercor, emo, cauponor. USUS : Senatorium ordinem pretio nundinari.

NUNTĬO, as, avi, atum, are, a. *Annoncer, dire, déclarer*. SYN. Affero, ab aliquo alicui nuntium perfero. ADV. Pertumultuose, quam primum, vere, longe, non dubie, obscure, vesperi. PHRAS. **Nuntiatum est nobis**, *on nous a annoncé*. Perlatum, allatum est ad nos; renuntiatum nobis est; nuntius citatis equis ad nos allatus, perlatus est; certis auctoribus accepimus; certos nuntios accepimus; nuntii ad nos venere, qui paulo certius aliquid in rebus attulere; fama ad nos, ad aures nostras pervenit; fama perlata est ad nos. USUS : Pompeio in hortos nuntiavit. Cf. **Narro, Nuntius.**

NUNTĬUS, ĭi, m. *Messager, courrier; nouvelle, message*. SYN. Tabellarius, cursor, internuntius, rumor. EPITH. Acerbus, certior, domesticus, verus, falsus, gravis, jucundus, malus, optatissimus, superior, volucer. Adversi, boni, fallaces, proximi, quotidiani, tristes, varii, universi. PHRAS. **Tristem nuntium accepi**, *j'ai reçu une triste nouvelle*. Adversi, tristes, parum commodi, minime læti, parum secundi venerant mihi nuntii; allatus est gravis ad me nuntius; gravior ad me fama pervenerat; duriores de re rumores erant, qui fœdum nuntium incussere; graves nuntii ad nos delati, perlati sunt. Cf. **Nuntio, Novus, Fama.** USUS : 1. Per nuntium me certiorem fecit. Nuntios in omnem partem dimittere. Epistolam hanc multi nuntii, et fama ipsa celeritate superabunt. 2. **Rumor, res allata, narrata**, *message, nouvelle*. Nuntios accepimus lætissimos. Nuntium apporto tibi lætum sane et exoptatum. 3. **Divortii et repudii ratione**, *répudier sa femme, se séparer d'elle*. Nuntium uxori, nuntium virtuti, litteris remittere.

NŬPER, *Récemment, naguère*. SYN. Paucis ante diebus, horis; paucis abhinc annis; nostra, patrum memoria; novissime. USUS : Nuper, quid dico nuper, imo vero modo.

NUPTĬÆ, ārum, f. pl. *Noce, mariage*. SYN. Matrimonium, nuptiarum dies. EPITH. Diuturnæ, innuptæ, legitimæ, maritimæ, multæ, nefariæ, terrenæ. USUS: Nuptias apparare, adornare, conficere, facere, parare, *faire les apprêts d'une noce*. Nuptias conjungere; nuptiis jungi, *se marier*. Nuptias conciliare, nuptiarum conciliatorem esse, *faire un mariage*. Nuptias disturbare, *rompre un mariage*. Nuptias fugere, effugere, *fuir le mariage*. Nuptiæ plenæ dignitatis et concordiæ, *mariage plein de dignité*. Nuptiæ non diuturnæ fuerunt, erant enim non matrimonii dignitate, sed sceleris societate conjunctæ, *cet hymen ne fut pas de longue durée, etc.* Cf. **Matrimonium, Nubo.**

NUPTĬĀLIS, e, gen. com. *De noce, de mariage, nuptial*. USUS : Faces nuptiales; dona nuptialia.

NŬRŬS, ūs, f. *Belle-fille, bru*. SYN. Filii uxor.

NUSQUAM, *Nulle part*. SYN. Nullo in loco.)(**Usquam.** USUS : 1. Sive scripta est uspiam lex illa, sive nusquam. 2. **Nulla in re**, *pour aucune chose, pour rien*. Sumptus nusquam melius potest poni.

NŪTO, as, avi, atum, are, n. *Faire signe par un mouvement de tête; être incertain, flottant, indécis; chanceler*. SYN. Vacillo. USUS: Democritus nutare videtur in natura deorum, *Démocrite n'est pas fixé sur la nature des dieux*. Statua nutabat. Cf. **Dubito.**

NŪTRĪCĬUS, ĭi, m. *Nourricier, qui nourrit*. USUS : Nutricius ejus pueri.

NŪTRĪCOR, aris, atus sum, ari, d. *Nourrir, alimenter, élever*. SYN. Nutrio. USUS: Mundus omnia nutricatur et continet. Cf. **Alo.**

NŪTRĪCŬLA, æ, f. *Nourrice*. USUS : Gellius, nutricula seditiosorum, *ardent protecteur de tous les séditieux*.

NŪTRĪMENTUM, i, n. *Nourriture, aliment*. SYN. Cibus, alimentum. USUS : Educata suis nutrimentis eloquentia. Cf. **Cibus.**

NŪTRĬO, is, īvi et ĭi, ītum, īre, a. *Allaiter, nourrir, élever*. SYN. Alo, educo. Cf. **Alo.**

NŪTRIX, īcis, f. *Nourrice*. SYN. Alumna. USUS : Cum lacte nutricis errorem suxisse videtur, *il semble avoir sucé l'erreur avec le lait de sa nourrice*.

NŪTŬS, ūs, m. *Mouvement, signe de tête*. SYN. Vis, nisus, gravior significatio, voluntas. EPITH. Regius. PHRAS. **Ad nutum paret**, *il obéit au moindre signe*. Ad illius nutum se fingit et accommodat; ad ejus nutum ac voluntatem se convertit totum; ejus nutus observat, intuetur omnes. USUS : 1. *Tendance, pesanteur*. Gravia suo nutu ac pondere deorsum feruntur. 2. **Voluntas**, *signe, ordre, désir*. Ejus nutu, ac arbitrio omnia fiunt, reguntur, gubernantur. Nutu aliquid ab aliquo consequi.

NUX, nŭcis, f. *Noix*. USUS : Nucem frangere; nuces legere.

O! *O, oh! ah!* Interj. dolentis, gaudentis, vocantis. USUS : O post hominum memoriam fortissimi consules ! O rem odiosam! O gratum adventum!

OB, *Pour, à cause de.* SYN. Propter, ante. USUS : 1. Ob eam causam, ob delictum pœnas a te repetam. 2. Ante, *devant.* Mors mihi semper ob oculos versatur. Cf. Propter.

ŎBÆRĀTUS, a, um, *Endetté, obéré;* subst. *Débiteur insolvable.* SYN. Ære alieno obligatus, obstrictus, ære alieno demersus debitor. USUS : Ex omni colluvie exules obærati. Cf. Æs.

ŎBAMBŬLĀTĬO, ōnis, f. *Allées et venues autour, devant.* SYN. Inambulatio. Cf. Ambulatio.

OBDO, is, dĭdi, dĭtum, ere, a. *Placer, mettre qqche devant qqche.* USUS : Obdere pessulum ostio, *mettre la traverse devant la porte (pour la fermer).*

OBDORMĬO, is, īvi, *vel* ĭi, ītum, īre, n. *S'endormir.* SYN. Dormio, obdormisco, somno consopior, sopore opprimor. USUS : Endymion in Latmo obdormivit. Quid melius, ac in mediis vitæ laboribus obdormiscere, et ita conniventem somno consopiri sempiterno. Cf. Dormio.

OBDŪCO, is, xi, ctum, ere, a. *Conduire devant, mener, amener vers.* SYN. Obnubo, obtego, obstruo, oppono.)(Delego. USUS : Rebus clarissimis tenebras obducere. Labor callum obduxit dolori, manibus. Consuetudo obduxit callum stomacho, *l'habitude émousse la sensibilité de l'estomac.* Obducta jam reipublicæ cicatrix. Aliquem alicui obducere, competitorem alicui opponere, *opposer un homme à un autre.* Cf. Tego.

OBDUCTĬO, ōnis, f. *Action d'amener sur, d'étendre sur.* USUS : Obductio capitis absit a cive Romano, *le citoyen romain ne doit pas avoir la tête couverte en allant au supplice.*

OBDŪRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Endurcir, durcir; persister, tenir bon.* SYN. Constanter, æquo animo perfero, tolero, fero. ADV. Vehementer. USUS : Obduretur hoc triduum, *qu'on prenne donc patience trois jours encore.* Cf. Perfero.

OBDŪRESCO, is, dūrŭi, escere, n. *S'endurcir, devenir insensible.* SYN. Callum obduco. USUS : Jam ad illa obduruimus et humanitatem omnem exuimus. Usu ac consuetudine obduruit ac percalluit incredibilis nostra patientia. Desperatione animus ad dolorem, contra dolorem obduruit. Cf. Durus, Occalesco.

ŎBĒDĬENTER, *Avec soumission, docilité, volontiers.* USUS : Spondent se sub imperio obedienter fideliterque futuros. Id obedienter est curatum.

ŎBĒDĬENTĬA, æ, f. *Obéissance, soumission.* SYN. Obtemperatio. USUS : Abjiciunt obedientiam, nec rationi parent, cui sunt subjecti lege naturæ. Servitus est obedientia animi arbitrio carentis suo.

ŎBĒDĬO, is, īvi *vel* ĭi, ītum, īre, n. *Obéir à qqn, exécuter ses volontés, lui être soumis.* RAD. ex Ob et Audio. SYN. Pareo, audio, obtempero, obsecundo, assentio, dicto pareo, imperium non recuso, monita sequor, dicto audiens sum, mandata facio, exsequor, imperata facio; alienæ voluntati morem gero, sequor; meam voluntatem ad alienam aggrego, cum aliena voluntatem meam conjungo. PHRAS. 1. Obediendum DEO est, *il faut obéir à DIEU.* Intenti ad DEO parendum simus, oportet; DEO nos obedientissimos esse decet ; DEI imperia animo non invito exsequamur; morigeros nos DEO esse decet ; aggreganda est voluntas nostra ad divinam voluntatem; DEUM auctorem sequamur, oportet; DEI imperia sequamur, persequamur, necesse est. 2. Negat se obediturum senatui, *il affirme qu'il n'obéira pas au sénat.* Negat se in auctoritate, in potestate senatus futurum, senatus imperio morem gesturum ; imperata facturum ; imperio pariturum; minatur se ab officio discessurum; obedientiam abjecturum; jugum excussurum; negat se porro legitima imperia pati posse; negat se senatus decretis staturum; imperium senatus abnuit. USUS : Ad verbum obedire alteri. Obedire tempori. Cf. Pareo.

ŎBĔO, is, īvi *vel* ĭi, ĭtum, īre, n. *Aller ou venir devant, vers.* a. *S'approcher, atteindre; voyager, parcourir.* SYN. Peragro, lustro, perago, tracto. ADV. Audacius, diligenter, flagitiose. USUS : 1. Urbem, regionem, provinciam pedibus obire. 2. Perago, ago, tracto, *s'appliquer à qqche, s'en occuper, faire.* Munus suum obire; facinus, rem privatam et publicam, sacra obire. Diem edicti, vadimonium obire neglexit. 3. Morior, *mourir.* Diem, mortem obire. Cf. Fungor, Administro, Facio.

ŎBĔQUĬTO, as, avi, atum, are, n. *Chevaucher devant ou autour, parcourir à cheval.* USUS : Castris *vel* castra obequitare.

**ŎBEX,* ĭcis, m. *Obstacle.* USUS : Moliri obices. Cf. Impedimentum.

OBFIRMO, as, avi, atum, are, n. *Rendre solide, affermir, assujettir, consolider.* USUS : Obfirmare animum.

OBFIRMĀTUS, a, um, *Ferme, solide, opiniâtre, entêté.* USUS: Pertinax et obfirmatus in iracundia. Cf. **Pertinax.**

ŎBĬTER, * *En passant, d'une manière accessoire, par occasion.* SYN. Leviter, tenuiter, mediocriter.)(**Perfecte.** PHRAS. 1. **Scientias obiter didicit,** *il n'a étudié qu'en passant.* Litteras primoribus duntaxat labris gustavit; extremis, ut aiunt, digitis attigit; litteras leviter attigit; litteras quasi præteriens, quasi per nebulam, quasi per transennam præteriens strictim aspexit; litteras vix primoribus labris attigit; de litteris vix cursim aliquid arripuit. 2. **Hæc tantum obiter tractavi,** *je n'ai traité ce point qu'en passant, d'une manière accessoire.* Leviter hæc tantum egi; levi brachio, molli brachio hæc acta sunt; indiligenter hic eram. Leviter hæc transii, attigi; his quasi præteriens satisfeci; strictim hæc tractavi et tanquam in transcursu. Cursim hæc transmisi.

ŎBĬTŬS, ūs, m. *Destruction, mort; coucher des astres.* SYN. Occasus, mors. USUS: Siderum ortus et obitus. Obitus consulum vulgatus, *la mort des consuls fut connue.* Cf. **Mors.**

OBJĂCĒO, es, cŭi, ere, n. *Être couché, étendu devant ou auprès.* USUS: Cumulus sarcinarum objacet.

OBJECTĀTĬO, ōnis, f. *Reproche.* USUS: Exprobratio.

OBJECTO, as, avi, atum, are, a. *Opposer, objecter.* SYN. Objicio. USUS: Objectare probrum, falsum crimen alicui. Cf. **Objicio.**

OBJECTŬS, ūs, m. *Action de mettre devant, interposition.* USUS: Objectu lateris aliquem defendere.

OBJECTUS, a, um, *Placé, mis, situé devant.* SYN. Oppositus. USUS: Objecta species voluptatis. Objectus fortunæ. Ad omnes casus subitorum periculorum objectus et oppositus.

OBJĬCĬO, is, jēci, jectum, ere, a. *Mettre, placer devant, opposer; reprocher.* SYN. Oppono, objecto, exprobro; crimini do, jacio, conjicio; culpam impingo. ADV. Falso, vere, varie. USUS: Objeci caput meum in tot et tantas dimicationes, atque in tot impetus perditorum civium. Alicui religionem objicere, *faire à qqn une obligation de conscience.* Objicere spem, metum, sollicitudinem, moram, laborem, molestiam. Aliquid alteri in criminis loco objicere. Feris corpus objicere. Objici insidiis. Objiciuntur sæpe formæ, *souvent des images se présentent à notre esprit.* (**Ego omnium objectum,** VULG.), *je suis le jouet, le plastron de tous.* Materia sum omnium jocorum; idoneus videor, quem omnes merito ludo faciant, in quo omnes illudant.

OBJURGĀTĬO, ōnis, f. *Reproche, réprimande, blâme.* SYN. Castigatio. EPITH. Longior, lenis, necessaria, plena, mediocris, utilis. USUS: Objurgatio ne multum acerbitatis habeat. Objurgatio contumelia vacare debet. In objurgationibus interdum vocis contentione majori utendum. Cf. **Reprehendo.**

OBJURGĀTOR, ōris, m. *Qui réprimande, qui blâme.* SYN. Severus admonitor. EPITH. Benevolus. USUS: Non est ferendus objurgator, qui, quod in altero vitium reprehendit, in eo ipse deprehenditur.

OBJURGO, as, avi, atum, are, a. *Blâmer, réprimander, faire des reproches.* SYN. Castigo, asperius appello, asperius admoneo. ADV. Vehementer, mediocriter. USUS: Cæsar meam in rogando verecundiam, de mea me verecundia objurgavit. Cf. **Alloquor, Perstringo, Reprehendo.**

OBLANGUESCO, is, langŭi, escere, n. *S'affaiblir.* USUS: Litterulæ meæ tui desiderio oblanguerunt. Cf. **Langueo.**

OBLECTĀMENTUM, i, n. *Amusement, divertissement, plaisir.* SYN. Oblectatio, delectatio. EPITH. Longius. USUS: Oblectamenta et solatia senectutis. Cf. **Delectatio.**

OBLECTĀTĬO, ōnis, f. *Action d'amuser; divertissement, plaisir.* SYN. Oblectamentum. EPITH. Honesta, libera, ingenua. USUS: Interdum oblectatio quæritur animi requiesque curarum. Cf. **Delectatio.**

OBLECTO, as, avi, atum, are, a. *Divertir, amuser.* SYN. Delecto. USUS: In libris, in hortulis se oblectare. Cf. **Delecto.**

OBLECTOR, aris, atus sum, ari, d. *S'amuser, se divertir.* SYN. Delector, aucor, capior. ADV. Commode. USUS: Ludis oblectamur et ducimur. Cf. **Delector.**

OBLĬGĀTĬO, ōnis, f. *Obligation, engagement.* SYN. Auctoramentum. EPITH. Gravis et difficilis. USUS: Difficilior est animi ac sententiæ, quam pecuniæ obligatio. (**Est mea obligatio,** VULG.), *c'est mon devoir.* Est id officii mei; meæ hæ sunt partes. (**Obligationem scriptam accepi, habeo,** VULG.), *j'ai une obligation écrite.* Fiduciam accepi; fiduciam teneo. **Obligationem de se dare,** *s'engager.* Nomina facere.

OBLĬGĀTUS, a, um, *Obligé, qui a des obligations.* SYN. Obstrictus, devinctus. PHRAS. **Magnopere tibi obligatus sum,** *je vous suis bien obligé.* Tantum tibi debeo, quantum persolvere difficile est; incredibilem tibi amorem quemdam et omnia in te summa ac singularia studia debeo. Vix, aut ne vix quidem solvendo sum, tanta sunt tua in me officia ac merita. Verbis non patitur res satisfieri, adeo me in perpetuum devinxisti. Maximis me beneficiis obstrictum tenes. Mancipio et nexu tuum me fecisti. Multis me beneficiis ac pignoribus velut auctoratum habes. Agere mecum potes tanquam ex syngrapha, ita me tibi divinctum tenes. Maximis me beneficiorum

vinculis obstrinxisti. Cf. **Obnoxius, Beneficium, Officium.** USUS : Tenere aliquem beneficiis obligatum.

OBLĬGO, as, avi, atum, are, a. *Lier, attacher; engager, obliger.* SYN. Obstringo, in perpetuum obligo, devincio, adstringo, religo, alligo. ADV. In perpetuum, nusquam, valde. PHRAS. 1. **Magnopere me tibi obligabis,** *vous m'obligerez singulièrement, vous me rendrez service.* Magnam a me inibis gratiam ; hoc ego in summi beneficii loco ponam, numerabo ; me tibi in perpetuum devincies, obstringes. Cf. **Obligatus.** 2. **Obligo me,** *je m'oblige, je m'engage.* Omni me exsecratione devincio ; fidem meam do, interpono ; obligo fidem meam et obstringo. 3. **Obligatur ex promisso, legibus,** *ses promesses, les lois l'obligent.* Tenetur promisso, legibus ; legum, promissorum vinculis obstringitur. USUS : Obligare aliquem militiæ sacramento, pactionibus. Sibi aliquem beneficio obligare. Domum alicujus religione, populum scelere obligare. Legum et judiciorum pœnis obligatur. Obligare vulnus, *bander une plaie.*

OBLĬGŪRĬO, is, ire, n. *Dissiper, manger, dévorer.* SYN. Ligurio, devoro. USUS : Fortunas suas obligurire ; patrimonia profundere. Cf. **Consumo.**

OBLĪMĀTUS, a, um, *Couvert de limon.* SYN. Limo pinguis. USUS : Nilus oblimatos agros relinquit, *le Nil laisse les terres couvertes de limon (engraissées).*

OBLĬNO, is, lēvi, lĭtum, nere, a. *Enduire, oindre, frotter de ; souiller.* USUS : Vita hominis libidine oblita. Unguentis, cœno oblitus. Eloquentia Asiæ moribus oblita, *l'éloquence altérée par les mœurs de l'Asie.*

OBLĪQUĒ, *Obliquement, de travers.*)(**Recte.** USUS : Recte, oblique ferri.

OBLĪQUUS, a, um, *Oblique, qui est ou qui va de travers, de côté.* SYN. Transversus. USUS : Motu corporis obliquo. In obliqua et transversa hostium latera invectus.

OBLĪTESCO, is, lĭtŭi, escere, n. *Se cacher.* SYN. Delitesco. USUS : Stellæ a nostro aspectu interdum oblitescunt.

OBLĬTĔRO, as, avi, atum, are, a. *Effacer.* USUS : Beneficii memoriam obliterare. Cf. **Obliviscor, Oblivio.**

OBLĪVĬO, ōnis, f. *Action d'oublier, oubli.* SYN. Memoriæ lapsus. EPITH. Exigua, perpetua, sempiterna, voluntaria. PHRAS. 1. **Clades ea jam in oblivionem venit,** *on a déjà perdu le souvenir de ce désastre.* Clades ea jam oblivioni data est ; obliterata in animo est ; memoria intercidit ; in oblivionem venit ; ejecta ex animo memoria ejus cladis est ; recens dolor proximæ cladis transiit ; cladis ejus memoria cessit ; clades e memoria excessit, animo excidit, ex animo deleta est ; clades ea jam ex memoria deposita est ; e memoria dilapsa, elapsa est ; in oblivionem adducta est ; clades ea jam animo effluxit ; excidit memoria ejus cladis ; clades ea oblivione contrita, obruta, tecta est ; cladis ejus acerbitatem oblivio jam delevit. 2. **Tot summorum virorum nomina in oblivione sunt,** *les noms de tant d'hommes illustres sont tombés dans l'oubli.* Tot summorum virorum memoria cessit ; abiit vetustate memoria ; nomen vetustate abolevit, memoria abolevit ; tot viri summi in oblivione jacent. 3. **Lætiores in dies nuntii oblivionem tandem inducunt tot malorum,** *les nouvelles de jour en jour plus heureuses nous font oublier tant de maux.* Lætiores nuntii expellunt memoriam tot malorum ; oblivionem afferunt tot malorum ; tristes superiorum temporum imagines ex memoria detergunt, evellunt ; obliterant in animo superiorum temporum clades ; animum a conspectu tot malorum avertunt ; tot malorum memoriam ex animo delent. USUS : Omnem memoriam injuriarum sempiterna oblivione delere, obruere, exstinguere, conterere. Tuas laudes nulla unquam obscurabit oblivio. Erunt semper, qui tuas laudes ab oblivione et silentio hominum vindicent. Cf. **Obliviscor, Memoria imbecilla.**

OBLĪVĬŌSUS, a, um, *Oublieux, qui oublie aisément.* SYN. Immemor.)(**Memoria.**

OBLĪVISCOR, ĕris, blītus sum, visci, d. *Oublier, ne pas se souvenir.* SYN. Mihi excidit, ex animo meo excidit, effluit ; oblivionem capit, ex memoria depono ; alicujus rei memoriam depono, oblivione perpetua deleo ; aliquid e memoria elabitur, dilabitur ; rei memoria ex animo discedit. PHRAS. 1. **Nunquam tui obliviscar,** *je ne vous oublierai jamais.* Ita mihi imago tam cari capitis insedit, ut excidere, effluere ex animo nunquam possit ; memoria tua nulla temporis longinquitate abibit ; nulla ætas tui memoriam ex animo obliterabit meo. Cf. **Memor, Oblivio.** 2. **Obliviscere tandem calamitatum tuarum,** *oubliez enfin vos malheurs.* Casus tuos tandem ex animo tuo, mente tua, memoria tua dele, evelle ; omitte temporum tuorum memoriam ; depone et abjice calamitatum tuarum memoriam ; malorum tuorum tristes imagines voluntaria oblivione depone, contere ; deleat tandem, auferat calamitatis sensum sempiterna oblivio. USUS : Depone memoriam doloris tui et injurias *vel* injuriarum obliviscere.

ŎBLONGŪS, a, um, *Long, allongé.* USUS : Figura oblonga.

OBLŎQUOR, ĕris, lŏcūtus sum, loqui, d. *Parler contre qqn, interrompre, contredire.* SYN. Obstrepo. PHRAS. **Totus ei senatus oblocutus est,** *tout le sénat l'interrompit pour le contredire.* Reclamatum a toto senatu, nec sine convitio ; fremitus universi senatus obortus est ; obstrepebat senatus universus

carpebatque sententiam. USUS : Tu me appelles licet, et interpelles, et obloquaris.

OBLUCTOR, aris, atus sum, ari, d. *Lutter, combattre contre qqn, lui résister.* SYN. Obnitor, repugno. USUS : Hosti obluctari. Cf. **Repugno.**

OBMŌLĬOR, īris, mōlitus sum, īri, d. *Élever, construire devant; fermer, boucher par une construction.* USUS : Omnes ad obmolienda, quæ ruinis strata erant, concurrerunt, *tous coururent réparer les murailles qui étaient en ruines.*

OBMŪTESCO, is, mūtŭi, escere, n. *Devenir muet; se taire, garder le silence.* SYN. Conticesco. ADV. Plane. PHRAS. **Præ stupore obmutuit,** *la stupeur le rendit muet.* Admiratio tam novæ rei ac subitæ homini incluserat vocem; rei insolentia animum pariter et silentium defixit, mutum et elinguem reddidit; insolitum rei spectaculum hominem ita defixit, ut neque animo, neque lingua constaret; rei spectaculo defixus et attonitus silentium tenuit, stupenti lingua constitit. USUS: Nulla unquam vetustas de te obmutescet, *les siècles les plus reculés ne garderont pas le silence sur votre personne.* Homo disertus et loquacissimus repente obmutuit.

OBNĪTOR, ĕris, nisus et nixus sum, niti, d. *Lutter, résister.* SYN. Obsisto, occurro; adversum rem, contra rem tendo. Cf. **Repugno.**

OBNOXĬUS, a, um, *Exposé à; sujet, soumis, obéissant.* SYN. Subjectus. USUS : Vivat, qui obnoxius et subjectus vivere cupit. Supplex et obnoxius.

OBNŪBO, is, psi, ptum, ere, a. *Couvrir, voiler, envelopper.* SYN. Obtego.

OBNUNCĬĀTĬO, ōnis, f. *Annonce d'un mauvais présage.* SYN. Auguris significatio de periculo imminente. USUS : Dirarum obnuntiatio neglecta, *imprécations négligées.*

OBNUNTĬO, as, avi, atum, are, a. *Annoncer un mauvais présage, un malheur.* SYN. Nuntio, prænuntio. USUS : Legem tulit, ne obnuntiare comitiis liceret.

ŎBŎRĬOR, ĕris, ortus sum, iri, d. *Naître, paraître, se montrer.* SYN. Exorior. USUS: Quanta mihi lux oboritur. Cf. **Orior.**

OBRĒPO, is, repsi, reptum, ere, n. *Se glisser furtivement, s'insinuer.* SYN. Irrepo. ADV. Extrinsecus. USUS : Sensim tibi obrepit senectus. Obrepere ad honores, in animos hominum. In animos dormientium multæ imagines obrepunt.

OBRĬGESCO, is, gŭi, escere, n. *Se durcir.* USUS : Nive et pruina obriguere. Cf. **Frigus.**

OBRŎGO, as, avi, atum, are, a. *Opposer une loi nouvelle à une loi ancienne.* SYN. Aliam legem rogo, qua prior ab alio lata infirmetur.

OBRŬO, is, ŭi, ŭtum, ere, a. *Couvrir, ensevelir; anéantir, accabler.* SYN. Operio, sepelio.)(**Eruo.** USUS : Magnitudine negotii tanquam fluctu obruor. Homo ære alieno obrutus, *homme écrasé de dettes.* Criminibus et testibus aliquem obruere.

OBSCĒNĒ, *D'une manière indécente, immorale.* SYN. Turpiter.

OBSCĒNĬTAS, atis, f. *Impureté, obscénité.* SYN. Turpitudo. USUS : Verborum rerumque obscenitas vitanda.

OBSCĒNUS, a, um, *Impur, obscène.* SYN. Turpis. USUS : Genus jocandi illiberale, petulans, flagitiosum, obscœnum. Cf. **Turpis, Petulans, Libido, Impudicus.**

OBSCŪRĀTĬO, ōnis, f. *Obscurité, éclipse.* SYN. Obscuritas. EPITH. Magna, tanta. USUS: Obscuratio solis. Inde mentis obscuratio consequitur.

OBSCŪRĒ, *D'une manière obscure; furtivement, en cachette.* SYN. Per nebulam, per caliginem.)(**Aperte.** USUS : Non agam obscure. Malum serpit non obscure.

OBSCŪRĬTAS, atis, f. *Obscurité, défaut de clarté.* SYN. Obscuratio, tenebræ, caligo, ænigma.)(**Lux.** EPITH. Diuturna, maxima, involuta. USUS : Causa latet obscuritate naturæ involuta. Habet ea res magnam obscuritatem. Oratio, quæ lumen adhibere rebus debet, sæpe obscuritatem et tenebras affert.

OBSCŪRO, as, avi, atum, are, a. *Rendre obscur, priver de la lumière.* SYN. Lucem eripio, noctem rebus *vel* tenebras obduco, obcæco, luminibus officio, inobscuro, caliginem offundo, luminibus obstruo, tenebris involvo, tenebris circumfundo. ADV. Negligenter, sensim, plene. PHRAS. 1. **Cœlum obscuratur,** *le ciel s'obscurcit.* Spissæ intendunt se cœlo nubes, ut lucem condant; cœlum una et continenti nube involvitur; aer totus in nubes cogitur; obductæ cœlo nubes solem diemque eripiunt, tenebris omnia involvunt, circumfundunt. USUS : Lumen lucernæ obscuratur, et offunditur luce solis. Obscurata et evanescens memoria.

OBSCURUS, a, um, *Obscur, sombre; inconnu, secret.* SYN. Habens obscuritatem, tenebricosus, spissus, cæcus, tortuosus, involutus, latens, opertus, a natura involutus.)(**Apertus, Illustris.** PHRAS. 1. **Homo obscurus et ignotus,** *homme obscur, inconnu.* Homo re nulla nobilis; cujus fama in obscuro; ex cœno, nescio quo et tenebris extractus. Cf. **Humilis, Ignobilis.** 2. **Liber est nimis obscurus,** *ce livre est peu intelligible.* Multa sunt in hoc libro tenebris circumfusa; abstrusa multa, et crassis occultata tenebris; longissime ab imperitorum intelligentia sensuque disjuncta; materia, argumentum libri non satis puerili ingenio æqua; nihil ibi in medio positum, nihil non abstrusum et reconditum.

3. **Obscurus orator est**, *orateur obscur, que l'on ne comprend pas.* Orator qui ita loquitur, ut non intelligatur; cujus millesimam partem vix intelligas; qui in tenebris, quam luce causam suam versari malit; qui compressione rerum totam obcæcat orationem; cujus sermo oraculis similior, quam orationi; qui ænigmata loquitur; cujus orationi Œdipo conjectore opus sit. USUS: Multa erant obscura, ambigua, involuta; explanationes interpretum essent adhibendæ. Homo obscuris natalibus.

OBSĔCRĀTĬO, ōnis, f. *Prières instantes, supplications.* SYN. Preces, deprecatio, obtestatio. EPITH. Gravis, humilis, superba. USUS: Obsecratione uti. Obsecrationem repudiare.

OBSĔCRO, as, avi, atum, are, a. *Prier avec instances, supplier, conjurer.* SYN. Rogo, oro, obtestor. ADV. Amantissime, magnopere, vere. USUS: Ille pro salute mea populum obsecravit. Obsecro te per fratris mortui cinerem, per nomen propinquitatis. Cf. **Rogo.**

OBSĔCUNDO, as, avi, atum, are, n. *Se prêter à, se conformer à, obéir, seconder.* USUS: Cui cives assenserint, hostes obedierint, venti obsecundarint. Cf. **Obedio, Pareo.**

OBSĒPĬO, ĭs, sepsi, septum, ire, a. *Clore d'une enceinte, fermer, intercepter le passage.* SYN. Sepio, intercludo. USUS: Vias ad honores alicui obsepire, *fermer à qqn l'accès aux dignités.* Cf. **Munio.**

OBSĔQUĬŌSUS, a, um, *Plein de complaisance, de déférence, obséquieux.* SYN. Qui facile obsequitur. Cf. **Officiosus.**

OBSĔQUĬUM, ĭi, n. *Complaisance, déférence, soumission, docilité.* SYN. Indulgentia, officium. EPITH. Molestum. USUS: Obsequio suo mitigare hominem. Multa in homines obsequia. Animus ab indulgentia et obsequio corporis discedat. Obsequium amicos, veritas odium parit. Cf. **Officium.**

OBSĔQUOR, ĕris, sĕcūtus sum, sequi, d. *Se conformer aux désirs de qqn, avoir pour lui de la déférence; céder à une chose, s'y laisser aller.* SYN. Morem gero, morigeror, gratificor, indulgeo.)(**Repugno.** PHRAS. 1. **Obsequi genio suo**, *suivre ses penchants, s'abandonner au plaisir.* Morem gerere animo suo; servire cupiditatibus; curare genium; indulgere genio. 2. **Homini improbo per omnia obsequitur**, *il fait toutes les volontés de ce méchant homme.* Totum se dat homini; nutus ejus omnes observat, intuetur; ad nutum hominis improbissimi se convertit; nutu ejus regitur; ex ejus nutu et arbitrio suspensas habet omnes vitæ suæ rationes. USUS: Tempestati navigantes obsequuntur. De ea re tibi obsequor. Consuetudine libenter obsequor. Cf. **Indulgeo, Gratificor.**

1. **OBSĔRO**, as, avi, atum, are, a. *Fermer au verrou, verrouiller.* SYN. Sera imposita occludo. USUS: Ædes, aures obseratæ. Cf. **Claudo.**

2. **OBSĔRO**, is, sēvi, sĭtum, ere, a. *Semer, ensemencer.* Sero, consero. USUS: Terra frugibus obserebatur. Loca virgultis, tenebris obsita, *lieux couverts de broussailles, remplis de ténèbres.*

OBSERVANS, antis, omn. gen. *Qui fait grand cas de.* SYN. Studiosus, cupidus. USUS: Homo mei observantissimus. Cf. **Studiosus.**

OBSERVANTĬA, æ, f. *Considération, honneur, respect.* SYN. Veneratio, cultus, reverentia. EPITH. Diligens, perpetua, præsens, summa. USUS: Observantia est, per quam aut ætate aut dignitate antecedentes colimus et veneramur, *on entend par respect* (**observantia**) *les marques de déférence et de vénération que nous donnons à l'âge ou aux dignités.* Mea tibi observantia nunquam defuit. Amicos observantia retinere. Cf. **Officium, Revereor.**

OBSERVĀTĬO, ōnis, f. *Observation, attention.* SYN. Animadversio. EPITH. Diuturna, constans, longinqua, summa, supina. USUS: Observatio diuturna peperit artem.

OBSERVO, as, avi, atum, are, a. *Observer, remarquer; respecter, honorer.* SYN. Animadverto, noto; speculor, aucupor, ex insidiis capto, in specula sum; legibus obtempero, pareo; colo, veneror, amo. ADV. Æque, assidue, diligentius, peramanter, perofficiose, sanctissime, stricte, valde, vehementer. PHRAS. **Ubique observat me**, *partout il m'épie.* Ejus oculi assidue in me intenti sunt; in me unum oculos conjicit; ex insidiis, clanculum sermones meos captat; velut e specula observat mores meos; aures et oculi ejus assidue speculantur me et custodiunt; omnia odoratur; subauscultat, aucupatur ex insidiis sermones omnes meque omni in loco infensus servat. USUS: 1. Motus stellarum observare. Observa, quæso, hominis consilia. 2. Colo, veneror, *avoir des égards, de la déférence pour.* Peramanter me observat. Observare et colere aliquem ut alterum parentem. Cf. **Colo, Veneror.**

OBSES, ĭdis, m. *Otage.* EPITH. Præcipuus, incolumes, multi. USUS: Obsides victis imperare; obsides dare, habere, mittere, accipere.

OBSESSĬO, ōnis, f. *Siège, investissement, blocus.* SYN. Obsidio. USUS: Obsessio fori, occupatio templorum, oppressio curiæ.

OBSĬDĔO, es, sēdi, sessum, ere, a. *Assiéger.* SYN. Circumsideo, obsessum teneo, fossa et vallo septum teneo; oppugno. ADV. Omnino. PHRAS. 1. **Romani Numantiam obsedere**, *les Romains assiégèrent Numance.* Obsidione munitionibusque pressere; corona

circumdedere, cinxere; vallo, aggere, operibus oppugnavere; Romani obsidionem intulere Numantiæ; Numantiæ mœnia ab omni parte aggressi sunt; Romani exercitum ad urbem Numantiam admovere; corona militum cinxere; circumplexi sunt opere ac munitione; in obsidione tenuere. 2. **Obsessa urbs est et vehementer oppugnata,** *la ville est assiégée et fortement attaquée.* Circumsessa urbs est et circumvallata, arx opere circumventa, circumjecta mœnibus peditum multitudo, peditatui circumfusæ equestres turmæ, quassata muralibus tormentis mœnia et summa ope oppugnata. Totius belli instrumentis et apparatu actum, ac ne punctum quidem temporis oppugnatio respiravit. Urbs aggeribus oppugnata, tormentis verberata, nudata pars magna mœnium, pars muralibus machinis decussa; urbi externa vis ingruit, castra ad urbem posita sunt; urbs obsidione clausa est; viæ omnes aditusque insessi et admoto totius bellici apparatus instrumento quati, feriri, arietibus percuti urbs cœpta est. Cf. **Oppugno.** USUS: Obsidere urbem. Armis senatum obsidere.

OBSĬDĬO, ōnis, f. *Siége, blocus, investissement d'une place.* SYN. Obsessio. PHRAS. 1. **Urbem obsidione liberavit,** *il délivra la ville assiégée.* Ab obsidione vindicavit; obsidione exemit; ex obsidione eripuit; urbem hostilibus armis obseptam, hostium copiis septam, cinctam, oppressam in libertatem restituit, incolumem servavit, libertate, incolumitate donavit. Hostes urbem obsidione prementes, castris positis ad urbem sedentes, urbis libertati imminentes expulit, ejecit, in fugam convertit, submovit, fugavit. 2. **Obsidio sustinenda erit,** *il faudra soutenir un siége.* De tectis mœnibusque dimicandum erit; mœnibus bellum propulsandum erit. USUS: In obsidione esse; in obsidione tenere; obsidionem continuare. Obsidionem solvere, omittere. Obsidione urbem liberare.

OBSĬDĬŌNĀLIS, e, gen. com. *De siége, obsidional.* USUS: Corona obsidionalis, *couronne obsidionale, couronne d'herbe donnée à un général qui a délivré un autre général assiégé.*

OBSIGNĀTOR, ōris, m. *Celui qui scelle, qui cachette.* USUS: Litterarum obsignatores et testes.

OBSIGNO, as, avi, atum, are, a. *Sceller, cacheter; contre-signer un testament.* SYN. Signo, consigno, signum appono, signum imprimo. USUS: Epistolam, decretum, tabulas obsignare. Judicum signis testamentum obsignatum est.

OBSISTO, is, stĭti, stĭtum, ere, n. *S'arrêter ou se mettre devant; résister, faire face, tenir tête.* SYN. Resisto, repugno, occurro, conatum refuto, prohibeo, conatibus obviam eo; conatum comprimo, frango; a conatu repello. ADV. Audacter, malitiose, perniciose, vehementer. USUS: Audacter alicui; dolori, vitiis obsistere. Multorum odiis nullæ opes obsistere possunt. Cf. **Resisto.**

OBSŎLESCO, is, sōlēvi, escere, n. *Passer, vieillir, s'user.* SYN. Inveterasco, tenebris vetustatis opprimor.)(**Splendeo.** USUS: Vetustate ista *vel* propter vetustatem jam obsoleverant.

OBSŎLĒTĒ, *A l'ancienne mode.* USUS: Homo obsoletissime vestitus.

OBSŎLĒTUS, a, um, *Suranné, vieilli, usé.* SYN. Antiquus, inusitatus, insolens, sordidus. USUS: Obsoletus vestitus. Hæc vulgaria sunt, abjecta et obsoleta. Obsoletus Numitor.

OBSŌNIUM, ii, n. *Ce qui se mange avec le pain, mets, viande.* SYN. Quidquid cibi ad panem vinumque adjicitur. Cf. **Cibus.**

OBSONŌ, as, avi, atum, are, a. *Acheter des provisions, préparer un festin.* SYN. Obsonium comparo. USUS: Famem ambulando obsonabat Socrates, **appetentiam cibi excitabat,** *Socrate faisait provision d'appétit en se promenant.*

OBSTĀCŬLUM, i, n. *Obstacle, empêchement.* SYN. Impedimentum. USUS: Opposita obstacula perrumpere. Cf. **Impedimentum.**

OBSTĔTRIX, īcis, f. *Sage-femme.* EPITH. Fida, peritissima, felix. SYN. Quæ opem fert parienti.

OBSTĬNĀTĒ, *Résolument, opiniâtrément.* USUS: Obstinate negavit omnia.

OBSTĬNĀTĬO, ōnis, f. *Obstination, opiniâtreté.* USUS: Ille omnia obstinatione quadam sententiæ repudiavit. Cf. **Pertinacia.**

OBSTĬNĀTUS, a um, *Décidé, opiniâtre, persévérant.* SYN. Pertinax, pugnax, durus. PHRAS. **Nimis es obstinatus,** *vous êtes trop obstiné.* Quod temere suscepisti, præfracte tueris; nimium tenax es sententiæ tuæ. Non animi judicio, sed pertinaciæ studio in sententia perstas. Ubi animum semel obstinaveris, depelli de suscepta voluntate non vi, non ratione ulla potes. Cf. **Pertinax.** USUS: Illius voluntas obstinatior est.

OBSTO, ās, stĭti, stātum, are, n. *Être ou se tenir devant, barrer le passage; empêcher.* SYN. Obsisto, officio, impedio. ADV. Vehementer. USUS: Quid obstat, quin facias? Officere et obstare commodis alterius, *nuire aux intérêts de qqn et lui faire obstacle.* Cf. **Resisto, Impedio.**

OBSTRĔPO, is, pŭi, pĭtum, ere, n. *Faire du bruit, interrompre par un bruit; importuner, fatiguer.* SYN. Obloquor. USUS: Litteris tibi obstrepere ausus non sum, *je n'ai osé vous importuner par mes lettres.*

OBSTRINGO, is, nxi, strictum, ere, a. *Attacher autour; lier, obliger.* SYN. Devincio,

obligo.)(Solvo. ADV. In perpetuum. PHRAS. **Obstrinxere se invicem,** *ils s'engagèrent mutuellement.* In hæc data et accepta fides est; fidem obligavere suam; promissionem vim fœderis habere voluere; hæc fide sanxerunt; data ultro citroque fide promissa confirmarunt; fide interposita sanxerunt. USUS : Ære alieno obstrictus. Obstrictus voluptatibus tenetur. Maximis beneficiorum vinculis obstrictus. Religione civitatem obstrinxit. Cf. **Obligo.**

OBSTRUCTĬO, ōnis, f. *Voile, dissimulation; déguisement.* SYN. Interclusio. EPITH. Diuturna. USUS : Hæc obstructio nec diuturna est, nec obducta ita, ut curiosis oculis perspici non possit, *ce voile n'est ni assez permanent, ni assez tiré pour que, etc.* Obstructionibus ventris obnoxius, *sujet aux constipations.*

OBSTRŬO, is, xi, ctum, ere, a. *Fermer, boucher.* SYN. Obsero, obsepio, occludo, oppilo. PHRAS. **Aditus omnes hostibus obstruximus,** *nous avons fermé les avenues, l'entrée à l'ennemi.* Vias omnes dejectu arborum saxorumque ingentium clausas septasque habemus; arborum truncos saxaque, qua via ruinis patefacta est, admoliti sumus. USUS : Luminibus alicujus obstruere, *ôter le jour, masquer la vue d'une maison.* Vias omnes et perfugia obstruere.

OBSTŬPĔFĂCĬO, is fēci, factum, ere, a. *Étourdir, frapper d'étonnement, rendre immobile, stupéfier.* SYN. Stupefacio. PHRAS. 1. **Res inopinata obstupefecit omnes,** *cette chose inattendue frappa tout le monde de stupeur.* Nulli non admirationem movit; omnibus pro miraculo fuit; stupor omnes admiratione rei tam insolitæ defixit; stupor ac silentium defixit omnes; ad conspectum rei silentio defixi stetimus. 2. **Malorum assuetudo sensus obstupefacit,** *l'habitude du malheur rend insensible.* Sensus adimit; sentiendi vim, aufert; stuporem inducit, affert, injicit. Quorum animum malorum assuetudine occaluit; quorum animis callum obduxit malorum consuetudo; quorum animi malorum usu ac consuetudine obduruerunt, percalluerunt, callum contraxerunt; non ita recentes ad infortunia; malorum non insolentes sunt, qui secundis rebus raro usi, res adversas minime sentiunt, malorum tandem sensum amittunt. Cf. **Miror, Stupor,** USUS : Obstupefactus ac perterritus mea diligentia.

OBSTŬPESCO, is, stŭpŭi, escere, n. *Perdre le sentiment; être frappé de stupeur, d'étonnement.* SYN. Stupeo, stupesco. USUS : Sic obstupuerant, sic terram intuebantur. Obstupescent posteri rerum gestarum magnitudinem. Cf. **Obstupefacio, Stupor, Admiratio.**

OBSUM, es, obfŭi, esse, n. *Nuire, faire du tort.* SYN. Officio, noceo.)(**Prosum.** PHRAS. **Obest sibi ipse,** *il se nuit à lui-même.* Salutem affligit, deserit; suæ ipse saluti deest. USUS : Non modo non oberat, sed sua commendatione plurimum proderat. Cf. **Adversor.**

OBSURDESCO, is, dŭi, escere, n. *Devenir sourd.* SYN. Sensum audiendi amitto. USUS : Hoc sonitu completæ aures obsurdescunt. Obsurdescimus, nec ea, quæ monemur, audimus, *nous devenons sourds et nous n'entendons plus les avertissements.* Cf. **Surdus.**

OBTĔGO, is, xi, ctum, ere, a. *Couvrir, voiler, dissimuler.* SYN. Contego, obduco.)(**Detego.** USUS : Fingere, dissimulare, obtegere. Vitia multis postea virtutibus obtecta. Adolescentiæ turpitudo obscuritate et sordibus tuis obtegatur. Cf. **Tego.**

OBTEMPĔRĀTĬO, ōnis, f. *Obéissance, soumission.* USUS : Justitia est obtemperatio legibus.

OBTEMPĔRO, as, avi, atum, are, a. *Obéir, se soumettre.* SYN. Obedio, parco, obsequor. ADV. Diligenter, multum. USUS : Cupiditati alicujus obtemperare. Cf. **Obedio, Pareo.**

OBTENDO, is, tendi, tentum, ere, a. *Étendre devant; envelopper, entourer, cacher.* SYN. Obduco, prætendo. USUS : Uniuscujusque natura tegitur et quasi velis quibusdam obtenditur, *est comme enveloppée d'un voile.* Cf. **Prætendo, Prætexo.**

OBTĔRO, is, trivi, tritum, ere, a. *Écraser, broyer, briser, mettre en pièces, anéantir.* SYN. Contundo, contero. ADV. Aperte. USUS : Veteres majorum laudes obterere. Senescentem populi majestatem obtrivit, ac contudit. Prosternere et obterere obtrectationes malevolorum.

OBTESTĀTĬO, ōnis, f. *Engagement solennel contracté en prenant les dieux à témoin; prière instante, supplication.* SYN. Imploratio, obsecratio, deprecatio.

OBTESTOR, aris, atus sum, ari, d. *Attester, prendre à témoin; implorer.* SYN. Testor, appello, imploro. USUS : Deos omnes imploro et obtestor vos, Judices, ut misericordiam huic tribuatis. Flens flentem te obtestor, et salutem viri tibi commendo. Quæso, oro, obtestor, ne me perditum omnino velitis. Cf. **Rogo.**

OBTĬCĔO, es, ere, n. *Se taire, garder le silence devant qqn.* * SYN. Conticeo. USUS : Turpiter obticuit chorus. Cf. **Taceo.**

OBTĬNĔO, es, nui, tentum, ere, a. et n. *Tenir, obtenir, acquérir; retenir, conserver; se maintenir.* SYN. Impetro, consequor, adipiscor; teneo, vinco. ADV. Diutius, in perpetuum. PHRAS. 1. **Obtinui tandem quæ volebam,** *j'ai obtenu enfin ce que je voulais.*

Consecutus sum tandem, teneo, quæ cupiebam. Extudi tandem, quæ volebam; optata teneo; optati compos factus sum; instando perpuli, evici quæ volebam. Cf. **Acquiro, Assequor.** USUS : 1. Obtinere provinciam cum imperio. Honoris gradum, jus suum, causam obtinere. 2. **Retineo, conservo, custodio,** *retenir, conserver.* Morem suum, veterem consuetudinem obtinere. 3. **Habeo,** *avoir.* Parentis locum apud me obtinet. Quem apud me locum obtinuisti?

OBTINGO, is, tĭgi, ere, n. *Échoir en partage; arriver, survenir.* SYN. Obvenio. USUS : Provincia mihi sorte obtigit. Quidquid obtigerit, æquo animo feram. Cf. **Evenio.**

OBTORPESCO, is, torpŭi, escere, n. *S'engourdir, devenir insensible.* SYN. Torpeo, obstupesco. USUS : Miror, ei non linguam obmutuisse et manum obtorpuisse.

OBTORTUS, a, um, *Pris à la gorge, serré.* USUS : Obtorta gula in carcerem abripere quempiam.

OBTRECTĀTĬO, ōnis, f. *Dénigrement, détraction, envie.* SYN. Calumnia, reprehensio, vituperatio. EPITH. Domestica, occulta, communis. USUS : Obtrectatio invidiæ solet lacerare plerosque. Hæc res habet obtrectationem. Cf. **Calumnia.**

OBTRECTĀTOR, ōris, m. *Détracteur, envieux, jaloux.* SYN. Calumniator, maledicus, invidus, iniquus. USUS : Adversarius et obtrectator laudum mearum. Quid sperem potentissimo inimico, infidelibus amicis, pluribus invidis, nullo socio et consorte laboris, omnibus obtrectatoribus. Cf. **Maledicus.**

OBTRECTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Dénigrer, rabaisser, nuire à qqn, faire du tort par jalousie.* Cum dat. *vel* acc. SYN. Maledico, vitupero, calumnior, dente maledico carpo. USUS : Obtrectare vitiosa æmulatione, quæ rivalitati similis est. Obtrectans angitur alieno bono, quod idem etiam alius habet. Cf. **Detraho, Maledico, Vitupero, Calumnior.**

OBTRŪDO, is, trūsi, trūsum, ere, a. *Pousser violemment; imposer, faire prendre de force.* PHRAS. **Antonium dominum nobis obtrusit,** *il nous a donné Antoine pour maître.* Antonium in cervicibus collocavit; cervicibus Antonium dominum imposuit. USUS : Ea, quia nemini obtrudi potest, itur ad me.

OBTRUNCO, as, avi, atum, are, a. *Couper; décapiter.* PHRAS. **Hominem obtruncari jussit,** *il fit couper la tête à cet homme.* Securi percuti, feriri hominem jussit; caput homini abscindi; collum secari, abscindi; caput auferri; caput gladio demi jussit. Cf. **Caput.** USUS: Puerorum obtruncat membra, articulatim dividit.

OBTUNDO, is, tŭdi, tūsum, ere, a. *Émousser, affaiblir.* SYN. Retundo, perstringo, onero.)(**Acuo, exacuo.** USUS : Multa, quæ mentem obtundant. Non obtundam aures tuas sermonibus, non epistolis longioribus. Homo ad omnia hebes et obtusus. Aures obtusæ. Cf. **Molestus.**

OBTURBO, as, avi, atum, are, a. *Troubler, rendre trouble.* USUS : Obturbare solitudinem alicujus. Cf. **Impedio, Turbo.**

OBTŪTŬS, ūs, m. *Action de regarder, regard, vue.* SYN. Aspectus, conjectus oculorum. USUS : Figere obtutum oculorum aliquo, *fixer ses regards sur un objet.* Cf. **Aspectus.**

ŎBUMBRO, as, avi, atum, are, *Ombrager; obscurcir.* USUS : Arbor vestibulum obumbrat.

OBVALLO, as, avi, atum, are, a. *Entourer d'un retranchement, retrancher, fortifier.* SYN. Circumvallo, munio, firmo. Cf. **Munio.**

OBVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, n. *Venir à; échoir à, survenir, arriver.* SYN. Obtingo. USUS : Hereditas ei opulenta obvenit. Cf. **Evenio.**

OBVERSOR, aris, atus sum, ari, d. *Se tenir, se trouver devant; s'offrir à la vue, se présenter aux regards.* SYN. Versor, occurro. USUS: Obversatur mihi ante oculos Reipublicæ dignitas, *à mes yeux se présente la majesté de la république.* Cf. **Versor.**

OBVERTO, is, ti, sum, ere, a. *Tourner vers, diriger vers.* USUS : Os alicui, navem aliquo obvertere. Cf. **Verto.**

OBVĬAM, *A la rencontre, au-devant de.* PHRAS. 1. **Obviam ivit parenti,** *il alla au-devant de son père.* Obviam se tulit, obviam processit, prodiit, venit; obviam profectus est; obviam properavit; in complexum parentis venit. 2. **Latro obviam factus est proficiscenti,** *le voleur le rencontra au moment où il se mettait en route.* Obviam se dedit latro proficiscenti; obtulit se proficiscenti latro; obviam se obtulit; adversus me ivit; oculis meis se obtulit; obviam fuit proficiscenti; proficiscenti latronem casus obtulit, in conspectum dedit; incidit in latronem; latro in conspectum incurrit; occurrit mihi latro. USUS: 1. Obviam mittere, egredi; obviam effundi. 2. **Contra,** *contre.* Obviam ire conatibus improborum, *s'opposer aux efforts des méchants.*

OBVĬUS, a, um, *Qui se trouve sur le chemin, sur le passage.* SYN. Occurrens. USUS : Fac, ut litteræ tuæ veniant obviæ, obviæ mihi fiant, *fais en sorte que tes lettres me parviennent en route.* Classis hostibus in obvio est, *la flotte est en face des ennemis.*

OBVOLVO, is, volvi, vŏlūtum, ere, a. *Envelopper, voiler.* SYN. Tego, obduco. USUS : Obvolutus et obligatus corio.

OCCÆCO, as, avi, atum, are, a. *Aveugler, priver de la vue; rendre obscur.* SYN.

Excæco, obscuro. Usus : Stultitia, cupiditate occæcatus.

OCCALLESCO, is, callŭi, escere, n. *Devenir calleux; devenir insensible, dur.* Syn. Percallesco, obduresco. Adv. Prorsus, non dubitanter, plane. Usus : Jam prorsus ad omnem dolorem occalui, *je suis devenu insensible à la douleur.*

OCCĀSĬO, ōnis, f. *Action de se produire, d'arriver*, inde : *occasion, moment favorable.* Syn. Locus, tempus, opportunitas, facultas; ansa, campus, causa, tempus oblatum. Epith. Tanta, ampla, amissa, bona, mirifica, oblata; quantæ, præclaræ. Phras. 1. **Occasionem egregiam habes rem bene gerendi**, *vous avez une belle occasion de bien faire.* Magnum theatrum tibi gloriæ panditur. Locus tibi aperitur rei strenue agendæ. Munita tibi via est ad ingentem laudem ; patefactus cursus virtutis; materia crescendi per summam gloriam tibi suppeditatur. Non deest tibi materia crescendi. Ansa hoc loco tibi datur, materia præbetur, facultas offertur, præbetur, datur magnorum in Rempubl. meritorum. Nactus es egregiam opportunitatem, nactus es hac re aditum ad præclara in omnes merita. Locus hic est de Republ. optime merendi. 2. **Occasionem ne negligas**, *ne négligez pas l'occasion, le moment favorable.* Quem ad maxima quæque nactus es aditum, quam rei gerendæ facultatem habes, ne amitte. Loco ne desis et tempori. Quid dubitas uti hac temporis opportunitate ? Tempus rei bene gerendæ ne prætermittas. Offerentibus se rebus, e manibus ne omittas, dimittas, quæ mox repeti non possunt. Ne pereat tibi hæc occasio; ne e manibus elapsa effluat, abeat, prætereat, fugiat, evolet, vide. 3. **Utere occasione oblata**, *saisissez l'occasion qui vous est offerte.* Oblata oppurtunitate, facultate, occasione utere. Occasionem, quæ se offert, non omittes, non amittes. Complectere, quam nactus es, occasionem ; arripe, quam oblatam tenes, temporis opportunitatem ; tene hanc horam, urge opportunitatem. Quin tu urges istam occasionem et facultatem? Noli, quod ultro offertur, fastidire. Hoc aditu januaque patefacta, noli tempus amittere; occasionem, quam casus aperuit, e manibus dimittere ; facultates, quæ tibi multæ dantur, temporisque opportunitates corrumpere. Oblata facultate ne tibi ipse desis. 4. **Nullam occasionem omittam tibi gratificandi**, *je ne laisserai passer aucune occasion de vous être agréable.* Nullum locum prætermittam, relinquam tuis commodis serviendi; nullo loco tibi deero; inter meas tot curas, etiam de te cogitandi locus erit. 5. **Si occasio erit**, *si l'occasion se présente.* Ubi res et causa postulabit ; ubi res feret ; si occasio se offeret ; ubi commodum erit ; si occasio tulerit. 6. (**Tua bona' occasione**, Vulg.), *à votre occasion.* Oblata facultate; quod commodo tuo fiat, fieri possit. 7. **Ex occasione rei**, *à l'occasion.* Pro re nata ; e re nata. Usus : Teneo, quam captavi, occasionem. Ea res illi occasionem maxime laudis dedit, peperit, obtulit. Habeo, nactus sum occasionem ad agendum aliquid. Occasionem omittere, amittere. Occasione privari. In occasionem imminere. Si occasio tulerit. Cf. **Opportunus, Materia, Facultas.**

OCCĀSŬS, ūs, m. *Chute, coucher (des astres); ruine, fin, mort.* Syn. Obitus, interitus. Usus : Sol ab ortu ad occasum commeans. Senectus est quasi occasus vitæ. Reipublicæ interitus et occasus imminet, *le déclin et la ruine de l'état.*

OCCĀTĬO, ōnis, f. *Hersage.*

OCCĬDENS, entis, omn. gen. *Se couchant, étant sur son déclin.* Syn. Occasus.)(**Oriens.** Usus : In orientis aut occidentis solis partibus.

1. **OCCĪDO**, is, cīdi, cīsum, ere, a. *Abattre; tuer, massacrer; détruire.* Syn. Interficio, interimo, cædo, neco, macto, jugulo, trucido, perimo, vitam eripio, de medio tollo, luce communi privo, vitam aufero, necem affero, mortem affero, vita privo ; morte mulcto, afficio ; vitam adimo, vita expello, vitam violo, exhaurio ; victimam per me ad inferos mitto ; alieno me sanguine respergo. Cf. **Interficio.** Adv. Vulgo, nefario, palam. Phras. 1. **Multi occisi sunt**, *bien des gens furent tués.* Multi homines morte deleti, e numero vivorum exturbati sunt ; atrox facta, commissa, edita, perpetrata mortalium multorum cædes est ; multorum civium sanguine cruentatæ manus ; multorum sanguine aspersæ sunt ; arma multorum cæde imbuta sunt ; multi gladio icti, obtruncati cecidere ; barbara militum crudelitas vix multorum sanguine est expleta. Multi ferro consumpti sunt ; multum civilis sanguinis fusum est. Militum manus multorum sanguine rubuere. Multis oblata, illata mors est ; multi ad mortem missi, deducti sunt. 2. **Occidendum se præbuit**, *il se laissa mettre à mort sans résistance.* Jugulum hosti, inimico dedit ; hauriendum sanguinem præbuit ; ferro jugulum præbuit, cervicem gladio subjecit ; in suam ipse perniciem incurrit. 3. (**Sese ipse occidit**, Vulg.), *il se donna lui-même la mort, se suicida.* **Rectius** : Mortem sibi conscivit ; in gladium incubuit ; manus sibi attulit, intulit ; vitæ usuram sibi eripuit ; fati diem manu ipse sua occupavit ; liberum mortis arbitrium occupavit ; vitam sibi ipse voluntaria morte abrupit ; latus gladio hausit mortisque diem antevertit. Usus : Hostium copias occidione occidit.

2. **OCCĬDO**, is, cĭdi, cāsum, ere, n. *Tomber en avant; se coucher (des astres); mourir, périr, disparaître; être perdu, ruiné.* Usus : Vitæ occidenti opem ferre. In nihilum occidere. Nondum omnium dierum sol occidit. Memoria occidit. Cf. **Pereo.**

OCCĬDĬO, ōnis, f. *Carnage, massacre.*

USUS : Occidione occidere, **ad internecionem delere**, *tuer jusqu'au dernier*, *faire un massacre général.* Occidione occumbere, *périr, être massacré jusqu'au dernier.*

OCCĬNO, is nŭi, ere, n. *Chanter.* USUS : Si avis occinuerit, *si, par ses chants, un oiseau a donné un mauvais présage.*

OCCĬPĬO, is, cēpi, ceptum, ere, a. et n. *Commencer, entreprendre.* SYN. Incipio. Cf. **Incipio.**

OCCĪSĬO, ōnis, f. *Meurtre, carnage, assassinat.* SYN. Cædes, occidio. USUS : Tu vim negabis esse factam, cum cædes et occisio facta sit? Cf. **Cædes.**

OCCLŪDO, is, clūsi, clūsum, ere, a. *Clore, fermer.* SYN. Claudo. Cf. **Claudo.**

OCCO, as, avi, atum, are, a. *Herser, briser les mottes de terre.* SYN. Crate occulto, et deprimo jacta in agrum semina.

OCCŬLO, is, cŭlŭi, cultum, ere, a *Couvrir; cacher, dissimuler.* SYN. Occulto, abscondo. USUS : Parietum se umbris occulere. Cf. **Occulto, Tego.**

OCCULTĀTĬO, ōnis, f. *Action de se cacher.* USUS : Aliæ feræ fuga, se aliæ morsu, aliæ occultatione tuentur, *d'autres en se cachant.* Turpis occultatio sui.

OCCULTĀTOR, ōris, m. *Celui qui cache, recéleur.* SYN. Receptor. USUS : Occultator, et exceptor latronum locus.

OCCULTĒ, *En cachette, en secret, secrètement.* SYN. Abdite, tecte, ex occulto, ex insidiis; per ambages, circuitione.)(**Aperte.** USUS: Quæ res aperte petebatur, ea nunc occulte cuniculis oppugnatur, *ce qu'on demandait alors ouvertement, on cherche aujourd'hui à le prendre comme par surprise et par des voies souterraines.* Cf. **Clam.**

OCCULTO, as, avi, atum, are, a. *Cacher, faire disparaître.* SYN. Tego, obtego, contego, celo, recondo, supprimo, involvo, tenebris obscuro, ab oculis removeo, dissimulo. USUS : Occultare sententiam suam, animi sensus. Quæ natura occultavit, eadem omnes ab oculis removent. Cf. **Abdo, Abscondo.**

OCCULTUS, a, um, *Caché, secret.* SYN. Latens, abditus, absconditus, reconditus, involutus, abstrusus, tectus, obscurus, tacitus, clandestinus, furtivus, penetralis.)(**Apertus, manifestus.** ADV. Consulto, mirabiliter. USUS: Occultum et intestinum malum. Cf. **Lateo.**

OCCUMBO, is, cŭbŭi, cŭbĭtum, ere, n. *Tomber, se jeter; tomber mort; mourir.* SYN. Obeo, oppeto, fato cado, vitam pono, acquiesco, naturæ concedo, vita excedo; e vita discedo. Cf. **Morior.** ADV. Honeste. USUS: Pro patria mortem non dubitavit occumbere. Ictus clava, fidem pastorum nequidquam invocans, morte occubuit, *frappé d'un coup de massue, il succomba, implorant en vain la protection des bergers.*

OCCŬPĀTĬO, ōnis, f. *Action de prendre, de s'emparer, envahissement; occupation, travail.* SYN. Impedimentum, negotium. EPITH. Assidua, magna, summa, tanta, vetus, recondita, exquisita, molesta. PHRAS. **Occupationes quædam morabantur iter meum,** *quelques travaux retardaient mon départ.* Occupationes quædam, quibus assidue impellor, implicor, distineor, quibus vix me relaxare, minus evolvere, expedire, explicare poteram, iter morabantur. Quo minus in viam me darem, in causa erant negotia, quibus assidue implicor, impedior, oneror, gravissima rerum susceptarum onera, quibus premor assidue et obruor, occupationes, quibus urgeor assidue et opprimor. Cf. **Occupatus, Negotium.** USUS: Vix mihi tempus erat, ad hanc epistolam scribendam, idque summis occupationibus ereptum. Occupationibus impediri, implicari, distineri. Occupationibus relaxare se et expedire.

OCCŬPĀTUS, a, um, *Occupé.* SYN. Disstentus, districtus, impeditus, distractus, implicatus. ADV. Æque, honeste. PHRAS. 1. **Occupatus sum,** *je suis occupé.* Multis gravibusque occupationibus sum implicatus; gravissimis rerum susceptarum oneribus premor; multarum rerum cura animum distinet; noctes et dies non uno in opere urgeor; animum habeo non uno in opere occupatum; occupatissimus sum, nunquam a laboribus districtior fui; privatis publicisque curis sum implicitus; multis occupationibus distineor, distringor. Cf. **Negotium, Occupatio.** 2. **Occupatus jam non sum,** *je n'ai plus rien à faire maintenant.* Otii habeo plusculum; vacui temporis aliquid habeo; vacuus nunc a labore sum; otii nunc aliquid nactus sum, expedivi me molestis occupationibus, aut certe relaxavi; confectis iis negotiis, respiro nunc aliquantulum et acquiesco. Cf. **Otium.** USUS : Id me occupatum habet. Habere animum occupatum in opere. Animus occupatus. Quid dicam de occupatis meis temporibus. Tot occupati rebus, in ministeria sua discursu trepidant.

OCCŬPO, as, avi, atum, are, a. *S'emparer d'un objet, d'un lieu, l'occuper; saisir, prendre.* SYN. Obsideo, præsidiis interclusum teneo, præsidiis devincio; teneo, usurpo, possideo. PHRAS. 1. **Provinciam totam occupavit,** *il s'empara de toute la province.* Provinciam totam suæ ditionis fecit; in ditionem suam redegit; sub ditionem subjunxit; ad imperium adjunxit; in potestatem, sub imperium redegit; provinciam confecit; ad singula oppida arma circum tulit et Latinum nomen omne domuit. 2. **Aliena bona vi occupavit,** *il a pris violemment le bien d'autrui.* In rem suam vertit; in bona et possessiones alienas

invasit; aliquem de suis fortunis deturbavit; bonis fundisque patriis exturbavit; de sua possessione dejecit; se in alicujus copias ingurgitavit; in eorum fundos armatos immisit; armatos in possessionem fundi misit; patrimonia illorum circumplexus, quasi thesaurum draco, possessiones insedit; in fundis illorum violentus consedit. USUS : Cæsar præsidiis Italiam omnem obsidet atque occupat, *César occupe par ses garnisons toute l'Italie.* Regnum, tyrannidem occupare. Tanta religio eorum mentes occupaverat.

OCCURRO, is, curri, cursum, ere, n. *Aller au-devant, rencontrer; se présenter, s'offrir aux regards ou à l'esprit.* SYN. Obviam eo, obviam fio; obsisto, repugno, resisto. ADV. Abundantius, angustius. PHRAS. 1. **Nihil mihi tum occurrit**, *rien ne se présenta alors à mon esprit.* Diu cogitanti nihil succurrit; nihil in mentem venit; idonei consilii nihil suppetebat; nihil in mentem inciderat. 2. **Id unum occurrit mihi**, *je ne pus trouver que cette réponse.* Ea subiit animum cogitatio unica; illud unum in animo versabatur; animo obversabatur; id unum succurrebat. Illud unum in buccam venerat; illud unum se obtulit, ostendit. USUS : 1. Malevolentiæ hominum, consiliis improborum occurrere et obsistere. 2. **In mentem venit**, *s'offrir à l'esprit.* Nihil te effugiet, atque omne, quod erit in re, occurret et incidet. Inquirentibus nobis omnique acie ingenii contemplantibus ostendent se atque occurrent. Occurrunt mihi aliqua, sed ea coram. 3. **Obviam fio**, *aller au-devant.* Scripsi illi, ut mihi occurrat. Misericordia tua supplicibus occurrit, nullis precibus evocata. Cf. **Obviam, Incidit.**

OCCURSĀTĬO, ōnis, f. *Prévenances, soins empressés.* SYN. Studium salutandi et prensandi eos, a quibus honorum suffragia exspectantur. EPITH. Facilis. USUS : Vestras occursationes, studia, blanditias populares secum ablata esse ait, *vos prévenances amicales, votre empressement, vos félicitations.*

ŎCĔĂNUS, i, m. *Océan, la mer qui environne la terre.* SYN Mare magnum. USUS : Oceanus, Atlanticus, Oceani freta. Terra circumfusa illo mari, quod magnum, quod Oceanum appellatis. Oceani fervor constantissimus. Oceano fines terminemus, qui orbem terrarum amplexu finit. Cf. **Mare.**

ŎCELLUS, i, m. *Petit œil.* SYN. Parvus oculus. USUS : 1. Ocelli radices. 2. TRANSL. Ocelle mi, *mon petit œil, c.-à.-d., mon petit bijou, mon petit cœur.*

ŌCĬUS, *Plus promptement, plus tôt.* SYN. Citius.)(**Tardius.**

ŎCRĔA, æ, f. * *Jambière, chaussure des soldats, chasseurs et paysans.* USUS : Sinistrum crus ocrea tectum.

ŎCRĔĀTUS, a, um, * *Qui porte des jambières, des guêtres.*

OCTO, *Huit.* Octavus, a, um, *huitième.* Octies, *huit fois.* Octingenti, æ, a, *huit cents.* Octingentesimus, a, um, *huit centième.*(Octodecim, VULG.), Latine : Duodeviginti, *dix-huit.* Octogesimus, *quatre-vingtième.* Octogesies, *quatre-vingt fois.* Octoginta, *quatre-vingts.* Octoni, æ, a, *qui sont au nombre de huit.* Octuplus, a, um, *octuple, redoublé huit fois.*

OCTŎPHŎRON, i, n. *Litière à huit porteurs.* SYN. Lectica, quæ ab octo servis gestatur.

ŎCŬLĀTUS, a, um, *Qui a des yeux, clairvoyant.* USUS. Testis oculatus, *témoin oculaire.* Pluris est testis oculatus unus, quam auriti decem, *un témoin oculaire vaut plus que dix témoins auriculaires.*

ŎCŬLUS, i, m. *Œil.* SYN. Lumen, acies qua cernimus. EPITH. Abstinentes, perspicaces, acres, acuti, aperti, integri, nimis arguti, cæci, cærulei, perversi, non solum curiosi, sed etiam errantes, licentiores, eminentes, lubrici, mobiles, venusti, tenebricosi, in cernendo subtiles, emissitii, in aspectu micantes, variantes, testes et indices animi, humanitatis et benevolentiæ plenissimi, ampli, protuberantes, tumidi, blandientes, lucidi, albicantes, læti et quasi gaudio toti, dolis circumsepti, parvi, concavi, subnigri, maculosi, sanguinei, truces, ignei, flavescentes. USUS : Oculorum est in nobis sensus acerrimus, quorum tum intentione, tum remissione, tum conjectu, tum hilaritate motus animorum significamus. Oculos attollere, *lever les yeux.* Oculos dejicere, *baisser les yeux.* Oculos in aliquem conjicere, *jeter les yeux sur qqn, le regarder.* Oculos in se omnium avertere, *attirer sur soi les regards.* Cupiditatis oculos ad aliquid adjicere; rei vel ad rem oculos adjicere, *attacher ses regards sur qqche, la désirer, la convoiter.* Scelus alicujus ante oculos ponere, statuere, *placer sous les yeux, mettre en évidence.* In oculis atque auribus omnium gentium aliquid proponere, constituere, *proposer qqche, développer son opinion.* Ea res oberrat oculis; versatur ante oculos, *avoir sous les yeux.* Ad rem investigandam oculos habere advocatos, *faire attention à une chose, avoir les yeux ouverts sur qqche.* Oculos ab aliquo nunquam dejicere, aciem nunquam abducere, *fixer qqn.* Rem palam est omnium oculis, *la chose est évidente.* Oculorum acies hebescit, præstringitur, perstringitur, splendore obruitur, *la vue s'affaiblit.* Oculos effodere, exsculpere, elidere, *crever, arracher les yeux.* Oculis capi, *perdre la vue.* In oculis aliquem gerere, ferre, *aimer, chérir qqn, le porter dans ses yeux, l'avoir constamment présent à la mémoire.* In oculis habitare, *être aimé, chéri.* Oculos rei conspect[illegible] pascere, *repaître ses yeux de la vue d'u[illegible]*

chose. Oculi perspicaces, acres, acuti, arguti, exploratores, *yeux vifs, clair-voyants.* Oculi humanitatis ac benevolentiæ plenissimi, blandientes, læti et quasi gaudio toti circumsepti, testes et indices animi propensi, *regards favorables.*

ŎDĒUM, i, n. *Odéon, édifice où avaient lieu les concours de musique et de poésie.* Locus musicis cantibus destinatus.

ŌDI, isti, isse, a. *Haïr.* SYN. Odio habeo, odium rei habeo, odio in aliquem feror, animum habeo alienum. ADV. Acerbe, aperte, clam, impendio, magis, libenter, male, palam, pejus, penitus. USUS : Quem metuunt, oderunt. Cf. **Odium.**

ŎDĬŌSŬS, a, um, *Odieux, détesté, détestable.* SYN. Molestus, odio, dignus, invisus, invidiosus. PHRAS. **Odiosa est consuetudo tua,** *votre amitié est désagréable.* Nimium difficilis, durus, asper, acerbus es. Abest consuetudo tua ab omni suavitate. Non ea est consuetudo tua, quæ propter suavitatem expetatur ; minime jucunda est consuetudo tua. Asperitatis tantum habent mores tui, quantum in consuetudine ferri vix potest. Usus tibi nullo cum homine diuturnus intercedit, ita difficilis, ac morosus es ; iis moribus, eo ingenio præditus es. His tuis moribus, hac agendi ratione fit, ut nemo tibi valde cupiat ; nemo te ferat. Quis istam ingenii tui morositatem in consuetudine ferat ? Quis te uti velit homine omnium difficillimo et asperrimo ? Quis tuam consuetudinem expetat carentem omni solatio, omni suavitate, nulla re jucundam. Cf. **Molestus, Morosus.** USUS : Omnis arrogantia odiosa. In fragili corpore odiosa est omnis offensio. Cf. **Odium, Invidiosus, Invidia.**

ŎDĬUM, ii, n. *Haine.* SYN. Invidia, offensa, offensio. EPITH. Acerbum, acre, apertum, capitale, diuturnum, inveteratum, civile, grave, hostile, immane, incredibile, infestum, infinitum, injustum, insigne, penitus insitum, intimum, justum, leve, magnum, majus, mediocre, mirificum, nefarium, obscurum, populare, pristinum, privatum, proprium, publicum, singulare. Venenum amicitiæ, totum, universum, vetus, utile. PHRAS. 1. **Arrogantia tibi odium parit,** *votre orgueil vous rend haïssable.* Tibi invidiæ est ; offendit animos hominum ; invisum te plerisque facit ; multorum mentes sensusque vulnerat ; odium tibi creat, gignit. Arrogantiæ debes, quod odio atque acerbitati sis plurimis ; quod odium publicum sis populi ; quod omnes te oderint, nemo videre velit. Arrogantia est, quæ gratiam omnem convellit ; omnium voluntates a te alienat. 2. **Ille ubique odium in te excitat, odiosum reddere satagit,** *il cherche sans cesse à exciter contre vous la haine.* Odium in te concitat, struit, excitat ; odium ac invidiam tibi conflat ; conciliat ubique grave tibi odium ; in odium ac invidiam revocat ; quærit ubique in te invidiam ; invidiam in te commovet, concitat ; in invidiam adducere ac odium laborat. In invidiam trahere, rapere nititur ; magna tibi invidiæ tempestas ex illo imminet. 3. **Magnum odium incurri,** *je suis fort haï.* Magnam subii, habui, sustineo invidiam ; magna sum apud omnes in invidia ; multorum premor odiis ; odio laboro ; multorum incurri odia ac reprehensiones hominum ; odio flagro publico ; aliena invidia conflagro ; invidia premor, flagro, ardeo ; in odium veni, perveni multorum ; odia subii multorum ; in multorum odia offensionesque irrui et incurri ; multorum odia in me converti ; invidia opprimor ; magnam mihi ex re collegi invidiam ; in multorum odia ac invidiam perveni ; multorum invidiæ ea me re obtuli. 4. **Odia hominum sensim restinxi,** *peu à peu j'ai apaisé la haine des hommes.* Invidiam lenivi ; invidiæ sanguinem misi ; de invidia multum deoneravi ; invidiam magna ex parte restinxi, exstinxi, compressi et levavi ; mitigavi odia hominum, sedavi, placavi, restinxi ; odia vetustate jam exoleta depuli, propulsavi. 5. **Odium grave in me concepit,** *il a conçu contre moi une haine violente.* Grave in me odium cepit, suscepit ; gravi est in me odio ; gravi odio a me dissidet ; grave in me odium habet, profitetur, expromit ; gravi in me odio fertur ; odio tenetur ; grave ejus in me flagrat et ardet odium ; grave illum tenet nominis mei odium ; est illi mecum odium grave et diuturnum ; odio sum illi ; in odio sum apud illum. 6. **Omnes boni te odio habent,** *tous les gens de bien vous haïssent.* Omnes te boni oderunt ; te inexpiabili odio detestantur et exsecrantur ; quis te aditu, quis ullo honore, quis communi luce dignum putat ; omnes conspectum, facta, nomen detestantur ; omnes aditum, sermonem, aspectum tuum fugiunt ac horrent ; publicum es populi odium ; nomen tuum bonis omnibus odio est et acerbitati ; omnes boni capitali a te odio dissident, te exsecrantur, tibi pestem ac perniciem precantur. 7. **Odium remittere,** *abandonner, apaiser sa haine.* Odium concoquere, sorbere, deponere ; odium mittere et finire ; offensionem deponere, obliterare. 8. Odium renovare, incendere, augere, inflammare, cumulare invidiam, *renouveler, augmenter la haine.* 9. **Odium effundere,** *satisfaire, assouvir sa haine.* Omne odium inclusum nefariis sensibus in aliquem profundere ; explere odium ac saturare. Cf. **Ira, Inimicitia, Invidia.** USUS : Odium est ira inveterata, *la haine est une colère invétérée.* Odium alicui creare. Ad odium revocare judices. Odia suscipere. Odia subire. Odio esse. Odium precibus sublevare.

ŎDOR, oris, m. *Odeur.* SYN. Afflata sua-

vitas odoratu percepta. EPITH. Suavis, jucundus, teterrimus, nonnullus. USUS : Suavitates odorum afflantur a floribus. Odores incendere. Odoribus capi. Odorem non ferre.

ŎDŌRĀTŬS, ûs, m. *Odeur; odorat.* SYN. Odoratio.

ŎDŌRĀTUS, a, um, *Odorant, parfumé.* USUS : Lauri nemus odoratum.

ŎDŌROR, aris, atus sum, ari, d. *Flairer, suivre à la piste.* SYN. Olfacio. ADV. Coram, diligentius, festive; sagacius. USUS : 1. Canes venatici odorantur omnia et pervestigant, *les chiens de chasse ont l'odorat subtil et suivent parfaitement une piste.* 2. TRANSL. **Animadverto, quæro, investigo, conjectura aliquid assequor,** *chercher, rechercher, explorer, pressentir.* Diligenter, sagacissime odorabor quid sentiant judices. Cf. **Conjectura, Animadverto.**

ŒCŌNŌMĬA, æ, f. *Ordre, arrangement convenable.*

ŒCŌNŌMĬCUS, a, um, *Économique, relatif à l'économie domestique.* USUS : Liber, qui œconomicus inscribitur, de tuenda re familiari.

ŒCŌNŌMUS, i, m. *Économe, administrateur.* SYN. Administer rei familiaris, curator rei familiaris, qui rei familiari præest, qui rei familiaris curam gerit, qui rem familiarem, domesticam administrat.

ŒNŎPHŎRUM, i, n. *Vase pour transporter le vin.* SYN. Vas vinarium.

OFFA, æ, f. *Boulette de pâte, masse de pâte; gâteau.* **Cibi genus forma et figura orbiculata.** USUS : In offam pultis invadere.

OFFENDO, is, di, sum, ere, a. *Heurter contre; trouver; faillir, pécher; choquer, offenser.* SYN. Offensionem affero, injuriam facio, offensioni sum; incurro in rem; pecco; lædo. ADV. Graviter, vehementer, paululum, tantulum. PHRAS. 1. **Non volui illum graviter offendere,** *je n'ai pas voulu gravement l'offenser.* Nihil in illum paulo gravius cogitavi; commovere hominem leviter et calefacere volui, non acerbius lædere. Nolui hominem injuriosius lacessere, tractare; non volui hominem asperius accipere. 2. **Non parum offendi apud illum,** *je l'ai blessé gravement.* Non parvam in offensionem incurri apud hominem; non parvam offensam subii; offensioni non mediocri fui; non parvam cecidi in offensionem; non levem offensionem mihi concitavit. USUS : 1. Neminem unquam non re, non verbo, non vultu denique offendi. Graviter mihi videris offensus. Offendit aures insolentia sermonis. 2. **Incurro,** *se heurter, donner contre, commettre une faute.* Quis tam lynceus, ut in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? (**Vulgo impingo,**), *quel est le lynx à vue assez perçante pour ne pas se heurter au milieu de si épaisses ténèbres?* In arrogantiam incurrit. 3. **Pecco, delinquo,** *faillir, pécher.* In quo ipse offendis, ne alium reprehenderis. 4. **Invenio,** *rencontrer qqn ou qqche, trouver.* Non offendes eumdem. Offendes vastatas urbes, laceratam Italiam. 5. **Lædo,** *blesser en heurtant, choquer, déplaire.* Lapsus brachium offendit. Existimationem meam in dictum gravissime offendit. Cf. **Lædo.**

OFFENSA, æ, f. *Offense; colère, rancune; lésion, mal, malaise.* EPITH. Magna. USUS : Magna in offensa sum; magnam offensam subii apud Pompeium, *je suis en grande défaveur auprès de Pompée, je suis très-mal avec lui.*

OFFENSĬO, ōnis, f. *Action de heurter contre qqche; action de choquer qqn, colère, haine; échec, revers, malheur.* SYN. Incommodum, detrimentum, damnum, molestia, calamitas, odium, simultas, dissidium, inimicitia. EPITH. Acerba, non dissimilis, gravis, magna, odiosa, periculosa, popularis, privata, vitiosa, contraria. USUS : 1. Graves solent esse offensiones e gravibus morbis, si qua culpa commissa est, *dans les maladies graves, la moindre imprudence détermine souvent de graves rechutes.* Corporum offensiones sine culpa accidere possunt, animorum non item. Præstabo, nihil ex eo te offensionis habiturum. Non offensionibus belli, sed victoriis ad scientiam militarem eruditus, *dont l'éducation militaire a été faite non par des échecs, mais par des victoires.* 2. **Odium, simultas, inimicitia,** *mécontentement, colère, rancune.* Ea res illi magnam offensionem concitavit, fecit, attulit; offensioni fuit. Justa inde offensio nata est et exorta. In offensionem populi incurrit, cecidit. Offensionem sublevare, lenire, omittere; deponere ac obliterare pristinas offensiones omnes, *déposer, oublier toutes les causes anciennes de mécontentement.* Cf. **Odium, Offendo.**

OFFENSĬUNCŬLA, æ, f. *Chagrin, contrariété, déplaisir.* SYN. Offensa.

OFFĔRO, fers, obtŭli, oblātum, offerre, a. *Porter devant, offrir, montrer; donner.* SYN. Polliceor, profiteor, defero.)(**Recuso.** USUS : 1. Ille pecunias pollicitus, et quod carius, se ipsum obtulit. Offerre se in discrimen pro salute patriæ. Quod sors obtulerit, hoc agam. Morti se, ad mortem pro patria offerre. Os importunum non ostendere modo, sed offerre. Ultro se offerre, se projicere, et potestatem sui facere hostibus, *se livrer à l'ennemi.* 2. **Præbeo, affero,** *apporter, fournir.* Alicui spem, metum, luctum, mœrorem, gaudium, religionem, mendicitatem, incendium, injuriam offerre. 3. **Expono,** *exposer.* Periculis caput suum offerre; invidiæ se offerre. 4. **Resisto, me oppono,** *s'opposer à.* Sceleri Antonii et dementiæ me obtuli.

OFFĬCĪNA, æ, f. *Atelier, fabrique, boutique.* SYN. Locus operis et quæstus quotidiani.

USUS: Officinas armorum instituere, instruere. Hæc domus officina nequitiæ. Philosophi quasi ludum quemdam, atque officinam sapientiæ instituere. Ludus et officina dicendi. Officina chirographorum, *bureau*. Officina ferraria, *manufacture d'armes*. **Officina mercatorum,** *boutique de marchand;* **rectius:** taberna institorum. Officina libraria *alias* taberna libraria, *librairie*.

OFFĬCĬO, is, fēci, ere, n. *Faire obstacle, faire du tort, nuire à*. SYN. Noceo, obsum, obsto, obsisto. USUS: Cur meis commodis officis? Nec mentis luminibus officit altitudo fortunæ. Umbra terræ soli non officit. Alii laude sua famæ nostræ obstant et nomini officiunt. Cf. **Obsum, Lædo.**

OFFĬCĬŌSĒ, *Officieusement, d'une manière complaisante.* SYN. Amanter, amice.

OFFĬCĬŌSUS, a, um, *Serviable, complaisant, bienveillant.* SYN. Plenus officii, in quo inest liberalis gratificandi voluntas, humanissimus, in officio diligens, qui cupit omnium inservire studiis. ADV. Summe. USUS: Homo summe in omnes officiosus.

Officia sua deferentis formulæ, *Formules pour offrir ses services:* Nihil non agam tua causa, *je ferai tout pour vous.* Tua causa subibo omnia; nullum prote laborem, nullum onus aut officium recuso. Tuis in rebus toto pectore, cunctis viribus contendam. Nervos omnes, ubi res tuæ postulabunt, intendam. Omnia mihi pro te suscepta nec difficilia, nec injucunda erunt. Ubique mea tibi studia atque officia præsto erunt. Omnem operam, curam, studium, in tuis rebus ponam, consumam. Omne meum tempus tuis temporibus transmittam. Officium meum nunquam, nusquam requires. Mea studia nusquam desiderabis. Quibuscumque in rebus tibi commodare potero, nusquam deero. Res tuas omnes omni cura ac diligentia complectar. Quæ tibi intelligam esse commoda, omni studio persequar, diligenter præstabo. Quæ te velle quæque ad te pertinere arbitrabor, studiose diligenterque curabo. Meum in te studium iis maxime rebus declarabo, quas te velle cognovero. Tuam mihi dignitatem esse clarissimam, studium meum dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ et amplificandæ, summum esse, omnes intelligent. Nihil tibi erit tam promptum aut paratum, quam in omnibus, quæ ad commodum vel amplitudinem tuam pertinent, opera, cura, diligentia uti mea; profiteor atque polliceor eximium et singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem, ad decus, ad gloriam, ad rem tuam et commodum pertinet. Nulla tibi in re, neque studium, neque benevolentia deerit, præsto non erit. Qui antea fui, idem semper futurus sum in te amando et amplificando. Quæcumque mihi tui honestandi potestas dabitur, nihil prætermittam, quod positum sit, aut in ipsa re, aut in honore verborum. Nunquam mihi tui aut colendi aut ornandi voluntas deerit. Polliceor tibi studium meum ac operam sine exceptione ulla aut temporis, aut occupationis. Universum studium ac benevolentiam ad te defero. Vincam meis officiis cogitationes tuas. Dabo operam, ut intelligas, me neminem esse officiorum studiosiorem, in officio diligentiorem.

OFFĬCĬUM, ii, n. *Bon office, service volontaire, bienfait.* SYN. Humanitas, studium, benevolentiæ significatio, munus, partes, muneris officium. EPITH. Antiquum, civile, commune, consulare, debitum, diuturnum, domesticum, egregium, fictum, gratum, humanum, inchoatum, integrum, interruptum, justum, pium, liberale, necessarium, magnum, maximum, mediocre, medium, melius, mirificum, multum, novum, obscurum, perpetuum, perfectum, pristinum, privatum, proprium, provinciale, publicum, quæstorium, quotidianum, recens, rectum, salvum, sanctum, simplex, singulare, summum. PHRAS. 1. **Omnia tibi humanitatis officia debeo,** *je vous dois toute sorte de bons offices.* Præstare tua causa debeo, quidquid possum. Quantum viribus possum consequi, tantum conferre studii in te debeo. Tua in me beneficia meum omne studium, omne officium, omnes a me curas, omnem industriam a me non solum postulant, sed exigunt. Quid est, quod tua causa non debeam? Tuis inservire studiis, tuæ voluntati morem gerere omnibus in rebus debeo. Par est, ut omnia a me studia ac officia in te proficiscantur. 2. **Omnia amoris officia illi exhibui,** *je lui ai rendu tous les devoirs de l'amitié.* Omnibus eum officiis prosecutus, amplexus, complexus sum; omnibus eum officiis mihi devinxi; omnia illi officia præstiti, tribui, in eum contuli; omnia a me officia in illum collata sunt, profecta sunt; amici officium integre explevi, egregie tuitus sum. Multa exstant, constant mea in illum officia. 3. **Officium officio reddidi,** *j'ai rendu bienfait pour bienfait.* Officium cumulate solvi, persolvi, reddidi; officiis cumulate respondi; vici studiis meis amici officia. 4. **Officium nullum neglexi,** *je n'ai négligé aucune fonction.* Tibi nullum a me amoris, studii, pietatis officium defuit; nullum officium prætermisi, intermisi. Officio amici nunquam defui; nunquam cessatum in officio est. USUS: 1. Non committam, ut meum officium desideres. Multa mihi tecum officia intercedunt. Officia sua aliis polliceri. 2. **Partes,** *devoir, obligation morale.* Officio fungi boni viri. In officio esse, manere, *s'acquitter de son devoir, vivre en honnête homme.* Ab officio boni viri discedere, recedere, abduci, *faillir à son devoir.* 3. **Munus,** *emploi, fonction, ministère.* Officio præesse; officium suscipere, exsequi. Alienum aliquid ab officii dignitate admittere. Cf. **Munus, Magistratus, Honor, Dignitas.**

OFFŪNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Répandre, verser; étendre.* SYN. Objicio, offero. USUS: Tu majoribus tuis magnas offudisti tenebras. Errorem alicui offundere et noctem, *induire qqn en erreur.*

ŎLĔA, æ, f. *Olivier.* EPITH. Sempiterna. USUS : Agricola, cum florem oleæ videt, baccam quoque se videre putat.

ŎLĔĀRĬUS, a, um, *Relatif à l'huile.* USUS : Cella olearia, *cellier à l'huile.*

ŎLĔASTER, tri, m. *Olivier sauvage.*

ŎLĔO, es, lŭi, ere, n. et a. *Avoir ou répandre une odeur.* SYN. Redoleo; odorem spiro, spargo, fundo, afflo. ADV. Bene, male. USUS : Bene olent, qui nihil olent. Oratio peregrinum aliquid olet, *ce discours trahit une origine étrangère.*

ŎLĔUM, i, n. *Huile.* USUS : Ignis gliscit oleo. Aristeus inventor olei. Oleum et operam perdere, *perdre son huile et ses soins, c.-à.-d., son temps et sa peine* (PROV.).

OLFĀCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Flairer, sentir.* SYN. Odoror, odorem percipio. USUS : Olfacere aliquid.

ŎLIM, *Autrefois, jadis.* SYN. Quondam, patrum memoria, aliquando, jam dudum.)(**Nunc.** Sic olim loquebantur.

ŎLĬTOR, ōris, m. *Jardinier.* USUS : Olitorem pro horto conducere.

ŎLĬTŌRĬUS, a, um, *De jardinier, de légumes.* USUS : Forum olitorium, *marché aux légumes.*

ŎLĪVA, æ, f. *Olive, fruit de l'olivier.* SYN. Olea.

ŎLĪVĒTUM, i, n. *Lieu planté d'oliviers, plant d'oliviers.* SYN. Collis olivis consitus.

OLLA, æ, f. *Pot, marmite.* SYN. Denariorum implere ollam.

ŎLŬS, ĕris, n. *Toute espèce de légume, chou, navet, etc.* SYN. Herba sativa, quæ est in usu cibario. USUS : Olera fastidire.

ŎLUSCŬLUM, i, n. *Petit légume, chou.* SYN. Olus minutum.

ŌMEN, ĭnis, n. *Toute manifestation, tout signe, tout acte, considéré comme annonce, présage, indice de l'avenir.* **Dictum** *aut* **factum casu exceptum, quo rei cujuspiam eventus portendi posse videatur.** EPITH. Clarum, detestabile ; prærogativum, paganum, bonum, faustum, funestum, triste, malum. USUS : Bonis *vel* tristibus ominibus abeuntem prosequi. Omen capio. Accipio omen. Quod dii omen avertant, obruant, prohibeant ! Nullis auspiciis, funestis ominibus omnium, et exsecrationibus rem aggressus est. Territis omnibus, velut fœdo omine incipiendæ rei. Id a plerisque in magni terroris omen acceptum est. In omen vertere.

ŌMĬNĀTOR, ōris, m. *Devin, celui qui présage l'avenir.* SYN. Qui capit omina.

ŌMĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Présager, augurer.* SYN. Auguror. Cf. **Augurium.**

ŌMITTO, is, mīsi, missum, ere, a. *Renvoyer, lâcher; omettre.* SYN. Mitto, missum facio, prætermitto, relinquo, prætereo. ADV. Omnino, plane. PHRAS. 1. **Negotium hoc melius omittes,** *vous ferez mieux d'abandonner cette affaire.* Negotium id melius prætermittes ; consultius erit supersedere toti huic negotio ; negotium hoc, si sapis, repudiabis ; tutius cœptum negotium abrumpes, missum facies, de manibus depones. 2. **Omitte contumelias,** *cesse tes injures.* Aufer contumelias et probra ; mitte cavillationes ; missas fac contumelias. 3. **Ut omittam cætera,** *pour ne pas parler du reste.* Ut prætercam, prætermittam, relinquam, ut mittam, ut missa faciam cætera ; ut supersedeam pluribus. USUS : Omitte timorem, iram, sollicitudinem, spem inanem. Nihil omisi pietatis et humanitatis. Cf. **Relinquo, Negligo, Prætermitto.**

OMNĪNO, *Entièrement, complètement.* SYN. Plane, prorsus, funditus, usquequaque. PHRAS. 1. **Malum id vix omnino tolletur,** *on aura de la peine à faire disparaître entièment ce mal.* Vix radicitus ab ipsa stirpe extrahetur ; vix funditus exstirpabitur ; rami fortasse amputabuntur, radicum fibræ non item evellentur. Malum illud vix auferetur, removebitur ex integro. 2. **Res est omnino necessaria,** *la chose est tout à fait nécessaire.* Res est in omnes partes necessaria. Res est plane atque omnino necessaria; per omnia, sine dubio, omnibus modis, omnium rerum causa necessaria. USUS : Vix aut omnino non potest fieri.

OMNĬPŎTENS, tis, omn. gen. *Tout-puissant.* **Verb. poetic.** Cf. **Penitus.**

OMNIS, e, gen. com. *Tout, chaque, chacun.* SYN. Cunctus, universus, quisque, quivis, quis non ? summi, infimi, ad unum omnes, totus.)(**Nullus.** ADV. Omnino. PHRAS. **Omnes de victoria sibi gratulantur,** *tous se réjouissent de la victoire.* Omnium generum, ætatum, ordinum homines, omnis fortunæ ac loci homines ; omnes populi cunctæque gentes ; quantum est hominum in orbe, singuli et universi de inaudita hac post hominum memoriam victoria lætantur. Omnes sibi viri, mulieres, cives ac peregrini, servi ac liberi de tam illustri victoria gratulantur. Cum a summis, mediis, infimis, tum denique ab universis victoria hæc ingenti lætitia celebratur. Omnes certatim, alius luculentius alio, hanc sibi victoriam gratulantur. USUS : Omnia minima, maxima per se agit. Nemo omnium. Ubi hæc omnia prima, postrema recitata sunt.

OMNĬVĂGUS, a, um, *Qui erre en tous lieux, errant, vagabond.* USUS : Diana omnivaga dicitur.

ŎNĂGER, gri, m. *Onagre, âne sauvage.* SYN. Asinus silvester.

ŎNĔRĀRĬUS, a, um, *De charge, de transport.* USUS : Navis oneraria, *vaisseau de transport.*

ŎNĔRO, as, avi, atum, are, a. *Charger d'un fardeau; accabler, combler, etc.* USUS : Aures alicujus onerare mendacio, *prodiguer les mensonges à qqn, lui débiter mille mensonges.* Cf. **Onus.**

ŎNĔRŌSUS, a, um, *Lourd, pesant, accablant.* SYN. Gravis, ponderosus. Cf. **Gravis.**

ŎNUS, ĕris, n. *Charge, fardeau, poids.* EPITH. Commune, grave, leve, magnum, tantum. PHRAS. 1. **Onus habeo gravissimum,** *je porte un très lourd fardeau.* Onus mihi impositum est gravissimum ; onus laboris maximum in me recepi, suscepi ; onus sustuli, sustineo sane grave ; onere premor ac pene opprimor gravissimo ; onus mihi incumbit, onus cervicibus meis impositum est immensum ; plura simul in me onera inclinata sunt. Non unum mihi injunctum est onus ; non leve onus subii. 2. **Sub onere fatiscere,** *succomber sous le faix.* Oneri succumbere ; onere opprimi, sub onere concidere. USUS : Onus alicui addere. Onere levare, onus allevare. Onus deponere, abjicere, propter infirmitatem animi detrectare. Onus ferre, perferre.

ŎNUSTUS, a, um, *Chargé.* USUS : Asellus auro onustus, *ânon chargé d'or.*

ŎPĀCO, as, avi, atum, are, a. *Ombrager, donner de l'ombre à.* SYN. Obscuro. USUS : Terra nos opacat. Platanus patulis diffusa ramis ad opacandum locum aliquem. Cf. **Obscuro.**

ŎPĀCUS, a, um, *Qui a de l'ombre, ombragé ; ténébreux, noir.* SYN. Obscurus, umbrosus.)(**Apricus.** USUS : Opaca nubes. Locus opacus et frigidus in silvis.

ŎPĔRA, æ, f. *Peine, mal qu'on se donne, travail, application, soin.* SYN. Studium, labor, cura, industria. EPITH. Egregia, forensis, fortis, fidelis, gratior, insignis, non mediocris, melior, militaris, mirifica, multa, magis opportuna, par, patria, publica, singularis, summa, tenuis. Annuæ, gratissimæ, mercenariæ, pulcherrimæ, subsecivæ, urbanæ. PHRAS. 1. **Græcis litteris multam operam impendi,** *je me suis appliqué avec beaucoup de zèle à l'étude des lettres grecques.* Græcis litteris multum operæ dedi ; multam curam operamque ad Græcas litteras contuli, *vel* in Græcas litteras ; multum laboris et operæ in Græcis litteris posui, consumpsi ; multum operæ tribui Græcarum artium magistris. Cf. **Diligentia.** 2. **Omnis opera mea frustra fuit,** *tous mes soins ont été inutiles.* In ea re opera abusus sum ; operam omnem lusi, perdidi. Opera mihi omnis periit ; oleum ac operam perdidi ; operæ pretium nullum feci ; spes et opera me frustrata est ; nequidquam omni opera ac diligentia, summa vi ac ope enisus sum. Nihil tanta contentione profectum est. Cf. **Frustra.** USUS : Operam suam profiteri. Majorem operam suscepi, quam res posceret ; operam dare, navare rei. Operam amicis locare, dicare. Opera illi mea diligenter utuntur. Operam dare rebus divinis; sapientiæ. Operæ non peperci, *je n'ai pas épargné mes soins.* De priore opera multum detraxi, *je me suis beaucoup relâché de mon zèle d'autrefois.* Operam a Græcis litteris removi, *je ne m'occupe plus des lettres grecques.* Data, dedita opera id fecit, *il le fit à dessein.* Vix erit operæ pretium, *cela ne vaudra pas la peine de....*

ŎPĔRÆ, arum, f. pl. *Ouvrier à la journée, mercenaire, travailleur.* SYN. Operarii, qui fabrorum ministeriis et servili in opera habentur; homines ad operas conducti. USUS : Mercenariæ operæ, *troupes mercenaires.* Venditat se operis.

1. **ŎPĔRĀRĬUS**, a, um, *De travail.* USUS : Operarius homo, *travailleur, manœuvre.*

2. **ŎPĔRĀRĬUS**, ii, m. *Travailleur, ouvrier, manœuvre.* SYN. Operæ, bajulus. USUS : Operarii, qui in tabernis sunt, amantissimi sunt otii. Cf. **Merces, Mercenarius.**

ŎPĔRĀTĬO, onis, f. *Action de travailler, travail, ouvrage.* SYN. Opera.

ŎPERCŬLUM, i, n. *Couvercle.* USUS : Arteria tegitur quodam quasi operculo. Dignum patella operculum, *ce sont deux personnes l'une digne de l'autre, les deux font la paire* (PROV.).

ŎPĔRĪMENTUM, i, n. *Couverture.* SYN. Integumentum, operculum.

ŎPĔRĬO, is, ui, ertum, ire, a. *Couvrir, fermer.* SYN. Tego, obvolvo. USUS : Capite est fere operto.)(**Aperto capite.** Operire ostium.

ŎPĔROR, aris, atus sum, ari, d. *Travailler, se donner de la peine.* SYN. In opere faciundo laboro. USUS : Operari rei divinæ, *faire un acte religieux, célébrer l'office divin.* (**Medicina operatur,** VULG.), *la médecine opère.* **Latine** : Venis concipitur, in venas se diffundit medicamentum. Cf. **Laboro.**

ŎPĔRŌSĒ, *Avec peine, difficilement.* SYN. Laboriose, multa cura et opera. USUS : Ne fiat operose.

ŎPĔRŌSUS, a, um, *Actif, occupé, laborieux; qui exige beaucoup de travail, difficile, pénible.* SYN. Laboriosus, actuosus.)(**Iners, languidus.** PHRAS. **Res est operosa,** *la chose demande du travail.* Res est ejusmodi, quæ curam ac diligentiam non mediocrem postulet; res est non molli brachio tractanda; in qua sudandum et multum operæ ponendum. Exsudandus hic non levis labor est. Cf. **Laboriosus, Difficilis, Labor.** USUS : Opus spissum

et operosum. Senectus non modo languida et iners non est, verum operosa semperque aliquid agens. Molestus ac operosus labor.

ŎPES, um, f. pl. *Ressources, richesses, trésors; puissance, pouvoir.* SYN. Divitiæ, facultates, copiæ; *item:* Potentia. EPITH. Alienæ, divinæ, exiguæ, firmiores, incredibiles, invidiosæ, magnæ, mediocres, nimiæ, novæ, præstantes, pristinæ, regiæ, tantæ, tenues, violentæ, urbanæ, utiles. USUS: Opibus affluere, abundare, præditum esse, *être riche.* Opes consectari, augere rem, pecuniam facere, *amasser des richesses.* Opes evertere, frangere, *détruire, ruiner le crédit.* Omnibus opibus ac viribus repugnare, *résister de toutes ses forces et par tous les moyens.* Fundatæ ac bene constitutæ opes, *richesses bien assises.* Affecta re familiari accisisque opibus ac domesticis copiis, *qui a perdu ses ressources.* Pro habitu opum, pecuniarum, *suivant l'état de leur fortune.* Cf. **Divitiæ, Copiæ, Fortunæ, Pecuniæ.**

ŎPĬFEX, ĭcis, m. *Travailleur, ouvrier; artisan.* SYN. Artifex. USUS: Opifex et ædificator mundi DEUS, *DIEU, l'artisan et l'architecte de l'univers.* Opifices ac tabernarios, ac fecem omnem civitatis concitare. Omne opificum instrumentum, omnis opera ac quæstus frequentia sustinetur, alitur otio.

ŎPĬMUS, a, um, *Gras, plein; riche, opulent.* SYN. Pinguis, amplus.)(**Tenuis, strigosus, sterilis.** USUS: Spolia opima. Præda opima. Terra opima et fertilis. Opimum et adipale dicendi genus, *style chargé et pour ainsi dire empâté.*

ŎPĪNĀBĬLIS, e, gen. com. *Qui repose sur des conjectures, présumé, imaginé.* SYN. Quod in opinione positum est. USUS: Artes, quæ conjectura continentur et sunt opinabiles, *les sciences qui reposent sur des conjectures, et qui résultent de l'opinion.*

ŎPĪNĀTĬO, ōnis, f. *Conjecture, opinion, idée.* SYN. Opinio.

ŎPĪNĀTOR, ōris, m. *Qui n'affirme pas, sceptique.* USUS: Magnus opinator sum, non enim sum sapiens.

ŎPĪNĬO, ōnis, f. *Opinion, manière de voir, avis, pensée, croyance.* SYN. Sententia, sensus, existimatio, conjectura. EPITH. Adversaria, æterna, bona, censoria, certa, communis, conciliatrix amicitiæ, dubia, effrenata, errans, ementita, falsa, firma, gravis, stabilis, honesta, imbecilla, improba, incommoda, incorrupta, penitus insita, jucunda, longior, magna, mala, necessaria, obscura, perniciosa, popularis, publica, recens, tacita, tanta, varia, vehemens, vera, vetus, vulgaris, vitiosa, brevis, depravata, gloriosa, humana, laudabilis. PHRAS. 1. **Una est omnium opinio**, *il n'y a qu'un avis, qu'une opinion.* Eodem concurrunt omnes sententiæ; idem omnes spectant, probant, sequuntur. Una est consentiensque vox omnium; opinionum nulla est varietas; una eademque omnium est sententia; opiniones nihil variant; omnium firmata consensu opinio est; eadem est omnium sine varietate opinio. Eadem est omnium, nullo prorsus dissentiente, opinio. 2. **Plerique sunt in ea opinione**, *presque tous sont de cet avis.* Plurimorum hæc est opinio, fert opinio; in eam opinionem adducti, ea opinione imbuti sunt plerique; ea opinio plerosque tenet, pervasit; eam opinionem plerique imbibere, in plerorumque mentibus inveteravit hæc opinio. Cf. **Sententia.** 3. **Nemo me ab ista opinione amovebit**, *personne ne pourra m'ôter de l'esprit cette pensée.* Ab ista opinione deducet; istam opinionem ex animo mihi extrahet; nemo mihi opinionem eam evellet ex animo, excutiet; de sententia me dimovebit, depellet, abducet. USUS: 1. Ea opinio urbem implevit. Ea opinio edita in vulgus est. In eam opinionem plerique discessere. In eam opinionem veni. In ea opinione sunt cives. Eam de te opinionem accepere. Multa erant, quæ eam opinionem confirmarent. Opinionem nemo deponet. Sed hæc sint in opinione, *mais, quoique ce soit l'opinion générale.* 2. **Sententia**, *opinion, avis.* Opiniones antiquas convellere, excutere; novas inserere, tradere. 3. **Existimatio, fama**, *bonne ou haute opinion qu'on a, estime qu'on fait de qqche, espérance.* Conceptæ de se opinioni respondere; opinionem de se præbitam superare, vincere; opinione meliorem se ostendere. Cf. **Sententia, Existimatio.**

ŎPĪNĬŌSUS, a, um, *Plein d'opinion, sceptique.* SYN. Magnus opinator. USUS: Homo omnium opiniosissimus.

ŎPĪNOR, aris, atus sum, ari, d. *Penser, présumer, juger.* **Cum accus.** *vel* prop. inf. *vel* **de.** SYN. Opinionem habeo, in opinione sum; opinio mea est; puto, existimo; animus in eam partem inclinat. ADV. Falso, temere. USUS: Homines multa in vita falso opinantur. Cf. **Puto, Judico, Existimo.**

ŎPĬPĂRĒ, *Somptueusement, magnifiquement.* SYN. Laute, apparate, splendide.

ŎPĬPĂRUS, a, um, *Somptueux, magnifique.* SYN. Magnarum opum.

ŎPIS, is, f. *Aide, assistance, secours, appui, concours.* SYN. Auxilium. USUS: 1. Opis indigere. Opem petere, implorare, exspectare. Salutem indigentibus et opem ferre, afferre, porrigere, tendere. Quacumque ope potero, te juvabo. 2. **Omni vi**, *de toutes ses forces.* Summa ope conniti. Cf. **Auxilium, Juvo, Opitulor.**

ŎPĬTŬLOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Porter secours, aider.* SYN. Opem fero; subvenio. PHRAS. 1. **Laborantibus amicis opitulari**, *venir en aide à ses amis dans le besoin.* Amicis præsto esse; auxilium, opem ferre; auxilio esse; subsidio esse, adesse; miseriis

oppressos levare, erigere jacentes; eorum miseriis occurrere, subvenire. Cf. **Auxilium.** 2. **Patriæ ruenti opitulare,** *secourez la patrie qui va périr.* Fer opem occidenti patriæ; cadentem patriam excipe ; eripe ex his miseriis laborantem gravissime patriam ; patriæ tuæ deesse noli; noli committere, ut auxilium tuum patria in tam adversa fortuna, in tantis malis ac calamitatibus desideret. USUS: Homini oppresso jam et desperato opitulatus sum. Ut quisque opis maxime indiget, ita opitulari decet. Cf. **Adjuvo, Auxilium, Succurro.**

ŎPORTET, **ŭit, ere,** imp. *Il faut, il est juste, nécessaire.* SYN. Convenit, decet, necesse est. ADV. Omnino, contra, jam pridem. USUS: Contra, ac oportet, egisti. Ex rerum cognitione efflorescat oratio, oportet. Cf. **Necesse.**

OPPĔRĬOR, **iris, iri,** d. *Attendre qqn ou qqche.* SYN. Exspecto.

OPPESSŬLĀTUS, **a, um,** particip. v. anom. Oppessulo. *Verrouillé, fermé au verrou.* USUS : Fores oppessulatæ. Cf. **Januæ.**

OPPĔTO, **is, ivi** *vel* **ii, itum, ere,** a. *Aller au devant, affronter; mourir, succomber.* SYN. Morior, occumbo, obeo. ADV. Millies. USUS : Mortem pro Republica oppetere.

OPPĬDĀNUS, **a, um,** *Qui est d'une ville (autre que Rome).* USUS : Oppidanum dicendi genus, *éloquence provinciale.*

OPPĬDO, *Beaucoup, fort, très, extrêmement.* SYN. Sane, valde. USUS : Homo oppido ridiculus.

OPPĬDUM, **i,** n. *Ville, place.* SYN. Municipium, urbs modica. EPITH. Antiquum, celebre, clarum, frequens, nobile, ornatum, devium, lautissimum, locuples, honestum, munitum, non maximum, vetus, sanum, tenue, vacuum a bello, florentissimum, miserrimum, prostratum ac dirutum. USUS : Constituere oppidum, *fonder une ville.*

OPPIGNĔRO, **as, avi, atum, are,** a. *Engager, donner en gage.* SYN. Do pignori, relinquo pignori, pignori oppono.

OPPĪLO, **as, avi, atum, are,** a. *Boucher, obstruer.* SYN. Obstruo, claudo. Cf. **Obstruo.**

OPPLĔO, **es, ēvi, ētum, ere,** a. *Emplir, remplir.* SYN. Impleo.

OPPLŌRO, **as, avi, atum, are,** n. *Fatiguer de ses pleurs, de ses gémissements.* SYN. Ploro. USUS : Non desines opplorare auribus meis ?

OPPŌNO, **is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ere,** a. *Mettre devant, opposer.* SYN. Objicio, contra statuo. ADV. Falso, formidolose. USUS : Sed quid oppones tandem ? Auctoritatem suam invidiæ opponere. Cf. **Resisto.**

OPPORTŪNĒ, *A propos, à temps, justement.* SYN. In loco; in tempore; non incommode, loco, tempore.)(**Alieno loco, tempore.** USUS : Opportune adest.

OPPORTŪNĬTAS, **atis,** f. *Commodité, disposition, arrangement favorable.* EPITH. Divina, idonea major, maritima, melior, magna, maxima, plurima. USUS : 1. Opportunitas idoneorum ad agendum temporum. Tenendam hanc horam puto, urgendam opportunitatem. Loci opportunitatem credo, secutus est. 2. **Usus, utilitas,** *avantage, utilité, profit.* Magnæ sunt fluminum opportunitates. Natura provida utilitatum opportunitatumque omnium. Cf. **Occasio.**

OPPORTŪNUS, **a, um,** *Commode, convenable, favorable.* SYN. Commodus.)(**Importunus.** ADV. Maxime. PHRAS. **Opportunus fuit adventus tuus,** *vous êtes arrivé au moment favorable.* Commodum advenisti ; tempestivis sane temporibus nobis advenisti. Ades plane in tempore; peropportune venisti; plane per tempus advenisti; optima opportunitate venisti. USUS : Opportunum actionis tempus. Nihil post hominum memoriam opportunius accidere vidi. Opportunum diversorium. Cf. **Commodus, Aptus.**

OPPŎSĬTĬO, **ōnis,** f. *Opposition, contraste.* USUS : Oppositio negationis.

1. **OPPŎSĬTŬS,** **ūs,** m. *Action de se mettre devant.* USUS : Non modo excubias sed oppositus nostrorum corporum tibi pollicemur, *nous promettons non-seulement de veiller et de faire bonne garde, mais encore de te faire un rempart de nos corps.*

2. **OPPŎSĬTUS,** **a, um,** *Opposé, mis en face, placé devant, situé vis-à-vis.* SYN. Diversus, adversus, aversus, contrarius, e regione situs. USUS : Propugnaculum hostibus oppositum et objectum. Moles oppositæ fluctibus, *digues opposées aux flots.* In opposito, aversa urbis parte. Cf. **Contrarius.**

OPPRESSĬO, **ōnis,** f. *Oppression, violence, occupation violente.* SYN. Obsessio, oppugnatio. EPITH. Tetra, detestabilis. USUS : Oppressio curiæ, legum, libertatis.

OPPRESSOR, **ōris,** m. *Oppresseur, destructeur.* USUS : Vindex et oppressor conjurationis.

OPPRĬMO, **is, pressi, pressum, ere,** a. *Presser, accabler, étouffer, cacher.* SYN. Obruo, pondere affligo, subigo, servitute oppressum teneo. ADV. Maxime, misere, improviso, studiosius, funditus, indignissime, plane, jampridem. USUS : Onere, dolore opprimi. Circumveniri te dicis et opprimi. Hostes imparatos opprimere. Sopitos lux oppressit, *le soleil les surprit encore endormis.* Proficiscentem nox oppressit. Contumeliis opertus et oppressus. Captus, obrutus, oppressus malis. Cf. **Affligo.**

OPPRŎBRĬUM, **ii,** n. *Opprobre, honte, déshonneur, infamie.* SYN. Dedecus, ignominia. Cf. **Ignominia.**

OPPUGNĀTĬO, ōnis, f. *Attaque, siége, assaut.*)(**Defensio.** EPITH. Publica. USUS : Oppugnationem inferre, sustinere, *donner, soutenir un assaut.*

OPPUGNĀTOR, ōris, *Celui qui attaque, donne l'assaut, assiége.* SYN. Qui fert arma contra.)(**Defensor.** USUS : Patriæ, salutis meæ oppugnator. Cf. **Adversarius.**

OPPUGNO, as, avi, atum, are, a. *Combattre, attaquer, donner l'assaut, assiéger.* SYN. Impugno, arma contra fero ; oppugnationem infero. PHRAS. **Urbem oppugnavit,** *il assiégea la ville.* Admovit urbi exercitum; castra ad urbem posuit ; urbem exercitu circumdedit; circa muros hæsit; vineas et aggeres muro injunxit; muros tormentis quassatos, omni instrumenti bellici apparatu labefactavit; cuniculis aliisque operibus oppugnavit. Cf. **Obsideo.** USUS : Oppugnare urbem et labefactare. Clandestinis insidiis, cuniculis caput alicujus oppugnare. Cf. **Adversarius, Inimicus, Hostis, Murus.**

OPTĀBĬLIS, e, gen. com. *Désirable, souhaitable.* SYN. Optandus, expetendus. USUS : Quæ vulgo optabilia et expetenda videntur.

OPTĀBĬLĬTER, *D'une manière désirable.* SYN. Optato.

OPTĀTĬO, ōnis, f. *Souhait, vœu.* SYN. Optatum ; optio. USUS : Cum ei tres optationes dedisset, optavit interitum, *comme il lui avait donné trois choses à souhaiter, il souhaita la mort.*

OPTĀTO, *Selon le désir, à souhait.* SYN. Optabiliter. USUS : Optato veneris.

OPTĀTUM, i, n. *Souhait, vœu, désir.* SYN. Desiderium, votum. USUS : Fortuna optatis respondit. Illud præter optatum accidit. Est mihi in optatis proficisci.

OPTĬMAS, ātis, gen. com. ; in pl. **Optimates,** um et ium, *Le parti de l'aristocratie, les grands, les nobles.* SYN. Vir primarius, princeps, nobilis, homo optimarum partium, unus ex viris summis et principibus civitatis. EPITH. Gravissimi, nocentes. USUS : Contra voluntatem omnium optimatum. Optimates matronæ. Cf. **Princeps.**

OPTĬMĒ, *Très bien.* SYN. Præclare.

OPTĬMUS, a, um, *Très bon, excellent ; le premier.* SYN. Lectissimus, præstantissimus. PHRAS. **Vir est omnium optimus,** *cet homme est le meilleur de tous.* Flos Reipublicæ, Princeps senatus; ornamentum ac firmamentum Reipublicæ; in quo omnia summa ; columen rerum nostrarum ; omnis ætatis omnis memoriæ princeps; vir, quantum terra tegit hominum, optimus. USUS: In omnibus rebus difficilis est optimi perfectio et absolutio. (**Est optimus in schola,** VULG.), *il est le premier de sa classe.* **Latine** : unus inter omnes eminet; primus inter condiscipulos et litterarum laude præcipuus. Cf. **Perfectus.**

OPTĬO, ōnis, f. *Option, libre choix, faculté de choisir.* SYN. Potestas eligendi, electio. EPITH. Misera. USUS : Tua sit optio. Optionem eligendi alicui dare, deferre, facere.

OPTO, as, avi, atum, are, a. *Choisir ; souhaiter, désirer.* SYN. Cupio, desidero, exopto, expeto, voto expeto, vota facio; specto ; eligo. ADV. Valde, false, amice, maxime, suavissime. PHRAS. **Opto tibi bonum successum rei,** *je désire pour vous le succès de cette entreprise.* Hanc rem feliciter evenire cupio ; velim tibi prospere evenire, quæ facta sunt; tu quod egeris, id velim DEUS approbet; id tibi DEUS fortunet, velim. USUS: Quod ut tibi proprium sit ac perpetuum, velle et optare debemus. Cf. **Desidero, Cupio.**

ŎPŬLENTĬA, æ, *Richesse, opulence.* SYN. Opes.)(**Inopia.** USUS : Opulentiam parasti ex sanguine civium.

ŎPŬLENTUS, a, um, *Riche, opulent.* SYN. Dives.)(**Inops.** Opulentissima et beatissima civitas. Castra opulenta ac omnium rerum plena. Cf. **Dives, Pecuniosus, Bona.**

ŎPUS, ĕris, n. *Ouvrage, œuvre, travail.* SYN. Opera, artificium. EPITH. Antiquum, artificiosum, bonum, censorium, declamatorium, egregium, grave, inchoatum, ingens, magnificum, arduum, difficile, menstruum, mirabile, multum, nimium, operosum, optimum, oratorium, perfectum, elegans, elaboratum, singulare, spissum, summum, supervacuum, totum, vitiosum, urbanum. Annua, divina, florentissima, grata, humana, inculta, rustica, sacra, tanta. USUS : 1. Magnum opus est, et forte de humanis maximum. Opus vel in hac urbis magnificentia conspiciendum. Opus magnum et arduum perfecisti, confecisti, concinnasti, absolvisti. 2. **Munitio,** *ouvrages de fortification, machines de siége.* Arcem magnis operibus sepsit. 3. **Artificium,** *ouvrage, travail d'artiste, façon.* Vas antiquo, præclaro opere, summo artificio. Galeæ opere Corinthio cælatæ. Opera manufacta. (**Bona Opera,** VULG.), *bonnes œuvres.* Actiones sanctæ, virtutum officia, pietatis studia.

ŎPUSCŬLUM, i, n. *Petit ouvrage, petit travail.* EPITH. Lucubratum, parvum, minutum. USUS : Minutorum opusculorum fabricator. Opusculum his contractioribus noctibus lucubratum.

ŎPUS EST, imp. *Il est nécessaire, il faut, il est besoin.* SYN. Necesse est, convenit. ADV. Multum, plane, valde, vehementer. PHRAS. **Si ita opus est,** *s'il est nécessaire d'agir ainsi.* Si ita facto opus; si ita res feret; si quid causæ fuerit; si ita rationes tuæ postulabunt; si ita res coget. Si rerum ordo postulabit; si res desideret ; si ita cogit necessitas; si res tuæ ita flagitent; si res rationesque tuæ sic ferunt ac

postulant; si ita necesse fuerit; si satis causæ putaveris; si ita usus est; si qua res necessitatem imposuerit; si quid fuerit, cur, etc. Si operæ fuerit, referre, etc. USUS: Opus quidem est, minus tamen necessarium. Facto, properato, maturato opus est. Omnia mihi pollicitus est, quæ mihi opus forent. Acuto et expedito homine opus est. Cf. **Oportet, Necesse.**

ŌRA, æ, f. *Extrémité d'une chose, bord, fin, limite; région, contrée, pays.* SYN. Regio, pars terrarum, extremitas. EPITH. Altissima, australis, externa, latior, maritima, prima. USUS: Æther extrema ora et determinatio mundi, *l'éther qui est l'extrémité et la limite du monde.* Ora maritima.

ŌRĀCŬLUM, i, n. *Réponse d'un dieu, oracle.* SYN. Dei responsio, vaticinium. EPITH. Celebre, gratum, proprium, verax, verum. USUS: Ab Apolline oraculum petebant. Oracula funduntur, dantur, eduntur. Discordia responsa velut ex ancipiti oraculo dabantur. Oraculi sortem vel elusit vel implevit. Oracula instinctu divino afflatuque funduntur.

ŌRĀTĬO, ōnis, f. *Discours d'un orateur, harangue.* SYN. Sermo, concio. PHRAS. 1. **Oratio laudata,** *discours excellent.* Oratio scripta elegantissime sententiis et verbis; copiosissima et ornatissima; bonis artibus instituta, curis et vigiliis elaborata; diu, et multis lucubrationibus commentata; puris et electis verbis composita; sapientissimis sententiis et gravibus verbis ornata atque perpolita; composita, ornata et artificio quodam ac expolitione distincta; fortis, lenis, placida, submissa; plena, teres, docta, erudita, admirabilis; conspersa verborum et sententiarum floribus; luminibus verborum et sententiarum conspersa; sententiis arguta; verbis sonans; incitata, vibrans, accurata; plena litteratæ senectutis; acris et contorta; cohærens, æquabiliter fluens; pugnax et incitata; oratio, in qua omnes verborum, omnes sententiarum illigantur lepores; quæ mira verborum ac rerum copia efflorescit; quam multa verborum et sententiarum lumina distinguunt. 2. **Oratio vitiosa,** *discours plein de défauts.* Diffluens, dissoluta; turgens et inflata; jejuna, arida, spinosa, exilis, exsanguis; priscis aut duriter translatis verbis composita; abhorrens ab auribus vulgi; tristis, horrida, aspera, inculta, rapida, angusta; neque perfecta, neque conclusa. 3. **Non opus est longa oratione,** *il n'est pas besoin de plus de paroles.* Longiorem orationem tua non exspectat, non patitur humanitas. Respuit, recusat, renuit, rejicit, reformidat tua humanitas longiorem orationem. Pluribus tecum agere non debeo, ne importunus videar, aut tuam nescire humanitatem. Cf. **Breviter.** USUS: Orationis flos, copia, lumen, facultas. Orationem habere, dicere, instituere. Oratio huc delabitur. Hic tandem consistit oratio. (**Oratio,** VULG.), *prière, oraison.* **Latine**: Precatio. (**Oratio mentalis,** VULG.), *oraison mentale, méditation.* **Latine**: Tacita, *vel* mente concepta precatio.

ŌRĀTĬUNCŬLA, æ, f. *Petit discours.* SYN. Oratio. EPITH. Aureola.

ŌRĀTOR, ōris, m. *Orateur; l'orateur, c.-à.-d., celui qui a la parole dans une ambassade, ambassadeur, député, parlementaire.* SYN. Orator; legatus. EPITH. Accommodatus ad probandum, mediocris, bonus, præstans, simplex, gravis, acer, acerbus, incensus, canorus, acutus, ornatus, amplus, copiosus, argutus, verbis dulcis, volubilis, vehemens, perfacetus, industrius, clarus, compositus, mollis, deterrimus, magnificus, suavis, exercitatus, politus, sapiens, intermedius, quasi temperatus, magnus, mirabilis, uber, fecundus, aptus ad erudiendum, fortis, grandis, tragicus, ardens, subtilis, miserabilis, callidus, jejunus, illustris, modicus, pressus, levis, remissus, sanus, singularis, sermonis plenus, humilis, elegans, audax, infacundus, verecundus in transferendis verbis, parcus, demissus, tardus, immemor, tenuis, non vulgaris, disertus, operarius, perfectus, inurbanus, inops urbanitatis, locuples oratione, dignus, odiosus, tolerabilis, vitiosus, concinnus, grandiloquus. PHRAS. **Orator est imprimis elegans,** *cet orateur est tout à fait remarquable.* Orator est, cui summam copiam facultatemque dicendi natura largita est; in dicendo copiosus; hominum disertissimus; si causa oranda est, eloquentissimus; qui eloquentia in notitiam primum populi, post in honorem pervenit; orator in quo plus curæ, an naturæ sit ad omnem eloquentiam, non facile dixerim; in quo tanta ingenii ubertas, tanta in dicendo jucunditas, ut illa, quæ extorquet, impetrare eum credas; ut auditorem dissentire pudeat, ut illectus tanta suavitate auditor non rapi videatur, sed sequi. Unus suæ ætatis regnare in judiciis dicitur. Nitidus et candidus orator, et quodammodo præ se ferens in dicendo nobilitatem suam. Orator, quem in numero veterum locare non timeas; quo non alius contra veteres oratores dignior nominaretur. USUS: Orator plenus atque perfectus is est, qui de omnibus rebus possit varie copioseque dicere.

ŌRĀTŌRĬĒ, *D'une manière oratoire.* SYN. Ornate, copiose, splendide.

ŌRĀTŌRĬUS, a, um, *Relatif à l'orateur, d'orateur, oratoire.* USUS: Oratoria ars, vis, ornamenta.

ŌRĀTŬS, ūs, m. **In abl. sing. et plur. tantum.** *Prière.* USUS: Oratu tuo scripsi.

ŌRBĬCŬLĀTUS, a, um, *Orbiculaire, fait en rond, en cercle, arrondi.* USUS: Mala orbiculata, *pommes rondes (excellente espèce).*

ORBIS, is, m. *Cercle, rond; l'orbe du monde, l'univers.* SYN. Circulus, ambitus,

mundus. EPITH. Angustus, brevis, brumalis, cœlestis, certus, conversus, expers, exterior, immobilis et constans, immutatus, rectus, inferior, insitus, latus, magnus, parvus, perpetuus, proximus, saltatorius, signifer, solstitialis, summus, tardior, superus, totus; dispares, finientes. USUS : Circuitus et quasi orbis verborum, *période, enchaînement de mots dans une sorte de cercle.* Citius quam putarem, conversus est orbis hic reipublicæ, *cette évolution politique s'est opérée plus rapidement que je n'aurais cru.* Orbis terræ. Ab orbe condito. Orbem facere, in orbem consistere, in orbem se recipere, *faire un cercle, se mettre en rond.*

ORBĬTA, æ, f. *Trace d'une roue dans le sol, ornière.* SYN. Rotæ currentis vestigium.

ORBĬTAS, atis, f. *Perte d'une personne chère.* EPITH. Maxima, misera. USUS : Filiorum orbitati egregium tutorem instituit, *il donna à ses fils un excellent tuteur après sa mort.*

ORBO, as, avi, atum, are, a. *Priver qqn d'une personne chère, priver, dépouiller.* SYN. Privo, spolio, nudo. USUS : Omni spe, auxilio orbata respublica. Hæc philosophia spoliat nos judicio, orbat sensibus. Cf. **Privo.**

ORBŬS, a, um, *Privé de ses parents, de ses enfants; privé, dépouillé.* SYN. Privatus, desertus. USUS : Orba ab optimatibus civitas. Orbus rebus omnibus.

ORCHESTRA, æ, f. *Orchestre, place affectée aux sénateurs dans les théâtres romains.* SYN. Locus in theatro *vel* scena Senatoribus destinatus.

ORCUS, i, m. *L'enfer; le dieu des enfers.* SYN. Dis pater, Pluto. EPITH. Niger, formidabilis. USUS : Verres, ut alter Orcus venit Ennam.

ORDĬNĀTĒ, *Par ordre, avec ordre, régulièrement.* USUS : Ordinatim, ordine, ex ordine, composite, distincte, distribute. USUS : Ille passim, ego ordinate.

ORDĬNĀRĬUS, a, um, *Conforme à l'ordre, ordinaire, habituel.* USUS : Ordinaria consilia.

ORDĬNĀTIM, *Par ordre, à son tour, à son rang.* SYN. Ordinate.

ORDĬNO, as, avi, atum, are, a. *Mettre en ordre, ordonner, disposer.* SYN. Compono, constituo, in ordinem adduco *vel* redigo, digero, ratione dispono. PHRAS. 1. (**Aciem ordinare**, VULG.), *ranger une armée en bataille.* Aciem constituere, dirigere, componere, struere; agmen componere; in ordinem redigere; in certum ordinem milites cogere; in certas partes distribuere; in certos numeros distribuere, ac suo quemque loco statuere; ordines instruere. 2. **Rempublicam habemus optime ordinatam,** *tout est parfaitement ordonné dans la république.* Omnia suis ordinibus moderata sunt; ex inordinata, in ordinem adductam, pulcherrime digestam, suis momentis atque summo judicio dispensatam, ac dispositam habemus rempublicam. 3. (**Ordinatus est Sacerdos**, VULG.), *il a été ordonné prêtre.* Sacris *vel* sacerdotio initiatus, inauguratus est, sacerdos creatus est. USUS : Cum omnia ordinarentur, instruerentur, pararentur.

ORDĬOR, iris, orsus sum, iri, d. *Tisser, ourdir; commencer, entreprendre.* SYN. Incipio.)(**Finio.** USUS : Unde orsa est, inde terminetur oratio. Ordiri a facillimis. Cf. **Inchoo, Incipio.**

ORDO, inis, m. *Ordre, disposition, arrangement convenable.* SYN. Ratio, dispositio, collocatio; classis hominum, natio. EPITH. Accomodatus, admirabilis, alienus, amplus, magnus, pergratus, singularis; florentes, directi. PHRAS. 1. **Nihil ordine actum est,** *rien n'a été fait avec ordre.* Confusius acta res est; perturbata et confusa erant omnia; gesta sunt omnia præposteris temporibus, confusis personis, perturbato ordine; perturbate, confuse agebantur omnia. 2. **Milites sine ordine in hostem ivere,** *les soldats coururent en désordre contre les ennemis.* Sparsi et inconditi; dispersi et inordinati, sine ducibus certis, sine imperio hostem invadunt; incomposito agmine hostem aggrediuntur; effusi et contemptim, negligenter et incomposite; acriori impetu, quam compositiori ordine pugnam inivere; dispersi et palantes in hostes incurrunt. USUS : 1. Ordo est compositio rerum aptis et accommodatis locis. Præcepta suum habent ordinem, domestico ordine administrantur. In omnibus rebus ordinem adhibere, tenere, sequi, servare, conservare. Ad ordinem se referre. In ordinem adducere, redigere. Ordinem immutare, perturbare. Hoc recte atque ordine et e republica factum. Ex ordine rogare sententiam. Extra ordinem; præter ordinem. 2. **Hominum classis, cœtus, gradus, natio,** *ordre, rang, condition, classe, division des citoyens.* Ordo senatorius, equester. Ordo pecuariorum, publicanorum. Omnium ordinum consensus. Ordines ducere **præfectorum militarium est,** *commander une compagnie, être officier.* Altiorem ordinem assignare, adipisci. In ordinem cogere, redigere. Cf. **Religio.**

ŎRĬCHALCUM, i, n. *Laiton.* **Æris genus auri colore.**

ŎRĬENS, entis, omn. gen. *L'orient, le levant.* SYN. Ortus.)(**Occasus.** USUS : Qui terras ab Oriente ad Occidentem colunt.

ŎRĬGO, inis, f. *Origine, provenance.* SYN. Principium, initium, causa, ortus, stirps, semen, fons, caput, auctor. PHRAS. **Hæc origo erat omnium malorum,** *voilà quelle était la source de tous les maux.* Stirps, fons

omnium calamitatum; hæc erant malorum fibræ, hoc caput mali; inde natum omnium malorum principium; inde malum omne profluit, dimanat, oritur, se diffundit; inde ducta est illa malorum series et catena; inde ortum, exortum, enatum est, quidquid est mali; ab illa scintilla tam triste incendium exarsit. Is casus tot mala nobis peperit, progenuit; inde tot mala nobis creata sunt, in nos redundarunt, in nos profecta sunt; inde tot mala exstitere, manavere. Cf. **Causa.** USUS: Originem rei quærere, persequi, reperire. Verborum delectus est origo eloquentiæ. His vestigiis ad mali caput et originem pervenimus.

ŎRĬOR, iris, ortus sum, oriri, d. fut. oriturus, *Se produire, paraître, se montrer, naître.* SYN. Nascor, exorior, proficiscor, mano.)(Occido. PHRAS. **Ex asperitate vitæ oriatur castimonia necesse est,** *pour être chaste, il faut nécessairement mener une vie austère.* Ex asperitate vitæ efflorescat, exsistat, proveniat, manet, enascatur necesse est. USUS: A se oritur illa herba, **sua sponte nascitur.** Hoc solum, in quo tu ortus et procreatus es. Statu nobili ortus. Cf. **Origo.**

ŎRĬUNDUS, a, um, *Originaire, issu, qui tire son origine de.* SYN. Ortus, ortum habens, originem trahens, ducens, deducens; auctorem generis ciens. USUS: Ab ingenuis oriundus, *né de parents libres.*

ORNĀMENTUM, i, n. *Ornement, parure, costume, bijoux; distinction, gloire, honneur, illustration.* SYN. Decus, insigne, honor, dignitas, lumen. USUS: In animis vestris ego omnes triumphos meos, ornamenta omnia honoris, monumenta gloriæ condi volo. Cato decus et ornamentum civitatis. Plurima in aliquem ornamenta conferre, congerere. Ornamentis aliquem afficere. Multa a me in illum ornamenta profecta sunt. Aliquem ornamentis spoliare. Tollere alicui vetera ornamenta et minuere. Recuperare dignitatis ornamenta. Cf. **Honor, Dignitas.**

ORNĀTĒ, *D'une manière ornée, soignée, avec élégance.* SYN. Eleganter, polite, splendide, composite, non inornate, non inculte.

ORNĀTŬS, ūs, m. *Ornement; ressources; grâce, élégance, ornements du style.* SYN. Ornamentum; lux verborum, flos orationis. EPITH. Acerbus et lugubris, admirabilis, amplus, aptus, non dignus, elegans, insignis, magnificus, magnus, militaris, mirabilis, muliebris, novus, oratorius, perpetuus. USUS: 1. Ornatus orationis tanquam vestis. Removere, negligere omnem ornatum. Hæc quasi lumina magnum afferunt ornatum orationi. 2. **Vestitus,** *vêtement.* Statua ornatu militari. Ornatus regalis.

ORNO, as, avi, atum, are, a. *Parer, orner, embellir; louer, vanter, célébrer.* SYN. Exorno, illustro, decoro, honesto, ornatum affero, ornamenta congero, ornamentis afficio, ornamento sum; paro, adorno, instruo. ADV. Magnifice, mirabilius, rhetorice, tragice, splendide, vehementer, justissime, merito, copiose, leviter, probe, maxime, amplissime. PHRAS. 1. **In te ornando omnes conspirant,** *tout le monde conspire à vous combler d'honneurs.* Omnia in te ornamenta honoris certatim conferunt, congerunt. In amplificanda dignitate tua, in cumulandis honorum insignibus certatim omnes elaborant. Nemo est, a quo non ornamenta quædam honoris in te profecta sint; qui tibi non mirifice cupiat; qui, quæ sunt in Republica amplissima, tibi deberi non fateatur. 2. **Litteræ maxime hominem ornant,** *les belles-lettres sont le plus bel ornement d'un homme.* Maximum homini accedit ex litteris ornamentum; litteræ homini maximum afferunt, conferunt ornamentum; maximo ornamento sunt; hominem exornant, illustrant, honestant; honestum et ornatum reddunt, efficiunt. USUS: Classem, convivium ornare et apparare, *équiper une flotte, apprêter un festin.* Beneficiis, laudibus, honorum insignibus ornare. Locus ad dicendum ornatus. Domicilium, signis, tabulis, rebus omnibus necessariis ornatum. Auctoritate, præsidiis, studiis aliquem ornare.

ŌRO, as, avi, atum, are, a. *Prier, demander, solliciter.* SYN. Rogo, obsecro, obtestor. ADV. Etiam atque etiam, melius, plane, vehementer. PHRAS. 1. (Orare, VULG.), *prier, faire une prière.* **Latine:** Precari, preces fundere; precibus sollicitare, votis supplicibus fatigare DEUM; DEUM precibus quam religiosissime colere, venerari. DEUM per preces suppliciter consulere; ad preces, precibus se dare; in vota et preces, in ardentissimam precationem se effundere; ad DEUM confugere; divinum præsidium, auxilium, divinam opem implorare; DEO ardenter supplicare; dies noctesque in precando ponere. 2. **(Devote orare,** VULG.), *prier avec dévotion.* **Junctas** manus ad cœlum attollere et animum ad DEUM transferre; conjunctis manibus versisque in cœlum oculis statas precationes distincte, citra festinationem, cum ardentissima cogitatione et pietate pronuntiare. USUS: 1. Peto igitur a te, vel si pateris, oro. Multis et supplicibus verbis orat. DEUM orare et precibus placare, *prier DIEU.* 2. **Orationem habeo,** *prononcer un discours.* Nemo capitis causam melius oravit. (Oro, *je te prie, de grâce, formule de politesse,* **sine casu verbi,** VULG.).

ORTŬS, ūs, m. *Le lever des astres; naissance.* SYN. Exortus; oriens.)(**Occasus.** EPITH. Gravior, verior, moderatus et constans, præclarus, similis et minime generosus; clari, nitidi. USUS: Multæ sectæ a Socrate ortum habent. Siderum ortus et obitus. Cato ortu Tusculanus, *Caton, né à Tusculum.* Ortus omnium artium rudis fuit et exilis, *toutes les*

sciences ont eu de faibles et pénibles commencements. Cf. **Origo.**

1. **OS**, ōris, n. *Bouche.* EPITH. Alacre et promptum, aptissimum, ardens, coruscum, durissimum, ferreum, ferum, fœtidum, importunissimum, impurissimum, incolume, infame, infestum, intimum, plenius, pulcherrimum, supinum, tacitum, pristinum. USUS : 1. Cibum alicui in os ingerere. 2. **Conspectus, vultus, præsentia,** *visage, face, figure.* Tu, cujus os mihi ante oculos versari solet. In ore vulgi versabatur. Frequens in foro, in ore, in oculis. 3. **Sermo,** *discours.* Id tibi frequens in ore est, *vous avez cela sans cesse à la bouche.* Brutus in ore et desiderio omnium est, *être l'objet de l'entretien général.* 4. **Introitus, aditus,** *ouverture, entrée.* In ore portus. 5. **Impudentia,** *hardiesse, effronterie, impudence.* Nostis os hominis et audaciam, *vous connaissez l'impudence de l'homme.* Os tuum ferreum senatum convitio verberavit. Dudum os perfricuisti. Ore pleno, in os laudare aliquem.

2. **OS**, **ossis**; plur. ossa, **ossĭum**, n. *Os, ossements.* USUS : Quid dicam de ossibus, quæ subjecta corpori, mirabiles commissuras habent, et ad stabilitatem aptas, et ad omnem corporis actionem? *Parlerai-je des os qui sont la charpente du corps, et dont les jointures sont admirablement conçues, soit pour l'affermir, soit pour se prêter à tous ses mouvements?* Cineri et ossibus mortui illudere, maculam inurere.

OSCEN, ĭnis, m. *Oiseau dont le chant servait de présage.* SYN. Avis ore *vel* cantu auspicium faciens. USUS : Aves et alites et oscines.

OSCĬTANS, antis, omn. gen. *Inactif, négligent, inattentif.* SYN. Negligens, ignavus, segnis. USUS : Illa oscitans et dormitans sapientia. Cf. **Piger.**

OSCĬTANTER, *Négligemment, par manière d'acquit.* SYN. Negligenter, indiligenter. USUS : Tam solute, tam leniter, tam oscitanter.

OSCĬTOR, aris, atus sum, ari, d. *Bailler, demeurer inactif.* SYN. Dormito, otior. USUS : In tanta calamitate oscitaris adhuc dum? Cf. **Cesso, Otior.**

OSCŬLĀTĬO, ōnis, f. *Action de donner un baiser.*

OSCŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Donner un baiser.* SYN. Suavium do, dissuavior, osculum do, osculum fero. PHRAS. **Terram religione inclitam osculatus est,** *il baisa cette terre si vénérable par ses souvenirs religieux.* Pio osculo terram contigit; terram pio osculo appetivit; terræ osculum tulit, dedit; terram dissuaviatus est. Cf. **Basium.** USUS: Complexus filium osculatusque dimisit.

OSCŬLUM, i, n. *Baiser.* SYN. Osculum dare *vel* ferre matri.

OSTENDO, is, di, sum, ere, a. *Montrer, faire voir, exposer.* SYN. Demonstro, indico, planum facio, declaro, propono, doceo. ADV. Aperte, contra, insidiose, neque, opinato, optime, palam, paulum, probabiliter, quam brevissime, ultro, vulgo. PHRAS. **Rem clare ostendi,** *j'ai expliqué clairement l'affaire.* Digitum in rem intendi; exposui, planum feci; rationes, demonstrationes, quæ vim afferrent, quæ ad id cogerent, congessi; ut se res haberet, clare exhibui, explicui, demonstravi. USUS: Os tuum non modo ostendis, sed offers. Bellum ostendere potius, quam inferre. Cf. **Perspicuus.**

OSTENTĀTĬO, ōnis, f. *Action de montrer, orgueil, vanité, ostentation.* SYN. Venditatio, jactatio, simulatio, vanitas. EPITH. Gloriosa, inanis, insolens, magnifica, popularis, puerilis. USUS : Vitanda est ingenii ostentationisque suspicio, *il faut éviter de faire parade de son talent.* Qui simulatione et inani ostentatione stabilem se gloriam consequi posse arbitrantur, vehementer errant. Cf. **Jacto, Glorior.**

OSTENTĀTOR, ōris, m. *Celui qui fait parade de, qui étale qqche.* SYN. Gloriosus. EPITH. Pecuniosus. Cf. **Superbus.**

OSTENTO, as, avi, atum, are, a. *Faire étalage, montre, parade, se vanter de, etc.* SYN. Vendito. ADV. Aperte. USUS : 1. Venditare ingenium, prudentiam ostentare. 2. **Præ me fero, expono,** *montrer qqche avec menace, menacer de.* Bellum ex altera parte cædem ostentat, ex altera servitutem, *la guerre nous montre en perspective le massacre ou la servitude.* Aliud moliri, aliud specie simulationis ostentare. Cf. **Glorior.**

OSTENTUM, i, n. *Prodige, merveille, phénomène extraordinaire, miracle.* SYN. Portentum. EPITH. Grave, triste. USUS : Magnorum periculorum metus ex ostentis portenditur. Appius ostenta facit de signis et tabulis, *Appius fait des merveilles en statues et en tableaux.* Cf. **Omen.**

OSTENTŪS, ūs, m. *Vanité, parade; signe, marque, preuve.* USUS : Egone Jugurthæ ostentui essem? *Devais-je donc être la preuve des crimes de Jugurtha?*

OSTĬĀTIM, *De porte en porte.* USUS : Ostiatim panem quærere. Ostiatim agere crimen, *suivre les actes de brigandage de maison en maison, c-à-d., énumérer les maisons où Verrès a commis quelque brigandage*

OSTĬĀRĬUM, ii, n. *Impôt mis sur les portes.* SYN. Tributum in singula domorum ostia imperatum. USUS : Frumentum, ostiaria, arma, vecturæ imperabantur.

OSTĬUM, ii, n. *Porte.* SYN. Janua. USUS: Portus, ostium et aditus, *entrée du port.* Fluminis ostium, *embouchure d'un fleuve.*

OSTRĔA, æ, f. *Huître.* USUS : Ostreis et conchylibus abstinere.

ŌTĬOR, aris, atus sum, ari, d. *Avoir du loisir, ne rien faire.* SYN. Nihil ago, cesso, vaco, otio abutor.)(**Negotior.** PHRAS. 1. **Non otiabor,** *je ne me reposerai point.* Non cessabo ; non ero feriatus a nostris litteris ; non ita complectar, sequar otium, ut desidiæ me dedam ; non committam, ut otio diffluam, tabescam, langueam, hebescam ; non committam, ut, quod solet, animus otio luxuriet, lasciviat aut senescat ; etsi nihil est, quod agam, non tamen indormiam. 2. **Turpe est otiari,** *la paresse est chose honteuse.* Turpe est, compressis, quod aiunt, manibus sedere ; otio, situ, desidia marcescere, otio se tradere ; otio, segnitie demittere animos ; otium ac tempus conterere, terere ; cessatione torpescere. USUS : Otiandi, non negotiandi causa Syracusis abest, *il a quitté Syracuse pour se reposer, non pour faire du négoce.* Cf. **Pigritia.**

ŌTĬŌSĒ, *A loisir, à son aise, sans se presser, tranquillement.* SYN. Per otium, vacuo animo et soluto.

ŌTĬŌSUS, a, um, *Inactif, désœuvré, paresseux.* SYN. Cessans, nihil agens, feriatus, vacuus ; laxatus curis ; qui animo vacuo est ac soluto ; qui cura vacat, et negotio ; iners, languidus, vacuus ab opere, solutus ab opere ; qui in otio est ; in otio desidet.)(**Operosus, semper aliquid agens.** ADV. Nimium, nunquam. USUS : Cessatio libera, et otiosa. Nihil otiosa vita jucundius, si quoddam doctrinæ atque studiorum pabulum habeat. Alienæ calamitatis otiosus spectator. Nunquam minus otiosus sum, quam cum otiosus, *je ne suis jamais moins désœuvré que quand je ne vaque point aux affaires publiques.* Otium meum nunquam otiosum, *mon loisir est toujours occupé.* Cf. **Piger.**

ŌTĬUM, ii, n. *Repos, loisir ; oisiveté.* SYN. Tempus, spatium, vacuum tempus, laxamentum, cessatio libera atque otiosa, remissio, vacatio a labore, quies, vacatio ætatis, tranquillitas vitæ, facultas vacui et liberi temporis. EPITH. Commune, domesticum, forense, honestum, inertissimum et desidiosissimum, jucundum, litteratum, luxuriosum, majus, moderatum, multum, nimium, nimis otiosum, præparatum, primum et summum, tantum, urbanum. PHRAS. **Si quid otii nactus fuero, litteras ad te dabo,** *dès que j'aurai un moment, je vous écrirai.* Si otium erit ; si vacabit ; si per occupationes licebit ; si quid habebo vacui temporis ; si e negotiis emersero, respiravero ; si occupationibus vacui temporis aliquid eripere licebit ; si liber a negotiis fuero ; si me iis rebus, quibus nunc implicatus teneor, explicavero ; si ab occupationibus me expedivero ; si quid otii dabitur, præstabitur, tribuetur a negotiis ; si occupationibus relaxatus fuero ; si vinculum illud occupationum, quo et assidue adstringor et arctissime, non dicam exsolvetur, sed paululum modo, paulisper, aliquantulum, aliquantisper, nonnihil, aliqua ex parte laxabitur, litteras a me quam primum accipies. USUS : Raro otium nanciscor, et id, quod datur, fere in philosophia consumo. Otio affluere, abundare, *avoir beaucoup de loisir.* Per otium aliquid facere, *faire qqche en prenant son temps.* Si otium fuerit, ad scribendum me conferam. Referre se in *vel* ad otium et quietem. Otium et solitudo languorem afferunt hominibus. Inertissimo et desidiosissimo otio frui, perfrui. Otium perturbare, *troubler le repos.* In otii portum confugere. In otio considere.

ŎVANS, antis, omn. gen. *Triomphant par ovation.* SYN. Prope triumphans. USUS : Ovantes urbem introibant. Ovanti urbem ingredi concessum est.

ŎVIS, is, f. *Brebis.* SYN. Pecus. USUS : Ovium villis contextis homines vestiuntur. O præclarum custodem ovium, ut aiunt, lupum ! Ovium usus nullus, ubi pastor deest. Ovem lupo committere, *confier au loup le soin d'une brebis* (PROV.).

ŎVUM, i, n. *Œuf.* EPITH. Recens, hypenemium, Zephyricum *seu* irritum, durum, molle, tremulum *seu* sorbile, geminum, frixum. USUS : Anatum ova gallinis supponimus. Pisces ova cum genuerint, etc. Ova parere, *pondre.* Ovis *vel* ova incubare, *couver.* Ex ovis pullos excludere, *faire éclore les petits.* Integram famem ad ovum afferre, *apporter à l'œuf un appétit entier, c-a-d, se mettre à table avec un grand appétit :* **quoniam apud Romanos ova primum apponebantur.** Ovum ovo tam simile *vel* similius non est, de **rebus simillimis,** *se ressembler comme deux gouttes d'eau* (PROV.).

PĀBŬLUM, i, n. *Nourriture, aliment; pâture, fourrage.* SYN. Pastio. EPITH. Naturale, pingue. USUS : Consideratio naturæ pabulum animi, *l'étude de la nature est l'aliment de nos âmes.* Pabuli a terra procreati ubertas *vel* tenuitas. Magna est hoc anno pabuli copia. Frumenta in pabulum missa.

PĀBŬLĀTĬO, ōnis, f. *Fourrage, action d'aller au fourrage, fourrager.* USUS : Hostes pabulatione prohibere.

PĀBŬLĀTOR, ōris, m. *Fourrageur.* USUS : Missi pabulatores.

PABŬLOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Fourrager, aller au fourrage.* SYN. Pabulum quæro. USUS : Pabulandi causa, pabulatum missa cohors.

PĀCĀTUS, a, um, *Pacifié; calme, paisible, tranquille.* SYN. Quietus, tranquillus.

PĀCĬFĬCĀTĬO, ōnis, f. *Pacification, traité de paix; accommodement.* USUS : Ne te in hanc pacificationem interposueris, *ne vous interposez point dans cette réconciliation.* Cf. **Conditio.**

PĀCĬFĬCĀTOR, ōris, m. *Pacificateur.* SYN. Qui pacem facit.

PĀCĬFĬCĀTŌRIUS, a, um, *Qui doit rétablir, négocier la paix.* USUS : Legatio pacificatoria.

PĀCĬFĬCUS, a, um, *Qui aime la paix, pacifique.* SYN. Quietus.

PĀCISCOR, ĕris, pactus sum, cisci, d. n. et a. *Faire un traité, une convention avec qqn, s'arranger, convenir de.* SYN. Pango, depaciscor, pactum *vel* pactionem facio, pactionem cum aliquo conflo, pactionem *vel* fœdus facio, fœdus cum aliquo ferio. ADV. Inique. USUS : Pacisci sibi præmium, mercedem ab aliquo, *convenir avec qqn d'un salaire, d'une récompense.* Cf. **Pactum, Pactio.**

PĀCO, as, avi, atum, are, a. *Pacifier.* SYN. In tranquillum redigo, sedo, pacatum reddo. PHRAS. **Nondum penitus pacati erant hi populi,** *ces peuples n'étaient pas encore entièrement pacifiés.* Populorum istorum animi mentesque a superiore bello nondum resederant ; nondum quiescebant, acquiescebant, conquiescebant populorum istorum feroces animi ; nondum penitus illorum turbæ, ac seditiones compressæ erant ac cohibitæ. Cf. **Tranquillus.** USUS : Civitates pacatæ. Cf. **Concilio, Conjungo, Amicitiam redintegrare.**

PACTĬO, ōnis, f. *Convention, accord, accommodement, traité.* SYN. Pactum, conventum, conditio, fœdus. EPITH. Nefariæ, bellicæ, hostiles, iniquæ, non modo publicæ verum etiam privatæ oratorum. USUS : Ad pactionem venire, adire, accedere, *en venir à un accommodement.* Pactionem conflare cum aliquo, facere, conficere, *faire une convention avec qqn.* Pactione aliquem sibi obstringere, obligare, *s'unir, s'attacher qqn par un traité.* In pactione manere, *être fidèle à sa parole.* A pactione recedere, *manquer aux traités, aux conventions.* Pactio verborum, *formule déterminée, terme d'une convention.*

PACTOR, ōris, m. *Négociateur, médiateur.* USUS : Societatis pactores.

PACTUM, i, n. *Traité, accord, pacte, contrat.* SYN. Pactio, conventum, conventio, decisio, conditio. PHRAS. **Quæ e pacto tibi debeo, fideliter præstabo,** *j'accomplirai fidèlement ce qui a été stipulé dans nos conventions.* De quibus inter nos convenit, qua pactione obstrictus teneor, qua conditione tecum pepigi, decidi, integre et summa fide a me servabitur. Stabo conventis, pactis ; a pacto et constituto pretio non recedam ; quod inter nos pactum, transactum, decisum est, præstabo. Cf. **Pactio.** USUS : Pacta conventa, stipulationes. Pacta et promissa nec vi, nec malo dolo facta, præstanda et servanda sunt. Pacto stare. In conditione atque pacto manere. Nescio, quo pacto fiat, *je ne sais comment il se fait...*

PÆDĀGŌGUS, i, m. *Gouverneur, précepteur, maître.* SYN. Pueri custos. PHRAS. **Est pædagogus illius,** *il est son gouverneur.* Ejus moribus regendis aut formandis præfectus est ; pueritiam ejus format ; hunc moderatorem pueritiæ suæ habet.

PĀGĀNUS, a, um, *De village, de campagne;* subst. *Paysan, villageois.* USUS : Nullum est hac in urbe collegium, nulli pagani, nulli montani. (**Paganus,** *païen, gentil.* VULG.), **Latine** : Priscæ superstitionis sectator, falsorum numinum cultor.

PĀGELLA, æ, f. *Feuille de papier.* Sed quid ago? Non imitor λακωνισμόν tuum, altera jam pagella procedit.

PĀGĬNA, æ, f. *Feuille écrite, page, feuillet; livre, lettre.* EPITH. Extrema, postrema, prior. USUS : Quasi in extrema pagina. Meam parcimoniam hujus paginæ contractio significat. Pagina tua me perturbavit, magnæ molestiæ fuit.

PĀGUS, i, m. *Village, bourg, bourgade.* SYN. Villa. USUS : Pagorum et vicinitatum omnium collegium. In Gallia non solum in

omnibus civitatibus atque in omnibus pagis partibusque, sed pæne etiam in singulis domibus factiones sunt.

PĀLA, æ, f. *Bêche ; chaton de bague qui contient une pierre.* SYN. Annulli pars latior, cui gemma inseritur aut signum insculpitur. USUS : Quum palam ejus annuli ad palmam converterat, *quand il avait tourné à l'intérieur de la main le chaton de cet anneau.*

PĂLÆSTRA, æ, f. *Lieu public où l'on s'exerçait à la lutte; école d'éloquence, académie.* SYN. Gymnasium. USUS : Palæstræ dare operam. Isthuc palæstræ multum habet et olei. Numerus oratorius serius aliquanto notatus et cognitus, quasi quamdam palæstram et extrema lineamenta orationi attulit, *le nombre oratoire signalé et connu un peu plus tard est venu donner à la parole comme le cachet de l'art et le fini des formes.* Sine nitore ac palæstra, *sans ornement, sans élégance.* Cf. Schola.

PĂLÆSTRĬCĒ, *En lutteur, à la manière des lutteurs.* SYN. Palæstritarum more.

PĂLÆSTRĪTA, æ, m. *Maître de palestre.*

PĂLAM, *Publiquement, en public, ouvertement.* SYN. Manifeste, aperte, in conspectu omnium ; in oculis omnium ; in ore atque oculis omnium ; sub oculis ; inspectantibus omnibus ; luce et palam.)(Clam, ex occulto et insidiis. USUS : Luce et palam, in foro. Nondum palam factum erat scelus. Cf. Conspectus, Præsens.

PĂLĀTĬUM, ĭi, n. *Palais, demeure impériale ou royale.* USUS : Descendit de palatio.

PĂLĀTUM, i, n. *Le palais, organe du goût.* SYN. Pars oris interior, in qua sensus est gustatus. EPITH. Extremum, infimum, varium. USUS : Voluptas, quæ palato percipitur. Non sequitur, ut cui cor sapit, ei non sapiat palatum, *la délicatesse de l'âme n'empêche pas celle du palais.*

PĂLĔA, æ, f. *Paille.* USUS : Paleam aurumve portet navis, ad bene gubernandum nihil interest.

PĂLIMPSESTUS, i, m. *Palimpseste, parchemin dont on a gratté la première écriture pour y écrire de nouveau.* USUS : Laudo, quod in palimpsesto scripseris, in chartula mallem.

PĂLĬNŌDĬA, æ, f. *Palinodie.* SYN. Retractatio. PHRAS. Palinodiam cecinit, *il a chanté la palinodie, il s'est rétracté.* Retexuit orationem suam ; juravit, nolle esse dicta, quæ in me protulisset ; non difficulter permotus est ad receptum pertinacis sententiæ ; ea, quæ in me jecerat, ut indicta esse voluit ; revocavit omnia, quæ intemperanti lingua in me effuderat. USUS : Palinodia subturpicula mihi esse videbatur.

PALLA, æ, f. *Palla, mantille de femme.* Vestis muliebris genus.

PALLĂDĬUM, ĭi, n. *Le Palladium, statue de Pallas.* SYN. Signum Palladis. USUS : Libros ex medio incendio velut Palladium sustulit.

PALLĔO, es, ŭi, ere, n. *Pâlir.* SYN. Expallesco, exalbesco. PHRAS. Palluit ad conspectum militis, *à la vue du soldat, il pâlit.* Pallor homini suffusus est, et totum corpus vitalis color reliquit ; exspiranti similis fuit ; oris exsanguis notas pallor confuderat ; exsanguis ac pallore deformis constitit ad conspectum militis. USUS : Sudat, pallet, erubescit, titubat.

PALLĬĀTUS, a, um, *Vêtu d'un pallium, d'un manteau à la grecque.* USUS : Græcus judex modo palliatus, modo togatus, *tantôt en pallium, tantôt en toge.*

PALLĬDUS, a, um, *Pâle ; moisi.* USUS: Pallido cortice arbor.

PALLĬŎLUM, i, n. *Petit manteau grec.* EPITH. Sordidum. USUS : Sæpe est sub palliolo sordido magna sapientia.

PALLĬUM, ĭi, n. *Manteau grec.* SYN. Amiculum vestibus injici solitum, quod Græcorum proprium fuit, ut toga Romanorum. EPITH. Aptum ad omne tempus, laneum, purpureum. USUS : Pallium in collum conjicere ; onerare humerum pallio, *jeter le manteau sur les épaules.* Pallium alicui detrahere. Pallio tegere. Iste cum pallio purpureo. Colligere pallium, *retrousser le manteau.*

PALLOR, ōris, m. *Pâleur; crainte, frayeur.* USUS : Terrorem pallor et dentium crepitus consequitur. Magno cum tremore et pallore aliquid dicere ; pallorem traho, contraho, in pallorem verti ; pallore infici. Cf. Palleo.

PALMA, æ, f. *La paume de la main, palme, victoire, etc.* SYN. Manus pars interior ; victoria, principatus. PHRAS. Ille de omnibus palmam tulit, *il a vaincu tout le monde.* Palmam retulit ; omnibus palmam eripuit. Cf. Supero, Vinco. USUS : 1. Dialectica pugno, Rhetorica palmæ similis est, *la dialectique ressemble au poing et l'éloquence à la main ouverte.* Aliquem palma concutere, *souffleter qqn.* 2. Arbor palma, *palmier.* EPITH. Lemniscata, procera et tenera, urbana. Palmæ agrestes, multæ, plurimæ. Palma nobilissima illa arbor, nulli cedit ponderi, sed contra assurgit, et reluctatur. 3. TRANSL. Victoria, *victoire, triomphe, palme.* Eloquentiæ palmam alicui dare, deferre. Palmam alicui dubiam facere.

PALMĀRIS, e, gen. com. *Grand d'une palme; qui mérite la palme, le prix.* USUS : Statua palmaris, *statue remarquable.* Palmaris illa philosophorum sententia.

PALMĀRĬUS, a, um, *De palmier ; subst. Chef-d'œuvre.* USUS : Id est, quod palmarium puto : me reperisse, etc., *mais, mon chef-d'œuvre, c'est de....*

PALMUS, i, m. *Palme, mesure de longueur de douze pouces.* Mensuræ genus.

PĀLOR, aris, atus sum, ari, d. *Errer, se disperser.* SYN. Vagor, dispergor. USUS : Vagi per agros palantur milites. Exercitus per silvas fuga palatus. Cf. **Vagor, Erro.**

PALPĔBRÆ, ārum, f. pl. *Paupières.* SYN. Tegumenta oculorum mollissima. ÉPITH. Resectæ.

PALPĬTO, as, avi, atum, are, n. *Trembler, remuer, palpiter.* SYN. Tremore concutior. USUS : Cor animantis evulsum ita mobiliter palpitabit. Cf. **Trepido.**

PALPO, as, avi, atum, are, a. et **PALPOR**, aris, atus sum, ari, d. *Palper, toucher, flatter, caresser avec la main.* SYN. Adulor, blandior, assentor. ADV. Plane. USUS : Palpari aliquem.

PALPUM, i, n. *Caresse, flatterie.* SYN. Blanditiæ. USUS : Palpum alicui obtrudere. Aliquem palpo percutere, *amadouer qqn.* Cf. **Adulor.**

PĀLŪDĀMENTUM, i, n. *Manteau de guerre, manteau militaire.* SYN. Insigne et ornamentum militaire, præcipue imperatorum.

PĀLŪDĀTUS, a, um, *Vêtu d'un manteau militaire.* SYN. Paludamento ornatus.

1. **PĀLUS**, i, m. *Pieu, poteau.* SYN. Lignum in terra infixum, depactum. USUS : Damnati producuntur, ad palum alligantur.

2. **PĀLUS**, ūdis; gen. pl. paludum, f. *Marais, marécage.* USUS : Paludes siccare. E paludibus emersit.

PĀLUSTRIS, e, gen. com. *Marécageux.* USUS : Locus palustris.

PAMPĬNUS, i, m. *Pampre, pousse et feuillage de la vigne.* SYN. Folium vitis. USUS: Uva vestita pampinis nimios solis defendit ardores.

PANCHRESTUS, a, um, *Bon à tout, entièrement bon.* USUS : Panchrestum medicamentum, *panacée, remède universel.*

PANDĬCŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *S'étendre, s'allonger en bâillant.* USUS : Oscitans pandiculatur.

***PANDO**, is, pandi, passum, ere, a. *Étendre, déployer.* SYN. Aperio. ADV. Longe se, late se. USUS : Orationis vela pandere. Passis velis provehi. Cf. **Aperio.**

PĀNĒGYRĬCUS, i, m. *Panégyrique.* SYN. Laudatio *sive* oratio et concio in conventu habita.

PĀNĒGYRIS, is, f. *Assemblée générale du peuple pour une fête populaire.* SYN. Solemnis et publicus conventus *seu* celebritas. USUS: Erat illo ipso die nundinarum Panegyris.

PANGO, is, panxi et pĕpĭgi, pactum, ere, a. *Enfoncer, établir; fixer, stipuler.* SYN. Figo, defigo ; compono, condo, scribo. USUS : Carmen, societatem, pacem pangere, *faire un poème, une alliance, la paix.* Cf. **Paciscor, Pactum.**

PĀNIS, is, m. *Pain.* USUS : Pistor domi nullus, panis cibarius nullus, nulla cella.

PANNŌSUS, a, um, *Déguenillé, couvert de haillons.* SYN. Pannis obsitus, male vestitus, sordidatus.

PANNUS, i, m. *Morceau d'étoffe ; méchants vêtements.* USUS : Pannis annisque obsitus, *chargé d'années et de haillons.*

PANTHĒRA, æ, f. *Panthère, animal.* Bestia maculosa.

PĀPĀVER, ĕris, n. *Pavot.*

PAR, păris, omn. gen. *Égal, pareil sous le rapport de certaines qualités.* SYN. Parilis, æqualis, similis ; socius alicujus rei.)(**Dispar, Impar.** ADV. Plane, omnino, nequaquam, prope; pares absolute, æque inter se, perfecte. PHRAS. 1. **Omnibus fere rebus pares sumus,** *nous sommes égaux presque en toutes choses.* In eadem æquatione gratiæ ac dignitatis sumus, ejusdem fortunæ consortes ; in communi fortuna sumus ; maxima est inter nos æqualitas et similitudo ; institutis animisque nihil inter nos dissidemus ; maxima est inter nos rerum omnium exæquatio. Omnia prope mihi paria sunt tecum ; institutis animisque summe congruimus ; æquas habemus partes ; æqua fortuna utimur. 2. **Par pari referam,** *je vous rendrai la pareille, je vous traiterai de la même façon.* Scito, paratam tibi pestem, ut participes parem ; ut merueris, habebis ; par pari reddam. USUS : 1. Par nobile gladiatorum. Par est, quod inter omnes æquale est, *il y a égalité quand tous ont le même droit.* Neminem in dicendo habuit parem. Tot hostibus pares non sumus. Hoc mihi par tecum est. 2. **Decet, æquum est,** *il est convenable, juste.* Dubito, quid me facere par sit. Cf. **Similis, Æqualis.**

PĀRĀBĬLIS, e, gen. com. *Qu'on se procure aisément, à peu de frais.* SYN. Facilis inventu et paratu. USUS: Parabilis victus, convivium, divitiæ.

PĀRĀDOXA, ōrum, n. pl. *Proposition paradoxale, paradoxe, principe en apparence contraire à la raison.* USUS : Paradoxa Græci, nos admirabilia dicamus, et contra opinionem.

PĀRĀLȲSIS, is, f. *Paralysie des nerfs.* * SYN. Resolutio nervorum.

Parasceve, es, f. *Le Vendredi Saint.* Dies quo se pro nobis Christus in cruce victimam obtulit. Dies redempti orbis memoria sacer; dies, quo cœlestes iras in omne genus hominum intentas suo olim capite excepit. Consecrata, dicata, sacrata Christo morienti dies. Funestissimus post natos homines dies, qui salutis nostræ parenti, auctori, vindici sanguinis pretio stetit.

PĀRĀSITUS, i, m. *Parasite, coureur de festins.* SYN. Mensarum assecla.

PĀRĀTĒ, *Avec préparation.* USUS : Sumpto spatio ad cogitandum parate ornateque dicere.

PĀRĀTUS, a, um, *Prêt, disposé; bien armé, équipé.* SYN. Promptus, expeditus, instructus, qui præsto est.)(**Imparatus.** ADV. Bene, bene ad fortitudinem, jam pridem ad cædem, omnino est armatus contra fortunam præclare. PHRAS. 1. **Probe paratus et instructus adero,** *j'arriverai bien préparé et armé de toutes pièces.* Nemo me paratior, expeditior erit ; exercitatus, erectus, armatus animis adero ; ita dimicationi instructus intentusque, ita paratis compositisque rebus, ita alacri animo adero, ut nihil in me moræ sit, ut per me non stet, quin res tota extemplo conficiatur. Non est, ut currentem incites, ita ad omnia præsto sum. 2. **Parata erunt omnia, quæ ad usum sunt necessaria,** *tout ce qui sera nécessaire à votre usage sera prêt.* Rerum omnium paratam expositamque copiam invenies ; in promptu, ad manum erunt omnia. USUS : Paratus ab exercitu, e rebus necessariis. Ad omne facinus paratissimus, *homme décidé à tout, qui ne reculera devant rien.* Paratus ac bene meditatus in forum venit. Omnibus naturæ et artis præsidiis ad dicendum paratus, *préparé à la parole par tous les dons de la nature et tous les secours de l'art.* Expedito nobis homine et parato opus est, *il nous faut un homme actif et décidé.* Cf. **Expeditus.**

PARCĒ, *Avec économie ; modérément.* SYN. Restricte, sobrie, parum, continenter.

PARCĬMŌNĬA *vel* **PARSĬMŌNĬA**, æ, f. *Économie, épargne.* SYN. Frugalitas, moderatio, mediocritas sumptuum. EPITH. Rustica atque inculta, summa, apta. USUS: Parcimonia rem tueri; parcimonia et diligentia res familiaris conservatur et augetur, *un patrimoine se conserve par l'ordre et l'économie.* Cf. **Parcus.**

PARCO, is, pĕperci, parcitum et parsum, ere, n., *nonnunquam* a. *Épargner, ménager ; n'être pas prodigue de.* SYN. Ignosco, remitto, condono, veniam do, impunitatem do, impunitum scelus fero ; tempero.)(**Perdo, spolio.** ADV. Gratis alicui, omnino, non parum valetudini. PHRAS. 1. **Dignus es ut tibi parcatur,** *vous méritez qu'on vous épargne.* Veniam, impunitatem mereris ; dignus es venia, impunitate ; dignus es, ut tibi condonetur, remittatur, ignoscatur, venia detur, delicti gratia fiat, ut ad hanc culpam conniveatur, ut impune feras, ut id delictum impune abeat. 2. **Templis tamen parcebat hostis,** *cependant l'ennemi épargnait les temples.* Templis tamen temperatum ; ira belli a templis abstinuit ; a templis tamen manum hostis abstinuit. 3. **Nobis plane non parcitur,** *on ne nous épargne pas du tout.* Nihil aut laxamenti aut veniæ habemus ; nihil laxamenti datur nobis ; nulla nobis a labore vacatio datur, conceditur ; otii nobis a labore nihil datur. USUS : Non parcam operæ, *je n'épargnerai pas ma peine.* Mihi, quæso, parce, ac dignitati meæ. Hic nec suæ unquam, nec alienæ pudicitiæ pepercit. Cf. **Venia, Impunitas, Indulgeo.**

PARCUS, a, um, *Économe; avare, chiche.* SYN. Parvo contentus, frugalis, attentus ad rem.)(**Prodigus, luxuriosus.** PHRAS. **Parcus es nimium,** *vous êtes trop économe.* Nimium attentus ad rem es; durus, difficilis, tenax es ; restrictior ad largiendum, ac prope rusticana quadam parcimonia es ; attentior ad rem es, quam sat est ; maximum vectigal in parcimonia reponis ; parce nimium sumptum facis ; parcimonia illa tua non longe abest a sordibus et malignitate ; in faciendo sumptu parcus es et restrictus ; sumptui parcis, sed restricte nimium ac pene sordide. Cf. **Avarus, Sordidus.** USUS : Parcus pater et tenax, *père avare et dur à la détente.*

PĀRENS, entis, omn. gen, *Le père, la mère ; au pl.: Les parents, les auteurs de nos jours.* SYN. Pater *aut* mater, procreatores. EPITH. Antiquior, antiquissima, sanctissima, bonus et liberalis, communis omnium, grandis natu, iners, impurus atque improbus, justus, optime meritus, miserrimus, optimus, mitissimus. Parentes cari, carissimi, humiles, miseri, multi, perpetui. USUS : Parentes non alere, nefarium est. Parentes, propter quos suavissimam hanc lucem aspeximus, carissimos habere debemus. Me sicut alterum parentem diligit et observat. Horum ego operum parens et effector sum, *c'est moi qui suis le créateur, l'artisan de ces ouvrages.*

PĀRENTĀLĬA, ium, n. pl. *Parentales, fêtes funèbres en l'honneur des morts de la famille.* SYN. Justa et convivia funebria.

PĀRENTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Célébrer une cérémonie funèbre pour ses père et mère; offrir un sacrifice solennel en l'honneur d'un mort.* SYN. Justa solvo, facio, perago, funus facio. USUS : Alicui parentare.

PĀRĔO, es, ŭi, ere, n. * *Obéir, être docile, suivre.* SYN. Obedio, obtempero, dicto audiens sum, morem gero.)(**Impero.** ADV. Diligentissime, moleste, occultissime, proxime legi. PHRAS. **Parere tandem coactus est,** *il fut enfin forcé d'obéir.* Jugum tandem accepit ; frenum recepit ; frenum accepit, in potestate, in auctoritate senatus futurum se recepit ; imperata facturum, in officio futurum se recepit. Cf. **Obedio.** USUS : Dolori, iracundiæ parere. Necessitati, tempori parere et servire. Alicujus consiliis, cupiditati suæ parere, *céder à ses passions.*

PĂRĬES, ĕtis, m. *Mur, muraille; clôture.* SYN. Murus, maceria. USUS : Parietem ducere, vestire, dealbare. Parietem perfodere, disturbare. Nihil mihil intra parietes meos tutum, nihil insidiis vacuum video. Parietum præsidio a furore hominis me tutatus sum. Utrosque parietes linere, *ménager la chèvre et le chou, flatter les deux partis.* Duos parietes de eadem fidelia dealbare, *blanchir deux murs avec l'enduit du même pot, c. à. d., faire d'une pierre deux coups* (PROV.).

PĂRĬĒTĬNÆ, ārum, f. pl. *Vieux murs délabrés, ruines, décombres.* SYN. Parietum rudera, reliquiæ. Cf. **Ruina**.

PĀRĬLIS, e, gen. com. *Pareil, semblable, égal.* SYN. Par, similis. USUS : Parilis ætas, vox, honor.

PĂRĬO, is, pĕpĕri, partum, ere, a. *Enfanter; produire, créer, inventer.* SYN. Partum edo, partum enitor, partum facio, partu levor. TRANSL. Gigno, profero, procreo. ADV. Aliquando. USUS : Factis sibi maximam gloriam peperit. Voluptatem, ægritudinem ea res mihi maximam peperit. Fruges, quas terra parit et procreat. Cf. **Causa**.

PĂRĬTER, *Également; en même temps, ensemble.* SYN. Similiter, æqualiter, æque simul, vicissim. USUS : Crescunt pariter et decrescunt cum luna conchylia, *les animaux à coquille croissent et décroissent en même temps que la lune.* Pariter cum vita sensus abit. Pariter æqualiterque inter se amare. Ille mecum pariter moleste fert.

PARMA, æ, f. *Petit bouclier rond à l'usage de l'infanterie légère.* * SYN. Breve scutum peditum.

PĀRO, as, avi, atum, are, a. *Préparer, apprêter, disposer, arranger, soigner, mettre en état.* SYN. Comparo, apparo, orno, adorno, instruo, instituo, molior, viam munio. ADV. Repente, sensim omnia, turpissime eloquentiam, utrobique hospitium. Acerrime bellum, diligenter, melius, publice convivia. PHRAS. **Parat se ad iter**, *il se prépare à un voyage.* Ad iter accingitur, itineri se accingit ; itineris apparatu distinetur ; ad iter se comparat ; iter adornat ; in procinctu stat. Cf. **Instituo, instruo, comparo.** USUS: Instruere et parare convivium. Huc te para.

PARŎCHUS, i, m. *Fournisseur des officiers publics en voyage.* SYN. Publicus minister curatorque, qui peregrinis publico nomine necessaria procurat EPITH. Publicus. **Parochus**, *curé.* Curio sacer. (**Parochia**, VULG.), **rectius**: Parœcia, *paroisse.*

PARRĬCĪDA, æ, m. *Parricide, meurtrier de son père ou de sa mère; assassin en général.* SYN. Parentis interfector. EPITH. Certissimus patriæ, importunus, impius, impurissimus, teterrimus, audacissimus. USUS : Majores nostri parricidas insui voluerunt in culeum vivos atque in flumen dejici, *nos pères ont voulu que les parricides fussent cousus vivants dans un sac et jetés dans la fleuve.*

PARRĬCĪDĬUM, ii, n. *Parricide, meurtre d'un père ou d'une mère; crime de rebellion, de haute trahison.* EPITH. Fœdissimum, fraternum, manifestum, nefarium, familiare. USUS : Nefario se patriæ parricidio obstrinxit.

PARS, artis, f. *Partie, portion; parti, cause, faction.* SYN. Portio, membrum ; species, forma; factio, secta. EPITH. Absoluta et assumptiva, negotialis, alicujus vitæ adversa, æqualis aut altero tanto major, dimidia, diversa et dissimilis, exigua, extrema, gravior, honestior, inchoata, inferior, interior, interna, vehemens, intima urbis, læva.)(**Dextra**. Laudabilis orationis, lenissima animi, levissima, libera, magna honorum, urbis, noctis, maxime ægra et prope deposita reipubl., maritima provinciæ, necessaria, optima, princeps rationis et intelligentiæ, turpis calamitosaque, vitæ tenuissima, contraria. Partes certæ, cæteræ, communes, generales constitutionis, honestiores corporis, præcipuæ, primæ, posteriores, priores, similes principio, sui similes, singulæ, sinistræ, superæ, superiores, ultimæ, utiles. PHRAS. 1. **Pompeii partes contra Cæsarem secutus est**, *il suivit le parti de Pompée contre César.* Pompeii partes fovit ; in Pompeii partibus stetit ; Pompeii partibus studebat, favebat; Pompeianarum partium erat ; a Pompeio stetit; cum Pompeio stetit ac sensit; ad causam Pompeii se acclinabat ; ad Pompeii rationes se adjunxit; suas cum Pompeii rationibus conjunctas habuit ; Pompeii partibus infectus est. 2. **Nulli partium est addictus**, *il n'est attaché à aucun parti.* Integrum se servat ; nullis partium studiis infectus est ; nullarum partium est ; inter utramque partem médius manet. Cf. **Neuter**. USUS : 1. Genus est, quod plures amplectitur partes. 2. **Membrum, portio**, *partie, portion.* In partem prædæ vocare, venire. Patrimonii partem legare, dare; partem prædæ exigere, condonare, remittere. 3. **Regio, locus**, *partie de la terre, région, contrée (au pluriel).* Ab orientis partibus advenit. Multas in his partibus copias censemus. 4. **Officium, munus**, *rôle, fonction, mission, ministère.* Videntur etiam hic aliquæ meæ partes. Personam aliquam et partes sibi deposcere. Alicui imponere, dare partes gerendæ rei. Has ego partes volens suscepi, sumpsi; volens sustineo, ago, habeo, obtineo. 5. **Factio, secta**, *parti, cause, faction.* Cæsaris partes deserere, oppugnare. Partes senatus sequi. Nullius partis esse. 6. **Magnam partem**, *une grande partie.* Magnam partem tui consulatus abfui. Majorem diei partem desideo. Magnam partem tuis rebus occupor. Noctis magnam partem vigilavi. 7. **Primas, secundas, tertias partes**

alicui dare, id est primum, etc. locum, gradum, laudem, *donner à qqn le premier, le second rang.* Primas alicui dare, cedere, tribuere, concedere (*scil.* partes). Hortensius facile primas tenebat, ferebat (*scil.* partes). 8. **In utramque, in optimam partem, etc.** Multa mihi in utramque partem occurrunt. Magna vis est fortunæ in utramque partem, *la fortune a une grande influence dans les deux sens.* Hæc accipias in optimam partem, *en bonne part.* In eam partem decretum factum est. In eam partem potius peccant, quæ cautior est. Pro virili parte, *selon les forces ou le devoir de chaque homme.* Pro illa tenui infirmaque parte rempublicam defendi. Ex magna parte, ex aliqua parte assentior, *en grande partie, en quelque partie.* In omnes partes intentus, *sous tous les rapports, dans tous les cas.* Ab omni parte beatus, *sous tous les rapports.* Ex omnibus partibus, *sous tous les rapports, à tous égards, de tout point.*

PARTĬCEPS, ĭpis, omn. gen. *Qui prend part, qui participe à.* SYN. Consors, socius, non expers.)(**Expers, carens.** ADV. Maxime. PHRAS. 1. **Fac me participem tuarum laudum,** *fais moi participer à ta gloire.* In societatem me tuarum laudum admitte, adscribe, venire patere; ne me expertem tuarum laudum sinas; partem aliquam tuæ gloriæ in me deriva, transmove; in partem me tuorum decorum voca; consocia, participa mecum tuas laudes; socium me tuarum laudum adjunge, adscribe; patere, ut aliquid ex ista laude mihi decerpam; in societatem laudum tuarum me quoque accipe. 2. **Participes sceleris, pœnæ quoque participes sint,** *que les complices du crime participent aussi au châtiment.* Eodem scelere contacti, in parte quoque pœnæ sint; sceleris contagione violati in partem etiam pœnæ vocentur; qui se sceleris contagione contaminaverunt, iis æqua etiam societas pœnæ sit; socii culpæ, socii etiam pœnæ sint. USUS : Homo mentis et rationis particeps. Hujus consilii ego et particeps et adjutor fui. Cf. **Socius.**

PARTĬCĬPO, as, avi, atum, are, a. et n. *Participer et faire participer.* SYN. Impertior, communico, participem facio; *item:* Particeps fio, partem capio, fructum capio, aliquid decerpo. PHRAS. **Prædam mecum participa,** *prends part avec moi au butin.* Partem prædæ mecum communica; effice, ut in parte prædæ sim; ut de tua præda *vel* prædam participem; ut prædæ partem capiam; ut in partem prædæ veniam. Cf. **Particeps, Communico.** USUS : Parem pestem participabit.

PARTĬCŬLA, æ, f. *Petite partie, parcelle, fragment.* SYN. Articulus, appendicula. EPITH. Parva urbis; breviores, longiores, imminutæ, impares, æquales, minimæ, similes inter se, tenuissimæ. USUS : Omne animal quasi mundi particula est. Particulam tuarum litterarum legi. Hæc particula tantum est scelerum tuorum, *ceci n'est qu'un faible échantillon de tes crimes.*

PARTĬCŬLĀTIM, *Par morceaux, en détail.* SYN. Articulatim, membratim, singillatim. USUS : Multum refert, summatim an particulatim hæc narrentur.

PARTIM, *En partie.* SYN. Ex parte quadam. USUS : Eorum partim in pompa, partim in acie illustres fuere. Ex quibus partim tecum sentiebant, partim adversabantur.

PARTĬOR, īris, ītus sum, īri, d. *Partager, diviser.* SYN. Divido, portionem facio, communico. ADV. Æqualiter, noviter, commode, paulo secus. USUS : Bona sua cum sociis partiri. Cf. **Divido.**

PARTĪTĒ, *En divisant, clairement, méthodiquement.* SYN. Distribute, distincte, ordinate.

PARTĪTĬO, ōnis, f. *Partage, répartition, division, distribution, classification.* SYN. Divisio. EPITH. Æquabilis, commodior, generalis, iniqua, utilis, utilior et aptior, ad bene beateque vivendum. USUS : Partitio bonorum, urbis, Italiæ, ærarii. Mihi pecunia e participatione debetur.

PARTĪTOR, ōris, m. *Celui qui fait les parts, distributeur, répartiteur.* USUS : Non te custodem ad continendas, sed partitorem ad partiendas merces missum putato.

PARTŬRĬO, is, ii *vel* ivi, ire, n. *Être en travail, en couches.* SYN. E dolore partus laboro, enitor. ADV. Jamdiu. USUS : Utinam aliquando dolor populi Romani pariat, quod jam diu parturit! *Puisse la douleur du peuple romain donner une prompte explosion à la vengeance, dès longtemps amassée dans tous les cœurs!*

PARTŬS, ūs, m. *Accouchement; fruit, enfant.* USUS : 1. Luna sole illuminata graviditates et partus affert. Jam appropinquat, instat partus. Partu levari. 2. **Fetus.** Partum herbis et medicamentis abigere. Aureus matris suæ partus.

PĂRUM, *Peu, trop peu, pas assez.* SYN. Perparum, minimum, parce, maligne, modice, leviter, restricte. PHRAS. **Parum diligens est,** *il est peu diligent.* Parce, timide et molliter laborem aggreditur; tenui diligentia est et prope nulla; si punctum temporis laboret, emori se autumat. Cf. **Piger.** USUS : Sunt hæc parum firma. Parum abfuit, quin, etc. Violare parum habuit, atrocissimis suppliciis affecit, *il ne se contenta pas de le maltraiter, il lui fit subir les plus cruels supplices.*

PĂRUMPER, *Un petit moment, quelque temps, un instant.* SYN. Paulisper, tantisper, aliquantum, ad breve tempus, ad punctum temporis, ad exigui brevitatem temporis,

paulum, tantulum, perpaulum. USUS : Abduco parumper animum a molestiis.

PARVĬTAS, ātis, f. *Petitesse.*

PARVŬLUS, a, um, *Tout petit.* SYN. Pusillus, perparvulus.

PARVUS, a, um, *Petit, faible, peu important.* SYN. Pusillus, exiguus, modicus; brevis, angustus, tenuis, minutus, modica magnitudine.)(**Magnus.** ADV. Admodum. PHRAS. **Parvum est beneficium,** *le bienfait est peu important.* Exile, tenue, leve et contemptum munus est; perexiguum, pertenue, minutum munus est; propter suam exiguitatem et parvitatem vix memoratu dignum. USUS : Parva exigui temporis usura. Parvo contentus esse possum.

Pascha, tis, n. *La fête de Pâques, la Pâque.* PHRAS. Dies, qui Christo post devictam mortem gloriosissimus illuxit; quo memoria redeuntis in vitam Christi Servatoris nostri recolitur ac celebratur; princeps anni dies; quo victor ab inferis Christus ad vitam immortalem rediit. Augustissimum anni tempus sanctisque gaudiis refertissimum, quo Christi de morte inferisque triumphantis memoria per orbem terrarum celebratur.

PASCO, is, pāvi, pastum, ere, a. *Faire paître, mener paître.* ADV. Bene satis. USUS : Pascere equos, greges, sues. TRANSL. Oculos cruciatu pascere; animum picturis. Pasci, delectari, perfrui pacis fructibus.

PASCŬA, ōrum, n. pl. *Pâturage.* EPITH. Læta, herbosa. USUS : Utrum tandem hanc silvam in relictis possessionibus, an in censorum pascuis invenisti?

PASSER, ĕris, m. *Moineau, passereau.* USUS : Ex passeribus augurari.

PASSIM, *Çà et là, de côté et d'autre, partout; sans ordre, à la débandade.* SYN. Undique, ubique, disperse, sine ordine. USUS : Passim per forum volitare. Aves huc illuc passim vagantes.

Passio Domini, *La Passion de N. Seigneur JÉSUS-CHRIST.* Historia Servatoris nostra causa cruciatus ac mortem passi. Acerbissimos Christi Servatoris nostri cruciatus mortemque pro genere humano obitam; funestissimam dolorum ac cruciatuum, quos Christus nostra causa pertulit, perpessionem grata recordatione recolere; in Christi accerbissimis tormentis, cruciatibus ac morte cogitationem defigere. De Christi acerbis cruciatibus et excessu; de funestissima Servatoris nostri cæde ad populum verba facere, *prêcher la passion de J.-C.* **Creaturæ etiam rationis expertes Passionem Domini luxerunt,** *toutes les créatures, même privées de raison, pleurèrent la mort du Seigneur.* Mutæ quoque res, et sensibus orbatæ mortem Christi luxerunt. Dies in noctem concessit; elementa turbata sunt, saxa, quasi doloris vim non ferentia crepuere, tumulis apertis cadavera redeuntibus animis jam olim efflatis prodiere. Rectore suo ac Domino sic agitato, concusso, raptato, tota tellus cohorruit atque contremuit, petræ dissiluerunt, tenebræ terris incubuerunt, sol caligine obtectus, velum templi disruptum est.

PASSŬS, ūs, m. *Enjambée, pas, marche.* SYN. Gradus, gressus. EPITH. Perpauculi. USUS : Disjunctissimas terras passibus peragrare. Urbs aberat mille passus.

PASTĬO, ōnis, f. *Action de faire paître, de nourrir les bestiaux; pâturage.* SYN. Pastus, pabulum. USUS : Alia regio fertilior est magnitudine pastionis.

PASTOR, ōris, m. *Pasteur, berger.* SYN. Pecoris magister, ut : bubulcus, subulcus, opilio.

PASTŌRĀLIS, e, gen. com. *De pasteur, pastoral.* SYN. Pastoritius.

PASTŌRĬTĬUS, a, um, *De pasteur, pastoral.* USUS : Pastoritius cantus.

PASTŬS, ūs, m. *Nourriture, pâture des animaux.* SYN. Pastio, locus pascuus; cibus. EPITH. Aptus, ferus, immoderatus, præsens, suavissimus; diversi, novi oratorum, tetri, varii, abundantes, veteres oratorum. USUS : Pastum natura large animantibus comparavit. Animantia inquirunt pastum et latibula, *cherchent leur nourriture et leur retraite.* Partes corporis ad pastum capessendum et conficiendum. Oblectatio industriæ, suavissimus animorum pastus, *qui est le plus doux aliment des âmes.*

PĂTĔFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Ouvrir; découvrir, révéler, manifester.* SYN. In lucem profero, divulgo, aperio. USUS : Hostibus portam patefacere. Is et scelerum indicia ostendit, et periculorum signa indagavit, patefecit, protulit. Ea res fenestram ad omnem nequitiam, latam avaritiæ viam patefecit. Patefacere et illustrare veritatem. Iter hostium internecione patefacere. Cf. **Prodo, Manifesto, Aperio.**

PĂTĔFACTĬO, ōnis, f. *Action de découvrir, de dévoiler.* SYN. Evolutio et explicatio rerum opertarum.

PĂTELLA, æ, f. *Plat, assiette.* SYN. Vas fictile, sacrificiis faciendis aptum. EPITH. Argentea, grandis.

PĂTENTER, *Ouvertement, clairement.* SYN. Aperte.)(**Abscondite.**

PĂTĔO, es, ŭi, ere, n. *Être ouvert.* SYN. Apertus sum; constat.)(**Clausus sum.** PHRAS. **Patet manifesto ejus odium,** *sa haine est visible, manifeste.* Cui non apparet ejus odium? Odium hominis tenetur; odium ejus pro inquisito et comperto est; satis exquisitum est mihi hominis odium. USUS : 1. Patet janua. Huc tibi aditus patere non potest. Patent hæc et

in promptu sunt omnibus. Non omnibus idem cursus in cœlum patet. 2. **Non negor,** *être libre, accessible, abordable.* Velim, ut mihi libri tui, reditus in gratiam, omnia mihi tua pateant. 3. **Pertineo, me extendo,** *s'étendre, avoir de l'étendue.* Hæc ars latissime patet et ad plurimos pertinet, *cette science est très étendue et intéresse beaucoup de monde.* Ejus beneficia late patent. 4. Discussa est caligo, diluxit, patet, videmus omnia. Cf. **Aperio, Constat, Manifestus.**

PĂTER, tris, m. *Père.* SYN. Parens, genitor, procreator, generator, sator, educator, altor. EPITH. Ærumnosus, altitonans (DEUS), amans, amicissimus, beatior, quam, etc., blandus, certus, clarissimus, consularis, doctus, dulcis, durus vehemensque, facilis et liberalis, felix, ferox et arrogans, infestus, fortissimus, grandis natu; honestus, humanissimus; carissimus, humilis, crudelis, importunus, improbus, innocentissimus, levis, mendax, avarus, amans suorum, miser, naturalis, negligens, dissolutus, nobilissimus, parcus ac tenax, paratus, severus, parum splendidus, turpissimus, fidelissimus. USUS: 1. Patre natus est sapiente, sancto, severo. Vehemens pater, durus, ferreus, qui sine causa oderit, quem procrearat. 2. **Senator, majores, conservator,** *sénateur, ancêtres, protecteur.* Patres conscripti. Patrum nostrorum ætate, memoria. Patriæ pater.

PĂTERFĀMĪLĬAS, patrisfamilias, m. *Père de famille.* USUS: Rei familiari tantum operæ dabat, quantum attentus et non indiligens paterfamilias.

PĂTĔRA, æ, f. *Coupe employée dans les sacrifices.* **Poculi genus latum ac patens.** EPITH. Aurea, gravis, molesta. USUS: Excipere sanguinem patera.

PĂTERNUS, a, um, *De père, paternel.* SYN. Patrius. USUS: Paterna necessitudo.

PĂTESCO, is, pătŭi, escere, n. *S'ouvrir.* SYN. Pateo.

PĂTHĒTĬCUS, a, um, *Pathétique, touchant, émouvant.* SYN. Genus dicendi, quo perturbantur animi et commoventur.

PĂTĬBĬLIS, e, gen. com. *Doué de sensibilité, sensible; tolérable, supportable.* USUS: Omne animal patibilem habet naturam. Dolor non patibilis me invasit.

PĂTĬBŬLUM, i, n. *Fourche patibulaire, gibet.* SYN. Crux. USUS: Patibulo affigi.

PĂTĬENS, entis, omn. gen. *Patient.* PHRAS. **Patiens est admodum,** *il est très patient.* Omnes perfert injurias et acerbitates; ultima omnia animo non solum æquo, sed magno fortique sustinet, fert; singularia sæpe edidit patientiæ exempla, qui hilari animo dura omnia devorat, concoquit; cujus in doloribus patientiam, in injuriis tranquillitatem, in contumeliis moderationem omnes demirantur. USUS: Nimium patiens, lenis lentusque sum.

PĂTĬENTER, *Patiemment, avec résignation.* SYN. Placide, sedate, moderate, tranquille, æquo animo, leniter ac leviter, non repugnanter, toleranter, fortiter, constanter. USUS: Placide patienterque dolorem ferre.

PĂTĬENTĬA, æ, f. *Patience, résignation.* SYN. Tolerantia. EPITH. Expetenda, incredibilis, mira ac singularis, præclara famis ac frigoris. USUS: Patientia honestatis causa; rerum arduarum ac difficilium voluntaria ac diuturna perpessio. Ostendere suam patientiam famis, frigoris, inopiæ, rerum omnium. Patientia et obsequio mitigare aliquem. Nescio, quomodo usu obduruerit et percalluerit tua patientia. Tentare alicujus patientiam eaque abuti. Brutus usus est incredibili patientia. Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? *Combien de temps encore, Catilina, abuseras-tu de notre patience?* Levius fit patientia quidquid corrigere est nefas, *on rend plus léger par la résignation ce qu'on ne peut corriger.*

PĂTĬNA, æ, f. *Plat, poêle.* SYN. Lanx, qua dapes in mensam inferuntur. USUS: Animus in patinis est, *son esprit est aux casseroles, il y pense; c'est un gourmand.* (PROV.)

PĂTĬOR, ĕris, passus sum, pati, d. a. *Souffrir, endurer, supporter.* SYN. Fero, perfero, suffero, tolero, perpetior, sustineo, subeo, haurio, capio, permitto, sino, quiesco. ADV. Ægre, demisse, difficillime, diutius, graviter, iniquo animo, indigne, moleste, tolerabilius dolores, toleranter dolorem, turbulente humana. PHRAS. 1. **Quis porro ista patiatur?** *Qui donc pourrait souffrir cela?* Quis ultra perpeti et sufferre possit? quis non stomachetur, acerbe ferat? quis in tanta perpessione dolorum tot plagas silentio ferat? tot molestias tacitus vel silens devoret, concoquat? quis animis ista æquis toleret; quis ad ista sileat? quis dissimulet? quis patientiam in tanta insolentia non abrumpat? quis animo sit tam obfirmato, ut ista fortiter, fronte et vultu nihil variato perferat? quis est animo aut tam remisso aut tam ferreo, ut tam atroci calumnia non moveatur. 2. **Non est calamitas quam passus non esset,** *il n'est point de malheur qu'il n'ait souffert.* Tentata omnibus modis est ejus patientia; nulla est calamitas, in qua ejus patientiam vel illum fortuna non exercuisset; non est calamitas, quæ ejus aut corpori aut fortunis non esset importata; perfunctum una calamitate, alia rursus ac alia excepit. Cf. **Fero.** USUS: Non feram, non patiar, non sinam. Non modo facile patior, sed etiam gaudeo te abire. Quantum meus pudor et dignitas patiebatur. Non patitur se illigari negotio.

PĂTRĬA, æ, f. *Patrie.* SYN. Sedes natales, natale solum; terra parens, altrix; patriæ solum,

patrium solum. EPITH. Afflicta, cara, multo carior, communis, deformis, germana, ingrata. PHRAS. **Patriam igitur relinquis?** *Vous abandonnez donc votre patrie?* Domestica igitur hac sede, qua nihil jucundius, migrabis? terram hanc deseres, quæ te genuit et aluit, quam matrem appellas? cœlum hoc, sub quo natus es et educatus, patrium hoc solum relinques? nihil adeo te tenet solum patriæ et hæc terra, in qua genitus es, ut migrandum tibi inde putes? ergo ratum fixumque tibi est, hoc commune patriæ solum cum omnibus carum, tum vero tibi dulcissimum, nescio quibus exteris regionibus posthabere? USUS: Hæc germana mea patria est.

PĂTRĬĒ, *Paternellement, en père.* SYN. Paterno jure, amore. USUS: Non inimice corripere, sed patrie monere.

PĂTRĬMONĬUM, ĭi, n. *Héritage de famille, patrimoine.* SYN. Hereditas. EPITH. Satis amplum, lautum, copiosum, luculentum, magnum, ornatissimum, publicum, tantum, USUS: Patrimonium constituere, relinquere, *laisser.* Patrimonium per scelus et luxum comedere, devorare, conficere, consumere, effundere, dissipare, dilapidare, *dissiper, dévorer.* Alicui patrimonium eripere; patrimonio aliquem dejicere, spoliare et patrimonio expellere, *enlever, extorquer.* Filio meo satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei. Patrimonium obtinere. Cf. **Hereditas.**

PĂTRĬMUS, a, um, *Dont le père vit encore, qui a encore son père.* SYN. Cujus pater adhuc in vivis est.

PĂTRĬTĬUS, a, um, *Relatif aux patriciens, de patricien, noble.* SYN. Ex Patrum ordine.)(**Plebeius.** USUS: Tu ais, nisi qui patritius sit, neminem bono genere esse natum. Patritii minorum gentium.

PĂTRĬUS, a, um, *Relatif au père, de père, paternel.* SYN. Paternus. USUS: 1. Patrius animus in litteras. Res patriæ et avitæ. 2. **Patriæ proprius** *aut* **communis,** *de la patrie, national.* Est hic mos patrius, *usage du pays.*

PĂTRO, as, avi, atum, are, a. *Achever, exécuter, effectuer.* SYN. Committo, perficio. USUS: Quæ non Verres in Asia patravit? Bello patrato, *la guerre étant terminée.*

PĂTRŎCĬNĬUM, ĭi, n. *Protection, patronage.* SYN. Defensio, advocatio. EPITH. Nec opinatum, repentinum. USUS: Deserti alicujus patrocinium suscipere, arripere. Patrocinium repudiare, recusare. Itaque illud patrocinium criminis verius, quam hominis videri poterat, *n'était-ce pas là plutôt protéger le crime que défendre l'homme?* Cf. **Defensio, Tueor.**

PĂTRŎCĬNOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Défendre, protéger, prendre sous sa protection.* SYN. Protego, tueor. Cf. **Defendo, Tueor.**

PĂTRŌNA, æ, f. *Celle qui protége.*

PĂTRŌNUS, i, m. *Patron, défenseur; avocat.* SYN. Defensor, custos, tutor, propugnator, in cujus fide et clientela aliquis est.)(**Cliens.** EPITH. Deterrimus obscurissimusque; dignus, indignus consulatu; minime diligens in causis cognoscendis exponendisque, diligentissimus, disertissimus; fervidior paulo toto genere atque commotior; diligentia tamen, virtute animi atque vitæ bonis auctior in senatu. Maxime incautus, luculentus, asper, maledicus, malus, mercenarius, optimus, quidam perillustris, tolerabilis, nec rudis in jure civili. Patroni æquales, consulares, amplissimi, antiquissimi, certissimi iidemque acerrimi, ingeniosi, multi, novi, pertinaces, principes, veteres. PHRAS. **Cicero causarum patronus optimus fuit,** *Cicéron fut un excellent avocat des causes qu'il plaida.* Patronus Ciceroni conferri nemo potuit neque eloquentia, neque studio, neque fide. Ad causas, ad tribunalia tantum eloquentiæ, studii, fidei nemo attulit; in judiciis, in foro, in forensibus causis, in forensi munere, in tractandis causis, in causarum patrociniis nemo par Ciceroni fuit. Cf. **Advocatus.** USUS: Aliquem suæ causæ patronum adoptare, adsciscere, adhibere. Patronum alicui dare et constituere.

PĂTRŬĒLIS, e, gen. com. *Qui descend du frère du père.* Patrueles, *cousins germains, les fils des deux frères.* SYN. Fratrum duorum filii. USUS: Cognatione patruelis, amore germanus.

PĂTRŬUS, ŭi, *Oncle paternel.* SYN. Mei patris frater. EPITH. Amplissimus, clarissimus, pertristis.

PĂTŬLUS, a, um, *Épais, touffu.* SYN. Patens. USUS: Patulis ramis diffusa platanus.

PAUCĬTAS, atis, f. *Petit nombre, petite quantité.* SYN. Exigua quantitas, parvus numerus, inopia. EPITH. Mira, summa, magna. USUS: Magna semper fuit præstantiorum oratorum paucitas, *il y eut toujours un nombre fort restreint d'orateurs illustres.*

PAUCUS, a, um, (*sæpius* plur.) *Peu nombreux, peu considérable.* SYN. Rarus, modicus, exiguus; perpauci, minus multi.)(**Multus.** ADV. Admodum, oppido, valde, quam. PHRAS. **Paucos nunc viros egregios numerat respublica,** *la république compte maintenant peu d'hommes remarquables, éminents.* Magna est penuria, maxima orbitas virorum in Republica præstantium; minime multi; parum multi, perpauci, nequaquam satis multi præstantes viri sunt; paucis atque admodum paucis egregiis civibus instructa est civitas; quotusquisque est, qui emineat? summa est infrequentia, mira paucitas, exiguus numerus præstantium virorum; infrequentes, rari sunt et perpauculi viri

egregii. Virorum præstantium minima copia est; haud quisquam fere est excellentium in republica virorum ; ad paucos redactus est virorum præstantium numerus; virorum præstantium multo minor pars superest; præstantium virorum arctior est, quam pro tanta multitudine civium, numerus. USUS : Paucis te volo. Paucis absolvo ; ad pauca redigo ; in pauca confero, *en peu de mots*.

PAULĀTIM, *Insensiblement, peu à peu.* SYN. Sensim, leniter, pedetentim, gradatim.

PAULISPER, *Un peu de temps, un instant.* SYN. Aliquantum, paulum, ad breve tempus, ad punctum temporis.)(**In perpetuum.** USUS : Abesse a domo paulisper. Exspecta paulisper.

PAULO, *Un peu.* SYN. Haud multo. PHRAS. **Paulo post,** *peu après.* Post paulo ; interjecto haud magno spatio; intermisso brevi tempore ; haud multum interim temporis fuit ; haud multum processit horæ, cum, etc. USUS : Paulo liberius, *un peu plus librement.* Paulo plus ; paulo amplius. Paulo ante, *un peu avant.* Paulo post, *un peu après.* Paulo minus, paulo nimium, paulo secus. Si paulo rideas, extra decorum.

PAULŬLUM, *Un peu.* SYN. Paulum. USUS : Nihil fere aut admodum paululum. Sol paululum a meridie deflexus.

PAULUM, *Un peu, quelque peu.* USUS : Respice paulum. Ista me paulum recreant.

PAUPER, ĕris, omn. gen. *Pauvre.* SYN. Inops, egens, parvis copiis ac facultatibus præditus, cui parva est res familiaris, qui in paupertate est. PHRAS. **Pauperrimus est,** *il est très pauvre.* Summa egestate est, tenuissimis, ac fere nullis opibus est ; nihil habet præter miseram animam. Summa conflictatur inopia ; omnia eum deficiunt ; summa premitur inopia ; circumventus est inopia ; rerum omnium inopia laborat ; in maximis rei domesticæ difficultatibus versatur ; ab omnibus rebus inops ; a fortunæ bonis imparatus ; in summis rei familiaris angustiis versatur ; inopia conficitur; nihil illo spoliatius, nihil egentius ; gravi inopia vexatur ; in mendicitate est. Cf. **Paupertas, Egeo.** USUS : Hic non modo non copiosus et dives, etiam inops et pauper est censendus.

PAUPERCŬLUS, a, um, * *Pauvre, nécessiteux.* SYN. Pauper, tenuis.

PAUPĔRĬES, ēi, f. * *La pauvreté.* SYN. Paupertas.

PAUPERTAS, ātis, f. *Pauvreté, indigence.* SYN. Tenuitas, angustia rei familiaris, inopia, penuria, egestas, mendicitas, domestica difficultas. EPITH. Summa, tolerabilis. PHRAS. **Vir bonus ad summam paupertatem est redactus,** *cet homme de bien est réduit à la plus extrême pauvreté.* In eum locum adductus est ; in eas redactus est angustias ; eo redactæ sunt fortunæ ejus ; eo est a fortuna dejectus, detrusus, deturbatus, ut unde viveret, non haberet ; ut ei ad victum necessaria deessent, non suppeterent ; ut inopia premeretur earum rerum, sine quibus vix ac ne vix quidem hominum vita sustentatur. Eo redactus est inopiæ, ut iis rebus destitueretur, careret, ut earum rerum esset inops, ut ab iis rebus esset imparatus, sine quibus ægre vivitur vel potius nullo modo vivitur. Ita in angustum res ejus sunt coactæ, ut ad incitas redigi videatur. Tanta est hominis tenuitas, tanta implicatio rei familiaris ; copiis familiaribus adeo est exiguis ; domesticis malis ita est impeditus ; tanta inopia vexatur, ut inter miserrimos et desertissimos numerari possit ; ut ad rastros, quod aiunt, illi res rediisse videatur. Cf. **Inopia.** USUS : Paupertas cujus onus disputando levamus, docentes, quam pauca sint, quæ natura desiderat. Si paupertas momordit, cogita, multos fortunæ injuria lapsos, sustentari tamen et rursus erigi. Cf. **Papuer.**

PAUXILLUM, * *Un peu, très peu.* SYN. Parum admodum.

PĂVĔO, es, vi, ere, n. *Avoir peur, trembler de peur, être saisi d'effroi, d'épouvante.* SYN. Timeo. PHRAS. **Pavebant omnes,** *tous tremblaient d'effroi.* Pavor occupaverat animos ; pavor omnes invaserat ; pavore concussi, subito pavore perterriti, voce per metum suppressa, exsangues attonitisque similes stabant ; altius animum pavor intraverat, quam ut consilio locus esset. Cf. **Timeo.** USUS : Pavet animus ad memoriam rei. Cf. **Timor.**

PĂVĬDĒ, *Avec effroi, avec terreur.* SYN. Timide.

PĂVĬDUS, a, um, *Tremblant, effrayé, épouvanté.* USUS : Urbs formidine pavida. Cf. **Timidus.**

PĂVĪMENTĀTUS, a, um, *Pavé.* USUS : Porticus pavimentata.

PĂVĪMENTUM, i, n. *Pavage, dallage.* SYN. Solum arte factum, stratum aliqua materia. EPITH. Marmoreum. USUS : Natabant pavimenta vino. Facere pavimentum, *construire une aire.*

PĂVĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Frapper, battre.* SYN. Ferio, tundo. USUS : Pulli terram paviunt, *les poulets frappent la terre.*

PĀVO, onis, m. *Paon.* USUS : Cauda pavoni a natura ad ornatum additur.

PĂVOR, ōris, m. *Agitation, émotion, crainte, anxiété.* USUS : Pavor metus est mentem loco movens. Pavor me cepit. Cf. **Timor.**

PAX, pācis, f. *Paix, traité, concorde.* SYN. Concordia, otium, tranquillitas, compositio.)(**Bellum.** EPITH. Certa, civilis, communis, diuturna, explorata, externa, fraterna,

nondum satis firma, honesta, iniqua, injusta, magna, maritima, opinabilis, optatissima, periculosa, perpetua, pestifera, pia et æterna, placidissima, præsens, sempiterna, stabilis, summa, turpis, tuta tranquillaque, vera, utilis. PHRAS. 1. **Pacem petere,** *demander la paix.* Pacem orare, exposcere, tentare; de pace agere; legatos de pace mittere; deprecatores, disceptatores de pace mittere. 2. **Pacem facere,** *faire la paix.* Conciliare, reconciliare pacem; pacem conficere, constituere; pacem jungere cum alio; fœdus icere; data dextera fidem amicitiæ sancire; fœdus facere; ab armis discedere; bellum pace componere. 3. **Pacis conditiones non sunt acceptæ,** *les conditions de paix n'ont pas été acceptées.* Pacis conditionem nullam accepere; ad pacis conditiones adduci non potuere; ad has conditiones ut descenderent, perpelli non potuere; pacis conditiones, quascumque hostis tulerat, dimisere, respuere; in has leges pax coalescere non poterat; in has conditiones pax non convenerat; non convenere pacis conditiones; pax in has leges coagmentari non potuit. 4. **Pacem conciliare inter dissidentes fratres,** *réconcilier deux frères ennemis.* In gratiam reducere, ad pacem concordiamque revocare; pacem et concordiam inter dissidentes constituere; discordiam dirimere, sedare. Cf. **Concordia.** 5. **In pacem et concordiam cum altero venire,** *faire sa paix avec quelqu'un.* Redire cum aliquo in gratiam; simultates, inimicitias, odia deponere, abjicere, dimittere; voluntaria oblivione conterere; omnem injuriarum memoriam ex animo delere; depositis odiis in pristinam concordiam et gratiam redire. 6. **Id pace mea facere potes,** *vous pouvez faire cela avec ma permission.* Id quidem facere integra gratia mea potes; id tu si feceris, in bonam partem acceptum iri existima; non ingratiis meis feceris; me non invito id egeris. 7. **Cum externis nobis pax fuit,** *nous eûmes la paix avec les nations étrangères.* Ab externis armis otium fuit, foris nihil turbatum est; diuturna ab armis quies fuit; firma satis pace adhuc usi sumus; ab externis bellis silentium erat. USUS: Pacem dare; pacem jactura aliqua redimere. Pacem impetrare, pace terra marique parta. Ad conditiones pacis adducere. Pacem accipere, servare, firmare, confirmare, habere. Pacem turbare, eripere, excludere; pacem irritam, infectam facere, *rompre la paix.* Pace Magistri dictum sit, *soit dit sans blesser le maître.*

PAXILLUS, i, m. *Petit pieu, piquet.*

PECCĀTUM, i, n. *Faute, action coupable, mauvaise action, péché, crime.* SYN. Delictum, crimen, culpa, noxa, noxia, maleficium, animi labes; erratum, error.)(**Recte factum.** EPITH. Commune, levius, majus, manifestum, non mediocre, par. PHRAS. 1. (**Peccatum mortale committis,** VULG.), *vous commettez un péché mortel.* Letali noxa te obstringis; maximo te scelere adstringis; nefarium scelus suscipis; mortiferum facinus in te admittis; grave piaculum contrahis, committis; nefas contrahis; scelerate agis; immane scelus perpetras; capitali te crimine obstringis; grave delictum in te admittis; noxam letiferam incurris. 2. (**Venialia peccata justi etiam persæpe committunt,** VULG.), *les justes se rendent souvent coupables de péchés véniels.* Minora piacula, leviores noxas ne justi quidem penitus effugiunt; errata leviora, quæ pauciores quasi numeros officii prætereunt, crebra magis sunt, nec justis infrequentia; noxarum minimarum sordes aliquas vel justi etiam contrahunt; justorum pauci atque admodum pauci sunt, qui in vita nihil offendant, incurrant nusquam; qui se quotidianæ vitæ maculis non interdum coinquinent, contaminent, levioris culpæ labe polluant; qui piæ etiam vitæ labem nullam aspergant; nævos nullos contrahant; levi offensione non semel ac iterum ab officio discedant. 3. (**Peccatum Originale,** VULG.), *le péché originel.* Nativa animorum labes; insitum naturæ crimen; peccati inhærentis contagio; hereditarium hominis malum; primi hominis crimen in posteros omnes letali contagione transfusum. 4. **Nullum peccatum est, quod non commiserit,** *il n'y a pas de crime qu'il n'ait commis.* In omni scelerum flagitiorumque genere volutatus est; in omnem improbitatem incurrit; nullum culpæ genus est, quo non prolapsus est; omnia ille flagitia, omnes impuritates suscepit; in omnia se flagitia ingurgitavit; nullum facinus tam scelestum est, tam cum dedecore ac turpitudine conjunctum, quo se ille non contaminaverit. Cf. **Improbus, Flagitiosus, Sceleratus.** 5. **Hoc peccatum non admisi,** *je n'ai pas commis cette faute.* Integrum me ab hac culpa præstiti, abest a me hoc maleficium longissime; ab hujus criminis labe intactus perstiti; hac sceleris labe nunquam infectus fui; hac culpa vaco. Cf. **Innocens, Integer.** 6. (**Hoc peccatum in me sumo,** VULG.), *je prends sur moi cette faute.* Hanc culpam ego præstabo; hanc ego labem in me recipio; hanc ego noxam in me transmoveo. Meum id esse volo, quodcumque id crimen est. USUS: Præter culpam et peccatum, nihil homini accidere potest pertimescendum. Multis nostris peccatis in has ærumnas incidimus. Peccato carere. Peccatum corrigere. Cf. **Error, Crimen, Scelus, Vitium, Noxa.**

PECCO, as, avi, atum, are, n. et a. *Commettre une faute, se rendre coupable, pécher.* SYN. Delinquo, aliquid admitto, committo, scelus admitto; scelere me adstringo, obstringo, devincio; rem nefariam committo; scelestum facinus edo; flagitium committo; scelera facio; culpam suscipio, contraho, committo; vitium, scelus concipio.)(**Recte facio.**

ADV. Consulto, impune, vehementius. PHRAS. 1. **Quid peccavi?** *Quelle faute ai-je commise?* Quod ego concepi scelus? quod nefas contraxi? quod in me admisi scelus? quod in me crimen hæret? quam ego suscepi culpam? quam concepi maculam, quam noxam, quod maleficium admisi? quod in me delictum admisi? quod ego facinus inexpiabile admisi? quid adversus leges, rempublicam, magistratus factum? qua ego parte ab officio discessi? quid factum impie aut scelerate? 2. **Si quid peccabis, perpetuum dedecus consequetur,** *si vous commettez une faute, vous serez déshonoré pour toujours.* Si quid offendes, errabis; si quam in culpam incideris; si lapsus fueris; si qua prolapsione offenderis; si quid culpæ susceperis; si quod nefas contraxeris, infectum id fieri nunquam poterit; animi illa labes nec diuturnitate vanescere, nec ullis omnibus ablui poterit; luendam tibi sempiterna infamia scias offensionem quamlibet. Cf. **Committo, Peccatum, Erro.** USUS: Semper est turpe peccare. Si quid in te peccavi, ignosce. In hoc eodem, in eamdem partem tu quoque peccasti. Multa peccare solemus in dies. Peccare est tanquam transilire lineas, *pécher, c'est sortir des bornes.*

PECTEN, ĭnis, m. *Peigne pour les cheveux.*

PECTO, is, xi, xum, ere, a. *Peigner.* USUS: Pexo capillo nitidus.

PECTUS, ŏris, n. *Poitrine de l'homme et des animaux; âme, cœur, esprit.* SYN. Anterior pars corporis a gula usque ad ventrem; *item:* Animus, nervi, vires. EPITH. Apertum, avidum, clarum, jucundum, latum, scabrum, sordidum, validum. USUS: Toto aliquem pectore amare; toto pectore in laudem incumbere; toto pectore de re aliqua cogitare. Onerare, complere pectus rerum plurimarum copia.

PĔCŬĀRĬA, ōrum, n. pl. *Troupeaux, bestiaux.* SYN. Pecorum greges et armenta. USUS: Cui præsidio pecuaria nostra credemus.

1. **PĔCŬĀRĬUS,** a, um, *De bétail.* SYN. Quod ad pecora pertinet. USUS: Pecuaria res ampla, res rustica satis culta, *nombreux bétail, terre en bonne culture.*

2. **PĔCŬĀRĬUS,** ii, m. *Éleveur de bétail.* SYN. Magister pecoris. USUS: Aratores, pecuarii, coloni.

PĔCŪLĀTOR, ōris, m. *Concussionnaire, celui qui administre sans probité les deniers de l'État.* SYN. Depeculator, ærarii violator, fur pecuniæ publicæ.

PĔCŪLĀTŬS, ūs, m. *Péculat, concussion, malversation.* SYN. Crimen ejus, qui publicam pecuniam avertit; pecuniæ publicæ furtum. EPITH. Certissimus. USUS: Peculatus (*scilicet* crimine) accusari, damnari.

PĔCŪLĬĀRIS, e, gen. com. *Propre, particulier, spécial.* SYN. Singularis, præcipuus. USUS: Hoc illis peculiare est. Edictum peculiare.

PĔCŪLĬĀTUS, a, um, *Enrichi, riche.* SYN. Nummatus, pecuniosus. ADV. Plane, bene. USUS: Balbus plane bene peculiatus.

PĔCŪLĬUM, ii, n. *Pécule, épargne.* SYN. Lucrum proprium, præsertim servorum. USUS: Cupiditate peculii nullam servitutem recusant, *ils ne refusent aucun service d'esclave par la passion d'augmenter leur pécule.*

PĔCŪNĬA, æ, f. *Avoir, biens, fortune, richesses; argent comptant, monnaie.* RAD. Pecus; **olim enim signo bovis, ovis, etc. signabatur, et apud antiquos omnes in pecudibus sitæ erant divitiæ.** SYN. Nummi, argentum; opes, divitiæ, fortunæ, copiæ. EPITH. Abundans, adventitia, aliena, amplissima, antiquior, suavior aliqua re, certa, cruenta, dux ad rem aliquam, effectrix multarum et magnarum voluptatum, expeditissima, extraordinaria, grandis, satis grandis et satis impudens, hereditaria, immanis, patula, honesta, sordida, munda, acerba, propria in causa et in judicio collocata, inanis, incerta, infinita, ingens, innumerabilis, invidiosa, jucunda, acerba, levissima, magna, mediocris ad opinionem vulgi, tenuis, minor, modica ad opinionem alicujus, necessaria, parva, patria, pergrandis, permagna, tam plena, tam præclara, præsens, publica, privata, summa, tanta, vectigalis, universa. Pecuniæ alienæ, desperatæ, funestæ, ingentes, innumerabiles, inopinatæ repentinæque, publicæ, residuæ, tantæ, tam infinitæ. PHRAS. 1. **Pecuniæ multum sibi corrogat,** *il gagne beaucoup d'argent.* Multum pecuniæ ex commercio facit; multum illi ex metallis redit; nunc hac, nunc illa hereditatis portiuncula aspergitur, quanquam sat amplas opes fortuna ex dote conjugis ad eum transtulerit. Multum ille nummorum ex quæstu quotidiano conficit; ingentem pecuniam constat, cogit, congerit, construit, coacervat. Permagnam pecuniæ vim ex quæstu quotidiano redigit, capit, conciliat, parat sibi, domum avertit. 2. **Multum habet pecuniæ,** *il est très riche.* Argenti signati, argenti forma signati vis illi ingens est; ad magnam pecuniam venit; affluit, abundat pecunia; bene nummatus est; bene a pecunia paratus, instructus; re ampla, prolixa utitur; opibus floret, viget, pollet. Cf. **Dives.** 3. **Omnes artes novit pecuniam cumulandi,** *il connait tous les moyens de grossir son trésor.* Omnia pecuniæ parandæ rationes perspectas habet et exploratas; vias omnes emungendi argento homines probe tenet; conficiendæ pecuniæ articulos novit omnes. 4. **Pecuniæ publicæ valde parum est,** *le trésor public est dans un état déplorable.* Incredibiles angustiæ sunt pecuniæ publicæ; summa est difficultas ærarii; vix

ullum in numerato argentum habemus. In arcto res est propter ærarii angustias. 5. **Qui suas pecunias jam dissipavit, mox alienas adorietur,** *celui qui a dissipé sa fortune, essaiera bientôt de s'emparer de celle des autres.* Qui pecuniam suam per luxum effudit, dilapidavit, devoravit, comedit, adedit, exhausit, profudit; mox etiam publicam avertet, corripiet, depeculabitur; mox in fortunas alienas invadet. 6. (**Ex censu solvit pecuniam, ex capitali nihildum accepit,** VULG.), *il ne mange que ses intérêts, sans toucher à son capital.* De lucro, de sorde dat, nihil detrahit de vivo; nihil de vivo resecat; de capite nihil detrahit. USUS : Pecunia signata, proba, notæ legitimæ, *argent qui a sa valeur.* Pecunia, nummi adulterini, *monnaie fausse.* Pecunia præsens, numerata, *argent comptant.* Pecuniæ, nummi omnis notæ, *monnaies de toute valeur.* Pecuniam fenori dare, occupare, *prêter de l'argent à intérêts.* Pecuniam fenori sumere, accipere, *emprunter.* Pecuniam implicitam habeo et quæ cohæret cum aliorum pecuniis, *avoir de l'argent engagé dans une affaire.* Pecuniam repræsentare, *payer argent comptant.* Pecuniam permutatione repræsentare, *payer par un mandat.* Pecuniæ rationem conjunctim habere, *mettre de l'argent en commun.* Pecuniam supprimere, *détourner une somme d'argent.* Pecuniam civitatibus imperare, a civitatibus exigere, *lever, imposer des contributions.* Pecuniam solvere, dissolvere, *payer de l'argent à qqn, s'acquitter.* Pecuniam erogare, *donner de l'argent.* Pecuniam credere, *prêter.* Pecuniam numerare ab aliquo, *payer par l'entremise de qqn.* Pecuniam ex re aliqua redigere, *faire argent de qqche.* Effusio et dissipatio pecuniæ, *dissipation.* Pecuniam numeratam in præsentia non habeo; argentum in numerato non habeo, *je n'ai point d'argent comptant.* Cf. **Divitiæ.**

PĔCŪNĬĀRĬUS, a, um, *D'argent, pécuniaire.* USUS : Inopia rei pecuniariæ.

PĔCŪNĬŌSUS, a, um, *Riche en argent, riche, fortuné.* SYN. Bene nummatus, pecuniatus, qui multum habet in arca, qui in numerato multum habet. USUS : Vir copiis rei familiaris locuples et pecuniosus. Cf. **Dives.**

PĔCUS, ŏris, n. *Le bétail dans le sens collectif,* et **PĔCUS, ŭdis,** f. *Pièce de bétail isolée, animal, bête.* SYN. Armentum. EPITH. Apta hominibus ad vescendum, impurissima et intemperantissima, languida et tarda. Pecora æqualia, aliena, magis crebra, prope quotidiana, innumerabilia, leviora, magna, minora, multa, parva, propria, reliqua, tolerabilia. Pecudes expertes rationis, mutæ, multæ, reliquæ. USUS : Multitudo pecorum, partim ad vescendum, partim ad corpora vestienda. Agri depascuntur a pecoribus. Hæc impurissima et intemperantissima pecus, de homine improbo, *personne grossière, sotte ou sale; animal, brute, bête.*

PĔDĀLIS, e, gen. com. *Qui a un pied de long, de large, de tour, etc.* SYN. Pedis unius mensuram habens. USUS : Sol pedalis videtur, *le soleil nous semble avoir un pied de diamètre.*

PĔDĀRĬUS, a, um (subaud. **senator**), *Sénateur pédaire, c.-à.-d., subalterne, qui n'avait encore exercé aucune charge curule et qui n'avait pas voix délibérative.* SYN. Qui sententiam in senatu ipsi non dicunt, sed in aliorum sententiam pedibus eunt. USUS: Pedarii in eam sententiam summa voluntate iverunt, cucurrerunt.

PĔDES, ĭtis, m. *Celui qui va à pied, piéton.* PHRAS. **Peditem agere,** *être dans l'infanterie.* Pedibus stipendia facere; pedestria stipendia facere; pedibus merere. USUS : Peditum equitumque turmæ.

PĔDESTER, tris, e, *A pied, pédestre* USUS : Pedestres copiæ, *troupes d'infanterie* Pugna, statua pedestris.

PĔDĔTENTIM, *Pas à pas, lentement; peu à peu, graduellement.* SYN. Sensim, gradatim, sensim sine sensu, lento gradu. USUS : Sensim erit et pedetentim mutatio facienda.

PĔDISSĔQUA, æ, f. *Suivante, compagne.* SYN. Famula, ancilla. USUS : Divitiæ virtutis pedissequæ.

PĔDISSĔQUUS, i, m. *Suivant, valet de pied.* SYN. Famulus.

PĔDĬTĀTŬS, ūs, m. *Infanterie.* SYN. Pedestres copiæ. USUS : Equitatu, peditatu et pecunia instructus.

PEGMA, ătis, n. *Machine, échafaud; machine de théâtre.* SYN. Machinæ ligneæ.

PĒJĔRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Faire un faux serment, se parjurer.* SYN. Fidem et jurisjurandi religionem violo, negligo, relinquo; fidem jurejurando datam fallo; mendacii religione me obstringo. USUS : Conceptis verbis pejerare. Qui pejerat, ei credi postea, vel per plures deos juranti, non oportet. Cf. **Juro.**

PĒJOR, ōris, omn. gen. *Plus mauvais.* SYN. Deterior. USUS : Turpitudo pejor est quam dolor.

PĔLĂGUS, i, n. *La mer.* SYN. Mare.

PELLĬCIO, is, lexi, lectum, ere, a. *Séduire, enjôler, charmer.* SYN. Allicio, induco, invito, capio, delinio. USUS : Adolescentis animum pellexit omnibus irritamentis, quibus ætas illa capi ac deliniri solet, *il gagna ce jeune homme par tout ce qui peut séduire et charmer cet âge.* Cf. **Allicio, Traho.**

PELLIS, is, f. *Peau, cuir.* EPITH. Caprina. USUS: Pellis arietis inaurata. Sub pellibus hiemare.

PELLĪTUS, a, um, *Couvert d'une peau, d'une fourrure.* USUS : Pelliti patres.

PELLO, is, pĕpŭli, pulsum, ere, a. *Faire sortir, chasser, éloigner.* SYN. Depello, arceo, fugo, moveo, submoveo. ADV. Acriter, vehementius, privatim. PHRAS. 1. **Meretur urbe pelli**, *il mérite d'être chassé de la ville.* Dignus est, quem urbe pellamus, exterminemus, ejiciamus; quem tanquam pestem civitas evomat ac foras projiciat; qui e civium numero tollatur; urbe vi expellatur, extrudatur ; aras ac focos relinquere cogatur; de statione dimoveatur. Cf. **Exilium**. 2. **Hostem pepulimus**, *nous avons mis l'ennemi en fuite.* Hostes loco pulsi, statione dejecti; periculum audacia discussum est, ferro dejecti hostes et præcipites campo exacti. Vim oblatam vi fregimus et refutavimus; impetum ruentium retudimus, trepidos ex præsidiis deturbavimus; hostem primum in ruinam muri expulimus, dein impeditum et trepidantem deturbavimus, postremo fusum fugatumque in castra redegimus. USUS: Mœstitiam ex animo pellere. Species utilitatis ejus animum pepulit, *a fait impression sur lui.* Id aures hominum animosque pepulit. Nulla me insignis injuria pepulit.

PELLŪCENS, entis, omn. gen. *Transparent, diaphane.* SYN. Pellucidus.

PĒNĀRĬUS, a, um, *De provisions, de vivres.* USUS: Cella penaria, *cellier aux provisions de bouche.*

PĔNĀTES, ium, m. pl. *Pénates, dieux tutélaires de la famille et de l'État.* SYN. Dii patrii, lares, foci. EPITH. Patrii familiaresque, penetrales, incurvi. USUS : Penates patrii ac familiares mei. Exterminare aliquem a diis suis penatibus.

PENDĔO, es, pĕpendi, ere, n. *Pendre, être suspendu.* SYN. Suspensus sum; hæreo. ADV. Aliunde, diutius, vehementer, valde. PHRAS. 1. **Ex hoc pendent omnia**, *tout dépend de là.* Cardo rei in hoc volvitur, vertitur; hoc caput rei est; suspensæ sunt totius consilii rationes. USUS : 1. Qui ex imperitorum sermone pendet, in magnis viris non est habendus. Salus nostra ipsa exigua pendet. Ex unius vita pendet omnium. E Bruto pendet respublica. Ex alieno consilio, nutu, levitate, ex fortuna pendere. Suspensum incertumque obscura spe, et cæca exspectatione pendere. Aptas habere a DEO suspensasque vitæ rationes, neque ex incertis hominum consiliis pendere. Quam laudem sapientiæ statuo esse maximam, non aliunde pendere nec extrinsecus aut bene aut male vivendi suspensas habere rationes, *cette gloire que donne la sagesse est la plus grande de toutes, elle est indépendante, etc.* 2. **Hæreo, dubito**, *être incertain, indécis, flottant.* Vehementer animi pendeo de te. Exspectando et desiderando vehementer animis pendemus, cruciamur, angimur.

PENDO, is, di, sum, ere, a. *Peser; examiner.* SYN. Æstimo; solvo. USUS : 1. Rem vobis proponam, vos eam suis ponderibus penditote. 2. **Solvo, do**, *compter, payer.* Pendere alicui pecuniam, vectigal, usuram. 3. **Luo**, *payer, être puni.* Maximas pœnas meæ temeritatis pendo.

PENDŬLUS, a, um, * *Pendant, suspendu.* SYN. Pensilis.

PĒNE, *Presque, à peu près, peu s'en faut.* SYN. Prope; nihil propius est factum quam ut, etc. Parum aberat quin, etc. USUS : In hoc oratori poeta pene par.

PĔNES, *En la possession, au pouvoir de.* SYN. In manu, in potestate. PHRAS. **Penes te est**, *cela est en votre pouvoir.* In tua positum est diligentia et auctoritate; tui est arbitrii ; per te stat ; in tua manu ac potestate est. USUS : Rerum omnium potestas penes Cæsarem est. Penes illum est laus summa eloquentiæ.

PĔNĔTRĀBĬLIS, e, gen. com. * *Qui peut être percé, pénétrable.* SYN. Quod facile penetrat. USUS : Penetrabile boreæ frigus, *le froid pénétrant du nord.*

PĔNĔTRĀLIS, e, gen. com. *Intérieur, retiré, secret.* SYN. Loca interiora domûs *vel* templi. USUS : Abditi et penetrales foci.

PĔNĔTRO, as, avi, atum, are, a. et n. 1. a. *Faire entrer, faire pénétrer.* 2. n. *Pénétrer, entrer, s'introduire.* SYN. Pervado, pertingo, permano, serpo. PHRAS. 1. **Rerum tuarum gloria ad remotissimas gentes penetravit**, *la renommée de vos belles actions a pénétré jusqu'aux nations les plus reculées.* Oras omnes pervasit; ad gentes orbis terrarum ultimas permanavit. Nulla est remotissimarum gentium, quæ rerum tuarum gloriam fama non acceperit. Cf. **Fama, Gloria**. 2. **Ea res alte in animum penetravit**, *cette chose est entrée profondément dans l'esprit.* Ea res alte in animum descendit; perculit graviter animum ea cogitatio; effodit animum ea cogitatio. USUS : Ad urbes sedesque barbarorum penetravimus. Nulla est tanta ingenii acies, quæ in cœlum penetret. Nulla res magis penetrat in animos. Per angustias faucium penetravit.

PĒNĬCILLUM, i, n. et **PĒNĬCILLUS**, i, m. *Pinceau.* USUS : Pingam rem coloribus et penicillo meo.

PĔNĬTUS, *Entièrement, complètement.* SYN. Prorsus, omnino, plane, ex omni parte, perfecte, usquequaque, funditus, ab imis unguibus usque ad verticem summum. USUS : 1. Me tibi totum penitus commendo et trado. Penitus rem intelligo. 2. **Interius**, *intérieurement, à l'intérieur, à fond.* Aurum penitus abditum. Ea penitus animis vestris mandate. Periculum inclusum penitus in medullis et

visceribus reipublicæ. Penitus reconditum, defixum, defossum. Cf. **Omnino.**

PENNA, æ, f. *Plume; au pl. ailes.* SYN. Pinna. EPITH. Levissima; geminæ, tremebundæ. USUS : Aves pullos pennis fovent.

PENNĀTUS, a, um, *Emplumé, ailé.*

PENSĬLIS, e, gen. com. *Pendant, suspendu.* SYN. Pendulus.

PENSĬO, ōnis, f. *Action de peser, poids, charge; payement; impôt.* SYN. Merces, vectigal. EPITH. Exigua. USUS : Erat ea pecunia tribus pensionibus solvenda. Pensio prima est Calendis Januarii. Pensio exsoluta est ante diem. Pensionem debere, exigere.

PENSĬTO, as, avi, atum, are, a. *Peser avec soin; payer.* SYN. Pendo. USUS : Vectigalia nobis pensitant.

PENSO, as, avi, atum, are, a. *Peser, apprécier, juger.* USUS: Pensare officiis et operis id quod violatum est. Cf. **Compenso.**

PENSUM, i, n. *Tâche, devoir, fonction.* USUS : 1. Pensum exigere, conficere, absolvere. 2. Pensi nihil esse; pensi nihil habere, **nihil curare,** *n'attribuer aucune valeur à une chose, n'en faire aucun cas, ne s'en point soucier.*

Pentecoste, es, f. *Pentecôte.* Dies divini Spiritus adventu ad memoriam celebris ac festa. Dies a triumphali Christi in vitam reditu quinquagesima. Dies Divini Spiritus in terras delapsi memoria venerabilis. Dies quam Divini Spiritus, ignitarum linguarum specie delapsi, adventus augustam totoque orbe celeberrimam reddidit.

PĒNŬLA, æ, f. *Pénule, manteau de laine rond et fermé, qui couvrait tout le corps et dont on se servait dans les voyages par le mauvais temps.* SYN. Pallium pro itinere.

PĒNŬLĀTUS, a, um, *Vêtu d'une pénule, en manteau.* SYN. Penula indutus, amictus.

PĒNŪRĬA, æ, f. *Manque, disette, pénurie.*)(**Copia.** USUS : Penuria magna est doctorum virorum. Cf. **Pauper, Paupertas.**

PĒNŬS, ūs, et i, m. et f. *Provisions de bouche, vivres, comestibles.* USUS : Penates a peno ducto nomine. Est enim omne, quo vescuntur homines penus, *tout ce qui sert à nourrir l'homme s'appelle* penus.

PER, *Par, à travers, par-dessus, etc.* USUS : 1. **Ratione modi, auxilii:** Per scelus, vim, metum, amicitiam, simulationem aliquid agere. Per malitiam, fraudem, impudentiam; per ludum et negligentiam; per risum et jocum. Per se, per amicos aliquid efficere. Per litteras colloqui, supplicare. 2. **Ratione loci et spatii:** Quasi per caliginem ea videbam. Per tuum latus me petebant. 3. **Ratione concessionis:** Hoc neque per leges, neque per naturam fas est, per me quidem licebit. 4. **Culpa** *vel* **gratia:** Si per valetudinem potes, naviga. Per auspicia non licebit. Gratiam per hanc causam mihi conciliari; per gratiam contendere aliquid ab aliquo. Per beneficium concedere aliquid. 5. **Prætextu :** Per fidem fallere; per simulationem amicitiæ prodere aliquem. 6. **Jurandi modo:** Per omnes deos; per fortunam populi Romani jurare. 7. **Ratione temporis:** Per idem tempus. Per hiemem iter facere. Per ætatem nondum satis firmus. 8. **In compositis significationem sæpe auget,** *en composition, per sert ordinairement à renforcer l'idée principale:* Perabsurdus, *très absurde.* Peracer, *très pénétrant.* Peracerbus, *très aigre, très désagréable.* Peracutus, *très perçant.* Peradolescens, *tout jeune encore.* Perangustus, *très étroit.* Perappositus, *très convenable.*

PER SE, *Par soi-même, sans secours étranger.* SYN. Ex se, suo nomine, suis viribus, sua sponte, sua natura, a natura propter se; suo Marte. USUS : Per se, nullo adjuvante rem confecit. Amicitia per se et propter se est expetenda.

PĔRACTĬO, ōnis, f. *Achèvement, fin, terme.* SYN. Finis, extremum. USUS : Senectus peractio ætatis est, tanquam fabulæ.

PĔRĂGO, is, ēgi, actum, ere, a. *Mener à terme, achever, terminer; traverser, percer.* SYN. Perficio, perpetro. USUS : Consulatum, fabulam peragere. Peracto ac perpetrato sacrificio, prœlio, conjugio. Cf. **Perficio.**

PĔRĂGRĀTĬO, ōnis, f. *Action de traverser, de parcourir.* SYN. Percursatio. USUS: Peragratio itinerum.

PĔRĂGRO, as, avi, atum, are, a. *Parcourir, traverser, explorer.* SYN. Pedibus obeo, lustro, concurso. USUS : Infinitas regiones, quarum nulla esset ora, nulla extremitas, mente peragrare, *parcourir en esprit.* Peragrare orbem terrarum. Cf. **Iter, Proficiscor.**

PĔRAMBŬLO, as, avi, atum, are, a. *Parcourir, traverser.* USUS : Rura perambulare.

PĔRĂMANS, antis, partic. v. amo. *Qui aime beaucoup.* USUS : Homo nostri peramans.

PĔRBACCHOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Faire des orgies.* SYN. Bacchor.

PĔRCALLĔSCO, is, ŭi, ere, n. et a. 1. n. *S'endurcir.* 2. a. *Apprendre, savoir à fond.* SYN. Obduresco. USUS : Sed jam usu obduruerat et percalluerat civitatis incredibilis patientia, *la patience des citoyens s'était endurcie, et l'habitude de souffrir avait produit l'insensibilité.* Si usum rerum percallueris, nihil te effugiet, *pour peu que vous ayez de pratique et d'expérience, rien ne vous échappera.*

PĔRCĔLĔBRO, as, avi, atum, are, a. *Répéter très souvent qqche.* SYN. Maxime divulgo. USUS : Audita et pervulgata et percelebrata sermonibus res est. Cf. **Celebro.**

PERCELLO, is, culi, culsum, ere, a. *Frapper, ébranler, épouvanter.* PHRAS. Is nuntius vehementer me perculit, *cette nouvelle m'a fortement frappé.* Ejus rei mentio vocem mihi debilitavit, mentem dolore impedivit; accepto eo nuntio frangi animum, affligi, debilitari sentiebam; nec lingua nec mente consistere poteram; exanimatus dolore, alienatus metu luctuque, mutus fractusque malis ingemui. Cf. Terreo. USUS: Hæc te vox non perculit? non perturbavit? *Cette voix ne t'a pas épouvanté, elle ne t'a pas glacé?* Quos repentina aliqua vis ac tempestas perculit, afflixit, avertit exsultantes. Perculsis instare. Perculsa jam diu et afflicta Græcia.

PERCENSEO, es, ŭi, ere, a. *Passer en revue, compter.* SYN. Recenseo, percurro. USUS: Quis tua merita numerando percenseat?

PERCEPTĬO, ōnis, f. *Récolte; notion, connaissance.* SYN. Collectio, comprehensio. EPITH. Firma animi ad aliquid, inchoata. USUS: Fructuum perceptio.

PERCĬPĬO, is, cēpi, ceptum, ere, a. *Sentir, ressentir.* SYN. Capio. ADV. Bene, celeriter, diligenter, expedite, extrinsecus, plane, recte, summatim, tarde, penitus, assidue, necessario. USUS: 1. Luctum percipere. Omnia nomina percipere. Percipere et condere fructus. Disciplinas omnes percipere. 2. Assequor, intelligo, *comprendre, saisir.* Aliquid animo percipere, memoria custodire. Artis præcepta, consilium cognoscere atque percipere. Cf. Intelligo, Capio.

PERCĪTUS, a, um, *Éveillé, mis en mouvement, excité.* SYN. Concitatus, incitatus. USUS: Animo irato ac percito aliquid facere, *dans un transport de colère.*

PERCOMMŎDĒ, *Très commodément, très bien, fort à propos.* SYN. Valde commode, opportune. USUS: Sive casu accidit, sive consilio, percommode factum est.

PERCONTĀTĬO, ōnis, f. (Percunctatio), *Question, information, interrogation.* SYN. Interrogatio. EPITH. Finitima alicui, servilis. USUS: Aliquid non percontatione quæsitum, sed dolore expressum.

PERCONTOR (percunctor), aris, atus sum, ari, d., a. et n. *S'enquérir, s'informer; questionner, interroger.* SYN. Quæro, sciscitor. USUS: Deinde ille me de repubica percunctatus est. Cf. Quæro.

PERCRĒBESCO, is, crēbŭi, escere, n. *Devenir très fréquent, se multiplier; se répandre, se divulguer.* SYN. Increbesco, divulgor; in ore et sermone omnium esse incipio. ADV. Omnino. USUS: Ea opinio sermone omnium percrebuit. Fama de tua egregia in rempublicam voluntate percrebescit. Cf. Rumor, Fama.

PERCŬPĬO, is, ere, a. *Désirer fort, avoir grande envie.* SYN. Valde cupio. Cf. Cupio.

PERCURRO, is, curri, cursum ere, a. et n. *Courir à travers, traverser en courant, parcourir.* SYN. Percenseo, obeo, strictim attingo, breviter decurro. ADV. Brevi, valde, breviter. USUS: Oratione aliquid percurrere. Multa animo, plura legendo percurrit. Ad aliquem percurrere, *voler vers qqn.*

PERCURSĀTĬO, ōnis, f. *Course, tournée dans.* SYN. Peragratio. EPITH. Præclara.

PERCURSĬO, ōnis, f. *Revue rapide.* USUS: Propter animi multarum rerum brevi tempore percursionem, *à cause de la facilité qu'a l'âme de parcourir en un instant une foule d'objets.*

PERCURSO, as, avi, atum, are, a. et n. *Parcourir, traverser.* USUS: Latronum modo percursant totis finibus nostris.

PERCUSSĬO, ōnis, f. *Action de frapper, coup.* USUS: Digitorum percussione heres fieri possum. Aptæ numerorum percussiones, *mesure (t. de musique).*

PERCUSSOR, ōris, m. *Meurtrier, assassin.* SYN. Interfector. USUS: Percussorem immittere in aliquem.

PERCŬTĬO, is, cussi, cussum, ere, a. *Frapper.* SYN. Ferio, cædo. USUS: 1. Aliquem lapide, gladio, securi percutere. Fulmine percussus interiit. 2. TRANSL. Percussit animum ea cogitatio. Percutere fœdus cum aliquo, *frapper, c-à-d., conclure une alliance, un traité, (parce qu'à cette occasion on immolait une victime).* Cf. Verbero, Ictus, Fustis.

PERDISCO, is, dĭdĭci, ere, a. *Apprendre à fond.* ADV. Diligenter, necessario res controversas, omnino, nunquam. USUS: Hic locus totus est perdiscendus, *il faut étudier à fond tout ce passage.* Cf. Disco.

PERDĪTĒ, *En homme perdu, très mal.* SYN. Flagitiose, nequiter. USUS: Perdite se gerere.

PERDĪTOR, ōris, m. *Destructenr; fléau, peste.* USUS: Perditor et vexator reipublicæ est, qui servator et custos esse debuerat.

PERDĪTUS, a, um, *Dépravé, perverti, pervers.* SYN. Profligatus. USUS: Nihil potest fieri miserius, perditius, fœdius. Homo profligatissimus, perditissimus, dissolutissimus. Obrutis, adversis, amissis ac perditis rebus omnibus. Scelere et egestate perditus. Cf. Sceleratus, Nequam.

PERDĬU, *Pendant très longtemps.* SYN. Valde diu. USUS: Si in Epirum irem, perdiu nihil eram auditurus. Cf. Diuturnus.

PERDO, is, dĭdi, dĭtum, ere, a. *Perdre, ruiner, détruire, dissiper.* SYN. Amitto, deperdo, jacturam rei facio, damnum facio, detrimentum facio vel accipio, damni aliquid contraho.)(Lucror, sustineo, recipio, recupero. PHRAS. 1. Omnia perdidi, *j'ai tout*

perdu. Naufragium feci rei familiaris; nihil mihi est reliqui; fortunæ omnes meæ afflictæ, eversæ, profligatæ sunt; omnes et industriæ et fortunæ fructus consumpti sunt; nihil ex omnibus commodis et ornamentis retineo; nihil jam fortuna opum mihi reliquum fecit; evertit me bonis omnibus fortuna; oppressæ jacent fortunæ iniquitate opes meæ omnes; libertas veniit; pristinæ fortunæ status concidit; omnia ad perniciem profligata sunt, atque perdita. 2. **Patriam ipse suam perdere ac evertere molitur,** *il cherche à ruiner et à anéantir sa patrie.* Labes est ac pernicies civitatis pestisque importunissima; ad excisionem, inflammationem, eversionem patriæ sua consilia dirigit omnia; exitum patriæ comparat; ad disperditionem urbis se accingit; vastitati ista omnia jam dudum addixit; depopulationem ac vastitatem tectis nostris omnibus agrisque illaturus videtur. Hanc tam tetram, tam horribilem tamque infestam reipublicæ pestem urbs hæc praclarissima vix effugiet. Hunc tam infestum patriæ suæ civem per omnes reipublicæ partes, tanquam aliquam calamitosam tempestatem pestemque pervasurum video, qui statum civitatis funditus evertat, rempublicam profliget, bona fortunasque omnium nostrum dissipet ac disperdat. Cf. **Amitto, Everto, Evanesco, Destruo.** USUS : 1. Operam perdere, *perdre sa peine.* Filium, oculos, causam, tempus perdere. 2. **Everto, disperdo, profligo,** *détruire, ruiner, anéantir.* Jupiter urbes delevit, fruges perdidit. Patriam, cives suos perdere.

PERDŎCĔO, es, ŭi, doctum, ere, a. *Instruire à fond, enseigner complètement.* SYN. Edoceo. Cf. **Doceo.**

PERDŪCO, is, duxi, ctum, ere, a. *Conduire qqn ou qqche quelque part.* USUS : Vallum, murum in certam altitudinem perducere. Aliquem ad suam sententiam, ad conditiones certas perducere. Vitam ad centesimum annum perduxit. Hæc vitæ ratio facile ad honores perduxit. Ajacem contemptus ad furorem et mortem perduxit. Cf. **Duco.**

PERDUCTOR, ōris, m. *Conducteur, introducteur.* SYN. Qui vel invitum ducit.

PERDŬELLĬO ōnis, f. *Crime d'État, crime de haute trahison.* SYN. Crimen imminutæ Majestatis. USUS : Actionem, judicium perduellionis alicui intentare. Cf. **Rebellis, Seditiosus.**

PERDŬELLIS, e, gen. com. *Ennemi de l'État, coupable de haute trahison.* SYN. Hostis patriæ, qui Majestatem minuit. Cf. **Hostis.**

PERDŪRO, as, avi, atum, are, n. *Durer, persister.* SYN. Usque ad finem duro. Cf. **Duro.**

PĔRĔDO, is, ēdi, ēsum, ere, a. *Dévorer, ronger, miner.* USUS : Lacrimæ genas peredunt.

PĔRĔGRE, *En pays étranger, à l'étranger.* SYN. In peregrinatione, foris.

PĔRĔGRĪNĀBUNDUS, a, um, * *Qui court le monde, qui voyage dans tous les pays.* USUS : Nec peregrinabundum, neque circa amœnas terras vagantem ducem.

PERĔGRĪNĀTĬO, ōnis, f. *Voyage lointain, pérégrination.* USUS : Omne tempus in peregrinatione consumpsit, *il passa tout son temps en voyages, à voyager.*

PERĔGRĪNĀTOR, ōris, m. *Grand voyageur, qui aime les voyages.* SYN. Peregrinabundus.

PERĔGRĪNĬTAS, ātis, f. *Le goût étranger, le ton étranger, les manières, les mœurs étrangères.* USUS : Infusa in urbem morum, linguæ, vestium, verborum peregrinitas. Cf. **Novitas.**

PERĔGRĪNOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Voyager à l'étranger; aller en voyage.* SYN. Peregrinus sum, peregre ago. ADV. Delicate, inepte, late, longe. PHRAS. 1. **Libenter peregrinatur,** *il aime à voyager.* Volupe est homini terras alias lustrare, terra marique vagari, terras ultimas peragrare, cœlum crebris peregrinationibus mutare, urbem omnem crebris itineribus pererrare. 2. **Lauretum peregrinatus est,** *il fit un pèlerinage à Lorette.* Religionis causa Lauretum profectus est; sacram peregrinationem obiit; ædem DEI Parentis Virginis, quæ Laureti summa religione colitur, voti solvendi causa adiit. Cf. **Locus.** USUS : Tu solus hospes in hac urbe versaris? an aures tuæ et oculi peregrinantur in hoc tam pervagato civitatis sermone? Longe lateque Asia tota peregrinari. Mihi videris Latine docere philosophiam, et ei quasi civitatem dare, quæ quidem adhuc peregrinari Romæ videatur, *on dirait que tu apprends à la philosophie à parler notre langue, et que tu lui donnes en qque sorte le droit de cité parmi nous, à elle qui jusqu'ici paraissait étrangère dans Rome.* Cf. **Iter, Proficiscor.**

PERĔGRĪNUS, a, um, *Étranger.* SYN. Advena, hospes, externus, alienus.)(**Civis, Incola.** PHRAS. **Peregrinos benigne excipere convenit,** *il faut bien traiter les étrangers.* Advenas, exteros, hospites; eos qui absunt a patria, domo; qui procul ab amicis et affinibus; qui non sunt ejusdem linguæ, gentis, nationis, comiter accipere et amplecti decet. USUS : Homo peregrinus ex ultimis terris deductus. Orator in nulla facultate rudis, tiro, peregrinus et hospes esse debet, *étranger, novice dans qqche.* Verba ista peregrinum aliquid olent, redolent, sonant.

PĔRENDĬE, *Après demain.* SYN. Perendino die. USUS : Hodie, cras, perendie.

PĔRENDĬNUS, a, um, *Du surlendemain.* USUS : Statuere non possumus, utrum diem tertium, an perendinum dici oporteat.

PĔRENNIS, e, gen. com. *Durable, continuel, perpétuel.* SYN. Perpetuus, continuus, jugis, continuatus. USUS : Idem pristinus ac perennis meus erga te est animus. Perennis ac profluens loquacitas. Sermo nullus unquam de ullo perennis fuit. Fons perennis. Cf. **Æternus.**

PĔRENNĬTAS, atis, f. *Durée continue, perpétuité.* SYN. Perpetuitas. USUS : Fontium gelidæ perennitates. Cf. **Æternitas.**

PĔRĔO, is, ĭi (īvi), ĭtum, ire, n. *Mourir, périr.* SYN. Intereo. ADV. Certe, crudelissime, fœde, funditus, necessario, plane, præclare, prorsus, tacite occulteque, turpiter. PHRAS. 1. **Perimus omnes**, *nous mourons tous.* Capti et deleti sumus; assumpti sumus; occidimus; conclamata salus est; conclamatum est de nobis. Cf. **Actum est.** 2. **Pereant necesse est omnia, nisi succurras**, *tout périra nécessairement, si vous n'y apportez remède.* Omnia ad exitium præcipitia sunt; omnia ad interitum ruant, necesse est, nisi succurras. Tabescendum nobis in ista calamitate est; ruere ac deflagrare omnia, necesse est, nisi opem feras. 3. **Res mortales omnes cito pereunt**, *les choses d'ici-bas périssent bien vite.* Fides artesque concidunt; voluptates corporis fluunt; forma corporis fluxa est atque fragilis; mores ipsi eunt præcipites, defluunt, declinant. 4. **Pereant opes, dum virtus salva sit**, *que la fortune soit détruite, pourvu que la vertu demeure.* Res istæ pedibus trahantur, concidat auctoritas, cætera fortunæ præsidia fluant, occidant, dilabantur, dum virtus salva sit. 5. **Rei gerendæ opportunitas periit**, *le moment favorable pour faire cette chose est passé.* E manibus emissa est, delapsa est; rei gerendæ occasio amissa, dimissa est. USUS : Tuo vitio peribis. Tanta pecunia; oleum ac opera nobis periit. Cf. **Intereo, Perdo.**

PĔRERRO, as, avi, atum, are, a. * *Errer à travers, parcourir, visiter.* USUS : Omnem locum pererrat.

PERFECTĒ, *D'une manière complète, parfaitement.* SYN. Absolute, plene, cumulate, ex toto. USUS : Oratio perfecte erudita et diserta. Nihil nisi perfecte, nisi cum summa venustate agebat Roscius.

PERFECTĬO, ōnis, f. *Perfection.* SYN. Absolutio.)(**Inchoatio, adumbratio, susceptio.** USUS : Tantum abes a perfectione magnorum operum, ut fundamenta nondum jeceris. Hance ego absolutionem perfectionemque in oratore desidero. Virtus a susceptione prima, non a perfectione est judicanda. Perfectio atque absolutio optimi est difficilis in omnibus rebus, *la perfection est difficile en toutes choses.*

PERFECTOR, ōris, m. *Celui qui perfectionne.* USUS : Stilus perfector dicendi et magister.

PERFECTUS, a, um, *Parfait, achevé, accompli.* SYN. Absolutus, plenus, completus, expletus, cumulatus, elaboratus, expolitus, perpolitus, maturus, expletus omnibus partibus, quod habet omnes numeros, cui nihil deest, cui nihil addi possit; quod omnes numeros obtinet, continet; omnibus numeris absolutus, perfectus expletusque omnibus numeris. PHRAS. (**Est vir perfectus**, VULG.), *c'est un homme parfait, accompli.* Vir est perfectæ cumulatæque virtutis; cujus vita omnibus virtutibus expleta; vir est, in quo summa sunt omnia, in quo videas expletam formam virtutis ac honestatis; exemplum fidei, Religionis, pietatis, cujus virtus omnibus numeris partibusque perfecta et expleta est. USUS : Perfectus orator, cui nihil deest. Præclare inchoata multa, nondum perfecta et maturitatem adepta. Illud, cui addi nihil possit, summum et perfectissimum judico, *ce que je regarde comme le plus haut point de la perfection.*

PERFĔRO, fers, tŭli, lātum, ferre, a. *Supporter, souffrir, endurer* SYN. Perpetior, tolero. ADV. Diligentius, attentius, placidissime omnia. USUS : 1. Impetum et crudelitatem hostium, molestias amicorum perferre. 2. Legem aliquam perferre, *porter une loi.* 3. Litteras, jussa, nuntium, mandata alicujus ad aliquem perferre, *porter, apporter une nouvelle, annoncer.* Cf. **Patior, Tolero.**

PERFĬCĬO, is, fēci, fectum, ere, a. *Achever, accomplir, perfectionner.* SYN. Absolvo, conficio, transigo, efficio, perago, extrema persequor, absolutionem rei alicujus perficio, perpolio. Munus susceptum expleo.)(**Attingo, inchoo.** ADV. Callide, caste, nihil, perspicue, omnino, rite nihil, aliunde, commodius rem, plane. PHRAS. 1. **Librum nondum perfeci**, *je n'ai pas encore mis la dernière main à mon ouvrage.* Nondum operi ultima manus accessit; affectum habeo librum, nondum perfectum. Nondum perpolivi, elaboravi, elimavi rudem adhuc et informem ingenii partum. 2. **Nondum perfeci quæ cogitaveram**, *je n'ai pas encore réalisé mes projets.* Nondum ad exitum deduxi cogitata mea; nondum exædificavi, quod institui; nondum pertexui, quod exorsus sum. Cf. **Absolvo, Finio.** USUS : Cogitata, instituta, inchoata, poema perficere.

PERFĬDĬA, æ, f. *Mauvaise foi, perfidie, trahison.* SYN. Fraus, destitutio. EPITH. Similis, summa, tanta. USUS : Illius perfidia deceptus, circumventus sum. Perfidiæ suspicionem fugere. Illud non ejus imprudentiæ, sed perfidiæ assignandum est. Cf. **Infidelitas.**

PERFĬDĬŌSĒ, *Sans foi, perfidement.* SYN. Fallaciter.

PERFĬDĬŌSUS, a, um, *Sans foi, déloyal, perfide.* SYN. Perfidus, insidiosus, fallax, improbus. ADV. Æque et nefarius.

PERFĬDUS, a, um, *Perfide; qui viole sa foi, sa parole.* SYN. Perfidiosus, qui fidem et officium prodit. USUS : Si de fide societas colitur, perfidus est, qui socium prodit. Aliud agentes, aliud simulantes, perfidi, improbi, malitiosi sunt, *tous ceux qui font une chose et enseignent une autre (qui mettent en contradiction le fait et l'apparence), sont faux, méchants, pervers.* Cf. **Decipio, Infidelis.**

PERFLĀBĬLIS, e, gen. com. *Aéré, exposé à l'air.* USUS : Locus vento perflabilis.

PERFLO, as, avi, atum, are, a. *Souffler à travers, traverser de son souffle.* SYN. Venti terras perflant.

PERFLŬO, is, xi, ere, n. *Couler à travers, couler, passer.* USUS : Charta perfluit, *le papier boit.* Plenus est rimarum, hac illac perfluit, *il est plein de fissures et il coule de toutes parts; il ne peut garder un secret.*

PERFŎDĬO, is, fōdi, fossum, ere, a. *Percer en creusant, percer, ouvrir.* SYN. Perforo, perfundo, perfringo. ADV. Impune. USUS : Parietes perfodere.

PERFŎRO, as, avi, atum, are, a. *Transpercer, percer de part en part.* SYN. Perfodio, patefacio. USUS : Navem, murum perforare.

PERFRĬCO, as, cŭi, cātum et ctum, are, a. *Frotter, enduire.* USUS : Frontem perfricare, pudorem ponere, *se frotter le front, la face, pour en chasser la pudeur, se faire un front d'airain.* Perfrictæ frontis homo. Cf. **Impudens.**

PERFRINGO, is, frēgi, fractum, ere, a. *Briser entièrement, rompre, casser.* SYN. Infringo, effringo, labefacto. PHRAS. **Portas perfringere,** *enfoncer les portes.* Moliri obices portarum; portarum claustra effringere, refringere. Moliri portas; foribus exitium afferre. Cf. **Janua.** USUS : Leges devincere ac perfringere. Obstantes hostium cuneos vi ac virtute perfregit. Perfringere ac labefactare bonorum conspirationem. Cf. **Frango.**

PERFRŬOR, ĕris, itus sum, frŭi, d. *Jouir, goûter avec délices.* SYN. Fruor, utor, potior. ADV. Mirifice. USUS: Otio, lætitia, sapientiæ laude perfrui, pasci, delectari. Cf. **Fruor, Delector.**

PERFŬGA, æ, m. *Déserteur, transfuge.* SYN. Transfuga. Cf. **Desertor.**

PERFŬGĬO, is, fūgi, ere, n. *Se réfugier, chercher un refuge.* SYN. Transfugio ad hostes; confugio.

PERFŬGĬUM, ĭi, n. *Lieu de refuge, asile, refuge.* SYN. Portus, præsidium, arx, asylum, receptus. EPITH. Commune, desperatissimum, honestum, melius, paratum, paratius, postremum, præsens, sanctum, tutum, oratorium, unum. USUS : Fortunæ alicujus jactatæ ac naufragæ perfugium præbere. Hoc unum nobis perfugium, hæc spes, hoc solatium omnium laborum ac sollicitudinum nobis superest. Perfugio uti. Improbis omnia perfugia obstruere. Omni perfugio malos excludere. Cf. **Præsidium, Confugio.**

PERFUNCTĬO, ōnis, f. *Exercice, accomplissement.* USUS : Laborum, honorum perfunctio, *l'accomplissement des travaux, l'exercice des emplois publics.*

PERFUNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Inonder, remplir de qqche, combler.* SYN. Respergo. USUS : Hæc res animum meum summa suavitate, voluptate, horrore, religione perfudit. Quis me horror perfudit?

PERFUNGOR, eris, nctus sum, gi, d. *Accomplir, remplir, s'acquitter.* SYN. Exantlo, fungor, utor, defungor. USUS : Laboribus, bello, magistratu, muneribus, periculis perfungi. Cf. **Fungor, Facio.**

PERGO, is, perrexi, perrectum, ere, a. et n. 1. a. *Continuer qqche, poursuivre, achever.* 2. n. *Aller, venir, marcher.* SYN. Eo, iter facio, tendo, peto, contendo, sequor, continuo, insisto, cursum teneo. ADV. Cursim, longius, porro, protinus, recte. USUS : Perge, confice quod superest viæ. Pergam et insequar longius. Perge porro. Perge ad reliqua. Perrexit illi obviam.

PERGRÆCOR, aris, ari, d. *Vivre à la grecque, mener joyeuse vie.* SYN. Epulis et potationibus inservio.

PERHĬBĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Dire, rapporter, déclarer.* SYN. Dico, aio, fero. ADV. Vulgo. USUS : Summa, ut vos quidem perhibetis, injuria affecti estis. Plato Socratis auditor fuisse perhibetur.

PERHORRESCO, is, rŭi, ere, n. et a. 1. n. *Frémir d'horreur.* 2. a. *Frissonner, trembler devant qqn, le redouter fort.* SYN. Exhorresco, pertimesco. ADV. Valde. USUS : Nemo est, qui hos non oculis fugiat, auribus respuat, animo aspernetur, recordatione ipsa perhorrescat. Non solum animo commoveor, sed perhorresco. Fugam puerorum et vexationem virginum Vestalium perhorresco. Cf. **Horreo.**

PĔRĬCLĬTĀTĬO, ōnis, f. *Essai, épreuve, expérience.* SYN. Experientia. USUS : Multarum herbarum utilitates longinqui temporis usu ac periclitatione percepimus. Cf. **Experior.**

PĔRĬCLĬTOR, aris, atus sum, ari, d. a. et n. *Essayer, mettre à l'épreuve; être en péril, menacé, exposé.* SYN. In discrimine, in periculo sum, periculum adeo, in discrimine versor; periculum facio, experior, tento. PHRAS. 1. **Periclitaris graviter,** *vous êtes dans un grand danger.* Grave tibi impendet, imminet periculum; res tua, salus tua hic agitur; fortunæ tuæ periclitantur; res tua periculum subit; in periculum adducitur, venit gravissimum; in discrimen venit salus tua; in discrimen adducitur. 2. **Res tuæ non minus quam meæ**

periclitantur, *vos affaires comme les miennes courent des risques.* Eodem loco res tuæ sunt ac meæ; in eadem fortuna versantur res utriusque nostrum; in eadem mecum navi es; partem periculi sustines; eadem tuis quæ meis fortuna imminet, impendet; eadem utrumque nostrum fortuna manet, urget. Pari sumus conditione; par, similis, eadem, non dissimilis, non dispar utriusque nostrum est conditio; non minus de tua re agitur; haud melius tecum agitur; haud meliore res tuæ fortunæque loco sunt ac meæ. USUS: Non est in uno homine periclitanda salus reipublicæ. Periclitantur jura et vita omnium. 2. **Experior,** *essayer, éprouver, expérimenter.* Belli fortunam periclitari. Omnia circumspicere, vires suas periclitari. Cf. **Periculum.**

PĔRĪCŬLŌSĒ, *Dangereusement, avec danger, risque.* SYN. Cum periculo. USUS: Periculose ægrotare, navigare.

PĔRĪCŬLŌSUS, a, um, *Dangereux, périlleux, menaçant.* SYN. Lubricus, anceps, non procul a periculo, formidolosus. USUS: Periculosa, turbulenta ac temeraria consilia. Periculosa res, plena aleæ, anceps ac cum præsentissimo discrimine conjuncta. Cf. **Periculum.**

PĔRĪCŬLUM, i, n. *Danger, péril.* SYN. Discrimen, dimicatio; experimentum. EPITH. Alienum, certum, commune, incertum, domesticum, extremum, gravius, honestissimum, non legitimum, magnum, minimum, perspicuum, præsens, proprium, publicum, perpetuum, simile, sordidissimum, summum, tantum. Pericula asperrima, dubia, vitæ gravissima, integerrima et maxima, levia, magna et imprudentia, minora, multa, plura, præcipua, propria, quotidiana, recentia, repentina, subita, summa, tanta tamque improvisa. PHRAS. 1. **In summum periculum me conjecit,** *il m'a jeté dans le plus grand danger.* In capitis periculum me vocavit, adduxit, arcessivit; periculum mihi comparavit, creavit, struxit, conflavit, molitus est maximum; periculum ea res mihi ingens procreavit, injecit, attulit, intulit, intendit; ingens me in discrimen vocavit; ad casum extremum res meas adduxit; in summum periculum rem deduxit. 2. **In summo periculo res nostræ sunt,** *nos affaires sont en grand péril, réduites à un état désespéré.* Rebus nostris periculum est; res in discrimine est; prope exitium res venit; propius metum res nostra est; ad ultimam dimicationem res venit; omne discrimen adest; ultima vis paratur. Res in summum discrimen adducta est; in summo discrimine versatur; res nostræ in præcipiti stant et lubrico; in periculo hærent. 3. **Undique pericula impendent nobis,** *de tous côtés des dangers nous menacent.* Periculis undique cingimur, premimur, includimur; instant ab omni parte; impendent, imminent nova pericula; non unum certamen, non una dimicatio adest; periculi plus satis contractum est, ut in singulas horas capite dimicandum sit nostro; inter tantas fortunæ minas quotidie de vita dimicandum est. 4. **Quid times objicere te periculo?** *Que craignez-vous de vous exposer au danger?* Ecquid non semel rem fortunæ inclinandam das? quid dubitas in incertam ire aleam? tendere in quemcumque casum? rem in casum ancipitis eventus committere? aleam jacere? ad casum res tuas fortunasque objicere? in casum demittere? in discrimen te offerre? periculum summæ rerum facere? tempestatem hanc, hanc dimicationem forti animo subire? periculo corpus offerre? caput periculis objicere? in periculum te conjicere; periculum adire? in media te pericula immittere, inferre? periculum fortunæ facere? casum subire; res fortunasque in casum .dare? 5. **Non est sapientis Ducis copias temere periculo exponere,** *un sage général ne doit pas exposer témérairement ses soldats.* Discrimini bellorum universas vires offerre; sub unum fortunæ ictum omnia cadere non patitur sapiens imperator; non est sapientis ducis, sese fortunasque suas in dubium devocare; ruere cæcum in certamina periculo ingenti, fructu nullo. Sapiens imperator non debet temere copias in tam præcipitem locum committere, ut de vita saluteque tot regnorum decernendum sit et summa rerum in periculum veniat. Sapientis imperatoris non est committere in aleam incerti casus universum exercitum. Non committendum sapienti duci, ut in aleam casus ancipitis se regnumque det. 6. **In magnum periculum incidi,** *j'ai couru un grand danger.* Ingens periculum, discrimen adii; incurri in magnam difficultatem; in ipsam flammam veni; in periculum veni, deveni, incidi; oblata mihi est tempestas formidolosissimi temporis. 7. **Nondum es extra periculum,** *vous n'êtes pas encore hors de danger.* Periculo nondum es defunctus; nondum abes a periculo; summum discrimen nondum effugisti; periculum nondum a capite propulsasti, depulisti; nondum vacuus es a periculo; nondum expers es periculi; nondum in vado navis est; nondum in portu navigas; non desunt scopuli, ad quos offendas. 8. **In periculis est intrepidus,** *il est intrépide dans le danger.* Pericula adit non dubitanter, in extremo discrimine et dimicatione fortunæ, in quotidianis capitis insidiis, in maximis difficultatibus sui perinde similis, in locum quemvis præcipitem non dubitat se committere. De vita et ornamentis suis fortissime decernit; in quemcumque casum tendit alacer, omnem periculi procellam in se unum avertit. Non equidem cæcus ruit in certamina, nec rerum summam in periculum fructu nullo revocat, aut in incerti casus aleam committit, quidquid tamen urget periculi, minime exhorrescit. Cf. **Periclitor, Discrimen.** USUS:

1. Maximum ab universo naufragio periculum est. Periculum dudum denuntiatum. Negligere suum periculum. Periculum declinare, defugere, subterfugere. A periculo prohibere; e periculo eripere, extrahere, periculis liberare. Partem periculi sustinere. Meo, tuo, suo periculo sumptuque rem exsequi. Meo periculo respublica vivit. 2. **Experimentum**, *essai, expérience, tentative*. Facere periculum innocentiæ alicujus.

PĔRĬDŌNĔUS, a, um, *Très habile, très propre à*. SYN. Valde commodus, opportunus. USUS: Locus castris peridoneus.

PĔRĬMO, is, ēmi, emptum, ere, a. *Anéantir, détruire, renverser*. SYN. Interimo, deleo. USUS: Si qua vis meum reditum, honorem peremisset. Alicujus consilium, curas perimere. Cf. **Interficio**.

PĔRINDE, *Pareillement, de même, également*. SYN. Similiter, juxta, eo loco. USUS: Perinde est, ut putas. Perinde ac si jam vicerint, triumphant, *de même que si, comme si*. Quod ego perinde rebar ac si *vel* quasi jam peractum. Atque hæc perinde loquor, quasi debueris aut potueris, *je parle comme si tu avais dû ou pu*. Cf. **Similiter**.

PĔRĬŎCHA, æ, f. * *Sommaire*. SYN. Argumentum, brevis totius rei summa ac complexio.

PĔRĬŎDUS, i, f. *Période, phrase où sont enclavées et coordonnées plusieurs propositions*. SYN. Ambitus, circuitus. USUS: Circuitus orationis, quem Græci περίοδον, nos ambitum, comprehensionem, continuationem, circumscriptionem dicimus.

PĔRĬPĂTĒTĬCI, ōrum, m. pl. *Péripatéticiens, philosophes de l'école d'Aristote*. SYN. Lycæi studiosus.

PĔRĬPĔTASMĂTA, um, n. pl. *Tapisserie, tapis, tenture*. SYN. Peristroma, stragulum, stragula vestis, aulæum.

PĔRISTRŌMA, ătis, n. *Couverture, tapis*. USUS: Peristromata conchyliata.

PĔRISTȲLĬUM, ĭi, n. *Péristyle, espace entouré de colonnes*. SYN. Locus columnis undique clausus et ornatus. EPITH. Amplissimum.

PĔRĪTĒ, *Habilement, adroitement, avec art*. SYN. Scienter, callide.

PĔRĪTUS, a, um, *Expérimenté, habile*. SYN. Sciens, gnarus, exercitatus, intelligens, in aliqua re artifex.)(**Imperitus**. ADV. Bene juris, antiquitatis, litterarum, scriptorum veterum, sane, valde, litterate. PHRAS. **Est rei militaris peritus**, *il est habile dans l'art militaire*. In bellicis rebus summo studio et intelligentia; a natura usuque callidus et acutus; magnam habet rei bellicæ prudentiam; militiæ scientissimus; cui in bello nihil novum, peregrinum, improvisum accidere possit; nihil, quod non usu diu ac multa periclitatione didicisset; rei militaris prudentissimus. Quis hoc homine militaris rei scientior, qui e ludo atque pueritiæ disciplina bello maximo atque acerrimis hostibus in militiæ disciplinam profectus est; qui ab ineunte adolescentia miles fuit summi Imperatoris, cujus adolescentia ad scientiam rei militaris non alienis præceptis, sed suis imperiis; non offensionibus belli, sed victoriis est traducta? Nulla res est in usu militari posita, quæ hujus viri scientiam fugere possit, quando genus nullum belli est; in quo illum non exercuerit fortuna. USUS: Peritus ad usum et disciplinam belli, juris, legum, antiquitatis; belli gerendi peritissimus. Doctus et usu peritus. Cf. **Doctus, Scio, Intelligo**.

PERJŪRĬUM, ĭi, m. *Faux serment, parjure*. SYN. Perfidia. EPITH. Illustre atque insigne, manifestum, nimium. USUS: Perjurii pœna divina exitium, humana dedecus *contre le parjure, la peine des dieux est la mort, celle des hommes, le déshonneur*. In perjurio fides, et jusjurandum negligitur. Cf. **Juro**.

PERJŪRUS, a, um, *Qui viole son serment, qui se parjure*. SYN. Qui fidem et jusjurandum violat, negligit; perfidus, qui Sacramenti religionem negligit. USUS: Quid interest inter perjurum et mendacem? *Quelle différence y a-t-il entre le parjure et le menteur?* Cf. **Infidelis**.

PERLĀBOR, ĕris, lapsus sum, labi, d. *Glisser, passer à travers, pénétrer*. USUS: Perlapsus est ad nos Hercules.

PERLĔGO, is, lēgi, lectum, ere, a. *Lire entièrement, d'un bout à l'autre*. USUS: Perlegi tuum librum. Cf. **Lego**.

PERLŪCĔO (pell.), es, xi, ere, n. *Être transparent, diaphane*. SYN. Eluceo.

PERLŪCĬDUS (pell.), a, um, *Transparent, diapane*. SYN. Pellucidus, illustris. ADV. Maxime. USUS: Membranæ oculorum perlucidæ.

PERLUSTRO, as, avi, atum, are, a. *Parcourir des yeux, examiner avec soin*. SYN. Diligenter et attente lustro. USUS: Oculis, animo perlustrare omnia. Cf. **Lustro**.

PERMĂNĔO, es, mansi, mansum, ere, n. *Demeurer jusqu'à la fin, rester, persister*. SYN. Consto, maneo. ADV. Constanter, parum in causa. USUS: In mea erga te voluntate, in mea sententia pristina stabilis et firmus permaneo. Opto ut tua fortuna semper florentissima pernaneat. Cf. **Maneo**.

PERMĂNO, as, avi, atum, are, n. *Couler, pénétrer qque part, y arriver*. SYN. Mano, pervenio, penetro, permeo. ADV. Latentius in venam, usque eo in animum. USUS: Permanarunt hi sermones ad aures nostras. Dicta tua ad animos, ad permovendas mentes non permanant. Venenum potum permanat in venas. Cf. **Mano, Penetro**.

PERMANSĬO, ōnis, f. *Constance, persévérance.* EPITH. Perpetua, stabilis. USUS : Permansio perpetua in eadem sententia.

PERMĔO, as, avi, atum, are, a. *Pénétrer.* SYN. Permano, penetro. USUS : Intelligentia per omnia permeat et transit.

PERMĒTĬOR, iris, mensus sum, iri, d. a. *Mesurer d'un bout à l'autre.* SYN. Dimetior. USUS : Solis magnitudinem quasi decempeda permensus est. Cf. **Metior.**

PERMISCĔO, es, scŭi, stum et xtum, ere, a. *Mêler, mélanger, confondre.* SYN. Commisceo, confundo aliud alio, in unum confundo. USUS : Ne tuas sordes cum clarissimorum virorum landibus permisceas, *ne mêle pas tes turpitudes avec la gloire des plus illustres citoyens.* Non modo illa permiscuit, sed in his etiam turbavit. Implicata et mista oratio. Permisti tot populi in unum corpus coaluere, *tant de peuples confondus.* Cf. **Misceo.**

PERMISSĬO, ōnis, f. *Permission.* SYN. Permissus, concessus. EPITH. Grata. USUS : Quod tibi mea permissio tuæ mansionis grata sit, gaudeo, *mon consentement à ce que ton éloignement se prolonge.* Cf. **Venia.**

PERMISSŬS, ūs, m. *Permission, autorisation.* SYN. Permissio. USUS : Meo permissu abiit.

PERMISTĒ (permixte), *Pêle-mêle, confusément.* SYN. Confuse.)(**Separatim.**

PERMISTĬO (permixtio), ōnis, f. *Mélange, confusion.* SYN. Admistio, confusio. EPITH. Superior.

PERMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Permettre, accorder, autoriser à; pardonner.* SYN. Concedo, sino, patior, potestatem facio *vel* concedo, do.)(**Veto.** ADV. In posterum potestatem. PHRAS. **Permissum homini ut in patriam rediret,** *on permit à cet homme de retourner dans sa patrie.* Facultas oblata, concessa, data est homini in patriam redeundi; repetendæ patriæ facultas fuit; facultatem adeptus, consecutus, assecutus est, habuit patriæ repetendæ. Datum id homini, tributum, concessum, remissum ut patriam repeteret suam, id quoque homini largitus est Princeps; hanc illi facultatem largitus est ut suos in patria inviseret. Facta homini copia, potestas suos revisendi. Principis permissu, concessu, repetendæ patriæ copia fuit. Cf. **Concedo, Facultas.** USUS : Totum ei negotium permisi, meque in ejus potestate fore, dixi. Judicis potestati rem permisi. Permitto aliquid iracundiæ tuæ, do adolescentiæ, cedo amicitiæ, tribuo parenti. Inimicitias tecum susceptas reipublicæ permitto, *je fais à la république le sacrifice de mes rancunes contre vous.* Hostibus se, vitam rei judicum sententiis permittere. Cf. **Concedo.**

PERMŎTĬO, ōnis, f. *Vive émotion, trouble de l'âme.* SYN. Motus, perturbatio. EPITH. Divina, intima. USUS : Permotio animi. Quæ permotione mentis maxima sentimus. Cf. **Perturbatio.**

PERMŎVĔO, es, mōvi, mōtum, ere, a. *Ébranler, émouvoir, toucher.* SYN. Commoveo, perturbo, perpello. ADV. Quam maxime mentes, vehementer. PHRAS. **Ad hoc me humanitas tua permovit,** *votre bonté m'a poussé à cela.* Ad hoc me non utilitatis spes aliqua, sed tua humanitas adduxit; adductus sum multis officiis tuis, nulla spe commodorum; hos mihi stimulos tua humanitas admovit; his me stimulis multa tua in me officia concitarunt; ago hoc non spe præmii impulsus, sed tua incitatus humanitate; debes hoc, quidquid est, humanitati tuæ; debes hoc, quantulumcumque est, acceptum referre totum humanitati tuæ. USUS : Si quem hæ calamitates permovent. Cf. **Moveo, Persuadeo.**

PERMULCĔO, es, si, ctum (sum), ere, a. *Caresser, flatter.* SYN. Mulceo, delinio, mitigo. USUS : Animum voluptate, aures leni sono, senectutis tædia consolatione aliqua permulcere.

PERMULTUS, a, um, *Qui est en grand nombre, en grande quantité.* USUS : Permulti imitatores Principum. Cf. **Multus.**

PERMŪNĬO, is, ivi *vel* ii, itum, ire, a. * *Fortifier entièrement.* SYN. Munio.

PERMŪTĀTĬO, ōnis, f. *Changement, modification.* SYN. Mutatio. EPITH. Magna, publica, quadrantaria. USUS : Virtus nec temporum, nec tempestatum permutatione permutatur. Cf. **Mutatio.**

PERMŪTO, as, avi, atum, are, a. *Changer, modifier complètement; échanger, faire le change.* SYN. Muto. USUS : Sententiam permutare. Permutatum solvere cum quæstu. Permutare pecuniam. Vereor, ne id quod tecum permutavi, versura solvendum mihi sit, *je crains que pour te payer ce que tu m'as donné par échange, c.-à.-d., contre un titre émané de moi, contre ma signature, il ne me faille emprunter.* Cf. **Muto.**

PERNA, æ, f. * *Cuisse; jambon.* EPITH. Fumosa.

PERNĔGO, as, avi, atum, are, a. *Nier obstinément, absolument.* SYN. Prorsus nego. Cf. **Nego.**

PERNĬCĬES, ei, *Perte, ruine, malheur.* SYN. Exitium, labes, pestis, calamitas.)(**Salus.** EPITH. Aperta, communis, conjuncta cum magna calamitate reip., intestina, major. USUS : Reipublicæ perniciem moliri, comparare, *préparer des fléaux à la république.* In perniciem alicujus incumbere, *ne songer qu'à perdre qqn.* In perniciem ipse suam incurrit, *il court à sa perte.* Communi pernicie oppressus est, *il fut entraîné dans le malheur commun.* Perniciem a capitibus omnium depellere, *détourner les malheurs de la tête de tous.* Cf. **Ruina, Calamitas, Exitium.**

PERNĬCĬŌSE, *D'une manière funeste, nuisible.* SYN. Pestifere. USUS : Quam dissolute, quam turpiter et perniciose.

PERNĬCĬŌSUS, a, um, *Pernicieux, funeste, dangereux.* SYN. Exitiosus, pestifer, noxius. PHRAS. **Perniciosus patriæ civis**, *citoyen dangereux pour sa patrie.* Qui semper stat adversus patriæ commoda, perniciei est civibus, nihil non confert ad perniciem civitatis ; qui perniciem patriæ non obscure comparat, molitur; qui in patriæ perniciem ubique incumbit, qui pestem patriæ nefarie molitur. Cf. **Noxius, Noceo.** USUS : Consilium non modo inutile, sed etiam perniciosum reip.

PERNĬCĬTAS, ātis, f. *Vitesse, rapidité, légèreté.* SYN. Magna celeritas, velocitas.

PERNIX, īcis, omn. gen. *Prompt, léger, rapide.* USUS : Canis pernix. Cf. **Celer.**

PERNOCTO, as, avi, are, n. *Passer la nuit.* SYN. Noctem ago, traduco. USUS : Pernoctant venatores in nive. Amœniora studia pernoctant nobiscum et rusticantur, *elles (les lettres) veillent avec nous, etc.*

PERNOSCO, is, nōvi, nōtum, ere, a. *Étudier à fond, approfondir.* USUS: Motus animorum sunt penitus oratori pernoscendi, *l'orateur doit connaître à fond les mouvements du cœur humain.* Cf. **Nosco.**

PERNOX, noctis, omn. gen. * *Qui dure toute la nuit.* SYN. Noctem totam vigilans. USUS : Pernox luna erat.

PĔRŌRO, as, avi, atum, are, a. *Développer entièrement, expliquer; clore, terminer.* SYN. Perorationem habeo ; concludo. ADV. Brevi, vehementius, graviter, ornate. USUS : Odio et strepitu senatus coactus est aliquando perorare, *il fut obligé par la malveillance et le bruit du sénat de clore son discours.* Perorare causam. Totum hoc crimen decumanum perorabo.

PĔRŌSUS, a, um, *Odieux, détesté.* USUS : Plebs consulum nomen perosa, *le nom de consul était odieux au peuple.* Cf. **Odium.**

PERPELLO, is, pŭli, pulsum, ere, a. *Pousser, ébranler, émouvoir, déterminer.* SYN. Impello, permoveo. USUS : Vultus ejus oculique te perpulerunt. Cf. **Impello.**

PERPENDĬCŬLUM, i, n. *Niveau, fil à plomb.* USUS : Si id crederemus, non egeremus perpendiculis, non regulis, non normis, *si nous croyions cela, nous n'aurions besoin ni de fils à plomb, ni de règles.* Columnas exigere ad perpendiculum. Ferri suo pondere deorsum ad lineam.

PERPENDO, is, pendi, pensum, ere, a. *Peser attentivement, considérer, juger.* SYN. Expendo, dirigo, cogito, examino. ADV. Diligentissime. PHRAS. **Perpende, quæso, quam vana sint ista et inania**, *considérez, je vous en prie, la vanité et le néant de ces choses.* Attende, quæso, intentoque animo intuere ; mente animoque considera ; animum tantisper adverte ; animo cogitationeque percurre ista ac vide quam vana sint ista et inania. Curas tuas ac cogitationes, punctum temporis in hoc defige, ut, quam vana sint ista ac inania, dispicias. Ad animum, quæso, paulisper refer ; animo cogitationeque depinge, istarum rerum vanitatem ; expende, quæso, suisque ponderibus examina inanitatem rerum omnium. Temporis partem aliquam in attenta istarum rerum cogitaitone pone, justisque rationum momentis expende, quam vana hæc sint et inania. Seriam paulisper cogitationem suscipe, et quam inania hæc sint, cum animo reputa. Cf. **Considero.** USUS : Hæc si ad utilitatem dirigas, recta sunt, si ad honestatem perpendas, pravissima, *cette conduite, envisagée d'après l'utilité, n'a rien de blamâble, mais elle est criminelle, si vous la jugez d'après l'honnêteté.* Amicitia veritate perpenditur.

PERPĔRAM, *De travers, mal, d'une manière vicieuse, fausse.* SYN. Male, prave, perverse, præpostere, nequiter, vitio. USUS : Seu recte, seu perperam agas. Perperam consules dicuntur, qui vitio creati sunt.

PERPESSĬO, ōnis, f. *Résignation, fermeté, constance.* SYN. Perpessus. ÉPITH. Considerata laborum, facilior, indigna homine libero, voluntaria, diuturna. USUS : Dolorum, laborum perpessio. Dolor difficilis perpessu.

PERPĔTĬOR, ĕris, pessus sum, peti, d., n. et a. *Supporter, souffrir avec constance, se résigner à.* SYN. Suffero, patior, fero, tolero. USUS : Dolorem fortiter perpeti. Cf. **Patior.**

PERPĔTRO, as, avi, atum, are, a. * *Exécuter, achever complètement.* SYN. Patro, perficio. USUS : Perpetrare cædem, *commettre un meurtre.* Bello, pugna, sacrificio perpetrato. Cf. **Perficio.**

PERPĔTŬĬTAS, ātis, f. *Continuité, suite ; intégrité.* SYN. Perennitas, continuatio, diuturnitas. USUS : Amicitia ad perpetuitatem fidelis est et constans. Sibi ipsi in vitæ perpetuitate constare, *dans l'ensemble de la vie.* Perpetuitas sermonis, orationis, *suite du discours.*

PERPĔTŬO, *Constamment, sans interruption ; éternellement.* SYN. In perpetuum. Cf. **Semper.**

PERPĔTŬO, as, avi, atum, are, a. *Rendre continu, durable, faire durer.* SYN. Continuo.)(**Mitigo.** USUS : Magistratuum potestas perpetuanda videtur, *il semble qu'il faille rendre les magistratures inamovibles.*

PERPĔTŬUS, a, um, *Continu, sans interruption; entier; éternel.* SYN. Perennis, constans, æternus, sempiternus, universus, continens. USUS : Hilaritatem illam in perpetuum

amisi. Perpetuis et contextis voluptatibus fruitur. Oratio, historia, disputatio perpetua. Agmen perpetuum, nunquam interruptum.

PERPLĂCĔO, es, cere, n. *Plaire beaucoup.* USUS : Ea lex mihi perplacet. Cf. **Placeo.**

PERPLEXĒ, * *D'une manière obscure, embarrassée.* USUS : Perplexe agere, respondere.

PERPLEXUS, a, um, * *Tortueux, embrouillé, obscur.* SYN. Intricatus, implicatus, tortuosus. USUS : Responsum perplexum. Dubii, ambigui, perplexi sermones. Cf. **Implico.**

PERPLŬO, is, ere, n. et a. 1. n. *Pleuvoir à travers, laisser passer la pluie.* 2. a. *Faire pleuvoir qqche dans qqche.* USUS : Amor in pectus perpluit meum.

PERPŎLĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Polir, limer, corriger.* SYN. Expolio. USUS : Opus imperfectum perpolire et absolvere. Extremum perpoliendi operis laborem adhibere.

PERPŎLĪTĬO, onis, f. *Le fini, la dernière main.* SYN. Expolitio.

PERPŌTĀTĬO, onis, f. *Banquet, festin, orgie.* EPITH. Intemperantissima. USUS : Intemperantissimæ perpotationes. Cf. **Bibo.**

PERPŌTO, as, avi, are, a. *Boire tout le temps, c.-à-d., avec excès.* ADV. Similiter. USUS : Totos dies perpotare. Cf. **Bibo.**

PERPURGO, as, avi, atum, are, a. *Nettoyer entièrement; traiter, examiner à fond.* USUS : Nunc illud crimen mihi perpurgandum est. Cf. **Purgo.**

PERQUAM, *Très.* SYN. Valde. USUS : Illud perquam puerile, ridiculum, ineptum. Cf. **Valde.**

PERQUĪRO, is, sivi, situm, ere, a. *Approfondir, sonder.* SYN. Exquiro, inquiro. USUS : Res occultas perquirere ab aliquo. Cf. **Quæro, Indago.**

PERQUĪSĪTĒ, *Exactement, avec soin.* SYN. Exquisite, diligenter.

PERQUĪSĪTOR, oris, m. *Celui qui recherche, qui s'enquiert.* USUS: Malevoli actionum perquisitores.

PERRUMPO, is, rūpi, ruptum, ere, a. *Passer à travers en brisant; rompre, briser, forcer.* SYN. Disrumpo, perfringo, vi aperio, perseco. PHRAS. 1. **Ipsas Alpes perrupit Hannibal,** *Annibal se fraya une route à travers les Alpes elles-mêmes.* Cupiditate ac furore invadendæ Italiæ, omnia claustra Alpium refregit ; objectas montium altitudines vi ac virtute perfregit ; cum tot tamque difficiles viæ eluctandæ essent, per invias Alpes audacissime penetravit. Hannibale duce, corporibus armisque nixi Pœni cuneo viam rupere. 2. **Romanus miles hostium aciem perrupit,** *le soldat romain se fraya un passage à travers les bataillons ennemis.* Ferro atque audacia per confertos hostes sibi viam fecit ; se inter tela volantia intulit infestamque aciem diremit ; perfregit hostium cuneos et disjecit ; per medios hostes audacissime perrupit ; objectos hostium cuneos vi ac virtute perfregit. USUS : Insidias, legum pœnam perrumpere, *violer les lois.* Cf. **Perfringo.**

PERSÆPE, *Très souvent.* USUS : De hoc genere persæpe senatus consulta fiunt. Cf. **Sæpe.**

PERSĂLŪTĀTĬO, onis, f. *Salutations (à tout le monde), humble salutation.* SYN. Salutatio.

PERSĂLŪTO, as, avi, atum, are, a. *Saluer successivement tout le monde.* SYN. Saluto. Cf. **Saluto.**

PERSCINDO, is, scidi, scissum, ere, a. *Déchirer; ouvrir, briser.* USUS : Omnia perscindente vento.

PERSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Écrire complètement, en toutes lettres.* SYN. Scribo ; in tabulas refero. ADV. Accurate omnia, aperte, caute, diligentissime, enucleate, infra, nominatim, parcius, plane, spurcissime, summatim, vere, copiose, recte, separatim, divinitus ; litterate, scite, sanctissime, honorificentius triumphum. USUS : Tu ad me explorata omnia perscribas. Falsum nomen perscribere, *inscrire une fausse dette.* Pecuniam ad ædem sacram reficiendam perscripsi, *j'ai destiné cet argent à la restauration du temple.* Cf **Scribo.**

PERSCRIPTĬO, onis, f. *Livre, registre, brouillon.* USUS : Suarum perscriptionum adversaria proferre, *produire des brouillons.* Controversia de tabulis et perscriptionibus, *examen de la teneur d'un contrat, ou de simples écritures.*

PERSCRIPTOR, oris, m. *Celui qui met en écrit.* USUS : Perscriptor fenerationis.

PERSCRŪTOR, aris, atus sum, ari, d. *Fouiller, visiter avec soin.* SYN. Exquiro, inquiro, indago, exploro. ADV. Penitus. USUS : Speculari, investigare, perscrutari omnia. Cf. **Indago, Inquiro, Quæro.**

PERSĔCO, as, cŭi, sectum, are, a. *Couper entièrement.* USUS : Ecquid naturas rerum persecare, aperire, dividere possumus?

PERSĔCŪTĬO, onis, f. *Poursuite; souvent : Poursuite judicaire.* SYN. Extraordinaria juris actio. USUS : Persecutionum cautionumque præceptio in Jure Civili. (**Persecutio, Persecutor,** *persécution, persécuteur, vulg. sunt.*) **Latine rectius :** Vexatio, vexator et hostis nominis Christiani.

PERSENTISCO, is, ere, a. *S'apercevoir de, remarquer.* USUS : Nisi essem lapis, hæc persentiscere debui. Cf. **Sentio.**

PERSĔQUOR, ĕris, ĕcūtus sum, sequi, d. a. *Poursuivre; prendre comme guide, comme modèle; exécuter, faire, accomplir; expliquer.* SYN. Sequor, insequor, insector; colo, imitor; prosequor, exsequor. ADV. Acriter, commodissime res aliquas, crudelissime, cupidissime, temere, deinceps reliqua, digne injuriam, diligenter mandata, diligentissime, gravissime versibus, nominatim, publice bello, sapienter extrema, severe, studiosissime, subtiliter, subtilissime, vehementissime injurias, usque eo ducem. PHRAS. 1. **Hostem fugientem persequi,** *poursuivre un ennemi qui fuit.* Insectari, in tergis fugientium hærere; fusos agere hostes; extremos agminis carpere et morari; novissimos carpere et premere, vestigiis cedentium insistere; hostibus instare, nec sui colligendi spatium dare; acerrimo impetu in fugientes hostes invehi. Cf. **Fugo.** 2. **Non cessat me persequi,** *il s'acharne à me poursuivre.* Vexandi, oppugnandi, exagitandi omnique me injuria lacessendi finem nullum facit. Infensum, gravem, infestum mihi adversarium etiamnum experior; nusquam desinit mihi adversari, perniciem moliri, machinari exitium, ad perniciem nostram incumbere; nusquam me consistere patitur; incitandi me ac premendi, in me grassandi finem non faciet, donec odium suum meo sanguine satiarit, expleverit. Cf. **Adversor, Odium, Inimicus.** USUS: 1. Sectam Academicam, mores patris persequitur. Eo pervenisti, quo ego persequi ægre potero. Diverticula, solitudines, flexiones persequi. 2. **Tueor,** *poursuivre, revendiquer.* Persequi jus suum. Bona sua lite et judicio persequi, repetere. 3. **Exsequor,** *exécuter, accomplir.* Tua mandata persequor diligenter. 4. **Ulciscor,** *venger, punir par vengeance.* Inimicitias suas, injurias persequi et ulcisci. Aliquem bello persequi. 5. **Complector, comprehendo,** *traiter, exposer, raconter.* Rem totam publicis jam litteris est persecutus. Pharsaliam versibus est persecutus Lucanus. Nec reliquorum ætates scrupolosius persequamur. Cf. **Sequor.**

PERSĔVĒRANTER, * *Avec persévérance.* SYN. Constanter.

PERSĔVĒRANTĬA, æ, f. *Persévérance, constance.* SYN. Assiduitas, constantia. EPITH. Grata alicui et jucunda, nimia, stabilis et perpetua. USUS: Retinenda igitur vobis est constantia, gravitas, perseverantia. Cf. **Constantia.**

PERSĔVĒRO, as, avi, atum, are, n. et a. *Persister, persévérer dans, demeurer ferme, inébranlable.* SYN. Persto, persisto, permaneo, obfirmo animum in aliqua re. ADV. Fortissime, stulte et diu in parum cognito. USUS: 1. In sententia, in vitiis perseverare. Cujusvis est errare, nonnisi insipientis perseverare in errore. 2. **Absolvo, exsequor,** *continuer, ne pas cesser.* Quod turpiter susceperas, perseverare et transigere non debuisti, *continuer et achever ce que tu avais entrepris.* Cf. **Maneo.**

PERSISTO, is, stiti, ere, n. *Persister, persévérer dans qqche.* SYN. Persto, persevero, in eodem vestigio hæreo. USUS: In eo persitisti. Cf. **Persevero.**

PERSOLVO, is, solvi, sŏlūtum, ere, a. *Payer entièrement.* SYN. Solvo. ADV. Cumulate. USUS: 1. Persolvi quod debui. Promissa cumulate persolvere. 2. **Præsto,** *compter, donner, rendre.* Persolvere officium, gratiam, rationem officii sui. Persolvere pœnas judicio, *être puni.* Cf. **Solvo.**

PERSŌNA, æ, f. *Rôle, caractère, personnage; masque.* SYN. Partes, munus, officium; larva. EPITH. Aliena, apta, aptior, certa, communis; extrema, fœda, gravis, magnifica, præstans, tam gravis, tam severa, gravissima, idonea, improba, impurissima, levis, luculenta, muta, pacifica, quæstoria, stultissima, turpissima, vehemens et acris. Personæ antiquæ, difficillimæ, dissimillimæ, fictæ, heroicæ, graves, innumerabiles, obscuræ, propriæ. USUS: 1. Personam Principis egregie sustinuit, gessit, tenuit, tuitus est, *il s'acquitta très bien de son rôle de chef d'État.* Magistratus gerit personam civitatis. Personam magistratus alicui imponere *vel* detrahere. Non capiunt angustiæ pectoris tui personam Consulis tam gravem, tam severam. 2. **Hominis conditio,** *personne.* Cæsar Pompeium nunquam nisi honorificentissime appellat; at in ejus personam multa facit asperius. Musica a Principis persona abest. Ea age quæ digna sunt persona tua. 3. **In Comœdiis et Tragœdiis,** *le rôle, le caractère, le personnage que l'auteur représente.* Medea et Atreus heroicæ personæ. 4. **Larva, facies ficta, histrionica,** *masque que portaient les acteurs.* Ex persona mihi ardere oculi histrionis videbantur. Personam tragicam forte vulpes viderat. (*Vulg. tamen est:* **Quinque personæ in navi fuere, etc.,** *il y avait cinq personnes dans le navire.*) **Latine rectius dixeris:** Homines quinque in navi erant. **In Divinis Mysteriis sanctitas et necessitas hanc vocem approbavit.**

PERSŌNĀTUS, a, um, *Masqué, qui a un masque.* SYN. Qui gestum vultumque alium capit. USUS: Ne Roscium quidem personatum laudant senes nostri. Personatus cur ambulem? *Pourquoi porterais-je un masque?* parumne fœda persona est ipsius senectutis?

PERSŎNO, as, nŭi, ĭtum, are, n. et a. *Résonner, retentir.* ADV. Acerbissime. USUS: Tota vicinia cantibus personabat. Aures nostræ vocibus adhucdum illis personant.

PERSPECTUS, a, um, *Examiné à fond, reconnu, éprouvé, manifeste.* SYN. Cognitus, exploratus, pertractatus, certus. USUS: Quorum vita perspecta est in magnis rebus. Homo

perspectæ virtutis. Tua in me perspecta benevolentia. Cf. **Notus.**

PERSPERGO, **is**, **ere**, a. *Assaisonner*. USUS : Respergo, aspergo.

PERSPĬCĀCĬTAS, **atis**, f. *Perspicacité, pénétration, discernement*. SYN. Acumen, solertia. USUS : Qua es perspicacitate, facile hæc intelliges. Cf. **Acies, Ingenium, Acumen, Perspicio.**

PERSPĬCAX, **acis**, omn. gen. *Perspicace, clairvoyant, plein de pénétration*. SYN. Solers, acutus, ingeniosus. USUS: Homo natura perspicax et acutus. Cf. **Ingeniosus, Sagax.**

PERSPĬCĬENTĬA, **æ**, f. *Connaissance parfaite, exacte de qqche*. SYN. Consideratio, contemplatio, cognitio, intelligentia. USUS : Quod honestum est in perspicientia et solertia veri versatur.

PERSPĬCĬO, **is**, **spexi**, **spectum**, **ere**, a. *Examiner avec soin, voir, apercevoir, distinguer*. SYN. Animadverto, animo comprehendo, mente comprehendo, mente consequor, cogitatione complector. ADV. Acutissime, altius, dilucide; etiam atque etiam, optime, plane, penitus, præclare, solertissime, studiose, maxime, facile, plane. USUS : Rem cum consilio et cura perspicere non potui. Perspicere quid in quaque re verum sit ; perspicere rerum naturam. Cf. **Adverto, Intelligo, Cognosco.**

PERSPĬCŬĒ, *Clairement, nettement*. SYN. Manifeste, aperte, dilucide. USUS : Res perspicue falsa, turpis, *chose évidemment fausse, honteuse*.

PERSPĬCŬĬTAS, **atis**, f. *Évidence*. SYN. Evidentia.

PERSPĬCŬUS, **a**, **um**, *Évident, clair, manifeste*. SYN. Clarus, evidens, apertus, manifestus, minime dubius. PHRAS. **Doctrina hæc non satis est perspicua**, *cette doctrine n'est pas assez claire*. Res istæ non ita sunt in medio positæ, sed a vulgi sensu intelligentiaque disjunctæ. Doctrina paulo magis est recondita et puerili ingenio non satis æqua ; abhorrent ista ab adolescentum intelligentia neque satis sunt obvia. Cf. **Obscurus.** USUS : Hoc perspicuum est constatque inter omnes. Rem suspiciosam, perspicuam facere. Ivit ad perspicuam mortem. Cf. **Evidens.**

PERSTO, **as**, **stiti**, **stātum**, **are**, n. *Persévérer, persister, demeurer ferme*. SYN. Persisto, persevero. USUS : Perstat in sententia, in consilio. Cf. **Duro.**

PERSTRĔPO, **is**, **pŭi**, **ĭtum**, **ere**, n. et a. * *Faire grand bruit, faire du vacarme*.

PERSTRINGO, **is**, **strinxi**, **strictum**, **ere**, a. *Lier, attacher; effleurer, toucher, saisir*. Vincio, percurro, leviter tango, strictim attingo, breviter strictimque dico, delibo, non longius persequor. ADV. Breviter, celeriter, leviter, impune, perquam breviter. USUS : 1. In animo est, transire celeriter, breviter perstringere rem unamquamque. 2. **Carpo, pungo, reprehendo**, *piquer, blesser par un blâme, par des plaisanteries, reprendre*. Summa libertate, verbis asperioribus, nec sine contumelia aliquem perstringere. 3. **Obcæco**, *éblouir*. Voluntas rationi inimica mentis oculos perstringit. Dignitas mea et splendor perstringit aciem oculorum tuorum. Oculos omnium auri splendore perstringit, *il éblouit tous les yeux par l'éclat de l'or (fam. jette de la poudre aux yeux)*. 4. **Sulco**, *sillonner, labourer*. Terram aratro perstringere. Cf. **Reprehendo.**

PERSUĀDĔO, **es**, **si**, **sum**, **ere**, a. *Persuader, convaincre, amener à croire; engager, déterminer à, conseiller de*. SYN. Fidem facio; probo, ad credendum duco. ADV. Penitus, prorsus, plane, temere quidquam. PHRAS. 1. **Philosophiæ studium mihi persuasisti**, *vous m'avez conseillé l'étude de la philosophie*. Tuo suasu et instinctu, te auctore, duce et consuasore adductus, ad philosophiam me contuli ; tuis consiliis ac hortatibus animum ad philosophiæ studium adjunxi, adjeci, applicui ; tuæ vis orationis animum meum ab omni alia cogitatione ad philosophiæ studium traduxit ; illa ex intimis animis illum philosophiæ horrorem evellit. In Academiam me totum compulisti. 2. **Non possum mihi persuadere ut hominem alloquar**, *je ne puis me résigner à parler à cet homme*. Inducere animum non possum ; adduci non possum ; in animum inducere non possum ; imperare mihi non possum ; impetrare a me non possum ; inferre vim animo eam non possum, ut cum illo sermonem jungam ; ut vultum ejus subeam sermonemque conferam, neque adduci mea sponte, neque ulla impelli, perpelli ratione possum. 3. **Suam sententiam nunquam mihi persuadebit**, *jamais il ne m'amènera à son sentiment*. In suam sententiam nunquam me adducet, perducet ; sibi ut assentiar, nunquam me adducet ; hujus persuasu et inductu ad aliam sententiam nunquam deducar; in istam sententiam nunquam me trahet, flectet; de mea sententia nunquam me deducet. Cf. **Moveo, Induco.** USUS : Hoc persuasum sit omnibus. Persuasus est animus auditorum. De paupertate nunquam persuadebis.

PERSUĀSĬO, **onis**, f. *Action de persuader, persuasion*. SYN. Persuasus. USUS: Dicere apposite ad persuasionem, *parler de manière à opérer la persuasion, à persuader*.

PERSUĀSŬS, **ūs**, m. *Persuasion, conseil, instigation*. SYN. Persuasio.

PERSULTO, **as**, **avi**, **atum**, **are**, a. et n. * *Sauter, bondir*. USUS : Memores quoties hostis ipsorum agrum persultasset, *avait fait incursion sur leur territoire*.

PERTÆDET, tæsum est, imp. et n. *S'ennuyer fort; être dégoûté, fatigué.* Usus : Illum pertæsum est levitatis Græcorum.

PERTÆSUS, a, um, *Ennuyé, las.* Usus: Pertæsus sum sermonis *vel* sermonem.

PERTENDO, is, di, sum, ere, n. et a. 1. a. *Terminer.* 2. n. *Tendre vers un but, s'efforcer d'arriver à.* Syn. Contendo. Cf. **Contendo.**

PERTENTO, as, avi, atum, are, a. *Essayer, éprouver.* Syn. Tento, exploro, attento. Cf. **Tento, Periclitor.**

PERTĔRĔBRO, as, avi, atum, are, a. *Percer, trouer, transpercer.* Syn. Exterebro, perforo.

PERTERRĔFĀCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Épouvanter, terrifier.* Syn. Perterreo. Cf. **Terreo.**

PERTERRĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Épouvanter, frapper de terreur.* Syn. Terreo, conterreo, exterreo, perterrefacio, exanimo, metum affero, obstupefacio. Adv. Vehementius, subito. Usus : Vultu alicujus perterreri. Cf. **Terreo.**

PERTEXO, is, xŭi, textum, ere, a. *Achever, terminer.* Syn. Perficio. Adv. Graviter, valde graviter. Usus : Pertexe modo quod exorsus es, *achève de dire ce que tu as commencé.*

PERTĬCA, æ, f. *Perche.*

PERTĬMĔSCO, is, mŭi, escere, n. *Craindre, redouter fol.* Syn. Perhorresco. Adv. Graviter, magnopere, non mediocriter, vehementius invidiam, incredibiliter. Usus : Pertimescere de honore et fama. Cf. **Timeo.**

PERTĬNĀCĬA, æ, f. *Opiniâtreté, obstination; constance, fermeté.* Syn. Pervicacia, obstinatio. Epith. Nefaria, perseverantiæ finitima. Usus : Nec pertinacia, nec cum iracundia disputari recte potest. Libertas non in pertinacia, sed moderatione sita est. Cf. **Obstinatio.**

PERTĬNĀCĬTER; *Avec opiniâtreté, constance, acharnement.* Syn. Cum pertinacia, parva animi contentione. Usus : Pertinaciter illi infensus est, *il est son mortel ennemi.*

PERTĬNAX, acis, omn. gen. *Obstiné, opiniâtre, entêté; ferme, constant.* Syn. Obstinatus, obfirmatus, pervicax. Adv. Valde. Phras. **Pertinax est in sententia**, *il est obstiné dans son sentiment.* Ille, ut præceps sortitus ingenium, pertinaciter adversus ista tendit; prava animi contentione provectus, negat sibi integrum de sententia decedere; obstinato unus animo resistit; contumax ille et ad repugnandum obstinatus perstat in sententia; pervicacis ad omnia, quæ agitat, animi nimiumque sui juris ac sententiæ est; obstinatione quadam sententiæ cum aliis pugnaciter certat; a sententia deduci nullius persuasu ac inductu potest. Cf. **Obstinatus.** Usus : Sermo lenis, non pertinax. Vicit tamen omnia pertinax virtus, *sa vertu persévérante triompha pourtant de tout.*

PERTĬNĔO, es, ŭi, ere, a. *S'étendre, se répandre, appartenir à; se rapporter à, aboutir à.* Syn. Permano, permeo, penetro. Adv. Magnopere ad dicendum, omnino nihil ad se, nunc certe, publice ad civitatem, valde ad rem, vehementer. Usus : Vis cœlestium corporum ad plantas pertinet. Vis per totum corpus pertinens. Nervi toto corpore pertinentes. DEUS pertinens per omnes naturas, per terras, per mare. Romani Imperii ditio ad Rhenum pertinet. Silva pertinet a flumine ad summas Alpes. Ad montes usque ea planities pertinet, *s'étendre.* **Vulgo pertingit.**

PERTĬNET, ŭit, ere, *Concerner, regarder; appartenir.* Syn. Attinet, spectat, attingit; partes meæ sunt, officium hoc præcipue meum est. Phras. **Hoc ad me non pertinet**, *cela ne me regarde pas.* Mea causa nihil eo facto contingitur; ejus rei culpa aut infamia me non attingit. Nihil istud ad me; mea res hic non agitur; mihi isthic neque seritur neque metitur. Usus : Intelligere quo quidvis pertineat. Summa illuc pertinet ut sciatis. Ea opinio eodem pertinet, recidit, revolvitur, *cela revient au même.* Pertinet hoc non modo ad dignitatem, sed ad salutem, *cela concerne non seulement votre dignité, mais encore votre vie.* Hoc ad me pertinet, *cela m'appartient.* Cf. **Attinet, Munus, Officium.**

PERTRACTĀTĬO, ōnis, f. *Action de s'occuper de qqche, gouvernement, administration.* Syn. Usus, evolutio. Epith. Multa rerum publicarum. Usus : Multarum rerum pertractatione multa di cimus. Diligens Poetarum pertractatio, *étude assidue des poëtes.*

PERTRACTO, as, avi, atum, are, a. *Toucher, palper; appliquer son esprit, observer, étudier.* Syn. Tracto, verso, pervolvo. Adv. Diligenter narrationem, mollius, penitus. Usus : Orator sensus mentesque hominum pertractare debet. Gesti negotii rationem diligenter et sæpe pertractare. Pertractare ea quæ rem continent, *s'occuper de ce qui se rapporte au sujet.* Cf. **Tracto.**

PERTUNDO, is, tŭdi, tūsum, ere, a. *Percer, trouer, creuser.* Usus : Cave, ne quis crumenam pertundat, *prends garde que quelque filou ne coupe ta bourse.*

PERTURBĀTĒ, *Confusément, pêle-mêle, sans ordre.* Syn. Confuse.

PERTURBĀTĬO, ōnis, f. *Trouble, désordre, confusion; passion, trouble de l'âme.* Syn. Motus animi turbidus, affectio animi, confusio, fluctuatio animorum.)(**Serenitas, consilium, judicium.** Epith. Brevis animi, diuturna, fœda, gravis ægritudinis, magna animi, opinabilis, tanta, vehementior, vitiosa,

universa, voluntaria. Perturbationes cœlestes et maritimæ et terrenæ, hilariores, magnæ animi, moderatæ, naturales, rationis expertes, novæ, pestiferæ, tabificæ mentis, vitiosæ, voluntariæ. PHRAS. 1. **Perturbationes animi compescendæ sunt,** *il faut réprimer ses passions.* Opera danda, ut mens turbido animi motu semper vacet; ne condolescat, concupiscat, extimescat, efferatur lætitia; ne voluptate, libidine, metu, aut quavis alia animi ægrotatione jactetur; absint tabificæ mentis perturbationes, motus turbulenti jactationesque animorum incitatæ et impetu inconsiderato elatæ, rationem omnem repellentes. Sit animus vacuus, liber, solutus a gravibus illis concitationibus, tam inter se dissentientibus atque distractis. Frangendi sunt ac comprimendi motus illi turbidi iræ, cupiditatis, etc., contrarii inimicique rationis. Fervor ille concitatioque animi ac commotio, motus denique omnes rationi non obtemperantes coercendi ac reprimendi. Cf. **Motus.** 2. **Magna est perturbatio temporum rerumque,** *les temps sont agités, tout est en révolution.* Impeditissima sunt reipublicæ tempora; omnia sunt tumultus, timoris, fugæ plena; omnia divina humanaque jura permiscentur; magno in motu temporum, magna conversione rerum, magna confusione et perturbatione versamur. Quis est, qui non misceat in republica aliquid? qui has temporum inclinationes suis consiliis opportunas non ad patriæ perniciem convertat? USUS: 1. Perturbationes sunt turbidi animorum motus, aversi a ratione, inimici mentis vitæque tranquillæ. Nulli perturbationi animi aut fortunæ succumbere. Cavendum, ne in perturbationes exanimationesque incidamus. In maxima perturbatione sum, versor, jaceo. Magna perturbatione commotus sum. Impetu quodam animi et perturbatione potius quam consilio regi, incitari, *obéir plutôt à un élan désordonné de l'âme qu'au jugement et à la raison.* Sapiens omni perturbatione vacat. 2. **Confusio,** *trouble, révolution.* Quid est tumultus, nisi perturbatio reipublicæ? Cf. **Turbidus.**

PERTURBĀTRIX, tricis, f. *Celle qui trouble, perturbatrice.*

PERTURBO, as, avi, atum, are, a. *Troubler, bouleverser.* SYN. Turbo, perturbationem affero, concito; misceo, permisceo, confundo. ADV. Valde, vehementius. PHRAS. **Perturbatus est animo,** *il a l'esprit bouleversé.* Confusus ex recenti morsu animi, nec lingua, nec mente consistit. Metu luctuque alienatus animus perturbatione succumbit; in maxima perturbatione est, versatur, jacet. Cf. **Turbidus.** USUS: Non me clamor tuus iste commovet aut perturbat. Civitas seditionibus perturbata. Perturbato ordine ætatum *seu* confuso, *l'ordre des temps étant confondu, interverti.* Cf. **Turbo.**

PĔRUNGO, is, nxi, nctum, ere, a. *Enduire entièrement, frotter.* SYN. Ungo. USUS: Corpora oleo perunxerunt, *ils frottèrent d'huile tout le corps.*

PĔRŪRO, is, ussi, ustum, ere, a. *Brûler entièrement.* USUS: Hominem perustum gloria magis magisque incendere, *dévoré de l'amour de la gloire.*

PERVĀDO, is, si, sum, ere, n. *Arriver, venir; pénétrer, se répandre.* SYN. Pervenio, permano. USUS: Ne quid in aures, quod noceat, possit pervadere. Rumor, fama, clamor urbem *vel* per urbem pervasit. Incendium per sata, tempestas per vineta pervasit. Ea opinio, is pavor omnium animos pervadit. Quaqua iter faceret, calamitas quædam pervadere videbatur.

PERVĂGĀTUS, a, um, *Très répandu, très connu.* SYN. Divulgatus, pervulgatus, vulgaris. USUS: In re tam clara, tam testata, tam illustri et pervagata. Vulgare, quotidianum, pervagatum. Res est notissima et pervagata. Cf. **Notus, Rumor.**

PERVĂGOR, aris, atus sum, ari, d. *Aller çà et là, errer; s'étendre, se répandre.* SYN. Erro. ADV. Similiter, longe et late. USUS: Lætitiæ, timores animos hominum pervagantur. Cf. **Vagor.**

PERVĔHO, is, xi, ctum, ere, a. *Voiturer, transporter.* SYN. Perduco, eveho. Cf. **Veho.**

PERVELLO, is, velli, ere, a. *Molester, tourmenter.* SYN. Vello, vellico.

PERVĔNĬO, is, veni, ventum, ire, n., *nonnunquam* a. *Arriver à, parvenir à; atteindre, gagner.* SYN. Devenio; pertineo, mano, permano, perducor, accedo. ADV. Commodius ad exitum, gradatim, mature, occulte ad, ocius ad suum, penitus in disputationem, proclivius in laudem, spisse, tum, tardius ad fructum laborum, volubiliter ad extremum. USUS: Non potui, quo contendebam, pervenire. Jacta in me convitia ad animum meum non pervenerunt. Sensus rei ad omnes non pertinuit, pervenit. Ad paucos licentia, culpa, infamia, pœna, pecunia pervenit. Virtus sine fortunæ præsidiis, labore et constantia, quo vult, pervenit. In laudem, ad exitum, ad fructum laborum pervenit. Cf. **Venio.**

PERVERSĒ, *De travers; d'une manière vicieuse.* SYN. Præpostere, perperam. USUS: Perverse beneficio, re aliqua abuti.

PERVERSĬTAS, atis, f. *Renversement; dépravation, perversité, dérèglement.* SYN. Pravitas, improbitas. EPITH. Incredibilis hominum, magna, summa opinionum, tanta. USUS: Est incredibilis hominum perversitas, improbitas, amentia. Summa opinionum perversitas. Cf. **Malitia.**

PERVERSUS, a, um, *Pervers, dépravé,*

vicieux. SYN. Pravus, improbus, præposterus. USUS : Strabonum perversi oculi. Perversa sapientia. Ludi contaminati, perversi, deformati. Cf. **Malus, Improbus, Pravus.**

PERVERTO, is, ti, sum, ere, a. *Renverser, bouleverser, détruire.* SYN. Inverto, subverto. USUS : Jura omnia divina et humana labefactare et pervertere. Omnia rapinis, incendiis, sacra inexpiabili scelere pervertere. Nunquam illo me opprimet consilio, nunquam artificio pervertet.

PERVESTĪGĀTĬO, ōnis, f. *Investigation, recherche minutieuse.* SYN. Inquisitio. EPITH. Diligentissima.

PERVESTĪGO, as, avi, atum, are, a. *Chercher, épier, explorer.* SYN. Invenio, reperio. Cf. **Quæro.**

PERVĪCĀCĬA, æ, f. *Opiniâtreté, entêtement.* SYN. Pertinacia.

PERVĪCAX, cācis, omn. gen. *Ferme, obstiné; entêté.* SYN. Durus, contentiosus, nulli cedens, contumax. Cf. **Pertinax, Obstinatus.**

PERVĬDĔO, es, vidi, visum, ere, a. *Voir distinctement, voir tout.* SYN. Video. ADV. Penitus.

PERVĬGĬLĀTĬO, ōnis, f. *Veillée religieuse.* SYN. Vigilia. EPITH. Nocturna.

PERVĬGĬLO, as, avi, atum, are, n. *Veiller toute la nuit, passer la nuit blanche.* SYN. Pernocto. Cf. **Vigilo.**

PERVINCO, is, vici, victum, ere, n. et a. *Vaincre complètement.* SYN. Vinco.

PERVĬUS, a, um, *Accessible, praticable, ouvert.* SYN. Apertus. USUS : Transitiones perviæ, *passages ouverts.*

PERVŎLO, as, avi, atum, are, n. *Traverser en volant, parcourir rapidement.* ADV. Velocius. USUS : Decem horis nocturnis sex et quinquaginta millia passuum cisiis pervolavit, *pendant la nuit, en dix heures, il a fait en voiture une course de cinquante six milles.*

PERVOLVO, is, volvi, vŏlūtum, ere, a. *Rouler, tourner; feuilleter, lire.* SYN. Verso. USUS : TRANSL. Deinde ut in iis locis pervolvatur animus, *se familiariser avec ces lieux communs, les étudier.* Cf. **Lego.**

PERVŎLŪTO, as, avi, atum, are, a. *Feuilleter, lire assidûment des livres.* SYN. Pertracto, evolvo, voluto. Cf. **Lego.**

PERVULGĀTUS, a, um, *Très ordinaire, très commun, banal; connu.* SYN. Jactatus, pervagatus, vulgaris. USUS : Clarum, notum apud omnes, testatum, pervulgatum est. Cf. **Notus.**

PERVULGO, as, avi, atum, are, a. *Communiquer au public, répandre, publier.* SYN. Divulgo. USUS : Librum pervulgare, edere. In re tam clara, tam testata, tam abs te ipso pervulgata, *à l'occasion d'un fait si clair, si attesté, si divulgué par vous-même.*

PES, pĕdis, m. *Pied.* EPITH. Dexter, sinister, extremus. Pedes contaminati, durissimi, extremi, heroici, liberiores, medii, minuti, rudes, posteriores, primi et postremi. USUS : Pedibus iter facere, conficere, ingredi, ire, reverti, venire, *aller, marcher à pied.* Pedibus merere, stipendia facere, *servir dans l'infanterie.* Ad pedes desilire, se dare, *mettre pied à terre, en parl. de la cavalerie.* Ad pedes alicujus supplicem accedere, jacere, volutari, se abjicere, projicere, sternere, *se jeter aux pieds de qqn.* Pedibus flumen transmittere, *passer une rivière à gué.* Pedem conferre ac propius accedere, *s'approcher.* Pedem referre, *reculer.* Pedem in alieno solo ponere, *se mêler de ce qui ne nous regarde pas.* Trahantur per me pedibus ista, *on peut bien, si l'on veut, traîner cela par les pieds, c.-à-d., qu'on bouleverse tout, je m'en soucie fort peu.* Pede terram percutere, supplodere, *frapper du pied la terre.* Ex pedibus laborare, *avoir la goutte.* Pedum officio carere, *être privé de l'usage des pieds.* Pedem in Italia nullum video, qui non sit in illius potestate, *il n'y a pas en Italie un pouce de terrain qui ne soit en son pouvoir.* Pedem a te discessi nunquam, *je ne vous ai jamais quitté.* Hoc negotium, hæc oratio nec caput, nec pedes habet, *cela n'a ni queue ni tête.*

PESSŬLUS, i, m. *Verrou, barre.* USUS : Foribus obdere pessulum.

PESSUMDO, as, dĕdi, dătum, dăre, a. *Ruiner, détruire, anéantir.* SYN. Protero, conculco. Cf. **Perdo, Destruo, Everto.**

PESTĬFER, ĕra, ĕrum, *Pestilentiel.* SYN. Perniciosus.)(**Salutaris.** USUS : A pestiferis, nocentibus, funestis rebus refugere.

PESTĬFĔRE, *D'une manière ruineuse, désastreuse.* SYN. Perniciose.

PESTĬLENS, entis, omn. gen. *Empesté, insalubre, malsain.* SYN. Pestifer.)(**Salubris.** USUS : Locus pestilens cœloque calamitosus. Annus pestilentissimus.

PESTĬLENTĬA, æ, f. *Peste, contagion, épidémie.*)(**Salubritas.** PHRAS. **Pestilentia tum gravissime sæviebat,** *la peste sévissait alors d'une manière affreuse.* Grave tempus, annusque pestilens erat urbi agrisque; pestilentia gravissime laboratum erat; annus erat gravissimus, ac pestilentissimus; annus erat fœdus intemperie cœli maximeque pestifer; sæviebat tum pestilentiæ vis maxime; gravis eo anno inciderat pestilentia; multiplici clade fœdatus erat annus, urbem agrosque urente pestilentia, exorta pestilentia fœda homini, fœda pecori; contagio vulgabat morbos, urbs assiduis exhausta funĕribus, multæ et claræ lugubres domus; urbs tota gravi pestilentia conflictabatur; flagrabat pestilentia urbs tota; annum illum pestilentia infamem mors multorum fecerat; vis pestilentiæ ingens urbem depasta, depopulata erat; multus eo anno mortales pes-

tilentia absumpsit, consumpsit. USUS : Abiit de loco pestilentia, sed me non attigit. Ager propter pestilentiam vastus atque desertus.

PESTIS, is, f. *Fléau, peste, ruine, malheur.* SYN. Pernicies. EPITH. Adulta, calamitosa, capitalis, communis, detestabilis, funesta reipubl., immanis, importuna, magna, mala, miserrima, nefaria, perniciosa, præsens, tetra, horribilis et infesta. Pestes anxiæ, naturales, nefariæ, publicæ sociorum, reliquæ. USUS : Nulla tam detestabilis pestis est, quæ non homini ab homine nascatur. Pestem alicui ac perniciem machinari, afferre, importare, *préparer la perte de qqn.* Pestem a republica depellere, avertere, *éloigner un fléau de la république.* Pestem eam civitatis comprimere, reprimere, exsecare, exstinguere, *arrêter, empêcher les fléaux qui menacent l'État.* Pestis ac pernicies civitatis; funesta reipublicæ pestis ; illa furia ac pestis patriæ, *furie, fléau de la patrie.* Pestes hominum laude aliena dolentium, *personnes fort dangereuses que le mérite d'autrui afflige.*

PĔTĂSĀTUS, a, um, *Coiffé d'un pétase.* SYN. Petaso tectus.

PĔTĂSUS, i, m. *Pétase, chapeau à larges bords pour les voyages.* SYN. Latus pileus, capitis tegmen.

PĔTĪTĬO, onis, f. *Demande, brigue, candidature.* SYN. Rogatio, rogatus, preces. EPITH. Aliena, angusta, apta, extraordinaria, integra, plena pompæ, illustris, splendida, popularis, tota. USUS : 1. Petitionem consulatus adornare. Petitionem alicujus oppugnare. 2. **Percussio, ictus, conjectio teli**, *attaque, assaut, coup.* Has petitiones ita conjectas, ut vitari non posse viderentur, parva corporis declinatione effugi, elusi, *ces coups, dirigés de telle sorte qu'il paraissait impossible de les éviter, je les ai esquivés par un léger mouvement.*

PĔTĪTOR, oris, m. *Candidat; demandeur.* SYN. Actor, ambiens. EPITH. Bonus. USUS : Personam petitoris suscipere, accusatoris deponere, *prendre le rôle de plaignant (au civil), et quitter celui d'accusateur (au criminel).*

PĔTO, is, ivi *vel* ii, itum, ere, a. *Demander, réclamer.* SYN. Posco, postulo, contendo, exposco, flagito, imploro. ADV. Æque, aliunde copiam dicendi, alte proœmium, altius initium rei, amantissime, aperte exercitum, assidue, diligenter, audacter, blandius, breviter, contra, deinceps magistratum, diligentius quid, etiam atque etiam, majorem in modum peto et contendo. Jam pridem, imprudenter, magnopere, maximo opere, necessario, negligenter ædilitatem, nominatim tribunatum, ordinatim honores, paulo quidem post, perspicue pacem, proxime consilium, prudentissime, similiter quid, summopere sapientiam, tamdiu nihil, valde, vehementer. USUS : 1. Singulari studio, majorem in modum a me petebat. A philosophia consolationem peto. Veniam, honorem petere. 2. **Appeto, invado**, *attaquer, assaillir.* Contumeliis, lapidibus, fraude, insidiis petere. Jugulum, sanguinem, vitam alicujus petere. 3. **Quæro**, *prendre, chercher.* Fugam petere. Fuga salutem petere. 4. **Aliquo proficisci**, *prendre, choisir, (partir pour qqe lieu).* Romam petere. Loca calidiora petere. Cf. **Rogo.**

PĔTRA, æ, f. * *Pierre, rocher.* SYN. Rupes.

PĔTŬLANS, antis, omn. gen. *Gai; impertinent, pétulant.* SYN. Protervus, audax. ADV. Effuse. PHRAS. **Nihil illo juvene petulantius**, *ce jeune homme est rempli d'impudence.* Nihil immodestius aut minus ingenuum; temerarii ac procacis adolescentis furor et protervitas frangi satis non potest. Effrenata juvenis licentia in gyrum rationis duci non potest; non minis, non blanditiis ad officium redigi se patitur. USUS: Petulans et furiosum dicendi genus, *éloquence emportée, furibonde.* Jocus illiberalis, petulans, obscœnus. Homo petulans et plane insanus. Cf. **Audax.**

PĔTŬLANTER, *Sans retenue, impudemment.* SYN. Licenter. USUS : Petulanter in aliquem invehi.

PĔTŬLANTĬA, æ, f. *Audace, impudence.* SYN. Procacitas, protervitas.)(**Modestia**, pudor. EPITH. Aperta, tolerabilis, inimicissima. USUS : Hinc pudor pugnat, inde petulantia et furor. In petulantiam incidere. Petulantiam alicujus frangere.

PĔTULCUS, a, um, *Effronté.* SYN. Lascivus.

PHĂLANX, gis, f. *Phalange (corps de troupes disposées en carré et qui combattaient sur cinquante de front et seize de profondeur; en part. phalange macédonienne).* SYN. Agmen militare Macedonicum.

PHĂLĔRÆ, arum, f. pl. *Ornement, colliers.* SYN. Equorum ornamenta. EPITH. Nobiles.

PHĂLĔRĀTUS, a, um, *Orné de phalères.* SYN. Phaleris ornatus.

PHANTĂSĬA, æ, f. *Idée, pensée, conception.* USUS: Ex impulsione extrinsecus oblata, quam phantasiam vocamus.

PHĂRĔTRA, æ, f. * *Carquois.*

PHARMĂCŌPŌLA, æ, m. *Pharmacien; charlatan.* SYN. Unguentarius. EPITH. Circumforaneus.

PHĂSĒLUS, i, m. et f. *Faséole.* TRANSL. *Barque légère.* SYN. Myoparo.

PHĬLŎLŎGĬA, æ, f. *Passion pour les recherches et les travaux d'érudition.* SYN. Studium *vel* amor sermonis.

PHĬLŎLŎGUS, i, m. *Érudit, savant, littérateur.* USUS : Homines nobiles, sed nullo modo philologi.

PHĬLŎSŎPHĬA, æ, f. *La philosophie*. SYN. Studium *vel* amor sapientiæ. EPITH. Acutior, antiqua, antiquissima nobilissimaque ars vitæ, commentatio mortis, cultura animi, frugifera et fructuosa, intima, magna, media, medecina animi, molesta, orba, patria et avita, referta, quædam procreatrix et quasi parens laudatarum artium, præpotens et gloriosa, similis alicujus, tota, vera, vera et antiqua, verissima, elegans, vetus, universa. PHRAS. 1. **Velim philosophiæ studeas**, *je voudrais bien vous voir étudier la philosophie*. Velim ad philosophiam animum adjungas; studium tuum applices, te conferas, philosophiæ operam des; studium dices. Velim, rerum humanarum atque etiam divinarum congnitionem studiose colas, toto pectore complectaris. Velim, te ad ejus studium scientiæ adjungas, unde nascitur atque alitur moderatio vitæ; unde omnis ordo ac tota recte vivendi ratio manat. Tu velim juris ac honestatis omnis parentem philosophiam, quanto poteris studio, complectare. Tu velim omnes animi vires ad sapientiæ studium conferas. 2. **Philosophia utilissima ad res humanas scientia**, *la philosophie est une science très utile aux choses humaines*. Philosophia omnium mater artium, donum et inventum deorum; laudandarum omnium artium parens et procreatrix; ars vitæ, mater omnium bene factorum ac dictorum; medicina animi, cultura animi, quæ vitia extrahit radicitus; officii et bene vivendi disciplina; commentatio mortis, miseriarum portus, quo bono nullum optabilius, neque præstantius datum est hominibus deorum munere et concessu. USUS: Triplex philosophia Platonis: Moralis, Physica, Dialectica. Studium sapientiæ, quæ philosophia dicitur.

PHĬLŎSŎPHĬCUS, a, um, *Philosophique*.

PHĬLŎSŎPHOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Philosopher, s'occuper de philosophie*. SYN. Philosophiam colo. ADV. Ad extremum, omnino. USUS: Admirabili quodam ad philosophandum studio concitatus. Quum minime videbamur, tum maxime philosophabamur.

PHĬLŎSŎPHUS, i, m. *Philosophe*. SYN. Naturæ interpres, philosophiæ sectator, sapientiæ studium professus. EPITH. Elegantissimus omnium et eruditissimus, gravissimus, non ignobilis, imperiosus, magnus, mollis et languidus, enervatus, nobilissimus et clarissimus, prudentissimus, optimus, politissimus et acutissimus omnium, præstantissimus, severus, gravis, summus. Philosophi absoluti et perfecti, antiqui auctores rerum, non fabularum; non contentissimi, sed clari et acuti; minime contemnendi, discrepantes, vulgo imperiti et similes imperitorum, non inepti, minime mali, innumerabiles, satis acuti, minuti, nobilissimi longe atque principes, perfecti, plebeii, præstantissimi, superstitiosi et pene fanatici, veteres, voluptuarii. USUS: Inventa philosophorum. Philosophus is est, qui omnium rerum divinarum et humanarum causam naturamque noscit, omnem bene vivendi rationem tenet ac persequitur, *le philosophe est l'homme qui s'applique à la connaissance des choses divines et humaines, qui raisonne et approfondit les secrets de la nature, qui étudie les principes de la morale et de la vertu*.

PHYSĬCA, æ, *vel* **PHYSICE**, es, f. *La physique, les sciences naturelles*. SYN. Explicatio naturæ; investigatio naturæ.

PHYSĬCA, orum, n. pl. *La physique, les sciences physiques*. SYN. Res naturales.

PHYSĬCĒ, *En physicien, à la manière des physiciens*. SYN. Acute, physicorum more.

PHYSĬCUS, i, m. *Physicien, naturaliste*. SYN. Speculator venatorque naturæ, qui se ad investigationem naturæ totum contulit. EPITH. Politior, obscurus.

PHYSĬOGNŌMON, i, m. *Celui qui juge du caractère de qqn d'après sa physionomie*. USUS: Physiognomon profitetur se hominum mores naturasque ex corpore, oculis, fronte, vultu pernoscere.

PHYSĬŎLŎGĬA, æ, f. *Les sciences naturelles, la physique*. SYN. Naturæ ratio. EPITH. Tota.

PĬĀCŬLĀRIS, e, gen. com. *Expiatoire*. SYN. Quod ad expiandum peccatum pertinet. USUS: Sacrificia piacularia. Egone ob tuam stultitiam piacularis fiam?

PĬĀCŬLUM, i, n. *Sacrifice expiatoire, expiation*. USUS: Porco piaculum pati. Piaculum committere. Aliquem alienæ iræ piacula dedere, *sacrifier qqn à la colère d'autrui*.

PICTOR, ōris, m. *Peintre*. EPITH. Summus, malus. USUS: Protogenes perfectus pictor. Cf. **Pingo**.

PICTŪRA, æ, f. *Tableau, peinture*. SYN. Tabula. EPITH. Antiquissima, non egregia, vetustate evanescens, nobilis, placidissima, textilis, vetus. Picturæ egregiæ, novæ, veteres. USUS: In picturis alios horrida, inculta, abdita, opaca: alios nitida, læta, collustrata delectant.

PĬĒ, *Pieusement, religieusement, saintement*. SYN. Religiose, sancte.)(Scelerate. USUS: Memoriam mei pie inviolateque servato.

PĬĔTAS, ātis, f. *Accomplissement des devoirs envers les dieux, les père et mère; piété, affection, religion*. EPITH. Clara et in omnibus grata; commemorabilis, divina, eximia, immunis, incredibilis, insignis, jucunda, magna, mira, nimia, par, præsens, singularis, summa, tacita. USUS: Pietas est justitia erga DEUM et parentes, *la piété, c'est la justice envers DIEU et les parents*. Pietas est, per quam sanguine conjunctis officium et diligens tribuitur

cultus. Pietas, sanctitas, religio. Vir summa pietate. Pietatem præstare alteri. Pietate pectora omnium imbuit. Vultu sæpe læditur pietas, ***souvent un regard suffit pour blesser la piété filiale.*** Pietas fundamentum omnium virtutum, DEUM placatum efficit. Gravissimum pietatis nomen.

PIGER, ra, rum, *Paresseux, inactif, indolent.* SYN. Segnis ad aliquid agendum. PHRAS. **Pigerrimus est**, *il est très paresseux.* Nihil illo homine pigrius, nihil remissius; inertissimæ segnitiæ homo. Somni plenus, cessator, natura socors et negligens; ventri deditus et somno; bonum otium socordia atque desidia conterit; mollitia diffluit ac inertia; otio hebescit et languet; cessator ignavissimus et qui metu laboris obtorpescat; languori deditus et desidiæ; in socordiam effusus; is est, in cujus vultu pigritia desperatioque meliorum emineat, atque adeo anima ipsa esse oneri videatur; deses est ac ignavus, et qui operi ac negotio indormire facile soleat; desidem otio dimittit animum; ignaviæ se dedit; languori se totum dat, dedit; fugiens laboris, in otio consenescit; otio ac ignavia marcescit; pigritia tabescit. Cf. **Otium.** USUS: Ad litteras scribendas pigerrimus.

PĬGET, guit, ere, imp. *Être fâché, éprouver du regret.* SYN. Tædet, pœnitet. USUS: Me non solum piget stultitiæ tuæ, sed etiam pudet, *votre sottise me fait peine et honte tout à la fois.* Inductus ad pigendum, *excité au regret.* Cf. **Tædet, Pœnitet.**

PIGMENTĀRĬUS, ĭi, m. *Marchand de couleurs, de fard; parfumeur.*

PIGMENTUM, i, n. *Fard, couleur.* SYN. Fucus, color, ornatus. USUS: Sententiæ sine fuco et pigmento puerili, *pensées sans fard et sans vains ornements.* Pigmentum aspergere. Cf. **Fucus.**

PIGNĔRĀTOR, ōris, m. *Celui qui se fait donner des gages.*

PIGNĔROR, aris, atus sum, ari, d. a. *S'approprier qqche, en faire sa propriété.* SYN. Pignus aufero, fiduciam accipio. USUS: Mars fortissimum quemque ex acie pignerari solet, *Mars prend ou choisit les plus braves comme gage, comme prix de ses faveurs.*

PIGNUS, ŏris, n. *Gage, nantissement; caution.* SYN. Fiducia, hypotheca; obses. EPITH. Magna et multa. PHRAS. 1. **Librum pro pignore do**, *je donne ce livre en gage.* Pignus do librum hunc; pro pignore trado; pignore do, pono, oppono, oppignero. 2. **Pignus accipio**, *je reçois le gage.* Pignus capio librum; pignus aufero, accipio; fiduciam capio; vadem prædemque habeo virtutem rerum quas gessistis; pigneror librum, etc. USUS: Pignora cædere. Pignoribus cogere. Multis magnisque pignoribus me sibi obligatum tenet.

PĬGRĬTĬA, æ, f. *Répugnance, lenteur, paresse.* SYN. Ignavia, inertia, negligentia. USUS: Pigritia metus est consequentis laboris, *la paresse est la crainte d'un travail qui nous attend.* Pigritiæ se dedere. Pigritia tabescere. Cf. **Ignavia, Otium, Piger, Negligentia.**

PĬGROR, aris, atus sum, ari, d. *Hésiter, tarder, être paresseux.* SYN. Gravo. USUS: Scibere ne pigreris, *ne négligez pas de m'écrire.*

PĪLA, æ, f. *Paume, balle à jouer.* USUS: Pila, tali, tesseræ. Pila ludere; pilam retorquere.

PĪLENTUM, i, n. * *Char suspendu, carrosse pour les dames romaines.* **Vehiculi genus.**

PĪLĔUS, i, m. * *Bonnet de laine que l'on donnait aux esclaves en les affranchissant.* SYN. Tegmen capitis. USUS: Servi ad pileum, *seu* **libertatem** vocati.

PĪLŌSUS, a, um, *Couvert de poils, velu.*

PĪLUM, i, n. *Javelot.* **Genus teli** USUS: Sparorum pilorumque multitudo.

PĬLUS, i, m. *Poil.* USUS: Vallo pilorum munitæ palpebræ.

PINGO, is, nxi, ctum, ere, a. *Peindre, broder.* SYN. Pictura exprimo. ADV. Bene, egregie, varie locum, præclare, pulcherrime. PHRAS. 1. **Apelles Veneris caput elegantissime pinxit**, *Apelles peignit une tête magnifique de Vénus.* Singulari expressit atque exornavit artificio, politissima arte perfecit; coloribus illustravit, effinxit, adumbravit. 2. **Pingendi artifex erat egregius**, *c'était un peintre distingué.* Pictor erat egregius; pingendi arte præstantissimus; penicillo nihil non imitabatur felicissime; naturam ipsam non modo adæquare, sed etiam superare pingendi artificio videbatur. In adumbranda cujuscumque rei specie et forma nemini secundus erat. 3. **Hominem ad vivum depinxit**, *il le peignit au vif.* Veri ac spirantis vultus speciem effinxit, expressit; ex vero vultum hominis reddidit; imaginem dedit ad nativi oris formam mirifice expressam; effigiem ad germanam.

PINGUIS, e, gen. com. *Gras, épais.* SYN. Opimus, crassus; rudis. PHRAS. **Pinguis est**, *il est gras.* Habitus corporis illi opimus est; is est, cui sagina feliciter cessent; vasta homini corporis obesi moles, parque abdomini inexpleto. USUS: Thebis crassum cœlum, itaque Thebani pingues et valentes, *à Thèbes l'air est épais, aussi les Thébains sont-ils gras et forts.* Pingui Minerva aliquid facere, *faire qqche d'une manière simple, grossière, sans art.* (PROV.)

PINNA, æ, f. *Plume; créneau.* SYN. Penna. EPITH. Patula.

PINNĀTUS, a, um, *Qui a des plumes, emplumé, ailé.* SYN. Pennatus, penniger.

PINSO, is, si *vel* sŭi, pistum, pinsum et pinsĭtum, ere, a. * *Broyer, piler.*

PĬO, as, avi, atum, are, a. *Adoucir, rendre propice par des sacrifices expiatoires.* SYN. Expio. USUS : Ostenta piare. Cf. **Explo.**

PĪRĀTA, æ, m. *Pirate, corsaire.* SYN. Prædo; latrociniis maritimis infamis; qui piraticam facit, prædas maritimas agit, maritimis excursionibus littora populatur, piraticam exercet; gens navigiorum spoliis quæstuosa, piratæ. EPITH. Barbarus, consceleratus, nefarius, nobilissimus. USUS : Pirata non est ex perduellium numero definitus, sed communis hostis omnium.

PĪRĀTĬCA, æ, f. * *Piraterie.* USUS: Necessitate coactus piraticam fecit.

PĪRĀTĬCUS, a, um, *De pirate, de corsaire.*

PISCĀTOR, ōris, m. *Pêcheur.* USUS : Piscatores ad se convocat.

PISCĀTŌRĬUS, a, um, *De pêche, de pêcheur.* USUS : Navis piscatoria.

PISCĀTŬS, ūs, m. *Pêche.* USUS : Hic piscatus mihi lepide evenit.

PISCĪNA, æ, f. *Vivier; bassin pour se baigner, bain.* USUS : Piscina publica.

PISCĪNĀRĬUS, ĭi, m. *Celui qui a des viviers.* SYN. Qui piscinis delectatur.

PISCIS, is, m. *Poisson.* EPITH. Squammosi. USUS : Pisces hamo capiuntur. Quot genera, quam disparia piscium, partim submersorum, partim fluitantium, partim ad saxa nativis testis inhærentium!

PISCOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Pêcher.* SYN. Piscatu me oblecto.

PISCŬLENTUS, a, um, *Poissonneux.*

PISTOR, ōris, m. *Meunier; boulanger.* SYN. Qui panes conficit.

PISTRĪNUM, i, n. *Moulin.* SYN. Locus ubi frumentum tunditur mola versatili. USUS: Aliquem in pistrinum contrudere, compingere, dare, dedere tradere, *envoyer au moulin, en parl. des esclaves paresseux et méchants qui devaient tourner la meule.*

PĪTŬĪTA, æ, f. *Humeur au corps, pituite, coryza.* USUS : Cum pituita, aut bilis redundat in corpore, *quand il y a abondance d'humeur pituitaire.*

PĪTŬĪTŌSUS, a, um, *Pituiteux, plein d'humeurs.*)(**Exsiccatus, aridus.** USUS : In aliis locis sunt homines pituitosi et quasi redundantes, in aliis aridi atque exsiccati.

PĬUS, a, um, *Pieux, religieux.* SYN. Qui pietatem colit, religiosus. PHRAS. **Non satis pius es,** *vous n'êtes pas assez pieux.* Sunt qui pietatem in te desiderent majorem; non eam pietatem, religionem, quæ DEO debetur, præstas; minus religiose, quam conveniat, sacris operam das; abest a te pietatis ille ardor, quem divini cultus ratio a nobis postulat; parum pie in iis versaris, quæ ad religiosum Numinis cultum pertinent. Cf. **Probus, Religiosus, Pietas.** USUS : Ne pius quidem sine scelere esse potuit Orestes.

PIX, pĭcis, f. * *Poix.* EPITH. Liquida.

PLĀCĀBĬLĬS, e, gen. com. *Qu'on apaise facilement.* SYN. Exorabilis. USUS : Placabilem se præbere et æquum.

PLĀCĀBĬLĬTAS, ātis, f. *Clémence, indulgence.* SYN. Clementia, lenitas, mansuetudo. USUS : Nihil magno viro dignius placabilitate.

PLĀCĀTĒ, *Avec calme, tranquillement.* SYN. Sedate, placide, patienter, humaniter, remisse. USUS : Omnia placate et moderate feramus.

PLĀCĀTĬO, ōnis, f. *Action d'apaiser, de fléchir.* SYN. Pax, tranquillitas. EPITH. Tanta deorum. USUS: Perturbatio animorum placatione abluatur. Placatione deorum pestis avertenda est.

PLĀCĀTUS, a, um, *Calme, apaisé, tranquille, doux.* SYN. Pacatus, tranquillus, quietus.)(**Iratus, urbulentus.** USUS : Homo in aliquem mitis et placatus.

PLĂCĔO, es, cŭi *vel* cĭtus sum, cĭtum, ere, n. *Plaire, être agréable à qqn.* SYN. Non displiceo, satisfacio, arrideo; jucundum est, videtur, probatur, cordi est.)(**Displiceo.** ADV. Admodum, constanter, egregie, perpetuo, plane, prorsus, recte, valde, vehementer. PHRAS. **Placuere mihi multum quas ad me dedisti litteræ,** *vos lettres m'ont été fort agréables.* Mihi perjucundæ fuere; maximopere oblectarunt; maxime jucundæ acciderunt mihi; vehementer mihi probabantur; mirificam ex litteris tuis voluptatem cepi; plane mei stomachi fuere; ut perfectæ epistolæ speciem adamavi tuas litteras; devorabam epistolam tuam, ita arrisit; tam grata fuit, quam quæ gratissima; multum te amo, quod ita scripseris; non parum voluptatis præbuere tuæ mihi litteræ. Cf. **Gratus.** USUS : Scribe quid tibi de ea re placeat. Senatui placuit Cæsarem proficisci. Nunquam mihi minus ac heri placui.

PLĂCET, cŭit, cĭtum est, cere, imp. *Quelqu'un est d'avis, trouve bon, juge à propos ou convenable; ordonner, décider.* SYN. Scitum est. USUS : Non placet Stoicis. De Provinciis ita placitum est, ut Pompeius mitteretur, *sur la question des provinces, on décida qu'on y enverrait Pompée.*

PLĂCĬDĒ, *Doucement, paisiblement.* SYN. Leniter, pacate. USUS: Placide ac sedate dolorem ferre.

PLĂCĬDUS, a, um, *Doux, calme, paisible, tranquille.* SYN. Pacatus, tranquillus. USUS : Semper in animo sapientis placidissimam

esse pacem, etc. Oratione placida, submissa, leni. Ex irato placidum et mollem aliquem reddere. Cf. **Tranquillus.**

PLĂCO, as, avi, atum, are, a. *Apaiser, calmer, adoucir.* SYN. Lenio, mitigo, placatum efficio, reconcilio, expio, procuro.)(**Ulciscor.** ADV. Aliquando. PHRAS. 1. **Placavi hominem facile,** *j'ai apaisé facilement cet homme.* Iram hominis mollire, animum hominis permulcere perfacile fuit. Nullo negotio effectum est, ut ira homini defervesceret; iram hominis facile repressi; nihil laboris erat mollire hominis animum. Cf. **Reconcilio.** 2. **Prima cura erat placare Deos,** *le premier soin était de fléchir les dieux.* Pacem DEUM cæsa hostia adorare; ea, quæ ad pacem DEUM pertinent, sacris perpetratis, rite peragere; Divinum Numen sceleribus violatum precibus placare. Cf. **Lenio, Gratia.** USUS : Animos concordia placare. Odia improborum, iras judicum placare.

1. **PLĂGA, æ**, f. *Coup, blessure.* SYN. Vulnus. USUS: Plagam alicui imponere, injicere, infligere, facere. Plagam accipere.

2. **PLĂGA, æ**, f. **(sæpius plur.)** *Filets ou toile pour la chasse; filet, piège, panneau.* SYN. Rete, laquei. EPITH. Gravissimæ, majores. USUS: 1. Si ex his laqueis te explicueris, in illas plagas incides. Tendere, texere plagas. Conjicere aliquem in suas plagas. 2. **Regio,** *contrée, région, espace.* Cœli plagas scrutari, *explorer les espaces célestes.*

PLĂGIĀRIUS, ii, m. *Marchand ou voleur d'hommes, plagiaire.* SYN. Qui liberum hominem, *aut etiam* servum nesciente domino vendit, emit, avertit.

PLĂGIUM, ii, n. *Vol d'hommes, plagiat.*

PLĀNĒ, *Nettement, franchement; tout à fait, entièrement.* SYN. Clare, aperte, perspicue; omnino, prorsus. USUS : Perfecte planeque eruditus. Res penitus perspectæ planeque cognitæ. Cf. **Omnino.**

PLĂNĒTA, æ, f. *Astre errant, planète.* SYN. Stellæ errantes.

PLANGO, is, nxi, nctum, ere, a. *Frapper, battre; se désoler, s'abandonner au désespoir.* SYN. Tundo, percutio; ploro, defleo. USUS : Littora procellæ plangunt. Cf. **Lacrima.**

PLANGOR, ōris, m. *Transports de douleur, gémissements, lamentations.* SYN. Ejulatus, ploratus. USUS : Plangore et lamentatione opplevere forum. Cf. **Lamentatio.**

PLĀNĬTĬES, ei, f. *Plaine.* SYN. Campus, æquor. PHRAS. **Planities ampla,** *vaste plaine.* Campestris regio, in qua ne stirpes quidem operiant solum, et liber prospectus oculorum ad ea etiam, quæ procul recessere, permittitur; intermissa collibus planities; sub radicibus montium spatiosa planities procumbit; laxant se montium sinus, et majus spatium aperiunt. In æqua ubi descenditur, velut vasti maris, sic immensa panditur planities, ut subjectos campos terminare oculis haud facile queas. Montes inter vasta porrigitur planities. USUS : In summo est æquata agri planities.

PLANTA, æ, f. *Plant, rejeton, bouture.* SYN. Surculus, stirps. USUS : Malleoli, plantæ, sarmenta, vites, traduces, propagines.

PLĀNUS, a, um, *Plan, plat, égal.* SYN. Æquus, æquabilis.)(**Montosus, præceps.** USUS : 1. Capua planissimo in loco explicata. Quid tam planum quam mare? 2. **Apertus,** *intelligible, clair, évident.* Id objicis, quod planum facere non possis. Oratio plana et evidens.

PLĂTĂNUS, i, f. *Platane.* **Arboris genus umbriferæ et patulis ramis diffusæ.**

PLĂTĔA, æ, f. *Large rue, place publique.* EPITH. Ampla, frequens. USUS : In hac platea habitat.

PLAUDO, is, si, sum, ere, a. et n. *Battre des mains, applaudir; donner son approbation, être favorable à.* SYN. Approbo, assentior, plausum alicui do *vel* tribuo. ADV. Valde, effuse. USUS : Omnes ei effuse plausere.

PLAUSTRUM, i, n. *Chariot, charrette.* SYN. Currus.

PLAUSŬS, ūs, m. *Applaudissement, battement des mains en signe d'approbation.* SYN. Applausus, admurmuratio; vox, clamor, index lætitiæ; judicium, testimonium, studium populi aut spectatorum.)(**Plangor.** EPITH. Æquabilis, facetus, incredibilis, infinitus, magnus, multiplex, perpetuus, popularis, similis. PHRAS. **Cum plausu dixit,** *il parla et fut applaudi.* Magno plausu accepta est ejus oratio; dicentem consecutus est strepitus et grata concionis admurmuratio; omnes orationem ejus plausu prosecuti sunt. USUS : Plausum quærere, captare, *rechercher les applaudissements.* Plausum alicui dare, tribuere, impertiri, *applaudir.* Emoritur, refrigescit pristinus illi plausus.

PLĒBĔCŬLA, æ, f. *Le petit ou menu peuple, la plèbe, la populace.* SYN. Plebs, vulgus.

PLĒBĔIUS, a, um, *Relatif au peuple, aux plébéiens, plébéien.*)(**Patritius.** EPITH. Importunus. PHRAS. **Plebeii maxime ex pestilentia sunt mortui,** *ce fut surtout chez les plébéiens que la peste fit des ravages.* Per ignota capita evagata vis morbi est; sordidissimus quisque opportunior cladi fuit, quam pestilentia civibus intulit. Infimum genus hominum, turba obscuris certius a pestilentia periculum adiit. Cf. **Ignobilis.** USUS : Plebeio sermone uti. De plebeia fæce sellulariorum. Cf. **Plebs, Vilis.**

PLĒBĬCŎLA, æ, m. *Flatteur, courtisan du peuple, démagogue.* SYN. Qui plebem colit, qui plebi servit. USUS : Pro truci insectatore plebis, repente plebicola atque omnis auræ popularis captator evasit.

PLĒBISCĪTUM, i, n. *Plébiscite.* SYN. Populi scitum, tribunitia, rogatio. USUS : Plebiscito vetare fieri aliquid. Hoc plebiscitum est? hæc lex? hæc rogatio?

PLEBS, plēbis, f. *Le bas peuple, la populace, la plèbe.* SYN. Plebes, vulgus, turba, infima multitudo, infima fæx populi, misera plebecula.)(**Optimates.** EPITH. Aliena, infima, optima atque modestissima, orba tribunis, suspensa et incerta, urbana et perdita. USUS : Plebs suspensa et incerta, orba tribunis. Cf. **Plebeius.**

PLECTO, is, ere, a. *Punir, châtier.* SYN. Punio, in aliquem animadverto, pœnas peto. USUS : In suo quisque vitio plectatur, vis capite, avaritia mulcta, honoris cupiditas ignominia sanciatur. Culpa plectatur sine invidia. Cf. **Punio.**

PLECTRUM, i, n. *Petite verge d'ivoire pour toucher les cordes de la lyre.* SYN. Instrumentum, quo citharœdi chordas lyræ feriunt.

PLĒNĒ, *Pleinement, entièrement, richement.* SYN. Plane, perfecte, cumulate. USUS: Homo non plene sapiens et perfecte.

PLĒNĬTŪDO, inis, f. * *Plénitude.*

PLĒNUS, a, um, *Plein, rempli de qqché.* SYN. Refertus, confertus, completus, repletus, oppletus, cumulatus, redundans, affluens; frequens, frequentatus; integer, perfectus.)(**Jejunus, imminutus, exilis.** PHRAS. **Militum plena sunt omnia,** *tout est plein de soldats.* Urbes militibus complentur, onerantur; referta militibus omnia et inundata; nulla regionis pars a militibus vacua; nullum in provincia oppidum, nulla in oppidis domus militaribus præsidiis non obsessa; omni in loco præsidia sunt posita; deposita sunt per omnia urbis loca firma militum præsidia; imposita ubique oppidis præsidia; præsidia in urbes collocata; oppida omnia præsidiis militaribus sunt occupata, firmata; præsidiis loca urbis omnia tenentur. USUS : Homo vini plenus. Plenum et confertum ornamentis dicendi genus. Ratio belli gerendi plena fidei et pietatis. Pleno ore laudare aliquem.

PLĒRĪQUE, æque, aque, adj. *La plupart.* SYN. Major pars, plerique omnes, *presque tous.*

PLĒRUMQUE, *Le plus souvent, la plupart du temps.* SYN. Magna *vel* majori ex parte; majore parte; majorem partem; maximam *vel* magnam partem, persæpe, fere; multo maxima ex parte; ex parte magna, ex majori parte.)(**Nonnunquam, raro.** USUS: Fortuita sunt, quæ plerumque, non semper eveniunt. Cf. **Fere.**

PLŌRĀTŬS, ūs, m. *Cris, plainte, pleurs, larmes.* SYN. Planctus, ejulatus. EPITH. Virginalis, turpissimus. USUS : Ploratum edere Cf. **Gemo.**

PLŌRO, as, avi, atum, are, 1. n. *Se plaindre, se lamenter.* 2. a. *Pleurer, déplorer qqche.* SYN. Ploratum edo. USUS : Senatum plorare et supplicare prohibuerunt. Cf. **Gemo, Lacrimor.**

PLŬIT, ēbat, it, imp. *Pleuvoir.* SYN. Imber effluit, funditur. ADV. Sane. PHRAS. **Vehementer pluit,** *il pleut à verse.* Procellæ largum imbrem excussere; imber torrentis modo effusus est maximus; denso operuit campum nimbo fœda tempestas; nubes sollicitata procella imbrem dedit, effudit; sollicitatis procella nubibus densus imbre in terram demittitur. Cf. **Pluvia.** USUS : Sanguinem pluisse senatui renuntiatum est, *qu'il avait plu du sang.*

PLŪMA, æ, f. *Plume, duvet.* EPITH. Rutila, versicolor. USUS: Pluma *aut* folio facilius movetur.

PLŪMĀTUS, a, um, *Emplumé.* SYN. Pinnatus.

PLUMBĔUS, a, um, *De plomb.* USUS: Homo in physicis plane plumbeus, *cet homme est d'une ignorance complète, crasse, en sciences naturelles.* Illum plumbeo gladio jugulavit, *avec une épée de plomb, (un sabre de bois).*

PLUMBUM, i, n. * *Plomb, métal.* Metalli genus.

PLŪMĔUS, a, um, *De plume.* SYN. Plumis refertus. USUS: Collocemus in culcita plumea, *lit de plume, couette.*

PLŪRĬMUM, *Une grande quantité de, beaucoup de.* SYN. Multum.)(**Minimum.** USUS : Plurimum ingenio tribuo longeque plurimum industriæ.

PLUS, plūris, n. *Plus, plus de, davantage.* SYN. Magis, amplius, ultra, præter. PHRAS. 1. **Nolo tibi pluribus molestus esse,** *je ne veux pas vous être plus à charge.* Non progrediar longius; non plus negotii facessam. Non exsequar rem uberius; non excedam modum; non fatigabo te supra quam velis. Nimio jam multo plus te detineo, alias de tota re agam abundantius. Cf. **Breviter.** 2. **Plus etiam faciam quam exspectes,** *je ferai encore plus que vous n'attendez.* Exspectationem tuam mea diligentia vincet. Plus quam pro virili parte oneris ac muneris suscipiam. Paulo etiam longius, quam officii fines postulent, progrediar. Plus quam pro virili parte adnitar. Amplius etiam, quam officii ratio postulet a me exspecta Plus etiam, quam pars virilis postulat, oneris subibo; supra vires se extendet mea industria. USUS: Plus plusque te in dies diligo, *je vous*

aime de plus en plus. Nunquam Romæ plus triduo fui. Tantumdem et plus etiam nunc vales gratia. Quæso ne plus sit annua provincia, *je vous en prie, que je ne garde pas ma province plus d'un an.* Annos sexaginta natus aut plus eo, *ou plus.* Plus hostium fuga, quam prœlium absumpsit.

PLUSQUAM, *Plusque.* SYN. Supra quam; ultra quam; amplius.

PLŬTĔUS, i, m. * *Mantelet, toit de défense, parapet.* **Machinæ bellicæ genus.**

PLŬVĬA, æ, f. *Pluie.* SYN. Imber, cœlestes aquæ. PHRAS. 1. **Pluvia erat maxima,** *la pluie était torrentielle.* Repente ingentibus procellis effusus est imber; ingenti fragore cœli procella effusa est; nimbus cum fragore cœli decidens repente obstrepebat; imber ingens grandine mistus omnia turbarat. Procella ingens imbrem vix sub tectis tolerabilem effudit. Imber violentius quam alias fusus campos lubricos fecit. Tanta vis aquæ dejecta fuerat, tanta repente cœlo missa vis aquæ, ut itinera abrumperet. 2. **Assiduæ erant pluviæ,** *les pluies étaient continuelles.* Magnos et assiduos imbres habebamus. Imbres continui, campis omnibus inundantes, iter prope intercluserant. Aer concretus in nubes cogebatur humoremque colligens terram augebat imbribus. Tanta erat continuatio imbrium, ut campi nimbo obruti, cœlestibus aquis restagnarent. USUS : Equidem etiam pluvias metuo, si prognostica nostra vera sunt : ranæ enim ῥητορεύουσιν, *pour moi je crains les pluies, si nos pronostics ne sont pas trompeurs, car les grenouilles pérorent à leur façon (coassent).* Cf. **Pluit.**

PLŬVĬĀLIS, e, gen. com. *De pluie, pluvieux, qui amène la pluie.* USUS : Venti pluviales.

PLŬVĬUS, a, um, *De pluie, pluvieux.* USUS : Aqua pluvia arceatur.

PŌCŬLENTUS, a, um, *Potable.* SYN. Quod in potum sumi potest. USUS : Ea pars oris, qua esculentis et poculentis iter natura patefecit.

PŌCŬLUM, i, n. *Vase à boire, coupe.* SYN. Scyphus. EPITH. Exhaustum, mortiferum, aureum, frequens, immane, magnum, minutum, rorans, non pauca. USUS : Poculorum magnitudine bibendoque cunctos Græci superant. Poscunt majoribus poculis (*scil.* **bibere**), *demandent à boire dans des coupes plus grandes.*

PŎDĂGRA, æ, f. *Goutte aux pieds.* SYN. Dolor artuum, dolores pedum. PHRAS. **Podagra laborat,** *il a la goutte.* Podagræ doloribus ardet maximis; ex pedibus laborat; articulorum dolores habet maximos; podagræ doloribus cruciatur maximis; pedum doloribus afficitur maximis, qui nihil omnino remittunt. USUS : Cum podagræ doloribus arderet.

PŎĒMA, ătis, n. *Poëme, pièce de vers.* EPITH. Electum, recens. USUS : Poema facere, componere, condere.

PŒNA, æ, f. *Peine, châtiment; souffrance, incommodité.* SYN. Supplicium, animadversio, mulcta; damnum, incommodum.)(**Præmium, beneficium, commodum.** EPITH. Acerbissima, certa edicti, communis, crudelis, digna scelere alicujus, divina, humana, dulcior, gravis, iniqua, injusta, insignis, justa, legitima, maxima, levior, nimis magna, minor, nova, par, præsens, recens, sempiterna, singularis, tanta, tardior, tristis. Pœnæ certissimæ, dispares, justæ et graves, patriæ, præpetes, seræ sed justæ tamen ac debitæ. PHRAS. 1. **DEUS graves pœnas de perjuris sumet,** *DIEU punira cruellement les parjures.* Graves de perjuris pœnas expetet, petet, repetet; perjuris graves pœnas irrogabit; gravibus pœnis perjuros afficiet, perjuros gravibus suppliciis addicet; perjurium gravi supplicio vindicabit; de perjuris grave supplicium sumet; perjuros gravi pœna mulctabit. Cf. **Punio, Supplicium.** 2. **Perjuri graves pœnas subibunt,** *les parjures seront sévèrement châtiés.* Pœnas dabunt, luent, ferent, sustinebunt gravissimas; pœnas DEO solvent, pendent, dependent gravissimas; gravissimas ad pœnas et supplicia trahentur, rapientur; pœnas dabunt, capient, suscipient gravissimas. 3. **In transfugas gravis pœna constituta est,** *on a édicté un grave châtiment contre les transfuges.* Pœna statuta, comparata est; supplicium grave constitutum, inventum, excogitatum, exquisitum est. 4. **Non eris liber a pœna,** *vous n'éviterez pas la peine.* In pœna eris; in pœnis hærebis; pœnam non effugies; e pœna non elaberis; pœna non liberaberis; pœnam persolves integram; supplicium non condonabitur, non remittetur. Cf. **Impunitus.** USUS : Pœnas persequi judicio ab aliquo. Pœna teneri. Judiciorum pœnis obligari. Pœnas alicui expendere. Judicio et legibus dare pœnas. Maximas pœnas pendo temeritatis meæ, *je suis cruellement puni de ma témérité.* Repetere pœnas ab aliquo, *tirer vengeance de qqn.* Afficere aliquem pœna, *punir, châtier qqn.*

PŒNĬTENS, entis, omn. gen. *Qui se repent, repentant.* USUS : Optimus est portus pœnitenti mutatio consilii, *le meilleur port pour celui qui se repent, c'est le changement de conduite.* Cf. **Pœnitentia.**

PŒNĬTENTĬA, æ, f. * *Repentir, regret.* SYN. Dolor ob admissa peccata. PHRAS. 1. **Pœnitentiam agit,** *il fait pénitence.* Serio de admissis a se criminibus dolet; ex flagitiorum suorum recordatione dolore afficitur gravissimo; seria illum erratorum pœnitentia subit; pœnitens consilii impii factione serio resipiscit; pœnitet nunc hominem impii consilii, stultitiæ piget pudetque; semet nunc ille acriter dolenterque incusat; magnum ex flagitiorum suorum recordatione dolorem capit,

suscipit; ex scelerum suorum memoria dolorem habet acerbissimum. 2. (**Pœnitentiam facit de peccatis suis**, VULG.), *il fait pénitence de ses péchés.* Voluntaria castigatione corporis propitiando numini dat operam; præteritæ vitæ labem piaculo aliquo diluit; præteritæ vitæ peccata quam acerrime vindicat; vitæ licentius actæ supplicia a semetipso exigit; voluntariis suppliciis scelera sua expiat. Pœnas nunc a semetipso repetit vitæ liberius actæ; dignas nunc peccatis suis pœnas suscipit; voluntariis corporis afflictationibus susceptisque sponte cruciatibus DEO, quas debet, pœnas dependit; corpus crebris et voluntariis afflictatum suppliciis et nocturnis ægrum pervigilationibus pœnas nunc sustinet vitæ libere intemperanterque actæ; durissimo vitæ genere, inedia, nuditate, frigoris æstusque tolerantia semetipsum discruciat; omnia vitæ incommoda, famem, sitim, æstum, frigus, vigilias laboresque admirabili patientia tolerat et ab omni se corporis voluptate abstinet. Cf. **Mortificatio.** 3. (**Pœnitentiam in confessione peregi**, VULG.), *j'ai accompli la pénitence que mon confesseur m'avait imposée.* Illo, quod a Sacerdote mihi impositum est, piaculo peccata dilui; pœnas a conscientiæ arbitro statutas persolvi; pœnas in sacro tribunali mihi irrogatas dependi; id quod in mulctæ irrogatione præscriptum est, exegi; preces pœnæ nomine, loco, causa indictas, *vel* mulctæ, piaculi nomine indictas persolvi. USUS : Sera pœnitentia regem subiit.

PŒNĬTET, ŭit, ere, imp. *Se repentir de, regretter.* SYN. Tædet, piget me, dolore afficior. ADV. Vehementer intemperantiæ, vitæ valde. USUS : Suæ quemque fortunæ pœnitet. Sapientis est proprium, nihil, quod pœnitere possit facere, *il appartient au sage de ne rien faire dont il puisse avoir à se repentir.* Si liceret, ut iis, qui in itinere deerrarunt, sic vitam deviam secutos, corrigere errorem pœnitendo, felicior esset emendatio temeritatis, *réparer une faute par le repentir.* Non me consilii mei pœnitet. Cf. **Pœnitentia.**

PŎĒSIS, is, f. *La poésie; poëme, poésie.* SYN. Poetica; poema. EPITH. Amatoria, tanta. USUS : Claris coloribus picta vel poesis est vel oratio.

PŎĒTA, æ, m. *Poëte.* SYN. Poeticæ peritus; auctor, conditor carminum; fabularum conditor. EPITH. Adstrictior versu orator, bonus, non inutilis, clarissimus, disertissimus, divinus, durissimus, egregius. Epicus, summus, facetissimus, familiaris, gravis et ingeniosus, iners, ineptus, liber, magnus, malus, obscurus, rudis, prudens, sapiens, suavis, tragicus. Poetæ veterrimi, æquales, comici, frequentiores, liberiores in re aliqua, nobiles, novi, sancti, veteres, veri. Finitimus oratori, numeris adstrictior paulo, verborum tamen licentia liberior. Multis generibus ornandi socius, ac pene par. USUS : Poetam aiunt neminem bonum esse posse, sine inflammatione animorum et sine quodam afflatu velut furoris, *nul ne saurait être bon poëte sans enthousiasme et sans une sorte de fureur divine.* Poeta virtutes oratoris persequitur, cum sit numeris adstrictior, verborum autem licentia uberior. Poeta natura ipsa valet et mentis viribus excitatur et quasi divino quodam spiritu afflatur; quare sancti appellantur Ennio, quasi deorum aliquo dono et munere commendati nobis esse videantur. Plurimarum fabularum poetria, *femme poëte*

PŎĒTICA, æ, f. *La poésie, l'art poétique.* SYN. Ars et ratio faciendorum carminum. USUS : O præclaram emendatricem vitæ Poeticam!

PŎĒTICĒ, *A la manière des poëtes, comme les poëtes.* SYN. Poetarum more *vel* modo.

PŎĒTICUS, a, um, *Poétique, de poésie.* USUS : Numerus, verbum poeticum.

POL *Par Pollux! en vérité!* **Vox jurandi.**

PŎLĬO, is, ĭi *vel* ivi, itum, ire, a. *Polir, perfectionner.* USUS : Polire, expolire orationem. Absolvere et perpolire aliquid imperfectum. Polire, lævigare gemmas, *polir des pierres précieuses.*

PŎLĪTĒ, *D'une manière polie, délicate; avec art, perfection.* SYN. Ornate, eleganter, splendide.

PŎLĪTĬA, æ, f. *Organisation politique, gouvernement.* Institutum civile. USUS : In Platonis politia.

PŎLĪTĬCUS, a, um, *Relatif à la politique, politique.* USUS : Philosophi, libri politici, *ouvrages politiques.*

PŎLĪTUS, a, um, *Poli, cultivé; limé, châtié, élégant.*)(**Impolitus.** USUS : Vir omni liberali doctrina politissimus. Homo ad persuadendum concinnus, perfectus, scitus, politus e schola, *personne douée du don de persuader, formée et perfectionnée dans l'école.* Politus, urbanus, elegans. Cf. **Elegans.**

POLLĔO, es, ere, n. *Être fort puissant en qqche, pouvoir.* SYN. Possum, valeo. USUS : Filius plus pollet potiorque est patre. Pollere scientia et virtute. Ejus judicium et voluntas plurimum apud eum pollet. Cf. **Valeo.**

POLLEX, ĭcis, m. *Le pouce.*

POLLĬCĔOR, ēris, cĭtus sum, eri, d. a. *Promettre.* SYN. Promitto, profiteor, defero, offero. ADV. Cumulatissime omnia, benigne, celeriter, gratis, liberaliter, liberalissime, prolixe, studiose, ultro. PHRAS. **Polliceor tibi pro certo**, *je vous promets et vous pouvez y compter.* Hoc promitto ac spondeo, nec constantia fidesque deerit promissis. Pro certo hoc tibi polliceor ac confirmo, me eam rem perfecturum. Promisso hoc teneri volo, et summam promissi mei complebo. Non frustra

te spe ac promissis tenebo. Stabo promissis. Promissa faciam. Promisso fides exsistet. Qua me obstrinxi sponsione, quo me vinculo sponsionis obligavi, teneri me volo. Fidem tibi do, me tua causa omnia facturum. Non te pluribus promissis ac pollicitationibus onerabo, quam quæ solvere sit animus. Cf. **Promitto.** Usus : Ego tibi profiteor ac polliceor singulare studium meum. Polliceor tibi hoc bona fide. Quæ polliceris exspectabo ego, nec exigam, sed grata erunt, si solveris. Ultro, benigne, liberaliter pollicetur, imo recipit. Græcia dextram tendit Italiæ eique suum præsidium pollicetur.

POLLĬCĬTĀTĬO, ōnis, f. *Offre, promesse.* Syn. Promissio. Epith. Finitæ. Cf. **Promissum.**

POLLĬCĬTOR, aris, atus sum, ari, d. a. * *Offrir, promettre.* Usus : Sollicitando et pollicitando eorum animos lactas.

POLLINCTOR, ōris, m. * *Préparateur de cadavres, ensevelisseur, croque-mort.* Syn. Unctor cadaverum, funerum curator.

POLLINCTŪRA, æ, f. * *Soin des funérailles.* Syn. Curatio funeris.

POLLŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Souiller, profaner, déshonorer.* Syn. Macula afficio, inquino, contamino, maculo, fœdo, violo, perverto, conturbo. Usus : Divina et humana jura inexpiabili scelere, omni flagitio polluit labes illa impura.

PŎLUS, i, m. *Pôle.* Syn. Vertex.

PŌMĀRĬUM, ĭi, n. *Verger.* Syn. Hortus arboribus consitus.

PŌMĔRĬDĬĀNUS, a, um, *Qui a lieu après-midi, de l'après-midi.* Syn. Postmeridianus. Usus : Tempus, somnus, deambulatio pomeridiana.

POMŒRĬUM, ĭi, n. *Espace vide en dedans et en dehors des murs de Rome, marqué par des bornes en pierre, et limitant les auspices urbains.* Syn. Locus circum mœnia vacuus. Usus : Jura pomœriorum.

POMPA, æ, f. *Procession publique où l'on portait les images des dieux, et qui se faisait dans les fêtes solennelles; pompe, cortége.* Syn. Spectaculum apparatusque solemnis cum ostentatione et magnificentia quadam, qualis fieri solet in publicis supplicationibus et triumphis. Epith. Acerba, molesta, tota. Usus : In dicendo speciem et pompam adhibere. Cadaver exsequiis, pompa, laudatione spoliatum. Tota petitio illustris, splendida, pompæ plena, summam speciem ac dignitatem habuit.

PŌMUM, i, n. *Fruit de toute espèce.* Epith. Crudum maturum et coctum. Usus : Pomorum jucundus non gustatus solum, sed odoratus etiam et aspectus.

PONDĔRO, as, avi, atum, are, a. *Peser; examiner, juger.* Syn. Pendo, appendo; expendo, examino, æstimo. Usus : Causæ ratione, non vocibus ponderari debent. Quo animo fecerit, imprimis ponderandum est, *il faut d'abord examiner dans quelle intention il a agi.* Judicio certo aliquid ponderare. Fides ex fortuna non est ponderanda. Rem non suis ponderibus, sed populari quadam trutina examinare, non convenit judici, cujus est causas quaslibet suis momentis ponderare. Cf. **Examino, Expendo.**

PONDĔRŌSUS, a, um, *Pesant, lourd* Usus : Ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modo actionum, sed etiam opinionum, *une lourde lettre, c.-à-d., très-longue, pleine de détails.*

PONDO, (abl. adverb. sumptus *vel* subst. indecl.), *Au poids, en pesant; une livre.* Syn. Libra. Usus : Auri pondo centum, *cent livres d'or.* Exercitus coronam auream Dictatori libram pondo decrevit, *une couronne d'or d'une livre pesant.*

PONDUS, ĕris, n. *Poids, pesanteur d'un corps.* Syn. Gravitas, momentum. Epith. Contrarium, dignum æstimatione, inæstimabile, grande, grave, infinitum, innumerabile, magnum auri, majus argenti, permagnum argenti, naturale, par. Usus : 1. In terram omnia feruntur suo pondere. Suis rem ponderibus examinare. 2. **Vis, auctoritas, gravitas, momentum,** *poids, autorité, influence.* Tuæ litteræ maximi sunt apud me ponderis, *tes lettres font le plus grand effet sur moi.* Verborum pondera, *autorité des mots.* Singula verba, singula pondera.

PŌNE, *Après, derrière.* Syn. Post. Usus : Ante, pone, ad dextram, ad lævam, sursum, deorsum.

PŌNO, is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ere, a. *Poser, proposer.* Syn. Propono. Usus : 1. Rem in medio conspectu ponere. Ponere alicui quæstionem. 2. **Depono,** *poser déposer, quitter.* Tunicam, arma, bellum, inimicitias ponere. 3. **Adhibeo, adjicio,** *mettre, placer.* In aliqua re multum operæ, curæ; totum animum, curam, diligentiam ponere. 4. **Consumo,** *employer à, appliquer à.* Diem, multum temporis in aliquo negotio ponere. Ponere longam orationem in re aliqua. 5. **Figo, statuo, repono, censeo, reputo, colloco, judico, puto,** *mettre au rang, au nombre de, regarder comme; déposer, quitter.* Ponere mortem in malis; aliquid in laude, vitio ponere; in beneficii loco, in minimis, in lucro ponere. Multum in alicujus fide ac prudentia ponere. Beatam vitam multi in voluptate ponunt. In una celeritate posita salus est. Salutem patriæ in hoc vestigio temporis positam esse arbitror. Ponere beneficium apud ingratum. Se extra culpam ponere, *montrer qu'on n'est pas coupable.* 6. Rem in medio ponere; ponere ante oculos, *mettre sous les yeux.* Ponere in loco testimonii

aliquid; loco sceleris aliquid ponere. In te positum est, *il dépend de vous*. Ponamus, satis in eo fuisse orationis et ingenii, *supposons que, etc.* Finge, rem ita habere; fac, ita esse; puta, statim interrogari te.

PONS, pontis, m. *Pont.* EPITH. Angustus, aureus. PHRAS. 1. (**Ex insula pontem ad urbem fecit**, VULG.), *il fit un pont pour relier l'île et la ville.* Insulam ponte facto conjunxit urbi; pons lapideus flumini impositus jungit urbem. Urbs angusto ponte adjungitur et continetur. 2. **Pontem facere**, *faire, établir un pont.* Fluvium ponte jungere; ripas committere; pontem sternere; pontem inducere; pontem consternere; flumen ponte consternere; pontem in flumine facere; fluvio pontem imponere; fluminis *aut* fossæ transitum ponte conjungere. 3. **Pontem rescindere**, *couper, rompre un pont.* Pontem a tergo interscindere, rescindere, dissolvere, rumpere, interrumpere, disturbare intercidere. USUS: Pontem facere, efficere. Pontem reficere, instaurare. Pontem demittere, dejicere, *démolir, renverser un pont.*

PONTĬFEX, ĭcis, m. *Grand-prêtre, pontife.* SYN. Antistes Sacrorum, Religionis; qui sacris præest et publicis sacerdotiis. EPITH. Magnus, maximus, peritissimus; veteres, minores. PHRAS. 1. **Pontifex Romanus**, *le souverain Pontife.* Summus DEI in terris Vicarius; Christianæ religionis summus Antistes *vel* Interpres; Christianæ reipublicæ Moderator et Rector; supremus Christianæ rei Arbiter; summus Ecclesiæ Pastor; Christianæ reipublicæ Caput ac Princeps. 2. **Pontificem creare**, *élire un pape.* Summum alicui Pontificatum deferre; summum augustissimumque sacerdotium alicui conferre; ad summi Pontificatus fastigium aliquem evehere; vicariam Christi in terris potestatem alicui permittere; Reipublicæ Christianæ gubernacula alicui conferre; ad Pontificii imperii principatum aliquem evocare, aliquem eligere, qui DEI vice in terris fungatur. 3. **Pontifex nunc est Leo XIII**, *Léon XIII est maintenant Pape.* Christianæ reipublicæ clavum tenet; gubernacula moderatur; vicariam Christi in terris potestatem obtinet; Christianæ reipublicæ præest, præsidet; Christianæ reipublicæ principatum tenet; Christi vices personamque in terris gerit, sustinet; pontificatum gerit **Leo XIII.** USUS: Metellus pontifex diu ei sacerdotio præfuit. Pontificis partes, munia gerere, agere, sustinere.

PONTĬFĬCĀLIS, e, gen. com. *De pontife, pontifical.* USUS: Auctoritas, jus Pontificale.

PONTĬFĬCĀTŬS, ūs, m. *Dignité, fonctions de pontife, pontificat.* PHRAS. Summi Pontificis dignitas; supremi pontificatus honores; Pontificia potestas nullis terrarum finibus circumscripta; sacerdotalis. Imperii Majestas; Ecclesiæ universæ, Christianæ reipublicæ Principatus. Vicaria Christi in terris potestas; summum augustissimumque sacerdotium. USUS: Statæ cerimoniæ Pontificatu continentur.

PONTĬFĬCĬUS, a, um, *Du pontife, pontifical.* SYN. Pontificalis. USUS: Jus Pontificium.

PONTUS, i, m. *La mer.* USUS: Pontus Euxinus, *la mer Noire, le Pont-Euxin.*

PŎPĪNA, æ, f. *Restaurant, auberge, cabaret.* SYN. Ganea, culina. EPITH. Teterrima, tenebricosa. USUS: In lustris, popinis, alea, vino, tempus ætatis omne consumere.

PŎPLES, ĭtis, m. *Jarret.* SYN. Pars genu posterior.

PŎPŬLĀBUNDUS, a, um, * *Ravageur, dévastateur.* USUS: Populabundi magis in fines excurrerunt, quam justi belli more.

PŎPŬLĀRIS, e, gen. com. *Qui concerne le peuple, propre au peuple.* SYN. Vulgaris ADV. Maxime, vere, fallaciter, ficte, sapienter, vehementer. USUS: 1. Verba popularia; ad popularem modum sensumque accommodata, *expressions populaires.* 2. **Populi studiosus**, *démagogue, démocrate.* A gravitate Patrum desciscere et popularem fieri. Qui ea faciunt dicuntque, quæ multitudini jucunda, populares dicuntur. Causa plausibilis et popularis. Rumusculos populares aucupari. Auræ popularis captator evasit 3. (**Civis conterraneus**, VULG.), *compatriote.* Socrates non popularis alicujus loci, sed civis mundi. Solon popularis meus.

PŎPŬLĀRĬTER, *D'une manière vulgaire, commune.* USUS: Populariter vivere, loqui.

PŎPŬLĀTĬO, ōnis, f.* *Ravage, dévastation.* USUS: Illa gens populationibus incursionibusque melior est, quam justa pugna. Late populationem facere. Hostem populatione prohibere.

PŎPŬLOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Ravager, dévaster un pays.* SYN. Vasto, vastitatem infero. PHRAS. **Hostis late populatus est omnia**, *l'ennemi a ravagé au loin les environs de la ville.* Incursiones fecit in agrum Romanum; prædas egit; agrum depopulationibus et incendiis deformavit; populatione fines eos peragravit; cum agris vicisque urendo populandoque bella gessit, cum ferro ignique excursiones fecit in agrum Romanum; agrum excursionibus depopulatus est; omnis ira belli ad populationem agri vertit; fœdati agri, terror injectus oppidis; per expeditiones parvas nocturnis incursionibus vastitatem agris intulit; prædas ex villis vicisque egit ingentes, nulla incolumi relicta re, cui ferro aut igni noceri posset; vicos expugnavit, inflammavit tecta, hominum pecudumque prædas egit; vicos per devastationem deussit; incursavit in fines Romanos; populationem fecit; vastati agri ustique, nec solum

modo vastum Romanis relictum, sed vicis quoque illatus ignis est; populabundus in agrum Romæ incidit cumque ferret passim omnia atque ageret, cædes ac incendia faceret, nihil intactum bello reliquit; infesto exercitu populabundus ivit, multiplicemque prædam cepit; agrum populabundus iniit, neque latius unquam actæ prædæ sunt. Cf. **Vasto.** USUS : Noctu agros populabatur.

PŎPŬLUS, i, m. *Peuple.* SYN. Multitudo, civium multitudo, plebs, vulgus, plebecula urbana. EPITH. Absens, amicissimus, appetens omnium bonorum, desipiens, diversus, exorabilis, fidelis et illustris, fœderatus, fortis, frequens, gratus, ingratus, invictus, invitus, languens, effrenatus, liber, levissimus, orbus, peculiaris, sollicitus, terribilior; virtute, justitia carior, vacuus metuum, vanus, urbanus, universus, omnium gentium dominus atque rector. Populi procerissimi, boni firmique, externi, florentes atque integri, immensi, immunes, imperiosi, parati, opulenti, potentes, privati, non solum conscii libidinis, sed etiam injusti. USUS : Populus Romanus victor omnium gentium. Populus ex incertissimo sumit animos.

PORCUS, i, m. *Porc domestique.* SYN. Sus. EPITH. Femina. USUS : Villa abundat porco, hædo, agno. Porco anima pro sale data est, ne putresceret.

PORRECTĬO, ōnis, f. *Extension, allongement.* EPITH. Facilis. USUS : Brachiorum, digitorum porrectio *vel* contractio.

1. **PORRĬGO,** is, rexi, rectum, ere, a. *Étendre, allonger.* SYN. Tendo, intendo, extendo, admoveo.)(**Contraho.** ADV. Aliquando. USUS : Porrigere suam fidem, dextram supplici jacenti, afflicto. Manus in mensam porrigere. Urbs in longum porrecta.

2. **PORRĪGO,** inis, f. * *Teigne, maladie de la peau.* **Genus morbi inter pilos.** USUS : Impexa porrigine fœdum caput.

PORRO, *Donc, maintenant.* SYN. Sed, igitur. USUS : 1. Vide porro cætera. 2. **Sane,** *et qui plus est, et bien plus.* Restant plura, sed exigua porro et minima, *restent plusieurs choses, mais peu importantes et même très peu importantes.*

PORTA, æ, f. *Porte.* SYN. Janua. EPITH. Triumphalis. PHRAS. **Portas perfringere,** *briser les portes.* Moliri obices portarum; portarum claustra effringere; seras claustraque refringere; portas exscindere; portis vim afferre. USUS : Bibulus pedem porta non extulit. Porta cataracta dejecta clausa erat; eam partim vectibus levant, partim funibus subducunt in tantum altitudinis, ut recti subire possent, *la porte était fermée par une herse.*

PORTENDO, is, di, tum, ere, a. *Prédire, prophétiser, pronostiquer.* SYN. Prænuntio, prædico, præmonstro. USUS : Significationes rerum futurarum, quæ tum vigilantibus, tum dormientibus portenduntur. Magnorum periculorum metus ex ostentis portenditur. Quod ostendunt, monstrant, prædicunt, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur. Cf. **Omen.**

PORTENTŌSUS, a, um, *Prodigieux, merveilleux.* SYN. Monstrosus, prodigiosus.

PORTENTUM, i, n. *Monstruosité, miracle, prodige.* SYN. Monstrum, prodigium. EPITH. Certissimum, maximum, fatale. USUS : Clodius fatale portentum reipublicæ. Cf. **Prodigium.**

PORTĬCŬS, ūs, f. *Galerie, colonnade, portique.* SYN. Ambulatio, xystus. EPITH. Excelsa, inferior, minus onerosa et multo quidem facilior. USUS : Pavimentata porticus, in qua inambulavimus. Porticu ædes cingere.

PORTĬO, ōnis, f. *Division, partie, portion.* SYN. Pars. USUS : Omnes Asiæ civitates pro portione in provincias descripsit. Frumentum Mamertinis pro portione imperatum.

PORTĬTOR, ōris, m. *Péager, receveur du péage.* SYN. Publicanus, exhibendis portoriis præfectus. USUS : Portitorum quæstus in omnium odium incurrit.

PORTO, as, avi, atum, are, a. *Porter, transporter.* SYN. Fero, comporto, defero, deporto, conveho. ADV. Undique furta. USUS : Ad Antonium frumentum omne portatur, *on porte tout le blé chez Antoine.* Omnia mea mecum porto.

PORTŌRĬUM, ii, n. *Droit d'entrée ou de sortie pour les marchandises, droit de douane.* SYN. Vectigal, quod in portu exigitur pro mercibus, etc. EPITH. Certum. USUS : Portorium imponere; portorii nomine aliquid exigere; portorium dare; portorium locare alteri *vel* conducere. Omnia Italiæ portoria sublata sunt. Cf. **Vectigal.**

PORTŬŌSUS, a, um, *Qui a beaucoup de ports.* USUS : Mare minime portuosum.

PORTŬS, ūs, m. *Port; refuge, asile, abri.* SYN. Locus in littore tutus appellendis navibus, portus claustra. EPITH. Celeberrimus, plenissimus navium, optimus, propior, tranquillus et tutus, clausus, ultimus. Manufacti, munitissimi. PHRAS. **Portum contingere propter ventum non potuimus,** *le vent nous empêcha de pénétrer dans le port.* Portum restante vento tenere non potuimus; rejecti sumus a portu restante vento; portum ventus eripuit; submovit nos a portu ventus; ne portum obtinere, ingredi, subire liceret, ventus effecit; portum restante vento inire, assequi non licuit; venti vis adversi portu nos arcuit, prohibuit, amovit, exclusit; portum subire conantes vis adversa venti repulit, rejecit. USUS : Ex portu prodire, progredi, *quitter le port, sortir du port, mettre à la voile.* In portum invehi, deferri, venire, se recipere;

portum capere, portum tenere, *arriver à bon port.* Naves in portum cogere, conjicere, compellere, *rassembler les vaisseaux dans le port.* In portu esse, in portu navigare, in tuto esse, extra periculum esse, *être dans le port, en sûreté.* Fugæ portus erat in tuis castris, et subsidium salutis. Portus ac perfugium supplicii, *c'est un refuge et un port, un abri contre le supplice.*

POSCO, is, pŏposci, poscĭtum, ere, a. *Demander, solliciter qqche.* SYN. Peto, flagito, requiro. USUS: Non desinit a me litteras poscere. Cf. Peto.

PŌSĬTĬO, ōnis, f. *Position d'un corps, situation d'un lieu.* USUS: Urbis positio pulcherrima.

POSSESSĬO, ōnis, f. *Action de posséder, possession, jouissance, propriété.* SYN. Jus possidendi; bona, prædia, fundi. EPITH. Caduca, vacua, certa, stabilis, flagitiosa, incerta, infinita, libera et immanis, major, perpetua, privata, propria, pulcherrima, tota, vetus. Possessiones alienæ, diuturnæ, ineptæ, in casu positæ, innumerabiles, invidiosæ, paternæ atque avitæ, reliquæ, relictæ, sacrosanctæ, variæ et multæ, venales, proscriptæ, voluptuariæ, urbanæ, rusticæ. USUS: Dare possessionem secundum tabulas; in possessionem ex edicto mittere, *envoyer qqn en possession.* In possessionem alienam irruere; in possessionem quasi vacuam et caducam involare; pedem in possessionem ponere; possessionem occupare, *être en possession de biens, les posséder.* Possessionem habere, tenere; in possessione aliquid retinere; in possessione esse, consistere, manere, *rester en possession, jouir de ses biens.* Possessione aliquem pellere, depellere, deturbare, exturbare, movere, dimovere, dejicere, *chasser qqn de ses propriétés.* Possessione cedere, decedere, *renoncer à la propriété.* Possessionem recuperare, *recouvrer la possession de ses biens.* Possessionem restituere, *restituer les possessions.*

POSSESSOR, ōris, m. *Possesseur, propriétaire.* EPITH. Acerrimus, turpissimus. USUS: Possessores suis ædibus pelluntur. Virtutum possessores num pauperes nominabimus?

POSSĬDĔO, es, ēdi, essum, ere, a. *Posséder qqche, avoir en sa possession.* SYN. Teneo. ADV. Honestius, communiter, longe aliter, precario, proprie, vere, imprudentissime, publice, recte. USUS: Plus fidei quam artis in se possidet. Magnam vim et religionem possidet paternus sanguis, *le sang paternel a une grande force et des droits sacrés.* Forum armatis possidet, *il occupe le forum avec des bandes armées.*

POSSUM, pŏtes, pŏtŭi, posse, n. *Pouvoir, être en état de, avoir les moyens, la faculté de.* SYN. Licet, queo, valeo, polleo, potestas est, potestatem habeo, potestate valeo, facultas est, facultatem habeo, potis sum; facultas, potestas datur; mihi liberum est, optio est et potestas; facultas fert. ADV. Amplius nihil, amplius quid commodissime, fortasse, cumulatissime, facillime, melius, multum auctoritate, multum ingenio, nusquam, omnino, nihil, parum usu, perridicule, plane, plane non, nullo modo, plurimum apud aliquem, plurimum in dicendo, multum mari, opibus, pecunia, viribus, pulchre, non curate, recte, quam maxime, quoquo modo, supra nihil, tuto non. PHRAS. 1. **Si possem, libenter onus hoc subirem,** *si je le pouvais, je me chargerais volontiers de ce fardeau.* Si tantam rem efficiendi facultatem haberem; si res mihi integra foret et libera; si liceret; si copia esset et facultas; si facultatem res tempusque concederet; si soluta mihi essent omnia; si in manu esset; si meorum esset nervorum, si ferendo essem, libenter hoc onus subirem. 2. **Hoc tibi possum promittere,** *je puis vous le promettre.* Tantum polliceri habeo; affirmare istud pro certo habeo, mihi nec animum, nec industriam defuturam; istud, quin promittam, nihil prohibet. 3. **Non potui me ultra defendere,** *je n'ai pu me défendre plus longtemps.* Non reperiebam, quemadmodum me defenderem; nihil erat, quo me tuerer; jam me omnis defensio defecerat; erepta mihi jam erat et adempta omnis potestas me tuendi; nequidquam mihi porro consulere, rerum mearum jam plane eram impotens; nec fugæ, nec pugnæ satis jam potens eram deprehensus in medio; eo processeram, ut receptum ad tutiora consilia non haberem; ad ulteriorem defensionem, loci et virium infirmitas me impediebat; copia jam non erat, nec facultas ultra hosti obsistendi; non jam erat defendendi mei locus; præcisa mihi erat omnis porro defensio; effugere jam hostis manus non poteram. 4. **Ego prodesse tuæ causæ non multum possum,** *je ne puis vous être fort utile.* Minimum tibi in me momentum est ad causæ tuæ patrocinium; parum in me præsidii est ad causam tuam defendendam. 5. **Loqui præ lacrimis non potuit,** *ses larmes l'empêchèrent de parler.* Dicenti lacrimæ simul spiritum, simul vocem interclusere; nec jam natura ferebat, ut cœptum sermonem pertexeret lacrimis impeditus. 5. (**Defendam te, quantum possum** *vel* **pro posse te defendam,** VULG.), *je vous défendrai par tous les moyens en mon pouvoir.* Defendam te pro virili parte, quoad feret facultas; quoad ejus fieri poterit, quoad ejus facere potero, si quo pacto potero, strenue tuas partes agam. USUS: Ego usu parum, nec ingenio satis possum. Quod fieri poterit, non negligam. Quantum valeo quantumque possum. Non possum, quin exclamem, *je ne puis m'empêcher de.....* Cf. Valeo, Potestas.

POST, *Derrière, après, ensuite.* SYN. Postea, posthac, post id tempus, sub, secundum.)(**Ante, a fronte, initio, primo.** PHRAS. **Paucis post illud prœlium annis,** *peu d'années après cette bataille.* Paucis annis, quam pugnatum erat; secundum atrocissimum illud prœlium ; paucis interjectis annis ; paucis ab illo prœlio annis. USUS : Aliquot post menses. Consul post urbem conditam felicissimus. Paucis post diebus. Paucos post annos.

POSTĔA, *Après cela, ensuite.* SYN. Post, posthac, posterius, præterea, deinceps, tum, inde, secundum ea, reliquo tempore. USUS : Cedo, quid postea? *Eh bien! après? et puis après?*

POSTĔĀQUAM, *Après que.* USUS : Posteaquam ego veni. Postea vero quam ego veni.

POSTĔRI, ōrum, m. pl. *La postérité, les descendants.* SYN. Posteritas, qui inferioris sunt ætatis. USUS : Horum posteri degenerarunt. Ut esset ad posteros miraculi ejus monimentum. Maxima pars ejus gloriæ in posterorum memoriam promineat.

POSTĔRĬOR, ōris, gen. com. *Qui vient après, le second.*)(**Superior.** USUS : 1. Posteriores cogitationes, ut aiunt, sapientiores esse solent, *les secondes pensées sont, dit-on, les meilleures.* Posterius ista videamus. 2. **Minus carus,** *inférieur, qui ne vient qu'en seconde ligne dans les affections, moins bon.* Suam salutem utilitati reipublicæ posteriorem ducere, *préférer à sa vie l'utilité de la république.* Omnia libertate posteriora ducere.

POSTĔRĬTAS, ātis, f. *Le temps futur, l'avenir, la postérité.* SYN. Posteri. ÉPITH. Immemor, infinita. PHRAS. 1. **Gloria tua ad posteritatem perveniet,** *votre gloire passera à la postérité.* Ad seros nepotes usque propagabitur ; ad eos, qui ex te nascentur, orientur; ad tuos successores ; ad eos, qui abs te originem, genus ducent ; qui abs te descendent, dimanabit ; posteritas tuæ gloriæ particeps erit. 2. **Posteritas omnis de te loquetur,** *tous les siècles à venir parleront de vous.* Nulla de te posteritas conticescet ; gloriam tuam posteritas alet ; commemoratio nominis tui non cum vitæ tempore dimittetur, sed cum omni posteritate adæquabitur. Eris in memoria sæculorum omnium, nec posteritas quidem infinita de tuis laudibus obmutescet. Cf. **Fama, Gloria.** USUS : Optimus quisque posteritati maxime servit.

POSTĔRUS, a, um, *Qui vient après, suivant, futur; avenir.* SYN. Consequens.)(**Primus.** USUS : Die postero. Illud vero posterum est et consequens. Ita præsentit in posterum, ut nihil nisi sempiternum spectare videatur. Longe in posterum prospicere, providere.

POSTHĂBĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Faire passer après, sacrifier à.* SYN. Postpono, negligo, posteriorem duco. USUS : Omnibus rebus posthabitis se philosophiæ dat totum, *négligeant toutes choses.* Privatum dolorem post communem causam habere.

POSTHAC, *Ensuite, après.* SYN. Deinde, deinceps.)(**Antehac, hoc tempore.** USUS : Nihil posthac mihi tecum erit.

POSTHÆC, *Ensuite.* SYN. Deinde.

POSTHŬMUS, melius **POSTŬMUS**, a, um, *Le dernier né, le plus jeune, enfant né après la mort ou le testament du père.* SYN. Natus post humatum patrem.

POSTĪCA, æ, f. * *Porte de derrière.* USUS : Postica recedere dicitur, qui furtim abit, aliis insciis se subducens.

POSTĪCUS, a, um, * *De derrière, postérieur.* USUS : Est etiam hic ostium aliud posticum nostrarum ædium, *porte de derrière.* Ego me per posticum ad amicos conferam.

POSTIS, is, f. *Poteau, jambage de porte.* SYN. Januæ tabula, latus portæ. USUS : Postem tenere in consecratione templi oportet, ibi enim postis est, ubi templi aditus et valvæ ambulationis, *avoir la main sur le jambage de la porte, en parl. de celui qui fait la dédicace d'un temple, comme chez nous : poser la première pierre.*

POSTLĪMĬNĬUM, ĭi, n. *Retour au logis, rentrée chez soi, d'où : Action de faire retour dans son droit, de rentrer dans son privilége.* USUS : Postliminio redire.

POSTMŎDO et **POSTMŎDUM**, * *Après, ensuite, dans la suite.* USUS : Postmodo gaudebis te iræ moderatum fuisse.

POSTPŌNO, is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ere, a. *Placer en seconde ligne, mettre au second rang.* SYN. Posthabeo, post aliquid habeo, posterius duco. USUS : Omnia postposui, dum patri obedirem, *j'ai tout négligé pour obéir à mon père.*

POSTQUAM, *Après que, quand, lorsque.* SYN. Ubi, simul, simul ac, simul ut, simul atque. USUS : Postquam mihi proposui.

POSTRĒMO, *Enfin, finalement.* SYN. Postremum, novissime, ad ultimum. USUS : Quæro igitur primum, deinde, etc., postremo, *je demande donc d'abord.... ensuite.... enfin, etc.*

POSTRĒMUS, a, um, *Le dernier, qui vient en dernière ligne.* SYN. Ultimus, extremus, novissimus, qui agmen claudit *vel* cogit.)(**Primus.** USUS : 1. Alia prima ponet, alia postrema. 2. **Pessimus,** *le plus vil, le plus méprisable, le plus mauvais.* Homines postremi. Servitus est postremum malorum omnium.

POSTRĪDĬE, *Le jour suivant, le lendemain.* SYN. Postero die. USUS : Postridie ejus diei ; postridie Bacchanalium.

POSTŬLĀTĬO, ōnis, f. *Demande, prière.* SYN. Postulatum. EPITH. Æqua et honesta, brevis, impudens, turpis, valentior opinione. USUS : Concessit senatus postulationi meæ. Si vobis æqua et justa postulatio videtur.

POSTŬLĀTUM, i, n. (*sæpius* plur.) *Demande, prétention.* SYN. Postulatio. EPITH. Commune, gravissimum in aliquem, intolerabile, novum, ridiculum. USUS : Reliquum est ut remittantur postulata per litteras. Postulata interponere, edere, ad aliquem deferre, accipere, *transmettre à qqn les demandes, les prétentions de qqn.* Postulata Geometrarum.

POSTŬLĀTŬS, ūs, m. * *Demande en justice, plainte.* USUS : Matris postulatu.

POSTŬLO, as, avi, atum, are, a. *Demander, prier, solliciter.* SYN. Peto, posco, desidero, requiro.)(Recuso. ADV. Acrius, amplius, arroganter, impudenter, nominatim, plane, præclare, vehementius, nimirum, stulte. USUS : 1. Omnia a me postulas et exspectas. Ut temporis ratio, ut tua fides postulavit. Postularunt me de fœdere. Postulare fidem publicam. 2. Accuso, *poursuivre, accuser.* Ego Appium eadem lege de majestate postulavi. Cf. **Peto, Desidero.**

PŌTĀTĬO, ōnis, f. *Action de boire; débauche, orgie.* SYN. Perpotatio. EPITH. Modica. USUS : Hesterna potatione oscitans.

PŌTĀTOR, ōris, m. * *Buveur; grand buveur, ivrogne.* SYN. Potor. PHRAS. **Potator est magnus,** *c'est un ivrogne.* Intemperantissimis perpotationibus deditus ; diem mero frangere, obruere se vino, vino sepeliri solitus; temulentiæ nota infamis est ; vini pernicies, gurges et helluo vini est, qui se vino intemperantius ingurgitat ; patrimonium suum, facultates suas potationibus intemperantissimis lacerat ; potationibus insanum in modum indulget ; natus ad pocula exsiccanda ; qui, si vino incaluerit, poscere majoribus poculis et Græco more bibere solet ; largiore vino uti solitus ; non modo invitare se plusculum, sed in multum semper vini procedere consuevit. Cf. **Bibo, Ebrius.**

PŌTENS, entis, omn. gen. *Puissant.* SYN. Qui in magna potentia est, qui magnas vires, magnas opes habet ; summa potestate præditus, magnis copiis et opibus affluens ; firmus opibus, armis opibusque præpotens. USUS : Ampla et potens civitas. Is potens ac florens per medium forum volitabat. Cf. **Magnus, Potestas, Possum.**

PŌTENTĬA, æ, f. *Puissance, force, faculté, pouvoir.* SYN. Opes, vis, potestas, nervi, vires. EPITH. Aliena, gratiosa, intolerabilis, invidiosa, inutilis, levis, inops, magna, nimia ; nova, perniciosa, senatoria, singularis, summa, periculosissima. USUS : Potentia est ad sua conservanda et alterius obtinenda idonearum rerum facultas, *la puissance est la possession des moyens de conserver ses avantages et d'obtenir ceux des autres.* Magnam potentiam consequi. Intolerabilis est ejus potentia. Cf. **Potestas.**

PŌTESTAS, ātis, f. *Puissance, pouvoir, faculté.* SYN. Facultas, copia, optio, ditio, imperium, magistratus, jus, jurisdictio, vis potestatis, munus. EPITH. Incredibilis, infinita, integra, justa, legitima, libera, magna, nimia, par, patria, pestifera, prætoria, privata, regalis, regia, sempiterna, summa, tenuis, tota, tribunitia, amplissima, extraordinaria. PHRAS. 1. **Virtutis maxima est potestas,** *la puissance de la vertu est immense.* Omnia sunt in potestate ac ditione virtutis. Plane rerum omnium domina virtus est. Virtus late dominatur. Virtus una regnat ubique locorum ; summum imperium habet in res omnes ; vim habet infinitam ; omnes superat difficultates; durissima quæque perrumpit ; nullos formidat impetus, nullos fortunæ casus extimescit; omnia jure ac potestate complectitur; præest cunctis rebus humanis ; imperium habet in omnia ; virtuti cuncta parent, cedunt; virtuti subjecta sunt humana omnia. Quid est, quod assequi virtus non possit? 2. **Cæsar habuit summam potestatem,** *César eut une puissance souveraine.* Cæsaris infinita erat Romæ potestas, nec ullis legibus circumscripta ; Cæsar sub jus suum ac potestatem terrarum orbem subjunxit ; omnia suis armis obtinebat ; orbem terrarum in sua potestate ac ditione tenuit ; fortuna summam rerum ad Cæsarem detulit ; penes Cæsarem potestas et dominatus erat rerum omnium; omnia in unius Cæsaris potestate vertebantur ; Cæsar unus omnium maxime opibus, armis, potentia valebat. 3. **Hoc in tua potestate est,** *cela est en votre pouvoir.* Per te stat, quo minus, etc. ; in tua voluntate id totum vertitur; tua in manu est ; integrum tibi est ; ejus rei arbitrium penes te est. Est hoc in tua potestate situm ; ejus rei penes te potestas est ; in tua potestate positum est; potestas ejus rei tota tua est. 4. **Potestatem alicujus restringere,** *diminuer les pouvoirs.* Habenas adducere ; in ordinem cogere ; alicujus potestatem arctioribus cancellis concludere, circumscribere, constringere. 5. **Potestatem ampliare,** *augmenter les pouvoirs.* Habenas remittere, ampliorem potestatem facere, dare, concedere, permittere, deferre. 6. **Est sub potestate mea,** *il est en mon pouvoir, sous ma domination.* In mea illum potestate habeo, teneo, contineo ; in mea potestate ac ditione hominem teneo ; meo imperio obnoxius est ac subjectus. USUS : Magistratuum potestatem obsidere ; redigere aliquem in suam potestatem ac ditionem ; sub alterius se potestatem subjicere. Iram in potestate habere, *être maître de sa colère.* Judices cum sui potestatem non facerent, *n'accordaient plus d'audience.* Se in potestate senatus futurum dixit, *il dit qu'il serait aux ordres du sénat.*

De potestate exire, *sortir de charge*. Pro potestate aliquid imperare. Loquendi potestatem facere. Liberum spiritum ducendi nullam habeo potestatem. E sua potestate dimittere aliquem. Est mihi ejus rei amplissima potestas, *cette chose est tout entière sous ma dépendance*. Potestatem nocendi adimere; præcidere, eripere; potestate nocendi exuere, privare, *ôter à qqn le pouvoir de nuire*. Cf. **Possum**.

PŌTĬO, ōnis, f. *Potion, breuvage, médecine*. SYN. Potus. EPITH. Dulcicula, medica, prima, modica, contentissima. USUS: Medicus prima potione mulierem sustulit.

1. **PŌTĬOR**, ōris, gen. com. *Préférable, meilleur*. SYN. Antiquior, carior, melior, prior. PHRAS. **Cives potiores esse debent peregrinis**, *il faut préférer les citoyens aux étrangers*. Civium in urbe partes sunt præcipuæ; cives anteferendi sunt exteris; potior habenda est ratio civium, quam advenarum. Primum officium civibus, alterum exteris ac peregrinis debetur. USUS: Mors mihi servitute semper erit potior. Nihil mihi mea fama potius, *rien ne m'est plus cher que ma renommée*. Nihil mihi potius fuit quam ut, *je n'eus rien de plus pressé, de plus à cœur que, etc.* Cf. **Præfero**.

2. **PŌTĬOR**, īris, ītus sum, īri, d. n. *S'emparer de, conquérir*. SYN. Impetro, teneo, possideo, fruor.)(**Careo**. ADV. Abunde rebus. USUS: Rerum, civitatis, regni potiri. Pace potimur. Cf. **Fruor, Habeo, Possideo**.

PŎTISSĬMUM, *De préférence, principalement, surtout*. SYN. Maxime, quam maxime, præcipue. USUS: Quærenti mihi, quid ad te potissimum scriberem.

PŌTĬUS, *Plutôt*. SYN. Citius, prius, magis. USUS: Magnus homo vel potius summus.

PŌTO, as, avi, atum *vel* pōtum, are, n. *Boire*. SYN. Bibo, perpoto. Cf. **Bibo, Potator**.

PŌTOR, ōris, m. * *Buveur*. USUS: Aquæ potores. Cf. **Potator**.

PŌTŬS, ūs, m. *Boisson, breuvage*. SYN. Potio. EPITH. Immoderatus. USUS: Immoderato potu pastuque obstupefactus animus, *par l'excès du boire et du manger*.

PRÆ, *A cause de*. SYN. Propter. USUS: 1. Non possum præ lacrimis scribere. 2. **Comparando**, *en comparaison de, au prix de, eu égard à*. Hominem præ se neminem putat. Præ nobis felix et beatus.

PRÆBĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Fournir, donner, présenter, offrir*. SYN. Impertio, do, præsto, exhibeo. ADV. Libenter se credulum, minutatim, perexigue, publice victum, vicissim se auditorem præbere. USUS: Lenissimum se, duriorem alicui, æquum se judicem præbere. Os suum ad contumeliam præbere, *s'exposer aux affronts*.

PRÆBĬTOR, ōris, m. *Fournisseur, pourvoyeur*. USUS: Macedones non te regem, sed ministrum suum et præbitorem putant, *non leur roi, mais leur serviteur et leur pourvoyeur*.

PRÆCĂVĔO, es, cāvi, cautum, ere, a. et n. *Prendre garde; se précautionner; éviter*. SYN. Declino, vito. ADV. Diligentissime peccata, difficillime. USUS: Peccata diligentissime præcavere. Cf. **Caveo**.

PRÆCĒDO, is, cessi, cessum, ere, a. et n. *Marcher devant, précéder; surpasser*. SYN. Præeo, præcurro, prægredior, antecedo. USUS: Agmen præcedere, aliquem auctoritate. Cf. **Præeo, Antecedo, Excello**.

PRÆCELLENS, entis, omn. gen. *Supérieur, éminent*. SYN. Excellens, præstans. USUS: Vir animo, virtute, rebus omnibus præcellentisimus. Cf. **Egregius**.

PRÆCENTĬO, ōnis, f. *Prélude des instruments avant le sacrifice, avant la bataille*. SYN. Cantus, qui aliquid præcedit. EPITH. Firma animi, similis, propria, diversa, tribunitia.

PRÆCEPS, cipitis, omn. gen. *Rapide, escarpé; bouillant, inconsidéré*. SYN. Inconsideratus, periculosus. ADV. Jam pridem ad pœnam. PHRAS. 1. **Locus præceps**, *lieu escarpé*. Rupes abscissa undique et abrupta; collis ascensu, aditu minime molli ac clementi. 2. **Homo præceps**, *homme trop précipité dans ses entreprises*. Vitio ingenii vehemens et impotens; in omnibus consiliis præceps et devius; ferox rapidusque in consiliis, ac lingua immodicus; impotens iræ, animi; amentia cæcus et præceps; qui nullo consilio fertur; qui auferri se sinit impotentis animi vitio. Cf. **Inconsideratus**. USUS: Dignus, qui præceps ex urbe exturbetur. In præcipitem se locum ac lubricum committere. Hominem conscientiæ suæ præcipitem agunt pœnæ, *il est poursuivi par les remords de sa conscience*. Cf. **Inquietus**.

PRÆCEPTĬO, ōnis, f. *Prescription, recommendation, doctrine*. SYN. Præceptorum explicatio, doctrina. USUS: Propria ea est stoicorum præceptio.

PRÆCEPTOR, ōris, m. *Celui qui enseigne, maître*. SYN. Doctor, magister. EPITH. Fortis. USUS: Præceptorem aliquem habere; præceptore uti aliquo. Scribendi præceptores atque dicendi.

PRÆCEPTUM, i, n. *Prescription, ordre, commandement, recommandation*. SYN. Monita, admonitio, institutum, jussum, via, ratio, præceptio. EPITH. Acutum, breve, commune, dissimile, extremum, majus, necessarium, bonum, utile, vetus. Præcepta certa, contraria, communia, firma, stabilia, conjuncta naturæ, historica, magna, mortifera, salutaria, multa, oratoria, peracuta, pervulgata, plurima, præclara, propria, reliqua, summa, superiora, vetera. USUS: Præcepta de re militari alicui dare, tradere; præceptis aliquem erudire. Hoc præceptum

diligenter noscendum, discendum, tenendum, servandum. His præceptis te obtemperare oportebit.

PRÆCERPO, is, psi, ptum, ere, a. *Cueillir avant le temps, prématurément.* SYN. Præcipio. USUS: Non præcerpo fructus officii tui.

PRÆCERTĀTĬO, onis, f. *Lutte, discussion.*

PRÆCĪDO, is, cīdi, cīsum, ere, a. *Couper, tailler, trancher.* SYN. Incido, seco, amputo, præcludo. ADV. Plane aliquid, plane sine ulla exceptione. USUS: Amicitiam magis sensim dissuere decet, quam repente præcidere, *il vaut mieux dénouer insensiblement l'amitié que la trancher brusquement.* Spem alicui omnem, sibi ipsi licentiam libertatemque præcidere. Sermonem præcidere et abscindere. Præcide semel et statue quid velis, *coupe court à tes incertitudes et décide ce que tu veux.* Cf. Seco.

PRÆCINGO, is, nxi, nctum, ere, a. *Ceindre.* SYN Cingo.

PRÆCĬNO, is, ŭi, centum, ere, a. *Annoncer, prédire.* SYN. Prædico, prænuntio, antecapio. USUS: Ea re magnum aliquid dii præmonstrant et præcinunt.

PRÆCĬPĬO, is, cēpi, ceptum, ere, a. *Prendre d'avance, anticiper, prévenir.* SYN. Prænosco, præsentio. ADV. Accuratius, amicissime, bene, commodissime, deinceps, leviter, pro auctoritate sua, male, recte, sapienter, communiter, præclare multa, separatim. USUS: 1. Cogitatione præcipere quæ futura sunt, *saisir l'avenir par la pensée, le prévoir.* Spem victoriæ tentato paulatim certamine præcipere. Præcipere gratiam publici beneficii. Gaudia animis præcipere. Pecuniam præcipere, id est, prius capere. 2. Mando, *prescrire, ordonner.* Item ille hortatur et præcipit. Cf. Jubeo, Mando, Impero.

PRÆCĬPĬTO, as, avi, atum, are, a. et n. *Précipiter; se précipiter.* SYN. Præcipitem ago, dejicio, exturbo, deturbo; *item:* Ruo, descendo.)(Sustineo, jaceo. PHRAS. 1. **E ponte se in fluvium præcipitavit,** *il se précipita dans le fleuve du haut du pont.* Præcipiti saltu se in profluentem immisit; præcipitem se jactavit e ponte, e ponte in præceps se dedit. 2. **E mœnibus præcipitatus est,** *il fut précipité du haut des remparts.* Ex præcipiti mœnium loco devolutus est; detrusus in proclive; de muro deturbatus, devolutus; in præceps datus est; e muro præceps actus est; in præceps delatus est. USUS: Hoc quidem præcipitare est, non descendere. Sol, hiems præcipitat. Præcipitantem rempublicam sustinere, retinere. Jacentem non erigere, inofficiosum est, præcipitantem impellere, inhumanum, *il est inhumain de pousser qqn qui tombe.* Ubi Nilis in mare præcipitat, *où le Nil se jette dans la mer.*

PRÆCĬPŬĒ, *Principalement, surtout.* SYN. Potissimum, maxime.)(Communiter. USUS: Omnes Brutum præcipue observant.

PRÆCĬPŬUS, a, um, *Particulier, propre, spécial; extraordinaire, supérieur, principal.* SYN. Peculiaris, proprius.)(Communis. *Item:* Primarius, singularis. PHRAS. 1. **Præcipuus in aula est,** *il est le premier à la cour.* Princeps est nobilitatis, aulicæ juventutis; flos est aulicæ juventutis, nobilitatis; primas partes habet apud Regem. Secundus a Rege est. 2. **Præcipuus erat inter Latinos,** *il était le premier, le plus distingué des Romains.* Longe tum princeps erat Latini nominis. Qui jam dudum venerat in dignationem principum, tum etiam inter omnes in omni genere laudis eminebat. Primus longe Latinæ juventutis habitus erat. Principem locum inter Latini nominis populos tenebat; Latinos omnes auctoritate ac potentia anteibat. 3. **Præcipuum illud est inter omnia,** *voilà ce qu'il y a de principal.* Caput est, illud in maximis rebus et maxime necessariis velim habeas. Illud primum ac summum est; labor in hoc præcipue vester sit; nihil prius, quam de illo agendum; id caput et arx est totius controversiæ; opera vobis princeps ac prope omnis in hoc collocanda erit; antiquissimum illud est habendum. Cf. Excellens. USUS: 1. Quod mihi præter cæteros præcipuum fuit, nunc cum cæteris est commune. 2. Insignis, *extraordinaire, considérable.* Præcipuo quodam dolore angi; amore in eum fertur singulari ac studio præcipuo.

PRÆCĪSĒ, *Brièvement, en peu de mots.* SYN. Breviter.)(Plene, perfecte. USUS: Præcise alicui negare aliquid ac sine exceptione ulla præcidere.

PRÆCĪSĬO, onis, f. *Suspension d'une pensée.* Figura Rhetorica.

PRÆCLĀRĒ, *D'une manière distinguée, excellente, très bien.* SYN. Recte, probe, optime. USUS: Præclare nobiscum actum iri, si populus Romanus, etc, *que nous devrons nous estimer fort heureux, si, etc.* Tibi negotium datum esse a Cæsare, non judicium præclare intelligo, *je comprends parfaitement que, etc.* Simulacrum præclare factum e marmore, *statue de marbre admirablement travaillée.* Præclare aliquid dicere, facere.

PRÆCLĀRUS, a, um, *Illustre, distingué, remarquable.* SYN. Eximius, egregius, commemorandus, rarus, præcipuus, insignis.)(Vulgaris. PHRAS. 1. **Vir præclarissimus,** *homme très illustre.* Omnis ætatis, omnis memoriæ clarissimus. Insignis ad laudem vir; omnibus rebus ornatus; in quo summa probitas, summa virtus, summa doctrina; genere, honore, copiis, existimatione facile princeps; Reipublicæ columen ac sidus; sæculi sui decus egregium; vir exempli rectissimi domi militiæque; longe ante alios eminens; sanctus,

innocens ac divina quadam virtute præditus ; vir cumprimis honestus, summo honore et pudore, et summo officio spectatissimus ordinis sui. Cf. **Egregius.** USUS: Multi in philosophia præclari ac nobiles. Egregia et præclara indoles. Cf. **Præcipuus, Excello.**

PRÆCLŪDO, is, si, sum, ere. a. *Fermer qqche pour qqn; défendre, interdire.* SYN. Claudo, intercludo ; præcido.)(**Aperio.** ADV. In perpetuum sibi curiam, curiæ aditus præclusit. PHRAS. **Spem veniæ sua sibi pertinacia præclusit,** *par son entêtement, il s'est interdit tout espoir de pardon.* Miserationem omnem sua pertinacia exemit ; de spe veniæ sua illum pertinacia depulit ; spem omnem veniæ sua sibi pertinacia præcidit, incidit ipse; ut spes veniæ extenuaretur in dies, ut evanesceret, ut spes jam reliqua esset nulla, sua ipse pertinacia effecit. USUS : Omnem sibi spem defensionis, omnem exitum ipse præclusisti. Animus mihi præcluditur ad exponendam rei indignitatem. Cf. **Tollo.**

PRÆCO, ōnis, m. *Crieur public, héraut; panégyriste.* SYN. Prædicator, buccinator, qui præconium facit. EPITH. Humanus, publicus, verecundus. USUS : Alexander egregium laudum suarum præconem invenit Curtium. Præconis voci bona alicujus subjicere. Per præconem sibi audientiam facere. O fortunate adolescens, qui tuæ virtutis Homerum præconem inveneris, *heureux jeune homme, qui avez trouvé Homère pour héraut de votre gloire, pour célébrer vos exploits !*

PRÆCOGNOSCO, is, ĭtum, ere, a. *Apprendre d'avance.* SYN. Præsentio.

PRÆCŌNĬUM, ĭi, n. *Publication, annonce, proclamation.* SYN. Præconis actio. EPITH. Acerbum, æternum suorum laborum, domesticum, miserum. USUS : 1. Præconium facere, alicui deferre. 2. **Laudatio,** *éloge, louange.* Non præconium mihi solum tributum, sed grave etiam clari hominis testimonium impertitum.

PRÆCORDĬA, ōrum, n. pl. *Diaphragme; estomac.* SYN. Pectus, intestina ; animus. USUS : 1. Plato iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit, *a placé le siège de la colère dans le diaphragme, celui de la concupiscence au-dessous.* Annulus in præcordiis piscis inventus est, *l'anneau fut retrouvé dans l'estomac du poisson.* 2. **Animus,** *poitrine, cœur.* Cum jam in præcordiis conceptam mortem contineret.

PRÆCOX, ŏcis, omn. gen. *Mûr avant le temps, hâtif, précoce.* SYN. Præmaturus.

PRÆCURRO, is, cŭcurri (curri), cursum, ere, n. et a. *Courir devant, devancer, prévenir.* SYN. Anteeo, supero, excello. USUS: Appetitus rationem præcurrere ac prævertere non debet. Lingua præcurrit mentem. Socratis ætatem præcucurrit. Aliquem ætate, virtute, moribus præcurrere. Cf. **Excello.**

PRÆCURSĬO, ōnis, f. *Action de devancer, de précéder.* SYN. Antecessio, prægressio. USUS: Confitentes non fieri assensiones sine præcursione visorum, *que notre consentement n'a pas lieu sans être précédé de perceptions qui le déterminent.*

PRÆCURSOR, ōris, m. *Coureur, éclaireur, espion.* SYN. Prodromus, emissarius, excursor.

PRÆDA, æ, f. *Proie, butin, profit, gain.* SYN. Rapina, spolium, manubiæ. EPITH. Certissima, communis, frumentaria, ingens, immanis, integra, magna, mediocris, opima optima, præclara, parta, popularis, præsens, prætoria, tanta, universa. Prædæ judiciales, novæ. PHRAS. **Prædas maximas fecere milites nostri,** *nos soldats ont fait un immense butin.* Prædas egere ingentes ex agris ; omni clade belli pervastarunt agrum et diripuerunt; quidquid ferri agique potuit, id totum prædæ fuit militibus nostris ; præda ingenti potiti, locupletati sunt ex hostium agro ; prædæ tantum fuit, ut prædantium tot manus iis spoliis vix sufficerent ; auri argentique pondus ingens diripuere milites nostri ; prædæ captum est plus quam credi possit. Cf. **Populor, Diripio.** USUS: Prædas facere, agere, agitare, *faire, conquérir du butin.* Prædæ fuere hostium castra. Prædam captam inter se dividere, condonare. Militem a præda cohibere, repellere. Prædæ pars major ira corrupta. Cf. **Prædor.**

PRÆDAMNO, as, avi, atum, are, a. * *Condamner d'avance.* USUS : Prædamnata spe dimicant.

PRÆDĀTOR, ōris, m. *Brigand, voleur, maraudeur.* SYN. Prædo, direptor.

PRÆDĀTŌRĬUS, a, um, *Qui pille, qui vole.* USUS: Navis prædatoria, *corsaire, navire armé en course.*

PRÆDĬĀTOR, ōris, m. *Homme d'affaires, qui sait estimer au juste la valeur des terres.* SYN. Juris prædiatorii peritus.

PRÆDĬĀTORĬUS, a, um, *Relatif aux terres engagées, mises en vente.* SYN. Quod ad prædia possessionesque pertinet. USUS : Jus prædiatorium.

PRÆDĬCĀBĬLIS, e, gen. com. *Digne d'éloges, louable.* SYN. Prædicandus. USUS: In misera vita nihil est prædicabile aut gloriandum.

PRÆDĬCĀTĬO, ōnis, f. *Éloge, louange apologie.* SYN. Celebratio, commemoratio, laudatio. EPITH. Acerba et luctuosa, grata, non, grata potius quam arrogans beneficiorum; veteres, furibundæ. USUS : Grata hæc beneficiorum prædicatio de laude alicujus. Philosophorum est prædicationem fugere. Cf. **Laus.**

PRÆDĬCĀTOR, ōris, m. *Prôneur, panégyriste.* SYN. Laudator, præco, buccinator.

USUS : Te ipso prædicatore et teste et auctore facti.

1. **PRÆDĬCO, as, avi, atum, are, a.** *Publier, vanter, exalter.* SYN. Celebro, commemoro, glorior, canto, decanto. ADV. Falso de aliquo, honorifice, gloriosius, graviter, ornate, optime. PHRAS. **Ille ex hoc facto mire ubique prædicabatur,** *on faisait partout son éloge à cause de cette action.* Ille ex eo facto, magnam gloriam apud omnes gentes consecutus est ; ejus facti memoria in omnium ore sermoneque versata est ; res ea fama celebratissima erat ; ejus facti prædicatione aures omnium tum personabant. Cf. **Laudo, Jacto.** USUS : Mihi licet ista de me cum vera gloria prædicare. Multa de aliquo graviter et honorifice prædicare. Omnes de se prædicari volunt.

2. **PRÆDĪCO, is, xi, ctum, ere, a.** *Prédire, annoncer d'avance; fixer, déterminer.* SYN. Antedico, cano, præcino, prænuntio, denuntio, præsignifico, præmonstro ; oraculum edo ; moneo, testificor. ADV. Multo ante defectiones solis et lunæ, non obscure, temere, divine. USUS : Prædicere futura. Prædicere solis defectionem. Cf. **Divino, Vates.**

PRÆDICTĬO, ōnis, f. *Prédiction, prophétie.* SYN. Prædictum, divinatio, vaticinatio, præsensio, significatio. EPITH. Divina. USUS : Prædictiones et præsensiones rerum futurarum debent habere fidem.

PRÆDICTUM, i, n. *Prédiction, prophétie.* SYN. Prædictio. EPITH. Divinum, natalitium. USUS : Aliqui Chaldæorum, Astrologorum prædicta defendunt.

PRÆDĬŎLUM, i, n. *Petite métairie, petit domaine.* USUS : Prædiola nostra belle ædificata sunt.

PRÆDISCO, is, ere, a. *Apprendre à l'avance, se familiariser à l'avance avec qqche.* USUS : Prædiscere et meditari dicenda.

PRÆDĬTUS, a, um, (cum abl.), *Doué, pourvu de.* SYN. Ornatus, decoratus, instructus. ADV. Maxime virtute. USUS : 1. **In laude :** Adolescens optimis artibus, summa spe ingenii, auctoritate, virtute præditus. 2. **In vitiis :** Homo singulari audacia, scelere, etc., præditus, ***homme d'une audace, d'une scélératesse sans égale.***

PRÆDĬUM, ĭi, n. *Pièce de terre, propriété, domaine.* EPITH. Deterius, par, parvum, præclarum, propinquum. Prædia aliena, colenda, continentia fundo, dotalia, immunia, libera, mediocria, nobilissima, paterna, plurima et pulcherrima, pretiosa, propria, propinqua, pulchra, fructuosa, rustica, urbana, vacua. USUS : Prædia colere.

PRÆDO, ōnis, m. *Brigand, voleur, pillard.* SYN. Prædator ; pirata, grassator. EPITH. Amantissimus, barbarus, immanis, communis, felix, frumentarius, improbissimus, maritimus, nefarius, domestici, multi. USUS : Omnium templorum, tectorum, totius urbis prædo.

PRÆDOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Faire du butin, piller.* SYN. Prædam facio, prædas ago, rapto vivo, diripio, vasto, infesto regionem, regionem damnis afficio. ADV. Aperte palamque, improbe, imprudentissime, varie. USUS : Spes rapiendi et in omnibus rebus prædandi illorum animos excæcat, *l'espoir de la rapine et du pillage.* Cf. **Prædo.**

PRÆĔO, is, ĭi vel ivi, ĭtum, ire, n. et a. *Aller ou marcher devant, précéder.* SYN. Anteeo. USUS : Hoc natura præeunte ducimur, *sous la conduite de la nature elle-même, ayant la nature pour guide.* Præire sacramenti verba, *réciter le premier la formule du serment.*

PRÆFĀTĬO, ōnis, f. *Préface, exorde, introduction.* SYN. Exordium.

PRÆFECTŪRA, æ, f. *Dignité de préfet, de gouverneur : préfecture, gouvernement.* USUS : Dare, deferre præfecturam alicui ; petere præfecturam. Cf. **Magistratus.**

PRÆFECTUS, i, m. *Chef, préfet, commandant.* SYN. Præpositus negotio alicui ; rei alicui præfectus. PHRAS. **Classis præfectus est creatus,** *il fut fait amiral.* Rei maritimæ Prætor renuntiatus est ; cum imperio classi est præpositus ; rei maritimæ præfectura illi demandata, ad illum delata est ; classi præfectus est ; classi præesse jussus est ; oræ maritimæ summum imperium illi datum est ; imperium classis obtinet. USUS : Classis, urbis præfectus. Præfectus moribus.

PRÆFĔRO, fers, tŭli, lātum, ferre, a. *Porter devant, fournir ; préférer ; manifester.* SYN. Antefero ; præ me fero. ADV. Aperte sensus. USUS : Cui non ad libidinem facem prætulisti ; præferre salutem reipublicæ omnibus commodis suis. Eum sensum præfert. Cf. **Antepono, Potior, Excello, Præpono.**

Præ se ferre, *Manifester, révéler, trahir, publier.* SYN. Profiteor, confiteor, indico, vultu promptum habeo et lingua. USUS : Sapientiæ speciem ; probitatem quamdam præ se ferre. Id me consecutum non profiteor, secutum esse præ me fero. Ego semper me didicisse præ me tuli, *je n'ai jamais fait mystère de mes études.*

PRÆFERRĀTUS, a, um, *Garni de fer.* SYN. Ferro præfixus.

PRÆFĬCĬO, is, fēci, fectum, ere, a. *Préposer, mettre à la tête de.* SYN. Præpono. ADV. Nominatim rei maximæ. USUS : Huic procurationi certum magistratum præfecerat. Aliquem curatorem, custodem exercitui, negotio, regioni præficere. Cf. **Præfectus, Præsum.**

PRÆFĬDENS, entis, omn. gen. part. v. compos. a Fido. *Qui a trop de confiance en soi-même, présomptueux, téméraire.* SYN. Confido. USUS : Homines secundis rebus elatos sibique præfidentes legum habenis comprimere. Cf. Audax.

PRÆFĪGO, is, xi, ctum, ere, a. * *Attacher, suspendre.* USUS : Lineas itineri præfigere. Jacula ferro præfixa, *javelots garnis d'une pointe de fer.*

PRÆFĪNIO, is, ii *vel* ivi, itum, ire, a. *Déterminer d'avance, régler, fixer.* SYN. Præstituo, præscribo. ADV. Restricte. USUS : Præfinire diem alicui. Cætera ego non tam stricte tibi præfinio.

PRÆFOR, aris, fatus sum, fari, n. et a. *Parler, dire auparavant; prononcer une prière avant de faire qqch.* USUS : Veteres omnibus rebus agendis, "quod bonum faustumque esset," præfabantur, *les anciens n'entreprenaient rien, sans avoir préalablement prononcé la formule de prière:* quod bonum, etc. Honorem præfari, (cum quid turpicule est dicendum), *demander excuse, pardon ou grâce, sauf votre respect, avec votre permission.*

PRÆFRACTĒ, *Opiniâtrément, obstinément.* SYN. Pertinaciter, pugnacissime.

PRÆFRACTUS, a, um, *Dur, rude; inflexible, opiniâtre.* SYN. Pertinax, pugnax, ferreus. USUS : Thucydides præfractior nec satis rotundus. Cf. Pertinax, Obstinatus.

PRÆFULCĬO, is, si, tum, ire, a. *Appuyer, soutenir.* SYN. Præmunio, sustento. Cf. Fulcio.

PRÆFULGĔO, es, si, ere, n. *Briller, étinceler.* SYN. Præter modum fulgeo.

PRÆGESTĬO, is, ire, n. *Désirer vivement.* SYN Valde cupio, gestio. USUS : Prægestit animus videre quamprimum.

PRÆGNANS, antis, omn. gen. *Enceinte.* SYN. Gravida sum, ventrem fero; plena, gravidata sum. USUS : Cum illum prægnans mater alvo contineret.

PRÆGRĂVO, as, avi, atum, are, a. * *Appesantir, alourdir, accabler.* USUS : Multitudine urbem prægravante.

PRÆGRĔDĬOR, ĕris, essus sum, ĕdi, d. n. et a. *Marcher devant, précéder.* SYN. Præeo, antecedo.

PRÆGRESSĬO, ōnis, f. *Action de précéder, de devancer.* SYN. Præcursio. USUS : Ut nihil fieret sine prægressione causæ, *que rien ne peut se faire sans une cause qui précède.*

PRÆGUSTĀTOR, ōris, m. *Celui qui déguste les mets et les boissons avant qu'on les serve sur la table du prince.* SYN. Qui cibos Principis prægustat. USUS : Clodius prægustator libidinum tuarum.

PRÆGUSTO, as, avi, atum, are, a. *Goûter le premier, préalablement.* USUS : Cibos prægustare.

PRÆJŪDĬCĀTUS, a, um, *Décidé préalablement, préjugé.* USUS : Res semel iterumque præjudicata. Tantum opinio præjudicata potest, ut etiam sine ratione valeat auctoritas, *opinion préconçue.* Pro præjudicato aliquid ferre, *regarder qqche comme décidé à l'avance.*

PRÆJUDĬCĬUM, ii, n. *Jugement préalable, préjugé.* SYN. Exemplum judicii facti in simili causa, judicii conceptum specimen. EPITH. Proximum, grave in aliquem ordinem. USUS : Cur non ejus damnatione aliquid ad hoc judicium præjudicii comparasti. Duobus jugulatus præjudiciis. Eos tot præjudiciis confossos prædamnatosque venire ad populi judicium?

PRÆJUDĬCO, as, avi, atum, are, a. *Juger préalablement, en premier ressort; porter un jugement anticipé sur une question.* SYN. Præjudicium facio. ADV. Arroganter, semel atque iterum. SYN. Quod senatus nondum censuit, id arroganter non præjudico neque revoco ad arbitrium meum.

PRÆLĀBOR, ĕris, lapsus sum, bi, d. n. et a. *Prévenir, devancer.*

PRÆLĬGO, as, avi, atum, are, a. *Lier qqche avec qqche.* USUS : Os obvolutum folliculo et præligatum, *tête enveloppée dans un sac de cuir et liée.*

PRÆLŎQUOR, ĕris, lŏcūtus sum, loqui, d. *Parler le premier.*

PRÆLŪCEO, es, xi, ere, n. *Luire, briller.* SYN. Lucem *vel* lumen præfero. ADV. In posterum. USUS : Majoribus meis virtute præluxi.

PRÆLŪDĬUM, ii, n. *Prélude.* SYN. Præcentio.

PRÆMANDO, as, avi, atum, are, a. (cum ut), *Recommander d'avance, prescrire préalablement.*

PRÆMĀTŪRUS, a, um, *Prématuré, qui arrive avant le temps.* SYN. Præproperus, immaturus, intempestivus.

PRÆMĔDĬTĀTĬO, ōnis, f. *Préméditation, prévision.* SYN. Meditatio ; prævisio. EPITH. Diuturna. Cf. Meditatio.

PRÆMĔDĬTOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Méditer d'avance, songer à.* SYN. Meditor, cogito, domo affero, paro, præparo. ADV. Optime, jam. USUS : Ex qua forma me fingere possim et præmeditari, quo animo accedam ad urbem, *et songer d'avance à la manière dont je dois arriver à la ville.* Sapientis est quidquid homini accidere possit, id præmeditari ferendum modice esse, si evenerit, *il appartient au sage de songer que tout ce qui peut arriver de malheureux à l'homme doit être supporté avec modération, s'il arrive.* Cf. Meditor.

PRÆMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Envoyer devant, d'avance.* USUS : Præmittere in locum aliquem.

PRÆMĬUM, ĭi, n. *Récompense; privilége, distinction.* SYN. Merces, fructus, beneficium.)(**Pœna, supplicium.** EPITH. Alienum, amplissimum, eximium sceleris, invidiosum, satis magnum, mercenarium, meritum, novum, par, pervulgatum, erectum, summum. Præmia humana, juncta et casta virtutis et officii, moderata, infinita, permagna, tanta. PHRAS. **Bene merentibus præmia danda sunt,** *il faut donner des récompenses à ceux qui les méritent.* Oportet, ut bene de quoquam meriti laborum suorum præmia ferant, capiant; ut præmiis donentur; exstare omnibus debent laborum suorum præmia; præmio afficiendi, honestandi sunt, qui laborem alterius gratia sustinuerunt; bene merentibus pretium præmiumque debetur; susceptus alterius causa labor præmio decorandus est; præmia tribuenda, deferenda, persolvenda sunt recte de alio merentibus. 2. **Recte agentibus magna præmia constituta sunt,** *on a préparé de grandes récompenses pour ceux qui se conduisent bien.* Summa recte agentes manent præmia; fructum certum, uberrimum præstantissimumque ferent, capient, percipient, qui vitam cum virtute agunt; vitæ laudabiliter actæ præmium est earum rerum copia, quas qui possidet, optime cum illo agi existimatur. Præmiorum spe magna admodumque firma niti possunt ii, quorum vita cum virtute traducitur. Egregia præmia pro certo exspectare; sine dubio sibi polliceri, plane sperare licet iis, qui virtutem colunt, qui vitam vivunt, ducunt, peragunt cum virtute. Mercedem actionum suarum, virtutis suæ, suæ probitatis, officii sui, optimorum consiliorum atque factorum exspectare certissimam possunt, qui virtutem in vita non vulgari studio colunt, quibus in vita virtus erat in pretio. Præclaram honestamque vitam magna præmia manent, consequuntur. Cf. **Remuneror, Merces.** USUS : Duabus rebus continetur Respublica: præmio et pœna. Præmiis invitare virtutem. Militibus præmia solvere, persolvere. Legibus et virtuti proposita sunt præmia, et peccatis supplicia, *les lois proposent des récompenses aux vertus, et des peines aux vices.* Nullum ego a vobis præmium virtutis, nullum insigne honoris, nullum monumentum laudis postulo præterquam hujus diei memoriam sempiternam.

PRÆMŎNĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Avertir.* USUS : Me magnopere, ut caverem, præmonebat, *il m'avertissait de prendre garde.*

PRÆMONSTRĀTŎR, ōris, m. *Guide.* USUS : Hic adjutor meus et monitor et præmonstrator.

PRÆMONSTRO, as, avi, atum, are, a. *Guider, montrer à l'avance.* SYN. Prænuntio, monstro.

PRÆMŎRĬOR, ĕris, mortŭus sum, mori, d. * *Mourir prématurément.* Ante tempus morior.

PRÆMŪNĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Prémunir, fortifier par devant.* SYN. Præfulcio, præparo.

PRÆMŪNĪTĬO, ōnis, f. *Précautions oratoires, préparation.* SYN. Præparatio. USUS : Sine præmunitione acerbe in aliquem invehi.

PRÆNŌMEN, ĭnis, n. *Prénom.* EPITH. Vetus. USUS: Aliquis, cui prænomen sit Decio.

PRÆNOSCO, is, ere, a. *Étudier, chercher à comprendre, à deviner.*

PRÆNŌTĬO, ōnis, f. *Notion anticipée, idée qu'on se fait d'une chose par avance.* SYN. Prima notio, ante capta animo rei informatio. USUS : Hanc habemus seu anticipationem seu prænotionem deorum, *idée innée des dieux.*

PRÆNUNTĬO, as, avi, atum, are, a. *Annoncer d'avance, faire connaître, informer, instruire de.* SYN. Præmonstro, prædico. Cf. **Nuntio.**

PRÆNUNTĬUS, a, um, *Précurseur, avant-coureur, messager.* USUS : Stellæ magnarum calamitatum prænuntiæ, *ces étoiles qui annoncent de grandes calamités.*

PRÆOCCŬPO, as, avi, atum, are, a. *S'emparer le premier, se rendre maître.* SYN. Occupo, anteoccupo, anteverto, anticipo. USUS: Quas partes mihi sumpseram, præoccupasti oratione, *ton discours a déjà traité le sujet que je m'étais réservé.*

PRÆOPTO, as, avi, atum, are, a. *Préférer, aimer mieux.* USUS : Mortem in certamine, quam vinci, præoptantes.

PRÆPĂRĀTĬO, ōnis, f. *Préparation, préparatifs, apprêts.* SYN. Prævisio, præmeditatio. EPITH. Diligens. USUS : In omnibus negotiis, priusquam aggrediare, adhibenda est præparatio diligens, *quoi que l'on entreprenne, il faut, avant de se mettre à l'œuvre, s'être préparé avec soin.* Provisio animi et præparatio multum prodest ad minuendum dolorem.

PRÆPĂRO, as, avi, atum, are, a. *Préparer, disposer d'avance.* SYN. Præparationem adhibeo, præmunio, paro, comparo. ADV. Diligenter. USUS : Ad vitam agendam præparare res necessarias. Præparato animo, auribus præparatis ad concionem accedere. Litteris ante excoli animos et ad concipiendam sapientiam imbui ac præparari decet. Cf. **Paro, Paratus.**

PRÆPĔDĬO, is, ii *vel* ivi, itum, ire, a. *Lier; empêcher, gêner.* SYN. Impedio, irretio. USUS : Morbo præpeditus, *empêché, arrêté par une maladie.* Cf. **Impedio.**

PRÆPES, ĕtis, omn. gen. *Rapide dans son vol.* SYN. Celer, citus. USUS: Avis præpes. Cf. **Celer.**

PRÆPONDĔRO, as, avi, atum, are, a. et n. 1. n. *Avoir plus de poids;* 2. a. *Surpasser.* SYN. Ponderis plus habeo. USUS : Qui omnia metiuntur utilitate, neque eam honestate præponderari volunt, *être primé, surpassé par l'honnêteté.*

PRÆPŌNO, is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ere, a. *Mettre devant; préférer, donner la préférence.* SYN. Antepono, præfero, antefero; antiquior, potior mihi est. ADV. Recte, longe. PHRAS. **Latina lingua omnibus aliis est præponenda**, *il faut préférer la langue latine à toutes les autres.* Latina Lingua principem inter alias locum tenet, primas tenet; principatum tenet, obtinet; in tanta linguarum varietate princeps est; primas fert; principatum fert. Latinæ linguæ principatus dandus, deferendus, tribuendus est; nemo tam iniquus causæ judex est, quin primas Latinæ linguæ deferat, det, concedat. Prima in tot linguis habenda est Latina; cum Latina nulla aliarum linguarum venire in contentionem potest. Latina lingua una inter omnes eminet, longo intervallo reliquas post se relinquit. Cf. **Potior.** USUS : Præponere amicitiam patriæ. 2. **Præficio**, *mettre à la tête, donner le commandement.* Aliquem legioni præponere.

PRÆPŎSĬTĬO, ōnis, f. *Préposition.* **Pars Orationis.**

PRÆPŎSĬTUS, a, um, *Préposé, chargé de.* SYN. Præfectus. EPITH. Turpissimus. USUS : Negotio, navibus præpositus.

PRÆPOSTĔRĒ, *Dans un ordre interverti, de travers, à rebours.* SYN. Perverse, perperam.)(**Ordine.** USUS : Ut præpostere tecum agam, mox ad ordinem me referam.

PRÆPOSTĔRUS, a, um, *Qui fait les choses de travers, maladroit; hors de raison, déplacé.* SYN. Perversus. USUS : Ut erat semper perversus et præposterus. Præposteris consiliis utimur, *conseils déplacés, intempestifs.*

PRÆPŎTENS, entis, *Très puissant, très influent.* SYN. Valde potens. USUS : Clarus vir ac præpotens. Præpotentium virorum amicitiæ infidæ. Cf. **Potens.**

PRÆPRŎPĔRUS, a, um, *Très prompt, rapide, précipité.* SYN. Præmaturus, nimis celer. USUS : Præpropera festinatio. Cf. **Præceps.**

PRÆRĬPĬO, is, ŭi, eptum, ere, a. *Enlever, soustraire, dérober.* SYN. Præcerpo, occupo, anteoccupo, præoccupo. USUS : Cui desponsam jam et destinatam laudem præripere iniquum est. Non præcerpam fructum consilii tui, nec præripiam victoriam. Cf. **Eripio, Præcerpo, Præoccupo.**

PRÆRŎGĀTĪVA, æ, f. *Indice, marque, témoignage.* SYN. Dictum *aut* factum liberaliter ab eo, qui nobis benefacturus est, ante præstitum beneficium; specimen et præjudicium benevolentiæ. USUS : Suæ voluntatis prærogativam dare.

PRÆRŎGĀTĪVUS, a, um, *Consulté le premier, qui vote le premier.* USUS : Centuria prærogativa, quæ prima fert suffragium. Omen prærogativum, *le vote de la centurie prérogative considéré comme présage, présage tiré de ce vote.*

PRÆRŎGĀTUS, a, um, *Demandé à l'avance.* SYN. Primum rogatus.

PRÆRUPTUS, a, um, *Taillé à pic, escarpé, abrupt.* USUS : Prærupti montes, saxa.

PRÆS, prædis, m. *Répondant, garant, caution dans les affaires d'argent.* SYN. Sponsor, qui pro altero se obligat, in causa præsertim pecuniaria. EPITH. Bonus. USUS : Prædem dare, accipere; prædem pro aliquo esse. Prædibus et prædiis cavere.

PRÆSĀGĬO, is, ivi, ire, a. *Pressentir, augurer, présager, deviner.* SYN. Præsentio. PHRAS. **Dudum id futurum præsagiebam**, *depuis longtemps je prévoyais que cela arriverait.* Divina quadam præsagitione id præsenseram; nescio qua permotus animi divinatione futurum prævidebam; animus meus, maximus ad hoc tempus vates, id mihi præsagiebat; præsagientis animi divinatione, id ita eventurum prævideram. Cf. **Prævideo, Divino, Conjicio.** USUS : Præsagiebat mihi animus.

PRÆSĀGĪTĬO, ōnis, f. *Pressentiment, divination, prévision, faculté de prévoir.* EPITH. Divina. USUS : Inest in animis præsagitio extrinsecus injecta, et inclusa divinitus.

PRÆSĀGUS, a, um, *Qui pressent, qui devine, qui prévoit.* USUS : Mens malorum, futuri præsaga.

PRÆSCĬO, is, scivi, scitum, scire, a. *Savoir d'avance, pressentir.* SYN. Ante scio. USUS : Nonne hoc præscisse oportuit. Cf. **Præsagio.**

PRÆSCĬUS, a, um, * *Qui sait d'avance, qui prévoit.* SYN. Præsagiente animo. USUS : Vates futuri præscius.

PRÆSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Prescrire, ordonner, déterminer, régler, fixer.* SYN. Definio, præfinio, præstituo, voce præeo. ADV. Commode, diligenter, ante, nominatim alicui. PHRAS. **Nihil tibi præscribo**, *je ne vous prescris rien.* Leges tibi nullas impono; agendarum rerum modum tibi non præscribo; tuo arbitratu ages, nihil tibi certum præfinio; nihil præstituo, quid te agere velim; non ad meum præscriptum, sed tuum arbitrium vives; nihil imperabo, ages, ut voles. USUS : Natura homini præscripsit. Ita majorum mores legesque, ratio ac doctrina præscribunt. Jura civibus præscribere, *donner des lois à ses concitoyens.* Cf. **Jubeo.**

PRÆSCRIPTĬO, ōnis, f. *Prescription, précepte, loi.* SYN. Præscriptum. USUS : Hæc norma, hæc regula, hæc præscriptio est naturæ. Præscriptio vitæ moderatioque tenenda. Intemperantia a præscriptione rationis aversa.

PRÆSCRIPTUM, i, n. *Prescription, règle, loi, recommandation, ordre.* SYN. Præscriptio, formula, norma, regula, certa quædam et definita lex. EPITH. Commune, certum. USUS : Ex communi præscripto civitatis rem administrare. Plura homines affectu judicant, quam veritate aut præscripto et Juris norma.

PRÆSENS, entis, omn. gen. *Présent; qui est là en personne; qui est devant les yeux.* SYN. Testis, arbiter; instans.)(**Absens.** ADV. In posterum. PHRAS. 1. **Ipse præsens fuit,** *lui-même fut présent.* Adfuit ipse, interfuit, præsto fuit; præsentem habuimus; illic in re præsenti fuit; coram fuit, adfuit. 2. **Ea, quæ præsentia sunt, non curamus,** *nous ne nous inquiétons pas de ce qui est sous nos yeux.* Quod ante oculos est; quod ante pedes est; quod in manibus est; quod præ manibus habemus; quod in oculis nostris hæret; quod sub oculis habemus; quod in oculis est omnium; quod in oculis habemus; quæ instant in præsentia; quod præsens tanquam in manus datur; quæ in oculis sita sunt; quæ ad manum sunt, ad ea animum advertit nemo; ea, quæ nostra tot per annos vidit ætas, ne nunc quidem attentos nos habent. 3. **Me præsente hæc facta sunt,** *on fit ces choses en ma présence.* Præsente me et inspectante; sub oculis meis; ante oculos, ante pedes meos; me teste ac arbitro; in meo multorumque civium conspectu; cum ab oculis meis abfuisset nunquam; cum in oculis esset omnium nostrum; cum in ore omnium versaretur, hæc ab eo gesta sunt. 4. **Præsentem videre cupio,** *je désire le voir en personne.* Præsentem habere, cum præsente agere cupio; mentem eius, sensus, os intueri libet; in aspectum adducatur, proferatur, velim; in conspectum veniat, os suum ferreum ac importunum ostendat nobis; audaciam suam in oculis nostris mentibusque defigat; in conspectum se nostrum det, committat velim. Cf. **Conspectus.** 5. **Præ dolore vix mihi præsens sum,** *la douleur m'empêche d'être à moi, m'enlève toute possession de moi-même.* Dolor me ipsum mihi adimit; vix mentis compos sum; dolor animi sensus prope omnes obstupefacit; vix animus mihi constat; mens pene excidit dolore alienata. 6. **Importuni homines ubique nobis præsentes sunt,** *les gens importuns sont toujours sous nos yeux.* Homines sordidi ac levissimi in capite ac cervicibus nostris, in oculis atque, si liceat, in faucibus hærent; consiliis omnibus *vel* in consilia intersunt; imminent rebus nostris omnibus ac consiliis. USUS : 1. Ipse interfuit et præsens vidit. Si facultas mihi tui præsentis esset. Hæc ad te in præsens, in præsenti scribenda habui. 2. **Magnus, alacer,** *résolu, décidé.* Animus alacer et præsens. Præsentes ad nocendum vires habere. Præsente DEO ac propitio. 2. In rem præsentem venire, **nempe in locum** *vel* **fundum de quo lis est,** *se transporter sur les lieux, sur le terrain, examiner de ses yeux, se mettre en présence des faits.* Placuit de amicorum sententia constituere, quo die in rem præsentem veniretur. Cf. **Coram.**

PRÆSENSĬO, ōnis, f. *Pressentiment.* SYN. Præsagitio. EPITH. Artificiosa, divina non fortuita, innumerabilis. USUS : Præsensiones et prædictiones rerum futurarum.

PRÆSENTĬA, æ, f. *Présence.* SYN. Conspectus, aspectus. USUS : 1. Alicujus præsentiam et aspectum vitare. Præsentiæ tuæ desiderium meo labore minuam. 2. **Vis, Virtus,** *présence d'esprit, courage.* Præsentia animi et fortitudo.

PRÆSENTĬO, is, sensi, sensum, ire, a. *Pressentir, prévoir, deviner.* SYN. Præsagio, prænosco, præcognosco. PHRAS. **Præsentio rei eventum,** *je devine quelle sera l'issue de l'affaire.* Rei eventum cogitatione præcipio; omen aliquod futurorum insidet animo; præcipio animo rei exitum ac provideo; quanquam divinandi disciplinam haud teneam, exploratum mihi tamen est, pro explorato habeo, quid futurum sit. Cf. **Præsagio.** USUS : Furore divino incitatus animus futura præsentit. Cf. **Prævideo.**

PRÆSĒPE, is, n. *Étable, écurie.*

PRÆSĒPĬO, is, psi, ptum, ire, a. *Barricader, palissader, boucher.* USUS : Maximis defixis trabibus aditus omnes præsepit.

PRÆSERTIM, *Surtout.* SYN. Cumprimis, maxime, præcipue. USUS : Admiror et te præsertim.

PRÆSES, ĭdis, m. *Gardien, protecteur; président.* SYN. Custos, vindex; antistes. USUS: Custos, præses, propugnator libertatis.

PRÆSĬDĔO, es, sēdi, ere, n. *Protéger, défendre; diriger, conduire.* SYN. Custos, præses sum, præsum, in custodia urbis, provinciæ, tanquam in specula collocatus sum; ad gubernacula sedeo. USUS : Dii huic loco temploque præsident.

PRÆSĬDIUM, ii, n. *Poste, position; secours, appui, soutien.* SYN. Statio; manus militum, auxilium, perfugium. EPITH. Bonum, certissimum, tutissimum, civile, commune, extraordinarium, firmum, fortissimum, gravissimum, honestum, improvisum, insperatum et repentinum, leve, maximum, necessarium et voluntarium, nocturnum, populare, publicum, stativum, summum, tenue, terrestre. Præsidia aliena, contraria, firmissima, gratiora alicui, multa ac firma, necessaria, parva, publica,

regia, salutaria, tanta, urbana, utiliora alicui. USUS : 1. Armati in præsidiis collocentur. 2. **Custodia, numerus militum, comitatus armatorum,** *troupes armées, garnison, escorte.* Magna et firma præsidia parare, comparare; præsidia ponere, disponere, collocare. Præsidium urbi imponere; militem in præsidium mittere, in præsidiis collocare; urbem præsidiis obsidere, intercludere, interclusam tenere. Præsidiis firmare; regionem sepire, munire, confirmare. Præsidia dimittere, præsidiis nudare provinciam. De provincia decedere, abire; præsidium relinquere. 3. **Auxilium, spes, securitas, perfugium,** *secours, aide, appui.* Alicui laboranti præsidium afferre, ferre; præsidio esse. Ego amicorum, virtutis bellicæ præsidio tectus, hostem repressi. Is magnum sibi præsidium et adjumentum ad beate videndum comparat, qui, etc.

PRÆSĬGNĬFĬCO, as, are, a. *Faire connaître à l'avance.* SYN. Prænuntio, cano, præcino, præmonstro, portendo.

PRÆSTĀBĬLIS, e, gen. com. *Préférable, supérieur, excellent, remarquable.* USUS : Nihil virtute homini præstabilius, nihil pulchrius.

PRÆSTANS, antis, omn. gen. *Supérieur, distingué, remarquable.* SYN. Excellens, præstabilis, egregius, eximius, præclarus. USUS : Vir ingenio, virtute præstans. In Poetica præstans. Cf. **Egregius, Præclarus, Optimus.**

PRÆSTANTĬA, æ, f. *Supériorité, excellence.* SYN. Excellentia. EPITH. Cœlestis et divina, excellens, major et divinior; minima, singularis. USUS : Dii omnium rerum præstantia excellentes, *par leur supériorité en toutes choses.* Præstantiam aliquam doctrinæ et virtutis consequi, *acquérir quelque supériorité sous le rapport du talent, de la vertu.*

PRÆSTAT, imp. *Il vaut mieux.* SYN. Melius est. USUS : Emori præstat, quam servire. Cf. **Expedit.**

PRÆSTĬGĬÆ, ārum, f. pl. *Prestiges, illusions, jongleries.* SYN. Incantamenta. USUS : Doli, machinæ, præstigiæ, fallaciæ, captiones, verborum præstigiæ, *éclat trompeur, faux brillant, clinquant, vains artifices du style.* Cf. **Decipio.**

PRÆSTĬGĬĀTOR, ōris, m. *Jongleur, escamoteur, trompeur.*

PRÆSTĬNO, as, avi, atum, are, a. * *Acheter, acquérir.* USUS : Pisces in macello præstinare, *acheter des poissons au marché.*

PRÆSTĬTŬO, is, ŭi, tūtum, ere, a. *Déterminer, fixer, établir.* SYN. Præfinio, præscribo, dico. USUS : Tempus alicui præstituere.

1. **PRÆSTO, as, stiti, stitum et ātum, stare, n. et a.** 1. a. *Surpasser qqn en qqche.* SYN. Excello, antecello, supero, præcurro. ADV. Longe multumque, longe inter æquales suos, longe lepore, humanitate multum, gloria ceteris hominibus, nimirum omnibus ingenio, fortuna, plurimum æqualibus virtute. USUS : 1. Longe inter æquales humanitate præstat. Contemplatio rerum longe omnibus studiis præstat. Multum ingenio, plurimum virtute præstat æqualibus. Cf. **Excello.** 2. **Exsequor, perficio, præbeo, exhibeo, facio, servo,** *faire voir, montrer, témoigner, faire preuve de.* Fidem, officium, benevolentiam, memorem animum alicui præstare. Promissa præstare et persolvere. Præstare suum munus. Gratum se, sapientem, gravem præstare. 3 (**Fidejubeo,** VULG.), *répondre, être caution, garantir.* Vitium venditæ rei, si scit venditor, præstare debet. Communes illos casus præstare nemo potest. Quis præstare poterit nullos fore prædones. Culpam ejus rei præstare quis velit? Horum dicta omnia ac facta nobis præstanda sunt, *nous devons répondre de leurs faits et gestes.*

2. **PRÆSTO,** *Ici, là, sous la main.* SYN. Paratus, in promptu. USUS : De mea autem voluntate sic judices, me opera et consilio, studio quidem certe, rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum, *que je ferai tout pour sauvegarder ta fortune, ta réputation, ton salut, etc.* Amicis ad præsidium præsto esse, *être prêt à secourir ses amis.*

PRÆSTŎLOR, aris, atus sum, ari, d. n. et a. *Se tenir prêt pour qqn ou qqche.* SYN. Exspecto. USUS : Ego tibi, spei illi, et exspectationi diu præstolabor. Cf. **Exspecto.**

PRÆSTRINGO, is, inxi, ictum, ere, a. *Affaiblir, émousser, éblouir.* SYN. Hebeto, fallo. USUS : Horum utrumque præstringere aciem mentis solet.

PRÆSTRŬO, is, xi, ctum, ere, a. *Boucher, obstruer, fermer; préparer, ménager d'avance.* USUS : Sibi fidem præstruxit, *il commença par gagner la confiance.* Luminibus aliorum præstruere.

PRÆSULTO, as, are, n. *Sauter devant, s'élancer (hors des rangs) en avant.* USUS : Ferox hostium signis præsultans Gallus.

PRÆSULTOR, ōris, m. *Chef des danseurs.* SYN. Princeps Saliorum.

PRÆSUM, ĕs, fŭi, esse, n. *Être à la tête, commander, présider à.* SYN. Præsideo; præpositus, præfectus sum. ADV. Crudelissime consiliis, omnino reipublicæ, ædificandæ navi, negotio, sacris. USUS : Quæstioni, negotio, provinciæ præesse. Cf. **Præsideo, Administro, Magistratus.**

PRÆSUMPTĬO, ōnis, f. *Prolepse ou préoccupation, réponse anticipée à des objections possibles ou présumées.* USUS : Præsumptio quam Græci πρόληψιν vocant. (*Pro :* Arrogantia, *présomption, vulg. est*).

PRÆTENDO, is, di, tum, ere, a. *Prétexter, alléguer, prétendre.* SYN. Prætexo. USUS : Hominis integerrimi speciem turpissimis suis moribus prætendere, *couvrir de l'apparence d'un homme intègre des mœurs détestables.* Cf. Contendo.

PRÆTENTO, as, avi, atum, are, a. *Explorer, sonder.* USUS : Tota causa prætentata et perspecta.

PRÆTER, *Outre, au-delà; contre.* SYN. Supra, extra. PHRAS. **Præter minas etiam vim intulere**, *ils le menacèrent et en vinrent aux coups.* Præterquam quod minarentur, etiam violenti erant; supra minas etiam facta addidere. Super quam quod minas primo jactarunt etiam manus attulere; super cæteras minas etiam vis accessit. Cf. **Excipio.** USUS : 1. Hoc nemini præter me videtur. Id videris præter ætatem facere. Id præter modum, præter spem accidit. 2. Supra, *plus que, au-dessus de.* Quæ me res præter cæteras impulit. 3. **Ante**, *devant.* Præter domini oculos hæc omnia ferebant servi, *les esclaves passaient tous les mets sous les yeux de leur maître.* 4. Præter oram maris Etrusci, *en longeant la côte de la mer d'Étrurie.*

PRÆTĔRĔA, *Outre cela, en sus, de plus.* SYN. Tum etiam; ad hoc, insuper. PHRAS. **Præterea addendum**, *il faut en outre ajouter.* Accedit etiam, quod, etc.; huc accedit, quod, etc., quin et illud accedit, quod, etc. Adde eodem et illud; adde ad hoc; adde, quod, etc.; illud insuper adde. Nam quid ego de illo dicam? quid? quod etiam; quid multa? aliud quid etiam? quid est præterea? quid aliud? nihil nisi illud?, quod reliquum est; videte jam porro cætera; cæterum, deinceps et illud dicendum; quid jam de illo? exinde et illud non tacendum. Quid est præterea? nihil sane, nisi illud. De reliquo. Accedit ad cumulum. Jam vero nec illud omittendum. USUS : Addebant præterea, rempublicam salvam fore.

PRÆTĔRĔO, is, īvi *sæpius* ii, ĭtum, ire, n. *Passer à côté, omettre.* SYN. Omitto, missum facio, prætermitto, reticeo. ADV. Consulto multa, omnino neminem, tacite, temere, turpiter, pene auctoritatem. PHRAS. **Vide ut nihil prætereas**, *prenez bien garde de ne rien omettre.* Ne quid transiliat oratio tua; ne quid in præteritis relinquatur; ne quid nos fugiat aut prætervolet; ne quid prætermittas; vide, ne quid præterfluat, præterlabatur. USUS : 1. Ut reliqua tua scelera prætercam, et missa faciam, illud præterire non possum. 2. **Negligo.** Populus sæpe dignos præterire solet. 3. **Fugit**, *échapper.* Non me fugit, non præterit, quam sit difficile. Cf. **Prætermitto.**

PRÆTĔRĔQUĬTO, as, avi, atum, are, n. *Passer à cheval devant qqn ou qqche.* SYN. Equo prætervehor, equo prætervolo, equo præterlatus sum.

PRÆTĔRĬTUS, a, um, *Passé, écoulé.* SYN. Transactus, ante actus. PHRAS. **Juvat præteritorum meminisse**, *on aime à se souvenir du passé.* Juvat hic, quoad longissime mens potest respicere, spatium præteriti temporis repetere; vetera illa et jam pene obliterata commeminisse placet; juvat hic superioris ætatis memoriam; vetustatis imaginem et reliquias repetere. USUS : Præterita mutare non possumus. Præteritorum memoria, providentia futurorum.

PRÆTERFLŬO, is, ere, n. et a. *Couler au-delà, auprès, le long de.* SYN. Præterlabor, elabor, prætergredior. USUS : Animus præsentem voluptatem percipit, venientem prospicit, nec præteritam præterfluere sinit, *et ne laisse pas se perdre toute trace du plaisir passé.*

PRÆTERGRĔDĬOR, ĕris, gressus sum, grĕdi, d. n. et a. *Porter ses pas devant, passer devant.* SYN. Præterlabor.

PRÆTERLĀBOR, ĕris lapsus sum, labi, d. n. et a. *Couler devant, le long de.* SYN. Præterfluo, prætervolo.

PRÆTERMISSĬO, ōnis, f. *Omission.* USUS : Formæ, in quas genus dividitur sine ullius prætermissione, *les espèces sont les parties dans lesquelles le genre se divise, sans en omettre aucune.*

PRÆTERMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Laisser passer, négliger.* SYN. Prætereo, relinquo, omitto, negligo. ADV. Necessario, omnino. PHRAS. **Ut ista prætermittam**, *pour ne point parler de ces choses.* Ut silentio id prætercam; ut missum faciam; ut silentio involvam; ut silentio premam illud; ut verbum de hoc non faciam; ut silentio partem hanc totam prætervehar; ut silentio percurram cætera; ut de re tota taceam, sileam; ut rem omnem tacitam relinquam; ut de hoc nihil. Cf. **Prætereo.** USUS : Nihil prætermisi. Quantum eniti potui, nullum hominis amantissimi officium prætermisi. Diem nullum, quin de te cogitarem, prætermisi. Cf. **Omitto.**

PRÆTERQUAM, *Outre, excepté, si ce n'est.* SYN. Præter, extra, extra quam. USUS : Hæc, præterquam tibi, omnibus fuere jucunda. Videris id mihi facere, præterquam res tua postulat. Campanos omnes liberos esse jussit, extra quam *seu* præterquam, qui hostes essent. Extra unam mulierem præterque ejus prolem, nulli præterquam tibi hostis pepercit. Præterquam, quod fieri non potuit, ne fingi quidem valebat.

PRÆTERVECTĬO, ōnis, f. *Action de passer à cheval, en voiture ou sur un bâtiment.* SYN. Vectio.

PRÆTERVĔHOR, ĕris, vectus sum, vĕhi, p. *Passer outre.* USUS : Sirenes morabantur eos qui prætervehebantur, *les Sirènes arrêtaient ceux qui passaient devant elles*

(sur un navire). Insulam totam est prætervectus. Non est prætervecta aures vestras oratio, sed animis totis insedit, *ce discours n'a pas seulement effleuré vos oreilles, mais s'est gravé profondément dans vos âmes.*

PRÆTERVŎLO, as, are, n. et a. *Voler au-delà, passer outre, ne faire qu'effleurer.* SYN. Prætereo, præterfluo. USUS : Prætervolat oratio. Id me fugit et prætervolavit. Non prætervolabo ista, sed dilatabo.

PRÆTEXO, is, xŭi, xtum, ere, a. *Prétexter, alléguer.* SYN. Prætendo. PHRAS. **Valetudinis causam inertiæ prætexit,** *pour excuser sa mollesse, il prétexta des raisons de santé.* Per causam curandæ valetudinis inertiæ suæ patrocinatur; valetudinem obtendit, prætendit, causatur, sed inertiam esse, nemo non intelligit; per simulationem, speciem, causam valetudinis curandæ, inertiæ se dat; causam interponit, interserit, valetudinem tentari; obtentu, simulatione, specie, nomine valetudinis inertiæ suæ servit. USUS : 1. Nemo exercitum petit, nisi triumphi cupiditatem prætexat, *sans avoir le désir du triomphe.* 2. Omnia quæ fiunt, natura lenioribus principiis prætexuit, *la nature a préparé par des commencements presque insensibles tout ce qui se fait.* Cf. **Causor, Excuso.**

PRÆTEXTA, æ, f. *Manteau bordé de pourpre que portaient les premiers magistrats et les enfants de naissance libre jusqu'à 17 ans.* SYN. Toga prætexta. USUS : Pueri togam sumentes prætextam abjiciunt.

PRÆTEXTĀTUS, a, um, *Revêtu de la prétexte.* SYN. Adolescens, qui nondum virilem togam sumpsit. EPITH. Grandis, magnus. USUS: Scin, te prætextatum decoxisse? *Sais-tu qu'avant d'avoir quitté la prétexte, tu avais abandonné ton bien à tes créanciers?* Prætextatus pupillus.

PRÆTOR, ōris, m. *Préteur, magistrat romain chargé de rendre la justice et de commander les troupes étrangères.* SYN. Qui cum imperio prætorio est. EPITH. Æquus et sapiens, cupidus bonæ existimationis, gravissimus, improbus, infestus alicui, integerrimus, honestissimus, fortissimus, laboriosus ac diligens, mediocris, mercenarius, nequissimus, inertissimus, palæstricus, proximus, pulcher ac beatus, sapiens, severus, turpissimus, improbissimus, urbanus. Prætores amicissimi, innocentes, justissimi, jurati. USUS : Prætores jus dicunt, exercent judicia, causas cognoscunt. Postulare aliquem apud Prætorem.

PRÆTŌRĬĀNUS, a, um, *Relatif au préteur, du préteur.* USUS: Comitia prætoriana, *comices pour l'élection des préteurs.*

PRÆTŌRĬUM, ĭi, n. *Prétoire, tente du général, tribunal du gouverneur de province.* SYN. Domus prætoria. EPITH. Certum.

PRÆTŌRĬUS, a, um, *Prétorien, relatif au préteur.* USUS : Cohors, Provincia, classis prætoria.

PRÆTŪRA, æ, f. *Dignité et fonctions de préteur, préture.* SYN. Prætoris munus, dignitas. EPITH. Acerba, multis indigna, misera, innocentissima diligentissimaque.

PRÆŪRO, is, ustum, ere, a. * *Brûler qqche par le bout.* USUS : Hastæ, sudes præustæ, *lances, pieux brûlés par le bout.*

PRÆVĀRĬCĀTĬO, ōnis, f. *Prévarication.* USUS : Prævaricatio et accusatoris corruptela ab reo. Cf. **Falsus.**

PRÆVĀRĬCĀTOR, ōris, m. *Prévaricateur; avocat qui a de secrètes intelligences avec la partie adverse.* SYN. Accusator pecunia corruptus, *item:* Reus, corrumpens pecunia judicium. USUS: 1. Prævaricatoris nomen significat eum, qui in contrariis causis quasi varie esse positus, videatur, *on appelle prévaricateur un homme qui varie pour ainsi dire entre les deux parties adverses.* Prævaricator causæ publicæ. 2. Corruptor. Piso prævaricator Catilinæ, *faux accusateur de Catilina.*

PRÆVĀRĬCOR, aris, atus sum, ari, d. *Être de connivence avec,* SYN. Colludo. ADV. Turpissime. USUS : Non defendere, sed prævaricari accusatione videbatur, *il semblait qu'au lieu de défendre l'accusé, il fut de connivence avec l'accusateur.*

PRÆVĔHOR, eris, ctus sum, hi, d. * *Passer, (voler, chevaucher) devant.* USUS : Equites per obliqua campi prævecti fugientibus se obtulere, *les cavaliers lancés obliquement à travers la plaine.*

PRÆVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, n. et a. *Prévenir d'avance, précéder, empêcher.* SYN. Præverto, anteverto; præripio. PHRAS. **Malum præveniri oportet,** *il faut prévenir le mal.* Occurrendum malo est; malum *vel* malo prævertere convenit; præoccupanda est vis mali; occupanda malorum remedia; præmoliendum est aliquid, quo malum avertatur; præcipere consilio prudentiaque debemus, quæ arcendo malo opportuna erunt. USUS : Fecisset, ni casus aliquis aut occupatio consilium prævenisset.

PRÆVERTO, is, ti, versum, ere, a. *Prévenir; préférer.* SYN. Anteverto, prævenio. USUS : Fuga supplicium prævertere. Pietatem omnibus rebus præverti decet. Cf. **Prævenio.**

PRÆVĬDĔO, es, vidi, visum, ere, a. * *Voir à l'avance, prévoir.* SYN. Prospicio; animo prospicio, cogitatione præcipio, præsentio, præcaveo. ADV. Multo ante, maxime. PHRAS. 1. **Dudum hoc prævideram,** *depuis longtemps je l'avais prévu.* Conjectura, mente, cogitatione prospexeram ; res tota mihi prævisa et præcauta fuerat ; dudum ista

præsenseram; dudum cogitatione præceperam; animus mihi divinatione quadam ista suggesserat; horum præmeditatione majorum dudum adversus dolorem me præmuniveram; odorabar ego ista dudum et mente augurabar. Cf. **Præsagio.** USUS : Qui semper animo excubat, multa prævideat necesse est.

PRÆVĬUS, a, um, *Qui précède.* USUS : Stella auroræ prævia, *astre précurseur de l'aurore.*

PRÆVŎLO, as, avi, are, n. *Voler devant, en avant.* USUS : Grues in tergo prævolantium colla reponunt, *les grues qui sont derrière appuient leur cou sur celles qui précèdent.*

PRAGMĂTĬCUS, a, um, *Homme versé dans les questions de droit, jurisconsulte.* SYN. Vir in agendis rebus versatus, expertus. USUS : Pragmatici homines cavere jubent. Tu si quid pragmaticum habes, scribe. Cf. **Actuosus.**

PRANDĔO, es, di, sum, ere, n. et a. *Déjeuner.* USUS : Caninio consule neminem aiunt prandisse, *on dit que sous le consulat de Caninius, personne ne déjeuna. (Nommé après midi, Caninius avait déposé, le matin suivant, ses fonctions de consul).* Cf. Cœno.

PRANDĬUM, ĭi, n. *Déjeuner qu'on prenait ordinairement vers midi.* USUS : Aliquem ad prandium vocare, invitare, *inviter.* Alicui ad prandium condicere, *s'inviter à déjeuner chez qqn.* Prandium parare, præbere, dare, apparare, anteponere, *préparer.* Prandio aliquem accipere lauto et magnifico, *recevoir.*

PRANSOR, ōris, m. * *Convive, invité.* USUS : Prandium anteponere pransoribus.

PRĀTUM, i, n. *Pré, prairie.* USUS : Pratorum viriditas. Prata herbis convestita.

PRĀVĒ, *De travers, mal, défectueusement.* USUS : Ille vero prave, male, nequiter.

PRĀVĬTAS, ātis, f. *Irrégularité, défaut, vice, méchanceté, dépravation.* SYN. Vitium, deformitas, perversitas. EPITH. Tanta, perinsignis. USUS : Ne mala consuetudine ad aliquam deformitatem pravitatemque veniamus. Alieni oris pravitatem et distortionem imitari, *contorsion de la bouche, grimaces.* Quæ te tanta pravitas mentis tenet? quo pravitatis errore imbutus es? quis hominem de hac pravitate deducet? **Malitia, Pravitas.**

PRĀVUS, a, um, *Difforme; perverti, dépravé.* SYN. Perversus, distortus.)(**Rectus.** USUS : Si quæ in membris prava, debilita a, imminuta sunt. Recti pravique partes. Ut inter rectum ac pravum, sic inter verum et fallum interest. Cf. **Malus, Nequam.**

PRĔCĀRĬO, *Par la prière, à titre de grâce, de faveur.* SYN. Prece *vel* precibus. USUS : Precario aliquid possidere.

PRĔCĀRĬUS, a, um, *Précaire, passager.* USUS : Petere salutem precariam ab aliquo. Facere quæstum precarium.

PRĔCĀTĬO, ōnis, f. *Prière.* EPITH. Externa, similis, solemnis, summa. USUS : Illa solemnis comitiorum precatio. Simili precatione Agamemnon usus est. Precationem peragere. Cf. **Preces, Precor.**

PRĔCĀTOR, ōris, m. * *Celui qui prie, intercesseur.* USUS : Ne tibi precatorem aut aram paraveris.

PRĔCES, cum, f. pl. *Prière, instances, supplication.* SYN. Precatio, obsecratio, obtestatio, rogatus, rogatio. EPITH. Diuturnæ, faciles, fraternæ, justæ, longæ, miseræ atque luctuosæ, quotidianæ, sceleratæ. USUS : Nec prece, nec gratia, *ni par prière, ni par faveur.* Sceleratæ preces et nefaria vota. Precibus agere cum populo. Precibus aliquid petere. Preces audire; precibus cedere. Preces superbe repudiare.

PRĔCOR, aris, atus sum, ari, d. n. et a. *Prier, supplier; souhaiter à qqn qqche.* SYN. Precibus peto, preces adhibeo, peto, imploro, deprecor, supplico, quæso; precibus veneror, imploro. ADV. Male alicui. PHRAS. 1. **DEUM precemur, ut reipublicæ in hac perturbatione temporum sit propitius,** *prions le Seigneur, pour que, au milieu de tant de révolutions, il ait pitié de l'État.* Vota pro communi salute nuncupemus; vota faciamus ad DEUM; ad vota nos vertamus, supplicatum eamus pacemque Superum exposcamus; precibus a DEO petamus; obsecrationes in templis faciamus, manus ad cœlum tollentes precemur; strati ante aras veniam irarum cœlestium finemque malorum exposcamus; ad preces obtestationesque convertamur, supplicationibus votisque DEUM fatigemus, ut exitium ab urbis tectis ac mœnibus avertat. Cf. Oro. 2. **Non frustra DEUM precatus est,** *il n'a pas prié DIEU en vain.* Non incassum missæ ad DEUM preces; non frustra vota pro salute suscepta sunt; non frustra ad DEUM vota vertit; non frustra rem tantam DEO precibus commendavit; annuit precationi DEUS votaque rata habuit. 3. **Iter tibi bene vertat, precor,** *puisse votre voyage être heureux!* Istud tibi iter feliciter evenire volo; iter tibi DEUM fortunare volo; proficiscere optimis ominibus; quod tibi bene vertat; quod bonum, felix faustumque sit, iter ingredere! Superi approbent, quod agis quodque acturus es; bene ac feliciter eveniat, quod nunc ingrederis iter! proficiscere bonis auspiciis, Superique omnes omnia tibi optata afferant. 4. **DEUS te diu incolumem conservet, precor,** *je prie DIEU qu'il vous conserve longtemps en bonne santé.* DEUS te longissimo tempore salvum ac sospitem præstet; precor cœleste Numen, ut te quam diutissime superstitem ac sospitem esse jubeat; ut ætatem

quam longissime extendat; DEUM ego vehementer oro, ut incolumem te clementissime conservet; DEUM quæso, ut vitæ meæ superstes sis; ut te sospitet ad ultimam usque senectutem; servet te DEUS; DEUM oro, ut incolumem te superstitemque diu habeamus. 5. **Male precandi formulæ**, *formules d'imprécations:* Quod tuo capiti male sit! Dii te perdant! Dii tibi male faciant; Dii tibi irati sint! Jupiter te tuosque pessimo leto afficiat, pessimis exemplis interficiat! Abi in malam rem! Quin abis in malam crucem, pestem, cruciatum? Iratis diis omnibus abito! Abi malis omnibus et exsecrationibus omnium! 6. **Omnes tibi male precantur**, *tout le monde vous souhaite du mal.* Tibi pestem omnes exoptant et exsecrantur; perire te malis modis omnes volunt; caput tuum diris devovent. USUS: Quid precamur deos? Utinam eveniant quæ precaris. Omnes tibi cives salutem atque incolumitatem precantur. A DEO bona precari. Si unquam vobis mala precarer, etc. Cf. **Rogo.**

PRĔHENDO, is, di, sum, ere, *vel* per Sync. **PRENDO, is, di, sum, ere, a.** *Saisir, prendre, surprendre.* SYN. Capio, prenso. USUS: Crassum manu prehendit.

PRĔMO, is, pressi, pressum, ere, a. *Presser, serrer de près.* SYN. Urgeo. ADV. Mordicus caput, valde causam, vehementius, probe aliquem, leniter. USUS: 1. Quæ necessitas te premebat? Bello, inopia, ære alieno premi. Odio communi et invidia premi. 2. **Occulto,** *couvrir, cacher.* Odium, dolorem, iram premere.

PRENSĀTĬO, ōnis, f. *Brigue.* SYN. Ambitio. EPITH. Aliena, præpropera.

PRENSO *vel* **PRĔHENSO, as, avi, atum, are, a.** *Saisir fortement; solliciter, briguer.* SYN. Ambio. PHRAS. **Nullum in prensando studium prætermittit,** *il brigue les emplois avec un soin remarquable.* Tam prehensat diligenter, quam qui maxime; diligentissima ejus est prensatio; in prensandis hominibus nemo est te diligentior; imminet tantæ spei adeo ut nullum in prensando officium intermittat; in prensandis, rogandis, appellandis civibus studium ac diligentiam adhibet, quam licet, maximam; agit de ea re cum civibus diligenter et assidue. Cf. **Ambio.** USUS: Prensat sine fallaciis, sine fuco, more majorum.

PRESSĒ, *Brièvement, en peu de mots.* USUS: Presse, anguste, breviter dicere, definire. Cf. **Breviter.**

PRESSŬS, ūs, m. *Pression.* SYN. Compressio. USUS: Ipso pressu oris et sono.

PRĔTĬŌSĒ, *Richement, magnifiquement.* SYN. Magno pretio, eleganter, artificiose, operose. USUS: Vasa magnifica, pretiose cælata.

PRĔTĬŌSUS, a, um, *Précieux, d'un grand prix, d'une grande valeur.* SYN. Magni pretii, multorum sumptuum. PHRAS. 1. **Pretiosam bibliothecam habeo,** *j'ai une bibliothèque précieuse.* Magni pretii libris refertam bibliothecam habeo; caro constant, qui bibliothecam meam efficiunt libri; bibliotheca mihi est a rari operis libris et multo pretio commendata; caro emi, qui bibliothecam meam ornant libros. 2. **Pretioso ornatu induta erat,** *elle était parée de vêtements de grand prix.* Auro et purpura insignis, gemmis adornata incedebat; vestis illi erat auro gemmisque distincta; aureas armillas magni ponderis gemmatosque magna specie annulos habuit; nihil ei deerat eorum, quæ hominibus sancta caraque ac magni pretii esse solent, et prima ducuntur. USUS: Pretiosa vestis, horti, vasa.

PRĔTĬUM, ii, n. *Prix, valeur.* SYN. Merces, præmium. EPITH. Certum, incertum, magnum, pactum, parvum, summum, tantum. USUS: Certum rei *seu* merci pretium statuere, constituere. Certum pretium pacisci. Habet ea res maximum pretium. Maximi est pretii. Mercari aliquid magno pretio. Pretio et mercede duci ad faciendum aliquid. Constitutum pretium solvere, dare, persolvere, enumerare, pendere. Jacent agrorum pretia, tanta est annonæ vilitas, *les terres se donnent pour rien.* Nullo pretio me induci sinam, *je ne me laisserai entraîner par aucun salaire.* Operæ pretium facere, *faire qqche qui en vaille la peine.* Cf. **Æstimo.**

PRĪDEM, *Il y a déjà longtemps.* SYN. Dudum.

PRĪDĬE, *Le jour d'avant, la veille.* SYN. Ante eum diem.)(**Postridie.** USUS: Pridie quam has litteras dedi, usque ad pridie calendas Septembres. Ad pridie idus Maii. Pridie ejus diei venit.

PRĪMĀRĬUS, a, um, *Qui est un des premiers, des plus considérables.* SYN. Principum aliquis.)(**Posterior.** PHRAS. **Primarius civis Romanus,** *un des premiers citoyens de Rome.* Romani nominis longe princeps; inter primores, optimates et capita civium, auctoritate atque opibus longe primus; lumen et ornamentum suæ civitatis; princeps senatus Romani; qui excellentem apud suos dignitatis gradum tenet; qui inter capita rerum erat Romæ. Cf. **Princeps, Primus.** USUS: Vir, senator, locus primarius.

PRĪMĬGĔNĬUS, a, um, *Primitif, primordial.*

PRĪMĬPĪLUS, i, m. *Centurion de la première compagnie des triaires.* SYN. Primæ cohortis Centurio.

PRĪMO, *D'abord, au commencement.* SYN. Primum, initio, principio.)(**Post.** USUS: A primo visum est.

PRĬMORDĬUM, ĭi, n. *sæpius:* **PRĬMORDĬA**, ōrum, n. pl. *Commencement, origine.* SYN. Principium, causa præcurrens. EPITH. Majus, princeps. USUS: A diis capienda sunt agendi primordia.

PRĪMŌRES, um, omn. gen. *Qui est en avant, au bout.* SYN. Summæ *vel* extremæ quæque res. USUS: Primoribus labris aliquid degustare, *effleurer qqche du bout des lèvres.* Cf. **Optimates.**

PRĪMUM, *D'abord, premièrement.* SYN. Primo, a primo. USUS: Ut primum attigit forum. Cum primum veni. Ut modo primumque nascentia.

PRĪMUS, a, um, *Premier.* SYN. Primarius, princeps.)(**Postremus.** ADV. Facile municipii, longe civitatis. PHRAS. 1. **Primus filiorum** (VULG. **Primogenitus**), *le premier né, l'aîné.*) Maximus stirpis; maximo natu filius; liberorum natu maximus. 2. **Primus ille sit qui reliquis senior est**, *que le plus âgé soit le premier.* Priores partes, primas partes, primum locum habeat, teneat, obtineat; primas partes agat; agmen ducat, qui ætate potior; princeps ac signifer ille sit, qui natu major inter cæteros. USUS: Genere, nobilitate, opibus sui municipii facile primus. Primus in suam familiam consulatum intulit. Vir magnus in primis, cum primis locuples. Primas tibi sapientiæ defero. Primo quoque tempore te exspecto.

PRINCEPS, cĭpis, m. *Le premier, le plus considérable; chef, auteur; prince, souverain.* SYN. Primus, primarius, dux, caput, auctor, inventor, qui principatum tenet, obtinet; qui primos ordines ducit, qui honestissimum dignitatis locum tenet. PHRAS. 1. **Est Princeps hereditarius**, *il est le prince héritier.* In spem imperii genitus; Regni heres; regiæ juventutis princeps. 2. **Creatus est S. R. Imperii Princeps**, *il a été élu empereur du Saint-Empire Romain.* In Principum dignationem pervenit; in amplissimum S. R. Imperii Principum Ordinem cooptatus, adscriptus, relatus est; ad amplissimum Imperii Principum Ordinem aggregatus est; Principatus titulos in familiam suam intulit; auctus est honore S. R. I. Principum. USUS: 1. Rerum caput et orbis princeps Roma. Princeps philosophiæ. Cicero in eloquentia princeps. Principem locum tenere. Profiteri se principem et auctorem senatui. 2. **Primus ordine temporeque**, *le premier, par rapport au rang et au temps.* Sicilia princeps se ad Romanos applicuit. Qualitatum aliæ sunt principes, aliæ ex iis ortæ. Herodotus princeps hoc genus ornavit.

PRINCĬPĀLIS, e, gen. com. *Premier, principal.* SYN. Princeps. USUS: Causæ principales aliæ, aliæ adjuvantes, *parmi les causes, les unes sont principales, les autres secondaires.*

PRINCĬPĀTŬS, ūs, m. *Premier rang, primauté; domination, pouvoir.* SYN. Dominatus, primæ. EPITH. Divinus, præstans, regius. USUS: Principatum petere, concupiscere, appetere. Principatum eloquentiæ alicui deferre, dare, tribuere. Delere principatum et auferre. Cf. **Potestas, Guberno, Ditio.**

PRINCĬPĬO, *Au commencement, dans le principe; primitivement, d'abord.* SYN. Primo, initio, primum omnium. USUS: Principio omnibus animantibus est insitum, ut, etc.

PRINCĬPĬUM, ĭi, n. *Commencement, origine, principe.* SYN. Initium, primordium, origo.)(**Exitus, Finis.** EPITH. Accuratum, immortale, naturale, ultimum, acutum, breve et longum, optimum, parvum, non bene provisum et diligenter exploratum, solidum et expressum, suspiciosum, tardum, verecundum; non elatis intensum verbis, sed acutum sententiis. USUS: 1. Omnium rerum magnarum principia a diis sunt petenda, ducenda. Hujus rei ego nec principium invenire, nec evolvere exitum possum. Omnium rerum principia parva suis progressionibus augentur. A principio instituere aliquid idque perficere. Principium natum est a me. 2. **Causa efficiens, auctor,** *source, principe.* Principii nulla est origo, *un principe n'a pas de commencement.* Omnium causarum unum est naturale principium. 3. **Rudimentum, elementum, seminarium,** *éléments, principes.* Nunc juris principia videamus. Naturæ principia quibus parendum. Fuit hoc principium et velut seminarium urbis. Cf. **Initium, Inchoo, Incipio, Origo.**

PRĬOR, ōris, gen. com. *Qui est le premier, précédent, antérieur.*)(**Posterior.** SYN. Primus. USUS: 1. Ita priori posterius, posteriori superius non jungitur, *si vous acceptez le premier de ces principes, il faut abandonner le second; si vous posez le second, le premier tombe.* Priori loco causam dicere. 2. **Superior, transactus,** *dernier, passé.* Priori æstate, anno.

PRISCĒ, *A la manière antique, sévèrement, durement.* SYN. Antique, horride, aspere, prisco more. USUS: Severe, graviter, prisce agere cum aliquo.

PRISCUS, a, um, *Ancien, vieux, antique.* SYN. Antiquus. USUS: Verba prisca et obsoleta. Veteres et prisci viri. Cf. **Antiquus.**

PRISTĬNUS, a, um, *Précédent, premier, ancien.* SYN. Vetus, antiquus, prior. USUS: Ut pristinam tuam gloriam consequare.

PRĬUS, *Avant.* SYN. Ante. USUS: Nihil prius mihi faciendum putavi.

PRĬUSQUAM, *Avant que.* SYN. Antequam. USUS: Priusquam illa attingam. Id ego sensi, priusquam loqui cœpisti.

PRĪVĀTIM, *En particulier.* SYN. Proprie, clam; seorsim a reliquis.)(**Publice.**

PHRAS. **Privatim de re agemus,** *nous causerons de cette affaire en particulier.* Inter parietes domesticos disceptator adero; privato consilio de re statuemus; privata seductaque a conscientia plurimum consilia miscebimus; in secreto, inter parietes nos continebimus, nihil ut in publicum effluat. Cf. **Clam.** USUS: Beneficia singulis privatim dare. Privatim se tenuit. Cf. **Privatus.**

PRĪVĀTIO, ŏnis, f. *Privation, absence.* USUS: Dolori non voluptas contraria est, sed doloris privatio, *ce qui est contraire à la douleur est non pas le plaisir, mais l'absence de douleur.*

PRĪVĀTUS, a, um, *Qui concerne un particulier, privé.* SYN. Domesticus, suus, proprius.)(**Publicus** *seu* **qui cum potestate et imperio est.** EPITH. Furiosus, opulentus, potens, plurimus. PHRAS. **Est privatus civis,** *c'est un homme privé.* Æquo cum cæteris jure in civitate vivit; suarum rerum est; est unus multorum *vel* de multis; in magistratu non est; omni curatione publicæ rei vacat. USUS: Res privata et publica. Bellum in privatam curam, privata arma versum est.

PRĪVIGNA, æ, f. *Belle-fille.*

PRĪVIGNUS, i, m. *Beau-fils.* USUS: Mulier in privignorum funus nupsit.

PRĪVILĒGIUM, ii, n. *Loi exceptionnelle, qui concerne un particulier, décret; ordonnance en faveur d'un particulier.* EPITH. Tyrannicum, injustum, nefarium. PHRAS. (**Privilegium habet ab oneribus publicis,** VULG.), *un privilège le dispense de participer aux charges publiques.* Omnium rerum onerumque publicorum immunitatem habet; immunis est a publicis vectigalibus; immunitate nominatim affectus, donatus est; exsolutus legum earum vinculis, quæ vectigalia imperant; data est illi immunitas a publicis vectigalibus; legum earum omnium facta est illi venia, quæ de vectigalibus latæ sunt. Cf. **Eximo, Dispenso.** USUS: Leges privatas hominibus irrogare; in privatos leges ferre; **id est enim privilegium.** Privilegia irrogare. Privilegium tulit, ut si sacra Bonæ Deæ accessisses, exulares. Tyrannica privilegia. (**Unde** Privilegium *pro:* gratia legis facta, *privilège, vulg. est.*) *Pro:* **Privilegiatus,** VULG., *privilégié,* **latine dices:** Exsolutus legum vinculis; solutus legum verecundia.

PRĪVO, as, avi, atum, are, a. *Priver, dépouiller de qqche.* SYN. Orbo, spolio, exuo, excludo, exspolio expertem facio.)(**Augeo, orno.** ADV. Indignissime, in perpetuum, crudelissime, paulo amplius. PHRAS. 1. **Bonis omnibus privatus est,** *il a été dépouillé de tous ses biens.* Ornamentis omnibus nudatus; præsidiis omnibus exutus; bonis funditus eversis, e patrimonio tanquam e naufragio nudus expulsus est; inanis, egens patriis bonis deturbatus, ejectus, abire, cedere coactus est. 2. **Tot amicis me privari vehementer doleo,** *je regrette beaucoup d'être privé de tant d'amis.* Tot amicorum jacturam graviter molesteque fero; tot amicis orbatum, spoliatum, destitutum me sine gravissimo dolore intueri non possum; fieri non potest, quin sim miserrimus, talibus amicis orbatus, quales nulli unquam erunt, et ut arbitror et confirmare possum, nulli certe fuerunt. Quis me tot ab amicis orbum, non miserrimum esse fateatur? Quæ mihi reliqua esse potest vitæ cupiditas, cum tot amicis caream; cum eos amicos, quos fidelissimos expertus sum, desiderem; cum tot amicos uno tempore mihi ereptos esse videam. Cf. **Eripio, Adimo.** USUS: Aliquem civitate, suo jure privare.

PRŌ, *Pour.* SYN. Loco. USUS: 1. Hæc pro certis ad te scribo. Jam pro herede se gerit. Jam pro damnato habebatur. Unus mihi Cato pro millibus, *Caton à mes yeux en vaut mille.* 2. **Propter,** *pour, à cause de.* Pœnam pro peccato metuit. Pro jure amicitiæ id a te peto. Pro consulari auctoritate te moneo. Is a me pro summis suis virtutibus valde observatur. 3. **Secundum, pro ratione,** *suivant, eu égard à, en comparaison de.* Hunc pro dignitate satis laudare non possum. Reliqua pro tua prudentia, pro tempore, pro re nata curabis, *selon tes lumières, dans ta sagesse.* Pro opibus, pro virili parte juvabo, *selon mes forces.* Id pro mea consuetudine, breviter. 4. **Alicujus gratia, causa,** *pour, en faveur de.* Hoc non pro me sed contra me est. Venditare aliquid pro suo. Pro aliquo decernere. Pro se quisque certabat, *chacun selon ses moyens, dans la mesure de ses forces; chacun pour soi.* 5. **Ante,** *devant.* Pro tribunali; pro æde Castoris sedens. Pro templis omnibus, *devant tous les temples.* 6. **Cum comparativis,** *en comparaison de, en proportion de.* Turba majorem, quam pro numero, speciem gerens. Sella, quam pro habitu corporis, excelsior.

PRŎĂVUS, i, m. *Père du grand-père ou de la grand'mère, bisaïeul.* SYN. Avi paterni *vel* materni. EPITH. Privatus.

PRŎBĀBĬLIS, e, gen. com. *Croyable, admissible, probable.* SYN. Verisimilis, credibilis.)(**Incredibilis.** ADV. Leviter, maxime, sane, omnino. USUS: 1. Probabile est, quod fere fieri solet aut in opinione positum est. Probabilem facti rationem reddere, *motif plausible.* Causam alicujus reddere probabilem. 2. **Laudandus, tolerabilis,** *louable, bon.* Probabilis orator, *orateur estimable.* Probabile ingenium, discipulus probabilis, *excellent disciple.*

PRŎBĀBĬLĬTAS, ātis, f. *Probabilité, vraisemblance.* SYN. Verisimilitudo. EPITH. Captiosa, magna. USUS: Multa sunt, quæ nos aliqua probabilitate fallunt.

PRŎBĀBĬLĬTER, *Probablement.* SYN.

Credibiliter. USUS: Ex quo potest probabiliter confici.

PRŎBĀTĬO, ōnis, f. *Approbation, assentiment.* SYN. Approbatio.)(Improbatio. EPITH. Gratuita, locuples, grata. Non ob probationem datum est pretium, cum multa sint improbata.

PRŎBĀTOR, ōris, m. *Approbateur.* SYN. Approbator. USUS: Nihil interest inter suasorem facti et probatorem.

PRŎBĀTUS, a, um, *Éprouvé, bon, excellent.* SYN. Spectatus. USUS: Vita spectata et probata. Cf. Probus.

PRŎBĒ, *Bien, comme il faut.* SYN. Recte, præclare. USUS: Quod cum probe scirem, tenerem. De ea re probe curasti.

PRŎBĬTAS, ātis, f. *Bonté, honnêteté, probité, droiture.* SYN. Bonitas, integritas, virtus. PHRAS. Probitatem qui habet, nihil præterea ad felicitatem requirit, *l'homme vertueux n'a rien qui manque à son bonheur.* Unam qui colit virtutem, ei deesse ad felicitatem nihil potest. Bene sentire recteque facere satis est ad bene beateque vivendum. Quicumque rationem ducem in vita sequitur, ei ad felicitatem ampla maximeque certa patet via. Boni mores et honestæ rationes felicitatem pariunt. Felicitas integritate comparatur; si quis in colenda probitate totus est, feliciter admodum ac beatissime cum illo agitur. USUS: Tanta vis est probitatis, ut eam vel in hoste diligamus.

PRŎBO, as, avi, atum, are, a. *Applaudir à, être satisfait de; approuver, accepter; prouver, démontrer.* SYN. Approbo, assentior; confirmo, fidem facio, argumentis tueor. ADV. Admodum, brevi, fastidiose, lente, maxime, mirifice, nimium, non perfacile, plane, plane non, prorsus, recte, vehementer, valde, vulgo, magis magisque, non sane, imprimis, multum. PHRAS. Probare crimen non potuit, *il ne put prouver le crime.* Convincere illum criminis, crimen planum facere, certis argumentis firmare non potuit; non satis docuit hæc ab eo commissa; id quidem efficere, cum multa argueret, non potuit, ut de crimine constaret; ex ejus tot criminationibus liquere non potuit criminisne reus esset; fidem facere ejus criminis suis argumentis non potuit. USUS: 1. Libros meos, ut spero, tibi valde probabo, *mes livres, je l'espère, seront de votre goût.* Quis est, qui non probet, non laudet, non in eadem voluntate ac opinione sit? *Qui n'approuve, qui ne loue?* 2. Satisfacio, *obtenir du succès.* Qua in legatione ita se omnibus probavit. 3. Argumentis tueor, stabilio; confirmo, fidem facio, *prouver, démontrer la vérité de.* Quod tibi probare non poteris, alteri ne persuaseris. Id vel severissimis disceptatoribus probabo. Nullam rem defendit, quam non probaret nullam oppugnat, quam non everteret. Cf. Approbo, Laudo, Assentior.

PRŎBRŌSUS, a, um, *Ignominieux, infâme, honteux.* SYN. Ignominiosus. USUS: Probrosum crimen, factum. Cf. Probrum.

PRŎBRUM, i, n. *Action honteuse, infamie.* SYN. Dedecus, convitium, maledictum. EPITH. Paternum, magnum, privatum. PHRAS. 1. Probrum alicui objicere, *accuser qqn d'infamie.* Objectare probrum; probri insimulare aliquem; probra inferre, ingerere; probra in aliquem jacere, maledictis probrisque vexare. Cf. Convitium, Calumnia. 2. Probro alicui vertere, *reprocher à qqn une action honteuse.* Probro aliquid dare alteri; in probri loco ponere; crimini dare. Cf. Dedecus. 3. Probro sibi aliquid ducere, *regarder qqche comme honteux, déshonorant.* Ignominiæ loco aliquid ferre; in contumeliam accipere; in contumeliam vertere. USUS: Id tibi probro futurum est. E paternis probris emergere. Cf. Ignominia, Dedecus.

PRŎBUS, a, um, *Bon, vertueux, honorable, honnête.* SYN. Bonus, moratus, bene institutus, spectatus, probatus, integer, frugi, religiosus, castus, antiquus, purus, sanctus, modestus.)(Improbus. PHRAS. Pauci sunt probi, *peu d'hommes sont honnêtes.* Pauci sunt, qui probitatem colant, ament, sequantur; qui suum studium in probitate ponant, paucos invenies. Probati mores a paucis hodie coluntur; virorum recti exempli, et quibus vita cum virtute traducatur, quibus in pretio et amore sit morum integritas, quam exiguus est numerus? Abest a plerisque mortalium laudata illa morum probitas. Cf. Bonus. USUS: Probus et bene moratus filius. Probum navigium. Cf. Conscientia bona, Pius.

PRŎCĀCĬTAS, ātis, f. *Audace, impudence, insolence.* SYN. Petulantia. USUS; Non enim procacitate linguæ vitæ sordes eluuntur. Cf. Petulantia.

PRŎCĀCĬTER, *Avec hardiesse; effrontément, insolemment.* USUS: Flagitatum stipendium procacius, quam ex more et modestia militari erat, et probra in tribunos jacta.

PRŎCAX, ācis, omn. gen. *Audacieux, effronté, impudent.* SYN. Petulans, temerarius. USUS: Scio te non esse procacem in lacessendo, *je sais que tu n'es point un agresseur insolent.* Cf. Petulans.

PRŎCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n. *Aller en avant de qqche ou de qqn; s'avancer, marcher, partir; avancer, faire des progrès; aller bien ou mal, arriver.* SYN. Progredior, prodeo, exeo, gradum infero; proficio; evenio. ADV. Bene, longius in dando et credendo; minus, diutius, contrarie, multum, non ita multum, obviam, longissime, parum, paulum, prospere, temere, pulcherrime. USUS: 1. Ætate

multum processit. A primis ad ultima procedere. Longius processit et in ipsum Pompeium invehi cœpit. In medium procedere atque in concionem prodire. Procedere in publicum. Tota urbs illi obviam processit. 2. **Proficio,** *faire des progrès.* Procedere in virtute et doctrina. Honoribus processit. Longe ad virtutem processit doctrina et natura. 3. **Evenio, cado,** *réussir bien ou mal, avoir telle ou telle issue.* Non satis e sententia res procedit. Quid agam, cui nihil procedit, eaque, quæ cogitata sunt diligentisime, deterrime cadunt. Omnia ei belle, pulcherrime procedunt. (*Pro:* durius procedere cum aliquo, VULG.), *user de mauvais procédés envers qqn,* latine: Graviter, crudeliter, male consulere in aliquem, de aliquo.

PRŎCELLA, æ, f. *Tempête, bourrasque.* SYN. Tempestas. EPITH. Horribilis. USUS: Imbres, nimbi, procellæ, turbines. Tu procella patriæ, turbo pacis. Vitare procellas temporum. Equestrem procellam excitare, *faire une charge de cavalerie.* Cf. **Tempestas.**

PRŎCELLŌSUS, a, um, *Orageux.* USUS: Venti procellosi.

PRŎCĔRES, um, m. pl. *Les chefs, les nobles, les princes.* SYN. Principes.

PRŎCĒRĬTAS, ātis, f. *Forme allongée, taille élancée; élévation.* SYN. Longitudo.)(**Brevitas.** USUS: Proceritates arborum admirantur.

PRŎCĒRUS, a, um, *Haut, élevé, élancé.* SYN. Longus. USUS: Procerum et tenue collum, *cou long et mince.* Cf. **Magnus, Longus.**

PRŎCESSŬS, ūs, m. *Marche, progrès.* SYN. Progressus. EPITH. Longior, tardus. USUS: Gradus tuos et quasi processus dicendi velim cognoscere, *je voudrais savoir par quels degrés ce talent s'est formé et suivre chacun de vos pas dans la carrière de l'éloquence.* Tantos processus in dicendo faciebat, ut evolare, non excurrere videretur, *il faisait tant de progrès qu'il paraissait plutot voler que courir.*

PRŎCĬDO, dis, cĭdi, ere, n. *Tomber.* SYN. Pronus cado, procumbo. USUS: Ad pedes alicujus procidere. Cf. **Cado, Corruo.**

PRŎCINCTŬS, ūs, m. *Action de se ceindre; état de troupes prêtes à combattre.* SYN. Sine ritu solemni, ut in castris. USUS: Facere testamentum in procinctu sine tabulis, *faire son testament sur le champ de bataille ou quand on est sur le point de partir pour la guerre.* (*Pro:* In procinctu operis, *en train de faire qqche*), **rectius dicitur:** In ipso rei gerendæ articulo. Cf. **Expedio.**

PROCLĀMĀTOR, ōris, m. *Déclamateur, criailleur, mauvais avocat.* SYN. Præco, cantor, rabula.

PROCLĀMO, as, avi, atum, are, a. *Crier fortement, pousser des cris.* SYN. Vociferor. USUS: Adsunt, proclamant, fidem hujus implorant.

PROCLĪVIS, e, gen. com. *Enclin à, prêt à, disposé à.* SYN. Propensus, facilis; pronus.)(**Laboriosus.** USUS: Adolescentia proclivior est ad libidinem. Incitata semel in proclive labuntur. Dictu quidem proclive est, sed effectu arduum. Cf. **Facilis.**

PROCLĪVĬTAS, ātis, f. *Pente; penchant, inclination.* SYN. Facilitas. USUS: Proclivitas ad varios mores, varia vitia.

PROCLĪVĬTER, *En pente; aisément, facilement.* USUS: Facilius et proclivius ad laudem nobilitatis perveniunt.

PRŎCONSUL, ŭlis, m. *Proconsul, celui qui ayant été consul à Rome était envoyé comme gouverneur en province.* In provinciam missus cum potestate consulari.

PROCRASTĬNĀTĬO, ōnis, f. *Renvoi au lendemain, ajournement.* EPITH. Odiosa. USUS: In rebus gerendis tarditas et procrastinatio odiosa est.

PROCRASTĬNO, as, avi, atum, are, a. *Renvoyer au lendemain, différer, ajourner.* SYN. Differo, tardo, rem longius duco. Cf. **Differo, Moror.**

PROCRĔĀTĬO, ōnis, f. *Procréation, génération.* SYN. Proles, progenies. EPITH. Carissima. USUS: Carissimam suam quisque procreationem habet.

PROCRĔĀTOR, ōris, m. *Celui qui crée, qui engendre.* SYN. Genitor. USUS: Ille procreator mundi DEUS, *DIEU, créateur de l'univers.*

PROCRĔO, as, avi, atum, are, a. *Procréer, engendrer, produire.* SYN. Creo, pario, gigno, vitam trado, liberos suscipio. USUS: Multiplices fetus procreant. Procreare alicui periculum. Cf. **Creo.**

PRŎCŪDO, is, di, sum, ere, a. *Former, façonner.* SYN. Exacuo.

PRŎCUL, *Au loin, loin, de loin.* SYN. Longe, longius. PHRAS. **Procul a nobis abest,** *il est loin de nous.* Magno locorum intervallo disjuncti sumus; disjunctissimis terris habitamus; in ultimis terris habitamus; in ultimis terris, in extremis terræ finibus, apud homines in extremis terrarum finibus positos, nimia longinquitate locorum remotus degit; magnis intervallis distamus; longe ab domo excitus, in ultimas terrarum oras, devectus, quas natura longe submovit regiones, colit. Eo ablegatus est, unde nec nomen, nec fama ejus accedere ad nos possit; inter nos multa maria regionesque intersunt. Cf. **Longinquitas.** USUS: Cœlestia procul sunt a nostra cognitione. Procul remotus a vero. Procul ab omni metu. Procul videre, auscultare aliquid. Procul a patria. Cf. **Remotus, Disto.**

PRŎCUMBO, is, cŭbŭi, cŭbĭtum, ere, n. *Se pencher en avant, tomber.* USUS: Fessus via procubuit. Cf. Genu.

PRŎCŪRĀTĬO, ōnis, f. *Action d'administrer, de régir, administration.* SYN. Curatio, administratio, gubernatio. EPITH. Frumentaria, magna, plena, quæstoria. USUS: 1. Aliquem ad civitatis, negotii procurationem vocare, procurationi præficere; procurationem alicui committere, *confier à quelqu'un une administration.* Procurationem multarum rerum habere, *avoir une vaste administration.* Aliquem a procuratione amovere; liberare aliquem procuratione, quæ illum multis officiis implicatum et constrictum tenebat, *délivrer qqn d'une administration qui l'enlaçait dans un réseau d'affaires et de devoirs.* 2. **Expiatio**, *cérémonie pour détourner une chose funeste, expiation.* Constituendæ, faciendæ nobis sunt procurationes et observationes. Cf. **Administratio**.

PRŎCŪRĀTOR, ōris, m. *Agent, intendant, directeur, procureur.* SYN. Qui aliena negotia procurat; alieno præpositus negotio; alieni juris vicarius; qui aliquid nostri negotii gerit; qui res domesticas dispensat; qui curationem ac dispensationem rerum habet, suscepit. EPITH. Æquus, diligens, familiaris, propinquus, necessarius, voluntarius, villicus. USUS: Cum villicos procuratores dedissem. Procuratores ludorum. Procuratoris negligentia factum est ut, etc.

PRŎCŪRO, as, avi, atum, are, n. et a. *Soigner, avoir soin, s'occuper de.* SYN. Curo, administro, guberno, gero. PHRAS. **Rem meam diligenter procura**, *occupez-vous soigneusement de mon affaire.* In rerum mearum procuratione nihil diligentiæ prætermittas, velim; rei istius curatio, ut cordi tibi sit, etiam atque etiam a te peto; tu si me amas, omnia dispicies remque ut tuam, summa fide geres. Cf. **Administro, Curo, Gero, Facio**. USUS: 1. Hereditatem, negotia, rationes alicujus procurare, *être l'homme d'affaires de qqn.* 2. **Explo**, *détourner un mal par des expiations.* Vide ut ea prodigia procurentur et expientur.

PRŎCURRO, is, curri, cursum, ere, n. *S'élancer en avant, avancer; faire des progrès.* SYN. Excurro. USUS: Sed ut productus studio ultra procurras, *tu ailles plus loin, tu fasses de nouveaux progrès.* Cum ab stationibus procurreretur.

PRŎCURSĀTĬO, ōnis, f. *Combat d'avant-garde, escarmouche.* USUS: A quibus per procursationem commissa pugna.

PRŎCURSĀTOR, ōris, m. *Soldats d'avant-garde.* SYN. Breve certamen cum procursatoribus fuit.

PRŎCURSO, as, are, n. *Courir en avant, escarmoucher.* USUS: Procursantibus a statione, qui lacesserent.

PRŎCURSŬS, ūs, m. *Marche en avant vive attaque.* USUS: Tumultuario prœlio ac procursu magis militum quam ex præparato certatum.

PRŌDĔO, is, ĭi, ĭtum, ire, n. *Aller en avant, s'avancer.* SYN. Exeo, in medium procedo. ADV. Obviam, necessario. PHRAS. 1. **Hostes e latebris prodivere**, *les ennemis s'élancèrent de l'embuscade.* E latebris erupere, prosiluere; e latebris in apertum campum prævolarunt; consurrectum est repente e latebris et in patentem ad conspectum undique campum prolata signa; hostes ab suis quisque latebris pariter exorti, repente exsistebant; cuniculus delectis militibus plenus armatos repente edidit; militum ingens manus repente ex dumosis tumulis exsistebat palamque armata volitabat. 1. (**Res tota prodiit**, VULG.), *tout est connu.* Patefacta omnia et in medium prolata; ut mora temporis interposita illustrantur omnia et erumpunt, ita detecta quoque fraus est. Res tota in lucem extracta, in lucem prolata est. Haud ita res latuit, quin in conscientiam multorum brevi tempore efferretur; quin secretum omne brevi tempore effunderetur. Cf. **Exeo, Vulgo, Manifesto.** USUS: In publicum prodire; in concionem, in lucem, in aciem prodire. Prodire obviam alicui.

PRŌDĬGĒ, *Avec prodigalité, profusion.* SYN. Effuse.

PRŌDĬGĬUM, ĭi, n. *Prodige, phénomène, merveille.* SYN. Monstrum, portentum, ostentum. EPITH. Fatale, exitiosum, importunum, recens, religiosum. USUS: Clodius fatale portentum prodigiumque reipublicæ, *Clodius, ce monstre et ce fléau de la république.* Hæc sunt prodigiis similia. Cf. **Miraculum**.

PRŌDĬGO, is, ēgi, actum, ere, a. *Dissiper, prodiguer, dépenser.* SYN. Consumo, effundo, ultra modum erogo. Cf. **Prodigus**.

PRŌDĬGUS, a, um, *Qui prodigue, qui gaspille follement, prodigue; dépensier.* SYN. Profusus, effusus, nimius; nepos luxuriosus, dissolutus, perditus, luxu profligatus. PHRAS. 1. **Prodigus rerum suarum, si quisquam alius**, *prodigue de ses biens, comme pas un, plus que personne au monde.* Homo largitor et prodigus; alieni appetens, sui profusus; homo perdita nequitia et insolens in aliena re, in quo tamen, pecuniæ an famæ minus parceret, non facile discernas. Quis in largitione effusior, qui post effusos cum probro ac dedecore immensos sumptus, pecuniæ sic illudat, tanquam in summa abundantia omnibus copiis fortunisque afflueret? Quæ ista tam profusa luxuries, post fractas eversasque opes, post patriam rem comestam ac perditam? Vides hunc hominem? decoxit et partrimonium omne profundo ventre circumfert. 2. **Patrimonium suum omne prodigus absumpsit**, *il a dévoré en prodigue tout son patrimoine.* Patrimonium omne per luxum effudit, comedit,

devoravit; patriam rem perdidit, confecit, dissipavit; relictas a patre fortunas per luxum consumpsit, dilapidavit; rem familiarem pecuniamque omnem per luxuriam profudit, effudit, adedit, exhausit; rem omnem paternam confregit; per luxum ac nequitiam laceravit. Cf. **Nepos.** USUS: In honoribus decernendis prodigus ac fere nimius.

PRŌDĬTĬO, onis, f. *Dénonciation, trahison.* EPITH. Grata, scelerata. USUS: In proditionis crimen vocari. Proditionis consilia agitare. Cf. **Prodo.**

PRŌDĬTOR, oris, m. *Traître.* SYN. Desertor, oppugnator patriæ, qui proditionis consilia agitat. EPITH. Vetus, nefarius. USUS: Patriæ exstinctor, imperii proditor.

PRŌDO, is, didi, ditum, ere, a. *Faire sortir, produire, émettre; trahir, livrer.* SYN. Trado, mando, commendo, edo, scribo, aperio, manifesto, manifestum facio, indicium facio; patriæ exitium molior. ADV. Inposterum, nefarie, false, temere. PHRAS. 1. **Hostibus omnia prodidit,** *il découvrit tout à l'ennemi.* Rem omnem ad hostes protulit, pertulit; rem omnem hostibus enuntiavit; arcana consilia ducum cum hostibus communicavit; earum rerum indicium illo auctore ad hostes permanavit. Nihil eorum omnium clam hostibus fuit, indice servo et civium dissensiones foras efferente. 2. **Diu se prodere noluerunt,** *ils refusèrent longtemps de se faire connaître.* Diu cunctati animos nudari; diu tergiversati promere, quæ in animo laterent; multis agendum erat, palam ut facerent tandem, quæ sentirent; haud levis erat operæ, ut quæ staret ipsis sententia, aperirent, in aperto esset. USUS: 1. Prodere posteris memoriam alicujus facti. Quod est memoriæ litteris, litterarum monumentis proditum. Liberis perniciosum exemplum ad imitationem prodere. 2. **Pronuntio, dico, creo,** *nommer à un emploi, créer.* Consulem prodere. 3. **Oppugno, vexo perfide, desero, fidem violo, ad adversarios transeo,** *trahir perfidement, faillir à; laisser sans défense, priver de tout secours.* Fidem suam, salutem alicujus, conscios, patriam prodere. Tu nos repente relinquas? deseras? ad adversarios transeas? prodas? oppugnes?

PRODRŎMUS, i, m. *Sorte de vent de nord-nord-est, qui souffle huit jours avant le lever de la canicule.* SYN. Præcursor.

PRŌDŪCO, is, xi, ctum, ere, a. *Faire avancer, pousser; produire au dehors.* SYN. Duco, in longius duco, profero; educo, extraho, in publicum, in conspectum do. ADV. Longius ab homine, vitam mirabiliter, doctrinam, ultra quam satis est, coram, valde. USUS: 1. Convivium, sermonem longius, in multam noctem producere. Vitam, bellum producere, *traîner en longueur.* Conditionibus aliquem, verbis, falsa spe producere, *amorcer, leurrer qqn et le bercer d'un faux espoir.* 2. **Educo, adduco, in conspectum do, in conspectu constituo,** *conduire en avant, faire avancer.* Copias in aciem, testes ad judices, aliquem in conspectum et concionem populi producere. 3. **Gigno, creo, suscipio, procreo, progenero, prosemino,** *produire, mettre au jour, engendrer.* Pater simillimum sibi filium produxit. Cf. **Profero.**

PRŌDUCTĒ, *En allongeant; en faisant la syllabe longue.*)(**Breviter.**

PRŌDUCTĬO, onis, f. *Allongement.*)(**Brevitas.** USUS: Productio verbi, syllabæ, temporis.

PRŒLĬOR (PRÆ), aris, atus sum, ari, d. *Combattre, livrer bataille.* SYN. Prœlio dimico, pugno, certo; prœlium facio, committo, cieo; acie certo; dimicationem facio; manus confero; ad certamen descendo; prœlium ineo. ADV. Acriter, vehementer. Cf. **Certo, Pugna, Prœlium.**

PRŒLĬUM (PRÆ), ii, n. *Combat, lutte, bataille.* SYN. Pugna, dimicatio, certamen. EPITH. Calamitosum, difficile, magnum, fatale, firmissimum, maximum, rectum, secundum. Prœlia acerrima, multa, plurima, præclara. PHRAS. **Prœlium committere,** *engager le combat.* Totis copiis cum hoste contendere; instructa acie confligere; arma conferre; acie *vel* armis contendere; manus conserere; signa, manus, pedem conferre; armis concurrere; armis, ferro, acie decernere; prœlium conserere; prœlium facere; prœlio decertare, contendere, confligere. Cf. **Pugna, Certamen, Pugno.** USUS: Prœlium in certum diem pronuntiare, *désigner le jour de la bataille.* Prœlio hostem lacessere; ad prœlium elicere hostem, prœlium ciere, *combattre, exciter au combat.* Prœlium inire, incipere, conferre; prœlium inferre; in prœlium ruere, *commencer le combat.* Prœlium facere, edere, committere, pugnare; contendere, confligere, decertare prœlio, *combattre.* Prœlium conficere; prœlio defungi, *faire son devoir dans une bataille.* Prœlium sustinere, *supporter le choc des ennemis.* Prœlium dirimere, *mettre fin au combat (séparer les combattants).* Prœlium intermittere; prœlio abstinere, supersedere, *s'abstenir de combattre.* Prœlio excedere, *quitter le champ de bataille.* Elabi e prœlio, *s'échapper du combat.* Prœlium renovare, redintegrare, restituere, et rem proclinatam adjuvare, *recommencer l'action, regagner une bataille à peu près perdue.*

PRŌFĀNO, as, avi, atum, are, a. *Profaner, souiller.* SYN. Violo, polluo, profano ritu tracto. USUS: Profanare dies festos.

PRŌFĀNUS, a, um, *Non consacré, profane, commun.* SYN. Nihil habens religionis, a religione remotus.)(**Consecratus, sacer, religiosus.** USUS: Cum omnia illa ex sacris profana fecisset. Locus profanus.

PRŎFECTĬO, ōnis, f. *Départ.* SYN. Discessus, iter.)(**Reditus, reversio.** EPITH. Misera, præceps, inutilis, periculosa, subita. USUS : Consilium profectionis et reversionis meæ accipe. Cf. **Iter.**

PRŎFECTO, *Certainement.* SYN. Certe, quidem.

PRŌFĔRO, fers, tŭli, lātum, ferre, a. *Produire, publier, émettre, énoncer, dire.* SYN. Recenseo, dico, prodo, promo, adduco, commemoro. ADV. Absurde, foras, jam dudum, latius diem, longius fines officiorum, immoderate. PHRAS. 1. **Multa in medium protulit,** *il fit connaître bien des choses.* Multa in lucem protulit, patefecit ; in lucem extraxit, manifesta fecit ; in aspectum lucemque protulit ; ex occultis tenebris in lucem extraxit ; occultissima quæque aperuit et exprompsit. 2. **Tellus omnis generis herbas et fructus profert,** *la terre produit des herbes et des fruits de tout genre.* Terra flores ac fruges fundit, profundit ager herbas ; omnis generis fruges procreat ; quotannis novis frugibus induitur ; seges ex agro quotannis lætissima provenit ; gignendæ herbæ non alius aptior est locus; quidquid alluit vicinus amnis, floribus vestitur. USUS : 1. Aliquid in medium, in lucem proferre. Sua merita, leges, testes proferre (VULG. **allegare**). 2. **Produco, prorogo, differo, longius rem duco,** *étendre, prolonger.* Fines imperii, limites regni proferre. Judicii diem proferre. Audaciam suam ultra proferre.

PRŎFESSĬO, ōnis, f. *Déclaration publique de la personne, du nom, etc.* SYN. Certa confessio et denuntiatio apud prætorem eorum quæ quis possideret. USUS : 1. Jugerum subscriptio ac professio. 2. **Promissio, pollicitatio,** *promesse.* Sciebam fructuosam mihi fore tuæ voluntatis professionem. 3. **Facultas,** *profession.* Vis oratoris ipsaque dicendi professio, *le nom de l'orateur et l'art de la parole dont ils font profession.* (**Professionem in religione facere,** VULG.), *faire profession dans un ordre religieux.* **Latine** : Solemni a perpetua votorum sponsione se obstringere, obligare ; vota solemni ritu nuncupare. Conceptis verbis publicaque sponsione se DEO in perpetuum consecrare, dedicare; conceptis ex sacri sodalitii formula verbis sacramentum DEO dicere ; sacramenti solemnis sponsione sacræ se familiæ adstringere.

PRŎFESTUS, a, um, *Non férié, ordinaire.* USUS : Dies profesti, *jours de travail.*

PRŌFĬCĬO, is, fēci, fectum, ere, n. et a. *Avancer, faire des progrès.* SYN. Procedo, progressum facio ; valeo, possum, prosum. ADV. Aliquantum, multum, necessario multum, permultum; plurimum lepore, facetiis. PHRAS. **Multum in philosophia profecit,** *il a fait de grands progrès dans la philosophie.* Multum processit ; magnos in philosophicis progressus habuit; magnas progressiones fecit; doctior fit in dies et naturæ intelligentior ; ad summi philosophi laudem profecit ; magnos in philosophia progressus effecit. USUS : Nihil ea re ad summam profectum puto. Nulla res tantum ad virtutem proficit quam... *rien ne forme mieux à la vertu que....* Contentio tam diu sapiens est, quam diu proficit aliquid, *la discussion est sage, aussi longtemps qu'elle est utile.* Si modo in dicendo profeci.

PRŎFĬCISCOR, ĕris, fectus sum, isci, d. n. *Partir, aller en voyage.* SYN. Discedo, iter facio. ADV. Celeriter, clam, communiter suspiciones ex negotio, copiose, cupide, festinanter, inde, unde, longe a sedibus suis, mature, non ita multo post, obviam, privatim quoquam, protinus a disciplina, publice, recte, separatim, tandem aliquando, tarde. PHRAS. **Athenas in Græciam cogito proficisci,** *je songe à me rendre à Athènes, en Grèce.* Athenas in Græciam iter facere, ire cogito ; Athenas accedere, me recipere cogito. Iter Athenas in Græciam dirigo; Athenas in Græciam trajicere, excurrere Athenas in Græciam cogito; Athenas in Græciam transire est animus ; Athenas concedere, iter inire; in Græciam tendere ; Athenas petere, iter convertere in Græciam cogito. Cf. **Iter.** USUS: 1. Roma in Asiam profectus. 2. **Auctor sum,** *provenir, sortir de, tirer son origine de.* Multa a me beneficia in illum profecta sunt. Ea doctrina ab Aristotele est profecta.

PRŎFĬTĔOR, eris, fessus sum, eri, d. *Déclarer publiquement, promettre, offrir.* SYN. Polliceor, præbeo. ADV. Amplius, apertissime, palam, vere. USUS : 1. Ad aliquid operam suam profiteri. Contra facere, quam quis professus aut pollicitus sit. Suscipere et profiteri magnum aliquid. Triduo me jurisconsultum profitebor. 2. **Doceo,** *enseigner, être professeur.* Qui profitetur philosophiam, gravem personam sustinet. 3. **Præ me fero, jacto me, glorior,** *se vanter, se glorifier ; faire profession de.* Grammaticum se, sapientem, oratorem profiteri. Tantam facultatem consecutum me non profiteor. 4. **Possessionum mearum modum magistratui denuntio, significo,** *faire la déclaration officielle de, déclarer.* Quisque, quantum habeat prædæ, manubiarum, aratores jugerum modum apud prætorem profiteantur, *que chacun déclare ce qu'il a tiré du butin, des dépouilles, etc.*

PROFLĪGĀTUS, a, um, *Abattu, anéanti; corrompu, dépravé.* SYN. Homo omnium profligatissimus ac perditissimus. Cf. **Perditus.**

PROFLĪGO, as, avi, atum, are, a. *Renverser, abattre, terrasser.* SYN. Affligo, prosterno, depello, exturbo campo copias. USUS: Hostium copias, rempublicam profligare ac perdere. Cf. **Perdo.**

PROFLŬENS, entis, omn. gen. *Qui*

coule; cours d'eau, rivière, ruisseau. SYN. Fluvius, flumen, torrens. USUS : 1. Eum in profluentem abjici jussit. 2. **Liquidus, expeditus.** Expedita et profluens oratio. **Adject.**

PROFLŬENTER, *Abondamment.* SYN. Abundanter, copiose.

PROFLŬENTĬA, æ, f. *Flux, abondance.* SYN. Affluentia, abundantia, copia. EPITH. Inanis. USUS : Oratoriam vim inanis quædam profluentia imitatur.

PROFLŬO, is, xi, xum, ere, n. *Couler, découler.* SYN. Mano, emano. USUS : Cujus ore melle dulcior profluebat oratio, *la parole coulait de ses lèvres plus douce que le miel.* Mosa profluit ex monte Vogeso, *la Meuse prend sa source dans les Vosges.*

PRŎFŬGĬO, is, fūgi, ere, n. *Fuir, s'enfuir.* SYN. Perfugio, transfugio. ADV. Clam, plane. USUS : Filius domo ad me profugit. Extorrem in exilium profugere. Cf. **Fugio.**

PRŎFŬGĬUM, ĭi, n. *Asile, abri.* SYN. Perfugium, portus.

PRŎFŬGUS, a, um, *Fugitif, exilé.* USUS: Æneâ duce profugi sedibus incertis vagabantur, *les Troyens, chassés de leur patrie, erraient, sous la conduite d'Énée, sans avoir de demeure fixe.* Cf. **Fugitivus.**

PRŎFUNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Verser, répandre ; perdre, prodiguer.* SYN. Effundo. ADV. Sæpe et multum. USUS : Profundere patrimonium suum, *dissiper son patrimoine.* Laborem omnem, omnes ingenii vires profundere et perdere. Vitam, sanguinem, animum pro aliquo profundere. Magnam vim lacrimarum profundere. Profundere se in aliquem. Odium suum intus inclusum in aliquem profundere. Lacrimæ se profundunt. Voluptates prima ætate compressæ se nonnunquam subito profundunt, *les passions, enchaînées dans le premier âge, font tout à coup explosion.* Cf. **Effundo.**

PRŎFUNDUS, a, um, *Profond, élevé.* SYN. Altus. PHRAS. **Vallis profunda,** *vallée profonde.* Vallis in immensam altitudinem depressa ; vallis infinita altitudine ; vallis inexsuperabilis altitudinis. USUS : Fossæ profundæ multos pedes altæ. Spelunca profunda et multos pedes humi depressa. Scrobes profundæ in altitudinem quinque pedum fodiebantur.

PRŎFŪSĒ, *Sans modération, en désordre.* USUS : Consul obstitit profuse tendentibus suis in castra, *le consul arrêta les siens qui rentraient en désordre dans le camp, il s'opposa à ceux qui rentraient en désordre.*

PRŎFŪSUS, a, um, *Excessif, immodéré, extrême.* SYN. Immoderatus, immodestus, prodigus, nimius. USUS: Quanti et quam profusi sumptus. Profusæ epulæ. Hilaritas profusa. Cf. **Nepos, Prodigus.**

PRŎGĔNĔRO, as, are, a. * *Produire, engendrer.* USUS : Aquilæ columbam non progenerant. Cf. **Genero.**

PRŎGĔNĬES, ēi, f. *Postérité, descendants, lignée.* SYN. Proles, genus. EPITH. Divina, optima, tanta. USUS : Veteres se progeniem deorum dicebant.

PRŎGIGNO, is, gĕnŭi, gĕnĭtum, ere, a. *Produire, engendrer.* SYN. Procreo, gigno.

PROGNĀTUS, a, um, *Engendré, issu.* SYN. Natus. Cf. **Filius.**

PROGNOSTĬCON, ostici, n. *Signe d'une chose qui doit arriver, pronostic.* SYN. Conjectura, signum, rei futuræ divinatio. Cf. **Divinatio.**

PRŎGRĔDĬOR, ĕris, gressus sum, grĕdi, d. *Marcher en avant, avancer, s'avancer.* SYN. Progressionem *vel* progressum facio, procedo ; serpo.)(**Regredior.** ADV. Impune, longius, sensim, pedetentim, nusquam, paululum. PHRAS. **Longius quam voluissem progressus sum,** *je me suis avancé plus loin que je n'aurais voulu.* Eo accessi, unde receptum vix habeo ; latius opinione evagatus, elatus sum. Cancellos, quos mihi ipse circumdedi, egressus sum ; lineas transii, transilii. Cf. **Proficio.** USUS : Multorum dierum iter jam progressus. Quo pervenire potuit hominis furor, progressus est. Progredi in virtute, *faire des progrès dans la vertu.*

PRŎGRESSĬO, ōnis, f. *Accroissement, augmentation, progrès.* SYN. Progressus. EPITH. Admirabilis. USUS : Progressionem ad virtutem aiunt fieri, non item levationem vitiorum.

PRŎGRESSŬS, ūs, *Progrès développement.* SYN. Progressio, processus. EPITH. Firmus, præceps, constans. PHRAS. 1. **Progressu temporis,** *par la marche du temps.* Progrediente ætate ; progressu ætatis ; procedente tempore. 2. **In tanto progressu rerum,** *dans une si heureuse succession d'événements.* In tanto impetu cursuque rerum ; tam secundis omnibus ; tam læta in re ; rebus tam belle fluentibus ; cum cursum res tenerent suum. Cf. **Status, Successus.** USUS : Qui rerum causas earumque progressus sciunt, *connaissent les causes des choses, le principe et la suite des événements.* Magnos in studiis progressus fecit. A progressu arcere.

PROH *vel* **PRO !** *Oh ! O ! Ah !* USUS : Pro scelus !

PROHĬBĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Retenir, empêcher ; défendre, prohiber, interdire.* SYN. Inhibeo, veto, impedio, interdico, intercludo, excludo, obsto, non permitto. ADV. Acriter, diutius, omnino, nec semel, sed sæpius, maxime. PHRAS. **Nihil hominem prohibebit quin insanire pergat,** *rien n'empêchera cet homme de continuer à déraisonner.*

Non religio, quam nullam habet, non verecundia a furore arcebit; non magnitudo pœnæ a maleficio submovebit; nihil furentis impetum continebit. Cf. **Coerceo, Cohibeo, Refreno.** USUS : Aditu, provincia, sepultura aliquem prohibere. 2. **Arceo, submoveo, repello,** *garantir, préserver, défendre.* Vim hostium ab oppido, ignes a navibus, a tectis fures prohibere. 3. **Tueor,** *protéger qqn.* Aliquem injuria, periculo, convitiis, calamitate prohibere.

PRŎJECTĬO, ōnis, f. *Action d'allonger.* SYN. Porrectio. USUS : Projectio brachiorum, *allongement, extension des bras.*

PRŎJECTUS, a, um, *Jeté en avant, étendu.* SYN. Abjectus, porrectus. USUS : 1. Brachium projectum. Cum esset projectus inhumatus. Urbs in altum projecta. Insula in portus ostium projecta. 2. **Impudens, profligatus, contumax,** *porté à, enclin; excessif.* Projectus ad audendum, *homme prêt à tout oser.* Projecta audacia, *audace effrénée.* Projecta et effrenata cupiditas. Cf. **Audax.**

PRŎJĬCĬO, is, jēci, jectum, ere, a. *Jeter, repousser, chasser.* SYN. Rejicio, expello. ADV. Foras. USUS : 1. Quando tandem hanc pestem urbs evomet forasque projiciet? 2. **Negligo, amitto,** *abandonner, mépriser* Se, libertatem ac vitam projicere. 3. **Abjicere, se,** *se jeter aux pieds de qqn, tomber.* S : ad pedes alicujus projicere. 4. **Proripio,** *se produire avec impétuosité.* Quæ libido se non proripiet ac projiciet aut occultatione proposita aut impunitate? *Jusqu'où ne s'emportera pas le torrent des débauches honteuses, dès qu'on aura la garantie du succès ou de l'impunité?* Cf. **Abjicio.**

PRŎIN, PRŎINDE, *De là, donc, par conséquent.* SYN. Itaque. USUS : Proin aut exeant aut quiescant. Proinde bono animo sis. Proinde, ut se res habuerit. Proinde, quasi isti aliter sentiant.

PRŎLĀBOR, ĕris, psus sum, labi, d. n. *Tomber.* SYN. Delabor, corruo, ruo. ADV. Longius. USUS : 1. Timore prolabi. 2. **Venio, accedo,** *arriver, se laisser aller à.* Libenter ad eum sermonem delapsus sum. Cf. **Labor.**

PRŎLAPSĬO, ōnis, f. *Chute, faux pas.* SYN. Lapsus, lapsio. USUS : Viam tam lubricam vix sine prolapsione conficies.

PRŎLĀTĬO, ōnis, f. *Ajournement, délai, prorogation.* SYN. Dilatio. USUS : 1. Judicii prolationem impetravit. 2. **Commemoratio,** *mention, citation.* Exemplorum prolatio fidem facit. Cf. **Mora.**

PRŎLĀTO, as, avi, atum, are, a. *Ajourner, différer.* SYN. Procrastino, differo, longius duco. USUS : Illud malum sustentando et prolatando vix opprimi potest, *on peut à peine étouffer ce mal à force de patience et de temps.* Cf. **Differo.**

PRŎLECTO, as, avi, atum, are, a. *Attirer, provoquer.* SYN. Allecto, allicio. Cf. **Allicio.**

PRŌLES, is, f. *Rejeton, enfant, postérité.* SYN. Progenies, soboles. EPITH. Ferrea.

PRŌLĒTĀRĬUS, a, um, *Prolétaire, citoyen de la dernière classe.* SYN. Vilis, plebeius. USUS : Sermo proletarius, *langage des gens du peuple.* Cf. **Tenuis, Ignobilis.**

PRŌLIXĒ, *Largement, abondamment.* SYN. Large, liberaliter, cumulate. USUS : Id mihi prolixe pollicitus est et promissis prolixe celeriterque stetit.

PRŌLIXUS, a, um, *Large, libéral, bienveillant.* SYN. Liberalis, benignus. USUS : 1. Animus, natura polixa, benefica. 2. **Facilis, expeditus.** *favorable, heureux, bon.* Cætera spero tibi omnia prolixa fore. Cf. **Longus.**

PRŎLŎGUS, i, m. *Prologue.* SYN. Præfatio, exordium.

PRŎLŎQUOR, ĕris, cūtus sum, qui, d. n. et a. *Exposer, raconter, dire.* SYN. Profiteor, loquor. Cf. **Loquor.**

PRŌLŪDO, is, si, sum, ere, n. *Préluder, s'exercer.* SYN. Speciem exhibeo. Cf. **Præludium.**

PRŌLŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a.* *Emporter, entraîner; laver, s'humecter.* USUS : Tempestas ex omnibus montibus nives proluit, *entraîne les neiges de toutes les montagnes.* Vino se proluit.

PRŌLŪSĬO, ōnis, f. *Prélude, préambule.* SYN. Præludium, prooemium.

PRŌLŬVĬES, ēi, f. *Débordement, inondation.* SYN. Eluvies, eluvio. EPITH. Mira. USUS : Mira Romæ proluvies, magna vis aquæ.

PRŎMĔRĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, et

PRŎMĔRĔOR, eris, itus sum, eri, d. *Mériter.* SYN. Mereor. ADV. Optime. Cf. **Mereor.**

PRŎMĔRĬTUM, i, n. *Mérite.* SYN. Meritum, beneficium. EPITH. Universum majus. Cf. **Meritum.**

PRŌMĬNĔO, es, ŭi, ere, n. *Être saillant, proéminant, faire saillie.* SYN. Projicior, emineo. USUS : Tecti pars projecta, quæ prominet. A tota acie prominens. Id factum in memoriam ac posteritatem prominebit, *se prolongera, s'étendra jusqu'à la postérité la plus reculée.*

PRŌMISCŬĒ, *En commun, indistinctement, pêle-mêle.* SYN. Sine discrimine. PHRAS. Omnes promiscue cæsi, *tous furent massacrés sans distinction.* Nullum ætatis discrimen ira fecerat in cædibus; promiscua omnis ætatis ordinisque cædes facta est; modum ira non habuit promiscue in omnes versa. Sævitum in omnes nullo discrimine; ferrum effugere nemo

potuit; non ætas, non sexus quemquam victoris iræ subduxerat; non ætatis, non sexus verecundia a belli injuria quemquam prohibuit; ne imbelli quidem ætati temperatum. USUS : Promiscue et communiter datum. Poterunt iis uti promiscue.

PRŌMISCŬUS, a, um, * *Mêlé, confondu.* SYN. Mistus, confusus, incertus. USUS : Connubia, cædes promiscua. Divina atque humana promiscua habere, *mêler toutes les choses divines et humaines.*

PRŌMISSĬO, ōnis, f. *Action de promettre, promesse.* SYN. Pollicitatio. EPITH. Perniciosa. USUS : Promissione auxilii aliquem solari. Cf. **Promissum.**

PRŌMISSUM, i, n. *Promesse, chose promise.* SYN. Fides, receptum. EPITH. Uberius, majus. Promissa cruenta, tetra, scelerata, diis hominibusque invisa; nec diuturna, nec salutaria, honesta, integra, gloriosa, plena lætitiæ, plena pietatis, firma, certa, rata, inutilia, multa. PHRAS. 1. **Volo ut promissa serves,** *je veux que vous teniez vos promesses.* Volo ut stes promissis; fidem exsolvas; fidem tuam liberes; promissa solvas, exsolvas; promisso satisfacias; solvas quod promisisti; re præstes quæ pollicitus es; velim, ut cum tuis verbis facta consentiant; promissa tua exitus confirmet; persolvas, dependas quod promisisti. 2. **Dabo operam ut promissis faciam satis,** *je ferai en sorte de tenir ma promesse.* Dabo operam, ut præstem fidem meam; ut fidem tibi probem meam, fidem non deseram; fidei ne desim; ut exsequar, efficiam quod promisi; promissa præstem, promissa exitu confirmem; ut a meis verbis exitus non dissentiat; ut verba res confirmet; ut a promissis pactisque ne discedam. 3. **Turpe est promissa non servare,** *il est honteux de ne pas garder ses promesses.* Fidem, promissa fallere; frangere promissum, fidem; mutare fidem; a pactis promissisque discedere, recedere; fidem deserere; fidei deesse; inania, irrita promissa reddere; fraude liberare animum nolle. USUS : Cæsar multa multis promissa fecit. Promissis suis tenetur. Multi ab eo promissa repetunt, exigunt, flagitant, expetunt. Promissa servabo, solvam, exsolvam, persolvam; promissa efficiam; promisso satisfaciam.

PRŌMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Promettre qqche à qqn, donner à espérer.* SYN. Polliceor, spondeo, recipio, promissum facio, fidem meam obligo; profiteor, paciscor, offero, defero, constituo. ADV. Affirmate, quasi DEO teste, bene, benignissime, exploratius, honeste, honorifice, large, liberalissime, prolixe alicui, separatim, prompte. PHRAS. 1. **Promisit mihi omnia,** *il m'a promis monts et merveilles.* Oneravit me ingentibus promissis; dextram fidemque dedit; auctor fuit, nihil mihi quod in rem meam sit, defuturum; aureos montes mihi pollicitus est. 2. **Hoc tibi sancte promittere possum, nulla in re me tibi defuturum,** *je vous promets sur mon honneur que je vous accorderai tout ce qui sera en mon pouvoir.* A me omnia in te studia atque officia, quæ quidem ego præstare potero, velim exspectes. Præsto me tibi semper fore existimes, planeque tibi persuadeas velim. Hoc tibi confirmo ac re præstabo, nullum me studii aut officii genus, quod in rem tuam sit, *vel* quod ad laudem dignitatemque tuam pertinere videatur, ullo esse loco prætermissurum. Si quid valebo, valebo tibi. Fidem do, nihil in te studii, nihil officii, quod e re tua sit desiderari me passurum. Cf. **Polliceor.** USUS: 1. Quod promitto, præstabo. Prolixe de sua voluntate polliceri. Alicui ad cœnam promittere. 2. Alo, *laisser croître.* Barbam promittere.

PRŌMO, is, prompsi, promptum, ere, a. *Tirer, retirer, faire sortir de.* SYN. Profero. USUS : Pecuniam ex ærario, vestem ex armario, libros e bibliotheca promere. Animus semper ex se aliquid promit, quod delectat.

PRŌMONTŌRĬUM, ii, n. *Montagne qui s'avance dans la mer, cap, promontoire.* SYN. Mons in mare projectus; lingua in altum excurrens.

PRŌMŎVĔO, es, mōvi, mōtum, ere, a. *Faire avancer, pousser en avant.* SYN. Proveho, perduco. PHRAS. 1. **Multos promovit ad honores,** *il en a élevé, poussé beaucoup aux honneurs.* Ad dignitates perduxit; ad honores extulit, honoribus auxit, ornavit; ad maxima fastigia provexit; multis hunc fortuna dedit amplificatorem dignitatis suæ. Multi ejus opera crevere; in altiorem locum ascendere; altiorem dignitatis gradum ejus beneficio consecuti sunt; per eum in amplissimum locum pervenere; in altissimo gradu positi sunt; evolarunt ad summum gradum; ad honores ejus opera processere; in principum dignationem venere; ejus gratia ad id fastigii sunt extracti; ab humili ordine ad sublimem gradum promoti; ad magna et honorata ministeria, ejus suffragatione producti; in magnum fastigium emersere; eo magnitudinis processere. 2. **Ad summam dignitatem promotus est,** *il a été élevé à la plus haute dignité.* Honoribus longissime processit; ex infima fortuna ad summum fastigium provectus est; e tenebris extractus ac in lucem famamque provectus est; secundo cursu ad summum fastigium evectus est; in summo fastigio positus est; eo magnitudinis processit, quæ omnium temporum dignitatem ac gratiam antecederet; ex infima fortuna crescendi occasionem nactus, gradum ad summa quæque fecit. Cf. **Gradus, Dignitas, Honor.** USUS : Sedulo movens sese, nihil promovet. Ibi te videbo et promovebo, *là je vous verrai et il faudra bien que vous me promettiez (de venir vous asseoir à ma table).*

PROMPTĒ, *Sans hésitation, avec empressement.* SYN. Alacri animo, sine cunctatione.

PROMPTUS, a, um, *Apprêté, disposé; prêt, dispos, prompt à.* SYN. Paratus, expeditus, alacer, hilaris, ardens, erectus; expositus, propositus, in promptu. ADV. Æque. PHRAS. 1. **Promptus sum ad te juvandum,** *je suis prêt à vous aider.* Aderit opitulandi studium, quod in te semper habui; omnis cunctatio aberit, ubi studii in te locum mihi aliquem esse intellexero; ipsum nomen amicitiæ mirabilem mihi alacritatem addet ad te omnibus in rebus juvandum. Quæ mihi animi incitatio atque alacritas est innata, ea amicitiæ studio incensa, prompta tibi est et expedita. 2. **Res in promptu est,** *la chose est sous la main.* Res ad manum est; sub manum est; in manu est. USUS : Prompta et parata in respondendo celeritas, ad jocandum hilaritas. Ore ac vultu alacri ac prompto intueri. Quod animo sentio, et vultu et lingua promptum habeo, *mon visage, mes paroles sont l'expression fidèle de ma pensée.* Promptissimus homo et experiens. Cf. **Paratus, Expedio.**

PRŌMULGĀTĬO, ōnis, f. *Promulgation, publication.* EPITH. Nefaria, fatidica. USUS : Leges promulgatione latæ, antequam scriptæ.

PRŌMULGO, as, avi, atum, are, a. *Publier officiellement, faire connaître, promulguer.* SYN. Edo, prodo, publice propono. ADV. Nominatim, publice, separatim. USUS : Rogationem, legem promulgare, *porter une proposition de loi devant le peuple.* De salute alicujus vel honore, de constituendo imperatore promulgare.

PRŌMULSIS, ĭdis, f. *Entrée de table, plat d'entrée.* SYN. Potio mulsi condita.

PRŌMUS, i, m. *Cellerier, sommelier.* SYN. Cellarius, qui cellæ præest.

PRŌNĔPOS, ōtis, m. *Arrière petit-fils.*

PRŌNŌMĬNĀTĬO, ōnis, f. *Antonomase. fig. de Rhét.*

PRŌNUNTĬĀTĬO, ōnis, f. *Déclaration, publication.* SYN. Prolatio; propositio legis. EPITH. Dulcis, vera et falsa. USUS : 1. Nondum lege et prænuntiatione damnatus. 2. **Oratorum munus moderandi vocem,** *débit oratoire, action.* Quis cantus moderatæ orationis pronuntiatione dulcior? 3. **Dictum, enuntiatio,** *proposition.* Omnis pronuntiatio aut vera aut falsa est. Cf. **Pronuntio.**

PRŌNUNTĬĀTOR, ōris, m. *Celui qui expose, qui raconte, narrateur.* EPITH. Grandis, sincerus. USUS : Thucydides pronuntiator sincerus.

PRŌNUNTĬĀTUM, i, n. *Proposition, énoncé d'un jugement.* SYN. Effatum, axioma.

PRŌNUNTĬO, as, avi, atum, are, n. et a. *Dire, annoncer, publier; réciter, déclamer.* SYN. Dico, edico; lingua nuncupo, litteras appello. ADV. Amplius, memoriter. PHRAS. **Orator is egregie pronuntiat,** *cet orateur déclame parfaitement.* Orator eximia est in dicendo pronuntiatione; sonus in illo dulcis, litteræ nec expressæ putidius, nec oppressæ. Non exprimit litteras putidius, nec obscurat negligentius. Verba non exiliter exanimata exeunt, non inflata et quasi anhelata gravius; sonus vocis et appellandarum suavitas litterarum gratiam dicentis augent. Lenis appellatio litterarum et emendata, cum suavitate vocum explanatio quid leporis habeant, in nullo magis quam in illa cernitur. Sono vocis utitur ita recto et simplici, ut nihil ostentationis aut imitationis afferre videatur; verba dicentis sic expressa sunt, ut suis litteræ quæque sonis enuntientur. USUS : Memoriter multos versus pronuntiare. Pugnam in posterum diem, victorum nomina, militibus certa præmia pronuntiare, *annoncer le combat pour le lendemain, promettre des récompenses aux soldats.*

PRŌNUS, a, um, *Incliné, penché en avant.* SYN. Flexus, inclinatus.)(**Supinus.** USUS : Motus corporis pronus. Cf. **Inclino.**

PRŎŒMĬUM, ĭi, n. *Exorde; préface, introduction.* SYN. Exordium, principium orationis. EPITH. Novum, mercenarium. USUS : Longum et alte petitum prooemium. Exordium habet prooemium et insinuationem.

PRŎPĀGĀTĬO, ōnis, f. *Propagation, agrandissement.* SYN. Procreatio, amplificatio. USUS : Propagatio imperii, vitæ, temporis, miseriarum.

PRŎPĀGĀTOR, ōris, m. *Propagateur.* SYN. Amplificator.

PRŎPĀGO, as, avi, atum, are, a. *Propager, multiplier; prolonger, perpétuer.* SYN. Profero, produco, amplifico, dilato. PHRAS. **Malum latius propagatur,** *le mal se répand de tous côtés.* Mali contagio latius in dies serpit; plures jam imperii provinciæ mali contagione contaminatæ sunt; patet id mali genus latius, quam credi possit; ad plures reipublicæ partes pertinet, manat, vulgatur, disseminatur in dies latius et corroboratur; alpes ascendit, provincias non jam finitimas, sed remotissimas occupat ac involvit. Cf. **Contagio.** USUS : Vitam propagare victu ferino. Gloria ejus latissime progagata est. Ad memoriam propagandam et posteritati prodendam. Cf. **Amplifico.**

PRŎPĀGO, ĭnis, f. *Provin, bouture de vigne.* SYN. Vitis ad sobolem suppressa. USUS : Ne propago lædatur alterius radicibus, *que le provin ne soit pas blessé par les racines d'une autre vigne.*

PRŎPĀLAM, *Ouvertement, publiquement.* SYN. Palam, in aperto, in propatulo. Cf. **Palam.**

PRŎPĀTŬLUS, a, um, *Libre, ouvert, exposé à la vue de tout le monde.* SYN. Apertus.

USUS : In propatulo, more ferarum vivere, *en plein air.*

PRŎPE, *Près, dans le voisinage.* SYN. Propter, juxta.)(Longe, procul, remote. PHRAS. **Hostis prope est,** *l'ennemi n'est pas loin.* Haud procul abest ; in ipsis prope portis est ; in conspectu est ; in foribus est ; tergo imminet ; vix teli jactum abest ; modicis spatiis distat ; cervicibus incumbit ; supra caput est ; in propinquo est. Cf. **Vicinus.** USUS : 1. Prope urbem, ripam. Propius a me abest. Propius urbem movere castra. 2. **Pene, fere, propemodum, quasi,** *presque, à peu près.* Prope centum annos natus. Ille, prope dicam, insanit. Cf. **Propemodum.**

PRŎPĔDĬEM, *Au premier jour, bientôt, très prochainement, sous peu.* SYN. Brevi. USUS : Propediem te videbo. Cf. **Brevi.**

PRŎPELLO, is, pŭli, pulsum, ere, a. *Pousser en avant, devant soi ; chasser, mener.* SYN. Impello, propulso. ADV. Paulum remis. USUS : Hostium impetum ; navem remis propellere. Cf. **Pello.**

PRŎPĔMŎDUM, *Presque, à peu près.* SYN. Prope, fere. PHRAS. **Acies nostra propemodum in fugam versa est,** *nos troupes furent presque mises en fuite.* Haud procul abfuit, quin terga verteret nostra acies ; nihil propius factum est, quam ut in pedes se conjiceret acies tota ; jam in eo res erat, ut in fuga sibi pretium poneret acies nostra ; accisæ res erant ; inclinata res erat, vix ut sustineri jam posses, quin effusam in fugam converteretur miles noster ; jam ad fugam spectabant omnia. USUS : Propemodum manere in instituto meo mihi videor. Cf. **Pene.**

PRŎPENDĔO, es, di, sum, ere, n. *Avoir la prépondérance ; l'emporter ; pencher, incliner ; pencher pour.* SYN. Inclino, incumbo, aliquo animum inclino. PHRAS. **Omnes eo propendebant,** *tous penchaient pour cet avis.* Sententiæ omnium eo inclinabant ; inclinabat animus, mente atque animo in eam partem trahebantur. Naturali quodam studio, naturæ inductu eam partem sequebantur, in eam partem præcipites erant. Cf. **Inclino.** USUS : Summa voluntatis inclinatione ad nos propendet, *une forte inclination le fait pencher vers nous.* Quocumque incubuerint ac propenderint, impellam.

PRŎPENSĒ, *Avec bienveillance, de grand cœur.* SYN. Exanimo, libenter, sponte, summa voluntate.

PRŎPENSĬO, ōnis, f. *Penchant, propension à.* SYN. Inclinatio voluntatis, proclivitas. USUS : Summa in virtutem aut vitia propensio. Cf. **Inclino.**

PRŎPENSUS, a, um, *Porté, enclin à.* SYN. Proclivis. USUS : Ad lenitatem, misericordiam natura propensus. Sua sponte ad dicendum propensus. Cf. **Inclino, Propendeo.**

PRŎPĔRANTĬA, æ, f. * *Hâte, diligence, précipitation.* SYN. Properatio.

PRŎPĔRĀTĬO, ōnis, f. *Hâte, diligence, précipitation.* SYN. Festinatio.

PRŎPĔRĒ, *En hâte, promptement, vite.* USUS : Propere se recepit.

PRŎPĔRO, as, avi, atum, are, n. *Se hâter, se dépêcher, faire diligence.* SYN. Festino, accelero, celeritate utor, maturo. ADV. Magnopere, necessario, protinus, vehementer. PHRAS. 1. **Properandum est domum,** *il faut se hâter de retourner chez soi.* Accelerandus gradus est ; ventis remisque in patriam iter maturandum ; omni festinatione domum properandum ; quantum accelerari potest, iter maturandum est ; cursu magis quam itineris modo domum contendendum est ; præcipitandum iter est ; festinatio, celeritas in repetenda patria adhibenda est ; maturato opus est. 2. **Hæc properans scripsi,** *j'ai écrit ces choses à la hâte.* Præpropera festinatione hæc exaravi ; approperato opere hæc in chartam conjeci ; quod ad alia festinaret animus, ista deproperavi summa festinatione. 3. **Non potui melius scribere, quia properandum erat,** *je n'ai pu mieux écrire parce que je devais me hâter.* Festinatio curam exemit nitidius scribendi ; festinantius scribendum erat, quam ut opera pingendis litteris dari posset. Otii tantum non erat ; non vacabat tantum boni temporis, ut non vacillantes interdum litterulæ, aut minus compositæ exirent. USUS : Remis et velis in patriam properare. Sive retardabis sive properabis. Cf. **Festino.**

PRŎPĪNO, as, avi, atum, are, a. *Offrir à boire à qqn ; en gén. donner, offrir, livrer, abandonner.* SYN. Trado, effero.

PRŎPINQUĬTAS, atis, f. *Parenté.* SYN. Agnatio, conjunctio sanguinis, affinitatis necessitudo ; vicinitas.)(**Longinquitas.** EPITH. Maxima, pia. USUS : 1. Pietate propinquitas colitur. Cum illo maximis vinculis cognationis et propinquitatis conjunctus. 2. **Vicinitas,** *proximité, voisinage.* Municipium propinquitate finitimum.

PRŎPINQUO, as, avi, atum, are, a. et n. *Approcher, s'approcher.* SYN. Accedo propius, propinquior fio. Cf. **Prope.**

PRŎPINQUUS, a, um, *Proche, rapproché, voisin ; parent.* SYN. Vicinus, proximus, finitimus, citimus, cognatus, necessarius.)(**Longinquus.** PHRAS. 1. **Domus propinqua foro est,** *la maison est tout près du forum.* Foro imminet ; in conspectu fori est ; haud longe abest a foro ; a foro paucis vix passibus recedit. Cf. **Vicinus, Prope.** 2. **Propinquis abundas,** *vous avez beaucoup de parents.* Propinquis et affinibus flores ; a propinquis optime paratus, munitus es ; cum multis tibi conjunctio sanguinis intercedit ; multos habes

conjunctione sanguinis devinctos; multi sunt cognationis, propinquitatis ac necessitudinis vinculis tecum conjuncti; quorum cognatione teneris, multi sane sunt et illustres; quos sanguine conjunctos habeo, populus sunt. Cf. **Cognatus, Affinis.** Usus: 1. **Loco, intervallo, spatio vicinus,** *au proche, proche.* Propinqui horti et finitimi. 2. **Tempore,** *qui est sur le point d'ariver, proche, prochain, non éloigné.* Propinquam mortem denuntiat. 3. **Cognatione, amicitia, propinquitate conjunctus,** *parent, proche.* Arctior colligatio est propinquorum. 4. **Natura proximus,** *qui se rapproche de, approchant, analogue.* Si qui motus propinqui his ac talibus animi perturbationibus.

PRŎPĬOR, us, gen. com. *Plus près, plus intime, plus étroit, qui touche de plus près.* Syn. Arctior, junctior, interior. Usus: Omnibus sua pericula propiora videntur quam aliena. Causa fuit propior et exitu similior. Propior est ejusdem generis, nationis, linguæ societas, arctior interiorque conjunctio eorum, qui ejusdem sunt civitatis, *il y a une société plus intime entre ceux qui, etc.*

PRŎPĬTĬO, as, avi, atum, are, a. *Rendre propice, fléchir, apaiser.* Syn. Propitium reddo, placo. Cf. **Placo.**

PRŎPĬTĬUS, a, um, *Propice, favorable, bienveillant.* Syn. Secundus, præsens.)(**Infestus, iratus.** Usus: Ita mihi omnes deos propitios velim. Cf. **Benevolus, Placatus.**

PRŎPŌLA, æ, f. *Vendeur, revendeur, marchand.* Syn. Qui mercatur a mercatoribus, quod statim vendat.

PRŎPŌNO, is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ere, a. *Placer, mettre, poser devant; représenter, proposer, présenter.* Syn. Pono, ante oculos mihi constituo. Adv. Breviter, paulo post, vehementer, aliquando tandem, amantissime quid, fidissime quid. Phras. 1. **Nihil mihi præter salutem et libertatem reipublicæ proposui,** *je ne me suis proposé que le salut et la liberté de la république.* Nihil mihi deliberatius est quam salutem reipublicæ tueri; hoc unice intendo, hoc unum institui; me in hoc studium præclare confirmavi; hoc unum destinatum habeo; hoc unum prosequi in animo est; certum mihi est et deliberatum; hoc totis animis imbibi; fixum hoc est in animo et destinatum, quem ad defendendam reipublicæ libertatem impetum cepi, prosequar. Curas meas omnes ad communem omnium libertatem intendi; ad libertatem reipublicæ meas cogitationes omnes contuli. Nihil aliud a communi libertate quæsivi; nihil præter communem libertatem curavi, spectavi, secutus sum; præter libertatem reipublicæ proposita mihi res nulla fuit; ad hoc animum retuli meum; hòc spectabat animus; ad hoc consilia, cogitationes totamque mentis aciem direxi. 2. **Propone tibi sæpius imaginem patris tui,** *mettez-vous souvent devant les yeux l'image de votre père.* Pone tibi ob oculos; statue, constitue tibi ob oculos, ante oculos, imaginem patris tui; illam tibi in mente atque oculis defige; subjice sub oculos, sub aspectum, imaginem patris tui; versetur sæpe ob oculos imago clarissimi patris tui; obversetur oculis; ante oculos versetur. 3. **Proposui mihi firmiter,** *je suis fermement résolu.* Constitui mecum; in animum induxi; apud animum statui; animum induxi; in animo est; deliberatum habeo; id certum mihi obstinatumque est; fixum mihi destinatumque in animo est; obstinavi animo; ratum fixumque est, certum mihi est; sententia stat. Cf. **Statuo, Constituo.** 4. **Proponam rem omnem populo,** *je proposerai le tout au peuple.* Ad populum feram; cum populo communicabo; populum de re tota certiorem faciam; populum de re tota edocebo. Usus: Ediscendum aliquid publice proponere. Ab eo quod tibi proposueris, minus aberrabis. Propone tibi duas leges, idque contemplare animo, quod oculis non potes. Qui leges scribunt, utilitatem sibi reipublicæ proponere debent. Rei alicujus imaginem et memoriam sibi proponere.

PRŎPORTĬO, ōnis, f. *Proportion, rapport, similitude.* Syn. Comparatio. Usus: Quod aer aquæ, hoc aqua terræ proportione reddit. Habent hæ lineæ proportionem et comparationem, quam habent centum ad sexaginta. Peræqua proportio, quod omnes partes inter se cum quodam lepore consentiant. (**Proportionaliter,** Vulg.), *proportionnellement.* **Latine:** pro rata parte.

PRŎPŎSĬTĬO, ōnis, f. *Action de se mettre devant les yeux, de se figurer, de se représenter.* Epith. Ampla et splendida, infirma, perspicua. Usus: Hujus vitæ propositio cogitatioque, *l'idée, la perspective d'une telle vie.*

PRŎPŎSĬTUM, i, n. *Projet, plan, dessein, vue, intention.* Syn. Mens, consilium, scopus, proposita ratio; susceptum consilium, institutum. Phras. **Propositum meum non mutabo,** *je ne changerai pas mon projet.* Non mutabo institutum meum; perstabo in proposito; manebo, permanebo in suscepto consilio; tenebo, servabo institutum meum; a proposito nec latum unguem discedam; perficiam, quod animo intendi; destinata exsequar; nunquam ego me a suscepto consilio, a sententia depelli, dimoveri patiar; retinebo, quam proposui, firmitatem animi, nec latum unguem a proposito deflectam. Cf. **Cogitationum scopus, Opinio, Sententia.** Usus: A proposito declinare et deflectere sententiam; egredi, aberrare a proposito, *dévier de la ligne, s'éloigner de son sujet.* Permanere in proposito susceptoque consilio, *persister dans sa résolution.* Nulla re a proposito deterreor, *rien ne me fera*

changer d'idée. Ad propositum redire, reverti, *revenir à son sujet.* Cf. **Propono, Consilium.**

PRŎPŎSĬTUS, a, um, *Proposé, projeté, posé comme but.* SYN. Destinatus; expositus, objectus. USUS: Hoc mihi in omni vita propositum est. Omnibus fortunæ telis proposita est vita nostra, *notre vie est exposée à tous les traits de la fortune.*

PROPRÆTOR, ōris, m. *Propréteur, ancien préteur, envoyé comme gouverneur dans les provinces où il n'y avait pas d'armée.* SYN. Cum Prætoris potestate missus. Quæstor pro prætore, *questeur qui remplissait dans une province les fonctions du préteur absent.*

PRŎPRĬĒ, *En propre, à titre particulier.* SYN. Privatim.)(**Communiter, publice, promiscue.** USUS: 1. Quod me amas, tibi commune est cum multis; quod ipse amandus es, proprie tuum est, *que tu m'aimes, cela l'est commun avec beaucoup d'autres; que tu sois aimable toi-même, c'est là ce qui n'appartient qu'à toi.* 2. **Ad rem, legitime, vere**, *proprement, à proprement parler.* O hominem nequam! nihil enim magis proprie dicere possum, *je ne puis trouver de terme mieux approprié.*

PRŎPRĬĔTAS, ātis, f. *Propriété, qualité, force.* SYN. Naturæ vis, natura propria. USUS: Singularum rerum proprietates et naturæ.

PRŎPRĬUS, a, um, *Qui appartient en propre à, propre, particulier.* SYN. Singularis, peculiaris; germanus, legitimus. ADV. Maxime. PHRAS. 1. **Laus ea tibi propria est**, *cette gloire ne convient qu'à vous.* Hujus gloriæ socium habes neminem; id quantum est, totum tuum est; nihil sibi ex ea laude decerpere quisquam potest; nemo se in societatem ejus laudis, in communionem ejus gloriæ offerre potest; hoc tibi præcipue a natura datum est; est ea laus singularis plane et domestica, quæ a te orta, te uno nititur. 2. **Consulatus non tuum, sed familiæ proprium decus est**, *le consulat est la gloire propre non de vous, mais de votre famille.* Consulatus honorem non tibi, sed familiæ debes. Ad familiam tuam, non ad te pertinet, quidquid id splendoris est ex consulatu; non hoc tu tibi, sed familia tibi tua præstitit. USUS: 1. Artis maxime proprium est, creare et gignere. 2. **Legitimus, germanus, certus**, *particulier, propre.* Certa et propria rei nota. Nomen, vocabulum rei proprium. 3. **Constans**, *permanent, durable.* Illud perpetuum ac proprium manebit. 4. **Mancipatus**, *en propre.* Domini proprius, non usu tantum et fructu, sed mancipio et nexu, *appartenant en propre à son maître, non seulement pour la jouissance et les fruits, mais encore pour le fonds et la nue propriété.*

PROPTER, *Pour.* SYN. Ob, pro. PHRAS. 1. **Non propter quæstum id egi**, *je n'ai pas agi en vue du gain.* Non quæstus causa, non lucri nomine ea feci. Ea in re non cupiditati serviebam; non aucupabar utilitatem; non tam de mea re sollicitus, nec tam ad spem mercedis, quam ad fidem et officium attendebam. Non avaritia, nec studio alio id officium tibi præstiti; lucri ergo nunquam me huc demissurus eram; amicitiæ id dederam, quidquid a me præstitum est. Ut ea præstarem, non quæstu ducebar, movebar. 2. **Unus propter alterum flebat**, *ils pleuraient l'un pour l'autre.* Alter de altero flebat; alter alterius vicem mœstus ac sollicitus in lacrimis jacebat; materia luctus alter alteri exstitit; lacrimas alter alteri impendit. 3. **Propter acceptam injuriam alteri semper erat infensior**, *il était toujours son ennemi à cause de l'injure qu'il en avait reçue.* Per causam acceptæ injuriæ, ab accepta injuria; ex injuriæ recentis sensu, per memoriam acceptæ injuriæ semper infensiorem gerebat animum. USUS: 1. Propter reliquæ ætatis peccata pœnas persolvo. Legibus propter metum parere. Tironem propter humanitatem ejus amo. 2. **Prope, juxta**, *près, auprès de, à côté de.* Prope flumen ambulare.

PROPTĔRĔA, *A cause de cela, pour cela, en conséquence.* SYN. Ideo, idcirco, ex eo, ea re. USUS: Atque hæc propterea dixi.

PROPTĔRĔA QUOD, *A cause de cela, pour cela.* SYN. Ob eam rem, quod; ob eam causam, quod; eo nomine, quod. USUS: Etsi hæc consolatio sera est propterea quod, etc., *à cause de ce que, parce que.*

PRŎPŬDĬUM, ii, *Infamie; infâme.* SYN. Res pudenda. USUS: Propudium illud ac portentum. Cf. **Probrum.**

PRŎPUGNĀCŬLUM, i, n. *Retranchement, boulevard, fort.* SYN. Locus munitus. USUS: Leges propugnacula sunt, et muri, et præsidia tranquillitatis publicæ, *les lois sont les boulevards de la tranquillité publique.* Propugnaculum opponere, objicere; dejicere; propugnaculis urbem defendere; adjutoria senectutis et propugnacula præparare.

PRŎPUGNĀTĬO, ōnis, f. *Défense d'un lieu.* SYN. Defensio. EPITH. Perpetua.

PRŎPUGNĀTOR, ōris, m. *Défenseur; champion, protecteur.* SYN. Defensor. EPITH. Acerrimus, communis libertatis, studiosissimus, levior, timidior. USUS: Communis libertatis propugnator acerrimus. Cf. **Defensor.**

PRŎPUGNO, as, avi, atum, are, a. *Combattre, protéger, défendre.* SYN. Defendo, pugno.)(Oppugno. ADV. Acerrime. PHRAS. **Patriam fortiter propugnavit**, *il défendit vaillamment sa patrie.* Acerrimus patriæ propugnator ac defensor fuit; acerrimum se patriæ libertatis defensorem præbuit, præstitit, ostendit. Hostibus patriæ sæpe suum corpus opposuit, objecit; pro patria pugnavit strenue et summa cum fortitudinis laude. Multa ille prœlia pro patria sustinuit; vires omnes ad

salutem patriæ contulit; pro salute patriæ defendenda nullum laborem, nullum capitis discrimen defugit. USUS : Bestiæ pro partu suo acerrime propugnant. Pro salute alicujus propugnare.

PRŌPULSĀTĬO, ōnis, f. *Action de repousser, d'écarter*. SYN. Depulsio.

PRŌPULSO, as, avi, atum, are, a. *Repousser, écarter, éloigner*. SYN. Repello, arceo, depello, propello. USUS: Injuriam a se, impetum inimicorum, frigus et famem propulsare. Cf. **Pello, Arceo.**

PRŌPȲLÆUM, i, n. *Vestibule*. SYN. Vestibulum. EPITH. Præclarum.

PRŌQÆSTOR, ōris, m. *Proquesteur, celui qui a exercé la questure*. SYN. Quæstoria potestate præditus.

PRŌRA, æ, f. *L'avant d'un vaisseau, proue*. SYN. Anterior pars navis. USUS : In navigio latera, carina, prora, puppis.

PRŌRĒPO, is, repsi, reptum, ere, n. *Sortir en rampant, paraître lentement*. SYN. Ultra repo.

PRŌRĬPĬO, is, pŭi, reptum, ere, a. *Tirer dehors, entraîner; se précipiter*. SYN. Repente me subduco. ADV. Repente se, undique se. USUS: E curia proripuit, ejecit. Cf. **Prodeo, Fugio, Evado.**

PRŌRŌGĀTĬO, ōnis, f. *Délai, ajournement*. SYN. Prolatio. USUS : Utar unius diei prorogatione.

PRŌRŌGO, as, avi, atum, are, a. *Prolonger qqche*. SYN. Produco, profero, extraho, propago, differo. USUS: Imperium alicui, provinciam prorogare, *confirmer, continuer qqn dans son gouvernement*. Cf. **Differo.**

PRORSUS, *Entièrement, tout à fait; sans restriction*. SYN. Penitus, plane, omnino, omni ex parte, usquequaque, funditus, radicitus, sine ulla exceptione.)(**Nulla ex parte.** USUS : Prorsus non est dubium. Cf. **Plane, Omnino.**

PRŌRUMPO, is, rūpi, ruptum, ere, a. et n. 1. a. *Faire sortir, pousser, lancer*. 2. n. *Se lancer, se précipiter, sortir avec impétuosité; éclater, se déchaîner*. SYN. Erumpo. USUS: Prorumpet hominum audacia. Cf. **Impetus, Erumpo.**

PRŌRŬO, is, rŭi, rŭtum, ere, a. *Renverser, abattre, culbuter*. USUS : Pars vallum vellere, pars aggeres proruere, pars fossas explere.

PRŌSĀPĬA, æ, f. *Parenté, race, famille, lignée*. SYN. Genus, stirps. Cf. **Genus.**

PROSCĒNĬUM, ii, n. *Devant de la scène, lieu où les acteurs jouaient*. SYN. Locus ante scenam.

PROSCINDO, is, scĭdi, scissum, ere, a. *Déchirer, ouvrir, fendre*. USUS : Terram aratro proscindere.

PROSCRĪBO, is, psi, ptum, ere, a. *Faire connaître, publier, proclamer par affiche; proscrire*. SYN. Proscriptionem facio, publico. USUS : Familia Catonis tota proscripta est. Cf. **Exilium.**

PROSCRIPTĬO, ōnis, f. *Vente à l'encan par suite de confiscation, proscription*. SYN. Damnatio, publicatio. EPITH. Acerbissima, infortunata, mediocris, nova et multo crudelior, præclara, irrita. USUS: Ferre, facere, instaurare proscriptionem de capite et bonis civium. Cf. **Exilium.**

PROSCRIPTUS, a, um, *Proscrit*. SYN. Publicatus, neci addictus, in exilium actus. Cf. **Exul.**

PRŌSĒMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Semer, propager, multiplier*. SYN. Procreo. USUS : Multæ familiæ Philosophorum a Socrate proseminatæ. Cf. **Semino.**

PRŌSĔQUOR, ĕris, sĕcūtus sum, sequi, d. a. *Suivre, accompagner; poursuivre*. SYN. Sequor, insequor, subsequor, persequor. ADV. Longius. USUS : 1. Discedentem lacrimis, animo, corpore, copiis prosecutus est. Aliquem benevolentia prosequi. Bona existimatio eum usque ad rogum prosecuta est. 2. **Orno, afficio,** *honorer, gratifier, combler de*. Plausu aliquem, officiis alicujus memoriam prosequi. Vehementioribus aliquem verbis prosequi, *poursuivre, accabler*. 2. **Ago, tracto, exsequor,** *poursuivre, continuer (un discours, un récit), achever*. Non id prosequor longius. Laudes clarorum virorum prosequi. Jus suum prosequi *vel* exsequi, *réclamer*. 4. **Comitor,** *accompagner, suivre*. Mirabilis eum civium benevolentia prosecuta est. Cf. **Sequor.**

PRŌSERPO, is, ere, n. *S'avancer en rampant*.

PRŌSĬLĬO, is, ŭi, ire, n. *S'élancer, sauter en avant*. SYN. Exsilio, prorumpo. Cf. **Erumpo.**

PROSPECTO, as, avi, atum, are, a *Regarder en avant, autour de soi*. SYN. Prospicio, specto.

PROSPECTŬS, ūs, m. *Vue, perspective, point de vue*. SYN. Locus editus et apertus ad prospiciendum; specula. EPITH. Præclarus, pulcherrimus. PHRAS. 1. **Prospectum impedire,** *empêcher la vue*. Obstruere luminibus; prospectui officere; officere luminibus. 2. **Pulcherrimus est prospectus,** *ce point de vue est magnifique*. Locus unde liber prospectus oculorum, etiam quæ procul recessere, emetiri possit; unde omnis ora maris, late patente ex tam alto jugo prospectu, oculis subjicitur. USUS : Nescio an magis tumulis et prospectu, an ambulatione delecter. Prospectu in agrum capto.

PROSPĔCŬLOR, aris, atus sum, ari, d. n. et a. *Examiner, explorer; observer, épier*.

SYN. Speculor. USUS : Ad locum castris capiendum prospeculatum misit, *il envoya qqn explorer le terrain pour choisir l'emplacement du camp.*

PROSPER et *sæpius* : **PROSPĔRUS**, a, um, *Désiré, heureux, favorable, prospère.* SYN. Secundus, felix, ad voluntatem fluens. USUS : Cum prospero fortunæ flatu utaris. Prospera, æquabilis perpetuaque fortuna ; vitæ sine ulla offensione cursus prosperrimus. Cf. **Felix.**

PROSPĔRĒ, *Heureusement, à souhait.* SYN. Feliciter. USUS: Omnia tibi prospere cedent, evenient, procedent.

PROSPĔRĬTAS, ātis, f. *Prospérité, succès, bonheur.* SYN. Res secundæ, felicitas, secundus fortunæ status, prospera fortuna; vitæ sine ulla offensione cursus prosperrimus.)(**Adversæ res, fortuna sinistra.** USUS : Improborum prosperitates et secundæ res. Cf. **Felicitas, Fortuna, Bona.**

PROSPĬCĬO, **is, spexi, spectum, ere,** n. et a. 1. n. *Donner son attention, pourvoir à.* 2. a. *Voir de loin, découvrir, prévoir.* SYN. Prævideo, præsentio; consulo, provideo. ADV. Æque, alte, ante, in posterum, longe, multo, recte, multum. PHRAS. **Suis commodis prospexit,** *il a songé à ses intérêts.* Commodis suis serviit, consuluit naviter; ex re consultavit sua, res suas meliusculas fecit; constabilivit res suas naviter; auxilia suis rebus undique circumspexit. Cf. **Consulo.** USUS : 1. Animo, conjectura longe ante futuram reipublicæ tempestatem prospexi. 2. Consulo, *pourvoir, veiller à ce que.* Famæ, sociis, vectigalibus prospicite. Cf. **Prævideo, Provideo, Consulo.**

PROSTERNO, is, strāvi, strātum, ere, a. *Renverser, terrasser, abattre.* SYN. Abjicio, affligo, ad casum do, perdo, obterō, perverto. PHRAS. **Gigantem prostravit,** *il a terrassé le géant.* In spatium ingens ruentem porrexit corporis molem ; ad terram dedit ; in terram statuit; ad terram afflixit. Cf. **Dejicio.** USUS: Hostem prosternere. Perfringere ac prosternere omnia. Prosternere ac obterere malevolorum obtrectationes. Abjicere et prosternere se ad pedes et supplicare alicui. Cf. **Sterno.**

PRŌSUM, des, fŭi, desse, n. *Être utile, servir.* SYN. Proficio, utilitatem *vel* fructum affero; præsidio sum; juvo. ADV. Admodum, multum facetiis, necessario, posterius, vehementer. PHRAS. **Multum mihi prodest,** *il me sert beaucoup.* In rem meam est; e re mea est; in rem mihi est; multum affert, habet commodi. Cf. **Utilis.** USUS : Nec sibi nec aliis prodest.

PRŌTĔGO, is, xi, ctum, ere, a. *Protéger, défendre.* SYN. Tueor, defendo, tutor. PHRAS. **Homo nequam a principe protegitur,** *le prince protège ce méchant homme.* Latet sub umbra magni principis, latet in præsidio et tutela; hominem nefarium magnus princeps tutum præstat ; nequam homo in tutela est principis, qui ejus capitis custodiam nunquam dimittit ; præsidio homini nequam est nomen viri principis. Cf. **Tueor.** USUS : Jacentem et spoliatum protegere.

PRŌTENDO, is, di, sum et tum, ere, *Tendre en avant, allonger.* SYN. Prorogo. USUS: Comitia in alterum mensem protendimus, *nous avons remis les comices au mois prochain.*

PRŌTĔRO, is, trīvi, trītum, ere, a. *Fouler, écraser, broyer.* SYN. Conculco.

PRŌTERVĒ, *Effrontément, hardiment ; fièrement.* SYN. Superbe, fidenter. USUS: Proterve loqui.

PRŌTERVĬTAS, ātis, f. *Insolence, audace, effronterie.* SYN. Petulantia. Cf. **Petulans.**

PRŌTERVUS, a, um, *Impétueux, violent, pétulant.* SYN. Petulans, audax. Cf. **Petulans.**

PRŌTĬNUS, *Aussitôt.* SYN. Statim. USUS: Protinus Romam perge. Cf. **Statim.**

PRŌTRĂHO, is, xi, ctum, ere, a. *Différer, retarder, prolonger.* SYN. Traho. PHRAS. **Prœlium in noctem protrahere,** *faire durer le combat jusqu'à la nuit.* Prœlium in noctem conjicere; in noctem deducere; extrahere diem pugnando; prœlium in noctem protendere. Cf. **Mora.**

PRŌTRŪDO, is, si, sum, ere, a. *Pousser violemment en avant.* SYN. Impello, propello.

PRŌTURBO, as, avi, atum, are, a. * *Chasser, pourchasser.* SYN. Repello. USUS : Hostem telis missilibusque proturbare, *repousser l'ennemi à coups de traits et de pierres.* Cf. **Pello.**

PRŎUT, *Selon que.* SYN. Ut; perinde ut. USUS : Prout res tulerit, agam. Pro re nata, prout res postulabit, consilium capiam.

PRŌVECTUS, a, um, *Avancé en âge.* SYN. Natu grandior. USUS : 1. Non admodum grandis natu, sed tamen ætate provectior. 2. **Progressus,** *étant avancé.* Longius, quam valuissem, provectus sum.

PRŌVĔHO, is, xi, ctum, ere, a. *Porter en avant; avancer; faire du progrès.* SYN. Produco, promoveo. ADV. Longius, paulo longius, multum, nec ita multum. USUS : Res nostræ ad optatum exitum provehuntur. Populari aura lætissime provehitur. Cf. **Progredior.**

PRŌVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, n. *Résulter, se produire; avoir lieu, arriver.* SYN. Exorior, venio. USUS : Nec quid proventurum sit provident.

PRŎVENTŬS, ūs, m. *Production, fruit, récolte, moisson.* USUS : Calamitatum et miseriarum proventus. Superioris anni proventus. Fructus prædiorum ac proventus. Cf. **Reditus.**

PRŎVERBĬUM, ĭi, n. *Proverbe, dicton.* SYN. Adagium. EPITH. Contritum vetustate, sermone; verum et vetus, laudatum, vulgare, commune. PHRAS. **Vetus est proverbium** : Summum jus, summa injuria, *c'est un vieux dicton, etc.* Vetus verbum est; in proverbii consuetudinem venit; tritum sermone, decantatum, contritum vetustate proverbium est; jactatum vulgo proverbium est; proverbii locum obtinet; in proverbio est; in proverbium abiit; vulgo dici solet; vulgo dicitur; Summum jus, etc. ut aiunt, quemadmodum aiunt, quomodo aiunt, quod vulgo dici solet, ut in proverbii loco dicitur. USUS: Vetus laudatumque proverbium est; res est in communibus proverbiis versata.

PRŎVĪDENTĬA, æ, f. *Providence divine; prudence, sollicitude; prévision.* SYN. Numen, divinum imperium, consilium, prudentia, cura, gubernatio, administratio. EPITH. Diligens et solers, divina, victrix et moderatrix. PHRAS. **Divina providentia mundus regitur,** *c'est la providence divine qui gouverne le monde.* Æternæ mentis numine atque consilio universa pariter et singula gubernantur. DEI nutu atque potestate summa pariter et ima administrantur. Res omnes cœlesti dispensatione temperantur. Interest rebus humanis cœleste numen. DEI immortalis nutu atque consilio omnia geruntur. DEO res humanæ curæ sunt. Commoda vitamque omnium tuetur æternæ mentis numen. Terras et maria contemplatur DEUS, rerumque omnium curam agit. Idem rebus humanis consulit non modo universis, sed singulis. Cf. **DEUS.** USUS : Providentia est, per quam futurum videtur, antequam eveniat, *par la prévision, on voit une chose qui doit arriver, avant qu'elle n'arrive.* DEI providentia mundus, ut constitutus est, ita regitur et administratur. Cf. **Prudentia.**

PRŎVĪDENTER, *Avec prévoyance, sagesse, prudence.* USUS : Ratio providentissime constituta.

PRŎVĪDĔO, es, vīdi, vīsum, ere, n. et a. 1. n. *Pourvoir à, veiller à, aviser à.* 2. a. *Prévoir, pressentir; se précautionner, pourvoir à.* SYN. Prospicio, consulo, medeor; prævideo, præsentio, præcaveo. ADV. Ante, diligenter, divinitus, in posterum, longissime, magnopere, multum, publice, sapienter, vehementer, bene, recte, fortuito, nihil. PHRAS. **Ego inimicorum insidias satis provideo,** *je prévois assez les embûches de mes ennemis.* Ego insidias inimicorum prope perspicio, odoror, cerno, intelligo, prævideo, cognosco, sentio; non me latet, fugit, fallit, præterit, quid insidiarum mihi paretur; obscuræ mihi non sunt, clam mihi non sunt, quas inimici in me comparant insidias. Quos mihi laqueos tendant video, novi, didici, comperi, detexi. Quæ inimici mei moliuntur adversum me, mihi ignota minime sunt, mihi patent, aperta sunt, liquent, me imprudente non fiunt; explorata mihi sunt ista, comperta, certa, nota, clara, manifesta, perspicua, apprime cognita. USUS : 1. Providere saluti; incommodis mederi. 2. **Provideo, præsentio,** *prévoir, pressentir.* Rebus e sententia paratis, compositis, provisis. In posterum providere. 3. **Præcaveo,** *se précautionner.* Ante animus occupatur iracundia, quam providere potuerit. Cf. **Prospicio.**

PRŎVĪDUS, a, um, *Prévoyant, prudent, sage.* SYN. Providens, cautus, multum in posterum providens, sagax, prospiciens. PHRAS. **Sapientes providi sunt,** *les hommes sages sont prévoyants.* Sapientia præditi res futuras, ut præsentes, intuentur; tanquam oculis cernunt; longe in posterum prospiciunt; conjectura res futuras assequuntur; ea quæ impendent, tanquam ex aliqua specula prospiciunt. Sapientibus rerum omnium summa cautio est atque provisio. Cf. **Prudens.** USUS : Homo animal natura providum, sagax. Natura solers providaque utilitatum omnium. Cf. **Prudens.**

PRŎVINCĬA, æ, f. *Province.* SYN. Regio bello occupata ; munus, partes. EPITH. Aliena, annua, antiquissima, fidelissima, proxima, apta, explicata, aptissima, aquaria, citerior, clarissima, corruptior, cuncta, egregia, expeditissima, fidelis et amica, fructuosissima et opportunissima, non tam gratiosa et illustris quam negotiosa et molesta, infesta alicui, legatoria, levis atque inops, libera a prædonibus, locuples, referta, vetus, longa, maxima, misera, perdita, nuda, officiosa, ornata, pacata per se et quieta, afflicta, plena laboris, periculi, detrimenti, propinqua, recens, salva, splendida, suburbana, plena optimorum sociorum, tribunitia, triumphalis, uberrima, vectigalis, urbana. Provinciæ consulares, dignissimæ aliquo, finitimæ, frumentariæ, novæ, gravissimæ, prætoriæ, totæ. USUS : 1. Provinciam obtinere consulari imperio. 2. TRANSL. **Munus, partes, negotium, labor, opera, opus,** *emploi, charge, fonction, administration, gouvernement.* Provinciam sibi **deposcere,** *demander à être chargé d'une chose.* Provinciam alicui aliquam decernere, dare, tribuere, conferre; provinciæ aliquem præficere, *donner à qqn une charge.* Provinciam capere, accipere, habere, sustinere, obtinere, gubernare, administrare, obire, *obtenir une charge.* Provinciam deponere; provincia se abdicare, *abdiquer un emploi.* Provinciam alicui abrogare, *enlever à qqn un emploi.* In provincia versari, *être en charge.* Provinciam finire, *terminer sa gestion.*

PRŌVINCĬĀLIS, e, gen. com. *Relatif à la province, de province.* USUS: Viri, negotia, hospitia provincialia.

PRŌVĪSĬO, ōnis, f. *Empêchement, mesures préventives.* SYN. Remedium, cautio. USUS: 1. Horum incommodorum summa cautio est atque provisio, ne nimis cito diligere incipiamus. 2. **Præsensio**, *prévision, prescience.* Multum potest provisio animi et præparatio ad minuendum dolorem.

PRŌVŎCĀTĬO, ōnis, f. *Appel à un juge supérieur.* USUS : Provocatio patrona illa civitatis ac vindex libertatis. Ad populum provocatio esto, *qu'il y ait un appel au peuple.*

PRŌVŎCĀTOR, ōris, m. *Provocateur.*

PRŌVŎCO, **as, avi, atum, are**, a. et n. *Provoquer, défier; en appeler, faire appel.* SYN. Lacesso, voco, tento.)(**Respondeo.** ADV. Vehementer. PHRAS. 1. **Ad certamen provocavit**, *il provoqua au combat.* Ad pugnam lacessivit; magna verborum contumelia ad pugnam evocavit, excivit; in certamen poposcit. 2. **Provoco ad tribunos**, *j'en appelle au tribunal des tribuns.* Tribunos appello; tribunis disceptatoribus uti volo. USUS : Aliquem ad pugnam provocare. Injuriis aliquem provocare. Ad Catonem provoco.

PRŌVŎLO, **as, avi, atum, are**, n. *Voler, s'élancer, accourir.* USUS : Ingenii clamore in locum aliorum ante signa provolant.

PRŌVOLVO, **is, volvi, vŏlūtum, ere**, a. *Rouler; — **se**, Se jeter aux genoux, aux pieds de qqn.* USUS : In mediam viam aliquid provolvere. Ad genua, ad pedes alicujus se provolvere.

PROXĪMĒ, *Dernièrement.* SYN. Nuperrime, postremo, paulo ante, nuper admodum; in proximo. USUS : 1. Litteras, quas ad te proxime misi. 2. **Valde, prope**, *le plus près possible.* Quam proxime hostem castra ponit. Equites ad senatorem quam proxime accedunt.

PROXĪMUS, **a, um**, *Le plus proche.*)(**Maxime remotus.** USUS: 1. **Ratione temporis**, *le plus rapproché, le plus récent, le dernier.* Consul anno proximo. 2. **Ratione loci**, *le plus proche, le plus voisin.* Proximus Pompeio sedebam. 3. **Ratione dignitatis, meritorum, etc.**, *qui se rapproche le plus.* Eques senatori dignitate proximus. Cf. **Vicinus.** In proximo ædes conducere. Proximus a postremo, (**penultimus**, VULG.), *avant-dernier.*

PRŪDENS, **entis**, omn. gen. *Prudent sage, habile, expérimenté.* RAD. **contract** ex Providens. SYN. Prudentia præditus, sapiens, multarum rerum peritus; magni usus, magni consilii. ADV. Satis superque. PHRAS. 1. **Vir prudens est**, *cet homme est prudent.* Et animo et consilio paratus; sapientia præditus prope singulari; quo consideratiorem vix reperias; ad perspicienda incommoda ac pericula insigni prudentia; qui consilio plus quam fortunæ confidat; qui prudentia, tanquam divinatione quadam utatur; qui considerate faciat omnia; sagax et cordatus; in existimando solers admodum ac prudens; consideratus idem ac ab ingenii acumine judiciique vi commendatus. 2. **Esne prudens?** *Êtes vous sage?* Mentisne te compotem esse dicam? mentene consistere, mente ego constare te credam? an ratione uteris? an sanum est consilium? an satis a temeritate remotum? consilione ac ratione satis firmatum est quod moliris? pectus tibi ego sapere existimem? USUS : Vir peracutus, gravis et ad consilia prudens. Cf. **Provideo, Sapiens, Sapienter.**

PRŪDENTER, *Avec sagesse, prudence, habileté.* SYN. Sapienter, provide. PHRAS. **Prudenter agendum est**, *il faut agir prudemment.* Consilio et ratione agendum, rationi hic dandus locus est; rationi parendum, obediendum; magna circumspectione hic utendum est. USUS : Multa prudenter prævisa. Cf. **Sapienter.**

PRŪDENTĬA, æ, f. *Prudence, sagesse; connaissance, habileté.* SYN. Sapientia, consilium, ratio; intelligentia, mentis acumen, vis eximia mentis. EPITH. Civilis, communis, domestica, dulcis alicui, eximia, fidelis, grata, valde grata, non indiserta, mediocris moderatrix eloquentiæ, naturalis quædam, perspicua, præstans; non præstans sed prope vulgaris et communis, simillima rerum omnium, singularis, summa, tanta, vacua, vetus illa et excellens. USUS : Prudentia in delectu bonorum et malorum cernitur, *la prudence se voit dans le discernement qu'on sait faire du bien et du mal.* Prudentia in judicando et differendo. Hoc sentire prudentiæ est, facere fortitudinis. Cf. **Consilium, Sapientia, Providentia.**

PRŪĪNA, æ, f. *Gelée blanche, givre, frimas.* USUS : Aqua nive pruinaque concrescit. Obrigescere pruina.

PRŪRĬO, **is, ire**, n. *Avoir un vif désir de faire qqche, griller, brûler de.* USUS : Animus mihi prurit.

PSALLO, **is, i, ere**, n. *Jouer d'un instrument à cordes.* SYN. Fidibus cano, lyram pulso. **Hinc** Psaltria.

PSEUDŎTHȲRUM, **i**, n. *Porte secrète ou dérobée, porte de derrière.* SYN. Posticum; janua in aversa parte domus. USUS : Voluptates non janua, sed pseudothyro intromissæ.

PŪBERTAS, **ātis**, f. *Age de puberté, virilité.* SYN. Pili, qui primi puberibus efflorescunt.

PŪBES *vel* **PŪBER**, **ĕris**, omn. gen. *Pubère, adulte, fait, déjà grand.* SYN. Adolescens. USUS: Ad puberem ætatem. Nemo puber tum fuit qui arma non caperet.

PŪBES, is, f. *Jeunes gens en état de porter les armes, adultes.* USUS : Pube tenus. Omnis Italiæ pubes.

PŪBESCO, is, ere, n. *Entrer dans l'adolescence, grandir, se développer.* Adolesco. USUS : Cum primum pubesceret Hercules, in solitudinem abiit.

PŪBLĬCĀNUS, i, m. *Publicain, fermier d'un impôt public.* SYN. Qui vectigal exercet et exigit. EPITH. Paulo cupidior, fortissimus, maximus, novus, afflictus, amantissimus alicujus, non firmus, alicui amicissimus, levis in exigendis vectigalibus, miser, molestus. USUS : Ordo publicanorum.

PŪBLĬCĀTĬO, onis, f. *Vente à l'encan, confiscation.* SYN. Proscriptio bonorum.

PŪBLĬCĒ, 1. *Au nom de l'état, aux frais, dans l'intérêt de l'état.* USUS : Is prætor publice interfectus est, *fut mis à mort par l'ordre du gouvernement.* Frumentum publice polliciti sunt, *au nom de l'état.* Nemini meus adventus labori aut sumptui, neque publice neque privatim fuit. Filiæ Aristidis publice alebantur, *aux frais de l'état.* 2. *En public, publiquement.* SYN. Palam, vulgo.)(**Privatim.** PHRAS. **Res publice gesta,** *choses faites en public.* Res in oculis omnium; ante oculos; in luce, in publico; palam populo ; in propatulo; propalam gesta. USUS : Publice scripsit. Res tanta quæ publice gesta atque commissa sit. Cf. **Conspectus.**

PŪBLĬCO, as, avi, atum, are, a. *Adjuger au trésor public, confisquer.* SYN. Proscribo, præconi subjicio. PHRAS. **Publicare bona alicujus,** *confisquer les biens de quelqu'un.* Addicere bona in publicum; hastam ponere; hastæ subjicere; præconi *vel* præconis voci bona subjicere; facere bonorum proscriptionem; venditionem indicere; sub corona vendere. USUS : Agros, domum publicare.

PŪBLĬCUS, a, um, *Relatif au peuple, commun, public.* SYN. Communis. PHRAS. 1. **Prodire in publicum,** *paraître en public, sortir.* In concionem populi prodire; in publicum cœtum prodire; in solem ac pulverem procedere; in civium conspectu, in luce habitare; velut in theatro versari; in foro versari. 2. **In publicum consulere,** *s'occuper des affaires publiques.* Ferre, proferre, quæ in rem communem sint, in medium conferre; in medium consulere, quid optimum factu reipublicæ. 3. **Tune in publico comparere audes?** *Comment oses-tu te montrer?* Tu lucem aspicere audes? Tu in foro, tu in urbe, tu in civium conspectu obversari audes? Quæ ista est audacia, in publicum procurrere, obsidere vias, occurrere in triviis, forum premere, in oculis habitare? Includi te domi, carere publico, lucem non aspicere te oporteret. USUS : Proponere epistolam in publico, *rendre une lettre publique.* De publico stipendium statuere. De publico est elatus, *ses funérailles ont été faites aux frais du trésor public.*

PŬDENS, entis, gen. com. *Qui a de la pudeur, modeste, réservé, honnête.* SYN. Verecundus. USUS : Est in eo liberale ingenium, pudens, pudicum.

PŬDENTER, *Avec réserve, avec modération.* SYN. Verecunde. USUS : Pudenter vivere ; pudenter appellare aliquem et rogare.

PŬDET, dŭit dĭtum est, ere, imp. *Avoir honte, rougir.* SYN. Pudore afficior, erubesco. ADV. Sero et nequicquam. PHRAS. 1. **Pudebat eum plura proloqui,** *il avait honte d'en dire davantage.* Erubuit ora vestra; pudor eum pene subrusticus, ne plura diceret, deterruit, absterruit; ne pluribus ageret, verecundia impediebatur; pudore fractus, confectus, victus conticuit; plura dicendi verecundia fuit; verecundia motus, præpeditus, deterritus plura non addidit. Tot hominum conspectus ruborem ei incussit, loquendi verecundiam attulit; timentem jam et sui vix compotem pudor quidam obstupefecit. 2. **Reputantem ista pudere cœpit,** *à ce souvenir il commença à rougir.* Reputantem ista verecundia cepit; animum verecundia subiit; reputanti ista jam dudum pudor versabat animum; reputantem ista pudor facinoris angebat, nec aut vultum erigere aut loqui jam sustinebat; facinoris recordatio verecundiæ fuit; plura meminisse rubori fuit; facti recordatio hominem in ruborem dedit. 3. **Nullius te rei pudet,** *vous avez perdu toute pudeur.* Os dudum perfricuisti; perfrictæ frontis es; pudorem omnem abjecisti, exuisti, abstersisti; quidlibet audendi nulla tibi jam verecundia; quæ jam tanta est magistratuum auctoritas, quæ verecundiam tibi imponat? quæ te res, quis pudor a licentia revocet? Pudor omnis jam dudum exulat; pudorem vivendi licentia excussit ; pudorem omnem non tam dimisisti, quam ejecisti. Cf. **Impudens, Impudentia.** USUS : Sunt homines quos infamiæ suæ neque pudeat, neque tædeat, *il y a des hommes qui ne sont ni honteux, ni fâchés de leur infamie.* Quem non pudet, hunc pœna dignum censeo.

PŬDĪCĬTĬA, æ, f. *Pudicité, chasteté.* SYN. Pudor. EPITH. Aliena summa. USUS : Parcat juventus pudicitiæ suæ, ne spoliet, expugnet, eripiat alienam. Hunc nec pudicitia a cupiditate revocavit. Erubescunt pudici etiam loqui de pudicitia. Cf. **Verecundia.**

PŬDĪCUS, a, um, *Pudique, chaste, vertueux, modeste.* SYN. Verecundus, castus; homo virginali verecundia, pudentissimus et optimus. USUS: Domus pudica. Cf. **Verecundus.**

PŬDOR, ōris, m. *Pudeur, réserve, modestie ; honneur.* SYN. Verecundia, rubor, ingenuitas, integritas, modestia.)(**Petulantia, protervitas.** EPITH. Honestus, mirificus, moderator cupiditatis, periculosus, singularis,

subrusticus, summus. USUS: Pudor est moderator cupiditatis, ornamentum florentis ætatis. Si non famæ pudor, supplicii metus te absterreat. Pudorem dimittere. Cf. **Modestia, Verecundia.**

PŬELLA, æ, f. *Jeune fille.* SYN. Virgo, muliebris sexus liberi.

PŬER, ĕri, *Jeune enfant, garçon; esclave, serviteur.* SYN. Puerulus, filius; infans; servus. EPITH. Acerbus; carus et jucundus, clarus et nobilis; conscius, egregius, fatuus et non gravis, non continens, festivus, formosus, non grandis, humanissimus, infans, insignis, miser, modestissimus, suavissimus, nobilis, optimus, parvulus, parvus, patrimus, matrimus, prætextatus, pulchellus, pulcherrimus, sapientior, suavis, amans alicujus, supplex, teter et fœdus. Pueri delicati, festivi, formosi, ingenui, lepidi, regii, symphoniaci, venales. PHRAS. **A puero,** *dès l'enfance.* A teneris unguiculis, ab ineunte ætate; a primis temporibus ætatis nostræ; inde usque a toga pura; ab incunabulis; jam inde usque a pueritia; a parvo; a puero parvulo; ab adolescentulo; ab adolescentia; ab ineunte adolescentia; a prima adolescentia; a primo tempore ætatis; ab ineunte pueritia, a primo tempore adolescentiæ; a teneris; a pueris; a parvis; a primæ ætatis initio. USUS: His pueris nihil potest esse festivius. Infirma ætate puer imbecillaque vi mentis. Artes quibus a pueris dediti fuimus.

PŬĔRĪLIS, e, gen. com. *D'enfant, enfantin, puéril.* USUS: Ætas, exercitatio, delectatio, species puerilis.

PŬĔRĪLĬTER, *En enfant, comme les enfants, naïvement.* SYN. Stulte.

PŬĔRĬTĬA, æ, f. *Enfance, bas âge.* SYN. Primum tempus ætatis, ætas puerilis, prima ætatula, ætatis tirocinium, pueriles anni. EPITH. Extrema, iners, petulans. USUS: A pueritia mihi cognitus es. Cf. **Puer.**

PŬĔRŬLUS, i, m. *Petit garçon.* SYN. Pusio.

PŬGIL, ĭlis, m. *Athlète qui lutte avec les poings, au ceste, au pugilat.* SYN. Athleta. EPITH. Olympionices, cupidus olympiorum, inexercitatus.

PŬGĬLĀTĬO, ōnis, f. *Pugilat.* SYN. Pugilum exercitatio. USUS: Pugilatio, luctatio.

PŬGĬO, ōnis, m. *Poignard, stylet.* SYN. Gladius brevis, sica. EPITH. Cruentus, plumbeus, præsens, stillans.

PUGNA, æ, f. *Combat, lutte, rencontre, bataille.* RAD. a pugnus: **veteres ante armorum usum pugnis certabant.** SYN. Prœlium, certamen. EPITH. Acerrima, calamitosa, equestris, gladiatoria, incredibilis, mala, navalis. Pugnæ innumerabiles, maximæ, præclarissimæ, mirificæ, pedestres. PHRAS. 1. **Pugnam indicere in certum diem,** *fixer le jour du combat.* Certum pugnæ diem constituere; pronuntiare prœlium in certum diem. 2. **Ad pugnam elicere hostem,** *provoquer l'ennemi au combat.* Ad pugnam evocare; ad prœlium, pugnam elicere; tumultuoso et minaci genere pugnæ hostem excire; hostem prœlio lacessere; pugnam, prœlium ciere. 3. **Pugnam tentare,** *engager la bataille.* Prœlio belli fortunam experiri; pugnæ copiam et potestatem hostibus facere, ire in pugnam; certamen tentare, experiri; dimicationem subire; pugnam subire; aleam universi certaminis adire, subire; in certamen descendere; certamen inire; rem prœlio committere. 4. **Pugnam ordiri,** *commencer le combat.* Pugnam capessere, manus conserere; certamen contrahere; armis congredi; prœlium inire; incipere, conserere; in prœlium ruere, ad certamen copias agere; signa conferre; arma conferre. 5. **Pugnam facere,** *combattre.* Acie decernere, dimicare acie; æquo campo collatisque signis certare; prœlium facere, edere, committere; decertare prœlio; prœlio contendere; confligere; pugnam facere, committere; pugnam edere; ad manus venire; armis contendere, disceptare. 6. **Pugnis minoribus præludere,** *préluder par de petites actions.* Parva sed frequentia certamina serere, conserere, facere, miscere; parvis certaminibus in summam totius spei proludere; levia prœlia facere; procursationes leviaque certamina inire; parvulis prœliis, minutis prœliis, pugna velitari; procursationibus cum hoste contendere, concurrere, discrimen universi belli experiri. 7. (**Pugnam decretoriam facere,** VULG.), *livrer une bataille décisive.* In discrimen summæ rerum pugnare; ad universæ rei dimicationem venire; ab ultima spe dimicare; in summam totius spei decertare; aleam universi certaminis jacere, subire; discrimen universi belli uno prœlio facere. 8. **Pugna jam incipit,** *le combat commence.* Hæret jam acies collato pede; undique jam pugna se movet; certamen accenditur, contrahitur; exardescunt prœlii initia. 9. **Pugna adhuc anceps est,** *l'issue du combat est encore incertaine.* Communis adhuc Mars est belli et fortuna necdum discrimen facit, qua datura sit vires; Marte adhuc incerto et dubia victoria pugnatur; pugna utrinque æquis adhuc stat viribus; æquo adhuc Marte nusquam inclinante victoria dimicatur; æquatum omnium periculum, æquata dimicatio; pari adhuc Marte certatur; æquo prœlio concurritur, disceditur. 10. **Pugna quæ jam paulo erat lentior, iterum ingravescebat,** *le combat qui s'était ralenti recommençait de nouveau.* Pugna, quæ jam laxabatur, senescebat, iterum recruduit, exarsit; renovatum, redintegratum, restitutum est prœlium. Cf. **Certamen, Prœlium.** USUS: Pugnæ locum quærere. Pugnam ciere. Ad pugnam procedere. In pugnam procurrere. Pugnam pugnare, *combattre.* Pugna laxata est, remisit, inclinata est, senuit, *le combat s'est ralenti.* Pugnam extendere, extrahere; in noctem

conjicere; in noctem deducere, *prolonger le combat jusqu'à la nuit.* Pugnam detrectare; pugnam aliis delegare et eventum in virtute aliena ponere, *refuser le combat, le renvoyer à d'autres.* A pugna suos prohibere, continere, cohibere, *empêcher ses soldats de combattre.* Pugnam iterare, *recommencer la lutte.* Pugnam nox diremit, *la nuit mit fin au combat.* Pugna superiorem discedere, *être vainqueur.* Æquo Marte e pugna discedere, *balancer la victoire.* Pugna prœlio inferiore discedere; adversum prœlium facere, *être vaincu.* Denuo in pugnam succedere, *retourner de nouveau au combat.*

PUGNĀCĬTER, *Obstinément, opiniâtrément.* SYN. Pertinaciter. USUS: Pugnacissime defendere suam sententiam.

PUGNĀTOR, ōris, m. *Combattant, guerrier.* EPITH. Maximus, consideratus, lentus. USUS: Fortissimi quique pugnatores cecidere.

PUGNAX, ācis, omn. gen. *Belliqueux, guerrier.* SYN. Bellicosus, pertinax. USUS: Centurio pugnax et lacertosus. Oratio pugnax et contentiosa. Perpugnax in disputando.

. **PUGNO,** as, avi, atum, are, n. *Combattre, lutter; n'être pas d'accord.* SYN. Dimico, certo, depugno, congredior; contrarius sum. ADV. Acriter, apertissime, cominus in acie, contra; magnopere, mirabiliter, mirifice, periculose, simulate, vehementer, vere. PHRAS. **Pugnatum est acerrime,** *on combattit avec acharnement.* Tumultuoso et minaci pugnæ genere exercitus hostis, cui potius in aciem descendere visum, quam inclusus de tectis mœnibusque decertaret; manus consertæ cominus cum hoste, signa collata, tandem ad universæ rei dimicationem ventum est; pugnam capessivere duces, suisque ipsi corporibus miscuere certamina; jam ad manus, ad gladios, ubi Mars est atrocissimus, ventum; aliquoties æquo campo collatisque signis certatum; infestis semper cuspidibus, infestis animis concursum; anceps prœlium multos utrinque et fortissimum denique absumpsit. Ubi ferro decernere visum, coorti omnes in pugnam, equestri inprimis prœlio contendere; peditum ibi acies ingenti vi conflixit, desideratis hostium quinque facile millibus, quos cruenta ex pugna sustulit. Procursationes primum leviaque certamina vario eventu inita; acie deinde decernere visum, sed inclinante in neutram partem victoria, cruenta pugna denique depugnatum est. Tumultuario prœlio ac procursu magis militum, quam ex parato aut jussu imperatorum atrox dimicatio fuit; hostes denique ingenti cæde prostrati sunt. Cf. **Pugna, Prœlium, Certamen, Certo.** USUS: 1. Pacem accipere malui, quam pugnare. Hæc inter se Stoici cum Peripateticis pugnant. 2. **Curo, contendo,** *tâcher d'atteindre un but, s'efforcer d'arriver à, d'obtenir que...* Illud pugna et enitere. Hoc non magnopere pugno. 3. **Oppugno, repugno, contrarius sum,** *se contredire.* In oratione tecum pugnas.

PUGNUS, i, m. *Le poing.* USUS: Pugnis et calcibus conscindere aliquem; verbis inter se et pugnis contendere. Pugnis, calcibus, morsu, unguibus certare. Pugnis cædere, pectere, contundere, percutere; pugnum in os impingere.

PULCHER, ra, rum, *Beau.* SYN. Formosus, decorus, egregia facie, eximia specie, formæ præstantia visendus. PHRAS. **Adolescens pulcher est,** *cet adolescent est beau.* Adolescens mira quadam suavitate et lepore, summa formæ dignitate, apta membrorum figura, mira coloris suavitate, insigni venustate et corporis pulchritudine, forma liberali, facie concinna et venusta. Scitus adolescens et longe festivissimus æqualium. Adolescens erat mira specie; eximius pulchritudine; forma excellens, unus ante alios specie ac pulchritudine insignis; pulchritudine est eximia; est in eo egregia oris vultusque dignitas; forma præditus est præstanti. Summa est in eo suavitas oris formæque dignitas; præcipuam laudem habet pulcherrima corporis forma in eo adolescente; inter multa alia decora, formæ commendationem habet præcipuam; omnium ætatis suæ multo formosissimus. Cf. **Pulchritudo, Forma.** USUS: Suum cuique pulchrum est. Hominem pulchre noram tam animo deformem, quam pulchrum corpore. Ne pulchrum te ac beatum putes.

PULCHRE, *Bien, joliment; très bien, à merveille.* SYN. Belle, decore. USUS: Mihi pulchre est. Pulchre hominem nosco. Pulcherrime ferre fortunam adversam.

PULCHRĬTŪDO, ĭnis, f. *Beauté; excellence.* SYN. Forma, species oris *aut* formæ dignitas, forma et species liberalis; venustas. EPITH. Excellens, formæ muliebris eximia, insatiabilis, mera, recens atque integra, tanta. PHRAS. **Lucretia erat eximia pulchritudine,** *Lucrèce était très belle.* Incredibili venustate, gratia, decore formæ dignitate; bellissima erat specie; efflorescebat in Lucretia mira coloris suavitas candorque eximius; una erat longe ante alias specie ac pulchritudine insignis; eximia erat corporis specie ac decore; Lucretia forma notissima et castimonia matrona; ætatis suæ feminas pulchritudine supergressa; luculenta ac festiva femina et pulchritudinis omnis exemplar erat Lucretia. Cf. **Forma.** USUS: Pulchritudo corporis, apta compositione membrorum movet oculos et delectat. Virtus tantam habet pulchritudinem ac splendorem, ut nulla species excogitari possit ornatior.

PULLĀRĬUS, ĭi, m. *Celui qui donne à manger aux poulets sacrés et qui prédit l'avenir d'après la manière dont ils mangent.* USUS: Oblata est religio pullariorum admonitu.

1. **PULLUS**, a, um, *Foncé, brun, noirâtre.* SYN. Ater, atratus, niger. USUS: Vestis tota pulla.

2. **PULLUS**, i, m. *Petit d'un animal; part. poulet.* EPITH. Columbinus, milvinus, saturi. USUS : Attulit in cavea pullos.

PULMENTUM, i, n. *Mets.* SYN. Obsonium.

PULMO, ōnis, m. *Poumon.* USUS : In pulmonibus inest raritas quædam et similis spongiis mollitudo, ad hauriendum spiritum aptissima.

PULPĀMENTUM, i, n. *Mets; princip. viande, ragoût.* SYN. Cibus lautior. USUS : Mihi pulpamentum fames est.

PULPĬTUM, i, n. *Estrade, tréteaux; chaire, tribune.* SYN. Locus ante scenam editior, suggestum.

PULS, pultis, f. *Bouillie de farine, de légume, purée.* USUS : Offa pultis.

PULSĀTĬO, ōnis, f. *Action de frapper, coups.* SYN. Verberatio.

PULSO, as, avi, atum, are, a. *Pousser, frapper, ébranler.* SYN. Verbero, percutio. ADV. Vehementius, extrinsecus. USUS : Pueri tui modo me pulsabant. Januam pulsare.

PULSŬS, ūs, m. *Choc, secousse, ébranlement.* SYN. Motus, impulsus, agitatio. EPITH. Adventitius, alienus, externus, extremus. USUS: Intermisso impetu pulsuque remorum. Inanimum est quod pulsu agitatur externo.

PULVĔRŬLENTUS, a, um, *Poudreux, couvert de poussière.*

PULVĪNAR, āris, n. *Coussin garni de riches couvertures que l'on plaçait devant les statues et les autels des dieux.* SYN. Lectus in templo religionis ergo positus et diis consecratus. EPITH. Sanctissimum. USUS : Ad omnia pulvinaria deorum supplicatio decreta est.

PULVĪNUS, i, m. *Coussin, oreiller.* USUS : Sella cum pulvino rosa Melitensi farto.

PULVIS, ĕris, m. *Poussière.* SYN. Trita aridaque terra. EPITH. Eruditus, multus. PHRAS. (**Præ pulveribus videri nihil poterat**, VULG.), *on ne pouvait rien voir à cause de la poussière.* Prospectum ademerat pulveris nubes; ortus ex distantibus locis pulvis, velut nube inducta, omnia oppleverat; pulveris nubes, quæ ad cœlum ferebatur, prospectum abstulit ; discrimen omne sustulit obducta cœlo nubes pulveris, donec rursum consideret. USUS : 1. Multus in calceis pulvis. Altior sublatus pulvis hostis adventum indicabat. 2. **Publicum**, *carrière, arène.* Educere orationem ex umbratili exercitatione in pulverem, **id est**, in forum et curiam, *faire sortir un discours du cabinet dans l'arène, c.-à.-d., le prononcer au forum, au sénat.* 3. Pulvis nitratus, *poudre.*

PŪMEX, ĭcis, m. *Pierre ponce, employée pour polir les livres.* USUS : Pumice levi perpolitum. Aquam e pumice postulare, *vouloir tirer de l'eau d'une pierre ponce, c.-à.-d., demander à qqn ce qu'il n'a pas* (PROV.).

PUNCTIM, *En piquant de la pointe, d'estoc* (opp. **Cæsim**, *avec le tranchant, la taille*). USUS : Hispani punctim magis quam cæsim feriunt.

PUNCTUM, i, n. *Point; instant, moment.* SYN. Lineæ extremum, quod magnitudinem nullam habet; momentum; rationum *vel* quæstionum capita; suffragia. USUS : 1. Uno puncto temporis tot cædes editæ. Minimis temporis punctis diligenter utere. Ne punctum quidem temporis oppugnatio respiravit. 2. **Suffragia**, *vote, suffrage, voix.* Quot in ea tribu puncta tulisti? Punctis singulis honorem colligere. **Capita rationum**, *courte proposition.* Minutis interrogatiunculis quasi punctis conficit quod proposuit, *il arrive à son but par des interrogations concises et réduites, pour ainsi dire, en un point.*

PUNGO, is, pŭpŭgi, punctum, ere, a. *Piquer, percer.* SYN. Ango, molestiam affero, perstringo, mordeo, stimulo, stimulum admoveo, stimulis fodio; aculeum relinquo in animo. ADV. Perleviter. USUS : Hunc mihi ex animo scrupulum evelle, qui me dies noctesque stimulat et pungit, *délivrez-moi de ce scrupule qui me tourmente nuit et jour.* Pupugit me tua epistola, *votre lettre m'a fort tourmenté.* Si paupertas momordit, si ignominia pupugit, spes te sustentet.

PŪNĪO, is, ivi *vel* ii, itum, ire, a. *Punir châtier, infliger une punition.* RAD. a **Pœna.** SYN. Castigo, plecto, vindico, ulciscor, pœna *vel* supplicio afficio ; supplicio constringo ; animadverto, pœnam sumo; mulctam, pœnam, supplicium irrogo; exemplum in aliquem edo. ADV. Crudelius, levius. PHRAS. 1. **Æquum est ut judices reos severe puniant**, *il convient que les juges punissent sévèrement les coupables.* Animadvertendum est in homines nocentes; severa sit in nocentes animadversio et castigatio; id agendum est judicibus, ut pœnas a nocentibus severissimas exigant; improborum audaciam judices severissimis pœnis comprimere debent; æquum est, ut judices severa de nocentibus sumant supplicia ; ut auctores facinoris ad piaculum noxæ objiciant; ut pœnas a nocentibus petant, expetant, repetant, quam gravissimis afficiant; ut manum admoveant nocentibus et pœnas ab iis quam severissimas judicio persequantur. Æquum est, ut judices reos non tantum verbis castigent, sed mulcta, vinculis verberibusque coerceant; severe in nocentes animadvertant; scelera acerrime vindicent; pœnas nocentibus irrogent; pœnas in sontes capiant. 2. **Rei puniantur**, *que les coupables soient châtiés.* Rei scelerum pœnas pendant, dependant, persol-

vant; pœnis legibusque judiciorum teneantur; pœnam habeant sceleribus parem; supplicium de se dent; in pœna sint; pœnas dent suorum scelerum; plectendi, castigandi, male mulctandi sunt; luant improbi dignas facinoribus pœnas; supplicium persolvant; digna eorum factis animadversione afficiantur. 3. **Nondum puniti sunt,** *ils n'ont pas encore été punis.* Nondum ad supplicium dati sunt; nondum pœnam suorum facinorum solverunt; nondum severe satis in illos vindicatum; nihil adhuc gravius in illos consultum; nondum expiata sunt eorum flagitia; nondum pœnam habent noxia capita. 4. **Satis punimur,** *nous sommes assez punis.* Satis pœnarum subimus, suscipimus, ferimus, sufferimus; satis pœnarum damus, habemus; satis superque pœnarum pendimus; satis supplicii innoxio præbemus sanguine; satis pœnarum est, quod in nos constitutum est. Cf. **Pœna.** USUS: Sontes, maleficium, peccata punire.

PŪNĪTOR, ōris, m. *Celui qui punit, vengeur.* SYN. Ultor, vindex, exactor supplicii.

PŪPILLA, æ, f. *La pupille de l'œil.* USUS: Feminæ visu nocent, quæ duplicem pupillam habent.

PŪPILLUS, i, m.; a, æ, f. *Enfant, qui n'a plus ses parents, orphelin, orpheline, pupille.* SYN. Impuber, qui desiit esse in patris potestate. EPITH. Infans. USUS: Pupillum fraudare, cujus ætatem et solitudinem, etiam si tutores non essent, defendere prætor debuit.

PUPPIS, is, f. *L'arrière du vaisseau, la poupe.* SYN. Pars navis posterior.)(Prora. USUS: Gubernator sedens in puppi. Convertere navem ad puppim.

PŪRĒ, *Purement, innocemment.* SYN. Caste simpliciter, candide. USUS: Quiete, pure, eleganter acta ætas.

PURGĀTĬO, ōnis, f. *Justification; purgation.* SYN. Satisfactio, excusatio. USUS: Inedia, purgationibus, vi morbi consumptus. Purgatio est, cum factum conceditur, culpa removetur.

Purgātōrĭum, ĭi, n. *Purgatoire.* PHRAS. 1. Locus et regio apud inferos, in quo elapsi e coporibus humanis piorum animi, antequam in beatorum sedes transferantur, salutarium flammarum ignibus lustrantur et perpoliuntur. Locus expiandis post mortem peccatis destinatus. Animorum vitæ noxas expiantium post mortem sedes. Locus ubi contracta piacula per ignem expiantur a morte. Piacularis animorum carcer. Piacularia demortuorum stativa. Piaculares, purgantes post mortem flammæ. Locus ubi contractæ per vitam animorum labes acerba sed salutari expiatione absterguntur. Pœnæ piaculares, quas solutæ corporibus animæ luunt, persolvunt. 2. (**Liberare animas ex purgatorio,** VULG.), *délivrer les âmes du purgatoire* Expiatas lustrali igne animas cruciatibus eximere; ex piacularibus ignibus animas ad æterna gaudia transferre; addictos piacularibus flammis animos ad cœlum evehere; animos e piaculari carcere ereptos in libertatem asserere; lustralibus flammis eripere animas, quæ admissas in hac vita noxas illo in igne expiant.

PURGO, as, avi, atum, are, a. *Rendre pur, purifier, purger, nettoyer.* SYN. Expurgo; excuso. ADV. Diligenter, præcipue. PHRAS. (**Purgare,** VULG.), *purger.* Humores noxios extrahere, medicamentis abigere, discutere, dissipare; purgatione alvi, alvi ductione uti; purgare alvum, laxare, solvere, mollire; alvum ciere, medicamentis citare, movere. USUS: 1. Alvum purgare. Educ tuos tecum, purga urbem. 2. **Excuso, defendo, culpa libero,** *laver d'une accusation; justifier, disculper.* Purgavit se mihi per litteras de negligentia scribendi. Cf. **Excuso, Causor.**

PURPŬRA, æ, f. *Pourpre.* EPITH. Demissa ad talos, plebeia ac pene fusca. USUS: Purpura fulget. Regali purpura ornatus.

PURPŬRASCO, is, ere, n. *Se colorer en pourpre, prendre une teinte pourprée.* SYN. Purpureum fieri.

PURPŬRĀTUS, a, um, *Vêtu de pourpre; haut dignitaire.* SYN. Conchyliatus, purpura ornatus. USUS: Illum regnantem, hunc illius purpuratum crederes.

PURPŬRĔUS, a, um, *De couleur pourpre, pourpré.* USUS: Vestis, pallium purpureum.

PŪRUS, a, um, *Pur, sans tache, sans souillure, innocent.* SYN. Mundus, castus, inviolatus, integer, nitidus.)(**Concretus, crassus.** USUS: Castus animus et purus, omni admistione corporis liberatus, *l'âme pure et sans tache, libre de tout commerce avec la matière.* Mens pura et integra. Aer tenuis et purus. Nihil in historia dulcius pura et illustri veritate. Cf. **Mundus, Castus.**

PUS, pūris, n. *Pus, humeur blanche et visqueuse.* SYN. Sanies.

PŬSILLUS, a, um, *Très petit, faible, insignifiant.* SYN. Parvus, brevis. ADV. Valde. USUS: Pusilla epistola, liber. Cf. **Parvus.**

PŪSĬO, ōnis, m. *Petit garçon.* Puerulus.

PUSTŬLA, æ, f. *Pustule, cloche.* SYN. Tuberculum in summo cutis nascens.

PŬTĀMEN, ĭnis, n. *Coupure, rognure; écales, coquilles de la noix.* SYN. Nucis durior cortex.

PŬTĀTĬO, ōnis, f. *Action de couper, d'élaguer, d'émonder les arbres.* USUS: Putatio vitium et arborum.

PŪTĔO, es, ere, n. *Puer, sentir mauvais.* SYN. Male oleo. Cf. **Fœtor.**

PŬTĔUS, i, m. *Puits.* USUS: Haurire aquam de puteo.

PŪTĬDĒ, *Avec affectation, avec afféterie.* SYN. Fastidiose, moleste, inepte, odiose dicere.

PŪTĬDUS, a, um, *Puant, qui sent mauvais; incommode, insupportable; affecté, exagéré.* SYN. Odoris mali, male olens, insuavis, molestus, gravis, fastidiosus. USUS: Hæc molesta fortasse tibi et putida videntur. Cf. **Odiosus.**

PŬTO, as, avi, atum, are, a. *Penser, croire, juger, être d'avis; apprécier estimer.* SYN. Reor; sentio, censeo, judico, existimo, æstimo, autumo, mihi persuadeo. ADV. Acute, ad extremum, etiam atque etiam, falso, plane ita, recte, non valde. PHRAS. 1. **Certo putabam,** *je croyais.* In animum induxi; in ea opinione eram; opinio mea ferebat; ea me opinio tenebat; pro certo habebam; in eam opinionem veni, incidi; in eam opinionem adductus sum; eam opinionem imbibi; ea opinione imbutus eram; opinio ea insedit animo. 2. **Ut ego puto,** *ainsi que je pense.* Ut mea fert opinio; quantum ego quidem assequi judicio possum; ut ego equidem sentio; quomodo ego quidem existimo; ut est opinio mea; ut ego quidem statuo; ut mihi videtur; quantum conjicio; quantum conjectura consequor. Cf. **Opinio, Judico.** USUS: 1. Primum illud debes putare, nihil esse, quod, etc. Pro nihilo putare aliquem. Ego te unum plurimi puto. 2. **Discepto,** *débattre.* Rem ipsam putemus. 3. **Ineo, conficio,** *apurer un compte, le régler.* Putare rationes cum publicanis.

PŪTRĔFĂCĬO, is, feci, factum, ere, a. *Pourrir, gâter, corrompre.* SYN. Corrumpo, dissolvo.

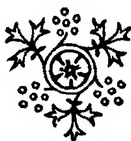
PŪTRESCO, is, cere, n. *Se pourrir, tomber en pourriture.* USUS: Sui, ne putresceret, anima pro sale data est.

PŪTRĬDUS, a, um, *Gâté, pourri.* SYN. Rancidus.

PŪTRIS, e, gen. com. *Gâté, pourri.* SYN. Putridus, corruptus.

PŪTUS, a, um, *Pur, net, sans mélange.* SYN. Purus, sincerus.

PYXIS, idis, f. *Boîte pour conserver les parfums, etc.* USUS: Veneni pyxidem tradere, tenere.

QUA, *Du côté que, par où; aussi bien.... que, tant... que, et... et.* SYN. Partim; qua parte *vel* ratione. USUS: Qua domini, qua servi, *et les maîtres, et les serviteurs.* Qua itineris, qua navigationis consilio. Licet mihi vagari, qua volo, *il m'est permis d'aller où bon me semble.*

QUĀCUMQUE, *Partout où, en quelque endroit que.* USUS: Quacumque velis vagari.

QUĀDRĀGĒNI, æ, a, *Qui sont quarante.* USUS: Quadragena millia.

Quadragesima, æ, f. *Le Carême.* Quadraginta dierum solemne jejunium; vernum jejunium; quadraginta dies solemnis jejunii; feriæ quadraginta dierum jejunio nobis statæ ac solemnes; feriæ in quas jejunium majus nobis constitutum est; hebdomades, quæ anniversarium Christi morientis memoriam præcurrunt. Cf. **Jejunium.**

Quadraginta horarum preces, *Prières des quarante heures.* Quadraginta horarum comprecatio; preces publicæ coram augustissimo Christi Corpore in horas quadraginta indictæ, extractæ; quadraginta horarum supplicatio ad sanctissimum Christi Corpus in ara propositum.

QUĀDRANS, antis, m. *Petite monnaie qui valait la quatrième partie de l'as.* SYN. Quarta pars assis.

QUĀDRANTĀRĬUS, a, um, *Qui coute le quart d'un as.* SYN. Qui quadrante nummi meret.

QUĀDRĀTUS, a, um, *Carré.* USUS: Quadrato agmine. Triangula illa Geometrarum et quadrata.

QUĀDRĬENNĬUM, ĭi, n. *Espace de quatre ans.*

QUĀDRĬFĀRĬAM, *En quatre parts.* USUS: Quadrifariam diviso exercitu.

QUĀDRĬGÆ, ārum, f. pl. *Attelage de quatre animaux; quadrige.* SYN. Rheda quatuor equis tracta. EPITH. Poeticæ, pomeridianæ. USUS: Bruti adolescentia per medias laudes, quadrigis vecta.

QUĀDRĬGĀRĬUS, garĭi, m. *Cocher de quadrige.* SYN. Qui quadrigas agitat.

QUĀDRĬJŬGUS, a, um, *Attelé de quatre chevaux.* USUS: Curru quadrijugo raptari.

QUĀDRĪMUS, a, um, *Agé de quatre ans.* SYN. Quatuor annos habens.

QUĀDRINGENTI, æ, a, *Quatre cents.*

QUĀDRINGENTĒSĬMUS, a, um, *Quatre centième.*

QUĀDRINGENTĬES, *Quatre cent fois.*

QUĀDRINGĒNI, æ, a, *Qui sont quatre cents.*

QUĀDRĬPARTĪTUS, a, um, *Partagé en quatre, quadruple.*

QUĀDRĬRĒMIS, is, f. *Quadrirème, galère à quatre rangs de rames.*

QUĀDRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Rendre carré; convenir, cadrer, être séant.* SYN. In quadrum redigo; convenio. ADV. Aperte. PHRAS. 1. **Hæc optime in te quadrant**, *cela vous convient parfaitement.* Hæc in te belle cadunt; ista nullum in hominem aptius, quam in te conveniunt, accidunt. 2. **Calceus quadrat optime**, *ce soulier vous chausse admirablement.* Calceus apte ad pedem *vel* optime convenit. USUS: Omnia turpia in hunc hominem quadrant. Hoc ad multa quadrat. Visum est hoc mihi quadrare ad multa, *cela m'a paru convenir à beaucoup de choses, c.-à.-d., j'y trouve mon compte de plus d'une manière.* Cf. **Aptus.**

QUĀDRUM, i, n. *Carré, objet de forme carrée.* USUS: Redigere sententias in quadrum numerumque, *donner de la proportion et du nombre à toutes les pensées.* Arripe inconditam alicujus sententiam et dissipatam, eamque verborum commutato ordine in quadrum redige.

QUĀDRŬPES, ĕdis, omn. gen. *Qui a quatre pieds; quadrupède.* SYN. Bestia. EPITH. Vasta, multæ. USUS: Nihil inter te et quadrupedem interest, *entre toi et une brute.*

QUĀDRŬPLĀTOR, ōris, m. *Espèce de délateur qui recevait pour prix de sa délation le quart du bien de l'accusé.* SYN. Index et accusator publicorum criminum, cui pars quarta cedit bonorum ejus quem detulit. USUS: Homo omnium quadruplatorum teterrimus.

QUĀDRŬPLEX, ĭcis, omn. gen. *Quadruple.*

QUĀDRŬPLUM, i, n. *Le quadruple.* USUS: Judicium in aliquem in quadruplum dare, *condamner qqn à fournir quatre fois autant de la chose que la loi lui ordonnait de fournir.* Quadrupli condemnari, *être condamné à une amende du quadruple.*

QUÆRO, is, sīi *vel* sīvi, sītum, ere, a. *Chercher.* SYN. Scrutor, vestigo, indago, exquiro, requiro, aucupor.)(**Respondeo.** ADV. Aliunde, amplius, aperte, contumeliose, copiosius, curiose de aliquo, diligenter, extrinsecus, falso, foris, honeste, magnopere, multum diuque, otiose, non proprie, omnino, privatim, procul, recte, omnino, separatim, sigillatim, subtilius, usquequaque. Quæri commodius, comparate,

communiter, generatim; obscure, secreto, simpliciter vehementer, maxime. PHRAS. 1. **Undique hominem quæsivi,** *j'ai cherché partout un homme.* Hominem oculis quærebam, voce poscebam, scrutatus sum omnia, circumspexi, lustravi, perquisivi omnia, neque tamen vestigium illius ullum apparebat. Defessus sum urbem totam pervestigando; omnia circumcursavi, omnes latebras perreptavi, ut hominem reperirem. Multum studii posui in perquirendo homine; quo non ivi, quo non accessi, ut hominem reperirem? perlustravi omnia, omnes latebras excussi, ut in hominem inciderem. 2. **Quærit ubique gloriam,** *il cherche partout la gloire.* Omnes umbras falsæ etiam gloriæ consectatur; omnem occasionem consectandæ gloriæ aucupatur; totus est in captanda populari aura. Cf. **Gloria.** USUS : 1. Rem mercaturis faciendis honeste quærere. 2. **Interrogo, percunctor, sciscitor.** Multa ex eo quæsivi. 3. **Quæstionem habeo,** *faire un enquête judiciaire, une instruction.* More majorum de servis in dominum quærere non licet. Quærere de cæde, de repetundis. Cf. **Indago, Aucupor, Inquiro.**

QUÆSĪTOR, ōris, m. *Celui qui cherche; celui qui instruit une affaire, juge instructeur.* SYN. Judex, prætor, qui judicium exercet, qui præest quæstioni rerum capitalium, cognitor causarum capitalium. EPITH. Æquus, gravis, firmus. USUS : Hunc quæsitorem et judicem fugiebant.

QUÆSO, *Je vous prie.* SYN. Obsecro, amabo te, rogo, peto. ADV. Magnopere, maximopere. USUS : Quæso, quid mihi faciendum? quid consilii das? quid agendum suades?

QUÆSTĬO, ōnis, f. *Action de chercher; recherche, étude, information, question.* SYN. Controversia, dubitatio, disceptatio. EPITH. Absoluta, acerrima, communis, definita, constituta, diffusa, ficta, incorrupta, infinita, iniqua, integra, judicialis, legitima, magna; nova, obscura, periculosa, perdifficilis, perpetua, plena catenarum, publica, pulcherrima, necessaria, superior, tota. Quæstiones crudelissimæ, maximæ, minimæ, salutares, naturales, perpetuæ, remotæ, universæ, modicæ et paucæ. PHRAS. 1. **Non est quæstio de hoc,** *il n'est pas question de cela.* Non id agitur, non id quæritur; non venit in quæstionem; non vocatur in controversiam istud. Hac de re non disceptatur, non quæritur, non contenditur; non est controversia; non versatur id in quæstione. 2. **Hic occurrit difficilis quæstio,** *ici arrive une question, un problème difficile.* Exsistit, oritur, nascitur hoc loco difficilis quæstio; acriter hoc loco disceptatur inter doctos; quæstio hac de re perdifficilis sapientum torquet ingenia; hic vero non parva contentio est inter doctos; incidit hoc loco res controversa et plena dissensionis inter doctos. USUS : 1. Aliquid in quæstionem ac disceptationem vocare. Id in quæstione versatur. Quæstionem ponere, afferre, movere; quæstionem explicare, enodare, dissolvere. In quæstionem venit; in quæstione est. (**Est quæstio de nomine,** VULG.), *ce n'est qu'une question de mot.* Omnis contentio est in verbi controversia posita. 2. **Forensis inquisitio criminis,** *enquête publique, judiciaire; instruction criminelle.* Quæstionem de injuria a judice postulare. Quæstionem decernere, constituere. Quæstionem habere, exercere de perduellione; in caput alicujus de furto quæstionem habere.

QUÆSTOR, ōris, m. *Questeur, magistrat romain.* SYN. Ærarii et pecuniæ publicæ præfectus. EPITH. Ædilitius, bonus, custos pecuniæ, dignus, infirmus et inops, levis, libidinosus, optatior, salax, sordidior, urbanus.

QUÆSTŌRĬUM, ii, n. *Demeure du questeur.* SYN. Domus quæstoris.

QUÆSTŌRĬUS, a, um, *De questeur, appartenant au questeur.* USUS : Vis, comitia quæstoria.

QUÆSTŬŌSUS, a, um, *Apre au gain, intéressé; avantageux, utile.* SYN. Qui quæstum facit, et ex quo quæstus capitur. USUS : Homo quæstuosus; mercatura, prædia

QUÆSTŪRA, æ, f. *Dignité, fonction de questeur, questure.* SYN. Quæstoris munus. EPITH. Funesta, grata et clara, hereditaria, nefaria, tota.

QUÆSTŬS, ūs, m. *Acquisition, gain, profit.* SYN. Lucrum, compendium, commodum, emolumentum. EPITH. Domesticus, paternus, fecundus, uber, totus, campestris, forensis, frumentarius, honestus, concessus, illiberalis, sordidus, immortalis, improbissimus, judiciarius, magnus, maximus, mediocris, nocturnus, precarius, quotidianus, turpis et odiosus. Illiberales et sordidi, immanes, immensi et intolerabiles, improbissimi, liberales, magni et uberes. PHRAS. **Ubique quæstum suum spectat,** *il cherche partout son avantage.* In re qualibet privatas utilitates, compendia, emolumenta, commoda sua spectat; suo privato compendio servit; quæstu suo, suis commodis omnia metitur; omnia refert ad utilitates et privata commoda; ex re qualibet, imo vel ex incommodo alieno occasionem petit; occasionem crescendi sibi datam censet; omnia quæstus ac compendii sui causa facit; res omnes quæstui habet. USUS : Rempublicam quæstui habet. Quibus fides, decus, pietas, postremo honesta atque inhonesta omnia quæstui sunt, *qui trafiquent de tout, bonne foi, honneur, etc.* Nullum in amicitia tua facio quæstum, *je ne gagne rien à votre amitié, je n'en retire aucun avantage.* Quæstui deditum esse, *n'avoir que le gain en vue.* In quæstu relinquere pecuniam, *laisser son argent à intérêt, le laisser travailler.* Cf. **Lucrum, Commodum.**

QUĀLIS, e, gen. com. *Quel, de quelle nature, de quelle sorte ou manière.* SYN. Cujusmodi, qui, quod genus. USUS : Qualis sit status rerum, inde cognosces. Quid hominis et cujusmodi, qui vir sit qualisque, nescio.

QUĀLISCUMQUE, qualecumque, gen. com. *Quel qu'il soit, tel......tel.* SYN. Qualis is cumque, cujusmodicumque, cuicuimodi, cujus modi, cujuscemodi, cujusquemodi.

QUĀLĬTAS, atis, f. *Nature, qualité, propriété.* USUS : Qualitatum aliæ sunt principes, aliæ ex iis ortæ.

QUAM, *Que.* USUS : 1. Cum **Ante**, **Post**, etc. Duobus ante sæculis, quam Plato floreret. Tertio post die quam veneram. 2. Cum **comparativo**, *plus.... que.* Sed hoc majus est, quam ut a te postulem. Vehementior dolor, quam ut ferri possit. Suscipere plus, quam quantum præstare possis. 3. Cum **Possum** et **Superlativo**, *le plus.... que.* Dico ergo, quam possum, maxima voce. Nidos quam mollissimos struunt aves. 4. **Contra, quam**, *autrement que, non comme.* **Supra, quam**, *plus que.* Contra faciunt quam pollicentur, *ils agissent autrement qu'ils ne promettent.* Supra fere quam fieri possit, *plus qu'il n'est possible.* 5. *Pro* **Valde**, *beaucoup, fort, grandement.* Sunt vestrum quam multi. Sane quam gaudeo. Quam volueris, multa dicam. Oratio quam elucubrata.

QUAMDĬU, *Aussi longtemps que, tant que; (avec interr.) combien de temps?* SYN. Dum, quantum, quoad, quousque, usque dum, quem ad finem? USUS : Quamdiu nos furor iste tuus eludet? Quamdiu potuit, tacuit, *tant qu'il l'a pu, il s'est tu.*

QUĀMŎBREM, *Pour quelle raison, par quel motif, pourquoi.* SYN. Quare, quid ita, cur, quo. USUS : Quamobrem ita statuas velim.

QUAMPRĪMUM, *Au plus tôt, le plus tôt possible.* SYN. Primo quoque tempore, quam mox, nulla mora, quam maturissimé, e vestigio, sine cunctatione, abjecta omni mora.

QUAMVIS, *Autant que tu voudras; quoique, bien que.* SYN. Quantumvis, quanquam, licet, etsi, tametsi.

QUANDO, *Quand, en quel temps, à quelle époque.* SYN. Cum, ubi ; ecquando. USUS : 1. Quando tandem? 2. Cum, **quia, quoniam, quandoquidem, postquam**, *quand, lorsque, puisque, vu que.* Quando te video ita desiderare, obsequar voluntati tuæ.

QUANDŌCUMQUE, *En quelque temps que, toutes les fois que, dès que.* SYN. Quocumque tempore.

QUANDŌQUE, *Quand, lorsque; un jour, quelque jour.* SYN. Aliquando.

QUANDŌQUĬDEM, *Puisque, vu que, comme.* SYN. Nam, quia. USUS : 1. Quandoquidem potes, fac promissa. Quandoquidem honestum ipsa virtus est. Quandoquidem tu istos oratores tantopere laudas, *puisque tu exaltes tant ces orateurs.* Quandoquidem apud te nec auctoritas senatus, nec ætas mea valet, *puisque rien n'a de pouvoir sur toi, ni l'autorité du Sénat, ni mon âge.*

QUANQUAM, *Quoique, bien que, encore que.* SYN. Tametsi, etsi, scilicet, quamvis. USUS : Quanquam ea verba satis sunt impropria.

QUANTOPĔRE, *Combien, à quel point.*)(Tantopere. USUS : Non tantopere desiderabam, quantopere nunc delector.

QUANTŬLUSCUMQUE, quantulacumque, quantulumcumque, *Quelque petit que, si petit que.* USUS : Quantulum id cumque tibi est. De hac mea, quantulacumque est, quæritis, *sur mon talent, quelque faible qu'il soit.*

QUANTUM, *Combien; que.* SYN. Quam, ut maxime, quatenus. PHRAS. **Enitar quantum possum**, *je ferai tout mon possible.* Qua licebit; quoad fieri poterit; pro virili parte enitar; quam potero, studiosissime, quoad res patietur, contendam; operam dabo et quam dignum est amicitia nostra, elaborabo; laborabo, quantum maxime potero; quantum in me erit; quantum in me situm est, adnitar. USUS : Quantum ex illo cognovi. Quantum est in occasione, celeritate. Laborabo, quantum possum maxime.

QUANTUMVIS, *Autant qu'on voudra; quoique, bien que.* SYN. Licet, quamvis.

QUANTUS, a, um, *Que grand, combien grand.* USUS : Dixi tanta contentione, quantum forum est, *autant... que.* Ignoras quæ, qualis et quanta sit vis amicitiæ. Quanti quanti, *à quelque prix que ce soit, coûte que coûte.* Sed quanti quanti, bene emitur quod necesse est.

QUANTO, *Plus.... d'autant plus que.* SYN. Quo. USUS : Quanto magis philosophari delectabit.

QUANTUSCUMQUE, quantacumque, quantumcumque, *Quelque grand que, si grand que.* USUS : Totum hoc, quantumcumque est, tuum est.

QUAPROPTER, *C'est pourquoi.* SYN. Quare, quamobrem, quocirca. USUS : Quapropter vos oro judices.

QUĀQUĀVERSUS, *De tous côtés.*

QUĀRE, *Pourquoi, pour quelle raison, par quel motif? c'est pourquoi.* SYN. Quamobrem, quapropter, ex quo. PHRAS. **Quare id consilii cepisti?** *Pourquoi avez-vous pris cette résolution?* Quem in finem? quid erat, quod ita statueres? Ut quid, quid ita, quam ob causam ita apud te constituisti; quid erat, quamobrem; quid accidit, cur ista velles? Quibus rebus adductus, quid erat causæ, cur ita potissimum velles? Quo tandem nomine ita

consuluisti? Qua gratia, quid erat, quapropter ita statueres? Quid tibi isthoc in mentem venit? Qua de causa, quibus de causis id consilium suscepisti? USUS: 1. Quare istud restat. 2. Cur? Quare hoc negasti? 3. ADV. *Pour que, afin que.* Permulta sunt, quæ dici possunt, quare intelligatur, etc., *il y a beaucoup de choses à dire pour faire comprendre, etc.*

QUARTĀNA, æ, f. *La fièvre quarte.* USUS: In quartanam conversa est vis morbi.

QUĀSI, *Comme si.* SYN. Tanquam, quodammodo, perinde ac si. PHRAS. Negotium tuum, quasi rem meam procurabo, *je m'occuperai de vos affaires, comme si elles étaient les miennes.* Tanquam mea res esset; perinde quasi de me ageretur? velut meam causam tractabo. Negotium tuum, instar rerum mearum, mearum rerum modo curabo; non secus ac res meas curabo; mearum rerum similem curam de tuis negotiis geram; sic tuam causam agam, ut si *vel* quasi si meam tuendam susciperem. USUS: Quasi desperatos eos relinquamus. Quasi in extrema pagina, *presque à la fin de la page.*

QUASSĀTUS, a, um, *Ébranlé, fracassé.* SYN. Fractus, debilitatus.

QUĀTĔFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Ébranler, affaiblir.* SYN. Concutio. USUS: Nullo præsidio quatefeci Antonium.

QUĀTĔNUS, *Jusqu'où, jusqu'à quel point.* SYN. Quantum (finis, termini, mensuræ ratione). USUS: 1. In omni re videndum et statuendum est, quatenus. Id videamus, quatenus amor in amicitiis progredi debeat. 2. Quod attinet, ex ea parte, quo, qua in parte, *dans quelle mesure.* Advertendum est, quatenus sermo delectat. Accipio excusationem ex ea parte, quatenus, etc.

QUĂTER, *Quatre.* Quaterdecies, *quarante fois.*

QUĂTERNI, æ, a, *Qui sont quatre à quatre.* USUS: Quaternos denarios in singulas vini amphoras exegit.

QUĂTĬO, is, quassum, tere, a. *Secouer, agiter.* SYN. Quatefacio. USUS: Est in animis tenerum quiddam, quod ægritudine, quasi tempestate quatiatur.

QUĂTRĪDŬUM, i, n. *Espace de quatre jours.* USUS: Quatridui abest. Quatriduo ante venit.

QUĂTŬOR, *Quatre.* PHRAS. Quatuor anni tempora, *les quatre saisons de l'année.* Quadripartitæ temporum commutationes; annuæ commutationes temporum. 2. *Les quatre-temps.* Stati per quatuor anni tempestates jejunio dies; quadripartita per annum jejunia per leges instituta.

QUĂTŬORDĔCIM, *Quatorze.*

QUĂTŬORVĬRI, ōrum, m. pl. *Collège de 4 magistrats romains chargés de surveiller la voie publique.*

QUĂTŬORVĬRĀTŬS, ūs, m. *Quatuorvirat, charge de quatuorvir.*

QUE, encl. *Et.* SYN. Ac, atque, et. USUS: Quique optime dicunt, quique faciunt.

QUĔMADMŎDUM, *Comment, de quelle manière.* SYN. Ut, ita ut, perinde ut, sicut. USUS: 1. Interrog. Exquire, quemadmodum se nunc gerat. 2. Quomodo, qua ratione, qua via, relat. Semper providi, quemadmodum salvi esse possemus, *comment nous pouvions être sauvés.* Cf. Sicut.

QUĔO, is, quii et quivi, quitum, quire, n. *Pouvoir.* SYN. Possum. USUS: Non queo ad te sine lacrimis scribere. Cf. Possum.

QUERCŬS, ūs, f. *Chêne.* SYN. Arbor querna.

QUĔRĒLA, æ, f. *Plainte, grief.* SYN. Querimonia, conquestio, lamentatio, questus. ÉPITH. Gravissima, iniquissima, inveterata, invidiosa, justa, magna, mira, misera, luctuosa, necessaria. Publicæ, assiduæ, inauditæ, multæ, quotidianæ. USUS: Nunc venio ad querelam et suspicionem tuam. Querelis quotidianis nihil proficio. Epistola plena stomachi et querelarum, *lettre pleine de colère et de plaintes.* Cf. Queror, Lamentatio.

QUĔRĪBUNDUS, a, um, *Qui se plaint, plaintif, gémissant.* SYN. Lamentabilis.

QUĔRĪMŌNĬA, æ, f. *Plaintes, regrets, douleur exprimée.* SYN. Querela lamentatio. ÉPITH. Communis, justa, magna, quotidiana, ficta, libera.

QUĔROR, eris, questus sum, queri, d. *Se plaindre, exprimer sa douleur, son mécontentement.* SYN. Conqueror, expostulo, deploro, querelam *vel* querimoniam habeo. PHRAS. 1. Jure de te queror, *c'est à bon droit que je me plains de vous.* Æqua est mea de te expostulatio; æquitatem querelæ meæ cognoscere ipse potes; jure te accuso; quod in me commeruisti, justam habet querelam; æquam de te querimoniam habeo. Locus hic est tecum expostulandi. 2. Omnes querebantur, *tous se plaignaient.* Plena erant omnia querelarum; lacrimantes questi sunt, dolorem suum nobis impertiverunt; fremebat urbs tota; querebantur cum luctu et gemitu; jactabantur tota urbe querimoniæ; querimoniæ de injuriis conventusque tota urbe habebantur; fuit communis omnium vociferatio deplorantium querelas suas; tempestas querelarum secuta est. Secuta est comploratio omnium; concursus plorantium magis magisque augescebat. Primo secretæ multorum indignationes exaudiebantur, dein ad criminationem et publicam querimoniam res excessit. Cf. Lamentatio. USUS: Quererer tecum atque expostularem, *je me plaindrais à toi ou auprès de toi.* Quid est, quod cum fortuna hoc nomine queri possis? Queri de injuriis aliorum. Multa de rege questus est.

QUESTŬS, ūs, m. *Plainte, gémissement.* SYN. Querela, lamentatio. USUS : Qui questus, qui mœror inveniri in tanta calamitate potest? *Quelles plaintes, quels gémissements pourront égaler une si grande infortune?* Cf. Querela.

QUI, QUÆ, QUOD, *Qui, lequel, laquelle.* USUS : 1. Qui Platonem superaret, nullus fuit. Misi, qui hoc tibi nuntiaret. Negat jus ei esse, qui miles non sit, cum hoste pugnare. 2. **Quis**, *qui? quel? quelle?* Qui erit rumor populi si id feceris? 3. **Ut**, *pour que.* Non sum tam demens, qui hoc credam. 4. **Quia, quoniam**, *parce que, attendu que.* Vatem te esse oportet, qui futura prædixeris. Vigilantem enimvero consulem, qui somnum toto consulatu suo non viderit. 5. **Qualis**, *qui, quel.* Eum te esse puto, qui esse debes. Qui vir ille fuerit, considera.

QUI ? *Comment, de quelle manière?* SYN. Quomodo? USUS: Qui hoc esse poterit?

QUĬA, *Parce que.* SYN. Quod. USUS : Nemo dolorem, quia dolor est, amat.

QUĬCUMQUE, **quæcumque, quodcumque**, *Quel...que; quelque soit; quelque que.* SYN. Quisquis, quivis, quisque.

QUID ? *Comment? pourquoi?* USUS : 1. Quid est cur? Quid pecunia fiet? Quid ejus sit, video. Exponam vobis quid hominis, gaudii, consilii sit. Eloquere, quid venisti? *Parle, dans quel but es-tu venu?* 2. **In quo**, *en quoi?* Quid offendi? Quid ille indiget mei? 3. (**Subaudito verbo**), *quoi?* Quid multa? Quid multis? Quid plura? Quid pater? vivitne? 4. (**Augendi causa**), *que dirai-je de ce que.* Quid? quod sapientissimus quisque animo æquissimo moritur.

QUĪDAM, quædam, quoddam et subst. quiddam, *Un certain, un, quelqu'un; qqche de.* SYN. Aliquis, ullus, quisquam, certus, nonnullus, unus. USUS: Hoc majus est quiddam quam tu censeas. Quidam ex amicis.

QUĬDEM, *Même; à la vérité; il faut l'avouer; du moins, certes, sans doute.* SYN. Etiam, profecto. USUS: Cupio quidem certe. Hoc quidem verum est profecto. Non satis prudenter ille quidem.

QUIDQUID, *Tout ce qui.* SYN. Quodcumque, quod velis.

QUĬES, ētis, f. *Repos, vie calme, tranquillité.* SYN. Requies, tranquillitas, laxamentum, otium, vacatio, cessatio, remissio, finis, respiratio.)(**Actio**. EPITH. Diurna et nocturna, placidissima, sempiterna. PHRAS. **Utimur summa quiete**, *nous jouissons d'un profond repos.* Summa nobis pax, summa tranquillitas data; in summo otio vivimus; respiramus denique et acquiescimus; otiosam ætatem et quietam agimus. Loco vivimus quietis et tranquillitatis plenissimo; vitam tranquillam, remotam a procellis invidiarum et judiciorum anfractu sequimur; in viam beatæ, placatæ, tranquillæ vitæ deducti sumus. Sine vi, sine metu, sine periculo ad otium nos totos referimus; tranquillis rebus, tacitis et pacatis utimur; in utramque, ut aiunt, aurem dormimus. Animis vacuis, sine tumultu aut periculo jucundissime respiramus. Cf. **Quiesco**. USUS : 1. Excubabat animo, nec partem ullam quietis admittebat. Me non quies, non remissio delectabat, non labor ad quietem revocabat. Nunquam sibi quietem dabat aut otium. Quiete uti et suavitatibus nefas habebat. 2. **Somnus**, *sommeil.* Ad quietem eamus; quieti nos tradamus. Sumpta quiete. In quiete, secundum quietem sæpe nobis videre aliqua et audire videmur. Cf. **Otium**.

QUĬESCO, is, ēvi, ētum, ere, *Reposer, se reposer.* SYN. Acquiesco, conquiesco.)(Laboro. ADV. Contra, ita. PHRAS. 1. **Post tot molestias quiescas licet**, *après tant de traverses, il vous est permis de vous reposer.* A tot molestiis quiescas, respires licet; post tot molestias quietem capias; quieti te tradas; quieto animo vivas; quietus sis; vitam traducas quietam et otiosam; vitam traducas quiete; vitam in quiete degas, licet; otium sequi et clementem vitam licet; solutis animis esse licet; in otio esse licet. 2. **Paulum quievi**, *je me suis reposé, j'ai dormi un peu.* Horam unam, duas quieti dedi; quietem sumpsi; quietem cepi; quieti me tradidi; lassitudinem brevi quiete sedavi. Cf. **Quietus, Somnus, Dormio**. USUS : Quiescamus denique et taceamus.

QUIĒTĒ, *Tranquillement, en repos.* SYN. Tranquille.

QUIĒTUS, a, um, *Qui reste en repos, calme paisible.* SYN. Tranquillus, compositus.)(**Agitatus, fluctuans**. PHRAS. 1. **Quieto esse licet a negotiis**, *il permis de se reposer des affaires.* Quies nunc est a negotiis; negotiorum nihil est; quiescunt negotia; feriæ sunt a negotiis; forum silet, a cæteris etiam est silentium; conticescit negotiorum tumultus; nihil nunc geritur negotiorum; tranquillum nunc pacem agere licet; liberale nunc contigit otium; cura domesticarum ac forensium rerum omnis defluxit; vacatio est a rebus gerendis; quietem a negotiis, vacationem a rebus gerendis ipsum tempus concedit. 2. **Nunquam quieto esse licuit**, *jamais je n'ai pu être tranquille.* Usque ad extremum spatium nullum tranquillum atque otiosum spiritum ducere mihi licuit; nunquam per negotia quietus fui; curæ publicarum rerum nullam mihi partem neque diurnæ, neque nocturnæ quietis impertiunt; nunquam sinunt me respirare, nunquam acquiescere; nunquam licuit mihi animo consistere et ad otium [illegible] referre; nunquam conquiescere et animo v[illegible]uo esse mihi licuit. Cf. **Tranquillus, Tranq[illegible]llo, Paco**.

Usus : Quieta mente consistere. Vitam quietam sine ullo labore et contentione traducere.

QUĬLĬBET, quælibet, quodlibet et quidlibet, *Celui qu'on voudra, quelqu'il soit, le premier venu.* Syn. Quivis, unusquisque, unusquivis.

QUIN, *Que... ne; comment ne pas.* Syn. Ut non, cur non, qui non. Usus : Prorsus nihil abest quin sim miserrimus. Nemo est quin acutius, etc. Nemo est quin malit. **Quin etiam**, *et même, bien plus, que dis-je.* Syn. Quin imo, atque etiam, quin præterea. Usus : Id meum dolorem non levabat, quin etiam augebat. Credibile non est, quantum scribam die : quin etiam noctibus, nihil enim somni, *on ne saurait croire combien j'écris le jour : et même les nuits, je ne dors pas.*

QUINCUNX, uncis, m. *Les 5/12 d'un tout; arbres plantés en formes de quinconce, c.-à.-d.,* quincunx ⁚ ⁚ *les cinq points d'un dé.* Usus : Proceritates arborum, et directi in quincuncem ordines.

QUINDĔCIM, *Quinze.* Usus : Dies circiter quindecim.

QUINDĔCĬES, *Quinze fois.*

QUINGĒNI, æ, a, *Qui sont cinq cents.*

QUINGENTĒSĬMUS, a, um, *Cinq-centième.*

QUINQUĀGĒNI, æ, a, *Qui sont cinquante.*

QUINQUĀGĒSĬMUS, a, um, *Cinquantième.*

QUINQUĀGINTA, *Cinquante.*

QUINQUE, *Cinq.*

QUINQUENNĀLIS, e, gen. com. *Qui a lieu tous les cinq ans, quinquennal.*

QUINQUENNĬUM, ii, n. *Espace de cinq ans, lustre.*

QUINQUĔVĬRI, ōrum, m. pl. *Magistrats romains au nombre de cinq, chargés soit du partage des terres, soit des dettes et des constructions.*

QUINQUĬES, *Cinq fois.*

QUINTĪLIS (subaud. mensis), *Le cinquième mois de l'année (en la comm. en Mars), Juillet.*

QUINTUS, a, um, *Cinquième.*

QUĪNUS, a, um, *Cinquième.*

QUIPPE, *Oui, en vérité, assurément, en effet.* Syn. Nam, etenim, nempe, nec mirum, utpote, videlicet. Usus : Tibi vero aliud videtur, quippe viro erudito.

QUĪRĪTĀTĬO, ōnis, f. *Cris de détresse, d'effroi.* Syn. Lamentatio. Usus : Fuga comitum, ut quiritatio facta est. Cf. Querela.

QUĪRĪTES, um et ium, m. pl. *Les quirites, les Romains.* Syn. Populus Romanus.

QUĪRĪTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Demander l'appui des citoyens romains; dire en criant.* Syn. Fidem alicujus imploro. Usus : Quiritanti, civis Romanus sum, respondit ; abi nunc, populi Romani fidem implora, *à ce malheureux, qui criait dans ses angoisses : je suis citoyen romain, etc..*

QUIS, quæ, quod *vel* quid? *Qui? lequel? laquelle? quoi?* Usus : Quis autem dubitet?

QUISNAM, quidnam ? *Qui donc? quoi donc?* Syn. Quis? ecquisnam?

QUISPĬAM, quæpiam, quodpiam et quidpiam, *Quelque, quelqu'un, quelque chose.* Syn. Aliquis, quisquam.

QUISQUAM, quæquam, quicquam, *Quelque, quelqu'un, quelque chose.* Syn. Aliquis, quispiam. Usus : Si quisquam est, qui Ciceronem legit. Nec quemquam omnium pluris facit, quam me. Nec quisquam unus credet deinceps. Non est alter hodie quisquam me felicior. Nec melior vir fuit Africano quisquam nec clarior. Virtus, sine qua nihil quicquam egregium.

QUISQUE, quæque, quodque et quidque, *Qui que ce soit, chaque, chacun, tout.* Syn. Unusquisque, quivis, quilibet. Usus : 1. Pro se quisque vim queritur. **Cum Comparativo.** Quo quisque est solertior, hoc docet laboriosius, *plus on a de talent, plus on se donne de peine pour enseigner.* Ut quisque optime natus est, ita honoris cupidissimus.

QUISQUĬLĬÆ, ārum, f. pl. *Tout ce qui est mauvais, déchet, rebut.* Syn. Sordes.

QUISQUIS, quæque, quodquod et quicquid, *Quel qu'il soit, qui que ce soit, quiconque.* Usus : Quisquis ille est, si modo est aliquis.

QUĪVIS, quævis, quodvis et quidvis, *qui vous voudrez, qui que ce soit, quiconque, quelconque.* Syn. Quilibet, unusquisque.

QUO, *Où? A cause de quoi, par conséquent; afin que, pour que.* Usus : Quo tibi tantum opus erat ? Quo tantam pecuniam ? Quo facilius, hoc turpius. Non quo dubitem. Quo se miser vertet ? Quo te agis? Quo te pedes? Quo magis cavendum est, ne quis introeat. Quo ditior, eo liberalior. Quo minus ingenio potest, hoc curiosior est.

QUŎAD, *Tant que; jusqu'à quel point, jusqu'où; autant que.* Syn. Donec, usque dum, ut. Usus : Quoad ejus fieri poterit. Eatenus progredere, quoad licebit. Commoda te ei, quoad tua fides patietur. Quoad fas erit, utque facultas foret, juvabo.

QUŎCIRCA, *C'est pourquoi, en conséquence, donc.* Syn. Unde, quare, quapropter, ex quo, quo, itaque, quamobrem. Usus : Quocirca bene majores nostri.

QUŎCUMQUE, *Partout où, en quelque lieu que (avec mouv.).* Syn. Quocumque veneris, quamcumque in partem te dederis. Quocumque res cadant, *quoi qu'il arrive.*

QUOD, *Parce que.* SYN. Quia. USUS : 1. Gratum est quod quieveris. Quod utinam minus cupidus vitæ fuissem. 2. **Nam si,** *que si.* Quodsi mihi permisisses.

QUŎDAMMŎDO, *Jusqu'à un certain point, en quelque façon.* SYN. Quasi.

QUŎMŎDO, *De la manière que, comme, comment.* SYN. Quo pacto, qua ratione, quemadmodum, qua via, qui, ut, quibus præsidiis et adjumentis. USUS : Quomodo nunc sum, miserrimus certe sum. Quomodo exsultat in victoria? Quomodo, si quis me roget, etc.

QUŎMŎDŎCUMQUE, *De quelque manière que.* SYN. Utut, utcumque, quo, quomodo, quocumque modo, quibus rebus possis, quoquo pacto, quoquo animo. PHRAS. **Quomodocumque res sese habent,** *de quelque manière que les choses se passent.* Utcumque erit; quocumque res cadant; quoquo pacto res se habebit; quocumque res evadat; quemcumque res exitum habebit. USUS : Quomodocumque se res habet, advola.

QUONDAM, *Autrefois, jadis.* SYN. Olim, alias, quodam tempore; fuit olim tempus cum, etc. USUS : Et alias sæpe et quondam in Hortensii villa.

QUŎNĬAM, *Puisque, parce que; après que.* SYN. Quia, pro eo, quod, quando. USUS : Moriendum fuit, quoniam homo erat.

QUŎQUAM, *Vers un lieu quelconque, quelque part.* SYN. Aliquo.

QUŎQUO, *En quelque lieu que, partout ou (avec mouv.).* SYN. Quocumque.

QUŎQUŎMŎDO, *De quelque manière que.* SYN. Quomodocumque, quocumque modo, quacumque ratione, omni ratione. USUS : Quoquomodo sis meritus. Tu quoquomodo hominem investiges velim, *par tous les moyens possibles.*

QUORSUM, *Vers quel lieu, dans quelle direction, de quel côté; où, dans quel but, dans quel dessein?* SYN. Quo, ad quid, quem in locum, quem in finem? USUS : Quorsum hæc oratio? Quorsum hæc spectant, pertinent? Quorsum hæc evadent, recident, erumpent?

QUOT, *Combien, en quel nombre.* USUS : Quot quantæque calamitates.

QUŎTANNIS, *Tous les ans, chaque année.* SYN. Singulis annis.

QUOTCUMQUE, *En quelque nombre que, autant que.*

QUŎTĒNI, æ, a, *En quel nombre.* USUS: Nescio quotenorum jugerum, *je ne sais combien d'arpents.*

QUŎTĬDĬĀNUS, a, um, *Journalier, quotidien.* SYN. Vulgaris, communis. USUS : Sermo victus, cultus vulgaris et quotidianus.

QUŎTĬDĬĒ, *Chaque jour.* SYN. Singulis diebus, in dies, in singulos dies, nulla non die, quovis die. USUS : Quotidie magis obdurescit. Quotidie vel potius in dies singulos litteras ad te mitto; quotidie enim te profectum suspicor.

QUŎTĬES, *Combien de fois? toutes les fois que.* USUS : Quoties et quot nominibus auferes? Quoties jam extorta est tibi sica de manibus? Illud soleo mirari, non me toties accipere litteras, quoties a Quinto mihi fratre afferuntur, *j'ai coutume de m'étonner de ce que je ne reçois pas de lettres de toi aussi souvent que de mon frère Quintus.*

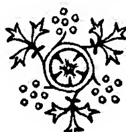
QUŎTĬESCUMQUE, *Toutes les fois que.* Quocumque tempore, quandocumque.

QUOTQUOT, *Tous, tant que* USUS: Duo vel quotquot fuerint, *deux ou tous ceux qu'il y aura.*

QUŎTUS, a, um, *En quel nombre, le quantième, le combien.* USUS : Quotus quisque est qui, etc. Quotus est ille denarius?

QUŎUSQUE, *Jusques à quant?* SYN. Quamdiu, quem ad finem, quoad, quatenus. USUS : Quousque, inquies? quoad erit integrum. Quousque ita dicis? *Jusques à quand tiendrez-vous ce langage?* Quousque tandem abutere patientia nostra.

QUUM, *Quand, lorsque, dès que.* SYN. Cum.

RĂBĬDĒ, *Avec fureur, avec rage ou violence.* SYN. Rabiose, furiose, furenter. USUS : Omnia rabide appetens cum inexplicabili cupiditate.

RĂBĬDUS, a, um, *Furieux, enragé.* SYN. Furens, rabiosus. USUS : Aspectu rabido. Cf. **Furens.**

RĂBĬES, ēi, f. *Rage, fureur.* SYN. Furor. EPITH. Inusitata. USUS : Hecubam propter animi acerbitatem et rabiem in canem versam putant, *on pense qu'Hécube fut changée en chienne, sans doute à cause de la rage extrême que ses chagrins lui causèrent.* Cf. **Furor, Ira.**

RĂBĬŌSĒ, *Avec fureur, rage.* SYN. Rabide, furiose.)(**Leniter, quiete.**

RĂBĬŌSUS, a, um, *Furieux, enragé.* SYN. Rabidus. Cf. **Furens.**

RĀBŬLA, æ, f. *Avocat brailleur, chicaneur, robin.* SYN. Causidicus rabiosus et ineptus ; qui nimia verbositate aures obtundit. EPITH. Probabilis. USUS : Declamator de ludo, rabula de foro.

RĀDĬCĬTUS, *En arrachant la racine.* SYN. Stirpitus, funditus, omnino. USUS : Opiniones aliquas, religionem radicitus ex animis hominum extrahere, evellere, *déraciner des opinions de l'esprit, arracher la religion du cœur.* Cf. **Omnino.**

RĂDĬO, as, avi, atum, are, n. *Briller, rayonner.* SYN. Radios emitto, fulgeo.

RĂDĬŌSUS, a, um, *Rayonnant, radieux.* USUS : Sol radiosus.

RĂDĬUS, ĭi, m. *Rayon.* USUS : In radio solis cernuntur.

RĀDIX, ĭcis, f. *Racine.* SYN. Stirps. EPITH. Altissima. USUS : Radices agere ; radices mittere, *plonger ses racines.* Vera virtus altissimis est defixa radicibus ; firmissimis radicibus nititur, sic, ut nulla vi labefactari possit. Consuetudo altissimas habet radices. Non ramos solum amputare vitiorum, sed ipsas radicum fibras evellere necesse est, *ne pas seulement couper les branches de nos vices, mais extirper jusqu'aux fibres les plus déliées de leurs racines.*

RĀDO, is, rāsi, rāsum, ere, a. *Râcler, gratter, raser.* USUS : Superciliis rasis.

RĀMENTA, ōrum, n. pl. *Ce qui tombe quand on râcle, copeaux, paillettes.* USUS : Argenti, auri ramenta.

RĀMŌSUS, a, um, * *Qui a beaucoup de branches, rameux.*

RĀMUS, i, m. *Branche, rameau.* USUS : Arboris ramum defringere.

RĀNA, æ, f. *Grenouille.*

RANCĬDUS, a, um, *Gâté, qui sent, rance.* USUS : Caro rancida.

RĂPĀCĬTAS, ātis, f. *Rapacité, penchant au vol.* Rapiendi cupiditas.

RĂPAX, ācis, omn. gen. *Rapace, ravisseur, enclin au vol.* SYN. Prædo. USUS : 1. Iste crudelis, olim furunculus, nunc etiam rapax. 2. **Citus, velox,** *qui entraîne tout.* Rapax fluvius. Cf. **Prædo, Rapio.**

RĂPĬDĒ, *Rapidement.* USUS: Velociter et rapide ferri.

RĂPĬDĬTAS, ātis, f. *Rapidité entraînante d'un cours d'eau.* USUS : Rapiditate fluminis ad transeundum impediuntur.

RĂPĬDUS, a, um, *Rapide, agile.* SYN. Velox.

RĂPĪNA, æ, f. (**Adhibetur tantum plurali.**) *Rapine, vol, pillage.* SYN. Furtum vi factum. USUS : Spes prædæ et rapinarum.

RĂPĬO, is, pŭi, ptum, ere, a. *Prendre par force, emporter.* SYN. Abripio, aufero, eripio, prædor, furor; impello, ago. PHRAS. **Hostis omnia rapuit,** *l'ennemi pilla tout.* Rem nostram furore suam fecit ; prædam omnem avertit ; loca omnia diripuit ; quidquid agi ferrique poterat, avertit. Cf. **Diripio, Prædo.** USUS : 1. Detrahere aliquid alteri et sibi rapere. 2. **Impello, ago, allicio,** *emporter, entraîner en parl. d'une passion.* Voluptas omnes ad se rapit. Quo te effrenata tua cupiditas rapiet? Cura omni ac studio ad philosophiam rapitur. Milites in aciem rapit. 3. **Adduco,** *emmener.* In invidiam, in odium aliquem rapere, *rendre qqn odieux.* Cf. **Aufero.**

RAPTIM, *A la hâte, rapidement.* SYN. Cursim, subsecivis operis. PHRAS. **Raptim in hostem ducere milites,** *enlever ses troupes et les lancer contre l'ennemi.* Manipulos in aciem rapere; raptare legiones ; agmen in hosstem agere ; pleno gradu in hostem inducere, quam proxime ad hostem ducere. USUS : Raptim cum ageret ac turbulente. Hæc scripsi raptim, *j'ai écrit ces lignes à la hâte.*

RAPTO, as, avi, atum, are, a. (**sæp. poet.**) *Emmener, entraîner de force.* Quem vexastis, raptastis, omni crudelitate lacerastis.

RAPTOR, ōris, m. *Voleur, ravisseur.*

RAPTŬS, ūs, m. *Vol, rapt.* USUS : Raptus virginum. Cf. **Abstractus, Alienatus.**

RĀRĬTAS, ātis, f. *Le peu d'épaisseur, la légèreté ; faible quantité, rareté.* USUS: In pulmonibus inest raritas quædam, *la substance des poumons est rare et molle.*

RĀRO, *Rarement, peu souvent.* SYN. Insolenter, rarenter, minime sæpe, non sæpe, minus sæpe.)(**Frequenter.** USUS : Acipenser raro admodum capitur.

RĀRUS, a, um, *Peu serré, clairsemé; étendu, espacé; rare, qui arrive peu fréquemment.* SYN. Paucus, singularis, quotus?)(**Multus, frequens, confertus.** ADV. Maxime. PHRAS. 1. **Rariores jam hostes erant in acie,** *déjà les ennemis étaient moins nombreux dans la mêlée.* Vanior jam erat hostium acies; infrequens jam erat hostilis acies; nudata erat jam magna sui parte acies; dissipaverat aciem hostilem equestris procella; in acie summa infrequentia; rarus erat ad signa miles; ex hostili exercitu magna pars defluxerat; ex acie dilapsa erat. 2. **Rarum est,** *cela est rare.* Raro, perraro accidit; ita rarum est, ut si quando auditum sit, portenti ac prodigii simile numeretur; infrequens illud ac omnino peregrinum; id siquando accidat, tanquam albam avem videre sibi homines videntur. USUS: In omni re optimum est rarissimum.

RĂTĬO, ōnis, f. *Faculté de raisonner, intelligence, bon sens; méthode, règle.* SYN. Vis cogitandi; judicium, mens, consilium; argumentum; modus. PHRAS. **Hoc est contra rationem,** *cela est contre la raison.* Hoc ne rationi quidem consentaneum est; id agere hominis est a tota mente et recta ratione deficientis; a præscriptione rationis aversi; id vero a sana ratione alienum est. Cf. **Prudentia.** USUS : 1. **Mens, animus,** *âme, intelligence.* Ratio præsit, appetitus obtemperet. 2. **Judicium, intelligentia, consilium, prudentia,** *jugement, prudence.* Ratio, dux lumenque vitæ, domina omnium et regina. Rationis participem esse; ratione uti, *avoir la raison, être raisonnable.* Rationi ac consilio locum dare; rationi parere, obedire, *obéir à la raison.* De ratione deduci, abire, discedere; a mente et ratione deficere, *perdre la raison.* 3. **Argumentum,** *raisonnement, argumentation.* Rationibus solum pugnas; veritatem rationibus exquiris, *vous recherchez la vérité par le raisonnement.* Rationes suæ sententiæ colligere, afferre, exponere, explicare, *donner les raisons de son sentiment.* Rationem suæ sententiæ reddere, ostendere; rationibus disputare, *argumenter.* Adversariorum rationes refutare, rejicere, *réfuter les raisonnements de son adversaire.* Probare suam rationem alicui, *prouver son idée à qqn.* 4. **Modus, via, consilium, institutum, genus, conditio,** *méthode, procédé, manière, plan.* Belli gerendi modus et ratio hæc solet esse. Meæ vitæ rationes me inde avocant. Tua ratio postmodum est commutata. Nunc alia ratio est rerum omnium. 5. **Res, negotium,** *considération, souci, soin.* Meas rationes semper tuæ saluti posthabui. Incumbe toto animo in eam rationem, qua adhuc usus es. Adjungere se ad rationes alicujus, *se joindre au parti de qqn.* 6. **Commercium, societas,** *rapport, relation, commerce.* Aliquem in suam rationem et consuetudinem inducere; rationem contrahere cum aliquo, *lier des relations avec qqn.* Quibuscum mihi ratio fuit; quibuscum mihi ratio intercessit, *avec qui j'ai eu affaire.* 7. **Cura, respectus,** *état (que l'on fait) de, compte (qu'on tient) de.* Habere, ducere rationem absentis. Sui commodi rationem ducere; alienæ dignitatis rationem habere. Habenda erat Tarenti ratio, sed vicit respectus Capuæ, *il fallait tenir compte de Tarente, mais la considération de Capoue l'emporta.* 8. **Ratio administrationis et rei pecuniariæ,** *compte, calcul.* Rationem vitæ ab aliquo deposcere; rationem vitæ suæ reddere, *rendre compte de sa vie.* Rationes cum aliquo putare, rationes subducere, inire, tractare, conficere; cum aliquo conferre, *rendre ses comptes à qqn.* Rationes alicui edere; ad ærarium referre, *rendre ses comptes au trésor.* Rationes in tabulas transferre, *transcrire ses comptes sur des tablettes.* Pecuniam in rationem inducere, *faire entrer une somme en ligne de compte.* Ad calculos vocare amicitiam ut par sit ratio acceptorum et datorum, *faire de l'amitié un calcul et vouloir que la balance soit égale entre ce qu'on a reçu et ce qu'on a donné.*

RĂTĬŌCĬNĀTĬO, ōnis, f. *Raisonnement, syllogisme.* EPITH. Diligens et considerata. USUS : Nullæ leges afferuntur e quibus ratiocinatio nascitur.

RĂTĬŌCĬNĀTĪVUS, a, um, *T. de rhét., où l'on emploie le raisonnement syllogistique.* USUS : Ratiocinativum genus orationis.

RĂTĬŌCĬNĀTOR, ōris, m. *Calculateur; appréciateur.* SYN. Rationum subducendarum peritus, (VULG. **Calculator**). EPITH. Hilaris. USUS : Boni ratiocinatores vident quæ reliqui summa fiat.

RĂTĬŌCĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Calculer; raisonner.* SYN. Rationem ineo. ADV. Recte. USUS : Ratiocinari quid in similibus fieri soleat. De pecunia ratiocinari sordidum est, *faire des calculs d'argent.* Cf. **Arguo.**

RĂTĬŌNĀLIS, e, gen. com. *Raisonnable; où l'on emploie le raisonnement.* SYN. Quod in ratione versatur. USUS : In causa rationali primum quæretur, ecquid, etc.

RĂTIS, is, f. *Radeau.* SYN. Genus navigii planum et trabibus tantum inter se nexis aptisque vinctum.

RĀTUS, a, um, part. v. **Reor.** *Calculé, compté, d'où: Arrêté, déterminé, fixé, régulier, certain.* SYN. Firmus, fixus. USUS : Astrorum rati et immutabiles cursus. Acta Cæsaris omnia rata habebantur, *on ratifiait tous les actes de César.* Hoc fixum et in perpetuum ratum firmumque sit. Rato tempore fieri aliquid debet. Pro rata parte, *dans la même proportion.* Cf. **Firmus, Approbo.**

RAUCUS, a, um, *Enroué; rauque, bruyant, criard.* SYN. Qui vocem obtundit dicendo, clamando fessus. USUS : Vox natura subrauca. Ipse rumor jam raucus est factus, *déjà le tapage est devenu plus faible, est assoupi.*

RAUDUSCŬLUM, i, n. *Petit morceau de métal employé comme monnaie.* SYN. Peculiola.

RAVIS, is, acc. ravim, f. *Enrouement.* USUS: Ad ravim clamore poscere, *s'enrouer à demander qqche.*

RĒ, *En réalité.* SYN. Exitu. USUS : Non tam verbo quam re et exitu præstare aliquid, *accorder qqche non seulement en paroles, mais en fait et en réalité.*

RĔAPSE, *En effet, en réalité.* SYN. Reipsa. USUS : Formæ reapse nullæ sunt, speciem tamen exhibent, *en réalité ne sont rien, mais présentent une apparence.*

RĔBELLĀTRIX, īcis, f. *Celle qui se révolte.* USUS : Ingenio ferocem et rebellatricem provinciam conficere.

RĔBELLĬO, ōnis, f. *Révolte, rebellion.* SYN. Seditio, tumultus. Cf. Seditio.

RĔBELLO, as, avi, atum, are, n. *Se soulever, s'insurger de nouveau.* USUS : Plures diversis locis rebellare cœperunt. Cf. Deficio, Descisco, Seditio.

RĔCALCĪTRO, as, avi, atum, are, n.* *Regimber, ruer; empêcher d'approcher.* SYN. Calcitro.

RĔCĂLESCO, is, calŭi, escere, n. *Se réchauffer, s'échauffer.* SYN. Concalesco, refervesco.

RĔCANTO, as, avi, atum, are, n. *Retirer, rétracter, désavouer.* Jacta in aliquem probra recantare. Cf. Revoco.

RĔCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n. *Reculer en arrière, se retirer, rebrousser chemin.* SYN. Discedo, abeo, defluo, decedo. ADV. Longius, ne tantulum quidem, necessario, paululum. USUS : Ab armis, officio, causa, a veteri consuetudine recedere. Decedere de fide, defluere ex amicitia, ab officio recedere. Cf. Deficio, Discedo.

1. **RĔCENS**, *Il n'y a pas longtemps, récemment, naguère.* SYN. Nuper. USUS : Recens natus.

2. **RĔCENS**, entis, omn. gen. *Nouveau, jeune, récent.* SYN. Novus.)(Antiquus, vetus. USUS : Non ex recenti hominum sermone, sed annalibus. Aliter inveterata, aliter recentia. Est res in recenti memoria. Homo e schola, ludo, provincia recens. Recens ab illorum ætate. Cf. Novus.

RĔCENSĔO, es, sŭi, sum et situm, sere, a. *Parcourir, recenser, reconnaître.* SYN. Percenseo, persequor, percurro. Cf. Numero.

RĔCENSĬO, ōnis, f. *Revue, dénombrement, recensement.* SYN. Census, recognitio.

RĔCEPTĂCŬLUM, i, n. *Lieu où l'on met qqche, magasin, dépôt; refuge, asile.* SYN. Locus receptator, perfugium. USUS : Templum illud fuit arx perditorum civium, receptaculum seditiosorum, castellum forensis latrocinii. Cf. Perfugium.

RĔCEPTOR, ōris, m. *Qui sert de refuge.* USUS : Ille latronum occultator et receptor locus.

RĔCEPTRIX, icis, f. *Celle qui reçoit, qui recèle.* USUS : Messana furtorum receptrix.

RĔCEPTUM, i, n. *Engagement, promesse.* SYN. Promissum. USUS : Ille induxit ut peteret (consulatum) : promissum et receptum intervertit ad seque transtulit, *il le poussa à briguer le consulat; après le lui avoir promis et fait accepter, il s'en revêtit lui-même.*

RĔCEPTŬS, ūs, m. *Action de se retirer; retraite, recul; refuge, asile.* SYN. Perfugium, avocatio ex pugna. USUS : Receptui canere, signum dare. Nullum receptum nisi ad te et tuam opem habeo. Tempus jam non erat ad receptum pertinacis sententiæ, *il n'était plus temps de revenir sur un avis obstiné.*

RĔCESSŬS, ūs, m. *Action de se retirer, de s'éloigner.* SYN. Digressus.)(Accessus. USUS : 1. Luna accessu et recessu suo maris accessum recessumque gubernat, *la lune en s'approchant et en se retirant, produit le flux et le reflux de la mer.* 2. Latebra, *coin, cavité, retraite.* Multi in hominum animis, latebræ, multi recessus.

1. **RĔCĪDO**, is, cidi, cisum, ere, a. *Couper, retrancher.* SYN. Incido. USUS : Recidere ornamenta superflua.

2. **RĔCĬDO**, is, cidi, casum, ere, n. *Retomber.* SYN. Convertor, cado, redundo, incido. PHRAS. In eadem scelera recidit, *il est retombé dans les mêmes crimes.* De integro in eadem flagitia revolvi, relabi, incidere ; iterum in eamdem improbitatem incurrere ; in eadem rursus flagitia se ingurgitare. Cf. Peccatum. USUS : Ex lætitia in luctum ; in priorem fortunam recidere. Ea res ad hunc annum recidit. Mala consilia in auctorem recidunt. Huc tandem omnia recidere. Ad nihilum molitio tota recidit. Cf. Cado, Venio.

RĔCĬNO, is, ere, n. et a. *Résonner, retentir.* SYN. Resono.

RĔCĬPĬO, is, cēpi, ceptum, ere, a. *Retirer à soi, ramener, reprendre; reconquérir.* SYN. Accipio, recupero. ADV. Brevi, difficillime, tardius. PHRAS. In gratiam receptus est, *il fut gracié.* Supplici apud eum gratiæ locus fuit ; restitutus est in antiquum gratiæ locum ; reconciliata inter eos est ex inimicitiis gratia voluntatesque copulatæ. Cf. Gratia, Reconcilio. USUS : 1. Aliquem in fidem, gratiam, amicitiam recipere. Aliquem splendide,

hospitio, ad epulas recipere. 2. **Abeo, exeo, redeo, proficiscor,** *se retirer, s'en aller, quitter.* Domum se, in castra, in Italiam e provincia se recipere. Ad mores pristinos, ad ingenium suum, ad meliorem frugem se recipere. Recepit se hostis. 3. **Colligo,** *se remettre, revenir à soi, reprendre ses sens.* Se a timore; animum e magno metu recipere. 4. **Polliceor,** *s'engager à qqche, prendre un engagement.* Mandata effice quæ recepisti. Scis quid tibi de me receperim. Recipere et confirmare aliquid alicui. Tibi spondeo in meque recipio, *je promets et je garantis.*

RĔCĬPRŎCO, as, avi, atum, are, a. et n. *Ramener en arrière ou faire aller et venir.* USUS: Quid Euripo in æstu reciprocando constantius, *qu'y a-t-il de plus régulier que le flux et reflux de l'Euripe.*

RĔCĬTĀTĬO, ōnis, f. *Lecture à haute voix.* SYN. Lectio. USUS: Litterarum recitatio.

RĔCĬTĀTOR, ōris, m. *Lecteur.* SYN. Lector.

RĔCĬTO, as, avi, atum, are, a. *Lire à haute voix un acte, etc., donner lecture de.* SYN. Percenseo, pronuntio, e memoria reddo. ADV. Clarius, denuo, identidem, palam. USUS: De tabulis publicis recitare. Epistolam, scriptum ex ordine recitare.

RĔCLĀMĀTĬO, ōnis, f. *Cris improbateurs.* SYN. Acclamatio. EPITH. Præclara, luculenta.

RĔCLĀMO, as, avi, atum, are, n. *Se récrier contre, protester, réclamer.* SYN. Repugno, adversor, contradico. ADV. Fortissime, vehementer. USUS: Tota theatra, omnes una voce reclamarunt, *le théâtre entier protesta par ses cris.* Cf. **Adversor.**

RĔCLĪNO, as, avi, atum, are, a. *Incliner, appuyer, coucher sur.* SYN. Reflecto, inclino.

RĔCLŪDO, is, si, sum, ere, a. *Ouvrir un objet fermé, découvrir.* SYN. Aperio.

RĔCŌGĬTO, as, avi, atum, are, n. *Réfléchir, examiner, repasser dans son esprit.* SYN. Meditor, tota mente repeto, recipio me ad cogitationem reliquam alicujus rei; priorum admoneor; rei præteritæ cogitatio me subit. Cf. **Memini, Cogito.**

RĔCOGNĬTĬO, ōnis, f. *Examen, ressouvenir.* SYN. Recensio. USUS: Ejus animus nunc in recognitione scelerum versatur. (**Recognitio,** *reconnaissance, vulg. est);* **latine:** referendæ gratiæ studium.

RĔCOGNOSCŌ, is, gnōvi, gnĭtum, ere, a. *Reconnaître, se rappeler.* SYN. Cognosco, considero, recenseo, recolo. ADV. Penitus, perlibenter. USUS: Nihil novi audietis, vetera solum recognoscetis. Recognosce mecum illam noctem. Reminiscendo recognosco aliquid. Cf. **Considero.**

RĔCOLLĬGO, is, lēgi, lectum, ere, a. *Rassembler, recueillir.* SYN. Colligo. PHRAS. **Vix recollegi me,** *j'ai à peine repris mes sens.* Vix animum recepi; vix animum paulisper laxavi; vix animum a mœrore allevavi; ad spem et fiduciam torpentem animum erexi; vix animum languentem revocavi; vix animum sollicitudine exoneravi; vix vitalem calorem recepi; vix rediit animus et sui compos factus est. USUS: Animum recolligere. Cf. **Colligo.**

RĔCŎLO, is, cŏlŭi, cultum, ere, a. *Cultiver de nouveau; pratiquer, exercer de nouveau.* SYN. Recognosco; memoria repeto. USUS: Pristina sua studia recolere, *reprendre ses anciennes études.* Pueritiæ nostræ artes inter nos recolimus.

RĔCONCĬLĬĀTĬO, ōnis, f. *Rétablissement, réconciliation.* SYN. Reditus in gratiam. PHRAS. **Reconciliatio gratiæ ejus mihi curæ erit,** *j'aurai soin de me reconcilier avec lui.* Ut ejus mihi voluntas reconcilietur, operam dabo; ut mecum in gratiam redeat; ut in antiquum gratiæ locum me restituat; ut mihi se restituat; ut si quid alienæ opinionis aut parum amicæ voluntatis adversus me susceperit, deponat, abjiciat, dimittat. Cf. **Concilio.** USUS: Cæsar agit de reconciliatione gratiæ suæ et Pompeii.

RĔCONCĬLĬĀTOR, ōris, m. *Celui qui rétablit.*

RĔCONCĬLĬO, as, avi, atum, are, a. *Ramener, rapprocher, réconcilier.* SYN. Placo, in gratiam reduco; in veterem gratiam restituo, distractos in pristinam concordiam reduco; pacem concilio; gratiam inter aliquos compono; gratiæ reconciliationem efficio. PHRAS. **Reconciliati sumus,** *nous sommes réconciliés.* In gratiam rediimus; odium amore commutavimus; depositis odiis mutuam benevolentiam suscepimus. Inimicitias, simultates, odia deposuimus, abjecimus, dimisimus; omnem veterum injuriarum memoriam, omnem ulciscendi voluntatem ex animo delevimus; odia misimus ac finivimus; dexteras fidemque de integro dedimus. Pulso odio successit amor pristinus. Orta est inter nos, vetere exstincto odio, mutua benevolentia. Animorum nostrorum mutua in amore consensio; animorum ac voluntatum similitudo diuturno tandem odio successit. Cf. **Gratia, Amicitia, Concilio.** USUS: Hic me meus animus cum Cæsare reducit, reconciliat, restituit in gratiam, *c'est ce sentiment qui me ramène aujourd'hui vers César, qui me réunit à lui, et qui lui rend toutes les affections de mon âme.* Inimici in gratiam reconciliabuntur.

RĔCONCINNO, as, are, a. *Rajuster, raccommoder.* SYN. Reficio.

RĔCONDĬTUS, a, um, *Mis à l'écart, éloigné, caché.* SYN. Occultus, abditus, abstrusus, retrusus.)(**In promptu.** USUS: Sepositum

et reconditum habere aliquid. Interiores et reconditæ litteræ. Homo natura tristis et reconditus. Natura in specie oris reconditos mores effinxit.

RĔCONDO, is, dĭdi, dĭtum, ere, a. *Réunir; éloigner, cacher.* SYN. Condo, sepono, abdo, abscondo. ADV. Nimium, penitus. USUS: Gladium in vaginam recondere. Mens visa arripit et recondit, inde memoria oritur. Cf. **Abscondo.**

RĔCŎQUO, is, coxi, coctum, ere, a. *Faire recuire.* USUS: Nemo me tanquam Pelian recoxerit.

RĔCORDĀTĬO, ōnis, f. *Souvenir, mémoire.* SYN. Memoria. EPITH. Acerba, apta, assidua, non satis explicata, grata, jucunda, sana, secura, suavis. USUS: Recordationes fugio, quæ quasi morsu quodam dolorem efficiunt. Repetere animo veteris memoriæ recordationem, *rappeler en son esprit le souvenir d'une circonstance passée.* Cf. **Memoria.**

RĔCORDOR, aris, atus sum, ari, d. *Se souvenir.* SYN. Reminiscor, memoria teneo. ADV. Diligentius, multum, vere. PHRAS. 1. **Sæpe recordor præteriti temporis calamitatem,** *je me rappelle souvent les calamités du temps passé.* Subit animum persæpe memoria temporis miserrimi; sæpe in memoriam redit calamitas temporis; animum persæpe refero ad præteriti temporis calamitates; tenet me persæpe memoria temporis calamitosissimi; infixa est animo calamitas temporis superioris; versatur identidem in animo calamitas; ex animo nunquam discedit tristissimi temporis recordatio; tangit persæpe animum memoria funestissimi temporis. 2. **Recordor adhuc dictorum,** *je me souviens encore de vos paroles.* Memoria teneo, memoria custodio dicta tua; in memoria mihi sunt, versantur dicta tua; memoria retineo, quæ dixeras; memoriam eorum habeo, teneo, servo, conservo, quæ tu mecum; resedit in animo memoria dictorum; animo teneo ac memoria, quæ tu ad me; scripta sunt in animo meo quæ tu mecum olim; persæpe in mentem venit eorum, quæ tu olim mecum; sæpe redeo in memoriam eorum quæ ex te audivi. Cf. **Memoria.** USUS: Recordor tua consilia, tuorum consiliorum, de tuis consiliis. Re ipsa admonitus recordor et reminiscor. Cf. **Memoria.**

RĔCRĔO, as, avi, atum, are, a. *Remettre en bon état, rétablir;* p. *se ranimer.* SYN. Reficio, relaxo, relevo; restituo, colligo. ADV. Necessario, ocius, paululum. PHRAS. 1. **Libenter me a magnis curis recreo,** *je me repose volontiers de mes travaux importants.* Tristitiam et severitatem ludo aliquo relaxo et mitigo; a contentione studiorum animos curasque laxo; ex diuturna perturbatione suavitate amicorum me recreo; vires amissas revoco; curam animi quiete aliqua remitto; me confirmo, relevo; requietem aliquam corpori et animo indulgeo; ad aliquam animi remissionem descendo; cum amicis me oblecto; varias a molestiis aberrationes ac velut diverticula quædam quæro; inter labores jam exhaustos et mox exhauriendos intervallum aliquod interjicio; ab assiduis contentionibus studiorum animum remitto. 2. **Pratorum ac nemorum aspectus mirifice me recreat,** *la vue des prairies et des bois me délasse merveilleusement.* Pratorum ac nemorum aspectus animum mirifice reficit; a molestiis abducit; mirifica voluptate animum perfundit; liquidissima voluptate animum complet; mirifice oculos animumque tenet, oblectat; pratorum aspectu suavissime aberrat animus a molestiis curisque; suavissimam animi voluptatem capio. 3. **Recrea te parumper,** *récréez-vous un peu.* A cæteris voluptatibus desertus, jucundo otio sustenta te paululum et recrea; da te jucunditati paululum; ad aliquam animi remissionem descende; habeat aberrationem quamdam a negotiis animus; animum liberali otio viresque revoca, ad ferendos novos de integro labores; relaxa animum et abduc a contentione studiorum; da laxamenti aliquid contentioni studiorum; lassum pondere curarum animum ludo refice et instaura; excedant animo curæ paulisper, ut acriore deinceps impetu ad intermissa revertare. Cf. **Delecto, Oblecto.** USUS: Recreat me et reficit aspectus vester; afflictum erigere, perditum recreare. Litteris tuis sustentor et recreor. Cum animus se collegit et e mœrore se recreavit. E morbo recreari et convalescere. Cf. **Relaxo.**

RĔCRESCO, is, crēvi, crētum, ere, n. *Repousser, croître de nouveau.* SYN. Rursum cresco.

RĔCRŪDESCO, is, dŭi, escere, n. *Redevenir saignant; aggraver, empirer.* USUS: Illa quæ consanuisse videbantur, recrudescunt.

RECTA, *En droite ligne, directement, tout droit.* SYN. Recta via, directe.)(**Oblique, per anfractus.** USUS: Mihi recta iter Romam est. Recta e navi ad me venit.

RECTĒ, *En ligne droite; bien, comme il faut.* SYN. Bene, probe, præclare, jure, more, rite, ordine, ratione.)(**Perperam, vitio, oblique, circuitione et anfractu.** USUS: Recte atque ordine et e republica factum est. Si recte homines novi. Recte an secus, nihil ad nos. Recte an contra fecerint. Recte, ordine, ratione, ex æquo et bono fecisti. Atomi recte feruntur aliquæ, *quelques atomes suivent la ligne droite.* Cf. **Bene.**

RECTĬO, ōnis, f. *Direction, gouvernement.* SYN. Gubernatio, administratio. USUS: Non privatæ solum rei ratio, sed reipublicæ rectio.

RECTOR, oris, m. *Guide, directeur, chef.* SYN. Gubernator, præses. EPITH. Comior, justus, summus. USUS: Rector publici consilii,

gubernator urbis et conservator. Rector navis. DEUS, rector et architectus tanti operis.

RECTUS, a, um, *Qui est en ligne droite, droit; convenable; bon, vertueux.* SYN. Directus, bonus.)(**Pravus, obliquus.** USUS: Rectam instas viam. A recta conscientia transversum unguem discedere non oportet. Recta intelligentia, rectis oculis aliquid intueri. Rectissima sunt, quæ maxime conducunt.

RECTUM, i, n. *Le bon, le bien, l'honnêteté, la vertu.*)(**Pravum.** USUS: Rectum est quod cum virtute et officio fit. Rectum non solius laudis causa sequendum est. Te nihil scribere rectum vix est. Cf. **Honestum.**

RĔCŬBO, as, cŭbŭi, ĭtum, are, n. *Se coucher, être couché.* SYN. Recumbo, jaceo, quiesco. USUS : Molliter et delicate recubans.

RĔCUMBO, is, cŭbŭi, ĭtum, ere, n. *S'appuyer, se coucher en arrière; être étendu, couché.* SYN. Cubo. USUS : In herba recumbo.

RĔCŬPĔRĀTĬO, ōnis, f. *Recouvrement.* USUS : Ista præclara est libertatis recuperatio.

RĔCŬPĔRĀTOR, ōris, m. (*t. de droit*). *Le récupérateur, chargé à Rome de juger les procès et d'accommoder les différends entre citoyens.* SYN. Judex in causis civilibus et privatis. EPITH. Improvidus. USUS : Recuperatorem dare alicui.

RĔCŬPĔRĀTŌRĬUS, a, um, *Relatif aux récupérateurs.* USUS : Judicium recuperatorium.

RĔCŬPĔRO, as, avi, atum, are, a. *Recouvrer.* SYN. Recipio, redimo, reparo. USUS : Erepta recuperare. Recuperare existimationem perditam et in antiquum statum restitui. Cf. **Restituo.**

RĔCURRO, is, curri, ere, n. *Courir en arrière, rebrousser chemin en hâte.* SYN. Redeo, revehor ; perfugio, ad opem alicujus confugio. USUS : Velim quamprimum ad nos recurras.

RĔCŪSĀTĬO, ōnis, f. *Refus.* EPITH. Justa. USUS : Omnes sine mora, sine ulla recusatione, summo etiam studio et alacritate negotium susceperunt, *sans hésitation.*

RĔCŪSO, as, avi, atum, are, a. *Repousser, écarter, refuser.* SYN. Abnuo, defugio, declino, aspernor, nolo, repudio, rejicio, aversor, tergiversor, abhorreo; a me amoveo, amolior, deprecor, ejuro. ADV. Diu, honeste, vehementer, valde. PHRAS. **Si id crimen est, non recuso pœnam,** *si cela est un crime, je ne refuse pas le châtiment.* Nihil de pœna recuso; pœnam non refugio, non deprecor, causam non dico quin quod meritus sum feram; causæ nihil est quin; causæ nihil dico quin pœnas, ut meritus sum, luam. USUS : Nihil quod homini accidere possit recusandum est. Cf. **Nolo, Nego.**

RĔDĀMO, as, avi, atum, are, a. *Aimer réciproquement, rendre amour pour amour.* SYN. Amori *vel* in amore respondeo.

RĔDARGŬO, is, ŭi, ere, a. *Accuser.* SYN. Coarguo, convinco.)(**Probo.** USUS: 1. Inconstantiam alicujus redarguere. 2. **Increpo, accuso,** *réfuter, convaincre de faux, confondre.* Redargue me, si mentior. Fallebat multos, quod nemo eum redargueret Cf. **Arguo, Reprehendo.**

REDDO, is, dĭdi, dĭtum, ere, a. *Rendre.* SYN. Restituo, refero, remunero, persolvo. ADV. Celeriter, commode, cumulate, diligenter, juste, latine, opportune, probabiliter, studiose, tarde, vicissim, verbosius. USUS: 1. Suum cuique reddere. 2. **Recito,** *rendre, dire, raconter.* Quæ quisque didicerit, totidem verbis reddat. 3. **Verto,** *traduire.* Quæ græce legeram, latine reddebam. 4. **Do, tribuo,** *rendre, remettre à qqn ce qui lui est dû.* Sententiæ suæ rationem reddere. Reddere vitam pro republica. Litteras alicui; honorem cuique suum reddere. 5. **Similis sum,** *rendre, reproduire, représenter.* Filius matrem reddit. 6. **Efficio, præsto,** *rendre tel ou tel, faire.* Cupiditas reddit homines cæcos.

RĔDEMPTĬO, ōnis, f. *Rachat; corruption, marché.* SYN. Conductio. USUS : Publicani temeritate redemptionis pene eversi.

RĔDEMPTOR, ōris, m. *Entrepreneur de travaux publics; fermier.* SYN. Operis faciendi *vel* vectigalium conductor, qui et Manceps a **Cicerone dicitur.** USUS : 1. Redemptor ille, qui Torquato columnam conduxerat faciendam. 2. **Redemptor noster,** *rédempteur.* SYN. Auctor parensque salutis nostræ. Vindex salutis humanæ; nostræ salutis restitutor. **Redemptio nostra,** *Rédemption.* SYN. Nostræ salutis restitutio; salus hominum Christi cruciatibus morteque parta.

RĔDĔO, is, ĭi, ĭtum, ire, n. *Retourner, revenir.* SYN. Reverto, revenio, me recipio. ADV. Gradatim, insidiose, peregre, sero, verissime. PHRAS. **Cupio quamprimum ad vos redire,** *je désire revenir vers vous le plus tôt possible.* Ad vos me recipere cupio; in optatis mihi est, ut me aliquando vestri ac patriæ compotem fortuna faciat; ut in patriam me pedes referant; in domum meam remigrem, revertar; domum me referam; reditu aut potius reversione mea vos exhilarem; ut ad vos recurrere, patriæ me reddere postliminio liceat; ut expeditum in patriam receptum habeam; urbem patriam repetam. 2. **Domum redibo,** *je reviendrai chez moi.* Domum me referam; domum repetam; domum me convertam, conferam; domum remigrabo, revertar; domum me recipiam. 3. **Vix ad se rediit,** *il fut à peine revenu à lui, il eut à peine repris ses sens.* Vix se, vix animum ex timore collegit; vix se, vix animum recepit a timore; vix recreatus est ex illo pavore; vix se recuperavit ex illa trepidatione;

vix redintegravit animum. Cf. Colligo, Recolligo. 4. Rediisti ad pristinam consuetudinem, *vous avez repris vos anciennes habitudes.* Ad tuam te intemperantiam innovasti; in eamdem vitæ consuetudinem revolutus es; ad mores pristinos rediisti; ad tuam te consuetudinem moresque te retulisti. 5. Sed ut redeam eo unde cœpi, *mais pour en revenir là d'où je suis parti.* Sed ut ad prima redeam; ut redeam ad id, unde exorsus sum; ad ea quæ constitueram; sed ut ad superiora illa redeat, revertatur oratio; ut ad præterita revertamur; ut ad eam partem, unde digressa est, revertatur oratio; verum ad jurgium illud, quo loco digressus sum, revertar; sed adhibeat oratio modum et redeat illuc unde deflexerat. Ut eo, unde digressa est, se referat oratio; sed ut eo revocetur, unde huc declinavit oratio; sed redeamus ad inceptum; sed redeat unde aberravit oratio. USUS : Ad quos dies redibis? In gratiam redire cum aliquo, *rentrer en grâce auprès de qqn, se réconcilier avec lui.* Ad ingenium suum et mores rediit, *il a repris ses premiers sentiments, son caractère.* In pristinum statum res rediit, *la chose a repris son ancien état.* Parum ex agro illo redit, *le revenu de ce champ est peu considérable.*

RĔDHĬBĔO, es, ĭtum, ere, a. *Rendre ce qu'on a reçu.* SYN. Reddo. USUS: Rem emptam, cujus vitium venditor non dixerit, vendenti redhibere. Cf. Reddo.

RĔDĬGO, is, ēgi, actum, ere, a. *Faire revenir, faire rentrer, ramener; réduire à.* SYN. Adduco, pertraho, cogo, conficio, colligo. PHRAS. Ad nihilum redactæ sunt opes meæ, *mes richesses sont réduites à rien.* Ad nihilum omnia reciderunt; rediit mihi res ad restim, ad rastros. Cf. Perdo, Gero. USUS: 1. Bellicosas gentes in ditionem suam et potestatem; sub imperium et jurisdictionem redigere. Cf. Conficio. 2. Colligo, *faire rentrer une somme d'argent, percevoir, retirer.* Ex præda, e bonis venditis magnam vim pecuniæ redigere. 3. Revoco, reduco, *mettre dans tel ou tel état.* Inventa redigere in ordinem, *mettre en ordre les matériaux trouvés.* Aliquid in memoriam redigere, *disposer qqche dans sa mémoire.*

RĔDĬMĪCŬLUM, i, n. *Collier, diadème, ceinture.*

RĔDĬMĬO, is, ii, itum, ire, a. *Ceindre, couronner, orner.* SYN. Orno, corono. USUS : Rosis, sertis, coronis redimire se.

RĔDĬMO, is, ēmi, emptum, ere, a. *Racheter; délivrer; affermer.* SYN. Emo, recupero, conduco. ADV. Palam, publice, recte, male. PHRAS. Christus nos sua morte redemit, *JÉSUS-CHRIST nous a rachetés par sa mort.* Debitæ primi hominis culpæ pœnas suis cruciatibus exsolvit; salutem mortalibus finemque diuturnæ servitutis moriendo attulit; sua morte perditum genus hominum in possessionem cœlestis patriæ restituit; genus humanum afflictum ac perditum sua morte recreavit et erexit; pro communi salute suum caput in omnes cruciatus obtulit, ut amissam nostra primorumque parentum culpa cœlestem nobis patriam recuperaret. USUS: Re vilissima maximam redemit. Culpam redimere. Ego vitam omnium meo unius periculo redemi. Ista vel vita recte redimi possent.

RĔDINTĔGRĀTĬO, ōnis, f. *Renouvellement, rétablissement.* SYN. Renovatio, iteratio. USUS. Vehementer movet auditorem ejusdem verbi redintegratio, *répétition du même mot.*

RĔDINTĔGRO, as, avi, atum, are, a. *Renouveler, rétablir, réparer.* SYN. Renovo, instauro. USUS: Bellum, prœlium, vires, animum redintegrare. Memoriam redintegrare. Cf. Renovo.

RĔDĬTĬO, ōnis, f. *Retour.* USUS: Celeritas reditionis.

RĔDĬTŬS, ūs, m. *Retour.* SYN. Reditio, reversio. EPITH. Acerbus, capitalis, pestifer, celer, crudelis, difficilis, facilis, florens, gloriosus, gratuitus, illustris, constans, maturus. PHRAS. Valetudo reditum impedivit, *sa mauvaise santé a empêché son retour.* Reditu prohibuit; regrediendi facultatem non dedit; valetudo obstitit quominus iter domum flecteret, retro concederet; ne in patriam esset reditus, valetudo in causa fuit. USUS: Patet tibi gratiæ reditus. Gratiæ reditum tibi aperiam, conficiam. Nemo te reditu prohibebit. (Reditus *pro* fructibus annuis, *vulg. est*), *revenu.*

RĔDĪVĪVUS, a, um, *Rafraîchi, rajeuni; qui revit.* SYN. Renovatus, in vitam revocatus.

RĔDŎLĔO, es, ŭi, ere, a. et n. *Être odorant, exhaler, sentir.* SYN. Oleo. USUS : Ejus sermonis multa indicia redolent. Oratio redolens antiquitatem. Mihi ex illius orationibus redolere ipsæ Athenæ videntur, *je ne sais quel parfum d'atticisme s'exhale de ses discours.*

RĔDŪCO, is, xi, ctum, ere, a. *Faire revenir, ramener.* SYN. Restituo, redigo, reporto. USUS: Distractos aliquos in concordiam reducere. Aliquid in memoriam reducere, *rappeler qqche.* Medicina ægrum reducere ad salutem. De exilio aliquem domum reducere, reportare.

RĔDUCTĬO, ōnis, f. *Action de ramener.*

RĔDUCTOR, ōris, m. *Celui qui ramène.* USUS : Plebis in urbem reductor. Litterarum senescentium reductor, *celui qui rétablit, qui fait revivre.*

RĔDUNDANTĬA, æ, f. *Le trop plein, la trop grande abondance.* SYN. Profluentia.

RĔDUNDO, as, avi, atum, are, n. *Déborder, être trop abondant, inonder.* SYN. Supero, superfluo, effluo. ADV. Aliquantum. USUS : Pituita aut bilis cum in corpore redundat.

Homo omnibus ornamentis redundans. Infamia majorum fere in posteros, amici laudes in amicum redundant. Nihil prætermittatur, nihil redundet. E tuo facto multum invidiæ in me redundabit. E rerum cognitione florescit et redundat oratio. Is redundantes nos et juvenili licentia superfluentes repressit, *celui-ci réprima les écarts où nous entraînait la fougue de la jeunesse.* Cf. **Abundo.**

RĔDŬVĬA, æ, f. *Envie aux doigts.* SYN. Ulcus digitorum. USUS : Capiti mederi debebam, reduviam curavi, *je devais soigner la tête et je n'ai donné mes soins qu'à une envie aux doigts, c.-à-d., en m'occupant de vétilles, j'ai négligé l'important* (PROV.).

RĔDUX, dŭcis, omn. gen. *Qui est de retour, revenu.* SYN. Ex periculo *aut* exilio revocatus. Cf. **Redeo.**

RĔFELLO, is, felli, ere, a. *Prouver la fausseté d'une chose, réfuter.* SYN Redarguo, refuto.)(**Confirmo.** ADV. Palam, studiosissime. PHRAS. **Ejus argumenta facile refellam,** *je renverserai facilement ses arguments.* Criminationem totam nullo negotio dissolvam ; diluam, quæ objecit ; propugnaculum istud, quo contra impetus meos se usurum putat, facile dejiciam. Objecta facile infirmabo et convellam ; eam illius opinionem ratio convellet, oratio labefactabit ; veritas denique extorquebit ; argumenta ejus facile obruam, proteram, prosternam. Sententiam hominis facile frangam ; tela ista haud difficulter repellam ; faxo brevi, ut argumenta ejus universa corruant, irrita reddantur. Cf. **Refuto.** USUS : Refellere et coarguere mendacium alicujus. Ea exemplis magis quam argumentis refelles, *vous réfuterez cela plutôt par des exemples que par des arguments.* Moribus oratio refellitur, *il fait par sa conduite la critique de ses discours.*

RĔFERCĬO, is, fersi, fertum, cire, a. *Remplir, bourrer ; entasser.* SYN. Repleo. ADV. Peranguste. USUS : Animos vulgi superstitionibus, sermonibusque aures refercire, *rebattre, assourdir les oreilles par ses discours.*

RĔFĔRO, fers, tŭli, lātum, erre, a. *Porter, placer ; emporter ; rapporter.* SYN. Reveho, reporto, reduco. ADV. Aperte, callide, cumulatissime, identidem, magnopere, occulte, pariter, publice, recte, separatim, simpliciter, vere. USUS: 1. Fedes me referunt in Tusculanum. 2. **Renuntio,** *rapporter, relater.* Misit, qui nuntios exciperent et ad se referrent. 3. **Revoco,** *réproduire, faire revivre.* Veterum consuetudinem, laudem, legem referre. 4. **Reddo,** *rendre, payer.* Meritam debitamque gratiam referre. 5. **Adscribo, describo,** *transcrire, enregistrer.* Aliquid in commentarium, tabulas, volumen, codicem referre. Referre in deos, in deorum numerum. Rationes ad ærarium referre. 6. **Ad deliberandum propono,** *faire un rapport, proposer ; s'en rapporter à.* De re aliqua ad senatum ; de rebus obscuris ad Apollinem ; de religionibus ad sacerdotes referre. Ad alium, ad alterius arbitrium referre. 7. **Respondeo,** *répondre, répliquer.* Hoc ego non ad meam defensionem attuli, sed illorum defensioni retuli. 8. **Dirigo,** *rapporter.* Omnia sua consilia ad gloriam ; ad voluptatem referre omnia. 9. **Similis sum,** *rappeler.* Vultu patrem refert, moribus avum. 10. **Converto, revertor,** *revenir.* Se ad intermissa studia litterarum referre. Animum, oculos in aliquem referre, *reporter ses regards et son attention sur qqn.*

RĔFERT, n. et imp. *Il est utile, il est bon, il importe.* SYN. Interest, ad rem pertinet. PHRAS. **Mea quidem id parum refert,** *cela m'importe peu.* Rebus tuis sunt illa conjunctiora ; ad rem meam nihil interest. In eo fortunæ meæ positæ non sunt. Nihil ad me ista. Non est, cur ea de re me angam, discruciem. Mihi isthic neque seritur, neque metitur ; utcumque fuerit, haud in magno equidem ponam discrimine. Cf. **Interest.** USUS : Tua id maxime refert. Parvi refert abs te dici.

RĔFERTUS, a, um, part. v. **Referclo.** *Plein, rempli, comble.* SYN. Confertus, plenus. USUS : Locuples et referta domus, bonis omnibus abundans et affluens.

RĔFERVĔO, es, ere, et **RĔFERVESCO**, is, ere, n. *Être très chaud ; bouillonner, rejaillir.* USUS : Jam quasi refervescit oratio. Sanguis refervet *vel* refervescit.

RĔFĬCĬO, is, feci, fectum, ere, a. *Refaire, rétablir, restaurer, améliorer.* SYN. Reconcinno, recreo, restituo. PHRAS. **Corpus reficere,** *remettre, ranimer le corps.* Corpora curare ; corpus cibo potioneque firmare ; famem sitimque cibo et potione depellere ; firmare cibo vires, instaurare. Cf. **Cibus.** USUS : Nihil est jam quo nos reficiamus, aut ubi lapsi resistamus. Cum animus se a forensi strepitu refecerit et recreaverit. Reficere ædes quæ vitium fecerant. Refecta spe, *ayant repris espoir.* Reficit me ac recreat tua epistola. Cf. **Recreo.**

RĔFĪGO, is, xi, xum, ere, a. *Détacher ; enlever ; abroger, annuler.* SYN. Rescindo, infringo, revello. USUS : Acta Antonii legesque refixistis. Num figantur rursus tabulæ quas vos decretis vestris refixistis.

RĔFLĀTŬS, ūs, m. *Souffle ; vent contraire.* SYN. Contrarius, adversus, reflans ventus. USUS : Naves reflatu Uticam actæ. Fortunæ reflatus semper timendus.

RĔFLECTO, is, xi, xum, ere, a. *Ramener, détourner, apaiser.* SYN. Revoco, sedo. USUS : Animum ad vindictam incitatum reflecto et revoco. Cf. **Flecto, Recordor.**

RĔFLO, as, avi, atum, are, n. *Souffler en sens contraire, être contraire (en parl. du vent).* SYN. Contra flo. USUS : Cum fortuna re-

flarit, affligimur. Ventis reflantibus, cum aquilo mihi adversum teneret, in littus rejecti sumus.

RĔFLŬO, is, ere, n. *Couler en sens contraire.* * SYN. Retro fluo.

RĔFORMĪDĀTĬO, ōnis, f. *Vive crainte, forte appréhension.* SYN. Formido, metus. Cf. **Metus.**

RĔFORMĪDO, as, atum, are, a. *Reculer de crainte, craindre, redouter.* SYN. Refugio, horreo. USUS : Dolorem imbelles horrent et reformidant. Cf. **Timeo, Abhorreo.**

Reformare Religionem, *Réformer un ordre religieux.* Ad disciplinam severiorem revocare; lapsam disciplinam ad vetera instituta revocare; instaurare disciplinam; e solutiore disciplina ad veterem sanctimoniam revocare; veterem disciplinam, quæ jacet ætatis vitio perculsa atque prostrata, excitare; constituere leges, revocare instituta, abhorrentes a vitæ sanctimonia mores abususque comprimere ac abolere, omnia denique quæ dilapsa jam diffluxere, severis legibus vincire; dissolutam familiæ sacræ disciplinam arctius adstringere ac in veterem dignitatem vindicare; lapsam, prolapsam disciplinam erigere; solutam disciplinam coercere, ad arctiorem disciplinam erudire; pravarum consuetudinum stirpes, quæ caput tollebant, elidere, exscindere; a veteri sanctimonia declinantem, in semitam reducere.

RĔFRACTĀRĬŎLUS, i, m. *Un peu chicaneur, qui aime la dispute.* SYN. Concertatorius, contentiosus.

RĔFRĀGOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Faire opposition à qqn.* SYN. Adversor. USUS : Sed nolui homini amicissimo refragari. Cf. **Adversor.**

RĔFRĒNO, as, avi, atum, are, a. *Retenir par le frein ; arrêter, maîtriser, dompter.* SYN. Coerceo, reprimo, comprimo, cohibeo, circumscribo, retardo, restringo, contraho, sedo, debilito, edomo, frango, moderor, tempero, restinguo. Vinculum *v. g.* cupiditati injicio. Cf. **Cohibeo, Coerceo, Comprimo.** USUS : Refrenet prius libidinem, iram teneat, coerceat avaritiam, *qu'il réprime d'abord ses passions, etc.*

RĔFRĪCO, as, ŭi, atum, are, a. et n. *Frotter de nouveau, rouvrir.* SYN. Renovo, revoco, retracto. PHRAS. **Noli mihi refricare memoriam casus acerbissimi**, *ne réveillez pas en moi le souvenir de ce cruel malheur.* Noli mihi revocare in memoriam casum acerbissimum; noli animum meum revocare in memoriam casus tristissimi; noli renovare, redintegrare memoriam casus acerbissimi; noli obductam vixdum cicatricem refricare. Cf. **Memoria.** USUS : 1. Dolorem, cicatricem, vulnus refricare. 2. **Iterum vexo**, *se renouveler, revenir, reparaître.* Crebro refricat lippitudo.

RĔFRĪGĔRĀTĬO, ōnis, f. *Rafraîchissement, fraîcheur.*

RĔFRĪGĔRO, as, avi, atum, are, a. *Refroidir ou rafraîchir.*)(**Calefacio.** USUS : Stella Saturni refrigerat. Umbris et aquis refrigerari.

RĔFRĪGESCO, is, frixi, escere, n. *Se refroidir.* SYN. Refrigeror, defervesco. ADV. Plane, sane quidem. USUS : Belli apparatus, impetus illi animorum refrixit. Interpellata bello studia refrixere. Causa illa omnino refrixit. Cf. **Remitto.**

RĔFRINGO, is, frēgi, fractum, ere, a. *Briser, ouvrir, enfoncer.* USUS : Claustra illa nobilitatis refregi.

RĔFŬGĬO, is, fūgi, ere, n. et a. *Fuir en arrière, s'enfuir, s'échapper, s'éloigner.* SYN. Abhorreo, fugio, recedo, horreo, formido.)(**Appeto.** ADV. Prorsus, longe. USUS : Refugit animus ea commemorare. Ab impiorum consuetudine refugere. Refugit a dicendo animus. Cf. **Abhorreo.**

RĔFŬGĬUM, ĭi, n. *Refuge, asile; lieu de de refuge.* SYN. Perfugium, portus, præsidium, arx. USUS : Nationum omnium portus et refugium senatus.

RĔFULGĔO, es, si, ere, n. *Reluire, briller.* SYN. Reluceo.

RĔFUNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Verser de nouveau, répandre, vider.* SYN. Rursus fundo.

RĔFŪTĀTĬO, ōnis, f. *Réfutation.* (*t. de rhét.*) SYN. Confutatio.

RĔFŪTO, as, avi, atum, are, a. *Repousser, rejeter; réfuter.* SYN. Aspernor, despicio, repello; confuto, refello.)(**Complector, confirmo.** ADV. Fortius, liberalius, gravius. PHRAS. **Erroris magistrum refutavit egregie**, *il réfuta parfaitement ce docteur de mensonge.* Quemadmodum erroris doctorem fregerit, quam docte illius fidem infirmarit, auctoritatem elevarit, quis satis deprædicet? ut illum strenue refellerit, coarguerit, vicerit? ut firmissima quæque propugnacula ex ejus errorum defensione dejecerit, quis ignorat? Cf. **Refello.** USUS: 1. Refutare et aspernari extera, *dédaigner et repousser les choses extérieures.* Libidinem alicujus et conatus refutare. 2. **Refello**, *réfuter, contredire, répondre à.* Nostra confirmare argumentis, aliena refutare, *confirmer notre dire par des arguments; réfuter celui de l'adversaire.*

RĒGĀLIS, e, gen. com. *De roi, royal.* SYN. Regius. USUS: Potestas, nomen, ornatus, purpura regalis.

RĔGĔRO, is, gessi, gestum, ere, a. *Rejeter sur, renvoyer à.* SYN. Oppono, objicio. USUS : Convicia regerere, *répliquer par des injures.*

RĒGĬA, æ, f. *Palais d'un roi, cour.* SYN. Domus, aula regia. EPITH. Maxima.

RĒGĬĒ, *Royalement, en roi.* SYN. More regio.

RĒGĬFĬCĒ, *Avec un luxe royal, splendidement.* SYN. Apparatu regio.

RĔGĬMEN, inis, n. *Conduite, direction, gouvernement.* SYN. Rectio. USUS : Regimen totius magistratus penes Appium erat. Cf. **Magistratus, Potestas.**

RĒGĪNA, æ, f. *Reine.* SYN. Regni socia, domina. USUS : Omnium virtutum regina justitia.

RĔGĬO, ōnis, f. *Pays; limites, bornes; étendue.* SYN. Provincia, ora, plaga, tractus, fines, termini, spatium. PHRAS. 1. **Regio fertilis,** *pays, contrée fertile.* Regio tam ubere et pingui solo, ut a pastu repellantur pecudes, ne satietas perimat. Regio omnium rerum soli fertilis. Regio uberrimo agro, mitissimo cœlo, clementibus accolarum ingeniis ; regio fertilis imprimis et omnium copia rerum opulenta; regio fidelis et fautrix suorum. Cf. **Fertilis.** 2. **E regione curiæ domus nostra est,** *notre maison est située en face de la curie.* Domus nostra curiæ respondet; contra curiam domus nostra est; domus nostra curiæ est adversa et contraria. Ex adverso, e regione curiæ nostra domus est. USUS : 1. Immensa et interminata in omnes partes regionum magnitudo. Regio lunæ. 2. **Spatium.** *limites, bornes, frontières (ordin. au pluriel.)* Vitæ spatium exiguis regionibus circumscriptum, *des limites peu étendues circonscrivent l'espace de la vie.* Officii regionibus se continere, *rester dans les limites du devoir.* E regione tuæ villæ mea est sita.

RĒGĬUS, a, um, *Royal.* SYN. Regalis.

REGNĀTOR, ōris, m. *Souverain, monarque, roi.*

REGNO, as, avi, atum, are, n. *Exercer le pouvoir royal, être roi, gouverner.* SYN. Impero, dominor. PHRAS. **Regnabat apud Persas,** *il régnait sur les Perses.* Persidem tenebat; Persis imperitabat; summæ rerum apud Persas præerat; imperium Persarum tenebat; inter Persas regnum agebat; summa imperii apud Persas potiebatur ; imperium gerebat apud Persas; Persicum dominatum imperio tenebat, summam rerum omnem apud Persas administrabat; regium principatum apud Persas gerebat, tenebat, obtinebat, habebat; imperii clavum tenebat; rerum potiebatur; regio jure ac potestate imperabat apud Persas. Cf. **Impero, Rego.** USUS : Hic vero regnat et triumphat oratio, *ici vraiment l'éloquence est souveraine.* Regnat in centuriis, *il domine sur les centuries.*

REGNUM, i, n. *Pouvoir royal, royauté; royaume.* SYN. Principatus, dominatus. USUS: Regnum non modo Romano, sed ne Persæ quidem tolerabile. Regnum appetere. Regnum alicui dare, deferre. Regnum occupare, obtinere; regno potiri. Sub *vel* in regno alicujus esse, degere, vivere. Regnum in cervices accipere, *se soumettre à un roi.* Regno aliquem pellere, expellere, ejicere ; regnum adimere, regno spoliare. In regnum restituere, reducere. Regnum recuperare; in regnum redire.

RĔGO, is, xi, ctum, ere, a. *Diriger, conduire; gouverner, régir.* SYN. Guberno, moderor. PHRAS. **Totam rempublicam regit,** *il gouverne toute la république.* Rempublicam unus gubernat, administrat omnem; unius nutum tota civitas intuetur; summæ rerum unus præest; omnia unus temperat, moderatur; ei populus sui velut habenas tradidit ; ad ejus ductum se applicuit ; reipublicæ regimen penes eum est ; ad gubernacula reipublicæ sedet, summa rerum illi tradita est; ad ejus arbitrium judiciumque summa rerum rediit; reipublicæ tenet gubernacula; moderator est totius consilii publici; omnia moderatur, movet, regit; jura dat unus reipublicæ; summæ rei præest; rempublicam cum imperio et potestate obtinet; reipublicæ arbiter ac moderator præsidet. Cf. **Impero, Regno.** USUS : Animus regit corpus et moderatur. Versare suam naturam et regere ad tempus. Mundus regitur numine deorum. DEUS qui omnem hunc mundum regit, *DIEU qui gouverne tout cet univers.*

RĔGRĔDĬOR, eris, gressus sum, gredi, d. n. *Rétrograder, revenir, retourner.* SYN. Pedem refero. USUS: Regredi quam progredi malo, *j'aime mieux rétrograder qu'avancer.*

RĔGRESSĬO, ōnis, f. *Retour.* USUS : Exponam vobis consilium profectionis et regressionis meæ.

RĔGRESSŬS, ūs, m. *Retour, marche rétrograde.* USUS : Nihil errat quod in omni æternitate conservat progressus et regressus reliquosque motus constantes et ratos, *ce nom d'errants ne saurait convenir à des astres qui de toute éternité s'avancent, rétrogradent, et font toutes leurs évolutions d'après des lois fixes et invariables.* SYN. Recessus.

RĒGŬLA, æ, f. *Équerre, règle; loi, règle.* SYN. Norma, lex, exemplum, formula, præscriptio. EPITH. Notissima, optima, pravissima. PHRAS. **Regulas præscribere,** *établir des lois.* Privatam publicamque disciplinam, quæque alia cœtibus hominum regendis usui esse solent, præscribere; leges ferre; privatam publicamque vivendi rationem legibus constituere. USUS : Consilia sua omnia ad regulam virtutis dirigere et referre. Servare regulam de cœlo ad cognitionem omnium delapsam. Ab regula et præscriptione vitæ aberrare, *s'écarter de la règle, des prescriptions de la vie.* Studia sua naturæ regula metiri. Non utendum pravissima consuetudinis regula, *il ne faut point se servir de la règle si fausse de l'usage.* Non

egemus perpendiculis, normis et regulis, *nous n'avons pas besoin de perpendiculaire, d'équerres, ni de règles.* Cf. **Lex, Norma.**

RĔGŬLUS, i, m. *Roi d'un petit pays; roitelet.*

RĔGUSTO, as, avi, atum, are, a. *Goûter de nouveau.* SYN. Iterum gusto, degusto. USUS : Crebro regusto tuas litteras, *je relis fréquemment vos lettres, je les savoure.*

RĔJECTĀNĔA, ōrum, n. pl. *Choses de rebut, rebut.* SYN. Rejecta.

RĔJECTĬO, ōnis, *Rejet, dédain, mépris.* USUS : Rejectio judicum facta est, *récusation (des juges).*

RĔJĬCĬO, is, jēci, jectum, ere, a. *Rejeter; repousser, éloigner, écarter.* SYN. Aspernor, repudio. ADV. Plane, feliciter. PHRAS. **Ea sententia ab omnibus rejecta est,** *cet avis fut rejeté de tout le monde.* Ea sententia irrisa est ab omnibus; explosa et ejecta est; respuere hanc sententiam omnes et pro nihilo putavere; eam sententiam plerique omnes ineptam judicavere, improbavere, refutavere ; fuit ea sententia plerisque spreta et damnata. Cf. **Amoveo.** USUS : Deligere bona et rejicere contraria. Causam ad senatum rejicit. Ab iis libris obscuritas me rejecit. Cf. **Abjicio.**

RĔLĀBOR, eris, lapsus sum, labi, d.n. *Couler en arrière, refluer.* USUS : Relabuntur, refluunt, revertuntur flumina unde fluxerunt.

RĔLANGŬESCO, is, gui, ere, n. *S'affaiblir, tomber en faiblesse.* SYN. Oblangueo.

RĔLĀTĬO, ōnis, f. *Rapport sur une affaire; question.* EPITH. Salutaris, diligens. USUS : Quis audivit aut actionem, aut relationem tuam. *Pro :* ex certa relatione, *par une relation, un récit certain,* **rectius dicitur :** certis auctoribus comperi.

RĔLĀTOR, ōris, m. *Celui qui fait des rapports, rapporteur.* USUS : Te auctore et relatore.

RĔLAXĀTĬO, ōnis, f. *Relâche, récréation.* SYN. Remissio. USUS : Otii fructus est non contentio animi, sed relaxatio, *repos de l'esprit.*

RĔLAXO, as, avi, atum, are, a. *Relâcher, distraire, reposer.* SYN. Remitto, dissolvo, solvo. PHRAS. **Rus cogito ut animum relaxem,** *je songe à aller à la campagne pour me reposer.* Animi causa; ut animum parumper a molestiis abducam; ut animus parumper acquiescat a curis; ut animum curis distractum varieque dissipatum recolligam; ut animus sine cura quiescat; ut animus ex curarum tædio recreetur; ut, quam mihi negotiorum et curarum odiosa consuetudo hilaritatem ademit, abstulit, eripuit, in me exstinxit, eam rerum jucundissimarum aspectu atque usu recuperem; ut aliquid vernæ amœnitatis degustem; ut verna jucunditate fruar; ut amissam animi hilaritatem recipiam; ut ex laboris assiduitate me reficiam; ut aberrem a molestiis, aberrationem habeam. Cf. **Remitto.** USUS : Animum relaxare ac remittere. Risus tristitiam mitigat et relaxat. Longior dolor intervalla dat et relaxat. Se ab occupationibus relaxare et jucunditati dare. Cum se animus corporis vinculis relaxarit ac liberarit. Alvus aliquando vel adstringitur vel relaxatur Cf. **Recreo.**

RĔLĒGĀTĬO, ōnis, f. *Exil dans un lieu déterminé.* SYN. Amandatio. EPITH. Jejuna, rusticana.

1. **RĔLĒGO**, as, avi, atum, are, a. *Éloigner, écarter, reléguer qque part.* SYN. Amando, exilio mulcto, expello, ejicio.)(**Reduco.** USUS : Pater filium ab hominibus in prædia rustica relegarat, *le père relégua son fils à la campagne loin du commerce des hommes.* Cf. **Exilium, Ejicio.**

2. **RĔLĔGO**, is, lēgi, lectum, ere, a. *Parcourir de nouveau, relire.* USUS : Crebro tuas litteras relego et regusto.

RĔLĔVO, as, avi, atum, are, a. *Relever, remettre sur pied, soulager.* SYN. Levo, consolor, minuo, levationem affero. USUS : Jam tandem relevata et recreata respublica videtur. Communem casum relevare. Tu qui toties dolorem meum tuis sermonibus relevasti. Cf. **Consolor, Recreo, Levo.**

RĔLICTĬO, ōnis, f. *Abandon, délaissement.* SYN. Derelictio, desperatio, proditio.

RĔLĬGĀTĬO, ōnis, f. *Action de lier, d'attacher.* SYN. Colligatio.

RĔLĬGĬO, ōnis, f. *Respect, crainte de DIEU, esprit religieux; culte extérieur.* SYN. Pietas, sanctitas, cultus divinus, res divinæ, sacræ, religiones et cerimoniæ sacræ, cultus Divini Numinis. EPITH. Antiqua, communis, divina, domestica, externa, ficta, inexpiabilis, justa, magna, mira, nimia, perversa, pristina, privata, publica, pura, sancta, sempiterna, singularis, solemnis, summa, tanta, utilis. PHRAS. 1. **DEUM summa religione colebat,** *il honorait DIEU très religieusement.* DEO supremum cultum et honorem tribuebat, præstabat, exhibebat; summa DEUM religione venerabatur; DEUM pura, integra, incorrupta mente venerabatur; sacris impense dedebat animum DEUMque religione maxima colebat. Quæ divino cultu continentur ea ille caste integreque tractabat; in ejus animo Numinis assidua insidebat cura; exsistebat in eo mira religionum sanctitas cultusque divini ardor. Cf. **Religiosus.** 2. **(Religionem ingressus est,** VULG.), *il est entré en religion.* DEO sese in religiosam servitutem dicavit; totum se DEO religiosissima mente consecravit; DEO dicatorum hominum instituta complexus, professus est; abdicatis rebus omnibus, in religiosorum hominum familiam nomen dedit; sacræ militiæ se addidit,

nomen dedit; inter sacræ familiæ candidatos nomen professus est; a profanis stipendiis, ad Christi vexilla convolavit. 3. (**Susceptus est ad religionem,** VULG.), *il a été admis dans un ordre religieux.* In sacram familiam cooptatus est; ad sacri ordinis alumnos aggregatus, adscriptus est; sacram familiam auxit; in numerum dicatorum DEO hominum relatus est. USUS : 1. Religio Numinis pio cultu continetur. Religionem pie colere; religioni servire. Religiones omnes polluere. Ab omni religione declinare; a religione abducere. Novas religiones inducere, suscipere. Negligere religiones. 2. (**Scrupulus conscientiæ,** VULG.), *délicatesse résultant des sentiments religieux, scrupule de conscience.* Religionem alicui afferre, injicere, inducere, *inspirer des scrupules à qqn.* Aliquid in religionem vertere, trahere, *faire un scrupule à qqn de qqche.* Religione quadam tangi, aliquid sibi religioni ducere, habere, *se faire un scrupule de.* Alicui religionem eximere, adimere, tollere, eripere, auferre; aliquem religione solvere, exsolvere, liberare, *lever les scrupules de qqn.* Ea res in religionem venit populo, *le peuple se fit un scrupule de cette chose.* 3. **Sacramentum,** *loyauté, honneur, délicatesse; serment.* In re aliqua religionem interponere, adhibere. Religione obstrictum, implicatum, impeditum esse; obligare se, aliquem alligare religione.

RĔLĬGĬŌSĒ, *Religieusement; exactement.* SYN. Bona fide, sancte, candide.

RĔLĬGĬŌSUS, a, um, *Religieux, pieux.* SYN. Summa religione præditus, sanctus, sacris deditus, animus religione perfusus.)(**Impius.** PHRAS. 1. **Religiosissimus vir est,** *cet homme est très religieux.* Magna est et antiqua religione; maxima cum religione vitam traducit; pius sanctusque vir est; pietatem imprimis colit; exemplar est religionis, vitam sancte pieque exigit. Is est, in quo tanquam in speculo intueantur qui religionem colunt; insigni est pietate erga DEUM. Ab ineunte ætate ad vitæ sanctimoniam incumbit; pectus omni pietate imbuit. 2. **Vir religiosus optime sibi consulit,** *le religieux pourvoit parfaitement à ses propres intérêts.* Qui se DEO dicat, addicit, dedit, totum tradit; qui se ad unum DEUM confert; qui suas omnes cogitationes, omnia studia sua in uno DEO figit ac locat, qui ab uno DEO pendere vult; qui divina studia, præterea nihil colit; qui Christianam pietatem non communi vulgarique instituto, sed proprio quodam studio, propria quadam mentis inductione complectitur; qui præter DEUM nihil animo spectat; qui suum animum, suas cogitationes, sua consilia ad unum refert DEUM; qui omnibus in rebus duce DEO utitur; cujus est vita cum pietate conjuncta; qui nihil non pium, nihil non cum religione conjunctum cogitat, is omnium optime suis rationibus prospicit. Cf. **Probus, Pius, Professus.** USUS : 1. Integer, innocens, religiosus, qui omnia, quæ ad cultum divinum pertinent, diligenter pertractat. Vir natura sanctus, in testimonio religiosus. 2. **Scrupuli plenus,** *ce dont on se fait un scrupule.* Religiosum erat lucum Marti sacrum exscindere.

RĔLĬGO, as, avi, atum, are, a. *Lier en arrière; attacher, nouer.* SYN. Vincio, colligo. ADV. Extrinsecus. USUS : Ad currum religatus Hector.

RĔLĬNO, is, evi, ere, a. *Décacheter, ouvrir.* USUS : Epistolam, dolium relinere.

RĔLINQUO, is, liqui, lictum, ere, a. *Laisser en arrière, abandonner.* SYN. Linquo, reliquum *vel* reliqui facio, missum facio; omitto, mitto; defero, dimitto. ADV. Admodum nihil, trepide, dissolute, feliciter, fortiter, in perpetuum, indigne, largiter, antequam, omnino, nihil scripti, omnino nullam memoriam, plane, prorsus nihil, sapienter, studiose, turpiter, intus, consulto. PHRAS. 1. **Reliquit sua studia priora,** *il a abandonné ses premières études.* Multam salutem bonis litteris dixit; deposuit cum libris litteras; discessit, descivit a pristino consilio; missa fecit studia sua; deflexit de curriculo suo; bona gratia dimisit doctrinarum studia; removit se ab honestis litteris; studia ab eo deserta obsolevere; segregavit a se penitus Musas; abjecit bonas litteras; a litteris alio operam industriamque transtulit, traduxit; a Musis, ut si bellum ipsis indixisset, se disjunxit. 2. **Amici omnes me reliquerunt,** *tous mes amis m'ont abandonné.* Ab amicis ita destitutus sum, ut nemo afflictum erigat; causam meam omnes deserunt; desunt amico amici; proditum, inductum, conjectum in fraudem jacere patiuntur. Ab amicis repudiatus, a propinquis nihil sublevatus in summa solitudine vivo; turpissima defectione deseruerunt et dereliquerunt me amici omnes. Cf. **Desero, Descisco, Deficio.** 3. **Tuo hæc arbitrio relinquo,** *je laisse cela à votre gré, à votre liberté.* Istam partem totam ad te defero; id omne ad arbitrium tuum libentissime confero; ejus rei æstimationem tibi remitto; hujusce rei arbitrum, disceptatorem ac judicem te volo, constituo; hujusce rei tuum esto arbitrium; hanc rem omnem in tua fide ac æquitate depono. USUS : Nullum precibus meis locum; desiderium sui magnum reliquit. Aliquem non solum relinquere, sed etiam prodere.

RĔLĪQUIÆ, arum, f. pl. *Restes, restant, débris.* SYN. Residua. EPITH. Angustæ, egentes, illustres, immortuæ, intermortuæ, magnæ, meliores, miseræ, pristinæ, seniles. USUS : In his miseris fortunæ reliquiis. Reliquias hostium persequi. Cibi reliquiæ. Voluptatum reliquias colligere.

RĔLĬQUUS, a, um, *Ce qui reste, restant.* SYN. Residuus, relictus, rejectus. PHRAS. **Nihil mihi jam reliquum est,** *il ne me reste*

plus rien. Nihil mihi ex tantis opibus fortuna reliquum fecit; ne reliquiæ quidem ullæ veteris fortunæ restant; ne tenues quidem reliquiæ pristinæ felicitatis supersunt; nihil mihi e fortunis meis supererat; præter vitam, eamque miseram nihil mihi superest. Nihil est residui; nihil mihi reliqui ex tantis opibus fortuna fecit. USUS : Nullum mihi jam solatium est reliquum in omni vita. De reliquo quid dicam?

RĔLŪCĔO, es, luxi, cere, n. *Reluire, briller.* SYN. Refulgeo.

RĔLUCTOR, aris, atus sum, ari, d. *Lutter contre, combattre, résister.* SYN. Adversor. Cf. **Adversor.**

RĔMĂNĔO, es, mansi, ere, n. *Rester, demeurer, séjourner.* SYN. Maneo, resto, resideo. USUS : Nemo omnium apud me remansit. Cf. **Maneo.**

RĔMANSĬO, ōnis, f. *Action de rester qque part, séjour.* USUS : Tuam remansionem non probo.

RĔMĔDĬUM, ĭi, n. *Ce qui guérit, remède, médicament.* SYN. Medicina, medicamentum; cautio, provisio, fomentum. EPITH. Præclarum, præsens, præsentissimum. USUS : In adversis rebus sine remedio atque allevamento permanere. Quærere remedium ad rem aliquam. Suo malo, suis incommodis et vulneribus remedium comparare, invenire, afferre, adhibere. Acrioribus remediis huic malo occur rendum. Præsens remedium ægro adhibere. Cf. **Medeor, Medicina.**

RĔMĔO, as, avi, atum, are, n. *Retourner, revenir.* SYN. Redeo. USUS: Ex urbe remeare. Cf. **Redeo.**

RĔMĒTĬOR, iris, mensus sum, iri, d. a. *Mesurer de nouveau; rendre en égale mesure.* USUS : Iter remetiri.

RĒMEX, ĭgis, m. *Rameur.* SYN. Qui remos agit. EPITH. Vesanus. USUS: Remiges civitatibus imperare.

RĒMĬGĀTĬO, ōnis, f. *Action de ramer, manœuvre à la rame.* SYN. Impetus pulsusque remorum, remigium.

RĒMĬGĬUM, ĭi, n. *Action de ramer.* SYN. Remigatio; remigum multitudo.

RĒMĬGO, as, avi, atum, are, n. *Ramer.* SYN. Remis navem propello, remis incito navigium, mare pertinacius remis everbero. ADV. Paululum. Cf. **Navigo.**

RĔMĬGRO, as, avi, atum, are, n. *Revenir habiter, retourner, rentrer.* SYN. Redeo, remeo. USUS : Remigrare in domum suam.

RĔMĬNISCOR, eris, isci, d. n. et a. *Repasser dans sa mémoire, se souvenir.* SYN. Subit animum memoria rei.)(**Obliviscor.** USUS : Præterita reminisci. Cf. **Recordor, Memoria.**

RĔMISSĒ, *Avec douceur, avec indulgence.* SYN. Leniter, molliter, levi animo et remisso. USUS : Remisse, urbane, leniter dicere, agere.

RĔMISSĬO, ōnis, f. *Action de relâcher, de détendre; relâchement.* SYN. Languor, abjectio. EPITH. Humanissima, liberalissima. USUS : 1. Remissio animi et dissolutio, *indulgence, faiblesse de caractère.* 2. **Quies, otium, solatium,** *repos.* Ad omnem animi remissionem ludumque descendere, *relâche, récréation, délassement d'esprit, divertissement.* 3. **Relevatio, imminutio,** *adoucissement, affaiblissement.* Senescentis morbi remissio, *affaiblissement, déclin de la maladie qui touche à sa fin;* contentiones et remissiones vocis, *élévations et abaissements de la voix.* 4. **Intermissio,** *relâchement.* Tales amicitiæ remissione usus sunt eluendæ, *de telles amitiés doivent être déliées par le relâchement des rapports.* Cf. **Relaxatio.**

RĔMISSUS, a, um, *Relâché, détendu, mou, lâche.* SYN. Lenis, contractus, timidus.)(**Acer, contentus.** USUS : Animo esse leni et remisso. Sermo quietus et remissus. In ulciscendo, in bello gerendo, in disputando remissus. Dolor castigatus et remissus. Ventus remissior, *vent plus doux.* Dubitabam utrum remissior essem an summo jure contenderem, *si je devais user de douceur ou agir dans toute la rigueur du droit.* Cf. **Laxus.**

RĔMITTO, is, misi, missum, ere, a. et n. *Renvoyer, laisser aller; relâcher; diminuer.* SYN. Retro mitto; relaxo; minuor. ADV. Aliquantum, dissolute, largiter, perscienter, nequaquam. PHRAS. 1. **Ventus remittit,** *le vent cesse.* Ventus cadit, concidit; ventus, tempestas se frangit; ventus ponit; minuit ventus. 2. **Ira jam remittit,** *déjà sa colère s'affaiblit.* Languescit ira; defervescit, resedit, consedit, conquiescit ira; ira senescit, cadit, concidit; deflagrat ira. 3. **Industria remittit,** *le travail se relâche.* Languescit, senescit industria et remittit. Cf. **Minuo.** 3. **Remittere culpam,** *remettre une faute, la pardonner.* Condonare crimen; gratiam delicti facere; veniam et impunitatem dare. Cf. **Ignosco.** USUS: 1. Librum, nuntium remittere. 2. **Dimitto,** *éloigner, écarter.* Opinionem ante conceptam remittere. 3. **Condono,** *pardonner.* Pœnam remittere. De meo tibi aliquid remitto. 4. **Minuo, diminuo, detraho,** *relâcher, abandonner.* De pristina severitate; de virtute remittere. Iracundiam remittere. Hiems, frigus, dolor remittit. 5. **Relaxo,** *relâcher, détendre.* Animum, vocem, arcum remittere. 6. **Relaxo, Condono.**

RĔMOLLESCO, is, ere, n. *Se ramollir.* USUS : Otio remollescunt homines.

RĔMŎRA, æ, f. *Retard, délai.* SYN. Retardatio. USUS : Multæ res obstant, remoramque faciunt rei privatæ et publicæ. Cf. **Mora.**

RĔMORDĔO, es, morsum, ere, a. *Tourmenter, torturer.* SYN. Crucio, sollicito, uro, pungo. USUS : Multæ me curæ remordent. Cf. **Crucio.**

RĔMŎROR, aris, atus sum, ari, d. *Retarder, arrêter.* SYN. Retardo, retineo, distineo. USUS : Quæ cæteros remorari solent, me nihil retardarunt, *ces choses qui arrêtent les autres, n'ont pas été pour moi un obstacle.* Ne quid pacem distineat ac remoretur vobiscum meam. Num unum diem postea L. Saturninum tribunum plebis, ac C. Servilium prætorem mors ac pœna remorata est ? *Le supplice s'est-il fait attendre un seul jour ?* Cf. **Moror.**

RĔMŌTĬO, ōnis, f. *Action d'éloigner, d'écarter.* USUS : Remotio criminis est, cum facti intentio in alium derivatur, *la justification (l'action d'écarter une imputation) consiste à, etc.*

RĔMŌTĒ, *Loin.* USUS : Stellæ aliæ propius, aliæ remotius.

RĔMŌTUS, a, um, *Éloigné, écarté.* SYN. Alienus, abhorrens. PHRAS. **Locus longissime remotus est,** *lieu très éloigné.* Locus a conspectu amotus longius ; locus longius recedit ab urbe nostra ; locus, quem natura longe submoverat, oculis subduxerat ; locus extra terminos solis, atque in extremis terrarum finibus positus. Cf. **Procul.** USUS : 1. Hoc a moribus, sapientia, natura hominis optimi remotissimum est. Ab omni cupiditate remotissimus. Hæc a vulgari intelligentia remotiora sunt. 2. **Distans,** *qui s'éloigne, qui s'écarte.* Res a memoria nostra remotæ. Locus remotus.

RĔMŎVĔO, es, mōvi, mōtum, ere, a. *Ramener en arrière ; retirer ; écarter, repousser, éliminer.* SYN. Amoveo, dimoveo, submoveo, moveo, abduco, aufero, ejicio ; deduco, abstraho, avoco, averto ; deterreo, deprecor. USUS : Removere se ab aliquo negotio, ad otium perfugere. Ab amicitia alicujus se removere. Ex præsidiis militem removere. Cf. **Amoveo.**

RĔMŪGĬO, is, ire, n. *Répondre par des mugissements, retentir, résonner.* SYN. Resono.

RĔMULCUM, i, n. *Cable pour remorquer.* USUS : Submersam navim remulco multisque funibus reduxerunt.

RĔMŪNĔRĀTĬO, ōnis, f. *Rémunération, récompense.* SYN. Gratia, vicissitudo studiorum *vel* officiorum. EPITH. Expedita. PHRAS. **Officiis tuis remuneratio nulla par erit,** *rien ne pourra récompenser vos services.* Officia tua nunquam paribus officiis æquabor, nullam unquam meritorum tuorum partem assequar ; nunquam non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia tua beneficia consequar. Nunquam, ne minima quidem ex parte tuis in me meritis satisfaciam. Nunquam omnino tibi solvam quantum debeo, ac ne ulla quidem ex parte. Officia tua nunquam rependam, compensabo. Cf. **Remuneror.** USUS : Nihil remuneratione benevolentiæ, vicissitudine officiorum jucundius.

RĔMŪNĔROR, aris, atus sum, ari, d. a. *Rendre service pour service, récompenser.* SYN. Retribuo, compenso, beneficium reddo ; mutuam gratiam reddo, refero ; parem gratiam repono, mercedem do. PHRAS. **Remunerabor merita in me tua,** *je récompenserai les services que vous m'avez rendus.* Cumulatis tuis in me meritis satisfaciam ; gratum ac memorem paribus officiis probabo ; beneficia beneficiis compensabo. Quæ in me contulisti, eadem recipies aut majora ; parem gratiam referam. Tuis beneficiis paribus officiis respondebo ; quæ debeo, solvam, reddam beneficia. Qui tibi ex me fructus debentur, eos uberrimos colliges, capies, percipies, ex me feres. Eo quo premor, tuorum beneficiorum onere levabor ; laxabo me vinculis quasi quibusdam, si plane solvere non potero, beneficiorum tuorum ; in id incumbam, eo curæ cogitationesque intendentur, ut par pari referam ; efficiam profecto, ut in me gratum animum desiderare non possis ; omni studio enitar, ut officia tua paribus a me beneficiis compensentur ; id in omni vita mihi erit antiquissimum, ut cumulate reddam gratiam tantis tuis in me promeritis ; nihil agetur a me studiosius, quam ut de me optime meritum esse læteris. USUS : Quibus officiis tua beneficia remunerabo? Quo te munere remunerer, nescio.

RĒMUS, i, m. *Rame.* USUS : Remis navem propellere. Detergere remos, **frangere.**

RĔNASCOR, eris, natus sum, asci, n. *Renaître, se reproduire, repousser.* SYN. Denuo nascor, exorior ; renovor. USUS : Renatum est bellum, nuper primo exstinctum.

RĔNĀVĬGO, as, avi, atum, are, a. et n. *Revenir par eau, retraverser.*

RĒNES, um, m. pl. *Les reins.* USUS : Ex renibus laborare.

RĔNĪDĔO, es, ere, n. *Luire, briller, être riant, gai, se réjouir.* SYN. Resplendeo, lætor, gaudeo.

RĔNĪTOR, eris, nisus sum, niti, d. n. *Faire effort contre, s'opposer.* SYN. Contra *vel* adversum nitor. Cf. **Adverso, Obsisto.**

RĔNŎVĀTĬO, ōnis, f. *Renouvellement, rénovation.* SYN. Redintegratio. USUS : Renovatio timoris magnam molestiam affert.

RĔNŎVO, as, avi, atum, are, a. *Renouveler, rétablir ; reproduire.* SYN. Instauro, redintegro, reficio, integro ; refero, repræsento. PHRAS. 1. **Nolo renovare dolorem tuum,** *je ne veux pas renouveler votre douleur.* Non faciam ut, quæ coaluere vulnera, recrudescant ; ut, quæ cicatricem duxerunt, refricentur vulnera ; nolo dolorem tuum retractare,

revocare; dolorem tuum jam senescentem irritare non cupio, nec enim novis vulneribus rumpendæ sunt cicatrices veteres. Nolo reviviscat, a longo intervallo se referat, redintegretur, renascatur dolor. 2. **Renovare bellum**, *recommencer la guerre*. Comparare de integro bellum; redintegrare bellum; instaurare belli reliquias ac renovare. Cf. **Bellum**. 3. **Conspectus filii renovavit dolorem**, *la vue de mon fils renouvela ma douleur*. Conspectus filii redintegravit lacrimas; vulnus refricuit et dolorem; conspectus filii renovatio erat doloris; conspectus filii veteres dolendi causas retexuit, retulit; obductam cicatricem, quæ consenuisse videbatur, refricuit; conspectus filii integravit luctum; veteres dolendi causas revocavit; conspectu filii redintegrata est memoria acceptæ fœdissimæ cladis. USUS: Renovare memoriam, amicitiam, bellum. Veterem curam ac molestiam mihi tuæ litteræ renovarunt. Jacta discordiæ semina efferent se, et ad renovandum bellum revirescent. Hic renovabo illud quod initio dixi, *je répéterai ici ce que j'ai dit en commençant*. Cf. **Iterum**.

RĔNUNTĬĀTĬO, ōnis, f. *Action d'annoncer, de faire savoir, publication, annonce*. SYN. Nuntiatio. USUS: Suffragiorum renuntiatio.

RĔNUNTĬO, as, avi, atum, are, a. *Rapporter, annoncer, faire savoir, dire, exposer*. SYN. Significo, nuntio, expono; nuntium remitto. ADV. Auspicato. USUS: 1. Legati rem gestam renuntiarunt. 2. **Pronuntio**, *faire un rapport officiel, proclamer*. Aliquem renuntiare consulem. 3. **Remitto nuntium**, *congédier, abandonner, se dédire*. Alicui hospitium, conductionem, *refuser l'hospitalité, rejeter une adjudication*. Societatem, pactionem renuntiare. Cf. **Nuntio**.

RĔNŬO, is, ŭi, ere, n. et a. *Refuser, ne pas consentir, ne pas admettre*. SYN. Aspernor, repudio, adversor. Cf. **Nolo**.

RĔOR, reris, rătus sum, reri, d. a. *Avoir calculé, estimer, croire, penser*. SYN. Puto, arbitror, censeo. USUS: Quos quidem plures, quam rebar, esse cognovi. Nam, reor, non ullis, si vita longior daretur, posset esse jucundior.

RĔPĀGŬLA, ōrum, n. pl. *Verrou d'une porte; barrières, obstacles*. SYN. Vectes, quibus januæ clauduntur. USUS: Omnia pudoris, juris repagula convellere, perfringere, effringere, *toutes les barrières de la pudeur et du droit*.

RĔPANDUS, a, um, *Cambré, retroussé*. SYN. Incurvus, reflexus.

RĔPĂRĀTĬO, ōnis, f. *Rétablissement*. USUS: Regni reparatio.

RĔPĂRO, as, avi, atum, are, a. *Rétablir, réparer*. SYN. Recupero, iterum acquiro. Cf. **Renovo**.

RĔPASTĬNĀTĬO, ōnis, f. *Seconde façon donnée à la terre, second labour, binage*. SYN. Secunda occatio.

RĔPĔDO, as, avi, atum, are, a. *Reculer, rétrograder*. USUS: Domum cum laude repedandum.

RĔPELLO, is, pŭli, pulsum, ere, a. *Repousser, écarter, éloigner*. SYN. Pello, rejicio, submoveo, impetum retundo; reprimo.)(Impello. USUS: Vim vi repellere; a se dolorem repellere. Homines a foro, templo repellere. Hostem rejicere ac repellere. Vim hostium reprimere ac repellere. Cf. **Pello, Arceo**.

RĔPENDO, is, di, sum, ere, a. *Contrepeser; payer au poids*. SYN. Reddo, repono, vicem reddo. USUS: Pro Gracchi capite aurum repensum, *la tête de Gracchus fut payée au poids de l'or*. Cf. **Compenso**.

RĔPENS, entis, omn. gen. *Soudain, subit, imprévu*. SYN. Repentinus.

RĔPENTE, *Tout à coup*. SYN. Derepente, statim, subito, repentino, ex tempore, extemplo. PHRAS. **Repente iratus fui**, *soudain je me mis en colère*. Repente exarsi; repens me ira incessit; præsente iracundia exarsi; e vestigio, repentino, de improviso ira succensus sum; vestigio temporis nec opinata et minime provisa ira me invasit. Cf. **Subito**. USUS: Repente amicitiam præcidere. Repente, præter spem agmen in conspectum venit, *tout à coup et contre tout espoir*.

RĔPENTĪNUS, a, um, *Soudain, inattendu*. SYN. Improvisus, insperatus, inexspectatus, repens, inopinatus. USUS: Omnia repentina et nec opinata graviora. Magna ex inopinato lætitia exstitit repente. Cf. **Repente**.

RĔPERCŬTĬO, is, cussi, cussum, ere, a. *Répercuter, réfléchir*. USUS: Valles clamoribus repercussæ, *vallées où le son va se répercuter*.

RĔPĔRĬO, is, pĕri, pertum, ere, a. *Trouver, rencontrer*. SYN. Invenio. ADV. Difficillime, nusquam, peregre, recte, usquam. USUS: Exitum rei, finemque reperiemus. Ineunda est ratio et via reperienda. Si quæras, reperies. Cf. **Invenio**.

RĔPĔTĬTĬO, ōnis, f. *Répétition*. EPITH. Crebra. USUS: Ejusdem verbi crebra repetitio.

RĔPĔTO, is, ivi *vel* ii, itum, ere, a. *Réclamer, revendiquer; rechercher; rappeler, répéter*. SYN. Exigo, peto, reposco; resumo, retracto. ADV. Alte et a capite, amplius, inde usque, longe, recte. PHRAS. 1. **Res ab initio est repetenda**, *il faut reprendre la chose à son principe*. Altius rei initium petendum; longius exordium rei petendum; ab ultima antiquitate, alte et a capite; a fonte repetenda, arcessenda est; ab origine causisque primis res exponenda, repetenda est. 2. **Humaniores litteras repetam**, *je reprendrai l'étude des belles-lettres*. Humaniorum litterarum studia ex intervallo recolam; ad politiores litteras regustandas me referam, retractabo artes,

quas ab ineunte ætate condidici; in gratiam cum bonis Musis ex intervallo redibo; secundis curis bonas artes perpoliam; intermissa tantisper litterarum studia revocabo; me ad pristinas artes revocabo; Latinitatis auctores ad manus revocabo. 3. **Semper idem repetit**, *il redit toujours la même chose.* Aures identidem iisdem vocibus obtundit; eamdem cramben recoquit; eamdem cantilenam iterat, canit, insusurrat; eadem chorda oberrat; eamdem tundit incudem; semper eodem revolvitur. USUS: 1. Jus suum, promissa; officii præmium et fructum, res ablatas ab aliquo repetere. Dignitatem repetere, *réclamer une distinction.* 2. **Renovo, revoco,** *rappeler à la mémoire, se rappeler, se souvenir.* Repetere memoriam superiorum temporum. Rem alte, a capite repetere. Sententiæ suæ gravitatem ab ipsa natura repetit. Repetere præcepta. Cogitanti mihi sæpenumero et memoria vetera repetenti, *et me rappelant, évoquant le souvenir du passé.* Mihi repetenda est veteris cujusdam memoriæ non sane satis explicata recordatio, *il faut que je me rappelle un vieux souvenir confus.* Cf. **Iterum.**

RĔPĔTUNDÆ, ārum, f. pl. *Argent à réclamer parce qu'il avait été extorqué ou perçu contre tout droit; concussions exercées par un gouverneur.* USUS: Lege pecuniarum repetundarum teneri, damnari, *être condamné comme concussionnaire.*

RĔPLĔO, es, ēvi, ētum, ere, a. *Remplir, compléter.* SYN. Impleo, refercio.

RĔPLĬCĀTĬO, ōnis, f. *Action de feuilleter, d'ouvrir (un livre); révolution (du monde).* SYN. Conversio. USUS: Ut replicatione quadam mundi motum regat atque tueatur, *qui règle et conserve le mouvement du monde par une sorte de révolution.*

RĔPLĬCO, as, avi, atum, are, a. *Courber, replier; dérouler, déplier.* SYN. Repeto. USUS: Si velis replicare annalium memoriam, invenies, *si vous voulez compulser les anciennes annales.* Memoriam temporum replicare, *feuilleter, parcourir l'histoire.*

RĔPO, is, repsi, reptum, ere, n. * *Ramper, se glisser.*

RĔPŌNO, is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ere, a. *Placer, mettre; replacer.* SYN. Colloco. USUS: 1. In aliquo, in alicujus humanitate, opibus spem omnem et salutem reponere. 2. **Annumero, recenseo, adscribo, reputo,** *mettre au nombre de, compter, inscrire parmi.* Aliquem in numerum *vel* numero amicorum, proborum civium, in suis reponere. 3. **Recondo,** *mettre en réserve, serrer, garder.* Fructus, alimenta in hiemem reponere, *garder des provisions pour l'hiver.* 4. **Rependo,** *rétablir, restituer, rendre.* Næ, ego tibi reponam, cum veneris. Pro damno quid repones?

RĔPORTO, as, avi, atum, are, a. *Reporter, rapporter, remporter, retirer.* SYN. Refero, reduco, reveho; obtineo, consequor. USUS: 1. Exercitum a provincia reportare; laudem et benevolentiam omnium, victoriam de hoste reportavit.

RĔPOSCO, is, ere, a. *Redemander, réclamer.* SYN. Repeto. USUS: Bona sua reposcere ac persequi lite et judicio. Rationem (rei) ab aliquo reposcere, *demander compte de qqche à qqn.* Cf. **Peto.**

RĔPĔTĬA, ōrum, n. pl. *Nouveau festin, nouvelle orgie, (le lendemain d'une fête).*

RĔPRÆSENTĀTĬO, ōnis, f. *Payement en argent comptant.* SYN. Solutio pecuniarum.

RĔPRÆSENTO, as, avi, atum, are, a. *Payer en argent comptant, solder de suite; représenter, reproduire; faire sans délai, effectuer tout de suite.* SYN. Præsentem pecuniam persolvo; præsentem alicui gratiam refero; personam gero; aliquid re præsenti exhibeo, præsto. PHRAS. 1. **Repræsentavit in theatro ducem,** *il fit au théâtre le rôle de général.* Personam ducis in theatro gessit, retulit, sustinuit, repræsentavit; personam ducis sibi imposuit, induit, suscepit. 2. **Repræsenta tibi in animo veterem Romam,** *représente-toi l'ancienne Rome.* Finge te cernere, intueri animo veterem Romam; propone tibi, pone tibi ob oculos; cogitatione depinge veteris Romæ majestatem. Versetur tibi ante oculos; obversetur animo Romanæ majestas urbis. Romanam illam majestatem menti tantisper objice. Cf. **Imaginor.** USUS: 1. Reliquam pecuniam, cum dies promissorum advenerit, repræsentabimus. 2. **Refero, exhibeo, speciem exprimo,** *rappeler, mettre devant les yeux.* Templum illud repræsentabat memoriam consulatus mei. **Restituo, recupero,** *payer, acquitter, solder.* Ego corpus libenter in cruciatus obtulerim, si repræsentari morte mea libertas civitatis posset. 4. **Antecapio, prævenio,** *exécuter sur le champ.* Non exspectanda est temporis medicina quam ratione repræsentare possumus, *il ne faut pas attendre du temps le remède que nous pouvons obtenir immédiatement de la raison.*

RĔPRĔHENDO, is, di, sum, ere, a. *Retenir, arrêter; reprendre qqn, gourmander, blâmer.* SYN. Increpo, arguo, redarguo, accuso; verbis castigo, exagito, insector; aliquem asperius appello, objurgo, in crimen voco. ADV. Brevi, gravius, leviter, libere temeritatem, errorem male, magnopere, merito quid in aliquo, pergraviter, plane, recte, vere, commode, ita, valde, subtiliter, vehementer, vulgo judicium. PHRAS. 1. **Cato vehementer reprehendit Pompeium,** *Caton blâma fortement Pompée.* Graviter invectus est in Pompeium; magna vocis libertate Pompeium perstrinxit; verbis vehementer accepit Pompeium; gravioribus verbis insectatus est; gravioribus

verbis exagitavit? Cato Pompeii ambitionem verbis atrocibus castigavit; Cato Pompeium jurgio adortus, vitio illi dabat immoderatam honoris cupiditatem; carpebat liberrime ambitionem Pompeii ; increpitabat identidem Pompeium, magistratum plus æquo appetentem; Pompeius non effugit, vitare non potuit vituperationem Catonis. Pompeius non in paucas Catonis reprehensiones incurrit; Pompeius Catonis vituperationem subiit; in magnam vituperationem venit apud Catonem; Pompeii ambitio in vituperationem cadebat Catonis. Notavit Pompeium Cato persæpe, et gravi objurgatione conscidit, jurgiis laceravit; verbis increpuit, male verbis accepit. Cf. **Alloquor, Objurgo, Vitupero.** USUS : 1. Gravissimis verbis aliquem reprehendere et exagitare. Difficile est, in quo quis offenderit, alios reprehendere, *il est difficile de reprendre les autres pour des fautes qu'on a soi-même commises.* 2. **Retraho, manu abduco,** *retenir, arrêter.* Revocat virtus vel potius manu reprehendit, *la vertu me rappelle ou plutôt elle m'arrête de la main.* Cf. **Reprobo.**

RĔPRĔHENSĬO, ōnis, f. *Action de reprendre, réprimande, correction; blâme, critique.* SYN. Vituperatio. EPITH. Bella, difficilis et lubrica, familiaris, falsa, justa, levior, minima, nobilis. USUS : Culpæ reprehensio. Habet ea res justam reprehensionem. In varias reprehensiones incurrere. A reprehensione longe abesse. Caret ejus vita reprehensione. Omnem reprehensionem fugere.

RĔPRĔHENSOR, ōris, m. *Censeur critique.* SYN. Exagitator, accusator.

RĔPRESSOR, ōris, m. *Celui qui réprime.* SYN. Vindex.

RĔPRĬMO, is, pressi, pressum, ere, a. *Retenir, arrêter, réprimer.* SYN. Contineo, comprimo, coerceo. ADV. Aliquantulum, valde, paulisper. PHRAS. **Improbam ejus cupiditatem repressi,** *j'ai réprimé ses passions mauvaises.* Cupiditatem retudi, fregi et abjeci ; perfeci equidem, ut ne posset cupiditati suæ satisfacere, libidini obtemperare, inique cogitata perficere, improba consilia ad exitum perducere. Longius cupiditate processisset, nisi ego incurrissem, occurrissem, obviam ivissem, me objecissem, obstitissem, restitissem, impedivissem, impedimento fuissem, impedimenta objecissem. Rapiebat eum cupiditas, ego repressi ; efferebat eum libidinis impetus, ego modum statui ; indomitam ejus cupiditatem domui ; effrenatæ ejus libidini frenos injeci ; eum ab effrenata cupiditate refrenavi. Cf. **Coerceo, Cohibeo.** USUS : Vim, conatum, audaciam reprimere. Se a supplicio sumendo, ab ira reprimere et continere. Me horum aspectus in ipso orationis cursu repressit, *leur vue m'arrêta court au milieu de ma harangue.*

RĔPRŎBO, as, avi, atum, are, a. *Réprouver, rejeter, condamner.* SYN. Improbo, rejicio. PHRAS. **Non video quid reprobare in vita ejus possint,** *je ne vois pas ce qu'ils peuvent condamner dans la vie de cet homme.* Non video quæ pars vitæ ejus justam reprehensionem habere; quid incurrere in aliorum reprehensiones possit. Non video quid vitio illi dare, vertere; quid fraudi tribuere; quid culpæ in eum conferre; qua culpa eum condemnare ; quid in eo carpere ; quam culpæ notam ei inurere; quo crimine accusare; cujus culpæ insimulare eum possint. Vita ejus longissime abest a justa reprehensione ; reprehensione caret. Non video quid sequius sit in ejus moribus, quod in justam reprehensionem cadat. Cf. **Reprehendo.** USUS : Reprobare alterius sententiam. Cf. **Rejicio, Dissensio, Damno.**

RĔPRŎMISSĬO, ōnis, f. *Promesse réciproque.* SYN. Restipulatio. EPITH. Recens.

RĔPRŎMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Promettre en retour, prendre un engagement réciproque* SYN. Restipulor, stipulanti promitto, spondeo. USUS : In referenda gratia hoc vobis repromitto. Non mehercule tibi repromittere istud ausim, *je n'oserais en vérité vous donner une pareille garantie.* Cf. **Polliceor, Promitto.**

RĔPŪDIĀTĬO, ōnis, f. *Action de rejeter, refus, dédain.* SYN. Rejectio. USUS : Repudiatio supplicum superbiam arguit.

RĔPŪDĬO, as, avi, atum, are, a. *Rejeter, repousser.* SYN. Nuntium remitto, rejicio. ADV. Certe, constanter, contumaciter, fortiter, funditus, ingrate, impie, plane, sapienter, superbissime, valde. USUS : Consilium alicujus, vota, preces repudiare. Conditionem æquissimam repudiavit. Cf. **Rejicio, Abjicio.**

RĔPŪĔRASCO, is, ere, n. *Redevenir enfant.* SYN. Ad puerilem ætatem redeo. ADV. Incredibiliter. USUS : Utinam repuerascerem.

RĔPUGNANTER, *De mauvaise grâce, à contre-cœur.* SYN. Invite.

RĔPUGNANTĬA, æ, f. *Lutte, désaccord opposition.* SYN. Pugna, contentio. USUS : Tu tot rerum repugnantiam non vides ?

RĔPUGNO, as, avi, atum, are, n. *Lutter contre, résister, s'opposer.* SYN. Adversor, obsisto, reclamo. ADV. Acriter, apertissime, leniter, multum, plane, valde, vehementer. USUS : Fortunæ, crudelitati alicujus repugnare. Age, quod lubet, nemo repugnat. Illud vehementer repugnat, eumdem et beatum esse et multis malis oppressum, *il y a contradiction à ce que la même personne soit à la fois heureuse et accablée de maux.* Cf. **Adversor.**

RĔPULSA, æ, f. *Refus qu'éprouve un candidat, échec d'une candidature, refus, échec, mécompte.* SYN. Offensio ; repudiatio a magistratu. USUS : Repulsam ferre, accipere. Repulsam ferre et suffragiis præteriri.

RĔPULSŬS, ūs, m. *Répercussion du son, reflet de la lumière.* USUS : Scopulorum repulsu, *par l'écho des rochers.*

RĔPUNGO, is, ere, a. *Signer à son tour, rendre piqûre pour piqûre.* SYN. Vicissim pungo. ADV. Leviter. USUS : Possem lacessitus repungere leviter illorum animos, *attaqué, je pourrais à mon tour leur effleurer légèrement l'épiderme.*

RĔPŬTO, as, avi, atum, are, a. *Mettre en ligne de compte, compter, imputer; examiner, peser, réfléchir.* SYN. Cogito, expendo, animo agito, apud animum meum cogito. USUS : 1. Hæc ego assidue mecum reputo, *je réfléchis souvent en moi-même à ces choses.* 2. **Statuo, constituo, decerno, intelligo, perficio,** *décider; proclamer.* Non est facile reputare, utrum recte an perperam factum sit, *il n'est pas facile de décider si cela a été bien ou mal fait.* Hoc etiam reputo in senecta miserrimum. Cf. **Cogito.**

RĔQUĬES, ētis, f. (Acc. requietem et requiem; abl. requiete ; deest dat. sing. et num. pl.). *Repos.* SYN. Quies. USUS : Animo defatigato otium quærere et requiem ab occupatione. Parum habeo requietis. Oblectationem animi requietemque curarum alicui afferre, *donner à qqn un peu de plaisir et une trève à ses soucis* (*un peu de tranquillité d'esprit*). Quantum temporis conceditur ad requiem corporis et animi. Cf. **Quies.**

RĔQUĬESCO, is, ēvi, ētum, escere, n. et a. *Prendre du repos, se reposer.* SYN. Quiesco, conquiesco, acquiesco. ADV. Paululum, diu, satis. USUS : Curam animi remittere, in sermone alicujus requiescere. Sollicitudines amicorum consilio et sermone requiescunt. Cf. **Quiesco.**

RĔQUĪRO, is, sīvi *vel* sĭi, sītum, rere, a. *Chercher, rechercher; demander.* SYN. Quæro, postulo, flagito, deposco. ADV. Æque, nihil, diligenter, magnopere, multum, recte, valde, vehementer, ultra. USUS : Hominis in gerendo negotio fidem et prudentiam requiro. Verum quidem dicis, sed requiram diligentius. Qui beatus est, non intelligo quid requirat ut beatior sit, *ce qu'il exige pour être plus heureux.* Cf. **Quæro.**

RES, rĕi, f. *Chose, objet, être.* USUS : 1. **Negotium,** *affaire.* Rem alicui committere, credere. Rem libenter suscipit, naviter procurat, bene agit, gerit, obit. Rem expedire, conficere. Res est plurimi otii, *cette affaire demande beaucoup de loisir.* 2. **Status rerum, conditio,** *état, condition.* Rerum cursus. Rerum turba, perturbatio, motus, confusio, varietas, gravitas, asperitas status. **Res perturbatæ,** *affaires en mauvais état, mauvaise situation.* Res turbulentæ, incommodæ, adversæ, dubiæ, periculosæ, deteriores, contractæ, calamitosæ, desperatæ, perditæ, eversæ. Rerum interitus, occasus. **Res salva,** *affaires en bon état.* Res integræ, bonæ, secundæ, florentes, amplissimæ. Ut tum res erant, *comme les choses étaient alors.* Pro re ac tempore consilia capere, *prendre conseil du temps et des circonstances.* Consilium ex re natum, *projet né des circonstances.* 3. **Causa,** *affaire, position.* Ad rem accedere. Petractare ea quæ rem continent. Ita res se habet. Eo loco res nostra est; in eum locum; in id discrimen res nostra adducta est. Res est in integro. Res bellissime ibant, processerant. Re inclinata; extracta, procrastinata, dilata, rejecta. 4. **Bona, opes, utilitas,** *ce qu'on possède, bien, fortune.* Res familiaris, domestica, pecuniaria, frumentaria. Rei familiari operam dare. Rem quærere, augere, amplificare. Rerum suarum satagere. Rebus suis providere, in rem suam aliquid convertere. Erit id in rem tuam *vel* e re tua, *cela sera à votre avantage.* Res tua hic agitur, *c'est ton affaire, c'est toi que cela regarde.* Rem suam conficere, diminuere, dissipare, dilabi sinere; naufragium rei familiaris facere, *perdre tout son avoir.* 5. **Imperium,** *puissance, pouvoir.* Rerum potiri. 6. **Contentio,** *débat, contestation, procès.* Res mihi cum hujusmodi portento fuit. 7. **Occasio, opportunitas,** *occasion.* Colloquium pro re nata non incommodum. 8. **Factum,** *le fait, la réalité.* Re præstare aliquid. Res, non verba ad purgandum attulit. Non tam re quam spe laudatus. Ut res ipsa demonstrat. 9. **Promiscue,** *locutions diverses:* Revera, *en fait, au fond, en réalité.* Nihil ad rem, *cela ne fait rien à la chose, n'est d'aucune utilité.* Reipsa de maleficio confiteri, *s'avouer vraiment coupable, etc.* Re ac ratione; non re, sed opinione; re non verbis. Re omissa tantum nomen tenere.

RĔSĂLŪTO, as, avi, atum, are, a. *Rendre un salut.* USUS : Neminem resalutavit.

RĔSARCĬO, is, sartum, cire, a. *Réparer, raccommoder.* SYN. Restituo, reficio. USUS : Vestem, damna resarcire. Cf. **Restituo.**

RĔSCINDO, is, scidi, scissum, ere, a. *Briser, abroger, annuler, anéantir.* SYN. Reseco; dissolvo, infirmo, labefacto. USUS : Acta alicujus, leges, pactiones, instituta majorum rescindere. Cf. **Valeo.**

RĔSCISCO, is, scivi *vel* scĭi, ītum, ere, n. *Venir à savoir, apprendre.* SYN. Intelligo, cognosco. Cf. **Scio.**

RĔSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Récrire, répondre par écrit.* SYN. Litteris respondeo. USUS : Non gravabor epistolæ tuæ rescribere. Antemeridianis tuis litteris heri statim rescripsi : nunc respondeo vespertinis, *j'ai répondu hier immédiatement à ta lettre du matin; je réponds à présent à celle du soir.*

RĔSĔCO, as, cŭi, ctum, are, a. *Couper, tailler, retrancher.* SYN. Excido, exscindo,

exseco. USUS : Ad vivum resecare, *couper jusqu'au vif.* Libidinem resecare, *réfréner la licence.*

RĔSĔRO, as, avi, atum, are, a. *Ouvrir.* USUS : Reserare januam, Italiam hostibus.

RĔSERVO, as, avi, atum, are, a. *Conserver, garder, mettre en réserve.* SYN. Servo, conservo. ADV. In posterum. USUS : Non te urbi, sed carceri reservavi. Ad extremum reservatus. Aliquid sermoni præsenti reservare, *réserver le reste pour se le dire de vive voix.* Vitam ad meliora tempora reservare; reservare in diem pœnas præsentis fraudis, *remettre ou renvoyer à un autre temps la punition de la faute présente.* Cf. **Servo, Differo.**

RĔSES, idis, omn. gen. *Qui reste, immobile, oisif.* SYN. Otiosus; ab opere, labore vacuus; cessator. USUS : Timebant patres residem in urbe plebem, *le peuple qui était resté dans la ville.* Cf. **Piger.**

RĔSĬDĔO, es, sēdi, ere, n. et a. *Rester assis; séjourner, rester, s'arrêter, demeurer.* SYN. Consisto, maneo, remaneo, moror ; supersum. USUS : 1. In villa, in oppido residere. 2. **Perduro, permaneo, supersum,** *rester, subsister encore.* Non patiar eas inter vos inimicitias residere. Ne simultatis quidem ullæ reliquiæ in eo resident. Si quis in morte sensus residet. Etiam nunc residet spes in virtute tua, *il me reste encore quelque espoir que je fonde sur ton courage.* 3. **Insum, vigeo, reluceo,** *résider, être placé, se trouver dans.* In eo tota reipublicæ auctoritas residet. Tota spes mea in te residet. 4. Hæreo, *retomber, demeurer.* Cujus culpa in re residet. Res gestæ, in quibus nulla potest residere inertiæ suspicio.

RĔSĪDO, is, sēdi, ere, n. *S'asseoir, s'établir, s'arrêter quelque part, s'affaisser.* USUS : 1. Si montes resedissent, amnes exaruissent, *si les montagnes se fussent aplanies, les fleuves se seraient taris.* 2. **Sedor, placor,** *se calmer, s'apaiser, s'éteindre.* Cum iræ, cum timor animo resedissent. Cum bella pace resedissent ac deferbuissent. Cf. **Remitto.**

RĔSĬDŬUS, a, um, *Qui est de reste, qui reste;* **subst.** *Reste, restes.* SYN. Reliquus. USUS : Quid relatum, quid residuum sit. Cf. **Reliquus.**

RĔSIGNO, as, avi, atum, are, a. *Rompre le cachet, ouvrir.* SYN. Aperio, solvo, relino.)(**Obsigno.** USUS : Tabulas, litteras resignare. (**Resigno officium,** VULG.), *resigner une charge, un emploi.* **Lat.** Abdico me munere. (**Resignatus,** VULG.), *résigné.* **Lat.** Animo paratus.

RĔSĬLĬO, is, ŭi, ire, n. *Sauter en arrière; rebondir; se retirer.* SYN. Refugio. Cf. **Refugio, Abeo.**

RĔSĬPISCO, is, (ŭi, īvi et ĭi), ere, n. *Reprendre ses sens, revenir à soi; rentrer en soi-même* SYN. Ad sanitatem, ad me redeo, me colligo, erroris me pœnitet. PHRAS. **Tandem resipuit,** *il vint enfin à résipiscence, il revint à la raison.* Tandem ad bonam, meliorem frugem se recepit; ad frugem rediit; ad sanitatem reversus est; ad officium rediit; ad mores et ingenium, quod a natura habuit, mite et tractabile se recepit; tandem se collegit. Cf. **Converto, Conversio, Frugi.**

RĔSISTO, is, stiti, stitum, ere, n. *S'arrêter; s'opposer à qqn, résister.* SYN. Repugno, obsisto. ADV. Acriter, acutius, acerrime, aperte, fortiter, impudenter, necessario, studiosius, vehementer. PHRAS. 1. **Resistam hominis audaciæ,** *je m'opposerai à l'audace de cet homme.* Obsistam pro viribus; omni non contentione modo, sed dimicatione repugnabo; objiciam me quoad possum et ejus conatus refutabo; sceleri et audaciæ me opponam; luctabor cum homine improbo; vel inermis contra armatum resistam; improbis ejus consiliis occurram; audaciam frangam et debilitabo. Si quod in me telum contorserit, legum et judiciorum arma arripiam; lateris mei oppositu obnitar; ibo in hominem; obluctantem contundam, marks ferociam exsultantis frangam. 2. **Miles irruenti hosti diu restitit,** *l'armée tint longtemps contre les attaques de l'ennemi.* Fortiter excepit impetum hostium; rem Rom. iniquo loco, animo atque audacia diu sustinuit; itum egregie obviam hostium ferocitati; hostium impetum tardavit; miles non consistere modo adversus hostem ausus, sed reprimere etiam et in castra rejicere. Cf. **Obsisto, Adversor, Obsto, Arceo.** USUS : 1. Libidini alicujus, dolori, hostibus resistere. 2. **Persisto, insisto,** *s'arrêter, tenir bon, se relever.* Sed ego in hoc resisto, *mais je m'arrête à cela.* Nihil est jam unde nos reficiamus aut ubi lapsi resistamus, *nous n'avons plus aucun moyen de réparer nos pertes et de nous relever de notre chute.*

RĔSOLVO, is, solvi, sŏlūtum, ere, a. *Détacher, ouvrir.* SYN. Dissolvo, persolvo, numero. USUS : Resolvere oras, litteras, *détacher les câbles attachées au rivage, ouvrir une lettre.* Senatus quæ est pollicitus summo studio resolvet, *payer, acquitter.*

RĔSŎNO, as, avi, are, n. et a. *Retentir, résonner.* SYN. Persono, percrepo. ADV. Urbanius. USUS : 1. In hac vocum concordia dulce quiddam et amicum resonat. 2. **Respondeo.** *répondre.* Gloria virtuti resonat tanquam imago, *la gloire est comme l'écho ou le reflet de la vertu.*

RESPECTO, as, avi, atum, are, n. et a. *Regarder derrière soi, regarder autour de soi avec attention.* SYN. Respicio. USUS : Hæc ita prætereamus, ut tamen intuentes et respectantes relinquamus, *laissons cela, mais laissons le de manière à y jeter un coup d'œil en le quittant.*

RESPECTŬS, ūs, m. *Regard jeté en arrière; asile, refuge.* SYN. Aspectus aversus. EPITH. Mirabilis. USUS : 1. In suo quisque gradu obnixi, sine respiratione ac respectu pugnabant. Rex sine respectu effugit, *le roi s'enfuit sans retourner la tête.* Meus animus in aciem est, nec respectum ullum quærit. Quum respectum ad senatum et ad bonos non haberet, eam sibi viam ipse patefecit, *n'ayant plus aucun recours auprès du sénat et des gens de bien, il se fraya lui-même cette voie.* 2. **Ratio**, *considération, égard à, compte.* Sine respectu majestatis, *sans égard pour la dignité.* Cf. **Ratio, Curo.**

RESPERGO, is si, sum, ere, a. *Couvrir de liquide, arroser, mouiller.* SYN. Aspergo, profundo, conspergo. USUS : Cum prætoris oculos prædonum remi respergerent, *comme les rames des pirates faisaient jaillir l'eau jusque sur les yeux du préteur.*

RESPERSĬO, ōnis, f. *Action de mouiller de verser.* USUS : Sumptuosa respersio, *action de verser du vin sur un tombeau.*

RESPĬCĬO, is, spexi, spectum, ere, n. et a. *Regarder par derrière, regarder autour de soi.* SYN. Retro ad aliquem aspicio; os vultumque in aliquem converto; oculos ad aliquem refero, retorqueo; aspectum refero in aliquid; oculis redeuntem sequor. ADV. Jucundius, longe, retro, melius, morose. USUS : 1. E tenebris lucem aliquam respicere. Respexit et simul ad Consulem aspexit. Antiquam societatem respexit. Præteriti temporis memoriam cogitatione respicere. 2. **Rationem habeo, curo,** *se préoccuper de, avoir soin ou souci de.* Respicite salutem, reipublicæ commoda. 3. **Adjuvo,** *aider, protéger.* Nisi quis deus nos respiciat.

RESPĪRĀTĬO, ōnis, f. *Respiration, pause.* SYN. Interspiratio, interpunctio. USUS : 1. Alios intervalla, moræ, respirationes delectant. 2. **Exhalatio,** *exhalaison.* Aer oritur ex respiratione aquarum. 3. **Spirandi actus,** *action de respirer.* Sine respiratione animal intermoritur. Cf. **Respiro.**

RESPĪRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Rendre un souffle, exhaler.* SYN. Spiro, spiritum duco; anhelo; animam reddo, quæ ducta est spiritu; recreor, quiesco. ADV. Libere, paulum. PHRAS. **Nunc ægre, nunc liberius respiro,** *tantôt je respire avec difficulté, tantôt avec plus de facilité.* Spiritus nunc ægre, nunc liberius meat; nunc arcte meat interclusus spiritus, nunc commodius ducitur; difficultas spirandi nunc fauces strangulat, nunc relaxat. Nunc difficilius, nunc commodius spiritus redditur. Noxius humor nunc spiritum intercludit, nunc reciprocare animam sinit. Noxius humor nunc animam comprimit, nunc laxat. Tametsi anhelitum nonnunquam recipiam, humor tamen, qui fauces obsidet, spiritum sæpius elidit. Vix æquabilem tantisper spiritum traho, cum interclusio animæ et solitæ spiritus angustiæ mox sequuntur. USUS : 1. Pulmones ductam animam respirant et reddunt, *les poumons exhalent et rendent le souffle qu'amène l'aspiration.* 2. **Recreor, quiesco, animum recipio,** *respirer, se reposer, se remettre.* Erigere animum, paululum a metu respirare. Respirabo, si te videro, et in his miseriis requiescam. 3. **Cesso, intermitto,** *se ralentir, se calmer.* Oppugnatio ne punctum quidem temporis respiravit. Cf. **Recreor, Instauro, Colligo.**

RESPLENDĔO es, ere, n. *Reluire.* SYN. Refulgeo.

RESPONDĔO, es, di, sum ere, a. *Répondre, répliquer.* SYN. Responsum do, refero, responsum reddo, rescribo.)(**Interrogo.** ADV. Absurde, acute, æqualiter, amice, argute, aspere, audacter, bene, benigne, commodissime, considerate, constanter, copiose, cumulate, demisse, dolenter, dilucide, falso, flebiliter, ferociter, graviter, honeste, honorifice, humane, impudenter, inhumane, inscite, lente, liberaliter, litterate, luculenter, male, memoriter, perbenigne, probe, recte, separatim, suppliciter, tristius, vehementer, venustissime, verissime, confuse. PHRAS. **Respondit ad hæc alter,** *un autre répliqua à ces choses.* Excepit sermonem alter, subjecit alter; ad hæc responsum dedit, reddidit alter; ad ea alter paucis; ad ea placide alter et benigne verba fecit; unum non amplius verbum retulit, reddidit. Responsi ratio hæc erat; reposuit alter ad hæc. Cf. **Responsum.** USUS : 1. Ad interrogata responde, extra ea cave vocem mittas. Aspere verbis vultuque respondit. 2. **Convenio, congruo,** *correspondre, répondre à, être équivalent.* Extrema primis; virtus tua hominum opinioni, majorum laudibus respondet. Optatis meis fortuna respondit; inter eos mutuo officiis respondetur. Ut verba verbis quasi demensa et paria respondeant, *que les mots répondent aux mots, qu'il y ait entre eux correspondance, symétrie parfaite.*

RESPONSĬO, ōnis, f. *Réponse.* SYN. Responsum. EPITH. Brevis, inimica. USUS : Indigna responsione quæstio.

RESPONSUM, i, n. *Réponse.* SYN. Responsio. EPITH. Liberale, præclarum, homine docto dignum. USUS : Responsum dare, reddere, edere, *donner une réponse.* Responsum ferre (ab aliquo), *recevoir une réponse de qqn.* Responsa jurisconsultorum.

RESPUBLĬCA, reipublicæ, f. *La chose publique, les affaires publiques, état, république.* SYN. Res communis, publici consilii societas. EPITH. Ægrota, afflicta, perdita, aliena, amantissima, clara, conjunctissima, florens, fortunata, germana, grata, imbecilla, infirma, ingrata, labens, libera, misera, municipalis perturbata, perdita, privata, quieta et prospera, sana, salva

summa, tenuis, tota, tranquilla, turbulenta, vetus, universa. PHRAS. 1. **Rempublicam condere,** *fonder une république.* Rempublicam constituere, ædificare, serere; reipublicæ fundamenta jacere, ponere; statum civitatis et legibus et moribus de integro condere. 2. **Ad rempublicam gerendam sero accessit,** *il parvint très tard au gouvernement de la république.* Sero ad rempublicam se contulit; rempubl. capessivit, accepit, attigit; gerere, tractare, administrare cœpit. 3. **Rempublicam strenue administrat,** *il gouverne parfaitement l'état.* Rempublicam pulcherrime gerit; legibus optimis temperat, sustinet, gubernat. Totus in rempublicam incumbit, ejusque formam pulcherrimam effingit. 4. **Magna ars est rempublicam recte gerere,** *c'est une grande science, que de bien gouverner un état.* Ad gubernacula reipubl. sedere; custodem gubernatoremque reipublicæ agere; clavum imperii tenere; res communem utilitatem continentes administrare, gubernacula reipublicæ tractare. Cf. **Rego, Regno, Impero.** 5. **Pœnas dabunt qui adversus rempublicam insurgunt,** *ceux qui se révoltent contre le pouvoir public seront punis.* Qui rempublicam oppugnant, vexant, perturbant, labefactant, violant; qui rempublicam convellere, opprimere, delere, vastare nituntur; qui arma contra rempublicam ferunt; qui pestem patriæ moliuntur. Cf. **Oppugno.** 6. **Respublica ruinæ est proxima,** *la république est sur le penchant de la ruine.* Respublica inclinata præcipitat in exitium; haud longe abest ab exitio, interitu; labat respublica, et perditis jam prope rebus, omnia ad exitium præcipitia sunt, omnia ad perniciem profligata atque perdita videntur. 6. **Rempublicam conserva,** *sauve la république.* Rempubl. consiliis tuis excita, erige, fulci, contine, serva, restitue, ac si fieri possit ut resurgat ac reviviscat, effice atque elabora. USUS: Conversiones rerumpublicarum naturales esse, e philosophia didiceram, *la philosophie m'avait appris que les révolutions étaient l'état naturel des républiques.*

RESPŬO, is, ŭi, ere, a. *Rejeter, rendre; écarter, repousser, mépriser.* SYN. Repudio, aspernor. ADV. Vehementer. USUS: Respuere aliquid ac pro nihilo putare. Respuere consolationem omnem ac consilium. Quod respuunt (aures) immutandum est, *ce que l'oreille rejette, n'admet pas, doit être changé.* Cf. **Nolo, Recuso, Invitus.**

RESTINCTĬO, ōnis, f. *Action d'éteindre, étanchement (de la soif).* SYN. Sedatio. USUS: Restinctio sitis.

RESTINGUO, is, nxi, nctum, ere, a. *Éteindre; apaiser; détruire.* SYN. Sedo, comprimo.)(**Inflammo.** USUS: Ardorem restinguere. Eloquentia cupiditates restinguit. Ignem, sitim restinguere. Cf. **Comprimo, Coerceo.**

RESTĬPŬLĀTĬO, ōnis, f. *Stipulation réciproque.* SYN. Repromissio.

RESTĬPŬLOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Faire une stipulation réciproque ou nouvelle.* SYN. Repromitto. ADV. Diligenter, porro.

RESTIS, is, f. *Corde, cordage.* SYN. Funis.

RESTĬTŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Replacer, remettre en état; restituer.* SYN. Instauro, corrigo, repræsento. ADV. Æque, dissolute, honorifice, perniciose, plane, turpiter, in integrum. USUS: 1. Pretium, veterem potestatem reipublicæ restituere. Pecuniam, libertatem restituere ac repræsentare. Restituere ac corrigere depravata. 2. **Repono,** *rétablir.* Aliquem in integrum, in antiquum gloriæ et honoris locum, in veterem possessionem gratiamque restituere. Vix sibi e gravi calamitate restitui cœperat. Quem auctoritate, studio, sententiis vestris restituistis, nunc manibus quoque vestris in suis sedibus collocate. 3. **Veniam do,** *réhabiliter un condamné, réintégrer un exilé dans sa patrie.* Condemnatum clementer restituit.

RESTĬTŪTĬO, ōnis, f. *Rétablissement, réparation.* USUS: Restitutio damnatorum, *réhabilitation, rappel des condamnés.*

RESTĬTŪTOR, ōris, m. *Celui qui rétablit, restaurateur, sauveur.* USUS: Lentulus salutis nostræ restitutor.

RESTO, as, stiti, stitum, are, n. *S'arrêter.* SYN. Maneo, remaneo, resideo. ADV. Omnino. USUS: 1. Romæ restiti paulisper dum cœpta perficerem. 2. **Relinquor, supersum, superat, reliquum est, residuum est,** *être de reste, subsister, survivre.* Nihil ei præter hortos restat. Hæc reliqua pars est, hic restat actus. Unicus mihi amicus restat. Cf. **Reliquus.**

RESTRICTĒ, *Strictement, rigoureusement; avec ménagement.* SYN. Anguste, stricte. USUS: Cur id tam restricte parceque faciat, ignoro, *je ne sais pourquoi il agit avec tant de réserve et du ménagement.*

RESTRICTUS, a, um, *Modéré, serré, avare.* SYN. Tenax, parcus, avarus. USUS: Natura ad largiendum restrictior, *la nature est trop avare de ses dons.*

RĔSŬPĪNUS, a, um, *Renversé, couché sur le dos.* SYN. Supinus.

RĔSURGO, is, surrexi, surrectum, ere, n. *Se relever, se rétablir; ressusciter.* USUS: Resurgunt res Romanæ contra spem. Cf. **Pascha, Christus.**

RĔTARDĀTĬO, ōnis, f. *Retard, délai.* SYN. Mora, impedimentum.

RĔTARDO, as, avi, atum, are, a. et n. *Retarder, ralentir; réprimer, arrêter.* SYN.

Moror, moram affero, moram facio, moram et impedimentum infero. Usus : Celeritatem alicujus, hostium animos et impetum retardare, comprimere, frangere. Ne animum tuum a scribendo defatigatio ulla retardet, *qu'aucune fatigue ne vous empêche de m'écrire.* Cf. **Differo, Moror, Mora, Impedio.**

RĔTE, is, n. *Filet, rets.* Syn. Plaga, laqueus.

RĔTĔGO, is, texi, tectum, ere, a. *Découvrir, dévoiler, montrer.* Syn. Aperio, evolvo. Cf. **Aperio.**

RĔTENTĬO, ōnis, f. *Action d'arrêter, de suspendre.* Usus : Assensionis retentio, *action de suspendre son assentiment.*

RĔTEXO, is, texŭi, textum, ere, a. *Défaire un tissu; défaire, détruire.* Syn. Dissolvo. Usus : Dialectica quasi Penelopes telam retexens. Num, quod adolescens præstiti, commutem et velut me ipse retexam? Retexo orationem meam, *je rétracte mon discours,* **palinodiam cano.**

RĔTĬCENTĬA, æ, f. *Silence obstiné.* Syn. Taciturnitas.

RĔTĬCĔO, es, cŭi, ere, n. et a. *Se taire, garder le silence; taire qqche.* Syn. Taceo, conticeo, obmutesco. Adv. Astute, prorsus, nullo modo. Usus : Silentio utor, tacitum relinquo, silentio prætereo, silentio involvo, abstineo me ab hujus rei sermone. Cf. **Taceo, Sileo.**

RĔTĬCŬLUM, i, n. *Petit réseau, filet à petites mailles.*

RĔTĬNĔO, es, nŭi, tentum, ere, a. *Retenir, empêcher d'avancer.* Syn. Retineo, cursum inhibeo; teneo.)(**Dimitto.** Adv. Diligenter, diutius, in perpetuum, mediocriter, melius, vehementer, vix. Usus : 1. Sui juris retinendi quisque cupidus. Retine hominem, ni profectus est. 2. **Conservo,** *conserver, soutenir, défendre.* Retinent tamen caritatem in pastores. 3. **Delecto,** *tenir attentif, captiver.* Ipse historiæ ordo nos retinet. Cf. **Detineo, Moror.**

RĔTORQUĔO, es, torsi, tortum, ere, a. *Diriger en arrière, tourner, retourner.* Syn. Reflecto. Usus : Retorquet oculos in hanc urbem, *il retourne les yeux vers cette ville.*

RĔTRACTĀTĬO, ōnis, f. *Refus, résistance, hésitation.* Syn. Revocatio, recognitio. Usus : Conficies igitur, idque sine dubitatione ulla et retractatione, *sans hésiter.* Sine retractatione ulla dicere libere audeo. Cf. **Palinodia.**

RĔTRACTO, as, avi, atum, are, a. *Remanier, retoucher, revoir.* Syn. Revoco. Usus : Locus ille a me retractabitur, *je retoucherai ce passage.* Retractando dolorem vulnerum augemus, *nous augmentons notre douleur en y revenant.* Sive retractabis, sive properabis, pereundum est, *que tu le veuilles ou que tu ne le veuilles pas, il faut mourir.* Cf. **Revoco.**

RĔTRĀHO, is, xi, ctum, ere, a. *Retirer, reprendre, rappeler.* Syn. Abstraho ; revoco. Adv. Non sine, facile proficiscentem. Usus : Retrahere aliquem a cœpto. A turpi consilio, a scelere retrahere aliquem et revocare.

RĔTRĬBŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Rendre, restituer.* Syn. Rependo, refero. Usus : Retribue, quod debes. Cf. **Reddo.**

RĔTRŌ, *Par derrière, derrière.* Syn. A tergo, post tergum, ab tergo, post. Phras. **Hostis retro cessit,** *l'ennemi recula.* Hostis pedem retulit; se recepit; receptu sibi consuluit; retro abiit. Usus : Tam longe retro respicere non possum. Pergeret protinus ; quid retro et a tergo fieret ne laboraret, *qu'il continuât d'aller en avant, sans s'inquiéter de ce qui se passait par derrière.*

RĔTRORSUM, *En sens inverse, réciproquement.* Usus : Retrorsum vicissim ex æthere aer oritur, *de nouveau et réciproquement l'air se forme du feu.*

RĔTRŪDO, is, di, sum, ere, a. *Pousser en arrière, faire reculer.* Usus : Deorum simulacra retrusa, *statues des dieux cachés.*

RĔTUNDO, is, tŭdi, tūsum, ere, a. *Émousser; affaiblir, atténuer.* Syn. Obtundo. Adv. Belle. Usus : Sermones, improbitatem alicujus, districtos in rempublicam gladios retundere. Cf. **Repello.**

RĔUS, i, m. *Accusé, prévenu; coupable.* Syn. Is qui causam dicit; qui lege aliqua tenetur ; qui aliqua culpa erroris tenetur humani ; qui arguitur ; de cujus re disceptatur ; qui de capite, civitate, fortunis dimicat ; is unde petitur ; sons, nocens. Epith. Afflictus, humilis, improbus, innocens, invidiosus, locuples, mœstus, nobilis, nocens, perditus, turpis. Phras. **Certe reus est,** *certainement il est coupable.* Culpa tenetur ; in culpa est ; est quædam in illo culpa ; culpa nonnulla in eo hæret, residet ; culpa ejus facinoris in illo consistit; incurrisse in id crimen hominem dubitat nemo ; in ea noxa fuisse hominem pro comperto est ; versari in ea culpa ; eo facinore contaminatum esse ; in reos referendum nemo dubitat ; haud expertem criminis, culpa non vacare certum habeo. Crimen non quisquam certius subiit ; culpam sine dubitatione sustinet. Usus : Aliquem capitalis rei, de furto reum facere, agere, peragere. Inter reos referre. Criminis se reum pro aliquo supponere. Sontibus, reis opitulari.

RĔVĔHO, is, xi, ctum, ere, a. *Ramener, transporter.* Usus : Sed paulo longius ad superiorem ætatem revecti sumus, *nous sommes remontés à une époque un peu ancienne.*

Rĕvĕlātĭo, ōnis, f. *Révélation.* Syn. Divinus admonitus. Phras. **Ista per revelationem intellexit,** *il a compris ces choses par révélation.* Divino admonitu; cœlesti admonitu, DEO aperiente, divinitus cognovit ;

ista DEO patefaciente, manifestante cognovit; ejus rei notitiam e cœlo hausit, accepit.

RĔVELLO, is, velli, vulsum, ere, a. *Détacher, arracher; effacer, faire disparaître.* USUS : De corpore saucii tela revellere. Claustra, januam revellere. Superiores injurias revellimus. Crucem, quæ ad portam fixa erat, revellistis, *cette croix, dressée à la porte de votre ville, vous l'avez arrachée.*

RĔVĔNĬO, is, vêni, ventum, ire, n. *Revenir, retourner.* SYN. Redeo. USUS : Cum domum revenero. Cf. **Redeo.**

RĒVĒRĀ, *En réalité, réellement.* SYN. Reipsa, reapse. USUS : Cujus igitur hoc crimen est ? revera nullius. Cf. **Certe.**

RĔVĔRENTĬA, æ, f. *Crainte inspirée par le respect, respect, déférence, égard.* SYN. Honor, observantia. PHRAS. I. **Reverentiam parentibus liberi debent,** *les enfants doivent le respect à leurs parents.* Par est, ut liberi parentum auctoritatem vereantur, judicium sequantur; cavendum, ne parentum reverentia liberorum animis excedat unquam ; æquum est, ut liberi parentibus præcipuum honorem habeant ; præcipua observantia colant ; reverentiam adversus parentes adhibeant ; omni cultu ac veneratione prosequantur ; ut aspectabiles quosdam deos observent et vereantur ; secundum deorum immortalium numen, primo in honore ac caritate habeant ; ut parentum quadam verecundia ducantur ; pudore regantur ; parentum quamdam verecundiam habeant ; præcipuam parentum rationem habeant. Cf. **Honor.** 2. **Nullam erga majores reverentiam habet,** (VULG. **Irreverens est**), *il n'a aucun égard pour les gens âgés.* Omnis excessit animo majorum reverentia ; nulla majorum verecundia ducitur ; majoribus nulla se verecundia obstrictum reputat ; inofficiosus, illiberalis erga majores est ; nulla illi majorum reverentia, verecundia nulla. Majorum nec auctoritatem veretur, nec vim pertimescit ; nulla illum majorum verecundia a vitæ licentia arcet. Cf. **Revereor.** USUS : Adhibenda est quædam adversus homines reverentia, *il nous faut témoigner une certaine déférence pour nos semblables.* Cf. **Revereor.**

RĔVĔRĔOR, eris, ĭtus sum, eri, d. a. *Respecter, révérer; avoir du respect, de la déférence, des égards, de l'estime pour.* SYN. Vereor, colo, observo, cultu quodam et honore dignor. PHRAS. **Quos maxime debuit, eos minime reveritus est,** *il n'eut aucun égard pour ceux qu'il devait le plus honorer.* Quorum maxime debuit, eorum nullam rationem duxit ; quibus præcipuum debuit, illis nullum honorem habuit. Quorum judicium sequi, voluntati parere, auctoritatem vereri debuit, eos nullo loco habuit, nullo honore cultuque dignatus est ; illis minimum tribuit, honorem nullum detulit ; eos observantia nulla prosecutus est ; iis studium observantiamque nullam præstitit, exhibuit. USUS : Observantia est, per quam ætate aut honore antecedentes reveremur et colimus, *on entend par respect* (observantia) *les marques de déférence et de vénération que nous donnons à ceux qui nous sont supérieurs par l'âge ou les honneurs.* Cf. **Honor, Reverentia, Observantia.**

RĔVERSĬO, ōnis, f. *Retour avant d'avoir achevé le voyage; retour, réapparition.* SYN. Reditus.)(**Profectio.** USUS : Reversio et motus febrium. De reditu vel potius reversione mea lætantur, *il se réjouissent en voyant que je vais revenir ou plutôt rebrousser chemin.*

RĔVERTO, is, et **RĔVERTOR**, eris, versus sum, i, d. n. *Revenir, retourner sur ses pas, rebrousser chemin.* SYN. Reverto, revenio, redeo, refero me, remigro. ADV. Acriter, crebro, retro. USUS : Ad propositum revertor. Sed ad jus publicum revertor. Domum reverti. Ad superiorem consuetudinem revertit, *il revient à son ancienne habitude.* Cf. **Redeo.**

RĔVINCĬO, is, vinxi, vinctum, ire, a. *Lier, enchaîner.* USUS : Revinctis post terga manibus.

RĔVINCO, is, vici, victum, ere, a. *Vaincre de nouveau; réfuter victorieusement.* SYN. Convinco. PHRAS. **Manifeste eum revici,** *je l'ai réfuté victorieusement.* Manifestis indiciis hominem tenui ; jugulavi testibus et elinguem reddidi. Cf. **Convinco.** USUS : Nunquam is argumentis revinci se patietur, *jamais il ne se laissera convaincre par les arguments.*

RĔVĬRESCO, is, virŭi, escere, n. *Redevenir vert; rajeunir, revivre.* SYN. Fruticor, renovor, refloresco, revivisco. USUS : Reipublicæ vires senatorum virtute revirescunt, *les forces de la république renaîtront par la vertu des sénateurs.*

RĔVĪSO, is, ere, n. et a. *Regarder; revenir voir, visiter.* SYN. Iterum viso, inviso. USUS : Cum poteris, nos revises.

RĔVĪVISCO, is, vixi, iscere, n. *Être rendu à la vie, renaître, ressusciter.* SYN. In vitam redeo, renascor ; respiro, recreor ex metu, e fluctibus emergo. ADV. Necessario. USUS : Ut tua causa toties jugulata facilius reviviscat. Ex metu mortis luce libertatis recreatus revixit, *échappé aux terreurs de la mort, il se sentit renaître en commençant à respirer l'air pur de la liberté.*

RĔVŎCĀTĬO, ōnis, f. *Rappel.* EPITH. Contraria. USUS : Receptui signum, aut revocationem a bello nondum audivimus, *nous n'avons pas encore entendu sonner le rappel pour nous retirer du combat.*

RĔVŎCO, as, avi, atum, are, a. *Rappeler; éloigner, détourner.* SYN. Removeo, avoco, abstraho.)(**Voco.** ADV. Acrius, arroganter, identidem. USUS : I. Revocare mentem a

sensibus. Aliquem a scelere, ab incepto, ab instituto cursu, a cupiditate et furore revocare. 2. **Refero,** *rapporter à, appliquer, attribuer.* Revocare omnia ad scientiam, ad veritatem. 3. **Repeto, instauro,** *rappeler, reprendre.* Studia longo intervallo intermissa revocare. Vires amissas revocare. Revocare se ad pristinam industriam. 4. **Promiscue,** *locutions diverses.* Aliquid in dubium, in memoriam, in animum revocare. Cum fortuna ex adverso in meliorem statum revocatur. Ad incertum revocabuntur possessiones omnium, *seront remis en question.* Actor sæpius revocatus, *souvent rappelé sur la scène.*

RĔVOLO, as, are, n. *Revenir en volant.* SYN. Retro volo.

RĔVOLVO, is, vi, vŏlūtum, ere, a. *Faire rétrograder, faire remonter; pass: revenir, retourner, se reporter; revenir à.* SYN. Rapio, reduco. ADV. Necessario. USUS: Identidem eodem revolvor, *mon esprit se reporte de temps en temps en ce lieu.* Imprudens eo quo minime vult revolvitur. Cf. **Iterum.**

REX, rēgis, m. *Roi.* SYN. Princeps, dominus. EPITH. Afflictus, alienus, clarissimus, doctissimus, generosus, ignobilis, impius, impudens, nobilis, opulentus, potentissimus, præstans. PHRAS. **Rex erit,** *il sera roi.* Regis fortuna in eum transitura est. Rector terrarum earum erit; summam imperii obtinebit; civium omnium dominus erit; regiis insignibus conspicuus erit; regalem potestatem habebit; regali potestate præditus erit; regno præficietur; summæ imperii præerit; summa imperii potietur. Cf. **Impero, Regno.** USUS: Reges orbis terrarum domini.

RHĒDA, æ, f. *Voiture de voyage à quatre roues.* SYN. Essedum, vehiculum. USUS: Rheda vehor; in rheda sedere. Cum duobus essedis et rheda equis juncta.

RHĒDĀRĬUS, ĭi, m. *Voiturier, cocher.* USUS: Rhedarius Milonis occisus est.

RHĒTOR, ŏris, m. *Celui qui enseigne la rhétorique, rhéteur.* SYN. Orator, dicendi artifex, rhetoricæ disciplinæ doctor, qui dicendi præcepta tradit. EPITH. Antiquissimus, doctissimus, eloquens, magnus, nobilis. USUS: Vis et artificium rhetoris. Cf. **Orator.**

RHĒTŎRĬCA, æ, f. *L'art oratoire, la rhétorique.* SYN. Ars rhetorica, rhetorum ars, disciplina dicendi; vis oratoria, oratoris facultas, ratio dicendi, copia dicendi. EPITH. Forensis, paulo hebetior, similis palmæ. USUS: Scripsit artem rhetoricam Cleanthes. Rhetoricam palmæ, dialecticam pugno similem Zeno voluit.

RHĒTŎRĬCĒ, *En orateur, en rhéteur.* SYN. Rhetorum more, copiose, ornate, splendide. USUS: Rhetorice mavis, an dialectice disputem? *Préfères-tu que nous discutions en rhéteurs ou en dialecticiens?*

RHĒTŎRĬCUS, a, um, *De rhéteur.* USUS: Exercitationes, libri, artes rhetoricæ.

RHYTHMUS, i, m. *Rapport, symétrie, nombre, cadence.* SYN. Poetæ lyrici, musici, numerorum, qui Græcis ῥυθμοὶ (rhythmi), studiosiores.

RĪCĪNĬUM, ĭi, n. *Petit voile.* Vestimenti genus.

RICTŬS, ûs, m. *Bouche ouverte (surtout pour rire).* SYN. Os minax et hians.

RĪDĔO, es, rīsi, rīsum, ere, n. et a. *Rire; se moquer de.* SYN. Risum edo; derideo, irrideo. ADV. Familiariter, docte, vehementius, valde. PHRAS. 1. **Omnes ad hæc risere,** *à ces paroles, tout le monde se mit à rire.* Maximus ad hæc omnium risus est consecutus; nemo tenebat risum; risus omnibus obortus est; cachinnos sustulere omnes; risu pene corruere; risu prope emortui sunt; risu excepere ista plerique; in risum effusi omnes. 2. **Nos interea ridemur,** *cependant on se moque de nous.* Interea fabula sumus; in ora hominum pro ludibrio abimus; derediculo habemur. Cf. **Irrideo.** USUS: Risi imprudentiam hominis. Risi "nivem atram" teque hilari esse animo et prompto ad jocandum gaudeo, *j'ai ri de ta "neige noire", et je vois avec plaisir que tu es gai et disposé à plaisanter.*

RĪDĬCŬLĒ, *D'une manière plaisante; ridicule, risible.* SYN. Facete, perridicule, joco. USUS: Quidam ridicule insanus.

RĪDĬCŬLUM, i, n. *Plaisanterie, bouffonnerie, mot plaisant, spirituel.* SYN. Jocus, facetiæ, digna res quæ omnium irrisione ludatur. EPITH. Civile, frequens, impatiens, lentum, subobscœnum. USUS: Vitabit ridicula quæsita nec ex tempore ficta, sed domo allata, quæ plerumque sunt frigida.

RĪDĬCŬLUS, a, um, *Qui fait rire; plaisant, risible, comique.* SYN. Jocularis. EPITH. Petulans. USUS: Facie magis, quam facetiis ridiculus, *homme dont la personne (la face) est plus amusante que les facéties.* Homo perridiculus.

RĬGĔO, es, ere, n. *Être roide, dur, engourdi par le froid.* SYN. Conglacio, congelo. USUS: Aut frigore rigent, aut calore uruntur. Vestes gelu rigent. Cf. **Frigus.**

RĬGĬDUS, a, um, *Roide, droit, tendu; gelé, glacé.* SYN. Durus, severus, austerus, ferreus, præfractus, acerbe severus. USUS: Aves rigidis cruribus, procero rostro. Cf. **Severus.**

RĬGO, as, avi, atum, are, a. *Arroser.* SYN. Respergo, irrigo, aquarum inductione terræ fecunditatem do. USUS: Isti cum se fontes esse dicant, et omnia rigare debeant ingenia, *ceux-ci disent qu'ils sont les sources où doivent s'abreuver tous les esprits.* Nilus Ægyptum rigat.

RĪMA, æ, f. *Fente, crevasse.* SYN. Hiatus. PHRAS. **Paries rimas agit,** *le mur se lézarde.*

Vitium facit; labem ducit. Cf. **Hiatus.** USUS: Ne inferciat verba orator, tanquam rimas expleat, *comme s'il bouchait des fentes.*

RĪMOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Fouiller, sonder, rechercher, scruter.* SYN. Scrutor, inquiro. Cf. **Indago, Meditor.**

RINGOR, eris, rictus sum, ngi, d. n. *Grincer des dents.*

RĪPA, æ, f. *Rive d'un fleuve.* SYN. Littus, ora. EPITH. Aversa, contraria, viridis, opaca. USUS: Fluvium extra ripas redundantem coercere. In viridi et opaca ripa obambulare. Viridissimi riparum vestitus. Impetus aquæ ripas alluentis.

RĪSŬS, ūs, m. *Rire; moquerie.* SYN. Cachinnus. EPITH. Magnus, maximus, mediocris. PHRAS. 1. **Risum commovit,** *il excita le rire.* Risum excitavit; cachinnum commovit; risum movit omnibus; risum fecit; risum omnibus excussit, elicuit; solutissimum risum movit; in risum convertit. 2. **Risum comprimere non potui,** *je ne pus m'empêcher de rire.* Risum tenere, continere non potui; non potui, quin risum ederem, cachinnum tollerem; obstinatum silentium in risum transferrem; in effusos risus solverer; temperare mihi a risu non poteram. Cf. **Rideo.** USUS: Risum captare, quærere. Risum edere. Risu corruere, emori.

RĪTE, *De la bonne manière, avec raison, bien.* SYN. Recte, modo ac ordine. USUS: Nihil rite, nihil more institutoque perfecit. Cf. **Recte.**

RĪTŬS, ūs, m. *Coutumes religieuses, cérémonies, rites; usage, coutume, façon.* USUS: Mos, consuetudo rata et firma, præcipue sacra, institutum vetus. EPITH. Optimi, patrii. USUS: Ex ritu patrio deos colere. Ritu pecudum vivere, *vivre à la manière des brutes.* Variis ritibus fana dedicantur. Cf. **Cerimonia.**

RĪVĀLIS, is, m. *Rival.* SYN. Æmulus, competitor. Cf. **Æmulus.**

RĪVĀLĬTAS, ātis, f. *Rivalité.* SYN. Æmulatio. Cf. **Æmulatio.**

RĪVUS, i, m. *Petit cours d'eau, ruisseau.* SYN. Rivulus. USUS: Rivorum a fonte deductio. Rivulus arcessitus et ductus ab ipso capite.

RIXA, æ, f. *Dispute, querelle, différend.* SYN. Turba, jurgium, verbosa et plena jurgii contentio. EPITH. Nova, magna. PHRAS. **Rixam excitare,** *provoquer une dispute.* Rixam concire, concitare; certamina serere; in disceptationem aliquos trahere. Cf. **Contentio, Jurgium.** USUS: Nostræ Academiæ cum veteri magna rixa est. In quorum rixam si quis incurrerit. Cf. **Certamen.**

RIXOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Se quereller, contester.* SYN. Contendo, jurgor. USUS: De amicula rixantur. Cf. **Contendo.**

RŌBŎRO, as, avi, atum, are, a. *Fortifier, consolider, corroborer.* SYN. Corroboro, confirmo. USUS: Ut hæc auctoritate sua roboraret. Cf. **Confirmo.**

RŌBUR, ŏris, n. *Dureté, solidité, force; chêne très dur, rouvre.* SYN. Vis, firmitas, virtus, nervi, firmamentum; quercus, lignum durissimum. EPITH. Firmissimum, incredibile animi. USUS: Quantum in animo cujusvis roboris est et nervorum. Copiarum robur deletum est, *nos meilleurs soldats ont été détruits.* Milo incredibili animi robore septus. Animi invicti magnitudo et robur. Cf. **Vires.**

RŌBUSTUS, a, um, *Dur, fort, solide comme le chêne.* SYN. Fortis, valens, nervosus, lacertosus, maximis corporis viribus. ADV. Bene. PHRAS. **Robustiorem illo vidi neminem,** *je n'ai vu personne de plus robuste que lui.* In quo plus roboris, firmitatis, virium inesset; qui firmior esset a viribus; qui virium firmitate præstaret; qui corporis robore anteiret; qui viribus magis valeret; in quo tam eximia virtus virium; cui tantum roboris et nervorum, cognovi neminem. Cf. **Fortis.**)(**Confectus.** USUS: Robustioris jam impietatis est. Malum inveteratum fit robustius. Audax et robustus satelles. Cf. **Firmus.**

RŌDO, is, rōsi, rōsum, ere, a. *Ronger.* SYN. Corrodo, arrodo, exedo. USUS: 1. Mures noctem et diem rodentes aliquid. 2. Carpo, *mordre, déchirer, attaquer, désigner.* Qui aliquem in convivio rodunt, in circulis vellicant, ubique carpunt.

RŎGĀTĬO, ōnis, f. *Demande, prière, sollicitation.* SYN. Rogatus, obtestatio, preces. EPITH. Consularis, gratiosissima, justa, sceleratissima, similis, tribunitia. USUS: 1. Ego Curtium rogatione tua diligo. 2. **Lex,** *loi proposée; proposition ou projet de loi.* Rogationem ferre, perferre, promulgare. Rogationi intercedere. Rogationem abrogare. 3. **Interrogatio,** *interrogation.* Chrysippus quadam rogatiuncula delectatur.

RŎGĀTOR, ōris, m. *Celui qui propose une loi, auteur d'un projet de loi; solliciteur de suffrages.* SYN. Qui rogat, petit, quærit; qui cistas defert, colligendis per tribus suffragiis. EPITH. Justus. USUS: Vos rogatores, vos diribitores, vos custodes fuistis tabularum.

RŎGĀTŬS, ūs, m. (abl. sing. tantum) *Demande, prière.* SYN. Rogatio, oratus. USUS: Meo rogatu rem impetravit.

RŎGO, as, avi, atum, are, a. *Demander en priant, solliciter, prier; interroger qqn au sujet de qqche.* SYN. Oro, precor, quæso, deprecor, obsecro, obtestor, interrogo, ex aliquo quæro. ADV. Acrius, arroganter, auspicato, blande, breviter, diligenter, contumaciter, familiariter, etiam atque etiam, iterum et sæpius, magnopere, modeste, nominatim, penitus, precario, proprie, prorsus tacite, vehementer. PHRAS. 1. (**Rogo te per omnia,** VULG.),

je vous en supplie par ce que vous avez de plus cher. Hoc te vehementer rogo, imo obsecro; hoc maxima obtestatione a te oro; hic ego imploro fidem tuam; hoc te summis precibus obsecro; ad pedes tuos stratus, jacensque supplico, supinas hic manus tendo infimisque a te precibus contendo; hic ego te flens obtestor, neque te unquam fatigare precibus desinam; rogo te, quam studiose possum; id a te maximopere pro summa nostra conjunctione peto quæsoque; id a te precibus etiam atque etiam exposco; valde hoc et ex animo a te contendo; hoc te infimis oro precibus. Hoc a te ita postulo, ut majore studio magisque ex animo petere non possim. Hoc ego per hanc te dexteram oro; per tuam te fidem oro atque obsecro. Hoc a te ita postulo ac contendo, ut nihil magis unquam; tanquam fortunæ meæ omnes in eo sitæ, positæ, repositæ, locatæ essent; tanquam id ejusmodi esset, ut rationes meæ ex eo unice pendeant; tanquam in eo mihi essent omnia. 2. **Concede, quæso, quod te rogo,** *accordez-moi, je vous prie, ce que je vous demande.* Sit, quæso, precibus meis apud te locus; facilem, oro te, precibus te meis præbe; ne me rogantem suppliciter a te rejice; sine me istud a te impetrare; da, largire hoc precibus meis. Sine te exorem, quodque a te singulari studio contendo, imperti. 3. **Rogavit illum vehementer,** *il le pria avec beaucoup d'instances.* Precibus cum illo egit quam diligentissimis; preces suppliciter admovit; magnis ab illo contendit precibus; ad ejus pedes supplicem se abjecit; in pedes abjectus supplicem vocem misit; passis manibus flens imploravit; infimis precibus obsecravit. Cf. Oro. USUS: Hoc beneficium ita te rogo, ut majore studio non possim. Sententiam ejus rogavi. Hæc ego de te rogo.

RŎGUS, i, m. *Bûcher funèbre.* EPITH. Ardens, exstinctus. USUS: Metellum filii in rogum posuere. Bona existimatio nos usque ad rogum comitetur.

RŌRO, as, avi, atum, are, n. et a. *Tomber (en parl. da la rosée); arroser, mouiller.* USUS: Rorantia pocula, *coupes qui présentent le vin par gouttes.*

ROS, rōris, m. *Rosée.* USUS: Nocturnum rorem excipiunt.

RŎSA, æ, f. *Rose.* USUS: Cum rosam videret, tunc incipere ver autumabat. Sertis redimiri et rosa, *se couronner de roses.*

ROSTRĀTUS, a, um, *Garni, armé d'un éperon.* USUS: Navis rostrata.

ROSTRUM, i, n. *Bouche, bec, gueule des animaux.* SYN. Os avium *aut* aliorum animalium. USUS: Avis corneo proceroque rostro. Aduncitas rostrorum. Sus rostro humi litteram impressit. Rostrum canis. Rostrum in camelis. Rostra navium. De rostris descendere, **suggestu oratorum Romæ,** *descendre des Rostres, tribune aux harangues, ainsi appelée à cause des éperons qu'on y avait fixés et qu'on avait détachés des navires capturés l'an de Rome 416.*

RŎTA, æ, f. *Roue.* SYN. Orbis. EPITH. Fervida. USUS: Fortunæ rotam pertimescere.

RŎTUNDĒ, *D'une manière arrondie, achevée; élégamment.* SYN. Concinne, explicate.

RŎTUNDO, as, avi, atum, are, a. *Arrondir.* SYN. Rotundum facio. USUS: Orbem rotundavit ad volubilitatem, *(DIEU) arrondit l'univers pour lui permettre de tourner.*

RŎTUNDUS, a, um, *Rond, arrondi.* SYN. Globosus. USUS: Stellarum rotundi ambitus, quarum motus in orbem circumferuntur. Forma urbis rotunda, quod eam flumen pene ut circino circumductum, ambiat. Forma rotunda ullam negat esse pulchriorem Plato. Rotundus orator Thucydides, *élégant.* Apta et quasi rotunda verborum constructio, *structure pour ainsi dire ronde, arrondie.*

RŬBENS, entis, omn. gen. *Qui est rouge; qui rougit de pudeur et de modestie.* SYN. Ruber.

RŬBĔO, es, ere, n. *Être rouge; rougir de honte.* SYN. Erubesco, pudet. USUS: Rubeo, mihi crede. Sed jam scripseram: delere nolui, *j'en rougis, croyez-moi; mais ma lettre était finie, et je n'ai pas voulu effacer.*

RŬBER, bra, brum, *Rouge.* SYN. Rubens. USUS: Mare rubrum.

RŬBĬCUNDUS, a, um, *Rubicond, rouge.* SYN. Rubore plenus.

RŬBĪGĬNŌSUS, a, um, *Rouillé.* SYN. Rubigine plenus.

RŬBĪGO, inis, f. *Rouille.* SYN. Ærugo.

RŬBOR, ōris, m. *Rougeur; pudeur, modestie.* USUS: Pudorem rubor consequitur. Fusus et candore mixtus rubor. Verborum obscœnitate vitanda præstare ingenuitatem et ruborem suum, *faire preuve de décence et de délicatesse en évitant les expressions déshonnêtes.* Rubore suffundi, *être couvert de honte.*

RŬBRĪCA, æ, f. *Terre rouge.* SYN. Terra rubra. USUS: Rubrica delibutus.

RŬBUS, i, m. *Framboisier.*

RUCTO, as, avi, atum, are, a. *Roter de qqche, le vomir; exhaler en rotant l'odeur de qqche.* SYN. Cruditatem exhalo. USUS: Ructans et nauseans. Alicui in os ructare.

RUCTŬS, ūs, m. *Rapport, rot.* SYN. Cruditatis exhalatio. USUS: Stoici aiunt crepitus æque ac ructus liberos esse oportere. Cruditatis signa sunt crebri ructus.

RŬDENS, entis, m.; gen. pl. **rudentium,** *Câble, gros cordage.* SYN. Anchorarius funis, ora. USUS: Rudentis explicatio. Oras et rudentes solvere.

RŬDĪMENTUM, i, n. *Apprentissage, début, rudiments.* USUS : Sunt hæc rudimenta et incunabula virtutis. Rudimentum aliquod ponere, *achever son noviciat, son apprentissage.*

1. **RŬDIS**, e, gen. com. *Qui n'est pas travaillé, brut; inculte, grossier; inexpérimenté.* SYN. Imperitus, indoctus, ignarus, inscius, tiro; hebes, tardus, stupidus, bardus, agrestis, impolitus.)(**Exercitatus.** ADV. Omnino, plane. PHRAS. **Rudis es adhuc,** *vous êtes encore novice.* Rudis es ac hospes in ea re ; novus, plane peregrinus in rebus es ; rerum insciens, ignarus es; in ea re adhuc tiro es; ab usu rerum imparatus; usu parum doctus ; in tractandis rebus minime versatus es. Usum rerum nondum habes; ad hanc rem assuefactus, consuefactus non es. Nondum exercitatus in re; usu non bene firmatus, confirmatus; inexercitatus tantam rem aggrederis. Cf. **Imperitus.** USUS: Multitudo imperita et rudis. Rudis in jure civili. Rudis et ingenii expers. Homo sine sensu, sine sapore, elinguis, rudis, tardus. Rudem me et integrum discipulum accipe et ea quæ requiro doce, *prenez-moi comme un disciple tout neuf, qui n'est imbu de rien, et apprenez-moi ce que je vous demande.* Cf. **Stupidus, Discipulus.**

2. **RŬDIS**, is, f. *Baguette.* SYN. Virga, qua donabantur emeriti gladiatores, et qui vacationem a munere aliquo accipiebant. USUS : Tam bonus gladiator, tam cito rudem accepisti ? *Quoi, bon gladiateur comme tu l'es, tu as reçu si tôt la baguette (ton congé) ?* Rude aliquem donare, *donner à qqn son congé.* Gladiatores ad rudem compellere.

RŬDO, is, ere, n. *Braire.* SYN. Asinorum vocem mitto.

RŪGA, æ, f. *Ride.* SYN. Cutis a senectute contracta. USUS : Hic rugis nos et supercilio decepit.

RŪGŌSUS, a, um, *Rugueux, ridé.* USUS: Rugosi senes.

RŬĪNA, æ, f. *Chute, écroulement, ruine.* SYN. Casus, pernicies, pestis, exitium. EPITH. Magna, nimia, propria alterius legibus. PHRAS. 1. (**Fortunarum omnium ruinam passus sum,** VULG.), *j'ai perdu tous mes biens.* Mearum omnium fortunarum jacturam feci; fortunarum omnium, rei familiaris naufragium feci; perierunt omnes fortunæ meæ; afflictæ, eversæ, exstinctæ, perditæ, profligatæ sunt res omnes meæ; et industriæ et fortunæ fructus omnes perdidi; ex meis pristinis ornamentis ac commodis nihil reliquum est; actum est de fortunis meis ; nihil mihi reliqui fortuna fecit ; oppressæ jacent, eversæ fortunæ omnes. Res meæ eo loco sunt, ut eas servare nec salus ipsa possit ; evertit me omnibus bonis meis fortuna. Eversus sum fortunis omnibus. Rerum mearum quid jam superest? Quid mihi reliquum fortuna fecit? 2. (**Respublica in ruina est,** VULG.), *la république est ruinée.* Respublica periit, concidit, nulla est; formam respublica amisit ; actum est penitus de republica. Formam, imaginem, simulacrum veteris reipublicæ nullum agnosces. Communis res ita dilapsa est, ut ne spes quidem ulla ejus restituendæ relinquatur. Rempublicam dudum jam habemus nullam. Deposita est reipublicæ salus. Non adversa tantum, verum etiam penitus eversa reipublicæ fortuna. Tractæ sunt opes, afflictæ vires, amissa dignitas, salus ipsa reipublicæ exstincta. 3. **Urbes etiam ruina involvet,** *la ruine enveloppera aussi les cités.* Vi fortunæ aliquando percussæ et prostratæ jacebunt urbes præstantissimæ. Fortunæ viribus perculsæ concident; præclaras etiam urbes florentesque vis fortunæ aliquando perdet, opprimet, affliget, tollet, evertet, exstinguet, delebit. USUS : Ruina nobis impendet, inferetur. Ruina oppressus interiit. Ingentes ruinas edet. Prætermitto ruinas fortunarum mearum, *je ne parle pas du délabrement de ma fortune.* Non fuit hoc judicium, sed vis, sed ruina ac tempestas, *chute, ruine.*

RŬĪNŌSUS, a, um, *Ruineux, qui menace ruine.* SYN. Quod ruinam minatur, quod vitium facit, rimas agit, labem ducit; casui, ruinæ proximus, caducus. USUS : Ædes male materiatæ et ruinosæ.

RŪMĬNĀTĬO, ōnis, f. *Action de ruminer, desseins, projets qu'on médite.* SYN. Recordatio. EPITH. Quotidiana. USUS : Ruminatio quotidiana.

RŪMOR, ōris, m. *Bruit, rumeur publique, récit qui circule.* SYN. Fama. EPITH. Bonus, falsus, firmus, inanis, jucundus, magnus, nuntius, secundus, raucus, plenus timoris. PHRAS. 1. **Rumor est quidem, sed is incertus,** *il y des bruits qui courent, mais ils sont incertains.* Rumores sunt satis illi quidem constantes, sed sine auctore. Sermones exaudiuntur, prorsus tamen incerti, inanes, orti ex voluntate. Sermones dissipantur, sed quibus haberi certa fides non possit. Jactantur hæc sermonibus incertis, et rumore ipso nuntio. Manat in vulgus rumor, sed nullo satis firmo testimonio; sermones audiuntur, sed qui nihil certum sequantur, qui neque nuntiis, neque litteris comprobentur; de quibus incertum, an veritate nitantur; sed quibus dubia fere fides; qui fidem tamen non faciunt. 2. **Magnus ubique erat rumor ea de re,** *on faisait partout grand bruit de cette chose.* Res ea in ore erat omnium; in ore omnium versabatur; serpebat hic rumor in dies latius; latius opinione disseminatus erat; manavit ea fama non solum per Italiam, verum etiam ascendit Alpes, et obscure primum serpens, multas provincias occupavit. Sermo per totam civitatem datus erat; manavit ea fama longius, nec jam obscure. Cf. **Fama.** 3. **Sunt**

qui quemvis rumorem temere credant, ***il y a des gens qui ajoutent foi à n'importe quelle rumeur.*** Qui rumoribus incertis serviant; auditionem quamlibet pro re comperta habeant; rumores omnes colligant, excipiant, et res incertissimas pro visis renuntient. Sunt qui, quidquid rumoris afflavit, quidquid rumor incertus attulit, pertulit, pro certo habeant. 4. **Rumor nunc augetur, nunc minuitur,** ***tantôt la rumeur augmente, tantôt elle diminue.*** Rumor nunc calet, nunc refrigescit; late manaverat nuper fama, nunc perobscura est. 5. **Rumores paulatim deficiunt,** ***les bruits s'apaisent peu à peu.*** Refrigescit paulatim rumor, raucus fit, sedatur, exstinguitur, moritur. Ejus famæ vix tenues supersunt reliquiæ. USUS : Rumores aucupari; rumorum ventos colligere, rumores excipere, *ramasser, recueillir les nouvelles.* Rumores spargere, dissipare, *répandre des bruits.* Rumor ortus est, *le bruit s'est répandu.* Rumor crescit, calet, *la nouvelle se confirme, se répand.* Rumor refrigescit, *le bruit tombe, disparait.* Cf. **Fama.**

RUMPO, is, rūpi, ruptum, ere, a. *Rompre, briser, déchirer.* SYN. Dissolvo, discindo. Fœdera rumpere. Testamentum rumpere, *annuler, casser un testament.* Dolore rumpi, *mourir de douleur.*

RŪMUSCŬLUS, i, m. *Bruit, discours, bavardage.* SYN. Rumor levis. USUS : Imperitorum hominum rumusculos aucupari.

RŬO, is, ŭi, ŭtum, ere, n. et a. *Se précipiter, tomber, crouler, se renverser.* SYN. Cado, præceps agor *vel* feror, præcipito; ruinam edo. USUS : Ruere illa non possunt, nisi hæc eadem labefacta motu concidant. Ad interitum voluntarium ruunt, *ils se précipitent à une mort volontaire.* In agendo ruere et sæpe peccare. Quæ cum accidunt, nemo est quin intelligat ruere illam rempublicam, *quand cela arrive, il n'est personne qui ne reconnaisse que c'est une cité perdue sans ressource.* Cf. **Cado, Præceps.**

RŪPES, is, f. *Rocher, roche.* USUS : Cum ex omni parte altissimas rupes haberet, una ea parte aditus patebat. Ex magnis rupibus nactus planitiem, *après ces immenses rochers ayant rencontré une plaine.*

RUPTOR, ōris, m. *Celui qui rompt.* USUS: Ruptor fœderis, *celui qui viole un traité.*

RURSUM *vel* **RURSUS,** *De nouveau, derechef.* SYN. Iterum, denuo, de integro. PHRAS. **Rursus pugnare,** *combattre de nouveau.* Redintegrare prœlium, pugnam; retractare arma; instaurare certamen; prœlium intermissum reparare; revocare ad signa, novo impetu signa inferre. Cf. **Iterum.**

RUS, rūris, n. *Les champs, la campagne.* SYN. Locus extra urbem, ubi agri sunt et villæ; villa. EPITH. Amœnum, suburbanum. PHRAS. **Ruri libenter habito,** *j'habite volontiers la campagne.* Libenter ruri, et procul a cœtu hominum ætatem ago; otium et quies rustica mirum in modum delectat, oblectat, capit, afficit; ruri esse, habitare perjucundum est. Otio illo, quod rustica præbet habitatio, libentissime fruor; voluptatem ex rusticatione capio maximam. Si ulla re, otio capior et quiete rustica. Rusticari summæ voluptatis est; rus colere, rusticam agere vitam in deliciis habeo. Cf. **Rusticor.** USUS : Animi causa in sua rura venire. Ruri esse, habitare. Rus amœnum et suburbanum.

RUSTĬCĀNUS, a, um, *Rustique, campagnard, grossier.* SYN. Rusticus. USUS: Homines rusticani ex municipiis.

RUSTĬCĀTĬO, ōnis, f. *Séjour à la campagne, vie des champs.* EPITH. Communis. USUS : Labores pacis et belli, id est, rusticationis et militarium stipendiorum. Cf. **Rus.**

RUSTĬCĒ, *En paysan, d'une manière grossière, incivile.* SYN. Inurbane, duriter, importune.)(**Urbane.** USUS: Rustice aliquid urgere.

RUSTĬCOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Demeurer ou vivre à la campagne.* SYN. Ruri habito; ruri ætatem ago; autumni otium ruri fallo, exigo, rusticani recessus amœnitate fruor, utor. USUS : Litteræ rusticantur nobiscum. Cf. **Rus.**

RUSTĬCUS, a, um, *Champêtre, rustique; simple, naïf, grossier, impoli.* SYN. Agrestis, rusticanus; inurbanus, insuavium morum, difficilis.)(**Urbanus.** EPITH. Mendiculus, non incautus. USUS : Vita rustica honestissima et suavissima. Homo morum imperitus, voce rustica. Rusticis vir moribus, vita inculta atque aspera. Homines urbis immemores, procul a foro et ambitione inter pecudes habitantes, operi rustico intenti. Vita agresti atque rustico cultu. Rustici Romani, *les Romains campagnards,* opp. **urbani.**

1. **RŪTA, æ,** f. *Rue, plante amère.* **Herbæ amaræ genus.** Ad cujus rutam puleio mihi tui sermonis utendum est, *il faut que je tempère l'amertume de ses discours par la douceur des tiens* (PROV.).

2. **RŪTA, ōrum,** n. pl. *(t. de droit), Tout ce qui, dans une propriété, est ou extrait du sol* (ruta) *ou coupé* (cæsa) *sans être travaillé, et que le propriétaire se réserve à la vente, substances brutes, matériaux, mobiliers, meubles.* SYN. Omnis generis supellex mobilis, lapides etiam et ligna. USUS : Ne in rutis quidem et cæsis.

RŬTĬLO, as, avi, atum, are, n. *Briller, être éclatant.* SYN. Splendeo. USUS : Rutilantia arma.

RŬTĬLUS, a, um, *Rouge.* USUS: Fulgor rutilus horribilisque terris quem Martium dicitis, *cette étoile de couleur rouge.*

SĂBURRA, æ, f. *Lest de gravier pour les navires.* SYN. Arena, qua naves onerantur. USUS : Onerarias duxit multa saburra gravatas.

SACCUS, i, m. *Sac.* USUS : Coria, saccos, cilicia imperavit, *sacs à filtrer.*

SĂCELLUM, i, n. *Petit sanctuaire, chapelle.* SYN. Ædicula, cella, templum. EPITH. Maximum, sanctissimum. USUS : Sunt loca publica urbis, sunt sacella.

SĂCER, cra, crum, *Consacré à une divinité, voué, sacré.* SYN. Religiosus, consecratus, habens religionem.)(**Profanus.** USUS : 1. Sacra et religiosa signa. Rem sacram facere. Sarta tecta ædium sacrarum tueri. Infula Jovi sacra dicataque. 2. **Exsecrandus, diris devotus,** *maudit, détestable, abominable.* Homo sacer et intestabilis. Ejus caput Jovi sacrum est, *sa tête fut vouée à Jupiter.*

SĂCERDOS, ōtis, m. *Prêtre.* SYN. Minister publicus DEI, sanctissimo sacerdotio præditus; antistes cerimoniarum et sacrorum; qui rebus divinis, qui sacris præest; qui sacrificia publica et privata procurat; sacerdotii religionibus venerandus. Flamen, fani antistes, sacrificulus, *flamine, prêtre des faux dieux.* EPITH. Castissimus, expulsus et exspoliatus sacerdotio, religiosus, sibyllinus. USUS: Præsto mihi fuere sacerdotes cum infulis. In collegio sacerdotum est. In numerum sacerdotum accipere.

SĂCERDŌTĀLIS, e, gen. com. *De prêtre, sacerdotal.* SYN. Quod ad sacerdotem pertinet.

SĂCERDŌTĬUM, ii, n. *Sacerdoce, ministère sacerdotal, dignité sacerdotale.* SYN. Sacerdotis munus. EPITH. Amplissimum, populare, sanctissimum. USUS : Sacerdotium alicui mandare, dare, conferre, tribuere, (VULG. **Beneficium,**) *conférer la prêtrise.* Sacerdotium amplissimum consequi, inire, ad sacerdotium eligi, in sacerdotium venire, *être ordonné prêtre.* Sacerdotium habere, sacerdotio præesse, sacerdotio præditum esse, *être prêtre.* Sacerdotio inaugurari, *devenir prêtre.* Expelli et exspoliari sacerdotio, *être dépouillé d'un bénéfice ecclésiastique, être déposé de sa charge et de sa dignité,* **exaugurari.**

SĂCRA, ōrum, n. pl. *Service divin, cérémonie religieuse.* SYN. Religiones, sacrificia, res divina. PHRAS. **Sacra peragere,** *faire les fonctions saintes.* Res divinas facere; DEUM anniversariis sacris rite colere; sacra anniversaria facere, conficere; res divinas rite perpetrare; sacra obire; solemnia et stata sacrificia facere; sacra rite curare; perpetrare, quæ ad pacem DEUM pertinent; sacrificia publica et privata procurare; sacrum suscipere; solemnia suscipere; sacris operari.

SĂCRĀMENTUM, i, n. *Serment militaire; (t. de droit) action judiciaire, procès.* SYN. Solemne jusjurandum. EPITH. Justum, injustum. USUS : Obligare, adstringere aliquem militiæ sacramento. Sacramento teneri; solvere aliquem sacramento. Justo sacramento cum aliquo contendere, *intenter à qqn un procès en forme.* Injustis sacramentis fundos alienos petere, *par des procès injustes.*

Sacramenta, ōrum, n. pl. *Saints mystères.* SYN. Sacra mysteria. PHRAS. **Sacra mysteria obire,** *s'acquitter des saints mystères.* Sacra mysteria participare; divinorum mysteriorum usu animum procurare. Cf. **Eucharistia.**

SĂCRĀRĬUM, ii, n. *Lieu où l'on serre les objets sacrés, sanctuaire, sacristie.* SYN. Locus, ubi res sacræ reponuntur aut asservantur. EPITH. Intimum, patrium, perantiquum. USUS : Sacrarium facere, constituere. Cf. **Templum.**

SĂCRĀTUS, a, um, *Consacré, sanctifié, sacré.* SYN. Consecratus, dedicatus, dicatus, sacer; inauguratus, cum religione tum lege inviolatus. USUS : Sacratæ leges. Cf. **Sacro.**

SĂCRĬFĬCĀTĬO, ōnis, f. *Sacrifice, cérémonies religieuses.* SYN. Sacrificium. EPITH. Extrema.

SĂCRĬFĬCĬUM, ii, n. *Sacrifice.* SYN. Sacrum, res divina, res sacra. USUS : Sacrificia statuere, facere, factitare. Sacrificia violare, polluere. Ad sacrificium hostias præbere. Cf. **Missa, Sacra.**

SĂCRĬFĬCO, as, avi, atum, are, n. et a. *Préparer ou offrir un sacrifice, sacrifier.* SYN. Sacris operor; sacra facio, conficio; facio **absolute.** USUS : Summo Jovi sacrificare. Cf. **Sacra lito.**

SĂCRĬFĬCŬLUS, i, m. *Sacrificateur, prêtre.* SYN. Qui sacra facit.

SĂCRĬLĔGĬUM, ii, n. *Pillage d'un temple, vol dans un temple.* SYN. Furtum rei sacræ. USUS: Sacrilegio se obstringere. Cf. **Sacrilegus.**

SĂCRĬLĔGUS, a, um, *Qui dérobe des objets sacrés dans un temple.* SYN. Impius, sacrorum omnium hostis ac prædo nefarius. PHRAS. **Sacrilegus erat,** *c'était un voleur d'objets sacrés.* Fana expilavit; simulacra sanctissima e delubris religiosissimis sustulit; per scelus et latrocinium signa sanctissima nefario

ausu sustulit; religiones maximas violavit; templa depopulatus est; sacella suffodit, incendit, oppressit; fana depeculatus est; templis antiquissimis impias et sacrilegas manus afferre conatus est; templo sanctissimis religionibus consecrato manus sacrilegas admovit, admolitus est. Templorum spoliator et expugnator; sacrorum omnium hostis, religionumque prædo erat.

(**Sacristia**, æ, f. VULG.), *Sacristie, lieu où l'on serre les objets sacrés et les ornements sacerdotaux.* **Latine**: Vestiarium templi; sacrarium in quo reponitur sacer ornatus et instrumentum; locus instrumenti sacri *vel* supellectilis sacræ. (**Sacrista** *vel* **Sacristanus**, VULG.), *Sacristain.* **Latine**: Æditaus, custos ædis sacræ.

SĂCRO, as, avi, atum, are, a. *Consacrer, sanctifier par la consécration.* SYN. Consecro, dedico, inauguro; religiosis cerimoniis augustius aliquid facio.

SĂCRŌSANCTUS, a, um, *Déclaré inviolable, sacré.* SYN. Religione ac lege inviolatus. USUS: Sacrosanctum in republica esse nihil potest, nisi quod populus sanxisset, *il ne peut y avoir de consacrées (inviolables) dans la république que les sanctions du peuple.* Ut sacrosancti viderentur. Sacrosanctam vacationem habere.

SĂCRUM, i, n. *Sacrifice.* SYN. Sacrificium, res divina. USUS: Sacris initiari. Sacra polluere. Sacrum facere. Cf. **Missa**, **Sacra**.

SÆPE, *Souvent.* SYN. Frequenter, crebro, identidem, sæpenumero, frequens. PHRAS. **Sæpe in foro est**, *il est souvent au forum.* Multum in foro est; sæpenumero, totos dies, frequentissime in foro versatur; raro a foro abest; quam sæpissime in foro est; forum urget assiduus; frequens in foro est; forum frequentat assidue, aut ut rectius dicam, illic habitat. USUS: Sæpe et multum; semel et sæpius hoc mecum cogitavi. Semel atque iterum ac sæpius. Nimium sæpe id mihi venit in mentem.

SÆPĔNŬMĔRO, *Souvent, plus d'une fois.* SYN. Sæpe.

SÆVĬO, is, ii, itum, ire, n. *Sévir, exercer sa fureur contre qqn.* SYN. Sævitiam in aliquem adhibeo, exerceo; crudelitatem in aliquem exerceo, adhibeo; in humiliores libidinose crudeliterque consulo; fœde in captos exerceo victoriam.

SÆVĬTĬA, æ, *vel* **sævĭties**, ēi, f. *Fureur, cruauté, rigueur, dureté.* SYN. Crudelitas.)(**Clementia**. USUS: Adhibere in famulos sævitiam. Cf. **Crudelitas**.

SÆVUS, a, um, *Cruel, inhumain.* SYN. Crudelis, ferus. USUS: Sævi turbines exstitere. Cf. **Crudelis**.

SĂGA, æ, f. *Prophétesse, magicienne.* USUS: Saga anus.

SĂGĀCĬTAS, ātis, f. *Finesse, pénétration d'esprit, sagacité.* SYN. Calliditas, solertia. EPITH. Incredibilis, tanta. USUS: Incredibili ad investigandum sagacitate præditus. Cf. **Solertia**.

SĂGĀCĬTER, *Avec finesse, pénétration, subtilement.* SYN. Callide. USUS: Tu illud sagacissime præsensisti. Sagacius odorari.

SĂGĀTUS, a, um, *Vêtu d'un sayon.* USUS: Galli sagati et togati.

SAGAX, acis, omn. gen. *Qui a l'esprit pénétrant, sagace, habile.* SYN. Callidus, acutus, prudens. USUS: Sagax ad perspicienda pericula. Sagaces canes quod acute sentiant, *chiens à l'odorat subtil.* Homo, animal providum, sagax, multiplex. Mens acris et sagax. Cf. **Ingeniosus**, **Acies**, **Perspicax**.

SĂGĪNA, æ, f. *Action d'engraisser, nourriture, aliments.* SYN. Cibus, offa ad saginandum apta. USUS: Plebem non auctoritate, sed sagina sibi conciliat, *il se concilie la multitude, non par l'autorité, mais par l'attrait des bons morceaux (plutôt par de bons repas que par de bonnes raisons).*

SĂGĪNO, as, avi, atum, are, a. *Engraisser.* USUS: Sanguine saginatur.

SĂGITTA, æ, f. *Flèche.* SYN. Jaculum quod manu *aut* balista jacitur. USUS: Sagittas emittere. Ingentem vim sagittarum infundere ratibus. Ictus sagitta.

SĂGITTĀRĬUS, ii, m. *Archer.* SYN Barbari sagittarii.

SĂGŬLUM, i, n. *Petit manteau militaire.*

SĂGUM, i, n. *Manteau militaire.* SYN. Vestis militaris index belli, ut toga pacis. USUS: Saga sumere; ad saga ire, quod fiebat tumultus causa, *revêtir le manteau de guerre, c.-à-d., prendre les armes, s'armer en guerre (c'est ce que faisaient, en signe de guerre, tous les Romains, même ceux qui ne partaient pas, excepté les consulaires).*

SAL, sălis, m. *Sel.* USUS: Multos modios salis simul edendos esse amicis aiunt. Commercium salis. Urbanitatis lepos, quo tanquam sale perspergatur oratio, *grâce, finesse dont on assaisonne le discours.*

SĂLĀRĬUS, a, um, *Relatif au sel.* USUS: Vectigal ex annona salaria statuerunt, *du produit annuel de la vente du sel.*

SĂLĔBRA, æ, f. *Terrain raboteux, mauvais chemin; en parl. du style, inégalité, rudesse, aspérité.* SYN. Locorum offensiones, loca aspera et inæqualia. USUS: Ejus oratio sine salebra, ut sedatus amnis decurrit, fluit. Hærere in salebra, *demeurer embourbé.* Incidere in salebram.

SĂLĔBRŌSUS, a, um, *Raboteux, rude, inégal.* SYN. Asper, multas salebras habens.

SĂLES, ium, m. pl. *Finesse, bons mots,*

railleries mordantes. SYN. Joci, facetiæ, urbanitas. EPITH. Barbari, salsiores, veteres, urbani. USUS : Specimen humanitatis, salis, leporis et suavitatis, *modèle de politesse, d'esprit enjoué, etc.* Urbani sales in dicendo plurimum valent. Cf. **Facetiæ, Jocus.**

SĂLĬCĒTUM, i, n. *Saussaie, lieu planté de saules.* SYN. Locus salibus consitus.

SĂLĪNÆ, ārum, f. pl. *Salines, mine de sel.* SYN. Loca ubi sal conficitur.

SĂLĪNUM, i, n. *Salière.* SYN. Salillum, vas in quo sal reponitur.

SĂLĬO, is, ŭi, saltum, īre, n. *Sauter, bondir.* USUS : Salire de muro. Cor mihi salit, *mon cœur palpite.*

SĂLĪVA, æ, f. *Salive.* SYN. Sputum.

SĂLIX, icis, f. *Saule.* **Genus arboris.**

SALSĀMENTĀRĬUS, ii, n. *Marchand de salaison.* SYN. Qui salsamenta facit *aut* vendit.

SALSĀMENTUM, i, n. *Poisson salé, salaison.* SYN. Quod sale conditum est in diuturnum usum et cibum.

SALSĒ, *Avec esprit.* SYN. Facete.

SALSUS, a, um, *Fin, spirituel, ingénieux, mordant.* SYN. Facetus. ADV. Omnino. USUS: Accedunt salsiores joci quam veterum Atticorum, *il faut ajouter ces saillies, ces traits d'esprit plus piquants que l'atticisme même.* Homo salsus, facetus. Cf. **Facetus.**

SALTĀTĬO, ōnis, f. *Action de danser, danse.* USUS: Intempestivi convivii, multarum deliciarum extrema comes est saltatio.

SALTĀTOR, ōris, m. *Danseur, mime, pantomime.* EPITH. Calamistratus. USUS: Histrioni actio, saltatori motus est certus datus.

SALTĀTŌRĬUS, a, um, *De danse.* USUS: Cum saltatorium illum versaret orbem, *ronde, danse en rond.*

SALTĀTŬS, ūs, m. *Danse religieuse.* SYN. Saltatio.

SALTEM, *Du moins, au moins.* SYN. At saltem, at certe, tamen, minimum. USUS: Fratres saltem exhibe.

SALTO, as, avi, atum, are, n. *Danser.* SYN. Moveo me ad numerum ; motus do non indecoros ; choros agito ; tripudiis solemnique saltatu me exerceo; choreas duco. ADV. Palam. USUS : Nemo fere saltat sobrius. Aiunt saltare eam commode et elegantius quam probam deceret.

SALTŬŌSUS, a, um, *Riche en forêts.* SYN. Saltibus plenus. USUS : In loca saltuosa recessit exercitus.

SALTŬS, ūs, m. *Endroit boisé servant de pâturage, bois, forêt.* SYN. Silva. USUS : De saltu agroque communi vi detruditur.

SĂLŪBRIS, e, omn. gen. *Salutaire, salubre, sain.* SYN. Salutaris, utilis, sanitatem afferens, incorruptus.)(**Pestilens.** USUS : Salubris an pestilens annus futurus sit, *si l'année sera saine ou malsaine.* Sententiam dixit saluberrimam et necessariam. Summa salubritate et amœnitate locus, sed aquis saluberrimus.

SĂLŪBRĬTAS, ātis, f. *La qualité salubre, salubrité.* SYN. Affectio sanitatem afferens.)(**Pestilentia.** USUS : Hostiarum exta, quorum ex habitu et colore tum salubritatis, tum pestilentiæ signa percipiuntur, *les entrailles des victimes, dont l'état et la couleur annoncent la nature salubre ou malsaine de l'air.*

SĂLŪBRĬTER, *D'une manière saine, salutaire.* USUS : Ubi refrigeraberis salubrius?

SĂLUM, i, n. *Mer.* USUS : Ærumnoso navigabam salo. In salum nave evectus, *ayant cinglé en pleine mer.*

SĂLUS, ūtis, f. *Conservation de la vie, bien-être, santé; prospérité, salut.* SYN. Incolumitas, sanitas, requies, bonum.)(**Exitium.** EPITH. Afflicta, bona, cara, communis, desperata, dubia, dulcis, prope fatalis, improvisa, infestior, integra, magna, multa, perpetua, perspicua, plurima, posterior, precaria, publica, summa, universa, utilis. PHRAS. **Salutem tuam strenue defendi,** *j'ai défendu votre vie avec courage.* Ut caput tuum incolume esset ; ut capiti tuo famæque consuleretur ; ut salvum te præstarem, quanta potui contentione, egi ; salutem tuam pro virili parte tueri allaboravi ; salutis tuæ tuta atque integra conservatio semper mihi cordi fuit ; salutis tuæ semper primam rationem duxi, habui ; nunquam non tuæ saluti studiose consului, servivi ; saluti tuæ nusquam defui. USUS : 1. Agebatur ea in re salus reipublicæ. Petebat a te salutem respubl. Per te ejus salus afflicta est. Saluti ejus defuisti. Saluti consulere, servire, saluti esse, salutem dare, ferre, afferre. Salutem alicui reddere, restituere ; ad salutem vocare, reducere. Salutem alicujus a principe deprecari. Salutem accipere, recuperare, retinere. 2. **Salutandi ratio,** *salut, salutations.* Tulliolæ meæ salutem dices, nuntiabis, mittes, impertíes, adscribes. Salute accepta redditaque, *après avoir échangé des compliments, après s'être mutuellement salués.* 3. (**Relinquo, valedico,** VULG.), *abandonner.* Ego vero multam salutem et foro dicam, et curiæ.

SĂLŪTĀRIS, e, gen. com. *Salutaire, utile, bon, efficace.* SYN. Salubris. USUS : Consilium, remedium salutare. Civis beneficus et salutaris. Salutaris severitas. Cf. **Salubris.**

SĂLŪTĀRĬTER, *Utilement, avantageusement.* SYN. Salubriter, utiliter.

SĂLŪTĀTĬO, ōnis, f. *Salutation, salut.* SYN. Consalutatio, persalutatio. EPITH. Aptior, communis, grata, gratiosior. USUS :

Salutationibus multum temporis consumitur. Salutatio inter exercitus facta. Ubi salutatio amicorum defluxit, litteris me involvo, *dès que mes amis ont fini leurs salutations, je me plonge dans mes livres.*

SĂLŪTĀTOR, ōris, m. *Celui qui vient saluer, client.* SYN. Deductorum magis officium est, quam salutatorum, *ceci est plutôt l'office de ceux qui accompagnent le candidat, que de ses clients.*

SĂLŪTO, as, avi, atum, are, a. *Saluer.* SYN. Salutem dico, nuntio; consaluto, persaluto, salutationem facio, salute aliquem impertio. ADV. Benigne, liberius, maxime, negligenter, plane. PHRAS. (**Saluta illum meo nomine,** VULG.), *saluez-le en mon nom.* Salutem illi meis verbis annuntia, nuntia; salute illum verbis meis imperti; salutem ei a me velim dicas; salvere illum verbis meis jube; amico a me multam salutem. USUS: Domus te nostra tota salutat. Salutare benigne, comiter appellare unumquemque.

SALVĒO, es, ere, n. *(Formule de salutation.) Bonjour, saluer.* USUS: Vale, salve. Dionysium velim salvere jubeas, *salue Denys pour moi.* Salvebis a meo Cicerone, *salut de la part de mon cher Cicéron.*

SALVO, as, avi, atum, are, a. *Sauver (latin des bas temps).* SYN. Cedo in tutum, in tutum me demigro; salutem do, fero, affero; salutem reddo, salvum præsto, saluti sum. PHRAS. 1. **Salvavi patriam,** *j'ai sauvé la patrie.* Patriam servavi; ab exitio vindicavi; patriæ incendium exstinxi; patriæ salutem attuli, peperi, dedi. Opera mea stat patria. Cadentem, labentem patriam sustinui, confirmavi, excepi. Ego salus patriæ fui; a me salutem accepit patria; patriam ab exitio, a pernicie, ab interitu, a peste eripui, liberavi, tutatus sum. Sanavi patriæ mala; incolumitatem patriæ attuli; pestem abstuli; graviter laboranti patriæ opem tuli; a patria perniciem depuli. 2. **Salvavit se tamen,** *il se sauva enfin, il échappa.* In tutum cessit; in tutum emigravit; discrimen effugit; e periculo elapsus est; in tutum evasit; discrimen evasit; receptum tamen in loca tutiora habuit; ex discrimine emersit; salutem expedivit; in loca tutiora se recepit. 3. (**Pauci salvantur,** VULG.), *peu d'hommes se sauvent, font leur salut.* Pauci salutem æternam consequuntur; cœlo potiuntur; salute æterna donantur; beatæ immortalitatis compotes fiunt; beatorum sedibus potiuntur. Cf. **Cœlum, Beatus.** USUS: Iterum salvabo rempublicam, si cessero.

SALVUS, a, um, *Conservé, bien portant, sain et sauf.* SYN. Incolumis, integer, conservatus. PHRAS. **Salvo honore, salva venia,** *sauf votre respect, avec votre permission.* Honos sit auribus; quod pace vestra dictum sit; verbo sit venia; si fas est ita loqui; præfandus mihi ex in re honos est. USUS: Salvis legibus, vectigalibus, sociis. Cæsar salvum te cupit. Status fortunarum salvus et incolumis mansit. Salva et integerrima sunt omnia ad exercitum, *tout à l'armée est dans un état excellent.*

SĀNĀBĬLIS, e, gen. com. *Guérissable.* SYN. Quod ad sanitatem reduci potest. USUS: Animus, morbus, malum sanabile.

SĀNĀTĬO, ōnis, f. *Guérison.* SYN. Sanitas, salus. EPITH. Certa, propria. USUS: Eorum malorum in una virtute posita est sanatio. Cf. **Remedium.**

SANCĬO, is, xi, nctum et sancitum, cire, a. *Rendre inviolable, sanctionner.* SYN. Fero, decerno, constituo, scisco, confirmo. ADV. Diligenter, in posterum, penitus. USUS: Solon capite sanxit, ne quis, etc. De servis acerbum supplicium sanxit Cæsar. Ut vestram in posterum auctoritatem sanciret. Edicto sanxit prætor. Id lege communi et jure gentium sancitum est. Cf. **Decerno.**

SANCTĒ, *Religieusement.* SYN. Auguste. USUS: Pie sancteque DEUM colere.

SANCTĬMŌNĬA, æ, f. *Sainteté, honneur, probité.* SYN. Sanctitas. EPITH. Summa. USUS: Quid mihi cum illa sanctimonia tua? Cf. **Virtus.**

SANCTĬO, ōnis, f. *Sanction d'une loi.* USUS: Sanctiones fœderum, pactorum.

SANCTĬTAS, atis, f. *Pureté de mœurs, piété, sainteté.* SYN. Sanctimonia, sanctitudo. EPITH. Patria, vetus. USUS: Deos placatos efficit sanctitas, pietas, religio. Sanctitas est scientia colendi Numinis. Exemplum veteris sanctitatis Cato. Cf. **Probitas, Virtus.**

SANCTĬTŪDO, inis, f. *Sainteté.* SYN. Sanctitas. USUS: Sanctitudo sepulturæ.

SANCTUS, a, um, *Honorable, respectable, pur, saint; loyal, vertueux.* SYN. Augustus, religiosus, castus, inviolatus; summa virtute, pietate, religione. PHRAS. **Vir erat plane sanctus,** *cet homme était très religieux.* Exemplum erat raræ innocentiæ, spectatæque virtutis; quo nemo integrior sanctiorque in civitate; summa erat in DEUM pietate ac sanctimonia; excellebat in eo rara morum sanctitas; vitæ sanctimonia in paucis eminebat. Cf. **Pius, Probus, Religio, Virtus.** USUS: Qui sancti? qui casti? nisi qui meritam diis immortalibus gratiam justis honoribus et memori mente persolvunt, *quels sont les hommes pieux et religieux, sinon ceux qui témoignent leur gratitude aux dieux immortels par de justes hommages?* Nullum est officium tam sanctum, tam religiosum, tam solemne, quod non avaritia violet. Nulla sancta societas, nec fides regni est.

Sancti, ōrum, m. pl. *Les Saints du ciel.* PHRAS. 1. Cœlo jam recepti; cœlestium agminibus inserti; quos in cœlum merita extulerunt; quibus ruinæ cœlestes instauratæ, et

viduata magnam partem civibus suis urbs illa cœlestis ac beata, quasi deductis coloniis iterum completa est; quibus præmia, quæ exprimi nullis verbis possunt, eaque sempiterna in cœlo constituta sunt; quos ex infinita mortalium multitudine selegit DEUS, quo vitam puram et castam agentes in terris, postea beati ævo sempiterno fruerentur in cœlo; qui pro salute æterna decertantes, cœlestibus et immortalibus coronis digni judicati sunt; virgines quæ æstuantem in corporibus flammam restinguere, et pudicitiæ suæ florem illibatum cœlo intulerunt; purpurati suo sanguine victores qui per mortes et vulnera regi suo præclarum testimonium dederunt; innumerabiles alii, qui e domandis cupiditatibus affligandisque corporibus quotidie desudarunt. Cf. **Beatus, Anima.** 2. **Sanctos colere,** *honorer les saints.* Præcipuo quodam cultu ac honore venerari; eximio cultu ac præcipua religione sanctis deservire; ad sanctorum opem, fidem, clientelam confugere; in eorum fidem ac patrocinium se conferre; præcipua erga sanctos religione ferri, teneri. Cf. **Colo; Honos.**

SĀNĒ, *Sans doute, en vérité, certainement; beaucoup, extraordinairement.* SYN. Oppido, sane quam, licet. USUS : Acutus sane homo et probatus. Sane quam illum puduit. Hæc sint falsa sane : invidiosa tamen non sunt.

SANGUĬNĀRĬŬS, a, um, *Sanguinaire, avide de sang.* SYN. Sitiens sanguinem, crudelis.

SANGUĬNĔUS, a, um, *De sang, sanglant, ensanglanté.*

SANGUĬNŎLENTUS, enta, entum, (poet.) *Sanglant, ensanglanté.* SYN. Sanguine atratus, respersus, fœdatus; sanguine lubricus; cruentus.

SANGUIS, ĭnis, m. *Sang.* SYN. Vitalis in animante succus; cruor. EPITH. Ater, civilis, communis, decolor, domesticus, incorruptus, multus, paternus, plurimus, pristinus, quotidianus, timidus, tribunitius, verus. USUS : 1. Sanguinem incisa vena mittere, detrahere; venam ferire, solvere, incidere et sanguinem e brachio mittere, *pratiquer une saignée.* Sanguinis detractio, *saignée.* Cucurbitulis vitreis sanguinem extrahere, *poser des ventouses.* Sanguinis ex naribus cursus, *saignement de nez.* Sanguis emittitur, sequitur, manat, *le sang coule.* Sanguinis multum exasperatis faucibus reddidit, rejecit, *il a vomi du sang.* Sanguis suppressus est, stetit, constitit, *arrêter, étancher le sang.* Hauriendus aut dandus est sanguis. Respersæ fando nefandoque sanguine aræ. Plus in fuga sanguinis factum quam in dimicatione. 2. **Cognatio,** *race, origine, descendance, liens de parenté.* Magnam vim habet maternus paternusque sanguis. Transalpini sanguinis cognatio. 3. TRANSL. Iniquo judicio sanguinem exsorbere, *enlever le sang, la fortune par un jugement inique.*

SĀNĬES, ēi, f. *Sang corrompu, humeur.* SYN. Putridus corruptusque sanguis aut humor. USUS : Saxa sanie taboque respergere.

SĀNĬTAS, ātis, f. *La santé (du corps comme de l'esprit).* SYN. Salus, valetudo bona, integra valetudo, integritas valetudinis, corporis bona habitudo, firma corporis constitutio, firma corporis affectio. USUS : 1. Corporis temperatio, cum ea congruunt inter se quibus constamus, sanitas est. Homo integerrima et incorrupta sanitate. 2. **Ratio, consilium rectum,** *raison, bon sens.* Suum quemque scelus de sanitate deturbat. Oratione ad sanitatem aliquem revocare. Ad sanitatem redire. Sanitas animorum posita est in tranquillitate quadam ac constantia. Cf. **Sanus.**

SANNĬO, ōnis, m. *Bouffon, plaisant.* USUS: Quid tam ridiculum quam sannio? ore, vultu, imitandis moribus, voce, corpore denique ridetur ipso, *quoi de plus risible que le bouffon? c'est sa bouche, son visage, ce sont ses imitations grotesques, sa voix, toute sa personne enfin qui provoquent le rire.*

SĀNO, as, avi, atum, are, a. *Guérir, rendre la santé.* SYN. Curo, medeor, sanum facio, ad sanitatem reduco, revoco; salutem do, reddo, restituo; morbum depello; morbo libero. ADV. Celeriter. PHRAS. 1. **Ego te sanavi,** *je vous ai guéri.* Ego te ad pristinam valetudinem revocavi; ego te jacentem, male affectum ad pristinam sanitatem perduxi; meo beneficio ad sanitatem versus es; pristinas vires recepisti, recuperasti, comfirmasti; ego sanitatem attuli; mea opera in pristinum valetudinis statum restitutus es. 2. **Sanatus est tandem,** *il est enfin guéri.* Cessit tandem morbus remediis; vis morbi levata est; morbo levatus est; concessit dolor medicamentis; recreatus a morbo est, convaluit; sanitatem recepit, recuperavit; morbus depulsus est. Cf. **Morbus, Convalesco, Confirmo.** USUS : Rempublicam ægram curare, confirmare, sanare. Horum voluntates nefarias nullis remediis sanare potui.

SĀNUS, a, um, *Sain, en bon état, bien portant.* SYN. Firmus, valens, integris viribus, qui firmo est corpore, qui incorrupta est sanitate; salubris, salvus; sanæ mentis, sani consilii.)(**Ægrotus, insanus, furiosus.** ADV. Bene, male, vix satis. PHRAS. 1. **Sanum te ac integrum quamprimum viderecupio,** *je désire vous voir le plus tôt possible en bonne santé.* Firmum te ac valentem; viribus integris sensibusque; morbo defunctum videre quamprimum cupio; vires tibi et colorem redire vehementer cupio; nihil laboro nisi ut salvus sis; belle habeas, corpus tuum allevetur; ut morbo defunctus corpus habeas salubrius; tanta prosperitate valetudinis utaris quæ medicamentis nullis indigeat; ne quæ diuturni morbi reliquiæ redeant; confirmatum e morbo videre quamprimum cupio. 2. **Vide ut**

sanus permaneas, *prenez soin de vous conserver bien portant.* Non solum salutis, sed virium etiam et coloris rationem habere te volo. Valetudini tuæ diligenter consule; depone omnia, et corpori servi; indulge valetudini tuæ; cura ut firma sis corporis affectione; veterem imbecillitatem abjicias; ut quæ valetudini tuæ maxime conducunt, diligenter adhibeas; ut sanum te præstes et sospitem; ut bonam corporis habitudinem retineas; operam da ut etiam atque etiam valeas; valetudinem tuam cura diligenter; tu, velim, ut valetudinem tuam confirmes. Cf. **Valetudo.** USUS: Sanum aliquem facere. Sana ac salva respublica. Nihil in ejus oratione, nisi sanum et sincerum, *il n'y avait rien dans sa diction qui ne fut sobre et sain.* Homo sanæ mentis, sani consilii.

SĂPĬENS, entis, omn. gen. *Sage, raisonnable, intelligent.* SYN. Bene sanus, magni consilii, divina mente et consilio præditus; alta quadam mente et sapientia præditus; omnis divini humanique juris consultissimus.)(**Stultus.** ADV. Perfecte, plane, sero, valde. PHRAS. **Sapientem, qualis tu es, decet veram laudem in una virtute collocare,** *un homme sage, tel que vous, doit placer la véritable gloire dans la vertu seule.* Tuæ sapientiæ est; sapientis est, qualem te habemus, ad eam sapientiam spectat, pertinet, qua tu excellis; tuum est, qui sapientia præstas, in quo sapientiæ plurimum; pectus sapientia munitum decet pro certo habere, veram laudem ab una virtute nasci, fluere, exsistere, proficisci. USUS: Qui maxime perspicit quid in unaquaque re verissimum sit, quique et acutissime et celerrime potest videre et explicare rationem, is sapientissimus haberi solet, *celui qui découvre la vérité en toute chose, qui peut la saisir d'un regard perçant et prompt, et tout aussitôt la faire comprendre, passe pour un modèle de sagesse.* Sapientissimum esse dicunt eum cui quod opus sit, ipsi veniat in mentem; proxime accidere ad illum, qui alterius bene inventis obtemperet. Homo ad conjecturam sapientissimus. In sapientem non cadit, alieno gaudere malo. Sapiens aciem in omnes partes intendit, ut quemcumque casum fortuna invexerit, hunc apte et quiete ferat.

SĂPĬENTER, *Prudemment, raisonnablement.* SYN. Scite, persapienter, considerate.)(**Temere.** PHRAS. **Ostendam sapienter a me factum,** *je prouverai que j'ai agi sagement.* Factum meum rationibus tuebor; rationem probe reddam consilii mei argumentis; minime dubiis agam, tuebor, defendam, sustinebo, probabo causam meam; argumentis id agam, ut non casu, temere, inani quadam voluntate, repentino mentis impetu, nulla satis firma certaque causa impulsum, commotum, adductum id fecisse me homines intelligant. Quod feci, ostendam jure, consilio factum; optimis de causis, ratione suadente, ratione duce, certo judicio, recte et considerate factum; ita factum ut reprehendi non possit; factum meum ab omni reprehensione longissime abesse. Quod feci, ostendam ita factum ut temeritatem, imprudentiam, inopiam consilii reprehendere, objicere mihi nemo possit; ut non modo damnare, incusare, vituperare, exagitare, vitio dare facti mei consilium, sed ne in controversiam quidem, in dubium vocare quisquam possit. USUS: Sapienter et fortiter casus humanos ferre. Considerate quam sint provisa sapienter, *voyez comme il a été pourvu à tout avec sagesse.*

SĂPĬENTĬA, æ, f. *Intelligence, raison, bon sens; sagesse.* SYN. Prudentia, rerum cognitio, philosophia; lumen animi, ingenii, consilii.)(**Temeritas.** EPITH. Admirabilis ac singularis, callida, antiqua, carior, comes naturæ et adjutrix hominis, custos et procuratrix hominis, digna opinione et cognomine alicujus, erudita, excellens perfectaque, gloriosa, incredibilis, pene divina, jucunda, copiose loquens, magna, mater omnium bonarum rerum, moderatrix omnium rerum, nova. USUS: Sapientia est rerum divinarum humanarumque cognitio, ars vivendi, hominis custos et procuratrix, comes naturæ et adjutrix, mater omnium bonorum, moderatrix rerum omnium, qua nihil præstabilius hominum vitæ datum est, *la sagesse est la connaissance des choses divines et humaines, etc.* Magnam sapientiam consequi. Sapientia munitum esse; sapientia præstare.

SĂPĬO, is, ŭi *vel* ivi *vel* ii, ere, n. et a. *Être intelligent, sage, judicieux.* SYN. Intelligo, video, sapientia præditus sum. ADV. Sero, plane. PHRAS. **Si saperes, hæc caveres,** *si vous étiez sensé, vous prendriez garde à cela.* Si quid videres; si satis sanus esses ac sobrius; si via recta reputares tecum; si sana mente esses; si mentem gestares sanam ac sinceram; si mens tibi constaret; si sana mens esset; si quid non modo sapientiæ, sed vel sanitatis haberes; si quid sapientia posses consilioque; si pectus gereres sapientia munitum; si dispiceres satis ac provideres in quæ mala te induas, missa faceres ista. USUS: Puer cum primum sapere cœpit, plusquam cæteri sibi sapere videtur, *l'enfant dès qu'il commence à avoir de la raison, à être raisonnable.* Tibi semitam non sapis, et alteri viam monstras. Populus est moderatior, quoad sentit et sapit tuerique vult per se constitutam rempublicam, *le peuple est assez modéré, tant qu'il conserve le sentiment et le bon sens, et qu'il veut maintenir la forme de gouvernement établie par lui-même.* Cf. **Prudens.**

SĂPOR, ōris, m. *Saveur, goût.* SYN. Quod gustatu percipitur. USUS: 1. Voluptas, quæ sapore percipitur. Is non odore, non tactu, non sapore capitur. Cibus boni, grati, jucundi saporis (**sapidus,** VULG.). 2. **Sal, urbanitas,**

plaisanterie fine, raillerie de bon goût. Homo sine lingua, sine sapore, sine sensu, **stupidus.** Sapor vernaculus, *manières élégantes, polies.*

SARCĬNA, æ, f. *Bagage, fardeau.* USUS: Alicui sarcinam imponere.

SARCĬO, is, sarsi, sartum, ire, a. *Raccommoder, réparer, rétablir.* SYN. Reficio, compenso; cursu tarditatem, officiis cessationem corrigo. USUS: Damnum illatum, injuriam sarcire. Crebritate et magnitudine officiorum priorem cessationem sarciam. Cf. **Compenso, Renovo.**

SARCŬLUM, i, n. *Sarcloir.* SYN. Instrumentum quo segetes sarciuntur, *id est*, a loliis repurgantur.

SĂRISSA, æ, f. *Longue lance des Macédoniens.* SYN. Hasta Macedonica.

SARMENTUM, i, n. (sæpius in plurali). *Sarment, bois que pousse le cep et que l'on coupe.* USUS: Sarmentorum amputatio. Vitis putanda est, ne sarmentis silvescat.

SARRĂCUM, i, n. *Chariot de transport.* **Genus vehiculi.**

SARTOR, ōris, m. *Celui qui répare.* USUS: Sartor satorque scelerum.

SARTUS, a, um, *Amélioré, réparé.* (**Jungitur semper adj. tectus**). SYN. Incolumis, salvus, integer. USUS: Imperium, rempublicam sartam tectam servare. Amicum ab omni periculo ac detrimento sartum tectum præstare. Cf. **Integer.**

SĂTĂGO, is, ere, n. *Être dans l'embarras; donner tous ses soins à une chose.* SYN. Elaboro, enitor, operam do, magno studio aliquid ago; industriam in re pono; animum in rem *vel* ad rem adjicio; omne consilium, opem ac operam, curam, studium, diligentiam, laborem ad rem confero; summa ope nitor; omni ope ac opera annitor, enitor; nervos omnes contendo; omnem lapidem moveo; omnes machinas adhibeo; manibus pedibusque conor; cogitationem omnem in re figo, loco; totus sum in ea re; hoc unum spectat mea industria; versor in hoc studio totus, hac in re mens tota ac studium versatur; id unum laboro; ad hoc nervos omnes intendo; id unum nervis omnibus contendo. USUS: Multum rerum suarum satagit. Cf. **Studeo, Sollicitus, Applico.**

SĂTELLES, ĭtis, m. *Garde du corps, satellite; fauteur de, complice.* SYN. Stipator, minister, apparitor, custos corporis, potestatis administer; assuetæ corporis custodiæ. EPITH. Diligentissimus. USUS: Manlius audaciæ administer et satelles. Scelerum satelles, administer cupiditatum.

SĂTĬĔTAS, atis, f. *Satiété, dégoût, ennui.* SYN. Fastidium.)(**Cupiditas.** USUS: Satietatem afferre, parere, facere, dare; satietate afficere, *remplir de dégoût.* Satietas rei me cepit, tenet; satietate defatigatus, defessus sum, *être accablé d'ennui, de dégoût.* Satietati occurrere; satietatem relevare, *prévenir la satiété.* Satietatem vitare, fugere, *fuir l'ennui.* Satietatem depellere, vincere, superare, *vaincre ses dégoûts.* USUS: Studiorum omnium satietas vitæ facit satietatem, *c'est la satiété de tous les goûts qui fait la satiété de la vie.*

1. **SĂTĬO,** as, avi, atum, are, a. *Rassasier, assouvir.* SYN. Saturo, expleo, satietatem affero; satietate afficio; famem expleo, pasco.)(**Exhaurio.** PHRAS. **Legendo satiari non potuit,** *il ne put se rassasier de lire.* Infinita, inexhausta cupiditas saturari legendo non potuit; expleri mens ejus legendo non potuit; expleta a lectione recedere non potuit; a lectione depelli non potuit; satietatem nullam insaturabilis legendi cupiditas admisit; legendi nulla illum unquam satietas cepit, tenuit. USUS: Satiare odium, explere cupiditates. Auditor ne similitudinis fastidio satietur. Satiari delectatione non possum, *je ne puis me rassasier de les contempler (ces merveilles).* Frugali cœna naturæ desideria satiare et explere, *satisfaire son appétit naturel par un frugal repas.*

2. **SĂTĬO,** ōnis, f. *Action de semer, semailles.* SYN. Satum. EPITH. Æquabilis, perpetua. USUS: Jugera sationum suarum profiteri.

SĂTIS, *Assez.* SYN. Sat; satis superque; sane. PHRAS. **Sed jocorum satis est,** *mais assez de plaisanteries.* Sed de joco satis est; affatim prorsus; jocorum satis superque; abunde est; satietas nos tandem jocandi capiat. Satur sum jocorum, sed hic finis sit jocandi. USUS: 1. Hæc subtilius, quam satis est, disputantur. Laudis, plusquam satis est, avidus. Satis superque hæc audivimus. Satis est causæ, quare nolimus. 2. **Satis accipio, satis do,** *recevoir, donner une caution.* Quibus a prædibus satis accipiet, iisdem ipse, quod peto, satis det. Qui pro sociis transigit, satis dat neminem eorum postea petiturum.

SĂTISDĂTĬO, ōnis, f. *Action de donner caution.* SYN. Vadimonium. USUS: Sunt aliquot satisdationes secundum mancipium.

SĂTISFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, n. *Satisfaire à, s'acquitter de.* SYN. Impleo, placeo, morem gero; quod debeo, solvo; expleo odium *vel* cupiditatem; respondeo opinioni, exspectationi, judicio. USUS: Satisfacere officio suo erga aliquem, naturæ, legibus. Amori erga te meo satisfactum puto. Nunquam mihi pro tuis in me injuriis satisfacies. Cumulateque satisfactum est tibi. Vel ex supervacuo satisfecimus.

SĂTISFACTĬO, ōnis, f. *Satisfaction donnée à une personne qu'on a blessée, réparation, excuse.* SYN. Purgatio. USUS: Satisfactionem meam non accipis?

SĂTĬUS EST, *Il vaut mieux.* SYN. Præ-

stat, melius est. USUS : Mori satius est quam turpiter vivere. Cf. Potius.

SĂTOR, ōris, m. *Semeur.* SYN. Seminator.

SĂTŬR, ŭra, ŭrum, *Qui a pris suffisamment de nourriture, rassasié.* SYN. Plenus, satiatus.

SĂTŬRĬTAS, ātis, f. *Rassasiement, satisfaction des besoins physiques.* SYN. Satietas.

SĂTŬRO, as, avi, atum, are, a. *Rassasier, nourrir.* SYN. Expleo, satio. USUS : Explevi animos invidorum, placavi odia imperitorum, saturavi perfidiam perditorum. Sanguine se saturavit civium, *il s'est abreuvé du sang des citoyens.* Cf. Satio.

SĂTŬS, ūs, m. *Semailles; production, paternité, race.* SYN. Satio. EPITH. Humanus, primus. USUS : Ex cœli satu terræque conceptu editus. Parentum optimorum satu editus adolescens. Philosophia extrahit vitia et præparat animum ad satus accipiendos, *la philosophie déracine les vices et prépare les âmes à recevoir les semences (des vertus).*

SAUCĬĀTĬO, ōnis, f. *Action de blesser, blessure.* SYN. Vulneratio.

SAUCĬO, as, avi, atum, are, a. *Blesser.* SYN. Vulnero, consaucio, vulneribus afficio. ADV. Graviter, leviter. Cf. Vulnus.

SAUCĬUS, a, um, *Blessé.* SYN. Vulneratus, vulneribus affectus, mortifero vulnere ictus. USUS : Medea amore saucia. Saucios et confectos ex acie efferre.

SAXĒTUM, i, n. *Lieu pierreux.* SYN. Locus saxis plenus.

SAXĔUS, a, um, *De rocher, de pierre.* USUS : Moles saxea.

SAXŌSUS, a, um, *Rempli de pierres.* SYN. Saxis impeditus. USUS : Loca saxosa.

SAXUM, i, n. *Pierre, rocher.* SYN. Silex, lapis, rupes, cautes. EPITH. Saxa aspera, prærupta. PHRAS. **Saxa in eum conjecerunt,** *ils lui jetèrent des pierres.* Saxis facta lapidatio; lapides in eum miserunt, jecerunt; lapidibus eum appetivere; lapidum ictu incessebant. USUS: Saxorum asperitates. Ventum ad rupem ita rectis saxis, ut, etc. Ingentis magnitudinis saxa per montium prona devolvunt. Exesæ fluctibus rupes, saxa invia et præruptæ cautes.

SCĂBELLUM, i, n. *Petit banc, tabouret.* SYN. Scamnum humile.

SCĂBER, ra, rum, *Rude, raboteux; sale, malpropre.* SYN. Asper. USUS : Pectus illuvie scabrum.

SCĂBĬES, ei, f. *Gale, lèpre.* USUS : Scabies corpora invasit, et contagium mali etiam in alios vulgatum est.

SCĂBO, is, ere, a. *Gratter, se gratter.* USUS : Muli mutuum scabunt.

SCĀLÆ, arum, f. pl. *Escalier, échelle.* USUS : Sub scalas se conjecit.

SCALMUS, i, m. *Cheville où se meut la rame.* SYN. Lignum, quo nituntur remi.

SCALPO, is, psi, ptum, ere, a. *Tailler, couper, sculpter.* SYN. Incido (VULG. sculpo). USUS : Ad pingendum, fingendum, scalpendum. E saxo scalptus aut ebore dolatus.

SCALPELLUM, i, n. *Scalpel, lancette.* SYN. Chirurgi ferrum. USUS : Scalpellum sanæ parti adhibere.

SCALPRUM, i, n. *Instrument, outil tranchant.* **Instrumentum artificum.**

SCAMNUM, i, n. *Banc, escabeau.* SYN. Sedes, scabellum.

(**Scandălum,** i, VULG.), *Scandale.* SYN. Offensio, pravum exemplum; res mali, pessimi exempli. PHRAS. (**Cave ne des scandalum,** VULG.), *prenez garde de donner le scandale.* Cave, ne ætati maxime lubricæ atque incertæ vita tua nequitiæ exempla præbeat; ne periculosam exempli imitationem filiis prodas; ne tua perversitate offensionem præbeas; ne quid malo exemplo facias aut dicas; ne contagione morum alios evertas; ne quid offendas exempli pravitate; ne barbaræ licentiæ exemplum in mores hominum transferas; ne mores tuos in alios transfundas. Cf. **Exemplum.**

SCANDO, is, di, sum, ere, a. *Monter à, grimper à, escalader.* SYN. Ascendo, conscendo. PHRAS. **Montem scandere,** *gravir une montagne.* Superare montis verticem; in ardua evadere; superare iniquitatem loci; occupare montis jugum.

SCĂPHA, æ, f. *Esquif, barque, canot.* SYN. Linter longis navibus subserviens, navicula. USUS : E navi in scapham se conjecit.

SCĂPHĬUM, ii, n. *Coupe en forme de nacelle.* SYN. Scyphus in scaphæ modum formatus.

SCĂPŬLÆ, arum, f. pl. *Épaules de l'homme et des animaux.* SYN. Humerus.

SCĂTĔO, es, ere, n. *Sourdre, couler.* SYN. Scaturio. Cf. Plenus.

SCĂTŬRĬO, is, ire, n. *Jaillir, couler abondamment.* SYN. Emano, effluo, erumpo. Cf. Origo.

SCĔLĔRĀTĒ, *Criminellement.* SYN. Per summum scelus, nefario scelere. USUS : Bellum scelerate susceptum, sceleratissime gestum.

SCĔLĔRĀTUS, a, um, *Criminel, impie, infâme, scélérat.* SYN. Consceleratus, scelestus, nefarius, improbus, impius, scelere contaminatus, omni scelere coopertus. PHRAS. **Homo sceleratissimus,** *un scélérat.* Homo post homines natos turpissimus, omni flagitio contaminatus; omnium scelerum flagitiorumque documentum; homo nefarius, ex omni scelerum colluvione natus; unus omnium latronum teterrimus; libidine et ira effrenatus; in omni genere flagitiorum volutatus. Homo

omnium, quos terra sustinet, conscéleratissimus; omnibus divinis humanisque obrutus sceleribus, nec pro scelere, sed monstro habendus. Homo crudelitate cæcus ac scelere, sacrilegus, perjuriis assuetus; vitiorum ac probrorum plenissimus; omnibus flagitiis nobilitatus; omnibus vitiis deformatus; affluens omni scelere; monstrum ex cœno et sanguine concretum. Homo summis sceleribus obstrictus; furens audacia, scelus anhelans, maximo furore inflammatus. Homo bipedum nequissimus; promptus ad vim, paratus ad seditionem, audax ad omne facinus, ad audendum projectus; ad omnem nequitiam educatus, eruditus, projectus; omnibus flagitiis coopertus. Homo in quo nihil est, præter maxima peccata maximamque pecuniam; qui multa in DEUM hominesque, impie, nefarie commisit, plurimis se sceleribus obstrinxit; qui maxima in se scelera concepit; omnia repagula juris et honestatis, pudoris et officii perfregit; qui in omnia se flagitia ingurgitavit, omnia divina et humana jura nefario scelere polluit. Fingi flagitium nullum potest, quo se ille non contaminaverit; ejus vita omnibus flagitiis est inquinata. Homo summorum facinorum, omnium flagitiosorum postremus et in quo omnia sunt ad perniciem profligata; scelerum omnium artifex et architectus. Homo insignite nequam; quo in portento cum summa turpidine summa impudentia est conjuncta. Homo immani natura, moribus feris ac omni vitiorum genere infamibus. Usus: Impurus homo ac sceleratus. Cf. **Commaculo, Improbus.**

SCĔLESTĒ, *Criminellement.* Syn. Scelerate.

SCĔLESTUS, a, um, *Criminel, scélérat.* Syn. Sceleratus. Phras. **Scelestos homines urbe pellere,** *chasser les méchants de la ville.* Scelerum sentinam ex urbe ejicere; vitiorum sentinam exhaurire. Homines furentes audacia, scelus anhelantes, pestem patriæ nefarie molientes ex urbe emittere, ejicere, depellere; monstris illis ac prodigiis scelerum, a quibus pernicies certa comparata esset civibus, ex urbe ejectis, rempublicam relevare ac recreare.

SCĔLUS, ĕris, n. *Crime, forfait, attentat.* Syn. Flagitium, facinus, fraus capitalis, atrocitas sceleris. Epith. Acerbissimum, alienum, apertum, clandestinum, consulare, detestabile, domesticum, immane, impium, importunum, inauditum, incredibile, indignum, inexpiabile, insigne, intestinum, meditatum, nefandum, tantum, usitatum. Phras. 1. **Scelus atrox admisit,** *il a commis un crime épouvantable.* Nefarium ac scelestum facinus ausus est; atrox, singulare maleficium admisit, contraxit, grande piaculum admisit, contraxit; capitalem fraudem ausus est; inexpiabile facinus admisit; cupiditas effrenata præcipitem animum ad ultimum nefas impulit; maximo se scelere adstrinxit, contaminavit, devinxit, alligavit; scelus ingens admisit, suscepit, edidit; cum multa improbe, multa audacter ac perfectissime fecerit, gravissimum tamen scelus tum concepit, molitus est, fecit, perfecit, cum, etc. 2. (**Sceleris complex est,** Vulg.), *il est complice du crime.* Sceleris societate conjunctus, culpæ socius, criminis conscius ac particeps; in eodem scelere versatus est; ejus facinoris satelles et administer fuit. 3. **Non est simplex scelus hoc,** *ce crime est multiple.* Nullum scelus abest ab eo scelere; in uno illo scelere insunt omnia scelera; multiplex in uno facinore crimen est; scelerum genus omne uno in facinore continetur. Usus: Scelerum architectus et machinator. Scelus atrox concipere, suscipere, *commettre.* Scelus scelere cumulare, *se couvrir de crimes.* Omnium scelerum genere imbutus. In scelere volutari. Abesse a scelere longissime; scelere solutus, a scelere liberatus est. Cf. **Conscientia mala, Crimen.**

SCĒNA, æ, f. *Scène de théâtre, théâtre.* Syn. Cavea; fabula. Epith. Argentea, magna, referta sceleribus. Usus: Ludorum elegantia, scenæ magnificentia. In scenam redire. Scenæ servire, **tempori se accommodare,** *s'accommoder aux circonstances.* De scena decedere.

SCĒNĬCUS, a, um, *Relatif au théâtre;* **subst.** *Acteur, comédien.* Usus: Scenicæ personæ, ut mimi, histriones.

SCEPTRUM, i, n. *Sceptre.* Usus: Rex cum purpura et sceptro et insignibus regiis.

SCHĔDA, æ, f. *Feuillet, page, manuscrit.* Syn. Tabella; pagella.

SCHĒMA, ătis, n. *Figure de rhétorique.* Usus: Verborum ornamenta et sententiarum lumina quæ schemata Græci vocant.

SCHŎLA, æ, f. *Lieu où l'on enseigne, école.* Syn. Ludus litterarius, gymnasium. Phras. 1. **Sunt ibi scholæ publicæ,** *il y a ici des écoles publiques.* Patet ibi litterarum ludus, quo juventus in disciplinam convenit; est ibi doctrinarum sedes nobilis, ad quam disciplinæ causa juventus frequens concurrit; est ibi nobilium ingeniorum altrix gymnasium; est optimarum artium domicilium; litterarum, divinæ humanæque scientiæ officina fama nobilis; habent ibi et bonæ artes suum sacrarium, et quoddam quasi Musarum templum; nec scholasticæ palæstræ copia deest. 2. **Multi hic scholam frequentant,** *ici bien des gens fréquentent l'école.* Frequens hic juventus in disciplinam convenit; frequens hic juventus disciplinæ causa ad præceptores concurrit; frequentes hic magistris operam dant; multi hic studiorum causa in ludum eunt, scholas obeunt, gymnasium terunt. Cf. **Frequento.** 3. **Scholam amplius non frequentat,** *il ne va plus à l'école.* Ludo multam salutem dixit; manum ferulæ subduxit; bonarum artium disciplinis nuntium remisit. Usus: Homo e

schola atque a magistro recens. Scholæ strepunt discentium vocibus. Schola soluta, dimissa, *à la fin de la classe.* Scholam explicare, in librum conferre, id est, quæstionem umbratilem, *traiter une question, faire un livre, un traité.*

SCĬENTER, *Savamment, habilement.* SYN. Scite, intelligenter, apte. USUS : Scienter versari in re aliqua. Iis, quæ habes, scienter utere et modice.

SCĬENTĬA, æ, f. *Science, savoir, connaissance; art, habileté.* SYN. Doctrina disciplina, rerum cognitio, intelligentia, prudentia.)(Inscitia, ignoratio. EPITH. Admirabilis et incredibilis, pene divina, certissima, civilis, excellens, eximia, finitima, litigiosa, necessaria, obscurior, par, peregrina, externa, perfecta, potior, præstabilis, quæstuosa, similis, summa, tanta, tenuis, vicina, utilis. PHRAS. 1. **Scientiæ in scholis cum virtute sunt conjungendæ,** *dans les écoles, il faut joindre la vertu à la science.* In gymnasiis progressiones, progressus non in bonis tantum artibus, sed in virtutibus etiam juventus faciat, necesse est; in scholis non ingenuarum solum artium studia, sed virtus etiam divinusque cultus vigeat; juventus in schola disciplinis simul et virtutibus imbuatur et erudiatur; qui scholas frequentant, non doctrinæ modo, sed virtutis quoque studiosi sint; scholarum alumni diligentiam omnem ad comparandam tum doctrinam, tum virtutem adhibeant, necesse est. In scholis virtus a litteris abesse, segregari non debet; in societatem doctrinæ, virtutis studium se offerat necesse est. 2. **Scientiam in geometricis non vulgarem habet,** *il est fort habile dans la géométrie.* Geometricis litteris perfecte est eruditus ; geometriam penitus cognovit, callet omnino ; in geometria excellit, vincit omnes, nemini secundus est, parem habet neminem, superior est omnibus; geometricis disciplinis apprime excultus est; in geometricis litteris ita processit, ut ad summum pervenerit. USUS : Omnes trahimur ad scientiæ cupiditatem. Scientias facile percipere. Aliquid scientia comprehendere. Habere scientiam multarum artium. Scientias alicui tradere. Oratoris actio scientia non continetur, *le débit, l'action oratoire n'est pas une affaire de science.* Scientia rei militaris, oratoriæ, juris civilis.

SCĬLĬCET, *Cela s'entend, bien entendu, naturellement, sans doute.* SYN. Videlicet, nempe, nimirum, certo, profecto, nam, enim. USUS : Quis? tu ipse scilicet. Arma quærenda sunt scilicet, ut novum dominum patiamur. Brutus terram osculo contigit : scilicet quod ea communis mater omnium mortalium esset, *Brutus baisa la terre, parce que la terre est la mère commune des mortels.*

SCINDO, is, scidi, scissum, ere, a. *Déchirer, diviser, séparer violemment.* SYN. Conscindo, discindo, seco, reseco, amputo, cædo, findo, diffindo. USUS : Ipse dolorem meum ne scindam, *pour ne pas rouvrir moi-même ma blessure.* Comam scindere.

SCINTILLA, æ, f. *Étincelle.* SYN. Igniculus. USUS : Neque scintilla deterrimi belli relinquatur, *pour anéantir jusqu'à la dernière étincelle de cette guerre infâme.*

SCINTILLO, as, avi, are, n. *Étinceler, briller.* SYN. Splendeo, emico. USUS : En, ut oculi scintillant.

SCĬO, scis, scivi *vel* scii, scitum, scire, a. *Savoir, connaître; apprendre; pouvoir.* SYN. Habeo, teneo, cognosco, cognitum habeo, non ignoro, non sum nescius, scientiam meam non fugit; me non latet, præterit; scientia comprehendo, scientiam habeo, perspectum mihi est, mihi conscius sum, mihi de re aliqua certum est; apertum mihi est, non obscurum, notum mihi est; patet mihi res, in promptu est, non est ignotum, liquet, exploratum perspectumque habeo.)(Nescio. ADV. Admodum, nihil, celeriter, certo, latine, græce, lente, luculenter, mature, mediocriter, melius, plane, probe. PHRAS. 1. **Scio res tuas omnes et consilia,** *je connais vos affaires et vos desseins.* Non sum rudis rerum tuarum; probe scio, non est occultum, exploratissimum mihi est; non me fallit non me fugit, quid agas, quid moliaris. Ad me quoque rerum tuarum conscientia pertinet, quando ipse me conscium voluisti. Patent res tuæ ac consilia, quando ipse me eorum participem fecisti. 2. **Scio quid agam,** *je sais ce que je dois faire.* Certum habeo, quid agam; exploratam et explicatam habeo rationem consilii, salutis meæ. Quemadmodum expediam exitium hujus rei, reperi. Deliberatum cum animo habeo meo, quæ consilii ratio mihi sit tenenda, ineunda. 3. **Scio multos mihi esse perinfensos,** *je sais que j'ai beaucoup d'ennemis.* Haud me fallit; haud ignarus sum; non sum nescius; satis gnarus sum, multos animo in me esse perinfenso. Compertum habeo; exploratissimum habeo; pro certo, pro comperto, pro explorato habeo; certum, cognitum, perspectum, exploratum habeo, multos periniquo esse in me animo. Cf. Cognosco. 4. **Nihil adhuc scio de re,** *je ne sais encore rien de cela.* Nihil comperti habeo ; res etiamnum clam me est; fugit etiamnum, latet me res ea. Cf. **Nescio,** **Ignoro.** USUS : Latine luculenter scio. De iis nihil scire aut existimare queo. Sed non venerat, quod sciam, *mais il n'était pas venu, que je sache, à ma connaissance.* Prudens sciensque fecit, *il l'a fait sciemment, de propos délibéré.*

SCĪPIO, ōnis, m. *Bâton.*

SCISCĬTOR, aris, atus sum, ari, d. a. *S'enquérir, s'informer.* SYN. Scitor, quæro, percontor. USUS : Ab *vel* ex aliquo sciscitari

sentendiam. Sciscitari de aliqua re. Cf. **Interrogo.**

SCISCO, is, scivi, scitum, ere, a. *Chercher à savoir, s'enquérir.* SYN. Sancio, edico, scitum facio. ADV. Nominatim. USUS : Sciscere legem, *sanctionner une loi.*

SCĪTĒ, *Habilement, avec goût, élégance.* SYN. Scienter, non inscite. USUS : Statua scite et venuste facta, *statue d'une beauté et d'un travail parfaits.* Scite dicere aliquid, *parler avec finesse.*

SCĪTOR, aris, atus sum, ari, d. *S'informer de qqche.* SYN. Sciscitor.

SCĪTUM, i, n. *Décret.* SYN. Lex, jussum. USUS : Brutus scitum fecit, ne, etc.

SCĪTUS, a, um, *Fin, délicat.* SYN. Lepidus, elegans, festivus. USUS : Scito sermone et Attico loqui, *dans un style savant et attique.* Vetus illud Catonis admodum scitum est, qui mirari se aiebat quod non rideret aruspex, aruspicem quum vidisset, *ce mot si spirituel de Caton, qui s'étonnait, disait-il, qu'un aruspice pût en regarder un autre sans rire.* Cf. **Venustus.**

SCŌPÆ, ārum, f. pl. *Balai.* EPITH. Dissolutæ. USUS : Scopæ, ut est in proverbio, dissolutæ, *balai tout défait, c.-à-d., homme bon à rien* (PROV.).

SCŎPŬLŌSUS, a, um, *Plein de rochers, semé d'écueils.* USUS : Mare infestum et scopulosum. Intelligo quam scopuloso et difficili loco verser.

SCŎPŬLUS, i, m. *Rocher, écueil.* SYN. Saxum. USUS : Navis ad scopulum afflicta. Ad scopulum offendere. Nunquam tuas rationes ad eos scopulos appulisses, *vous ne seriez point venu vous heurter contre ces écueils.* Syrtim patrimonii scopulum libentius dixerim, *je dirai plus vontiers l'écueil que la syrte d'un patrimoine.*

SCŎPUS, i, m. *But.* SYN. Quo spectamus, finis, propositum. PHRAS. **Hic scopus erat meus,** *tel était mon but.* Hoc spectavi ; hoc secutus sum ; id egi ; huc retuli mea consilia ; huc retuli cogitationes omnes ; huc mentem direxi ; huc consilia contuli ; hoc spectabat animus meus ; hic animo meo meisque consiliis scopus erat ; hic erat finis, hic terminus quo intendebantur cogitationes meæ ; hæc erat quasi meta, quo ut pervenirem, laboravi atque vigilavi ; huc me voluntas, huc judicium et ratio ducebat, ut, etc. ; hic animus, hæc mihi lex erat ; hoc mihi propositum erat ; hoc unum habebam propositum, ut, etc. Cf. **Consilium, Cogitatio, Propono.** USUS : Sed neutri scopus est iste, ut beati simus, quo alioquin omnia vivendi recteque faciendi consilia sunt referenda.

* **SCRĔĀTOR, ōris, m.** *Celui qui crache.*

* **SCRĔĀTŬS, ūs, m.** *Crachement.*

SCRĪBA, æ, m. *Écrivain public, greffier, secrétaire.* SYN. Scriptor, librarius. EPITH. Ædilitius. USUS : Scriba, qui rationes ad ærarium retulit. Scribæ, qui nobiscum in rationibus monumentisque publicis versantur.

SCRĪBO, is, psi, ptum, ere, a. *Écrire.* SYN. Litteras pingo, formo ; litterarum elementa conformo ; litterarum formas effingo ; litterarum figuras formo, *écrire, former des lettres.* Litteras conscribo, exaro, do, mitto, *écrire une lettre.* Litteris consigno, scriptis mando, litteris prodo, publicis monumentis consigno ; memoriæ, posteritati prodo ; monumentis mando, prodo ; memoriæ, historiæ mando ; memoriæ, posteritati propago ; chartis prodo ; litteris mando, consecro ; in annales, fastos refero ; hominum memoriæ sempiternæ trado ; immortalitati trado, mando, commendo, *faire une histoire, écrire pour les siècles futurs.* Librum conficio, compono, efficio. PHRAS. 1. **Elegante sane charactere scribis,** *vous écrivez très-bien, votre écriture est élégante.* Elementa conformas venustissime, litterarum formas pingis tanquam typis æneis expressas ; calamo ad venustissimam speciem typorum proxime accedis ; litterarum elementa pingis, formas sane bellissimas ; bella, venusta, exquisita, luculenta manus est, quæ ista scriptura persequitur. Nihil in tota scriptione non egregie concinnatum est, ductus bellissimi, litteræ tanta proportione et tam composite mutuo respondentes, versibus præterea paribus intervallis a summa pagina ad imam usque diremptis et nulla omnino in parte vacillantibus, ut velut ad amussim directi, nusquam a recto tramite deflectant lectoremque liberali quadam voluptate demulceant. Non inæquales litteræ, non vacillantes ; litterarum formæ non illepidæ aut invenustæ ; elementa non tristia ac deformia ; figuræ litterarum non fœde, inscite, indecore pictæ, sed velut pictura bellissime concinnata oculis blandiuntur. 2. **Scribe ad me sæpius,** *écrivez-moi plus souvent ;* (**de litteris seu epistolis.**) Ne, quæso, litteris parcito ; crebris nos litteris appellato, libet enim tecum garrire, et tametsi pagella altera procedat, tertiam etiam completo ; res omnes litteris persequere ; quoties ad amicos, eodem etiam oleo ac opera aliquid ad me exarato. 3. **Livius res Romanas egregie scripsit,** *Tite-Live composa une magnifique histoire de Rome* ; (**de libris.**) Livius de rebus Rom. egregia scripta reliquit ; res Rom. divinitus perscripsit ; res Rom. litteris mirifice illustravit ; litteris mandavit, consignavit ; Rom. nomen scriptis celebravit et illustravit ; Romanorum bella pulcherrime contexuit ; rerum Romanarum commentarios confecit absolutissimos ; res Romanas posteritati litteris prodidit. 4. **Docte et erudite scribit,** *il écrit en savant et en érudit ;* (**de modo et stili genere.**) Scribendi laude excellit ; raram quamdam laudem in scribendo consecutus est ; præclara sunt,

quæ ingenio studioque parit, quæ ejus industria elaborat; mirabiles minimeque vulgares sunt ingenii et industriæ ejus fructus; scribit ut pauci; quidquid ille ex se promit, delectat alios, ipsum vero laudibus illustrat; nihil scribit nisi perfectum ingenio, industria elaboratum; scripta ejus miro verborum cultu sunt perpolita, et omni elegantiarum genere ornatissima, refertissima. USUS: Alii rem versibus luculenter scripsere. Scribere de aliquo asperius. Liber de rebus rusticis scriptus, *livre où l'on traite de l'agriculture.* Cf. **Littera, Litteræ, Epistola.**

SCRIPTĬO, ōnis, f. *Composition écrite, écrit.* SYN. Stilus, scriptura. EPITH. Philosophica. USUS: Nihil ad dicendum magis proficit, quam scriptio, *rien ne forme tant à l'art de la parole que les exercices de style sur le papier.*

SCRIPTĬTO, as, avi, atum, are, a. *Écrire des lettres, composer un écrit.* USUS: Te quidem, Antoni, multum scriptitasse non arbitror.

SCRIPTOR, ōris, m. *Écrivain; auteur, historien.* EPITH. Astutus, sane bonus, doctus, ferreus, luculentus, peritus, politus, præstans, sanctus, egregie subtilis, vetustissimus. USUS: Ferreus scriptor, sed auctor bonus. Scriptor, ut temporibus illis luculentus.

SCRIPTUM, i, n. *Écrit, ouvrage, livre.* SYN. Scriptura, monumentum, litterarum monimentum. EPITH. Absurdum, inutile, indignum, ambiguum, antiquius, legitimum, necessarium, privatum, probabile. USUS: De scripto dicere, recitare, *lire sur un manuscrit, débiter le manuscrit à la main.* Plato scriptum *vel* in scriptis reliquit, *Platon a écrit.* Scriptis res suorum temporum mandare, celebrare, illustrare, *écrire l'histoire contemporaine.*

SCRIPTŪRA, æ, f. *Écriture.* SYN. Scriptum. EPITH. Assidua, contraria, diligens, superior. USUS: 1. Mendum scripturæ litura tollitur, *une faute d'écriture se corrige par une rature.* 2. **Scriptio,** *composition écrite, écrit.* Ea, quæ scriptura persecutus est, exscripta consignataque singulis attribuere. Genus scripturæ liberum ac incitatum, *ce genre d'écrit au style non seulement libre, etc.* 3. **Ratio eorum qui portoria, pascua publica** *vel* **decumas redimebant,** *impôt sur les pâturages, droit de pâture.* Per magistros scripturæ et portus et nostrarum diœcesium. Neque ex portu, neque ex scriptura vectigal conservari potest, *texte de loi. Pro :* Scriptura sacra, *Écriture sainte,* **Latine:** Libri divini, divinæ litteræ; divinarum legum, divinōrum scriptorum monimenta; sacræ litteræ, codex sacer.

SCRŎBIS, is, m. *Fosse.* USUS: Scrobem facere, subigere, invertere.

SCRŪPŬLŌSUS, a, um, *Très exact, minutieux, consciencieux.* SYN. Asper, anxius, tristis, sollicitus, dubius, homo non intacti religione animi; simplex ac religiosus; religione attonitus; religione quadam obstrictus; qui in religionem trahit, vertit aliquid; æquo religiosior; qui religioni sibi ducit admittere quidquam, quod culpæ vel speciem præferat, *scrupuleux.* PHRAS. **Scrupulosus est,** *il est scrupuleux.* Assiduis ex recordatione vitæ prioris scrupulis pungitur, nullamque ægro saucioque animo quietem capit; animum gerit nescio quibus religionibus obstrictum; nimis exigue, exiliter religioseque omnia ad calculos revocantem; anxiis animi curis et sollicitudinum aculeis male accipitur, afficitur, torquetur. Pungunt hominem, diesque ac noctes stimulant nescio qui scrupuli ex superioris vitæ memoria relicti; torquent animum exeduntque nescio qui curarum sollicitudinumque stimuli ex latentis suspicione mali profecti; versant animum novæ identidem suspiciones, pavores, metus, fluctus æstusque sollicitudinum, nescio cujus piaculi conscientia excitati. Cf. **Scrupulus, Anxius.** USUS: Tandem e scrupulosis his cautibus enavigavit oratio, *voilà enfin mon discours sorti de sa course périlleuse à travers les écueils.*

SCRŪPŬLUS, i, m. *Petite pierre pointue.* SYN. Exiguus lapillus calceo injectus. TRANSL. Sollicitudo, dubitatio, suspicio, religio, *Inquiétude, embarras, scrupule.* PHRAS. 1. **Injectus est populo scrupulus,** *on fit naître des scrupules dans l'esprit du peuple.* Offusa animis oculisque populi religio; moti sunt in religionem animi populi; ea res populo in religionem venit; religioni sibi populus duxit; oblata, injecta est populo religio; hic vero nescio quæ superstitio mentes omnium occupavit, hic vero populum cepit religio; hic vero non magna res religionem incusserat hominibus, multitudinem justæ religionis implevit; religione hic nova obstrictus est populus; hic vero res nova cumulavit religiones populi; nova hic populum incessit religio. 2. (**Facerem mihi scrupulum,** VULG.), *je me ferais un scrupule.* Religioni haberem, mihi ducerem; religio mihi esset; haud sane liber religione animus esset; religione impediri, conscientia impediri me putarem; religione quadam tangerer; haud sane intactus religione futurus esset mihi animus, si, etc. 3. **Scrupulum habeo,** *j'ai un scrupule.* Scrupuli aliquid in animo residet, quod me dies noctesque stimulat ac pungit; morsus tamen et contractiunculæ quædam animi adhuc relictæ sunt; scrupulus restat unus qui me male habet; discruciat animum suspicio quædam latentis in tam speciosa cogitatione piaculi; angit me, sollicitat, torquet pungens hæc animi cura; discrucior animo, quoties in mentem venit præteritæ vita ætatis. Cf. **Scrupulosus, Religio.** 4. **Scrupulum istum facile tibi eximam,** *je vous enleverai facilement ce scrupule.* Scrupulum istum ex animo facile evellam; religionem hanc facile eximam; animum religione hac facile

exsolvam ; animum religione hac facile levabo ; religionem istam adimam, auferam, tollam, eripiam ; ista te religione liberabo. USUS : Hunc mihi ex animo scrupulum evelle, qui me dies noctesque pungit ac stimulat, *arrachez-moi de l'esprit cette inquiétude qui me tourmente nuit et jour.* Quem mihi odiosum de filio scrupulum injecisti, adhuc in me residet. Domesticarum sollicitudinum aculeos et scrupulos occultare. Cf. **Anxietas.**

SCRŪTA, ōrum, n. pl. *Vieilles hardes, défroques.* USUS : Vilia scruta vendere.

SCRŪTOR, aris, atus sum, ari, d. *Visiter avec soin, rechercher.* SYN. Inquiro, excutio. ADV. Furacissime. USUS : Libros reconditos scrutari. Cf. **Indago, Meditor, Cogito.**

SCULPTUS, a, um, *Gravé, ciselé, sculpté.* USUS : E saxo sculptus, *alias* scalptus.

SCURRA, æ, m. *Bouffon.* SYN. Sannio. USUS : Scurra facetus, omnibus modis risum captans. Scurra improbissimus, facie magis quam facetiis ridiculus, qui se tamen populi delicias vult existimari.

SCURRĪLIS, e, gen. com. *Plaisant, qui sent le bouffon.* SYN. Obscœnus. USUS : Risus, jocus, dicacitas scurrilis et mimica.

SCŪTĀTUS, a, um, *Armé d'un bouclier long.* USUS : Milites scutati, hastati.

SCŪTELLA, æ, f. *Petit plateau, soucoupe.* USUS : Demus scutellam dulciculæ potionis.

SCŪTĪCA, æ, f. *Étrivières, cravache.* SYN. Flagellum ex pelle. USUS : Dignus scutica.

SCŪTUM, i, n. *Bouclier.* SYN. Clypeus. USUS: Miles ignavus abjecto scuto fugit, quantum potest.

SCYPHUS, i, m. *Vase à boire, coupe.* SYN. Poculum.

SĒCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n. *S'en aller, s'éloigner, se retirer.* SYN. Decedo, recedo, ex turba me evolvo. USUS : Secedant improbi, secernant se a bonis.

SĒCERNO, is, crēvi, crētum, ere, a. *Séparer, mettre à part.* SYN. Separo, distinguo, disjungo. USUS : Secerne te a pravis. Secernere et internoscere unum ab altero. Salutaria a pestiferis, vera a falsis, animum a corpore secernere. Secernitur blandus amicus a vero, *l'ami qui flatte se distingue de l'ami véritable.* Cf. **Separo.**

SĒCESSĪO, ōnis, f. *Désunion, révolte, insurrection.* SYN. Discessio, abscessio, seditio. USUS : Secessionem facere. Secessionem credebam, non bellum, *je croyais que c'était une scission, non une guerre.* Cf. **Seditio.**

SĒCESSŪS, ūs, m. *Retraite, solitude.*

SĒCIUS, *Moins.* SYN. Minus. USUS : Impedimento est quo secius lex feratur, *il empêche que la loi ne soit portée.*

SĒCLŪDO, is, si, sum, ere, a. *Séparer, éloigner, isoler.* SYN. Secerno. USUS : Domus seclusa a strepitu populari.

SĔCO, as, cŭi, sectum, are, a. *Couper.* SYN. Exseco, reseco. USUS : Corpus uri et secari patimur.

SĒCRĒTĪO, ōnis, f. *Séparation, dissolution.* SYN. Disjunctio. USUS : Est enim interitus quasi discessus et secretio earum partium quæ ante interitum junctione aliqua tenebantur, *la mort n'est que la séparation de ces parties que quelque lien unissait pendant la vie.*

SĒCRĒTO, *Séparément, à part.* SYN. Clam, remotis arbitris. USUS : Hæc inter paucos secreto narrantur. Cf. **Clam.**

SĒCRĒTUS, a, um, *Séparé, éloigné, caché, secret.* SYN. Separatus, sejunctus, seclusus, arcanus, a conspectu amotus, remotus. PHRAS. **Quæ secreta esse voluisti, ex me nemo resciet,** *personne ne saura de moi ce que vous avez voulu que je tienne caché.* Arcanorum fidem servabo, præstabo integram ; premam fideli silentio, tacita relinquam, quæ tu in aurem mihi ; nemo arcana tua consilia ex me exsculpet, exprimet, eliciet ; nemo consilia, quæ tu occulta esse voluisti, ex me expiscabitur, eblandietur. Cf. **Taceo.** USUS : Succus secretus a reliquo cibo. Stellarum sphæra ab ætherea conjunctione secreta et libera.

SECTA, æ, f. *Doctrine philosophique, école, secte.* SYN. Familia, schola, disciplina ; partes, factio, ratio vitæ, ratio philosophandi ; hæresis. EPITH. Difficilis atque ardua. USUS : Horum nos hominum sectam atque institutionem prosequimur. Antonii sectam secutus est. Philosophorum hæresis, secta, disciplina. Cf. **Hæresis.**

SECTĀTOR, ōris, m. *Partisan.* SYN. Consectator, amator, æmulus. USUS : Gabinii comes est vel sectator.

SECTĪO, ōnis, f. *Partage, vente à l'encan.* SYN. Auctio. USUS : Prædæ sectio venit. Pecuniam pro sectione debere.

SECTOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Aller à la suite, accompagner.* SYN. Assector, comitor. USUS : Sectari aliquem per omnia fora. Ejusmodi est, ut pueri eum sectentur, *que les enfants le suivent dans la rue.* Cf. **Sequor.**

SECTOR, ōris, m. *Qui achète le butin ou les biens confisqués.* SYN. Qui proscriptorum bona in auctione emit. EPITH. Audacissimus. USUS : Antonius sector Pompeii.

SECTŪRA, æ, f. *Mines.* USUS : Secturæ ærariæ, ferrariæ, fodinæ.

SĔCŪLUM, i, n. *Siècle, temps, époque.* SYN. Ætas, multorum annorum spatium. USUS : 1. Sempiternis seculorum ætatibus non mutari. Omnium seculorum posteritas. Est hujus seculi labes quædam et macula virtuti invidere. Hujus seculi insolentiam vituperabat. 2. (**Seculum,** *le siècle, la vie mondaine,* VULG.), **Latine:** Res fluxæ, caducæ, infimæ. 3. (**Unde**

et secularis, *séculier*, VULG.), **Latine :** Homo profanus.

SĔCUNDĀNI, ōrum, m. pl. *Les soldats de la seconde légion.* USUS : Milites secundani.

SĔCUNDĀRĬUS, a, um, *Du second rang, secondaire.* SYN. Secundus, proximus. USUS : Primum illud, secundarium vero istud, *le point principal est ceci, et le point secondaire cela.*

SĔCUNDŌ, *Ensuite, en second lieu.* SYN. Iterum, deinde.

SĔCUNDO, as, avi, are, a. *Favoriser.* SYN. Prosperum reddo. USUS : Dii incepta secundent, *que les dieux favorisent notre entreprise.*

SĔCUNDUM, *Après, immédiatement après.* SYN. Post. USUS : 1. Secundum hunc diem adero. Maximum secundum deorum opes imperium. Secundum DEUM parentes honorandi. 2. **Pro, juxta, ex**, *selon, suivant, d'après; en faveur de.* Prætor secundum me tulit sententiam. Secundum tabulas litem dare. Secundum naturam vivere, *vivre d'après le vœu de la nature, selon la nature.* Secundum Platonem aliter disserendum est. 3. **Non procul, prope, penes, propter, ad**, *le long de.* Secundum littus ambulare.

SĔCUNDUS, a, um, *Suivant, second.* SYN. Alter. USUS : 1. Omnium judicio secundus. 2. **Prosper, ad voluntatem nostram fluens**, *propice, favorable, heureux.* Exercitus noster secundo prœlio est usus. Secundis rebus; ventis secundis. Omnia secundissima nobis, illis adversissima accidere. Secunda concionis admurmuratione audiri. Cf. **Felix.**

SĔCŪRIS, is, f. *Hâche.* EPITH. Funesta, gravior. USUS : Aliquem securi ferire, percutere. Cervices securi subjicere. Securim infligere, injicere rebus alicujus, **graviter lædere**, *porter un coup mortel.*

SĔCŪRĬTAS, ātis, f. *Exemption de soucis, sécurité.* SYN. Requies curarum, tranquillitas, otium. EPITH. Blanda, maxima, mira, optata. USUS : Securitatem civibus præstare. Securitatem appello vacuitatem ægritudinis. Cf. **Securus.**

SĔCŪRUS, a, um, *Qui est sans inquiétude, calme, tranquille.* SYN. Sine cura. PHRAS. 1. **Miror, qui in tanto motu securus sis adeo**, *je m'étonne de ce que vous soyez sans crainte au milieu de si grands troubles.* Qui fieri possit, ut his tempestatibus prope solus in portu sis; in alteram aurem dormias; non modo sine cura quiescas, sed sine metu spirare etiam possis; omnia tuta et insidiis vacua arbitreris; aliorum naufragia velut ex terra intuearis; tempestatem adeo periculosam, insidiosam, infestam non formides; res tuas in tuto collocatas, te ipsum extra teli jactum positum existimes; nihil tot saxa, tot cautes timeas; ita sine metu ætatem agas; animo agas otioso et tranquillo; velut in portu naviges; in utramque aurem otiose dormias, velut res in vado, in tuto, in tranquillo esset. 2. **Securos esse jussit**, *il leur rendit la paix.* Spem affirmavit sociis; periculum, noxam, damnum præstitit; omnem securitatem præstitit; securos reddidit; metum curamque iis ademit, exemit. USUS: De ea re securus sum. Securum te reddo. Securum te esse jubeo.

SĔCUS, *Autrement qu'il ne faudrait, c.-à-d., mal; le contraire.* SYN. Contra, aliter. USUS : Recte an secus, nihil ad nos, *est-ce à tort ou à raison, peu nous importe.* Non dixi secus ac sentiebam. Secus existimare de aliquo, *avoir mauvaise opinion de qqn.* Longe secus, *bien au contraire.* Ne quid fiat secus quam volumus quamque opportet, *que rien n'arrive contre notre désir et autrement qu'il ne faut.* Fit obviam Clodio hora fere undecima aut non multo secus, *vers la onzième heure ou à peu près.*

SED, *Mais.* SYN. At, ac quidem, certe, autem, verumtamen, porro, verum, vero; haud scio, an. USUS : Non de me dixi, sed de sapiente.

SĒDĀTĒ, *Avec calme.* SYN. Tranquille, leniter. USUS : Imperare animo suo et injuriam sedate ferre.

SĒDĀTĬO, ōnis, f. *Apaisement, calme.* SYN. Tranquillitas, placatio.)(**Perturbatio.** USUS : Temperantia, modestia, sedatio perturbationum animi, ægritudinum, dolorum.

SĔDĔO, es, sēdi, sessum, ere, n. *S'asseoir.* SYN. Assideo. USUS : 1. Malo in tua illa sedecula sedere, quam illorum sella, *j'aime mieux être assis sur ton petit siége que dans leur chaise curule.* 2. **Maneo, moror**, *séjourner s'arrêter.* Totos dies in villa sedere.

SĒDES, is, f. *Lieu où l'on est établi; siége banc; séjour, demeure, résidence.* SYN. Sella domicilium. EPITH. Alta, antiqua, celsa, domestica, certa, hospitalis, maxima, publica, stabilis. PHRAS. 1. **Ligures ibi suas sedes habent**, *les Ligures ont là leurs habitations.* Inter mare Alpesque incolunt; agrum, terras tenent inter mare Alpesque interjectas. 2. **Romæ sibi sedem posuit**, *il s'est établi à Rome.* Romæ sedem sibi ac domicilium collocavit, domicilium fixit; Romæ sedem suarum fortunarum constituit. Cf. **Habito.** USUS : 1. Pulvinos poposcit, et in iis sedibus sub platano consedit. Sedem capere. 2. **Locus, gradus**, *rang, place.* Virtus sola ponatur in summi boni sede. 3. **Domicilium**, *siége, résidence, domicile.* Urbs hæc sedes omnium nostrum, domicilium imperii. Sedes alibi ac domicilium collocare. Roma ipsa prope suis sedibus convulsa. Sedem omnium fortunarum Romæ collocavit.

SĒDĪTĬO, ōnis, f. *Révolte, sédition, émeute, insurrection.* SYN. Discordia, dissensio, secessio, vis, turba, motus populi *vel* militum, tumultus. EPITH. Commota, concitata, nocturna,

domestica, perniciosa. PHRAS. 1. **Seditionem molitus est,** *il excita une sédition.* Sollicitavit ad defectionem animos; civitates concitavit; locum seditioni quæsivit; seditionem ciere ausus est; movit se ad sollicitandum statum civitatis; eo auctore ingens momento seditio concitata, excitata, facta, commota est. Motum molitus est, concitavit, attulit reipublicæ sane gravem ac periculosum; conflata per eum seditio ingens et perniciosa. 1. **Videbatur inde seditio exstitura,** *on croyait que de là résulterait une émeute.* Ad seditionem spectare res videbatur. Res ad ultimum seditionis eruptura videbatur; res ad vim spectare videbatur; prope seditionem rem esse facile apparebat; prope erat ut victo imperio sustollerent animos; in seditionem et discordiam verti omnia videbantur; gliscere jam seditio videbatur. 3. **Seditio erat in urbe,** *la sédition, le trouble était dans la ville.* Urbs repente ingenti seditione exarsit; magno tumultu arsit; urbanus repente motus et secessio populi facta est; conflata ingens est seditio, jamque ad manus prope ventum erat. 4. **Omnia seditionibus plena sunt,** *tout est plein de trouble, de tumulte.* Omnia seditionibus ardent; omnia turbulentis, seditiosis concionibus fervent; crebræ ex concursu multitudinis concitationes fiunt. Vulgus ingenio mobili, rerum novarum cupidum, quieti et otio adversum omnia discordiis miscet. 5. **Seditionem composuit,** *il apaisa la sédition.* Motus composuit; seditionem lenivit, sedavit, compressit, exstinxit. Motum rabiemque furentis plebeculæ coercuit. Cf. **Sedo, Turba, Tumultus.** USUS: Seditio in castris orta, quamvis sopita, recrudescebat. Castra tota seditione ardent. Duces seditionem vix sustinent.

SĒDĬTĬŌSĒ, *Séditieusement, en excitant des troubles.* USUS : Seditiosissime dicere.

SĒDĬTĬŌSUS, a, um, *Séditieux, factieux.* SYN. Turbulentus; turbæ ac tumultus concitator, fax seditionum, factiosus. PHRAS. **Seditiosi homines,** *des séditieux, des factieux.* Qui seditiosa coquunt consilia; qui turbas movent, concitant; qui seditiones commovent, conflant, seditionum faces per omnes urbis angulos spargunt. USUS : Seditiosus civis et turbulentus.

SĒDO, as, avi, atum, are, a. *Apaiser, calmer, arrêter.* SYN. Placo, mitigo, lenio, mollio, restinguo, sedationem affero.)(**Incito.** PHRAS. **Sedata est ira populi,** *la colère du peuple s'est apaisée.* Dies tempusque iras leniit; suppressa ira est; ira deflagravit; mitescere discordia cœpit; furor quo prius ardebant omnia, conticuit; ira consedit, deferbuit, conquievit. USUS : Discordias, animorum motus, bellum sine tumultu sedare ac componere. Cf. **Placo.**

SĒDŪCO, is, xi, ctum, ere, a. *Conduire à l'écart, prendre à part, en particulier.* SYN. Abduco, in aliam partem duco. PHRAS. (**Cave ne seducaris,** VULG.), *prenez garde de vous laisser séduire.* **Latine** : Cave, ne corrumparis aliena pravitate; ne te auferant aliorum prava consilia; ne de fide ac probitate deducant; de vetere pietatis laude dejiciant; ne animum tuum, nondum consilio ac ratione firmatum iis rebus pelliciant, quibus capi illa ætas ac deliniri potest; ne in errorem inducaris; ne ab recto et honesto transversum agaris. Cf. **Corrumpo, Exemplo malo esse.** USUS : Cum hæc disseruissem, seduxit me Brutus. Seduxit Crassum ad eumque retulit.

SĒDUCTĬO, onis, f. *Action de tirer à l'écart, de prendre à part.* USUS : Seductiones testium, successio subscriptorum.

SĒDŪLĬTAS, atis, f. *Activité, zèle; diligence, application.* SYN. Officium, diligentia. EPITH. Arguta, digna aliquo præmio, insidiosa, simulata. USUS : Sedulitas nimium arguta non placet. Cornelii operam, sedulitatem laudo dignamque præmio censeo. Cf. **Diligentia.**

SĒDŪLO, *Avec zèle, avec soin.* SYN **Diligenter.**

SĒDŪLUS, a, um, *Diligent, soigneux.* SYN. Diligens, officiosus, frequens in re quapiam. Cf. **Diligens.**

SĔGES, ĕtis, f. *Champ, sol, terrain (qu'on exploite).* SYN. Arva, ager. EPITH. Deterior, læta, secunda. USUS : 1. Seges spicis uberibus et crebris. Seges matura messi. Segetes fruges largiuntur, eædemque effundunt herbas inimicissimas frugibus. 2. **Ipsæ fruges,** *moisson à couper.* Læta seges. 3. TRANSL. Quid Clodium odisset Milo, segetem ac materiam gloriæ suæ? *Pourquoi Milon eut-il haï Clodius qui devait être pour lui un moyen et une source de gloire.*

SEGNIS, e, gen. com. *Nonchalant, indolent, paresseux.* SYN. Piger, languens. USUS : Ego si cui videor segnior, etc., *si j'ai paru trop lent à qqn.* Bonus segnior fit ubi negligas, *l'homme de bien se relâche dès qu'on le néglige.* Cf. **Piger.**

SEGNĬTER, *Mollement, sans énergie.* USUS : Segniter ac contumaciter omnia agere.

SEGNĬTĬA, æ, et **SEGNĬTĬES,** ei, *Nonchalance, apathie, paresse.* SYN. Inertia. EPITH. Incertissima. USUS : Vir sine segnitia verecundus, *modeste sans timidité.* Cf. **Pigritia.**

SĒGRĔGO, as, avi, atum, are, a. *Séparer, isoler.* SYN. Sejungo, separo.)(**Congrego.** USUS : Eloquentia nos a vita agresti segregat. Scelus suum ipsum a republica segregavit, *son propre crime l'a retranché de la république.* Cf. **Separo.**

SĒJŪGĀTUS, a, um, (Jugo), *Séparé, placé séparément.* SYN. Sejungo. USUS : Pars

animi, quæ sensum habet, non est ab actione corporis sejugata.

SĔJUNCTĬO, ōnis, f. *Séparation.*

SĒJUNGO, is, nxi, nctum, ere, a. *Désunir, disjoindre, séparer.* SYN. Segrego, separo, semoveo. ADV. Privatim. USUS : Fortunam nemo ab inconstantia sejunget, *personne ne saurait soustraire la fortune au reproche d'inconstance.* Cf. Separo.

SĒLECTĬO, ōnis, f. *Choix.* SYN. Electio, secretio. USUS : Rerum selectione aliquem exspoliare. Vitiorum selectio.

SĒLĬGO, is, lēgi, lectum, ere, a. *Choisir, trier.* SYN. Deligo.)(Rejicio. USUS : Exempla pauca e multis seligere. Omnia expendere ac seligere, nec copia (communione locorum) imprudenter uti, *peser et choisir tout, et ne pas user à tout propos du lieu commun.* Cf. Eligo.

SELLA, æ, f. *Siége, chaise.* SYN. Sedes. EPITH. Aurea, curulis, proxima, vacua. USUS : sedebat in sella aurea.

SELLŬLĀRĬUS, ĭi, m. *Artisan qui travaille assis.* USUS : De plebeia fece sellulariorum.

SĔMEL, *Une fois ; dès qu'une fois.* USUS : Antonius semel induxit in animum, omnia sibi licere, etc., *du moment qu'Antoine s'est mis dans l'esprit que tout lui était permis, etc.*

SĒMEN, ĭnis, n. *Semence, graine ; germes.* SYN. Materia serendi. TRANSL. Principia, rudimenta. EPITH. Perexiguum. PHRAS. Innata sunt virtutum nobis semina, *nous avons en naissant les germes de toutes les vertus.* Virtutum quasi scintillas quasdam jam in pueris videmus. Ingeniis nostris congenita quædam sunt virtutum principia. In parvis etiam vis quædam elucet et rudimenta virtutum. USUS : 1. Semen spargere, jacere. Prodit, exit, grandescit semen. Seminum vis ad gignendum plurimum valet. Aliquid hominibus a stirpe generis et seminis ingeneratur, *race, souche, sang.* Cum terra gremio mollita et subacta semen sparsum exceperit. 2. Principium, origo, materia, *origine, cause, principe.* Semen bellorum, malorum omnium.

SĒMENTIS, is, f. (acc. tim et tem), *Semailles, semence.* SYN. Satio. EPITH. Tanta malorum. USUS : Semente prohibita, messe amissa.

SĒMESTRIS, e, gen. com. *De six mois, semestriel.* SYN. Sex mensium.

SĒMĬĀNĬMIS, e, gen. com. et **SĒMĬĀNĬMUS**, a, um, *A demi mort.* SYN. Exanimatus, semivivus, sopitus vulnere ac nihil sentiens, exsanguis.

SĒMĬASSUS, a, um, *A demi brûlé.* SYN. Semiustus.

SĒMĬCIRCŬLUS, i, m. *Demi-cercle.*

SĒMĬDOCTUS, a, um, *Demi-savant, faux savant.*

SĒMĬGRO, as, avi, are, n. *Quitter qqn, s'en séparer.* SYN. Secedo.

SĒMĬHŌRA, æ, f. *Demi-heure.*

SĒMĬLĬBER, era, erum, *A moitié libre.*

SĒMĬNĀRĬUM, ĭi, n. *Pépinière.* SYN. Semen. USUS : Ex illo fonte et seminario triumphorum. Id erat principium urbis, seminarium reipublicæ.

SĒMĬNĀTOR, ōris, m. *Semeur, père, auteur.* SYN. Sator. USUS : Omnium rerum seminator, altor, educator est mundus.

* **SĒMĬNO**, as, avi, atum, are, a. *Semer, ensemencer.* SYN. Sero.

SĒMĬPLĒNUS, a, um, *A demi plein, à moitié plein.*

SĒMĬSOMNUS, a, um, *A moitié endormi.*

SĒMISSIS, is, m. et **SĒMIS**, indecl. *Moitié d'un tout, la moitié, une demie.* SYN. Assis dimidium.

SĒMĬTA, æ, f. *Sentier étroit, ruelle.* SYN. Trames, via. USUS : Qua via modo exivit, eadem semita revertatur ; eamdem semitam teneat.

SĒMĬUSTUS, a, um, *A demi brûlé, à moitié consumé.* USUS : Se populare incendium priore consulatu semiustum effugisse, *qu'il n'avait échappé qu'à demi brûlé à l'incendie populaire.*

SĒMĬVĪVUS, a, um, *A moitié mort.* USUS : Ibi hominem ingenuum fumo excruciatum, semivivum reliquit.

SĒMŎVĔO, es, mōvi, mōtum, ere, a. *Séparer, mettre à l'écart.* SYN. Secerno, removeo. ADV. Fortissime, omnino, subtiliter.

SEMPER, *Toujours, sans cesse.* SYN. Omni tempore, in omni vita, dum genus hominum erit, in perpetuum, nunquam non, ab æternitate ; omne tempus ætatis ; memoria sæculorum omnium ; dies omnes ac noctes ; dies noctesque, totos dies, omnibus horis.)(Nunquam, paulisper. PHRAS. 1. Semper celebrabitur id factum, *toujours on gardera le souvenir de cette belle action.* Vigebit memoria sæculorum omnium ; nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in cœlum laudibus factum istud ferat ; nulla ætas de ejus facinoris laudibus conticescet. Cf. Fama, Laudo. 2. Semper tui memor ero, *je me souviendrai toujours de vous.* Manebit mihi tui memoria, dum anima superabit ; punctum temporis nullum tui memoria vacuum abibit, sine tui memoria præterire patiar ; dum anima spirabit mea, tui memoria erit infixa animo sempiterna. Cf. Synt. orn. USUS : Quod semper movetur, æternum est, *ce qui se meut continuellement est éternel.* Quibus studiis semper fueris tenemus, *nous savons quelle a toujours été votre ardeur pour l'étude.* Cf. Unquam.

SEMPĬTERNUS, a, um, *Qui dure toujours, éternel, immortel, perpétuel.* SYN. Æternus. USUS: Veræ amicitiæ sempiternæ sunt. Consilia nostra sempiternum spectare debent.

SĒMUNCĬA, æ, f. *Une demi-once; la vingt-quatrième partie d'un tout.* USUS: Fecit me hæredem ex deunce et semuncia, *il m'a institué son heritier pour onze douzièmes et demi de la succession.* Ne qua mulier plus semunciam auri haberet, *qu'aucune femme ne possédât plus d'une once d'or, c.-à-d., le vingt-quatrième de la livre.*

SĒNĀRIUS, a, um, *Vers composé de six pieds, vers iambique.* SYN. Versus iambicus sex pedum.

SĒNĀTOR, ōris, m. RAD. **a Senex, quia prudentia senes in senatum olim legebantur.** *Sénateur.* SYN. Pater conscriptus. USUS: Senator, qui consilio ac sapientia gubernat rempublicam, auctor publici consilii, et regendæ civitatis dux.

SĒNĀTŌRĬUS, a, um, *De sénateur, sénatorial.* USUS: Ordo, gradus, subsellia senatoria.

SĒNĀTŬS, ūs, m. *Sénat.* SYN. Ordo amplissimus, summus ordo, consilium senatus, consilium publicum, amplissimum consilium, magistratus, collegium senatorum, ordo reipublicæ, custos, princeps, præses, propugnator. USUS: Senatum convocare, vocare, cogere, *convoquer le sénat.* Senatum habere, *avoir une réunion du sénat.* Senatum dimittere, mittere, *congédier le sénat, lever la séance.* Senatum dare, præbere legatis, *permettre aux ambassadeurs l'entrée du sénat.* In senatum legere, cooptare aliquem, *choisir un sénateur.* Senatu aliquem movere, ex senatu rejicere, *exclure, expulser du sénat.* In senatum venit. Senatus discessit. Homo seditiosus senatum sibi ante omnia exstinguendum, delendum censuit.

SĒNĀTUSCONSULTUM, i, n. *Sénatus-consulte, décret du sénat.* SYN. Decretum senatus; lex, auctoritas senatus. EPITH. Honorificentissimum, magnificentissimum. USUS: Senatusconsultum factum fuit, exstat.

SĔNECTŪS, ūtis, f. *Grand âge, âge avancé, vieillesse.* SYN. Prope acta jam ætas decursaque; ultimum tempus ætatis, maturitas ætatis, ingravescens ætas, exacta, extrema; ætas præcipitata jam et a diuturnis laboribus devexa ad otium; canities. EPITH. Animosa et fortis, calamitosa et præceps, gravis, honorata, jucunda, levis, severa. PHRAS. **Senectus jam propinquat,** *déjà la vieillesse approche.* Senectus obrepit; ætas ingravescit; quantulum mihi vitæ spatium restat, superest, reliquum est, relinquitur; ætate progredior, procedo, provehor longius, et jam ad exitum vitæ natura pene ipsa me perducit; senectus in proximo est. Cf. **Senex, Senesco, Ætas.** USUS: Senectus est occasus vitæ. Ad summam senectutem vivere. Homo senectute confectus. Magnam senectutem adeptus valetutudine optima.

SĔNESCO, is, nŭi, escere, n. *Devenir vieux, vieillir.* SYN. Consenesco, senex fio. ADV. Sensim. PHRAS. **Ideone senui ut miserior essem?** *N'aurais-je vielli que pour être plus malheureux?* In hoc me longa infelixque senecta traxit? Ea causa tam longe ætate processi? In hos fines tam provecta ætas, tam longæ ætatis usus mihi contigit? An igitur istud erat, cur vitam agerem, viverem tam diuturnam? cur ætatem extenderem? cur inter homines tamdiu agerem, versarer? cur vitæ spatia tam longa decurrerem? cur vitam ducerem, traducerem, transigerem tam diuturnam? cur lucis hujus usura tam diuturna fruerer? cur tantam senectutem adipiscerer? cur ad summam senectutem viverem, ut quidquid est in vita miseriarum, id in dies magis magisque persentiscerem?

SĔNEX, senis, m. *Vieux, âgé.* SYN. Ætate confectus, confectus senio *vel* senectute, exacta ætate, gravioris ætatis homo, per ætatem ad munia publica inhabilis, grandis natu, magno jam natu, annis obsitus; ætate provectior, provectus; præcipiti senectute; ætate gravis; annis provectus. EPITH. Debilis, desertus, pene agrestis, formosus, firmatus, imbecillus, miser, orbus, pudentissimus, optimus, stultus, credulus, obliviosus. ADV. Admodum. PHRAS. 1. **Senex admodum sum et decrepitus,** *je suis tout-à-fait vieux et décrépit.* Grandis natu sum; summa senectute confectus; exacta ætate; vir exactæ ætatis; ætate jam gravis et ad munera corporis invalidus; senecta jam ætate sum; nomen et umbram ex me relictum videtis; vires corporis affectæ, sensus oculorum atque aurium hebetes, memoria labat, vigor animi obtusus est. Ætate fessus sum; ævo admodum processi; annis fractus, viribus defectus, exhaustus sum. Cursus mihi vitæ jam pene confectus est; decursum mihi prope est vitæ spatium; decursa propemodum ætas est; ad metam vitæ propemodum, tanquam a carceribus perveni; extrema pars vitæ agitur, restat; ad exactæ prope ætatis terminos consisto. Cf. **Senectus.** 2. **Quis scit an tam senex futurus sim,** *qui sait si je deviendrai si vieux.* Vitam quis mihi præstet ad illud tempus? Explorata ad eum diem vita non est; vereor, ne id ætatis homo, vitæ prius quam votorum metam contingam. 3. **Senior sum illo,** *je suis plus vieux que lui.* Ætate illum anteeo; natu major sum; annis præcedo illum; provectioris ætatis sum. USUS: Nemo est tam senex, qui se annum non putet posse vivere. Vetus laudatumque proverbium est quod monet, mature fieri senem, si diu velis esse senex. Ut de me aliquid more senum glorier.

SĒNI, æ, a, *Qui sont six, au nombre de six.*

SĒNĪLIS, e, gen. com. *De vieillard, qui a l'air vieux.* USUS : Specie puerili, sed senili prudentia, *sous l'air d'un enfant, avoir une prudence de vieillard.*

SĒNĬUM, ii, n. *Vieillesse, caducité; affliction.* SYN. Senectus. USUS : Civitas ista senio confecta, *cette ville est plongée dans l'affliction.* Cf. **Senectus.**

SENSIM, *Insensiblement, peu à peu, graduellement.* SYN. Pedetentim, leniter.)(**Repente.** USUS : Omnis mutatio sensim est facienda. Sensim ille dicebat causæ propria, tu cursim aliena, *il disait posément des choses utiles à la cause, toi tu dis en courant des choses qui y sont étrangères.*

SENSUM, i, n. *sæpius* **SENSA**, ōrum, n. pl. *Sentiments, pensées, opinion.* SYN. Sententia, sensus animi, consilium. USUS : Sensa mentis et consilia verbis explicare, *exprimer ses pensées par la parole.*

SENSŬS, ūs, m. *Sentiment, sensation.* SYN. Facultas corporea et exterior animi intelligentis, intima cogitatio ; sententia, judicium. EPITH. Acerbissimus, æternus, carus, certus, communis, divinus, domesticus, extremus, gravis, humanus, intimus, liberior, moderatus, nimius, rectus, voluptuarius, vulgaris. PHRAS. 1. **Mortui sensum non habent,** *les morts n'ont plus de sentiment.* Sentiendi vis morte exstinguitur; morte sensus amittitur; mortui sensu carent ; mortuis nullus sensus inest. USUS : 1. Sensus, interpretes ac nuntii rerum, in capite tanquam in arce mirifice ad usus necessarios collocati sunt. Sensus sunt velut viæ quædam ad oculos, nares, aures a sede animi perforatæ. Quod sensibus percipi non potest. Cum spiritu sensum jucunditatis amisit. Abstrahere a sensu mentis. Ab operis sensu aliquem avertere. 2. **Sensum, sententia, animus, mens, cogitatio,** *sentiment, disposition, manière de voir.* Quis est sensus tuus ea de re ? quæ cogitatio ? Vultus ostendit, quo sensu quidvis pronuntietur. Ego de meo sensu judico. 3. **Existimatio, judicium, captus,** *sentiment, idée, bon sens.* Est hic communis omnium sensus. Longe hoc est ab imperitorum intelligentia sensuque.

SENTENTĬA, æ, f. *Avis, opinion; sentiment, volonté, jugement.* SYN. Dictum et oratio brevis et præclara ; consilium, mens, opinio, voluntas. EPITH. Accommodata, acuta, antiquissima, certa, communis, consularis, digna, dubia, firma, gravissima, illustris, libidinosa, ornatissima, perspicua, regalis, senatoria, virilis, utilis. PHRAS. 1. **Omnium sententia eadem fuit, pacem bello præhabendam,** *tous furent de cet avis que la paix était préférable à la guerre.* Pars major in hanc sententiam ivit, censuit, consensit, discessit, concessit, pedibus ivit. Stetere plerique omnes in eadem sententia; in pacem inclinavere plerique; haud dispar erat animorum habitus; nullius sententia in diversum tendebat; omnium sententiæ eo decurrebant, ut pax, si posset, æquis : sin minus, tolerandis conditionibus peteretur. Omnes in idem consilium descendere; una erat consentiensque vox omnium pacem bello præferendam; pax præ bello probata est, placuit omnibus. 2. **Non permanes in tua sententia,** *vous ne persistez pas dans votre opinion.* Non perseveras in sententia ; non tenes, non retines tuam sententiam ; non manes in proposito, in sententia tua; mutas sententiam, consilium, opinionem; animi sensum mutas, deponis; e proposito declinas, aberras, egrederis; tibi non constas; a te dissentis; labas in sententia; a sententia discedis, desciscis; de sententia facile decedis; ad sententiam aliorum abis. 4. **Improborum artibus a sententia sua abductus est,** *les artifices des méchants l'ont fait changer d'avis.* Improborum artibus factum est, ut abjecta vetere sententia novam susciperet; in alia omnia abiret; sententiam suam repudiaret; de sua sententia desisteret, decederet; improborum malevolentissimis obtrectationibus, infensa iniquaque opera de sententia depulsus, dejectus, deductus, motus, dimotus, deterritus, detrusus, deturbatus est; improborum culpa factum est, ut animum ab ea sententia abduxerit, institutæ cursum opinionis flexerit, mutarit, alio converterit; improborum artes fregere ejus sententiam; eum ad suam sententiam duxere, perduxere, traduxere. Cf. **Opinio, Consilium, Propositum.** USUS : 1. Sententia utraque optimos habet auctores. 2. **Consilium, mens, opinio, voluntas, propositum, suffragium,** *sentiment, vue, disposition, volonté.* Nihil nisi de tua sententia, statuam. Ex animi sententia hoc tibi confirmo ac juro. Rem ex sententia gessi et confeci. Vicit ea sententia. In Bruti sententiam senatus decrevit. 3. (**Cum verbis : dico, fero, pronuntio**), *avis exprimé officiellement, sentence, suffrage.* M. Cato sententiam rogatus, severam dixit, tulit, pronuntiavit. Ne plura prolocutus sententiam pergit. Reus omnibus sententiis damnatus, nullius absolutus est. 4. **Argumenta,** *sens, signification.* Epistolæ sententia hæc erat. 5. **Phrasis,** *phrase, période.* Eas litteras dum recito, dumque de singulis sententiis breviter disputo.

SENTENTĬŌSĒ, *D'une manière profonde, sentencieuse.* SYN. Graviter, scite.

SENTENTĬŌSUS, a, um, *Profond, sentencieux.* USUS : Asiaticæ dictionis duo sunt genera: unum sententiosum, argutum alterum, *l'un sentencieux, l'autre subtil.*

SENTĪNA, æ, f. *Sentine d'un navire; lie, rebut, ordures.* SYN. Fundus *seu* ima pars navis. EPITH. Magna et perniciosa. USUS : Ejicere perniciosam sentinam urbis et exhaurire.

SENTĬO, is, si, sum, tire, a. *Percevoir, sentir, remarquer, voir.* SYN. Sensum accipio, sensibus percipio, sensum alicujus rei capio, sensum ex mœrore percipio ; odore quodam suspicionis aliquid persentisco, sensu gusto, gustum alicujus rei habeo *vel* sensum; intelligo, audio; censeo, judico; agnosco.)(**Sensu careo.** ADV. Acerbissime, acute, amicissime, apertissime, constantissime, demisse, fortissime, humiliter, improbissime, admodum, peræque, sapienter, sero. PHRAS. 1. **Dolores sentio gravissimos**, *je ressens de violentes douleurs.* Sensum doloris capio acutissimum; doloris sensu afficior gravissimo; doloribus gravissimis discrucior, opprimor, conficior, exerceor. Cf. **Dolor.** 2. **Nihil amplius sensi**, *je n'ai plus rien senti, je fus privé de sentiment.* Alienato a sensibus animo eram; ab sensu doloris nescio quæ me cura nova avertit ; jam dudum obduxi callum ; percallui ad dolorem ; obduruit animus; malis dudum obdurueram; sensus stupore doloris nihil percepi; a sensu sensus aberat; ejus rei sensus ad animum non pervenerat. 3. **Omnes idem sentiunt**, *tous sont du même avis.* Omnes idem volunt, idem defendunt; omnia consilia cum illius consilio conjuncta sunt; nulla varietas est opinionum, voluntatum; nulla in re dissentiunt; in unam omnes sententiam eunt, discedunt; summa est consensio ac societas consiliorum et voluntatum ; omnium sensus congruunt ; una mente omnes consentiunt. Cf. **Consentio, Concordia.** 4. **Ego sic sentio**, *pour moi, voilà mon sentiment.* Hic mihi de re sensus, hæc sententia est; ita de re statuo; hic mihi est animus; mihi sic videtur; mea sic est ratio. USUS: 1. Quidam sensus stupore quodam cibi suavitatem non sentiunt. 2. **Judico, censeo**, *avoir un avis, penser, juger.* Omnes idem sentiunt. Sentire cum aliquo. Quid sentiam habeo, quid dicam non reperio, *je sais ce que je pense, mais je ne trouve pas le mot pour exprimer ma pensée.* 3. **Agnosco, intelligo**, *s'apercevoir, remarquer, reconnaître.* Sentio quid velis.

SENTIS, is, m. *Épines, ronces.* SYN. Spina.

SĔORSUM, *A part, séparément.* SYN. Separatim. USUS : Seorsum hoc ab illo tractandum est, *ces deux points veulent être traités séparément.*

SĒPĂRĀBĬLIS, e, gen. com. *Séparable.* USUS : Anima a corpore separabilis.

SĒPĂRĀTIM, *Séparément, à part, en particulier.* SYN. Seorsum, singillatim, præter cæteros.)(**Communiter.** USUS: Dii separatim ab universis singulos diligunt, *les dieux chérissent les particuliers, séparés de la totalité.* Separatim semel, iterum cum universis. In aliqua re separatim elaborare, *borner ses études à qque partie isolée de la science.*

SĒPĂRO, as, avi, atum, are, a. *Séparer, désunir, diviser.* SYN. Sejungo, distinguo, secerno, sevoco, distraho, divello, distermino, discludo.)(**Conjungo.** ADV. Diligenter, paululum. PHRAS. 1. **Separandi sunt, ne juncti noceant**, *il faut les isoler, pour qu'ils ne puissent nuire étant ensemble.* Dirimenda est eorum conjunctio; segregandi inter se, dividendi ac distrahendi sunt; diducenda ea manus est hominum improborum; dissociandi illorum animi ; alienatio ac disjunctio aliqua serenda ; alius ab alio diversus aggrediendus est; avellendi, abstrahendi ex eorum societate aliqui, segregatique a cæteris invadendi sunt ; dissidium et animorum quoddam divortium inter eos est procurandum. 2. **Arx ab urbe modico amne separata est**, *la citadelle est séparée de la ville par un petit cours d'eau.* Amnis modicus arcem ab urbe aquarum divortio dividit; arx ab urbe amne exiguo dirempta, disjuncta, discreta, secreta. USUS : Discrimine tenui separata maria.

SĔPĔLĬO, is, ivi *vel* ii, ultum, ire, a. *Ensevelir, enterrer.* SYN. Humo, in sepulcro condo, corpus terræ reddo; humo injecta contego, tumulo contego, sepultura afficio, ad sepulturam do, in sepulcrum infero; terræ, tumulo mando ; compono ; supremo officio fungor, funus duco, funero, funus effero, justa persolvo; in rogum impono. PHRAS. 1. **Non omnes sepulti sunt**, *tous ne furent pas enterrés.* Aliqui ex his honore sepulturæ caruerunt; insepulti jacent; nec sepulturæ honorem adepti sunt; inhumata cadavera aliquorum putrescunt. 2. **Splendide sepultus est**, *on lui fit des funérailles magnifiques.* Amplo funere elatus est; honesto funere humatus est; justa magnifice præstita, soluta sunt; nihil apparatus defuit, quo inferias illi quam magnificentissime darent; funus omni apparatu atque honore celebratum; suprema officia apparatissima pompa celebrata sunt; ossa tumulo contecta, sepultura donata sunt quam honorificentissima; curatum, ut funeris honore quam amplissimo honestaretur ; propinqui funus ei apparatissimum faciendum curarunt. Cf. **Funus, Exsequiæ.** USUS: Qui vos in complexu liberorum trucidatos incendio patriæ sepelire est conatus, *s'est efforcé de vous ensevelir sous les ruines fumantes de la patrie.*

SĒPES, is, f. *Haie, enceinte, clôture* SYN. Septum. USUS : Loca silvestribus sepibus densa.

SĒPĬA, æ, f. *Sèche, poisson qui contient une liqueur noire.* **Genus piscis.**

SĒPĬMENTUM, i, n. *Clôture.* SYN. Vallum. USUS : Atque hæc velut sepimento quodam vallabit eloquentia.

SĒPĬO, is, psi, ptum, ire, a. *Entourer, enclore.* SYN. Munio, vallo, septa facio, septis contineo. ADV. Sedulo, undique, religiose. USUS : Domicilia mœnibus sepserant. Ubi hæc omni cogitatione, memoria sepseris,

déposer avec soin dans la mémoire. Oppidum castellis et operibus sepire. Armatus, septus, stipatus satellitibus. Cf. **Munio.**

SĒPŌNO, is, pŏsui, pŏsĭtum, ere, a. *Placer à part, mettre de côté.* SYN. Segrego, separo, reservo. USUS : Seponi ista et occultari possunt. Nullum mihi tempus ad ista negotia possum seponere. Aliqua prædæ pars seponi et in publicum secerni debet.

SEPTEM, *Sept.*

SEPTEMBER, ris, m. *Septembre.* USUS: Calendis septembribus.

SEPTEMVĬRĀTŬS, ūs, m. *Dignité de septemvir.*

SEPTEMVĬRI, ōrum, m. pl. *Le collége des septemvirs.*

SEPTĒNĀRĬUS, a, um, *Qui contient le nombre sept, septénaire.* USUS : Cum tam bonos septenarios fundat ad tibiam, *vers de sept pieds.*

SEPTENDĔCIM, *Dix-sept.* USUS : Nos septendecim populis Siciliæ numeramur.

SEPTĒNI æ, a, *Qui sont sept.* USUS: Duo fasces, candelis involuti, septenos habuere libros, *deux paquets enveloppés de ficelles (enduites de suif ou de cire) renfermaient chacun sept livres.*

SEPTENTRĬŌNES, um, m. pl. *Le septentrion, le Nord, les contrées du Nord.* USUS : Inflectens sol cursus ad septentriones.

SEPTĬES, *Sept fois.*

SĒPTĬMUM, *Pour la septième fois.* USUS: Marius tam feliciter septimum consul.

SEPTĬMUS, a, um, *Septième.* USUS : Roma condita est secundo anno Olympiadis septimæ, *Rome fut fondée la seconde année de la septième Olympiade.* **Septimus decimus,** *dix-septième.* USUS: Ut ipsius Stajeni sententia decima septima accederet, *la dix-septième.*

SEPTINGENTĒSĬMUS, a um, *Le sept centième.*

SEPTINGENTI, æ, a, *Qui sont au nombre de sept cents.* USUS : Atticus noster annorum septingentorum memoriam uno libro colligavit.

SEPTŬĀGĒSĬMUS, a, um, *Le soixante-dixième.*

SEPTŬĀGINTA, *Soixante-dix.* USUS : De exercitu romano septuaginta et tres amissi, *l'armée romaine perdit soixante-treize hommes.*

SEPTUM, i, n. *Enclos, cloison, barrière, mur.* SYN. Munitio, sepimentum, sepes. USUS: Quibus septis tam immanes belluas continebimus ? Septa diruere, revellere. Omnes fori aditus ita septi, ut nisi septis revulsis introiri in forum nullo modo posset, *toutes les avenues du forum étaient fermées, palissadées de telle sorte que, etc.*

SEPTUNX, uncis, m. *Les sept douzièmes d'un tout.* USUS : Suptunx auri, *sept onces d'or.*

SĔPULCRUM, i, n. *Tombeau, sépulcre.* SYN. Tumulus, bustum, monumentum. EPITH. Alienum, altum, disertissimum, nobile, operosius, ornatum, patrium, summum. USUS : Sepulcrum alicui decernere ; constituere, ponere. Aliquem in sepulcro condere; in sepulcrum inferre. Sepulcri magnificentia et religio. Cf. **Sepelio.**

SĔPULTŪRA, æ, f. *Ensevelissement, sépulture, inhumation.* SYN. Humatio, bustum, sepulturæ honor. EPITH. Humilis, insepulta, optima. USUS : Sepultura aliquem afficere. Corpus ad sepulturam dare. Humili sepultura cremare. Honore sepulturæ carere. Cf. **Sepelio, Funus, Exsequiæ.**

SĔQUESTER, ris et ri, *Tiers, entremetteur chargé de corrompre les juges.* SYN. Apud quem pecunia corrumpendi judicii causa deponebatur. USUS : Quo sequestre in illo judicio corrumpendo est usus. Quid opus est judice sequestre ? Apud sequestrum deponere pecuniam.

SĔQUOR, ĕris, sĕcūtus sum, sequi, d. *Suivre, aller après; poursuivre.* SYN. Comitor, excipio, consequor, insequor, comes sum, prosequor; agmen claudo, agmen cogo.)(**Antecedo, præeo.** ADV. Acerrime, belle, confestim, eleganter, facile, necessario, studiose, temere, vehementer, vitiose. 1. **Te præcipue sequendum mihi statui,** *j'ai résolu de vous suivre, de marcher sur vos traces, de vous imiter.* Te audiam, tibi obtemperabo, meum consilium ad tuum potissimum accommodabo, tuam auctoritatem sequar ; tuis itineribus ibo; humanitatis tuæ exempla imitabor ; tuarum vestigia virtutum persequar ; ad tuam auctoritatem me conferam; tibi obsequar ; tuam sectam et instituta persequar ; judicio tuo stare decrevi ; te assectabor; tibi in omnibus assentiar ; meam tuæ *vel* ad tuam sententiam adscribam ; tuo consilio utar ; te ducem sequar; ad tuum me ductum applicabo. Cf. **Imitor, Consilium.** 2. **Bellum secuta est pestilentia,** *après la guerre vint la peste.* Bellum pestilens annus excepit ; bello confestim continuabatur pestilentia; bellum pestilentia consecuta est ; bellum inter ac pestilentiam exiguum temporis intercessit; funesti belli exitus principium cladis erat, quam pestilentia post paulo intulit. 3. **Sequitur hinc, nihil esse,** etc., *il suit de là que, etc.* Relinquitur jam, ut etc. ; quo fit, ut ; ex quo illud conficitur, nihil esse, etc.; colligitur ex his, etc.; ex quo illud efficitur, etc. USUS : Popularem viam sequi. Platonem in Philosophia sequor. Quæ pœna scelus illud sequetur, *quelle peine punira ce crime.*

* **SĔRĂ, æ,** f. *Barre, verrou.*

SĔRĒNĬTAS, atis, f. *Sérénité.* SYN. Serenum tempus, serena tempestas, cœlum serenum. Cf. **Serenum.**

SĔRĒNO, as; avi, atum, are, a. *Rendre serein.* USUS : Tum ille serenata fronte, *front rayonnant.* Cf. **Serenus.**

SĔRĒNUS, a, um, *Serein, pur, sans nuages; calme.* SYN. Sudum. PHRAS. **Repente serenum est factum,** *soudain le ciel redevint pur.* Ex turbido die serena et tranquilla lux rediit ; discussa repente caligine, liquidior lux cœlo apparuit; nitidior lux immensum camporum æquor aperuit, detexit, ostendit; detersis, disjectis, dissipatis, fugatis nubibus, alia repente sereniorque cœli facies rediit, serenior lux affulsit ; fœdam tempestatibus diem vesper serenior excepit, consecutus est ; post primam cœli perturbationem serenitate usi sumus stabili et constante ; repente cœlo serenitas reddita est. USUS : Cœlum ibi tam serenum ut nullus unquam dies tam turbulenta tempestate sit, quin aliquo tempore ejus diei solem homines videant. Frons serena et tranquilla, *front calme et serein.*

SĒRĬCUS, a, um, *De soie.* USUS : Vestis serica.

SĔRĬES, ei, f. *File, rangée, suite, enchaînement.* SYN. Contextus *vel* quædam continuatio rerum, ordo. USUS : Fatum est ordo seriesque causarum, *l'ordre et l'enchaînement des causes.* Mirabilis series conciliatioque rerum, ut alia ex alia nexa et omnes inter se aptæ colligatæque videantur, *admirable suite des choses, enchaînement qui fait que l'une conduit à l'autre et qu'elles paraissent toutes ensemble ne former qu'un même tissu.*

* **SĒRĬO**, *Sérieusement.* PHRAS. 1. **Serio rem agit,** *il fait sérieusement la chose.* Minime ludibundus hic versatur; non per ludum aut negligentiam ; non pro domestica et umbratili exercitatione, sed contentione magna, severe, acerrime, extra jocum res agitur. Vere revereque res tractatur ; toto pectore in eam rem incumbit ; in ea re tractanda severitatem adhibet omnem. 2. **Nescio fictene an serio laudet,** *je ne sais s'il loue sérieusement ou pour plaisanter.* Laudat rem, sed utrum fronte an mente, dubitatur; simulate an ex animo; vultu tantum an etiam animo, approbet, in incerto est; joco an serio laudet, ignoro. USUS : Serio rem dico.

SĒRĬUS, a, um, *Sérieux, grave, réel.* SYN. Gravis, severus.)(**Jocosus.** PHRAS. **Res est seria admodum,** *la chose est très sérieuse.* Gravis admodum res est; res ea multum habet ponderis et gravitatis ; res est minime levis; inest in ea re gravitatis ponderisque multum, non mediocre pondus. Res est ejusmodi quæ continet omnia; in qua sunt omnia ; in qua sita, posita, collocata, constituta sunt omnia; ex qua pendent omnia ; quæ valet in omnes partes. Res est tanti ut omnia comprehendat ; res est ejus ponderis ac momenti ut omnia complectatur. In hoc tota res agitur. Cf. **Gravis.** USUS : Si de rebus seriis loquatur, severitatem adhibeat, *s'il parle de choses sérieuses, que son langage soit sévère.* Sermo serius et jocus liberalis.

SERMO, onis, m. *Conversation, entretien, causerie.* SYN. Locutio, mentio, oratio. EPITH. Suavis, ludicrus, liberior, longus, multus, urbanus, commodus, præclarus, honorificus, vanus, obscurus, tectus, dubius, pervagatus, exploratus, quotidianus, malevolus, stultus, puerilis. PHRAS. 1. **Incepit sermonem de tuis rebus,** *il commença à parler de vos affaires.* Sermonem intulit, injecit, induxit de tuis rebus ; sermonem de tuis rebus instituit ; delapsus est in sermonem de rebus tuis ; sermonem de tuis rebus arripuit ; sermonem de rebus tuis habere cœpit. 2. **Sermo multus est de te, isque satis malevolus,** *on parle beaucoup de vous et d'une manière peu bienveillante.* Multum das sermonis hominibus malevolis; multam sermonis materiam, ansam præbes ; sæpe in hominum malevolorum sermonem venis ; frequenter eorum sermonibus vapulas ; in ore ac sermone multorum res tuæ sunt ; sermonis multum excitant res ac mores tui. 3. **Varii sermones instituebantur,** *on parlait de différentes choses.* Serebantur, habebantur sermones varii temporique potissimum apti ; in varios sermones delabebamur. Cf. **Loquor.** 4. **Sermones tacite auscultabat,** *il écoutait en silence ce que l'on disait.* Sermones captavit nostros; sermonem ex insidiis aucupabatur; sermones nostros clam excepit. Cf. **Ausculto, Auris.** 5. **Postquam ille ad colloquium accessit, sermo in multam noctem extractus est,** *dès qu'il fut arrivé, l'entretien se prolongea bien avant dans la nuit.* Postquam ille ad sermonem accessit; se in sermonem istorum adjunxit, insinuavit ; sermones cum illis contulit ; sermonem cum illis copulare, consociare, miscere, sermones cædere, in colloquium venire cœpit ; sermo in multam noctem ductus, productus, tractus, perpetuatus est; noctis pars magna inter colloquendum abiit, sermonibus consumpta est. 6. **Sermo iste valde frequens est inter homines,** *on fait grand bruit de cette affaire, elle est l'objet de toutes les conversations.* Is sermo in circulis, congressionibus omnium versatur ; res est in ore ac sermone omnium; omnium sermonibus ea res usurpatur, celebratur; sermo is pervagatus est; sermo iste latissime dissipatur; pervulgatur, divulgatur ea res sermonibus omnium. Urbs iis sermonibus refercitur ; latissime manat, emanat, permanat. 7. **Sermo iste aliquando desinet,** *ce bruit s'apaisera enfin.* Pervagatus hic sermo reprimetur utique, sedabitur, exstinguetur, exhaurietur, retundetur, refrigerabitur, obmutescet, morietur.

Cf. **Rumor, Fama.** USUS: Sermonem cum aliquo communicare, *causer avec qqn.* Sermonem injicere, *jeter une parole, proférer.* Sermones hominum subire, *affronter les propos des hommes.* Sermones hominum ferre, sustinere, *supporter les mauvais bruits qui circulent.* Ab alicujus sermone se avertere, *fuir l'entretien de qqn.* Quis omnes hominum sermones vitet, effugiat? *Qui peut échapper aux mauvais propos?* Sermonem ordiri, in sermonem ingredi, *commencer un entretien.* Sermonem conficere, *achever un entretien.* Sermonem præcidere, incidere, abscindere, *rompre l'entretien.* Sermonem alio transferre, *faire changer la conversation.* Dare se sermonibus vulgi, *donner matière aux propos publics, faire parler de soi.* Mitte hos sermones, *cessez ce discours.* Cf. **Loquor, Colloquor, Oratio.**

* **SERMŌCĬNĀTĬO**, ōnis, f. *Entretien, discussion, causerie.*

SERMŌCĬNOR, aris, atus sum, ari, d. n. *S'entretenir, converser, causer.* SYN. Sermonem habeo, loquor. ADV. Diligenter. USUS: Diligenter cum eo sum sermocinatus.

1. **SĒRŌ**, *Tard, trop tard.* PHRAS. **Sero admodum ad me venit,** *il vint me trouver très tard.* Paulo antequam sol occideret; primis se intendentibus tenebris; post occasum solis; jam præceps in occasum sol erat; appetente jam nocte; jam serum diei erat, cum, etc.; sub solis occasum; sub primas tenebras; præcipite jam in noctem die; ad multam noctem; multum jam noctis erat cum ille ad me, etc. USUS: Sero, acto jam negotio venisti.

2. **SĔRO**, is, sēvi, sătum, ere, a. *Semer, planter; répandre.* SYN. Sementem facio, semen spargo, semino. USUS: Serere arbores quæ alteri seculo prosint, *planter des arbres qui ombrageront une autre génération.* Sere beneficium ut metere possis fructum. Sermones, discordias serere.

SERPENS, entis, m. *Serpent.* USUS: Repente te, tanquam serpens a latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus extulisti.

SERPO, is, psi, ptum, ere, n. *Glisser, s'avancer lentement, se répandre peu à peu.* SYN. Progredior. ADV. Longius, obscure, occulte, paulatim, sensim. USUS: Ea consuetudo, rumor, malum latius serpit, manat, funditur.

SERRA, æ, f. *Scie.* USUS: Ne stridorem quidem serræ audiunt.

SERRŬLA, æ, f. *Petite scie.* USUS: Serrula adunca ex omni parte dentium et tortuosa.

SERTA, ōrum, n. pl. *Couronne, guirlande de fleurs.* SYN. Corona. USUS: Sertis redimiti.

SĔRUS, a, um, *Tardif, attardé.* USUS: Sera gratulatio reprehendi non solet, *une félicitation tardive ne peut être blâmée.*

SERVĀTOR, ōris, m. *Conservateur, sauveur, libérateur.* SYN. Conservator.)(**Perditor.** USUS: Urbis, capitis mei servator et custos.

SERVĪLIS, e, gen. com. *D'esclave, servile.* SYN. Famularis. USUS: Metu servili debilitata respublica, *la terreur qu'inspirent les esclaves.* Manus, vestis, color servilis. Servilem in modum cruciari.

SERVĪLĬTER, *En esclave, servilement.* SYN. Abjecte, timide. USUS: Ne quid serviliter aut muliebriter faciamus.

SERVĬO, is, īvi *vel* ii, ītum, īre, n. *Être esclave, serviteur; être dépendant, obéir, venir en aide à.* SYN. Deservio, servitutem servio, servitutem patior; pareo, obsequor, morem gero, lenocinor; præsto sum, operam do, consulo. PHRAS. 1. **Servit plebeio homini,** *il est l'esclave d'un homme du peuple.* In famulatu est; in servitute plebeii hominis est; operam præstat, præbet plebeio homini. 2. **Novit servire tempori,** *il sait s'accommoder aux circonstances.* Servire commodis; commodare rebus suis; omnia ad utilitatem referre suam; commodare sibi in rebus omnibus. 3. **Hoc eo servit,** *cela sert à.* Hoc eo valet; hoc opportunum est ad illud; habet ea res opportunitatem istam; illud ex hoc commodi est; est ea ratio peropportuna ad illud, etc. USUS: 1. Populum Romanum servire fas non est. Tempori, corpori, auribus, gloriæ, laudi, cupiditatibus, valetudini servire. 2. **Gravor, obligor,** *être assujetti à une servitude* **(cum ad prædia rustica refertur).** Ædes, prædia non servient quæ servierunt, *les terres qui ont eu des servitudes n'en auront plus.*

SERVĬTĬUM, ii, n. *Esclave; esclavage.* SYN. Servus; servitus. USUS: Servitia ad cædem incitare. Abstrahere a servitio civitatem.

SERVĪTUS, ūtis, f. *Esclavage, servitude, captivité.* SYN. Famulatus, servitium.)(**Libertas.** PHRAS. 1. **In servitutem abrepti sunt multi,** *bien des habitants furent emmenés comme esclaves.* In servitutem dati, abstracti, traditi sunt; in durissimam servitutem venere; servitute oppressi sunt; servituti addicti sunt; sub jugum missi sunt; multis jugum servitutis impositum est; jugum subire compulsi sunt; jugum accepere permulti. Multi in servitutem homini feroci adjudicati sunt; multi in servitium abstracti; ex his multi dura servitute premuntur; in servitute tenentur; in servitutem asserti sunt; multis æterna servitus injuncta est. 2. **Quis servitute nos liberabit?** *Qui nous délivrera de cette servitude?* Quis a cervicibus nostris jugum servile dejiciet? Servitutis vincula quis rumpet? Servitutem quis propulsabit? Quis tandem hoc servitutis jugum a nobis depellet, repellet, rejiciet, demet? Quis servitute qua oppressi jacemus nos liberabit? USUS: Servitutem alicui afferre. In servitu-

tem venire. Servitutem servire. Servitutis jugum exuere.

SERVO, as, avi, atum, are, a. *Sauver, conserver, préserver, délivrer.* SYN. Conservo, asservo, tueor, custodio, teneo; observo. ADV. Constanter, diligenter, diu, magnopere, optime, sancte. PHRAS. 1. **Tu unus me servasti,** *vous seul m'avez sauvé.* Tu unus parens, salus vitæ nostræ, fortunæ, nominis fuisti; tua unius opera salvus sum; tu unus sartum tectumque me, ut aiunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum integrumque conservasti; servatorem te meum et liberatorem semper prædicabo; parentem te fortunæ meæ statuo agnoscamque semper. Cf. **Salvo, Salus.** 2. **Servabo quod promisi,** *je garderai ma promesse.* Constabit fides promissis; promisso fides exstabit; servabo, liberabo, præstabo, solvam promissi fidem; fidem quam dedi colam integre. USUS: Servabo amicitiam, jus, leges summa fide. Servare se integrum et castum, *se conserver chaste et pur.*

SERVUS, i, m. *Esclave, serviteur.* SYN. Servitium, famulus, puer, mancipium, qui servit, qui libertatem perdidit, qui servi munere fungitur. USUS: Servi quorum vis et conditio infima. Servus a pedibus. Cupiditatum servus. Servulus percuriosus et minime mendax.

SESQUI, *Une demie en plus.* Sesquialter, sesquimodius, sesquioctavus, sesquiplex, sesquitertius, etc.

SESQUĬPĒDĀLIS, e, gen. com. * *Qui a un pied et demi de long.* USUS: Tigna sesquipedalia.

SESSĬO, ōnis, f. *Action de s'asseoir; séjour, halte; session, séance.* USUS: Status, incessus, sessio, accubatio, inclinatio, cursus.

SESTERTĬUS, ĭi, m. (H-S), *Sesterce, petite monnaie d'argent, valant 2 as et demi (21 centimes).* USUS: Dicit Dionem H S decies centena millia numerasse, *un million de sesterces.* Sestertium (subaud. mille), *mille sesterces.* Sestertium decies, centies (subaud. centena millia), *un million de sesterces, dix millions de sesterces.*

SĒTA, æ, f. *Poil épais et rude des animaux, soie, crin.* EPITH. Equina. USUS: Gladium e lacunari, seta equina aptum, jussit demitti, *un glaive suspendu au plafond par un crin de cheval.*

SĒTŌSUS, a, um, *Herissé de poils, couvert de soies.* SYN. Quod setis abundat.

SEU, *Ou.* SYN. Sive.

SĒVĒRĒ, *Sévèrement, rigoureusement.* SYN. Austere, stoice, graviter, duriter, duris legibus, conditionibus. USUS: Ætas severissime acta.

SĒVĒRĬTAS, atis, f. *Gravité, sévérité.* SYN. Gravitas, duritas, tristitia.)(**Comitas.** EPITH. Acerba, censoria, magistra pudoris et modestiæ, incredibilis, patria, prisca, salutaris, singularis, non invidiosa, vetus. USUS: Summa severitas cum summa humanitate jungatur. Lenitate condiatur severitas, et gravitati comitas et facilitas aspergatur, *il faut que la sévérité soit tempérée par la douceur et la politesse et l'affabilité par la gravité.* Oratione mitigare patris severitatem et humanitatis condimentis. Laxare judicum animos atque a severitate ad hilaritatem traducere. Adhibere severitatem in aliquo. Senatum ad pristinam severitatem revocare. Mœstitia, severitas orationis.

SĒVĒRUS, a, um, *Sévère.* SYN. Gravis, austerus, asper, durus, vehemens, acerbus; tristis.)(**Dissolutus, indulgens.** ADV. Valde. PHRAS. **Vir est admodum severus,** *cet homme est très sévère.* In omnes se severum et vehementem præbet; tetrica ac tristi veterum disciplina imbutus; severissimi vir imperii; priscæ et nimis duræ severitatis; severe ac graviter agit omnia, nihil remisse, leniter, urbane. Natura implicatus ad severitatem est, pertristis censor, magister et quidam velut patruus. In judiciis cum assidet, Lycurgeus totus est vel Cassianus ac quidam velut reorum scopulus. USUS: Qui nuper indulgens in patrem, idem acerbus et severus in filium. Imperia sine acerbitate iracundiæ severa, *commandements sévères sans aigreur ni colère.*

SĒVŎCO, as, avi, atum, are, a. *Appeler en particulier; détacher, séparer.* SYN. Separo, abduco, avoco. ADV. Haud mediocriter. USUS: Mentem ab oculis sevocare. Animum a negotiis, a societate corporis sevocare, *ne consulter que son esprit, indépendamment des yeux.*

SEX, *Six.* USUS: Equitum centuriæ cum sex suffragiis.

SEXĀGĒNI, æ, a, *Au nombre de soixante.* USUS: Hæc sexagena millia modium quæ Mamertinis remiseras, addidisti, *ces soixante mille boisseaux.*

SEXĀGĒSĬMUS, a, um, *Le soixantième*

SEXĀGĬES, *Soixante fois.* USUS: Sestertium sexagies.

SEXĀGINTA, *Soixante.* USUS: Minorem annis sexaginta de ponte dejecerit, *âgé de moins de soixante ans.*

SEXCĒNI, æ, a, *Qui sont six cents.* USUS: Sexcenos nummos constituere.

SEXCENTI, æ, a, *Six cents; nombre indéterminé, infini.* USUS: Venio ad epistolas tuas quas ego sexcentas uno tempore accepi, *j'arrive à tes lettres dont j'ai reçu tout un paquet à la fois.*

SEXCENTĬES, *Six cent fois.* USUS: HS sexcenties, *soixante millions de sesterces.*

SEXDĔCIM *vel* **SĒDĔCIM,** *Seize.*

SEXIES, *Six fois.*

SEXTANS, antis, m. *Le sixième de l'as.* USUS: Extulit eum (Menenium Agrippam)

plebs sextantibus collatis in capita, *le peuple pourvut aux frais de l'enterrement, en se cotisant à raison d'un sextant par tête.*

SEXTĀRĬUS, ĭi, m. *Setier, le sixième (d'une mesure, d'un poids).*

SEXTĪLIS, is, m. *Le sixième mois de l'année romaine (commencée en Mars), Août.* USUS : Sextilis calendis, idibus, nonis.

SEXTŬLA, æ, f. *La sixième partie d'une once.* USUS : Facit hæredem ex duabus sextulis M. Falcininum, *le trente-sixième de la succession.*

SEXTUM, *Pour la sixième fois.* USUS : Marius sextum consul.

SEXTUS, a, um, *Le sixième.* USUS : Sextus ab urbe lapis, *la sixième borne à partir de la ville.*

SEXŬS, ūs, m *Sexe (masculin ou féminin) des hommes ou des animaux.* USUS : Virilis sexus ac muliebris.

SĪ, *Quand, toutes les fois que.* SYN. Ut, cum, etiamsi. USUS : Si volo is esse, ero.

SĪBĬLO, as, are, n. *Siffler.* SYN. Vagire, murmurare, mugire, sibilare.

SĪBĬLUS, i, m. *Sifflement; sifflet, huée.* USUS : Non modo sibilis, sed et convitiis explodebatur. Sibilum metuis ? *Tu crains les sifflets?* Nemo te sibilis consectabitur. Cf. **Ludibrium, Explodo.**

SIC, *Ainsi, comme cela, tellement, de telle sorte.* SYN. Eadem ratione, ita, item, in hunc modum, hoc modo, isto modo, perinde, similiter, æque. USUS : Locutus est Cæsar sic ut nullus æque. Aliis sic, aliis secus videtur. Sic vita hominum est. Sic vivitur Cf. **Similiter, Æque.**

SĪCA, æ, f. *Poignard.* SYN. Gladius. USUS : Sicam vibrare, distringere. Sicam de manibus furentis extorquere.

SĪCĀRĬUS, ĭi, m. *Meurtrier, assassin.* SYN. Gladiator, percussor, grassator. EPITH. Vetus, facinorosus, armatus. USUS : Non sicarium, sed crudelissimum carnificem in judicium adduximus.

SICCĒ, *Fortement, sainement.* USUS : Presse, subtiliter, sicce dicere.

SICCĬTAS, ātis, f. *Sécheresse.* SYN. Aquæ *vel* pluviæ penuria. PHRAS. **Magna fuit hoc anno siccitas**, *il y eut cette année une grande sécheressse.* Siccitate hoc anno laboratum est, nec cœlestes modo aquæ defuerunt, sed terra quoque ingenito humore egens, vix ad perennes suffecit aquas. Sitiente solo omnique humore ventis solibusque deterso, fruges segetesque exaruere. USUS : 1. Siccitate accrescebant rerum pretia. 2. **Gracilitas**, *absence d'humeurs, santé; absence d'ornements, sécheresse de style.* Siccitas corporis sequitur continentiam in victu. Siccitas orationis et jejunitas.

SICCO, as, avi, atum, are, a. *Sécher, dessécher.* SYN. Exhaurio.

SICCUS, a, um, *Sec; sain, solide, nerveux.* SYN. Jejunus, sobrius, pressus.)(**Vinolentus.** USUS : Quædam terræ imbribus sicciores fiunt. Attici oratores sani et sicci.

SĪCŬBI, *Si quelque part, si en quelque endroit.* SYN. Si quo in loco.

SĪCUNDE, *Si de quelque part, si de quelque côté.* SYN. Si aliunde, si quo ex loco. USUS: Sicunde poteris, erues.

SĪCUT et **SĪCŬTI**, *Comme, de même que.* SYN. Ut, æque ut, item ut, ita ut, perinde ut, similiter atque, tanquam, velut. PHRAS. **Te sicut parentem amo,** *je vous aime comme un père.* Parentis numero te colo; filii ritu, caritate te colo ac complector; perinde te amo ut parentem ; in modum parentis te amo, vice parentis mihi es. Parentis loco te habeo. USUS : Te ut parentem alterum amo.

SĪDO, is, di, ere, n. *Se fixer, s'arrêter.* SYN. Subsido.

SĪDUS, ĕris, n. *Groupe d'étoiles, constellation; sing. astre, étoile.* SYN. Stella, astrum; sempiterni ignes qui ex nobilissima et purissima ætheris parte gignuntur. EPITH. Radians. USUS : Sidera innumerabilia cœlo inhærentia. Forma cœli undique sideribus ornata.

SĪGILLĀTIM vide **SINGILLATIM.**

SĪGILLĀTUS, a, um, *Orné de figurines, de reliefs.* SYN. Signis et emblematis ornatus. USUS : Scyphi, simulacra sigillata.

SĪGILLUM, i, n. (**Sæpius plurali numero adhibetur.**) *Petite figure, figurine; cachet, sceau.* SYN. Parvum signum. USUS : Apposuit patellam in qua sigilla erant egregia. In cera centum sigilla impressero. Sigilla avellere.

SIGNĪFER, ĕri, m. *Porte-enseigne; chef coryphée.* SYN. Qui signum *aut* vexillum præfert. USUS : 1. Torquatus, signifer juventutis. Causæ dux et signifer. 2. **Zodiacus**, *le zodiaque.* Signifer orbis.

SIGNĬFĬCANTER, *D'une manière expressive, clairement.* SYN. Clare, aperte, acriter.

SIGNĬFĬCĀTĬO, ōnis, f. *Puissance, énergie, force d'expression.* SYN. Vis, notio, potestas, virtus, sententia. EPITH. Aperta, certa, clara, digna, exigua, magna, minima. USUS: 1. Digna est scriptoris prudentia significatio qua utitur. 2. **Indicium, signum, argumentum**, *indice, signe, marque.* Litteræ tuæ exiguam erga me voluntatis significationem habebant, dabant, præbebant. In hoc juvene magna significatio virtutis elucet, apparet. A diis profecta significatio et denuntiatio calamitatum. Observatis longo tempore significationibus futura prænuntiare. Morbi significationes.

SIGNĬFĬCO, as, avi, atum, are, a. *Indiquer, manifester, faire voir, faire connaître;*

signifier, avoir tel ou tel sens. SYN. Indico, ostendo, declaro, demonstro, designo, noto, significationem tribuo, facio, conficio; signum do, signum mitto; aliquid argumenti habeo, signum sum; vim *vel* sententiam habeo, sono. ADV. Apertius, apte, ingenue, breviter, recte, plurimum, leviter, planius. PHRAS. 1. **Expende diligenter quid hæc vox significet,** *examinez avec soin quelle est la signification de ce mot.* Quid sonet hæc vox; quæ res huic voci subjiciatur; quæ sit vis hujus verbi; quid valeat vox ista; quæ sit illi subjicienda sententia; quæ sit hujus vocis potestas; quid sibi velit vox ista. 2. **Crinita stella calamitates non significat,** *la comète ne pronostique aucune calamité.* Cometæ contra quam veteres id opinabantur philosophi, calamitatum prænuntii non sunt; calamitates haud denuntiant, nuntiant; rerum conversionem minime portendunt, ostendunt; vanus est plebis timor somniantis. Cometas multorum malorum significationem facere, dare, præbere, tribuere. 3. **Victoriam de hoste litteris significavit,** *il annonça par une lettre sa victoire sur l'ennemi.* Certiorem eum de victoria fecit; victoriæ nuntium cum illo communicavit. Cf. **Certus, Indico.** USUS: Hoc non significandum solum sed declarandum arbitror. Idem verbum sæpe duas res pluresque significat. Inter se significare et colloqui cœpere. Ratio, potestas, mens, numen, sive quod est aliud verbum, quo planius significem quod volo. Dolorem meum non significarem?

SIGNO, as, avi, atum, are, a. *Mettre une marque, une empreinte, un signe.* SYN. Designo, consigno, imprimo. ADV. Publice. USUS: Objectum visum imprimit ac signat in animo suam speciem, *l'objet de la perception imprime et grave en qque sorte son image dans notre âme.* Signatur in animis nostris. Aurum, argentum signare, *frapper l'or et l'argent.*

SIGNUM, i, n. *Signe, marque, empreinte.* SYN. Indicium, nota, argumentum, vestigium, monumentum, insigne. EPITH. Æneum, marmoreum, eburneum, amplum, excelsum, brumale, certum, commune, grave, improvisum, pervetus. PHRAS. 1. **Elucent hoc in puero multa probæ indolis signa,** *il y a dans cet enfant de nombreuses marques d'un bon naturel.* Multa virtutis specimina; multæ et luculentæ notæ ac indicia probitatis; vestigia apparent excellentis indolis; elucent igniculi quidam, præclaræ mentis indices; species ipsa pueri nonnisi probitatem olet vultuque toto clamitat; produnt se non vulgaris virtutis semina in hoc puero; multa hic puer optimæ spei argumenta præbet. Cf. **Indicium.** USUS: 1. **Puer iste magna ingenii signa dat.** 2. **Simulacrum, imago, statua,** *statue, figure en relief.* Deorum signa fabricare, conflare, ponere, palam collocare. 3. **Sidus cœleste,** *constellation, signe.* Signum leonis oritur, occidit, obit. Signorum ortus et obitus definitum quemdam ordinem servant. 4. **Sigillum,** *sceau, cachet.* Nec signum epistolæ tuæ, nec dies apposita est. Non utar meo chirographo nec signo. Litteræ alieno signo obsignatæ, consignatæ. Librum tuum sub signo habeo asservoque diligenter, *je garde sous scellés.* 5. **Vexillum,** *enseigne militaire, drapeau, étendard.* Multas legiones sub signis habuit; multi ejus signa sunt secuti; sub ejus signis militarunt. Signa movere, aliquo expedire; signa convertere, *tourner les enseignes, faire un mouvement de conversion;* collatis signis pugnare, *combattre, en venir aux mains en bataille rangée.* Palantes ad signa revocare. Dilapsus a signis miles tandem ad sua signa convenit. 6. **Nota militaris,** *signal donné par le général au moyen d'une trompette.* Dato, edito, pronuntiato, accepto signo; canentibus signis; signa ubi concinunt, in hostem itur. Signum receptui dare, concinere, *donner le signal de la retraite.*

SĬLENTĬUM, ii, n. *Silence; action de se taire, de ne point parler.* SYN. Taciturnitas, reticentia. EPITH. Æternum, diuturnum, magnum, mirum, perpetuum, præsens, summum, tantum. USUS: Silentium fieri jussit. Consecutum est magnum silentium. Magno silentio est auditus. Gravissimos dolores silentio ferre. Ea de re *vel* ab ea re mirum nunc silentium est. Judicia diu jam in silentio jacent. Aliquid silentio transire, præterire, prætermittere, prætervehi, *passer qqche sous silence.* Facti memoriam a silentio vindicare, *sauver de l'oubli, de l'obscurité.*

SĬLĔO, es, ŭi, ere, n. *Se taire, garder le silence.* SYN. Taceo, reticeo, obmutesco, silentio prætereo, tacitum aliquid prætermitto, silentio utor, silentio aliquid tego *vel* premo, silentium habeo, aliquid celo summa fide, aliquid solerti consilio tego; silentio transeo, prætervecho. USUS: Silent leges inter arma, *au milieu des armes, les lois sont muettes, sont suspendues;* silere de re aliqua. Cf. **Taceo.**

SĬLEX, icis, m. *Rocher, caillou, silex.* SYN. Lapis durus ex quo ignis excuti solet. USUS: Non enim e silice nati sumus, *nous ne sommes point nés d'un caillou, nous n'avons pas un cœur de rocher.*

SĪLUS, a, um, *Camus, camard.* SYN. Naso bene exstante et repando.)(**Simius.**

SILVA, æ, f. *Forêt, bois.* SYN. Nemus, saltus. EPITH. Densa et aspera, infinita, magna, media, nobilis, publica, vindicata. USUS: 1. Multos nemora et silvæ commovent, *les bois et les forêts.* 2. **Ubertas, copia, materia,** *amas, foule, abondance.* Silvam rerum et sententiarum comparare, *amasser un riche fonds de pensées et de connaissances.*

SILVESCO, is, ere, n. *En parl. de la vigne, pousser trop de bois.* SYN. In silvam cresco. USUS: Vitis putanda est ne silvescat.

SILVESTRIS, re, gen. com. *Couvert de forêts, boisé; sauvage.* USUS : Loca silvestria, montuosa. Vita inculta et silvestris.

SĪMĬA, æ, f. *Singe, guenon.* SYN. Simiolus, simius. USUS : Simia, bestia turpissima, quam similis tamen nobis est !

SĬMĬLIS, e, gen. com. *Semblable, pareil, ressemblant.* SYN. Consimilis, parilis, æqualis, geminus, par, germanus, ejusmodi, instar, cui similitudo est cum aliquo, qui similitudinem gerit speciemque alicujus; qui ad aliquid habet similitudinem, qui exprimit aliquem, qui habent similitudinem inter se.)(**Dissimilis, dispar, diversus.** PHRAS. 1. **Alter alteri simillimus est,** *ils sont tout à fait l'un à l'autre semblables.* Par probitas, eadem virtus ac religio, simillima utriusque et maxime gemina indoles ; proxime ad alterum accedit; respondet unus alteri; alter pene alter; moribus et natura perfecte congruunt ; alter alterius imago est; alter alterius imaginem moresque præ se fert, ingenii, virtutis, fidei exemplum expressam ad imaginem reddit. 2. **Canis leoni similis est,** *le chien ressemble au lion.* Ad similitudinem leonis accedit; ore leonem refert, reddit; faciem leonis exhibet; oris specie feroci leonem adæquat; oris specie leonem æquat, exprimit; oris specie a leone non abludit, abhorret; speciem leonis ore reddit; effigiem, faciem leonis habet, gerit; speciem leonis præbet, repræsentat; non dissimilis est, non discrepat a leone. 3. **Similis simili gaudet,** *qui se ressemble s'assemble.* Nulla etiam bellua est quæ non sui generis bellua maxime delectetur; pares cum paribus, quod proverbio dicitur, facillime congregantur. Ea est jucundissima amicitia quam similitudo morum conjugavit. Similitudo celeriter amicos contrahit. Mater et conciliatrix amicitiæ æqualitas est. 4. **Opifices et his similes, etc.,** *les artisans et les gens qui leur ressemblent.* Opifices et hujus loci atque ordinis homines; opifices et qui sunt generis ejusdem, ex eo genere, de genere hoc, de genere horum; opifices et id genus alii. USUS : Voluntate inter se similes et moribus et toto vitæ genere. Ingenium Romuli memor Tullo Hostilio erat et nequaquam Numæ simile. Cf. **Par, Æqualis, Idem.**

SĬMĬLĬTER, *Semblablement, pareillement.* SYN. Simili ratione, item, itidem, æque, pariter, simili modo, eodem modo, uno et eodem modo, sic. PHRAS. **Ego similiter me geram,** *pour moi, j'agirai pareillement.* Eodem pacto, eodem tenore, eodem instituto rem agam; juxta tecum rem geram; idem institutum tenebo; de moribus tuis mores effingam meos. Simili ratione atque ipse egeris acturum me scito. Cf. **Sicut.** USUS : Similiter facit ut si roget, *il fait comme s'il me demandait.*

SĬMĬLĬTŪDO, inis, f. *Ressemblance, analogie.* SYN. Exemplar, forma, species, imago.)(**Dissimilitudo.** EPITH. Difficilis, insignis, levis, maxima, tanta. PHRAS. **Magna est inter res nostras similitudo,** *il y a une grande similitude entre vos affaires et les miennes.* Congruunt res tuæ cum meis; simillima est rerum nostrarum ratio; qui tuas res intuetur, meas intueri se dicet; tuis in rebus res meas agnosco. Rerum mearum imaginem in tuis rebus video; inter res nostras nihil interest; nihil est quo res tuæ a meis differant, discrepent. Cf. **Similis, Discrimen, Differo, Convenio.** USUS : Similitudinem quamdam gerunt speciemque sapientum, *ils ont une certaine ressemblance avec le sage véritable.* Ducere ex re aliqua similitudinem. Conferre, comparare similitudines. Ad similitudinem historiæ, orationem dirigere. Est homini cum DEO similitudo, *l'homme est l'image de DIEU.*

SĪMĬUS, ii, m. *Singe.* SYN. Simia. USUS : Simius, non semissis homo, contra me arma tulit.

SIMPLEX, icis, omn. gen. *Simple, candide, naïf, ouvert.* SYN. Uniusmodi; apertus, sincerus, credulus.)(**Multiformis, compositus, callidus.** PHRAS. 1. **Homo est simplex,** *cet homme est candide, ingénu.* Vir bonus et simplicis veritatis amicus; homo est antiqui moris, qui nihil celat, nihil fingit; qui ex natura sua cæteros omnes fingit; homo minime malus, minime vafer; homo prisci moris; homo antiqua virtute, fide, moribus; homo apertus et simplex; fraudis imperitus, a quo nemo fraudatum se queratur; vir est antiquorum hominum, minime versutus; homo est antiquus, qui ex suo ingenio de quovis æstimat. Cf. **Sincerus.** 2. **Simplicissimus homo et pene stupidus,** *homme tout à fait simple et presque sot.* Homo non promptissimus; ingenio tardo; homo sine sensu, sine sapore; incallidus et elinguis. Cf. **Stupidus.** USUS : Quædam in rebus sunt simplicia, quædam copulata. Tuum hominis simplicis pectus vidimus. Simplex et absoluta necessitas. Cf. **Apertus.**

SIMPLĬCĬTER, *Simplement, sans façon, bonnement; ouvertement.* SYN. Aperte, candide, sincere; absolute, præcise.)(**Dupliciter.** PHRAS. 1. **Id se facturum simpliciter negavit,** *il refusa positivement de faire cela.* Id se facturum præcise negavit; aperte, diserte negavit. 2. **Est homo simpliciter doctissimus,** *homme tout à fait savant.* Est homo sine exceptione, sine dubio, sine dubitatione doctissimus; vir est, ut latine ac plane dicam, doctissimus ; vir est, aperte ac sine fuco loquor, doctissimus. 3. **Veritatem simpliciter proloqui,** *dire la vérité sans détour.* Ad veritatem loqui ; Latine, nullo apparatu, nude, plane, quod res est, dicere ; sine fuco, sine simulatione veritatem patefacere. USUS : Simpliciter dicam et breviter. Vivere simpliciter vitæque hominum amice. Cum homine simplici simpliciter agam.

SIMPLUM, i, n. *L'unité.* USUS : Simplum aut duplum.

SIMPŬLUM, i, n. *Petite coupe pour les libations.* USUS : Excitare fluctus in simpulo, *faire une tempête dans un verre d'eau, faire beaucoup de bruit pour rien.* (PROV.) **Vasis genus.**

SĬMUL, *En même temps, ensemble.* SYN. Una, pariter, communiter, cum, in unum. PHRAS. **Simul omnia perdidi,** *j'ai tout perdu à la fois.* Totum repente avolavit; singillatim ac diu collecta, omnia uno tempore effudi; unam feci rerum omnium jacturam; una omnia interiere. USUS : Res quas tecum simul didici. Id signum simul aspectum et probatum est. Simul et illud cogita. Abjice voluntatem simul cum spe discendi, *la volonté de.... avec l'espoir de....* Multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiæ munus expletum sit, *il faut avoir mangé ensemble bien des boisseaux de sel, pour que, etc.*

SĬMŬL AC, *Aussitôt que, dès que.* USUS : Simul ac potero, veniam.

SĬMŬLĀCRUM, i, n. *Ressemblance, image, portrait, statue.* SYN. Imago, forma, effigies, species, exemplar, idolum. EPITH. Æternum, mutum, perantiquum, religiosum, sanctissimum, summum. USUS : Nullum superest simulacrum ac vestigium civitatis. Statuæ ac imagines simulacra sunt corporum, non animorum. Cupidinis simulacrum. Cf. **Imago.**

SĬMŬLĀTĒ, *En apparence, avec feinte, d'une manière simulée.* USUS : Sive ficte et simulate, sive ex animo loquaris.

SĬMŬLĀTĬO, ōnis, f. *Artifice, mensonge, faux dehors, dissimulation.* SYN. Species simulationis, species quædam assimulatæ virtutis. EPITH. Aperta, bella, difficilis, diuturna, ficta, inveterata, periculosa, summa, verbosa, vitiosa. PHRAS. **Virum bonum simulatio non decet,** *l'homme de bien ne doit pas user de dissimulation.* Non cadit in virum bonum simulatio; vir bonus abest ab omni simulandi studio. Aliud sentire, aliud loqui non est ejus qui vir bonus haberi velit. Viri boni non est fingere; artem simulandi qui sequitur, bonorum in numero non est, longe a bonorum consuetudine discedit. Cf. **Astutia.** USUS : Errant, qui simulatione, sermone vultuque ficto stabilem gloriam quærunt. Fronte ac vultu facillime simulatio sustinetur. Simulatio tollit judicium veri illudque adulterat. Summam prudentiam stultitiæ simulatione tegere, *cacher une profonde sagesse sous les dehors de la folie.* Æquitatis simulatione fallere. Nullæ insidiæ periculosiores quam quæ latent in simulatione officii. Ex omni vita simulatio dissimulatioque tollenda, *il faut bannir de la vie la feinte et la dissimulation.* Cf. **Simulo, Fingo.**

SĬMŬLĀTOR, ōris, m. *Imitateur; dissimulé, hypocrite.* SYN. Adulator, assentator. EPITH. Studiosus. USUS : Dulcis, faceti, festivi sermonis homo et in omni oratione simulator, *qui feint toujours d'ignorer, qui joue l'ignorance.*

SĬMŬLĀTUS, a, um, *Feint, simulé, faux, apparent.* SYN. Assimulatus, fictus, imitatione simulatus, fucatus, adumbratus, fallax, ad fallendum instructus.)(**Verus, sincerus.** USUS : Ficta omnia celeriter ut flosculi decidunt, nec simulatum quidquam potest esse diuturnum. Amor solers et simulatus. Cf. **Astutus, Fictus.**

SĬMŬLO, as, avi, atum, are, a. *Imiter, copier; feindre, dissimuler.* SYN. Assimulo, specie simulationis ostento, fingo. ADV. Facile, perbelle, solertius. PHRAS. 1. **Nihil in illo nisi simulatum,** *tout est simulé en lui.* Aliud spe, aliud specie simulationis ostentat; ad speciem et usurpationem virtutis fictus est; adumbrata virtute fallit; nihil in illo nisi fallax; imitatio simulatioque virtutis in fronte, intus scelus tegitur; personatus ambulat; multis simulationum involucris tegitur et quibusdam quasi velis obtenditur; assimulata virtute laudem captat; longe alius est ingenio quam cujus simulationem inducit; alienam personam fert; ex industria factus ad simulationem virtutis et probitatis; probi hominis speciem præ se fert; specie quadam occultat sese et virum frugi assimulat; vultum fingit et imaginem quamdam probitatis, sed quæ cum moribus non convenit. 2. **Simula quantum vis, me profecto non falles,** *dissimule autant que tu veux, tu ne me tromperas pas.* Indue quantam vis animo simulationem; frontem sermonemque ad fallendum instrue; præfer quam vis virtutis speciem; mentire fucata, adumbrata, adulterata virtutis specie, quantum vis ac potes; personam quam vis, composito in speciem probitatis vultu, ferre potes, fallere certe et judicium veri tollere non potes. Cf. **Fingo.** USUS : Perbelle simulat. Multa et simulavi invitus, et dissimulavi cum dolore. Furere se simulavit. Hannibal ægrum simulabat, *Annibal faisait le malade.*

SĬMULTAS, ātis, f. *Débats hargneux, vifs démêlés, inimitié.* SYN. Inimicitia. EPITH. Vetus. USUS : Cum aliquo simultates nescio quas suscipere, habere, gerere, exercere, retinere. Simultatem bona fide deponere, *se réconcilier, faire trève à ses ressentiments.* Cf. **Inimicitia.**

SIN, *Mais si, si au contraire, si toutefois, sinon.* SYN. Si; si non. USUS : Educ tecum omnes, sin minus quam plurimos. Ego ut constitui cras adero: sin utique postridie. Sin autem id non sit ejusmodi, tum vero, etc.

SINCĒRĒ, *Sincèrement, loyalement, franchement.* SYN. Candide, vere, ingenue, sine fuco, sine fraude, sine assentatione, sine malo dolo, sincera fide, fraterne, genuine, ex animo, ex animi sententia, nihil alicui indulgens. USUS : Sincere tecum agam. Cf. **Simpliciter.**

SINCĒRUS, a, um, *Pur, sain, fidèle, sincère.* SYN. Purus, verus, integer, candidus, apertus. PHRAS. 1. **Sincerus mihi animus est,** *je suis sincère, je ne veux pas tromper.* Animus mihi est apertus, simplex, rectus, candidus; nulla simulatione tectus, purus ab omni fraude. Simulationem, simulandi artificium natura mea consuetudoque respuit. Abest a me simulandi perversum studium; simplicem, apertam veritatem amo; odi artes quibus veritas uti involucro quodam obtegitur; animo sum minime versuto. Cum ingenium meum perspexeris, nihil in me insidiosum aut fallax deprehendes; cum ingenium meum usu cognitum ac perspectum habueris, abesse me ab omni dolo ac fraude; esse me sinceri animi, simplicis ingenii, apertæ voluntatis, rectæ mentis; alienum ab arte fallendi, artificio simulationis agnosces. Cf. **Affectus, a, um.** 2. **Sincerum judicium tulit,** *il a porté un jugement droit.* Puram et a favore et odio et integrioris judicii sententiam tulit; rectum animi sensum purumque a partium studiis in dicenda sententia secutus est; litem ex animi sententia diremit; non partium studio, non malevolentia impeditus, ut quarum causas procul haberet, sententiam pronuntiavit dignam viro antiqua virtute ac fide. Cf. **Judicium.** USUS: Amicum mihi ab omni incommodo, detrimento, molestia sincerum integrumque conserva, *faites en sorte que mon ami n'éprouve aucun tort, aucun dommage, aucune vexation.* Prudens et sincerum judicium videt, quid in quaque re sanum sincerumque sit.

SĪNE, *Sans.* SYN. Absque, citra, extra.)(**Cum.** PHRAS. 1. **Sine dubio ita est,** *cela est ainsi sans aucun doute.* Sine controversia; sine ulla dubitatione res ita se habet; dubium mihi non est; nemo in dubium vocaverit, rem ita se habere. 2. **Sine metu,** *sans crainte.* Solutus omni timore; motus expers; remoto omni metu; propulso omni metu; metu vacuus; liber ab omni metu. 3. **Sine præsidio,** *sans secours.* Nudus amicorum præsidio; nullis amicorum præsidiis munitus; expers humanæ opis; inops auxilii; inops ab amicis; orbus amicorum præsidiis et inops relictus. USUS: Homo sine re, sine spe, sine sede, sine fortunis.

SINGILLĀTIM, *Isolément, en particulier, un à un, l'un après l'autre.* SYN. Singulatim.)(**Generatim.** USUS: Singillatim unamquamque rem attingere. Ad pedes omnium singillatim accidit.

SINGŬLĀRIS, e, gen. com. *Remarquable, extraordinaire, rare; particulier.* Maxime rarus, summus, inauditus, incredibilis, divinus; peculiaris, præcipuus.)(**Vulgaris.** ADV. Prope. PHRAS. **Factum illud plane singulare est,** *cette action est tout à fait remarquable.* Eximium illud consilii animique et neutiquam vulgatæ laudis; factum elegans ad existimationem, ad memoriam singulare, ad memoriam præcipuum; facinus post homines natos, post hominum memoriam, ex omni memoria præstantissimum. USUS: 1. Vir summus et singularis. Singulari in te amore feror. 2. **Proprius, peculiaris,** *propre, particulier.* Sunt quædam in illo singularia quæ in nullum alium convenire possunt, *il a certaines qualités qui n'appartiennent qu'à lui.*

SINGŬLĀRĬTER, *Particulièrement, surtout.* SYN. Unice, simpliciter, singulari modo.)(**Communiter.** USUS. Hunc singulariter semper dilexi.

SINGŬLI, æ, a, *Chacun en particulier, chaque, chacun, un à un.* SYN. Quisque, unusquisque. USUS: Bini milites in singulas domos. Militibus viritim ac in singulos magnam pecuniam polliceri. Crescit in dies singulos malum. In re publica singulorum dominatus esse optimos, *pour les sociétés, l'empire d'un seul est de tous le meilleur.*

SINGULTŬS, ūs, m. *Sanglot, soupir.* SYN. Gemitus. USUS: Fletus cum singultu. Cf. **Fleo.**

SĬNISTER, tra, trum, *Gauche, à gauche.* USUS: A sinistra. Cornu sinistrum, *l'aile gauche.*

1. **SĬNISTRA, æ,** f. *La main gauche.* SYN. Læva manus.

2. **SĬNISTRA,** *A gauche.* USUS: Supra, infra, dextra, sinistra.

SĬNISTRĒ, *Mal, de travers; en mauvaise part.* SYN. In malam partem, in pejorem partem. USUS: Sinistre cecidit.

SĬNISTRORSUS, *Étant tourné vers la gauche, du côté gauche, à gauche.* USUS: Sinistrorsus se flectere.

SĬNO, is, sivi, sĭtum, ere, a. *Laisser libre, souffrir, permettre.* SYN. Permitto, patior, fero, locum do. USUS: Plebem senatui parere non sinunt. Istud ne dii siverint. Non patiar, non feram, non sinam, *je ne le souffrirai pas, je ne le supporterai pas, je ne le permettrai pas.* Cf. **Patior.**

SĬNŬS, ūs, m. *Courbure, sinuosité, pli, sein, poitrine.* SYN. Gremium, complexus; summa familiaritas; curvatum littus. USUS: 1. In sinu gaudere. In sinum alicujus se conferre, confugere. Aliquem in sinu gestare, *porter qqn dans le cœur, l'aimer beaucoup,* valde amare. Ex suo sinu homines submisit improbos. Aliquem ex suo sinu dimittere. Græcia in sinu ac gremio pacis posita. 2. **Littoris flexus,** *golfe, anse, baie.* Omnes maris sinus et portus.

SĬPĀRĬUM, ĭi, n. *Rideau couvrant le fond du théâtre.* SYN. Velum quo scena obtenditur.

SĬQUĬDEM, *Si toutefois, si cependant.* SYN. Si tamen, quippe si. USUS: Fortunatum te, siquidem qui es permanseris.

SĪRĒNES, um, f. pl. *Les Sirènes.* USUS: Multa Homerus de Sirenibus et earumdem vocis suavitate confinxit.

SISTO, **is, stiti, stătum, sistere**, a. et n. a. *Placer, établir; arrêter, retenir.* n. *S'arrêter.* SYN. Exhibeo; cursum inhibeo, ante pedes destituo. USUS: Siste te nobis quamprimum. Aliquem in judicio sistere, *faire comparaître qqn devant le tribunal.* Vadimonium sistere.

SĪTELLA, **æ**, f. **dimin. Sitŭla**, *Urne (de scrutin).* SYN. Cista in qua colligebantur suffragia.

SĪTĬENTER, *Avidement.* SYN. Avide.

SĪTĬO, **is, ivi** *vel* **ii, ire**, n. et a. *Avoir soif, être altéré; désirer ardemment.* SYN. Sitis me urit, macerat, conficit; siti laboro; desiderium potionis accenditur; fauces siti arent; fauces siti ardent. ADV. Ardentius, gravius. USUS: Gloriæ, virtutis sitiens. Honores sitire, *avoir soif des honneurs.* Cf. **Desidero**.

SĪTIS, **is**, f. *Soif.* EPITH. Diuturna. USUS: Siti enectus Tantalus. Ardentibus siti faucibus. Cibo et potione famem sitimque depellere, expellere, sedare, restinguere. Levare sitim; eximere bibendi cupiditatem longa siti accensam. Cf. **Desiderium**.

SĪTUS, **a, um**, *Situé, placé.* SYN. Positus, locatus. PHRAS. 1. **In hoc omnia sita sunt**, *tout repose sur cela.* In hoc laus omnis considet; spes omnis residet; in eo res tota vertitur; in hoc laus tota consistit. 2. **Arx sita est versus meridiem**, *la citadelle est situé au midi.* Arx spectat ad meridiem; arx austrum accipit; arx contra septentriones est; arx ad meridiem vergit. USUS. In quo vitam beatam sitam putas? *Sur quoi faites-vous reposer le bonheur de la vie?* Hæc in nostra potestate sita sunt. Ante oculos situm est.

SĪTŬS, **ūs**, m. *Situation, position.* SYN. Positio, natura loci. PHRAS. 1. **Urbs situ firma**, *ville fortifiée par sa position naturelle.* Urbs valida muris ac situ ipso munita, sic ut fortunæ loci delegare spes suas dux tuto posset; urbs situ, mœnibus, natura adversus vim hostium egregie obsepta; urbs ingenio loci, mari undique et montibus vallata. USUS: 1. Urbs situ, mœnibus, descriptione ædificiorum præclara ad aspectum. 2. **Illuvies, sordes**, *corruption, malpropreté.* Situ ac pædore squalida.

SĪVE, *Soit que.... soit que....* SYN. Seu. USUS: Sive discessu, sive potius fuga.

SŎBŎLES, **is**, f. *Rejeton, enfant, fils.* SYN. Propagatio, proles. USUS: Propagare sobolem.

SŌBRĬĒ, *Sobrement, avec tempérance.* USUS. Parce, continenter sobrieque vivere.

SŌBRĪNI, **ōrum**, m. pl. *Cousins, cousines (issus de germains).*

SŌBRĬUS, **a, um**, *Sobre, tempérant.* SYN. Siccus, moderatus.)(**Vinolentus, ebriosus.** PHRAS. **Sobrius est in cibo et potu**, *il est tempérant dans le boire et le manger.* Homo frugi ac sobrius; temperans, siccus, ab ebrietate alienus; sumptuosis cœnis minime amicus; frugalitatè, victus moderatione, sapienti quadam in cibo potuque temperantia commendatus; parce, continenter sobrieque vivit; frugaliter, temperate naturæ desideria explet. Cf. **Abstineo**. USUS: Homines frugi ac sobrii; inter sobrios bacchari vinolentum.

SOCCUS, **i**, m. *Chaussure.* **Calceamentum Græcorum.**

SŎCER, **cĕri**, m. *Beau-père.*

SŎCĬĀBĬLIS, **e**, gen. com. *Facile à unir, sociable.* USUS: Bini Spartæ reges diu sociabilem consortionem inter se tenuere.

SŎCĬĀLIS, **e**, gen. com. *Relatif à la société, social.* USUS: Bellum, jus, fœdus sociale.

SŎCĬĔTAS, **ātis**, f. *Compagnie, société, réunion.* SYN. Consociatio, conjunctio, communio, communitas, consortio, commercium, comitatus; fœdus, pactio. EPITH. Captiosa, civilis, communis, conjunctior, copiosa difficillima, divina, firma, grata, hereditaria, humana, infirma, infinita, jucundissima, nefaria, sancta. PHRAS. **Non est cum improbis jungenda societas**, *il faut fuir la compagnie des méchants.* Coire societatem; coire in societatem cum perditis hominibus minime decet. Dare se in societatem perditorum; conferre se, applicare se, adjungere se ad homines perditos; conjungere se cum hominibus improbis; vinculo se societatis obstringere cum perditis hominibus, utilitatis vel maxima spe proposita, non decet. Qui se socium ad perditos homines adjungit; qui cum perditis hominibus societatem init; qui se perditorum hominum societate implicat; qui ad perditorum hominum societatem accedit, turpiter facit. Cf. **Corrumpo**. USUS: Aliquos ad societatem secum ineundam, faciendam, conflandam, coeundam, convocare, arcessere, *rassembler des hommes pour former une société.* Implicare se improborum societate, conferre se ad societatem improborum; societatem inire, coire, facere, pacisci, habere, *se mêler dans la compagnie des méchants.* Diu mihi cum illo *vel* inter nos intima est societas, multis pactionibus confirmata servataque, *vieille union.* Dudum ad illius societatem accessi; cum aliquo in societatem veni, *je suis depuis longtemps son compagnon.* Societatem nostram nullus casus dirimet, labefactabit, abrumpet; nullus nos casus a societate disjunget, *société inséparable.* Societatem renovare, in societatis veteris conjunctionis redire, *renouveler une société, une union avec qqn.*

SŎCĬO, **as, avi, atum, are**, a. *Associer.* SYN. Conjungo. USUS: Sapientiam sociare cum eloquentia, *joindre la sagesse à l'éloquence.*

SŎCĬUS, **a, um**, *Compagnon, camarade;*

co-intéressé; confédéré, allié. SYN. Comes, sodalis; particeps, consors, gregalis. PHRAS. 1. **Fidum te semper habui socium,** *je vous ai toujours regardé comme un compagnon fidèle.* Veterem assectatorem et ex numero amicorum habui; te semper actionum, voluntatum rerumque omnium comitem, consiliorum auctorem, adjutorem laborum, periculorum socium, omni in cogitatione conjunctum, sodalem et contubernalem optimum expertus sum; omnia semper inter nos conjunctissima fuere; in rebus lætis æque ac adversis socium te ac consortem nactus sum. Convivam, compransorem, compotorem, collusorem ubique affixum lateri meo semper habui. 2. **Socii nostri sunt,** *ils sont nos alliés.* Communione rerum nobiscum conjuncti sunt. Communitate juncti sunt nobiscum; est nobis vetus ac diuturna conjunctio. Cf. **Amicitia, Amicus, Conjungo, Conjunctio.** USUS: Me voluntatum, sententiarum rerumque omnium socium habebis, *je m'engage à m'associer à vos actes, à vos démarches, à vos désirs.* Socium me tibi adjunxisti, adscripsisti. Socium me tibi profiteor. Urbem adjutricem scelerum, furtorum receptricem, flagitiorum omnium sociam, *complice.*

SŎCORDĬA, æ, f. *Indolence; stupidité, sottise.* SYN. Desidia, stupiditas. Cf. **Pigritia.**

SŎCORDĬTER, *Avec négligence.* USUS: Res ab Albanis socordius acta.

SŎCORS, dis, omn. gen. *Négligent, lâche; sot, stupide.* SYN. Deses, stupidus. Cf. **Piger.**

SŎCRŬS, ūs, f. *Belle-mère.* SYN. Uxoris *aut* mariti mater.

SŎDĀLIS, e, gen. com. *Camarade, ami.* SYN. Socius.

SŎDĀLĬTAS, ātis, f. *Société, réunion.* SYN. Collegium, societas. EPITH. Vera et plane pastoritia, honesta. USUS: Officia sodalitatis ab aliquo flagitare, *réclamer les droits de la confraternité.* Sodalitates constituere. Cf. **Societas.**

SŎDĀLĬTĬUM, ĭi, n. *Réunion, assemblée.* SYN. Sodalitas. USUS: Erat in ædibus sodalitium ea die futurum.

SŎDES! *S'il vous plaît, je vous prie, de grâce.* RAD. Si audes, contract. USUS: Libenter verba copulando jungebant veteres, ut sodes *pro* si audes.

SOL, sōlis, m. *Soleil.* SYN. Moderator et dux temporum; dux et princeps et moderator luminum reliquorum; sidus quod astrorum tenet principatum. EPITH. Adversus, æstivus, calidus, clarus, geminatus, igneus, inusitatus, lætus, magnus, nitidus, summus, tantus. PHRAS. 1. **Sol oritur,** *le soleil se lève.* Exoritur, diem effert; lucem terris infert; terras collustrat; exactis, dispulsis, fugatis tenebris mundo diem reddit; orbem suo fulgore illustrat; suæ lucis aspectu mortales recreat; sua luce perfundit et convestit omnia; sua luce lustrat et complet omnia. Cf. **Aurora, Mane.** 2. **Sol occidit,** *le soleil se couche.* Sol in occasum præcipitat; sol in occasum pronus est; in occasum festinat lucemque componit; sol obit, occumbit; sol in vesperum declinat. Cf. **Vesper.** 3. **Sol nubibus obscuratur,** *le soleil est obscurci par les nuages.* Solis caput obscura ferrugine tegitur; lumen suum pene mundo negat; intentæ cœlo nubes lucem condunt. Cf. **Nubes.** USUS: Solis accessus et recessus, *le lever et le coucher du soleil.* Sol ab ortu ad occasum commeat. Sol a meridie deflexus. Sol oriens, obiens. Sol ingenti æstu torret corpora. In solem procedere. In sole ambulare; a sole abesse. A sole collucent omnia. Cedat stilus gladio, umbra soli, *que la plume le cède à l'épée, l'ombre au soleil, c.-à-d., la jurisprudence à l'art militaire.* Nondum omnium dierum sol occidit, *ce n'est pas encore demain la fin du monde.* (PROV.)

SŌLĀRĬUM, ĭi, n. *Cadran solaire.* USUS: Solarium descriptum, quo horæ declarantur.

SŌLĀTĬUM, ĭi, n. *Consolation, adoucissement.* SYN. Consolatio, fomentum. EPITH. Extremum, magnum, miserum, unicum. PHRAS. **Alterum solatium est amicorum fida conjunctio,** *une autre consolation, c'est le dévouement constant de mes amis.* Altera ratio quæ mihi solatium affert, præbet, parit, quæ mihi solatio est, ex qua solatium reporto, habeo; qua sustentor in tantis molestiis, amicorum fida manus. Alterum est quo sustentor ac recreor, in quo conquiesco, amicorum sincera fides. Accedit ad animum meum sustentandum amicorum fides. Illo præterea solatio utor ac fruor, quod amicorum constantia mihi præbet. Cf. **Recreor, Consolor.** USUS: Solatium alicui dare. Solatiis quibusdam et dolorum fomentis servitutis mala levare. Illo me solatio consolor.

SŎLĔÆ, ārum, f. pl. *Chaussures, sandales.* SYN. Crepidæ.

SŎLĔĀTUS, a, um, *Chaussé de sandales, signe de mollesse dans un homme.* USUS: Soleatus prætor cum pallio purpureo.

SŎLEMNIS (solennis), e, gen. com. *Religieux, solennel.* SYN. Quod cum quadam cerimonia est consecratum, celebre, festum. USUS: Solemnes ac festi dies. Solemne, statum sacrificium. Prisca et solemnia verba. Observo solemne illud meum.

SŎLEMNĬTER (solenniter), *Solennellement, conformément au rite.* USUS: Omnibus solemniter peractis.

SŎLĔO, es, ĭtus sum, ere, n. *Avoir coutume, être habitué.* SYN. Consuevi, est meæ consuetudinis; in more habeo, assuevi. USUS: Omnes reprehendere solet. Ratio consuetudinis meæ qua quondam solitus sum uti. Cf. **Consuetudo, Mos.**

SŎLERS, ertis, omn. gen. *Industrieux,*

habile, adroit, intelligent. SYN. Ingeniosus, perspicax, sagax.)(**Iners.** USUS : Provida et solers natura. Cf. **Ingeniosus, Diligens.**

SŌLERTER, *Industrieusement, adroitement, avec sagacité, finesse.* SYN. Sagaciter. USUS : Solertissime aliquid perspicere.

SŌLERTĬA, æ, f. *Adresse, habileté, dextérité.* SYN. Sagacitas, perspicax prudentia, animi motus incredibilis et celeritas ingenii. EPITH. Divina, pestifera, tanta. PHRAS. 1. **Ad solertiam incitare,** *pousser à la finesse.* Solertiam mercede evocare, invitare, eblandiri, elicere. 2. **Paucos vidi pari solertia,** *j'ai vu peu d'hommes aussi adroits.* Non possum ex tanto hominum numero quibus usus, quibuscum consuevi, multos recensere in quibus eam qua tu polles, qua præditus es qua præstas, excellis, effulges, qua ornatus es solertiam, sagacitatem, ingenii acumen perspexerim. USUS : Mundus sine divina solertia effici non potuit. Homines congregati adhibent agendi cogitandique solertiam, *les hommes réunis en société développent leur activité et leur intelligence.* Cf. **Diligens.**

SŌLĬDĒ, *Complètement.* SYN. Integre.

SŌLĬDĬTAS, atis, f. *Consistance, solidité.* SYN. Firmitas. EPITH. Terrena. USUS : Soliditas corporis.

SŌLĬDO, as, avi, atum, are, a. *Consolider, affermir.* SYN. Roboro, firmo. Cf. **Firmo.**

SŌLĬDUS, a, um, *Ferme, solide.* SYN. Habens soliditatem; verus, eminens. USUS : 1. Solidum nihil quod terræ sit expers. Solida corpora. 2. **Verus, constans, stabilis, certus,** *solide, durable, vrai, réel.* Non tam solido, quam splendido nomine virtutis. Solida, gravis ac germana laus, non adumbrata et fucata. Solida bona, utilitas solida. Cf. **Firmus.**

SŌLISTĬMUM, i, n. *Augure favorable tiré de ce qui tombait à terre, quand les oiseaux sacrés mangeaient avec trop d'avidité.* **Vox auguralis.**

SŌLĬTĀRĬUS, a, um, *Isolé, seul, solitaire, retiré.* SYN. Solus, solivagus, remotus ab oculis hominum.)(**Conjunctus et sociatus cum altero.** USUS : Solitarius homo et in agris vitam degens. Non solitarium, neque simplex, sed, etc., *être qui n'est pas un et simple, mais, etc.* Cf. **Solus.**

SŌLĬTŪDO, inis, f. *Solitude, désert.* SYN. Locus desertus, recessus, secessus, regio inculta et deserta.)(**Frequentia, celebritas.** PHRAS. 1. **Abdere aliqua in solitudine me cuperem,** *je désirerais m'ensevelir dans quelque lieu solitaire.* Vitam fugæ solitudinique mandare; discedere in aliquas solitudines; in asperas et densas silvas me abstrudere et ad saxa et scopulos mea mala deplorare cuperem. Vitæ genus inter feras solitarium et ab hominum societate disjunctum sectari animus esset. In loca abdita, ab arbitris remota et libera, in loca ab interventoribus vacua me abdere cuperem. Loca ego omni solitudine vasta atque sine humani cultus vestigio pererrare mallem quam diutius inter homines agere. Cf. **Locus solitarius.** 2. **Solitudini aptior est quam civilis vitæ consuetudini,** *homme plus fait pour la solitude que pour la société.* Rectius in agro, aut ubi nullum culti soli occurrit vestigium, vitam agat quam inter homines. Nudæ mutæque solitudines, non civilis frequentia tam abhorrentes a civilis vitæ consuetudine mores deceant. Abhorrent nimium quantum asperi et agrestes ejus mores ab urbanæ vitæ elegantia ; ita aliorum mores ut nemo illo, ille nemine uti possit; ut neque is ferre quemquam, neque quisquam illum perferre possit; ut neque is consuetudine cujusquam, neque quisquam ejus amicitia uti possit. Ingenio moribusque ab ingenio reliquorum tam alieno est, ut solitudini non urbium frequentiæ natus esse videatur. Cf. **Agrestis, Morosus.** USUS : Audistis quæ solitudo in agris esset, quæ vastitas. Tibi solitudo erat pro frequentia.

SŌLĬUM, ii, n. *Siège, trône.* SYN. Sedes. EPITH. Fœderatum, paternum. USUS : Sedere in solio, ornatu regio.

SŌLĬVĂGUS, a, um, *Qui erre seul, sauvage.* SYN. Solitarius.

SOLLĬCĬTĀTĬO, onis, f. *Sollicitation, séduction.* USUS : Illa Allobrogum sollicitatio.

SOLLĬCĬTO, as, avi, atum, are, a. *Agiter fortement, troubler, inquiéter, tourmenter.* SYN. Afficio, ango, sollicitum habeo; appello de pecunia vel flagitio aliquem. ADV. Summe, valde, vehementer. PHRAS. **Hæc res me vehementer sollicitat,** *cette affaire m'inquiète beaucoup.* Animum ea res versat assidue ; anxiis pectus curis implet ; res ea gravem mihi curam affert, injicit ; multas mihi curas dat; vehemens me ejus rei cura tangit; ingentem ea res curam mihi et sollicitudinem conficit; ingentem animo sollicitudinem incutit; intempestiva sollicitudine turbat animum; gravi me cura implicat, efficit, conficit ; magnam sollicitudinem affert; in magnos me metus et sollicitudines adducit. Cf. **Angor, Cura, Sollicitudo, Sollicitus.** USUS : Ea cura me vehementer angit et sollicitat.

SOLLĬCĬTŪDO, inis, f. *Inquiétude, souci, tourment.* SYN. Angor, cura, metus, molestia, negotium.)(**Securitas.** EPITH. Assidua, incredibilis, ingens, sempiterna, summa. PHRAS. PHRAS. **Plenus sollicitudinum sum,** *je suis rempli d'inquiétudes.* Sollicitudo cum cogitatione multa me circumstat; multa me sollicitum habent ; tot curæ vitam mihi vix reliquam faciunt; sollicitudines meas quævis hora exacuit. Cf. **Angor, Cura.** USUS : Ea cura mihi magnam sollicitudinem affert, conficit ; in magnos me metus ac sollicitudines adducit ; sollicitu-

dines mihi duplicat; magna me sollicitudine afficit; ingenti sollicitudini est, *accabler d'ennuis.* Tanta in me hæret sollicitudo; tantam de tuis rebus habeo, sustineo sollicitudinem; tot sollicitudinibus langueo, opprimor, misere exedor; in tanta sum sollicitudine, *être accablé d'ennuis.* Nihil est, quod sollicitudines allevet, demat; sollicitudini meæ subveniat; a sollicitudine animum abstrahat, abducat; sollicitudine me liberet, *rien ne vient dissiper mes ennuis.* Sollicitudines sibi struere, sibi arcessere, *se tourmenter soi-même, se forger à soi-même des sujets d'inquiétude.* Sollicitudinem omittere, *bannir les soucis, ne pas s'en inquiéter.*

SOLLĬCĬTUS, a, um, *Inquiet, soucieux, troublé, agité.* Syn. Anxius, suspensus, perturbatus, exercitus.)(**Securus, solutus cura.** Phras. 1. **Vehementer sum sollicitus,** *je suis fortement inquiet.* Multa subvereor; rebus meis valde metuo; non discedo, non oculos unquam dejicio de rebus meis; totos dies de rebus meis cogito; metus ille nunquam mihi decedit; tacita cura suspensum animum gero. Cura illa exonerare animum nequeo meum; multi me angores impediunt animumque in diversa trahunt; multi aculei pectus mihi compungunt, exedunt; magna in cura sum, versor; nullum tempus sine sollicitudine intercedit; multum animo de re mea laboro; magna est rerum exspectatio; multis quotidie curis urgeor, conficior; assidua occupor sollicitudine. Cf. **Angor, Cura.** 2. **Sollicitus ero de rebus tuis,** *je m'occuperai de vos affaires.* Curas omnes intendam ut rebus tuis quam optime consulatur; rerum tuarum rationem habebo præcipuam; curæ mihi erunt res tuæ; curæ res habebo tuas, cura erit de rebus tuis. Interiore cura, suspensiore animo res curabo tuas. Cum cura res tractabo tuas. Usus: Sollicita suspicione, suspensa metu civitas, *cité inquiète et défiante, irrésolue, craintive.* Res tuæ valde me sollicitum habent; de tuis rebus mirifice sum sollicitus. Sollicito animo et anxio sum.

SŎLŒCA, ōrum, n. pl. *Solécisme.* Usus: Multa in ejus scriptis solœca.

SŎLŒCISMUS, i, m. *Solécisme, faute de grammaire qui consiste à mal observer les règles de la syntaxe.* Usus: Solœcismus est, cum in pluribus verbis consequens verbum superiori non accommodatur, *il y a solécisme, lorsque les rapports qui doivent unir les mots entre eux sont mal observés.*

SŌLOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Consoler, rassurer.* Syn. Consolor, animum erigo, sustento, solatium adhibeo, do, præbeo, affero; lacrimas alicujus comprimo; timentes animos consolatione sano. Cf. **Consolor.**

SOLSTĬTĬĀLIS, e, gen. com. *Relatif au solstice d'été.* Usus: Dies solstitialis, *le plus long jour de l'année.*

SOLSTĬTĬUM, ii, n. *Le solstice d'été, le plus long jour de l'année.*

1. **SŌLUM**, *Seulement, uniquement.* Syn. Tantum, modo. Usus: Non oratione solum sed et armis.

2. **SŎLUM**, i, n. *Le sol, la terre.* Syn. Terra. Epith. Carum, commune, exile, incultum. Usus: 1. Patriæ solum omnibus carum. Exilii causa solum mutare. Quod solum tam exile et macrum. Sola terrarum ultimarum. 2. **Pavimentum, area,** *fondement, base, qualité fondamentale.* Solum et quasi fundamentum orationis est.

SŌLUS, a, um, *Seul, unique.* Syn. Solitarius, unicus, unus solus, solus per se, unus ex omnibus. Phras. **Solus fere degit,** *il est presque toujours seul.* Secum, ut aiunt, vivit; præter seipsum neminem habet secum; relictus et destitutus a cæteris, lucem conventumque vitat; in solitudinem, tanquam in portum se recepit; tempus prope omne in secreto, remotis arbitris terit; urbe et omni cœtu caret hominum; sine arbitris agit; rerum suarum neminem mortalium socium habet aut conscium. Cf. **Solitudo.** Usus: Abdimus nos et sæpe soli sumus. In locis solis mœstus errabat. Solus se in consilium vocat. Uno solo dissentiente.

SŎLŪTĒ, *Librement, d'une façon dégagée.* Syn. Expedite. Usus: 1. Solute et suaviter dicere. 2. **Remisse, frigide,** *d'une façon relachée, nonchalante.* Tam solute egit, tam oscitanter, *avec tant de mollesse, d'abandon.*

SŎLŪTĬO, ōnis, f. *Dissolution; payement, solde.* Syn. Repræsentatio pecuniæ, dissolutio. Epith. Necessaria. Usus: Difficillima solutionis tempora. Solutio rerum creditarum. Solutio linguæ, *langue déliée, bien pendue, parole facile.*

SŎLŪTUS, a um, *Délié, dégagé, libre.* Syn. Liber, dissolutus, promptus.)(**Alligatus.** Usus: Animo esse libero et soluto. Homo solutus cura; somno solutus. A natura ad dicendum satis solutus et expeditus.

SOLVO, is, vi, sŏlūtum, ere, a. *Dissoudre, désunir, détacher, séparer, payer; mettre à la voile; résoudre une question.* Syn. Persolvo, dissolvo, pendo, dependo, numero, repræsento, pretium do, pecuniam do, satisfacio, reddo, confero, ære alieno exeo *vel* me libero; explico, enodo; libero. Adv. Omnino, recte, præclare. Phras. 1. **Fideliter te solvam,** *je vous payerai fidèlement.* Satisfaciam quamprimum et fidem liberabo; nomina dissolvam; quod spopondi, dependam; cavebo ne solutione dilata mea apud te fides concidat. Arcæ meæ confidito; explicare vel repræsentatione (**parata, præsente pecunia**) me posse non dubito; ad diem cum fide solvam; pecuniam præsentem numerabo; expeditum est unde solvam. 2. **Solvere non possum,** *je ne puis*

payer. Solvendo non sum; unde solvam non habeo, non suppetit; impedita, nondum explicata est solutio, solvendi ratio; unde satisfaciam non est; expedire nomen non possum sine versura, *sans emprunter.* 3. **Quis solvet?** *Qui payera?* Impensam quis præstabit? Pecuniam quis numerabit, repræsentabit? Pretium quis dabit, persolvet. Cf. **Æs.** USUS: 1. Misimus qui æs alienum, qui pro vectura solveret. Ab aliquo (**alicujus nomine**) solvere. Solve quod patriæ debes. 2. **Explico, enodo,** *résoudre (un problème), expliquer.* Captiosa argumenta solvere. 3. **Libero,** *délier, dégager, affranchir.* Legibus aliquem solvere (VULG. **dispensare**). Animum metu, curis solvere. Religione solvere civitatem. 4. **In re nautica:** *lever l'ancre, mettre à la voile.* Anchoras, oras solvere; portu solvere, *quitter le port.* 5. Morem, disciplinam solvere, *briser la tradition.* Cf. **Anxius.**

SOMNĬCŬLŌSĒ, *Nonchalamment, négligemment.* USUS: Somniculose et negligenter aliquid facere.

SOMNĬCŬLŌSUS, a, um, *Endormi, nonchalant.* SYN. Somni plenus. USUS: Iners, ignava et somniculosa senectus. Cf. **Piger.**

SOMNĬO, as, avi, atum, are, a. *Rêver, avoir un songe.* SYN. Secundum quietem video, in quiete video, in somnis videre videor, in quiete mihi videtur; dormienti, secundum quietem mihi videtur; in somnis cerno. PHRAS. **Somniavi de fratre meo,** *j'ai rêvé de mon frère.* Species fratris mei per somnum, per quietem, in somno mihi oblata est; exagitabat me per somnum species fratris mei, quasi a latronibus circumventi. Nocturna fratris mei quasi a latronibus circumventi imagine confundebar. Per nocturnos visus oblata fratris interfecti species admodum me terruit. USUS: Si ea dormientes agerent quæ somniarent, alligandi essent omnes qui cubitum irent. Cf. **Dormio.**

SOMNĬUM, ii, n. *Songe, rêve.* SYN Nocturnum visum, insomnium, imago nocturna, somnii visum, species per somnum oblata. EPITH. Clarum, illustre, recens, verum. USUS: Id mihi somnium objectum est. Somnio stimulatus. Somnia interpretari. Repente, tanquam somnio beatus. Ex earum rerum reliquiis inhærentibus quas vigilans gesserit aut cogitarit, mirabiles exsistant species somniorum, visa mendacia ac falsa, quibus tamen mens, cum languore corporis nec membris nec sensibus uti potest, vehementer concitatur. Animus in varia visa et somnia incidit.

SOMNUS, i, m. *Sommeil.* SYN. Sopor, quies.)(**Vigiliæ.** USUS: Vehementer me somnus urget; somnum vix teneo, *ne pas tenir de sommeil.* Somno me dabo; somnum capiam, videbo, *prendre son repos.* Arctissimus me somnus complectitur, *dormir profondément.* Somno opprimor, *je suis accablé de sommeil.* Curæ mihi somnum adimunt; somno me privant; e somno excitant, suscitant, *réveiller, empêcher de dormir.* Somnus est perfugium omnium laborum ac sollicitudinum. Nihil morti tam simile quam somnus. Somnus est imago *vel* simulacrum mortis. Animus per somnum curis vacuus. Cf. **Dormio.**

SŎNĬPES, ĕdis, m. *Cheval.* **Vox poet.** SYN. Equus.

SŎNĬTŬS, ūs, m. *Son, bruit, fracas.* SYN. Sonus, cantus. USUS: Hoc sonitu completæ aures obsurduerunt. Verborum inani sonitu fertur ejus oratio, *un vain bruit de paroles.*

SŎNO, as, nŭi, nĭtum, are, n. *Rendre un son, résonner, retentir.* SYN. Cano, sonum refero; sonum, sonitum reddo, efficio. ADV. Acute, graviter, male, numerose, optime. USUS: Non intelligit quid sonet hæc vox voluptatis, *ce que signifie ce mot de volupté.* Antiquitatem, si ita sonet, sermo eorum retinere videtur. In qua oratione nihil sonare aut olere peregrinum potest. Arma sonant. Natura fert, ut extrema ex altera parte graviter, ex altera autem acute sonent, *la nature a voulu, qu'aux deux côtés de l'échelle d'harmonie, retentît d'un côté un son grave et de l'autre une note aiguë.*

SONS, sontis, omn. gen. *Coupable, criminel.* SYN. Nocens. USUS: Comprehendere sontes. Cf. **Reus.**

SŎNUS, i, m. *Son, bruit.* SYN. Vox, vocis sonus, vocis cantus, strepitus. EPITH. Absurdus, acutus, agrestis, certus, discrepans, gravissimus, inanis, incredibilis, inflexus, miserabilis, rusticus, tristis. USUS: Varietas sonorum, intervalla, distinctio, et vocis genera diversa. Cursus vocis per omnes sonos. Aures sono complentur; sonum recipiunt. Sonus in aures ac animos suaviter influit. Nervorum sonum elicere. Inanem sonum fundere.

SŎPHISMA, ătis, n. *Sophisme.* USUS: Contorta quædam et aculeata sophismata: sic enim appellantur fallaces conclusiunculæ.

SŎPHISTES, æ, m. *Sophiste, rhéteur.* USUS: Qui ostentationis aut quæstus causa philosophatur.

SŌPĬO, is, ii *vel* **ivi, itum, ire, a.** *Assoupir, engourdir.* SYN. Soporem induco.

SŎPOR, ōris, m. *Profond sommeil, engourdissement.* SYN. Somnus. USUS: Sopore placans artus languidos. Noli nobis languorem et soporem exprobrare.

SORBĔO, es, ŭi, ere, a. *Avaler; absorber, engloutir, dévorer.* USUS: Ista odio non sorbeo solum sed concoquo, *dévorer (un affront).*

SORDĔO, es, ere, n. *Paraître sans valeur, méprisable.* USUS: Antonio sordebat Macedonica provincia. Cf. **Displiceo.**

SORDES, ĭum, f. pl. *Malpropreté; turpitude, bassesse; avarice, mesquinerie.* SYN. Lutum, fex; avaritia; squalor. EPITH. Alienæ, domesticæ, ingentes, lugubres, miserrimæ, summæ, turpissimæ. USUS : 1. Populus non amat profusas epulas, sordes multo minus. 2. **Avaritia**, *avarice sordide.* Sordes hominis odi. 3. **Dedecus, macula, nota, culpæ flagitium**, *bassesse, honte, ignominie.* Virtus nullis unquam sordibus obsolescit. Sordes illæ elui non possunt. 4. **Luctus, mœror, dolor**, *habits de deuil, deuil en gén.* Mater squalore filii et sordibus lætatur; filium in squalore et sordibus jacentem; fletum ejus sordesque lugubres parum respicit. 5. **Cœnum, fex**, *pro* **homine abjecto et vilissimo, per contumeliam**, *populace, lie du peuple.* O lutum ! o sordes ! *ô être ignoble, créature méprisable.*

SORDĬDĀTUS, a, um, *Vêtu négligemment, sale.* SYN. Insignis sordibus et facie reorum. USUS : Mœstus et sordidatus senex.

SORDĬDE, *Sordidement.* SYN. Avare.

SORDĬDUS, a, um, *Sale; bas, ignoble; avare.* SYN. Squalidus, turpis; avarus. PHRAS. **Est homo sordidus**, *cet homme est vil, repoussant.* Parum splendidus; apud quem nihil lautum, nihil elegans; in quo nihil non sordidum et humile; lutulentus homo est; immundus illuvie; sordibus squalidus; pannis obsitus, sordidatus, neglectus, moribus ad hæc tam incultis ac corruptis, ut cruore et luto oblitus videatur. USUS : 1. Homo egens, sordidus. 2. **Avarus, cupidus**, *avare, sordide, crasseux.* Qui liberales habendi, qui sordidi. 3. **Turpis**, *sale, impur.* Sordidissima et levissima gens Parthorum.

SŌRĪTES, æ, m. *Sorite, argument.*

SŎROR, ōris, f. *Sœur.* USUS : Soror germana.

SORS, sortis, f. *Sort.* SYN. Fortuna, casus, fatum. PHRAS. **Sorti res committatur**, *qu'on en appelle au sort.* Sorti permittatur; ad sortem revocetur; sortes consulantur; in hydriam sortes conjiciantur; cujus nomen exiverit, cujus nomen sors ediderit, is primas ferat. Sortes educantur ut cuique sors ceciderit; ut cujusque sors exciderit, ut cuique sors evenerit, ita honoribus augeatur. Sortium beneficio dignitatem quisque auferat; nominibus in urnam conjectis, dejectis, quod primum sorte exciderit, id citari jubeatur. Sortitio fiat; res sorti committatur; sors cernat cujus in conferendis magistratibus habenda sit prima ratio. Cf. **Sortior.** USUS : Ex sortibus, ex oraculis. Sortes ducunt. Sortes eductæ in rem apte cadere possunt divinitus. Mea prima sors fuit. Sortis religio. Ea provincia mihi sorte obvenit; eam provinciam mihi sors dedit, *cette province m'a été assignée par le sort.* Quod sors obtulerit, acturus videtur.

SORTĬLĔGUS, i, m. *Devin, prophète.* SYN. Divinus, ariolus.

SORTĬOR, īris, ītus sum, īri, d., n. et a. *Tirer au sort; obtenir par le sort.* SYN. Sortito capio, sortes conjicio, sortitionem facio; sorti committo, permitto; fortunæ arbitrio, judicio committo. USUS : Sortiri paucos e multis ad pœnam. Sortiri bona cum aliquo. Provincias inter se sortiuntur.

SORTĪTĬO, ōnis, f. *Tirage au sort.* SYN. Distributio, quæ sortito *seu* ductis fit sortibus. EPITH. Ædilitia, contentiosa, præclara, religiosa, vespertina. USUS: Sortitione in aliquos animadversum est. Sapienter a majoribus sortitio magistratuum constituta est.

SORTĪTO, *Au sort, par arrêt du sort.* SYN. Sortitione, ductis sortibus. USUS : Sortito mittebantur in provincias.

SORTĪTŬS, ūs, m. *Tirage au sort.* SYN. Sortitio. USUS : Si pluribus de rebus uno sortitu retulisti, *si dans un seul rapport, vous avez proposé au peuple plusieurs choses à la fois.*

SOSPES, ĭtis, omn. gen. *Sain et sauf.* SYN. Salvus. USUS : Sospites omnes Romam pervenere. Cf. **Salvus.**

SOSPĬTO, as, are, a. *Sauver; protéger.* SYN. Incolumem servo, præsto. USUS : DEUM precibus exposcunt ut propitius suam semper sospitet progeniem. Cf. **Salvo, Salus, Servo.**

SŌTER, ēris, m. *Sauveur, protecteur, libérateur.* SYN. Servator, conservator.

SPARGO, is, sparsi, sparsum, ere, a. *Répandre, jeter çà et là.* SYN. Fundo. PHRAS. **Rumor late spargitur**, *le bruit se répand au loin.* Sermones dissipantur; rumor late diffunditur, disseminatur, in vulgus editur, effertur, sermonibus multorum divulgatur, differtur, circumfertur. Cf. **Rumor Fama.** USUS : Nummos populo spargere. Res gestas in memoriam sempiternam spargere. Semina doctrinæ in suis libris spargit.

SPĀTĬOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Se promener, errer.* SYN Ambulo, deambulo. Cf. **Ambulo.**

SPĀTĬUM, ĭi, n. *Espace, étendue; promenade.* SYN. Loci intervallum, curriculum, cursus, regio. EPITH. Æquum, æternum, annuum extremum, immensum, liberum, longinquum, medium, menstruum, simile. USUS: In ambulatione duo spatia aut tria facere, *faire deux ou trois tours d'allée en se promenant.* Ingens spatium conficere, decurrere. De spatio deflectere. 2. **Temporis intervallum**, *espace de temps, délai, loisir, occasion.* Spatium ad deliberandum sumere; aliquid spatii sibi ad scribendum surripere. Meditanti spatium mihi non datur. Spatio aliquo interjecto redibo. Non habeo, non est mihi spatium scribendi.

SPĔCĬĀTIM, *En particulier.* SYN. Nominatim.

SPĔCĬES, ei, f. *Forme, figure, image; apparence.* SYN. Forma, figura, facies; imago. EPITH. Admirabilis, æterna, beata, blanda; clara, consularis, divina, eximia, falsa, forensis, formosa, honesta, liberalis, pura, sancta, singularis. PHRAS. **Vir est in speciem tantum bonus**, *cet homme n'a que les dehors de la bonté.* Sub pietatis obtentu; per causam pietatis; per speciem pietatis multos fallit. Imaginem tantum probitatis et speciem fallacem præ se fert. Vir specie probus, re improbissimus. Cf. **Simulator, Simulo.** USUS: 1. Excellentis eloquentiæ speciem et formam adumbrare. Observentur animo species honestæ. 2. **Imago, similitudo**, *apparence, semblant, mine, prétexte.* Me species quædam inanis commovit. Boni viri speciem gerere, præ se ferre, tueri. Aliud moliri, aliud specie et simulatione ostendere. Clementiæ specie multos devinxit. Ea res speciem præbuit magni exercitus. 3. **Forma, venustas, dignitas**, *brillante apparence, éclat, beauté, ornement.* Pertinent hæc ad liberalem speciem et dignitatem. Natura formam in qua esset species honesta, in promptu posuit. 4. **Aspectus**, *aspect, air, extérieur.* Vir liberali, honesta specie. Species, statura ad dignitatem apposita. 5. **Pars generis**, *espèce.* Virtutes specie dispares prudentia conjunguntur.

SPĔCILLUM, i, n. *Sonde, instrument de chirurgie.*

SPĔCĬMEN, inis, n. *Marque, preuve exemple, image.* SYN. Indicium, significatio; exemplum. PHRAS. **Juvenis specimina dat multa virtutis**, *ce jeune homme donne des preuves de vertu.* Optime se ostendit; documenta futuri judicii dat maxima; multa in eo specimina virtutis cernuntur, elucent; experimenta edit egregiæ virtutis. USUS: 1. Specimen virtutis dare, capere. 2. **Exemplum**, *modèle, type, exemplaire.* Cato specimen temperantiæ ac prudentiæ.

SPĔCĬŌSĒ, *Magnifiquement, pompeusement.* USUS: Speciose cum ornatu ingredi.

SPĔCĬŌSUS, a, um, *Beau, brillant, magnifique.* SYN. Illustris, eximius. USUS: Reversionis has speciosas causas habeo, *j'ai de belles, d'excellentes raisons de mon retour.*

SPECTĀBĬLIS, e, gen. com. *Qu'on peut voir, visible; digne d'être vu.* SYN. Aspectabilis. USUS: Corpus cœli spectabile effectum est, animus autem oculorum effugit obtutum, *le monde est visible, l'âme fuit nos regards.*

SPECTĀCŬLUM, i, n. *Aspect, spectacle; représentation, jeux publics.* SYN. Res ad spectandum proposita, præsertim cum pompa et apparatu, **ut sunt ludi et alia ejus generis.** EPITH. Acerbum, egregium, jucundum, luctuosum, miserrimum, præclarum. USUS: Res cœlestes quarum spectaculum ad hominem tantum pertinet. Spectaculum dare, præbere. Magnus ex iis spectaculis plausus est excitatus. Cf. **Ludus.**

SPECTAT, impers. *Cela regarde.* SYN. Pertinet. USUS: Hoc ad singulos spectat, illud ad universos. Alio spectat vox Pythica. Cf. **Attinet, Interest.**

SPECTĀTĬO, onis, f. *Aspect, spectacle.* SYN. Inspectio. USUS: Animus levatur spectatione, *l'âme peut se récréer par la vue.*

SPECTĀTOR, oris, m. *Spectateur, observateur.* SYN. Contemplator. EPITH. Diligens. PHRAS. **Spectatores habebis plurimos**, *vous aurez de nombreux spectateurs.* Theatrum magnum habebis; tu te quasi in aliquo theatro versari existima; res tuæ quasi magno in theatro spectabuntur; res tuæ quasi majoribus theatris erunt propositæ. USUS: Spectatorem se otiosum præbere alienæ calamitatis. Homo spectator rerum cœlestium.

SPECTĀTUS, a, um, *Considéré, estimé.* SYN. Cognitus, probatus. USUS: Vir spectatæ integritatis. Vir fortis et spectatus.

SPECTO, as, avi, atum, are, a. *Regarder, observer; juger, estimer.* SYN. Spectator sum, æstimo, cerno. ADV. Procul, alte, directe, ad extremum, foras, plane. USUS: Hominem non ex censu sed moribus spectare oportet. Alterius animum ex suo spectare, *juger des autres par soi.* Res ad arma, ad bellum spectat, *les choses tournent à la guerre.* Nil nisi gloriam laudemque spectat. Hoc spectant leges, ut, etc. Domus ad mare spectans. Cf. **Propono.**

SPECTRUM, i, n. *Vision, spectre, fantôme.* SYN. Idolum, visum. USUS: Quæ illi idola, nos spectra appellamus.

SPĔCŬLA, æ, f. *Lieu d'observation, observatoire.* SYN. Vigilum locus, vigiliæ. USUS: 1. Tanquam ex specula aliqua prospexi tempestatem futuram. Homines in speculis sunt, observant, ut vos geratis in retinenda religione, *être en observation, aux aguets.* Velut in specula collocatus, constitutus sum. 2. **Parva spes**, *faible espérance, léger espoir.* Hac specula me sustentabam unice.

SPĔCŬLĀTOR, oris, m. *Observateur, espion.* USUS: Speculator venatorque naturæ, *savant qui épie et cherche à surprendre les secrets de la nature.*

SPĔCŬLĀTŌRĬUS, a, um, *D'espion, d'éclaireur.* USUS: Navigia speculatoria, *navires d'observation.*

SPĔCŬLOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Observer, être en observation, faire le guet.* SYN. In specula sum, excubo, observo. ADV. Prope. USUS: Omnia ante speculabantur et scrutabantur. Multorum te oculi speculantur et aures. Cf. **Prævideo, Observo.**

SPĔCŬLUM, i, n. *Miroir.* PHRAS. **Speculum aspicere**, *regarder, consulter, un miroir.* Speculum consulere; speculum in con-

silium adhibere; semet in speculo contemplari; speculo uti; se in speculo intueri, spectare, videre ; ad speculum explorare formam. USUS : Versus in quibus velut in speculo quisque se possit intueri. Comœdia est imitatio vitæ, speculum consuetudinis, imago veritatis.

SPĔCŪS, ūs, m. *Antre, caverne.* SYN. Spelunca.

SPĔLUNCA, æ, f. *Antre grotte.* SYN. Specus.

SPERNO, is, sprēvi, sprētum, ere, a. *Repousser mépriser, dédaigner.* SYN. Respuo, pro nihilo puto, contemno, dispicio, rejicio, repello, repudio, refuto. USUS : Spernit nos et pro nihilo putat. Cf Contemno.

SPĔRO, as, avi, atum, are, a. *Espérer.* SYN. Spem habeo, spes est, in spe sum, in spe aliquid habeo, spe ducor, inducor in opem, exspecto, confido, ad spem erigor, spem propositam habeo, mihi spes proposita est.)(Despero, timeo. ADV. Bene, insipienter, optime, plurimum, recte, saltem, temere. PHRAS. 1. **Bene de te spero**, *j'espère beaucoup de vous.* Tantum in te confido ut omnia in te collocem, omnes in te sitas ac collocatas rationes habeam ; ut tuis præcipue viribus nitar, nihil aliunde exspectem ; præsidia ad omnes casus omnia in te uno constituam; spes omnes in te repono, defigo. Cf. Spes, Exspectatio bona. 2. **Spero officia tibi mea grata fore**, *j'espère que mes bons offices vous seront agréables.* Spes me tenet, sustentat, alit, fovet officia tibi mea grata fore; in spem venio, in spem ingredior, in spem adducor, spes afulget, tua benevolentia spem mihi dat, spem facit, spem ostendit magnæ a te gratiæ ineundæ. 3. **Omnia sic constitui ut sperare nihil non possim**, *j'ai tellement combiné les affaires que je puis avoir toute confiance.* Jacta sunt a me fundamenta rei sic ut certa propemodum in spe sint reliqua. Rem, ut opinor, ita constitui, in eo statu collocavi, in eum statum adduxi ut omnia secunda, ut qualia volumus, ut omnia ex animi sententia sperare possimus. Rem, ut opinor, ita composui nihil ut adversum timere possim, ut delegare spes meas fortunæ possim; eo rem perduxisse mihi videor ut eventum sperare quam secundissimum liceat; hoc mihi videor consecutus ut optima spe niti possim. 4. **Ego, ut spero, facile omnia impetrabo**, *pour moi, je l'espère, j'obtiendrai tout facilement.* Pro mea quidem spe, nisi me spes fallit, ut animus meus auguratur, quemadmodum ipse mihi polliceor, nihil est quod a te non exspectem. Cf. Spes. USUS : 1. Spero et confido te jam valere. Jubeo te de me bene sperare et securo esse animo. 2. **Timeo, vereor**, *craindre, redouter.* Si a te, quod non spero, deserar.

SPES, ĕi, f. *Espérance.* SYN. Boni exspectatio, fiducia, firmamentum, cupiditas.)(**Timor**. EPITH. Abjecta, bona, certa, explorata, exigua, fallax, firma, incerta, infinita, nova, perennis, pertenuis. PHRAS. 1. **Litteræ tuæ mihi spem magnam faciunt**, *votre lettre me donne beaucoup d'espoir.* Spem magnam afferunt, offerunt, faciunt, ostendunt, ostentant; ingentem mihi spem præbent, subministrant, dant, proponunt, injiciunt; in spem recuperandæ libertatis certissimam me vocant, inducunt; in spem meliorem me impellunt, ad spem me erigunt, rapiunt; spem mihi affirmant, inferunt; certioris me spei implent, quam quantam fides promissi, aut ratio ex fiducia rerum subjicere solet; tuæ litteræ augent, alunt, erigunt, confirmant spem meam; spei me bonæ plenum faciunt; spe ingenti me complent; fiduciam accendunt; securo me animo esse jubent. 2. **Spem novam concipio**, *je conçois de nouvelles espérances.* In spem ingredior; in spem venio; spes animum subit; spes animum cepit; in spem adducor; spes nova affulget; injecta mihi nova spes est; spem non ex incerto concipio. 3. **Spem magnam habeo rem ex sententia cessuram**, *j'ai bon espoir que l'affaire se terminera selon mes désirs.* Spes est; in magna spe sum; spe certa teneor; spes ea in me hæret, residet; spei plurimum habeo; plenus bonæ spei sum; animus spe ista calet; spes ampla despondetur; spes ea me tenet; spe et animo confido; spem habeo maximam, rem ex sententia cessuram. 4. **Hæc una mihi spes superest**, *il ne me reste plus que cet espoir.* Eam unam spem video; hac una spe nitor; hæc una spes sustentat, alit, consolatur; ex una spe illa pendet animus; in ea re una omnis fortunæ pono subsidia; res una mihi magnæ fiduciæ est; in una re spem omnem pono, repono, colloco; spes omnes sitas in ea re habeo; in ea re una spes meas omnes defigo, constituo, quod alias nunquam gratiæ esse locum ullum videam. Hanc unam spem sequor; in ea re una spes omnes repositas habeo; una in re salutis auxilium pono, spemque propositam habeo secundissimi eventus. 5. **Parva res erat quæ hominem in spem tam insanam impulit**, *c'était un rien qui avait donné à cet homme cette folle espérance.* Parva dictu res erat quæ hominis inconsultam fiduciam accendit; quæ solita vanitate spem ejus inflabat; qua homo inconsultus ad vanam fiduciam efferebatur; quæ illi tantum spei fecerat; parva dictu res erat et in qua nihil ad eam spem agnosceres, qua ille inflatus hereditati spe et animo incubabat; levissima impulsus causa, spe tamen devorabat hereditatem totam; cum causæ nihil esset cur in partem hereditatis is veniret, spem tamen ejus veluti in manibus se habere existimabat. 6. **Sinister ille eventus spes omnium magnopere debilitat**, *cet accident a beaucoup amoindri l'espérance générale.* Remoratur, infringit, labefactat;

sinistro illo eventu spes omnium magnopere extenuatur, plane evanescit, magnopere concidit, pene inveterascit; spes prope omnis incisa, præcisa est; spes prope ad irritum cadit. 7. **Hominis importuni furor nobis spem omnem prope ademit,** *les fureurs de cet homme cruel nous ont enlevé presque tout notre espoir.* Spem prope omnem nobis eripuit, abstulit, sustulit funditus; de spe optima nos dejecit, depulit, deturbavit; a spe animos omnium avertit; spem probe omnem incidit, abrupit. 8. **Spem omnem perdidimus,** *nous avons perdu tout espoir.* De spe decidimus; spem omnem abjecimus; spem omnem deposuimus. Spes tota nos deseruit, destituit, defecit; nobis discessit; spem omnem amisimus. 9. **Spes nos fefellit,** *nos espérances ont été déçues.* Fortuna spes nostras destituit; spe frustrati sumus; irritos spei abire nos necesse est; ingenti spe destituimur; spe lapsi sumus; a spe dejecti, repulsi sumus; spes nos nostra fefellit, frustrata est, elusit. 10. **Nulla spes superest,** *il ne nous reste plus d'espoir.* Nullus jam spei locus est; spes nulla jam relinquitur; quæ porro spes reliqua esse potest? spe omni carendum est; spe prope omni orbati sumus; desperata spes est, incisa, abrupta. Usus: Certa se spes ostendit. Subito ad novam spem exarsi. In eam spem devolutus sum. Vana spe inflatur. Spem redintegrare. Spem omnium multum vicit, superavit. Neutro inclinata spe, *l'espérance n'étant perdue ni d'un côté ni de l'autre.*

SPHÆRA, æ, f. *Sphère, globe, boule.* Syn. Globus. Usus: Habent suam sphæram errantes stellæ, *les étoiles fixes ont leur sphère à part.* In sphæra maximi orbes medii inter se dividuntur, *dans une sphère les grands cercles se coupent par le milieu.*

SPĪCA, æ, f. *Extrémité de la tige de blé, épi.* Epith. Uberes et crebræ. Usus: Seges spicis crebris et uberibus.

SPĪCĬLĔGĬUM, ii, n. *Glanage.* Syn. Collectio spicarum.

SPĪCŬLUM, i, n. *Dard, aiguillon; trait, fer.* Syn. Telum, sagitta. Usus: Crassus spiculis prope scrutatus est Alpes, *Crassus fouilla, pour ainsi dire, les Alpes avec des fers de lances.*

SPĪNA, æ, f. *Épine.* Epith. Valida. Usus: 1. Spinas vellere. 2. **Subtilis ratio, quæstio acuta,** *ambages, subtilités, détours dans un discours.* Spinæ dialecticæ.

SPĪNŌSUS, a, um, *Épineux; difficile, plein de difficultés, captieux.* Syn. Durus, asper. Phras. **Aggredienda tibi est spinosa illa dialectica,** *il vous faut affronter cette dialectique entortillée, hérissée de difficultés.* Tortuosum illud disputandi genus tibi omnino complectendum est; compelleris vel invitus in angustias illas et dumeta dialecticorum; vellendæ tibi erunt dialecticæ disserenti spinæ. Illæ argumentorum contorsiones, breves illæ et acutæ conclusiunculæ negotium tibi nunc facessent. Usus: Spinosum et subtile disputandi genus. Spinosa et exilis oratio.

SPĪRA, æ, f. *Spirale, nœuds, anneaux, replis.* Usus: Anguis se in spiram colligit.

SPĪRĀBĬLIS, e, gen. com. *Qu'on peut respirer, respirable.* Syn. Flabilis, animalis. Usus: Hæc spirabilis animalisque natura cui nomen est aer, *cet élément respirable et vivifiant qu'on appelle l'air.*

SPĪRĀTĬO, onis, f. *Respiration.* Usus: Animalia spiratione aeris sustentantur.

SPĪRĬTŬS, ûs, m. *Souffle, haleine; vent.* Syn. Vapor purissimus sanguinis; spiratio, vita; aer. Epith. Angustior, cœlestior, cœlestis, communis, contaminatus, divinus, extremus, infinitus, liber, minimus, tranquillus, regius, jucundus, vilis, vitalis, tribunitius. Usus: 1. Spiritus per omnes arterias funditur. Vita corpore et spiritu continetur. 2. **Respiratio, spiratio, anhelitus,** *air aspiré, souffle, respiration.* Nullum unquam tranquillum et otiosum spiritum duxi, *je n'ai pas respiré une seule fois tranquillement.* Contaminatus spiritus. Animæ interclusio et angustiæ spiritus. Longissima est complexio verborum quæ volvi uno spiritu potest, *tout d'une haleine, tout d'un trait.* Aer spiritu ductus. Legiones uno spiritu difflare. 3. **Vita,** *souffle vital, vie.* Patriæ spiritum reddere, spiritum alicui eripere et auferre. 4. **Aer,** *air (qui nous environne).* Potestne tibi hujus cœli spiritus esse jucundus? 5. Transl. **Elatio animi, tumor, fastus, inflatio,** *présomption, arrogance, fierté, orgueil.* Res gestæ nescio quos spiritus ei attulerunt. E rebus gestis magnos spiritus sumere. Gestientes et ferociter exsultantes hominis spiritus comprimere, contundere, *rabattre la fierté, l'audace.* Cf. **Fastus, Superbia.**

Spiritus Sanctus, *Le Saint Esprit.* Phras. Immensus ille ac sempiternus spiritus, cujus afflatu atque numine omnia sustinentur et conservantur; cujus numine humanæ mentes divinis sensibus afficiuntur; qui animis nostris cœlestis gratiæ rorem instillat; cœlestium munerum largitor Spiritus; interioris vitæ auctor ac parens atque, ut ita dicam, anima animæ; sanctitatis omnis fons et origo.

SPĪRO, as, avi, atum, are, n. *Respirer, vivre.* Syn. Spiritum duco, animam duco, vivo, anhelitum duco. Phras. **Ægre spirat,** *il respire difficilement.* Interclusus spiritus arcte meat; animam ægre ducit; fatigatos anhelitus trahit; angustior illi est spiritus. Vis morbi animam comprimit; spirandi difficultate laborat. Usus: Mens Platonis adhuc in ejus scriptis spirare videtur. Non modo sine cura quiescere, sed ne spirare quidem sine metu possum.

SPISSĒ, *Lentement, à grand' peine.* SYN. Ægre, difficulter, vix.

SPISSUS, a, um, *Épais, compact; difficile.* SYN. Densus, difficilis. USUS : Spissum sane opus et operosum. Omnia adhuc tarda et spissa.

SPLENDĔO, es, ŭi, ere, n. *Briller, être brillant, distingué.* SYN. Luceo, fulgeo, mico. USUS : Virtus splendet in tenebris per seque lucet, *la vertu brille même au sein des ténèbres.*

SPLENDĬDĒ, *D'une manière brillante, avec éclat, magnificence.* SYN. Ample, magnifice. USUS : Splendide et amplo funere efferre. Splendide accipere aliquem.

SPLENDĬDUS, a, um, *Brillant, éclatant, magnifique, remarquable.* SYN. Magnificus, elegans, ornatus. USUS : Vir ornatissimus et splendidissimus. Nihil in Curii domo ornatum vel splendidum præter ipsum. Cf. **Magnificus, Splendor.**

SPLENDOR, ōris, m. *L'éclat, le brillant; beauté, ornement, gloire, considération.* SYN. Nitor; claritas, dignitas. PHRAS. **Homines summo splendore præditi**, *hommes environnés d'une grande considération d'un grand luxe.* Quorum dignitas omnium oculos perstringit; sumptibus et publica magnificentia prope extra modum exeuntes; lectis cælatis, laqueatis ædibus, omni luxu et opulentia instructis magnifici; ample et magnifice exornati. USUS : Imperii nostri splendor gentibus omnibus lucet. Omnia ad splendorem et gloriam revocare. Dignitatis suæ splendorem obtinere. Habet maximum splendorem virtùs. Antiquæ virtutis splendor obsolevit moribus nostris deformatus. Splendore nominis ejus et virtutis capti cives.

SPŎLĬĀTĬO, ōnis, f. *Pillage, spoliation.* SYN. Direptio, privatio. USUS : In tanta spoliatione omnium rerum.

SPŎLĬĀTOR, ōris, m. *Spoliateur, pillard.* SYN. Prædo, direptor.

SPŎLĬO, as, avi, atum, are, a. *Dépouiller qqn; piller, voler.* SYN. Exuo, nudo, orbo, despolio, privo; spolia detraho; eripio, detraho.)(Orno. PHRAS. **Spoliaberis, nisi auxilia circumspexeris**, *si vous ne demandez du secours, vous serez pillé.* Prædæ eris hostibus; hostes in fortunas tuas invadent; fortunis te evertent; de fortunis te deturbabunt, sanguinem exsorbebunt tuum, nisi, etc. USUS : Apollonium omni argento spoliasti. Nihil illo spoliatius, nihil egentius. Cf. **Privo.**

SPŎLĬUM, ĭi, n. *Dépouille, butin.* SYN. Exuviæ, præda. EPITH. Cruentum, novum, pulcherrimum. USUS : Cruenta alicui spolia detrahere. Magna spolia ex hoste capere. Aliorum spoliis suas opes augere. Cf. **Præda.**

SPONDA, æ, f. *Bois de lit.* SYN. Lecti latus.

SPONDĔO, es, spŏpondi, sponsum, ere, a. *Promettre solennellement, faire vœu de.* SYN. Promitto, sponsionem facio, sponsionem interpono. ADV. Vehementer. USUS : Tibi dependendum est quod pro alio spopondisti. Id spondeo inque me recipio. Honores et præmia spondere alicui. Cf. **Promitto.**

SPONGĬA, æ, f. *Éponge.* USUS : Spongia extergere sanguinem.

SPONSA, æ, f. *Fiancée.* USUS : Sua cuique sponsa.

SPONSĀLĬA, ĭum, n. pl. *Fiançailles.* SYN. Sponsio et repromissio nuptiarum. USUS: Sponsalia alicui præbere; sponsalia facere. Sponsalia dissolvere.

SPONSĬO, ōnis, f. *Promesse, engagement.* SYN. Sponsum, omnis stipulatio et promissio. USUS : Sponsionem facere. Sponsione aliquem lacessere, *faire un pari avec qqn.* Sponsionem vincere, *gagner un pari.* Sponsione vinciri. Voti sponsio. In angustissimam sponsionis formulam aliquem includere.

SPONSOR, ōris, m. *Caution, garant, répondant.* SYN. Præs. USUS : Pompeius idem mihi de voluntate Cæsaris sponsor et de mea testis. Tulliola præmium flagitat, me sponsorem appellat. Marcellus pro Mario sponsor est factus.

SPONSUM, i, n. *Promesse, engagement, contrat.* Cf. **Sponsio.**

SPONSUS, i, m. et **Sponsa**, æ, f. *Fiancé, fiancée.* Cf. **Nuptiæ.**

SPONTE, *Spontanément, librement, volontairement.* SYN. Ultro, suapte natura, suapte, vi sua, sua voluntate, suo indicio. PHRAS. 1. **Sponte venit**, *il est venu de son plein gré.* Sua sponte, nullius coactu, hortatu, invitatu, impulsu venit; ultro se mihi obtulit; voluntarius adfuit; sciens prudensque voluntate adfuit. 2. **Lapis sua sponte deorsum cadit**, *par sa propre vertu la pierre tombe sur la terre.* Suapte natura, vi sua, innata vi, suopte nutu ac pondere, nullius adminiculo in terram fertur. USUS : Sua sponte quo impellimus inclinat. Si sponte ac voluntate nollet, vi extrudetur. Cf. **Libenter**

SPORTA, æ, f. *Corbeille.* SYN. Fiscina, fiscella.

SPŪMA, æ, f. *Écume.* USUS : Spumas agebat in ora. Spumis os circumfluit.

SPŪMŌSUS, a, um, *Plein d'écume, écumant, écumeux.* USUS : Spumosum littus.

SPŪMO, as, avi, atum, are, n. et a. *Écumer; respirer, exhaler.* USUS : Spumans ex ore scelus, anhelans crudelitatem, *respirant le crime, suant le crime par tous les pores.*

SPŬO, is, ŭi, ūtum, ere, n. *Cracher.* SYN. Salivam emitto.

SPŪTUM, i, n. *Crachat.*

SPURCĒ, *Salement, d'une manière dégoûtante.* SYN. Obscœne, fœde, turpiter, flagitiose.

SPURCUS, a, um, *Sale, malpropre, immonde.* SYN. Lutulentus, impurus, obscœnus, turpis. USUS : Tempestas spurcissima, *temps affreux (de pluie et de boue).* Cf. **Turpis.**

SQUĀLĔO, es, ŭi, ere, n. *Être malpropre; être en deuil, porter des habits de deuil.* SYN. Sordeo; mœreo, affli&ctor.)(**Niteo.** USUS: Squalebat civitas, erat in luctu senatus.

SQUĀLĬDĒ, *Sans ornements, d'une maniere négligée.*

SQUĀLĬDUS, a, um, *Sale, malpropre, négligé.* SYN. Horridus, incultus, sordidus. PHRAS. **Homo squalidus**, *homme malpropre.* Obsitus squalore; obsita erat squalore vestis, fœdior corporis habitus pallore ac macie perempti : ad hæc promissa barba et capilli efferaverant oris speciem; homo veste obsoleta sordidatus, præferens in vultu habituque calamitatis suæ imaginem, corpus vero reliquum ingluvie veternoque et sordibus squalidum. USUS: Domus, oratio squalidior et sine nitore. Cf. **Sordidus.**

SQUĀLOR, ōris, m. *Malpropreté; deuil, affliction, douleur.* SYN. Sordes; mœror. USUS: In luctu et squalore jacere. Squalore obsitus reus. Spectaculum tanti squaloris, luctus, sordium. Cf. **Sordes, Squalidus.**

SQUAMMA, æ, f. *Écaille.*

SQUAMMŌSUS, a, um, *Couvert d'écailles.*

SQUILLA, æ, f. *Squille, sorte d'écrevisse marine.* USUS : Pinna cum squilla coit societatem comparandi cibi.

STĂBĬLĬO, is, ivi, itum, ire, a. *Affermir, appuyer, rendre stable.* SYN. Firmo. USUS: Rempublicam, leges, libertatem stabilire. Pedem stabilire in suo. Cf. **Firmo, Confirmo.**

STĂBĬLIS, e, gen.com. *Ferme, consistant, solide, durable.* SYN. Firmus, constans, immutabilis, multum firmitudinis habens, fixus, fundatus, optime constitutus, certus, proprius, perpetuus, perennis, immortalis.)(**Lubricus, Incertus.** USUS : Nulla domus tam stabilis, nulla civitas tam firma est, tanta temporis diuturnitate confirmata, quæ non possit odiis dissidiisque everti. Maneat hæc stabilis et fixa sententia. Cf. **Constans.**

STĂBĬLĬTAS, atis, *Stabilité, consistance, fermeté.* SYN.. Firmitas, constantia. USUS : Respublica quassata. multa amisit præsidia stabilitatis suæ. Quis corporis firmitate aut fortunæ stabilitate confidat? *Qui pourra compter sur la stabilité de la santé ou sur la constance de la fortune?* Amicitiam non adolescentulorum more, ardore quodam et impetu amoris, sed stabilitate et constantia judicemus. Cf. **Constantia.**

STĂBŬLOR, aris, atus sum, ari, d. n. (**de animantibus solis dicitur.**) *Habiter, séjourner, parquer.* USUS : Pecus stabulatur melius ad hibernos exortus.

STĂBŬLUM, i, n. *Parc, étable.* USUS : Pastorum stabula.

STĂDĬUM, ii, n. *Stade, mesure itinéraire d'une étendue de 125 pas.* SYN. Spatium cxxv passuum; curriculum. USUS: 1. Is locus citra Romam est stadia triginta. Multa stadia confecit. 2. **Curriculum, spatium, studium,** *carrière, lice.* Qui stadium ingreditur, eniti maxime debet ut vincat. In stadium artis rhetoricæ prodire non audet.

STAGNO, as, avi atum, are, n. *Être stagnant, séjourner.* **De aqua quæ nec effluit, nec sorbetur.**

STAGNUM, i, n. *Eau stagnante, étang, lac, marais.*

STĂTĀRĬUS, a, um, *Qui reste en place, immobile, fixe; calme, posé, qui gesticule peu.* SYN. Firmus, stabilis; *item* : Qui in dicendo agendoque, gestu motuque utitur moderato. USUS : Pugna stataria. Statarius et sermonis plenus orator.

STĂTĒRA, æ, f. *Balance, trébuchet.* SYN. Libra, trutina. USUS : Non aurificis statera, sed populari judicio rem examinare.

STĂTIM, *Sur-le-champ, aussitôt.* SYN. Continuo, illico, mox, quam mox, protinus, jam jamque, quamprimum, confestim, actutum, e vestigio, repente, sine mora, nulla interposita mora, abjecta omni cunctatione, primo quoque tempore, extemplo, haud cunctanter, propere ; sine excusatione, nulla interposita dubitatione. PHRAS. 1. **Mandata tua statim exsequar,** *j'accomplirai immédiatement vos ordres.* Omni mora abjecta; ne minimo temporis spatio interjecto; simul ac potero rem perficiam. Punctum temporis non morabor ; sine mora mandata exhauriam. 2. **Statim concidit,** *il tomba aussitôt.* E vestigio temporis, momento temporis concidit. USUS : Litteras scripsi statim ut tuas legerem.

STĂTĬO, ōnis, f. *Poste, quartier, station navale, mouillage.* SYN. Mansio ac locus in quo naves *aut* milites tuto stare possint. USUS : Stationes disponere; cohortes in statione habere; in stationem educere; stationes ingruente hoste in castra subducere ; stationes agere; submissis manipulis aliquot stationes firmare. Athenis nunc statio placet. Cf. **Præsidium, Portus.**

STĂTĪVA, ōrum, n. pl. *Cantonnements, quartiers, garnisons.* SYN. Statio. USUS : Stativa miles noster habet optima. Militem in stativis habere.

STĂTĪVUS, a, um, *En t. de guerre: De poste militaire.* USUS : Hæc mea custodia est, hoc præsidium stativum, *c'est mon poste militaire, c'est ma faction.*.

STĂTOR, ōris, m. *Esclave employé aux*

messages. SYN. Apparitor, nuntius, tabellarius. USUS : 1. Litteras stator tuus mihi attulit. 2. **Ad Jovem refertur:** Jupiter stator, *Jupiter qui fonde, qui consolide.*

STĂTŬA, æ, f. *Statue.* SYN. Signum, imago, simulacrum. EPITH. Equestris, pedestris, nuda, palmaris, persimilis, aliena, publica, turmalis, inaurata. USUS : Senatus ei statuam auream decrevit, posuit, statuit, fixit, locavit, collocavit, consecravit. Statuam alicujus evertere, affligere, deturbare, dissipare.

STĂTŬO, is, ŭi, ūtum, ere a. *Établir, arrêter, régler, décider.* SYN. Constituo, decerno, sancio, delibero. ADV. Certe, exploratius, facilius, honestius, omnino, prorsus; recte, regie. PHRAS. 1. **Firmiter statutum est,** *il est fermement arrêté.* Ratum ac firmum est ; certum id mihi atque obstinatum est; stat sententia; certum est hoc agere; illud manet et fixum est; stat illud stabitque mihi; deliberatum cum animo habeo meo; statutum habeo; fixum et statum est; fixum id, ratum firmumque ; stabile decretumque hoc consilium est; hic animus, hæc mihi lex est. 2. **Statui Romam proficisci,** *j'ai résolu d'aller à Rome.* Animus in eo erat ut Romam peterem; in animo erat in animo habebam; animum suscepi proficiscendi Romam. Deliberatum cum animo habebam; cum animo, apud animum statueram Romam petere ; consilium erat Romam me conferre; animum induxi ad longinquam profectionem. USUS : 1. Rerum omnium jura statuere. De Cæsaris actis ut statueretur, placuit. 2. **Censeo, puto, judico,** *se mettre dans l'esprit, s'imaginer, croire, estimer.* Ego quidem ita statuo, nihil esse. Ego te parentem statuo fortunarum mearum. 3. **Pono, edo, colloco,** *élever, dresser, ériger.* Statuite documentum ne quis, etc. Victori statuam, tropæum statuere et collocare. Cf. **Constituo, Decerno.**

STĂTŪRA, æ, f. *Stature, taille, grandeur.* SYN. Corporis habitus, figura. PHRAS. **Staturam habet egregiam,** *il a une taille magnifique.* Corporis habitu præstat ; statura corporis illi est apposita ad dignitatem ; corpus illi magnitudine eximium ; proceritate corporis insignis est. Visu et specie æstimantibus vir magnus. USUS : Corporis figura, forma, statura apposita ad dignitatem.

1. **STĂTUS,** a, um, *Fixe, solennel.* SYN. Solemnis, statutus, certus. USUS : Stati dies ; statæ et solemnes cerimoniæ.

2. **STĂTŬS,** ūs, m. *État, position, situation.* SYN. Conditio, fortunæ conditio, locus ; casus, præsentis fortunæ habitus, articulus rerum. EPITH. Amplissimus, bonus, certus, moderatus et concors civitatis, tranquillus, tolerabilis, pristinus, quietus et placatus, erectus et celsus, reipublicæ deterior, perturbatus, mediocris, incertus fortunæ. PHRAS. 1. **Vide quis sit rerum nostrarum status,** *voyez quel est l'état de nos affaires.* Vide quanta rerum sit varietas ; res nostræ ut habeant; quem in locum deducta res sit ; qui cursus rerum, qui exitus sit futurus ; quemadmodum se res nostræ habeant, quo loco res nostræ sint ; quæ sit forma reipublicæ, quæ fortuna, quæ conditio ; quis sit præsentis fortunæ habitus ; quanta rerum facta sit commutatio. Cf. **Conditio.** 2. **Pessimus est rerum nostrarum status,** *nos affaires sont dans un état déplorable.* Omnem non modo succum et sanguinem, sed etiam colorem et speciem dignitatis pristinæ amisimus ; tanquam si nox quædam effusa esset rebus nostris, ita in tenebris ruunt et miscentur omnia ; quanta in rerum conversione ac perturbatione, quo temporum motu versemur, vides. Deterrimo statu sumus ; in propinquo est servitus vel interitus. In tanto discrimine civitatis, rebus omnibus aut inclinatis, aut eversis ; in hoc incendio reipublicæ ; rebus tam trepidis, arctis et dubiis ; in tanta fortunæ iniquitate ; in extremis rebus nostris ; in extrema spe salutis ; in tam atroci ac difficili reipublicæ tempore parum abest quin miserrimi simus. Non sane tranquillo navigamus, sed jam aliquot procellis pene submersi sumus. 3. **Status civitatis pristinus restitutus est,** *l'ancien état des choses a été rétabli dans la république.* E superiorum temporum caligine et tenebris lucem aliquam in republica respicere cœpimus ; respublica in veterem dignitatem ac libertatem vindicari ; respublica respirare, reflorescere videtur. Res nostræ suum rursus statum tenent, melius fluunt ; æquabilius et constantius se habent. Respublica turbata in tranquillam redigitur, reviviscit, caput attollit. USUS : Scio quis rerum nostrarum status sit ; nihil in suo statu semper manet. Reipublicæ statum fundare, collocare. Eumdem vitæ statum usque ad senectutem tenere, retinere, tueri ; in eo statu consistere, *rester dans le même état.* Vir sapiens de statu se suo dejici, deduci, dimoveri non patitur. Virtutis statum mali mores labefactant, convellunt, convertunt. Nunquam de statu dignitatis meæ decedam, discedam, declinabo. Ex incertis et perditis rebus in meliorem statum respublica revocatur, restituitur, redit, pristinum statum recuperat, *être rétabli dans son premier état.*

STELLA, æ, f. *Étoile.* SYN. Sidus, astrum; flammæ cœlestes, lumen, lucidi stellarum globi. EPITH. Illustris, perlucida, micans, salutaris, præclara, infima terræque proxima, obscurior et caliginosa, parva ; terris finitima. USUS : Stellæ immutabilibus spatiis ab ortu in occidentem commeant. Chaldæi studiose stellarum magnitudines, intervalla, cursus inquirebant.

STELLĀTUS, a, um, *Étoilé, constellé.*

STELLĬFER, ĕra, ĕrum, *Parsemé d'étoiles, étoilé.* USUS : Stelliferi cœli cursus.

STERCŎRO, as, avi, atum, are, a. *Fumer (une terre).* SYN. Fimum agris adhibeo; fimum, stercus agris ingero; arvo fimum reddo; fimum, stercus per agros spargo.

STERCUS, ŏris, n. *Fumier, excrément.* USUS: Nolo stercus curiæ dici Glauciam.

STĔRĬLIS, e, gen. com. *Stérile.* SYN. Nihil ferens. Cf. **Sterilitas.**

STĔRĬLĬTAS, ātis, f. *Stérilité.* SYN. Frugum inopia. PHRAS. **Magna hoc anno sterilitas fuit,** *il y eut cette année une grande stérilité.* Adversus annus frugibus fuit; annus erat inopia frugum ac siccitate insignis; frumentum angustius provenerat; noxia hoc anno frugibus intemperies inciderat. USUS: Sterilitas agrorum et annonæ caritas. Cf. **Annona.**

STERNO, is, strāvi, strātum, ere, a. *Couvrir; terrasser, abattre.* SYN. Consterno; prosterno. USUS: Genialem lectum sternere.

STERNŪTĀMENTUM, i, n. *Éternument.* USUS: Superstitiosi etiam sternutamenta observant.

STERQUĬLĪNĬUM, ĭi, n. *Fumier.* USUS: Heus tu leno, sterquilinium publicum!

STERTO, is, ŭi, ere, n. *Ronfler.* SYN. Arcte et graviter dormio. Cf. **Dormio.**

STIGMĂTĬAS, æ, m. *Esclave stigmatisé.* SYN. Servus compunctus notis Threiciis.

STILLA, æ, f. *Goutte.* SYN. Gutta.

STILLĬCĬDĬUM, ĭi, n. *Eau de pluie, de toit ou de gouttière.* USUS: Jura stillicidiorum.

STILLO, as, avi, atum, are, n. *Tomber goutte à goutte, dégoutter.* USUS: Stillantem sanguine pugionem protulit.

STĬLUS (stylus), i, m. *Stile des Romains, poinçon pour écrire; travail du style, composition.* SYN. Instrumentum *aut* ratio modusque scriptionis. EPITH. Censorius, exercitatus, impurus, effector ac magister optimus dicendi. USUS: Stilus optimus dicendi effector et magister; dicendi opifex et artifex, *la plume est le meilleur maître d'éloquence (c'est surtout en écrivant qu'on apprend à parler).* Exercitatione et stilo limanda, formanda, ornanda est oratio. In summa ubertate inest luxuries quædam quæ stilo depascenda est. Oratio Attico stilo scripta.

STĬMŬLO, as, avi, atum, are, a. *Aiguillonner; stimuler, exciter.* SYN. Stimulum adhibeo *vel* admoveo; pungo, excito, incito, curam affero. PHRAS. **Ille stimulare milites non desinit,** *il ne cesse d'exciter les soldats.* Acuere animos; animos militum ad æmulandum decus accendere, incendere; admovere stimulos; stimulis concitare; animis militum calcar addere; fortitudinem inspirare; animos militibus addere; currentes incitare et admotis velut calcaribus urgere non desinit. Cf. **Calcar, Incito, Excito, Impello.** USUS: Evelle mihi hunc scrupulum qui me dies noctesque pungit ac stimulat, *soulagez-moi de ce poids qui m'oppresse et me fatigue le jour et la nuit.* Cessantem ad agendum stimulo. Cf. **Excito, Animo.**

STĬMŬLUS, i, m. *Aiguillon, excitation, encouragement.* SYN. Aculeus, incitamentum. USUS: Industriæ et laboris stimuli. Stimulos alicui adhibere, ignes admovere. Stimulo fodere, concitare aliquem. Cf. **Incitamentum.**

STĪPĀTĬO, ōnis, f. *Entourage, cortége, escorte.* SYN. Comitatus.

STĪPĀTOR, ōris, m. *Garde du corps, satellite.* SYN. Apparitor, satelles. USUS: Armatis ac stipatoribus corpus circumsepit.

STĪPENDĬĀRĬUS, a, um, *Tributaire.* SYN. Vectigalis. USUS: Vectigales et stipendiarios populos multos habemus.

STĪPENDĬUM, ĭi, n. *Tribut; solde, paie.* SYN. Tributum, vectigal; æs viritim in milites distribuendum. EPITH. Annuum, menstruum. PHRAS. 1. **Stipendia militi rite solvuntur,** *on paie exactement la solde des soldats.* Militaria æra rite procedunt; assignatus æris numerus recte dependitur, dividitur; miles stipendio afficitur; stipendia militi dantur, numerantur, persolvuntur; miles stipendia rite recipit. USUS: 1. *Tribut.* Civitatibus Galliæ stipendium imposuit Cæsar. Solvunt, pendunt, dependunt stipendia singulæ civitates. Multis stipendium remissum est. 2. **Ad rem militarem pertinet,** *service militaire.* Stipendia bello merere. Stipendio afficere, remunerare militem. Bene meritos suo stipendio fraudare. Emeritis confectisque stipendiis. Pecunia in stipendium opus est.

STĪPES, ĭtis, m. *Tronc, souche, pieu.* SYN. Truncus. USUS: Homo sit an stipes, dubites, *ou une bûche, un imbécil.* Teretes stipites ab summo præacuti et præusti, *pieux, palissades.*

STĪPO, as, avi, atum, are, a. *Presser, serrer, entourer.* SYN. Constipo, circumvallo. USUS: Antonius senatum armis stipavit. Amicorum, armatorum gregibus stipatus.

STIPS, stĭpis, f. *Faible don, aumône.* SYN. Pecunia quæ *vel* in ærarium reponitur, *vel* diis offertur, *vel* mendicis erogatur. USUS: Stipem colligere, cogere; stipem spargere.

STĪPŬLA, æ, f. *Chaume, paille du blé.* USUS: Stipula levior.

STĪPŬLĀTĬO, ōnis, f. *Promesse, engagement, stipulation.* SYN. Promissio in jure. USUS: Pacta, conventa, stipulationes. Pecunia ex stipulatione debetur.

STĪPŬLĀTOR, ōris, m. *Celui qui stipule.*

STĪPŬLOR, aris, atus sum, ari, d. *Exiger, demander un engagement.* SYN. Postulo mihi aliquid promitti solemni formula restipulandi. Cf. **Polliceor.**

STIRPĬTUS, *Radicalement.* SYN. Radicitus. USUS: Stirpitus aliquid extrahere.

STIRPS, pis, f. *Plante; souche, origine.* SYN. Planta; genus, familia. USUS: 1. In seminibus causa est arborum et stirpium. 2. **Truncus, caudex,** *tronc.* Quod e terra ortum, stirpibus nititur suis. 3. **Origo, caput, initium,** *racine, origine, source.* Stirps ac semen malorum omnium. Stirps juris a natura petenda est. 4. **Genus, familia,** *race, famille.* Ex antiquissima stirpe ortûs. Stirpe generosa proficisci. Ambo stirpis ejusdem sunt et familiæ. Improbitate sua stirpis suæ gloriam inquinant, contaminant. Stirps illa optima plurimum degenerat. Cf. **Genus.**

STĪVA, æ, f. *Manche de charrue.* SYN. Aratri manubrium. USUS: Homines de stiva.

STO, stas, stĕti, stătum, stāre, n. *Être debout, se tenir debout.* SYN. Consisto, sum, gradum sisto.)(Sedeo. ADV. Constantius, consulto, diutius, occulte, paulisper, plane, pulcherrime. USUS: 1. Contra aliquem stare. Stare ab aliquo, cum aliquo, ejusque partes tueri *vel* suscipere. 2. **Permaneo, perduro, vigeo; servo,** *rester ferme, inébranlable, durer.* Stamus animis. Utinam staret respublica quo steterat loco! Stare fide, promissis, conditionibus, conventis, jurejurando. 3. **Consentio, contentus sum,** *être du côté, partisan de qqn; s'en tenir à l'avis de qqn.* Stabo judicio tuo, opinione, sententia. 4. Consto, *coûter.* Ea victoria Cæsari multo sanguine stetit. 4. **Datur, conceditur,** *être donné, concédé.* Modo nobis stet illud: nihil esse quod, etc. 6. **Vario in usu,** *sens divers.* Stat sententia, hominem deserere. Per me non stat quominus id fiat, *il ne tient pas à moi que cela se fasse.* Stabamus pulcherrime, *nous nous portions très bien.* Res nostræ optimo loco stabant, *nos affaires étaient en très bon état.*

STŎĬCĒ, *A la manière des Stoïciens, stoïquement.* SYN. Severe, Stoicorum more, austere.

STŎĬCUS, a, um, *Stoïcien, stoïque.* EPITH. Acutissimus, severus, perfectissimus.

STŎLA, æ, f. *Long vêtement de dessus à l'usage des femmes, robe.* **Vestis muliebris genus.**

STŎLĬDĒ, *Sottement, stupidement.* USUS: Homo stolide ferox.

STŎLĬDUS, a, um, *Sot, insensé, stupide.* SYN. Stupidus, extremi ingenii homo. USUS: Stolidum quodammodo hominum genus. Cf. **Stultus.**

STŎMĂCHOR, aris, atus sum, ari, d., n. et a. *S'indigner, se fâcher, s'irriter; dédaigner.* SYN. Indignor, indigne fero, moleste fero, irascor. USUS: Fastidiose stomachatur omnia. Cf. **Indignor, Irascor, Ira.**

STŎMĂCHŌSĒ, *Avec colère.* SYN. Iracunde.

STŎMĂCHŌSUS, a, um, *Irrité, emporté, furieux.* SYN. Iracundus. USUS: Me quidem valde movent stomachosa et submorosa ridicula. Litteræ tuæ stomachosiores fuere. Acumen sæpe stomachosum, nonnunquam frigidum. Cf. **Iracundus.**

STŎMĂCHUS, i, m. *Estomac.* SYN. Gula, gulæ extremum, quo cibus labitur ut concoquatur; bilis, ira. EPITH. Languens. USUS: 1. Stomachi calor etiam ostrea concoquit. Esse stomacho languente. Nosti stomachi mei fastidium. 2. **Bilis, ira,** *dégoût, humeur, mécontentement.* Querula epistola tua stomachum mihi movit, fecit. Cave ne stomachum in te erumpam, *prenez garde que je n'exhale ma bile contre vous.* Iracundia exarsi et stomacho. Stomachum omnem jam funditus perdidi. Risi in stomacho, *j'ai ri dans ma colère.* Cf. **Ira.**

STRĂBO, ŏnis, m. *Louche.* SYN. Qui oculis est perversis.

STRĀGES, is, f. *Défaite.* SYN. Clades. EPITH. Horribilis, nocturna. PHRAS. **Ingens strages facta est,** *il se fit un grand carnage.* Ruinæ similis strages erat; vix ulla expers cladis exercitus pars erat; strages data, edita erat ingens; clades ingens accepta erat; omnia strage fugaque repleta erant; quacumque pervasit equestris procella stragem ruinæ similem dedit. USUS: Quas ille strages dedit, edidit, fecit. Per stragem lapidum et ruinas enisus in muros miles, *sur un amas, un monceau de pierres.* Cf. **Cædes, Clades.**

STRĀGŬLUM, i, n. *Couverture, tapis, matelas.* EPITH. Textile, pictum. USUS: Collocavit hominem in lectulo pulcherrimo, textili stragulo magnificis operibus picto.

STRĀGULUS, a, um, *Qu'on étend.* USUS: Stragula vestis, *couverture, tapis.*

STRĀMEN, ĭnis, n. *Paille.*

STRĀMENTUM, i, n. *Paille, litière.* Casæ stramentis tectæ. Somnus quiesque in stramentis erat.

STRANGŬLO, as, avi, atum, are, a. *Serrer la gorge, étrangler.* SYN. Faucibus premo, suffoco, ango, cervicem frango, obtorta gula jugulo. USUS: Patrem strangulavit.

STRANGŪRĬA, æ, f. *Rétention d'urine.* SYN. Disuria.

STRĂTĒGĒMA, ătis, n. *Ruse de guerre, stratagème.* SYN. Dolus militaris, inventum *vel* consilium callidum imperatoris.

STRĀTUM, i, n. *Garniture de lit, couverture.* SYN. Peristroma. USUS: Strata pulcherrima.

STRĒNŬĒ, *Vivement, activement; bravement.* SYN. Naviter, fortiter. USUS: Ædificat, agit strenue.

STRĒNŬUS, a, um, *Actif, alerte, brave, vaillant.* SYN. Ad labores impiger, manu promptus; qui dignos nobilitate sua, dignos rebus gestis spiritus capit; cui digna vetere

gloria et majorum monumentis fortitudo inest; qui in armis rebusque gerendis magnam virtutem præstat. USUS: Vir erat strenuus et in periculis interritus. Cf. **Generosus.**

STRĔPĬTŬS, ūs, m. *Bruit, fracas.* SYN. Sonitus, stridor. EPITH. Forensis, ingens, reconditus. PHRAS. **Ingens erat strepitus,** *le vacarme était grand.* Cum horrendo fragore strepitus exstitit, editus est; ingens armorum strepitus ad cœlum ferebatur. Tumultuantium fremitus tantus erat, vox ut consulis obstrepentibus armis audiri non posset. USUS: Strepitu significare.

STRĔPO, is, ŭi, ere, n. et a. *Murmurer, bourdonner, faire du tumulte.* SYN. Rixor, jurgor. USUS: Cum Achivi inter se cœpissent strepere, *les Grecs s'étant mis à murmurer entre eux.*

STRICTĒ, *Étroitement, rigoureusement.* SYN. Arcte, restricte.)(**Laxe.** USUS: Stricte observa ne plus reddas quam acceperis.

STRICTIM, *Sommairement, succinctement.* SYN. Compressius. USUS: Strictim alia et breviter, alia copiosissime dicere.

STRĪDĔO, es, *vel* **STRĪDO**, is, di, ere, n. *Rendre un son aigu, (grincer, siffler, frémir).* USUS : Stridebant cardines.

STRĪDOR, ōris, m. *Son aigu, sifflement, grincement.* SYN. Strepitus. EPITH. Densus, horrifer. USUS : Ne serræ quidem stridorem ferebat.

STRĬGĬLIS, is, f. *Sorte d'étrille pour nettoyer la peau des baigneurs.* **Balnei instrumentum.**

STRĬGŌSUS, a, um, *Maigre, mince, décharné.* SYN. Gracilis, tenuis, exhaustus. USUS: Oratio strigosior.

STRINGO, is, inxi, ictum, ere, a. *Resserrer, tenir soumis; tirer, raser légèrement.* USUS : Nullum vinculum ad stringendam fidem jurejurando est sanctius. Stringere gladium, *tirer l'épée.*

STRIX, strigis, f. *Hibou.* **Avis nocturna infausta.**

STRUCTOR, ōris, m. *Architecte, maçon; ordonnateur d'un festin.* SYN. Minister ad mensam cibosque struendos. USUS; In aream tuam veni: res agebatur multis structoribus.

STRUCTŪRA, æ, f. *Structure, organisation.* SYN. Compositio, constitutio, coagmentatio. USUS : Structura verborum.

STRŬES, is, f. *Tas, amas, monceau.*

STRŪMA, æ, f. *Goître, scrofules, écrouelles.* SYN. Tumor colli. USUS: Qui exsecant pestem aliquam, tanquam strumam civitatis, *comme les écrouelles de l'État.*

STRŬO, is, xi, ctum, ere, *Élever; ourdir, tramer, méditer qqche de nuisible; ordonner, disposer.* SYN. Molior, construo. USUS : Alicui pestem, insidias, calamitatem, perniciem struere. Aciem, domum struere. Verba struere et componere.

STŬDĔO, es, ŭi, ere, n. *Étudier, s'appliquer à.* SYN. Operam do, studium in aliqua re pono, colloco ; faveo. ADV. Summe, vehementer, exquisitius litteris. PHRAS. 1. **A puero huic scientiæ studui,** *j'ai étudié cette science depuis mon enfance.* Meam operam ad hæc litterarum studia jam inde a puero contuli; in hoc studiorum genere meam operam consumpsi, collocavi; meam operam his studiis dedi. Hanc doctrinam, hanc studiorum rationem ab ineunte ætate sum secutus, colui diligentissime. A puero hæc me scientia delectavit; illi a teneris deditus, devinctus fui; a teneris in hoc studiorum genus incubui. Hoc genus studiorum me unice cepit, tenuit, mihi placuit; huic uni meas vigilias dicavi, dedi, tradidi, addixi, dicatas volui; in his litteris ætatem duxi; his litteris tempus omne tribui. 2. **Noctu studeo litteris,** *la nuit je m'applique à l'étude des lettres.* Nocturnas vigilias ad diurnum doctrinarum studium adjungo. Ad litterarum studia etiam noctis bonam partem assumo, decerpo, sepono; litterarum causa etiam noctem pervigilo, pervigilem ago; somni partem mihi detraho, eripio. 3. **Litteris studes assidue,** *vous étudiez assidûment les belles-lettres.* Litterarum studia nunquam intermittis ; nunquam te a litterarum studio sejungis ; totus es in litteris ; totum te in litteras abdis ; litteris te involvis ; noctem cum die litterarum studiis conjungis; litteras colis, tractas, exerces assidue. Nimius es in litteris ; nimia litterarum cupiditate flagras, exæstuas. Immoderate, intemperanter litteris indulges; laboris, plusquam satis est, in litterarum studiis tractandis suscipis, sustines; sic in tuis his studiis elaboras, vigilas, ut vires imminuas, exhaurias, consumas, debilites, infirmes, affligas. Modum in studiis tuis non retines, tenes, servas ; libros de manibus nunquam deponis ; libros volvis, evolvis, tractas, legendo conteris assidue. Præter modum, supra, extra, ultra modum studiis vacas. USUS : 1. Laudi, gloriæ, virtuti, pecuniæ, voluptati, rebus novis studere. 2. **Faveo,** *s'intéresser à qqn, le favoriser.* Pompeio Crassus studet. Omnes ei student, omnes adjuvant. 3. **Opto,** *désirer.* Studeo scire quid egeris. Ego illum ulcisci non studeo. Cf. **Studium. Litteræ.**

STŬDĬŌSĒ, *Avec zèle, soin, ardeur.* SYN. Cupide, summo studio, summa ope, omni ope ac opera, diligenter, naviter. PHRAS. (**Studiose id fecit,** VULG.), *il l'a fait exprès.* De industria ; dedita opera ; consulto ; certo judicio ; sciens prudensque ; ex composito ; ex destinato ; compacto, consilio certo egit ; sedulo et consilio; ex industria id ab eo factum. Cf. **Consulto.** USUS : Studiose negotium curare. Cf. **Scientia.**

STŬDĬŌSUS, a, um, *Plein de zèle, zélé, appliqué à, qui a du goût pour.* SYN. Cupidus, amans, observans ; cui res aliqua in studio est, qui alicujus rei studio tenetur, flagrat. USUS : Homo est existimationis meæ et laudis, mei studiosissimus, mei perstudiosus et fautor. Habet multos sui studiosos. Vir dicendi, doctrinæ, eruditionis studiosus. (**Studiosus**, VULG.), *étudiant.* **Rectius**: Litterarum studiosus, **addito Genit.** Cf. **Applico.**

STŬDĬUM, ii, n. *Application, zèle, ardeur; action d'étudier, étude.* SYN. Opera, labor ; voluntas, animus, cupiditas ; litteræ. EPITH. Acre, admirabile, ardens, commune, desidiosum, divinum, eximium et singulare, flagrans, incredibile, insigne, languidius, mediocre, obscurum, mirificum, par, populare, pristinum, rectum, regale, stultum; tantum, totum. PHRAS. 1. **Studium suum arti alicui impendere,** *donner tous ses soins à un art.* Studium suum ac operam arti alicui tradere, dicare, addicere ; in arte aliqua suum studium locare, collocare, ponere, consumere. 2. **Studium suum ac voluntatem alteri impendere,** *témoigner à qqn son zèle, son attachement.* Navare alteri studium suum ac voluntatem ; profiteri alteri, dicare, declarare suum studium ; servire alterius laudi, honori, commodis ; ad aliquem sua studia conferre ; maxima voluntate et studio erga alterum esse, ferri. Cf. **Benevolentia.** 3. **Studia (Intellige :** litterarum, doctrinæ, **quæ vocabula ad verba :** studeo, studiosus, studia, **addenda fere sunt) summam habent utilitatem,** *les études ont une très grande utilité.* Studia summam utilitatem, emolumentum, fructum, gloriam pariunt. Studiorum utilitatem nulla dies imminuit ; horum utilitas non terminatur spatio temporis, non definitur ulla die, sed sempiternum spectat. Studiis secundæ res ornantur, adversæ sublevantur, adjuvantur. De studiorum utilitate nihil fortuna, nihil hominum injuria ac ne temporis quidem longinquitas quidquam detrahet, deteret, decerpet. 4. **Studia litterarum intermittenda paulisper sunt,** *il faut interrompre de temps en temps les études.* Animus a litteris avocandus, abducendus est ; deponendum studiorum onus ; labor studiorum parumper remittendus est ; levandus est animus studiorum onere pressus ; danda est aliqua vacatio a studiis ; relaxandus est animus a studendi contentione ; feriato a studiis aliquando esse liceat ; vacatio, cessatio, intermissio quædam concedatur oportet. 5. **Repetere intermissa paulum litterarum studia,** *reprendre l'étude des lettres interrompue pendant quelque temps.* Ad artium bonarum disciplinas se referre, revocare ; ad studia sua se referre, conferre ; ad studiorum usum et consuetudinem redire ; intermissas operas studiis reddere ; revocare se ad industriam priorem ; novum ardorem ad interpellata tantisper studia afferre ; cum Musis in gratiam redire ; ad Musas se referre suas. Repetere, recolere, recognoscere, renovare superiora studia, artes pristinas. Cf. **Repeto.** 6. **Studiorum ardorem nihil imminuet,** *il ne diminuera rien de son goût pour l'étude.* Litterarum ardorem, quarum studio mire tenetur, flagrat, ardet, incenditur, inflammatur, ad quas totum se contulit, ad quas toto pectore incumbit ; in quibus studium omne ponit, adhibet, in quibus tempus omne et ætatem consumit, conterit, exigit, nulla res franget, nulla restinguet ; nunquam in hoc homine doctrinarum studia obsolescent ; nulla res illum suis a studiis abducet. 7. **A litterarum studio cessare,** *cesser d'étudier.* Doctrinæ studia abjicere, omittere, deserere, deponere ; bonis litteris multam, longam salutem dicere ; bonis litteris nuntium remittere ; industriam suam alio traducere, transferre. 8. **Vix studia humaniora leviter percurrit, jam ad philosophica transit.** *il touche à peine l'étude de la littérature et passe immédiatement à la philosophie.* Vix litteras humaniores attigit ; vix leviter iis litteris tinctus et infectus est ; in iis litteris versatus est ; iis litteris operam dedit, quibus formari adolescentia solet ; vix breve cum amœnioribus Musis commercium habuit, jam ad rerum naturalium cognitionem animum adjungit, applicat ; jam philosophiam animo complectitur ; jam se *vel* animum suum iis artibus excolere cogitat, earum artium cognitionem consequi, eas artes memoria et scientia comprehendere, iis disciplinis erudiri in iis disciplinis elaborare, iis artibus erudiri quæ a sapientissimis viris traditæ omnem naturæ cognitionem complectuntur. 9. (**Studium honoris divini et salutis animarum ingens habet,** VULG.), *il a un grand zèle pour l'honneur de Dieu et le salut des âmes.* Divini honoris studio mire incensus est ; proferendi divini honoris studio mirifico tenetur, flagrat, ardet ; ardore quodam sacro alienæ salutis pene conflagrat ; ardor ingens ac cupiditas amplificandæ divinæ gloriæ ejus animum exedit ; præstanti est erga mortales quoslibet ardentique plane caritate. In aliorum salute procuranda totus est ; totum se in animorum procurationem tradidit ; alienæ saluti totum se devovet ; totum se ad juvandos mortalium animos confert ; totus in studium quærendarum DEO animarum exardescit ; unum illi votum est animorum quæstus quam maximos facere ; unum studium animorum salutem acerrime procurandi. USUS : 1. In arte aliqua studium suum locare. 2. **Voluntas, animus, ardor, amor, cupiditas, benevolentia,** *zèle, ardeur, goût, penchant, passion.* Populi studia sibi multo artificio ac simulatione conciliat. Studia in te mea et officia facile perspicies, nec minora a te studia exspecto. Populi studia amittere, impedire ; populi studiis obsistere. Multum de veteri studio tuo detractum sentio. Prætermittis, deposuisti pristina tua erga me studia et officia. 3. **Litteræ,** *les études, appli-*

cation à l'étude. Litterarum studiis mire tenetur. Silent inter arma doctrinarum studia. Cf. **Litteræ, Benevolentia.**

STULTĒ, *Sottement.* SYN. Dementer, insipienter, incaute, non pro sano. USUS : Homo stulte arrogans ; nihil pro sano fecit sed stulte omnia et improvide.

STULTĬTĬA, æ, f. *Sottise, stupidité; folie.* SYN. Fatuitas, dementia, amentia. EPITH. Alta, incredibilis, loquax ; media, misera, par, senilis, singularis, summa, superior, tanta. PHRAS. **Quæ hæc tua stultitia est ?** *Que signifie cette sottise ?* Qua stultitia obcæcatus hæc actitas ? in quam amentiam miseram et infelicem incidisti ? quantæ hoc inscitiæ est ? o delirationem incredibilem ! o dementiam et fatuitatem singularem, qua te constringendum, abripiendum, deridendum dedisti ! a sanitate mentis quam alienum est ! USUS : Non omnis error stultitia est dicendus, *toute erreur ne mérite pas le nom de sottise.* Stultitia est insania, id est, inconstantia sanitate vacans.

STULTUS, a, um, *Sot, stupide, imbécile.* SYN. Fatuus, delirus, mente captus, male sanus, demens, amens, nullius consilii.)(**Sapiens.** PHRAS. **Stultiorem hominem non vidi,** *je n'ai jamais vu d'homme plus sot, plus déraisonnable.* Homo est sine mente, sine sensu ; stolidus et stipes ; hominum inscitissimus, insulsissimus ; omnium qui sunt quique fuerunt, longe stultissimus ; mortales omnes exquisita stultitia longe anteit ; tam stulte omnia et incaute agentem, tam excordem fatuumque hominem non vidi ; nihil hoc homine dementius qui nihil adeo pro sano faciat. 2. **Hominem plane stultum reddetis,** *vous rendrez cet homme tout à fait fou.* A sanitate mentis deturbabitis ; ad insaniam adigetis ; mente movebitis ; sanitate mentis spoliabitis. USUS : Homo stultus et credulus. Malo indisertam prudentiam quam stultam loquacitatem.

STŬPA, æ, f. *La partie brute du lin ou du chanvre, étoupe.* SYN. Crassior pars lini.

STŬPĒFACTUS, a, um, *Étonné, stupéfait.* SYN. Attonitus.

STŬPĔO, es, ŭi, ere, n. *Être frappé d'étonnement, de stupeur.* SYN. Obstupesco, attonitus hæreo, stupenti similis hæreo, stupore et silentio defigor. USUS : Stupuere omnes. Cf. **Miror.**

STŬPĬDĬTĀS, atis, f. *Stupidité, sottise.* SYN. Stupor, tarditas.

STŬPĬDUS, a, um, *Étonné, stupéfait, stupide, sot.* SYN. Stupens, tardus, stolidus. PHRAS. **Nihil homine isthoc stupidius,** *je ne connais rien de plus stupide que cet homme.* Nulla in re quidquam hominis habet ; extremi ingenii homo est ; sine sensu, sine sapore, elinguis, vecors ; hominum vecordissimus ; stupor hominis, seu pecudis potius ; incredibilis hominem stupor opprimit ; propter stuporem cordis hebes ac stolidus ; plumbeus sane homo, mente vacans, tanquam truncus et stipes ; non modo ad sapientiam cæcus, sed ad ea ipsa quæ cerni possunt, hebes, obtusus ; non plus sapientiæ habet quam lapis aut silex ; nihil videt, nihil audit ; ipse quis sit, utrum sit nescit ; rudi et incondito sensu homo est ; obesæ naris homo est ; lapidem, haud hominem esse putes ; in facie vultuque vecordia eminet. USUS : Omnes stupidi timore obmutuerunt. Cf. **Stupor, Stolidus.**

STŬPOR, oris, m. *Saisissement, stupeur, admiration, surprise ; sottise.* SYN. Stupiditas, admiratio.)(**Sensus.** PHRAS. **Stupor omnes oppressit,** *tous demeurèrent frappés de stupeur.* Vox, spiritus torpebat ; tam subitæ rei admiratio vocem omnibus interclusit ; stupor omnium animos et velut torpor quidam insolitus membra tenebat, occupabat ; repentina res cum stupore ac miraculo torpidos defixit, defixos tenuit ; novitate ac miraculo attoniti, neque animo, neque auribus aut lingua constabant ; stupor omnes repentinus invasit, oppressit ; exsanguesattonitisque similes stabant, hærebant, respectantes inter se, per metum etiam voce suppressa ; sine suo vultu, sine colore, sine voce consistebant. USUS : Immanitas in animo, stupor in corpore. Stupor debilitasque linguæ, tarditas ingenii, *langue inhabile et lourde, esprit stupide.* Cf. **Administratio.**

STŬPRO, as, avi, atum, are, a. *Souiller, déshonorer.* SYN. Constupro, stuprum infero, affero alicui, vim affero, pudicitiam eripio, stupro aliquam maculo, corpus virginis violo, vi comprimo ; pudicitiam alicujus expugno, vitium *vel* stuprum alicui offero, virginem vitio ; rem habeo, stuprum facio cum aliqua ; res mihi est cum aliqua. USUS : Stuprata per vim Lucretia.

STŬPRUM, i, n. *Infamie, déshonneur.* EPITH. Infestum, nefarium, turpe. USUS : Vir stupri plenus. Stuprum virgini offerre, inferre. Stupro maculare aliquam.

SUĀDĔO, es, āsi, āsum, ere, n. et a. *Conseiller ; persuader.*)(**Dissuadeo.** SYN. Auctor sum, fio ; suasor et auctor sum alicujus rei ; moneo, hortor. ADV. Amice, fideliter, prudenter, sapienter. PHRAS. 1. **Is mihi suadet,** *il me conseille.* Is mihi auctor est rei agendæ ; isto auctore utor ; hunc auctorem consilii habeo, sequor ; hujus ego auctoritatem sequor ; auctoritati pareo ; hic mihi consilii auctor, dux, moderator ; adjutor et administer est. Is mihi consilium dat ; consilio me juvat ; consilio mihi adest ; consilio est ; consilii mihi copiam facit ; consilio me instruit. 2. **Si suadentem me audisset, aliter omnia egisset,** *s'il avait écouté mes conseils, il aurait agi autrement.* Si meis monitis paruisset ; si

meam sententiam complexus esset; meis monitis si stare voluisset; si sequi me auctorem, suasorem et impulsorem; si mihi morem gerere, si consilium a me exquirere voluisset, aliter omnia instituisset, consilium mutasset, vela alio vertisset. USUS : Non solum suasit, sed et rogavit. Cf. **Auctor, Moneo, Consilium.**

SUĀSO, ōnis, f. *Conseil donné.* SYN. Consilium, monitum, hortatio.)(**Dissuasio.**

SUĀSOR, ōris, m. *Celui qui conseille, conseiller.* SYN. Consuasor, auctor, hortator.)(**Dissuasor.** USUS : Deditionis suasor, impulsor, auctor, probator fui. Quid interest inter suasorem facti et probatorem? *Quelle différence y a-t-il entre celui qui conseille et celui qui approuve une action?*

SUĀVĬLŎQUENTĬA, æ, f. *Charme de la parole, doux langage.* USUS : Et oratorem appellat et suaviloquentiam tribuit.

SUĀVĬOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Donner un baiser, baiser.* SYN. Osculor, suavium do, figo. USUS : Cicerones nostros cupio suaviari.

SUĀVIS, e, gen. com. *Agréable, aimable, doux.* SYN. Dulcis, eruditus, jucundus. USUS: Hic suavis haberi mavult quam gravis, et suavitatite ea quæ perfunderet animos, non quæ perfringeret. Cf. **Jucundus.**

SUĀVĬTAS, ātis, f. *Douceur, suavité.* SYN. Suavitudo, dulcitudo, jucunditas. USUS : Suavitates odorum efflantur e floribus. Suavitas sermonis, orationis, humanitatis. Conquirit undique suavitates, *il cherche partout les douceurs, les jouissances.* Cf. **Jucunditas.**

SUĀVĬTER, *Agréablement.* SYN. Jucunde, dulciter. USUS : Video quam suaviter voluptas sensibus blandiatur.

SUĀVĬTŪDO, ĭnis f. *Agrément, amabilité, charme.* SYN. Suavitas.

SUĀVĬUM, ĭi, n. *Baiser.* SYN. Osculum.

SŬB, *Sous.* SYN. Subter, subtus. USUS: 1. Sub terra habitant. Sub scalas se abscondit. 2. **Ante,** *devant, sous.* Res sub aspectum, sub intelligentiam cadit. Simulacro sub oculis posito. 3. **Circiter,** *vers, à.* Sub dies festos, sud meridiem, sub noctem venit. 4. **Post,** *après.* Sub eas statim tuæ recitatæ sunt litteræ. 5. **In,** *sous (subordination).* Sub aliena persona latet, sub nomine pacis bellum latet. 6. Sub manu, *sous la main, en son pouvoir.* SYN. In promptu, in manu, in manibus; ad manum, præsto.

SŬBACTĬO, ōnis, f. *Culture, exercice.* SYN. Cultura, exercitatio. USUS : Subactio autem est usus, auditio, lectio.

SUBDĬTĪTIUS, a, um, *Supposé, apocryphe.* SYN. Fictus, subditus, subornatus. USUS : Litteræ, proles subdititiæ.

SUBDĬTUS, a, um, *Supposé, substitué.* SYN. Subdititus, substitutus. PHRAS. (**Multos numerat subditos,** VULG.), *il a beaucoup de sujets.* Sub ejus ditione, dominatu; in ejus ditione et potestate multi sunt; in multos dominatum habet, exercet; dominatu ejus multi tenentur; subjectos ditioni suæ et obnoxios multos numerat; sub ejus imperio multi obedienter et fideliter degunt, agunt; vivunt; jugum ejus qui acceperint, haud sane pauci sunt. USUS : Subditus in locum alterius infans. Aquæ subditis ignibus effervescunt.

SUBDO, is, dĭdi, dĭtum, ere, a. *Substituer.* SYN. Substituo. USUS: Quis in meum locum subdetur?

SUBDŎLĒ, *Avec un peu de ruse.* SYN. Versute, callide.

SUBDŎLUS, a, um, *Un peu rusé, fourbe, trompeur.* SYN. Callidus, versutus, vafer. Cf. **Astutus.**

SUBDŪCO, is, xi, ctum, ere, a. *Retirer de dessous, enlever.* SYN. Subtraho, removeo. PHRAS. **Clam se subduxit,** *il s'esquiva sans qu'on l'aperçût.* Ex conspectu discessit, evolavit; ex conspectu repente amissus est; conspectum fugit, vitavit; conspectu sui eos qui præsentes erant, privavit; ex conspectu se clam deduxit. USUS : 1. De circulo se subduxit. Cibum alicui subducere. Pugnæ et periculo se subducere, *se soustraire au combat, au danger.* 2. **Ad rationes refertur,** *calculer (par soustraction), compter supputer.* Subducamus summam. Rationes et calculos subducamus.

SUBDUCTĬO, ōnis, f. *Action de tirer les vaisseaux sur la plage.* SYN. Subtractio.

SŬBĔO, es, ĭi *vel* ĭvi, ĭtum, ĭre, n. *Souffrir; arriver, paraître.* SYN. Patior, fero; adeo. USUS : 1. Aleam, fortunam, judicium multitudinis imperitæ, notam turpitudinis, odium publicum subire. 2. **Incesso,** *venir à la pensée, se présenter à l'esprit.* Subiit animum timor, pudor quidam et pœnitentia factorum. Spes, verecundia, cogitatio nescio quæ mentem subiit. 3. **Venio,** *arriver, entrer.* Tectum paternum, vultum patris subire non audet. 4. **Succedo,** *succéder, venir après un autre.* Una legio subiit alteri.

SŬBĬGO, is, ēgi, actum, ere, a. *Soumettre, assujettir, réduire.* SYN. In potestatem *vel* ditionem redigo, subjicio, subjungo. USUS: 1. Tertiam subegit orbis partem Africanus. Cf. **Subjicio.** 2. **Mollor,** *labourer, briser, pulvériser.* Terram subigere fossione glebarum.

SŬBINDE, *Immédiatement après, tout aussitôt.* SYN. Deinde, statim post.

SŬBĬTO, *Subitement, soudain, tout-à-coup.* SYN. Repente, repentino, continuo; ecce tibi.)(**Sumpto spatio.** USUS : Tabellario properanti, res enim cunctationem non receperat, subito litteras dedi. Subito præter opinionem omnium. Cf. **Repente, Improviso.**

SŬBĬTUS, a, um, *Subit, inattendu, imprévu.* SYN. Repentinus. USUS: Subita defectio Pompeii.

SUBJECTĬO, ōnis, f. *Action de mettre sous ou devant.* SYN. Rerum quasi gerantur, sub aspectum subjectio, *action de mettre les choses sous les yeux, comme si elles se passaient en la présence des spectateurs, vive représentation.*

SUBJECTOR, ōris, m. *Celui qui suppose, fabricateur (d'une fausse pièce).* SYN. Qui falsa testamenta supponit. USUS : Testamentorum subjector.

SUBJĬCIO, is, jēci, jectum, ere, a. *Mettre, placer sous; soumettre.* SYN. Addo, subjungo, induco, adjungo, subigo. PHRAS. 1. **Cæsar Galliam totam sibi subjecit,** *César s'empara de toute la Gaule.* Galliam totam ad imperium populi Rom. adjunxit, in potestatem redegit; armis et legibus Galliam sempiternis vinculis adstrinxit; armis oppressit; in ditionem suam redegit; sub imperium populi Rom. ditionemque subjunxit; Gallia armis Cæsaris subacta, tota sub populi Romani imperium ditionemque cecidit; suæ ditionis totam Galliam Cæsar fecit; Galliam belli cladibus domitam sub jus ditionemque redegit; Gallorum opes fregit eorumque cervicibus servitutis jugum imposuit. 2. **Provincia se victori subjecit,** *la province se soumit au vainqueur.* Se suaque omnia alienæ potestatis fecit; victori se submisit, substravit; sub victoris nutum et arbitrium subjecit; jugum accepit; imperata fecit; se sub imperio victoris obedienter ac fideliter futuram, in potestate futuram, sub victoris jure futuram recepit. USUS: 1. Rationem dictorum et exempla subjecit. 2. **Subdo,** *être subordonné à, soumis à.* Verborum inanis sonitus, nulla subjecta sententia. Arti materiam subjicere. Quæ sit vis subjecta huic voci, *quelle est la force de ce mot.* 3. **Obnoxium reddo,** *soumettre.* Subjicere se imperio, sub potestatem alicujus. 4. **Propono,** *présenter, fournir, mettre sous les yeux.* Oculis aliquid et cogitationi; aliquid sub aspectum subjicere. 5. **Adultero,** *supposer, substituer.* Subjicere testamenta. Cf. **Vinco.**

SUBJUNGO, is, junxi, junctum, ere, a. *Assujettir, soumettre, subjuguer.* SYN. Subjicio, adjungo. USUS: Multas urbes sub Romanum imperium subjunxit.

SUBLĀTĒ, *D'une manière élevée, pompeuse.* SYN. Elate. USUS : Sublate et ample dicere.

SUBLĀTĬO, ōnis, f. *Élévation.* SYN. Elatio. USUS : Sublatio animi sine ratione, *exaltation, enivrement, ivresse.* Cf. **Elatio.**

SUBLĔGO, is, lēgi, lectum, ere, a. *Prendre furtivement, soustraire.* SYN. Furto aliquid surripio. Cf. **Furor.**

SUBLĔVO, as, avi, atum, are, a. *Relever, soutenir, appuyer.* SYN. Sustento. ADV. Lenissime. USUS: 1. Miseros, miserorum inopiam suis opibus sublevare. 2. **Erigo,** *soulager, rassurer.* Stratum et abjectum sublevare. 3. **Compenso,** *relever.* Nominis novitatem dicendi gloria sublevare, *racheter par la gloire de l'éloquence, la bassesse de la naissance.* Cf. **Consolor, Juvo.**

SUBLĬCA, æ, f. * *Pieu planté en terre, pilotis d'un pont de bois.* SYN. Palus ligneus qui rectus in aquam defigitur ad pontis constructionem. USUS : Non sublicæ modo directæ ad perpendiculum, sed pronæ et fastigiatæ, ut secundum naturam fluminis procumberent.

SUBLĬCĬUS, a, um, * *Composé de pilotis.* USUS : Pons sublicius, *le pont de bois qu'Ancus Martius fit jeter sur le Tibre.*

SUBLĬGĀCŬLUM, i, n. *Petit tablier pour couvrir la nudité.*

SUBLĪMIS, e, gen. com. *Haut, élevé, qui est dans les airs.* SYN. Altus, excelsus.)(**Humilis.** In sublime fertur. Sublime ferri. Cf. **Altus.**

SUBLĪNO, is, lēvi, litum, ere, a. *Enduire, crépir; recouvrir.* USUS: Os alicui sublinere, *barbouiller la face à qqn, c.-à-d., se moquer, se jouer de lui, rire à ses dépens,* **verba dare.** Cf. **Extollo.**

SUBMERGO, is, mersi, sum, ere, a. *Submerger, engloutir.* SYN. Mergo. Cf. **Mergo.**

SUBMĬNISTRO, as, avi, atum, are, a. *Fournir, donner.* SYN. Do, suggero. USUS : Pecuniam alicui, ornamenta, adjumenta subministrare.

SUBMISSĒ, *D'une manière douce, calme, basse, rampante.* SYN. Demisse, remisse. USUS: Submisse se gerere, alicui supplicare.

SUBMISSĬO, ōnis, f. *Bassesse, soumission.* SYN. Demissio, remissio.

SUBMISSUS, a, um, *Calme, doux; faible, rampant.* SYN. Demissus; humilis, abjectus ; remissus.)(**Elatus.** USUS: Neque submissum, neque se efferentem vivere oportet. Cf. **Humilis, Modestus.**

SUBMĬTTO, is, misi, missum, ere, a. *Envoyer, expédier; baisser, abaisser, fléchir, plier.* SYN. Clam mitto; demitto.)(**Extollo.** ADV. Multum. USUS: 1. Exercitum aliquo submittere. 2. **Demitto, inclino.** Se alicui, fasces, animos submittere. Cf. **Subjicio.**

SUBMŎVĔO, es, movi, motum, ere, a. *Écarter, éloigner.*

SUBNECTO, is, exum, ere, a. *Attacher par dessous, fixer.* SYN. Annecto, subjicio.

SUBNIXUS, a, um, part. v. anom. **subnitor,** *Soutenu, appuyé sur; fort de, confiant dans.*

SŬBŎLĔO, es, ere, n. *Avoir vent de qqche, le sentir, le flairer.* SYN. Præsentisco. USUS : Jam res patri subolet. Cf. **Præsentio.**

SŬBORNO, as, avi, atum, are, a. *Suborner qqn, gagner, corrompre; équiper, armer.* SYN. Substituo, instruo. USUS: Falsum testem subornare. Subornare aliquem ad facinus. Pulchre a natura subornatus in vitam venit, *il est venu à la vie bien paré des mains de la nature, c.-à-d., avec de brillantes facultés.*

SUBRĒPO, is, psi, ptum, ere, n. *Se glisser en rampant.* USUS: Sub tabulas subrepere.

SŬBRĪDĔO, es, risi, risum, ere, n. *Sourire.* SYN. Aliquantum, furtim rideo.

SŬBRŬO, is, rŭi, rŭtum, ere, a. *Abattre, renverser, démolir, ruiner.* SYN. Subverto. USUS: Muros subruere. Subruta cuniculis mœnium pars procubuit. Cf. **Vasto, Populor.**

SUBSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Signer une plainte judiciaire, donner sa signature; consentir à, approuver qqche.* SYN. Subsigno, accusationem alicujus comprobo, sententiam meam adscribo; consentio. USUS: Exemplum litterarum subscripsi. Alterius sententiæ subscribere, *être du même avis qu'un autre.* Statuæ Scipionis subscriptum: Omnes. In aliquem subscribere. Numerus aratorum quotannis subscribitur, **describitur**, *enregistrer.* Cf. **Consentio.**

SUBSCRIPTĬO, ōnis, f. *État, rôle, liste.* SYN. Adscriptio. EPITH. Censoria, venalis. USUS: Jugerum subscriptio ac professio.

SUBSCRIPTOR, ōris, m. *Avocat ou conseil (du poursuivant).* SYN. Adscriptor, causidicus. USUS: Descendit in judicium sine subscriptore.

SUBSĔCĪVUS, a, um, *Qui est retranché, ce qui reste, le reste.* SYN. Ereptus ex summis occupationibus. USUS: Hæc ego subsecivis horis contexui. Subsecivas horas mihi perire, frustra elabi non patior, *moments perdus, heure de loisir.*

SUBSELLĬUM, ĭi, n. *Siège peu élevé, banquette.* SYN. Sedes judicum et senatus. USUS: 1. Sallustius bis ad judicum subsellium attractus, extrema fortuna stetit. 2. **Judicium, forensis exercitatio**, *le tribunal.* Se a subselliis ad otium conferre. Alienus a subselliis. Optima fide versari in subselliis.

SUBSĔQUOR, eris, sĕcūtus sum, sequi, d. *Suivre, venir après; se régler sur.* SYN. Sequor, insequor. USUS: Ipse suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum, *lui-même a reproduit par son langage l'exquise politesse de ta correspondance.* Cf. **Sequor.**

SUBSERVĬO, is, ire, a. *Être esclave, servir, obéir.* USUS: Subservire alicujus voluntatibus. Cf. **Servio.**

SUBSĪDĔO, Cf. **Subsido.**

SUBSĪDIĀRĬUS, a, um, *Qui forme la réserve, de réserve.* USUS: Miles, copiæ, cohortes subsidiariæ. Cf. **Auxiliarii.**

SUBSĪDĬUM, ĭi, n. *Secours, assistance; renfort de troupes.* SYN. Auxilium, perfugium. EPITH. Bellissimum, certum, firmum, miserum, opportunum. USUS: Subsidium sibi parare, comparare. Id mihi subsidio senectutis servavi. Subsidium alicujus invocare. Submittere, mittere subsidium. Subsidio alicui venire, ire, proficisci, occurrere. Subsidiis firmare aciem. Cf. **Auxilium.**

SUBSĪDO, is, sēdi, sessum, ere, n. *S'abaisser, s'affaisser; s'arrêter.* SYN. Consido. USUS: Pars collis labe terræ in aliquantum latitudinis diruta subsedit. In ipsa via, in villa subsedimus paulisper.

SUBSIGNO, as, avi, atum, are, a. *Souscrire, signer.* USUS: Subsignare tabulas.

SUBSISTO, is, stĭti, ere, n. *S'arrêter, résister, tenir tête à qqn.* USUS: Ausi sunt subsistere hostes. Tanto sumptui vix subsisto.

SUBSORTĬOR, īris, ītus sum, iri, d. *Désigner par la voie du sort de nouveaux juges, en remplacement de ceux qui ont été récusés par les parties.* USUS: In ejus locum quem subsortiemur?

SUBSORTĪTĬO, ōnis, f. *Second tirage de juges..*

SUBSTERNO, is, strāvi, strātum, ere, a. *Joncher, couvrir.* SYN. Consterno. USUS: 1. Aves nidos suos mollissime substernunt. 2. **Subjicio**, *soumettre.* DEUS substernebat animo omne quod erat corporeum.

SUBSTĬTŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Substituer, mettre à la place de.* SYN. Constituo, sufficio, subrogo. USUS: In mei locum quem substituent?

SUBSTO, as, are, n. *Résister.* USUS: Metuo ne substet hospes.

SUBSTRUCTĬO, ōnis, f. *Bâtisse souterraine, fondation.* USUS: Insanæ substructionum moles.

SUBSTRŬO, is, xi, ctum, ere, a. *Faire des fondations.* USUS: Capitolium lapide quadrata substructum, *le Capitole repose sur des fondations en pierre de taille.*

SUBSUM, sŭbes, esse, n. *Être ou se trouver sous, être placé ou caché sous.* SYN. Lateo, insum. USUS: 1. Nullam video subesse causam. Etiamsi nulla culpa subsit. Non temere fama nascitur, quin aliquid subsit. 2. **Insto, adsum, prope absum**, *être proche.* Dies comitiorum subest, *le jour des comices approche.*

SUBTER, *Sous.* USUS: Virtus omnia subter se habet.

SUBTERFŬGĬO, is, fūgi, ere, n. et a. *Fuir secrètement, s'échapper, éviter.* SYN. Devito, declino. ADV. Honeste. USUS: Ulysses amentiæ simulatione militiam subterfugere voluit.

SUBTERRĀNĔUS, a, um, *Qui est sous terre, souterrain.* SYN. Quod est sub terra.

SUBTEXO, is, xŭi, xtum, ere, a. *Adapter sous; ajouter, exposer ensuite.* USUS: Subtexit deinde fabulæ huic narrationem aliam. Cœlum fumo subtexitur, *le ciel se dérobe sous un nuage de fumée.*

SUBTĪLIS, e, gen. com. *Fin, subtil, mince, tenu; délicat, ingénieux.* SYN. Acutus, tenuis. ADV. Egregie. USUS: Acutissimum et subtilissimum dicendi genus. Subtili et pressa oratione utitur. Solers subtilisque descriptio partium. Cf. **Ingeniosus.**

SUBTĪLĬTAS, ātis, f. *Finesse, délicatesse.* SYN. Tenuitas, gracilitas. EPITH. Dignissima, a causa remotissima, vix imitabilis, non immutabilis, incerta, minuta, physica. USUS: Subtilitas orationis, *simplicité du discours.* Cf. **Ingenium.**

SUBTĪLĬTER, *Finement, délicatement.* SYN. Acute, tenuiter. USUS: Versute et subtiliter dicere.

SUBTRĂHO, is, xi, ctum, ere, a. *Emporter, soustraire, dérober.* SYN. Subduco. USUS: Materiam subtrahere furori. De commodis alterius subtrahere. Subtrahere se de curia. Supplicio se subtrahere. Cf. **Aufero, Tollo, Adimo.**

SŬBŪCŬLA, æ, f. *Tunique de dessous, chemise (d'homme).* **Genus vestis.**

SŬBURBĀNĬTAS, ātis, f. *Les environs de Rome, les faubourgs, la banlieue; proximité (par rapport à la métropole).* USUS: Populo Romano jucunda est suburbanitas provinciæ Siciliæ.

SŬBURBĀNUM, i, n. *Propriété, campagne près de Rome.* SYN. Prædium *vel* fundus prope urbem, fundus suburbanus. USUS: Voluptatis causa in hortis et suburbanis æstatem agere

SUBURBĀNUS, a, um, *Situé aux environs de Rome, suburbain.* USUS: Fundus, ager, rus suburbanum.

SUBURBĬUM, ii, n. *Faubourg.* USUS: In suburbium ire non sum ausus.

SUBVECTĬO, ōnis, f. *Transport par eau.* USUS: Ne ab re frumentaria, duris subvectionibus, laboraret exercitus.

SUBVĔHO, is, xi, ctum, ere, a. *Transporter, faire remonter un fleuve.* USUS: Commeatus ex Apulia subvehebatur. Adverso flumine subvectus.

SUBVĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, n. *Aider, secourir.* SYN. Succurro, subsidio venio. ADV. Studiose. USUS: Circumvenior, nisi subvenitis. Morbo alicujus ac mœrori subvenire. Cf. **Juvo, Succurro.**

SUBVŎLO, as, are, n. *S'élever en volant.* SYN. Evolo.

SUCCĒDO, is, cessi, cessum, ere, n. *Succéder, remplacer; s'avancer, arriver.* SYN. Alterius locum occupo, in alterius locum sufficior; procedo; cado, evenio. PHRAS. 1. **Ut res succedet, ita de te homines judicabunt,** *on jugera de vous d'après le succès de cette affaire.* Ut res cadet, eveniet; ut se res dabunt, ita de te existimabunt; qualis rei exitus erit, talem de te opinionem suscipient; ex eventu homines de te existimabunt. Rei exitum hominum judicia consequentur. Congruent cum exitu rei, consentient in utramque partem de te hominum judicia. 2. **Ut id succedat bene opto,** *je désire que cette affaire ait pour vous un plein succès.* Actum feliciter esse velit DEUS; quod actum fuerit, id felix faustumque sit, prosperum habeat eventum; id DEUS probet, approbet, fortunet; id fortuna secundet. Succedat ex animi sententia precor; id ut præclare, feliciter cadat; optime procedat; optatum finem sortiatur; exitum habeat cum animo tuo congruentem; quem ipse vis eventum ferat opto. Acta DEUS confirmet; rata ess velit, jubeat. 3. **Utinam omnia tibi felicite succedant!** *Puissiez-vous être toujours heureux!* Utinam optata omnia contingant! contingant ea quæ cupis! omnia secunda fluant; nihil contra voluntatem eveniat! res omnes processus habeant optatos! USUS: 1. Succedam vicarius muneri tuo. Vicarius meæ diligentiæ succedat. 2. **Evenio, cado, procedo,** *réussir, avoir un bon résultat.* Omnia ex sententia succedunt. 3. **Subeo, venio,** *aller sous, entrer dans.* Tectum imbris causa succedere. Cf. **Successus.**

SUCCENDO, is, di, sum, ere, a. *Allumer par dessous, mettre le feu à, brûler.* SYN. Inflammo, incendo. PHRAS. **Vicini domum succendit,** *il mit le feu à la maison du voisin.* Vicini domui ignes admovit, adhibuit; ignem intulit; ignem injecit; faces, ignem jecit in vicini domum. Cf. **Ignis, Incendo.** USUS: Ira succensus, *enflammé de colère.*

SUCCENSĔO, es, sŭi, sum, ere, n. *Être enflammé de colère, être irrité, courroucé contre; s'irriter, se mettre en colère.* SYN. Irascor. ADV. Justius, leviter, plane, vehementer. USUS: Irasci et succensere solemus iis qui, etc. Cf. **Irascor, Sentio.**

SUCCESSĬO, ōnis, f. *Succession, substitution.* Hereditas. USUS: Cædis merces, in cæsi locum successio petitur.

SUCCESSOR, ōris, m. *Successeur, remplaçant.* SYN. Qui sufficitur, subrogatur, submittitur; vicarius. EPITH. Conjunctissimus, amicissimus, perblandus. USUS: Successori provinciam tradere. Successores fere aliquid mutant de institutis priorum. Regnum per manus traditur successoribus filiis.

SUCCESSŬS, ūs, m. *Heureux succès, réussite.* SYN. Eventus, exitus, processus. PHRAS.

1. **Res spero feliciter succedet,** *la chose aura, j'espère, un heureux succès.* Res ex animi sententia procedet. Eventus rei erit optimus. Successu res quo volumus concludetur; non aliter cadet ac volumus; sequetur id, quod optamus. Rem consequetur exitus, eventus, finis optatus. Exitum res habebit, mea quidem ut spes fert, optatum, felicem, qualem volumus, qualem optamus. Puto fore ut rem ex sententia geram, feliciter, prospere conficiam ; ex animi sententia, ut animus fert expediam, conficiam; ad eum, quem volebam, exitum perducam; felici exitu concludam. Efficiam, opinor, ut res optime succedat; ne res contra quam volumus succedat ; ne quid adversi contingat in re; ne sit infaustus, adversus, alius a nostris voluntatibus rei exitus; ne sit alius quam volumus rei eventus; spero futurum ut in hac re meis optatis fortuna respondeat; ut cum animo meo fortuna consentiat; ut ab animo meo fortuna minime dissentiat; ut nihil adversi fortuna objiciat. Spero futurum ut nequaquam fortuna repugnet, resistat, obsistat, adversetur, sese opponat, suam vim objiciat, obviam eat. Futurum existimo, ut in hoc secunda, felici, prospera, propitia, perbenigna fortuna utar; ut res omnes sub manus succedant; omnia ad voluntatem fluant ; belle procedant omnia ac prospere ; ut fortuna consilia nostra comprobet. 2. **Res non successit ut sperabam,** *l'affaire n'a pas eu tout le succès que j'espérais.* Non cecidit ut optabam; præter meam sententiam evenit ; præter voluntatem accidit; aliter ac sperabam; contra quam volebam contigit. Non ut volebam; secus atque opinabar; aliter atque spes erat cecidit. Exitum res habuit alienum a sententia, spe, voluntate; dissimilem voluntatis, minime cum animo congruentem minime, cum voluntate congruentem; ab animo discrepantem, abhorrentem, diversum; contra spem, adversum voluntati exitum res habuit. Optatum exitum consecuta res non est; optatum ad exitum non pervenit. Exitus rei voluntati non respondit. Res pro voluntate non succedit; ex animi sententia non processit. Spes mea non eum quem volebam exitum consecuta est ; spes me frustrata est, fefellit, decepit, delusit. Speratum eventum, exitum sortita, nacta, adepta non est. Inanem fuisse spem meam, exitus rei declarat. Opinione sum deceptus. Falsa me spes aluit, lactavit; haud bene res evenit; haud bene vertit; fortuna belli inclinavit; inclinata res est; omnia obstructa reperi; negotium totum refrixit.

SUCCĬDĬA, æ, f. *Quartier de porc, flèche de lard.* SYN. Tergum suillum.

SUCCĪDO, is, cidi, cīsum, ere, a. *Couper.* USUS : Segetes succidere.

SUCCINGO, is, nxi, nctum, ere, a. *Attacher, agrafer, ceindre ; entourer, environner.* SYN. Munio, circumdo. USUS : Carthago portubus succincta. Gladio succinctus. Armis legionibusque succinctus.

SUCCLĀMO, as, avi, atum, are, n. *Crier, acclamer.* SYN. Acclamo. ADV. Frequenter.

SUCCRESCO, is, ere, n. *Naître ou venir après, succéder à.* SYN. Succedo. USUS : Orator ille vestræ succrescit ætati. Cf. **Cresco.**

SUCCUMBO, is, cŭbŭi, cŭbĭtum, ere, a. *Tomber sous, succomber.* SYN. Inferior sum, vincor, cado, cedo, frangor, debilitor. USUS : Nulli neque homini nec perturbationi animi succumbere. Succumbere dolori, labori, senectuti, amori, fortunæ. Cf. **Cedo, Vincor, Subjicior.**

SUCCURRO, is, curri, cursum, ere, n. *Accourir au secours de, porter secours à.* SYN. Subvenio, subsidio venio, opem fero; occurro, in mentem venit. ADV. Confestim. USUS : 1. Succurrere saluti fortunisque communibus. 2. Occurro, *se présenter à l'esprit, venir à l'idée.* Quidquid succurrerit, scribam. Cf. **Auxilium, Adminiculum, Juvo, Levo.**

SUCCUS, i, m. *Humidité, sève, suc, lait.* SYN. Humor purus. EPITH. Diuturnus, humifer, incorruptus, pristinus. USUS : 1. Stirpes ex terra succum trahunt. 2. **Vis quædam,** robur, *force, vigueur.* Non retinemus veterum oratorum succum. Oratio succum suum e philosophia omnem ducit.

SUCCUSSŬS, ūs, m. *Secousse.* SYN. Agitatio.

SŬDES, is, f. *Pieu, piquet, échalas.* USUS: Sudes sub aqua defixæ flumine tegebantur.

SŪDO, as, avi, atum, are, n. *Suer, être en sueur ; travailler.* SYN. Sudore mano, diffluo, madeo, sudore perfundor, sudor ex omnibus artubus profunditur, sudorem emitto. USUS : Vides me sudare jam dudum laborantem, *tu vois que depuis longtemps je me donne mille peines.*

SŪDOR, ōris, m. *Sueur; humidité, rosée.* EPITH. Multus, plurimus. USUS : Herculis signum multo sudore manavit. Medicamentum multus sudor consecutus est.

SŪDUM, i, n. *Le beau temps, temps clair, sérénité.* SYN. Cœlum serenum. Cf. **Serenum.**

SUESCO, is ēvi, ētum, ere, n. *S'habituer, s'accoutumer à.* SYN. Assuesco, consuesco. Cf. **Assuesco.**

SUFFĔRO, fers, sustŭli, sublātum, sufferre, a. *Porter, supporter; souffrir, endurer.* SYN. Fero, patior, perpetior. ADV. In perpetuum, omnino, vicissim. USUS : Pœnas sufferre. Cf. **Fero, Patior.**

SUFFĬCIO, is, fēci, fectum, ere, a. et n. *Suffire, être suffisant.* SYN. Satis sum, satis habeo. PHRAS. **Non sufficiebat ad tantos sum-**

ptus, tametsi amplum patrimonium, *son patrimoine, quoique grand, ne pouvait suffire à tant de dépenses*. In tot sumptus vix suppeditabat amplum quantumvis patrimonium; in tot sumptus vix ampla satis erat tota hereditas; tot sumptus vix amplissimum patrimonium sustinebat. Cf. **Satis**. USUS: 1. Immensæ gulæ amplissima pecunia non sufficiebat. Nec scribæ sufficere, nec tabulæ nomina capere poterant. 2. **Substituo**, *être en remplacement*. Suffici in locum alterius.

SUFFĪGO, is, xi, xum, ere, a. *Attacher, clouer*. SYN. Affigo. USUS: Cruci suffigi, *être cloué à une croix*.

SUFFĪMENTUM, i, n. *Fumée d'une substance brûlée*. SYN. Odores incensi.

SUFFLO, as, avi, atum, are, a. et n. *Souffler*. SYN. Inflo. USUS: Sufflata dicendi figura, *style bouffi, plein d'enflure*.

SUFFŌCO, as, avi, atum, are, a. *Étouffer, asphyxier, étrangler*. SYN. Strangulo, fauces premo, opprimo; animam intercludo, comprimo; animam reciprocare non sino; fauces ita premo ut anima interclusa exspiret; animam elido, spiritum elido; vocem includo; spiritu intercluso exstinguo. USUS: Urbem fame suffocare.

SUFFŌDĬO, is, fodi, fossum, ere, a. *Creuser, percer, démolir*. USUS: Sacella suffossa.

SUFFRĀGĀTĬO, onis, f. *Vote, suffrage, recommandation*. SYN. Voluntatum et animorum declaratio quæ fit suffragiis. EPITH. Facilis pro salute alicujus, gratior et par, militaris, si minus potens, at probata tamen, justa, debita, urbana. USUS: Suffragationem consulatus perdidit.

SUFFRĀGĀTOR, oris, m. *Qui vote pour, partisan*. EPITH. Communis, proprius, fucosus, firmus. USUS: Tua nobilitas suffragatoribus et populo est obscurior.

SUFFRĀGĀTŌRĬUS, a, um, *De recommandation*. USUS: Brevis et suffragatoria amicitia.

SUFFRĀGĬUM, ii, n. *Bulletin de vote; vote, suffrage, voix*. SYN. Punctum, tabella, vox, sententia. EPITH. Corruptum, vitiosum, gratuitum, liberum, occultum. USUS: Ferre suffragium; inire suffragium de honore alicujus. Facta per tabulam suffragia. Suffragiis rem permittere. Me universis suffragiis, una voce consulem populus declaravit. Tribus in suffragium vocare. Ite bonis diis in suffragium. Redire in suffragium.

SUFFRĀGOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Donner sa voix, son vote, voter pour qqn; favoriser, approuver, louer*. SYN. Faveo, suffragium fero.)(**Adversor, refragor**. ADV. Maxime. USUS: Suffragari pro aliquo, laudibus alicujus. Ei meorum temporum memoriam suffragari videbam. Cf. **Assentio**.

SUFFŪGĬO, is, fugi, ere, * *Se réfugier quelque part*. SYN. Clam aufugio.

SUFFULCĬO, is, fulsi, fultum, cire, a. * *Soutenir, étayer*. USUS: Columnam mento suo suffulsit, *il a placé une colonne sous son menton, il appose à son menton son bras pour appui*. Cf. **Fulcio**.

SUFFŪMĬGO, as, are, a. * *Expòser à des fumigations*. SYN. Subtus fumum excito. USUS: Vulnus sulphure suffumigare.

SUFFUNDO, is, fudi, fusum, ere, a. *Répandre par dessous, couvrir, remplir, baigner*. Respergo, perfundo. USUS: Animus nulla malevolentia suffusus, *âme pure de toute malveillance*. Sanguis cordi suffusus, *sang répandu autour du cœur*.

SUGGĔRO, is, gessi, gestum, ere, a. *Suggérer, conseiller, rappeler; fournir*. SYN. Suppedito, subjicio, commemoro. USUS: S- memoria defecerit, tu mihi suggere. Suæ sententiæ rationes suggerere. Quis tot rebus sumptus suggeret? Cf. **Suppedito**.

SUGGESTUM, i, n. et **Suggestŭs**, us, m. *Estrade, tribune*. SYN. Pulpitum, rostra, locus concionum. USUS: Suggestum ascendere. Cum in communibus suggestis consistere non auderet, ex alta turri concionari solebat.

SŪGO, is, xi, ctum, ere, a. *Sucer*. SYN. Haurio. USUS. Errorem cum lacte nutricis suximus.

SŬI, SĬBI, SE, *De soi, à soi, se, soi*. USUS: Nihil malo quam me mei similem esse et illos sui. Sui memoria delectatur.

SŪILLUS, a, um, *De porc*. USUS. Suilla caro.

SULCO, as, avi, atum, are, a. * *Sillonner, labourer*. SYN. Sulcos facio, sulcum imprimo; terram in sulcos proscindo.

SULCUS, i, m. *Sillon*. USUS: Sulcus altius impressus.

SUM, es, fui, esse, n. *Être, exister, vivre; être là, avoir lieu, coûter*. SYN. **Ad pretium relata**. Consto, valeo. USUS: 1. Frumentum tanti non est, quanti æstimasti. 2. **Dego, ago, vivo, moror, versor, habito**, *être, se trouver, habiter*. Totos dies cum illo est. Multum in publico, Athenis solet esse. 3. **Intercedo**, *avoir des rapports, être en relation*. Nihil mihi posthac tecum erit. Multum animo est cum corpore. 4. **Attinet, spectat, oportet**, *regarder, concerner*. Non est hoc nostri ingenii, vestri auxilii est. Boni viri, boni judicis est, *c'est le propre d'un homme de bien, d'un juge équitable*. Non erat hoc ejus curare, *ce n'était pas à lui à s'occuper de cela*. 5. **Cum Dativo varie**, *être un objet, une occasion, un motif de*. Fuit ea res Scipioni vituperationi, invidiæ, maculæ, malo, dedecori, honori, laudi, gloriæ. Tua epistola magnæ mihi molestiæ fuit. 6. **Æstimor, ducor, fio**, *être d'un grand prix*. Annibalis

nomen erat magna apud omnes gloria. Erat in magna gloria. 7. **Habeo,** *avoir, être en possession de.* Cum spe sum maxima, tum etiam majore animo. 8. **Sto,** *être du parti de.* Cicero erat a Pompeio, totus erat Pompeii, *Cicéron était du parti de Pompée.* 9. **Cum ablativo laudis** *vel* **vituperii.** Oraculum illud nunc minore gloria est. Esse mirifico in aliquem studio. 10. **Varie.** Est quod gaudeas, *vous avez de quoi vous réjouir.* Erit ubi te ulciscar, *il y aura un moment où je me vengerai de toi.* Melius est illi.

SUMMA, æ, f. *Total, totalité, somme, montant.* SYN. Caput, ratio præcipua rei pecuniariæ. EPITH. Carior, communis, fatalis, grandis, maxima, vera. USUS : Addendo deducendoque videre quæ reliqua summa fiat. Subducamus summam. Aliquid de summa remittere. Magnam pecuniæ summam conficere. Certam summam præscribere, præfinire. De capite detrahendo, remittendo semper aliquid, summa non maxima fiet reliqua. 2. **Ad alias res relata,** *la totalité, le résumé, l'ensemble.* Summam causæ breviter exponere. Summa illuc pertinet ut sciatis. Omnia præcepta ad unam summam referre. In ea re tota judicii summa consistit, *le fond de l'affaire en litige.* Summam reipublicæ administrare. Ad summam ista sic abire non possunt, *en somme, en un mot.* Cf. **Summatim.**

SUMMĀTIM, *Sommairement, superficiellement; en un mot, bref.* SYN Ad summam; in summa; breviter; uno verbo; ne plura; ne pluribus; ne multa; ne multis; quid multa? ne longus sim; ne longum sit; ne longum faciam. Cf. **Breviter.**

SUMMĒ, *Au plus haut degré, extrêmement, souverainement.* SYN. Maxime, summopere. USUS : Summe illud concupivi. Summe illud a te contendo.

SUMMŎPĔRE, *Avec le plus grand soin.* SYN. Summe, maximopere, summa ope. Cf. **Valde.**

SUMMUS, a, um, *Le plus haut, le plus élevé, extrême, qui est au sommet.* SYN. Amplissimus, perfectus, singularis, incredibilis, in quo summa sunt omnia.)(**Infimus.** PHRAS. **Tua gloria ad summam pervenit,** *votre gloire est arrivée à son plus haut degré.* Nihil addi jam posse videtur ad tuam gloriam; evasisti in apicem gloriæ; non in secundis jam aut tertiis consistis, sed ad summa pervenisti; ab humili ducta est ad summum gloria tua. USUS: Summum est quo nihil superius. Summus vir et singularis. Summa hieme. In summo aquæ. Summum pectoris. Bacillus a summo inflexus. Ad summum cras, *au plus tard demain.* Cf. **Perfectus, Egregius.**

SŪMO, is, **sumpsi, sumptum,** ere, a. *Prendre, saisir, recevoir, accepter.* Assumo, arrogo, attribuo, tribuo ; capio, accipio. ADV. Aliquando, aliunde, crudelissime, nimium, quasi retro, communiter, gravissime, male. USUS : 1. Mihi tantum non sumo, ut te moneam, *je n'ai point cette présomption de vouloir vous donner des conseils.* Vide, quid mihi sumpserim. Hoc pro benevolentia nostra mihi sumpsi ut peterem, vulgo præsumo. 2. **Assumo,** *poser en principe, admettre, établir.* Pro certo, pro comperto sumere quod tamen controversum sit. Sumere res non concessas, et ex illis conficere quod velis. 3. **Capio, eligo,** *prendre.* Auctoritatem, magnam confidentiam, regis partes sumere. Tempus sibi ad negotium, locum sumere; nomen ex re sumere, trahere, ducere. Judicem aliquem sumere. Tempus ad deliberandum sumere. 4. **Exigo,** *livrer au supplice, punir.* Pœnas, supplicium de aliquo sumere. Cf. **Accipio.**

SUMPTĬO, onis, f. *Action de prendre; les deux prémisses d'un syllogisme.* SYN. Assumptio. USUS : Demus tibi has sumptiones, quas lemmata Dialectici appellant.

SUMPTŬĀRĬUS, a, um, *Qui concerne la dépense, somptuaire.* USUS : Leges, rationes sumptuariæ.

SUMPTŬŌSĒ, *A grands frais, avec luxe, somptueusement.* USUS : Sumptuosius se et insolentius jactant.

SUMPTŬŌSUS, a, um, *De beaucoup de dépense; somptueux, riche, magnifique.* SYN. Splendidus, magnificus, lautus. ADV. Magnopere. USUS: Cœna sumptuosa. Ludi magnifici et sumptuosi. Cf. **Splendidus.**

SUMPTŪS, ūs, m. *Dépense, frais.* SYN. Impensa, impendium. EPITH. Annuus, exiguus, infinitus, expers fructuum, legitimus, magnus, minimus, necessarius, publicus, certus, effusus, nimis magnus, perpetuus, liberalis, quotidianus, tantus tamque profusus. PHRAS. (**Alicui sumptus facere,** VULG.), *faire des frais à quelqu'un.* Sumptum alicui afferre, inferre, inducere; sumptui esse alicui. 2. **Sumptus minuere,** *diminuer les dépenses.* Sumptus circumcidere; sumptu alios levare; sumptum remittere, extenuare. 3. **Magnos sumptus fecit,** *il a fait de grandes dépenses.* Sumptus impendit, fecit, insumpsit; nullis sumptibus pepercit; multum pecuniæ in eam rem conjecit, effudit; magnas impensas fecit; multos sumptus expendit; prodigus pecuniæ in sumptus fuit. 4. **Quis ita dives est ut his sumptibus sufficiat?** *Qui est assez riche pour suffire à tant de dépenses?* Quis ita fortunæ bonis affluit ut sustinere sumptum possit? quis ita firmus ab opibus est ut sufficere, respondere sumptui possit; ut sumptum ferre possit; ut facere tantum sumptum possit; cujus divitiæ sumptui pares esse possunt? ferendo sumptui quis erit; tantam impensam quis sustineat? ita gravis est impensa ut opprimere quemvis possit; quis sumptum tantum toleret? Non is

est sumptus, qui sustentari a quoquam possit. Sumptus supra modum, immoderatus, infinitus est. Cui res familiaris ita copiosa est, cui tantum fortuna largita est, cui tantum de bonis suis fortuna impertivit, ut quantum res postulat, tantum erogare possit? ut respondere tanto sumptui possit? USUS: Sumptum afferre. Sumptui esse. Sumptum facere. Sumptum tolerare, ferre, sustentare. Sumptum dare, suggerere, suppeditare. Sumptum minuere. Sumptum levare.

SŬO, is, sŭi, sūtum, ere, a. *Coudre, attacher, joindre.* USUS : Tegumenta corporum texta *vel* suta.

SŬPELLEX, ectīlis, f. *Ustensiles de ménage, mobilier, meubles.* SYN. Instrumentum domesticum, ornamentum. EPITH. Elegantior, lauta, multa, magnifica, optima et pulcherrima, oratoria, reliqua, universa. USUS : Multa in mancipiis, argento, ebore, veste, pecore, tabulis pictis, vasis Corinthiis, hydriis argenteis, scyphis aureis, stragulis multa et lauta supellex.

SŬPER, *Sur, en dessus de; touchant.* SYN. Supra; de. USUS : Hac super re consulam. De ea re satis superque dictum est.

SŬPĔRĀBĬLIS, e, gen. com. *Qui peut être franchi.* USUS : Murus scalis facile superabilis.

SŬPĔRADDO, is, addĭtum, ere, a. *Ajouter sur, mettre par dessus.* SYN. Addo. Cf. **Addo.**

SŬPERBĒ, *Superbement, orgueilleusement.* SYN. Arroganter, contumaciter. USUS : Superbe aliquem appellare. Cf. **Arroganter.**

SŬPERBĬA, æ, f. *Fierté, orgueil, arrogance.* SYN. Arrogantia, spiritus, elatio; tumor, inflatio animi, fastidium animi, insolentia, intolerantia. EPITH. Inaudita, singularis. PHRAS. **Odi superbiam hominum,** *je hais l'orgueil des hommes.* Hominum insolentium spiritus; oris et oculorum illam contumaciam; supercilium, regios spiritus, protervitatem, fastidium, pompam, speciem intolerandam non fero. Odi homines qui ut victos nos intuentur; arroganter, contumaciter se efferunt; inhumanos, superbos, minaces et arrogantes; animis inflatos sublatosque; feroces aliorumque contemptores minime fero. Odi homines fastidio et contumacia elatos. Cf. **Superbus.** USUS : Secundæ res superbiam fere afferunt; humiles animos superbia inflat. Fugere, deponere superbiam. Cf. **Arrogantia.**

SŬPERBĬLŎQUENTĬA, æ, f. *Langage arrogant. fier, hautain.* SYN. Superbus et arrogans sermo.

SŬPERBĬO, is, ire, n. *Être orgueilleux, s'enorgueillir.* SYN. Efferor, superbus sum. PHRAS. **Superbire cœpit,** *il commença à devenir arrogant, hautain.* Luxuriari et evanescere nimia gloria; opinione inflari; spiritus nescio quos sumere; efferre se insolentius; magnifice se circumspicere; offendere in arrogantiam; ad vanam fiduciam efferri; animum super honoris fastigium efferre; flectere animum in superbiam et ambitionem; superbia intumescere; efferri animo cœpit. Cf. **Superbus, Superbia, Effero.**

SŬPERBUS, a, um, *Superbe, orgueilleux, fier.* SYN. Arrogans, insolens, imperiosus, elatus, inflatus, non ferendus; spe atque animis inflatus, asper, difficilis, gravis, qui fastidio et contumacia effertur. PHRAS. 1. **Opes te superbum reddunt,** *tes richesses te rendent fier.* Tuæ te divitiæ efferunt; insolentia tua, arrogantia tua ex opibus tuis, non ex animi præstantia manat. Istam insolentiam, istam elationem animi, istos spiritus immoderatos in te pariunt opes, non meritorum conscientia. Res domestica æquo major animos tibi facit; animum inflat; istos spiritus subdunt opes, ad superbiam istam extollunt. 2. **Superbus homo est,** *cet homme est orgueilleux.* Inflatus regiis animis et spiritu; nimius animi; animo inflato est et tumenti; ventosus et insolens homo; inest illi contemptor animus et superbia; contemptus hominum, superbæ aures, contumeliosa dicta, aditus non alienis modo, sed civibus difficiles argumenta sunt hominis ex incertissimo animos sumentis. Cf. **Arrogans, Ambitiosus, Superbia, Superbio.** USUS : Superbiorem se præbet in hac fortuna.

SŬPERCĬLĬUM, ii, n. *Sourcil.* SYN. Pars frontis ima; frontis nubecula, superbia. EPITH. Abrasum, rasum, sublatum, depressum. USUS: In superciliorum motu exsistunt animi motus, arrogantiæ, gravitatis, severitatis. Libidines fronte et supercilio tegere. Illa superciliorum contractio et remissio, mœstitia, hilaritas, risus.

SŬPERFĬCĬES, ēi, f. *Dessus, extérieur, superficie, surface.* SYN. Extrema et aperta pars corporum. USUS : Superficiem ædium æstimare. Terræ superficiem nondum æquabat moles.

SŬPERFLŬO, is, xi, xum, ere, n. et a. *Couler par dessus, inonder, déborder.* SYN. Redundo, affluo, effluo, abundo. USUS : Is redundantes nos et juvenili licentia superfluentes repressit. Cf. **Abundo, Redundo.**

SŬPERFLŬUS, a, um, *Superflu, inutile.* SYN. Supervacaneus *aut* quod usum non habet, quod affluit rebus nostris *aut* opibus.

SŬPERFUNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Verser, répandre sur.* USUS : Tiberis agris superfusus, *Tibre débordé.* Superfundens se lætitia, *joie qui déborde, qu'on ne peut contenir.*

SŬPĔRI, ōrum, m. pl. *Les dieux, les divinités.* SYN. Cœlites.

SŬPĔRIMPŌNO, is, pŏsitum, ere, a. *Mettre dessus, superposer, ajouter.* USUS : Stipendio etiam superimposito.

SŬPĔRINCĬDO, is, cidi, ere, n. *Tomber d'en haut sur.* USUS : Ruina superincidentium virorum oppressus.

SŬPĔRĬOR, oris, gen. com. *Plus haut, plus élevé.* SYN. Prior tempore, *antérieur, précédent.* ADV. Longe. USUS : 1. Quid proxima, quid superiore nocte? *La nuit dernière et celle qui l'a précédée.* Suscepta in superiore vita flagitia eluere. 2. Loco, *supérieur, plus élevé.* De loco superiore dicere. 3. **Ordine, dignitate**, *supérieur, plus puissant, plus distingué.* Fortuna famaque superior. Invidet paribus, inferioribus, superioribus. Quanto superiores sumus, tanto nos submissius geramus. Contra hostem superiores fuimus.

SŬPERJĂCĬO, is, jēci, jectum, ere, a. *Jeter, placer par dessus.* USUS : Superjecere quidam augendo fidem, qui longe plures cœlos dicerent, *exagérer, ajouter, renchérir (en racontant).*

SŬPERLĀTĬO, ōnis, f. *Exagération, hyperbole.* USUS : Comparationes et superlationes.

SŬPĔRO, as, avi, atum, are, n. et a. 1. n. *S'élever au-dessus; l'emporter, surpasser; être de reste, rester.* 2. a. *Passer, franchir; l'emporter sur.* SYN. Vinco, excello, præsto, superior sum, præpondero ; superfluo ; supersum. ADV. Facile, longe, multum, præsertim, perfacile. USUS : 1. Arte, virtute, doctrina omnes longe superavit. 2. **Transcendo**, *traverser, franchir.* Fluvium, montem superare. 3. **Supersum**, *être très abondant, abonder.* Quis ditior, cui deest an cui superat? *Lequel est le plus riche, celui qui manque ou celui qui a de trop?* Egentibus pauca superant, quibus aliis gratificentur. 4. **Evado**, *échapper à, éviter.* Mala, pericula superare, malis perfungi, defungi. Cf. **Vinco, Excello, Subjicio.**

SŬPERSCANDO, is, ere, a. *Franchir, passer par-dessus.* SYN. Supero. USUS : Murum superscandere.

SŬPERSĔDĔO, es, sēdi, sessum, ere, n. *Être assis, posé ou perché sur; être dispensé de qqche, se l'épargner.* SYN. Abstineo, tempero. ADV. Opportune. USUS : Hoc labore commode supersedebis, *vous vous épargnerez facilement cette fatigue.* Hæc causa non est supersedenda, **reticenda**. Cf. **Omitto.**

SŬPERSTES, itis, omn. gen. *Qui est présent; qui subsiste, sain et sauf.* SYN. Salvus, incolumis, qui mortuo superest, qui vita aliquem superat. PHRAS. **Quamdiu superstes ero**, *autant de temps que je serai vivant.* Dum anima exsuperabo mea ; dum vita superabit, superstes erit ; dum spiritum duxero ; dum vita suppetet. Cf. **Vivo.** USUS : Utinam te non solum vitæ, sed et dignitatis meæ superstitem reliquissem. Si quos fortuna reliquos fecerit et nobis superstites.

SŬPERSTĪTĬO, ōnis, f. *Superstition, crainte superstitieuse.* RAD. a superstite, **quod quidam parentes, ut sibi sui liberi superstites essent, totos dies precabantur et immolabant, teste Cicerone.** SYN. Nimia, vana et inanis religio. EPITH. Anilis, barbara, contaminata, muliebris, propinqua, tanta, maxima. USUS : Omnis superstitio imbecilli atque anilis animi est. Superstitio fusa per gentes oppressit omnium animos, hominum imbecillitatem occupavit. Anili superstitione imbui, obligari, conflictari. Omnibus superstitionibus obnoxius vivit. Cf. **Religio, Scrupulus.**

SŬPERSTĪTĬŌSĒ, *Avec ou par superstition.* SYN. Aniliter, sine ratione.

SŬPERSTĪTĬŌSUS, a, um, *Superstitieux.* SYN. Superstitione imbutus. PHRAS. **Plane erant superstitiosi**, *ils étaient tout à fait superstitieux.* Dediti erant nescio quibus religionibus ; nullus illis religionum modus erat ; agitabat animos nescio quæ superstitio; invaserat animos multiplex religio, eaque vanissima ; omnibus superstitionibus obnoxii vivebant. Capti jam erant superstitione animi victique ; haud intactis religione animis homines erant ; obligatæ omnium mentes miris et vanissimis superstitionibus. Oppresserat animos multiplex superstitio, imbecilles animos occuparat ; non intacti erant superstitione mentis. Erant ii ad superstitionem humanarum mentium vitio facile revoluti. USUS : Stoici superstitiosa sollicitudine omnia credunt. Cf. **Religio, Scrupulosus.**

SŬPERSTO, as, are, n. et a. *Se tenir au dessus de, être placé au dessus.* USUS : Curribus superstans armatus hostis.

SŬPERSUM, es, fŭi, esse, n. *Rester, subsister, exister.* SYN. Resto, supero. ADV. Omnino, nihil. USUS : 1. E tanta cæde nemo fere superfuit. 2. **Redundo**, *être très abondant, être superflu.* Orator ita motu utetur ut nihil supersit in gestu. 3. **Excello, supero**, *l'emporter sur.* Scientia majoribus suis nec defuit, nec superfuit. Cf. **Reliquus.**

SŬPĔRUS, a, um, *Qui est en haut, au dessus, supérieur.*)(**Inferus.** USUS : Supera illa et cœlestia. Mare superum et inferum, *la mer supérieure, la mer Adriatique et la mer Ionienne, la mer Inférieure ou de Toscane.*

SŬPERVĂCĀNĔUS, a, um, *Surabondant, inutile.* SYN. Supervacuus, usum non habens. USUS : Vereor ne litteras meas supervacaneas existimes.

SŬPERVĂCŬUS, a, um, *Surabondant, superflu, inutile.* SYN. Inanis, redundans, sine causa, sine usu, superfluus.

SŬPERVĀDO, is, ere, a. *Franchir, escalader.* USUS : Supervadentem munimenta victorem fugarunt.

SŬPERVĔNĬO, is, vêni, ventum, ire, a. et n. *Venir au dessus, arriver, survenir.* SYN. Ex inopinato venio. USUS : Supervenire lætitiæ alicujus.

SŬPĪNUS, a, um, *Penché en arrière, couché sur le dos.*)(**Pronus.** USUS : Motus corporis supinus, pronus, obliquus.

'SUPPAR, ăris, omn. gen. *A peu près semblable.* SYN. Fere par *vel* æqualis. USUS : Huic cæteri suppares. Cf. **Æqualis.**

SUPPĔDĬTĀTĬO, ōnis, f. *Abondance, riche provision.* SYN. Affluentia, subministratio. USUS : Suppeditatio bonorum nullo malorum interventu.

SUPPĔDĬTO, as, avi, atum, are, a. et n. 1. a. *Donner en abondance, fournir, procurer.* SYN. Subministro. ADV. Aperte, copiose, large. USUS : 1. Suppeditabit nobis de thesauris suis. Alicui rerum omnium quas natura desiderat, abundantiam et copiam suppeditare. Terra fruges fert et, ut mater, cibos suppeditat. Is locus miram varietatem et ubertatem dicendi suppeditat. 2. n. **Suppeto, non desum, supersum, præsto sum,** *être en abondance, abonder, affluer.* Si ei vita suppeditavisset, grandia moliebatur, *s'il eut vécu assez longtemps.* In hoc campo oratori omnis apparatus dicendi suppeditat. Cf. **Dŏ, Largior, Suggero.**

SUPPĔTĬÆ, ārum, f. pl. *Secours, assistance, aide.* SYN. Auxilium, subsidium, præsidium. USUS : Laboranti exercitui suppetias mittere. Suppetias ire, proficisci, occurrere, venire, ferre. Cf. **Auxilium.**

SUPPĔTO, is, ivi *vel* ii, itum, ere, n. *Se trouver sous la main, être à la disposition de, être présent.* SYN. Suppedito, sum, supersum, adsum, præsto sum. USUS : Verba mihi non suppetunt. Mihi præter voluntatem ad remunerandum nihil suppetit. Si vita suppetet. Cf. **Habeo.**

SUPPLANTO, as, avi, atum, are, a. *Renverser qqn par un croc en jambe.* SYN. Pede objecto *vel* subjecto, ad casum impello.

SUPPLĒMENTUM, i, n. *Moyen de compléter; recrutement des troupes; levées.* USUS : Legionum supplementa scribere; supplementis integrare, explere, reficere legiones.

SUPPLĔO, es, ēvi, ētum, ere, a. *Ajouter à ce qui manque, compléter, suppléer.* SYN. Præsto, alienam fungor vicem, expleo. USUS : Supplevit quod utrique defuit. Legionem supplere et reficere. Addere et supplere cætera ipse poteris.

SUPPLEX, ĭcis, omn. gen. *Suppliant.* SYN. Abjectus, jacens, prostratus ad pedes. PHRAS. **Supplex vobis manus tendit,** *il vous tend les mains en suppliant.* Ad pedes se vestros projicit; supplex ad vos venit, ad pedes se abjicit, deprecatur ; supplicem se vestræ misericordiæ profitetur ; vestram fidem obtestatur ; fracto animo atque humili pro salute sua supplicat ; maximo in squalore ad pedes vestros volutatur ; plenus lacrimarum ad pedes vestros procumbit ; genibus se vestris advolvit ; nixus genibus, obsitus squalore et sordibus ad preces lacrimasque effusus orat, obsecrat, misericordiam vestram implorat. USUS : Tendit ad vos manus supplices. Senatum supplex adiit. Supplicem a genibus suis repellere. Cf. **Supplico, Preces, Rogo, Oro.**

SUPPLĬCĬTER, *En suppliant, d'une manière suppliante.* SYN. Demisse. USUS : Blanditur et suppliciter se insinuat. Suppliciter ac demisse gratias agere.

SUPPLĬCĀTĬO, ōnis, f. *Supplication, prières publiques, actions de grâces, cérémonies religieuses.* SYN. Honor diis immortalibus habitus pro victoria. Pompa solemnis adducta ad exposcendam Superum pacem. EPITH. Consularis, crebra, vehemens, prærogativa, justissima. USUS : Supplicationem diis immortalibus pro singulari eorum merito decernere, facere, *décerner des actions de grâces aux dieux immortels en reconnaissance de leur haute protection.*

SUPPLĬCĬUM, ii, n. *Peine, châtiment; supplice, torture, tourment; supplication.* SYN. Cruciatus, pœna. EPITH. Acerbissimum, commune, crudelissimum, æternum, dignum, divinum, extremum, summum, insigne, leve, majus, maturius, medium, præsens, singulare, supremum, acrius, exquisitum, inusitatum, justum, debitum, miserrimum. USUS : Alicui malefico supplicium constituere, *condamner.* Nova et exquisita supplicia excogitare, invenire, exquirere, *rechercher, inventer.* Aliquem ad supplicium trahere, rapere, *traîner au supplice.* Ultimo supplicio afficere reum ; suppliciis improbos coercere, constringere, vindicare. Supplicio addicere damnatum ; ad supplicium dare ; supplicium de reo sumere, *punir qqn, lui faire subir un supplice.* Constanter ferre, perferre, subire supplicium, *supporter.* Debitum supplicium remittere, condonare, *pardonner.* Omni supplicio excruciatum necare, *faire périr dans les supplices.* Cf. **Pœna.**

SUPPLĬCO, as, avi, atum, are, n. et a. *Prier humblement, supplier.* SYN. Suppliciter peto, supplex sum alicui, deprecor, ad pedes alicujus supplex me abjicio, manus alicui *vel* ad aliquem tendo, supplicatum eo, pacem Superum exposco, suppliciis votisque DEUM fatigo. ADV. Diligentius, libentissime, submisse, publice. PHRAS. **Supplicavit mihi,** *il me supplia.* Multis et supplicibus verbis me oravit ; suppliciter mecum egit; rogavit me quam suppliciter potuit ; preces suppliciter admovit; ad pedes meos se stravit; genu posuit, supplicem vocem misit; passis manibus a me petiit, me obtestatus est ; precibus omnibus petiit ;

supplex ad me confugit pedibus advolutus meis ; infimis precibus a me contendit ; precibus mecum egit quam diligentissimis ; ad genua, pedes accidit mihi ; aures oneravit meas precibus humillimis; fidem meam quanto potuit studio imploravit. Cf. **Rogo, Preces.** USUS: Quot pro innocentis hujus salute vobis supplicant. Cf. **Supplex.**

SUPPLŌDO, is, plōsi, ere, a. et n. *Frapper du pied, trépigner.* SYN. Pede terram percutio, plaudo.

SUPPLŌSĬO, ōnis, f. *Action de frapper sur la terre.* EPITH. Crebra. USUS: Pedis rara supplosione.

SUPPŌNO, is, pŏsŭi, pŏsĭtum, ere, a. *Mettre à la place d'un autre, substituer, supposer.* SYN. Subjungo, subjicio. USUS : 1. In alterius locum suppositus et substitutus. 2. **Subdo,** *mettre sous, placer sous.* Ova anatum gallinis supponere, *placer sous des poules des œufs de cane (pour les faire couver).* Falsa testamenta supponere.

SUPPORTO, as, avi, atum, are, a. *Porter, apporter, transporter.* USUS : Frumentum navibus supportare. Cf. **Fero.**

SUPPŌSĬTĬO, ōnis, f. *Substition frauduleuse, supposition (d'un enfant).* USUS : Pueri suppositione decepta mater.

SUPPRESSĬO, ōnis, f. *Soustraction.* EPITH. Judicialis.

SUPPRĬMO, is, pressi, pressum, ere, a. *Arrêter, modérer, cacher.* SYN. Sedo, placo, occulto.)(**Pervulgo.** USUS : Dolorem sedare et supprimere. Retinuit pecuniam et suppressit, *détourner une somme d'argent.* Cf. **Occulto, Premo.**

SŬPRĀ, *En haut.* USUS : 1. **Ratione loci,** *au-dessus, par-dessus.* Supra terram, lunam. 2. **Ordinis,** *précédemment, auparavant, plus haut.* Illa quæ supra dixi. 3. **Virtutis, ponderis,** *au-delà, plus que.* Supra hominis fortunam ; supra ætatem sapit. Potentia quæ supra leges est. Supra consuetudinem. Amor tantus ut nihil supra.

SŬPRĒMUS, a, um, *Le plus élevé, le plus haut; très haut, très élevé.* SYN. Summus, ultimus, extremus. USUS: Supremus vitæ dies; supremum supplicium. Cf. **Summus.**

SŪRA, æ, f. *Mollet.* SYN. Cruris pars aversa, posterior.

SURCŬLUS, i, m. *Jeune branche, rejeton, scion.* SYN. Planta. USUS : Da mihi ex ista arbore quos feram surculos.

SURDASTER, tra, trum, *Un peu sourd, dur d'oreille.* SYN. Cui hebetiores sunt aures; qui ægre audit.

SURDĬTAS, ātis, f. *Surdité.* USUS : In surditate quidnam est mali?

SURDUS, a, um, *Sourd, qui n'entend pas ou qui entend mal.* SYN. Qui sensu aurium *vel* audiendi caret, auribus captus. Cf. **Auris.** USUS : Surdus varietates vocum aut modos noscere non potest.

SURGO, is, surrexi, surrectum, ere, a. et n. 1. a. *Lever, élever, dresser.* 2. n. *Se lever, se mettre debout.* RAD. q. Surrigo *vel* sursum rego. SYN. De lecto exeo; me *vel* corpus e lecto corripio ; somnum abrumpo ; de sella exsilio. USUS : Ante lucem surrexit e lectulo. Cunctus senatus surrexit.

SURRĬGO, is, rexi, rectum, ere, a. *Dresser.* USUS : Aures surrigere.

SURRĬPĬO, is, rĭpŭi, reptum, ere, a. et n. *Prendre à la dérobée, ravir, voler.* SYN. Furor, sublego, clepo. ADV. Clam, occulte, impudenter. USUS : Surripere e bibliotheca libros. Cf. **Aufero, Furor.**

SURRŎGO, as, avi, atum, are, a. *Faire élire qqn à la place d'un autre dans les comices.* SYN. Substituo.

SURSUM, *En haut, en montant.*)(**Deorsum.** PHRAS. **Sursum tendat animus,** *que l'âme s'élève vers le ciel.* In cœlum suspiciat ; sublime feratur ; a terra longissime se efferat; supera semper petat et cœlestia ; ad cœlum feratur ; humana omnia inferiora se ducat. USUS : Idem sursum versus retroque dicatur, *en remontant, à rebours.*

SUS, sŭis, gen. com. *Porc, cochon.* SYN. Porcus. EPITH. Lutulentus. USUS : Ut sues glande pascuntur.

SUSCEPTĬO, ōnis, f. *Action de se charger de, entreprise.* USUS : Laborum dolorumque susceptio.

SUSCĬPĬO, is, cēpi, ceptum, ere, a. *Pendre sur soi, entreprendre.* SYN. Sumo, capio, recipio. ADV. Acerrime, enixe, fortissime, frustra, gratis, palam, paulisper, proprie, publice, turpissime. USUS : 1. Suscipe quæso id negotium, curam, cogitationem te dignissimam ; munus illud, legationis causam, labores multos, onus, rempublicam, molestias, profectionem; propugnationem reipublicæ suscipere. 2. **Cogito, admitto, committo, patro, concipio,** *penser à, se charger de, faire, concevoir.* Magnum scelus, facinus, spem suscipere. Mentem illam voluntatemque dudum suscepi. 3. **Patior, subeo,** *recevoir, recueillir.* Luctum, squalorem, sordes, pœnam pro scelere suscipere. 4. **Habeo,** *avoir (un enfant).* Liberos e conjuge suscipere. 5. **Obtineo,** *avoir force de loi.* Suscepit consuetudo communis ut, etc. 6. **Accipio, recipio,** *accueillir, prendre sous sa protection.* Suscipere alienum amicorum causa.

SUSCĬTO, as, avi, atum, are, a. *Lever, soulever; exciter, stimuler.* SYN. Excito, incito, exsuscito. USUS : Suscitare bellum civile. Cf. **Excito, Expergefacio.**

SUSPECTUS, a, um, *Suspect, soupçonné.* SYN. Suspicionem præbens, in quo subest

suspicio alicujus. ADV. Falso, vehementer. PHRAS. **Suspectus erat de morte patri illata,** *il était soupçonné d'avoir donné la mort à son père.* Mors parentis filium suspicione asperserat; opportunum parricidii crimini se fecit longo in patrem odio; suspicionem de se præbuit patris veneno sublati; in suspicionem venit de morte patris. Cf. **Suspicio.** USUS : Doleo me tibi negligentiæ nomine suspectum esse.

SUSPENDĬUM, ii, n. *Action de se pendre, pendaison.* USUS : Malorum remedium suspendio ac morte quærere.

SUSPENDO, is, di, sum, ere, a. *Suspendre, pendre.* SYN. Cervices frango, in crucem ago; suspendio vitam finio, collum in laqueum insero, collum laqueo obstringo, in laqueum induo. USUS : 1. Caput obnubito, arbori infelici suspendito, *attache-le au poteau.* 2. **Interrumpo,** *retenir, arrêter, suspendre.* Opus ita ædificatum ut suspendi non possit. Cf. **Suspensus.**

SUSPENSĬO, onis, f. *Suspension, interruption.* USUS : Animi suspensio.

SUSPENSUS, a, um, *Qui est en suspens, indécis, flottant; suspendu.* SYN. Pendens, anceps, dubius, incertus, sollicitus. ADV. Diutius, graviter, valde. PHRAS. 1. **Suspensus est,** *il fut pendu.* In furcam actus, sublatus est; in crucem sublatus, actus est; suspendio necatus est; laqueo vitam finiit; ex arbore infelici pependit. USUS : 1. Suspensus ex trabe. 2. **Sollicitus, dubius, incertus,** *incertain, inquiet.* Metu suspensa civitas, perturbata seditionibus. Suspensum me jam diu et sollicitum tenes. Rerum exspectatione suspensi omnes et anxii. 3. **Defixus, collocatus,** *certain.* Suspensas aptasque a DEO habere vitæ rationes.

1. **SUSPĬCĬO,** is, spexi, spectum, ere, a. *Regarder de bas en haut, lever les yeux, contempler.* SYN. Aspicio.)(**Despicio.** USUS : 1. Cœlum, in cœlum suspicere, oculos attollere. 2. **Veneror, miror,** *regarder avec respect, admiration, respecter.* Eloquentiam virtutemque alicujus suspicere.

2. **SUSPĬCĬO,** onis, f. *Soupçon, suspicion.* SYN. Conjectura, opinio, metus. EPITH. Abscondita, adversaria, atrocissima, cæca, certa, falsa, ficta, satis firma, indigna, maxima, minima quædam, pertenuis, propria, repentina, ridicula, similis, sollicita, subita, tanta, turpissima, vacua, pura, domestica, honesta, odiosa. PHRAS. 1. **Multorum de illo, sed falsa suspicio est,** *bien des gens le soupçonnent, mais sans raison.* Odiosæ quædam de eo suspiciones multorum insedere animos; multi odore quodam suspicionis afflati male de illo opinantur; hominibus ad suspicandum sagacissimis immerito suspectus est; multi sinistram falsamque de eo opinionem accepere; magna in illum suspicio confertur; gravi suspicione perstringitur; in gravi suspicione ponitur; in suspicionem sceleris, sed immerito, adductus, vocatus est; innocens in suspicionem multorum venit, cecidit, incidit. 2. **Ne suspicio quidem fuit de illo,** *on ne le soupçonna même pas.* Nulla vel levissima suspicione violatus erat; tam atrocis facti nulla vel suspicio ad illum pertinebat; ei suspicioni nec affinis erat; nulli vel levissimæ suspicioni in eo locus erat; nulla vel levissima suspicione aspersus erat; aberat longe a tam atrocis facti suspicione; longe remotus erat ab ea suspicione. 3. **Vide ne cui suspicionem avaritiæ præbeas,** *prenez garde que qui que ce soit vous soupçonne d'avarice.* Ne avaritæ suspicionem moveas, excites, des, præbeas; ne suspicioni huic locum *vel* materiam des; ne qua avaritiæ suspicio nascatur, exoriatur; ne qua avaritiæ suspicio in te resideat, consistat; ne qua avaritiæ suspicio in te convenire possit. 4. **Fuge vel suspicionem avaritiæ,** *fuyez même le soupçon d'avarice.* Avaritiæ vel suspicionem vita, a te depelle, minue, extenua; id age ut vel suspicionem avaritiæ a te propulses, dimoveas, removeas, tollas; a suspicione te liberes, vendices, exsolvas; delenda tibi vel suspicio avaritiæ, si qua in te residet. Cf. **Conjectura.** USUS : Suspicionem alicui facere, injicere, importare, *faire soupçonner qqn.* Suspiciones invalescunt, increbescunt; multa sunt, quæ eam suspicionem augeant vel confirment; suspicio in plures manat, *le soupçon tombe sur plusieurs.* Suspicionem de aliquo habeo; suspicio mihi de aliquo incidit, insidet, *je soupçonne qqn.* Venire, cadere, incidere, involvi in suspicionem, *être enveloppé dans les soupçons.* Suspicionem aliquam trahere, ducere, *concevoir un soupçon.* Abhorret a suspicione tam atrocis facti ætas innocens, *on ne peut soupçonner d'un si grand crime cet âge innocent.* Cf. **Suspectus.**

SUSPĬCĬŌSĒ, *De manière à éveiller les soupçons.* SYN. Credibiliter, criminose.

SUSPĬCĬŌSUS, a, um, *Qui fait naître, qui éveille les soupçons, suspect; qui conçoit des soupçons, soupçonneux.* SYN. Suspicionem præbens et suspiciens. USUS : Durus et suspiciosus in suos. Te conscientia scelerum timidum facit ac suspiciosum. Quod adhuc est suspiciosum, res ipsa perspicuum faciet.

SUSPĬCOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Soupçonner, suspecter.* SYN. Suspicionem habeo, ex re aliqua suspicionem duco, traho; suspicione attingo, assequor. ADV. Difficillime, injuriose, levissime, nihildum obscurius, plane, sceleste, temere, valde. USUS : De ejus scelere nihil suspicari poteramus. 2. **Cogito, reputo,** *conjecturer, penser, pressentir.* In DEO nec figuram, nec sensum suspicari licet. Cf. **Suspicio.**

SUSPĪRĬUM, ii, n. *Soupir, gémissement.*

SYN. Gemitus, doloris indicium. USUS : Quem nemo sine suspirio aspicere possit.

SUSPĪRO, as, avi, atum, are, n. *Soupirer, gémir.* ADV. Familiariter, occulte. USUS: Nemo est quicum libere jocari aut familiariter suspirare possim, *avec qui nous puissions ou plaisanter librement ou soupirer comme avec un ami.* Cf. Gemo.

SUSTENTĀTĬO, ōnis, f. *Délai, retard, ajournement.* SYN. Dilatio. USUS : Num res moram aut sustentationem habeat vide.

SUSTENTO, as, avi, atum, are, a. *Soutenir, supporter, appuyer.* SYN. Sustineo, fulcio, nitor. ADV. Maxime, privatim, vix, misere. USUS : Patrimonio se suo, amicorum liberalitate egestatem suam sustentare. Alienam tenuitatem opibus, sumptibus, officiis suis sustentare. Ea me spes et consolatio sustentat. Mœrorem meum et dolorem illud unice sustentat. Litteris sustentor et recreor. Cf. Alo.

SUSTĬNĔO, es, tĭnŭi, tentum, ere, a. *Soutenir, empêcher de tomber, maintenir; arrêter, contenir.* SYN. Sustento, tueor, corruere non sino, fulcio, labentem excipio, contineo. ADV. Maxime, privatim, vix, misere, arroganter, diutius, ægre, facile, facillime, firme, plane non, præcipue. USUS : 1. Rempublicam consiliis, humeris, cervicibus suis; causam alicujus sua auctoritate sustinere. Magnam invidiæ molem, vim hostium, multum malorum sustinere. Se a lapsu, currum, equos incitatos, gradum sustinere, detinere *vel* reprimere. 2. Occulto, tego, *supporter, cacher.* Fronte ac vultu simulatio facillime sustinetur. Cf. Patior, Fero.

SUSTOLLO, is, sustŭli, sŭblātum, tollere, a. *Lever en haut, élever.* USUS: Aliquem in equum sustollere.

SŬSURRĀTĬO, ōnis, f. *Chuchoteries.* SYN. Susurrus. USUS : De Cæsare crebri et non belli rumores, sed susurrationes veniunt.

SŬSURRO, as, are, n. *Murmurer, chuchoter.* SYN. Furtim et submissa voce loquor. USUS : Audio jam susurrari.

SŬSURRUS, i, m. *Murmure, gazouillement.* USUS : Susurrus aquæ. Susurro et laude infimorum hominum delectari.

SŪTOR, ōris, m. *Cordonnier.* USUS : Sutor ne ultra crepidam, *que le savetier ne s'élève pas au-dessus de sa chaussure, fasse ses souliers (et rien de plus); chacun son métier.* (PROV.)

SŪTŌRĬUS, a, um, *De cordonnier.* USUS: Sutorium atramentum, *noir de cordonnier.*

SŬUS, a, um, *Son, sa; sien, sienne.* USUS: Semper in disputando suus est. De suo addere, solvere, aliquid afferre.

SYLLĂBA, æ, f. *Syllabe.* EPITH. Brevis, longa, brevior, longior. USUS : Leguleius auceps syllabarum, *éplucheur de mots, critique vétilleux.*

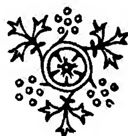
SYLLĂBĀTIM, *Par syllables; textuellement, mot pour mot.* USUS: Dictare alicui syllabatim.

SYMPĂTHĪA, æ, f. *Sympathie.* SYN. Convenientia et conjunctio naturæ, cognitio naturæ et quasi concentus atque consensus. Continuatio conjunctioque naturæ. USUS : Video sympathiam.

SYMPHŌNĪA, æ, f. *Concert, musique, symphonie.* SYN. Concentus, cithara. USUS : In conviviis symphonia canere.

SYMPHŌNĬĂCUS, a, um, *De concert, de musique.* SYN. Citharœdus, fidicen.

SYNGRĂPHA, æ, f. *Billet, obligation, écrit, reconnaissance.* SYN. Chirographum, cautio. EPITH. Firmata sigillis, inanis. USUS: Habeo a te syngrapham, quam fecisti, scripsisti. Tanquam ex syngrapha agere cum populo, *actionner le peuple comme en vertu d'une obligation écrite.* Ex syngrapha credere, jus dicere. Cum inanibus syngraphis redire.

TĂBELLA, æ, f. *Tablette; écrit, lettre; testament.* SYN. Litteræ, codicilli. EPITH. Grata, vindex. USUS : 1. Tabella cerata. Tabella judicialis. Tabellis obsignatis agere cum aliquo. 2. **Voti tabulæ**, *petit tableau, tableau votif.* Quot in eo fano tabellæ pictæ eorum qui votis vim tempestatum effugerint.

TĂBELLĀRĬUS, ii, m. *Messager, courrier, piéton.* SYN. Nuntius, qui litteras fert. EPITH. Fidelis, ignotus, locuples, præposterus. PHRAS. **Quoties tabellarium nactus ero scribam ad te**, *je vous écrirai toutes les fois que je pourrai trouver un courrier.* Quoties mihi certorum hominum copia erit litteras a me accipies; quoties erit cui litteras recte dem, non committam ut desideres meas. Nullum ad te cui fidere audeam, tabellarium proficisci patiar, quin aliquid litterarum ad te dem. Quoties mihi sese tabellarius offeret, sine litteris non abibit; nemo deinceps hinc discedet quin litteras ad te perferat. USUS : Tabellarios instituere, mittere, remittere exspectare, subministrare, præbere. Tabellarios deprehendere, retinere, scrutari, excutere. Cf. **Nuntius.**

TĂBERNA, æ, f. *Boutique de marchand, échoppe d'artisan, magasin.* SYN. Caupona, EPITH. Instructa, ornata, libraria. USUS : In eamdem tabernam divertimus, *dans la même auberge.* Tabernas, operis et quæstus quotidiani locum occlusere. Taberna libraria, *boutique de libraire.*

TĂBERNĀCŬLUM, i, n. *Tente.* SYN. Castrense tectum. EPITH. Militare. USUS : Tabernacula carbaseis intenta velis collocabat. In philosophia quasi tabernaculum vitæ suæ collocare. Tabernacula statuere. Tabernacula defendere. **Tabernaculum sacrum**, *tabernacle.* Ædicula sacra *vel* sanctuarium asservando Sanctissimo Christi Corpori, rectius dicetur.

TĂBERNĀRĬUS, ii, m. *Boutiquier.* SYN. Caupo.

TĀBES, is, f. *Consomption, langueur; peste, contagion, fléau.* SYN. Macies. USUS : Tabes, cruciatus, afflictio.

TĀBESCO, is, bŭi, escere, n. *Se fondre, se consumer, se liquéfier.* SYN. Liquefio. USUS: 1. Durescit frigoribus humor, calore tabescit. 2. **Contabesco, langueo, extabesco**, *périr de consomption, se consumer de chagrin, croupir dans l'oisiveté.* Desiderio, otio, dolore tabescere.

TĀBĬFĬCUS, a, um, *Qui fait fondre, qui consume; pestilentiel, mortel.* SYN. Quod tabem inducit.

TĂBŬLA, æ, f. *Planche, ais.* SYN. Asser. EPITH. Ænea, nova, præclara, religiosa. USUS : 1. Tabulam de naufragio arripere. 2. **Pictura**, *tableau.* Tabulas bene pictas in bono lumine collocare. 3. **Liber rationum, scriptura publica, monumentum litterarum**, *tablette écrite, registre, affiche, table, archives de l'État.* Facere, conficere tabulas. In tabulas referre. Tabulas accepti proferre. Digerere, obsignare tabulas. 4. **Geographica descriptio**, *cartes géographiques.* Tabulæ Dicæarchi.

TĂBŬLĀRĬUM, ii, n. *Les archives publiques, le dépôt des archives.* SYN. Locus, in quo tabulæ publicæ civitatis servantur.

TĂBŬLĀTĬO, ōnis, f. *Assemblage des planches, boiserie, lambris, étage.* SYN. Tabularum constructio. USUS: Centones injecerunt, ne tela tabulationem perfringerent.

TĂBŬLĀTUM, i, n. *Plancher, étage.* USUS : Turrim quatuor tabulatorum constituit Cæsar.

TĀBUM, i, n. * *Sang corrompu, venin, pus, corruption.* SYN. Sanies.

TĂCĔO, es, cŭi, citum, ere, n. et a. 1. n. *Se taire, ne point parler.* 2. a. *Taire quelque chose.* SYN. Sileo, reticeo, conticeo, tacitum relinquo, silentio prætereo, supprimo. ADV. Arroganter, in perpetuum, insulse, nimium diu, pie, perpetuo, plane, recte, sapienter. PHRAS. 1. **Ecquid taces?** *Pourquoi gardez-vous le silence?* Quid te elinguem reddidit? Ecquid lingua obmutuit? Quid sibi vult hæc taciturnitas tua? quid hæres, quid dissimulas, quid tergiversaris? cur silentio uteris tam diuturno? Cur animi sensus nemini impertiris? Quid diutinum adeo silentium tenes? Cur consilia tua silentio premis? Quid tegis, occultas consilia tua? Cur vocem nullam mittis? Cur lingua consistit? Quæ res vocem tibi clausit, interdixit? Quid ita ad silentium obstinatus es? Quid sibi vult pertinax quod tenes silentium? 2. **Tacebo de ea re**, *je me tairai sur cela.* Verbum hac de re non faciam; sermonem hac de re nullum habebo ; abstinebo me ab hujus rei sermone, silebo, præteribo; tacitus prætermittam; tacitus relinquam; silentio involvam, præteribo, percurram, prætermittam, prætervehar. Omittam ista; oratione mea non attingam; in oratione non ponentur. Cf. **Sileo, Silentium.** 3. **Tacete**, *silence.* Linguam comprimite, compescite; vocem nullam mittite; verbum ne facite; quiescite; loquacitatem continete; mutos vos volo et elingues ; vox nulla vobis excidat. USUS: Diu de his rebus tacuerat.

TĂCĬTĒ, *Tacitement, sans parler; en*

secret, sans bruit. SYN. Silentio, in sinu, suspenso gradu. USUS: Cum libere loqui non audeant, tacite rogant.

TĂCĪTURNĪTAS, atis, f. *Silence, discrétion.* SYN. Silentium. EPITH. Annua, perpetua. USUS: Taciturnitas imitatur confessionem, *le silence ressemble à un aveu (qui ne dit mot, consent).* Cf. **Silentium.**

TĂCĪTURNUS, a, um, *Silencieux, taciturne, discret.* SYN. Tacitus. Cf. **Taceo.**

TĂCĪTUS, a, um, p. *Ce qui est tû, ce qu'on tait, passé sous silence;* a. *Silencieux, discret.* SYN. Silens, obscurus, abditus, interior, prætermissus, compressus, non expressus. USUS: Nihil me mutum delectat, nihil tacitum. Tacito quodam sensu, sine arte aures judicant. Tacitum aliquid relinquere, præterire. Cf. **Prætereo, Taceo.**

TACTĬO, ōnis, f. *Action de toucher, attouchement.* SYN. Tactus. USUS: Voluptas oculorum, tactionum, saporum, *le plaisir de la vue, du toucher, du goût.*

TACTŬS, ūs, m. *Action de toucher, attouchement.* EPITH. Interior, intimus. USUS: Tactus fusus est per totum corpus, omnesque ictus nimiosque frigoris appulsus sentit, *le toucher est également répandu par tout le corps.* Ad tactum chordæ respondent, *les cordes résonnent sous la main qui les touche.* Quæ sub tactum vel aspectum cadunt.

TÆDA, æ, f. *Torche.* SYN. Fax. USUS: Agitari et terreri ardentibus furiarum tædis, *les torches ardentes des Furies.*

TÆDET, dŭit *vel* sum est, ere, imp. *S'ennuyer, être ennuyé, fatigué, dégoûté.* SYN. Fastidio, fastidio est, tædium me capit. PHRAS. **Tædet me ista toties audire,** *je suis fatigué d'entendre toujours cela.* Fastidii delicatioris sum quam ut ista toties audire sustineam; fastidio quodam et satietate ab his rebus audiendis alienari me sentio; rerum notissimarum mirum quam pertæsum est; odio rerum tristissimarum teneor, capior; propius fastidium, quam desiderium fabulæ sunt istæ; tædium mihi jam afferunt res toties repetitæ; tædium me capit rerum toties auditarum. USUS: Prorsus vitæ tædet, ita sunt omnia omnium miseriarum plenissima. Cf. **Piget, Tædium.**

TÆDĬUM, ĭi, n. *Dégoût, ennui, lassitude, aversion.* SYN. Molestia, fastidium, satietas. PHRAS. **Cavendum ne tædium capiat audientes,** *il faut prendre garde d'ennuyer ses auditeurs.* Occurrendum satietati aurium; fugienda aurium satietas; audiendi tædium varietate levandum est. Cavendum ne audiendi satietate expleantur audientes; ne oscitantem jam auditorem, loquentem cum altero, nonnunquam etiam circulantem, (**caput circumferentem,**) fastidio et satietate prorsus abalienemus. USUS: Ejus sermo inconditus plurimum mihi tædium attulit. Magnum inde tædium cepi. Lectionis tædium varietate levare.

TĀLĀRIS, e, gen. com. *Relatif à la cheville du pied.* SYN. Ad talos usque demissus. USUS: Tunica talaris, *tunique longue, flottante, qui descend jusqu'à la cheville du pied.*

TĀLĀRĬUS, a, um, *Relatif aux dés.* Ludus talarius, *lieu où l'on joue aux dés.*

TĂLENTUM, i, n. *Talent, somme d'argent. Le talent attique valait 6000 drachmes, environ 5600 francs.* SYN. Argenti summa quæ pretium efficit sexcentorum fere coronatorum, si de talento attico sermo sit. (Talentum *pro* naturæ *aut* ingenii dotibus, *talent, capacité, vulg. est.*)

TĀLĬO, ōnis, f. *Talion, peine du talion, par ex.: Œil pour œil, dent pour dent.* USUS: Pœna talionis.

TĀLIS, e, gen. com. *Tel, telle; de telle et telle nature, pareil, semblable.* SYN. Hujusmodi, ejusmodi, ejusdemmodi, ejusdem generis, id genus, hujus exempli. USUS: Quales sumus, tales esse videamur.

TALPA, æ, f. *Taupe, animal.* USUS: Talpa cæcior.

TALUS, i, m. *Partie inférieure du pied, talon; dé oblong, rond de deux côtés et n'ayant ainsi que quatre côtés marqués.* SYN. Postremum cruris in quo os prope calcem eminet: *inde* os quatuor laterum, quo luditur. EPITH. Rectus. USUS: Purpura usque ad talos demissa. Talum jacere, talis ludere, *jouer aux dés.* Talus tibi recte cecidit.

TAM, *Autant, tellement, aussi, si.* SYN. Æque, adeo. USUS: Quid opus tam valde affirmare? Ego hæc tam esse quam audio non puto, *je ne crois pas qu'elles le soient (outrageantes) autant que je l'entends dire.* Tam tibi credo, sicut alteri nemini. Res tam maxime necessaria.

TAMDĬU, *Aussi longtemps.* SYN. Usque eo, tanto tempore, tantisper. USUS: Feram tamdiu quam ferre potero. Tamdiu requiesco, quam diu ad te scribo.

TĂMEN, *Cependant.* SYN. Attamen, verumtamen, nihilominus, certe. USUS: Tamen nihilo minus putabam.

TĂMETSI, *Quoique, bien que, encore que.* SYN. Etsi, quanquam, licet.

TANDEM, *Enfin.* SYN. Demum, aliquando, ad extremum, denique, ad ultimum. USUS: Tandem legi tuas litteras.

TĂNGO, is, tĕtĭgi, tactum, ere, a. *Aborder, atteindre, parvenir, entrer.* SYN. Contingo, attingo. ADV. Leviter, modice. USUS: 1. In via quæ villam tangit. Simul ac tetigit provinciam. Genu terram tangere. 2. **Indico, leviter tracto, leviter perturbo,** *toucher, traiter, s'occuper de; émouvoir.* Leviter unum-

quodque tangam. Cura me illa, religio, earum rerum memoria tetigit. Minæ tuæ me parum tangunt. 3. **Lædo, violo,** *toucher, frapper, pousser.* Aliquem in convivio tangere. 4. **Contrecto,** *toucher, manier.* Ulcus tangere. Rem acu tangere, rem ipsam putare, *mettre le doigt sur la chose, c.-à-d., deviner juste.*

TANQUAM, *Comme si, de même que.* SYN. Quasi, quodammodo ac, juxta ac, ut. USUS : Istum, tanquam si consul esset, salutavi. Tanquam domi meæ. Tanquam si res mea agatur. Cf. **Sicut.**

TANTISPER, *Aussi longtemps, pendant ce temps-là.* USUS : Morare tantisper, dum defervescat hominis bilis.

TANTO, *Si longtemps.* USUS : Non tanto ante fugisset.

TANTŎPĔRE, *Tant, tellement.* USUS : Non hæc tantopere desiderarem.

TANTŬLUM, *Tant soit peu.* SYN. Nec digitum, nec digitum latum *vel* transversum; nec transversum unguem. USUS: Si quis tantulum de via deflecteret.

TANTŬLUS, a, um, *Si petit, si faible.* SYN. Tantillus. USUS : Vix huic tantulæ epistolæ tempus habui. Ex grano tantulo tanta arbor.

TANTUM, *Seulement.* SYN. Tantummodo, solum. USUS : 1. Non tantum parum commode, sed et turpiter. Tantum quod hominem non nominat. 2. **Tam, ita, adeo,** *tant, autant.* Id tantum abest ab officio, ut nihil sit officio magis contrarium. Tantum, quantum sat est.

TANTUMMŎDO, *Seulement.* SYN. Modo, duntaxat.

TANTUMDEM, *Autant.* USUS: Tantumdem populo dandum est, quantum.

TANTUS, a, um, *Aussi grand, aussi considérable.* SYN. Tam multus, tam magnus. USUS: Tantum studium posui. Tanta res tamque immensa. Alterum tantum, *une autre fois autant.*

TARDĒ, *Lentement, d'une manière tardive.* SYN. Sero. USUS : Litteræ ob longinquitatem tardissime ad nos perferuntur.

TARDĬTAS, atis, f. *Lenteur, marche lente.* SYN. Cunctatio, mora, stupor.)(**Celeritas.** EPITH. Abjecta, considerata, contraria, odiosa, mollior. USUS : Cursu corrigere tarditatem. Ista legatio moram et tarditatem bello afferet. Considerata tarditate uteris. Plerisque in rebus tarditas et procrastinatio odiosa est. Tarditas ingenii, debilitas, stupor, *esprit lent, facultés bornées.*

TARDO, as, avi, atum, are. 1. a. *Retarder, causer du retard, arrêter.* 2. n. *Tarder, être en retard.* SYN. Moram interpono, moror, moram et tarditatem affero, cunctor, indormio, differo, moram traho. USUS : 1. Venti profectionem meam tardant. Ejus animum negligentia tardabat. Animos accusatorum tardare. 2. **Moram traho, commoror,** n. *tarder, être en retard.* Tardare et commorari te melius est. Cf. **Moror, Mora.**

TARDUS, a, um, *Lent à se mouvoir et à agir, tardif, paresseux.* SYN. Serus, cunctator.)(**Citus, celer, expeditus, velox, incitatus.** USUS : 1. Homo tardus et parum efficax. Consideratus et lentus potius quam tardus. 2. **Hebes, remissus, obtusus, parum efficax,** *lourd d'esprit, borné, bouché.* Quis tam indocilis, tam tardi ingenii? Cf. **Segnis.**

TAURUS, i, m. *Taureau, bœuf.* EPITH. Corniger, nobilis, optimus, truculentus. USUS: Taurus Phalaridis.

TECHNA, æ, f. *Ruse, fourberie, tromperie, artifice.* SYN. Ars, dolus, fraus artificiosa.

TECTĒ, *Secrètement, en cachette.* SYN. Obscure.

TECTŌRĬUM, ii, n. *Stuc, enduit de stuc, crépi.* SYN. Calx *seu* crusta inducta parieti. EPITH. Bellum, concinnum, novum, tantum, vetus. USUS : Columna ex qua tectorium vetus deletum sit.

TECTŌRĬUS, a, um, *Qui sert à revêtir les murs, le sol, etc; de stuc, de crépi.* USUS : Exornare sepulcrum opere tectorio.

TECTUM, i, n. *Toit.* SYN. Pars summa domus, qua tegitur.)(**Solum.** EPITH. Absolutum, sartum integrumque; tecta cælata, firma, inaurata, magnifica, marmorea, ebore fulgentia, misera, silvestria. PHRAS. **Domum tecto spoliare,** *enlever le toit d'une maison.* Domum detegere ; nudare tectum; detrahere culmen domui; tectum diruere, demoliri. USUS : Porticus ad tectum prope pervenerat. Tectum multorum fastigiorum. Multis locis nè tectum quidem accipio, sed in tabernaculo manendum est, *une demeure, un abri.* Vos in vestra tecta discedite, *rentrez dans vos foyers.*

TECTUS, a, um, *Couvert, secret, caché, dissimulé.* SYN. Obscurus, occultus, defensus.)(**Apertus.** PHRAS. 1. **Nullum delictum tectum esse diu potest,** *aucun crime ne peut être longtemps caché.* Nullum facinus celari, velari, supprimi, silentio involvi, latere diu potest. Nullum facinus esse potest quin emanet, pateat, in lucem prodeat, divulgetur aliquando. Cf. **Occultus, Clam.** USUS : 1. Bestiæ terra tectæ. Tectis verbis ad te scribo, *je vous écris à mots couverts.* 2. **Taciturnus,** *dissimulé, discret.* Quis illo consideratior, tectior, prudentior ? 3. **Defensus,** *protégé, défendu.* Majores nostri leges et jura clarissimorum hominum auctoritate tecta esse voluerunt.

TEGMEN, inis, n. *Couverture, enveloppe.* SYN. Tegumentum. EPITH. Durum, latum.

TĔGO, is, xi, ctum, ere, a. *Couvrir, recouvrir, envelopper.* SYN. Obduco, obnubo, obtendo, contego, velo, operio, occulto, vestio,

convestio.)(**Aperio.** ADV. Nimium, diu, perspicue, undique. PHRAS. 1. **Tegit ille scelera sua,** *il cache ses crimes.* Libidines suas tenebricosa fronte et supercilio contegit, circumvestit sedulo, in operto habet; frontis integumento ad occultanda vitia sua utitur; insignem nequitiam frontis ac dissimulationis integumento velat; multis simulationum involucris, et quasi velis quibusdam sua scelera obtendit, *il déguise ses crimes de mille manières, les couvre de mille voiles.* 2. **Non decet nos ista tegere,** *il ne convient pas que nous dissimulions ces choses.* Non decet nos ista tenebris involvere, velle ut in tenebris jaceant, ut in tenebris condantur, ut in obscuro sint. Cf. **Abscondo, Celo, Occulto.** USUS : 1. Suam prudentiam stultitiæ nomine tegere; suam sententiam tegere. 2. **Excuso, defendo,** *protéger, défendre.* Meam salutem suo præsidio et benevolentia texit.

TĔGŬLA, æ, f. *Tuile; toiture, toit.* USUS : Promitto tibi, si valebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum, *pas même une tuile.* Quum tu tamen nocte socia per tegulas demitterere, *quand... tu te laissais glisser par le toit.*

TĔGŬMENTUM, i, n. *Couverture, enveloppe.* USUS : Quærere flagitiorum tegumenta, *voile.* Corporis tegumentum.

TĒLA, æ, *Tissu, toile.* USUS : 1. Telam texere, retexere. 2. TRANSL. Telam exordiri, rem aliquam incipere et aggredi, *commencer qqche, entreprendre une affaire.*

TELLUS, ūris, f. *Terre, globe terrestre.* EPITH. Infima, media. USUS : Tellus neque movetur, et infima est.

TĒLUM, i, n. *Arme pour combattre de loin, projectile, trait, javelot, flèche; arme offensive.* SYN. Jaculum, hasta, gladius, hostile ferrum. USUS : Telum in aliquem intendere, emittere, immittere, conjicere. Eo graviores habent emissiones tela, quo sunt contenta atque adducta magis. Erit id telum acerrimum ad omnes fortunæ impetus, *ce sera une arme très suffisante contre tous les assauts de la fortune.*

TĔMĔRĀRĬUS, a, um, *Inconsidéré, imprudent, déraisonnable.* SYN. Inconsideratus, præceps, nullius consilii. USUS : Ea sunt turbulenta, temeraria et periculosa consilia. Cæca et temeraria cupiditas. Cf. **Præceps, Temere.**

TEMERĒ, *Sans réflexion, à la légère, avec témérité; de soi-même, spontanément.* SYN. Inconsulto, inconsiderate, imprudenter, sine judicio et modo, temeritate quadam; nulla ratione, casu; fortuito, fortuitu. PHRAS. 1. **Nihil temere agit,** *il ne fait rien de téméraire.* A reprehensione temeritatis longe abest; nunquam impetu aut temeritate, sed delectu et sapientia ducitur; non offert se ullis temeritatibus; minime præceps in consiliis aut devius est; nihil per incogitantiam, stulte, aut incaute, aut sine consilio suscipit; nunquam in præcipitia agitur consilia; nihil fortunæ permittit, omnia consilio. 2. **Temere in res irruit,** *il se mêle sans réflexion à toutes sortes d'affaires.* Sine recti pravique discrimine res quasvis aggreditur; aura, non consilio fertur; impetu magis quam consilio incurrit; cæcus et præceps fertur in res; cæca cupiditate rapitur ad aliquid; cæcus atque amens furore; cæcus amentia, crudelitate ac scelere fertur in rem; temeritatis inconsideratissimæ, dementissimæ plenus est; temeraria utitur ratione; amentissimus atque omnibus consiliis præceps ac devius est, sine judicio, ratione; nullo adhibito consilio; per summam incogitantiam, per summam temeritatem in omnem se offert discriminis casum. 3. **Temere credit,** *il croit facilement.* Auditionem levem pro re comperta habet; rem credit de qua nihil præter auditum habet; verba sibi dari facile patitur; credulum se præbet iis etiam quibus fidem et auctoritatem justa suspicio derogat. Cf. **Credo.** USUS : Audacter hoc dico, non temere affirmo.

TĔMĔRĬTAS, ātis, f. *Irréflexion, étourderie, témérité.* SYN. Inconsiderantia.)(**Sapientia, judicium.** EPITH. Admirabilis, furiosa, inconsideratissima ac dementissima, insignis, materna, summa, tribunitia, turbulenta, turpis, vitiosa. USUS : Genus inconsideratissimæ temeritatis. Errant qui temeritate et casu, non consilio agi, regi, administrari credunt omnia. Temeritas est florentis ætatis, prudentia senescentis, *la témérité est le propre du jeune âge.* Cf. **Imprudentia, Temere.**

TĒMĒTUM, i, n. *Breuvage capiteux, vin.* SYN. Vinum. USUS: Careant temeto mulieres.

TĒMO, ōnis, m. *Timon, flèche d'un char.*

TEMPĔRĀMENTUM, i, n. *Combinaison habile, juste mesure, juste proportion.* SYN. Temperatio, ratio. USUS : Inventum est temperamentum quo tenuiores ditioribus æquari se putarunt, *un tempérament fut trouvé par lequel les pauvres crurent devenir les égaux des plus riches.*

TEMPĔRANS, antis, omn. gen. *Qui garde la mesure, modéré, retenu, réservé, tempérant.* SYN. Continens, moderatus, qui ab omni libidine se continet.)(**Libidinosus.** ADV. Late, juste. PHRAS. **Homo est temperantissimus,** *cet homme est très modéré.* Ab omni cupiditate longe remotus; ab omni cupiditate alienus; omnis cupiditatis expers; vir est in quo rationis in libidinem aliosque non rectos animi impetus firma et moderata dominatio cernitur; qui rebus in omnibus certum habet vitæ modum; qui frugi hominis et temperantis fungitur officio; qui victu cultuque corporis parabili ad implenda naturæ desideria defungitur; vir est in quo cum modestia certat frugalitas; qui salubri victu cultuque

moderato temperantissime agit, qui modum omnibus in rebus servat, adhibet, tenet, retinet, moderationem adhibet. Vir frugi et in omnibus vitæ partibus moderatus, plenus pudoris, plenus officii et religionis. USUS : An temperantem eum dices, qui in aliqua libidine se continuerit, in aliqua se effuderit? *Appellerez-vous tempérant celui qui, se modérant dans une passion, s'abandonnera sans réserve à une autre?* Cf. **Modestus, Moderatus.**

TEMPĔRANTER, *Avec retenue, réserve.* USUS : Si temperantius egisset.

TEMPĔRANTĬA, æ, f. *Mesure, modération, tempérance.* SYN. Modestia, moderatio, frugalitas, continentia. USUS: Temperantia moderatrix omnium commotionum, inimica libidinum, in prætermittendis voluptatibus cernitur. Temperantia, cupiditatum moderatio rationi obediens, animi motûs regit. Temperantia est sedatio perturbationum animi, et rerum modus. Novi ego temperantiam et moderationem naturæ tuæ, *je connais la mesure et la modération de ton caractère.* Cf. **Moderatio.**

TEMPĔRĀTĒ, *Avec modération, retenue, réserve.* USUS : Temperate agere.

TEMPĔRĀTĬO, onis, f. *Proportion régulière, juste mesure, modération.* SYN. Temperamentum, moderatio. EPITH. Modica, sapiens, superior. USUS : Cœli, civitatis, juris temperatio, *température, climat, organisation politique.* Caloris temperatione semina oriuntur et augescunt. Sol, mens mundi et temperatio, *le soleil, âme et lien de l'univers.*

TEMPĔRĀTOR, oris, m. *Celui qui organise, qui dispose, qui règle.* USUS : Temperator ille ac moderator hujus varietatis.

TEMPĔRĀTUS, a, um, *Modéré, posé, calme, tempéré.* SYN. Temperans, moderatus, modicus.)(**Nimis incitatus.** ADV. Utcumque. USUS: Temperati mores. Temperatis escis et potationibus uti. Oratio temperata numeris.

TEMPĔRO, as, avi, atum, are, a. et n. *Diriger, régler, organiser, se modérer, se contenir.* SYN. Moderor, rego, administro; temperationem facio, misceo. PHRAS. **Vix mihi tempero,** *je puis à peine résister au désir de....* Vix comprimor quin, etc.; vix me teneo; vix me contineo quin; vix possum animum vincere, vix me cohibeo. USUS : Lycurgus rempublicam optimis institutis et legibus temperavit. Amara risu, victoriam clementia temperare, *tempérer l'amertume par la gaieté, la victoire par la clémence.* Ab injuria, a maleficio temperare. Vix sibi temperat quin. Cf. **Moderor, Coerceo, Cohibeo.**

TEMPESTAS, atis, f. *Époque, temps; orage, tempête.* SYN. Tempus, status cœli, aeris constitutio; turbo, procella. EPITH. Adversa, bona, calamitosa, civilis, horribilis, idonea, egregia; læta, sæva, serena, turbulenta, violenta, tetra, popularis, perfrigida. PHRAS. 1. **Tempestas magna exorta est,** *une violente tempête s'est élevée.* Coorta est tempestas maxima cum magno fragore tonitribusque; fœda tempestas cum grandine ac tonitribus cœlo dejecta est; tanta vis tempestatis, imbris ac turbinis ferebatur, ut nulla unquam dies turbulentior fuerit; fœda tempestas nimbo denso omnia operuit, mare exasperavit fluctibus, omnia permiscuit; ingens repente commota, concitata tempestas est; erumpebant venti, sævi exsistebant turbines, fluctus ejiciebantur maximi; multis imbribus et prope intolerabili tempestate vexabamur. Vento mixtus imber ferebatur in ora, ut jam spiritum prope intercludere, nec reciprocare animam sineret; tum vero ingenti sono cœlum strepere, et inter horrendos fragores micare ignes, donec effuso imbre creberrimaque grandine obruerentur omnia. Ab omni parte cœli emicabant fulgura, et nunc internitente luce, nunc condita, non oculos modo, sed etiam animos terrebant. Erat prope continuus cœli fragor, et passim cadentium fulminum species visebatur, dum repente imber grandinem incutiens torrentis modo effunderetur. 2. **In mari tempestas fœda exorta est,** *une tempête épouvantable régnait sur la mer.* Spissæ se cœlo nubes intendebant, et quidquid lucis intermicabat, effusa caligine exstinctum est; tum inhorrescens mare paulatim levari, deinde acriori vento concitatum fluctus ciere, et inter se navigia collidere, ut scissis repente triremium vinculis ruere tabulata et cum ingenti fragore in profundum secum trahere quidquid erat vectorum, inciperent. Interea atro nubium globo effusa grando cum ingenti fragore cœli tonitribusque, ac fulminibus præstringentibus aciem oculorum, omne dehinc cœlum et mare in austrum cessit, qui immenso nubium tractu validus rapuit disjecitque naves. Vehemens primum ingruebat ventus, isque cum fulgetris et cœli fragore, tetraque ac minaci nubium vi, tum inhorrescens mare paulatim attolli majoresque in momenta ciere fluctus, qui violentis ab omni parte exasperati flatibus quassatæ jam navis in perniciem conspirabant. Tum vero non per gradus, ut solet, tempestas intumuit, sed direptus subito aer ita miscuit maria, ut artem mox a principio, et spem nautis eriperet. Coire paulatim nubes, sonare cœlum, micare ignes, ruere noctem videbamus; prœliabantur venti, surgebant undæ crebrisque fluctibus navem oppugnabant. Principio nigrescere ac condensari nubes, solis aspectus adimi; tenebris conduplicatis inhorrere omnia, ut cæca quadam nocte obsessi oppressique videremur; cœlum tonitribus dat mugitus ingentes, concursu conflictuque nubium fulgura et fulgetra ingeminant, atque in illa opaca caligine funestam nobis lucem præbent; glomerabant horrendam grandinem venti, imbresque densissimi, qui ad concitandum æquor

sic incubuerant, ut illud ab imis sedibus eversuros putares; totum cœlum in mare descendere omniaque inter se elementa permisceri atque confundi crederes; volvebantur aquarum montes, crescebatque magis semper ac magis tempestas, et decumanis fluctibus, terribili procellæ fremitu navis latera feriebat. Immutata repente maris fides est, nam præter disturbatum procellis aerem et furentium ventorum violentiam, ex obliquo mare miscentem, etiam nubes, æstivis caloribus incensæ, inter se collidebantur, creberrimoque ruptæ tonitru, fragoribus aures, tumultu pontum ac cœlum, fulgurum jactu oculos animosque confundebant; cumque procella nimbos impelleret, nubes præcipiti ruina fractæ tam densis imbribus descendebant, ut torrentes ac nova quasi maria effundere viderentur. USUS: 1. Qua tempestate Græci florebant. 2. **Turbo, procella,** *orage, tempête, intempérie.* Imbres, nimbi, turbines cæteræque tempestates. Tempestate jactari, abripi, everti. 3. TRANSL. **Ærumnæ, calamitas, tempus miserum,** *trouble, désastre, tempête, calamité, malheur.* Tempestas in me coorta, commota, concitata est. Impendentem reipublicæ tempestatem dudum prospexi. Hac populi tempestate jactamur. Turbulentissimæ huic tempestati cedendum. Tempestate reipublicæ detineri, in portum rejici. Mutata sedataque hac reipublicæ tempestate. Tu procella patriæ, turbo ac tempestas pacis. 4. **Aeris ac temporis constitutio, cœli status,** *temps, température.* Tempestatem idoneam nancisci, habere. Tempestate bona conscendere, solvere, navigare. Cf. **Serenus.**

TEMPESTĪVĒ, *A temps, à propos, au bon moment.* SYN. Opportune, in tempore, mature, in loco, commodum, opportuno tempore, optima opportunitate.

TEMPESTĪVĪTAS, atis, f. *Temps propre, temps opportun ou favorable.* SYN. Opportunitas. USUS: Sua cuique parti ætatis tempestivitas est data, *chaque âge a son caractère particulier.*

TEMPESTĪVUS, a, um, *Qui arrive à propos, en son temps; prématuré, précoce.* SYN. Opportunus. USUS: Mari ad navigandum nondum tempestivo solvit. Tempestivi fructus. Convivia tempestiva. Cf. **Opportunus.**

TEMPLUM, i, n. *Temple, lieu consacré, lieu saint.* SYN. Ædes sacra, locus sacer, domicilium divinum; fanum, delubrum; sacrarium. EPITH. Amplissimum, antiquum, sanctum et religiosum, auguratum, augustissimum clarissimum, egregium, pulcherrimum et magnificentissimum. Opere nobilissimum, religione sanctissimum. PHRAS. 1. **Templum ibi est valde celebre,** *il y a ici un temple très célèbre.* Ædes DEO sacra ibi est, magnis populorum concursibus celebrata. Sedes ibi DEO consecrata est advenarum frequentia insignis; inclitum ibi divitiis et sanctitate templum est. Templum ibi visitur advenarum concursu imprimis nobile ac celebratum. Templum ibi est opere nobilissimum, religione sanctissimum. Antiquum augustissimumque ibi templum est; augustissima Numini dicata ibi domus est. 2. **Templa visitare,** *visiter les églises.* Religionis causa celeberrima urbis templa obire; loca sanctimonia inclita veteri religione visere; loca sacra et cœlestibus prodigiis illustrata, nobilitata, inclita venerari. USUS: Templa publice vota et dedicata. Sanctissimarum et antiquissimarum religionum templum.

TEMPUS, ŏris, n. *Temps, époque.* SYN. Temporis status, forma, ratio, varietas, cursus, inclinatio, perturbatio; tempestas, ævum; sæculum. PHRAS. 1. **Tempore minime opportuno reverteris,** *vous revenez à un moment tout à fait défavorable.* Alieno tempore reverteris; in alienum tempus cadit reditus tuus; reditum tuum ratio temporis haud sane probat; si rationem temporis spectasses, redeundi consilium non suscepisses, aut susceptum abjecisses, ineptum, aversum a ratione plane stultum judicasses; revertendi maturitas nondum erat. 2. **Nemini bene est tempore tam misero,** *dans ces temps malheureux tout le monde a qqche à souffrir.* Nemo est cui recte sit hoc miserrimo temporum statu; in tanta temporum acerbitate, tristitia, calamitate, atrocitate, iniquitate, injuria; in tam iniqua, dura, adversa temporum ratione, in tam infelici temporum conditione; in hac temporum perturbatione, in his omni calamitate, omni scelere ac flagitio refertis temporibus; in hac omnium rerum perturbatione; in hac malorum colluvie; in hac non modo virtutum, verum etiam doctrinarum pernicie; his miserrimis temporibus; his tam miseris, infaustis, iniquis, perditis temporibus; his tam alienis ab omni virtute, a bonis artibus, ab omni vivendi ratione ac ordine temporibus. 3. **Tempore felici amicis abundamus,** *dans le temps de la félicité, nous avons beaucoup d'amis.* Prosperis temporibus; in prospera fortuna; in secunda, læta, felici, optima fortuna; rebus ad voluntatem fluentibus; cum rebus omnibus belle est; cum omnia facillimo cursu procedunt; optimis, lætissimis temporibus amicorum turba circumsepti sumus. 4. **Tempus breve admodum indulges,** *vous accordez un temps beaucoup trop court.* Tempus perexiguum præfigis; exiguam temporis usuram concedis; in horæ unius circulum me cogis; spatium agendæ rei das perexiguum; angustis terminis concludis. 3. **Tempus non habeo ad scribendum,** *je n'ai pas le temps d'écrire.* Tempore excludor ad scribendum; multæ quæ me circumstant occupationes spatium non dant, relinquunt scribendi; temporis angustiis, temporibus excludor a scribendo;

otium, spatium non est scribendi; temporis nihil est quod a reliquis negotiis possit subtrahi ad scribendum; quod eripi tot occupationibus possit; scribere per quotidianas confertasque occupationes non licet; temporis nihil vacat, nihil reliquum est ad scribendum; quotidianæ occupationes tempus omne mihi eripiunt. 6. **Tempori servire sapientis est,** *le sage sait se plier aux circonstances.* Consulere temporibus, necessitati parere; rationem temporis habere; res ad tempus accommodare; servire, inservire, cedere, assentiri tempori; parere tempori; scenæ servire nec sapiens interdum refugit. 7. **Tempus omne in litteris consumo,** *je passe tout mon temps dans l'étude des lettres.* In bonis litteris tempus omne pono, traduco, tero, contero; tempus omne bonis litteris do, transcribo; otium quod nactus sum in bonis litteris tero; diem legendo scribendoque condo; vitam, ætatem doctrinarum studiis contero. 8. (**Cum tempore,** VULG.), *avec le temps, à temps.* Tempore suo; dato tempore, annis venientibus; procedente tempore; olim. 9. **Nondum tempus est,** *il n'est pas encore temps.* Immatura res agitur; nondum habet maturitatem res suam. 10. **Ubi tempus erit, faciam,** *je le ferai, dès qu'il sera temps.* Ubi res et ratio postulabit; ubi locus agendæ rei datus fuerit; ubi tempus agendæ rei stabit, faciam quæ cupit; quæ cupis, in loco, suo tempore perficiam. USUS : Tempus alicui ad colloquium dare, constituere, designare, *indiquer, assigner un moment.* Appropinquat, venit, accedit tempus rem exsequendi; tempus est ut rem exsequamur, *il est temps de faire cela.* In quæ reipublicæ tempora incidimus, incurrimus, *se trouver.* Adeundi aliquem tempus scite capere, arripere, observare, *saisir l'occasion, le moment.* Ad litteras scribendas vix mihi tempus sumo, habeo, nanciscor, *prendre, trouver à peine le temps.* Tempus in aliqua re pono, tero, contero, *passer le temps.* Frustra tempus perdere, *predre son temps.* Nugis tempus eximere, *tuer le temps.* Tempus omittere, dimittere, prætermittere, *laisser échapper le moment.* Abiit, præteriit tempus illud, *le temps est passé.* Nec revocari, nec recuperari amissum tempus potest, *racheter, retrouver le temps perdu.* Temporis causa facere aliquid, *faire qqche à cause des circonstances.* Tempore, in tempore, ad tempus venire, *dans le temps convenable, en temps opportun; à temps, à propos.* Ab eo tempore, ex eo tempore declinare cœperunt omnia, *à partir de cette époque.* Coluntur duntaxat ad tempus, *seulement pour un temps.* Dux ad tempus lectus, *général choisi temporairement.* Interjecto haud longo tempore, *peu de temps s'étant écoulé.* Multum temporis intercesserat, *beaucoup de temps s'était écoulé.*

TĒMŬLENTUS, a, um, *Ivre, en état d'ivresse.* RAD. **Temetum.** SYN. Ebrius, ebriosus. Cf. **Ebrius, Vinolentus.**

TĔNĂCĬTAS, ātis, f. *Force avec laquelle on tient ou retient.* USUS : Aves quædam unguium tenacitate cibum capiunt. Cf. **Avaritia.**

TĔNAX, ācis, omn. gen. *Économe, avare; qui retient fortement, tenace, attaché à.* SYN. Parcus, retinens. PHRAS. **Propositi tenax est,** *il est tenace dans ses idées.* A suscepta sententia dimoveri, averti non potest; a sententia nec transversum unguem deflectit; in suscepto consilio perstat; consilium non mutat, sua in sententia constat. USUS : Parcus et tenax. Cf. **Parcus.**

TENDĬCŬLÆ, ārum, f. pl. *Petit filet, petit piége.* SYN. Laquei, retia. USUS: Aucupia verborum et litterarum tendiculæ.

TENDO, is, tĕtendi, tensum, ere, a. et n. *Tendre, se diriger vers, avoir tel ou tel but.* SYN. Aliquid cogito, ad aliquid aspiro. USUS: Ad consulatum tendere. Hæc jam habebamus, ad illa nunc acri tendamus animo. 2. **Extendo, porrigo,** *tendre, présenter.* Græcia tendit dextram Italiæ, *la Grèce tend la main à l'Italie.* 3. **Mollior,** *ten re, préparer.* Insidias alicui tendere. Adversus aliquem pertinaciter tendere. 4. **Fundo, diffundo,** *répandre.* Animum autem per totum corpus tetendit. 5. **Eo, contendo, peto,** *diriger ses pas, sa course vers, voyager, aller.* Romam, aliquo suum cursum tetendit. Sententiæ in diversum tendebant. 6. **Tentoria figo,** *dresser les tentes, camper.* Tendere, **simpl.**

TĔNĔBRÆ, ārum, f. pl. *Obscurité, ténèbres.* SYN. Obscuritas, caligo, nox.)(**Lux.** EPITH. Æternæ, crassæ, diurnæ, intimæ, magnæ, opacæ, tetræ et quasi perpetuæ. PHRAS. **Tenebræ media die factæ sunt,** *au milieu du jour, l'obscurité enveloppa la terre.* Umbra nocti similis premebat terram; nox cœlo obducta lucem condidit, suppressit; lux ipsa solis crassis occultata et circumfusa tenebris latebat; quidquid lucis internitebat, offusa caligine exstinctum est; spissæ repente tenebræ lucem supprimebant. USUS: Tanquam si reipublicæ offusa sempiterna nox esset, ita in tenebris jacebant miscebanturque omnia. Ex caligine et tenebris in lucem respicere cœpit respublica. Obscuram familiam e tenebris in lucem vocare. Afferre, obducere, offundere tenebras rei. In tenebras deprimi. In tenebris jacere. Philosophia ab animo caliginem et tenebras dispellit. Luce non tenebris rediit, *il revint de jour et non de nuit.*

TĔNĔBRĬCŌSUS, a, um, *Obscur, ténébreux, secret.* SYN. Obscurus. USUS : Sensus tenebricosus. Libidines tenebricosæ. Tempus reipublicæ tenebricosissimum. Cf. **Obscurus.**

TĔNĔO, es, ŭi, tentum, ere, a. *Retenir, conserver.* SYN. Retineo. ADV. Acutissime, ægre, copiosissime, diligenter, diu, facile, firmius, maxime, mordicus, necessario, omnino, bene, plane, postremo, præclare, probe, summe, jam ante, aliquando, coram, manifesto,

undique. Usus : 1. Cursum suum tenere ; dignitatem, morem, gravitatem, statum et instituta sua tenere. Locum urbis principem, gubernacula imperii, summam reipublicæ, provinciam tenere. Gratiam alicujus, rei alicujus memoriam tenere. 2. **Adstringo, obligo**, *retenir, enchaîner, obliger.* Voto, promisso, religione, lege, jurejurando teneri. 3. **Obtineo**, *posséder, occuper.* Qui mare tenet, rerum potitur. Civitatem servitute oppressam tenere. Dominatu unius omnia tenentur. Causam tenuit, obtinuit. 4. **Agnosco, assequor, intelligo**, *comprendre, posséder, connaître.* Probe rem teneo. Teneo voluntatem tuam. Aliquid animo tenere. 5. **Habeo**, *avoir.* Tenere animum attentum ad aliquid. Tenere exercitum, fiduciam. 6. **Deprehendo, circumvenio**, *prendre, surprendre.* Tenetur in manifesto crimine. Manibus rem teneo; tenemur undique, non elabemur. 7. **Cohibeo**, *retenir, comprimer.* In tanto dolore lacrimas tamen tenui. Iram non tenui quin erumperem. Vix risum tenui. 8. **Moveo, afficio, impello**, *être poussé, animé.* Desiderio, spe, verecundia, studio rei alicujus, morbo, otio, ludis, etc. tenetur. 9. **Conservo**, *retenir, conserver.* Domum totam amicitia devinctam teneo. 10. **Moror, detineo**, *retenir.* Tempestas biduum me tenuit. Sermone hominem in multam noctam tenui. 11. **Contineo**, *se tenir.* Domi se, suis finibus se, aliquem in custodia tenuit. Vix teneor quin. Vix me teneo quin. (**Tenet mecum**, *vulg. est*), *il est avec moi, de mon parti.* **Latine** : Mecum stat, in meis partibus stat; stat a me; mecum facit; meis partibus studet; mecum sentit.

TĔNER, **ĕra, ĕrum**, *Tendre, mou, souple, délicat.* Syn. Mollis, tractabilis.)(**Durus.** Usus : Nihil tam tenerum, neque tam flexibile, neque quod facilius sequatur quocumque torqueas, quocumque ducas. Oratio mollis et tenera. Animo mihi videris teneriore. Cf. **Mollis.**

TĔNĔRĬTAS, **ātis**, f. *Délicatesse, mollesse.* Syn. Mollities.

TĔNĔRĬTŪDO, **ĭnis**, f. *Tendreté, qualité de ce qui est tendre.* Usus : Si siccitates sunt et terra teneritudinem habet, *si la terre est molle.*

TĔNOR, **ōris**, m. *Cours non interrompu, continuité.* Syn. Æquabilis ratio, cursus. Usus : **Is (stilus medius)** uno tenore, ut aiunt, in dicendo fluit, *ce style tempéré coule uniformément.* (**Litteras hujus tenoris scribere**, *vulg. est*), *écrire une lettre à peu près en ces termes.* **Latine** : In hanc sententiam, rationem scribere litteras.

TENTĀBUNDUS, **a, um**, *Qui essaye, qui tente.* Usus : Ventum ad angustam rupem, ut ægre expeditus miles tentabundus, manibusque virgulta retinens se demitteret.

TENTĀTĬO, **ōnis**, f. *Attaque, atteinte de maladie.* Syn. Commotiuncula. Usus : Valetudinem tuam et a vetere morbo, et a novis tentationibus confirmatam gaudeo. 2. *Essai, tentative.* Ægre Hortensius pati, tentationem eam credens esse perseverantiæ suæ. Cf. **Consentio tentationi.**

TENTĀTOR, **ōris**, m. *Celui qui tente.*

TENTO, **as, avi, atum, are**, a. *Attaquer, assaillir; éprouver, essayer.* Syn. Attento, periclitor, conor, periculum facio. Phras. **Omnia tentabo**, *je tenterai tous les moyens.* Vias omnes persequar, quibus putabo ad id quod volo, posse perveniri; nihil erit in quo acquiescam; odorabor omnia, quam potero, sagacissime; animum versabo in omnes partes, agitabo, omniumque animos tentabo; sensus omnium mentesque degustabo, explorabo; nihil ad summam diligentiam mihi faciam reliqui; ad omnia nitar; omnem lapidem movebo; ad vim etiam et armatas preces animum convertam. Usus : Tentare leviter aliquem, quo animo ferat aliquid. Prœlio belli fortunam tentare, experiri. Aliquem donis, spe, metu, armis tentare. Morbo tentari. Manu, pede aquæ frigus tentare. Cf. **Experior.**

TENTŌRĬUM, **ĭi**, n. *Tente.* Syn. Tabernaculum militum.

TĔNŬIS, **e**, gen. com. *Mince, fin, délié, petit, chétif, mesquin; peu considérable; misérable.* Syn. Exilis, minimi momenti, subtilis ; parum locuples.)(**Crassus, locuples.** Phras. **Homines tenues**, *hommes du commun, de la basse classe.* Obscuro loco nati ; animo et fortuna imbecilliores; ordinis tenuioris homines ; infimo loco nati ; humili fortuna orti, nullius nominis aut dignitatis; terræ filii ; inferius genus hominum; qui in obscuro vitam agunt ; obscuri inter populares generis. Cf. **Vilis, Humilis, Abjectus.** Usus : 1. Tenue cœlum, *ciel limpide.* Auctoritas tenuis. In tenuissimis ac minutissimis rebus sæpe labimur. Patrimonium tenue. Tenuis aqua vadum alibi aperiebat. 2. **Pauper, vilis, obscurus, humilis**, *pauvre, vil, obscur, misérable.* Cui tenues opes, nullæ facultates, exiguæ amicorum copiæ. Ordinis tenuioris homo. Tenuem victum anteferre copioso. 3. **Gracilis**, *maigre, grêle, fluet.* Corpusculo tenui.

TĔNŬĬTAS, **ātis**, f. *Ténuité, finesse, délicatesse, petitesse.* Syn. Gracilitas. Usus : 1. Quosdam corporum tenuitas ipsa delectat. 2. **Subtilitas**, *subtilité.* Tanta est animi tenuitas, ut fugiat aciem, *l'âme est d'une nature tellement subtile, déliée, qu'elle échappe à la vue.* 3. **Paupertas**, *pauvreté, dénûment.* Ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Cf. **Vilitas.**

TĔNŬĬTER, *Petitement; d'une manière fine, subtile.* Syn. Anguste, presse, philosophorum more.)(**Copiose.** Usus : Tenuius, subtilius et acutius tractare.

TĔNUS, *Jusque.* Usus : Aurium tenus. Verbo tenus, *en paroles seulement, nominalement.*

TĔPĔFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Faire tiédir, échauffer.* SYN. Calefacio.

TĔPESCO, is, pŭi, escere, n. *Devenir tiède.* PHRAS. **Tepescere cœpit in spiritu,** *il commença à perdre de son ardeur, de sa ferveur.* Spiritus fervor in illo, quasi frigida effusa aqua restinctus est; ardor primus virtutis exstinctus est; a religione officii declinavit; ardorem refrigescere passus est. Ardor remisit, refrixit, deferbuit; oblanguit fervor ille ex diuturna meditatione conceptus et sensim evanescere cœpit. USUS : Maria agitata ventis tepescunt.

TĔPĬDUS, a, um, *Tiède.* USUS : Tepidus vapor. Cf. **Remissus.**

TĔPOR, ōris, m. *Tiédeur.* SYN. Moderatus calor. EPITH. Externus, modicus. USUS : Tepor excitatus. Modico tepore calet.

TER, *Trois fois.* Ter decies, *trente fois.*

TĔRĔBRA, æ, f. *Foret, vrille, tarière.* SYN. Instrumentum, quo ligna perforantur.

TĔRĔBRO, as, avi, atum, are, a. *Percer, forer, trouer.*

TĔRES, ĕtis, com. gen. *Arrondi, fait au tour, poli; fin, délicat.* SYN. Rotundus; acer. USUS : Plena et teres oratio. Atticorum teretes aures.

TERGĬVERSĀTĬO, ōnis, f. *Tergiversation, subterfuge.* SYN. Recusatio. USUS : Quid ergo erat moræ et tergiversationis?

TERGĬVERSOR, aris, atus sum, ari, d. *Tergiverser, user de détours, éluder.* SYN. Refugio. USUS : Invitum, æstuantem et tergiversantem ad dicendum coegi. Quid taces? quid dissimulas? quid tergiversaris? Non est locus ad tergiversandum. Cf. **Nolo, Invitus, Moror.**

TERGO, is, *vel* ĕo, es, si, sum, ere, a. *Essuyer, frotter, nettoyer.* SYN. Abstergo. USUS: Qui tergunt, qui ungunt, verrunt.

TERGUM, i, n. *Dos.* SYN. Aversa pars corporis tota. USUS : A tergo adoriri aliquem. Terga vertere, in fugam abire, *tourner le dos, prendre la fuite.* Hostem a tergo interclusum relinquere. Insequitur nos a tergo senectus, nec opinantes assequitur. Ab tergo se objicere.

TERMĬNĀTĬO, ōnis, f. *Délimitation, définition.* SYN. Finis, mensura, modus. USUS: Versus inventus est terminatione aurium, *par la délimitation qu'assigne l'oreille à la mesure du vers.* Terminatio rerum expetendarum exposita, *après avoir exposé à quoi se réduisent les vœux de la nature.*

TERMĬNO, as, avi, atum, are, a. *Fixer, déterminer; finir, borner, délimiter.* SYN. Determino, concludo, laudo, definio; regionibus aliquibus circumscribo, definio. USUS: Imperium Rom. non terra, sed cœli regionibus terminatur. Iisdem finibus vitam et gloriam terminare. Epicurus bona voluptate terminavit. Verba melius terminantur ac cadunt in syllabas longiores. Cf. **Finio.**

TERMĬNUS, i, m. *Borne, limite, terme.* SYN. Finis, regio. EPITH. Certi, modici. USUS : Jus suum nullis terminis ac finibus circumscribere, definire. Termini quos Socrates pandit et constituit. Certos mihi fines, cancellos, terminos ipse constituam, extra quos non egrediar. Cf. **Finis.**

TERNI, æ, a, *Trois par trois; qui sont trois, au nombre de trois.* USUS : Terna, aut bina, aut singula etiam verba dicere.

TĔRO, is, trivi, tritum, ere, a. *User, consumer, employer, perdre.* SYN. Contero, consumo, mollio. USUS : Terere tempus, ætatem nugis. Verbum vulgari sermone tritum, *langage, terme commun, trivial.*

TERRA, æ, f. *La terre, le globe terrestre, le monde, l'univers.* SYN. Globus terræ, medius mundi locus, orbis terræ, humus, tellus, solum. EPITH. Altrix, beata, effectrix, fecunda, fœta, horrida, hostilis, immanis, immobilis, infirma, ingrata, lata, mater omnium, media, misera, parva, solida, globosa, tota, vestita floribus, universa, aliena, aspera, continens, disjuncta, mortifera. USUS : 1. Terra mater omnium, vestita floribus, herbis, arboribus. Conquirere aliquem terra marique. Romam terra petere, *aller à Rome par terre.* A terra solvere; navim ad terram deligare. Ad terram aliquid abjicere, affligere. Terram aratro proscindere, discindere, subigere. 2. **Orbis,** *la terre, le monde, l'univers.* Homini nihil in terris simile. 3. **Regio,** *terre, pays, contrée, région.* In terra hostili. Ex ultimis terris protectus. Nostra sunt maria et terræ.

TERRÆ MŌTŬS, ūs, m. *Tremblement de terre.* EPITH. Horribilis, magnus, usitatus. PHRAS. **Magnus terræ motus in Sicilia fuit,** *il y eut en Sicile un violent tremblement de terre.* Sicilia magnis terræ motibus conquassata est, contremuit; in Sicilia terra per plures dies movit horrendum in modum; terra ingenti motu contremuit, ut non moveri, sed everti crederentur omnia. Sicilia magnis terræ motibus concussa est, adeo ut in agris tecta corruerent, multarum urbium magnæ partes prosternerentur, cursu rapido averterentur amnes, montes lapsu ingenti proruerentur, ventis per cava terræ citatis, rupti montes tumulique subsiderent. Terræ motus Siciliam maxime quatiebat; multa tum oppida corruere, multis locis labes facta, terræ desedere, flumina in contrarias partes fluxere; nutabat perpetuo solum, frequenter etiam subsultabat, tanto impetu ac fragore, ut urbes ac oppida suis divellendas sedibus putaremus, nec quisquam tam saxei esset pectoris, quin saxis terraque trementibus contremisceret. USUS: Animi terræ motibus ac pestilentiæ vastitate maxime terrentur. Terræ motus factus.

TERRĒNUS, a, um, *Formé de terre; terrestre.* SYN. Terrestris. USUS : Humor maritimus et terrenus. Terrenis et concretis corporibus sunt intersepta. Corpora nostra terreno principiorum genere sunt confecta. Bestiarum terrenæ sunt aliæ, partim aquatiles, *parmi les animaux, les uns sont terrestres, vivent sur la terre, les autres sont aquatiques, vivent dans l'eau.* Cf. **Mundanus.**

TERRĔO, es, ŭi, ĭtum, ere, a. *Effrayer, épouvanter.* SYN. Terrorem affero, infero, injicio; metum affero, infero, facio. ADV. Minaciter, vehementius. PHRAS. 1. **Res ea vehementer nos terruit,** *cette chose nous a fortement effrayés.* Animos terruit, formidine oppressit; perculit nos ea res, id fulmen, ejus vocis terror vehementer; percussit nos vox ea, inque animis auribusque omnium adhuc versatur? magnum ea res metum incussit; multum trepidationis fecit; terrorem subita res præbuit, excivit et repentino pavore pene nos exanimavit; ea res subitum terrorem effudit; metu nos territavit; in timorem dedit; animos graviter percussit; ea res terrorem injecit; trepidationem injecit animis; terroris mutui nos implevit; metum, terrorem incussit omnibus; pavorem offudit mentibus; pavorem injecit; terrorem nobis ingentem obtulit; formidinis nos implevit; terrore animos fregit oppressitque; in metum nos adduxit; metum objecit, incussit; metu nos affecit; animos in terrorem conjecit; timore mentes omnium nostrum præpedivit; religionem et formidinem incussit; periculi species animos hominum horrore perstrinxit, perfudit, pavore implevit, exanimavit. 2. **Magnopere territi sumus,** *nous fûmes tout à fait épouvantés.* Novo quodam terrore ac metu permoti, concitati, obstupefacti, perterriti, perculsi fuimus. Lingua obmutuit, manus obtorpuit, mente debilitata metu concidimus, toto corpore perhorruimus. Nemo fuit tanta confidentia quin timido sanguis refugeret et metu exalbesceret. Ultimo metu perfusi sumus tot terroribus undique ostentatis. Perlatus est ad omnes terror. Circumfuso undique pavor ita obtorpuimus, ut nemo dicere quod in rem esset, nemo audire posset. Præsens timor adeo animos omnium occupaverat, ut prope alienata mente, obcæcati metu et terrore nobis ipsis excideremus. Trepidatum repente, omnium pectora occulto metu pervadente, sic ut vox omnes ac sanguis deficeret. 3. **Territi hostes in fugam se dant,** *les ennemis épouvantés prennent la fuite.* Hostes pavore perculsi; vano timore perfusi; metu subacti; multiplici terrore perculsi, circumventi; tantis terroribus vexati, ancipite circumstante metu in fugam se conjiciunt; terror incussus hostes per tota castra trepidos agit. Cf. **Timeo.** USUS : Non me terrent ista. Suæ quemque conscientiæ animi terrent.

TERRESTRIS, e, gen. com. *Qui vit sur la terre, terrestre.* SYN. Terrenus. USUS : Terrestre præsidium.

TERRĬBĬLĬS, e, gen. com. *Terrible, effrayant.* SYN. Horribilis, horrendus. USUS : Vultus terribiles et ardore animi micantes. Pompeii virtus terribilior Romanis quam exteris gentibus, *la valeur de Pompée était plus redoutable pour les Romains que pour les nations étrangères.* Cf. **Terror, Terreo.**

TERRĬCŬLA, orum, n. pl. * *Épouvantail, fantôme.* SYN. Quod terrorem injicit.

TERRĬFĬCUS, a, um, *Effrayant, terrible.* SYN. Quod terrorem incutit. Cf. **Terribilis.**

TERRĬTŌRĬUM, ĭi, n. *Territoire.* SYN. Terra, ager. EPITH. Atriale. USUS : Florentis coloniæ territorium minuitur.

TERROR, ōris, m. *Terreur, effroi, épouvante.* SYN. Minæ. EPITH. Barbarus, inanis verborum, immanis, implacabilis, militaris, nocturnus, novus, sempiternus, summus, tantus, tribunitius, mirus, mediocris. USUS : Terrores minasque jacere, spargere, jactare, *épouvanter, répandre l'effroi.* Is nuntius magnum nobis terrorem obtulit, attulit, intulit, incussit, injecit, magno terrori fuit, *glacer d'effroi.* Terrorem addere, admovere, *augmenter l'épouvante.* Si quid increpet terroris, *si quelque effroi se fait jour.* Anceps terror circumstabat, *une terreur secrète nous environnait.* Terrorem illatum reddere, *rendre l'effroi causé.* Firmare ex terrore hominem metuque liberare, *délivrer qqn de son épouvante, le rassurer.* Cf. **Terreo.**

TERTĬĀNUS, a, um, *Relatif au troisième.* USUS : Febres tertianæ, *fièvre tierce, qui revient tous les trois jours.*

TERTĬO, *Pour la troisième fois.* USUS : Iterum ac tertio.

TERTĬUS, a, um, *Troisième.*

TĔRUNCĬUS, ĭi, m. *Quart de l'as.* SYN. Nummulus. USUS: Ne teruncii quidem sumptus mea causa factus est, *dépense d'un liard, d'un denier.*

TESSĔRA, æ, f. *Dé à jouer, marqué sur les 6 côtés; mot d'ordre; signe d'hospitalité.* SYN. Talus. USUS : Nobis senibus de lusionibus multis talos relinquant, et tesseras. Quid enim est sors? idem propemodum, quod micare, quod talos facere, quod tesseras, *jouer à la mourre, aux dés, aux tessères.*

TESTA, æ, f. *Vase de terre cuite; coquille.* SYN. Concha, vas fictile. EPITH. Nativa.

1. **TESTĀMENTĀRĬUS**, ĭi, m. *Rédacteur d'un testament.* SYN. Subjector testamentorum.

2. **TESTĀMENTĀRĬUS**, a, um, *De testament, testamentaire.* USUS: Lex testamentaria.

TESTĀMENTUM, i, n. *Testament.* SYN. Suprema voluntas; voluntatis nostræ justa sententia de eo quod post mortem nostram fieri voluerimus. EPITH. Falsum, firmissimum, non improbum, non inofficiosum, non inhumanum, irritum, ruptum, ratum. USUS : Testamentum facere, conscribere, componere, obsignare; testamento aliquid alicui relinquere. Testamentum falsum supponere ; testamentum subjicere. Nefas est testamenta mutare, rumpere, inducere, irrita facere et voluntates mortuorum evertere. Qui factionem testamenti non habuerit. Cf. **Hereditas.**

TESTĀTUS, a, um, *Attesté, certifié, démontré.* SYN. Exploratus, ratus, indubitatus. USUS : Nihil dixi nisi notum et testatum. Ut res multorum oculis fieret testatior, *afin que la chose fut plus notoire.* Res certissimis monumentis testata.

TESTĬFĬCĀTĬO, ōnis, f. *Déposition, témoignage.* SYN. Testimonium, formula testimonii. EPITH. Summa, sempiterna. USUS : 1. Manebit hujus tui facti testificatio sempiterna. Chirographa, testificationes, judicia, quæstiones. 2. **Affirmatio privata**, *déclaration, preuve.* Cum summa testificatione suorum erga me meritorum. Cf. **Testimonium, Testes.**

TESTĬFĬCOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Déposer, témoigner, certifier, attester qqche comme témoin.* SYN. Testor, attestor, notum facio, testimonium dico, testibus firmo. USUS : Id feci testificandi amoris mei causa. Hæc in maxima hominum frequentia testificabatur.

TESTĬMŌNĬUM, ii, n. *Témoignage, déposition, attestation.* SYN. Testificatio, jurejurando devincta auctoritas. EPITH. Acerrimum, debitum, divinum, exploratum, extremum, falsum, firmum, gratum, grave, improbum, inimicum, majus, mutuum, præclarum, proprium, publicum, sempiternum, totum, vehemens, divinum, tacitum. USUS: Testimonium secundum fidem et religionem gravissime dicere. Pro testimonio dicere; testimonium innocentiæ alicui tribuere, impertiri. Sunt in eam rem multa testimonia. Refellere, refutare, elevare testimonia. Eodem is convertit aculeos testimonii sui. Causa ejus gravissimorum virorum testimoniis communita fuit.

TESTIS, is, m. *Témoin.* SYN. Laudator, auctor, obsignator; testimonium. PHRAS. **Ejus rei multos testes habeo**, *j'ai de nombreux témoins de cette chose.* Ejus rei testes citare, proferre, edere, producere possum plurimos, qui se non opinari sed scire, non audivisse, sed vidisse, non interfuisse, sed egisse dicent. Rem testibus planam facere perfacile mihi est. Testem citabo totam domum ; ejus rei auctores testesque optimos dare possum ; res ea multorum testimoniis communiri potest; in ea causa deesse non possunt, qui pro testimonio dicant ; rem eam multis testibus firmare possum. USUS : Testes adhibere locupletes, idoneos, religiosos, integros, incorruptos, gravissimos ; *aut contra* falsos, diobolares, ab religione remotos. Testis ac spectator vivus ac præsens. Testis est Italia. Clarissimæ victoriæ testes. Deos facere testes.

TESTOR, aris, atus sum, ari, d. a. *Être témoin, déclarer, attester comme témoin.* SYN. Doceo, significo, ostendo, demonstro, testificor ; testes adhibeo, facio, voco, invoco. USUS: 1. Ejus artificium operis artificis peritiam testatur. 2. **Testem invoco, imploro, obtestor**, *prendre qqn ou qqche à témoin, attester.* Deos testor, omnesque homines. 3. **Testamento decerno**, *faire son testament, tester.* Possitne testari exul, quæritur. Cf. **Testis.**

TESTŪDO, inis, f. *Tortue, animal.* SYN. Animal crusta tectum tardumque. EPITH. Fluviatilis. USUS : 1. Testudo capite brevis, cervice anguina, aspectu truci. 2. *Tortue, machine de guerre.* 3. *Voûte d'un bâtiment.* 4. *Toit formé par les soldats romains qui réunissaient sur leurs têtes leurs boucliers.*

TĒTER, tra, trum, *Qui affecte désagréablement les sens, affreux, hideux; abominable.* SYN. Fœdus, flagitiosus. USUS: Quo nihil tetrius, fœdius, truculentius, aspectu terribilius immanius reperiri potest. Bellua omni diritate atque immanitate teterrima. Cf. **Horridus.**

TĒTRĒ, *D'une manière affreuse, honteusement.* SYN. Fœdissime, impure.

TEXO, is, xŭi, textum, ere, a. *Tisser.* SYN. Contexo. USUS: 1. Quid araneæ texerent. 2. **Necto**, *ourdir, arranger, façonner.* Stoici ipsi sibi plagas texuere. Festive carmen aliquod texere.

TEXTĬLIS, e, gen. com. *Tissé, tissu.* SYN. Textus. USUS : Textile stragulum.

TEXTOR, ōris, m. *Tisserand.*

TEXTRĪNA, æ, f. *Atelier de tisserand, de tissage.* SYN. Textoris officina.

TEXTUM, i, n. *Tissu; contexture, assemblage.* USUS : Clypei textum.

THĂLĂMUS, i, m. *Chambre à coucher, lit nuptial.* SYN. Conjugis utriusque cubiculum.

THĔĀTRĀLIS, e, gen. com. *Théâtral, relatif au théâtre.* USUS: Theatrales consessus.

THĔĀTRUM, i, n. *Théâtre.* SYN. Cavea. EPITH. Bellum, commune, frequens, refertissimum celebritate, eruditissimum judicio, magnitudine; amplissimum, vacuum. USUS : Theatra tota reclamant. Id frequenti theatro, incredibili plausu et clamore comprobatum est. Cæsaris virtutes majoribus theatris propositæ, *sur une plus grande scène, sur un plus grand théâtre.* Me quasi in quodam theatro orbis terrarum versari credebam. Cf. **Ludi.**

THĒCA, æ, f. *Enveloppe, étui.* USUS : Theca nummaria. Thecæ vasorum.

Thĕŏlŏgĭa, æ, f. *Théologie.* SYN. Divinarum rerum scientia. USUS: **Theologia mystica**, *théologie mystique.* Arcana, recondita, interior, divinitus immissa mentibus hominum de DEO divinisque rebus scientia. Doctrina interior DEO magistro tradita. Divinarum rerum cognitio e cœlesti luce hausta. **Theologia speculativa.** Disceptatrix ac judex altissimarum de DEO divinisque rebus quæstionum disciplina. Scientia geminata fidei rationisque luce illustrata. **Theologia moralis.** Quæ quæstiones de christiani hominis officio complectitur; quæ arctas impeditasque conscientiæ rationes explicat *vel* expedit; quæ interioris fori causas quæstionesque tractat. **Theologia polemica.** Quæ controversas fidei ac religionis nostræ quæstiones explicat, dissolvit; quæ in evertendis novarum opinionum commentis operam Christianæ rei locat; quæ religionis arcana in controversiam adducta, ratione ac auctoritate firmat ac tuetur. **Theologia positiva.** Sacrorum codicum interpres Theologia, quæ Patrum, sacrorumque auctoritate Conciliorum, controversas religionis nostræ quæstiones dirimit.

THĔŎLŎGUS, i, m. *Théologien, qui écrit sur DIEU et les choses divines.* SYN. Rerum divinarum peritus; sacrarum litterarum intelligentia nobilis, interpres divinorum oraculorum; qui vita ac ratione religionis nostræ arcana explicat.

THĔŎRĒMA, ătis, n. *Théorème.* USUS: Percepta appello, quæ Græci theoremata (Θεώρηματα).

THĒSAURUS, i, m. *Trésor, richesses.* SYN. Opes, divitiæ. USUS: Thesaurum defodere, alicubi obruere; alicui de thesauris suis aliquid suppeditare. Thesaurus rerum omnium, memoria, *la mémoire, ce trésor (ce dépôt) de toutes les connaissances.* Cf. **Opes.**

THĔSIS, is, f. *Proposition, problème.* SYN. Propositum. EPITH. Perdifficilis, politica, acuta, tenuis.

THŬRĬBŬLUM, i, n. *Cassolette à encens, encensoir.* SYN. Acerra.

THUS, ŭris, n. *Encens.* USUS: Thura et odores incendere.

TĬĀRA, æ, f. *Tiare, coiffure des Orientaux.*

TĬBĬA, æ, f. *L'os antérieur de la jambe; flûte.* SYN. Os cruris; fistula. EPITH. Inflata, modulata, nuptialis, tardior. USUS: Tibia, ad tibiam canere. Tibiæ modulate canentes. Tibiam inflare. Tibiarum cantu instincti pugnant acrius.

TĬBĪCEN, ĭnis, m. *Joueur de flûte.* SYN. Qui tibiis canit. EPITH. Bellus, latinus, tardior.

TIGNĀRĬUS, a, um, * *De solive, de charpente.* USUS: Faber tignarius, *charpentier.*

TIGNUM, i, n. * *Pièce de bois de construction, solive, poutre.* SYN. Trabs. USUS: Tigna bina sesquipedalia in flumen defixerat

TĬMĔO, es, ŭi, ere, a. et n. *Craindre, redouter.* SYN. Metuo, horreo, extimesco, pertimesco, reformido, vereor, in metu sum, afficior timore, metus animo objicitur, mente vix consto. PHRAS. 1. **Valde timet,** *il craint beaucoup.* Magno in timore est; magnum in timorem pervenit; metu suspensus, fractus et debilitatus hæret; ictus metu gravioris mali et horrore perfusus, tuta omnia reformidat. Vix se præ formidine commovet. Metum cepit non mediocrem. Totus in metu est et trepidatione; magnus hominem metus agitat, commovet; magnum in metum adductus est; vacuus metu non est. Timor hominem incessit, occupavit ingens. Gravi metu sollicitatur. Pavor animum hominis intravit ingens; metum in se concepit; delirat miser timore et nescio quid pavitat. 2. **Multi adeo imbecilles animo sunt, ut omnia timeant,** *il y a beaucoup de gens si faibles de cœur qu'ils redoutent tout.* Multos ita pusilli infirmique animi videas, qui ad omnes casus metu contremiscant; metu exanimentur; metu exalbescant, exhorrescant; timore commoveantur; metu perturbentur. Multos ob animi infirmitatem, imbecillitatem, quilibet casus terret, perterret, perterrefacit; metu afficit; in timorem conjecit; ad timorem impellit; multis, quod animi imbecillitate laborent, vel minimus casus metum, terrorem incutit. Cf. **Terreo.** 3. **Timeo ne non optime consilia mea succedant,** *je crains que mes projets ne réussissent point.* Timeo mei consilii quis sit exitus futurus. Utinam consilio meo respondeat exitus, vereor tamen ne aliorsum cadat. Quam feliciter mihi eventurum sit ex consilio meo negotium, plane non video; equidem adversos metuo exitus. Metuo ne id consilii ceperim, quod explicare non facile possim. Meum consilium quo sit evasurum, nescio ac timeo. Consilium a me captum ut eum, quem volo, habeat exitum opto, magis quam spero. Exitum consilii mei extimesco. 4. **Tam vicino periculo timeo sane vehementer,** *c'est à bon droit que je redoute un péril si proche.* Aspectu impendentis procellæ horret animus, vox torpet spiritusque; metus percurrit meum omniumque pectora; animus timore obstupescit; subito horrore obrigui, metuque nunc adeo exsanguis sum; formido incessit animum et pavore marceo. Cf. **Timor, Terreo.** USUS: Quemadmodum explicari hæc possint timeo. Timeo de consulatu, ab eo judiciorum genere.

TĬMĬDĒ, *Timidement, avec crainte, avec appréhension.* SYN. Ignave, timido animo, dubitanter, diffidenter.)(**Fidenter, animose, fortiter.** USUS: Timide ac verecunde dicere. Timide modiceque dicere.

TĬMĬDĬTAS, ātis, f. *Timidité, crainte, appréhension.* SYN. Angustus et parvus animus.)(**Confidentia, fortitudo.** EPITH. Humilis,

fracta, ingenua, turpis, utilis. Usus : Cautio mea timiditasque in causis. Pudore quodam et timiditate ingenua refugisti. Timiditati et ignaviæ militum proposita supplicia. Cf. **Timeo.**

TĬMĬDUS, a, um, *Timide, craintif.* Syn. Ignavus, nullius animi, circumspectans omnia; quidquid increpuerit pertimescens ; diffidens, imbellis, vecors.)(**Animosus.** Phras. 1. **Pusilli animi es et timidus,** *vous êtes timide et pusillanime.* Exigui, infirmi, imbecilli animi es nimiumque demissi. Infirmus ab animo es; animo jaces, langues, non viges. Jacet, languet, non viget animus tuus. Animus tibi sine animo est; abest animus ab animo tuo. Facile concidis, commoveris animo ; roboris ac nervorum in animo tuo parum est. Animum in te requiro, desidero. Umbras etiam times trementibus labiis. Timorem prodis; nemo te meticulosior ; animo es nimis ignavo ac demisso; magna quadam animi infractione, formidine, pavore timiditatem tuam ostendis ; nescio quas formidines agitando animis, ipse tibi curas et metus auges. 2. **Exercitus erat timidus,** *l'armée avait peur.* Fuga trepidus, plenus vulnerum et pavoris exercitus ; tota acies pavore fluctuabat, ut vix gladio esse opus, et ambonibus propelli posse videretur ; ut nec vultum, nec aciem oculorum ferre posset; miles abjectus metu, terrore exanimatus, animo debilitatus et qui umbram quoque metueret suam. Occupabat militum animos pavor insolitus ; terror militi inciderat ; terror militi mentem eripuerat; omnium mentes animosque militum timor perturbarat. Cf. **Timeo.** Usus : Timidus et cautus. Quæ timido animo, humili fractoque fiunt.

TĬMOR, ōris, m. *Crainte, effroi, peur.* Syn. Metus, formido.)(**Spes, animus.** Epith. Cæcus, domesticus, falsus, inanis, major, verus, novus, vetus. Phras. 1. **Hostis vicinus urbi maximum timorem incussit,** *la présence de l'ennemi avait rempli la ville d'épouvante.* Maximo timore affecit; ingentem timorem injecit, incussit ; pavore cuncta complevit ; civium animos horrore perstrinxit ; in maximum timorem cives dedit; maximo timori civibus fuit ; maximum timorem hostibus objecit ; maximo timore civitatem cumulavit. Cf. **Terreo.** 2. **In maximo timore est civitas,** *la ville est dans une mortelle frayeur.* Ingenti timore perculsa, occupata est civitas ; animi omnium ad timorem traducti ; in magnum timorem venere; in timorem versi sunt. Cf. **Timeo.** 3. **Timorem præ se tulit,** *il donna des signes de peur.* Opinionem timoris hostibus præbuit; signa timoris dedit; cum simulatione timoris egit ; timoris opinionem apud hostes, quibuscumque potuit rebus, auxit; timoris suspicionem dedit hostibus ; timoris sui signa multis rebus misit. 4. **Tandem timorem deposuit,** *enfin il cessa de craindre.* Timorem omnem abjecit, deposuit ; animum sollicitudine exoneravit; metum amisit; tandem timore vacuus animum recepit; solvit animum metu ; timore se expedivit; metum abstersit, exuit ; posito metu animum respexit ; animum recepit, recuperavit, revocavit ; ad pristinam se fortitudinem revocavit ; ex timore se collegit ; recreavit se a timore ; animum, spem redintegravit; animum renovavit. 5. **Timorem tibi hunc adimam,** *je vous ôterai cette appréhension.* Isto te metu liberabo, levabo, a metu te isto abducam ; metum tibi eximam, ejiciam, auferam, expellam ; animum tuum confirmabo, constituam; animum afflictum excitabo, et ad spem et fortitudinem revocabo. Efficiam tandem, ne quis porro animum tuum metus perturbet, afficiat, commoveat, concutiat, exagitet ; ut a metu vaces ; ut animus, qui jacebat, erigatur, excitetur, exsurgat, ut animus tuus sese colligat atque confirmet. Languet animus tuus : ego ut valeat et vigeat efficiam. Cf. **Recreo.** Usus : Timor misericordiam non recepit. Timorem in rei frumentariæ simulationem conferre. Magno timore sum, sed bene speramus, *je crains beaucoup, cependant j'espère.* Ades animo et omitte timorem, *et cesse de craindre, bannis toute crainte.* Homini timor injectus est, *cet homme fut effrayé, eut peur.*

TĬNĔA, æ, f. *Teigne, ver qui ronge le bois, les vêtements, les livres.* Syn. Vermiculus vestes librosque erodens.

TINGO, is, nxi, ctum, ere, a. n. *Teindre, colorer.* Syn. Coloro, imbuo, inficio.

TINNĬO, is, ivi *vel* **ii, itum, ire,** n. et a. *Tinter, sonner, carillonner.* Usus: Exspecto quid ille tinniat, *j'attends ce qu'il payera, comptera en espèces sonnantes.*

TINNĪTŬS, ūs, m. *Tintement, sonnerie, son.* Usus : Tinnitum ciere.

TINTINNĀBŬLUM, i, n. *Sonnette, clochette, grelot.*

TĪRO, ōnis, m. *Nouveau soldat, recrue ; débutant, novice, apprenti.* Syn. Novus miles, rudis in re aliqua, inexpertus, inexercitatus, qui aliquam artem discit, tirocinium artis ponit. Epith. Egentissimus. Usus : Usu et exercitatione tiro. Orator nulla in re tiro, rudis, hospes et peregrinus esse debet.

TĪRŌCĬNIUM, ii, n. *Apprentissage de la guerre ; début, noviciat.* Syn. Rudimentum. Phras. 1. **Religionis tirocinium subire,** *faire son noviciat de religieux.* Sacræ militiæ tirocinium auspicari ; religiosæ militiæ rudimenta ponere; religiosæ militiæ disciplinam complecti ; in religiosæ virtutis scholam se abdere; religiosæ militiæ rudimentis instituendum se tradere. 2. **In tirocinio etiamnum est,** *il est encore au noviciat.* Tironem etiamnum agit; tiro est; rudis adhuc novusque est in religiosa virtute discipulus ; in tirocinio adhuc exercetur; in palæstra religiosæ vitæ adhuc

exercetur; in religiosæ disciplinæ studio novitius adhuc est et tiro; tirocinio, religiosa periclitatione defunctus nondum est; tirocinium emensus nondum est; inter ipsa religiosæ virtutis incunabula et rudimenta hæret etiamnum, sanctioris vitæ præceptionibus informandus, imbuendus, excolendus. USUS : Lapsus ætatis tirocinio, postea se correxit, *il a corrigé, étant plus âgé, les égarements de sa jeunesse.*

TĬTILLĀTĬO, ōnis, f. *Chatouillement.* SYN. Suavitas motus. USUS : Non est senibus tanta titillatio voluptatum.

TĬTILLO, as, avi, atum, are, a. *Chatouiller; flatter, caresser.* SYN. Moveo cum aliqua voluptate, suavitate. USUS : Voluptas cum suavitate quadam affluit et allabitur, sensusque titillat.

TĪTĬO, ōnis, f. *Tison.* SYN. Lignum adustum quod ab igne extrahitur.

TĬTŬBANTER, *En balançant, en hésitant.* SYN. Dubitanter, inconstanter.

TĬTŬBĀTĬO, ōnis, f. *Embarras, obstacle.* SYN. Hæsitatio. USUS : Ut ne parva quidem titubatione aut offensione impediremur.

TĬTŬBO, as, avi, atum, are, n. *Chanceler, broncher; hésiter.* SYN. Hæsito; nec vox, nec lingua consistit. USUS : Erubuisse, expalluisse, titubasse. Si quid in bello titubatum sit. Cf. **Dubito.**

TĬTŬLUS, i, m. *Titre, titre d'honneur.* SYN. Index. EPITH. Indignissimus, insignis. USUS : Me sapientis titulus delectat. Titulum consulatus vix sustinet. Regis titulum sibi adscribere. Inscriptio libri; honoris vocabula et nomina, **rectius et usitatius quam libri** *vel* **honorum tituli**, *titre d'un livre, titre de noblesse.* (**Competentem titulum non dare**, VULG.), *ne pas donner à qqn le titre qui lui convient.* **Latine:** Aures debita appellatione fraudare.

TŎGA, æ, f. *Toge, robe longue et ample d'une seule étoffe à l'usage des citoyens romains en temps de paix.*)(**Sagum.** EPITH. Felix, parva, pulla, purpurea, texta, virilis, pura. USUS : Toga pacis est insigne et otii. Virilem togam sumere, assumere, induere.

TŎGĀTUS, a, um, *Vêtu de la toge, citoyen romain.* USUS : Quasi unus e togatis.

TŎLĔRĀBĬLIS, e, gen. com. *Qu'on peut supporter, supportable, tolérable.* SYN. Vendibilis, non contemnendus; patibilis.)(**Impatibilis.** USUS : Vix singulis ætatibus singuli tolerabiles oratores, *passable.* Tolerabili fenore solvere. Tolerabilis conditio.

TŎLĔRĀBĬLĬTER, *Patiemment.* Toleranter. USUS : Dolores tolerabiliter ferre.

TŎLĔRANTER, *Patiemment.* USUS : Toleranter dolorem pati.

TŎLĔRANTĬA, æ, f. *Constance, patience dans la douleur.* USUS : Tolerantia rerum humanarum, contemptio fortunæ. Cf. **Patiens.**

TŎLĔRĀTĬO, ōnis, f. *Constance à supporter.*

TŎLĔRO, as, avi, atum, are, a. *Supporter, endurer, souffrir, tolérer; soulager, apaiser.* SYN. Fero, patior, perfero, sustineo; concoquo. USUS : Forti animo militiam, hiemem, fortunam adversam tolerare. Latrociniis vitam; castaneis famem tolerare. Verbera plagasque is toleret, qui verbum concoquere vix potest! Cf. **Fero, Patior.**

TOLLO, is, sustŭli, sublātum, ere, a. *Élever, soulever, enlever; éloigner, écarter.* SYN. Aufero, removeo, eximo, detraho, deleo, exstinguo, attollo. ADV. Celeriter, funditus, obscure, omnino, perfacile, recte. USUS : 1. Memoriam alicujus rei tollere. Suspicionem mihi omnem sustulit. 2. In currum patris sublatus. Risum, cachinnum, clamorem maximum sustulit. 3. **Laudo,** *louer.* Tollere in cœlum laudibus; augere et altius dicendo tollere. 4. **Suscipio,** *recevoir, prendre.* Tollere aliquid oneris. Cf. **Aufero, Adimo.**

TONDĔO, es, tŏtondi, tonsum, ere, a. *Tondre, raser.* USUS : Dionysius ne tonsori collum submitteret, tondere filias docuit.

TŎNĬTRŬS, ūs, m. *vel* ŭum, ii, n. *Tonnerre.* SYN. Aeris sonitus, nubium fragor. USUS : Tonitrua, jactusque fulminum quis non extimescit? Cœlum tonitribus contremit. Cf. **Tempestas.**

TŎNO, as, ŭi, are, n. *Tonner.* PHRAS. **Tonat,** *il tonne.* Ingenti sono cœlum strepere et inter horrendos fragores micare ignes cœpere. Continuus cœli fragor est et passim cadentium fulminum species visitur. Cœlum tonitribus dat mugitus ingentes, et concursu conflictuque fulgura ingeminat. Nubes æstivis incensæ caloribus inter se collisæ creberrimoque ruptæ tonitru fragoribus aures, fulgurum flammis oculos verberant. Cœlum tumultu miscetur. Ruptæ cum fragore nubes omnia terrore tumultuque complent. USUS : Si fulserit, si tonuerit, si tactum fuerit aliquid de cœlo.

TONSILLÆ, ārum, f. pl. *Glandes de la gorge, amygdales.* SYN. Glandes ad radicem linguæ.

TONSOR, ōris, m. *Barbier, perruquier.*

TONSŌRĬUS, a, um, *Qui sert à tondre, à raser.* USUS : Cultri tonsorii, *rasoirs.*

TONSTRĪNA, æ, f. *Échoppe de barbier.* SYN. Locus in quo tonderi solet.

TŎPĬĀRĬA, æ, f. (*sc.* **ars.**) *Horticulture, art de tailler les arbres et de leur donner diverses formes.* USUS : Topiariam facere.

TŎPĬĀRĬUM, ii, n. (*sc.* **opus.**) *Topiaire, art du jardinier fleuriste.* SYN. Opus ex arbore *vel* frutice factum, varie inflexis detortisque ramis, ad speciem decoremque hortorum.

TŎPĬCA, ōrum, n. pl. *Les Topiques, titre*

d'un ouvrage d'Aristote traduit par Cicéron. Usus : Aristotelis topica.

TŎREUMA, ătis, n. adhibetur plurali. *Ouvrage en demi-relief, ouvrage ciselé, vase d'or ou d'argent* SYN. Opus torno factum. EPITH. Nova, pretiosa. USUS : Pretiosa toreumata, artificis manu facta.

TŎRI, ōrum, m. pl. *Muscles.* SYN. Lacerti. USUS: O pectora! o terga! o lacertorum tori !

TORMENTUM, i, n. *Torture, question.* SYN. Cruciatus, supplicium, equuleus; machina bellica. EPITH. Acerrima, graviora, varia. USUS : 1. Tormenta ad exprimendam veritatem adhibemus. Nulla vis tormentorum acerrimorum prætermitittur. Vi tormentorum adducti servi. 2. **Machina bellica**, *machine de guerre à lancer des projectiles.* Tormentis muros verberare, quatere, disturbare, labefacere, labefactare, *abattre les murailles à coups de machines.* Cf. **Cruciatus, Torqueo, Oppugno.**

TORMĬNA, um, n. pl. *Mal de ventre, coliques.* SYN. Intestinorum dolor. USUS: Fortem se in torminibus præbere. Cf. **Pœna.**

TORMĬNŌSUS, a, um, *Qui a des coliques.* USUS : Torminosi, gravedinosi.

TORNO, as, avi, atum, are, a. *Tourner, façonner au tour, arrondir.* SYN. Polio, quasi torno facio. USUS: DEUS mundum ita tornavit, ut nihil possit fieri rotundius.

TORPĒDO, inis, f. *Engourdissement, torpeur, paresse.*

TORPĔO, es, ere, n. *Être engourdi, immobile, inactif.* SYN. Obtorpeo. USUS: Epicurei DEUM feriatum cessatione volunt torpere, *les Épicuriens veulent que DIEU croupisse dans un repos profond.* Cf. **Langueo.**

TORPOR, ōris, m. *Torpeur.* SYN. Stupor.

TORQUĀTUS, a, um, *Qui porte un collier.* USUS : Torque hosti detracto, Torquati nomen invenit Manlius, *Manlius, pour avoir dépouillé un ennemi de son collier, reçut le nom de Torquatus.*

TORQUĔO, es, torsi, tortum, ere, a. *Tourner, courber; torturer, tourmenter.* SYN. Flecto, intorqueo; excrucio. ADV. Acriter, diu, vehementer, mirifice. PHRAS. 1. **Ni fateatur, torquebitur**, *s'il n'avoue pas, il sera mis à la torture.* In cruciatum maximum dabitur; tormentis acerrimis ex eo quæretur; omnibus intolerandis humanæ patientiæ cruciatibus lacerabitur; metu tormentorum admoto vera fatebitur; tormentis exprimetur veritas. Nisi de se ultro confiteatur, in cruciatum abripietur, agetur; cruciatus in illum exempla dirissima edentur; omnis tormentorum acerbitas in illum exprometur; gravissimis cruciatibus afficietur, conficietur; per tormenta veritas explorabitur; quæstionibus atrocissimis subjicietur; quæstiones adhibitis tormentis de illo agentur, habebuntur. Ni fateatur, tortores et carnifices, dum verberibus ac tormentis fatigentur, crudelitatem explebunt, satiabunt suam; tortores, dum tormenta ipsa defessa erunt, crudelitatem exercebunt suam. USUS : 1. Terra se circa axem convertit et torquet, *la terre opère un mouvement de conversion et tourne autour de son axe.* Opinionum vanitas torquet ac flectit imbecilitatem animorum quocumque libuerit, *tourne à son gré la faiblesse des esprits.* Vultus mutantur, ora torquentur. 2. **Vexo, exagito**, *tourmenter, affliger, chagriner.* Torquent te libidines tuæ, laudes meæ. Torqueri equuleo. 3. **Jaculor**, *lancer, brandir un projectile.* Torquere hastas amentatas. Cf. **Flecto, Excrucio, Crudelis.**

TORQUES, is, m. et f. *Collier.* SYN. Monile, colli ornamentum. USUS : Aliquem phaleris et torque donare.

TORRENS, entis, m. *Cours d'eau rapide, impétueux, violent.* SYN. Fluvius imbri crescens, qui e montibus lapsus rapide fertur. USUS : Cum fertur, quasi torrens, oratio.

TORRĔO, es, ŭi, tostum, ere, a. *Sécher, dessécher, rôtir, brûler.* SYN. Exuro. USUS : Solis ardore succensis ignibus torreri.

TORRĬDUS, a, um, *Sec, desséché.* SYN. Perustus, aridus. USUS : Homo macie torridus, *homme d'une maigreur extrême.*

TORTOR, ōris, m. *Bourreau.* SYN. Carnifex.

TORTŬŌSUS, a, um, *Tortueux, sinueux.* SYN. Flexuosus. USUS : 1. Sonus ex tortuosis locis et inclusis refertur amplius. 2. **Difficilis, insuavis, arduus**, *entortillé, embrouillé.* Multiplex et tortuosum ingenium. Multa objecit obscura et tortuosa.

TORVĒ, *De travers.*

TORVUS, a, um, *Dur, cruel, farouche.* SYN. Horribilis.

TOT, *Autant de, tant de.*)(**Quot.** USUS : Tot homines, tanta servorum examina.

TŎTĬDEM, *Autant de, tout autant de.* SYN. Par numerus. USUS : Hunc ego locum totidem verbis e Græco transtuli.

TŎTĬES, *Aussi souvent, tant de fois.*)(**Quoties.**

TŌTUS, a, um, *Tout entier, tout.* SYN. Omnis, cunctus, universus, omnes partes, plenus, integer, solidus.)(**Pars.** USUS : Tota respublica, omnis Italiæ pubes, cunctus populus, universus senatus. Totus est mihi deditus, totum se mihi tradidit. Totus ex mendaciis et fraude factus. Ex toto id non intelligo. Totus in suis nugis est. Summa victoriæ totaque belli ratio in eo constat.

TRĂBĀLIS, e, gen. com. *De poutre.* SYN. Robustissimus. USUS: Beneficium trabali clavo figere decet, *il faut assujettir un bienfait avec un clou de poutre, c.-à-d., le fixer solidement.* (PROV.)

TRĂBĔA, æ, f. *Trabée, habit officiel des augures, des rois, des chevaliers.* USUS: Auguralis, regia trabea.

TRĂBĔĀTUS, a, um, *Vêtu de la trabée.* SYN. Trabea indutus.

TRABS, ăbis, f. *Solive, poutre.* USUS: Abiegnæ trabes.

TRACTĀBĬLIS, e, gen. com. *Qu'on peut toucher, maniable, palpable.* SYN. Quod sub tactum cadit. USUS: 1. Corporeum et aspectabile, itemque tractabile omne necesse est, quod natum est. 2. **Lenis, mollis, facilis, flexibilis, mitis ingenii,** *flexible, souple, traitable.* Virtus in amicitia tenera est et tractabilis. Nihil illo tractabilius. Cf. **Lenis.**

TRACTĀTĬO, ōnis, f. *Action de manier, maniement, mise en œuvre, usage.* SYN. Usurpatio, usus, tractatus, explicatio. EPITH. Digna, salutaris, varia. USUS: Qui in armorum tractatione versantur, *maniement des armes.* Tractatio litterarum mihi salutaris. In usu et tractatione dicendi, *usage et la pratique de la parole.* (Tractatio *pro* lauto convivio, *être bien traité, faire un bon repas, vulg. est*).

TRACTĀTŬS, ūs, m. *Culture, pratique.* SYN. Tractatio. USUS: Ipsarum artium tractatu delectari.

TRACTIM, *En traînant, peu à peu, lentement.* SYN. Longo tractu.

TRACTO, as, avi, atum, are, a. *Manier, toucher; traiter, cultiver; traiter de telle ou telle manière, accueillir.* SYN. Exerceo, differo, doceo, disputo, accipio aliquem honorifice *aut* aspere. ADV. Accurate, acute, aspere, comice, crudeliter, cupide, diligenter, diserte, divinitus, facile, gravius, hilare, honeste, honorifice, improbe, ingeniose, insidiose, laute, leviter, leniter, liberaliter, minutim, modice, nefarie, præclare, publice, remisse, scelerate, studiose, subtiliter, temere, commode, cumulate, bene. PHRAS. 1. **Commodum id argumentum tractabamus,** *nous traitions facilement cette question.* In eo argumento versabamur; multis eam rem sermonibus jactabamus; commodum de ea re disputabamus; in manibus habebamus ejus argumenti tractationem, id argumentum versabamus. 2. **Honestissime me tractavit,** *il m'accueillit, me reçut avec beaucoup d'honneur.* Omni me officio ac comitate complexus est; leniter ac clementer me accepit; victu me cæterisque rebus liberalissime commodissimeque habuit; liberaliter indulgenterque me coluit; lepide nitideque, honeste, comiter me habuit; nemo unquam prolixius lautiusque me habuit. Ornate cumulateque me tractavit. 3. **Male me tractavit,** *il me traita mal, durement.* Subcontumeliose me tractavit; asperrime improbissimeque me habuit; crudeliter in me consuluit; servilem in modum laceravit me convitiis; pessime me mulctavit; malis me modis ac miseris accepit; indigna in me exempla edidit; nec humaniter, nec amice me accepit; summa simulatione amoris insidiosissime me tractavit; omnes indignitates contumeliasque ab eo pertuli; maximum apud eum infortunium inveni. USUS: 1. Tractare et agere causas amicorum. Artem geometricam, historiam tractare. Pecuniam publicam tractare. 2. **Accipio, excipio, cum aliquo ago,** *traiter, accueillir, manier, diriger.* Liberaliter, insidiose aliquem tractare. Animos tractare, et permovere voluntates eloquentia. 3. **Tango,** *toucher.* Manu tractare. 4. **Gero,** *se comporter, se conduire avec.* Ita me in republica tractabo.

TRACTŬS, ūs, m. *Contrée, région.* SYN. Regio, ora, pars terrarum, cœli plaga. EPITH. Celeberrimus, varius, levis, totus. USUS: 1. Tractus ille Venafranus. 2. **Cursus,** *marche, allure, enchaînement du style.* Tractu orationis leni et æquabili uti, *user d'une marche douce et égale du style.*

TRĀDĬTĬO, ōnis, f. *Action de donner, transmission.* USUS: Abalienatio est rei suæ traditio, *l'abaliénation est la tradition (remise) d'une chose qui nous appartient en propre.* (**Traditiones Apostolicæ,** VULG.), *les traditions apostoliques.* Doctrina a Christo et apostolis ad nos derivata; dogmata religionis a Christo tradita et ab Apostolis ad nos transmissa. Religionis capita verbo tradita Patrumque sermonibus consignata. Doctrinæ Christianæ capita Apostolorum ore excepta et ad posteros transmissa. Christianæ legis sanctiones a Christo latæ, et Ecclesiæ omnium ætatum testimonio, a religionis nostræ primordiis ad nos usque derivatæ et quodammodo per manus traditæ.

TRĀDO, is, didi, ditum, ere, a. *Transmettre, livrer, donner, remettre.* SYN. Do, exhibeo, dico, doceo, demonstro, prodo. ADV. Atrociter, bene, egregie, etiam, festive, gratis, græce, honeste, subtilius, penitus, expeditius, furtim, vere, latine. PHRAS. 1. **Urbem victori hosti tradere,** *livrer la ville à l'ennemi vainqueur.* In possessionem urbis victorem admittere; victoris imperio ac potestati urbem dedere; in fidem ac potestatem victoris urbem committere, hosti in manum tradere; divina humanaque omnia, urbem ac populum in ditionem atque arbitratum victori dedere; victori hosti urbem permittere; in fidem ac potestatem ultro venire. Cf. **Dedo, Deditio.** USUS: 1. Se suaque omnia alicui in fidem, in potestatem, in deditionem tradere. Se in disciplinam tradere. Quieti, voluptati, libidinibus se tradere. Bellum, provinciam successori tradere. Trado tibi hunc totum de manu, ut aiunt, in manum. Per manus tradam provinciam ei cui maxime vos vultis. 2. **Doceo, refero,** *enseigner, transmettre par l'enseignement.* Artem dicendi discipulis, res gestas litteris, memoriæ postero-

rum, monumentis litterarum tradere. Memoriæ traditum est.

TRĀDŪCO, is, xi, ctum, ere, a. *Conduire au-delà, faire passer ailleurs.* SYN. Trajicio. ADV. Paulisper, alio, tranquille, eleganter. USUS : 1. Fluvius profundior erat quam ut copiæ traduci possent. 2. **Confero, flecto, converto, adduco,** *faire passer qqn de l'autre côté, amener à.* Animum alicujus a metu ad spem, ab improbitate ad virtutem, ab iracundia ad lenitatem traducere; traducere aliquem ad se. 3. **Transigo, ago, duco,** *en parl. du temps : passer, mener, écouler.* Vitam otio, ætatem ludo traducere. Traducere aliquem per ora hominum. Cf. **Irrideo.**

TRĀDUCTĬO, ōnis, f. *Action de faire passer, de mener.* USUS : Traductio furibundi hominis ad plebem, *admission d'un furieux dans l'ordre des plébéiens.* Traductio temporis, *marche ou cours du temps.*

TRĀDUCTOR, ōris, m. *Qui fait passer d'un état dans un autre.* USUS : Traductor ad plebem.

TRĀDUX, dūcis, m. *Sorte de vigne ou de sarment que l'on fait passer d'un arbre ou d'une vigne à l'autre.* SYN. Stirps arboris *vel* vitis alio traducta.

TRĂGĬCĒ, *D'une manière tragique.* SYN. Sublate, ample.

TRĂGĬCUS, a, um, *Tragique.* USUS : Poeta tragicus.

TRĂGŒDĬA, æ, f. *Tragédie, genre tragique.* RAD. a **τράγος, hircus, et ᾄδω, cano, quia in Bacchi honorem fabula canebatur, cujus victima hircus, qui victoribus in præmium dabatur.** USUS : 1. Tragœdiam facere, scribere, agere, absolvere. 2. TRANSL. *Langage élevé, sublime.* Quantas tragœdias effecit, excitavit? Tragœdias in nugis agere, *avoir recours dans les bagatelles aux grands moyens de la tragédie.*

TRĂGŒDUS, i, m. *Acteur tragique, tragédien.* USUS : Vox tragœdorum.

TRĂGŬLA, æ, f. *Sorte de javelot.* **Teli genus.**

TRĂHO, is, traxi, tractum, ere, a. *Tirer, traîner, emporter.* SYN. Vi adduco, impello. ADV. Consulto, divinitus, amplius, extrinsecus, leviter. USUS : 1. Uno impulsu plures in calamitatem trahuntur. Trahere aliquem in invidiam. 2. **Accipio, sortior,** *tirer, recevoir.* Ex contumelia nomen traxit. Molestia ex re quapiam trahere. 3. **Produco, extraho,** *traîner en longueur, prolonger.* Bellum trahere; noctem vario sermone trahere. 4. **Allicio,** *attirer, séduire.* Trahimur omnes laudis studio. Cf. **Moveo.**

TRĀJECTĬO, ōnis, f. *Action de traverser, passage, traversée.* USUS: Maris trajectio; verborum trajectio.

TRĀJECTŪS, ūs, m. *Passage, traversée.* USUS : In trajectu Albulæ amnis submersus est.

TRĀJĬCĬO, is, jēci, jectum, ere, a. *Traverser, franchir.* SYN. Transeo, traduco. ADV. Aperte, celeriter. PHRAS. 1. **Fluvium trajicere,** *traverser un fleuve.* Flumen navibus transire; superare fluvium; fluvium transmittere; transgredi flumen. 2. **Trajicere milites in adversum littus,** *transporter les soldats sur la rive opposée.* Flumen copias traducere, trajicere; in adversam fluminis oram milites transportare. 3. **Trajicere aliquem sclopo,** *percer qqn d'une balle.* Glande plumbea sternere, conficere, exanimare, transverberare. USUS : 1. In Græciam trajicere. 2. **Traduco,** *franchir.* Alpes trajecit Antonius. Exercitum Rhodanum trajeci. 3. **Longius jacio,** *jeter au-delà, lancer au-delà.* Murum jaculo trajecit. Cf. **Transeo.**

TRĀMES, ĭtis, m. *Chemin de traverse, sentier.* SYN. Semita. USUS. Egressus est non viis, sed tramitibus.

TRĀNO, as, avi, atum, are, a. *Traverser à la nage.* SYN. Trajicio.

TRANQUILLĒ, *Tranquillement, paisiblement, sans bruit.* SYN. Placate, placide. USUS : Tranquille et placide vitam traducere.

TRANQUILLĬTAS, ātis, f. *Tranquillité, repos, calme.* SYN. Quies, otium, securitas, tranquillus animus; placata, tranquilla, quieta vita. EPITH. Honesta, reliqua, summa, utilis, mirifica. PHRAS. 1. Res ea magnam tibi tranquillitatem pariet, *cette affaire vous apportera un grand repos.* Efficiet ut quiete tranquilleque agas; ut summa sit rerum tranquillitas, summa animi quies; ut vivere, agere, ducere vitam tranquillam possis; facilem ut habeas et expeditum rerum tuarum vitæque cursum; ut omni molestia vaces; ut otio fruaris jucundissimo, uberrimo, suavissimo; ut otio tibi frui liceat. Ea res præstabit tibi otium vitamque ab omni metu curaque vacuam; vitam facilem, quietam, omnium expertem perturbationum; vitam ab omni molestia remotam, sejunctam, segregatam, disjunctam. 2. **DEO sit gratia, magna nunc tranquillitate fruor,** *grâces à DIEU, je jouis maintenant d'une grande tranquillité.* Quæ DEI est gratia, vacuus molestiis sum, sine cura, sine sollicitudine; DEI benignitate factum est ut nunc quidem omni molestia vacem, ut nullis angar curis, ut nulla vexer sollicitudine. Divino munere procul absum a molestiis; extra molestiam tranquille ago. DEI benignitate contigit ut nulla animum paulo molestior afficiat, vexet, exagitet, commoveat, perturbet cogitatio. DEI benignitate bene, tranquille, commode est animo meo; animo sum ab omni molestia soluto, vacuo, libero, longe sejuncto. DEI me benignitas ab omni molestia exemit, eripuit, liberavit, vindicavit. USUS : Vitam

otii, quietis, tranquillitatis plenissimam sectari. Cf. Quies.

TRANQUILLO, as, avi, are, a. *Calmer, apaiser.* SYN. Placo.)(Perturbo. USUS : Tranquillare animos perturbatos.

TRANQUILLUS, a, um, *Calme, tranquille, paisible.* SYN. Quietus, securus, sedatus, placatus, lenis, placidus, omnis perturbationis expers.)(Turbulentus. PHRAS. **Vix credas quam tranquillo sim animo,** *vous vous douteriez à peine du calme dont je jouis.* Vix cogitatione assequare securitatem, quietem, tranquillitatem, æquitatem animi mei; qua quiete fruar; quam ab omni cura vacuo sim animo; quam procul ab omni cura absit animus meus; quam tranquille agat ac se ipso fruatur; quam omni vacem perturbatione; quam parum animus cu a fluctuet, agitetur; vix cogitatione possis consequi quæ sit animi mei tranquillitas. Cf. Tranquillitas. USUS : Tranquillo animo esse, consistere; tranquilla et serena frons. Cf. Quietus.

TRANS, *Au-delà de, par-delà.* USUS: Cogito trans Tiberim hortos parare. Trans mare fugi.

TRANSACTOR, oris, m. *Celui qui prépare une transaction, intermédiaire.* USUS : Rerum omnium transactor et administer.

TRANSALPĪNUS, a, um, *Situé au-delà des Alpes, transalpin.* USUS : Nationes transalpinæ.

TRANSCENDO, is, di, sum, ere, a. *Franchir en montant, traverser, passer.* SYN. Transeo. USUS: Hoc malum transcendit Alpes. Cf. Scando.

TRANSCRĪBO, is, scripsi, scriptum, ere, a. *Transcrire, copier, reproduire par écrit.* SYN. Exscribo, describo. USUS : Orationes totas sua manu transcripsit.

TRANSCURRO, is, curri, cursum, ere, n. et a. *Courir au-delà, courir devant.* USUS : Dum Cyri, dum Alexandri similis esse voluit, qui suum cursum transcurrerant, *en voulant ressembler aux Cyrus et aux Alexandre, qui au lieu de fournir leur carrière, l'avaient franchie d'un bond.*

TRANSENNA, æ, f. *Fenêtre.* SYN. Fenestra, cancelli. USUS : Eam copiam quasi per transennam prætereuntes, strictim aspeximus, *nous n'avons pu entrevoir ces richesses qu'en passant et comme à travers une gaze.*

TRANSĔO, is, ii *vel* ivi, itum, ire, n. *Passer au-delà, passer à travers, traverser, franchir.* SYN. Trajicio, transmitto, transcendo, transgredior, prætervehor, permeo, trano, delabor, deflecto, abeo, defluo. ADV. Auspicato, breviter, deinceps, facile, leviter, separatim, singillatim, tuto, quam brevissime. PHRAS. **Cave ne modestiæ terminos transeas,** *prenez garde de dépasser les bornes de la modestie.* Ne longius progrediare quam modestiæ ratio patiatur; ne quos modestia tibi terminos præscribit transilias, transgrediare, transcendas, prætergrediare; ne modestiæ terminos *vel* cancellos egrediare, excedas; ne a præscriptis modestiæ cancellis excedas. USUS : Flumen, mare transire. Ad alium sermonem transire; in sententiam alicujus, in alia omnia, ad partes alterius transire. Si quidem est peccare, transire lineas. Legem, modum transire. Aliquid silentio transire.

TRANSFĔRO, fers, tŭli, lātum, ferre, a. *Porter au-delà, transporter, transférer.* SYN. Traduco, confero. ADV. Acute, astutius, apertius, audacius verba. Contumeliose, crebrius, tragice, commode, deinceps, separatim, indidem. PHRAS. 1. **Invidiam omnem in me transtulit,** *il fit retomber sur moi tout l'odieux.* Ad me transfudit; invidiam omnem deoneravit et in me trajecit; totam invidiæ molem in me transmovit, derivavit, traduxit. Invidia tota, eo potissimum auctore, in me vertit. 2. **(De verbo ad verbum in latinum transtulit,** VULG.), *il traduisit en latin mot à mot.* Verbis totidem in latinum transtulit; verbum pro verbo reddidit; verbum de verbo expressit; ad verbum transtulit. USUS : Cum de curriculo studiorum tuorum deflexisses, animumque alio transtulisses, *et que tu te fus décidé à faire autre chose.* Amorem suum, curam, laborem, studium ad illud transtuli. Culpam transferre in alium, *rejeter la faute sur d'autres.* Verba apertius transferre. Cf. Verto.

TRANSFĪGO, is, xi, xum, ere, a. *Transpercer, percer d'outre en outre.* SYN. Configo, gladium lateri, jugulo defigo. USUS : Hasta transfixus.

TRANSFŎDĬO, is, fōdi, fossum, ere, a. *Percer, transpercer.* SYN. Transfigo, transverbero, trajicio latus. USUS : Fugienti latus transfodit.

TRANSFORMO, as, avi, atum, are, a. *Transformer, métamorphoser.* SYN. In aliam formam muto; in aliam imaginem me converto; aliam personam, speciem, imaginem induco, fero. Cf. Muto.

TRANSFŬGA, æ, m. *Transfuge, déserteur.* SYN. Perfuga. USUS : Scipio transfugas et fugitivos bestiis objecit.

TRANSFŬGĬO, is, fūgi, ere, a. *Passer à l'ennemi, déserter.* SYN. Perfugio, profugio. ADV. Levissime. USUS : Ab afflicta amicitia ad florentem transfugere et devolare.

TRANSFŬGĬUM, ii, n. *Action de passer à l'ennemi, désertion.* SYN. Defectio, profugium. USUS: Longius ab hoste abiit, ut levibus ingeniis impeditiora essent transfugia, *il s'éloigna de l'ennemi, afin que la désertion fut plus difficile pour tous ces esprits légers.*

TRANSFUNDO, is, fūdi, fūsum, ere, a. *Transvaser, verser, répandre.* SYN. Transfero. ADV. Libenter. USUS : Amorem omnem

abjecit atque in hunc transfudit. Omnes meas laudes libenter ad te transfuderim, *je serais disposé à reporter sur toi, etc.* Cf. **Transfero.**

TRANSGRĔDĬOR, eris, essus sum, ĕdi, d. *Passer outre, traverser.* SYN. Migro. ADV. Inauspicato. USUS : Alpes transgredi. Cf. **Transeo.**

TRANSGRESSĬO, ōnis, f. *Action de franchir, de traverser.* SYN. Transitus. EPITH. Concinna. USUS : Vallum Alpium contra transgressionem Gallorum. Cf. **Delictum.**

TRANSĬGO, is, ēgi, actum, ere, a. *Terminer un différend, conclure, arranger.* SYN. Decido, pactionem facio, conficio, gero, ago, perficio. ADV. Commode. USUS : 1. Transigere et decidere cum aliquo de re aliqua. Modica pecunia transiges. 2. Rem perficio, absolvo, *mener à bonne fin, achever, accomplir.* Transigere multas res uno tempore. Susceptum negotium transigere. 3. Ago, *passer, consumer, mener.* Vitam otiosam transigere et ludo jocisque conterere. Cf. **Pactum, Paciscor.**

TRANSĬLĬO, is, ŭi, ire, n. et a. *Traverser en sautant, sauter; dédaigner.* SYN. Prætereo, transeo, prætervehor. USUS : Transilire ante pedes posita, *négliger ce qu'on a devant soi.* Cf. **Transeo.**

TRANSĬTĬO, ōnis, f. *Action de passer dans un autre parti; transition.* USUS : Transitio ad plebem. Nullis transitionibus ejus utitur oratio.

TRANSĬTŬS, ūs, m, *Passage, traversée.* USUS : Fossæ transitum ponticulo junxit.

TRANSLĀTĬO, ōnis, f. *Transport, translation; traduction dans une autre langue; métaphore.* USUS : Verecunda debet esse translatio. EPITH. Pervia, paulo durior, liberalis, multa, verecunda, continua, frequentissima, mollissima, puerilis.

TRANSLĀTĬTĬUS (tralatitius), a, um, *Reçu par transmission ou par tradition, transmis, traditionnel.* USUS: Vetus hoc edictum translatitiumque est, *édit rendu par l'ancienne magistrature, tradition de jurisprudence.* Nosti hæc translatitia.

TRANSLĀTĬVUS, a, um, *Relatif au changement, qui produit ou exige un changement.* USUS : Constitutio translativa, *cause de récusation, exception déclinatoire.*

TRANSLĀTOR, ōris, m. *Celui qui emporte ailleurs, qui détourne.* USUS : Translator quæsturæ.

TRANSMĀRĪNUS, a, um, *D'outre-mer.*

TRANSMĬGRO, as, avi, atum, are, n. *Passer d'un lieu dans un autre, émigrer.* USUS: Suadebat ut Veios transmigrarent, *il leur conseillait de passer à Véies.* Cf. **Migro.**

TRANSMISSĬO, ōnis, f. *Trajet, traversée, passage.* SYN. Trajectio. EPITH. Superior. USUS : Navigationem magnopere timebam, memor prioris tuæ transmissionis.

TRANSMITTO, is, misi, missum, ere, a. *Envoyer d'un lieu dans un autre, transporter, faire passer.* SYN. Transeo, trajicio. USUS : 1. Cæsar in Africam transmisit secunda navigatione. 2. Trado, *livrer, abandonner.* Provinciam, bellum, negotium alteri transmittere. 3. Posthabeo, *consacrer.* Omne tempus meum amicorum temporibus transmittendum putavi, *j'ai cru devoir consacrer tout mon temps aux intérêts de mes amis.* 4. Consumo, *en parl. du temps : passer, mener, couler.* Tempus inter libros transmittere. Cf. **Mitto.**

TRANSMONTĀNUS, a, um, *Situé au-delà des monts.* SYN. Qui ultra montes habitat.

TRANSNĀTO, as, avi, atum, are, n. *Traverser à la nage.* SYN. Trano, natando flumen transeo. Cf. **Trano.**

TRANSPORTO, as, avi, atum, are, a. *Transporter, passer ou faire passer au-delà.* SYN. Trajicio, transfero. USUS : In Macedoniam tantum exercitum transportavit. Cf. **Transfero.**

TRANSTRUM, i, n. *Banc de rameurs.*

TRANSVECTĬO, ōnis, f. *Passage, traversée.* USUS : Num te terret transvectio Acherontis ?

TRANSVĔHO, is, vexi, ctum, ere, a. *Transporter au-delà, faire passer.* SYN. Trajicio, traduco. USUS : Mare transvehi, *traverser la mer.*

TRANSVERBĔRO, as, avi, atum, are, a. *Transpercer, percer en frappant.* SYN. Transfigo. USUS : Bestiam venabulo transverberare.

TRANSVERSUS, a, um, *Oblique, transversal.* SYN. Obliquus.)(**Rectus.** USUS : Multæ viæ transversæ. Ab hac lege mihi non licet transversum digitum, unguem discedere, *il ne m'est pas permis de m'écarter d'une ligne de cette loi.* Ecce tibi e transverso. Transversa ecce incurrit fortuna, *vient se mettre en travers, vient à la traverse.* Transversis itineribus Romam properat, *par des chemins de traverse.* Cf. **Obliquus.**

TRANSVŎLO, as, avi, atum, are, a. et n. *Voler au-delà.* USUS : Oceanum transvolavit Romanæ urbis gloria, *la gloire de la ville de Rome a traversé les mers.*

TRĂPĔZŎPHŎRON, i, n. *Figure servant de support à une table, pied de table.* SYN. Statua sustinendæ mensæ f. cta.

TRĔCENTI, æ, a, *Trois cents.* USUS : Leonidas se in Thermopylis trecentosque eos, quos eduxerat Sparta, opposuit hostibus, *Léonidas s'opposa aux ennemis dans les Thermopyles avec les trois cents soldats qu'il avait amenés de Sparte.*

TRĔDĔCIM, *Treize.* USUS : Tredecim captis navibus, decem demersis.

TRĔMĔBUNDUS, a, um, *Tremblant, qui tremble.* USUS : Vox, manus tremebunda.

TRĔMĔFĂCĬO, is, fēci, factum, ere, a. *Faire trembler, ébranler.* SYN. Concutio. Cf. **Terreo.**

TRĔMO, is, ŭi, ere, n. *Trembler, être tremblant, craindre, redouter.* SYN. Contremisco. ADV. Omnino. USUS: Qui tremunt et exalbescunt objecta re terribili. Cf. **Timeo.**

TRĔMOR, ōris, m. *Tremblement, agitation.* USUS : Terrorem tremor et pallor et dentium crepitus consequitur. Cf. **Timor.**

TRĔMŬLUS, a, um, *Tremblant, agité.* SYN. Tremens, tremebundus.

TRĔPĬDĀTĬO, ōnis, f. *Agitation, préoccupation, désordre, trouble.* SYN. Metus, commotio, tumultus. Cf. **Timor.**

TRĔPĬDĒ, *En s'agitant, en tremblant, avec crainte.* USUS : Stativa trepide deserta sunt.

TRĔPĬDO, as, avi, atum, are, n. *S'agiter en désordre, se troubler, s'alarmer.* SYN. Timeo, metuo, pavore defixus sto. PHRAS. **Trepidatum est**, *on commença à trembler.* Lymphati trepidare cœperunt ; omnium pectora occultus metus percurrit, pervasit ; lymphati aguntur ferunturque ; metu obtorpescunt ; pavore exanimantur. Cf. **Timeo.**

TRĔPĬDUS, a, um, *Inquiet, agité, alarmé.* SYN. Pavidus, metuens, timens. USUS : Trepida res, dubia, et ob hoc timorem inducens.

TRĬANGULUS, a, um, *A trois angles, triangulaire.* USUS : Ea triangula, alia quadrata nominant.

TRĬBŬLIS, is, m. *Qui est de la même tribu.* SYN. Curialis. EPITH. Turbulentus, vicinus. USUS : Apud tribules suos plurimum gratia potest.

TRĬBŪNAL, ālis, n. *Espace élevé et demi-circulaire où siégent les magistrats, tribunal.* SYN. Sella judiciaria. EPITH. Certum, totum, continuatum, proximum. PHRAS. **Pro tribunali sedere**, *siéger sur son tribunal.* Judiciis præesse ; jura reddere ; cognitionem capitalium rerum exercere ; judicium exercere ; causas cognoscere. Cf. **Judicium.** USUS : Pro tribunali sedere, sententiam pronuntiare.

TRĬBŪNĀTŬS, ūs, m. *Dignité ou fonction de tribun, tribunat.* SYN. Magistratus tribunorum plebis. EPITH. Ardens, militaris, pestifer et funestus, præclarus, tacitus, totus, turbulentissimus. USUS : Tribunatum petere, suscipere, seditiose gerere.

TRĬBŪNĬTĬUS, a, um, *De tribun (du peuple ou des soldats).* USUS : Furor, terrores tribunitii. Potestas tribunitia.

TRĬBŪNUS, i, m. *Tribun du peuple, magistrat institué pour défendre les intérêts du peuple.* SYN. Populi defensor et custos. EPITH. Nimium acer, vehemens, acerbus, criminosus, amentissimus, felix, fœdissimus, furiosus, horridus, improbus, inermis atque imparatus, iners, levis, non bonus, militaris, modestus, non modo non seditiosus, sed etiam seditiosis adversarius, officiosissimus, perniciosus, similis gladiatori, sordidissimus, vesanus, vetus ac fortis, vigilans et accuratus, valens, vetus. USUS : 1. Ut Lacedæmone Ephori regibus, sic Romæ consulibus tribuni sunt oppositi. 2. Tribunus militum, qui ordines ducit, *tribuns des soldats.*

TRĬBŬO, is, ŭi, ūtum, ere, a. *Distribuer, donner, accorder.* SYN. Do, præsto, impertio. ADV. Caste, exigue, infinite, libentissime, liberaliter, longe, plurimum, multum, nunquam, pure, recte. USUS : 1. Suum cuique, opem et misericordiam miseris, honorem magistratibus tribuere. 2. **Honorem habeo, defero, confido**, *avoir des égards, de la condescendance, accorder par déférence.* Patri tuo semper plurimum tribui. Tribue hoc valetudini tuæ. Nimium tibi ipse tribuis. 3. **Divido**, *distribuer, diviser, partager.* Rem universam in partes tribuere. Cf. **Do, Divido, Largior.**

TRĬBŬS, ūs, f. *Tribu, division du peuple romain.* SYN. Curia, corpus. EPITH. Certa, rustica, urbana. USUS : Populum in tribus dividere. Tribu certa esse. Tribu moveri. Sui corporis tribusque homines sibi obnoxios habuit.

TRĬBŪTĀRĬUS, a, um, *Tributaire.* SYN. Stipendiarius, vectigalis. Cf. **Vectigalis.**

TRĬBŪTIM, *Par tribus.* SYN. Per tribus singulas.

TRĬBŪTĬO, ōnis, f. *Division, partage, répartition.* SYN. Distributio. USUS : Æquabilis tributio.

TRĬBŪTUM, i, n. *Tribut, impôt, contribution.* SYN. Quod a subjectis principi *vel* reipublicæ penditur. EPITH. Acerbissimum, intolerabile. PHRAS. **Magna tributa dare cogimur**, *nous sommes obligés de payer de grands tributs.* Magnitudine tributorum premimur ; gravi tributo et collatione iniqua frumenti opprimimur ; ex censu tributa conferenda sunt maxima ; vectigal in annos singulos magnum pendere ; tributa pendere intolerabilia ; stipendia ingentia dependere cogimur. USUS: Tributum ferre, pendere, solvere, conferre, *payer, acquitter.* In singula capita tributum imponere, *imposer.* Tributo, stipendio liberare, a tributis vindicare; tributorum finem afferre, *délivrer, dispenser.* Cf. **Vectigal.**

TRĪCÆ, ārum, f. pl. *Embarras, contrariétés.* SYN. Impedimenta. EPITH. Domesticæ. USUS : Biennium in his tricis moror. Cf. **Nugæ.**

TRĪCĒNI, æ, a, *Qui sont par trente.* USUS : Tricenos milites ex singulis legionibus, *trente soldats par légions.*

TRĬCEPS, cĭpĭtis, *A trois têtes.*

TRĬCĒSĬMUS, a, um, *Le trentième.* USUS : Hujus a morte tertius hic et tricesimus est annus, *il y a 33 ans qu'il est mort.*

TRĬCĬES, *Trente fois.* USUS : Æris tricies potest habere, *c.-à-d. trois millions de sesterces.*

TRĬCLĪNĬUM, ii, n. *Lit de table ; salle à manger.* SYN. Conclave, cœnaculum tribus ad discumbendum lectis instructum. USUS : Tribus tricliniis accepti sumus valde copiose.

TRĪCOR, aris, atus sum, ari, d. n. *Faire des difficultés, chercher des détours.* SYN. Nugor, nugas ago. USUS : Publius tecum tricatus est. Cf. **Nugor.**

TRĪDŬUM, i, n. *Espace de trois jours.* USUS : Quum tridui viam processisset, *après trois jours de marche.*

TRĬENNĬUM, ii, n. *Espace de trois ans, trois ans.* USUS : Biduum aut triennium est quum virtuti nuntium remisisti.

TRĬENS, entis, m. *La troisième partie d'un tout, le tiers.* USUS : Eum video testamento cum duobus coheredibus esse in triente, *le tiers dans une succession.*

TRĬĔTĒRĬS, idis, f. *Fête qui se célèbre tous les trois ans : fête de Bacchus.*

TRĬGĒSĬMUS, a, um, Cf. **Tricesimus.**

TRĪGINTA, *Trente.* USUS : Romulus quum septem et triginta regnavisset annos. Conjectus in carcerem triginta jussu tyrannorum, *par l'ordre des trente tyrans (à Athènes).*

TRĪNI, æ, a, *Qui sont trois, qui vont par trois.* USUS : Ipse cum tribus legionibus circum Samarobrivam trinis hibernis hiemare constituit. Milites trinis castris potiuntur, *s'emparent des trois camps.*

TRĬPARTĪTŌ, *En trois parties ou trois parts.* USUS : Qui bona dividit tripartito, *qui fait trois parts de ses biens.*

TRĬPARTĪTUS, a, um, *Divisé ou divisible en trois parts.* USUS : Qui e divisione tripartita duas partes absolverit, huic necesse est restare tertium.

TRĬPLEX, icis, gen. com. *Triple.* USUS : Plato triplicem finxit animum, *Platon fait l'âme triple.*

TRĬPLĬCĬTER, *De trois manières, d'une triple façon.* USUS : Commutabimus tripliciter : verbis, pronuntiando, tractando.

TRĬPLUS, a, um, *Triple.* USUS : Pars tripla.

TRĬPŬDĬO, as, avi, atum, are, n. *Danser dans les solennités religieuses, trépigner, bondir.* USUS : Exsultans ac tripudians. Cf. **Exsulto.**

TRĬPŬDĬUM, ii, n. *Danse religieuse; augure favorable.* EPITH. Solistimum. USUS : Tripudium solistimum fit, cum ex offa aliquid in terram cadit, *l'augure est favorable quand il tombe qqche par terre (à cause de l'avidité des poulets sacrés).*

TRĬPUS, ŏdis, n. *Siége à trois pieds, trépied.* USUS : Sacri tripodes.

TRĬQUĔTRUS, a, um, *Triangulaire, qui a trois angles.* SYN. Triangulus.

TRISTIS, e, gen. com. *Triste, affligé, chagrin.* SYN. Mœstus, mœrens, dirus.)(**Hilaris, Jucundus.** PHRAS. **Quid ita tristis es?** *Pourquoi êtes-vous si triste?* Quid angeris? quid te excrucias? cur mœrore conficeris? quid tuæ miseriæ te ita discruciant? quid te mœror quotidianus lacerat et conficit? cur animum ita mœrori das luctu afflictus et confectus? quid ita in lacrimis et mœrore consenescis? quid diffidens ac desperans de rebus tuis in sordibus, lamentis luctuque jaces? quid tristis capite demisso terram intueris? quid ita in domo tua omnia deserta, horrida, muta, plena luctus et mœroris? quid ita frontem contrahis? quid te in hunc mœrorem rapit, conjicit? Cf. **Tristitia.** USUS : Tristis et conturbatus domum abiit. Tristis natura et recondita. Tristissimis reipublicæ temporibus.

TRISTĬTĬA, æ, f. *Tristesse, affliction.* SYN. Mœror, severitas. EPITH. Simulata versutaque. PHRAS. 1. **Immodica tristitia laborat,** *une tristesse immense l'accable.* Æger animi est; haud levis dolor mœstum opprimit; fatigat hominem animi ægritudo ingens; vultu ipso dolorem animi præfert; doloris magnitudinem vix capit; tristitiæ immodicæ se dat, dedit; ægritudini se dedit; ægritudine ingenti opprimitur, conficitur; ægritudinem suscipit immodicam; pessime est animo; afflictus mœrore languet animus; tristissimis vexatur et conficitur curis; mœrore et lacrimis propemodum contabescit; assiduo in luctu est, versatur; modum lugendi non facit; magnam tristitiam subit; lacrimis et tristitiæ se tradit. Cf. **Tristis, Ægritudo, Mœror.** 2. **Res ea magnam mihi tristitiam peperit,** *cette affaire m'a causé une grande affliction.* Magnam mihi ægritudinem attulit; magna me ægritudine affecit; animum mœrore cumulat, cruciat, opprimit, conficit; ea res vehementer me mordet, pungit, sollicitat, angit, acerbe vexat, graviter commovet. Cf. **Dolor, Mœror.** 3. **Deponamus tandem hanc tristitiam,** *débarrassons-nous enfin de cette tristesse.* Mitigemus istam tristitiam et relaxemus; tollatur omnis illa superior tristitia; mentem tandem a tristitia hac abducamus; ægritudinem exuamus, abjiciamus; animum ægritudine levemus, deleatur ista ex animo tristitia; ægritudinem, quam ea res nobis asperserat, ex animo deleamus, exturbemus, abstergamus. USUS : Aliquem ad tristitiam contorquere. Tristitiam et severitatem mitigare. Oratione aliquem a tristitia abducere. Cf. **Ægre fero.**

TRĬTĬCUM, i, n. *Froment, blé.* SYN. Frumentum.

TRĪTUS, a, um, *En parl. du langage: Connu, commun, ordinaire, rebattu, trivial.* SYN. Decantatus, contritus, pervagatus, contemptus. USUS: Tritum sermone, vetustate proverbium. Res trita, communis et pervulgata. Itinere trito incedere, *marcher dans un chemin battu.* Cf. **Vulgaris.**

TRĪTŪS, ūs, m. (abl. sing. tantum.) *Action de frotter, frottement.* USUS: Conflictu trituque lapidis ignem elicere.

TRĬUMPHĀLIS, e, gen. com. *De triomphe, triomphal.* USUS: Porta, vehiculum, ornamenta triumphalia.

TRĬUMPHO, as, avi, atum, are, n. *Triompher, obtenir les honneurs du triomphe.* SYN. Triumphum ago; Capitolium curru invehor, in Capitolium cum insigni laurea invehor. USUS: 1. Amplissime atque honestissime triumphare. 2. TRANSL. Exsultare lætitia, gaudio triumphare. Hic exsultat oratio et triumphat.

TRĬUMPHUS, i, m. *Triomphe, entrée d'un général victorieux.* SYN. Imperatoris; ducis, victoris pompa, cum laurea togaque palmata in Capitolium invecti. EPITH. Falsus, castellanus, justissimus, clarissimus, recens, amplissimus, certissimus et inanissimus, gratissimus, jucundissimus, magnus, verus, justus, navalis. USUS: Triumphum alicui decernere; triumphum habere, agere, deportare. Aliquem ad triumhupm revocare lauream que illi insignem deferre. Disseres de triumpho: quid tandem habet iste currus? quid vincti ante currum duces? quid simulacra oppidorum? quid argentum? quid aurum? quid legati in equis et tribuni? quid clamor militum? quid tota illa pompa? quid vehi per urbem?

TRĬUMVĪRĀTŪS, ūs, m. *Dignité de triumvir, triumvirat.* SYN. Triumvirum magistratus.

TRĬUMVĬRI, ōrum, m. pl. *Triumvirs, commissaires chargés de différentes fonctions.* EPITH. Capitales. USUS: Triumviri capitales, *magistrats chargés de surveiller les prisons et de veiller à l'exécution des sentences capitales.*

TRĬVĬUM, ĭi, n. *Endroit où aboutissent trois chemins, carrefour.* SYN. Ubi tres viæ concurrunt. USUS: Maledictum de trivio arripere, *ramasser une injure qui traîne dans les rues.*

TRŎCHUS, i, m. *Trochus, cercle avec lequel jouent les enfants.* SYN. Turbo quo ludunt pueri.

TRŎPÆUM, i, n. *Monument de victoire, trophée.* SYN. Victoriæ monumentum. USUS: In Macedonia tropæa statuit, posuit, constituit, quæ bellicæ laudis victoriæque insignia ac monumenta sunt. Urbs tropæis ac triumphis ornata ac dicata.

TRŎPUS, i, m. *Trope, emploi métaphorique ou figuré d'un mot.* SYN. Verborum immutatio.

TRŬCĪDĀTĬO, ōnis, f. *Action d'égorger massacre, carnage.* Cædes, clades. USUS: De Clodianis lapidationibus, insidiis, trucidationibus.

TRŬCĪDO, as, avi, atum, are, a. *Tuer, égorger.* SYN. Occido, interficio, multis vulneribus concido, conficio. Cf. **Occido, Interficio.**

TRŬCŬLENTER, *D'une manière farouche, dure, cruelle.* USUS: Atrociter et truculenter se gerere.

TRŬCŬLENTUS, a, um, *Farouche, dur; qui a l'air cruel, terrible.* SYN. Terribilis aspectu, trux, atrox. Cf. **Crudelis.**

TRŪDO, is, si, sum, dere, a. *Pousser avec force.* SYN. Impello. USUS: Ad mortem, ad supplicium se trudi videbat, *traîner, mener.*

TRULLA, æ, f. *Vase à puiser.* USUS: Trulla excavata cum manubrio aureo.

TRUNCUS, i, m. *Tronc d'arbre, tronc.* SYN. Stipes. EPITH. Tantus, tutior, totus. USUS: 1. In arboribus truncus, rami, folia. 2. TRANSL. Truncus corporis, *en parl. du corps humain: le tronc, le buste.* 3. **Stolidus**, *homme stupide, bûche, souche.* Hic truncus ac stipes consulatum sustineat.

TRŬTĬNA, æ, f. *Balance, trébuchet.* Statera. USUS: Populari trutina rem examinare, *juger les choses à une sorte de balance populaire.*

TRUX, trŭcis, omn. gen. *Sauvage, farouche, cruel, féroce.* SYN. Truculentus, atrox. Cf. **Crudelis.**

TU, *Tu, toi.* USUS: Tu mihi etiam legis mentionem facies.

TŬBA, æ, f. *Trompette.* SYN. Buccina. USUS: Tubæ sonitum in bello non fert. Tuba, ad tubam canere; tubam inflare.

TŪBER, ĕris, n. *Tumeur, bosse, excroissance.* SYN. Terræ collum, tumor.

TŬBUS, i, m. *Tube, canal; trompette.* SYN. Fistula. USUS: Ductus aquarum, quos illi tubos vocant.

TŬĔOR, eris, ĭtus sum, eri, d. a. *Veiller sur, protéger, défendre.* SYN. Tutor, servo, conservo, custodio, foveo, præsideo.)(**Derelinquo.** ADV. Castissime, commodius, demisse, diligenter, facile, flagitiose, fortiter, honestissime, lautius, male, maxime, melius, mirifice, parum, perfacile, præclare, privatim, prudenter, publice, sanctissime, vigilanter, munifice, æque, admodum. PHRAS. **Hunc tu, quæso, omnibus modis tuere,** *je vous en supplie, protégez cet homme de toutes les façons.* Sartum, tectum, ut aiunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum integrumque conserves, in omnibus rebus tegas velim; eum in præsidio ac tutela auctoritatis tuæ latere patiaris; ejus salutem tua benevolentia, præsidio, custodia tuteris; ejus capitis

custodiam nunquam dimittas; sine tua tuitione salvum esse non posse existimes. Cf. **Defendo, Foveo, Faveo.** USUS : Tueri munus suum, mediocritatem in omnibus rebus, societatem conjunctionis humanæ. Hunc Cæsar omnibus præsidiis tuetur ac defendit. Rem familiarem, gratiam et auctoritatem suam tueri et conservare, *conserver ses biens, son crédit et son autorité.*

TŬGŬRĬUM, ĭi, n. *Hutte de paysan, cabane.* SYN. Habitatio rustici.

TŬĬTĬO, ōnis, f. *Garde, conservation, défense, protection.* SYN. Custodia.

TUM, *Alors; tant... tant, et... et; tantôt... tantôt.* SYN. Tunc, illa tempestate; partim. USUS : Quid tum inde ? Cum alia multa, tum hoc maxime. Tum Græce, tum Latine, *tant en grec qu'en latin, et en grec et en latin, en grec comme en latin.* Modo unum, tum autem plures vidi.

TŬMĔO, es, ŭi, ere, n. *S'enfler, se gonfler, s'emporter.* SYN. Turgeo, turgesco, in tumore sum. ADV. Penitus. USUS : Sapientis animus nunquam turgescit, nunquam tumet, *l'âme du sage ne s'emporte jamais, jamais elle n'est gonflée de colère.* Negotia tument, *les affaires sont dans un état alarmant, couvent quelque désastre.*

TŬMĬDUS, a, um, *Enflé, gonflé; irrité, courroucé.* SYN. Turgidus, inflatus, velut omnes dictaturas consulatusque gereret in voce viribusque suis. USUS: Membrum vitiose tumidum, *membre tuméfié.* Serpens inflato collo, tumidis cervicibus, *au cou gonflé.* Cf. **Superbus, Arrogans.**

TŬMOR, ōris, m. *État de ce qui est enflé; agitation, emportement.* SYN. Inflatio. EPITH. Repentinus, recens. USUS: Repentinus oculorum tumor. Erat in tumore animus, *son âme était soulevée.* Recedit jam animi tumor. Ne desererem hunc tumorem rerum, *cette fermentation, ces troubles sur le point d'éclater.* Cf. **Superbia.**

TŬMULTŬĀRĬUS, a, um, *Levé à la hâte; fait à la hâte, précipité, désordonné.* SYN. Properatus, subitarius, repentinus. USUS : Dux, miles, exercitus tumultuarius. Sermo fortuitus et tumultuarius, *discours improvisé.*

TŬMULTŬĀTĬO, ōnis, f. *Bruit, tumulte.*

TŬMULTŬOR, aris, atus sum, ari, d. *Être en désordre; s'agiter, se soulever.* SYN. Turbas facio, inquietus sum. USUS : Quid tumultuaris soror? quid insanis ? *Pourquoi tout ce bruit, ma sœur ? es-tu folle?* Cf. **Turba, Tumultus.**

TŬMULTŬŌSĒ, *D'une manière pleine de trouble, confuse, bruyante.* SYN. Magno tumultu. PHRAS. **Tumultuose agere,** *agir d'une manière désordonnée, faire une révolution.* Mare cœlo miscere ; cœlum ac terras miscere ; tragœdias, tumultum excitare ; turbas facere, concire ; tragœdias efficere. Cf. **Turba, Tumultus.**

TŬMULTŬŌSUS, a, um, *Désordonné, confus, bruyant.* SYN. Turbulentus. USUS : Tumultuosa et seditiosa vita, oratio.

TŬMULTŬS, ūs, m. *Désordre, tumulte; trouble de l'esprit, crainte.* SYN. Motus, turba, seditio ; trepidatio. EPITH. Civilis, domesticus, finitimus, magnus, proximus, tantus, terribilis. PHRAS. 1. **Periculum est aperti tumultus,** *on redoute des troubles publics.* Res pro seditione est ; res ad seditionem spectat ; res a consilio ad vim abit ; in metu sumus, ne qua repentina vis in civitate exsistat; ne quid turbulenti conflent ; ne qua in civitate tempestas excitetur, cooriatur. Tempestas a seditiosis civibus urbi impendet certissima. 2. **Ea res ingentem tumultum fecit,** *cette affaire excita un grand désordre.* Ingentem in urbe tumultum excitavit, fecit, præbuit, commovit, conflavit, concivit ; turbas ingentes fecit, concivit; ea re effectum est, ut omnia terrore et tumultu streperent ; ut tumultu cuncta turbarentur. Cf. **Turba, Turbo, Seditio.** USUS : Quid hos tumultus ciemus ? Conticescente tumultu. Tumultum, rixas, jurgia comprimere, sedare, componere, *apaiser le bruit, le désordre.*

TŬMŬLUS, i, m. *Élévation de terrain, éminence, tertre.* SYN. Locus ex terra leviter eminens. EPITH. Excellens. USUS : 1. Tumuli silvestres. 2. Sepulcrum, *tombeau.* Alexander cum ad Achillis tumulum in Sigeo adstitisset. Cf. **Collis, Sepulcrum.**

TUNC, *Alors.* SYN. Tum, illo tempore, illa tempestate, per id tempus, per id temporis.)(**Nunc.** USUS : Sed erat tunc excusatio, nunc nulla est.

TUNDO, is, tŭtŭdi, tunsum, ere, a. *Battre à coups redoublés, frapper.* SYN. Cædo, pulso, verbero. ADV. Nihilominus, vehementissime. USUS : Bacillo oculos alicui tundere, *pocher les yeux de qqn à coups de bâton.* Cf. **Pulso, Verbero.**

TŬNĬCA, æ, f. *Vêtement de dessous des Romains, tunique.* SYN. Vestis brevior virorum. EPITH. Pulla, solivaga, talaris, manicata, trita. USUS : Cum tunica et pallio. Tunicam ponere.

TŬNĬCĀTUS, a, um, *Vêtu d'une tunique, en tunique.* USUS : Metus tunicatorum, *frayeur du menu peuple, des gens de basse condition, vêtus seulement d'une tunique.*

TURBA, æ, f. *Foule en désordre, multitude, cohue; trouble, désordre, confusion.* SYN. Multitudo, conventus hominum, concio, multitudo in unum conglobata ac semetipsam turba impediens ; juvenum manus, juvenum globus, circumfusa in concionis modum turba confertissima ; vulgus ; seditio, vis, tumultus.

EPITH. Magna, media, nocturna, nova, prætoria, similis, vana. USUS : 1. Ex hac turba et colluvie discedam. 2. **Tumultus, seditio,** *scène de désordre, tumulte.* Ingentes turbas concitare, moliri, facere, concire. 3. **Perturbatio,** *confusion.* Ecce nova turba et rixa. Quanta in turba et confusione rerum vivimus! *dans quel désordre et dans quelle confusion de toutes choses nous vivons!* E turbis se evolvere, exsolvere. Cf. **Multi.**

TURBĀTĒ, *En désordre.* USUS : Omnia raptim et turbate aguntur.

TURBĀTOR, ōris, m. *Celui qui trouble, perturbateur.* USUS : Pacis turbator.

TURBĬDĒ, *Avec trouble, avec confusion.* SYN. Turbulenter, inconstanter.

TURBĬDUS, a, um, *Troublé, agité, confus.* SYN. Perturbatus, confusus. PHRAS. 1. **Nunquam illum æque turbidum vidi,** *je ne l'ai jamais vu aussi troublé.* Tanto animi motu perturbatum, ita perculsum percussumque, nihil ut consilio, ratione, ordine ageret, nec lingua, nec ore consisteret, nunquam vidi. Commotum sæpe perculsumque vidi antea, sed nunc adeo color ipse immutatus est, vultus, oratio, mens denique ipsa excidit et conscientia peccati mutum, exanimatum ac vix vivum reliquit. Confusus animo, nec auribus quidem et oculis satis constat ; neque animo, neque lingua satis compos, vix apud se est, ita perturbato atque incerto præ ægritudine animo est. Hominem tam commotum nunquam vidi alias, sic ut nec animus illi suppetere nec constare mens sana videretur. Eo nuntio ita percussus est, ut animo adesse eum nemo existimaret. USUS :. 1. Mens omni turbido motu semper vacans. 2. **Impurus, sordidus,** *trouble, fangeux.* Aqua turbida et cadaveribus inquinata, *eau trouble et souillée par le séjour des cadavres.* 3. **Miser, calamitosus,** *funeste, malheureux.* Turbidis rebus, temporibus adversis.

TURBO, as, avi, atum, are, a. *Mettre en désordre, troubler, agiter, inquiéter.* SYN. Obturbo, perturbo, misceo, permisceo. PHRAS. **Omnia in republica turbantur,** *la république est pleine de troubles.* Nullum tam turbulentum reipublicæ tempus fuit ; annus est domi forisque infestus ; plurimum turbarum infinita hominum licentia concitum est ; nusquam res quietæ ; omnia divina humanaque jura miscentur ; civilibus fluctibus tument omnia, maximæ ubique turbæ et tragœdiæ excitantur, efficiuntur. Tumultus non jam foro se continet, sed totam passim urbem pervadit. Ex agris in urbem tumultus penetrat, spemque omnem concordiæ exturbat. Tumultus repens ex agris in urbem illatus rempublicam in summum discrimen adducit. Perlatus ad cives tumultus omnem reipublicæ statum convellit, conturbat, inflammat. Urbes et oppida implentur. 2. **Is casus vehementer me turbavit,** *cet événement m'a fortement troublé.* Mirifice me perculit ; omnem animi statum inflammavit, incitavit, conturbavit ; mentem propemodum e sua sede et statu dimovit ; mentem prope exturbavit meam, consilium eripuit. USUS : In Hispania turbatum est aliquid. Omnia turbavit et miscuit. Vide ne quid turbet. Turbare aliquid ac pacem sollicitare.

TURBO, inis, m. *Tourbillon.* SYN. Ventus omnia turbans ac involvens. EPITH. Maximus, sævus. USUS : 1. Tanquam turbine aliquo et tempestate everti. Tu procella patriæ, turbo et tempestas pacis. 2. **Coni figura inversa,** *toupie, sabot.* Turbinem versare.

TURBŬLENTĒ, *D'une manière orageuse, avec trouble, confusion, désordre.* SYN. Turbide, temere.

TURBULENTUS, a, um, *Plein de confusion, de désordre.* Turbidus, nata in vanos tumultus ingenia.)(**Tranquillus.** ADV. Necessario. USUS : Turbulenta, temeraria, cæca consilia. Tempora, tempestas reipublicæ turbulenta. Cf. **Turbidus.**

TURGĔO, es, et **TURGESCO,** is, ere, n. *S'enfler, se gonfler ; être enflé, gonflé.* SYN. Tumeo, inflatus sum. ADV. Penitus.

TURGĬDUS, a, um, *Enflé, gonflé.* SYN. Tumidus, inflatus.

TURMA, æ, f. *Escadron, troupe de cavalerie.* SYN. Equitum ordo, globus, manus.

TURMĀLIS, e, gen. com. *Relatif à un escadron, d'escadron.* USUS : Scipio ille major Corinthiis statuam pollicentibus eo loco, ubi essent aliorum imperatorum, turmales dixit displicere, *les Corinthiens promettaient à Scipion de lui ériger une statue à côté de celles de leurs généraux : Je n'aime pas les escadrons, dit-il, c.-à-d., la foule (à être confondu dans la foule).*

TURMĀTIM, *Par compagnies, par escadrons.* SYN. Per turmas, agmine.

TURPĬCULUS, a, um, *Un peu laid, assez laid.* USUS : Jocus in turpiculis rebus ponitur, *la plaisanterie s'applique aux choses basses et laides.*

TURPĬFĬCĀTUS, a, um, *Souillé, dégradé, défiguré.* USUS : Depravatio ac fœditas turpificati animi.

TURPIS, e, gen. com. *Laid, difforme ; honteux.* SYN. Inhonestus, deformis, fœdus, inquinatus, infamis, flagitiosus, nequam. ADV. Æque, omnino non. PHRAS. 1. **Cave ne quid turpe admittas,** *prenez garde de faire qqche de honteux.* Ne quid dissolute ac turpiter agas ; ne quid dedecoris admittas, aut quod fœdum sit et flagitiosum, quod crimini esse possit ; vide ne quid indecore effeminateque facias ; ne in turpem verborum obscœnitatem delabare ;

ne quid in tua vita moribusque maculæ hæreat, resideat; ne probrum, labem ac infamiam moribus aspergas tuis, aut majorum claritudini inferas; ne priores tuas laudes vitæ turpitudine deformes. Cave ne quod dedecus suscipias, concipias, in te admittas; ne in flagitiis, in dedecore voluteris; ne in flagitia te ingurgites. 2. **Hoc apud illos turpe non est,** *chez eux, cela n'a rien d'infamant.* Nullam ea res apud illos infamiam habet; in vitiis illud non ponitur; illud in rebus turpibus non habetur; illud turpe nemo putat, existimat; eorum moribus illud ab honestate remotum non est. Id nemini est turpitudini; illud eorum moribus nefas non habetur; illud eorum moribus flagitium non est. USUS : Luxuria tum omni ætati turpis, tum senectuti est fœdissima, *la débauche, honteuse à tout âge, est surtout dégradante pour la vieillesse.* Id non modo turpe est, sed sceleratum et nefarium. Turpis homo, vita infamis.

TURPĬTER, *D'une manière honteuse, infâme.* SYN. Turpe, obscœne, nequiter, nefarie. USUS : Timeo ne quid turpiter faciam.

TURPĬTŪDO, ĭnis, f. *Laideur morale, honte, turpitude, infamie.* SYN. Deformitas, obscœnitas, infamia, macula, flagitium, dedecus, labes, deformatio, depravatio, fœditas. EPITH. Accusabilis, domestica, flagitiosa, insignis, major, maxima, nefaria, sempiterna, singularis, summa, tota, vera ficta, plurima. USUS : Nulla pars vitæ ejus summæ turpitudinis fuit expers. Omni turpitudine se fœdavit, quam ille nunquam eluet aut delebit. Nihil non turpitudinis subiit; omni turpitudine notatus est. Ea causa turpitudinem habet. Omnia fugiendæ turpitudinis adipiscendæque honestatis causa facio, *je fais tout pour éviter le déshonneur et mériter la considération publique.* Cf. **Dedecus, Turpis.**

TURPO, as, avi, atum, are, a. *Rendre laid, défigurer, souiller.* SYN. Fœdo. USUS : Jovis aram sanguine turpat. **Poet.**

TURRIS, is, f. *Tour.* Celsa moles. EPITH. Alta, altissima. USUS : Ex alta turri situ et opere multum edita dejectus.

TURTUR, ŭris, m. *Tourterelle.*

TUSSĬO, is, ire, n. *Tousser.* SYN. Tussi laboro, tussi urgeor.

TUSSIS, is, f. *Toux.* SYN. Screatus. USUS : Tussim pectore expellere.

1. **TŪTĒ,** *Toi-même.* SYN. Tu ipse. USUS : Ut tute mihi præcepisti.

2. **TŪTĒ,** *Sûrement, en sûreté.* SYN. Tuto, impune.

TŪTĒLA, æ, f. *Soins vigilants, garde, conservation, défense; tutelle.* SYN. Fides, defensio, patrocinium, clientela. EPITH. Legitima, præclara; turpis. USUS : Filios suos alicujus tutelæ commendare; in tutelam alicui tradere; tutelæ subjicere. Pupillus cum primum in tutelam venerit; in tutela fuerit. Tutela se abdicare. Omnia hæc nostra latent in tutela et præsidio armorum. Cf. **Præsidium.**

1. **TŪTOR, aris, atus sum, ari,** d. a. *Veiller à ou sur, garder, protéger, défendre.* SYN. Tueor, salvum, invictum præsto. ADV. Accuratissime, copiosius, facile. USUS : Provinciam, fines armis tutari. Cf. **Tueor.**

2. **TŪTOR, ōris,** m. *Protecteur, défenseur; tuteur (t. de droit).* SYN. Defensor, patronus. EPITH. Castus, fidelis, legitimus, verus, annuus. USUS : Tutorem alicui instituere. In tutorum potestate est pupillus. Respublica orba consulis fidem, tanquam legitimi tutoris implorat. Tutor religionis.

TŪTUS, a, um, *Qui est en sûreté, qui ne court aucun danger, qui n'a rien à craindre.* SYN. Metu *vel* periculo vacuus, tectus; septus, munitus, securus, in tuto locatus; nihil insidiarum habens; sanctus, sacrosanctus. ADV. Maxime, plane, prorsus. PHRAS. **Tutus jam est,** *maintenant il est en sûreté.* In tuto est; in portu navigat; in portu est; in vado est; cautum illi est. Cf. **Securus.** USUS: Tutam et tranquillam vitam degere. Tutus ab inimicis. In tuto collocare; in tuto esse; mare tutum præstare.

TŬUS, a, um, *Ton, ta; le tien, la tienne.* USUS : Panætius ille tuus. Tuorum curam gere.

TȲPUS, i, m. *Figure, image.* SYN. Signum, forma. PHRAS. **Librum typis edere,** *imprimer un livre.* Typis mandare, commendare, committere; typis exprimere, edere, in lucem emittere; typis excudere, evulgare. USUS: Typos tibi mando.

TȲRANNĬCĒ, *Tyranniquement.* SYN. Superbe, crudeliter.

TȲRANNĬCUS, a, um, *Tyrannique, de tyran, cruel.* SYN. Leges, facta tyrannica.

TȲRANNOCTŎNUS, i, m. *Meurtrier d'un tyran, tyrannicide.* SYN. Tyranni interfector (VULG. **tyrannicida**).

TYRANNIS, idis, f. *Autorité d'un tyran, tyrannie.* PPRAS. **Tyrannidem occupare,** *s'emparer de la tyrannie.* Imperium sibi arripere; regnum invadere; capiti fortunæ regiæ insignia per vim adjicere; regium fastigium affectare et occupare. USUS : Tyrannidem occupare. Tyrannidem evertere, delere.

TȲRANNUS, i, m. *Tyran; monarque absolu, autocrate.* SYN. Ereptor libertatis, oppressor civitatis. EPITH. Crudelissimus, firmus opibus et voluntate, insanus, crudelis, inanis, gloriosus fama, gratus beneficio, importunus, amens, intolerandus, libidinosus, teter. USUS : Tyrannus quam qui unquam fuit sævissimus ac violentissimus in suos. Nulla est nobis societas cum tyrannis, sed potius summa distractio.

1. **ŪBER**, ĕris, n. *Sein, mamelle.* SYN. Mamma.

2. **ŪBER**, ĕris, omn. gen. *Riche, abondant, plein; fécond, fertile.* SYN. Fecundus, ferax, fertilis, abundans, copiosus. USUS: Agro bene culto nihil est nec usu uberius, nec specie ornatius, *rien ne saurait être ni plus utile ni plus beau qu'un champ bien cultivé.* Plenior et uberior ad dicendum, *orateur plus plein, plus abondant.* Cf. **Copiosus.**

ŪBERTAS, ātis, f. *Richesse, abondance; fertilité.* SYN. Abundantia, copia, magnitudo. EPITH. Maxima, vetus, summa agrorum. USUS: Omnis ubertas et quasi silva dicendi. Summa ubertas et copia frugum. Cf. **Copia.**

ŪBI, *Où.* SYN. Quo loco. USUS: 1. Nemo est quin ubivis quam ibi ubi est esse malit. 2. **Postquam, cumprimum, simul ut,** *dès que.* Ubi galli cantum audit, mensam tolli jubet. 3. **In quo,** *où (sur quoi, avec quoi, dans lequel).* Porticus ubi ambulabam. In ea urbe ubi natus es. Ubi gentium est is homo?

ŪBĬCUMQUE, *En quelque lieu que, partout où.* SYN. Quocumque in loco, ubi ubi. USUS: Ubicumque gentium et terrarum fueris.

ŪBĬNAM? *Où?*

ŪBĬQUE, *En quelque lieu que ce soit, partout.* USUS: Mortales qui ubique sunt.

ŪBĬVIS, *En quelque lieu que ce soit, partout.* USUS: Ubivis esse malim, quam ibi.

ŪDUS, a, um, *Humide, mouillé, arrosé.* SYN. Udis oculis respicies, *vous regarderez avec des yeux baignés de larmes.*

ULCĔRĀTUS, a, um, *Ulcéré.* SYN. Exulceratus.

ULCĔRŌSUS, a, um, *Couvert d'ulcères.* SYN. Plenus ulceribus.

ULCISCOR, eris, ultus sum, cisci, d. *Punir qqn d'une injustice commise, se venger de lui, ou venger l'injure elle-même.* SYN. Vindico, punio, persequor, pœnam repeto, injurias persequor, male meritis refero quod debeo, pœnas sumo, expeto. PHRAS. 1. **Nihil laudabilius esse statuo quam injurias non ulcisci,** *je ne connais rien de plus digne de louange que le pardon des injures.* Nihil ad laudem illustrius esse statuo, quam injurias contemnere, oblivisci; injurias ex animo delere; minime persequi; ultione non persequi; de injuria persequenda, referenda nihil omnino cogitare; referendæ injuriæ curam non suscipere; ultionem injuriarum non spectare, non curare; de referenda injuria minimum laborare. In contemnendis, obliviscendis, ex animo evellendis, ex memoria delendis injuriis, oblivione voluntaria conterendis, eximiam sitam esse laudem mihi persuadeo. 2. **Ulciscar istam calumniam,** *je poursuivrai la vengeance de cette calomnie.* Calumniam hanc non inultam patiar; pro istis injuriis graviter ulciscar; injuriam hanc certo persequar; gravem me ad calumnias istas vindicem servabo; ultor ero calumniæ; punitor doloris mei; vindicabo quam acerrime maledicta illa; dolorem ex calumnia meum justa ultione explebo; pœnas pro calumnia graves capiam; justus dolor ad repetendas calumniæ hujus pœnas me excitat, nec inultum id, quidquid est, a me auferes. USUS: Meas injurias nondum sum ultus. Ultus est Sylla hujus victoriæ crudelitatem. Ulcisci inimicum, *se venger de son ennemi.* TRANSL. *Venger qqn.* Fratres occisos, patrem justa per arma ulcisci. Quid tam necessarium tenere arma quibus possis te ulcisci lacessitus, *ces armes dont on peut se servir, pour se défendre, quand on est attaqué.* Cf. **Vindico.**

ULCUS, ĕris, n. *Ulcère, plaie.* SYN. Plaga inveterata et sordida. USUS: Et tu tanquam unguis in hoc ulcere.

ULLUS, a, um, gen. ius, dat. i, *Un, quelqu'un, une personne.* SYN. Aliquis, unus. USUS: Ullum nummum nemini debeo. Si ulla erit libertas. Sine ullo *vel* uno metu.

ULTĬMUS, a, um, *Le plus éloigné, le plus reculé, extrême, le dernier.* SYN. Postremus, extremus, novissimus, summus. USUS: Ex ultimis terris arcessitus. Ab ultimo principio hujus urbis ad hoc tempus.

ULTĬO, ōnis, f. *Vengeance.* SYN. Vindicta.)(**Gratia.** USUS: Ultionem parare. Cf. **Ulciscor, Vindico.**

ULTOR, ōris, m. *Vengeur.* SYN. Vindex, punitor. USUS: Injuriarum nostrarum ultor.

ULTRA, *Au-delà, plus loin.* SYN. Supra.)(**Citra.** PHRAS. **Ultra quam constitueram, progressus sum dicendo,** *j'ai été plus long dans mon discours que je ne m'étais proposé.* Longius vagata est oratio; cursus dictionis longius me extulit provexit; fines dicendi longius ac volueram protuli; orationem produxi longius; quantumcumque me retinui, longius tamen oratione lapsus sum; oratio inter præscriptos dicendi fines non consedit. USUS: Ultra quam satis sit angeris, *au-delà de la nécessité.* Oratio elegans, ut nihil possit ultra, *discours on ne peut plus élégant.*

ULTRIX, icis, f. *Celle qui venge, vengeresse (poét.).* SYN. Vindex.

ULTRŌ, *De ce côté-là; spontanément, librement.* SYN. Sponte, non quæsitus. USUS : 1. Omnia ei ultro pollicitus sum, *je lui ai tout promis de moi-même.* 2. **Ultro citroque**, *çà et là, de côté et d'autre.* SYN. Huc illuc, vicissim. USUS : Ultro citroque cursare, navigare, commeare. Beneficia ultro citroque data.

ŬLŬLĀTŬS, ūs, m. *Hurlements; cris de douleur.* USUS : Victoriam conclamant et ululatum tollunt.

ŬLŬLO, as, avi, atum, are, n. *Hurler, pousser des hurlements, crier;* canere, *chanter avec force inflexions et sons aigus* (propr. canum et luporum). USUS : Inclinata et ululanti voce. Cf. **Plango**.

UMBĪLĪCUS, i, m. *Le milieu, le point central; nombril.* EPITH. Certus. USUS : Is locus qui in medio Siciliæ est, et umbilicus ejus insulæ nominatur, *s'appelle le centre de cette île.*

UMBO, ōnis, m. *Partie centrale et relevée en bosse d'un bouclier; le bouclier lui-même.* USUS : Umbonibus incussaque ala sternuntur hostes, *les ennemis sont défaits à coup de boucliers et par la seule force des bras.*

UMBRA, æ, f. *Ombre.* EPITH. Fatalis, infera, tenuis. USUS : Umbram equitis Romani videtis, simulacrum pristinæ dignitatis. Umbras falsæ gloriæ consectari. Omnes umbras timet. Umbræ et eminentiæ in pictura, *l'ombre et la lumière en peinture.*

UMBRĀCŬLUM, i, n. *Tout objet qui donne de l'ombre, ombrage.* SYN. Locus frondibus tectus. TRANSL. *École.* USUS : Ex umbraculis eruditorum otioque scholæ in solem et pulverem prodire, procedere, *quitter les leçons des savants et la tranquillité de l'école pour braver les ardeurs du soleil et la poussière des combats.*

UMBRĀTĪLIS, e, gen. com. *Qui reste à l'ombre, paresseux, désœuvré; formé dans une école.* SYN. Quod in umbra et otio versatur. USUS : E domestica et umbratili exercitatione medium in agmen, in pulverem, in clamorem, in castra, in aciem forensem prodire, et ex litteris aliquid in lucem aspectumque proferre, *sortir du silence de la retraite et s'élancer dans l'arène, au milieu des cris et du tumulte du forum.* Oratio mollis et umbratilis. Cf. **Fucatus**.

UMBRŌSUS, a, um, *Qui a beaucoup d'ombre, ombreux, ombragé.* SYN. Opacus, umbrifer. PHRAS. **Locus umbrosus**, *lieu rempli d'ombre.* Locus ambientibus ramis, vix in densam umbram cadente sole, contectus; multa arborum frondiumque amœnitate opacatus. Cf. **Opacus**.

ŪNĀ, *Ensemble.* SYN. Simul, pariter, communiter. USUS : Si in Italia fueris, erimus una. Cf. **Simul**.

ŪNĂNĬMIS, e, gen. com. *Qui est de même avis, qui est d'accord, unanime.* USUS : Unanimes fratres, sodales. Cf. **Concors**.

ŪNĂNĬMĬTAS, ātis, f. *Bon accord, bonne harmonie, bonne intelligence.* USUS : Nulla re magis, quam unanimitate regna continentur.

UNCĬA, æ, f. *Once.* SYN. Assis pars duodecima.

UNCĪNĀTUS, a, um, *Crochu.* SYN. Aduncus, hamatus.

UNCTĬO, ōnis, f. *Action d'oindre.* SYN. Unctura.

UNCTOR, ōris, m. *Celui qui frotte qqn d'essence ou d'huile.* SYN. Aliptes. EPITH. Bonus.

UNCTŪRA, æ, f. *Action d'oindre.* SYN. Unctio. EPITH. Servilis.

UNCUS, i, m. *Croc, crochet.* USUS : Uncus fugitivo impactus est.

UNDA, æ, f. *Onde, flot, vague.* SYN. Fluctus. USUS : Undæ comitiorum. Cf. **Mare**.

UNDE, *D'où.* SYN. Ex quo, a quo. **Ratione causæ, originis a re, loco.** USUS : Eloquentia, unde longe absum. Materia, unde orta sunt omnia. Quærimus unde sit beata vita. Unde omnia manant.

UNDĔCĬES, *Onze fois.*

UNDĔLĬBET, *De quelque part que ce soit.*

UNDĒQUINQUĀGĒSĬMUS, a, um, *Le quarante-neuvième.*

UNDĒVĪCĒSĬMUS *vel* **vigesimus**, a, um, *Le dix-neuvième.*

UNDĒVĪGINTI, *Dix-neuf.*

UNDĬQUE, *De tous côtés, de toutes parts.* SYN. Ex omni parte, ex omni genere. USUS : Undique ex omni regione terrarum concurritur. Aut undique religionem tolle, aut usquequaque conserva, *il faut ou faire disparaître la religion de partout ou la conserver partout.* Honestas undique perfecta, *honnêteté parfaite de tout point.* A tergo, a fronte, a lateribus, ex omnibus partibus undique tenetur.

UNGO, is, xi, ctum, ere, a. *Oindre, frotter d'un corps gras (parfum, onguent, huile).* SYN. Perungo, unguentis oblino. USUS : Cæsar unctus occubuit. Cum is caput et os unguento perfricaret et ungeret.

UNGUENTĀRĬUS, ii, m. *Parfumeur marchand de parfums.* SYN. Qui unguenta conficit *vel* vendit.

UNGUENTUM, i, n. *Onguent, parfum, essence.* SYN. Odorum variorum permistio. EPITH. Conditum suavitate, moderatum. USUS : Unguentis oblitus. Unguentis effluens calamistrata coma.

UNGUĬCŬLUS, i, m. *Ongle du doigt.* USUS : A teneris unguiculis, *dès la plus tendre enfance.*

UNGUIS, is, m. *Ongle.* EPITH. Transversus, adversus, ferus. USUS: Ab imis unguibus ad summum verticem, *depuis le bout des ongles jusqu'au sommet de la tête, des pieds à la tête.* Unguibus eum discerpsere. Ungues dempserat illi tonsor, collegit. Unguis in ulcere exstitit. Unguibus in faciem violare. Transversum unguem non oportet discedere, *s'écarter d'une ligne.*

UNGŬLA, æ, f. *Sabot, corne, griffe, serre.* EPITH. Vehemens. USUS: Ungula equi, jumentorum.

ŪNĬCĒ, *Uniquement, particulièrement, singulièrement.* SYN. Singulariter. USUS: Patriam unice diligit. Hunc tibi unice commendo.

ŪNĬCUS, a, um, *Unique, seul.* SYN. Unus, unigena, singularis. USUS: Erat hoc unicum solatium in malis.

ŪNĬUSMŎDI, *De même espèce.* SYN. Non varius.)(**Multiformis.** USUS: Materia semper est uniusmodi, sui similis.

ŪNĬVERSĀLIS, e, gen. com. *Universel, général.* SYN. Universus, absolutus. USUS: Causa universalis.

ŪNĬVERSĒ, *En général.* SYN. Generatim, generaliter.

ŪNĬVERSĬTAS, atis, f. *Universalité, totalité.* SYN. Universum, mundus. USUS: Universitas rerum qua omnia continentur. (**Universitas**, VULG.), *université.* **Latine**: Doctrinarum omnium sedes; artium ac disciplinarum omnium palæstra *vel* emporium. Cf. **Academia.**

ŪNĬVERSUS, a, um, *Tout entier, tout.* SYN. Totus, omnis, infinitus, confusus. USUS: Quid potest esse extra universa? *Que peut-il y avoir en dehors du tout?* Rem universam in partes distribuere. DEUS separatim ab universis singulos diligit, *DIEU aime chaque homme en particulier, séparé de la totalité.*

UNQUAM,[1] *Une fois par hasard, une fois quelconque, un jour, jamais.* SYN. Ab omni memoria, post homines natos, post hominum memoriam, ex omni memoria, post nostram patrumque memoriam.)(**Nunquam.** USUS: Omnes qui unquam fuere superat. Nihil unquam post homines natos.

ŪNUS, a, um, gen. ius, dat. i, *Un, une, un seul, une seule.* SYN. Solus, singularis. USUS: Ut esset unus e nobis. Unum sustinere pauci possunt, utrumque nemo. In unius anima positas omnes spes habemus. Ad unum omnes assentiunt. (**Unus post alterum**, VULG.), *l'un après l'autre.* **Latine**: Super alium alius; alia super alia ; aliud ex alio. (**Unus est melior quam alter**, VULG.), *l'un est meilleur que l'autre.* **Latine**: Alius alio melior. Ad neminem unum imperii summa rediit, sed separatim suam quisque classem administrabat, *le pouvoir suprême ne fut rendu à personne individuellement, mais chacun gouvernait séparément sa flotte.* In unum locum conducere, cogere, *dans le même lieu, dans le même endroit.* In unum corpus coalescere; in unum confundi; in unum congruunt res omnes.

ŪNUSQUISQUE, *Chacun.* SYN. Singuli, quisque.)(**Nemo, nullus.**

URBĀNĒ, *Gracieusement, poliment.* USUS: Urbane faceteque aliquem irridere, *railler, finement, avec esprit.*

URBĀNĬTAS, atis, f. *Urbanité, politesse; élégance, pureté du langage; raillerie de bon ton, de bon goût.* SYN. Sal, comitas, civilis vita. EPITH. Facetosa, pristina, summa. USUS: Vir nostrorum hominum urbanitate limatus. Urbanitatis externæ color nostris oratoribus deficit. Libandus est etiam ex omni genere urbanitatis facetiarum quidam lepos. Omnis illa vetus urbanitas exaruit. Homo importunus urbanitatem omnem deposuit. Desideria urbis et urbanitatis depone, *le séjour de Rome, la vie de Rome.* Cf. **Humanitas.**

URBĀNUS, a, um, *Poli, de bon ton; spirituel, fin.* SYN. Non inurbanus, facetus. USUS: Urbani sales. Homo cautus et urbanus. 2. **Qui in urbe habitat** *vel* **quod urbis est**, *relatif à la ville, de ville, urbain.*)(**Rusticus.** Manabat latius malum illud urbanum. Urbanarum rerum perturbatio. Urbanus Prætor. Cf. **Humanus.**

URBS, urbis, f. *Ville.* SYN. Civitas. EPITH. Amantissima, amplissima, antiqua, clarissima, nobis amicissima, copiosissima, firma, permagna, fortunatissima, hostilis et bellica, munitissima; non solum incolumis sed etiam ornata. Urbes inimicissimæ, locupletes, infestissimæ alicui imperio, maritimæ, militares, maximæ, turpissimæ. PHRAS. 1. **Urbs nobilis et præclara**, *ville noble et illustre.* Urbs et natura, et situ, descriptione ædificiorum et pulchritudine inprimis nobilis ac opulenta. Urbs vetus et copiosa, eruditissimis hominibus studiisque liberalissimis affluens. Urbs situ et opere munita, fossis ac mœnibus septa ac valida. Urbs amplissima et ornatissima, atque omnibus rebus aucta. Urbs florentissima potentissimaque, referta copiis, descriptione ædificiorum, una omnium pulcherrima. Urbs ad res gerendas opportuna, situ et natura munitissima, opulenta eadem et copiosa. 2. **Urbs capta est**, *la ville a été prise.* Hostibus præda facta est; in hostium manus venit; in hostium potestatem pervenit; in deditionem accepta est; urbe hostes potiti sunt; urbem ditionis suæ fecere hostes. USUS: Urbem constituere, ædificare. Urbem capere, exscindere, evertere. Urbem relinquere, deserere. Urbe excedere.

* **URCĔUS**, i, m. *Vase en terre, cruche.* USUS: Urcei fictiles, aquarii.

ŪRĒDO, inis, f. *Nielle ou charbon, mala-*

die des plantes. SYN. Morbus stirpes adurens. USUS : Si uredo aut grando segeti nocuit.

URGĔO, es, ursi, ere, a. *Pousser, presser, faire avancer.* SYN. Impello, incito, premo, insto. ADV. Angustius, diutius, graviter, rustice, sane, acriter, valde. PHRAS. **Urgere te non desistam,** *je ne cesserai de vous presser vivement.* Usque te premam, instabo, insectabor, poscam ut enitaris, elabores, rem perficias. Anniti, minari, etiam clamoribus et convitio impellere te non desistam, ut vel coactu meo rem suscipias; insistam, flagitabo, sollicitabo nec remittam; non desistam nec cessabo obtundere, dum perfecta videam quæ inchoasti. USUS : Urge summo studio, insta, eblandire. Interrogando urgere. Urgere hostem ac premere. Urgere atque ab omni parte instare. Cf. **Impello.**

ŪRĪNA, æ, f. *Urine.* USUS : Urinam reddere, *uriner; alias* aquam petere, vesicam levare, exonerare. (VULG. **Urinam mittere.**)

ŪRĪNOR, aris, atus sum, ari, d. *Plonger sous l'eau.* SYN. Sub aqua nato et mergo.

URNA, æ, f. *Vase à puiser de l'eau, urne; urne du scrutin.* SYN. Hydria. USUS : Urnas delere et evertere subsellia. Senatorum urna nos absolvit. Eduxit ex urna tres qui sorte judicarent.

ŪRO, is, ussi, ustum, ere, a. *Brûler, faire brûler.* SYN. Aduro ; igne perdo, corrumpo, comburo. USUS : Corpus uri et secari patimur. Venatores uri se frigore patiuntur, *les chasseurs se laissent transir par le froid.* Cf. **Comburo.**

ŪSĪTĀTĒ, *Conformément à l'usage.* SYN. Vulgariter, populariter.

ŪSĪTĀTUS, a, um, *Usité, admis par l'usage; accoutumé.* SYN. Pervulgatus, usu receptus, solemnis.)(**Inusitatus.** USUS : Usitato more, *selon l'usage ordinaire.* Id non solum usitatum, sed etiam quotidianum est. Honor pervulgatus et usitatus. Cf. **Communis, Vulgaris.**

USPĬAM, *En quelque lieu, en quelque endroit, quelque part.* SYN. Alicubi.)(**Nusquam.** USUS : Si Brutum uspiam videris.

USQUAM, *Quelque part, en quelque lieu.* SYN. Ullo loco ; uspiam, alicubi. USUS : Nullus usquam consistendi locus.

USQUĔ, *Toujours.* SYN. Semper. USUS : 1. Mihi quidem usque curæ erit. 2. **Usque ad, in,** *jusqu'à.* Usque ad eum finem, dum judices rejecti fuerint. Usque a Janiculo ad ædem Vestæ, *depuis le Janicule.* Usque a toga pura, *dès l'enfance.* 3. **Usque adeo,** *à ce point, à tel point.* SYN. Adeo. USUS : Usque adeo sæviit. 4. **Usque dum,** *jusqu'à ce que.* SYN. Donec. 5. **Usque eo,** *à tel point.* SYN. Adeo, tamdiu. USUS : 1. Usque eo morosi sumus, ut, etc. 2. **Tamdiu, ad eum usque finem,** *jusqu'à ce que.* Usque eo se tenuit quoad Pompeius adesset.

USQUĔQUĀQUE, *Partout, toujours.* SYN. Ubique, omnino. USUS : Usquequaque sapere oportet, *il faut être sage jusqu'au bout, toujours, en toute occasion.*

1. **ŪSŪCĂPĬO, is, cēpi, captum, ere,** a. *Acquérir par prescription (t. de droit).* SYN. Usu meum facio. Lex bustum usucapi vetat.

2. **ŪSŪCĂPĬO, onis,** f. *Propriété acquise par droit de prescription ; prescription (t. de droit).* SYN. Jus possidendi quæsitum continuatione temporis lege definiti. USUS : Usucapionum et tutelarum jura.

ŪSŪRA, æ, f. *Usage, jouissance ; intérêt; bénéfice.* SYN. Usus; fenus, fenerationis fructus. EPITH. Parva, diuturna, plena lacrimarum, menstrua. PHRAS. 1. **Senatus populum usuris liberavit,** *le sénat fit remise au peuple des intérêts.* Ingravescente fenore liberavit ; fenebrem rem levare aggressi sunt senatores ; multis fenebribus legibus constrinxerunt avaritiam ; ne fenore trucidaretur populus senatus lege cavit. USUS : 1. Parvam exigui temporis usuram a te postulo. Usuram lucis alicui eripere. 2. **Fenus,** *intérêt, usure.* Usuris suis cavere. Usuram cum fide pendere. Usura aliquem liberare. De capite deducere, quod usuris pernumeratum est, *défalquer du capital ce qui a été payé en intérêt, les sommes payées pour l'intérêt.* Cf. **Fenus, Feneror.**

ŪSURPĀTĬO, onis, f. *Usage, emploi, jouissance.* SYN. Usus frequens, tractatio, mentio. USUS : Usurpatione et renovatione doctrinæ me consolor, *action de revenir sur ses études passées, de s'y livrer de nouveau.*

ŪSURPO, as, avi, atum, are, a. *Faire usage de qqche, user de, jouir de, employer.* SYN. Utor, in usum adhibeo. USUS : 1. Crebris sermonibus usurpo vetus illud. Aliquid ex alienis bonis usurpare. Oculis aliquid usurpo, *voir qqche.* In ea, quam usurpas, tranquillitate. Nomen tantum virtutis usurpas : quid ipsa valeat, ignoras, *tu ne sais que prononcer le nom de la vertu : tu n'as aucune idée de la chose.* 2. **Dico, appello, voco,** *appeler.* Lælius is qui sapiens usurpatur, *Lélius, celui qui est surnommé le sage.* Cf. **Occupo.**

ŪSŪS, usūs, m. *Action de se servir, emploi, usage.* SYN. Consuetudo. EPITH. Arrogans, intolerabilis, annuus, assiduus, uni rei deditus, communis, vulgaris, diuturnus, domesticus, forensis, publicus, frequens, magnus, familiaris, militaris, necessarius, oratorius, popularis, civilis, provincialis, quotidianus, rhetoricus. USUS : 1. Ita usus obtinuit. Dicendi ratio in communi quodam usu versatur. 2. **Experientia,** *usage, pratique, expérience.* Vir magnæ prudentiæ, usu et exercitatione doctus. Usum in re bellica magnum habet, *il a une*

grande expérience de l'art militaire. Docuit nos longa vita ususque rerum multarum. Cum ad summam prudentiam tantus usus accesserit. Omnia collocata sunt in usu quotidiano. Res longo usu comprobata. 3. **Exercitatio,** *exercice.* Usus frequens omnium magistrorum præcepta superat. Tractatio et usus vocis. Si rerum usum percallueris. 4. **Utilitas,** *avantage, utilité, profit.* Conciliare sibi homines et ad usus suos adjungere. Ea res magnos tibi usus afferet, dabit; magno usui erit, *cette chose vous sera très utile.* Res nulli usui. Ingentes inde usus percipies, habebis, magnis usibus frueris. Rei alicujus usum adimere sibi, alicui auferre. Si usus fuerit. 5. **Amicitia, familiaritas, consuetudo,** *commerce d'amitié, liaison, intimité.* Vetus mihi cum illo usus intercedit. Summus mihi cum parente ejus usus erat. Magno usu familiaritatis cum eo conjunctus sum. 6. **Opus est,** *l'occasion se présente.* De cæteris studiis alio loco dicemus, si usus fuerit. Mihi sic usus est, *c'est ce qu'il me faut, c'est ce dont j'ai besoin.*

ŪSUSFRUCTŪS, ūs, m. *Usufruit de la propriété d'autrui.* SYN. Jus utendi alienis rebus. USUS : Bonorum suorum usumfructum alicui legare, *léguer à qqn l'usufruit de tous ses biens.*

*** ŪSŪVĔNĬO,** is, vēni, ventum, īre, n. *Être nécessaire, falloir; venir en aide, arriver.* SYN. Usu venit, usu evenit, usu accidit. USUS : Nunc illud mihi usuvenit quod nuper tibi. Ille mihi usuvenit in optima causa. Ut, si usus veniat, suum quisque locum teneat, *si le besoin s'en présente, au besoin.* Cf. **Evenio.**

UT, *Afin que.* SYN. Quo. USUS : 1. Hæc dicis, ut me teneas. 2. **Ut est, ut nunc est,** *comme, de la manière que.* Si improbus fueris, ut es. Cælius, ut illis temporibus, ut inter barbaros, satis doctus. Ille, ut erat inter suos primus. Mihi factum et, ut in tali re, etiam fortuna probatur. 3. **Postquam, ubi,** *dès que, aussitôt que.* Ut ab urbe discessi, nullam intermisi diem. Simul ut me viderunt, alloquuntur. Primum ut me salutavit, abiit. 4. **Quamvis, etsi,** *quoique.* Ut summa habeam cætera, temporis satis non habui. Ut nihil aliud, hoc tamen perfecit. 5. **Quam, quantum! (admirantis)** *combien, que, comme!* Ut humilis, ut abjectus sermo est! 6. **Ut quisque (cum superl.), ita (cum superl.) :** *plus... plus...* Ut quisque optimus, ita modestissimus. Ut quisque senior, ita prudentior. 7. **Ut si, tanquam si, quasi,** *comme si, tout comme si.* Tuam rem sic ago, ut si mea esset. 8. **Quemadmodum, quomodo,** *comme.* Ut olim fiebat; ut est consuetudo.

UTCUMQUE, *De quelque manière que.* SYN. Quomodocumque. USUS : Utcumque res ciderit ; utcumque erit, *quoiqu'il arrive.* (VULG. **Taliter, qualiter.**)

ŪTENSĬLĬA, ium, n. pl. *Objets d'utilité, ustensiles, meubles.* USUS : Reliqua utensilia

1. **ŪTER,** ra, um, gen. utrīus, dat. utri, *Lequel des deux.* USUS : Utro bono frui velis, tua optio sit. Uter popularis est, tu an ego?

2. **ŪTER,** ris, m. *Outre, peau préparée pour contenir les liquides ou traverser les fleuves.*

ŪTERLĬBET, alibet, umlibet, *N'importe lequel des deux, celui des deux qu'on voudra.* USUS : Utrumlibet elige.

ŪTERQUE, aque, umque, *Chacun des deux, l'un et l'autre, tous les deux.* SYN. Utervis, ambo, quisque.)(**Neuter, alteruter.** USUS : Utraque sententia doctos habet auctores.

ŪTĔRUS, i, m. *Sein ou ventre de la mère.* USUS : Quæ te belluam ex utero, non hominem fudit ?

ŪTERVIS, utravis, utrumvis, *Celui des deux que l'on voudra, n'importe lequel des deux.* USUS : At minus habeo virium quam vestrum utervis, *j'ai moins de forces qu'aucun de vous deux.*

ŪTI, *Afin que.* SYN. Ut. USUS : Petiit uti te placarem.

ŪTĬLIS, e, gen. com. *Qui sert, utile, bon, profitable, avantageux.* SYN. Fructuosus, commodus ; frugifer, salutaris, opportunus, quod multas habet opportunitates, quod ex usu est, quod usui est, quod utilitatem habet. ADV. Paulo, vehementer, maxime, proxime, sane, valde. PHRAS. 1. **Utile hoc consilium erit,** *ce conseil sera utile.* Maximum ex hoc consilio fructum capies ; magnum id tibi fructum feret; rationibus tuis mire conducet ; erit tibi admodum salutare ; nihil hoc consilio commodis tuis aptius ; valebit in omnes partes plurimum id consilium ; nihil majori fructui gloriæque tibi esse possit eo consilio; magnusad te fructus inde redundabit ; multum ad beate vivendum conferet ; multum inde boni in te derivabis ; erit id consilium cum summa rerum tuarum utilitate conjunctum ; serviet utilitati tuæ ; mirabiles utilitates tibi præbebit ; erit id ex usu tuo, e re tua ; in rem tuam perquam opportunum. 2. **Naves bellicæ valde utiles erant ad urbis obsidionem,** *les navires de guerre étaient très utiles pour le siège de la place.* Magnam ad eam rem dabant facultatem ; summa erat earum navium in obsidenda urbe facultas ; in bello opera earum magni fuit ; magno nobis erant usui ; magnum ad eam rem usum habebant, afferebant ; magnam utilitatem habuere, peperere, attulere ; magnam ex iis navibus utilitatem capiebamus, percipiebamus ; magna ex iis navibus commoda exsistebant, proficiscebantur. 3. **Perge ut cœpisti, si tibi id utile est,** *continuez comme vous avez commencé, si cela doit vous être utile.* Qua ire cœpisti via perge, si e re

tua est ; si e commodo, ex usu tuo est ; si utilitas tua ita feret ; si suadet utilitas ; si ratio rerum tuarum postulat ; si tibi conducit, expedit ; si bono, utilitati, commodo, usui, emolumento tibi est ; si est ut utilitatem capias ; si est ut fructum inde feras, colligas, consequare. Tene quem cœpisti cursum, si in rem tuam est. 4. **Ciceroni eloquentia sua valde utilis fuit,** *l'éloquence fut très utile à Cicéron.* Ciceroni summo emolumento fuit; emolumentum peperit ; fructum tulit, attulit maximum; Ciceroni eloquentia multa commoda dedit ; magnum ex eloquentia fructum cepit, consecutus est Cicero. Cf. **Utilitas.** USUS : Homo ad nullam partem, ad nullam rem utilis. Inutilis sibi, aliis utilissimus.

ŬTĬLĬTAS, ātis, f. *Utilité, avantage, profit, intérêt.* SYN. Emolumentum, fructus, commodum, opportunitas, usus, res, ratio, commoditas, lucrum, quæstus. EPITH. Communis, forensis, domestica, gravissima, magna, mediocris, minor, mirabilis, necessaria, pergrata, præclara, solida, summa, tanta, aliena. PHRAS. 1. **Utilitatem meam hucusque non quæsivi,** *jusqu'ici je ne me suis pas inquiété de mes propres intérêts.* Utilitatis meæ rationem nondum duxi, habui ullam ; rationibus meis operam nullam dedi ; de utilitate mea minimum laboravi ; utilitatem meam spectavi minime ; quid esset e re mea, in rem meam, quid in meam rem faceret, quid rebus meis expediret, prodesset, conduceret ; quid mihi emolumento esset haud curavi. Utilitati meæ minime servivi ; commodorum meorum causa nihil adhuc a me susceptum est. 2. **Res est utilitate præcipua,** *cette chose est très utile.* Nihil est uberius, conducibilius, ad utilitatem præstantius, unde plus manet utilitatis, plus emergat commodi, plus emolumenti exsistat. Res ea tantum continet utilitatis, quantum fortasse nulla res præterea ; quantum haud scio an ulla res est ejusmodi, ex qua utilitas maxima consequetur ; in quo tibi maxime consuletur ; ex qua emolumenti, utilitatis, commodi plurimum capietur. 3. **Utilitatem suam spectat unice,** *il ne songe qu'à son utilité personnelle.* Ad suam utilitatem refert omnia; utilitatem tantum sequitur, spectat suam ; utilitatem suam rebus omnibus antefert ; utilitatis suæ prima illi et antiquissima cura est; utilitati servit suæ, reliquorum nullam ducit rationem. Cf. **Utilis.** USUS : Utilitate nihil debet esse homini antiquius. Ex litteris plurimum utilitatis capies. Litteræ multas afferunt, pariunt utilitates. Multum habet ea res utilitatis. Ad utilitatem omnia referunt. Utilitates ex amicitia maximæ capientur, *les plus grands avantages seront recueillis de l'amitié.* Utilitatibus tuis possum carere, *je puis me passer de tes services, des avantages que tu me procures.* Cf. **Commodum, Quæstus.**

ŬTĬLĬTER, *Utilement, avantageusement.* SYN. Commode, cum utilitate.)(**Inutiliter.** USUS : Iracundia utiliter a natura data est.

ŬTĬNAM ! *Plaise ou plût aux dieux que ! Fasse le ciel que !* SYN. Velim ita sit ; velim ita fortuna tulisset.

ŬTĬQUE, *Tout à fait, entièrement.* SYN. Omnino. USUS: Quid faciendum censeas, utique scribito. Litteræ utique ad te perferentur.

ŪTOR, ĕris, usus sum, uti, d. *Faire usage de, user de, se servir de, employer ; posséder, avoir.* SYN. Usurpo, frequenter adhibeo. ADV. Assidue, bene, benigne liberalitate alicujus, cominus gladiis, commodius, communiter munere, contentius ornamentis, cursim, difficilius litteris, diligenter, diutius cibo dulci, familiariter, horridius ornamentis, intemperantius, liberius paulo, male, multum, moderate, necessario, non ita multum, optime, plurimum, quam sæpissime, salutariter, sane, studiose, temere, vehementius. PHRAS. **Fratre tuo ad omnia utar,** *j'emploierai votre frère dans toutes mes affaires.* Fratri tuo committam, tradam, quidquid agendum erit ; utar opera fratris tui omni in re ; in fratrem tuum rejiciam, ad fratrem tuum conferam, fratris tui operam poscam, si quid agendum erit. In obeundis, gerendis, conficiendis, transigendis negotiis meis primas ut partes frater agat, sustineat, habeat, curæ mihi erit. In agendis et ad exitum perducendis rebus partes fratri imponam tuo. USUS : Facultatibus amplissimis, honoribus, valetudine commoda, prospero fortunæ flatu, ventis secundis uti. Cibo, litteris, integumento frontis uti. Patientia utitur incredibili. Aliquo multum et familiariter uti. Aliquo vehementer infenso uti. Utitur patre facili, amicis optimis. Si posset loqui provincia, hac voce uteretur, *si la province pouvait parler, elle s'exprimerait ainsi.*

UTPŎTE, *Comme, vu que, en tant que.* SYN. Quippe. USUS. Frater ejus, utpote peregre veniens, bene accipitur.

ŬTRINQUE, *Des deux côtés, de part et d'autre.* SYN. Ab utraque parte, in utramque partem, utraque in parte. USUS : Magnæ utrinque copiæ. Acriter utrinque usque ad vesperum pugnatum est, *des deux côtés, on combattit avec acharnement jusqu'au soir*

ŬTRŎBĬQUE, *Des deux côtés, des deux parts.* SYN. Utraque in parte, utroque in loco. USUS : Eadem veritas utrobique est, *des deux côtés (parmi les dieux et chez les hommes) règne la même vérité.* Utrobique Eumenes plus valebat, *par les troupes de terre et de mer.*

ŬTRŎQUE, *Vers les deux côtés, vers l'un et l'autre lieu.* SYN. Utrumque in locum.

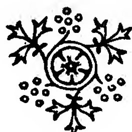
ŬTRUM, *Si.* SYN. An, num, numquid, utrumne. USUS : Quæro ex te utrum tibi videatur.

ŬVA, æ, f. *Raisin* EPITH. Maxima, peracerba gustatu. USUS : Uvæ a sole mitescunt. Uvæ gustatu peracerbæ.

ŬVĬDUS, a, um, *Humide, mouillé.* SYN. Humidus.

UXOR, ōris, f. *Épouse, femme mariée, femme.* SYN. Conjux, quam in matrimonium quis habet. EPITH. Non modo avarissima, sed etiam crudelissima; fidelissima atque optima, lectissima, mima, summo loco nata, sanctissima, probatissima, superior. PHRAS. 1. **Uxor ei peperit multos filios**, *son épouse lui a donné beaucoup d'enfants.* Ita fecunda uxore usus est, ut filiis auctus sit pluribus; ut abundaverit multitudine filiorum. Complures ei nati sunt ex uxore filii; multos ex ea filios genuit, suscepit, sustulit. 2. **Uxorem duxit**, *il s'est marié (en parl. de l'homme).* Animum ad uxorem appulit; in matrimonium duxit virginem; matrimonio secum junxit, conjunxit; nuptiis sibi adjunxit. Cf. **Matrimonium.** USUS : Quintius a ducenda uxore ita abhorret, ut quidquam libero lectulo neget esse jucundius. Multos ex ea uxore liberos habet.

UXŌRĬUS, a, um, *D'épouse, de femme mariée.* SYN. Quod ad uxorem pertinet.

VĂCĀTĬO, ōnis, f. *Exemption, dispense, état d'une personne dispensée des charges publiques.* SYN. Feriæ, cessatio, immunitas. EPITH. Commoda. PHRAS. **Proxime erunt vacationes**, *bientôt arriveront les vacances.* Litterariæ feriæ ; justitium litterarium ; stata a litterariis muniis vacatio ; autumni solemnes feriæ in proximo sunt ; litterario ludo suum erit justitium ; scholis sua erunt alcedonia ; a litterarum studiis vacabitur ; respirandi a studiorum labore facultas dabitur ; a studiorum labore quies erit ; liberalius a studiis litterarum otium indulgebitur. USUS : Vitam beatam in omnium rerum vacatione ponimus, *dans l'exemption de toute charge.* Militiæ vacatio senibus est, datur. Vacatione publicorum munerum donare aliquem. Nulla Ciceroni a causis vacatio dabatur unquam. Sublatis omnibus vacationibus delectum habere militum, *lever des troupes après avoir supprimé toutes les dispenses.* Cf. **Immunitas.**

VACCA, æ, f. *Vache.* SYN. Bos femina.

VĂCILLO, as, avi, atum, are, n. *Vaciller, branler, chanceler.* SYN. Nuto, labo, fluctuo, titubo, hæsito. USUS : Corpore in utramque partem vacillare. Ex vino vacillare. Res tota vacillat et claudicat. Memoria vacillare. Cf. **Hæsito.**

VĂCO, as, avi, atum, are, n. *Être libre, inoccupé, oisif.* SYN. Nihil ago, cesso, otium habeo, otium est, otiosus sum.)(Sum occupatus. USUS : 1. Dii administratione rerum humanarum non vacant. A curis, negotiis, molestiis vacare. 2. **Liberum est, vacuum est**, *être libre, exempt.* Nullum mihi tempus a negotiis vacat. Culpa vacat is jocus. 3. **Otium est**, *avoir le temps, le loisir.* Si vacarit, adero. Nec consulibus vacabat id negotium agere, nec senatui rem urgere. Hannibali operæ non erat legationes audire, nec vacabat dissidentes componere. 4. **Operam do, navo**, *s'occuper d'une chose, y vaquer.* Philosophiæ vacare.

VĂCŬĬTAS, atis, f. *Exemption, absence, défaut de.* SYN. Cessatio, quies. USUS : Vacuitas a doloribus, angoribus, molestiis. Vacuitas doloris, ægritudinis. Scis quam perturbationem obitus consulis, quam cupiditatem vacuitas (**quod vulgus sede vacante dicit**) injiciat.

VĂCŬUS, a, ŭum, cum abl. *vel* ab et abl. *vel* gen. *Vide, libre.* SYN. Inanis, exhaustus, nudus, jejunus.)(**Plenus, occupatus.** USUS : 1. Vacuum bonis forum. Nullum tempus vacuum habes. Domus vacua. Solum ab humano cultu purum ac vacuum. 2. **Minime occupatus**, *libre de travail, sans occupation.* Aures vacuas præbere alicui. Animum vacuum ad litteras afferre. Cum vacuus fuero, scribam ad te. 3. **Liber, expers**, *libre.* Animus curis vacuus. Locus a turba, a periculo vacuus. Scelere vacuus et integer. Animus per somnum sensibus vacuus.

VĂDĬMŌNĬUM, ii, n. *En t. de droit : promesse, engagement pris, moyennant caution de paraître en justice à certain jour.* SYN. Sponsio sistendi se in judicio ad certum diem. USUS : Vadimonium Siculi Syracusas promittunt, faciunt, constituunt. Nemo erat qui vadimonium concipere posset. Vadimonium mihi cum illo nullum est. Venit Romam, vadimonium sistit, obit. Vadimonium differre, *ajourner le terme, remettre la cause,* deserere, *ne pas comparaître, faire défaut,* missum facere, *se désister.*

VĀDO, is, ere, n. *Aller.* SYN. Eo, iter facio, ingredior. USUS : Vadebam ad eum postridie, *le lendemain je me rendais chez lui.* Cf. **Eo.**

VĂDOR, aris, atus sum, ari, d. *T. de jurisprud., obliger qqn à comparaître en justice, en lui faisant donner caution.* SYN. In jus voco. USUS : Si me vadari vis, promitto ; in jus vocas, sequor ; judicium postulas, non recuso. Hic hominem non vadatur, ita sine vadimonio disceditur, *celui-ci ne forme point alors de demande d'assignation, ainsi l'on se sépare sans ajournement de part ni d'autre.*

VĂDŌSUS, a, um, *Qui a beaucoup de gués, guéable.* SYN. Vadum habens, qua transiri pedibus potest.

VĂDUM, i, n. *Gué, bas-fond.* USUS : 1. Vadum tentare equites jussit. 2. TRANSL. *En sûreté, hors de danger.* Res in vado est, **in tuto.** Emersit e vadis oratio scopulosque est prætervecta.

VÆ! **exclamatio doloris**, *Malheur ! hélas !* USUS : Væ misero mihi cum herus domum redierit !

VĂFER, fra, frum, *Fin, rusé, adroit, intelligent.* SYN. Callidus, astutus, veterator. Cf. **Astutus.**

VĂFRĒ, *Adroitement, finement.* SYN. Callide, malitiose.

VĀGĒ, *Au loin, de côté et d'autre.* SYN. Disperse. USUS : Res vage disjectæ et sparsæ.

VĀGĪNA, æ, f. *Gaîne, fourreau d'une épée.* SYN. Gladii theca. USUS : Gladium e vagina educere, *tirer le glaive du fourreau.* In vaginam recondere, *remettre l'épée au fourreau.*

VĀGĬO, is, ĭi *vel* īvi, ītum, īre, n. *Vagir, crier*. SYN. Ejulo, infantum more ploro. USUS : Ut ex hac ætate repuerascam et in cunis vagiam, *de me reporter de la vieillesse aux jours de mon enfance et de crier dans un berceau*.

VĀGOR, aris, atus sum, ari, d. *Aller ça et là, errer, mener une vie errante*. SYN. Evagor, passim volito, erro. ADV. Late, libere; longe, passim. PHRAS. **Hinc et illinc vagatur**, *il erre ça et là*. Urbe tota volitat; huc illuc oberrat; huc illuc multiplici et erratico passu circumfertur; perpetuis erroribus circumagitur; huc illuc incerto pede fertur; vitam vagam prosequitur. USUS : Homines fusi per agros ac dispersi bestiarum more vagabantur, *les hommes erraient dans les champs à la manière des bêtes*. Ne vagari et errare cogatur oratio in tam immenso campo. Animus errore vagatur. Ejus crudelitas per omnes ætates et ordines; ejus nomen latissime vagatur. Cf. **Erro**.

VĀGUS, a, um, *Errant, vagabond; flottant, agité, etc.* SYN. Errans, inconstans, incertus; dispersus.)(**Stabilis**. USUS : Errans et vaga sententia. Vitam inopem vagamque prosequitur. Vagus et exul erat. Vaga ac volubilis fortuna, *la fortune inconstante et volage*.

VALDE, *Fortement, fort, beaucoup, grandement, excessivement*. SYN. Vehementer, admodum, majorem *vel* mirum in modum, egregie, non mediocriter, perquam, sane quam, impense, magnifice, graviter, inprimis, etiam atque etiam, mirifice, mirum quantum, supra vulgarem modum; sic ut nihil supra; sic ut nihil magis. PHRAS. 1. **Valde doctus est**, *il est très savant*. Sane quam eruditus; insigniter doctus est; incredibile quam doctus sit; doctus ita ut qui maxime; quantum nemo unquam; ut nemo magis; satis superque, bene, multum eruditus; admirandum in modum, oppido, magnopere, impendio litteratus. 2. **Valde te rogo**, *je vous en supplie*. Summa contentione, sic ut majori cura petere non possim; summe, majorem in modum, vehementissime, quam possum maxime te oro atque obtestor. USUS : Aliquid valde affirmare. Valde vehementerque gaudeo. Suos valde amat, quam paucos habet. Cf. **Enixe**.

VĀLE, *Adieu, porte-toi bien*. SYN. Fac, operam da, cura ut valeas.

VĀLENS, entis, gen. omn. *Fort, vigoureux, robuste*. SYN. Robustus, fortis, firmus, validus, potens; sanus.)(**Imbecillus**. USUS : 1. Robustus, valens, audax satelles. Olim ita firma et valens hæc civitas. Valens dialecticus. 2. **Sanus**, *bien portant*. Malo te sero valentem, quam semper imbecillum videre. Cf. **Robustus, Potens**.

VĀLĔO, es, ui, ĭtum, ere, n. *Pouvoir, valoir, avoir de l'influence; être fort, vigoureux*. SYN. Possum, polleo, potens sum, momentum affero; vim, vires, auctoritatem, pondus, momentum habeo; aliquo loco *vel* numero sum apud aliquem; sanus sum, belle habeo. ADV. Augustius, belle, minus, bene, etiam atque etiam, in posterum, parum, maxime, melius, multum, non minimum, omnino, optime, deterius, plane, plurimum, perinde, proprie, recte. PHRAS. 1. **Multum valet apud omnes**, *il a une grande influence sur tout le monde*. Largiter apud omnes potest; nomen ejus apud omnes est amplissimum plurimumque potest; plurimum momenti habet ejus auctoritas; magna est ejus vis, gravissima auctoritas apud populum; magno apud omnes loco est; locum tenet, obtinet non vulgarem; quo loco, quo numero illum habeant omnes, haud facile dixero. Cf. **Gratia, Locus**. 2. **Parum vales in curia**, *votre autorité a peu de poids dans le sénat*. Obsolevit tua auctoritas; vacillat, jacet, friget, cecidit tua auctoritas; auctoritatem tuam æmuli infregerunt, exterminarunt; nullius est momenti, nullius ponderis, quod tibi videtur; nulla aut tenui est auctoritate, nullus es; vanum est auxilium tuum; nullo apud senatum loco es; nullo in numero haberis. USUS : 1. Opibus, armis, potentia, pecunia, gratia, auctoritate, ingenio permultum valet. Hoc ad beate vivendum permultum valet. Metus ad omnes valuit. Ignarus quid virtus valeret. Sulpicius plus quam ego apud te valere videtur. 2. **Recte habeo, belle habeo, melluscule mihi est, recte mihi est, rectissime sunt apud me omnia, secunda valetudine utor**, *être bien portant, être en santé, en bonne santé*. Si vales, bene est : ego quidem valeo. 3. **Salutantis supremum**, *adieu, porte-toi bien*. Valete desideria mea, valete. Vale, mi Tiro, vale, vale et salve. 4. **Respuentis aliquid**, *loin de moi! nargue de! foin de!* Tribuni isti, si nulla patriæ caritate tenentur, valeant cum suis illis legibus. Si talis est DEUS ut nulla hominum caritate teneatur, valeat, *si DIEU est tel qu'il n'ait aucune affection pour les hommes, je n'en veux point, je le renie*. Cf. **Possum**.

VĀLĒTŪDO, ĭnis, f. *État de santé, santé bonne ou mauvaise*. SYN. Sanitas. PHRAS. 1. **Studeamus sane virtuti, sed valetudinem ne negligamus**, *sans doute, appliquons-nous à la vertu, mais ne négligeons pas notre santé*. Sequamur virtutem, sed valetudinem quoque non in postremis habeamus, ponamus; valetudinis cum virtute ducenda est ratio. Plurimum virtuti, aliquid tamen valetudini tribuatur; spectanda virtus est, cum ea tamen valetudo ne abjiciatur. Excubare virtutis in studio præclarum est, indormire tamen valetudini minime debemus. Excolatur animus virtutibus, non nihil tamen corpori serviatur. Virtuti quidem inprimis, deinde etiam valetudini dare operam debemus. Vir-

tuti primum, tum valetudini nostrum quilibet serviat, consulat, pareat, aliquid indulgeat oportet. Virtutis primam, alteram valetudinis curandæ habeamus rationem oportet. 2. **Valetudine sum bona,** *j'ai une bonne santé.* Valeo recte, commode, belle valeo; valetudine utor bona. Bene, satis belle, satis commode, recte me habeo, recte mihi est; mihi est, ut volo; viribus utor bonis; roboris, virium, valetudinis habeo satis. Cf. **Sanus, Incolumis.** 3. **Valetudine sum infirma,** *j'ai une mauvaise santé.* Valetudine utor parum, minime, haud satis, nequaquam firma, paulo infirmiore, imbecilla, non optima, satis affecta, incommoda, vitiosa. Minus belle valeo; viribus parum firmis sum; vires mihi sunt parum validæ; valetudinis, firmitudinis, virium, roboris minus est; virium imbecillitate laboro. Cf. **Morbus.** 4. **Assidua litterarum tractatio valetudinem lædit,** *une étude trop assidue nuit à la santé.* Assiduo studiorum labore valetudo atteritur, infirmatur; incommodo afficitur; damnum facit. Studiorum laborem continuare diutius sine valetudinis damno non licet. Valetudinis cum detrimento fit, quoties litterarum studium pertinacius urgetur. Tenuitas virium continentem studiorum laborem non fert, sustinere non potest. Succumbat necesse est valetudo assiduæ litterarum exercitationi. Ferenda non est continenti studiorum labori virium hæc imbecillitas. 5. **Valetudinem paulatim recipio,** *je recouvre peu à peu mes forces.* Amissam valetudinem paulatim recupero, confirmo; ex afflicta valetudine paulatim emergo; languore et valetudine sensim levor; melius mihi est; meliuscule mihi est; melius mihi fit in dies; corpus vigorem recuperat; vires corporis recipio; vis morbi laxatur; salubritatem toto corpore percipio. Cf. **Convalesco.** USUS: Uti valetudine bona, commoda, tenui, infirma, imbecilla; gravi, ægra, perdita. Multum me impedit valetudinis perturbatio, gravitas, infirmitas, imbecillitas. Valetudine a negotiis impedior. Valetudinem amittere, sustentare, confirmare. Cf. **Vires.**

VĂLĬDĒ, *Fortement, puissamment.* SYN. Enixe, summopere. USUS: Validissime ei faveo.

VĂLĬDUS, a, um, *Fort, robuste, vigoureux; puissant, énergique.* SYN. Valens. USUS: Cupio te quamprimum validum videre.

VALLĀRIS, e, gen. com. *De remparts de retranchement.* USUS: Muralibus vallaribusque insignes coronis, *couronne décernée à celui qui est entré le premier dans les retranchements ennemis.*

VALLIS, is, f. *Vallée.* USUS: Perpetua vallis jacet. Perpetua valle submittitur regio.

VALLO, as, avi, atum, are, a. *Entourer de retranchements, de remparts, fortifier; préserver, garantir, protéger.* SYN. Stipo, munio. USUS: Portus et suis operibus, et natura regionis vallatus. Hæc omnia quasi sepimento quodam amicitiæ vallanda sunt. Legationis jus, hominum præsidio et divino jure vallatum.

VALLUM, i, n. *Retranchement, rempart.* SYN. Propugnaculum, munitio castrorum. USUS: Hostibus vallum obducere, objicere. Castra vallo ac fossa munire, cingere, circumdare. Fossa et vallo septum tenere aliquem. Cf. **Munio.**

VALLUS, i, m. *Pieu, palissade.* SYN. Firmior palus.

VALVÆ, ārum, f. pl. *Battants d'une porte, porte double, à double battant.* SYN. Januæ templorum. EPITH. Magnificentiores ex auro, ex ebore, multæ et graves, perfectiores. USUS: In templo Herculis valvæ clausæ repagulis, subito se ipsæ aperuerunt. Patent valvæ. Cf. **Janua.**

VĀNESCO, is, ere, n. *Disparaître, s'évanouir.* SYN. Evanesco. Cf. **Evanesco.**

VĀNĬTAS, atis, f. *Futilité, légèreté, mensonge, fausseté.* SYN. Inanitas, mendacium. EPITH. Blanda, incredibilis. USUS: Ut vanitati veritas cedat. Levitate, vanitate, malitia exclusa. Opinionum vanitas, *la vanité, la mobilité des opinions.*

VĀNUS, a, um, *Vide, vain, futile, frivole; faux, menteur, fourbe; vain, vaniteux.* SYN. Futilis, inanis, levis, mendax, falsus. PHRAS. **Vanus homo est,** *cet homme est frivole et vaniteux.* Homo est longe ventosissimus; insigni futilitate et vecordia, in quo nihil grave, nihil cordatum, qui specie quavis capitur; pueriliter miratur omnia; inania puerorum delectamenta captat; cui studia ut plena vecordiæ, ita inania pleraque et fluxa sunt; qui pompis inanibus gaudet, animoque puerili spectat omnia et metitur. USUS: Vana ratio. Aruspices, vanum et futile genus hominum. Vana spe sibi illudere, *se bercer de vaines espérances.* Cf. **Inanis, Mundanus, Levis.**

VĂPOR, ōris, m. *Vapeur, exhalaison.* SYN. Humor terrenus *aut* marinus extenuatus; exspiratio, anhelitus terræ. USUS: Vapores ex aquis tepefactis et agris excitantur, *les vapeurs s'exhalent de la terre et des eaux.* Terra semen tepefactum vapore et compressu suo diffindit, *la terre entr'ouvre la semence échauffée par la pression et la douce moiteur du sol.*

VĂPŌRĀRĬUM, ii, n. *Tuyau qui, dans les bains des Romains, conduisait la chaleur (vapeur chaude) dans l'étuve.*

VĀPŬLO, as, are, n. *Être battu, frappé.* SYN. Cædor, verberor. USUS: Omnium sermonibus vapulat, *il est décrié partout.* Cf. **Verbero.**

VĂRĬĀTĬO, onis, f. *Variation, change-*

ment. Usus : Plebs consules eosdem sine ulla variatione dixit, *à l'unanimité des voix.*

VĂRIĒ, *Différemment, diversement.* Syn. Dissimiliter, diverse. Usus : Ea vis varie movetur a sideribus. Varie disputare. Varie sum affectus tuis litteris, *ta lettre m'a diversement affecté.*

VĂRIĔTAS, ātis, f. *Variété, diversité.* Syn. Dissimilitudo, dispar ratio, mutatio, mobilitas. Epith. Admirabilis, inæqualis, incredibilis, jucunda, magna sententiarum, multa, perfecta, perspicua, propria, simplex, suavis, subtilis, summa; annuæ, innumerabiles, non optabiles, multæ. Usus: Ut in corporibus magna dissimilitudo, sic animorum maximæ varietates, *de même on remarque dans les esprits des différences, des diversités plus grandes encore.* Varietas est propria fortunæ. Hoc sidus multas generat, præbet, facit, suppeditat varietates. Auctores in magna varietate ac dissensione sunt constituti. Quid varietate, vicissitudine, commutatione aptius? Cf. **Mutatio, Inconstans.**

VĂRĬO, as, avi, atum, are, a. *Nuancer, diversifier, varier.* Syn. Distinguo, varietate distinguo, varietatem facio ; muto, commuto, verto. Usus: Orationem variare et distinguere verborum et sententiarum insignibus, *varier et nuancer son style.* Ut variari voluptas possit. Cf. **Muto.**

VĂRĬUS, a, um, *Varié, nuancé; différent, mobile.* Syn. Dissimilis, dispar, diversus, multiplex, cujusque modi *vel* generis, varietate distinctus, multiformis, commutabilis. Phras. **Homo est varius, commutabilis, multiplex,** *cet homme est changeant et inconstant.* Moribus est variis ; nunquam sibi constat ; a se ipso dissidet ; alios in horas vultus mores que induit, gerit ; centies commutat quæ statuit seque ipse retexit ; novum quotidie ingenium induit ; animum in diversum facile mutat. Cf. **Muto.** Usus : Multiplices variique sermones ; variæ et discrepantes voluntates. Varii mores, varia oratio, varium poema. Cf. **Mutabilis, Inconstans.**

VĀRIX, ĭcis, f. *Varice.*

1. **VAS,** vădis, m. *Caution en justice, répondant.* Syn. Qui pro aliquo spondet *vel* obligatur, præsertim in causa capitali ; qui alicujus causam omnem suscipit et se pro illa supponit reum ; qui præstat alterius culpam ; qui se suamque fidem in rem interponit. Usus: Vadem te tyranno dabis pro amico? Me pro amico vadem accipies. Alter vas factus est ejus sistendi.

2. **VĀS,** vāsis, pl. vasa, ōrum, n. *Vase, vaisselle, ustensiles.* Epith. Argenteum, aureum, grande, vinarium. Fictilia, magnifica, pretiose cælata, plurima et pulcherrima, vitiosa. Usus : Exposuit vasa Samia, Corinthia, Delia, magnifica et pretiose cælata. Corpus quasi vas est animi et receptaculum.

VĀSĀRĬUM, ĭi, n. *Somme d'argent allouée aux magistrats nommés en province, pour frais d'établissement.* Syn. Supellex vasorum ; *vel* pecunia magistratui in provinciam abeunti viatici nomine attributa.

VASCULĀRĬUS, ĭi, m. *Fabricant de vases en métal, orfèvre.* Syn. Vasorum conficiendorum artifex. Usus : Cælatores vascularios convocat.

VASTĀTĬO, ōnis, f. *Dévastation, ravage.* Syn. Vastitas, depopulatio. Usus : Italiam a vastatione defendit.

VASTĒ, *Grossièrement, sans art, sans grâce.* Usus: Aspere, vaste, rustice, hiulce, loqui.

VASTĬTAS, ātis, f. *Vaste désert, solitude.* Syn. Vastatio, solitudo, ruina. Epith. Deserta et inculta, miserrima. Usus: Quæ vastitas in agris, quæ solitudo ! Quam deserta, inculta, relicta omnia ! Vastitatem a templis, delubris, urbe depellebat. Bella effecere hanc vastitatem. Cf. **Ruina.**

VASTO, as, avi, atum, are, a. *Rendre désert, dépeupler ; dévaster, ravager.* Syn. Vastitatem infero, depopulor. Phras. 1. **Vastatur regio omnis,** *toute la région est dévastée.* Hostes adeo effuse populationem faciunt, nihil ut bello intactum relinquatur. Uruntur nostra et ferro flammaque omnia pervastantur. Per omnem late agrum populabundus hostis incedit, grassatur. Nocturnis incursionibus summam vastitatem efficit. Vastas ex pulcherrima regione solitudines facit hostis ; agri nudantur, exscinduntur urbes, cædibus et incendiis horrent omnia. Fumant incensa passim tecta, cuncta bello sunt evastata. Vexantur urbes, ardent oppida, agri exinaniuntur. 2. **Hoste in fugam acto, vastare agrum hostilem visum est,** *dès que l'ennemi eut été mis en fuite, on résolut de ravager le pays ennemi.* Vastatione affligere opes hostium ; depopulationem, vastationem inferre ; vocare ad exitium et vastitatem ; depopulari fines ; prædari, vexare, omnia longe lateque affligere ; possessiones rapinis, ferro flammaque consumere libuit. Prædatum abire in hostes visum est, et immissa armata juventute, cum magna trepidatione agrestium villas diripere ac incendere, agros urere, vicos exscindere, impetu ipso proculcare omnia ac hosti solitudinem facere. 3. **Vastata sunt omnia,** *tout est dévasté, en ruines.* Bellum in tecta urbis gestum est, muri cuniculo subruti aut ariete strati, effractæ portæ, urbs ipsa excidio ac ruinis data. Exusta passim oppida, crematæ villæ, omnia flammis ac ruinis sunt æquata. Abactæ prædæ hominum pecorumque, incendia passim facta, omnia bello exhausta sunt. Non incolæ suas urbes, non cultores habent terræ, omnia ferrum flammaque miscuit, cædeque ac incendio cuncta sunt completa ; hostibus nisi nudum sterileque solum, relictum est nihil. Ur-

bes ad solum dirutæ, atque in ipsa tecta sævitum. Omnia strata et pedibus subjecta ; quidquid usui esse posset, corruptum ; adeo non avaritia, sed crudelitas capta in regione grassabatur. Regio tota omni clade vastata, nihil neque intactum, neque integrum relictum, ruinis demum et ignibus deleta omnia. Cf. **Populor, Depopulor.** USUS : Bello vastabitur Italia, tecta ardebunt, agri exinanientur. Cf. **Destruo, Exhaurio.**

VASTUS, a, um, *Dépeuplé, désert.* SYN. Desertus. USUS : 1. Ager propter sterilitatem incultus, propter pestilentiam vastus et desertus. 2. **Immani magnitudine,** *prodigieusement grand ou gros, vaste, énorme.* Bellua vasta et immanis ; vastum mare transire. 3. **Incompositus, insuavis, difficilis, durus, asper,** *inculte, grossier, désagréable.* Quidam corporis motus vasti et agrestes. Vocalium concursiones vastam et hiantem efficiunt orationem, *les concours de voyelles remplissent le style d'interminables hiatus.*

VĀTES, is, m. et f. *Devin, prophète ; devineresse, prophétesse.* SYN. Fatidicus, divinus, divino spiritu instinctus, spiritu divino tactus vir. EPITH. Verus, optimus. USUS : Utinam falsus sim vates ! Vates, haruspices, fulguratores, interpretes ostentorum, augures, sortilegi, chaldæi, hariolatores, conjectores.

VĀTĬCĬNĀTĬO, onis, f. *Prédiction, prophétie, oracle.* SYN. Oraculum, prædictio. EPITH. Falsa, vera. USUS : Sortes quæ vaticinatione funduntur. Auspicia, oracula, somnia, vaticinationes. Cf. **Divinatio.**

VĀTĬCĬNOR, aris, atus sum, ari, d. *Prédire l'avenir, prophétiser.* SYN. Divino, futura præsentio. ADV. Impudenter. USUS : Vaticinantis in modum cecinit, excidium patriæ fatale prodens. Hæc ego conjectura prospiciens, vere vaticinari possum : magna nobis impendet malorum Ilias. Cf. **Præsagio.**

VĒ, *Ou.* USUS : Bis, terve litteras miserat.

VĒCORDĬA, æ, f. *Folie, démence ; méchanceté ; sottise.* USUS : Color exsanguis, fœdi oculi, prorsus in facie vultuque vecordia inerat, *sur tous ses traits on lisait une expression de fureur.*

VĒCORS, ordis, omn. gen. *Insensé ; furieux ; sot.* USUS : Vecors repente sine suo vultu, sine dolore, sine voce constitit. Istius vecordissimi mentem cura metusque terrebant. Cf. **Excors, Piger.**

VECTĪGAL, alis, n. *Impôt que l'on paie à l'État, contribution, tribut.* SYN. Portorium. EPITH. Certissimum, domesticum, grande, iniquum, grave, magnum, præclarum, prætorium, stipendiarium. Integra, magnifica populi, media, minora, publica, ridicula, salva, transmarina, urbana. PHRAS. **Vectigalibus præest,** *il est chargé de la perception des impôts.* Illi maxime commissa, commendata, demandata est vectigalium cura. Vectigalia præcipuo, summo quodam jure tractat, exercet. Unus præcipue vectigalium curam gerit, sustinet ; scripturæ præest ; princeps publicanorum est. USUS : Vectigal grave provinciis imponere, irrogare, *imposer, mettre un impôt.* Vectigalia acerbe exigere, exercere, *exiger les impôts.* Vectigal pendere, pensitare, *payer un impôt.* Vectigalibus gravissimis liberare, levare populos, *décharger ou exempter d'un impôt.* Vectigal conducere, redimere. Bello affliguntur, pervertuntur, conquiescunt nostra vectigalia. Cf. **Tributum.**

VECTĪGĀLIS, e, gen. com. *Relatif aux impôts.* SYN. Stipendiarius, tributarius, qui tributum pendere, solvere, conferre debent, qui publice aliquid pendunt. USUS : Is provinciam vectigalem nobis et stipendiariam fecit. Græcos nobis vectigales habemus. Non sunt immunes hi agri sed vectigales, *soumis aux impôts.* Cf. **Obnoxius.**

VECTĬO, onis, f. *Action de traîner, de transporter.*

VECTIS, is, m. *Levier.* USUS : Demolir signum vectibus, *renverser une statue avec des leviers.*

VECTOR, oris, m. *Celui qui porte, qui transporte ou est transporté.* SYN. Navigans, qui vehit et vehitur. EPITH. Ingratus, timidus, perterritus. USUS : Vectores timidi adversa tempestate, *passagers timides dans la tempête.*

VECTŪRA, æ, f. *Transport par terre ou par eau, à cheval, etc.* SYN. Vectio. EPITH. Longa, difficilis. USUS : Pro vectura solvere. Est summa vecturæ difficultas.

VĔGĔTUS, a, um, *Vigoureux, fort, ardent.* SYN. Sanus, firmus, valens. USUS : Vegetum ingenium in vivido pectore vigebat. Siste te nobis vegetum in Græcia, *arrive-nous en Grèce frais et dispos.* Vegeta mens, sensusque integri, *esprit vif, sens intacts.*

VĔHĔMENS, entis, omn. gen. *Vif, impétueux, violent, ardent.* SYN. Acer, fortis, ferox, incensus, immoderatus, effrenatus, nimius, ardens. PHRAS. **Vehemens natura est,** *il est naturellement plein d'ardeur.* Ingenio est vehementiore ; effervescens facile, incitatus et violentus ; fervidiore vir animo ; ingenii vitio impotentior et asperior ; ingenio percito et feroci ; impotens, immodicus, nimius animi ; ferox natura ; acri et vehementi quadam inflammatione incitatus ; vehementis vir ingenii. USUS : Nimium est vehemens feroxque natura. Cf. **Fervidus, Præceps.**

VĔHĔMENTER, *Violemment, avec force, puissance ; beaucoup.* SYN. Acriter, acerbe, aspere, impense, nimiopere, etiam atque etiam, incredibiliter, mirum quantum, summa con-

tentione, summa ope, omnibus nervis, omnibus machinis, vehementissima contentione animi, ingenii, virium, animo acri, majoribus præsidiis ac copiis, omni arte, industria, solertia, omni ope ac opera, majorem in modum.)(**Remisse.** PHRAS. **Vehementer dixit,** *il parla avec chaleur.* Omnes dicendi faces adhibuit; summa contentione animi, ingenii, virium dixit; vehementissime declamavit; acris in oratione spiritus erat; acriter et vehementer prœliatus est, perpetuaque ac plenissima grâvitatis oratione adversarium fregit. USUS: Illud mihi vehementer displicet. Cf. **Enixe.**

VĔHĬCŬLUM, i, n. *Char, chariot, voiture.* SYN. Rheda, essedum, carpentum. EPITH. Divinum et novum, triumphale. USUS: Ego vehiculo me ex horum latrocinio eripiam, si navis deerit.

VĔHO, is, xi, ctum, ere, a. *Porter, conduire.* n. *Être porté sur un char.* SYN. Porto, inveho, conveho, deveho, subveho, deporto. ADV. Male. USUS: Curru, equo, navi, in navi; rheda per urbem vehi. Fruges ex agris vehere, jumentis deportare. Cf. Currus.

VEL, *Ou.* SYN. Ve, seu, sive, aut. USUS: 1. Multorum vel periculo vel honori servire. 2. **Præcipue, etiam, cumprimis,** *et même, même, et encore.* Vel mori satius est quam servire, *je préfère la mort à la servitude.* Vel acerrimus oratorum.

VĒLĀMENTUM, i, n. *Enveloppe, couverture.* USUS: Ramos oleæ ac velamenta alia supplicum porrigentes, *rameaux d'oliviers, ou rameaux quelconques, entourés de bandelettes de laine et portés par des suppliants.*

VĔLES, itis, m. *Soldat armé à la légère, vélite, voltigeur.* SYN. Levis armaturæ miles.

VĒLĬFĬCĀTĬO, ōnis, f. *Action de déployer les voiles.* USUS: Mutata velificatione id facilius assequaris, *vous obtiendrez plus facilement cela en changeant de direction.*

VĒLĬFĬCOR, aris, atus sum, ari, d. *Déployer les voiles; travailler ardemment à, favoriser.* SYN. Vela facio. TRANSL. Faveo, gratificor, auram popularem capto. USUS: Honori suo aut cupiditati velificari, *rechercher les honneurs, les satisfactions.* Cf. Assentor.

VĔLĬTĀRIS, e, gen. com. *De vélite.* USUS: Pugna, hasta, arma velitaria.

VĔLĬTĀTĬO, ōnis f. *Escarmouche.* SYN. Pugna, digladiantium dimicatio. USUS: Velitationes facere, et in multa prœlia parvaque capere summam totius belli.

VĔLĬTOR, aris, atus sum, ari, d. *Combattre à la manière des vélites, escarmoucher.* SYN. Pugno, contendo, certo. USUS: Diu mecum velitatus est, *il se disputa longtemps avec moi.*

VELLĬCO, as, avi, atum, are, a. *Arracher; agacer, persiffler.* SYN. Pervello. USUS: In conviviis rodunt, in circulis vellicant, ubique carpunt.

VELLO, is, velli *vel* vulsi, vulsum, ere, a. *Arracher, détacher, enlever.* SYN. Evello, pervello. USUS: Illa quæ vellerat ex patellis, in aureis poculis illigabat. Spinas vellere.

VELLUS, ĕris, n. *Laine arrachée, toison.* SYN. Lana ex ovibus detonsa.

VĒLO, as, avi, atum, are, a. *Couvrir d'un voile, envelopper; cacher; dissimuler.* SYN. Tego, obduco. USUS: Pietatis nomine velare suam cupiditatem. Cf. Tego.

VĒLŌCĬTAS, atis, f. *Célérité, rapidité.* SYN. Pernicitas.)(**Tarditas.** USUS: Non enim viribus, non velocitatibus aut celeritate corporum res magnæ geruntur. Alii velocitate ad cursum valent.

VĒLŌCĬTER, *Rapidement.* SYN. Ocius.)(**Tarde.**

VĒLOX, ōcis, omn. gen. *Rapide, agile, léger.* SYN. Celer. Cf. Celer.

VĒLUM, i, n. *Voile.* SYN. Integumentum, involucrum. EPITH. Carbaseum, plenum. USUS: Multis simulationum velis natura cujusque obtenditur. Res illa velis remisque fugienda. Ad id unde aliquis flatus ostenditur, vela dare, facere. Plenis velis navigare. Vela pandere, contrahere, dimittere, subducere. Remis velisque, *à rames et à voiles, c.-à-d., de toutes ses forces.* (PROV.)

VĔLUT, *Comme, ainsi que.* SYN. Veluti, sicut. USUS: Velut in hac quæstione. Cf. **Sicut.**

VĒNA, æ, f. *Veine.* SYN. Arteria. EPITH. Cava; abditæ, ad usum aptæ, crebræ, multæ, reconditæ auri. PHRAS. **Venam secare,** *ouvrir la veine, saigner.* Venas incidere; e venis sanguinem mittere; detrahere aliquid sanguinis; e venis sanguinem elicere; venam ferire; incisa vena sanguinem minuere; venas sanguine exonerare, levare. USUS: 1. Sanguis per venas in corpus omne funditur. Venæ et arteriæ micare non desinunt. Si cui venæ sic moventur, is habet febrim. Venam pertentare. 2. TRANSL. **Pars interior,** *l'intérieur, le fond, le sein, le cœur d'une chose.* Periculum in visceribus venisque reipublicæ inclusum, *péril renfermé dans les veines et les entrailles de la république, c.-à-d., le cœur même de la république.* Reconditæ auri argentique venæ. Venas cujusque generis, ætatis, ordinis teneat orator oportet.

VĒNĀBŬLUM, i, n. *Épieu de chasseur.* SYN. Hasta, telum, spiculum venaticum. USUS: Venabulo transverberare bestiam.

VĒNĀLIS, e, gen. com. *Qui est à vendre, exposé en vente, vénal.* SYN. Ad vendendum expositus, pretio addictus, merce adstrictus. USUS: Proponere, habere fidem venalem, quæstui habere rempublicam. Domi tuæ turpis-

simo quæstu omnia erant venalia, virtus, pudor, jusjurandum, *vous trafiquiez de tout, vertu pudeur, serment.*

VĒNĀLĬTĬUS, ĭi, m. *Marchand d'esclaves.* SYN. Venditor mancipiorum. USUS : Divitiis Africanos omnes multi venalitii mercatoresque superarunt.

VĒNĀTĬCUS, a, um, *Relatif à la chasse, de chasse.* USUS : Canes venatici.

VĒNĀTĬO, ōnis, f. *Chasse; espèce de spectacle donné au peuple, combat avec des animaux.* SYN. Venatus. USUS : Condiunt curas aucupium et venatio. Prodigi venationum apparatus. Cf. **Venor.**

VĒNĀTOR, ōris, m. *Chasseur.* USUS : Pernoctant venatores in nive, in montibus uri se patiuntur. Physicus, speculator venatorque naturæ, *physicien, c.-à-d., observateur et investigateur de la nature.*

VĒNĀTŬS, ūs, m. *Chasse.* SYN. Venatio. USUS : Labor in venatu, cursus sudor.

VENDĬBĬLIS, e, gen. com. *Facile à vendre, recherché, agréable.* SYN. Tolerabilis. USUS : Orator, oratio vendibilis, *orateur, discours recommandable.*

VENDĬCO, melius **VINDĬCO**, as, avi, atum, are, a. *Réclamer, revendiquer.* ADV. Quodammodo. USUS : Quisque prædæ partem sibi vindicat. Homerum Chii suum vindicant. Cf. **Attribuo.**

VENDĬTĀTĬO, ōnis, f. *Étalage, ostentation.* SYN. Ostentatio. USUS : Laudatiora, quæ sine venditatione et sine populo teste fiunt, *sans ostentation et sans avoir le peuple pour témoin.* Cf. **Ostento.**

VENDĬTĬO, ōnis, f. *Vente.* SYN. Abalienatio. EPITH. Fraudulentæ, firmæ, raræ. USUS : Venditio bonorum.

VENDĬTO, as, avi, atum, are, a. *Offrir, exposer en vente; vanter, étaler.* SYN. Ostento. ADV. Fallacissime se, flagitiose eloquentiam, perditissime decreta *seu* imperia, palam commentaria. USUS : Venditare se alicui et operam polliceri, *vendre à qqn ses services.* Memoriam ostentare, venditare ingenium. Cf. **Glorior, Ostento.**

VENDĬTOR, ōris, m. *Vendeur.* SYN. Venalitius. EPITH. Firmior, liberalis. USUS : Mercatores provinciarum, venditores libertatis.

VENDO, is, dĭdi, dĭtum, ere, a. *Vendre.* RAD. Venumdo. SYN. Alieno, abalieno, venditionem facio, pretio addico, venale habeo.)(**Emo.** ADV. Gravate, male, nominatim vectigalia, non ita commode, præclare, quam optime, recte, palam. USUS : Vendere aliquid alteri grandi pecunia. Parvo pretio, quam optime, sub corona, sub hasta vendere. Quam optime vendere, *vendre à très bon prix, faire le meilleur marché du monde.* Præsenti ære, numerata pecunia vendere, *vendre argent comptant.* Bona sub hasta vendere, præconis voci subjicere, auctionem facere, *vendre par autorité de justice, à la criée.*

VĒNĒFĬCĬUM, ĭi, n. *Préparation de breuvages empoisonnés, crime d'empoisonnement.* SYN. Veneficii artificium, crimen, cantio. USUS : Id veneficiis et cantionibus factum dicebat. Veneficiis remedia invenire.

VĒNĒFĬCUS, a, um, *Qui empoisonne, empoisonneur, magicien, magicienne.* SYN. Qui venena spargit, qui cantionibus et malis artibus utitur, ad suam libidinem explendam. USUS : Venefici nomen delatum est.

VĒNĒNĀTUS, a, um, *Empoisonné, infecté de poison. Vénimeux, en parl. des animaux; vénéneux, en parl. des plantes.* SYN. Venenum habens, veneno imbutus et infectus. USUS : Vipera venenata. Telo venenato ictus concidit.

VĒNĒNUM, i, n. *Venin, poison.* SYN. Virus. EPITH. Improbabile, inusitatum, novum, malum, recens, suspiciosum, apertum, omnibus manifestum. PHRAS. 1. **Venenum alicui porrigere,** *empoisonner qqn.* Venenum alicui parare, præbere, infundere, dare; aliquem veneno interficere, tollere, necare, occidere; veneno grassari. 2. **Venenum sumere,** *prendre du poison.* Venenum haurire, sumere, bibere; veneno sibi mortem consciscere; poculum mortis exhaurire; veneno se exanimare; veneno mortem præcipere. USUS : Venenum spargere. Veneno uti. Venenum diluit ferrumque promit.

VĒNĔO, is, ĭi *vel* ivi, ire, n. *Être exposé en vente, être vendu.* SYN. Vendor, sub præcone subjicior, pretio addicor. USUS : Cur bona non veniere? Si venibunt horti, venibunt quam plurimo. Cf. **Vendo.**

VĔNĔRĀBĬLIS, e, gen. com. *Vénérable, respectable.* SYN. Cultu et veneratione dignus.

VĔNĔRĀBUNDUS, a, um, *Respectueux, plein de respect.* USUS : Perfusus honore ac venerabundus astitit.

VĔNĔRĀTĬO, ōnis, f. *Vénération, respect, estime.* SYN. Honor, reverentia. EPITH. Justa. USUS : Quidquid excellit, justam venerationem habet. Cf. **Reverentia.**

VĔNĔROR, aris, atus sum, ari, d. *Vénérer, honorer, adorer.* SYN. Colo. ADV. Sancte, auguste. PHRAS. **Loca sacra venerari,** *révérer les lieux sacrés.* Eximia religione colere; pie sancteque colere; sacris locis religiosum cultum adhibere; veneratione prosequi. USUS : Dii quos colere, precari, venerarique solemus. Aliquem ut deum *vel* pro deo venerari. Cf. **Colo, Revereor, Observo.**

VĔNĬA, æ, f. *Pardon, grâce; faveur, bienveillance.* SYN. Condonatio erroris, impunitas, potestas, copia, facultas. EPITH. Ac-

commodata, bona, molesta, tenuis. PHRAS. 1. **Delicti, veniam petit,** *il demande le pardon de sa faute.* Ad clementiam vestram confugit, ut ignoscatis rogat ; suis peccatis concedi ignoscique orat ; veniam et immunitatem rogat ; delicti gratia ut fiat ; venia ut detur ; noxa ut una hæc mittatur ; præterita ut condonentur aut parentum promeritis remittantur, supplicat. USUS : 1. Iis qui errorem suum deposuerunt, et peccasse se fatentur, veniam petentibus, venia danda, concedenda, tribuenda est. Dabunt mihi veniam cives mei, vel potius gratiam habebunt. A diis immortalibus veniam et pacem exposcere. 2. **Potestas, facultas,** *permission.* Date mihi veniam exponendi. Quod pace vestra, quod bona vestra venia dictum sit, *soit dit avec votre permission, sauf le respect que je vous dois.*

Venialia peccata, *Péchés véniels.* Noxæ minores, errata leviora, peccata leviora et quotidiana, quæ crebra magis et pauciores quasi officii numeros prætereunt ; divinæ legis offensiones crebræ quidem sed leviores ; culpæ minores, quæ piorum etiam animis frequenter obrepunt. Cf. **Peccatum.**

VĔNĬO, is, vēni, ventum, ire, n. *Venir, arriver.* SYN. Advenio. ADV. Ad vesperum, æqualiter, aliquando, audacter, belle, bene, brevi, celerius, clam, confestim, continuo, coram, crebro, diligentius, divinitus, falso, honeste, incommode, libere, longe, maturius, modeste, necessarie, nunc primum, obviam, occulte, opportune, optato, palam, paratius, perraro, postremo, precario, privatim, proxime, publice, quamprimum, serius, stulte, tardissime, tuto, vesperi, ultro. PHRAS. 1. **Veni quamprimum,** *venez le plus tôt possible.* Contende ad nos, advola quamprimum, præsto sis ; ad nos excurre ; conveni nos quamprimum ; opportune te nobis ostende. 2. **Cumprimum venit ad nos,** *dès qu'il fut arrivé près de nous.* Simul ut ædes nostras tetigit ; simul ut ad nos delatus est ; simul ut pedem in ædibus nostris posuit ; simul ut nos adivit, præsto fuit ; simul ut domum nostram accessit ; simul ut nos convenit ; simul ut se nobis ostendit ; simul ut ædes nostras attigit. 3. **Libenter jam veniret,** *il viendrait volontiers.* Jam aspirat in urbem nostram ; appropinquare adventum suum cupit ; diem cupide exspectat, quo se urbs nostra accipiet ; quo se ardore ad urbem raperet, si modo liceret. 4. **Quomodo in eam mentem venisti ?** *Comment avez-vous eu cette idée ?* Quomodo huc descendisti ? ad istas ineptias abiisti ? huc perductus, delapsus es ? quomodo ad hæc inania defluxisti, te demisisti ? 5. **Eo ventum tandem est,** *les choses en vinrent à ce point.* Eo res rediit ; in eum locum adducta est ; in eum locum rediit, deducta est ; in eum locum res venit ; eo res perducta est, prorupit ; eo delapsa res est. 6. **Inde veniunt hæc mala,** *c'est de là que vient tout le mal.* Inde hæc manant, fluunt, affluunt, nascuntur incommoda. Ex hoc fonte defluunt, profluunt omnes istæ miseriæ. Hic fons est, hæc origo omnium malorum. Cf. **Causa, Origo.** USUS : 1. In amicitiam alicujus, familiaritatem, complexum, conspectum, consuetudinem venire. Nescio, quomodo in certamen cum illo, ad inimicitias, in contentionem honoris venerim. In calamitatem ingentem venit. Res ad arma, ad pugnam, ad manus veniet. Ea res in oblivionem, in consuetudinem, in sermonem et vituperationem, in odium publicum, in summam gloriam venit. Res quæ in controversiam, in disceptationem veniunt. In suspicionem, in spem, in possessionem, in numerum oratorum venire. In discrimen, in periculum venire. Venit mihi in mentem. Si usus venerit. 2. **Obtingit, obvenit,** *arriver.* Magna ei hereditas venit, multæ divitiæ, fama, honor ei venere. 3. **Adversor,** *aller contre, attaquer.* Venire contra rem, existimationem, gratiam alicujus. Venire alicui adversum.

VĒNOR, aris, atus sum, ari, d. *Chasser, faire la chasse.* SYN. Venatu me exerceo, venationi operam do, venatione me oblecto, feras consector, insector, aucupor. USUS : 1. Canum mira alacritas in venando. 2. TRANSL. *Poursuivre, rechercher.* Modestiæ laudem in re aliqua venari, *chercher à se donner en qqche le mérite de la modestie.* Cf. **Capto.**

VENTER, tris, m. *Ventre.* USUS : Vitium ventris et gutturis. (VULG. **Gulositas.**)

VENTĬLĀTOR, ōris, m. *Celui qui vanne le blé, vanneur.* SYN. Qui frumentum ventilat.

VENTĬLO, as, avi, atum, are, a. *Remuer dans l'air, secouer ; mettre en mouvement, animer.* USUS : Cujus lingua, quasi seditionis flabello, illa est concio ventilata, *dont la langue, comme un soufflet de sédition, allumait la fureur de l'assemblée.* Cf. **Executio.**

VENTĬTO, as, are, n. *Venir fréquemment.* SYN. Crebro venio.

VENTŌSUS, a, um, *Plein de vent ; léger, mobile, inconstant.* SYN. Levis, inanis, vanus. USUS : Homo ventosissimus, *homme d'une légèreté extrême.*

VENTRĬCŬLUS, i, m. *Ventricule du cœur.* USUS : Ventriculus cordis, cui similis est alter ventriculus in quem sanguis ex jecore influit.

VENTUS, i, m. *Vent.* SYN. Aura, flamen. EPITH. Non adversus, gravis, molestus, popularis, servus, subtilis, vehemens, salutaris alicui, secundus, tempestivus. PHRAS. 1. **Ventus vehementior fit,** *le vent devient plus violent.* Increbescit ventus ; ingravescit, violentior incumbit ventus ; vehementius spirare incipit ; majori se impetu effundit ; furere, sævire, tumultuari majorem in modum incipit. Cf. **Tempestas.** 2. **Ventus lenior spirat,** *le vent souffle avec douceur.* Aura leniter, molliter, placide

spirat; levis Favonius insusurrat. 3. **Ventus se ponit,** *le vent s'apaise, se calme.* Ventus cadit, concidit, remittit; ventus ponit; venti vis omnis cadit; frangit se ventus, languescit; ventus jam est remissior. 4. **Ventum habemus prosperum,** *nous avons un vent favorable.* Secundo utimur vento; idoneum ventum nacti sumus; ventus flat bellissime; venti nobis obsecundant; secunda vehimur, provehimur aura; flantibus ad puppim ventis propellimur. Ventis ferimur secundis. 5. **Ventos habemus contrarios,** *nous avons des vents contraires.* Reflant venti; venti adversi sunt; adversis ventis utimur; ventis reflantibus rejicimur. 6. TRANSL. *Le vent comme symbole de la fortune (favorable ou contraire), de la renommée, de la faveur, etc.* Ex ancipiti mutatione temporum pendere; se ad motum fortunæ movere; suspensas habere ex temporum inclinatione consiliorum rationes. USUS: 1. Mare ventorum vi turbatum et agitatum. Cape flabellum et ventum mihi facito. Meliores ventos exspecto. Vento se et mari dare. Si mites lenesque fuerint venti, solvemus. 2. TRANSL. Rumorum ventos colligere. Popularem ventum quærere, aucupari. Dux nobis et auctor opus, et horum quos proposui ventorum moderator quidam et gubernator, *il nous faut, au milieu de tous ces vents qui nous poussent, un pilote assez habile pour les gouverner.* Cæsaris nunc venti valde secundi sunt, *le souffle de la fortune seconde en ce moment César.*

VĒNUM, i, n. *Vente, trafic.* USUS: Ignorabant se venum datos, *avoir été mis en vente.* Ut ejus familia ad ædem Cereris venum iret, *que ses esclaves fussent vendus.*

VĒNUNDO et VENUMDO, as, dĕdi, dătum, are, a. *Mettre en vente, vendre (en parl. des prisonniers).* USUS: Numidæ puberes interfecti, alii omnes venundati, *tous les autres furent vendus.* * SYN. Vendo.

VĒNUSTAS, ātis, f. *Charmes extérieurs, attraits, grâce, beauté.* SYN. Pulchritudo propria muliebris, lepos, gratia, suavitas. EPITH. Eximia, muliebris, prisca, prope scenica, summa. USUS: Agere cum dignitate et suavitate. Homo affluens omni lepore et venustate, *homme qui réunit tous les agréments.* Cf. **Pulcher.**

VĒNUSTĒ, *Agréablement, avec grâce, élégance.* SYN. Pulchre, belle, apte, eleganter, commode. USUS: Illud pervenuste cecidit.

VĒNUSTUS, a, um, *Charmant, gracieux, élégant.* SYN. Lepidus, festivus. USUS: Gestus et motus corporis venustus, *gestes et mouvements gracieux.* Cf. **Pulcher, Elegans.**

VĔPRES, is, sæp. **Vepres,** ium, m. pl. *Buisson épineux, épines, buissons.* SYN. Spinæ.

VER, ĕris, n. *Le printemps.* **Pars anni ab æquinoctio ad solstitium in Cancro.** SYN. Vernum tempus, tempus hiemi senescenti adjunctum, tempestas verna, dies verni, pars anni floridior. USUS: Vere jam appetente. Veris initium a Favonio notatur. Ver tanquam adolescentiam significat, *le printemps est l'emblème de la jeunesse.*

VĒRAX, ācis, omn. gen. *Qui dit la vérité, véridique, sincère.* SYN. Veridicus, minime fallax, veritatis cultor et amicus.

VERBER, ĕris, n. *Fouet; coups, bastonnade.* SYN. Virga, flagellum. PHRAS. **Ventum est ad verbera,** *on en vint aux coups.* Nec manibus temperatum; procacitas manibus coercenda videbatur; ubi verba minus processissent, de tergo hominis infelicis satisfactum; verbera adhibebantur; verberibus male mulctatus, acceptus est. USUS: Aliquem vinculis, verberibus, omni supplicio excruciatum necare. Verberibus aliquem cædere, exanimare..

VERBĔRĀTĬO, ōnis, f. *Action de battre, châtiment, correction.* SYN. Pulsatio. USUS: Mirificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti, *me voila fustigé de main de maître pour mon silence.*

VERBĔRO, as, avi, atum, are, a. *Battre, frapper, fouetter.* SYN. Cædo, pulso, manus affero, vim et manus affero, infero. ADV. Vehementissime. PHRAS. **Graviter eum verberavit,** *il le battit très-fort.* Latera illi tutudit; fustibus membra debilitavit, loris concidit, cecidit; verberum dolore laniavit; graviter hominem pulsavit; de ejus tergo sibi satisfecit; verberibus eum fœdum in modum accepit, affecit, laceravit; multis plagis mulctavit; ejus tergo dire consuluit; homo miser tergo pœnas dependit; dirum in modum ab eo vapulavit. Cf. **Cædo, Fustis, Ictus.** USUS: Verberare matrem. Aliquem tacito cogitationis convicio verberare, *maudire intérieurement qqn, lui dire tout bas mille injures.*

VERBŌSĒ, *Verbeusement, longuement.* SYN. Loquaciter, copiose, multis verbis.

VERBŌSUS, a, um, *Verbeux, diffus, prolixe.* SYN. Multus in verbis, loquax. USUS: Habes epistolam justo verbosiorem, *vous avez une lettre peut-être un peu plus longue qu'il ne faudrait.* Cf. **Inanis.**

VERBUM, i, n. *Mot, terme, parole, expression; au pluriel: Discours, langage, opinion, etc.* SYN. Nomen, vox, vocabulum. EPITH. Ardens, consideratissimum, durum, insolens et humile, elegans, grave, immutatum, inflexum, inusitatum, novatum, translatum, nefarium, odiosum, plenum humanitatis, priscum, solemne, suspiciosum, usitatum ac tritum. Verba grandia, amplissima, gravia, sonantia, spendida, dura, aspera, insolentia, prisca, inquinata, abjecta, odiosa, intolerabilia, inepta, rigida, obsoleta, non aperta, longe petita, scabra. PHRAS. 1. **Multi verba studiose curant, rem et sententiam non ita,** *bien des gens choisissent avec un soin scrupuleux les mots qu'ils emploient, sans s'inquiéter autant*

cupio verborum, et litterarum tendiculis, rem et sententiam negligunt. Aliqui sunt magni verborum architecti, rebus interea inopes et jejuni. Multi vocabulorum opifices agunt egregios rerum inquisitores non item. Multi verborum magnificentia delectantur in magna sententiarum jejunitate. 2. **Verborum pompa sine rerum pondere inanis et ridicula est,** *une expression pompeuse, mais vide de sens, est vaine et ridicule.* Verborum volubilitas sine rerum pondere inanis est et irridenda. Oratio, nisi subest res, inanem habet quamdam elocutionem et pene puerilem. Oratio, si res non subest, aut nulla sit necesse est, aut omnium irrisione ludatur. Composite et apte sine sententiis dicere, insania est. 3. **Rerum copia verborum copiam gignit,** *l'abondance des choses produit l'abondance des paroles.* Ipsæ res verba rapiunt; verba provisam rem non invita sequuntur; ex rerum magnitudine splendor quidam et copia in verbis exsistet. 4. **(Deverbo ad verbum transferre,** VULG.), *traduire mot à mot.* Verbum e verbo exprimere; ad verbum de Græcis exprimere; verbum, de verbo exprimere; totidem verbis transferre; verbum pro verbo reddere; verbum verbo reddere; ad verbum transferre. (**Ad meum verbum,** VULG.), *sur ma parole, ma foi.* Fide mea; me auctore; interposita fide mea. 6. **Uno verbo,** *en un mot, bref.* Verbo, in summa, ad summam summa illa sit. USUS : Verbum ex eo elicere, exsculpere non potui, *je n'ai pu lui arracher une parole.* Non multa verba faciam. Excidit mihi verbum priscum et obsoletum. Verba perpetuare difficile. Verbo aliquem lacessere, violare, *dire des injures à qqn.* Ad verborum contumelias descendere, *en venir aux injures.* Verba mihi dari non patior, *je ne souffre pas qu'on m'en impose.* In verba alicujus jurare. Ad verbum ediscere, *apprendre mot à mot, par cœur.* Verbi causa, verbi gratia. Verbo promittere, re negare. Uno verbo dicam. Verbo rem transigam. Verba facere in senatu, apud senatum. Idem sonat, valet hoc verbum. Subjecta verbi notio, *signification, sens d'un mot.* Verbum insolens, inusitatum, novatum, *mots nouveaux, néologismes.* Verba vulgata, trita, usitata, *mots en usage.* Verba prisca, desita, obsoleta, *mots anciens dont on ne se sert plus, archaïsmes.*

VĒRĒ, *Vraiment, justement.* SYN. Revera.)(**Falso, inaniter, ficte.** USUS : Majores nostri ficte et fallaciter, sed vere et sapienter populares fuere. Vere tecum agam et libere.

VĔRĔCUNDĒ, *Avec retenue, réserve, pudeur.* SYN. Pudenter, timide, dubitanter.)(**Impudenter.**

VĔRĔCUNDĬA, æ, f. *Retenue, réserve, modestie.* SYN. Pudor, rubor, modestia, ingenuitas.)(**Impudentia.** EPITH. Invisa, stulta, virginalis. USUS : Maximum ornamentum amicitiæ tollit, qui ex ea tollit verecundiam. Verecundia custos virtutum et quidam quasi ornatus vitæ. Solus homo pudoris ac verecundiæ particeps. Virginali verecundia, timidus, *homme timide, d'une pudeur virginale.* Cf. **Pudor.**

VĔRĔCUNDOR, aris, atus sum, ari, d. *Avoir de la retenue, craindre, ne pas oser.* SYN. Pudore deterreor, absterreor, impedior, ingenuo rubore suffundor, erubesco. USUS : Cunctantem et quasi verecundantem incitare, *aiguillonner une réserve trop timide.*

VĔRĔCUNDUS, a, um, *Retenu, réservé, modeste.* SYN. Prudens. PHRAS. **Juvenis est admodum verecundus,** *ce jeune homme est très modeste.* Verborum et rerum obscœnitate vitanda ruborem suum et ingenuitatem præstat; pudorem animi et pudicitiam corporis colit. Pudore septus, in loquendo mire verecundus; adolescentis modestissimi pudor ad omni obscœnitate longe abhorret; incorruptis castissimisque moribus juvenis et virginali verecundia præditus. Cf. **Pudicus.** USUS : Verecundus est quem pudet impudica loqui. Oratio verecunda, *langage modeste.*

VĔRĔOR, ēris, itus sum, eri, d. a. et n. *Avoir une crainte respectueuse; craindre, redouter.* SYN. Extimesco, nonnihil commoveor. USUS : 1. Istam culpam quam vereris ego præstabo. Ab aliquo supplicium vereri. Vereor, ut tibi satisfaciam, *je crains de ne pouvoir vous satisfaire.* Veritus es ne operam perderes, *vous avez craint de perdre votre peine.* 2. **Observo,** *révérer, respecter.* Is patrem veretur ut Deum. Amici non solum se diligent, sed etiam verebuntur Cf. **Timeo.**

VERGO, is, ere, a. et n. 1. a. *Tourner, incliner, pencher vers;* 2. n. *Incliner, être situé ou exposé.* SYN. Inclinor, in exitu sum. USUS : Bruti auxilium ad Italiam vergere quam Asiam maluissem. Ad meridiem vergit Sicilia. Vergebat jam annus et in exitu erat.

VĒRĬDĬCUS, a, um, *Qui dit la vérité, véridique.* SYN. Verax, apertus.

VĒRĬLŎQUĬUM, ii, n. *Étymologie.*

VĒRĪSĬMĬLIS, e, gen. com. *Vraisemblable, probable.* SYN. Credibilis, probabilis, rationi consentaneus; vero propius, ad veritatem propensius, quod maxime specie veritatis movet; quod propius fidem est; a vero non alienum, non abhorrens; vero simillimum, simile veri; quod ad veritatem maxime accedit, quod proxime accedit ad verum, quod a ratione non procul abest, non discrepat, non dissentit; quod veri similitudinem, speciem, formam, imaginem præ se fert, ostendit. USUS : In omni disputatione quid esset verisimillimum quærimus. Cf. **Probabilis.**

VĒRĪSĬMĬLĬTŪDO, inis, f. *Vraisemblance.* SYN. Probabilitas, similitudo veri.

VĒRĬTAS, atis, f. *La vérité, le vrai, la réalité.* SYN. Verum, vera ratio, res. EPITH.

Acerba, æterna, debilitata, in profundo demersa, jucunda, grata, molesta, perspicua, simplex, sempiterna. PHRAS. 1. **Veritati plus quam amicitiæ tribuo,** *je tiens compte de la vérité plus que de l'amitié.* Majorem habeo veritatis quam amicitiæ rationem. Locum apud me honestiorem veritas obtinet quam amicitia; cedat veritati amicitia necesse est; nihil amicitiæ elargior, nihil veritati nego. 2. **Ut veritatem dicam,** *pour dire vrai.* Ut dicam quod res est, ut vere dicam; ut ingenue fatear; ut verum loquamur; ne mentiar; si verum quærimus, si verum fateri volumus; ut ex animo ac vero dicam. USUS : Magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem et solertiam facile se per se ipsam defendit. Sunt alii simplices, aperti, veritatis cultores, fraudis inimici. Græci contentionis cupidiores quam veritatis. Veritatis ignoratione vulgi opiniones in maxima inconstantia versantur. Veritatis luce nihil hominis menti dulcius. Animum a pictura ad veritatem tradúcere. Studia sua ad veritatem dirigere. Veritate adductus hæc testor. Ad veritatem loqui, dicere. Veritas nempe in profundo demersa in disputatione limatur, eruitur. Obtinere, retinere veritatem. Veritate patefacta atque omni errore sublato. Veritas ad liquidum explorata me convincit. A veritate desciscere, deflectere; resistere et repugnare contra veritatem non audet. Ad veritatem nihil loqui, *ne dire rien de vrai.* Ad veritatem quam maxime accedere, *s'approcher de plus en plus de la vérité.*

VERMĬCŬLĀTUS, a, um, *Varié, marqueté.* USUS : Emblema vermiculatum, *mosaïque.*

VERNA, æ, m. *Esclave né dans la maison du maître, esclave de naissance.* SYN. Servus ex ancilla domi nostræ natus.

VERNĀCŬLUS, a, um, *Du pays, national.* SYN. Domesticus. USUS : Quotidianæ ac vernaculæ res. Imago antiquæ et vernaculæ festivitatis, *image de l'antique gaieté nationale.*

VERNUS, a, um, *Relatif au printemps, printanier.* USUS : Verni temporis suavitas.

VĒRO, *Mais.* SYN. Autem. USUS : 1. Numeris adstrictior poeta, verborum vero licentia liberior. 2. **Certe quidem,** *oui, assurément.* Esto vero ita. Est vero maximus ille Scipio. Fuisti sæpe, credo, in scholis philosophorum? — Vero, ac libenter quidem. *Tu as fréquenté assidûment, je crois, les écoles des philosophes? — Oui, et avec plaisir.*

VERRO, is, verri, versum, ere, a. *Balayer.* SYN. Scopis pulverem *vel* sordes aufero, ejicio.

VERRŪCA, æ, f. *Verrue, petite excroissance sur le corps humain.*

VERRŪCŌSUS, a, um, *Couvert de verrues.* SYN. Verrucis plenus.

VERSĀTĬLIS, e, gen. com. *Mobile; changeant, léger, inconstant.* USUS : Acies versatilis. Ingenium illi versatile fuit sic pariter ad omnia, ut natum ad id unum diceres quodcumque ageret. Cf. **Varius.**

VERSĬCŌLOR, ōris, omn. gen. *Qui change de couleur; chatoyant, bigarré.* SYN. Dubio varioque colore.

VERSĀTUS, a, um, *Occupé de, appliqué à.* SYN. Exercitatus, subactus. USUS : Homo tum in aliis causis exercitatus, tum in hac sæpe versatus.

VERSĬPELLIS, e, gen. com. *Qui prend toutes les formes; rusé, adroit, souple.* SYN. Callidus, astutus, simulator. Cf. **Astutus.**

VERSO, as, avi, atum, are, a. *Tourner souvent, retourner, remuer; rouler ou agiter dans son esprit.* SYN. Volvo, tracto, converto, flecto. USUS : Æstuat dubitatione, versat se in utramque partem, huc, illuc. Versare suam naturam et flectere ad tempus. Animum ad dolos et fallacias versare cœpit.

VERSOR, aris, atus sum, ari, d. *S'arrêter, vivre, se mouvoir; s'occuper de, s'appliquer à.* SYN. Sum, incumbo, laboro, do operam, insudo; consuesco. ADV. Abstinenter, acriter, acutissime, assidue, conjunctissime, callide, copiosius, diutius, honestius, impudentius, moderate, nimium, perite, perjucunde, populariter; subtilius, temere, caste, non obscure. PHRAS. 1. **Libenter cum illo versor,** *volontiers je demeure avec lui* (VULG. conversor). Jucundissime conjunctissimeque cum illo vivo; assiduitate ejus delector; consuetudinem et amicitiam cum eo junctam amo; libenter cum illo ætatem ago; hæreo ad ejus latus non sine multa animi voluptate. 2. **Diu jam versor in hoc labore,** *depuis longtemps déjà, je suis occupé de ce travail.* Diu jam hoc saxum volvo; ætatem in hoc studio contrivi; diu jam hunc laborem tero; temporis partem non modicam in hoc studio posui. USUS : Diu in Sicilia versabatur. Nobiscum versari diutius non potes. In re oratoria versari. Res in ore vulgi, ante oculos versatur. In quo motu temporum versemur, vides. Juventus ejus tota in laudis cupiditate versabatur. Respublica in discrimine versatur. In negotiis versor maximis; nominis tui terror in auribus animisque hostium versatur.

VERSŪRA, æ, f. *Argent emprunté pour éteindre une dette.* SYN. Mutatio creditoris. USUS : Iniquissimo fenore versuram facere.

1. **VERSUS,** *Dans la direction de, du côté de, vers.* PHRAS. **Locus jacet versus orientem,** *ce lieu est situé à l'orient.* Orientem versus, ad orientem; ad orientem conversus; ad ortum vergit; ad orientem pertinet, spectat; orienti oppositus; orienti objectus est. USUS : Aretium versus castra movit.

2. **VERSŬS**, ūs, m. *Vers.* SYN. Carmen. EPITH. Malus, pervagatissimus, seminator malorum. Alterni, delicatissimi, elaborati, heroici, hexametri, obscœnissimi, ornatissimi, optimi, veteres, usitati. USUS : 1. Historiam versibus scripsit. Multi in eum versus facti, confecti. Magnâ felicitate versus fundit, texit, componit. Hominum flagitia delicatissimis versibus expressit. 2. (**Linea**, VULG.), *ligne (d'écriture).* Multos versus uno spiritu pronuntiare. Venio nunc ad transversum extremæ epistolæ tuæ versum, versiculum.

VERSŪTĒ, *Adroitement, habilement; avec supercherie.* SYN. Callide, vafre, malitiose, subdole, subtiliter. Cf. **Astute.**

VERSŪTUS, a, um, *Qui sait se retourner; habile, adroit; rusé, fourbe.* SYN. Callidus, malitiosus, multiplex. USUS : Versutum appello, cujus mens celeriter versatur. Versutum et solers ingenium. Malitia est versuta et fallax nocendi ratio. Cf. **Simulator, Astutus, Callidus.**

VERTENS, tis, omn. gen. cum **anno, mense**, *L'année, le mois qui court, le courant de l'année, du mois.* SYN. Circumactus, completus. USUS : Anno vertente; intra finem anni vertentis, *avant la fin de l'année courante.*

VERTEX, ĭcis, m. *Le pôle céleste.* SYN. Polus. EPITH. Celsus, extremus, summus. USUS : 1. Duo quasi cinguli terræ, cœli verticibus subnixi. 2. **Summa pars**, *sommet, faîte, cime.* Vertex montis. Ab imis unguibus ad summum verticem, *des pieds à la tête.*

VERTO, is, ti, sum, ere, a. *Tourner, faire tourner, détourner.* SYN. Converto, vario, muto. USUS : 1. Vertere stilum in tabulis suis. Vertit se fortuna. Vertit hic rationem, fingit, quod probare non potest. 2. **Converto, dirigo iter**, *tourner, se tourner.* Terga vertere hostibus. Romam se vertit. 3. **Transfero**, *traduire.* Vertere Platonem Latine. 4. **Commuto**, *changer de patrie, s'exiler.* Solum vertere exilii causa. 5. **Tribuo, do**, *reprocher, faire un crime à qqn de.* Vitio, crimini aliquid alicui vertere. 6. **Recipio me, confugio**, *se tourner, se réfugier.* Quo se verteret, non habebat. 7. **Sum**, *être (dans tel ou tel état), rouler, reposer.* In hoc res tota vertitur. In tua voluntate negotii summa vertitur. 8. **Succedo, cedo**, *avoir telle ou telle issue.* Id consilium ut tibi bene vertat, opto. Id in bonum uni, alteri in perniciem vertit. Res in contrarium vertit, *l'affaire a mal réussi.* 9. **Perdo, pessumdo, everto**, *tourner, changer (en mal).* Cum multa fecisset egregie, ad extremum omnia vertit. 10. **Traho, rapio**, *détourner (à son profit).* Ex illa pecunia maximam partem ad se vertit. 11. **Vertor**, *devenir.* Libertatem aliorum in suam vertisse servitutem conquerebantur, *il se plaignaient que la liberté d'autrui fut devenue pour eux une cause de servitude.*

VĒRUM, *Mais.* SYN. Sed.

VĒRUMTĂMEN, *Cependant.* SYN. Sed tamen. USUS : Optabam, verumtamen non audebam.

VĒRUS, a, um, *Vrai, véritable, réel.* SYN. Sincerus, certus, non fucatus, germanus; solidus, justus, expressus.)(**Falsus, fucatus, adumbratus, simulatus.** USUS : Respicere quidquid in quaque re verum sit. Licet enim verum dicere, loqui. Si verum scire vis. Inter hunc et illum, Numidicum verum ac germanum Metellum multum interest, *le vrai Métellus, Métellus en personne.* Justa, solida veraque gloria. Sed nos veri juris solidam expressamque imaginem nullam tenemus. Verissima illa et velut ex oraculo Delphico edita existima. Cf. **Veritas.**

VERVEX, ēcis, m. *Mouton.*

VĒSĀNĬA, æ, f. *Folie, extravagance.* USUS : Quæ vos agitat vesania? Cf. **Amentia.**

VĒSĀNUS, a, um, *Qui est en délire, insensé, fou.* SYN. Vecors, insanus, furiosus. Cf. **Amens, Furiosus.**

VESCOR, ĕris, vesci, d. n. *Se nourrir de, manger, goûter.* SYN. Edo, pascor, utor. USUS : Lacte, caseo, carne vescor. Dii nec escis, nec potionibus vescuntur. Cf. **Comedo, Edo.**

VĒSĪCA, æ, f. *Vessie.* SYN. Folliculus urinæ.

VESPA, æ, f. *Guêpe.* USUS : Vespas aculeis uti videmus.

VESPER, ĕris et ĕri, m. *Le soir, le temps du soir.* SYN. Vespera, serum diei, vespertinum tempus. PHRAS. **Vesperi** *vel* **vespere**, *vers le soir.* Occidente sole, præcipitante jam sole; vesperascente cœlo; cum advesperasceret; die præcipiti; sub occasum solis; cum jam serum esset diei; cum haud multum jam diei superesset; primis se intendentibus tenebris; solis occasu; prima vespera; cum non multum ad solis occasum temporis superesset; inclinato in vesperam die; cum exiguum superesset diei; inclinante in vesperam die; cum esset extremum diei; præcipiti in occasum die; præcipiti in noctem diei tempore; inclinante se sole; procedente nocte; ad solis occasum; accensis jam luminibus; sub primas faces; primo vespere; sero, obscura jam luce; nocte appetente. Cf. **Nox, Sero.**

VESPĔRA, æ, f. *Le soir.* SYN. Extremum diei tempus. EPITH. Obscura. USUS: Ad vesperam. Prima vespera. Die inclinato in vesperam. (**Vesperæ**, VULG.), *les vêpres.* **Latine**: Vespertinæ in templo preces cantari solitæ.

VESPĔRASCIT, imp. *Il se fait nuit.* SYN. Ad solis occasum est. USUS : Vesperascente cœlo.

VESPERTĪNUS, a, um, *Qui se fait ou qui a lieu le soir.* USUS : Vespertino tempore.

VESTER, tra, trum, *Votre, le vôtre.*

VESTĬBŬLUM, i, n. *Entrée, vestibule, seuil de qqche.* EPITH. Privatum, vacuum, honestum. USUS : Primo aditu vestibuloque prohibere aliquem.

* **VESTĬGĀTOR**, ōris, m. *Chasseur; investigateur, espion.* SYN. Venator.

VESTĬGĬUM, ii, n. *Trace du pied, pas, trace, empreinte, vestige, piste.* SYN. Reliquiæ, signum, nota, monumentum. EPITH. Adversa, manifesta, nefaria, parva, pressa, recentia. USUS : Cum pedem intulero et in possessionem vestigium fecero. Tu extra ædes tuas, ubi vestigium imprimas, figas, ponas, non habes. Persequi vestigia alicujus; consequi aliquem vestigiis; in vestigiis sequi, *courir sur les traces de qqn, le suivre pas à pas.* Stellæ cursus sui vestigium nunquam inflectunt. Num in ejus scriptis eloquentiæ ullum vestigium apparet? Reliqua sunt, exstant multa antiquitatis vestigia. Indicia et vestigia veneni. In temporis, loci vestigio, *dans le même lieu et au même instant.* Vestigia in multas partes ferentia.

VESTĬGO, as, avi, atum, are, a. *Suivre à la trace, à la piste, chercher.* SYN. Indago, vestigiis odoror. USUS : Causas rerum vestigare. Cf. **Indago, Quæro.**

VESTĬMENTUM, i, n. *Vêtement, habit.* SYN. Vestis, vestitus. USUS : Calceos et vestimenta mutavit.

VESTĬO, is, ii et ivi, itum, ire, a. *Couvrir d'un vêtement, habiller, vêtir.* SYN. Tego, obduco. ADV. Bene, extrinsecus, male, obsoletius. USUS: DEUS animum corpore vestivit extrinsecus, *DIEU à revêtu l'âme d'une enveloppe extérieure, qui est le corps.* Natura oculos membranis tenuissimis vestivit et sepsit, *la nature a recouvert et entouré les yeux de tuniques très légères.* Reconditas sententias eleganti oratione vestire ac ornare, *revêtir de formes élégantes des pensées profondes.* Cf. **Vestis.**

VESTIS, is, f. *Vêtement.* SYN. Vestitus, vestimentum. EPITH. Familiaris, muliebris, pretiosa, purpurea, stragula. PHRAS. 1. **Veste indutus splendida,** *revêtu d'un costume magnifique.* Veste auro illusa, gemmisque adornata, omnique peregrinæ opulentiæ cultu conspicuus; veste usus auro distincta gemmisque; veste auro intexta splendidus. 2. **Vulgaris vestis,** *vêtement ordinaire.* Vulgaris habitus; cultus habitusque a privato vix abhorrens; levis et parabilis cultus corporis; vestitus humilis ac obsoletus. USUS : Vestem conficere, resarcire. Vestem induere, mutare, *changer de vêtement, c.-à-d., prendre des habits de deuil;* vestem alicui detrahere; vestem discindere.

VESTĪTŬS, ūs, m. *Vêtement, habillement, parure.* SYN. Vestimentum, ornatus, cultus corporis. EPITH. Necessarius, obsoletior, pristinus, virginalis. USUS: Vestitus asper. Vestitus orationis, montium, riparum.

VESTRAS, ātis, omn. gen. *De votre famille, de votre pays.*

VĔTĔRĀNUS, a, um, *Vieux, ancien; soldats qui ont fait leur temps, expérimentés.* SYN. Qui viginti annos militaverat.)(**Tiro.** USUS : Cæsar firmissimum exercitum invictissimo genere veteranorum militum comparavit.

VĔTĔRASCO, is, ere, n. *Devenir vieux, vieillir.* USUS : Veterascentem eorum gloriam quis non videt?

VĔTĔRĀTOR, ōris, m. *Celui qui a vieilli dans qqche, qui est habile ou versé dans; fin matois.* EPITH. Magnus et perfamiliaris alicui. USUS : Homo callidus et veterator. Cf. **Simulator, Astutus.**

VĔTĔRĀTŌRĬUS, a, um, *Fin, rusé, retors.* SYN. Fallax, dolosus, malitiosus. USUS: Nihil ab eo nisi tectum et veteratorium exspectes, *n'attendez de lui qu'artifices et charlatanisme.* Cf. **Astutus.**

VĔTERNŌSUS, a, um, *Somnolent, léthargique; endormi, apathique; faible, débile.* USUS : Veternosus senex. Cf. **Piger.**

VĔTERNUS, i, m. *Assoupissement, apathie, langueur.* SYN. Lethargus. USUS: Veternus civitatem occupavit. Cf. **Somnus.**

VĔTO, as, tŭi, ĭtum, are, a. *Défendre, interdire, prohiber.* SYN. Prohibeo, absterreo.)(**Jubeo, cogo.** ADV. Assentatorie, dilucide, fraterne, planissime. USUS : Hoc omnes leges vetant. Vetuit eum desperare. Cf. **Prohibeo.**

VĔTŬLUS, a, um, *Assez vieux, vieille.* SYN. Senex, antiquus.)(**Novellus.** USUS : Mulier vetula et multarum nuptiarum. Equus vetulus.

VĔTUS, ĕris, omn. gen. *Ancien, antique.* SYN. Antiquus, priscus, quod vetustatem fert.)(**Novus, recens.** PHRAS. 1. **Vetus hic mos est,** *cette coutume est ancienne.* Vetustus, antiquus, longævus, priscus, jam diu institutus, remotissimus a nostra memoria mos est. 2. **Vetus hæc opinio est,** *c'est une vieille opinion.* Dudum animis hæc opinio insederat; inveteravit in hominum mentibus ea opinio; multi temporis, pervetus, diuturna, minime recens est opinio. USUS : Credendum est veteribus et priscis, ut aiunt, viris, *il faut s'en rapporter aux anciens, aux hommes d'autrefois, comme on dit.* Mos, amicitia vetus. Vina veterrima, *vins très vieux.* Cf. **Antiquus.**

VĔTUSTAS, ātis, f. *Antiquité; longue durée, vetusté.* EPITH. Excellens, infinita, plena exemplorum, prisca, scenica, tolerabilis. USUS : Vetustatis exempla oratori nota esse debent. Res aliæ vetustatem ferunt; aliæ vetustate senescunt, evanescunt. Vetustatem omnem superat viri excellentis virtus.

VĔTUSTUS, a, um, *Vieux, antique.* SYN. Vetus, antiquus. Cf. **Antiquus.**

VEXĀTĬO, ōnis, f. *Agitation violente; tourment, fatigue, souffrance, mauvais traitements.* SYN. Magna et infesta quædam jactatio et agitatio. EPITH. Acerbissima, impunita. USUS : Afflictio est ægritudo cum vexatione corporis, *accompagnée de douleurs physiques.* Vexatio et direptio sociorum, *outrages faits aux alliés et pillages de leurs biens.*

VEXĀTOR, ōris, m. *Celui qui tourmente, qui maltraite, persécuteur, bourreau.* SYN. Exagitator. EPITH. Crudelis alicujus reipublicæ et sceleratus.

VEXILLĀRĬUS, ĭi, m. *Porte-étendard.* Signifer. USUS : Ordo sexagenos milites, vexillarium unum habebat.

VEXILLUM, i, n. *Étendard, enseigne.* SYN. Signum. USUS : Vexillo opus est, convolabunt. Nunquam perditis civibus vexillum deerit.

VEXO, as, avi, atum, are, a. *Secouer, ballotter; faire souffrir, tourmenter, maltraiter.* SYN. Agito, exagito, vexator sum ; diripio, populor ; infestum reddo, male habeo. ADV. Contumaciter, contumeliosissime, urbane, crudelissime, fœdissime, vehementer, vigilantissime. PHRAS. **Gravissime vexor**, *je suis très tourmenté.* Multis sane molestiis conflictor; dies noctesque torqueor ; circumventus ab inimicis quotidianis turbis agitor, exagitor ; negotium exhibetur immerenti ; tot injuriis quotidie premor atque opprimor, vix ut libere respirare mihi liceat ; tanta est æmulorum improbitas, ut æternum mihi cum iis bellum susceptum videatur ; tot injuriis jactatur et exagitatur æquitas, ut animus dolore exedi, dolore ac ægritudine confici videatur. Fodicant me quotidianæ inimicorum injuriæ ; pungunt, vellunt, lacerant, respirare non sinunt. Contumaciter, inurbane, quotidiane vexor ac premor; omni vexationis genere exagitor, conviitiis jactor, diuturnis molestiis conflictor, omni crudelitate laceror ; ægre mihi faciendi nec finis, nec modus est. USUS : Omnia divina humanaque jura vexarunt, violarunt, perturbarunt, everterunt. Uxor mea, quam vexastis, raptastis, omni crudelitate lacerastis. Verbis me, probris omnibus et maledictis vexavit, *il m'a accablé de reproches et de malédictions.* Bello vastabitur Italia, vexabuntur urbes, ardebunt oppida. Sollicitudo vexat impios, *les impies sont tourmentés par l'inquiétude.* Ita conscientia mentem excitam vexabat, *tant les remords tourmentaient son âme agitée !* Cf. **Affligo, Infestus, Crucio.**

VĬA, æ, f. *Voie, chemin, route, rue.* SYN. Iter ; semita, callis. EPITH. Æstuosa, pulverulenta, aperta, simplex, directa, brevior, certa neque longa, expeditior, illustris, lata, immunita, inculta, silvestris, militaris, occulta, popularis, præceps et lubrica, proxima ad gloriam, quasi compendiaria, recta vivendi, sacra, vendibilis, vitiosa. Ancipites viæ, optabiles in experiendo, jucundæ in legendo, optimæ, tritæ. PHRAS. 1. **Viæ erant difficiles**, *les chemins étaient très mauvais.* Viæ erant æstuosæ, pulverulentæ, angustissimæ, lubricæ, immunitæ ; itineribus deviis proficiscendum erat ; summa difficultas aditus ; asperis, confragosis, arctis circum locis intrandæ erant angustiæ ; pleræque cavæ, simulque occultæ viæ nec unquam ante humano tritæ vestigio aperiendæ ; asperitates viarum et angustiæ inextricabiles erant et crebris saltibus inclusæ ; obsepta, interclusa, impedita erant itinera, aut imbribus abrupta ; magnæ erant ac difficiles locorum angustiæ, et quæ vix singulis hominibus paterent ; viarum difficultates erant pene inexplicabiles. Luctandum erat cum tenacissimo sabulo, quod præaltum et vestigio cedens, ægre moliebantur pedes. Calles erant vix singulis pervii ; itinera erant qualia ingredi expeditis quoque vix tolerabile. Subacta diuturnis imbribus humus tenaci luto morabatur pedes. 2. **Viam sibi fecerunt**, *ils s'ouvrirent un chemin.* Viam sibi aperuere ; corporibus armisque rupere viam ; per mediam turbam sibi fecere viam ; viam sibi stravere, munivere. USUS : Viam facere, concinnare, obstruere, sternere, *faire une route.* Vias reficere, repurgare. Alicui per suum agrum viam dare. Patet tibi via per meos fundos. In longam et multorum dierum viam se dare, committere. In via esse, progredi, procedere. Multorum dierum viam conficere. De via deflectere, divertere, declinare ; e via excedere, deduci. In viam redire. Præcedentium vestigia me ad viam deducunt, ferunt. Cf. **Iter, Proficiscor.**

VĬĀRĬUS, a, um, *Relatif aux routes.* USUS : Lex viaria, *loi concernant la réparation des routes.*

VĬĀTĬCUM, i, n. *Argent pour le voyage, provisions de voyage, frais de route.* SYN. Viæ impensa, itineris subsidium. EPITH. Largum et liberale, publicum. USUS : Quærendum et congerendum viaticum. Viatico aliquem instruere, prosequi ; viaticum suppeditare, suggerere. Viaticum præripere, eripere.

VĬĀTOR, ōris, m. *Voyageur.* SYN. Qui iter facit. EPITH. Præteriens, bene vestitus. USUS : Sæpe et latronem occidit viator.

VĪBRO, as, avi, atum, are, a. et n. 1. a. *Imprimer un mouvement, secouer fortement, brandir;* 2. n. *Trembler, s'agiter, briller, étinceler.* SYN. Agito. USUS : 1. Hastas, sicas vibrare. 2. **Mico.** Demosthenis non tam vibrarent fulmina, nisi numeris contorta ferrentur, *Démosthène, dont les foudres n'auraient pas cette impulsion puissante, si, etc..* Mare, qua a sole collucet, albescit et vibrat, *la mer, à l'endroit où le soleil vient se réfléchir dans les flots, blanchit et étincelle.*

VĬCĀRĬUS, ĭi, m. *Qui tient la place de; remplaçant, suppléant, lieutenant (vicaire).* SYN. Qui vicem alterius obtinet; *item :* qui in locum alterius succedit. PHRAS. **Est vicarius Episcopi,** *il est le vicaire de l'évêque.* Antistitis sacri partes, munus agit, sustinet; vicariam operam Antistiti præbet; absentis Antistitis personam gerit, sustinet; sacri Antistitis vicem fungitur. USUS : Vicarius alienæ dominationis, alieni juris. Succedam ego vicarius tuo muneri. Cf. **Loco.**

VĬCĀTIM, *De quartier en quartier, de bourg en bourg, de village en village.* SYN. Per singulos vicos. USUS: Vicatim servi omnes conscribebantur.

VĬCE, abl., **vicis** gen., **vicem** acc.; in plur. **vices** (nom. et acc.) et **vicibus** (dat. et abl.), *Alternative, succession, tour, vicissitude, réciprocité, changement.* SYN. Fortuna, sors, status, locus. USUS : In vicem, *alternativement, tour à tour.* Alicujus vice, *pour, au lieu de, à la place de qqn.* In ejus vicem, *à sa place.* Vicem tuam doleo, *je plains votre sort.* Mitiores vices exspectare, *attendre des jours meilleurs.* Redde vicem meritis, *reconnais les services.* Tribuni vice me substituit. Poetæ vice nomina fingere, *comme, à la manière du poète.* Tuam vicem pertimesco, doleo, timeo, ulciscor, fungor.

VĪCĒNI, æ, a, *Au nombre de vingt.*

VĪCĒSĬMUS, a, um, *Vingtième.*

VĪCĬES, *Vingt fois.*

VĪCĪNĬA, æ, f. *Voisinage, proximité.* SYN. Vicinitas. Cf. **Vicinitas.**

VĪCĪNĬTAS, atis, f. *Voisinage, proximité.* SYN. Vicinia, propinquitas. EPITH. Finitima, artium studiorumque, infelix, meretricia. USUS : In istam te vicinitatem constituisti. Mihi cum eo vicinitas et magnus usus est. Propter vicinitatem totos dies simul sumus, *à cause du voisinage, nous sommes ensemble des journées entières.* Tota vicinitas clamoribus personat.

VĪCĪNUS, a, um, *Voisin, proche, prochain.* SYN. Propinquus, finitimus, proxime accedens. PHRAS. 1. **Est ille vicinus meus,** *il est mon voisin.* Ejus ædibus meæ continentes sunt; meas ædes ejus domus attingit, tangit; ejus domus in meas ædes incurrit. Ejus ædes meis adjacent; domus ejus ædium mearum parietem tangit; prope a domo mea; in proxima vicinia habitat; huc viciniæ dudum commigravit. 2. **Bellum vicinum est,** *la guerre se fait près de nous.* In ipsis prope portis bellum habemus. Ante portas est bellum. Velut in cervicibus habemus hostem. Non longius hostis abest quam quo telum adjici possit. USUS: Dialectica vicina rhetoricæ. Mulier gravida atque ad pariendum vicina. Cf. **Propinquus.**

VĪCISSIM, *Alternativement, tour à tour.* SYN. Mutuo, pariter, invicem. USUS : Æstate calescere, hieme vicissim algere. Mutuari ab aliquo aliquid, et ei vicissim reddere. Quod honestum, justum est, et vicissim.

VĪCISSĬTŪDO, ōnis, f. *Vicissitude, changement.* SYN. Vices, commutatio, varietas quædam. EPITH. Jucunda studiorum officiorumque; nocturna, diurna, optabilis. USUS : Temporum varietates, fortunæ vicissitudines. Laborum et quietis vicissitudine utendum. Nihil remuneratione benevolentiæ, nihil vicissitudine studiorum officiorumque jucundius, *rien de plus agréable qu'une bienveillance réciproque, qu'un échange de zèle et de bons offices.* Cf. **Varietas.**

VICTĬMA, æ, f. *Victime.* SYN. Hostia. EPITH. Gratior. USUS : Se pro republica victimam præbere.

VICTOR, ōris, m. *Vainqueur.* SYN. In contentione superior, palmam ferens. EPITH. Beatus, invidus, ingratus, lætus; summus. USUS : Galli victores alacritate et quasi lætitia ad canendum excitantur.

VICTŌRĬA, æ, f. *Victoire.* SYN. Palma, triumphus, tropæum, res bene gesta.)(**Offensio.** EPITH. Acerbissima, bellica, civilis, crudelis, funesta, domestica, externa, gloriosa, gravis, turbulenta, horribilis, innocentissima, naturæ insolens, superba, molesta, navalis, præclara, recens. PHRAS. 1. **Victoria penes nos est,** *la victoire est à nous.* Victoria nobis cessit; de victoria ab hoste nobis concessum est; prœlii exitus victoriam nobis dedit, detulit, tribuit; palmam dedit, detulit. 2. **Nos victoriam obtinuimus,** *nous avons remporté la victoire.* Gloriosam victoriam adepti sumus, habemus, reportavimus, consecuti sumus; palmam de hoste tulimus; victoria ad nos venit. 3. **Victoria prope certa est,** *la victoire est presque certaine.* Victoria pene explorata est, in manibus est victoria; victoriam in manibus habemus. 4. **Repentinus casus victoriam nobis eripuit,** *un hasard imprévu nous enleva la victoire.* Fortuitus casus palmam propemodum e manibus extorsit, eripuit; victoriam ad hostes transtulit, distulit certe et moratus est tantisper; palmam in manibus infregit; victoria prope e manibus excidit. Cf. **Vinco.** USUS : Multa victoriam portendebant. Ea res victoriam nobis peperit. Inde victoriæ initium factum, ortum, enatum fuit. Victoria bene uti novit Cæsar. Victoriam minime crudeliter exercuit. Victoria natura insolens ac superba.

VICTŪS, ūs, m. *Ce dont on vit, vivres, nourriture, aliments.* PHRAS. **Victu tenui uti,** *avoir une vie frugale.* Tenui victu vitam sustentare, propagare; famem, vitam tolerare; famem propulsare; lacte ac leguminibus vivere. USUS : Victus et amictus, *la nourriture et l'habillement.* Alicui victum liberaliter dare,

præbere. Necessaria ad victum suppeditare. Victum labore ac industria quærere, comparare. Tenui victu cultuque delectari. Cf. Alo.

VĪCUS, i, m. *Quartier d'une ville, rue ou village, bourg.* SYN. Pars urbis pluribus domibus constans. USUS : Omnibus vicis statuæ collocatæ sunt.

VĪDĒLĬCET, *Il est évident, il est clair que, bien entendu, naturellement.* SYN. Scilicet, nimirum, nam, enim. USUS : Tibi videlicet molestus esse nolui.

VĬDĔO, es, vidi, visum, ere, a. *Voir, apercevoir.* SYN. Cerno, conspicio, perspicio, provideo, aspectu sentio, percipio, ante oculos mihi versatur *vel* obversatur; oculis oberrat imago rei; videndi sensum *vel* oculorum sensum habeo. ADV. Acrius, acute, assidue, coram, diligenter, mature, palam, perspicue, recte, clam, physice, prudenter, strictim, paulo, plane, etiam atque etiam. PHRAS. 1. **Videndum se præbuit,** *il se montra.* In conspectum se dedit; in conspectum venit, prodiit; copiam sui fecit. 2. **Ubi rem totam vidi,** *dès que j'eus examiné toute l'affaire.* Ubi rem penitus cognovi; oculis usurpavi; visu percepi; ubi rem oculis compertam habui; ubi res tota sub oculis erat; ubi rem totam oculis perlustravi; ubi rem oculis inspexi, percepi; ubi res tota oculis subjecta erat. 3. **Res tantilla vix videri potest,** *une chose si petite peut à peine se voir.* Vix sub aspectum cadit, venit; fugit aciem res tam exigua; vix in conspectum cadit; vix in cernendi sensum cadit; vix aspectabilis est; obtutum fugit res tantilla; sensum oculorum effugit; vix aspectu sentitur. 4. (**Videre hominem non possum,** VULG.), *je ne puis voir cet homme, c.-à-d., le supporter.* Oculi mihi dolent cum hominem aspicio; oculi ferre non possunt hominis importuni os impudens; videre sine dolore hominis frontem non possum. 5. **Quodcumque vides meum est,** *tout ce que vous voyez m'appartient.* Quidquid occurrit oculis; quidquid oculis subjicitur; quidquid in oculis est; contra quod longissime conspectum ferunt oculi; quidquid oculis terminatur, finitur, id in ditione mea est. 6. **Videri deinceps in tanta distantia non potuit,** *on ne put le voir plus longtemps à cause de la distance.* Subtractus est oculis hominum; locorum ingens intervallum oculorum usum abstulit; conspectum hominis ademit loci intervallum; in tanto locorum intervallo oculorum usus cessabat. 7. **Omnes ad eum videndum procurrebant,** *tous accouraient pour le voir.* Omnis se multitudo ad cognoscendum hominem effudit; certatim requirebant, et vultum cognoscere cupiebant. Omnium in se oculos avertebat; spectaculo erat omnibus. USUS: 1. Octavii statuam videmus in foro. Hæc mala et vos videre ac perspicere potestis, et mihi ante oculos versantur. 2. **Agnosco, intelligo,** *observer qqche avec soin, examiner, peser.* Hæc ego tam prospicio animo, quam ea quæ oculis cernimus. Multum ille videt. Diligentius nobis est videndum. Quid agas, quid moliaris, quo progrediare tu videris, *songe bien à ce que tu fais, vois jusqu'où tu t'avances.* Sed hæc videre posterius. Cf. Intueor, Cerno.

VĬDĔOR, ēris, sus sum, deri, p. *Paraître, sembler, être regardé comme, passer pour, être tenu pour.* SYN. Speciem affero, præbeo; speciem habeo, præ me fero, appareo. ADV. Facillime, longe, secus, magnopere, valde, vere. PHRAS. **Videbatur magis minari quam supplicare,** *il paraissait plutôt menacer que supplier.* Minanti propior erat quam roganti; rogantis habitus speciem potius minarum quam precum fecerat, habuerat, præbuerat; apparebat facile a precibus ad minas descensurum; apparebat facile armatas esse preces. USUS : Quid tibi ea de re visum est? Hac nocte visus sum videre in somnis Æsculapium. Consideratissimo verbo usi sunt judices, ut ea non esse facta, sed videri pronuntiarent, *les juges se sont servis d'un mot très sage, en rendant leur arrêt en ces termes : telle chose paraît avoir été faite, et non telle chose a été faite.* Cf. Puto, Opinio, Existimo.

VĬDŬA, æ, f. *Veuve.* USUS : Orbarum et viduarum tributa.

VĬDŬĬTAS, atis, f. *Privation, défaut; veuvage.* USUS : Ebutius jamdiu Cæseniæ viduitate ac solitudine alitur.

VĬDŬUS, a, um, *Vide de, privé de, qui manque de.* USUS : Ipse viduus, pestem hanc excipio.

VĬĒTUS, a, um, *Flétri, desséché, fané.* SYN. Imbecillus, languidus. USUS: Cor bovis exiguum, vietum et tanquam morbo contractum. Fructus vieti et caduci.

VĬGĔO, es, ŭi, ere, n. *Être vigoureux; être en crédit, en vogue, en estime.* SYN. Vireo, viriditatem habeo, floreo, polleo, in gratia sum.)(Jaceo. ADV. Vehementius, diu. USUS: In omni natura id vivit vigetque quod calet. Viget animus in somnis. Diu Cæsar viguit. Multis sæculis viguit ea disciplina. Interdum etiam objurgationes in amicis vigent. Cf. Floreo.

VĪGĒSĬMUS, a, um, *Vingtième.* SYN. Vicesimus.

VĬGIL, ĭlis, m. *Garde, gardien, sentinelle.* USUS : Clamor a vigilibus tollitur.

VĬGĬLANS, antis, omn. gen. *Vigilant, attentif, soigneux.* SYN. Attentus, acer, sollicitus. USUS : Homo vigilans et acutus. Nemo post hominum memoriam paratior, vigilantior, compositior ad judicium venit.

VĬGĬLANTER, *Avec vigilance, avec soin.* USUS : Vigilanter et nervose agere.

VĬGĬLANTĬA, æ, f. *Soin vigilant, atten-*

tion, vigilance. SYN. Diligentia, cura, studium, providentia. EPITH. Horribilis, mirifica, singularis. USUS : Mea perfeci diligentia ut tuti essetis. Diligentia, celeritate, labore, vigilantia opus est.

VĬGĬLĬA, æ, f. *Action de veiller, veille; insomnie, privation de sommeil.* SYN. Lucubratio, abstinentia a somno. EPITH. Consularis ac senatoria, flebilis, nocturna. USUS : 1. Cui non auditæ Demosthenis vigiliæ? 2. **Cura, diligentia,** *vigilance, attention.* Idcirco in hac custodia, tanquam in specula collocati sumus, ut populum Romanum vacuum nostris vigiliis redderemus. Illam coloniam meis præsidiis, vigiliis, custodiis, munivi, servavi. 3. **Excubiæ,** *veille, une des quatre divisions de la nuit chez les Romains; gardes ou sentinelles de nuit, postes, garde.* De tertia vigilia ad me venit, *à la troisième veille (à minuit).* Pro castris vigilias suscipere, collocare. In vigilias ire; vigilias agere, exigere, conficere. Alteri suam vigiliam tradere, nec tamen sibi deesse. Munus vigiliarum per se obire. Vigilias per tres noctes tolerare.

VĬGĬLO, as, avi, atum, are, n. et a. *Veiller, ne point dormir, être éveillé.* SYN. Excubo, vigilias ago, in vigilia maneo.)(Dormio. ADV. Acrius, multum. PHRAS. 1. **Ego diligenter vigilo,** *je veille avec le plus grand soin.* Ego excubo animo, nec partem ullam quietis capio; totas noctes pervigilo; perpetuas vigilias suscipio; in ea re curæ, consilia, cogitationes meæ omnes evigilant. Diuturnas vigilias tolero, nec invictum animum ita curæ obruent quin in hac custodia, tanquam in specula collocatum me meminerim. 2. **Totas noctes studiorum causa vigilat,** *il veille toutes les nuits pour étudier.* Nocturnas vigilias ad diurnum litterarum studium adjungit; diurno cum studio nocturnas vigilias conjungit. Ad litterarum studia noctium bonam partem assumit. Continenti litterarum studio dies noctesque jungit. USUS : Vigilare ad multam noctem, *veiller jusqu'à une heure très avancée de la nuit.* De multa nocte vigilat.

VĪGINTI, *Vingt.* Vigintiviratus, Vigintiviri, *les vigintivirs, commission de vingt membres qui assistaient le préteur, présidaient aux rues, à la monnaie et aux exécutions capitales.*

VĬGOR, ōris, m. *Vigueur, énergie, force.* SYN. Firmitas, robur, integritas. USUS : Membrorum, juventæ vigor.

VĪLIS, e, gen. com. *Qui est à vil prix, à bon marché; qui a peu de valeur, vil, bas, méprisé.* SYN. Vulgaris, contemptus, abjectus, humilis; plebeius, levis, communis, nullo pretio, nullo numero, sordidus.)(Pretiosus. PHRAS. 1. **Vile illud caput hoc audet?** *Cet être méprisable ose faire cela?* Illa labes et eluvies civitatis; illa e vepreto extracta nitedula; illæ plebis quisquiliæ; homo ex ergastulo emptus, emersus e cœno, omnium facile omnibus rebus infimus; homulus ille de lapide emptus, ex argilla et luto factus, de plebe humillimus; sordidus et despicatissimus, semilixa, postremus servorum; Mysorum ultimus; Cappadox modo abreptus de grege venalium; caput hoc vilissimum; vile hoc ac infame corpus; infame hoc cadaver et ejectum; ultimæ sortis homuncio id ausit? 2. **Miror te homine tam vili et abjecto delectari,** *je m'étonne que vous ayez fait votre ami de cet homme vil et méprisable.* Miror quod hominis sordidissimi ac despectissimi consuetudineu taris; quod ejus te hominis usus ac consuetudo delectet, cujus infima conditio; qui sit infimæ conditionis; qui sit despectus, abjectus, contemptus; nullius loci, nullius pretii, ordinis, dignitatis; qui sit unus de multis; qui sit terræ filius; inops ab omni existimatione, neque a se ipso, neque a majoribus commendatus; qui nulla majorum laude, nulla sua virtute honestatus, ornatus, nobilitatus; cujus omnis vita contempta et sordida, qui sine gratia, sine auctoritate unus de populo, imi vir subsellii, vita ingloria et inhonorata; qui sit infra omnes infimos homines; qui sit infimi generis conditione; qui ex cœno plebeio extractus, humilitatem adhuc sordidamque inopiam pudendæ artis quæstu profitetur. Cf. **Abjectus, Humilis.** USUS : Nihil tam vile, tam vulgare est, cujus, etc., *il n'est rien de si vil, de si commun, dont, etc.*

VĪLĬTAS, atis, f. *Bon marché, vil prix, mépris, dédain.*)(Caritas. EPITH. Magna, communis, nec opinata. USUS : Summa annonæ vilitas. In nullo (animali) deprehendes vilitatem sui, ne negligentiam quidem. Cf. **Humilitas.**

VĪLLA, æ, f. *Maison de campagne, ferme; métairie.* SYN. Prædium, domus extra urbem rureque ædificata. EPITH. Aperta, ne rudis quidem, locuples, parva, maxima, publica, vetus, non magna. USUS : Antiquo more parva erat villa. Villa abundat porco, hædo, agno, gallina, caseo, lacte, melle. Abi ad villam. Cur villulas meas non vides?

VILLĬCUS, i, m. *Régisseur, intendant, fermier.* SYN. Custos villæ. EPITH. Bonus. USUS : Mercari villicum tanquam fabrum.

VILLŌSUS, a, um, *Couvert de poil, velu.* USUS : Veste villosa corpus contegere.

VILLUS, i, m. *Poil.* SYN. Pilus. USUS : Ovium villis vestimur.

VĪMEN, inis, n. *Tout bois flexible dont on peut faire des liens, baguette, branche (de peuplier, osier, saule).* USUS : Simulacra viminibus contexta.

VĪMĬNĔUS, a, um, *Fait de bois flexible.* USUS : Crates, fasces viminei.

VĪNĀCĔUS, i, m. *Pépin du raisin.* USUS : Acini vinaceus.

VĪNĀRĬUS, a, um, *Relatif au vin, de vin.* Vas, cella vinaria, *vase à mettre le vin, cellier.*

VINCĬO, **is**, **vinxi**, **vinctum**, **ire**, **a.** *Attacher, garrotter, enchaîner.* SYN. Colligo, constringo.)(**Dissolvo.** USUS: 1. Facinus est vincire civem Romanum. Tu liberos populos tyranno vinctos constrictosque tradidisti. 2. **Connecto**, *lier, unir, joindre.* Sententias quidem habet graves, sed eas nec vincire, nec explere novit. Loca occupare, vincire præsidiis, *s'emparer des positions, les entourer d'un cercle ou cordon de troupes.* Cf. **Vinculum.**

VINCO, **is**, **vici**, **victum**, **ere**, **a.** *Vaincre, remporter la victoire, triompher de, surpasser.* SYN. Devinco, expugno, victoriam reporto, frango, subigo, domo, feliciter decerto, prœliis frango, secundum prœlium facio, copias hostium fundo, rem bene gero, superior sum, superior discedo, in ditionem meam redigo; litem, causam obtineo; supero, præcurro, præsto, præpondero. ADV. Facile, funditus, magnifice, vicissim, nimirum, etiam; turpissime. PHRAS. 1. **Cæsar Pompeium vicit,** *César vainquit Pompée.* Cæsar Pompeium, cum exercitum ipse haberet multis partibus inferiorem, prœlio tamen superavit, pugna fregit, acie fudit fugavitque; in pugna Pharsalica superior res Cæsareana erat; victoria penes Cæsarem erat; Cæsar Pompeianos obtrivit, concidit, confecit; in fugam conjecit, convertit; superior prœlio discessit; victoriam victoriæque insignia de Pompeio reportavit, tulit, consecutus est; victoriam obtinuit, adeptus est. Cf. **Victoria.** 2. **Turcæ a Cæsare victi sunt,** *les Turcs furent vaincus par l'Empereur.* Turcæ victi cessere, discessere; in prœlio Turcæ succubuere; inclinata Turcarum acies fusaque est; impulsa Turcarum acies percussaque palmam victori Cæsari dedit, detulit; Turcæ fusi fugatique, ac omni clade perdomiti sunt; Turcæ acie victi ac protriti Cæsari de victoria concessere. 3. **Alexander, ubi orientis populos vicisset, morte exstinctus est,** *Alexandre mourut, après avoir vaincu les peuples de l'Orient.* Alexander, ubi bello subegit omnes orientis populos; ubi victoria omnis orientis provincias emensus est; ubi in ditionem et potestatem redegit orientem; ubi debellato oriente, pedibus substravisset et subjecisset omnia; ubi subactis bello populis, jugum orienti imposuisset; ubi subacta in deditionem Ægypto, occupata Perside, triumphum post hominum memoriam clarissimum deportasset; postquam devictus oriens jugum a victore totis cervicibus accepisset, naturæ concessit. 4. **Eloquentia facile cæteros vicit omnes,** *il a facilement surpassé par son éloquence tous les autres orateurs.* Longe cæteris antecelluit, præstitit; facundia ante cæteros æquales fuit; vix ullam cæteris oratoribus laudem reliquit; eloquentia cæteris superior fuit; famam cæterorum eloquentiæ suæ laudibus facile obruit; in eloquentiæ certamine facile huic manus dedere cæteri et victi cessere. 5. **Pauci seipsos vincere norunt,** *peu d'hommes ont appris à se vaincre, savent maîtriser leurs passions.* Pauci sunt qui suas cupiditates, qui seipsos frangant; qui suos ipsi animos contundant, iracundiam cohibeant; impetum temperent, iram comprimant, contra libidinem animi sui recte atque ordine omnia faciant. Cf. **Domo, Edomo, Subjicio.** USUS: Vincam opinionem tuam, exspectationem omnium, *je surpasserai l'opinion que vous avez conçue de moi, l'attente générale.* Causam, sponsionem vincere, *gagner sa cause, son pari.* Sponsionem vincere et superiorem discedere. Sapientis animus nunquam vincitur voluptate, cupiditate non frangitur, metu non expugnatur.

VINCŬLUM, **i**, **n.** *Lieu, chaîne, fers.* SYN. Nodus; compedes, catenæ. EPITH. Aptissimum, pulcherrimum, grave, non mediocre, publicum, arctissimum, domesticum, sempiternum. PHRAS. **Vinculis constringere,** *enchaîner qqn, le charger de chaînes.* Vincula alicui injicere; vinculis adstringere, colligare; in vincula abripere, conjicere; vinculis mandare; compedes alicui indere, impingere, inducere; vinculis devincire; catenas injicere; in catenas conjicere. USUS: Vincula injicere; in vinculis retinere; vinculis levare innocentem; e vinculis emittere; vincula rumpere, revellere; e vinculis corporis evolare, *se détacher des liens du corps.* Omnibus conjunctionis, amoris, amicitiæ, necessitudinis vinculis cum illo conjunctus sum.

VINDĒMĬA, **æ**, **f.** *Vendange, récolte du raisin.* SYN. Vindemiola. USUS: Vindemiam ita fieri oportet. Omnes vindemiolas eo reservo, ut illud subsidium senectuti parem, *je réserve toutes mes petites récoltes, c.-à.-d., mes économies, pour m'en faire une ressource pour la vieillesse.*

VINDEX, **icis**, **m.** *Vengeur.* SYN. Ultor. EPITH. Assiduus, gravior, optimus. USUS: 1. Vindex scelerum et temeritatis carcer. Furiæ speculatrices ac vindices facinorum et scelerum, *les Furies sont des déesses qui observent et punissent le crime.* 2. **Custos,** *protecteur, libérateur, sauveur.* Brutus vindex libertatis. Vindex æris alieni, *défenseur du droit des créanciers.*

VINDĬCĀTĬO, **ōnis**, **f.** *Action de protéger, de défendre, protection, vengeance.* USUS: Vindicatio est, per quam contumeliam defendendo aut ulciscendo propulsamus a nobis.

VINDĬCĬÆ, **ārum**, **f. pl.** *Réclamation judiciaire d'un objet, revendication en justice.* EPITH. Injustæ. USUS: Injustis vindiciis ac sacramentis alienos fundos petere, *chercher à s'emparer du bien d'autrui par des réclama-*

tions et des actions injustes devant les tribunaux.

VINDĬCO, as, avi, atum, are, a. *Réclamer, revendiquer; venger, punir.* SYN. Vindictam sumo; tueor, affero, vindico. ADV. Acerrime, celeriter, graviter, vehementer, severe. PHRAS. 1. **Injurias nostras in se ipso vindicavit**, *il vengea sur lui-même nos propres injures.* Eumdem et iniquum adversus nos, et iniquitatis atque injuriarum vindicem habuimus. Supplicium nobis de se ipse dedit. Quem hostem, eumdem suimet ultorem habuimus. Nostram vicem ultus est in se ipse. USUS: Gracchi perditos conatus vindicavit. 2. **Punio**, *punir, châtier.* Facinus, maleficium, seditionem graviter vindicare. 3. **Tueor, assero, libero**, *affranchir, délivrer, sauver.* Rempublicam in libertatem vindicavit. Innocentia se a severitate judicum vindicavit. Laudem nostræ gentis prope senescentem factis illustribus vindicavit. Cf. **Ulciscor, Tueor.**

VINDICTA, æ, f. *Baguette dont on touchait l'esclave qu'on voulait affranchir, baguette d'affranchissement; vengeance.* USUS: Neque censu, neque vindicta, neque testamento liber factus est. **Vindicta virgula erat, qua tactos Romani servos libertate donabant.** Vindictæ cupidine exarsi, *je brûlai du désir de la vengeance.*

VĪNĚA, æ, f. *Vigne, vignoble.* SYN. Vinetum. USUS: 1. Vineam instituere. Vineas ordinare, conserere, disponere, fodere; putare, tondere, incidere, palare. 2. **Machina bellica**, *toit de défense, mantelet, machine de guerre.* Aggere, vineis, turribus oppugnare oppidum.

VĪNĒTUM, i, n. *Lieu planté de vignes.* SYN. Locus vitibus consitus, vinea. USUS: Vineta et oliveta.

VĪNĬTOR, oris, m. *Vigneron.* SYN. Vitis cultor, vinearum cultor.

VĪNŎLENTĬA, æ, f. *Ivresse, ivrognerie.* SYN. Ebrietas. EPITH. Furiosa, utilis. USUS: In vinolentiam incidere.

VĪNŎLENTUS, a, um, *Gorgé de vin, ivre.* SYN. Ebrius, temulentus, vino plenus.)(**Sobrius, siccus.** PHRAS. 1. **Homo est admodum vinolentus**, *cet homme aime beaucoup le vin.* In dies se vino onerat; alienatis fere vino animis perpotat; vino incalescit in dies; invitationibus benignis et hilaritate juvenili facile in vinum trahitur; vinolentiam insitam ingenio intemperantia vini accendit; maxime in vinum et quæ ebrietatem sequuntur, effusus; haud tolerabilis in eo est vini cupiditas; epulantium comitate facile ad largius vinum provehitur. Cf. **Ebrius, Potator.** USUS: 1. Ne vinolenti quidem hæc faciunt. 2. **Vino confectus.** Vinolenta medicamina, *médicaments où il entre beaucoup de vin, fortement mélangés de vin.*

VĪNUM, i, n. *Vin.* USUS: Vinum dulce, lene, molle, *vin doux.* Vinum leve, tenue, *vin léger, faible.* Vinum forte, vehemens, *vin fort, qui enivre facilement.* Vinum austerum, asperum, acidum, *vin dur, aigre.* Vinum fugiens, vetustate evanescens, vetustate coacescens, *vin affaibli par la vieillesse.* Vinum magnæ vetustatis, vetustatem patiens, *vin vieux, qui se bonifie par les ans.* Vinum meracius sumere, alicui fundere, *boire, verser le vin pur.* Vino obrui, se ingurgitare. Hesternum vinum exhalare, edormire, *cuver son vin.*

VĬŎLA, æ, f. *Violette.* **Floris genus.**

VĬŎLĀTĬO, onis, f. *Violation, profanation.* USUS: Ob violationem templi furore corripiuntur.

VĬŎLĀTOR, oris, m. *Violateur, profanateur.* USUS: Ruptor fœderis, violatorque juris gentium, *violateur d'un traité, du droit des gens.*

VĬŎLENTER, *Violemment, avec impétuosité.* SYN. Per vim, injuriose.

VĬŎLENTĬA, æ, f. *Emportement, violence, fougue.* SYN. Vis, impetus, injuria. EPITH. Effrenata. USUS: Si violentiæ impetu, si ejus furore opprimimur. Cf. **Vis.**

VĬŎLENTUS, a, um, *Violent, emporté; farouche, fier.* SYN. Qui vim affert. USUS: Alicujus furentes et violenti impetus. Homo vehemens et violentus. Cf. **Vis.**

VĬŎLO, as, avi, atum, are, a. *Faire violence à, maltraiter; souiller, déshonorer.* SYN. Lædo, offendo; polluo, macula afficio, religionem imminuo; vim affero, manus affero, infero, injicio; infringo. ADV. Impurissime, indignius, teterrime. USUS: Loca religiosa, amicitiam, parentes, leges violare, auctoritatem, decreta infringere et violare; fidem violare ac solvere. Corpus tantum est violatum, animus insons. Cf. **Lædo, Offendo.**

VĪPĔRA, æ, f. *Vipère.* SYN. Anguis. EPITH. Venenata, pestifera.

VĪPĔRĪNUS, a, um, *De vipère, de serpent.* USUS: Morsu viperino periit.

VIR, viri, m. *Homme.* PHRAS. 1. **Vir omni ex parte præclarus**, *homme de tout point remarquable.* Vir omni laude insignis, excellens, præstans; omnibus, ut aiunt, numeris absolutus; in quo nihil ad summam virtutem, prudentiam, auctoritatem desideres; vir optimus, idem, et omni laudum genere insignis. 2. **Vir in republica spectatissimus**, *homme très considéré dans l'État.* Vir in republica maximis gravissimisque causis cognitus ac probatus; cujus est gravissima in republica auctoritas; in publica re versatissimus; multæ apud omnes existimationis; consilio rebusque gestis spectatissimus; qui omnes reipubl. partes probe tenet; tractandæ, administrandæ reipublicæ, si quisquam alius, peritus; cui plurimum tribuitur; cujus sententia pondus habet

gravissimum 3. **Vir bonus ac dives,** *homme bon et riche.* Vir cum virtutibus, tum fortuna satis ampla ornatus; vir integerrimus et ab opibus non imparatus; vir plenus officii, et opibus commode instructus; qui animi bonis abundat, nec fortunæ tamen bona desiderat; qui animi bona multa, nec pauca fortunæ possidet. USUS : Is vere vir putandus est, cujus animum nec prospera fortuna flatu suo efferet, nec adversa infringet, *il mérite vraiment le nom d'homme celui que la prospérité ne peut enfler, ni l'infortune abattre.* Vir optimus et homo doctissimus. Si pro patria mea ista virtus staret, virorum bonorum paucitatem non incusarem.

VĬRĔO, es, ere, n. *Être vert ou verdoyant.* USUS : Alia semper virent, alia hieme nudata, verno tempore frondescunt, *d'autres sont toujours verts.*

VĪRES, ium, f. pl. *Forces du corps ou de l'âme.* SYN. Vis, nervi, lacerti, robur. PHRAS. 1. **Nondum satis virium habet,** *il n'a pas encore assez de forces.* Nondum id est roboris ac nervorum; nondum ita firmus est corpus viribus; nondum id vigoris in corpore animoque est; nondum ita validus est; nondum ita convaluit, ita se confirmavit, ut par sit his conatibus. Adhuc sine nervis est; viribus adhuc necessariis caret; nondum ea facta est accessio virium quam res tanta postulat. 2. **Omnes vires impendere,** *employer toutes ses forces.* Nervos omnes contendere, intendere, adhibere; summa ope niti; nulli operæ parcere; toto pectore ad rem incumbere; operam omnem aliquo conferre. USUS : Nolim respublica tibi tantas vires dedisset. Experire ejus vires. Pro viribus agere, *selon ses forces, dans la mesure de ses forces.* Omnibus opibus viribusque repugnare. Nimia contentione frangentur, deficient te vires tuæ, quas si amiseris, non facile revocabis. Cf. **Valetudo, Robur.**

VĪRESCO, is, ere, n. *Devenir vert.*

VIRGA, æ, f. *Verge, baguette pour battre.* SYN. Flagellum. USUS : Virgis ad necem cædere; acerrime concidere aliquem. Tergum virgis laceratum. Violata virgis corpora tribunorum.

VIRGĒTUM, i, n. *Lieu planté d'osier.* SYN. Locus virgis consitus.

VIRGĬNĔUS, a, um, *De jeune fille, virginal.* USUS : Pudor virgineus.

VIRGĬNĀLIS, e, gen. com. *De jeune fille, virginal.* USUS: Virginalis modestia, verecundia, *modestie de jeune fille.*

VIRGĬNĬTAS, atis, f. *Virginité.* SYN. Castitas, castimonia virginalis. USUS : Virginitatem suam violare parantem occidit. Cf. **Virgo.**

VIRGO, inis, f. *Jeune fille, vierge.* EPITH. Casta ac verecunda, generosa, nobilis, incorrupta. Vestalis, digna propter quam aliquid fieret, nata summo loco. PHRAS. 1. **Perpetua virgo mansit,** *elle demeura toujours vierge.* Illibatum virginitatis florem ad extremum usque spiritum conservare; virginalem pudicitiæ florem illibatum custodire; virginitatis decus illibatum retinere; virginalis integritatis laudem illibatam conservare, servare; inviolato pudore vitæ hujus illecebras transire voluit. 2. **Virgo castimoniam DEO vovit,** *cette jeune fille a voué, consacré à DIEU sa virginité.* Virginitatem, florem virginitatis voluntaria sponsione DEO dicavit, addixit, consecravit; virginalem pudorem integrum ac intactum DEO solemni sponsione obtulit; cœlesti se sponso perpetuæ virginitatis voto consecravit; perpetua voti sponsione DEO se virginitatemque suam obstrinxit, obligavit; virginitatis votum perpetuæ nuncupavit; perpetua voti religione virginitatem suam DEO dicavit. USUS: Virginem per vim violare, comprimere, vitiare.

VIRGULTUM, i, n. *Rejetons, jeunes pousses, broussailles.* SYN. Virgæ et aliæ stirpes passim enascentes. USUS : Via deserta et inculta, et interclusa frondibus et virgultis.

VĬRĬDIS, e, gen. com. *Vert, verdoyant.* SYN. Habens viriditatem.

VĬRĬDĬTAS, atis, f. *Vert, couleur verte, verdure.* EPITH. Herbescens. USUS : Pratorum viriditas. Laurea ista viriditatem suam nunquam amittet. Senectus aufert eam viriditatem in qua etiam nunc erat Scipio, *la vieillesse enlève cette verdeur qu'avait encore Scipion.*

VĬRĪLIS, e, gen. com. *D'homme viril.* SYN. Viri proprius. PHRAS. **Ubi virilem ætatem attigeris,** *dès que vous aurez atteint l'âge viril.* Ubi maturior ætas te confirmarit; crescentibus, progredientibus annis; ubi ætas maturuerit; ubi maturior ætas virum te reddiderit; ubi virilem, puram togam indueris; ubi pubertatis anno egressus virilem togam sumpseris. Cf. **Ætas.** USUS: Fortis et virilis oratio, *style mâle.* Pro virili parte me obligo, *dans la mesure du devoir, selon mes moyens.* Nonnullos interdum jacit igniculos viriles.

VĬRĪLĬTER, *Virilement, en homme, courageusement.* SYN. Fortiter, animo magno. USUS : Quod viriliter animoque magno fit, id dignum et decorum videatur.

VĪRĪTIM, *Par homme, par tête.* SYN. In singula capita. USUS: Agrum viritim dividere.

VIRTUS, ūtis, f. *Vertu, efficacité; force, vigueur, courage.* SYN. Bonitas, probitas, integritas, perfecta mens; fortitudo, vis, robur, vires; ars, facultas, perfecta et absolutissima ratio. EPITH. Admirabilis, incredibilis, afflicta, prostrata, maxime luctuosa, amabilis, bellica, clara, insignis, digna gloria, dura et quasi ferrea, excellens, exigua, formosa, pulchra, amabilis, generosa, gratuita, immortalis, non

inhumana, neque immunis, neque superba. Laudabilis ipsa, memorabilis ac divina, mirifica, perennis, perfecta natura et ad summum perducta, præstabilis insignisque, præstantissima, socia vitæ, solitaria, tenera, tractabilis. Æquales et pares, dominæ omnium rerum, imperatoriæ et ministræ, sapientiæ comites, populares, regiæ, non voluntariæ; positæ in voluntate. PHRAS. 1. **Homo eximiæ virtutis est,** *homme d'une vertu remarquable.* Homo præstanti virtute atque integritate; egregia virtute præditus, ornatus; vir in quo præstabilis insignisque virtus, atque adeo ad summum perducta; omni virtutum genere illustris; eximio splendore virtutum clarus; omni virtutum laude cumulatissimus; virtute luculenter instructus, multis magnisque virtutum ornamentis instructissimus; spectatæ virtutis vir, exemplar antiquæ probitatis; viva virtutis imago. 2. **Si tuorum majorum laudibus respondere vis, tui muneris est virtutem colere,** *si vous voulez ne pas dégénérer de la gloire de vos ancêtres, vous devez pratiquer la vertu.* Si majores tuos referre, si te dignum iis præbere studes, tuarum partium est, tui officii est, non potes non virtuti operam dare; ut ad virtutem toto pectore incumbas; tuam operam studiumque conferas; ut omni studio ac cogitatione virtutem complectaris, necesse est. 3. **Ista virtus magno tibi constitit,** *l'acquisition de cette vertu vous a demandé beaucoup de travail.* Quod ista virtute sis, quod virtute floreas, polleas, valeas, excellas, emineas, non tu id otio, sed magis laboribus ac vigiliis consecutus es; labores et vigiliæ eam tibi virtutem pepererunt; virtutem laboribus tuis ac vigiliis referre debes acceptam; non hoc virtutis in te esset, nisi labores gravissimos suscepisses et pertulisses; a laboribus istam virtutem habes; virtus ista non otio ac desidia, sed magnis laboribus est comparata. 4. **Vitam ex virtutis præscripto vivere** *(vulgo* **virtuose vivere),** *vivre en homme vertueux.* Vitam ad omnem virtutis legem, normam, disciplinam exigere; recte ac cum virtute vitam degere, traducere; ex virtutis lege ac præscripto vitam agere, gubernare. 5. **Perspecta virtus,** *courage reconnu, éprouvé.* Perspicuis testata signis; præclaris factis declarata; multis et non dubiis egregiæ virtutis indiciis, notis, significationibus testati mores; versata in omnium ore ac sermone virtus. USUS: Virtus est recta animi affectio, per se ipsa laudabilis, cujus laus in actione consistit. Virtus una altissimis defixa radicibus labefactari non potest. Magno virtutis amore teneor. Virtutem consequi, habere; virtutis compotem esse. Virtutem projicere. Virtutum laude crescere. Utinam pro patria mea staret ista virtus. Cf. **Probitas, Probus, Mores, Honestus.**

VIRUS, i, n. *Bave, venin, poison.* USUS: Omne acerbitatis virus apud aliquem evomere, *le venin de sa médisance, la bave de son envie.* Cf. **Venenum.**

VIS, vis, vim, vi, f. *Force du corps ou de l'âme.* SYN. Vires, virtus, robur, impetus, nervi, efficacia, violentia, injuria, copia, numerus. EPITH. Æterna animi, aptior numeris et carminibus, calamitosa, conciliatrix humanæ societatis, confusa toto mundo, contraria, egregia, quasi dux vitæ et magistra officiorum, domina rerum præclara et divina, fatalis, fracta, debilitata, hiemalis, imbecillis metus, incredibilis quædam et prope singularis, divina ingenii, infinita lacrimarum, quædam innata, magna animi, magna eboris, magna naturæ, maxima auri et argenti, maxima ad rationem aliquam naturæ, princeps rationis atque ordinis, non modo senior sed æqualis, interdum levior, summa ac diligenti comtemplatione dignissima, tribunitia, vetus judiciorum, universa, propria orationis *vel* oratoris. PHRAS. 1. **Ea res vim magnam habet ad beate vivendum,** *cette chose a une grande efficacité pour vivre en homme heureux.* In ea re momenta sunt maxima; id permagni momenti est et ponderis; res ea plurimum habet efficacitatis ad beate vivendum; res ea confert plurimum ad beate vivendum; multum interest, multum ad beate vivendum refert, ista si ratione utare. 2. **Omnia per vim gesta sunt,** *tout s'est fait de vive force.* Contra leges moresque majorum, temere, turbulente, per vim ac furorem acta sunt; vis et ferrum in foro versabatur; vim adhibere et manum placuit; omnia per vim metumque expressa, extorta sunt; ibi legum reverentia ac magistratuum cessit; sua cuique in acinace lex erat. 3. **Vis jam parabatur,** *déjà on se préparait à employer la violence.* Res jam ad vim spectare visa est; jam ad vim manusque ventum est; jam gladiis rem transigere, ferro decernere parabant; in eo jam res erat, ut vi, manu, ferro, facibus, lapidibus nos adorirentur; concursu et lapidatione agi cœptum est; jam ad crudelem superbamque violentiam animos converterant; jam vi lacessere, et pro se quisque manus afferre cœperat; erant qui plebem ad vim vocabant; qui ad vim descenderent; qui vim intentare, denuntiare; qui afferre, inferre, facere, adhibere, vim contra nos suscipere; manum afferre, inferre, injicere auderent. USUS: 1. Incredibilis quædam, singularis et prope divina vis ingenii. Doloris magnitudo vim nobis dedit, attulit singularem. Tanta vis est eloquentiæ. Vis illa divina et virtus oratoris, *le talent sublime et le divin ascendant de l'éloquence.* Tantam vim habet veritas. Omnem vim ingenii contulit. Quæ sit vis horum verborum, nemo non intelligit. Ex vi nominis argumentum elicere. Omni vi te retinebo. Est hæc vis et natura amicitiæ, *voilà la puissance et la nature de l'amitié.* 2. **Violentia, injuria,** *force ennemie, violence, emploi de la force.* Vi capere urbem. Vim afferre,

inferre. Ad vim descendere. 3. **Copia, ubertas, multitudo, pondus, numerus,** *foule, multitude, grand nombre, grande quantité.* Magna vis eboris, frumenti, auri. Magna vis lacrimarum Magna vis servorum, vasorum.

VISCĔRA, um, n. pl. *Viscères, intestins, entrailles.* SYN. Intestina, partes interiores et nobiliores corporis. USUS: Permanat in venas, hæret et insidet in visceribus malum. Alicujus crudelitatem a jugulo et visceribus civium averto. Visceribus ærarii villas struere, *construire des villas avec les dépouilles du trésor public.*

VISCĔRĀTĬO, ōnis, f. *Distribution de viande faite au peuple.* SYN. Crudæ carnis distributio, solemni ritu fieri solita.

VISCŌSUS, a, um, *Gluant, visqueux.*

VISCUM, i, n. *Glu, pour prendre les oiseaux.* USUS : In visco inhærescunt aves.

VĪSENDUS, a, um, *Qui mérite d'être vu, remarquable.* SYN. Spectandus, magnificus. USUS: Epulum visendo apparatu. Visendi operis signum. Visenda pietate spectaculo exemploque esse civibus.

VĪSĬO, ōnis, f. *Idée, vision, apparition.* SYN. Visum, spectrum, species. EPITH. Communis veri et falsi, externa, adventitia, falsa, probabilis, fluens, inanis. PHRAS. **Visionem habuit cœlestem,** *il a eu une vision, une apparition céleste.* Oblata homini est cœlestium quædam species. In quiete visa illi species viri, quam pro humano habitu augustioris. Obversata ejus animo per quietem cœlestis quædam species. Cœlestium præclara illi species oblata est ; divina quædam species de cœlo effulsit. Nocturna quies cœlestem quamdam illi speciem objecit, ostentavit. USUS : 1. Animi externa et adventitia quadam visione turbati. Falsa ejus specie et visione vehementius commoventur homines. 2. **Videndi actus,** *action de voir, vision, vue.* Visio sine aere fieri non potest.

VĪSĬTO, as, avi, atum, are, a. *Aller voir, visiter qqn.* SYN. Viso, inviso. USUS : Podagræ doloribus ardentem visitavit. (**Visito diœcesin, provincias,** *vulg. est*), *visiter un diocèse, des provinces.* **Latine :** Inspicio, lustro, obeo, recognosco provinciam, etc. Cf. **Viso.**

VĪSO, is, si, sum, ere, a. *Voir attentivement, examiner, contempler; visiter, rendre visite.* SYN. Inviso, visito, officii causa adeo, convenio, accedo, salutatum venio. USUS : Constitui ad te venire, et visere, et cœnare tecum. Visere aliquem longo intervallo. Cum laxati curis sumus, spectare aliquid volumus et visere. Nunc ad eum visam, *maintenant, j'irai le visiter.*

VĪSUM, i, n. *Objet vu, vision nocturne, songe, rêve.* SYN. Visio, somnium. EPITH. Falsum, probabile, verissimum. USUS : 1. Visa somniantium. Visis nescio quibus terreri. Visa dormientium pro nihilo habenda sunt. Multa visa somniorum proficiscuntur a Numine. 2. **Probabile, apparens, objecta menti species,** *image, représentation.* Cum visa in animos imprimantur, etc. Visis non omnibus adjungebat fidem.

VĪSUS, ūs, m. *Regard, faculté de voir, vue, yeux.* SYN. Videndi sensus, videndi vis, acies oculorum. EPITH. Humanus, insignis, illustris. PHRAS. **Oculorum acies hebes et obtusa,** *vue faible.* Caligantes oculi, oculi turbidi, videndi facultas turbida et confusa. Lumina oculorum amittere ; videndi facultate destitui, *perdre la vue, être aveuglé.* USUS : Nocent visu feminæ, quæ duplices pupillas habent. Cf. **Oculus.**

VĪTA, æ, f. *La vie, l'existence.* SYN. Spiritus, usura hujus lucis, vitæ curriculum, cursus hujus vitæ, curriculum vivendi, communis spiritus, spiritus cœli, anima, caput, victus. EPITH. Honesta, probata, suavis, jucunda, quieta, tranquilla, splendida, delicata, umbratilis, constans, aspera, insuavis, amara, horrida, fera, sordida, vitiosa, flagitiosa. USUS : 1. **Vitam duram agit,** *il mène une vie dure.* Vitam aridam, insuavem, vitam victu cultuque inprimis horridam et asperam agit ; vitam vivit duram et insuavem ; durius consulit vitæ suæ ; gravius de vita sua statuit. 2. **Vitam agit commodam,** *il mène une vie commode, facile.* Ætatem suavem, tranquillam, quietam, sine ullo labore et contentione traducit, agit, degit, exigit ; tranquille placideque vitam traducit; vitæ cursum, vitæ curriculum sine ulla fortunæ offensione conficit. Secundus illi vitæ sine ulla offensione cursus contigit. 3. **In castris e vita decessit,** *il est mort dans le camp.* E vita discessit, excessit, cessit, recessit, exivit, descivit, migravit, emigravit, demigravit ; vitam hanc mortalem deseruit ; vitam in castris posuit, profudit, naturæ reddidit ; vitæ supremum spiritum edidit; vitæ supremum diem egit; extremum vitæ diem morte confecit ; vitam amisit, dimisit ; in castris vita eum defecit, ad vitæ exitum a DEO vocatus est. 4. **Si mihi vita suppetet,** *si je vis jusque-là, si DIEU me prête vie.* Si vita suppeditabit; si vita producta, perducta, propagata ad id tempus fuerit; si superstes ero ; si vita fruar; si in vita ero, mansero, commoratus fuero tamdiu ; nisi exiguum hoc vitæ curriculum, quod natura nobis circumscripsit, vivendo prius confecero; nisi vita me defecerit prius; nisi quis casus mihi vitam prius adimat, auferat, eripiat; nisi quis casus lucis usuram hanc prius eripiat. 5. **Ergone omnem vitam in foro transigam ?** *Je passerai donc toute ma vie dans le forum ?* Ergone ætatem omnem in foro teram, conteram consumam ? ergo ætatem omnem in causis forensibus ducam, traducam, exigam ? ergone totum mihi vitæ curriculum in foro et curia conficietur ? ergone

omne curriculum industriæ meæ in judiciis, forique contentionibus elaborabitur? 6. **Vitæ jam pene me tædet,** *j'ai presque la vie en dégoût.* Vitam mihi acerbam puto; vita qua nihil prius, potius, carius, antiquius alioquin mortalibus, gravis mihi est et molesta; piget spiritum, quo mortalibus nihil dulcius, longius ducere; lucis usuram, qua fruor, graviter jam molesteque fero. Animam quam traho, spiritum quem duco acerbum mihi esse sentio. USUS: Vita nobis a DEO data, concessa, tradita est. Vitam a DEO habemus. In vitam edimus, introimus, venimus flentes, *venir à la vie, naître.* Vitam producere, perducere, propagare ad ultimam senectutem, *prolonger sa vie.* Vitam jucundam cum virtute degere, agere, vivere, traducere, transigere; vitam cum virtute colere, *vivre vertueux.* Tribus rebus vita hominum continetur, retinetur, sustentatur: cibo, potione, spiritu, *trois choses entretiennent la vie animale: le manger, le boire, la respiration.* Vitam ad omnem virtutem dirigere, instituere, *bien ordonner sa vie.* Vitam, rationem vitæ, certum vitæ genus, institutum sequi; certo genere cursuque vitæ implicari, *avoir tel ou tel genre de vie.* Vitam alicujus enarrare, narrare; imaginem vitæ alicujus exprimere; vitam alicujus, vitæ consuetudinem explicare, *raconter la vie de qqn.* Vitam alicujus appetere, vitam persequi, *attenter à la vie d'un autre.* Vitæ alicujus parcere; in vita servare et sustinere aliquem, *épargner la vie du prochain.* Vitam alicui auferre, eripere, exhaurire; vita aliquem expellere, orbare, privare, *ôter la vie à qqn.* E vita migrare, *mourir.* Vitam abjicere, *renoncer à la vie.* Vitam profundere, edere, *rendre le dernier soupir.* Vita cum sanguine effluxit, *mourir de mort violente.* Mortuos ad vitam revocare; mortuis vitam restituere, *ressusciter les morts.* Cf. **Vivo.**)(**Mors, Morior.**

VĪTĀLIS, e, gen. com, *Relatif à la vie, de vie, vital, qui fait vivre.* SYN. Quod vitam præstat, salutaris. USUS: Vis vitalis per omnem mundum pertinens. Vitalis calor, spiritus.

VĪTĀTIO, ōnis, f. *Action d'éviter, fuite.* SYN. Fuga. USUS: Vitatio periculi, lucis, urbis.

VĬTELLUS, i, m. *Jaune d'œuf.* SYN. Ovi pars interior.

VĬTIO, as, avi, atum, are, a. *Corrompre, gâter, altérer; déshonorer; entacher de vice, frapper de nullité.* SYN. Vitium affero virgini, violo, comprimo, vim affero, stuprum infero. USUS: Vitiare alienam uxorem. Senatusconsulta arbitrio consulum supprimebantur vitiabanturque, *les consuls supprimaient et altéraient à leur gré les sénatus-consultes.* Cf. **Stuprum.**

VĬTIŌSĒ, *D'une manière défectueuse, mal.* SYN. Vitio. USUS: Vitiose loqui, concludere. Lex vitiose lata.

VĬTIŌSĬTAS, atis, f. *Disposition vicieuse, vice, défaut.* USUS: Malitia certi cujusdam vitii, vitiositas omnium.

VĬTIŌSUS, a, um, *Plein de défauts, vicieux, mauvais; pervers, corrompu.* SYN. Multis vitiis flagitiisque coopertus, convictus, depravatus, corruptus, quod vitiose se habet, quod in vitio est, in vitio ponitur.)(**Purus, Incorruptus.** PHRAS. 1. **Vitiosi multis partibus plures sunt quam probi et integri,** *les hommes pervers sont plus nombreux que les honnêtes gens.* Improborum, consceleratorum, pravorum, flagitiosorum, male moratorum, malis artibus præditorum, malitia, scelere, vitiis, flagitiis insignium, qui suum animum ad malas artes adjunxerunt; eorum qui vitam omni vitiorum labe coinquinatam, a virtute abhorrentem, vitiis turpissime obrutam et coopertam traducunt, numerus semper major est quam bonorum. Cf. **Improbus, Sceleratus** 2. **Vitiosus es admodum,** *vous êtes tout à fait corrompu.* In vitium pronus es; nunquam a vitiis animum, mentem, cogitationem abducis; nunquam mens tua a malitia discedit, abducitur, avellitur; hærent in animo tuo studia vitiorum. Cf. **Malus, Nequam.** USUS: Consuetudo naturæ vitiosa et corrupta. Animi hoc est integri non vitiosi. Vitiosam naturam doctrina edomitam et compressam habuit Socrates, *Socrate dompta et réduisit par la sagesse sa nature naturellement portée au mal.* Orator vitiosissimus, *détestable orateur.* Cf. **Vitium.**

VĪTIS, is, f. *Vigne.* USUS: Ars colonorum est quædam, quæ vites circumcidat, amputet, erigat, extollat, adminiculetur, ut quo natura fert, eo possint ire, ut ipsæ vites, si loqui possent, ita se tractandas, tuendasque esse fateantur. Vitem serere, et quæ sata est, diligenter colere. In vitibus putantur, resecantur ea quæ se nimium profuderant.

VĬTIUM, ii, n. *Défaut, défectuosité, vice; imperfection; défaut physique.* SYN. Vitiositas, animi deformitas, morbus animi, turpis actio.)(**Virtus, Sanitas.** EPITH. Commune, pervagatum, finitimum, insigne, intolerabile, mediocre, maximum, perspicuum, grande, proprium senectutis, singulare. Vitia domestica, fraterna, occulta, paterna, perditissima, hominis stulta, iniqua, contraria. PHRAS. **Multis animi corporisque vitiis laborat,** *il est plein de défauts physiques et d'imperfections morales.* Nullum est in moribus naturaque vulnus; nulla pravitas, dedecus, turpitudo qua non laboret. Eximia est ingenii tarditate, stupore, debilitate linguæ, oculis perversissimis; vultu omnique motu corporis vastus et agrestis. Quæ præterea libido oculis, quod facinus a manibus, quod flagitium a toto abest corpore? USUS: 1. Homo vorago et gurges vitiorum; omnibus vitiis inquinatus, cumulatus, contaminatus, coopertus. In vitium de-

labi. Affine illud vitio est. Facile se vitiis et erroribus admiscent hominum animi. Vitia declinare, vitare, effugere, ponere; a vitiis abstinere, abesse; vitio carere. 2. Culpa, *faute, crime*. Qui valetudinis vitio, qui fortunæ vitio, non suo decoxere. 3. Dedecus, *honte, déshonneur*. Summam laudem alicui vitio dare, in vitio ponere. 4. **In auguriis**, *vice dans les augures, augure contraire, mauvais présage*. Augures vitio creatum consulem, vitio magistratum capessivisse aiunt; vitium obnuntiant. 5. **Labes, rima**, *défaut*. Si ædes exesæ corruerint *vel* vitium fecerint, *si le bâtiment s'est lézardé, menace ruine*. Cf. **Scelus, Crimen, Flagitium, Sceleratus.**

VĪTO, as, avi, atum, are, a. *Éviter, fuir, se soustraire*. SYN. Devito, fugio, effugio, declino.)(**Incido**. ADV. Caute, facile, honeste, magnopere, summopere, turpiter. PHRAS. **Adulatores vita**, *fuyez les flatteurs*. Refuge ab infida adulatorum consuetudine; cave, effuge assentatorum istam perniciem; aufer te ab isto perniciosorum hominum grege; utere cautione certa, cautionem diligentem adhibe ne te fallat perniciosa adulatorum consuetudo. USUS: Periculum, vituperationem, culpam vitare.

VĪTRĬCUS, i, m. *Beau-père*.

VĪTRUM, i, n. *Verre*. USUS: Merces fallaces chartis, et linteis, et vitris delatæ.

VĪTŬLĪNUS, a, um, *De veau*. SYN. Ex vitulo.

VĪTŬLUS, i, m. *Veau*.

VĪTŬPĔRĀBĬLIS, e, gen. com. *Blâmable, répréhensible*. SYN. Vituperandus.

VĪTŬPĔRĀTĬO, ōnis, f. *Blâme, reproche, réprimande*. SYN. Reprehensio, ignominia. EPITH. Major, summa, tanta, vehemens, justa, maxima. PHRAS. **Vituperationem effugere quis potest?** *Qui peut échapper au blâme?* Quis est qui non labatur in tam difficili, tamque lubrica rerum humanarum via? quis est qui non offendat? quis est qui effugere ac vitare omnem offensionem possit? quis ab offensione præstare se immunem potest? USUS: Alicujus factum, aliquem in vituperationem adducere. In vituperationem cadere, venire, *être l'objet des reproches, devenir un objet de blâme*. Subeunda erit ea causa magna vituperatio. Mihi ita persuadeo, eam rem laudi tibi potius quam vituperationi fore, *que cela t'attirera des éloges plutôt que le blâme, sera plutôt pour toi une occasion, un sujet d'éloges que de reproches*.

VĪTŬPĔRĀTOR, ōris, m. *Celui qui blâme, censeur, critique*. SYN. Reprehensor. EPITH. Invidus. USUS: Si in vituperatores incideris.

VĪTŬPĔRO, as, avi, atum, are, a. *Blâmer, censurer, critiquer, réprimander*. SYN. Reprehendo; crimini, culpæ, vitio do, tribuo, culpo, deformo; de dignitate, de auctoritate alicujus detraho, in maledicti *vel* criminis loco pono *vel* objicio; maledictis alicujus gloriam dignitatemve violo, verbis castigo. ADV. Acerrime, asperius, gravius, admodum, valde. PHRAS. 1. **Res palam vituperatur**, *on blâme ouvertement la chose*. Res palam improbatur, damnatur, accusatur, acerbe notatur; sermones ea de re minus commodi dissipantur. 2. **Auctor operis vituperatur**, *on fait le procès à l'auteur de cet ouvrage*. Auctor convitio exagitatur, jactatur, vexatur, male accipitur; convitiis urgetur; infamia notatur; in reprehensionem incurrit. Cf. **Reprehendo, Criminor.** USUS: Ego tuum consilium vituperare non audeo, *pour moi, je n'ose désapprouver votre projet*.

VĪVAX, ācis, omn. gen. *Qui vit longtemps*. USUS: Cervus vivax.

VĪVĬDUS, a, um, *Plein de vie; fort, énergique*. SYN. Plenus vigoris. USUS: Impetus, ingenium vividum, *caractère énergique, âme fortement trempée*. Cf. **Alacer.**

VĪVO, is, ixi, victum, ere, n. *Vivre, être en vie, exister*. SYN. Spiro, sum in vita, sum, in vita commoror, inter vivos numeror, vitam ago, transigo, dego, ætatem ago, vitam vivo, vita fruor, vitam et spiritum duco, vita et communi spiritu fruor, vitam colo, vita manet, vita suppetit, suppeditat, lucem intueor, anima mea exsupero. ADV. Amantissime cum aliquo, amicissime, animose, audacter, calamitose, comiter, concordissime cum aliquo, congruenter, naturæ convenienter, familiariter, fideliter, honestissime, immoderate, improbe, impure, intemperanter, jucunde, laudabiliter, libere, licentius cum sua domina, luxuriose cum libidinosis, magnifice, molliter, necessario, otiose, petulanter, prodigo. Quam diutissime, quiete, sanctissime, sapienter, satis superque, valde, familiariter. PHRAS. 1. **Dum vivam, litteris studebo**, *tant que je serai vivant, j'étudierai les lettres*. In litterarum studio vitam conterere, degere omnem ætatem est animus; dum animus in hac custodia corporis retinebitur; quantumcumque ætas mihi contigerit longinqua; dum curriculum vivendi a natura datum confecero; dum salvus ero; dum spiritum duxero; dum vita et hoc communi spiritu fruitus fuero; dum spiravero; dum lucem intuitus fuero, litteris studebo. Quibus regionibus vitæ meæ spatium circumscriptum fuerit, iisdem litterarum uno studio quasi tabernaculum vitæ meæ collocabo. 2. **Misere vivit**, *il vit misérablement*. Animam trahit, spiritum ducit inter multos animi corporisque cruciatus; paucos in vita dies videt, numerat non insigni aliqua calamitate notabiles; in luctu et sordibus jacet, obsolescit, consenescit; vitam exigit, vitam degit in multis miseriis; ætatem omnem iis in calamitatibus exigit, ut nec vitæ hujus lux ill',

nec cœli hujus spiritus jucundus esse possit, quæ illi lucis usura datur, quæ illi exigui usura temporis ad vivendum conceditur, ea non tam beneficium est, quam nova series dolorum. 3. **Vivit ad genium suum suaviter et molliter**, *il vit sans souci, dans les plaisirs, il jouit de la vie.* Vivit arbitratu suo; vivit ingenio suo; sibi, genio indulget liberaliter; animo obsequitur; curat se molliter; cuticulam curat molliter ac delicate. 4. **Vivere sine fratre non potest**, *il ne peut vivre sans son frère.* Desiderium absentis fratris ferre non potest; spiritus ejus ex fratre pendet; spiritus quem ducit ex fratris ore trahitur; vita ac salus ejus in unius fratris anima consistit; partem viscerum avelli fratris discessu autumat. USUS : Secum esse, secum vivere ac habitare, *ne songer qu'à soi, ne vivre que pour soi.* Conjunctissime cum aliquo vivere, *vivre dans l'intimité de quelqu'un.* De lucro vivo, *je vis de ce que je gagne.* Vivere de suo, *vivre du sien, de sa fortune.* In horam, in diem, barbarorum more vivere, *vivre au jour le jour, sans souci du lendemain.* In otio vivere, *vivre dans l'oisiveté.* Vivere ad alterius arbitratum, non ad suum, *vivre selon la volonté d'autrui, non selon ses désirs.* Naturæ satis vixi, *j'ai assez vécu.* Precario vivere, *vivre d'une manière précaire.* Rapto vivere, *vivre de rapine.* Ita vivam, *sur ma vie, aussi vrai que je vis.* Quis hoc putaret præter me? Nam ita vivam, putavi, *car, aussi vrai que je vis, je l'ai pensé.* Ne vivam, *que je meure, si.* Quid poteris, inquies, pro iis dicere? Ne vivam, si scio, *que je meure, si je le sais.* Vive valeque, *vis et porte-toi bien.* Vivite silvæ, *adieu, forêts.*

VĪVUS, a, um, *Vivant, qui est en vie, animé.* SYN. Spirans. USUS : Me vivo non triumphabit. E vivorum numero exturbare aliquem. Vivus et videns pereo. Ad vivum reseco. De vivo aliquid detraho *vel* reseco.

VIX, *A peine.* SYN. Vix dum, vix jam ægre. PHRAS. **Vix non totum periit**, *il s'en est peu fallu que tout ne périt.* Non multum abfuit quin; paulum abfuit quin totum periret; vix tenues supersunt reliquiæ. USUS : Vix ac ne vix quidem evades. Vix est rectum te huc venire. Quid est, sine his cur vivere velimus? mihi vero cum his ipsis vix; his autem detractis ne vix quidem, *sans l'étude quel attrait peut avoir pour moi la vie? avec elle, je la supporte à peine, sans elle, je ne la supporterais plus.* Ego vix teneor quin accurram, *j'ai bien de la peine à ne point accourir.*

VŎCĀBŬLUM, i, n. *Dénomination, mot, terme.* SYN. Vox, nomen, verbum. EPITH. Certum, proprium, declarans, incognitum alicui, additum ad nomen, novum, priscum, ab oratore modificatum, inflexum quodammodo. USUS : Vocabulo ipso declaratur. Nomen est quo quæque res proprio et certo vocabulo appellatur, *le nom est le mot propre et distinctif assigné à chaque chose.* Vocabulorum inanes opifices. Vocabulum ab oratore modificatum, et inflexum quodammodo.

VŎCĀLIS, e, gen. com. *Qui a une voix, sonore, retentissant;* **subst.** f. *Voyelle.* USUS : Concursus vocalium certarum.

VŎCĀTUS, ūs, m. *Convocation, appel.* SYN. Arcessitus. USUS: Drusi vocatu venimus.

VŎCĪFĔRĀTĬO, ōnis, f. *Grands cris, clameur, vocifération.* SYN. Clamor, vox elata. USUS : Muliebris vociferatio me commovebat. Cf. **Clamor.**

VŎCĪFĔROR, **aris, atus sum, ari, d.** *Pousser de grands cris, vociférer.* SYN. Clamo, clamorem edo, clamorem tollo, exclamo, vocem contendo. USUS : Palam minitari et vociferari. Cf. **Clamo.**

VŎCO, **as, avi, atum, are, a.** *Appeler, convoquer, mander.* SYN. Advoco, inclamo, arcesso, accieo, adesse jubeo, evoco, nomino. ADV. Exigue, fortuito, jam dudum, nominatim, parcius, paulo, recte, temere, ultro, falso, vulgo. PHRAS. **Locus is Troja vocatur**, *ce lieu s'appelle Troie.* Troja appellatur; loco Troja nomen est; loco dixere nomen Trojam. Trojæ loco nomen est. Cf. **Nomen.** USUS : 1. Aliquem in jus, ad cœnam vocare. Senatum vocari jussit. 3. **Invito, traho, impello,** *inviter, provoquer, engager.* Qua spe me ad laudem, ad studium virtutis vocas? Consules ad arma vocant plebem. In eumdem me luctum, in longum sermonem me vocavit. Quod me a mœstitia vocas nihil proficies, *vous ne parviendrez pas à me tirer de mon chagrin.* 3. **Adduco,** *amener à tel ou tel état, mettre dans telle ou telle situation.* Aliquem in invidiam, in odium, in culpam, in suspicionem, in judicium; aliquid in dubium vocare. 4. **Nomino,** *appeler d'un nom, nommer, désigner.* Quamque rem suo nomine vocare, *appeler chaque chose par son nom.* Cf. **Accerso.**

VŎLĀTĬCUS, **a, um,** *Qui vole, ailé; éphémère, passager.* SYN. Inconstans. USUS : Furentes et volatici impetus. Cf. **Vanus, Inconstans, Levis.**

VŎLĀTĬLIS, e, gen. com. *Qui vole, qui a des ailes, ailé.* SYN. Volucer. USUS : Bestiæ aquatiles, volatiles.

VŎLĀTŬS, ūs, m. *Action de voler, vol.* SYN. Lapsus volucrum. EPITH. Aerii. USUS : Aer volatus avium sustinet.

VŎLĬTO, **as, avi, atum, are, n.** *Voler çà et là, voltiger; aller et venir, s'empresser.* SYN. Vagor, discurro. USUS : Volito in foro; volitare per gentes et regna.

1. **VŎLO**, **as, avi, atum, are, n.** *Voler.* SYN : Volito, pennis me tollo. ADV. Late, insolentius, palam, vehementer. USUS: Volasse eum, non iter fecisse diceres. Volat ætas, *le temps vole, arrive rapidement.* Litteræ ad Pompeium volabant.

2. **VŎLO, vis, vŏlŭi, velle,** a. *Vouloir, souhaiter, désirer.* SYN. Voluntas est, voluntatem habeo, voluntas mea fert, sententia est, studeo.)(**Nolo.** ADV. Imprudenter, magnopere, maxime, nequicquam, perverse, plane, recte, non sane, valde, vehementer, etiam atque etiam. PHRAS. **Hoc unum volebat,** *il ne voulait que cela.* Hoc ferebat ejus voluntas; hoc significasse et annuisse videtur; hoc tota animi inductione deposcebat; hoc totis animis volvebat; hoc toto animi ardore cupiebat; hoc optabat; votum hoc erat unicum; hoc spectabat unum; hoc unum cordi erat; huc mentem, huc cogitationes omnes conferebat; hanc unam rationem rerum suarum ingressus erat, inierat; hoc unum in animo erat, in animo habebat. 2. **Si ita vis, fiat, per me licet,** *si vous le voulez, soit, je le permets.* Si id æquum censes; si animum induxisti; si tibi certum est, hoc agere; si ea stas sententia; si iis rebus agendis animum injecisti; si huc animum convertis; si tuæ id voluntatis est; si ita libet; si id consilium agitas, fiat quod lubet, nihil repugno. 3. **Vult mercaturam facere,** *il veut devenir marchand.* Ad mercaturam se applicat; ad mercaturam se confert; mentem ad mercaturam faciendam appulit; mercaturam facere in animum induxit; novam nunc vitæ ac studiorum rationem suscipit et ingreditur, totusque ad voluntatem mercaturæ faciendæ incumbit, qui mercatum nunquam attigit. Cf. **Cupio, Desidero, Statuo.** USUS: 1. Volo omnes bene de me sperare. Quid sibi ista volunt? *Que signifie cela?* 2. **Cupio bene,** *souhaiter à qqn toute sorte de bonheur.* Omnium causa quos commendo velle debeo, *je veux du bien à tous ceux que je recommande.* Valde ejus causa volo. Cf. **Decerno, Statuo, Constituo.**

VŎLŌNĒS, um, m. pl. *Esclaves qui, après la bataille de Cannes, s'enrôlèrent d'eux-mêmes; volontaires.* SYN. Milites voluntate sequentes.

VŎLŪBĬLIS, e, gen. com. *Qui tourne, qui roule.* SYN. In orbem incitatus. USUS: 1. Cœlum volubile, *le ciel qui tourne sur nos têtes ou sur lui-même.* 2. **Concitus,** *rapide, entraînant; inconstant changeant, variable.* Volubili et præcipiti quadam dicendi celeritate. Vaga et volubilis et inconstans fortuna. Cf. **Vagus, Varius.**

VŎLŪBĬLĬTAS, atis, f. *Mouvement rapide, circulaire, rotation, tour; en parlant du langage: Rapidité, volubilité.* SYN. Volubilis motus, celeritas, incitatio. EPITH. Inanis, irridenda, magna. PHRAS. **Magna in eo est linguæ volubilitas,** *il parle avec une grande volubilité, rapidité, facilité.* Expedita et profluens est in dicendo celeritas; lingua incitatius fertur; oratione utitur volubili, celeri, concitata; oratio hominis rapida est et celeritate pene cæcata; fundit orationem mira linguæ verborumque volubilitate et concitatione. USUS: 1. DEUS cœlum ad volubilitatem rotundavit. Verborum, linguæ volubilitas. 2. **Celeritas, concitatio, inconstantia,** *en parl. du sort: Inconstance, légèreté.* Fortunæ volubilitas. Cf. **Inconstantia.**

VŎLŪBĬLĬTER, *Rapidement, avec abondance.* USUS: Sæpe in amplificanda re, concessu omnium funditur numerose et volubiliter oratio, *souvent dans l'amplification, un accord unanime autorise le discours à se déployer rapidement dans la rondeur des périodes.* SYN. Celeriter, incitate.

VŎLŬCER, cris, cre; gen. pl. ium, *Ailé; prompt, léger, rapide; passager, éphémère.* SYN. Volatilis, præceps, incitatus. USUS: O nuntium volucrem! Nihil tam volucre, quam maledictum, *rien ne fait plus rapidement son chemin qu'une médisance.* Genus dicendi volucre. O spem volucrem!

VŎLŬCRIS, is, f. *Oiseau.* SYN. Ales, avis, volatilis. USUS: Volucres nidos fingunt ac construunt.

VŎLŪMEN, inis, n. *Rouleau de feuilles, manuscrit, livre, ouvrage.* SYN. Liber. EPITH. Cœleste, maximum, plenum, novum. USUS: Evolvi volumen pistolarum tuarum. Epistolas in volumen referre, redigere. Aliquot jam volumina confecit, effecit. Omnia hæc paucis voluminibus continentur. Cf. **Liber.**

VŎLUNTĀRĬUS, a, um, *Volontaire.* SYN. Sponte, ultro, judicio susceptus, ad arbitrium, ad libidinem.)(**Invitus.** USUS: Voluntaria oblivio. Sunt quidam animi motus voluntarii. Voluntarium facinus. Hominem habuit voluntarium laudatorem. Cf. **Libenter.**

VŎLUNTĀS, atis, f. *Faculté de vouloir, volonté.* SYN. Mens, animus, sensus, arbitrium, consilium, propositum, sententia, institutum. EPITH. Abdita, retusa, aliena, offensa populi, alienior ab aliquo, conjuncta inter aliquos, constantissima, depravata, eximia quædam et singularis, fraterna, plena humanitatis et pietatis, grata alicui, minime nova, incredibilis, popularis, jucunda in malis, grata in dolore, liberalis, obstinatior et in iracundia obfirmatior, occulta, perpetua, præclara, omni laude digna. Consceleratæ, nefariæ, diversæ civium, justæ, inanes, ambitiosæ, multæ et perpetuæ, summæ omnium. PHRAS. 1. **Voluntati tuæ parebo,** *je ferai votre volonté.* Obsequar tuis voluntatibus; nihil nisi ex voluntate tua faciam; ero in potestate tua; decretis tuis parebo, morem geram; totum me tibi trado gubernandum; obtemperabo imperiis tuis; nihil nisi de sententia tua acturus sum; tuas ad leges volens veniam, descendam. 2. **Idem mihi sensus est, eadem voluntas,** *j'ai les mêmes sentiments, les mêmes désirs que vous.* In eadem tecum voluntate sum; voluntatem eamdem suscepi, habeo; tuis voluntatibus plane assentior; in sententiam tuam pedibus eo. Cf. **Consentio.** USUS: 1. Nec mutabo unquam, nec

abjiciam quam cepi voluntatem. Ad voluntatem loqui. Ex voluntate aliquid facere. Aliquo ex voluntate uti. 2. **Studium, benevolentia,** *bonnes dispositions, bienveillance, intérêt, faveur.* Civium voluntates propensas sibi bonis artibus conciliare, *se concilier les bonnes grâces des citoyens.* Voluntates civium conglutinare, copulare, *procurer l'union des volontés.* Voluntatem suam civitas universa ad Pompeii partes conferebat, aggregabat; voluntatem suam Pompeio profitebatur, declarabat, re præstabat; omnium voluntates ad Pompeium accessere, *toute la cité inclinait vers le parti de Pompée.* Conserva, retine hanc tuam erga me voluntatem, *conservez cette bonne volonté à mon égard.* Quam facile mutantur, alienantur, offenduntur hominum voluntates ac studia, *bonnes dispositions.* De pristina voluntate levi momento remittere, *cesser pour un instant de montrer à qqn autant d'amitié.* Alienatæ populi voluntates lente recuperantur, reconciliantur, *difficilement on recouvre les bonnes grâces du peuple quand on les a perdues.* Cf. **Accommodo, Adjungo.**

VŎLŬPE, adj. et subst. n. *Agréable, chose agréable, qui fait plaisir.* SYN. Delectabile. PHRAS. **Volupe est,** *cela est agréable.* Voluptati est; voluptatem efficit, conciliat; voluptate afficit, perfundit. Cf. **Voluptas.** USUS : Salvum te venire, mihi volupe est.

VŎLUPTĀRĬUS, a, um, *De plaisir de joie, voluptueux.* SYN. Effeminatus, voluptati deditus, voluptati studens. PHRAS. **Voluptarius homo est,** *c'est un homme de plaisir.* Omnia ad voluptatem refert; voluptatem spectat unam; omnia voluptate metitur; mollitia et luxu fluit; luxu et inertia diffluit; voluptatibus totum se dedit, tradit, dat; alienato ad libidinem animo est; effusus in venerem, et amoribus impeditus est; homo est natus abdomini; abdomini tantum operam dat, inservit; genio et abdomini indulget; suis se cupiditatibus mancipat; homo est præterquam sibi, nemini commendatus; animo suo morem gerit; animo obsequitur quoquo fert libido. Cf. **Mollis.** USUS: Epicurus homo voluptarius, cujus te mores delectant, *Épicure, homme adonné aux plaisirs sensuels, dont les mœurs vous plaisent.* Cf. **Voluptas, Libido.**

VŎLUPTAS, atis, f. *Plaisir, joie, satisfaction, jouissance (sensuelle ou intellectuelle), volupté.* SYN. Jucunditas, fructus jucunditatis, lætitia, jucundus voluptatis sensus. EPITH. Amatoria, contraria honestati, non digna præstantia hominis, esca malorum, exquisita, illecebra turpitudinis, imitatrix boni, incredibilis lætitiæ, pene divina, inimica virtutis, insatiabilis, magna et perpetua, mater malorum omnium, obscœna, simplex, summa, sempiterna, turpis. Æternæ, confœderatæ, necessariæ, delicatæ, flexibiles, indignæ homine docto, majores, non necessariæ, plurimæ, maximæ. PHRAS. 1. **Res ea mihi magnam voluptatem præbuit,** *cette chose m'a causé une grande joie.* Voluptati mihi fuit ingenti; maxima voluptate me perfudit; ea ex re summam voluptatem cepi, percepi; summa voluptate compleor. 2. **Voluptatibus se totum permittit,** *il s'abandonne tout entier au plaisir.* Veneri et Baccho tempus omne suum deberi arbitratur; totum se vitiorum illecebris, et cupiditatum lenociniis tradit; libidinibus se suis constringendum præbet; voluptatibus ducitur seque vitiorum illecebris totum dedit; obstrictus voluptatibus suis tenetur. Quis in voluptatibus illo inquinatior? Vino languidus, confertus cibo, sertis redimitus paratissimis vescitur voluptatibus; voluptati frena, habenas laxat; voluptatis illecebris delinitus, unguentis oblitus id tantum agere videtur, ne quis sensus sit qui commotionem suavem jucunditatis in corpore non persentisceret; cui voluptas suaviter non blandiretur; qui titillante quadam corporis dulcedine quasi perfusus non moveretur; ad quem voluptas cum suavitate non afflueret et illaberetur; qui voluptatibus non afflueret; qui affluenti copia voluptatum et illecebris omnis amœnitatis non colliquesceret. 3. **Voluptas multos perdidit,** *la volupté a perdu bien des gens.* Voluptas malorum esca, blandissima domina, inimica virtutis, illecebra turpitudinis, mater malorum omnium, multis exitio fuit. Voluptate, tanquam dulci veneno, pars magna hominum periit; multi illecti voluptate, dulcedine, voluptatibus, blandimentis voluptatum capti, irretiti, sopiti, in miserias incurrunt, infortunia subeunt, calamitates adeunt, graviter offendunt; multi ducem sequentes voluptatem in exitium præcipitarunt. USUS : Verbo voluptatis omnes qui Latine sciunt duas res subjiciunt : lætitiam in animo, et commotionem suavem jucunditatis in corpore, *tous ceux qui savent le latin joignent deux idées à ce mot de plaisir, une joie pour l'âme et une douce et agréable sensation pour le corps.* Voluptate dominante virtus jaceat necesse est. Voluptas rationi inimica impedit consilium, mentis perstringit oculos, nec habet ullum cum virtute commercium. Voluptas suaviter sensibus blanditur, sensus titillat et hilarat. Jucundam ac dulcem voluptatum consuetudinem tristis admodum et amarus consequitur eventus. Voluptatis exitus initium est doloris.

VŎLŪTĀTĬO, onis, f. *Action de se rouler, de se vautrer dans.* USUS : Scelera tua non vestigiis odorantes ingressus tuos, sed totis volutationibus corporis et cubilibus persecuti sumus.

VŎLŪTO, as, avi, atum, are, a. *Rouler, faire rouler.* SYN. Revolvo, tracto. ADV. Libere, studiose. USUS : 1. Volutare libros. In luto, in omni scelerum genere et libidinum, in omni dedecore volutari, *se vautrer dans la*

boue, dans le crime. 2. **Procido, accido ad pedes,** *se rouler aux pieds de qqn.* Volutari ad pedes alicujus.

VOLVO, is, volvi, vŏlūtum, ere, a. SYN. Verto, verso, in orbem torqueo. USUS : Facile soluteque volvere sententias, *développer sa pensée avec une élocution facile.* Illi qui volvuntur stellarum cursus sempiterni, *cette éternelle révolution des astres.* Cœlum admirabili celeritate volvi videmus.

VŎMER, ĕris, m. *Soc de la charrue.* SYN. Ferrum in extremo aratro. USUS : Vomere terram perstringere, scindere.

VŎMĬCA, æ, f. *Abcès, apostème.* SYN. Ulcus. USUS : Vomicam aperire.

VŎMĬTĬO, ōnis, f. *Vomissement.*

VŎMĬTŬS, ūs, m. *Action de vomir, vomissement.* USUS : Supprimere, inhibere, sistere vomitum. Vomitum invitare, facere, extrahere, repetere.

VŎMO, is, mŭi, mĭtum, ere, n. et a. *Vomir, rendre, rejeter. (Chez les Romains on se faisait souvent vomir pour se donner de l'appétit et pouvoir se remettre à table.)* SYN. Ejicio, vomitione me purgo, vomitu egero. USUS: Convivium in quo nemo potest dicere utrum iste plus biberit, an vomuerit, an effuderit.

VŎRĀGO, ĭnis, f. *Gouffre, abîme.* SYN. Gurges, charybdis. EPITH. Ima, immensa; geminæ. USUS : Vos geminæ voragines scopulique reipublicæ, *vous êtes les gouffres et les deux écueils, c.-à-d., les deux fléaux de l'État.* Immensa vorago et gurges vitiorum. Habet secum fratrem, quem gurgitem, quam voraginem? quid eum non sorbere, quid non haurire cogitatione censetis? Cf. Helluo.

VŎRAX, ācis, omn. gen. *Qui dévore, dévorant, vorace, glouton.* SYN. Gurges, helluo, ganeo, qui crudus postridie se ingurgitat; edax et inexplebilis, natus abdomini suo, qui de convivio auferri debet, qui cibo et potione se distendit. USUS : Quæ charybdis tam vorax, quæ tot res tam cito absorbere potuisset? *Y a-t-il charybde si dévorante?* Cf. Helluor, Commessor.

VŎRO, as, avi, atum, are, a. *Dévorer, manger avidement, engloutir.* USUS : Alia animalia vorant, alia mandunt. Nos hic cum Varrone voramus litteras, *nous nous livrons avec passion à l'étude.*

VŌTĪVUS, a, um, *Voué, promis, consacré, dédié.* SYN. Quod voto fit *aut* suscipitur. USUS: Ludi votivi. Legatio votiva, *mission votive, mission dont on se chargeait pour aller, aux frais de l'État, accomplir un vœu en province.*

VŌTUM, i, n. *Vœu, promesse.* SYN. Voti sponsio qua obligamur DEO. EPITH. Nefarium. PHRAS. 1. **Voto se obligavit,** *il s'obligea par vœu.* Votum fecit, suscepit, nuncupavit ; voti se religione obstrinxit, devinxit ; voti sponsione se obligavit ; votum vovit. USUS : 1. Votum DEO debemus. Voto tenemur. Voti rei sumus. Vota reddenda sunt Superis, solvenda, persolvenda. Corpus suum perpetua voti religione DEO consecrare ; suam DEO castitatem voto dedicare. 2. **Optatum,** *vœu, souhait, désir.* Voti compotem facere. Voti damnamur, *nous sommes liés par vœu.* (Votum *pro* suffragio, *vote, vulgare est.*)

VŎVĔO, es, vovi, votum, ere, a. *Promettre qqche, faire un vœu, s'engager par un vœu.* SYN. Vota suscipio, facio, nuncupo. PHRAS. **Vovere paupertatem, castitatem, obedientiam,** *faire vœu de pauvreté, de chasteté et d'obéissance.* Bona corporis ac fortunæ per voluntariam inopiam DEO immolare ; paupertatis votum nuncupare ; arctissimo religionis sacramento ad abdicanda fortunæ bona se obstringere. Irrevocabili castitatis voto sese DEO obstringere, dicare ; corporis ac animi pudorem, castimoniam, integritatem voto consecrare ac immolare. DEO, DEIque vicariis perpetuo obedientiæ nexu se obstringere, mancipare. Libertatem, et quæ pars animi est nobilissima, voluntatis arbitrium DEO immolare, sacrificare. USUS: Consul ludos Neptuno vovit. Nostri Imperatores pro salute patriæ capita voverunt se Dianæ vitulum immolaturos.

VOX, vōcis, f. *Voix, son, cri, appel.* SYN. Sonus, verbum. EPITH. Acerba, inimica bonis, acuta, gravis, cita, tarda, magna, parva, mediocris, levis, aspera, contracta, diffusa, intermissa, fracta, scissa, attenuata, inflata. Vox mollis, muliebris, effeminata, absona, absurda, agrestis, rauca, inclinata, ululans, dura, fusa, dulcis, suavis, clara, grandior, plenior, canora, lenis. PHRAS. 1. (**Vocem non amplius habui,** VULG.), *je n'eus plus de voix.* Dolor vocem suppressit, inclusit ; vocem mittere, emittere nullam jam potui ; voce defeci ; vocem egerere, proferre nullam potui ; suppressa mihi vox est. 2. **Voce submissa locutus est,** *il parla à voix basse.* Voce demissa, infracta, suppressa locutus est ; quassa jam voce fractaque id unum dixit ; sedata et depressa voce pauca locutus est. 3. **Clarissima voce dixit,** *il parla à haute voix.* Magna voce, maxima, clarissima voce ; voce magna et peracuta ; maxima vocis contentione, ut omnes exaudirent, dixit ; ille majus exclamans ut vox in coronam turbamque effunderetur, dixit ; intonuit vox ejus, recreata jam ac corroborata, sic ut ad omnes perferretur. USUS : Vox una eloquentiam maxime sustinet et commendat. Cursus vocis per omnes sonos. Vocem ex eo elicere nemo potuit. Intendere, contendere vocem. In profundenda voce omne corpus intenditur. Vocem ad sonum miserabilem flectere, submittere, *faire des inflexions de voix lamentables.* Theatrum totum vocibus percrepat gratulantium. Missa cœlesti voce recreatus. Una consentiensque omnium vox erat.

Una vox pari consensu emissa. Una omnium voce laudatur. Hæc te vox non percutit?

VULGĀRIS, e, gen. com. *Qui concerne la foule, général, vulgaire, ordinaire, commun.* SYN. Quotidianus, contritus, communis, popularis, unus de populo, unus de multis.)(**Excellens.** USUS : In communi vita et vulgari consuetudine maxime rudis. Res vulgaris et pervagata est ac pene obsoleta. Vulgaris opinio, *l'opinion commune, générale.* Cf. **Communis.**

VULGĀRĬTER, *Communément, d'une manière commune, vulgaire, banale.* SYN. Populariter, usitate. PHRAS. **Vulgariter loqui,** *parler d'une manière commune, sans distinction.* Plebeio sermone, verbis quotidianis, minime ambitiose, cum vulgo loqui. USUS : Non vulgariter, ut pro homine pernecessario scribere.

1. **VULGŌ**, *Généralement, en général.* SYN. Passim, populariter, plerumque, magna ex parte; magnam, majorem, maximam partem. USUS : 1. Non sunt ista vulgo disputanda. 2. **Aperte, palam,** *ouvertement, publiquement, partout, en tout lieu.* Vulgo hæc fiunt, Vulgo hæc loquebantur. Cf. **Communiter.**

2. **VULGO**, as, avi, atum, are, a. *Répandre dans le public, communiquer, publier.* SYN. Pervulgo, divulgo. ADV. Valde, passim. PHRAS. **Nescio quomodo liber is vulgatus sit,** *je ne sais comment ce livre a été publié.* Quomodo exciderit nescio, qua via in lucem prodierit, emanarit, tam studiose compressus; quomodo exierit atque in vulgus emanarit nescio. 2. **Vulgata res est,** *la chose est connue.* Ad ultimas terras pervagata, jactata sermonibus, sermonibus dissipata, trita atque celebrata res est. USUS: Vulgare morbos, *communiquer, propager les maladies.* Nonne voce vestra vulgatum est? Vulgati contactu in homines morbi. Cf. **Effero, Edo, Divulgo.**

VULGUS, i, n. *Le commun des hommes, la masse, la foule, le public, le vulgaire.* SYN. Turba, multitudo. EPITH. Incertum. USUS: In vulgus dividere tribuere pecuniam. In vulgus gratum aut ignotum esse. In vulgus id exire et emanare non volo. Valet ea res plurimum in vulgus, *cette chose a beaucoup de pouvoir sur le peuple, la populace.* In vulgus commendari. Populus ac vulgus imperitorum. Expertus quam vanum et levi aura mobile vulgus sit. Istius nequitia in ore vulgi est versata. Sapientis judicium a judicio vulgi discrepat, *le jugement du sage diffère de celui de la multitude.* Cf. **Plebs.**

VULNĔRĀTĬO, onis, f. *Blessure.* SYN. Sauciatio.

VULNĔRO, as, avi, atum, are, a. *Blesser, faire mal à.* SYN. Saucio; plagam, vulnus impono, plagam facio, plagam injicio, vulnus infligo, vulneribus conficio. PHRAS. 1. **Graviter hominem vulneravit,** *il blessa grièvement cet homme.* Plagam mortiferam homini imposuit; vulnus intulit, impegit luculentum; graviter vulnere affecit hominem. Plagis sauciavit; corpus hominis plaga imposita cruentavit; graviter caput gladio percussit; injecta *vel* inflicta securi hominem protrivit. 2. **Graviter vulneratus est,** *il fut grièvement blessé.* Sica, pugione percussus; telo ictus; multis vulneribus concisus; in adversum os telo sauciatus; æger vulneribus; vexatus vulneribus; trajectus telo, lancea transfixus; perfossus vulneribus; vulnere tardatus, retardatus; onustus vulneribus; vulnere afflictus; vulneribus exsanguis ægrum vix corpus trahit. USUS: Servi multi vulnerantur. Cf. **Saucius, Vulnus.**

VULNUS, ĕris, n. *Blessure, plaie, coup.* SYN. Plaga. EPITH. Consulare, gravissimum, vehemens et mortiferum, voluntarium, domesticum, periculosum, recens. PHRAS. 1. **Non magnum vulnus fuit,** *la blessure ne fut pas grave.* Ferrum haud alte in corpus descendit; summa duntaxat cutis perstricta est. Fessum vulnere ferrum haud alte penetravit; non intactum quidem ferro corpus, attamen leviter tantum saucium erat. 2. **Ex vulneribus obiit,** *il mourut de ses blessurès.* Mortifero vulnere ictus cecidit; multis vulneribus acceptis, ac debilitato corpore et contrucidato se abjecit exanimatus; vulneribus confectus est; multis vulneribus confossus concidit; corpus multis vulneribus confectus procubuit; telo secundum tempora graviter ictus in vulnus abiit. 3. **Vix sanabitur hoc vulnus,** *cette plaie aura du mal à se guérir.* Vix recreabitur inflicta plaga; vulnus eum in omnem vitam inutilem faciet; alligari quidem et curari herbis vulnus poterit, vix tamen percurabitur. USUS : 1. Vulnus alicui inferre, impingere. Grave vulnus accipere. Vulnera adverso corpore excepta. Vulneribus confici. Vulnera divellere et retractare. Vulneribus defessus, confectus, *criblé de blessures.* 2. TRANSL. *Blessure, atteinte; douleur, affliction.* Alterius famæ grave vulnus imponere, inurere, infligere. Fortunæ gravissimo vulnere percuti, *être frappé par la fortune d'un coup très rude.* Antiqua reipublicæ vulnera sanare.

VULPĔCŬLA, æ, f. *Petit renard.* SYN. Vulpes parva. USUS : Fraus quasi vulpeculæ, vis leonis videtur.

VULPES, is, f. *Renard.* USUS : Jungere vulpes, *atteler des renards, c.-à-d., tenter qqche d'impossible.* Vulpes pilum mutat, non mores, *renard change de poil, mais non de caractère.* Tam facile, quam vulpes pirum comest, *c.-à-d., impossible.* (PROV.)

VULTŪRĬUS, ii, m. *Vautour, oiseau de proie.* USUS : Vulturius ejus provinciæ quæstor, *questeur vautour, spoliateur de sa province.*

VULTŬŌSUS, a, um, *Qui fait des grimaces, sombre, sévère.* SYN. Tristis, severus. USUS : Cave ne quid ineptum sit aut vultuosum (in oratione), *que rien ne jure ou ne grimace dans le style.*

VULTŬS, ūs, m. *Visage, physionomie.* SYN. Os, facies. EPITH. Bellissimus, hilaris, gravis, modestus, nefarius, consceleratus, perturbatus, plenus furoris, sapiens, severior, tristior, superbissimus ; ficti, simulati. PHRAS. 1. **Vultu tristiore est et severo,** *il a un visage un peu triste et sévère.* Obscurior, suspensus et incertus ejus vultus est ; vultus ejus indignitate rerum acrior est ; desperatio in ejus vultu aut ira atrox eminet ; ore confuso certas perturbationis notas aut ingens malum præfert ; in facie vultuque nescio quid triste inest et asperum ; frontem contrahit ; frontem adducit ; vultum demittit ; oris habitus is est, ut perturbati animi imaginem vultus et indices oculi referre videantur. 2. **Vultus ab animo dissentit,** *il a un visage menteur, qui ne rend pas les sentiments de son âme* Vultus fallit, mentitur, decipit ; in fraudem impellit, inducit ; falsa vultus imagine, ficta specie dissimulatur animus ; falsa ista vultus species intuentibus imponit, illudit ; animi sensum vultus tegit. Sensus animi cum vultu minime congruit. 3. **Ex vultu agnosco quam alieno a me sit animo,** *je reconnais à son air combien il me déteste.* Ex oculis ac fronte conjicio, conjecturam facio ; vultus qui index est et imago animi, qui sermo quidam tacitus mentis est, de illo prædicat quo erga me sit animo. Vultus, oculi loquuntur ac clamant simulationem de ejus in me animo, vultus ipse significationem dat. Animi infensi notas in fronte lego ; vultus ipse sensum animi indicat. USUS : Imago animi vultus est, indices oculi. Vultus est tacitus quidam mentis sermo, animi janua. Num ejus vultum subire audes ? Num ejus vultum ferre potes ? Fingere quidem et simulare vultum possumus. In tuis oculis, tuo ore, tuo vultu acquiesco, *vos yeux, votre figure, tout votre air me plaît.* Cf. **Forma.**

XYSTUS, i, m. *Xyste, colonnade découverte, galerie servant de promenade, de lieu de conversation, etc.* SYN. Porticus. USUS : Cum inambularem in xysto.

ZĒLŎTȲPĬA, æ, f. *Jalousie, envie.* SYN. Obtrectatio. USUS : Offensio nostra, quæ magis ex zelotypia quam ab injuria nata est. Obtrectatio, quam intelligi zelotypiam volo, est ægritudo ex eo quod alter potiatur eo quod ille ipse concupierit. Cf. **Æmulatio.**

ZŌDĬĂCUS, i, m. *Le zodiaque.* SYN. Signifer orbis, orbis signorum. USUS : Vis quædam est signifero in orbe, qui Græce ζωδιακός dicitur.

ZŌNA, æ, f. *Ceinture ; une des zones terrestres qui entourent le zodiaque.*

INDEX VOCUM BARBARARUM.

VOX BARBARA	*VOX LATINA*
B antiquo.	Antiquitus.
Ab initio mundi.	Post homines natos, post hominum memoriam.
Ab initio rem repetere.	A capite, ab ultima ætate, memoria; altius rem arcessere; ab origine primisque causis rem repetere.
Ab invicem.	Inter se timere, distare.
Abominabilis.	Abominandus, detestabilis, exsecrabilis.
Abortire.	Partum abigere, abortum facere.
Abscindere reditum, annonam.	Receptu commeatuque aliquem intercludere.
Absentare se.	Subducere sese.
Absolvere ab hæresi.	Expiare ab hæresi, Ecclesiæ reconciliare.
Absolute.	Præcise, simpliciter negare.
Absone.	Absurde.
Absurditas.	Res absurda.
Acceptare officium.	Suscipere munus.
Acclĭnis (poet.)	Inclinatus, reclinatus.
Acedia.	Pigritia, negligentia.
Acervare.	Cumulare.
Acquisitio.	Comparatio.
Activitas.	Solertia, industria, velocitas.
Ad diem præfixam.	Ad diem, ad diem dictum, ad statum diem.
Adhuc semel.	Iterum.
Ad instar.	Instar.
Adinventio.	Inventio.
Adversitas.	Res afflictæ, res adversæ, casus adversi, res turbidæ, asperæ.
Ad vivum exprimere.	Scite, miro artificio exprimere.
Adunare.	Conjungere, congregare.
Ædificare alios.	Bono esse exemplo.
Affabiliter.	Blande, comiter.
Affirmative.	Affirmate.
Albedo.	Candor, albus color.
Aliqualiter.	Aliquomodo, quodammodo.
A longe.	Procul, eminus.
A longo tempore.	Jam dudum, pridem.
Alta voce.	Clara voce.
Alternatim.	Alternis vicibus.
Amantissimus frater meus.	Carissimus; dicitur tamen active: mei amantissimus.
Amittere prælium	Prœlio inferiorem discedere, adversum prœlium facere; vinci.

Amodo	Deinceps, posthac.
Amphibologia.	Amphibolia.
Angariare	Cogere, adigere, compellere.
Animalculum.	Bestiola.
Antecessores	Majores.
Ante judicem vocare aliquem	In judicium vocare aliquem.
Ante omnia	Imprimis, præ cæteris.
Apostatare	Nuntium remittere Religioni, ejurare Sacra, deficere a fide Christo data.
Apparuit in somno.	Vidi secundum quietem, spectaculum habui in somno, per quietem spectandum se mihi obtulit.
Appellit navis	Appellitur navis, nauta appellit.
Approximatio	Appropinquatio, accessus.
Aptitudo	Habilitas.
Aquaticus (poet.).	Aquatilis, aquarum incola.
Armistitium.	Induciæ.
Attemperare.	Moderari, adaptare.
Austeritas vitæ	Victus cultusque asperior.
Auxiliator	Adjutor.
Axioma.	Pronuntiatum, effatum.
 ACCALAUREUS.	Prima laurea donatus.
Benediccre populo	Bene precari populo, fausta cum prece dimittere, pacem et veniam a Superis precari.
Benefactor	Beneficus, munificus, patronus.
Beneplacitum.	Arbitratus, voluntas, nutus, libido.
Bene sit.	Benigne sit.
Bene vivere	Pure casteque vitam colere ; *vel* laute indulgenterque vivere.
Bestialis.	Brutus, inhumanus, bruto conveniens.
Biformis (poet.)	Biformatus.
Blanditor	Adulator, assentator.
Blasphemare.	Impias in DEUM voces mittere, scelesta lingua DEUM lacessere.
Bona opera facere	Virtutum officiis fungi.
Bonæ conscientiæ est	Animi integerrimi ; mente nullius culpæ sibi conscia.
Brutum.	Bestia, animal, pecus.
 ALENDARIUM	Fasti.
Calumniose.	Per calumniam, injuriam.
Campana	Æs campanum.
Carnalis homo	Libidini, voluptatibus deditus.
Cautela.	Cautio.
Christianitas	Res christiana, Respublica christiana, Orbis christianus.

Christianus .	Christi Sectator, Christi disciplinam professus *vel* nomen christianum.
Circumlocutio.	Circuitio verborum, circumscriptio.
Circumstantia.	Res attributæ, adjuncta loci temporisque ratio.
Circumvallatio	Locus aggere ambitus, limes extimus, circuitus, munimenta castrorum.
Claudere epistolam.	Obsignare.
Coacte	Per vim, vi adactus, adductus.
Coætaneus	Æqualis ejusdem temporis.
Cœlicus	Cœlestis.
Cœlitus	De cœlo, divinitus.
Commendare DEO negotium in oratione. ...	Consulere per preces DEUM.
Communicare.	Ad Sacram Synaxim, mensam, panem cœlestem accedere, divino Epulo pasci.
Communiter pro. ...	Plerumque, vulgo.
Comparative.	Comparate.
Comparere ante aliquem. ...	Sistere se alicui.
Compassio	Commiseratio, misericordia.
Compati.	Commoveri, capi, affici misericordia ; dolere casum, vices alterius.
Complexio † pro	Corporis constitutio, humorum temperamentum, corporis habitudo.
Conceptus mentis.	Sensa mentis, congitata mentis.
Concivis.	Civis, municeps.
Concupiscentia.	Cupiditas, libido.
Confabulatio.	Collocutio, sermones.
Confidentia † pro.	Fiducia.
Confortare	Corroborare, confirmare.
Confusus.	Pudefactus.
Congrue.	Congruenter.
Congruus.	Congruens.
Conregnare	Simul regnare.
Consequenter.	Porro, quod ex eo consequitur.
Contemporaneus	Ejusdem temporis, ætatis.
Contentus est.	Sorte, rebus suis contentus est.
Contiguus (poet.)	Continens, contingens, *vel* proximus, vicinus.
Continue.	Continenter.
Contradicere sibi.	Pugnantia loqui, secum ipso pugnare.
Controverti	In controversia esse; in controversiam venire, deduci, vocari.
Conventio.	Conventus, *vel* conventum.
Convitiari	Proscindere convitio.
Coopertorium.	Tegumentum, operculum.
Coordinare	Suo quodvis ordine collocare.
Cor †.	Animus, ratio, mens.
Corporis necessitates...	Necessaria vitæ præsidia; res ad vitam *vel* usus necessarios requisitæ.
Correcte.	Emendate.

Creatura.	Res creata, res condita ab opifice et ædificatore mundi DEO.
Crescit malum.	Malum in dies ingravescit.
Crucem facere.	Signum crucis digito in fronte effingere, salutari se signo munire.
Cum tempore.	Progressu temporis, procedente tempore, tempore.
Cumulatim	Cumulate.
AMNARE ad mortem	Damnare capitis *vel* capite.
Dare licentiam	Potestatem facere.
Debiti solutionem petere	Admonere debitores, appellare de pecunia, nomina exigere.
Deceptor.	Veterator, circumscriptor.
Decimus nonus.	Undevicesimus.
Dedecens.	Turpis, indecorus.
De die in diem.	Indies; dicitur tamen diem ex die ducere, proferre, procrastinare.
Defectus.	Vitium ædium, etc.
Deitas	Divinitas.
Delator	Index, accusator.
Delectabilis	Quod habet delectationem
Dependere ab aliquo.	Pendere ex aliquo.
Deponere officium.	Deponere munus; abire, decedere magistratu.
Deprædari	Prædari, spoliare, diripere.
Desertum.	Locus desertus, solitudo; locus humano cultu vacuus, solitudine et inopia vastus.
Desuescere.	Consuetudinem deponere, desuefacere.
Detractór	Obtrectator.
Detractoria verba.	Famæ adversantia, inimica nomini, honorem lædentia, violantia.
Detrahere aliquid de pretio.	Deducere de summa.
De verbo ad verbum	Ad verbum, verbum de verbo, totidem verbis.
Dictio † pro	Vocabulum.
Discooperire	Non tegere, retegere.
Discretio.	Prudentia in discrimine faciendo, delectus ac judicium.
Disparere.	Evanescere, sublimem abire, oculis subito subduci.
Disparitas.	Ratio dispar, diversa.
Dispositio animi	Animi comparatio, affectio.
Disquirere.	Exquirere.
Dissitus † pro.	Disjunctus, longinquus, remotus; dicitur recte pro dispersus.
Ditescere.	Divitem fieri.
Diversimode	Varie, alio atque alio modo, non uno modo.
Diversitas	Varietas, dissimilitudo.
Divisim.	Seorsim, separatim.

Diutius sex mensibus	Amplius sex menses.
Dono mittere rem.	Donare, munera mittere.
Dubietas.	Dubium.
Dubito, an non.	Dubito an facturus sim, haud scio an dicturus.

E*CHO* (poet.)	Saxa et solitudines voci respondentia, vox aut sonus repercussus, valles clamoribus repercussæ.
E contra.	Contra, e contrario, contra ea, ex contraria parte.
Efformare.	Effingere, exprimere, formare.
Elapso anno	Anno superiore.
Elucescit.	Lucet, lucescit.
Enervis.	Enervatus.
Eremus †.	Inculta solitudo, locus desertus.
Essentia rei.	Natura, vis, potestas rei.
Evaginare gladium	Gladium stringere, e vagina educere.
Exaltare aliquem.	Efferre, provehere ad honores.
Examen conscientiæ facere.	Sua dicta factaque recognoscere, excutere conscientiam, in se inquirere, explorare animi latebras.
Exaudire pro.	Votis precibusque annuere, preces ratas habere.
Exercere virtutem.	Declarare, ostendere.
Ex nunc.	Ex hoc.
Exoptabilis	Optabilis.
Exponere se periculo.	Offerre se periculis, committere.
Ex professo.	Consulto, de *vel* ex industria, dedita opera.
Extollere se.	Efferre se.
Extollere vocem	Intendere vocem.
Extrinsece	Extrinsecus.
Extrinsecus, a, um.	Externus, exterior, *vel* alienus.
Ex tunc.	Inde, jam dum.

F*ACILITER*	Facile, nullo negotio, sine negotio.
Factor	Effector, perfector.
Femininus	Femineus; dicitur tamen femininus in sensu grammatico.
Fictitius.	Fictus, commentitius.
Fiducialiter	Cum fiducia, fidenti animo.
Figmentum	Commentum, res ficta, commentitia.
Finire librum †.	Libri finem facere, conficere librum; absolvere.
Finire vitam, bellum.	Cursum vitæ conficere, conficere bellum.
Formidabilis.	Formidolosus, terribilis.
Fortis locus.	Locus munitus.

Fraternitas	Fratrum conjunctio, sodalitas, germanitas.
Fraudulenter †	Insidiose, ex insidiis, dolo.
Fructifer.	Frugifer.
Frustraneus.	Irritus, supervacaneus.
Fulgidus.	Fulgens.
Fungi vita.	Extremam diem morte conficere, concedere naturæ, vita decedere, migrare.

ARRULITAS	Inanis verborum profluentia.
Generatio pro.	Ætas, sæculum.
Glorificare	Laudare, prædicare, laudibus extollere.
Grandiloquentia.	Magniloquentia.
Gratitudo.	Beneficii memoria, grata voluntas, gratus animus.

ACTENUS c. pro tempore ponitur.	Adhuc.
Honorificare.	Honorare.
Humanitas pro	Natura humana.
Humiditas	Humor.
Humiliare se.	Submittere se, submisse se gerere.
Humilis.	Modestus, animi submissi homo.
Humilitas	Modestia, submissio animi.
Humiliter.	Demisse.

CTU oculi.	Momento *vel* puncto temporis.
Ignaviter	Ignave.
Ignobiliter	Sordide, plebeio modo.
Ignominiose.	Per ignominiam, cum ignominia.
Illegitimus	Non legitimus, spurius.
Illicite †.	Per nefas summum, non sine culpa.
Immediate	Proxime, nullo interveniente.
Immisericordia	Inhumanitas.
Impassibilis.	Pati nescius, malo nulli obnoxius.
Imperfecte	Imperfecta re, opere.
Implere legem.	Parere legibus ; observare, sequi legem.
Impossibile	Ἀδύνατον, quod fieri non potest.
Imputare.	Adscribere, culpam conferre in aliquem.
Inadvertentia.	Inconsiderantia, incuria.
Incertitudo	Incerta belli, fortunæ, casuum.
Incomprehensibilis.	Incomprehensus.
Incorporeus	Corporis expers.
Incredulitas.	Obstinatus animus ad fidem habendam.
Incredulus	Obstinatus.
Incurabilis	Insanabilis, desperatus.
Indebite.	Immerito, injuste.

In diebus nostris.	Nostra memoria.
Indigus.	Indigens.
Indubitanter.	Non dubitanter, sine dubio, haud dubie.
Indubitate	Procul dubio.
Indubius.	Haud dubius, indubitatus.
Inexcusabilis, e (poet.)	Excusationem non habens.
Inexstinguibile odium.	Implacabile, *vel* immortale.
Infernus.	Inferi, orcus.
Infinitudo.	Infinitas.
Infirmari † pro.	Ægrotare, in morbum implicari.
Infirmiter.	Infirme.
In genere.	Generatim, universe.
In gratiam alterius.	Alterius causa.
Ingratitudo	Ingratus, immemor beneficii animus.
In illo tempore.	Illo tempore.
Inopinus.	Inopinatus.
Inordinate	Sine lege ac modo.
In quantum	Quatenus, qua ex parte.
In quantum possum.	Quantum in me est, quantum consequi potero.
In somnio.	Per quietem.
In specie.	Speciatim, nominatim, sigillatim.
Inspiratio.	Instinctus, afflatus divinus.
Instabilitas	Varia commutabilisque vitæ ratio, *aut* vaga volubilisque fortuna, vicissitudo.
Intellectus	Intelligentia, ratio.
Intercedere pro aliquo pro.	Deprecari pro aliquo, supplicare.
Intercessio pro.	Deprecatio.
Intercessor pro.	Deprecator.
Intrinsece.	Intrinsecus.
Intrinsecus, a, um	Interior.
Inverecunde	Impudenter.
Invisibilis	Qui oculorum obtutum *vel* aciem effugit.
Involuntarius	Non voluntarius, invitus.
Irate.	Iracunde, cum ira.
Irrationabiliter	Sine ratione, more rationis expertium.
Irrationalis	Rationis expers.
Irreligiosus	Ab omni religione alienus, remotus.
Irrequietus	Sollicitus, laboriosus.

US habeo	Jure meo possum.
Justificare	Justum declarare, a culpa absolvere.
Iuxta Ciceronem † pro	Secundum Ciceronem, ex Ciceronis sententia, *vel* ut est apud Ciceronem.

LENIMENTUM.	Levamentum.
Letaliter.	Letifera plaga, morbo.
Liberum arbitrium	Voluntas libera.
Licite	Juste, honeste, justis de causis.
Linea pro.	Versus.
Lingua materna	Sermo patrius.
Longanimis	Mitis, ad iram tardus, remissior in ulciscendo.
Longo tempore post.	Longo intervallo.
Loqui pro et contra.	In utramque partem disceptare.
Lucta	Luctatio, certamen.
Ludere fidibus.	Canere fidibus.
MAGNANIMITER.	Magno animo.
Male contentus est.	Animo est alienato et offenso.
Maledictus	Exsecrabilis, detestabilis, orci victima.
Male dispositus	Male animatus ad rem.
Malefactor	Malitiosus, facinorosus.
Malus aer	Cœli gravitas.
Mediate, immediate	Interveniente aliquo *vel* nullo, remote, proxime, per *vel* non per alium.
Medicari	Mederi, sanare.
Medium, media pro	Sumptus, facultates, subsidia, *vel* modus, via, ratio, *vel* remedium.
Methodus certa †.	Ratio ac via.
Mille alii	Sexcenti.
Mineralia	Fossilia.
Modernus	Hodiernus, recentior, qui nunc est; auctor nostri temporis, novus.
Multoties	Sæpenumero, sæpe, identidem.
Multum ante	Multo ante.
Mundanæ res	Caducæ, perituræ, profanæ, infimæ, fugaces, inanes, mortales, fluxæ, fragiles, humanæ res.
NEC *autem*, vel *minus autem*	Nec vero, minus vero.
Nigredo.	Nigror.
Nocuus † (poet.).	Noxius, infestus.
Non diu post	Non ita multo post.
Non vero	Non autem.
Noscere jam hominem disco.	Perspicio jam hominis animum.
Novendecim	Undeviginti.
Nullatenus	Nequaquam, neutiquam, nullo pacto, modo, nulla ratione, minime.
Nullibi	Nusquam.
Nullo labore.	Nullo negotio.
Nuntium	Nuntius.
Nuspiam	Nusquam.

OBLIVIONI tradere †	Oblivioni dare.
Obnixe rogare	Enixe rogare, obsecrare, omnibus precibus orare, petere.
Obsidium	Obsidio.
Occidere se	Afferre sibi manus, mortem consciscere.
Octodecim, octavus decimus	Duodeviginti, duodevicesimus.
Omnes usque ad unum	Ad unum omnes.
Omni ex parte	Usquequaque.
Omnimode	Omni modo, ratione, omnibus modis.
Ordinarie	Plerumque.
PACATE, pacifice	Tranquille.
Pallesco	Palleo, exalbesco
Particularis	Singularis, peculiaris.
Parum ante	Paulo ante.
Parvo labore.	Nullo negotio.
Parvum esse	Statura esse humili.
Parvus est in oculis suis	Modestissime de se existimat.
Passiones	Animi motiones, perturbationes.
Pavefacere	Pavorem incutere, metum injicere.
Per accidens	Casu, temere, fortuito.
Persecutor Christianorum	Nominis Christiani hostis.
Persona † pro	Homines, capita : *pro* larva, *aut* muneris gerendi habilitate, *probum est.*
Pertinet ad me liber	Meus est liber.
Pertransire	Permeare.
Pœnitentiam agere	Resipiscere, ad frugem redire, dolere de admissis criminibus, vitia virtutibus emendare.
Possibilis, e	Quod fieri potest, si res facultatem habet, quantum consilio effici potest.
Possibilitas	Facultas, vires.
Prædecessor	Antecessor †.
Præ oculis habere.	Versatur mihi ante oculos.
Præsagium	Præsagitio, præsensio, prædictio rerum futurarum.
Præsumere † pro.	Multa sibi sumere, audere, arrogare sibi : *nam pro* prius sumere, *probum est.*
Prætextu aliquo	Per speciem, simulatione, sub specie, obtentu, per causam, nomine amoris, honoris, etc.
Prætextus †.	Simulatio, species, nomen, obtentus.
Prævalere	Viribus superiorem esse, superare, vincere.
Primatus.	Principatus.
Primates.	Principes civitatis, optimates, primarii viri.
Primogenitus.	Natu maximus.
Private	Privatim.
Procul distare.	Longe abesse.
Producere fructus.	Ferre fructus.

Professor.	Magister, doctor.
Proponere conditiones.	Ferre conditiones.
Proponere aliquid in senatu.	Referre ad senatum, ad populum.
Proponere sibi aliquid faciendum	Inducere animum, constituere, decernere.
Proprio Marte, propria manu	Suo Marte, manu sua.
Protectio.	Defensio, tutela, clientela, præsidium, patrocinium.
Protector. ...	Defensor, patronus.
Proximior .	Propior.
Purificatio. .	Expiatio.
Pusillanimis.	Timidus, animo fracto, humili. abjecto.
Pusillanimitas. ...	Animus abjectus, angustiæ pectoris, parvus animus.
QUADRAGESIES. ...	Quadragies.
Quæstionem proponere.	Quæstionem ponere.
Qualitates egregiæ.	Dotes animi egregiæ.
Quamprimum potest fieri	Primo quoque tempore.
Quantitas vini, frumenti	Numerus, vis, modus ingens frumenti.
Quidquid sit.	Utcumque res se habeat, *vel* quoquo modo.
Quoad corpus.	Secundum corpus.
RATIONALIS.	Ratione utens, particeps rationis.
Rebellare †	Deficere a Republica, novis rebus studere.
Rebellis †. ...	Seditiosus, factiosus.
Recenter. ...	Recens.
Reciproce. ...	Mutuo, vicissim.
Rectitudo. ...	Recta *vel* incorrupta rei ratio.
Reduplicare	Conduplicare.
Reflexio. ...	Accurata consideratio, deliberatio.
Refrigerium.	Refrigeratio.
Relative.	Comparate ad alios.
Remorsus conscientiæ.	Pungentes animi stimuli, morsus.
Reparare damnum. ...	Sarcire damnum.
Repulsio.	Repulsa.
Res est in eo statu	Res in eum adducta est locum.
Res est sic ...	Res sic se habet.
Respective	Comparate.
Revelare aliquid	Patefacere, rei indicium facere.
Reversus sum	Reverti.
Robuste. ...	Nervose.
Rubedo .	Rubor.

ALUTIFER	Salutaris.
Sanctificare.	Consecrare, sanctum esse jubere.
Sanguinem effundere † pro	Occidere, hostilem sanguinem fundere.
Scienter.	Sciens prudensque id fecisti.
Scopus † pro.	Finis, propositum.
Sculptor	Fictor.
Secum ipso loqui.	In animo secum versare.
Secundo.	Iterum.
Secundum Lucam	Scriptore Luca.
Secure .	Tuto, sine cura, periculo.
Seducere	Corrumpere mores, corruptelam illecebris irretire.
Semel aut bis.	Semel iterumque.
Semote .	Remotis arbitris.
Sensibilis, e .	Quod sub sensum cadit, sensu percipitur.
Seorsim.	Seorsum.
Separatio	Divortium, dissidium.
Sermonem facere.	Sermonem habere, verba facere.
Servitudo	Servitus.
Solamen † (poet.).	Solatium.
Solvere vestem, panem	Solvere pro veste, *vel* panis pretium.
Somnolentus.	Somniculosus.
Sparsim.	Pluribus in locis, non uno in loco.
Spem dare alteri.	Spem facere, in spem adducere.
Stare a longe.	Stare eminus.
Statuarius †.	Qui signa fabricatur.
Strategema. .	Consilium *vel* inventum callidum Imperatoris, *vel* dolus, artificium militare.
Subditi .	Cives subjecti et subditi regibus.
Sub eo prætextu...	Ea simulatione, specie, nomine.
Subintelligere, subaudire...	Intelligere vocem non expressam.
Subitaneus †.	Repentinûs.
Subjugare †.	Subigere, sub jugum mittere.
Sublimitas .	Excelsitas.
Sublimiter .	Sublimi loco, gradu.
Submittere se legibus .	Obtemperare legibus.
Substantia pro	Natura, *aut* fortuna.
Successores .	Posteri, qui succedunt.
Sufficienter .	Satis.
Summitas .	Fastigium.
Superbire	Efferre se, inflari.
Superficies .	Extremitas.
Superfluus .	Supervacaneus.
Supernaturalis .	Superans naturæ vires.
Superscriptio	Inscriptio litterarum.
Supplere aliquem.	Partes alicujus sustinere.
Supplicatio .	Libelli supplices.

Supponere. .	Ponere.
Supposito hoc. ...	Posito hoc.
Supradictus	De quo supra dixi.
Surrexit Propheta. . .	Vates sacer ortus est.
Symmetria .	Congruentia æqualitasque partium.
Sympathia .	Cognatio naturæ et quasi concentus et consensus. *Cic.*

ABEFACERE	Conficere, consumere.
Tam bene, quam poteram.	Pro virili parte, pro rei copia.
Tangibilis	Sub tactum cadens.
Tardatio. ...	Tarditas, mora.
Technice. ...	Artificiose.
Tegmentum .	Tegmen, tegumentum.
Temperies.	Temperatio.
Temporalia bona	Caduca, fluxa; res externæ.
Tempora gravia, vel *mala*.	Temporum iniquitas, acerbitas.
Tenetur hoc facere. ...	Oportet, munus *aut* partes sunt ejus.
Tentamentum (poet.) .	Tentatio.
Tepiditas.	Tepor.
Terminus † pro .	Certa, constituta dies.
Terra firma .	Terra continens.
Terrefacere .	Terrorem inferre, terrere.
Terreus	Terrenus.
Textus auctoris .	Verba auctoris *aut* sententia.
Theatrum belli .	Sedes belli.
Theoria	Contemplatio et mentis agitatio.
Tituli honorum	Vocabula honorum, nomina.
Titulum libro facere .	Librum inscribere.
Titulus libri.	Libri inscriptio.
Tonus †.	Sonus.
Traducere in latinum.	Latine vertere.
Transibit hoc non ita .	Hoc sic non abibit.
Transmutatio. ...	Immutatio.
Tribulatio....	Afflictio, calamitas.
Trigesies.	Tricies.
Triginta octo, *novem* .	Duodequadraginta, undequadraginta.
Triumphator. ...	Triumphans.
Turpare. ...	Deformare.

BERTIM.	Abunde, affatim.
Ultionem sumere.	Ulcisci.
Unanimiter	Uno ore, uno animo, concordissime.
Unice † pro	Tantum, solum; *nam positum pro* singulariter, *bonum est.*
Unigenitus .	Filius unicus.

Unio. ...	Concordia, animorum et sententiarum summa consensio.
Unire se. ...	Conjungere.
Universaliter.	Universe, generatim.
Ut plurimum.	Plerumque.
Ut quid.	Cur, quare.

ALDE sero.	Multa nocte.
Valedicere †.	Valere jubeo.
Valor †.	Pretium.
Vane.	Inaniter.
Vanitas mundi ...	Res inanes, fluxæ.
Vappa.	Vinum fugiens.
Variabilis ...	Mutabilis, parum sibi constans.
Vaticinium.	Vaticinatio.
Vehementia †. ...	Acrimonia, impetus.
Ventus bonus. ...	Ventus secundus.
Verbum suum dare. ...	Fidem dare, interponere.
Veritatem dicere. ...	Verum dicere.
Vice una et altera. ...	Semel atque iterum.
Vicibus tribus, multis.	Ter, sæpe.
Vicissim amare.	Inter se amare.
Vigesies.	Vicies.
Viror.	Viriditas.
Visibilis. ...	Res, quæ sub aspectum venit, cadit.
Visus bonus. ...	Oculorum acies acris et acuta.
Vitæ austeritas †.	Victus cultusque asperior.
Vituperium.	Vituperatio.
Vivere in pace. ...	Quietam ætatem traducere.
Vomitus †. ...	Vomitio.
Voracitas †.	Edacitas.
Vulnus pectore exceptum.	Vulnus adversum.
Vulnus a tergo acceptum ...	Vulnus aversum.

ZONA (poet.)	Cingulum.

Index vocum quae in foro militari, civili sacroque obtinent.

A

Abbé *(d'un couvent). — Gardien (chez les Capucins).*	Præfectus monachorum, monasterii rector, princeps monachorum ; abbas.
Abbesse *(d'un couvent); supérieure (d'une simple congrégation.)*	Rectrix virginum DEO sacrarum, quæ collegio sacrarum virginum *vel* virginibus DEO sacratis præest, antistes sacrarum virginum ; abbatissa.
Absolution *du prêtre.*	Oratio, solemnis precatio, qua sacerdos Numinis vice reo peccatorum veniam impertit; absolutio.
Absoudre *qqn ; remettre les péchés à qqn.*	Vinculis criminum absolvere aliquem, culpæ expertem pronuntiare aliquem.
Accise *ou* **Douane,** *impôt sur les denrées, sur la consommation.*	Portorium, vectigal eorum quæ consumuntur, tributum rerum ad victum et amictum pertinentium.
Accise, *impôt sur les cheminées.*	Exactio focorum.
*Caisse de l'***accise,** *des contributions indirectes.*	Fiscus vectigalium.
*Mettre l'***accise** *sur chaque mesure de vin.*	In singulas vini urnas nomine statam pecuniam exigere.
Receveur *de l'***accise,** *des contributions indirectes.*	Curator census e victu persolvi soliti.
Accrédité *(ambassadeur ou envoyé); un ambassadeur muni de lettres de créance, de pleins pouvoirs.*	Legatus mandatis et plena agendi potestate instructus.
Accuser *qqn d'un crime capital.*	Judicio capitis arcessere aliquem, arguere aliquem rei capitalis, in judicium capitis vocare.
Actions *(finances); mises (fin.).*	Litteræ quibus cavetur de pecunia societati credita.
Accuser *qqn de sédition,.... de révolte.*	Actionem perduellionis intendere, majestatis postulare.
*Voir, à l'aide de l'***addition** *et de la soustraction, ce qui reste.*	Addendo deducendoque experiri quid reliqui sit.
Adjudant, *aide-de-camp; officier d'ordonnance.*	Adjutor castrensis, vigilum præfecti adjutor.
Administrateur *de la caisse, des fonds d'une ville; trésorier; payeur.*	Ærarii civici tribunus.
*N'avoir aucun rapport d'intérêts, d'***affaires** *avec..., ne pas faire d'***affaires,** *le commerce; ne pas entretenir, n'avoir pas de relations commerciales avec......; ne pas traiter d'affaires avec....*	Nullo commercii jure misceri.
Avoir des rapports d'intérêts ou d'affaires avec qqn; faire des **affaires,** *le commerce avec qqn.*	Res rationesque contrahere cum aliquo.
Agent, *chargé d'affaires.*	Curator negotiorum publicus, actor publicus.
Général-adjudant; **aide-de-camp.**	Adjutor ducis.
L'aile *droite, l'aile gauche (d'une armée).*	Ala, cornu, dextra, sinistra.

*Droit d'***aînesse.**	Jus natu majoris, vel maximi.
Ajournement *d'une cause.*	Ampliatio judicii.
*Sonner l'***alarme.**	Ad arma conclamare.
*Franc-***alleu,** *c.-à-d., un bien libre, franc de tous droits.*	Vectigalium onere immune.
Bien **allodial.**	Prædium *vel* fundus a clientelari nexu liber.
Bien **allodial,** *terre allodiale.*	Prædium a clientelarum nexu liberum.
Almanach, *calendrier.*	Fasti.
*Faiseur d'***almanachs.**	Fastorum auctor.
Alternativement.	Alternis vicibus.
Ambassadeur, *envoyé, député.*	Legatus, orator, nuntius solemnis.
Ambassadeur *de premier ordre.*	Legatus primi ordinis.
Résident, **ambassadeur,** *chargé d'affaires (d'un État) auprès d'une puissance étrangère.*	Qui regis *aut* reipublicæ negotia agit.
Amiral.	Præfectus classis, prætor navalis, qui classi præest. Summus classium præfectus. Dux militiæ navalis, rei maritimæ præfectus.
Vaisseau **amiral.**	Navis prætoria.
Amirauté.	Summus rei navalis senatus.
Amnistie.	Lex oblivionis, dictorum factorumque omnium abolitio; plebiscitum, ne qua præteritarum rerum mentio fiat.
*Être à l'***ancre.**	In anchoris navem tenere, in anchoris exspectare.
*Lever l'***ancre.**	Anchoras tollere.
Angles *d'un fort, d'un bastion.*	Rostrum propugnaculi.
Annales.	Fasti.
*J'ai de l'***antipathie,** *j'éprouve de l'aversion pour un tel.*	Animo dissideo ab hoc.
Apanage, *revenus annuels destinés à l'entretien d'un noble.*	Redituum portio, principibus natu minoribus assignata.
Seigneurs apanagés; princes apanagés ou **apanagistes;** *grands (du royaume), hauts fonctionnaires apanagés.*	Privati principes.
Appariteur, *huissier, garçon de bureau.*	Apparitor, minister magistratus.
*S'***approcher** *de l'ennemi; s'avancer vers l'ennemi.*	Castra castris conferre.
*Contre-***approches.**	Excursus, procursus obsessorum.
Archives *privées.*	Tabularia sanctiora.
Les **archives,** *actes publics. (Se dit des archives elles-mêmes et aussi du local où elles sont conservées.) Chartrier (d'un monastère).*	Chartophylacium, scrinium cum litteris, memoria principum publica, tabularium rerum gestarum, tabulæ publicæ, locus in quo tabulæ et litteræ publicæ servantur.
Consigner dans les **archives,** *inscrire sur les registres publics.*	Ad tabulas referre.
Tirer de la poudre des annales ou des **archives** *le souvenir de qqche.*	Ex annalium vetustate eruere alicujus rei memoriam.
Archiviste; *chartrier (d'un monastère).*	Custos tabularum publicarum, tabularii præfectus.
Argent *monnayé.*	Argentum signatum.
Argent *en lingot, argent non travaillé.*	Rude, infectum.
Argent *comptant.*	Pecunia præsens, numerata.
*Mettre de l'***argent** *en circulation.*	Pecuniam habere implicitam, quæ in foro versatur, quæ cohæret cum aliorum pecuniis.

*Donner quittance (pour de l'*argent *reçu), acquitter une note, un paiement.*	Pecunias alicui expensas ferre.
*Manque d'*argent *à la chambre du trésor.*	Incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ.
*Prendre de l'*argent *à intérêt, emprunter de l'argent à intérêt.*	Fenori sumere, fenore accipere.
Argument, *preuve solide.*	Argumentum gravissimum et firmissimum.
Les principaux **arguments.**	Puncta argumentorum.
Réfuter, renverser les **arguments.**	Argumentis aliquid refellere.
Patron de vaisseau; **armateur.**	Navis dominus.
Mettre bas les **armes,** *rendre les armes; — demander quartier.*	Armis positis, submissis, abjectis vitæ gratiam deposcere.
Prononcer un **arrêt,** *rendre un jugement.*	Sententiam dicere.
Quoiqu'il **arrive.**	Utcumque cesserit, utut evenerit.
Article de foi, *symbole.*	Caput fidei Christianæ.
*Préparer des couronnes foudroyantes ou d'*artifice.	Malleolos facesque ad incendendam urbem comparare.
*Jeter, lancer des couronnes foudroyantes ou d'*artifice *sur les assaillants.*	Piceis sulphureisque sertis subeuntes induere *seu* in subeuntes jacere.
Artificier *(t. milit.); l'artilleur qui met la mèche au canon pour faire partir le coup; brigadier d'artillerie; bombardier (t. milit.).*	Librator tormentorum, mortariorum, ollarum ignitarum.
Artillerie, *pièces d'artillerie ou simplement pièces; (ainsi on dit: des pièces de campagne, de siége, des pièces de 6, de 12...); batterie.*	Res tormentaria.
*Garde-magasin d'*artillerie.	Armamentario præfectus.
*Colonel, capitaine général, officier d'*artillerie, *capitaine, officier du genie.*	Præfectus, tribunus cohortis tormentariæ, præfectus fabrum.
*Mener les soldats à l'*assaut, *les faire monter à l'assaut. Donner l'assaut.*	Ad assultum educere militem.
Assiéger, *mettre le siége devant....*	Circumvallare, includere.
Réduire les **assiégés** *par la famine; affamer les assiégés.*	Macerare fame circumvallatos.
Répandre la terreur et semer la destruction parmi les **assiégés,** *en tirant du canon et en lançant des bombes.*	Magna vi pilarum fragoreque tormentorum obsessis terrorem detrimentumque inferre, injicere.
Comparaître au jour assigné; comparaître en justice, répondre à une **assignation.**	Venire ad constitutum diem, vadimonium obire.
Fixer le jour de la comparution en justice; lancer contre qqn un mandat de comparution; donner une **assignation,** *une citation.*	Vadimonium concipere.
Attaque, *charge; assaut; choc.*	Incursio, incursus.
Attaque *nocturne.*	Nocturna grassatio.
Prendre, **attaquer** *l'ennemi en queue.*	Adversos proterere.
Attaquer *l'ennemi de front.*	In adversos hostes impetum facere, impressionem dare in adversos hostes.
En **attester** *DIEU et les hommes.*	Testari DEUM hominesque.
*Droit de retraite, droit d'*aubaine *(dr.); droit, taxe de détraction. (dr.)*	Census emigrationis causa persolvi solitus.
Donner **audience** *à qqn; admettre qqn à l'audience.*	Admittere aliquem, audire benigne attenteque.
*Ne pas recevoir d'*audience, *n'être pas admis à l'audience; se voir refuser une audience.*	Alloquio excludi, ad colloquium non admitti.
*Rendre la justice, juger; être jour d'*audience *(en parlant d'un tribunal).*	Jus dicere, exercere.
*Être admis à l'*audience *de congé.*	Ultimum convenire principem, eum supremum discessus causa alloqui.

Auditeur *général, premier juge militaire ; grand prévôt.*	Prætor, judex castrensis supremus, quæsitor causarum capitalium, militarium supremus.
Aumônier *militaire, aumônier de l'armée (cath.) ; — ministre du camp (protest.).*	Sacerdos castrensis, qui læsum supremis Mysteriis procurat militem.
Avant-garde.	Antecessores, signa prima, acies prima.
*Commander, conduire l'***avant-garde.** *Avoir le commandement de l'avant-garde.*	Primo pilo præesse ; primum pilum ducere.
Sans vous incommoder ; c'est à votre **avantage.**	Quod commodo tuo fiat.
*Temps de l'***Avent.**	Hebdomades quæ anniversariam nascentis Christi memoriam præcurrunt.

B

Bagages.	Impedimenta militaria.
Piller, enlever les **bagages.**	Impedimenta diripere.
Piller les **bagages** *des vivandiers, des cantiniers ; enlever les fourgons des vivandiers, des cantinières.*	Lixarum mercatorumque sarcinas intercipere.
Ciel de lit ; **baldaquin** *quelconque (au dessus d'un trône, d'une table, d'un autel, etc.).*	Tegmen pensile, aulæa suspensa.
Balle, *grenade.*	Glans, ignis missilis, malleoli, pilæ ignivomæ ignita jacula.
Balle *de fusil.*	Glans plombea.
Banque.	Mensa publica argentaria. Ærarium mercatorum.
Banque; *comptoir d'escompte.*	Taberna argentaria.
Banquier, *changeur.*	Numularius, mensarius, argentarius.
Banquier, changeur.	Numularius, mensarius, argentarius fenerator.
Uni avec qqn par le lien du **baptême.**	Baptismatis fœdere conjunctus.
Baraques; *baraquements.*	Tuguriola militum ; raptim excitatæ militum domus. Tabernacula militum e trabulis.
Barrière; *barres.*	Cancelli lignei.
Bataillon; *cohorte ; compagnie.*	Cohors.
Former le **bataillon** *carré, ou former le carré.*	Agmen quadratum e milite constituere.
Batterie.	Agger, tormentorum suggestus.
Dresser des **batteries.**	Suggestus tormentarios constituere, ibique tormenta collocare.
Dresser des **batteries.**	Aggeres jacere, struere.
Bastion.	Propugnaculum, munimentum mœnium latea sustentans.
Bastion; *fort.*	Propugnaculi agger, munimentum majus; propugnaculum.
Bedeau, *appariteur.*	Minister Academiæ publicus.
Dire le **benedicite.**	Mensam sacrare, mensam cibosque appositos precibus consecrare.
Bibliothèque, *tablettes ; rayons, cases (d'une bibliothèque).*	Foruli, plutei, armarium.
Biens-fonds *affectés à l'aîné d'une famille (en France, dans l'Amérique espagnole, etc.).*	Bona, patrimonia, quæ caput stirpis sequuntur, quæ natu maximo obtingunt.
Fonds de terre, bien, **biens-fonds,** *terre, propriété, domaine.*	Fundus.

Biens meubles; *mobilier.*	Ea quæ moveri possunt, suppellex.
Faire le **bilan**; *balancer un compte; faire le compte des dépenses et des recettes; faire le compte du bilan.*	Accepti expensique rationes subducere.
Bill; *projet de loi du parlement (en Angleterre).*	Scriptum a supremo Angliæ Senatu Regi propositum, ut ei calculum addat vimque legis conferat; typus condendæ legis in Anglorum Comitiis, constitutio publica senatus Anglici.
Billet.	Codicilli, epistola minuscula, ceræ pusillæ.
Billet *de logement (milit.).*	Tessera hospitii militaris.
Biscuit.	Panis nauticus, bis coctus.
Biscuit *de mer.*	Panis nauticus.
Blanc-seing.	Charta vacua manu alicujus signata.
Bloquer, *assiéger une ville; faire le blocus, le siége d'une ville.*	Assidere urbi, corona circumdare, mœnia exercitu circumvenire.
Bombarder *une ville, une place.*	Verberare urbem tormentis, injicere in urbem pilas ferreas nitrato pulvere sartas. Totius belli apparatu ad urbem agere.
Bombes.	Malleoli, olla ignaria ferramentis varii generis *vel* grandine ferrata conferta.
Bombes; *obus, — boulets de canon.*	Bolides igneæ, pilæ igniariæ, pilæ ferreæ nitrato pulvere sartæ. Candentes globi in sublime protrusi. Missilis ignis globi. Tædæ, malleoli illiti pice: qui modus adhibebatur in oppugnationibus veterum.
Bombe *remplie de matières inflammables (t. de guerre).*	Malleoli.
Agrandir l'empire, le royaume, — reculer les **bornes** *de l'empire. Étendre son règne, sa domination.*	Proferre fines, imperium.
Bourse, *édifice public où s'assemblent les négociants, les agents de change... pour travailler d'affaires.*	Basilica mercatorum, locus mercatorum conventui destinatus, ædificium mercatorum conventui agendisque deliberationibus exstructum.
Boussole.	Pyxis nautica, arcula magneticam acum complexa.
Brèche; *dans les murs, dans les remparts; crevasse; — remparts en ruine.*	Valli hiatus, disjecta mœnia, ruinæ monumentorum.
Battre en **brèche** *(les fortifications).—Faire, ouvrir une brèche.*	Crebris tormentorum ictibus mœnia convellere, labefactare; ruinam mœnium edere, impressionem facere in muros.
Réparer les **brèches.**	Muros quassatos raptim objectis saxis, vimineis fascibus reficere.
Battre en **brèche** *les remparts.*	Tormentis muros quatere.
Bref *pontifical.*	Litteræ a Pontifice Romano publice scriptæ *vel* scribi solitæ.
Bréviaire.	Liber precationum et hymnorum sacerdotum *vel* cleri usibus destinatus. Codex precum in horas obiri solitarum.
Brigade. — *Escouade.*	Caterva, manus delectorum militum.
Brigadier; *chef d'escouade.*	Præfectus alæ, ductor catervæ.
Brûlot *(t. de marine).*	Navis incendiaria, navis inferendis incendiis parata.
Bulletin *de victoire.*	Laureatæ litteræ.

C

Couper le câble (*de l'ancre*).	Rudentes succidere.
Cadet *(d'une famille noble)*	Secundo tertiove loco a nobili familia ortus.
Cadet *(milit.), jeune gentilhomme qui servait de soldat pour apprendre le métier ; soldat du corps des cadets.*	Miles e nobilium cohorte.
Caisse *militaire.*	Ærarium militare.
Calendrier, *almanach.*	Fasti.
Camp *retranché.*	Castra opere munitissima.
Lever le camp; *décamper; se mettre en marche.*	Castra movere ex aliquo loco.
Gens de la campagne, campagnards, *villageois, paysans.*	Gentiles, populares.
Entrer en campagne.	Copias in campum deducere, copias extrahere ex hibernis, exercitum in expeditionem deducere.
Entrer, se mettre en campagne ; *quitter, sortir de ses quartiers d'hiver.*	Excire ex hibernis copias.
Campement *fixe, campement, camp, cantonnement.*	Castra stativa.
Camp-*volant.*	Manus expedita, agmen expeditum.
Camp-volant ; un petit corps (de cavalerie).	Expedita delectorum manus. Equitum globus, manus, parva equitum turma.
Former un camp-volant, *la phalange (grecque) ; former, organiser un corps d'élite ; faire un choix des plus braves soldats.*	Phalangem constituere, deligere pugnacissimos viros.
Pièce, canon *(t. d'artillerie).*	Tormentum bellicum, igniarium, machina muralis.
Gros canon, *canon de gros calibre, pièce de siége.*	Tormentum æneum majus. Tormentum majoris moduli. Tormentum diverberandis muris aptum.
Canon *démonté, cloué.*	Tormenta exarmata, clavis confixa.
A la portée d'un coup de canon.	Ad ictum tormenti, quantum tormentum jacere potest.
Tirer du canon, *faire partir des coups de canon.*	Tormenta excutere, ignem tormentis admovere.
Canonicat, *prébende.*	Canonia ; canonica.
Canoniser, *mettre au nombre des saints, élever sur les autels.*	Sanctorum ordinibus inferre, in numerum sanctorum referre.
Cantinier.	Mercatores annonarii, mercatores castrenses.
Capitaine.	Centurio.
Capitaine *général (en Espagne).*	Supremus belli dux.
Capitaine *commandant la garde.*	Præfectus pretoriano militi.
Capital.	Caput, sors.
Capital *improductif.*	Nummi vacui, pecunia nil lucri reddens.
Augmentation du capital.	Pecuniæ accessio.
Décréter l'impôt personnel, la capitation.	Imperare tributum in capita.
Capitaux, fonds, capital.	Pecuniæ in fœnore positæ.
Capitulation *de l'empereur romain.*	Lex regia. Pacta in quæ drinceps regimen iniens fidem obstringit

Capituler, *se rendre, traiter de la capitulation, de la reddition d'une place, en arrêter les conditions.*	Cum hoste convenire, conventa tractare.
Caporal.	Decurio.
Carabinier.	Sclopus equestris.
Cardinal.	Purpuratus Pater; purpuratus Romanus, is quem rubens galerus ornat.
Collége des **Cardinaux**, *le sacré Collége.*	Senatus sacer Pontificis Romani.
Mardi-gras; **carnaval.**	Dionysia, Bacchanalia, Liberalia, dies Baccho sacri, publica comessatione exigi soliti.
Connaître son **caractère**, *son humeur, son tempérament.*	Suum nosse ingenium, genium.
Ceux qui ont le même **caractère**, *le même tempérament, le même naturel, les mêmes penchants.*	Qui natura consentiunt, eodem ducuntur genio.
Ce qui nous répugne; ce qui répugne à notre **caractère**, *à notre tempérament; ce qui est contraire à nos penchants, à nos inclinations.*	Quæ non faciunt ad nostrum genium.
Carroussel; *course aux chevaux; course aux chars; tournoi.*	Pugna equestris ludicra, de annulo ad metam proposito. Exercitatio equestris animi causa instituta, dimicatio ludicra, equestris.
Cartel.	Litteræ provocatoriæ ad pugnam singularem.
Casemates.	Cæsæ criptæ. Imæ criptæ ad latera propugnaculorum. Domunculæ militares occultæ.
Casuel; *émoluments.*	Reditus fortuiti, sportulæ.
Catafalque.	Castrum doloris.
Cathédrale.	Ædes sacra primaria, ædes princeps.
Catéchiser; *enseigner à qqn les éléments de la doctrine chrétienne.*	Prima rudimenta sanctioris doctrinæ aliquem docere, imbuere aliquem fidei mysteriis.
Cause *criminelle; chambre criminelle.*	Judicium capitis, causa capitis, quæstio.
Être **caution** *de qqche, se rendre caution de qqche, répondre de qqche, garantir qqche.*	In rem aliquam fidem suam interponere, sponsorem se alicujus rei præstare.
Garantie, **caution**, *cautionnement, droit, fidéjussion, acte, écrit, par lequel on répond de qqn ou de qqche.*	Formula præstandæ securitatis.
Cavalerie *légère; (par ex. hussards).*	Levis armaturæ equites.
Fête **centenaire** *de la Fondation de l'Université, de l'Académie.*	Secularis Academiæ natalis.
Faire une charge de **cavalerie.**	Equestrem procellam excitare.
Cérémonial.	Rituum aulæ et solemnium consignatio.
Maître des **cérémonies.**	Magister rituum et morum aulicorum, *vel* rituum sacrorum supremus moderator.
Battre la **chamade**, *c.-à-d., donner le signal de la reddition; proposer de se rendre; faire des propositions de reddition.*	Proclamare ad deditionem, colloquium hostium poscere.
Battre la chamade; battre le tambour de la caisse pour donner le signal de la reddition.	Signum dare deditionis, deditionem offerre.
Chambellan.	Regi *vel* Principi ab interioribus cubiculi præfectus.
Grand **chambellan.**	Cubiculi regii *vel* Principis præfectus.
Chambre *des députés (anct. la place où se tenaient les assemblées générales du peuple romain).*	Comitium.

Membres de la chambre *haute et membres de la* chambre *basse (Angl.); membre du sénat et membre de la chambre des députés (France); membre de la chambre des seigneurs et membres de la chambre des députés (Prusse).*	Patres superioris et inferioris curiæ.
Chancelier.	Præses fori regii, scriba regis supremus et sanctior.
Chapelet, *rosaire.*	Corolla Mariana; corona calculorum precatoriorum.
Chapelle.	Ædicula sacra, sacellum, sacrarium.
Maître de chapelle.	Præfectus chori musicorum *vel* canentium.
Le chapitre *d'une cathédrale, le corps des chanoines.*	Senatus sacerdotum.
Faire une charge *de cavalerie (t. de guerre).*	Equestrem procellam excitare.
Chemin *couvert.*	Via operta.
Chevalier *de Malte.*	Eques sacram in Turcas militiam professus, eques Rhodius *seu* Melitensis.
Chevaux *de bât, de somme, de trait.*	Jumenta sarcinaria, clitellaria.
Chevaux *de frise (t. de guer.), pièces de bois garnies de pieux ferrés, pour défendre une brèche, arrêter la cavalerie, etc.*	Ericii militares, cervi, trabes aculeis confixæ, asperatæ, ante portam, castrorum valla, aciei principia defixæ.
Chevaux *de frise (t. de fortif.).*	Sudes ligneæ ferreis cuspidibus horrentes, armatæ.
Cheveux *postiches, faux cheveux, perruque, coiffure.*	Fictitiæ comæ, supposititiæ suggestus comæ, galericulus, caliendrum.
Chiffre.	Numeri Arabici.
Écrire en chiffres ; *chiffres.*	Notis arithmeticis et occultis uti.
Le chœur.	Statio musicorum.
Ligne de circonvallation.	Limes extimus, circuitus castrorum.
Ouvrages, retranchements, *lignes de défense en avant du camp.*	Pro portis castrorum.
Lettre circulaire.	Libelli circum ordines missi.
Lancer / *Donner* / *Publier* } *une lettre* circulaire.	Provincias publicis litteris de re aliqua edocere.
Modeler qqn en cire.	In cereis figuris fingere aliquem, cera exprimere aliquem.
Traduire, citer *qqn en justice.*	Deferre alicujus nomen ad senatum, in jus vocare, postulare legibus, reum peragere.
Prêter le serment de fidélité à qqn; se mettre sous le patronage de qqn; se faire le client *de qqn.*	In fidem et clientelam alicujus se recipere, sacramentum apud aliquem dicere, clientelam profiteri.
Coadjuteur *d'un Évêque.*	Adjutor Episcopi, in partem sacrarum curarum assumptus.
Collation *(en parlant des charges, des dignités).*	Legitima collocatio sacri fundi.
Collation *(léger repas au lieu du souper).*	Modica et vespertina cænula, pomeridiana libatio.
Droit de collation.	Jus vocandi sacerdotem.
Colonel ; *tribun (militaire).*	Tribunus militum. Moderator legionis.
Colonel, *commandant des cadets, du corps des cadets.*	Præfectus principibus nobilissimæ juventutis.
Colonel, *capitaine général, officier d'*artillerie ; *capitaine, officier du génie.*	Præfectus, tribunus cohortis tormentariæ, præfectus fabrum.
*Lieutenant-*colonel.	Legionis legatus, tribuni militum vicarius, tribuni legatus.

Commandant *des postes, des sentinelles de nuit.* — Præfectus vigiliarum classis.

Major de place; commandant *de place.* — Præfectus vigiliarum præsidiarius.

Maintenir une discipline sévère parmi les troupes, avoir le commandement *rude.* — Acerbiore uti imperio, disciplinæ militaris rigidum exactorem se præbere. Terrore magis minisque quam benevolentia continere militem.

Conférer à un général un pouvoir dictatorial, un commandement *absolu, la dictature.* — Summam imperii, imperium liberum militare, nullis legibus aut conditionibus adstrictum, alicui committere.

Commanderies *(en parlant de l'ordre teutonique et des chevaliers de Malte).* — Ordinis sacri præfecturæ quæ *vel* ad Teutonicos *aut* Melitenses equites spectant.

Tour de comédie, *représenter une comédie.* — Peragere fabulam.

Comédiens, *histrions, saltimbanques.* — Actores fabularum, artifices scenici, histriones.

Commissaire. — Recuperator principis, Regis a negotiis commissus, cognitor causarum, rei inquisitor, quæsitor.

Commission, *exécution (d'un mandat).* — Procuratio rei mandatæ.

Compagnie *(des soldats).* — Centuria.

Être de faible complexion, *avoir une santé délicate.* — Tenui aut nulla potius valetudine esse. Corpus morbis obnoxium.

Complices. — Sceleris socii, facinoris administri.

Compliment, *révérence.* — Honor verborum, honorifica compellatio; verba officiis plena.

Sans compliment, *sans déguisement, loyalement.* — Sine fuco et fallaciis, citra honorem verborum.

Compte *borgne, inexact.* — Impeditæ.

Compte *juste, exact.* — Expeditæ.

Compte *des recettes et des dépenses.* — Ratio accepti et expensi, ratio acceptorum et datorum.

Régler un compte; *liquider, (terme de finances).* — Rationes subducere, rationes dispungere, edere.

Articles de compte. — Æra.

Mettre qqchose sur le compte *de qqn; faire passer qqche en compte à qqn.* — Expensum alicui ferre.

Résumé d'un compte; *compte par bref état.* — Breviarium rationum.

Comtes *qui sont princes du Saint-Empire.* — Comites Principum dignitate præfulgentes.

Condamné. — Datus ad supplicium.

Se confesser, *aller à confesse.* — Animum noxis expiare, obire confessionis sacrum mysterium.

Confesseur, *directeur de conscience; directeur spirituel.* — Qui alicui a confessionibus est, qui alicujus animum moderatur.

Saisir qqche; faire la saisie de qqche; mettre arrêt sur qqche; séquestrer; mettre sous séquestre; confisquer. — Manu prætoria alicujus bona detinere.

Confisquer *les biens.* — Facultes alicujus in publicum conferre, bona alicujus publicare, in publicum addicere, proscribere.

Obtenir son congé *(du service militaire).* — Vacatione militiæ, missione donari.

Connétable *(chef des armées).* — Comes stabuli, summus rei bellicæ in Gallia præfectus, tribunus celerum.

Mauvaise conscience; *conscience perverse. Une conscience bourrelée de remords.* — Conscientia sceleris, facinoris, mens male sibi conscia, quæ agitatur et perterretur tædis furiarum ardentibus.

Chercher, trouver, mettre sa consolation dans une bonne conscience. — Conscientia bene factorum se solari.

Être empêché de faire / *ne pouvoir pas faire* } *une chose en* conscience. (*Quand la conscience ne permet pas de faire une chose.*)	Religione impediri.
Résoudre des cas de conscience ; *traiter des devoirs du chrétien.*	Quæstiones de virtutibus, moribus explicare, Officia Christiani hominis tradere, quæ sunt de finibus bonorum et malorum in re Christiana explicare.
N'avoir point de conscience, *être un homme sans conscience, sans foi ni loi.*	Religione nihil sibi ducere. Homo sine ulla religione et fide.
Je puis faire cela en sûreté de conscience, ou en bonne conscience, *ou en toute conscience.*	Salvo officio, salva fide id mihi integrum est.
Membre du conseil ecclésiastique, membre du conseil de fabrique.	Assessor sacri senatus.
Conseil ecclésiastique, conseil de fabrique (*cathol.*), *consistoire* (*protest.*).	Senatus sacer consessus, *vel* consilium sancti ordinis.
Conseiller *d'État ; membre du conseil d'État; membre du conseil privé.*	Qui principi a consiliis est in rebus quas publicas appellamus. Vir e sacerrimo principis consilio.
Conseiller *intime.*	Consiliorum regiorum particeps, qui est in sanctiore principis consilio.
Membre du consistoire.	Assessor sacri senatus.
Décret, décision du consistoire.	Decretum senatus sacri.
Constitution (*ensemble des lois fondamentales d'un état*).	Leges imperii quibus salus reipublicæ continetur, nititur.
Constitution *robuste ; forte constitution ; santé solide.*	Corpus natura solidum in multos labores duratum. Corporis firmitas.
État du ciel ; aspect des étoiles (en termes d'astrologie), constellation.	Astrorum cœli affectio, siderum positus.
Constitution *militaire.*	Belli apparatus.
Écrire l'histoire contemporaine.	Scriptis res suorum temporum mandare, celebrare, illustrare.
Contexte.	Nexus orationis et forma, verborum ambitus, connexa et cohærens inter se orationis series.
Contrebande, *marchandise prohibée.*	Merces prohibitæ, interdictæ.
Contre-batterie.	Suggesta tormentorum hostibus opposita.
Inspecteur ; contre-maître, *surveillant, intendant.*	Redemptor operis, manceps operarum.
Contributions, *impôts ; charge.*	Census bonorum, tributum.
Contrôleur.	Rationum custos et vindex, redituum consignator.
Controverses, *points controverses.*	Fidei capita, quæ in disceptationem vocantur.
Convalescence.	Pristina valetudo, confirmata a morbo valetudo.
Convention, *traité pour* l'échange *des transfuges et des prisonniers.*	Pactio de transfugis et captivis permutandis.
Convoquer *la diète, la chambre.*	Comitia edere, indicere.
Copie *de lettre.*	Descriptio, exemplum litterarum.
Un exemplaire, une copie figurée ; une copie *conforme.*	Exemplum recognitum.
Copiste.	Homo, puer a manu, librarius.
Ceux qui sont du même corps de métier, de la même Corporation.	Curiales.
Corps, *armée de réserve.*	Manus militum ad subitos belli casus seposita.
Corsaire (*t. de mar.*).	Navis prædatoria.
Corvette ; *yacht.*	Navis liburnica.

Cotisation *volontaire; secours volontaire en argent; subside, subvention volontaire.* — Collatio gratuita.

Couleuvrine. — Tormentum colubrinum, colubrina.

Couleuvrine *(artill.).* — Tormenta longiora a colubris nominata.

On fait jouer les **couleuvrines** ; *on a tiré des couleuvrines.* — Colubrinis verberatæ sunt ædes, hostis colubrinas exercuit, misit in tecta.

Couper *la retraite à qqn ;* **couper** *les vivres à une ville, etc...; empêcher le transport des vivres, — des provisions (pour une forteresse, une armée).* — Reditu aliquem excludere. Commeatu privare, intercludere, prohibere.

Par **coups,** *de taille.* — Cæsim.

Cour ; *suite d'un prince, d'un roi; courtisans.* — Comitatus aulicus.

Juge de la **cour.** — Judex curiæ provincialis.

Cour *d'Appel.* — Summus senatus provocationum.

Employé à la chambre, à la **cour des comptes** ; *directeur, président de la chambre, de la cour des comptes ; trésorier, administrateur de la caisse du roi, d'un prince.* — Curiæ fisci adscriptus.

Secrétaire de la chambre des domaines, de la **cour des comptes.** — Census curator.

Rendre ses comptes à la **cour.** — Ad ærarium rationes referre.

Marcher, **courir** *en grande hâte, précipitamment, à toutes jambes; hâter son pas.* — Cursum incitare, iter accelerare, celeri itinere aliquo contendere, non observata, stata quiete festinare iter.

Couronne *foudroyante ou d'artifice (guer.).* — Malleoli et ignes, tædæ pice et sulphure mistæ, picea sulphureaque serta.

Courtine *(mur entre deux bastions et qui en joint les flancs).* — Injecti muri loricæ, longitudo *seu* ductus murorum lorica mœnium.

Vils **courtisans.** — Tineæ soricesque palatii.

Couvrir d'une flotte, *de vaisseaux, les côtes maritimes.* — Ora maritima classem disponere.

Tout **crédit** *lui est enlevé.* — Omnium rerum fides ei abrogatur.

On lui enlève / *Il perd* } *tout* **crédit.**

Avoir perdu son (tout) **crédit.** — Fidem amittere.

Être en **crédit** *auprès de qqn; avoir bonne réputation.* — Bene audire.

Il n'y a plus de **crédit** ; *il n'y a pas de confiance.* — Concidit fides, fides cessit e foro.

Croiser *(sur la mer), établir des croisières (t. de marine), courir (les côtes).* — Maritimos prædones consectando mare tutum reddere.

Courir la mer, **croiser** *sur la mer en tout sens; couvrir la mer de ses croisières.* — Classem dimittere quoquoversus. Maria, sinus omnes scrutari navibus.

Protéger une province, un pays contre les ravages de la guerre; **couvrir une province.** — Defendere provinciam a depopulatione.

Couvrir *les derrières de l'armée par une forte arrière-garde.* — Cingere ultimum agmen valida manu.

La Sainte **Croix.** — Lignum salutare, in quo omnium noxas sua unius morte expiavit Christus.

Faire le signe de la **Croix,** *se signer.* — Salutari se signo munire, signum crucis digito in fronte effingere, ducere.

Cuirassier ; *en général tous les soldats qui portent la cuirasse, tels que les carabiniers.* — Milites cataphracti, equites loricati quibus tegumenta ferreis laminis serie inter se connexis.

D

Date *d'une lettre.*	Dies epistolæ adscripta.
Lettre **datée** *du même jour; lettre de même date.*	Litteræ eodem datæ tempore.
Davier, *tenailles, pince (instr. de chirurgie).*	Forcipes.
Débarquer *les soldats.*	Milites in terram exponere.
Dissiper ses biens en **débauches.**	Luxu opes perdere, prodige profundere.
Décret, *ordre du Sacré-Collége.*	Decretum sacri senatus.
Défalquer ; *— soustraire.*	Detrahere de summa.
Craindre les **défilés.**	Angustias itineris vereri.
Occuper les **défilés.**	Viarum, montium fauces milite insidere, præsidia in angustiis collocare, arctas vias milite et operibus munire.
Enfermer l'armée ennemie dans un **défilé,** *dans une gorge de montagne ; acculer l'armée ennemie contre une montagne, un défilé.*	Adversarios locorum angustiis constringere.
Définir *un mot ; en fixer le sens, l'acception.*	Notionem verbi certis limitibus circumscribere, definire, arctare.
Dégrader ; *casser.*	Exauctorare, sacro gradu dejicere.
Dégréer *un vaisseau (terme de marine).*	Exarmare navem.
Démocratie.	Imperium populi, *seu* populare.
Départ *(des troupes); décampement.*	Discessus militum ; profectio ; militare iter.
Annoncer le **départ.**	Iter pronuntiare.
Donner les ordres du **départ.**	Vasa militari more conclamare ; signum dare colligendi vasa.
Dépendances.	Jura accessionum.
Députés *d'un pays.*	Status provincialis, collationum provincialium præfecti.
Desserrer *les rangs.*	Manipulos laxare, diducere.
Dessert ; *friandises, confitures, pâtisseries, tout ce qu'on sert à table au dessert.*	Mensa secunda, bellaria.
Détachement *de soldats.*	Manus militum, globus armatorum, delecti milites.
Diamètre ; *ligne diamétrale.*	Linea dimetiens, recta, ducta ab extremitate una circuli ad alteram per centrum.
Action ou / *Procès* } *en* **diffamation.**	Actio injuriarum.
Avoir un procès en **diffamation.**	De fama dimicare.
Il est d'humeur **difficile,** *d'un caractère difficile, d'une grande inégalité d'humeur.*	Inest dissimilitudo morum.
Digue ; *jetée ; chaussée.*	Moles fluctibus opposita.
Arrêter le débordement d'un fleuve, d'un torrent, par une **digue** ; **endiguer** *un fleuve, un torrent.*	Fluvium extra ripas effusum coercere.
Articles de **discipline** *militaire.*	Leges militariæ, castrenses.
Il parle tantôt d'une chose, tantôt d'une autre, sans suite ; *ses* **discours** *n'ont ni queue ni tête ; il fait des coq-à-l'âne ; il dit des extravagances.*	Sermo sibi non constat.

Se rendre à discrétion *(se dit d'une armée ou d'une ville prise).*	Armis depositis ad victoris clementiam confugere, se suaque omnia alterius potestati permittere, nullis conditionibus admissis urbem *vel* provinciam sub suam potestatem redigere.
Dispenser, *exempter, accorder la dispense, l'exemption d'une loi.*	Legibus solvere, legis gratiam facere.
Nous sommes à une lieue, à la distance *d'une lieue l'un de l'autre.*	Uno lapide distamus.
Être en délire, divaguer, *battre la campagne.*	Aliena loqui.
Douane *ou Accise, impôt sur les denrées, sur la consommation.*	Portorium, vectigal eorum quæ consumuntur, tributum rerum ad victum et amictum pertinentium.
Dragons.	Dimachi. Desultorii milites.
Drapeaux, *étendards, enseignes, bannières.*	Signa militaria.
Déserter, abandonner le drapeau, *ou simplement déserter.*	A signis discedere, signa relinquere.
Disposer les drapeaux.	Signa statuere.
Prêter serment sous le drapeau.	Sacramento se illis obstringere. De signis tutandis sequendisque perpetuo sacramentum sacerrimum dicere.
Droit *de nommer au bénéfice.*	Jus conferendi sacram dignitatem.
Se battre en duel.	Ferro cum aliquo decernere.

E

*Souscrire à l'*échange *des prisonniers; traiter de l'échange des prisonniers.*	Captivorum commutationem recipere.
Écho.	Vox repercussa, sonus repercussus. Imago verbi.
Faire écho.	Vocem multiplicato sono reddere.
Les montagnes font écho.	Saxa et solitudines voci respondent.
Coureur (guer.); batteur d'estrade (guer.); guérilla, éclaireur *(guer.).*	Excursor, procursator.
Ouvrir une école; *ouvrir un cours (de littérature).*	Ludum litterarium aperire.
*L'*écriture *sainte; les saintes ecritures.*	Sacræ litteræ; sacer codex.
Registre d'écrou.	Commentarii custodiarum.
Princes électeurs; *princes de l'empire de l'Allemagne qui avaient droit de vote dans l'élection de l'empereur.*	Principes Imperii qui suffragio suo imperatores creant.
Jour des élections; *jour de l'élection.*	Dies comitialis.
Prince électoral.	Heres Electoratus, in spem Imperii genitus, princeps juventutis.
Élite *de l'armée; troupes* levées *pour défendre une province.*	Delecta manus, delecti milites.
Emprunter *de l'argent pour payer ses dettes.*	Versuram facere.
Mettre, vendre qqche à l'enchère, aux enchères; — vendre à l'encan.	Auctionem constituere.
*Vendre à l'*encan; *mettre à l'enchère.*	Bona voci præconis subjicere, hastæ subjicere.

Encre.	Atramentum scriptorium, librarium.
Encre *d'imprimerie.*	Atramentum fuligineum.
Arrêter le débordement d'un fleuve, d'un torrent, par une **digue; endiguer** *un fleuve, un torrent.*	Fluvium extra ripas effusum coercere.
Enfoncer *le flanc de l'armée ennemie; prendre l'ennemi en flanc.*	In latus hostium invehi.
Enfoncer *les escadrons, les rangs de la cavalerie.*	Se inter equitum turmas inferre.
Enfoncer *le front de l'armée ennemie.*	Principia aciei disjicere.
Tenir parole, remplir sa promesse, remplir un **engagement,** *dégager sa parole.*	Liberare fidem.
Celui qui a pris des **engagements,** *doit y être fidèle, doit les remplir; celui qui a reçu un fidei-commis, doit y être fidèle, doit en être l'exécuteur fidèle.*	Qui fiduciam accepit, debet præstare et fidem.
Serment militaire; enrôlement, **engagement.**	Sacramentum militare.
*S'***engager** *par écrit.*	Scripto fidem obstringere.
*Faire diversion, porter la guerre, le combat sur un point éloigné; attaquer l'***ennemi** *sur un point afin de le surprendre sur un autre; diviser ses forces par une attaque imprévue, simulée.*	Distinere hostem, alio hostis curas avocare, consiliis hostis occurrere.
*Charger l'***ennemi,** *fondre sur l'ennemi, les escadrons serrés.*	Confertis turmis in hostem impetum facere.
*Couper la retraite et les vivres à l'***ennemi.**	Receptu commeatuque hostem excludere.
*S'élancer, fondre, se précipiter avec impétuosité sur l'***ennemi.**	In hostem se concitare.
*Offrir le bataille à l'***ennemi;** *marcher sur l'ennemi.*	Hosti pugnæ copiam offerre; ad certamen hostem extrahere.
*Entourer, enfermer l'***ennemi** *d'une ligne de circonvallation.*	Vallo, continuo castrorum aggere, sepimento crebrisque castellis hostem cingere.
*Être de connivence avec l'***ennemi.**	Litteris cum hoste collatisve consiliis ei belli opportunitates prodere. Clandestina cum hostibus consilia conferre.
Se frayer un passage à travers les rangs **ennemis,** *l'armée ennemie.*	Per medios hostes perrumpere, corporibus viam aperire.
Inscrire, — **enregistrer;** *porter sur le livre, sur les registres; insérer dans un acte.*	Referre in tabulas, in commentarium, in codicem.
Enrôler, *recruter des soldats.*	Copias comparare, scribere.
Entonner.	Voce præire.
Entonner; *entonner le chant, la prière.*	Voce præire, preces præire, sacros modulos.
Épitaphe; *inscription tumulaire.*	Postumæ laudes marmori *vel* æri insculptæ.
*Maintenir l'***équilibre** *entre les différents états.*	Æqualitatem potentiæ principes inter tueri, potentiam ita moderari ut ne quis principum reliquos viribus opprimat.
Ermitage.	Secessus amœnus, ad vitandam populi frequentiam delectus *vel* positus.
Fondre sur l'ennemi en rangs serrés, en **escadrons** *serrés.*	Consertis turmis in hostem impetum dare.
Escarmoucher; faire une **escarmouche,** *engager une échauffourée, un combat de tirailleurs.*	Prœlium minutum, velitarem pugnam conserere.
Escarpe.	Murus fossæ interior.
*Contre-***escarpe.**	Lorica, acclive opus, fossa, viæ coopertæ, fossæ pars mœnibus adversæ.
Escorte; *garde; convoi.*	Manus præsidiaria.

Escouade.	Manipulus, decuria, contubernium.
Espion; *émissaire, mouchard, mouche.*	Speculator, explorator, emissarius.
*Vers l'***est**, *vers le levant, à l'est, au levant.*	Ad orientem solem.
Être en grande **estime** *auprès de qqn, être bien vu de qqn, être estimé de quelqu'un.*	Esse apud aliquem bono loco.
Établir *de nouvelles lois somptuaires.*	Novas leges de vestitus ratione temperanda condere.
Faire double **étape**, *brûler l'étape.*	Iter duplicare.
Faire une **étape** *ordinaire.*	Iter justum conficere.
État-major, *corps de généraux.*	Principes militum, delecti ordinum militarium spectatissimi tribuni.
*Chef de l'***état-major.**	Summus castrorum metator.
États *de l'empire, les états.*	Imperii ordines.
*Commentaire, exposition, interprétation, explication de l'***Évangile.**	Explanatio evangelica, commentarius evangelicus, vitæ actorumque Christi diffusior explanatio.
Relever qqn de **l'excommunication**; *lever l'interdit prononcé contre qqn.*	Pacem superum alicui reddere, communioni cœtus sacri restituere aliquem.
Excommunier *qqn; anathématiser qqn (Égl. cath.). Lancer, fulminer l'excommunication, l'anathème.*	Devovere aliquem, exsecrari diro carmine, interdicere communione cœtus sacri, interdicere sacris, ejicere e cœtu sacro, usu sacrorum prohibere, exsecratione devovere; dirarum formulam promulgare, ferre in aliquem.
Exécuter *un criminel.*	De criminis reo supplicium sumere.
Exécuter *la peine encourue.*	Pœnam commissam persequi.
Exercer *les matelots.*	Nautas exercere.
Exercice; *exercer les soldats; faire faire l'exercice aux soldats.*	Meditatio campestris. Decursio militaris. Componere solvereque ordines edocetur miles. Decursiones militares, voluptaria prœliorum simulacra.
Je le sais, je l'ai appris par **expérience**; *j'en ai été instruit par expérience.*	Usu, experiendo didici.
*S'***expliquer**; *s'exprimer; rendre, exprimer sa pensée.*	Exprimere sensa dicendo. Sensa mentis explicare, sensus suos alicui aperire. Promere, quæ in animo latent.
Expressions, *termes; expressions choisies; termes sonores.*	Exquisita verba et sonantia.
Basse **extraction**; *un homme de vile origine, de honteuse extraction.*	Dedecus natalium. Homo cum probro natus.
Extrait, *abrégé, précis, sommaire (d'un livre)*	Breviarium, compendium, commentarius brevis.
Tout hasarder, aller jusqu'au bout, pousser les choses jusqu'à la dernière **extrémité.**	Extrema omnia experiri, pati rem ad supremum discrimen adduci: novissimum casum exspectare.

F

Façon, *main d'œuvre.*	Manus pretium.
Faire { *un legs pieux; une* **fondation** *pieuse; un legs,* } *des legs pour des œuvres pies.*	Dicare aliquid sacris usibus.

Faire faillite, *banqueroute.*	Cedere foro, cedere bonis.
Homme fantasque, *agité de vaines terreurs.*	Homo fanaticus, homo manibus suis malisque umbris actus, *vel* tuta vereri solitus, ... terroribus exagitatus.
Fascines; *fascinage.*	Fasces viminei, fasces fruticum, crates militares, sarmentorum fasciculi.
Faire des fascines; *faire du fascinage.*	Sarmenta virgultaque colligere.
Ouvrier en fascines, *fagoteur; gabionneur.*	Lignator.
Préparer des fascines *pour garnir les approches (les tranchées) et les gabions.*	Materiam cædere crateis et pluteis faciendis, struendis, plectendis.
Un copiste infidèle; faussaire, *c.-à-d., qui altère un acte authentique, qui fait un faux, ou une fausse signature.*	Librarius mendosus.
Fausse *monnaie.*	Adulterini nummi.
Sans perfidie, sans duplicité, sans fraude, sans fausseté.	Sine fuco.
Faux.	Fallax, insidiosus, veteratorius.
Faux *cachet.*	Signum adulterinum.
Cacher une haine profonde sous des paroles mielleuses; être un homme faux, *un traître.*	Odium pectore abditum multis verborum lenociniis obtegere.
Fécial, *heraut d'armes qui déclarait la guerre.*	Fecialis.
Droit fécial.	Jus feciale.
Félonie; *action de félon; perfidie d'un vassal.*	Crimen in beneficii auctorem commissum.
Fête; *solennité.*	Solemnis, festus dies.
Fief.	Prædium beneficiarium.
Demander (une terre) en fief	Inaugurationem beneficiorum ab aliquo petere.
Recevoir (une terre) en fief.	Ritu beneficiario inaugurari.
Figures *de Rhétorique, style figuré.*	Lumina orationis, ornamenta verborum et sententiarum.
Fixer, *faire la fixation des dépens, fixer l'amende qui doit être payée par le condamné dans une affaire d'exaction ou de péculat; estimer le prix d'une chose disputée, ou régler les frais à payer par celui qui perdra sa cause.*	Litem æstimare.
Flancs *d'une armée rangée en bataille, ailes. (On dit l'aile droite, l'aile gauche, en parlant d'une armée rangée en bataille.)*	Latera legionis, agminis; alæ.
Flanc *d'un bastion, d'un fort.*	Latus propugnaculi.
Flancs *dans les ouvrages de fortifications.*	Propugnacula in ambitu, recentiore structura.
Attaquer les flancs *dégarnis de l'armée ennemie.*	Latere aperto hostem aggredi.
Garnir de cavalerie les flancs *de l'armée; protéger, couvrir les flancs.*	Latera equite munire.
Pour que l'ennemi ne puisse pas prendre, attaquer ses troupes en flanc.	Ne hostes a lateribus suos pugnantes circumvenire possent.
Serrer l'ennemi par les deux flancs.	Ab utroque instare, utrumque urgere.
Descendre le fleuve; *se laisser aller au courant de l'eau, aller en aval, à vau-l'eau.*	Vehi secundo flumine.
Remonter le fleuve; *naviguer contre le courant, aller d'amont.*	Adversum flumen navis subit.
Flux *et reflux, — flot et jusant.*	Maritimi æstus maximi. Maritimorum æstuum accessus et recessus.
Fonder *une ville; — établir une colonie; coloniser.*	Coloniam deducere, coloniam constituere in aliquo loco.
Force *d'un terme, d'un mot.*	Vis verbi.

De ses propres **forces.**	Suo, proprio Marte.
Formalités; *étiquette (en usage à la cour).*	Formulæ loquendi in aulis principum usurpari solitæ.
Formulaire *; formule, forme, formalités ; définition — (t. de droit) — règle, principe, loi, formule (au figuré).*	Formula.
Jurer, prêter serment d'après la **formule** *prescrite.*	Jurare in certa verba.
Fortifier *une montagne.*	Montem opere circumvenire.
Fortifier *une ville. — Bloquer, cerner une ville, entourer d'ouvrages (une ville qu'on assiége).*	Oppidum vallo castellisque circummunire *seu* claudere, oppidum circumvallare, vallo urbem circummunire, vallum in oppidi circuitu ducere. Oppidum operibus claudere.
Fossé, *fosse, excavation, creux.*	Fossa.
Bord du **fossé,** *de la fosse.*	Labrum, margo fossæ.
Chariot de bagages; **fourgon.**	Currus sarcinis onustus.
Fourrage.	Pabulum, frumentatio.
Être de piquet au **fourrage.**	Pabulatores tueri.
Envoyer la cavalerie **fourrager,** *au* **fourrage.**	Equites dimittere pabulandi causa, milites frumentatum, pabulatum mittere.
Fourrier.	Scriba cohortis, legionis.
Fourrier.	Curatores sclopetarii tribuni *seu* centurionis.
Fourrier *de la cour.*	Curator hospitiorum aulicorum.
Fourrier, *sous-officier qui marque les logements, fait la répartition des vivres.*	Hospitiorum designator.
*Sergent-***fourrier** *(pour l'infanterie) ; maréchal-des-logis (pour la cavalerie).*	Designator, curator hospitiorum militarium.
Frais de transport; *voiture; naulage; bachotage.*	Portorium.
Faire **fusiller** *qqn.*	Commilitonum glandibus sternendum aliquem objicere.
Fusée.	Ignis artificiosus, contestandæ publicæ lætitiæ accensus, recta linea in altum assurgens.
Décharger (un **fusil).**	Exonerare.
Coup de **fusil.**	Ictus sclopi.
Recevoir un coup de **fusil;** *être tué d'un coup de fusil.*	Glande plumbea prosterni, transverberari.
Fusils; *carabines; mousquets.*	Sclopi igniarii majores, ferreæ fistulæ, bombardæ ductiles. Sclopus igniarius.
Charger (un **fusil).**	Fistulam ferream pulvere nitrato et glande onerare.
Balle de **fusil.**	Glans plumbea.
Il est éloigné de la portée d'un **fusil.**	Tanto spatio distat, quantum globus e ferrea fistula emissus conficit.
Fantassin; **fusilier;** *simple soldat, mousquetaire.*	Levis armaturæ pedes, miles manipularis.

G

Gabions.	Corbes terra farti, vimineæ cistæ.
Soustraire les **gages** *à qqn, priver qqn de ses gages; rabattre sur les gages de qqn.*	Stipendium alicujus avertere, stipendio aliquem fraudare.

Salarier, payer qqn; donner, payer à qqn ses **gages**, *son salaire, ses appointements, son traitement.*	Stipendium, attributam pensionem, officii pretium alicui constituere, numerare, ferre.
Gala *(fêtes, festin à la cour).*	Pompa solemnis aulæ, celebritas aulæ procerum.
Galant, *homme poli, de bonnes manières, d'une éducation distinguée.*	Vir omnibus rebus ornatus, ad omnem humanitatem excultus.
Galanterie; *politesse, douceur, affabilité dans nos relations avec autrui.*	Comitas, lepor, urbanæ munditiæ.
Galerie *dans laquelle les Athlètes s'exerçaient pendant le mauvais temps.*	Tecta ambulatiuncula.
Galeries, *portique (galerie dont le comble est soutenu par des colonnes, des arcades), xyste.*	Intercolumnia ambulationis, xystus, porticus.
Garantie *du gouvernement; protection de l'État (t. de droit).*	Fides publica.
Garde *noble.*	Equestris ordinis juvenes, excubias circa cubiculum principis vice militum agentes.
Garde *du roi.*	Apparitor regius.
Garde *urbaine, garde municipale; milice de la ville.*	Urbanæ cohortes.
Garde, *cohorte prétorienne; garde particulière du général, du conseil, de l'empereur.*	Milites prætoriani, stipatores.
*Avant-***garde.**	Antecursores ex militia levi.
Préfet du prétoire; commandant de la **garde.**	Præfectus prætorio *vel* prætoriano militi.
Cohorte prétorienne, **garde** *du corps, garde royale, impériale.*	Cohors prætoria, custodiæ corporis regii assueti milites.
Caporaux (ceux qui sont exempts de monter la **garde**). *Editores tesseræ (ceux qui donnent le mot d'ordre (milit.).*	Exempti a statione, immunes stationum. Editores tesseræ.
Mettre **garnison** *dans une place; occuper une place, une ville.*	Præsidiis locum tenere.
Mettre l'armée en **garnison,** *en quartier.*	Exercitum per oppida dispertire.
Renforcer la **garnison.**	Præsidium majoribus copiis firmare.
Général *de brigade.*	Summus vigiliarum præfectus.
Général *de cavalerie.*	Summus equitum præfectus.
*Lieutenant-***général,** *général de division.*	Legatus, summi ducis vicarius, qui legati locum obtinet, qui secundum locum imperii tenet.
Général *en chef, généralissime, maréchal; feld-maréchal (allem. et autr.).*	Supremus castrorum præfectus.
Général *en chef de l'artillerie, grand-maître de l'artillerie — lieutenant-général d'artillerie (jadis).*	Rei tormentariæ ad exercitum pertinentis præfectus summus.
Général *d'infanterie.*	Peditum summus præfectus.
Vaguemestre **général.**	Supremus rei vehicularis in exercitu præfectus.
Commissaire **général** *des armées; intendant militaire en chef.*	Supremus excercitus curator.
Aide-de-camp (d'un **général**).	Adjutor ducis *seu* præfecti, qui mandata ductoris perfert.
Généalogie.	Origo familiarum, ex qua clarorum virorum propagines possint cognosci. Familiam alicujus inde a primordiis ad nostram ætatem recensere.
Généralissime.	Imperator summus, ad quem unum summa imperii redit.

Ingénieur militaire ; officier du **génie.**	Castrorum metator, architectus militaris, artis muniendi magister, machinator operum bellicorum, machinali scientia clarus.
Un **gentilhomme** *d'ancienne extraction, de vieille souche.*	Avitæ nobilitatis, multarum imaginum.
Un **gentilhomme** *de fraîche date.*	Homo novus.
Géographie.	Sedes locorum, regionum descriptio.
Geôlier.	Triumvir carceris.
Géométrie.	Studium dimetiendæ terræ.
Giberne.	Theca sclopetaria pulveris pyrii, theca qua sclopi fartura custoditur.
Batterie de **gobelets.**	Caliculi quibus agyrtæ circumstantium oculos perstringunt.
Golfe.	Sinus.
Gondole ; *barque (vénitienne).*	Navicula Venetorum, navis velox, biremis Veneta, Venetorum phalesus.
Soldats du train, **goujats.**	Calones.
Gouverneur ; *président (d'une province en Allemagne).*	Præfectus præsidii, provinciæ rector.
*Vice-***gouverneur**; *vice-président (Allemagne).*	Provinciæ legatus, præsidio præfecti vicarius.
Grands *(d'Espagne).*	Optimates Hispanorum primi ordinis, primæ admissionis.
Gradué.	Honoribus Academicis ornatus.
Gratification.	Congiarium.
Grenadier ; *fusilier.*	Miles qui glandes pulvere nitrato fartas manu ejaculatur.
Grotte.	Crypta hortorum artificiosa, apta vitandis æstivis caloribus.
Guerre *sans caractère public ; guerre qui a pour motif le droit du plus fort, c.-à-d., une guerre illégitime, illégale, injuste.*	Bella privata, privata auctoritate indicta.
Faire une **guerre** *défensive.*	Bellum illatum repellere, defendere, propulsare.
Bagages ; matériel de **guerre,** *munitions.*	Instrumentum militare, instrumentum militiæ.
Motifs de la **guerre** ; *son utilité.*	Ratio belli, rei militaris.
Théâtre de la **guerre.**	Belli sedes, bellum hic vel ibi constitit, collatum est.

H

Hallebarde.	Hastata securis. Securis hastæ præfixa.
Nombre, **harmonie** *d'un discours.*	Oratio ad numerum cadens.
Orateur qui a la phrase **harmonieuse** *(pour le style et pour le débit).*	Cujus aures perfecto et completo verborum numero gaudent.
Haste *(lance, javelot sans fer).*	Hasta pura.
Heiduques.	Pedites Hungari. Milites provinciales. Hungariæ pedites.
Publier de tous côtés par la voix des **hérauts.**	Præconibus circummissis edicere.
Royaume **héréditaire** ; *états héréditaires.*	Regnum patrium, regnum quod nascendi jure, hereditate obvenit.
Héritier *naturel, légitime, ab intestat.*	Ab intestato, cui nascendi jura hereditatem addicunt.

Hommage *lige; devoir de vassal.*	Jus beneficiarium, nexus beneficiarius.
Homme d'affaires *de qqn, son gérant, régisseur, procureur, agent.*	Curator rei privatæ, qui procurat alterius rationes et negotia.
Des **hommes,** *des gens de qualité, de haut parage.*	Viri amplissimi.
Mon **honneur** *est en jeu, y est engagé; il s'agit de mon honneur.*	Agitur de honore meo.
*Point d'***honneur.**	Summa honoris.
Hôpital; *hôtel-Dieu;* **lazaret.**	Valetudinarium publicum.
*Tireur d'***horoscope.**	Qui notato ortu, futura hominibus edicit, fatorum est astris vanus interpres.
Dresser ou faire tirer, faire, dresser **l'horoscope** *de qqn.*	Divinatio natalitia; prædicere, divinare quo quis fato natus sit.
Huguenot.	Religioni reformatæ initiatus.
Huissier.	Accensus.

I

Ici, *là il y a des mines fort riches.*	Metalla exercentur hic vel ibi magno proventu.
Faire des courses, **incursions** *sur le territoire ennemi. Faire la petite guerre, la guerre de guérilla, la guerre en partisan.*	Excursiones in hostilem agrum facere. Excursiones. Excursionibus se locupletare.
Compagnie des **Indes** *orientales.*	Societas Indiæ orientalis, collegium mercatorum, qui orientalis Indiæ merces permutant.
Je reste indifférent, cela me laisse **indifférent,** *dans une indifférence complète; ce n'est pour moi, ni un sujet de joie, ni un sujet de crainte.*	Non est quod gaudeam metuamve.
Choses **indifférentes.**	Res neutræ.
Indulgence *papale.*	Noxarum condonationes a supremo Sacrorum Antistite concessæ.
*Sous-***inféoder.**	Prædium beneficiarium transferre in àlium eodem jure.
Influence *des astres, de la lune.*	Vis stellarum. Lunæ tractus.
Astrologie, science prétendue de l'influence des astres; divination.	Astrologia divinatrix.
Ingénieur *militaire; officier du* **génie.**	Castrorum metàtor, architectus militaris, artis muniendi magister, machinator operum bellicorum, machinali scientia clarus.
Ingénieur *civil.*	Machinali scientia clarus; machinator.
Ingénieur *des ponts et chaussées.*	Architectus pontibus viisque curandis præpositus; viarum pontiumque curatores.
Inquisition, *tribunal de l'inquisition.*	Fidei quæsitorum tribunal.
Prendre une **inscription** *à l'université.*	Initiatio academica. Albo studiosorum inserere. Studiis initiare aliquem, ritibus academicis.
Intendant, **inspecteur** *des contributions (indirectes).*	Annonæ, redituum regiorum curator.
Inspiration *divine; souffle d'en haut.*	Afflatus divinus, Numinis impulsus.
Installation *(en parlant des personnes).*	Legitima collocatio sacri census.
Installer qqn.	Inaugurare aliquem.

Instituer qqn son **légataire**, *héritier universel.* — Ex asse heredem scribere.

Intendant *militaire en chef.* — Primarius negotiorum bellicorum curator.

Intendant *des ouvriers.* — Præfectus fabrum.

Intérêt *exorbitant, usuraire.* — Iniquissimum fenus.

S'intéresser, prendre **intérêt** *au bien public.* — Consulere communi saluti, dignitati. In commune consulere.

Intérêts. — Fenus, usura, pecuniæ reditus.

Faire de son mieux pour tous les deux; servir les **intérêts** *de l'un et de l'autre.* — Utriusque facere causa.

Chercher le bien de qqn; aider qqn de ses conseils; prendre à cœur les **intérêts** *de qqn.* — Consulere alicui; consilio, opera, studio adesse alicui.

Gros **intérêts.** — Gravissimæ usuræ.

Interrègne. — Interregnum.

Inventorier ; *dresser un inventaire.* — Commentarium bonorum conscribere.

Invention, *découverte.* — Inventum calidum, cogitatum acutum.

Investiture *(moyen-âge).* — Solemnia inaugurationis in munus sacrum.

Imposer *des marchandises étrangères; mettre* **l'accise** *sur les importations.* — Peregrinarum mercium portoria constituere.

Impôt *sur les consommations.* — Vectigal eorum quæ consumuntur, census rerum venalium.

Impôt *pour la guerre contre la Turquie.* — Pecunia in bellum Turcicum collata.

Impôt *ou droit sur le vin.* — Exactio vinaria.

Impôt *personnel, capitation.* — Exactio in capita.

Accise, **impôt** *sur le vin.* — Exactio vinaria.

Être exempt **d'impôts.** — Omnium onerum nancisci immunitatem.

Improvisateur. — *Improviser, parler, décider sur-le-champ, sans préparation.* — Extemporalis, vir subita expedire paratus. Subita proferre, dicere, disceptare.

Irrégulier. — Declinans a regula, præter regulam.

J

Janissaires. — Turcarum pedites statarii, pedites prætoriani Turcarum Imperatoris.

Journal, *gazette.* — Ephemerides rerum novarum, commentarii rerum publicarum.

Journal ; *livre-journal.* — Libellus in quem quotidiana acta referuntur.

Livre-journal; **journal** ; — Commentarius, annales.

Juge *militaire;* **auditeur,** *grand prévôt. Juges du camp, ceux qui dans les combats judiciaires, les joûtes... étaient chargés de veiller à ce que tout se passât selon l'usage.* — Judex militaris, castrensis, quæsitor causarum militarium.

Jugement *dernier.* — Decretorius ille dies generis humani, dies novissimus, quo Christus ad judicia exercenda descendet.

De ce pas, je vous ferai citer en **justice.** — Faciam ut a prætore tibi statim dies dicatur.

L

Lance *armée d'un fer.*	Præpilata.
Langue *maternelle.*	Sermo patrius.
L'égalité.	Observatio legum, juris.
Hôpital, hôtel-Dieu; **Lazaret.**	Valetudinarium publicum.
Légitime *(subst. fém.): portion que la loi assure aux enfants sur les biens du père et de la mère (t. de droit).*	Pars bonorum quæ hereditate inter filios dividitur.
Lettre *de change.*	Litteræ argentariæ.
Lettre *de créance.*	Litteræ fidei publicæ, auctoritas Legati, litteræ quæ fidem legationis adstruunt.
Lettre *d'investiture.*	Litteræ beneficiariæ.
Lettres *de représentation.*	Litteræ commendatitiæ recens electi.
Lettre *perfide, contenant la perte de celui qui en est le porteur.*	Litteræ Bellerophonteæ.
Adresser une **lettre** *à qqn.*	Inscribere alicui perferendas litteras.
Élite de l'armée; troupes **levées** *pour défendre une province.*	Delecta manus, delecti milites.
Lexique ; *dictionnaire; vocabulaire.*	Liber vocum notiones complexus, libri qui dictionum sensa collegerunt.
Licencié.	Primos a doctore honores consecutus.
Licencier, *renvoyer du service, congédier. (milit.)*	Exauctorare.
Lieutenant.	Centurionis vicarius, procenturio.
Lignes *de communication (t. de fortif.).*	Brachium fossarum, linea communis, quæ vulgo communionis.
Entourer avec une armée **toute la ligne** *des fortifications.*	Totum opus militum corona cingere.
Garnir de troupes toute la **ligne** *des fortifications, des retranchements.*	Totum opus militum corona cingere.
Ouvrir, établir des **lignes** *de communication entre le château et le camp.*	Castellum brachiis cum opere castrorum conjungere.
Livre *des recettes et des dépenses.*	Codex accepti et expensi.
Recueil *de notes, mémoire, mémorial;* **livre** *de raison ou grand livre c.-à-d., un registre où les négociants portent tout leur compte par doit et avoir.*	Electorum commentarius.
Loterie.	Ludus, qui sorte facta constat, urna sortis fortuitæ.
Demi-lune *(fortific.),* **lunettes** *(fortif.).*	Lunatum munimentum, propugnaculum.

M

De ma (ta, sa) propre **main.**	Manu mea, tua, sua.
Mettre une **maison** *en vente.*	Ædes venales inscribere.
Majeur.	Aliena tutela emancipatus, liberam rerum suarum administrationem adeptus.

Fidéicommis. **Majorat,** *celui qui possède un* **majorat.** *Fideicommissaire.*	Heres fiduciarius.
Mandat *d'arrêt.*	Litteræ facinorosi comprehendendi causa missæ.
Champ de Mars; place d'armes; champ de **manœuvre.** *Rendez-vous des troupes.*	Campus martius, diribitorium.
Manufacture ;*fabrique.*	Officina operum manu factorum.
Marche.	Iter.
Marche *forcée.*	Magnum iter, magnum itineris spatium.
Battre, sonner la **marche** ; *sonner la retraite.*	Receptui canere, signum dare, signum buccina dare, tuba revocare milites.
Se mettre en **marche,** *en route; partir.*	Iter inire, aggredi.
Observer la **marche** *de l'armée ennemie.*	Itinera hostium observare, explorare.
Contre-**marche.**	Itinera transversa.
Feld-**maréchal** *(en Allemagne et en Autriche), maréchal (en France), généralissime ; général en chef. Commandant en chef.*	Summus castrorum præfectus.
Maréchalat ; *Feld-maréchalat (Allem. et Aut.).*	Supremi castrorum præfecti vicarius.
Donner la bénédiction nuptiale à; **marier.**	Ritibus sacris jungere connubii fœdera, solemni præcatione nuptias lustrare.
Matricule.	Album, formula censendi.
Maxime, *règle, principe.*	Regula.
Mausolée; *un monument élevé pour témoigner de la douleur publique.*	Mausolæum; monumentum exsequiarum causa, contestando publico dolori positum.
Mèche.	Funis e fomite. Incendiarii funes.
Mécontent, *malcontent, de mauvaise humeur.*	Animus alienus et offensus.
Médaille commémorative; **médaille.**	Nummus in memoriam rei singularis, facti, relatæ victoriæ cusus, nummus vetustatis gratia asservatus.
Médaillon.	Nummus modi majoris, maximi moduli.
Exercer la médecine; être **médecin.**	Medicinam exercere.
Nourriture obtenue à force de prières, en demandant l'aumône; **mendicité.**	Victus precarius.
Dire la **messe,** *célébrer le saint Sacrifice.*	Rem divinam facere, sacris operari.
Dire la **messe** *pour les défunts, la messe des morts; chanter une messe de requiem, un requiem; célébrer un office pour les morts, faire le service (funèbre) pour (tel défunt).*	Sacrum piaculare facere, expiare manes defunctorum.
Ouïr, entendre la **messe,** *assister à la Messe, au saint Sacrifice.*	Rebus divinis interesse.
Mesure *(musiq.); cadence.*	Modus vocum, numerus in cantu.
Meurtrières *(ouvertures dans les remparts pour tirer à couvert).*	Gula propugnaculi.
Milices.	Milites provinciales, armati populares, raptim ad arma convocati.
Mine.	Cuniculus. Furnulus. Sinuosi mæandri, pulvere pyrio farti.
Une **mine** *qu'on a fait jouer, sauter.*	Cuniculi accensi.
Miner *un ouvrage (de fortification), le faire sauter.*	Cuniculis aggerem subtrahere.
Minéral ;*fossile.*	Fossilia.
Mines *de fer.*	Secturæ ferrariæ, fodinæ.
Les **mines** *firent une large brèche aux remparts.*	Cuniculo suffossa mœnia ingens nudarunt spatium.

Faire des **mines.**	Cuniculos rectos agere.
Faire des brèches aux remparts à l'aide des **mines.**	Cuniculis muros subruere.
Ici, *là, il y a des* **mines** *fort riches.*	Metalla exercentur hic vel ibi magno proventu.
Revenu des **mines.**	Pecunia quæ ex metallis redit.
Contre-**mines.**	Cuniculi adversi, oppositi. Transversus meatus.
Mineur.	Nondum rerum suarum liberum usum adeptus.
Missel.	Liber sacer ritualis, liber liturgiæ.
Coiffé d'une **mitre.**	Infulatus, mitratus, sacris infulis conspicuus.
Modèle, *exemple.*	Exemplar; modus formaque.
Être fidèle à son **modèle.**	Ab exemplari pendere.
Avoir de bonnes **mœurs,** *avoir une conduite irréprochable.*	Moribus se probare.
Mœurs *légères, conduite légère, facile.*	Mores facillimi.
Monarchie.	Dominatus unius; potentia singularis.
Directeur de la **monnaie.**	Monetæ censor.
Montre.	Horologium portatile, rotatum minus.
Lois morales, de la **morale.**	Res morum, morum præcepta.
Celui qui est **mort** *civilement, qui a perdu ses droits de citoyen; qui est frappé de mort civile.*	Ærarius, capite census.
Mortier *(artillerie), pièce d'artillerie pour lancer des bombes.*	Mortarium ignitum, bellicum, tormentum excitando incendio, succutiendis ædibus.

N

De **naissance** *honnête, de famille noble.*	Honesto loco natus.
D'illustre **naissance.**	Natus haud obscuro loco, summo loco.
Naturaliser.	Civitate donare peregrinum.
Négociateur *de la paix;* **médiateur** *de la paix.*	Conciliator pacis, disceptator de pace.
Neutralité.	Animus a studio partium alienus, neutri parti addictus animus.
Neutre.	Medius, neutrius partis, medium partibus se præstare.
Vers le **nord,** *du côté du nord.*	In septentriones spectare.
Notaire.	Qui præscriptoris Cæsarei jura adeptus est, obsignator testamentorum publica auctoritate præditus.

O

Observer *la marche des ennemis.*	Itinera hostium observare, explorare.
Officiers *supérieurs.*	Præfecti belli superiori honore, primorum ordinum ductores.
Sous-**officiers.**	Præfecti militum inferiori dignitate.
Opéras.	Ludi scenici qui canendo peraguntur.

Opuscule, *brochure, petit traité.*	Libellus exiguus.
*Le Pater, l'*oraison dominicale.	Formula precandi a Christo instituta.
Oratoire; *chapelle.*	Ædicula, sacellum, sacrarium, locus privatæ pietati sepositus, dicatus.
Décret impérial; ordonnance du roi; ordonnance *royale. Capitulaires de Charlemagne.*	Sanctio imperatoria, lex regia, lex in quam fidem suam obstringunt Cæsares.
Ordre, *commandement.*	Imperium, imperata, præscriptum.
Agir d'après les ordres, *le commandement.*	Agere ad imperium.
Donner des ordres *secrets, des instructions secrètes aux officiers supérieurs.*	Tabellas signatas præfectis dare.
*Mot d'*ordre; *mot de ralliement.*	Tessera militaris.
*Chercher le mot d'*ordre.	Tesseram vigiliarum petere.
*Donner le mot d'*ordre.	Signum edere. Tesseram vigiliarum promulgare.
Obéir aux ordres, *au commandement.*	Imperio parere.
*Sans l'*ordre, *contre les ordres du général.*	Injussu ducis.
Orgue *portatif.*	Organum pneumaticum duobus follibus instructum, quod in locum quemcumque transferri potest.
Ouvrages *à corne (fortific.).*	Cornuta opera.
Ouvrages *extérieurs (m.), dehors (m. plur.), pièces détachées pour les fortifications; forts avancés.*	Munimenta exteriora, quæ manu adjuncta sunt, opera munitioni præstructa, moles insularum specie a vallo divulsæ et aqua circumfusæ.

P

Pacha *(gouverneur d'une province turque).*	Purpuratus v. g. Bosnensis. Administrator provinciæ apud Turcas.
Pain *de munition.*	Panis castrensis, secundarius.
Pairs.	Proceres regni, quijure suffragandi in regno gaudent.
Palissades.	Valli, sudes munimenti præpilatæ, cervi. Sudium sepimentum. Palorum vallum.
Palissades *de pieux pointus (t. de fortif.).*	Furcati stipites ad hostis ascensum prohibendum, conferti sudium pectines.
Couper, préparer des pieux pour faire une palissade.	Comparare.
Faire une palissade; *planter des pieux pour faire une palissade.*	Sudes, stipites præacutos defigere.
Pape; *souverain-pontife; saint-père.*	Summus pontifex; papa. Romanæ Ecclesiæ supremus pastor.
Recevoir la bénédiction du Pape.	A pontifice solemni precatione lustrari.
Recevoir un Bref du pape, *du souverain-pontife.*	Litteræ a Pontifice Romano publice scriptæ.
Papiers *sans valeur.*	Scriptum nullius pretii.
Un paragraphe, *un article, un chapitre démésurement long.*	Nimium quam longa verborum continuatio.
Parapet.	Lorica, lorica post circitorum viam.

Parapet.	Collis jaculatorius, mœnibus superstructus, colles interpositi in extrema mœnium planitie, valla prominentia. Tumuli propugnaculo impositi.
Élever des parapets *sur les remparts; garnir les remparts de parapets.*	Pluteos vallo addere.
Parer, *détourner un* coup; *éviter un coup en se détournant.*	Declinatione quadam alicujus petitionem effugere.
Actes du parlement *en Angleterre.*	Tabulæ publicæ supremæ curiæ in Anglia.
Héraut; envoyé parlementaire *(qui porte un caducée).*	Caduceator.
Messager de paix. — Héraut parlementaire *(qui porte un caducée).*	Caduceator, pacis internuntius.
Parquet; *plancher parqueté.*	Pavimentum tesselatum.
Parrain.	Baptismatis testis, pater lustricus, sponsor fidei, sacræ initiationis arbiter.
Choisir un parrain.	Adhibere aliquem sponsorem fidei.
Servir de parrain *à un enfant; tenir un enfant sur les fonts de baptême.*	Ad sacrum fontem sponsor fui.
Pasquinade; *libelle.*	Libellus famosus; criminationibus confertus liber.
Défendre le passage *de.... à qqn.*	Itinere prohibere aliquem.
Délivrer un passe-port *à quelqu'un.*	Commeatu, publicis litteris instruere aliquem.
Refuser un passe-port *à quelqu'un.*	Prohibere commeatu, aliquem intercludere.
Passion, *affection, inclination.*	Prava animi affectio.
La passion *de N.-S.-J.-C.*	Historia Christi patientis.
Réciter le pater *pour qu'un autre le répète mot pour mot.*	Præire verba orationis Dominicæ alicui.
Patrouille; *guet.*	Excubitores, circitores.
Piquet; garde du camp, patrouille *à cheval.*	Milites, equites pro castris excubantes.
Patrouiller, *faire la patrouille.*	Vigilias intentiori cura lustrare.
Pause.	Respiratio in arte musica.
Presser le payement.	Consectari debitum.
Pélerinage.	Peregrinatio religionis causa.
Le jour de pénitence *et de* prières publiques *est prescrit.*	Solemnes, publicæ supplicationes ad deposcendam superum pacem indictæ sunt.
Pensionnaire.	A pensionibus reipublicæ.
*Grand-*pensionnaire, *c.-à-d., principal chargé d'affaires en Hollande.*	Procurator reipublicæ in Hollandia.
Percepteur, *receveur.*	Coactor, exactor.
Période *(litt.).*	Ambitus verborum, circuitus orationis, continuatio verborum.
Appliquer des pétards *contre une porte; visser des pétards à une porte (guer.).*	Pylocastrum admovere, applicare, injicere portæ.
Enfoncer, entamer une phalange; *rompre les lignes ennemies.*	Perfringere, disjicere phalangem.
Arrière-bouche; pharynx, *gosier; gorge, cou; gueule.*	Gula.
Phénomène, *apparition céleste.*	Apparitio sideris.
Pièces de campagne.	Tormentum castrense, tormenta legionum.
Piété *(filiale); affection pour ses proches; respect (pour ses maîtres); amour (de la patrie).*	Pietas.
Respect; piété.	Religio.
Livrer une ville au pillage; *mettre une ville à sac.*	Vitam fortunasque civium direptioni militum objicere.

Demi-**pique**; *pique de vélite (infanterie légère chez les Romains).*	Velitaris.
Être de **piquet** *au fourrage; — mettre de piquet au fourrage.*	Populares tueri.
Pistolet, — *revolver.*	Bombarda minor, equestris; manualis fistula.
Place *frontière.*	Urbs quæ fines tuetur, propugnaculum imperii defendendis limitibus appositum.
Plaider; *plaider une cause.*	In foro versari, causam agere, causæ alicujus patronum exsistere.
Profession d'avocat; assistance d'un défenseur; **plaidoirie.**	Opera forensis, commentationes causarum.
Plénipotentiaire *(d'un prince, d'une nation).*	Rerum agendarum summa potestate instructus.
Celui qui fait jouer les machines de guerre, (de nos jours on dirait **pointeur** *d'artillerie) ou d'une manière plus générale: officier du génie et d'artillerie.*	Is qui tormenta intendit, machinarum bellicarum librator.
Un tonneau, un baril de **poix.**	Cupa tæda et pice conferta.
Règlement de **police**; *loi somptuaire (chez les Romains).*	Lex sumptuaria, ordo disciplinæ civilis.
Politique.	Prudentia civilis.
Excellent **politique.**	Pacis artium gnarus.
Pompe *à feu, à incendie.*	Machina delendis ædium incendiis deserviens, deputata.
Ponton.	Rates junctæ trajectui aptæ, ad transeundum instructæ.
Porcelaine.	Vasa fictilia Sinensium.
Portier, *concierge.*	Atriensis.
Portraits *des aïeux; portraits de famille.*	Patrum et avorum picta effigies.
Reconnaître la **position,** *la situation d'une ville.*	Situm urbis perspicere.
Ne pas maintenir une **position**; *lâcher pied.*	Locum non tenere.
Prendre **position** *sur une hauteur, une colline.*	Capere collem.
Possesseurs *d'un bien héréditaire.*	Possessores prædii hereditarii.
Obtenir qqche à titre de **possession** *absolue.*	Aliquid titulo supremi dominii, neminique obnoxio jure consequi.
Chevaux de **poste.**	Equi publici, meritorii, cursorii, veredarii.
Grand-maître des **postes.**	Cursuum publicorum supremus moderator.
Environner l'ennemi d'une ligne de **postes,** *et l'assiéger en qqe sorte.*	Cingere hostem stationibus in modum obsidii.
Post-scriptum.	Transversus versiculus extremæ epistolæ.
Poudre.	Pulvis pyrius, nitratus, tormentarius.
Praticable, *faisable, possible.*	Quod fieri potest, in usum deduci potest.
Prébende; *bénéfice.*	Reditus et census ex bonis sacris.
Gouverneur, **précepteur** *de jeunes gens de qualité, de bonne famille.*	Moderator juventutis nobilis, qui liberalibus juventutis studiis dux et moderator præest.
Prêcher; *faire un sermon; annoncer la parole de Dieu.*	De rebus divinis ad populum concionem dicere, publice interpretari res divinas.
Prédicateur.	Præco verbi divini.
Préliminaires *de paix, bases d'un traité de paix.*	Prima lineamenta pacis. Rudis pacis typus.
Se mettre en devoir de faire le siége (d'une ville), faire les **préparatifs** *du siége.*	Quæ ad oppugnationem oppidi pertinent comportare.
Prescription; *surannation (de), usucapion (t. de dr. rom.).*	Acquisitio *seu* adjectio dominii per continuationem temporis lege definiti. Usucapio.

Dispute sur la **préséance.**	Certamen honoris.
Être en dispute, disputer sur la **préséance.**	In honoris contentionem incidere.
Président *du conseil privé.*	Senatus sanctioris princeps.
Être **président,** *avoir la présidence de la chambre des députés.*	Tota comitia suis humeris, curis sustinere.
Prétendant.	Æmulus regni.
Élever des **prétentions** *sur d'anciens droits.*	Jura antiqua revocare.
Prêter *de l'argent à intérêts ; placer de l'argent.*	Fenori pecuniam dare.
Prêter, *avancer de l'argent à qqn.*	Pecunias expensas alicui ferre.
*Grand-***prévôt** *de l'armée.*	Penes quem est summa imperii custodia.
Primipile *ou primipilaire, c.-à-d., Ier centurion ; celui qui commande la Iere compagnie des triaires. Premier capitaine.*	Primi pili centurio.
Prince *royal, impérial.*	Heres regni, in spem regni genitus.
Droits de justice ; frais de **procédure**; *dépens.*	Lis æstimata, expensæ litis.
Procession.	Solemnis sacrorum pompa, supplicantium agmina.
Aller en **procession.**	Deducere pie supplices.
Proclamer *par des hérauts envoyés dans différentes directions.*	Præconibus circummissis pronuntiare.
Faire **profession**; *faire, émettre ses vœux ; se consacrer à DIEU par les vœux.*	Vota solemnia sacri ordinis nuncupare, DEO se solemni votorum sponsione devovere.
Au **prorata** *(dr.), à proportion, proportionnellement.*	Pro rata parte, pro cujusque facultatibus.
Supprimer, enlever, refuser le droit de **protestation.**	Intercessionem tollere.
Protester.	Intercedere, vetare, obnuntiare, contra obtestari.
Protonotaire.	Primarius scriba, primus eorum qui reipublicæ sunt ab epistolis.
Protonotariat.	Primarii scribæ munus.
Puits *artésien ; jet d'eau.*	Aquæ artificiose prosilientes.

Q

Quaker.	Secta tremulantium.
Qualités.	Bona quæ a natura data sunt, ingenii bona, dotes animi.
Quarantaine.	Mora quadragesimum in diem producta, tempus valetudini experiundæ præfixum.
Loger l'armée, mettre l'armée en **quartier** *dans les villages.*	Exercitum in agris collocare.
Quartiers ; **quartiers** *d'hiver ; campement ; cantonnements.*	Stationes militum; hiberna, stativa.
Assigner les **quartiers** *d'hiver.*	Hiberna constituere.
Quitter ses **quartiers** *d'hiver ; entrer en campagne.*	Copias ex hibernis excire.
Quartier *général du roi.*	Tabernaculum regis.
Quartier *général (prétoire anciennement).*	Prætorium.
Quête, *(collecte ecclésiast.).*	Pecunia viritim collecta. Stipis voluntaria collatio.

Argent quêté, produit d'une **quête.**	Pecunia viritim, in capita collata.
Quittance, *acquit; reçu.*	Syngrapha, chirographum, acceptilatio.
Quittance *générale, finale.*	Agnitio satisfactionis plenissima.

R

Rançon.	Pretium captivorum.
Rangs.	Ordines.
Garder les **rangs.**	Servare ordines.
Rompre les **rangs.**	Ordines laxare.
Rangs *serrés; être en rangs serrés.*	Conserta agmina, densati ordines consistunt, inter aciem consistens miles.
Lettre de **rappel;** *édit, décret en vertu duquel ceux qui occupent des postes militaires ou civils dans un pays étranger sont rappelés, pour motif de guerre.*	Edictum, decretum quo cives, milites sub extero Rege stipendia merentes domum revocantur.
Référendaire; **rapporteur.**	Cujus est in consilio publico causarum momenta exponere.
Ratifier.	Ratum habere, auctoritate publica aliquid affirmare.
Ration.	Demensum annonæ militaris.
Ravelin; *demi-lune.*	Portæ propugnaculum, munimentum extra mœnia.
Récapituler; *résumer.*	Summa rerum capita repetere.
Assurer **réception,** *donner quittance de l'argent prêté à qqn.*	Pecuniam datam referre. Pecunias expensas alicui referre acceptas.
Recette *assurée.*	Reditus status.
Recette *fortuite.*	Reditus fortuitus.
Le produit de la **recette** *couvre les dépenses; les dépenses et les recettes se balancent.*	Ratio par est acceptorum et facti impendii.
Porter en compte les **recettes.**	Ratio accepti scribitur.
Le produit de la **recette** *et les dépenses se balancent.*	Ratio par est acceptorum et datorum, ratio accepti et expensi congruit.
Receveur *des contributions, percepteur.*	Ærarii tribunus, curator census bonorum.
Receveur *de l'accise, des contributions indirectes.*	Curator census e victu persolvi soliti.
Donner à quelqu'un une **récompense** *en argent.*	Præmia rei pecuniariæ alicui tribuere.
Recruter, *faire des levées; enrôler.*	Exercitui, regionibus supplementum scribere.
Recueil *de notes, mémoire, mémorial; livre de raison ou grand livre, c.-à-d., un registre où les négociants portent tout leur compte par doit et avoir.*	Electorum commentarius.
Revenir aux premières conditions de **reddition.**	Ad easdem deditionis conditiones recurrere.
Élever, construire des **redoutes.**	Ad extremas fossas castella constituere.
Se charger d'un rapport; rapporter, **référer** *(t. de palais).*	Aliquid ad principis arbitrium referre.
Réfléchir.	Rei alicujus rationem ducere.
Réfuter, *repousser, une accusation calomnieuse, en triompher; convaincre de crime l'accusateur par ses propres arguments.*	Refellere crimen et rejicere in suum auctorem, refutare injuriam, retundere conatus calumniæ.

Régale; *droit régalien.*	Jus regi sacrum.
Régent; *lieutenant-général de l'empire, du royaume; vicaire de l'empire; interroi.*	Interrex.
Registres *publics, documents (actes, titres, pièces justificatives).*	Auctoritates publicæ.
Règle.	Regula.
Religieuse.	Virgo DEO sacrata, quæ integrum virginitatis florem DEO solemni votorum sponsione dicavit.
Jour de **repos.**	Dies ad quietem datus.
Représailles.	Jus talionis, pignorationes.
Faire des **réquisitions** *de vivres, de munitions de bouche.*	Frumenti vecturas finitimis civitatibus describere.
Résidence *royale.*	Regia.
Respect; *vénération, déférence; témoignage de respect; hommage.*	Reverentia, veneratio.
Résumé *d'un compte; compte par bref état.*	Breviarium rationum.
Ligne de circonvallation, ouvrages, **retranchements**, *lignes de défense en avant du camp.*	Limes externus, circuitus castrorum. Pro portis castrorum.
Retranchement, *tranchées, ouvrages en terre, palissades pour protéger un camp, une armée.*	Aggeres castrenses.
Couvrir, protéger par des **retranchements** *le front de son armée.*	A fronte contra hostem fossam ducere.
Collationner, **revoir** *un écrit, un ouvrage, un opuscule.*	Recognoscere exemplum, libellos.
Revue, *inspection, révision.*	Delectus militum, lustratio exercitus.
Faire passer la **revue** *à l'armée; passer la revue des troupes.*	Numerum copiarum inire, censum agere militum, lustrare, recensere exercitum.
Inspecteurs; intendants qui passent la **revue** *des troupes; officiers de révision.*	Censores militum.
Rôle; état des hommes présents à la **revue.**	Album militare.
Ordo; **rituel.**	Liber in quo continetur ratio Divini officii, liber in quo ratio in dispensandis salutis mysteriis tenenda proscribitur.
Ordo, directoire, **rituel.**	Liber in quo continetur ratio divini officii et salutis mysteriorum dispensandorum.
Rote; *sacrée congrégation, (tribunal de la Rote).*	Judices sacrarum cognitionum. Sacri cognitores Romæ.
Voie, **route** *militaire.*	Via militaris.
Abandonner la voie, la **route** *militaire.*	Via militari deceder.

S

Recevoir, fréquenter les **Sacrements.**	Sacra mysteria, salutis mysteria obire.
Sacristie.	Aditum, locus in quo apparatus sacer sumitur, in quo occulta et recondita templi servantur.
Saisir qqche; faire la **saisie** *de qqche; mettre arrêt sur qqche; séquestrer; mettre à la séquestration, confisquer.*	Manu prætoria alicujus bona detinere.

Salaire ; *gages; appointements, traitement; solde (milit.).*	Annua merces, stipendium.
Sauf-conduit.	Litteræ tutum iter præstantes, litteræ auctoritatis publicæ.
Sauf-conduit.	Fides publica.
Donner un **sauf-couduit** *à qqn.*	Præstare fidem publicam.
Scander *un vers.*	Versum, carmen metiri.
Sceau *de la ville.*	Signum publicum.
Séjour *(t. milit.).*	Locus ad militum requiem.
Selle.	Sella equestris.
Sénat *(France); chambre haute, chambre des Lords (Anglet.); chambre des seigneurs (Allemagne).*	Ordo senatorius, senatus amplissimus, patrum sanctum concilium.
Sénat, *ordre du sénat, conseil, les membres du conseil.*	Ordo senatorius.
Sentinelle *perdue.*	Conclamatæ salutis extimæ vigiliæ. Procubitores, qui infestas maxime et hosti oppositas stationes occupant.
Relever qqn de **sentinelle** ; — *relever de poste un factionnaire.*	Vices stationum mutare.
Saisir qqche; faire la saisie de qqche; mettre arrêt sur qqche; **séquestrer** ; *mettre à la séquestration, confisquer.*	Manu prætoria alicujus bona detinere.
Sergent-major.	Ordinum diribitor, instructor centuriæ.
Serment *de bannissement, de ne pas revenir et de ne pas se venger (féod.).*	Cautio de inimicitiis ponendis, de nòn revertendo.
Se purger d'une imputation, d'une accusation par **serment.**	Jurejurando se purgare.
Vaisselle de table, **service** *en or et en argent.*	Vasa convivalia ex auro et argento.
Constituer, imposer une **servitude** *sur un bien; grever de charges, d'impôts un bien.*	Imponere servitutem fundo.
Il est d'un caractère si bien tempéré, qu'il sait unir la **sévérité** *à l'affabilité.*	Est ita temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas cum summa humanitate conjungatur.
Simonie.	Rerum sacrarum nefaria nundinatio.
Être **situé.**	Situm esse.
Sommairement, *en résumé, par manière d'extrait, compendieusement, en abrégé, en raccourci.*	Ex singulis capitibus, per capita, summatim, per compendia.
*Voir à l'aide de l'***addition** *et de la* **soustraction,** *ce qui reste.*	Addendo deducendoque experiri, quid reliqui sit.
Spahis.	Turcicus equitatus.
Substitut.	Qui alicui ad munus obeundum adjunctus est.
Cicéron ne dut ses **succès** *qu'à lui-même.*	Cicero omnia incrementa sibi debuit.
Pacte de confraternité; de **succession** *réciproque.*	Pacta gentilitia.
Succursale, *(église) annexe.*	Templum proprio Curione sacro destitutum, templum ejusdem Parochiæ.
Vers le **sud,** *au sud, au midi.*	Ad meridiem.
Suffragant.	Vicarius Episcopi.
Lieu de **supplice** ; *gibet.*	Locus publicus facinorosorum supplicio deputatus ; locus quo hi qui ad supplicium sunt dati, securi percutiuntur.
Supérieure *(d'une simple congrégation).*	Rectrix Virginum DEO sacrarum, quæ collegio sacrarum Virginum *vel* Virginibus DEO sacratis præest, antistes sacrarum Virginum.

Surplis ; *aube.*	Vestis, tunica lintea.
Donner un **sursis** *à qqn, accorder un délai à qqn.*	Statuere alicui diem laxiorem.
Obtenir un **sursis**, *un délai d'ajournement.*	Potestatem ampliandi nancisci.

T

Musique en tête, **tambour** *battant.*	Tympana resonantia, tympanorum sonus.
Taxe ; *taux, prix ; estimation.*	Rei æstimatæ pretium.
Chanter le **Te Deum.**	Hymnum Ambrosianum cantare.
Teneur *de livres.*	Actor summarum, rationum magister.
Second, **témoin** *(d'un duel).*	Arbiter singularis certaminis.
Prendre son **temps** *(familier).*	Tempus aucupari.
Dans les **termes** *mêmes prescrits par Nevius.*	In ea ipsa verba quæ Nævius præibat.
Testament.	Testamentum ; supremæ morientis litteræ.
Texte *(d'un auteur, d'une loi).*	Verba auctoris *seu* legis.
Tirer *du fusil, du pistolet, du revolver.*	Glandes fundere.
Tomber.	Labi.
Tracer *de nouvelles fortifications.*	Muris locum destinare. Designare mœnia, fossas.
Traînards.	Milites itinere confecti, moratores, invalidi milites, qui agmen sequi non possunt.
Payer par **traite** ; *faire tirer une traite sur son compte.*	Pecuniam permutatione trajicere.
Remplir les { *clauses* / *articles* } *d'un* **traité.**	In pactione manere.
Traiteur ; *restaurateur.*	Structor conviviorum publicus.
Tranchées.	Agger militaris, fossa e terræ aggestu in alterum labrum altior ac munitior.
Tranchée ; *approches.*	Accessus operum, viæ obsidionales, accessus militum, ductus obliqui, appropinquationes operum militarium.
Ouvrir, conduire des **tranchées** *transversales, élever des traverses.*	Transversam obducere.
Retranchement, **tranchée.**	Lorica valli inferioris, ambulacrum valli, succinctum valli.
Ouvrir, conduire des **tranchées** *en ligne droite.*	Fossam diversis lateribus ducere.
Les soldats sont dans l'eau, dans les **tranchées.**	Milites in appropinquantibus paludibus et restagnantibus aquis pene innatant.
Détruire les **tranchées** *et les gabions; détruire les retranchements.*	Apparatum et munitiones disjicere.
Ouvrir les **tranchées** ; *s'approcher des remparts en ouvrant des tranchées.*	Vineas agere, adductibus ad urbem, propius muros accedere.
Trésor *du roi ; cour des comptes.*	Ærarium regium, tribunal redituum principis.
Trésor *public.*	Ærarium commune.
Trésor *privé (d'un roi, d'un prince), cassette (d'un roi), etc.*	Ærarium sanctius.
Épuiser le **trésor.**	Ærarium exhaurire.
Verser de l'argent au **trésor** ; *faire un versement de fonds au trésor.*	In ærarium referre pecuniam.

Épuisement incroyable du trésor *public.*	Incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ.
Trésorier *militaire.*	Quæstor, minister impensæ bellicæ, tribunus ærarius.
Officier trésorier; *tribun du trésor; payeur de l'armée.*	Minister impensæ bellicæ, quæstor ærarii bellici, tribunus ærarius.
Fermer les tribunaux.	Justitium indicere.
Rouvrir les tribunaux.	Justitium remittere, laxare, solvere.
Tripliques *(t. de palais); réponses à des dupliques, lesquelles sont dirigées elles-mêmes contre les répliques.*	Secunda actoris defensio.
Troupes *auxiliaires.*	Auxilia, auxiliares milites, copiæ subsidiariæ, catervæ conductitiæ.
Troupes *d'élite.*	Lectus exercitus.
Bohémien; Égyptien; tsigane.	Ægyptii errones.

U

Équipement; uniforme *d'un soldat.*	Vestitus militaris.
Usurper *sur...., empiéter sur les droits de qqn.*	Jus alicujus convellere. In jure suo aliquem interpellare.

V

Annoncer, notifier les vacations *(t. de palais).*	Justitium indicere.
Vaisseau *de guerre.*	Navis bellica, navis præsidiaria, longa.
Lancer un vaisseau.	Ex navalibus navem deducere.
Bateau à vapeur.	Pyroscapha.
Vassal.	Cliens beneficiarius, fiduciarius.
Être le vassal *de qqn.*	Jure beneficiario alicui esse obnoxium.
Poser des ventouses.	Cucurbitulis vitreis sanguinem extrahere.
Verbaliser, *enregistrer.*	In adversaria, acta, commentarios publicos referre.
Mettre une maison en vente.	Ædes proscribere.
Vicaire.	Qui sacri Curionis explet vicem, pastoris vicarius.
Ville *marchande ou commerçante.*	Forum rerum venalium quod in hac illave urbe præstatur.
Visiter *les provinces.*	Proficisci in provincias visendi causa.
Vivres, *comestibles, provisions.*	Frumentum, res frumentaria, commeatus; alimenta.
Faire des réquisitions de vivres, *en nature.*	Vecturas frumenti finitimis urbibus describere.
Fournir les vivres, *les munitions de bouche, les provisions; entretenir l'abondance des vivres.*	Commeatum supportare, sustinere.
Mettre à la voile.	Classe proficisci.
Voix; *ton, son (de la voix).*	Vox, vocis sonus.
Volontaires *(guer.).*	Milites voluntarii, honorarii.

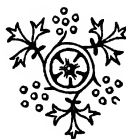
Voter.	Suffragium ferre, inire; in suffragium ire; sententiam dicere, expromere.
Faire **voter.**	In suffragium mittere ; ad suffragium vocare.

Y

Yacht; *aviso ; une barque d'avis (marine).*	Navis tabellaria, navis velox.
Yacht, *bâtiment léger, petit navire à un pont.*	Navis actuaria, liburnica.

Z

Fourrure de **zibeline.**	Pellis mustelarum scythicarum.

INDEX GALLICO-LATINUS.

A

ABAISSEMENT, Humilitas, abjectio, ignobilitas, vilitas.

Abaisser, Deprimo, demitto, submitto, inclino.

ABANDON, Derelictio, contemptio, desertio, destitutio, relictio.

Abandonner, Derelinquo, desero, destituo, cesso, relinquo, linquo, reliquum facio, demitto, desisto.

Abandonné, Desertus, relictus, deditus.

ABATTEMENT, Abjectio, languor, imbecillitas, infractio,

Abattre, Profligo, prosterno, depello, decutio, dejicio, affligo.

Abattu, Fractus, infractus, afflictus, debilitatus, profligatus, demissus.

ABBÉ, Abbas.

ABCÈS, Vomica, ulcus.

ABDICATION, Abdicatio.

Abdiquer, Abdico.

Abdiquer un emploi honorable, Dignitatem depono.

ABEILLE, Apis.

ABÎME, Vorago, gurges, charybdis.

ABJECTION, Abjectio.

Abject, Abjectus, desertus, contemptus, spretus, vilis, humilis.

ABOIEMENT, Latratus.

Aboyer, Latro, allatro.

ABOMINABLE, Abominandus, detestabilis, horrendus.

ABONDANCE, Frequentia, crebritas, multitudo, coacervatio, copia, abundantia, ubertas, vis, facultas, affluentia, profluentia, acervus, fertilitas, exuberantia.

Abonder, Abundo, sum dives, affluo, redundo, magnam copiam habeo, circumfluo, exubero.

Abondant, Copiosus, abundans, uber, dives.

— (En parlant d'un discours) : Fusus, dispersus.

Abondamment, Copiose, uberrime, large, largiter, prolixe, abundanter, cumulate.

ABORD, Accessus, aditus.

D'ABORD, TOUT D'ABORD, Primo, primum, imprimis, cumprimis.

Aborder, Appello, applico, admoveo, accedo.

ABRÉGÉ, Compendium.

Abréviation, Arctatio.

Abréger, Contraho, coarcto.

ABRI, Profugium, perfugium, portus, tectum.

ABROGATION, Abrogatio.

Abroger, Rescindo, infringo, revello, infirmo, labefacto, dissolvo, aboleo, abdico, refigo.

ABRUPT, Præruptus.

ABSENCE, Absentia, privatio.

Absent (être), Desum, absum, deficio, non adsum.

Absent, Absens, remotus, non præsens.

ABSOLUTION, Culpæ liberatio.

Absoudre, A scelere libero, fatentibus peccata remitto.

ABSORBER, Sorbeo.

ABSTINENCE, Abstinentia, modestia, parcus victus, sobrietas, moderatus cibus.

Abstenir (s'), Abstineo, prohibeo, tempero, contineo.

ABSURDITÉ, Insulsitas, ineptiæ.

Absurde, Absurdus, ineptus.

ABUS, Abusus.

Abuser, Abutor, perverte utor.

— (Tromper), Decipio, circumvenio, circumscribo, in fraudem impello, in errorem induco.

ACADÉMIE, Palæstra, gymnasium, Academia.

ACCABLEMENT, Oppressio, afflictio, perturbatio.

Accabler, Opprimo, obruo, affligo, vexo, perturbo, deprimo, prosterno.

Accablé (être), Laboro.

ACCÉLÉRATION, Acceleratio, celeritas.

Accélérer, Accelero, celeritate utor, appropero, propero.

ACCÈS, Accessus, aditus.

Accéder, Accedo.

Accessible, Pervius, apertus.

ACCIDENT, Casus.

Accidentel, Fortuitus.

ACCLAMATION, Acclamatio, plausus, clamor, admurmuratio.

Acclamer, Acclamo, succlamo.

ACCOMMODEMENT, Pactio, transactio. *En venir à un accommodement*, Pactionem conflo cum aliquo.

ACCOMPAGNER, Comitor, assector, sector, deduco.

ACCOMPLISSEMENT, Perfunctio.

Accomplir, Perfungor, conficio, perago, absolvo, facio, compleo, exsequor, exigo, transigo.

Accompli, Perfectus, absolutus, perpolitus.
Homme accompli, Vir egregia virtute.

ACCOURIR, Accurro, advolo.

ACCOUTUMER, Assuefacio, usu doceo.

Accoutumer (s'), Assuesco, consuetudinem capio, cousuesco, soleo.

ACCROISSEMENT, Accretio, progressio, progressus, accessio, additamentum, incrementum.

Accroître, Augeo, amplifico.

Accroître (s'), Concresco, incresco, accresco.

ACCUEILLIR, Accipio, aliquem ad me suscipio.
Mal accueillir, Explodo.

ACCUMULATION, Coacervatio, copia, cumulus, acervus.

Accumuler, Accumulo, addo, coacervo, congero, exaggero, colligo, infarcio, aggrego, augeo.

ACCUSATION, Criminatio, accusatio, insimulatio, nominis delatio, crimen.

Accuser, Criminor, criminationem affero, criminatione utor, in crimen voco, detego, accuso, defero, arguo, insimulo.
Vos sourcils semblent accuser l'astuce, Supercilia illa tua calliditatem clamitare videntur.

Accusateur, Accusator.

ACHARNEMENT, Furor.

Acharner (s'), Mordicus inhæreo.
Avec acharnement, Acerrime.

ACHAT, Emptio, coemptio.

Acheter, Emo, coemptionem facio, coemo.

Acheteur, Emptor.

ACHÈVEMENT, Peractio, finis, extremum, perfectio.

Achever, Perago, perficio, absolvo, exædifico.

Achevé, Absolutus, perfectus, completus, expolitus, maturus.

ACIER, Adamas.

ACQUISITION, Adeptio, quæstus.

Acquérir, Acquiro, obtineo, consequor, adipiscor, comparo, adjungo, nanciscor, assequor.

ACQUITTEMENT, Absolutio, liberatio.

Acquitter, Libero, eximo.

Acquitter de (s'), Fungor, facio, efficio, perfungor, satisfacio.

ACTE, Actus, actio, factum.
Actes officiels, Acta.

Action, Factum, facinus.
Faire une action d'éclat, Facinus præclarissimum suscipio, efficio.
Mauvaise action, Malefactum, maleficium, damnum.

Agir, Ago.

ACTIVITÉ, Diligentia, solertia, labor, sedulitas, industria.

Actif, Diligens, attentus, sedulus, agens, efficax, assiduus, studiosus, impiger, actuosus.

Activement, Impigre, diligenter.

Actuel, Instans.

ADAPTER, Apto, accommodo, compono.

Adapter *sous*, Subtexo.

ADHÉSION, Adhæsio, assensio, assensus, aprobatio, plausus, applausus.

Adhérer, Hæreo, adhæreo, adjaceo, applicor, adjungor.

ADIEU, Vale.

ADJOINDRE, Adjungo, adjutorem do.

Adjoindre (s'), Subscribo, adjutore utor.

ADJUDICATION, Addictio.

Adjuger, Addico, dedo, adjudico, mancipo.

Adjudicataire, Manceps.

ADMINISTRATION, Procuratio, curatio, gubernatio, administratio, dispensatio.
Confier l'administration, Procurationem alicui committo.

Administrer, Dispenso, dispono, procuro.

Administrateur, Administrator, præfectus, curator, minister, gubernator, moderator.

ADMIRATION, Admiratio, miratio.

Admirer, Admiror, admiratione afficior, miror, obstupesco.

Admirer (s'), Me circumspicio.

Admirable, Mirabilis, mirus, mirificus, mirandus.

Admirablement, Mirabiliter, mirandum, mire, insigniter, mirifice, mirum in modum.

ADMISSION, Cooptatio.

Admettre, Admitto, adscribo, coopto.

ADOLESCENCE, Adolescentia.

Adolescent, Adolescens, juvenis, ephebus, pubes.

ADONNER à (s'), Impendo, insumo.

ADOPTION, Adoptio.

Adopter, Adopto, deligo, instituo, filium adscisco.

Adopté (être), In familiam venire.

ADORER, Adoro, DEUM veneror, DEO supplico.

ADOUCISSEMENT, Mitigatio, delinitio, excusatio, levamen.

Adoucir, Mitigo, mitiorem facio, lenio, placo, sedo, flecto, allicio, demulceo.

Adoucir un barbare, Cicurem reddo barbarum.

Adoucir (s'), Dulcesco.

ADRESSE, Solertia, sagacitas, dexteritas.

Adroit, Versutus, callidus, solers.

Adroitement, Solerter, sagaciter, callide, dextere, apte, astute, perite, scienter.

ADULTE, Pubes, adolescens.

ADVERSAIRE, Adversarius, adversus, oppositus, inimicus, hostis.

AFFABILITÉ, Affabilitas, facilitas in audiendo.

Affable, Affabilis, comis, placidus.

AFFAIBLISSEMENT, Debilitatio.

Affaiblir, Debilem facio, debilito, infirmo, frango, minuo, enervo, affligo, diminuo, dissipo, attenuo, extenuo.

Affaiblir (s'), Oblanguesco, relanguesco.

Affaibli, Attenuatus, exilis, humilis, abjectus, demissus.

AFFAIRE, Negotium, res, munus, cura, labor, molestia.

Avoir beaucoup d'affaires, Negotiorum mole obruor, multis urgeor negotiis.

Entreprendre une affaire, Negotium attingo.

S'occuper d'une affaire, Negotium tracto.

L'affaire se prolonge, Res trahitur.

Il faut terminer promptement l'affaire, Cunctandum non est in eo negotio.

L'affaire a bien tourné, Res fauste cecidit.

Charger qqn d'une affaire, Negotio aliquem præficio, præpono.

Être l'homme d'affaires de qqn, Rationes alicujus procuro.

C'est votre affaire, Hæc partes tuæ sunt.

Affairé, Negotiosus.

Relatif à une affaire, Negotialis.

AFFAISSEMENT, Labes.

Affaisser (s'), Decido.

AFFECTATION, Nimiæ concinnitatis in sermone consectatio.

Affecté, Putidus, gravis, fastidiosus.

Affectation *(avec)*, Putide, fastidiose, inepte.

AFFECTION (en général), Affectio, commotio, sensus, pietas.

Affectueusement, Intime, enixe, ex animo, benevole, amice.

AFFERMER, Redimo.

AFFERMIR, Consolido, corroboro, stabilio, firmo, firmum facio, obfirmo.

AFFÉTERIE *(avec)*, Putide, fastidiose, inepte.

AFFIRMATION, Affirmatio, assertio, asseveratio.

Affirmer, Affirmo, assevero, aio, annuo, comprobo, vindico.

— (Par serment), Adjuro, juro.

Affirmativement, Affirmate, asseveranter.

AFFLICTION, Luctus, mœror, squalor, fletus, tristitia, mœstitia.

Affliger, Afflicto, ango, vexo, conficio, ægritudinem affero.

Être accablé par l'affliction, Ægritudine opprimor.

Affligé, Tristis, mœrens, mœstus.

AFFLUENCE, Frequentia, concursus, crebritas, multitudo.

Affluer, Affluo, abundo, circumfluo, concurro, confluo.

AFFRANCHIR, Libero, libertatem do, in libertatem restituo, emancipo.

Qui affranchit, Liberator, vindex libertatis.

Affranchi, Libertinus.

AFFREUX, Nefandus, nefarius, detestabilis, horrificus, exsecrandus, infandus.

AFFRONT, Ignominia, dedecus, labes.

Recevoir un affront, Ignominiam accipio.

Supporter un affront, Ignominiam fero.

Affronter, Oppeto, subeo.

AFIN QUE, Ut, uti.

AGACER, Vellico.

ÂGE, Ætas.

Âgé, Senex.

Âgé de moins de soixante ans, Minor annis sexaginta natus.

AGENOUILLER (s'), Genua submitto, me prosterno.

AGGRAVER, Aggravo, valde gravo, onero, premo, exaggero, recrudesco.

Aggraver (s'), Aggravesco, gravior fio.

AGILITÉ, Agilitas.

Agile, Alacer, alacris, paratissimus, agilis.

AGITATION, Æstus, fervor, trepidatio, pavor, motus, agitatio.

Agité, Turbidus, perturbatus, confusus.

Agité (être), Flucto, fluctibus jactor.

AGNEAU, Agnus, agnellus.

AGONIE, Agonia.

AGRAFE, Fibula.

AGRANDIR, Laxo, dilato.

AGRÉMENT, Jucunditas, festivitas, lepor, hilaritas, amœnitas, suavitas.

Agréable, Gratus, jucundus, amans, suavis.

Agréable à (être), Gratificor, gratiam facio.

Agréablement, Jucunde, suaviter, dulciter.

AGRÉGATION, Concretio, compositio.

AGRICULTURE, Agricultura, cultio agri, cultura agri.

Agraire, Agrarius.

AGUETS *(être aux)*, In speculis sum.

AH! Proh, pro, at at.

AIDE, Adjumentum, subsidium, præsidium, auxilium, perfugium, suppetiæ.

Aide (*sans*), Suo marte.

Aider, Adjuvo, juvo, opitulor, auxilior, sublevo, præsidio sum ; præsidium, opem, subsidium affero.

AÏEUL, Avus.

Aïeul (de l'), Avitus.

Aïeux, Majores, patres, avi.

AIGLE, Aquila.

AIGRETTE, Crista.

Qui a une aigrette, Cristatus.

AIGRIR, Exacerbo, irrito, ad iracundiam provoco, acidus fio, acesco.

AIGUILLE, Acus.

Aiguillon, Incitamentum, invitamentum, illecebra, stimulus, aculeus, sagitta.

Aiguillonner, Stimulo, excito, pungo.

Aiguiser, Acuo, exacuo, excito.

AIL, Allium.

AILE, Ala, pennæ.

Ailé, Pennatus, volucer, volatilis.

AILLEURS, Alibi, in alio loco.

—(Avec mouvement), Alio, in alium locum, ad aliam rem.

Ailleurs (d'), Cæteroquin, alioquin.

AIMANT, Magnes.

AÎNÉ, Maximus stirpis, maximus natu filius.

AINSI, Sic, ita, item, similiter.

Ainsi que, Velut, veluti, sicut.

A L'INSTANT, Mox, repente.

AIR, Aer, cœlum, æther.

En plein air, In propatulo.

A son air, Ex vultu.

Aéré, Perflabilis.

Aérien, Flabilis, spirabilis, aerius.

AIRAIN, Æs.

Airain (d'), Æneus, æreus, quod ex ære est.

AIRE, Area.

AISE, *(à son)*, Otiose, per otium.

Aisément, Facile, libenter, nullo negotio, cito, expedite.

AISSELLE, Axilla.

AJOURNEMENT, Prorogatio, prolatio, procrastinatio, dilatio, comperendinatus.

Ajourner, Prorogo, produco, differo, procrastino, retardo, amplio, moram interpono, moror, comperendino.

AJOUTER, Addo, adjungo, adjicio, appono, adscribo, adjungo.

Ajouté, Assumptivus.

AJUSTER, Attexo, addo, adjungo.

ALARMER (s'), Trepido, timeo, metuo.

Alarmé, Trepidus, pavidus, metuens, timens.

AVENTURE (à l'), Ut fors tulerit.

ALIÉNATION, Abalienatio.

Aliéner, Alieno, vendo.

ALIMENT, Alimentum, nutrimentum, cibaria, pabulum, pastio.

Alimentaire, Alimentarius, ad alimenta pertinens, cibarius.

ALLÉGER, Levo, allevo, sublevo, minuo, lenio.

ALLÉGORIE, Allegoria.

ALLÉGUER, Prætexo, prætendo, causam affero.

ALLÉES *et venues*, Obambulatio, crebræ itiones.

Aller, Vado, eo, ingredior, pergo.

Aller souvent, Ito.

Allez! Illicet, ilicet.

N'allez pas croire, Noli putare.

Aller au-devant, Anteoccupo, præoccupo, oppeto.

Aller devant, Anteverto, præverto, antecedo.

Aller (s'en), Abeo, discedo, migro, egredior, proficiscor.

ALLIANCE, Affinitas, necessitudo, fœdus.

Conclure une alliance, Percutio fœdus cum aliquo.

Allier à (s'), Societatem cum aliquo coeo.

Allié, Fœderatus, socius, affinis, conjunctus affinitate.

ALLOCUTION, Allocutio.

ALLONGEMENT, Productio, porrectio.

Allonger, Protendo, prorogo, porrigo.
En allongeant, Producte.
Allongé, Oblongus.
ALLUMER, Accendo, uro, inflammo, illumino, illustro.
ALLUVION, Alluvio, eluvies.
ALORS, Tum, tunc.
Alors que, Cumprimum, ut primum, ubi primum, simul atque.
ALOURDIR, Prægravo.
ALPES, Alpes.
ALTÉRATION, Depravatio, corruptio, distortio.
Altérer, Depravo, corrumpo.
Être altéré (Avoir soif), Sitio, siti laboro.
ALTERNATIVE, Vices.
Alternatif, Alternus.
Alternativement, Vicissim, invicem.
AMAS, Cumulus, acervus,accessio,summa.
Amasser, Comporto, agglomero.
AMBAGES, Spinæ.
AMBASSADE, Legatio.
Envoyer en ambassade, Lego, legatum mitto.
Ambassadeur, Legatus.
Remplir les fonctions d'ambassadeur, Legationem perficio.
AMBIGU, Flexiloquus.
AMBITION, Ambitus, ambitio.
Ambitionner, Vehementer rem concupisco.
Ambitieux, Ambitiosus, ambitione plenus, honorum cupidus.
AMAIGRIR, Emacio, macie conficio.
ÂME, Anima, animus, mens.
AMENDE, Mulcta.
Infliger une amende, Mulctam alicui irrogo.
Punir par une amende, Mulcta afficio.
AMENER, Adduco, contendo, contraho.
AMERTUME, Acerbitas, ærumna, miseria, molestia, calamitas, tristitia.
Amer, Acerbus, acer, asper, mordax.
Amèrement, Acerbe.
AMEUBLEMENT, Instrumentum, supellex.
AMIABLE *(s'arranger à l'),* Causam cum altero compono.
AMITIÉ, Amicitia, benevolentia, conjunctio, familiaritas, necessitudo.
Rechercher l'amitié, In familiaritatem alicujus venio.
Lier amitié, Cum aliquo necessitatem conjungo.
Demeurer en relations d'amitié, In consuetudine permaneo.
Perdre l'amitié, Collectam effundo gratiam.
Renouer amitié, Fœdus renovo.
AMOUR, Amor, benevolentia, gratia, pietas, studium, caritas.
Aimer, Amo, diligo, carum habeo, studio prosequor, benevolentia complector.
On aime à, Juvat.
Aimable, Amabilis, lepidus, venustus, festivus, elegans.
Ami, Amicus, necessarius, familiaris, sodalis.
Se faire beaucoup d'amis, Concilio mihi conjunctionem multorum.
Je suis son vieil ami, Vetus mihi cûm illo amicitia et consuetudo intercedit.
Perdre ses amis, Omnium consuetudine privari.
Amicalement, Amice, benevole, familiariter, animo amico.
A MOINS QUE, Nisi, ni, si non, nisi si, quod nisi.
AMOLLIR, Emollio, effemino, macero.
AMONCELER, Congero, congrego, accumulo, comporto.
AMORCER, Inesco, illecebris animos invito.
AMPHIBOLOGIE, Amphibolia.
AMPHORE, Amphora.
AMPLE, Amplus, laxus.
Amplement, Ample, magnificè, honorifice, honeste, affatim, abunde.
AMPOULE, Ampulla.
AMPUTATION, Amputatio.
Amputer, Amputo, reseco, circumcido, rejicio.
AMUSEMENT, Oblectamentum, oblectatio, delectatio.
Amuser, Delecto, oblecto.
Amuser (s'), Delector, oblector, ducor, capior.
AMYGDALES, Tonsillæ.
ANALOGIE, Analogia, proportio.
ANCÊTRES, Majores, patres, avi.
ANCIEN, Vetus, priscus, antiquus.
ANCRE, Anchora.
Mettre à l'ancre, Naves anchoris infreno.
Être à l'ancre, In anchoris exspecto.
Lever l'ancre, Navem ex portu educo.
ÂNE, Asinus.
ANÉANTIR, Infringo, frango, debilito, concido, interimo, perdo, everto, disperdo, profligo, labefacto, infirmo.
Anéanti, Profligatus.
ANGE, Angelus.
ANGINE, Angina.
ANGLE, Angulus.
Anguleux, Angulatus.

ANGOISSE, Angor, ægritudo.

ANIMATION, Animatio.

ANIMAL, Animal, animans.

Animer, Animo, vitam do, animatum facio, anima dono.

— (Exciter), Excito, stimulo, impello.

ANNEAU, Annellus, annulus.

Qui porte un anneau, Annulatus.

Qui fabrique des anneaux, Annularius.

ANNÉE, Annus, spatium annuinum.

Année bissextile, Annus intercalaris.

Année (de l'), Hornotinus, hornus, hujus anni.

Annales, Annales.

Anniversaire, Anniversarius.

Annuel, Quotannis, singulis annis, annuus.

ANNONCE, Renuntiatio, nuntiatio, præconium.

Annoncer, Renuntio, nuntio, expono, præcino, prædico.

ANNOTER, Annoto, observo.

ANNULATION, Abrogatio.

Annuler, Irritum facio.

ANSE, Ansa, manubrium.

Qui a une anse, Ansatus.

ANTENNE, Antenna.

ANTÉOCCUPATION, Anteoccupatio, impulsio.

ANTÉRIEUR, Prior.

ANTICIPATION, Anticipatio.

Anticiper, Anticipo.

ANTIPODES, Antipodes, gentes adversi orbis incolæ.

ANTIQUITÉ, Vetustas, antiquitas.

Antique, Antiquus, vetus, priscus.

A l'antique, Prisce, antique, prisco more.

ANTRE, Antrum, caverna, specus.

ANXIÉTÉ, Anxietas, sollicitudo, dolor.

Avec anxiété, Anxie, sollicite, religiose, cum anxietate.

APAISEMENT, Placatio, pax, tranquillitas, sedatio.

Apaiser, Placo, lenio, mitigo, placatum efficio, reconcilio, mulceo, calmo.

Apaiser (s'), Defervesco, refrigeror.

Apaisé, Placatus, pacatus, tranquillus, quietus.

Qu'on apaise facilement, Placabilis, exorabilis.

APATHIE, Segnitia, segnities, inertia.

APERCEVOIR, Perspicio.

APOCRYPHE, Subdititius, fictus.

APOLOGIE, Prædicatio, laudatio, celebratio.

APOLOGUE, Apologus, fabula.

APOSTASIER, Ejuro avitam religionem, deficio a fide, a Christo descisco.

Apostat, Apostata, desertor sacri instituti.

APOSTROPHE, Compellatio, appellatio.

Apostropher, Compellor, appello.

APÔTRE, Apostolus.

APPARAT, Apparatus, apparatio.

APPAREIL, Instructus, apparatus.

APPARENCE, Species, forma, figura, facies.

Apparent, Simulatus, fucatus, fallax.

En apparence, Simulate.

APPARITION, Visio, visum, spectrum.

Apparaître, Appareo, adsum, præsto sum, videor, compareo, in conspectum me do, exsto, sum.

APPARITEUR, Apparitor, stipator.

Fonction d'appariteur, Apparitio, apparitionis officium.

APPARTENIR, Pertineo, permano.

Cela m'appartient, Hoc ad me pertinet.

APPEL, Convocatio, congregatio, conventus, vocatus, arcessitus.

Faire l'appel, Facio nominationem.

Appel (en justice), Appellatio.

Appelant (qui interjette appel), Appellator.

Appeler, Voco, advoco, nomino, evoco, convoco, arcesso, accio, venire jubeo.

Appeler chaque chose par son nom, Quamque rem suo nomine voco.

Appeler (en justice), Appello, in jus voco, provoco ad tribunos.

APPENDICE, Additamentum, accessio, corollarium, appendix.

APPESANTIR, Degravo, gravem et ponderosum reddo, prægravo.

APPÉTIT, Fames, appetitus cibi, esuries.

Exciter l'appétit, Obsono famem.

APPLAUDISSEMENT, Plausus, applausus.

Rechercher les applaudissements, Plausum capto.

Applaudir, Plaudo, approbo, assentior, plausum do, admurmurationem facio.

Applaudir (s'), Boni consulo.

APPLICATION, Applicatio, adjunctio. cura, studium, opera, labor.

Appliquer, Applico, adjungo, figo.

Appliquer *sur*, Induco.

Appliquer à (s'), Incumbo, perago, ago, tracto, innitor, operam do, versor, laboro, do operam.

Appliqué à, Studiosus, observans.

APPORTER, Apporto, adveho.

APPRÉCIATION, Æstimatio, pretii judicium, existimatio.

Apprécier, Penso, examino, perpendo, excutio, existimo, sentio, æstimo.

Appréciateur, Æstimator, existimator, judex.

Appréciable, Æstimabilis.

APPRÉHENSION, Timiditas, reformidatio.

Ôter l'appréhension, Metu libero.

Avec appréhension, Timide, diffidenter.

APPRENDRE, Disco, percipio, disciplinam accipio, cognosco, perdisco.

Apprendre *par cœur*, Edisco, memoriter complector,

Il apprend facilement, Docilis est, ingenium nactus est facile.

Apprendre *à fond*, Condisco, disco, perdisco.

Apprentissage, Rudimentum.

APPRÊTS, Apparatus, præparatio, cautio, comparatio.

APPRIVOISÉ, Cicur, mansuetus, mansuefactus, domitus.

APPROBATION, Admurmuratio, plausus, acclamatio, applausus murmure factus, comprobatio.

Approuver, Comprobo, approbo, laudo, collaudo, affirmo, subscribo, consentio, assentior.

Approbateur, Comprobator, approbator, assensor.

APPROCHE, Appropinquatio.

Approcher, Accedo, adeo, venio, appropinquo, appello, contingo, transeo ad, advenio, advento, propinquo, porrigo.

Le jour approche, Dies instat, adest, prope est.

Approchant (analogue), Natura proximus.

APPROFONDIR, Pernosco.

APPROPRIER (s'), Pigneror.

APPROVISIONNEMENT, Res frumentaria.

APPUI, Præsidium, auxilium.

Se prêter un mutuel appui, Alter alteri operam commodat.

Appuyer à (s'), Nitor, enitor, connitor, adnitor.

Appuyer (s') Innitor, inclinor, reclinor.

Appuyé sur, Subnixus.

APRE, Confragosus.

APRÈS, Subinde, deinde, postea, post, deinceps.

Après que, Posteaquam, postea vero quam, postquam.

Qui vient après, Posterior, posterus.

Faire passer après, Posthabeo, postpono.

Après-demain, Perendie, perendino die.

Après-midi *(dans l')*, Pomeridianus, postmeridianus.

APTITUDE, Captus, ingenium, intelligentia, discendi facilitas.

Apte (à), Accommodatus, paratus, aptus, commodus, idoneus, habilis, opportunus, consentaneus.

AQUEDUC, Aquæductus, ductus aquarum.

Aquatique, Aquatilis.

Aqueux, Aquosus.

AQUILON, Aquilo, ventus e septentrione spirans.

ARBITRAGE, Arbitratus, judicium, opinio.

Arbitre, Judex, arbiter, cognitor, existimator, disceptator litis.

Choisir pour arbitre, Judicem lego.

A votre libre arbitre, Tuo arbitrio, ad te, ad arbitrium tuum.

ARBRE, Arbor.

ARC, Arcus.

Arc-en-ciel, Arcus e nubibus coloratus.

Archer, Sagittarius.

ARCHÉTYPE, Archetypus, exemplar.

ARCHITECTURE, Architectura.

Architecte, Architectus, machinator, ædificator, fabricator.

ARCHIVES *publiques*, Tabularium.

ARDEUR, Alacritas, cupiditas, aviditas, ardor, amor, animi impetus, libido, studium, desiderium, desideratio, æstus, flagrantia, incendium.

Enflammer qqn d'ardeur, Cupiditatem alicui injicio, in cupiditatem rei impello.

Étouffer son ardeur, Restinguo cupiditates.

Satisfaire son ardeur, Cupiditatibus meis servio.

Perdre de son ardeur, Ardorem refrigesco.

Ardent, Fervidus, ardens, gnavus, celer.

Ardemment, Cupide, studiose, avide, callide, diligenter, gnaviter, vehementer.

ARGENT, Pecunia, nummi, argentum.

Argent *comptant*, Pecunia præsens, numerata ; numeratum.

Il gagne beaucoup d'argent, Multum pecuniæ ex commercio facit.

Prêter de l'argent à intérêts, Pecuniam fenori do.

Emprunter de l'argent, Pecuniam fenori sumo.

Faire argent de qqche, Pecuniam ex re aliqua redigo.

Il ne fait rien sans argent, Mercede agit, quidquid agit.

Riche en argent, Pecuniosus, bene nummatus, pecuniatus, qui in numerato multum habet.

Argent (d'), Pecuniarius.

ARGILE, Argilla, terra tenax.

Argile (d'), Fictilis.

ARGUMENT, Argumentum.

ARGUMENTATION, Argumentatio, argumentum.

Argumenter, Argumentor, probo.

ARIDE, Aridus, exsiccatus.

ARISTOCRATIE, Optimates.

ARITHMÉTIQUE, Arithmetica, ars numerorum.

ARME, Arma, ferrum, telum.

Appeler aux armes, Ad arma voco.

En venir aux armes, Ad arma descendo.

Préparer ses armes, Arma paro.

Déposer les armes, Ab armis discedo.

Armer, Armo, arma do, armis instruo.

Armé, Paratus, instructus, armatus.

Armé de toutes pièces, Probe paratus.

Armateur, Navicularius, naviculator.

Armée, Exercitus, copiæ, manus.

Mettre sur pied une armée, Exercitum paro.

Lever une armée, Conduco exercitum, conscribo milites, conquisitionem habeo militum.

Armistice, Induciæ.

Armure, Armatura.

ARMOIRE, Armarium, arca, capsa.

ARPENT, Jugerum, jugera.

Arpenteur, Finitor, metator.

ARRACHER (action d'), Evulsio.

Arracher de, Evello, abstraho, aufero, abjungo, distraho, detraho, exstirpo, extraho, eradico.

ARRANGEMENT, Collocatio, dispositio.

Arranger, Colloco, loco, dispono, statuo, accommodo, conformo, compono, fingo, figuro, formo, informo.

ARRESTATION, Comprehensio.

ARRÊT, Interdictum.

Rendre un arrêt, Judicatum facio.

Arrêter, Statuo, decerno, sancio, inhibeo, cohibeo, coerceo, distineo, impedio, impeditum teneo.

Il a été arrêté entre nous, Mihi tecum convenit.

Arrêter (s'), Consisto, moror, commoror, insisto, consisto, resto, maneo, remaneo, resideo, itinere desisto.

ARRHES, Arrha, arrhabo.

ARRIÈRE ! Apage, apagite.

ARRIVÉE, Adventus, accessus.

Arrivée imprévue, Interventus.

Arriver, Advenio, accedo, appropinquo, pervenio, adeo, appello, contingo.

Il arrive (en mauvaise part), Accidit, evenit, usu venit, cadit.

Arriver (par hasard), Incido, accido, contingo, evenio, incurro.

ARROGANCE, Insolentia, arrogantia, superbia, intolerantia.

Arrogant, Superbus, arrogans, elatus, inflatus,

Rendre arrogant, Ferocem reddo, animos tollo.

Arrogamment, Superbe, insolenter, arroganter, immoderate.

ARROGER (s'), Arrogo, temere mihi tribuo, adscisco.

ARRONDIR, Rotundo, rotundum facio.

Arrondi, Rotundus, globosus.

D'une façon arrondie, Rotunde.

ARROSER, Irrigo, rigo, aspergo, respergo.

Arrosé, Irriguus.

ARSENAL, Armamentarium.

ART, Ars, artificium, ratio faciendi, scientia, disciplina.

Sans art, Vaste, inscite, aspere.

Artisan, Artifex, opifex, faber.

Artistique, Artificiosus.

Artistement, Fabre, affabre, artificiose, scite, summo artificio, venuste, pulchre.

ARTIFICE, Simulatio.

Artificieusement, Dolose, ex insidiis, ex occulto.

ARTÈRE, Arteria.

ARTICULATION, Articulus, nodus.

Articulation (des os), Commissura ossium.

ARUSPICE, Aruspex.

Science des aruspices, Aruspicina, ars aruspicum.

Relatif aux aruspices, Aruspicinus.

AS, Assis.

ASCENSION, Ascensio, ascensus.

ASILE, Profugium, perfugium, portus, asylum.

ASPECT, Figura, species, forma.

ASPÉRITÉ, Asperitas, salebra.

ASPERSION, Aspersio, respersio.

ASPHYXIER, Suffoco.

ASPIC, Aspis.

ASPIRER (action d'), Haustus.

ASSAISONNEMENT, Condimentum, conditio.

Assaisonner, Respergo, condio.

ASSASSINAT, Occisio, cædes, occidio.

Assassin, Sicarius, gladiator, percussor.

ASSAUT, Oppugnatio, impetus, impugnatio.

Soutenir un assaut, Oppugnationem sustineo.

Livrer un assaut, Oppugnationem infero.

Qui donne l'assaut, Oppugnator.

ASSEMBLAGE, Coagmentatio, nexus, compositio, conjunctio, commissura, junctura, compactio, compages.

ASSEMBLÉE, Concilium, cœtus, congregatio, conventus, numerus, concio corona, multitudo, chorus.

Assemblé, Compactus, coagmentatus, compositus, vinctus.

Se rendre à l'assemblée, In concilium prodeo, procedo.

Convoquer l'assemblée, Concionem convoco.

Dissoudre l'assemblée, Concionem submoveo, semoveo, dimitto, solvo.

Relatif à l'assemblée, Concionalis, concionarius.

Assembler, Coagmento, compono, conjungo, construo, compingo.

ASSENTIMENT, Probatio, approbatio.

ASSESSEUR, Consessor, assessor, qui alteri assidet.

ASSEOIR (s'), Sedeo, assideo, resido, consido.

Assis (être), Assideo, prope sedeo, desideo, subsideo.

Être assis sur, Supersedeo.

ASSEZ, Satis.

ASSIDUITÉ, Assiduitas, perseverantia, opera quotidiana.

Assidu, Assiduus, continuus, frequens, diligens.

Peu assidu, Infrequens.

Assidûment, Assidue, continenter, quotidie.

ASSIÉGER, Obsideo, circumsideo, obsessum teneo, oppugno.

ASSIETTE, Patella.

ASSIGNATION, Assignatio, attributio.

Assigner, Assigno, attribuo, adscribo.

Assigner (en justice), Cito, in jus voco, diem alicui dico.

Assigner des témoins, Cito testes.

ASSISTANCE, Suppetiæ, assessio.

Assister, Assisto, adsto, assideo.

ASSOCIATION, Conciliatio, communio, communitas, consociatio, societas.

Associer, Consocio, jungo, conjungo, copulo, socio.

Associer (s'), Convenio, coeo societatem cum aliquo.

ASSOUPISSEMENT, Veternum.

Assoupir, Consopio, somno obruo, opprimo, sopio.

ASSOUPLIR, Mollio, mitigo, mulceo.

ASSOUVIR, Exsatio, satio, exsaturo.

ASSUJETTIR, Illigo, irretio, implico, obfirmo, subjungo, subjicio, adjungo.

Il s'assura le pouvoir, Imperium sibi confirmavit.

ASSURÉMENT, Nimirum, nempe, scilicet, videlicet, næ, profecto, sine dubio.

ASTRE, Sidus, stella, astrum.

Astronomie, Astrologia, astrorum scientia, studium siderum.

Astronome, Astrologus, interpres astrorum.

ASTUCE, Astutia.

ATELIER, Officina, fabrica.

ATHÉE, Athæus, homo sine ulla religione et fide.

ATHLÈTE, Athleta.

ATOME, Atomus, individuum corpusculum.

ATRIUM, Atrium.

Gardien de l'atrium, Atriensis.

ATROCITÉ, Atrocitas, diritas, immanitas, crudelitas.

Atroce, Atrox, crudelis, dirus.

ATTACHE, Colligatio, vinculum, connexio.

ATTACHEMENT (*témoigner de l'*), Navo alteri studium ac voluntatem.

Attacher, Adjungo, adjicio, addo, affigo, insero, adnecto, attexo, applico, aggrego, colligo, vincio, agglutino, ligo, adhibeo, adscribo.

Attacher (s') quelqu'un, Aliquem mihi concilio.

Je me le suis attaché par des bienfaits, Beneficio illum mihi devinxi; beneficio gratiam ejus emi, liberalitate et officio devinctum teneo.

Attaché à, Affixus, adhærens, studiosus, assiduus, connexus, adjunctus.

Rester attaché à, Inhæreo, hæreo, insideo.

ATTAQUE, Oppugnatio, impressio, vis, violentia, impetus, incursio, impugnatio, offensio.

Attaquer, Adorior, aggredior, oppugno, irrumpo, impetum facio, invado, irruo, involo, impugno, confligo, dimico, prœlior, prœlio decerto, certamen misceo.

Qui attaque, Oppugnator.

ATTARDÉ, Serus.

ATTEINTE, Accessus, appulsus.

Atteindre, Assequor, nanciscor, consequor, obtineo, acquiro, pervenio, accedo, attingo.

ATTENTAT, Scelus, facinus.

ATTENTE, Exspectatio, spes.

Vous avez répondu à l'attente, Conceptæ opinioni respondisti.

Attendre, Exspecto, præstolor, spero.

Attendre beaucoup de qqn, In summa exspectatione sum.

Attendu que, Quia, quoniam.

ATTENTION, Attentio, cura, animi cogitatio, vigilantia.

Donner son attention, Prospicio.

Faire attention à, Ad rem investigandam oculos habeo advocatos.

Ne pas faire attention, Negligo, non curo, leviter fero, contemno.

Attentif, Attentus, intentus.

Attentif (être), Attendo, animadverto, mentem erigo, silentium tribuo, animum teneo, aures admoveo.

Attentivement, Attente, diligenter.

ATTÉNUER, Retundo, obtundo.

ATTERRISSEMENT, Circumluvio.

ATTESTER, Obtestor, testor, appello, imploro, testificor, testem facio.

Attesté, Testatus.

ATTRAIT, Illecebra, incitamentum, blandimentum, dulcedo, dulcitudo.

Attirer, Attraho, allicio, invito, allecto, adduco, traho, prolecto, blande invito, excito, titillo.

ATTRIBUER, Attribuo, adscribo, assigno, confero, adscisco, affingo.

ATTRISTER, Contristo, mœrore afficio, ægritudinem affero, ægritudine afficio.

AUBERGE, Popina, diversorium, hospitium, caupona.

Aubergiste, Caupo, tabernarius.

AUCUN, Nullus, nemo.

AUDACE, Audacia, confidentia, impudentia, securitas.

Audacieux, Audax, confidens, temerarius, impudens, petulans, fidens, audens.

Audacieusement, Audacter, fidenter.

AU DELA DE, Trans, supra, longius,

Passer au delà, Transeo, trajicio, transgredior, prætervehor.

AU-DEVANT DE, Obviam.

Aller au-devant, Obviam fio.

AUDIENCE (accorder), Mei potestatem facio.

Auditoire, Acroasis, auditio, auscultatio, auditorium, conventus.

Auditeur, Auscultator.

AUGMENTATION, Amplificatio, cessio, incrementum, cumulus, exaggeratio, additamentum, appendicula.

Augmenter, Augeo, amplifico, addo, cumulo, ingravesco, exaggero, cumulo, multiplico.

La colère et la douleur ont augmenté, Exarsit ira, vehementius efferbuit; ira dolorque crevit.

Augmenter (s'), Increbresco, percrebresco.

AUGURE, Augur, interpres auguriorum, auspex.

Augures (action de prendre les), Auguratio, auspicium, divinatio.

Science des augures, Augurium, auspicium, auctoritas rei bene gerendæ.

Augurer, Auguror, augurium ago, auspicium ago, auspicor, præsagio, præsentio.

Augural, Auguralis, augurius.

AUGUSTE, Augustus, sanctus, plenus majestate, almus.

Aujourd'hui, Hodie, hoc die, hodierno die, nunc, hoc tempore.

Aujourd'hui (d'), Hodiernus.

Aumône, Eleemosyna, stips.

Faire l'aumône, Panem præbeo mendiculis.

Demander l'aumône, Panem ostiatim quæro.

AUPARAVANT, Antea, antehac, ante hoc tempus.

AUPRÈS DE, Juxta, prope, non secus, apud, non procul.

AURORE, Aurora, diluculum.

AUSPICE, Auspicium.

Prendre les auspices, Auspicor.

AUSSI, Etiam, et, item, vel, tum.

Aussi souvent .... que, Toties .... quoties.

Pas aussi souvent... que, Non toties... quoties.

AUSSITÔT, Statim, continuo, illico, extemplo, protinus, confestim, actutum.

Aussitôt que, Simul ac.

Tout aussitôt, Subinde, statim post.

AUSTRAL, Australis.

AUTANT, Tantum, tantumdem, tam, æque, adeo, tam .... quam, tam.... sicut, tantum .... quantum.

Autant que, Quoad, donec, usque dum, ut, quamvis, quantum, quotcumque.

Une fois autant, Alterum tantum.

D'autant plus que, Eo magis, quod.

Tout autant, Totidem.

AUTEL, Ara.

AUTEUR, Auctor, suasor, impulsor, hortator, opifex, inventor, scriptor.

AUTOMNE, Autumnus.

D'automne, Autumnalis.

AUTORITÉ, Auctoritas, existimatio, fides, vis, opinio, imperium, dignitas, magistratus, dominatio.

Conserver son autorité, Auctoritatem tueor.

User de son autorité, Dignitate usus est, potestate.

Confier l'autorité, Imperium alicui defero.

Autoriser, Permitto, concedo.

AUTOUR (de), Circa, circum.

Tout autour, Circumcirca, ab omni parte, undique.

AUTRE, Alius, non idem, reliquus, alter, diversus.

Autrement, Aliter, secus, alio modo, non eodem modo, non perinde, alia ratione, multo secus.

AUTREFOIS, Quondam, olim, alias, aliquando.

AUXILIAIRE, Auxiliarius.

AVALER, Absorbeo, haurio.

AVANCER, Progredior, progressum facio, procedo, proveho, promoveo, incedo, perficio.

Faire avancer, Promoveo, proveho, perduco.

S'avancer, Procedo, progredior, exeo, gradum infero.

Avancé en âge, Provectus, natu grandior.

AVANT, Præ, pro, a fronte, in conspectu, ob.

Avant (fort), Ad multum.

Avant que, Priusquam, antequam.

AVANTAGE, Emolumentum, utilitas, commodum, questum.

— *Il ne cherche que son propre avantage*, Suum tantum commodum quærit, omnia ad suam tantum utilitatem refert.

Avantageux, Conducibilis, utilis, commodus.

Avantageux (il est), Expedit, utile est, conducit.

Avantageusement, Utiliter, commode.

AVANT-COUREUR, Prænuntius.

AVANT-HIER, Nudius tertius.

AVARICE, Avaritia, sordes, aviditas, cupiditas.

Avare, Avarus, parcus, avidus, illiberatus, sordidus.

Avec, Cum.

AVENIR, Futurum.

Prévoir l'avenir, Provideo quod futurum sit.

AVENT, Adventus Domini.

AVENTURIERS, Convenæ.

AVERTISSEMENT, Monitio, monitum, monitus, præceptum, denuntiatio, indicium, significatio.

Avertir, Moneo, admoneo, præmoneo, commonefacio, denuntio, indico.

Qui avertit, Monitor, admonitor.

AVEU, Confessio.

Se perdre par ses aveux, Mea me confessione jugulo.

Avouer, Confiteor, fateor, præ me fero, agnosco.

AVEUGLE, Cæcus, captus oculis.

Aveugler, Cæco, cæcum facio, oculis privo, excæco, occæco.

Aveuglé *(être)*, Caligo, cæcutio.

AVIDITÉ, Aviditas, cupiditas, desiderium.

Avide, Avidus, valde appetens, cupidus.

Avidement, Avare, parce, avide, restricte, cupide, sitienter.

AVIS, Sententia, consilium, mens, voluntas, judicium, opinio.

A mon avis, Judicio meo.

Être du même avis, Consilium meum cum tuo, res meas cum tuis commiscui.

Être d'un avis contraire, In aliam opinionem discedo.

S'en tenir à l'avis de qqn, Consentio, sto.

AVOCAT, Patronus, defensor, tutor, advocatus, causidicus.

Avocat-général, Prætor.

AVOIR, Pecunia, opes, divitiæ, fortuna, res, copiæ.

Avoir, Habeo, possideo, utor.

AVOUÉ, Cognitor.

AXE, Axis.

AXIOME, Axioma.

B

BABILLER, Garrio, blatero, argutor.

Babillard, Garrulus, loquax.

BACCHANALES, Bacchanalia.

Célébration des bacchanales, Bacchatio, bacchantium furor.

Célébrer les bacchanales, Bacchor.

BADINER, Alludo, jocor.

BAGAGES, Impedimenta, sarcina.

BAGATELLES, Nugæ, ineptiæ.

BAGUETTE, Rudis, virga, flagellum.

BAIL *(donner à)*, Affermo, loco.

BAILLER, Oscitor, dormito.

BAINS (publics), Balneæ.

Salle de bains, Balnearia, balneum, balineum.

Baignoire, Alveus.

Baigneur, Balneator.

Baigner, Lavo, abluo, circumluo, respergo.
BAISER, Suavium, osculum, basium.
Baiser, Suavior, osculor, suavium do.
BALAI, Scopæ.
Balayer, Verro, scopis aufero.
BALANCE, Statera, trutina, libra.
Balancer, Libro, pondero, statera examino.
BALBUTIER, Lingua titubo.
BALLE (à jouer), Pila.
BALLOTTER, Vexo, exagito, agito.
Ballotté *(être)*, Huc illuc impellor, jactor.
BANAL, Pervulgatus, vulgaris.
BANC, Scamnum.
BANDES (en), Catervatim, turmatim, per catervas.
Bandit, Latro, prædo, sicarius.
BANDER, Intendo.
BANLIEUE, Suburbanitas.
BANNISSEMENT, Ejectio.
Bannir, Exturbo, expello, dejicio, evertor.
Banni, Extorris, exul.
BANQUE, Argentaria.
Faire la banque, Argentariam facere.
Banquier, Argentarius, trapezita, collybista, qui argentariam facit.
BANQUEROUTE (faire), Decoquo, male rem gero, conturbo.
Banqueroutier, Decoctor, inficiator, fraudator.
BANQUET, Epulæ, epulatio, epulum, dapes.
De banquet, Epularis.
Assister à un banquet, Epulor, convivor.
Banquette, Subsellium, sedes judicum.
BAPTÊME, Baptismus.
Baptiser, Baptismum confero.
BARBARIE, Feritas, immanitas.
Barbare, Immanis, barbarus, ferus, crudelis, agrestus, atrox.
En barbare, More barbarorum.
Barbarisme, Barbarismus.
BARBE, Barba.
Qui porte une barbe naissante, Barbatulus, fere imberbis, cum rara barba.
Barbu, Barbatus.
Barbier, Tonsor.
Échoppe de barbier, Tonstrina.
BARQUE, Linter, navicula, cymba, scapha, phaseolus.
BASILIQUE, Basilica.
BASSESSE, Demissio, animi infractio, debilitatio.
Bas, Depressus, demissus, abjectus, humilis, vilis.
En bas, Deorsum.
Bas (*le plus*), Imus, infimus.
Bassement, Humiliter, submisse, demisse.
BAT, Clitellæ.
BATAILLE, Certamen, dimicatio, discrimen.
Prolonger la bataille, Certamen extraho.
Terminer la bataille, Certamen sedo.
Refuser la bataille, Certamen abnuo, defugio.
Livrer une bataille décisive, Ad universæ rei dimicationes venio.
En bataille rangée, Acie constituta.
Bataillon, Caterva, turbæ, turma, acies.
BÂTON, Scipio, fustis, bacillum, baculus, virga.
Bastonnade, Fustuarium.
BÂTIR, Ædifico, exstruo, exædifico, construo, condo, constituo, pono, architector, muros tollo, parietes duco, facio, ædificium struo, molior.
BATTRE, Cædo, verbero.
Les veines battent, Venæ micant.
Battu (être), Vapulo, cædor, verberor.
Être battu par les orages de l'envie, A ventis invidiæ circumflor.
BAUDRIER, Balteus.
BAUMIER, Balsamum.
BAVARDAGE, Loquacitas.
Bavarder, Deblatero, stulte loquor, garrio; garrulus, loquax sum.
Bavard, Loquax, garrulus.
BÉATIFIER, Beatifico, beatorum in cœlo numero addo.
BEAUCOUP, Multo, haud paulo, multum, valde, sane, non parum, valde, mirum in modum, egregie, non mediocriter, mirifice.
Beaucoup plus, Impendio magis, multo magis.
BEAUTÉ, Formositas, pulchritudo, forma, venustas.
Beau, Formosus, pulcher, decorus.
BEC, Rostrum.
BÊCHER, Humum molior.
BÈGUE, Balbus, lingua hæsitans.
Bégayer, Balbutio, lingua hæsito.
BÊLER, Balo.
BELETTE, Mustela.
BÉLIER, Aries.
Choquer avec le bélier, Arieto.
De bélier, Arietinus.
BELLIQUEUX, Bellicosus, pugnax, pugnator, armis et belli virtute valens.

BÉNÉFICE, Lucrum, feneratio.
Bénéficiaire, Beneficiarius, cliens.
BERCEAU, Cunabula, cunæ, incunabula.
BERGERIE, Caulæ, stabulum.
BESACE, Mantica.
BESOINS, Egestas, indigentia, inopia.
Il est besoin, Opus est, necesse est, convenit.
Besoin de (avoir), Egeo, opus est, indigeo.
Qui a besoin, Indigus.
BÊTE, Bellua, bestia.
Bête de somme, Jumentum.
Bête féroce, Fera, bestia.
De bête féroce, Ferinus.
Bétail, Pecus, armentum.
Bestiaux, Pecuaria.
Éleveur de bestiaux, Pecuarius.
BIBLE, Biblia, sacræ litteræ.
Bibliothèque, Bibliotheca, librorum locus.
BIEN *(dire du)*, Benedico, laudo.
Faire du bien, Benefacio, beneficio afficio.
Bien-être, Salus, sanitas, bonum.
Biens, Bona, fortuna, res, possessiones, divitiæ, fundi, prædia, facultates.
BIEN, Apte, apposite, accommodate, decore, commode, congruenter, eleganter, pulchre, belle, recte, bene, jure, rite, præclare.
Bien (beaucoup), Multo, longe.
Bien que, Quantumvis, licet, quamvis, tametsi, quanquam.
BIENFAIT, Meritum, beneficium, gratia, munus, officium, studium.
Bienfaisance, Beneficentia, liberalitas, benignitas.
Bienfaisant, Beneficus, benigne facilis, benignus.
BIENHEUREUX, Beatus, felix, cui bene est.
BIENSÉANCE, Decentia.
BIENTÔT, Brevi, propediem, in brevi, paucis diebus, actutum, mox, statim.
BIENVEILLANCE, Humanitas, urbanitas, suavitas morum, benevolentia, gratia, studium.
Rechercher la bienveillance, Benevolentiam capto.
Montrer de la bienveillance, Benevolentiam exhibeo.
Bienveillant, Benevolens, benevolus, amicus.
BIFFER, Deleo, induco.
BIGARRÉ, Versicolor.
BILE, Bilis.
Exhaler sa bile contre qqn, Stomachum in aliquem erumpo.
BLÂME, Castigatio, objurgatio, reprehensio, vituperatio, ignominium.
Échapper au blâme, Omnem offensionem effugio.
Blâmer, Castigo, objurgo, mulcto, reprehendo, increpo, exprobro, culpæ do.
Blâmable, Accusabilis.
BLANCHIR, Candesco, candidus fio, dealbo.
Blanc, Albus, candidus, purus.
Devenir blanc, Exalbesco, expallesco, extimesco.
Blanc (être), Candeo, candore fulgeo.
Vêtu de blanc, Candidatus, candida veste indutus.
BLASPHÈME, Blasphemia.
BLÉ, Frumentum, triticum.
Qui conserve le blé, Frumentarius.
Marchand de blé, Frumentarius.
BLÊME, Luridus.
BLESSURE, Sauciatio, vulneratio, vulnus, plaga.
Sans blessure, Invulneratus, integer, inviolatus.
Blesser, Saucio, vulnero, vulneribus afficio, lædo, offendo, offensionem do, injuriam facio.
Blessé, Saucius, vulneratus, mortifero vulnere ictus.
BLEU, Cæruleus.
BLOCUS, Obsidio, obsessio.
BŒUF, Bos.
Bouvier, Bubulcus.
BOIS, Lignum.
— (Forêt), Silva, nemus.
Bois sacré, Lucus, nemus sacrum.
Aller couper du bois, Materior, lignor.
Boisé, Silvestris, nemorosus.
BOISSON, Potus, potio.
Le boire et le manger, Potus pastusque.
Boire, Bibo, poto, poculum exhaurio, potionem exhaurio, sorbeo.
Boire avec excès, Perpoto.
Offrir à boire, Propino.
Buveur, Potor, bibulus.
BOISSEAU, Modius.
BOITE, Pyxis, arca, capsa.
BOITER, Claudico.
Boiteux, Claudus, altero pede læsus.
Marche de boiteux, Claudicatio.
LE BON, Rectum.
Il y a cela de bon, Illud inest commodi.
BONACE, Malacia, maris tranquillitas.
BONTÉ, Benignitas, clementia, comitas, humanitas, pietas, liberalitas, bonitas, integritas.
Bon, Bonus, probus, integer, justus, præstabilis, salutor.
Bon à tout, Panchrestus.

Bonnement, Simpliciter, candide, sincere, benigne, comiter, liberaliter.

BONHEUR, Felicitas, prosperitas, res secundæ.

Jouir d'un bonheur sans mélange, Fortuna utor perpetuo bona, perpetuam felicitatem habeo.

Avoir plus de bonheur que personne, Felicitate omnibus sum superior.

Avec bonheur, Feliciter, prospere, fortunate, fauste.

BONDIR, Exsilio, prosilio, evado, me projicio, me proripio.

BONNET, Pileus.

BORD, Extrema ora.

BORGNE, Luscus, cocles.

BORNE, Limes, finis, terminus, meta.

Borne milliaire, Milliarium.

Reculer les bornes, Fines profero.

Dépasser les bornes, Terminos transeo, longius progredior, excedo.

Borner, Dimeto, distinguo, describo.

BOUC, Hircus, caper.

BOUCHE, Os, bucca.

Vous avez cela sans cesse à la bouche, Id tibi frequens in ore est.

Bouchée, Frustum.

BOUCHER, Obstruo, obsero.

BOUCHERIE, Carnarium.

BOUCHER, Lanius.

BOUCLE (de cheveux), Cincinnus, capillus ad ornatum intortus.

Qui a les cheveux bouclés, Cincinnatus.

BOUCLIER, Scutum, clypeus.

BOUE, Lutum.

Couvert de boue, Lutulentus.

BOUFFON, Scurra, sannio.

Qui sent le bouffon, Scurrilis.

BOUGIE, Cereus.

BOUILLIR, Ferveo, ebullio, caleo, effervesco, erumpo.

Bouilli, Elixus.

Bouillonner, Ebullio.

BOULANGER, Pistor.

BOULEVERSER, Perturbo, perturbationem affero, confundo, permisceo.

BOUQUET, Fasciculus florum.

BOURBEUX, Limosus, limo plenus, cœnosus.

BOURDONNER, Strepo.

BOURGADE, Pagus.

BOURGEON, Gemma.

Bourgeonner, Gemmo.

BOURRASQUE, Procella, tempestas.

BOURREAU, Carnifex, tortor, lictor.

Faire le métier de bourreau, Carnificinam facio.

BOURSE, Crumena.

BOUTEILLE, Lagena.

BOUTIQUE, Taberna, officina.

Boutiquier, Tabernarius, caupo.

BRACELETS, Armillæ.

BRAIES, Bracæ.

Qui porte des braies, Bracatus.

BRAIRE, Rudo.

BRANCHE, Ramus.

Qui a des branches, Ramosus.

BRANDIR, Jaculor, torqueo, conjicio, jacio.

BRANLER, Vacillo, titubo, hæsito.

BRAS, Brachium.

BRAVE, Strenuus.

Bravement, Strenue, fortiter, naviter.

BRAVO! Macte.

BREBIS, Ovis.

BRÈCHE (*réparer une*), Mœnium ruinam instauro.

BREUVAGE, Potio, potus.

BRIDE, Habena.

À bride abattue, Citato equo.

Brider, Infreno.

BRIÈVETÉ, Brevitas.

Bref, Brevis, parvus, pusillus, exiguus.

Bref, Summatim, uno verbo, ne plura.

Brièvement, Breviter, strictim, brevi, cum brevitate, paucis verbis.

BRIGANDAGE, Latrocinium, excursio.

Brigand, Grassator, latro.

Vivre en brigand, Latronem agere.

BRIGUE, Petitio, rogatio, rogatus, preces, ambitio, ambitus, prensatio.

Par brigue, Ambitiose, cum ambitione.

Briguer, Ambio, circumeo, prenso, prehenso.

BRILLANT, Splendor, claritas, nitor.

Briller, Niteo, splendeo, nitesco, floreo, præfulgeo, luceo, mico, corusco.

Briller (faire), Illumino, colorum varietatem distinguo.

Brillant, Splendidus, coruscus.

D'une façon brillante, Nitide, splendide, eleganter.

BRISER, Infringo, frango, concido debilito, disrumpo.

BROUILLARD, Nebula,

Plein de brouillards, Nebulosus, caliginosus.

BROUILLON, Adversaria.

BROUTER, Depasco, depascor.

BROYER, Contero, tero.

BRU, Nurus.

BRUIT, Strepitus, sonitus, stridor, fragor, sonus.

Faire du bruit, Instrepo, obstrepo.

Répandre des bruits, Rumores spargo.

Le bruit s'est répandu, Fama de re vulgata est.

Ce bruit ne durera pas longtemps, Hæc fama diuturna non erit.

Le bruit court, Manat in vulgus rumor.

Faire grand bruit de, Magnus ubique erat rumor ea de re.

Sans bruit, Tacite, silentio.

BRÛLER, Incendo, cremo, uro, aduro, comburo, igne perdo, flagro, conflagro.

Brûler (FIG.), Æstuo, ardeo, ferveo, angor, irascor.

Brûlant, Æstuosus.

Brûlé (être), Deflagro, comburor, ardeo.

BRUN, Aquilus, fuscus, subniger, aureus.

Brun (rendre), Infusco.

BRUT, Rudis.

BÛCHER, Bustum.

Bûcher funèbre, Rogum.

BUFFET, Abacus, i.

BUISSON, Dumus, spina, vepres.

Couvert de buissons, Dumosus, spinosus, vepribus plenus.

BULLE, Bulla.

BUT, Finis, causa, cujus gratia, scopus.

BUTIN, Manubiæ, præda, spolia ex hostibus capta, exuviæ.

BUTTE (en) à, Expositus, obnoxius, objectus.

C

CABANE, Tugurium.

CACHET, Sigillum.

Rompre le cachet, Resigno, aperio, solvo.

CACHETTE, Latebra, recessus.

En cachette, Occulte, lecte, ex occulto, per ambages, furtim, clanculum.

Cacher, Abdo, occulo, occulto, condo, abstrudo, tego, velo, operio, celo, abscondo, recondo.

Cacher sa pensée sous ses discours, Dictis circumvestio consilia mea.

Cacher (se), Delitesco, lateo, abscondor.

Qui cache, Occultator, receptor.

Caché, Latebrosus, latens, obscurus, involutus, reconditus, occultus, abditus, abstrusus.

Caché (être), Latito.

CADAVRE, Cadaver, corpus exanime.

Cadavéreux, Cadaverosus.

CADENCE, Rhythmus.

D'une façon cadancée, Modulate, numerose, composite.

CADRAN (solaire), Solarium.

CADRES (*compléter les*), Exercitum reficere.

CADUC, Caducus, mortalis, incertus.

CADUCÉE, Caduceum.

ÇÀ ET LÀ, Disperse, diffuse, passim, ultro citroque, huc et illuc, horsum.

Aller çà et là, Pervagor.

CAGE, Cavea.

CAGNEUX, Loripes.

CAHIER, Dictata.

CAILLOU, Calculus, lapillus, ratio, silex.

CAL, Callum, cutis usu densior.

CALAMITÉ, Calamitas, miseria, ærumna, adversa.

CALCULER, Dinumero, numero, computo, calculos revoco, rationes confero.

Calculé, Ratus, fixus.

CALENDES, Calendæ.

Calendrier, Calendarium.

CALME, Sedatio, tranquillitas, pacatio, securitas.

Jouir du calme, Tranquillo sum animo.

Calmer, Sedo, placo, mitigo, lenio, mollio.

Calmer (se), Iracundiam sedare.

Calmé, Pacatus, quietus, remissus.

Avec calme, Sedate, tranquille, leviter, placate, placide, remisse.

CALOMNIE, Calumnia, obtrectatio, maledictum, vexatio, criminatio.

Calomnier, Calumnior, calumniam adhibeo, vexo.

Calomniateur, Calumniator, qui falsum crimen objicit.

CALVITIE, Calvitium.

Chauve, Calvus, raro capillo, calvitio deformis.

CAMARADE, Contubernalis, domesticus, familiaris, socius.

CAMP, Castra, tentorium.

Camp fortifié, Castra propugnaculis munita.

Camper, Castra metor, pono, loco, constituo, facio; tentoria erigo.

Étendre le camp, Castra extendo, profero.

Resserrer le camp, Castra arctius colloco.

Choisir un lieu pour le camp, Castra designo.

Rapprocher le camp, Castra proprius admoveo.
Changer le camp, Castra muto.
Assiéger le camp, Aggredior castra, tento.
S'emparer d'un camp, Castra capio.
Relatif au camp, Castrensis, militaris.
Campagne *(faire)*, Stipendia in bello mereo.
Entrer en campagne, Bellum suscipio.
CAMPAGNE, Rus, villa.
Séjour à la campagne, Rusticatio.
Habiter la campagne, Ruri habito, rusticor.
Campagnard, Rusticanus, rusticus.
CANAL, Canalis.
CANARD, Anas.
CANDÉLABRE, Candelabrum.
CANDIDATURE, Petitio, rogatio, rogatus.
Candidat, Petitor, candidatus.
De candidature, Candidatorius.
CANDIDE, Simplex, sincerus, credulus.
CANICULE, Canicula.
CANON, Tormentum.
Abattre à coups de canon, Crebris tormentorum ictibus mœnia verbero.
CANON (de la messe), Canon missæ.
Sacrés canons, Canones sacri, scita Pontificum.
Canonicat, Canonicatus.
Canoniser, Canonizo, in sanctorum numerum refero.
CANTONNEMENT, Stativa, statio.
CAPACITÉ, Capacitas, amplitudo, spatium capiendi.
CAPITAINE *(il fut grand)*, Dux fuit præstantissimus.
CAPITAL *(ne pas toucher à son)*, Nihil detraho de vivo.
CAPITAL, Capitalis.
Capitale (ville), Urbs regni caput.
CAPITULATION, Deditio.
Capituler, Deditionem subeo, in deditionem venio.
Prendre par capitulation, In deditionem accipio, recipio, capio.
Refuser de capituler, Deditionem desero.
Se proposer de capituler, Deditionem specto.
Qui a capitulé, Dedititius.
CAPRICE, Levitas, futilitas, vanitas.
Selon son caprice, Libidinose.
Suivre son caprice, Ad arbitrium ago.
Capricieux, Inconstans, mutabilis.
CAPTATION, Captatio.
Captieux, Captiosus.
D'une façon captieuse, Captiose.
CAPTIVITÉ, Captivitas, servitus.
Captif, Captivus, captus et vinctus.
CAR, Nam, enim, namque, etenim, siquidem, quippe, nimirum, videlicet, sane, nempe.
CARACTÈRE, Indoles, mores, character, nota, figura, forma.
Caractère doux, Lenitas.
CARDINAL, Cardinalis, purpuratus Ecclesiæ Pater, Princeps.
Créer un cardinal, Cardinalem creo.
CARÊME, Feriæ esuriales.
CARESSES, Blandimenta, blanditia, palpum.
Caresser, Blandior, amplexor, palpo.
Caressant, Blandus, benignus, comis, lenis, suavis.
CARILLONNER, Tinnio.
CARNAGE, Strages, clades, cædes, occisio, internecio.
CARQUOIS, Pharetra.
CARREFOUR, Compita, trivium.
CARRIÈRE, Curriculum, cursus, stadium.
Carrière à pierres, Lapicidinæ.
CARROSSE, Carpentum.
CARTE (géographique), Geographica descriptio.
CAS *(qui fait grand)*, Observans, studiosus, cupidus.
Faire grand cas de, Magnifacio, magni æstimo.
Ne faire aucun cas, Flocci facio, nihili facio, parvi facio.
CASQUE, Galea.
Coiffé d'un casque, Galeatus.
CANETTE, Capsa.
CASTAGNETTES, Crotalum.
CATADUPES, Catadupes.
CATAPULTE, Catapulta.
CATÉCHISME, Catechismus.
Enseigner le catéchisme, Catechismum trado.
Catéchumène, Catechumenus, sacri lavacri candidatus, primæ christianæ disciplinæ auditor, alumnus, discipulus.
CATHOLIQUE, Catholicus.
Devenir catholique, Catholicus fieri, amplecti catholica dogmata.
CAUSE, Causa, caput, origo, fons, radix, principium, occasio, ratio.
Confier sa cause à qqn, Apud aliquem causam meam depono.
Plaider sa cause, Litem meam facio.
Gagner sa cause, Causam vinco.
A cause de, Pro, propter, præ.

Il se fâche pour un rien, Irascitur de nihilo.
A cause de cela, Propterea, ideo, idcirco, ex eo, ea re.
Causer, Ago, efficio, infligo, infero.
CAUSERIE, Sermo, locutio.
Causer, Sermocinor, loquor.
CAUSTICITÉ, Dicacitas.
Caustique, Dicax.
CAUTION, Pignus.
Se faire caution, Appromitto, promitto.
Donner une caution, Satis do.
Cautionner, Intercedo pro aliquo pecuniam.
CAVALIER, Eques.
De cavalier, Equestris.
Cavalerie (charge de), Equestris procella. Cf. Cheval.
CAVE, Apotheca.
Caverne, Specus, spelunca, antrum, caverna.
CE, Hic, ille.
CÉCITÉ, Cæcitas.
CÈDRE, Cedrus.
CEINTURE, Zona, cingulus.
Ceindre, Cingo, circumdo, munio.
CELA, Id, hoc, istud.
Pour cela, Propterea, ideo, idcirco.
CÉLÉBRER, Celebro, orno, honesto, laudo, comitor.
Célébrité, Celebritas, fama, laus, splendor, dignitas, claritudo, nobilitas.
Soupirer après célébrité, Auram popularem capto.
Célèbre, Celeber, præclarus, laudatus, clarus, nobilis, insignis.
Rendre célèbre, Nobilito, illustro, orno.
CÉLÉRITÉ, Velocitas.
CÉLIBATAIRE, Cælebs.
Cellérier, Promus, cellarius.
CELLIER, Celle.
CELUI-CI, Iste.
CENDRE, Cinis.
CENS, Census, bonorum æstimatio.
CENSURER, Vitupero, culpæ do.
Censurer la conduite des autres, Aliorum mores carpo; alienos mores malignis sermonibus lacero.
Censeur, Censor, emendator, accusator, vituperator, reprehensor, castigator.
De censeur, Censorius, quod censoris est.
Dignité de censeur, Censura, censoris dignitas.
CENT, Centum.
Cent fois, Centies.
CENTRE, Umbilicus, centrum.
CENTURIE, Centuria, centum homines.
Distribuer en centuries, Centurio, in centurias distribuo, describo, centurias conficio.
Par centuries, Centuriatim.
Réparti en centuries, Centuriatus.
Centurion, Centurio.
CEPENDANT, Tamen nihilominus, attamen, interea, verumtamen, verum.
CERCLE, Circulus, ambitus, rotundus, gyrus, orbis.
Faire un cercle, Orbem circumscribere.
Se réunir en cercle, Circulor, in circulum cogere homines.
Former le cercle, In orbem se recipere.
CÉRÉMONIE, Cærimonia, ritus sacer, cultus religiosus, religio sacrorum.
CERF, Cervus.
CERNER, Circumeo, circueo, eo circum.
CERTAIN, Certus, non dubius, non incertus, compertus, manifestus.
Il est certain, Certum est mihi, pro vero constat.
Certainement, Certe, scilicet, certo, profecto, sine dubio, equidem, sane, videlicet.
Certes, Equidem.
Certifier, Testificor, testor, notum facio.
CÉRUSE, Cerussa.
Blanchir avec la céruse, Cerussatus, cerussa illitus, fucatus.
CESSER, Desino, desisto, cesso, finem facio, cesso.
CESSION, Cessio.
Céder, Cedo, locum do, me retraho.
CESTE, Cœstus.
C'EST POURQUOI, Ea re, propterea, ideo, ob eam rem.
CET, Is.
CÉTACÉ, Cete.
CERVEAU, Cerebrum.
CHACUN, Singuli, quisque, unusquisque.
CHAGRIN, Mœror, tristitia, mœstitia, molestia, cura, ægritudo, angor, dolor, mœror, cura, sollicitudo, afflictio.
Le chagrin est un supplice, Ægritudo summa est carnificina.
Être accablé de chagrin, Magnam molestiam suscipio, mœrorem haurio.
Adoucir le chagrin, Dolorem lenio.
Chasser le chagrin, Dolorem depono.
Chagriner, Fodico.
Chagrin, Morosus, difficilis.
CHAÎNE, Vinculum, compedes, catenæ, copula, nexus.
CHAISE, Sella, sedes.
CHALEUR, Calor, ardor, æstus.
La chaleur augmente, Calor crescit.
La chaleur diminue, Calor remittit.

Chauffer, Calefacio.
Chauffer (se) au soleil, Apricor.
Chaud, Calidus.
Chaud (être), Caleo, calidus sum.
Chaleur (avec), Ferventer.
Parler avec chaleur de, Ferventer loquor de aliquo, fervide.
CHAMBRE (à coucher), Cubiculum, conclave.
CHAMEAU, Camelus.
CHAMP, Ager, arvum, campus, solum, territorium, seges.
Exercices du champ de Mars, Campestris exercitatio.
Champêtre, Rusticus, rusticanus.
Sur-le-champ, Extemplo, illico, statim, haud, ilicet.
CHANCE, Fortuna.
La chance tourne, Fortuna retro volvitur.
CHANCELER, Titubo, hæsito, vacillo, fluctuo.
CHANCELLERIE, Cancellaria.
Chancelier, Cancellarius, tabularii sanctioris præses, custos.
CHANDELLE (de cire), Cereus.
CHANGE (de monnaie), Collybus.
CHANGEMENT, Permutatio, mutatio, variatio, motus, conversio, vicissitudo.
Changer, Permuto, muto, inverto, verto, commutationem affero, vario.
Changeant, Mobilis, instabilis, inconstans.
CHANSON, Cantilena, cantio, cantiuncula.
Chant, Canticum, cantus, symphonia.
Chant funèbre, Nenia.
Chanter, Canto, cantus fundo, cantito, cano, cantus do, pervulgo.
Chanteur, Cantor.
CHAPEAU, Petasus.
Coiffé d'un chapeau, Petasatus.
CHAPELET, Preces coronariæ, corolla precum.
CHAPELLE, Sacellum, ædicula, cella, templum.
CHAPITRE, Capitulum.
Salle du chapitre, Capitulum ordinis, locus reprehendendis erratis destinatus, capitulum ordinis facio.
CHAQUE, CHACUN, Quisque, unusquisque, quivis, quilibet, singuli.
CHAR, Vehiculum, carpentum, currus, essedum.
Être traîné sur un char, Veho, subveho, inveho.
Chariot, Plaustrum.
CHARBON, Carbo.
Charbonnier, Carbonarius.
CHARGE, Onus.
Charger d'un fardeau, Onero.
Chargé, Onustus.
CHARGE, Munus, officium, provincia, mandatum.
Imposer une charge, Muneri aliquem præpono.
Remplir une charge, Munus obeo, cum imperio sum.
Être privé de charge, Munere exuor.
Satisfaire aux devoirs de sa charge, Munus pro mea dignitate gero.
Sortir de charge, De potestate exeo.
Se charger de, Suscipio.
Qui est à charge, Molestus, gravis.
Être plus à charge, Plus negotii facesso.
CHARGES, Honores.
Être dans les charges publiques, Dignitate præditus sum.
CHARGE *(sonner la)*, Bellicum cano.
Faire une charge de cavalerie, Equestrem procellam excito.
CHARLATAN, Circulator, circumforaneus, vagus, nugator.
CHARME, Invitamentum, incitamentum.
Charme de la parole, Suaviloquentia.
CHARMES, Venustas, lepor, gratia, suavitas.
Charmer, Delecto, delectationem affero, delector, oblector, delectationem capio, allicio, allecto, demulceo.
Charmant, Festivus, lepidus, facetus, egregius, eximius, elegans.
CHARPENTE (qui a une), Materiatus.
Charpentier, Materiarius, faber, tignarius.
CHARRUE, Aratrum.
CHARYBDE, Charybdis.
CHASSE, Venatio, venatus.
Chasser, Venor, venatu me exerceo, feras consector.
Chasseur, Venator.
CHASSER, Depello, pello, propulso, expello, arceo, ejicio, dejicio, detrudo, amoveo, excludo, prohibeo.
CHASSIE, Lippitudo.
Chassieux (être), Lippo.
CHASTE, Incorruptus, integer, purus, inviolatus, sanus, castus, pudicus.
CHAT, Feles.
CHÂTEAU-*fort*, Castellum.
Habitant d'un château-fort, Castellanus, qui castellum habitat.
CHÂTIMENT, Pœna, supplicium, mulcta, verberatio, coercitio.
Châtier, Coerceo, reprimo.

Châtié, Limatus, politus.
CHATOUILLEMENT, Titillatio.
Chatouiller, Titillo.
CHATOYANT, Versicolor, dubio varioque colore.
CHAUME, Stipula, calmus.
Chaumière, Casa, tugurium.
CHAUSSURE, Calceamentum, calceus, pedum vestitus, soccus.
Chausser, Calceo.
Chausser (se), Calceos pedibus induo.
CHEF, Princeps, dux, caput, præfectus, imperator, rex, tyrannus.
Chef-d'œuvre, Palmarius.
CHEMIN, Via, iter.
Les chemins sont très mauvais, Viæ æstuosæ, lubricæ.
S'ouvrir un chemin, Viam mihi aperio.
Frayer le chemin, Munio viam.
Qui se trouve sur le chemin, Obvius, occurrens.
CHEMISE, Subucula.
CHÊNE, Quercus.
CHERCHER (avec soin), Exquiro, quæro, inquiro, investigo, perscrutor.
CHÈRE, Genium.
Faire bonne chère, Curo genium.
Faire maigre chère, Defraudo.
CHER, Carus.
Chéri, Carus, acceptus, jucundus, antiquus
Cher (adv.), Care.
CHERTÉ, Caritas, inopia rei.
Cher, Magno, magno pretio.
Le blé est cher, Caritas annonæ est.
CHÉTIF, Tenuis, exilis.
CHEVAL, Equus, caballus.
Monter à cheval, Equum conscendo.
Partir à cheval, Advehor equo, equo feror.
Descendre de cheval, Descendo ex equo.
Tomber de cheval, Ex equo decido.
Être jeté à bas de cheval, Ex equo præcipitor.
Atteler les chevaux au char, Equos jungo currum tracturos.
Dételer, Equos abjungo.
Aller à cheval, Equito, equo vehor, equo iter facio.
Chevalet, Equuleus.
Éprouver les tourments du chevalet, Equuleo torqueor.
Cavalerie, Equitatus, equitum turma.
Chevalier, Eques.
Chevaucher, Coequito.
CHEVELURE, Coma, capillus, cæsaries.
CHEVEU, Capillus, capitis pilus.
Cheveux blancs, Cani, albi senum capilli.
Cheveux blonds, Flavi capilli.
Cheveux en désordre, Capilli impexi.
Cheveux longs, Coma intonsa.
Les cheveux tombent, Capilli fluunt.
Cheveux rares, Capilli rari et cedentes.
Laisser croître les cheveux, Capillum promitto, submitto.
Disposer les cheveux, Como, orno.
Chevelu, Capillatus, comatus, crinitus.
CHÈVRE, Capra, capella.
De chèvre, Caprinus.
Chevreau, Hædus.
De chevreau, Hædinus.
CHEZ, Apud.
CHICANE, Captiuncula.
Chicaneur, Rabula.
CHICHE, Malignus, avarus, parcus.
Chichement (vivre), Defraudo genium.
CHIEN, Canis.
De chien, Caninus.
CHIRURGIE, Chirurgia.
CHLAMYDE, Chlamys.
Vêtu de la chlamyde, Chlamydatus.
CHOC, Pulsus, motus, impulsus, agitatio, impressio, impetus, effectio, violentia.
Soutenir le choc des ennemis, Impetum sustineo, prœlium sustineo.
Choquer, Offendo, offensionem affero, injuriam facio.
CHŒUR, Chorus.
CHOIX, Cooptatio, constitutio, delectus, electio, selectio, lectio.
Choisir, Deligo, lego, eligo; delectum habeo, adhibeo; opto, coopto, adscribo, recipio.
Qui choisit, Elector.
Choisi, Exquisitus, accuratus, lectus, excellens.
Choix (avec), Electe, distincte, discrete.
CHOSE, Res.
CHOU, Brassica, caulis.
CHOUETTE, Noctua.
CHRÉTIEN, Christianus, qui Christi nomen profitetur, Christi fidei initiatus, Christi sectator.
CHUCHOTERIE, Susurratio.
Chuchoter, Susurro.
CHUTE, Labes, ruina, prolapsio.
CICATRICE, Cicatrix, signum relictum ex vulnere.
CIEL, Cœlum, regiones immortalitatis; beatorum sedes, domicilium.

Habitants du ciel, Cœlites, cœlicolæ.
Remuer ciel et terre, Mare cœlo miscere.
Céleste, Cœlestis, divinus, immortalis.
CIERGE, Cereus, fax cerea.
CIGALE, Cicada.
CIMENTER (*la paix*), Pacem coagmento.
CINTRÉ, Fornicatus.
CIRCONLOCUTION, Circuitio, periphrasis.
CIRCONSCRIRE, Definio, terminis circumscribo.
CIRCONSPECT, Cautus, providus, prudens.
CIRCONSTANCES (*savoir se plier aux*), Consulo temporibus.
S'accommoder aux circonstances, Tempori me accommodo, scenæ servio, servio tempori.
CIRCONVENIR, Circumvenio, decipio.
CIRCUIT, Circuitus.
CIRCULER, Commeo, venio, redeo, coeo.
Circuler (faire), Circumfero.
CIRE, Cera.
Marchand de cire, Cerarius, qui ceram tractat.
Enduit de cire, Ceratus, cera inductus, illitus.
Cire (de) Cereus, e cera factus.
CIRQUE, Circus.
Jeux du cirque, Circenses ludi.
CITADELLE, Arx, castellum.
CISELER, Cælo.
Ciseleur, Cælator.
CITÉ, Civitas.
Donner le droit de cité, Civem facio aliquem; civitatem alicui do, largior, impertior; adscribo civitati.
Perdre son droit de cité, Civitatem amitto, segregor a numero civium.
Citoyen, Civis, municeps, popularis.
Être fait citoyen, Civitate donatus sum.
CITATION, Appositio.
Citer, Cito, nomino.
Civique, Civicus.
Civil, Civilis.
Civilement, Civiliter.
CITHARE, Cithara.
Joueur de cithare, Citharista.
Chanteur s'accompagnant de la cithare, Citharœdus.
CITRONNIER (de), Citreus.
CLAIE, Crates.
CLAMEUR, Vociferatio, clamor, vox elata.
CLANDESTIN, Clandestinus, occultus, furtivus.
CLAIR, Clarus, planus, apertus, perspicuus, dilucidus, explicatus, evidens, pervulgatus, non obscurus.
Clair (être), Diluceo.
Rendre clair, Dilucido, declaro, enucleo, explico, aperio.
Clairement, Clare, manifeste, perspicue, plane, articulate, liquide, certo, enucleate, explanate, explicate, enodate, expresse, aperte, diserte, dilucide.
Exprimé clairement, Expressus, firmus, confirmatus, apertus.
Clairvoyant, Oculatus.
Clarifier, Defæco, a fæcibus purgo.
CLASSEMENT, Digestio, distributio.
Classification, Partitio, divisio.
Classer, Diribeo, distribuo, separo.
Clause, Cf. Condition.
CLEF, Clavis.
CLÉMENCE, Clementia, lenitas, benignitas, humanitas, misericordia, mansuetudo.
Clément, Clemens, lenis, mitis, mansuetus, liberalis, humanus.
Avec clémence, Clementer, mansuete.
CLEPSYDRE, Clepsydra.
CLIENTÈLE, Clientela; clientum defensio tutela, procuratio.
Client, Cliens, salutator.
Être le client de qqn, In clientela alicujus sum.
CLIN D'ŒIL (*en un*), Momento, e vestigio temporis.
CLOCHETTE, Tintinnabulum.
CLÔTURE, Sepes, septum, paries, murus.
Clore, Obsepio, sepio, intercludo.
CLOU, Clavus.
Clouer, Suffigo, affigo.
COCHER, Auriga; curruum rector, agitator.
CŒUR, Pectus, animus, cor.
Le cœur bondit, Pectus emicat.
De grand cœur, Propense, ex animo, libenter, sponte.
Si ma vie vous tient à cœur, Si tibi salus mea cordi est; si qua salutis meæ cura tangit.
Homme sans cœur, Homo durus.
COHÉRITIER, Cohæres.
COHÉSION, Cohærentia, compositio, conjunctio.
COHORTE, Cohors, militum manus.
COIFFER (se), Capillum como, compono, orno.
COIN, Cuneus.
En forme de coin, Cuneatim.
COLÈRE, Ira, iracundia, indignatio, stomachus, furor, rabies.
Contenir (*se*), Iracundiam contineo.

Dans un transport de colère, Animo irato ac percito.

Mettre en colère, Bilem moveo ac iracundiam adduco.

Se mettre en colère, Exardeo iracundia, irascor, stomachor.

Être tout en colère, In fermento jaceo, iracundia efferror.

Céder à la colère, Iracundiæ servio.

Décharger sa colère, Iram effundo in aliquem.

Sa colère se calme, Defervescit ira.

Il n'est plus en colère, Iracundiam demisit.

Apaiser sa colère, Iras lenio, furorem sedo.

La colère divine s'apaise, Expio DEUM.

Coléreux, Stomachosus, iracundus.

Colère (avec), Stomachose, iracunde, per iram, cum iracundia.

COLIQUES, Tormina.

Qui a des coliques, Torminosus.

COLLER, Agglutino, adnecto.

Colleur, Glutinator.

COLLÉGE, Collegium, conventus, cœtus.

COLLÈGUE, Collega.

COLLIER, Torques, monile, colli ornamentum.

Qui porte un collier, Torquatus.

COLLINE, Collis, clivus.

COLLISION, Afflictus, afflictatio.

COLLYRE, Collyrium.

COLOMBE, Columba.

De colombe, Columbinus.

COLONIE, Colonia.

Colon, Colonus, agricultor, agricola.

COLONNE, Columna.

Impôt sur les colonnes, Columnarium.

COLPORTER, Circumgesto, circumfero.

COMBAT, Prœlium, pugna, concertatio, dimicatio, certamen, conflictio, conflictus, contentio, discrimen.

COMBAT (*signal du*), Bellicum, cantus ad arma vocans.

Engager le combat, Arma confero.

Revenir au combat, Ex fuga ad conflictum redeo.

Combattre, Prœlior, prœlio dimico, prœlium decerto, depugno, dimico, concerto; conflictor, confligo, certo, depugno.

Combattant, Pugnator.

COMBIEN, Quantopere, quantum, quam, quatenus.

Combien ? Quot ?

COMBLE DU BONHEUR (être au), Nimia voluptate gestio.

COMBUSTION, Deflagratio, exustio, incendium.

Consumer, Exuro.

COMÉDIE, Comœdia, fabula, comicorum ars.

Comédien, Comicus, actor scenicus, comœdus.

De comédien, Mimicus.

Comiquement, Comice, more comico.

COMESTIBLES, Penus.

COMÈTE, Cometes, stella crinita.

COMICES, Comitia.

Relatif aux comices, Comitialis, ad comitia pertinens.

COMMANDEMENT, Imperium, potestas, ditio.

Donner le commandement, Præpono, præficio.

Prendre le commandement Imperium obtineo, præsum, præpositus sum.

Commander, Jubeo, impero, mando, præcipio, edico, leges impono, præscribo.

COMME, Velut, sicut, veluti, sicuti, ut, æque ut, ita ut, vice, quemadmodum, quomodo, instar, quasi.

Comme pas un, Si quisquam alius.

Comme si, Perinde ac si, quasi, perinde quasi, tanquam.

COMMENCEMENT, Primordia, principium, exordium, exorsus, initium, inceptio.

Du commencement à la fin, A capite ad calcem.

Au commencement, Primo, primum, initio, principio.

Nous ne sommes encore qu'au commencement, Adhuc in primordio stamus.

Commencer, Exordior, exordium capio, inchoo, suscipio, principium capio, aggredior, incipio, telam exordior.

COMMENSAL, Convictor familiaris, quotidianus.

COMMENT, Quemadmodum, ut, ita ut.

Comment? Qui, quomodo?

COMMENTER, Commentor, explico.

COMMERCE, Mercatus, commercium, familiaritas, consuetudo, convictus, sodalitas.

Faire le commerce, Mercaturam facio, mercor, nundinor.

COMMETTRE (une faute), Committo, perpetro, pecco.

COMMIS (de recette), Coactor, qui pecuniam cogit et recipit officii nomine.

COMMISÉRATION, Miseratio, clementia, misericordia.

COMMISSION, Mandatum.

Charger d'une commission, Mandata do.
Recevoir une commission, Mandata recipio.
COMMODITÉ, Opportunitas.
Commode, Opportunus, commodus.
Commodément, Commode, opportune.
COMMOTION, Commotio, motus, perturbatio.
COMMUNAUTÉ, Communitas, communio, societas, consociatio.
En communauté, Communiter, promiscue.
COMMUN, Contritus, pervulgatus, vulgaris, communis, pervagatus, popularis.
Homme du commun, Homo tenuis, gregarius.
Communément, Fere, plerumque, vulgariter, usitate.
COMMUNE, Commune, respublica, universitas, collegium.
COMMUNION, Communio sacra.
Communion générale, Cœtus populi ad cœleste epulum celebrandum.
Donner la communion, Sacram communionem do.
Recevoir la communion, Sacrosancto Christi Corpore, divino epulo vescor, pascor.
COMMUNICATION, Communicatio.
Communiquer, Communico, confero, credo, refero, participo, do, tribuo.
COMPACTE, Condensus, spissus, densus.
COMPAGNIE, Societas, commercium, manipulus.
Par compagnie, Manipulatim, per manipulos.
Compagnon, Comes, sectator, assectator, assecla, socius, deductor, consors, particeps.
Compagnon (d'armes), Commilito, in bello socius.
COMPARAISON, Comparatio, collatio, contentio, similitudo, compensatio.
En comparaison de, Pro.
Comparer, Confero, comparo, collationem facio.
Comparable, Comparabilis.
Comparatif, Comparativus.
Comparativement, Comparate.
Faire comparaître, Aliquem in judicio sisto.
Ne pas comparaître, Vadimonium desero.
COMPASSION, Commiseratio, miseratio, misericordia.
Avoir compassion, Misereor, miseror.
Compatir aux douleurs, Doleo vicem tuam, commoveor miseriis tuis.
Compatissant, Misericors, clemens.

COMPATRIOTE, Nostras, noster, nostræ gentis.
COMPENSATION, Compensatio, comparatio, præmium, merces, remuneratio.
Compenser, Compenso, comparo, remunero, reparo, repono, exæquo, assequor.
COMPILATION, Compilatio.
COMPLAISANCE, Obsequium, officium, indulgentia.
Complaisant, Obsequiosus, officiosus.
COMPLEXION (faible), Corpore fracto, debilitato sum.
COMPLICE, Culpæ socius, satelles.
COMPLÉMENT, Complementum.
Compléter, Compleo, perficio, integro, consummo.
Complètement, Penitus, prorsus, omnino, plane, perfecte, funditus, integre.
COMPLIMENT, Gratulatio.
COMPLOT, Conspiratio, conjuratio, consensio.
Faire un complot, Conjurare.
COMPORTER (se), Se gerere,
Se comporter comme un citoyen, Gero me pro cive.
COMPOSER, Excudo, compono, elucubro, condo.
Composé (être), Consto, componor, fio, constituor.
COMPRENDRE, Comprehendo, intelligo, cognosco, sentio, capio, percipio, assequor, rem capio.
COMPROMIS, Compromissum, pactio.
Faire un compromis, Compromitto, compromissum facio.
COMPTE, Ratio.
En ligne de compte, In rationem.
Porter en compte, Scribo me alicui pecuniam dedisse.
Rendre ses comptes, Rationes alicui reddo.
Tenir plus compte de... que, Tribuo plus alicui quam.
Compter, Numero, adnumero, recenseo, percenseo.
Compter sur, Confido, audeo, non timeo.
Vous pouvez y compter, Pro certo hoc tibi polliceor.
Compté, Ratus.
CONCAVE, Concavus, cavus.
CONCEPTION, Comprehensio, agnitio, phantasia.
Immaculée Conception, Conceptio immaculata B. M. V.
Concevoir, Concipio, comprehendo, colligo, accipio, imbibo, haurio.

CONCERNER, Pertinet, attinet, spectat, attingit.

CONCESSION, Concessio.

CONCILE, Concilium.

Concile œcuménique, Concilium sacrum œcumenicum.

Concile national, Concilium nationale.

Concile provincial, Concilium provinciale.

Conciliabule, Arcana pactio et factiosa, coitio.

CONCISION, Compressio, concisio.

D'une façon concise, Compresse.

CONCLAVE, Conclave pontificium.

CONCLUSION, Conclusio, clausula, peroratio, epilogus.

Conclure, Concludo.

CONCERT, Symphonia, concentus.

Concerter (se), Consilia tua mecum communica.

Concert (de), Compacto, consulto, ex composito.

CONCORDE, Concordia, consensus, pax, compositio.

Concorder, Concordo, congruo, consentio, idem sentio, cum aliquo sentio, concino.

CONCOURS, Frequentia, multitudo.
— (Aide), Auxilium.

Concurrent, Competitor.

CONCUSSION, Peculatus.

Concussionnaire, Peculator, ærarii violator, fur pecuniæ publicæ.

CONDAMNATION, Damnatio, condemnatio.

Il a subi plusieurs condamnations, Sæpius condemnatus est, multis judiciis confossus.

Condamner, Damno, condemno, improbo, supplicio addico, reprobo, rejicio, improbo.

Condamner sans entendre, Indicta causa aliquem condemno.

CONDENSER (se), Concresco.

CONDESCENDRE à, Obtempero.

CONDISCIPLE, Condiscipulus.

CONDITION, Conditio, status, fortuna, ratio, lex, pactum, pactio, conventio.

CONDUITE, Mos, usus, modus, ductus.

CONDUIRE, Duco, perduco.

Se bien conduire, Bene me gero.

Se mal conduire, Turpissime me gero.

Se conduire en roi, Partes mihi regis sumo.

Conducteur, Ductor, dux, qui ordinem ducit, perductor.

CONCLURE (un traité), Contraho, paciscor.

CÔNE, Conus.

CONFECTIONNER, Conficio, efficio, facio.

CONFESSION, Confessio sacra.

Confession générale, Totius vitæ maculas confessione eluo.

Confesser, Confitentibus ... se reis pro sacro tribunali aures do.

Se confesser, Eluo animum peccatorum sordibus, sacra confessione perpurgo animum.

Confesseur, Confessarius, a confessionibus sacris; conscientiæ judex, arbiter.

CONFIANCE, Fiducia, spes certa.

Confiance (avoir), Fido, credo, confido, fiduciam in aliquem repono.

Gagner la confiance, Mihi fidem præstruo.

Confier, Commendo, committo, credo, trado, demando, confido.

Confiant, Fidens, audens, fretus.

CONFINS, Confinium, finis, limes, provinciæ extremum.

CONFIRMATION (donner la), Chrismatis sacramento confirmo.

CONFIRMER (assurer), Confirmo, stabilio, corroboro.

CONFISCATION, Publicatio.

Confisquer, Publico, proscribo, præconi subjicio.

CONFISERIE, Cupedia, suaviores epulæ, gulæ irritamenta.

Confiseur, Cupedinarius.

CONFORMATION, Conformatio, forma, compositio, exornatio.

Conformité, Convenientia, conjunctio.

Conformer (se) à, Se conformare.

Conforme à, Conveniens, consonus, consentaneus, congruens, concors, aptus, par, decorus, decens, dignus.

Conformément, Convenienter, congruenter, secundum, pro, congruenter.

CONFUSION, Perturbatio, confusio, admistio.

Confondre, Permisceo, confundo aliud alio; in unum confundo, misceo, confundo.

Confondre qqn, Aliquem in ruborem do, ruborem incutio, verecundiam affero.

Confondu, Promiscuus, mistus, confusus, incertus.

Confus, Inordinatus, perturbatus, confusus, inconcinnus, insulsus, non compositus.

Confusément, Perturbate, confuse, incondite, insulse.

CONGÉ, Dimissio.

Prendre un congé, Commeatum sumere.

Expiration du congé, Ad diem commeatus non venit.

Congédier, Dimitto, amitto, missum facio, remitto.

CONGRÉGATION, Congregatio B. M.V., Mariana sodalitas, sodalitium, conventus MARIÆ honoribus institutus.

CONJECTURE, Conjectio, conjectura, conjectus, opinio, suspicio, auguratio.

Fondé sur des conjectures, Conjecturalis, opinabilis.

Conjecturer, Conjecto, conjicio, conjecturam facio, suspicor.

CONJOINTEMENT, Conjuncte, simul, conjunctim.

CONJURATION, Conjuratio, consensio.

Conjurer, Conspiro, conjuro.

CONNAISSANCE, Cognitio, agnitio, intelligentia, notio, scientia, perspicientia.

— (Notion), Notitia, notio.

Connaître, Nosco, cognosco, agnosco, percipio, attendo, disco, non me latet, non me fugit, assequor, teneo, habeo.

Faire connaître d'avance, Præsignifico, prænuntio, præmonstro.

Se faire connaître, Se prodere.

Connu, Notus, cognitus, spectatus, perceptus, compertus, exploratus, pervulgatus.

CONNIVENCE, Collusio.

Être de connivence avec, Prævaricor.

CONSANGUIN, Consanguineus, sanguine conjunctus, conjunctione proximus.

CONSCIENCE, Conscientia.

Bonne conscience, Conscientia bene actæ vitæ, conscientia recte factorum.

Mauvaise conscience, Conscientia sceleris, facinorum.

Remords de conscience, Stimuli quibus mens compungitur.

Homme d'une conscience pure, Vir integerrimæ mentis.

Consciencieux, Scrupulosus, religiosus.

CONSÉCRATION, Dedicatio, consecratio.

Consacrer, Consecro, dico, dedico, voveo, sacro, religiosum facio, devoveo, inauguro.

CONSEIL, Consilium, deliberatio, cogitatio, animadversio, ratio, cogitatum, consultum, sententia, monitum, monitio, impulsus.

Conseil privé, Consilium sanctius.

Demander un conseil, Exigo consilium, sententiam consulo.

Prendre un conseil, Consilium ineo, consiliis utor.

Suivre le conseil, Monitis me præbeo, monitis pareo.

Conseiller (verb.), Consilior, consilium do, consulo, suadeo, moneo, hortor, suggero.

Conseiller (subst.), Consiliarius, suasor, qui consilium dat, hortator.

CONSENTIR, Consentio, idem sentio, cum aliquo facio, annuo.

CONSÉQUENCE, Consecutio, consequentia, connexum.

Conséquent, Consequens.

Par conséquent, Proin, proinde, itaque.

CONSERVATION, Conservatio, custodia, tuitio, salus, incolumitas.

Conserver, Conservo, custodio, tueor, servo, retineo, teneo.

Conservateur, Conservator, servator, custos.

CONSIDÉRATION, Dignitas, honor, auctoritas, observantia, veneratio, cultus, reverentia, decus, laus.

Recouvrer son ancienne considération, Ad pristinæ dignitatis gradum revocor.

Votre considération s'augmentera, Crescet dignitas tua.

En considération de, Causa.

Considéré, Honestus, decorus, honoratus, spectatus, cognitus, probatus.

CONSIGNER *dans les annales*, Rem annalibus mando.

CONSISTANCE, Soliditas, firmitas.

Consistant, Stabilis, firmus, fixus, solidus.

CONSOLATION, Consolatio, solatium, levamen, levatio, medicina, confirmatio.

Consoler, Consolor, levo, dolorem levo, mœrorem minuo, consolationem adhibeo, luctum, fletum abstergo.

Consolateur, Consolator.

Propre à consoler, Consolatorius.

Qui peut être consolé, Consolabilis.

CONSOLIDER, Corroboro, firmo, confirmo, roboro, sancio, solido.

CONSOMMER, Consumo, exhaurio, conficio, dissipo, comedo.

CONSOMPTION, Tabes, macies.

Consumer le temps, Dego, transigo, vivo.

Se consumer, Intabesco, extabesco, langueo.

CONSPIRER, Conjuro, conspiro, consentio.

CONSPUER, Conspuo, consputo, sputo aliquem fœdo.

CONSTANCE, Constantia, firmitas, stabilitas, gravitas, æqualitas, perseverantia.

Constance à supporter, Tolerantia, toleratio.

Souffrir avec constance, Perpetior, suffero, patior, fero, tolero.

Constant, Constans, perpetuus.

Constamment, Constanter, fortiter, æqualiter, perpetuo.

CONSTATÉ, Compertus, exploratus, certus.

CONSTERNATION, Consternatio.

CONSTITUTION, Constitutio, institutio.

CONSTRUCTION, Ædificatio, constructio ædium, exstructio.

Construire, Exstruo, ædifico, molior, struo, machinor, construo, conficio, fabricor, coacervo.

Constructeur, Fabricator, architectus, artifex, ædificator, molitor, machinator, fabricator, architectus.

CONSULAT, Consulatus.

Penser au consulat, Consulatum spero.

Briguer le consulat, Peto consulatum.

Confier le consulat, Demando consulatum.

Enlever le consulat, Consulatu aliquem dejicio.

Consul, Consul, reipublicæ princeps.

Consulaire, Consularis.

CONSULTER, Delibero, consilium peto, consulo.

CONTACT, Attactus.

CONTAGION, Contagio, fœditas, virus, venenum, pestis, lues.

CONTEMPLATION, Contemplatio, consideratio, cogitatio, mentis agitatio.

Contempler, Contemplor, meditor, considero, perspicio, intueor, animo intueor, viso, inviso.

Contemplateur, Contemplātor.

CONTEMPORAIN, Coævus.

CONTE, Fabula, fabella.

CONTENTER de (se), Contentus sum, satis habeo.

Il ne se contenta pas de, Parum habuit.

CONTESTATION, Litigium, lis.

CONTESTE, Controversia.

Contester, Pungor, rixor, contendo.

CONTENIR, Coerceo, contineo, refreno, comprimo, domo, reprimo, cohibeo, sedo, freno.

Se contenir, Tempero, moderor.

CONTINUATION, Continuatio, perpetuitas.

Continuer, Persevero, exsequor, pergo, continuo.

CONTINUITÉ, Cursus, perpetuitas, perennitas, continuatio, diuturnitas, tenor.

Continu, Continuus, perpetuus, perennis, constans.

Rendre continu, Perpetuo, continuo.

Continuel, Perennis, jugis continuatus, perpetuus.

Continuellement, Jugiter, perpetuo, semper, constanter.

CONTORSION, Distortio.

CONTOUR, Lineamentum, ductus linearum.

CONTRACTION, Contractio, brevitas.

CONTREDIRE, Contradico, reclamo, refragor, adversor.

Se contredire, Sibimet contradicere.

CONTRARIÉTÉS, Tricæ.

CONTRASTE, Oppositio.

CONTRAT, Pactum, pactio, conventum, conventio.

CONTRE, Contra, adversum, adversus.

CONTRAIRE, Adversus, contrarius, incommodus, sinister, alienus, molestus, iniquus.

Le Sénat décida le contraire, Senatus contrarium sensit.

Au contraire, E contrario.

Bien au contraire, Longe secus.

Contrairement à, Contra, aliter, secus.

A CONTRE COEUR, Repugnanter, invite.

CONTRÉE, Regio, tractus, ora.

CONTREFAIRE, Fingo, simulo, imitor.

Contrefait, Distortus, contortus.

A CONTRE TEMPS, Intempestive.

CONTRIBUTIONS (*lever des*), A civitatibus pecuniam impero.

Contribuable, Ærarius.

CONTRITION, Dolor animi ex criminum recordatione susceptus.

CONTROVERSE, Controversia.

Controversé, Controversus, litigiosus, dubius.

CONVENANCE, Decentia, convenientia, venustas, decorum, ordo, concinnitas.

Convenir, Congruo, convenio.

Convient (il), Decet, convenit, decorum est, æquum est, par est, dignum est.

Convenable, Conveniens, appositus, aptus, accommodatus, bellus, rectus, tempestivus.

Convenablement, Convenienter, apposite, commode, bene, recte, commodum, idonee, apte, decenter.

CONVENTION, Pactio, pactum, conditio, fœdus, conventum, constitutum.

Convenir de, Paciscor, depaciscor, pactionem facio.

CONVERSATION, Dictio.

Converser, Sermocinor, sermonem habeo, colloquor, confabulor.

CONVERSION, Emendatio morum, vitæ correctioris studium.

Convertir, E gurgite peccatorum extraho aliquem.

Convertir (se), Redeo in viam, abstineo a sceleribus, ad frugem redeo.

CONVEXE, Convexus.

CONVICTION, Persuasio.

Convaincre, Persuadeo, fidem facio, ad credendum duco, cogo, revinco.

CONVIVE, Conviva, socius ad epulas, convictor, pransor.

CONVOCATION, Convocatio, conventus, congregatio, vocatus, arcessitus.

Convoquer, Convoco, voco, concieo, advoco, congrego, arcesso, adesse jubeo, concito.

CONVOITER, Ligurio.

COPEAUX, Ramenta.

COPIE *(envoyer une)*, Epistolæ exemplum mitto.

Copier, Transcribo, exscribo, describo.

Copiste, Librarius.

COQ, Gallus.

COQUILLE, Concha, testa.

COQUIN, Furcifer, scelestus.

CORBEAU, Corvus.

CORBEILLE, Corbis, canistrum, cista, fiscina, sporta.

CORDAGE, Restis.

CORDE, Funis, funiculus.

La corde au cou, Obtorta gula.

Cordonnier, Sutor.

CORNE, Cornu.

Corné, Corneolus, corneus.

CORNEILLE, Cornix.

CORPS, Corpus.

Qui a un corps, Corporeus, corporatus.

Corps (garde du), Stipator.

CORRECTION, Emendatio.

— (Châtiment), Verberatio, pulsatio.

Corriger, Corrigo, emendo, correctionem adhibeo, aliquem ab errore averto.

— (Châtier), Verbero, punio.

Corriger un discours, Orationem limo, perpolio, expolio.

Correct, Limatus.

Correctement, Emendate, castigate.

CORROBORER, Roboro, corroboro.

CORRUPTION, Corruptio.

Corrompre, Corrumpo, depravo, vitio, in vitium impello, destruo, infusco.

Corrupteur, Corruptor, largitor.

Corrompu, Vitiosus, convictus, depravatus, corruptus, profligatus.

Avec corruption, Corrupte, male, prave, nequiter.

CORSAIRE, Pirata.

De corsaire, Piraticus.

CORTÉGE, Comitatus, assectatio, comitum multitudo, chorus, caterva, stipatio.

Il a un long cortége, Comitatum habet amplum.

Qui fait cortége, Assectator, assecla.

CORYPHÉE, Coryphæus, dux, princeps.

COSTUME, Vestimentum, vestis, vestitus.

CÔTE, Costa.

— (Littoral), Littus, ora.

CÔTOYER, Littus rado, circumveho.

De ce côté-*là*, Ab ultro, huc illuc.

De l'autre côté, Altrinsecus, e regione, ex altera parte.

De quelque côté, Aliqua, per aliquam partem.

De tous côtés, Quaquaversus.

D'un côté, de l'autre, Cum, tum.

Laisser de côté, Contemno.

Mettre de côté, Seponò, segrego, separo.

COTHURNE, Cothurnus.

COU, Collum, cervici subjecta pars.

Se jeter au cou, In collum alicui invado.

Couper le cou, Collum alicujus seco.

COUCHER *(des astres)*, Obitus, occasus.

Se coucher, Lecto me commendo, decumbo.

Il va se coucher, Dormitum se confert.

Couché (être), Cubo, recumbo, accumbo, quiesco, jaceo.

COUDE, Cubitus.

COUDRE, Suo, consuo.

Coudre à, Assuo, suendo annecto.

Coudre dans, Insuo, includo.

COULER, Fluo, exeo, effluo, fundor, emano.

Couler à travers, Perfluo.

Couler dans, Influo, illator.

Couler de tous côtés, Diffluo, liquesco, fluo.

Coulé à fond, Demersus.

COULEUR, Color, figmentum.

Ses couleurs disparaissent, Color defluit.

Colorer, Coloro, tingo, colorem induco, colore imbuo.

COUP, Pulsatio, verberatio, percussio, ictus.

Appliquer un coup de poing, Pugno ico.

Frapper à coups de pied, Calibus impeto.

Porter un coup mortel, Graviter lædo.

Percé de coups, Multis plagis confectus.

A coups d'épingle, Minutissimis ictibus.

Tout à coup, Repente, subito, repentino.

Coupable, Sons, nocens, reus, criminosus, suspiciosus.

Se rendre coupable, Pecco, delinquo.

COUPE, Crater, poculum, cratera, scyphus, calix.

COUPE (action de couper), Sectio, consectio.

Couper, Incido, cædo, reseco, præcido, amputo, securim injicio, detrunco, seco.

Couper autour, Circumseco, circumcido.

Couper court à, Præcidere semel.

Couper en morceaux, Concedo, cædo, trucido, seco.

Couper par le milieu, Intercido, interscindo.

COUR, Aula, atrium, regia.

Cour *(basse),* Cors, area villæ, spatium intra maceriem.

COURAGE, Fortitudo, magnitudo animi, virtus, vis, robur.

Perdre courage, Animo deficio, animo concido.

Rendre courage, Erigo animum depressum, recreo afflictum.

Reprendre courage, Animum reficio, me colligo, animum resumo, revoco.

Courage! Macte, age, agedum, euge.

Courageux, Animosus, plenus animi, plenus roboris, intrepidus, fortis, strenuus.

Courageusement, Fortiter, viriliter, constanter, acriter, strenue, animose.

Supporter courageusement, Fortiter fero.

COURANT *(n'être pas au... des affaires),* In rebus tiro ac rudis sum.

COURANT *(le... est rapide),* Citatum fertur men.

En descendant le courant, Flumine secundo.

En remontant le courant, Flumine adverso.

COURBURE, Aduncitas, inflexio.

Courber, Flecto, inflecto, torqueo, intorqueo, curvo, arcuo.

Courber (se), Incurvesco, incurvo.

Courbé, Incurvus, curvatus, curvus.

COURONNE, Corona, diadema, sertum, insigne regni, insigne regium.

Couronne de laurier, Laurea, corona laurea.

Couronnement*(mettre le... à un ouvrage),* Imponere fastigium operi.

Couronner, Corono, coronam impono, corona dono.

Couronné de, Laureatus.

Qui se rapporte aux couronnes, Coronarius.

COURROIE *(de soulier),* Corrigia, lorum.

COURROUCÉ CONTRE (être), Succenseo, irascor.

COURSE, Cursus, iter, navigatio.

Courir, Curro, cursum teneo, cursum curro.

Courir à travers, Percurro.

Courir çà et là, Evagor, vagor, circumcurso, decedo via, concursor, discurro.

Courir ensemble, Concurro, convenio, convolo, fugio, concurso, confluo, concursus facio.

Courir hors, Excurro.

Courir vers, Accurro, aliquo contendo, advolo, me confero, concurro.

En courant, Cursim.

Coureur, Cursor.

Courrier, Tabellarius, qui litteras fert, nuntius, cursor.

COURTOIS, Urbanus, comis, elegans moribus.

COUSIN, Patruelis, consobrinus.

Couteau, Culter.

COÛTER, Consto, valeo.

Coûte que coûte, Quanti quanti.

COUTUME, Mos, consuetudo, ritus, institutum, usus.

Coutume (avoir), Assoleo, soleo.

Changer une coutume, A vetere consuetudine recedo.

S'éloigner de la coutume, A consuetudine longissime discedo.

Garder une coutume, Hac consuetudine utor, veterum consuetudinem servo.

Revenir aux vieilles coutumes, Ad consuetudinem redeo.

Contre la coutume, Præter morem, non ex more.

COUVER, Ova incubare.

COUVERCLE, Operculum.

COUVERTURE, Operimentum, tegmen, tegumentum.

Couvrir, Cooperio, tego, obnubo, velo, operio, vestio, occulo, occulto, abscondo.

Se couvrir de crimes, Scelus scelere cumulo.

CRABE, Cancer.

CRACHAT, Sputum.

Cracher, Exscreo, spuo.

CRAIE, Creta.

Blanchi avec de la craie, Cretatus, creta infectus.

CRAINTE, Metus, timor, formido, pavor.

Crainte (sans), Impavide, audacter, impavidus, audax, intrepidus.

Causer des craintes, Metum injicio.

Dissiper des craintes, Metu libero.

Craindre, Horreo, timeo, metuo, formido,

paveo, vereor, metum habeo, extimesco, reformido, afficior timore.

Craindre de, Vereor.

Je crains de ne pouvoir vous satisfaire, Vereor ut tibi faciam satis.

Cesser de craindre, Timorem depono.

CRAQUEMENT, Crepitus.

Craquer, Crepo.

CRATÈRE, Crater.

CRÉANCIER, Creditor.

CRÉATION, Creatio.

Créature, Creatura.

Créer, Creo, gigno, facio.

DIEU a créé l'univers, Ex nihilo procreavit omnia DEUS.

Créer roi, Regem appello, jubeo; regnum alicui defero.

Créateur, Creator, effector.

CRÉDIT, Gratia.

Qui a du crédit, Gratiosus.

Être en grand crédit, Summum apud aliquem locum teneo.

Conserver son crédit, Tueor gratiam.

Diminuer le crédit de qqn, Fidem infirmo.

Ruiner le crédit, Opes everto.

CRÉDULITÉ, Credulitas, credendi facilitas.

Crédule, Credulus, simplex.

CRÉPIR, Sublino.

CRÉPU, Crispus.

CRÉPUSCULE, Crepusculum.

CRÈTE, Crista.

Qui a une crète, Cristatus.

CRÈTE *d'une montagne*, Montis vertex.

CREVASSE, Rima.

CRÈVE-CŒUR, Cordolium, dolor cordis.

CREUX, Lacuna, hiatus.

Creuser, Fodio, effodio, perfodio, cavo, excavo.

Creux, Cavus, concavus.

CRI *(de guerre)*, Clamor, vociferatio.

Transmettre le cri, Clamorem proximis trado, clamorem arcto.

Exciter les cris, Clamorem moveo, excito.

Pousser des cris, Clamorem edo, tollo, profundo, vociferor.

Répondre aux cris, Clamorem reddo.

Crier aux armes, Conclamo ad arma.

Crier, Clamo, vocifero, clamorem do, persono, inclamo, ejulo, voco.

Criard, Clamosus, raucus.

CRIBLE, Cribrum.

Criblé de blessures, Vulneribus confectus.

CRIME, Scelus, flagitium, nefas, delictum, crimen, peccatum, facinus, maleficium, noxia, noxa, culpa.

Crime capital, Crimen capitale, capite aliquem accuso.

Pousser au crime, Ad facinus adduco, impello.

Il a commis un grand crime, Commisit magnum flagitium, magnum admisit in se facinus.

Criminel, Sceleratus, scelestus, nefarius, facinorosus, flagitiosus, maleficus.

Criminellement, Scelerate.

CRIN, Seta.

CRINIÈRE, Juba.

Qui porte crinière, Jubatus.

CRITIQUE, Reprehensio.

Critiquer, Lacero, dilacero, dilanio, improbo, rejicio, vitupero.

Critique, Vituperator, reprehensor.

CROC, crochet, Uncus.

Crochu, Hamatus, aduncus, uncinatus.

CROCODILE, Crocodilus.

CROÎTRE, Cresco, augesco, adolesco, ingravesco, serpo, surgo, ascendo.

CROIX, Crux, patibulum.

Crucifier, Cruci affigere.

CRUCIFIX, Imago Christi cruci affixi.

Faire le signe de la croix, Cruce me signo.

Croiser *en sautoir*, Decusso.

CROIRE, Credo, fidem habeo, auctoritatem tribuo, puto, existimo, censeo, judico.

Ne croyez pas le premier venu, Ne cujusvis testimoniis fidem adjungas.

Il ne faut pas croire tout le monde, Quibusdam fidem et auctoritatem justa suspicio derogavit.

Croyable, Credibilis, probabilis, verisimilis.

CRUAUTÉ, Sævitia, crudelitas, feritas, immanitas, acerbitas, inhumanitas, violentia.

Cruel, Crudelis, durus, inhumanus, natura asper, barbarus atque immanis, infestus, ferus, sævus.

Qui a l'air cruel, Truculentus.

Cruellement, Crudeliter, dure, acerbe, cum cruciatu, truculenter, atrociter.

CRUCHE, Urceus.

CUISSE, Femur.

CUEILLIR, Decerpo, carpo, aufero, lego, colligo.

En cueillant çà et là, Carptim, hinc atque illinc sine ordine decerpendo.

Cueillir avant le temps, Præcerpo.

CUILLER Cochlear, cochleare.
Cuillerée, Cochlearis mensura.
CUIR, Corium, pellis.
CUIRASSE, Lorica.
Revêtu d'une cuirasse, Loricatus.
CUISINE, Culina.
Cuisinier, Coquus, qui cibos parat et condit.
Cuire (faire), Coquo, incoquo.
CULBUTER, Proruo.
CULTE, Religio, res divinæ, cærimoniæ sacræ.
CULTURE, Cultio, cultura, cultus.
Cultiver, Colo, excolo.
Cultivateur, Agricola, agricultor, colonus.
Cultivé, Excultus, ornatus, decoratus, institutus, præditus, politus.
CURIOSITÉ, Curiositas, nimia diligentia.
CURULE, Curulis.
CYGNE, Cycnus, olor.
De cygne, Cycneus.
CYLINDRE, Cylindrus.
CYMBALE, Cymbalum.

D

DACTYLE, Dactylus.
De dactyle, Dactylicus.
DAMIER, Alveolus.
DANGER, Periculum, discrimen, experimentum.
Jeter dans le plus grand danger, In capitis periculum adduco.
Les dangers nous menaçent, Periculis undique cingimur.
S'exposer au danger, Me in discrimen objicio, tendo in casum.
Courir un danger, Discrimen adeo.
Être hors de, Periculo defunctus sum.
Dangereux, Perniciosus, noxius.
Dangereusement, Periculose, cum periculo.
DANS, Intra, inter, in.
DANSE, Saltatio.
Danser, Salto.
Danseur, Saltator.
DAVANTAGE, Amplius, plusquam, plus, magis, ultra, præter.
DE, A, ab, abs, de, ex.
DÉ, Tessera, talus.
Lieu ou l'on joue aux dés, Talarius.
Jouer aux dés, Talis ludo.
DÉBARQUER, Exscendo, exscentionem facio.
DÉBARRASSER, Extrico, explico, expedio.
Débarrasser *de*, Libero.
Débarrasser de (se), Me exuo aliquo.
DÉBAT, Disputatio, disceptatio.
Débat judiciaire, Controversia, lis.
Ouvrir un débat, Contestor, obtestor, judicium constituo.
Débattre, Discepto, contendo, decerto, disputo, dijudico, cognosco.
DÉBAUCHE, Comessatio, luxuria, luxuries, libido.
Se laisser entraîner à la débauche, Luxuria diffluo, luxuriæ me dedo.
DÉBILE, Debilis, infirmus, imbecillus, fractus.
DÉBITEUR, Debitor.
DÉBORDEMENT, Proluvies, eluvies, eluvio.
Déborder, Superfluo, redundo, affluo.
DEBOUT (être), Sto, consisto, gradum sisto.
DÉBRIS, Fragmentum, reliquiæ, residua.
DÉBUT, Ingressus, initium.
Le début fut assez heureux, Lætissima erant principia.
DEÇA (en), Cis, circa.
DÉCACHETER, Relino.
DÉCADE, Decas.
DÉCAMPER, Castra movere.
DÉCAPITER, Obtrunco.
DÉCÉDÉ, Mortuus.
DÉCEMBRE, December.
DÉCEMMENT, Decore, decenter.
DÉCEPTION, Frustratio, labor inanis error.
DÉCHIRER, Lacero, conscindo, dilanio.
DÉCIDÉ, Paratus, promptus.
Décidé à tout, Ad omne facinus paratissimus.
Décemvirat, Decemviratus.
DÉCEMVIRS, Decemviri.
De décemvir, Decemviralis.
DÉCHAÎNER CONTRE (se), Debacchor.
DÉCHARGER, Exonero, allevo, onus detraho, deonero.
DÉCHARNÉ, Strigosus, tenuis, exhaustus.
DÉCHET, Decessio, detrimentum, diminutio.
DÉCHIRER, Dilacero, lacero, dilanio, lanio, scindo, conscindo, discindo, discerpo.
DÉCIDER, Decido, factionem facio, decerno.

Il n'a rien décidé, Rem in medio reliquit, sententiam dicere non est ausus.

Décidé, Deliberatus.

DÉCISIF, Definitivus.

DÉCLAMATION, Declamatio.

Déclamer, Declamo, pronuntio, edico.

Déclamateur, Declamator, præco.

Déclamatoire, Declamatorius.

DÉCLARATION, Declaratio.

Déclarer, Declaro, significo, planum facio, demonstro, ostendo, indico, pronuntio.

Déclarer publiquement, Profiteor, præbeo, significo, denuntio.

DÉCLIN, Occasus.

Déclin de l'âge, Flexus ætatis.

Sur le déclin, Occidens, occasus.

DÉCOLORATION, Decoloratio, livor, pallor.

Décolorer, Decoloro.

Décoloré, Decolor, sine colore, quod colorem amisit.

DÉCOMBRES, Parietinæ, parietum ruinæ.

DÉCORS, Choragium, scenicus apparatus et pompa.

Décorer, Decoro, celebro, orno, honesto.

Décorum, Decorum, decus.

DÉCOUDRE, Dissuo.

DÉCOULER, Profluo, mano, emano.

DÉCOUVERTE, Inventum, inventio, deprehensio.

Découvrir (*trouver*), Adinvenio, comminiscor.

Découvrir (*faire connaître*), Trado, prodo, manifestum facio, indico.

Découvert (*mettre à*), Exero, exsero, extraho.

DÉCRÉPIT, Decrepitus, senectute confectus, invalidus.

DÉCRET, Decretum, consultum, scitum, interdictum, lex, jussum.

Décréter, Decerno, censeo, legem fero, constituo, irrogo.

DÉCRIER, De aliquo detraho, infamiam alicui infero.

DÉCRIRE, Describo.

DÉCROÎTRE, Decresco, decedo.

DÉCUPLE, Decuplus.

DÉCURIE, Decuria.

DÉDAIN, Despicatio, contemptus, despicatus, despicentia, contemptio, vilitas.

Dédaigner, Dedignor, indignum habeo, contemno, despicio, sperno, respuo, pro nihilo puto, prætereo, transeo.

AU DEDANS, Introrsum, introrsus, intus.

DÉDICACE, Dedicatio, consecratio.

Dédier, Dedico, sacro, consecro.

DÉDOMMAGER, Compenso.

DÉESSE, Dea.

DÉFAILLANCE, Deliquium, defectus, diminutio.

Il eut une défiance, Animus eum destituit.

DÉFAITE, Clades, calamitas, damnum, cædes, strages.

Essuyer une défaite, Cladem accipio.

Faire essuyer une défaite, Cladem facio, affero, infero.

DÉFAUT, Vitium, vitiositas, pravitas.

Plein de défauts, Multis vitiis laboro.

Défaut (*faire*), Deficio, desum, vadimonium desero.

DÉFAVEUR, Offensa.

Être en défaveur, Offensam subeo apud aliquem.

DÉFECTION, Defectio.

Préparer les défections, Defectionem molior.

DÉFECTUOSITÉ, Vitium, vitiositas.

Défectueux, Pravus, distortus.

Défectueusement, Prave.

DÉFENSE, Defensio, propugnatio, patrocinium, tutela.

— (Interdiction), Prohibitio, interdictum.

Défense d'un lieu, Propugnatio, defensio.

Ouvrages de défense, Munitio.

Il y a une défense, Lege cautum est.

Sans défense, Indefensus.

Défendre, Prohibeo, impedio, veto, non permitto.

—(Protéger), Protego, tueor, defendo, tutor, munio, propugno, defendo, pugno, pratrocinor.

Défenseur, Deprecator, defensor, propugnator, custos.

— (Avocat), Patronus, defensor.

Défendu, Nefas, non licitum.

DÉFÉRENCE (avoir de la), Obsequor, morem gero.

DÉFIANCE, Diffidentia.

Se défier de, Diffido, quasi despero.

Avec défiance, Diffidenter.

DÉFIGURER, Turpo.

Défiguré, Turpificatus.

DÉFILÉ, Fauces, angustiæ.

DÉFINITION, Definitio, descriptio.

Définir, Circumscribo, determino, constituo, definio, concludo.

Défini, Certus, decretus, definitus.

Définitif, Definitivus.

DÉFUNT, Mortuus.
DÉGAGER, Exsolvo, solvo, dissolvo, libero, absolvo, expedio, libero, explico, extrico.
Dégagé, Solutus, liber.
DÉGÉNÉRER, Degenero, deflecto, descisco.
Dégénérer *de*, Deflecto.
Dégénéré, Degener.
DÉGOÛT, Fastidium, tædium, satietas.
Avoir du dégoût, Fastidio.
Causer du dégoût, Satietatem, tædium affero.
Ressentir du dégoût, Molestia afficior.
Dégoûté, Fastidiosus.
Dégoûté (être), Pertædet.
Avec dégoût, Fastidiose.
DÉGRADÉ, Turpificatus.
DEGRÉ, Gradus, progressus, ordo, dignitas.
DÉGUISER, Fingo, dissimulo, imitor.
DEHORS, (Mouv.) Foras, extra.
— (Sans m.) Foris, extra, extrinsecus.
DÉJA, Jam.
DÉJEUNER, Jentaculum, prandium.
S'inviter à déjeuner chez qqn, Alicui ad prandium condico.
Déjeuner, Prandeo.
AU-DELA, Ultra, supra, præter, extra.
DÉLABREMENT, Ruina.
DÉLAI, Dilatio, mora, prolatio, retardatio, sustentatio, dilatio, cunctatio, tarditas.
Demander un délai, Moram postulo.
DÉLAISSEMENT, Relictio, derelictio, desperatio.
Délaissé (être), Negligor, jaceo.
DÉLÉGATION, Delegatio, mandatum, provincia.
Déléguer, Delego, mando, mitto.
DÉLIBÉRATION, Deliberatio, consultatio, consilium.
La chose demande une mûre délibération, Consilii magni res est.
Délibérer, Delibero, consulto, consulo, considero, video, inquiro.
Qui délibère, Deliberator.
Délibératif, Deliberativus.
DÉLICATESSE, Tenuitas, gracilitas, subtilitas.
Délicat, Scitus, lepidus, elegans, acutus.
Délicatement, Subtiliter, acute, tenuiter.
DÉLICES, Deliciæ, delectamentum, suavitas, voluptas, irritamenta, deliciolæ.
DÉLIÉ, Solutus, liber, dissolutus.
DÉLIMITATION, Terminatio, mensura.
Délimiter, Dimeto, metor.
Délimité, Definitus, certus, constitutus.
DÉLIRE, Deliramentum, deliratio.
Délirer, Deliro.
Qui délire, Delirus, demens, mente captus, furens, insanus.
DÉLIT, Delictum, peccatum, error.
DÉLIVRANCE, Liberatio, absolutio.
Délivrer, Eripio, aufero, adimo, expedio, libero, absolvo, eximo.
Délivré, Liber.
DÉLOGER, Demigro, ad alias ædes discedo.
Déloyal, Perfidiosus, perfidus, insidiosus, fallax, improbus.
D'une façon déloyale, Infideliter.
DÉMAGOGUE, Plebicola.
DEMAIN, Cras, crastina die.
De demain, Crastinus.
DEMANDE, Postulatio, postulatum, rogatio, petitio, rogatus, preces.
Demander, Postulo, peto, posco, requiro, desidero, imploro.
Demander instamment, Deposco, appeto, flagito, expeto.
DÉMARCHE, Incessus, ingressus, gressus.
DÉMÊLER, Extrico.
DÉMEMBRER, Deartuo.
DÉMENCE, Vecordia.
DÉMESURÉ, Nimius, immoderatus.
DÉMETTRE (se) *d'une charge*, Abdico.
DEMEURE, Mansio.
Demeurer, Resideo, maneo, commoror, resto, sto.
Demeurer près de, Præsto tibi sum.
DEMI-CERCLE, Semicirculus.
DÉMOCRATE, Populi studiosus.
DÉMOLITION, Disturbatio, demolitio, eversio.
Démolir, Diruo, excido, exscindo, everto demolior, destruo.
DÉMONSTRATION, Demonstratio.
Démontrer, Demonstro, significo, declaro.
Qui démontre, Demonstrator.
Démonstratif, Demonstrativus.
DÉNÉGATION, Inficiatio, negatio, depulsio.
DENIER, Denarius.
DÉNIGREMENT Obtrectatio, vituperatio.
Dénigrer, Famam detrimento afficio ; de fama detraho ; obtrecto, maledico, vitupero.
DÉNOMBREMENT, Recensio, census.
DÉNOMINATION, Appellatio, compellatio, nominatio.
DÉNONCIATION, Delatio, accusatio, proditio.
Dénoncer, Corripere, incusare.

DÉNOUER, Enodo, explico.

DENT, Dens.

Arracher une dent, Dentem evellere.

DÉPART, Decessio, abitus, discessus, profectio, egressus.

DÉPASSER, Excedo, emineo, præsto, abeo.

SE DÉPÊCHER, Celeritate utor, propero, festino.

DÉPEINDRE *l'état de la république*, Statum reipublicæ describo.

DÉPENS (*il s'amuse à mes*), Delicias me facit, ludibrio me habet.

DÉPENSE, Sumptus, impendium, impensa.

Diminuer ses dépenses, Sumptus circumcido.

Faire des dépenses, Sumptus insumo.

Dépenser, Consumo, dissipo, comedo.

DÉPENDANCE (*être sous ma*), Est mihi ejus rei amplissima potestas.

Dépendre, Pendeo.

Tout dépend de là, Cardo rei in hoc volvitur.

DÉPÉRIR, Contabesco, consumor, labefio, extabesco.

DÉPIT (*crever de*), Æstuare invidia.

DÉPLACER, Muto, mutationem facio, commuto, vario, dimoveo, removeo.

Déplacé, Indecorus, turpis, inhonestus, pravus.

DÉPLAIRE, Displiceo, odiosus sum, injucundus sum.

DÉPLORER, Mœreo, doleo, lugeo, deploro.

Déplorable, Flebilis.

DÉPLOYER, Pando.

DÉPOSITION, Testificatio, testimonium.

DÉPÔT, Depositum.

Déposer, Depono, colloco, abjicio, exuo, pono.

Déposer le commandement, Imperium depono.

Être déposé de ses fonctions, Abactus magistratu est.

DÉPOUILLE, Spolium, exuviæ, præda.

Dépouiller, Orbo, diripio, spolio, privo, exuo, nudo, exhaurio, compilo.

Dépouiller tout sentiment d'humanité, Hominem exuo.

Dépouiller le scrutin, Tabellas diribeo.

Dépouillé, Nudus, nudatus, spoliatus.

Être dépouillé de ses dignités, Honore dejicior.

DÉPOURVU de, Inops, pauper, nudus, impotens.

Pris au dépourvu, Inopinans.

DÉPRAVATION, Depravatio, corruptio, distortio.

Dépraver, Depravo, corrumpo, pravis moribus imbuo.

Dépravé, Perditus, profligatus.

DÉPRÉCIER, Carpo.

DÉPEUPLÉ, Vastus, desertus.

DEPUIS, Abusque, jam.

Depuis longtemps, Jamdiu, jampridem, jam dudum, jamdiu.

DÉPUTATION, Allegatio, privata legatio.

Députer, Oblego, mitto privati negotii causa.

DÉRACINER, Exstirpo, stirpem evello, funditus deleo, evello.

DÉRAISONNABLE, Insipiens, stultus.

D'une façon déraisonnable, Insipienter.

DÉRÈGLEMENT, Immoderatio, intemperantia, perversitas, pravitas, improbitas.

Déréglé, Immodestus, immoderatus.

DÉRIDER, Frontem exporrigo.

DERNIER, Postremus, ultimus, extremus.

Dernier (le), Novissimus.

Avant-dernier, Proximus a postremo.

Dernièrement, Proxime, nuperrime, postremo, paulo ante.

DÉROBÉE (*à la*), Furtive, furtim.

Dérober, Subtraho, subduco.

Qui dérobe, Interceptor.

Se dérober, Subtexor.

DÉROULER, Evolvo, explico.

DÉROUTE (*arrêter la*), A fuga revoco.

DERRIÈRE, Post, postea, posthac, sub.

Par derrière, Retro, a tergo, post tergum, post.

DÉSACCORD, Discrepantia, discordia, dissidium, dissensio.

Être en désaccord, Discordo, dissideo, disconvenio.

Qui est en désaccord, Discors, dissentiens, discordans.

DÉSAGRÉMENT, Incommoditas, incommodum, molestia, cura.

Causer du désagrément, Incommodo, incommodum offero.

DÉSAGRÉABLE, Injucundus, insuavis, acerbus, odiosus.

DÉSAGRÉABLEMENT, Injucunde.

DÉSAPPOINTEMENT, Frustratio, vanus conatus.

DÉSAPPRENDRE, Dedisco, obliviscor.

DÉSAPPROBATION, Improbatio.

Désapprouver, Improbo, vitupero, damno, rejicio.

DÉSARMER, Dearmo, armis exuo.

— (Calmer), Inflecto.

Désarmé, Inermis.

DÉSASTRE, Clades, calamitas.

Désastreux, Calamitosus.

D'une façon désastreuse, Pestifere.

DÉSAVOUER, Recanto.

DESCENDANTS, Posteri, posteritas, progenies, proles.

Descendre, Descendo, delabor, me demitto.

Descendre (*en courant*), Decurro.

DÉSERT, Vastitas, solitudo.

Désert, Desertus, incultus, nudus, vastus, avius.

Rendre désert, Vasto, depopulor.

DÉSERTION, Transfugium.

Déserter, Transfugio, perfugio, profugio, defectionem facio, ad hostes deficio.

Déserteur, Desertor, transfuga, perfuga.

DÉSESPOIR, Desperatio.

S'abandonner au désespoir, Plango, defleo, ploro.

Désespérer, Despero, spem perdo, a spe absum.

Désespéré (*être dans un état*), In discrimine sum.

DÉSHABITUER, Desuefacio, consuetudinem tollo.

DÉSHABILLER (se), Vestem exuo, me veste exuo.

DÉSHÉRITER, Exheredo, hereditate privo, abdico.

Déshérité, Exheres, hereditate exclusus.

DÉSHONNEUR, Dedecus, turpitudo, infamia, probrum, ignominia, opprobrium.

Déshonorer, Dedecoro, turpifico, corrumpo.

Déshonoré (être), Flagro infamia, infamiam subeo.

DÉSIGNER, Denoto, designo, significo, noto.

DÉSINTÉRESSÉ, Minime mercenarius, gratuitus.

DÉSIR, Desideratio, desiderium, cupiditas, ardor, amor, sitis, appetitio, appetitus.

Désirer, Desidero, desiderio rei flagro, in desiderio rei sum, cupio, aveo, exopto, opto, expeto, adscisco, concupisco, cupiditas me tenet, studeo.

Désirer *vivement*, Prægestio, valde cupio, gestio, percupio.

Désirer (*pour quelqu'un*), Opto tibi.

Qui désire, Cupidus, avidus, studiosus, appetens.

Qui ne désire rien, Remotus ab omni cupiditate.

Désirer (faire) qqn, Desiderium commoveo.

Désirable, Desiderabilis, expetendus, optandus.

D'une façon désirable, Optabiliter, optato.

DÉSISTER (se), Desisto, demitto, discedo.

DÉSOLER (se), Plango, ploro, defleo, lamentor.

DÉSŒUVRÉ, Otiosus, cessans, nihil agens, vacuus.

DÉSORDRE, Turba, seditio, tumultus.

Désordonné, Incompositus.

D'une façon désordonnée, Incomposite.

Désordre (en), Inordinatus, perturbatus, confusus, tumultuarius.

Plein de désordre, Turbulentus, turbidus.

Qui fait du désordre, Turbator.

DÈS QUE, Ut, postquam, simul ac, cum, ubi.

DESSÉCHER, Aresco, viriditatem amitto.

Desséché, Torridus.

DESSEIN, Propositum, mens, consilium, institutum, intentio, consilium, scopus, animus.

Dessein (*à*), Consulto, cogitato, constituto.

DESSERRER, Abstringo.

DESSINER, Deformo, depingo, primas lineas duco.

AU-DESSOUS, Infra, sub.

Au-dessus (qui est), Superus.

DESTIN, Fortuna, sors, casus, eventus.

Destiner, Perscribo.

DESTRUCTION, Eversio, ruina, casus, pernicies, excisio, excidium, consumptio, occasus, obitus.

Destructeur, Eversor, afflictor, consumptor.

Détruire, Destruo, tollo, deleo, diruo, everto, diripio, vasto, disturbo, obruo, perdo, demolior, labefacto, interimo, consumo.

DÉSUNIR, Dissolvo, solvo, disjungo, sejungo.

DÉTACHER (*violemment*), Abrumpo, avello, abscindo, resolvo.

DÉTAIL (en), Particulatim, minutatim.

DÉTENDRE, Detendo.

DÉTERMINER, Termino, determino, definio.

DÉTESTER, Abominor, exsecror, detestor, horreo, fugio.

Détestable, Exsecrandus, odiosus, odio dignus, detestabilis.

Détesté, Perosus.

DÉTOUR, Circuitio, anfractus.

Détours, Ambages, diverticula, inflexus Meandri.

Sans détour, Simpliciter.

Détourner, Derivo, duco, deduco, traho, arcesso, prohibeo, propello, deterreo, revoco, avoco, removeo, averto.

Détourner (*une calamité*), Averrunco, prohibeo, averto.

Se détourner, Aversor, refugio, abhorreo, recuso, me alio averto.

Qui détourne, Aversor.

Détourné, Devius, a via remotus, alienus, aversus.

DÉTRACTION, Calumnia.

Détracteur, Obtrectator, calumniator, maledicus.

DÉTRESSE, Miseria, calamitas, ærumna.

DÉTROIT, Fretum.

DETTE, Debitum, debitio, æs alienum, pecunia debita, nomen.

Écrasé de dettes, Ære alieno obrutus.

Payer une dette, Dissolvo pecuniam, expungo nomen debitoris, nomina mea exsolvo.

Réclamer ses dettes, Nomina exigo, appello de pecunia.

DEUIL, Luctus, mœstitia, mœror, squalor, fletus.

Être en deuil, Mœreo, in squalore sum, in luctu jaceo, squaleo.

Deuil (relatif au), Lugubris, funebris.

DEUX, Duo.

Partager en deux, Bipartior, in duas partes seco.

Deux à deux, Bini.

Deux fois, Bis.

DÉVALISER, Exentero.

DEVANCER, Antecedo, anteeo, præcurro, prægredior, anteverto, antegredior, antevenio, præeo, supero, excello.

DÉVASTATION, Depopulatio, vastatio, direptio, eversio, vastitas.

Dévaster, Depopulor, vasto, diripio, spolio, depopulor.

Dévastateur, Depopulator, prædator, direptor, populabundus.

DÉVELOPPEMENT, Progressio, progressus, processus.

Développer (se), Glisco, cresco.

Développement (avec), Diffuse.

DEVENIR, Fio.

DEVIN, Ominator, conjector, vates, fatidicus, divinus, sortilegus.

Deviner, Præsentio, præsagio, vaticinor, auguror.

Deviner juste, Tango.

DÉVOILER, Detego, aperio, evolvo, denudo, patefacio, divulgo.

DEVOIR, Officium.

Derniers devoirs, Justa, inferiæ, exsequiæ.

S'acquitter de son devoir, Officio fungor.

Devoir, Debeo, oportet, convenit, opus est, faciendum est.

Dû, Debitus, meritus, justus.

DÉVORER, Devoro, ligurio, obligurio, voro.

DÉVOTION, Religio, pietas in DEUM et superos.

Dévot, Religiosus, pius.

DÉVOUEMENT, Devotio, dedicatio, addictio.

Dévoué, Deditus.

DIABLE, Nequissimus inimicus ac vexator hominum, diabolus, dæmon.

DIADÈME, Diadema, corona, regni insigne.

DIALECTIQUE, Dialectica.

Qui concerne la dilectique, Dialecticus.

Selon la dialectique, Dialectice.

DIALOGUE, Dialogus, disputatio.

DIAMANT, Adamas.

DIAPHANE, Perlucidus, pellucidus.

Diaphane (être), Perluceo.

DIARRHÉE, Diarrhæa.

DICTATURE, Dictatura, dictatoris munus.

Dictateur, Dictator, magister populi

De dictateur, Dictatorius.

DICTION, Elocutio.

Dire, Dico, loquor, aio, narro, verba facio.

Soit dit (*sans blesser le maître*), Pace magistri dictum sit.

C'est-à-dire, Nempe, scilicet, videlicet, nimium.

DICTER, Dicto.

DICTON, Proverbium, adagium.

DIEU, DEUS, Numen præpotens, Procreator mundi.

DIFFAMER, Conflo infamiam alicui, infamo, ignominia noto.

DIFFÉRENCE, Differentia, dissimilitudo, discrimen, varietas, distinctio.

Il y a cette différence, Hoc interlucet, hoc discrimen est.

Différend, Lis, disceptatio.

Renouveler des différends, Moveo rixas.

Terminer un différend, Litem transigo.

Différer, Discrepo, abhorreo, discrepans sum.

Combien le savant diffère de l'ignorant, Quantum differt doctus ab indocto !

— (Retarder), Differo, moram interpono, tardo, prolato, procrastino.

Différent, Discolor, diversus, dispar, dissimilis, varius, impar.

Différemment, Varie, diverse, dissimiliter.

DIFFICULTÉ, Difficultas, labor, asperitas.

Vous éprouverez de grandes difficultés, Multum laboris habebis.

Quelles difficultés présente cette affaire! Quid difficultatis res ista habeat!

Faire des difficultés, Tricor.

Difficile, Difficilis, laboriosus, operosus, arduus, habens difficultatem, spinosus, asper.

Entreprendre une chose difficile, Rem difficilem tento; multis difficultatibus impeditam rem aggredior.

Cela n'est pas difficile, Id non magni negotii est.

Difficilement, Difficulter, difficile, ægre, graviter, vix, tristius, durius, operose, laboriose.

Vous obtiendrez difficilement, Difficulter impetrabis.

DIFFORME, Deformatus, deformis, pravus, turpis.

DIFFUS, Verbosus.

DIGESTION, Digestio, concoctio.

Digérer, Concoquo, digero.

DIGNITÉ, Dignitas, honor, gradus, splendor, auctoritas.

Accorder des dignités, In dignitate loco, honores defero.

Perdre ses dignités, Gradu et statu dejicior.

Digne, Dignus, honestus, meritus, dignitate præditus, egregius.

Juger digne, Dignor, dignum habeo.

Dignement, Digne, pro dignitate.

DIGRESSION, Digressio.

DILATÉ, Fusus.

DILIGENCE, Curantia, cura, properantia, properatio, festinatio.

Faire diligence, Propero, accelero, festino.

DÎME, Decuma, decima pars.

DIMENSION, Dimensio.

DIMINUTION, Attenuatio, extenuatio, imminutio, diminutio.

Diminuer, Diminuo, minuo, attenuo, detraho, decerpo, ad pauciora redigo, diminutionem facio.

DÎNER, Cœna, cœnula.

S'inviter à dîner, Condico (ad convivium).

Dîner, Cœno.

DIOCÈSE, Diœcesis.

DIRECTION, Rectio, gubernatio, administratio.

Diriger, Dirigo.

Diriger *vers*, Intendo, intento, obverto.

Directeur, Rector, gubernator, præses, moderator.

Directement, Directo, recta via, directe.

DISCERNEMENT, Prudentia, delectus, judicium, discrimen, ratio.

Discerner, Dignosco, discerno.

DISCIPLINE, Disciplina, institutum, ratio, institutio, ars, mos, consuetudo.

Maintenir la dicipline, Servo disciplinam.

La discipline a disparu, Disciplina periit.

Faire revivre la discipline, Disciplinam instauro.

Disciple, Auditor, discipulus.

DISCORDE, Discordia, dissidium, dissensio, seditio.

Fomenter la discorde, Discordias concito.

La discorde règne parmi les citoyens, Discordant inter se cives.

Apaiser la discorde, Discordiam tollo.

Discordant, Absonus, repugnans, discors, discrepans, male conveniens, minime consentaneus.

DISCOURS, Oratio, sermo, concio.

Discours excellent, Oratio scripta elegantissime sententiis et verbis.

Discours ennuyeux, Oratio nec caput, nec pedes habens.

Discourir, Dissero, disputo, dico.

DISCRÉTION, Moderatio.

Se rendre à discrétion, Me victoris potestati relinquo.

DISCRET, Taciturnus, tacitus.

DISCULPER, Purgo, excuso, defendo, culpa libero.

Se disculper, Culpam a me amoveo.

DISCUSSION, Concertatio, controversia.

Discuter, Disputo.

Relatif à la discussson, Concertatorius, contentiosus, vehemens.

DISPARAÎTRE, Defluo, evanesco.

Faire disparaitre, Occulto, tego, obtego, contego, celo, recondo.

DISPENSE, Vacatio, immunitas.

Dispenser, Legibus aliquem solvo.

Dispenser du serment, Sacramenti religione solvo.

DISPOSITION, Compositio, structura, dispositio, ordo, confectio.

Disposer, Dispono, colloco, ordino, paro, apparo, instruo.

Dispos, Alacer, expeditus, hilaris, ardens.

Disposé, Promptus, paratus, in promptu.

DISPERSION, Dispersio, dissipatio.

Disperser, Disjicio, dispergo.

Se disperser, Palor, vagor, dispergor.

DISPUTE, Altercatio, jurgium, lis, contentio, concertatio, forensis dimicatio, rixa.

Dispute (*sur la religion*), Fidei capita controversa ; controversæ de Fide quæstiones.

Provoquer une dispute, Rixam concito.

Disputer, Litigo, discepto, contendo, altercor.

Disputer (se), Contendo, nitor, curo, conor, laboro, rixor.

DISETTE, Penuria, caritas annonæ, inopia, egestas, indigentia.

DISJOINDRE, Sejungo.

DISQUE, Discus.

DISSEMBLANCE, Dissimilitudo, varietas, discrepantia, differentia.

Dissemblable, Dispar, disparilis, dissimilis, diversus, varius, impar.

DISSÉMINER, Dissemino, dispergo, spargo, dissipo.

DISSENSION, Dissensio, dissidium, contentio.

DISSIMULATION, Dissimulatio, dissimulantia.

Dissimuler, Obtego, contego, celo, tenebris involvo, occulto, conniveo, dissimulo.

Qui dissimule, Dissimulator.

Dissimulant (en) Dissimulanter, obscure.

DISSIPATION, Dissipatio, dissolutio.

Dissiper, Dissipo, distraho, discutio, dispello, removeo, tollo, perturbo, disjicio.

— (Dépenser), Obligurio, ligurio, devoro, decoquo, dilapido.

Dissiper son bien, Rem meam familiarem omnem comédo, devoro.

Dissiper (*se*), Animum relaxo.

— (Disparaître), Diffugio, diffluo, evanesco, ad nihilum recido.

DISSOLUTION, Solutio.

Dissolu, Libidinosus.

DISSUASION, Dissuasio.

Dissuader, Dehortor, dissuadeo, deterreo, avoco, revoco, abstraho, abduco.

DISTANCE *grande*, Longinquitas.

Distant, Longinquus.

A une grande distance, Longe, procul.

DISTILLER, Distillo.

DISTINCTION, Distinctio.

Distinguer, Dispicio, video, nosco, intelligo, dignosco, discerno, dijudico, distinguo, dispicio, perspicio, animadverto, secerno.

Distinguer (se), Eniteo, clareo, emineo, eluceo, emico.

Distingué, Distinctus, elegans, luculentus, concinnus, politus, præclarus, eximius, egregius, insignis, præcipuus.

D'une façon distinguée, Præclare, recte, probe, optime, honorifice, honorate.

DISTRAIRE, Avoco, abstraho, removeo.

Se distraire, Animum a curis abduco.

Se distraire un peu, A miseria tantisper aberro.

Distrait, Distentus, occupatus, impeditus.

Distrait, Distractus.

Être distrait, Animo vagus sum, parum attentus sum.

DISTRIBUTION, Erogatio, distributio, partitio, divisio.

Distribuer, Dispertio, dispartio, divido, distribuo, partior, erogo, distribuo.

Distributeur, Distributor, partitor.

DIVERSITÉ, Varietas, dispar ratio, dissimilitudo.

Diversifier, Vario, varietatem facio, distinguo.

Diversement, Varie, diverse.

DIVERTISSEMENT, Oblectamentum, oblectatio, delectatio.

Divertir, Oblecto, delecto.

Divertir (se), Oblector, delector.

DIVINATION, Divinatio, vaticinatio, augurium, prædictio.

DIVINITÉ, Divinitas, numen.

Divin, Divinus, cœlestis, divus.

Divinement, Divine, divinitus.

DIVISION, Partitio, divisio.

Diviser, Partior, divido, partionem facio.

— (Désunir), Dissocio, disjungo.

Divisible, Dissolubilis, dissipabilis.

En divisant méthodiquement, Partito, distribute, distincte, ordinate.

DIVULGUER, Divulgo, foras effero, vulgo, in medium fero, edo, patefacio.

Divulguer (se), Percrebresco, increbresco, divulgor.

DIX, Decem.

Dix fois, Decies.

Dixième, Decimus.

Dix par dix, Deni.

DOCILE, Docilis, aptus ad disciplinas.

Docilement, Obedienter.

DOCTRINE, Præceptio.

Docteur, Doctor, interpres, magister.

Docteur de l'Église, Religionis interpres.

Créer docteur, Doctoris nomine ac insignibus orno.

Devenir docteur, Doctrinæ lauream *vel* insignia capio, accipio.

DOIGT, Digitus.

Faire claquer ses doigts, Manus impingo.
Mettre le doigt sur, Tango.
DOMAINE, Prædium.
DOMESTIQUE, Intestinus, domesticus, interior.
DOMICILE, Domicilium, domus, habitatio, sedes, tectum.
DOMINATION, Dominatio, dominatus, ditio, imperium, potestas, tyrannis, regnum.
Dominer, Dominor, in ditione habeo.
Dominateur, Dominator.
DOMMAGE, Incommodum, detrimentum, damnum, noxia.
Causer un dommage, Detrimentum infero.
Essuyer du dommage, Detrimentum accipio.
Réfuser un dommage, Detrimentum reconcinno, resarcio.
DOMPTER, Mansuefacio, mansuetum reddo, edomo, domo.
Dompteur, Domitor.
Domptable, Domabilis.
DON, Donum, munus.
DONATION, Condonatio.
Donner, Do, impertio, largior, defero, præbeo, trado, tribuo, dono, condono.
DONC, Ergo, igitur, causa, proin, itaque, porro.
DORER, Inauro, auro tego.
Doré, Auratus, inauratus.
DORMIR, Dormio, somnum capio, sopitus sum, cubo.
Dormir *sur*, Indormio.
DOS, Dorsum, tergum.
Tourner le dos, Terga verto, in fugam abeo.
Couché sur le dos, Supinus.
DOT, Dos.
Doter, Doto, dotem do.
DOUBLE, Duplex, geminus.
Doublement, Geminato.
Doubler, Gemino, conduplico.
Doublement, Dupliciter.
DOUCEUR, Dulcedo, dulcitudo.
— (De caractère), Comitas, facilitas, benignitas, lenitas, suavitas morum.
Doux, Dulcis, suavis, jucundus.
Il m'est doux d'entendre, Dulce mihi est audire.
— (De caractère), Lenis, facilis, mitis, clemens, placidus, mansuetus, humanus, comis, suavis, commodus, benignus, præcellens.
— (Tranquille), Placidus, pacatus, tranquillus.
Adoucir, Placo, lenio, placatum efficio, mitigo.
Rendre doux, adoucir, Mitigo.
Avec douceur, Comiter, humaniter, humane, benigne, mansuete, placide, pacate, leniter.
Doucement, Leniter, molliter, suaviter, molli manu.
DOUÉ, Præditus, ornatus, decoratus, instructus.
Il est naturellement bien doué, Dona naturæ nactus est egregia.
DOULEUR, Dolor, mœror, animi cruciatus
Ressentir de la douleur, Indoleo, doleo.
Douloureux, Luctuosus, funestus, luctu plenus.
Douloureusement, Dolenter.
DOUTE, Dubitatio, hæsitatio, scrupulus, dubium.
Faire naître le doute, Dubitationem injicio, scrupulum, rem in dubium voco.
Lever le doute, Dubitationem adimo.
Sans doute, Sine dubio, sane.
Douter, Dubito, hæreo, ambigo, ambigum habeo, in dubium venio.
Douteux, Anceps, dubius, incertus, ambiguus, controversus.
La chose est douteuse, Dubium de re esse potest.
En doutant, Dubitanter, timide, difficulter.
D'une façon douteuse, Dubie.
DOUZE, Duodecim.
Douze fois, Duodecies.
Par douze, Duodeni.
DRACHME, Drachma.
DRAGON, Draco.
DROIT, Jus, æquitas, justitia, fas.
Réclamer ses droits, Jus meum persequor.
Contester un droit, Controversiam alicui intendo, in controversiam voco.
A bon droit, Jure, recte, merito,
Droiture, Probitas, integritas, virtus, bonitas.
DROITE (en ligne), Directa via.
Droit, Rectus, directus.
Droit, Dexter.
A droite (mouvement), Dextrorsum, ad dextram.
Dresser, Erigo, extollo, excito.
Dresser (se), Surgo.
Dressé, Erectus, celsus.
— (Assoupli), Assuefactus.
Qui n'est pas dressé, Insuetus, insolens.
DURÉE (longue), Diuturnitas, perennitas,

Votre gloire ne sera pas de longue durée, Tua hæc gloria non diu durabit, perpetua non erit.

Durer, Duro, maneo, diuturnus sum.

Faire durer, Protraho.

Durable, Perennis, perpetuus, continuus, jugis, continuatus, diuturnus, diutinus, longus, stabilis.

DURETÉ, Duritas.

— (De caractère), Immanitas, crudelitas, inhumanitas, severitas, acerbitas.

Durcir, Duresco, durus fio.

Se durcir, Obrigesco.

Dur, Durus, crudelis, asper, inhumanus, ferreus, vehemens, immitis.

Dur à la détente, Tenax.

Dur d'oreille, Surdaster.

Durement, Aspere, dure, severe, rigide, acerbe, inhumane, horride.

DUUMVIRAT, Duumviratus.

Duumvirs, Duumviri.

E

EAU, Aqua, unda.

Filet d'eau, Aquula, aqua exigua.

Approvisionnement d'eau, Aquatio.

ÉBLOUIR, Obcæco, perstringo.

ÉBRANLEMENT, Conquassatio, agitatio, commotio, pulsus.

Ébranler, Conquasso, commoveo, concutio, labefacio, labefacto, dissolvo, conquasso, concutio, debilito, percello, pulso, percutio, concutio.

Ébranlé (être), Collabefio, labor.

ÉCAILLE, Squama.

Écailleux, Squamosus.

ÉCARTER, Removeo, amoveo, avoco, repello, depello, dejicio, submoveo, rejicio, arceo, prohibeo.

Écarter (s'), Declino, deflecto, decedo, vito, de via deducor.

Écarté, Diversus, distans, disjunctus, remotus.

ÉCARTELER, Divarico.

ÉCHALAS, Adminiculum.

ÉCHANGER, Permuto.

ÉCHAPPER, Fugio, vito, effugio, evito.

Cela m'échappe, Hoc me fugit, me præterit.

Échapper (s'), Evado, effugio, elabor, emergo, subterfugio, devito, declino.

ÉCHAUFFER, Concalefacio, tepefacio.

Échauffer (s'), Incalesco, refervesco, calidus fio.

ÉCHEC, Offensio, incommodum.

ÉCHELLE, Scalæ.

ÉCHO, Echo.

ÉCHOIR, Obvenio, obtingo.

ÉCHOPPE, Taberna, caupona.

ÉCLAIR, Fulgur, fulgor.

Lancer des éclairs, Fulguro, corusco.

Il éclaire, Fulgurat.

Éclairer, Fulgeo, splendeo, fulguro, collustro, illumino, luceo.

Peu éclairé (ignorant), Ineruditus, indoctus, rudis.

ÉCLAIREUR, Antecursor, explorator, prodromus, emissarius.

ÉCLAT, Candor, splendor, fulgor, lux, illustratio, splendor, nitor.

Éclatant, Splendidus.

Être éclatant, Rutilo, splendeo.

D'une façon éclatante, Splendide, illuminate.

ÉCLATER, Erumpo, eruptionem facio, displodo.

ÉCLIPSE, Eclipsis, defectio solis et lunæ.

ÉCOLE, Schola.

Fréquenter l'école, In ludum eo, scholas obeo, gymnasium tero.

Il ne va plus à l'école, Ludo salutem dixit.

ÉCONOMIE, Parcimonia, frugalitas, moderatio.

Économe, Parcus, frugalis.

ÉCONOME (procureur), Cellarius, dispensator.

ÉCORCE, Cortex.

ÉCORCHER, Admutilo.

ÉCOT, Collecta.

ÉCOULEMENT, Fluxio.

Écouler (s'), Fluo, diffluo.

Écoulé, Præteritus, anteactus.

ÉCOURTÉ, Curtus, decurtatus, mutilus.

ÉCOUTER, Ausculto, aures admoveo, aures arrigo, audio, aures do, auribus accipio.

ÉCRASER, Comminuo, frango, attero, contundo.

ÉCRIER (s'), Exclamo.

ÉCRITURE, Scriptura, scriptum.

Écrit, Scriptio, scriptura.

Composer un écrit, Scriptito.

Écrire, Inscribo, mando litteris, in codicem refero.

Écrire *entre deux lignes*, Interscribo.

Écrivain, Scriptor.
Écrivain public, Scriba.
ÉCROUELLES, Struma.
ÉCROULEMENT, Ruina, casus.
Écrouler (s'), Concido, cado, ruo, corruo, procido, labor, collabor.
ÉCUEILS, Scopulus, saxum.
Se heurter contre des écueils, Ad scopulos appello, in periculis offendo.
Lieu plein d'écueils, Scopulosus.
ÉCUME, Spuma.
Écumer, Spumo.
Écumeux, Spumosus.
ÉCURIE, Præsepe.
ÉCUYER, Armiger.
ÉDIFICE, Ædificium, structura, ædes, domus.
ÉDILITÉ, Ædilitas, ædilitium munus.
Édile, Ædilis, curator urbis.
ÉDIT, Edictum, decretum, interdictum.
Édicter, Constituo, statuo.
ÉDUCATION, Educatio, institutio, disciplina, institutum.
Qui a reçu une excellente éducation, Institutus liberaliter educatione.
EFFACER, Eluo, deleo, abstergo, diluo, expungo, oblitero, adimo, obruo.
EFFÉMINÉ, Effeminatus, mollis.
D'une façon efféminée, Effeminate.
EFFET, Effectus.
En effet, Reapse, reipsa, enimvero, at enim, profecto et vero, quippe, etenim, namque, siquidem.
Effectivement, Enimvero.
EFFICACITÉ, Efficacitas, virtus, efficientia, vis efficiendi.
EFFLEURER *du bord des lèvres*, Labris primoribus gusto, degusto.
EFFORT, Conatus, impetus, vis, studium, labor, opera, nisus, contentio.
Efforcer (s'), Adnitor, molior, conor, adlaboro, applico, contendo, enitor.
Effort (avec), Contente, vehementer, acriter, magna contentione.
EFFRÉNÉ, Effrenatus, indomitus, furiosus.
D'une façon effrénée, Effrenate, temere.
EFFROI, Pavor, terror, exanimatio.
Glacer d'effroi, Magnum terrorem affero.
Répandre l'effroi, Terrores spargo.
Effrayer, Terreo, metum affero, terrorem infero, exanimo, perturbo.
Effrayant, Terribilis, horribilis, horrendus, formidolosus, horrifer.
Effrayé, Exanimatus, consternatus, pavidus.
Avec effroi, Pavide.
EFFRONTERIE, Protervitas, impudentia, petulantia, procacitas.
Effronté, Protervus, impudens, inverecundus, procax, temerarius.
Effrontément, Proterve, superbe, fidenter impudenter, audacter.
ÉGALITÉ, Æquatio, adæquatio, æqualitas, similitudo.
Égaler, Adæquo, æquo, æqualem facio, æquiparo.
Égal, Par, æqualis, similis, compar, æquabilis.
Scélérat sans égal, Singulari scelere homo.
Égaliser, Complano.
Également, Perinde, similiter, eo loco, æquabiliter, juxta, pariter, vicissim, æque, simul.
ÉGARDS, Honor, observantia, reverentia, veneratio.
Avoir des égards, Defero, honorem habeo, colo, veneror, observo.
Qui manque d'égards, Inofficiosus.
A tous égards, Omnibus partibus.
Eu égard à, Præ.
ÉGARER (s'), Aberro, deflecto, devio, recedo, vagor.
Égaré, Alienatus, abhorrens, alienus, abalienatus.
ÉGAYER, Hilaro, exhilaro.
ÉGLISE, Ecclesia.
ÉGOISME, Illiberalitas, sordes, avaritia.
Égoiste, Illiberalis, sordidus, avarus.
ÉGORGER, Jugulo.
ÉGOUT, Cloaca.
EH BIEN ! Quid !
ÉLANCER (s'), Prosilio, exsilio, prorumpo.
Élancer *sur* (s'), Impetum do in hostem, erumpo.
ÉLARGIR, Dilato, late explico, propago.
ÉLECTION, Cooptatio.
Élire, Deligo, lego, eligo, delectum habeo, adopto, opto.
ÉLÉGANCE, Elegantia, munditia, lautitia, lepor, festivitas, concinnitas.
Élégance (sans), Impolite, inculte, inornate, inconcinne.
Élégant, Concinnus, ornatus, numerosus, lautus, mundus, elegans, politus, facetus, aptus.
Peu élégant, Indisertus, inornatus.
Elégamment, Lepide, festive, eleganter, scite, ornate, polite, concinne, pulchre, facete.
Parler élégamment, Eleganter dico.

ÉLÉMENT, Elementum, initium, rudimentum.

ÉLÉPHANT, Elephas, elephantus.

ÉLÉVATION, Celsitas, altitudo, excelsitas.

— (D'âme), Exaggeratio, elatio.

Élever, Attollo, erigo, sustollo, struo, molior, construo.

S'élever en volant, Subvolo, evolo.

S'élever contre, Contra aliquem consisto, in aliquem consurgo.

S'élever plus haut, Insurgo altius.

Élevé, Celsus, sublimis, altus, elatus, profundus, exaggeratus, erectus, cumulatus, amplus.

D'une façon élevée, Sublate.

ÉLÈVE, Alumnus, discipulus.

Élever, Educo, alo, nutrio, instituo.

Qui élève, Educator, altor, nutritius.

ÉLOGE, Præconium, prædicatio, celebratio, laudatio, laus, commendatio, gloria.

Combler d'éloges, Faveo alicujus laudibus.

Digne d'éloges, Prædicabilis, prædicandus.

ÉLOIGNEMENT, Amotio, distantia, digressio a recta via, longinquitas.

— (Aversion), Alienatio, defectio, animorum diversio.

Éloigner, Removeo, arceo, prohibeo, pello.

Éloigner d'un endroit, Abscedo, migro, digredior, abeo, cedo, discedo, cesso, desino, secedo, proficiscor, desisto.

Éloigner (de qqn), Abalieno, alieno, distraho, averto, divello, disjungo.

Éloigné, Longinquus, longe remotus.

Être fort éloigné, Longe remotus sum.

Éloigné (être), Disto, absum, differo, diversus sum.

ÉLOQUENCE, Facundia, eloquentia.

Défaut d'éloquence, Infantia.

Éloquent, Facundus, disertus, eloquens, in dicendo ornatus.

Peu éloquent, Infacundus.

Devenir éloquent, Eloquentia valere.

Éloquemment, Facunde, diserte, eloquenter, eleganter, docte, perite.

ÉLUDER, Tergiversor, refugio.

ÉMANCIPER, Emancipo.

EMBALLER, Convaso, vasa colligo.

EMBARRAS, Impedimentum, impeditio, nodus, vinculum, tricæ, hæsitantia, hæsitatio, titubatio.

Être dans l'embarras, Hæreo, egeo consilio, impedior.

Embarrasser, Intrico, irretio, implico, illaqueo, impedio laqueis, obsto, impedio.

Embarrasser (s'), Me implico.

D'une façon embarrassée, Perplexe.

EMBONPOINT (qui a de l'), Corpulentus, obesi corporis homo.

EMBOUCHURE *d'un fleuve*, Fluminis ostium.

EMBRASEMENT, Flagrantia, ardor, incensio, incendium.

Embraser, Flagro, conflagro, ardeo.

Embraser (s'), Ignesco, ardeo, candeo, conflagro.

Embrasé, Igneus.

EMBRASSEMENT, Complexus, amplexus.

Embrasser, Amplector, amplexor; amplexu stringo, comprehendo; complexu teneo.

EMBROUILLER, Intrico.

Embrouillé, Perplexus, tortuosus, intricatus, implicatus, contortus.

D'une façon embrouillée, Implicite.

EMBÛCHE, Insidiæ.

Dresser des embûches, Insidias machino, tendo; insidior, periculum intendo.

Se dérober aux embûches, Ex insidiis elabor.

Embuscade, Insidiæ.

Tomber dans une embuscade, In insidias venio.

Se mettre en embuscade, In insidiis consido.

Placer en embuscade, In insidiis loco.

S'élancer de l'embuscade, Ex insidiis consurgo.

Éviter une embuscade, Insidias detego.

ÉMEUTE, Seditio, discordia, motus populi, tumultus.

Émeutier, Concitator.

ÉMIGRER, Migro, domicilium muto, solum muto, emigro.

ÉMINENCE, Eminentia.

Éminent, Eminens, præclarus, præstans, præcellens, excellens.

ÉMISSAIRE, Excursor, emissarius.

EMMENER, Abduco, aufero, tollo, abstraho, aveho, rapto.

ÉMOTION, Permotio, motus, perturbatio.

Émouvoir, Permoveo, commoveo, perturbo, perpello, excito, concito, exsuscito.

Émouvant, Patheticus.

ÉMOUSSER, Hebeto, obtundo, retundo, perstringo, obduco.

Émousser (s'), Hebesco.

Émoussé, Hebes, tardus, pinguis, obtusus.

EMPARER de (s'), Occupo, usurpo, teneo, invado, mihi aliquid subjicio, in potestatem redigo.

EMPÊCHEMENT, Obstaculum, impedi-

mentum, impeditio, mora, cohibitio, interdictum.

Empêcher, Obsto, obsisto, officio, impedio, irretio, præpedio, prævenio.

EMPESTÉ, Pestilens, pestifer.

EMPHASE *(s'exprimer avec)*, Ampullor, turgeo, inflor.

EMPIRER, Crescere, augere.

EMPLIR, Impleo, expleo, compleo.

EMPLOI, Usus, tractatio, provincia, munus, officium.

Nommer à un emploi, Prodo (consulem).

S'acquitter parfaitement de son emploi, Munus præclare gero.

Employer, Usurpo, utor.

Employer à, Insumo, impendo.

EMPOISONNEMENT, Veneficium.

Empoisonner, Venenum alicui infundo.

Empoisonné, Venenatus, venenum habens.

Empoisonneur, Veneficus.

EMPORTEMENT, Violentia, vis, impetus, injuria, excandescentia.

Emporter, Deporto, exporto, porto, reporto, aufero, subtraho, subduco.

Emporter (s'), Excandesco, exardesco, debacchor, tumeo, turgesco.

Emporté, Violentus, qui vim affert, cerebrosus, commotus, perturbatus.

EMPRESSEMENT, Studium, navitas.

Empressé, Navus, impiger, industrius.

Empressement (avec), Prompte, alacri animo, sine cunctatione

EMPRISONNEMENT, Inclusio.

EMPRUNT, Mutuatio, mutuum.

Emprunter, Mutuor, mutuam sumo pecuniam, fenori accipo.

Emprunté, Mutuus.

ÉMULATION, Æmulatio, virtutis imitatio.

Émule, Æmulator, imitator, æmulus.

ENCAN, Auctio, publica venditio.

ENCEINTE, Sepes, septum, vallum, sepimentum, circumjectus.

ENCENS, Thus.

Encensoir, Thuribulum.

ENCHAÎNEMENT, Implicatio.

Enchaîner, Revincio, vincio, constringo.

Enchaîné, Catenatus, catenis vinctus.

Avec enchaînement, Contexte, conjuncte.

ENCHANTER, Incanto.

ENCHÈRES *(vente aux)*, Licitatio.

Enchérir, Liceor, licitationem facio, pretium defero.

Enchérisseur, Manceps, licitator.

ENCHEVÊTREMENT, Implicatio.

ENCLIN à, Proclivis, propensus, facilis.

ENCLORE, Munio, sepio, vallo, septis contineo, intersepio, claudo, consepio.

ENCLUME, Incus.

ENCOMBRE *(revenir sans)*, Pedem inoffensum refero.

ENCONTRE *(aller à l')*, Inficias eo.

ENCORE QUE, Tametsi, quanquam.

Et pas encore, Necdum, nondum.

ENCOURAGEMENT, Stimulus.

ENCRE, Atramentum.

ENDETTÉ, Obæratus.

ENDORMIR (s'), Obdormio, obdormisco, somno consopior, sopore opprimor.

ENDROITS *(en beaucoup d')*, Multifariam, multis locis.

ENDUIT *(couvrir d'un)*, Incrusto, crustam duco, applico crustam.

Enduire, Perungo, ungo, allino, aspergo, oblino.

ENDURCIR, Obduro.

Endurcir (s'), Concallesco, concalleo.

ENDURER, Tolero, patior, sustineo, concoquo, perfero, suffero.

ÉNERGIE, Virtus, efficacitas, vigor, robur, vis, potestas.

Être sans énergie, Langueo, languesco.

Perdre son énergie, Languidus fio, flaccesco.

Énergique, Vividus, plenus vigoris, efficax, fortis, nervosus.

Énergiquement, Nervose, fortiter, valide, firmiter.

ÉNERVER, Enervo, debilito, effemino.

ÉNERVER (s'), Marcesco.

ENFANCE, Infantia.

Dès la plus tendre enfance, A teneris unguiculis.

Enfant, Infans, puer.

Enfants, Liberi, filii, proles, soboles, nati.

Enfantin, Puerilis.

D'une façon enfantine, Pueriliter.

ENFERS, Inferi, inferorum carcer, orcus.

Être précipité dans les enfers, Ad inferos descendo.

ENFERMER, Concludo, claudo, includo, comprehendo.

Enfermé, Conclusus, clausus, cinctus.

ENFIN, Demum, tandem, denique, postremo, ad ultimum.

ENFLAMMER, Inflammo, incendo.

— (FIG.) Excito, adhortor.

Enflammer (s'), Exardesco, inflammor.

Enflammé, Ignitus, incensus.

Enflammé de colère, Ira succensus.
— (Être), Irascor, succenseo.
ENFLURE, Inflatio, tumor.
Enfler, Tumeo, turgeo, turgesco, efferor.
Enfler (s'), Intumeo, intumesco, inflor.
Enflé, Tumidus, inflatus, turgidus.
ENFONCER, Infigo, figo, defigo, affigo.
Enfoncer les portes, Portarum claustra effringo.
ENFOUIR, Defodio, infodio.
ENFUIR (s'), Profugio, perfugio, transfugio, aufugio, fugam capesso.
S'enfuir de tous côtés, Quaquaversus fugio.
ENGAGEMENT, Promissum, receptum, obligatio, stipulatio, promissio.
Engager, Moneo, hortor, suadeo, impello, excito, adhortor.
— (Obliger), Obligo, devincio, adstringo, alligo.
Engager (s'), Obligationem de me do, nomina facio.
Engager à (s'), Polliceor me, obstringo.
ENGLOUTIR, Consumo, dissipo, devoro.
Engloutir dans la mer, In mari demergo.
Englouti (être), Mergor, voraginibus submersus pereo.
ENGOURDISSEMENT, Torpor, sopor.
Engourdir, Sopio.
Engourdir (s'), Obtorpesco, torpeo, obstupesco.
Engourdi (être), Torpeo.
ÉNIGME, Ænigma.
Énigmatique, Flexiloquus.
ENIVREMENT (exaltation), Sublatio, elatio.
Enivré *par le succès*, Elatus, tumefactus.
ENJOUÉ, Jocosus, facetus, urbanus.
ENLACER, Illaqueo, capio, implico.
ENLEVER (prendre), Affero, eripio, averto, adimo, detraho, removeo, præcido.
Enlever (s'), Avolo, fugio, fluo, evanesco.
ENNEMI, Hostis, inimicus.
Passer à l'ennemi, Ad hostes confugio, transfugio, profugio.
Repousser l'ennemi, Hostem submoveo.
Mettre l'ennemi en fuite, Hostes prosterno.
Se faire des ennemis, Inimicitias habeo.
Ennemi, Infensus, inimicus, adversus, molestus, hosticus, hostilis, infestus.
En ennemi, Infense, infeste, inimice, hostiliter.
Se conduire en ennemi, Hostiliter facio.
ENNUI, Molestia, tædium, satietas, fastidium, cura, angor, ægritudo.
Accabler d'ennuis, Multa incommoda patior.
Susciter des ennuis, Molestiam alicui facesso.
Ennuyer, Molestus sum, satietate expleo.
Ennuyer (s'), Tædet.
Ennuyer *fort* (s'), Pertædét.
ÉNUMÉRATION, Enumeratio, dinumeratio.
Énumérer, Enumero, recenseo.
ENORGUEILLIR, Inflo, efferor, intumesco.
S'enorgueillir, Superbio, efferor, superbus sum.
Enorgueilli, Inflatus, superbus, elatus.
ÉNORME, Immanis.
Énormément, Improbe.
ENQUÊTE, Disquisitio, inquisitio, investigatio.
Faire une enquête, Quæstionem habeo.
Enquérir (s'), Sciscitor, scitor, quæro, percontor.
Qui s'enquiert, Perquisitor.
ENRICHIR, Dito, locupleto.
Enrichir (s'), Ditesco, dives fio.
Enrichi, Peculiatus, nummatus, pecuniosus.
— (Orné), Ornatus, distinctus, illuminatus.
ENRÔLER *des soldats*, Conquisitionem militum facio, milites conscribo.
Enrôleur, Conquisitor.
ENROUEMENT, Ravis.
Enrouer (s'), Irrauceo, raucus fio.
Enroué, Raucus.
ENSANGLANTER, Cruento, sanguine imbuo.
Ensanglanté, Cruentus.
Non ensanglanté, Incruentus.
ENSEIGNE (drapeau), Aquila, signum, vexilla.
ENSEIGNEMENT, Doctrina.
Enseigner, Doceo, instituo, erudio, edoceo, præcepta do, vias trado, informo.
Qui enseigne, Præceptor, magister, doctor.
ENSEMBLE, Simul, una, pariter, in unum.
ENSEMENCER, Consero, sero, semino.
ENSEVELISSEMENT, Sepultura, humatio.
Ensevelir, Sepelio, humo, in sepulcro condo.
Non enseveli, Insepultus, inhumatus.
Ensevelisseur, Pollinctor, funerum curator.
ENSUITE, Dein, deinde, exinde, post, posthac, deinceps, inde, secundo, iterum.
ENTAILLER, Incido, cædo, reseco.

ENTASSER, Refercio, repleo.
Entassé, Confertus, refertus, plenus.
ENTENDRE, Inaudio, audio, exaudio.
Bien entendu, Videlicet, nimirum, nam, enim.
ENTERREMENT, Funus, exsequiæ.
Enterrer, Humo, sepelio, corpus terræ reddo.
Enterrer qqn, Exuvias defuncti terræ demando.
ENTÊTEMENT, Pertinacia.
ENTÊTÉ, Pervicax, durus, contumax, nulli cedens.
ENTHOUSIASME, Inflammatio, ardor.
Enthousiasmer, Inflammo, hortor, incito, impello, excito.
ENTIER, Integer.
Entièrement, Omnino, plane, prorsus, funditus, usquequaque.
ENTORTILLÉ, Tortuosus.
D'une façon entortillée, Contorte, oblique.
ENTOURAGE, Stipatio, comitatus.
Entourer, Cingo, circumdo, munio, contineo, sepio, vallo.
ENTRAILLES, Intestina, ilia, viscera.
ENTRAVES, Compedes.
ENTRE, Inter.
Entre-colonnement, Intercolumen.
ENTRÉE, Introitus, aditus, ingressio.
Entrer, Intro, introeo, ineo, subeo, ingredior, adeo, penetro.
Faire entrer, Introvoco, accerso, advoco.
ENTREPRISE, Susceptio, incœptio, cœptum.
Entreprendre, Incipio, occipio, conor, incumbo, suscipio; sumo.
Entrepreneur, Redemptor.
Entreprenant, Experiens, expertus.
ENTRETIEN, Collocutio, colloquium, sermo, dialogus, alloquium.
Entretenir (s'), Colloquor, communico, colloquium facio, sermocinor.
ENTREVUE, Congressio, congressus, colloquium.
ENTR'OUVRIR (s'), Dissolvo, crepo, frangor, disrumpor, dehisco.
ENVELOPPE, Velamentum, involucrum, integumentum.
Envelopper, Involvo, obvolvo, circumplico, circumplector, excæco.
ENVERS, Erga, adversum, adversus.
ENVI (*à l'*), Certatim.
ENVIE, Invidia, malevolentia, offensio, obtrectatio, zelotypia.
Exciter l'envie, In invidiam adduco.
Écarter l'envie, Invidiam a me transfero.
Porter envie, Invideo.
Envieux, Invidus, obtrectator.
Qui excite l'envie, Invidiosus, odiosus.
ENVIRON, Circiter, ad, non multo secus, prope, fere.
ENVIRONNER, Circumcludo, circumdo.
Environner une ville, Circumdare urbem.
ENVOLER (s'), Evolo, avolo, aufugio.
ENVOI, Missio, missus.
Envoyer, Mitto, ablego, dimitto, amoveo.
Envoyer *partout*, Circummitto.
ÉPAISSEUR, Crassitudo.
Épais, Densus, plenior, pinguis, concretus, spissus, stipatus.
— (Grossier), Crassus, rudis.
ÉPARGNE, Parcimonia, moderatio.
Épargner, Parco.
S'épargner *un travail* Hoc labore supersedeo.
ÉPAULE, Scapulæ, humerus.
ÉPÉE, Ensis, gladius.
ÉPERON, Calcar.
Exciter le cheval à coup d'éperon, Calcaribus equum urgeo.
ÉPERVIER, Accipiter.
ÉPHÉMÈRE, Fluxus, incertus, inconstans.
ÉPI, Spica.
ÉPIER, Observo, capto, pervestigo, prospeculor.
ÉPIGRAMME, Epigramma.
ÉPILOGUE, Epilogus, peroratio, conclusio.
ÉPINE, Spina, vepres.
Épineux, Spinosus, asper.
ÉPIQUE, Epicus, heroicus.
ÉPITAPHE, Epitaphium, elogium.
ÉPONGE, Spongia.
ÉPOQUE, Tempestas, tempus.
ÉPOUSER, Nubo, locor in matrimonium.
ÉPOUVANTE, Terror, consternatio, timor, formido.
Augmenter l'épouvante, Terrorem admoveo.
Remplir d'épouvante, Maximo timore afficio.
Épouvanter, Terreo, terrorem injicio, perterrefacio.
Épouvanté (être), Expavesco.
Épouvantail, Terricula.
ÉPRENDRE *de* (s'), Adamo, ardenter desidero, percupio, concupisco.

ÉPREUVE, Periclitatio.

Éprouver, Periclitor, tento, exploro, attento.

Éprouvé, Expertus.

ÉPUISER, Exhaurio, aufero, minuo, exinanio.

Épuiser (s'), Exaresco, exsiccor, exhaurior.

ÉQUESTRE, Equestris.

ÉQUILIBRE, Æquilibritas, æquabilitas, æqualitas.

ÉQUINOXE, Æquinoctium.

ÉQUIPER, Adorno, instruo, paro, comparo, apparo.

ÉQUITÉ, Æquitas, æquum et bonum, justitia, jus, fas.

ÉQUIVOQUE, Ambiguitas.

— (Adj.), Ambiguus, anceps, dubius, incertus, perplexus.

ÉREINTER, Delumbo, enervo, debilito.

ERREUR, Erratum, mendum, error, lapsus, erratio, peccatum.

Induire en erreur, In errorem induco.

Être dans l'erreur, Errore capior.

Se reconnaître dans l'erreur, Erratum agnosco.

Tirer quelqu'un de son erreur, Deduco ab errore.

Revenir d'une erreur, Veram in viam redeo.

Répandre l'erreur, Hæreses meas spargo.

Abjurer ses erreurs, Hæresim ejuro.

Errer, Erro, patior, evagor.

Pécher, Pecco.

Errant, Errabundus, omnivagus, errans.

ÉRUPTION, Eruptio.

ESCABEAU, Scamnum, sedes, scabellum.

ESCADRON, Turma.

Relatif à l'escadron, Turmalis.

Par escadron, Turmatim, per turmas.

ESCALADER, Scando, ascendo, conscendo.

ESCALIER, Scalæ.

ESCAMOTEUR, Præstigiator.

ESCARBOUCLE, Carbunculus.

ESCARMOUCHE, Velitatio, procursatio.

Escarmoucher, Velitor.

ESCARPÉ, Præceps, arduus, periculosus.

ESCLAVAGE, Servitus, servitium, famulatus.

— (Joug), Jugum.

Esclave, Puer, servus, mancipium.

— (Être), Servio, servitutem patior, in famulatu sum.

Esclave (d'), Famularis, servilis.

En esclave, Serviliter, abjecte.

ESCORTE, Stipatio, comitatus.

Espace, Decursus, spatium.

Espace (*de deux, de trois jours*), Biduum, triduum.

— (De 2 ans), Biennium.

ESPÈCE, Genus, species.

De même espèce, Uniusmodi, non varius.

ESPION, Procursor, emissarius, excursor, speculator.

ESPÉRANCE, ESPOIR, Exspectatio, spes, fiducia.

Donner de grandes espérances, Exspectationem apud omnes de me magnam commoveo.

Ne pas répondre aux espérances, Exspectationi hominum non respondeo.

Nos espérances ont été déçues, Spe frustrati sumus.

Perdre tout espoir, De spe decido.

Il ne nous reste plus d'espérance, Nullus jam spei locus est.

Espérer, Spero, confido.

Qui n'espère pas, Insperans.

ESPRIT, Mens, ratio, intelligentia.

Esprit *lent*, Tarditas ingenii.

Il a l'esprit remuant, Vir moribus turbidus, sine furore consistere ejus animus non potest.

Venir à l'esprit, In mentem venit.

Avoir perdu l'esprit, Desipio, deliro, demens sum.

Plein d'esprit, Ingeniosus.

Avec esprit, Salse, facete.

Esprit (sans), Inurbane, insulse, inconcinne.

Trait d'esprit, Facetiæ, sales, lepor.

ESQUIF, Scapha, navicula.

ESQUISSE, Adumbratio, rudior imago.

Esquisser, Adumbro.

Esquissé, Adumbratus, non absolutus.

ESQUIVER, Effugio, eludo.

Esquiver (s') Me subduco, conspectu discedo.

ESSAI, Periclitatio, experientia, tentatio.

Essayer, Experior, pertento, tento, exploro, attento, conor, periclitor, periclitum facio.

Qui essaye, Tentabundus.

ESSAIM, Examen.

ESSIEU, Axis.

ESSUYER, Abstergo, tergo, purgo, deleo, extergeo.

C'est à vous, Vestrum est.

EST-CE QUE ? An, anne, numquid, utrum, num, ecquid.

Est-ce que jamais ? Ecquando.

Est-ce que ne pas ? Ecquis, ecquisnam.
ESTIME, Dignatio, dignitas.
Estimer, Parvi *vel* magni facio, æstimo.
Estimer *beaucoup*, Magni facio.
Nous devons nous estimer fort heureux que, Præclare nobiscum actum iri, si.
Estimé, Spectatus, cognitus, probatus.
ESTOMAC, Stomachus.
ESTROPIER, Mutilo.
Estropié, Mutilus, mutilatus.
ET, Et, ac, atque, etiam, item, que.
ÉTABLE, Stabulum, præsepe.
Étable *à bœufs*, Bubile.
Étable *à porcs*, Hara, stabulum porcorum.
ÉTABLIR, Figo, defigo.
Établir *solidement*, Constabilio, stabilem et firmum reddo.
— (Statuer), Statuo, constituo, decerno, sancio.
Établi, Constitutus, institutus, confirmatus, compositus, decretus.
Le droit n'est pas encore bien établi, Nondum pro firmato jus stat.
ÉTAYER, Suffulcio.
ÉTALAGE, Venditatio.
Faire étalage, Ostento.
Étaler, Vendito.
ÉTANCHEMENT, Restinctio, sedatio.
ÉTANG, Stagnum.
ÉTAT (gouvernement), Respublica.
Gouverner l'état, Rempublicam gero.
— (Manière d'être), Status, conditio, habitus.
Voyez quel est l'état de nos affaires, Vide quanta rerum sit varietas.
Nos affaires sont dans un état déplorable, Deterrimo statu sumus.
Rester dans le même état, In eodem statu consisto.
Rétablir dans son premier état, Pristinum statum recupero.
Nos affaires sont en très bon état, Res nostræ optimo loco stant.
En bon état, Incolumis, integer.
Laisser une province dans le meilleur état, Provinciam quam expeditissimam trado.
Suivant l'état, Pro habitu.
ÉTÉ, Æstas.
ÉTEINDRE, Restinguo, sedo.
ÉTENDARD, Vexillum, signum.
Étendard (porte), Vexillarius, signifer.
ÉTENDUE, Latitudo, laxitas.
Étendre, Extendo, porrigo, tendo, pando.
Étendu, Magnus, immanis, vastus, diffusus.
Étendu (être), Objaceo.
Étendue (avec), Fuse, diffuse, disperse.
ÉTERNITÉ, Perpetuitas, perennitas, æternitas, ævum.
Éterniser, Æterno.
Éternel, Perpetuus, perennis, æternus, sempiternus.
ÉTERNELLEMENT, Perpetuo.
ÉTERNUEMENT, Sternutamentum.
ÉTHER, Æther.
ÉTHÉRÉ, Ætherius.
ÉTINCELLE, Favilla, scintilla, igniculus.
Étinceler, Scintillo, splendeo, emico, præfulgeo.
ÉTOILE, Stella, sidus, astrum.
ÉTOILÉ, Stellatus.
Parsemé d'étoiles, Stellifer.
ÉTONNEMENT, Miratio, admiratio.
Frapper d'étonnement, Obstupefacio, stupefacio.
Être frappé d'étonnement, Stupeo, obstupesco.
Étonner (se), Miror, demiror, obstupesco.
Étonnant, Mirandus, mirabilis, admirabilis, mirus, mirificus.
Étonné, Stupefactus, attonitus.
Étonné (être), Demiror, valde miror.
ÉTOUFFER, Suffoco, strangulo, fauces premo.
ÉTOUPE, Stupa.
ÉTOURDIR, Stupefacio, obstupefacio.
ÉTRANGER, Advena, peregrinus, hospes, alienus, exterus, extraneus, alienigena, adventitius.
ÉTRANGLER, Strangulo, suffoco, ango.
ÊTRE, Sum.
ÉTROIT, Angustus, arctus.
Étroitement, Arcte, stricte, anguste.
ÉTUDE, Studium, litteræ.
Interrompre les études, Animum a litteris avoco.
Reprendre l'étude des lettres, Ad studiorum usum redeo.
S'appliquer avec zèle à l'étude, Multum litteris operæ do.
Étudier, Studeo.
Étudier *à fond*, Perdisco.
Étudier *assidûment*, Studia nunquam intermitto.
Cesser d'étudier, Doctrinæ studia depono.
Étudiant, Litterarum studiosus.
ÉTUI, Theca.

ÉTYMOLOGIE, Etymologia, notatio, etymon, veriloquium.

Eucharistie, Sacrosanctum Christi Corpus.

ÉVADER (s'), Elabor.

ÉVALUÉ (être), Liceo, æstimor.

ÉVANGILE, Evangelium.

Prêcher l'évangile, Legem JESU Christi promulgo.

ÉVANOUIR (s'), Vanesco, evanesco.

ÉVÊCHÉ (*ériger un*), Urbem episcopi sede orno.

Recevoir un évêché, Episcopatum occupo.

Évêque, Episcopus, præsul, antistes sacrorum.

Être fait évêque, Ad episcopi gradum evehor.

ÉVEILLER, Expergefacio, somno excito.

Éveiller (s'), Expergiscor, a somno excitor, somno solvor.

Éveillé, Percitus, concitatus, incitatus.

EVÉNEMENT, Eventus, eventum, exitus, casus, res, fortuna.

ÉVENTAIL, Flabellum.

ÉVENTRER, Eviscero.

ÉVIDENCE, Evidentia, perspicuitas.

Évident, Evidens, clarus, certus, perspicatus, apertus, manifestus, planus.

Évident (être), Diluceo.

Il est évident, Patet, constat, liquet.

Évidemment, Evidenter.

ÉVITER, Vito, devito, fugio, effugio, declino, præcaveo, evolo, fugito.

EXACTITUDE, Diligentia, sedulitas.

Mettez plus d'exactitude à m'écrire, Velim te plus operæ, curæ in scribendo consumere.

Exactement, Perquisite, exquisite, diligenter.

EXAGÉRER, Exaggero, amplifico, augeo.

EXALTER, Prædico, celebro, glorior.

EXAMEN, Inspectio.

Examiner, Exploro, indago, exquiro, omni cura investigo, inspecto, considero, circumspicio, specto, expendo, perpendo, examino.

Examiner l'affaire, Rem totam video, rem penitus cognosco.

Examiner *avec soin*, Sedulo expendo.

Examiné, Exploratus, explicatus.

Examiné *à fond*, Perspectus, cognitus, exploratus.

EXASPÉRER, Exaspero, exacerbo, irrito, accendo, commoveo.

EXAUCER, Exaudio.

EXCAVATION, Alveus.

EXCELLENCE, Præstantia, excellentia.

Excellent, Præstans, præstabilis, excellens, eximius, egregius, optimus, lectissimus, præstantissimus.

Excellemment, Eximie, egregie, bene, valde, præclare, belle.

EXCEPTION, Exceptio.

Excepter, Excipio, excludo, secerno.

Excepté, Præterquam, præter, extra, extra quam.

EXCÈS, Immodestia, immoderatio, intemperantia, procacitas.

Se livrer à des excès, Luxurio, lascivio.

A l'excès, Insane, vehementer, cum impetu.

Excéder, Excedo.

Excessif, Immodicus, profusus, nimius, immoderatus, immodestus, intemperans.

Excessivement, Immodice, immoderate, immodeste, intemperanter.

EXCITATION, Stimulus, incitamentum, excitatio, motus, commotio.

Exciter, Concito, excito, incito, moveo, conflo, sollicito, inflammo, agito, stimulo, jungo, agito, impello, elicio.

Excité, Concitus, commotus, compulsus.

EXCLAMATION, Exclamatio, acclamatio, clamor.

EXCOMMUNICATION (*lever l'*), Piorum communioni restituo.

Excommunier, Convictus piorum alicui interdico, a corpore Ecclesiæ segrego.

Excommunié, Communione piorum ejectus.

EXCURSION, Excursio, decursio, incursio.

EXCUSE, Excusatio.

Apporter des excuses, Excusatione uti.

Recevoir des excuses, Excusationem probo, admitto.

Excuser, Excuso, excusatione utor, excusationem affero.

EXÉCRATION, Detestatio.

Exécrer, Detestor, aversor, abominor.

Exécrable, Exsecrandus.

EXÉCUTION, Effectio, effectus, efficientia.

Exécuter, Gero, facio, administro, patro, perficio.

EXEMPLE, Exemplum, exemplar, documentum, specimen.

Donner le bon exemple, Documento sum aliis.

Prendre exemple, Exemplum sumo, ad alicujus mores me conformo.

Être un mauvais exemple, Pessimo exemplo alios corrumpo.

La chose servira d'exemple, Res in exemplum ibit.

EXEMPTION, Immunitas, libertas, vacatio.

Exempté, Liber.

Il était exempté des charges publiques, Muneribus vacabat.

Exempt, Exsors, immunis.

EXERCICE, Exercitatio, usus, tractatio.

— (Militaire), Exercitum.

Exercer, Exerceo, colo, excolo.

Exercé à, Exercitatus, versatus.

Non exercé, Inexercitatus, rudis, tiro.

EXHALAISON, Exhalatio, exspiratio, aspiratio, anhelitus terræ, respiratio.

Exhaler, Inhalo, exhalo, afflo, redoleo, oleo, spiro, emitto.

EXHORTATION, Hortatio, cohortatio, hortatus, invitatio.

Exhorter, Hortor, adhortor, suadeo, excito, impello, accendo, inflammo.

Qui exhorte, Hortator, suasor, auctor.

EXIGER, Exigo, postulo, flagito.

EXIL, Exilium, relegatio, rejectio.

Envoyer en exil, In exilium ejicio.

Partir pour l'exil, Proficiscor in exilium.

Être en exil, In exilio sum.

Être rappelé d'exil, Exilio reducor.

Exiler, Amando, relego, removeo, dimitto.

Exiler (s'), Exilio me mulcto.

Exilé, Exul, extorris, ejectus, relegatus.

— (Être), Exulo, exul sum.

EXORCISER, Malos dæmones ex corporibus exturbo, profligo.

EXORDE, Aggressio, principium, exordium.

Exorde insinuant, Insinuatio.

EXPÉDITION (militaire), Expeditio.

EXPÉRIENCE, Experientia, usus.

Il a une grande expérience, Magno usu est atque experientia præditus.

EXPIATION, Piaculum, expiatio.

Expiatoire, Lustralis, piacularis.

Sacrifice expiatoire, Piaculum.

Expier, Expio, eluo.

Expiable, Expiabilis.

EXPIRER, Exspiro, spiritum emitto.

EXPLICATION, Explanatio, explicatio, enodatio, interpretatio, explicatus.

Expliquer, Definio, enodo, evolvo, aperio, extrico, interpretor, explico, explano, commentor, expono.

Expliqué, Explicatus, apertus, definitus.

Qui explique, Explicator.

EXPLORER, Prospeculor, pervestigo.

EXPORTATION, Exportatio.

Exporter, Exporto.

EXPOSÉ, Expositio, expeditio.

Exposer, Expromo, eloquor, declaro, expono, exprimo.

Exposer à (s'), Præbeo me.

Exposé, Expositus, explicatus, declaratus.

Exposé à, Obnoxius, subjectus.

EXPRÈS, Consulto.

EXPRESSION *très fidèle de ma pensée (mes paroles sont l')*, Quod animo sentio, lingua promptus habeo.

Exprimer, Expromo.

Je ne puis exprimer ce que je ressens, Mentis cogitata explicare non possum.

EXPROPRIATION, Dejectio, depulsio.

Exproprier, Dejicio.

EXPULSION, Ejectio, expulsio.

Expulser, Extermino, expello, ejicio.

Qui expulse, Exterminator, expulsor.

EXTENSION, Porrectio.

EXTÉNUER, Extenuo.

EXTÉRIEUR, Extraneus, extrarius.

EXTINCTION, Exstinctio, interitus.

Éteindre, Exstinguo, restinguo.

Qui éteint, Exstinctor.

EXTRAIT, Epitome.

Extraire, Excerpo, decerpo, deligo, eruo, eripio.

EXTRAORDINAIRE, Insolitus, insolens, extraordinarius.

EXTRAVAGANCE, Deliramentum, deliratio, vesania.

Extravaguer, Deliro, desipio, hallucinor, aberro.

Extravagant, Vesanus, vecors, insanus.

EXTRÉMITÉ, Extremitas.

Qui est à l'extrémité, Extimus, extremus.

Réduire à la dernière extrémite, Ad rerum omnium egestatem adduco.

Réduit à l'extrémité, Ad incitas redactus.

Extrême, Extremus, postremus, ultimus, novissimus, summus, profusus, immoderatus.

Extrêmement, Nimio, summe, maxime, summopere.

EXUBÉRANCE, Luxuria, luxuries.

F

FABLE, Fabula, apologus.

Devenir la fable de tout le monde, Vulgi fabula fio.

Fabuleux, Fabulosus.

FABRIQUE, Officina.

Fabriquer, Fabricor.

FACE (en), In obvio, e regione.

FÂCHER (se), Irascor, incendor, iracundia effervesco, stomachor.

Fâcheux, Incommodus, adversus, alienus, molestus, iniquus.

FACILE, Facilis, proclivis, expeditus, explicatus.

Facilement, Facile, libenter, cito.

FAÇON, Modus.

A peu près de cette façon, Ad hunc fere modum.

De beaucoup de façons, Multis modis, multimodis.

En aucune façon, Nequaquam, nullo pacto, minime, neutiquam.

Sans façon, Simpliciter.

Façonner, Informo, adumbro, formo, instituo, fingo, figuro, creo.

FACTION, Factio, partes, secta.

— (Garde), Excubiæ.

Factieux, Factiosus, seditiosus, turbulentus.

FACTOTUM, Omnium rerum actor et administer.

FACULTÉ, Facultas, facilitas, commoditas, occasio, ansa, potestas, copia.

FAIBLESSE, Imbecillitas, infirmitas, debilitas, defatigatio, fragilitas, exilitas, jejunitas.

Faible, Debilis, infirmus, imbecillus, pallidus, fractus, debilitatus, invalidus, exsanguis.

Devenir faible, Langueo, languesco, flaccesco, torpesco.

Faiblement, Imbecilliter, languide, exiliter, tenuiter, jejune.

FAILLIR, Labor, cado, ruo.

FAIM, Esuries, fames.

Faim (avoir), Esurio, fame fatigor, famem tolero.

Apaiser la faim, Famem sedo.

Mourir de faim, Fame morior.

FAISCEAU, Fascis.

Il marche précédé des faisceaux, Fasces illi præferuntur.

FAIT, Factum.

Fait glorieux, Egregia facta.

En fait, Revera.

Faire, Ago, tracto, curo, efficio, facio, tento, molior, gero, agito, effero, contendo, transigo, aggredior.

Ne rien faire, Otior.

C'en est fait, Actum est.

C'en est fait des arts, Artes omnes concidunt.

C'en est fait de vous, Conclamatum est de salute tua.

Il a bien fait de venir, Humaniter fecit quod ad me venit.

Fait (être), Fio.

FAÎTE, Fastigium, culmen, conus.

FALLOIR (il faut), Oportet, necesse est.

Comme il faut, Probe, recte, præclare.

FALSIFIÉ, Adulterinus, fucatus, adumbratus, non verus, non genuinus.

FAMEUX, Celeber.

FAMILLE, Familia, cognatio, gens, gentilitas, genus, stirps.

De la famille, Gentilis.

Propre à la famille, Gentilitius.

De votre famille, Vestras.

Familiarité, Familiaritas, consuetudo, necessitudo, conjunctio.

Familier, Familiaris, necessarius, intimus, domesticus.

FAMINE, Caritas annonæ.

Causer la famine, Famem inveho, arctiorem annonam facio.

FANATIQUE, Fanaticus, delirus, furens.

FANER (se), Defloresco, flaccesco.

Fané, Vietus.

FANFARON, Gloriosus, ostentator.

FANGE, Lutum.

Fangeux, Lutulentus, impurus, luto plenus.

FANTAISIE, Lubido, libido.

Fantasque, Morosus.

FANTÔME, Terricula, larva.

FARCIR, Infercio, infarcio, inculco.

FARD, Pigmentum, fucus, color, ornatus.

— (Tromperie), Simulatio.

Farder, Fuco.

Fardé, Infucatus, fucatus, coloratus, fucosus.

FARDEAU, Sarcina, pondus, onus.

FAROUCHE, Ferus, barbarus, immansuetus, immanis, violentus, torvus, horribilis.

FASCINER, Fascino.

FASTES, Fasti.

FATALITÉ, Fatum, infortunium.

Fatal, Fatalis.

Fatalement, Fataliter.

FATIGUE, Defatigatio, lassitudo.

Fatiguer, Fatigo, defatigo.

Fatiguer (se), Fatisco, deficio.

Fatigant, Laboriosus.

Fatigué, Fessus, defessus, languens, de via lassus, defatigatus, debilis, confectus.

Fatigué de (*être*), Tædet.

FAUBOURG, Suburbium.

FAUBOURGS (les), Suburbanitas.

FAUSSETÉ, Falsitas, perfiditas.

Faux, Falsus, perfidus, mendax.

Faussement, Falso, fallaciter, perfide.

FAUTE, Culpa, causa, meritum, crimen, reprehensio.

— (Péché), Peccatum, delictum, crimen, culpa, nota, maleficium, erratum, labor.

Commettre une faute, Pecco, delinquo.

Il n'est pas en faute, Nihil in eo culpæ hæret.

Avouer une faute, Culpam agnosco.

Rejeter la faute sur d'autres, Culpam transfero in alium.

Fauteur, Fautor, studiosus, patronus, adscriptor.

FAUVE, Fulvus.

FAUX, Falx.

Fabricant de faux, Falcarius.

FAVEUR, Gratificatio, gratia, beneficium.

Être en faveur, Gratia valeo.

Regarder comme une faveur, In summi beneficii loco pono.

En faveur de, Pro alicujus gratia.

Faveur populaire, Jactatio, favor, amor popularis.

Rechercher la faveur populaire, Aucupor gratiam populi.

Faveur (perdre la) populaire, Studium populi amitto.

Favoriser, Secundo, faveo, studeo, amo, complector, tueor, juvo, adjuvo.

Favorable, Secundus, propitius, prosper, prosperus.

Favorable (être), Faveo alicui.

FÉCONDITÉ, Fecunditas, ubertas, fertilitas.

Féconder, Fecundo, fructiferum facio, fecunditatem do.

Fécond, Uber, fertilis, fecundus.

FEINTE, Assimulatio, simulatio.

Feindre, Assimulo, simulo, fingo.

Feint, Fallax, fictus, simulatus, fucatus.

Feinte (avec), Ficte, simulate.

FÉLICITATION, Gratulatio, congratulatio.

Féliciter, Gratulor, congratulor, gratulatione utor.

Qui félicite, Gratulator.

FÉLICITÉ, Felicitas, beatitudo, prosperitas, res secundæ.

FEMME, Femina, mulier.

De femme, Femineus, muliebris, effeminatus.

A la façon des femmes, Muliebriter, effeminate.

FENÊTRE, Fenestra.

FENTE, Hiatus.

Fendre, Findo, diffindo, aperio, divido.

Fendre (se), Hio, disjunctus sum, apertus sum.

Fendu, Hiulcus, hians.

FER, Ferrum.

De fer, Ferreus.

Garni de fer, Ferratus.

Mine de fer, Ferraria.

FERME, Villa.

Fermier, Villicus, custos villæ, conductor, redemptor.

FERMETÉ, Constantia, firmitas, gravitas, firmitas animi.

Ferme, Constans, firmus, stabilis, gravis, constantia præditus, pervicax.

Ferme (être), Sto, consisto, permaneo, perduro, firmiter sto, persto, persisto, persevero.

Fermement, Firmiter, firme.

FERMER, Obstruo, obsero, obsepio, occludo, claudo, intercludo.

Fermé, Intersceptus, interclusus, obstructus, vallatus, munitus.

FÉROCITÉ, Ferocitas.

Féroce, Ferox.

FERTILITÉ, Fecunditas, ubertas, fertilitas, abundantia.

Fertile, Fertilis, frugifer, fructuosus, opimus, ferax, uber.

FESTIN, Convivium omnibus rebus instructum et paratum, ornatum magnifice et splendide.

Préparer un festin, Convivium paro, orno, instruo ; epulum do.

Assister à un festin, Convivium ineo, celebro.

FÊTE, Festum, festus dies.

Instituer une fête, Diem festum instituo.

Célébrer une fête, Ferias ago.

Observer les jours de fêtes, Dies festos celebro.

Ne pas sanctifier les fêtes, Festæ diei sanctitatem violare.

De fête, Festus, sacer, religiosus, dies festus, feriæ.

FÊTE-DIEU, Corporis Christi festum.

FÉTIDE, Fœtidus.

FEU, Ignis, flamma, incendium.

Allumer le feu, Ignem elicio.

Mettre le feu, Ignes infero, succendo, inflammo, incendo.

Il est plein de feu, Est animo ferventior.

FEUILLE, Folium, frondes.

Se couvrir de feuilles, Frondesco, frondes emitto.

Les feuilles tombent, Folia defluunt.

Feuillage, Frondes, arborum folia.

Abondant en feuillage, Frondosus, frondibus abundans.

Feuille de *papier*, Pagella.

Feuille *écrite*, Pagina.

Feuillet, Tabella, pagella.

Feuilleter, Volvo, evolvo.

FÈVE, Faba,

FÉVRIER, Februarius.

FIBRE, Fibra.

FICHER DANS, Infigo.

FICTION, Commentum, res ficta, inventio.

FIDÉLITÉ, Fidelitas, fides.

Fidèle, Fidelis, fidus, fide præditus.

Fidèlement, Fideliter.

FIEL, Fel.

FIER (se), Fido, credo, confido.

Se fier à la fortune, Spem in fortuna repono.

FIERTÉ, Ferocia, ferocitas, superbia.

Fier, Gloriosus, superbus, violentus.

Fièrement, Proterve, superbe, fiduciter, ferociter.

FIÈVRE, Febris.

Fièvre tierce, Febres tertianæ.

Petite fièvre, Febricula, commotiuncula.

Avoir la fièvre, Febricito, febri laboro.

La fièvre diminue, Febris se inclinat.

La fièvre l'a quitté, A febre relictus est.

FIGUE, Ficus.

Figuier, Ficus, arbor fici.

FIGURE, Descriptio.

FIL, Filum, linum.

Fil à plomb, Perpendiculum.

Filer, Neo, fila duco.

FILET, Plaga, rete, laquei.

FILS, Filius, natus, gnatus.

Adopter un fils, Filium adopto.

Aimer comme un fils, Filii caritate aliquem diligo.

FIN, Finis, exitus, ultimum, extremum.

La chose tire à sa fin, Parum abest a fine.

Mener à bonne fin, Transigo, perficio, absolvo.

Revenir de la fin au commencement, Redeo ad fontem.

La fin ne répond pas au commencement, Extrema primis non respondent.

Vers la fin de, Sub alicujus finem.

A la fin, Extremo.

Sans fin, Interminatus, immensus, infinitus, æternus.

Du commencement à la fin, A capite ad calcem.

Finir, Finio, perficio, conficio, absolvo. claudo, concludo, termino, fastigium impono, ad exitum perduco.

Fini *(c'est)*, Actum est, desperatum est.

Finalement, Postremo, ad ultimum.

FINI (subst.), Perpolitio.

FINESSE, Subtilitas, tenuitas, gracilitas.

Parler avec finesse, Scite dico aliquid.

Fin *(rusé)*, Callidus, prudens, argutus, festivus, urbanus, qui argutias habet, homo nasutus.

Finement, Subtiliter, acute, tenuiter.

FISC, Fiscus.

FISSURE, Fissum, fissio.

FIXER, Destino, designo, decerno, constituo, attribuo, despondeo.

Fixer (se), Sido.

Fixé, Fixus, decretus, statutus, firmus, satus.

FLAMBEAU, Lampas, lucerna, lychnum, lumen.

FLAMME, Flamma.

De flamme, Flammeus.

FLAIRER, Odoror, olfacio.

FLANC, Latus, ilia.

De flanc, In latus.

FLATTERIE, Adulatio, assentatio, blanditiæ.

Flatter, Adulor, blandior, assentor, auribus do.

Flatteur, Adulator.

Flatteur (en), Assentatorie.

FLÉAU, Pestis, pernicies, labes, lues.

— (Destructeur), Perditor.

Éloigner un fléau, Pestem averto.

FLÈCHE, Sagitta, jaculum.

FLÉCHIR, Inflecto, placo, mitigo, lenio.
Flexible, Flexibilis, tener, mobilis.
FLÉTRIR, Defloro, rei decus diminuo.
— (Marquer), Noto.
Flétrissant, Ignominiosus.
Flétri, Deformatus, forma atque ornamentis spoliatus, turpificatus.
FLEUR, Flos.
Cueillir des fleurs, Flores carpere.
Les arbres sont en fleurs, Arbores florent.
Fleurir, Effloresco, floreo, splendesco, eluceo, eniteo, vigeo.
Fleuri, Floridus.
FLEUVE, Flumen, fluvius, amnis, profluens.
Le fleuve est profond, Flumen est profundum.
Le fleuve prend sa source dans la montagne, flumen in monte oritur.
Fluviatile, Fluviatilis.
FLOT, Unda, fluctus.
Flottant (être), Hæreo, dubito, pendeo.
FLOTTE, Classis, navium multitudo.
Équiper une flotte, Classem ædifico, orno, apparo, instruo.
Détruire une flotte, Classem frango, deprimo.
Couler bas une flotte, Classem demergo.
FLUET, Tenuis.
FLUIDITÉ, Liquor.
Fluide, Liquidus.
FLÛTE, Tibia, fistula.
Joueur de flûte, Tibicen, fistulator.
FLUX ET REFLUX, Æstus marini.
FOI, Fides, constantia.
Mauvaise foi, Fraudatio, perfidia, fraus.
Manquer à la foi jurée, Fidem violo.
Qui manque à la foi jurée, Perfidiosus, perfidus, insidiosus, fallax, improbus.
Sans foi, Perfidiose.
FOIE, Jecur, hepar.
FOIN, Fœnum.
De foin, Fœneus.
UNE FOIS, Semel.
Une autre fois, Alias, alio tempore, aliquando.
Combien de fois, Quoties.
Toutes les fois que, Quotiescumque.
FOLIE, Amentia, insania, furor, dementia, stultitia, deliramentum.
Fou, Amens, insanus, mente motus, perturbatus, stultus, demens, fanaticus.
Être fou, Insanio, desipio, furo, mentem amitto, deliro.
Vous le rendrez fou, A sanitate mentis hunc deturbabis.
Follement, Dementer.
FONCIÈREMENT, Introrsum.
FONCTION, Munus. Cf. **Charge**.
A FOND, Interius, penitus, omnino, perfecte, funditus.
Au fond, Revera.
De fond en comble, Funditus.
FONDATION, Substructio.
Faire des fondations, Substruo.
FONDEMENT, Initium, principium, fundamentum, sedes.
Fonder, Fundo, fundamentum jacio.
FONDS *de terre*, Fundus, possessio.
FONDRE *sur les bataillons ennemis*, Impressione aciem hostilem fundere, evertere.
FORCE, Potestas, potentia, vis, nervi, vires, robur, firmitas.
Forces, Vires, robur, lacerti.
Employer toutes ses forces, Nervos omnes adhibeo.
De toutes ses forces, Omnibus opibus ac viribus, summa ope.
De vive force, Per vim.
Fort, Fortis, magnanimus, strenuus, constans, potens, robustus, valens, animosus, vehemens.
Être fort, Valeo, vires habeo, potens sum.
Fortifier (se), Invalesco, corroboror, confirmor, firmior fio.
Fortement, Firme, firmiter, valide, enixe, magnopere, vehementer, insigniter, apprime, admodum.
Forcé, Necessarius, fatalis, opus, necesse.
Forcé, Coactus, expressus.
Forcer, Cogo, impello, compello.
Forer, Terebro.
FORET, Terebra.
FORÊT, Silva, nemus, saltus.
Couvert de forêts, Silvestris, saltuosus.
FORFAIT, Scelus, facinus, flagitium.
FORGER, Cudo, ferio, percutio.
Forger des mots, Fabricor verba.
FORMATION, Informatio, notio.
Forme, Forma, figura, species, imago.
Qui a plusieurs formes, Multiformis, diversus.
Former (élever), Formo, figuro, fingo, effingo, erudio, doceo, instituo, imbuo, instruo.
Formellement, Definite, aperte, finite.
FORT, Impense, valde, vehementer.
FORT, Castrum, locus muris munitus, castellum majus.

Fortification, Munimen, munimentum, communitio.

Fortifier, Munio, sepio, roboro, corroboro.

Qui fortifie, Munitor.

Fortifié, Munitus, armatus, vallatus.

Fortifié par la nature, Locus ipse positu defensus.

Fortifié par l'art, Munitus opere locus.

Non fortifié, Immunitus, apertus, non septus.

FORTUIT, Fortuitus.

Fortuitement, Fortuito, fortuitu casu.

FORTUNE, Fortuna, sors, fors, casus.

Bonne fortune, Fortuna prospera.

Mauvaise fortune, Fortuna adversa.

Céder à la fortune, Fortunæ cedo.

— (Biens), Pecunia, opes, divitiæ, fortunæ, copiæ, bona.

Dissiper sa fortune, Fortunam dissipo, pecuniam devoro, comedo, exhaurio.

Perdre sa fortune, Amitto.

Rechercher la fortune, Fortunæ consilia mea applico.

Artisan de sa fortune, Fortunæ suæ faber.

Fortuné, Faustus, fortunatus.

FOSSE, Fossa.

Fossoyeur, Fossor.

FOSSÉ, Fossa.

Entourer la ville d'un fossé, Oppidum fossa munire.

FOUDRE, Fulmen, fulgur.

Coup de foudre, Fulminum jactus.

Lancer la foudre, Fulguro, corrusco.

La foudre est tombée, Fulmina ceciderunt.

Périr foudroyé, Fulmine pereo.

FOUET, Verber, virga, flagellum, lorum, flagrum.

Fouetter, Verbero, cædo, pulso.

FOUGÈRE *(garni de)*, Filicatus.

FOUGUE, Violentia, vis, impetus, fervor.

FOUILLER, Perscrutor, exquiro, inquiro, exploro.

FOULE, Multitudo, vulgus, turba, cœtus, caterva.

La foule se pressait chez lui, Concursus fiebant magni ad illum.

De la foule, Gregarius.

FOULER AUX PIEDS, Calco, conculco, protero.

FOURBERIE, Fallacia, fraus, præstigiæ, dolus, simulatio, machinæ.

Fourbe, Fraudulentus, fallax, dolosus, mendax, malitiosus.

Avec fourberie, Fallaciter, dolose, malitiose, ficte, insidiose, simulate.

FOURCHE, Furca.

FOURMI, Formica.

FOURNEAU, Caminus, fornax.

FOURNIR, Præbeo, impertio, do, præsto, exhibeo, commodo, gratificor.

Fournisseur, Præbitor.

FOURRAGER, Frumentor, frumentum colligo.

Fourrageur, Pabulator.

FOURREAU, Vagina.

FOURVOYER (se), Deerro, aberro.

FOYER, Lares, penates, focus, ædes.

Rentrer dans ses foyers, In tecta discedo.

FRACAS, Sonitus, sonus, fragor.

Fracasser, Dirumpo, dirimo, rumpo.

FRAGILITÉ, Fragilitas.

Fragile, Fragilis.

FRAGMENT, Particula, fragmentum, appendicula.

FRAIS, Gelidus.

FRAIS, Sumptus, impensa, impendium.

Faire des frais, Sumptus affero alicui.

Il fut enterré aux frais du trésor public, De publico est elatus.

Estimer les frais d'un procès, Litis æstimationem facio.

FRANC, Incallidus, simplex, incautus.

Franchement, Candide, sincere, pure, benigne, ingenue.

FRANCHIR, Trajicio, transeo, traduco, supero, superscando.

Franchissable, Superabilis.

FRANGE, Fimbriæ.

FRAPPER, Ico, ferio, ictum do, verbero, frango, contero, percutio, cædo.

Frapper *contre*, Impingo, jacio, impello, obtundo.

Frapper (se) *de ses propres armes*, Meo gladio me jugulo.

FRAUDE, Fraus, dolus, malitia, fallacia, captio.

Frauder, Fraudo, fraudem facio, fallo, ludifico.

Fraudeur, Captator.

FRAYEUR, Timor, metus, formido, pavor.

Frayeur mortelle, Maximus terror.

FREIN, Frenum.

Mettre le frein, Infreno.

Qui n'a plus de frein, Effrenus.

FRÉMISSEMENT, Fremitus, strepitus.

Frémir, Fremo, perstrepo.

Frémissant *d'indignation*, Fremebundus.

FRÉQUENCE, Crebritas, frequentia.

Fréquenter, Frequento, sæpe adeo.

Fréquent, Creber, frequens, densus.

Devenir très fréquent, Percrebresco.

Fréquemment, Crebro, frequenter.

FRATERNITÉ, Germanitas, communio sanguinis.

Fraternel, Germanus.

Fraternellement, Germane, fraterne.

Fratricide, Fratricida,

FRÈRE, Frater, germanus.

Fréquenter, Frequento, celebro.

FRIANDISES, Bellaria.

FRIMAS, Pruina.

FRIPON, Fraudator, inficiator.

FRISER (se) *les cheveux*, Capillum calamistris inruo.

Frisé, Calamistratus.

Fer à friser, Calamister.

FRISSON, Horror.

Frissonner, Exhorresco, horrore perfundor.

FRIVOLE, Frivolus, nugatorius.

D'une façon frivole, Nugatorie, inaniter, inepte.

FROID, Frigus, vis frigorum.

Froid pénétrant, Penetrabile frigus.

Froid (avoir), Frigeo, algeo, conglacio.

Froid (adj.), Frigidus, gelidus, algidus.

Pays froid, Regio in qua frigus impendet intolerabile.

Froidement, Gelide.

FROMAGE, Caseus.

FROMENT, Triticus.

FRONDE, Funda.

Frondeur, Funditor.

FRONT, Frons.

Front sévère, Nubecula.

Rider le front, Frontem contraho.

Se frapper le front, Frontem ferio.

Dérider le front, Frontem explico.

FRONTIÈRE, Limes, finis, terminus.

FROTTER, Defrico, frico.

FRUGALITÉ, Frugalitas.

Frugal, Frugalis, frugi.

D'une façon frugale, Frugaliter, moderate.

FRUIT, Fructus, fruges, pomum.

Qui rapporte des fruits, Fructuosus, frugifer.

Qui porte des fruits, Frugifer.

FRUSTRER, Interverto, frustror.

FUITE, Fuga, effugium, vitatio.

Mettre en fuite, In fugam do.

Prendre la fuite, Terga verto, in fugam me conjicio.

Fuir, Fugio, fugito, perfugio, transfugio, refugio, recuso, vito, devito.

Fuyard, Fugax, ignavus, timidus.

Arrêter les fuyards, Recessum fugientibus non do.

Poursuivre les fuyards, In tergis fugientium hæreo.

Fugitif, Fugitivus, profugus.

FUMÉE, Fumus.

Fumer, Fumo, fumum emitto.

FUMIER, Stercus, sterquilinium.

Fumer la terre, Stercoro, fimum agris adhibeo, stercus agris ingero.

FUNÉRAILLES, Exsequiæ, funus.

Faire les funérailles, Funus facio, exsequias facio, funero, sepelio.

Priver des funérailles, Exsequiis privo.

Être privé des funérailles, Exsequiarum honore careo.

Funèbre, Funebris, lugubris, funestus, luctuosus, nefastus, infelix.

FUNESTE, Exitiabilis, exitialis, exitiosus, perniciosus, calamitosus, mortifer, noxius.

FUREUR, Rabies, furor, insania.

Apaiser la fureur populaire, Tumultus comprimo.

Furieux, Furens, furibundus, furialis, rabidus, violentus, rabiosus, non sui compos.

Furieusement, Furenter, furiose, rabide.

Furie, Furia.

Furibond, Furibundus.

FURTIVEMENT, Furtim, clam, obscure.

Se glisser furtivement, Obrepo, irrepo.

FUSION, Fusio.

Fondre (se), Liquefio, liquesco, fluo.

FUTILITÉ, Inanitas, vanitas, inane, futilitas.

Poursuivre des futilités, Inania sector.

Futile, Vanus, inanis, futilis, levis, nugatorius, ineptus.

FUTUR, Futurus, eventurus.

G

GAGE, Pignus, hypotheca.

Donner en gage, Pro pignore trado, do pignori.

Recevoir en gage, Pignus accipio.

GAIETÉ, Festivitas, hilaritas, jucunditas, lepor.

Gai, Festivus, lepidus, facetus, suavis, amœnus, hilaris, hilarus.

Gaiement, Festive, belle, apte, hilare, hilariter.

GAIN, Quæstus, lucrum, emolumentum, merces, fructus, feneratio.

Obtenir gain de cause, Jus meum adipiscor.

Gagner, Lucrifacio, lucror.

Gagner plus d'argent, Plurimum lucror.

Attirer qqn par l'appât du gain, Illicio, allecto.

Gagner par des services, Demeror.

GALERIE, Ambulacrum.

GARANTIE (de signature), Chirographi cautio.

Garant, Adstipulator, confirmator, defensor, intercessor.

GARDE, Tutela, patrocinium.

Garder, Custodio, asservo, tueor; custodia asservo, servo.

Gardien, Custos, conservator, vindex, defensor.

Gardien (du temple), Æditùus, sacræ ædis custos.

Garde (d'une épée), Capulus, manubrium gladii.

Garde (prendre), Caveo, declino, vito.

Garder (se) de, Caveo.

Garde (faction), Excubiæ.

Monter la garde, Excubo, excubias ago.

Qui est de garde, Vigil.

GARNISON, Præsidium.

GASPILLER, Dissipo, dispergo, diffundo, consumo.

GÂTEAU, Offa.

GÂTER, Corrumpo, vitio.

Gâter une affaire, Rem deteriorem efficio.

Gâté, Putridus, rancidus.

GAUCHE, Lævus, sinister.

A gauche, Sinistra.

Tourné vers la gauche, Sinistrosus.

GAULOIS, Gallus.

GAZON, Gramen, herba.

De gazon, Gramineus.

GAZOUILLEMENT, Susurrus.

GÉANTS, Gigantes.

GELÉE (*blanche*), Pruina.

Geler, Congelo, conglacio, duresco in glaciem.

Il gèle, Aquæ gelu durantur.

Gelé, Rigidus.

GÉMISSEMENT, Plangor, ploratus, ulu-atus, gemitus, suspirium.

Gémir, Gemo, gemitum facio, ingemo, ingemisco, fleo, suspiro.

Gémissant, Queribundus.

GÉNÉALOGIE (faire une), Generis seriem describo.

Arbre généalogique, Genealogica arbor.

Généalogiste, Genealogus.

GENDRE, Gener, maritus filiæ.

GÊNE *financière,* Summa difficultas nummaria.

GÊNER (*dans vos affaires*), Negotia tua disturbo, interrumpo, impedio.

GÉNÉRALAT, Imperium.

GÉNÉRAL, Imperator, dux, bello præfectus.

— (D'ordre religieux), Summus religiosæ familiæ præfectus.

Généralissime, Exercitus imperator summus.

GÉNÉRAL, Generalis, communis, universus, confusus.

En général, Universe.

Généralement, Vulgo, plerumque, generaliter, communiter, una comprehensione.

GÉNÉROSITÉ, Magnanimitas, magnitudo animi.

Généreux, Generosus, magnanimis, magnificus, liberalis, largus, munificus, beneficus, prolixus.

Généreusement, Munifice, liberaliter, large, prolixe.

GÉNIE, Ingenium, vis ingenii; genium, dæmon.

GENOU, Genu.

Se jeter aux genoux, Me ad pedes projicio, ad genua jaceo.

Fléchir les genoux, In genua procumbo.

A genoux, Genu flexo.

GÉOGRAPHIE, Geographia.

GÉOMÉTRIE, Geometria.

Géométrique, Geometricus.

Géomètre, Geometra.

GERBE, Manipulus.

GESTE, Gestus, motus corporis.

GESTION, Gestio, tractatio.

GIBET, Patibulum.

GLACE, Gelu, glacies.

Glacé, Gelidus, frigidus.

GLADIATEUR, Gladiator, lanista, bestiarius, mirmillo.

De gladiateur, Gladiatorius.

GLAIVE, Gladius, sica, pugio, ensis.

Tirer le glaive du fourreau, Gladium evagino, gladium nudo.

Remettre le glaive dans le fourreau, Gladium in vaginam recondo, vaginæ reddo.

Se percer de son glaive, In gladium incumbo.
Périr par le glaive, Gladio conficior.
GLANAGE, Spicilegium.
GLAND, Glans.
Qui porte des glands, Glandifer.
GLÈBE, Gleba.
GLISSER (se), Correpo, irrepo.
GLISSER (se) *vers*, Allabor, accedo, accido, adhæreo.
GLISSER(se) *en rampant*, Subrepo.
Glissant, Lubricus, præceps, periculosus, in proclive labens.
Globe, Globus.
GLOIRE, Gloria, claritas, splendor, amplitudo, lux, honor.
Se couvrir de gloire, Gloriam acquiro.
Augmenter sa gloire, Gloriam amplifico.
Détourner du désir de la gloire, A gloriæ studio refreno.
Rechercher la gloire, Laudem peto.
S'attribuer la gloire, Laudem vindico mihi.
Mépriser la gloire, Gloriam abjicio.
N'avoir en vue que la gloire de DIEU, Ad DEI gloriam omnia refero.
Se glorifier, Præ me fero, profiteor, glorior.
Glorieux, Gloriosus.
Glorieusement, Gloriose, magnifice, elate
GLOUTONNERIE, Helluatio.
Glouton, Helluo, commessator, ventri deditus, vorax.
Manger en glouton, Helluor, commessor.
GLU, Viscum.
Gluaut, Viscosus.
GOND, Cardo.
GONFLER (se), Turgeo, tumeo, inflatus sum.
GONFLÉ, Turgidus, inflatus, tumidus.
GORGE, Jugulum, jugulus, collum, guttur.
Prendre à la gorge, Jugulum alicujus peto.
Pris à la gorge, Obtortus.
GOSIER, Fauces.
GOUFFRE, Baratrum, locus præceps, vorago, gurges, charybdis.
GOUJAT, Cacula, calo.
GOURMANDISE, Helluatio, voracitas, ingluvies, gula, edacitas.
Satisfaire sa gourmandise, Gulæ indulgeo.
Gourmand, Vorax, helluo, lurco.
GOÛT, Gustus, gustatus.
Goûter, Degusto, delibo, agnosco.
GOÛT (inclination pour), Studium, cupiditas.
Qui a du goût pour, Studiosus, cupidus, amans, observans.
Goûter (jouir), Perfruor, fruor, utor, potior.

Sans goût, Ineleganter, inconcinne, impolite.
GOUTTE, Stilla, gutta.
Eau de gouttière, Stillicidium.
Tomber goutte à goutte, Sti''o.
GOUTTE (maladie), Podagra.
Goutteux, Arthriticus.
GOUVERNAIL, Gubernaculum, clavis.
GOUVERNEMENT, Administratio, gubernatio, curatio, regimen.
Avoir le gouvernement de la province, Provinciam summo cum imperio obtineo.
Être chargé du gouvernement de la république, Ad gubernacula reipublicæ admoveor.
Acceptez le gouvernement de l'État, Complectere rempublicam tuis curis.
Gouverner, Guberno, administro, rego, gero, moderor, clavem teneo, ad gubernacula sedeo.
Gouverneur, Gubernator, rector.
Gouverneur de province, Provinciæ præsum.
GRABAT, Grabatus.
GRÂCE, Gratia, grates, beneficium, venia, facultas.
Demander grâce, Gratiam repeto.
Gracier (faire grâce), Condono, in gratiam recipio.
Trouver grâce devant qqn, Ineo gratiam ab aliquo.
De grâce ! Sodes ! amato.
A titre de grâce, Præcario.
GRÂCE, Lepor, festivitas, jucunditas, venustas, hilaritas, humanitas, urbanitas.
Action de grâces, Grates, gratiæ.
Je vous rends grâces, Gratias tibi ago.
Rechercher les bonnes grâces, Gratiam alicujus aucupo.
Être dans les bonnes grâces, Summa apud aliquem gratia valeo.
Perdre les bonnes grâces, Collectam gratiam effundo.
Gracieux, Venustus, festivus, lepidus.
Peu gracieux, Illepidus, infacetus, invenustus.
Gracieusement, Urbane, facete, eleganter, scite, ornate, polite.
Avec grâce, Naviter.
Faire avec grâce, Navo, præsto, exhibeo.
Sans grâce, Illepide, infacete.
GRADATION, Gradatio.
Graduellement, Gradatim, gradibus, per gradus, sensim.
GRAIN, Granum.
Graine, Semen.

GRAISSE, Adeps.

Gras, Opimus, corporatus, pinguis, amplus, adipalis.

Grammairien, Grammaticus.

GRANDEUR, Magnitudo, amplitudo, moles, granditas.

— (Éclat), Amplitudo, gloria, dignitas, splendor, auctoritas, gravitas, præstantia.

Grandeur (d'âme), Excelsitas, celsitas, altitudo, magnanimitas.

Grandir, Cresco, adolesco.

Grand, Grandis, altus, immanis, magnus, ingens, excelsus.

Aussi grand, Tantus, mediocris, aliquantus.

Grandi, Adultus, grandior, progressa ætas, magis confirmata, major.

Grandement, Longe, multum, magnopere, oppido.

Avec grandeur, Magnifice.

Grands, Optimates.

Grand-maître de l'artillerie, Generalis armorum præfectus.

GRATIFICATION, Corollarium, appendix, accersio, donum.

Gratifier (de), Dono, largior, munere afficio, munus, donum affero.

GRATTER, Scabo.

GRATUIT, Gratuitus, sine præmio et mercede.

Gratuitement, Gratis, gratuito, sine mercede, sine præmio.

GRAVITÉ, Gravitas, auctoritas.

Être plein de gravité, Maximæ gravitatis sum.

Grave, Gravis.

GRAVEUR, Cælator.

Graver, Insculpo, imprimo, inscribo.

Graver dans, Ingenero.

GRAVIER, Gravea, arena.

GRAVIR, Scando, ascendo, conscendo.

GRÉ *(de son plein)*, Sponte, vi sua, sua voluntate.

GREC, Græcus.

Parler le grec, Græce loquor.

A la grecque, Græce.

GREFFER *(action de)*, Insitio, consitio.

Greffé, Insitivus, non nativus.

GREFFIER, Scriba, scriptor.

GRÊLE, Grando.

Il grêle, Grando cecidit.

GRÊLE, Tenuis.

GRENIER, Granarium, horreum.

GRENOUILLE, Rana.

GRIEF, Querela, querimonia, questus, conquestio.

GRIFFE, Ungula.

GRILLE, Clathri.

Grillage, Cancelli forenses.

GRILLER (de), Prurio.

GRIMPER (à), Scando.

GRINCEMENT, Stridor, strepitus.

Grincer, Strideo, ringor.

GRIS-VERT, Cæsius.

Grisonner, Canesco, senesco, inveterasco.

GROGNER, Gannio.

GRONDER, Increpo, redarguo, accuso.

GROSSIER, Impolitus, rudis, inelegans, inconcinnus, infacetus, horridus, incultus, asper, dirus, ferus, barbarus, immanis, immansuetus; rusticus, rusticanus, agrestis, inurbanus, illepidus.

Grossièrement, Aspere, rustice, crasse, barbare.

GROUPER, Condenso, cogo.

GRUE, Grus.

GUÉ, Vadum.

Guéable, Vadosus.

GUÈPE Vespa.

GUÉRISON, Sanatio, sanitas, salus.

Guérir, Curo, curationem adhibeo, valetudini restituo, sano.

Le temps guérit tous les maux, Tempus, omnem adversæ fortunæ recordationem ex animo expellit.

Guérissable, Sanabilis.

GUERRE, Bellum, tempus belli, mars.

Guerre civile, Bellum intestinum.

Guerre d'extermination, Bellum internecinum.

La guerre est imminente, Bellum imminet.

Faire les préparatifs de la guerre, Bellum paro.

Faire la guerre, Bello, belligero, bellum gero.

Traîner la guerre en longueur, Bellum protraho.

La guerre est sur le point de finir, Bellum remittit.

Terminer une guerre, Bellum absolvo.

Guerrier, Bellator, pugnax.

GUET (faire le), Speculor, in specula sum.

GUÊTRE, Ocrea.

Qui a des guêtres, Ocreatus.

GUIDE, Rector, gubernator.

Guider, Præmonstro, prænuntio, monstro.

GUIRLANDE, Serta, corona, corolla.

GUISE *(faire à sa)*, Meo utor consilio, me ipsum adhibeo in consilium.

GYMNASE, Gymnasium.

Gymnasiarque, Gymnasiarchus.

H

HABILETÉ, Habilitas, agilitas, prudentia, sapientia, consilium, ratio.

Habile, Solers, sagax, perspicax, peritus, gnarus, ingeniosus, habilis, aptus.

Habilement, Callide, astute, caute, perite, provide, argute, scienter, apte.

HABILLEMENT, Vestis, vestitus, vestimentum.

HABITATION, Habitatio.

Habiter, Habito, colo, incolo, domicilium habeo, sum.

Habiter *(près de)*, Accolo; juxta colo, habito.

Habitable, Habitabilis.

Habitant, Habitator, incola.

HABITUDE, Habitus, consuetudo, assuetudo, mos, modus, institutum.

Il garde ses habitudes, Instituto suo utitur.

Qui n'a pas l'habitude de, Insolens, insolitus, imperitus.

Perdre l'habitude de, Desuefacio, consuetudinem tollo.

Reprendre ses anciennes habitudes, In eamdem vitæ consuetudinem revolvor.

Habituer à (s'), Suesco, assuesco, consuesco.

Habitué (être), Soleo.

HACHE, Securis.

HAIE, Septum.

HAILLONS, Pannus.

Vêtu de haillons, Pannosus, pannis obsitus, male vestitus, sordidatus.

HAINE, Odium.

Être animé d'une grande haine, Flagro odio.

Concevoir de la haine, Ad inimicitias voco.

Exciter la haine contre qqn, Odium in aliquem concito.

Apaiser la haine, Odia mitigo.

Assouvir sa haine, Expleo odium ac saturo.

Haïr, Odi, odio habeo.

Qui hait, Exosus, qui odio habet.

Haï, Invisus, odiosus.

Par haine, Invidiose, odiose.

HALETANT, Anhelus.

HAMEÇON, Hamus.

HAMPE, Hastile.

HARANGUE, Oratio ad populum, concio, sermo.

Haranguer, Concionor, concionem habeo.

HARASSÉ, Fatigatus, defessus, languens.

HARCELER, Lacesso, irrito, insector.

HARDIESSE, Confidentia, impudentia, temeritas, audacia.

Hardiment, Libenter, audacter, fidenter, proterve, confidenter, animose.

HARMONIE, Harmonia, concentus.

— (Accord entre les gens), Harmonia, unanimitas.

Harmonieusement, Numerose.

HASARD, Casus, fortuna, sors, alea.

Le hasard est puissant, Fortuna multum potest.

Tenter le hasard, Fortunam tento.

A tout hasard, In omnem eventum.

Au gré du hasard, Ut fors tulerit.

Par hasard, Fortuito, casu.

Il arrive par hasard, Casu evenit.

HÂTE, Properantia, properatio, festinatio.

A la hâte, Sine mora, cito.

Hâter (se), Accelero, maturo, propero, festino, premo, urgeo.

Qui se hâte, Festinus, properans.

Avec hâte, Festinanter, equis velisque, propere.

Hâtif, Præcox.

HAUTEUR, Altitudo, celsitas.

HAUT *(du toit)*, Fastigium domus.

Haut, Altus, sublimis, excelsus, editus, excitatus humo.

Reprendre la chose de plus haut, Exordium longius peto.

Haut (en), Alte, sublime, sursum.

Hautain, Imperiosus, superbus, ferox.

HÉLAS ! Heu, eheu, væ.

HENNISSEMENT, Hinnitus.

Hennir, Hinnio.

HÉRAUT, Præco, caduceator.

HERBE, Herba.

Pousser de l'herbe, Herbesco.

De couleur d'herbe, Herbeus.

HERCULE (par)! Hercle, hercule.

HÉRÉSIE, Heresis, secta, opinio a vera doctrina aberrans.

L'hérésie se propage, Serpit hæresis.

Hérésiarque, Hæreticus.

Devenir hérétique, Sinceræ religioni castra desero.

HÉRISSÉ, Hirsutus, asper, horridus.

HÉRITAGE, Hæreditas, patrimonium.

Enlever un héritage, Hereditatem alio averto.

Conserver son héritage, Rem a parente traditam servo.

Faire participer à un héritage, In partem hæreditatis aliquem voco.

Hériter, Hæreditatem teneo.

Héritier, Hæres.

Il a institué son héritier, Hæredem instituit.

Héritier de plusieurs, Multorum relictus est hæres.

Héréditaire, Hæreditarius, gentilitius.

HÉROÏQUE, Heroicus, herous.

Héros, Heros, princeps.

HÉSITATION, Hæsitatio, dubitatio, cunctatio, mora, tarditas.

Hésiter, Hæsito, dubito, titubo, timeo, cunctor, differo.

Qui hésite, Cunctabundus, segnis, resistens, cunctator.

Hésitation (avec), Cunctanter, lente.

HEUREUX, Faustus, fortunatus, felix, beatus.

Puissiez-vous être toujours heureux! Utinam omnia tibi feliciter succedant.

Rendre heureux, Fortuno, servo, augeo.

Heureusement, Fauste, fortunate, feliciter, beate.

HEURTER *contre*, Allido, impingo, incurro, affligo, concutio, vehementer commoveo.

HIATUS (avec des), Hiulce, aspere, vaste, rustice *(loqui)*.

HIBOU, Bubo, strix, noctua.

HIDEUX, Teter, flagitiosus, deformis.

HIER, Heri, hesterno die.

D'hier, Hesternus.

HIRONDELLE, Hirundo,

HISTOIRE, Historia, annales.

Écrire l'histoire, Res gestas ad memoriam prerscribo.

On lit dans l'histoire Annales perhibent.

Historien, Historicus.

HISTORIETTE, Fabella, fabula.

HISTRION, Histrio, actor scenicus, comœdus.

HIVER, Hiems, hibernum tempus, bruma.

L'hiver passe, Hiems senescit.

Quartiers d'hiver, Hiberna hibernaculum.

Passer l'hiver, Hiemo, hiberno.

D'hiver, Hibernus, hiemalis.

HO! Hui.

HOCHETS, Crepundia.

HOLA ! Heus ! oh ! eho !

HOMME, Homo, mortalis, vir.

Homme de rien, Ignotum ac vile caput.

Homme petit, faible, Homuncio, homunculus.

Homicide, Homicida, sicarius.

— Homicidium, cædes.

Honnêteté, Bonitas, ingenuitas, honestas, probitas, honestum, decens, decorum.

Honnête, Ingenuus, honestus, probus, bonus.

Honnêtement, Caste, integre, pure.

HONNEUR, Dignitas, honor, splendor, auctoritas, laus, gloria, decus, amplitudo.

Conserver son honneur, Tueor dignitatem.

Porter atteinte à l'honneur, Dignitatem lædo, minuo.

Soutenir l'honneur, Dignitatem sustineo.

Élever aux honneurs, Promoveo ad honores.

Parvenir aux honneurs, Honores consequor.

Combler d'honneurs, Honores decerno.

Rechercher les honneurs, Honores affecto.

Obtenir de grands honneurs, In magno apud omnes honore sum.

Honorer, Honoro, honorem habeo, honesto, decoro, colo, observo, veneror, amo, diligo, honorem alicui habeo.

Honoré, Honoratus, decorus, honestus.

Honoré (être), Laudibus floreo.

Honoraire, Honorarius.

Honorifique, Honorificus.

Honorable, Honorabilis, gloriosus.

Regarder comme honorable de, In gloria id pono.

Honorablement, Honorate, honorifice, honeste, decore, laudate, recte, laudabiliter, graviter.

HONTE, Dedecus, ignominia, infamia, macula, opprobrium, flagitium, nequitia, turpitudo, fœditas.

Il regarde comme une honte pour lui, Probro, vitio, dedecori sibi vertit, dat.

Avoir honte, Pudet, pudore afficior, erubesco.

Être couvert de honte, Rubore suffundor.

Honteux, Turpis, inhonestus, fœdus, inquinatus, flagitiosus, nequam.

Faire qqche de honteux, Turpiter ago.

D'une façon honteuse, Turpiter, turpe, nequiter, nefarie, tetre.

HORIZON, Horizon, finiens.

HORLOGE, Horologium.

HORREUR (avoir en), Abhorreo, aversor, abominor, aspernor, formido, timeo, horreo, metuo, cohorreo.

Frémir d'horreur, Perhorresco.

Être saisi d'horreur, Horreo.

Horrible, Horrendus, horrificus, horribilis, formidolosus, metuendus, infandus, exsecrandus.

HORS, E, ex, extra, extrinsecus, foris.

Être hors de soi, Furo, insanio, bacchor, furore inflammor.

HORTICULTURE, Topiaria.

HOSPITALITÉ, Hospitium, familiaritas, amicitia.

Donner l'hospitalité, Hospitem admitto.

Refuser l'hospitalité, Alicui hospitium renuntio.

HÔPITAL, Xenodochium, diversorium publicum peregrinorum.

Hospitalier, Hospitalis, qui libenter recipit.

HÔTE, Hospes.

HOSTIE, Hostia, victima.

HÔTEL-DIEU, Nosocomium.

HOUSSE, Ephippia.

HOYAU, Ligo.

HUÉE, Sibilus.

Huer, Exsibilo, explodo.

HUILE, Oleum.

Relatif à l'huile, Olearius.

HUIT, Octo.

HUÎTRE, Ostrea.

HUMANITÉ, Humanitas, lenitas, facilitas, comitas, urbanitas, benignitas, navitas morum.

Humain, Humanus.

Humainement, Humane, humaniter, benigne.

HUMEUR, Bilis, ira.

Avec humeur, Morose.

HUMECTER, Humecto, humidum facio, humore aspergo, madefacio.

HUMIDE, Humidus, humorem habens, udus, madidus.

Rendre humide, Madefacio.

Humide (être), Humesco, madeo; madidus, humidus fio.

HUMILITÉ, Modestia animi, submissio animi, sui despicientia.

Humilier, Deprimo, conculco.

Humilier (s'), Demitto me.

Humble, Humilis, demissus, jacens, abjectus.

Humblement, Humiliter, submisse, demisse.

HURLER, Ululo.

HUTTE, Casa agrestis.

HYDROPISIE, Aqua Intercus.

HYPERBOLE, Superlatio.

HYPOCRITE, Simulator, adulator.

I

IAMBE, Iambus.

Iambique, Iambicus.

ICI (*sans mouv.*), Hic, isthic, illic.

Ici (*avec mouv.*), Huc.

D'ici, Hinc, ex hoc loco, isthinc.

IDÉE, Species rerum, prima et inchoata intelligentia, phantasia.

— (Connaissance), Notitia, notio, cognitio.

Venir à l'idée, In mentem venit.

Rien ne me fera changer d'idée, Nulla re a proposito deterreor.

IDES, Idus.

IDIOT, Idiota.

IDOLE, Idolum.

IDOLÂTRIE, Cultus falsorum numinum.

Idolâtre, Cultor falsorum numinum.

IGNOMINIE, Ignominia, infamia, dedecus, contumelia, probrum.

Ignominieux, Probrosus, ignominiosus.

IGNORANCE, Ignorantia, ignoratio, inscientia.

Ignorer, Nescio, ignoro, sum ignarus, inscius sum.

Ignorant, Imperitus, inscius, rudis, ignarus, indoctus, nescius.

En ignorant, Imperite, inscite, indocte, imprudenter.

ÎLE, Insula.

ILLETTRÉ, Illitteratus.

ILLICITE, Illicitus, nefas.

ILLUSTRATION, Ornamentum, decus, insigne, honor, dignitas, lumen, illustratio.

Illustre, Præclarus, eximius, egregius, insignis, nobilis, notatus, inclitus, clarus.

Illustrer, Illustro, illumino, collustro.

IMAGE, Imago, simulacrum, species, exemplar.

IMAGINATION, Excogitatio.

Imaginer, Excogito, cogitando invenio, fingo, meditor.

Imaginer (s'), Persuasum habeo, animo mihi repræsento.

IMBÉCILE, Baro, homo stupidus.

IMBERBE, Imberbis.

IMBIBER, Madefacio, imbuo, tingo, inficio.

IMITATION, Imitatio, æmulatio.

Imiter, Imitor, adumbro, exprimo, imitatione exprimo.

IMITATEUR, Imitator, æmulator, æmulus.

IMITABLE, Imitabilis.

IMMATÉRIEL, Incorporeus, quod corpore caret.

IMMÉDIATEMENT, Subinde, statim post.

IMMENSITÉ, Immensitas, infinitas, innumerabilitas.

Immense, Immensus, infinitus, profundus, ingens, immanis, grandis.

IMMINENT, Instans, imminens.

IMMISCER (s'), Me misceo, me ingero, me insero.

IMMOBILE, Immobilis, torpens, immotus.

IMMODÉRÉ, Intemperans, immoderatus.

Immodérément, Impotenter.

IMMOLER, Sacrifico, immolo, macto.

IMMORALE (*d'une façon*), Obscœne, turpiter.

IMMORTALITÉ, Immortalitas.

Immortaliser, Immortalitati trado, immortalitati commendo.

Immortel, Immortalis, indissolubilis, sempiternus.

A la façon des immortels, Immortaliter.

IMMUTABILITÉ, Immutabilitas, necessitas.

Immuable, Immutabilis, immobilis, perennis.

IMPAIR, Impar.

IMPARFAIT, Imperfectus, imchoatus, non absolutus, adumbratus, affectus.

IMPÉNÉTRABLE, Impenetrabilis.

IMPÉRIEUX, Imperiosus, superbus.

IMPERTINENCE, Fatuitas.

Impertinent, Petulans, audax.

IMPÉTUOSITÉ, Impetus, vis, violentia, ferocia, conatus.

IMPIE, Impius, nefarius, nefandus, detestabilis, impurus.

Tout ce qui est impie, Nefas.

D'une façon impie, Impie, nefarie, sceleste, turpiter.

IMPITOYABLE, Immisericors, immansuetus, superbus, infestus.

IMPLACABLE, Implacabilis, inexorabilis.

IMPLORER, Imploro, invoco, flagito.

IMPORTANCE, Momentum, pondus.

Il importe, Refert, interest, ad rem pertinet.

Cela vous importe peu, Hoc tua nullam in partem interest.

Cela vous importe beaucoup, Hoc tua multum refert.

N'importe lequel des deux, Utervis.

Importante (*chose*), Magnum habens momentum, multum momenti est.

Peu important, Parvus, modicus, angustus, tenuis, minutus, futilis, vanus, levis.

IMPORTATION, Invectio.

Importer, Inveho, importo.

On importa une grande quantité de blé, Maxima frumenti copia advecta est.

IMPORTUN, Interpellator, interventor.

IMPOSER, Impono, injungo.

En imposer, Impono alicui.

Imposer (s'), Me intrudo.

IMPÔT, Vectigal, pensio.

Exempt d'impôts, Immunis.

Perception des impôts, Vectigalium cura.

Imposer, Vectigal impono.

Payer l'impôt, Vectigal pendo.

Exempter d'impôts, Vectigalibus libero.

Qui concerne les impôts, Vectigalis, stipendiarius, tubulerus.

IMPRÉCATION, Diræ, furiæ, minæ, exsecrationes, imprecationes.

Charger d'imprécations, Exsecror, imprecor, abominor, detestor.

IMPRÉGNER, Inficio, imbuo.

IMPRESSION, Affectus, affectio.

Faire impression, Animum pello.

IMPRIMER (*dans l'esprit*), Impingo, infigo.

Imprimer un livre, Typis edo.

IMPROVISÉ, Extemporalis.

IMPROVISTE (à l'), Improviso, ex improviso, ex inopinato, derepente, subito, repentino.

Venir à l'improviste, Intervenio; de improviso venio, intersum.

IMPRÉVU, Improvisus, inopinatus, repentinus, fortuitus.

IMPRUDENCE, Temeritas.

IMPRUDENT, Imprudens, incautus, improvidus, temerarius.

Imprudemment, Incaute, incallide, imprudenter, temere, inconsiderate.

IMPUDENCE, Impudentia, procacitas, petulantia, protervitas.

Impudent, Impudens, inverecundus, procax, petulans, audax.

Impudemment, Impudenter, audacter, procaciter, petulanter, licenter.

IMPUDICITÉ, Impudicitia.

Impudique, Impudicus, lascivus, libidinosus, luxuriosus.

IMPUISSANCE, Impotentia.

Impuissant, Impotens, invalidus, infirmus.

IMPULSION, Impulsio, impulsus, commotio.

IMPUNITÉ, Impunitas, licentia, venia.

Impuni, Impunitus, inultus.

Rester impuni, Pœnam effugio, impunitus maneo.

Impunément, Impune, tranquille.

IMPURETÉ, Impuritas, flagitia turpitudinis.

Impur, Immundus, impurus, illotus, sordidus, contaminatus, sceleratus.

D'une façon impure, Impure, spurce, fœde, obscœne, turpiter.

INABORDABLE, Invius.

INACCESSIBLE, Inaccessus, invius, impenetrabilis.

INACCOUTUMÉ, Insolitus, insuetus, novus, inusitatus, inexpertus.

INACHEVÉ, Infectus.

INACTIF, Otiosus, nihil agens, negligens, oscitans, piger.

Demeurer inactif, Oscitor, otior.

INANITION, Inedia.

Inanimé, Inanimatus, inanimis, expers vitæ, inanimus, exanimis.

INATTENDU, Inexspectatus, insperatus, repentinus, subitus, nec opinatus.

INATTENTION, Inconsiderantia, negligentia.

Inattentif, Oscitans, negligens.

INAUGURER, Inauguro, consecro, dedico.

INCENDIE, Incendium, ardor, flamma.

Allumer un incendie, Incendium excito.

Éteindre un incendie, Incendium exstinguo.

Sauver de l'incendie, Ab incendio libero.

Incendier, Incendo, inflammo, incendium facio.

INCERTITUDE, Hæsitatio.

Incertain, Incertus, obscurus, fallax, dubius.

Incertain *(être),* Fluctuo.

INCISE, Incisum, incisio.

Par incises, Incise, incisim, cæsim.

INCIVIL, Inurbanus, insulsus, infacetus, inhumanus, ineptus.

INCLINATION, Inclinatio, proclivitas.

Incliné, Pronus, flexus, inclinatus, cernuus, deflexus.

INCOMMODITÉ, Incommoditas, incommodum.

Incommoder, Incommodo, incommodum affero, obturbo, molestus sum.

Incommode, Molestus, intempestivus.

D'une façon incommode, Incommode, moleste.

INCONNU, Ignotus, obscurus, incognitus, ignobilis, humilis.

INCONSÉQUENT, Qui sibi non constat.

D'une façon inconséquente, Inconstanter, leviter.

INCONSIDÉRÉ, Incautus, inconsideratus, inconsultus, temerarius, imprudens.

Inconsidérément, Improvide, incaute, inconsiderate, imprudenter, temere.

INCONSTANCE, Inconstantia, levitas, mutabilitas, vanitas, mobilitas.

Inconstant, Inconstans, ingenii mobilis, levis, infidelis, infidus, mobilis.

INCONVENANT, Indecorus, turpis, inhonestus, pravus, inconveniens.

D'une façon inconvenante, Indecore.

INCONVÉNIENT, Incommodum, damnum, detrimentum.

INCORRECT, Mendosus, vitiosus.

D'une façon incorrecte, Mendose, vitiose.

INCORRIGIBLE *(il est presque),* Nullum pene correctioni locum relinquit.

INCRÉDULE, Incredulus.

INCROYABLE, Incredibilis, inauditus.

D'une façon incroyable, Incredibiliter.

INCULQUER, Ingenero, ingigno.

INCULTE, Vastus, incompositus.

— (Grossier), Impolitus, rudis.

INCURIE, Incuria, negligentia.

INCURABLE, Insanabilis, desperatus.

INCURSION, Impetus, incursio, excursio.

Faire une incursion, Agros incurso, irruo, excurro, invado.

INDÉCEMMENT, Indecenter.

INDÉCIS *(être),* Hæreo, dubito, pendeo.

INDÉPENDANT, Liber, non impeditus, integer.

INDICATION, Destinatio, descriptio, indicium, documentum, nota.

Indice, Significatio, signum, index.

Indiquer, Designo, describo, noto, significo, constituo, destino, definio.

INDIFFÉRENCE *(je suis dans la plus complète),* Neutram in partem moveor.

Indifférent, Indifferens.

INDIGENCE, Paupertas, tenuitas, inopia, penuria, egestas, indigentia.

Être dans l'indigence, Indigeo, egeo.

INDIGÈNE, Indigena.

INDIGESTION, Crapula, dissoluta victus ratio, cruditas.

INDIGNITÉ, Indignitas, turpitudo, atrocitas.

Indigne, Indignus, turpis, iniquus.

Indignement, Fœdissime, turpissime.

INDIGNATION, Indignatio, stomachus, ira.

Plein d'indignation, Indignabundus, indignans, obiratus.

Indigner, Indignationem concipio.

INDISPENSABLE, Necessarius, fatalis, opus, necesse.

INDISPOSITION, Invaletudo.

INDISSOLUBLE, Indissolubilis.

INDISTINCTEMENT, Promiscue, sine discrimine.

INDIVISIBLE, Individuus, simplex.

INDOLENCE, Ignavia, inertia, desidia, languor, socordia, tarditas.

Indolent, Segnis, piger, languens.

INDOMPTABLE, Indomabilis.

Indompté, Indomitus, effrenatus, insociabilis.

INDULGENCE, Indulgentia, obsequium, patientia, lenitas, mansuetudo, placabilitas.

Être indulgent pour qqn, Indulgeo, obsequor, facilis sum in aliquem.

Avec indulgence, Remisse, leniter.

INDUSTRIEUX, Solers, ingeniosus.

Industrieusement, Solerter, segniter.

INÉGAL, Inæquabilis, inæqualis.

Inégalement, Inæqualiter.

INÉPUISABLE, Inexhaustus.

INESPÉRÉ, Insperatus.

INESTIMABLE, Inæstimabilis.

INÉVITABLE, Necessarius, fatalis, opus.

INEXORABLE, Inexorabilis, implacabilis, inexpugnabilis, inexplebilis.

INEXPÉRIMENTÉ, Inexpertus, rudis, imperitus.

INEXPIABLE, Inexpiabilis.

INEXPLICABLE, Inexplicabilis, inenodabilis.

INEXPUGNABLE, Inexpugnabilis, tutus, munitus, invictus.

INEXTRICABLE, Inenodabilis.

INFAMIE, Ignominia, turpitudo, dedecus, flagitium, nota, probrum, convitium, maledictum.

Souillé d'infamie, Plurimis flagitiis contaminatus.

Noter d'infamie, Ignominia afficio.

Infâme, Probrosus.

Infamant, Turpis, flagitiosus, infamis.

Cela n'a rien d'infamant, Nullam ea res infamiam habet.

D'une façon infâme, Turpiter, turpe, obscœne, nequiter, nefarie.

INFANTERIE (*troupes d'*), Pedestres copiæ.

Être dans l'infanterie, Pedibus stipendia facio.

INFATUER, Infatuo, fatuum reddo.

INFECT, Fœtidus.

Infecter, Inficio, corrumpo, vitio.

INFÉRIEUR, Inferior.

INFERNAL, Infernus.

INFIDÉLITÉ, Infidelitas, perfidia.

Infidèle, Infidelis, infidus.

Être infidèle à, Deficio a meipso.

Infidèle à mes principes, Discedo a meipso.

INFIME, Infimus.

INFINITÉ, Innumerabilitas.

Infini, Infinitus, immensus, indeterminatus, inexhaustus.

A l'infini, Infinite.

INFIRMITÉ, Infirmitas, debilitas.

Infirme, Infirmus, debilis, carens viribus, fractus.

Infirmer, Infirmo, debilito, frango.

INFLAMMATION, Inflammatio, ardor.

INFLEXION, Flexio, flexus, anfractus.

INFLIGER, Infligo, infero.

INFLUENCE, Pondus, auctoritas.

Avoir de l'influence, Apud aliquem possum.

INFORMATION, Percontatio, quæstio.

Informer, Prænuntio, præmonstro, prædico.

Informer (s'), Sciscitor, percontor, quæro.

INFORME, Informis.

INFRANCHISSABLE, Inexsuperabilis.

INGÉNIEUX, Ingeniosus, solers.

Traits ingénieux, Argutiæ.

Ingénieusement, Ingeniose, solerter, subtiliter, acute, argute.

INGÉNU, Ingenuus, honestus.

Ingénument, Ingenue, sincere, candide.

INGRAT, Ingratus, immemor beneficii.

En ingrat, Ingrate, illiberaliter.

INHABILE, Inhabilis, ineptus.

INHABITABLE, Inhabitabilis, desertus, incultus, vacuus.

INHOSPITALITÉ, Inhospitalitas.

Inhospitalier, Inhospitalis, asper, desertus.

INHUMANITÉ, Inhumanitas, crudelitas, immanitas.

Inhumain, Inhumanus, ferus, crudelis, immanis.

Inhumainement, Inhumane, inhumaniter.

INHUMATION, Inhumatio, sepultura.

INIMITIÉ, Inimicitia, alienatio, disjunctio.

ININTELLIGIBLE, Obscurus.

INITIÉ (être), Initio, devoveor.

INJURE, Convitium, maledictum, probrum, contumelia, crimen, opprobrium.

En venir aux injures, Ad verborum contumelias descendo.

Souffrir des injures, Convitio jactor, contumeliam accipio.

Pardonner les injures, Injurias contemno, obliviscor.

Venger une injure, Ulciscor, pœnam repeto, punio.

Injurier, Maledico, maledictis prosequor, probra insero.

Qui injurie, Conviciator, maledicus.

INJUSTICE, Injuria, iniquitas, injustitia.

Souffrir une grande injustice, Injuriam accipio gravissimam.

Oublier les injustices, Injurias oblivione contero.

Injuste, Injustus, iniquus, injuriosus, nefas.

Injustement, Improbe, injuste, inique, perverse, nequiter, immerito.

Être injustement condamné, Judicio iniquo jugulor.

INNÉ, Innatus, insitus, ingenitus.

INNOCENCE, Innocentia.

Innocent, Purus, mundus, castus, innocens, innoxius.

Il est innocent, Culpa caret.

Innocemment, Pure, sincere, caste.

INNOMBRABLE, Innumerabilis, innumerus.

INOCCUPÉ (être), Vaco, nihil ago, cesso.

INOFFENSIF, Innocuus.

INONDATION, Proluvies, eluvies, eluvio

Inonder, Inundo, alluo, obruo, respergo, perfundo, superfluo.

INOPINÉ, Inopinatus, nec opinatus, improvisus.

Inopinément, Inopinate.

INOPPORTUN, Inopportunus.

INOUÏ, Inauditus.

INQUIÉTUDE, Sollicitudo, angor, cura, molestia, scrupulus.

Il m'a enlevé cette inquiétude, Magna me cura levavit; curam meam levavit.

Inquiéter, Sollicito, ango.

Inquiéter de (s'), Curo.

Inquiet, Sollicitus, anxius, perturbatus, pavidus, metuens, timens.

INSAISISSABLE, Incomprehensus, non perceptus, incognitus.

INSALUBRE, Pestilens, pestifer.

INSATIABLE, Insatiabilis, insaturabilis, inexplebilis.

INSCRIPTION, Inscriptio, titulus.

Orner d'une inscription, Inscribo, imprimo.

Inscrit, Adscriptitius, adscriptus.

INSECTE, Bestiola.

INSENSÉ, Ineptus, insanus, furens, amens, fanaticus, vecors, mente captus.

INSENSIBILITÉ, Indolentia.

Rendre insensible, Obstupefacio, stupefacio.

Devenir insensible, Occalesco, obduresco.

Insensible à la douleur, Ad omnem dolorem occalesco.

Insensiblement, Paulatim, sensim, gradatim, leniter.

INSERTION, Interjectio, interpositio.

Insérer, Interpono, interjicio, in medio colloco.

INSIGNE (décoration), Insigne, signum, indicium, nota, ornamentum.

INSIGNIFIANT, Levis, vanus, futilis.

INSINUER (s'), Insinuo, influo, irrepo.

S'insinuer fort avant dans l'amitié de qqn, In alicujus me consuetudinem immergo.

INSISTER, Insisto, urgeo.

INSOCIABLE, Insociabilis.

INSOLENT, Insolens, superbus, elatus.

INSOMNIE, Vigilia.

INSOUCIANT, Negligens, socors.

INSOUTENABLE, Improbabilis, non probabilis.

INSPECTEUR, Episcopus, custos, speculator.

INSPIRATION de *(sous l')*, Alicujus instinctu.

INSTABLE, Instabilis, mutabilis.

INSTANCE, Efflagitatio, efflagitatus, preces, precatio.

Demander avec instance, Flagito, ardenter peto, insto, urgeo.

Demander avec les plus vives instances, A te maximopere peto.

Instamment, Enixe.

Prier instamment, Enixe rogare.

INSTANT, Punctum, momentum.

Un instant, Parumper, tantisper, paulisper, aliquantum.

INSTAR *(à l')*, Instar, quasi.

INSTIGATION, Instigatio, permotio, impulsio.

Instigateur, Impulsor, suasor, auctor.

INSTITUER, Instituo, decerno.

INSTRUCTION, Doctrina, eruditio, litteræ.

— (Ordre), Mandata.

Transmettre des instructions, Mandata defero.

Instruire, Instituo, erudio, informo.

Instruit, Doctus, litteratus, eruditus.

INSU (*à l'*), Clam.

Cela s'est fait a mon insu, Me ignaro, me inscio, me inconsulto factum est.

INSUFFLATION, Inflatus, afflatus.

INSULTE, Contumelia, ludibrium.

Insulter, Insulto.

INSUPPORTABLE, Intolerabilis.

D'une façon insupportable, Intoleranter.

INSURMONTABLE, Insuperabilis.

INSURRECTION, Discessio, seditio.

Insurger (s'), Rebello.

INTACT, Illibatus, intactus, purus, integer.

INTÉGRITÉ, Integritas, innocentia.

Avec intégrité, Integre, incorrupte.

INTELLIGENCE, Ingenium, perspicacitas mentis, judicium, ingenii celeritas, intelligentia, mens.

Être d'une intelligence supérieure, Ingenium in homine est eximium.

En bonne intelligence, Concorditer.

Intelligent, Intelligens.

Intelligible, Comprehensibilis, planus, apertus.

D'une façon intelligible, Intelligenter.

INTEMPÉRANCE, Intemperantia, incontinentia, vinolentia.

Intempérant, Intemperatus, intemperans, immoderatus, incontinens.

Avec intempérance, Incontinenter, intemperanter, dissolute, immoderate.

INTEMPESTIF, Intempestivus, intempestus, præposterus.

INTENDANT, Procurator, alieno præpositus negotio.

INTENTION, Intentio, consilium, finis.

Intention mauvaise, Malevolentia.

Je l'ai fait dans cette intention, Id volui, eo consilia mea spectabant.

Dans quelle intention, Quo animo.

INTERCALER, Intercalo, interpono.

Intercalé, Intermedius, medius, interjectus.

Intercalaire, Intercalaris, intercalarius.

INTERCEPTER, Intercipio.

INTERCESSION, Deprecatio.

Intercéder, Supplico, deprecor pro.

Intercesseur, Precator, deprecator.

INTERDICTION, Interdictio, interdictum.

Interdit, Interdictus, vetitus.

Interdire, Prohibeo, impedio, interdico, veto.

INTÉRÊT (avantage), Commodum.

Intérêt de l'argent, Usus, usura, fenus, fenerationis fructus.

Songer à ses intérêts, Commodis meis servio.

Prêter à intérêt, Fenori do, loco argentum.

Intéresser *à* (s'), Faveo, studeo, cupio, benevolus sum.

INTÉRIEUR, Interior.

A l'intérieur, Interius, funditus, intra, inter, intro, introrsum, introrsus.

INTERMÉDIAIRE, Transactor.

Intermédiaire (*adj.*), Medius, intermedius.

INTERPOSITION, Interpositio, interpositus, interjectio, objectio.

Interposer, Interjicio, interpono.

Interposer (s'), Intercurro, intercedo, intervenio.

Interposé, Intermedius, medius, interjectus, intermissus.

INTERPRÉTATION, Interpretatio, explanatio.

L'interprétation de ce passage est difficile, Difficilis explicationis locus est.

Interpréter, Interpretor, interpretationem facio, rem obscuram declaro, explano.

Interprète, Interpres, internuntius, explanator, conjector.

INTERROGATION, Interrogatio, percontatio.

Interroger, Interrogo, quæro, percunctor, rogo, requiro, sciscitor, rogito, quæso.

INTERRUPTION, Interpellatio, interventus, intercapedo, intervallum.

Interrompre, Interpello, interrumpo, impedimento sum, intercapedinem facio, desino, cesso, conquiesco, intermitto.

Interrompre (en conversation), Interloquor.

INTERVALLE, Intercapedo, intervallum, intermissio.

Après qques jours d'intervalle, Paucis diebus intermissis.

INTERVENTION, Intercursus, interventus.

Intervenir, Intervenio.

INTIMITÉ, Consuetudo.

Intime, Familiaris.

Être l'intime de qqn, In familiaritate alicujus versor, intime illo utor.

INTOLÉRANCE, Intolerantia.

Intolérant, Intolerans, impatiens, impotens.

Intolérable, Intolerabilis, intolerandus, impatibilis.

INTRÉPIDITÉ, Fortitudo, magnitudo animi, animi excellentia.

Intrépide, Fortis, strenuus, animosus, maximi animi, intrepidus, impavidus.

Intrépidement, Fortiter, animose, viriliter, audacter, nervose, acriter, strenue, intrepide.

INTRODUCTION. Introductio, proœmium, exordium.

Introduire, Introduco, induco, adduco, intromitto, ingero.

Introduire (s'), Penetro, serpo.

Introducteur, Perductor.

INUSITÉ, Inusitatus, insolens, inauditus.

INUTILITÉ, Inutilitas.

Inutile, Inutilis, irritus.

Inutilement, Inutiliter, frustra, nequidquam.

INVENTION, Inventio.

Inventer, Invenio, excogito, machinor.

Inventeur, Inventor, auctor.

INVESTIGATION, Investigatio, inquisitio, indagatio, conquisitio veri.

Faire des investigations, Investigo, exquiro, indago, scrutor.

Investigateur, Investigator.

INVESTISSEMENT, Obsessio, obsidio.

Investir, Circumsedeo, circumsideo, obsideo, circumvenio.

INVINCIBLE, Invictus.

INVIOLABLE, Inviolatus, integer, incorruptus.

Inviolablement, Inviolate, integre, incorrupte.

INVITATION, Invitatio, invitatus.

Inviter, Invito.

— (A dîner), Ad cœnam devoco.

Invité, Pransor.

INVOCATION, Imploratio.

Invoquer, Imploro, invoco, exposco, flagito, ad aliquem confugio.

Invoquer DIEU, DEUM ad auxilium devoco.

IRASCIBLE, Iracundus, irritabilis.

IRONIE, Ironia, illusio, inversio, dissimulatio, irrisio, dissimulantia.

IRRÉFLEXION, Incogitantia, imprudentia.

Irréfléchi, Inconsultus, inconsideratus, temerarius, incogitans.

IRRÉPARABLE, Irreparabilis.

IRRÉSOLUTION, Fluctuatio.

Irrésolu (*être*), Fluito, fluctuo.

IRRÉVOCABLE, Irrevocabilis.

IRRIGATION, Aquarum inductio, irrigatio.

IRRITER, Irrito.

Irriter (s'), Irascor, incendor, iratus fio, stomachor, indignor.

S'irriter contre qqn, Concitor in aliquem.

Irrité, Iratus, incensus, stomachosus, iracundus.

Irrité (*être*), Succenseo, irascor.

Irritable, Irritabilis.

IRRUPTION, Irruptio, incursio.

Faire irruption, Grassor, sævio.

ISOLER, Secerno, segrego, sejungo, sepono.

ISSU, Natus, editus, oriundus, prognatus.

ISSUE, Eventus futurus.

Attendre l'issue de l'affaire, Exitum rei exspecto.

Ivoire, Ebur.

D'ivoire, Eburneus.

IVRAIE, Lolium,

IVRESSE, Crapula, vinolentia, ebrietas.

Ivre, Vinolentus, ebrius, vino plenus, temulentus.

Il est ivre, Mero incalescit, sensus mero victi sunt.

IVROGNERIE, Ebriositas.

Ivrogne, Ebriosus, potator.

J

JACTANCE, Jactatio, ostentatio, concitatio.

JADIS, Olim, quondam.

JALOUSIE, Invidia, æmulatio, malignitas, obtrectatio.

Par jalousie, Invidiose, odiose.
Jaloûser, Invideo.
Jaloux, Malevolus, invidus.
JAMAIS, Nunquam, nullo tempore, nulla ætate.
JAMBE, Crus.
Jambière, Ocrea.
JANVIER, Januarius.
Du mois de janvier, Januarius.
JARDIN, Hortus.
Jardinier, Olitor.
De jardinier, Olitorius.
JARRET, Poples.
JAUNE, Flavus, croceus.
Jaune *(être)*, Flaveo.
JAVELOT, Telum, jaculum, hostile ferrum, hasta, pilum.
JE, Ego,
JET, Jactus, conjectus.
Jeter, Jacio, immitto, objicio, projicio.
Jeter (*à bas*), Dejicio, deturbo, depello, præcipito, dimoveo, dejectionem facio.
Jeter (se), Irruo, impetum facio, irrumpo.
Se jeter, (*dans*), Influo, me præcipito.
Qui jette, Jaculator.
JEU, Ludus, lusio, munus, spectaculum, jocus.
Jeu de dés, Alea.
Être en jeu, Agitur.
Commencer les jeux, Ludos instauro.
Jouer, Ludo, ludo utor.
Jouer (se), Eludo, fallo, fraudem facio, derideo, deludo, illudo.
Joueur, Aleator, aleæ lusor, aleæ cupidus, lusor.
JEÛNE, Jejunium.
Jeûner, Jejunium servo.
Qui est à jeun, Jejunus.
JEUNESSE, Juventus, ætas florens.
Jeune homme, Juvenis, adolescens.
Plus jeune, Junior, adolescentior, natu minor.
En jeune homme, Juveniliter, more juvenum.
JOIE, Lætitia, voluptas, hilaritas, gaudium, jucunditas.
Bondir de joie, Exsulto, efferor gaudio.
Combler de joie, Magnam lætitiam affero.
Concevoir une grande joie, Lætitiam capio non mediocrem.
Joyeux, Lætus, alacer, hilaris, jucundus.
Joyeusement, Læte, jucunde, hilariter.

JOLIMENT, Lepide, venuste, eleganter, festive.
JONCHER, Consterno, sterno, tego, spargo, effundo, substerno.
JOINDRE, Aggrego, adjicio, congrego, conjungo, addo, confligo.
Joindre *à* (se), Societatem et fœdus ineo cum aliquo, cohæreo, coalesco.
JOUES, Genæ, malæ.
JOUG, Jugum,
JOUISSANCE, Voluptas, lætitia, jucunditas.
— (Usage), Usus, usura.
Chercher partout des jouissances, Conquiro undique suavitates.
Jouir, Voluptatem percipio, perfruor, fruor, utor.
JOUR, Dies.
Jour ordinaire, *non férié*, Profestus.
Jour de fête, Dies festus.
Il commence à faire jour, Lucescit, lucere incipit.
Il fait jour, Lucet.
Au jour fixé, Ad constitutam diem.
Dès que le jour fut arrivé, Dies ubi illuxit.
Différer le jour, Diem profero.
Choisir son jour, Diem, tempus deligo, statuo.
Il faisait à peine jour, Vix lucescebat, aperiente se die, sub primam auroram, sub diluculum, albescente cœlo.
En plein jour, Multa jam die.
Vers la fin du jour, Inclinato in vesperam.
Pendant le jour, Clara luce, interdiu.
Un jour, Unquam.
Espace de deux jours, Biduum.
Le 2e et 3e jours se passèrent, Dies intercessit una, altera, tertia.
Journalier, Quotidianus.
Journellement, Quotidie, singulis diebus.
JOURNAL, Ephemeris.
JUGEMENT, Ratio, mens, judicium, existimatio, consilium, sententia, opinio.
Juger, Censeo, arbitror, puto, autumo, existimo, sentio, judico, statuo, decerno, examino.
Juger des autres par soi, Animum alterius ex meo specto.
Jugez le tout, Tua erit de re tota existimatio.
Judicieux (être), Sapio.
JUGEMENT, Judicatio, disceptatio, quæstio.
Casser un jugement, Judicatum infirmo.

Juger, Judico, judicium facio, litem decerno.

Judiciaire, Judicialis, forensis, judiciarius.

Juge, Arbiter, judex, quæsitor, disceptator.

Juge instructeur, Inquisitor, quæsitor.

Remplir les fonctions de juge, Judex sedeo.

Se présenter devant les juges, In jus adeo.

Corrompre ses juges, Judicium contamino.

JUMEAUX, Gemini fratres.

JURER, Dejero, juro.

Qui n'a pas juré, Injuratus.

JURISCONSULTE, Jurisconsultus, jurisperitus, legum peritus.

JUSQUE, Usque.

Jusqu'à ce jour, Ad id tempus.

Jusqu'à ce point, Eatenus, hactenus.

Jusqu'à ce que, Donec, dum, quoad usque.

Jusqu'à présent, Etiam nunc, nunc etiam, etiamnum, adhuc, etiam tum.

Jusqu'au bout, Usquequaque, omnino.

Jusqu'à un certain point, Quodammodo.

Jusque là, Eatenus.

Jusques à quand, Quousque, quamdiu.

Jusqu'ici, Hactenus, hucusque, adhuc, etiam nunc, ad hoc tempus.

Jusqu'où, Quatenus.

JUSTICE, Æquitas, jus, fas, justum, justitia.

Citer en justice, In judicium arcesso.

Livrer à la justice, Noxæ dedo.

Être absous en justice, Judicio liberor.

Rendre la justice, Judicia exerceo, jus do.

Faire justice des fausses opinions, Opinionum commenta deleo.

Juste, Justus, æquus, verus, meritus, debitus, legitimus.

Il est juste, Oportet, convenit, decet.

Justement, Juste, jam, recte, legitime, vere.

JUSTIFICATION, Purgatio, satisfactio, excusatio.

Justifier, Excuso, excusationem affero, a culpa eximo.

L

LÀ (*sans mouvement*), Ibi, in illo loco, isthic.

Là (*avec mouvement*), Illo, isthuc.

De là, Ex eo, inde, ideo, idcirco, quia, ea re, exin, exinde, illinc, proinde, dehinc, itaque.

LABORIEUX, Operosus, laboriosus, sollicitus.

LABOUR, Aratio, agricultura, agricultio.

Labourer, Aro, solum aratro perstringo, terram proscindo, solum opere renovo.

Laboureur, Arator.

LAC, Lacus.

LACET, Laqueus.

LÂCHE (non tendu), Incontentus, remissus.

LÂCHER, Omitto, missum facio.

LÂCHETÉ, Ignavia, dissolutio, resolutio, confutatio, rejectio.

Lâche, Ignavus, iners, dissolutus, negligens, effeminatus.

Lâchement, Dissolute, remisse, indulgenter, negligenter, ignave, effeminate.

LAIDEUR, Deformitas, pravitas, turpitudo.

Laid, Deformis.

Assez laid, Turpiculus.

Rendre laid, Deformo, fœdo, turpo, formam exstinguo, ornamentis omnibus spolio.

LAINE, Lana.

De laine, Laneus.

LAIT, Lac.

De lait, Lacteus.

LAITON, Auricalcum.

LAMBRIS, Laquear, lacunar.

LAMENTATION, Lamentatio, questus, plangor, gemitus, lamentum, ejulatio, ejulatus.

Lamenter (se), Deploro, lamentor, conqueror, ejulo, ploro, defleo, ingemisco, gemo.

Lamentable, Lacrimosus.

LAMPE, Lychnus, lucerna.

LANCE, Hasta, hastile.

Armé de lance, Hastatus, hasta armatus.

LANCER (*action de*), Emissio, jactus, ictus, conjectio.

LANCER, Jacio, immitto, conjicio, emitto.

Lancer en avant ses troupes, Copias produco.

Lancé, Incitatus.

LANGUE, Lingua.

Sa langue s'est déliée, Lingua soluta est.

Langage, Eloquium, sermo.

Langage élevé, Magniloquentia.

Langage arrogant, Superbiloquentia, sermo arrogans.

LANGUEUR, Languor, torpor, desidia, tabes, macies.

Languir, Marcesco, torpesco.

Languissant, Languidus, languens, tardus, debilitatus, enervatus, solutus.

Rendre languissant, Languefacio, languorem affero.
Devenir languissant, Elanguesco, languore conficior, infirmor.
Languissamment, Languide.
LANTERNE, Laterna.
LAPIDATION, Lapidatio, lapidum jactus.
Lapider, Lapido, lapidibus obruo.
Qui lapide, Lapidator, percussor.
LAQUAIS, Circumpedes.
LARCIN, Furtum.
LARES, Lares, penates.
LARGESSE, Donatio, largitas, liberalitas.
Faire des largesses, Elargior, largior, dono.
Qui fait des largesses, Largitor, corruptor.
Large, Prolixus, liberalis, benignus.
Largement, Large, largiter, liberaliter, copiose, munifice, effuse.
LARGEUR, Latitudo.
Large, Latus, amplus, laxus.
LARMES, Fletus, lacrimæ, lamentatio, planctus, ploratus.
Verser des larmes, Lacrimas fundo.
Émouvoir jusqu'aux larmes, Fletum moveo ad lacrimas moveo.
Répandre des larmes, Lacrimas educo.
Retenir ses larmes, Cohibeo lacrimas.
Baigné de larmes, Lacrimabundus, udis oculis.
LASSITUDE, Lassitudo, defatigatio.
Las, Defessus, fatigatus, lassus, languens.
LATINITÉ, Latinitas.
Latin, Latinitas.
Latin (*adj.*), Latinus.
En latin, Latine.
LAURIER, Laurus.
Rameau de laurier, Laureola.
Couronne de laurier, Laurea.
Couronné de laurier, Laureatus.
LAVER, Abluo, lavo, purgo, diluo, expio, abstergo.
Se laver d'un reproche, Crimen dissolvo.
LÉCHER, Lingo, lambo, abligurio.
LEÇON, Documentum, admonitio, præceptum, exemplum, monumentum.
LECTURE, Lectio, evolutio.
— (A haute voix), Recitatio.
Donner lecture de, Recito, pronuntio.
Lire, Lego, perlego, evolvo.
— (A haute voix), Recito, pronuntio.
Lire sur les traits une expression de fureur, In facie vultuque vecordia inerat.

Lecteur, Lector, recitator, anagnostes.
LÉGÈRETÉ, Levitas, inconstantia, mobilitas, vanitas, futilitas.
Léger, Levis, minime gravis.
—(Vain), Nugatorius, ineptus, futilis, ventosus, inanis, vacuus, levis.
Légèrement, Leviter, leniter, molliter, tenuiter, nugatorie.
LÉGION, Legio.
Légionnaire, Legionarius.
LÉGITIMEMENT, Legitime, juste. jure, more majorum.
LÉGUER, Testamento aliquid relinquo.
LÉGUME, Legumen, olus.
LENDEMAIN (*le*), Postridie, postero die.
LÉNITIF, Fomentum, delinitio.
LENTEUR, Lentitudo, tarditas.
Lent, Lentus, tardus.
Lentement, Spisse, tarde, lente.
Aller lentement, Pedetentim eo.
LÈPRE, Scabies, lepra.
LEQUEL DES DEUX ? Uter ?
LÉSINERIE, Illiberalitas, sordes, avaritia.
LEST, Saburra.
LÉTHARGIE, Lethargus.
Léthargique, Veternosus.
LETTRE (Caractère d'imprimerie), Littera, nota, elementa litterarum.
Écrire en toutes lettres, Perscribo.
LETTRE (épître), Epistola, litteræ, tabella.
Écrire une lettre, Scribo.
Attendre une lettre, Litteras desidero.
Recevoir une lettre, Litteras accipio.
Répondre à une lettre, Epistolæ rescribo.
BELLES-LETTRES, Humaniores litteræ, humaniores disciplinæ, bonæ artes.
Se livrer à l'étude des belles-lettres, Litteris humanioribus me impendo.
Lettré, Litteratus, litteris instructus.
LEURRER, Conditionibus aliquem produco.
LEVAIN, Fermentum.
LEVANT (*le*), Oriens, ortus.
LEVÉE *d'hommes*, Evocatio, supplementum.
Lever *des troupes*, Copias contraho, legionum supplementa scribo.
Qui fait des levées, Evocator.
LEVÉE *d'impôts*, Exactio, vectigal, tributum, stipendium.
Lever les impôts, Pecunias describo, impero.
Côte personnelle, Exactio capitum.
Impôt de ports, Exactio ostiorum.

LEVER *des astres*, Ortus, exortus, oriens.

Lever, Extollo, erigo.

Lever (se), Consurgo, surgo, exsurgo.

Se lever du lit, Surgo, de lecto exeo.

Se lever par déférence, Assurgo, honoris causa surgo.

LÈVRES, Labia, labellum, labrum.

Du bout des lèvres, Summis, primoribus labris.

Je l'ai sur le bout des lèvres, Versatur mihi in primoribus labris.

LÉZARDE, Ruina.

LIAISON, Conjunctio, necessitudo, societas, consociatio, affinitas, consensio.

LIBATION, Libatio, libamentum.

LIBÉRALITÉ, Liberalitas, largitas.

Libéral, Liberalis, largus, munificus, beneficus, prolixus.

Libéralement, Liberaliter, large, munifice.

Donner libéralement, Largior, gratificor, largitionem facio.

LIBERTÉ, Libertas, immunitas, licentia.

Recouvrer la liberté, In libertatem me assero.

Donner la liberté, Libertatem largior.

Être en liberté, Libertatem habeo.

Enlever la liberté, Libertatem adimo.

Libérateur, Servator, conservator, assertor.

Libre, Solutus, liber.

De condition libre, Liberalis.

Libre (être), Vaco, nihil ago, cesso.

Librement, Libenter, audacter, fidenter, confidenter, solute, libere.

LIBERTINAGE, Lascivia.

LICENCE, Effrenatio, insolentia.

—(Permission), Licentia, libertas.

S'abandonner à la licence, Lascivio.

Réprimer la licence des mœurs, Licentiam morum præcido.

Licencieux, Lascivus, libidinosus, intemperans.

Licite (*il est*), Licet, fas est.

Licenciement, Dimissio.

LICENCIER, Dimitto, exauctoro.

LICTEUR, Lictor, apparitor.

LIE, Fæx.

LIEN, Vinculum, compedes, catenæ.

Lier, Devincio, obstringo, obligo, demereor, concilio, constringo, alligo, comprehendo.

Lier *ensemble*, Colligo, necto, constringo, ligo, vincio, conjungo, consocio, congrego, coagmento, concilio, connecto, devincio.

Se lier avec qqn, Familiaritatem cum aliquo contrahere.

LIERRE, Hedera.

LIEU, Locus, status.

— (Sacré), Locus sacer.

Tenir lieu de père, Pro parente fuit, instar parentis fuit.

Avoir lieu, Evenio.

Au lieu de, Vice, loco.

Au même lieu, Ibidem, in eodem loco.

De quelque lieu, Alicunde.

D'un autre lieu, Aliunde, ex alio loco, ex alia re.

Du même lieu, Indidem, ex eodem loco.

Passer d'un lieu dans un autre, Transmigro.

LIÈVRE, Lepus.

LIGNE, Linea.

J'ai pu à peine 'crire une ligne, Vix versum unum exarare potui.

Dévier de la ligne, Aberro a proposito.

LIGNÉE, Progenies.

LIMAÇON, Cochlea.

LIMER, Perpolio, expolio, limo.

Limé, Limatus, perpolitus.

LIMITE, Limes, finis, terminus, extremitas, circumscriptio, regiones, determinatio, conclusio.

Dans certaines limites, Finite, definite.

Rester dans les limites, Regionibus me contineo.

Limiter, Determino, termino, constringo, concludo.

Limitrophe, Gens finitima, proximus, affinis.

LIN, Linteum.

De lin, Linteus.

Vêtu de lin, Linteatus.

LINÉAMENT, Lineamentum.

LION, Leo.

LIQUIDE, Humor, aqua, liquor.

— (Adj.) Liquidus.

Liquéfier, Liquefacio, mollio, liquo.

Liquéfier (se), Deliquesco, dissolvor, liquefio, diffluo, fluo.

LISSE, Levis.

Rendre lisse, Lævigo.

LISTE, Album, subscriptio, adscriptio.

LIT, Lectus, stratum, cubile, torus, grabatus.

LITIÈRE, Lectica, octophorus, stramen.

Porteur de litière, Lecticarius.

LIVIDE, Lividus.

LIVRE (poids), Pondo, libra.

LIVRE (volume), Liber, opus, volumen, codex, libellus.

Écrire un livre, Librum compono.

Feuilleter un livre, Librum evolvo, percurro.

Publier un livre, In lucem prodo librum.

LIVRER, Dedo, addico, do, trado, mancipo, prodo.

Livré à, Deditus.

LOCATION, Conductio, redemptio.

Louer, Conduco.

Locataire, Inquilinus.

Loué, Conductitius.

LOGER (en voyage), Diversor.

LOI, Lex, canon, regula.

Édicter une loi, Legem perfero.

Observer la loi, Legi pareo.

Violer la loi, Contra legem facio.

Abroger une loi, Legem irritam facio.

Agir conformément à la loi, Lege ago.

Législateur, Legislator, lator legis.

Légiste, Jurisconsultus, interpres legum.

Légal, Legitimus, æquus, secundum legem.

Qui n'est pas soumis à la loi, Exlex.

LOIN, Remote, procul.

Au loin, Eminus, e longinquo.

Bien loin que, Nedum,

Plus loin, Ultra, supra.

Voir de loin, Prospicio.

LOISIR, Otium, vacuum tempus, vacatio a labore.

Avoir de loisir, Otior, nihil ago, cesso, vaco, otio abutor.

A loisir, Otiose, per otium.

LONGUEUR, Longitudo, longinquitas, diuturnitas.

Long, Longus, longinquus, diuturnus, procerus.

Pour n'être pas trop long, Ne multus ac insolens sim.

A la longue, Mora.

LONGTEMPS, Diu, longo intervallo.

Longtemps avant, Diu ante, multo ante.

Longtemps après, Diu post, longo ex intervallo.

Qui dure longtemps, Diuturnus, longinquus.

Aussi longtemps que, Quamdiu, dum, quantum, tamdiu... quamdiu.

Il y a déjà longtemps, Pridem, dudum.

Si longtemps, Tanto tempore.

LORSQUE, Quum, cum, postquam, ubi, simul, simul ac.

LOUANGE, Prædicatio, celebratio, commemoratio, laudatio, præconium, commendatio.

Louer, Laudo, commendo, celebro, extollo, collaudo.

Louable, Laudabilis, laudandus, prædicandus, laude dignus, prædicabilis, tolerabilis.

D'une façon louable, Laudabiliter, recte, laudate, honeste, cum laude.

Loué, Laudatus, spectatus, probatus.

LOUCHE, Limus, obliquus.

LOUP, Lupus,

De loup, Lupinus.

LOURD, Onerosus, gravis, ponderosus.

LOYER, Locatio.

Donner à loyer, Loco.

LUCRE, Lucrum, feneratio.

LUGUBRE, Lugubris, funebris.

LUI-MÊME, Ipse.

LUIRE, Eluceo, emico, effulgeo, resplendeo, niteo, nitesco, splendeo, luceo.

Luire *sur*, Eluceo, illuceo, exorior, appareo.

Luisant, Nitidus, nitens.

LUMIÈRE, Lux, lumen.

Priver de la lumière, Obscuro, luminibus officio.

Qui craint la lumière, Lucifugus.

LUNE, Luna.

Relatif à la lune, Lunaris.

LUTTE, Contentio, certatio, luctatio, certamen, dimicatio, pugna, concertatio.

Lutter, Obsisto, pugno, dimico, certo, contendo, belligero, concerto, luctor.

Lutteur, Luctator.

LUXE, Luxus, opulentia.

Son luxe est extraordinaire, Luxus in eo est tantus, ut nihil supra possit esse.

LYCÉE, Lyceum.

LYRE, Fides, lyra.

Joueur de lyre, Fidicen, qui fidibus canit.

Lyrique, Lyricus.

M

Macérer, Macero, contero.

MÂCHOIRE, Maxilla, mala.

Mâcher, Mando.

MACHINE, Machina, machinamentum.

MACHINATION, Machinatio, artificium.

Machiner, Machinor, excoquo.

MAÇON, Structor.

MAGASIN, Receptaculum.

MAGE, Magus.

Magicien, Magus.

Magique, Magicus.

MAGISTRATURE, Magistratus, dignitas, honor, potestas.

MAGNANIMITÉ, Magnanimitas, magnitudo animi.

Magnanime, Magnificus, generosus, clarus.

MAGNIFICENCE, Apparatio, magnificentia, lautitia.

Magnifique, Speciosus, illustris.

Magnifiquement, Magnifice, opipare, laute, apparate, splendide, speciose, artificiose, eleganter, pretiose.

MAI, Maius.

MAIGREUR, Macies, gracilitas, tenuitas.

D'une maigreur extrême, Torridus macie.

Maigre, Macer, macie extenuatus, tenuis, gracilis.

MAIN, Manus.

Main droite, Dextera, dextra.

Main gauche, Sinistra.

En venir aux mains, Conflictum ineo, adversis signis maximo clamore concurro, cum hoste congredior.

Donne la main, Cedo manum.

Sous la main, } Suppeto, suppedito.
Être sous la main, }

La dernière main, Perpolitio, expolitio.

Mettre la dernière main, Perficio, perpolio, elimo.

De main en main, Per manus.

Sous la main, Sub manu, præsto, in promptu, in manu, in manibus, ad manum.

MAINTENANT, Nunc, hoc tempore, hodie, modo.

MAINTENIR, Sustineo, tueor, labentem excipio.

MAIS, Ast, at, sed, atqui, certe, verum, sed, enim, autem, vero.

MAISON, Domus, ædes, domicilium, tectum, penates, lares.

Maison de campagne, Villa, prædium.

Demeurer chez soi, Domo se tenere, domi manere.

De la maison, Domesticus, familiaris, privatus, intimus.

MAÎTRE (de maison), Dominus, herus, paterfamilias.

— (Précepteur), Doctor, magister, præceptor, interpres, pædagogus.

Qui n'est pas maître de soi, Impos.

Maîtriser, Contineo, reprimo, cohibeo. coerceo.

Se rendre maître, Præoccupo, anteoccupo.

Être maître de sa colère, Iram in potestate habeo.

MAJESTÉ, Majestas, summa gravitas.

MAL, Malum.

Faire du mal à, Malefacio.

Mal, Male, prave, nequiter, perperam perverse, corrupte, vitiose.

Vos affaires vont mal, Claudicant res vestræ.

Parler mal de, Maledico.

MAL, Morbus.

Le mal empire, Crescit morbus.

Le mal diminue, Decrescit.

MALADIE, Morbus, invaletudo, ægrotatio.

Maladie invétérée, Inveteratio.

Arrêté, empêché par la maladie, Morbo præpeditus.

Malade, Æger, ægrotus, morbidus, invalidus, infirmus.

Malade (être), Ægroto, morbo sum implicatus, ægro corpore sum.

MALADROIT, Inconcinnus, ineptus.

Maladroitement, Inepte, insulse.

MÂLE, Mas, masculus, virilis, fortis.

MALÉDICTION, Exsecratio, diræ, imprecatio.

Maudire, Exsecror, imprecor, abominor, detestor, diras alicui imprecor.

MALFAISANT, Maleficus, reus, damnificus.

MALFAMÉ, Infamis, turpis; sceleribus, ignominia notatus.

MALGRÉ, Ingratis, invito.

Malgré soi, Invite, repugnanter, invito.

Qui agit malgré soi, Invitus, rogatus, repugnans, coactus.

MALHEUR ! Væ.

MALHEUR, Malum, damnum, incommodum, pestis, detrimentum, miseria, calamitas, pernicies, infortunium, ærumna.

Être sous le coup d'un malheur, Sum in maximis malis.

Éloigner un malheur, Pestem averto.

Un malheur menace, Malum imminet.

Tomber dans le malheur, In miseriam incido.

Être dans le malheur, Miseriis premor.

Arracher au malheur, A miseria vindico.

Être délivré d'un malheur, E malis emergo.

Malheureux, Infelix, miser, calamitosus, infortunatus, ærumnosus, nefastus, impius, prostratus, jacens.

Devenir malheureux, Malum contraho, in calamitatem incido.

MALHONNÊTE, Inhonestus, turpis, nequam, improbus.

Malhonnêtement, Inhoneste, spurce.

MALICE, Malitia, fraus, calliditas, nequitia.

Malicieusement, Malitiose, callide, versute, vafre, dolose, nequiter.

MALPROPRETÉ,Squalor, sordes, lutum.

Malpropre, Squalidus, sordidus.

Être malpropre, Squaleo, sordeo.

MALSÉANT, Inconveniens.

Il est malséant, Dedecet, indecorum est.

MALTRAITER, Aspere aliquem accipio, vexo, male tracto.

Qui maltraite, Vexator.

MALVEILLANCE, Malevolentia.

Malveillant, Malevolus.

MAMELLE, Mamma, uber.

Qui est à la mamelle, Lactens.

MANCHE, Manica.

Pourvu de manches, Manicatus.

MÂNES, Manes.

MANGER, Comedo, edo, cibum capio, cibum sumo, cœno.

— (Consumer), Exedo, consumo, obligurio.

Manger *avidement*, Helluor, comessor.

Je n'ai pas mangé depuis deux jours, Biduo nihil cibi cepi.

MANIEMENT, Tractatio.

Maniable, Tractabilis.

MANIÈRE, Modus.

A la manière de, Ritu.

A la manière des vieilles, Aniliter.

D'une autre manière, Aliusmodi, rationis disparis, alterius, dissimilis.

Par manière d'acquit,Oscitanter, negligenter, indiligenter, in speciem, per simulationem.

MANIFESTE, Manifestus, clarus, perspicuus, non obscurus, perspectus, apertus, evidens.

Manifester, Patefacio, in lucem profero, divulgo, præfero, significo.

Manifestement,Manifesto,palam, aperte, clare, perspicue.

MANŒUVRE (milit.), Exercitium.

MANŒUVRE, Operarius.

MANQUÉ *de*, Jejunitas, inopia, indigentia, penuria, egestas.

Manquer, Deficio, desum.

Il manque, Deficit, deest.

Manquer à, Delinquo, pecco, errorem committo.

Manquer de, Careo, vaco, deficior, vacuus sum, egeo, indigeo.

MANTEAU, Læna, amiculum, pallium.

Manteau militaire, Paludamentum.

Mettre son manteau, Onero humerum pallio, pallium humeris injicio.

Retrousser le manteau, Colligo pallium.

MANUSCRIT, Chirographum, volumen.

MARAIS, Palus.

Marécageux, Palustris.

MARÂTRE, Noverca.

MARAUDEUR, Prædator.

MARBRE, Marmor.

De marbre, Marmoreus.

MARCHANDISE, Mercimonium, merx.

Commerce de marchandise, Mercatura, negotiatio, nundinatio.

Marchand, Mercator, negotiator, qui mercaturam facit, propola.

MARCHÉ, Macellum, emporium, mercatus.

Jour de marché, Nundinæ, mercatus.

Tenue d'un marché, Nundinatus.

MARCHE, Ingressio, incessus, itio, ingressus, gressus.

Marcher, Incedo, ingredior, ambulo, eo.

Ils marchent rapidement, Celeres sunt.

MARÉCHAL-DE-CAMP, Supremus castrorum præfectus.

MARÉE, Æstus marini.

MARI, Maritus, vir.

MARIAGE, Matrimonium, conjugium, connubium, nuptiæ.

Contracter mariage,(en parl. d'une femme), Ineo matrimonium.

Faire un mariage, Matrimonio habeo conjugem.

Se marier, Nuptias concilio, uxorem duco.

Femme mariée, Matrona, mulier, uxor.

Non marié, Innuptus, non nuptus.

MARMITE, Olla.

MARQUE, Nota, signum.

Apposer une marque, Notam appono.

Faire une marque, Noto, signo.

Marquer, Consigno, obsigno, firmo.

Marqueté, Vermiculatus.

MARTEAU, Malleus.

MARTYR, Laureatus Fidei pugil.

MASQUE, Persona, larva, facies ficta.

Lever le masque, Integumenta evolvo, larvam depono.

Masqué, Larvatus, personatus.

Masquer *la vue*, Luminibus obstruo.

MASSACRE, Trucidatio, cædes, clades, jugulatio.

Massacrer, Interficio, neco, occido, cædo, jugulo, morte mulcto, interimo, contrucido.

MASSE, Moles.

En masse, Conglobatim.

MASSUE, Clava.

MÂT, Malus.

Matelot, Nauta, navita.

MATHÉMATIQUE, Mathematicus.

MATIÈRE, Materia.

Matériaux, Materia, apparatus.

MATIN (*le*), Mane, diluculo, prima luce, matutino tempore.

Matin (du), Matutinus.

MATURITÉ, Maturitas, tempestivitas, tempus maturum.

Mûr, Maturus, coctus, tempestivus, mitis.

Mûrir, Maturesco, maturo, mitesco, mitior fio, excoquo.

Les moissons mûrissent, Fruges prope maturitatem sunt.

MAUVAIS, Malus, inprobus, perditus, facinorosus, nequam, homo nihili.

MAUX, Miseria, calamitas.

Soulager les maux, Miseriam lenio.

MAXIME, Dogma, decretum, citum, præceptum.

MÉCANICIEN, Machina tor, fabricator.

MÉCHANCETÉ, Improbitas, perversitas vecordia, malignitas.

Méchant, Improbus, sceleratus, nequam.

Méchamment, Improbe, maligne, malitiose, nefarie, perverse, nequiter.

MÉCONTENTEMENT, Bilis, ira.

MÉDIATEUR, Conciliator, pactor.

MÉDICAMENT, Medicamen, medicamentum, medicina, remedium.

MÉDECINE, Medicina, medicamentum, remedium, ars medendi.

Médecin, Medicus, medicinæ peritus.

MÉDIOCRITÉ, Mediocritas.

Médiocre, Modicus, mediocris, paucus, nonnullus.

Médiocrement, Modice, moderate, modeste, mediocriter.

Médisance, Maledictio, maledictum.

Médire, Maledico,

Médisant, Maledicus, obtrectator, mordax.

En médisant, Maledice.

MÉDITATION, Meditatio, commentatio.

Méditer, Meditor, attente cogito, commentor, contemplor, considero.

Méditer une ruse, Machinor.

Il médite je ne sais quoi au fond de son cœur, Clam nescio quid agitat.

MÉFAIT, Noxa, noxia, culpa, crimen.

MEILLEUR, Melior, potior, præstabilior, commodior, prior.

MÉLANCOLIE, Melancholia, atra bilis.

Mélancolique, Melancholicus.

MÉLANGE, Permistio, admistio, confusio.

Sans mélange, Meracus, merus.

Mêler, Promiscua habeo, commisceo, insero, confundo.

Mêler à (se), Me interpono, in res me immitto.

Mêlé, Promiscuus, mixtus, confusus.

MEMBRE, Artus, membrum.

Privé d'un membre, Mancus.

MÊME, Etiam, et, item, vel, quidem, profecto.

De même, Item, similiter, quoque.

De même que, Sicut, sicuti, perinde ut, similiter atque, velut, tanquam, quodammodo ac.

De la même manière, Itidem, similiter, pariter, item.

Et même, Quin etiam, idem.

Pas même, Ne quidem.

LE MÊME, Idem.

Mémoire, Memoria.

Avoir bonne mémoire, Memoria valeo.

Avoir une mémoire ingrate, Memoria vacillat.

Exercer la mémoire, Memoriæ studeo.

Mémorable, Memorabilis, memorandus, memoria dignus.

De mémoire, Memoriter, e memoria, sine scripto.

Réciter de mémoire, Ex memoria pronuntio.

De mémoire d'homme, Post hominum memoriam.

MÉMOIRES, Commentarium, commentarii.

MENACE, Minæ, minatio, terror.

Proférer des menaces, Terrores jacto.

Menacer, Minor, minitor, terreo.

— (Être imminent), Impendeo, immineo, insto.

Menaçant, Minax, horrificus, minitabundus, minitans.

Menaçant (en), Minaciter, aspere.

MÉNAGER *la chèvre et le chou*, Utrosque parietes linio. (PROV.)

MENDICITÉ, Mendicitas.

Mendier, Mendico, ostiatim quæro.

Mendiant, Mendicus.

MENER, Propello, impello, propulso.

MENSONGE, Mendacium, falsitas.

Mentir, Mentior, ementior, mendacium dico.

Menteur, Mendax, fraudulentus.

Mensonger, Mendax, fraudulentus.

MENSUEL, Menstruus.

Mention, Commemoratio, mentio, recordatio.

Faire mention, Mentionem de re facio.

Mentionner, Commemoro, memoro, dico, memini, narro.

MENTON, Mentum.

MÉPRIS, Contemptio, contemptus, despicientia, despectio, vilitas, aspernatio, despectus.

Mépriser, Flocci facio, contemno, despicio, sperno, pro nihilo puto, rejicio aspernor, abhorreo, respuo, repudio.

Méprisable, Luteus, nullius pretii, ineptus.

MER, Pelagus, mare, pontus, æquor, salum.

La pleine mer, Altum.

En pleine mer, In salum.

Mal de mer, Nausea.

Se mettre en mer, Navigo, mare ingredior.

Marin, Marinus, maritimus.

— (Soldat), Classiarius.

MERCENAIRE, Mercenarius, operarius.

MÈRE, Mater, parens, genitrix.

MÈRE DE FAMILLE, Materfamilias.

Maternel, Maternus.

MÉRITE, Promeritum, meritum, beneficium.

Favoriser le mérite, Dignitati faveo.

Mériter, Mereo, mereor, commereo, promereor.

Je ne mérite pas autant, Non id est meritum meum, ut.....

Mériter (de), Benemereor, beneficio afficio, beneficium colloco.

Mérité, Meritus, justus, debitus.

MERLE, Merula.

MERVEILLE, Miraculum, prodigium, portentum.

A merveille, Mirum in modum.

Merveilleux, Portentosus, monstrosus, prodigiosus, mirandus, mirabilis.

Merveilleusement, Mirifice, mire, admirabiliter.

Mésintelligence, Dissidium, dissensio, divortium.

MESSAGE, Nuntium.

Messager, Nuntius, tabellarius, cursor.

MESSE, Res sacra, missa, res divina.

Dire la messe, Sacrum facio.

Servir la messe, Sacerdoti sacra operanti ministro.

Entendre la messe, Intersum divinis.

MESURE, Mensura.

— (Manière), Modus.

Garder la mesure convenable, Modum in rebus servo.

Avec mesure, Numerose.

Sans mesure, Immoderate, immodeste, extra modum.

Mesurer, Commetior, metior.

Qui mesure, Metator.

MÉTAL, Metallum.

MÉTAMORPHOSER, Transformo.

MÉTHODE, Methodus, via, ars.

Méthodiquement, Distincte, disposite, distribute.

METS, Esculenta, escæ, cibi, pulmentum.

METTRE, Pono, colloco.

Il se mit à, Cœpit.

MEUNIER, Pistor.

MEURTRE, Homicidium, cædes.

MEUTRIER, Homicida, sicarius, interfector.

Meurtrier (*adj.*), Internecinus, crudelis.

MIDI, Meridies.

De midi, Meridianus.

Avant midi, Ante meridiem.

Après midi, Post meridiem.

MIEL, Mel.

Rayon de miel, Favus.

Mielleux, Mellarius, mellitus, suavis, jucundus.

MIEN, Meus.

MIEUX, Melius, commodius, potius, præstabilius.

Un peu mieux, Meliuscule, aliquanto melius.

Aimer mieux, Malo, magis volo, præopto.

MIGRATION, Migratio, loci mutatio, discessus.

MILAN, Milvus.

De milan, Milvinus.

MILIEU (*le*), Medietas, medium, media pars.

Juste milieu, Mediocritas ; nec parum, nec nimium.

Qui est au milieu, Medius, intermedius.
Arriver au milieu de la nuit, Nocte intempesta adsum.
MILITAIRE, Militaris.
MILLE, Mille.
— (Longueur), Millium, milliare.
Mille fois, Millies.
De mille façons, Multis modis.
Millésime, Millesimus.
MIME, Mima, mimus.
Miner, Peredo.
MINUTIEUX, Scrupulosus.
MIROIR, Speculum.
MISÈRE, Miseria, calamitas, ærumna.
Soulager la misère, Medeor inopiæ.
Misérable, Miserandus, miserabilis.
Misérablement, Miserabiliter, misere.
MISÉRICORDIEUX, Misericors, clemens.
MISSION, Expeditio sacra.
MOBILE, Mobilis, volubilis, instabilis, inconstans.
MOBILIER, Supellex.
A l'ancienne mode, Obsolete.
MODÈLE, Specimen, exemplum, exemplar.
MODÉRATION, Moderatio, modestia, modus, temperantia, gravitas.
Modérer, Moderor, modum adhibeo, freno, tempero, moderationem adhibeo, placo, domo, reprimo, impero animo, cohibeo iram.
Modéré, Moderatus, temperatus, restrictus.
Modérément, Sobrie, parum, modeste, moderate, modice, temperate, parce, restricte.
MODESTIE, Demissio, animi abjectio, verecundia.
Modeste, Demissus, humilis, modestus, pudens, verecundus.
Il est très modeste, Modestia animi est insigni.
Modestement, Pudenter, verecunde.
MODIFIER, Interpolo, renovo, muto.
Modifié, Modificatus.
MODIQUE, Modicus, mediocris, paucus.
Modiquement, Modice.
MOELLE, Medulla.
MOELLON, Cœmentum.
Bâti en moellon, Cœmentitius.
MŒURS, Mores.
Bonnes mœurs, Optimi mores.
Mœurs dépravées, Pravi mores.
Mœurs sévères, Castigati mores.
MOI, Ego.
MOINE, Monachus.
MOINEAU, Passer.
MOINS, Minus, secius.
Du moins, au moins, Saltem, modo.
Le moins possible, Minime, nequaquam.
Le moins du monde, Minimum.
MOIS, Mensis.
MOISSON, Messis, proventus.
Moissonner, Meto, messem facio.
Moissonneur, Messor.
MOITIÉ, Dimidia pars.
Moitié (par), Bipartito, bifariam.
Partagé par moitié, Dimidiatus.
MÔLE, Crepido.
MOLESTER, Pervello, vello, vellico.
MOLLESSE, Mollitia, mollities, teneritas.
Mou, Mollis, tener, tractabilis, flexibilis.
Mollement, Molliter, segniter, delicate.
MOMENT, Punctum, momentum.
Moments perdus, Horæ subsecivæ.
Moment défavorable, Alieno tempore.
En ce moment, Ibi.
Assigner un moment, Tempus alicui constituo.
Saisir le moment, Tempus scite capio.
Savoir choisir le bon moment, Commoditatis omnes articulos scio.
MON, Meus.
MONCEAU, Acervus, cumulus.
En monceau, Acervatim, summatim.
MONDE, Mundus, rerum universitas.
Mondain, Mundanus.
MONNAIE, Nummus, moneta.
Monnaie *fausse,* Nummi adulterini.
Battre monnaie, Nummos cudo.
Monétaire, Monetalis.
MONSTRE, Monstrum, portentum, prodigium.
Monstrueux, Monstrosus, portentosus.
Monstrueusement, Monstrose.
MONTAGNE, Mons.
Pied d'une montagne, Infimæ radices montis.
MONTÉE, Acclivitas, clivus, collis.
Monter, Ascendo, scando.
Montagneux, Montosus, montuosus.
Montueux, Clivosus.
MONTRER, Ostendo, exhibeo, expromo, expono, demonstro, indico, declaro, propono, in conspectu pono, monstro.
Montrer (se), Compareo, videor, adsum, palam sum, oborior, nascor.

Il se montre autre qu'il n'est, Alium se quam sit ementitur.

MONUMENT, Monumentum, opus publicum.

MOQUERIE, Irrisio, ludibrium, risus, cachinnus.

Moquer de (se), Insulto, illudo, ludo, ludificor, derideo, eludo, irrideo, naso suspendeo aliquem.

Moqueur, Nasutulus, nasutus, irrisor.

Moral, Moralis.

MORCEAUX (en), Particulatim, membratim, singillatim.

MOROSE, Illepidus, infacetus.

D'une façon morose, Morose, fastidiose, importune.

MORSURE, Morsus.

Mordre, Admordeo, abrodo.

Mordant, Dentatus, mordax, dicax.

En mordant, Mordicus.

MORT, Mors, interitus, letum, discessus, exitus, obitus, decessio.

Mort *violente*, Nex.

Se donner la mort, Necem mihi conscisco.

Menacer de mort, Mortem alicui minitor.

Donner la mort, Morte afficio.

Envoyer à la mort, Ad mortem do.

Mortalité, Mortalitas.

Moribond, Moribundus, moriens.

Mourir, Morior, decedo, e vita discedo, succumbo, vitam amitto, animam edo, intereo, ad DEUM excedo.

Que je meure, si, Ne vivam, si...

Mourir avant le temps, Præmorior, ante tempus morior.

Mourir de mort violente, Vita cum sanguine effluo.

Mourir de la peste, Peste conficior.

Mort, Mortuus.

Mortel, Mortifer, pestifer, letalis, mortalis.

MOSAÏQUE, Emblema vermiculatum.

MOT, Verbum, vox, vocabulum, dictum.

Bon mot, Sales, joci, facetiæ, urbanitas.

Mot d'ordre, Tessera.

A mots couverts, Tectis verbis.

Mot à mot, Verbis totidem, verbum pro verbo, ad verbum.

MOTIF, Causa.

MOTTE *de terre*, Gleba.

MOUCHE, Musca.

MOUCHER (se), Emungo.

MOUILLER, Humecto, humidum facio, madefacio.

Mouillé, Humidus, madidus, udus.

MOULIN, Pistrinum.

MOUSSE, Muscus.

Moussu, Muscosus.

MOUTON, Fistuca.

MOUVEMENT, Motus, motio, agitatio, impulsus.

Mouvement circulaire, Conversio, circumvectio.

Mettre en mouvement, Incito, impello, excito.

Faire signe par un mouvement de tête, Nuto.

De son propre mouvement, Sua sponte.

Mouvoir, Moveo, cieo, agito, impello, muto, commuto.

MOYEN, Ratio, via, modus.

Il connaît tous les moyens, Vias omnes aliquid faciendi tenet, omnes artes novit.

Chacun selon ses moyens, Pro se quisque.

Par tous les moyens possibles, Quoquomodo, pro virili parte.

MUET, Elinguis, mutus, indisertus, tacitus.

Rendre muet, Obmutesco.

MUGISSEMENT, Mugitus.

Mugir, Mugio, boo.

MULET, Mulus.

Muletier, Mulio.

De muletier, Mulionius.

MULTIPLIER, Multiplico.

Multiplier (se), Percrebresco.

MULTITUDE, Multitudo, frequentia, celebritas, turba, cœtus, vulgus.

MUNICIPALE (ville), Municipium.

Municipal, Municipalis.

MUR (de clôture), Maceria, paries, murus.

— (Fortifications), Mœnia, muri urbis.

Mural, Muralis.

MURMURE, Murmur, fremitus, mugitus, strepitus, susurrus.

Murmurer, Murmuro, commurmuror.

Murmurer à l'oreille, Insusurro.

MUSE, Musa.

MUSES, Musæ.

Musique, Musica, cantus, symphonia.

Aimer la musique, Musicæ studio teneor.

Faire de la musique, Modulate describo.

Musicien, Musicus, symphoniacus.

MUTILER, Mutilo, diminuo.

Mutilé, Mutilus, mutilatus.

MUTUEL, Mutuus, respondens.

Mutuellement, Mutue, mutuo.

Mystère, Mysterium, sacra res occulta.

N

NACELLE, Navicula.

NAGE (traverser à la), Trano, trajicio, transnato.

Nager, Nato, no.

Nager *dans*, Innato, inno.

NAGUÈRE, Dudum, jam pridem, nuper, recens, novissime.

NAISSANCE, Ortus, exortus.

Naissance illustre, Genus illustre.

De parents obscurs, Genus obscurum.

Par la naissance, Natu, ætate.

De naissance, Natalis.

Jour de naissance, Dies natalis, natalis.

Fête pour célébrer le jour de la naissance, Natalitia.

Relatif au jour de naissance, Natalitius.

Naître, Nascor, orior, in vitam venio, in lucem edor, exsisto.

Natal, Genitalis.

Sol natal, Genitale solum.

Faire naître, Incutio, injicio.

NAÏF, Simplex, credulus, sincerus.

Naïvement, Pueriliter, stulte.

NARINES, Nares.

NARRATION, Narratio, rèrum gestarum expositio.

Narrer, Narro.

Narrateur, Pronuntiator, narrator.

NATION, Natio, gens.

National, Vernaculus.

NATURE, Natura.

NATUREL, Natura, indoles, ingenium, mores.

Naturel (*adj.*), Naturalis, nativus, innatus, insitus, genuinus, proprius.

Naturellement, Naturaliter, a natura, secundum naturam.

NAUFRAGE, Naufragium.

Faire naufrage, Naufragium facio, naufragio intereo.

Naufragé, Naufragus, naufragio ejectus, qui naufragium facit.

NAUSÉE, Nausea, stomachi fastidium.

Avoir des nausées, Nausco, stomachi fastidio laboro.

NAUTIQUE, Nauticus.

NAVAL, Nauticus.

NAVIGATION, Navigatio.

Naviguer, Navigo, in navi vehor.

Navigable, Navigabilis.

Navigable (pas), Innavigabilis.

Navigateur, Nauta, navita, naviculator, navicularius, remex.

NAVIRE, Navigium, navis.

NE PAS, Non, neque.

NÉCESSITÉ, Necessitas, necessitudo, fatum.

Faire de nécessité vertu, Necessitati pareo.

Nécessaire, Necessarius, fatalis, opus, necesse, necessum.

Il est nécessaire, Oportet, necesse est.

Nécessairement, Necessario, nécessarie, ex necessitate.

Nécessiteux, Pauperculus.

NECTAR, Nectar.

NÉGATION, Negantia, negatio.

Nier, Nego, abnuo, diffiteor, pernego, prorsus nego, recuso.

NÉGLIGENCE, Socordia, incuria, negligentia, neglectio.

Négliger, Negligo, non curo, rem segniter tracto.

Il néglige son devoir, Claudicat in officio.

Négliger tout pour obéir, Omnia postpono dum obedirem.

Négliger ses affaires, Rebus meis plane indormio.

Négligent, Oscitans, socors, deses, negligens.

Négligé, Inconcinnus, inurbanus.

Être négligé, Negligor, jaceo.

Négligemment, Oscitanter, negligenter, indiligenter, somniculose, socorditer.

NÉGOCE, Negotiatio, mercatura.

Faire le négoce, Negotior, mercaturam facio.

Négociant, Negotiator, mercator.

NÉGOCIATEUR, Pactor.

NEIGE, Nix.

Neigeux, Nivalis.

Plein de neige, Nivosus.

Il neige, Ningit.

NERF, Nervus, vis, robur.

Nerveux, Nervosus, fortis, robustus.

N'EST-CE PAS ? Nonne, annon.

NETTEMENT, Plane, clare, aperte, perspicue.

NETTOYER, Depurgo, purgo.

NETTOYER *à fond*, Perpurgo.

NEUF *en tout (Homme)*, Homo usu rerum tiro, nulla cognitione ornatus.

NEUF, Novem.

De neuf jours, Novendialis.

Neuvième, Nonus.

NEUTRE *(demeurer)*, Medius sum.

NEVEU, Nepos.

NEZ, Nasus.

Qui a un grand nez, Nasutus.

NI D'UN COTÉ, NI DE L'AUTRE, Neutro, in neutram partem.

Ni l'un ni l'autre, Neuter.

NID, Nidus.

NIVEAU, Norma, perpendiculum.

NOBLESSE, Nobilitas, claritas, dignitas generis, vetustas familiæ, præstantia.

Faire partie de la noblesse, In nobilium ordinem adscribor.

Noble, Nobilis, clarus, insignis, genere nobili natus, magnanimus.

Noble de fraîche date, Homo novus.

Noblement, Insigniter, elate.

NOCE, Nuptiæ, matrimonium, nuptiarum dies.

Faire les apprêts des noces, Nuptias conficio.

Nuptial, Nuptialis.

NŒUD, Nodus.

Nouer, Religo, vincio, colligo, necto, connecto.

Noueux, Nodosus.

NOIR (subst.), Nigror.

Noir, Niger, ater, atratus, fuscus.

Vêtu de noir, Atratus, funebri vestimento indutus.

Noirâtre, Pullus, atratus, niger.

NOIX, Juglans, nux.

NOM, Nomen, vocabulum.

En mon nom, Meo nomine, ex me, meis verbis.

Donner un nom, Nomen alicui cudo.

Ils ont le nom sans la chose, Honorum vocabula habent, non dignitatis insignia.

Se faire un nom, Gloria floreo.

Nommer, Denomino, nomino, appello, voco, nomen pono, nuncupo.

Nommément, Nominatim.

NOMBRE, Numerus, multitudo, copia.

En grand nombre, Multus, permultus.

Nombreux, Multus, non pauci, numerosus, copiosus, frequens.

Peu nombreux, Infrequens.

NON, Non, haud, neutiquam, haudquaquam.

Et non, Nec, non, neque.

NONCHALANCE, Segnitia, inertia.

Nonchalant, Segnis, piger, languens, somniculosus.

Nonchalamment, Somniculose.

NOTE, Nota.

Noter, Noto, observo, signo.

Notable, Notabilis, conspicuus.

NOTION, Notio, cognitio, intelligentia, informatio.

NOTORIÉTÉ, Lux, perspicuitas.

Notoire, Testatus, exploratus, ratus, indubitatus.

NOTRE, Noster.

Le nôtre, Noster.

NOURRITURE, Nutrimentum, pabulum, pastio, esca, cibus, pastus, epulæ.

Nourrir, Alo, educo, nutrio, pasco.

Nourrir de *(se)*, Vescor, edo, pascor, utor.

Nourricier, Nutricius.

Nourrissant, Esculentus.

NOUVEAUTÉ, Novitas.

Aimer la nouveauté, Novitatem amo.

Nouveau, Novus, recens, inauditus, inusitatus, per se cognitus, inopinatus, novitius.

De nouveau, De integro, iterum, rursum, rursus, denuo.

Rendre nouveau, Novo.

Nouvellement, Nove.

NOUVELLE, Nuntius, rumor.

Bonne nouvelle, Exoptatus nuntius.

Mauvaise nouvelle, Tristis nuntius.

Apporter des nouvelles, Nuntium affero

Recueillir les nouvelles, Rumores excipio.

La nouvelle se confirme, Rumor crescit.

NOVICE, Inexercitatus, tiro.

NU, Nudus, nudatus, spoliatus, vacuus.

Mettre à nu, Nudo, spolio.

NUAGE, Nimbus, nubes.

Nuageux, Nimbosus.

NUANCER, Vario.

Nuancé, Varius.

NUIRE, Lædo, obsto, noceo, officio, detrimentum affero.

Nuisible, Nocens, noxius, perniciosus.

NUIT, Nox, tenebræ.

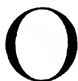
Passer la nuit blanche, Pervigilo.

Passer la nuit, Pernocto, noctem ago.

Être surpris par la nuit, Nox me oppressit.

Il fait nuit, Advesperascit.

Nocturne, Noctumus.
Qui se fait la nuit, Noctuabundus.
Qui dure toute la nuit, Pernox.
Nuitamment, Noctu, nocte, nocturno tempore, in tenebris.
NUL, Nullus, nemo,
Nullement, Nequaquam, minime, haudquaquam, neutiquam.

OBÉISSANCE, Obedientia, obtemperatio.
Obéir, Obedio, pareo, monita sequor, imperata facio, obtempero.
Obéissance *(avec)*, Obedienter.
OBÉRÉ, Obæratus.
OBJECTION, Objectum.
Objecter, Objecto, objicio.
OBJET, Res.
OBLIGATION, Obligatio.
— (Argent), Nomen.
Avoir en obligation, In nominibus habeo.
Faire une obligation de conscience, Religionem objicio.
Obliger, Obligo, obstringo, devincio, alligo.
Obligé, Obligatus, obstrictus, devinctus.
Je vous suis bien obligé, Maximis me beneficiorum vinculis obstrinxisti.
OBSCÉNITÉ, Obscœnitas, turpitudo.
Obscène, Obscœnus, turpis.
D'une façon obscène, Obscœne.
OBSCURITÉ, Tenebræ, caligo, nox, obscuratio, obscuritas.
Obscurcir, Obscuro, lucem eripio, tenebras obduco.
Obscur, Obscurus, tenebricosus, spissus, latens, opertus.
— (Embrouillé), Perplexus, intricatus, implicatus, tortuosus.
— (Ignoré), Ignobilis, humilis.
Naissance obscure, Ignobilitas, humilitas generis.
D'une façon obscure, Obscure, per nebulam, per caliginen, perplexe.
OBSÉDÉ (être), *par mille pensées*, Hinc inde cogito.
OBSÉQUIEUX, Obsequiosus.
OBSERVATION, Observatio, animadversio.
Observer, Circumspicio, adverto, considero, perpendo, observo, animadverto, noto, speculor, attendo.
OBSÈQUES, Funus, exsequiæ.
OBSERVATION, Consideratio, contemplatio.
— (Remarque), Animadversio, notatio.
Observer, Attendo, contemplor, observo.
— (Remarquer), Animadverto.
S'observer, Me ciscumspicio.
Observateur, Speculator, animadversor.
Observatoire, Specula.
OBSTACLE, Obstaculum, impedimentum, mora, impeditio, obex, nodus, vinculum.
Faire obstacle, Officio, noceo, obsum, obsto, obsisto.
OBSTINATION, Contumacia, pertinacia, pervicacia, obstinatio.
Obstiner (s'), Persto.
Obstiné, Pertinax, obstinatus, pervicax.
Obstinément, Pugnaciter, pertinaciter, præfracte.
OBSTRUER, Præstruo, oppilo.
OBTENTION, Impetratio.
Obtenir, Impetro, nanciscor, consequor, teneo, adipiscor, assequor.
Qui peut être obtenu, Impetrabilis.
OCCASION, Occasio, locus, tempus, opportunitas, ansa, causa, facultas.
A l'occasion, Pro re nata, e re nata.
Saisir l'occasion, Oblata opportunitate utor, tempus scite arripio.
Laisser passer l'occasion, Prætermitto facultatem.
Ne laisser passer aucune occasion, Nullum locum prætermitto.
Si l'occasion se présente, Si occasio tulerit.
OCCUPATION, Occupatio.
Occuper, Occupo, possideo.
Occuper de (s'), Sollicitus sum, pertracto, tracto.
S'occuper des affaires de quelqu'un, Tracto, curo res alicujus, procurator rerum alicujus sum.
Occupé, Laboriosus, operosus, occupatus.
Qui n'est pas occupé, Minime occupatus.
Occupé *à*, Versatus in aliquo, exercitatus, subactus.
ODEUR, Odor.
Exhaler une odeur, Fragro, odorem reddo, redoleo, odorem afflo, odorem spiro.
Odorant, Odoratus.
Odorant (être), Redoleo, oleo.
Odorat, Odoratus.

ODIEUX *(faire retomber sur qqn tout l')*, Invidiam omnem in aliquem trajicio.

Odieux, Perosus, odiosus.

Rendre odieux, In invidiam voco.

ŒIL, Oculus, lumen, acies.

Œil *de la vigne*, Gemma in vitibus.

Je n'ai point fermé l'œil de la nuit, Hac nocte nihil dormivi.

Jeter les yeux sur qqn, Oculos in aliquem conjico.

Sous les yeux, Ante oculos.

Placer sous les yeux, Ante oculos pono, rem in medio pono.

ŒUF, Ovum.

ŒUVRE, Opus, opera, artificium.

Mise en œuvre, Fabricatio, fabrica.

Bonnes œuvres, Actiones sanctæ.

OFFENSE, Offensa, injuria.

Offenser, Offendo, pecco, lædo.

OFFICE (*bon*), Officium, munus, muneris officium.

Répondre aux bons offices, Officiis mutue respondeo.

Rendre office pour office, Vinco studiis meis amici officia.

Officieusement, Officiose, amice.

OFFRE, Sollicitatio.

Offrir, Offero, defero, trado, refero.

S'offrir à la vue, Do me in conspectum.

OH ! Hem ! o !

OIE, Anser.

OISEAU, Volucris, ales, avis, volatilis.

Oiseleur, Auceps.

OISIVETÉ, Inertia, otium, ignavia, desidia, negligentia, fuga laboris.

Oisif, Iners, ignavus, piger, languidus, vecors, deses, otiosus, nil agens.

Oisif (être), Cesso, nihil ago, vaco, conquiesco, langueo.

OLIVE, Oliva, olea.

Olivier, Olea.

Lieu planté d'oliviers, Olivetum.

OMBRAGE, Ombraculum.

OMBRE, Umbra.

Qui reste à l'ombre, Umbratilis.

Ombrager, Opaco, obscuro.

Ombreux, *Ombragé*, Umbrosus, opacus, umbrifer, obscurus.

OMISSION, Prætermissio.

Omettre, Prætereo, omitto, missum facio, prætermitto, reticeo, relinquo.

ONAGRE, Onager, asinus silvester.

ONCE, Uncia.

ONCLE, Avunculus, matris frater.

ONCTION, Unctio, unctura.

ONGUENT, Onguentum.

Oindre, Illino, inungo, ungo, perungo; unguentis oblino, lino.

Qui oint, Unctor.

ONDE, Unda, fluctus.

ON DIT, ON RACONTE, } Fama est, in vulgus exit; emanat rumor.

ONGLE, Unguis.

ONZE, Undecim.

OPÉRATION, Actio.

Opérer, Facio, ago.

La médecine opère, In venas se diffundit medicamentum.

OPINION, Existimatio, fama, opinio, sententia, consilium, voluntas, opinatio, sensus.

Donner de soi une bonne opinion, Bellam exspectationem mei concito.

Se faire une mauvaise opinion, Malam animo opinionem imbibo de aliquo.

Persister dans son opinion, Persevero in sententia, sto in eadem sententia.

Changer d'opinion, Sententiam repudio.

OPINIÂTRETÉ, Pertinacia, pervicacia, obstinatio.

Opiniâtre, Obstinatus, pertinax, pugnax.

Opiniâtrément, Præfracte, pertinaciter, pugnacissime, obstinate.

OPPOSITION, Oppositio.

Faire opposition, Refragor, adversor.

Opposer, Objecto, objicio, oppono.

Opposer (s'), Adversor, repugno, obsisto, obsto, contra pugno, resisto, obtrecto, contravenio, adversum me præbeo, oppono, objicio, renitor.

Opposé, Oppositus, dissentaneus, disparatus.

Être opposé à, Dissentio, dissideo, discrepo, in alia opinione sum.

OPPORTUNITÉ, Opportunitas, tempestivitas.

Opportun, Tempestivus, opportunus.

Opportunément, Tempestive, opportune.

OPPRESSION, Oppressio, obsessio, oppugnatio.

Oppressé (être), *jour et nuit*, Dies noctesque pungor ac stimulor.

Opprimer, Opprimo, obruo, pondere affligo, servitute oppressum teneo.

Oppresseur, Oppressor.

OPPROBRE, Nota, infamia, dedecus, ignominia, macula, labes.

OPTION, Optio, potestas eligendi.

Opter, Opto, exopto, expeto, eligo.

OPULENCE, Opulentia, opes.

Opulent, Opulentus, abundans, affluens, copiosus, dives, uber, plenus, refertus.

OR, Aurum.

Qui produit de l'or, Aurifer.

Qui a couleur d'or, Aureolus.

Orfèvre, Aurifer, vascularius.

ORACLE, Fatum, vaticinium, oraculum, prædictio, ariolatio.

Débiter des oracles, Ariolor, divino, prædico.

ORAGE, Tempestas, turbà, procella.

Orageux, Procellosus, nimbosus.

ORATEUR, Orator, concionator.

Orateur très abondant, Orator admodum copiosus.

Oratoire, Oratorius.

D'une façon oratoire, Oratorie, ornate, copiose, splendide.

ORBICULAIRE, Orbiculatus.

ORCHESTRE, Orchestra.

ORDRE, Ordo, dispositio, collocatio, œconomia.

Ordonner (mettre en ordre), Dirigo, constituo, ordino, dispono.

En ordre, Ordinate, ordinatim, ordino, composite, disposite.

Sans ordre, Passim, incomposite, perturbate, confuse.

Mal ordonné, Confusus, inordinatus.

ORDRE (commandement), Mandatum, imperium, jussum.

Ordre des dieux, Numen, divina potestas, providentia.

Exécuter un ordre, Mandata exsequor.

Être aux ordres (de), In potestate alicujus sum.

Ordonner, Præcipio, mando, injungo, impero, impono, jubeo, præscribo.

Sans l'ordre de, Injussu.

OREILLE, Auricula, auris.

Qui a de longues oreilles, Flaccus.

Satisfaire l'oreille, Aures impello.

Oreiller, Culcita, pulvinus, lectulus, stragulum.

ORGANISER, Constituo, decerno, statuo, præscribo, designo.

ORGE, Hordeum.

ORGIE, Perpotatio.

ORGUEIL, Superbia, contumacia, ostentatio, jactatio, vanitas, ferocitas.

Orgueilleux, Contumax, superbus, obstinatus.

Orgueilleusement, Elate, contumaciter, superbe, ferociter.

ORIENT, Oriens.

ORIGINE, Origo, principium, ortus, stirps, fons, caput, primordia.

Originaire, Oriundus, ortus, originem trahens.

Original, Examplar, exemplum, imago.

ORNEMENT, Exornatio, ornamentum, ornatus, species.

—(Du discours), Expolitio, exornatio, explicatio.

Orner, Exorno, expolio, illustro, decoro, illumino, cohonesto.

Orné, Ornatus, decoratus.

Peu orné, Inornatus, incomptus, sine nitore et palæstra.

D'une façon ornée, Ornate, splendide, composite.

Sans ornement, Inornate, inculte, ineleganter.

ORNIÈRE, Orbita.

ORPHELIN, Pupillus.

OS, Os.

Ossements, Ossa.

OSER, Audeo, non dubito, non vereor.

OSIER, Vimen.

Fait d'osier, Vimineus.

Lieu planté d'osier, Virgetum.

OSTENTATION, Jactatio, ostentatio, venditatio, obstinatio, vanitas.

ÔTAGE, Obses.

ÔTER, Adimo, aufero, eripio, detraho, tollo, extorqueo.

OU, Ve, vel, seu, sive, aut.

Ou non, Necne.

OÙ? Ubi, quo loco, ubinam, quorsum, quo, quem in locum.

Où en sont vos affaires? Quo loco res tuæ sunt?

D'où, Unde, ex quo, a quo.

Par où, Quo.

OUBLI, Oblivio, memoriæ lapsus.

Sauver de l'oubli, Facti memoriam a silentio vindico.

Oublier, Obliviscor, oblivio me capit.

Oublieux, Obliviosus, immemor.

OUI, Vere, certe quidem.

OUIE, Auditus, sensus audiendi, auditio.

OURAGAN *devastateur,* Tempestas calamitosa.

OURDIR, Machinor, ordior, texo, contexo, struo.

OUTRAGE, Contumelia, convitium, maledictum, ignominia, injuria, ludibrium.

Recevoir des outrages, Contumeliam accipio, sustineo.

Outrager, Maledico, contumelian alicui facio.

Outrageux, Coutumeliosus, injuriosus, maledicus, mordax.

Outrageusement, Contumeliose, per contumeliam, injuriose.

OUTRE, Præter, supra, extra.

En outre, Præterea, insuper, ad hæc.

Passer outre, Transgredior.

OUVRAGE, Opus, opera, artificium.

Ouvrages *de fortification*, Opus, munitio.

Petit ouvrage (opuscule), Opusculum.

Ouvrier, Opifex, artifex, effector, faber.

D'ouvrier, Fabrilis.

OUVERTURE, Apertura, hiatus, labes.

Ouvrir, Aperio, patefacio, recludo, resero.

Ouvrir la bouche, Hisco.

Ouvrir (s'), Patesco, pateo.

Ouvert, Pervius, apertus, patens, planus, manifestus.

— (Sincère), Simplex, sincerus.

Ouvert (être), Hio, disjunctus sum, pateo.

Ouvertement, Aperte, publice, plane, palam, non obscure, non dissimulanter, patenter, propalam.

— (**Franchement**), Candide, ingenue, sincere, simpliciter.

P

PACIFICATION, Pacificatio.

Pacifié, Paco, sedo, in tranquillum redigo, pacatum reddo.

Pacifier, Pacatus, quietus, tranquillus.

Pacificateur, Pacificator.

Qui doit rétablir la paix, Pacificatorius.

Pacifique, Pacificus, quietus.

PACTE, Pactum, pactio, conventio, conventum, constitutum, fœdus, decisio, conditio, fides.

Pactiser, Depaciscor, paciscor, spondeo.

PAGE, Tabella, pagella, pagina.

PAÏEN, Falsorum numinum cultor.

PAILLE, Palea.

PAIN, Panis.

PAIR, Similis, geminus, par.

PAIX, Pax, concordia, tranquillitas.

Faire la paix, Redeo cum aliquo in gratiam, pacem constituo.

Les conditions de paix n'ont pas été acceptées, Ad pacis conditiones adduci non potuere.

Rompre la paix, Pacem irritam facio.

Paisible, Tranquillus, placidus, lenis, quietus, pacatus, mitis, clemens.

Paisiblement, Placide, leniter, pacate.

PALAIS (membre), Palatum.

Palais, (*demeure royale*), Regia, palatium.

PALESTRE, Palæstra, gymnasium.

PÂLEUR, Pallor.

Pâlir, Expallesco, exalbesco, pallore suffundor, palleo.

Pâle, Pallidus, lividus, exsanguis, decolor.

PALIMPSESTE, Palimpsestus.

PALINODIE, Palinodia, retractatio.

PALISSADE, Vallus.

Palissader, Præsepio.

PALLADIUM, Palladium, signum Palladis.

PALME, Palma, victoria.

Qui mérite la palme, Palmaris.

PALMIER, Palma.

PALLIUM, Pallium.

Vêtu du pallium, Palliatus.

PALPER, Pertracto, tracto, palpo, palpor.

Palpable, Tractabilis.

Pampre, Pampinus.

PANACÉE, Panchrestum, medicamentum.

PANÉGYRIQUE, Panegyricus.

PANTHÈRE, Panthera.

PAON, Pavo.

PAPE, Summus Ecclesiæ Pastor.

Élire un Pape, Summum alicui pontificatum defero.

PAPIER, Charta.

Papier (grand format), Macrocolum, charta.

— (Buvard), Bibula.

Main de papier, Scapus chartæ.

Feuille de papier, Chartæ pagina.

PÂQUES, Pascha.

PAR, Per.

PARADE, Ostentus.

Faire parade, Ostento.

Qui fait parade de, Ostentator, gloriosus.

PARADOXE, Paradoxa.

Par-dessus, Supra.

PARAÎTRE, Videor, appareo, speciem affero, orior, nascor.

PARALLÈLE, Comparatio, similitudo.

PARALYSIE, Paralysis.

PARASITE, Parasitus, mensarum assecla.

PARCELLE, Particula, appendicula.

PARCE QUE, Quod, quia, quoniam, propterea, ob eam causam.

PARCHEMIN, Membrana.

PARCOURIR, Peragro, perambulo, percurro.
— (En esprit), Mente peragro.
— *Passer légèrement sur*, Breviter decurro, strictim attingo, percurro.

PARDON, Venia.

Demander pardon, Veniam rogo.

Pardonner, Ignosco, parco, veniam do, remitto, condono.

PAREIL, Similis, par, compar, æqualis, talis.

Rendre la pareille, Par pari reddo.

Pareillement, Similiter, item, itidem, pariter, perinde, juxta, eo loco, etiam, quoque.

PARENTÉ, Cognatio, propinquitas, gentilitas, consanguinitas.

Parenté (paternelle), Agnatio.

Parent, Cognatus, sanguine conjunctus, propinquus.

Parents, Parentes.

PARER *un coup*, Declinatione corporis ictum effugio.

PARESSE, Pigritia, ignavia, inertia, segnities, desidia, negligentia, languor, socordia.

Paresseux, Ignavus, iners, socors, cessator, deses, otiosus, qui cessat, languidus, piger, indiligens, segnis.

Être paresseux, Pigror.

Avec paresse, Indiligenter, negligenter.

PARFOIS, Interdùm, nonnunquam.

PARFUM, Unguentum.

Parfumeur, Unguentarius, pigmentarius.

PARI *(faire un)*, Sponsione aliquem lacesso.

Gagner un pari, Sponsionem vinco.

PARJURE, Perjurium, perfidia.

Parjurer (se), Pejero.

Qui se parjure, Perjurus.

PARLEMENTAIRE, Internuntius, interpres, caduceator.

PARMI, Inter.

PAROLE, Locutio, sermo, eloquium, effatum, verbum.

Bonne parole, Benedictum.

Douce parole, Blandiloquentia.

Prendre la parole, Silentium rumpo, loquor.

Il perdit l'usage de la parole, Lingua illi constitit.

Parler, Loquor, sermonem confero, aio, dico, enuntio, exprimo.

Parler souvent de, De aliquo frequenter sermocinor.

Parler le premier, Præloquor.

Parler avec insolence, Insolenter loquor.

Parler contre qqn, Obloquor.

On parle beoucoup de, Sermo multus est de.

Donner sa parole, Fidem do.

Engager sa parole, Fidem do alicui.

Garder la parole donnée, Fidem quam dedi præstabo.

Violer sa parole, Fidem frango.

Dégager sa parole, Nomen salvo.

Sur ma parole, Fide mea.

PARC, Stabulum.

Parquer, Stabulor.

PARRAIN (être), Ex baptismo levo, e sacro fonte suscipio.

PARRICIDE (crime), Parricida.

PARSEMER, Conspergo, aspergo, respergo.

PART de *(faire)*, Impartio, impertio, impertior.

Qui prend part à, Particeps, consors.

Participer, Particeps sum.

Faire participer, Participo, participem facio, socium adjungo.

Qui participe à, Particeps, consors.

A part, Seorsum, separatim, discrete, distincte.

Mettre à part, Sepono, segrego, separo.

De part et d'autre, Utrinque, ab utraque parte, utrobique, hinc et illinc.

Nulle part, Nusquam, nullo in loco.

Quelque part, Alicubi.
— (Avec mouvement), Aliquo, in aliquem locum.

De quelque part que ce soit, Undelibet.

De toutes parts, Undique.

En bonne part, In optimam partem.

PARTAGE, Divisio, partitio, distributio.

Échoir en partage, Obtingo, obvenio.

Partager, Partior, divido, partitionem facio.

Faire partager à, Impertior.

Qui partage, Divisor.

PARTI, Factio, secta, partes.

Se joindre au parti de, Factionem sequor alicujus.

Quitter le parti de, Descisco, deficio.

Partisan, Adjutor, particeps, socius, fautor, assecla, assectator.

Être partisan des idées nouvelles, Rebus novis studere.

PARTIE, Pars, portio, membrum, species, forma.

Quitter la partie, Hastam abjicio.

En partie, Partim.

Particulier, Singularis, peculiaris, proprius, privatus.

En particulier, Speciatim, nominatim, seorsum, singulatim, præter cæteros, privatim, clam.

Particulièrement, Singulariter, singulari modo.

PARTIR, Proficiscor, discedo.

A partir de, Ab.

PARTOUT, Usquequaque, ubique.

Partout où, Ubicumque, quocumque in loco, quocumque.

PARURE, Ornamentum, decus.

Parer, Orno, decoro, ornatus affero, ornamentis afficio.

PARVENIR, Pervenio, devenio.

PAS ENCORE, Nondum, necdum, non adhuc.

PAS, Passus, gradus, gressus.

Faux pas, Lapsus, lapsio, prolapsio.

Céder le pas, De via concedo, deflecto a via, iter præbeo.

Sortir d'un mauvais pas, Ex nassa exeo.

Pas à pas, Pedetentim, sensim, gradatim, sensim sine sensu.

PASSABLE, Tolerabilis, patibilis.

PASSAGE, Transitus, transmissio, meatus.

Se frayer un passage, Ferro mibi viam facio.

Passer *dans*, Immigro, migro, solum coloniis occupo.

Passer *devant*, Prætergredior, præterlabor.

Passer d'une chose à l'autre, Accedo, delabor, defluo.

Passer *outre*, Prætervehor.

Faire passer, Traduco, trajicio.

Action de passer, Traductio.

Qui fait passer, Traductor.

Passer le temps, Dego.

Passer (omettre), Prætermittere.

En passant, Obiter, leviter, tenuiter, mediocriter.

Passager, Vector.

Qui transporte, Vector.

Passager (qui ne dure pas), Brevis, fugax, caducus.

Passé, Præteritus, transactus, anteactus.

PASSEPORT, Diploma.

PASSE-TEMPS, Exercitatio, ludicrum, ludus.

PASSEREAU, Passer.

PASSION, Cupido, cupiditas, libido, cupiditatis sitis.

S'abandonner aux passions, Libidini parere.

Réprimer les passions, Coercere cupiditatem.

PASTEUR, Pastor.

Pastoral, Pastoralis, pastoritius.

PÂTE, Massa.

PATHÉTIQUE, Patheticus.

PATIENCE, Patientia, tolerantia.

Patient, Patiens.

Patiemment, Patienter, tranquille, toleranter, fortiter, constanter, æquo animo.

PATRIE, Patria, sedes natalis, terra parens.

Patriotique, Patrius.

PATRIMOINE, Patrimonium, hereditas.

Manger son patrimoine, Consumo patrimonium meum; fortunas meas abligurio.

PATRONAGE, Patrocinium, advocatio, defensio.

Se mettre sous le patronage, In alicujus fidem me trado.

Patron, Patronus, defensor, custos.

PÂTURAGE, Pastio, pastus, pabulum, pascua.

Faire paître, Pasco.

PAUME, Palma.

PAUPIÈRES, Palpebræ.

PAUSE, Distinctio, interjunctio.

PAUVRETÉ, Egestas, paupertas, inopia, indigentia, mendicitas, domestica difficultas.

Être réduit à la pauvreté, Inopia premor.

Pauvre, Egenus, pauper, egens, inops.

Pauvrement, Jejune, tenuiter, exiliter.

PAVÉ, Pavimentatum.

Pavé, Pavimentatus.

PAVOT, Papaver.

PAIE, Stipendium.

PAYEMENT, Pensio, solutio.

Payement *(argent comptant)*, Repræsentatio.

Payer, Dependo, pendo, solvo, pensito, persolvo.

Payer comptant, Pecuniam repræsento.

Faire payer, Exigo, de pecunia appello.

PAYS, Regio.

De notre pays, Nostras.

De votre pays, Vestras.

Du pays, Vernaculus, domesticus.

Paysan, Paganus.

PEAU, Pellis, cutis, corium, membrana.

Couvert d'une peau, Pellitus.

PÊCHE, Piscatus.

Pêcher, Piscor.

Pêcheur, Piscator.

PÉCHÉ, Peccatum, delictum, crimen culpa, noxa, noxia, maleficium, erratum.

Pécher, Pecco, scelus admitto, rem nefariam committo, scelera facio.

Commettre le péché mortel, Lethali noxa me obstringo.

Se rendre coupable de péché véniel, Me levioris culpæ labe polluo.

PÉCULE, Peculium.

PEIGNE, Pecten.

Peigner, Pecto.

Peigné, Comptus, ornatus, compositus.

À PEINE, Vix, vix dum, vix jam.

PEINE, Molestia, cura, sollicitudo, angor, pœna, ægritudo, negotium, studium, labor, opera, supplicium.

Avoir de la peine, Doleo, dolorem capio, indoleo, condoleo, mœreo, angor animo, dolore ardeo.

Se donner de la peine, Operor.

Se donner mille peines, Sudo.

Se mettre en peine de, Curo, sollicitus sum.

Perdre sa peine, Operam, tempus perdo.

Faire qqche qui en vaille la peine, Operæ pretium facio.

Faire peine, Piget.

Avec peine, Gravate, difficulter, ægre, moleste, dolenter, laboriose.

PEINE (*châtiment*), Mulcta, pœna.

Remettre une peine, Mulcta gratiam facio.

Subir une peine, Do pœnas.

Porter la peine de, Non effugio pœnam.

PEINTURE, Pictura.

Peindre, Depingo, pingo, describo.

Peindre *au vif*, Effigiem ad germanum exprimo.

Peintre, Pictor.

PÊLE-MÊLE, Promiscue, sine discrimine, permiste, perturbate, confuse.

PÈLERINAGE (*faire un*), Sacram peregrinationem obeo.

PÉNATES, Penates, dii patrii, lares.

PENCHANT, Inclinatio, flexio, inflexio, proclivitas, facilitas, propensio.

Penchants (*suivre ses*), Servio cupiditatibus, Cf. **Pente**.

Pencher *vers*, Acclino, inclino, flecto ad aliquid.

Pencher (se), Inclino, vergo, procumbo.

PENTE, Declivitas, inclinatio, proclivitas, facilitas.

Qui est en pente, Declivis, inclinatus, incurvus.

En pente, Procliviter.

PENDAISON, Suspendium.

Pendre, Pendeo, suspensus sum, hæreo.

PENDANTS *d'oreilles*, Inaures.

PENDANT, Pendulus, pensilis.

PENDANT, Per, interea.

Pendant ce temps, Interim, inter hæc.

PÉNÉTRATION *d'esprit*, Acumen, perspicacia; ingenii vis, subtilitas, sagacitas, calliditas, solertia.

Pénétrer, Permano, pervenio, penetro, permeo, pervado.

Pénétrer les autres de ses pensées, Sententiam meam in aliorum mentibus defigo.

Pénétrant, Acer, vehemens, acutus, strenuus.

Pénétrable, Penetrabilis.

Avec pénétration, Sagaciter, callide.

PÉNIBLE, Laboriosus, operosus, molestus, difficilis.

Péniblement, Ægre, vix, gravate, moleste.

PÉNITENCE (*faire*), Pœnitens consilii impii factique serio resipisco.

PENSÉE, Cogitatio.

Rejeter une pensée, Cogitationem abjicio.

Développer sa pensée, Volvo sententias.

Mille pensées m'obsèdent, Hinc inde cogito; animus diversa agitat.

Penser, Cogito, meditor, commentor, sentio, animo agito, censeo, existimo, opinor, puto, autumo, reor, arbitror.

Il pense tout savoir, Omnia se intelligere arbitratur.

PÉNURIE, Penuria.

PÉPINIÈRE, Seminarium.

PERCER, Pungo, stimulo, perforo, suffodio.

PERCEVOIR, Sentio, sensum accipio, intelligo.

PERCHE, Contus, sudes.

PÈRE, Pater, parens, genitor.

Père *de famille*, Paterfamilias.

Paternel, Paternus, patrius.

Paternellement, Patrie.

PERFECTION, Absolutio, perfectio.

Perfectionner, Perficio, perpolio, polio, expolio, exorno.

Parfait, Expolitus, perpolitus, perfectus.

Parfaitement, Polite, ornate, eleganter, splendide, perfecte, absolute, luculenter, copiose.

PERFIDIE, Fraus, dolus, machina, insidiæ, perfidia.

Perfide, Insidiosus, fraudulentus, dolosus, perfidiosus, fallax, improbus.

Perfidement, Perfidiose, fallaciter, fraudulenter, insidiose.

PÉRIL, Periculum, discrimen.

Être en péril, Periclitor, in periculo sum, in discrimine versor.

Périlleux, Periculosus, anceps.

Périr, Intercido, cado, pereo, intereo.

Faire périr, Neco, necem affero, interficio.

PÉRIODE, Periodus, ambitus, circuitus.

PÉRISTYLE, Peristylum.

PERLE, Margarita.

PERMISSION, Permissio, permissus, concessus, facultas, licentia, venia, concessio.

Obtenir une permission, Facultatem adipiscor.

Enlever une permission, Facultatem alicui adimo.

Permettre, Permitto, concedo, sino, patior, licentiam largior, fero.

Il est permis, Licet, licitum est, jus est, copia est.

PERNICIEUX, Perniciosus, exitiosus, pestifer.

D'une façon pernicieuse, Perniciose, pestifere.

PERPÉTUITÉ, Perennitas, perpetuitas.

Perpétuel, Perennis, perpetuus, jugis, æternus, sempiternus.

PERRUQUE, Capilli ficti, adsciti, adventitii.

PERRUQUIER, Tonsor.

PERSÉVÉRANCE, Perseverantia, assiduitas, constantia, permansio.

Persévérer, Persevero, persto, persisto, permaneo.

Persévérance *(avec),* Perseveranter, constanter.

PERSIFFLER, Vellico, pervello.

PERSISTER, Persisto, persto, persevero, maneo, permaneo.

PERSONNE, Nemo, nullus.

PERSONNE, Persona.

Qui est là en personne, Præsens.

Personnage, Persona, larva.

PERSPICACITÉ, Perspicuitas, acumen, solertia.

Perspicace, Perspicax, solers, acutus, ingeniosus.

PERSUASION, Persuasio, persuasus.

Persuader, Persuadeo, fidem facio, ad credendum duco.

PERTE, Amissio, jactura, detrimentum, damnum, pernicies, exitium, labes, pestis, calamitas.

Préparer la perte de quelqu'un, Perniciem alicui affero.

Perdre, Amitto, dimitto, perdo, jacturam facio.

PERTURBATEUR, Turbator.

PERVERSITÉ, Perversitas, pravitas, improbitas.

Pervers, Perversus, improbus.

Perverti, Perditus, profligatus.

PESANTEUR, Gravitas, pondus.

Peser, Appendo, penso, expendo, perpendo, examino, exquiro.

— (Examiner), Æstimo.

Pesant, Gravis, onerosus, ponderosus.

PESTE, Pestilentia, pestis, pernicies, lues, contagio, tabes.

La peste sévit, Sævit pestis.

Pestilentiel, Pestifer, perniciosus, tabificus.

PETIT *d'un animal,* Pullus.

PETITESSE, Parvitas, exiguitas.

Petit, Minutus, parvus, angustus, exiguus. exilis, pusillus, brevis.

Si petit, Tantulus, tantillus.

En petites parties, Minute, jejune, tenuiter.

Petitement, Exigue, tenuiter, exiliter.

PETIT-FILS, Nepos.

PÉTULANT, Petulans, protervus, audax.

PEU, Paucus, rarus, modicus, exiguus.

En peu de mots, Presse, breviter.

Peu après, Paulo post.

Peu d'années après que..., Paucis annis, quam.

Peu avant, Paulo ante.

Peu s'en faut, Pene, prope.

A peu près, Fere, pene, propemodum, prope, non multo secus.

Peu à peu, Paulatim, seorsim, pedetentim, lento gradu, sensim sine sensu.

Trop peu, Perparum, minimum.

Un peu, Aliquanto, paulum, aliquantulum, nonnihil, leviter, paulisper, aliqua ex parte, aliquid, aliquantum, haud multo, paululum, paulo.

PEUPLE, Populus, plebs, vulgus, natio gens, turba.

Peuplé, Numerosus.

PEUR, Pavor, timor.

Avoir peur, Paveo, timeo.

Trembler de peur, Paveo, timeo.

PEUT-ÊTRE, Forsitan, fortassis, fortasse, forte, casu, fortuna, forsan.

PHALANGE, Phalanx.

PHARMACIEN, Pharmacopola.

PHILOSOPHIE, Philosophia, studium *vel* amor sapientiæ.

Philosopher, Philosophor, philosophiam colo.

Philosophe, Philosophus, philosophiæ sectator.

Philosophique, Philosophicus.

PHYSIONOMIE, Facies, vultus, species oris.

PHYSIQUE, Physica, explicatio naturæ.

A la façon des physiciens, Physice.

Physicien, Physicus.

PIC *(taillé à)*, Præruptus.

PIÈCE *de théâtre*, Fabula, tragœdia.

PIÈCES *(action de mettre en)*, Laniatus, laniatio.

Mettre en pièces, Lanio, dilanio, lacero, discerpo, dilacero.

PIED, Pes.

Aller à pied, Pedibus iter facio.

Mettre pied a terre, Ad pedes desilio.

Se jeter aux pieds, Ad pedes alicujus voluto·

Des pieds à la tête. Ab imis unguibus ad summum verticem.

Pédestre, Pedester.

PIÉGE, Laqueus, insidiæ, fovea, scrobs.

Tendre des piéges, Insidias alicui facio.

Qui tend des piéges, Insidiator.

Pris au piége, Fraude captus.

PIERRE, Saxum, lapis, silex, rupes, cautes, petra.

En pierres de taille, Lapide quadrato.

Pierre précieuse, Gemma.

Pierreux, Saxeus, lapidosus.

PIÉTÉ, Religio, pietas, sanctitas, sanctimonia.

Homme sans piété, Homo improbus, impius.

Pieux, Pius, religiosus, sanctus.

Pieusement, Pie, religiose, sancte.

PIEU, Palus.

PILER, Pinso.

PILLAGE, Expilatio, direptio, spoliatio.

Piller, Diripio, prædor, aufero, rapio, spolio, detraho, eripio.

Pillard, Prædo, prædator, direptor, spoliator.

PILOTE, Nauta, navicularius, remex.

PILOTIS, Sublica.

Pont sur pilotis, Pons sublicius.

PINCEAU, Penicillum.

PIQUER, Pungo, molestiam affero, mordeo, stimulo, figo, carpo.

Piquant, Aculeatus.

PIRATERIE, Piratica.

Pirate, Pirata, prædo.

De pirate, Piraticus.

PIRE, Deterior, pejor, nequissimus.

Pis, Deteriùs.

PISCINE, Piscina.

PITIÉ, Compassio, commiseratio, misericordia.

J'ai pitié de vos malheurs, Commiseror fortunam tuam; casu tuo vehementer commoveor.

Implorer la pitié, Misericordiam· expono.

Exciter la pitié, Misericordiam commoveo.

Être touché de pitié, Misericordia moveor.

Digne de pitié, Miserabilis, miserandus.

PITUITE, Pituita.

Pituiteux, Pituitus.

PLACE *fortifiée*, Locus munitus.

PLACE *publique*, Forum, platea.

Place (placement), Locus, locatio.

A la place de, Loco, vice.

Perdre sa place, De gradu dejicior.

Arriver à la place ambitionnée, Ad eum quem volebam, locum ascendo.

Placer, Pono, adjicio, loco, repono, colloco.

Placer *auprès*, Astituo, juxta colloco, admoveo.

Placer *devant*, Objicio, oppono.

Placé, Situs, positus, locatus.

Être placé sous, Subsum.

Être placé entre, Intersum, intercedo.

PLAFOND, Lacunar, laqueare.

PLAGIAT, Plagium.

Plagiaire, Plagiarius.

PLAIDOIRIE, Advocatio, patrocinium, advocati munus.

Plaider, Jurgo, rixor.

Plaider une cause, Causam ago, defendo, sustineo.

Plaideur, Litigator.

PLAIE, Vulnus, plaga.

PLAINE, Planities, æquor.

Plaine fermée, Convallis.

PLAINTE, Querela, querimonia, lamentatio, questus, conquestio.

Plaindre (se), Queror, querelam habeo, conqueror, deploro, gemo, ingemisco, expono.

Qui est à plaindre, Miserandus, miserabilis.

PLAIRE, Placeo, non displiceo, arrideo, delecto, oblecto; delectationem habeo, affero.

L'étude me plaît beaucoup, Libris delector magnopere; libri mihi voluptati sunt.

Il plaît, Collibet, libet, placet, delectat, juvat.

Si cela vous plaît, Si collibitum est, si cordi est.

Plaise ou plût à DIEU que! Utinam!

PLAISANTERIE, Cavillatio, ludibrium, ludificatio, nugæ, jocatio, jocus, facetiæ, lepor, sales.

Plaisanter, Nugor, nugax sum, nugas ago, ludifico, illudo, jocor, cavillor, jocose ludo, jocor.

Cessez de plaisanter, Omitte nugas.

En plaisantant, Jocose, urbane, facete, concinne, venuste, ridicule, salse.

PLAISANT, Joculator, nugator.

PLAISANT (*adj.*), Jocularis, joculatorius, jocosus, festivus.

PLAISIR, Jucunditas, oblectamentum, delectatio, oblectatio, voluptas.

Bon plaisir, Arbitrium, arbitratus, libido.

Faire plaisir à, Alicui gratificor, commodis servio, placeo.

S'abandonner au plaisir, Voluptatibus me permitto.

Avec plaisir, Grate, animo grato.

PLAN, Propositio, mens, consilium, institutum.

Changer de plan, Muto institutum.

PLAN (*adj.*), Planus.

PLANCHE, Tabula.

Couvrir en planches, Contabulo.

Plancher, Contabulatio, tabulatum.

PLANÈTE, Planeta.

PLANT, Planta.

PLANTE, Stirps, planta.

Plantation, Consitio, satio.

PLAQUE, Lamina.

PLASTRON (*être le*), Materia sum jocorum.

PLAT, Lanx, patina, catinum.

Plat (*mêts*), Ferculum.

PLAT (*adj.*), Planus.

PLATANE, Platanus.

PLÂTRÉ, Gypsatus.

PLAUSIBLE (*donner un motif*), Probabilem facti rationem reddo.

PLÈBE, Plebecula, plebs, vulgus.

Plébéien, Plebeius.

PLÉBISCITE, Plebiscitum, populi scitum, tribunitia rogatio.

PLÉNITUDE, Plenitudo.

Plein, Plenus, refertus, confertus, cumulatus, redundans, integer.

Pleinement, Plane, plene, perfecte, cumulate, abundanter.

PLEURS, Lacrima, fletus, ejulatus, ploratus, planctus.

Pleurer, Defleo, deploro, fleo, ploro, lamentor, lacrimo, illacrimor, lugeo, squaleo, mœreo.

Pleurer la mort de, Fleo de morte alicujus.

PLIER, Complico, involvo, claudo.

Se plier à, Me conformo.

PLOMB, Plumbum.

De plomb, Plumbeus.

PLONGER *dans*, Immergo, demergo, ingurgito.

PLOYER, Incurvesco, incurvo.

PLUIE, Pluvia, imber, cœlestes aquæ.

Pleuvoir, Pluit; imber effluit, funditur.

Pleuvoir à travers, Perfluo.

PLUVIEUX, Nimbosus.

PLUME, Pinna, penna, pluma.

Emplumé, Plumatus, pinnatus, penniger.

Qui n'a pas de plumes, Implumis.

PLUPART *la*, Plerique, major pars.

La plupart du temps, Plerumque, persæpe, fere, ex majori parte.

PLUS, Plus, magis, amplius, ultra, præter.

Plus.... Plus, Quo... (*avec comparatif*) hoc..., ut... ita.

Plus que, Plus quam, supra quam, ultra quam, amplius.

Faire plus que vous n'attendez, Exspectationem tuam mea diligentia vinco.

Plus que personne au monde, Si quisquam alius.

Bien plus, Quin etiam, quin immo.

De plus, Præterea, tum etiam, insuper, ad hoc.

De plus en plus, Etiam atque etiam, magis ac magis, magis magisque.

Le plus possible, Maxime, potissimum, magnopere.

Le plus tôt possible, Quamprimum,

PLUTÔT, Potius, verius, magis, aptius.

POÈME (poésie), Poesis, poetica, poema, carmen.

Poète, Poeta, poeticæ peritus, conditor carminum.

Poétique, Poeticus.

Poétiquement, Poetice.

POIDS, Libramentum, pensio.

— (Fardeau), Onus, pondus.
Au poids, Pondo.
Avoir peu de poids, Parum valeo.
Peser, Libro, pondero, pendo.
— (Estimer), Æstimo, examino.
POIGNARD, Sica, gladius, pugio.
Poil, Pilus, villus.
Couvert de poil, Pilosus.
POING, Pugnus.
POINT, Punctum.
C'est là le point important, In eo cardo rei vertitur.
A tel point, Usque adeo.
Point (*au*), Eo, idcirco, usque eo.
L'affaire en est venue à ce point, In eum locum res adducta est.
De tout point, Ex omnibus partibus.
POINTE, Cuspis.
Élever en pointe, Fastigo, in fastigium erigo.
En piquant de la pointe, Punctim.
POIS **chiche**, Cicer.
POISON, Venenum, virus.
Prendre du poison, Venenum haurio.
POISSON, Piscis.
Poissonneux, Pisculentus.
POITRINE, Pectus.
POIX, Pix.
PÔLE, Polus, vertex.
POLITESSE, Humanitas, urbanitas, morum lepos, mansuetudo, comitas.
Vous avez fait cela par politesse, Egisti hoc humanitate incitatus.
Poli, Comis, facetus, urbanus, elegans moribus.
Poliment, Urbane.
POLIR, Polio, limo, expolio, perpolio.
Polir et repolir des vers, Ad unguem castigo carmen.
POLITIQUE, Politicus.
Organisation politique, Politia.
POLLUX (*par*), Ædepol.
POMME, Malum, pomum.
POMPEUX, Magnificus, lautus, splendidus.
Pompeusement, Sublate.
PONCTUATION, Interpunctum, interductus, interpunctio.
PONDRE, Ova pareo.
PONT, Pons.
Établir un pont, Fluvium ponte jungo.
Couper un pont, Pontem rescindo.
PONTIFE, Pontifex, antistes sacrorum, præsul.
Souverain pontife, Summus DEI in terris Vicarius.
Pontifical, Pontificalis, pontificius.
Pontifical, Pontificalis, summi pontificis dignitas.
POPULACE, Vulgus, turba, multitudo.
PORC, Porcus, sus.
De porc, Suillus.
Quartier de porc, Succidia.
PORT, Portus.
Entrée du port, Portus ostium.
Rester dans le port, Portum teneo.
Quitter le port, Ex portu progredior, navim solvo.
Arriver à bon port, Portum teneo.
Qui a des ports, Portuosus.
PORTE, Janua, ostium, fores, aditus, porta.
Fermer la porte, Fores adduco.
Attendre à la porte, Assisto ad fores.
De porte en porte, Ostiatim.
Portier, Janitor.
PORTÉ *à*, Propensus, proclivis.
PORTÉE *(cela dépasse la) de mon esprit*, Hoc ingenii facultatem excedit.
PORTE-ENSEIGNE, Signifer.
PORTEFAIX, Bajulus.
Porter, Bajulo, porto, fero, gero, sustineo.
Porter dans, Importo, induco.
Se bien porter, Sto pulcherrime.
Être bien portant, Valeo.
PORTION, Pars, portio, membrum.
PORTIQUE, Porticus, ambulatio, xystus.
PORTRAIT, Effigies, species, imago, simulacrum.
Faire un portrait, Effingo, exprimo.
POSITION, Situs, positio, natura loci.
— (État), Status.
Position défavorable, Iniquus locus.
Poser, Pono, propono.
Poser en principe, Pro certo, pro comperto sumo.
POSSESSION, Possessio.
En la possession de, Penes, in manu, in potestate.
Être en possession de soi, Compos sum, mihi præsens sum.
Entrer en possession, In possessionem eo.
Posséder, Habeo, possideo, teneo.
Possesseur, Possessor.
POSSIBLE, *(je ferai tout mon)*, Quoad fieri poterit, contendam.
POSTE, Statio.

POSTÉRIEUR, Posticus.

POSTÉRITÉ, Posteri, posteritas.

Passer à la postérité, Ad posteritatem pervenio.

POST-SCRIPTUM, In extremis litterarum.

POTABLE, Poculentus.

POTION, Potio, potus.

POUCE, Pollex.

POUDRE *Jeter de la..... aux yeux*, Oculos auri splendore perstringo.

POULE, Gallina.

De poule, Gallinaceus.

Poulailler, Gallinarius.

Poulet, Pullus.

POULAIN, Equuleus, equulus.

POUMON, Pulmo.

POUPE, Puppis.

POUR, Propter, ob, pro, loco.

Pour la troisième fois, Tertio.

Pour le moins, Nihilominus.

Pour peu que, Si.

POURCHASSER, Proturbo, repello.

POURPRE, Purpura.

Se colorer en pourpre, Purpurasco.

Vêtu de pourpre, Purpuratus.

De couleur pourpre, Purpureus.

POURQUOI ? Cur, quare, quamobrem, quid est quod, qua ratione, quid est.

Pourquoi ? Quare, cur, quid.

C'est pourquoi, Quapropter, quare, quamobrem, quocirca, itaque, idcirco, ideo.

POURRITURE, Caries.

Pourrir, Putrefacio, corrumpo, dissolvo.

Se pourrir, Putresco.

Pourri, Putridus.

POURSUITE, Incitatio.

Poursuite judiciaire, Exsecutio, persecutio.

Poursuivre, Prosequor, persequor, insector, quæro, sequor.

— (Continuer), Continuo, pergo.

— (En justice), Postulo, accuso.

POURVOIR *à*, Provido.

Pourvu de, Præditus, ornatus, instructus.

POURVU QUE, Dummodo, dum, dum tamen, simodo, dum ut, modo ut.

POUSSER, Adigo, vi impello, vi cogo, compello, instigo.

— (Presser), Urgeo, impello, incito.

Pousser à, Animos do ad.

Pousser en avant, Promoveo, provecho, perduco.

Pousser hors de, Expello, ejicio, amoveo, submoveo, loco moveo.

POUSSIÈRE, Pulvis.

Poudreux, couvert de poussière, Pulverulentus.

POUTRE, Trabs.

POUVOIR, Potentia, potestas, jus, jurisdictio.

Pouvoir souverain, Summus magistratus.

Au pouvoir de Penes, in manu, in potestate.

Cela est en votre pouvoir, Per te stat quominus, etc.; in tua voluntate id totum vertitur, tua in manu est.

Il est en mon pouvoir, In mea illum potestate habeo, teneo, contineo.

Ôter le pouvoir de, Postestate nocendi exuo.

PRAIRIE, Pratum.

PRATIQUE, Tractatus, tractatio.

Pratiquer, Factito, exerceo, usurpo.

Praticable, Pervius, apertus.

PRÉ, Pratum.

PRÉCAIRE, Precarius.

PRÉCAUTION, Cautio, provisio.

Précautionner (se), Præcaveo.

PRÉCÉDER, Præcedo, præeo, præcurro, prægredior, antecedo, anteeo, progredior.

Précédent, Prior, primus.

Précédemment, Supra.

PRÉCEPTE, Præscriptio, præscriptum.

Précepteur, Præceptor, doctor, magister, pædagogus.

PRÉCIPITATION, Properantia, properatio, festinatio, immaturitas.

Précipiter, Præcipito, præcipitem ago, detrudo, deturbo, expello.

Précipiter (se), Ruo, cado, irrumpo, irruo, invado.

Précipité, Præproperus, præmaturus, celer, præceps, tumultuarius.

Précipitamment, Incitate.

PRÉCISE *(d'une façon)*, Circumscripte, paucis, definite, breviter.

PRÉCOCE, Præcox, præmaturus.

PRÉCONÇU, Antecaptus, anteconceptus, præjudicatus.

PRÉCURSEUR, Prænuntius, prævius.

PRÊCHER, De rebus divinis dico; de rebus divinis verba facio, sermonem habeo.

Prédicateur, Concionator, orator sacer, præco verbi divini.

PRÉDICTION, Prædictio, prædictum, divinatio, vaticinatio, oraculum.

Prédire, Antedico, prædico, divino, auguror, vaticinor, conjectura prospicio, prædico, prænuntio.

PRÉFACE, Præfatio, exordium, procemium.

PRÉFET, Præfectus, curator, procurator.

PRÉFÉRENCE *(donner la)*, Præpono, antefero; antiquior, potior mihi est.

De préférence, Potissimum, maxime, quam maxime, præcipue.

Préférer, Malo, præfero, antepono, antefero, præpono, præopto.

Préférable, Potior, antiquior, carior, melior, prior.

PRÉJUDICE, Noxa, culpa, noxia.

Porter préjudice, Afficio incommodis.

PRÉJUGÉ, Præjudicium.

Préjuger, Præjudico, præjudicium facio.

PRÉLUDE, Prolusio, præludium, præcentio.

Préluder, Proludo.

PRÉMATURÉ, Præmaturus, præproperus, immaturus, intempestivus.

PRÉMÉDITATION, Præmeditatio, meditatio, prævisio.

Préméditer, Præmeditor, meditor, cogito, paro, præparo.

PREMIER, Primus, primarius, princeps, principalis.

Le premier, Præcipuus.

Qui est des premiers, Primarius.

Premièrement, Primum, primo.

PRÉMUNIR, Præmunio, præparo.

PRÉNOM, Prænomen.

PRESSION, Pressus, compressio.

PRÉOCCUPATION, Trepidatio.

PRÉPARATION, Præparatio, præmeditatio, præmunitio.

Préparer, Præparo, præparationem adhibeo, paro, comparo, instruo, apparo, accingo.

Avec préparation, Parate.

PRÉPONDÉRANCE (*avoir la*), Propendeo.

PRÉPOSITION, Præpositio.

Préposer, Præficio, præpono.

Préposé, Præpositus, præfectus.

PRÈS, Prope, propter, juxta.

Près de, Cominus, proprius, de propinquo loco.

A peu près, Fere, ad.

PRÉSAGE, Omen.

Présager, Ominor, auguror, præsagio, præsentio.

PRESCRIPTION, Usucapio.

Acquérir par prescription, Usucapio (verb.).

PRESCRIPTION (ordre), Præceptio, præceptus, monita, admonitio, jussum, præscriptio.

Prescrire, Mando, præcipio, præscribo.

Prescrire à l'avance, Præmando ut.

PRÉSENCE, Præsentia, conspectus, aspectus.

-- (D'esprit), Præsentia animi.

En ma présence, Me præsente, sub oculis meis, ante oculos, ante pedes meos, me teste.

Présenter à (se), Occurro.

Se présenter a l'esprit, In mentem venit.

Présent, Præsens.

Présent (être), Suppeto, sum, supersum, adsum, præsto sum, intersum, adsum.

PRÉSENT, Munus, donum, beneficium, largitio.

Donner en présent, Muneror.

Faire des présents, Dono, donum affero, muneribus orno.

PRÉSERVER, Arceo, submoveo, repello, servo, tueor.

PRÉSIDER, Præsum, præsideo, præses sum.

Président, Præses, antistes.

PRÉSOMPTION *(avoir la)*, Mihi tantum sumo, ut.

Présumer, Opinor, opinionem habeo, in opinione sum.

Présomptueux, Præfidens.

Présumé, Opinabilis.

PRESQUE, Fere, ferme, propemodum, prope, pene.

Presque tous, Plerique omnes,

PRESSENTIMENT, Præsensio, præsagitio.

Pressentir, Præsentio, præsagio, prænosco, præcognosco, suspicor.

PRESSER, Urgeo, impello, incito, premo, insto.

Sans se presser, Otiose, soluto animo.

PRESTIGES, Præstigiæ.

PRÉSURE, Coagulum.

PRÊT, Paratus, instructus, qui præsto est.

Tout prêt, Expeditus, promptus, paratus, nulla re implicatus.

Se tenir prêt pour, Præstolor, exspecto.

Prêt à, Paratus, ad.

PRÉTENTION, Postulata.

Transmettre les prétentions de qqn, Postulata ad aliquem defero.

Prétendre, Autumo, opinor, censeo.

On prétend, Aiunt, dicitur, fertur, fama est.

PRÊTER, Pecuniam do mutuam.

Prêter à (se) Obsecundo.

Prêté, Expensus, mutuus.

PRÉTEXTER, Prætexo, prætendo.

PRÉTOIRE, Prætorium.

Préteur, Prætor.

Prétorien, Prætorius.

PRÊTRE, Sacerdos.

PREUVE, Experimentum, argumentum, specimen, indicium.

Faire preuve de, Præsto.

Juger sur preuves, Litem do secundum tabulas.

Prouver, Probo, argumentis tueor.

PRÉVARICATION, Prævaricatio.

Prévaricateur, Prævaricator.

PRÉVENANCES, Occursatio.

Prévenir, Præverto, prælabor, præsentio, præcurro.

Il faut prévenir le mal, Malum prævertere convenit.

PRÉVISION, Præmeditatio, prævisio, providentia, præsagitio.

Prévoir, Prævideo, prospicio, præcaveo, præsentio.

Prévoyant, Providus, providens, prospiciens.

Avec prévoyance, Providenter.

PRIÈRE, Precatio, obsecratio, rogatus, deprecatio, rogatio, imploratio, preces.

Prières publiques, Supplicatio, comprecatio.

Prier, Precor, precibus peto, oro, obsecro, rogo, obtestor.

Prier avec instance, Exoro.

PRIMAUTÉ, Principatus, dominatus.

Primitif, Primigenius.

Primitivement, Principio, primo, initio.

Primordial, Primigenius.

PRINCE, Princeps.

Prince héritier, In spem imperii genitus.

PRINCIPE, Initium, principium, fundamentum, elementum, origo.

Dans le principe, Principio, primo, initio.

Principal, Præcipuus, peculiaris, proprius, principalis.

Principalement, Præcipue, potissimum, maxime.

PRINTEMPS, Ver, vernum tempus.

PRISE à (*donner*), Præbeo ansam.

Prise d'assaut, Expugnatio.

Prise de corps, Nexus.

Prendre, Assumo, sumo, capio, prehendo, prenso, accipio.

Prendre d'assaut, Expugno, vi capio.

Prendre par force, Rapio, aufero, prædor, furor, impello.

Prendre garde, Caveo, cautionem adhibeo.

Prendre l'air, Capto auram.

Prendre sur soi, In me recipio, in me transmoveo.

Pris, Captus.

Pris à la guerre, Bello captus, jure belli captus.

Prison, Carcer, custodia, vincula.

Mettre en prison, In custodiam trado.

Relâcher de prison, Vinculis levo.

Être en prison, In custodiis habeor.

Être mis en prison, In carcerem mittor in carceram ducor, conjicior.

Retenir en prison, In carcere asservo.

PRIVATION, Privatio, viduitas.

Priver, Privo, orbo, spolio, exuo, exspolio.

Privé, Expers, vacuus, inanis, cassus, viduus, orbus.

— (Apprivoisé), Privatus, domesticus.

PRIVILÉGE, Præmium, beneficium.

PRIX, Pretium, merces, præmium.

Mis à prix (être), Liceo, æstimor.

Au prix de, Præ.

Au prix de la vie, Devotione capitis.

Priser, Parvi *vel* magni facio, æstimo.

Précieux, Pretiosus, magni pretii.

PROBABILITÉ, Probabilitas, verisimilitudo.

Probable, Probabilis, verisimilis, credibilis.

Il est probable que, Par est credere, a ratione haud alienum est.

Probablement, Credibiliter, probabiliter.

PROBITÉ, Honestas, dignitas, decus, laus, sanctimonia, sanctitas, virtus.

PROCÉDÉS envers qqn *(user de mauvais)*, Male consulo in aliquem.

PROCÈS, Actio, actus, factum, lis, causa, procuratio, negotium, concertatio, disceptatio, sacramentum.

Intenter un procès, Sacramento cum aliquo contendere.

S'engager dans un procès, In causam descendo.

Commencer un procès, Incipio causam, in causam me dimitto, in causam descendo.

Être en procès, Jurgo.

Le procès est terminé, Controversia sedata, dirempta, dijudicata est.

Perdre un procès, Causam perdo, amitto; causa cado.

Gagner son procès, Causam obtineo, teneo, causa mihi adjudicata est.

S'occuper peu d'un procès, Causam negligenter tracto, indormio causæ meæ.

Abandonner un procès, Causam relinquo.

Qui aime les procès, Litigiosus.

PROCESSION, Pompa.

PROCHAIN, Vicinus.

PROCHAINEMENT, Propediem, brevi.

PROCHE, Propinquus, vicinus, proximus, junctus, adjunctus, affixus, conjunctus, proximus, non interruptus.

Parent, Cognatus, necessarius.

Être proche, Contingo, attingo, tango.

PROCLAMATION, Præconium.

Proclamer, Edico, indico.

PROCONSUL, Proconsul.

PROCURER, Suppedito, suppeto, non desum.

Procureur, Cognitor.

PRODIGUER, Prodigo, consumo, ultra modum erogo.

Prodigue, Prodigus, profusus.

Avec prodigalité, Prodige, effuse.

PRODIGE, Miraculum, monstrum, portentum, prodigium, ostentum.

Il fait des miracles, Miracula edit.

Prodigieux, Mirabilis, mirus, mirandus, portentosus.

PRODUCTION, Fructus, fruges, proventus.

Produire, Produco, pario, in publicum do, effero, edo, profero.

PROÉMINENT (être), Promineo, emineo.

PROFANER, Polluo, macula afficio, fœdo, contamino, profano.

Profaner les rites sacrés, Cærimonias polluo.

Profane, Profanus, a religione remotus, nihil habens religionis.

PROFESSION, Professio.

Être professeur, Doceo, profiteor.

PROFIT, Lucrum, feneratio, quæstus, utilitas, commodum.

Ne retirer aucun profit, Nihil lucri habeo.

Profitable, Utilis, frugifer, commodus.

PROFOND, Cavus, profundus.

Profond (le plus), Imus, infimus.

PROFUSION, Effusio, largitio.

Avec profusion, Effuse, prolixe, large.

PROGRÈS, Progressio, progressus, processus.

Faire des progrès, Progressum facio, proficio, procedo.

PROHIBER, Veto, prohibeo.

PROIE, Præda, rapina, spolium, manubiæ.

PROJET, Propositum, mens, consilium, institutum, sententia.

Détourner d'un projet, A mente deduco.

Projeté, Propositus, objectus, destinatus.

PROLÉTAIRE, Proletarius, vilis, plebeius.

PROLOGUE, Prologus, præfatio, exordium.

PROLONGER, Profero, produco, prorogo, differo, protraho.

L'entretien se prolongea bien avant dans la nuit, In multam noctem sermo extractus est.

PROMENADE, Ambulatio, deambulatio, spatium.

Promener (se), Deambulo, ambulo, inambulo, spatior, eo, decurro, iter facio.

PROMESSE, Stipulatio, promissio, votum, sponsio, pollicitatio, fides.

Tenir ses promesses, Promissa servo, sto promissis, promissis facio satis.

Garder sa promesse, In fide maneo, solvo promissi fidem.

Promettre, Promitto, polliceor, fidem meam obligo, profiteor, pollicitor, despondeo, paciscor, spondeo.

— (Faire vœu), Voveo; vota facio, nuncupo.

PROMONTOIRE, Promontorium.

PROMPT, Celer, velox, volucer, incitatus, citus.

Promptement, Propere.

Plus promptement, Ocius, citius.

PROMULGATION, Promulgatio.

Promulguer, Promulgo, edo, prodo, publice propono.

PRÔNEUR, Laudator, præco, buccinator.

PRONOSTIC, Prognosticon.

PROPAGATION, Propagatio, procreatio, amplificatio.

Propager, Propago, profero, amplifico, prosemino.

Propagateur, Propagator, amplificator.

PROPENSION, Propensio, inclinatio, conatus.

PROPHÉTIE, Prædictio, prædictum, vaticinatio, oraculum.

Prophétiser, Portendo, prænuntio, præmonstro, vaticinor.

Prophète, Vates, divinus vir.

PROPICE, Propitius, secundus, præsens.

Rendre propice, Propitio, propitium reddo.

PROPORTION, Proportio, comparatio.

Dans la même proportion, Pro rata parte.

PROPOS, Sermo.

A propos, Commodum, opportune, satis in tempore, ad tempus.

Mal à propos, Importune, moleste, intempestive.

De propos délibéré, Meditate, consulto, composito.

PROPOSITION, Thesis, propositum, enuntiatio, effatum, pronuntiatum, axioma, enuntiatum.

Proposer, Enuntio, propono, effero, dico, pono.

Je ne me suis proposé que, Nihil mihi deliberatius est quam..., hoc unice intendo.

PROPRETÉ, Munditia, lautitia, elegantia.

Propre, Mundus, elegans.

— (Particulier), Præcipuus, peculiaris, proprius.

En propre, Proprie.

PROPRIÉTÉ, Proprietas.

— (Biens), Possessio, bona, prædia, fundi mancipium.

Transmettre en toute propriété, Mancipo.

Propriétaire, Possessor.

PROROGATION, Prolatio, dilatio.

Proroger, Prorogo, protendo.

PROSCRIPTION, Proscriptio.

Proscrire, Proscribo.

Proscrit, Proscriptus, in exilium actus.

PROSPÉRITÉ, Prosperitas, res, felicitas, secundus fortunæ status.

Prospère, Prosper, prosperus, secundus.

PROTECTION, Patrocinium, tuitio.

Prendre sous sa protection, In fidem recipio.

Protéger, Protego, tueor, defendo, tutor, munio, patrocinor, servo, custodio, custos sum.

Protecteur, Tutor, defensor, patronus, vindex, custos.

PROTESTER, Reclamo, adversor, contradico.

PROUE, Prora.

PROVERBE, Adagium, proverbium.

PROVIDENCE, Providentia, numen.

PROVINCE, Provincia.

Provincial, Provincialis.

PROVISIONS *de bouche*, Penus.

PROVOQUER, Lacesso, provoco, impello, incito, allecto, allicio, irrito, tento.

PROXIMITÉ, Vicinitas, vicinia, propinquitas.

PRUDENCE, Prudentia, consideratio, circumspectio, animadversio.

Prudent, Prudens, sapiens.

Prudemment, Caute, callide, considerate, cogitate, consulto, meditate, prudenter.

PUBLICAIN, Decumanus, publicanus, qui decumas exigit.

PUBLICATION, Promulgatio, præconium.

Publier, Vulgo, divulgo, jacto, promulgo, edo, prodo, publice propono, pronuntio, edico, prædico, profero.

Public, Publicus, communis.

Rendre public, Propono in publico.

En public, publiquement, Publice, aperte, palam, vulgo, propalam, in propatulo, in aperto, manifeste.

Paraître en public, In concionem populi prodo, in foro versor.

Répandre en public, Vulgo, pervulgo, divulgo.

Publique (affaire), Respublica.

— (Chose), Respublica.

Publié, Editus.

PUDEUR, Pudor, verecundia, integritas.

Vous avez perdu toute pudeur, Pudorem omnem exuisti, nullius te rei pudet.

Pudique, Pudicus, verecundus, castus.

PUÉRIL, Puerilis.

PUISER, Haurio, traho.

PUISQUE, Quandoquidem, quoniam.

PUISSANCE, Ditio, imperium, potestas, jurisdictio, potentia.

Puissant, Potens.

Très puissant, Præpotens, valde potens.

Être tout puissant auprès de qqn, Magna apud aliquem positus sum in gratia.

Puissamment, Valide, enixe, summopere.

Pouvoir, Possum, licet, queo, valeo, polleo, potestatem habeo, potestate valeo.

Je puis à peine m'empêcher de, Vix tenere possum... quin.

Ne pouvoir pas, Nequeo, non queo, non possum.

Je ne puis m'empêcher de m'écrier, Non possum, quin exclamem.

On ne peut pas plus, Perquam.

Je ne puis trop, Non queo satis.

PUITS, Puteus.

PUNITION, Mulctatio, direptio.

Punir, Punio, castigo, flecto, vindico.

PUPILLE, Pupillus.

PURETÉ, Castimonia, castitas, virginitas.

Pur, Purus, illibatus, incorruptus, mundus, castus, integer, nitidus, incontaminatus.

Purifier, Purgo, expurgo, lustro.

Purement, Pure, caste, simpliciter.

Pureté (sans), Inquinate, prave, barbare, incompte.

PUS, Sanies, tabum.

PUSILLANIME, Imbellis, ignavus.

Q

QUALITÉ, Qualitas, proprietas, dos.

QUAND, Quando, ubi, simul, simul ac, simul atque, ut, cum, etiamsi.

QUANTITÉ (*petite*), Paucitas, exigua quantitas.

QUARTIERS (*d'été*), Æstiva.

— (D'hiver), Hiberna.

QUATRE, Quatuor.

QUE, Quantum, quam, ut maxime.

QUEL, Qualis.

De quel genre, Cujusmodi.

De quel pays, Cujas, unde, qua ex gente.

Quel qu'il soit, Qualiscumque, quidlibet, quivis.

QUELQUE, Aliquis, quidam, quispiam, ullus, nonnullus, unus, aliquid, non nemo.

Quelque chose, Aliquantum, non nihil.

Quelquefois, Interdum, nonnunquam, aliquoties.

Quelque jour, Quandoque, aliquando.

Quelque part, Uspiam, alicubi, usquam, ullo loco.

De quelque manière, Cujusdammodi.

De quelque manière que, Quomodocumque, utut, utcumque.

En quelque endroit, Uspiam, alicubi, usquam.

En quelque façon, Quodammodo, quasi.

En quelque lieu, Uspiam, alicubi, usquam, ullo loco.

En quelque lieu que, Ubicumque, ubi ubi, ubivis, quocumque.

En quelque temps que, Quandocumque.

Si quelque part, Sicubi, si quo in loco.

Si de quelque part, Sicunde, si aliunde, si quo ex loco.

QUELQU'UN, Ullus, aliquis, unus, quidam, quispiam, quisquam.

Quelques-uns, Aliquot.

QUENOUILLE, Colus.

QUERELLE, Jurgium, contentio, rixa.

Quereller (se), Rixor, litigo, contendo, jurgor.

QUESTION, Quæstio, percontatio.

Question de mots, Verbi controversia.

QUESTURE, Questura.

Questeur, Quæstor.

De questeur, Quæstorius.

QUEUE, Cauda.

Cela n'a ni queue ni tête, Nec caput, nec pedes habet.

QUI, Qui.

Qui ? Quis ?

A qui ? Cujus ?

Qui donc ? Quisnam ?

QUICONQUE, Quisquis, quilibet.

QUINZE, Quindecim.

QUITTER, Relinquo, desero, destituo.

QUOIQUE, Quamvis, quanquam, licet, etsi, tametsi, etiamsi, ut, utut.

Quoiqu'il arrive, Utcumque res ciderit.

QUOTIDIEN, Quotidianus.

Quotidiennement, Quotidie, singulis diebus, in dies.

R

RABOTEUX, Scaber.

RACCOMMODER, Reconcinno, reficio.

RACE, Gens, natio, semen.

De la race, Gentilis.

RACHAT, Redemptio.

Racheter, Redimo, recupero.

RACINE, Radix, stirps.

Radicalement, Radicitus, funditus, omnino, stirpitus.

RÂCLER, Abrado, rado, aufero, subripio.

RACONTER, Narro, enarro, explano, propere expromo, memoro, refero, proloquor.

Raconter tout en détail, Explico rem omnem, ut gesta est.

Raconter la même chose, Rem eamdem sæpe auribus inculco.

On raconte, Tenet fama, traditum memoriæ est.

RADEAU, Ratis.

RADOTER, Deliro, desipio.

RÂFLER, Corrado.

RAFRAICHÎSSEMENT, Refrigeratio.

RAGE, Rabies, furor.

Avec rage, Rabide, rabiose, furiose, furenter.

RAGOÛT, Pulpamentum.

RAILLERIE, Cavillatio, sermonis aculeus, dictum aculeatum.

Railler, Cavillor, dicta aculeata jacio, illudo, ludificor.

RAISIN, Uva.

RAISON, Sapientia, lumen ingenii.

RAISONNEMENT, Ratio, argumentum, raciocinatio.

Raisonner, Ratiocinor.

Raisonnable, Rationalis, sapiens, sanus.

RAJEUNIR, Reviresco, renovor, revivisco.

Rajeuni, Renovatus.

RAME, Remus.

A rames et à voiles, Remis velisque.

Ramer, Remigo.

Action de ramer, Remigatio, remigium.

Rameur, Remex.

RAMEAU, Ramus.

Qui a des rameaux, Ramosus.

RAMENER, Revoco, reveho.

SE RAMOLLIR, Remollesco.

RAMPER, Irrepo.

— (S'insinuer), Adrepo.

RANCE, Rancidus.

RANCUNE, Offensum, dissidium, inimicitia.

RANG (*personne de haut*), Majores.

Tenir un certain rang, Aliquem numerum obtineo.

Au premier rang, Cumprimis, imprimis.

Mis à son rang, Ordinatim.

Donner le premier rang, Primas alicui concedo.

Tenir le premier rang, Primas fero.

Obtenir le premier rang, Assequor gradum altissimum.

Mettre au second rang, Postpono, posthabeo, post aliquid habeo, posterius duco.

RANGÉE, Series, ordo.

RANIMER, Reficio.

RAPACITÉ, Rapacitas.

Rapace, Rapax, prædo.

RAPIDITÉ, Volubilitas, celeritas, incitatio, velocitas.

Rapide, Volubilis, volucer, velox, celer, rapidus, citus.

— (Abrupte), Præceps, periculosus.

Rapidement, Volubiliter, celeriter, incitate, velociter, ocius, cito, brevi tempore, mature, quamprimum, propediem, rapide, cursim, raptim.

RAPINE, Rapina, furtum vi factum.

RAPPEL, Revocatio.

Rappeler, Revoco, retraho.

Rappeler à la mémoire, Repeto, resumo, memoro, refero, commemoro, suggero.

Se rappeler, Recognosco, recenseo, recolo.

RAPPORT (gain), Fructus, fruges, commodum.

De rapport, Frugifer.

RAPPORT (relation), Relatio.

N'avoir aucun rapport avec quelqu'un, Mihi cum illo nullius rei commercium est.

Sous tous les rapports, Ex omnibus partibus.

RAPPORTER (raconter), Narro, nuntio.

— (Faire un rapport), Perhibeo, dico, aio, fero.

— (Rendre), Refero, reporto, reduco.

S'en rapporter à, Ad aliquem refero.

Rapporteur, Relator.

Rapporté (*terrain*), Congestitius.

RAPPROCHER, Conglutino, conjungo, copulo, conflo, compingo.

Plus rapproché, Citerior, propinquior.

RAPT, Raptus.

RARETÉ, Raritas.

Rare, Rarus, paucus.

Rarement, Raro, non sæpe.

RASOIR, Novacula, culter tonsorius.

Raser, Rado, tondeo.

Raser une maison, Complano domum, solo æquo.

Raser (se), Barbam depono.

RASSASIEMENT, Saturitas, satietas.

Rassasier, Saturo, expleo, satio.

Rassasié, Satur, satiatus, plenus.

RASSEMBLEMENT, Coactio, congregatio, conspiratio, conventiculum.

Rassembler, Conglobo, cogo, colligo, congrego, convoco, coacervo.

Rassemblé, Coactus.

Rassemblé à la hâte, Collectitius.

RASSURER, Solor, consolor, metu libero, ex terrore firmo.

RATE, Lien, splen.

RATURE, Litura.

RAUQUE, Raucus.

RAVAGE, Vastatio, vastitas, depopulatio, solitudo, ruina, populatio.

Ravager, Depopulor, evasto, populor, vasto, vastitatem infero.

Ravageur, Populabundus.

RAVALER, Detraho, obtrecto.

RAVIR, Surripio, furor, rapto.

Ravisseur, Raptor.

RAYON, Radius.

Rayonner, Radio, radios emitto, fulgeo.
EN RÉALITÉ, Revera, re, exitu.
Réaliser, Perficio, absolvo.
Réaliser ses projets, Ad exitum deduco cogitata mea.
RÉBELLION, Rebellio, seditio, tumultus.
AU REBOURS, Præpostere.
Rebrousser *chemin*, Recedo, abeo, decedo, revehor, recurro.
REBUT, Rejectanea.
RÉCALCITRANT, Contumax, superbus, obstinatus.
RECÉLEUR, Occultator.
RÉCENT, Novus, recens, inauditus, novitius.
Récemment, Recens, nuper, modo, paulo ante, novissimo.
RECENSEMENT, Recensio, census.
RECEVOIR, Accipio, capio, prehendo, suscipio, sumo.
Recevoir qqn, Tracto, admitto, excipio.
SE RECHAUFFER, Recalesco, concalesco.
DERECHEF, Rursum, rursus, denuo, de integro.
RECHERCHE, Indagatio, investigatio, inquisitio, conquisitio, disquisitio.
Rechercher, Indago, vestigo, investigo, inquiro, requiro, quæro, postulo, flagito, scrutor, inquiro, examino.
Recherché, Conquisitus, exquisitus, insignis.
Avec recherche, Conquisite, exquisite, diligenter, docte.
RECHUTE, Offensio, detrimentum.
Réciproquement, Mutue, vicissim, mutuo, retrorsum.
RÉCIT, Narratio.
RÉCLAMATION, Expostulatio, criminatio.
Réclamation en justice, Vindiciæ.
Réclamer, Reclamo, contradico, exigo, vindico, repeto.
RÉCOLTE, Fruges, fructus terræ.
Récolte de l'année, Annona, res frumentaria, commeatus, cibaria.
RECOMMANDATION, Præceptio, præceptum, monita, institutum, jussum.
Titre de recommandation, Commendatio, suffragatio, magna commendatio.
Lettres de recommandation, Commendatitiæ litteræ.
Recommander, Commendo, fidei alicujus committo, fidei alicujus trado.
RÉCOMPENSE, Præmium, merces, fructus, beneficium, remuneratio.
Récompense pour une victoire, Adorea.
Demander une récompense, Pretium peto.
Recevoir une récompense, Pretium fero.
Récompenser, Remuneror, retribuo, mercedem do.
RÉCONCILIATION, Reconciliatio.
Réconcilier, Concilio, reconcilio, devincio, benevolentiam facio.
Se réconcilier avec son ennemi, In gratiam cum adversario redeo, inimicitias depono.
RECONNAISSANCE (écrit), Syngrapha, chirographum, cautio.
RECONNAÎTRE, Recenseo, persequor, percurro.
RECONNAISSANT, Gratus, officii memor.
Être reconnaissant des bienfaits, In me beneficia nunquam obliviscor.
RECONQUÉRIR, Recipio, recupero.
RECOURBÉ, Aduncus, curvatus, tortuosus.
RECOURS (*avoir à qqn*), Ad aliquem confugio.
RECOUVREMENT, Recuperatio.
Recouvrer, Recupero, redimo.
RÉCRÉATIF, Ludicrus, jocularis.
Se récréer, Me recreo.
RÉCRIER (se), Reclamo.
RECRUTEMENT, Delectus militaris.
Recrue, Tiro.
RECUEIL, Compilatio.
Recueillir, Recolligo, extraho.
— (Recevoir), Excipio.
RECULER, Cedo, retro cedo.
Reculer les frontières, Fines imperii profero, dilato imperium.
Faire reculer, Retrudo.
REDIRE, Repeto.
REDOUBLEMENT, Congeminatio.
Redoubler, Congemino, gemino.
REDOUTER, Expavesco, perhorresco, in metu habeo, vereor, timeo, metuo, reformido.
Redoutable, Terribilis.
RÉDUIRE A, Redigo.
RÉELLEMENT, Revera, reapse, reipsa.
REFAIRE, Reficio.
RÉFECTOIRE, Triclinium, cœnabulum.
RÉFLEXION, Cogitatio, mentis sensus, animi motus, meditatio, commentatio.
Réfléchir, Meditor, mecum cogito, in animo voluto, delibero, considero, video.
REFLUER, Relabor.
RÉFORME, Correctio, temperatio, emendatio.

REFRÉNER, Refreno, coerceo, reprimo, cohibeo, frango, restinguo, reseco.

REFROIDIR, Refrigeo.

Se refroidir, Refrigesco, defervesco, refrigeror, frigesco.

REFUGE, Receptaculum, latebra, recessus, asylum, perfugium, refugium, portus.

Chercher un refuge dans la fuite, Ex fuga aliquo me recipio.

Réfugier (se), Suffugio, perfugio, confugio; perfugium, præsidium et auxilium quæro; concurro.

REFUS, Repudiatio, detrectatio, recusatio, rejectio.

Refuser, Recuso, renuo, abnuo, declino, nego, nolo, rejicio, resisto, aversor, vito, repudio.

Se refuser, Nego mihi.

RÉFUTATION, Infirmatio, confutatio, refutatio, dissolutio, reprehensio.

Réfuter, Confuto, repello, reprehendo, redarguo, refuto, revinco.

REGARD, Visus, contuitus, obtutus, aspectus, conjectus oculorum.

Regard en arrière, Respectus.

Attirer les regards, Oculos omnium averto.

Attacher ses regards, Ad rem oculos adjicio.

Se présenter aux regards, Obvisor, occurro, versor.

Regarder, Intueor, video, contueor, contemplor, respicio, aspicio.

Regarder fixement, Oculos in aliquid defigo.

Regarder autour de soi, Prospicio, prospecto.

Regarder dans, Introspicio, inspicio.

REGARDER (être l'affaire de), Attinet, pertinet, spectat, attingit.

Cela vous regarde, Tui officii est, consilii tui est.

REGIMBER, Calcitro, recalcitro.

RÉGION, Ora, regio, pars terrarum.

RÉGIR, Rego, guberno, moderor.

Régisseur, Villicus, custos villæ.

REGISTRE, Codex.

RÈGLE, Regula, norma, lex, præscriptio, formula, præscriptun.

S'écarter de la règle, Ab regula aberro.

Réglé, Moratus, institutus, perpolitus.

Régler, Moderor, modulor, constituo, præscribo, designo, præfinio.

Régulier, Legitimus, justus, æquus, verus.

Régulièrement, Examussim.

RÉGNER, Regno, impero, dominor.

REGRET, Desiderium, studium, pœnitentia.

Adoucir les regrets, Desiderium lenio.

Laisser de grands regrets, Desiderium mei, relinquo.

Regretter, Tædet, pudet, dolore afficior.

A regret, Moleste, graviter, ægre, ingratiis.

RÉHABILITATION, Restitutio.

Réhabiliter, Famam restituo, labem eluo, sarcio infamiam.

REINS, Renes, lumbus.

REJAILLIR, Referveo, refervesco.

REJETER, Depono, rejicio, repudio, aspernor, reprobo, abjicio, improbo, respuo, contemno, abrogo, antiquo.

Rejeter sur, Regero.

REJETON, Virgultum, surculus, germen.

Pousser des rejetons, Fructicor, surculor, emitto, reviresco.

RÉJOUIR, Lætifico, lætitiam affero, hilaro, oblecto, recreo, exhilaro.

Se réjouir, Lætor, exsulto, lætitia efferor, gaudeo.

RELÂCHE, Cessatio, intermissio, otium, relaxatio.

Relâche (donner du), Laxo, remitto.

RELÂCHEMENT, Remissio.

Relâcher, Relaxo, remitto, laxo, solvo.

RELATER, Refero.

RELATION, Ratio.

— (D'amitié), Consuetudo.

Lier des relations, Rationes contraho cum aliquo.

RELÉGUER, Relego, expello.

RELEVÉ Diribitio.

RELEVER, Erigo, relevo.

RELIEUR, Glutinator librorum.

RELIGION, Religio.

Religieux, Religiosus, sanctus, pius.

Religieusement, Religiose, sancte, pie.

RELUIRE, Refulgeo, reluceo.

REMARQUE, Animadversio, consideratio, attentio, notatio.

Remarquer, Adverto, animadverto, observo, attendo, noto.

Remarquable, Luculentus, præstans, insignis, grandis, præstabilis, clarus, peculiaris, singularis.

D'une façon remarquable, Insignite, insigniter.

REMÈDE, Medicina, medicamentum, medicamen, remedium.

Le remède produit grand effet, Salubritas medicamenti toto corpore percipitur.

Apporter remède, Succurro.

REMETTRE *à un autre temps*, Differo rem in longiorem diem, protendo, prorogo.

REMETTRE *une faute*, Condono crimen.

REMORDS *(poursuivi par les)*, Hominem conscientiæ suæ præcipitem agunt pœnæ.

REMPART, Vallum, agger, mœnia, muri urbis.

Faire un rempart de son corps, Oppono meum corpus alicui.

Entourer de remparts, Vallor, munio.

Remplacements *(être en)*, Sufficio, substituo.

Remplaçant, Successor, qui subrogatur.

REMPLIR, Farcio, impleo, compleo, saturo, satio, repleo, refercio.

Rempli, Refertus, confertus, plenus.

REMUER, Volvo, converto, moveo.

Remuant, Inquietus, turbulentus.

Remuer *l'esprit*, Moveo animum, accendo.

RÉMUNÉRATION, Remuneratio.

RENAÎTRE, Renascor, exorior, renovor.

RENARD, Vulpes.

RENCONTRE, Concursio, concursus, conflictus, effusio hominum.

A la rencontre, Obviam.

Rencontrer, Reperio, invenio, occurro.

Rencontrer (se), Convenio, coeo, congregor.

RENDRE, Reddo, restituo, refero.

Se rendre au vainqueur, Ditioni victoris me permitto; dedo me victori.

Se rendre à, aller vers, Devenio, venio, pervenio.

Se rendre qque part, Proficiscor.

RENFERMER, Contineo, comprehendo, complector, includo.

RENFORT, Subsidium, auxilium.

RENIER, Abnego, pernego, retracto, renuo, recuso.

RENOM, Laus, præconium, gloria, splendor, celebratio, laudatio.

Renom (mauvais), Infamia, dedecus, sinistra fama, probrum, labes, ignominia.

Il s'est acquis par cette action un renom perpétuel, Eo facto immortalitatem est consecutus.

RENOMMÉE, Fama, opinio, existimatio, nomen, nominis celebritas, rumor.

Chercher la renommée, Famam capto.

Prendre soin de sa renommée, Famæ meæ consulo.

Acquérir de la renommée, Famam consequor nonnullam.

Perdre beaucoup de sa renommée, Multum de bona fama amitto.

RENOUVELLEMENT, Renovatio, redintegratio, instauratio.

Renouveler, Innovo, renovo, novum facio, redintegro, instauro, itero.

Se renouveler, Refrico.

Renouvelé, Renovatus.

RENTRER, Remigro, redeo, remeo.

RENVERSEMENT, Perversitas.

Renverser, Labefacio, subruo, prosterno, affligo, frango, labefacto, dissolvo, conquasso, perverto, subverto, perimo, deleo.

RENVOYER, Remitto.

REPAÎTRE *son esprit de choses agréables*, Mente varias voluptates contrecto.

RÉPANDRE, Diffundo, dispergo, instillo, effundo, fundo, spargo.

Répandre (autour), Circumfundo, ambio.

Répandre çà et là, Dispergo, disjicio, dissipo, inspergo, respergo.

Répandre (se), Dimano, profluo.

Se répandre en injures, Maledicta in aliquem congero.

Très répandu, Pervagatus, divulgatus.

RÉPARATION (excuse), Satisfactio, purgatio.

Réparer, Sarcio, reficio, restituo, obmolior.

— (Expier), Expio.

RÉPARTITION, Partitio, divisio, tributio.

Répartir, Tribuo, partior, divido.

Répartiteur, Partitor.

REPAS, Convivium, epulæ, accubatio epularis amicorum.

Donner un repas, Convivor, convivium ago, epulum do.

REPENTIR, Pœnitentia, dolor ob admissa peccata.

SE REPENTIR, Pœnitet, tædet, piget me.

RÉPERCUSSION, Repercussio.

Répercuter, Repercutio.

RÉPÉTITION, Repetitio, iteratio.

Répéter, Repeto.

REPLACER, Repono, colloco.

REPLIER, Replico.

RÉPLIQUER, Respondeo.

RÉPONSE, Responsio, responsum.

Répondre, Respondeo, responsum do, refero, rescribo.

Répondre par écrit, Rescribo, litteris respondeo.

RÉPONDANT, Sponsor.

REPORTER *sur qqn*, Ad aliquem transfundo.

REPOS, Requies, quies, tranquillitas, otium, vacatio, vacuum tempus.

Troubler le repos, Otium perturbo.

Reposer, Relaxo, remitto.

Reposer sur, Nitor, enitor,

Se reposer, Quiesco, otior, requiesco, consido, desino.

Se reposer de temps en temps, Interquiesco.

Qui est en repos, Quietus, tranquillus.

En repos, Quiete, tranquille.

REPOUSSER, Propulso, repello, arceo, depello, amoveo, propello, extrudo, ejicio, excludo, prohibeo, extendo, portas alicui claudo.

Repousser en jurant, Ejero, ejuro.

REPOUSSER (croître de nouveau), Renascor, renovor, recresco, rursum cresco.

REPRENDRE, Recipio, recupero, repeto.

— (Réprimander), Reprehendo, vitupero carpo, objurgo.

REPRÉSENTATION, Descriptio, figura, designatio.

Représentation (*de théâtre*), Commissio.

Représenter (se) *dans l'esprit*, Mente mihi aliquid depingo, repræsento.

RÉPRIMANDE, Reprehensio, vituperatio, objurgatio, castigatio.

Réprimander, Reprehendo, corripio, objurgo, castigo.

RÉPRIMER, Reprimo, coerceo, comprimo, cohibeo, refreno, contineo, domo.

Qui réprime, Repressor.

REPRISES (*à plusieurs*), Identidem.

REPROCHE, Vituperatio, reprehensio. exprobratio, nota, dedecus.

Il a encouru un reproche, In dedecus incurrit.

Je ne lui ai pas adressé le moindre reproche, Eum ne graviore quidem verbulo compellavi.

Il m'a accablé de reproches, Probris omnibus me vexavit.

REPROCHER, Exprobo; crimen in aliquem conjicio, confero.

RÉPROUVER, Reprobo, improbo, rejicio.

RÉPUBLIQUE, Respublica.

RÉPUTATION, Honor, existimatio, fama.

Il y va de ma réputation, Agitur existimatio.

Nuire à la réputation, Splendori nominis jacturam affero.

Détruire la réputation, Laudes alterius obscuro.

Veiller à sa réputation, Existimationi consulo.

Être en danger de perdre sa réputation, In discrimen existimationis venio.

RÉSERVE, Exceptio.

Mettre en réserve, Reservo, servo, conservo, recondo.

— (Militaire), Miles, copiæ, cohortes subsidiariæ.

De la réserve, Subsidiarius.

— (Retenue), Temperantia, modestia, moderatio, continentia, verecundia, ingenuitas.

Réservé, Temperatus, temperans, moderatus, verecundus, prudens.

Avec réserve, Verecunde, pudenter.

RÉSIDENCE, Sedes, domicilium.

Résider, Habito, domicilium habeo.

RÉSIGNATION, Patientia, tolerantia.

Avec résignation, Patienter, sedate, tranquille, æquo animo.

Résigner, Resigno.

Se résigner à, Mihi persuadeo.

RÉSIPISCENCE (*venir à*), Resipisco.

RÉSISTANCE, Retractatio.

Résister, Obsisto, resisto, a conatu repello, repugno, adversor, reluctor.

RÉSOLUTION, Propositum, consilium.

Persister dans sa résolution, Permaneo in proposito.

Changer de résolution, Decedo de sententia.

Résolu, Constans.

Je suis résolu à, Decrevi, me....; certum mihi est, decretum mihi est, animo proposui.

Résolûment, Obstinate.

RÉSONNER, Sono, sonum reddo, consono, persono.

RESPECT, Observantia, veneratio, cultus, reverentia, honor.

Respecter, Vereor, observo, colo, revereor.

Respectueux, Venerabundus, perfusus honore.

RESPIRATION, Anhelitus, spiritus, respiratio, spiratio.

Respirer, Anhelo, spiro, respiro.

Respirable, Spirabilis, flabilis.

RESSEMBLANCE, Similitudo.

Ressembler, Similis sum, ad similitudinem accedo.

Ils se ressemblent comme deux gouttes d'eau, Ovum ovo similius non est (Prov.).

RESSENTIR, Sentio.

RESSERRER, Constringo, stringo, vexo, arcto, concludo, coarcto, constipo.

Resserré, Contractus, brevis, adstrictus.

RESSOURCES, Opes, facultates, copiæ.

RESSOUVENIR, Recognitio, recensio.
Se ressouvenir, Memini, commemini.
RESSUSCITER, Revivisco, in vitam redeo.
RESTAURER, Reficio, restituo, recreo.
RESTES, Reliquiæ, residua.
Du reste, Alioqui, alioquin, alias, cæteroquin, cæterum.
Rester, Permaneo, maneo, commoror, resto, sto, resideo.
Rester chez soi, Domi me teneo.
Qu'il reste bien entendu, Illud maneat.
Restant, Reliquus, residuus, rejectus.
Ce qui reste, Subsecivus.
RESTITUER, Retribuo, refero, rependo, restituo.
RESTRICTION, Exceptio.
RÉSULTAT, Exitus, finis, terminus.
Résulter, Provenio.
RÉTABLISSEMENT, Redintegratio, restitutio, reparatio, renovatio.
Rétablir, Restituo, repono, instauro, reparo, redintegro, sancio, reficio, recreo.
Rétablir (se), Convalesco, consanesco, sanus fio, valentior fio, ex morbo evado, morbo levor, resurgo.
Rétabli *(être)*, Convalescere.
RETARD, Mora, retardatio, impedimentum, cunctatio, tarditas, dilatio.
Sans retard, Sine mora, abjecta cunctatione.
Être en retard, Moras traho, tardo.
Ne point souffrir de retard, Dilationem non recipio.
Retarder, Retardo, moror, moram affero, impedimentum affero, differo.
RETENTIR, Resono, sonum refero, sono, persono, percrepo, recino.
Retentissant, Clarisonus, clare sonans, canorus, horrisonus.
RETENUE, Cf. Réserve.
Avec retenue, Temperanter.
Qui est sans retenue, Immodestus, parum modestus, expers modestiæ.
Sans retenue, Effuse, large, prolixe.
Avoir de la retenue, Verecundor, pudore deterreor, erubesco.
Retenir, Teneo, retineo, moror, inhæreo, inhibeo, cohibeo, coerceo.
Action de retenir, Inhibitio.
RETIRER, Retraho.
Retirer de dessous, Subduco, removeo, subtraho.
Se retirer, Recedo, abeo, discedo.
Se retirer chez soi, Capesso me domum.
Retiré, Penetralis.
RETOMBER, Recido, redundo.
Faire retomber sur qqn, Transfero in aliquem.
RETORS, Veteratorius.
RETOUCHER *son discours*, Orationem emendo.
RETOUR, Regressio, regressus, reditus, reditio, reversus.
En retour, Mutue, mutuo.
Retourner, Redeo, reverto, revenio.
RÉTRACTER (se), Palinodiam cano, retexo orationem.
RETRAITE, Latibulum, receptus, perfugium, secessus.
— (Du combat), Avocatio a pugna.
Couper la retraite aux ennemis, Excipio ex fuga hostem.
Aimer la retraite, Latebris me involvo.
RETRANCHEMENT, Propugnaculum.
Retrancher (fortifier), Obvallo, circumvallo, munio, firmo.
— (Soustraire), Depasco, recido, minuo, detraho, delibo, reseco, derogo, defero, aufero, decerpo, amputo.
RÉTRÉCIR, Coangusto, coarcto.
RÉTROGRADER, Regredior, pedem refero.
RETS, Rete, laqueus, cassis, casses.
RÉUNION, Corona, cœtus, societas, sodalitas, collegium, sodalitium, collectio, congregatio.
Réunir, Compono, conjungo, coagmento, construo, conglutino, congrego, misceo, colligo.
Réunir (se), Colo, convenio, adjungor, congredior.
REVANCHE *(prendre sa)*, Cladem reddo.
RÊVE, Somnium, visio, visum.
Rêver, Somnio.
Ne rêver que batailles, Nihil nisi prœlium cogito.
RÉVEILLER, E somno excito.
Réveiller (se), Evigilo.
Je me suis réveillé plus tôt que de coutume, Maturius me somnus reliquit.
RÉVÉLER, Indico, confiteor, expono, patefacio, in lucem profero, divulgo, profiteor.
REVENDICATION, Vindiciæ.
Revendiquer, Vindico, vindictam sumo, tueor, repeto, reposco, persequor.
REVENIR, Reverto, revertor, revenio, redeo.
Revenir à soi, Animum colligo.
Revenons aux motifs abandonnés, Revertamur ad calculos quos abjecimus.

Cela revient au même, Ea opinio eodem recidit, revolvitur.

Revenu, Reditus.

RÉVÉRER, Revereor, colo, veneror.

REVERS, Offensio, incommodum, detrimentum, molestia, calamitas.

REVÊTIR, Induo, vestio, induco, tego, orno.

REVOIR, Retracto, revoco.

RÉVOLTE, Rebellio, seditio, secessio, tumultus, defectus, defectio.

RÉVOLUTION, Tumultus, perturbatio, confusio.

REVUE *rapide*, Percursio.

Passer en revue, Percenseo, recenseo, percurro.

Passer la revue, Exercitum lustro.

RHÉTORIQUE, Rhetorica.

Rhéteur, Rhetor.

RHUME *de cerveau*, Gravedo.

Sujet aux rhumes, Gravedinosus.

RHYTHME (*qui a du*), Numerosus.

RICHESSES, Divitiæ, ampla fortuna, summa copia, opes et copiæ.

Amasser des richesses, Opes consectari.

Riche, Dives, locuples, copiosus, opulentus, pecuniosus, nummatus, fortunatus, abundans.

Riche (être), Opibus abundo.

— (Fécond), Uber, fecundus, fertilis, abundans, copiosus, pinguis.

Richement, Pretiose, eleganter.

RIDE, Ruga.

Rider, Corrugo.

Ridé, Rugosus.

RIDEAU, Cortina.

RIDICULE, Deridiculum, irrisio.

Ridicule *(adj.)*, Riduculus, jocularis.

Ridiculiser, Desideo, irrideo.

RIEN, Nihil, nihilum, nil.

Ne rien laisser, Ne vestigium rei est reliquum, ne minimam rem fecit reliquam.

Ne rien avoir, Nihil est in manu.

Je n'eûs rien de plus pressé que, de plus à cœur que, Nihil mihi potius fuit, quam ut.

Rien encore, Nihildum, non adhuc, nondum quidquam.

Rien n'est si, Nihil tam..... quam.

Il n'est rien de si, Nihil tam ... est, cujus. ...

Je ne hais rien tant que, Nihil acerbius odi quam. ...

UN RIEN, Hilum, naucus, res nihili.

C'était un rien, Parva res erat.

Pour un rien, De nihilo.

Dire des riens, Nugor, jocor, ludo, nugas ago, nugax sum.

Diseur de riens, Nugator, nugax.

RIGUEUR, Inclementia, duritas.

Rigoureux, Inclemens, asper.

Rigoureusement, Inclementer, severe, austere, stoice, stricte.

RIRE, Cachinnatio, cachinnus, risus.

Exciter le rire, Cachinnum commoveo.

RISÉE *(être l'objet de la)*, Ludibrio esse aliis, ludibrio haberi.

Rire, Rideo, risum edo.

Rire aux éclats, Cachinnor, solutius rideo.

Risible, Ridiculus, jocularis.

D'une façon risible, Ridicule.

En riant, Per jocum, joci causa.

RISQUES *(courir des)*, Periclitor.

Avec risque, Periculose, cum periculo.

RITE, Ritus.

RIVAGE, Littus, ora, ripa.

De rivage, Littoreus.

RIVALITÉ, Rivalitas, æmulatio.

Rivaliser, Æmulor, invideo.

Rival, Æmulus, competitor.

RIVE, Ripa, littus, ora.

RIVIÈRE, Profluens, fluvius, flumen, torrens.

ROBE, Stola.

ROBUSTE, Valens, validus, fortis, robustus, lacertosus.

ROCAILLEUX, Saxosus.

ROCHE, Petra, rupes.

Rocher, Saxum, silex, lapis, rupes, cautes.

ROI, Rex, princeps.

Être roi, Regno, impero, domino.

Royal, Regius, regalis, basilicus, splendidus, magnificus.

Maison royale, Regia, domus regia.

Royalement, Regie, more regio.

ROYAUME, Regnum.

ROYAUTÉ, Regnum, principatus, dominatus.

ROITELET, Regulus.

ROIDE, Rigidus, durus, austerus.

Être roide, Rigeo, conglacio, congelo.

RÔLE *(s'acquitter très bien de son)*, Personam egregie gero, tueor.

ROND, Circulus, orbis, ambitus.

Rond (*adj.*), Rotundus.

RONFLER, Sterto.

RONGER, Arrodo, erodo, peredo.

ROSE, Rosa.

ROSEAU, Arundo, canna.
Roseau (à écrire), Calamus.
ROSÉE, Ros.
RÔTI, Assus, torridus, aridus.
ROUE, Rota, orbis.
ROUGEUR, Rubor.
Rougir, Rubeo, erubesco.
— (De honte), Pudet me.
Rouge, Ruber, rubens, rutilus.
ROUILLE, Rubigo, ærugo.
Rouillé, Rubiginosus.
ROULER, Volvo, convolvo, involvo, verto, verso.
Faire rouler, Torqueo, voluto.
ROUTE, Via, iter, semita.
Faire route, Iter habeo.
Continuer sa route, Pergo iter cœptum.
Se détourner de sa route, Iter alio flecto.
Se frayer une route, Viam mihi aperio.
ROUVRIR, Refrico.
ROUX, Fulvus.
RUBICOND, Rubicundus, rubore plenus.
RUCHE, Alvearium.
RUDESSE, Duritia, firmitas, asperitas.
Rude, Asper, scaber, durus, habens aliquid asperitatis.
RUDIMENT, Rudimentum.
RUELLE, Angiportus.
RUER SUR (se), Me ingurgito, irruo.
Se ruer sur la fortune, In copias me ingurgito.
RUGUEUX, Rugosus.
RUINE, Ruina, casus, perinicies, exitium, occasus, interitus, obitus.
Ruiner, Destruo, dirimo, everto, demolior, vasto, disperdo, dissipo, perdo, exscindo, devoro, exhaurio, absumo, abligurio.
Ruineux, Ruinosus.
Être ruiné, Perire, concidere.
RUISSEAU, Rivus, rivulus.
RUMEUR, Auditio, rumor, publicus sermo, fama.
RUPTURE, Abruptio.
Rompre, Perrumpo, disrumpo, perfringo, vi aperio, decerpo, frango, divido, distraho, infringo, effringo, labefacto.
RUSE, Dolus, fraus, fallacia, machina, insidiæ, artificium, astus, astutia.
Rusé, Malitiosus, versutus, callidus, astutus, vafer.
Un peu rusé, Subdolus.
Avec ruse, Malitiose, versute, vafre, callide.
RUSTIQUE, Rusticanus, rusticus.

S

SABLE, Arena.
Sablonneux, Arénosus.
SAC, Saccus.
— (Pillage), Direptio, vastatio.
Saccager, Destruo, diruo, vasto, nullum vestigium relinquo.
SACERDOCE, Sacerdotium, sacerdotis munus.
Saderdotal, Sacerdotalis.
SACRÉ, Sacer, religiosus, consecratus, religionem habens, sacratus, dicatus.
SACRIFICE, Sacrificium, sacrificatio.
Sacrifice expiatoire, Piaculum.
Faire un sacrifice, Rem divinam ad aras facio.
Offrir un sacrifice en l'honneur des morts, Parento, justa solvo.
Se rendre propice par des sacrifices, Pio, expio.
Sacrifier, Sacrifico, sacris operor, sacra facio, libo, immolo, macto, neco, interficio.
Sacrifier, Propono, posthabeo, posteriorem duco.
Sacrificateur, Immolator, qui sacra facit.
SACRILÉGE, Nefas.
SACRISTIE, Sacrarium.
Sacristain, Æditiuus.
SAFRAN, Crocus.
SAGACITÉ, Sagacitas, solertia.
Sagace, Sagax, callidus, acutus.
SAGESSE, Prudentia, consilium, ratio, sapientia.
Dans ta sagesse, Pro tua prudentia.
Sage, Moderatus, temperatus, sapiens, prudens, magni consilii.
Être sage, Sapio, sapientia præditus sum.
Sagement, Sapienter, considerate, prudenter.
SAILLIE, Facetiæ, joci, sales.
SAINTETÉ, Sanctimonia, sanctitas, sanctitudo.
Saint, Augustus, religiosus, sanctus.
Saintement, Pie, religiose, sancte.
SAISIR, Prehendo, prendo, capio, prenso, corripio, comprehendo, teneo, capesso, peto, capto.

Saisir l'occasion, Capto occasionem, immineo in occasiones omnes, intentus sum in occasionem.

SALETÉ, Illuvies, sordes.

Salir, Cf. **Souiller**.

Sale, Squalidus, impurus, obscœnus, immundus, illotus, sordidus, contaminatus.

Être sale, Squaleo, sordeo.

Sali, Illotus, sordidus.

Salement, Spurce, obscœne, fœde, turpiter.

SALIVE, Saliva.

SALLE **à manger**, Cœnaculum, triclinium.

SALUBRITÉ, Salubritas.

Salubre, Salubris.

D'une façon salubre, Salubre, salubriter.

SALUT, Salus, requies.

Salutaire, Salutaris.

SALUTATIONS, Persalutatio, salutatio.

Rendre un salut, Resaluto.

Saluer, Consaluto, saluto.

Qui vient saluer, Salutator.

SANCTIFIÉ, Sacratus, sacer.

SANCTION, Sanctio.

Sanctionner, Sancio.

SANCTUAIRE, Adytum.

SANDALES, Soleæ, crepidæ.

Qui porte des sandales, Crepidatus.

SANG, Sanguis, cruor.

Saigner, Mitto sanguinem alicui.

Sanglant, Sanguineus, sanguinolentus, cruentus.

Sanguinaire, Sanguinarius.

SANGLIER, Aper, sylvestris porcus.

SANGLOT, Singultus, gemitus.

SANGSUE, Hirudo.

SANS, Absque, sine.

SANTÉ, Salus, sanitas, valetudo.

Mauvaise santé, Invaletudo, valetudo infirma.

Avoir une bonne santé, Valeo recte, valetudine utor bona.

Conserver en bonne santé, Incolumem servo.

Avoir une mauvaise santé, Valetudine utor parum.

Recouvrer la santé, Amissam valetudinem recupero.

Rendre à la santé, Sano, curo; medeor, morbum depello.

Sain, Salubris, sanitatem afferens, sanus, firmus, valens.

Sain et sauf, Salvus, incolumis, integer, conservatus, sospes.

Qui est en bonne santé, Firmus, morbo defunctus.

Sainement, Sicce.

SAPIN, Abies.

SARCLOIR, Sarculum.

SARMENT, Sarmentum.

SATELLITE, Stipator, satelles.

SATIÉTÉ, Satietas, fastidium.

Prévenir la satiété, Satietatem relevo.

SATISFACTION, Satisfactio, voluptas, lætitia, jucunditas.

Satisfaire à, Satisfacio, impleo quod debeo, solvo.

SAULE, Salix.

Sausaie, Salicetum.

SAUPOUDRER, Inspergo, aspergo, respergo.

SAUTER, Salto.

Sauter en bas, Desilio.

Sauter (sur), Assilio, aggredior, invado, insilio.

SAUVAGE, Trux, atrox, truculentus, immansuetus, ferus, barbarus, immitis, asper, sævus.

SAUVER, Servo, tueor, custodio, salutem do, fero, affero, salvo, sospito, incolumem servo.

Sauveur, Soter, servator, conservator.

SAVEUR, Sapor.

SAVOIR, Scientia, doctrina, eruditio, Cf. **Science**.

SAYON, Sagum.

Vêtu d'un sayon, Sagatus.

SCALPEL, Scalpellum.

SCEAU, Sigillum, signum.

Sceller, Obsigno, signo, signum imprimo.

SCÉLÉRAT, Nefarius, sceleratus, scelestus.

SCÈNE, Scena.

SCEPTRE, Sceptrum.

SCIE, Serra.

SCIENCE, Scientia, disciplina, eruditio, doctrina, institutio.

Savoir, Scio, teneo, habeo, cognosco, non sum nescius, scientiam habeo, nosco.

Savoir à fond, Percallesco.

Savoir parfaitement, Calleo, scio, teneo.

Ne savoir pas, Ignoro, sum inscius, nescio.

Je ne sais comment il se fait, Nescio quo pacto fiat.

Ne savoir que faire, Quid agam, dubito.

Savant, Sciens, eruditus, doctus, perpolitus, philologus, gnarus, peritus, litteratus.

Qui ne sait pas, Insciens.

Savamment, Scienter, scite, erudite, docte, perite, litterate.

Il l'a fait sciemment, Prudens sciensque fecit.

SCION, Surculus.

SCRUPULE, Scrupulus, sollicitudo, religio.

Inspirer des scrupules, Religionem alicui infero.

Se faire scrupule de, Aliquid mihi religioni duco.

Lever les scrupules, Aliquem religione solvere.

Scrupuleux, Scrupulosus, religione obstrictus.

SCRUTER, Excutio.

Scrutateur, Diribitor.

SCULPTER, Scalpo.

Sculpteur, Fictor.

Sculpté, Sculptus scalptus.

SÉANCE, Sessio.

Lever la séance, Dimitto concionem.

SÉCHERESSE, Siccitas.

Sécher, Sicco, exhaurio.

Sec, Siccus.

Sécheresse de style, Jejunitas, tenuitas.

Sec, Jejunus.

Sèchement, Jejune, tenuiter.

EN SECOND LIEU, Secundo.

Seconder, Obsecundo.

Secondaire, Secundarius, secundus.

SECOUER, Excutio, agito, depello, quatio.

SECOURS, Suppetiæ, auxilium, subsidium, præsidium.

Sans le secours d'un autre, Per se, ex se, suo nomine, suis viribus, sua sponte, sua natura, suo marte.

Implorer le secours de DIEU, Ad DEUM confugio; præsidium in DEO statuo.

Secourir, Subvenio, succurro, subsidio venio, opitulor.

Secourir les pauvres, Inopiam sublevo, pauperes juvo.

SECOUSSE, Succussus.

SECRET, Arcanum.

Confier ses secrets, Intima mea concredo.

Secret, Occultus, latens, abditus, tacitus, furtivus, arcanus, latebrosus, obscurus.

Secrètement, Latenter, occulte, abdite, abscondite, tecte.

En secret, Clam, furtim, ex occulto, ex insidiis.

SECTE, Secta.

Sectateur, Sectator, amator, æmulus.

SÉCURITÉ, Securitas, tranquillitas.

En sécurité, Secure, sine cura.

SÉDITION *(exciter la)*, Seditionem molitus sum, seditionem cieo.

Apaiser la sédition, Motus compono.

Séditieux, Seditiosus.

Séditieusement, Seditiose.

SÉDUCTION, Sollicitatio.

Séduire, Pellicio, allicio, induco, illaqueo, capio, implico.

Séducteur, Corruptor.

SÉJOUR, Remansio, mansio.

Séjourner, Remaneo, maneo, resideo, moror, commoror, subsisto, consisto.

SELON, Secundum, pro, juxta, ex.

Selon que, Prout, ut, perinde ut.

SEL, Sal.

Relatif au sel, Salarius.

Salaison, Salsamentum.

Marchand de salaison, Salsamentarius.

Salière, Salinum.

Saline, Salinæ.

SEMAINE, Hebdomas.

Semaine-sainte, Hebdomas Christi patientis sacra.

SEMBLER, Videor.

SEMENCE, Semen.

SEMAILLES, Satio, satus.

Semer, Obsero, consero, sero, semen spargo, semino.

Semeur, Seminator, sator.

SÉMINAIRE, Seminarium.

SÉNAT, Senatus.

Sénateur, Senator; patres conscripti.

Sénatorial, Senatorius.

SÉNATUS-CONSULTE, Senatusconsultum.

SENS, Interpretatio.

Dans les deux sens, In utramque partem.

SENS (*bon*), Ratio, mens.

Reprendre ses sens, Animum recipio.

Sensé, Cordatus, prudens, sapiens.

Sensément, Cordate, sapienter, prudenter.

SENSATION, Sensus.

SENTENCE, Dijudicatio, disceptatio, judicium, deliberatio.

Sentencieux, Sententiosus.

D'une façon sentencieuse, Sententiose.

SENTIER, Callis, trames.

SENTIMENT, Sensus, sententia.

Amener à son sentiment, In meam sententiam aliquem traho.

Voilà mon sentiment, Ego sic sentio.

Perdre le sentiment, Obstupesco, stupeo, stupesco.

Sentir, Sentio, percipio.

Sentir une odeur, Olfacio, odoror, odorem percipio.

Sentir mauvais, Fœteo, puteo, male oleo.

Qui sent mauvais, Fœtidus.

SENTINE, Sentina, fundus.

SENTINELLE, Excubitor, vigil.

— (Faire), Excubo, vigilo, excubias ago.

SÉPARATION, Discretio, distinctio, sejunctio, disjunctio.

—(Intervalle), Intervallum, spatium, discrimen.

Séparer, Abscindo, segrego, sejungo, separo, discrimino, disjungo, distraho, secerno.

Séparer violemment, Abstraho, avello, avoco, abduco, removeo, divello.

Séparable, Separabilis.

Séparément, Séparatim, seorsum, distincte, discrete, secreto, clam.

Sept, Septem.

SEPTEMBRE, September.

SEPTEMVIR, Septemvir.

SEPTENTRION, Septentriones.

Septentrional, Aquilonaris.

SÉPULCRE, Sepulcrum, tumulus, monumentum.

SÉPULTURE, Sepultura, humatio.

Priver de la sépulture, Funeris pompa spolio.

Sans sépulture, Inhumatus, insepultus.

SÉRÉNITÉ, Serenitas, serenum tempus, cœlum serenum.

Serein, Serenus, sedum.

Rendre serein, Sereno.

SÉRIEUX, Serius, gravis.

Sérieusement, Asseveranter, sine joco, serio, affirmate.

SERMENT, Jusjurandum.

Serment militaire, Sacramentum.

Faux serment, Perjurium, perfidia.

Exiger le serment, Ad jusjurandum adigo.

Obliger au serment, Ad jusjurandum adigo.

Prêter serment, Jusjurandum do.

Violer son serment, Jusjurandum negligo.

Qui viole son serment, Perjurus.

SERPENT, Hydra, excetra, anguis, serpens.

SERRER, Arcto, constringo, coangusto, adstringo, in angustum cogo, stipo, coerceo, alligo.

Serré, Arctus, adstrictus, angustus, obstrictus.

Service divin, Sacra religionis, sacrificia, res divina.

SERVICE, Militia.

Se faire soldat, s'engager, In militiam nomen do.

Être soldat, Milito.

— (Dans la cavalerie, dans l'infanterie), Equo, pedibus mereo.

Finir le service militaire, Emereor, stipendia facio.

SERVICE, Gratia, beneficium, gratificatio.

Rendre service, Gratifico, largior, beneficium confero, deservio, servio.

Rendre service pour service, Remuneror.

SERVIR, Prosum, proficio, juvo.

Servir à, Juvat.

Se servir de, Utor, usurpo, frequenter adhibeo.

SERVIETTE, Mappa.

SERVITUDE, Servitus, servitium, famulatus.

Être en servitude, Famulor, servio.

Servir, Servio, pareo, operam do, ancillor, ministro, famulor.

Serviteur, Servus, famulus,puer, minister.

Servante, Famula, ancilla.

Servile, Ancillaris, servilis, famularis.

Servilement, Serviliter, abjecte, timide.

SEUIL, Limen.

SEUL, Solus, solitarius, unicus, unus, singularis, incomitatus, sine comite.

Seulement, Tantum, solum, modo, duntaxat, tantummodo.

Non-seulement — mais encore, Cum, tum; non solum, sed etiam.

SÈVE, Succus.

SÉVÉRITÉ, Severitas, gravitas, duritas.

Sévère, Severus, gravis, asper, acerbus, austerus.

Sévèrement, Horride, duriter, stoice, aspere, austere, dure, severe.

SÉVIR, Sævio.

Cesser de sévir, Desævio.

Sexe, Sexus.

SI, Utrum, an, num, numquid.

Si petit que, Quantuluscumque.

Si ce n'est, Præterquam, præter

Si ne .... pas, Ni, nisi.

Si .... ne pas, Nisi, ni, si non.

Si toutefois .... ne pas, Nisi si.

SIÈCLE, Seculum.

SIED (il), Decet, convenit, æquum est, postulat jus.

SIÉGE, Solium, sedes, cathedra, sella.

Siége d'une ville, Circumsessio, obsessio, obsidio.

Faire le siége, Obsideo.

De siége, Obsidionalis.

SIESTE, Meridiatio, somnus meridianus.

SIFFLEMENT, Sibilus.

Sifflet, Sibilus.

Siffler, Sibilo.

Siffler qqn, Exsibilo, explodo.

SIGNAL, Signum.

Donner le signal du combat, Cano, concino classicum.

Signaler, Noto.

SIGNE, Signum, indicium, nota, insigne.

Signe de tête, Nutus.

Mettre un signe, Signo, designo, consigno.

Faire signe, Innuo, nuto.

Donner des signes, Præ me fero.

Au moindre signe, Ad nutum.

Signer, Subsigno.

SIGNIFICATION, Significatio.

Signifier, Significo, signum do.

SILENCE, Silentium, taciturnitas.

Silence obstiné, Reticentia, taciturnitas.

Silence! Tacete!

Gardez un religieux silence, Favete linguis.

Garder le silence, Reticeo, taceo, conticeo, obmutesco, sileo, linguam comprimo.

Réduire au silence, Elinguem reddo.

Passer sous silence, Aliquid silentio prætermitto.

Silencieux, Taciturnus, tacitus, silens.

Demeurer silencieux, Conticesco.

SILLON, Sulcus.

Sillonner, Sulco, sulcos facio.

SIMILITUDE, Assimilatio, comparatio, proportio.

SEMBLABLE, Assimilis, par, parilis, similis, consimilis, talis, hujusmodi, ejusdem generis.

Rendre semblable, Assimilo.

Semblablement, Similiter, item, itidem, simili modo.

SIMPLE, Simplex, sincerus, credulus, incallidus, antiquus.

Simplement, Attenuate, jejune, simpliciter.

SIMULÉ, Simulatus.

SINCÈRE, Sincerus, verus, verax, veridicus.

Sincèrement, Sincere, vere, sine fraude.

SINGE, Simius.

SESSION, Sessio.

SINUOSITÉ, Flexio, flexus, conversio, sinus, anfractus.

Sinueux, Flexuosus, tortuosus.

SITUATION, Positio, locus, status.

Situation désespérée, Ad extremum.

La ville est dans sa situation primitive, Reflorescere videtur civitas.

Situé, Situs, positus, locatus.

Être situé entre, Interjaceo.

Être situé sur, Insideo.

SIX, Sex.

SOBRIÉTÉ, Frugalitas.

Sobre, Abstinens, temperans, continens, sobrius, moderatus, parcus, frugalis, frugi, modestus, suo contentus.

Sobrement, Continenter, temperanter, modeste, sobrie, parce, frugaliter, moderate.

SOCIÉTÉ, Societas, communitas, commercium, comitatus, congregatio.

Social, Socialis.

Sociable, Sociabilis, congregabilis.

SŒUR, Soror.

SOI (de), Sui.

SOIE, Sericum.

De soie, Sericus.

SOIF, Sitis.

Avoir soif, Sitio, siti laboro, fauces siti ardent.

SOIN, Diligentia, assiduitas, sedulitas, cura, studium, labor, opera, assiduitas.

—(Sollicitude), Angor, metus, molestia, sollicitudo.

Avec soin, Exquisite, accurate, diligenter, naviter, studiose.

Avoir soin, Curo, do operam, laboro, studeo, curam adhibeo, administro, gero.

Donner ses soins à, Studium ad operam alicui addico, inservio, servio, operam do.

Je prendrai grand soin de vos affaires, Habebo rationem dignitatis tuæ, curabo res tuas diligenter.

Soigner, Accuro, diligenter administro.

Soigneux, Diligens, studiosus, assiduus, vigilans, attentus, curiosus, sedulus, officiosus.

Soigné, Compositus, instructus.

Soigneusement, Diligenter, accurate, exquisite, studiose, magna cum cura ac diligentia, curiose.

SOIR, Vespera, vesper.

Vers le soir, Occidente sole, ad solis occasum, nocte prima.

Qui se fait le soir, Vespertinus.

SOIT ! Esto !

Soit que .... soit que, Sive .... seu.

SOL, Solum, terra.

SOLDAT, Miles, bellator.

Simple soldat, Gregarius miles.

Soldat armé à la légère, Velox.

Enrôler des soldats, Conquisitionem habeo militum, milites scribo.

État de soldat, Militia, res militaris.

Congédier les soldats, Exercitum dimitto.

A la façon des soldats, Militanter, more militari.

SOLDE, Stipendium.

On paie exactement la solde des soldats Stipendia militibus rite dantur.

SOLÉCISME, Solœcismus.

SOLEIL, Sol.

Lever du soleil, } Solis accessus et recessus.
Coucher du soleil, }

Le soleil se lève, Exoritur sol.

Le soleil se couche, In occasum præcipitat sol.

SOLENNEL, Solemnis.

Solennellement, Solemniter.

SOLIDITÉ, Robur, firmitas, soliditas.

Solide, Robustus, fortis, valens, solidus, obfirmatus.

Solidement, Firme, firmiter.

SOLITUDE, Solitudo, vastitas, secessus, recessus.

Solitaire, Solitarius, solus, solivagus.

SOLIVE, Asser, tabula.

SOLLICITATION, Rogatio, rogatus, cura, impulsio, impulsus, commotio, sollicitatio.

Solliciter, Rogo, precor, quæso, obsecro, posco, peto, flagito, requiro, postulo, peto, desidero.

SOLSTICE, Solstitium.

SOMBRE, Caliginosus, obscurus, tenebricosus, caligine tectus, spissus.

SOMMAIREMENT, Summatim, breviter, compressius, uno verbo, strictim.

SOMME, Summa.

En somme, Summatim, ad summam.

SOMMEIL, Somnus, sopor, quies.

Sommeiller, Dormito, oscito, somnus me sollicitat.

Somnolent, Veternosus.

SOMMET, Fastigium, culmen, apex, vertex, cacumen.

SOMPTUOSITÉ, Magnificentia, splendor.

Somptueux, Sumptuosus, splendidus, magnificus, lautus, dives, opiparus.

Somptueusement, Apparate, cum apparatu, sumptuose, magnifice, laute, opipare, spendide, dapsiliter, large, abundanter, liberaliter.

SON, Suus.

SON, Vox, sonus, sonitus.

Son de la trompette, Clangor, tubarum cantus.

Sonner, Tinnio.

Sonner l'assemblée, Advoco ad concionem.

Sonnette, Tintinnabulum.

Sonore, Canorus, vocalis.

SONDER, Perquiro, inquiro, prætendo.

SONGE, Somnium, visum, visio.

Songer à, Præmeditor, cogito, paro, præparo.

SOPHISME, Sophisma.

Sophiste, Sophistes.

SORDIDE, Sordidatus, sordidus, avarus.

Sordidement, Sordide, avare.

SORNETTES, Ineptiæ, nugæ, fabulæ, logi.

Dire des sornettes, Ineptio.

SORT, Fortuna, casus, eventus, sors, fatum.

Exposé aux coups du sort, Expositus fortunæ injuriis.

Le même sort vous est réservé, Idem te fatum manet.

Au sort, Sortito, sortitione.

Tirage au sort, Sortitio, sortitus.

Tirer au sort, obtenir par le sort, Sortior.

DE CETTE SORTE, Istiusmodi, ejusmodi.

De la même sorte, Ejusdemmodi.

SORTIR DE, Exeo, egredior, prodeo, progredior, foras me do.

Il sortit tout à coup de la maison, Repente domo exivit.

Faire sortir de, Elicio, educo, extraho.

SOTTISE, Fatuitas, stultitia, insulsitas, socordia, stupiditas.

Sottises, Ineptiæ, nugæ.

Dire des sottises, Ineptio.

Sot, Ineptus, stolidus, inconcinnus, insulsus, stupidus, absurdus, fatuus, stultus.

Sottement, Stulte, dementer, insipienter, incaute, stolide, insulse, inepte.

SOUCHE, Familia, stirps, genus.

Souche *(d'arbre)*, Caudex, stirps arboris, stipes.

Souche (homme stupide), Caudex, stipes, asinus.

SOUCI, Molestia, cura, angor, sollicitudo.

Mes soucis augmentent, Cura acuitur.
Mille soucis m'envahissent, Alia ex alia me cura excipit.
Être dévoré de soucis, Curis maceror.
Se débarrasser de soucis, Molestiam depono.
N'avoir souci de rien, Nihil in animum descendit, nihil his movetur.
Se soucier *peu de*, Negligo.
Ne se point soucier de, Pensi nihil curo.
Soucieux, Sollicitus, anxius, perturbatus.
SOUDAIN (*adj.*), Repens, repentinus, inopinatus.
— (Adv.), Repente, derepente, subito, ecce tibi.
SOUFFLE, Halitus, flatus, spiritus, anima, afflatus, inflatus, flamen, aer, aspiratio, exhalatio.
Souffler, Flo, sufflo, inflo.
Souffler à travers, Perflo.
Souffler partout, Circumflo.
Souffler sur, Afflo.
SOUFFLET, Colaphus.
Souffleter, Aliquem palma concutio.
SOUFFRIR, Suffero, fero, patior, indoleo, doleo, tolero, perpetior, sustineo, perfero, laboro, discrucior.
Souffrir avec peine, Gravor.
Faire souffrir, Excrucio, crucio, conficio, interimo, exanimo.
SOUHAIT, Optatio, optatum, optio.
Souhaiter, Opto, cupio, exopto, volo, expeto, vota facio.
Souhaiter du mal à qqn, Imprecor.
Souhaitable, Optabilis, optandus, expetendus.
A souhait, Optato, optabiliter.
SOUILLURE, Fœditas, turpitudo, macula, labes, dedecus, infamia, vitium.
Souiller, Coinquino, turpifico, polluo, turpo, fœdo, maculo, contamino, inquino.
Souiller par un meurtre, Funesto.
Souillé, Infectus, maculosus, turpificatus.
SOULAGEMENT, Levamen, levamentum, allevamentum, allevatio.
Soulager, Allevo, leve facio, lenio, relevo, mitigo, levo, levamento sum, consolor, levationem affero.
SOULÈVEMENT, Tumultus, concitatio, seditio.
Soulever, Elevo, levo, sublevo.
Se soulever, Tumultuor, rebello.
Soulevé, Insedatus, commotus.
SOUMISSION, Obtemperatio.
Soumettre, Subigo, subjicio, subjungo, in ditionem redigo.
Se soumettre, Me subjicio, alienæ potestatis me meaque omnia facio, obtempero, obedio, obsequor.
Soumis, Subjectus.
SOUPÇON, Suspicio, conjectura, metus.
Le soupçon tombe sur plusieurs, Suspicio in plures manat.
Soupçonner, Suspicor, suspicionem habeo.
Soupçonner sans raison, De illo falsa suspicio est.
On ne peut le soupçonner, Abhorret a suspicione.
Soupçonneux, Suspiciosus.
Soupçonné, Suspectus.
De façon à éveiller le soupçon, Suspiciose, criminose.
SOUPIR, Halitus, suspirium, spiritus, gemitus.
Rendre le dernier soupir, Vitam profundo.
Soupirer, Suspiro.
Soupirer après, Desidero aliquid.
SOUPLESSE, Mollitudo.
Souple, Lentus, flexibilis, tener, tractabilis.
SOURCE, Fons.
SOURDRE, Scaturio, emano, effluo, erumpo.
SOURCIL, Supercilium.
SOURIS, Mus.
SOURIRE *approbateur*, Arrisio.
SOURIRE, Subrideo.
SOUS, Sub, subter, subtus.
SOUSCRIPTION, Collatio.
Souscrire, Subsigno.
SOUSTRACTION, Interceptio, suppressio.
Soustraire, Subtraho, subduco, supprimo, præripio, præcerpo.
Se soustraire, Alicui me subduco.
SOUTERRAIN, Cuniculus, fossa subterranea.
SOUTERRAIN (*adj.*), Subterraneus.
Faire une galerie souterraine, Cuniculis, subtraho aggerem.
SOUTIEN, Præsidium, auxilium, columen, fulcrum, princeps.
Vous êtes le seul soutien de la république, In te uno nititur salus reipublicæ.
Soutenir, Nitor, adminiculor, adjuvo, sublevo, sustento, fulcio, sustineo.
SOUVENIR, Memoria, recordatio.
Se souvenir, Memini, memoria teneo, recordor, reminiscor.
Qui ne se souvient pas, Immemor.

SOUVENT, Sæpe, frequenter, crebro, frequens, sæpenumero, identidem.

SOUVERAIN, Regnator, princeps.

Souveraine, Domina, princeps, regina.

La prudence est la souveraine et la reine des vertus, Prudentia domina et regina virtutum est.

Souverainement, Summe, summopere, maxime.

SPACIEUX, Capax.

SPÉCIAL, Peculiaris, proprius, singularis, præcipuus.

SPECTRE, Spectrum, visum, larva.

SPHÈRE, Sphæra, globus.

SPLENDEUR, Nitor, magnificentia, splendor.

SPIRALE, Spira.

SPIRITUEL, Facetus, festivus, argutus, concinnus, scitus, venustus, elegans, acutus, dicax, salsus.

SPOLIATION, Spoliatio, ereptio.

Spoliateur, Spoliator.

SPONTANÉMENT, Ultro, sponte.

STABILITÉ, Stabilitas, firmitas, constantia.

Stable, Stabilis, fixus, certus, perennis.

STAGNANTE (eau), Stagnum.

Stagnant (être), Stagno.

STATUE, Signum, simulacrum, imago, statua.

STATURE, Statura, corporis habitus.

STÉRILITÉ, Sterilitas, frugum inopia.

Il y eut une grande stérilité, Adversus annus frugibus fuit.

Stérile, Sterilis, nihil ferens, infecundus.

STIMULANT, Incitamentum, calcar, irritatio.

Stimuler, Stimulo, stimulum adhibeo, pungo, excito, incito, cohortor, exacuo, acuo.

STIPULATION, Stipulatio, promissio.

Faire une stipulation réciproque, Restipulor, repromitto.

Stipuler, Stipulor, de aliquo convenio.

STOÏQUE, Stoicus.

Stoïquement, Stoice, severe.

STRATAGÈME, Stratagema, dolus militaris.

STRICTEMENT, Restricte, stricte.

STRUCTURE, Structura, constructio, constitutio, coagmentatio.

STUC, Tectorium.

STUPEUR, Stupor.

Être frappé de stupeur, Obstupesco, stupeo, stupesco.

STUPÉFIER, Stupefacio.

Stupéfait, Attonitus, stupefactus.

STUPIDITÉ, Stupiditas, stupor, tarditas.

Stupide, Stupidus, stupens, tardus, stolidus, hebes, obtusus.

Stupidement, Stolide.

STYLE, Stylus.

Qui a un style pompeux, Grandiloquus.

SUAVITÉ, Suavitas, dulcitudo, jucunditas.

Suave, Suavis, dulcis.

SUBIR, Subeo, patior, fero.

SUBIT, Subitus, repentinus.

Subitement, Subito, repente, continuo, ecce tibi.

SUBJUGUER *ses passions (il faut)*, Effrenatæ libidines sub jugum sunt mittendæ.

SUBMERGER, Mergo, demergo, submergo.

SUBORNER, Suborno, substituo.

SUBSISTER, Supersum, resto, supero.

Qui subsiste sain et sauf, Superstes, salvus, incolumis.

SUBSTITUER, Substituo, subrogo, subdo.

Substitué, Subditus, substitutus.

SUBSTRUCTION, Substructio.

SUBTERFUGE, Tergiversatio, recusatio.

SUBTILITÉ, Tenuitas, subtilitas.

Subtilités, Spinæ dialecticæ.

Subtil, Subtilis, acutus, tenuis.

Subtilement, Tenuiter, sagaciter.

SUBURBAIN, Suburbanus.

SUC, Succus.

SUCCÈS, Successus, eventus, exitus, processus.

La chose n'a pas eu tout le succès que j'espérais, Res non successit, ut sperabam ; non cecidit, ut optabam.

L'affaire a eu un heureux succès, Res secundissime processit.

Je désire que cette affaire ait un plein succès, Ut prosperum habeat eventum, opto.

SUCCESSION, Successio, hereditas.

Accepter une succession, Hæreditatem obtineo.

Succéder (à), Succresco, succedo.

Successeur, Successor.

SUCCINCTEMENT, Cf. **Sommairement**.

SUCCOMBER, Decumbo, vita excedo, e vita discedo, concido, oppeto, morior, succumbo, cado, frangor, debilitor.

SUEUR, Sudor.

Suer, Sudo, sudore madeo, diffluo, laboro.

SUFFIRE, Sufficio.

Suffisant (être), Sufficio.

SUFFOCATION, Interclusio animæ.

SUFFRAGE, Suffragium, punctum.

SUGGÉRER, Suggero.

SUICIDER (se), Mortem oppeto.

Il s'est suicidé, Sua sibi manus vitam exhausit.

SUITE, Series, ordo.

Dans la suite, Postmodum.

Suivre, Sequor, comitor, comes sum, subsequor, insequor, sector, assector, prosequor.

— (Obéir), Pareo, obtempero, obedio.

Suivant, Posterus, consequens, secundus, alter.

SUJET, Materia, apparatus, argumentum.

Revenir à son sujet, Ad propositum redeo.

SUJET (*mauvais*), Ganeo, helluo.

Sujet (soumis), Subjectus.

Il a beaucoup de sujets, In multos dominatum habet.

SUPERBE, Superbus, arrogans, insolens, elatus, inflatus.

Superbement, Superbe, arroganter.

SUPERFICIELLEMENT, Summatim.

SUPERFLU, Supervacaneus, supervacuus, superfluus.

SUPÉRIORITÉ, Excellentia, præstantia.

Supérieur, Præstabilis, eximius, præcellens, excellens, præstans.

Supérieurement, Magnifice, egregie, excellenter.

SUPERPOSER, Super impono.

SUPERSTITION, Superstitio.

Superstitieux, Superstitiosus.

Superstitieusement, Superstitiose, sine ratione, aniliter.

SUPPLÉER, Suppleo, expleo.

Suppléant, Vicarius, qui vicem alterius obtinet.

SUPPLÉMENT, Corollarium, appendix, accessio.

Supplémentaire, Adventitius, fortuitus, insperatus, non quæsitus.

SUPPLICATION, Obsecratio, preces, deprecatio, obtestatio, supplicatio.

SUPPLIQUE (faire une), Libellum trado supplicem.

Supplier, Precor, obsecro, supplico, imploro, deprecor, rogo.

Suppliant, Supplex, prostratus ad pedes.

En suppliant, Suppliciter, demisse.

SUPPLICE, Supplicium, cruciatus, pœna.

Traîner au supplice, Ad supplicium traho.

Faire subir le supplice, Ad supplicium do.

SUPPORT, Firmamentum, robur, vires.

Support de lit, Fulcrum.

SUPPORTER, Tolero, perfero, sustineo, suffero, fero, patior, suppetior.

Supporter difficilement, Ægre fero.

Je ne puis le supporter, Videre sine dolore hominis frontem non possum.

Qui ne peut supporter, Intolerans, impatiens, impotens.

Supportable, Tolerabilis, patibilis.

SUPPOSITION, Suppositio.

Supposer, Suppono, subjungo, subjicio.

Supposons que, Finge rem ita habere, fac ita esse.

Supposé, Subdititius, fictus.

SUPPUTER, Deputo, censeo, subduco.

SUPRÊME, Supremus, summus.

SUR, Super, supra, in.

SURABONDANT, Supervacaneus, supervacuus, redundans.

Surabondamment, Profluenter.

SURAJOUTER, Superaddo.

SURANNÉ, Obsoletus.

SURDITÉ, Surditas.

SOURD, Surdus.

Devenir sourd, Obsurdeo.

SÛRETÉ, Incolumitas.

En sûreté, Tute, tuto, explorate.

Qui est en sûreté, Tutus, securus.

Être en sûreté, In portu sum, in tuto sum.

Sûr, Certus, fidus, securus.

Sûrement, Tute, tuto, impune.

SURLENDEMAIN, Perendie.

SURNOM, Cognomen, cognomentum.

Surnommé, Cognominatus.

SURPASSER, Supero, supersum, antecello, excello, præsto, præcello, præpondero, emineo, præcedo, antecedo, antesto, vinco.

SURPRENDRE, Prehendo, prendo, capio, prenso.

Surpris, Imparatus, non paratus, incautus, immunitus.

Surprenant, Mirabilis, mirandus.

D'une façon surprenante, Mirifice, mire.

SURTOUT, Præsertim, cumprimis, maxime, præcipue, singulariter.

SURVENIR, Accido, evenio, obtingo, supervenio, cado, fio, ex opinato venio.

EN SUS, Præterea, tum etiam, ad hoc, insuper.

SUSCEPTIBLE, Irritabilis.

SUSCITER, Incutio, defigo, injicio, suscito.

SUSPENSION, Suspensio.

Suspendre, Suspendo, præfigo.

Suspendu, Pendulus, pendilis.

— (Douteux), Suspensus, pendens, anceps, incertus.

Suspendu (être), Dependeo, pendeo.

— (Douter), Suspensus sum, hæreo.

Être suspendu au-dessus, Impendeo, instat.

SUSPECTER, Suspicor, suspicionem habeo.

Suspect, Suspiciosus, suspicionem præbens, suspectus.

SYLLABE, Syllaba.

Par syllabe, Syllabatim.

SYMÉTRIE, Rhythmus.

SYMPATHIE, Adjunctio.

SYMPHONIE, Symphonia, concentus.

T

TABERNACLE, Tabernaculum.

TABLE, Mensa.

Charger une table de mets, Mensam epulis orno.

TABLEAU, Tabula, pictura.

TABLETTE *à écrire*, Tabellæ, libelli, codicilli.

TABOURET, Scabellum, scamnum humile.

TACHE, Macula, labes, probrum, dedecus, vitium.

Imprimer une tache, Maculam alicui infero.

Laver une tache, Maculam deleo.

Se tacher, Maculam contraho.

Qui est sans tache, Purus, mundus, nitidus.

TÂCHE, Pensum.

TACT, Tactio, tactus.

Toucher, Contingo, tango, attingo, contrecto, tracto, attrecto.

TAILLE, Statura.

Il a une taille magnifique, Proceritate corporis insignis est.

De grande taille, Longus.

A sa taille, Ex se.

TAILLER, Reseco, excido, exscindo.

Tailler une armée en pièces, Copias profligo.

TAIRE, Silentio prætereo.

Se taire, Taceo, sileo, reticeo, conticeo, obmutesco.

Ce qu'on tait, Tacitus, abditus, interior, prætermissus.

Tacitement, Tacite, silentio.

TALENT, Ingenium, facultas.

D'un talent remarquable, Alta mente præditus.

TALION, Talio,

TALON, Calx, pars pedis posterior, talus.

Qui pend sur les talons, Talaris.

TANDIS QUE, Dum.

TANIÈRE, Latibulum.

TANT, Tantopere.

Tant la conviction a de force, Tantum firma animi inductio valet.

Tant...... que, Tum...... tum,

Tant que, Quoad, donec, usque dum, ut.

En tant que, Utpote, quippe.

Tant soit peu, Tantulum.

TANTOT ... *tantôt* ... Tum ... tum, modo unum ... tum autem.

TAPIS, Aulæum, aulæ ornamenta, peripetasmata, stragula.

TARDER, Moror, cunctor, tardo, moram traho.

Tardif, Tardus, serus.

Tard, Tarde, sero.

TARIR, Ebibo, exhaurio.

TAS, Strues.

TAUPE, Talpa.

TAUREAU, Taurus.

TAVERNE, Ganeæ, taberna.

TEIGNE, Tinea.

TEINDRE, Tingo, coloro, fuco.

Teinturier, Infector.

Teint, Infectus, fucatus, fucosus.

TEL, Talis, id genus, ejusmodi, hujusmodi.

Tel ... tel, Qualiscumque.

Tellement, Sic, ita, similiter, adeo, usque eo, tam, tantum, tantopere.

TÉMÉRITÉ, Temeritas, inconsiderantia.

Téméraire, Temerarius, inconsideratus, præfidens.

Témérairement, Temere, inconsulto, imprudenter.

TÉMOIGNAGE, Testificatio, testimonium.

Témoigner, Testificor, testor, notum facio, testimonium dico.

Qui ne peut témoigner, Intestabilis.

Témoin, Testis, conscius, particeps, socius.

Témoin *oculaire*, *auriculaire*, Testis oculatus, auritus.

Témoin à décharge, Laudator, testis innocentiæ.

Prendre à témoin, Testes voco, obtestor, appello.

TEMPÉRAMENT, Temperamentum, temratio, ratio.

Tempérant, Temperans, continens, sobrius, moderatus, temperatus.

Avec tempérance, Sobrie, parce.

TEMPLE, Delubrum, templum, fanum, ædes.

TEMPÉRATURE, Tempestas, cœli status.

TEMPÊTE, Procella, tempestas.

TEMPS, Tempestas, tempus, status cœli.

Beau temps, Sudum, cœlum serenum.

Je n'ai pas le temps de, Tempus non habeo ad.

Le temps m'empêche de, Tempore excludor, quin.

Passer son temps à, Tempus omne do, in aliquo tempus pono.

Passer son temps dans l'oisiveté, Ætatem in otio exigo, tempus omne in otio pono.

Il n'est pas temps, Nondum tempus est.

Il est temps, Tempus est ut.

Perdre le temps, Frustra tempus perdo.

Accorder du temps, Tempus concedo ad.

Le temps est passé, Tempus præteriit.

En prenant son temps, Per otium.

A temps, Tempestive, opportune, in tempore, non incommode tempestivus, opportunus.

Temps opportun, Tempestivitas, opportunitas.

A contre-temps, Importune, moleste.

Avec le temps, Tempore suo.

De temps en temps, Interdum.

En même temps, Simul, una, similiter, pariter, vicissim.

Un peu de temps, Paulisper, aliquantum.

Quelque temps, Aliquamdiu.

TÉNACITÉ, Tenacitas.

Tenace, Tenax.

TENDRE *vers*, Tendo, porrigo, contendo, eo peto.

Action de tendre, Intentus, porrectio, projectio.

TENDRESSE, Caritas, amor, studiosa propensio.

Tendre, Tener, mollis.

Tendrement, Amanter, studiose, prolixe.

TENDRON *de la vigne*, Clavicula, capreolus in vite.

TÉNÈBRES, Tenebræ, caligo, nox.

La mer se couvre de ténèbres, Inhorrescit mare.

Ténébreux, Tenebricosus, obscurus.

TENIR *bon*, Resisto, insisto, persisto.

Il ne tient pas à moi que, Per me non stat quominus id fiat.

Tenir contre, Resisto, obsisto.

Tenir pour indubitable, Mihi id confirmatissimum est.

Se tenir au-dessus, Supersto.

Se tenir auprès, Adsto.

TENTATIVE, Experientia, periclitatio, usus, tentatio.

Tenter, Experior, usu tractando cognosco, tento, pertento, conor.

TENTE, Tentorium, tabernaculum militum.

Plier les tentes, Tabernacula detendo.

TENTURE, Peripetasmata.

TÉNU, Subtilis, acutus, tenuis.

TERGIVERSATION, Tergiversatio.

Tergiverser, Tergiversor, refugio.

TERME, Exitus, eventus, casus, finis, terminus.

— (Expression), Vocabulum, vox, nomen, verbum.

Terminer, Finio, finem constituo, ad exitum perduco, exantlo, defungor, perago, perficio.

Terminer une affaire, Negotium ad finem deduco.

La guerre se termina par la paix, Bellum ad exitum pervenit.

TERNIR, Decoloro.

Ternir la gloire des ancêtres, Dedecori sum majoribus.

Terne, Decolor.

TERRASSER, Sterno, profligo, prosterno.

TERRE, Humus, tellus, terra, gleba.

Terres labourables, Aratio, arvum.

Terrestre, Terrenus, terrestris.

Territoire, Territorium, terra, ager.

TERREUR, Terror, minæ.

Terrifier, Perterrefacio, perterreo.

Terrible, Terribilis, horribilis, horrendus, terrificus, horridus, asper, durus.

TERTRE, Tumulus.

TESTAMENT, Tabella, codicilli, testamentum.

Casser un testament, Testamentum rumpo.

Tester, Testamento decerno.

TÊTE, Caput.

Se découvrir la tête, Caput aperio alicui, saluto aperto capite.

Se couvrir la tête, Caput tego.

Trancher la tête, Caput cervicibus abscindo.
Perdre la tête, Consilio labor, cerebrosus sum.
Tenir tête, Subsisto.
Mettre à la tête de, Præpono, præficio.
Qui a deux têtes, Biceps.
Qui a trois têtes, Triceps.
Par tête, Viritim.
Avoir un tête-a-tête, Capita confero, offenso.
TEXTILE, Textilis.
TEXTUELLEMENT, Syllabatim.
THÉÂTRE, Theatrum, scena.
Sur un plus grand théâtre, Majoribus theatris.
Théâtral, Scenicus, theatralis.
THÈME, Materia.
THÉOLOGIE, Divinarum rerum scientia.
THÉORÈME, Theorema.
THÈSE, Thesis, propositum.
TIARE, Tiara.
TIÉDEUR, Tepor.
Tiède, Tepidus.
Rendre tiède, Tepefacio, calefacio.
Devenir tiède, Tepesco.
TILLAC, Fori.
TIMIDITÉ, Timiditas, angustus animus.
Timide, Timidus, circumspectans omnia.
Timidement, Timide, diffidenter, ignare.
TIMON, Temo.
TINTEMENT, Tinnitus.
Tinter, Tinnio.
TIRAILLÉ, Districtus, occupatus, distentus.
TIRER, Traho, vi adduco, impello.
Tirer de, Deduco, abduco, revoco, removeo, detraho, extraho.
TISON, Titio.
TISSU, Contextus, complexio, textum.
Faire un tissu, Contexo, texo, conjungo.
Tisser, Texo, contexo.
Tisserand, Textor.
Atelier de tisserand, Textrina.
Tissé, Textus.
TITRE, Titulus, nomen.
Titre d'un livre, Inscriptio libri.
Titre de noblesse, Honoris vocabula et nomina.
TOGE, Toga.
Vêtu de la toge, Togatus.
TOILE, Tela.
TOI-MÊME, Tutè.
TOISON, Vellus.
TOIT, Tectum.
Enlever le toit, Domum detego.
TOLÉRER, Tolero, patior, sustineo.
Tolérable, Patibilis, tolerabilis.
TOMBEAU, Sepulcrum, tumulus, monumentum.
TOMBER, Cado, concido, labor, procido, procumbo, decido, corruo, ruo, illabor.
Tomber *de*, Delabor, defluo, devenio, deflecto.
Tomber d'en haut sur, Superincido.
Tomber malade, In morbum incido.
TON, TIEN, Tuus.
TON *(doux)*, Melos, cantus.
TONNEAU, Dolium, cupa.
TONNERRE, Tonitru, nubium fragor.
Tonner, Intono, tono, sono.
TONDRE, Tondeo, attondeo.
Qui sert à tondre, Tonsorius.
Qui n'est pas tondu, Intonsus.
Tonsure, Ordinis insigne, attonso in coronæ modum vertice.
TOPIQUES, Topica.
TORCHE, Fax, tæda, funale.
TORPEUR, Torpor.
TORRENT, Torrens.
TORRÉFIER, Torreo, exuro.
Torride, Torridus.
TORT, Noxa, noxia,
Causer du tort, Alicui sum fraudi.
Faire du tort, Officio, obsto, obsisto, noceo, malefacio.
Se faire tort, Me lædo.
A tort, Immerito.
A tort et à travers, Inepte.
Parler à tort et à travers, Garrio.
A tort et à raison, Recte, an secus?
TORTUE, Testudo.
TORTUEUX, Tortuosus, sinuosus.
TORTURE, Cruciatus, tormentum, pœna, supplicium.
Torturer, Carnifico, carnificor, excarnificor.
— (Tourmenter), Remordeo, crucio, uro, pungo.
TÔT, Mature, cito.
Au plus tôt, Quamprimum.
Le plus tôt possible, Quamprimum.
TOTAL, Summa.
TOTALITÉ, Summa.
TOUCHANT, Super.
TOUHER, Cf. **Tact**.
— (Émouvoir), Moveo.

Touchant, Patheticus.

TOUFFU, Patulus.

TOUJOURS, Semper, omni tempore, usquequaque, ubique.

TOUR (circuit), Anfractus, circuitio, flexus, ambitus.

Faire le tour, Circumeo.

TOURNÉE, Percursatio, peragratio.

Tourner, Converso, sæpe converto, muto, volvo, circumago, verto, vario.

Tourner en tout sens, Distorqueo.

Faire tourner, Volvo, verto, verso, in orbem torqueo.

Tourner autour de ce qu'il faut aborder franchement, Dudum circumrodo, quod devorandum est (Prov.).

Tourner vers, Vergo, inclinor, obverto.

L'affaire a mal tourné, Res in contrarium vertit, res in malum evasit.

La fortune a tourné, Fortuna vertit.

Qui tourne, Volubilis.

TOUR (édifice), Turris.

TOUR *(façonner au)*, Torno, polio.

TOUR A TOUR, Invicem, mutuo.

A MON TOUR, Vicissim, item.

A son tour, Ordinatim.

TOURBILLON, Turbo.

TOURMENT, Cruciamentum, cruciatus.

Tourmenter, Ango, constringo, sollicito, vexo, torqueo, premo, crucio, afflicto, coquo, remordeo, pungo.

Cette affaire me tourmente beaucoup, Res me urit vehementer et sollicitat.

TOURTERELLE, Turtur.

TOUT, Totus, omnis, cunctus, universus.

Tout ce qui, Quidquid.

Se faire tout à tous, Ad communem vivendi morem mores exigo.

Avant tout, Imprimis, cumprimis.

De toutes sortes, Cujusquemodi.

Pas du tout, Nequaquam, nullo pacto, minime vero.

TOUT A COUP, Repente, subito.

TOUT A FAIT, Prorsus, penitus, plane, omnino.

TOUT A L'HEURE, Modo, nunc.

TOUTEFOIS, Tamen, nihilominus.

Si toutefois, Si quidem, si tamen, quippe si.

TOUX, Tussis.

Tousser, Tussio, tussi laboro, tussi urgeor.

TRACES, Vestigium.

Courir sur les traces, In vestigiis sequor.

TRADITION, Traditio.

TRADUCTION, Translatio.

Traduire, Transfero, verto.

TRAFIC, Nundinatio.

Trafiquer, Cauponor, lucri causa aliquid facio, mercor, nundinor, emo.

Il trafiquait de tout, Omnia illi erant venalia turpissimo quæstu.

TRAGÉDIE, Tragœdia.

Tragédien, Tragœdus.

Tragique, Tragicus.

Tragiquement, Tragice.

TRAHISON, Proditio.

Crime de haute trahison, Perduellio.

Trahir, Prodo.

Traître, Proditor.

TRAÎNER, Traho.

Traîner en longueur, Produco.

En traînant, Tractim, longo tractu.

TRAIRE, Mulgeo.

Trait, Telum, spiculum, sagitta.

Lancer un trait, Tela intorqueo.

TRAITÉ, Pactio, pactum, conventum, conditio, fœdus.

Conclure un traité, Percutio fœdus, cum aliquo fœdus ferio, paciscor.

Observer un traité, Fœdus servo.

Violer un traité, Fœdus frango, a pactione recedo.

Fouler aux pieds un traité, id.

Déchirer un traité, id.

TRAITEMENT (*mauvais*), Vexatio.

Traiter, Tracto, exerceo, doceo.

— (Soigner), Medicor, medeor.

Traiter une question, In argumento versor.

Maltraiter, Asperrime aliquem habeo, tracto.

Traitable, Tractabilis, facilis, lenis, comis, indulgens, exorabilis.

TRAJET, Transmissio, trajectio.

TRANCHER, Præcido, seco, amputo.

TRANQUILLITÉ, Tranquillitas, quies, otium, securitas, tranquillus animus, laxamentum.

Jouir d'une grande tranquillité, Omni molestia vaco, otio fruor jucundissimo.

Tranquille, Tranquillus, quietus, securus, sedatus.

Tranquillement, Placate, placide, sedate, tranquille, remisse, otiose.

TRANSACTION, Decisio, transactio.

TRANSCRIRE, Transcribo, exscribo.

TRANSFÉRER, Transfero, traduco.

TRANSFORMER, Transformo.

TRANSFUGE, Transfuga, perfuga.

TRANSITION, Transitio.

TRANSMISSION, Translatio.

Transmettre, Trado, do, prodo.

Transmis, Translatitius.

TRANSPARENT, Pellucens, pellucidus.

TRANSPERCER, Perterebro, exterebro, transfigo, transfodio, perforo.

TRANSPORT, Asportatio, vectura, vectio.

Transport *de joie*, Animi effusio in lætitia.

Transporter, Asporto, perduco, trajicio, transmitto, transeo, transfero, transporto, porto, fero, subveho.

Transporter au delà, Transveho.

Se transporter sur les lieux, In rem præsentem venio.

TRANSVASER, Transfundo, transfero.

TRANSVERSAL, Transversus.

TRAVAIL, Labor, opera, opus, studium.

Travail *difficile*, Molitio,

Cela demande du travail, Diligentiam non mediocrem postulat.

Je suis accablé de travail, Multis oneribus premor.

Travailler, Laboro, operam do.

Travailler avec soin, Elaboro, laboro, curo, operam do, contendo, elucubro.

Travailler beaucoup, Allaboro, valde laboro, elaboro.

Travailleur, Operarius.

A TRAVERS, Per.

Passer à travers, Transeo, prætervehor, transeo.

De travers, Oblique, torve perperam, male, prave, sinistre, perverse, præpostere, nequiter.

Qui va de travers, Obliquus, transversus.

Qui fait de travers, Præposterus, perversus.

En travers, E transverso.

TRAVERSE *(par des chemins de)*, Transversis itineribus.

TRAVERSÉE, Transmissio, trajectio, trajectus, transmissio.

Traverser, Trajicio, transeo, traduco, transcendo, peragro.

Traverser en courant, Percurro.

TRÉBUCHET, Trutina.

TREIZE, Tredecim.

TREMBLEMENT, Horror, tremor.

Tremblement *de terre*, Terræ motus.

Trembler, Horreo, formido, timeo, metuo, horresco, trepido, tremo.

Faire trembler, Tremefacio, concutio.

Tremblant, Tremebundus, tremulus.

En tremblant, Trepide.

Sans trembler, Intrepide.

TREMPÉE *(âme fortement)*, Ingenium vividum.

TREMPER *(dans)*, Intingo, madefacio, humecto.

TRENTE, Triginta.

Trente fois, Tricies.

Par trente, Triceni.

Trentième, Tricesimus, trigesimus.

TRÉPIGNER, Tripudio, supplodo.

TRÈS, Perquam, valde, oppido.

TRÉSOR, Thesaurus, opes, divitiæ.

Trésor public, Pecuniæ publicæ.

Trésor royal, Gaza, ærarium, pecunia, thesaurus.

TRESSAILLIR *de joie*, Gestio.

TRÈVE, Induciæ.

TRIANGULAIRE, Triangulus.

TRIBU, Tribus, curia, corpus.

Par tribus, Tributim.

TRIBUNAL, Tribunal, sella judiciaria.

Siéger sur son tribunal, Jura reddo.

TRIBUNE, Suggestum, rostra, locus concionum.

Monter à la tribune, Suggestum ascendo.

TRIBUNAT, Tribunatus.

Tribun, Tribunus.

TRIBUT, Tributum, vectigal, stipendium.

Payer le tribut, Vectigal pendo, do tributa, stipendia dependo.

Tributaire, Tributarius, vectigalis, stipendiarius.

TRIDENT, Fuscina, tridens.

TRIER, Diribeo, discerno, separo.

TRIOMPHE, Triumphus, victoris pompa, palma, victoria, laurus.

Obtenir les honneurs du triomphe, Triumpho, triumphum ago.

Triompher, Vinco, devinco, expugno, prœliis frango, triumpho.

Triomphal, Triumphalis.

TRIPLE, Triplex, triplus, Cf. **Trois**.

TRISTESSE, Mœror, mœstitia, tristitia, squalor.

Triste, Mœstus, tristus, mœrens, sordidatus, squalidus.

Tristement, Mœste, cum mœrore, nequiter, flebiliter, miserabiliter.

TRIUMVIRAT, Triumviratus, triumvirorum magistratus.

Triumvir, Triumvir.
TRIVIAL, Tritus, contemptus.
TROIS, Tres.
De trois façons, Tripliciter.
Trois fois, Ter.
Trois par trois, Terni.
Espace de trois jours, Triduum.
Espace de trois ans, Triennium.
Tiers (le), Triens.
Troisième, Tertius.
Trois cents, Trecenti.
TROMPERIE, Fraus, dolus.
Tromper, Decipio, circumvenio, fraudo, fallo, defraudo.
Se tromper, Erro, errore ducor, vagor, evagor, labor, fallor, decipior.
TROMPETTE, Buccina, tuba belli.
Trompette *guerrière,* Classicum, sonus tubarum.
TROMPETTE (le), Buccinator, præco.
TRONC, Truncus.
Tronqué, Decurtatus.
TRÔNE, Solium, sedes.
TROP, Nimio, nimis, nimium.
TROPHÉE, Tropæum, victoriæ monumentum.
TROU, Foramen.
Trouer, Perterebro, exterebro.
TROUBLE, Consternatio, perturbatio, conturbatio, confusio.
— (Désordre), Tumultus, tumultuatio, seditio, turba.
Troubler, Turbo, perturbo, misceo, permisceo, conturbo, confundo.
Se troubler, Trepido.
TROUBLE (*adj.*), Turbidus, impurus, sordidus.
Voir trouble, Cæcutio.
Troublé, Turbidus, perturbatus, confusus.
Avec trouble, Turbulente, turbide.
— (Tumultueusement), Tumultuose.
TROUPE, Agmen, multitudo armata, turma.
En troupe serrée, Confertim.
Par troupes, Gregatim, per greges.
TROUPEAU, Grex, cœtus, turba.
Troupeau *de gros bétail,* Armentum.
TROUVER, Invenio, reperio, deprehendo, nanciscor.
TU, TOI, Tu.
TUBE, Tubus, fistula.
TUER, Interficio, mortem affero, neco, interimo, occido.
Se tuer à travailler, Studiis immorior.
TUILE, Tegula.
TUMEUR, Tumor.
Tuméfié, Tumidus, turgidus.
TUMULTE, Tumultus, tumultuatio.
Faire du tumulte, Strepo.
TUNIQUE *longue,* Tunica talaris.
Vêtu d'une tunique, Tunicatus.
TUTELLE, Tutela, defensio.
TYPE, Typus, signum, forma, norma, regula, species.
TYRANNIE, Tyrannis.
Tyran, Tyrannus, oppressor civitatis, ereptor libertatis.
Tyraniquement, Tyrannice, crudeliter, superbe.

U

ULCÈRE, Ulcus.
Couvert d'ulcères, Ulcerosus, plenus ulceribus.
Ulcérer, Ulcero, ulcus facio, corrumpo.
Ulcéré, Ulceratus, exulceratus.
UN (seul), Unus, solus, singularis.
— (Quelconque), Ullus, aliquis, unus.
Un à un (*adj.*), Singuli, unusquisque.
Un à un (*adv.*), Singillatum, singulatim.
L'un l'autre, Vicissim, inter se.
L'un après l'autre, Super alium alius, alia super alia, singulatim, singillatim.
L'un et l'autre, Uterque.
L'un ou l'autre, Alteruter, e duobus alter.
L'un est meilleur que l'autre, Alius alio melior.
UNANIMITÉ, Unanimitas.
Unanime, Unanimis.
UNION, Junctio, conjunctio, colligatio.
Unir, Jungo, conjungo, jugo, misceo, confundo, socio, concilio.
UNIQUE, Unicus, unus.
Uniquement, Unice, solum, tantum, modo.
UNITÉ (l'), Simplum.
UNIVERS, Mundus, universitas rerum, orbis universus.
UNIVERSALITÉ, Universalitas.
Universel, Universalis.
UNIVERSITÉ, Artium ac disciplinarum omnium palæstra.

URBANITÉ, Urbanitas, comitas, civilis vita.
URNE, Urna, hydria.
USAGE, Mos, consuetudo, institutum, usus, modus.
C'est l'usage, il est d'usage, Moris est, in more est.
Contre l'usage, Inusitate, insolenter.
Conformément à l'usage, Usitate, vulgariter, populariter.
Selon l'usage, Usitato more.
Faire usage de, Utor, usurpo.
User (*de*), Usurpo, utor, in usum adhibeo.
Usité, Usitatus, pervulgatus, usu receptus.
USTENSILES, Utensilia.
Usufruit, Ususfructus.
USURE, Feneratio, fenoris exercitatio.
Prêter à usure, Feneror, fenori do, fenori loco.
Usurier, Fenerator.
Usuraire, Fenebris.
Usurairement, Fenerato.
USER, Tero, contero, consumo.
S'user, Obsolesco.
Usé, Obsoletus.
Utilité, Utilitas, emolumentum, fructus, commoditas, opportunitas.
Il ne songe qu'à son utilité personnelle, Ad suam utilitatem refert omnia.
Utile, Utilis, fructuosus, commodus, frugifer, salutaris.
Être utile, Prosum, utilitatem affero.
Il est utile, Conducit, utile est, prodest, confert, interest, pertinet.
Il est utile à la science, Confert multum ad scientiam.
Utilement, Salutariter, utiliter, commode.

V

VACANCES, Feriæ, dies quietis.
Vacances *des tribunaux*, Justitium.
VACARME, Strepitus, fragor.
Faire du vacarme, Strepo, perstrepo.
VACHE, Vacca.
VACILLER, Vacillo, titubo, hæsito.
VAGABOND, Vagus, errans, erraticus, omnivagus.
VAISSEAU, Navis, navigium.
Vaisseau (sans pont), Aphractus.
Équiper un vaisseau, Navim comparo.
Radouber un vaisseau, Colligo navim de integro.
Commandant de vaisseau, Navarchus.
VAISSELLE, Vasa.
VALET *de pied*, Pedissequus, famulus.
VALEUR, Pretium.
Valoir, Valeo, polleo.
Il vaut mieux, Præstat, melius est, satius est.
Cela ne vaut pas la peine de, Vix erit operæ pretium.
Qui est de grande valeur, Pretiosus, magni pretii.
VALISE, Pera viatoria.
VALLÉE, Vallis.
VANITÉ, Jactatio, ostentatio, vanitas.
Tirer vanité de, Glorior de aliqua re.
Vain, Inanis, vacuus, supervacuus, levis, cassus, vanus, futilis, inanis.
En vain, Frustra, sine causa, incassum.
VANNER, Ventilo.
Vanneur, Ventilator.
VANTER, Jacto, magnifico.
Se vanter, Jacto, glorior, de me prædico, ostento.
Se vanter sans mesure, Instanter glorior de aliquo.
VAPEUR, Vapor, anhelitus terræ.
VAQUER, Operam do, navo, vaco.
VARIATION, Variatio.
VARIÉTÉ, Varietas.
Varier, Vario, distinguo, muto, commuto, verto.
Varié, Varius, diversus, multiformis, multimodis, multiplex, copiosus, vermiculatus.
Variable, Volubilis.
VASE, Vas.
VASTE, Vastus, immanis.
VAURIEN, Nebulo, nequam.
VAUTOUR, Vultur.
VAUTRER *dans la boue* (se), In luto volutor.
VEAU, Vitulus.
VÉHÉMENCE, Incitatio.
VEILLE (la), Pridie, ante eum diem.
VEILLÉE, Lucubratio, vigilia.
Veillée *religieuse*, Pervigilatio, vigilia.
Veiller, Pervigilo, pernocto, vigiliam ago.
Veiller *à*, Invigilo, consulo.

Veiller au bien général, Consulo in medium, in publicum.

Veiller *sur*, Tueor, tutor, servo, caveo.

VEINE, Vena, arteria.

Cuvrir la veine, Venam incido.

VELU, Hispidus, villosus.

VENDANGE, Vindemia.

VENDREDI *Saint*, Consecrata Christo morienti dies.

VÉNÉRATION, Veneratio, honor, reverentia.

Vénérer, Veneror, colo.

Vénérable, Venerabilis.

VENGEANCE, Vindicatio, ultio, vindicta.

Brûler du désir de la vengeance, Vindictæ cupidine exardesco.

Tirer vengeance, Expeto pœnas ab aliquo.

Venger, Vindico, vindictam sumo, ulciscor.

Se venger de, Ulciscor, vindico, punio, injurias persequor.

Vengeur, Punitor, vindex, ultor.

VENIN, Virus, venenum.

Répandre son venin, Venenum inspiro.

Vénimeux, Venenatus, venenum habens.

Vénéneux, Venenatus, veneno imbutus.

VENIR, Venio, advenio.

Les choses en vinrent à ce point, Eo res rediit.

C'est de là que vient tout le mal, Inde veniunt hæc mala.

Venir à l'esprit, Occurro animo.

Le premier venu, Quilibet, quivis.

VENT, Ventus, aura, flamen, spiritus.

Le vent souffle, Spirat ventus.

Le vent tombe, Venti concidunt.

Avoir le vent favorable, Secundo utimur vento.

Le vent est contraire, Venti adversi sunt, adversis ventis utimur.

Plein de vent, Ventosus.

Avoir vent de qqe chose, Suboleo.

VENTE, Venditio, abalienatio.

Vente *à l'encan*, Sectio, auctio, publicatio.

Faire une vente à l'encan, Auctionor, auctionem facio, auctione vendo, per præconem vendo.

Vente *aux enchères*, Licitatio.

Exposer en vente, Vendito.

Être exposé en vente, Veneo, sub præcone subjicior.

Vendre, Vendo, venditionem facio, venali habeo, venumdo, divendo.

Vendre *argent comptant*, Numerata pecunia vendo.

Vendre *à la criée*, Præconis voci subjicio.

Vendre *par autorité de justice*, Bona sub hasta vendo.

Vendeur, Venditor, venalitius.

Vendu (être), Veneo, vendor, pretio addicor.

Facile à vendre, Vendibilis.

Vénal, Venalis.

VENTRE, Alvus, venter, intestina, uterus.

VENTRICULE, Ventriculus.

VÊPRES, Vespertinæ preces.

VERBEUX, Verbosus, loquax.

Verbeusement, Verbose, loquaciter, copiose, multis verbis.

VERDURE, Viriditas.

Vert, Viridis, habens viriditatem.

— (Pas encore mûr), Crudus, immaturus.

Être vert, Vireo.

Devenir vert, Viresco.

VERGE, Virga, flagellum.

Battre de verges, Flagellis lacero.

VERGER, Pomarium.

VERGUE, Antenna.

VÉRITÉ, Veritas, verum.

A la vérité, Etenim, nam, enim, sed enim, quippe.

Véridique, Verax, veridicus, minime fallax, veritatis cultor.

Véritable, Verus, sincerus, certus.

VERRE, Vitrum.

VERROU, Pessulus, sera, repagula, vectes.

Fermer au verrou, Obsero.

Verrouillé, Oppessulatus.

VERRUE, Verruca.

Couvert de verrues, Verrucosus.

VERS, Ad, in, apud, circa, versus.

VERSATILE, Versatilis.

VERSER, Diffundo, spargo, effundo, fundo, profundo.

Verser *dans*, Infundo, fundo, instillo.

VERTU, Virtus, honestas, honestum, dignitas, decus, locus.

Il n'a aucune vertu, Virtutem ne de facie quidem noscit.

Pratiquer la vertu, Ad virtutem incumbo, virtutem colo.

Vertueux, Probus, bonus, moratus, bene institutus, frugi, sanctus, religiosus.

VESSIE, Vesica.

VESTIBULE, Propylæum, vestibulum.

VESTIGE, Vestigium.

VÊTÊMENT, Vestimentum, amictus, vestis, vestitus, indumentum.

Changer de vêtements, Vestem muto.

Vêtir, Vestio, induo.

Vêtu, Amictus, vestitus, indutus, tectus, opertus.

Vêtu *à l'espagnole*, Hispanorum more.

VÉTUSTÉ, Vetustas.

VEUVE, Vidua.

VIBRER, Vibro, agito.

VICE, Vitiositas, vitium, pravitas animi.

Vicieux, Vitiosus, depravatus, corruptus.

VICISSITUDE, Vicissitudo.

VICTIME, Victima, hostia.

VICTOIRE, Victoria, palma, triumphus, tropæum.

Bulletin de victoire, Litteræ laureatæ.

La victoire est assurée, Victoria nobis cessit.

Remporter la victoire, Victoriam consequor.

Vaincre, Devinco, vinco, supero, expugno, debello.

Vaincre *de nouveau*, Revinco.

Il a vaincu tout le monde, Omnibus palmam eripuit.

VIDE, Vacuus, nudus, inanis, exhaustus.

Vider, Exsicco, vacuum facio, evacuo.

VIE, Vita.

Vie *commune*, Convictus, convictio.

Sur ma vie! Ita vivam!

Mener une vie frugale, Victu tenui utor.

Mener une vie dure, Vitam insuavem ago.

Mener joyeuse vie, Epulis et potationibus inservio.

Jouir de la vie, Vivo arbitratu meo.

Offrir sa vie, Collum, jugulum pro tua salute præbeo.

Passer sa vie dans le forum, Ætatem omnem in foro tero.

Attenter à la vie, Vitam alicujus persequor.

Épargner la vie, Vitæ alicujus parco.

Ôter la vie, Vitam alicui exhaurio.

Plein de vie, Vividus, plenus vigoris. Cf. **Vivacité**.

Vital, Vitalis.

Vivant, Spirans, vivus.

Vivifiant, Animabilis.

Vivre, Vivo, spiro, vitam ago, vita fruor.

Ne vivre que pour soi, Mecum vivo ac habito.

Vivre au jour le jour, In horam, in diem, more barbarorum vivo.

VIEILLESSE, Senectus.

Vieillir, Consenesco, inveterasco, senex fio, veterasco, obsolesco.

Vieillard, Senilis, senex, ætate confectus, annis provectus, annosus.

Vieux, Priscus, antiquus, canus, veteranus, vetus, grandævus.

Vieille femme, Anicula, anus, mulier vetula.

Vieillot, Vetulus, senex.

VIERGE, Virgo. Cf. **Virginité**.

VIF *(jusqu'au)*, Ad vivum. Cf. **Vivacité**.

VIGILANCE, Vigilantia, diligentia, cura, studium, circumspectio, accurata consideratio.

Vigilant, Vigilans, attentus, sollicitus.

Vigilemment, Vigilanter.

VIGNE, Vinea, vitis.

Vigneron, Vinitor, vitiscultor.

Vignoble, Vinetum.

VIGUEUR, Vigor, firmitas, robur, virtus, fortitudo.

Vigoureux, Vegetus, sanus, firmus, valens.

Vigoureux (être), Vigeo, vireo.

Vigoureusement, Nervose, valide, fortiter.

VIL, Vilis, vulgaris, contemptus, objectus, humilis, sordidus.

VILLAGE, Vicus, pagus.

De village en village, Vicatim.

VILLE, Urbs, civitas, oppidum.

Fonder une ville, Constituo oppidum.

VIN, Vinum.

Vin *gâté*, Vinum fugiens.

Vinaigre, Acetum.

VINGT, Viginti.

Vingtième, Vigesimus.

VIOLENCE, Violentia, vis, impetus, intemperies, procacitas.

Employer la violence, Ad vim venio, ad vim descendo.

Faire violence, Violo, lædo, offendo, vim alicui infero.

Violent, Violentus, vehemens, effrenatus, furiosus, furens, vesanus.

Violemment, Vehementer, acriter, acerbe, aspere, afflictim, violenter, per vim.

VIPÈRE, Vipera, anguis.

De vipère, Viperinus.

VIRGINITÉ, Virginitas, castimonia, castitas.

Virginal, Virgineus.

VIRIL, Virilis, viri proprius.

Virilement, Viriliter, fortiter, animo magno.

VISAGE, Facies, species oris, vultus, os.

VIS-A-VIS, Coram, ad, apud, ante, in conspectu, ante oculos, ante pedes, in oculis.

VISCÈRES, Viscera, intestina.

VISER, Collineo, dirigo.

VISION, Visio, visum.

VISITER, Adeo, accedo, convenio, viso, visito.

— (Examiner), Inspicio, aspicio, conspicio, inspecto.

Visiter avec soin, Perscrutor, exquiro, exploro.

Visiteur, Interventor.

VISQUEUX, Viscosus.

VITESSE, Festinatio, velocitas.

Vite, Expedite, prompte, cito, celeriter, mature, quamprimum, sine mora.

VIVACITÉ, Acrimonia, vis animi, impetus, vehementia.

Vif, Vehemens, ferox, incensus.

Vivace, Vivax.

Vivement, Acriter.

VIVANDIER, Lixa.

VIVRES, Cibaria, commeatus, annona, victus.

VOCIFÉRATION, Vociferatio, clamor, vox elata.

Vociférer, Vociferor, clamorem edo, clamorem tollo, clamo.

VŒU, Optatum, optio, votum.

Faire vœu de, Spondeo, promitto.

Accomplir un vœu, Fidem votaque exsolvo.

Vouer, Dico, consecro, voveo, vota facio.

Voué, Votivus.

Votif *(tableau)*, Voti tabulæ.

VOGUE *(être en)*, Vigeo, floreo, in gratia sum.

VOICI, En, ecce.

VOIE, Iter, via, semita.

Rentrer dans la bonne voie, Ad bonam frugem me recipio.

Voie lactée, Circulus lacteus.

VOILA, En, ecce.

VOILE, Velum, tegumentum.

Voiler, Velo, tego, obduco.

Voiler *des méfaits*, Objicio nubem fraudibus.

VOILE *de navire*, Carbasus.

Faire voile pour, Cursum dirigo, vela facio in regionem aliquam.

Mettre à la voile, Ex portu prodeo.

Déployer les voiles, Velificor, vela facio.

VOISINAGE, Vicinitas, propinquitas.

Dans le voisinage, Prope, juxta.

Voisin, Propinquus, vicinus, proximus, finitimus, citimus.

VOITURE, Vehiculum, rheda, carpentum.

Voiturer, Deveho, veho, conveho, comporto.

Voiturier, Rhedarius.

VOIX, Vox, sonus, verbum.

Parler à voix basse, Voce demissa loquor.

Il parla à haute voix, Magna voce dixit.

VOL, Furtum, ereptio.

Voler, Furor, furtum facio, expilo, diripio, exhaurio, rapio, subripio.

Voler *à main armée*, Latrocinor, prædor, excurro, grassor.

Voleur, Ereptor, latro, fur.

Comme les voleurs, Furacissime.

Enclin au vol, Furax.

VOL *(d'oiseau)*, Advolatus, involatus.

Voler, Transvolo.

Voler vers, Advolo, accurro.

Volière, Aviarium.

Qui vole, Volatilis, volucer.

VOLAGE, Vagans.

VOLONTÉ, Voluntas, arbitrium, consilium, propositum, sententia, institutum.

Volonté divine, Numen, divina potestas, providentia.

Faire les volontés de qqn, Morem alicui gero.

Vouloir, Volo, voluntatem habeo.

Ne pas vouloir, Nolo, non volo, non libet.

Volontaire, Voluntarius.

Volontaires (soldats), Volones.

Volontiers, Libens, lubens, libenter, non gravate, non repugnanter, sponte.

VOLTIGER, Volito, discurro, vagor.

VOLUBILITÉ, Volubilitas.

VOLUPTÉ, Voluptas.

Voluptueux, Voluptuosus, asotus, prodigus, in luxum effusus, libidinosus.

Voluptueusement, Incontinenter.

VOMISSEMENT, Vomitus.

Vomir, Vomo, vomitione me purgo; vomitu egero, exspuo, erumpo.

VORACITÉ, Edacitas.

Vorace, Vorax, helluo, edax.

VOTE, Suffragium.

Donner son vote, Suffragor, suffragium fero.

Voter, Suffragor.

Qui vote, Suffragator.

VOTRE, *le vôtre*, Vester.

VOÛTE, Camera, testudo, fornix.

Voûte *(en)*, Fornicatus.

VOYAGE, Peregrinatio, iter.

Aller en voyage, Proficiscor, discedo, iter facio.

Le voyage fut heureux, Iter belle processit.

Voyager, Peregrinor, peregrinus sum, peregrinationem ago.

Voyager à pied, Iter pedibus conficio.

Voyager à cheval, Iter equo conficio.

Voyageur, Viator.

Qui voyage partout, Peregrinabundus.

Relatif aux voyages, Viaticus.

VOYELLE, Vocalis.

VRAI (le), Veritas, verum.

Vrai, Germanus, verus, sincerus.

Pour dire vrai, Quod res est, ut vere dicam.

Vraiment, Vere, revera, Cf. **Vérité**.

VRAISEMBLANCE, Verisimilitudo, probabilitas, similitudo veri.

Vraisemblable, Verisimilis, credibilis, probabilis, rationi consentaneus.

Vraisemblablement, Credibiliter, verisimiliter, probabiliter.

Vrille, Terebra.

VUE, Obtutus, aspectus, visus, acies.

Repaître ses yeux de la vue d'un objet, Oculos rei conspectu pasco.

Masquer la vue, Luminibus officio.

Empêcher la vue, Obstruo luminibus, prospectum impedio.

Perdre la vue, Lumina oculorum amitto.

Être privé de la vue, Videndi facultate destituor.

A la vue de, Ad conspectum alicujus.

En vue de, Propter.

Point de vue, Prospectus.

Je n'ai en vue que, Ante omnia mihi hoc propositum est.

Voir, Video, cerno, perspicio, conspicor.

Aller voir, Visito, viso, inviso.

Voir distinctement, Pervideo, video.

Ne pas voir en plein midi, In sole caligo.

Visible, Spectabilis, aspectabilis, conspicuus.

Qui mérite d'être vu, Visendus, spectandus.

Vu que, Utpote, quippe, quandoquidem.

VULGAIRE, Vulgaris, communis, popularis.

Vulgariser, Evulgo.

Vulgairement, Populariter, vulgariter.

Z

ZÈLE, Studium, industria, diligentia, sedulitas, labor.

Brûler de zèle pour, In studium alicujus exardesco.

Témoigner son zèle, Navo alteri studium.

Faire avec zèle, Navo, præsto.

Zélé, Industrius, laboriosus, navus, diligens, diligentissimus, studiosus, sedulus, officiosus.

Avec zèle, Studiose, cupide, summo studio, industrie, diligenter, naviter, sedulo.

ZODIAQUE, Zodiacus.

ZONE, Zona.

